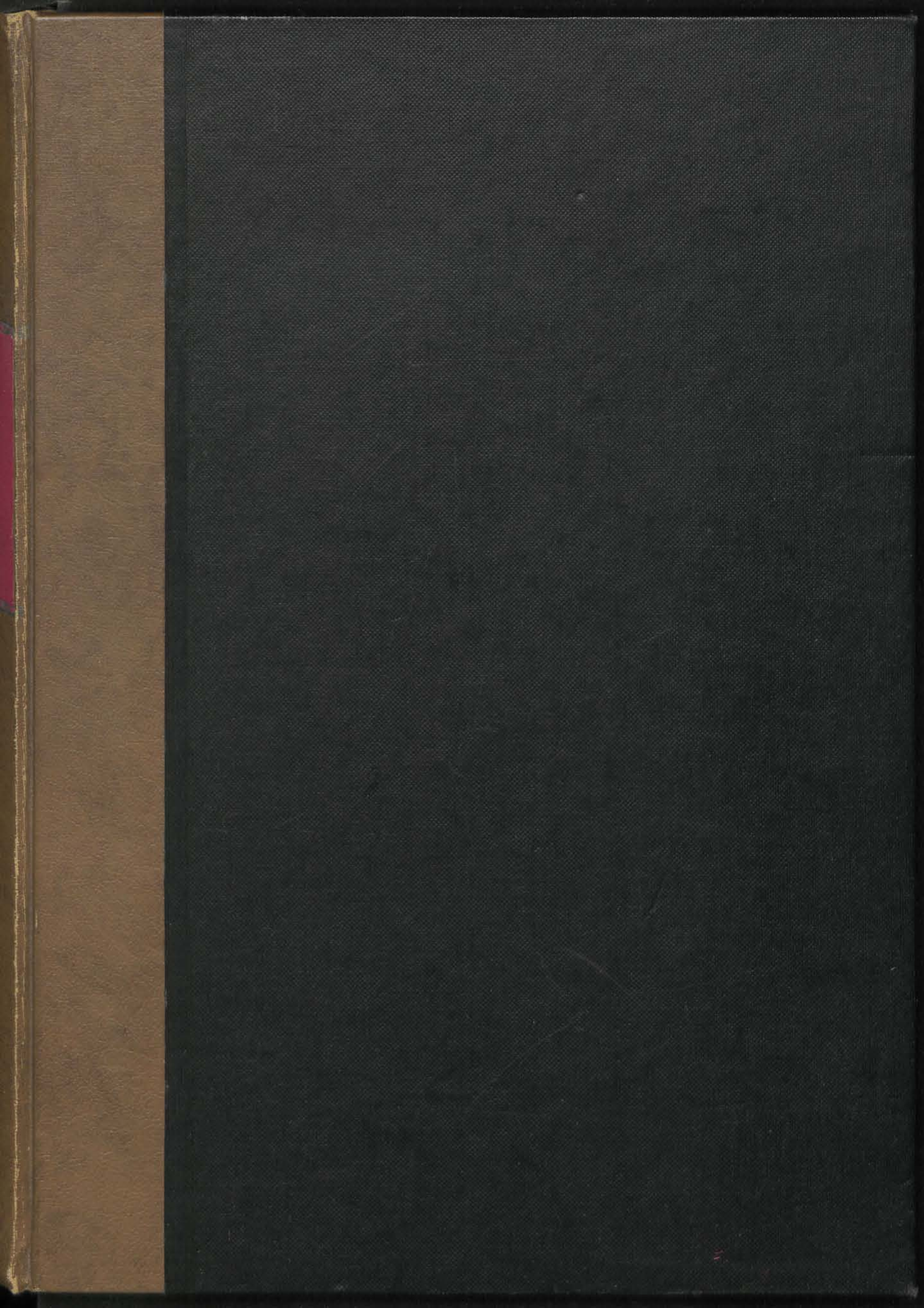

BIJLAGEN

VAN HET

VERSLAG DER HANDELINGEN

VAN DE

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

1918—1919.

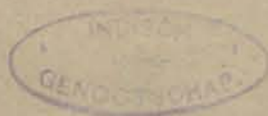
Bijlage C. Koloniaal Verslag 1918.

KOLONIAAL VERSLAG

VAN

1918.

ZITTING 1918—1919 — **5.**

GEDRUKT TER ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.

INHOUD

VAN HET

verslag betreffende Nederlandsch (Oost-) Indië van 1918.

BIJLAGEN

BEHOORENDE BIJ HET

VERSLAG BETREFFENDE NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË VAN 1918.

Bijl. AA. Overzicht over 1917 van de opbrengst, enz. der **tabaksondernemingen op Java,** geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of tot opkoop van gewas.

„ BB. Gewestelijk overzicht betreffende de op ult. 1917 aanwezige **landbouwondernemingen op Java,** gevestigd op gronden door het Gouvernement in erfpacht afgestaan, benevens de daarvan in 1917 verkregen opbrengst, voor zooveel betreft de voornaamste landbouwvoortbrengselen voor de wereldmarkt.

„ CC. Opgaven betreffende de **particuliere landerijen** op Java en de **huurlanden** in Soerakarta en Djokjakarta over 1916 en 1917.

„ DD. Overzicht over 1917 betreffende de **landbouwondernemingen in de buitenbezittingen.**

„ EE. Opgaven betreffende de verhuur van rechten ter zake van **vogelnest- en meststofgrotten,** enz. over 1917 en 1918.

Bijl. FF. Overzichten over 1917 betreffende de **handelsbeweging** tusschen Nederlandsch-Indië en landen of plaatsen daarbuiten gelegen.

„ GG. Opgaven betreffende de **ambachtsscholen** voor inlanders, de aan particulieren toebehoorende **industrieele inrichtingen** (uitgenomen die, welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de **loonen van ambachtslieden en koelies** en het aantal **pasars** in Nederlandsch-Indië over 1917.

„ HH. Overzicht van de uitkomsten der **spoor- en tramwegexploitatie** in Nederlandsch-Indië over 1917.

„ JJ. Opgaven betreffende het gouvernements-**zoutmonopolie** over de jaren 1915, 1916 en 1917.

„ KK. Overzicht van de op 1 Januari 1918 in werking zijnde **aannemingscontracten** voor het vervoer van landsreizigers, producten, goederen, enz.

BERICHT.

Nopens die takken van dienst, waaromtrent afzonderlijke jaarverslagen het licht zien, bepaalt het Koloniaal Verslag zich tot mededeelingen van algemeenen aard. Zoowel van die jaarverslagen als van de overige van regeeringswege of door gouvernementsinstellingen uitgegeven verslagen en statistieken volgt eene lijst hieronder.

JAARVERSLAGEN.

1. Verslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië (1915) [1].
2. Verslag van de permanente commissie voor opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden in Nederlandsch-Indië (1915).
3. Verslag van het marine-etablissement te Soerabaja (1917).
4. Verslag van de wees- en boedelkamers (1916).
5. Verslag der opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen te Batavia (1916/1917).
6. Decentralisatie-verslag (1916/1917).
7. Jaarverslag van de inspectie voor de landelijke inkomsten in Nederlandsch-Indië (1915).
8. Algemeen verslag van het onderwijs in Nederlandsch-Indië (1915).
9. Verslag van het Koninklijk magnetisch en meteorologisch observatorium te Batavia (1917).
10. Beknopte verslagen omtrent de landskoepokinrichting (1917), het instituut-Pasteur (1917) en het geneeskundig laboratorium te Weltevreden (1916) (worden gepubliceerd in het Geneeskundig Tijdschrift van Nederlandsch-Indië).
11. Jaarverslag van de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja (1915/1916).
12. Jaarlijksch verslag der school tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden (1916/1917).
13. Verslag over de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië (1914).
14. Verslag betreffende den dienst van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië (1914).
15. Verslag betreffende den dienst der opiumregie (1917).
16. Verslag van den gouvernements-pandhuisdienst (1917).
17. Verslag omtrent het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië (1916).
18. Verslag omtrent het weduwen- en weezenfonds van de Europeesche officieren van het Nederlandsch-Indische leger (1916).
19. Verslag van de directie van het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen (1916).
20. Jaarboek van het departement van landbouw, nijverheid en handel (1916).
21. Verslag omtrent handel, nijverheid en landbouw van Nederlandsch-Indië (1915).
22. Verslag omtrent den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië (1916).
23. Het caoutchoucbedrijf bij het boschwezen. Jaarverslag (1915).
24. Verslag van de gouvernements kina-onderneming te Tjinjiroean (Bandoeng) (1915).
25. Jaarverslag van de getahpertja-onderneming te Tjipetir (Preanger-Regentschappen) (1917).
26. Verslag van den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië (1913).
27. Verslag omtrent den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië (1917).

[1] Tusschen () is het tijdvak aangegeven, waarover de laatst verschenen verslagen of statistieken loopen.

28. Verslag omtrent den dienst der postspaarbank in Nederlandsch-Indië (1916).
29. Verslag over de staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië (1916).
30. Verslag betreffende het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië (1915).
31. Verslag der exploitatie van den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust en van de Ombilin-kolenvelden (1916).
32. Verslag van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië (wordt gepubliceerd in het Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Oost-Indië) (1915).
33. Jaarverslag over de Poeloe Laoet-steenkolenontginning (1916).
34. Jaarverslag van de winning, het vervoer en den verkoop van Banka-tin (1915).
35. Jaarverslag van den dienst der zoutverpakking in Nederlandsch-Indië (1917).
36. Verslag van den zoutaanmaak op Madoera (1917).
37. Verslag van de opiumfabriek in Nederlandsch-Indië (1917).
38. Verslag van de landsdrukkerij in Nederlandsch-Indië (1917).
39. Verslag van de gouvernements automobieldiensten ter Sumatra's Westkust, Palembang en Benkoelen (1916).
40. Verslag van de gouvernements transporten in eigen beheer (1916).

OVERIGE VERSLAGEN EN STATISTIEKEN.

41. Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsch-Indische leger en van de Koloniale Reserve te Nijmegen (1915).
42. Statistisch overzicht der geneeskundig behandelde paarden en muildieren van het Nederlandsch-Indische leger.(1917).
43. Supplément à la statistique médicale de l'armée indo-néerlandaise, comme contribution à la statistique médicale militaire internationale (1915).
44. Statistisch overzicht der behandelde zieken bij de marine in Nederlandsch-Indië (1916).
45. Supplément à la statistique médicale de la flotte néerlandaise stationnée aux Indes orientales, comme contribution à la statistique médicale internationale (1916).
46. Statistiek der rechtsbedeeling in Nederlandsch-Indië (1913).
47. Statistiek der gevangenen in Nederlandsch-Indië (1909/1912).
48. Statistiek betreffende de landsgevangenissen en daarmede gelijk te stellen strafinrichtingen in Nederlandsch-Indië (1912).
49. Vierde verslag van den dienst der arbeidsinspectie en koeliewerving.
50. Verslag van het volkskredietwezen (1917).
51. Algemeen verslag der Protestantsche kerken in Nederlandsch-Indië (1905).
52. Verslag omtrent het gouvernements krankzinnigengesticht te Lawang (1906/1912).
53. Kwartaalverslagen der gouvernements-kina-onderneming (2de kwartaal 1918).
54. Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië (1916).
55. Statistiek van de scheepvaart in Nederlandsch-Indië (1917).

Van de meeste der genoemde verslagen en statistieken zijn gewoonlijk exemplaren verkrijgbaar bij de firma Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

Bijbl. Ind. St.	beteekent	Bijblad op het Indisch Staatsblad.
Gouv. Bt.	"	Gouvernementsbesluit.
Ind. St.	"	Indisch Staatsblad.
Jav. Ct.	"	Javasche Courant.
K. B.	"	Koninklijk besluit.
K. V.	"	Koloniaal Verslag.
Ned. St.	"	Nederlandsch Staatsblad.
Ord.	"	Ordonnantie.
St. Ct.	"	Nederlandsche Staatscourant.
afd.	"	afdeeling.
distr.	"	district.
reg.	"	regentschap.
res.	"	residentie.
al.	"	alinea.
art.	"	artikel.
blz.	"	bladzijde.
kol.	"	kolom.
ult.	"	ultimo.
vgl.	"	vergelijk.

(5. 1.)

I. NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË.
II. SURINAME.
III. CURAÇAO.

GELEIDENDE BRIEF.

Aan
den Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal.

's Gravenhage, 4 October 1918.

Ik heb de eer dezen ten geleide te doen stellen van het Koloniaal Verslag van 1918, tot welks aanbieding, overeenkomstig artikel 62, 1ste lid, der Grondwet, door de Koningin machtiging is verleend. Afgedrukt of ter perse zijn de hoofdstukken **A** tot en met **K** van het Oost-Indisch Verslag met de daartoe behoorende bijlagen.

De Minister van Koloniën,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
E. MORESCO.

A.

GRONDGEBIED EN BEVOLKING.

De jongste opgaven omtrent den omvang van het grondgebied van Nederlandsch-Indië komen voor in bijlage A van het verslag van 1894 en die omtrent het zielental aldaar, volgens de in 1905 gehouden volkstelling, in bijlage A van dat van 1907 (zie ook kol. 301/303 van K. V. 1908).

Voor eene opgave van het zielental in Nederlandsch-Indië op ult. 1917, samengesteld uit administratieve gegevens, zie men bijlage A*.

B.

REGEERING EN HOOGE COLLEGES.

Bij K. B. 10 April 1917 n°. 68 (Ind. St. n°. 444) is de bezoldiging van den voorzitter van den Volksraad vastgesteld en bij Ord. van 8 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 545) die van den secretaris van den Volksraad en het overige bij dien Raad aangestelde personeel. Bij Gouv. Bt. van laatstgenoemden datum n°. 1 (Ind. St. n°. 548) is bepaald dat de sterkte van het bij dien Raad aangestelde personeel beneden den rang van secretaris wordt geregeld in verband met de daarvoor jaarlijks bij de begrooting toegestane fondsen, terwijl bij dezelfde gelegenheid eene volksraadkiesverordening is vastgesteld.

Bij Ord. van 8 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 546) is eene regeling vastgesteld van de werkzaamheden van het stemkantoor voor de verkiezing van leden van den Volksraad.

Bij K. B. 25 Juni 1918 n°. 21 (Ind. St. n°. 448) is art. 15 van het reglement van orde voor de vergaderingen van den Volksraad (Ind. St. 1917 n°. 443) in dien zin gewijzigd dat bij de beraadslagingen de Nederlandsche taal gebezigd wordt, met dien verstande dat het aan de leden desgewenscht vrijstaat zich van de Maleische taal te bedienen.

Aan het lid der Algemeene Rekenkamer, den heer W. J. C. van Bennekom is bij K. B. 10 Sept. 1917 n°. 79 op zijn verzoek eervol ontslag verleend, terwijl bij K. B. 20 Oct. 1917 n°. 68 in zijne plaats tot lid is benoemd de heer G. H. G. Harloff, tot dusver tijdelijk ter beschikking gesteld van den algemeenen secretaris.

De begrootingsrekening over 1914 is door de Rekenkamer den 3den September 1917 aan de Indische Regeering ingediend, terwijl het college, onderscheidenlijk op 26 Maart 1917 en 26 Maart 1918, zijne jaarverslagen over 1916 en 1917 heeft uitgebracht.

Bij de wet van 9 Nov. 1917 (Ned. St. n°. 635, Ind. St. 1918 n°. 554) is art. 77 van het Regeeringsreglement gewijzigd met betrekking tot de onteigening te algemeenen nutte, terwijl bij de wet van 23 Febr. 1918 (Ned. St. n°. 119, Ind. St. n°. 482) art. 71 van dat Reglement is aangevuld met een nieuw lid, houdende de bepaling dat inlandsche gemeenten, die gelegen zijn binnen de grenzen van een stad, waarvoor een raad is ingesteld, bij ordonnantie opgeheven of, voor zooveel noodig, onttrokken worden aan de werking van het bepaalde bij de tweede alinea van dat artikel.

C.

MEDEDEELINGEN VAN STAATKUNDIGEN EN ALGEMEENEN AARD.

Bij rondschrijven van den directeur van Binnenlandsch Bestuur van 16 April 1917 (Bijbl. Ind. St. n°. 8763) zijn de betrokken hoofden van gewestelijk bestuur bekend gemaakt met de inzichten der Regeering nopens de wijze van belegging van landschapsgelden.

§ 1. BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND.

Een viertal neutraliteitsproclamaties werden uitgevaardigd in verband met den tusschen China en Siam eenerzijds en Duitschland en Oostenrijk-Hongarije anderzijds uitgebroken oorlog, den oorlog tusschen de Vereenigde Staten van Amerika en Panama eenerzijds en Oostenrijk-Hongarije anderzijds, den oorlog tusschen Oostenrijk-Hongarije en Cuba en den oorlog tusschen Duitschland en Costarica (Jav. Ct. 1917 n°. 700 en 1918 nos. 2, 8 en 64).

De lijst van goederen, waarop het verbod tot uitvoer uit Nederlandsch-Indië niet van toepassing is (zie K. V. 1917, kol. 3), is bij Gouv. Bt. 2 Nov. 1917 n°. 4 x (Ind. St. n°. 648) door eene nieuwe vervangen.

Krachtens art. 1 der Ord. van 24 Jan. 1905 (Ind. St. n°. 88), zooals dat artikel luidt ingevolge de Ord. van 5 April 1918 (Ind. St. n°. 178), is bij Gouv. Bt. 5 April 1918 n°. 2x (Jav. Ct. n°. 92) tot nader order verboden door middel van de drukpers berichten te verspreiden omtrent bewegingen in den Nederlandsch-Indischen Archipel van vreemde oorlogsschepen, van schepen en vaartuigen toebehoorende aan het Land, alsmede van handelsvaartuigen onder Nederlandsche vlag.

Ten einde daartegenover een gelijkwaardigen invoer van goederen zooveel mogelijk te verzekeren, is de uitvoer uit bepaalde gedeelten van Nederlandsch-Indië van eenige producten bij Ord. van 2 Mei 1918 (Ind. St. n°. 226) onder toezicht van de Regeering gesteld.

De uitvoer uit de residentiën Palembang en Sumatra's Westkust van aldaar geteelde rijst naar andere gewesten in Nederlandsch-Indië, die van rijst uit de gewesten Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en onderhoorigheden en Bali en Lombok en die van rijst uit Java en Madoera naar de overige deelen van Nederlandsch-Indië is tijdelijk verboden (Ind. St. 1917 n°. 759 en 1918 nos. 50, 52, 113 en 166), terwijl bij Ordn. van 4 en 30 Maart 1918 (Ind. St. nos. 114 en 165) een zelfde maatregel genomen is ten opzichte van den uitvoer van maïs en cassave-producten uit Nederlandsch-Indië.

Bij Ord. van 23 April 1918 (Ind. St. n°. 210) is bepaald dat de invoer van rijst in Nederlandsch-Indië, behalve voor zoover betreft de gewesten Oostkust van Sumatra, Riouw en onderhoorigheden en Djambi, onder toezicht van de Regeering wordt gesteld, ten einde eene behoorlijke distributie zooveel mogelijk te verzekeren.

Omtrent onze aanrakingen met Portugeesch Timor zie men § 20 en omtrent die met Serawak § 14 van dit hoofdstuk.

§ 2. JAVA EN MADOERA.

In 1917 werden weder van eenige plaatselijke Sarekat Islam-vereenigingen de statuten goedgekeurd en die vereenigingen derhalve als rechtspersoon erkend. In sommige der oudere vereenigingen had wederom eene belangrijke afneming van het ledental plaats, zoodat deze een kwijnend bestaan voerden; elders, waar de propaganda van jongere dagteekening is, leidde de beweging veelal tot verhoogd godsdienstig leven en belangstelling voor sociale nooden. Ook in 1917 werd door de Sarekat Islam-vereeniging een congres gehouden, waarbij de beweging „Indië Weerbaar", de plannen tot invoering van eene inlandsche militie en de toestanden op de particuliere landerijen in beschouwing werden genomen. In verband met het laatstbedoelde onderwerp valt bijzondere beteekenis te hechten aan het verschijnsel, dat op sommige landerijen in de afdeelingen Meester-Cornelis en Buitenzorg eene toenemende actie der bevolking tegen de landheeren viel waar te nemen; de houding door enkele leiders bij geschillen omtrent grondrechten op het land Serpong (afd. Tangerang) aangenomen, maakte het patrouilleeren in den omtrek dier landerijen gedurende twee maanden als voorzorgsmaatregel noodzakelijk. Ook in Soerabaja ontstonden opnieuw moeilijkheden tusschen de bevolking en de beheerders van particuliere landen, o.a. door het optreden van de vereeniging „Porojitno", onder leiding van een ontslagen voorzitter van de Sarekat Islam-vereeniging. Eene door deze vereeniging gevoerde propaganda voor opdrijving van de huurprijzen van gronden aan suikerfabrikanten afgestaan, had weinig succes. Op Madoera viel hier en daar nog lijdelijk verzet waar te nemen tegen de woningverbetering en veecastratie, doch rustverstoring had niet plaats. In de afdeelingen Poerworedjo en Keboemen werden groote vergaderingen van de plaatselijke Sarekat Islam-vereeniging gehouden. In het begin van 1917 vereischte de te Gombong gevestigde Sarekat Islam-vereeniging de bijzondere aandacht van het bestuur, doordat een der bestuursleden afkeurenswaardige leerstellingen verkondigde en door verkeerde beloften het ledental buitengewoon had doen toenemen. De beweging uitte zich ten slotte in het clandestien ontginnen door honderden desalieden te zamen van gronden behoorende tot de boschreserve, waarvoor zij moesten worden gestraft. In Besoeki werden herhaaldelijk verschillende grieven, o.m. betreffende de beschikbaarstelling van bouwgrond, bij het bestuur en de Regeering voorgebracht. Bij een door het lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer J. H. Liefrinck, ingesteld onderzoek bleek niet van ernstige misstanden; aan gerechte klachten is of wordt tegemoet gekomen.

Wegens het gebrek aan scheepsgelegenheid werd door de bevolking niet aan de bedevaart naar Mekka deelgenomen; in verschillende gewesten viel echter een opgewekt godsdienstig leven onder de Mohammedanen waar te nemen.

In de residentie Cheribon werden nog eenige scholen opgericht, gelijk aan de „Madrasch Allolibin" te Madjalengka (vgl. K. V. 1917, kol. 5), waar, naast godsdienstonderwijs, gewoon onderwijs, overeenkomende met dat der 2de klasse inlandsche scholen, wordt gegeven. Ook ter afdeelingshoofdplaats Bodjonegoro (Rembang) werd een dergelijke school, „Madrasch Toeloeloem", opgericht. Daarentegen daalde op de Arabische school, welke in 1915 door de Sarekat Islam te Demak (Semarang) werd opgericht voor het geven van godsdienstonderwijs, in 1917 het aantal leerlingen van 79 tot 22.

Van de Mohammadiah-leer in de afdeeling Magetan (Madioen), waar in 1916 lieden uit Kediri hebben getracht propaganda te maken, werd verder niets gemerkt (zie t. a. p.).

In de desa Sokawara (afd. Poerwakerta, res. Banjoemas) werden door zekeren Mohamadjasir eenige afwijkende leerstellingen verkondigd. Het aantal volgelingen was echter zeer gering. Nadat de leider wegens overtreding van de bepalingen inzake het Mohammedaansche godsdienstonderwijs voor de politierol was gestraft, was de zaak geëindigd.

De verhouding tot de Vorstenlandsche zelfbesturen liet niets te wenschen over. Zij gingen voort hunne medewerking te verleenen tot verschillende verbeteringen van bestaande toestanden, zoowel op geldelijk als op sociaal-economisch gebied. In Februari 1917 verklaarde de sultan van Djokjakarta zich te kunnen vereenigen met het voorstel tot eene jaarlijksche vaststelling van de civiele lijst en met de admini-

stratie der daarvoor uit te trekken gelden door de nieuw op te richten kratonkas, door welken maatregel eene betere controle mogelijk wordt gemaakt. Voorts verleende de vorst zijne medewerking voor het sluiten van eene belangrijke leening ter bestrijding van de kosten van groote negeri-werken (stadsuitbreiding, enz.). De sultan gaf blijk van groote waardeering en dankbaarheid voor de vanwege het opperbestuur betoonde bijzondere belangstelling bij gelegenheid van het 40-jarig jubileum van zijne troonsbestijging. In verband met den hoogen leeftijd van den sultan komt langzamerhand een gedeelte van diens bemoeienissen op de schouders van den kroonprins te rusten; deze wordt door geregelde besprekingen en door het doen van reizen in de gelegenheid gesteld om kennis op te doen, welke hem voor die taak van nut kan zijn. In Maart 1917 overleed Pangeran Mangkoeboemi, de oudste broeder van den sultan.

De waarnemende rijksbestuurder van Soerakarta werd voor vast tot dit ambt benoemd, onder den reeds door hem gevoerden titel en naam Raden Adipati Djojonegoro.

In Maart 1917 werd de regent van Indramajoe eervol ontslagen en door den patih van Batavia opgevolgd, terwijl de vacante plaats van laatstgenoemde werd ingenomen door den patih van Rangkasbitoeng (Bantam). In Meester-Cornelis werd weder een patih aangesteld in het belang van eene krachtiger werking van het bestuur en de politie. De zelfstandige patih van Tjilegon werd eervol uit 's lands dienst ontslagen, onder toekenning van het praedicaat Aria. Voorts werd in Augustus de regent van Grisee eervol ontslagen en in zijn ambt opgevolgd door zijn zoon, Raden Pandji Toemenggoeng Soeriopoetro. De in Januari 1918 overleden regent van Blitar (Kediri) werd vervangen door zijn jongeren broeder Raden Pandji Toemenggoeng Warsohadiningrat. In Augustus 1917 aanvaardde de regent van Magelang, van zijn reis als lid van de deputatie „Indië Weerbaar" teruggekeerd, zijne betrekking weder. De wegens ziekte op wachtgeld gestelde regent van Poerworedjo werd in April 1917 opnieuw als zoodanig benoemd.

De veiligheid van personen en goederen bleef ook in 1917 nog onbevredigend; het aantal gevallen van moord en doodslag bleef ongeveer gelijk. In de residentiën Batavia, Soerabaja, Madioen, Kedoe en Pekalongan steeg het aantal gevallen achtereenvolgens van 67, 57, 7, 24 en 22 in 1916 tot 75, 70, 12, 37 en 37 in 1917; daarentegen verminderden die getallen voor de gewesten Semarang, Banjoemas, Besoeki, Pasoeroean, Rembang, Preanger-Regentschappen, Bantam, Cheribon en Soerakarta van 56, 20, 93, 107, 66, 17, 37, 13 en 17 in 1916 tot 49, 17, 89, 100, 60, 13, 25, 12 en 13 in 1917. Het aantal ketjoe (kampak-, rampok-, krojok-) partijen nam gedurende 1917 weer toe en bedroeg 216 (in 16 gewesten), tegen 162 (in 14 gewesten) in 1916; deze misdrijven kwamen vooral voor in de residentiën Bantam, Batavia, Rembang, Djokjakarta en Soerakarta (14, 103, 30, 27 en 22 gevallen in 1917, tegen 14, 68, 31, 19 en 15 in 1916). Van deze rampok-partijen hadden er 51 en 41 in de afdeelingen Batavia en Meester-Cornelis plaats. Het aantal gevallen van begal (roof op den openbaren weg) bedroeg in Rembang, Soerakarta en Semarang achtereenvolgens 15, 33 en 29. In de residentiën Batavia, Madoera, Pasoeroean, Soerakarta en Kediri kwamen achtereenvolgens 171, 672, 166, 209 en 152 veediefstallen voor, tegen 248, 477, 204, 143 en 142 in 1916. In de residentie Rembang blijft het verwonden van vee een veelvuldig voorkomend misdrijf, terwijl in de residentie Pekalongan in 1917 veel klein vee werd gestolen (121 gevallen). Van zee- en strandroof deden zich slechts één geval in het gewest Soerabaja en twee gevallen in de residentie Banjoemas voor.

De gezondheidstoestand was gedurende 1917 in de meeste gewesten niet ongunstiger dan in vorige jaren. De cholera, die in 1916 in acht gewesten voorkwam, bleef in 1917 beperkt tot een zestal residentiën, terwijl ook het sterftecijfer lager was. Door onmiddellijke toepassing van afzondering der lijders en inenting der bevolking werd de ziekte veelal binnen enge grenzen gehouden. Het ernstigst heerschte de cholera ter hoofdplaats Batavia, in de afdeeling Krawang, in het district Tjikarang, ter afdeelingshoofdplaats Meester-Cornelis en in de afdeeling Buitenzorg der residentie Batavia. Van de 426 gevallen hadden 258 een doodelijken afloop; dank zij onmiddellijke inenting op groote schaal werd de epidemie spoedig gestuit, doch ter hoofdplaats Batavia bleven bijna voortdurend sporadisch gevallen voorkomen. Met de pestbestrijding werd krachtig voortgegaan en de uitkomsten, hoofdzakelijk verkregen door verbetering van de woningtoestanden, waren in 't algemeen gunstig. In Soerakarta en Kediri, waar in 1916 nog onderscheidenlijk 551 en 223 gevallen werden waargenomen, kwamen in 1917 slechts 21 en 8 gevallen voor. In Madioen werden sedert September 1917 64 personen aangetast, tegen 55 in 1916, in verband waarmede de woningverbetering dadelijk opnieuw werd ter hand genomen. In Soerabaja overleden in 1917 75 personen aan deze ziekte, tegen 160 in 1916. In Semarang kwamen 166 pestgevallen voor, terwijl het aantal lijders in de residentie Djokjakarta tot 8 beperkt bleef. Voorts bezweken op Madoera 28 personen aan de pest. Evenals in de voorafgegane jaren, had de bevolking van Java en Madoera, vooral in de kuststreken, ook in 1917 veel van malaria en andere koortsen te lijden. In de residentie Semarang heerschte de malaria epidemisch, evenals in de afdeelingen Pasoeroean, Soerabaja en Sidoardjo; in laatstgenoemde afdeeling stierven 1957 lijders. In het gewest Cheribon, voornamelijk ter hoofdplaats, werden op groote schaal maatregelen genomen ter bestrijding, o.a. door demping van poelen en plassen en schoonmaak der erven. In April 1917 heerschte in het onderdistrict Kapetakan dier residentie eene hevige malaria-epidemie; van de 2170 lijders stierven er 970. De verzwakte patiënten werden kosteloos in daarvoor opgerichte tijdelijke ziekenhuizen verpleegd. Dank zij de krachtige bestrijdingsmaatregelen verminderde het aantal lijders vrij spoedig. In de afdeeling Indramajoe kwamen 20 093 koortsgevallen voor, waarvan 4591 met doodelijken afloop. In de afdeeling Tjiandjoer kwam in de laatste maanden van 1917 eene buitengewone sterfte onder de bevolking voor tengevolge van malaria. Van de 39 821 in de afdeeling Tjilatjap der residentie Banjoemas gemelde koortsgevallen hadden 7739 een doodelijken afloop (in 1916 bedroegen deze cijfers onderscheidenlijk 39 540 en 7647). Verder heerschte ook op de Pamanoekan- en Tjiasem-landen van het gewest Batavia eene vrij hevige malaria-epidemie, terwijl de ziekte zich als gewoonlijk deed gelden in de vlakke kuststreken der residentiën Semarang, Rembang, Kedoe, Djokjakarta, Pasoeroean en Besoeki. De pokken kwamen in alle gewesten endemisch voor. De meeste gevallen werden waargenomen in de residentiën Batavia en Kedoe. In eerstgenoemd gewest heerschte de ziekte vooral in de afdeeling Buitenzorg (623 gevallen), terwijl van de 175 aangetasten in Kedoe 22 overleden. Ook bij deze ziekte werden met inenting en herinenting op ruime schaal gunstige uitkomsten bereikt. De typhus, die in 1916, behalve in de gewesten Bantam, Pekalongan, Banjoemas en Rembang, in alle residentiën van Java en Madoera werd waargenomen, eischte dit jaar minder slachtoffers. Ter hoofdplaats Malang werden, in tegenstelling met vroegere jaren, slechts enkele gevallen geconstateerd, hetgeen aan de waterleiding is te danken. Ter hoofdplaats Semarang kwamen in 1917 121 gevallen voor, tegen 110 in 1916. Ook in de Preanger-Regentschappen werden vrij veel gevallen waargenomen. Door de moeilijk te stellen diagnose dezer ziekte, wordt zij door de bevolking dikwijls niet als zoodanig herkend. Gedurende 1917 werden in het Koningin Wilhelmina-gasthuis voor ooglijders te Bandoeng op de polikliniek 4616 lijders ingeschreven. Het aantal gevallen van baccilaire dysenterie in de gemeente Semarang bedroeg 57, tegen 19 in 1916; ter hoofdplaats Batavia deden zich 45 gevallen van deze ziekte voor. In het gewest Kediri wordt, wegens het veelvuldig voorkomen van schurft onder de bevolking van enkele districten, op groote schaal zalf aan de lijders verstrekt.

Evenals in vorige jaren, had de veestapel te lijden van mond- en klauwzeer, kwaden droes en surra, welke ziekten zich vrijwel in alle gewesten vertoonden. Het mond- en klauwzeer had in 't algemeen een vrij goedaardig verloop en werd door afsluitingsmaatregelen en behandeling met pyoctanine met succes bestreden. Kwade droes werd waargenomen in de residentiën Preanger-Regentschappen, Kedoe, Semarang, Besoeki en Pasoeroean, hoewel in 't algemeen sporadisch. Surra kwam vrij veel voor in de gewesten Batavia, Kedoe, Soerakarta, Madioen en Besoeki en in zeer hevige mate in de afdeelingen Demak, Koedoes en Grobogan der residentie Sema-

rang, alsmede in Rembang, waar de bestrijding veel moeite heeft gekost. In de afdeelingen Demak en Koedoes stierven onderscheidenlijk 387 en 300 buffels aan die ziekte. Verder deed zich in Batavia, Cheribon en Madioen septichaemia haemorrhagica voor. Saccharomycose werd waargenomen in Batavia, Semarang en Soerabaja, terwijl pyroplasmose in hevige mate heerschte in de afdeeling Ngawi der residentie Madioen, waar 2260 dieren aan deze ziekte zijn bezweken. In de afdeelingen Wonogiri en Sragen van de residentie Soerakarta kwam boutvuur voor; hieraan stierven in de afdeeling Patjitan (Madioen) 350 beesten, terwijl in Djokjakarta 216 gevallen werden waargenomen.

De uitkomsten van den rijstoogst waren gunstig; in de meeste gewesten was de opbrengst beter dan in 1916. Van de droogte had het gewas alleen te lijden in Kediri, in de afdeeling Indramajoe der residentie Cheribon en in Rembang, terwijl overstroomingen eenige schade veroorzaakten in de residentiën Banjoemas, Pekalongan, Semarang en Kediri, hoewel in geringer mate dan in 1916. Ziekten en insectenplagen werden voornamelijk waargenomen in Rembang en Kediri en in de afdeelingen Demak (Semarang), Indramajoe (Cheribon), Brebes (Pekalongan) en Tjilatjap (Banjoemas). Evenals vorige jaren werd aan de bevolking, waar noodig, weder ontheffing van landrente verleend wegens misoogst. De uitkomsten van de teelt van tweede gewassen waren over het algemeen bevredigend; opdat zooveel mogelijk voedingsgewassen zouden worden gekweekt, werd de aanplant van tabak e. d. beperkt. De koffieoogst was in 't algemeen minder gunstig dan in het vorige jaar; de bevolkingsaanplant leverde weer minder op dan in de voorafgegane jaren. De uitkomsten van de suikercultuur waren, wat de hoeveelheden riet en het suikergehalte aangaat, over het algemeen gunstig, in het gewest Madioen zelfs zeer goed, doch in de afdeeling Pati minder bevredigend. De tabaksoogst was van minder beteekenis dan in 1916; de hoedanigheid van het product was goed. Voor de theecultuur was 1917 minder voorspoedig dan het voorafgegane jaar, aangezien de verkoopprijs daalde door den belemmerden afscheep; de oogst was bevredigend.

Behalve de emigratie uit verschillende gewesten naar de buitenbezittingen (zie hoofdstuk J, afd. I, § 5) en het vertrek van eenige transporten inlanders naar streken buiten Nederlandsch-Indië (zie hoofdstuk F, § 10), vallen geen buitengewone verhuizingen onder de bevolking te vermelden. Evenals in vorige jaren gingen weer vele Bantammers naar de Lampongsche districten, Zuid-Preanger en Batavia om bij den peperpluk in eerstgenoemd gewest en overigens als koelie werkzaam te zijn. Het aantal Javaansche transmigranten naar de zuidoostelijke districten van de afdeeling Tasikmalaja (Preanger-Regentschappen) nam wederom toe en bedroeg 1919 personen. Wederom had belangrijke transmigratie plaats van lieden uit Madoera en verschillende gewesten van Oost- en Midden-Java naar Besoeki. Voorts kwam ook verhuizing voor van personen uit Midden-Java naar de zuidelijke gedeelten der afdeelingen Malang en Loemadjang (Pasoeroean). In 1917 bleef het aantal Boegineezen en Makassaren, die zich op den Kangean- en Sapoedi-archipel (Oost-Soemenep) komen vestigen met het oog op de klapperteelt aldaar, nog steeds toenemen.

Behalve de elk jaar voorkomende plaatselijke overstroomingen, kwamen in 1917 geen groote rampen voor en werd in het algemeen door bandjirs belangrijk minder schade aangericht dan in 1916. Eene zeer zware overstrooming in de kali Konto sloeg een ijzeren brug over deze rivier bij Kandangan weg, terwijl eene groote hoeveelheid hout met den stroom werd medegevoerd. De dijkbreuken in de Tjitaroem waren in 1917 minder ernstig dan in het voorafgegane jaar; van den in aanleg zijnden nieuwen rechterdijk wordt eene groote verbetering verwacht. In November 1917 werd ingesteld het „Hulpfonds voor de noodlijdenden in de afdeeling Demak" tot verleening van steun aan hen, die getroffen worden door overstroomingen of andere rampen. In Soerakarta waren ook in 1917 de bandjirs, welke van de helling van den Merapi zand en uitbarstingsstoffen naar beneden voeren, weder minder hevig dan in vorige jaren, hetgeen moet worden toegeschreven aan de her-bebossching van dezen vulkaan. In Maart en April 1917 hebben in het geheele gewest Madioen hevige rukwinden gewoed, die aan inlandsche woningen schade toebrachten. De Idjen-krater vertoonde midden 1917 eene verhoogde werking, welke zich openbaarde in eene herhaalde verhooging van het meerniveau, waardoor schade werd aangericht aan de sluiswerken van het kratermeer. Het afstorten van een gedeelte van den kraterwand had den dood van enkele daar werkende inlanders ten gevolge. Over geheel Java werden voorts eenige lichte aardschokken waargenomen, welke geen schade aanrichtten. Langdurige en zware regens veroorzaakten aardschuivingen in het zuiden der afdeelingen Tjiandjoer en Tasikmalaja, waardoor eenige gehuchten bedolven geraakten en 7 menschen om het leven kwamen.

§ 3. ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

De politieke toestand bleef in 1917 over het algemeen gunstig.

In de onderafdeeling Lho Seumawe (afd. Noordkust van Atjeh) moesten 2 kwaadwilligen worden neergelegd, bij welke gelegenheid een militair licht gewond werd.

Door eene patrouille werd in Juli 1917 in het stroomgebied van de Aroel Samargading nabij Samarkilang (onderafd. Takengon) eene schuilplaats van uitgewekenen uit Lho Soekon overvallen, waarbij twee personen, die zich verzetten, sneuvelden. Aan onze zijde werd daarbij een militair licht gewond. Behalve blanke wapenen, werd bij die gelegenheid een revolver buitgemaakt.

Op 9 November 1917 meldde zich bij het bestuur te Takengon de oude penghoeloe Padang Tjèq van Ketol — omtrent wien sedert 1912 niets was vernomen — met zijne beide echtgenooten en 2 kinderen, benevens een volgeling.

In de onderafdeeling Meulaboh der afdeeling Westkust van Atjeh werd in Mei door eene patrouille de laatste aldaar nog rondzwervende bende onschadelijk gemaakt.

Op het bericht dat in de kampong Semboeang in de onderafdeeling Serbodjadi der afdeeling Oostkust van Atjeh ongeregeldheden waren uitgebroken (December 1917), begaf de gezaghebber te Lokop, vergezeld door de hoofden en eene bevolkingspatrouille, zich onmiddellijk daarheen. Bij een treffen met de oproerigen sneuvelde de gezaghebber, terwijl van de bevolkingspatrouille vijf lieden werden gewond. Uitgezonden militaire patrouilles, welke op haar weg naar Semboeang 2 bewoners dier kampong moesten nederleggen, bevonden dat op slechts eenige families na, de bevolking, ten getale van ongeveer 100 zielen, in het gebergte was gevlucht. De beweging, welke zich alleen tot genoemde kampong beperkte, droeg een godsdienstig karakter en was op touw gezet door zekeren Penghoeloe Koeala, een Gajo uit Leuboe Sigeunab (Peureula), die bij de bevolking in een min of meer heiligen reuk stond. Daarbij gesteund door den bewaker van het heilige graf bij de kampong Semboeang en diens dochter, wist Penghoeloe Koeala, van de groote bijgeloovigheid der bevolking misbruik makende, een 15-tal lieden, onder wie ook 3 vrouwen, dier nederzetting dusdanig onder zijn invloed en van dien van vorenbedoelden bewaker en zijne dochter te brengen, dat deze lieden, door een driedaagsch feest in geestesvervoering geraakt, zich geheel lieten leiden door dit driemanschap en overgehaald werden tot een daad tegen de ,,Compenie''. Na het sneuvelen van den gezaghebber vluchtten de overige inwoners van Semboeang, uit vrees voor het bestuur en onder pressie van de volgelingen van Penghoeloe Koeala, eveneens naar het gebergte. Sedert zijn, met uitzondering van 2 vrouwen en 1 man, die waarschijnlijk in de bosschen van honger zijn omgekomen, alle uitgewekenen reeds teruggekeerd of gevangen genomen, terwijl enkelen werden neergelegd. Behalve de reeds vermelde 2 lieden, die onschadelijk gemaakt moesten worden, vonden nog 4 mannen den dood bij verzet tegen de patrouilles, die uitgezonden waren ter opsporing van de uitgewekenen. De hoofdaanlegger Penghoeloe Koeala zelf werd gevangen genomen, terwijl de meergenoemde bewaker van het heilige graf sneuvelde.

De korte verklaring werd afgelegd door de volgende zelfbestuurders:

Doerasa ook genaamd Wan Ampoek, als waarnemend bestuurder van het landschap Bambel (afd. Alaslanden); Teukoe Tjoet Banta Sulthan, als bestuurder van het landschap Lho Pawoh-Noord (onderafd. Tapa Toean, afd. Westkust van Atjeh); Teukoe Itam, als waarnemend bestuurder van het landschap Sama Doea (onderafd. Tapa Toean, afd. Westkust van Atjeh), gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende Teukoe Nanggroe; Teukoe Radja Meungkoeta, als bestuurder van het landschap Geudong (onderafd. Lho Seumawe, afd. Noordkust van Atjeh); Teukoe Sandang, als bestuurder van het landschap Manggeng (onderafd. Tapa Toean, afd. Westkust van Atjeh) en Teukoe Meuntroe Sri Padoeka Maharadja Ma Ali, als bestuurder van het landschap Sama Indra (onderafd. Sigli, afd. Noordkust van Atjeh), welke verklaringen werden goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Btn. 17 Sept. 1917 n°. 51, 8 Oct. 1917 n°. 43, 21 Dec. 1917 n°. 29, 29 Dec. 1917 n°. 55 en 26 Febr. 1918 n°. 41.

Een der beide bestuurders van het landschap Soesoh (onderafd. Tapa Toean, afd. Westkust van Atjeh) overleed in Juni 1917. De overgebleven bestuurder, Dato Baginda gelar Dato Radja, is bij Gouv. Bt. 22 Oct. 1917 n°. 19 aangewezen om gedurende de minderjarigheid van den aangewezen opvolger van den overledene, Dato Sjamsari, als eenig bestuurder op te treden.

De bestuurders van de landschappen Koeala Laanbeusoe (onderafd. Tjalang, afd. Westkust van Atjeh), Teukoe Nja Moet, Zuidelijk-Beneden-Tamiang (onderafd. Tamiang, afd. Oostkust van Atjeh), Toengkoe Abdul Madjid met den titel van Soetan Moeda India Koesoema, Zuidelijk-Boven-Tamiang, Tengkoe Radja Haboja, genaamd Kedjoeroean Moeda en Kroeëng Seumideuën (onderafd. Sigli, afd. Noordkust van Atjeh), Teukoe Meuntroe Brahim, overleden, eerstgenoemde in 1916, de overigen in den loop van 1917. In hunne plaats werden bij Gouv. Btn. 20 Nov. 1917 n°. 22, 3 Dec. 1917 n°. 17, 3 Dec. 1917 n°. 18 en 16 Jan. 1918 n°. 35 aangewezen Teukoe Dorahman, Toengkoe Kolo, ook genaamd Toengkoe Kamaroedin, en Radja Hoesin gelar Toengkoe Mangkoe Radja als waarnemende bestuurders gedurende de minderjarigheid van de rechthebbenden Teukoe Keudjroeën, Toengkoe Zainoel Abidin en Toengkoe Soeloeng, zoomede Teukoe Ma'E.

De waardigheid van bestuurder van de landschappen Blang Pidië (onderafd. Tapa Toean, afd. Westkust van Atjeh), Labohan Adji (in dezelfde onderafdeeling), Tjoenda (onderafd. Lho Seumawe, afd. Noordkust van Atjeh) en Matang Koeli (onderafd. Lho Soekon, afd. Noordkust van Atjeh) kwam eveneens open, doordat de bestuurders Teukoe Banta Soleiman, Teukoe Angkob, Teukoe Tjhi Djoehan en Teukoe Moeda Lhon van hun ambt werden ontheven, eerstgenoemde wegens ongeschiktheid en de anderen op hun verzoek. Dit geschiedde bij Gouv. Btn. 30 Oct. 1917 n°. 10, 30 Oct. 1917 n°. 9, 2 Febr. 1918 n°. 10 en 8 April 1918 n°. 3, bij welke beschikkingen tevens onderscheidenlijk Teukoe Rajeu als waarnemend bestuurder gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende Teukoe Sabi werd aangesteld en Teukoe Maidin, Teukoe Mohamad Said en Teukoe Ali Basja als bestuurders werden erkend.

Bij Gouv. Bt. 28 Dec. 1917 n°. 36 werden de landschappen Tripa en Seunagan (onderafd. Meulaboh, afd. Westkust van Atjeh), nadat de bestuurder van eerstgemeld gebied daarmede zijne instemming had betuigd, tot één zelfbesturend landschap vereenigd onder den naam Seunagan en onder den bestuurder van het in de tweede plaats genoemde landschap.

Van de Sarekat Islam-beweging, welke zich niet noemenswaard uitbreidde onder de inheemsche bevolking, werden geen bepaalde uitingen waargenomen.

Ook in 1917 werden geen moeielijkheden ondervonden bij den aanslag der belastingen of het vorderen van heerendiensten.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen bevredigend. In de onderafdeeling Lho Soekon evenwel pleegde een lepralijder uit die streek een aanslag op den officier van gezondheid der 2de klasse dr. J. Ph. Andriesse, die bezig was hem te onderzoeken. Kort na den aanslag overleed dr. Andriesse aan de bekomen verwonding. De dader werd opgevat en door den landraad te Koeta Radja ter dood veroordeeld.

In de onderafdeeling Lho Seumawe werd door een Atjeher afkomstig uit Boeloh Blang Ara de stationschef te Lho Seumawe licht gewond. De dader moest bij verzet worden neergelegd.

In de onderafdeeling Alaslanden vielen in September 1917 2 jeugdige Alassers om tot dusver onopgehelderd gebleven redenen de wacht van het kampement te Koeta Tjane aan en wisten 2 militairen te verwonden. Beide aanvallers moesten worden neergeschoten.

In dezelfde maand werd ter hoofdplaats Langsar (afd. Oost kust van Atjeh) door een Atjeher in een vlaag van godsdienstwaanzin een aanslag gepleegd op de heeren Jahnke en

ROBERECHT, van wie eerstgenoemde kort na den aanslag aan de bekomen wonden overleed. De dader werd opgevat.

In de onderafdeeling Seulimeum werd in October 1917 de schildwacht van eene in bivak zijnde patrouille door een Atjeher aangevallen. De aanrander, volgens het algemeen oordeel zijner kamponggenooten een zwakzinnige, werd neergelegd.

In December d. a. v. werd in de onderafdeeling Meulaboh de 1ste-luitenant der infanterie G. F. V. GOSENSON met 4 maréchaussée terugkomende van een olifantenjacht, door 3 Atjehers met het blanke wapen aangevallen. Bij deze gelegenheid werd genoemde officier gewond, terwijl de drie aanranders neergelegd werden. De redenen van dezen aanslag zijn nog niet bekend. Het onderzoek ter zake duurt nog voort.

In de onderafdeeling Tapa Toean werd op een alleen loopend militair een aanslag gepleegd door een jongen man, die beweerde op last van Allah te hebben gehandeld. De aangevallene werd niet levensgevaarlijk gewond.

Met uitzondering van een vijftal, die buiten het gewest hunne studiën voort zetten, genieten de meeste hoofdenzonen hunne opleiding aan de onderwijsinrichtingen in Atjeh, welke gedurende 1917 vermeerderd werden met 1 Europeesche school en 2 gouvernements inlandsche scholen.

Het volksonderwijs werd wederom belangrijk uitgebreid; op het einde van 1917 bedroeg het aantal volksscholen 220, waaronder 10 scholen voor meisjes, met 12 261 leerlingen, onder wie 1140 meisjes, tegen 196 scholen, waaronder 9 voor meisjes, met 11 300 leerlingen, onder wie 704 meisjes, in 1916.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend. Behalve enkele gevallen van typhus, kwamen malaria en dysenterie als gewoonlijk in het geheele gewest voor. In de landschappen, welke op het einde van 1916 nog wegens pokken besmet verklaard bleven (zie K. V. 1917, kol. 10), werd in den loop van 1917 deze ziekte geheel tot staan gebracht.

In de onderafdeeling Oelee Lheue der afdeeling Groot-Atjeh kwamen onder het vee nu en dan gevallen voor van miltvuur en piroplasmose. In de onderafdeeling Takengon (afd. Noordkust van Atjeh), waar einde 1916 de surrah onder den veestapel nog niet geheel was geweken (zie K. V. 1917, kol. 10), kwamen in de tweede helft van 1917 van die ziekte geen gevallen meer voor. Laatstgenoemde ziekte werd in den loop van 1917 waargenomen onder den veestapel in eenige landschappen der onderafdeeling Meulaboh van de afdeeling Westkust van Atjeh, terwijl in de onderafdeeling Tapa Toean der zelfde afdeeling gedurende 4 maanden onder de karbouwen mond- en klauwzeer heerschte.

De handelsbeweging, hoewel in enkele onderafdeelingen vooruitgaande, kon nog niet normaal worden genoemd. Meer nog dan in 1916 gingen de prijzen der in- en uitgevoerde artikelen gebukt onder den invloed van den Europeeschen oorlog. De rijsthandel ondervond moeielijkheden toen de uitvoer van rijst uit den vreemde verboden was.

Veel zorg werd gedurende het verslagjaar besteed aan den rijstbouw. Uitbreiding van sawahs had geregeld plaats.

De klapperteelt onderging ook eene aanzienlijke uitbreiding, ten gevolge van de goede prijzen .

Peper en pinang leverden goede uitkomsten op. Tengevolge van de hooge prijzen werd, vooral in de afdeeling Oostkust van Atjeh, de aanplant dezer gewassen in belangrijke mate uitgebreid.

Meer en meer legt de bevolking zich toe op het planten van rubber.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren over het algemeen zeer bevredigend te noemen.

Uitvoer van gedroogde visch had plaats uit de onderafdeelingen Singkel en Tapa Toean der afdeeling Westkust van Atjeh en Langsar der afdeeling Oostkust van Atjeh.

In het begin van 1917 werd in de afdeelingen Groot-Atjeh en Noord- en Oostkust van Atjeh door zware overstroomingen veel schade aangericht. Behalve dat vele vaste bruggen werden vernield, werden de wegen en de trambaan op verschillende plaatsen doorgeslagen, terwijl 11 menschenlevens vielen te betreuren.

§ 4. SUMATRA'S WESTKUST.

Evenals in 1916 bleef ook in 1917 de politieke toestand onverdeeld gunstig. Op de Mentawei-eilanden hadden onder de O-mahs verscheidene verzoeningsfeesten plaats over vroeger gepleegde moorden en roofpartijen, ten teeken dat zij thans in vrede met elkander zullen leven.

Het aantal Sarekat Islam-vereenigingen en dat der kringen der vereeniging Insulinde, namen toe; beide vereenigingen deden weinig van zich hooren. Te Priaman werd in November 1917 eene, aan de in die onderafdeeling bestaande Sarekat Islam-vereeniging vijandige zustervereeniging opgericht. In de negri Bajoer (onderafd. Manindjau) ontstond eenige wrijving tusschen de aanhangers van de oude en die van de nieuwe richting, doordat eerstgenoemden niet wenschten deel te nemen aan den Vrijdagsdienst, wanneer die dienst niet werd geleid door een imam van hunne richting. Het gelukte beide partijen te verzoenen; in het vervolg zal de Vrijdagsdienst beurtelings geleid worden door voorgangers van beide richtingen. De te Palembajan opgerichte vereeniging Sarekat Oel Ichsam toonde aanvankelijk levensvatbaarheid als tegenbeweging tegen de Sarekat Islam. Nu de laatste een langzamen dood sterft, zal de Sarekat Oel Ichsam naar alle waarschijnlijkheid hetzelfde lot deelen.

Het Rijnsche Zendinggenootschap heeft eene Christengemeente te Padang van 300 zielen. Het succes, dat dit genootschap in 1917 op de Mentawei-eilanden had, was zeer groot. Werden in 1916 de eerste elf bekeerlingen gedoopt (zie K. V. 1917, kol. 12), op het einde van 1917 telde de Christengemeente aldaar ruim 500 personen.

Het aantal aangeslotenen bij de Christengemeente op de Batoe-eilanden, waar het Nederlandsch Luthersch Genootschap van in- en uitwendige zending werkt, bedroeg einde 1917, 751.

Behalve in de afdeeling Tanahdatar, in welk gebied de bevolking herhaaldelijk lastig werd gevallen en verontrust door gedroste dwangarbeiders, was de veiligheid van personen en goederen bevredigend.

Over het algemeen was de gezondheidstoestand goed. Gedurende korten tijd kwam te Kolok (afd. Tanahdatar) eene malaria-epidemie voor, welke door kostelooze verstrekking van kinine-tabletten zoo goed als onmiddellijk werd bedwongen. Typhus-gevallen kwamen voor op de hoofdplaats Sawahloento en te Padangpandjang, terwijl te eerstgenoemder plaats bovendien eenige personen door echte pokken en anderen door dyphterie werden aangetast. Eenige op cholera gelijkende ziektegevallen met doodelijk verloop deden zich in Bangkinang (afd. L Koto) voor. De ziekte werd aanstonds krachtdadig tegengegaan, met het gevolg dat na een week het gevaar voor uitbreiding reeds was geweken. In de negrie Soengei Pagoe (afd. Solok) werden, voornamelijk onder kinderen, vele gevallen van kinkhoest waargenomen.

Behalve in de Ophirdistricten (Loeboeksikaping) en in Palembajan (Agam), waar onderscheidenlijk 10 en 8 paarden aan surrah bezweken, en te Balaisalasa (Painan), op welke plaats onder de karbouwen eene beenderenziekte werd waargenomen, kwamen geen veeziekten van besmettelijken aard voor.

De uitkomsten van den rijstoogst lieten over het algemeen niets te wenschen over.

De groote vraag naar rijst voor Java en de naburige gewesten, als gevolg van de moeielijkheden, die aan den invoer van dit artikel uit het buitenland in den weg stonden, was oorzaak, dat de uitvoer in 1917 bijzonder ruim was (202 215 pikol) en dien gedurende elf maanden van 1916 met 22 000 pikol overtrof. Daardoor stegen de rijstprijzen in het gewest aanzienlijk, terwijl de kans dat er rijstschaarschte zou ontstaan niet uitgesloten was. Ten einde een mogelijk rijsttekort te voorkomen en verdere stijging van de prijzen tegen te gaan, werd in begin 1918 een tijdelijk rijstuitvoerverbod van

inheemsche rijst uitgevaardigd met bevoegdheid aan den resident om dispensatie daarvan te verleenen.

De koffietuinen der bevolking, welke een behoorlijken oogst opleverden (in de afdeeling Solok bedroeg de opbrengst naar schatting 1700 pikol en in de onderafdeelingen Alahanpandjang en Moearolaboeh onderscheidenlijk naar schatting 1200 en 1000 pikol werden wederom uitgebreid. De daling, welke in de koffieprijzen in 1916 was ingetreden, bleef ook in 1917 aanhouden, totdat in het laatst van het jaar de prijzen zich weder eenigszins herstelden.

De oogst van de tabaksvelden in de onderafdeelingen Pajokoemboeh en Soeliki, welke niets te wenschen overliet, werd tegen goede prijzen verhandeld. Ook van de velden in de negrie Loenimdai (afd. Solok) werd tabak van goede hoedanigheid bij groote hoeveelheden naar Java en andere streken van Nederlandsch-Indië uitgevoerd.

De teelt van klappers is in vele streken, bovenal echter in Priaman en op de eilanden, een bron van niet onbelangrijke inkomsten geworden; de aanplant breidt zich steeds uit. Ter bestrijding van de voor deze teelt zeer gevaarlijke klappertor is te Padang een entomoloog werkzaam gesteld.

Over het algemeen ondervond de handel meer nog dan in 1916 den ongunstigen invloed van den wereldoorlog.

In Januari 1917 had eene groote overstrooming plaats in de onderafdeeling Bangkinang (afd. L Koto), doordat de Kampar-rivier buiten hare oevers trad. Hierdoor werden vele rijstvelden en tal van bruggen geheel of gedeeltelijk vernield.

§ 5. TAPANOELI.

Door besprekingen met de bevolking en opsporing en vervolging van de onruststokers werd in den loop van 1917 de Parhoedamdam-beweging, welke in 1916 en ook in den aanvang van 1917 tot rustverstoringen aanleiding had gegeven (zie K. V. 1917, kol. 13, 14 en 15), tegengegaan, zoodat het niet alleen in de Bataksche maand Sipahatoloe (Juli), in welke de Parhoedamdam-goeroes volgens geruchten voornemens waren aan de Regeering den oorlog te verklaren, doch ook in de verdere maanden van 1917 overal rustig bleef. Geleidelijk verplaatste de beweging zich eerst naar Dairi, waar zij gestuit werd door opvatting van de hoofdaanleggers, en daarna naar het gouvernement Oostkust van Sumatra (zie § 10 hierna).

De Islam maakte, als gevolg van de te Pahaë opgerichte Sarekat Islam-vereeniging en de daarvoor gevoerde propaganda, in Silindoeng eenige vorderingen. Ook in Toba nam het aantal openlijke belijders van den Mohammedaanschen godsdienst langzaam toe. Een drietal Sarekat Islam-vereenigingen Poelau Nias, Pasar Goenoeng Sitoli en Batang Tori werden in den loop van 1917 als rechtspersoon erkend. Van deze vereenigingen gaat, evenmin als van de reeds erkende te Sibolga, Baroes, Padang Sidimpoean, Natal en Mandailing, kracht uit op economisch gebied.

Toeneming van het aantal Christenen viel waar te nemen in de Bataklanden en op Nias. Het zendingsonderwijs begint op den vasten wal aan beteekenis te verliezen, en zulks niettegenstaande de zending het zooveel mogelijk aan plaatselijke toestanden tracht aan te passen, o. a. door in Padanglawas in de poeasa-maand de schooltjes te sluiten.

De hoogere lagen der bevolking van den vasten wal van dit gewest gaan voort met het geven van eene degelijke opvoeding aan hunne kinderen. Ook in 1917 bleek het aantal op de scholen beschikbare plaatsen te gering.

In het algemeen liet de veiligheid van personen en goederen weinig te wenschen over. Een korten tijd werd Sipirok (Padang Sidimpoean) onveilig gemaakt door een aan het hoofd aldaar verwant, vrij ontwikkeld individu, tegen wien de daar geplaatste djaksa niet opgewassen was. De toestand verbeterde zienderoogen na het ontslag van dat politiehoofd. Aan de klachten over diefstallen van plantmateriaal der rubberondernemingen, welke in het begin van het jaar veelvuldig werden vernomen, kwam door verscherping van het toezicht op de vervoermiddelen spoedig een einde.

In Augustus nam op Nias en in de laatste maanden van 1917 te Sibolga het aantal malariagevallen tijdelijk toe, doch overigens was over het geheel de gezondheidstoestand gunstig.

In de onderafdeeling Angkola en Sipirok (afd. Padang Sidimpoean) kwamen 78 surrahgevallen voor, waarvan 21 met doodelijken afloop. Ook stierven aldaar enkele paarden aan kwaden droes. Door gebrek aan verzorging was de sterfte onder het jonge vee, vooral onder de geiten, groot.

De handel, die zich in 1916 over het algemeen eenigszins begon te herstellen, stond in het begin van 1917 in Telok Dalem en Natal, beide uitvoerhavens van copra, nagenoeg geheel stil, als gevolg van de aanmerkelijke daling der coprapijzen. Gedurende een korten tijd was echter de behoefte aan rijst in Natal oorzaak dat veel copra tegen lagen prijs moest worden uitgevoerd. Eerst in December deed meer vraag naar dit artikel den handel op de genoemde plaatsen weder herleven. Niettegenstaande ook de prijzen van benzoë aanzienlijk daalden, nam de uitvoer daarvan eenigszins toe.

De rijstoogst was over het algemeen bevredigend, hetgeen voor een groot deel het gevolg was van de gunstige weersgesteldheid en van de uitbreiding der sawahs, waarvan de bevolking het nut thans inziet. Met groote vreugde werd dan ook door de bevolking het bericht ontvangen dat in Januari 1917 gelden beschikbaar waren gesteld voor de verbetering van de afwatering van de Silindoeng-vallei. Behalve in de laatste maanden van 1917, konden de in Zuid-Tapanoeli aanwezige ondernemingen hare rijst binnenlands aanschaffen, in stede van te Rangoon.

Ook de koffie-oogst was mooi, hetgeen aanleiding gaf tot geleidelijke uitbreiding van de tuinen, waarbij, in navolging van de Europeesche ondernemingen, behalve arabica en robusta ook quillou werd aangeplant. In de onderafdeelingen Samosir en Toba-hoogvlakte begint de bevolking zich op de koffieteelt toe te leggen, waarvoor van bestuurswege plantmateriaal werd verschaft. Door middel van den aanleg van proeftuinen wordt getracht den roofbouw, die thans in Zuid-Tapanoeli nog wordt gedreven, tegen te gaan.

De klappertuinen ondergingen, evenals de rubberaanplantingen, wederom uitbreiding.

Aan de inzameling van boschproducten, behalve van benzoë, werd weinig gedaan.

De opbrengst van de zeevischvangst was veel grooter dan in 1916. Konden in dat jaar slechts 49 630 K.G. visch worden uitgevoerd, in 1917 steeg de uitvoer tot 75 317 K.G.

§ 6. BENKOELEN.

De politieke toestand liet in 1917 niets te wenschen over. Bijna alle in het gewest opgerichte Sarekat Islam-vereenigingen werden geleidelijk opgeheven, terwijl de overgeblevene een kwijnend bestaan leidden.

De verbreiding van het Mohammedanisme blijft voortgang vinden onder de heidenen in de afdeeling Manna. Op het eiland Enggano, alwaar het Rijnsche Zendinggenootschap zijn arbeidsveld heeft, telde men op het einde van 1917 308 Christenen (116 in 1916). De Roomsch-katholieke zending te Tandjoengsakti (Manna) maakte in 1917 120 bekeerlingen.

Omtrent de proef met de immigratie van Soendaneezen in dit gewest zie men hoofdst. **J**, afd. I, § 5.

De veiligheid van personen en goederen was tamelijk bevredigend.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. In de onderafdeeling Redjang kwamen nog wel vele gevallen van malaria en dysenterie voor, doch, in vergelijking met 1916, was de toestand er veel beter. In Talang Geloempang (onderafd. Mokko Mokko) deed zich in Juni malaria tropica voor, waaraan 9 personen stierven. De gevolgen van de pokziekte, welke zich op verschillende plaatsen in de afdeeling Manna vertoonde, bleven, dank zij inenting en herinenting op groote schaal, beperkt tot 15 sterfgevallen.

Besmettelijke veeziekten kwamen zoo goed als niet voor.

In enkele streken mislukte door de langdurige droogte de ladangoogst gedeeltelijk; de natte rijstvelden daarentegen leverden over het algemeen een ruim beschot op, in verband waarmede de uitkomsten over het geheel genomen nog bevredigend waren.

De koffieoogst was vrij goed. De tuinen werden in de eerste helft van 1917 belangrijk uitgebreid, voornamelijk in de onderafdeeling Redjang, doch de sterke daling van de koffieprijzen was oorzaak dat het onderhoud van de veraf gelegen oudere aanplantingen werd verwaarloosd.

De uitvoer van copra en peper nam belangrijk toe; daarentegen liep die van damar terug.

Overigens bleef de handel den nadeeligen invloed van den Europeeschen oorlog ondervinden.

§ 7. LAMPONGSCHE DISTRICTEN.

In Augustus kwam eenige ontevredenheid voor onder de ter onderafdeelingshoofdplaats Koto Agoeng gevestigde Chineesche gemeente over het optreden van het bestuur bij een onderzoek gehouden ter zake van eene dobbelpartij, waarin eenige Chineezen waren betrokken. De ontevredenheid uitte zich in winkelsluiting door de Chineesche handelaren gedurende een paar dagen, doch overigens verliep de beweging zonder dat daartegen bijzondere maatregelen genomen behoefden te worden.

Ook in 1917 werd van de in het gewest bestaande Sarekat Islam-vereenigingen weinig gemerkt.

De algemeene veiligheid liet weinig te wenschen over. Groote misdrijven behoorden tot de uitzonderingen. In het onderdistrict Talangpadang kwam het dikwijls voor dat uit kwaadwilligheid peperranken werden afgesneden.

De gezondheidstoestand was minder gunstig, vooral in de onderafdeeling Telokbetong, waar malaria en mijnwormziekte epidemisch heerschten en ook typhus, dysenterie en pokken herhaaldelijk voorkwamen.

In de onderafdeeling Telokbetong werden eenige gevallen van surra onder de paarden waargenomen, terwijl in Koto Agoeng mond- en klauwzeer voorkwam.

De toestand van den handel was, in weerwil van de hooge vrachtprijzen tengevolge van den oorlog, gunstig, hetgeen voornamelijk te danken was aan den goeden peperoogst en de hooge peperprijzen in Kalianda en Koto Agoeng. Ook de handel in copra begint in eerstgenoemde onderafdeeling, alwaar men evenals in Koto Agoeng groote uitbreiding aan de klapperaanplantingen geeft, een belangrijke bron van inkomsten voor de bevolking te worden.

In de onderafdeeling Telokbetong was de rijstoogst iets beter dan in 1916, in Koto Agoeng, waar de opbrengst werd geschat op ± 70 000 pikol, zelfs buitengewoon overvloedig. Daarentegen was de opbrengst van de rijstvelden in Menggalo tengevolge van de muizenplaag en de aanhoudende regens, zeer gering. Op het kolonisatieterrein ging men voort met het aanleggen van nieuwe sawahs.

De uitkomsten van de zeevischvangst, welke van beteekenis is in Koto Agoeng, waren bevredigend.

De ontvangsten van de plaatselijke kas te Telokbetong bedroegen f 28 900 en de uitgaven f 31 200.

§ 8. PALEMBANG.

Op 6 Februari 1918 kwam de bevolking van de doesoen Soekadana (onderafd. Ogan Hilir, afd. Palembangsche Benedenlanden), daartoe opgezweept door een tweetal op macht en eigen gewin beluste geestdrijvers, in daadwerkelijk verzet na zich zoogenaamd onkwetsbaar gemaakt te hebben door het baden in een riviertje en zich tegen f 0,50 per stuk van djimats te hebben voorzien. Den volgenden ochtend begaf de controleur van Ogan Hilir zich met eene militaire patrouille naar de genoemde doesoen om te trachten de ontevredenen tot rede te brengen, hetgeen echter niet mocht gelukken, zoodat de patrouille, toen de verdwaasde in het wit gekleede menschen met krissen en parangs gewapend op haar instormden, van hare vuurwapenen gebruik moest maken. In het geheel sneuvelden 18 hunner, onder wie een der hoofdleiders, zich noemende Raden Goenawan, terwijl er 20 werden gewond. De andere hoofdaanlegger, Hadji Ali, werd eenige dagen later in hechtenis genomen. Hiermede was aan de beweging een einde gemaakt en rust en orde werden sedert niet meer verstoord.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen minder gunstig dan in 1916. Vooral het aantal gevallen van doodslag, veediefstallen en andere groote diefstallen was grooter.

Deed zich in 1916 de Sarekat Islam-beweging, die toen reeds in de bovenlanden weder aan het luwen was, in de Palembangsche Benedenlanden nog sterk gelden, in 1917 verloor zij ook daar veel van haar kracht, zoodat er thans in het geheele gewest weinig meer van te bemerken is.

In de Kisam-streek der afdeeling Ogan en Komering Oeloe blijft de Islam zich geleidelijk uitbreiden.

Over het algemeen was de gezondheidstoestand niet ongunstig. In de onderafdeeling Moesi Hilir der afdeeling Palembangsche Benedenlanden bleven de pokken heerschen; er kwamen daar 535 gevallen voor, waarvan 122 met doodelijken afloop. Einde 1917 was de ziekte nog niet geheel geweken, hetgeen hoofdzakelijk is toe te schrijven aan den onwil van de bevolking om zich te doen inenten en herinenten. In enkele andere onderafdeelingen van de afdeeling Palembangsche Benedenlanden, zoomede in de onderafdeelingen Lematang Hilir en Tebingtinggi (afd. Palembangsche Bovenlanden), kwam de pokziekte slechts sporadisch voor. In de omgeving van Pagar Alam heerschte in vrij hevige mate malaria. Onder de aan de Klingi-brug te Moearoklingi (onderafd. Moesi Oeloe) te werk gestelde dwangarbeiders brak beri-beri uit, welke ziekte echter ook door het nemen van maatregelen, vooral ten aanzien van de voeding, spoedig werd onderdrukt.

Besmettelijke veeziekte kwam slechts voor in de onderafdeeling Rawas (afd. Palembangsche Benedenlanden), waar 57 karbouwen aan miltvuur bezweken.

De algemeene toestand van den handel bleef ongeveer dezelfde als in 1916. De geringe achteruitgang van den in- en uitvoer en de daling van de koffieprijzen waren nagenoeg van geen invloed op den handel van de bevolking in de binnenlanden.

In de afdeeling Palembangsche Benedenlanden leverden de sawahs in de onderafdeelingen Ogan Hilir en Komering Hilir een ruim beschot op; daarentegen was de rijstopbrengst in de onderafdeelingen Banjoeasin en Koeboestreken, Moesi Hilir en Rawas kleiner dan in 1916, in laatstgenoemd gebied zelfs zoo gering, dat het bestuur tusschenbeide moest komen

om rijstgebrek te voorkomen. In de afdeeling Palembangsche Bovenlanden was de rijstoogst, met uitzondering van de onderafdeelingen Tebingtinggi en Moesi Oeloe, voldoende om in de behoefte aan rijst te voorzien. De groote vermindering van de opbrengst van de rijstvelden in de afdeeling Ogan en Komering Oeloe (550 208 pikol in 1917, tegen 856 377 pikol in 1916) moet, behalve aan gedeeltelijke mislukking van den oogst, ook daaraan worden toegeschreven, dat de bevolking liever rubbertuinen dan ladangs aanlegt.

De koffieteelt breidde zich gestadig uit in de afdeelingen Palembangsche Bovenlanden en Ogan en Komering Oeloe, wegens de lage koffieprijzen echter in mindere mate dan in vorige jaren.

De opbrengst van de katoenaanplantingen in de afdeeling Palembangsche Bovenlanden was, hoewel bevredigend, kleiner dan in 1916.

Ht saldo van de onderafdeelingskassen in de afdeelingen Palembangsche Benedenlanden, Palembangsche Bovenlanden en Ogan en Komering Oeloe bedroeg einde 1917 onderscheidenlijk f 342 996, f 103 495 en f 29 522.

§ 9. DJAMBI.

De politieke toestand herstelde zich in den loop der eerste maanden van 1917 gaandeweg; daadwerkelijk verzet werd niet meer ondervonden, terwijl de bevolking hare medewerking tot opsporing en opvatting van de leiders van den opstand in 1916 en hunne volgelingen bleef verleenen, met het gevolg dat de leiders van het verzet, op een enkele na, zich meldden bij het bestuur en de bevolking in hare nederzettingen terugkeerde. Rustelooze patrouillegang bleef echter noodig ter bevestiging van den toestand.

Omstreeks het midden van 1917 werd de bevolking in de afdeeling Moearotembesi weder eenigermate verontrust door geruchten als zouden de naar Batavia gezonden veroordeelde deelnemers aan de onlusten terugkeeren om onder leiding van Goenawan opnieuw een opstand te verwekken, welke omstreeks den 15den van de maand Saban (6 Juni 1917) zou uitbreken; daarbij werd tevens de raad gegeven niet over te gaan tot den aanleg van ladangs en om kostbaarheden en levensmiddelen in het bosch te verbergen. Vooral in de doesoen Ramboetan Masam nabij de afdeelingshoofdplaats Moearotembesi vonden deze geruchten geloof en leidden zij tot een hernieuwd opleven van de beruchte Sarekat Abang, waarin een zekere vrouw Nian, echtgenoote van den uit den opstand bekenden Doekoen Koeamang (Pangeran Ratoe), de leiding op zich nam en de goedgeloovige nagelaten betrekkingen van veroordeelde deelnemers aan den jongsten opstand wist te bewegen potten, pannen en ander klein huisraad in den grond te verbergen. De geruchten verspreidden zich langs de Batang Hari en de Batang Tembesi en hadden tot gevolg dat eene zekere opwinding overal merkbaar was. Passen naar Djambi werden minder dan gewoonlijk tegen den poeasatijd aangevraagd, terwijl handelaren uit Sumatra's Westkust, die anders dikwijls de doesoens plegen te bezoeken, weg bleven indachtig aan de vijandige bejegening, welke hunne landslieden in 1916 te beurt viel van de zijde der opstandelingen. Het bestuur was en bleef op de hoogte van de loopende geruchten en van de gedragingen der verdachte personen en door, waar noodig, die personen voor hunne omgeving onschadelijk te maken, kwamen tegen het einde van Mei de doesoenlieden tot het besef, dat de berichten valsch waren.

Langs de Batang Hari en de Batang Tembesi werd voorts eenige beweging veroorzaakt door de ontvluchting op 24 April en 16 Juli 1917 uit het militair hospitaal en de gevangenis ter gewestelijke hoofdplaats van onderscheidenlijk drie en zeventien ter dood veroordeelden. Van deze laatsten werden er door de bevolking — in hoofdzaak van de Pemajoeng-streek (afd. Djambi) — vrij spoedig zeven opgevat en aan het bestuur overgeleverd, terwijl de leider, Raden Intan, door eene militaire patrouille op 27 Juli 1917 nabij de doesoen Aro moest worden neergelegd. Rustelooze patrouillegang der militaire bezettingen van Djambi, Moearotembesi en Moearotebo had tot gevolg dat er zich later nog twee bij het bestuur meldden, terwijl bovendien door eene militaire patrouille in de afdeeling Moearotebo twee der ontvluchte veroordeelden en een ander persoon, die zich bij hen had aangesloten, werden neergelegd. Nadien verkregen de militaire patrouilles geen aanraking meer met de voortvluchtigen, die, volgens later ingekomen berichten, zouden zijn uitgeweken naar de Retih-streek (afd. Indragiri, res. Riouw en onderhoorigheden). In December 1917 meldden zich twee der in Mei te voren uit het militair hospitaal ontvluchte ter dood veroordeelden bij den besturenden ambtenaar te Moearotembesi.

Het onderzoek naar de betrokkenen in de onlusten in 1916 kon geregeld worden voortgezet, waarbij tevens aan het licht kwam, dat verscheidene inlandsche machthebbers gedurende de laatste maanden van 1916 zich aan onrechtmatige handelingen hadden schuldig gemaakt; hunne zaken werden, voor zoover het onderzoek beëindigd is, door de verschillende inheemsche rechtbanken berecht.

Teekenen van eene bijzondere opleving van het Mohammedanisme werden niet waargenomen. De Sarekat Islam-vereeniging ter gewestelijke hoofdplaats verkreeg gedurende 1917 nog geen vergunning om nieuwe leden aan te nemen, hetzelfde gold voor de vereeniging Samaratoel Insan, evenens ter gewestelijke hoofdplaats, terwijl voor de overige afdeelingen, voornamelijk voor het gebied waar in 1916 het verzet had plaats gehad, de Sarekat Islam-vereenigingen naast die van de Sarekat Abang verboden bleven.

De economische toestand welke, na hetgeen in 1916 geschied was, gedurende de eerste maanden van 1917 begrijpelijker wijze minder gunstig was, herstelde zich vrij snel en bleef zich niettegenstaande den oorlogstoestand in Europa, daarna gestadig ontwikkelen tot in de laatste maanden van het jaar, toen de rubberprijzen belangrijk daalden. Aangezien de bevolking, vooral die in de bovenstreken, verlokt door de vroegere hooge rubberprijzen, niet meer voldoende aandacht had besteed aan den rijstbouw, waardoor deze eenigszins op den achtergrond was geraakt, bleek het noodig, dat van bestuurswege de noodlijdende bevolking in vele doesoens van de afdeeling Moearotembesi van rijst moest worden voorzien. Het hoofd van gewestelijk bestuur, dat op 22 Mei 1918 van eene naar de bovenstreken ondernomen dienstreis terugkeerde, kon berichten, dat aan den verbouw van voedingsmiddelen, waarop sedert van bestuurswege werd aangedrongen, thans weder meer zorg wordt besteed en dat allerwegen groote uitgestrektheden bosch in ladangs zijn herschapen en belangrijke hoeveelheden tweede gewassen zijn aangeplant, zoodat, wanneer de weersgesteldheid gunstig is en de van elders verkregen zaadpadi gedijt, voor het volgende jaar een gezonde economische toestand kan worden verwacht.

Overigens waren de uitkomsten van den rijstbouw in de afdeeling Koerintji, als gewoonlijk, overvloedig en in de andere afdeelingen beter dan in de laatste jaren.

Evenals in 1916 is de oogst van koffie en tabak in de afdeeling Koerintji gunstig uitgevallen; dat er niettemin in 1917 minder koffie werd uitgevoerd dan in het voorafgegane jaar was een gevolg van de voor dit artikel sterk gedaalde prijzen.

De inzameling en de handel in boschproducten, welke anders een voorname bron van inkomsten voor de bevolking vormen, ondervonden in zeer ernstige mate den invloed van den Europeeschen oorlog.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend. Slechts enkele gevallen van pokken kwamen in 't begin van 1917 in de afdeelingen Djambi en Moearotebo voor. In de afdeelingen Djambi en Moearotembesi was het aantal beri-beri-lijders vrij groot, terwijl overal vele koortsgevallen werden waargenomen.

Veeziekten van besmettelijken aard bepaalden zich tot eenige gevallen van miltvuur en surrah in de afdeeling Koerintji, eenige gevallen van surrah in de afdeeling Djambi en het voorkomen van septichaemia epizootica in een enkele kampong van laatstgenoemde afdeeling.

§ 10. OOSTKUST VAN SUMATRA.

De verhouding tot de zelfbesturen was zeer goed.

Als gevolg van de beslissing der Regeering, dat bij het inwerkingtreden van de met de zelfbesturen met lange politieke overeenkomsten gesloten aanvullingsovereenkomsten aangaande eene nieuwe regeling der onderhoorigheid (zie K. V. 1917, kol. 21) deze regeling ook voor de landschappen onder korte verklaring zou kunnen worden tot stand gebracht, werd door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald, dat de nieuwe regeling der zelfbestuursonderhoorigheid voor de verschillende onder de korte verklaring werkende landschappen op 1 October 1917 in werking zou treden.

De nieuwe onderhoorigheidsregeling bracht eenige reactie teweeg bij de zich geestelijk boven den doorsnee Deli-Maleier en den heidenschen Batakker verheven achtende groepen der Minangkabouers en Mandailingers, die tevoren landsonderhoorigen waren en nu onder het gezag der zelfbestuurders en de jurisdictie der inheemsche rechtbanken — de karapatans — kwamen. Door hunne voormannen werd een verzoekschrift ingediend om vastlegging van het door de karapatan toegepaste adatrecht.

Het bestuur over het landschap Tamboesai (onderafd. Rokan, afd. Bengkalis) dat, na de verbanning van den ongeveer twee jaren geleden te Madioen overleden laatsten radja, verdeeld was in het Sosah- en het Batang Koemoegebied, elk onder een afzonderlijk hoofd, werd, nadat Abdoel Hamid (Agoeng) gelar Soetan Djoemadilalam (het hoofd van de Sosah-streek) zijn wensch te kennen gegeven had om af te treden, bij Gouv. Bt. 4 Juli 1917 n°. 57 opgedragen aan Mohamad Siloeng gelar Soetan Mansoer ook genaamd Hadji Ahmad, hoofd van het Batang Koemoe-gebied, zoodat in dit landschap weder eenhoofdig gezag ingevoerd werd.

Aan den bestuurder van Bila en onderhoorigheden werd te kennen gegeven, dat er bij de Regeering geen bezwaar bestaat dat zijn zoon Tengkoe Hasnan tot zijn opvolger wordt bestemd en opgeleid.

De oudste zoon en aanstaande opvolger van den sultan van Langkat, Tengkoe Mahmoed, die te Batavia zijne opleiding genoot, werd bij Gouv. Bt. 25 Juni 1917 n°. 42 tijdelijk ter beschikking gesteld van het hoofd van het gewest en daarna toegevoegd aan den assistent-resident van Deli en Serdang, ten einde bij dezen ambtenaar voor de bestuurstaak te worden opgeleid.

De inlandsche zelfbestuurders, landsgrooten en hoofden van aanzien blijven veel belangstelling toonen voor de opvoeding van hunne zonen en verwanten. Een 30-tal hoofdenzonen bezoekt onderwijsinrichtingen op Java, terwijl een groot aantal kinderen en verwanten van zelfbestuurders, landsgrooten en hoofden onderwijs genieten aan de Hollandsch-inlandsche scholen te Medan, Simpang Tiga (Serdang), Tandjoengbalai (Asahan), Tandjoengpoera (Langkat), Siak Sri Indrapoera (Siak) en Pematang Siantar (Simeloengoen).

De Sarekat Islam telt thans in bijna alle groote bevolkingsmiddelpunten afdeelingen. Ook werden in 1917 in de voornaamste plaatsen van dit gewest afdeelingen van de vereeniging „Insulinde" opgericht. In de vergaderingen dier vereenigingen werden de regeeringsmaatregelen en de van het bestuur uitgaande bevelen aan vaak heftige critiek onderworpen en sociaal-economische en politieke onderwerpen behandeld. Ongeregeldheden kwamen nergens voor.

In 1917 deed de Parhoedamdam-leer van uit de residentie Tapanoeli haar intrede in dit gewest. De leer werd het eerst verkondigd in de omstreken van Baroes op de westkust en daarna in Toba en de Pakpaklanden, zoomede in Silindoeng en verder naar de oostkust, waar Raja in Simeloengoen een brandpunt werd; van daaruit brachten de goeroe's haar verder naar de bovenstreken van Serdang en Deli en Langkat. Door de leiders wordt gepredikt tegen de betaling van belastingen en het verrichten van heerendiensten. Waar in dit gewest nòch de heerendiensten (algemeen afkoopbaar voor f 6) nòch de belastingen drukkend zijn, kan hierin geen aanleiding voor de bevolking worden gevonden voor eene vijandige houding jegens de Regeering en men mag te dezen opzichte dan ook verwachten dat die prediking geen ernstige gevolgen zal hebben en niet tot rustverstoringen aanleiding zal geven. Waar echter de toestand van opwinding en geestvervoering, waarin de volgelingen door de goeroe's worden gebracht, bevattelijk maakt voor slechten raad, ophitsing en opruiing, gebood de voorzichtigheid niettemin dat in Juli 1917 voor machtsvertoon eenige brigades militairen van Medan uit naar de bovenlanden werden gezonden om aldaar rond te gaan.

Uitbreiding van den Islam heeft, evenals in vorige jaren, zij het dan ook geleidelijk en niet op groote schaal, plaats onder de nog heidensche bevolking der onderafdeelingen Boven-Deli, Boven-Langkat, Asahan, Laboehanbatoe en Siak.

Het ledental van de Methodist Episcopal Church te Medan, dat van einde 1915 tot einde 1916 was teruggeloopen van 160 op 140, steeg belangrijk, namelijk tot 325. Het aantal bekeerde Chineezen bedroeg 57, onder wie 47 volwassenen en 10 kinderen. De school van bovengenoemde Kerk telde minder leerlingen dan in 1917. De cijfers op het einde der jaren 1917 en 1916 waren onderscheidenlijk 100 en 122. De Delien Serdang-doesoens, alwaar het te Rotterdam gevestigde Nederlandsche Zendelinggenootschap 14 zendings-gemeenten heeft, telden op einde 1917 536 Christenen. In de onderafdeeling Simeloengoen kon het Rijnsche Zendinggenootschap eene niet onaanzienlijke vermeerdering van volgelingen boeken. Het aantal Christenen bedroeg einde 1917 7150, tegen 5851 in 1916. Voor een gedeelte houdt deze vermeerdering verband met de voortdurende immigratie van Christen-Tobaneezen, die zich op den sawahbouw toeleggen. In de onderafdeeling Karolanden daarentegen ging het ledental der Christengemeenten achteruit van 811 op het einde van 1916 tot 768 op het einde van 1917.

De school (waaraan een kostschool is verbonden) van de Roomsch-katholieke gemeente te Medan telde in 1917 72 leerlingen (70 Klingaleesche en 2 Bengaalsche), tegen 59 in 1916; de gemeente, welke op einde 1917 310 zielen telde, maakte 15 volwassen bekeerlingen.

Over het algemeen was de veiligheid van personen en goederen bevredigend. Slechts in de onderafdeeling Simeloengoen nam de onveiligheid toe als gevolg van de komst van zeer vele contractkoelies door de opening van tal van nieuwe ondernemingen aldaar, met welke vermeerdering de sterkte der politiemacht geen gelijken trek kon houden. Van de 32 gepleegde aanslagen op assistenten van cultuurondernemingen hadden er in deze onderafdeeling 7 plaats.

De gezondheidstoestand bleef, evenals in 1916, over het algemeen bevredigend. Ook in 1917 kwamen in de onderafdeelingen Beneden- en Boven-Deli nog enkele cholera-gevallen voor, waarvan 7 met doodelijken afloop. De dysenterie die in 1916 tamelijk veel slachtoffers eischte in de afdeelingen Simeloengoen en de Karolanden en Asahan bleef in laatstgenoemde afdeeling heerschen, doch in afnemende mate; in Simeloengoen en de Karolanden daarentegen viel eene toeneming zoowel van het aantal der ziekte- als van dat der sterfgevallen waar te nemen. De ziekte- en sterftecijfers aldaar bedroegen onderscheidenlijk 909 en 71, tegen 882 en 61 in 1916. In de afdeeling Bengkalis maakte deze ziekte eveneens slachtoffers, doch meer nog in Padang en Bedagai der afdeeling Deli en Serdang, waar 53 personen door haar ten grave werden gesleept. Vele gevallen van typhus-abdominalis in de afdeelingen Deli en Serdang en Langkat hadden een gunstig verloop. In de leproseriën te Poeloe Si Tjanang (Beneden-Deli) en Lao Simono (de Karolanden) werden onderscheidenlijk 356 en 233 patiënten verpleegd.

Het sterftecijfer onder de contractkoelies op de ondernemingen bedroeg $1^{1}/_{10}$ %, tegen ruim 1% in 1916.

In October 1917 werd onder de varkens op Tebingtinggi eene ongewone sterfte waargenomen. Het onderzoek wees uit dat men hier te doen had met varkenspest en borstziekte. Onmiddellijk werden maatregelen getroffen ter onderdrukking dier ziekten, o. a. werd het eiland voor uit- en doorvoer van varkens gesloten verklaard. Bij het einde des jaars waren 874 dieren gestorven. Ook heerschten de genoemde ziekten in December ter hoofdplaats Bagan Si Api Api, waar ongeveer 2300 verdachte gevallen voorkwamen. Ook hier werden gelijksoortige maatregelen als te Tebingtinggi getroffen. Overigens had de veestapel niet

veel van besmettelijke ziekten te lijden. De meeste gevallen van mond- en klauwzeer, welke ziekte in Deli en Serdang sporadisch, doch in Simeloengoen en de Karolanden veelvuldig voorkwam, verliepen gunstig. Surrah bepaalde zich tot slechts enkele gevallen in eenige streken van Batoebara (Asahan), terwijl de zoo gevreesde veepest, welke 4 karbouwen in Simeloengoen aantastte, dadelijk werd bedwongen.

De in- en uitvoerhandel ondervond in sterke mate den invloed van den Europeeschen oorlog. Van den tabaksoogst 1916 bleven op het einde van 1917 niet minder dan 110 830 pakken onverscheept, meerendeels mindere soorten, aangezien alleen de betere soorten — waarvoor bijzonder hooge prijzen werden gemaakt — door Amerika gekocht werden. De uitvoer van rubber daarentegen nam wederom toe.

De toestand van den binnenlandschen handel kon, de tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, gunstig genoemd worden.

In 1917 werden de natte rijstvelden, waarvan de oogst bevredigend was, wederom uitgebreid. Men verwacht dat in de eerste helft van 1918 in Simeloengoen ongeveer 3000 H.A. grond voor den natten rijstbouw zullen kunnen worden gebezigd (zie K. V. 1917, kol. 24). Een bepaaldelijk met dat doel ingesteld onderzoek toonde aan, dat van het gebied ten oosten van de kampong Tanahdjawa, gelegen tusschen de Bah Tanggoeran en de Aek Lemboet, ± 6000 H.A. voor bevloeiing geschikt zijn. Nadere onderzoekingen betreffende de mogelijkheid van bevloeiing der Gebang-vlakte in de nabijheid van Tandjoengpoera met water uit de Lepan-rivier wezen uit, dat bevloeiing van dit gebied waarschijnlijk praktisch onuitvoerbaar zal zijn, daar er eene aanvoerleiding van ± 20 K.M. lengte voor zou worden vereischt.

De belangstelling op de Karo-hoogvlakte voor de teelt van aardappelen breidt zich voortdurend uit; de afvoer van Kaban Djahé naar de Benedenlanden steeg van rond 57 000 pikol gedurende 1916 tot rond 69 000 pikol gedurende 1917. De hoedanigheid ging eenigszins achteruit, aan welk verschijnsel de noodige aandacht werd gewijd.

Ook de groententeelt verheugt zich in toenemenden bloei; het aantal stuks witte kool bijv. dat naar Medan werd vervoerd, steeg van 2800 in 1916 tot 26 000 gedurende 1917.

Vooruitgang in de peperteelt valt niet te bespeuren. Pepertuinen worden dan ook nog slechts aangetroffen in het noordelijk deel der afdeeling Langkat, waar vrij veel Atjehers wonen.

In verschillende klappertuinen in Beneden-Asahan brak in de eerste helft van 1917 een ernstige plaag uit van Brachartona catoxantha. Na eene tijdelijke afneming nam de ziekte in Augustus plotseling weder toe. De toegepaste bestrijdingsmiddelen hadden geen noemenswaardige uitwerking. Tegen het einde van het jaar nam de plaag wederom in hevigheid af, zoodat men in de hoop verkeert, dat zij spoedig geheel zal verdwijnen. De oorzaak van het plotseling optreden der ziekte kon niet worden nagespeurd. Behalve van Brachartona hadden de klappers in de omgeving van Tandjoengbalai ernstig te lijden van wortelvraat door zeekrabben.

De uitvoer van copra liep vergeleken met 1916 eenigszins achteruit.

De inzameling van bladeren uit de zich langs de geheele kuststrook uitstrekkende nipahbosschen was vooral in 1917 belangrijk. In hoofdzaak was dit een gevolg van de omstandigheid, dat vele ondernemingen van landbouw door den zeer beperkten invoer van zinken dakbedekking uitsluitend op het gebruik van atappen dakbedekking aangewezen waren. De prijs van dit artikel steeg enorm.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren in Asahan niet zoo gunstig als in 1916. Daardoor was de uitvoer, voornamelijk van gedroogde visch, ook aanzienlijk kleiner.

§ 11. RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.

Ook in 1917 werd van eene actie door de te Singapore verblijfhoudende familieleden van den gewezen sultan van Lingga-Riouw niets meer vernomen (zie K. V. 1917, kol. 24).

Eene met ongeoorloofde bedoelingen in Noord-Bintan (afd. Tandjoengpinang) gestichte Chineesche vereeniging deed in November 1917 onder de Maleische kustbevolking van die streek onrust ontstaan, welke echter verdween, nadat een 20-tal leden dier vereeniging in hechtenis waren gesteld.

In de afdeeling Indragiri werd nog steeds gepatrouilleerd voor machtsvertoon en om te beletten dat uit de gevangenis in Djambi ontvluchte opstandelingen zich onder de Retihers en Zuid-Indragiriërs een aanhang zouden weten te vormen, die de algemeene rust en veiligheid in gevaar zou kunnen brengen. Van het zelfbestuur van Indragiri ging in deze geen kracht uit, noch in het algemeen ten aanzien van andere aangelegenheden.

In de Koeantan-districten, waar de nog zeer onontwikkelde zelfbestuurders op bestuursgebied onvoldoende belangstelling toonen en van hen weinig medewerking wordt ondervonden, is niettemin het streven er op gericht dezen meer besef van hunne waardigheid bij te brengen en vooral de jongeren onder hen tot meer belangstelling op te wekken.

Van het meer opgewekt godsdienstig leven, veroorzaakt door de Djambi-gebeurtenissen in de tweede helft van 1916, viel in Zuid-Indragiri weinig meer te bespeuren; de Sarekat Islam-beweging is daar vrijwel doodgebloed. In verschillende streken werden kort vóór de poeasa in het Maleisch gestelde brieven, aankondigende het einde der wereld (z. g. Soerat Wasiat) verspreid en op een enkele plaats in de moskee voorgelezen. Deze, waarschijnlijk uit de Straits-Settlements afkomstige aankondigingen hebben echter geen noemenswaardige onrust verwekt.

De veiligheid van personen en goederen was niet onbevredigend, behalve in de afdeelingen Tandjoengpinang (als een gevolg van de aanwezigheid van vele uitheemsche werkkrachten) en Karimoen (tengevolge van de minder gewenschte toestanden op de Chineesche houtaankapondernemingen in Kateman) en in de onderafdeeling Koeantan-districten (wegens de aanwezigheid van een aantal gedeserteerde dwangarbeiders van Sawahloento en den Midden-Sumatra-weg).

De gezondheidstoestand was in 1917 betrekkelijk gunstig. De voornamelijk in de afdeeling Lingga voorgekomen pokziekte, welke vermoedelijk van Singapore was overgebracht, maakte 31 slachtoffers, doch was na een paar maanden bedwongen en werd, dank zij eene snel toegepaste inenting en herinenting op groote schaal, in hare verbreiding beperkt. In de kenteringsmaanden April en Mei heerschte malaria, weder voornamelijk in de afdeelingen Tandjoengpinang en Poelau Toedjoeh, vrij hevig. Hoewel over het algemeen de koortsen niet kwaadaardig waren, eischten zij hare onvermijdelijke slachtoffers vooral onder de kinderen beneden het jaar aan wie nog geen kinine kon worden verstrekt. De beriberi kwam veel voor onder de inheemsche bevolking in de afdeelingen Poelau Toedjoeh en Lingga, zoomede onder de koeliebevolking van de Chineesche panglongs en had vaak een doodelijken afloop.

In den toestand van den handel kwam weinig verandering.

De prijzen van het voornaamste uitvoerartikel, de gambir, bleven zeer loonend, doch de uitvoer verminderde eenigszins.

De klapperaanplantingen herstelden zich in 1917 van de slechte gevolgen, veroorzaakt door de buitengewone droogte in de voorafgegane jaren.

Aan rubber, afkomstig uit de bevolkingstuinen, is belangrijk meer uitgevoerd. In het laatst van 1917 leden die tuinen aan verschillende ziekten. Doordat de rubberprijzen, die in het begin van 1917 nog zeer hoog waren, later belangrijk daalden en ook de copra bijna niet meer verkoopbaar was, verminderde de koopkracht van de bevolking, waarvan de binnenlandsche handel den terugslag ondervond.

In de Benedenlanden van Indragiri bleef de opbrengst van de rijstvelden door den aanhoudend hoogen waterstand beneden de verwachting. Niettemin konden nog 2 172 299 K.G. tegen hooge prijzen worden uitgevoerd, zonder schade toe te brengen aan de voeding van de bevolking. In de Koeantan-districten, waar in het begin van 1917 rijstschaarschte heerschte tengevolge van den slechten oogst van

1916, was het beschot van de rijstvelden in het verslagjaar zeer ruim.

De zeevisscherij bleef aan de Maleische en een deel van de Chineesche bevolking een behoorlijk middel van bestaan verschaffen.

§ 12. BANKA EN ONDERHOORIGHEDEN.

In Juni 1917 werd door de gewapende politie in het bosch nabij Belinjoe eene vergadering van het geheim Chineesch genootschap Sam Thiam Foei (drievingerenverbond) overvallen, waarbij bleek dat deze bijeenkomst geen politieken achtergrond had, doch belegd was met het doel om de pas aangekomen arbeiders geld af te zetten; 12 der deelnemers werden veroordeeld.

De in 1916 onder de Islamitische bevolking van dit eiland waargenomen godsdienstige beweging (zie K. V. 1917, kol. 23) verliep in 1917 geheel en al.

Het aantal Chineesche en inlandsche Christenen te Pangkalpinang en Belinjoe bleef onveranderd.

Het groot aantal Chineesche mijnwerkers in aanmerking genomen, was de veiligheid van personen en goederen zeer gunstig te noemen.

Evenals in 1916 bleef ook in 1917 de gezondheidstoestand goed. Met de bestrijding van de malaria, welke ziekte nogal veel voorkomt, werd voortgegaan door het verstrekken van kininetabletten tegen verminderden prijs. De beri-beri, welke vroeger in het bijzonder aan de kust zich zeer veel vertoonde, blijft gestadig afnemen.

Ook in 1917 bleef de handel eenigszins vooruitgaan.

De opbrengst van den rijstoogst was bevredigend; echter moeten nog jaarlijks groote hoeveelheden rijst worden ingevoerd om in de behoefte van het gewest te voorzien.

De pepertuinen zoowel die van de Chineezen als die van de inlandsche bevolking ondergingen wederom eene aanzienlijke uitbreiding (2 500 000 ranken werden bijgeplant) en leverden een ruim beschot op, zoodat, aangezien de prijzen in 1917 zijn gestegen, een goede winst kon worden geboekt. De aanplant van rubber en klappers werd eenigszins uitgebreid.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren bevredigend.

§ 13. BILLITON.

Van de werking van geheime Chineesche genootschappen werd in 1917 niets vernomen.

Uitbreiding van den Islam had slechts in geringe mate plaats onder de Chineezen en de heidensche Sekahs. Het aantal Christen-Chineezen, allen Roomsch-katholieken, bleef 85 bedragen.

Ook in 1917 liet de veiligheid van personen en goederen weinig te wenschen over.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Malaria komt echter nog steeds veel voor, hoewel het aantal gevallen, dank zij de op de hoofdplaatsen getroffen gezondheidsmaatregelen, vermindert. Typhus vertoonde zich gedurende het geheele jaar.

De toestand van den handel was bevredigend; de uitvoer van damar en copra bleef toenemen.

De opbrengst van de droge rijstvelden was nog lager dan in 1916, in welk jaar reeds zeer onbevredigende uitkomsten werden verkregen.

De klapperoogst was grooter dan in 1916 en de klappertuinen werden wederom uitgebreid.

De zeevischvangst gaf, in tegenstelling met 1916, bevredigende uitkomsten.

Het saldo van het „Stadsfonds" te Tandjoengpandan (zie K. V. 1917, kol. 28) bedroeg op het einde van 1917 f 3707,10⁵, tegen f 14 232,58⁵ op het einde van 1916, welke vermindering is toe te schrijven aan de voor den bouw van een bioscoopgebouw ter hoofdplaats gedane aanzienlijke uitgaven.

§ 14. WESTERAFDEELING VAN BORNEO.

De aanrakingen met Serawak waren ook in 1917 van zeer vriendschappelijken aard.

De in het stroomgebied der Oeloe Leboyan- en Enteboeloeh-rivieren (onderafd. Semitau), dicht bij de grens met Serawak, gevestigde Batang Loepar Dajaks verhuisden in Augustus 1917 meer benedenstrooms naar Landak, daar hun verblijf in bovengenoemde grensgebieden tot klachten van Serawak aanleiding gaf, doordat deze Dajaks herhaaldelijk sneltochten op Serawaksch gebied ondernamen. Door die verhuizing werd het mogelijk op de genoemde Dajaks (een dertigtal nederzettingen) voldoende toezicht uit te oefenen en hun te verhinderen dergelijke sneltochten te herhalen. Ten einde den maatregel volkomen tot zijn recht te doen komen werd het Batang Loepar-gebied tijdelijk van de onderafdeeling Boven-Kapoeas afgescheiden en gevoegd bij Semitau, terwijl de controleur van laatstgenoemde onderafdeeling de beschikking over een posthouder kreeg (Gouv. Btn. 10 Aug. 1917 n°. 4 en 15 April 1918 n°. 42).

De gewezen panembahan van het landschap Simpang (afd. Ketapang) Oeti Pandji, die zich niet wilde onderwerpen aan het gezag van den tegenwoordigen wettigen zelfbestuurder en dezen tegenwerkte bij de tenuitvoerlegging van in het belang van het landschap genomen maatregelen, werd ter verantwoording naar Pontianak opgeroepen.

In het begin van 1917 werden door het lid der bestuurscommissie van het landschap Sekadau der gelijknamige onderafdeeling (afd. Pontianak) Pangeran Perdana Mantri ter hoofdplaats Sekadau, buiten het bestuur om, geheime vergaderingen gehouden met Maleische en Dajaksche hoofden. Op die bijeenkomsten werden besprekingen gevoerd over eene teruggave van de door het bestuur ingenomen vuurwapens alsmede over vrijstelling van het verrichten van heerendiensten en het betalen van belastingen. Hij stelde zich aan het hoofd van de ontevredenen, met wie hij zich naar Pontianak begaf, ten einde de grieven van de bevolking bij den resident voor te brengen. De bedoeling, welke daarbij ongetwijfeld bij Pangeran Perdana Mantri voorzat, n.l. om, met gebruikmaking van de door hem gekweekte ontevredenheid, zich door de bevolking tot panembahan te doen uitroepen, kwam niet tot verwezenlijking, aangezien de pangeran tijdig in hechtenis werd genomen en wegens onbetrouwbaarheid in zijne betrekking als lid van de bestuurscommissie werd geschorst. Nadat het landschap door militairen, bij wijze van machtsvertoon, was afgepatrouilleerd, verdween de door bovenbedoelde vergaderingen onder een groot deel der bevolking gewekte onrust.

Een te Nangah Tebidah (onderafd. Melawi) wonende Maleier, Abang Dogom genaamd, trachtte in October 1917 de bevolking van de Boven-Tebidah op te stoken tegen het wettig gezag van den inlandschen zelfbestuurder van het

landschap Sintang, echter zonder gevolg. Hij werd door het districtshoofd van Kajan met eene militaire patrouille achtervolgd, opgevat en naar de landsgevangenis te Sintang overgebracht.

Bij Gouv. Bt. 8 Sept. 1917 n°. 33 werd de rechtspersoonlijkheid ingetrokken van de Chineesche vereenigingen Toe Tjoen Tje Poh Sia te Pontianak en Ming Sang Soe Po Sha te Singkawang, welke vereenigingen zich niet aan hare statuten hielden. Daarop werden de vereenigingslokalen dier vereenigingen gesloten, hetgeen zonder eenig verzet plaats had. Het opheffen van genoemde vereenigingen, welke de haarden waren van waar onrust onder de Chineesche bevolking werd gewekt, zoomede de afschaffing, met ingang van 1 September 1917, der van de Chineezen in dit gewest gevorderde heerendiensten en de openstelling van Singkawang als immigratiehaven, waren van gunstigen invloed op de stemming van de Chineesche bevolking.

De uit de onlusten van 1914 beruchte rooverhoofdman Lo A Fat hield zich ook in 1917, volgens spionnenberichten, in Pontianak en Singkawang op, met het doel om onrust onder de ons goed gezinde Chineesche bevolking te verwekken. Voortdurend achtervolgd, week hij uit naar Serawak, van waar hij door het Serawaksche bestuur werd uitgeleverd.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen iets gunstiger dan in 1916. Het aantal groote misdrijven verminderde.

De belangstelling van de inlandsche zelfbestuurders en landsgrooten voor de opvoeding van hunne kinderen blijft toenemen.

In de streken langs de Kapoeas-rivier kwamen, vermoedelijk tengevolge van den buitengewoon hoogen waterstand in de maanden Februari, Maart en een gedeelte van April, vele gevallen van koortsen, dysenterie en andere buikziekten voor. De mazelen eischten onder de kinderen in de afdeelingen Pontianak en Sintang vele offers. Beri-beri vertoonde zich herhaaldelijk onder de Maleiers en Chineezen, vermoedelijk door het overmatig gebruik van uit Singapore ingevoerde rijst. Overigens kan de gezondheidstoestand bevredigend worden genoemd.

De veestapel bleef voor besmettelijke ziekten gespaard.

De handel was ook in 1917 zeer gedrukt, voornamelijk tengevolge van de zeer lage prijzen van de boschvoortbrengselen.

Over het algemeen waren de uitkomsten van den rijstoogst zeer ongunstig, zoodat groote hoeveelheden rijst moesten worden uitgevoerd. Slechts hier en daar in de afdeeling Pontianak, waar rijst op sawahs verbouwd wordt, was het beschot van den oogst bevredigend, doch ook niet toereikend voor de behoefte.

De opbrengst van de klappertuinen, welke wederom uitbreiding ondergingen, was grooter dan in 1918. Ook de peperoogst was gunstig; uitgevoerd werd ruim tweemaal zooveel peper als in 1916.

Van Februari tot April werden verschillende streken van de afdeelingen Pontianak, Sintang en Ketapang door overstroomingen geteisterd, tengevolge waarvan uitgestrekte aanplantingen van voedingsgewassen werden verwoest.

§ 15. ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.

In de onderafdeeling Pasir (zie K. V. 1916 en 1917, kol. 27 en 29) werden in den loop van 1917 alle nog rondzwervende bendehoofden opgespoord; eenige hunner werden door militaire patrouilles opgevat, doch de meesten kwamen zich melden, het laatst Sebaja (December). De in de tijden van onrust in de bosschen gevluchte Dajaks keerden, op een enkele uitzondering na, weer in hunne kampongs terug. In verband met den verbeterden politieken toestand werden de bivaks buiten Tanahgrogot geleidelijk ingetrokken, en werd de troepensterkte teruggebracht tot één compagnie, thans in haar geheel te Tanahgrogot gelegerd. Deze sterkte zal tot zes brigades worden teruggebracht.

Het uitgebreide onderzoek naar de oorzaken van het herleven van het verzet in Pasir in 1915/1916 bracht aan het licht, dat het bestuur bij de inlijving van het landschap Pasir bij het rechtstreeks bestuurd gebied (Ind. St. 1908 n°. 268) niet voldoende op de hoogte was van en niet genoeg rekening heeft gehouden met de aanspraken van de verschillende belanghebbende vorstentelgen, waardoor aan den onderlingen sinds lang bestaan hebbenden naijver der anak radja, die, naar hunne gewoonte, de lichtgeloovige Dajaks hunne persoonlijke belangen weten te doen behartigen, voedsel werd gegeven. Door het van 1908 tot 1912 in Pasir gevoerd krachtig bestuur bleef het gedurende dat tijdvak aldaar rustig. In 1912, na de intrekking van het civiel en militair bestuur en de plaatsing van een burgerlijk bestuursambtenaar, begon de actie van Pangeran Pandji (zie K. V. 1913, kol. 21), die door een spoedig ingrijpen evenwel niet tot ontwikkeling kwam en eindigde met de verbanning van Pandji. Zijn broeder Adji Moejoeh, Pangeran Singa en eenige anderen hielden tijdens Pandji's verbanning de belangstelling voor hem levendig. Na zijn terugkeer en dood in 1914 werd zijn werk door vroegere aanhangers, mede op aandringen van Adji Moejoeh, voortgezet en wel in het bijzonder door Pangeran Singa, die in de actie van Pandji in 1912 een rol had gespeeld en na diens dood volgelingen wierf, onder het voorwendsel van eene voortzetting van de tradities van Pandji, ofschoon hij tot dezen slechts in eene verwijderde familiebetrekking stond. Onder de leuze, dat het toen nog onbeduidende kind van Pangeran Pandji, of wellicht deze zelf, uit den dood herrezen, eenmaal weer vrij over Pasir zou regeeren en onder den schijn, het testament van Pangeran Pandji uit te voeren, voerde Pangeran Singa eene geheime actie zoowel tegen de Regeering als tegen de sultanspartij, daarbij gesteund door Adji Moejoeh, die echter in 1915 werd verwijderd.

Oorspronkelijk onafhankelijk van deze actie van Pangeran Singa, werd door Pangeran Mantri propaganda voor de Sarekat Islam gevoerd, welke eveneens een anti-gouvernementeel karakter droeg, doch aanvankelijk niet tegen den sultan gericht was, terwijl later bleek, dat het streven eveneens op herstel van het zelfbestuur gericht was.

In de laatste helft van 1915 kwamen de voornaamste trawanten van de leiders dezer beide bewegingen nauwer met elkaar in aanraking en ontstond er geleidelijk verstandhouding tusschen de beide oproerige partijen. Toen in September-October 1915, onder leiding van Pangeran Singa, het daadwerkelijke verzet tegen de Regeering en den gewezen sultan uitbrak, droeg dit nog voornamelijk een nationalistisch karakter, doch, voordat Pangeran Singa als hoofdleider van den opstand optrad, had hij reeds ingezien, dat hij de organisatie van de Sarekat Islam als een middel kon aangrijpen om zijn gezag te versterken en wist hij de leden dier vereeniging, die tevoren reeds door Pangeran Mantri in het geheim op verzet waren voorbereid, door hen te wijzen op den plicht van wederzijdsche hulp, tot daadwerkelijke medewerking aan het verzet over te halen. Toen zich eenmaal verschillende invloedrijke leden der Sarekat Islam, onder wie Andin Ngoko, bij de opstandelingen hadden aangesloten, kwam dan ook eene nauwere verbinding der twee partijen tot stand. Toch bleven de beide hoofdleiders afzonderlijk hunne propaganda voeren en schijnen zij elkander nooit geheel te hebben vertrouwd, waarschijnlijk uit persoonlijken naijver.

Om tegenover de Regeering den schijn van goede trouw te bewaren, zoomede uit zelfbehoud, heeft Pangeran Mantri in December 1915 er in toegestemd Andin Ngoko als lid der Sarekat Islam te schrappen, nadat deze zich bij het verzet had aangesloten, ofschoon andere opstandige leden niet door hem werden geschrapt, noch van deelneming aan het verzet werden weerhouden.

In verband met dezen gang van zaken en omdat duidelijk was gebleken dat de vereeniging Sarekat-Islam-Pasir misbruikt was voor het organiseeren van het verzet in 1915/1916 en dat vele harer leden ook daadwerkelijk daaraan hadden deelgenomen, werd in het belang van de openbare rust en orde de aan die vereeniging verleende erkenning als rechtspersoon ingetrokken (Gouv. Bt. 29 Nov. 1917 n°. 43). Voorts zijn bij Gouv. Bt. 31 Juli 1918 n°. 25 de gewezen sultan Ibrahim Chaliloeddin, Pangeran Mantri, Pangeran Prawira en Adji Moejoeh verbannen en zijn de zoogenaamde anak radja binnen het gebied rondom Tanahgrogrot en kampong Pasir geïnterneerd.

In Maart 1917 werd eene militaire patrouille naar de Tidoengsche landen in Boeloengan gezonden om een onderzoek in te stellen naar het veelvuldig koppensnellen. Verscheidene schuldigen werden gevat en in hechtenis gesteld. De patrouille is thans nog in de Tidoengsche landen op excursie, ten einde in dat gebied meer orde en veiligheid te brengen.

In 1917 werd van het bestaan der Sarekat Islam-vereenigingen weinig gemerkt. Alleen in Oeloe Soengei werden de godsdienstplichten trouwer dan gewoonlijk nagekomen, hoewel het ledental der vereenigingen sterk achteruitging, hetgeen eveneens het geval was met de vereenigingen in de afdeeling Koealakapoeas en in de Tanahboemboe-landen. Een viertal nieuwe vereenigingen — te Boentoek (afd. Doesoen-landen), Tenggarong, Tandjoengselor en Balikpapan — werden in den loop van 1917 als rechtspersoon erkend.

In het begin van 1917 had onder de Benoea-Dajaks in de Ohong-streek van het landschap Koetei eene opleving plaats van een soort geestdrijverij, gepaard met mystische oefeningen en ongebondenheid op allerlei gebied, bekend onder den naam „maindjoendjoeng”, waaraan ook de Toendjoeng-Dajaks in hetzelfde landschap zich gaarne overgeven. Daar dit „maindjoendjoeng” (ook wel „kandjar doto” genoemd) het maatschappelijk leven der bevolking geheel in de war stuurt, den menschen hun arbeid en verplichtingen doet verwaarloozen en niet zelden aanleiding geeft tot machtswaanzin en verzet tegen het gezag, is het van oudsher door het betrokken zelfbestuur ten strengste verboden. Het doorkruisen van de Ohong-streek door militaire en bevolkingspatrouilles en de gevangenneming van den leider, die in de gevangenis te Tenggarong is overleden, maakten aan de beweging spoedig een einde.

Het aantal Roomsch-katholieke Christenen onder de Dajaksche bevolking van de Boven-Mahakam (afd. Samarinda) bedraagt slechts 75, dat der Protestantsche Christenen ter hoofdplaats Bandjermasin 407. In de onderafdeeling Tandjoeng der afdeeling Oeloe Soengei schijnt het aantal Christenen weer toe te nemen, nadat het in de jaren 1914 en 1915 belangrijk was gedaald. De pogingen van het Rijnsche zendinggenootschap om in de kampong Laboehan (onderafd. Barabai) Dajaks te bekeeren hadden geen succes. In de afdeeling Koealakapoeas vermeerderde het aantal Christenen met ± 220, zoodat men aldaar in het geheel thans ± 2945 bekeerlingen telt. In de afdeeling Doesoenlanden werden slechts 44 personen bekeerd.

Behalve op het eiland Poelau Laoet, was de veiligheid van personen en goederen over het algemeen gunstig. Aanslagen op het leven door middel van vuurwapenen, welke in 1916 nog veelvuldig voorkwamen in de afdeeling Oeloe Soengei, hadden zoo goed als niet meer plaats. In April, Mei en Juni kwamen er onder de contractanten op de terreinen van de steenkolenontginning op Poelau Laoet zeer vele gevallen van dienstweigering en desertie voor, soms van een tien- en twintigtal personen tegelijk. Zeven onruststokers werden toen van de onderneming verwijderd en naar Java teruggezonden, terwijl een groot aantal contractanten moest worden gestraft.

Op de steenkolenonderneming Parapatan (Beraoe) kwam eene buikziekte met gevallen van doodelijken afloop voor, welke ziekte echter door het nemen van krachtige maatregelen spoedig was bedwongen. Te Balikpapan en omliggende boorterreinen van de Bataafsche Petroleummaatschappij kwamen meer gevallen van beri-beri voor dan gewoonlijk; ook in Tanahboemboe (afd. Zuidoostkust van Borneo) stak deze ziekte het hoofd weder op. In laatstbedoeld gebied stierven vele kinderen aan mazelen. In Pasir kwamen vele malaria- en dysenteriegevallen voor.

In Sangkoelirang bezweken 39 paarden zeer waarschijnlijk aan surrah. Overigens werden omtrent besmettelijke veeziekten geen berichten ontvangen.

De algemeene toestand van den handel was gedrukt. De diamanthandel kreeg wederom een gevoeligen knak, doordat in 1917 in het geheel geen Kaapsche diamanten ter bewerking werden ingevoerd, terwijl bovendien ook nog de opbrengst van inheemsche diamant in Martapoera aanzienlijk verminderde. Daartegenover stond echter een zeer groote vraag naar steenkool en hout, hetgeen voor de bevolking van een groot deel van het gewest een uitkomst was. Vooral de uitvoer van hout nam buitengewoon toe; alleen uit de afdeeling Zuidoostkust van Borneo werd 17 162 M³., tegen 3826 M³. in 1916, verzonden.

De uitkomsten van den rijstoogst waren over het algemeen nog slechter dan die van 1916. Slechts in enkele districten was de opbrengst grooter dan dat jaar. In de onderafdeeling Pasir mislukte de oogst bijna geheel, waardoor, toen daarenboven door overvloedigen regenval en overstroomingen de bevolking het voor den aanleg van ladangs gekapte bosch niet kon verbranden, voedselgebrek ontstond, zoodat het bestuur door opkoop en verstrekking van rijst te hulp moest komen. Ook in de Doesoenlanden en Koealakapoeas ontstond tengevolge van den geringen oogst schaarschte aan rijst. In de onderafdeeling Beneden-Dajak en Boven-Dajak was de opbrengst van de rijstvelden onderscheidenlijk slechts $^{1}/_{3}$ en $^{1}/_{2}$ van die van een gewoon jaar, terwijl in de benedenstreken van Sampit de oogst grootendeels en in Kota Waringin geheel mislukte. In de districten Amoentai en Tandjoeng van de afdeeling Oeloe Soengei (het rijstland van dit gewest) ging veel van het gewas verloren door bandjirs en overvloedigen regenval. Ook in de afdeeling Bandjermasin werd aan het te veld staande gewas door den regenval veel schade toegebracht.

Evenals 1916 was ook 1917 een bij uitstek gunstig jaar voor de peperteelt in Tanahboemboe. De opbrengst kon voor buitengewoon hooge prijzen van de hand worden gedaan. Tengevolge van de onder de peperplanten op Poelau Laoet heerschende ziekte (zie K. V. 1917, kol. 30) stierven ook in 1917 zeer vele ranken af. De bevolking begon echter met kracht nieuwe pepertuinen aan te leggen. In Kota Waringin werd voor het eerst peper geoogst en uitgevoerd.

De belangstelling van de bevolking voor den verbouw van rubber bleef aanhouden.

De zeevischvangst leverde bevredigende uitkomsten op.

§ 16. CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

In het rechtstreeks bestuurd gebied was de politieke toestand over het algemeen goed. De rooverbenden, die in 1915 dit gebied zeer onveilig maakten, zijn thans zoo goed als geheel verdwenen. Er had slechts één roofpartij plaats te Gallalaoe (onderafd. Pangkadjene, afd. Makasser). Bij het in hechtenis nemen van de acht man sterke bende bleek, dat van een viertal de gevangenneming reeds in 1916 door den controleur van Boni was gevraagd.

De leider van den in 1916 waargenomen Bantara Gowabeweging, Baso Oea Ta Esa (zie K. V. 1917, kol. 31), werd bij Gouv. Bt. 31 Juli 1917 n°. 33 verbannen.

Ook in de zelfbesturende landschappen was de politieke toestand over het algemeen bevredigend.

In Boni werden orde en rust nergens verstoord, terwijl de van bestuurswege gegeven bevelen steeds behoorlijk werden opgevolgd. Tegen een tweetal personen (La Madi en La Kandoe) werd eene vervolging ingesteld wegens opruiing tegen het wettig gezag; beiden werden door de inheemsche rechtbank veroordeeld tot de straf van verbanning uit het landschap Boni.

De geestdrijver La Rahmanoe, die in Augustus 1915 het

zuidelijk gedeelte van de afdeeling Pare Pare onveilig maakte (zie K. V. 1916, kol. 32*d*), overleed in Juli 1917.

In de onderafdeeling Rante Pao (afd. Loewoe) brak, na den in den avond van 26 Juli 1917 op den zendeling-leeraar A. A. VAN DE LOOSDRECHT in de woning van den goeroe der zendingsschool te Bori (district Tikala) door kwaadwilligen uit de kampongs Pangli (Tikala) en Malakiri (district Baloesoe) gepleegden moord, verzet uit tegen het gezag, waarbij door eene 13 man sterke bende de pasarloodsen te Tokaraoe en een drietal bruggen verbrand werden. Onmiddellijk na ontvangst van het bericht van het gebeurde werden vier brigades infanterie van Palopo en Enrekang en een brigade gewapende politie van Makale naar het terrein van het verzet gezonden. Den 29sten Juli bleek aan eene brigade infanterie, die derwaarts oprukte, dat de kampong Pangli met versperringen en voetangels versterkt en geheel verlaten was. De bewoners van die kampong, evenals een groot aantal personen uit Baloesoe, die zich bij de bende hadden aangesloten, hadden zich in het heuvelterrein in de buurt teruggetrokken, waar zij eene dreigende houding aannamen en weigerden na herhaalde aanmaningen uiteen te gaan. Toen daarop eene halve brigade infanterie en de gewapende politie een heuvel beklommen, waar zich vele kwaadwilligen bevonden, sloegen deze op de vlucht. Bij het doorzoeken van het terrein moesten 4 lieden worden gedood, terwijl te voren reeds een persoon het leven had gelaten. Nadat het districtshoofd van Baloesoe eenige dagen later in hechtenis was genomen, kwam aan de onrust spoedig een einde. Het ter zake ingesteld onderzoek heeft uitgewezen, dat de moord op den zendeling VAN DE LOOSDRECHT en het daarop volgend gewapend verzet beraamd waren door eenige voorname hoofden, van wie Ne Matandoeng, districtshoofd van Baloesoe, Tandi Boea, ontslagen districtshoofd van Pangala, en Pong Aroeng, complexhoofd van Bori, het meest op den voorgrond traden. De oorzaken van het gebeurde moeten gezocht worden in de vrees voor gedwongen kerstening en ondermijning van de bestaande adatinstellingen tengevolge van de zendingsactie, de invoering van de slachtbelasting (deze betreft in Rante Pao uitsluitend karbouwen, die op doodenfeesten worden geslacht), het verbod om te dobbelen en weigering van vergunningen tot het houden van hanengevechten.

Op het eiland Tomea, behoorende tot de Toekang Besi-eilanden (onderafd. Boeton, afd. Oost-Celebes) trachtte zekere La Djamali, die vroeger het ambt van bonto in de sarat van Tomea bekleedde, doch wegens ongeschiktheid daaruit was ontslagen, de bevolking van de kampong Oesoekoe op te zetten tegen den radja van Tomea, die den titel van Lakina Tongano voerde. Verschillende vergaderingen werden door hem belegd, waarop de grieven, die hij en anderen tegen genoemden radja hadden, ter sprake werden gebracht, met de bedoeling om de bevolking er toe te krijgen de afzetting van den radja aan het zelfbestuur van Boeton te verzoeken. Aan de actie, die door La Djamali slechts was begonnen om zelf radja van Tomea te worden, werd van bestuurswege spoedig een einde gemaakt door de opvatting van de vóornaamste raddraaiers.

In November trad in het zuidelijk deel van Kandari een roover en moordenaar Sampaoedeng, die verschillende streken in de afdeeling Oost-Celebes verontrust had, door het kamponghoofd van Boelagi in eene worsteling gedood.

In November trad in het zuidelijk deel van Kandari een jongen van ongeveer 8 jaren als geestesbezweerder op. Met zijn aanhang, bestaande uit 22 mannen, 28 vrouwen en 28 kinderen, week hij uit naar het district Roembia van de onderafdeeling Boeton. Door een tijdig krachtig ingrijpen (op 2 December werden de uitgewekenen door eene militaire patrouille zonder verzet in hechtenis genomen) werd de beweging, welke het bestuur niet goedgezind was, in hare geboorte gesmoord.

De door den hadat (raad van landsgrooten) van Boni afgelegde korte verklaring (zie K. V. 1917, kol. 32 en 33) werd bij Gouv. Bt. 9 Oct. 1917 n°. 10 goedgekeurd en bekrachtigd.

De bestuurders van de landschappen Tjenrana en Binoeang, Pagilieng en Madjalengka daeng Patompo, overleden onderscheidenlijk in November en December 1917. In hunne plaats werden, ingevolge Gouv. Btn. 19 en 29 Juni 1918 nos. 38 en 60, Pawelae en La Pa Enrongi tot het afleggen van de korte verklaring toegelaten.

Het aantal rampokpartijen in het rechtstreeks bestuurd gebied daalde van 7 in 1916 tot 2 in 1917. Overigens liet de veiligheid van personen en goederen nog zeer veel te wenschen over.

Het aantal inlandsche Christenen in de afdeeling Makasser bedroeg 417, tegen 474 in 1916. In de afdeeling Pare Pare schijnt het Protestantisme in het landschap Doeri op geen goede ontvangst te kunnen rekenen, hetgeen waarschijnlijk hoofdzakelijk is toe te schrijven aan het onoordeelkundig optreden van vroegere Amboineesche goeroes, die blijkbaar weinig begrip hadden van hetgeen van hen verwacht werd. Van de Toradja-bevolking in de onderafdeelingen Pitoe Oeloena Salo en Boven-Binoeang (afd. Mandar) werden in 1917 461 personen gedoopt. In La Mala, op den vasten wal van Banggai, sloten zich in 1917 400 personen bij de Indische Protestantsche kerk aan.

In het landschap Doeri, waar, zooals boven vermeld, de zending weinig succes heeft, breidde de Islam zich onder de heidensche bevolking gestadig naar het noorden uit. Ook in de afdeeling Oost-Celebes maakte de Islam voortdurend vorderingen, vooral in de onderafdeeling Kandari. Voorts gingen de bewoners van bijna de geheele kuststreek van het eiland Bangkoeloeng en van het noordelijk gedeelte van de kuststreek van het district Lolantang in den Banggai-archipel tot het Mohammedanisme over.

Gedurende 1917 kwamen de pokken in een groot gedeelte van het gewest voor. De ziekte eischte in het landschap Doeri (afd. Pare Pare) 300 en in de onderafdeeling Sindjai (afd. Bonthain) 111 slachtoffers. In een viertal onderdistricten der afdeeling Boni heerschten de pokken ook in zeer ernstige mate; in het geheel werden aldaar 1023 personen aangetast, van wie echter het grootste gedeelte herstelde. Nadat in Februari 1917 op het eiland Wantji van de Toekang Besi-eilanden (onderafd. Boeton, afd. Oost-Celebes) malaria in ernstige graad had geheerscht, en deze ziekte door verstrekking van kinine was bezworen, brak zij in Juni daar wederom in hevige mate uit, zoo zelfs, dat zij den vorm van eene epidemie aannam. De aanstonds getroffen maatregelen hadden tot gevolg dat de toestand op het einde van 1917 weer eenigermate verbeterd was.

De binnenlandsche handel was over het algemeen vrij levendig. De omzet in de verschillende artikelen, met uitzondering van die, bestemd voor den uitvoer, zooals copra en boschvoortbrengselen, was bevredigend.

De opbrengst van de rijstvelden was over het algemeen goed. In de onderafdeelingen Pare Pare en Sidenreng-Rappang (afd. Pare Pare) en Makale en Palopo (afd. Loewoe) waren de uitkomsten zelfs buitengewoon gunstig. Uit Pare Pare werd ± 87 515 pikol rijst uitgevoerd, tegen 33 400 pikol in 1916.

In de afdeeling Boni werd getracht de koffieteelt weder bij de inlandsche bevolking ingang te doen vinden. Waar het terrein en het klimaat er zich toe leenen, werden demonstratietuintjes aangelegd.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren naar wensch.

§ 17. MENADO.

De gewezen mede-regent van Belomaroe I Karandjalemba alias Tome Dompo (ten rechte Toma-I-Dompo) (zie K. V. 1917, kol. 33 en 34) is wederom uit het landschap Sigi-Biroemaroe verbannen (Gouv. Bt. 7 Nov. 1917 n°. 21). Een gedeelte van de op zijn aanstoken naar het moeilijk bereikbare gebergte in Boven-Saoesoe (Parigi) uitgeweken Raranggonauers keerde in hunne nederzettingen terug, terwijl een van de leiders van het verzet, I Ngaja, in October 1917 werd opgevat. Door de militairen wordt nog steeds in die streek gepatrouilleerd. In de onderafdeeling Poso werd aanraking verkregen met de To-Wana, de bergbevolking van het zuidoostelijk gedeelte van het landschap Todjo en het daaraan

grenzende landschap Boengkoe, met het gevolg, dat reeds verscheidene gezinnen zich in vaste woonplaatsen hebben neergezet en met den aanleg van ladangs zijn begonnen. Ook de aankoop van kleedingstukken te Todjo wijst er op, dat bij hen het ernstig voornemen voorzit om aan hun zwervend bestaan een einde te maken.

De korte verklaring werd afgelegd door de volgende zelfbestuurders: Hadji Mohamad bin Daeng Materoe als bestuurder van het met de landschappen Walea, Batoedaka en Togian vergroote landschap Oena Oena, Papa I Owo alias Lasaimpoe als bestuurder van het nieuw gevormde landschap Poso, Kabo alias Oemana Massi als bestuurder van het nieuw gevormde landschap Loree, Hanoesoe als bestuurder van het met de landschappen Saoesoe, Amibabo, Toriboeloe en Kasimbar vergroote landschap Parigi, Borman als bestuurder van het met het landschap Sigenti vergroote landschap Moeëtong en Tomampo (ook genaamd Tomei Nasi) als bestuurder van het landschap Koelawi, welke verklaringen zijn goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Btn. 22 Aug. 1917 n°. 2 en 25 Juni 1918 n°. 52. Laatstgenoemde bestuurder volgde zijn vader Intoewaä Tomai Torengke op, die ingevolge Gouv. Bt. 20 Juli 1917 n°. 43 eervol van zijne waardigheid van bestuurder van Koelawi was ontheven. De zelfbestuurder van Dolo (onderafd. Paloe), Datoe Pamoesoe werd wegens aanhoudende laakbare handelingen van zijne waardigheid ontheven (Gouv. Bt. 1 Febr. 1918 n°. 34) en door een daartoe samengestelden raad van hoofden tot 9 jaren verbanning veroordeeld. Bij Gouv. Bt. 7 Mei 1918 n°. 46 werd Hadji Ismail op verzoek eervol ontheven van zijne waardigheid van bestuurder van het landschap Toli Toli (afd. Midden-Celebes) en bepaald dat het bestuur over dat landschap, wegens het niet aanwezig zijn van een daartoe geschikt persoon, voorloopig zal worden uitgeoefend door een raad van landsgrooten.

Over het algemeen bleef de veiligheid van personen en goederen weinig te wenschen overlaten.

De Sarekat Islam-beweging heeft thans in alle onderafdeelingen van de afdeeling Midden-Celebes hare intrede gedaan, evenals in de onderafdeeling Bwool (afd. Gorontalo). In de tot Midden-Celebes behoorende onderafdeeling Paloe verdient de beweging de volle aandacht van het bestuur, omdat zij op de fanatieke Mohammedaansche bevolking aldaar veel invloed uitoefent. De in Paloe opgerichte tegenvereeniging (zie K. V. 1917, kol. 35), de z.g. „Perkoempoelan Radja Banawa", deed ook in 1917 nog van zich hooren, doch niet in die mate dat botsingen ontstonden. Van uit Bwool (Gorontalo) en Oena Oena (Midden-Celebes) werden pogingen gedaan om de Sarekat Islam-beweging ingang te doen vinden onderscheidenlijk in de afdeelingen Bolaang Mongondou en Gorontalo, doch het resultaat was niet groot.

In de kampong Moeai op het eiland Salebaboe (onderafd. Talaud-eilanden, afd. Menado) bestaat eene heidensche, zich volkomen rustig houdende secte, welke aan de aangeslotenen het gebruik van varkensvleesch, eieren, alcohol en tabak verbiedt.

De verbreiding van den Islam blijft voortgang vinden onder de nog heidensche bevolking van de afdeeling Midden-Celebes, terwijl ook in Bolaang Mongondou enkele personen tot het Mohammedanisme overgingen.

De algemeene gezondheidstoestand was vrij gunstig. In de onderafdeelingen Talaud-eilanden (afd. Menado) en Parigi en Poso (afd. Midden-Celebes) kwamen veel gevallen van malaria voor. Dysenterie vertoonde zich in de afdeelingen Gorontalo, Midden-Celebes en Bolaang Mongondou, terwijl in eenige negorijen in de Minahasa (afd. Menado) de pokken enkele slachtoffers eischten.

In de afdeeling Gorontalo bezweken vele runderen, hoofdzakelijk aan pyroplasmose. Verder kwamen nog enkele gevallen van mond- en klauwzeer onder de karbouwen in Midden-Celebes en enkele gevallen van kwaden droes onder de paarden in Menado en Midden-Celebes voor.

De handel bleef tengevolge van den oorlog gedrukt. De invoerartikelen werden duurder, terwijl de prijs van de voornaamste uitvoerartikelen (copra, damar en rotan) daalde en door gebrek aan scheepsruimte te Menado veel copra onafgescheept bleef. Tengevolge van een en ander bleef ook in 1917 de koopkracht van de bevolking gering.

De uitkomsten van den rijstbouw bleven ook in 1917 bevredigend, evenals die van den koffieoogst.

§ 18. AMBOINA.

In de afdeeling Ceram had geen rustverstoring plaats en werd ook geen enkele sneltocht ondernomen. De houding van de te Manoesa Manoewe wonende Alfoeren liet in de laatste helft van 1917 te wenschen over, hetgeen zijn oorzaak vond in het bijzondere karakter van deze lieden, die nog minder dan de andere stammen aan orde, tucht en gezag zijn gewend. Ten einde in dit gebied tot betere toestanden te geraken, werden in December 1917 twee brigades infanterie te Manoesa Manoewe gelegerd.

Daar de in vroegere jaren plaats gehad hebbende verhuizing van sommige Alfoersche negorijen van het binnenland naar de noordkust een ongunstigen invloed bleek uit te oefenen, zoowel op de stemming als op den gezondheidstoestand onder de bevolking, werd vergunning verleend desgewenscht weder in het binnenland aan of in de onmiddellijke nabijheid van de nog aan te leggen nieuwe wegen te gaan wonen. Van deze vergunning zal waarschijnlijk door de bevolking van Wakollo gebruik worden gemaakt, terwijl de negorij Moernaten haar nederzettingen aan de kust wenscht te blijven bewonen.

Tegen het einde van September werd eene patrouille gewapende politie, terugkeerende van het Wah Loeah-gebied (onderafd. Boeroe, afd. Amboina), even voor het verlaten van deze landstreek, overvallen door eene Alfoersche bende. De aanval werd afgeslagen, waarbij twee gevangenen in onze handen vielen en aan onzen kant één gewapende politiedienaar gewond werd, die aan de gevolgen daarvan overleed. Half October vertrok de posthouder te Tifoe met drie brigades gewapende politie naar het Wah Loeah-gebied, ten einde aldaar te patrouilleeren en te trachten de bergalfoeren naar de kust te brengen. Bij eene ontmoeting met kwaadwilligen werden gedood twee, gevangen genomen één en gewond tien Alfoeren, terwijl buitgemaakt werden drie voorlaadgeweren, een blik kruit, eenige kogels, elf klewangs en 34 speren. In December werd het Wah Loeah-gebied wederom door de gewapende politie bezocht, doch de bevolking werd aldaar niet aangetroffen, terwijl ook ladangs en doesoens verlaten waren. Het gelukte aan den divisiecommandant der gewapende politie, die van Januari tot April 1918 met 3 brigades zich in dat gebied bevond, rust en orde volkomen te herstellen. Naar de oorzaken van het verzet wordt een uitvoerig onderzoek ingesteld, waarvan de uitkomsten nog niet bekend zijn.

De politieke toestand in de streken van de afdeeling West-Nieuw-Guinea, met welker bevolking geregelde aanrakingen bestaan, liet niets te wenschen over. Ook in 1917 werd, voor zoover de bestuursmiddelen het toelieten, voortgegaan met het groepeeren en onder geregeld bestuur brengen van de nog zwervende, dan wel verspreid wonende stammen. Het stelselmatig en onafgebroken patrouilleeren heeft er toe bijgedragen, dat niet alleen in den zoogenaamden „Vogelkop", doch ook in Bintoeni en in het Argoeni-gebied (het achterland van Kaimana) ons gezag en onze invloed zich uitbreidden. Het gemis aan ondergeschikt personeel (bestuursassistenten) was oorzaak, dat niet overal krachtiger organiseerend kan worden opgetreden. Tegen het ondernemen van sneltochten, o. a. in de Kaiboe-streek en in het Kenara-gebied (gelegen in den z.g. „Vogelkop") werd streng opgetreden en de uitlevering geëischt en verkregen van de schuldigen, die door den rapat van inlandsche hoofden tot dwangarbeid veroordeeld werden.

Onze bestuursinvloed in de binnenlanden van de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea blijft zich uitbreiden. De de Boven-Merauke bewonende stammen, nabij de Abod- en Wanggoe-

rivier, kwamen dikwijls in grooten getale te Merauke, met zich brengende groote hoeveelheden sago en pisang om die tegen tabak in te ruilen. In Maart kwamen ruim 300 menschen uit het binnenland hunne opwachting maken bij den gezaghebber te Okaba. In April d.a.v. werd te Okaba eene gekleede kaja-kaja-vrouw, huishoudster van een Chineeschen handelaar, terwijl ze bezig was klappers in haar tuin te verzamelen, door 8 mannen van de kampong Sanggasé aangevallen en mishandeld. De gezaghebber van Okaba, twee dagen later in die kampong komende, vond deze verlaten door alle mannen en vrouwen, met uitzondering van de gebrekkigen en ouden. Eerst in Mei keerde de bevolking in de kampong terug, nadat door haar de 8 schuldigen waren uitgeleverd.

Op 5 en 6 Juni 1917 werd te Koembe een groot feest gevierd, waaraan, behalve de kustbevolking, op uitnoodiging van den betrokken inlandschen bestuursassistent, ook deelnamen de Senam, Gavoer, Haise, Dikmarse, Saringe en Rahoek-anim, allen bewoners van de Boven-Koembe-rivier. Van de gelegenheid dat zoovele personen uit het binnenland bij elkaar waren, werd gebruik gemaakt om de tusschen de verschillende stammen bestaande veeten zooveel mogelijk te beslechten en om verschillende bij hen in zwang zijnde misbruiken te bespreken en hen te wijzen op de gevolgen, die daaruit voortvloeien. Verschillende hoofden, die reeds door den bestuursassistent op zijne reizen derwaarts waren aangesteld, werden in hunne waardigheid bevestigd, anderen naar aanleiding van door de bevolking ingebrachte klachten ontslagen en vervangen. Aan alle hoofden werden vervolgens op hun verzoek kleeren verstrekt, daar zij vermeenen dat de kampongbewoners meer ontzag voor hen hebben wanneer zij gekleed gaan.

In September had in de kampong Doemande weder eene huwelijksorgie plaats. Bij de komst van eene daarheen gezonden patrouille om de lieden in hechtenis te nemen vluchtte de geheele bevolking. Een maand later keerde zij weder in hare kampong terug en konden de schuldigen worden aangehouden.

De assistent-resident van Zuid-Nieuw-Guinea verkreeg in Augustus aanraking met de aan de Boven-Merauke-rivier wonende, als zeer wreedaardig en strijdlustig bekend staande Tali-anim.

De Kaja-kaja's aan de kust verleenden hunne medewerking bij het opvatten van gedroste dwangarbeiders. Ook legden zij wegen aan, terwijl de door hen verrichte heerendiensten zonder bezwaren geschiedden.

Te Alakoe (gebied van den gezaghebber van Okaba) is in Maart 1917 een model dorpsschool verrezen. De daarmede bereikte uitkomsten overtroffen alle verwachtingen. Enkelen van de beste leerlingen konden zelfs reeds eenige woorden schrijven, terwijl de meesten al Maleisch spreken. Het doel van deze eenvoudige dorpsschool is den Kaja-kaja Maleisch, de waarde van onze muntstukken en een weinig rekenen te leeren, zulks om den ruilhandelaar de gelegenheid te ontnemen om hen bij den verkoop van klappers te bedriegen.

De veiligheid van personen en goederen liet in het onder geregeld bestuurstoezicht staand gedeelte van het gewest weinig te wenschen over.

Over het algemeen was de gezondheidstoestand veel beter dan in 1916. Op Hoamoal en Manipa (onderafd. West-Ceram) kwamen in Maart verschillende gevallen van pokken voor, bijna uitsluitend in de vreemdelingenkampongs Waipoetih en Kambelo en in die aan de noordkust van Manipa. Omtrent de geheimzinnige keelziekte, welke in 1916 in de bergnegorijen op Ceram vele slachtoffers maakte (zie K. V. 1917, kol. 38), werd in 1917 niets meer vernomen. In de negorij Koedjabi op het eiland Kobroor (afd. Aroe-eilanden) heerschte in Januari en Februari beri-beri in hevige mate; van de bevolking (± 700 zielen) leed 80 % aan die ziekte, terwijl er in twee maanden tijds 51 personen aan overleden.

Omtrent besmettelijke veeziekten werd niets vernomen.

De algemeene toestand van den handel was minder gunstig dan in 1917, zulks niettegenstaande de uitvoer uit de Aroe-eilanden eenigszins toenam.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren in vorige jaren gunstiger dan in 1917.

In de afdeelingen Kei-eilanden en Tanimbar- en Babar-eilanden gingen 530 heidenen tot het Protestantisme over, terwijl 970 personen door de Roomsch-katholieke zending te Langgoer werden bekeerd. Op Ceram breidt zich het aantal Protestantsche bekeerlingen gestadig uit, doch in Zuid-Nieuw-Guinea heeft de zending geen succes.

---

§ 19. TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.

Over het algemeen was de politieke toestand gunstig.

In het district West-Ternate openbaarde zich eenigermate een geest van lijdelijk verzet onder de bevolking, waarom derwaarts een militair excursie-detachement werd gezonden. In Mei 1918 moesten twee zoons van Oei Baboeloe, een onwillig hoofd der Bergalfoeren in de onderafdeeling Weda (Halmahera), die bij eene ontmoeting met het districtshoofd dezen met lans en klewang aanvielen, door de gewapende politiedienaren, die het districtshoofd vergezelden, worden neergelegd. Bovendien werden 10 lieden van de onrustige kampong Soesoewono in hechtenis genomen. Het bleek dat het kamponghoofd van Soesoewono, neef van Oei Baboeloe, de oorzaak van de opschudding was, welke begin Juni reeds weder geheel was verdwenen.

In het gebied van den gezaghebber van Hollandia (afd. Noord-Nieuw-Guinea) volgde de gemoedelijke bevolking de aldaar van bestuurswege gegeven bevelen vrij goed op. Het binnenkomen van de belastinggelden liet echter nog veel te wenschen over, zoodat groote sommen moesten worden afgeschreven. Door tijdig ingrijpen werd voorkomen dat de bevolking van Mafen (gebied van Wakde) uitvoering kon geven aan haar plan om vijandig op te treden tegen de bewoners van Tober, die inlichtingen hadden verstrekt aan het bestuur omtrent den in 1916 door Mafen gepleegden moord op drie jongens van Sambesi. Een groot deel van het gebied om de hoofdplaats Manokoeari, waar door een aantal moordtochten langen tijd een toestand van onrust geheerscht had, kwam tot onderwerping. Ook met de bevolking in het binnenland werd overal aanraking verkregen, doch van werkelijken invloed aldaar is nog geen sprake. Kenmerkend voor de toestanden is, dat de bewoners van het achterland van Sjari, van wie er eenige wegens een wraakmoord gevangen genomen of beboet waren, nadat een der schuldigen in gevangenschap overleden was, de betaalde boete kwamen terugvorderen, aangezien, naar hunne adatsopvattingen, door dien dood ook de gepleegde euveldaad was afgewasschen.

Na de opvatting en de veroordeeling tot 5 jaren dwangarbeid van Kajan, den hoofdaanlegger van het in Mei 1917 op het eiland Biak uitgebroken verzet (zie K. V. 1917, kol. 39), keerde de rust op dat eiland terug en werd zij sindsdien niet meer verstoord. Barapassi aan de Waropenkust, waarheen een groot aantal onwilligen van elders zijn uitgeweken, bleef elke aanraking met ons bestuur weigeren.

De veiligheid van personen en goederen liet in de nog niet onder ons bestuur gebrachte streken van de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea te wenschen over. De op dr. SOLTESZ van het petroleum-exploratie-detachement op 28 Augustus 1917 in Noord-Nieuw-Guinea gepleegde moord bleek van geen politieke beteekenis te zijn; de bedrijvers van deze uit wraak en roofzucht begane misdaad, een tweetal dwangarbeiders, werden in hechtenis genomen.

De gezondheidstoestand was vrij bevredigend. In eene tijdelijke vestiging van visschers tusschen de strandkampongs Dodaga en Loloda der onderafdeeling Tobelo (afd. Halmahera) bezweken 8 personen aan pokken. In Waigeoe (afd. Noord-Nieuw-Guinea) brak eene pokken-epidemie uit, die gelukkig slechts tot dat gebied beperkt bleef. Eveneens vertoonde de pokziekte zich van 22 September tot 18 October op de Gebe-eilandengroep (onderafd. Weda, afd. Halmahera).

Berichten omtrent besmettelijke ziekten onder het vee kwamen niet in.

De handel in vogelhuiden herstelde zich ten deele. De uitvoer van damar bleef bevredigend. De coprahandel daarentegen lag, in tegenstelling met 1916, nagenoeg geheel stil. Desniettegenstaande breidden de klappertuinen zich wederom uit.

De Islam onderging geen merkbare uitbreiding.

Op het eiland Morotai der afdeeling Halmahera dreigden de door de evangelisatie verkregen uitkomsten geheel verloren te gaan als gevolg van de weinige wilskracht welke van de zending aldaar uitging. Alleen op Noord-Nieuw-Guinea bleef de zending zich uitbreiden.

Gedurende de geheele maand Januari 1917 deden zich op het eiland Batjan aardschokken gevoelen.

De Gamkonora (Iboe) (afd. Halmahera) vertoonde op 18 October 1917 eene verhoogde werking, tengevolge waarvan een gedeelte van den kraterrand afgebrokkeld moet zijn.

In 1917 kwamen een tweetal nieuwe plaatselijke fondsen tot stand, namelijk de straatverlichtingsfondsen te Batjan en te Laiwoei.

§ 20. TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

De landschappen Tabenoe, Klein-Sonbait, Amabi, Amabi Oefetto en Foenai met het zoogenaamde zespalengebied om de baai van Koepang op het eiland Timor, de vroeger tot het zespalengebied gerekende streken, die er na de nauwkeurige uitzetting van dat gebied buiten bleken te vallen (de zoogenaamde enclaves), zoomede het tegenwoordige landschap Koepang (dit met inbegrip van het eiland Semaoe benevens eenige kleinere eilanden) zijn tot een nieuw landschap vereenigd onder den naam Koepang (Ind. St. 1917 n°. 726). De bestuurder van dit landschap D. H. Tanof overleed op 20 Mei 1918, vóór het afleggen van de korte verklaring.

In de onderafdeeling Roti (afd. Zuid-Timor en eilanden) werd de korte verklaring afgelegd door Alexander Paulus Toengga als bestuurder van Loaholoe, Jeremias Daniël Ndoen als bestuurder van Bolaholoe en Frederik Sjioen als bestuurder van Noesalai, welke verklaringen werden goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 23 Oct. 1917 n°. 11. Ingevolge Gouv. Bt. 22 Febr. 1918 n°. 43 zijn de landschappen Korbafo, Lomakoli en Keradjaan IV, nadat de bestuurders van de twee eerstgenoemde landschappen op verzoek van hunne waardigheid waren ontheven, vereenigd tot één nieuw landschap onder den naam Rote Talada, terwijl Christiaan Jeremias Michiel Amalo als bestuurder van dat landschap is aangewezen. De landschappen Dioe en Landoe werden, ingevolge Gouv. Bt. 17 Nov. 1917 n°. 13, vereenigd tot een nieuw landschap onder den naam Daedoeloe, waarover als bestuurder zal optreden P. D. Manafé, bestuurder van het voormalig landschap Dioe.

De door den bestuurder van het landschap Alor (onderafdeeling van dien naam) Bala Nimpara, afgelegde korte verklaring is goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 25 Juli 1917 n°. 45. Als opvolger van den op 23 Februari 1917 overleden bestuurder van het landschap Koei, Taro Soma, is bij Gouv. Bt. 14 Dec. 1917 n°. 42 Dain Soma aangewezen.

Nadat de bestuurders van de landschappen Lia E en Rai Djoea (onderafd. Sawoe) Hendrik Ratoe Manoe en Ama Medo Lai op verzoek van hunne waardigheid waren ontheven, werd het gebied van beide landschappen gevoegd bij het landschap Sawoe (Gouv. Bt. 27 April 1918 n°. 34).

De door Portugal op 1 November 1916 aan Nederland overgegeven landstreken Tamiroe-Ailala en Tahakai werden onderscheidenlijk gevoegd bij de landschappen Malakka en Beloe Tassi Fettoh. De door de nieuwe bestuurders van deze landschappen, Tae Serang (Tei Seran) en Jozef da Costa (alias Sirimain) afgelegde korte verklaringen zijn bij Gouv. Bt. 28 Juli 1917 n°. 31 goedgekeurd en bekrachtigd.

De toestand aan de Portugeesche grens heeft zich in de laatste helft van 1917 gekenmerkt door veediefstallen en terugkeer naar Portugeesch gebied van immigranten, zoomede door het uitwijken daarheen van minder gunstige elementen onder onze eigen bevolking.

De door Oei Nono Kono als bestuurder van het met het gebied Noimoeti vergroote landschap Miomaffo afgelegde korte verklaring werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 25 April 1918 n°. 50. Kossa Banoe Naik, Kaha Lassi Tau Olin en Kaoe Maoek traden op als bestuurders van de landschappen Amanatoeng, Insana en Beboki (Noord-Midden-Timor); hunne korte verklaringen vonden goedkeuring en bekrachtiging bij Gouv. Bt. 23 Oct. 1917 n°. 12.

In den nacht van 21 op 22 Juni 1917 werd eene patrouille in een marsch-bivak te Wai Wadan aan de noordwestkust van Adoenara (afd. Flores) aangevallen door een aantal met blanke wapens voorziene kamponglieden, welke aanval werd afgeslagen ten koste van een gesneuvelde en een gewonde aan onze zijde. Gedurende het verzet, dat na een week geheel gebroken was, sneuvelden 5 kwaadwilligen, terwijl aan onze zijde een man licht gewond werd.

De zelfbestuurders van de landschappen Ende, Ndona en Tanah Koenoe V, met namen Posa Meno, Mbaki Mbaki en Rasi Wanggo (ook genaamd Pius) legden de korte verklaring af, welke goedgekeurd en bekrachtigd werd bij Gouv. Bt. 10 Oct. 1917 n°. 21. De korte verklaring door Hadji Abdoel Madjid (ook genaamd Adji bin Kalama) afgelegd, als waarnemend bestuurder van het landschap Tanah Rea gedurende de minderjarigheid van den rechthebbende Oete, werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 20 Dec. 1917 n°. 59. Kalaké Palembang werd aangewezen als bestuurder van het landschap Lamakara (Gouv. Bt. 20 Nov. 1917 n°. 23). Sila Poewa Petter, bestuurder van het landschap Rioeng, werd op verzoek van zijne waardigheid ontheven, terwijl het gebied van de onderafdeeling Ngada der afdeeling Flores — met uitzondering van den zuidwestelijken uithoek, welke wordt ingenomen door de zoogenaamde Manggaraische daloeschappen — werd ingedeeld bij de landschappen Rioeng (bestaande uit de huidige landschappen Rioeng, Tado en Toering), Ngada, Nagé en Keo. Als bestuurders van deze nieuwe landschappen werden onderscheidenlijk aangewezen Petter Sila (ook genaamd Poewa Mimak), Djawa Tai, Raga Nolé en Noewa Tonga.

In de onderafdeeling Oost-Soemba (afd. Soemba) week in November 1917 eene bende kwaadwilligen naar Taboendoeng uit om zich tegen het inlandsch bestuur aldaar te verzetten. Door eene bevolkingspatrouille en krachtige hulp van den bestuurder van Massoe Karera werd onmiddellijk aan dit verzet een einde gemaakt.

Oemboe Ngaba Haoemara legde de korte verklaring af als bestuurder van het landschap Lewa (goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 3 Mei 1918 n°. 45). De bestuurder van het landschap Rendi, Oemboe Hina Maroemata, overleed op 14 November 1917 en werd opgevolgd door zijn oudsten zoon Oemboe Lili Kani Praing (ook wel genaamd Oemboe Raraloenggi) (Gouv. Bt. 25 Febr. 1918 n°. 25). De zoon van den bestuurder van Taboendoeng, Oemboe Ndai Litti Ata, werd aangewezen om zijn vader op te volgen (Gouv. Bt. 26 Juni 1918 n°. 23).

Mohamad Salahoedin, tevoren waarnemend sultan van Bima, werd, na door de Regeering erkend te zijn, door den resident op 3 Juli 1917 als bestuurder van genoemd landschap beëedigd. De door hem geteekende akte van verband en bevestiging werd bij Gouv. Bt. 11 Oct. 1917 n°. 21 goedgekeurd en bekrachtigd.

De radja van Mollo ging met vele van zijne ondergeschikte hoofden te Kapan (Midden-Timor) tot het Protestantisme over. Het aantal Protestantsche Christenen op Timor bedroeg in 1917 455. In de onderafdeelingen Noord-Midden-Timor en Beloe (Timor), waar de zendingsarbeid verricht wordt door de Congregatie der paters van het Goddelijk Woord te Steyl, bedroeg het aantal Christenen op het einde van 1917 5429, tegen 4626 ult. 1916. Op Flores werden 1697 personen tot het Roomsch-katholieke geloof bekeerd.

De Islam maakte eenige bekeerlingen onder de grooten-

deels heidensche bevolking van het district Donggo (landschap Bima), de heidensche bergbevolking van Alor en op Flores.

De veiligheid van personen en goederen verbeterde. Dat niettemin het aantal behandelde misdrijfzaken stijgende was is een gevolg van eene betere werking van de justitieele politie en van het grootere vertrouwen van de bevolking in het bestuur. In de onderafdeeling West-Midden-Timor werd eene zaak betrekking hebbende op soewangi (hekserij) berecht.

De zelfbestuurders toonen meer belangstelling voor de opvoeding van hunne zonen en beginnen het groote nut van behoorlijk onderwijs te beseffen.

In tegenstelling met 1916, was de gezondheidstoestand over het algemeen ongunstig. In het landschap Anakala (onderafd. Zuid-West-Soemba) stierven in 20 dagen 523 lieden aan eene besmettelijke keelziekte, welke ziekte in de onderafdeeling Noord-West-Soemba door tijdig ingrijpen van bestuurswege tot enkele gevallen beperkt bleef. Typhus deed zich te Waingapoe veel voor en maakte verscheidene slachtoffers onder de kinderen. Malaria heerschte op de hoofdplaats Koepang in ernstige mate en op het eiland Loeang (afd. Zuid-Timor en eilanden) in zoodanigen epidemischen vorm als in geen jaren was voorgekomen. In Ngada (eiland Flores) nam de dysenterie, welke aldaar 156 personen ten grave sleepte, het karakter van eene epidemie aan; ook te Larantoeka (op hetzelfde eiland), waar bovendien in korten tijd 35 kinderen aan mazelen stierven, deed de ziekte zich ernstig gevoelen. Op Alor (afd. Zuid-Timor en eilanden) werd de bevolking van een groot kampong-complex in het begin van 1917 door eene buikziekte aangetast, waaraan velen bezweken.

De veestapel had, evenals in 1916, veel door besmettelijke ziekten te lijden. Te Koepang stierven verscheidene karbouwen aan surrah, welke ziekte onder de paarden op het eiland Roti bijna 2000 slachtoffers maakte; bovendien bezweken op dat eiland 300 karbouwen aan de zoogenaamde draaiziekte. In de afdeeling Soembawa stierven 1057 dieren, terwijl er 895 werden afgemaakt. Op Flores brak eene besmettelijke veeziekte uit onder de karbouwen, welke 260 slachtoffers eischte. Te Koepang, in Noord- en Midden-Timor en op Soemba stierven vele paarden en karbouwen aan septichaemie.

De Europeesche oorlog bleef ook in 1917 een zeer nadeeligen invloed op den handel uitoefenen.

De uitkomsten van den natten rijstbouw waren over het geheel bevredigend, niettegenstaande het te velde staand gewas van de voortdurende droogte te lijden had; in Dompo (onderafd. Bima) en Oost-Soemba had misoogst plaats, doch het daardoor ontstane tekort aan voedingsmiddelen kon door invoer van rijst en maïs uit de naburige streken aangevuld worden.

De klapperaanplant werd wederom uitgebreid.

De op 30 Augustus 1917 in het geheele gewest, met uitzondering van de afdeeling Soembawa, waargenomen twee snel elkaar opvolgende vrij hevige aardbevingen, brachten groote schade toe aan de steenen kerkgebouwen op de Zuidwester-eilanden. Nabij kampong Gemo (onderafd. Ngada, afd. Flores) ontstond met een luiden knal plotseling een onpeilbaar gat in den bodem, waarvan de opening eene middellijn van ± 10 meter heeft.

---

§ 21. BALI EN LOMBOK.

De politieke toestand was in 1917 gunstig.

De in K. V. 1916, kol. 43, genoemde inlijving van de landschappen Gianjar en Bangli bij het rechtstreeks bestuurd gebied is op 1 November 1917 geschied (Ind. St. 1917 nº. 518).

Over het algemeen was de veiligheid van personen en goederen bevredigend. Het aantal veediefstallen nam in de afdeeling Zuid-Bali, in tegenstelling met het jaar 1916, wederom belangrijk toe, terwijl ook op Lombok het aantal veediefstallen wederom grooter was.

De bevolking van de districten Kesiman, Mengwi, Gadji en Kediri (afd. Zuid-Bali) werd op ernstige wijze door malaria aangetast; de ziekte, welke vele offers eischte, was, niettegenstaande de aanstonds getroffen maatregelen, op het einde van 1917 nog niet geheel bedwongen. Overigens was de gezondheidstoestand gunstig.

In de afdeeling Boeleleng bezweken 59 paarden, 263 runderen en 27 karbouwen aan de z.g. kedadak-ziekte en in Badoeng en Karangasem onderscheidenlijk 129 en 206 runderen onder verschijnselen van buikziekte. Eenige door malleus en kwaden droes aangetaste paarden in West- en Oost-Lombok werden, tegen uitkeering van eene schadeloosstelling aan de eigenaren, afgemaakt.

Hoewel de invloed van den oorlog zich ook in 1917 bleef doen gelden vooral ten aanzien van de buitengewone stijging van de prijzen der invoerartikelen, was de uitvoerhandel over het algemeen bevredigend.

De uitkomsten van den rijstoogst waren bevredigend, behalve in de afdeeling Zuid-Bali, waar de opbrengst, tengevolge van de in Januari 1917 plaats gehad hebbende aardbeving (zie K. V. 1917, kol. 44), welke groote verwoestingen aanrichtte onder de sawahs, dammen en waterleidingen, veel minder was dan in 1916. Evenals in vorige jaren konden uit de afdeelingen Djembrana en Lombok groote hoeveelheden rijst worden uitgevoerd. In de afdeeling Boeleleng werden ± 50 bouws nieuwe sawahs ontgonnen, terwijl ook in de afdeelingen Lombok en Djembrana de kunstmatig bevloeide rijstvelden werden uitgebreid.

De opbrengst van de koffietuinen was in Boeleleng kleiner, in Zuid-Bali daarentegen grooter dan in 1916.

De klapperoogst leverde bevredigende uitkomsten op.

D.

LANDMACHT.

Bij K. B. 20 Febr. 1918 n°. 20 is aan den luitenant-generaal, commandant van het leger en chef van het departement van oorlog in Nederlandsch-Indië W. R. DE GREVE, op zijn verzoek, met ingang van 2 Mei 1918, eervol ontslag uit 's lands dienst verleend. In de vacature is voorzien door de gelijktijdige benoeming tot luitenant-generaal, commandant van het leger in Nederlandsch-Indië van den, eveneens met ingang van 2 Mei, weder in dienst gestelden, met den titulairen rang van luitenant-generaal uit den militairen dienst ontslagen generaal-majoor C. H. VAN RIETSCHOTEN.

Bij K. B. 26 Oct. 1917 n°. 47 (Ned. St. 1917 n°. 610, Ind. St. 1918 n°. 70) zijn bepalingen afgekondigd nopens den verplichten krijgsdienst bij de landmacht voor alle mannelijke ingezetenen van Nederlandsch-Indië. die Nederlandsche onderdanen zijn en niet behooren tot de inlandsche of daarmede gelijkgestelde bevolking, ingaande met het jaar waarin het 19de levensjaar wordt of zal worden volbracht en onderscheiden in militie (tot den 1sten Juli van het jaar waarin het 32ste levensjaar wordt of zal worden volbracht) en landstorm tot den 1sten Juli van het jaar waarin het 45ste levensjaar wordt of zal worden volbracht. Voorts is bij de op 27 Maart 1918 (Ind. St. n°. 140) in werking getreden Ord. van 18 Maart 1918 (Ind. St. n°. 139) bepaald dat het dienstplichtbesluit wordt toegepast voor Java en Madoera, terwijl gelijktijdig voorschriften zijn gegeven tot voorloopige uitvoering van de eerste vijf hoofdstukken van dat besluit. Bij Gouv. Bt. 5 April 1918 n°. 3 (Ind. St. n°. 179) zijn verschillende bepalingen vastgesteld, uitmakende het eerste gedeelte van de dienstplichtregeling.

In verband met het in het leven roepen van eene Europeesche militie is bij K. B. 9 Jan. 1918 n°. 42 (Ind. St. n°. 229) eene regeling vastgesteld nopens het aangaan van eene vrijwillige verbintenis op korten termijn bij het leger hier te lande door jongelieden, die voornemens zijn zich in Nederlandsch-Indië te vestigen, waardoor hun het vooruitzicht wordt geopend om in Indië niet tot het vervullen van eene eerste oefening te worden verplicht.

Eene regeling voor het reserve-personeel van het leger in Nederlandsch-Indië is afgekondigd bij K. B. 8 Mei 1918 (Ned. St. n°. 287).

De regeling van de gevolgen der verklaring in staat van oorlog of in staat van beleg van het gebied van Nederlandsch-Indië of een gedeelte daarvan (Ind. St. 1904 n°. 372) onderging wijziging bij Gouv. Btn. 19 Sept. 1917 n°. 39 (Ind. St. n°. 572), 18 Dec. 1917 n°. 29 (Ind. St. n°. 733) en 16 Febr. 1918 n°. 14 (Ind. St. n°. 89).

Met intrekking van de daaromtrent bestaande regelen (Ind. St. 1913 n°. 49) is bij Ord. van 21 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 743) eene nieuwe regeling vastgesteld voor de keuring en registratie van motorrijtuigen voor den krijgsdienst, terwijl de bij Ord. van 28 April 1916 (Ind. St. n°. 355) vastgestelde regeling der keuring en registratie van paarden gewijzigd is bij Ord. van 3 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 541). Eene regeling op het vorderen van paarden kwam tot stand bij Ord. van 26 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 104).

Bij K. B. 17 Nov. 1917 n°. 44 (Ind. St. 1918 n°. 222) zijn de regelingen van het instituut der onderluitenants bij de militaire administratie en van dat der onderluitenants bij den magazijnsdienst der intendance en van het wapen der artillerie en genie in Nederlandsch-Indië — vgl. K. V. 1913, kol. 158 — in dier voege aangevuld, dat bij het vaste personeel van de koloniale reserve onderluitenant-kwartiermeesters en magazijnmeesters kunnen worden benoemd.

---

§ 1. LEVENDE STRIJDKRACHTEN.

Samenstelling en sterkte van het leger. In bijlage B zijn statistische gegevens betreffende het leger over 1917 bijeengebracht. Uit staat 1 dier bijlage blijkt, dat tengevolge van verschillende wijzigingen (vgl. wat de normaal vastgestelde sterkte betreft Ind. St. 1915 n°. 404, laatstelijk gewijzigd bij Ind. St. 1917 n°. 389) de normaal vastgestelde sterkte met 14 militairen beneden den rang van officier toenam, terwijl de „tegenwoordige" (tijdelijk geldende) vastgestelde sterkte einde 1917 31 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en 1116 militairen beneden dien rang meer aanwees dan einde 1916. Op eerstgenoemd tijdstip overschreed de „tegenwoordige vastgestelde sterkte" de „normale" met 88 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en 2948 militairen beneden dien rang, bij den generalen staf, den gewestelijken en plaatselijken staf, de infanterie, de cavalerie, de artillerie, de genie, de intendance, de militaire administratie, den militair geneeskundigen dienst, den topografischen dienst, den trein, het korps militaire schrijvers en het remonte-depot, welk personeel o. a. noodig was voor de tijdelijke bezettingen in de Pakpaklanden (Tapanoeli), op Borneo, in Timor en onderhoorigheden, in Sumatra's Oostkust (Medan), voor de divisiën marechaussee van Oost- en West-Java, voor de infanterie-geweer-mitrailleur-afdeelingen, voor de proefvliegafdeeling, en voor de hervorming der bereden artillerie.

De sterkte van het leger nam toe van 1310 tot 1373 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en van 38 811 tot 40 170 militairen beneden dien rang (zie tabel 1 of tabel 8 van bijlage B).[1]

Tegenover de cijfers der „tegenwoordige" vastgestelde legersterkte wezen de hiervóór opgegeven sterktecijfers, voor zooveel de officieren betreft (onderluitenants — met uitzondering van apothekers-assistenten in dien rang — en adjudant-onderofficieren, dienstdoende officieren medegeteld) eene daling van het tekort van 39 tot 7, terwijl het te veel aan onderofficieren en manschappen (2707) toenam tot 2950. Bij de proefvliegafdeeling, de infanterie, de cavalerie, de artillerie en den trein bestond een te veel van onderscheidenlijk 3, 3324, 11 en 121 man of in 't geheel 3459 man. Aangezien echter bij de genie, de intendance, de militaire administratie, den militair geneeskundigen dienst, den topografischen dienst, het korps militaire schrijvers, het korps stafmuzikanten, het remonte-depot en het kader bij de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, en de militaire

[1] Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat in den sterktestaat 6 onderluitenants-apothekers-assistenten (volgens de formatie moeten 6 onderluitenants-apothekers-assistenten aanwezig zijn) zoomede de eenige nog in de sterkte tellende militair architect niet bij de militairen beneden den rang van officier zijn gerekend, daarentegen wel in staat 1, omdat in dezen staat eene splitsing voorkomt in „officieren en als zoodanig dienstdoenden" en „militairen beneden den rang van officier" en genoemde onderluitenants-apothekers daar zij slechts het getuigschrift bezitten van apothekers-bediende, den dienst van officier-apotheker niet mogen verrichten, terwijl van architecten evenmin officiersdiensten mogen worden gevorderd.

provoosthuizen een tekort aanwezig was, en bij het korps militaire schrijvers, zoomede bij den hospitaaldienst, het door de vastgestelde legersterkte gevorderde aantal plaatsen niet ten volle door militairen was bezet, toonen de cijfers in bijlage B, tabel 1, tegenover de eischen der ,,tegenwoordige vastgestelde legersterkte'', een tekort aan Europeanen van 3737 man en een teveel aan Amboineezen en inlanders onderscheidenlijk van 4534 en 2153 man, d. i., zooals hierboven aangegeven, een te veel van 2950 man. Einde 1917 waren bij het leger 340 burgerpersonen en 370 niet-Europeesche militairen (357 Amboineezen en 13 inlanders) aanwezig ter vervanging van Europeesche ziekenverplegers en schrijvers, welk personeel in mindering is te brengen van het zooeven vermeld tekort aan Europeanen van 3737, dat daardoor ten slotte tot 3027 wordt teruggebracht. Van de 4534 te veel aanwezige Amboineezen waren er einde 1917 570 ter vervanging van Europeesche militairen bij den hospitaaldienst en 126 ter vervanging van Amboineesche militairen bij het korps militaire schrijvers, zoodat het teveel in de gelederen slechts 3838 bedroeg.

Van de 31 441 infanteristen waren bij de veldinfanterie 17 442 (d. i. 315 meer dan de ,,tegenwoordige'' vastgestelde legersterkte eischte). Van deze 17 442 man veldtroepen (542 meer dan einde 1916) waren er — na aftrek van zieken en geëvacueerden en van hen, die om andere redenen niet tot uitrukken konden worden aangewezen — beschikbaar om te velde te trekken 15 418, d. i. 88,39 % van de sterkte der veldtroepen, tegen 14 595, d. i. 86,39 % op einde 1916.

Naar den landaard waren de aldus beschikbaren verdeeld:

	1916.	1917.
Europeanen	2350 = 82,74 %	2585 = 85,03 %
Amboineezen	5219 = 89,33 %	5503 = 91,26 %
Inlanders	7026 = 92,94 %	7330 = 87,55 %

De sterkte nam toe van 30 497 tot 31 441, dus met 944 man, en het aantal dergenen, die onmiddellijk beschikbaar waren van 25 381 tot 25 851, d. i. met 470 man.

Wegens het tekort aan Europeanen moest ook in 1917 de vervanging van Europeesche fuseliers door Amboineezen bij eenige korpsen gehandhaafd blijven.

Bij K. B. 29 Mei 1917 n°. 92 (Ind. St. n°. 595) is machtiging verleend om, met tijdelijke afwijking van de legersterkte, bij wijze van proef ten hoogste 100 Europeesche sergeanten (wachtmeesters) der infanterie, cavalerie, artillerie en genie te vervangen door ranggenooten van niet-Europeeschen landaard, die aan door den commandant van het leger te stellen eischen voldoen.

De bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1898 n°. 17 vastgestelde afzonderlijke voorschriften met betrekking tot het korps marechaussee zijn bij Gouv. Bt. 17 Maart 1917 n°. 32 buiten werking gesteld.

Bij den staf van elk veldbataljon werd een geweermitrailleurafdeeling (2 sectiën à 3 geweren) ingedeeld.

De sterkte van het vrijwillig automobielkorps op Java en Madoera bedraagt thans 60 leden, van wie er 4 in het buitenland vertoeven. Echter hebben zich nog 35 personen voor het lidmaatschap aangemeld. Eene nieuwe regeling voor het korps is vastgesteld bij Ord. van 15 Maart 1918 (Ind. St. n°. 135).

Het door den commandant van het leger vastgestelde aantal leden van het vrijwillig motor-berichtrijders-korps (20) was in December 1917 bereikt.

Plaatselijke indeeling. De militaire bezetting in de Pakpaklanden (Tapanoeli) bleef gehandhaafd en wordt — voorloopig tot einde 1918 — boven de vastgestelde legersterkte gevoerd, zoodat de tegenwoordige ,,vastgestelde legersterkte'' daarmede blijft uitgebreid.

De legering van het 18de bataljon infanterie werd nader geregeld als volgt: staf en 2 compagnieën te Weltevreden en 2 compagnieën (eveneens met staf) te Poerworedjo.

Van het 10de bataljon infanterie werden de staf en 3 compagnieën te Djambi en werd 1 compagnie te Weltevreden gelegerd.

Te Bandoeng werd op 1 Juni 1917 een subsistenten-kader opgericht; dat te Padang werd op dien datum opgeheven.

In October 1917 werd, bij wijze van tijdelijken maatregel, de te Salatiga gelegerde 4de bergbatterij opgeheven. Aan de 3de bergbatterij te Malang werd als standplaats Salatiga aangewezen. Opgericht werd de sectie veld-artillerie met standplaats Malang.

De militairen, die ten behoeve van den aanleg van bestuurstelefoonlijnen op het eiland Ceram en in de Westerafdeeling van Borneo werkzaam waren, keerden in den loop van 1917 grootendeels naar hun garnizoen terug.

Het watervliegtuigstation te Tandjoengpriok van de proefvliegafdeeling werd opgeheven, terwijl, in verband met het gunstig gevolg, verkregen met het vliegen op de hoogvlakte van Bandoeng, besloten werd aldaar een vliegkamp in te richten.

De IIde afdeeling van het departement van oorlog volgde op den 1sten Januari 1917 de nieuwe bestemming (vgl. K. V. 1917, kol. 47).

De in 1916 tijdelijk boven de legersterkte gevoerde militairen en paarden van het peloton ordonnansen, zijn thans in de vastgestelde legersterkte opgenomen.

De indeelings- en legeringsstaten van de veldbataljons, het korps marechaussee, de mitrailleur-compagnieën, de depotbataljons, de kaderscholen, de afdeeling ordonnanswielrijders, de garnizoensinfanterie, het strafdetachement, de artillerie, de intendance, den trein, de commiezen bij de groote onderdeelen van het leger, de militaire provoosthuizen en het tot het leger behoorend inlandsch burgerpersoneel ondergingen wijziging (Gouv. Btn. 13 April 1917 n°. 12, 30 Aug. 1917 n°. 31, 22 Oct. 1917 n°. 58, 16 Maart 1918 n°. 40 en 20 Maart 1918 n°. 50).

Ook in 1917 werden, in het belang van orde en rust uit verschillende garnizoenen gedurende korteren of langeren tijd troepen naar elders gezonden. Zoo werden vier brigades marechaussee naar Atjeh gezonden, met het oog op de einde 1917 plaats gehad hebbende ongeregeldheden in de kampongs Semboeang en Serbodjadi. Van uit Medan werd gepatrouilleerd naar de Toba-landen, in verband met de vrees, dat de Parhoedamdam-beweging (zie K. V. 1917, kol. 13/14) daarheen zou overslaan. In Djambi en Palembang werd het patrouilleeren voortgezet. In de onderafdeeling Ogan Hilir (Palembang) werd in den aanvang van 1918 gepatrouilleerd om de door een geestdrijver in verzet gebrachte bevolking tot rust te brengen. Voorts waren troepenbrigades aanwezig in Indragiri (met name in het aan Djambi grenzende gebied) en in het noordelijk deel van Bintan (Riouw-archipel), met het oog op de daar heerschende onrust. In de Westerafdeeling van Borneo werden patrouilles gezonden naar Sekadau, Landak en Melawi, tot toezicht op de uitvoering van bestuursmaatregelen; in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo moest in Pasir worden gepatrouilleerd tot opsporing van nog voortvluchtige verzetsleiders. Naar de Tidoengsche landen gingen een drietal brigades tot het tegengaan van koppensnellen. Nog werden patrouilles gezonden naar Rante Pao (afd. Loewoe, gouv. Celebes en onderhoorigheden), het eiland Hiri (Ternate) en naar Timor en onderhoorigheden.

Aanvulling van het korps officieren. In 1917 overtroffen de winsten in het officierskorps (131) de verliezen (80) met 51 officieren. Gerangschikte gegevens daaromtrent bevat het vijfjarig overzicht in tabel 8 van bijlage B. Het aantal in de sterkte tellende officieren nam toe van 1136 tot 1187.[1]) Aangezien gelijkertijd het aantal voor 2de luitenants in de plaats tredende onderluitenants met 12 vermeerderd (van 173 tot 185), wees de sterkte aan officieren en als zoodanig dienstdoenden einde 1917 63 meer aan dan op eind 1916. Het op laatstgenoemd tijdstip, in verband met de destijds geldende ,,tegenwoordige'' vastgestelde legersterkte, bestaand tekort van 39 zou, rekening houdende met de sedert plaats gehad hebbende vermeerdering van de tegenwoordige vastgestelde legersterkte met 31, derhalve teruggeloopen zijn tot 7. In aanmerking genomen dat van de 3 officieren in de vastgestelde legersterkte uitgetrokken als adjudanten van den Gouverneur-Generaal, er 2 tot de landmacht behooren moet het

1) Onder deze officieren waren er 25, die van het Nederlandsche leger bij het Indische waren gedetacheerd, waarvan er 20 (3 kapiteins en 17 1ste-luitenants) als tweede-luitenant en 5, als behoorende tot den geneeskundigen dienst, als eerste-luitenant in de sterkte telden, als zijnde niet gedetacheerd op den voet van K. B. 18 Aug. 1871 n°. 10 (Ind. St. n°. 176).

tekort op 6 worden gesteld. Onbezet bleven bij de infanterie 16 plaatsen, bij den geneeskundigen dienst 12 plaatsen, bij den topografischen dienst 2 plaatsen en bij de proefvliegafdeeling 2 plaatsen.

Voor het aanvullingsexamen bedoeld in de overgangsbepalingen van 1 Dec. 1915 n°. 12 (Ind. St. 1916 n°. 194) houdende eene regeling nopens de in Nederlandsch-Indië opgeleide inlandsche officieren van de landmacht, hebben zich 2 gegadigden opgegeven, die beiden slaagden, zoodat thans nog slechts 7 inlandsche officieren (te Meester-Cornelis voor dien rang opgeleid) aanwezig zijn, die nog niet geheel zijn gelijkgesteld met hunne Europeesche ranggenooten (zie K. V. 1917, kol. 48). Van dit aantal hebben zich 3 opgegeven om deel te nemen aan het in 1919 te houden examen.

Voorziening in de behoefte aan militairen beneden den rang van officier. Tabel 8 van bijlage B bevat een uitgewerkt numeriek overzicht van de gedurende de laatst verloopen 5 jaren bij het leger in de sterkte gebrachte militairen beneden den rang van officier en van de daartegenover staande verliezen; tabel 10 een vijfjarige statistiek betreffende de herverbintenissen en tabel 11 een overzicht, over 1917, nopens de winsten en verliezen aan kader.

Met betrekking tot de niet-Europeanen valt op te merken, dat de werving onbeperkt was opengesteld voor gepasporteerden, voor zoons van in werkelijken dienst zijnde militairen, voor Javanen, Soendaneezen, Madoereezen, Timoreezen en beperkt voor Amboineezen. In het verslagjaar werden, voorloopig bij wijze van proef, inlanders van Atjehschen landaard tot een dienstverbintenis bij het leger toegelaten, op dezelfde voorwaarden als de Javanen.

Ten einde de werving onder de inlanders van Bataksche landaard te bevorderen, werd bij wijze van tijdelijken maatregel (Gouv. Bt. 29 Oct. 1917 n°. 41) bepaald, dat aan hen dezelfde handgelden zullen worden uitbetaald als aan de Timoreezen, terwijl ook de aanbrenggelden gelijk zullen zijn.

Voor de legerreserve (vgl. K. V. 1917, kol. 48) hadden zich, op het tijdstip van afsluiting in Indië van de mededeelingen voor dit hoofdstuk (1 April 1918) 243 Europeanen en 31 inlanders (onder wie 3 Amboineezen) verbonden; in 1917 bedroegen die cijfers 361 Europeanen en 32 inlanders (onder wie 4 Amboineezen).

De in 1915, bij wijze van proef, genomen maatregel, ten doel hebbende de werving van Indo-Europeanen te bevorderen en het bij het leger bestaand tekort aan Europeanen door andere elementen aan te vullen (zie K. V. 1906, kol. 84) is bestendigd; in 1917 heeft zich één persoon aangemeld. De aan de van het eiland Kisar (Amboina) afkomstige mestiezen geboden gelegenheid om eene voorloopige verbintenis bij het leger aan te gaan (zie t. a. p.) bleef ook in 1917 zonder gevolg.

Bij Gouv. Bt. 7 April 1917 n°. 23 (Jav. Ct. n°. 36) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, bepaald, dat voor dienstneming als hospitaalsoldaat alleen zullen worden aangenomen inlanders van eenige ontwikkeling.

Besloten is tot voorloopige invoering van dactyloscopie voor alle zich voor dienstneming bij het leger aanmeldende inlanders op Java.

Militair onderwijs. Tabel 12 van bijlage B bevat eene numerieke opgave betreffende de bij de verschillende inrichtingen van militair onderwijs hier te lande voor Indisch officier in opleiding zijnde leerlingen, zoomede omtrent die bij de militaire school te Meester-Cornelis. De opgaven betreffende de kader- en korpsscholen en de hoefsmidschool zijn opgenomen in tabel 13 van bijlage B.

Van de sedert 1903, bij wijze van proef, aan jongelieden van Europeesche afkomst geboden gelegenheid om, onder genot van een toelage, bij de korpsen en instellingen van het leger eenig handwerk of ambacht te leeren (zie K. V. 1917, kol. 48) is in 1917 een even ruim gebruik gemaakt als in 1916. Van de 59 jongelieden, die einde Maart 1917 in opleiding waren, werden er gedurende het verslagjaar 26 van hunne tewerkstelling ontheven (3 wegens overgang in 's lands dienst, 13 wegens overgang in particulieren dienst, 4 wegens intreden van het 20ste levensjaar, 4 wegens wangedrag, 1 wegens lichaamszwakte en 1 op verzoek). In het verslagjaar werden 23 jongelieden in opleiding genomen, zoodat einde Maart 1918 in het geheel 56 leerlingen in opleiding bleven.

De wegens de buitengewone omstandigheden gebleken onmogelijkheid om de tot de studiën aan de Hoogere Krijgsschool toegelaten officieren naar Nederland te doen vertrekken, gevoegd bij de noodzakelijkheid om, met het oog op de aanvulling van den generalen staf en de intendance in de naaste toekomst, de opleiding voor die dienstvakken zoo spoedig mogelijk te hervatten, hebben geleid tot de oprichting te Bandoeng van een tijdelijken leergang onderscheidenlijk voor de krijgskundige en de intendance-studiën, overeenkomende met het eerste leerjaar van de Hoogere Krijgsschool in Nederland. Aan dezen leergang welke voor de krijgskundige studiën werd geopend op 15 Maart 1918 en voor de intendance-studiën op 18 Maart d. a. v. wordt deelgenomen door onderscheidenlijk 11 leerlingen, t. w. 9 van de infanterie en 2 van de artillerie, en 4 leerlingen, t. w. 1 van de infanterie, die reeds in 1916 werd toegelaten, en 3 van de militaire administratie, die in de helft van Maart 1918 het toelatingsexamen aflegden (Gouv. Btn. 22 Jan., 25 Febr. en 14 Maart 1918 nos. 18, 1 en 22). Om gelijksoortige redenen werd te Meester-Cornelis een leergang ingesteld ter opleiding van de tot de Koninklijke Militaire Academie en den Hoofdcursus toegelaten jongelieden, terwijl te Bandoeng aan de hoogere burgerschool aldaar voorloopig een afzonderlijke leergang werd ingesteld ten behoeve van de tot de cadettenschool toegelaten jongelieden, welke in verband met de bijzondere tijdsomstandigheden niet naar Nederland konden worden opgezonden (Gouv. Btn. 12 Jan. 1918 n°. 3 en 17 April 1918 n°. 58).

De reglementen voor de Koninklijke Militaire Academie, den hoofdcursus en de cadettenschool zijn nader gewijzigd; het eerste bij K. B. 19 Nov. 1917 (Ned. St. n°. 648), het tweede bij K. Bn. 2 Juni 1917 (Ned. St. n°. 451, Ind. St. n°. 654), tevens inhoudende machtiging om voor den duur van den buitengewonen toestand, voortvloeiende uit de mobilisatie 1914, van het reglement af te wijken, en 7 Mei 1918 (Ned. St. n°. 285) en het laatste bij K. B. 2 Juni 1917 (Ned. St. n°. 452).

De cursus in de Soendaneesche taal voor officieren is op 1 Januari 1918 verplaatst van Batavia naar Bandoeng.

Door de in 1916 (zie K. V. 1917, kol. 49) naar Amerika gezonden commissie werden 8 verkenningsvliegtuigen en 2 leertoestellen aangekocht. Gedurende het verslagjaar werden 657 vluchten gemaakt, waaronder een belangrijk aantal overland-vluchten. Een officier en een onderluitenant behaalden het internationaal brevet, waartegenover staat een verlies van twee officieren, namelijk 1 door overlijden en 1 door ontslag. Op een tweetal minder goed geslaagde vluchten werden de vliegeniers licht gewond, terwijl de toestellen vernield werden. In opleiding voor vliegenier zijn in Indië thans nog drie onderofficieren, in Nederland vier officieren.

Bewapening. Met de verwapening van het korps genietroepen met karabijnen, model '95, werd een aanvang gemaakt; de verwapening der mitrailleur-compagnieën met mitrailleurs, model '14, kwam tot stand. De van de mitrailleur-compagnieën afkomstige mitrailleurs, model '12, werden bij de vesting-artillerie in gebruik genomen.

Bij de veldbataljons werden de eerste sectiën geweermitrailleurs, model '15, in dienst gesteld.

Ten gebruike van de infanterie van het veldleger is een veldhandgranaat ingevoerd.

In 1917 is bij de voortgezette conservatie-proeven met het rookzwak buskruit voor scherpe patronen voor geweer en karabijn, model '95, geen merkbare achteruitgang in de scheikundige stabiliteit waargenomen. De toestand van het pijpkruit is niet merkbaar verminderd. De scheikundige stabiliteit van de in 1917 ontvangen nieuwe partijen rookzwak kruit was gunstig.

Kleeding en uitrusting. Het in Ind. St. 1909 n°. 302 opgenomen tarief betreffende de kleeding en uitrusting van de mindere militairen, enz. onderging nadere wijziging (Ind. St. 1917 nos. 553 en 623).

De proeven met het grijsgroen verven van bamboehoeden — vgl. K. V. 1917, kol. 49 — hebben geen bevredigende uitkomsten opgeleverd. Met grijsgroen katoen overtrokken bamboehoeden hebben echter goed voldaan, zoodat tot de invoering daarvan zal worden overgegaan.

Aangezien de bij de veldkleeding behoorende kwartiermuts

zich niet gemakkelijk in den veldzak laat verpakken en evenmin in den mantel kan worden opgerold, is besloten bij de veldkleeding een bivakmuts in te voeren, in model ongeveer overeenkomende met de sedert vervallen kwartiermuts van Schotsch model.

Ter vervanging van wollen puttees zullen grijsgroen katoenen puttees worden ingevoerd.

Als mobilisatievoorraad zullen tabi's — lichte Japansche voetbekleedsels — worden opgelegd.

De met goed gevolg beproefde stormlantaarns en gasoline tafellampen zijn als verlichtingsmiddelen ingevoerd, ten dienste van het stafkwartier (in geval van mobilisatie) bij de staven van brigades en detachementen.

Huisvesting. Met den bouw van officierswoningen werd voortgegaan. Gereed kwamen 9 officierswoningen te Bandoeng, 9 te Tjimahi en 2 te Pontianak, terwijl te Tanahgrogot (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) 2 tijdelijke officierswoningen werden voltooid.

Een 7-tal woningen voor adjudant-onderofficieren (3 te Tjimahi en 4 te Bandoeng) kwamen gereed. Te Padang werd een aanvang gemaakt met den bouw van 2 dergelijke woningen.

Met den bouw van woningen voor gehuwde Europeesche onderofficieren werd doorgegaan; gereed kwamen onderscheidenlijk 8, 8, 15, 1 en 1 woningen te Soerabaja, Malang, Tjimahi, Tjilatjap en Fort de Kock. Verder kwam men door verbouwing, aankoop, enz. in het bezit van dergelijke woningen te Malang (Pasoeroean), Poeroektjahoe, Tanahgrogot (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Piroe (Ceram), Singkel en Lam Meulo (Atjeh en onderhoorigheden) en Padang. Te Weltevreden, Meester-Cornelis, Magelang, Tjimahi en Padang is de bouw van onderofficierswoningen onderhanden, terwijl de bestaande woningen in de vesting Willem I belangrijk werden verbeterd. Voor gehuwde Europeesche korporaals of minderen zijn of worden woningen ingericht te Soerabaja, Amboina en Meester-Cornelis.

Te Weltevreden werd een aanvang gemaakt met de verbouwing van het kampement voor het 10de en 20ste bataljon infanterie. Met den bouw van de militaire nederzetting te Poerworedjo en het nieuwe kampement te Tjilatjap werd doorgegaan. Te Salatiga en Malang kwamen onderscheidenlijk de verbouwingen aan het kampement voor de wielrijders-strijders en het veldbataljonskampement gereed. Te Bandoeng werd het tijdelijk kampement voor de 17de compagnie artillerie uitgebreid voor de legering van een tweede autotractiebatterij. Voor de afdeelingen marechaussee in Oost-Java werden te Lawang (res. Pasoeroean) en te Lamongan (res. Soerabaja) tijdelijke kampementen gebouwd. In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden kwamen de halfduurzame kampementen te Paja Bakong, Koeto Tjane en Singkel gereed; met den bouw van dergelijke kampementen te Meureudoe en Lokop werd een aanvang gemaakt. Te Lam Ie werd een tijdelijk bivak ingericht. In het gouvernement Celebes en onderhoorigheden werden de tijdelijke bivaks te Madjene, Mamoedjoe en Boeton verbeterd; te Mamasa werd een nieuw bivak gebouwd. De kampementen in de residentiën Amboina en Ternate werden verbeterd.

Doorgegaan werd met het treffen van voorzieningen ten behoeve van de afgescheiden legering van gehuwde korporaals en manschappen van niet-Europeeschen landaard. Te Malang en Weltevreden hadden daartoe omvangrijke verbouwingen plaats, terwijl ook de bijbouwing van officierswoningen buiten het fort te Soerakarta, het mogelijk zal maken, door aanwending van de daardoor vrijkomende ruimte binnen het fort in de soortgelijke huisvesting voor genoemde militairen verbetering te brengen. De verbetering van het militair hospitaal 1ste klasse te Weltevreden en de bij- en verbouwingen aan de daaraan grenzende besmettelijke ziekeninrichting werden voortgezet en grootendeels voltooid.

In afwachting van den bouw van een nieuw hospitaal te Semarang werden in de bestaande ziekeninrichting ter plaatse verschillende noodzakelijke verbeteringen aangebracht. Te Magelang werd de inrichting voor lijders aan besmettelijke ziekten voltooid.

Daar het hospitaal te Willem I zelfs aan de matigste eischen van hygiëne niet meer voldeed, werd het, in afwachting van de beslissing op de plannen omtrent de inrichting van de rawah Pening tot verzamelbekken, deels overgebracht naar het ledigstaande kampement van den trein, dat daartoe eenige verbouwing onderging, anderdeels grondig verbeterd. Te Ambarawa, waar zich pestgevallen voordeden, werden de noodige maatregelen ter bestrijding genomen. In het hospitaal te Soerabaja werden talrijke verbeteringen aangebracht. Het door den bouw van de nieuwe hoofdwacht te Bandoeng vrijgekomen wachtgebouw werd ingericht tot tandheelkundige kliniek. Te Sigli (Atjeh en onderhoorigheden) kwam het half duurzame hospitaal gereed. De veeartsenijkundige inrichting te Tjimahi werd voltooid en in gebruik genomen. De ziekenzaal te Piroe (Ceram) werd geheel vernieuwd. Voorts kwamen nog verschillende andere werkzaamheden op hygiënisch gebied tot stand.

In afwachting van de oprichting van eene automobielcompagnie, werden te Bandoeng de garages voor den militairen autodienst uitgebreid.

In den artillerie-constructie-winkel te Soerabaja werden eenige werkplaatsen vergroot. Het oude garnizoens-kleedingmagazijn met kantoren aldaar werd tegen de geschatte waarde aan het korps schutterij overgegeven.

Voor de 2de opnemingsbrigade en de 1ste landrente-opnemingsbrigade werd te Bandoeng een gemeenschappelijk kantoor gebouwd.

Voorts werd aldaar eene belangrijke uitbreiding van de magazijnen voor de intendance ter hand genomen. Eveneens werd een begin gemaakt met vergrooting van de magazijnsruimte voor de pyrotechnische werkplaats en met den bouw van een complex munitiemagazijnen ten einde eene meer geconcentreerde oplegging van de algemeene voorraden van het leger te verkrijgen.

Te Amboina werd het magazijn van oorlog uitgebreid.

Voeding en verpleging. De proeven door het departement van landbouw, nijverheid en handel met de teelt van tarwe — vgl. K. V. 1917, kol. 51 — zijn in vollen gang.

Bij het departement van oorlog worden proeven genomen met de oplegging van meel. Ook met de oplegging van buitenlandsche tarwe werden proefnemingen verricht.

Aangezien de opleggingsproeven met gebakken rijst in blik gunstige uitkomsten opleverden, zal worden nagegaan in hoever dit noodrantsoen te verkiezen is boven het voorloopig noodrantsoen, bestaande uit rijst met gedroogde visch voor de cavalerie en uit rijst, gedroogde visch, beschuit en verduurzaamd rundvleesch voor de overige wapens en diensten.

Het grasland te Tjimahi — zie t.a.p. — is geheel in bewerking genomen. In den regentijd wordt voldoende gras geoogst voor de garnizoenen Tjimahi en Bandoeng, in den drogen tijd echter is die opbrengst gedurende eenige maanden ontoereikend.

Omtrent de bereiding van goed hooi in Indië kan nog geen beslissend oordeel worden uitgesproken. Afgescheiden hiervan zijn bij eenige korpsen proeven genomen met voedering der paarden met zoogenaamd „Indisch hooi", zijnde gewoon gedroogd gras, dat echter de kenmerkende aangename hooilucht van Europeesch of Australisch hooi mist.

Algemeene gezondheidstoestand en ziekenverpleging. Ofschoon uitgebreide opgaven betreffende den gezondheidstoestand van het Nederlandsch-Indische leger over het jaar 1917 nog ontbreken, kunnen toch thans reeds enkele cijfers worden genoemd, die een beeld daarvan geven. Voor de juiste opgaven wordt verwezen naar de hier te lande door het Centraal Bureau voor de Statistiek uit te geven sanitaire statistische gegevens, waarvan het overzicht over 1914 verschenen is.

Het totaal aantal ziekte- en sterfgevallen bedroeg in 1917, bij een gemiddelde legersterkte van 40 170 militairen beneden den rang van officier of als zoodanig dienstdoende, onderscheidenlijk 29 718 en 224, tegen 29 523 en 238 in 1916, bij een gemiddelde legersterkte van 38 811 man. Het aantal gevallen van buiktyphus beliep 232 met 27 sterfgevallen, tegen 296 en 35 in 1916. Voor malaria werden voor de eerste maal 1731, bij herhaling 3889 (te zamen 5620) gevallen behandeld, met 10 sterfgevallen, tegen 1859 en 3623 (te zamen 5482), met 9 sterfgevallen, in 1916. Door cholera, dysenterie en

beri-beri werden onderscheidenlijk aangetast 2, 814 en 70 (waaronder 48 nieuwe gevallen) militairen, van wie er 1, 4 en 2 overleden. Aan pest overleed één militair. Tegen hondsdolheid werden 9 militairen voorbehoedend behandeld, tegen 39 (met 1 sterfgeval) in 1916. Van de 144 lijders aan tuberculose overleden er 42. Wegens syphilis en gonorrhoea kwamen voor de eerste maal onderscheidenlijk 1013 en 2132 lijders onder behandeling, zoomede 1721 en 3504 die reeds vroeger aan die ziekten hadden geleden. Ulcus molle kwam 1497 maal voor. Door epidemische meningitis werden 5 militairen aangetast, die allen overleden. Voor mijnwormziekte werden 533 militairen behandeld. Wegens pneumonia crouposa kwamen 315 militairen in behandeling, van wie er 27 overleden.

In het verslagjaar is de indienststelling van in Nederland gediplomeerde verpleegsters bij de hospitalen te Magelang en te Tjimahi tot stand gekomen. In de aanwerving van niet-Europeanen ter opleiding voor den verplegingsdienst en ter aanvulling van het tekort aan Europeesche ziekenverplegers, valt eenige verbetering te bespeuren.

De algemeene gezondheidstoestand der legerpaarden was ook over 1917 bevredigend. Bij eene totale gemiddelde sterkte van 3009 (2926) [1]) paarden werden 3866 (4202) ziektegevallen of 128,5 (143,6) % van de sterkte behandeld. De verliezen bedroegen aan sterfgevallen 1,66 (1,23) %, aan afgemaakte paarden 3,26 (2,19) % en aan op reform gestelde paarden 3,42 (4,99) %, zoodat het totaal der verliezen 8,34 (8,41) % bedroeg.

Gesplitst naar den aard der ziekten bedroegen de verliezen: 5 paarden aan malleus (kwade droes); 4 aan surra, 6 aan tetanus, 4 aan saccharomycosis, 3 aan osteo porosis en 17 aan pernicieuse anaemie. Voor een onderzoek naar deze laatste ziekte is een paardenarts aan het veeartsenijkundig laboratorium te Buitenzorg geplaatst.

Manoeuvres. De in 1917 door de verschillende wapens gehouden veldoefeningen op kleine schaal vonden, waar mogelijk, in vereeniging met de plaatselijk aanwezige andere wapens plaats. Daarbij verbleven meermalen afdeelingen van veldtroepen eenigen tijd buiten hare garnizoenen. De groote manoeuvres werden onder leiding van den commandant van het leger gehouden in de residentie Cheribon. Aan deze veldoefeningen op groote schaal werd voor het eerst deelgenomen door de proefvliegafdeeling. Twee vliegtuigen verrichtten met bevredigende uitkomsten van uit een tijdelijk vliegkamp bij Ardjawinangoen verkenningen in zuid- en zuidwestelijke richting. Fortmanoeuvres hadden plaats ten noorden van Bandoeng. Cavalerie-manoeuvres werden gehouden in Tegal en Cheribon. Geneeskundige manoeuvres in brigadeverband vonden plaats bij de Iste en IIde brigade.

Remonte. Het remonte-depot te Padalarang leverde in 1917 aan het leger 201 paarden (113 voor de cavalerie en 88 voor de artillerie), tegen 320 in 1916.

In 1917 was de uitvoer van paarden uit Australië verboden. Eene naar China gezonden commissie wist slechts te verkrijgen 20 muildieren tegen een gemiddelden prijs van f 352 en 67 Mongoolsche pony's tegen een gemiddelden prijs van f 423. Vóór de inscheping stierf 1 muildier, terwijl een pony, tengevolge van eene opgeloopen verwonding moest worden verkocht en éene tijdens het vervoer stierf. Ten einde in de behoefte aan Australische paarden bij de bereden wapens te voorzien werd de permanente commissie tot aankoop van legerpaarden op Java opgedragen over geheel Java paarden aan te koopen. In het tijdvak 5 Juni—1 Augustus werden door haar 66 paarden aangekocht, terwijl van de stoeterij te Padalarang 8 ruinen ten behoeve van het wapen der artillerie werden overgenomen.

Voor de aanvulling van den trein en de mitrailleur-compagnieën werden in 1917 35 paarden aangeschaft. Voor de aanvulling van den transporttrein in Atjeh en onderhoorigheden werden in den loop van 1917 21 paarden, 10 trekossen en 3 olifanten aangekocht.

Beenderziekte bleef tot enkele gevallen beperkt, terwijl 3 paarden wegens surra moesten worden afgemaakt. Enkele gevallen van ernstige bewegingsstoornissen deden zich voor, welke ziekte de meeste overeenkomst vertoont met de in Europa voorkomende perniciense anaemie; vier paarden moesten wegens deze ziekte worden afgemaakt of op reform gesteld.

Postduivendienst. In het verslagjaar werd personeel beschikbaar gesteld voor den voorloopigen militairen postduivendienst.

Het aantal stations, in 1917 nog slechts twee bedragende (één te Bandoeng en één te Salatiga) zal vermoedelijk worden uitgebreid. Aan de manoeuvres werd deelgenomen door een 18-tal postduiven van het station Bandoeng, waarvan er 12 hare bestemming bereikten. Door de duiven van het station Salatiga werd alleen deelgenomen aan garnizoensmanoeuvres en kaderoefeningen. Bij de brigade-manoeuvres in de 3de militaire afdeeling werden 62 aan particulieren behoorende, doch onder militair toezicht afgerichte, postduiven medegevoerd. Deze hebben goed voldaan.

Reglementen en dienstvoorschriften. In 1917 werden door den commandant van het leger o. a. de volgende reglementen en voorschriften vastgesteld: „Voorloopig schietvoorschrift infanterie (geweer en karabijn)"; „Voorschrift wapening en munitie der infanterie"; „Handleiding voor de behandeling van de patrouilletelefoon der infanterie"; „Voorloopige regelingen betreffende paardenkennis, paardetuigen en bepakking, de schietopleiding en den inwendigen dienst bij de infanterie-geweer-miltrailleur-afdeelingen"; „Voorloopige regeling betreffende de exercitiën met de geweer-mitrailleurs bij de infanterie"; „Rijwielvoorschrift voor het Nederlandsch-Indische leger"; „Voorschrift op den dienst bij de troepen- en algemeene treinen"; „Handboek voor den trein"; „Instructie-inventaris voor de artillerie der landmacht in Nederlandsch-Oost-Indië, hoofdstuk VI, band III"; „Handboek voor de vestingartillerie, hoofdstuk VIII—XIV"; „Reglement voor de veldartillerie, IV. Grondregels voor de exercitiën te paard, V. Stukrijdersschool (met aanhangsel), VI. Sectie-, batterij- en afdeelingschool (met aanhangsel)"; „Handboek voor den technischen dienst van de telegraafafdeeling van het korps genietroepen, deel II, afdeeling II, technische kantoordienst", deel II, afdeeling III, lijndienst"; „Handboek voor den technischen dienst van de radiotelegraaf-afdeeling van het korps genietroepen, deel I, afdeeling II, technische stationsdienst"; „Handleiding bij het onderwijs in de natuurkunde voor de telegraafafdeeling en de afdeeling voor draadlooze telegrafie van het korps genietroepen"; „Voorschrift betreffende den militair geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië op voet van oorlog, deel I"; „Handleiding voor den voorloopigen militairen postduivendienst"; „Voorschrift op het rijden en africhten van de paarden der cavalerie, 1ste gedeelte"; „Exercitie-reglement der cavalerie, tweede deel"; „Voorschrift wapening en munitie der cavalerie 1916"; „Voorschrift voor den verplegingsdienst bij mobilisatie van het leger, voor zoover dit op Java aanwezig is, in geval van oorlog met een buitenlandschen vijand".

Van eenige reglementen en dienstvoorschriften verscheen een herdruk of zag eene maleische vertaling het licht.

Beloouingen en straffen. Een overzicht van de aan de militairen der landmacht in 1917 toegekende eerbelooningen wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Nederlandsch-Indië, is opgenomen in tabel 14 van bijlage B.

Het aantal militairen beneden den rang van officier, dat in 1917 aanspraak kreeg op de gouden, zilveren en bronzen medaille en op den zilveren gesp voor langdurigen trouwen dienst beliep 2929, tegen 4634 in 1916.

Ook in 1918 zijn gelden beschikbaar gesteld tot toekenning van kleine belooningen aan mindere militairen voor de te houden scherm-, gymnastiekwedstrijden e. d., ook in verband met het voornemen om de sport in het leger een veel ruimere plaats te doen innemen dan tot dusver het geval was.

Tabel 15 van bijlage B bevat een numerieke opgave betreffende eenige klassen van gestraften of om niet-eervolle redenen uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerden, terwijl tabel 16 een overzicht geeft van de in 1917 wegens dronkenschap aan Europeesche militairen opgelegde straffen, waaruit blijkt, dat van de 7220 Europeesche militairen er zich 1014 nu en dan aan misbruik van sterken drank schuldig

1) De tusschen haakjes geplaatste cijfers hebben betrekking op het vorige verslagjaar.

maakten en daarvoor in 1334 gevallen werden gestraft. In 1916 bedroegen deze getallen 7398, 1055 en 1389.

Maatregelen en instellingen in het belang van het zedelijk en stoffelijk welzijn van den soldaat. Het aantal zalen tot ontspanning voor Europeesche onderofficieren is met twee uitgebreid, zoodat thans 16 van zulke gelegenheden in gebruik zijn.

Twee nieuwe dagverblijven voor Europeesche mindere militairen werden opgericht, zoodat einde 1917 75 van die inrichtingen aanwezig waren.

Ook gedurende 1917 bleef de gelegenheid opengesteld om tot schoen- en kleermaker bij de korpsen te worden opgeleid.

Aan de kaderschool te Tjimahi bleef voor inlandsche (niet-Amboineesche) militairen de gelegenheid bestaan om zich voor kok te bekwamen.

De verantwoording over het beheer der 85 militaire societeiten wees in totaal op een voordeelig saldo van rond f 70 164. De waarde van gebouwen, meubilair en bibliotheken werd einde 1917 geschat op rond f 683 030. Voor het jaar 1918 werd geldelijke steun verleend voor vereenigingen, welke zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen, ten behoeve van de tehuizen van den Christelijken militairen bond voor Oost- en West-Indië te Weltevreden, Meester-Cornelis, Buitenzorg en Tjimahi; van het Leger des Heils te Weltevreden, Bandoeng, Soerakarta, Malang, Soerabaja en Ambarawa; van den Katholieken Socialen Bond te Weltevreden, zoomede aan dergelijke instellingen te Bandoeng, Tjimahi (Willem I), Ambarawa, Magelang, Soerakarta, Malang, Salatiga en Soerabaja.

Telefonen. Door personeel van de genietroepen werd voortgegaan met den aanleg van bestuurstelefoonlijnen op het eiland Ceram en in de Westerafdeeling van Borneo.

§ 2. VERDEDIGINGSWERKEN.

Het in Ind. St. 1916 nº. 427 afgekondigde reglement op het verleenen van toegang tot en het bezichtigen van verdedigingswerken, artillerie-inrichtingen of artillerie-magazijnen onder het beheer van het departement van oorlog in Nederlandsch-Indië onderging wijziging bij Gouv. Bt. 14 Nov. 1917 nº. 46 (Ind. St. nº. 669).

§ 3. TOPOGRAPHISCHE DIENST.

Bij Gouv. Bt. 6 Oct. 1917 nº. 37 is de sterkte van de triangulatie-brigade tijdelijk uitgebreid met 6 kapiteins (ritmeesters) of luitenants, om te kunnen voorzien in de dringende behoefte aan ontwikkelde werkkrachten bij de driehoeksmetingen in de verschillende deelen van den archipel.

Bij alle onderdeelen van den dienst was een voldoend aantal personen in opleiding om openvallende plaatsen in de toekomst te kunnen aanvullen. Bij den te Magelang gevestigden leergang tot opleiding van jongelieden van Europeesche afkomst tot opnemer en teekenaar werd het aantal leerlingen opgevoerd tot het vastgestelde maximum van 24; de aanmelding voor toelating tot dezen leergang was zoo groot dat uit de voor het examen geslaagde jongelieden de beste voor plaatsing in aanmerking konden worden gebracht.

De driehoeksmetingen, zich uitstrekkende over de gewesten Oostkust van Sumatra, Tapanoeli, Riouw (Indragiri) en Djambi, over de kleine Soenda-eilanden en over het eiland Celebes hadden geregeld voortgang.

Ten behoeve van den dienst der tinwinning op Banka, werd een aanvang gemaakt met de triangulatie van dat eiland.

Door de opleidingsbrigade, de 5 opnemingsbrigades en de 3 zelfstandige detachementen werden gezamenlijk gedurende 1917 20 871,4 K.M.² opgemeten of verkend en in kaart gebracht, waarvan 12 115 K.M.² in de buitenbezittingen.

Door de 4 landrente-opnemingsbrigades op Java werden in het geheel 991 274 bouws opgemeten en in kaart gebracht. Voorbereidende maatregelen zijn genomen voor de tewerkstelling van het noodige personeel op het eiland Bali voor het opmeten der bouwgronden van de bevolking.

In het geheel werden door de topografische inrichting vervaardigd 3 806 348 afdrukken van allerlei aard, waarvan 1 646 074 afdrukken ten behoeve van andere departementen.

Van de in 1917 verschenen schets- en overzichtskaarten verdienen vermelding de schetskaart van het eiland Nias (schaal 1 : 150 000) en van de Schouten- en Padaido-eilanden (2 bladen, schaal 1:100 000).

§ 4. KRIJGSVERRICHTINGEN.

Gedurende het tijdvak, waarover deze paragraaf loopt (half Maart 1917—half Maart 1918) hadden krijgsverrichtingen plaats of was gewapende tusschenkomst noodig in Atjeh en onderhoorigheden, in Tapanoeli, in Djambi, in Indragiri (Riouw en onderhoorigheden), in de Westerafdeeling van Borneo, in Pasir en de Tidoengsche landen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), in Celebes en onderhoorigheden, in Menado, op Ceram (Amboina), op Halmahera en Hiri (Ternate en onderhoorigheden) en op Timor, Flores, Soembawa, Soemba, Adoenara en Lomblem (Timor en onderhoorigheden).

Aangezien die gebeurtenissen reeds zijn beschreven in hoofdstuk C, kan hier met eenige algemeene opgaven worden volstaan.

Gedurende 1917 kwamen in Atjeh en onderhoorigheden aan, ter aanvulling van de door evacuatie, pasporteering, gageering, pensionneering, overplaatsing, overlijden als anderszins ontstane open plaatsen, 780 militairen (onder wie 39 officieren en onderluitenants), terwijl in de jaren 1914 tot en met 1916 de aanvulling onderscheidenlijk had bedragen 901, 626 en 903, onder wie 35, 15 en 31 officieren en onderluitenants.

Onder de in 1917 naar Atjeh gezonden aanvulling bevonden zich 173 Europeanen, tegen 215, 118 en 202 in de jaren 1914 tot en met 1916 (met inbegrip van officieren en onderluitenants).

De verliezen, gedurende 1917 door de Atjehers aan onze troepen toegebracht, bedroegen 10 gewonden (1 officier, 5 Amboineesche en 4 inlandsche minderen, van welke laatste 1 aan de bekomen wonden overleed); in 1916 bedroegen de verliezen eveneens 10 gewonden.

De Atjehers lieten in genoemd tijdvak 18 dooden (onder wie 3 als man gekleede vrouwen) in onze handen (in 1916 10 dooden, onder wie 1 als man gekleede vrouw).

Wat betreft de plaats gehad hebbende aanvullingen, enz. in enkele andere gewesten, zijn gegevens opgenomen in den hieronder volgenden staat.

GEWEST.	Aanvulling.		Verliezen aan onze zijde.				Verliezen aan vijands zijde.		
			Gesneuveld.		Gewond.				
	Europeanen.	Inlanders.	Eur.	Inl.	Eur.	Inl.	Gesneuveld.	Gewond.	Gevangen.
Palembang . . . . . / Djambi	39	132	—	—	5	12	4	—	38
Westerafd. van Borneo.	27	210	—	—	—	—	—	—	265
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	40	242	—	—	—	2	3	1	26
Celebes en onderhoorigheden	96	183	—	—	—	—	1	—	676
Amboina. . . . . . / Ternate	24	156	—	—	—	—	2	1	98
Timor en onderhoorigheden	50	325	—	1	2	2	16	2	422

Voorts werden verschillende hoeveelheden vuurwapenen buitgemaakt.

§ 5. KORPSEN NIET RECHTSTREEKS TOT HET LEGER BEHOORENDE.

Voor de numerieke opgaven aangevende den toestand op einde 1917, betreffende de schutterijen en de overige in deze paragraaf bedoelde, op militairen voet ingerichte korpsen zij verwezen naar tabel 17 van bijlage B.

Aan de lijst van vrijstellingen voor den persoonlijken schutterlijken dienst is uitbreiding gegeven bij Ordn. van 12 Oct., 8 Nov., 13 Dec. en 13 Dec. 1917 en 31 Jan., 26 Maart en 3 Mei 1918 (Ind. St. 1917 nos. 611, 653, 721 en 722 en 1918 nos. 58, 161 en 231). Eene herziene regeling betreffende de betaling van bijdragen aan de schutterlijke kas (voor enkele groepen van personen) is opgenomen in Ind. St. 1917 n°. 461 (vgl. ook Ind. St. 1917 n°. 428), terwijl bij Ord. van 16 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 90) eene vermindering is ingesteld van het boetepercentage, verschuldigd bij niet-tijdige betaling van schutterij-bijdragen.

De in het vorig verslagjaar aangevangen opleiding van een 100-tal schutters te Batavia voor den dienst der vestingartillerie, werd ook in 1917 met goed gevolg voortgezet, zoodat ook een 100-tal manschappen van de schutterij te Soerabaja in opleiding genomen zullen worden (Ind. St. 1917 n°. 259).

Voor enkele wijzigingen in de reglementen voor de verschillende korpsen schutterij zie men Ind. St. 1917 nos. 502 en 614.

De regeling van de door den Gouverneur-Generaal als zoodanig erkende vrijwilligerskorpsen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1902 n°. 331) is nader aangevuld bij Ord. van 13 Juli 1917 (Ind. St. n°. 374) en Gouv. Bt. 20 Sept. 1917 n°. 31 (Ind. St. n°. 574).

Bij Gouv. Bt. 2 Oct. 1917 n°. 45 (Bijbl. Ind. St. n°. 8856) zijn nieuwe voorschriften vastgesteld omtrent de verantwoording, enz. van en het te houden toezicht op de wapening, de munitiën en de verdere tot het materieel der artillerie behoorende voorwerpen der als zoodanig erkende vrijwilligerskorpsen.

De in Ind. St. 1916 n°. 699 opgenomen regeling tot vrijstelling van de betaling van contributie aan de schutterlijke kas van de leden van het Buitenzorgsch vrijwilligerskorps die aan zekere eischen van militaire geoefendheid voldoen — vgl. K. V. 1917, kol. 57 — heeft niet aan de verwachting beantwoord. De opkomst bleef steeds zeer gering. [1])

Aan de legerschietwedstrijden werd wederom deelgenomen door schutterij- en vrijwilligerskorpsen.

Nopens de verstrekking uit 's lands voorraad van vuurwapenen en munitie aan schietvereenigingen, gevormd door leerlingen van de inrichtingen van middelbaar onderwijs zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8860.

§ 6. KONINKLIJK KOLONIAAL MILITAIR INVALIDENHUIS (OP BRONBEEK).

In den loop van 1917 zijn in het invalidenhuis opgenomen 45 oud-militairen (44 uit Oost-Indië en 1 van de Koninklijke Marine) en zijn uit de sterkte afgevoerd 47 man (17 wegens overlijden, 24 die op verzoek en 6 die wegens wangedrag ontslagen zijn). Dientengevolge telde het gesticht op ult. 1917 213 verpleegden (55 gegradueerden en 158 minderen), tegen 215 (55 gegradueerden en 160 minderen) in 1916.

Gerekend over het geheele jaar huisvestte het gesticht in 1917 gemiddeld 213 man per dag. In de infirmerie waren, bij het einde van elk kwartaal van 1917, in verpleging achtereenvolgens 23, 17, 19 en 15 man.

Met de vervulling van verschillende betrekkingen waren op ult. 1917 belast 88 verpleegden, onder wie 17 gegradueerden.

De uitgaven voor het invalidenhuis, in 1916 bedragen hebbende f 125 670, of — na aftrekking van de ten bate van het gesticht ingehouden gagementen en pensioenen (ad f 41 922) — f 83 748, bedroegen in 1917, volgens voorloopige opgaven, f 158 796, of — na aftrekking als voren (in 1917 is aan gagement en pensioenen ingehouden f 41 217) — f 117 579.

1) De erkenning van de vereenigingen „Buitenzorgsch Vrijwilligerskorps" en „Vrijwilligerskorps Soekaboemi" is ingetrokken (Gouv. Btn. 6 Febr. en 29 Mei 1918 nos. 11 en 53).

E.

ZEEMACHT.

§ 1. KONINKLIJKE MARINE.

Personeel. De gemiddelde sterkte over 1917 van het personeel der zeemacht bedroeg 266 officieren, 2170 Europeesche en 1347 inlandsche onderofficieren en manschappen; in het geheel derhalve 3783 koppen, tegen 3611 in 1916. Hoeveel koppen bij het einde van 1916 en 1917 waren ingeschreven in de rol van de in dienst zijnde schepen en inrichtingen der zeemacht en hoeveel hun aantal meer of minder bedroeg dan de „bepaalde sterkte" blijkt, zoowel voor de Indische militaire marine als voor het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, uit bijlage C. Tevens doet deze bijlage in totaal kennen de „bepaalde" en „aanwezige" sterkte aan officieren en aan verdere bemanning afzonderlijk, ook wat het machinedrijvers- en stokerspersoneel en het personeel van het korps mariniers betreft. De aanneming van inlanders voor den zeedienst bleef tot een beperkt aantal, in verband met de behoefte, opengesteld bij de marinekazerne te Soerabaja en had voorts plaats bij de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser. Bij deze school werden 80 en bij de marinekazerne 66 inlanders aangenomen. Laatstgenoemden zijn niet bestemd om hunne opleiding bij de kweekschool te ontvangen. De aanneming leverde geen moeilijkheden op. Zooals blijkt uit bijlage C is het aantal inlandsche schepelingen in 1917 met 23 koppen vermeerderd.

De algemeene gezondheidstoestand was in 1917 belangrijk minder gunstig dan in het voorafgegane jaar, in hoofdzaak door een aanzienlijk grooter aantal malaria-recidiven onder de Europeanen. Aan de chinine-prophylaxis werd regelmatig de hand gehouden. Het aantal primaire venerische infecties bleef voor Europeanen ongeveer gelijk (tusschen 31 à 32 % van de sterkte), bij de inlanders daarentegen is sedert 1914 eene belangrijke stijging waar te nemen (11 % in 1914, 13,8 % in 1915, 16 % in 1916 en 20.9 % in 1917). Afgekeurd voor den dienst in de tropen werden 48 Europeanen, onder wie 3 officieren (136 en 16 in het vorig verslagjaar) en 11 inlanders. Er overleden 8 Europeanen en 6 inlanders.

Bij Gouv. Bt. 16 Aug. 1917 n°. 25 (Ind. St. n°. 500) zijn de voorschriften betreffende aanneming, reëngageering en ontslag van inlandsche schepelingen bij de Koninklijke marine in dier voege aangevuld, dat de commandant der zeemacht bevoegd is om inlandsche schepelingen uit den dienst te ontslaan, óók naar aanleiding van een daartoe strekkend verzoek van betrokkenen.

Het scheepsvoedings-reglement onderging wijziging bij Gouv. Bt. 27 Dec. 1917 n°. 60 (Ind. St. n°. 750).

Materieel. Het Nederlandsch eskader bestond in den aanvang van het verslagjaar uit de pantserschepen *De Zeven Provinciën*, *Tromp*, *De Ruyter* en *Koningin-Regentes* en de torpedobootjagers *Wolf*, *Fret*, *Bulhond*, *Jakhals*, *Vos* en *Panter*. De *Tromp* vertrok begin Augustus 1917 naar Nederland. Op 1 Februari 1918 werden de torpedobootjagers *Vos* en *Panter* buiten dienst gesteld en vervangen door de zusterschepen *Lynx* en *Hermelijn*, zoodat op het einde van het verslagjaar het Nederlandsch eskader was samengesteld uit de pantserschepen *De Zeven Provinciën*, *De Ruyter* en *Koningin-Regentes* en de torpedobootjagers *Wolf*, *Fret*, *Bulhond*, *Jakhals*, *Lynx* en *Hermelijn*. Van de Indische militaire marine waren in den aanvang van het verslagjaar in dienst 2 flottieljevaartuigen, 2 flottieljevaartuigen-mijnenlegger, 3 opnemingsvaartuigen en 8 torpedobooten (alle behalve de *Cerberus*), zoomede de onderzeeboot *K I*. Door de indienststelling van de *Lombok* op 2 Januari 1918 werd het aantal in de vaart zijnde opnemingsvaartuigen gebracht op 4. Op het einde van het verslagjaar waren in dienst de flottieljevaartuigen *Assahan* en *Serdang* (mijnenleggers), *Mataram* en *Koetei*, de opnemingsvaartuigen *Van Gogh*, *Van Doorn*, *Sumbawa* en *Lombok*, de onderzeeboot *K I* en de torpedobooten *Hydra*, *Scylla*, *Minotaurus*, *Python*, *Sphinx*, *Draak*, *Krokodil* en *Zeeslang*. Als munitieschepen bleven te Soerabaja het voormalig pantserschip *Prins Hendrik der Nederlanden* en het voormalig flottieljevaartuig *Makasser*.

Opgaven betreffende de bedrijfskosten van de schepen en van enkele maritieme inrichtingen aan den wal gedurende het jaar 1917 treft men aan in tabel 4 van bijlage C.

Steenkolen. Gedurende het verslagjaar werden de opslagplaatsen geregeld aangevuld met steenkool in eigen beheer in Nederlandsch-Indië gewonnen, terwijl in een klein tekort werd voorzien door aankoop van Borneo-kolen en van Japansche kolen, waarvan de Miiki-lumps voor het doel bruikbaar bleken. Voorts werden proeven genomen met eenige buitenlandsche kolensoorten, die echter niet bevredigend uitvielen. Ten einde een voldoenden oorlogsvoorraad te houden, werden Cardiff- en Poeahontas-kolen in hoofdzaak slechts gebruikt voor proeftochten, en werden door het Nederlandsch eskader voor den gewonen dienst gebezigd Ombilin-, Japansche en de sedert het laatst van 1917 in Palembang gewonnen Boekit Asem-kolen, die beter bleken te zijn dan Ombilin-kolen. Poelau Laoet-kolen werden uitsluitend verstrekt in het oostelijk deel van den archipel aan schepen van de gouvernementsmarine en de Indische militaire marine.

Gedurende het tijdvak 1 April 1917 tot en met ult. Maart 1918 werden, ingevolge contracten met de Dordtsche Petroleummaatschappij, op verschillende plaatsen in den Nederlandsch-Indischen archipel door de torpedobootjagers residu en door de onderzeeboot brandstof voor Diesel-motoren geladen.

§ 2. GOUVERNEMENTSMARINE.

Personeel. In 1917 zijn 246 schepelingen voor de eerste maal aangenomen, terwijl 673 schepelingen hun dienstverband verlengden.

Op ult. 1917 bedroeg de sterkte aan ambtenaren en beambten 169 man (25 gezaghebbers, 55 officieren, 81 machinisten en 8 leerlingen-machinist) ongerekend één gezaghebber en vier eerste-machinisten, eerstgenoemde tijdelijk geplaatst bij het hoofdkantoor van scheepvaart en laatstgenoemden bij den aanbouw en de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen, doch met inbegrip van 27 opvarenden, die, gevoerd buiten de sterkte van hun korps, dienst deden aan boord van de schepen der bebakening en kustverlichting en

bij de uitdieping van het westervaarwater naar Soerabaja en het vaarwater naar Pontianak. De openvallende plaatsen van leerling-machinist werden aangevuld uit in Indië wonende gegadigden, met uitzondering van één plaats, waarvoor een candidaat uit Nederland werd uitgezonden. Tot 3de-officier werden drie leerlingen van de Prins Hendrikschool benoemd.

De vloot was ult. December 1917 bemand met 738 mindere schepelingen.

Nadere opgaven nopens de gevorderde diensten en de aanwezige bemanning van de stoomschepen der gouvernementsmarine vindt men in bijlage D.

Voor de vaststelling der bezoldigingen van de ambtenaren en beambten der gouvernementsmarine, gerekend van 1 Januari 1917, zie men Ind. St. 1917 n°. 330.

Het reglement aangaande het korps schepelingen der gouvernementsmarine onderging nadere wijziging bij Gouv. Bt. 11 Febr. 1918 n°. 40 (Ind. St. n°. 78).

De voorschriften omtrent het afnemen in Nederlandsch-Indië van de examens voor het personeel bij de gouvernementsmarine zijn gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 8 Mei 1917 n°. 25 (Bijbl. Ind. St. n°. 8791).

Ingevolge Gouv. Bt. 11 Maart 1918 n°. 68 (Bijbl. Ind. St. n°. 8945) zullen de 1ste, 2de en 3de stuurman en de 1ste, 2de en 3de en leerling-machinist voortaan onderscheidenlijk den titel voeren van 1ste, 2de en 3de officier en 1ste, 2de en 3de en leerling-werktuigkundige.

Materieel. Op ult. Maart 1918 bestond de vloot der gouvernementsmarine uit 24 schepen. Hiervan waren er 14 bestemd voor de stationsdiensten, 2 voor algemeene diensten, 3 tot tegengang van den opiumsluikhandel op zee, 1 voor kabelwerk en 1 voor zeevisscherij-onderzoek, terwijl 3 schepen in reserve waren. Het stoomschip *Raaf* verongelukte op 1 Februari 1917 ter reede van Makasser.

Bij de gewestelijke vaartuigen werden in dienst gesteld 11 motorbooten, namelijk 1 te Tandjoengpriok, 1 te Moearosiberoet (Sumatra's Westkust), 1 te Djambi, ter vervanging van het wegens ouderdomsgebreken afgekeurde stoomvaartuig *Moeara Enim*, 2 te Djambi, 2 te Merauke, 1 te Djailolo en 1 te Batjan (Ternate en onderhoorigheden), 1 te Nangah Pinoh (Westerafdeeling van Borneo) en 1 te Bagan Si Api Api (Oostkust van Sumatra); verder 2 stoomvaartuigen, onderscheidenlijk gestationeerd te Soemenep (Madoera) en te Wakde (Ternate en onderhoorigheden), terwijl het stoomvaartuig *Pruijs van der Hoeven* na te zijn hersteld weder te Palembang in gebruik werd genomen. In aanbouw bevinden zich 2 hekwielers waarvan 1 bestemd voor Djambi (zie K. V. 1917, kol. 62) en 1 voor reserve, verder 3 stoomvaartuigen (*Klazina, Leonora* en *Martha)*, waarvan 1 bestemd voor Ternate en 2 voor reserve, en ten slotte 7 motorbooten, namelijk 1 voor Djambi, 1 voor de Westerafdeeling van Borneo, 2 voor Timor en onderhoorigheden en 3 voor Riouw en onderhoorigheden (Poelau Toedjoeh), waarvan 2 ter vervanging van de in die residentie aanwezige kleinere motorbooten.

Op ult. Maart 1918 waren in dienst 43 stoom- en 60 motorvaartuigen, benevens een huisboot, 5 laadprauwen en vele roei- en zeilvaartuigen.

§ 3. MARINE-ETABLISSEMENT.

De bezoldigingsregeling van een deel van het personeel bij het etablissement onderging nadere wijziging bij Gouv. Bt. 30 Juli 1917 n°. 46 (Ind. St. n°. 466), juncto Gouv. Bt. 24 Oct. 1917 n°. 9 (Ind. St. n°. 628).

Bij Gouv. Bt. 14 Juli 1917 n°. 29 (Ind. St. n°. 382) is eene regeling getroffen nopens de aan personeel van het etablissement toe te kennen onderwater-toelage.

Het reglement op het beheer en de organisatie van het etablissement (Ind. St. 1913 n°. 700) onderging nadere wijziging bij Gouv. Btn. 27 Oct. 1917 n°. 73 (Ind. St. n°n. 638) en 13 Maart 1918 n°. 25 (Ind. St. n°. 128).

Voor verdere bijzonderheden betreffende het etablissement wordt verwezen naar het jaarverslag dier inrichting.

§ 4. SCHEEPVAART.

De scheepvaartbeweging in 1917, in vergelijking met die in 1916 en 1915, blijkt uit de hieronder volgende opgave van het aantal en den inhoud (in 1000 M³.) der in de voornaamste havens van Nederlandsch-Indië aangekomen stoom- en zeilschepen.

HAVENS.	1915. 1)		1916. 1)		1917. 1)	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Batavia (Tandjoengpriok)	1 786	8 666	1 880	8 731	1 720	6 735
Soerabaja	1 779	7 338	1 846	6 844	1 846	6 074
Semarang	1 095	6 944	1 038	6 456	941	5 134
Tjilatjap	385	1 039	266	815	196	540
Padang (Emmahaven)	853	2 988	881	2 692	642	1 637
Pangkalanbrandan	1 708	105	1 441	79	1 542	97
Poeloe Sembilang	1 825	534	1680	617	1 889	663
Belawan Deli	1 318	1 660	1 378	1 547	1 313	1 301
Palembang	703	998	649	869	515	784
Bandjermasin	385	621	470	685	551	788
Balikpapan	914	1 995	1079	2 210	845	1 870
Samarinda	817	881	880	818	626	548
Makasser	617	2 453	645	2 513	632	2 315
Menado	122	708	145	598	163	634
Ternate	91	353	86	260	76	224
Soemenep	532	420	825	491	1 078	619
Singaradja	237	821	255	827	249	826
Sabang	869	4 017	910	4 167	655	1 950
Sambo	4 510	1 988	4 932	2 193	6 593	2 861
Pontianak	700	263	727	250	742	270

1) In verband met de nieuwe voorschriften voor de samenstelling van de scheepvaartstatistiek (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7853) zijn alleen zeilvaartuigen van 300 M³. en daarboven opgegeven.

De aard van de scheepvaartbeweging in 1917 wordt voor de voornaamste havens aangegeven in de onderstaande tabel.

HAVENS.	Aangekomen					
	stoomschepen.		zeilschepen van 300 M³. netto inhoud en daarboven.		zeilvaartuigen van minder dan 300 M³. netto inhoud.	
	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)
Batavia (Tandjoengpriok)	1 700	6 685 343	20	49 938	14	1 806
Soerabaja	1 815	6 036 479	31	37 077	10 639	228 266
Semarang	938	5 125 209	3	8 894	1 639	63 815
Tjilatjap	187	513 981	9	25 837	—	—
Padang (Emmahaven)	635	1 617 560	7	19 591	976	21 135
Pangkalanbrandan	1 516	83 310	26	13 562	1 752	151 599
Poeloe Sembilang	1 819	546 476	70	116 098	1 547	151 985
Belawan Deli	1 273	1 285 266	40	16 129	1 719	160 737
Palembang	426	554 435	89	230 023	457	21 977
Bandjermasin	538	778 607	13	9 406	858	24 475
Balikpapan	828	1 858 422	17	11 719	235	16 954
Samarinda	618	541 097	8	7 215	143	12 872
Makasser	630	2 313 919	2	1 166	2 099	42 149
Menado	163	634 134	—	—	121	2 008
Ternate	76	223 919	—	—	19	432
Soemenep	1 075	607 783	3	11 529	2 069	40 468
Singaradja	248	825 874	1	315	878	20 288
Sabang	632	1 913 648	23	36 137	36	5 071
Sambo	5 979	2 396 795	614	464 509	3 880	468 227
Pontianak	742	269 666	—	—	830	40 914

Volgens de in bijlage E, onder I vermelde plaatselijke opgaven bedroeg het aantal in Nederlandsch-Indië thuis be-

hoorende, op zeebrieven en jaarpassen varende stoom-, motor- en zeilschepen, groot 7½ M³. (2,83 register-ton) en daarboven, op ult. 1917 onderscheidenlijk 235 en 5081, met eene gezamenlijke inhoudsgrootte van 575 716 M³. Van de zeilschepen waren er 39 op Europeesche wijze getuigd. De aangehaalde bijlage vermeldt tevens (onder II) het aantal zeeschepen (stoom- en andere), welke op ult. 1917 te boek stonden als van een Nederlandsch-Indischen zeebrief voorzien en (onder III) het aantal schepen, ten behoeve waarvan in dat jaar jaarpassen werden afgegeven. Voorts bevat zij (onder IV) een opgaaf van de vaartuigen, die binnen de wateren van den Nederlandsch-Indischen archipel zijn verongelukt.

Eerste zeebrieven zijn in 1917 uitgereikt aan 3 stoomschepen (waarvan 2 in Nederland gebouwd en 1 in Indië, onderscheidenlijk metende 10 673,02 en 43,57 M³.), 3 in Nederland gebouwde motorschepen met een inhoud van 2562,84 M³., 1 in Indië gebouwd zeilschip van 28,92 M³. en 2 stoomsloepbooten (waarvan 1 in Nederland en 1 in Indië gebouwd, de laatste metende 89,29 M³.).

De in Ind. St. 1911 n°. 17 opgenomen regeling van de sterkte en de bezoldiging van de inspecteerende ambtenaren van scheepvaart is aangevuld bij Gouv. Bt. 23 Aug. 1917 n°. 25 (Ind. St. n°. 515).

Bij Gouv. Bt. 14 Juli 1917 n°. 32 (Ind. St. n°. 385) is eene nadere wijziging gebracht in het examenprogramma voor het getuigschrift B, bedoeld in art. 10 van het reglement voor de examens ter verkrijging van diploma's van stuurman, machinist en machinedrijver aan boord van koopvaardijschepen.

Bebakening, kustverlichting en loodswezen. De bebakeningsstoomers *Hoofdinspecteur Zeeman* en *Pharus*, het motorbebakeningsvaartuig *Castor* en het inspectievaartuig *Orion* deden onafgebroken dienst. Het bebakeningsvaartuig *Sperwer* werd 21 November 1917 buiten dienst gesteld.

Het kustlicht (schitterlicht) op het eiland Karsik (Sumatra's Westkust) werd 27 Maart 1917 ontstoken. Het schitterlicht van Poeloe Breueh (Sumatra's noordkust) werd in April 1917 gewijzigd in een groep bliksemlicht. Te Laboehan (Java's westkust) werd in Mei 1917 een wit vast licht (petroleum) ontstoken. Voor het aandoen van de Selimau-baai (Borneo's oostkust) werden in Juli 1917 een rood en wit vast licht in gebruik gesteld en werd een lantaarnboei gelegd. In de monding der Belawan-rivier werd in September 1917 een rood vast licht ontstoken. Gedoofd werden het roode vaste licht van Poeloe Basoe (Amphitrite-baai, Sumatra's oostkust) (1 Juli), het witte vaste licht van Makasser (October) en de roode en witte acetyleen-lichten der drie nieuwe geleidemerken in de Asahan-rivier. Op vroegere geleidemerken in deze rivier werden weder twee roode vaste lichten ontstoken. In de monding van de Barito-rivier werden twee acetyleenbakens opgericht. Op den toren van het witte schitterlicht in de geul der Kleine Kapoeas-rivier werd aan den noordnoordoostkant een groen vast licht opgesteld. Te Lho Seumawe, Sigli (Sumatra's noordkust), Bima (Soembawa noordkust), Laboeangbadjo (Flores westkust), Maoemere (Flores noordkust), Waewerang (Adoenara zuidkust) en Kadindi (Flores noordkust) werden op verschillende tijdstippen roode vaste lichten ontstoken. Voor het aandoen van de reede van Riouw nabij de pyramide benoorden Tandjoengbatoe Hitam, zoomede op Terempa (eiland Siantan) werden eveneens roode vaste lichten in gebruik gesteld. Aan den ingang van de nieuwe haven te Soerabaja zijn twee havenlichten opgericht, waarvan voorloopig alleen het oostelijke wordt ontstoken.

De beproeving der acetyleenboeien en van vetgasgloeilicht voor gasboeien werd voortgezet.

Op 15 Maart 1918 lagen te water 3 acetyleenboeien, 65 Pintsch-gasboeien en 23 lantaarnboeien (op 1 April 1917 onderscheidenlijk 14, 66 en 19); het aantal acetyleen- en Pintsch-gasbakens bedroeg 42 en 15 (op 1 April 1917 48 en 15). Het aantal ijzeren schroefpaalbakens, houten en steenen bakens en tonnen bedroeg op 15 Maart 1918 onderscheidenlijk 189, 59, 28 en 397.

Aan loodsgelden werden in de laatste 3 jaren ontvangen:

	1915:	1916:	1917:
Tandjoengpriok (Batavia) ...	f 91 400	f 88 976	f 68 603
Soerabaja (Grisee)	f 453 798	f 448 514	f 416 702
Tjilatjap	34 111	29 346	17 078
Emmahaven (Padang)	59 327	51 930	32 560
Aroe-baai en Babalan-geul ..	35 156	39 985	51 510
Koetei-rivier	52 076	47 634	29 116
Balikpapan	71 779	76 808	63 467
Palembang	73 040	65 022	58 178
Makasser	23 382	23 105	21 482
Sambo	22 925	24 990	32 300

De regeling voor de verdeeling onder de daarop aanspraak hebbenden van het gedeelte der loodsgelden, bestemd voor belooning en aanmoediging van het personeel bij het loodswezen (Ind. St. 1906 n°. 229) is gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 13 April 1918 n°. 33 (Ind. St. n°. 196).

Havendiensten. De lijst van begrenzingen van reeden (Ind. St. 1898 n°. 240) is nader aangevuld en gewijzigd (zie Ind. St. 1917 nos. 362 en 664).

Bij Gouv. Bt. 25 Oct. 1917 n°. 37 (Ind. St. n°. 629) is bepaald dat de aanwijzing van de dienstdoende havenmeesters en dienstdoende onderhavenmeesters en de intrekking van die aanwijzing zullen geschieden door den hoofdinspecteur van scheepvaart.

Bij Gouv. Bt. 14 Aug. 1917 n°. 2 (Ind. St. n°. 493) zijn de havenmeesters, die deze betrekking als hoofdambt vervullen, aangewezen als de Nederlandsche koloniale ambtenaren belast met het opsporen van de bij de schepenvorderingswet (Ned. St. 1917 n°. 211) strafbaar gestelde feiten.

Bij Ord. van 27 Juli 1917 (Ind. St. n°. 460) is een reglement vastgesteld op het gebruik van de ruimte in loodsen en op terreinen van de haven van Tandjoengpriok.

Eene regeling ten aanzien van de heffing van havengeld te Indramajoe is getroffen bij Ord. van 26 Juli 1917 (Ind. St. n°. 456).

Aan haven- en ankeragegelden werden in 1917 ontvangen op Java en Madoera f 308 877 en in de buitenbezittingen f 207 264, tegen f 425 886 en f 256 498 in 1916.

Hydrographische dienst. Het opnemingsvaartuig *Van Gogh* vervolgde de opneming der Pagai-eilanden en van de westkust van Sumatra. Van 17 November 1917 tot 17 Januari 1918 vertoefde het schip ter herstelling te Soerabaja, waarna het werk ter westkust van Sumatra werd voortgezet en ook Mega met omgeving werd opgenomen. Den 23sten Maart 1918 vetrok de *Van Gogh* naar Soerabaja en werd aldaar als oorlogsschip buiten dienst gesteld. De gezondheidstoestand was gunstig. Het opnemingsvaartuig *Sumbawa* vervolgde de werkzaamheden ter zuidoostkust van Celebes. De opneming der oostkust van Wowoni werd voltooid en eene nieuwe detailopneming verricht in straat Boeton van het noordelijk gedeelte der oostkust van Moena. Van 21 Mei tot 29 Juni 1917 bleef het schip ter herstelling te Soerabaja, waarna gedeeltelijke opnemingen betreffende het eiland Roon, de Wandamen-baai en de Mios Aoeri-groep in de Geelvinkbaai werden verricht. Van 2 Januari tot 20 Maart 1918 werd gewerkt in de golf van Boni, ter vervollediging van vroegere opnemingen, waarna het schip op 28 Maart ter reede Soerabaja ankerde, om tijdelijk buiten dienst gesteld te worden. De gezondheidstoestand was gunstig. Het opnemingsvaartuig *Van Doorn* voltooide de opneming van het zeegedeelte benoorden den Kangean-archipel en verrichtte daarna revisiewerk in de Beraoe-rivier. Den 15den Maart 1918 werd het schip te Soerabaja opgelegd. Het opnemingsvaartuig *Lombok* werd den 3den Januari 1918 in dienst gesteld en begon met opnemingen ter noordkust van Waigeo. Den 28sten Maart 1918 werd het schip te Soerabaja buiten dienst gesteld.

Omtrent werkzaamheden, hier te lande verricht, valt het volgende te vermelden. In het tijdvak 1 Mei 1917—1 Mei 1918 werden uitgegeven de navolgende nieuwe kaarten:

N°. 4. Sumatra, noordelijk gedeelte; n°. 139. Westkust Celebes. Vaarwaters naar Makasser (zuidblad); n°. 188. Zuidoostkust Celebes. Vaarwaters en ankerplaatsen nabij

Boeton, Moena en Kabaena; n°. 230. Zuidkust Celebes. Tanakeke tot Straat Saleier; n°. 246*a*. Westkust Sumatra. Mentawei-eilanden. Oostkust Siberoet; n°. 248. Westkust Sumatra. Oedjoengradjo tot Tapa Toean; n°. 75. Voorloopige plannenkaart van Nederlandsch Oost-Indië. Nieuwe veel verbeterde uitgaven verschenen van: n°. 105. Riouw-archipel. Straat Doerian en nabijliggende vaarwaters; n°. 110. Zuidoostkust Celebes. Straat Boeton; n°. 176. Vaarwaters en ankerplaatsen op de westkust van Celebes en in straat Makasser. Blad II. Verbeterbladen verschenen op de kaarten nos. 7, 128 en 228. Op de verstrekte kaarten werden, gedeeltelijk op de gravures, gedeeltelijk op de kaarten zelve, de noodige verbeteringen aangebracht. Aanvullingsbladen verschenen op deel I, II en IV van den Zeemansgids voor den Oost-Indischen Archipel. Ook in 1917 werd in den achterstand van het graveerwerk (zie K. V. 1917, kol. 66) zooveel mogelijk voorzien door photographische en autographische bewerking.

§ 5. VERRICHTINGEN DER ZEEMACHT.

Ook gedurende 1917 waren de schepen van het Nederlandsch eskader (zie § 1 van dit hoofdstuk) voornamelijk belast met de handhaving der onzijdigheid in den archipel, tot welk doel, zoowel afzonderlijk als in eskaderverband, verschillende kruistochten werden ondernomen. Het pantserschip *Tromp* vertrok begin Augustus 1917 naar Nederland, terwijl de zusterschepen *De Ruyter* en *Koningin-Regentes* voor noodzakelijke herstellingen tijdelijk aan het eskader werden onttrokken. In verband met de stranding van den Japanschen kruiser *Kasuga* bij Tandjoengoelar was voortdurend een der schepen aldaar aanwezig.

Van de schepen der Indische militaire marine bestemd voor algemeene diensten waren de *Assahan* en *Serdang* onderscheidenlijk te Soerabaja en Sabang beschikbaar voor den mijnendienst; laatstgenoemd vaartuig tevens voor de handhaving der neutraliteit in de wateren rond Poelo We. De *Mataram* bleef toegevoegd aan de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser en maakte in verband hiermede reizen in den omtrek. De *Koetei* vertoefde voor de handhaving van onze neutraliteit meestal te Tandjoengpriok; in den loop der maanden Februari en Maart was dit schip voor eene bijzondere opdracht te Ambon aanwezig.

F.

AANGELEGENHEDEN BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN JUSTITIE.

§ 1. RECHTERLIJKE MACHT.

In verband met de uitbreiding van de landgerechtrechtspraak over geheel Java en Madoera (Ind. St. 1917 n°. 577, juncto n°. 632) is bij het op 1 December 1917 (Ind. St. 1917 n°. 633) in werking getreden K. B. 22 Juni 1917 n°. 40 (Ind. St. n°. 575), met afwijking in zoover van het reglement op de rechterlijke organisatie, de Gouverneur-Generaal gemachtigd om, zoolang en voor zoover niet over een voldoend aantal rechtskundige ambtenaren voor de bezetting van de plaatsen van landrechter kan worden beschikt, tijdelijk het ambt van landrechter op te dragen aan een ambtenaar van het binnenlandsch bestuur, dan wel aan een ander daarvoor geschikt persoon. Tevens werd overgegaan tot nieuwe aanwijzing van de plaatsen tot het houden der terechtzittingen van de landgerechten (Ind. St. 1917 n°. 576, gewijzigd bij Ind. St. 1918 n°. 296).

Bij Ord. van 14 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 727) is, met wijziging van de Ord. van 4 Nov. 1875 (Ind. St. n°. 238) bepaald, dat bij elk der landraden te Kediri en Ngandjoek een afzonderlijke rechtskundige voorzitter wordt aangesteld.

Bij Gouv. Bt. 25 Juni 1917 n°. 76 (Ind. St. n°. 272) zijn bij elk der landraden te Batavia, Semarang en Soerabaja twee inlandsche rechtskundigen als leden in dienst gesteld.

§ 2. RECHTSWEZEN IN HET ALGEMEEN.

Met het oog op de opheffing van de afdeeling Tangerang der residentie Batavia (Ind. St. 1918 n°. 185), is het rechtsgebied van de landgerechten te Batavia en Tangerang in overeenstemming gebracht met de gewijzigde administratieve indeeling van dat gewest (Ind. St. 1918 n°. 186). Voorts is, met wijziging in zoover van de Ord. in Ind. St. 1917 n°. 577, bepaald dat in de residentie Bantam een landgerecht zal zijn gevestigd te Serang, waarvan het rechtsgebied zich uitstrekt over het geheele gewest (Ind. St. 1918 n°. 240). Maatregelen, in verband hiermede, zijn nog genomen bij Gouv. Bt. 10 Mei 1918 n°. 26 (Ind. St. n°. 241).

Bij het op 1 Mei 1918 (Ind. St. 1918 n°. 171) in werking getreden K. B. 2 April 1917 n°. 71 (Ind. St. 1917 n°. 555) zijn eenige bepalingen van het reglement op de rechterlijke organisatie in dien zin gewijzigd, dat de bij art. 13 voorgeschreven eed (belofte) voortaan door alle rechterlijke ambtenaren en rechters, de inlandsche niet uitgezonderd, zal worden afgelegd. Voorts onderging dat reglement, zoomede het nieuwe wetboek van strafrecht (zie § 4) en de regeling ten aanzien van de zoogenaamde gemengde huwelijken (Ind. St. 1898 n°. 158, zooals het sedert is gewijzigd) nog wijziging bij K. B. 3 Nov. 1917 n°. 28 (Ind. St. 1918 n°. 30), in verband met de bepalingen aangaande het burgerlijk en handelsrecht van de Chineezen en het reglement op het houden der registers van den burgerlijken stand voor die bevolkingsgroep (Ind. St. 1917 nos. 129 en 130).

Rechtswezen in de buitenbezittingen. In verband met K B. 15 Sept. 1916 n°. 26 (Ind. St. 1917 n°. 12) — zie K. V. 1917, kol. 69 — zijn bij Ord. van 28 Aug. 1917 (Ind. St. n° 532) de bepalingen nopens de bevoegdheid der residentiegerechten in alle rechtsreglementen gewijzigd in den geest van de bij gemeld besluit in art. 124 van het reglement op de rechterlijke organisatie aangebrachte wijziging. Voorts zijn die reglementen bij Ord. van 30 Maart 1918 (Ind. St. n°. 170) nog gewijzigd overeenkomstig het bepaalde in K. B. 2 April 1917 n°. 71 (zie hiervóór). De reglementen voor Timor en onderhoorigheden en voor Bali en Lombok zijn bij Ord. van 13 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 665) aangevuld met eene bepaling tot regeling van de bevoegdheid der landraden. Het reglement op het rechtswezen in de Westerafdeeling van Borneo onderging wijziging bij Ord. van 11 Mei 1918 (Ind. St. n°. 246), wat betreft de uitvoering der rechterlijke macht in dat gewest.

In verband met de opheffing van de inheemsche rechtspraak in de voormalige onderafdeeling Boven-Kampar der afdeeling L Koto (res. Sumatra's Westkust) is de in Ord. van 17 Nov. 1902 (Ind. St. n°. 415) vervatte regeling, welke geacht moest worden reeds te zijn vervallen, uitdrukkelijk ingetrokken (Ind. St. 1918 n°. 1).

Rechtspersoonlijkheid van vereenigingen. In 1917 zijn in Indië, op den voet van K. B. 28 Maart 1870 n°. 2 (Ind. St. n°. 64), 161 vereenigingen als rechtspersoon erkend, alle op 1 na (zie Ind. St. 1917 n°. 473) aangegaan voor minder dan 30 jaren; 33 er van, meest van godsdienstigen of liefdadigen aard, waren door Chineezen, 56 (40 van economischen, 5 van liefdadigen en 2 van godsdienstigen aard, 4 vak- en 3 schoolvereenigingen en 2 societeiten) door inlanders, 2 (1 van godsdienstigen en 1 van liefdadigen aard) door Arabieren en 1 societeit door Britsch-Indiërs opgericht. Rechtspersoonlijkheid werd aan 16 vereenigingen geweigerd, omdat hare statuten niet in overeenstemming waren te achten met haar werkelijk karakter.

Rechtstoestand van personen. Van de in het laatste lid van art. 109 van het Regeeringsreglement aan de Indische Regeering voorbehouden bevoegdheid is gedurende 1917 gebruik gemaakt door met Europeanen gelijk te stellen 206 personen, onder wie 96 inlanders (62 mannen en 34 vrouwen) en 110 Chineezen (Ind. St. 1917 nos. 65, 141, 175, 176, 182, 186, 226, 260, 276, 303, 498, 597, 636 en 723). De meesten waren Christenen.

§ 3. BURGERLIJK RECHT, HANDELSRECHT EN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING.

De bij K. B. 15 Sept. 1916 n°. 26 (Ind. St. 1917 n°. 12) vastgestelde nieuwe bepalingen nopens de vrijwillige onderwerping van inlanders en vreemde oosterlingen aan het burgerlijk recht en het handelsrecht der Europeanen zijn op

1 October 1917 in werking getreden (Ind. St. 1917 n°. 528). In verband daarmede kwamen, onder dagteekening van 28 Augustus 1917, nog een viertal ordonnantiën tot stand. Bij de eerste (Ind. St. 1917 n°. 529) is het hoofd van plaatselijk bestuur aangewezen als de ambtenaar die bevoegd is de onderhandsche acte van onderwerping voor eene bepaalde rechtshandeling van eene verklaring te voorzien; bij de tweede (Ind. St. 1917 n°. 530) werd, met het oog op de nieuwe regeling, eene wijziging gebracht in het reglement op het krankzinnigenwezen; de derde ordonnantie (Ind. St. 1917 n°. 531) bevat eenige wijzigingen en aanvullingen van het reglement op het houden der registers van den burgerlijken stand voor de Europeanen en de met hen gelijkgestelde bevolking, terwijl bij de vierde ordonnantie (Ind. St. 1917 n°. 533) een reglement is vastgesteld op het houden der registers, bestemd voor de inschrijving der verklaringen en opgaven van hen, die zich geheel of gedeeltelijk aan het Europeesch privaatrecht wenschen te onderwerpen.

Bij Ord. van 21 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 738) zijn algemeene regelen vastgesteld nopens den aanvang der meerderjarigheid van de inlandsche en met deze gelijkgestelde bevolking van Nederlandsch-Indië.

Overschrijving van eigendommen. Hypotheken. Bij Ord. van 4 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 472) is bepaald, dat de assistent-resident van Gorontalo bij de overschrijving van den eigendom van vaste goederen, enz. zal worden bijgestaan door een door den resident van Menado aan te wijzen ambtenaar of beambte.

Bij K. B. 13 Juli 1917 n°. 45 (Ind. St. n°. 662) is eene regeling getroffen nopens het grondbezit van met inlanders gelijkgestelden in de residentie Riouw en onderhoorigheden, die op 1 Maart 1913, den dag waarop het gebied van het landschap Lingga-Riouw en onderhoorigheden onder rechtstreeksch bestuur is gebracht, grondstukken op rechtmatige wijze in gebruik hadden.

Bij K. B. 18 Juli 1916 n°. 3 (Ind. St. 1918 nos. 21 en 22) is bepaald dat het recht van den landbouw-ondernemer in de residentiën Soerakarta en Djokjakarta op den grond, waarvan hem, na afstanddoening van zijne rechten verkregen ingevolge huurovereenkomst op den voet van de ordonnantiën in Ind. St. 1884 n°. 9 en 1906 n°. 93, bij beschikking van den inlandschen zelfbestuurder voor een tijdsduur van ten hoogste vijftig jaren het genot is verzekerd, is een zakelijk recht, dat met hypotheek kan worden belast. Tot uitvoering van art. 2 van genoemd kon. besluit is bij Ord. van 15 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 23) de wijze geregeld waarop de titel van aankomst van dat zakelijk recht moet worden openbaar gemaakt.

Coöperatieve vereenigingen. Bij Ord. van 13 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 617) zijn tot het opmaken van de akten van toetreding tot en uittreding uit eene coöperatieve vereeniging, naast de notarissen, mede bevoegd verklaard de besturende Europeesche ambtenaren met uitzondering van de hoofden van gewestelijk bestuur, zoomede de districtshoofden. Nieuwe modellen van het ten kantore der coöperatieve vereenigingen te houden register zijn vastgesteld bij ordonnantie van denzelfen datum (Ind. St. 1917 n°. 618).

In 1917 is in Indië, op den voet van K. B. 7 April 1915 n°. 29 (Ind. St. n°. 431) bewilliging verleend op de oprichting van 4 coöperatieve vereenigingen.

Naamlooze vennootschappen. In 1917 is in Indië bewilliging verleend op de oprichting van 285 en hier te lande op die van 32 naamlooze vennootschappen, welke haar werkkring uitsluitend of ten deele in Nederlandsch-Indië vinden, alle nader vermeld in bijlage F, tabel I. Van 11 der eerste en 1 der tweede groep had, op het tijdstip van afsluiting van het overzicht (15 Mei 1918), de voorgeschreven openbaarmaking nog niet plaats gehad. Bewilliging op de wijzigingen in de statuten van vennootschappen is gedurende 1917 in Nederlandsch-Indië in 123 gevallen verleend.

Onteigening, huurcommissiën, enz. De in Ind. St. 1864 n°. 6 opgenomen voorschriften, regelende de onteigening ten algemeenen nutte in Nederlandsch-Indië zijn aangevuld met bepalingen, die maatregelen veroorloven om vasthouding en prijsopdrijving van levensmiddelen, grondstoffen voor levensmiddelen en huishoudelijke artikelen te voorkomen (Ind. St. 1918 n°. 136, gewijzigd bij Ind. St. n°. 164).

Met buitenwerkingstelling in zoover van de bepalingen van het burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indië, is bij Ord. van 7 Juni 1918 (Ind. St. n°. 288) eene regeling getroffen ter beteugeling van onredelijke opdrijving van de huurprijzen van woningen (huurcommissie-ordonnantie), terwijl bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. 1918 n°. 289) bepalingen zijn vastgesteld omtrent de instelling, samenstelling, taak en werkwijze der huurcommissiën en de regelen en vormen van het beroep van de uitspraken dier commissiën op den rechter. Verder is eene voorloopige voorziening getroffen, ten einde de bezitters van woonhuizen, gebouwd op aan anderen in eigendom toebehoorenden grond, tegen willekeur van den grondeigenaar te beschermen (Ind. St. 1918 n°. 287).

Andere onderwerpen. Ten aanzien van enkele andere tot deze paragraaf behoorende onderwerpen worden enkel statistische opgaven verstrekt. Die opgaven, welke zijn opgenomen in bijlage F, tabellen II, III, IV en X betreffen de in 1917 verleden akten van oogstverband en behandelde faillissementen, zoomede de in dat jaar gesloten huwelijken tusschen personen, die aan een verschillend recht zijn onderworpen en de in 1916 gedane inschrijvingen in de registers van den burgerlijken stand.

§ 4. STRAFRECHT EN STRAFVORDERING.

Krachtens Gouv. Bt. 31 Oct. 1917 n°. 62 (Ind. St. n°. 645) is op den 1sten Januari 1918 het bij K. B. 15 Oct. 1915 n°. 33 (Ind. St. 1915 n°. 732, gewijzigd bij K. B. 22 Febr. 1918 n°. 82, Ind. St. n°. 292/3) vastgestelde nieuwe wetboek van strafrecht in werking getreden. Tevens werden op dien datum van kracht verklaard verschillende met het nieuwe strafwetboek in overeenstemming gebrachte bepalingen van de Indische wetgeving, enz. (vgl. Ind. St. 1917 nos. 497 en 732 en 1918 nos. 8 en 9). In verband met de afschaffing van de algemeene politie-strafreglementen zijn bij Ord. van 11 Maart 1918 (Ind. St. n°. 125) enkele in die reglementen aan de politie toegekende bevoegdheden uitdrukkelijk gehandhaafd. De opsporingsbevoegdheid van ambtenaren en beambten der algemeene politie is bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 126) tot het geheele grondgebied van Nederlandsch-Indië uitgebreid.

Ter uitvoering van art. 17 van het nieuwe strafwetboek, zijn bij Ord. van 27 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 749) voorschriften vastgesteld betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling van veroordeelden.

Het reglement op de strafvordering onderging wijziging bij K. B. 12 Febr. 1918 n°. 14 (Ind. St. n°. 284) betreffende de onderteekening van vonnissen, enz. inzake de voor de raden van justitie behandelde strafzaken.

Bij Ord. van 20 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 96) is bepaald, dat als overtredingen zullen worden beschouwd feiten strafbaar krachtens verordeningen der zelfbesturen in de gewesten Soerakarta en Djokjakarta.

Herziening van strafvonnissen van inlandsche rechtbanken door de raden van justitie. In 1917 zijn door de raden van justitie te Batavia, Semarang, Soerabaja, Padang, Medan en Makasser onderscheidenlijk 641, 582, 1202, 433, 658 en 436 revisiezaken behandeld; daarbij werd onderscheidenlijk in 6, 17, 37, 2, 1 en 4 gevallen gebruik gemaakt van de bevoegdheid om mondeling debat toe te staan (zie art. 301*k* van het reglement op de strafvordering in Ind. St. 1901 n°. 124).

Uitlevering. Gedurende 1917 werd aan het bestuur van de gefedereerde Maleische staten door tusschenkomst van het bestuur der Straits Settlements 1 Chinees uitgeleverd.

Bij K. B. 16 Febr. 1918 n°. 24 (Ind. St. n°. 304) is eene wijziging gebracht in K. B. 8 Mei 1883 n°. 26 (Ind. St. n°. 188), betreffende de uitlevering van vreemdelingen in Nederlandsch-Indië.

Kwijtschelding en vermindering van straffen. De tot deze rubriek behoorende mededeelingen van statistischen aard zijn opgenomen in bijlage F, tabel VII.

De bij Gouv. Bt. 9 April 1913 n°. 31 (Bijbl. Ind. St. n°. 7818) vastgestelde regelen in acht te nemen bij de jaarlijksche voordrachten tot kwijtschelding van straf aan veroordeelden, ondergingen wijziging bij Gouv. Btn. 25 Juni 1917 n°. 25 (Bijbl. Ind. St. n°. 8785) en 18 Febr. 1918 n°. 50 (Bijbl. Ind. St. n°. 8927).

Veediefstallen op Java en Madoera. Voor de gebruikelijke opgave zij verwezen naar bijlage F, tabel VI.

§ 5. GEVANGENISWEZEN.

Met het buiten de gevangenis doen verblijven van daarvoor in aanmerking komende tot ten arbeidstelling aan de publieke werken veroordeelde personen — welke aangelegenheid in art. 16 van het nieuwe strafwetboek nader is geregeld — werd voortgegaan.

De rubberteelt op Noesa Kambangan nam in beteekenis toe. De opbrengst bedroeg op het einde van het verslagjaar 8000 K.G. (7000 K.G. in 1917) rubber per maand, terwijl de behaalde prijzen zeer loonend waren. Ten behoeve van de vakkundige leiding van het caoutchoucbedrijf is een derde cultuurbeambte in dienst gesteld (Ind. St. 1917 n°. 364). Het bewakingspersoneel op Noesa Kambangan is belangrijk uitgebreid (Ind. St. 1917 n°. 225).

De geldelijke uitkomsten van den gevangenisarbeid waren wederom gunstig.

Tot de invoering van het ambachtswerk in de gevangenissen te Cheribon, Trenggalek, Pekalongan, Toeban, Palembang en Pasoeroean is machtiging verleend.

De gezondheidstoestand der gevangenen gaf over het algemeen reden tot tevredenheid, behalve in 's lands gevangenis en dwangarbeiderskwartier in Glodok (Batavia), waar de ruimte voor het groot aantal gevangenen onvoldoende bleek. De oprichting van een tijdelijk gestraftenkwartier op het eiland Onrust voor de voorloopige opneming van veroordeelden, bracht in den toestand verbetering. De ziekeninrichting in de gevangenis te Soerabaja kwam gereed. Voor de verpleging der in die inrichting op te nemen zieke gevangenen werd bij Gouv. Bt. 11 Jan. 1917 n°. 22 het noodige verplegingspersoneel in dienst gesteld.

De voedingsvoorziening in eigen beheer bleef goed voldoen. Zij werd gedurende het verslagjaar ook ingevoerd in de gevangenis te Malang.

Het verbeterhuis voor jeugdige misdadigers te Semarang kwam gereed.

In verband met de invoering van het nieuwe wetboek van strafrecht (zie § 4) is, met intrekking van het reglement van orde en tucht onder de gevangenen in Nederlandsch-Indië en tot voorloopige regeling van hun arbeid (Ind. St. 1871 n°. 78), bij Ord. van 10 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 708, juncto n°. 709) een algemeen reglement vastgesteld voor de gestichten waarin vrijheidsstraf wordt ondergaan.

Ingevolge dat reglement is bij Gouv. Bt. 25 Maart 1918 n°. 46 (Ind. St. n°. 159) eene commissie van bijstand werkzaam gesteld bij elk der gevangenissen te Soerabaja en Padang. Nieuwe voorschriften aangaande de inspectie der in het eerste lid van art. 1 van het reglement bedoelde gevangenissen zijn afgekondigd bij Ord. van 28 Maart 1918 (Ind. St. n°. 169). Nieuwe instructiën voor het hoofd van het gevangeniswezen en voor het inspecteerend personeel zijn vastgesteld bij Gouv. Btn. 7 Mei 1918 n°. 9 (Bijbl. Ind. St. n°. 8968) en 6 Aug. 1918 n°. 47.

Opgaven van aan de verschillende categorieën van gevangenen van landswege te verstrekken kleeding, voeding, ligging, enz. zijn opgenomen in Ind. St. 1918 nos. 200 en 249.

Bij Gouv. Bt. 22 Juni 1917 n°. 19 (Ind. St. n°. 258) kwam o. a. eene herziening tot stand van de samenstelling en de bezoldiging van het gevangenispersoneel in de buitenbezittingen. Bij 's lands gevangenis te Djokjakarta is een adjunct-directeur in dienst gesteld (Ind. St. 1917 n°. 277). Het aantal inspecteurs van het gevangeniswezen is bij Gouv. Bt. 25 Juni 1917 n°. 83 (Ind. St. n°. 279) met twee vermeerderd.

Met intrekking van Ind. St. 1903 n°. 382, is bij Gouv. Bt. 13 April 1918 n°. 52 (Ind. St. n°. 197) eene nieuwe regeling getroffen betreffende het toezicht op het tijdig ontslag van alle tot gevangenisstraf voor langer dan één jaar veroordeelde personen.

Dwangopvoeding. Ter uitvoering van art. 46 van het nieuwe wetboek van strafrecht zijn bij Ord. van 21 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 741) voorschriften vastgesteld tot verdere regeling van de dwangopvoeding van ter beschikking van de Regeering gestelde minderjarige personen.

§ 6. MILITAIR RECHT EN MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Het K. B. van 5 Sept. 1913 (Ned. St. n°. 365), houdende bekendmaking van de teksten van de rechtspleging bij de landmacht en van die bij de zeemacht hier te lande is opgenomen in Ind. St. 1918 n°. 11, met bijvoeging van den tekst van laatstgemelde rechtspleging.

Het in Bijbl. Ind. St. n°. 6102 opgenomen reglement voor de opzending van door den militairen rechter in Nederlandsch-Indië veroordeelde militairen, die ingevolge K. B. 2 Juni 1902 n°. 85 (Ind. St. n°. 308) hunne straf in Nederland moeten ondergaan, is op enkele punten gewijzigd bij Gouv. Btn. 14 Juli 1917 n°. 15 (Bijbl. Ind. St. n°. 8788) en 20 Maart 1918 n°. 8 (Bijbl. Ind. St. n°. 8948).

In verband met de wet van 15 Mei 1914 (Ind. St. n°. 677) tot openstelling van hooger beroep van vonnissen, in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de zeemacht gewezen, is de provisioneele instructie voor het hoog militair gerechtshof van Nederlandsch-Indië gewijzigd bij K. B. 24 Aug. 1917 n°. 45 (Ind. St. 1918 n°. 12). Voorts werden bij K. B. 24 Aug. 1917 n°. 46 (Ned. St. 1917 n°. 568, Ind. St. 1918 n°. 13) bepalingen vastgesteld nopens de tenuitvoerlegging van sententies door dat gerechtshof in hooger beroep van vonnissen van zeekrijgsraden gewezen. Bij K. B. 24 Aug. 1917 n°. 47 (Ned. St. n°. 569, Ind. St. 1918 n°. 14) zijn verder voorschriften vastgesteld ter bevordering van eene behoorlijke uitvoering in Nederlandsch-Indië van sommige bepalingen van de rechtspleging bij de zeemacht, terwijl de voorschriften tot uitvoering van het in Ind. St. 1887 n°. 102 opgenomen koninklijk besluit, houdende bepalingen betreffende de toepassing van de crimineele wetgeving voor het krijgsvolk te water in Nederlandsch-Indië, gewijzigd werden bij Gouv. Bt. 12 Jan. 1918 n°. 88 (Ind. St. n°. 15).

§ 7. DOOR DE HOOFDEN VAN GEWESTELIJK BESTUUR VASTGESTELDE REGLEMENTEN EN KEUREN VAN POLITIE.

Van de in 1917 door de hoofden van gewestelijk bestuur omtrent een aantal binnen den kring van hunne wetgevende bevoegdheid vallende onderwerpen vastgestelde verordeningen verdienen afzonderlijke vermelding: de door den resident van Banka en onderhoorigheden vastgestelde verordeningen op het houden van varkens, buffels, runderen of paarden in de bebouwde kommen der Chineesche en inlandsche gemeenten (Jav. Ct. 1917 n°. 46) en op het verkeer met motorrijtuigen op de openbare wegen (Jav. Ct. 1917 n°. 93); de door den assistent-resident van Billiton vastgestelde verordening op het nummeren van gebouwen en van perceelen gelegen te Sidjoek en op de districtshoofdplaatsen van Billiton (Jav. Ct. 1917 n°. 54); de door den resident van de Lampongsche districten vastgestelde verordening tot wijziging van de stoomsloepen- en motorbootenkeur (Jav. Ct. 1917 n°. 29); de door den resident van Djambi vastgestelde verordeningen ter verbetering van den veestapel (Jav. Ct. 1917 n°. 65) en op het aanleggen van ladangs en aanplantingen van overjarige cultuurgewassen (Jav. Ct. 1917 n°. 96); de door den resident van Riouw en onderhoorigheden vastgestelde verordeningen ter verzekering van eene richtige heffing der klapperbelasting en belasting op de copra en klapperolie in den Poelau Toedjoeh-archipel, de Tambelan- en Wates-eilanden (Jav.Ct. 1917 n°. 55) en tot regeling van het toezicht op schepen uitsluitend gebezigd voor de vaart op rivieren en binnenwateren en op schepen van minder dan 25 M³. netto inhoud (Jav. Ct. 1917 n°. 93); de door den gouverneur der Oostkust van Sumatra vastgestelde verordeningen op het dragen van wapens door contractkoelies in de afdeelingen Simeloengoen en de Karolanden en Bengkalis (Jav. Ct. 1917 n°. 14) en tot bescherming van de door de inlandsche zelfbesturen in het gouvernement Oostkust van Sumatra buiten het cultuurgebied van dit gewest ter instandhouding aangewezen bosschen (Jav. Ct. 1917 n°. 22); de door den gouverneur van Atjeh en onderhoorigheden vastgestelde verordening op het gebruik van motorrijtuigen op de openbare wegen (Jav. Ct. 1917 n°. 99); de door den resident van Tapanoeli vastgestelde verordeningen op het verbod tot het gebruik voor vervoerdiensten, indien dit vervoer als bedrijf uitgeoefend wordt, van merries voorzoover die nuttig worden geoordeeld voor de voortteling (Jav. Ct. 1917 n°. 13), op den aanleg van begraafplaatsen voor inlanders en op het beheer der begraafplaatsen voor Europeanen en met hen gelijkgestelden ter afdeelingshoofdplaats Padang Sidimpoean (Jav. Ct. 1917 n°. 15) en de keur ter verbetering van den paardenstapel in dat gewest (Jav. Ct. 1917 n°. 22); de door den resident van Sumatra's Westkust vastgestelde verordeningen op het bezit van en den handel in vuurwapenen, buskruit en munitie in het gewest Sumatra's Westkust met uitzondering van de gemeente Padang (Jav. Ct. 1917 nos. 2 en 36), op het begraven van lijken van Chineezen op alle afdeelings- en onderafdeelingshoofdplaatsen der residentie Sumatra's Westkust met uitzondering van de gemeente Padang (Jav. Ct. 1917 n°. 80) en tot wijziging van het rooireglement (Jav. Ct. 1917 n°. 96); de door den resident van Benkoelen vastgestelde verordeningen tot aanvulling van de verordening op het verhuren van vaartuigen (sekotji) tot het vervoer van personen en goederen op de reede van Benkoelen en op het verhuren van vaartuigen tot het vervoer van personen en goederen op de reeden van Manna, Bintoehan, Kroë en Mokko Mokko (Jav. Ct. 1917 n°. 9); de door den resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo vastgestelde verordeningen ter bescherming van den vischrijkdom in zijn gewest (Jav. Ct. 1917 n°. 33), op het bevaren der Serapat- en Klampam-kanalen (Jav. Ct. 1917 n°. 66) en op het beheer der begraafplaats van Europeanen en met hen gelijkgestelde personen ter afdeelingshoofdplaats Samarinda (Jav. Ct. 1917 n°. 81); de door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden vastgestelde verordeningen ter voorkoming van uitroeiing door landsonderhoorigen van de djati- en bajangbosschen gelegen in de landschappen Barroe en Sopeng-ri-adja in aansluiting met de vanwege de betrokken zelfbesturen gemaakte regeling (Jav. Ct. 1917 n°. 68) en tot regeling van het vervoer en den verkoop van alcoholische dranken en vloeistoffen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden met uitzondering van de gemeente Makasser (Jav. Ct. 1917 n°. 99); de door den resident van Menado vastgestelde verordeningen op het gebruik van en het verkeer op de wegen, op het gebruik van rijwielen en op het verhuren van rijtuigen (Jav. Ct. 1917 n°. 58) en de verordening tot bevordering van rust, orde, veiligheid, netheid en zindelijkheid in de Minahasa- en Gorontalo-districten, op de standplaatsen van de in het gewest bescheiden Europeesche besturende ambtenaren en op de plaatsen in het gewest, waar over de aldaar gevestigde vreemde oosterlingen hoofden van hun landaard zijn aangesteld (Jav. Ct. 1917 n°. 59); de door den resident van Ternate en onderhoorigheden vastgestelde verordening op het houden van toezicht op door machines voortbewogen schepen van minder dan 25 M³. netto inhoud (Jav. Ct. 1917 n°. 60); de door den resident van Amboina vastgestelde verordening op het kappen van ijzer-, weman-, lenggoa-, nani- en nesathout (Jav. Ct. 1917 n°. 47); de door den resident van Timor en onderhoorigheden vastgestelde verordeningen houdende aanvulling ten behoeve van de plaatsen Raba, Bima, Soembawa besar, Laboean Soembawa, Taliwang en Laboean Balat (afd. Soembawa) en Ende, Maoemere, Larantoeka, Wai Werang, Badjawa, Roeteng en Reo (afd. Flores) van de bepalingen van het algemeen reglement op het gebruik van rijwielen op de openbare wegen in Nederlandsch-Indië (Jav. Ct. 1917 n°. 47) en op het verhuren van voertuigen en rij-, last- en trekdieren in de afdeeling Soembawa (Jav. Ct. 1917 n°. 81); en de door den resident van Bali en Lombok vastgestelde verordeningen tot wijziging van het reglement op het slachten van vee en op den verkoop van vleesch te Singaradja, Pabean, Singaradja, Den Pasar, Mataram, Ampenan en Laboehanhadji (Jav. Ct. 1917 nos. 15 en 86), tot aanvulling der verordening op de bereiding, koop en verkoop, bezit en vervoer van copra (Jav. Ct. 1917 nos. 64 en 93), tot tegengang van het gebruik als trekdier van merries die geschikt worden geoordeeld voor de fokkerij (Jav. Ct. 1917 n°. 76), tot verbetering van de paardenteelt en tot bevordering van de castratie van niet voor de fokkerij geschikte hengsten (Jav. Ct. 1917 n°. 79) en op het merken van runderen buffelhuiden bij in- en uitvoer, vervoer en verbruik (Jav. Ct. 1917 n°. 96).

§ 8. BIJZONDERE RECHTEN.

Recht van verblijf. De in Ind. St. 1916 n°. 47 afgekondigde bepalingen omtrent de toelating en vestiging in Nederlandsch-Indië van Nederlanders en vreemdelingen [1]) — zie K. V. 1916, kol. 73 — zijn, krachtens Gouv. Bt. 29 Nov. 1917 n°. 1 (Ind. St. n°. 765), op den 1sten April 1918 in werking getreden. Op denzelfden dag werden van kracht: de in Ind. St. 1917 n°. 693 (juncto Ind. St. 1918 nos. 143 en 149) opgenomen voorschriften ter uitvoering en ter verzekering van de goede werking van het toelatingsbesluit, de Ord. van 29 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 694) houdende bijzondere regelingen ten aanzien van de toelating onder meer van werklieden, behoorende tot de met inlanders gelijkgestelden, zoomede de Ord. van 18 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 92) houdende vaststelling van eene regeling nopens de vestiging van vreemdelingen — voorzoover zij niet zijn Europeanen of met hen gelijkgestelden — in de afdeelingen Tandjoengpinang en Lingga en het buiten den Sumatra-wal gelegen gedeelte der

1) Modellen tot uitvoering van het toelatingsbesluit zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 18 Febr. 1918 n°. 39 (Jav. Ct. n°. 19).

afdeeling Karimoen (res. Riouw en onderhoorigheden) en van eene bijzondere van het toelatingsbesluit afwijkende regeling ten aanzien van de toelating in een ander deel van Nederlandsch-Indië van vóór de inwerkingtreding van dat besluit in genoemde gebiedsdeelen woonachtige vreemdelingen. Modellen tot uitvoering van het toelatingsbesluit zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8939.

De gebruikelijke statistische opgaven omtrent toelating en vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië zijn opgenomen in bijlage F, onder VIII en IX.

Aan 37 Europeanen en met hen gelijkgestelden is in 1917 vergunning tot reizen in Nederlandsch-Indië verleend. Aan al deze personen, die hunne aanvraag tot een enkel gewest bepaalden, werd de vergunning door den hoogsten gewestelijken gezagbebber verleend (26 voor de Westerafdeeling van Borneo, 5 voor Sumatra's Westkust en 6 voor Bali en Lombok).

Sedert de afsluiting van de gelijksoortige opgaven in K. V. 1917 (15 Maart 1917) tot 15 Maart 1918, werd de in art. 47 van het Regeeringsreglement omschreven politieke maatregel van verwijdering toegepast op 9 personen (2 uit Soerakarta, 2 uit de Westerafdeeling van Borneo, 1 uit de Zuideren Oosterafdeeling van Borneo, 1 uit Madioen, 1 uit Celebes en onderhoorigheden, 1 uit Semarang en 1 uit Menado), die hoewel in rechten niet vervolgbaar, wegens verschillende bezwarende feiten voor de openbare rust en orde in het gewest hunner inwoning gevaarlijk werden geacht. Daarentegen is gedurende dat tijdvak ten opzichte van 19 vroeger politiek verwijderden de maatregel opgeheven en aan een tweetal eene andere plaats tot verblijf aangewezen.

Drukpers. In 1917 hadden 19 veroordeelingen plaats wegens drukpersdelicten en werden in drie gevallen de beschuldigden vrijgesproken; in negen gevallen werd ontslag van rechtsvervolging verleend en driemaal werd de officier van justitie niet-ontvankelijk verklaard; 4 klachten werden ingetrokken en 15 zaken bleven nog in behandeling.

De in Ind. St. 1905 n°. 88 — zooals het sedert is gewijzigd — vervatte maatregelen tegen het verspreiden door middel van de drukpers van berichten omtrent bewegingen van troepen op schepen, behoorende tot de land- en zeemacht in Nederlandsch-Indië ondergingen nadere wijziging bij Ord. van 5 April 1918 (Ind. St. n°. 178).

Slavernij en pandelingschap. Op Flores (res. Timor en onderhoorigheden) komt pandelingschap nog wel voor als middel tot schulddelging.

Slavernij wordt nog wel aangetroffen in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden), doch het bestuur gaat ze zooveel mogelijk tegen.

Uit de residentie Amboina wordt gemeld, dat in de afdeeling West-Nieuw-Guinea slavernij nog algemeen voorkomt, in de afdeeling Kei-eilanden daarentegen weinig meer te beteekenen heeft (vgl. K. V. 1917, kol. 76). Overigens geldt van de slaven in de eerstgenoemde afdeeling, dat zij als leden van het gezin goed behandeld worden en gewoonlijk niet meer naar de streek van herkomst terug willen. In slavernij geboren kinderen en bij erfenis verkregen slaven mogen niet worden verkocht, waardoor zij in eene tamelijk onafhankelijke stelling verkeeren en zich dikwijls weinig om hun meester hebben te bekommeren.

§ 9. PERSONEN EN INSTELLINGEN MET HET RECHTSWEZEN IN VERBAND.

Praktizijns en notarissen. In 1917 zijn 8 rechtsgeleerde practizijns aangesteld, namelijk 3 bij het Hooggerechtshof, 3 bij den raad van justitie te Soerabaja en 2 bij den raad van justitie te Padang. Aan een of meer gedeelten van het notarieel examen onderwierpen zich 46 adspiranten, van wie er 19 slaagden (7 voor het eerste, 1 voor het eerste en tweede, 6 voor het tweede, 3 voor het tweede en derde en 2 voor het derde gedeelte). Voor verdere bijzonderheden zij verwezen naar het verslag van de examencommissie (Jav. Ct. 1917 n°. 96).

Bij Ord. van 8 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 79) is het notarisambt voor alle Nederlandsche onderdanen opengesteld.

Tolken. Bij K. Bn. 15 Sept. 1917 n°. 32 en 25 Oct. 1917 n°. 57 (Ind. St. 1918 nos. 72 en 117) is de wijze geregeld waarop Nederlandsch-Indische landsdienaren en officieren van het leger in Nederlandsch-Indië in de gelegenheid kunnen worden gesteld zich op 's lands kosten voor tolken in de Japansche taal te bekwamen.

Wees- en boedelkamers. De bezoldiging van het personeel dezer kamers onderging, voor zooveel de Chineesche en inlandsche leden betreft, wijziging bij Gouv. Bt. 18 Juli 1917 n°. 41 (Ind. St. n°. 414), terwijl door de bij Gouv. Bt. 17 Nov. 1917 n°. 12 (Ind. St. n°. 661) toegekende verhoogingen verbetering is gebracht in de ambten van lid bij de kamers te Batavia, Soerabaja en Semarang, en het commiezenpersoneel in dezelfde conditie kwam als dat bij de departementen.

In verband met de vaststelling van de algemeene meerderjarigheidsgrens op 21 jaar, onderging art. 52 van het reglement voor het college van boedelmeesteren te Batavia wijziging bij Ord. van 8 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 606).

Het in Bijbl. Ind. St. n°. 5849 opgenomen dienstreglement voor de kamers onderging aanvulling bij Gouv. Bt. 11 Juli 1917 n°. 40 (Bijbl. Ind. St. n°. 8794).

§ 10. ARBEIDSINSPECTIE EN KOELIEWERVING.

De ondernemingen ter Oostkust van Sumatra en in Atjeh en onderhoorigheden werden in 1917 geregeld door de aldaar bescheiden ambtenaren der arbeidsinspectie bezocht, terwijl ook werden nagegaan de ondernemingen in Palembang, Sumatra's Westkust, Benkoelen, Tapanoeli, Lampongsche districten, Riouw en onderhoorigheden, Billiton, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado, Amboina en Ternate en onderhoorigheden. Het inspecteerend personeel bij den arbeid is met één inspecteur en twee adjunct-inspecteurs uitgebreid (Ind. St. 1917 n°. 310). Het aantal wervingscommissarissen is, op tijdelijken voet, bij Gouv. Bt. 1 Sept. 1917 n°. 17 (Jav. Ct. n°. 72) met één vermeerderd.

Van het bepaalde bij Gouv. Bt. 11 Febr. 1915 n°. 17 (Bijbl. Ind. St. n°. 8174), betreffende de toepassing van de voorschriften tot uitvoering van de wervingsordonnantie (Bijbl. Ind. St. n°. 8112) is eene nieuwe gewijzigde lezing opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8793.

In die gewesten der buitenbezittingen, waar koelie-ordonnantiën, regelende de onderlinge rechten en verplichtingen van werkgevers en werklieden op de daarbij bedoelde ondernemingen, van kracht zijn, hadden de in 1917 geregistreerde werkovereenkomsten betrekking op 122 300 werklieden, welk totaal in de twee voorafgegane jaren achtereenvolgens bedragen had 146 817 (verbeterde opgaaf) en 100 858. Het aantal in 1917 overleden contractarbeiders bedroeg 3688. Eene splitsing van die getallen voor elk der betrokken gewesten afzonderlijk, waarin tevens is vermeld tot welken landaard de aangeworven contractkoelies behoorden, is opgenomen in bijlage F, onder XI.

Herziene bepalingen nopens de rechten en verplichtingen van de werkgevers en de werklieden in de residentiën Wester-afdeeling van Borneo, Djambi, Tapanoeli, Ternate en onderhoorigheden en Amboina kwamen tot stand bij Ord. van 24 Jan. 1918 (Ind. St. nos. 37, 39, 41, 43 en 45), terwijl de in verband daarmede opgemaakte gewijzigde modellen der werkovereenkomsten zijn vastgesteld bij Gouv. Btn. van denzelfden datum nos. 62 tot en met 66 (Ind. St. nos. 38, 40, 42, 44 en 46).

Aan de huisvesting van de werklieden op de ondernemingen in het gewest Oostkust van Sumatra wordt in den regel vrij veel zorg besteed; de behandeling der arbeiders liet over het algemeen niet te wenschen over, de geneeskundige verpleging was goed te noemen en de gezondheidstoestand was bevredigend.

In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden gaf de behandeling der werklieden geen reden tot klagen. De geneeskundige behandeling en de huisvesting waren over het algemeen bevredigend.

In de residentie Palembang waren contractarbeiders in dienst bij de Bataafsche Petroleummaatschappij, op de landbouwondernemingen Moesi II, Pageralam, Pasemah-Estate, Pageragoeng, Padangkarit, Tebatgoenoeng en Pematang, zoomede bij de houtaankaponderneming Roembio. De behandeling van de werklieden was in het algemeen bevredigend. De geneeskundige verpleging van de arbeiders voldeed in den regel aan de daaraan gestelde eischen. De gezondheidstoestand liet niet te wenschen over, behalve op de ondernemingen Pageragoeng en Padangkarit, waar in de eerste helft van het verslagjaar vele gevallen van dysenterie werden waargenomen.

In het gewest Sumatra's Westkust hadden de ondernemingen gelegen in de afdeelingen Tanahdatar, Painan, L Koto, Solok, Loeboeksikaping, Agam en Batipoeh en Priaman contractkoelies in dienst. De huisvesting en de verpleging van de werklieden waren over het algemeen behoorlijk. In het midden van het verslagjaar heerschte op de onderneming Aequator longontsteking epidemisch, aan welke ziekte 24 arbeiders overleden. Overigens was de gezondheidstoestand gunstig.

De arbeidstoestanden op de ondernemingen in Benkoelen waren over het algemeen bevredigend. Het sterftecijfer bedroeg 71, tegen 55 in 1916. Wegens overtredingen van de koelie-ordonnantie werden 553 contractarbeiders gestraft.

In de residentie Tapanoeli waren op 14 ondernemingen contractarbeiders werkzaam. De behandeling van de arbeiders was over het algemeen behoorlijk, ook de huisvesting en geneeskundige behandeling lieten weinig te wenschen over. Het sterftecijfer bedroeg 81, tegen 108 in 1916.

Het aantal in de residentie Lampongsche districten met contractkoelies werkende ondernemingen bedroeg 12. De behandeling der arbeiders was over het algemeen naar eisch. De huisvesting was vrij goed; de geneeskundige verpleging was bevredigend. Op de onderneming Way Ratai deden zich vele gevallen van besmettelijke buikziekten voor, vaak met doodelijken afloop. Elders gaf de gezondheidstoestand geen reden tot klagen.

In de residentie Riouw en onderhoorigheden werkten contractkoelies bij de Petroleum-tankinstallatie op het eiland Sambo, bij de exploitatiemaatschappijen Galang, Noembing en Poelau Boelan, op de ondernemingen Kepala Djeri en Talang (alle in de afdeeling Tandjoengpinang), op de in de afdeeling Karimoen gelegen onderneming Soegi, alsmede op de in de afdeeling Indragiri gelegen landbouwondernemingen Ajer Moelik, Djapoera, Soengei Parit, Soengei Lalah en Pengalian. Aan de huisvesting van de arbeiders werd de noodige zorg besteed. De geneeskundige behandeling was in den regel voldoende. De gezondheidstoestand was niet ongunstig, behalve op enkele ondernemingen, waar zich nog vrij vele gevallen van beri-beri, malaria en wormziekte met doodelijken afloop voordeden.

Bij de Billiton-Maatschappij bedroeg het aantal contractarbeiders (uitsluitend Chineezen) 15 662, tegen 15 263 in 1916. De behandeling en de geneeskundige verpleging van de koelies waren naar wensch; met de verbetering van de huisvesting werd voortgegaan. Wegens desertie, dienstweigering en andere overtredingen van de koelie-ordonnantie werden onderscheidenlijk 224, 14 en 392 contractanten gestraft.

Het aantal in de residentie Westerafdeeling van Borneo met contract-koelies werkende ondernemingen bedroeg 6, waarvan 3 in de afdeeling Pontianak, 2 in de afdeeling Singkawang en 1 in de afdeeling Sintang. De gezondheidstoestand was gunstig. De behandeling en de huisvesting waren over het algemeen voldoende.

In de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo waren contractkoelies aanwezig op 6 landbouwondernemingen, op de van landswege gedreven mijnbouwonderneming Poeloe Laoet, op de steenkolenondernemingen Goenoeng Koepang I en II, bij de Bataafsche Petroleummaatschappij, bij de Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij, bij de Steenkolenmaatschappij Parapatan en op de steenkolenonderneming ,,Oost-Borneo Maatschappij''. De arbeidstoestanden waren over het algemeen bevredigend. De gezondheidstoestand was niet ongunstig.

In het gouvernement Celebes en onderhoorigheden waren slechts op één onderneming, namelijk die van de Cultuur- en industriemaatschappij Balangnipa een 24-tal Javaansche contractkoelies in dienst. De arbeidstoestanden waren bevredigend.

De behandeling van de arbeiders, werkzaam op de in de residentie Menado gelegen landbouwondernemingen Marinsauw, Modajag, Doelangan en Poigar en de mijnbouwondernemingen ,,Paleleh'' en ,,Exploratie- en exploitatiemaatschappij Bolaang Mongondou te Goeroe Pahi'' liet in het algemeen weinig te wenschen over. Behalve op de onderneming Doelangan, was de gezondheidstoestand gunstig te noemen.

De arbeidstoestanden op de in de residentie Amboina gelegen ondernemingen waren in het algemeen bevredigend.

Het aantal in de residentie Ternate en onderhoorigheden met contractkoelies werkende ondernemingen onderging geen wijziging. De arbeidstoestanden waren over het algemeen niet ongunstig te noemen. Wegens overtredingen van de koelie-ordonnantie werden 49 lieden gestraft.

In 1917 had geen emigratie naar Suriname plaats.

Omtrent de in het tijdvak 1 Juni 1917 tot ult. Mei 1918 verleende vergunningen tot het werven van inlanders van Java en Madoera voor het verrichten van arbeid in vreemde landen zij verwezen naar bijlage F, tabel XII.

G.

COMPTABILITEIT.

De bepalingen omtrent de afschrijving van vorderingen (Ind. St. 1907 n°. 327, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn nader aangevuld bij Gouv. Bt. 3 Juli 1917 n°. 68 (Ind. St. n°. 331).

De regeling omtrent de afschrijving van goederen, wegens bederf, vernietiging, ontvreemding of verlies, uit de rekening der betrokken comptabelen (Ind. St. 1915 n°. 3) is aangevuld bij Gouv. Bt. 23 Mei 1918 n°. 30 (Ind. St. n°. 259).

De geldende tekst van de Indische comptabiliteitswet is opnieuw bekend gemaakt bij K. B. 5 April 1917 (Ned. St. n°. 275, Ind. St. n°. 521). De genoemde wet onderging eene wijziging bij de wet van 9 Nov. 1917 (Ned. St. n°. 634, Ind. St. 1918 n°. 218), met betrekking tot de verplichting van landsdienaren om den Lande toegebrachte schade te vergoeden.

Ingevolge de wet van 3 Aug. 1917 (Ned. St. n°. 502, Ind. St. n°. 679) is, ter aflossing van vlottende schuld, eene geldleening van nominaal f 50 millioen ten name en ten laste van Nederlandsch-Indië aangegaan, tegen eene rente van vijf ten honderd 's jaars.

H.

ALGEMEEN BURGERLIJK BEHEER.

In de plaats van den heer mr. W. SONNEVELD, die tot lid van den Raad van Nederlandsch-Indië is benoemd (zie K. V. 1917, kol. 81), is bij Gouv. Bt. 5 Juni 1917 n°. 1, met ingang van 3 Juli 1917, tot directeur van Justitie benoemd de heer mr. H. J. SCHEUER, te voren rechterlijk hoofdambtenaar, gesteld ter beschikking van den directeur van Justitie.

Bij Gouv. Bt. 28 Sept. 1917 n°. 19 is benoemd tot directeur van Onderwijs en Eeredienst de heer mr. K. F. CREUTZBERG, te voren met de waarneming dier betrekking belast (zie K. V. 1917, kol. 82).

J.

I. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK BESTUUR; POLITIE.

§ 1. EUROPEESCH BESTUUR; POLITIE.

a. EUROPEESCH BESTUUR.

Een overzicht betreffende de tewerkstelling op ult. 1917 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera — ook van de tijdelijk boven de formatie in dienst gestelde — is opgenomen onder I van bijlage G.

Bij Gouv. Bt. 20 Juli 1917 n°. 66 (Ind. St. n°. 430) is eene nieuwe inkomstenregeling voor de Europeesche ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur (gouverneurs, residenten, assistent-residenten, gewestelijke secretarissen, controleurs en adspirant-controleurs) vastgesteld.

De bij K. B. 26 Mei 1914 n°. 35 (Ind. St. n°. 502) vastgestelde bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot candidaat-gezaghebber en hulp-gezaghebber bij het binnenlandsch bestuur — zie K. V. 1915, kol. 87 — ondergingen wijziging bij K. B. 6 Juli 1917 n°. 59 (Ind. St. n°. 710).

JAVA EN MADOERA.

Bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1917 n°. 80 (Ind. St. n°. 692) is eene wijziging gebracht in de in Ind. St. 1913 n°. 104 opgenomen administratieve indeeling der residentie Besoeki. Hetzelfde geschiedde bij Gouv. Bt. 2 April 1918 n°. 68 (Ind. St. n°. 175) ten opzichte van de administratieve indeeling der residentie Banjoemas.

Met wijziging in zoover van de administratieve indeeling van de residentie Madoera, zijn de controle-afdeelingen Noord- en Zuid-Soemenep tot één controle-afdeeling Soemenep samengevoegd (Ind. St. 1917 n°. 704).

Bij wijze van tijdelijken maatregel is in de residentie Semarang een controleur boven de sterkte in dienst gesteld voor werkzaamheden in het belang van de pestbestrijding in dat gewest (Gouv. Bt. 18 Jan. 1918 n°. 10).

Bij Gouv. Bt. 11 April 1918 n°. 13 (Ind. St. n°. 185) zijn de afdeelingen Stad en Voorsteden van Batavia en Tangerang vereenigd tot één afdeeling Batavia.

BUITENBEZITTINGEN.

Bij Gouv. Bt. 12 April 1918 n°. 45 (Jav. Ct. n°. 32) is bepaald dat, zoolang een tekort aan gezaghebbers bij het binnenlandsch bestuur blijft bestaan, de gezaghebbersplaatsen in de afdeelingen Noord-Nieuw-Guinea (Ternate en onderhoorigheden) en West- en Zuid-Nieuw-Guinea (Amboina) tijdelijk kunnen worden vervuld door ambtenaren met den titel van hulpbestuurder.

Tapanoeli. De standplaats van den controleur der onderafdeeling Groot- en Klein-Mandailing, Oeloe en Pakantan is bij Gouv. Bt. 15 Maart 1918 n°. 15 (Ind. St. n°. 134) verlegd van Tanah Batoe naar Kota Nopan.

Riouw en onderhoorigheden. De met betrekking tot de onderafdeeling Koeantan-districten getroffen tijdelijke maatregelen — zie K. V. 1907, kol. 139 en K. V. 1910, kol. 37 — zijn bij Gouv. Bt. 5 Juli 1917 n°. 52 (Ind. St. n°. 343) bestendigd, terwijl bij dezelfde gelegenheid het tot de onderafdeeling Batanghari-districten (Sumatra's Westkust) behoorend gebied van het voormalig landschap Poetjoe Rantau Indragiri daarvan is afgescheiden en ingelijfd bij eerstgenoemde onderafdeeling.

Atjeh en onderhoorigheden. De bij Gouv. Bt. 21 Jan. 1914 n°. 60 (Ind. St. n°. 87) tot stand gekomen nieuwe indeeling van dit gewest — vgl. K. V. 1914, kol. 70 — onderging eene wijziging bij Gouv. Bt. 24 Juli 1917 n°. 71 (Ind. St. n°. 451).

Westerafdeeling van Borneo. Bij Gouv. Bt. 10 Aug. 1917 n°. 4 is bepaald dat het stroomgebied van de Midden- en Boven- (Embaloeh-) Lebojan-rivier, thans tot de onderafdeeling Boven-Kapoeas behoorende, gerekend van 1 Februari 1917, tijdelijk gevoegd wordt bij de onderafdeeling Semitau.

De bij Gouv. Bt. 4 Febr. 1916 n°. 28 (Ind. St. n°. 172) genomen tijdelijke maatregel tot aanstelling van een gezaghebber ten behoeve van de onderafdeeling Boven-Kapoeas (afd. Sintang) is bij Gouv. Bt. 14 Juli 1917 n°. 27 (Ind. St. n°. 380) bestendigd.

De standplaats van den controleur der onderafdeeling Boven-Matan (afd. Ketapang) is verlegd van Toembangtiti naar Nangah Tajap (Ind. St. 1918 n°. 290).

Ten behoeve van het noordelijk deel van de onderafdeeling Semitau (afd. Sintang) is tijdelijk een posthouder in dienst gesteld (Gouv. Bt. 15 April 1918 n°. 42).

Celebes en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 18 Juni 1917 n°. 43 (Ind. St. n°. 249) is eene wijziging gebracht in de in Ind. St. 1916 n°. 352 opgenomen bestuursindeeling van dit gewest — vgl. K. V. 1916, kol. 84 — voor zooveel betreft de afdeelingen Pare Pare, Mandar en Loewoe, en zijn tevens enkele ten aanzien van dat gewest genomen tijdelijke maatregelen bestendigd.

Als standplaats van den posthouder in de onderafdeeling Saleier (afd. Bonthain) is Benteng (eiland Djampea) instede van Bonerate aangewezen (Ind. St. 1917 n°. 639).

Bij Gouv. Bt. 22 April 1918 n°. 40 (Jav. Ct. n°. 34) is bepaald dat de controleur der onderafdeeling Balanipasche en Binoeangsche Benedenlanden (afd. Mandar) instede van Polewali als standplaats zal hebben Tinamboeng.

De betrekking van controleur der onderafdeeling Goa (afd. Soenggoe Minasa) is bij Gouv. Bt. 26 Maart 1918 n°. 37 (Ind. St. n°. 162) ingetrokken; deze onderafdeeling wordt rechtstreeks door den assistent-resident der genoemde afdeeling bestuurd.

Amboina. Met intrekking in zoover van Ind. St. 1917 n°. 315, zijn bij Gouv. Bt. 7 Maart 1918 n°. 42 (Jav. Ct. n°. 21) op tijdelijken voet ten behoeve van de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea twee ambtenaren in dienst gesteld met den titel van hulpbestuurder.

Ten behoeve van de afdeeling West-Nieuw-Guinea is nog een gezaghebber in dienst gesteld (Ind. St. 1918 n°. 208).

Menado. Krachtens Gouv. Bt. 14 Febr. 1918 n°. 10 (Ind. St. n°. 83) is de opheffing van de afdeeling Bolaang Mongondou en de toevoeging van het gebied daarvan als onderafdeeling aan de afdeeling Menado (zie K. V. 1917, kol. 85) in werking getreden op 1 April 1918.

Timor en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 28 Juli 1917 n°. 26 is bepaald dat het gebied van Noimoeti, hetwelk ingevolge het op 17 Augustus 1916 onderteekend protocol — zie

hoofdst. C, § 1 — op 1 November 1916 door Portugal aan Nederland is overgegeven, gerekend van dien dag geacht wordt deel uit te maken van het zelfbesturend landschap Miomaffo.

De naam van de onderafdeeling Wetar (afd. Zuid-Timor en eilanden) is bij Gouv. Bt. 24 Mei 1918 n°. 47 (Jav. Ct. n°. 44) veranderd in Kisar.

Bali en Lombok. De in K. V. 1916, kol. 85, genoemde maatregel tot inlijving van de landschappen Gianjar en Bangli bij het rechtstreeks bestuurd gebied is op 1 November 1917 in werking getreden (Ind. St. 1917 n°. 518).

b. Algemeene politie.

Voor verschillende wijzigingen in de formatie en de indeeling van de algemeene politie op Java en Madoera zie men Gouv. Btn. 12 Sept. 1917 n°. 44 (Jav. Ct. n°. 75) en 20 Dec. 1917 n°. 22 (Jav. Ct. n°. 104).

Eene hervorming van de algemeene politie in de residentie Pekalongan kwam tot stand bij Gouv. Bt. 7 Aug. 1917 n°. 43 (Ind. St. n°. 479).

Met buitenwerkingstelling in zoover van Gouv. Btn. 18 Oct. 1915 n°. 37 (Ind. St. n°. 598) en 14 Dec. 1915 n°. 31 (Ind. St. n°. 714), zijn gewijzigde bepalingen vastgesteld nopens de samenstelling en de indeeling van het personeel van de algemeene politie op de hoofdplaatsen Batavia (met inbegrip van Meester-Cornelis), Semarang en Soerabaja (Ind. St. 1917 n°. 499 en 1918 n°. 148).

De bij Gouv. Bt. 27 Dec. 1916 n°. 2 genomen tijdelijke maatregel tot uitbreiding van het personeel van de politieschool te Batavia is bij Gouv. Bt. 1 Aug. 1917 n°. 34 (Ind. St. n°. 470) bestendigd.

De sterkte van het personeel der algemeene politie in de gewesten Oostkust van Sumatra, Sumatra's Westkust, Celebes en onderhoorigheden en Bali en Lombok is nader vastgesteld (zie Ind. St. 1917 nos. 264, 337, 384 en 388).

Bij Gouv. Bt. 23 Mei 1918 n°. 48 zijn, met buitenwerkingstelling in zoover van alle daarmede strijdige voorschriften, nieuwe bepalingen vastgesteld betreffende de uniformen, rangaanduidingen, bewapening en uitrusting van het Europeesch personeel der algemeene politie in Nederlandsch-Indië en het inlandsch personeel der algemeene politie op Java en Madoera.

In het belang van de goede werking van het toelatingsbesluit (Ind. St. 1916 n°. 47) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, het personeel der algemeene politie in de gewesten Sumatra's Westkust, Oostkust van Sumatra, Atjeh en onderhoorigheden, Billiton, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado en Riouw en onderhoorigheden uitgebreid (Gouv. Btn. 20 April 1918 nos. 2 en 3; Jav. Ct. n°. 34).

c. Gewapende politie.

Bij Gouv. Bt. 17 Dec. 1917 n°. 41 is, op tijdelijken voet, de sterkte van de gewapende politie in de residentiën Ternate en onderhoorigheden en Amboina uitgebreid.

§ 2. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK ZELFBESTUUR.

Decentralisatiebesluit; locale raden-ordonnantie. Bij Ord. van 12 Juni 1917 (Ind. St. n°. 242) is eene nadere wijziging gebracht in de in Ind. St. 1905 n°. 181 opgenomen locale raden-ordonnantie.

In aansluiting met de op 1 Januari 1918 (Ind. St. 1917 n°. 584) in werking getreden herziening van het decentralisatiebesluit (Ind. St. 1917 n°. 43) — vgl. K. V. 1917, kol. 87 — is laatstgemelde ordonnantie nog gewijzigd bij Ord. van 25 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 585) en zijn tevens overgangsbepalingen vastgesteld ten aanzien van de benoembaarheid en verkiesbaarheid tot lid van een localen raad van personen, die niet den staat van Nederlandsch onderdaan bezitten. Ook de kiesordonnantie (Ind. St. 1908 n°. 53) onderging, met het oog op een en ander, nadere wijziging bij Ord. van 25 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 586).[1])

Plaatselijke raden. Bij de Ordn. in Ind. St. 1917 nos. 266, 282, 283, 284 en 285 en 1918 nos. 310, 312, 320, 322, 324 en 326 zijn voor de afdeelingshoofdplaatsen Salatiga, Tebingtinggi, Bindjai, Tandjoengbalai, Pematang Siantar, Fort de Kock, Sawahloento, Pasoeroean, Probolinggo, Modjokerto en Madioen gemeenteraden ingesteld, terwijl de eerste begrootingen voor de nieuwe gemeenten zijn vastgesteld bij de Ordn. in Ind. St. 1917 nos. 267, 287, 288, 289 en 290 en 1918 nos. 311, 313, 321, 323, 325 en 327. In verband met de instelling van de gemeente Salatiga is bij Ord. van 25 Juni 1917 (Ind. St. n°. 268) voor het gewest Semarang eene wijziging gebracht in de regeling der uitkeering naar reden van het aantal hoofdgeldplichtigen.

Driejaarlijksche aftreding van raadsleden; verkiezingen. Gedurende het verslagjaar had de driejaarlijksche aftreding plaats van de helft der benoemde leden van de gewestelijke raden van Batavia, de Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Soerabaja, Pasoeroean, Kedoe en Kediri. In de opengevallen plaatsen werd opnieuw door benoeming voorzien.

Voor de vervulling van de in het verslagjaar wegens periodieke aftreding opengevallen plaatsen van gekozen leden in de gemeenteraden van Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg is door verkiezingen voorzien.

Bij Ord. van 25 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 587), juncto Ord. van 14 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 724), is overgegaan tot de invoering van verkiezingen voor de niet-Europeesche leden van gemeenteraden, tot uitbreiding van het aantal der leden en wijziging van de samenstelling van bedoelde raden.

Met ingang van 1 Januari 1918 zijn de in Ind. St. 1908 n°. 125 opgenomen voorschriften ter uitvoering van de kiesordonnantie, enz. gewijzigd (Ind. St. 1917 n°. 588).

Met afwijking in zoover van art. 10 van de locale radenordonnantie, is bij Ord. van 26 Juni 1917 (Ind. St. n°. 299) voor enkele gemeenteraden eene wijziging gebracht in het tijdstip van periodieke aftreding van leden, in verband met de voorgenomen uitbreiding van het stelsel van verkiezingen voor leden dier raden.

Instelling van het ambt van burgemeester. Met gebruikmaking van de bij K. B. 17 Maart 1916 n°. 55 (Ind. St. n°. 506) verleende bevoegdheid, is bij Ord. van 12 Juni 1917 (Ind. St. n°. 243) het ambt van burgemeester ingesteld voor de hoofdplaatsen Bandoeng en Medan, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 50 (Ind. St. n°. 244) de bezoldiging van die titularissen is vastgesteld. Voor zooveel de hoofdplaats Medan betreft, treedt die ordonnantie in werking 21 April 1918 (Ind. St. 1918 n°. 195).

Aan locale gebiedsdeelen in beheer gegeven zaken. Bij Ord. van 29 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 537) zijn enkele bemoeiingen voortvloeiende uit de bij Ord. in Ind. St. 1917 n°. 160 vastgestelde voorschriften betreffende den opslag en het bezit van licht ontvlambare vloeistoffen aan de locale raden opgedragen.

Bij Ord. van 4 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 602) is eene voorziening getroffen omtrent het optreden van de brandweer in ressorten van locale raden, waarbinnen terreinen onder militair of marine-beheer zijn gelegen.

Bij Gouv. Bt. 4 Jan. 1918 n°. 25 (Ind. St. n°. 3) zijn de

…wijzing van de Mohammedaansche en Chineesche …ng van art. 73 der kies-ordonnantie als …merkt, zie men Ind. St. 1917 n°. 668.

algemeene ontvangers van 's lands kas te Bandoeng en Cheribon ontheven van de opdracht tot het ontvangen, bewaren en betalen van gelden onderscheidenlijk voor het gewest Preanger-Regentschappen en de gemeenten Bandoeng en Cheribon.

Bij Gouv. Bt. 21 Febr. 1918 n°. 24 (Ind. St. n°. 99) is het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra ontheven van het beheer over de aan dat gebied in beheer gegeven zaken, gelegen binnen de grenzen van het haventerrein te Belawan.

De Ord. van 22 Febr. 1907 (Ind. St. n°. 135), houdende afzondering van geldmiddelen voor het gewest Besoeki uit de algemeene geldmiddelen van Nederlandsch-Indië en instelling van een gewestelijken raad van Besoeki, is gewijzigd bij Ord. van 12 April 1918 (Ind. St. n°. 188) in verband met de instelling van een havenbedrijf te Banjoewangi.

Afgezonderde geldmiddelen. Ten behoeve van de gemeenten Salatiga, Tebingtinggi, Bindjai, Tandjoengbalai, Pematang Siantar, Fort de Kock, Sawahloento, Pasoeroean, Probolinggo, Modjokerto en Madioen is uit de koloniale geldmiddelen afgezonderd onderscheidenlijk f 19 800, f 10 530, f 11 640, f 13 963, f 5700, f 12 150, f 2800, f 31 068, f 28 123, f 24 875 en f 28 175, onder gelijktijdige vermindering van de voor het gewest Semarang en het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra afgezonderde geldmiddelen onderscheidenlijk met f 4585 en f 28 033 (Ind. St. 1917 nos. 266 en 286).

Verhoogd werden de geldmiddelen, afgezonderd voor het gewest Pasoeroean (Ind. St. 1917 n°. 356) (ter tegemoetkoming in de kosten van het onderhoud van eenige aan dat gewest in beheer overgedragen kunstwerken), de gemeenten Soekaboemi en Magelang (Ind. St. 1917 n°. 357) (in verband met de afschaffing van de heerendiensten aan en ten behoeve van de wegen, enz. in die gemeenten), de residentie Madioen (Ind. St. 1917 n°. 358) (in verband met de plaats gehad hebbende indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering der locale werken), de gemeente Medan (Ind. St. 1917 n°. 359) (ter tegemoetkoming in de kosten van het onderhoud van de gebouwen voor den localen technischen dienst), de gemeente Cheribon (Ind. St. 1917 n°. 360) (in verband met de afschaffing van de heerendiensten aan en ten behoeve van de wegen in dat gebiedsdeel), het gewest Semarang (Ind. St. 1917 n°. 390) (in verband met de indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering der locale werken), het cultuurgebied der Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1917 n°. 392) (ter tegemoetkoming in de kosten van het onderhoud van eenige aan dat gebiedsdeel in beheer overgedragen wegen en wegvakken), het gewest Cheribon (Ind. St. 1917 n°. 393) (ter voorziening in verschillende behoeften) en de gemeente Salatiga (Ind. St. 1918 n°. 7) (in verband met de indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering van locale werken).

Het geheele bedrag van de op den voet van art. 68*a*, al. 1, van het Regeeringsreglement voor gewesten en gedeelten van gewesten bij wijze van vaste uitkeering afgezonderde geldmiddelen steeg door deze verminderingen en verhoogingen van f 4 995 593 tot f 5 353 989, ongerekend de uitkeering aan de gemeente Makasser van een aandeel in de ruwe opbrengst van de belasting op het slachten van buffels, runderen, paarden en tamme varkens, voor zoover die belasting wordt verkregen uit de slacht van runderen, buffels en paarden, waarvan het bedrag voor 1918 op f 3000 is geraamd.

Ter tegemoetkoming aan de gemeente Meester-Cornelis is, ten behoeve van de opheffing van de marktgerechtigdheid van den aldaar gelegen geprivilegieerden pasar en de verbetering van de pasartoestanden te dier plaatse, boven de begrooting een krediet van f 200 000 geopend (Ind. St. 1917 n°. 609).

Locale belastingen. Bij Ord. van 19 Juni 1918 (Ind. St. n°. 319) is, door wijziging van de ordonnantie in Ind. St. 1908 n°. 298, regelende de heffing eener inkomstenbelasting, de ordonnantie in Ind. St. 1907 n°. 182, regelende de heffing van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten op Java en Madoera, de ordonnantie in Ind. St. 1907 n°. 183, regelende eene zelfde heffing in de gewesten buiten Java en Madoera en de ordonnantie in Ind. St. 1914 n°. 130, regelende de heffing van de algemeene belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inlandsche bevolking in de gewesten buiten Java en Madoera, eene nadere regeling tot stand gekomen van de verplichting van de landsadministratie en van de locale raden tot verstrekking over en weer van gegevens betreffende belastingen naar het inkomen.

Door de Regeering werden goedgekeurd: de verordeningen tot heffing eener belasting op honden op verschillende plaatsen in de gewesten Batavia (buiten de gemeenten Batavia, Buitenzorg en Meester-Cornelis) en Pekalongan (buiten de gemeenten Pekalongan en Tegal) en in de gemeenten Salatiga, Soekaboemi, Pematang Siantar en Tebingtinggi (Jav. Ct. 1917 nos. 52*a*, 91 en 104*a* en 1918 nos. 18, 51 en 53);

de verordeningen tot heffing eener motorrijtuigenbelasting in het gewest Preanger-Regentschappen en in de gemeenten Salatiga en Makasser (Jav. Ct. 1917 nos. 99 en 104*a* en 1918 n°. 55);

de verordeningen tot invoering van eene belasting op het houden van openbare vermakelijkheden in het gewest Besoeki en in de gemeenten Salatiga en Pematang Siantar (Jav. Ct. 1917 nos. 84 en 104*a* en 1918 n°. 45);

de verordeningen tot het heffen van eene belasting op den verkoop van sterken drank in het klein in de gemeenten Makasser, Salatiga en Pekalongan en in de gewesten Kediri (buiten de gemeenten Kediri en Blitar) en de Preanger-Regentschappen (buiten de gemeenten Bandoeng en Soekaboemi) (Jav. Ct. 1917 nos. 99, 104*a*, 104, 102 en 1918 n°. 6);

de verordening tot heffing en invordering eener belasting op den verkoop van saguweer en brom in de gemeente Makasser (Jav. Ct. 1918 n°. 26);

de verordening tot heffing van eene belasting op het gebruik maken van wegen met vervoermiddelen in de gemeente Buitenzorg (Jav. Ct. 1918 n°. 11);

de verordening tot heffing eener rij- en voertuigenbelasting in de gemeente Padang (Jav. Ct. 1917 n°. 76);

de verordeningen tot heffing eener gemeentelijke inkomstenbelasting in de gemeenten Soerabaja en Buitenzorg (Jav. Ct. 1918 nos. 3 en 49);

de verordeningen op eene (nieuwe) wegenbelasting in de gewesten Semarang (buiten de gemeente Semarang), Bantam en Kediri (Jav. Ct. 1917 nos. 57, 76 en 99);

de verordening tot heffing van eene belasting onder den naam van bouwvergunningsrecht in de gemeente Padang (Jav. Ct. 1918 n°. 55);

de verordeningen tot heffing van 20 opcenten op de hoofdsom van de inkomstenbelasting in het gewest Pekalongan buiten de gemeenten Pekalongan en Tegal (Jav. Ct. 1917 n°. 93), van 10 opcenten op de hoofdsom van de inkomstenbelasting in de gemeente Soekaboemi (Jav. Ct. 1918 n°. 23), van 10 opcenten op de aanslagen in de inkomstenbelasting van f 27 en hooger in de gemeente Meester-Cornelis (Jav. Ct. 1918 n°. 2), van 10 opcenten op de aanslagen in de inkomstenbelasting van boven f 89,25 en hooger in de gemeente Cheribon (Jav. Ct. 1918 n°. 4) en van 10 opcenten op de aanslagen in de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten op Java en Madoera van meer dan f 13,32 in de gemeente Meester-Cornelis (Jav. Ct. 1918 n°. 2);

de verordeningen tot heffing van 10 en 40 opcenten op de hoofdsom der verpondingsbelasting in de gemeenten Soekaboemi en Cheribon (Jav. Ct. 1918 nos. 18 en 55) en van 20 opcenten op de aanslagen in de personeele belasting van boven f 59,40 in de gemeente Cheribon (Jav. Ct. 1918 n°. 4);

de verordeningen tot heffing van 30 opcenten op de hoofdsom van de personeele belasting en van de verponding in de gemeente Salatiga (Jav. Ct. 1917 n°. 93) en van 20 opcenten op de hoofdsom van de personeele belasting en van de verponding in het gewest Banjoemas (Jav. Ct. 1917 n°. 93);

de verordeningen van de gemeente Batavia tot bestendiging gedurende 1918 van de verhooging van de belasting op de openbare vermakelijkheden met 10 % (Jav. Ct. 1917 n°. 99), tot heffing van 10 buitengewone opcenten gedurende 1918 op de hoofdsom van de verponding (Jav. Ct. 1917 n°. 99) en tot heffing van 10 buitengewone opcenten gedurende 1918 op de aanslagen in de inkomstenbelasting van f 444,75 en hooger (Jav. Ct. 1917 n°. 99);

de wijzigingen van de verordeningen tot het heffen van

eene belasting op het houden van openbare vermakelijkheden in de gemeenten Pekalongan, Batavia, Soekaboemi, Meester-Cornelis en Cheribon (Jav. Ct. 1917 nos. 62, 80, 100 en 1918 nos. 2 en 4), van de verordening tot het heffen van eene belasting op den verkoop van sterken drank in het klein in de gemeenten Medan en Kediri (Jav. Ct. 1917 nos. 76 en 95), van de verordening tot het heffen eener belasting op honden in de gemeente Malang (Jav. Ct. 1918 n°. 51) en tot wijziging en aanvulling van de straatgeldverordening in de gemeente Buitenzorg (Jav. Ct. 1918 n°. 49).

Gemeentelijke en gewestelijke geldleeningen. Bekrachtigd werden de hieronder nader omschreven besluiten van gewestelijke en gemeenteraden, strekkende tot het aangaan van geldleeningen.

Gewestelijke of gemeenteraad van:	Bedrag der leening.	Bestemming van de opbrengst der leening.	Ordonnantie ter goedkeuring in Ind. St.
Makasser.	f 500 000	Voor verschillende doeleinden.	1917 n°. 314
Makasser.	50 000	Bouw van een raadhuis en van twee pasarloodsen.	1917 n°. 355
Kediri.	750 000	Bouw van marktloodsen en verbetering van het marktwezen in het gewest Kediri.	1917 n°. 570[1])
Batavia.	400 000	Aanleg en verbetering van drinkwaterleidingen en aankoop van benoodigde gronden.	1917 n°. 608
Meester-Cornelis.	700 000	Voor verschillende doeleinden.	1917 n°. 624
Batavia.	4 500 000	Voor verschillende doeleinden.	1917 n°. 627
Magelang.	16 000	Bouw van twee woningen voor gemeente-ambtenaren ter hoofdplaats.	1917 n°. 643
Meester-Cornelis.	300 000	Voor verschillende doeleinden.	1917 n°. 697
Kediri.	14 000	Bouw van dienstwoningen voor de gemeente-ambtenaren.	1917 n°. 717
Batavia.	280 000	Ter betaling van de koopsom van de over te nemen werken of inrichtingen behoorende tot het zoogenaamde „Decapark".	1917 n°. 718

1) Met intrekking van de Ord. in Ind. St. 1917 n°. 193. Eene wijziging van het bij Ord. in Ind. St. 1917 n°. 570 bekrachtigd besluit is goedgekeurd bij Ord. van 6 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 706).

Gewestelijke of gemeenteraad van:	Bedrag der leening.	Bestemming van de opbrengst der leening.	Ordonnantie ter goedkeuring in Ind. St.
Cheribon.	f 200 000	Ten behoeve van den bouw van pasarloodsen, aankoop van pasarterreinen, inrichting van een grondbedrijf en het aanbrengen van verkeersverbeteringen.	1917 n°. 745
Padang.	300 000	Overneming van het particulier pasarbedrijf.	1917 n°. 751
Pasoeroean.	250 000	Bouw, vernieuwing en verbetering van pasarloodsen en uitbreiding van pasarterreinen in het gewest Pasoeroean.	1918 n°. 55
Batavia.	150 000	Kredietverleening ten behoeve van den bouw van marktloodsen in de afdeeling Krawang.	1918 n°. 121
Semarang.	600 000	Voor verschillende doeleinden.	1918 n°. 238
Malang.	500 000	Ten behoeve van de exploitatie van bouwterreinen binnen de gemeente, den bouw van een pasar en van een gemeentehuis.	1918 n°. 247

Bij Ord. van 22 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 681) is bekrachtigd het besluit van den gemeenteraad van Bandoeng, houdende aanvulling van het bij Ord. in Ind. St. 1917 n°. 162 goedgekeurde besluit van dien raad tot het aangaan van eene geldleening groot f 600 000.

Bij Ordn. van 5 Juli 1917 (Ind. St. nos. 340 en 344) is de duur der door de gemeente Batavia onderscheidenlijk met de Nederlandsche Handelmaatschappij en de Nederlandsch-Indische Handelsbank gesloten overeenkomsten tot het aangaan van eene geldleening (zie K. V. 1913, kol. 78 en K. V. 1914, kol. 74) nader met één jaar verlengd.

Verrichtingen der locale raden. Hieromtrent zij verwezen naar het eerlang uit te geven afzonderlijk verslag.

§ 3. INLANDSCH BESTUUR.

Het benoemingsreglement voor den inlandschen bestuursdienst (vgl. K. V. 1915, kol. 93) onderging eene nadere wijziging bij Gouv. Bt. 29 Mei 1917 n°. 64 (Bijbl. Ind. St. n°. 8815), terwijl bij dezelfde gelegenheid (Ind. St. 1917 n°. 220), met buitenwerkingstelling in zoover van Gouv. Bt. 20 Jan. 1914 n°. 70 (Ind. St. n°. 52), eene regeling is getroffen met betrekking tot de bezoldiging van de candidaat-inlandsche bestuursambtenaren.

Bij Gouv. Bt. 30 Juli 1917 n°. 3 (Bijbl. Ind. St. n°. 8802) zijn voorschriften gegeven betreffende de eischen van indienststelling, de aanwijzing, de opleiding en de bezoldiging van candidaat-inlandsche bestuursambtenaren, bestemd voor de hoogere betrekkingen bij den inlandschen bestuursdienst. Deze voorschriften zijn aangevuld bij Gouv. Bt. 20 Dec. 1917 n°. 57 (Bijbl. Ind. St. n°. 8908).

In verband met de wettelijke vaststelling van den aanvang der meerderjarigheid van tot de inlandsche en met deze gelijkgestelde bevolking van Nederlandsch-Indië behoorende personen (Ind. St. 1917 n°. 738), is het reglement op de verkiezing, de schorsing en het ontslag van de hoofden der inlandsche gemeenten op Java en Madoera bij Ord. van 4 Juni 1918 (Ind. St. n°. 277) gewijzigd.

Java en Madoera.

Eene nadere regeling van de inkomsten der onderdistrictshoofden op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden, kwam tot stand bij Gouv. Bt. 12 Juli 1917 n°. 22 (Ind. St. n°. 365).

Bij Gouv. Bt. 24 Sept. 1917 n°. 30 (Ind. St. n°. 582) is bepaald dat de desa Tjakroe (met uitzondering van het gehucht Kebonnan) van het onderdistrict Tekong (distr. Loemadjang, res. Pasoeroean) wordt afgescheiden en gevoegd bij het onderdistrict Kentjong (distr. Poeger, res. Besoeki).

Bij Gouv. Bt. 16 April 1918 n°. 4 (Ind. St. n°. 201) zijn de betrekkingen van patih van de districten Tjilegon, Anjer, Kramatwatoe, Menes, Tjaringin en Tjibalioeng (res. Bantam) ingetrokken en zullen die districten wederom worden toegevoegd aan het ambtsgebied van den patih van de districten Serang, Tjiroeas, Pontang, Tjikande, Pandeglang, Tjiomas, Kolelet en Tjimanoek.

Nopens de in 1917 plaats gehad hebbende samenvoegingen en splitsingen van desa's komen opgaven voor in tabel II van bijlage G.

Buitenbezittingen.

Bij Gouv. Bt. 30 Juli 1917 n°. 3 (Jav. Ct. n°. 64) is bepaald dat jongelieden, die in het bezit zijn van een getuigschrift van het eindexamen van de tweede afdeeling eener opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, kunnen worden bestemd voor de hoogere betrekkingen bij den inlandschen bestuursdienst in de buitenbezittingen.

Atjeh en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 28 Dec. 1917 n°. 36 (Ind. St. n°. 752) is bepaald dat uit de opgave van landschappen behoorende tot de onderafdeeling Meulaboh der afdeeling Westkust van Atjeh (Ind. St. 1914 n°. 87) vervalt het landschap Tripa, in verband met zijne samenvoeging met het landschap Seunagan (zie § 3 van hoofdst. C).

Oostkust van Sumatra. Met ingang van 1 October 1917 is de betrekking van hoofd der Tobaneezen in de onderafdeelingen Simeloengoen en de Karolanden (zie K. V. 1916, kol. 92) ingetrokken (Ind. St. 1918 n°. 81).

Banka en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 7 Sept. 1917 n°. 6 (Ind. St. n°. 550) zijn — met buitenwerkingstelling in zoover van Ind. St. 1913 n°. 335 — op tijdelijken voet 10 mandoers (bij de demangs) in dienst gesteld.

Celebes en onderhoorigheden. Boven het voor dit gewest toegestaan aantal van 40 inlandsche bestuursassistenten (Ind. St. 1916 n°. 352 en 1917 n°. 249) is bij Gouv. Bt. 22 April 1918 n°. 40 (Jav. Ct. n°. 34) ten behoeve van elk der onderafdeelingen Bonthain en Djeneponto een zoodanige beambte tijdelijk in dienst gesteld.

Ternate en onderhoorigheden. De in K. V. 1916, kol. 92, vermelde tijdelijke maatregel tot indienststelling van een districtshoofd ten behoeve van het bestuur over de Obi-eilanden (onderafdeeling Batjan), met standplaats Laiwoei, is bij Gouv. Bt. 23 Juni 1917 n°. 54 (Ind. St. n°. 265) bestendigd.

Bij Gouv. Bt. 24 Juli 1917 n°. 69 (Ind. St. n°. 449) is de resident van dit gewest bevoegd verklaard tot benoeming, schorsing en ontslag van het hoofd, met den titel van kapitein, der zoogenaamde Makassaren en alle andere inboorlingen van den Nederlandsch-Indischen archipel op het gouvernementsgebied van het eiland Ternate verblijf houdende.

Bij Gouv. Bt. 14 Aug. 1917 n°. 71 (Ind. St. n°. 495) is te Sanana (onderafd. Soela-eilanden, afd. Batjan) een hoofd van alle gouvernementsonderhoorigen aldaar in dienst gesteld.

Timor en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 14 Dec. 1917 n°. 46 (Ind. St. n°. 726) is het landschap Koepang, na uitbreiding met enkele gebiedsdeelen, tot een nieuw landschap onder denzelfden naam gevormd.

Bij wijze van tijdelijken maatregel is boven het ten behoeve van eenige onderafdeelingen in dit gewest toegestane aantal van 12 bestuursassistenten — vgl. K. V. 1917, kol. 94 — ten dienste van elke der onderafdeelingen Noord-Midden-Timor en Zuid-Midden-Timor (afd. Noord- en Midden-Timor) nog een zoodanige assistent in dienst gesteld (Gouv. Btn. 28 Aug. 1917 n°. 32 en 30 Maart 1918 n°. 71).

Nopens de samenvoeging van eenige landschappen in dit gewest zie men § 20 van hoofdst. C.

§ 4. BESTUUR OVER VREEMDE OOSTERLINGEN.

Bij Gouv. Bt. 13 Oct. 1917 n°. 27 (Ind. St. n°. 615) is bepaald dat het hoofd der Chineezen te Djambi den titel van luitenant of kapitein zal voeren.

Te Idi (Atjeh en onderhoorigheden) is een luitenant der Chineezen in dienst gesteld (Ind. St. 1918 n°. 47).

Bij Gouv. Bt. 16 April 1918 n°. 19 (Ind. St. n°. 203) is bepaald dat het hoofd der Bengaleezen te Soerabaja voortaan den titel zal voeren van kapitein der Bengaleezen, en dat hij tevens zal optreden als hoofd van andere oostersche vreemdelingen, die geen Chineezen of Arabieren zijn.

Bij Ord. van 4 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 63) is de publicatie van 22 Maart 1851, vastgesteld bij art. 1 van het besluit van dien dag n°. 3, houdende vaststelling van eene instructie voor den kapitein en de luitenants der Chineezen te Makasser ingetrokken. Bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 53 (Ind. St. n°. 64) zijn de ambten van luitenant der Chineezen te Maros, Balangnipa en Bonthain (gouv. Celebes en onderhoorigheden) ingetrokken, terwijl is bepaald dat het Chineesche bestuur ter hoofdplaats Makasser bestaat uit 1 kapitein en 2 luitenants.

Door de betrokken gewestelijke raden zijn de grenzen bepaald van de wijken voor Chineezen te Tjilegon en Rangkasbitoeng (res. Bantam) (Jav. Ct. 1917 n°. 6) en te Garoet en Tjimahi (res. Preanger-Regentschappen) (Jav. Ct. 1917 n°. 6).

§ 5. BIJZONDERE ONDERWERPEN.

Emigratie van Javanen en Soendaneezen naar de buitenbezittingen. Omtrent de proefnemingen ter koloniseering van landstreken in de Lampongsche districten met van Java afkomstige gezinnen en met de overbrenging van Soendaneesche gezinnen naar de onderafdeeling Redjang der afdeeling Lebong van de residentie Benkoelen, worden de volgende bijzonderheden ontleend aan de over 1917 door de leiders dier proefnemingen uitgebrachte verslagen.

Uit Keboemen kwamen uit eigen beweging naar het kolonisatieterrein in de Lampongsche districten 55 gezinnen, terwijl 33 van verschillende ondernemingen afkomstige koelies, wier arbeidsovereenkomst was afgeloopen, zich op het terrein vestigden. Het bevolkingscijfer steeg van 7677 tot 7888; het aantal sterfgevallen bedroeg in 1917 293 (3.72 %), tegen 203 (2.65 %) in 1916, terwijl het geboortecijfer in het verslagjaar minder gunstig was dan in 1916.

De toestand van den veestapel was bevredigend. Onder het gekruiste vee hadden de volgende veranderingen plaats: geboren 407 stuks, verkocht 167 stuks, gestorven 26 stuks, alzoo eene toeneming met 214 stuks.

De oogst der padi van de natte en droge velden bedroeg 38 000 pikol, tegen 1000 pikol in 1916; een vrij gunstig cijfer, niettegenstaande een deel van den aanplant verloren ging door een muizenplaag. Door het gereedkomen van enkele irrigatiewerken werden eenige desa's in staat gesteld om op de tevoren waardelooze gronden sawahs aan te leggen, welke een ruim beschot opleverden.

In den oostmoeson werd vrij veel tabak geplant, doch overigens werd niet aangedrongen op den aanplant van droge gewassen, wijl de kolonisten op de naburige ondernemingen eene ruime verdienste konden vinden.

Naarmate de irrigatiewerken vorderen en daardoor de bevloeibare sawah-oppervlakte zich uitbreidt nemen ook bloei en welvaart van de kolonie toe; er heerscht dan ook eene tevreden stemming onder de kolonisten en meer en meer hechten zij zich aan hun grondbezit, terwijl uit de streken op Java van waar zij afkomstig zijn verscheidene gezinnen zich voor de kolonie aanmelden.

In het verslagjaar werden geen rechtstreeksche pogingen gedaan om nieuwe emigranten van Java voor de kolonies in de onderafdeeling Redjang aan te werven. Verschillende verlofgangers, die voor een korten tijd naar Java vertrokken, kwamen met vele nieuwe landverhuizers terug. Een viertal personen kwam op eigen kosten van Java. Het bevolkingscijfer steeg van 821 tot 831; het aantal sterfgevallen bedroeg 14, tegen 34 in 1916.

De ladangbouw geraakte eenigszins op den achtergrond, omdat veel aandacht werd besteed aan de uitbreiding van de bestaande sawahvelden. De padi-oogst van de sawahs was dan ook zeer gunstig (8207 pikol, tegen 2831 pikol in 1916): aan ladang-padi werd geoogst 735 pikol, tegen 1138 pikol in 1916.

Door het in groote hoeveelheden aanplanten van tweede gewassen wisten de kolonisten zich mede ruime verdiensten te verschaffen. De theecultuur werd aanhoudend uitgebreid; de koffietuinen verkeerden in goeden staat. Behalve deze gewassen werden nog kapokboomen en vooral vruchtboomen aangeplant.

Het aantal runderen en geiten verminderde, omdat vele dieren wegens gebrek aan voldoende rijst werden verkocht.

Het fokken van pluimvee leverde eene ruime bijverdienste op. De goudvisch-kweekerij werd met vrucht voortgezet.

Hoewel één der kolonies een eenigszins moeilijken tijd doormaakte, liet de tevredenheid der emigranten niets te wenschen over.

Het verblijf van de kolonisten, die uitnemende sawahbewerkers zijn, oefent op de inheemsche bevolking een gunstigen invloed uit.

Grenzen van plaatsen. Met buitenwerkingstelling of wijziging van Gouv. Btn. 24 Febr. 1905 n°. 31 (Ind. St. n°. 155), 3 Mei 1904 n°. 22 (Ind. St. n°. 228) en 17 Maart 1891 n°. 8 (Ind. St. n°. 80) zijn bij Gouv. Btn. 12 Oct. 1917 n°. 41 (Ind. St. n°. 613), 15 Oct. 1917 n°. 18 (Ind. St. n°. 621) en 11 Juni 1918 n°. 44 (Ind. St. n°. 294) onderscheidenlijk de grenzen van de gewestelijke hoofdplaats Bandoeng, van de afdeelingshoofdplaats Blitar (Kediri) en van de afdeelingshoofdplaats Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) nader vastgesteld. De grenzen van de onderafdeelingshoofdplaatsen Tandjoengbalai en Pematang Siantar zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 30 Oct. 1917 n°. 5 (Ind. St. n°. 641).

Door den directeur van binnenlandsch bestuur zijn de grenzen vastgesteld van de hoofdplaatsen Soerakarta, Klaten, Wonogiri en Karanganjar (res. Soerakarta) (Bijbl. Ind. St. n°. 8876) en van de hoofdplaats Pasoeroean (Bijbl. Ind. St. n°. 8995).

Bestrijding van drankgebruik. Tot tegengang van het misbruik van sterken drank zijn voorzieningen getroffen door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden (Jav. Ct. 1917 n°. 99), de gewestelijke raden van Madioen (Jav. Ct. 1917 n°. 30) en Kediri (Jav. Ct. 1917 n°. 98) en de gemeenteraden van Tegal (Jav. Ct. 1917 n°. 14), Kediri (Jav. Ct. 1917 n°. 30) en Makasser (Jav. Ct. 1917 n°. 102).

Bij Gouv. Bt. 6 Dec. 1917 n°. 43 (Ind. St. n°. 705) is bepaald dat de in Ind. St. 1915 n°. 133 opgenomen regeling nopens den invoer van alcoholische dranken in Celebes en onderhoorigheden op 11 December 1917 in werking treedt.

Motorrijtuigen. In Juni 1917 (zie Jav. Ct. 1917 n°. 75) zijn door den directeur van binnenlandsch bestuur voorschriften vastgesteld omtrent de afmetingen, de kleur en het aanbrengen en verlichten der nummers voor motorrijtuigen.

Met wijziging in zoover van Gouv. Bt. 22 Juni 1917 n°. 46 (Ind. St. n°. 261) is bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1917 n°. 1 (Ind. St. n°. 534) bepaald, dat het bij Ord. van 14 Febr. 1917 (Ind. St. n°. 73) juncto Ord. van 26 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 589) — vgl. K. V. 1917, kol. 96 — vastgestelde motorreglement op 1 October 1917 in werking treedt.

Ontvlambare vloeistoffen. Voor de voorschriften betreffende het verpakken, verzegelen, waarmerken, opzenden, onderzoeken en verdere behandeling van monsters van opgeslagen vloeibare stoffen, van welke vermoed wordt dat zij onderworpen zijn aan de bepalingen in Ind. St. 1917 n°. 160 (zie K. V. 1917, kol. 96), zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8858.

Reizen. In het belang van handel en verkeer zijn bij Ord. van 23 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 33) de voor verschillende gewesten der buitenbezittingen van kracht zijnde regelingen op het reizen herzien.

II. PERSOONLIJKE DIENSTEN.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

In 1917 zijn in de residentie Soerabaja 900 dagdiensten gevorderd ten behoeve van het verrichten van zware herstellingen aan bevloeiingswerken, aangezien daarvoor op behoorlijke voorwaarden geen of niet in voldoenden getale vrije werklieden te verkrijgen waren.

Nopens de opbrengst in 1917 van het door de heerendienstplichtige bevolking verschuldigd hoofdgeld (Ind. St. 1914 n°. 313) zijn opgaven verstrekt in bijlage H. Daaruit blijkt, dat de aanslag f 9 406 872 bedroeg, van welk bedrag bij het einde van het jaar f 9 403 363 was aangezuiverd, zoodat, na aftrek van de aan de desahoofden toekomende 8 % collecteloon, zuiver overbleef f 8 651 094.

De inning van het hoofdgeld gaf alleen moeilijkheden in de residentiën Semarang en Rembang, waar het hoofdgeld van de aanhangers van de Samin-leer gerechtelijk moest worden ingevorderd.

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

Bij Ord. van 12 Maart 1918 n°. 37 (Ind. St. n°. 127) is, naar aanleiding van de door het lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer J. H. Liefrinck ingestelde onderzoekingen naar den druk der heerendiensten, het maximum aantal dagen arbeid, dat in één jaar per heerendienstplichtige gevorderd kan worden van de mannelijke inlandsche bevolking van de residentie Palembang verminderd van 52 tot 35.

Bij Gouv. Bt. 25 Aug. 1917 n°. 7 (Ind. St. n°. 519) is de heerendienstplicht voor Chineezen in enkele gedeelten der residentie Westerafdeeling van Borneo afgeschaft. In verband hiermede is bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 520) ingetrokken de Ord. van 8 April 1884 (Ind. St. n°. 60), waarbij eene strafbepaling in het leven is geroepen tegen nalatigheid of onwilligheid in het verrichten van persoonlijke diensten, waartoe de Chineesche bevolking in de voormalige afdeeling Montrado van genoemd gewest verplicht was.

De opgaven over 1917 van het aantal heerendienstplichtigen in de gewesten der buitenbezittingen, waar heerendienstregelingen werken, en omtrent den aard en omvang van den door hen verrichten arbeid, zijn opgenomen in bijlage J.

Voor zooveel uit die opgaven blijkt, zijn in verscheidene gewesten minder dagdiensten verricht dan in 1916. Wat de gewesten betreft, waar de dienstverrichting grooter was dan in 1916, wordt aangeteekend, dat zulks voornamelijk is toe te schrijven aan meer arbeid voor aanleg, onderhoud en herstelling van wegen, bruggen, duikers, mijlpalen, dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.

Tewerkstelling van heerendienstplichtigen op verderen af-

stand van hunne woningen dan het daarvoor aangenomen maximum vond plaats in Benkoelen, de Lampongsche districten, Celebes en onderhoorigheden en Menado.

Plaatsvervanging en afkoop van heerendiensten kwamen ook in het verslagjaar veelvuldig voor.

De aanslag van de ter hoofdplaats Benkoelen geheven belasting, in de plaats tredende voor vrijstelling van den arbeid aan wegen aldaar (Ind. St. 1874 n°. 276, juncto 1876 n°. 58) bedroeg in 1917 voor inlanders f 3692 en voor Chineezen en andere vreemde oosterlingen f 658, van welke bedragen in dat jaar onderscheidenlijk f 2212,70 en f 338 werd geïnd.

III. LANDELIJKE INKOMSTEN.

Landrente (in de gouvernementslanden op Java en Madoera). Behalve in de tot het Staatsdomein teruggebrachte particuliere landerijen Kandanghaoer en Indramajoe-West der residentie Cheribon en in het in de residentie Batavia gelegen voormalig particulier land Angke Kapok, waar onderscheidenlijk de in Ind. St. 1911 n°. 638 en Ind. St. 1914 n°. 315 opgenomen afzonderlijke regelingen werken, in de residentie Preanger-Regentschappen (met uitzondering van een negental districten), in welk gewest die aanslag overigens nog geregeld bleef op den voet van Ind. St. 1896 n°. 126, juncto 1906 n°. 188 en 1909 n°. 591, zoomede in een aantal districten der residentiën Madioen, Rembang, Soerabaja, Madoera, Pekalongan en Cheribon, waar, in afwachting van de verdere invoering der nieuwe regeling, de aanslag weder geregeld werd volgens de in October 1905 verstrekte voorschriften (zie K. V. 1907, kol. 151), geschiedden de aanslag en de inning overeenkomstig de bij Ord. van 25 Juni 1907 (Ind. St. n°. 277), juncto de Ordn. van 20 Maart 1909 (Ind. St. n°. 208), 22 Dec. 1909 (Ind. St. n°. 591) en 20 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 605) vastgestelde nieuwe regeling.

Laatstgenoemde regeling vond, ingevolge de Ord. van 11 Dec. 1916 (Ind. St. n°. 735) in 1917 mede voor het eerst toepassing in 6 districten van de residentie Preanger-Regentschappen en voorts in 7 districten der residentie Pekalongan, 9 districten der residentie Rembang, 4 districten der residentie Madoera en 4 districten der residentie Madioen.

In bijlage K, onder I, zijn onder B, met betrekking tot die districten, overzichten opgenomen van de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en van het bedrag van den aanslag in de landrente vóór en nà de invoering van de nieuwe regeling.

Uit de gewestelijke opgaven nopens den aanslag en de inning van de landrente over 1917 (zie bijlage K, onder I A) blijkt dat de geheele aanslag in 1917 bedroeg f 21 647 624, tegen f 21 297 182 in 1916, zijnde dus eene vermeerdering met f 350 442. In verband met misgewas en wegens andere gewichtige redenen werd vrijstelling verleend tot een bedrag van f 839 621, terwijl f 191 853 moest worden afgeschreven wegens het onbeplant blijven van gronden.

Door een en ander moest dus de aanslag verminderd worden met f 1 031 474 (in 1916 met f 1 244 935), zoodat werkelijk te heffen viel f 20 658 723, tegen f 20 052 247 in 1916. De hoogere aanslag was hoofdzakelijk een gevolg van de invoering van de nieuwe landrenteregeling.

Op het einde van 1917 was van den aanslag nog niet aangezuiverd f 59 013. Door met de inning belaste personen werd geïnd, doch niet verantwoord f 4606.

Andere landelijke inkomsten. Hiermede worden bedoeld de vertieningsbelasting en de tesangheffing in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de belasting op de sawahs en die op de tegalvelden en tuinen in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana (Bali en Lombok), de belasting op de vischvijvers van Java en Madoera en de verhuur van vischvijvers in sommige gewesten op en buiten Java.

De omtrent deze heffingen ontvangen opgaven zijn opgenomen in bijlage K, onder II.

IV. AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN; UITGIFTE VAN GROND.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Het K. B. 12 Aug. 1912 n°. 54 (Ind. St. n°. 480), tot uitvoering van de wet van 7 Nov. 1910 (Ind. St. 1911 n°. 38), betreffende het terugbrengen van particuliere landerijen tot het landsdomein, onderging eene wijziging bij K. B. 8 Juni 1917 n°. 130 (Ind. St. n°. 635).

Bij Ord. van 7 Mei 1918 (Ind. St. n°. 236) zijn de gedeelten van de in de afdeeling Krawang (res. Batavia) gelegen Pamanoekan- en Tjiasemlanden aangewezen welke tot het landsdomein worden teruggebracht (zie K. V. 1915, kol. 103).

Met het oog op de geleidelijke doorvoering van de hervorming der economische en agrarische toestanden in de residentiën Soerakarta en Djokjakarta, is bij Ord. van 15 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 20) eene nieuwe regeling vastgesteld omtrent de verkrijging van gronden voor landbouw-doeleinden in die gewesten (grondhuur-reglement), waarbij gebroken wordt met het bestaande landhuurstelsel, volgens hetwelk met de huur van den grond tevens het recht wordt verkregen kosteloos over de arbeidskracht van de opwonende inlandsche bevolking te beschikken. Voorschriften tot uitvoering van dat grondhuur-reglement zijn gegeven bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1918 n°. 39 (Bijbl. Ind. St. n°. 9029). Ten einde de bestaande landbouwondernemingen, die de nieuwe regeling niet vrijwillig aanvaarden, te beletten op den ouden voet over te gaan tot nieuwe huur van gronden voor eenigszins langen duur, is het landhuurreglement (Ind. St. 1906 n°. 93) bij Ord. van 15 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 19) o.a. nader gewijzigd in dien zin, dat de voor huur van gronden vereischte machtiging van het hoofd van gewestelijk bestuur slechts verleend zal worden onder voorbehoud, dat de huurovereenkomsten vóór of uiterlijk op een door dat bestuurshoofd te bepalen tijdstip zullen eindigen.

Omzetting van communaal in erfelijk individueel grondbezit had in 1917 niet plaats; evenmin vervanging van de regelmatige verdeeling der communale bouwgronden door het stelsel van vaste aandeelen.

Vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom. Tot het verkrijgen van agrarischen eigendom op den voet van K. B. 16 April 1872 n°. 29 (Ind. St. n°. 117) zijn gedurende 1917 30 aanvragen, betrekking hebbende op eene gezamenlijke uitgestrektheid van ruim 340 bouws, aanhangig gemaakt, zoodat met de op het einde van 1916 — blijkens verbeterde opgaaf — aanhangig gebleven 47 aanvragen voor bijna 696 bouws, in 1917 te behandelen vielen 77 aanvragen voor ruim 1036 bouws, waarvan er 55 voor ruim 301 bouws zijn toegewezen, 3 voor ruim 2 bouws zijn afgewezen en 2 voor ruim 69 bouws zijn vervallen. Tengevolge van de nieuwe toewijzingen, behoorde bij

het einde van 1917 eene uitgestrektheid van ongeveer 12 362 bouws aan inlanders in agrarischen eigendom toe (v.g.l. de gewestelijke opgaven in tabel II van bijlage L). Verhuur van in agrarischen eigendom verkregen gronden geschiedde in de residentiën Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Soerabaja, Pasoeroean, Madioen en Kediri.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. Met intrekking van de Ord. van 27 Aug. 1900 (Ind. St. n°. 240), is bij Ord. van 15 Febr. 1918 (Ind. St. nos. 88, 214 en 215) bepaald aan welke regelen de verhuring of ingebruikgeving van grond door inlanders aan niet-inlanders onderworpen is (grondhuur-ordonnantie). Voorschriften tot uitvoering dier ordonnantie, zoomede regelen omtrent de vaststelling en de periodieke herziening van de in het 1ste lid, letter *b* van art. 8 dier ordonnantie bedoelde minimumprijzen zijn gegeven bij Gouv. Bt. 15 Febr. 1918 n°. 68 (Bijbl. Ind. St. n°. 9030). Voor eene toelichting op de nieuwe grondhuurregeling zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8994.

In 1917 zijn in de gouvernementsresidentiën, op den voet van de Ord. in Ind. St. 1900 n°. 240, 25 298 huurovereenkomsten bekrachtigd, betrekking hebbende op 208 148 bouws (zijnde 784 huurovereenkomsten meer en 13 340 bouws minder dan in 1916).

Nadere opgaven daaromtrent bevat tabel I van bijlage L.

De gewestelijke verslagen maken melding van 29 overtredingen (8 door Europeanen en 21 door vreemde oosterlingen) en van 568 gevallen, waarin de bekrachtiging geweigerd werd.

Ontginning door inlanders van woesten, niet tot de desa's behoorenden grond. Uit de gewestelijke statistiek, opgenomen in tabel III van bijlage L, blijkt, dat gedurende 1917 op den voet van de ontginnings-ordonnantie (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416) aan inlanders 31 174 vergunningen zijn verleend om domeingrond te ontginnen, en wel tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 25 093 bouws, tegen 30 494 bouws, te ontginnen krachtens 34 319 vergunningen, in 1916.

Van de vóór 1917 verleende vergunningen van dezen aard kwamen er in dat jaar 728 te vervallen, betrekking hebbende op 757 bouws (in 1916 798 vergunningen voor 883 bouws), hoofdzakelijk wegens het niet nakomen van de bij de vergunningen gestelde voorwaarden.

Afgewezen op soortgelijke gronden als daarvoor tot dusver golden, zijn 4062 aanvragen, betrekking hebbende op 5515 bouws.

Het aantal gestraften wegens eigenmachtige ontginning bedroeg in 1917 4605 (tegen 4862 in 1916), van wie onderscheidenlijk 105, 71, 337, 698, 385, 196, 581, 17, 450, 424, 457, 537, 246, 77 en 24 in de residentiën Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Madioen, Kediri en Madoera.

Van de desahoofden werd, als gewoonlijk, weinig medewerking ondervonden bij het tegengaan van overtredingen der ontginningsordonnantie.

Uitgifte van grond in erfpacht. Gedurende 1917 zijn in erfpacht toegezegd 49 perceelen, tegen 32 in 1916 en 62 in 1915. Twee van deze 49 perceelen zijn in hetzelfde jaar afgestaan, terwijl voorts kon worden besloten tot de uitgifte van 28 in vorige jaren in erfpacht toegezegde perceelen, zoodat in 1917 in het geheel zijn afgestaan 30 perceelen, tegen 24 in 1916 en 81 in 1915.

Het aantal gedurende 1917 ingeschreven (door de aanvragers aanvaarde) perceelen bedroeg 48 (waarvan 20 in 1917 en 28 in vorige jaren afgestaan), gezamenlijk groot 6121 bouws, tegen 69 perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 9676 bouws, in 1916 (verbeterde opgaaf). Van de in 1917 aanvaarde perceelen, van welke er 11 ten name van Chineezen en de overige ten name van Europeanen of cultuurmaatschappijen zijn ingeschreven, waren er 14 bestemd tot uitbreiding van bestaande ondernemingen, zoodat zij niet voor het volle tijdvak van 75 jaren, doch voor den verderen duur van het reeds op die ondernemingen gevestigd erfpachtsrecht zijn afgestaan.

Tegenover de vermeerdering van het aantal ingeschreven perceelen met 48, tot eene uitgestrektheid van 6121 bouws, staat echter eene vermindering met 27 perceelen en 4 perceelgedeelten, te zamen groot 10 518 bouws, wegens den terugkeer aan het Land, zoodat de vermeerdering in genoemd jaar feitelijk slechts 21 perceelen heeft bedragen, tot eene uitgestrektheid van 4397 bouws. Van die 48 perceelen is voor 3 de canon vastgesteld op f 6, voor 7 op f 5, voor 3 op f 4, voor 1 op f 3,50, voor 15 op f 3, voor 5 op f 2,50, voor 2 op f 2, voor 2 op f 1,50 en voor 10 op f 1 per bouw 's jaars.

Op het einde van 1916 werden in erfpacht bezeten (volgens verbeterde opgaven; zie de noten *d*, *e* en *f* van tabel IV A van bijlage L) 3086 perceelen, ter gezamenlijke grootte van 802 950 bouws, welke uitgestrektheid als gevolg van de besproken veranderingen, bij het einde van 1917 gestegen was tot 809 071 bouws, verdeeld over 3134 perceelen. Behalve deze perceelen, waarop tijdens de uitgifte in erfpacht geen titel gevestigd was, waren op het einde van 1917 nog, als in erfpacht bezeten, ingeschreven 76 perceelen (33 116 bouws), uitmakende gronden, welke vóór de vestiging van dien titel als huurgronden te boek stonden (zie de volgende rubriek). Uit tabel IV A van bijlage L blijkt, hoe de voormelde 809 071 bouws, naar gelang ook van het aantal perceelen, waarvoor die uitgestrektheid stond ingeschreven, over de gewesten verdeeld waren en van welke jaren de uitgifte dagteekent.

Bij het einde van 1917 bedroeg het aantal nog niet aanvaarde, reeds afgestane perceelen 98, betrekking hebbende op 15 643 bouws, en dat der toegezegde, maar nog niet afgestane perceelen 122, met eene uitgestrektheid van 85 519 bouws. Cijfers per gewest vindt men in de voormelde tabel IV A.

Het aantal aanvragen in 1917 om verschillende redenen afgewezen, bedroeg 187, tegen 137 in 1916.

Het over 1917 door de erfpachters op Java — ook door hen, die gewezen huurgronden in erfpacht bezitten — aan canon verschuldigde bedoeg f 1 606 646.

Bij het einde van 1917 waren, op den voet van het sedert ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), dan wel op dien van de ordonnantie in Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1905 n°. 153 en 1908 n°. 263, tot regeling van den afstand van grond tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden, toegezegd 35 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 429 bouws, en afgestaan, doch nog niet aanvaard 15 perceelen tot eene gezamenlijke grootte van 144 bouws, terwijl 269 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 3060 bouws, door de aanvragers waren aanvaard (v.g.l. de gewestelijke opgaven onder IV C van bijlage L). Het aantal aanvragen, in 1917 om verschillende redenen afgewezen, bedroeg 10, tegen 7 in 1916.

Vervanging van huur door erfpacht. De oppervlakte van de erfpachtsperceelen, welke uit gewezen huurgronden bestaan, bedroeg op het einde van 1917 33 116 bouws, verdeeld over 76 perceelen (v.g.l. noot *a* van tabel IV A van bijlage L).

Verhuur van grond. Voor andere dan landbouwdoeleinden waren op het einde van 1917 van kracht 709 huurovereenkomsten, namelijk voor terreinen in de residentiën Bantam 2, Batavia 171, Preanger-Regentschappen 21, Cheribon 81, Pekalongan 7, Semarang 18, Rembang 28, Soerabaja 316, Pasoeroean 12, Besoeki 15, Banjoemas 14, Kedoe 8, Djokjakarta 1, Madioen 1, Kediri 6 en Madoera 8. Het verschuldigde wegens huursom bedroeg onderscheidenlijk f 16, f 13 327, f 783, f 308, f 2863, f 1863, f 391, f 9960, f 269, f 271, f 422, f 50, f 24, f 72, f 39 en f 638. De in de baai van Sidajoe (Soerabaja) door aanslibbing ontstane onder de benamingen „tambak wades pari" en „tanah tlatah laoet" bekende gronden werden aan de bevolking verhuurd voor f 2568, terwijl de in de residentiën Rembang en Soerabaja gelegen, ten behoeve van de werken in de Solovallei onteigende en, na de staking van die werken, verhuurde gronden onderscheidenlijk f 9460 en f 164 aan huur opbrachten.

Verkoop van grond. De gezamenlijke uitgestrektheid

van de kleine stukken grond, die in 1917 voor woonerven en nijverheidsinrichtingen door het Land aan particulieren in eigendom zijn afgestaan, bedroeg 3 970 027 M²., waarvoor bedongen is f 853 060.

Volledige opgaven daaromtrent zijn te vinden in tabel V van bijlage L.

Uitgifte van grond met het recht van opstal. De onder dezen titel in 1917 door het Land aan particulieren afgestane kleine stukken domeingrond besloegen gezamenlijk 2 310 080 M²., waarvoor door de verkrijgers verschuldigd was f 157 843 (zie tabel V van bijlage L).

Uitgifte van grond in bruikleen of met het recht van gebruik. Voor de uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw, op den voet van het sedert ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), waren op het einde van 1917 in bruikleen afgestaan 11 perceelen, waarvan 3 betrekking hadden op ruim 22 bouws en 8 op 68 820 M². Cijfers per gewest vindt men in tabel VI van bijlage L.

Voorts werden in 1917 in bruikleen of met het recht van gebruik afgestaan 1 stuk grond in de residentie Preanger-Regentschappen voor de oprichting van een baledesa, 1 stuk grond in de residentie Semarang, groot 855 M²., voor den aanleg van een renbaan, 1 stuk grond in de residentie Pasoeroean, groot 1761 M²., voor de oprichting van eene volksschool en 2 stukken grond in de residentie Kedoe, te zamen groot 19 228 M²., voor de oprichting van een zendingshospitaal.

Beschikking door het Land over grond in het bezit van derden. Een overzicht van de in 1917 plaats gehad hebbende onteigening bij minnelijke schikking van voor de uitvoering van 's lands werken benoodigde gronden, bij de inlandsche bevolking in gebruik, is opgenomen onder VII van bijlage L.

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

1. Gouvernementslanden.

Bij K. B. 13 Juli 1917 n°. 45 (Ind. St. n°. 662) is het grondbezit geregeld van met inlanders gelijkgestelden in de residentie Riouw en onderhoorigheden, zulks in verband met het onder rechtstreeksch bestuur brengen van het gebied van het landschap Lingga-Riouw.

Bij Ord. van 8 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 80) is een agrarisch reglement voor de residentie Menado vastgesteld.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. De omtrent dit onderwerp voor de residentiën Sumatra's Westkust, Lampongsche districten, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado en Amboina uitgevaardigde regelingen vonden in 1917 toepassing in Sumatra's Westkust op de afdeelingshoofdplaatsen, voor den bouw van opstallen, terwijl in Menado 16 overeenkomsten werden gesloten.

Ontginning door inlanders van domeingrond. In de Lampongsche districten werden terreinen aangewezen binnen welker grenzen de inlandsche bevolking vrijelijk ladangs mocht aanleggen. Alleen in de z.g. rimba larangan werden de ontginningen, waarvoor de toestemming van het bestuur noodig was, geregistreerd.

In de afdeeling Lombok der residentie Bali en Lombok werden 326 vergunningen uitgereikt voor ontginning van domeingrond, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 326 bouws.

In de residentie Menado werden door de districtshoofden in de Minahasa 2 vergunningen verleend tot ontginning van 6 bouw domeingrond en in de afdeeling Gorontalo 282 vergunningen voor de ontginning van ruim 252 bouw.

In de residentie Benkoelen had overal uitbreiding van de ontginningen plaats, meest voor den aanleg van droge en natte rijstvelden, doch ook voor koffie-, klapper-, kruidnagel-, hevea- en gambirtuinen. In de afdeeling Seloema werden alang-alang-gronden ontgonnen door omwerking tot klapper- of pisangtuinen. In de afdeeling Kroë werd uitbreiding gegeven aan de ontginning van woeste boschgronden ten behoeve van de volkskoffieteelt.

Uitgifte van grond in erfpacht. Bij Gouv. Bt. 7 Jan. 1918 n°. 43 (Bijbl. Ind. St. n°. 8913) is de uitgifte in erfpacht van terreinen, gelegen nabij de lijnen van den Zuid-Sumatra-spoorweg geregeld.

In 1917 kwamen 292 aanvragen om uitgifte in erfpacht van domeingrond tot afdoening (tegen 218 in 1916), van welke er 10 zijn afgewezen. De 282 ingewilligde aanvragen hadden betrekking op een gelijk aantal perceelen tot eene uitgestrektheid van ruim 354 765 bouws.

Van het beginsel om slechts bij uitzondering den canon lager te stellen dan het in 1888 aangenomen laagste bedrag van f 1 per bouw 's jaars, tenzij het streken geldt, waarvoor een lager bedrag vooralsnog aanbeveling verdient tot aanmoediging van de vestiging eener particuliere landbouwnijverheid, is in 1917 afgeweken ten aanzien van 1 perceel in Sumatra's Westkust (maatstaf f 0,50), 4 perceelen in Benkoelen (maatstaf f 0,50), 3 perceelen in Djambi (maatstaf f 0,20), 5 perceelen in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (maatstaf f 0,50 voor 2 perceelen, f 0,40 voor 1 perceel, f 0,30 voor 1 perceel en f 0,25 voor 1 perceel), 1 perceel in Celebes en onderhoorigheden (maatstaf f 0,50) en 3 perceelen in Amboina (maatstaf f 0,75 voor 1 perceel en f 0,30 voor 2 perceelen).

Voor 29 perceelen van geringe uitgestrektheid werd de pachtsom op een hooger bedrag dan f 1 per bouw 's jaars gesteld, namelijk voor 24 perceelen in de Padangsche Benedenlanden (canon f 2), 3 perceelen in Djambi (canon f 5) en 2 perceelen in Atjeh en onderhoorigheden (canon f 3).

Ingeschreven, d. i. door de aanvragers (6 naamlooze vennootschappen, 20 Europeanen en 38 vreemde oosterlingen) aanvaard, zijn in 1917 86 perceelen, waarvan er 9 in 1914, 12 in 1915, 59 in 1916 en 6 in 1917 waren toegezegd, naar schatting gezamenlijk groot 83 791 bouws. Voor deze perceelen, afgestaan voor den tijd van 75 jaren, is als maatstaf van den jaarlijkschen canon aangenomen het hoogste bedrag van f 1 per bouw, met uitzondering van hoogerbedoelde perceelen. In 1917 is aanteekening gehouden van het tenietgaan van het erfpachtsrecht op 26 vóór dat jaar aanvaarde perceelen, tengevolge waarvan de uitgestrektheid der erfpachtsgronden is verminderd met 87 655 bouws. Aangezien op het einde van 1916 in erfpacht werden bezeten (volgens verbeterde opgaven, zie bijlage L sub IV A) 1026 perceelen, stonden er dus op het einde van 1917 te boek 1112 perceelen, die eene uitgestrektheid besloegen van 1 272 040 bouws.

Ingevolge Ind. St. 1886 n°. 39, was over 1917 canon te betalen o.a. voor 302 vóór 1912 aanvaarde perceelen. Het verschuldigd bedrag beliep f 251 494.

Omtrent de aanzuivering gedurende 1917 wegens achterstand over vorige jaren wordt verwezen naar tabel IV B van bijlage L.

Uitgifte van grond tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1908 n°. 263, kwam in 1917 niet voor.

Verhuur van grond. De bestaande overeenkomsten betreffende de verhuur van de landen Lajang en Totaka in de afdeeling Makasser (Celebes en onderhoorigheden), de met klapperboomen begroeide, tot het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden behoorende eilandjes en de klappertuinen op het eiland Kelemoa (Billiton) bleven voortloopen. Uit dien hoofde was achtereenvolgens verschuldigd f 731,44⁵, f 2120 en f 84. Aan huurpenningen van eenige aan de bevolking verhuurde domeingronden (tuinen en sawahs) in de residentie Bali en Lombok (afdeelingen Boeleleng en Lombok) moest in 1917 f 2720,29 worden betaald.

Uitgifte van grond in eigendom of met het recht van opstal. Hieromtrent zij verwezen naar de gewestelijke opgaven in tabel V van bijlage L.

Uitgifte met het recht van gebruik kwam in 1917 niet voor.

2. Zelfbesturende landschappen.

Voor eene toelichting op de bij Gouv. Bt. 26 Oct. 1916 n°. 32 (Bijbl. Ind. St. n°. 9025), juncto Gouv. Bt. 24 April 1918 n°. 1 (Bijbl. Ind. St. n°. 9027), vastgestelde regeling omtrent verhuur en ingebruikgeving aan niet-inlanders van aan zelfbesturen in de buitenbezittingen toebehoorende gronden zie men Bijbl. Ind. St. n°. 9026.

V. AGRARISCHE EN KADASTRALE OPNEMINGEN.

§ 1. AGRARISCHE OPNEMINGEN.

Van de drie op Lombok bescheiden inlandsche landmeters bleef er één te Mataram belast met de opneming en kaarteering van de petjatoe-, paoeman- en wakapgronden en met de aanvulling en verbetering van de agrarische gegevens voor de onderafdeeling West-Lombok. De overigen bleven werkzaam in de onderafdeeling Midden-Lombok, ten einde de bevloeide en van regen afhankelijke sawahs, zoomede tuinen en tegalvelden, op te meten.

§ 2. KADASTER.

Aan het einde van 1917 bestond het personeel bij het kadaster in Nederlandsch-Indië uit: 1 hoofd van den kadastralen dienst, 3 inspecteurs, 4 bewaarders, 56 landmeters en adjunct-landmeters, 6 commiezen, 30 klerken, 20 hoofdmantri's en 182 mantri's en leerling-mantri's.

Aan den opleidingsleergang voor technisch personeel bij den kadastralen dienst in Nederlandsch-Indië waren op het einde van 1917 in opleiding 12 adjunct-landmeters en 40 inlandsche jongelieden. Het onderwijs werd gegeven door 2 landmeters en 2 mantri's.

De bezoldiging van het personeel bij den kadastralen dienst in Nederlandsch-Indië, met uitzondering van het inlandsch technisch personeel en de oppassers, is herzien bij Gouv. Bt. 19 Juli 1917 n°. 40 (Ind. St. n°. 422).

Bij Gouv. Bt. 9 Jan. 1918 n°. 22 (Ind. St. n°. 5) zijn bijzondere voorwaarden vastgesteld voor benoembaarheid tot adjunct-landmeter en landmeter bij het kadaster. Voor de nieuwe reglementen voor het examen voor die betrekkingen zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8930.

In het overzicht sub III van bijlage G zijn de voornaamste verrichtingen van het kadaster onder cijfers gebracht. Uit dat overzicht blijkt, dat het aantal opgemaakte meetbrieven 6,8 % minder bedroeg dan in 1916, doch dat de oppervlakten van de perceelen, waarvan meetbrieven van splitsing en van uitgifte in erfpacht werden afgegeven, onderscheidenlijk 141 615 en 7272 H.A. meer bedroegen dan in het vorige jaar. Bovendien werden in 1917 meer landmeterskennissen, verklaringen en afschriften opgemaakt, terwijl het aantal inzagen 14 762 meer bedroeg en het kadastraal salaris met ± 23 % toenam.

Behalve voor de bijhouding van het eigendomskadaster en de vernieuwing van kadastrale plans en registers, zijn in 1917 door het personeel van den kadastralen dienst nog werkzaamheden verricht ten behoeve van: de vaststelling van de verpondingswaarde voor het nieuw tijdvak 1918—1922; de regeling van den agrarischen rechtstoestand van de door den lande aangekochte particuliere landen Kandanghaoer en Indramajoe-West (res. Cheribon); de onteigening van een gedeelte der Pamanoekan- en Tjiasemlanden (± 220 000 bouw), waarvoor de kaarteering en de meetbrief gereed kwamen en verder 35 meetbrieven werden opgemaakt van de door de eigenaresse te behouden gedeelten (te zamen groot 96 715 bouw); de terugbrenging van een tiental particuliere landen in de afdeelingen Batavia en Meester-Cornelis tot het Landsdomein; de vestiging van erfpachtsrechten voor de uitoefening van den kleinen land- en tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden; de samenstelling van de door het departement van binnenlandsch bestuur uit te geven nieuwe lijst van landbouwondernemingen in Nederlandsch-Indië en de vervaardiging van overzichtskaarten, aangevende de ligging der erfpachtsperceelen in de districten Pagelaran, Tjibeber, Sindangbarang, Palaboehan en Tjikalongkoelon van het gewest Preanger-Regentschappen ten behoeve van de agrarische inspectie. Voorts werden in de gewesten Batavia, Kedoe en Banjoemas metingen verricht voor de herziening van kadastrale plans.

In Celebes en onderhoorigheden werden de nederzettingen Pangkadjene, Balangnipa, Maros, Saleier, Palopo en Malili gemeten en daarvan blokkaarten opgemaakt.

Verder werden blokkaarten vervaardigd van de nederzettingen Parapatan, Loeragoeng, Singaradja, Tjikidjing, Sindang en Lobener in het gewest Cheribon en van de nederzettingen Notog en Kroja in het gewest Banjoemas. De kadastrale meting van de hoofdplaats Medan is zoover gevorderd, dat de meetbrieven voor de oplossing der Medansche grondkwestie konden worden opgemaakt.

Voor de afdeeling havenwezen van het departement der burgerlijke openbare werken werden kaarten vervaardigd van de reeden van Pekalongan en Batjan (Ternate), terwijl afschriften van verschillende overzichtskaarten aan de bestuursambtenaren in de gewesten Semarang, Pasoeroean en Rembang werden verstrekt.

Ten behoeve van de volkstelling in het gewest Menado werd een overzichtskaart opgemaakt.

Voorts werd een afschrift van de kaart der particuliere landerijen in de residentie Soerabaja voor de agrarische inspectie vervaardigd.

In het geheel zijn ten behoeve van den lande en de gemeenten kosteloos verstrekt 262 meetbrieven, 157 landmeterskennissen, 547 verklaringen en 133 afschriften en zijn 20 189 inzagen verleend, terwijl 10 meetkundige verrichtingen kosteloos werden uitgevoerd.

Aan het hoofdkantoor van het kadaster werden onderzocht de door de gouvernementslandmeters vervaardigde meetbrieven in de gewesten, waar het kadaster nog niet is ingevoerd, zoomede de schetskaarten en processen-verbaal van de in de buitenbezittingen in erfpacht aangevraagde gronden.

Aan ten bate van den lande ontvangen salarissen voor verrichtingen ten gerieve van het publiek werd in 1917 in 's lands kas gestort f 126 564, tegen f 102 888 in 1916.

Voor de bijhouding van het kadaster en de uitvoering van werkzaamheden door gouvernementslandmeters is in 1917 uitgegeven f 465 218, tegen f 444 216 in 1916.

VI. PAKETVAART EN ANDERE STOOMVAARTDIENSTEN.

De bediening van de paketvaart in den Indischen Archipel vanwege de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, ingevolge de met haar gesloten overeenkomst (zie Ind. St. 1916 n°. 25 en Bijbl. Ind. St. n°. 8597), had ook in 1917 zonder stoornis plaats.

De volgende cijfers geven een overzicht omtrent het bedrijf

der Maatschappij gedurende 1917, in vergelijking met de uitkomsten van de twee voorafgegane jaren:

Aantal geographische mijlen, door de schepen der Maatschappij afgelegd:	1915.	1916.	1917.
op regelmatige diensten	516 461	537 654	533 500
op bijzondere reizen	139 781	195 257	243 637
op rivieren	11 696	17 112	18 558
voor overbrenging v. troepen	—	969	—
in het geheel derhalve (geographische mijlen)	667 938	750 992	795 695
terwijl op de verschillende lijnen nevenstaand aantal reizigers werd vervoerd:			
landsreizigers	81 287	81 564	86 105
particuliere reizigers	536 198	607 760	687 755
Te zamen	617 485	689 324	773 860

Het aantal van 93 schepen, waaruit de vloot van de Maatschappij bestond (vgl. K. V. 1917, kol. 105) bleef onveranderd.

De maandelijksche vaart op Australië werd geregeld voortgezet, terwijl bovendien 2 extra-reizen op Australië werden gedaan.

Op den sedert 1 September 1910 door de Maatschappij onderhouden dienst tusschen Java en Bangkok werd in 1917 één reis gemaakt, terwijl op de in 1916 geopende diensten tusschen Belawan Deli en Rangoon en tusschen Deli en China onderscheidenlijk 46 en 21 reizen werden volbracht. Bovendien werden in het verslagjaar 22 reizen naar Britsch-Indië en 3 reizen naar westelijk Amerika gemaakt.

Het goederenvervoer naar China en Japan, en in omgekeerde richting per Java—China—Japan-lijn was zeer levendig en het was zelfs niet altijd mogelijk aan alle aanvragen om scheepsruimte te voldoen. Voor het vervoer van rijst van Saigon naar Nederlandsch-Indië, dat gedurende het geheele jaar was opengesteld, werd eenige malen een afzonderlijk schip beschikbaar gesteld.

De door de Java—China—Japan-lijn in vereeniging met de stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" geopende Java-Pacific-lijn (zie K. V. 1917, kol. 106) werd geregeld bevaren; het rechtstreeksche vervoer van Nederlandsch-Indië naar San Francisco en omgekeerd nam in belangrijke mate toe, hetgeen er op wijst, dat de handel van Nederlandsch-Indië door deze verbinding gebaat blijkt te zijn.

De rechtstreeksche maildienst tusschen Nederland en Indië van de stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" werd den 1sten Februari 1917 gestaakt, als gevolg van de verscherpte maatregelen ter zee van de oorlogvoerende Mogendheden. Wel werd in den aanvang het vooruitzicht geopend, om den maildienst tusschen Indië en Nederland via het Panama-kanaal te vervolgen en de bunkers van Amerikaansche steenkool te voorzien, doch toen ook de Vereenigde Staten van Noord-Amerika in den oorlog betrokken werden, kon deze nieuwe route geen uitkomst geven. De stoomer *Kawi*, op den 13den Februari 1917 uit Padang vertrokken, was de eerste en tevens de laatste passagiersboot, die de route door het Panama-kanaal op de thuisreis bevoer. De overige zich in Nederlandsch-Indië bevindende mailstoomers der beide maatschappijen openden den 13den Maart 1917 een geregelden veertiendaagschen mail- en passagiersdienst tusschen Java en San Francisco, in welken dienst de mailbooten der Maatschappij „Nederland" 11 reizen van Indië naar San Francisco en 9 reizen terug en die van de „Rotterdamsche Lloyd" onderscheidenlijk 10 en 7 reizen deden. Door deze nieuwe passagierslijn zag men zich in staat om, onder nationale vlag, de verbinding tusschen Nederland en Indië te onderhouden en de bestaande commercieele banden tusschen Indië en Oost-Azië en Amerika te versterken.

Uit Nederland voeren in den loop van het verslagjaar nog enkele mailschepen door het Panama-kanaal naar Indië. Door de passagiersbooten van de „Nederland" werden 3 uitreizen volbracht; het eenige met bestemming naar Nederland uit Indië vertrokken mailschip dier maatschappij was genoodzaakt van Suez naar Indië terug te keeren. Voor de „Rotterdamsche Lloyd" bedroeg het aantal vaarbeurten 4 van Nederland naar Indië en 2 van Indië huiswaarts.

In den vrachtbootdienst maakte de „Nederland" 12 reizen naar en 5 reizen uit Indië en de „Rotterdamsche Lloyd" 2 uit- en 3 thuisreizen. Naar New-York voeren 8 vrachtstoomers van de „Nederland" en 5 van de „Rotterdamsche Lloyd", terwijl uit New-York in Nederlandsch-Indië aankwamen 7 schepen der Maatschappij „Nederland" en 6 der „Rotterdamsche Lloyd", die bovendien 2 vrachtschepen van Indië naar San Francisco deed uitvaren.

De vloot van de „Nederland" die uit 36 schepen bestond (vgl. K. V. 1917, kol. 106), vermeerderde met 3 vrachtschepen, namelijk de *Bali*, de *Batoe* en de *Bengkalis*, waardoor het aantal stoomers steeg tot 39. In aanbouw bleven 1 mailschip en 2 vrachtbooten. De vloot van de „Rotterdamsche Lloyd", die uit 31 schepen bestond, leed in het verslagjaar wederom verlies, doordat de *Bandoeng* en de *Jacatra* getorpedeerd werden. Aan de vloot werden toegevoegd het mailschip *Patria* en de vrachtboot *Garoet*, terwijl de vrachtschepen *Tosari*, *Djambi* en *Palembang* in aanbouw bleven.

Onder dagteekening van 24 April 1918 is — ter vervanging van eene op 10 Mei 1917 gesloten overeenkomst (zie Bijbl. Ind. St. nos. 8819 en 8925) — met de beide stoomvaartmaatschappijen te zamen een nieuw contract gesloten voor het vervoer van landbouwvoortbrengselen uit Indië herwaarts, waarbij de lossingskosten eenigermate zijn verhoogd.

Nadere opgaven omtrent beide maatschappijen, zoomede omtrent een aantal andere min of meer geregeld op of in Nederlandsch-Indië varende particuliere stoomschepen, zijn te vinden op blz. 216/246 van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1918.

VII. VOLKSKREDIETWEZEN.

a. Volkskredietbanken en desaloemboengs.

Java en Madoera. Het aantal der afdeelingsbanken onderging in 1917 geen verandering.

De geldelijke tegemoetkoming in de beheerkosten werd voor vijf afdeelingsbanken ingetrokken (tot een gezamenlijk bedrag van f 750 's maands). Thans genieten nog 23 van de 70 banken subsidie tot een gezamenlijk bedrag van f 4450 's maands.

De uitstaande gelden van de afdeelingsbanken namen in het verslagjaar toe van f 20 429 000 tot f 20 522 000. Het bedrijfskapitaal der banken, groot f 24 143 000, bestond op het einde van 1917 uit f 23 947 500 aan opgenomen gelden, voornamelijk deposito's. De verhouding van dit cijfer tot het uitstaand bedrag (116,6 %) is gunstiger dan ten vorigen jare, toen het percentage 119 % was. Van het op het einde van 1916 belegd bedrag van f 14 029 000 is in den loop van 1917 f 4 602 800 terugbetaald (32,7 %), waartegenover voor f 4 866 900 aan nieuwe deposito's is opgenomen. Het aanbod van gelden voor deposito-belegging was echter veel grooter, zoodat verschillende afdeelingsbanken er toe overgingen om de rente voor deposito's tot 5 % te verlagen. Overigens bestonden de opgenomen gelden voor een bedrag van f 4 554 800 uit gelden ingelegd door dorpskredietinstellingen, alzoo f 572 000 meer dan in 1916. Deze gelden, hoofdzakelijk reservefondsen van desaloemboengs, bewijzen thans het nut als fondsen voor

den aankoop van padi ter voorziening in de voedselschaarschte. Als spaarbanken zijn de afdeelingsbanken van weinig beteekenis. Van de centrale kas was op het einde van 1917 f 363 100 opgenomen, tegen f 459 000 op ult. 1916.

Steeds algemeener gronden de afdeelingsbanken hare organisatie op de door de centrale leiding verstrekte modelstatuten en reglementen.

Ook in 1917 werden door enkele Europeesche bankbeheerders knoeierijen gepleegd. Grooter nadeel echter ondervonden sommige banken van de lichtzinnige wijze, waarop kredieten waren verstrekt, welke een grooten en moeilijk te overwinnen achterstand in de terugbetalingen ten gevolge had. Ook hier bleek weer, dat afwijking van de algemeen geldende beginselen voor eene gezonde bankpolitiek zich onvermijdelijk wreekt.

De opheffing van desaloemboengs, hetzij deze op daarvoor minder geschikte plaatsen waren opgericht, hetzij de zich ontwikkelende economische omstandigheden de behoefte aan krediet in natura deden verdwijnen, bleef aanhouden, zoodat het aantal verminderde van 11 526 tot 10 858. De gezamenlijke bedrijfsvoorraad dezer dorpsrijstkredietinstellingen bedroeg eind September 1917 (het einde van het boekjaar) 2 697 000 pikol padi, waarvan 452 300 pikol onder de bevolking uitstond. In dit boekjaar maakten 1 359 000 personen van de padi-kredietverstrekking gebruik, hetgeen, daar het hoogste in den loop van het jaar uitstaand bedrag ongeveer 2 131 126 pikol beliep, beteekent dat ongeveer 1,57 pikol per persoon werd uitgeleend. Verschillende loemboengs, in streken met twee padi-oogsten per jaar, zetten echter hun bedrijfsvoorraad tweemaal 's jaars om. De loemboengs werken thans bijna geheel met eigen vermogen; slechts 53 500 pikol, of nog geen 2 % van het padi-kapitaal bestond uit nog niet teruggegeven inleg van de bevolking. Ook in 1917 werd de winst der loemboengs, voor zoover niet benoodigd tot dekking van de bedrijfskosten, grootendeels in geld omgezet en bij het reservekapitaal gevoegd, omdat de meeste loemboengs hun grootsten bedrijfsvoorraad, die veilig in voorschot kan worden verstrekt, reeds hebben bereikt. Tegenover eene vermindering van den bedrijfsvoorraad van 2 737 700 tot 2 697 000 pikol, staat dan ook eene vermeerdering van het zuiver vermogen in geld van f 3 583 800 tot f 3 989 600.

De behoefte aan klein geldkrediet is groot. Aangezien echter de medewerking van de bevolking in het beheer en de controle ontbreekt, moesten in een tweetal gewesten 170 bankjes worden opgeheven, zoodat het aantal van 2133 tot 2107 daalde. In Djokjakarta is met de inrichting van het dorpskrediet een begin gemaakt. De meeste dezer bankjes verstrekken kort krediet, in 10 of 11 wekelijksche, dan wel vijfdaagsche termijnen af te lossen. Daarnaast staan eenige landbouwbankjes met afbetaling na den oogst, terwijl door sommige bankjes beiderlei kredieten worden verstrekt. Het aangewende bedrijfskapitaal (de uitstaande leeningen vermeerderd met de kasgelden) klom van f 1 267 000 tot f 1 335 000; bovendien was nog f 753 000 bij de afdeelingsbanken gedeponeerd. De verhouding van de opgenomen gelden tot het eigen vermogen en het geldelijk aandeel van belanghebbenden is voor deze dorpskredietinstellingen veel gunstiger dan voor de afdeelingsbanken. Het krediet der desabanken bestond einde 1917 tot een bedrag van f 358 000 uit gelden opgenomen van afdeelingsbanken en desaloemboengs, tegen f 597 000 aan inlagen van belanghebbenden en f 1 179 000 aan zuiver vermogen. Het eigen vermogen nam toe met f 210 000, terwijl het van afdeelingsbanken en desaloemboengs opgenomen geld met bijna f 20 000 vermeerderde. Het totaal van de in den loop van het verslagjaar verstrekte leeningen bedroeg f 6 755 000, tegen ruim f 7 217 000 in het voorafgegane jaar. De korte termijn van de kredieten maakt dat het bedrijfskapitaal van de zoogenaamde handelsdesabankjes in een jaar tijds herhaalde malen (gemiddeld 5 tot 6 maal) wordt omgezet.

In den loop van 1917 werden ruim 606 000 personen door de bankjes aan krediet geholpen.

De eenvormigheid in de administratie van dorpsbanken en van desaloemboengs is door het verspreiden van handleidingen bevorderd, terwijl de controle op het toezicht, door mantri's en hoofdgecommitteerden uitgeoefend, door het invoeren van inspectierapporten en proefbalansboeken is verscherpt.

Buitenbezittingen. De onderafdeelingsbank Bagan Madjoe te Bagan Si Api Api (zie K. V. 1917, kol. 107) bleek in eene behoefte te voorzien; reeds moest bij de centrale kas kredietverhooging worden aangevraagd. In den loop van 1917 trad de volksbank te Pontianak (als rechtspersoon erkend bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1917 n°. 27; Jav. Ct. n°. 100) in werking, die haar arbeidsveld voorloopig tot de onderafdeeling Pontianak beperkt. De volksbank Tonsea te Ajermadidi (Menado) is als rechtspersoon erkend bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1917 n°. 56 (Jav. Ct. n°. 72).

De volksbanken in de buitenbezittingen onderscheiden zich van die op Java en Madoera door de klasse van kredietbehoeftigen te wier behoeve zij werken, in hoofdzaak uit middenstandsmenschen bestaande, die grootere kredieten noodig hebben. Vloeien de deposito-beleggingen van particulieren aan deze banken schraler toe, daartegenover staat dat soms aanzienlijke bedragen uit de landschapskassen worden verkregen. Toch hebben deze banken voor de aanvulling van haar bedrijfskapitaal grooter behoefte aan het krediet van de centrale kas, dat einde 1917 16,4 % van het bedrijfskapitaal uitmaakte, tegen 1,5 % bij de banken op Java en Madoera. Het bedrijfskapitaal van de volksbanken in de buitenbezittingen, einde 1917 groot f 3 710 000, bestond op dat tijdstip voor f 3 033 600 uit vreemd geld, waaronder f 1 913 000 aan deposito's en f 608 800 aan rekeningcourant krediet van de centrale kas.

Gedurende het verslagjaar werd f 4 367 500 uitgeleend; einde 1917 stond nog f 3 078 900 uit.

Tegenover eene vermindering van de subsidie aan de Lampongsche bank met f 250, stond de toekenning van een subsidie van f 350 's maands aan de Pontianaksche bank, waardoor het totaal bedrag der subsidies van f 3790 tot f3890 steeg.

Einde 1917 bedroeg het aantal dorpsbanken in de buitenbezittingen 712. Het grootste aantal hiervan (509) treft men aan ter Sumatra's Westkust, waar deze bankjes den grondslag van het geheele kredietwezen vormen. Dit laatste is, zij het op bescheidener schaal, ook het geval in Koerintji (39) en de Karolanden (18). In de andere gewesten der buitenbezittingen voorzien de dorpsbankjes slechts in de plaatselijke behoefte aan kleinkrediet en werken zij naast de volksbanken. In Atjeh (39) en Benkoelen (65) nam het aantal dezer bankjes snel toe. Het bedrijfskapitaal van deze dorpskredietinstellingen bestond voor f 516 900 uit inlagen van de bevolking, hetzij in den vorm van aandeelen, hetzij in dien van verplichte inlagen, als percent van elke leening gevorderd. Vrijwillige spaarbelegging is nog uitzondering. Het eigen vermogen der bankjes bedroeg f 379 300, tegen f 351 000 in het vorige verslagjaar. Gedurende 1917 werd f 1 000 000 uitgeleend aan 63 300 personen; het totaal der uitstaande leeningen beliep bij het einde van dat jaar f 564 400.

b. De centrale kas.

In het grondkapitaal van de centrale kas (f 2 875 250) kwam geen wijziging. Het bedrag, waarvoor aan banken krediet werd geopend, steeg van f 4 086 000 op het einde van 1916 tot f 4 451 000 op ult. 1917, d. i. f 1 575 750 boven het grondkapitaal. In deze kredietopening waren 55 banken op Java en Madoera betrokken voor f 3 291 000, en 12 banken in de buitenbezittingen voor f 1 160 000, waarvan f 325 000 onder garantie van de Regeering, omdat de centrale kas, hetzij uit onbekendheid met, hetzij ingevolge een ongunstig oordeel over de economische en sociale toestanden in het gebied der betrokken banken, de risico van kredietverleening alléén niet durfde aanvaarden. Van dit geopend krediet was door de afdeelingsbanken op Java einde 1917 slechts f 363 100 of 11 %, door die in de buitenbezittingen f 608 800 of ruim 51 % opgenomen. Daartegenover stonden op het einde van het verslagjaar 37 banken, tot een bedrag van f 762 700, credit bij de centrale kas, in hoofdzaak banken van Java, daar de buitenbezittingen slechts met f 36 700 in dit totaal betrokken waren. Bovendien was door 8 banken f 80 400 als reservefonds bij de centrale kas belegd, tegen f 70 000 op

ult. 1916. De gemiddelde rente door de centrale kas aan de Regeering te betalen bedroeg, evenals in het vorig boekjaar, ruim 3,18 %.

Door gebrek aan personeel zag de centrale kas zich genoodzaakt om de geregelde controle van de op grooten afstand gelegen volksbanken in de buitenbezittingen te weigeren of op te zeggen. Op Java meenden een paar banken de kosten van de controle niet langer te kunnen dragen. Hierdoor verminderde het aantal banken dat zich onder geregelde controle van de centrale kas heeft gesteld van 53 tot 50, waarvan 48 op Java en Madoera. Van de niet aangesloten banken werden echter in 1917 20 in dagtarief opgenomen door ambtenaren van de centrale kas.

De winst- en verliesrekening over 1917 van de centrale kas wijst eene zuivere winst aan van f 16 757. Opnieuw moest op het effectenbezit worden afgeschreven, en wel tot een bedrag van f 58 940. Het verlies in vorige jaren geleden tengevolge van de waardedaling van de effecten, is thans teruggebracht tot f 36 375.

VIII. DIENST DER CHINEESCHE ZAKEN.

De ambtenaar voor Chineesche Zaken J. A. M. Bruineman werd bij Gouv. Bt. 25 Mei 1917 n°. 3, voor den tijd van één jaar of zooveel langer als wenschelijk zal blijken, toegevoegd aan den consul-generaal der Nederlanden te Hongkong, ten einde zich op de hoogte te stellen van de toestanden in Zuid-China; bij Gouv. Bt. 6 Juli 1917 n°. 23 werd die ambtenaar tijdelijk ter beschikking gesteld van den gezant te Peking ten einde te worden belast met de waarneming van het consulaat der Nederlanden te Swatow

In het verslagjaar werden dienstreizen gemaakt naar Soerabaja, Kediri, Pasoeroean, Semarang, de Preanger-Regentschappen, de Lampongsche districten, de Westerafdeeling van Borneo en Bali.

K.

I. ONDERWIJS. *)

Bij Gouv. Bt. 7 April 1917 n°. 10 zijn aan de commissie voor de volkslectuur gelden toegestaan voor de inrichting van volksbibliotheken op Madoera.

Eene nadere voorziening met betrekking tot de uitbetaling van wederkeerende bijdragen uit 's lands kas aan bijzondere Europeesche lagere, Hollandsch-inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen, scholen van voorbereidings (fröbel-) onderwijs en de op Java en Madoera gevestigde kweekscholen tot vorming van inlandsche onderwijzers is getroffen bij Ord. van 30 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 53).

1. *Onderwijs met het Nederlandsch als voertaal.*

A. Lager onderwijs.

Het Europeesch onderwijsreglement (Ind. St. 1894 n°. 192) is nader gewijzigd bij Ord. van 1 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 599), ten einde in de West-Indische koloniën wettig afgegeven bewijzen van bevoegdheid tot het geven van lager onderwijs voor Nederlandsch-Indië van waarde te verklaren, zoomede bij Ord. van 20 Maart 1918 (Ind. St. n°. 146) om de gelegenheid te openen ook aan anderen dan de inspecteurs van het lager onderwijs het voorzitterschap op te dragen van de commissiën tot afneming van de examens, bedoeld in art. 39 van dat reglement.

Bij Gouv. Bt. 29 Nov. 1917 n°. 63 (Ind. St. n°. 696) is bepaald, dat wanneer het schoolgeldbedrag van een leerling afhankelijk is gesteld van het inkomen of vermogen van een ander dan de ouders, dit inkomen of vermogen alleen tot maatstaf zal zijn te nemen, wanneer het geldt personen, die door wet of gewoonterecht tot het onderhoud van den betrokken leerling verplicht zijn, terwijl bij ontstentenis van zoodanige personen het eigen vermogen der kinderen tot grondslag voor de vaststelling van het schoolgeld zal worden genomen.

Het in Ind. St. 1908 n°. 312 opgenomen Europeesch schoolreglement is gewijzigd bij Gouv. Bt. 1 Dec. 1917 n°. 53 (Ind. St. n°. 703), voor zooveel betreft de regeling van de lessen bij de openbare lagere scholen bij tijdelijke onvoltalligheid van het personeel, en bij Gouv. Bt. 11 Mei 1918 n°. 69 (Ind. St. n°. 244) met betrekking tot de vaststelling van den catalogus van leermiddelen.

Bij een door den waarnemenden directeur van onderwijs en eeredienst in Juli 1917 aan de hoofden van gewestelijk bestuur, enz. gericht rondschrijven (Bijbl. Ind. St. n°. 8812) is een leidraad vastgesteld voor de behandeling van bouwvoorstellen voor openbare lagere scholen en van voorstellen tot voorziening in tijdelijke huisvesting van die inrichtingen van onderwijs.

De in Bijbl. Ind. St. n°. 4989 (laatstelijk gewijzigd bij Bijbl. Ind. St. n°. 8901) opgenomen instructie omtrent de verplichtingen van de schoolcommissiën, van de inspecteurs en van het onderwijzend personeel bij het Europeesch lager onderwijs in Nederlandsch-Indië is, met het oog op de uitoefening van het kiesrecht door inlanders, in dier voege aangevuld, dat de hoofden der betrokken scholen verplicht zijn tot het afgeven van verklaringen, waaruit blijkt dat inlanders en met hen gelijkgestelden met goed gevolg hebben doorloopen eene openbare of gesubsidieerde Europeesche lagere, Hollandsch-inlandsche of Hollandsch-Chineesche school (Bijbl. Ind. St. n°. 8955).

Openbaar Europeesch lager onderwijs. In 1917 werden nieuwe openbare lagere scholen geopend te Sigli (Atjeh en onderhoorigheden) en te Setagen (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo). Het aantal dier scholen bedroeg daardoor op het einde van het jaar 198 (*196*), namelijk 177 (*175*) gemengde en 21 (*21*) meisjesscholen. Aan 56 (*56*) scholen werd onder de gewone schooluren onderwijs in het Fransch gegeven. Een namiddagleergang in de Fransche taal ter voorbereiding voor het toelatingsexamen tot de hoogere burgerscholen was verbonden aan 39 (*33*) en een leergang in de nuttige handwerken voor meisjes aan 40 (*26*) scholen.

De openbare Europeesche lagere scholen telden einde 1917 gezamenlijk 26 817 (*25 923*) leerlingen (15 768 (*15 349*) jongens en 11 049 (*10 574*) meisjes). In het genoemde totaalaantal zijn begrepen 5828 (*5422*) leerlingen, behoorende tot de inlandsche of met haar gelijkgestelde bevolking, namelijk 4631 (*4290*) inlanders en 1197 (*1132*) vreemde oosterlingen, van wie onderscheidenlijk 848 (*901*) en 353 (*381*) meisjes. Het aantal niet-betalende leerlingen bedroeg 6177 (*8126*).

Aan de bedoelde scholen waren op het einde van 1917 414 (*437*) onderwijzers en 452 (*470*) onderwijzeressen verbonden. Bovendien waren 4 onderwijzers werkzaam aan de voorbereidende afdeeling van de school tot opleiding van inlandsche rechtskundigen, 3 aan die tot opleiding van Indische artsen te Batavia en 4 aan de Nederlandsch-Indische artsenschool te Soerabaja.

In September 1917 (zie Jav. Ct. n°. 73) is door den waarnemenden directeur van onderwijs en eeredienst eene commissie ingesteld tot onderzoek van de vraag of, en zoo ja in welken zin, wijziging der vacanties bij de openbare Europeesche lagere scholen wenschelijk is, zoomede van de vraag of het leerplan voor die scholen herziening behoeft.

Bijzonder Europeesch lager onderwijs. Bij Gouv. Bt. 22 Aug. 1917 n°. 7 (Ind. St. n°. 510) is eene wijziging gebracht in de bepalingen omtrent de verstrekking en de behandeling van de opgaven en inlichtingen in zake de pensioengrondslagen voor Europeesche particuliere onderwijzers (Ind. St. 1913 n°. 239).

De regelen voor de toekenning van tegemoetkomingen uit 's lands kas aan bijzondere Europeesche lagere scholen (Ind. St. 1909 n°. 238) zijn gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 23 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 689).

Het aantal bijzondere Europeesche lagere scholen kwam van 44 op 47, waaronder 37 (*36*) waar uitgebreid lager onderwijs werd gegeven.

Aan 37 (*35*) van de 47 (*44*) scholen werden in 1917 van landswege tegemoetkomingen verleend (zie voor de splitsing daarvan bijlage M). Voorts werden tegemoetkomingen toegekend aan de school der vereeniging „Soerabajasche industrieschool voor meisjes" (f 2400), aan de industrieschool „Insulinde" te Batavia (f 2400), aan de ondewijsleergangen van den „Indischen Bond" te Batavia en Meester-Cornelis (f 1800) en aan den herhalingsleergang voor geslaagden in het klein-ambtenaarsexamen van de vereeniging „Vooruitgang" te Buitenzorg (f 2400) en te Soekaboemi (f 1200).

Het aantal leerlingen van de bijzondere Europeesche lagere scholen steeg in 1917 van 7179 tot 8140 (3528 jongens en 4612 meisjes). Onder deze leerlingen bevonden er zich 1658 (*1564*) van niet-Europeeschen landaard, namelijk 540 (*467*)

*) In de afdeeling Onderwijs zijn de getallen betreffende voorafgegane jaren, voor zoover noodig, verbeterd naar de gegevens van de sedert verschenen algemeene onderwijsverslagen. De tusschen ( ) geplaatste cursieve cijfers hebben betrekking op het jaar 1916.

kinderen van inlanders en 1118 (*1097*) van vreemde oosterlingen, onder welke onderscheidenlijk 145 (*135*) en 433 (*429*) meisjes.

Aan de gezamenlijke bijzondere scholen waren 85 (*79*) onderwijzers en 217 (*192*) onderwijzeressen verbonden.

Op verschillende plaatsen bestonden namiddagscholen en avondleergangen voor enkele vakken van lager of meer uitgebreid lager onderwijs, of voor onderwijs in het Nederlandsch aan inlanders en met hen gelijkgestelden.

Scholen of klassen van voorbereidingsonderwijs werden aangetroffen op 36 (*41*) plaatsen (24 op Java en 12 in de buitenbezittingen), en wel ten getale van 68 (*73*). De inrichtingen, waarvan opgaven werden ontvangen, telden op het einde van 1917 te zamen 4529 (*4614*) leerlingen.

Openbaar Hollandsch-inlandsch onderwijs. Bij Gouv. Bt. 13 Aug. 1917 n°. 71 (Ind. St. n°. 491) is nog een adjunct-inspecteur bij het Hollandsch-inlandsch onderwijs in dienst gesteld.

Bij Gouv. Bt. 21 Dec. 1917 n°. 44 (Ind. St. n°. 740) is bepaald, dat de 1ste inlandsche onderwijzers bij het openbaar Hollandsch-inlandsch onderwijs, bij benoeming tot taal- of teekenonderwijzer aan eene opleidings- of kweekschool in het genot blijven van de toelage bedoeld in Ind. St. 1914 n°. 762.

Voor de kostelooze toelating van kinderen van het inlandsch onderwijzend personeel tot een openbare Hollandsch-inlandsche school zijn regelen getroffen bij Gouv. Bt. 2 Maart 1918 n°. 29 (Ind. St. n°. 112).

Het reglement voor de openbare inlandsche lagere scholen (Ind. St. 1893 n°. 128, zooals het sedert is gewijzigd) onderging nadere wijziging bij Gouv. Bt. 10 April 1918 n°. 40 (Ind. St. n°. 209) met betrekking tot de schooluren en de vacanties.

In 1917 werden Hollandsch-inlandsche scholen geopend te Tangerang, Pontianak, Den Pasar en Semarang, terwijl de speciale school te Sambas werd omgezet in eene Hollandsch-inlandsche school (Gouv. Bt. 22 Febr. 1917 n°. 39; Jav. Ct. n°. 17) (vgl. ook K. V. 1917, kol. 111). Het aantal dezer scholen kwam daardoor van 111 op 116 (88 (*87*) op Java en Madoera en 28 (*24*) in de buitenbezittingen), waarvan 91 met 7, 13 met 6, 8 met 4, 3 met 3 en 1 met 2 klassen. Aan 27 (*25*) scholen was een namiddagleergang in de nuttige handwerken voor meisjes en aan alle zevenklassige scholen zoomede aan de Hollandsch-inlandsche school te Siak Sri Indrapoera een éénjarige leergang in het Nederlandsch verbonden.

De Hollandsch-inlandsche scholen telden op het einde van 1917 gezamenlijk 21 690 (*20 737*) leerlingen (17 199 op Java en Madoera en 4491 in de buitenbezittingen). Gedurende dat jaar waren er in het geheel 26 863 (*26 375*) leerlingen ingeschreven, waarvan 21 509 op Java en Madoera (3831 meisjes) en 5354 in de buitenbezittingen (815 meisjes).

Aan de scholen waren op genoemd tijdstip 307 (*287*) Europeesche en 437 (*405*) inlandsche leerkrachten verbonden; 431 (*309*) der laatstgenoemden waren opgeleid aan een gouvernements-kweekschool of aan eene daarmede gelijkgestelde bijzondere inrichting; 19 hunner waren in het bezit van het einddiploma der hoogere kweekschool te Poerworedjo.

De Depoksche school (met een Europeesch hoofd en 6 inlandsche leerkrachten) telde op het einde van 1917 167 (*178*) leerlingen (onder wie 74 meisjes). Onder de leerlingen waren 5 kinderen van Chineezen.

De scholen voor kinderen van mindere militairen, afkomstig uit de gewesten Menado, Amboina, Ternate en onderhoorigheden en Timor en onderhoorigheden, die den Christelijken godsdienst belijden, te Meester-Cornelis (een Europeesch hoofd en 3 inlandsche leerkrachten), Tjimahi (een Europeesch hoofd, een Europeesche vrouwelijke leerkracht en 4 inlandsche leerkrachten), Magelang (een Europeesch hoofd en 7 inlandsche leerkrachten), Djokjakarta (een Europeesch hoofd en 2 inlandsche leerkrachten), Koeta Radja (een Europeesch hoofd en 6 inlandsche leerkrachten) en Makasser (een Europeesch hoofd en 5 inlandsche leerkrachten), telden op het einde van 1917 onderscheidenlijk 150, 204 (*150*), 344 (*322*), 87 (*91*), 302 (*264*) en 222 (*190*) leerlingen, onder wie 73, 95, 140, 30, 124 en 86 meisjes.

Bij de Menadosche (2 Europeesche en 5 inlandsche leerkrachten), de Tondanosche (een Europeesch hoofd en 5 inlandsche leerkrachten), de Amoerangsche (een Europeesch hoofd en 3 inlandsche leerkrachten), de Langoansche (een Europeesch hoofd en 3 inlandsche leerkrachten) en de Ajermadidische school (een Europeesch hoofd en 2 inlandsche leerkrachten) waren op 31 December 1917 onderscheidenlijk de volgende aantallen ingeschreven: 232 (*231*) (onder wie 42 meisjes), 213 (*229*) (onder wie 64 meisjes, 3 Europeanen en 14 Chineezen), 158 (*148*) (onder wie 49 meisjes, 6 Europeanen en 47 Chineezen), 150 (*148*) (onder wie 48 meisjes, 4 Europeanen en 6 Chineezen) en 98 (onder wie 26 meisjes).

De Ambonsche burgerschool (een Europeesch hoofd en 8 inlandsche leerkrachten) werd op het einde van 1917 bezocht door 349 (*347*) leerlingen, onder wie 107 meisjes.

De te Saparoea (Amboina) gevestigde school voor Europeanen en voor aanzienlijke en gegoede inlanders en met hen gelijkgestelden, genaamd Saparoeasche school (3 Europeesche en 9 inlandsche leerkrachten) telde op het einde van 1917 456 (*459*) leerlingen, onder wie 153 meisjes.

Namiddagleergangen in de nuttige handwerken voor meisjes waren verbonden aan de Ambonsche scholen te Tjimahi, Magelang en Koeta Radja; voorts aan de Tondanosche school, de Ambonsche burgerschool en de Saparoeasche school.

Aan de Ambonsche school te Koeta Radja, de Menadosche, Tondanosche, Amoerangsche, Langoansche school, de Ambonsche burgerschool en de Saparoeasche school waren namiddagleergangen in de Nederlandsche taal verbonden.

Bijzonder Hollandsch-inlandsch onderwijs. Bij Ord. van 29 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 544) zijn regelen vastgesteld voor de toekenning van tegemoetkoming uit 's lands kas ten behoeve van kosthuizen, verbonden aan ondersteunde bijzondere Hollandsch-inlandsche meisjesscholen.

Het aantal bijzondere Hollandsch-inlandsche scholen bedroeg op het einde van 1917 39 (*27*) (25 (*21*) op Java en 14 (*6*) in de buitenbezittingen), waarvan er 25 (*22*) eene tegemoetkoming genoten, hieronder medegerekend de kost- en dagschool voor dochters van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders te Tomohon (Menado). Voorts genoten eene tegemoetkoming de Nederlandsche leergangen van het Algemeen Nederlandsch Verbond te Buitenzorg, Poerwakarta, Soekaboemi, Cheribon en Soerakarta.

Op genoemd tijdstip telden deze scholen te zamen 4627 (*3741*) leerlingen, onder wie 1752 meisjes, terwijl gedurende het jaar 5997 (*4759*) leerlingen (onder wie 2194 (*1729*) meisjes) waren ingeschreven. Er waren 101 (*88*) Europeesche en 54 (*51*) inlandsche leerkrachten aan verbonden.

Openbaar Hollandsch-Chineesch onderwijs. In 1917 werden nieuwe Hollandsch-Chineesche scholen geopend te Semarang (2de school) en te Koedoes, zoodat het aantal van deze inrichtingen op 31 kwam. Een namiddagleergang in de Fransche taal was verbonden aan 5 (*7*), een leergang in de Engelsche taal aan 14 (*12*) en een in de nuttige handwerken voor meisjes aan 7 (*2*) scholen.

Op het einde van het jaar telden de Hollandsch-Chineesche scholen te zamen 6717 (*6003*) leerlingen (5000 (*4527*) jongens en 1717 (*1476*) meisjes). Onder hen bevonden zich 35 (*33*) kinderen van Europeanen (14 meisjes) en 96 (*83*) van inlanders (12 meisjes). Het aantal niet betalende leerlingen bedroeg 8 (*8*).

Aan de genoemde scholen waren op het einde van 1917 91 (*78*) onderwijzers en 101 (*96*) onderwijzeressen verbonden.

Bijzonder Hollandsch-Chineesch onderwijs. Op het einde van 1917 bestonden er 7 (*2*) bijzondere Hollandsch-Chineesche scholen, namelijk een te Batavia van de „Vereeniging tot het oprichten en instandhouden van Christelijke inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen te Batavia", 1 te Bandoeng van de „Commissie voor de Hollandsch-Chineesche zendingsschool", 1 te Soekaboemi van de vereeniging „School met den bijbel voor Chineezen en andere oosterlingen", 1 te Magelang van de „Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Hollandsch-Chineesche scholen met den bijbel in de residentie Kedoe", 1 te Temanggoeng (Kedoe), 1 te Djokjakarta van de Vereeniging „School met den bijbel te Djokjakarta" en 1 te Soerakarta van de „Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke scholen en internaten in de residentie Soerakarta".

Op het einde van het jaar 1917 telden de bijzondere Hollandsch-Chineesche scholen te zamen 643 (*387*) leerlingen (492 (*289*) jongens en 151 (*98*) meisjes). Onder hen bevonden zich 38 (*6*) kinderen van Europeanen (17 meisjes) en 54 (*49*) van inlanders (7 meisjes).

Aan genoemde scholen waren op het einde van 1917 16 (*6*) onderwijzers en 8 (*4*) onderwijzeressen verbonden.

Geldelijk overzicht. Hieronder volgt een overzicht van de uitgaven ten behoeve van het lager onderwijs en de ontvangsten aan schoolgelden over 1916 (verbeterde opgaven) en over 1917 (volgens voorloopige opgaven).

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
A. OPENBAAR ONDERWIJS.		
Inspectie.		
Europeesch lager onderwijs . . . / Hollandsch-inlandsch onderwijs . .	f 112 255	f 115 112
Personeel en verdere uitgaven.		
Europeesch lager onderwijs . . .	3 473 753	*b*) 4 096 930
Hollandsch-Chineesch onderwijs .	609 008	680 017
Hollandsch-inlandsch onderwijs . .	1 621 341	1 855 962
Gebouwen en huishuur.		
Europeesch lager onderwijs . . .	293 521	540 294
Hollandsch-Chineesch onderwijs .	189 971	324 766
Hollandsch-inlandsch onderwijs . .	154 698	476 838
Totaal . . .	f 6 454 547	f 8 089 919
B. BIJZONDER ONDERWIJS.		
Europeesch lager onderwijs *a*) . .	708 947	789 587
Voorbereidingsonderwijs (Fröbelscholen)	61 645	70 550
Industrie- en herhalingsonderwijs	6 600	6 600
Uitrustings- en overtochtskosten ten behoeve van Europeesche onderwijzers	27 657	24 785
Totaal . . .	f 804 849	f 891 522
Geïnde schoolgelden.		
Europeesch lager onderwijs . .	f 1 081 506	f 1 098 205

B. VOORTGEZET EN UITGEBREID LAGER ONDERWIJS.

Openbaar onderwijs. Bij besluit van den directeur van onderwijs en eeredienst van 6 Febr. 1917 (Bijbl. Ind. St. n°. 8718) is het reglement voor het eindexamen der scholen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs gewijzigd.

Op het einde van 1917 bestonden er 13[1]) (*13*) openbare scholen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs, waarvan 8[1]) (*7*) met een voorklasse. Bij deze scholen waren op genoemd tijdstip de volgende aantallen leerlingen ingeschreven: Bandoeng 209 (*183*), Djokjakarta 160 (*170*), Padang 104 (*79*), Batavia 106 (*79*), Semarang 118 (*109*), Soerabaja 238 (*204*), Soerakarta 150 (*133*), Buitenzorg 67 (*48*), Malang 116 (*80*), Medan 41 (*36*), Madioen 56 (*45*), Makasser 43 (*33*) en Magelang 92 (*44*). Onder het totaal aantal van 1500 (*1243*) leerlingen bevonden zich 572 (*468*) meisjes, 469 (*396*) inlanders en 104 (*99*) vreemde oosterlingen.

Bij de genoemde scholen waren op het einde van 1917 75 (*69*) onderwijzers en 10 (*7*) onderwijzeressen werkzaam (de hoofden inbegrepen).

De ,,Tondanosche school van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs'' telde op het einde van 1917 115 (*86*) leerlingen. Er waren 7 (*6*) Europeesche onderwijzers werkzaam.

Bijzonder onderwijs. Op het einde van 1917 waren aan 3 (*3*) bijzondere Europeesche lagere scholen leergangen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs verbonden, namelijk aan de bijzondere Europeesche lagere school van de ,,Vereeniging tot het oprichten, besturen en instandhouden van scholen met den bijbel te Batavia'', gevestigd te Salemba en in Gang Pasar Baroe en van de ,,Vereeniging der Zusters Franciscanessen te Semarang'' gevestigd te Bangkong. Deze leergangen telden op dat tijdstip onderscheidenlijk 30 (*35*), 47 (*47*) en 59 (*59*) leerlingen, onder wie totaal 104 (*109*) meisjes, 7 (*8*) inlanders en 4 (*6*) vreemde oosterlingen.

Aan deze leergangen waren 4 (*4*) onderwijzers en 7 (*8*) onderwijzeressen verbonden (de hoofden medegerekend). Bovendien waren bij den leergang te Salemba (Batavia) en te Bangkong (Semarang) onderscheidenlijk 2 en 1 leerkrachten werkzaam voor wie geen tegemoetkoming werd ontvangen.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
Voortgezet en uitgebreid lager onderwijs.		
A. OPENBAAR ONDERWIJS.		
Inspectie	f 10 815	f 12 582
Personeel en verdere uitgaven . .	485 379	591 115
Gebouwen en huishuur	31 931	127 331
B. BIJZONDER ONDERWIJS.		
Tegemoetkomingen aan leergangen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs	51 100	45 285
Totaal . . .	f 579 225	f 776 313
Geïnde schoolgelden	f 40 708	f 68 252

C. MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Bij Gouv. Bt. 13 Juli 1917 n°. 29 (Ind. St. n°. 372) is nog een leeraar bij de hoogere burgerschool te Bandoeng in dienst gesteld. Een nieuw reglement voor de eindexamens der hoogere burgerscholen is vastgesteld bij Gouv. Bt. 22 Febr. 1918 n°. 2 (Ind. St. n°. 100), terwijl een in Maart 1918 vastgesteld programma van het toelatingsexamen tot de eerste klassen van deze scholen is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8936.

Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1917 n°. 52 (Bijbl. Ind. St. n°. 8714) is vrij vervoer of eene tegemoetkoming van vervoerkosten toegekend aan leerlingen van den zeevaartkundigen leergang verbonden aan de Prins Hendrik-school, geplaatst aan boord van schepen der gouvernementsmarine, wanneer zij uit eene ziekeninrichting worden ontslagen, als hun schip niet meer ter plaatse is.

Nopens de verplichting tot stemmen op de leeraarsvergaderingen bij de Prins Hendrik-school en de hoogere burgerscholen zijn bepalingen vastgesteld bij Gouv. Bt. 20 Maart 1918 n°. 64 (Bijbl. Ind. St. n°. 8949).

Met intrekking van Ind. St. 1915 n°. 606, zijn bij Gouv. Bt. 23 Mei 1918 n°. 47 (Ind. St. n°. 260) bepalingen vastge-

a) Hieronder het Hollandsch-Chineesch en het Hollandsch-inlandsch onderwijs.

b) Hieronder begrepen de uitgaven voor aanschaffing van schoolbenoodigdheden, welke in gewone omstandigheden uit Europa worden betrokken.

1) De Tondanosche Mulo-school niet medegerekend.

steld aangaande de wijze waarop door den directeur van onderwijs en eeredienst kan worden beschikt over de diensten van de leeraren bij het openbaar middelbaar en technisch onderwijs.

Aan de toelatingsexamens voor de laagste klasse van de hoogere burgerscholen onderwierpen zich 1198 candidaten, tegen 1027 in 1916. Op het einde van 1917 telden de hoogere burgerscholen met vijfjarigen leergang te Batavia, Semarang, Soerabaja en Bandoeng, ongerekend de toehoorders en de leerlingen voor enkele vakken, 1567 (*1263*) leerlingen, namelijk 1130 (*924*) jongens en 437 (*339*) meisjes. Onder deze 1567 leerlingen bevonden zich 78 (*77*) kinderen van inlanders (onder wie 4 (*5*) meisjes) en 145 (*111*) Chineesche kinderen (onder wie 8 (*7*) meisjes).

De Prins Hendrik-school (afdeeling hoogere burgerschool met driejarigen leergang) te Batavia telde op het einde van 1917 220 (*201*) leerlingen (onder wie 57 (*56*) meisjes, 10 (*10*) inlanders en 36 (*33*) vreemde oosterlingen).

Het aantal leerlingen, dat kosteloos tot een der hoogere burgerscholen of tot de Prins Hendrik-school (afdeeling hoogere burgerschool) was toegelaten, bedroeg op het einde van 1917 57 (*44*), onder wie 14 (*13*) meisjes en 6 (*5*) inlanders. Verder genoten enkele leerlingen van de Koning Willem III-school te Batavia en van de hoogere burgerschool te Semarang ondersteuning uit particuliere fondsen.

Bijzonder middelbaar onderwijs. Bij K. B. 25 Juni 1917 n°. 205 (Ind. St. n°. 725) zijn regelen vastgesteld op het verleenen van pensioenen aan Europeesche leeraren bij het bijzonder middelbaar onderwijs in Nederlandsch-Indië.

De regelen voor de toekenning van landsbijdragen aan particuliere hoogere burgerscholen ondergingen wijziging bij Ord. van 30 Maart 1918 (Ind. St. n°. 172).

De hoogere burgerschool van de stichting „Hoogere burgerschool voor meisjes" te Batavia werd op het einde van 1917 bezocht door 85 (*75*) leerlingen; 15 (*17*) harer behaalden het einddiploma.

De Prinses Juliana-school van de Zusters Ursulinen te Weltevreden en de Koningin Emma-school van de Zusters Ursulinen te Noordwijk (beide hoogere burgerscholen met driejarigen leergang voor meisjes) telden, ongerekend de leerlingen voor enkele vakken, op het einde van 1917 onderscheidenlijk 49 (*51*) en 59 (*56*) leerlingen. Het eindgetuigschrift werd uitgereikt aan 11 (*11*) en 12 (*21*) leerlingen.

Bij de hoogere burgerschool met driejarigen leergang te Soerabaja van de vereeniging „De Meisjesschool" aldaar bedroeg het aantal op het einde van 1917 aanwezige leerlingen 50 (*56*); 15 (*8*) leerlingen slaagden in het eindexamen.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
MIDDELBAAR ONDERWIJS.		
A. OPENBAAR ONDERWIJS.		
Inspectie	f 15 160	f 15 900
Personeel en verdere uitgaven.		
Hoogere burgerscholen met vijfjarigen leergang	800 373	877 458
Prins Hendrik-school	193 980	198 958
Gebouwen	221 663	111 325
Totaal . . .	f 1 231 176	f 1 203 641
B. BIJZONDER ONDERWIJS.		
Landsbijdragen.		
Hoogere burgerschool van de vereeniging „De meisjesschool" te Soerabaja	f 15 600	f 15 600
Hoogere burgerschool van de vereeniging „Hoogere burgerschool voor meisjes" te Batavia	f 19 800	f 19 800
Hoogere burgerschool van de Zusters Ursulinen te Noordwijk (Koningin Emma-school) . . .	15 600	15 600
Hoogere burgerschool van de Zusters Ursulinen te Weltevreden (Prinses Juliana-school)	15 600	17 700
Totaal . . .	f 66 600	f 68 700
Ontvangsten.		
Hoogere burgerscholen met 5-jarigen leergang	f 151 318	f 180 594
Prins Hendrik-school	18 609	20 219
Totaal . . .	f 169 927	f 200 813

D. VAKONDERWIJS.

Bij Gouv. Bt. 25 Aug. 1917 n°. 3 (Ind. St. n°. 526) is de sterkte vastgesteld van het personeel der opleidings-, kweek- en normaalscholen.

Bij Gouv. Bt. 8 Sept. 1917 n°. 21 (Ind. St. n°. 554) is besloten tot de opening van eene ambachtsschool voor inlanders te Djokjakarta. Eene soortgelijke school, welke zal opleiden voor de houtbewerking, is geopend te Makasser (Ind. St. 1918 n°. 153).

Nopens de verplichting tot stemmen op de leeraarsvergaderingen bij de technische scholen zijn voorschriften gegeven bij Gouv. Bt. 20 Maart 1918 n°. 64 (Bijbl. Ind. St. n°. 8949) (zie ook § C).

Bij Gouv. Bt. 6 Maart 1918 n°. 32 (Jav. Ct. n°. 20) is eene commissie ingesteld, welke de Regeering van raad zal dienen inzake de meest doeltreffende wijze van voorziening in de behoefte aan verdergaand technisch onderwijs in Nederlandsch-Indië dan aldaar thans verkrijgbaar is, waarbij het aan de commissie zal vrijstaan om, ook voor zoover zulks niet rechtstreeks door de behandeling van voornoemd onderwerp noodzakelijk wordt gemaakt, het bestaande technisch onderwijs in al zijne geledingen in beschouwing te nemen.

Openbare technische scholen. De Koningin Wilhelmina-school te Batavia telde op het einde van 1917 542 (*482*) leerlingen (ongerekend die voor enkele vakken), namelijk 210 (*170*) voor werktuigkunde, 321 (*303*) voor bouwkunde en 11 (*9*) voor mijnbouwkunde. Onder deze leerlingen waren 142 (*126*) inlanders en 39 (*29*) Chineezen. Op dat tijdstip had de Koningin Emma-school te Soerabaja 413 (*322*) leerlingen (ongerekend die voor enkele vakken), namelijk 265 (*216*) voor bouwkunde en 148 (*106*) voor werktuigkunde. Onder deze leerlingen waren 98 (*78*) inlanders en 41 (*18*) Chineezen. Het aantal leerlingen, dat kosteloos tot deze technische scholen was toegelaten, bedroeg op het einde van 1917 170 (*105*), onder wie 52 (*37*) inlanders; 40 (*37*) leerlingen (onder wie 18 (*19*) inlanders) waren tevens in het genot van een gouvernements studiebeurs.

De technische school te Djokjakarta, geopend op 15 Juli 1917, werd op het einde van het verslagjaar bezocht door 31 leerlingen (15 Europeanen, 15 inlanders en 1 Chinees), van welke 3 (2 Europeanen en 1 inlander) als kostelooze leerlingen waren ingeschreven. Bij Gouv. Bt. 13 Aug. 1917 n°. 12 (Bijbl. Ind. St. n°. 8808) is op deze school van toepassing verklaard het reglement voor de openbare scholen van technisch onderwijs te Batavia en te Soerabaja.

Openbare ambachtsleergang te Batavia. Deze leergang telde op het einde van 1917 108 (*84*) leerlingen (93 (*78*) voor metaal- en 15 (*6*) voor houtbewerking). Een nieuw reglement voor dezen leergang is vastgesteld bij Gouv. Bt. 24 Mei 1917 n°. 13 (Bijbl. Ind. St. n°. 8755).

Bijzondere Semarangsche ambachtsschool. De in het genot van eene landsbijdrage gestelde ambachtsschool te Semarang had op het einde van 1917 117 (*124*) leerlingen, en wel 58 (*63*) voor bouw- en 59 (*61*) voor werktuigkunde. Het eindgetuigschrift werd behaald door 14 (*18*) leerlingen.

E. Niet onmiddellijk bij het lager onderwijs aansluitend vakonderwijs (uitsluitend openbaar).

Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. Bij Gouv. Bt. 17 Oct. 1917 n°. 20 is besloten tot de opening van eene opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Fort de Kock.

Aan de overgangsexamens van de 1ste naar de 2de afdeeling werd te Bandoeng, Serang, Magelang, Madioen, Probolinggo en Blitar met goed gevolg deelgenomen door onderscheidenlijk 20 (*17*), 23 (*16*), 16 (*23*), 23 (*19*), 19 (*20*) en 23 (*17*) leerlingen, van wie er zich 14 (*17*), 14 (*10*), 8 (*13*), 15 (*11*), 19 (*19*) en 16 (*14*) voor de 2de afdeeling lieten inschrijven. Eindexamen werd afgelegd te Bandoeng, Serang, Magelang, Madioen, Probolinggo en Blitar door onderscheidenlijk 20 (*14*), 10 (*10*), 11 (*13*), 11 (*11*), 13 (*8*) en 12 (*9*) leerlingen, van wie er 19 (*14*), 10 (*10*), 11 (*13*), 9 (*11*), 13 (*8*) en 10 (*9*) slaagden.

Het aantal aan de kweekschool te Fort de Kock in opleiding zijnde zonen van Atjehsche hoofden (zie K. V. 1909, kol. 173) bedroeg op het einde van 1917 8 (*10*).

Opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser. Door den directeur van onderwijs en eeredienst is het aantal plaatsen aan deze inrichting binnen de vastgestelde sterkte aldus verdeeld: Celebes en onderhoorigheden 35 candidaat-ambtenaren en 25 adspirant-onderwijzers, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 15 candidaat-ambtenaren en 15 adspirant-onderwijzers.

Op het einde van 1917 bedroeg het aantal leerlingen 111 (*108*), van wie 64 (*65*) uit Celebes, 26 (*25*) uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en — boven de vastgestelde sterkte — 19 (*14*) uit Timor en 2 (*2*) uit Ternate. Een en twintig (*13*) leerlingen gingen van de voorbereidende afdeeling over naar de vakafdeeling. Eindexamen werd afgenomen aan 8 (*10*) leerlingen van de 5de (2 (*1*) adspirant-ambtenaren en 6 (*9*) adspirant--onderwijzers) en aan 10 (*8*) leerlingen van de 6de klasse (1 (*2*) adspirant-ambtenaar en 9 (*6*) adspirant-onderwijzers), die allen slaagden.

Opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen. Het schooljaar 1916/1917 ving aan met 39 (*32*) leerlingen in de voorbereidende en 26 (*20*) in de rechtskundige afdeeling. In den loop van den leergang verlieten 9 (*6*) leerlingen de school, van wie 8 (*4*) na met goed gevolg afgelegd eindexamen, zoodat het schooljaar eindigde met 56 (*46*) leerlingen. Met uitzondering van 7 (7) werden alle leerlingen tot eene hoogere klasse bevorderd. Voor het leerjaar 1917/1918 meldden zich 37 (*38*) leerlingen voor de 1ste klasse der voorbereidende afdeeling aan, onder wie 5 (*10*), afkomstig van de buitenbezittingen. Veertien (*16*) hunner (3 (*3*) van de buitenbezittingen) werden toegelaten. De 3 candidaten voor de rechtskundige afdeeling, allen afkomstig van Java en Madoera, werden afgewezen. Alle scholieren waren kostleerlingen, uitgezonderd 19 (7), die huisvesting vonden bij Europeesche gezinnen ter plaatse, terwijl 1 leerling uit eigen verkiezing buiten de school gevestigd was. Bij Gouv. Bt. 12 Juli 1917 n°. 20 (Ind. St. n°. 363) is eene wijziging gebracht in de bepalingen omtrent de samenstelling en de inkomsten van het onderwijzend personeel van de voorbereidende afdeeling der school.

Handelsleergang te Soerabaja. Op het einde van 1916 telde deze leergang 21 leerlingen.

Omtrent de toelating tot het eindexamen van dien leergang zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8962.

Handelsschool te Batavia. Bij de aan de Prins Hendrikschool te Batavia verbonden handelsschool waren op het einde van 1917 53 (*50*) leerlingen ingeschreven, onder wie 8 (*6*) meisjes, 8 (*4*) inlanders en 12 (*20*) vreemde oosterlingen; 1 hunner was kosteloos toegelaten. Bij Gouv. Bt. 13 Aug. 1917 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. n°. 8807) is bepaald, dat tot het afleggen van het eindexamen aan de handelsschool ook worden toegelaten personen, die hunne opleiding niet of slechts ten deele aan die school hebben ontvangen.

Zeevaartkundige leergang. De bij de Prins Hendrikschool bestaande zeevaartkundige leergang telde op het einde van 1917 3 (*3*) leerlingen.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
UITGAVEN.		
A. Openbaar vakonderwijs.		
Technische scholen. Personeel en verdere uitgaven	f 452 181	f 508 698
Technische scholen. Gebouwen	12 786	44 642
Burger-avondschool te Soerabaja	14 440	—
Ambachtsleergang te Batavia	23 583	32 141
Handelsleergang te Soerabaja	7 050	9 570
School tot opleiding van inlandsche rechtskundigen	94 547	109 606
Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. Personeel, enz.	333 921	320 027
Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. Gebouwen	10 918	121 748
B. Bijzonder vakonderwijs.		
Landsbijdragen:		
Semarangsche ambachtsschool	13 600	12 000
Totaal	f 963 026	f 1 158 432
ONTVANGSTEN.		
Technische scholen / Burgeravondschool te Soerabaja	f 44 032	f 51 163
Ambachtsleergang te Batavia	—	—
Handelsleergang te Soerabaja	1 140	1 770
School tot opleiding van inlandsche rechtskundigen	16 790	15 805
Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren *a*)	12 191	16 028
Totaal	f 74 153	f 84 766

2. *Onderwijs met eene inlandsche taal als voertaal.*

Lager onderwijs.

Bij Gouv. Bt. 19 Dec. 1917 n°. 54 (Ind. St. n°. 735) is de standplaats van den adjunct-inspecteur van het inlandsch onderwijs in de 4de afdeeling van Taroetoeng naar Medan verlegd.

Volksonderwijs. Op het einde van 1917 waren op Java en Madoera 4185 (*4006*) volksscholen in werking, waaraan 5654 (*5220*) onderwijzers verbonden waren. Aan 33 704 (*27 986*) leerlingen kon een getuigschrift van met goed gevolg doorloopen leergang worden uitgereikt.

Het aantal volksscholen in de buitenbezittingen [1]) bedroeg 801 (*803*). Aan deze scholen waren 1030 (*1030*) leerkrachten

a) Hieronder ook de school tot opleiding van inlandsche ambtenaren te Makasser.

1) Van de gewesten Palembang, Djambi en Riouw en onderhoorigheden werden geen opgaven ontvangen.

verbonden; 3257 (*2812*) leerlingen verlieten de school met een getuigschrift.

Openbare inlandsche scholen der 2de klasse. Bij Gouv. Bt. 10 April 1918 n°. 40 (Ind. St. n°. 209) is eene wijziging gebracht in de dagelijksche schooltijden en de vacanties bij de openbare inlandsche scholen.

In 1917 zijn inlandsche scholen der 2de klasse geopend in Bantam (2), Batavia (1), Preanger-Regentschappen (4), Cheribon (3), Pekalongan (4), Semarang (4), Rembang (4), Soerabaja (2), Pasoeroean (2), Besoeki (1), Banjoemas (3), Kedoe (4), Djokjakarta (4), Soerakarta (4), Madioen (4), Kediri (5), Sumatra's Westkust (4), Tapanoeli (1), Atjeh en onderhoorigheden (5), Oostkust van Sumatra (2), Palembang (4), Lampongsche districten (1), Banka en onderhoorigheden (1), Djambi (1), Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (3), Westerafdeeling van Borneo (2), Celebes en onderhoorigheden (3), Timor (1), Bali en Lombok (3) en Menado (2). Daarentegen werden 2 scholen in Amboina opgeheven, zoodat het aantal openbare inlandsche scholen der 2de klasse op Java en Madoera klom van 940 (verbeterde opgave) tot 991. In de buitenbezittingen steeg het aantal van 459 tot 490.

De scholen op Java en Madoera telden gedurende 1917 200 256 (*186 103*) leerlingen en op het einde van het jaar 142 415 (*135 102*). Het aantal ingeschreven leerlingen op de scholen in de buitenbezittingen bedroeg gedurende 1916 99 793, tegen 93 989 (verbeterde opgave) gedurende 1915. Op het einde van 1916 waren er 68 282 leerlingen ingeschreven. Het aantal meisjes klom op Java en Madoera van 13 122 tot 14 953; in de buitenbezittingen daalde het van 12 968 tot 10 821 [1]).

Bijzondere inlandsche lagere scholen. Bij Ord. van 11 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 16) zijn de regelen en voorwaarden nopens het verleenen van geldelijken steun uit 's lands kas ten behoeve van het bijzonder inlandsch onderwijs in de afdeelingen Soemba en Flores (met uitzondering van het landschap Adoenara) gewijzigd en aangevuld.

Op Java en Madoera klom het aantal der zendingsscholen van 164 tot 174 op het einde van 1917, dat der overige bijzondere scholen daalde van 263 tot 256. De buitenbezittingen telden op het einde van 1916 1722 scholen op godsdienstigen grondslag en 364 andere scholen, tegen onderscheidenlijk 1622 en 244 op het einde van 1915.

De bijzondere scholen op Java en Madoera telden gedurende 1917 44 271 leerlingen, tegen 47 905 gedurende 1916. Op het einde van 1917 waren er nog 28 775 ingeschreven. De bijzondere scholen in de buitenbezittingen telden gedurende 1916 145 366 en bij het einde van dat jaar 113 485 leerlingen. Het aantal scholen in de residentie Tapanoeli alleen bedroeg op het einde van 1916 633, met 52 397 leerlingen, tegen 619 met 39 809 leerlingen op het einde van 1915 en in de residentie Menado 511 met 29 462 leerlingen, tegen 493 met 25 635 leerlingen op het einde van 1915.

Omtrent de in 1917 toegekende tegemoetkomingen ten behoeve van particuliere inlandsche scholen zie men bijlage N.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
Lager onderwijs met eene inlandsche taal als voertaal.		
UITGAVEN.		
A. OPENBAAR ONDERWIJS.		
Inspectie.		
Inlandsch onderwijs	f 224 204	f 299 349
Inlandsch volksonderwijs	302 901	338 631

1) De daling van het aantal meisjes-leerlingen is voornamelijk een gevolg van de invoering van schoolgeldheffing op scholen, gevestigd in bevolkingsgebouwen, welke scholen veel gevonden worden in de gewesten Amboina en Menado.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
Personeel en verdere uitgaven.		
Inlandsch onderwijs	f 3 135 984	f 3 328 603
Gebouwen en huishuur (inlandsch onderwijs)	1 520 775	1 344 135
Tegemoetkomingen en andere uitgaven voor het inlandsch volksonderwijs	800 582	943 893
Oprichting volksscholen in Atjeh	138 252	172 495
Totaal . . .	f 6 122 698	f 6 427 106
B. BIJZONDER ONDERWIJS.		
Tegemoetkomingen ten behoeve van het inlandsch lager onderwijs .	f 683 007	f 656 704
ONTVANGSTEN.		
Geïnde schoolgelden (inlandsch onderwijs)	404 514	495 947
Verkoop aan particulieren van inlandsche boekwerken en andere leermiddelen	53 747	54 840
Totaal . . .	f 458 261	f 550 787

3. *Opleiding van onderwijzers en examens ter verkrijging van onderwijsbevoegdheden.*

A. 1. OPENBARE OPLEIDINGSINRICHTINGEN.

Bij Gouv. Bt. 1 Mei 1918 n°. 13 is machtiging verleend om in den loop van 1918, op een nader door den directeur van onderwijs en eeredienst te bepalen dag, te Batavia een leergang te openen voor de studie van de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië en van inheemsche talen voor Europeesche leerkrachten.

Ingevolge Gouv. Bt. 31 Mei 1918 n°. 47 (Jav. Ct. n°. 46) is, met ingang van 1 Juli 1918, te Bandoeng tijdelijk een leergang gevestigd, bestemd om personen, in het bezit van de akte van bekwaamheid als onderwijzer of onderwijzeres bij het Europeesch lager onderwijs, gelegenheid te geven om zich voor te bereiden tot het examen ter verkrijging van een akte van bekwaamheid van huis- en schoolonderwijs in de beginselen der wiskunde.

Van de vastgestelde sterkte van het personeel der opleidings-, kweek- en normaalscholen is reeds hiervóór onder „vakonderwijs" melding gemaakt.

Normaalleergang te Batavia. De normaalleergang ter opleiding voor de akte van bekwaamheid als onderwijzer bij het Europeesch lager onderwijs (zoogenaamde hulpakte) te Batavia had op het einde van 1916 22 leerlingen (7 mannelijke en 15 vrouwelijke), van wie er 8 (waaronder 2 mannelijke en 3 vrouwelijke na het behalen van de akte van onderwijzer(es)), in den loop van 1917 werden afgeschreven. Toegelaten werden 5 leerlingen, zoodat de leergang op het einde van 1917 19 leerlingen (6 mannelijke en 13 vrouwelijke) telde, van wie er 11 voor het tweede of hoogste studiejaar waren ingeschreven.

Opleiding van Indische jongelieden aan (openbare of bijzondere) kweekscholen hier te lande. In het begin van 1918 zijn 4 (*8*) jongelieden aangewezen voor de opleiding tot onderwijzer aan een der kweekscholen hier te lande. Door de slechte verbinding met het moederland werden deze jongelieden, en 7 van de 8 in het vorige jaar aangewezenen, voor-

loopig in Indië opgeleid bij een daartoe opzettelijk ingestelden tijdelijken leergang, aansluiting gevende bij de 2de klasse der Nederlandsche kweekscholen (een der 8 jongelieden van het vorige jaar zag van de studie voor onderwijzer af).

Leergangen ter voorbereiding tot het examen in de kennis der natuur. De leergang te Batavia telde op het einde van 1916 9 en einde 1917 8 leerlingen.

Normaalscholen ter voorbereiding tot het examen van hoofdonderwijzer. Bij het einde van 1917 volgden te Batavia 42 (*41*), te Semarang 25 (*25*) en te Soerabaja 35 (*30*) leerlingen (onder wie 25 (*24*), 13 (*14*) en 17 (*16*) vrouwelijke) de lessen. Onder de in den loop van 1917 bij de scholen te Batavia, Semarang en Soerabaja afgeschrevenen (16, 11 en 18) waren er onderscheidenlijk 8 (*9*), 2 (*3*) en 4 (*3*), die in dat jaar de hoofdakte verwierven.

De Hollandsch-Chineesche kweekschool te Meester-Cornelis (vgl. K. V. 1917, kol. 121) werd in den loop van 1917 geopend met 24 leerlingen, die allen inwonend zijn.

Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers. In Juli 1917 is het leerplan voor de openbare kweekscholen voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng, Djokjakarta, Oengaran, Probolinggo en Fort de Kock nader gewijzigd.

Bij Gouv. Bt. 31 Oct. 1917 n°. 10 zijn fondsen toegestaan voor de huisvesting van en het toezicht op de vrouwelijke leerlingen van openbare kweekscholen voor inlandsche onderwijzers, terwijl bij Gouv. Bt. 17 Nov. 1917 n°. 19, bij wijze van tijdelijken maatregel, gelden beschikbaar werden gesteld voor het onderwijs in de nuttige handwerken aan die leerlingen.

Bij Gouv. Bt. 17 Mei 1918 n°. 6 is bepaald, dat te Poerwokerto (Banjoemas) op een nader vast te stellen tijdstip een kweekschool voor de vorming van inlandsche onderwijzers zal worden opgericht.

Het aantal leerlingen van elke der kweekscholen te Bandoeng, Djokjakarta, Oengaran, Probolinggo en Fort de Kock bedroeg op het einde van 1917 126 (*124*), 124 (*117*), 114 (*125*), 120 (*120*) en 128 (*135*), met inbegrip van onderscheidenlijk 7 (*8*), 9 (*9*), 5 (*6*), 7 (*7*) en 7 (*9*) boven de vastgestelde sterkte gevoerde leerlingen, die bestemd zijn om, na afgelegd eindexamen, de lessen aan de landbouwschool te Buitenzorg te volgen, zoomede van onderscheidenlijk 8, 6 (*1*), 10, 3 en 15 (*16*) vrouwelijke leerlingen boven de vastgestelde sterkte en — voor de school te Fort de Kock — van 8 adspirant-ambtenaren. Aan de in 1917 afgenomen eindexamens onderwierpen zich 14 (*23*), 11 (*11*), 21 (*20*), 18 (*14*) en 17 (*13*) leerlingen van de 6de klasse, van wie er 14, 11, 20, 15 en 17 slaagden.

Aan de toelatingsexamens te Bandoeng, Djokjakarta, Oengaran, Probolinggo en Fort de Kock werd deelgenomen door 43 (*66*), 103 (*82*), 124 (*124*), 79 (*87*) en 84 (*92*) candidaten, van wie er 34 (*31*), 42 (*42*), 59 (*65*), 39 (*37*) en 36 (*32*) aan de eischen voldeden en 25 (*23*), 25 (*23*), 27 (*26*), 31 (*28*) en 24 (*17*) als leerling werden ingeschreven. (De gegevens betreffende de aan genoemde scholen verbonden leerscholen zijn opgenomen onder die omtrent de Hollandsch-inlandsche scholen).

Het aantal leerlingen van de kweekschool te Amboina bedroeg op het einde van 1917 in 4 klassen 40 (met inbegrip van 5 vrouwelijke leerlingen boven de vastgestelde sterkte), tegen 35 (5 vrouwelijke leerlingen boven de vastgestelde sterkte) op het einde van 1916. Aan het toelatingsexamen werd deelgenomen door 55 (*70*) candidaten, van wie er 16 (*31*) aan de eischen voldeden en 10 (*10*) als leerling konden worden ingeschreven.

Hoogere kweekschool te Poerworedjo. Bij deze school waren op het einde van 1917 58 (*67*) leerlingen ingeschreven, verdeeld over 3 klassen. Het personeel bestond op dat tijdstip uit een directeur en 5 Europeesche onderwijzers, van wie één, uitsluitend belast met het onderwijs in de gymnastiek en één, uitsluitend belast met het onderwijs in het teekenen.

Normaalscholen voor de opleiding van inlandsche hulponderwijzers. Eene regeling van de toelage der directeuren van deze onderwijsinrichtingen is getroffen bij Gouv. Bt. 30 Maart 1918 n°. 68 (Ind. St. n°. 173).

De scholen te Batavia, Poerwakarta, Salatiga, Poerwokerto, Blitar, Bondowoso en Padangpandjang telden op het einde van 1917 in de genoemde volgorde 40 (*0*), 80 (*60*), 82 (*62*), 85 (*61*), 82 (*60*), 40 (*0*) en 61 (*42*) leerlingen, onder wie 1 (*0*), 6 (*5*), 5 (*2*), 5 (*2*), 0 (*0*), 0 (*0*) en 7 (*6*) meisjes. Elke school staat onder leiding van een Europeesch onderwijzer, bijgestaan door onderscheidenlijk 2, 4, 4, 4, 4, 2 en 3 inlandsche leerkrachten. Een reglement voor de scholen is vastgesteld bij Gouv. Bt. 25 Mei 1918 n°. 59 (Ind. St. n°. 265).

Bij Gouv. Bt. 4 Juni 1918 n°. 9 (Ind. St. n°. 274) is bepaald dat te Garoet (Preanger-Regentschappen), Soerakarta en Djombang (Soerabaja) zal worden geopend een normaalschool met vierjarigen leergang voor de opleiding van inlandsche hulponderwijzers.

Normaalleergangen voor inlandsche hulponderwijzers. Op het einde van 1917 waren bij deze leergangen 712 (*665*) leerlingen ingeschreven.

A. 2. Bijzondere opleidingsinrichtingen.

Opleiding voor Europeesche akte-examens. Gelegenheid tot opleiding voor Europeesche akte-examens bestaat bij de normaalklassen ter opleiding van onderwijzeressen, verbonden aan 8 bijzondere meisjesscholen (4 te Batavia, 1 te Semarang, 2 te Soerabaja en 1 te Malang) en bij de bijzondere normaalschool te Malang. Deze inrichtingen telden op het einde van 1917 te zamen 207 (*202*) leerlingen. Verder bestaat bij het meerendeel der meisjesscholen gelegenheid om zich te bekwamen voor de akte-examens in de vreemde talen en in de handwerken voor meisjes.

Cursussen voor de opleiding van hoofdonderwijzers. Een leergang voor de opleiding tot het examen van hoofdonderwijzeres is verbonden aan de school van de Zusters Ursulinen te Weltevreden. Er waren op het einde van 1916 6 (verbeterde opgaaf) en op ult. 1917 4 leerlingen ingeschreven.

Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers. De te Batavia gevestigde kweekschool voor inlandsche onderwijzers van de vereeniging „Associatie van Oost en West" had op het einde van 1917 57 (*54*) leerlingen, onder wie 3 (*3*) meisjes. Aan deze school was een Europeesch onderwijzer verbonden, die werd bijgestaan door 4 Europeesche onderwijzeressen en 3 inlandsche onderwijzers. Bovendien waren aan de school verbonden een inlandsch arts voor het onderwijs in gezondheidsleer en 2 Europeesche leeraren van de Koningin Wilhelmina-school voor het geven van lessen in teekenen en scheikunde.

De Roomsch-katholieke kweekschool voor meisjes te Mendoet (Kedoe) telde op het einde van 1917 23 leerlingen in 4 klassen. Er waren 4 leerkrachten (2 Europeesche) aan verbonden.

Het aantal leerlingen bij het seminarie te Depok (Batavia), waar Christen-inlanders uit verschillende streken van den archipel kosteloos tot onderwijzer, tevens zendelinghelper, worden opgeleid, bedroeg op het einde van 1917 41 (*40*), verdeeld over 4 jaarklassen. In den loop van dat jaar verlieten 9 (*6*) leerlingen de inrichting, na met gunstigen uitslag het eindexamen te hebben afgelegd. Het personeel bestond uit een zendeling-leeraar als directeur, een Europeeschen hoofdonderwijzer, 2 (*2*) inlandsche onderwijzers en een Europeeschen muziekonderwijzer.

De door de Nederlandsche Zendingsvereeniging te Bandoeng onderhouden kweekschool telde op het einde van 1917 40 (*34*) leerlingen. Het personeel bestond uit 2 Europeesche onderwijzers en 3 inlandsche leerkrachten. Bij het eindexamen slaagden 6 candidaten.

Op het einde van 1917 bedroeg het aantal leerlingen van de „Keuchenius-school" te Djokjakarta, waar inlandsche jongelieden worden opgeleid tot helpers bij het onderwijs en den dienst des Woords, 50 (*50*). De 7 candidaten, die in 1917 aan het eindexamen deelnamen, slaagden allen. De directeur van deze inrichting wordt bijgestaan door een Europeesche leerkracht en 3 inlandsche onderwijzers.

De vanwege de Doopsgezinde Zendingsvereeniging te Mer-

garedja (Semarang) opgerichte kweekschool voor inlandsche onderwijzers, waaraan 2 Europeesche en 4 inlandsche leerkrachten verbonden waren, werd op het einde van 1917 bezocht door 45 (*37*) leerlingen, verdeeld over 5 klassen.

De door de Salatiga-zending te Tingkir (Semarang) opgerichte kweekschool voor inlandsche onderwijzers telde op het einde van 1917 37 (*38*) leerlingen, geplaatst in 2 klassen. Aan deze school waren een Europeesche leerkracht en 2 inlandsche onderwijzers verbonden.

Bij de door het Nederlandsch Zendelinggenootschap onderhouden kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzers te Madjawarna (Soerabaja) waren op het einde van 1917 33 (*17*) leerlingen, onder wie 4 meisjes, ingeschreven. Het onderwijs werd gegeven door een Europeesche leerkracht en 2 inlandsche onderwijzers.

Bij het seminarie te Sipoholon (Tapanoeli) slaagden 21 leerlingen in het eindexamen. Aan de kweekschool te Na Roemonda (Tapanoeli) waren 48 leerlingen ingeschreven op het einde van 1917, allen in de vierde klasse. Van deze leerlingen werden 23 met einddiploma afgeschreven, terwijl 20 nieuwe leerlingen werden aangenomen. Het personeel bestond uit 2 Europeesche en 1 inlandsche onderwijzer. Aan de kweekschool te Ombolata (Tapanoeli) waren 72 leerlingen ingeschreven, verdeeld over 2 klassen; 21 van de 30 leerlingen slaagden in het eindexamen. Het personeel bestond uit 1 Europeesche en 2 inlandsche leerkrachten.

Bij de van het Nederlandsch Zendelinggenootschap uitgaande kweekschool te Raja (Oostkust van Sumatra) wordt het hoofd van de inrichting bijgestaan door 2 inlandsche onderwijzers. Op het einde van 1917 waren er 29 leerlingen ingeschreven.

De door het Rijnsche Zendinggenootschap te Bandjermasin onderhouden kweekschool, waaraan, behalve het hoofd, 2 inlandsche leerkrachten zijn verbonden, telde op het einde van 1917 48 (*33*) leerlingen. Van de 9 leerlingen, die aan het eindexamen deelnamen, slaagden er 7.

De door het Nederlandsch Zendelinggenootschap onderhouden kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzers en gemeentevoorgangers te Tomohon (Menado) telde op ult. 1917 55 (*55*) leerlingen, allen afkomstig uit de Minahasa. Omtrent het eindexamen werden geen opgaven ontvangen. Het onderwijs wordt gegeven door 2 Europeesche en 3 inlandsche leerkrachten.

De kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Kaloewatoe (Sangi-eilanden) van het Sangi- en Talaud-comité telde op het einde van 1917 51 (*50*) leerlingen. Hoeveel leerlingen het einddiploma verwierven werd niet vermeld. Het hoofd der inrichting wordt bijgestaan door 3 inlandsche leerkrachten.

Bij de door de Roomsch-katholieke zending onderhouden kweekschool te Woloan (Menado), waaraan 3 Europeesche en 3 inlandsche leerkrachten verbonden zijn, waren op het einde van 1917 50 (*31*) leerlingen ingeschreven.

De Roomsch-katholieke kweekschool voor de vorming van inlandsche onderwijzers te Moentilan (Kedoe) telde op het einde van 1917 in afdeeling A 120 leerlingen, verdeeld over 6 klassen. Aan het eindexamen namen 19 leerlingen deel, van wie er 18 slaagden. De afdeeling B had op het einde van 1917 in 4 klassen 93 leerlingen. Aan het eindexamen namen 15 leerlingen deel, die allen slaagden. Aan de afdeeling A waren 10 Europeesche en 3 inlandsche en aan de afdeeling B 3 Europeesche en 5 inlandsche leerkrachten werkzaam. Bij Gouv. Bt. 31 Mei 1917 n°. 22 is een programma voor het eindexamen van de school vastgesteld.

De regelen en voorwaarden voor de toekenning eener bijdrage uit 's lands kas aan particuliere kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers (Ind. St. 1906 n°. 242, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) zijn nader gewijzigd bij Ord. van 17 April 1918 (Ind. St. n°. 204) met betrekking tot het schooltoezicht.

Behalve de normaalleergangen te Pajeti (Soemba) en Larantoeka (Flores), waaromtrent geen opgaven ontvangen werden, bestaan op verschillende plaatsen leergangen voor de opleiding van inlandsche hulponderwijzers, meerendeels uitgaande van onderwijzers bij kweek- en opleidingsscholen.

B. Akte-examens.

Bevoegdheden tot het geven van Europeesch lager onderwijs. In 1917 werden in het geheel 40 (*36*) volledige examens voor de hoofdakte, 113 (*91*) voor de onderwijzersakte en 14[illegible] (*49*) [1]) voor andere akten van bekwaamheid afgelegd, waarvan onderscheidenlijk 15 (*20*), 61 (*59*) en 80 (*31*) met gunstigen uitslag. Onder de laatstgenoemde aantallen bevonden zich 6 (*4*), 58 (*58*) en 94 (*12*) vrouwen.

Het reglement van orde voor de examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs onderging nadere wijziging bij Gouv. Bt. 23 Maart 1918 n°. 43 (Ind. St. n°. 154).

Examens in de inlandsche talen en de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië. In 1917 werden 21 (*12*) candidaten geëxamineerd in een inlandsche taal en 14 (*10*) in de land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië, van wie er 11 (*12*) en 7 (*10*) slaagden.

Examen voor de akte „Nederlandsch" (Ind. St. 1912 n°. 240). Aan dit examen onderwierpen zich 61 (*74*) candidaten, van wie er 25 (*25*) aan de eischen voldeden.

Bevoegdheden tot het geven van inlandsch lager onderwijs. In 1917 meldden zich op Java en Madoera voor het examen voor hulponderwijzer 911 (*521*) (onder wie 21 (*12*) vrouwelijke) en voor dat voor kweekeling 5466 (*3997*) (onder wie 88 (*60*) vrouwelijke) candidaten aan, van wie er onderscheidenlijk 348 (*228*) en 1122 (*1062*) (onder wie 14 (*6*) en 39 (*23*) vrouwen) aan de eischen voldeden. In de buitenbezittingen onderwierpen zich onderscheidenlijk 586 (*848*) en 1632 (*1482*) candidaten (onder wie 12 (*6*) en 126 (*54*) vrouwen) aan die examens, van wie er 270 (*329*) en 729 (*593*) (8 (*5*) en 54 (*29*) vrouwen) het diploma verwierven.

Geldelijk overzicht.

Uitgaven en ontvangsten.	1916.	1917.
OPLEIDING VAN ONDERWIJZERS.		
Uitgaven.		
A. Openbare opleidingsinrichtingen.		
Opleiding van Europeesche onderwijzers *a*)	f 44 738	f 50 033
Opleiding van inlandsche onderwijzers *b*)	548 421	599 741
Gebouwen *c*)	163 951	441 953
Totaal	f 757 110	f 1 091 727
B. Bijzondere opleidingsinrichtingen.		
Opleiding van Europeesche onderwijzers	7 744	19 130
Opleiding van inlandsche onderwijzers	237 534	272 433
Totaal	f 245 278	f 291 563
Ontvangsten.		
Opleiding van Europeesche onderwijzers	f 1 265	f 1 160

1) Het groote verschil met het cijfer van het vorige jaar is een gevolg van het groote aantal candidaten voor de akte vrije en ordeoefeningen.

a) Normaalleergang te Batavia, normaalscholen te Batavia, Semarang en Soerabaja en de toelagen voor uitrusting van Indische jongelieden, die naar Nederland worden gezonden om tot onderwijzer te worden opgeleid.

b) Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers, hoogere kweekschool te Poerworedjo, normaalscholen en normaalleergangen tot opleiding van inlandsche hulponderwijzers.

c) Kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers, normaalscholen en hoogere kweekschool te Poerworedjo.

II. KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

§ 1. STUDIE VAN OOSTERSCHE TALEN EN VAN DE INSTELLINGEN VAN DEN ISLAM.

Bij Gouv. Bt. 22 Sept. 1917 n°. 63 zijn, bij wijze van tijdelijken maatregel, met opheffing der betrekking van adviseur voor inlandsche zaken, in dienst gesteld een regeeringscommissaris voor inlandsche en Arabische zaken en een hoofdambtenaar voor de volkslectuur en aanverwante aangelegenheden, tot welke betrekkingen zijn benoemd onderscheidenlijk de heeren dr. G. A. J. Hazeu en dr. D. A. Rinkes.

De taalambtenaar Raden dr. Hoesein Djajadiningrat ging voort met de afwerking van het Atjehsch-Nederlandsch woordenboek en verrichtte tevens werkzaamheden in verband met zijne ter beschikkingstelling van den regeeringscommissaris voor inlandsche en Arabische zaken. Het aan den taalambtenaar dr. Ph. S. van Ronkel verleend verlof naar Europa werd verlengd voor zoolang als noodig zal blijken, en zulks in verband met de hem opgedragen waarneming van de betrekking van gewoon hoogleeraar in de faculteit der letteren en wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Leiden, om onderwijs te geven in de Maleische taal- en letterkunde en de algemeene taalkunde van den Indischen archipel.

De gepensionneerde assistent-resident H. J. E. F. Schwartz ging voort met de samenstelling van een Balineesch-Nederlandsch woordenboek.

§ 2. OUDHEIDKUNDE.

Bij wijze van tijdelijken maatregel is bij den oudheidkundigen dienst de betrekking van inspecteur ingesteld (Gouv. Bt. 15 Oct. 1917 n°. 42).

Tot de belangrijkste werkzaamheden, in het afgeloopen jaar door den oudheidkundigen dienst verricht, behooren die te Panataran en te Gedong Sanga. Te Panataran is thans het geheele terrein ontgraven; door de ontdekking van talrijke overblijfselen van het zoogenaamde Naga-monumentje werd men in staat gesteld om dit gebouwtje grootendeels weder op te bouwen. Voorts werd de westelijke ingangspoort blootgelegd en de zuidelijke terreinmuur ontdekt, een tempeltje van baksteen ten zuiden van den hoofdtempel ontgraven, een terras bij gedeelten afgebroken en wederom opgebouwd, terwijl de oude herstellingen aan het hoofdgebouw ongedaan gemaakt werden, waarna dit eene meer deugdelijke behandeling ondergaan kon. De arbeid op het terrein wordt voortgezet.

De opgravingen te Gedong Sanga werden bijna geheel ten einde gebracht; slechts Tjandi Adoe moet nog ontgraven worden. Dit belangwekkende tempel-complex, waarvan vele onderdeelen leerzaam zijn, o. a. voor de studie van de Diëngtempels, is zeer uitgestrekt en vormde eenmaal een aaneengeschakelde reeks van heiligdommen, van de reeds bekende tempels op de bergtoppen tot aan de vlakte toe.

De opgravingen op het Tjandisewoe-terrein werden voortgezet. Verschillende tempeltjes werden blootgelegd en de oostelijke toegangsweg werd vrijgemaakt. Bij het graafwerk kwamen eenige beelden, losse koppen en reliefs voor den dag.

Te Bajalangoe werden de grondslagen van een monument, waarschijnlijk een graftempel, blootgelegd.

Verder werden de verschillende tjandi's in Midden- en Oost-Java geregeld geïnspecteerd, schoongehouden en, zoo noodig, hersteld; een belangrijk monument in Berbek, Tjandi Ngetas, werd ontgraven en ten deele hersteld. Met het afbreken en weder opbouwen van Tjandi Djadi werd een begin gemaakt.

In verband met het feit, dat de herstelling van de tjandi's Kalasan en Sari wegens onvoldoend personeel niet spoedig zal kunnen geschieden, zijn voorloopige maatregelen getroffen tot schoring en bescherming van de gebouwen, waardoor het gevaar van verder verval dezer monumenten afgewend is. Zoodra het doenlijk is, zal de groote herstelling ter hand genomen worden.

Bij Soerakarta werden bij het graven van het bandjirkanaal de overblijfselen van een baksteenen tempel, Tjandi Noesoekan, ontdekt; o. a. vond men er antefiken met menschenhoofden versierd.

Een proef werd genomen of men het onderhoud van sommige tjandi's aan de inlandsche hoofden zou kunnen overlaten. De uitkomst was bedroevend; deugdelijk onderhoud schijnt alleen gewaarborgd onder Europeesch toezicht.

Het werk aan een nieuwen inventaris der oudheden werd voortgezet.

Het museum te Modjokerto werd met talrijke aanwinsten verrijkt. De gemeente Magelang is ontheven van de zorg voor de beelden, die eertijds te Djokjakarta stonden. De beelden werden gedeeltelijk bestemd voor het museum van het Bataviaasch Genootschap, terwijl de rest naar Prambanan gaat.

Te Toeloengagoeng is een loods gebouwd, die als museum ingericht zal worden.

Ter westkust (Daja) en noordkust (Peusangan) van Atjeh werden talrijke foto's en teekeningen van gravencomplexen gemaakt. Van de opschriften der grafsteenen werden abklatschen vervaardigd.

Met tijdelijke ontheffing van zijne werkzaamheden in het belang van het oudheidkundig onderzoek in het voormalig rijk van Pase (Atjeh), is aan den heer J. J. de Vink de uitgave opgedragen van een „Gedenkboek Batavia 1619—1919" (Gouv. Bt. 26 Jan. 1918 n°. 8), ter gelegenheid van het 300-jarig bestaan dier stad.

§ 3. KONINKLIJK MAGNETISCH EN METEOROLOGISCH OBSERVATORIUM.

Omtrent de verrichtingen van het observatorium in 1917 zij verwezen naar het jaarverslag der inrichting over dat jaar. Met betrekking tot de weersgesteldheid gedurende den verslagtijd kan het volgende worden medegedeeld.

Te Batavia bleef de luchtdrukking het geheele jaar door, behalve in Mei, hare negatieve afwijking behouden. De temperatuur was van Januari tot en met Mei en in September, October en December beneden, in de overige maanden boven het gemiddelde. De zonneschijn was boven het gemiddeld cijfer, behalve in Maart, April en October toen hij er beneden bleef. De bewolkingscijfers waren het geheele jaar hooger dan de normale.

De westmoeson, die in Januari met gewone kracht doorstond, verflauwde reeds in Februari, maar bleef toch nog heerschen gedurende de geheele maand Maart en bleef ook in April, hoewel zwak, de overhand behouden in het westelijk deel van den archipel, terwijl in het oosten de kentering begon. In Mei viel van een doorstaanden moeson niets te bespeuren, hoewel in het zuidoosten de winden reeds meer in overeenstemming met den oostmoeson waren. De oost-

moeson van 1917 moet tot de zwakke gerekend worden. In Juni was zijne kracht gering; wel stond hij in Juli wat beter door, maar zelfs in Augustus had hij slechts weinig kracht en in September was er in het noordwesten zoo goed als niets meer van te bespeuren. In het zuidoosten handhaafde de oostmoeson zich langer en bleef aldaar ook in October nog merkbaar. Gedurende November waren de windrichtingen nog niet overal in overeenstemming met het westmoesonsysteem. Met volle kracht stond de westmoeson gedurende December door.

In de maanden Januari en Februari kwamen afwijkingen van het gemiddelde van den regenval naar beide kanten voor, maar waren die naar den natten kant het talrijkst. In Maart steeg in de buitenbezittingen en in Oost-Java de regenval boven het gemiddelde. Daarentegen kreeg West-Java te weinig neerslag, terwijl in Midden-Java normale regens werden gemeten. Gedurende April overschreed op Java de regenval de normale hoeveelheid in belangrijke mate; ook het zuidoostelijk deel van den Archipel kreeg regen in overmaat; daarentegen werd in Noord-Sumatra een tekort waargenomen. Overigens kregen de buitenbezittingen normale regens. Mei, Juni en Juli waren op Java en Madoera te droog; voor de buitenbezittingen gold dit in hoofdzaak ook, maar in Mei was het tekort het grootst op Sumatra en de Kleine Soenda-eilanden; Juni was op Sumatra te droog, doch bracht in het oosten regen in overmaat, terwijl in Juli het tekort kleiner was dan op Java en Madoera. Hierop volgde een nattere periode. De buitenbezittingen kregen in Augustus meer dan eene normale hoeveelheid regen, dikwijls zelfs aanzienlijk meer; ook gedurende September en October werd een overmaat gemeten, behalve in Noord-Sumatra en op de Kleine Soenda-eilanden in September en op Sumatra in October. West-Java en de zuidelijke helft der oostelijke residentiën kregen in Augustus veel regen, doch het overige deel van Java kreeg te weinig neerslag. Gedurende September en October vielen echter overvloedige regens, terwijl November in West-Java minder, in Oost-Java meer dan de normale hoeveelheid regen bracht. In November kreeg Sumatra te weinig regen; overigens waren de afwijkingen in de buitenbezittingen gering. December was, wat Java betreft, aan den natten kant; in de buitenbezittingen was de regenval normaal.

Het reglement voor de regenwaarnemingen in Nederlandsch-Indië met observatorium-regenmeters (Bijbl. Ind. St. n°. 8716) onderging eene wijziging bij Gouv. Bt. 6 Dec. 1917 n°. 48 (Bijbl. Ind. St. n°. 8889).

§ 4. GENOOTSCHAPPEN TER BEVORDERING VAN WETENSCHAPPEN EN NIJVERHEID; WETENSCHAPPELIJKE WERKEN VAN VERSCHILLENDEN AARD; TIJDSCHRIFTEN EN NIEUWSBLADEN.

Het aantal der in Nederlandsch-Indië verschijnende periodieken vermeerderde met 14 maandelijks verschijnende bladen („De Nederlandsch-Indische Politiegids", orgaan van de broederschap van commissarissen van politie, „De Christelijke School", orgaan der vereeniging van Christelijke onderwijzers in Nederlandsch-Indië, „Koloniale Studiën", „Tijdschrift B. O. W. Nederlandsch-Indië", orgaan der vereeniging B. O. W. N. I., „De Indische Beweging", „Verslagen en mededeelingen betreffende Indische delfstoffen en hare toepassingen", „Poetri Merdika" (Javaansch), „Poetri Merdika" (Hollandsch en Maleisch), „Reksowidjojo", „Medan Moeslimin", „Bulletin van den Bond van geneesheeren", „Organ van den Nederlandsch-Indischen apothekers-assistenten-bond" en „De Opwekker"), 5 tweemaal 's maands verschijnende bladen („Nederlandsch-Indisch Rubbertijdschrift", „Opiumregie-Bond", „De Christelijke Onderwijzer", „Het katholieke schoolblad van Nederlandsch-Indië" en „Publicaties van het Nederlandsch-Indisch Landbouwsyndicaat"), 1 weekblad („De Taak"), alsmede met een 4-tal Maleische couranten. Daarentegen werd de uitgaaf gestaakt van het „Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur", het „Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Nederlandsch-Indië" en de „West-Java-courant".

III. EEREDIENST.

§ 1. CHRISTELIJKE GODSDIENST.

Indische Protestantsche Kerk. Van het organiek toegestaan aantal van 41 predikanten waren er bij het einde van 1917 39 in dienst, terwijl er nog 2 boven de formatie in dienst waren. Voorts waren er 26 hulppredikers en 7 Europeesche godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1901 n°. 255) in dienst.

Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars waren einde 1917 317 personen in dienst, of 7 meer dan het jaar te voren. Voor het inlandsch leeraarsambt waren bij het einde van 1917 in opleiding (zie Ind. St. 1870 n°. 125, juncto 1885 n°. 84) 101 inlandsche kweekelingen, van wie er 18 in den loop van het jaar als zoodanig waren aangenomen.

Ook in 1917 zijn de gebruikelijke toelagen uit 's lands kas verleend, zoowel die welke strekken ter voorziening op plaatsen waar geen predikant bescheiden was (een 58-tal, waaronder 12 in de buitenbezittingen), in het godsdienstonderwijs der Europeesche jeugd door middel van daartoe door het kerkbestuur aangewezen personen (onder wie 26 vrouwen), als de toelagen ter tegemoetkoming van enkele gemeenten in de kosten van den openbaren eeredienst, zoomede ten behoeve van het godsdienstonderwijs bij inlandsche Christengemeenten, die over geen uit 's lands kas bezoldigden Europeeschen of inlandschen geestelijke konden beschikken. Laatstgenoemde toelagen werden in 1917 genoten door de gemeenten in de residentiën Amboina, Menado en Timor en onderhoorigheden.

De regeling van de standplaatsen en van de werkkringen van de predikanten en hulppredikers (Bijbl. Ind. St. n°. 7508) onderging nadere wijzigingen voor zooveel betreft het dienstwerk van den predikant te Menado (Bijbl. Ind. St. n°. 8795), van den predikant te Probolinggo (Bijbl. Ind. St. n°. 8854), van den predikant te Buitenzorg (Bijbl. Ind. St. n°. 8868), van den predikant te Pati (Bijbl. Ind. St. n°. 8887) en van de hulppredikers in de residentie Timor en onderhoorigheden (Bijbl. Ind. St. n°. 8961).

Bij K. B. 19 Mei 1917 n°. 47 (Ind. St. n°. 564) is bepaald dat de voor Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië geldende bepalingen omtrent het weduwen- en weezenfonds, het verleenen van verloven en pensioenen en omtrent reis- en verblijfkosten op de predikanten van toepassing zijn.

Eene nieuwe regeling van de aanstelling van hulppredikers bij de inlandsche protestantsche gemeenten in Nederlandsch-Indië is vastgesteld bij K. B. 21 Dec. 1917 n°. 24 (Ned. St. 1917 n°. 725; Ind. St. 1918 n°. 248).

Roomsch-katholieke Kerk. Bij het einde van 1917 waren, met inbegrip van den Apostolischen Vicaris en de

Apostolische Prefecten, in Indië aanwezig 115 geestelijken. Bezoldiging uit 's lands kas werd genoten door 33 geestelijken en 11 inlandsche of met inlanders gelijkgestelde leeraars bij de Roomsch-katholieke gemeenten.

Op aanvragen van de zijde van het Roomsch-katholiek kerkbestuur om op 's lands kosten door verschillende geestelijken kerkelijke dienstreizen te laten doen, buiten de vaste dienstreizen, werd gunstig beschikt.

Voor het geven van Christelijk onderwijs aan de Roomsch-katholieke jeugd werden in 1917 toelagen verleend aan 77 gemeenten (hiervan 15 in de buitenbezittingen), terwijl de gemeenten te Koeta Radja en te Makasser in het genot bleven van eene kleine tegemoetkoming in de kosten van den eeredienst.

Bij Gouv. Bt. 14 Mei 1918 n°. 24 (Ind. St. n°. 250) is Halíloelik ook als standplaats voor de Roomsch-katholieke geestelijken in de op het eiland Timor opgerichte statie of kerkelijk gewest aangewezen.

Zendingswerk (buiten dat der Roomsch-katholieke missie). Gedurende het tijdvak 1 Juli 1917 tot en met einde Juni 1918 zijn in Indië toegelaten 15 zendeling-leeraren en werd het gebied van 5 zendeling-leeraren uitgebreid. Toelating als hulpzendeling is in genoemd tijdvak verleend aan 19 inlanders.

Omtrent de vanwege de zending in stand gehouden ziekeninrichtingen zie men afdeeling V van dit hoofdstuk.

§ 2. MOHAMMEDAANSCHE GODSDIENST.

Van de mededeelingen op Mohammedaansch godsdienstig gebied, welke in de gewestelijke verslagen voorkomen, is reeds melding gemaakt in hoofdstuk C.

Ook in 1917 werden geen Nederlandsche pelgrimsschepen in de vaart gebracht en vertrokken evenmin dergelijke schepen uit de Straits Settlements. Gedurende 1917 meldden zich bij ons consulaat te Djeddah 71 Nederlandsch-Indische pelgrims aan, van wie er 32 door den consul van nieuwe passen werden voorzien, terwijl de overige in het bezit waren van in Nederlandsch-Indië afgegeven passen.

IV. INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID, UITKEERINGS- EN SPAARFONDSEN.

Over weezenverpleging en armenverzorging, over liefdadigheids- en daaraan verwante vereenigingen, zoomede over het particulier spaarbankwezen, zijn de voor dit verslag ontvangen opgaven bijeengebracht in bijlage P.

GEWESTEN.	Aantal ambtsgebieden van met gewestelijke leiding van den dienst belaste		Overig geneeskundig personeel.			Inlichtingsdienst. Europeesch personeel.		Inlichtingsdienst. Inlandsch personeel.	Verplegingsdienst. Europeesch personeel.		Verplegingsdienst. Inlandsch personeel.		Ontsmettingsdienst van woningen en gebouwen.		
	gepensioneerde officieren van gezondheid.	„voor herinnering" gevoerde officieren van gezondheid.	„Voor herinnering" gevoerde officieren van gezondheid.	Tijdelijke burgergeneeskundigen.	Inlandsche geneeskundigen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.	Europeesche opzichters.	Inlandsche mantri's.	Inlandsche mandoers.
Semarang	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	1
Soerabaja	1	—	—	2	—	—	1	4	—	—	—	—	1	1	3
Pasoeroean	1	—	—	1	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Djokjakarta (hoofdpl.).	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta.	1	—	—	—	1	4	—	11	—	1	—	3	1	5	—
Madioen.	—	1	—	—	—	6	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Kediri	1	—	—	1	—	6	—	10	—	—	—	—	—	—	—

V. BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Het reglement op den burgerlijken geneeskundigen dienst in Nederlandsch-Indië is bij Ord. van 24 Juli 1917 (Ind. St. n°. 453) in dier voege gewijzigd dat ook de gouvernements artsen in werkelijken dienst bevoegd zijn tot uitoefening van de geneeskunst in haren vollen omvang in geheel Nederlandsch-Indië.

Personeel. Voor opgaven omtrent het bij het einde van 1917 in Nederlandsch-Indië toegelaten (al dan niet aan 's lands dienst verbonden) genees-, heel-, verlos-, tandheel- en artsenijkundig personeel zij verwezen naar staat I van bijlage Q.

Bij Gouv. Bt. 28 Juni 1917 n°. 57 (Ind. St. n°. 313) zijn bij den burgerlijken geneeskundigen dienst vier analysten aangesteld, terwijl bij Gouv. Bt. 7 Sept. 1917 n°. 28 (Ind. St. n°. 551) een korps gediplomeerd verplegingspersoneel in het leven is geroepen.

Eene instructie voor de particuliere geneesheeren, onder genot eener toelage belast met den burgerlijken geneeskundigen dienst (civiele geneesheeren) is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8830.

Ziekte-wetgeving. Bij Ord. van 1 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 700) zijn regelen vastgesteld betreffende de verzameling van gegevens aangaande de verspreiding van lepra in Nederlandsch-Indië.

De quarantaine-ordonnantie (Ind. St. 1911 n°. 277) is bij Ord. van 1 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 647) nader herzien in dien zin, dat de vrijstelling van quarantaine van schepen, die een haven aandoen, welke wegens dezelfde ziekte besmet verklaard is als die waarvoor zij zelve in quarantaine zouden moeten gaan, is opgeheven.

Aan het hoofd van den dienst der pestbestrijding is, met wijziging in zoover van zijne instructie, bij Gouv. Bt. 17 Nov. 1917 n°. 20 (Bijbl. Ind. St. n°. 8872) Semarang als standplaats aangewezen.

De in K. V. 1915, kol. 268, vermelde, voor bepaalde gebiedsdeelen geldende bijzondere voorschriften nopens de overdracht van de bemoeienissen met de bestrijding van de pest op den chef van den dienst der pestbestrijding, zoomede de regelen aangaande de verbetering en afbraak van pestgevaarlijke gebouwen (Ind. St. 1914 n°. 486, laatstelijk gewijzigd bij Ind. St. 1917 n°. 423) zijn ook van toepassing verklaard op de residentiën Semarang en Kedoe (Ind. St. 1917 nos. 663 en 673), de afdeeling Kraksaän der residentie Pasoeroean (Ind. St. 1918 n°. 69) en het geheele gouvernement Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1918 n°. 141).

In den loop van 1917 had eene belangrijke inkrimping plaats van het geneeskundig personeel. Op den 1sten Januari 1917 waren beschikbaar: 6 gepensionneerde officieren van gezondheid, 6 officieren van gezondheid ,,voor herinnering" bij het leger gevoerd, 1 officier van gezondheid in actieven dienst, 3 inlandsche artsen (afkomstig van den burgerlijken geneeskundigen dienst), 9 geneesheeren in het bijzonder voor den pestbestrijdingsdienst uitgezonden, 3 inlandsche artsen, door het zelfbestuur van Soerakarta tijdelijk afgestaan, en 1 particulier inlandsch arts. Hiervan verlieten den dienst, dan wel werden naar hun eigen korps teruggevoerd: 3 officieren van gezondheid ,,voor herinnering" gevoerd, 1 officier van gezondheid in actieven dienst, 2 inlandsche artsen van den burgerlijken geneeskundigen dienst, 4 geneesheeren uit Holland uitgezonden, 3 inlandsche artsen van het zelfbestuur te Soerakarta en 1 particulier geneesheer. Tegenover deze vermindering van 14 personen stond geen enkele aanwinst, zoodat, met inbegrip van het waarnemend hoofd van den dienst, op 1 Januari 1918 aan den dienst verbonden waren 15 geneeskundigen. Was het aanvankelijk mogelijk met dit verminderd aantal den goeden gang van zaken te verzekeren, de omstandigheid dat zich in het laatste driemaandelijksch tijdvak van 1917 nieuwe pesthaarden openbaarden in tot dusver vrij gebleven gebiedsdeelen, en juist in dien tijd het grootste verloop van geneesheeren plaats vond, maakte uitbreiding van geneeskundig personeel dringend noodzakelijk. De betrekkingen van inspecteur-technicus en administrateur van den ontsmettingsdienst zijn niet weder vervuld geworden; ook werd, na het vertrek van het onder-hoofd van den dienst, in diens betrekking niet weder voorzien, omdat de verwachting gekoesterd werd met de beschikbaar blijvende administratieve krachten het geheel te kunnen blijven beheerschen, welke verwachting niet beschaamd is geworden. Daarentegen is een aanvang gemaakt met de uitbreiding van het personeel aan het hoofdkantoor door de terbeschikkingstelling van een tijdelijken inspecteur voor de woningverbetering, wegens de meer onmiddellijk aan den dienst opgedragen bemoeienissen met de aanschaffing van de voor de woningverbetering in het pestgebied benoodigde materialen. Gewestelijke opgaven van de getalsterkte van het bij de verschillende onderdeelen van den dienst der pestbestrijding op ult. 1917 werkzaam personeel, zijn vervat in den volgenden staat.

…smetsdienst van …ingen …ge-…wen.		Geneeskundig eindtoezicht.	Woninginspectie en woningovername.			Uitzwavelingsdienst van spoor- en tramwagens.			Uitzwavelingsdienst van prauwen.	Automobielvervoerdienst.					Machinale houtzagerij in Kediri.							Bacteriologische dienst.	
Inlandsch						Europeesch personeel.		Inlandsch personeel.		Europeesch personeel.				Inlandsch personeel.	Europeesch personeel.					Inlandsch personeel.			
mantri's.	mandoers.	Hoofdopzichters.	Hoofdopzichters.	Opzichters en onderopzichters.	Mantri's.	Hoofdopzichters.	Onderopzichters.	Opzieners.	Inlandsch personeel.	Administrateur.	Werktuigkundige.	Boekhouder.	Monteurs.	Chauffeurs.	Beheerder.	Machinist.	Boekhouder.	Magazijnmeester.	Opzichters.	Machinisten.	Mandoers.	Assistent-laboranten.	Opzichters.
—	1	—	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	3	2	—	—	—	1	1	9	2	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	1	1	1	4	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	—	—	1	8	29	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—
—	—	5	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	1	2	1	1	—	—

Door het gunstig verloop van de pestziekte gedurende de eerste negen maanden van het jaar kon de inlichtingsdienst in de verschillende gedeelten van het pestgebied op eenvoudiger leest worden geschoeid en wel in het bijzonder in de gewesten Pasoeroean, Soerabaja en Madioen. Alleen wanneer zich bijzonder verhoogde sterftecijfers voordeden, werd nagegaan of wellicht pestziekte in het spel was. Gevolg was dat veel minder dooden en zieken onderzocht zijn geworden dan in 1916. Over het algemeen heeft dit stelsel goed voldaan. Op deze wijze werd het voorkomen van pest in de afdeeling Ponorogo van het gewest Madioen in de maand September 1917 aan het licht gebracht. Met het oog op de voor de hoofdplaats Soerabaja op 1 April 1917 van kracht verklaarde doodschouw-ordonnantie (zie K. V. 1917, kol. 130), werd van dien tijd af de onmiddellijke inlichtingsdienst aldaar niet meer door den dienst der pestbestrijding verricht, doch alleen afgegaan op de bevindingen van den burgerlijken geneeskundigen dienst voor zoover het voorkomen van pestgevallen betrof. In het gewest Madoera werd gedurende Februari en Maart, naar aanleiding van eene in de afdeeling Bangkalan uitgebroken pestepidemie, tijdens het verloop der ziekte een krachtdadige inlichtingsdienst ingesteld. In de gewesten Kediri en Soerakarta bleef de oude wijze van inlichting gehandhaafd, door daartoe opgeleid personeel onder toezicht van geneeskundigen, evenzoo ter hoofdplaats Djokjakarta en Semarang. Aanvang September rees het sterke vermoeden van het voorkomen van pest in de onderafdeeling Ambarawa (afd. Salatiga van het gewest Semarang), en wel naar aanleiding van een te Solo aan pest overleden patiënt, die, afkomstig van Ambarawa, met de grootste mate van waarschijnlijkheid slechts daar besmet had kunnen worden. De door een dadelijk ingestelden inlichtingsdienst verkregen uitkomsten brachten aan het licht, dat zich eene epidemie van ernstigen aard ontwikkelde, hetgeen de onmiddellijke aanleiding was tot inlijving bij het pestgebied niet alleen van het geheele gewest Semarang, doch ook van het gewest Kedoe, waarvoor de te Ambarawa opgetreden epidemie eene zeer ernstige bedreiging was. In het geheele pestgebied zijn in het verslagjaar door den inlichtingsdienst 421 pestgevallen vastgesteld en wel in het gewest Semarang 169 (waaronder 8 longpestgevallen), in het gewest Soerabaja 100 (waaronder 1 longpestgeval), in Madoera 28 (waaronder 26 longpestgevallen), in het gewest Pasoeroean 1, in het gewest Soerakarta 41, in het gewest Djokjakarta 8, in het gewest Madioen 65 (waaronder 29 longpestgevallen), in Kediri 8 en in Kedoe 1. Uitgenomen een (te Soerakarta), zijn de in den loop van 1914 uitgezonden ambulances (te Malang, Toeren, Kediri en Madioen) opgeheven. Te Soerakarta werden verpleegd 314 patiënten, waarvan 2 pestlijders; in de overige inrichtingen tot aan het tijdstip harer opheffing nog 78 patiënten, waaronder geen enkele pestlijder. Rattenpest werd vastgesteld in Soerabaja, Ponorogo, Ambarawa, Soerakarta en Semarang.

De ontsmetting van per spoor of tram vervoerde artikelen werd in dien zin gewijzigd, dat alleen op die plaatsen werd ontsmet, waar het heerschen van rattenpest was aangetoond, als hoedanig in aanmerking kwamen de plaatsen Probolinggo, Pasoeroean, Soerabaja, Ponorogo, Soerakarta, Djokjakarta, Ambarawa en Semarang. Eene verdere wijziging onderging het bestaande stelsel van ontsmetting doordat alle per spoor of tram uit die plaatsen vervoerde rattenlokkende artikelen aan die bewerking werden onderworpen, ongeacht de hoeveelheid en de richting waarin of waarheen zij werden overgebracht. In het geheel zijn 34 860 wagon- of tramzendingen ontsmet. Bij het uitbreken van pest in de afdeelingen Ponorogo en Ambarawa is de mechanische ontsmetting van huizen met kracht ter hand genomen, in afwachting van de aldaar door te voeren stelselmatige woningverbetering.

Aan het einde van 1917 waren verbeterd 589 813 woningen (476 430 op ult. 1916). Het toezicht op de instandhouding der aangebrachte verbeteringen, benevens op de wijze van bewoning, werd voor een groot gedeelte van het pestgebied meer onmiddellijk in handen van het bestuur gelegd, terwijl door den dienst der pestbestrijding in den vorm van steekproeven een eindtoezicht is uitgeoefend. Overal waar de woningverbetering was afgeloopen dan wel zoo ver gevorderd was, dat van een afgesloten geheel kon worden gesproken, werd deze nieuwe werkwijze ingevoerd.

In gedeelten waar op goede gronden mocht worden aangenomen, zooals in het gewest Pasoeroean, dat de pestziekte onder menschen en ratten verdwenen is, werd zelfs het stelselmatige toezicht afgeschaft en volstaan met de doorvoering van een bouwtoezicht, dat tot taak heeft er op te letten dat nieuwbouw of bijbouw uitsluitend geschiedt volgens de door den dienst vastgestelde eischen en beginselen. Het stelsel eener snel doorgevoerde woningverbetering op plaatsen waar menschenpest in niet verontrustende mate voorkomt is voor groote bevolkingscentra verlaten, omdat het bleek dat eene dergelijke werkwijze niet strookt met andere, even hooge belangen van zoodanige plaatsen en omdat eene verbetering van woontoestanden, hand aan hand gaande met uitdunning van te dicht bevolkte buurten, aanleg van grootere verkeerswegen en goede rioleering als anderszins, op den duur doeltreffender en minder kostbaar moet zijn, ook uit een oogpunt van pestbestrijding, zij het dan ook dat daarvoor meer tijd noodig zal zijn.

Volle aandacht werd gegeven aan het vraagstuk in hoever een goede bouw en het goed gebruik van pakhuizen beschouwd moeten worden als afweringsmiddel voor invoering en verdere verspreiding van pest; in 't bijzonder ter hoofdplaats Semarang zijn reeds tal van pakhuizen zoodanig gewijzigd, dat zij geacht kunnen worden te voldoen aan den eisch dat zij geen nieuwe haarden voor pestverspreiding zullen vormen. Voor andere havenplaatsen werden te dezen aanzien voorbereidende maatregelen getroffen.

In den vervoerdienst werd voorzien door 43 personenauto's, welke in het geheel hebben afgelegd 742 241 K.M., terwijl de exploitatie kwam te staan op ruim f 0,21 per K.M. De beide ambulance-auto's zijn in bruikleen afgestaan aan den burgerlijken geneeskundigen dienst (één te Soerabaja en één te Semarang).

In de houtzagerij te Kediri werd gedurende 1917 5107,395 M^3. ruw hout verzaagd tot 3585,203 M^3. Al dit hout kon tegen de zelfkosten verstrekt worden ten bate van de woningverbetering.

In het jaar 1917 zijn deels voor het eerst, deels bij vernieuwing besmet verklaard wegens *pest:* Aden, Alexandrië, Bangkok, Bassein, Calcutta, Canton, Colombo, Haiphong, Hongkong, Moulmein, Pinang, Port Saïd, Rangoon, Saigon, Singapore, Suez, Swatow, Tamsui en de Westkust van Voor-Indië (van Karachi tot Mangalore), zoomede in Nederlandsch-Indië de havenplaatsen Semarang en Soerabaja en verschillende districten in de gewesten Kediri, Madioen, Madoera, Semarang, Soerabaja en Soerakarta; wegens *cholera:* Bassein, Calcutta, Ilo-Ilo, Yokohama, Kobe, Osaka, Nagasaki, Manila, Rangoon en Saigon, zoomede in Nederlandsch-Indië de havenplaatsen Batavia en Tandjoengpriok; wegens *pokken* verschillende plaatsen en landstreken in de gewesten Atjeh, Celebes, Djambi, Lampongsche districten, Palembang, Sumatra's Westkust en Westerafdeeling van Borneo.

Algemeene gezondheidstoestand en ziekenverpleging. Aangaande de sterfte en de doodsoorzaken onder de Europeanen en met hen gelijkgestelden in verschillende plaatsen van Nederlandsch-Indië over 1917 geeft bijlage Q (onder X) uitvoerige gegevens.

Wat de inlandsche bevolking betreft werd een sterftecijfer opgegeven: voor West-Java van 20.4 °/₀₀, voor Midden-Java 20.9 °/₀₀, voor Oost-Java 20.2 °/₀₀ (onderscheidenlijk 17.8 °/₀₀, 17.1 °/₀₀ en 17.7 °/₀₀ in 1916), welke verschillen hoofdzakelijk op rekening zijn te stellen van de grootere sterfte aan malaria. Voor de sterftecijfers in de verschillende gewesten van Java en Madoera wordt verwezen naar bijlage Q.

De op Java en Madoera aangehouden algemeene sterfte- en geboortestatistiek is nu ook ingevoerd in de Lampongsche districten, terwijl dit binnenkort zal geschieden in Benkoelen en in enkele deelen van Tapanoeli en van de Oostkust van Sumatra.

Het onderzoek naar de sanitaire verhoudingen, zoowel bij de gouvernementsbedrijven als bij particuliere werkgevers in verschillende gewesten, wordt geregeld voortgezet. Het onderstaand staatje geeft een overzicht van de sterfte onder de contract-arbeiders, deels Chineezen, deels Javanen, bij eenige bedrijven en ondernemingen.

	Aantal arbeiders:	Sterfte per duizend:
Banka (gouvernements tinbedrijf)	ongeveer 18 150	8
Sawahloento (gouvernements steenkolenbedrijf)	„ 1 815	12
Poelau Laoet („ „)	„ 2 380	9
Billiton (particulier tinbedrijf)	„ 15 830	7
Benkoelen (particuliere goudbedrijven)	„ 3 860	8
Westerafdeeling van Borneo (particuliere landbouwbedrijven)	„ 380	8
Oostkust van Sumatra (particuliere landbouwbedrijven)	„ 230 000	11
Lampongsche districten (particuliere landbouwbedrijven)	„ 6 250	20

In de jaarrapporten van de gouvernements- en civiele geneesheeren in de verschillende streken van den Archipel wordt meer en meer gewag gemaakt van toenadering van de bevolking tot de Europeesche geneeskunst; het minst treedt dit te voorschijn ten opzichte van de verloskundige hulp. De behoefte aan goede geneeskundige behandeling en verpleging komt tot uiting in tal van plannen en aanvragen tot het bouwen van ziekeninrichtingen.

Ten aanzien van de individueele ziekenbehandeling is in 1917 eene belangrijke beslissing genomen, en wel in dien zin dat de burgerlijke geneeskundige dienst zich geleidelijk zooveel mogelijk zal losmaken van de onmiddellijke bemoeienis met de oprichting en instandhouding van ziekenhuizen, voor zoover deze niet noodzakelijk zijn voor de opleiding van geneeskundig personeel en hulppersoneel (de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen te Batavia, Semrang en Soerabaja), dan wel voor de verpleging van zieken, wier geneeskundige behandeling ook volgens de nieuwere inzichten door de Regeering moet blijven geschieden en voor wie geen andere gelegenheid ter erlanging van ziekenhuisverpleging aanwezig is. In stede van den ziekenhuisbouw en de exploitatie van ziekeninrichtingen van Regeeringswege te bevorderen zal voortaan aangestuurd worden op eene decentralisatie, waarbij het particulier dan wel gemeentelijk (gewestelijk) initiatief in zake de oprichting en instandhouding van ziekenhuizen zich ruimer zal kunnen ontplooien. De ondersteuningsregelen voor de particuliere inlandsche ziekenhuizen en hulpziekenhuizen (Ind. St. 1906 n°. 276, zooals dit sedert is gewijzigd) zullen daarbij toepassing kunnen vinden, terwijl in verband daarmede plaatselijke ziekeninrichtingen-regelen (Ind. St. 1917 n°. 229) — vgl. K. V. 1917, kol. 91 — werden in 't leven geroepen (zie nader onder Ziekengestichten).

In den loop van het jaar deed zich het steeds grooter wordend gebrek aan geneesmiddelen en verbandstoffen zeer onaangenaam gevoelen. Er werden echter pogingen aangewend om aan dit gebrek tegemoet te komen door het aankweeken van geneeskrachtige planten en het bereiden en gebruiken van inlandsche vezelproducten als surrogaten voor verschillende verbandstoffen. In beide richtingen zijn zeer goede uitkomsten te vermelden, o. a. slaagde men in het bereiden van oleum chenopodii anthelminticum van zeer goede hoedanigheid, en van bruikbare verbandwatten.

Wat betreft de verschillende besmettelijke en volksziekten zij het volgende vermeld:

Cholera kwam bijna uitsluitend voor in de stad (163 gevallen met 78 dooden) en het gewest Batavia in de tweede helft van het jaar. In het beri-beri-gesticht te Buitenzorg brak in Juli eene epidemie uit, tengevolge waarvan 12 personen overleden. Buiten het gewest Batavia kwamen slechts hier en daar enkele gevallen voor. Waar het noodig was werden zoo spoedig mogelijk vaccinaties op ruime schaal verricht.

Pest. Van de maatregelen tot bestrijding van pest is reeds hiervóór mededeeling gedaan. Hieronder volgt een overzicht over het tweede halfjaar van 1917 en het eerste halfjaar van 1918 van de aangetasten en overledenen aan pest.

GEBIED.	Tweede halfjaar 1917.		Eerste halfjaar 1918.	
	Aangetast.	Overleden.	Aangetast.	Overleden.
Res. Soerabaja.				
Afd. Soerabaja	26	25	76	75
„ Lamongan	2	2	13	13
Res. Semarang.				
Afd. Semarang	56	56	53	52
„ Salatiga	93	91	62	62
Res. Kedoe.				
Afd. Magelang	1	1	—	—
„ Temanggoeng	—	—	67	64
Res. Djokjakarta.	—	—	7	7
Res. Soerakarta.				
Afd. Soerakarta	22	22	5	5
„ Klaten	3	3	7	7
Res. Madioen.				
Afd. Madioen	8	8	—	—
„ Ponorogo	57	57	39	39
Res. Kediri.				
Afd. Kediri	1	1	—	—
„ Blitar	1	1	—	—

Diphterie kwam hier en daar voor.

Dysenterie, zoowel in amoeben- als in bacillairen vorm, behoort zeker overal in den Archipel tot een van de veelvuldigst voorkomende ziekten. Het dikwijls weinig eclatante, chronische verloop en de nog sterke tegenzin van den inlander voor het hospitaal, maken het echter moeilijk de verbreiding onder de bevolking ook maar bij benadering vast te stellen. Min of meer ernstige epidemieën van *bacillaire dysenterie* werden gemeld uit Sibolga (onder de dwangarbeiders), Simeloengoen, Bengkalis, Benkoelen, Lampongsche districten en Moearatewe; van *amoeben dysenterie* uit Bandjermasin, uit het krankzinnigengesticht te Lawang (200 gevallen met 36 dooden op 2640 verpleegden) en uit de gevangenis te Kasijan (res. Soerabaja) (76 gevallen met 11 dooden op gemiddeld 1400 gestraften).

Mazelen. Uit verschillende plaatsen in Borneo en in de gewesten Tapanoeli en Oostkust van Sumatra worden mazelen-epidemieën gemeld, veelal met vrij hooge sterfte.

Kinkhoest kwam veelvuldig voor te Makasser.

Meningitis cerebrospinalis. Enkele verspreide gevallen kwamen hier en daar voor; in het centraal depot der gewapende politie te Soekaboemi 26 gevallen met 6 dooden.

Pneumonie blijkt hoe langer hoe meer eene ziekte te zijn, veroorzaakt door slechte behuizing. Waar deze verbeterd wordt, de slaapplaatsen breeder en de onderlinge afstand grooter gemaakt worden en het slaapvertrek beter geventileerd wordt, ziet men de ziekte afnemen en verdwijnen. Zij komt in verschillende gevangenissen nog veel voor, o. a. in die te Batavia (230 gevallen met 72 dooden op ± 12000 gestraften, waarvan ongeveer 10 % het geheele jaar in de ge-

vangenis verbleven) en in die te Kasijan (res. Soerabaja) (179 gevallen met 29 dooden op gemiddeld 1400 gestraften).

Pokken. Behalve in de residentie Batavia, waar de aanwezigheid van vele particuliere landen aan eene stelselmatige inenting niet bevorderlijk is, is overal elders op Java en Madoera de vaccinetoestand zeer gunstig te noemen. Dit is voor een deel te danken aan de invoering van het zoogenaamde „gescheiden" vaccine-stelsel, waarbij de revaccinatie onafhankelijk van de vaccinatie wordt verricht. De eerste kan daardoor meer stelselmatig geschieden. De invoering van dit gescheiden stelsel is in de geneeskundige afdeeling Oost-Java het verst gevorderd en sindsdien is het aantal pokkengevallen in dat gebied steeds afgenomen. Zoo kwamen er in 1917 slechts 312 pokkengevallen voor met 7 dooden, terwijl in 1913 deze cijfers nog bedragen hadden onderscheidenlijk 19 517 en 5147. Sedert dat jaar werden in Oost-Java 6 432 145 her-inentingen stelselmatig verricht op eene bevolking van 11½ millioen zielen.

In meer epidemischen vorm kwamen pokken voor in West-Java en in de gewesten Celebes en onderhoorigheden en Amboina. Gemeld werden in de afdeeling Tangerang (res. Batavia) 169 gevallen, met 13 dooden, in de afdeeling Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) 165 gevallen, met 25 dooden. Van Celebes werden grootere en kleinere epidemieën gemeld in de afdeeling Bonthain (130 dooden), de onderafdeelingen Enrekang en Sopeng (onderscheidenlijk 300 en 49 dooden), verder in Rante Pao, Palopo, Makale en Djeneponto. In het gewest Amboina deden zich eenige kwaadaardige epidemieën voor, zoo op het eiland Kasoewi waar op eene bevolking van 1400 zielen, 600 sterfgevallen voorkwamen. Op Geser en Oost-Ceram bedroeg de sterfte in sommige streken 40 % van de bevolking, terwijl het eiland Waigeo (Noord-Nieuw-Guinea) 275 dooden telde. Deze epidemieën zijn voornamelijk toe te schrijven hetzij aan een minder goeden vaccinetoestand, hetzij verzuim van den vaccinateur, of tegenstand van de bevolking tegen inenting.

Typhus komt waarschijnlijk zeer verspreid over den geheelen Archipel voor; een groot deel der gevallen echter wordt niet vastgesteld en behandeld. De opgaven hebben dan ook hoofdzakelijk betrekking op Europeanen en slechts voor een klein gedeelte op de eigenlijke inlandsche bevolking. Meer en meer wordt ook tegen deze ziekte de vaccinatie toegepast. Het voorkomen van vele typhusgevallen werd gemeld uit Batavia, Semarang, Amboina en de Minahasa.

Ankylostomiasis. Het schijnt niet gewaagd te veronderstellen dat bij zoo goed als alle volken van den Archipel een graad van infectie met ankylostomum duodenale of met necator americanus voorkomt, die wisselt tusschen 40 en 90 %, en ook is het wel zeker, dat een eenigszins belangrijke graad van infectie de volkskracht aanzienlijk afbreuk doet en een verhoogde vatbaarheid en sterftekans voor verschillende (met name buik-) ziekten meebrengt, zoodat het vraagstuk van het onderzoek naar en de bestrijding van deze ziekte zeer belangrijk is. In tegenstelling met hetgeen in dezen verricht wordt bij cultuur- en mijnbouwondernemingen, bij het leger en bij de politie, is de bestrijding bij de bevolking nog in het beginstadium, uit hoofde van de daaraan verbonden moeilijkheden, welke zeer verzwaard worden door het groote gebrek aan geneeskundig personeel, waarmede de burgerlijke geneeskundige dienst te kampen heeft.

Beri-beri komt niet meer zooals vroeger in groote epidemieën voor, dank zij het betere inzicht betreffende het ontstaan der ziekte en de krachtige propaganda allerwegen gemaakt, om het gebruik van zilvervliesrijst als volksvoedsel te bevorderen. Sporadische gevallen vindt men nog overal in den Archipel verspreid. Een veelvuldiger voorkomen werd gemeld uit Merauke (67 gevallen) en in de gevangenissen te Menado en Makasser (in de laatste plaats 69 gevallen, met 9 dooden). In het beri-beri-gesticht te Buitenzorg overleden op 708 patiënten er 99, doch bij slechts een zeer klein gedeelte van deze gevallen was beri-beri de doodsoorzaak, daar het aantal beri-beri-lijders in het gesticht gaandeweg vermindert, en de inrichting thans voornamelijk wordt gebruikt voor chronisch zieke dwangarbeiders, met wie men elders geen raad meer weet.

Framboesia tropica. In alle streken van den Archipel komt deze ziekte schrikbarend veel voor. De neo-salvarsan behandeling, die in verschillende streken op de poliklinieken geregeld werd toegepast, is in korten tijd in die streken bij de bevolking zeer populair geworden. Dubbel jammer is het daarom dat het neo-salversan bijna niet meer te verkrijgen is.

Lepra. Nog steeds is omtrent de geographische verbreiding en ook omtrent de intensiteit der verbreiding van lepra veel te weinig bekend. De Minahasa, de Molukken en de Bataklanden worden genoemd als streken, waar de lepra zeer veelvuldig voorkomt. Om tot een juist inzicht te komen is bij Ord. van 1 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 700) de aangifte van lepra voor geneeskundigen verplichtend gesteld. Aan de hand van de, naar aanleiding van deze ordonnantie binnenkomende opgaven van lepragevallen, is een lepra-statistiek in bewerking.

Malaria. Deze ziekte blijft een van de zeer belangrijke sterfteoorzaken, misschien niet zoozeer door de directe sterfte, als wel door de grootere vatbaarheid en den minderen weerstand, die de malarialijder heeft ten opzichte van allerlei andere ziekten, en die in verbinding met de malaria het individu in korten tijd te gronde richten. Dat echter ook de directe sterfte aan malaria zeer groot kan zijn, bewijst eene zeer heftige epidemie in de tweede helft van het jaar in het onderdistrict Kapetakan (res. Cheribon), waar op ongeveer 22 000 inwoners in een tijd van 28 weken 4192 ziekte- en 1200 sterfgevallen aan malaria voorkwamen, zoodat 19 % van de bevolking door de ziekte werd aangetast en 5.5 % daaraan bezweek. Daar het inzicht in de bestrijdingswijze der malaria moet gegrond zijn op de kennis van de biologie van verschillende muskietensoorten, wordt in het bijzonder in die richting het onderzoek krachtig voortgezet. In verschillende beruchte malariastreken (Tjilatjap, Cheribon, Soerabaja, Riouw, Mandailing) werden in den loop van het jaar door een voor dat doel uitgezonden zoöloog van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, in samenwerking met het medisch personeel van den dienst, onderzoekingen gedaan.

Oogziekten komen veelvuldig voor, vooral de conjunctivitis blenorrhoica, met zijne treurige gevolgen bij onvoldoende behandeling, en het trachoom. Wat betreft deze laatste ziekte werden op eenige scholen de leerlingen onderzocht; deze onderzoekingen gaven uiteenloopende uitkomsten. Terwijl op de Europeesche lagere school te Sigli (Atjeh) 50 % der leerlingen bleek aangetast, kwamen op de scholen in de onderafdeeling Pandeglang (Bantam) op 1013 leerlingen slechts 12 trachoom-lijders voor.

In het Koningin Wilhelmina-gasthuis voor ooglijders te Bandoeng werden 4615 patiënten behandeld, van wie er 1149 werden opgenomen; van de 4615 aangetasten waren 1700 trachoom-lijders.

Tuberculose. De commissie, wier instelling in K. V. 1917, kol. 135, is vermeld, begon met bij verschillende landsdiensten het inlandsch personeel op tuberculose te onderzoeken; dit onderzoek is nog niet afgeloopen. In October kwam eene centrale vereeniging tot bestrijding der tuberculose in Nederlandsch-Indië tot stand, die zich ten doel stelt door het oprichten van sanatoria, door wijkverpleging, door bevordering van schoolhygiene en andere maatregelen den strijd tegen de ziekte te voeren.

Venerische ziekten. Hiervan geldt wat hiervóór over framboesia gezegd is. De verbreiding schijnt zeer groot te zijn; betrouwbare cijfers over het voorkomen der ziekte zijn niet te geven.

Als bijzonderheid verdient vermelding dat in de maand September in West-Soemba eene epidemie optrad, waaraan binnen zeer korten tijd 600 menschen ten offer vielen. Een onderzoek wees uit dat men hier te doen had met *Angina Ludovici.* Deze ziekte schijnt af en toe voor te komen in plaatselijke, zeer kwaadaardige epidemieën.

Geneeskundige behandeling van landswege. Voor het aantal behandelden in de landsziekeninrichtingen zij verwezen naar staat III van bijlage Q.

Voor de bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1912 n°. 98 (Ind. St. n°. 87) ingestelde betrekking van mantri-verpleger hebben zich in 1917 tal van jongelieden aangemeld, van wie er 93 bij verschillende ziekeninrichtingen geplaatst werden. Bij het einde van dat jaar waren nog 179 jongelieden in opleiding tot inlandsch verpleger (verpleegster).

Bij Gouv. Bt. 6 Nov. 1917 n°. 50 (Ind. St. n°. 763) zijn de bepalingen omtrent kostelooze genees- en verloskundige gouvernementshulp aan Europeanen (Ind. St. 1906 n°. 213) herzien in dien zin dat nader is omschreven, welke artsen voor de behandeling van daarop rechthebbenden kunnen worden aangewezen. Tevens is daarbij eene nadere regeling getroffen omtrent de wijze van kostelooze verstrekking van landswege van geneesmiddelen aan die rechthebbenden, zoomede aan de, in de bepalingen omtrent kostelooze geneeskundige behandeling van inlandsche landsdienaren (Ind. St. 1906 n°. 214) bedoelde groepen van beambten.

Bij Gouv. Bt. 31 Jan. 1918 n°. 2 zijn, op tijdelijken voet, gelden beschikbaar gesteld ten behoeve van de invoering ter hoofdplaats Bandoeng, bij wijze van proef, van het stelsel van vrije artsenkeuze voor de Europeesche rechthebbenden op kostelooze genees-, heel- en verloskundige hulp. Voorschriften voor de uitvoering van die proef zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8956.

Geneeskundig Staatstoezicht. Evenals in vorige jaren, werden in 1917 zoowel door den hoofdinspecteur, hoofd van den burgerlijken geneeskundigen dienst, als door de overige inspecteerende ambtenaren bij dien dienst, reizen gemaakt voor het doen van onderzoekingen, het houden van besprekingen en het treffen van maatregelen ten aanzien van de verschillende op dit onderwerp betrekking hebbende aangelegenheden.

Bij Ordn. van 20 Febr. 1918 (Ind. St. nos. 94 en 95) is de uitoefening van het geneeskundig staatstoezicht, zoomede het algemeen toezicht op de vaccine, in de residentie Djambi opgedragen aan den eerstaanwezenden officier van gezondheid te Djambi.

Bij Gouv. Bt. 22 Sept. 1917 n°. 69 (Ind. St. n°. 578) is Ambarawa (Semarang) aangewezen als plaats, waarvoor de doodschouw-ordonnantie in Ind. St. 1916 n°. 612 eveneens toepassing zal vinden. Ook voor de hoofdplaats Medan is die ordonnantie toepasselijk verklaard (Ind. St. 1918 n°. 150).

Bij Ord. van 24 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 34) zijn voor geheel Nederlandsch-Indië, met inbegrip van de zelfbesturende landschappen, bepalingen vastgesteld op het bezit in de Nederlandsch-Indische wateren van opium, cocaine en dergelijke verdoovende middelen.

Indische artsen. Bij Gouv. Bt. 29 Juli 1917 n°. 39 (Ind. St. n°. 429) is de positie van de gouvernements Indische geneeskundigen nader geregeld.

In Januari 1917 is door den hoofdinspecteur, hoofd van den burgerlijken geneeskundigen dienst in art. 1 van het reglement betreffende de bevoegdheden en verplichtingen van dokters-djawa (inlandsche geneeskundigen) (Bijbl. Ind. St. n°. 5563) wijziging gebracht in dien zin, dat slechts aan „eervol" uit 's lands dienst ontslagen Indische geneeskundigen eene akte van toelating tot uitoefening der praktijk als Indisch geneeskundige wordt uitgereikt (Bijbl. Ind. St. n°. 8709).

Bij de school tot opleiding van Indische artsen begon het schooljaar 1916/1917 met 178 leerlingen (hieronder 9 zonder dienstverband, onder wie 3 meisjes). Op het einde van het schooljaar bedroeg het aantal leerlingen 164. Aan het gedurende 11 tot 29 December 1916 afgenomen eerste gedeelte van het eindexamen namen 5 candidaten deel, van wie 4 werden toegelaten tot het tweede gedeelte. Gedurende denzelfden tijd werden 3 recidivisten voor het tweede gedeelte geëxamineerd, die allen slaagden. In het tijdvak van 14 Mei tot 8 Juni 1917 werd het tweede gedeelte afgenomen aan de voor het eerste gedeelte geslaagde 4 leerlingen, die allen een getuigschrift verwierven, zoodat in 't geheel 7 leerlingen als Indisch arts de inrichting verlieten.

Het aantal zieken, behandeld op de aan de school verbonden poliklinieken bedroeg 6478. Voor de splitsing van dit aantal wordt verwezen naar staat II B van bijlage Q.

De kosten van de school bedroegen gedurende het schooljaar 1916/1917 f 176 278, waaronder f 37 509 wegens toelagen aan de leerlingen, tegen f 170 249 en f 38 345 gedurende 1915/1916.

Gedurende 1917 ontvielen 5 Indische geneeskundigen aan 's lands dienst, terwijl door de school, zooals hiervóór aangegeven, afgeleverd werden 7 artsen.

Bij de Nederlandsch-Indische artsenschool begon het schooljaar 1916—1917 met 90 leerlingen (onder wie 5 vrouwelijke leerlingen zonder dienstverband). Aan het einde van het schooljaar bedroeg het aantal leerlingen 77.

De kosten van de school bedroegen in 1917 f 75 146, waaronder f 39 854 wegens toelagen aan de leerlingen, tegen f 58 823 en f 25 753 gedurende 1915/1916.

Vroedvrouwen. Staat IV van bijlage Q geeft een overzicht van het aantal en den afloop van verlossingen gedurende het jaar 1917 verricht door (inlandsche) vroedvrouwen, die onderstand van landswege genieten.

Het aantal leerlingen (inlandsche) -vroedvrouw, die gedurende 1917 op den voet van het Ind. St. 1902 n°. 201 hare opleiding bij Europeesche geneesheeren genoten, bedroeg 19 (vgl. overigens staat I van bijlage Q).

Inentingen tegen besmettelijke ziekten. De in Ind. St. 1905 n°. 285 opgenomen vaccineregeling onderging nadere wijziging bij Gouv. Bt. 10 Mei 1918 n°. 25 (Ind. St. n°. 239).

Tabel VII *A* van bijlage Q toont den omvang aan van de verrichtingen der inlandsche vaccinateurs gedurende de laatste vijf jaren; staat VII *B* vermeldt het aantal inentingen en herinentingen, enz. bij de landskoepokinrichting te Weltevreden gedurende hetzelfde tijdvak.

Staat VIII van bijlage Q bevat de vijfjaarlijksche statistiek van de bij het instituut-Pasteur behandelde personen tegen hondsdolheid.

Van de regeling van het algemeen toezicht op de vaccine in de residentie Djambi is reeds hiervóór melding gemaakt.

Geneeskundig laboratorium. Gedurende het verslagjaar werden zes artsen (onder wie 5 gouvernements-) bij het laboratorium gedetacheerd, om zich in bepaalde werkzaamheden te bekwamen.

Het aantal onderzoekingen van diagnostischen aard aan het laboratorium verricht bedroeg 3420, tegen 4173 in 1916. Deze daling vindt zijn oorzaak in het feit dat sinds het begin van 1917 de onderzoekingen voor den militairen dienst niet meer in het laboratorium werden uitgevoerd. Voor de justitie werd 575 malen onderzoek verricht op menschenbloed. Verder hadden onderzoekingen plaats betreffende bacillendragers bij meningitis, omtrent het filaria-vraagstuk, dysenterie en ankylostomiasis, beri-beri, het vitamine-gehalte van verschillende voedingsmiddelen e. a., zoomede naar de zuiverheid van minerale wateren, limonade en melk. Ook werden verschillende wateronderzoekingen ingesteld. Het onderzoek van te Tandjoengpriok gevangen ratten werd gedurende 1917 gestaakt, daar het aantal ratten te klein was om uit het geleverde materiaal gevolgtrekkingen te kunnen maken. Om dezelfde reden werd ook het onderzoek van de te Batavia gevonden ratten niet verder voortgezet.

Ziekengestichten en fondsen. Staat I van bijlage Q bevat een gewestelijke statistiek van de op einde 1917 bestaande lands- en bijzondere ziekeninrichtingen, de staten III en V bevatten opgaven nopens de behandeling in de gezamenlijke landsziekeninrichtingen en in eenige particuliere inlandsche ziekenhuizen, terwijl staat XI eene opgave bevat van de in het verslagjaar aan bijzondere inrichtingen voor ziekenverpleging uitgekeerde tegemoetkomingen.

Met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen, zijn bij Gouv. Bt. 24 Nov. 1917 n°. 44 (Bijbl. Ind. St. n°. 8885) regelen vastgesteld betreffende de bestemming van en de kosten van verpleging in de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen te Batavia, Semarang en Soerabaja.

Voor de regeling van het personeel bij en de verdere uitgaven ten behoeve van het Koningin Wilhelmina-gasthuis

voor ooglijders te Bandoeng zie men Ind. St. 1917 n°. 398. Eene regeling voor de opneming en verpleging van betalende patiënten in die zieken inrichting, en voor het gebruik van de operatiekamer is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8797.

Krankzinnigenwezen. Bij Ord. van 28 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 530) is het reglement op het krankzinnigenwezen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1897 n°. 54), in verband met de in Ind. St. 1917 n°. 12 opgenomen bepalingen nopens de vrijwillige onderwerping van inlanders en vreemde oosterlingen aan het burgerlijk recht en handelsrecht der Europeanen, gewijzigd.

Ten aanzien van de verpleegsterkte in de krankzinnigengestichten te Buitenzorg en Lawang zij verwezen naar tabel VI van bijlage Q.

Betreffende de groepeering der gebouwen van het doorgangshuis voor krankzinnigen te Magelang is in het verslagjaar overeenstemming verkregen, en is bij Gouv. Bt. 9 Oct. 1917 n°. 48 een bedrag van f 50 000 beschikbaar gesteld voor het verrichten van grondwerken, het verzamelen van bouwstoffen en het treffen van verdere voorbereidende maatregelen ten behoeve van den bouw van dat doorgangshuis. In afwachting van het gereedkomen daarvan is, ten einde alvast eenige verbetering te brengen in de verpleging van patiënten, die, wegens plaatsgebrek in de gestichten, in huizen van voorloopige bewaring zijn ondergebracht, bij Gouv. Bt. 25 Maart 1918 n°. 31 o. m. een bedrag van f 4000 beschikbaar gesteld, om daarmede reeds dadelijk het ziekenhuis Mangoendjajan te Soerakarta voor de verpleging van krankzinnigen in te richten.

VI. LOTERIJEN.

De trekking van de voor 1916/1917 toegestane groote geldloterij van f 500 000 (zie K. V. 1917, kol. 137) had reeds op 27 December 1916 plaats, aangezien de loten op dien dag waren uitverkocht.

Voor het tijdvak 1 Juli t/m 31 October 1917 werden 10 kleine geldloterijen toegestaan tot een gezamenlijk bedrag van f 190 000, waarvan de winsten bestemd waren voor: de „Vereeniging tot bevordering van landbouw en veeteelt in de afdeeling Salatiga", de afdeeling Batavia van de „Roemer Visscher-Vereeniging", gevestigd te Soerabaja, de vereeniging „Bataviasche Sportclub" te Batavia, de Societeit „Minerva" te Ternate, den kerkeraad der Protestantsche gemeente te Tegal, J. J. Hoevenaars, hulppriester buiten bezwaar van den lande te Djokjakarta, de Vereeniging „Soerabajasche Fröbelschool voor minvermogenden" te Soerabaja, de Vereeniging „Sarikat Oesaha" te Padang, de Vereeniging „Tiong Hwa Hwee Kwan" te Batang en de Societeit „de Harmonie" te Pangkalpinang (Banka), terwijl, met afwijking van punt 6 der beginselen op het houden van loterijen, aan den zendeling-leeraar D. Dirks te Dolok Siantar (Tapanoeli) vergunning is verleend tot het houden van eene geldloterij ten bedrage van f 10 000. De trekking van tien dier loterijen werd vervroegd en de dag gesteld op ongeveer een week na het tijdstip, waarop de loten bij de aangewezen lotenverkoopers waren uitverkocht.

Voor het tijdvak 1 November 1917 t/m 30 Juni 1918 werd één groote loterij van f 500 000 toegestaan, waarvan de winsten bestemd zijn voor de Vereeniging „Seri Boediman" te Weltevreden, het College van Diakenen der Protestantsche gemeente te Soerabaja, de „Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden in Nederlandsch-Indië" te Bandoeng, de „Vereeniging tot bevordering van inlandsche ziekenverpleging" te Batavia, het Protestantsch weeshuis te Semarang, het „Tehuis van Madioen" te Madioen, de „Vereeniging tot ondersteuning van behoeftige zieke Europeanen" te Semarang en de Vereeniging „Kliniek Poerwokerto" te Poerwokerto.

L.

I. WATERSTAAT EN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

§ 1. PERSONEEL; UITVOERING VAN WERKEN.

Personeel. De in 1917 voor den Indischen dienst ter benoeming tot adspirant-ingenieur, bouwkundig ingenieur en bouwkundig opzichter uitgezonden personen zijn allen geplaatst.

De bij K. B. 11 Maart 1915 n°. 103 (Ind. St. n°. 395) vastgestelde bepalingen omtrent studietoelagen aan studenten der Technische Hoogeschool te Delft, die voor civiel-ingenieur studeeren en bestemd wenschen te worden voor den Indischen dienst — zie K. V. 1916, kol. 137 — zijn gewijzigd bij K. B. 12 Juli 1917 n. 61 (Ind. St. n°. 712). Eene gelijksoortige regeling als bedoeld bij eerstgemeld Kon. besluit is, ten aanzien van de studenten, die zich voor bouwkundige ingenieurs bekwamen, getroffen bij K. B. 12 Juli 1917 n°. 60 (Ind. St. n°. 711).

Bij Gouv. Bt. 5 Juli 1918 n°. 21 (Ind. St. n°. 418) is de bezoldiging van het personeel bij den dienst van het baggerwezen opnieuw geregeld.

Uitvoering van werken. Volgens de boekingen ten laste van de begrooting is in 1917 aan burgerlijke landswerken ten koste gelegd wegens gewoon onderhoud en herstellingen f 5 066 480 en wegens vernieuwing en nieuwe werken in eigen beheer f 31 142 007. Die boekingen omvatten evenwel niet het geldswaardig bedrag van de verbruikte materialen uit 's lands voorraad. De waarde dier verstrekkingen, voor zoover vernieuwing en nieuwe werken betreft, bedraagt f 1 481 072, waardoor het geheele bedrag van f 31 142 007 stijgt tot f 32 623 079.

Evenals in vorige jaren is bij de uitvoering van werken, voor zooveel doenlijk, partij getrokken van de werkkrachten van veroordeelden tot dwangarbeid en van door den politierechter gestraften, terwijl de geldswaarde, welke die arbeid vertegenwoordigd heeft, met het departement van justitie is verevend.

In het afgeloopen jaar werden geen nieuwe werken in het openbaar aanbesteed.

Bij Gouv. Bt. 18 Sept. 1917 n°. 16 (Bijbl. Ind. St. n°. 8843) is de directeur der burgerlijke openbare werken gemachtigd om aan het onder hem dienende technisch personeel werkzaamheden op te dragen ten behoeve van andere departementen van algemeen bestuur of van andere diensttakken.

§ 2. BIJZONDERHEDEN NOPENS DE VERSCHILLENDE SOORTEN VAN WERKEN.

Gebouwen. In de in § 1 vermelde som van f 32 623 079 is begrepen een bedrag van f 10 116 889, hetwelk in 1917, met inbegrip van het geldswaardig bedrag aan grondstoffen in 's lands voorraad, is verwerkt voor gebouwen (vernieuwingen en nieuwe werken).

Wegen en bruggen. Voor het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande wegen, zoomede voor het bouwen of vernieuwen van bruggen en duikers (dus zonder het aan onderhoud of herstelling ten koste gelegde), is in 1917 van landswege uitgegeven f 5 781 360, waarvan f 153 506 voor het algemeen wegenplan van Sumatra.

Bevloeiings-, afwaterings- en waterkeeringswerken. Voor onderhoud, enz. ten behoeve van de gestaakte bevloeiings- en afwateringswerken in de Solo-vallei (residentiën Rembang en Soerabaja) is in het verslagjaar f 10 031 uitgegeven, waardoor het geheele op 31 December 1916 verwerkte bedrag van f 18 032 732 bij het einde van 1917 was gekomen tot f 18 042 763. De uitgaven voor opnemingen, zijnde f 17 059, hadden ook thans weder grootendeels betrekking op metingen en waarnemingen in het belang van verschillende kleine verbeteringsplannen, die slechts zijdelings in verband staan met de eigenlijke Solo-vallei-werken.

De opruiming der van de gestaakte werken afkomstige voorraden werd voortgezet. Het werkspoor is thans geheel opgebroken en de rails zijn aan andere landsdiensten afgestaan. Aan verkochte voorraden was op het einde van 1917 f 2 857 641 ontvangen.

Voor de voortzetting van een 14-tal, reeds gedurende vele jaren in uitvoering zijnde groote bevloeiings- of afwateringswerken was voor het jaar 1917 een bedrag van f 1 450 000 uitgetrokken. Uitgegeven werd f 1 935 826.

Voor het verbeteren van bestaande bevloeiings- en afwateringswerken — waarin begrepen de ten laste van de zoogenaamde „hulpverschaffingsfondsen" (maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling) komende werken — of het aanleggen van nieuwe werken van geringen omvang, waarvoor op het werkplan f 2 466 000 was uitgetrokken, is in 1917 f 4 257 230 uitgegeven en wel ten behoeve van een 239-tal werken op Java en Madoera (waarvan 231 in uitvoering bij de irrigatie-afdeelingen en uitvoeringssecties) en een 53-tal in de buitenbezittingen.

Tot de werken van geringen omvang (voor zoover betreft de bevloeiings- en afwateringswerken) behooren de reeds in K. V. 1915, kol. 142, genoemde.

Onder de werken van geringen omvang zijn tevens die werken gerangschikt, welke strekken tot verbetering of uitbreiding van in gebruik zijnde groote bevloeiings- en afwateringswerken of tot verbetering van rivieren en andere

waterloopen, voor zoover die werken naar hun aard niet tot de eigenlijke ,,waterkeeringswerken" konden worden gerekend.

Ten behoeve van waterkeeringswerken was op het werkplan gerekend op eene som van f 668 000. Voor de uitvoering van die werken werd in het verslagjaar besteed f 1 054 336 op Java en Madoera en f 62 486 in de buitenbezittingen, onderscheidenlijk ten behoeve van 26 (waarvan 20 in uitvoering bij de irrigatie-afdeelingen) en 6 werken.

Met betrekking tot de voornaamste dier werken zij het volgende opgemerkt:

De uitgaven voor vernieuwingen en verleggingen van den linker-Tjioedjoeng-dijk, waarvoor in het geheel f 121 210 was toegestaan, bedroegen in het verslagjaar f 12 164. In het geheel werd tot het einde van 1917 f 113 429 voor dit doel uitgegeven.

Ten behoeve van de werken ter verbetering van den wateraf- en aanvoer ter hoofdplaats Batavia werd in 1917 verwerkt f 598 986. De uitgaven bedroegen op het einde van dat jaar in het geheel f 2 471 008 (toegestaan f 2 693 900).

Het bandjirvrijmaken van de hoofdplaats Japara, waarvoor eene som van f 217 000 is toegestaan, vorderde in het verslagjaar een uitgaaf van f 34 264.

De verbetering van den linker Solo-dijk eischte in 1917 eene uitgave van f 30 871, zoodat voor dat doel tot het einde van dat jaar f 144 129 verwerkt werd (toegestaan f 148 890).

Voor het verzwaren en herstellen van den rechter Brantasdijk van K.M. 0 tot K.M. 46,600 en van K.M. 51,760 tot K.M. 53,660 in de afdeelingen Modjokerto en Djombang werd nog f 1112 uitgegeven. Tot het einde van 1917 bedroegen de uitgaven f 205 093 (toegestaan f 206 309).

Ten behoeve van de werken ter bestrijding der zandbezwaren in de kali Konto, in de residentiën Soerabaja en Kediri, werd gedurende 1917 f 98 457 uitgegeven (toegestaan f 100 000).

Aan het verzwaren en verhoogen van den zeedijk langs de kust van Soekalila (res. Soerabaja) werd f 22 432 besteed (toegestaan f 108 200).

Voor het aanleggen van een slaperdijk langs den rechteroever der Solo-rivier, tusschen de desa's Gawiredjo en Ngampel, werd in 1917 f 24 411 uitgegeven (toegestaan f 87 300).

Aan het eerste, tweede en derde gedeelte der werken tot het bandjirvrijmaken van de hoofdplaats Padang zijn gedurende het jaar 1917 onderscheidenlijk f 33 733, f 5193 en f 6102 besteed (toegestaan f 369 583, f 223 353 en f 132 500).

Voor de bestrijding van den ongunstigen invloed van de door de uitwerpselen van den Smeroe verzande rivieren (besoeks) in de afdeeling Loemadjang der residentie Pasoeroean, werd voor 1917 f 30 000 toegestaan, terwijl f 38 564 werd uitgegeven.

Voor opnemingen en teekenwerk ten dienste van groote zoowel als van kleine bevloeiingsplannen is f 468 545 (waarvan f 135 776 in de buitenbezittingen) uitgegeven. Voor het doen van opnemingen op de eilanden Celebes en Sumatra en in het gewest Bali en Lombok werd onderscheidenlijk f 107 137, f 20 845 en f 7794 besteed. Onder de voor die opnemingen gedane uitgaven zijn niet begrepen die ten behoeve van de werken in Noord-Bantam en de Bandjar-Tjahjana-werken, welke, evenals in vorige jaren, ten laste van de voor de uitvoering der betrokken werken toegestane fondsen werden gebracht.

Ten behoeve van herstellingen van bevloeiings- en afwateringswerken is f 140 777 uitgegeven, terwijl op het betreffende werkplan f 110 000 was uitgetrokken.

Het herstellen van waterkeeringswerken vorderde in 1917 een uitgaaf van f 130 869.

Werken in het belang van de gezondheid, waaronder drinkwatervoorzieningen. Ten behoeve van de werken in het belang van de volksgezondheid werd in het jaar 1917 uitgegeven een bedrag van f 401 598 en voor den aanleg van waterleidingen f 152 083, onder welke bedragen zijn begrepen de uitgaven aan opnemingen en voorbereidingen.

Voor het gewoon onderhoud en voor herstellingen van de bestaande werken is besteed op Java en Madoera f 12 867 en in de buitenbezittingen f 10 390, te zamen f 23 257.

De volgende staat bevat een overzicht van de kosten, besteed aan de daarnaast vermelde werkzaamheden.

GEWEST.	OMSCHRIJVING VAN DE WERKEN.	VERWERKTE BEDRAGEN IN 1917. Aan waterleidingen.	VERWERKTE BEDRAGEN IN 1917. In het belang van de gezondheid.	TOELICHTINGEN.
Batavia.	Verbetering van den wateraan- en afvoer ter hoofdplaats Batavia	—	f 100 039	Administratie, opneming en uitvoering.
Cheribon.	Rioleering en afwatering van de hoofdplaats Cheribon . .	—	33 667	Idem.
	Normaliseeren en bedijken van de kali Soekalila	—	28 640	Uitvoering.
	Watervoorziening van de desa Djangga (afd. Indramajoe, res. Cheribon) . . .	f 9 093	—	Uitvoering. Het werk kwam gereed.
Semarang.	Verbetering van den wateraan- en afvoer ter hoofdplaats Semarang	—	1 964	Idem.
Soerabaja.	Verbetering van den wateraan- en afvoer ter hoofdplaats Soerabaja	—	4 500	Voortzetting der opnemingen en projectwerk.
	Normaliseering van de Soerabaja-rivier en hare vertakkingen tot de Pegirian-brug en de Roode-brug .	—	75 358	Voortzetting der uitvoering.
	Werken aan de Oedjoeng	—	7 706	Opmetingen.
	Drooglegging van ten noord-westen van Soerabaja gelegen moerassen en vischvijvers.	—	838	Uitvoering.
Pasoeroean.	Watervoorziening ter hoofdplaats Pasoeroean en omliggende desa's	93 070	—	Voortzetting der uitvoering.
Sumatra's Westkust.	Jewell-filter-installatie te Emmahaven.	8 339	—	Aankoop en opstelling.
	Tijdelijke watervoorziening te Doerian (afd. Tanahdatar) .	554	—	Uitvoering.
	Debietmetingen in de Soengai Bramai (afd. Padang)	630	—	
Tapanoeli.	Werken tot verbetering van den gezondheidstoestand ter hoofdplaats Sibolga.	—	106 673	Voortzetting der uitvoering.
Lampongsche districten.	Verbetering van den wateraan- en afvoer ter hoofdplaats Telokbetong	—	5 996	Opnemingen.
	Watervoorziening van Tandjoengkarang .	—		
	Nieuwe waterleiding te Telokbetong langs den nieuwen weg .	2 444	—	Uitvoering.
Atjeh en onderhoorigheden.	Uitbreiding en vernieuwing van de waterleiding te Langsar	243	—	Voortzetting der uitvoering.
	Werken in het belang der gezondheid in Atjeh en onderhoorigheden . . .	—	60	Opnemingen.
Zuider- en Oosterafdeeling v. Borneo.	Watervoorziening van Bandjermasin .	31 229	—	Voortzetting der opnemingen en voorbereiding.
Menado.	Ophoogen van laaggelegen terreinen ter hoofdplaats Menado	—	137	Voortzetting der uitvoering.
	Watervoorziening in de residentie Menado	1 026	—	Voortzetting der opnemingen.
	Debietbepalingen van 3 artesische putten te Gorontalo . . .	656	—	

GEWEST.	OMSCHRIJVING VAN DE WERKEN.	VERWERKTE BEDRAGEN IN 1917.		TOELICHTINGEN.
		AAN WATERLEIDINGEN.	IN HET BELANG VAN DE GEZONDHEID.	
Celebes en onderhoorigheden.	Watervoorziening ter hoofdplaats Makasser	f 4 299	—	Voortzetting der opnemingen.
	Aanleg van putten te Takalar, Bonthain en Djeneponto	500	—	Voortzetting der uitvoering.
Amboina.	Inpoldering van het terrein der bestuursvestiging te Merauke	—	f 19 143	Idem.
Timor en onderhoorigheden.	Werken in het belang der gezondheid in de residentie Timor en onderhoorigheden	—	520	Opnemingen.
Bali en Lombok.	Verbetering van den wateraf- en aanvoer te Singaradja, Pabean en Ampenan en de watervoorziening van Tjakranegara, Mataram en Ampenan	—	2 093	Voortzetting der opnemingen.
	Aanleg van spoelleidingen te Den Pasar.	—	3 631	Uitvoering.

Havens en reeden. Bij Gouv. Bt. 30 Juli 1917 n°. 4 (Ind. St. n°. 464) is de bevoegdheid nopens den afstand van tot eenige haveninrichting behoorende gronden en andere zaken aan den directeur der burgerlijke openbare werken overgedragen.

Met de verbetering en uitbreiding van de verschillende havens werd in het verslagjaar krachtig voortgegaan, evenals met de verdere invoering van het nieuwe havenbeheer, de daarmede samenhangende verhuringen, enz.

Omtrent de belangrijkste werkzaamheden zij het volgende vermeld.

De werken van de tweede binnenhaven te Tandjoengpriok werden opgeleverd. Voor de uitbreiding van de watervoorziening werd f 45 300 besteed. De kadevloer van het westerboord der eerste binnenhaven werd vernieuwd (verwerkt f 49 233). Voor het aanbrengen van een kraanspoor werd f 26 405 besteed en voor het opbreken van oude sporen en draaischijven en het leggen van nieuwe sporen in de westerkade der eerste binnenhaven f 22 102. Gebouwd werden 4 open loodsen voor ijzeropslag (verwerkt f 15 337). De kosten voor de ophooging van de terreinen beoosten kampong Kodja en de verbetering van den waterafvoer beliepen f 370 613. Voor wegenaanleg op het eigenlijke haventerrein werd f 55 650 besteed. Gebouwd werden een goederenloods in gewapend beton aan het noordelijk einde der westerkade van de tweede binnenhaven (verwerkt f 200 046), een goederenloods aan het zuidelijk einde van het oosterboord der eerste binnenhaven (verwerkt f 14 968), een vrijstaand privaatgebouw met eenige kleine gebouwen (verwerkt f 19 000) en drie permanente wachthuizen voor de douane (verwerkt f 10 687). Voor de aanschaffing van tien meerboeien werd f 7893 uitgegeven en voor het verbreeden van de westergracht f 24 574.

Bij Ord. van 27 Juli 1917 (Ind. St. n°. 460) is een reglement op het gebruik van de ruimte in loodsen en op terreinen van de haven Tandjoengpriok vastgesteld.

Ter verbetering van den toegang tot de haven van Cheribon werden de havendammen verlengd.

Te Pekalongan en Tegal werden de vaargeulen tusschen en buiten de havendammen geregeld op diepte gehouden. De hoeveelheid opgebaggerde specie bedroeg onderscheidenlijk 285 530 en 293 860 M³. De kosten daarvan beliepen, de vaste bezoldiging van den machinist niet medegerekend, onderscheidenlijk f 24 140 en f 25 064. Begonnen werd met den bouw van een nieuw tolkantoor te Tegal (verwerkt f 4870).

Te Semarang werd met de werkzaamheden aan de prauwenhaven op flinke schaal voortgegaan. Voor de grondverbetering langs het oostelijk douane-bassin werd ongeveer 409 000 M³. zand aangevoerd en op den wal geperst. De ondergrond kwam, zooals verwacht werd, nog niet tot rust; het opgebrachte zand drukte den bodem van het nabij gelegen bassin omhoog, zoodat de uitkomsten en de kosten van de gevolgde werkwijze nog niet volledig zijn te beoordeelen. Achter den kademuur langs de oostzijde van het westelijk douanebassin werd eene koraalsteenstorting aangebracht en het terrein daarachter aangeaard. Het ijzeren pakhuis aan de zuidoostzijde van dit bassin werd weder tot de oorspronkelijke hoogte opgevijzeld en daarna voltooid. Voor het verlengen van het westerhavenhoofd werd 1512 M³. steen aangevoerd en op den dam gestort. Het zuidelijkst gedeelte werd over 100 M. lengte tot de vereischte hoogte opgemetseld. De uitgaven hiervan bedroegen f 17 270. Aan het weder op hoogte brengen van het reeds vóór 1910 bestaande gedeelte van dit hoofd werd f 14 728 besteed. Dit werk werd voltooid. Op het haventerrein werd een kantoor voor den havenarts opgericht, dat, op het afwerken na, gereed kwam. Ter voorkoming van gebrek aan opslagruimte als gevolg van den verminderden afscheep, werden een vijftal tijdelijke loodsen opgericht tot een gezamenlijk oppervlak van ruim 14 000 M²., waarvan 8000 M². voor 3 jaar werd verhuurd, terwijl 6000 M². beschikbaar blijft voor verhuur op korten termijn. De kosten bedroegen f 216 363.

Het onderzoek naar de mogelijkheid tot het bouwen van een zeehaven werd in hoofdzaak geëindigd. De uitgaven beliepen in 1917 f 780.

Uit de Semarang-rivier en het havenkanaal, alsmede tusschen en buiten de havenhoofden werd 307 123 M³. slib verwijderd (kosten f 82 737).

De in 1911 uitbestede havenwerken te Soerabaja werden in den loop van het verslagjaar opgeleverd. De kosten bedroegen f 13 789 842.

Met het eerste uitbreidingswerk, omvattende het maken van eene steenkolenkade voor 10 M. waterdiepte en van 430 M. lengte aan het westerboord der havenkom werd voortgegaan (verwerkt f 789 000). Voor den aanleg van wegen op en nabij het haventerrein werd f 384 367 besteed. Op den noordpier werden 9 loodsen, met eene gezamenlijke bergruimte van 8200 M²., gebouwd, waarvan er 6 dienen voor hangars, 2 voor entrepotpakhuizen, terwijl er 1, tijdelijk, voor verschillende doeleinden is bestemd (verwerkt f 182 243). Ten einde te voorzien in de buitengewone behoefte aan opslagruimte tengevolge van de sterk verminderde gelegenheid tot afscheep van producten, werden op het terrein langs den noordermuur van den pier door den dienst der staatsspoorwegen een 20-tal hangars opgericht voor f 650 000, welke gebouwen in den loop van 1918 en 1919 zullen worden overgedaan aan de stoomvaartmaatschappijen, voor welke de betrokken kadegedeelten bestemd zijn, maar tot zoolang door de haven zullen worden geëxploiteerd. Voor het opspuiten van zand op het te vormen terrein ten noordwesten van de toekomstige steenkolenkade werd f 110 670 uitgegeven.

Om te kunnen voldoen aan de toenemende vraag naar haventerreinen met waterfront, werden nieuwe terreinen gewonnen aan het oosterboord van de havenkom (verwerkt f 78 695) en werd voor het maken van het westerkanaal van de haven voor Soerabaja, benevens de grondverbetering van het oosterboord, verwerkt f 140 750.

De slibarbeid in het westervaarwater van Soerabaja werd voortgezet. De slibvloot bestond in Maart 1918 uit de *Lucifer*, *Neptunus*, *Albertine*, *Aletta* en *Beatrix*. Het stoomschip *Hercules* werd wegens gebreken aan den dienst onttrokken. Het stoomvaartuig *Kwartel* werd wederom voor den dienst der gouvernementsmarine bestemd. De *Albatros* bleef als werkschip toegevoegd. Er werd geslibd zoowel bij uit- als bij inloopend tij, als de stroom voldoende snelheid had. De drempel werd opgelood in April en November 1917. De minste diepte middenvaarwaters bedroeg in April 1917 87 d.M. en in November 88 d.M. onder Soerabaja-havenvloed-peil. Voortgegaan werd met de verbreeding van het vaarwater. Uit de profielen werd opgemeten dat tusschen de opnemingen in November 1916 en November 1917 de geulinhoud was toegenomen met 395 615 M³.

Voor het verbeteren van de constructie van den dam Oedjoeng Piring naar het Djamoean-rif werd f 77 700 besteed en voor het aanbrengen van de noodige herstellingen aan dien dam f 34 527.

Met het op diepte houden van de Kali Mas en het onderhoudsbaggerwerk in de kom der nieuwe haven werd geregeld

doorgegaan; opgebracht werd onderscheidenlijk 354 000 M³. specie (verwerkt f 165 946) en 236 175 M³. specie (verwerkt f 73 864).

Met de verbetering van den haventoestand te Banjoewangi werd voortgegaan.

Voor het uitbaggeren van de vaargeul door de bank vóór de monding der Gembong-rivier (haven van Pasoeroean) werd f 140 456 verwerkt.

Ter verbetering van de haventoestanden ter afdeelingshoofdplaats Besoeki werd f 73 210 en voor het aanbrengen van eene strandverdediging te Panaroekan f 11 032 besteed.

Bij Gouv. Bt. 12 April 1918 n°. 14 (Ind. St. n°. 189) is een haventerrein te Banjoewangi ingesteld en is het beheer over dat terrein, met uitzondering van daarop zich bevindende, bij het gewest Besoeki in beheer zijnde zaken, aan den directeur der burgerlijke openbare werken opgedragen.

Voor het aanbrengen van verbeteringen aan de zeewering te Pengarengan (Madoera) werd f 20 900 verwerkt.

Te Tjilatjap werd aangevangen met het bouwen van twee hangars, waardoor eene grootere opslagruimte van 3400 M². zal worden verkregen (verwerkt f 77 300). De afwerking van het intact gebleven gedeelte van den nieuwen steiger, lang 120 M., voor zeeschepen met 8 M. diepgang, kwam zoo goed als gereed (verwerkt f 51 600).

Voor de voortzetting van den bouw van een ijzeren los- en laadsteiger te Tjilaoeteureum (Preanger-Regentschappen) werd f 13 000 besteed.

Aan de behoefte aan loodsruimte voor de haven van Belawan werd tegemoet gekomen door de verbreeding van de 5 meest zuidelijk gelegen hangars. Op het einde van het verslagjaar kwam het nieuwe spoorweg-emplacement zoover gereed, dat met het opbreken van het bestaande kon worden aangevangen. Voltooid werden de volgende werken: het verplaatsen van de tijdelijke loods voor lichtontvlambare goederen; het bouwen van een ijzeren loods; het bouwen van een tweede pakhuis voor materialen van den lande; het verbreeden van eenige oeverloodsen. In het geheel werd f 71 000 verwerkt. Door het slibzuigbaggervaartuig *Java* werd in de Belawangeul 925 675 M³. verzet (verwerkt f 280 407). De diepte van de geul nam belangrijk toe; de geulbreedte blijft echter betrekkelijk smal. De voorbereiding van de oceaan-havenplannen werd krachtig voortgezet.

De moeilijkheden gedurende het vorige verslagjaar bij den bouw van de haveninrichting van Telok Niboeng ondervonden, zijn thans overwonnen: de ingebruikstelling van de haveninrichting zal spoedig kunnen volgen (verwerkt f 172 800). De slibarbeid in de Asahan-rivier werd op 22 September 1917 gestaakt, daar de kosten onevenredig waren aan de verkregen uitkomsten. De aanleg van den weg Tandjoengbalai naar Telok Niboeng vorderde slechts langzaam door gebrek aan materialen en werkvolk (verwerkt f 18 400). De schroefpaalbrug over de Silau-rivier kwam gereed (verwerkt f 15 075).

De in 1916 aangevangen bouw van eene haveninrichting te Pangkalansoesoe (Aroe-baai) werd in het verslagjaar voortgezet (verwerkt f 167 836).

De uitvoerige waarnemingen ten behoeve van de eventueele verbetering van het vaarwater in de Moesi-, Djambi- en andere rivieren op Sumatra, zoomede die in het belang van Banka, werden voortgezet.

Te Emmahaven werd voortgegaan met het uitdiepen van de haven (verwerkt f 49 120). Voor het verzwaren van den zeebreker werd f 52 745 en voor het verbreeden van vier aanlegsteigers f 47 364 besteed. Gebouwd werd een nieuwe voorwacht (verwerkt f 36 415). Voor het aanbrengen van verbetering in de afwatering van het haventerrein werd f 4636 besteed. Het tarief voor het gebruik van de steigers te Emmahaven onderging wijziging bij Ord. van 25 Juni 1918 (Ind. St. n°. 337).

Voor den aanleg van een prauwenhaven ter hoofdplaats Benkoelen, met inbegrip van twee havendammen, werd f 15 064 verwerkt. Voor de bijkomende werken ter verbetering van haventerreinen en gebouwen werd nog f 40 254 besteed.

Ook te Makasser deed zich het gebrek aan opslagruimte, wegens den ongeregelden afscheep der goederen, sterk gevoelen. Van de onderhanden werken werden in den loop van het verslagjaar opgeleverd: het maken van de tweede uitbreiding der havenwerken met eene kade-lengte van 320 M. (verwerkt f 235 700) en het maken van de derde uitbreiding dier werken met eene kade-lengte van 240 M. (verwerkt f 285 000). De rioleering van het eerste, tweede en derde uitbreidingswerk werd voltooid (verwerkt f 41 000). Met het opspuiten van terreinen (vierde uitbreiding) werd voortgegaan (verwerkt f 125 000). Ter verbetering van de oude havenwerken werden nog verschillende werken uitgevoerd, waaraan een bedrag van f 306 072 besteed werd.

Voor het verbeteren van den toegangsweg tot het douaneterrein ter hoofdplaats Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werd f 4198 besteed.

Met de uitdieping van de geul in de bank voor de monding der Barito-rivier werd voortgegaan; eene hoeveelheid van 279 200 M³. specie werd uitgebaggerd (verwerkt f 131 267).

Voor den bouw van drie opslaglokalen, een verificatie-loods en het verlengen van den aanlegsteiger te Pontianak werd f 69 056 verwerkt.

De slibarbeid op den Kapoeas-drempel (vaarwater naar Pontianak) werd voortgezet. De slibvloot bestond in Maart 1918 uit de *Wanda, Ursula, Violetta, Charlotte, Louise* en de bootjes D en E. De *Barito* bleef werkschip. Einde December bleek de minste diepte midden-vaarwaters te zijn 31,9 d.M. onder gemiddeld zeevlak. De breedte van de geul nam over een groot deel der lengte belangrijk toe.

Met den bouw van een aanlegsteiger te Benoa (Lombok) werd voortgegaan, maar de beschikbare werkkrachten waren ontoereikend.

Voltooid werd een aanlegsteiger te Ende (Flores) (verwerkt f 21 217).

Te Ambon werd aangevangen met den bouw van een aanlegsteiger in gewapend beton ter lengte van 100 M. en met de aanplemping van een nieuw haventerrein.

Aan het quarantaine-station op het eiland Madoera werd gedurende 1917 een bedrag van f 100 000 verwerkt, waardoor de uitgaven op het einde van dat jaar tot f 272 958 waren gestegen.

Voor de opspuiting en bevestiging van het eiland Lae Lae, teneinde het geschikt te maken voor de oprichting van het quarantaine-station voor Makasser, werd f 282 000 toegestaan. Voor het tijdelijke quarantaine-station is in 1917 nog f 15 400 bewilligd. Van de in 't geheel toegestane som van f 31 270 was op het einde van dat jaar f 24 822 uitgegeven.

II. STOOMWEZEN.

Toezicht op stoomketels. In 1917 werden aan het gebruik onttrokken 73 aan particulieren toebehoorende stoomketels met een verwarmd oppervlak van 4030 M².; hieronder waren 22 scheepsketels. Er werden in dienst gesteld 191 stoomketels als vorenbedoeld met een verwarmd oppervlak van 11 468 M²., waaronder 23 scheepsketels (13 nieuwe), met een gezamenlijk verwarmd oppervlak van 830 M². De vermeerdering van het aantal aan particulieren toebehoorende stoomketels bedroeg dus 118, met een gezamenlijk verwarmd oppervlak van 7438 M². Aanwezig waren 234 oververhitters, welke voor een klein deel afzonderlijk gestookt worden, en 4 voorwarmers, bij particulieren in gebruik, met een verwarmd oppervlak van 7839 M².

Wegens vergoeding voor kosten van onderzoek en beproeving werd in het verslagjaar ontvangen f 22 464, tegen f 26 104 in 1916.

Het aantal beproevingen voor eerste indienststelling bedroeg 255 (waaronder begrepen zijn ketels van den lande en locomotiefketels der particuliere spoor- en tramwegen), waarvan 43 verricht werden door deskundigen, niet tot den dienst van het stoomwezen behoorende, doch die daartoe eene opdracht ontvingen. Het aantal regelmatig terugkeerende onderzoekingen bedroeg 5939, waarvan 361 buiten het gebied van den ingenieur, verricht door bovenbedoelde deskundigen.

In 530 gevallen werd het ontmantelen of lichten (bij scheepsketels) voorgeschreven.

Het aantal ketels aan den lande behoorende, waarover het toezicht zich uitstrekte, bedroeg in het geheel 913 land- en 99 scheepsketels; hiervan werden in 1917 in dienst gesteld 45 ketels (onderscheidenlijk 34 land- en 11 scheepsketels). Voorts had de dienst van het stoomwezen toezicht op 534 locomotiefketels der spoor- en tramwegen (hiervan werden in 1917 in dienst gesteld 25 locomotiefketels), terwijl de ketels van den dienst der staatsspoorwegen (645 in getal) door deskundig personeel van den dienst der staatsspoorwegen werden onderzocht.

Ook dit jaar moest weder een aantal ketels te Singapore en elders door deskundigen, niet tot den dienst van het stoomwezen behoorende, worden onderzocht.

Door den gecommitteerde hier te lande van het stoomwezen werden onderzocht 88 ontwerpen voor ketels, waaronder 8 voor scheepsketels, oververhitters en reservoirs voor samengeperste lucht voor het aanzetten van motoren. Voor dat onderzoek werd ontvangen f 725, tegen f 1600 in 1916.

Beveiliging van fabrieken en werkplaatsen. Het aantal fabrieken en werkplaatsen waarvoor akten van bevindingen werden uitgereikt is in het verslagjaar toegenomen met 177 (waaronder de landsrubberfabriek), terwijl van 35 particuliere fabrieken en werkplaatsen, wegens staking van het bedrijf, de akten werden ingetrokken, zoodat op het einde van 1917 in het geheel 2276 fabrieken en werkplaatsen van particulieren en 46 landsfabrieken en werkplaatsen van akten van bevindingen waren voorzien.

Volgens de van de ingenieurs van het stoomwezen ontvangen verslagen hebben in die fabrieken 133 ongevallen plaats gehad, waardoor 19 arbeiders overleden aan de bekomen verwondingen, 61 ernstig en 53 licht gewond werden. In 92 gevallen waren de ongelukken niet te voorkomen.

In 26 landsfabrieken hadden 11 ongevallen plaats, met als gevolg 1 doode, 3 zwaar- en 7 lichtgekwetsten.

Het toezicht van den burgerlijken geneeskundigen dienst op de in de fabrieken aanwezige middelen voor eerste hulp bij ongelukken is nog steeds onvoldoende.

Gedurende het verslagjaar werd door de ambtenaren van den dienst van het stoomwezen één proces-verbaal opgemaakt wegens overtreding van het veiligheidsreglement. Het bedoelde reglement (Ind. St. 1910 n°. 406) is bij Ord. van 21 Mei 1917 (Ind. St. n°. 212) aangevuld met betrekking tot de bevoegdheid van den hoofdingenieur en de ingenieurs van den dienst van het stoomwezen.

Laboratoria voor materiaal-onderzoek. Het aantal der in het laboratorium verrichte onderzoekingen nam ook in 1917 weder toe.

Het personeel werd uitgebreid, o. a. met een assistent voor het onderzoek van zand- en grondsoorten.

De vele aan de laboratoria opgedragen werkzaamheden hebben hunne behuizing te klein doen worden. Aan verschillende eischen, zoowel van den lande als van particulieren, kon dientengevolge niet worden voldaan.

Het onderzoek van Portland-cement had op minder groote schaal plaats aangezien het gebruik van cement zeer verminderde, tengevolge van de aanzienlijke prijsstijging. Bij een drietal cementsoorten werden te lage uitkomsten bij de beproevingen verkregen. Overigens bleken de inheemsche cementsoort en de ingevoerde cementen van goede hoedanigheid te zijn. Het aantal tras-onderzoekingen is toegenomen, omdat men meer gebruik is gaan maken van traskalk-mortels, in de plaats van Portland-cement-mortels. Verschillende zandsoorten werden uitgeslibd ter bepaling van de korrelgrootte in overeenstemming met te Buitenzorg toegepaste methoden. Metselkalk en kalksteensoorten werden scheikundig op hare bruikbaarheid onderzocht.

Bij de meeste rapporten omtrent het metaalonderzoek werden ter toelichting microphotographieën van de geëtste metaaloppervlakken gevoegd. Uitgebreide onderzoekingen werden verricht om de oorzaak op te sporen van het scheuren van ketelplaten, het breken van molenassen, bouten en stangen en de aantasting van vlampijpen en ketelplaten. De keuring werd verricht van staaf- en plaatijzer, van roodkoper, messing, gegoten aluminium, enz., terwijl langs scheikundigen weg de hoedanigheid werd beoordeeld van antimoon, lood, metallieke pakking en witmetalen, mede in verband met de microscopische structuur dier metalen. Tevens werden verschillende oliesoorten onderzocht.

Eene poging werd gedaan om naast de scheikundige samenstelling van verfsoorten ook de physische eigenschappen te bepalen. Ofschoon de proeven goed slaagden moest dit onderzoek door gebrek aan een geschikt vertrek en aan personeel voorloopig worden opgegeven.

Zoowel ketelvoedingswater als drinkwater werden scheikundig onderzocht.

Ook dakbedekkingsmaterialen, touwsoorten, zeep, beton, carbid en isolatiemassa werden ter beproeving aangeboden.

Een voorloopig verslag werd opgemaakt van de onderzoekingen omtrent het gedrag van spiritus in automotoren.

Een overzicht van het aantal aanvragen om onderzoek en van de verdeeling daarvan over diensttakken en particulieren wordt in het volgende staatje gegeven:

	Aanvragen om onderzoek in 1917.	Verzonden rapporten		Bleven in onderzoek.
		aan diensttakken.	aan particulieren.	
Metalen, behalve ijzer	41	19	19	3
IJzer	60	19	34	7
Cement	36	27	7	2
Tras	28	14	11	3
Kalk	12	6	3	3
Steenen	55	20	28	7
Zand	6	1	2	3
Olie	31	15	13	3
Brandstoffen	7	3	4	—
Verfstoffen	29	17	12	—
Water	16	9	5	2
Diversen	45	19	25	1
Totalen	366	169	163	34

Voor onderzoekingen ten behoeve van particulieren werd ontvangen een bedrag van f 7821, terwijl ten behoeve van 's lands dienst een bedrag van f 3609 werd verrekend.

Voor nadere bijzonderheden omtrent den dienst van het stoomwezen zie men het jaarverslag van den dienst over 1915 en 1916.

M.

I. FINANCIËN.

§ 1. BEGROOTING.

a. Begrootingswetten.

Begrooting 1916. Bij de wetten van 1 Juni 1918 (Ned. St. nos. 316 en 317, Ind. St. nos 491 en 492) is de overschrijding goedgekeurd van eenige onderafdeelingen van hoofdstuk I en van hoofdsdtuk II der begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1916.

Begrooting 1917. Bij de wetten van 23 Febr. 1918 (Ned. St. n°. 120, Ind. St. n°. 181), 14 Jan. 1918 (Ned. St. n°. 25, Ind. St. n°. 216) en 1 Juni 1918 (Ned. St. n°. 322) zijn in de begrooting van uitgaven voor het dienstjaar 1917 nog eenige wijzigingen gebracht. De begrooting wijst dientengevolge, tegenover een eindcijfer aan middelen van f 347 653 925, een bedrag van f 412 266 247 aan uitgaven aan.

Begrooting 1918. De vier wetten van 1 Juni 1918 (Ned. St. nos. 310, 311, 312 en 313), houdende vaststelling van deze begrooting, werden in Indië afgekondigd op den 27sten Juni 1918 (Ind. St. nos. 340 t/m 343). De K. Bn. van 10 Juni 1918 nos. 78 en 79, houdende splitsing in artikelen van de beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven, zijn aldaar op denzelfden dag openbaar gemaakt (Ind. St. 1918 nos. 346 en 347). Sedert zijn de beide hoofdstukken der uitgaven gewijzigd bij de wetten van 1 Juni 1918, 17 Juni 1918, 25 Juli 1918 en 26 Juli 1918 (Ned. St. nos. 314, 315, 392, 481, 483, 484 en 488), in verband waarmede de eindcijfers der vier hoofdstukken zijn als volgt:

Middelen in Nederland (hoofdstuk I der Middelen)	f 19 402 320	
Middelen in Indië (hoofdstuk II der Middelen)..................	366 673 946	
		f 386 076 266
Uitgaven in Nederland (hoofdstuk I der Uitgaven)	f 98 051 448	
Uitgaven in Indië (hoofdstuk II der Uitgaven)	345 753 179	
		443 804 627
Nadeelig verschil		f 57 728 361

b. Begrootingsrekeningen.

Het slot der rekening van ontvangsten en uitgaven voor Nederlandsch-Indië over 1913 (zie K. V. 1917, kol. 154) is vastgesteld bij de wet van 23 Febr. 1918 (Ned. St. n°. 122, Ind. St. n°. 480).

§ 2. LANDSKASSEN IN INDIE EN KASBEHEER IN NEDERLAND EN INDIE.

Het aantal kassen, beheerd door een beroepsontvanger, werd met één vermeerderd, namelijk door de vaste indienststelling van een algemeenen ontvanger der 3de klasse te Djember (res. Besoeki) (Gouv. Bt. 30 Juni 1917 n°. 33 in Ind. St. n°. 318).

Opgaven, aanwijzende den stand van de gezamenlijke landskassen op Java en Madoera en van die in de buitenbezittingen bij het einde van elke maand van 1917 zijn opgenomen in bijlage R.

Het verschil tusschen de in 1916 met de disconteering bij 's lands kassen van vendu-acceptatiën ontvangen discontorente en de aan de postspaarbank ter zake van haar in 's lands kas berustende gelden uitgekeerde vergoeding bedroeg f 10 973,01⁵.

In het tijdvak 1 Augustus 1917—eind April 1918 is, door tusschenkomst van de Javasche Bank, een bedrag van f 20 000 000 telegrafisch naar Nederland overgemaakt.

Ten behoeve van de Javasche Bank zijn tin en f 25 000 000 aan Nederlandsch-Indische schatkistbiljetten verbonden, waarop door het Gouvernement bij die Bank gelden in loopende rekening kunnen worden opgenomen tot een bedrag van onderscheidenlijk f 5 000 000 en f 25 000 000.

Van de bij Ord. van 8 Aug. 1914 (Ind. St. n°. 548) goedgekeurd bij K. B. 14 Oct. d. a. v. n°. 33 (Ind. St. n°. 749), verleende bevoegdheid — zie K. V. 1917, kol. 154 — is wederom gebruik gemaakt bij Gouv. Bt. 6 Mei 1918 n°. 24 (Jav. Ct. n°. 39) door f 20 000 000 aan Indische schatkistbiljetten uit te geven, ten einde de landskassen tijdelijk te kunnen versterken.

De rekening met 's Rijks schatkist wees de volgende nadeelige uitkomsten aan:

f 51 122 939,09⁵	op eind	Augustus	1917
17 947 829,73	,, ,,	September	,,
20 939 031,69	,, ,,	October	,,
25 891 732,61	,, ,,	November	,,
33 400 078,11	,, ,,	December	,,
36 818 154,55	,, ,,	Januari	1918
38 809 792,28⁵	,, ,,	Februari	,,
47 311 089,49⁵	,, ,,	Maart	,,
52 902 779,25	,, ,,	April	,,
54 871 515,76	,, ,,	Mei	,,
61 951 489,95⁵	,, ,,	Juni	,,
65 800 693,32	,, ,,	Juli	,,

Over de door 's Rijks schatkist aan Indië geleende gelden wordt $4\frac{1}{2}$ % 's jaars in rekening gebracht.

§ 3. VERKOOP VAN PRODUCTEN.

Ter vervanging van de bij de wet van 30 Dec. 1916 (Ned. St. 1916 n°. 570, Ind. St. 1917 n°. 143) bekrachtigde, op ult. 1917 eindigende overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij voor den verkoop hier te lande van de voor 's lands rekening in Nederlandsch-Indië gewonnen voortbrengselen van land- en mijnbouw is, onder dagteekening van 24 September/22 Augustus 1917, eene nieuwe éénjarige overeenkomst gesloten, die bekrachtigd is bij de wet van 15 Dec. 1917 (Ned. St. 1917 n°. 709, Ind. St. 1918 n°. 230).

Veilingen en onderhandsche verkoopen. De in 1917 hier te lande door tusschenkomst van de Nederlandsche Handelmaatschappij voor 's lands rekening verkochte producten bestonden uit 3859 pikol Java-koffie, 15 560 pikol Banka-tin, 965 452 K.G. kinabast, 38 430 K.G. coca en 27 557 K.G. caoutchouc. De ruwe opbrengst ad f 4 109 746, liet, na aftrek van de kosten van aflading in Indië, vervoer over zee en verkoop (dus ongerekend de in Indië gedane uitgaven, waaromtrent opgaven per oogstjaar worden aangetroffen in de bij hoofdstuk O behoorende staten), ten bedrage van f 266 098, eene zuivere opbrengst van f 3 843 648 over. Voor uitvoerige opgaven omtrent een en ander zie men bijlage S.

Bevrachtingen. Met 8 in den overeengekomen maildienst vertrokken stoomschepen en 12 zoogenaamde tusschenbooten werden in 1917 door de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland'' en ,,Rotterdamsche Lloyd'' voor 's lands rekening herwaarts verscheept 4000 pikol koffie, 2383 pikol kinabast en 307 566 K.G. caoutchouc. Omtrent de betaalde vrachten zie men bijlage T.

Verzekering. Van de in 1917 door de Nederlandsche Handelmaatschappij geldelijk verantwoorde producten, die, berekend naar de prijzen op de tijdstippen van verscheping, eene waarde vertegenwoordigden van f 3 453 002, was tegen zeegevaar verzekerd geweest eene waarde van f 55 193, waarvoor wegens premie betaald was f 1090. Door het Land werd op de eigen risico eene schade geleden van f 12 758.

§ 4. ANDERE BRONNEN VAN INKOMSTEN.

A. VERPACHTE MIDDELEN.

Java en Madoera. Van de zoogenaamde kleine middelen kwamen voor eene nieuwe verpachting in aanmerking de vogelnestklippen in de afdeeling Soemenep (res. Madoera).

Voor alle kleine middelen gezamenlijk beliep de pachtsom over 1918 f 28 932, tegen f 37 797 in 1917. Gedetailleerde opgaven omtrent een en ander zijn te vinden in bijlage U. De aanzuivering van de pachtsommen over 1917 geschiedde naar behooren. Bij het einde van dat jaar bestond geen achterstand.

Buitenbezittingen. In het belang van de visscherij-industrie te Bagan Si Api Api is bij Ord. van 27 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 106) de maximum-prijs, waarvoor de pachter het zout in het gouvernement Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1885 n°. 167) mag verkoopen, verlaagd van f 3,50 tot f 3 per pikol.

De pachten van de dobbelspelen in de gewesten Oostkust van Sumatra, Atjeh en onderhoorigheden, Riouw en onderhoorigheden, Billiton en Westerafdeeling van Borneo zijn met ingang van 1 April 1918 door licentiestelsels vervangen (Ind. St. 1918 n°. 160), zoodat thans alle dobbelpachten in Nederlandsch-Indië zijn afgeschaft. Ook de pacht van het recht tot den verkoop van saguweer en brom ter hoofdplaats Makasser (Ind. St. 1890 n°. 86 en 1900 n°. 190) is ingetrokken (Ind. St. 1918 n°. 137), ten einde de gemeente Makasser in de gelegenheid te stellen tot invoering van een vergunningsrecht voor den verkoop van die dranken.

In die gedeelten van de buitenbezittingen, waar de pachtovereenkomsten einde Maart 1918 kwamen te verstrijken, vond de opveiling in den regel tweeledig plaats, namelijk voor een korteren en een langeren termijn, waarbij in de meeste gevallen tot gunning voor den langeren termijn werd overgegaan, omdat de aanbiedingen daarvoor voordeeliger waren. Op den regel van openbare verpachting werd eene uitzondering gemaakt voor het zoutmiddel in het gouvernement Oostkust van Sumatra (Ind. St. 1918 n°. 107), in verband met het voornemen om, in het belang van de visscherij-industrie te Bagan Si Api Api, de zoutverstrekking aldaar in eigen beheer te nemen.

Voor alle verpachte kleine middelen gezamenlijk bedraagt blijkens bijlage U de pachtsom over 1918 f 988 974, tegen f 2 078 274 in 1917, welk verschil voornamelijk het gevolg is van de hiervóór vermelde, bij Ind. St. 1918 nos. 106, 137 en 160 afgekondigde maatregelen.

Van hetgeen in 1917 aan pachtsommen verschuldigd was, bleef op het einde van dat jaar een bedrag van f 76 006 onaangezuiverd, waarvan sedert f 65 285 is afbetaald.

Overtreding van de bepalingen betreffende de pandhuispacht werd in 1917 eenmaal vastgesteld, omdat men bij de invordering van het verschuldigde zich niet aan het daarvoor vastgestelde hield.

In die gewesten buiten Java en Madoera, waar de uitoefening van het pandhuisbedrijf niet aan pachters, maar aan licentie-houders is toegestaan, zijn in 1917 23 pandhuisvergunningen, welke alleen gelden voor de daarin genoemde plaats en steeds afloopen bij het einde van het jaar van afgifte, uitgereikt. De vergunningen waren verdeeld als volgt: Riouw en onderhoorigheden 2 (31 841 beleeningen, waarop f 89 435 werd voorgeschoten), Menado 4 (17 816 en f 84 162), Amboina 6 (21 683 en f 46 478), Timor en onderhoorigheden 4 (20 116 en f 94 191), Ternate en onderhoorigheden 2 (3854 en f 15 893), Bali en Lombok (42 754 en f 136 204).

De rentevoet, in 1917 bij de van eene vergunning voorziene pandhuizen gevolgd, wordt opgegeven per maand te hebben bedragen: in Riouw en onderhoorigheden 5 à 12 %, in Menado 4 à 5 %, in Amboina 3 à 6 %, in Timor en onderhoorigheden 4 à 5 %, in Ternate en onderhoorigheden 3 à 4 % en in Bali en Lombok 6 %.

B. ONVERPACHTE MIDDELEN EN INKOMSTEN.

Opiumregie. Bij Gouv. Btn. 12 Sept. 1917 n°. 43 (Ind. St. n°. 561) en 23 Nov. 1917 n°. 52 (Ind. St. n° 685) zijn de verboden kringen onderscheidenlijk in de residentiën Djokjakarta en de gewesten Pasoeroean en Besoeki uitgebreid, terwijl bij Ordn. van dezelfde data (Ind. St. nos. 562 en 686) een licentiestelsel in die streken is ingevoerd. In het belang van eene betere controle is verder bepaald, dat bij de in de nieuwe verboden kringen gelegen verkoopplaatsen uitsluitend van een letter voorziene tubes verkrijgbaar worden gesteld (Ind. St. 1917 nos. 563 en 687).

Maatregelen tot algeheel verbod van het opiumgebruik in eenige landstreken ter Oostkust van Sumatra zijn genomen bij Ord. van 31 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 644).

De in Ind. St. 1915 n°. 581 opgenomen organisatie van den dienst der opiumregie in de buitenbezittingen onderging

nadere wijziging en aanvulling bij Gouv. Bt. 12 Oct. 1917 n°. 50 (Ind. St. n°. 620).

Bij Ord. van 13 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 667) is de overtreding van met de opiumregie verband houdende voorschriften, ten aanzien van inlanders en met hen gelijk gestelden, ook met geldboeten strafbaar gesteld.

De in Ind. St. 1913 n°. 13 opgenomen bepalingen omtrent de verpakking van opium door de regie en omtrent den verkoop daarvan in het gebied der regie, zijn op een enkel punt gewijzigd bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1918 n°. 24 (Ind. St. n°. 32).

Bij Ord. van 24 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 35) zijn nadere maatregelen vastgesteld tot wering van den sluikhandel in opium binnen het gebied van Nederlandsch-Indië.

De bepalingen aangaande het bezit en het vervoer van regie-opium in Bantam en de Preanger-Regentschappen ondergingen wijziging bij Ord. van 15 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 85).

Bij Ord. van 15 Juni 1918 (Ind. St. n°. 301) is de hoeveelheid regie-opium, welke door daartoe gerechtigde personen mag worden bezeten en vervoerd, beperkt.

Op Java en Madoera — met inbegrip van de gewesten Bantam en Preanger-Regentschappen, waar slechts op enkele plaatsen regie-opium is verkrijgbaar gesteld — is in 1917 in het geheel verkocht 1 009 704 thail bereid opium, tegen 946 334 thail in 1916, of ± 6,7 % meer, hetgeen wederom in hoofdzaak moet worden toegeschreven aan den zeer verminderden invoer van sluikwaar, als gevolg van de beperkte buitenlandsche scheepvaart.

De verkoop in de gewesten buiten Java en Madoera bedroeg 1 428 731 thail bereid opium, tegen 1 423 484 thail in 1916.

Het aantal opslagplaatsen op Java en Madoera onderging geen verandering. Het aantal verkoopplaatsen bedroeg op het einde van het verslagjaar 798, d.i. 25 minder dan op ult. 1916. Het aantal van eene vergunning voorziene verbruiksplaatsen (kitten) verminderde van 74 tot 61.

Het aantal aanhalingen in het regiegebied op Java en Madoera bedroeg in 1917 732 (waaronder 667 van regie-opium), tot eene gezamenlijke hoeveelheid van ruim 28 kati's.

Het aantal opslagplaatsen, verkoopplaatsen en toegestane verbruiksplaatsen (kitten) in de buitenbezittingen bedroeg op ult. 1917 onderscheidenlijk 18, 587 en 42, tegen 18, 599 en 40 op ult. 1916.

In 1917 bedroeg het aantal aanhalingen in het regie-gebied der buitenbezittingen 526, tot eene gezamenlijke hoeveelheid van ruim 74 kati, nagenoeg uitsluitend regie-opium.

Met de beperking van de uren van openstelling der verkoopplaatsen werd, waar mogelijk, voortgegaan.

In- en uitvoerrechten. Omtrent de vestiging, opheffing of verplaatsing van tolkantoren en hulptolkantoren zie men Ind. St. 1917 nos. 438, 439, 542, 557, 695 en 747 en Ind. St. 1918 nos. 97 en 147.

Met het oog op de voorgenomen invoering van een gewijzigd beheer van de haven van Tandjoengpriok, is bij Ord. van 27 Juli 1917 (Ind. St. n°. 459) eene wijziging gebracht in de in Ind. St. 1882 n°. 240 opgenomen bepalingen op de heffing en verzekering der in- en uitvoerrechten.

Bij Ord. van 22 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 512) zijn ten aanzien van de heffing van in- en uitvoerrechten en accijnzen (op gedistilleerd en lucifers) in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden getroffen overgangsmaatregelen op 31 Augustus 1917 buiten werking gesteld.

Bij Ord. van 3 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 600) zijn voorschriften vastgesteld omtrent het verleenen van vrijdom van accijns voor op Java en Madoera vervaardigden houtgeest.

Met intrekking van de Ordn. van 6 Maart 1908 (Ind. St. n°. 219) en 28 Mei 1912 (Ind. St. n°. 340) zijn bij Ord. van 1 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 646) nieuwe bepalingen vastgesteld op den invoer van alcoholische dranken en vloeistoffen in de residentie Menado, ter voorkoming of tegengang van drankmisbruik.

Bij Ord. van 27 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 631) zijn maatregelen getroffen tegen het ontduiken van invoerrecht bij verzending per post van aan dat recht onderworpen voorwerpen.

Bij Ord. van 13 Nov. 1917 (Ind. St. n°. 666) is de haven van Pegatan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) opengesteld voor den algemeenen handel.

Bij Ord. van 19 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 571) is de gelegenheid opengesteld om vrijdom van invoerrecht en accijns te verkrijgen voor gedistilleerd, dat op andere wijze voor gewoon gebruik ongeschikt is gemaakt, dan door vermenging met houtgeest of terpentijnolie.

Terwijl in 1916 de ontvangsten in het tolgebied aan in- en uitvoerrecht gezamenlijk hadden bedragen f 28 004 250, is in 1917 f 26 162 783 ontvangen, waarvan op Java en Madoera f 17 174 995 (f 1 728 461 minder dan in 1916) en in de buitenbezittingen f 8 987 788 (f 113 006 minder dan in 1916). Na bijtelling van nagevorderd recht en na aftrek van de terugbetalingen, beliep het in 1916 en 1917 ontvangene aan invoerrecht en uitvoerrecht de onderstaande sommen:

	1916	1917
Invoerrecht	f 24 909 147	f 24 155 512
Uitvoerrecht	3 095 103	2 007 271
	f 28 004 250	f 26 162 783

Voor elk kantoor in het bijzonder zijn de cijfers over 1917 vermeld in staat I van bijlage V, terwijl uit een ander overzicht van denzelfden staat blijkt, hoeveel de voornaamste der bij in- en uitvoer belaste goederen, zoowel in genoemd jaar als in 1916 aan recht opbrachten.

Wegens overtreding van de bepalingen op de tolrechten hadden in 1917 plaats 544 bekeuringen (waarvan er 528 bij onderhandsche schikking werden afgedaan), tegen 493 in 1916.

Accijnzen. De bedragen, welke de in een grooter of kleiner gedeelte van het tolgebied geheven accijnzen in de jaren 1916 en 1917 in 's lands kas deden vloeien, blijken uit de onderstaande opgaaf (voor 1917 zij bovendien verwezen naar staat I van bijlage V).

	1916.	1917.
Accijns op inlandsch gedistilleerd	f 395 209	f 470 136
Accijns op tabak	103 266	78 708
Accijns op petroleum	7 499 675	7 532 902
Accijns op lucifers	4 142 885	4 378 445
	f 12 141 035	f 12 460 191

Wegens overtreding van de accijnsbepalingen betreffende het inlandsch gedistilleerd, de petroleum en de lucifers, werden in 1917 afgedaan 87 bekeuringen (tegen 82 in 1916), waarvan 58 bij onderhandsche schikking.

Belastingen in het algemeen. Bij Gouv. Btn. 21 Aug. en 23 Nov. 1917 en 23 Mei 1918 nos. 21, 32 en 29 (Ind. St. 1917 nos. 508 en 683 en 1918 n°. 258) zijn de controleurs voor de belastingen te Padang, Batavia, Makasser en Cheribon bevoegd verklaard tot uitgifte van dwangschriften voor de invordering van belastingen, voor zoover die worden geheven onderscheidenlijk in het gewest Sumatra's Westkust, in de afdeelingen Stad en Voorsteden en Meester-Cornelis der residentie Batavia, in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden en in de afdeeling Cheribon. Gelijke bevoegdheid is toegekend aan de controleurs bij het binnenlandsch bestuur van de controle-afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia, voor zooveel betreft de invordering van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten in die afdeeling (Ind. St. 1918 n°. 205).

Ter voldoening in zoover aan de wet van 4 Aug. 1917 — zie K. V. 1917, kol. 159/160 — zijn de hoofden van gewestelijk bestuur aangewezen voor de beteekening en tenuitvoerlegging van dwangbevelen als bedoeld in art. 2 dier wet (Ind. St. 1918 n°. 180).

Het aantal inspecteurs en adjunct-inspecteurs van financiën is bij Gouv. Btn. 12 Juli 1917 n°. 45 (Ind. St. n°. 366) en 4 Juli 1918 n°. 64 (Ind. St. n°. 392) uitgebreid.

Bij Ordn. van 14 Maart 1918 (Ind. St. nos. 130, 131 en 132) zijn de verordeningen regelende onderscheidenlijk de inkomstenbelasting (Ind. St. 1908 n°. 298), de personeele

belasting (Ind. St. 1908 n°. 13) en de verponding (Ind. St. 1912 n°. 31), nader aangevuld met eene bepaling ter nadere omschrijving van de bevoegdheid van den directeur van financiën om te beschikken op doleantiën tegen den aanslag in die belastingen.

Bij Ord. van 19 Juni 1918 (Ind. St. n°. 319) is eene nadere regeling getroffen van de verplichting der landsadministratie en van de locale raden tot verstrekking over en weer van gegevens betreffende belastingen naar het inkomen.

In het belang van de belastingschuldigen, die ver verwijderd wonen van het kantoor van den algemeenen ontvanger, binnen wiens ressort zij gevestigd zijn, is eene voorziening getroffen nopens de ontvangst van belastingen door hulpontvangers (Ind. St. 1918 n°. 365).

Bij Gouv. Bt. 12 Juli 1918 n°. 16 (Ind. St. n°. 442) is personeel in dienst gesteld in het belang van den aanslag in en de invordering van belastingen in de residentie Sumatra's Westkust, in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, zoomede in de residentiën Batavia, Semarang en Soerabaja.

In verband met de samenvoeging van de afdeelingen Stad en Voorsteden van Batavia en Tangerang tot ééne afdeeling (Ind. St. 1918 n°. 185), zijn enkele bepalingen omtrent de belastingen in de residentie Batavia gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 27 Juli 1918 n°. 48 (Ind. St. n°. 514). Om dezelfde reden kwam eene wijziging tot stand van de in Ind. St. 1912 n°. 258 opgenomen ordonnantie tot aanvulling van de bepalingen aangaande de rundslachtbelasting op Java en Madoera (Ind. St. 1918 n°. 515).

Oorlogswinstbelasting. Bij Ord. van 26 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 592) (aangevuld bij de ordonnantiën in Ind. St. 1918 nos. 228 en 283) is eene (algemeene) oorlogswinstbelasting ingevoerd, terwijl, in verband hiermede, enkele regelen zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 3 (Ind. St. n°. 594), juncto Gouv. Bt. 22 Nov. 1917 n°. 9 (Ind. St. n°. 678). Met het oog hierop is de suikerordonnantie van 1916 (Ind. St. 1916 n°. 512) ingetrokken (Ind. St. 1917 n°. 591). Voorts is bij Ord. van 26 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 593) de ordonnantie regelende de instelling van een raad van beroep voor belastingzaken (Ind. St. 1915 n°. 707) nader gewijzigd. Bij de wet van 23 Mei 1917 (Ned. St. 1917 n°. 406, Ind. St. 1918 n°. 307) is eene regeling getroffen nopens de uitkeeringen uit de opbrengst der belasting hier te lande aan de koloniën of bezittingen van het Rijk, in verband met de vermindering of ontheffing, die op de aldaar in eenigen vorm te heffen soortgelijke belasting wordt verleend ter zake van het gedeelte der winst, dat ook hier te lande aan de belasting is onderworpen.

Personeele belasting. Bij Gouv. Bt. 11 Aug. 1917 n°. 40 (Ind. St. n°. 488) zijn de in Ind. St. 1908 n°. 15 opgenomen lijsten van landsdienaren, die voor de verrichting van hun dienstwerk een of meer paarden, rijtuig, automobiel of autolette houden, nader gewijzigd.

Het grenscijfer van de huurwaarde, waarover in de residentie Batavia geen belasting naar den eersten, tweeden en vierden grondslag wordt geheven, is gewijzigd bij Gouv. Bt. 12 Jan. 1918 n°. 87 (Ind. St. n°. 10).

Bij Ord. van 26 Juli 1918 (Ind. St. n°. 400) is de ordonnantie op de personeele belasting (Ind. St. 1908 n°. 13) nader gewijzigd en aangevuld in dien zin, dat aan de heffing worden onttrokken paarden, rijwielen, rijtuigen, automobielen en autoletten, toebehoorende aan gebiedsdeelen met eigen geldmiddelen en uitsluitend gebezigd wordende voor den openbaren dienst, alsmede in verantwoording zijnde gouvernementsrijtuigen.

Over 1917 zijn in het geheel aangeslagen 38275 Europeanen en 57001 vreemde oosterlingen (onderscheidenlijk 2887 en 2773 meer dan in 1916). Voor elk gewest in het bijzonder blijken de uitkomsten der belasting over beide jaren uit bijlage V, tabel II. In 1917 kwamen 173 bezwaarschriften in, tegen 210 in 1916. Hiervan kwamen er in het jaar 1917 17 in behandeling bij den raad van beroep voor belastingzaken.

Afzonderlijk voor Java en Madoera en de buitenbezittingen beliepen de aanslagen en het geïnd bedrag als volgt:

	1916. (Verbeterde opgaven.)		1917. (Voorloopige opgaven.)	
	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.
Aanslag	f 1 603 679	f 503 750	f 1 715 111	f 541 378
Af: wegens toegestane verminderingen	117 781	29 187	89 440	24 313
Alzoo werkelijk te heffen	f 1 485 898	f 474 563	f 1 625 671	f 517 065
Bovendien verschuldigd aan schattingskosten, voor zoover zij den aangeslagenen in rekening waren te brengen	7 566	2 030	7 540	1 790
Derhalve in het geheel door de aangeslagenen verschuldigd	f 1 493 464	f 476 593	f 1 633 211	f 518 855
Geïnd bedrag *a*)	1 510 865	495 068	1 535 941	492 899

a) Onder de geïnde bedragen is hier en bij andere hierna te vermelden belastingen, niet alleen begrepen wat op den aanslag van hetzelfde jaar ontvangen, maar ook wat van den achterstand over vorige jaren aangezuiverd is (wat de personeele belasting betreft, ook hetgeen gestort is wegens te verhalen kosten van schatting), zoomede de boete wegens te late betaling, terwijl daarentegen, ingevolge art. 24 der Indische comptabiliteitswet (Ind. St. 1917 n°. 521), in mindering is gebracht hetgeen tengevolge van verkeerden aanslag over het behandeld of over eenig vorig jaar, dan wel uit anderen hoofde, aan belanghebbenden is terugbetaald.

Inkomstenbelasting. Bij Gouv. Bt. 6 Febr. 1918 n°. 14 (Ind. St. n°. 68) is het aantal leden van de commissie van aanslag in de inkomstenbelasting in de residentie Palembang nader vastgesteld op vijf.

Bij Ord. van 29 Juni 1918 (Ind. St. n°. 362) is het tarief van de inkomstenbelasting naar het jaarlijksch zuiver inkomen en de jaarlijksche overwinst van naamlooze vennootschappen en andere rechtspersonen verhoogd.

In 1917 zijn, volgens voorloopige opgaven, in het geheel aangeslagen 44477 personen en 1451 naamlooze vennootschappen en andere lichamen. Het bedrag van den aanslag beliep, na aftrek van toegestane verminderingen, f 16 370 596 (volgens voorloopige opgaven), tegen f 17 170 336 (volgens verbeterde opgaven) in 1916.

Uit het volgend overzicht blijkt, hoeveel Java en Madoera en hoeveel de buitenbezittingen in die bedragen deelen, en hoeveel in elk der genoemde jaren aan inkomstenbelasting werd geïnd.

	1916. (Verbeterde opgaven.)		1917. (Voorloopige opgaven.)	
	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.
Aanslag	f 14 525 334	f 3 081 667	f 13 494 165	f 3 130 882
Af: wegens toegestane verminderingen	373 073	63 592	224 250	30 201
Alzoo werkelijk te heffen	f 14 152 261	f 3 018 075	f 13 269 915	f 3 100 681
Geïnd bedrag	12 174 036	2 969 375	12 847 558	2 542 035

Voor opgaven nopens den aanslag per gewest, nopens het cijfer der aangeslagenen en nopens de groepeering naar hun belastbaar inkomen van de op 't einde van het verslagjaar reeds in deze belasting getroffen personen, zie sub III*a*, III*b* en III*c* van bijlage V.

Gedurende 1917 zijn 213 bezwaarschriften ingediend, tegen 260 in 1916. Hiervan kwamen er in het jaar 1917 20 in behandeling bij den raad van beroep voor belastingzaken.

Verponding en daarmede overeenkomende heffingen. Bij Gouv. Bt. 26 Jan. 1918 n°. 46 (Ind. St. n°. 48) is eene commissie ingesteld voor de vaststelling der verpondingswaarde van onroerende goederen in Nederlandsch-Indië voor het vijfjarig tijdvak 1918 tot en met 1922.

Bij Ord. van 14 Juni 1917 (Ind. St. n°. 245) is vrijstelling verleend van de verponding van onroerende goederen door de gemeente Medan krachtens overeenkomst van schenking van het zelfbestuur van het landschap Deli verkregen.

Voor de heffing op enkele hoofdplaatsen of gedeelten daarvan in de residentie Batavia van eene belasting van daarvoor

in aanmerking komende, met inlandsche rechten bezeten gronden, is eene voorloopige regeling getroffen bij Ord. van 29 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 754). In verband hiermede is eene wijziging gebracht in de landrente-ordonnantie en in de ordonnantie tot voorloopige regeling van de heffing van belasting op de vischvijvers op Java en Madoera (Ind. St. 1917 n°. 755).

In het geheel was in 1917 op en buiten Java en Madoera aan verponding te heffen f 3 291 777, tegen f 3 285 411 (volgens verbeterde opgaven) in 1916. Geïnd is, met inbegrip van het aangezuiverde over vorige jaren en van boeten, in 1916 (volgens verbeterde opgaven) f 3 269 198 en in 1917 f 3 222 970. Voor eene specificatie per gewest zie tabel IV van bijlage V.

De op 1 Januari 1902 ingevoerde, met de verponding overeenkomende belasting ter zake van door niet-inlanders zonder ingeschreven wettigen titel in gebruik genomen erven, gelegen op het domein Bloeboer (Batavia), beliep in 1917 f 507, tegen f 546 (volgens verbeterde opgaven) in 1916.

Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van inlanders en vreemde oosterlingen. De in Ind. St. 1914 n°. 130 opgenomen ordonnantie, regelende de heffing van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inlandsche bevolking in de buitenbezittingen, onderging wijziging bij Ordn. van 25 Juli 1917 (Ind. St. n°. 447), 22 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 514) en 15 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 86), o.a. tot vrijstelling van hen die bij de in Ind. St. 1911 n°. 72 opgenomen ordonnantie werden vrijgesteld van de destijds in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo geheven hoofdelijke belasting. Bedoelde belasting-verordening is bij Ord. van 30 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 642) niet van toepassing verklaard op de inheemsche bevolking der tot de onderafdeeling Mentawei-eilanden behoorende eilanden Sipora en Siberoet.

De in de regeling van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten op Java en Madoera (Ind. St. 1907 n°. 182) opgenomen vrijstelling van de eigenlijk gezegde inlanders in de residentie Djokjakarta, voor zoover zij rechtstreeksche onderhoorigen zijn van het Nederlandsch-Indische Gouvernement, is bij Ord. van 13 Juli 1918 (Ind. St. n°. 451) ingetrokken.

Omtrent de verdeeling van het aantal aangeslagenen naar hun jaarlijksch inkomen, den aanslag en andere gegevens betreffende deze belasting vindt men opgaven over 1916 en 1917 in de tabellen *Va* en *Vb* van bijlage V. Onderstaand overzicht doet de in genoemde jaren geïnde bedragen kennen.

	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Totaal.
Bedrag van de belasting over 1917.	f 4 071 869	f 10 374 371	f 14 446 240
Van dat bedrag werd in 1917 betaald.	f 3 627 269	f 7 262 389	f 10 889 658
Aan achterstand over vorige jaren en boeten werd bovendien betaald	123 904	1 888 027	2 011 931
Totaal in 1917 geïnd (zie noot, kol. 154)	f 3 751 173	f 9 150 416	f 12 901 589
In 1916 is geïnd (verbeterde opgaven)	3 716 298	10 614 960	14 331 259

Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens op Java en Madoera. In 1917 is ter zake van deze belasting geïnd f 2 326 944, tegen f 2 114 640 in 1916, alzoo in 1917 meer f 212 304.

Voor gespecificeerde opgaven zie tabel VI van bijlage V.

Het aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning bedroeg in 1917 1614, met 1776 beklaagden, tegen 1076 met 1167 beklaagden in 1916.

Belasting op het slachten van varkens op Java en Madoera. De opbrengst van deze belasting bedroeg in 1917 f 161 725, tegen f 169 352 in 1916 (zie de gespecificeerde opgave in tabel VIII van bijlage V), welke daling moet worden toegeschreven aan het verminderde vleeschverbruik tengevolge van de stijgende veeprijzen.

Het aantal overtredingen beliep 12, met een gelijk aantal beklaagden, tegen 26 met 26 beklaagden in 1916.

Slachtbelastingen in de buitenbezittingen. Bij Ord. van 10 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 484) is in de afdeeling Nias van de residentie Tapanoeli ingevoerd de in dat gewest (met uitzondering van genoemde afdeeling) reeds geheven wordende belasting op het slachten van runderen, buffels en paarden.

Krachtens Ord. van 30 Maart 1918 (Ind. St. n°. 167) wordt eene belasting geheven op het slachten van runderen, buffels en paarden in de onder inlandsch zelfbestuur staande landschappen van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

Bij Ord. van 10 April 1918 (Ind. St. n°. 184) is de belasting op het slachten van varkens in de afdeeling Bataklanden (met uitzondering van het onderdistrict Beneden-Baroes) verlaagd.

In 1917 is aan rundslachtbelasting geïnd f 483 591, tegen f 356 252 in 1916, en aan varkensslachtbelasting f 367 392, tegen f 352 110 in 1916. Voor nadere gegevens zie men de tabellen VII en IX van bijlage V.

Hondenbelasting. Met intrekking van de daarmede strijdige bepalingen, is bij Ord. van 14 Maart 1918 (Ind. St. n°. 129) de hondenbelasting weder ingevoerd op de hoofdplaats Goenoengtoea (res. Tapanoeli). Ingevolge de Ord. van 3 April 1918 (Ind. St. n°. 176) wordt de belasting ook geheven ter hoofdplaats Ternate (res. Ternate en onderhoorigheden).

De licentiën voor het houden van Chineesche dobbelspelen brachten in 1917 op Java en Madoera f 38 400 op, tegen f 38 550 (verbeterde opgave) in 1916. In de buitenbezittingen bracht de belasting in 1917 op f 61 460, tegen f 55 289 (verbeterde opgave) in 1916.

Belastingen van verschillenden aard, die slechts in het een of ander gewest worden geheven. Omtrent de opbrengst of den aanslag van deze belastingen vindt men opgaven over 1916 en 1917 in tabel X van bijlage V.

Zegelrecht. Aan zegelrecht is in 1917 ontvangen f 2 826 716 (f 2 118 601 op Java en Madoera en f 708 115 in de buitenbezittingen), tegen, volgens verbeterde opgaven, f 2 609 198 in 1916 (f 1 925 266 op Java en Madoera en f 683 932 in de buitenbezittingen).

De zegelordonnantie en de lijst van vrijstellingen van het zegelrecht ondergingen wijziging bij Ord. van 18 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 93), in verband met de herziene bepalingen omtrent de toelating en vestiging van Nederlanders en vreemdelingen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1916 n°. 47). De lijst van vrijstellingen onderging voorts nog aanvulling bij Ord. van 29 April 1918 (Ind. St. n°. 221), terwijl de zegelordonnantie nog op een enkel punt gewijzigd en aangevuld is bij Ord. van 23 Maart 1918 (Ind. St. n°. 155). De bepalingen ter uitvoering van de regeling der zegelbelasting (Ind. St. 1885 n°. 133) zijn nader aangevuld bij Gouv. Bt. 23 Maart 1918 n°. 44 (Ind. St. n°. 156).

Overschrijvings- benevens successie- en overgangsrecht. De opbrengst van deze belastingen was in 1916, volgens verbeterde, en in 1917 volgens voorloopige opgaven als volgt:

		Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Totaal.
Overschrijvingsrecht	1916	f 1 183 539	f 145 008	f 1 328 547
	1917	1 650 598	206 183	1 856 781
Successie-en overgangsrecht	1916	151 581	15 918	167 499
	1917	226 714	17 055	243 769

Pandhuisdienst. De vestiging van landspandhuizen op verschillende plaatsen in de residentie Soerakarta — vgl.

K. V. 1917, kol. 162/3 — is bestendigd (Ind. St. 1917 n°. 471). Voorts zijn proefpandhuizen opgericht op verschillende plaatsen in de residentiën Preanger-Regentschappen, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Cheribon, Madioen en Kediri (Ind. St. 1917 nos. 511 en 612 en 1918 n°. 408).

Op ult. 1917 waren 338 pandhuizen in werking, waarin 40 451 428 panden werden beleend, waarop f 99 622 685 werd voorgeschoten. De bedrijfskosten bedroegen f 6 865 307, of verdeeld over het aantal panden ± f 0,17 per pand, terwijl een winst van f 7 369 578 werd gemaakt.

Recht op de openbare verkoopingen. Bij de landsvendukantoren (vendukantoren der 1ste klasse, waaronder begrepen die, welke beheerd worden door de algemeene ontvangers van 's lands kassen) is in 1917 omgezet aan voor particuliere rekening verkochte goederen f 8 186 967 en aan voor 's lands rekening verkochte goederen en producten f 1 283 638 (in 1916 onderscheidenlijk f 7 466 521 en f 1 255 567) en te dier zake aan recht geheven f 610 586, latende, na aftrek van de kosten der kantoren, eene winst van f 450 460 (over 1916 bracht dit recht onzuiver f 553 502 en zuiver f 412 925 op).

Bij de vendukantoren der 2de klasse (die, waarvan het beheer eene bijbetrekking uitmaakt) beliep de omzet in 1917 bij de door notarissen beheerde kantoren f 17 815 595 en bij die onder beheer van gewestelijke secretarissen, commiezen op assistent-residentie-kantoren of besturende ambtenaren f 1 219 459, te zamen f 19 035 054, welke sommen over 1916 bedroegen f14 244 346 + f 1 454 469 = f 15 698 815. Aan voor 's lands rekening verkochte goederen, enz. was onder den omzet van de kantoren der 2de klasse begrepen f 3 654 877 (in 1916 f 2 442 671). Als aandeel van den lande in de inkomsten der vendukantoren 2de klasse is in 1917 geïnd: ter zake van de door notarissen beheerde kantoren f 455 880 en ter zake van de overige kantoren f 38 711, te zamen derhalve f 494 591 (in 1916 f 389 334 en f 46 155 of te zamen f 435 489). De zuivere opbrengst voor den lande voor alle vendukantoren te zamen beliep alzoo in 1917 f 954 051 (in 1916 f 848 414).

Het reglement op de openbare verkoopingen (Ind. St. 1908 n°. 189) is bij Ord. van 11 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 558) in dier voege gewijzigd, dat de directeur van financiën bevoegd is om ten aanzien van de verkoopingen, welke van wege den pandhuisdienst door tusschenkomst van een vendumeester worden gehouden bijzondere bepalingen vast te stellen. Voorts is dat reglement nog gewijzigd bij Ord. van 11 April 1918 (Ind. St. n°. 187), in verband met eene wijziging van het gebied van het vendukantoor te Batavia (Ind. St. 1918 n°. 185).

De instructie voor de ambtenaren, belast met de toepassing van meergemeld reglement, onderging eene wijziging bij Gouv. Bt. 11 Sept. 1917 n°. 54 (Ind. St. n°. 559).

Bij Gouv. Bt. 23 Aug. 1917 n°. 29 (Ind. St. n°. 516) is o.a. het aantal vendu-ambtenaren op eene bezoldiging van f 450 's maands met één vermeerderd.

Eene herziening van de sterkte en van de bezoldigingen van het personeel bij eenige vendukantoren kwam tot stand bij Gouv. Bt. 5 Juli 1918 n°. 23 (Ind. St. n°. 420).

Bij Gouv. Bt. 19 Dec. 1917 n°. 52 (Ind. St. n°. 734) is de formatie van het minder personeel bij het vendukantoor te Cheribon gewijzigd.

Ingevolge Gouv. Bt. 30 Maart 1918 n°. 67 is, met ingang van 1 Juli 1918, wijziging gebracht in het venduwezen in het gouvernement Oostkust van Sumatra in dien zin, dat het ambtsgebied van het vendukantoor der 1ste klasse te Tandjoengbalai wordt teruggebracht tot de onderafdeeling Asahan, terwijl te Laboehanroekoe een vendukantoor der 2de klasse wordt gevestigd voor de onderafdeeling Batoebara.

II. MUNTWEZEN, GELDMARKT.

§ 1. MUNTWEZEN.

Van de voor het jaar 1916 aangevraagde f 1 500 000 aan kwartguldens en de voor 1917 bestelde f 5 000 000 aan guldens, f 2 000 000 aan halve guldens, f 1 500 000 aan kwartguldens en f 3 000 000 aan 10 cent-stukken — vgl. K. V. 1917, kol. 163 — zijn sedert (tot 1 Februari 1918) naar Indië verscheept f 1 800 000 aan guldens en f 1 200 000 aan kwartguldens. Voor 1918 is de uitzending gevraagd van f 5 000 000 aan guldens, f 2 000 000 aan halve guldens, f 1 500 000 aan kwartguldens, f 1 500 000 aan 10 cent-stukken, f 1 500 000 aan stuivers, f 200 000 aan 2½ cent-stukken, f 200 000 aan centen en f 100 000 aan halve centen.

In 1917 zijn 3 inlanders veroordeeld tot dwangarbeid wegens muntnamaak. Wegens het desbewust uitgeven van valsch geld zijn 239 personen aangeklaagd, van wie er 104 veroordeeld (74 tot betaling van geldboeten, 4 tot tewerkstelling aan de openbare werken, 11 tot gevangenisstraf en 15 tot dwangarbeid), 115 vrijgesproken en 18 van rechtsvervolging ontslagen zijn, terwijl 2 voortvluchtig zijn. De aangehaalde stukken werden, voor zoover niet bleek dat de aanbieders te kwader trouw handelden, na voor den omloop ongeschikt te zijn gemaakt, aan de eigenaren teruggegeven.[1])

Wegens valschheid, vervalsching, opzettelijke schending of beschadiging zijn in 1917 van landswege aan den omloop onttrokken 9204 stuks zilveren munten (498 rijksdaalders, 1102 guldens, 2420 halve guldens, 3817 kwartguldens en 1367 10 cent-stukken) en 471 stuks nikkelen stuivers.

Door den gouverneur der Straits-Settlements is, met het oog op de onmogelijkheid om in de tegenwoordige omstandigheden den muntvoorraad door aanmunting op peil te houden, de uitvoer van Straits-munt tijdelijk verboden, behalve voor zooveel de residentie Riouw en onderhoorigheden betreft, waar de bedoelde munt veel in gebruik is. In verband daarmede is bij Ord. van 3 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 601) ook voor die residentie de uitvoer van Straits-munt tijdelijk verboden, behalve naar de Straits-Settlements.

Bij Ord. van 18 Juni 1918 (Ind. St. n°. 317) is de termijn verlengd binnen welken in de Westerafdeeling van Borneo de gelegenheid is opengesteld tot inwisseling van de in enkele gedeelten van dat gewest, na de certijds plaats gehad hebbende muntzuivering, nog overgebleven koperen munten, bekend onder den naam van duiten en dollarcenten (zie K. V. 1916, kol. 164).

1) De Javasche Bank handelde aldus met 1137 rijksdaalders, 930 guldens, 1477 halve guldens, 239 kwartjes en 269 10 cent-stukken.

§ 2. JAVASCHE BANK.

De bijzondere omstandigheden, door den oorlog in het leven geroepen, hebben ook in het vierde oorlogsjaar haar invloed doen gevoelen op den gang van zaken bij de circulatiebank. Nog grooter dan in het vorige jaar waren de moeilijkheden verbonden aan het verkrijgen van scheepsruimte, terwijl ook door maatregelen van het buitenland de uitvoer dikwijls ten zeerste werd belemmerd, zoodat steeds meer producten opgeslagen moesten worden. Gelukkig was tijdig voor de noodige opslagruimte gezorgd, doch op de Javasche Bank rustte voor een groot deel de taak om de opgeschuurde voorraden tijdelijk te financieren. De Javasche Bank heeft het zich tot plicht gesteld aan de aanvragen om liquide middelen, welke haar, in verband met de onmogelijkheid om steeds door verkoop en verscheping van

het product het benoodigde werkkapitaal terug te krijgen, in ruime mate tegemoet te komen, omdat zij het voor het economische leven van Nederlandsch-Indië van overwegend belang acht, dat de arbeid in de cultures zoo ongestoord mogelijk voortgezet wordt.

De rentegevende uitzettingen der Bank bedroegen gemiddeld f 114 010 000, tegen f 108 753 000 in 1916/1917 en f 77 882 000 in 1915/1916. Deze vermeerdering tegenover het vorige boekjaar komt voornamelijk voor rekening van de voorschotten in rekening-courant, welke in 1916/1917 gemiddeld f 57 315 000 en in het loopende boekjaar f 63 322 000 bedroegen.

Aan gedisconteerd handelspapier was gemiddeld f 430 000 en aan vendupapier gemiddeld f 615 000 meer in portefeuille. Het gemiddelde cijfer voor de buitenlandsche wissels was echter ongeveer f 1 920 000 lager en bedroeg nu f 34 390 000. Aan prolongaties stond gedurende het geheele jaar niets uit.

Het omzetcijfer voor voorschotten in rekening-courant op onderpand van effecten en wissels is gestegen van f 395 millioen tot f 465 millioen en op onderpand van invoergoederen van f 1 956 000 tot f 4 325 000, terwijl de omzet ten opzichte van uitvoerproducten na de stijging van het vorige jaar met f 94 millioen, thans iets gedaald is (van f 159 millioen tot f 154 millioen) en hetzelfde cijfer voor goud en zilver van f 20 millioen op f 2 millioen terugliep. Bij beschouwing van het cijfer voor den omzet voor voorschotten in rekening-courant op onderpand van effecten en wissels neme men in aanmerking dat ook de voorschotten op effecten voor het grootste gedeelte strekken ter voorziening in de kredietbehoeften van handel, nijverheid en cultures.

Zijn de operaties weder grooter dan het vorige jaar geweest, ook de obligo's der Bank zijn verder gestegen. In de eerste plaats bereikte de bankbiljetten-circulatie op het eind van het boekjaar een maximum van f 180 millioen, waaruit blijkt dat de tendenz nog steeds is stijgen, ook na de belangrijke vergrooting die de circulatie in de paar laatste jaren reeds heeft ondergaan. Die omloop toch bedroeg in 1915/1916 gemiddeld f 130 millioen, in 1916/1917 f 153 millioen en thans f 169 millioen (10 jaar geleden nog slechts f 62½ millioen).

Verder zijn ook de onmiddellijk opeischbare schulden, welke voor het grootste gedeelte uit credit-saldi van rekening-couranthouders bestaan, aanmerkelijk gestegen (gemiddeld f 51,7 millioen, tegen f 44,9 millioen een jaar te voren).

De Javasche Bank is er in geslaagd haar metaalvoorraad met de verhooging der obligo's gelijken tred te doen houden, hetgeen echter met steeds grooter wordende moeilijkheden gepaard ging, omdat in het buitenland langzamerhand algemeen geweigerd werd goud aan eene vreemde circulatiebank af te staan. Doch de Nederlandsche Bank, die haar goudvoorraad zoo sterk zag toenemen, bleef goud beschikbaar stellen voor de Javasche Bank en ook Japan liet earmarking, zij het in beperkte hoeveelheid, toe. De Javasche Bank behoefde dan ook geen gebruik te maken van de wijziging, welke bij het begin van den oorlog in de dekkingsvoorschriften gemaakt werd. Gedurende het geheele boekjaar bleef de metaaldekking niet onbelangrijk boven de voorgeschreven 40 % van het gezamenlijk bedrag der obligo's, terwijl gemiddeld nog een metaalsaldo van ruim f 13 millioen beschikbaar bleef. De metaalvoorraad der Bank bedroeg op het eind van het boekjaar f 111 793 466, zijnde 46,1 % van hare obligo's, tegen f 96 302 560 of 49,6 % op 31 Maart 1917.

Kostte het veel tijd en overleg steeds naar behoefte te voorzien in de noodige vergrooting van den metaalvoorraad, nog veel moeilijker, ja bijna ondoenlijk was het de voorraden in Nederlandsch-Indië naar wensch te versterken. Uit Amerika kon nog goud naar Indië verscheept worden, mits tegen vooraf geleverd bullion en de mijnbouwmaatschappijen in Indië hebben met eene enkele uitzondering daartoe medegewerkt door hare geheele opbrengst ter beschikking van de Javasche Bank te stellen, waarmede ook hare eigen belangen het beste gediend waren. Uit Nederland kon echter nagenoeg niets verscheept worden, hetgeen vooral bezwaar opgeleverd heeft ten aanzien van eene geregelde voorziening van het verkeer met zilveren munt.

Van regeeringswege werden slechts f 1 500 000 aan zilveren standpenningen ingevoerd, terwijl zilver voortdurend in de circulatie bleef afvloeien, zoodat de zilvervoorraad op 31 Maart 1918 van f 23 millioen op ult. Maart 1917, tot f 19 millioen teruggeloopen was.

Veel minder dan de laatste jaren het geval was maakten handel, nijverheid en cultures gebruik van de gelegenheid om door bemiddeling van de Javasche Bank gelden naar Nederland over te maken. Het Gouvernement behoefde nog aanzienlijke remises naar Nederland tot een bedrag van f 18 millioen, tegen ruim f 39 millioen in het vorige jaar, hetgeen een buitengewoon hoog bedrag was, doch de vraag van de zijde van het publiek was thans met f 20 millioen bevredigd, waarvoor de laatste jaren onderscheidenlijk 25, 38 en 49 millioen gulden noodig was geweest. De verminderde behoefte aan remise naar Nederland wordt echter door den teruggang der invoeren uit Nederland naar Indië voor een goed deel verklaard, en ook door het feit dat vele cultuurondernemingen een belangrijk deel van hare winsten niet naar Nederland overmaakten, doch als werkkapitaal in Indië aanhielden. Het cijfer der afgiften voor particuliere rekening omgekeerd van Amsterdam op Indië was de laatste drie jaren merkwaardig gelijk (ruim f 9 millioen).

Uit de cijfers voor de plaatselijke overwijzingen en die tusschen de Indische kantoren onderling blijkt duidelijk hoe de Javasche Bank in steeds toenemende mate tegen geringe vergoeding het geldverkeer geriefelijk blijft maken. Tusschen de Indische kantoren onderling werd afgegeven voor een bedrag van f 404 millioen, tegen f 299 millioen een jaar te voren en nog slechts f 181 millioen vier jaar terug. Het plaatselijk giro-verkeer beliep nu f 473 millioen, tegen f 401 millioen ten vorigen jare en f 258 millioen vier jaar geleden; ook het aantal der plaatselijke giro's steeg in die vijf jaar (van 34 221 tot 56 992 stuks).

De omzet in de clearing te Batavia toont eene kleine vermindering aan bij het vorige jaar. Bedroeg die omzet toen f 958 millioen, thans was het slechts f 937 millioen. Het aantal stuks in clearing verrekend steeg echter tezelfder tijd van 83 858 tot 99 653. De cijfers van de clearing te Semarang, Soerabaja en Medan zijn daarentegen alle hooger dan het vorige jaar, zoodat het totaal voor de vier clearingplaatsen in dit boekjaar met f 2092 millioen nog ongeveer f 70 millioen hooger was dan het vorige jaar. Het aantal stuks steeg van 282 000 tot 366 000, tot welke vermeerdering Soerabaja alleen ruim 50 000 stuks bijdroeg. De instelling der clearing blijft dus in al deze plaatsen ongetwijfeld zeer goed voldoen.

De bewaarnemingen bij de Javasche Bank vermeerderden in den loop van het boekjaar van f 25 millioen tot f 30 millioen, waaronder f 2,5 millioen franco ten name van de postspaarbank.

Het disconto bleef ook dit jaar onveranderd op 3½ % gehandhaafd. Tengevolge van de grootere uitzettingen echter steeg het bruto winstcijfer der Bank met ruim f 200 000. De rente op disconteeringen, de koersverschillen en de winsten op munt en muntmateriaal waren gezamenlijk ruim f 300 000 minder dan het vorige jaar, hetgeen met het oog op den ongunstigen stand der wisselkoersen geen verwondering kan wekken; de rente op voorschotten in rekening-courant bedroeg echter f 500 000 meer. In verband met de hoogere onkostenrekening en de afschrijvingen (met den achteruitgang in marktwaarde der effecten, behoorende tot de belegging van het kapitaal en reservefonds was een bedrag van f 492 000 gemoeid) was de zuivere winst per slot van rekening ongeveer even groot als het vorige jaar, zoodat ook thans weder een dividend van 18 % werd uitgekeerd, terwijl aan de koloniale kas een bedrag van f 967 327 ten goede kwam.

Krachtens Koninklijke machtiging is het aan de Javasche Bank verleende octrooi, ingevolge art. 2, tweede lid, van het K. B. 2 Jan. 1906 n°. 26 (Ind. St. n°. 107) ongezegd (Gouv. Bt. 27 Maart 1918 n°. 1; Ind. St. n°. 163). Voor de totstandkoming van een nieuw octrooi worden de voorbereidende maatregelen getroffen.

Eene nieuwe overeenkomst voor de overmaking tegen parikoers van gelden door de Bank ten behoeve van den lande tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië en omgekeerd is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8882.

N.

BURGERLIJKE EN MILITAIRE LANDSDIENAREN.

Bij Gouv. Bt. 3 Juni 1918 n°. 1 is eene commissie ingesteld, welke tot taak zal hebben de Regeering voor te lichten omtrent de vraag of de in de Javasche Courant van 22 Aug. 1913 n°. 67 openbaar gemaakte beginselen, in acht te nemen bij de regeling van de wedden van landsdienaren, in de practijk kunnen leiden tot het daarbij o.m. beoogde doel om in de toekomst te geraken tot eene normale, naar Indische behoeften ingerichte schaal van bezoldigingen, dan wel of die beginselen, ter bereiking van dat doel, herziening behoeven.

Opleiding van ambtenaren voor den Nederlandsch-Indischen bestuursdienst. Het besluit op de Indische bestuursopleiding (Ind. St. 1907 n°. 230, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd en aangevuld bij K. B. 2 Mei 1918 n°. 47 (Ned. St. n°. 281, Ind. St. n°. 706).

Examens voor den Nederlandsch-Indischen bestuursdienst. In de tweede zitting van de commissie, die hier te lande in 1917 was belast met het afnemen van de examens voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst, onderwierpen zich 25 candidaten aan het eindexamen en 15 aan het voorbereidend examen. Van de eerstbedoelden slaagden er 13 en werden er 12 afgewezen, terwijl van de laatstbedoelden 9 candidaten werden toegelaten en 6 werden afgewezen.

Voor de beide examens, die in 1918 hier te lande werden afgenomen, hadden zich onderscheidenlijk 34 en 37 candidaat-Indische ambtenaren aangemeld. In het voorbereidend examen slaagden 22 candidaten, terwijl er 14 werden verwezen naar de tweede zitting; 1 werd afgewezen. In het eindexamen slaagden 20 candidaten, 4 werden verwezen naar de tweede zitting, 1 trok zich terug en 9 werden afgewezen. Voor de tweede zitting hadden zich 25 candidaten opgegeven.

In 1918 zijn hier te lande 44 en in Indië 4 jongelieden als candidaat-Indisch ambtenaar aangewezen.

Nederlandsch-Indische Bestuursacademie. In 1917 zijn door den Gouverneur-Generaal 7 ambtenaren van het binnenlandsch bestuur voor de studie aan de academie aangewezen; dit jaar is uitsluitend eene keuze gedaan uit de met verlof in Nederland zijnde ambtenaren van Java en Madoera.

Gegradueerde ambtenaren voor den kantoordienst. Sedert de laatste opgaaf is één doctor in de rechtswetenschap, die niet het groot-ambtenaarsexamen of faculteitsexamen had afgelegd, naar Indië uitgezonden ter plaatsing bij den kantoordienst, waaronder begrepen de dienst ter griffie van het Hooggerechtshof en van Europeesche of inlandsche rechtbanken.

Faculteitsexamen. Gedurende het academiejaar 1917/1918 slaagden 12 doctoren in de rechtswetenschap in het bij art. 141, 2de lid, der wet op het hooger onderwijs bedoelde faculteitsexamen, die op hun verzoek, ter beschikking van den Gouverneur-Generaal zijn gesteld.

Examens voor de benoembaarheid tot bepaalde betrekkingen, uitzending van personeel voor die betrekkingen uit Nederland. Bij K. B. 5 Sept. 1917 n°. 23 (Ind. St. n°. 82) zijn voorwaarden van benoembaarheid tot en uitzending van ambtenaren voor Chineesche Zaken vastgesteld, terwijl bij K. B. 15 Sept. 1917 n°. 31 (Ind. St. 1918 n°. 71) dergelijke voorwaarden zijn vastgesteld met betrekking tot de tolken voor het Japansch.

Bij Gouv. Bt. 9 Jan. 1918 n°. 22 (Ind. St. n°. 5) zijn bijzondere voorwaarden vastgesteld voor benoembaarheid tot adjunct-landmeter en landmeter bij het kadaster.

Wijziging ondergingen de bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot candidaat-gezaghebber en hulp-gezaghebber bij het binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië (K. B. 6 Juli 1917 n°. 59; Ind. St. n°. 710), tot ingenieur bij het mijnwezen in Nederlandsch-Indië (K. B. 12 Juli 1917 n°. 62; Ind. St. n°. 730), tot betrekkingen bij den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië (Gouv. Btn. 20 Juli 1917 n°. 69 en 19 Sept. 1917 n°. 32; Ind. St. nos. 433 en 569) en tot opziener, onderopziener, boormeester en topograaf bij den dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië (Gouv. Bt. 29 Mei 1918 n°. 47; Ind. St. n°. 268).

Bij K. B. 5 Febr. 1918 n°. 17 (Ind. St. n°. 298) zijn ingetrokken de artikelen 1, 2 en 3 van de bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot technische betrekkingen bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië en regelen betreffende de uitzending van personeel uit Nederland voor zoodanige betrekkingen (Ind. St. 1912 n°. 246 en 1913 n°. 293).

Bij K. B. 17 Oct. 1917 n°. 6 (Ind. St. 1918 n°. 57) is eene wijziging gebracht in de in Ind. St. 1914 n°. 697 opgenomen bepalingen omtrent de benoembaarheid en uitzending van veeartsen bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië.

De bij K. B. 16 Febr. 1912 n°. 50 (Ind. St. n°. 289) getroffen nieuwe regeling van de uitzendingsvoorwaarden der voor den Indischen dienst bestemde onderwijzers en onder-

wijzeressen onderging eene wijziging bij K. B. 16 Juli 1917 n°. 16 (Ind. St. n°. 658).

Bij K. B. 6 Dec. 1917 n°. 21 (Ind. St. 1918 n°. 207) is het bedrag der tegemoetkoming in de kosten voor uitrusting, welke bij de uitzending van personeel voor de betrekking van derde-stuurman bij de gouvernements-marine in Nederlandsch-Indië wordt toegekend, gewijzigd.

Ambtenaren voor de rechterlijke macht in Nederlandsch-Indië. Bij K. B. 16 Oct. 1917 n°. 37 (Ind. St. 1918 n°. 60) is eene wijziging gebracht in de in Ind. St. 1907 n°. 264 opgenomen bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot en uitzending uit Nederland van personeel voor betrekkingen bij de rechterlijke macht in Nederlandsch-Indië.

Met wijziging in zoover van K. B. 18 Jan. 1915 n°. 21 (Ind. St. n°. 737) is bij K. B. 3 Dec. 1917 n°. 28 (Ind. St. 1918 n°. 198) bepaald dat behalve de studenten in de rechtswetenschap die het faculteitsexamen wenschen af te leggen, ook degenen die zich voor het Indologisch examen wenschen te bekwamen, in aanmerking kunnen komen voor den Indischen dienst te worden bestemd.

Betrekkingen bij den burgerlijken dienst. De in Ind. St. 1913 n°. 659 opgenomen aanwijzing van de betrekkingen bij den burgerlijken dienst in Nederlandsch-Indië, waartoe bestemd kunnen worden zij, die geen Nederlandsch onderdaan zijn, is nader aangevuld bij Ordn. van 18 Sept. 1917 (Ind. St. n°. 566), 10 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 713) en 22 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 744).

Overdracht van bevoegdheid. De in Ind. St. 1917 n°. 118 opgenomen regeling betreffende de bevoegdheid tot benoeming, schorsing en ontslag van eenige klassen van burgerlijke landsdienaren onderging wijziging bij Gouv. Bt. 4 Febr. 1918 n°. 44 (Ind. St. n°. 61). Voor eene verduidelijking van die regeling zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8897.

Met gebruikmaking van de daartoe verleende machtiging, is bij Ord. van 5 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 66) de bevoegdheid tot toekenning van pensioen aan Europeesche en inlandsche burgerlijke ambtenaren en aan Europeesche onderwijzers bij het bijzonder onderwijs in Nederlandsch-Indië aan de departementshoofden overgedragen.

Geneeskundige keuring. Bij Gouv. Bt. 21 Maart 1918 n°. 27 (Ind. St. n°. 152), gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Bt. 4 Juni 1918 n°. 11 (Ind. St. n°. 276), is een nieuw keuringsreglement vastgesteld.

De regeling vn de bevoegdheid tot het afgeven van geneeskundige verklaringen voor binnenlandsche verloven aan burgerlijke landsdienaren (Ind. St. 1912 n°. 199) onderging wijziging bij Gouv. Bt. 24 Sept. 1917 n°. 37 (Ind. St. n°. 583).

Bezoldigingen, toelagen, voorschotten, enz. Bij Gouv. Bt. 7 Aug. 1917 n°. 49 (Ind. St. n°. 480) is het hoofd van den dienst der staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië gemachtigd tot toekenning van buitengewone of vervroegde weddeverhoogingen aan personen, die in het bezit zijn van het einddiploma eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus en van dat eener hoogere burgerschool met driejarigen cursus.

Met wijziging in zoover van K. B. 18 April 1910 n°. 25 (Ind. St. n°. 335) zijn bij K. B. 18 Juni 1917 n°. 50 (Ind. St. n°. 607) maatregelen genomen tot toekenning van scheepssoldij aan de naar Nederland reizende militairen, die het schip verlaten vóórdat het zijne bestemming heeft bereikt. Men zie hieromtrent verder Bijbl. Ind. St. n°. 8864.

Met aanvulling van K. B. 27 Febr. 1917 n°. 24 (Ind. St. n°. 469) is bij K. B. 14 April 1917 n°. 26 (Ind. St. n°. 659) machtiging verleend om de bezoldiging van personen, die hun vertrek naar Nederlandsch-Indië moeten uitstellen — vgl. K. V. 1917, kol. 170 — in bijzondere gevallen voor den duur van hun gedwongen verblijf hier te lande te verhoogen.

De in Ind. St. 1917 nos. 41 en 42 opgenomen nieuwe voorschriften omtrent het verleenen van voorschotten op traktement aan burgerlijke landsdienaren en andere personen in Nederlandsch-Indië, alsmede aan officieren en militairen beneden dien rang bij het leger in Nederlandsch-Indië ondergingen wijziging en aanvulling bij Gouv. Btn. 21 Nov. 1917 n°. 57 (Ind. St. n°. 676) en 13 Juni 1918 n°. 41 (Ind. St. n°. 297).

De in K. V. 1904, kol. 263, vermelde nieuwe voorschriften omtrent de verstrekking van dienstrijpaarden en van voorschotten op traktement tot den aankoop van zoodanige paarden aan officieren bij het leger in Nederlandsch-Indië zijn op een enkel punt gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 23 Nov. 1917 n°. 53 (Ind. St. n°. 688) en 22 April 1918 n°. 34 (Ind. St. n°. 211).

Eene regeling omtrent de wijze van terugbetaling in Nederlandsch-Indië van de voorschotten aan in Nederland vertoevende gezinnen en gezinsleden van koloniale landsdienaren, verleend op den voet van K. B. 21 Maart 1917 n°. 50 (Ind. St. n°. 452), kwam tot stand bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1918 n°. 44 (Ind. St. n°. 25).

Bij K. B. 28 Sept. 1917 n°. 39 (Ind. St. 1918 n° 26) zijn maatregelen getroffen nopens het verleenen van wachtgeld, vóórdat zij de reis naar Indië hebben aanvaard, aan hen die voor eenigen tak van Indischen dienst in opleiding zijn geweest.

Bij K. B. 2 Mei 1917 n°. 29 (Ind. St. n°. 535) is eene wijziging gebracht in K. B. 16 Dec. 1916 n°. 73 (Ind. St. 1917 n°. 151) tot vaststelling van nieuwe bepalingen betreffende de toekenning van eene tegemoetkoming aan gehuwde militairen beneden den rang van onderluitenant, die door hunne echtgenoote naar Indië worden vergezeld of gevolgd.

Bij K. B. 16 Febr. 1917 n°. 44 (Bijbl. Ind. St. n°. 8818) is bepaald dat aan officieren van gezondheid van het Nederlandsch-Indische leger, die in opdracht hebben het maken van eene studie in het belang van hunne verdere vorming als geneeskundige, toelagen kunnen worden toegekend.

Het in Ind. St. 1905 n°. 611 opgenomen reglement op het toekennen van bezoldiging buiten werkelijken dienst, wachtgeld en onderstand aan Europeesche burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië onderging eene nadere wijziging bij Gouv. Bt. 1 Juli 1918 n°. 60 (Ind. St. n°. 364).

Men zie verder omtrent dit onderwerp Bijbl. Ind. St. n°. 8801.

Reis- en verblijfkosten; schadeloosstellingen. De in Ind. St. 1913 n°. 596 opgenomen regeling tot uitvoering van art. 8 van het reglement op het reizen in Nederlandsch-Indië van Europeesche burgerlijke landsdienaren en andere personen, is nader aangevuld bij Gouv. Bt. 15 Aug. 1917 n°. 1 (Ind. St. n°. 505).

Eene regeling op het vervoer, transport, toekennen van tegemoetkoming voor marschvoeding, enz. voor het personeel der gewapende politie beneden den rang van divisiecommandant der 2de klasse is vastgesteld bij Gouv. Bt. 24 Sept. 1917 n°. 27 (Ind. St. n°. 580).

Het reglement op de reis-, verblijf- en transportkosten van het inlandsch personeel bij den burgerlijken geneeskundigen en veeartsenijkundigen dienst (Ind. St. 1882 n°. 187) is bij Gouv. Bt. 13 April 1918 n°. 54 (Ind. St. n°. 199) toepasselijk verklaard op de mantri-verplegers bij den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Met buitenwerkingstelling van alle daarmede strijdige bepalingen, is bij Gouv. Bt. 27 April 1918 n°. 33 (Ind. St. n°. 220) eene klasse-indeeling van het personeel der zeemacht bij overvoer voor landsrekening met particuliere stoombooten in den Indischen archipel vastgesteld.

Bij Gouv. Bt. 7 Jan. 1918 n°. 3 (Bijbl. Ind. St. n°. 8895) is eene regeling vastgesteld betreffende de toekenning van en de vergoeding voor reis- en verblijfkosten aan het personeel der zeemacht in Nederlandsch-Indië bij reizen te land wegens deelneming aan sportwedstrijden.

De regelen voor in Indië alleen reizende militairen en militaire personen, enz. (Ind. St. 1883 n°. 104) ondergingen eene wijziging bij Gouv. Bt. 24 April 1918 n°. 59 (Ind. St. n°. 213).

Men zie verder omtrent dit onderwerp Bijbl. Ind. St. nos. 8775, 8790, 8816 en 8865.

Verloven. In 1917 is aan 43 burgerlijke, 8 militaire landsdienaren (Europeesche ambtenaren en officieren) en 1 onder het departement der marine behoorenden ambtenaar buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst verleend (tegen 289 en 58 in 1916), terwijl aan 16 Europeesche ambtenaren, 4 officieren der landmacht en 1 tot het departement der marine behoorenden ambtenaar zoodanig verlof wegens ziekte is toegestaan (in 1916 36 ambtenaren en 19 officieren). Voorts is aan 4 Europeesche ambtenaren wegens dringende redenen verlof buiten bezwaar van den lande verleend (in 1916 1 ambtenaar).

De bepalingen op de binnenlandsche verloven van officieren en onderluitenants (Ind. St. 1904 n°. 451) zijn op een enkel punt gewijzigd bij het op 1 Januari 1918 (Ind. St. 1917 n°. 568) in werking getreden Gouv. Bt. 21 Aug. 1917 n°. 32 (Ind. St. n°. 509).

Met intrekking van K. B. 14 April 1916 n°. 52 (Ind. St. n°. 545) zijn bij K. B. 13 Juli 1917 n°. 39 (Ind. St. n°. 737) regelen gesteld tot toekenning van schadeloosstellingen aan tijdelijk in Europa vertoevende burgerlijke koloniale landsdienaren, die wegens scheepvaartmoeilijkheden tengevolge van den oorlogstoestand hunne bestemming naar een der koloniën niet volgen.

Bij Gouv. Bt. 29 Dec. 1917 n°. 54 (Ind. St. n°. 758) is eene wijziging gebracht in de in Ind. St. 1911 n°. 232 opgenomen regeling van de gevolgen, ten aanzien der geldmiddelen van Nederlandsch-Indië van binnenlandsche verloven, verleend aan het Europeesch personeel der Koninklijke marine, dienende bij de zeemacht in Nederlandsch-Indië.

Bij K. B. 24 Juli 1917 n°. 27 (Ind. St. 1918 n°. 24) is het reglement op het verleenen van verloven naar Europa aan Europeesche ambtenaren in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1892 n°. 235) nader aangevuld met eene bepaling dat bij eene algemeene herziening van eene bezoldigingsregeling ook de verlofsbezoldigingen kunnen worden verhoogd.

Ingevolge K. B. 3 Nov. 1917 n°. 23 (Ind. St. 1918 n°. 115) is bij Gouv. Bt. 4 Maart 1918 n°. 39 eene voorloopige regeling vastgesteld omtrent het verleenen van verlof wegens ziekte aan Europeesche burgerlijke landsdienaren en aan militaire landsdienaren naar andere buiten de keerkringen gelegen landen dan Europa.

Ingevolge Gouv. Bt. 12 April 1918 n°. 59 (Ind. St. n°. 194) kan aan landsdienaren, die lid zijn van den volksraad, verlof worden verleend tot het bijwonen van vergaderingen van dien raad.

Men zie verder omtrent dit onderwerp Bijbl. Ind. St. nos. 8839, 8846 en 8852.

Pensioenen, gagementen en onderstanden. Bij K. B. 28 April 1917 n°. 58 (Ind. St. n°. 539) zijn enkele regelingen van het instituut der onderluitenants, met betrekking tot hune pensioenaanspraken, gewijzigd.

Bij K. B. 26 Nov. 1917 n°. 43 (Ned. St. n°. 659, Ind. St. 1918 n°. 235) zijn bijzondere pensioensbepalingen vastgesteld voor het in 's lands vasten dienst in Nederlandsch-Indië overgegaan Europeesch en inlandsch personeel van de voormalige steenkolenmaatschappij Poeloe Laoet.

Bij K. B. 5 Sept. 1917 n°. 24 (Ind. St. 1918 n°. 110) zijn regelen vastgesteld betreffende het verleenen van onderstand aan inlandsche (of met inlanders gelijkgestelde) burgerlijke ambtenaren, die uit 's lands dienst ontslagen zijn zonder toekenning van pensioen.

Het reglement op het verleenen van pensioenen en onderstanden aan inlandsche schepelingen behoorende tot het korps inlandsche schepelingen bij de Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië onderging nadere wijziging bij Ord. van 21 Maart 1918 (Ind. St. n°. 151).

Overtocht. Bij Gouv. Bt. 13 Juli 1917 n°. 37 (Ind. St. n°. 375) zijn maatregelen genomen tot uitvoering van het nieuwe reglement op de toekenning van overtocht van Nederland naar Nederlandsch-Indië en omgekeerd (Ind. St. 1916 n°. 605).

Men zie verder omtrent dit onderwerp Bijbl. Ind. St. n°. 8829 en Ind. St. 1918 n°. 281.

Delegatiën. Met tijdelijke buitenwerkingstelling in zoover van Gouv. Bt. 2 Febr. 1915 n°. 21 (Ind. St. n°. 144) is bij Gouv. Bt. 30 Juli 1917 n°. 47 (Ind. St. n°. 467) vergunning verleend aan de landsdienaren, behoorende onder de departementen van algemeen burgerlijk bestuur en het departement der marine en aan gepensionneerden om een gedeelte van hunne bezoldiging, wachtgeld, nonactiviteitstraktement of pensioen te delegeeren.

Eed. Bij Gouv. Bt. 9 Aug. 1917 n°. 11 (Ind. St. n°. 481) is een ambtseed vastgesteld voor de tot het departement van binnenlandsch bestuur behoorende mantri's-politie en de assistent-wedana's van politie op Java en Madoera.

Bij Ord. van 13 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 490) is bepaald dat in de residentie Ternate en onderhoorigheden de leden van den landraad en de inlandsche officieren van justitie en zijne adjuncten den voorgeschreven eed ook kunnen afleggen in handen van den betrokken plaatselijk gezagvoerenden ambtenaar.

Aangaande de eedsaflegging door den adviseur en de overige ambtenaren en beambten bij het kantoor voor Chineesche zaken zijn gewijzigde voorschriften vastgesteld bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1917 n°. 4 T (Ind. St. n°. 682).

Ambtskostuum. Bij Gouv. Bt. 9 Maart 1918 n°. 44 (Ind. St. n°. 122) zijn eenige voorschriften ingetrokken betreffende de uniformen en onderscheidingsteekenen voor het korps inlandsche schepelingen der zeemacht in Nederlandsch-Indië.

Bij Gouv. Bt. 11 Maart 1918 n°. 69 (Bijbl. Ind. St. n°. 8946) zijn bepalingen vastgesteld nopens het kostuum voor de ambtenaren en beambten der gouvernementsmarine.

Ceremonieel. Bij Gouv. Bt. 19 Sept. 1917 n°. 41 (Bijbl. Ind. St. n°. 8845) is dat van 14 Maart 1888 n°. 2/c (Bijbl. Ind. St. n°. 4458), houdende vaststelling van het ceremonieel in acht te nemen bij eerste aankomst te Batavia of vertrek van daar naar Nederland van eenige hooggeplaatste landsdienaren, ingetrokken.

Bevordering, ontslag en non-activiteit van officieren. De in Ind. St. 1910 n°. 592 dienaangaande opgenomen nieuwe regeling — zie K. V. 1911, kol. 197 — onderging wijziging bij K. Bn. 25 Juni 1917 n°. 208 (Ned. St. n°. 477, Ind. St. n°. 610) en 9 Nov. 1917 n°. 49 (Ned. St. n°. 637, Ind. St. 1918 n°. 65).

Militaire architecten, enz. De in Ind. St. 1914 n°. 413 opgenomen regeling aangaande het korps architecten, opzichters en militaire onderopzichters der genie van het leger in Nederlandsch-Indië is op een enkel punt gewijzigd en aangevuld bij K. Bn. 23 Nov. 1917 n°. 57 (Ind. St. 1918 n°. 118) en 14 Febr. 1918 n°. 25 (Ind. St. n°. 275).

Weduwen- en weezenfondsen. Bij Gouv. Bt. 29 Sept. 1917 n°. 52 (Ind. St. n°. 598) is ten behoeve van de administratie van het weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren — vgl. K. V. 1913, kol. 158/159 — personeel in dienst gesteld. Voor eene wijziging van het tarief van emolumenten en verdere wisselvallige inkomsten voor het fonds zie men Ind. St. 1917 n°. 660. Eene wijziging van de voorloopige instructie voor den tijdelijken administrateur van het fonds is opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8855.

Eene voorloopige regeling van de algemeene voorwaarden en waarborgen, waaronder de voor belegging in Nederlandsch-Indië beschikbare gelden voor de beide militaire weduwen- en weezenfondsen op hypotheek kunnen worden uitgezet, kwam tot stand bij Gouv. Bt. 16 Juli 1917 n°. 9 (Bijbl. Ind. St. n°. 8853).

AANGELEGENHEDEN, BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL.

I. LANDBOUW.

Het personeel van den landbouwvoorlichtingsdienst bestond bij het einde van 1917 uit 20 indische landbouwleeraren (waarvan 1 werkzaam gesteld bij de gouvernements kina-onderneming te Tjinjiroean), 2 landbouw-adviseurs, 11 adspirant-landbouwleeraren en 4 landbouwkundige ambtenaren, 24 inlandsche landbouwleeraren, 2 inlandsche landbouwkundige ambtenaren en 17 inlandsche adspirant-landbouwleeraren. Bij de zaadtuinen waren bovendien nog 3 Europeesche ambtenaren in dienst. Als beambte waren verder bij den voorlichtingsdienst nog werkzaam 9 oud-leerlingen van de cultuurschool.

In de examens voor indisch landbouwleeraar en inlandsch landbouwleeraar slaagden in 1917 onderscheidenlijk 2 en 5 personen.

Mede door het gebrek aan leerkrachten, konden in 1917 geen scholen voor inlandsch landbouwonderwijs geopend worden; meer en meer uitbreiding wordt intusschen gegeven aan het practisch onderwijs door middel van vakleergangen, welke gehouden worden door van de genoemde scholen afkomstige leerlingen.

In aansluiting aan hetgeen in K. V. 1917, kol. 174, werd vermeld, kan worden medegedeeld, dat met het onderwijs in landbouw en hulpvakken aan de normaalscholen voor inlandsche onderwijzers een aanvang is gemaakt.

---

§ 1. JAVA EN MADOERA.

a. Eenjarige gewassen.

Volgens de van de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur ontvangen opgaven (vgl. bijlage W, staat I) nam in 1917 de uitgestrektheid van de voor de geregelde teelt ontgonnen bouwvelden der inlandsche bevolking op Java en Madoera wederom toe. Tegen 8 210 095 bouws (verbeterd cijfer) op ult. 1916, beliep die oppervlakte op het einde van 1917 8 375 978 bouws, of 165 883 bouws meer.

Als sawahs en als tegalvelden werden onderscheidenlijk 4 114 340 en 4 261 638 bouws gebezigd, tegen 4 059 838 en 4 150 257 bouws (verbeterd cijfer) in 1916. Voor de rijstteelt werden 4 647 913 bouws gebezigd. Van de met padigewas beplante velden mislukten 20 261 bouws, of 4,35%, tegen 6,61% in 1916.

De verdeeling van den oogst van de eenjarige gewassen over de verschillende maanden van het jaar 1917 blijkt uit de aan bijlage W toegevoegde grafische voorstellingen.

Rijst. Uit staat I van bijlage W blijkt dat in 1917 op Java en Madoera sawah-rijst geoogst is van 3 892 690 bouws, d. i. 168 458 bouws meer dan in 1916. De geheele opbrengst aan sawah-rijst bedroeg in 1917 99 029 494 pikol droge padi, zoodat de opbrengst per geplante bouw gemiddeld 24,20 pikol bedroeg, terwijl de geheele opbrengst in 1916 94 136 894 pikol, of 23,39 pikol per bouw, bedroeg. De grootste uitgestrektheid werd geoogst in Mei (1 027 646 bouws) en de geringste in Januari (43 630 bouws). Het meest werd geoogst in de Preanger-Regentschappen (430 440 bouws, waarvan 12 480 651 pikol) en het minst in Djokjakarta (72 240 bouws, waarvan 1 589 280 pikol) en op Madoera (73 245 bouws, waarvan 1 077 544 pikol). De oogst van grooter uitgestrektheden dan in voorafgegane jaren ging gepaard met geringer mislukkingen, namelijk 199 166 bouws, tegen 299 993 bouws (verbeterd cijfer) in 1916. De mislukkingen waren het belangrijkst in Cheribon (van 42 382 bouws), Soerabaja (van 30 946 bouws) en op Madoera (van 23 076 bouws), terwijl de geringste uitgestrektheid mislukte in Djokjakarta (van 67 bouws).

De geslaagde uitgestrektheid droge rijst bedroeg in 1917 op Java en Madoera 553 162 bouws, d. i. 4056 bouws (verbeterd cijfer) meer dan in 1916. De mislukte uitgestrektheid droge rijst bedroeg 2895 bouws, tegen 2620 bouws in 1916.

Aannemende, dat de opbrengst van droge rijst per eenheid van oppervlakte voor geheel Java en Madoera de helft van die van sawah-rijst bedraagt, dus voor 1917 12,20 pikol per geplante bouw, dan kan de geheele oogst van onbevloeide rijts op 6 783 895 pikol worden geschat.

Maïs. Maïs werd in 1917 op Java en Madoera geoogst van 2 138 444 bouws, waarvan 50 810 bouws in West-, 834 534 bouws in Midden- en 1 253 100 bouws in Oost-Java. In 1916 werd 2 229 833 bouws maïs geoogst. In 1917 werd de meeste maïs geoogst in Pasoeroean (526 339 bouws) en op Madoera (353 411 bouws) en het minst in Bantam (5012 bouws). Vergeleken bij vorige jaren werd opvallend weinig maïs geoogst in Semarang (147 123 bouws in 1917, tegen 217 197 bouws in 1916) en in Soerabaja (81 683 bouws in 1917, tegen 121 583 bouws in 1916) (zie tabel II van bijlage W). Wat het tijdstip van den oogst betreft, werd de meeste maïs geoogst in Januari (348 998 bouws) en het minst in April (46 440 bouws).

Cassave. Cassave werd in 1917 van 717 552 bouws geoogst, waarvan 119 670 bouws in West-, 389 522 bouws in Midden- en 208 360 bouws in Oost-Java, tegen op geheel Java en Madoera in 1916 van 639 171 bouws. De grootste uitgestrekt-

heden cassave werden geoogst in Semarang (89 564 bouws) en de Preanger-Regentschappen (83 890 bouws) en de geringste uitgestrektheid in Bantam (4445 bouws). Vergeleken bij vorige jaren werden zeer groote uitgestrektheden cassave geoogst in Madioen, op Madoera en in Pasoeroean en weinig in Bantam, Djokjakarta en Soerabaja (zie tabel II van bijlage W). Gerekend voor geheel Java en Madoera werd de grootste uitgestrektheid cassave geoogst in September (75 746 bouws) en de geringste in April (46 838 bouws).

Aardnoten. Aardnoten werden in het afgeloopen jaar van 304 434 bouws geoogst (269 770 bouws in 1916). Het meeste van dit gewas werd geoogst in Pasoeroean (44 461 bouws), Kediri (37 213 bouws) en Cheribon (31 364 bouws), het minst in Bantam (2899 bouws). Vergeleken bij vorige jaren werden groote uitgestrektheden aardnoten geoogst in Cheribon, Rembang, Kediri, Pasoeroean en Besoeki, en geringe uitgestrektheden in Kedoe en Madioen (zie staat II van bijlage W).

De meeste aardnoten werden geoogst in November (47 116 bouws) en de minste in April (14 088 bouws).

Kedele. Kedele werd geoogst van 247 582 bouws (299 409 bouws — verbeterd cijfer — in 1916). Madioen (40 717 bouws), Kediri (37 453 bouws) en Semarang (35 802 bouws) hadden hiervan het grootste aandeel; Madoera (30 bouws) en Bantam (244 bouws) daarentegen het kleinste. De toename van den kedele-aanplant was naar verhouding sterk in Besoeki, Pasoeroean, Batavia en Semarang, terwijl de aanplant afnam in Cheribon, de Preanger-Regentschappen, Kedoe en Soerabaja (zie staat II van bijlage W). In Juli werd de meeste kedele geoogst (52 692 bouws), in Januari het minst (4052 bouws).

Andere peulvruchten. Andere peulvruchten dan aardnoten en kedele werden geoogst van 320 273 bouws (306 568 bouws in 1916).

Wat de verdeeling naar de gewesten aangaat, hadden Besoeki (32 119 bouws), de Preanger-Regentschappen (28 563 bouws), Rembang (26 089 bouws) en Madioen (26 082 bouws) het grootste aandeel in den oogst. De geringste uitgestrektheid werd geoogst in Djokjakarta (3168 bouws), in Bantam (3345 bouws) en in Banjoemas (8267 bouws) (zie staat II van bijlage W).

De maandelijks geoogste uitgestrektheid was het geringst in Januari (14 458 bouws) en het grootst in October (47 968 bouws).

Andere gewassen. Andere gewassen werden geoogst van 1 012 663 bouws, waarvan het meest in de Preanger-Regentschappen (266 497 bouws) en in Kedoe (114 495 bouws). Deze gewassen bestonden uit 246 310 bouws bataten, 183 409 bouws thee, 134 126 bouws tabak, 24 824 bouws Spaansche peper, 21 295 bouws groenten, 18 880 bouws inlandsch suikerriet, 14 020 bouws aardappelen, 8042 bouws indigo en 361 757 bouws verschillende andere hiervóór niet genoemde gewassen.

2°. 'S LANDS AANPLANTINGEN.

a. Koffieteelt aan de verplichte levering onderworpen.

De verplichte teelt en levering van koffie in de residentie Kedoe en de verplichte levering in de residentie Banjoemas zijn met ingang van 1 Januari 1918 opgeheven (Ind. St. 1917 n°. 746). Voorstellen omtrent de opheffing der gedwongen teelt en levering in de gewesten Pekalongan en Semarang zijn in behandeling.

Omtrent het bedrijf van 's lands koffiebereidingsinrichting te Ngebel (Madioen) zijn opgaven verstrekt in bijlage X. De geldelijke uitkomsten zijn nog niet op te geven, omdat de koffie nog niet verkocht is. De kosten van de bereiding beliepen, in verband met den geringen oogst, f 46,12 per pikol, terwijl die voor de door de bevolking op de gewone wijze bereide koffie f 34,21 bedroegen.

Ziekten en andere plagen onder de koffie- en schaduwboomen kwamen hier en daar voor, doch zonder groote schade aan te richten.

De werkzaamheden der drie tijdelijke Europeesche opzieners in de residentie Pasoeroean en die van het tijdelijk inlandsch personeel, zoowel in het belang van den aanplant als tot tegengang van de onttrekking van koffie aan de verplichte levering, leverden ook in 1917 gunstige uitkomsten op.

In dat jaar ondergingen de cultuurplannen geen wijziging.

In het plantjaar 1916/1917 is de omvang der op hoog gezag aangelegde koffieplantsoenen verminderd van 14 415 tot 11 521 en die van de vrijwillig aangelegde of als zoodanig bekend staande tuinen van 31 163 tot 29 818 bouws. In de verplichte aanplantingen daalde het aantal boomen van 15,1 tot 12,1 millioen.

Op het einde van October 1917 waren in de cultuurplannen begrepen 797 desa's, met 109 884 bij de verplichte teelt ingedeelde gezinnen, verdeeld over 29 districten, welke totalen op het einde van October 1916 1118 en 149 659 bedroegen, verdeeld over 54 districten. Tijdelijk, en wel alleen ten behoeve van het onderhoud van reeds bestaande aanplantingen, waren nog bij de verplichte teelt betrokken 375 desa's, behoorende tot 25 districten, waaronder 23, waar, naast de volgens de cultuurplannen ingedeelde desa's, ook vrijgestelde desa's voorkwamen en 2, welke niet meer in de cultuurplannen begrepen waren.

Evenals in de vier voorafgegane plantjaren werd ook voor het plantjaar 1916/1917 vrijstelling van bijplant verleend ten einde de bevolking in de gelegenheid te stellen om de koffieaanplantingen met meer zorg te onderhouden en, waar noodig, in te boeten en tusschen te beplanten met robustakoffie.

Het van de onderneming Karangredjo (Kediri) verkregen koffiezaad gaf goede uitkomsten.

De oogst (inlevering) van 1917 bedroeg 29 750 pikol. Op het einde van Mei 1918 bedroeg de raming voor dat oogstjaar 19 570 pikol, waarvan aan Java-, Liberia-, robusta- en Quillou-koffie achtereenvolgens 5400, 20, 14 050 en 100 pikol.

De hoeveelheid achterhaalde, aan de verplichte levering onttrokken koffie bedroeg 100 pikol. In verband met de politieke omstandigheden, werden geen groote koffieveilingen te Batavia gehouden.

Op 14 plaatsen zijn in 1917 kleine koffieveilingen gehouden, waarop in het geheel 827,115 pikol 1ste en 2de soort Java-, Liberia-, robusta- en Quillou-koffie uit de oogstjaren 1915, 1916 en 1917 werd verkocht. De opbrengst bedroeg f 15 943,53.

b. Gouvernements kina-onderneming.

De weersgesteldheid was in 1917 over het algemeen gunstig, zoowel voor de kweekerijen als voor den jongen aanplant en de inboetelingen. Van 6 tot 20 Maart traden echter hevige winden op, welke veel schade toebrachten aan plantsoenen en kweekerijen. Vooral de succirubra-tuinen op Tjibitoeng en de robusta-aanplantingen op Kawah Tjiwide hadden veel te lijden. Tal van groote boomen werden in den stam gebroken of geheel ontworteld. Op sommige kweekerijen bleef geen enkel zaadhuis overeind en de bedekkingen der speenbedden werden over groote afstanden weggeslingerd. Op Kawah Tjiwide werd ook veel schade toegebracht aan de gebouwen; de kampongwoningen werden voor een groot deel van dakpannen beroofd. Op deze afdeeling ontstond door dit stormachtig weder tijdelijk eenig verloop van werkvolk, evenals op de naburige particuliere thee-ondernemingen. De schade, aan de kiem- en speenplantjes toegebracht, bleek ten slotte echter niet zoo groot als aanvankelijk gevreesd werd.

Op de afdeeling Kawah Tjiwide werden 29 bouws en 23 □ rijnlandsche roeden robusta-tuinen op slechte gronden gerooid en afgeschreven. Daarentegen werden op de afdeeling Rioeng Goenoeng 12 bouws en 74 □ rijnlandsche roeden boschgrond ontgonnen en beplant met Ledgeriana-zaailingen.

De oppervlakte der onderneming bedroeg op ult. 1917 1492 bouws en 283 □ rijnlandsche roeden, tegen 1509 bouws en 232 □ rijnlandsche roeden bij het einde van 1916.

Op het einde van het verslagjaar bedroeg het aantal planten in den vollen grond 9 989 000, tegen 9 587 500 op ult. 1916.

Volgens zeer ruwe schatting bevonden zich op het einde van 1917 in de gezamenlijke kweekerijen der onderneming 4 322 500 plantjes, in verschillende trappen van ontwikkeling, waarvan 961 000 Ledgeriana's, 1 707 000 Succirubra's, 1 399 500 hybriden en 255 000 Robusta's.

De theekweekerijen ondergingen geen uitbreiding.

Gedurende het verslagjaar werden geen veilingen van kinazaad gehouden, doch werden de kina-zaden en planten onmiddellijk aan de planters geleverd. Dit heeft het voordeel, dat de planters nu niet meer behoeven te wachten op eene zaadveiling, maar het zaad kunnen verkrijgen op het tijdstip, dat hun het gunstigst lijkt. De opbrengst bedroeg f 14 971. Van elke zaadlevering werd eene kleine hoeveelheid zaad aangehouden ter bepaling van de kiemkracht en voor den aanleg van proefzaadbedden. De kiemkracht bedroeg steeds meer dan 90 %, terwijl de aanplant op de proefzaadbedden zoowel op de onderneming als bij particulieren zeer goed slaagde.

De opkomst van werkvolk was bevredigend en over 't algemeen beter dan in 1916.

Ziekten en plagen traden in 1917 niet in verontrustende mate op. Hoewel voor verbreiding van djamoer oepas de weersgesteldheid gunstig was, kon door geregeld afzagen der zieke takken sterke aantasting voorkomen worden. Wortelschimmel kwam, evenals in vorige jaren, vrij veelvuldig voor bij Ledgeriana-zaailingen op terreinen, waar de ondergrond slecht waterdoorlatend is. Stamroest (stamkanker) bleef beperkt tot bepaalde Ledgeriana-enten. Mopog trad op in enkele zaadbedden, welke, bij wijze van proef, tamelijk donker gehouden waren. Helopeltis werd op de kweekerijen meer waargenomen dan vroeger. Plaatselijk kwam op de kweekerijen vrij veel luis voor, die met goed gevolg met tabakzeepoplossing bestreden werd. Hileud meraag, die in 1916 vele plantsoenen sterk aantastte, kwam in 1917 slechts sporadisch voor. In de kweekerijen van 5 afdeelingen werd min of meer ernstige aantasting van jonge kina-plantjes door mijten waargenomen, welke plaag na bestuiving met zwavelpoeder verdween.

De oogst over 1917 bedroeg 880 100,5 K.G. kinabast. Hiervan werd naar Nederland verscheept 98 425 K.G., terwijl 289 532,5 K.G. geleverd werd aan de Bandoengsche kininefabriek en 491 843 K.G. op de onderneming en bij het Indische Veem werd opgeschuurd in afwachting van scheepsgelegenheid naar Europa.

Aan Ledgeriana- en hybride-bast werd geoogst eene hoeveelheid van 732 845 K.G., met een gemiddeld gehalte van 6,28 % zwavelzure kinine, tegen 739 492,5 K.G. in 1916, met een gemiddeld gehalte van 6,37 % zwavelzure kinine of, herleid tot K.G. zwavelzure kinine, 45 987 K.G., tegen 47 098 K.G. in 1916.

Van het Succirubra- en Robusta-product, groot 147 255,5 K.G., bedroeg het gemiddeld gehalte 2,88 % zwavelzure kinine, tegen 161 274 K.G. in 1916, met een gemiddeld gehalte van 2,64 %. Deze vermindering is hieraan toe te schrijven, dat de oogst der pharmaceutische basten tot een noodzakelijk minimum beperkt werd in verband met de belemmering van de scheepvaart, aangezien bij langdurig bewaren deze basten in waarde verminderen.

Het grootste deel van den oogst werd verkregen door uitdunnen en opkappen van de jonge plantsoenen, terwijl het overige bestond uit bast van gerooide zieke boomen.

Opgaven omtrent den aanplant en den oogst en omtrent de uitgaven en inkomsten der onderneming gedurende 1917 vindt men in bijlage IJ. Bij de beoordeeling der inkomsten dient men rekening te houden met de omstandigheid, dat door de belemmering der scheepvaart de aanvoer van nieuwe bast in Europa heeft stilgestaan. In het laatste halfjaar van 1917 werd de geheele te Amsterdam aanwezige voorraad fabrieksbast aan de fabrikanten verkocht; deze voorraad bestond voor een zeer groot deel uit gouvernementsbast, welke in gewone omstandigheden eerst in 1918 zou verkocht zijn. Gevolg hiervan is geweest, dat in het tweede halfjaar 1917 door de gouvernements kina-onderneming meer dan de geheele jaarhoeveelheid zwavelzure kinine voor het geheele vijfde contractjaar (Juli 1917—Juli 1918) verkocht werd. De verkoop in het afgeloopen jaar is dus buitengewoon groot geweest; daarentegen zal gedurende het eerste halfjaar 1918 geen gouvernements-bast kunnen worden verkocht, aangezien de contractueele hoeveelheid tot Juli 1918 reeds geleverd werd in 1917.

c. Gouvernements getahpertja-onderneming te Tjipetir (Preanger-Regentschappen).

Aan de beplante oppervlakte (1853 bouws) werd geen uitbreiding gegeven.

De meest op den voorgrond tredende ziekten en plagen waren kanker in de rubber en meikevers in de getahpertja.

De bladoogst bedroeg 3 880 480 K.G., tegen 3 103 312 K.G. in 1916.

In de proeffabriek werd 3 840 402 K.G. blad, opleverende 66 699 K.G. getahpertja (51 356 K.G. in 1916), verwerkt, terwijl aan de Nederlandsche Getahpertja-maatschappij te Singapore 40 078 K.G. blad werd geleverd.

Op het einde van 1917 bedroeg het aantal in tap genomen rubberboomen 67 260, opleverende 106 678 K.G. droge rubber (in 1916 49 375 K.G.) welke in de proeffabriek te Tjipetir werd verwerkt.

In de cocafabriekjes werd bereid 28 839 K.G. cocagruis (in 1916 36 540 K.G.).

De commercieele boekhouding wees uit dat in 1917 een zuivere winst van f 335 946,88⁵ (in 1916 f 43 246,76⁵) is gemaakt.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

a. Landbouwondernemingen, uitsluitend op overeenkomsten met de inlandsche bevolking berustende, en ondernemingen tot opkoop en bereiding van landbouw-voortbrengselen.

Suikerondernemingen. Blijkens de opgaven in staat I van bijlage Z namen in 1917 128 ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, aan de suikerlevering deel, waarvan er 92 uitsluitend riet van eigen aanplant verwerkten. Zij verkregen eene totale productie van 1 287 673 978 K.G. suiker (waarvan 1 193 691 239 K.G. hoofdsuiker), tegen 1 084 214 003 K.G. door 123 ondernemingen in 1916 (waarvan 960 084 011 K.G. hoofdsuiker).

Gedurende het verslagjaar betaalden deze 126 ondernemingen aan de inlandsche bevolking wegens loonen, gedane leveringen en grondhuur f 45 439 217 of gemiddeld f 360 629 per onderneming, tegen f 406 894 per onderneming in 1916.

Voor opgaven omtrent den rietaanplant en de opbrengst voor elke onderneming afzonderlijk wordt verwezen naar staat I van bijlage Z, welk overzicht ook de hierna, onder *b*, *c* en *d* bedoelde ondernemingen omvat, namelijk die, welke niet of niet uitsluitend berusten op overeenkomsten met de inlandsche bevolking, zoomede de onverhuurde onderneming in Soerakarta, in het geheel ten getale van 54. De hierbedoelde ondernemingen leverden 567 434 962 K.G. suiker op, uitmakende met de 1 287 673 978 K.G. van de geheel op den grondslag van vrijwillige overeenkomsten met de bevolking werkende fabrieken, eene gezamenlijke opbrengst van 1 855 108 940 K.G. suiker. Door middel van niet-officieele opgaven kan nog worden vastgesteld, dat de 5 fabrieken, die geen opgaven indienden, 21 487 222 K.G. suiker opleverden, zoodat de geheele suikeropbrengst van Java in 1917 bedroeg 1 876 596 162 K.G. bereid door 185 fabrieken. Wordt de 14 845 250 K.G. zaksuiker voor de helft gerekend, dan bedraagt de opbrengst 1 869 173 ton, tegen 1 694 403 ton in 1916, en wordt de gemiddelde opbrengst per fabriek over geheel Java 10 103 638 K.G., tegen 9 109 587 K.G. in 1916.

Met uitzondering van de grondhuur beliepen de inkomsten van de bevolking over 180 ondernemingen f 64 530 182 of f 358 500 per onderneming, tegen gemiddeld f 341 674 in 1916.

Betreffende de ondernemingen, die in 1917 plantriet (bibit) voor de suikerfabrieken leverden, zij verwezen naar staat II van bijlage Z.

De weersgesteldheid was gunstig; zoowel voor den groei van het riet als voor de opbrengst die nog hooger was dan in 1916, toen ook reeds zeer goede uitkomsten waren verkregen. Ook voor de bereiding was het weder gunstig.

Aan bijlage Z is als staat III eene afdeelingsgewijze opgemaakt overzicht van de in 1913, 1914, 1915, 1916 en 1917 plaats gehad hebbende rietbranden toegevoegd.

De bewaking van de riettuinen was, op den voet van het bepaalde bij Ind. St. 1916 n°. 104, in nagenoeg alle suikervoortbrengende gewesten opgedragen aan van bestuurswege aangestelde oppassers, die door de ondernemers betaald werden. In de afdeelingen Bondowoso en Panaroekan was de hiervoor verschuldigde betaling gesteld op f 5 's jaars per bouw rietaanplant.

In de residentiën Besoeki en Pasoeroean bleef het sluiten van contracten op langen termijn (enkele overeenkomsten loopen over 12 jaren) aanhouden, terwijl de huurprijzen met een niet in het contract vermelden toeslag werden verhoogd. Deze toeslag bedroeg in Pasoeroean gemiddeld f 5 per bouw, terwijl in Besoeki f 2,50 per bouw betaald werd, dan wel — bij het afsluiten van overeenkomsten op langen termijn — de huurschat voor een jaar als extra-premie.

De maximum-huurprijs per bouw en per oogstjaar bedroeg in Banjoemas, Pekalongan en Besoeki f 100, in Pasoeroean f 80.

De loonen van het werkvolk op de suikerondernemingen bedroegen in de residentie Pekalongan voor gewone koelies f 0,25 à f 0,35 per dag, voor vrouwen f 0,15 à f 0,20 per dag, voor mandoers f 10 à f 30 's maands, terwijl Chineesche ambachtslieden tot f 2,50 per dag en suikerkokers zelfs f 100 per maand verdienden. In taakwerk brachten gewone koelies het dikwijls tot f 0,70 per dag.

Tabaksondernemingen. Van de op Java werkende tabaksondernemingen, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot inhuur van gronden of opkoop van gewas, geeft bijlage AA een overzicht. De oogst aan bladtabak en krosok van 47 ondernemingen, die opgaven indienden, bedroeg 14 850 116 K.G., tegen 31 916 985 K.G. van 77 ondernemingen in 1916.

Twee ondernemingen in de residentie Pasoeroean staakten het bedrijf. De weersgesteldheid was te droog, waardoor het blad er minder mooi uitzag. Het voorschottenstelsel, waarbij zoogenaamde „borgen" optreden bij het aangaan van mondelinge overeenkomsten tusschen inlandsche planters en opkoopers van tabak, kon in het genoemde gewest nog niet geweerd worden. Hoewel het bestuur dit stelsel niet in het belang van de bevolking acht, bleek niet, dat kwade praktijken waren voorgekomen. De inkoopsprijzen liepen zeer sterk uiteen en bedroegen voor krosok f 3 à f 18 per pikol (tegen f 2 à f 7 in 1916) en f 7,50 à f 22 per 1000 planten (tegen f 6,50 à f 11,50 in 1916). In de afdeeling Loemadjang kwamen twee schuurbranden voor, waarvan een aan kwaadwilligheid moet worden toegeschreven, terwijl de andere aan onvoorzichtigheid was te wijten.

In Besoeki was de zoogenaamde „vrijmanoogst" veel kleiner dan in de voorafgegane jaren, hetgeen een gevolg was van grooteren aanplant van voedingsgewassen. In de afdeelingen Bondowoso en Djember samen besloeg de uitgestrektheid van deze soort tabaksaanplant gedurende het verslagjaar ± 1100 bouws, tegen 2359 bouws in 1916. In de afdeeling Panaroekan bedroeg de opbrengst van de opkooptabak slechts f 63 000, tegen f 2 500 000 in 1916. De Europeesche firma's verstrekten niet — zooals in vorige jaren — kredieten aan Chineesche opkoopers; wat deze laatsten kochten, was voor

eigen rekening. De „tabaksverordening" en de „kampongkrosokovereenkomst" bleven gunstig werken; de toestand is reeds veel verbeterd. Behalve hybriden uit Deli- en Kedoetabak, werd gedurende het verslagjaar ook Japansch plantmateriaal gebezigd, waarvan de uitkomsten gunstig waren, vooral wegens de mooie marktprijzen voor het product behaald. De inlandsche bevolking trok gedurende 1917 een geldelijk voordeel van 7 à 8 millioen gulden uit de tabaksteelt (f 600 000 aan grondhuur, f 3 000 000 aan verkoop van tabak en het overige aan arbeidsloonen).

In de afdeeling Bondowoso bedroeg het aantal schuurbranden 13, tegen 16 in 1916. Als vermoedelijke oorzaak van dit kwaad wordt, naast onvoorzichtigheid en een enkele maal bliksemvuur, genoemd opzettelijke brandstichting, om ontdekking te voorkomen van kwade praktijken welke bij de levering van materialen waren toegepast.

In de residentie Banjoemas, waar de tabaksteelt uitsluitend op sawahgronden als tweede gewas gedreven wordt, was de oogst niet gunstig. De prijzen schommelden tusschen f 10 en f 15 per pikol, tegen f 9 à f 15 in 1916. Schuurbranden kwamen in dit gewest niet voor, evenmin als in Kedoe.

Indigo-ondernemingen. De in de residentie Pekalongan werkende indigofabriek „Koetosari" bracht in 1917 1850 K.G. indigo op van 65 bouws, tegen 3000 K.G. van 100 bouws in 1916.

Andere ondernemingen. Het aantal en de opbrengst van de *rijstpellerijen* en *cassavemeelfabrieken*, voor zoover zij omtrent haar bedrijf in 1917 opgaven verstrekten, blijken uit de volgende overzichten.

Rijstpellerijen.

GEWESTEN.	Aantal pellerijen.	Verwerkte padi (in pikols.)	Verkregen rijst (in pikols.)
Bantam	9	286 120	151 772 1)
Batavia	184	3 702 614	1 443 276 2)
Preanger-Regentschappen	24	—	105 175
Cheribon	1	533 510	319 117
Pekalongan	1	2 156	—
Semarang	3	73 769	37 124
Pasoeroean	6	—	60 843
Besoeki	6	189 231	88 617

1) Hieronder 70 310 pikol gaba.
2) Als voren 177 720.

Cassavemeelfabrieken.

GEWESTEN.	Aantal fabrieken	Verkregen meel, enz. (in K.G.).
Preanger-Regentschappen	9	1 529 765 (meel) 763 122 (flake)
Semarang	2	912 830 (meel)
Kediri	3	8 127 790 (meel)

De *kenanga-oliefabriek* in Bantam verwerkte 1112 pikol kenangabloesem, die à f 6,50 per pikol opgekocht was, en waaruit 1112 flesschen à 600 gram olie bereid werd. *Citronella-olie* werd vervaardigd door 4 fabrieken in de residentie Batavia, 14 fabrieken in de Preanger-Regentschappen, 4 fabrieken in Cheribon en 1 fabriek in elk der residentiën Kedoe, Kediri en Madoera. De opbrengst bedroeg onderscheidenlijk 52 800, 130 575, 17 120, 117, 270 en 1748 K.G.

Van de in de residentie Semarang aanwezige *kapokzuiverinrichtingen* leverden er 7 5460 pikol ontpitte kapok; 4 inrichtingen in de residentie Batavia 551 pikol; een inrichting in Bantam en een in Pekalongan onderscheidenlijk 400 en 600 pikol.

Een drietal ondernemingen in de residentie Besoeki oogstte van een aanplant van 303 bouws 282 558 K.G. markt*koffie*.

In de residentie Pasoeroean verkreeg eene onderneming van eene beplante uitgestrektheid van 191 bouws eene hoeveelheid van 5200 K.G. *rubber*.

De in K. V. 1917, kol. 186, bedoelde theefabriek Soejadi in de Preanger-Regentschappen had, wegens de moeielijkheden voor den theehandel, een minder goed jaar; de opbrengst beliep 137 406 K.G. droge thee, bereid uit 610 287 K.G. nat blad, opgekocht van inlandsche theeplanters, van welke velen aandeelhouders in de onderneming zijn.

In de residentie Pekalongan had een zevental ondernemingen rijstaanplantingen, die te zamen 20 581 pikol padi opleverden.

De onderneming Soembersari in de residentie Besoeki, die eene uitgestrektheid van 42 bouws beplant met pisang, verkreeg 60 000 K.G. dezer vruchten.

b. Landbouwondernemingen op gronden door den Lande in erfpacht afgestaan.

Opgaven omtrent de exploitatie der erfpachtsperceelen zijn over 1917 ontvangen ten aanzien van 684 ondernemingen, omvattende eene uitgestrektheid van 538 741 bouws.

De beplante oppervlakte beliep bij 661 ondernemingen 321 674 bouws, of 3878 bouws minder dan in 1916 voor 666 ondernemingen werd opgegeven.

De koffie-oogst bedroeg op 229 van de 249 ondernemingen 35 013 604 K.G., terwijl in 1916 de opbrengst op 264 van de 280 ondernemingen 43 343 619 K.G. bedroeg.

De oogst van kinabast bedroeg 6 693 451 K.G. op 81 van de 91 ondernemingen, tegen 7 375 222 K.G. op 82 van de 89 ondernemingen in 1916.

Aan thee werd door 168 van de 238 ondernemingen 35 006 530 K.G. verkregen, tegen 37 094 390 K.G. door 158 van de 209 ondernemingen in 1916. Het aantal fabrieken, dat nat blad opkocht, bedroeg 78, met eene opgekochte hoeveelheid van 24 544 164 K.G., tegen 26 059 679 K.G. in 1916.

Door 31 ondernemingen werd in 1917 verkregen 1 038 020 K.G. cacao, tegen 961 674 K.G. door 29 ondernemingen in 1916.

Rubber werd gewonnen tot eene hoeveelheid van 15 546 478 K.G. op 241 van de 287 ondernemingen, tegen 10 825 185 K.G. in 1916 van 184 ondernemingen.

De opbrengst van op erfpachtsperceelen ontpitte kapok bedroeg in 1917 1 696 885 K.G., tegen 999 580 K.G. in 1916. Het aantal kapokvruchten, welke aan kapokzuiverinrichtingen verkocht werden, bedroeg 23 438 125 stuks, tegen 29 000 000 in 1916.

Van 5 vezelondernemingen bedroeg de opbrengst 882 323 K.G., waarvan 158 000 K.G. Manilla-hennep; over 1916 waren voor 3 ondernemingen deze cijfers onderscheidenlijk 827 896 en 191 750 K.G. Deze opgaven zijn evenwel zeer onvolledig, daar de „Handelsvereeniging Amsterdam", die het leeuwenaandeel heeft in de opbrengst van vezelstoffen, daaromtrent geen opgaven verstrekt.

Voor meer uitvoerige gegevens van aanplant en opbrengst in elk gewest afzonderlijk wordt verwezen naar bijlage BB.

Voor zoover daaromtrent gegevens zijn ontvangen beliepen de in 1917 door de ondernemers aan de inlandsche bevolking betaalde sommen wegens loonen en leveringen ruim f 44 345 000, tegen ruim f 36 622 300 in 1916.

c. Landbouw op gronden aan particulieren in eigendom afgestaan.

De rijstoogst op de particuliere landen Tjikande Ilir en Tjikande Oedik in de residentie Bantam bedroeg onderscheidenlijk 70 000 en 107 500 pikol, tegen 76 375 en 120 000 pikol in 1916. De rubberoogst op laatstgenoemd land bedroeg 1000 K.G.; op Tjikande Ilir werd geen rubber geoogst.

Op de particuliere landerijen in de residentie Batavia

bleef rijst het hoofdvoortbrengsel; van 283 889 bouws op 148 ondernemingen werd geoogst 5 795 229 pikol padi, tegen 5 856 614 pikol van 262 532 bouws in 1916, of onderscheidenlijk 20,4 en 22 pikol per bouw. Op het einde van 1917 waren op 31 ondernemingen 19 489 bouws met thee beplant, waarvan 4 551 184 K.G. marktproduct geoogst werd, tegen 5 230 414 K.G. van 31 ondernemingen in 1916. Op 49 ondernemingen bedroeg de aanplant van rubberleverende gewassen 13 355 bouws; door 24 ondernemingen werd eene hoeveelheid van 1 520 258 K. G. rubber verkregen, tegen 839 809 K.G. van 19 ondernemingen in 1916. Aan kinabast werd op 4 ondernemingen geoogst 435 597 K.G., tegen 456 509 K.G. van 5 ondernemingen in 1916. De geheele aanplant bedroeg 1331 bouws. De koffie-oogst bedroeg 1 149 995 K.G. van 30 ondernemingen, tegen 1 596 190 K.G. van 31 ondernemingen in 1916. Twee landerijen produceerden 753 pikol copra, terwijl op één onderneming 3000 K.G. citronella-olie voortgebracht werd.

In de residentie Semarang bestond de oogst hoofdzakelijk uit padi; 12 ondernemingen met 14 896 bouws aanplant brachten 92 620 pikol op, of gemiddeld 6,5 pikol per bouw. De beheerder van de grootste rijstonderneming deelde mede, dat de opbrengst van 10 700 bouws op dit land geheel voor de bevolking is, dewijl de opgezetenen eene zekere pacht betalen. Een onderneming produceerde 3839 K.G. rubber.

Op twee landerijen in de residentie Soerabaja was suikerriet geplant; de opbrengst bedroeg 460 035 pikol maalriet van 495 bouws. Van 1628 bouws op 9 landerijen werd 4320 pikol padi geoogst.

Op het in Pekalongan gelegen particulier land Ketanggoengan-West was eene oppervlakte van 733 bouws met suikerriet beplant; de oogst beliep 2 005 683 pikol riet. Voorts werden op dit land nog gewonnen 22 448 K.G. cacao, 4 880 K.G. koffie, 926 K.G. tabak, 17 126 pikol padi, 500 pikol maïs en 63 200 pikol cassavewortelen.

Het land Kedawoeng in de residentie Pasoeroean was beplant met suikerriet en padi (onderscheidenlijk 337 en 333 bouws); de padi-oogst bedroeg 9 725 pikol, of 29 pikol per bouw.

d. Landbouw op verhuurde gronden in Soerakarta en Djokjakarta.

Blijkens de op het einde van 1917 afgesloten registers betreffende de landverhuur in de Vorstenlanden, bedroeg de uitgestrektheid der aan de daartoe gerechtigde groepen van personen en naamlooze vennootschappen, op den voet van het bij Ord. van 22 Juli 1911 (Ind. St. n°. 432), gewijzigde en aangevulde landhuurreglement (Ind. St. 1906 n°. 93), verhuurde gronden voor Soerakarta 242 782 en voor Djokjakarta 101 091 bouws, verdeeld over 97 en 33 ondernemingen, tegen 240 751 en 94 670 bouws voor 94 en 35 ondernemingen in 1916.

Aan de inlandsche verhuurders werd, buiten de leveringen in natura, aan pachtsommen betaald in Soerakarta f 1 599 031 en in Djokjakarta f 1 043 704, welke cijfers in 1916 achtereenvolgens waren f 1 469 353 (verbeterde opgaaf) en f 1 029 019.

Van 15 huurlanden in Soerakarta (waartoe in 1917 voor het eerst behoorde de onderneming Tasikmadoe, die vroeger tot de onverhuurde landen werd gerekend) en 17 in Djokjakarta werd 313 371 090 K.G. *suiker* verkregen, tegen 289 858 703 K.G. van 14 landen in Soerakarta en 17 in Djokjakarta in 1916. Evenals elders op Java waren de uitkomsten van den suikeroogst zeer bevredigend.

Aan *indigo* werd door 22 ondernemingen verkregen 126 765 K.G. droog en 36 953 K.G. nat product, tegen 76 676 en 105 685 K.G. door 21 ondernemingen in 1916.

Tabak oogstte men in Soerakarta op 25 en in Djokjakarta op 7 ondernemingen, onderscheidenlijk tot eene hoeveelheid van 8 398 396 en 2 625 953 K.G., tegen 8 056 811 en 3 448 305 K.G. van 25 en 9 ondernemingen in 1916.

Koffie werd geoogst in Soerakarta tot eene hoeveelheid van 1 139 160 K.G., tegen 1 190 801 K.G. in 1916.

Van 7 landen in Soerakarta werd 129 322 K.G. *cacao* verkregen, tegen 225 110 K.G. van 8 landen in 1916.

Rubber werd in genoemd gewest geoogst tot eene hoeveelheid van 188 299 K.G., tegen 157 242 K.G. in 1916.

Agavevezel werd in Soerakarta gewonnen tot een gewicht van 1 695 517 K.G., tegen 1 460 829 K.G. (verbeterde opgaaf) in 1916.

De oogst van *kinabast* bedroeg 195 256 K.G., tegen 256 316 K.G. in 1916, terwijl 4 ondernemingen 135 686 K.G. *thee* produceerden. Een onderneming bereidde 1 091 K.G. citronella-olie, tegen 391,5 K.G. in 1916.

Voor uitvoerige cijfers omtrent den oogst van de op de huurlanden geteelde gewassen zij verwezen naar bijlage CC, staat II.

De niet op huurlanden gevestigde suikerfabriek Tjolomadoe, welke door het hoofd van het Mangkoenegarasche Huis geëxploiteerd wordt, leverde 9 937 395 K.G. suiker op, tegen 8 958 226 K.G. in 1916.

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

a. Eenjarige gewassen.

Cassave werd allerwegen, zij het hier en daar bij wijze van proef, aangeplant in het belang van de voedselvoorziening.

Tabak werd vooral in het gewest Bali en Lombok op eene kleinere oppervlakte uitgeplant, ten einde meer gronden voor den rijstbouw beschikbaar te houden. De uitvoer van door de inlandsche bevolking geteelde tabak bedroeg uit Benkoelen 29 250 K.G., uit Djambi 66 625 K.G., uit Sumatra's Westkust 705 680 K.G. en uit Bali en Lombok 816 220 K.G., tegen onderscheidenlijk 18 625, 29 737, 1 390 300 en 1 081 180 K.G. in 1916. Uit Palembang werd gedurende het verslagjaar ongeveer 100 000 K.G. en uit de Gajolanden (Atjeh en onderhoorigheden) ongeveer 45 000 K.G. voor de inlandsche markt bereide tabak uitgevoerd.

Van **kapas** (katoen) werd in Palembang slechts 1 830 000 K.G. geoogst, tegen 2 047 800 K.G. in 1916. De bevolking in dit gewest schijnt de voorkeur te geven aan de teelt van Hevea boven die van katoen. De residentie Bali en Lombok leverde voor uitvoer ruim 341 600 K.G., tegen ruim 329 100 K.G. in 1916. De te Maoemere (eiland Flores) gevestigde „Amsterdam—Soenda-Compagnie" verkreeg van opgekocht product, van ± 358 bouw geoogst, 9052 K.G. kapas. De handelswaarde van ruwe katoen bedroeg aldaar gemiddeld f 0,20 per K.G.

Grondnoten werden in toenemende mate aangeplant in de onderafdeelingen Lho Soekoen en Oelee Lheuë van het gewest Atjeh en onderhoorigheden. De uitvoer uit Bali beliep ongeveer 1007 ton, tegen bijna 1470 ton in 1916. Ook Sumatra's Westkust voerde minder uit dan in 1916, namelijk 38 100 K.G., tegen 128 150 K.G. De verminderde uitvoer was voor een deel het gevolg van de lage prijzen.

Uien werden overvloedig geoogst op het eiland Lombok, van waar 1 497 900 K.G. uitgevoerd werd, tegen 584 000 K.G. in 1916.

Aardappelen. Op de Karo-hoogvlakte (Sumatra's Oostkust) bleef men zich met uitstekend gevolg toeleggen op de teelt van aardappelen. De afvoer naar de benedenlanden bedroeg gedurende het verslagjaar ongeveer 4 261 500 K.G.

Sesamzaad werd door de bevolking van Palembang aan de markt gebracht tot eene hoeveelheid van 94 000 K.G., terwijl voor eigen gebruik olie uit dit zaad bereid wordt. De handelswaarde liep uiteen van f 5,50 tot f 7,50 per pikol.

b. Overjarige gewassen.

Koffie. De koffie-oogst leverde overal een flink beschot. De prijzen waren echter zeer gedrukt, zoodat lang niet al de beschikbare voorraden uitgevoerd werden. In de residentie Benkoelen werden de inlandsche planters wederom door de kredietbankjes gesteund, om te voorkomen, dat de oogst tegen spotprijzen moest worden weggedaan. De uitvoer uit dit gewest bedroeg in 1917 slechts 1 625 041 K.G., tegen 2 628 031 K.G. gedurende 1916. Bovendien werden uitgevoerd uit Bali en Lombok 1 103 180 K. G., uit Djambi 350 460 K.G., uit Palembang 715 816 K.G. en uit Sumatra's Westkust 1 359 180 K.G., tegen onderscheidenlijk 1 669 840, 462 210, 381 221 en 3 059 650 K.G. in 1916.

Thee. In de residentie Benkoelen bedroeg de opbrengst opgeveer 9 200 K.G. bereide thee en 22 480 K.G. nat blad, tegen 630 en 7410 K.G. in 1916. De prijzen waren gelijk aan die van 1916.

Rubber. De teelt van rubber leverende gewassen werd overal uitgebreid. In Billiton, waar de aanplant van hevea eene uitgestrektheid van ongeveer 2000 hectaren beliep, werden gedurende het verslagjaar nog 100 000 stompen uit Singapore aangevoerd, voor aanplant langs de wegen. De uitgevoerde rubber bedroeg in 1917: uit Benkoelen 18 865 K.G., uit Djambi 1 820 448 K.G., uit Palembang 122 698 K.G., uit Banka en onderhoorigheden 98 291 K.G., uit Sumatra's Westkust 1 599 620 K.G. en uit de Westerafdeeling van Borneo 42 040 K.G.

Peper. In de Westerafdeeling van Borneo hadden de peperaanplantingen veel door zware overstroomingen te lijden. Op het eiland Wè (Atjeh en onderhoorigheden) viel de oogst bijzonder gunstig uit, hetgeen toegeschreven wordt aan de omstandigheid, dat door het sterk verminderde scheepvaartverkeer op Sabang, de peperbloesem voor den nadeeligen invloed van den rook der stoomers gespaard bleef. Wegens de dalende marktprijzen bleef van den oogst hier en daar vrij veel onverkocht.

De uitvoer beliep: uit Atjeh en onderhoorigheden 4 420 267 K.G. zwarte peper (4 450 400 K.G. in 1916), uit Benkoelen 531 579 K.G. zwarte peper (430 319 K.G. in 1916), uit Billiton 5 435 K.G. witte en 1050 K.G. zwarte peper (20 505 en 1544 K.G. in 1916) en uit de Oostkust van Sumatra 500 K.G. witte en 1 142 248 K.G. zwarte peper (873 502 K.G. zwarte peper in 1916). De opbrengst van den oogst in de Lampongsche districten bedroeg 8 646 600 K.G., ter waarde van ongeveer f 5 000 000.

Klappers. In Banka en onderhoorigheden bedroeg het aantal klapperboomen op het einde van het verslagjaar 1 848 379, tegen 1 792 224 op ult. 1916. De uitvoer van copra bedroeg in 1917: uit Atjeh en onderhoorigheden 3 681 026 K.G., uit Amboina 739 440 K.G., uit Bali en Lombok 16 306 000 K.G., zoomede 2 359 370 L. klapperolie, uit Sumatra's Westkust 8 395 770 K.G., uit de Oostkust van Sumatra 4 308 933 K.G., uit Benkoelen 330 280 K.G. en uit de Westerafdeeling van Borneo 10 158 288 K.G., zoomede 694 440 L. klapperolie.

Gambir werd uitgevoerd uit de Westerafdeeling van Borneo tot eene hoeveelheid van 601 184 K.G., tegen 2 230 000 K.G. in 1916; uit de Oostkust van Sumatra bedroeg de uitvoer 3 277 561 K.G., tegen 2 311 704 K.G. in 1916; uit Sumatra's Westkust 314 240 K.G.

Kruidnagelen. De marktprijzen stegen, in verband met de toenemende vraag, in de residentie Amboina van f 0,50 tot f 1,30. De uitvoer uit dat gewest bedroeg 62 255 K.G. In de residentie Benkoelen breidde de cultuur zich sterk uit; de uitvoer steeg van 19 725 K.G. in 1916 tot 34 383 K.G. in 1917.

Muskaatnoten en foelie. De opbrengst op Banda beliep 516 246 K.G. geschilde noten en 130 544 K.G. foelie, tegen onderscheidenlijk 1 410 690 en 194 240 K.G. in 1916. Uitgevoerd werd in 1917 uit Benkoelen 1286 K.G. muskaatnoten en 78 K.G. foelie, uit Sumatra's Westkust 240 250 en 25 570 K.G. en uit West-Nieuw-Guinea 530 000 en 60 000 K.G.

Serehgras bleef in Banka en onderhoorigheden een loonend gewas; de te Muntok werkende citronella-oliefabriek leverde ± 10 000 K.G. olie, tegen 8217 K.G. in 1916. Gedurende het verslagjaar waren gemiddeld 84 werklieden aan deze onderneming verbonden. De fabriek te Poenti Kajoe (res. Palembang) leverde 18 820 K.G. citronella-olie, terwijl de opbrengst voor 1918 op ongeveer 22 500 K.G. geschat wordt. Beide ondernemingen hebben eigen aanplant en koopen grondstof op van de bevolking.

Patchouli (nilam) bladeren worden vooral gewonnen in Atjeh en onderhoorigheden en ter Oostkust van Sumatra; de prijzen van het product zijn loonend en de cultuur vraagt weinig zorg. De uitvoer uit de Oostkust van Sumatra bedroeg in 1917 53 018 K.G., tegen 28 500 K.G. in 1916.

Pinang treft men ter Oostkust van Sumatra hier en daar in vrij belangrijke aanplantingen aan. De uitvoer uit dit gewest bedroeg 3 932 622 K.G. noten.

Andere overjarige gewassen en boschvoortbrengselen. Een eigenlijke cultuur van *sago* wordt — voor zoover de residentie Amboina betreft — alleen gedreven in het goed geadministreerde bedrijf der sagodoesoens in West-Ceram. De opbrengst beliep f 14 724, de behaalde winst f 7633. Ook de Westerafdeeling van Borneo is zeer rijk aan sagobosschen. De uitvoer uit dit gewest bedroeg 564 000 K.G., tegen 5½ millioen K.G. gedurende 1916. De Oostkust van Sumatra voerde gedurende 1917 4 843 620 K.G. sagomeel uit, tegen 7 005 317 K.G. in 1916. In Billiton werd de aanplant met ruim 14 800 sagoboomen uitgebreid.

De uitvoer van *rotan* bedroeg gedurende het verslagjaar uit Benkoelen 41 145 K.G., uit Sumatra's Westkust 89 430 K.G. en uit de Oostkust van Sumatra 2 887 000 K.G., tegen 2 800 000 K.G. in 1916.

Mangrovebast werd uit de Oostkust van Sumatra uitgevoerd tot eene hoeveelheid van ± 2662 ton.

De uitvoer van *gomcopal* uit de residentie Amboina beliep ongeveer 263 400 K.G.

Gomdamar werd in de afdeeling West-Ceram (res. Amboina) voor gouvernementsrekening verzameld. De verkregen hoeveelheid bedroeg 942 pikol, waarvoor aan de verzamelaars f 5 per pikol werd uitbetaald. Uit Benkoelen bedroeg de uitvoer 172 222 K.G., tegen 356 573 K.G. in 1916 en uit de Oostkust van Sumatra 179 312 K.G., tegen 293 000 K.G. in 1916.

2°. GOUVERNEMENTS CAOUTCHOUC ONDERNEMING TE LANGSAR (ATJEH).

Op het einde van 1917 bestond de beplante oppervlakte der onderneming uit:

Aanplant	1908	329 $^{60}/_{500}$	bouws;	aantal	boomen	62 030
,,	1909	138 $^{365}/_{500}$	,,	,,	,,	32 885
,,	1911	7 $^{155}/_{500}$	,,	,,	,,	2 028
,,	1913	6 $^{254}/_{500}$	,,	,,	,,	1 562
,,	1914	19 $^{406}/_{500}$	,,	,,	,,	4 755
,,	1915	11 $^{135}/_{500}$	,,	,,	,,	2 705
,,	1916	246	,,	,,	,,	27 653
Totaal		758 $^{375}/_{500}$	,,	,,	,,	133 618

Geoogst werd 117 304 K.G. rubber; verscheept 100 647 K.G.

De kostprijs (oogst- en bereidingskosten, vermeerderd met onderhoudskosten der machinerieën, 89 % der onderhoudskosten van den ouden aanplant en 70 % van de algemeene kosten) bedroeg f. o. b. Koeala Langsar, ongerekend de rente van het kapitaal en de afschrijving op bezittingen, f 1,— per K.G., tegen f 1,13 en f 1,45 per K.G. onderscheidenlijk in de jaren 1916 en 1915. Gemiddeld werden, over het geheele jaar berekend, per dag 92 116 boomen aangetapt, welk aantal ongeveer 89 % van den ouden aanplant en ± 70 % van den geheelen aanplant uitmaakt.

Op het einde van 1917 bedroeg het aantal contractanten 420. De gezondheidstoestand op de onderneming was gedurende het verslagjaar gunstig; het gemiddeld ziekteprocent bedroeg 1,1.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

a. Landbouwondernemingen op gronden door den lande in erfpacht of huur afgestaan.

Voor gegevens omtrent de opbrengst van deze ondernemingen zij verwezen naar bijlage DD, staat I.

b. Landbouwondernemingen, welke (in de onder rechtstreeksch bestuur staande streken) uitsluitend berusten op overeenkomsten met de bevolking.

De in de afdeeling Lingga der residentie Riouw en onderhoorigheden werkende sagofabriek bereidde uit ongeveer 6½ millioen K.G. van de bevolking opgekochte ruwe sago 4 513 484 K.G. gezuiverd product, bestemd voor uitvoer naar Singapore.

De ten deele op overeenkomsten met de bevolking berustende katoenzuiverinrichting van de Amsterdam—Soenda Compagnie te Maoemere (Flores) leverde ruim 9000 K.G. ontpitte kapas.

c. Landbouwondernemingen op gronden door den lande in eigendom afgestaan.

Het aantal vruchtdragende klapperboomen op de vier eigendomsperceelen in de residentie Benkoelen, met eene gezamenlijke uitgestrektheid van 91½ bouw, bedroeg op het einde van het verslagjaar 1970; van de opbrengst wordt voor een deel copra bereid en voor een ander deel klapperolie, die plaatselijk eene handelswaarde had van f 0,50 per L.

d. Landbouwondernemingen gevestigd op gronden bij overeenkomst verkregen van vorsten en hoofden van in het genot van zelfbestuur gelaten landschappen.

Omtrent de tabakscultuur in het gouvernement Oostkust van Sumatra kan worden medegedeeld, dat hoedanigheid en opbrengst bevredigend waren; voor de tabak uit den oogst 1916 werden buitengewoon hooge prijzen, van f 3,64 tot f 6,04 per K.G., gemaakt. De opbrengst van 91 ondernemingen, waaromtrent gegevens werden ontvangen, bedroeg 20 559 062 K.G. Gebrek aan scheepsruimte was oorzaak dat gedurende het verslagjaar slechts 4 379 347 K.G. tabak voor de Europeesche markt kon worden uitgevoerd, tegen 20 749 820 K.G. in 1916. Aan herbebossching door beplanting met djatihout van de verlaten tabaksvelden besteden de meeste tabaksmaatschappijen veel zorg. Op 35 in cultuur zijnde ondernemingen bedroeg de koffieoogst in dit gewest 2 841 575 K.G.; de uitvoer beliep slechts 550 195 K.G. De met rubber beplante oppervlakte bedroeg voor 171 ondernemingen 169 913 bouws, waarvan op 159 ondernemingen 99 463 bouws productief waren, tegen in 1916 135 485 bouws voor 172 ondernemingen, met 80 248 bouws productieven aanplant op 148 ondernemingen. De gedurende 1917 gewonnen rubber bedroeg 19 441 000 K.G., tegen 14 713 310 K.G. in 1916. De oogst van 1918 wordt op 26 000 000 K.G. begroot. Aan inlanders werd uitbetaald op 168 ondernemingen f 15 961 989, of gemiddeld f 95 000 per onderneming. Op 14 ondernemingen, waarvan 12 in de afdeeling Simeloengoen en de Karolanden en 2 in Asahan, wordt de theecultuur met goed gevolg gedreven. De opbrengst bedroeg in 1917 ruim 2 530 000 K.G., tegen 1 676 399 K.G. in 1916. De uitvoer beliep 1 791 437 K.G. (waarvan ruim 50 % naar Noord-Amerika), tegen 1 532 168 K.G. in 1916 (waarvan 1 401 031 K.G. naar Engeland).

Uit Atjeh en onderhoorigheden werden gegevens betreffende rubberaanplant ontvangen van 10 ondernemingen, met een aanplant van 5410 bouw; van 7 dezer ondernemingen bedroeg de opbrengst 958 406 K.G. Koffie werd in dit gewest geoogst van 2 ondernemingen, die 4 340 298 K.G. leverden. Aan inlanders werd door 21 ondernemingen f 732 312 uitbetaald.

Voor verdere uitvoerige opgaven wordt verwezen naar bijlage DD, staten II en III.

II. BOSCHWEZEN.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

De definitief ingerichte djati-bosschen, behoorende tot de boschcomplexen Moenoeng, Banjoeoerip, Dander en Banglean zijn afgescheiden van de boschdistricten Noord-Kediri, Zuid-Soerabaja, Zuid-Randoeblatoeng en Bodjonegoro en tot houtvesterijen samengevoegd (Ind. St. 1917 n°. 603 en 1918 nos. 87, 174 en 202).

a. Boschbeheer in engeren zin.

Uitgestrektheid en gesteldheid der bosschen. De oppervlakte van het djatiboschgebied bedroeg einde 1916 721 818 H.A., waarvan 531 908 H.A. behoorden tot de boschdistricten en 189 910 H.A. tot de houtvesterijen. Voor 1917 kunnen die cijfers voorloopig worden gesteld op onderscheidenlijk 727 000, 510 000 en 217 000 H.A. De gebiedsvermeerdering, ad ± 5 200 H.A., is in hoofdzaak slechts schijnbaar en een gevolg van het nauwkeuriger bekend worden van de uitgestrektheid der djatibosschen in de boschdistricten Krawang-Indramajoe en Oost-Toeban. De oppervlakte der in stand te houden wildhoutbosschen [1]) bedroeg einde 1916 1 624 800 H.A., terwijl voor 1917 het voorloopige cijfer op 1 270 000 H.A. kan worden aangenomen.

1) Nopens de in stand te houden wildhoutbosschen in de afdeelingen Panaroekan (res. Besoeki), Probolinggo en Kraksaän (res Pasoeroean) en Krawang (res. Batavia) zie men Gouv. Btn. 10 Oct. 1917 n°. 24 (Jav. Ct. n°. 86), 8 Febr. 1918 n°. 29 (Jav. Ct. n°. 13) en 1 Juli 1918 n°. 66 (Jav. Ct. n°. 55).

De uitgestrektheid der niet in stand te houden wildhoutbosschen bedroeg op einde 1917 naar zeer ruwe schatting 911 000 H.A.

De weersgesteldheid van 1917, die wederom gekenmerkt was door een korten oostmoeson en overvloedigen regenval, had niettemin in het algemeen een gunstigen invloed op den groei der bosschen en verjongingen. De sprinkhanenplaag trad in 1917 slechts sporadisch op.

Grensregeling en afbakening der bosschen. De afbakening der djatibosschen kwam gereed. Voor de afbakening der in stand te houden wildhoutbosschen werden in 1917 ± 12 000 grensteekens geplaatst, waarvan ongeveer 600 van beton. Op het einde van dat jaar waren ± 720 000 H.A. van deze bosschen afgebakend, tegen ± 662 000 H.A. in 1916.

Verschillende andere werkzaamheden met de voorloopige inrichting der djatibosschen in verband staande. Met de opstelling en de herziening der voorloopige bedrijfsplannen werd, voor zoover zulks met het beschikbare personeel mogelijk was, voortgegaan. Voltooid werd in 1917 de bouw van 2 houtvesterswoningen, 5 hoofdopzieners- en opzienerswoningen, 2 boschkeeten, 61 boschpolitie-woningen, 6 woningen voor inlandsche schrijvers en 14 andere woningen.

Djati-verjonging. Gedurende 1916 bedroeg de oppervlakte der nieuwe djati-verjongingen 6754 H.A., daarbij inbegrepen de binnen het boschgebied aangelegde wildhout-verjongingen, terwijl bovendien nog 444 H.A. djati-vóórverjongingen werden tot stand gebracht. De voorloopige cijfers voor 1917 zijn als volgt: djati-verjongingen 6996 H.A., wildhout-verjongingen binnen het djati-boschgebied 126 H.A. en djati-vóórverjongingen 603 H.A., waarvan onderscheidenlijk 4434, 54 en 603 in de boschdistricten en 2562, 72 en 0 in de houtvesterijen.

De kosten voor aanleg en onderhoud van nieuwe en oude verjongingen binnen het djati-boschgebied bedroegen in 1916 f 507 368 (kosten voor brandbescherming inbegrepen) en kunnen voor 1917 voorloopig op ± f 495 000 worden gesteld.

Op het einde van 1917 was de uitgestrektheid der verjongingen binnen het djati-boschgebied (de daarbinnen aangelegde wildhout-verjongingen dus inbegrepen) als volgt verdeeld:

Verjongingen van vóór 1865	21 092	H.A.
,, ,, 1865—1880	23 164	,,
,, ,, 1881—1900	53 664	,,
,, ,, 1901—1910	63 297	,,
,, ,, 1911—1917	48 281	,, [1]
Totaal	209 498	H.A.

of 29 % van het geheele djati-boschgebied. Het verschil van deze opgaven met die in K. V. 1917, kol. 196, vindt zijn oorzaak òf in noodzakelijk gebleken afschrijvingen van mislukte verjongingen, òf in bij opmeting voor de nieuwe inrichting van houtvesterijen aan het licht gekomen onjuistheden in de geraamde oppervlakte van verschillende verjongingen.

Ongeveer 94 % der verjongingen van 1917 werd aangelegd met tusschenplanting van meerjarige bodemverbeterende en andere gewassen en wel ± 54 % uitsluitend met kemlandingan en/of marmojo (doch hoofdzakelijk kemlandingan) en ± 40 % met wildhout in vereeniging met kemlandingan en/of marmojo, dan wel met wildhout alleen.

Wildhoutverjonging. In 1916 werden in het gebied der in stand te houden wildhoutbosschen 486 H.A. wildhout-verjongingen aangelegd, welke uitgestrektheid voor 1917 op ongeveer 1100 H.A. is te stellen. De nieuwe verjongingen werden hoofdzakelijk aangelegd in de boschdistricten West-, Midden- en Oost-Preanger, West-Cheribon-Soemedang, Oost-Cheribon-Tegal, Zuid-Kediri, Pasoeroean en Kedoe-Djokjakarta.

De uitgaven, zoowel voor aanleg als voor onderhoud, waren in 1916 f 52 568 (kosten voor brandbescherming inbegrepen) en kunnen voor 1917 voorloopig op ± f 57 000 worden gesteld.

De proeven met den aanplant van houtsoorten voor bepaalde industriedoeleinden — zie K. V. 1917, kol. 197 — werden voortgezet.

[1] Uitgezonderd de nog niet definitief aangelegde vóórverjongingen.

Caoutchoucbedrijf. Het aantal ondernemingen (12) bleef onveranderd. Door bijplanting van 490 H.A. hevea brasiliensis, afschrijving van 134 H.A. ficus elastica-aanplantingen en eene herziening van de oppervlakte van 32 H.A. door nieuwe opneming werd de beplante oppervlakte van het bedrijf gebracht op 8328 H.A., waarvan 7340 H.A. hevea brasiliensis en 988 H.A. ficus elastica. Van de hevea-aanplanten was 342 H.A. met klapper en 59 H.A. met koffie tusschengeplant.

De opbrengst aan rubber bedroeg 536 217 K.G., waarvan 461 959 K.G. hevea en 74 258 K.G. ficus, terwijl verder 81 704 K.G. citronella- en lemongras-olie werd verkregen uit het tegen de grondafspoeling in enkele tuinen tusschengeplante sereh- en lemon-gras.

Te Batavia werd verkocht 322 658 K.G. caoutchouc, terwijl naar New-York 164 170 K.G. werd verscheept. Op het einde van 1917 was er in Amerika en Nederland nog 157 415 K.G. in consignatie. De geheele verkoop beliep 525 311 K.G. tot eene waarde van ± f 1 764 000, of f 3,35^{7} netto per K.G., tegen f 3,25^{2} in 1916. Van de citronella- en lemongras-olie werd 78 373 K.G. verkocht met een opbrengst van ± f 181 000, of f 2,31^{4} per K.G., tegen f 2,61^{6} in 1916. Alle andere ontvangsten bedroegen ± f 43 000, zoodat de baten van het bedrijf ± f 1 988 000 waren, tegen f 752 578 in 1916. De voorraad rubber bedroeg op het einde van 1917 275 812 K.G., waarvan 118 397 K.G. op Java en 157 415 K.G. in consignatie, eene waarde vertegenwoordigende van ± f 500 000.

De uitgaven van het bedrijf, de directiekosten en de verrekende waarde van door andere bedrijven en departementen aan de ondernemingen geleverde materialen en bewezen diensten inbegrepen, bedroegen ± f 2 076 000, waarvan ± f 1 303 000 kapitaaluitgaven en ± f 773 000 bedrijfskosten.

De in 1916 begonnen proeven met de cultuur en de exploitatie van chenopodium anthelminticum var. ambrosoides (het gewas, dat het geneesmiddel levert tegen de mijnwormziekte) werden met goed gevolg bekroond, doordat het gelukte dit gewas in het groot te planten en daaruit eene olie te bereiden, die voor de handels-olie in geen enkel opzicht behoeft onder te doen.

De oppervlakte van de caoutchouc-culturen, die niet bestemd zijn voor een duurzaam bedrijf bedroeg op het einde van 1917 2139 H.A., of 203 H.A. minder dan in 1916 (tengevolge van de afschrijving van enkele minderwaardige aanplanten). De opbrengst bedroeg 14 514 K.G., waarvan 11 303 K.G. naar New-York werden verzonden. De verkoop beliep 15 001 K.G., met een netto-opbrengst van ± f 49 000, of f 3,26^{8} per K.G., tegen f 2,97^{7} in 1916. Na eene afschrijving van 103 K.G., waren er op het einde van het jaar nog 16 631 K.G. in voorraad en consignatie, eene waarde vertegenwoordigende van ruim f 30 000. De uitgaven bedroegen ± f 13 000, zoodat de inkomsten de uitgaven met ± f 36 000 hebben overtroffen.

Kap der djatibosschen. In 1916 was de houtval (djatihout) van den geregelden aankap 182 442 M^{3}. en 1 173 556 stapelmeter. Voor 1917 kunnen deze cijfers worden gesteld op ± 258 000 M^{3}. en ± 1 530 000 stapelmeter. Zij zijn als volgt verdeeld over de verschillende soorten van aankap: in eigen beheer ± 184 000 M^{3}. en ± 1 043 000 stapelmeter, tegen 109 106 M^{3}. en 670 424 stapelmeter in 1916; door tusschenkomst van aannemers 74 000 M^{3}. en 487 000 stapelmeter, tegen 73 336 M^{3}. en 503 132 stapelmeter in 1916. Van het in eigen beheer gekapte djatihout was onderscheidenlijk uit de boschdistricten en houtvesterijen afkomstig: in 1916 36 840 M^{3}. en 308 445 stapelmeter en 72 266 M^{3}. en 361 979 stapelmeter; in 1917 ± 53 000 M^{3}. en ± 454 000 stapelmeter en ± 131 000 M^{3}. en ± 589 000 stapelmeter. In 1917 werd derhalve 76 000 M^{3}. en 356 000 stapelmeter meer verkregen dan in 1916, welke vermeerdering is toe te schrijven aan den grooteren afzet tengevolge van den gunstigen stand der houtmarkt gedurende het verslagjaar.

Per H.A. djatibosch was in 1917 de opbrengst aan timmer-

hout 0,35 M³. en aan brandhout 2,10 stapelmeter en wel 0,24 M³. en 1,81 stapelmeter in de boschdistricten en 0,62 M³. en 2,79 stapelmeter in de houtvesterijen.

In 1917 liepen 16 perceelen af; 13 nieuwe aankappen kwamen in werking, waarvan 11 djati-boschperceelen en 2 wildhoutboschperceelen. In 't geheel werkten in 1917 63 djati-boschperceelen, en wel 50 pachtschatperceelen en 13 retributieperceelen, die aan pacht ± f 1 800 000 en aan retributie ± f 460 000 opbrachten, tegen f 1 590 190 en f 488 482 in 1916, zoomede 2 wildhoutboschperceelen, waarvan echter nog geen inkomsten verkregen werden.

Op het einde van 1917 was ± 914 K.M. railbaan voor houtafvoer aanwezig, tegen ongeveer 856 K.M. op einde 1916. Nieuwe aanleg (d. w. z. meer aangelegd dan opgebroken) vond voornamelijk plaats in de boschdistricten Padangan, Ngawi-Oost-Soerakarta, Madioen en Noord-Kediri en in de houtvesterijen Margasari, West-Soelang, Oost-Soelang, Bandjaran, Bloengoen, Nanas, Tanggoeng, Pajaman, Ledok, Ngliron, Goendih, Doplang, Koendoeran, Bekoetoek, Ngawen en Panoenggalan.

Kap der wildhoutbosschen. De opbrengst aan wildhout uit geregelden aankap was in 1916 10 347 M³. en 54 386 stapelmeter; voor 1917 zijn de voorloopige cijfers hiervoor onderscheidenlijk ± 8 700 M³. en 69 000 stapelmeter. Bovendien werd nog eene hoeveelheid wildhout verkregen uit ongeregelde aankappen.

De verdere daling van den timmerhoutval vindt haar oorzaak in de omstandigheid, dat de aankap in het boschdistrict Zuid-Kediri, die in 1916 slechts 1/3 van dien in 1915 bedroeg, in het verslagjaar slechts 24 M³. beliep. De boschdistricten West-Preanger, Midden-Preanger en Besoeki, die in 1916 onderscheidenlijk 2 188 M³., 3 419 M³. en 2 159 M³. kapten, brachten in 1917 (in dezelfde volgorde) ± 2 300 M³., ± 3 200 M³. en 2 900 M³. timmerhout op. Het zijn deze drie beheerseenheden, die in hoofdzaak voldoen aan de op Java bestaande behoefte aan wildhout-timmerhout, in zoover die behoefte niet gedekt wordt door aanvoer uit de buitenbezittingen en aankap op erfpachtsperceelen.

Dunning der bosschen. De uitgestrektheid der djati-verjongingen bedroeg einde 1917 ± 209 000 H.A., waarvan ± 16 000 H.A. in dat jaar werden gedund, tegen 13 906 H.A. in 1916. De inkomsten uit den verkoop van dunningshout bedroegen, volgens voorloopige opgaven, f 263 000 en de uitgaven voor dunningswerkzaamheden f 139 000, zoodat eene zuivere opbrengst werd verkregen van f 124 000, of f 7,75 per H.A. Voor 1916 waren deze cijfers, volgens verbeterde opgaven, onderscheidenlijk f 297 372, f 118 860, f 178 512 en f 12,83.

Verkoop en vervreemding van hout. De prijsstijging van het djatihout zette zich in 1917 nog verder voort, zoowel voor het timmerhout als voor het brandhout. De markt was gedurende het geheele jaar bijzonder vast. Het, in vergelijking met 1916 meer gekapte hout werd dan ook grif van de hand gezet; op de openbare verkoopingen werd slechts weinig hout opgehouden. De houtrestanten handhaafden zich op een normaal peil. Tengevolge van de aanhoudende vraag naar hout, was men genoodzaakt de limietprijzen, met ingang van 1 Juli 1917, aanmerkelijk te verhoogen. De limietprijzen voor het djatidolkenhout, dat zich evenals in 1916 in de grootste vraag mocht verheugen, werden met 50 %, die voor het djatibalkenhout met 25 % verhoogd, terwijl de limieten voor zwalpen (het export-hout bij uitnemendheid) onveranderd werden gelaten.

De opbrengst van het op Java en Madoera door aankap in eigen beheer verkregen djati- en wildhout (dus zonder dunningshout en andere boschvoortbrengselen) bedroeg in 1916 voor het op openbare verkoopingen verkochte hout f 4 119 176 en voor het ondershands verkochte hout f 1 075 175. De opbrengsten kunnen voor 1917 voorloopig aangenomen worden op onderscheidenlijk f 5 973 000 en f 1 464 000.

In den vorm van stapelplaatsleveringen werd in 1917 eene hoeveelheid van ± 25 500 M³. van de hand gezet, ten bedrage van ± f 1 510 000. De inschrijvingen op deze leveringen waren alleszins bevredigend; gemiddeld werd met 93 % boven de limietprijzen ingeschreven. De leveringen hadden een normaal verloop. Op de openbare verkoopingen werden 83 groote kavelingen (van 200—600 M³. elk) aangeboden met een gezamenlijken inhoud van 25 490 M³. Daarvan werden er 6, metende 1626 M³., opgehouden, zoodat er in dat jaar 77, met een inhoud van 23 864 M³., verkocht werden. De opgehouden kavelingen werden grootendeels in den vorm van middensoort en kleine kavelingen van de hand gezet. De opbrengst van de in het eerste semester 1917 verkochte groote kavelingen bedroeg ± 99 % boven de limiet, die der in het tweede halfjaar verkochte ± 21 % boven de sedert verhoogde limiet.

De gunstige resultaten, die in het verslagjaar zoowel met de aanbesteding van stapelplaatsleveringen als met de aanbieding van groote kavelingen werden behaald, leidden er toe ook in 1918 met deze wijze van verkoop voort te gaan. Reeds kan worden gemeld, dat de inschrijvingen op stapelplaatsleveringen in 1918 een gunstig verloop hadden.

Tengevolge van het aanhouden van den algemeenen brandstoffennood bleven de prijzen van het djatibrandhout stijgende. Groote hoeveelheden djatibrandhout werden in 1917 aan spoor- en tramwegen geleverd. Bovendien werden in dat jaar aan dien dienst ± 247 000 stuks djatihouten dwarsliggers verstrekt.

De uitvoer van djatitimmerhout, die in 1916 15 140 M³. bedroeg, beliep in 1917 slechts 386 M³.; deze stond in het verslagjaar dus vrijwel stil.

Door verkoop, verstrekking of kosteloozen afstand kwam in 1917 31 000 M³. en 75 000 stapelmeter djati-, wild- en dunningshout aan de bevolking ten goede, tot eene gezamenlijke waarde van ongeveer f 617 000.

b. Definitieve inrichting.

Op 31 December van het verslagjaar bestond de sterkte van het personeel der inrichting uit: 1 waarnemend inspecteur, hoofd der inrichting, 10 houtvesters, 6 adspirant-houtvesters, 2 ambtenaren ter beschikking, 7 opzieners, 6 leerling-opzieners, 7 chef-opnemers, 3 opnemers, 2 onder-opnemers, 26 mantri's-opnemer, 58 teekenaars, 9 schrijvers, 5 hulpschrijvers en 17 mandoers.

Opneming en kaarteering. Gedurende het verslagjaar werden 8893 K.M. meetlijnen gemeten, waarvan 5038 K.M. aanvullende metingen. Volledig opgemeten en gekaarteerd werd eene uitgestrektheid van 12 050 H.A., zoodat einde 1917 van het geheele djatiboschgebied 660 834 H.A., of ruim 90 % gemeten was. Volledige kaarten op de schalen van 1 : 10 000 en 1 : 25 000 bestaan van 634 292 H.A.

Bedrijfsplannen. De definitieve inrichting kwam in het verslagjaar gereed in de complexen Banjoe oerip, Banglean, Moenoeng en Dander (zie hiervóór). Van begin 1918 af zullen mitsdien — met inbegrip van de hier reeds in K. V. 1917, kol. 195, genoemde, in 1917 gereed gekomen complexen — 46 houtvesterijen in werking zijn, ter gezamenlijke uitgestrektheid van 234 580 H.A., of 32 % van het djatiboschgebied.

De 10-jaarlijksche herzieningen van de bedrijfsplannen der houtvesterijen Oost-Soelang en Telawa werden voltooid; van 8 houtvesterijen was de herziening nog in behandeling. Voorts waren onderhanden ter nieuwe inrichting 16 boschcomplexen in de residentiën Semarang, Rembang, Madioen en Kediri. Van het 16 000 H.A. groote wildhoutboschcomplex Goenoeng Gedeh werd een bedrijfsplan opgemaakt. De onderhanden zijnde grensregeling der in stand te houden wildhoutbosschen op het Moeria-gebergte werd voortgezet en, voor zoover de buitengrenzen betreft, nagenoeg voltooid.

c. Proefstation voor het boschwezen.

Gedurende het verslagjaar waren, hetzij voor het geheele jaar, hetzij voor enkele maanden, aan het proefstation verbonden aan technisch personeel: 1 chef, 6 houtvesters, 1 technoloog en 4 adspirant-houtvesters; aan hulppersoneel: 2 opzieners en 2 leerling-opzieners, en aan kantoorpersoneel: 1 commies, 1 schrijver, 1 teekenaar-fotograaf en 1 oppasser.

Het onderzoek bleef zich in het algemeen bepalen tot de in K. V. 1917, kol. 200, omschreven onderwerpen; in het werkplan werd de wetenschappelijke verkenning van de bosschen in de buitenbezittingen opgenomen.

Meermalen werd de hulp van het proefstation ingeroepen tot verkrijging van betrouwbare gegevens omtrent de eigenschappen van door den handel aangeboden houtsoorten, terwijl ook voor de beoordeeling van bepaalde partijen hout dikwerf voorlichting gevraagd werd. Voorts werden aan het publiek inlichtingen verstrekt omtrent houtsoorten, die als grondstof voor vroeger ingevoerde fabricaten kunnen worden gebruikt.

De onderzoekingen op verjongings-gebied konden in 1917 krachtig aangevat worden; op het einde van het verslagjaar bedroeg het aantal verjongingsproefperken, dat over een groot aantal boschdistricten en houtvesterijen verspreid is en regelmatig door het personeel van het proefstation wordt nagegaan, 319. De resultaten van de verjongingsproeven kunnen echter voor het overgroot gedeelte eerst na een reeks van waarnemingsjaren vastgesteld worden.

Aan de in de bosschen optredende ziekten en insectenplagen (meer in het bijzonder het optreden van den ingeringer en den grooten djatiboorder) kon regelmatig aandacht geschonken worden.

De werkzaamheden in verband met het wildhoutbedrijf bepaalden zich tot een gedetailleerd terreinonderzoek wat aangaat de verjongingen van looistofleverende gewassen en de bestudeering van de op het looistofvraagstuk betrekking hebbende literatuur.

Het proefstation verkreeg medewerking en voorlichting van verschillende andere Buitenzorgsche instellingen, met name het geologisch laboratorium, waar een tijdelijke kracht voor het onderzoek van boschgronden werkzaam bleef, het agricultuur-chemisch laboratorium, dat een aantal looistofonderzoekingen ten dienste van het proefstation verrichtte, het instituut voor plantenziekten en cultures, het herbarium en museum voor systematische botanie en het museum voor economische botanie.

De betrekkingen met verschillende buitenlandsche instellingen op boschwetenschappelijk gebied konden, met het oog op de onvoldoende postverbindingen, niet of slechts gebrekkig onderhouden worden.

De uitgaven voor het proefstation bedroegen in 1917 ± f 88 500, waarvan ± f 64 200 voor personeele en ± f 20 800 voor zakelijke uitgaven, terwijl nog f 3 500 aan de voltooiing van de in 1916 opgerichte opzienerswoningen werd besteed.

d. Personeel.

Op het einde van 1917 waren in dienst 1 hoofdinspecteur, chef van den dienst, 7 inspecteurs, van wie 1 voor de buitenbezittingen, 1 hoofd van de inrichting (waarnemend) en 5 voor het toezicht op het beheer (van wie 2 waarnemend), 1 directeur van het caoutchoucbedrijf, 1 hoofd van het proefstation, 81 houtvesters (van wie 3 op het hoofdkantoor, 48 bij het beheer op Java en Madoera, 10 bij de inrichtingsbrigade, 8 in de buitenbezittingen, 6 bij het proefstation, 3 bij het caoutchoucbedrijf en 3 belast met speciale onderzoekingen), 13 adspirant-houtvesters, 2 candidaat-houtvesters, 4 adjunct-houtvesters der 1ste klasse, 43 hoofdopzieners, 211 opzieners, 66 leerling-opzieners, 7 chef-opnemers, 3 opnemers, 2 onderopnemers, 26 mantri's-opnemer, 462 mantri's-politie en 726 boschwachters. Met buitenlandsch verlof waren 1 inspecteur, 5 houtvesters, 3 adjunct-houtvesters der 1ste klasse en 1 opziener. Voorts waren gedurende 1917 nog 3 Duitsche vakkundigen werkzaam.

e. Baten en lasten.

In 1916 bedroegen de zuivere inkomsten van het boschwezen f 2 300 199. Voor den dienst op Java en Madoera was het voordeelig overschot f 2 990,449, terwijl de nadeelige verschillen voor den dienst in de buitenbezittingen, het caoutchoucbedrijf en het proefstation onderscheidenlijk f 14 550, f 597 696 en f 78 004 bedroegen. Voor 1917 kunnen deze cijfers voorloopig worden gesteld op + f 5 728 800, + f 5 847 000, + f 57 000, — f 88 000 [1]) en — f 88 000. Het saldo van den dienst op Java en Madoera is derhalve toegenomen met f 2 857 000, wat eensdeels te danken is aan opvoering van den aankap, anderdeels aan de hooge houtprijzen, die sedert begin 1916 werden besteed en die zich gedurende het verslagjaar door toenemende vraag handhaafden.

1) Bij de berekening van het nadeelig verschil van het caoutchoucbedrijf, ± f 500 000 minder bedragende dan dat over 1916, is niet van eene commercieele basis uitgegaan en zijn alle kapitaalsuitgaven als uitgaven in eens beschouwd.

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

Het hooger technisch personeel voor de buitenbezittingen bestond uit: 1 inspecteur, 8 houtvesters (van wie 1 toegevoegd aan den inspecteur voor kantoor- en andere werkzaamheden), 1 adjunct-houtvester der 1ste klasse en een brigade-chef der boschopneming.

Voortgegaan werd in de verschillende dienstkringen met het algemeen onderzoek naar de uitgestrektheid en gesteldheid der bosschen ter vaststelling van hunne hydrologische waarde ten opzichte van de aangrenzende streken, alsmede van hunne beteekenis voor de plaatselijke en algemeene houtvoorziening. Het onderzoek werd gesplitst in drie onderdeelen, te weten, dat der boschopneming (opmeting en kaarteering), dat van het wetenschappelijk onderzoek en dat van het meer technische onderzoek, welke onderdeelen onderscheidenlijk kwamen te staan onder leiding van den brigade-chef voor de boschopneming, den directeur van het proefstation voor het boschwezen en den inspecteur voor de buitenbezittingen. Evenals in vorige jaren moest het algemeene onderzoek nu en dan bijkans uitsluitend gericht worden op plaatselijke opnemingen ten behoeve van aanvragen voor exploitatie van bosschen en boschterreinen of ter regeling van bestaande ontginningen. Voorzieningen tot bescherming van 's lands bosschen in de Lampongsche districten zijn getroffen bij Ord. van 9 Febr. 1918 (Ind. St. n°. 74). De ten opzichte van Palembang en Billiton in het belang van de boschexploitatie ontvangen verordeningen werkten gunstig. Ook in het verslagjaar kon geen merkbaren invloed van den oorlogstoestand worden waargenomen op de indiening van aanvragen voor landbouw- of boschontginningen. Op de winning van boschvoortbrengselen bleef de oorlogsdruk echter goed voelbaar.

De in Bijbl. Ind. St. n°. 6075 opgenomen regelingen met betrekking tot de uitgifte van concessiën tot boschontginning in de gewesten der buitenbezittingen zijn bij Gouv. Bt. 10 Jan. 1918 n°. 34 (Bijbl. Ind. St. n°. 8903) van toepassing verklaard voor de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea der residentie Amboina.

Nopens de in stand te houden wildhoutbosschen in de afdeelingen L Koto en Tanahdatar (res. Sumatra's Westkust) zie men Gouv. Bt. 11 Maart 1918 n°. 42 (Jav. Ct. n°. 23).

III. BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST EN VEETEELT.

A. BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST.

Bepalingen tot uitvoering van eenige artikelen van het reglement voor den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1916 n°. 692) en toelichtingen op dat reglement zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8877.

Bij Gouv. Bt. 15 Juli 1917 n°. 7 (Ind. St. n°. 386) is een nieuwe staat der bezoldigingen van het personeel bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in Nederlandsch-Indië vastgesteld.

Voor eene nadere regeling van de standplaatsen en ambtskringen van de Europeesche gouvernementsveeartsen zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8831, juncto nos. 8980 en 8981.

Bij Gouv. Bt. 15 Dec. 1917 n°. 32 (Ind. St. n°. 731) is bepaald dat art. 11 van de hondsdolheidordonnantie voor de overige gewesten van Java dan Soerabaja in werking treedt op 1 April 1918.

Bij Ord. van 10 Juli 1917 (Ind. St. n°. 352) zijn voorschriften vastgesteld tot regeling van het toezicht op den overgang van den eigendom en het beheer van paarden, buffels en runderen in het rechtstreeks bestuurd gebied van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden met uitzondering van de hoofdplaats Makasser.

Met intrekking van de bestaande bepalingen op het vervoer van vee, is deze aangelegenheid bij Ord. van 20 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 736) opnieuw geregeld voor de residentie Batavia, de afdeelingen Kraksaän, Loemadjang en Probolinggo der residentie Pasoeroean en de gewesten Soerakarta, Atjeh en onderhoorigheden en Celebes en onderhoorigheden.

De gezondheidstoestand van den veestapel was over het algemeen gunstig. In de onderafdeeling Padanglawas der residentie Tapanoeli, in de residentie Madoera, de zuidelijke streken van Bali en Lombok en in enkele gedeelten van de residentie Timor en onderhoorigheden had het vee gedurende de laatste maanden van den oostmoeson te lijden van voedselschaarschte, terwijl in Palembang en Benkoelen door tijgers nog al schade werd toegebracht aan den veestapel. Miltvuur heerschte voornamelijk in de onderafdeelingen Soembawa (waar 579 buffels, 44 paarden en enkele runderen aan deze ziekte stierven) en Bima (waar 36 buffels en 2 paarden aan miltvuur bezweken), terwijl nog enkele gevallen voorkwamen in West-Java en Palembang, zoomede te Koeta Radja. In Madioen, op Soembawa en op Celebes stierven eenige honderden buffels aan septichaemia epizoötica, terwijl zich in West-Java, Palembang, Benkoelen, Djambi en Waingapoe (Soemba) eenige op zich zelf staande gevallen voordeden. Aphtae epizoötica (mond- en klauwzeer) werd in Bondowoso waargenomen bij 13 705 dieren, voornamelijk runderen, d.i. ongeveer 3½ % van den geheelen veestapel in de residentie Besoeki. Verder werden in Oost- en West-Java eenige honderden en ter Oostkust van Sumatra een 1000-tal dieren door die ziekte aangetast, terwijl enkele gevallen zich voordeden in Benkoelen, de Lampongsche districten en Raba (Soembawa). Hoewel weinig sterfgevallen voorkwamen, veroorzaakte de ziekte veel last in het vervoerwezen en bracht zeer veel nadeel toe aan de melkerijen. Malleus (kwade droes) bij paarden kwam op bijna geheel Java voor, voornamelijk ter hoofdplaats Soerabaja (300 gevallen), in Batavia (100 gevallen) en in de Preanger-Regentschappen (80 gevallen). Op Soembawa verminderde de veestapel met ruim 400 paarden, welke deels na clinisch onderzoek en malleinatie werden afgemaakt, deels aan malleus stierven. Op Sumatra en op Celebes kwamen slechts enkele op zich zelf staande gevallen voor. Saccharomycose (pseudo-kwade droes) bij paarden deed zich hier en daar voor in de ambtskringen Soerabaja, Weltevreden, Cheribon, Pekalongan en Celebes, zoomede op Sumatra. Scabies (schurft) werd zeer verspreid in de meeste ambtskringen waargenomen bij buffels en geiten, in sommige streken ook bij paarden. De in Indië zeer moeilijk te bestrijden surra werd aangetroffen bij buffels, runderen en paarden; van de eerste twee diersoorten stierven ongeveer 75 % en van de paarden 100 % der aangetaste dieren. In de residentie Rembang bezweken 8116 beesten (7065 buffels, 1026 runderen en 25 paarden) aan die ziekte, tegen 10 698 in 1916, en in de ambtskringen Soembawa en Raba (Timor en onderhoorigheden) onderscheidenlijk 159 en 132 buffels. Piroplasmose heerschte vooral ter hoofdplaats Soerabaja onder de melkrunderen van Hollandsch, Australisch en gekruist ras, waar van de ongeveer 800 melkrunderen er 83, na clinisch onderzoek en tuberculinatie, werden afgemaakt of stierven, tegen 118 in 1916. Ter voorkoming van verspreiding van deze ziekte is te dier plaatse speciaal personeel aangesteld en de stalverbetering krachtig ter hand genomen. Enkele gevallen van rabies (hondsdolheid) deden zich voor op Java (o. a. te Weltevreden en Buitenzorg), op Celebes, in Menado, ter Sumatra's Westkust en in de Bataklanden. Lymphangitis infectiosa vertoonde zich bij 30 runderen ter Oostkust van Sumatra, zoomede hier en daar in Palembang en Benkoelen. Varkenspest en borstziekte kwamen in ernstige mate voor te Bagan Si Api Api en Selatpandjang (Oostkust van Sumatra), waar 1459 varkens aan die ziekten stierven; in de Minahasa deden zich enkele gevallen voor. Boutvuur werd geconstateerd in Madioen, Soerakarta en Djokjakarta, in het laatste gewest bij 238 runderen en buffels. Entingen werden met afwisselend succes verricht.

B. VEETEELT.

De voornaamste streken voor de paardenfokkerij zijn de gewesten Preanger-Regentschappen, Sumatra's Westkust, Celebes en onderhoorigheden en Timor en onderhoorigheden, zoomede de Bataklanden en de Karolanden. Aldaar zijn van landswege Sandelhout- en Batak-dekhengsten geplaatst. Daar groot gebrek bestaat aan goede Sandelhout-hengsten waren de uitkomsten minder bevredigend; door ze te vervangen door Australische pony's zal getracht worden verbetering aan te brengen. In de Karolanden, waar gedeeltelijk in reinteelt met Bataksch, gedeeltelijk met Sandelhout-ras wordt gefokt, wordt de aankoop en het onderhoud van de dekhengsten door de zelfbesturen bekostigd; de liefhebberij voor paardenfokken neemt er toe. Op Soemba leverde de fokkerij met enkele Arabische en gekruist Arabisch-Sandelhout-hengsten geen gunstige resultaten op, zoodat uitsluitend reinteelt met Sandelhout-paarden de aangewezen weg is. Op de eilanden Soembawa, Sawoe, Roti en Timor wordt in hoofdzaak reinteelt met het inheemsche paard gehouden. Het verbod van uitvoer van merries van de genoemde eilanden is van veel nut. Castratie van paarden werd over 't algemeen weinig verricht. Tegen het einde van het jaar zijn gelden toegestaan voor het nemen van nadere proeven met castratie van paarden in de residentie Preanger-Regentschappen. Bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1917 n°. 9 is de resident van Bali en Lombok gemachtigd om te beschikken over f 2000 ten behoeve van eene in 1917 in de afdeeling Lombok te houden paardententoonstelling met paardenrennen.

De rundveefokkerij wordt voornamelijk gedreven op Madoera, in Bali en Lombok, Kedoe, Banjoemas, Rembang, Pasoeroean, Besoeki, Semarang, Pekalongan, Madioen, Sumatra's Westkust, Palembang, de Karolanden en Benkoelen. Zeer gunstige resultaten werden verkregen op Madoera en

Bali en Lombok door reinteelt, terwijl in Zuid-Kedoe het fokken met van landswege ingevoerde en op afbetaling aan de bevolking verstrekte Britsch-Indische Ongole-stieren en koeien gunstige uitkomsten gaf. Ook in Rembang had het fokken met Ongole-vee veel succes, terwijl het in de overige streken slechts matig was. Wegens gebrek aan voldoende stieren kan de fokkerij met Ongole-vee nog niet met kracht worden voortgezet. Groote invoer van fokvee uit Britsch-Indië is nog gedurende tal van jaren noodzakelijk. Eene zeer goede aanvulling van stieren zal langzamerhand de veestapel van de bevolking op Soemba leveren; konden in 1916 van daar ongeveer 100 stieren aan andere streken in Indië afgeleverd worden, voor 1917 wordt het dubbele aantal verwacht. Op Java werden een groot aantal minderwaardige stieren gecastreerd. Omtrent de verstrekking van runderen aan de inlandsche bevolking tot bevordering van den veestapel zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8850.

Ofschoon in verscheidene streken van groot belang, wordt aan de buffelfokkerij nog weinig aandacht geschonken. Verbetering is moeielijk aan te brengen, omdat de bevolking er zich over het algemeen weinig aan gelegen laat liggen.

Op Bali en Lombok, in Menado en op Nias is vooral de varkensfokkerij van groot belang. Geiten worden vrij veel gehouden, doch de hoedanigheid is slecht, behalve hier en daar in Pekalongan en Cheribon. Ter verbetering van de varkens- en geitenteelt zijn maatregelen getroffen. De schapenfokkerij is van weinig beteekenis. Bij Gouv. Bt. 15 Nov. 1917 n°. 43 is machtiging verleend om te beschikken over fondsen voor de oprichting van eene proeffokkerij voor klein vee te Pengalengan (afd. Bandoeng, res. Preanger-Regentschappen).

Voor aanmoediging van de veeteelt in de residentie Madoera gedurende 1918 is een bedrag van f 93 000 beschikbaar gesteld (Gouv. Bt. 2 Juli 1918 n°. 24).

IV. VISSCHERIJEN.

De zoetwatervischteelt is van beteekenis in de gewesten Preanger-Regentschappen, Sumatra's Westkust en Tapanoeli, terwijl die teelt zich in sommige afdeelingen van Oost-Java op alleszins bevredigende wijze uitbreidt, dank zij het door de Regeering verstrekte vischbroed. De bandengteelt in aan de kust gelegen vijvers is van belang in de residentiën Soerabaja, Semarang en Pasoeroean; in sommige streken is de opbrengst dezer vijvers sedert jaren meer en meer achteruitgegaan, deels als een gevolg van het geleidelijk ondieper worden van de toevoerleidingen, deels als een gevolg van watervloeden, waardoor honderden bouws vischvijvers vernield werden en veel vischbroed weggespoeld werd. In overleg met den dienst der irrigatie en met het betrokken plaatselijk bestuur worden verbeteringen in den bevloeiingstoestand van de betrokken vischvijvercomplexen ontworpen. Voorbereidingen werden getroffen tot eene meer loonende exploitatie van de in de afdeelingen Lamongan en Grisee gelegen wadoeks, door deze binnenwateren aan de vischteelt dienstbaar te maken.

De vischvangst in het merengebied van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo vormt voor een groot deel van de bevolking een belangrijk middel van bestaan; in het verslagjaar werd uit dit gewest eene hoeveelheid van ruim twee millioen K.G. visch uitgevoerd. Besloten werd tot de verkrijgbaarstelling van los zout tegen zeer verminderden prijs aan de visschersbevolking van het merengebied in Koetei.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren zeer bevredigend. Op verscheidene plaatsen langs de noordkust van Java en Madoera werd voortgegaan met de verkrijgbaarstelling van goedkoop zout ten behoeve van de verduurzaming van visch, voor zoover deze niet versch wordt verhandeld. In de gezamenlijke vischinzoutingsinrichtingen werd eene hoeveelheid van 9 millioen K.G. visch aangebracht, voor de verduurzaming waarvan 1450 ton zout werd verstrekt. Van het belangrijke visscherij-centrum Bagan Si Api Api (Oostkust van Sumatra) werd in het verslagjaar uitgevoerd 19,2 millioen K.G. gedroogde visch, 9,7 millioen K.G. trasi en 1,4 millioen K.G. gedroogde garnalen.

De uitkomsten van de met regeeringssteun opgerichte bank- en kredietinstelling te Bagan Si Api Api waren alleszins bevredigend, ofschoon het verleend voorschot van f 100 000 en het maandelijksch subsidie ter tegemoetkoming in de kosten van beheer dier instelling niet voldoende bleken om visscherij en vischhandel financieel volkomen onafhankelijk te maken van de pachtkongsi. Gedurende het eerste boekjaar werd door de genoemde kredietinstelling f 233 000 uitgeleend, waartegenover een som van f 129 000 werd afgelost, waarvan verreweg het grootste deel ten behoeve van de uitoefening van het visscherijbedrijf en van den handel in zeeproducten.

De parelvisscherij bij de Aroe-eilanden door de Celebes Trading Company stond gedurende het verslagjaar stil. De inlandsche bevolking van de Aroe-, Tanimbar-, Kei- en Babar-eilanden ging evenwel voort met het visschen naar parelmoerschelpen. Van Dobo werd uitgevoerd voor eene waarde van f 300 000 aan parelmoerschelpen en van f 55 000 aan tripang. Makasser, waar groote voorraden parelmoerschelpen op verscheping wachten, voerde slechts 51 000 K.G. van die schelpen uit, benevens 720 000 K.G. zeewier (agar-agar), 524 000 K.G. tripang en bijna één millioen K.G. troeaschelpen.

V. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN, BEHOORENDE ONDER HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL, WETENSCHAPPELIJKE REIZEN EN LANDBOUWONDERWIJS.

§ 1. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN.

Gedurende 1917 werden door of met medewerking van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel uitgegeven: *a.* twee nummers van het „Bulletin du jardin botanique te Buitenzorg"; *b.* drie nummers van de „Mededeelingen van het laboratorium voor plantenziekten en cultures"; *c.* drie nummers van de „Mededeelingen van het agricultuurchemisch laboratorium"; *d.* zes nummers van de „Mededeelingen van het proefstation voor thee"; *e.* drie nummers van de „Mededeelingen van den cultuurtuin"; *f.* een nummer van de „Mededeelingen van het laboratorium voor agrogeologie en grondonderzoek"; *g.* vier nummers van de „Veeartsenijkundige mededeelingen van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel"; *h.* The fishes of the Indo-Australian Archipelago, deel III; *i.* De nuttige planten van Nederlandsch-Indië, deel III en IV, door K. Heyne; *j.* Jaarboek van het Departement van Landbouw, Nijverheid en

Handel over 1915; *k.* Jaarverslag van den landbouwvoorlichtingsdienst over 1915; *l.* Korte Berichten voor landbouw, nijverheid en handel; *m.* Maandstatistieken van den in- en uitvoer der voornaamste handelsartikelen door particulieren in de havens Padang, Belawan en Makasser; *n.* Graphische voorstellingen van oogst en aanplant van de voornaamste inlandsche landbouwgewassen; *o.* Verslag omtrent handel, nijverheid en landbouw in Nederlandsch-Indië gedurende 1916; *p.* Adressen van importeurs van koloniale producten in Australië, de Philippijnen, Japan, Zuid-Afrika, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en Canada (tweede vermeerderde druk); *q.* De ontwikkeling van de Nederlandsch-Indische nijverheid gedurende den oorlog en *r.* Vlugschriften in de Engelsche taal ter bevordering van den kolonialen handel (Damar and Copal, Tea, Sugar, Petroleum, Tanning-materials, Cinchona, Spices and Oils).

Herbarium en museum voor systematische botanie. Bij voortduring werden van vele zijden zendingen van planten ter determinatie, bewerking, enz. ontvangen, hetgeen zoo volledig mogelijk geschiedde, voor zoover de beschikbare werkkrachten het toelieten.

Door den Europeeschen verzamelaar werden reizen ondernomen op Sumatra en Banka, terwijl een inlandsche verzamelaar werd toegevoegd aan de geologische expeditie van dr. RUTTEN naar Ceram.

De werkzaamheden van den botanist voor de Java-flora werden voortgezet, terwijl nog enkele korte reizen noodig bleken ter completeering van het materiaal, dat de basis voor een standaardwerk over de flora van Java moet leveren.

Botanische tuinen te Buitenzorg, Tjibodas en Sibolangit. De betrekkingen met buitenlandsche instellingen ondervonden in toenemende mate den belemmerenden invloed van den oorlog. Het gelukte voor de eerste maal eenige jonge exemplaren van Taraktogenos Kurzii, den boom, die de Chaulmogra-olie (een middel tegen lepra) levert, in goeden toestand in Indië te krijgen en te doen voortgroeien, waarmede de grondslag kan zijn gelegd voor de cultuur aldaar van dit heilzame gewas. Ook met het aanmoedigen van de teelt van Chenopodium anthelminticum, waarvan de vluchtige olie mijnworm-afdrijvende eigenschappen bezit, werd met succes voortgegaan.

Particuliere bloemisterijen en kweekerijen werden zoo goed mogelijk van allerlei materiaal voorzien, ten einde de eigen tuinen van een deel der steeds in aantal en omvang toenemende aanvragen en verzendingen te ontlasten.

De 18de Mei 1917 was de honderdste verjaardag van de stichting van 's Lands Plantentuin. In verband met de tijdsomstandigheden had geen feestelijke herdenking van dit feit plaats. Slechts verscheen het eerste deel van een bescheiden gedenkschrift, waarvan het tweede gedeelte eerst later het licht zal zien.

Botanische laboratoria (Treub-laboratorium te Buitenzorg en laboratorium te Tjibodas). Het aantal vreemde bezoekers was dit jaar zeer gering. De onderzoekingen van het hoofd van het Treub-laboratorium bewogen zich hoofdzakelijk op het gebied van de levensleer der tropische woudplanten.

Zoölogisch museum. De verzamelingen werden wederom uitgebreid. Eene bijzondere aanwinst vormt het geraamte van een zeer grooten walvisch, die op de zuidkust van Java aanspoelde.

De opbrengst van de verhuur van het uitsluitend recht tot het winnen van vogelnesten en meststof bedroeg in 1917 f 26 895. Men zie bijlage EE.

Visscherij-station te Batavia. Aangezien in 1917 geen vischtochten gehouden werden, kon veel tijd besteed worden aan de bewerking van het zeer omvangrijke planktonmateriaal, dat in 1915 en 1916 bijeengebracht was.

Uit het onderzoek, waarvan de uitkomsten in druk zullen verschijnen, is o. a. gebleken dat de Java-zee, althans in de eerste vijf maanden van het jaar, een zeer productief zeegebied vormt. De systematisch-faunistische bewerking van de Stomatopoda uit de verzameling van het visscherijstation en de bewerking van de Chaetognathen uit het op de termijnvaart van Mei 1915 in de Java-zee verzamelde plankton kwamen in 1917 voor den druk gereed.

Pharmacologisch laboratorium. Aangezien weder een afzonderlijke directeur van dit laboratorium werd benoemd (zie K. V. 1917, kol. 207), konden de onderzoekingen in 1917 worden voortgezet.

Agricultuur-chemisch laboratorium. In het verslagjaar werden de bemestingsproeven met betrekking tot rijst op Java voortgezet en uitgebreid, terwijl tevens een tweetal proeven voor de inlandsche theecultuur en eenige padi-narietproeven werden genomen.

In den proeftuin te Buitenzorg werden verschillende proeven genomen, verband houdende met de rijstcultuur, welker uitslag binnenkort in druk zal verschijnen.

Voor de coca-extractiefabriek te Soekaboemi en voor de coca-cultuur werden verschillende onderzoekingen verricht. De fabriek kon nog niet in werking worden gebracht.

Ook in 1917 werden in zake de citronellateelt verschillende raadgevingen verstrekt.

Nog enkele, reeds eenige jaren loopende tapproeven bij Hevea brasiliensis werden voortgezet, omdat het doel nog niet geheel bereikt werd.

Voor het proefstation van het boschwezen, den zaad- en selectietuin en de landbouwleeraars werden verschillende kleinere onderzoekingen verricht.

Afdeeling voor plantenziekten. *a. Laboratorium voor plantenziekten.* Het onderzoek van de verwelkingsziekte van de katjang-tanah, zoomede dat van de omo lijer van de maïs werden voorloopig beëindigd. Het bleek, dat de wijze van verspreiding van laatstgenoemde ziekte eene andere is dan tot nu toe werd aangenomen en dat de bestrijding in eene andere richting moet worden gezocht. Het vraagstuk, welke soorten wortelschimmels schade veroorzaken aan de overjarige gewassen werd ter hand genomen; een 7-tal soorten konden reeds worden herkend en beschreven. Uit een ingesteld onderzoek naar ziekten in de kinakweekbedden bleek, dat deze niet aan het geleverde zaad konden worden toegeschreven. De ziekten, die zich in de nieuwe tarwe-aanplantingen in de Preanger-Regentschappen en Pasoeroean vertoonden, werden nagegaan: de voornaamste schimmelziekten bleken te zijn veroorzaakt door Gibberella (*Fusarium roseum*), *Ustilagonuda* (de tarwestuifbrand) en *Helminthosporium*.

Van de schadelijke insecten vormden de klappertor of rhinoceroskever (*Oryctes rhinoceros*) en de klappersnuitkever (*Rhynchophorus*) het onderwerp van een uitgebreid onderzoek, hetwelk te Padang en in de kuststreek bij Priaman (Sumatra's Westkust) plaats vond en waarbij de levensgeschiedenis van die insecten en hunne bestrijding uitvoerig werden nagegaan.

Ook de levenswijze van de klapperrups (*Hidari iravi*), van eenige slakrups-soorten en van een Hispiden-soort werd bestudeerd. Het onderzoek naar de Helopeltis in de thee werd afgesloten en gepubliceerd. Door het laboratorium werden voorts verschillende inzendingen behandeld en raadgevingen verstrekt op het gebied van plantenziekten en schadelijke dieren.

Door de ambtenaren werden te Tandjoengpriok 5258 en te Soerabaja 11 716 kisten uit Australië aangevoerde vruchten gekeurd, waarvan te Tandjoengpriok 5 en te Semarang 2 kisten werden afgekeurd en vernietigd.

b. Cultuurtuin. De verzamelingen ondergingen eenige uitbreiding. Voor het eerst werden bevredigende uitkomsten verkregen met het enten van Hevea. De entproeven met cacao werden voortgezet. Medewerking werd verleend aan het laboratorium voor plantenziekten voor het nemen van verschillende proeven op phytopathologisch gebied, aan het selectiestation door het opkweeken van plantjes uit ingevoerde zaden, aan het rubberproefstation West-Java en het Centraal rubberproefstation met tapproeven en aan het theeproefstation voor verschillende proefnemingen.

c. Selectiestation. De selectietuin Bogorredjo werd in den loop van 1917 uitgebreid tot ruim 28 H.A., die met ver-

schillende soorten klappers, kapok, Hevea, koffie, cacao, oliepalmen, pisangs, peper en andere gewassen beplant werden.

d. Koffieproeftuin te Bangelan. Deze proeftuin werd in 1917 uitgebreid met 66 bouws. De levering van zaadkorrels bedroeg 100 pikol, waarvan 63 pikol ten behoeve van de inlandsche bevolking.

Museum, tevens informatiebureau voor economische botanie. Dit museum beschikte in 1917 slechts gedurende weinige maanden over de diensten van een verzamelaar, die verplicht was wegens gezondheidsredenen ontslag te nemen, terwijl een vervanger nog niet werd gevonden. De voorlichting op systematisch-botanisch gebied bleef onvoldoende, terwijl de uitputting van de voorraden van benoodigdheden van nadeeligen invloed was op den gang der werkzaamheden.

Vruchtenteelt. Tengevolge van afscheepmoeilijkheden kon aan den pisanguitvoer in 1917 geen uitbreiding worden gegeven.

In Pasoeroean en Besoeki stonden een zestal bibittuinen onder het beheer van den assistent-pomoloog. De verkoop van geënte mangga-, pruime- en perzikboomen bracht voldoende op om de kosten aan dit onderdeel besteed te dekken, terwijl eene flinke hoeveelheid kosteloos kon worden verspreid.

In de onderdistricten Poenten en Sisir (afd. Malang) werden 67 715 djeroekboomen met petroleumemulsie bespoten tegen schildluis en boorders.

Ter tegemoetkoming aan het gebrek aan groentezaden werd daarvan voor eene waarde van ruim f 2000 uit Australië ingevoerd; de zaden werden tegen kostprijs aan de inlandsche groentenkweekers overgedaan.

Door den ambtenaar voor de vruchtenteelt voor Zuid-Celebes (zie K. V. 1917, kol. 210) werd, in afwachting van het phytopathologisch onderzoek naar de aldaar heerschende pisangziekte, toezicht uitgeoefend op hare verspreiding, terwijl eene bestrijdingsmethode, welke door de bevolking van Soenggoe Minasa met goed gevolg is toegepast, in het geheele gebied werd aanbevolen. Daarnaast werd de invoer van plantenmateriaal van vruchtboomen en groenten van Java aangemoedigd; de beschikking werd verkregen over zes bibittuinen, waarvan één te Makasser. Op Saleier werd met goed gevolg het tjangkokken van djeroekboomen ingevoerd, waardoor de bevolking thans in staat is hare beste boomen vegetatief te vermeerderen. Te Loka (afd. Bonthain) werden uit Australië ingevoerde groentenzaden met succes verspreid, terwijl van Bikeroe (onderafd. Sindjai) flinke hoeveelheden bibit van een daar voorkomende ananassoort naar andere streken werden overgebracht.

Ten einde in de omgeving van Bandoeng de groententeelt krachtdadig te bevorderen, werd in November 1917 een tijdelijke ambtenaar voor de groententeelt, met standplaats Bandjaran (Bandoeng), aangesteld. Reeds werden flinke hoeveelheden groentenzaad aan de bevolking tegen kostprijs verstrekt, terwijl begonnen werd met den aanleg van drie tuinen, welke als proef-, demonstratie- en bibittuin dienst zullen doen.

Ongeveer 7000 stuks plantmateriaal van vruchtboomen werden in 1917 naar de buitenbezittingen verzonden, meerendeels naar Celebes.

§ 2. ONDERWIJS IN LAND- EN BOSCHBOUW.

Middelbare landbouwschool te Buitenzorg. In Juni 1917 werd aan alle 12 leerlingen van de 3de klasse het eindgetuigschrift uitgereikt, van wie er 11 tot adspirant-inlandsch landbouwleeraar werden benoemd. Elf leerlingen gingen van de 2de naar de 3de klasse over, en 9 van de 1ste naar de 2de. Zoowel van de 1ste als van de 2de klasse konden 3 leerlingen niet bevorderd worden. Een leerling van de 2de klasse verliet de school.

Tot de 1ste klasse werden na de Poeasa-vacantie 18 nieuwe leerlingen toegelaten, van wie er 7 van den voorbereidenden cursus afkomstig waren.

De school telde aan het einde van het verslagjaar in de 3de klasse 11, in de 2de klasse 11 en in de 1ste klasse 21 leerlingen, die — met uitzondering van twee van de tweede en één van de eerste klasse — bestemd zijn voor 's lands dienst.

De leerlingen van de 3de klasse maakten in de Kerstvacantie eene reis, waarbij zij de lands kina-onderneming, de thee-onderneming Malabar en eenige ondernemingen in Midden-Java bezochten, terwijl overal de aandacht gewijd werd aan het landbouwbedrijf van de bevolking.

Van de 13 leerlingen, die in het begin van het verslagjaar de 3de klasse van den tijdelijken voorbereidenden cursus uitmaakten, verliet 1 in den loop van het jaar de school; van de overigen gingen er in Juli 5 naar de veeartsenschool en 7 naar de landbouwschool.

Van de 18 leerlingen der 2de klasse werden er 15 tot de 3de klasse bevorderd, 2 bleven in de 2de klasse zitten en 1 leerling verliet den cursus; van de bevorderden werd later nog een leerling afgeschreven. Uit de 1ste klasse werden van de 27 leerlingen er 3 verwijderd, terwijl er 24 naar de 2de klasse overgingen, in welke klasse voorts nog een leerling van elders werd opgenomen. Vóór het einde van het jaar werden nog 4 jongelieden uit de 2de klasse ontslagen. In Juli 1917 werden 27 jongelieden tot de 1ste klasse toegelaten, van wie er 6 sedert den cursus verlieten.

Aan het einde van het verslagjaar waren in de 3de klasse 14, in de 2de klasse 23 en in de 1ste klasse 21 leerlingen, die — op één na — voor 's lands dienst zijn bestemd.

Practische opleiding voor den landbouw. Het onderwijs in landbouw en hulpvakken werd voortgezet op de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng, Djokjakarta, Probolinggo en Fort de Kock, zoomede op de Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan (Kedoe) en op de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren te Bandoeng, Magelang, Madioen, Blitar, Probolinggo en Serang. Door de landbouwkundige ambtenaren werd les gegeven in landbouweconomie en door aan die inrichtingen verbonden Europeesche onderwijzers in het bezit van de lagere acte landbouw in de overige hulpvakken. Voorts werden door enkele aan het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel verbonden technische ambtenaren en door een der leeraren van de landbouwschool te Buitenzorg eenige voordrachten op de bestuursschool te Batavia gehouden om eenig inzicht te geven in de belangrijkste onderdeelen van den landbouw.

Eenvoudig landbouwonderwijs ten behoeve van de inlandsche bevolking werd aan de jeugd gegeven op de daartoe opgerichte scholen te Pasirhalang, Tandjoengsari en Tjiheulang (Preanger-Regentschappen), Ploembon en Madja (Cheribon), Poerwakerta (Banjoemas), Wonosobo en Poerworedjo (Kedoe), Woeloeadeg en Tambak (Djokjakarta), Tegalgondo (Soerakarta), Wonoredjo (Kediri), Ketindan (sedert vereenigd met die te Kepandjen) (Pasoeroean), Beureunoen (Atjeh), Priaman en Fort van der Capellen (Sumatra's Westkust), Tondano (Menado) en Moearoënim (Palembang).

Van de overbrenging van de school te Woeloeadeg naar Dongkelan (zie K. V. 1917, kol. 210) is afgezien.

De scholen te Wonosobo en te Poerworedjo worden onderhouden door het Gouvernement, terwijl aan de andere alleen eene tegemoetkoming werd verleend voor oprichting en eerste inrichting. De scholen in Djokjakarta, Soerakarta en Atjeh werden zonder geldelijke hulp van het Gouvernement opgericht.

Bij het sluiten van den leergang op de scholen te Pasirhalang, Tandjoengsari, Ploembon, Wonosobo, Poerworedjo, Poerwakerta, Woeloeadeg, Tambak, Tegalgondo, Wonoredjo, Ketindan, Kepandjen, Tondano, Beureunoen en

Priaman werd, na onderzoek, het getuigschrift voor met vrucht gevolgd onderwijs uitgereikt aan onderscheidenlijk 6, 20, 25, 22, 23, 27, 10, 13, 15, 9, 11, 6, 35, 14 en 27 leerlingen van de hoogste klasse. Van de 27 van de school te Priaman afkomstige jongelieden werd er één belast met het toezicht op den gambirproeftuin te Tandjoengpati (Pajakoemboeh), werd er één toegevoegd aan den entomologischen assistent te Padang en tot mantri voor de klappercultuur te worden opgeleid en werden er 21 in de afdeeling Loeboeksikaping en de onderafdeeling Priaman geplaatst, om de bevolking leiding en voorlichting te verschaffen op het gebied van landbouw en om als leiders op te treden van landbouwcursussen.

Sedert hare oprichting hebben de genoemde desalandbouwscholen in het geheel onderscheidenlijk 17, 48, 51, 40, 50, 27, 35, 29, 30, 27, 23, 19, 35, 39 en 27, of te zamen 497 geëxamineerde jongelieden afgeleverd, welk aantal nog met een 40-tal vermeerderd moet worden, afkomstig van de opgeheven inrichting te Soreang. Van de 537 jongelieden zijn er 213 verbonden aan den dienst van de landbouwvoorlichting (van wie 23 als helpers aan de verschillende onderwijsinrichtingen, terwijl de overige 190 belast zijn met de leiding van en het toezicht op veldproeven, selectiewerk, bestrijding van ziekten en plagen in cultuurgewassen op Java of met pionierswerk op inlandsch landbouwgebied in de Westerafdeeling van Borneo, Celebes, Timor, Soembawa en Flores), keerden er 101 naar hunne desa's terug om er landbouw te drijven, en vonden er 42 eene aanstelling als mandoer of schrijver op particuliere landbouwondernemingen, terwijl de overige in verschillende betrekkingen geplaatst werden.

Van de landbouwscholen van het inlandsch zelfbestuur in Djokjakarta en Soerakarta werden bijna alle gediplomeerden voor rekening van dat bestuur tot assistent-mantri aangesteld. Het ligt in de bedoeling om hiermede niet verder voort te gaan, omdat de gediplomeerden nog leiding noodig hebben, waarvoor echter geen voldoende krachten aanwezig zijn. Twee oud-leerlingen van de school te Tegalgondo zijn werkzaam gesteld in 't belang van de djeroekteelt, terwijl één oud-leerling de hoenderteelt in het gebied van Mangkoe Negara leidt.

Door andere oud-leerlingen werden in 1917 leergangen in de allereerste beginselen van landbouw gegeven in de residentie Djokjakarta (te Grogol, Sanden, Brambanan, Sepetmadoe, Pakem, Kreteg, Nanggoelan, Temon, Pengasih, Brosot en Pandjatan, met onderscheidenlijk 4, 7, 9, 9, 19, 5, 15, 11, 16, 20 en 15 deelnemers) en in de residentie Soerakarta (te Bojolali, Penging, Sogan, Gemolong, Klaten, Karanganom, Bedji, Karanganjar, Karangpandan, Tekaran, Djatisrana en Sidoardjo, met onderscheidenlijk 30, 10, 30, 24, 56, 34, 35, 47, 45, 30, 29 en 23 deelnemers). De leergangen te Pengasih, Brosot en Pandjatan zijn wegens gebrek aan belangstelling gesloten.

De voor desaschoolonderwijzers en andere belangstellenden opgerichte leergangen in de allereerste beginselen van landbouw (zie K. V. 1917, kol. 211) werden te Tjiandjoer en te Soekaboemi voortgezet, terwijl nieuwe leergangen werden geopend te Karangtengah en te Tjikembar (Preanger-Regentschappen). Het aantal deelnemers aan die leergangen bedroeg onderscheidenlijk 39, 32, 15 en 23.

In Besoeki werden landbouwleergangen gehouden te Groedjoegankidoel, te Djember en te Bondowoso en voorts door volksschoolonderwijzers in verschillende desa's van het gewest. Verder werden dergelijke leergangen gegeven in de residentiën Rembang (te Kepok) en Soerabaja (te Modjokerto en te Djeroekmatjan); bijzondere aandacht werd geschonken aan veeteelt en veeverpleging.

Bij wijze van proef werden in sommige streken van de Preanger-Regentschappen eenige oud-leerlingen van desalandbouwscholen, sedert als helpers aan den dienst der landbouwvoorlichting verbonden, behalve met het verschaffen van voorlichting op landbouwgebied ook belast met het geven van leergangen in verschillende desa's van de districten Soekaboemi, Tjibadak, Tjitjoeroeg, Tjimalaja en Soemedang.

De proef met de verbetering van zaad bij de teelt van rijst in Ngawi en Ngandjoek (zie K. V. 1917, kol. 211) werd met goede uitkomsten voortgezet.

In de buitenbezittingen werden wederom te Koeta Radja, Seulimeum en Sigli en voorts te Peureula (Atjeh en onderhoorigheden) leergangen voor volksschoolonderwijzers gehouden.

De schooltuinen te Lam Djamee en te Lam Peuneuroet mochten zich verheugen in eene toenemende belangstelling van de leerlingen en de bevolking; die te Peukan Badak werd uitgebreid, ten einde aan de aanvragen om zaad te kunnen voldoen. In de schooltuinen werden overigens eenige eenvoudige zaken (goede grondbewerking, aanwending van stalmest, enz.) gedemonstreerd.

In het ambtsgebied van den landbouwleeraar ter Sumatra's Westkust werden leergangen in praktischen landbouw gehouden in de onderafdeelingen Loeboeksikaping (te Wates, Kaloeari, Padanglawas, Ganggamoedik en Rao), Ophir (te Simpangtonang, Tjoebadak, Moearatambangan, Sinoeroet, Taloe, Kadjai, Soekamenanti, Simpangampat, Rabidjonggor en Paramanampaloe) en Priaman (te Batoemangaoen, Sikapak, Goenoeng, Loeboekaloeng, Paoehkambar, Kajoetanam, Soengeisarik, Soenoer en Koetomarapah). Het aantal deelnemers bedroeg aanvankelijk in Loeboeksikaping 45, in Ophir 102 en in Priaman 194; einde 1917 waren nog 55, 46 en 151 deelnemers aanwezig.

VI. HANDEL EN NIJVERHEID.

Bij Gouv. Bt. 5 Juni 1918 n°. 4*x* (Jav. Ct. n°. 46) is eene commissie van advies voor handelsaangelegenheden ingesteld, welke tot taak heeft de Regeering van raad te dienen omtrent hetgeen strekken kan ter bevordering van den handel en de scheepvaart van Nederlandsch-Indië, alsmede voorlichting te geven omtrent alle onderwerpen, die den kolonialen handel en scheepvaart raken.

Overzichten over 1917 betreffende de handelsbeweging tusschen Nederlandsch-Indië en landen of plaatsen daar buiten gelegen, zijn opgenomen in bijlage FF.

§ 1. GROOTHANDEL. [1])

a. Uitvoerhandel.

De drukkende invloed van de tijdsomstandigheden heeft zich gedurende 1917 in nog sterkere mate dan de laatste jaren het geval was op het economisch leven doen gevoelen. In Februari werd door de Centrale Mogendheden eene verscherpte duikbooten-actie ingezet, welke van zeer belemmerenden invloed is geweest op de scheepvaart, terwijl, mede als gevolg van dezen maatregel, ook de Vereenigde Staten van Noord-Amerika den Centralen den oorlog verklaarden, welke daad in hare gevolgen eveneens den economischen toestand van Indië gevoelig heeft getroffen. Had de belem-

1) In K. V. 1917 (kol. 211—236) werden betreffende den handel over 1916 slechts voorloopige cijfers vermeld. De over genoemd jaar in *dit* Verslag openbaar gemaakte gegevens zijn ontleend aan de sedert door het hoofdbureau der in- en uitvoerrechten en accijnzen uitgegeven jaarstatistieken en kunnen derhalve als juist worden beschouwd. De in dit Verslag voorkomende cijfers betreffende den handel over 1917 zijn slechts voorloopig.

mering van de scheepvaart tot gevolg, dat de afscheep van producten ten deele onmogelijk werd en de prijzen in sommige gevallen belangrijk daalden, de toestand werd zeer ernstig, toen in October het telegrafisch handelsverkeer met het buitenland, wegens een politiek geschil met Engeland, verbroken werd, waardoor de handel in Indië geheel geïsoleerd werd.

In verband met een en ander maakte de uitvoerhandel een moeilijk jaar door. Na Januari kon geen enkel product, met uitzondering van kina, zonder vergunning van de Nederlandsche Overzee Trustmaatschappij naar Nederland worden uitgevoerd, naar welk land trouwens zoo goed als geen scheepsgelegenheid meer bestond. Voor verscheping naar Engeland kwamen slechts enkele producten in aanmerking.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika bleven als eenig belangrijk afzetgebied over; al kon dit land niet die hoeveelheden opnemen, welke vroeger naar Europa gingen, toch is de uitvoer derwaarts, de vrij beperkte scheepsgelegenheid in aanmerking nemende, in alle opzichten bevredigend geweest.

De onstandvastige wisselkoersen, welke gedurende de laatste maanden van het jaar zelfs van dien aard waren, dat de banken weigerden om wissels op het buitenland over te nemen, maakten het den uitvoerhandelaren somtijds onmogelijk om juiste berekeningen te verrichten voor het ondernemen van nieuwe zaken.

Cacao. De hoofdzakelijk naar Noord-Amerika gerichte uitvoer van cacao van Java en Madoera bedroeg 1555 ton, tegen 1285 ton in 1916.

De productie van z.g. courante (inlandsche) hoedanigheid vertoonde weinig verandering met die in vorige jaren, terwijl ook de bestemming (de Philippijnen) dezelfde bleef. De prijs steeg van f 45 per pikol in Januari tot f 52 à f 54 per pikol in December.

De uitvoer uit de buitenbezittingen was wederom van weinig beteekenis: uit Padang werd 41 ton uitgevoerd, tegen 58 ton in 1916.

Cassaveproducten. De uitvoer van *cassavemeel* van Java en Madoera bedroeg 50 298 ton, tegen 59 630 ton in 1916. Zoowel naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika als naar Engeland, welke beide landen de grootste afnemers van het product zijn, werd minder verscheept dan in het voorafgegane jaar; overigens werden naar alle andere bestemmingen, uitgezonderd Frankrijk, veel grootere hoeveelheden uitgevoerd. Ook de Philippijnen traden in 1917 als koopers op.

Gedurende Januari was de markt flauw; de prijzen in Amerika bewogen zich in dalende richting en, ofschoon uit Engeland aanbiedingen werden ontvangen, het gebrek aan scheepsruimte werkte belemmerend op dezen handel. Eerste soort kampongmeel werd verhandeld tot f 7,60 per pikol franco Tandjoengpriok. Het fabrieksmeel was geprijsd voor f 12,25 per pikol, hetgeen onder de gegeven omstandigheden hoog mag worden genoemd. Gedurende de eerste helft van Maart werden groote hoeveelheden eerste soort kampongmeel tot f 7,25 per pikol, bruto voor netto, franco Tandjoengpriok, afgedaan, terwijl eene betere soort op dezelfde voorwaarde plaatsing vond tot f 8 per pikol. Voor mindere soort meel bestond goede vraag, doch het aanbod daarvan was gering. Tengevolge van de groote afdoeningen, waardoor fabrikanten in de Preanger-Regentschappen belangrijke contracten loopende hadden, verminderde het aanbod snel en werden de prijzen door de verkoopers verhoogd. In April werd de gewone soort kampongmeel uit de Preanger verhoogd tot f 7,75 en eerste soort meel tot f 8,25 per pikol aangeboden. In de eerste helft van Augustus werd best kampongmeel verhandeld tot f 7,50 per pikol; inferieur, z.g. B-3 meel, werd een enkele maal afgedaan tot prijzen van f 3,50 en f 3,60 per pikol. De aanbodsprijzen van fabrieksmeel bleven gedurende de laatste maanden van het jaar onveranderd in verband met de nog voor flake en pearl loopende contracten, waardoor de noteering van de grondstof zich kon handhaven.

De uitvoer van *tapioca-flake* van Java en Madoera bedroeg 13 005 ton, tegen 6215 ton in 1916. In 1917 had, evenals in 1916, geen uitvoer naar Nederland plaats, terwijl de naar Engeland verscheepte hoeveelheid wederom toenam. Naar Amerika werd het viervoudige van de in 1916 naar dit land verscheepte hoeveelheid uitgevoerd.

In de eerste dagen van Januari waren de vraagprijzen voor fine flake en eerste qualiteit f 12,75 en f 11,25 per pikol. In Februari hadden kleine afdoeningen plaats in prima flake tot f 13,50 per pikol, franco Tandjoengpriok, terwijl voor eerste qualiteit f 11,50 per pikol werd gevraagd.

In Maart werd vrij veel omgezet voor April/Juni-levering tot f 13 voor de prima qualiteiten en tot ± f 11,75 voor de gewone eerste soort. Daarna trokken de verkoopers zich gedurende eenigen tijd uit de markt terug, terwijl de scheepsruimte-kwestie den uitvoer naar Engeland bemoeilijkte. Voor dichtbijlevering was in de tweede helft van Maart niets meer te krijgen. Voor levering Juli/September werd voor de gewone eerste soort f 12,25 per pikol, bruto voor netto, franco Tandjoengpriok betaald, terwijl voor de prima qualiteiten op dezelfde voorwaarde f 13,50 per pikol kon worden bedongen. Voor prima Preanger-flake werden in April contracten gesloten voor levering tot eind December tot den prijs van f 13,50 franco Tandjoengpriok. In Juni liepen de prijzen sterk op, vooral voor prompte levering. Werd aanvankelijk voor prima qualiteit f 17 en voor September/December-levering f 15,50 à f 16 per pikol betaald, voor laatstgenoemden termijn steeg het aanbod al spoedig tot f 17 per pikol. In Juli hadden verscheidene transacties plaats voor vroege levering, waarvoor prijzen tusschen f 15 en f 16 per pikol konden worden bedongen, terwijl in September voor een soort, overeenkomende met het bekende G.A.F.-flake f 14 werd betaald voor September/October-levering. Ook toen bestond veel vraag voor goede soorten, doch waar fabrikanten tot en met December met contracten overkropt waren, konden nog slechts enkele afdoeningen worden tot stand gebracht, en wel tot prijzen, wisselende van f 14,50 tot f 16 per pikol franco Tandjoengpriok. Gedurende het laatste kwartaal bestond slechts weinig aanbod, daar fabrikanten het met de vele, te voren afgesloten contracten, welke gedurende de maanden October t/m December moesten worden volgeleverd, te volhandig hadden. Tegen het einde van het jaar was de markt vrij levendig en werd eerste soort tot f 16 en daarna zelfs tot f 17 per pikol gezocht.

De uitvoer van *paarl-tapioca* van Java en Madoera bedroeg 4812 ton, tegen 1185 ton in 1916. Naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werd meer dan de helft van de uitgevoerde hoeveelheid verscheept, terwijl naar Engeland ruim 300 ton of 38 % meer werd verzonden. De prijzen te Batavia wisselden af van f 14,50 aan het begin tot f 15,25 per pikol aan het einde van het verslagjaar.

De uitvoer van *gaplek* (gedroogde cassavewortels) ging zeer achteruit (1522 ton, tegen 8378 ton in 1916), hetgeen verband houdt met de hooge vrachten, welke den uitvoer van het product niet meer loonend maken.

De uitvoer van *tapioca-afval* ging eveneens belangrijk achteruit door de hooge vrachten, zoodat de handel in dit product van geene beteekenis meer is (103 ton, tegen 912 ton in 1916 en 2613 ton in 1915).

Caoutchouc en getahsoorten. Gedurende 1917 nam de uitvoer van plantage-rubber van Java en Madoera wederom belangrijk toe, zooals de volgende tabel aantoont (in 1000 K.G.):

	1917.	1916.
Ficus-caoutchouc	21	67
Hevea-caoutchouc	18 881	13 763
Ceara-caoutchouc	32	69
Castilloa-caoutchouc	24	42
Andere caoutchouc	—	3
Totaal	18 958	13 944

De uitvoer van plantage-rubber uit Belawan (Deli) bedroeg in 1917 13 159 ton (waarvan 724 ton Ficus-rubber), tegen 8210 ton (waarvan 477 ton Ficus-rubber) in 1916. Ongeveer drievierde gedeelte van den uitvoer van Hevea-rubber richtte zich naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, tegen ongeveer de helft in 1916.

Op de rubbermarkt te Batavia volgden de prijzen grootendeels de noteeringen te Londen en te Singapore, waarheen

een deel van de in Indië geproduceerde rubber ten verkoop in veiling geconsigneerd werd, terwijl overigens het niet op Java verkochte product door de producenten naar Amerika, meer speciaal naar New-York, ten verkoop aldaar, werd verscheept. Vooral geschiedde dit in de perioden, waarin de verkoop op Java niet, of slechts tegen zeer lage prijzen, mogelijk was.

Dank zij belangrijke kooporders, welke in Januari uit de Vereenigde Staten werden ontvangen, kwamen in die maand belangrijke afdoeningen te Batavia tot stand op basis van f 1,70 per half K.G. voor partijen bestaande uit minstens 75 % prima crêpe. Na eene kleine daling op het einde dier maand, stegen de prijzen in Februari tot f 1,87⁵ per half K.G. voor genoemd assortiment, waartoe niet alleen de gereedliggende partijen grif opgenomen werden, maar ook vrij belangrijke termijntransacties tot stand kwamen, welke ook in Maart nog plaats hadden, toen de prijzen zich op genoemd peil konden handhaven, terwijl voor gereedliggende partijen, bestaande uit minstens 75 % prima crêpe, zelfs f 1,90 per half K.G. kon worden bedongen.

De verlaging van den koers Amsterdam/Londen en de verhooging van de vracht van rubber naar New-York en San Francisco met 10 %, waren de voornaamste factoren welke de prijzen in April deden dalen tot f 1,72⁵, waarop begin Mei, als gevolg van eene nieuwe verhooging der vracht met 40 %, eene verdere daling der prijzen volgde, zoodat in de eerste helft dier maand slechts f 1,75 en later zelfs nog slechts f 1,68 per half kilo voor prima crêpe, overeenkomende met ± f 1,63 per half kilo voor partijen bevattende 75 % prima crêpe, kon worden bedongen. De verkoopen waren echter van weinig beteekenis, omdat voor verkoopers, die hunne voorraden en een deel van hunne verdere producties meestal te voren tot de hoogere prijzen opgeruimd hadden, geen aanleiding bestond tot den verkoop tot de verlaagde noteeringen over te gaan. In de tweede helft van Mei herleefde de markt en kwamen belangrijke transacties tot stand op basis van f 1,70 voor partijen bevattende 75 % prima crêpe, terwijl voor levering Juli/December afdoeningen op speculatie plaats hadden voor het vermelde assortiment tot f 1,70 en zelfs tot f 1,75 per half K.G.

In Juni trok Amerika zich geheel uit de markt terug, terwijl ook de uit Londen en Singapore geseinde berichten op eene voortdurend flauwere stemming wezen. Het gevolg daarvan was, dat op Java in die maand zoo goed als geen afdoeningen plaats hadden en dat de noteering voor 75 % prima crêpe daalde tot f 1,32⁵ per half K.G.

Wel is waar konden de prijzen zich in Juli weder herstellen op f 1,45 en later zelfs op f 1,47⁵ per half K.G. voor 75 % prima crêpe, waarvoor goede vraag bestond, maar de afdoeningen bleven vrij beperkt, doordat houders meestal niet tot verkoop bereid waren.

De door velen gekoesterde verwachting, dat, evenals in de voorafgegane jaren, de laatste maanden van het jaar eene verbetering der prijzen zouden brengen, werd niet vervuld.

De markt verkeerde gedurende de geheele maand Augustus in eene flauwe stemming en de prijzen voor partijen rubber bevattende 75 % prima crêpe daalden tot f 1,31 per half K.G., waarna zij zich op het einde der maand op f 1,35 per half K.G. herstelden.

De stijgende Londen-noteeringen, welke in September ontvangen werden, hadden weinig invloed op de Java-markt, welke toen geheel beheerscht werd door de Amerikaansche markt, die niet bereid was de pariteit der verhoogde Londensche prijzen voor Java-rubber aan te leggen.

De hoogste prijs, welke in September voor 75 % prima crêpe op Java betaald werd, bedroeg f 1,40 per half K.G., waarna in de tweede helft dier maand tot f 1,37 à f 1,39 nog vrij belangrijke transacties tot stand kwamen.

Het bekend worden van het door Engeland uitgevaardigde uitvoerverbod voor rubber naar Scandinavië en Nederland en de vermoedelijk daarmede verband houdende daling der rubbernoteeringen te Londen aan het begin van October, bleef op de markt in Indië zonder invloed, zoodat voor Amerikaansche rekening in die maand vrij geregeld transacties plaats hadden op basis van f 1,37⁵ per half kilo voor 75 % prima crêpe, terwijl er in die maand ook weer kooplust bestond voor mindere soorten, welke in Augustus en September slechts tot bijzonder lage prijzen, of in het geheel niet, te plaatsen waren geweest.

Het stopzetten van het telegrafisch handelsverkeer tusschen Indië en het buitenland had in verband met de kort te voren geseinde verdere verlaging der Londen-noteeringen tot gevolg, dat de prijzen op Java in het laatst van October inzakten tot f 1,17⁵ per half K.G. voor 75 % prima crêpe, waarna, naar aanleiding van een in de eerste helft van November ontvangen telegrafisch bericht dat de Londen-noteering zich op 2/8 hersteld had, voor genoemd assortiment op Java weder f 1,20 per half kilo kon worden bedongen. De daarop ingetreden sterke daling der noteeringen te Londen en het uitblijven van kooporders uit Amerika, deden ook de stemming op de Batavia-markt zeer verflauwen, zoodat de prijs van 75 % prima crêpe in het laatst van November gedaald was tot f 1 per half K.G., terwijl minderwaardige partijen geheel onverkoopbaar waren.

Het bericht, dat Amerika den invoer van vele goederen en producten alleen nog zou toelaten, indien daarvoor eene vergunning verkregen was, terwijl de Amerikaansche Regeering met de voornaamste fabrikanten tot overeenstemming zou zijn gekomen ten aanzien van de aan te leggen prijzen voor rubber, deed, gepaard met de steeds lager gaande Londen-noteeringen, de prijzen op Java in de eerste helft van December nog verder inzakken tot 90 cts. per half kilo voor 75 % prima crêpe. Toen evenwel bleek, dat de hierboven bedoelde maatregelen van de Amerikaansche Regeering slechts daarin bestonden dat de rubber, ter controleering van de invoeren, aan de „Rubber Association of America" moest worden geadresseerd, terwijl de verkoop in Amerika op dezelfde wijze en door dezelfde importeurs als tot dusver kon geschieden, herstelden de prijzen zich in het laatst van December op f 1 per half K.G. voor voormeld assortiment, waartoe zelfs eenige verkoopen voor Januari/Februari-levering tot stand kwamen.

De verkoopen in December waren zeer belangrijk, maar betroffen in hoofdzaak prima sheets of crêpe tot 4 à 6 cts. boven de prijzen, welke voor partijen bevattende 75 % van die soorten geboden werden. Inferieure rubber was in het geheel niet te plaatsen, zoodat de houders van dergelijke partijen op het einde van het jaar met de productie van de laatste 2 tot 3 maanden bleven zitten.

De uitvoer van getah-djeloetoeng uit Bandjermasin nam in het verslagjaar toe (3914 ton, tegen 3209 ton in 1916); de prijzen bewogen zich tusschen f 7,50 en f 8,50 per pikol. Te Palembang werd ruim de helft minder uitgevoerd dan in 1916 (1495 ton, tegen 3404 ton), terwijl de uitvoer uit Pontianak van 437 ton in 1916 tot 667 ton in 1917 steeg. De prijzen bewogen zich daar tusschen f 5 en f 7 per pikol.

De uitgevoerde hoeveelheid z.g. Borneo-rubber (getah doejan of getah poetih, en getah soesoeh) uit Bandjermasin was geringer dan in 1916. De prijzen wisselden af van f 25 tot f 50 per pikol.

Getah hangkang werd in iets grootere hoeveelheid uitgevoerd. De prijzen schommelden te Bandjermasin tusschen f 26 en f 28 en te Pontianak tusschen f 17 en f 22 per pikol.

Coca. De hoofdzakelijk naar Noord-Amerika gerichte uitvoer van *cocablad* uit Java en Madoera bedroeg 179 ton, tegen 408 ton in 1916.

In de te Amsterdam gehouden coca-veilingen werd slechts 72 colli (in Mei) verkocht. De unit was 20,09 ct. per half K.G., tegen 14,45 ct. in doorsnede in de 3 veilingen in 1916 voor N.O.T.-coca.

Kinabast. De uitvoer van *kinabast* door particulieren uit Java en Madoera nam belangrijk af (3118 ton, tegen 8121 ton in 1916). De naar Nederland verscheepte hoeveelheid nam af van 8087 ton in 1916 tot slechts 1376 ton in het verslagjaar. Vermelding verdient, dat de Vereenigde Staten van Amerika een nieuw afzetgebied werden en dat daarheen 768 ton werd uitgevoerd. Naar Japan werd iets minder verscheept dan in het voorafgegane jaar.

De uit Padang naar het buitenland (Nederland) verscheepte hoeveelheid bedroeg 40 ton, tegen 138 ton in 1916 en 104 ton in 1915.

De uitvoer van *kininezouten* uit Java nam belangrijk toe (131 518 K.G., tegen 115 175 K.G. in 1916), een gevolg vooral van de grootere verschepingen naar Noord-Amerika, Britsch-

Indië, China en Japan. Naar Nederland ging slechts ongeveer een vierde gedeelte van de daarheen in 1916 verscheepte hoeveelheid.

Gom-damar. De uitvoer van Java en Madoera was in 1917 ongeveer even groot als in het voorafgegane jaar (1638 ton, tegen 1663 ton in 1916).

De uitvoer van de buitenbezittingen nam niet onbelangrijk toe, vooral die uit Makasser en Pontianak. De prijzen waren evenwel minder vast. Voor z.g. zwarte damar werd te Pontianak f 2 à f 3 per pikol betaald, terwijl de prijzen voor de betere soorten afwisselden van f 18 tot f 27 per pikol.

Tegen het einde van Januari was de prijs voor het bekende Batavia-assortiment ongeveer f 40 per pikol, welke prijs evenwel, tengevolge van mindere vraag van de zijde van exporteurs, in de tweede helft van Maart daalde tot f 37,50 per pikol en in Mei tot ongeveer f 33 à f 34 per pikol.

Door meer vraag in Juni kon de prijs zich herstellen tot f 36 à f 37,50 per pikol, voor levering tot en met September.

Nadat voorts nog in de tweede helft van Augustus en daarna in September eenige verkoopen hadden plaats gehad tot prijzen van f 39,50 dalende tot f 37,50, sloot het jaar met f 37,50 per pikol.

Hoeden. Voor den handel in bamboe- en pandanhoeden is 1917 geen voorspoedig jaar geweest. Niet alleen werkte het gebrek aan vrachtruimte belemmerend op den afzet, maar als gevolg van de, in den loop van het jaar afgekondigde invoerverboden in Frankrijk en Engeland werd de uitvoer bemoeilijkt. Oude contracten met deze landen konden nog worden afgewikkeld, maar consenten voor verdere invoeren werden slechts bij uitzondering verleend.

De uitvoer van bamboe-hoeden is in 1917 zeer belangrijk afgenomen, welke teruggang is te wijten aan de geringe verschepingen naar Europa; alleen naar Australië werd meer uitgevoerd.

De uitvoer van pandan-hoeden had hoofdzakelijk plaats naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika (2 875 000 stuks). De prijzen bleven laag en de markt was zeer flauw.

Hout. De uitvoer van Java-teakhout bedroeg (in M³.):

	1917	1916	1915
Djatihout, dwarsliggers	—	359	548
„ , bezaagd	122	805	1 435
„ , onbezaagd	264	14 056	17 931

Ofschoon de uitvoer naar Europa, door het gebrek aan scheepsgelegenheid, in 1917 geheel en al ophield, terwijl ook naar Britsch-Indië en Australië slechts onbeduidende hoeveelheden konden worden verzonden en dus in het algemeen de voorraden op Java zich ophoopten, bewogen de prijzen voor djatihout zich desondanks op een hoog peil. Vooral in de eerste helft van 1917 was de vraag in Indië zelf groot. Van verschillende zijden werd aangenomen, dat aan deze hooge prijzen een zucht tot speculatie, gebaseerd op de verwachting van een spoedig einde van den wereldoorlog, niet vreemd is, daar het verbruik van djatihout op Java niet zoodanig is, dat al het aan de markt gebrachte hout kan worden verwerkt. De verschillende koopers zijn dus genoodzaakt geweest het door hen gekochte hout, althans voor het grootste gedeelte, op te slaan, waardoor de voorraden op Java zeer belangrijk zijn gestegen.

De hooge prijzen van het djatihout waren mede oorzaak van de omstandigheid, dat wildhout uit de buitenbezittingen in steeds grooter hoeveelheden op Java werd ingevoerd. In vele gevallen moesten echter de afnemers daarvan tot hunne schade ondervinden, dat door onkunde van kleine speculanten, houtsoorten aan de markt kwamen welke onoordeelkundig gewonnen en van minderwaardige hoedanigheid bleken te zijn, zoodat het gebruik daarvan veelal tot teleurstelling aanleiding moest geven. De uitvoer van wildhout in 1917 naar elders is mede door het gebrek aan scheepsruimte onbeduidend geweest.

Huiden en vellen. De uitvoer van buffel- en koehuiden van Java en Madoera bedroeg (in K.G.):

	1917	1916	1915
Buffelhuiden	3 141 000	3 932 000	2 734 000
Koehuiden	2 203 000	2 132 000	1 854 000
Geite- en schapevellen	949 000	1 031 000	750 000

Uit de voornaamste havens der buitenbezittingen (Padang en Makasser) waren de uitgevoerde hoeveelheden veel geringer dan in 1916.

Het eerste halfjaar kenmerkte zich door ongehoord hooge prijzen, een gevolg van de zeer vaste markt in de Vereenigde Staten van Amerika, waarheen het grootste gedeelte der Javahuiden sedert het uitbreken van den oorlog zijn weg vindt. Voor prima lichte koehuiden werd omstreeks Mei en Juni f 200 à f 210 per pikol droog besteed, terwijl prima lichte buffelhuiden prijzen behaalden van f 100 à f 105 per pikol droog. In Juli, toen in Amerika het vacantietijdperk intrad, verminderde de vraag sterk, mede omdat daar te lande belangrijke voorraden uit China en Argentinië afkomstige huiden aanwezig waren. Het gevolg was, dat de markt in Indië eene sterke daling der prijzen te zien gaf; in ongeveer éène maand tijds daalden deze tot f 160 voor prima lichte koehuiden en tot ± f 70 voor prima lichte buffelhuiden. De onzekerheid omtrent de marktstemming in Amerika, een gevolg van het verbreken der telegrafische gemeenschap van Indië met het buitenland in October j.l., heeft de prijzen uiteraard nog meer gedrukt, waardoor de slappe stemming tot het einde van het verslagjaar aanhield.

De prijzen van geitevellen, assortiment 50 à 100 c.M., schommelden van Januari tot Mei tusschen f 2 en f 2,30, daarna gingen zij plotseling terug tot f 1,70 in Juni, vervolgens tot f 1,30 in Juli, om ten slotte weder te stijgen tot f 1,50 à f 1,55 per stuk.

Koffie. In het begin van het verslagjaar kon een gedeelte van de koffie uit den 1916-oogst, waarvoor consent tot z.g. „vrije verscheping" naar Nederland verkregen was, daarheen verzonden worden, doch daarna bestond, als gevolg van de scheepvaartmoeilijkheden, nog slechts sporadisch gelegenheid tot afscheep daarheen van kleine partijtjes, zoodat de uitvoer naar Holland in het verslagjaar van te weinig beteekenis was om invloed te kunnen doen gelden op de prijzen op Java, welke, bij gebrek aan een ander afzetgebied van eenige beteekenis, gedurende het geheele jaar op een laag peil bleven.

De in Nederland aan de markt gebrachte z.g. „vrije koffies" konden zeer bevredigende prijzen bedingen, maar aangezien de verkoop geschiedde onder de voorwaarde dat de Regeering vergunning tot den uitvoer naar het buitenland zou verleenen, en die vergunning niet verleend werd, werden de meeste contracten geannuleerd, waarna de betreffende partijen veelal tot lagere prijzen voor consumptie in Nederland van de hand werden gedaan.

In September werden de in Nederland aanwezige voorraden onder Staats-controle gebracht en werd voor den verkoop een maximumprijs bepaald op basis van 55 cts. per half K.G. voor superieure Santos. Op die basis moest van elke aan de markt gebrachte partij door eene commissie de waarde worden bepaald, boven welke door de importeurs niet mocht worden verkocht.

Voor *Java-koffie* bestond gedurende het geheele jaar slechts zeer weinig kooplust en de partijen, welke op Java voor uitvoer gekocht werden, vonden haar weg in hoofdzaak naar de Vereenigde Staten van Amerika, terwijl voor het eerst ook verscheidene verschepingen naar Scandinavië en Australië plaats hadden. De eerste afdoeningen van eenige beteekenis hadden in Mei plaats, n.l. tot f 52,50 per pikol, waarna in Juni verdere transacties tot f 51 à f 52 tot stand kwamen. In Juli en Augustus konden eenige partijen tot f 52,50 per pikol worden afgedaan, terwijl voor een enkele partij Pasemah Java-koffie f 58 per pikol kon worden bedongen. In de laatste maanden van het jaar waren de afdoeningen zonder beteekenis en het jaar sloot met eene noteering van f 45 per pikol voor gereedliggende koffie, terwijl de oogst-1918 van eene onderneming werd afgedaan tot f 38 per pikol.

De opbrengst van *Liberia-koffie* is zoo gering geworden, dat zij voor den uitvoerhandel nog slechts van zeer weinig beteekenis is. De prijs van eerste soort-Liberia, welke in het begin van het verslagjaar ongeveer f 50 per pikol bedroeg,

daalde in Juni tot f 40, op basis waarvan o. m. ook de, op 4000 pikols geschatte, oogst-1917 van de Pamanoekan- en Tjiasem-landen in Augustus verkocht werd. In de laatste maanden van het jaar bepaalden zich de verkoopen tot minderwaardige partijen voor welke de prijzen uiteenliepen van f 18 tot f 33 per pikol, al naar gelang van de hoedanigheid.

De afdoeningen van *robusta-koffie* bepaalden zich in Januari tot enkele partijen tweede soort, welke tot f 26 en f 23 per pikol voor consumptie opgenomen werden, waarna einde Januari een partijtje eerste soort koopers vond tot f 30 per pikol. In Februari kwamen slechts enkele kleine afdoeningen tot f 29 per pikol tot stand. Tegen half Maart ontstond meer vraag, zoodat tot prijzen van f 29, oploopende tot f 31 per pikol, vrij belangrijke partijen koopers vonden. Ook werden biedingen uitgebracht op koffie uit den nieuwen oogst, waarvan een enkel partijtje afgedaan werd tot f 30 per pikol. De stemming verbeterde nog eenigszins in de eerste helft van April, toen voor levering Juli/Augustus f 31,50 à f 32 per pikol betaald werd, terwijl eenige gereedliggende partijen voor uitvoer naar Australië afgedaan werden tot f 31,50 per pikol. Van langen duur was deze verhoogde kooplust evenwel niet, want einde April waren de prijzen weder gedaald tot f 28 per pikol, waarna in Mei eene verdere daling volgde tot f 27 à f 27,50 per pikol en in Juni nog slechts f 26 à f 26,50 per pikol kon worden bedongen. Daarna kwam men eerst in Augustus weder tot zaken, toen verscheidene partijen van in Palembang geteelde koffie van mindere qualiteit tot ongeveer f 18 à f 19 per pikol voor consumptie plaatsing vonden, terwijl in de eerste helft van September ook weer eenige belangrijke transacties voor uitvoer tot stand kwamen tot f 25 à f 26 voor eerste soort uit den nieuwen oogst, terwijl voor dezelfde soort koffie uit den ouden oogst f 1 per pikol kon worden bedongen. In October daalden de prijzen tot f 23 per pikol voor eerste soort uit den nieuwen oogst en tot f 20 per pikol voor dezelfde soort uit den ouden oogst, waarvoor echter tevergeefs aangeboden werd. Daarna stegen de prijzen wederom een weinig, zonder dat het, behalve wat betreft eenige partijen inferieure koffie, welke voor consumptie opgenomen werden, tot zaken kwam. Eerst midden December hadden weder eenige afdoeningen van eerste soort robusta-koffie plaats tot f 22,50 per pikol, welke in het laatst dier maand door verkoopen tot f 21 per pikol gevolgd werden.

De handel in *Kroë-koffie*, het speciale Batavia-artikel, is evenmin van veel beteekenis geweest. De uitvoer was vooral naar de Vereenigde Staten van Amerika gericht. In het laatst van Januari hadden afdoeningen plaats tot f 51 per pikol, welke noteering zich kon handhaven totdat de aanvoeren in April ruimer werden en de prijzen dientengevolge tot f 47 à f 47,50 per pikol daalden. In verband met de toenemende aanvoeren en het uitblijven van vraag voor export, liepen de prijzen in Mei en Juni verder terug, terwijl afdoeningen achterwege bleven. Eerst in Juli kwamen weder verkoopen voor uitvoer naar Amerika tot stand tot f 42 en later tot f 43,50 per pikol, aan welke transacties in het begin van die maand eenige kleine plaatselijke verkoopen tot f 41 à f 42 per pikol voorafgegaan waren. In Augustus schommelden de prijzen tusschen f 43 en f 44, waartoe gereedliggende partijen voor uitvoer opgenomen werden, terwijl op speculatie voor October/November-levering kleine transacties tot f 41,50 à f 42 per pikol tot stand kwamen. Daarna verdween de belangstelling geheel en duurde het tot begin October, voordat weer eene afdoening tot stand kwam, waarbij houders met f 38 genoegen moesten nemen. Deze prijs hield zich tot op de helft dier maand staande, waarna eene verdere daling intrad, welke haar laagste punt in November bereikte (f 34 per pikol). In het laatst van December had de noteering zich hersteld op f 39 per pikol, waartoe aanbod bestond, terwijl koopers op f 38 hielden.

De vraag voor Amerikaansche rekening naar Padangkoffie, welke zich gedurende de laatste weken van 1916 voordeed, hield ook in de eerste maanden van het verslagjaar aan, waardoor de prijzen, niettegenstaande de aanvoeren normaal bleven, zich op een vrij hoog peil konden handhaven. Daarna hield de vraag nagenoeg geheel op en liepen de noteeringen terug, waardoor, met uitzondering van eene kleine opleving in de eerste helft van September, de markt zeer lusteloos gestemd bleef.

Looistofhoudende producten. De uitvoer van *gambir* uit Java en Madoera was in 1917 veel grooter dan in de beide voorafgegane jaren (625 000 K.G., tegen 13 000 K.G. in 1916 en 53 000 K.G. in 1915). Van eerstgenoemde hoeveelheid ging 611 000 K.G. naar de Philippijnen. Uitvoer naar Japan had in het verslagjaar niet plaats, daarentegen trad Australië voor het eerst als kooper op. De uitvoer uit Padang bedroeg, volgens eene opgave van de Handelsvereeniging aldaar, ruim 27 600 pikol, tegen ruim 30 000 pikol in 1916. De Vereenigde Staten van Amerika waren belangrijke afnemers. De prijzen stegen tot eene ongekende hoogte: in September en October werd te Pajokoemboeh voor eerste soort f 60 à f 70 per pikol besteed, waarna echter eene daling intrad tot f 50 per pikol in December.

De uitvoer van *pinangnoten* uit Java en Madoera nam in 1917 belangrijk toe (4493 ton, tegen 3872 ton in 1916). De oogst in Atjeh en onderhoorigheden was bijzonder gunstig en de afscheep van het product, welke over Pinang naar Britsch-Indië plaats heeft, ondervond weinig stremming. In Palembang kwam in de pisangcultuur weinig verandering. De handel, welke geheel in handen van Chineesche handelaren is, richtte zich voornamelijk naar Singapore, voor verdere verscheping naar Britsch-Indië.

Als gevolg van de hooge vrachten en het gebrek aan scheepsruimte, was de uitvoer van *cutch* (tannine) uit de Westerafdeeling van Borneo geringer dan in 1916 (1019 ton, tegen 1828 ton). De marktprijzen waren ongeveer 40 % lager dan in het voorafgegane jaar.

Maïs. De groote achteruitgang in den uitvoer van maïs in 1917 (uit Java en Madoera werd 3332 ton uitgevoerd, tegen 38 446 ton in 1916 en 118 944 ton in 1915) is zoowel een gevolg van de geringe oogsten als van de onmogelijkheid om voldoende afscheepruimte naar Europa te verkrijgen. Daarbij kwam, dat Australië in het verslagjaar niet als kooper optrad, daar dit land voldoende in zijne behoefte aan veevoeder kon voorzien. Uit Makasser werd slechts 264 ton naar het buitenland verzonden, tegen 5695 ton in 1916. De prijzen te Soerabaja liepen gedurende de eerste tien maanden van 1917 op van f 100 tot f 180 per kojang van 30 pikol, terwijl in November nog f 165 per kojang werd betaald. De nieuwe oogst, welke omstreeks December begon af te komen, werd aanvankelijk aangeboden tot f 130 per kojang voor Januari/Februari-levering, doch daarna daalden de prijzen geleidelijk tot beneden f 100 per kojang. Te Makasser steeg de prijs van f 3,50 per pikol in Januari tot f 6 à f 6,50 in September, waarna eene daling intrad tot f 5 per pikol.

Oliehoudende producten. De uitvoer van gepelde *arachiden* uit Java en Madoera was iets grooter, terwijl die van het ongepelde product zelfs belangrijk toenam (in 't geheel 9955 ton, tegen 8639 ton in 1916). De uit Padang verscheepte hoeveelheid was in 1917 veel geringer dan in 1916 en bedroeg, volgens opgave van de Handelsvereeniging (met inbegrip van den uitvoer naar Java), ruim 1600 pikol, tegen ruim 2000 pikol in 1916. Afdoeningen in Buitenzorg-grondnoten hadden te Batavia in het afgeloopen jaar wederom niet plaats. De uitvoer van het Cheribon-product nam evenwel met ± 50 % toe. Een niet onbelangrijk deel van den oogst werd in Indië tot olie verwerkt, van welk artikel vrij belangrijke hoeveelheden verscheept werden. De prijs van gepelde grondnoten bewoog zich tusschen f 12 en f 13,50 per pikol voor goede Rembang-qualiteit, terwijl het ongepelde product ± f 7 per pikol opbracht.

Ondanks de beperkte gelegenheid tot afscheep naar Europa, was de *copra*-handel, vooral gedurende het eerste halfjaar, vrij levendig. De uitvoer verminderde weliswaar sterk, doch groote hoeveelheden werden door speculanten, in de verwachting van een spoedigen vrede, gekocht en opgeschuurd, terwijl bovendien door de binnenlandsche vraag, in verband met de zich sterk uitbreidende olie-industrie, de concurrentie op de coprapasars zich hoe langer hoe meer deed gevoelen. De uitvoer van Java en Madoera bedroeg 24 931 ton, tegen 38 491 ton in 1916. De verschepingen naar Nederland namen zeer belangrijk af, daarentegen zijn die naar de Vereenigde Staten van Amerika met ± 100 % toegenomen. Voorts traden Australië en Japan als koopers van copra op; de naar eerst-

genoemd land verscheepte partijen waren evenwel voor doorvoer naar Amerika bestemd. De prijzen in de open markt voor ,,f.m.s.'' Java-copra (op basis voor 13 % gewichtsverlies tot uitlevering in Europa) bedroegen te Batavia (per pikol): in Januari f 12¾ à f 13½, in April f 10¾ à f 11½, in Juli f 13 à f 13½, in October f 9½ à f 11 en in December f 10 à f 11.

De uitvoer van *kapokpitten* is, als gevolg van de hooge vracht en de moeilijkheden van afscheep naar Europa, van zeer weinig beteekenis geweest; in 't geheel werd van Java en Madoera slechts 1893 ton verscheept, tegen 8959 ton in 1916. Toch zijn de prijzen gedurende het verslagjaar belangrijk gestegen (van f 3,25 tot f 3,75 per pikol), hetgeen te danken is geweest aan de groote vraag van de zijde der oliefabrieken in Midden- en Oost-Java.

Ook voor *Sesam-zaad* daalde de, uitsluitend naar Singapore gerichte uitvoer uit Java in 1917 ten opzichte van dien in 1916 en wel met ± 50 %. Te Palembang waren de aanvoeren uit het binnenland gering; het weinige dat aangebracht werd, is eveneens naar Singapore verscheept, tegen goede prijzen.

Oliën. De uitvoer van *citronella-olie* nam in het verslagjaar wederom zeer belangrijk toe en bedroeg uit Java en Madoera 515 763 K.G., tegen 428 743 K.G. in 1916. De afzet naar de voornaamste verbruikslanden, met name Engeland, de Vereenigde Staten van Amerika en Japan, bleef uiterst bevredigend en had ongetwijfeld grootere afmetingen kunnen aannemen, indien het gebrek aan ruimte voor de verzending geen belemmering ware geweest. De prijzen konden zich, als gevolg van de scherpe daling in Europa, niet handhaven op het peil van f 2,50 à f 3 per K.G., waarop zij in 1916 stonden, mede doordat de exporteurs met verhoogde vrachten rekening moesten houden. Van f 2,25 per K.G., zonder verpakking, in Januari, liep de prijs terug tot f 2 in April en tot f 1,95 in Juli, terwijl sedert October de laagste prijs, door exporteurs betaald, f 1,75 bedroeg.

De uitvoer van *kajoepoetih-olie* van Makasser bleef nagenoeg gelijk aan dien in 1916 (38 438 K.G., tegen 38 025 K.G. in 1916). De Vereenigde Staten van Noord-Amerika betrokken in 1917 eene veel grootere hoeveelheid dan in de beide voorafgegane jaren, doch gedurende de laatste maanden van het jaar bestond in het geheel geen vraag meer naar het product, zoodat de productie grootendeels werd stopgezet.

De afzet van *Cananga-olie* ondervond in 1917 vele moeilijkheden, daar een der grootste afnemers, met name Frankrijk, niet meer door rechtstreeksche scheepsgelegenheid te bereiken was en alle zendingen derhalve via Engeland moesten plaats vinden, totdat ook die verzendingsweg in de tweede helft van het jaar onmogelijk werd gemaakt. Behalve de zeer geringe hoeveelheden, welke haar weg naar Amerika en Japan vonden, bleef de handel dus nog slechts op de eigen consumptie van Engeland aangewezen. Van f 6,50 per flesch van 600 gram, franco Batavia, waartoe in Januari verkoopen plaats hadden, steeg de noteering tot f 8 in Mei en f 9 in Juli, op welk peil zij sedert bleef gehandhaafd.

Gedurende 1917 werden voor Fransche rekening flinke hoeveelheden *ricinusolie* op Java opgekocht tegen f 0,80 à f 1 per K.G.; ± 600 ton werd uitgevoerd.

De uitvoer van *kapokpittenolie* was van eenige beteekenis, vooral doordat Australië en Scandinavië als koopers optraden. Voor plaatselijk gebruik werden prijzen besteed van f 6 tot f 7, terwijl Australië f 7 à f 8 per blik betaalde.

Klapperolie werd in 1917 uit Java en Madoera uitgevoerd tot eene hoeveelheid van 27 727 000 L., tegen 10 869 000 L. in 1916, waarvan onderscheidenlijk 22 654 000 en 5 793 000 L. naar Noord-Amerika. Ook de uitvoer naar Noorwegen en Japan nam toe, terwijl die naar Engeland verminderde. De prijzen op Java liepen betrekkelijk weinig uiteen. Het jaar opende met eene noteering van f 8,20 per blik van 30 kati's, loco fabriek, welke in den loop van het eerste kwartaal daalde tot f 7,75 per blik. In Augustus werd f 8 genoteerd, terwijl op het einde van het jaar eene daling intrad. Van tijd tot tijd was het mogelijk, dat plotseling hoogere prijzen, dan de hierboven genoemde, te maken waren voor ,,ready'' olie, indien namelijk onverwachts scheepsruimte beschikbaar kwam.

Ook de uitvoer van *katjang-* of *arachis-olie* is buitengewoon toegenomen (1 404 200 L., tegen 289 800 L.), voornamelijk naar Noorwegen en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Terwijl de prijzen zich gedurende het grootste gedeelte van het jaar op f 7,50 per blik, loco fabriek, konden handhaven, trad na het afkomen van den nieuwen oogst (October/November), evenals in vorige jaren, eene gevoelige prijsdaling in (tot f 6,50).

Rijst. Het op 4 Augustus 1914 in het leven geroepen uitvoerverbod bleef ook in 1917 gehandhaafd, doch, evenals in het voorafgegane jaar, werd in enkele gevallen door de Indische Regeering vrijstelling van dit verbod verleend. De moeilijkheden met den rijstuitvoer van Rangoon waren oorzaak dat sedert October geen licenties voor uitvoer van Java-rijst meer werden gegeven; overigens bestond er wegens het ontbreken van scheepsgelegenheid voor Nederland vrijwel geen handel in Java-exportrijst. De geheele uitvoer — hoofdzakelijk naar Engeland en Noord-Amerika — bedroeg slechts 4355 ton, tegen 60 000 ton in normale jaren.

De Java-rijst, z.g. exportkwaliteit, ging dus nagenoeg geheel in de binnenlandsche consumptie en de verschillende bekende exportmerken werden dus niet op exportkwaliteit bewerkt.

Specerijen. Naar *kruidnagelen* bestond over het algemeen weinig vraag. Op Amboina werd plaatselijk opgekocht tegen f 50 à 70 per pikol. Volgens opgave van de Handelsvereeniging te Makasser bedroeg de uitvoer van daar ruim 1300 pikol, tegen ruim 1800 pikol in 1916. De prijzen te Batavia schommelden tusschen f 57 en f 105 per pikol voor eerste soort.

De uitvoer van *nootmuskaat* uit Java steeg van 282 ton in 1916 tot 296 ton in 1917. De rechtstreeksche uitvoeren uit de voornaamste havens der buitenbezittingen namen daarentegen belangrijk af. De uitvoer naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika nam buitengewoon toe, terwijl voor het eerst uitvoer van eenige beteekenis naar Australië plaats vond. Op de Batavia-markt wisselden de prijzen van f 18 tot f 20 per pikol voor eerste kwaliteit (tegen in 1916 van f 17 tot f 22). De buitengewoon groote regenval was oorzaak dat de productie op Amboina gedurende het verslagjaar beneden de verwachtingen is gebleven.

De uitvoer van *foelie* uit Java bedroeg in 1917 45 350 K.G., tegen 44 739 K.G. in 1916; die uit de voornaamste havens der buitenbezittingen was veel geringer dan in de beide voorafgegane jaren. Naar Noord-Amerika werd ruim vijfmaal meer uitgevoerd dan in 1916, terwijl ook Engeland meer betrok. Te Amboina bestond het geheele jaar weinig belangstelling voor het product; de geheele opbrengst werd in consignatie naar Noord-Amerika en Singapore verzonden. Einde 1917 noteerde Amerika niet meer dan 40 dollarcents per pond. Ook te Makasser ging weinig in het product om. De noteeringen waren op het einde van het jaar f 55 per pikol voor Siauw- en f 35 per pikol voor Papua-soort.

De uitvoer van *peper* (zoowel zwarte als witte) uit Java en Madoera nam in 1917 belangrijk toe; uitgevoerd werd 2371 ton witte en 9868 ton zwarte peper, tegen 1340 en 7999 ton in 1916. De Vereenigde Staten van Noord-Amerika namen ook dit jaar zeer groote hoeveelheden af (1631 ton witte en 8456 ton zwarte peper) en maakten daardoor alle verminderingen van den uitvoer naar andere bestemmingen goed. De nieuwe oogst witte peper kwam nog al laat af en liet, wat afwerking betreft, veel te wenschen over. Overigens verliep de markt, zooals gewoonlijk, in elk opzicht veel kalmer dan die van zwarte peper. De laagste en hoogste prijzen waren te Batavia f 50,50 en f 59,25 per pikol, tegen f 47 en f 60 in 1916. Ofschoon de prijzen van zwarte peper geleidelijk afbrokkelden, en, na eene instorting in Mei, slechts matige schommelingen aantoonden — het verloop der prijzen was dus het tegengestelde van dat in 1916 — was de gemiddelde waarde in 1917 hooger dan in het voorafgegane jaar. De hoedanigheid werd weinig geroemd, maar bij een zoo willige markt en onder de tegenwoordige tijdsomstandigheden speelde deze slechts een ondergeschikte rol. De hoogste en laagste prijzen op de Batavia-markt waren f 34 en f 53,50 per pikol, tegen f 29 en f 50,50 in 1916.

Suiker. Het gebrek aan scheepsruimte was de voornaamste factor, welke de suikermarkt in 1917 beheerschte. Tot de

flauwe stemming, waarmede het verslagjaar opende, droegen verder nog bij de vooruitzichten op een grooten Cuba-oogst (welke op ± 3 573 000 ton geschat werd), zoomede de door de oorlogvoerende landen genomen maatregelen om het suikerverbruik te verminderen. Het gevolg van een en ander was, dat de prijzen van suiker, oogst 1916, waarvan begin Januari nog ± 4 000 000 pikols voor uitvoer op Java waren opgeslagen, van f 14⅞ per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 13⅜ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger, waarmede het jaar opende, omstreeks midden Februari teruggeloopen waren tot f 14¼ en f 12½ per pikol. Als gevolg van de, in het laatst van Februari ontvangen telegrafische berichten omtrent op Cuba uitgebroken politieke onlusten, en de stijging van de Cuba-noteering tot 4½ ct. per lb., ontstond op Java iets meer vraag naar suiker, zoodat de prijzen zich herstellen konden op f 14½ per pikol voor superieure hoofdsuiker en op f 12¾ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger.

Van groote beteekenis waren de transacties, waarvan een deel ter indekking van blanco-verkoopen geschiedde, echter niet; toen de Cuba-noteeringen kort daarna tot 4⅛ ct. inzakten, hield de vraag op Java wederom geheel op.

Op het, begin Maart ontvangen, bericht dat de raming van den Cuba-oogst teruggebracht was op 3 000 000 ton, terwijl tegelijkertijd eene noteering van 4½ ct. gesteind werd, volgden spoedig wederom lagere noteeringen, zoodat de verlaging der Cuba-raming met bijna 12 % op onze markt zonder merkbaren invloed bleef. De voormelde noteeringen op Java van onderscheidenlijk f 14½ en f 12¾ per pikol konden zich echter handhaven, dank zij de geleidelijke inkoopen, welke voor Engeland en Britsch-Indië bewerkstelligd werden en waardoor het voor den uitvoer beschikbare, zich in de tweede hand bevindende, restant uit den oogst-1916 midden Maart tot ± 2 000 000 pikol teruggebracht was.

Hoewel de raming van den Cuba-oogst in het begin van April teruggebracht werd tot 2 750 000 ton en de noteering van Cuba-suiker steeg tot 5 cts., bleef de stemming op Java flauw en afdoeningen van suiker, oogst 1916, bleven in de tweede helft van Maart en in April zoo goed als geheel achterwege.

De sterke daling van den koers Amsterdam/Londen en de dalende Cuba-noteeringen hadden tot gevolg, dat in het laatst van April de prijzen op Java gedaald waren tot f 13½ per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 11¾ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger, waartoe verscheidene transacties in de tweede hand tot stand kwamen.

Half Mei werden omstreeks 10 000 ton superieure hoofdsuiker voor Engelsche rekening uit de markt genomen tot f 12½ per pikol, waarna de laatste restanten uit den oogst, in de tweede helft van Mei, in handen van exporteurs overgingen op basis van f 12¼ per pikol f. o. b. voor superieure hoofdsuiker.

De op het einde van 1916 voor suiker, oogst-1917, geldende noteeringen van f 14⅛ à f 14¼ per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 12½ à f 12⅝ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger, moesten midden Januari verlaagd worden, toen een der Europeesche exportfirma's in den inkoop uit de eerste hand slaagde van 50 000 pikol superieure hoofdsuiker tot f 14 per pikol, waarna in het laatst dier maand door de tweede hand superieure hoofdsuiker tot dien prijs en zelfs tot f 13⅞ per pikol te vergeefs aangeboden werd.

Naar hoofdsuiker n°. 16 en hooger bestond toen eenige vraag tot f 12½ per pikol, zonder dat men tot zaken kwam.

De hiervóór genoemde berichten uit Cuba, welke de stemming voor suiker oogst-1916 voor een korten tijd iets deden verbeteren, droegen er toe bij dat in het laatst van Februari door exporteurs uit de eerste hand gekocht werden 90 000 pikol superieure hoofdsuiker tot f 14 per pikol en ± 100 000 pikol hoofdsuiker n°. 16 en hooger tot f 12½ per pikol, terwijl Chineezen voor laatstgenoemd assortiment in de tweede hand f 12⅝ à f 12¾ per pikol aanlegden en tot f 14 per pikol in den inkoop van 60 000 pikol superieure hoofdsuiker uit de eerste hand slaagden.

Dank zij de geleidelijke opruiming van de voorraden uit den vorigen oogst en de midden Maart wederom tot 4½ cts. gestegen Cuba-noteering bleef eene, zij het ook zeer matige, kooplust bestaan, zoodat in dien tijd nog eenige verkoopen uit de eerste hand van superieure hoofdsuiker tot f 14 per pikol en hoofdsuiker n°. 16 en hooger tot f 12½ per pikol, tot stand kwamen, terwijl door Chineezen in de tweede hand f 0,12[5] à f 0,25 per pikol meer aangelegd werd.

Een der groote Chineesche exportfirma's, die te voren slechts zeer weinig belangstelling voor suiker, oogst-1917, getoond had, trachtte van de daarop volgende flauwere marktstemming gebruik te maken om hare blanco-verkoopen te dekken, maar zij slaagde slechts in den inkoop van 50 000 pikol Muscovados in krandjangverpakking tot f 11⅞ per pikol.

Niettegenstaande de voor de Java-suiker gunstige berichten omtrent den Cuba-oogst en de verhooging der Cuba-noteering tot 5 cts., bleef de stemming op Java flauw en de afdoeningen uit de eerste hand bepaalden zich in het begin van April tot matige hoeveelheden hoofdsuiker, welke tot f 12¼ verkocht werden, terwijl 100 000 pikol superieure hoofdsuiker in dien tijd tot f 13¾ per pikol in handen van exporteurs overgingen.

De midden April tot 5,52 cts. verhoogde Cuba-noteering had tot gevolg, dat van Chineesche zijde iets meer belangstelling aan den dag gelegd werd, maar waar het voornamelijk speculanten waren die als reflectanten optraden en aan wie de meeste houders niet meer, of niet zonder bankgarantie wilden afgeven, bepaalden de transacties zich tot eenige herverkoopen van superieure hoofdsuiker tot f 13⅞ per pikol en tot den verkoop uit de eerste hand van 120 000 pikol van hetzelfde assortiment tot f 13¾ per pikol.

In het laatst van April werd de stemming aanmerkelijk flauwer, doordat de Europeesche en ook de twee der voornaamste Chineesche exporteurs, die in verhouding tot hunne inkoopen in vroegere jaren nog slechts zeer matige hoeveelheden uit den oogst-1917 gekocht hadden, zich van verdere inkoopen onthielden, terwijl sommige Chineesche speculanten, die suiker voor hoofdplaatslevering gekocht hadden (dus zonder de voor kustsuiker geldende bepaling, dat verkoopers voor koopers voor den opslag en afscheep moesten zorgdragen), niet of slechts met groote moeite er in slaagden zich de noodige opslagruimte te verzekeren en daarom geneigd waren tot lagere prijzen te verkoopen.

Het gevolg daarvan was, dat de prijs van superieure hoofdsuiker daalde tot f 13½ per pikol, terwijl hoofdsuiker n°. 16 en hooger tevergeefs aangeboden werd tot f 12 per pikol.

Van de flauwe marktstemming maakten de exporteurs gebruik om de prijzen nog verder te drukken, en toen enkelen hunner voor Britsch-Indische rekening in de tweede helft van Mei biedingen op superieure hoofdsuiker uitbrachten tot f 13¼ per pikol, slaagden zij spoedig in den aankoop van ± 400 000 pikol uit de tweede hand.

Eenige vraag uit Japan naar Muscovados had tot gevolg, dat enkele partijen nog te leveren hoofdsuiker n°. 16 en hooger in eerstgenoemd assortiment geconverteerd werden, maar die vraag was niet van voldoende beteekenis om steun aan de markt te geven, zoodat de prijzen in het begin van Juni gedaald waren tot f 12¼ à f 12½ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger. De transacties bepaalden zich tot den inkoop door een der groote Chineesche exporteurs van 150 000 pikol hoofdsuiker n°. 16 en hooger tot f 10⅜ per pikol ter dekking van blanco-verkoopen.

Naarmate de prijzen daalden en het uitzicht op het beschikbaar komen van scheepsruimte, waardoor de exporteurs tot inkoopen in staat zouden worden gesteld, geringer werd, werd het duidelijker dat verscheidene Chineesche suikerspeculanten hunne verplichtingen niet zouden kunnen nakomen. De meesten hunner hadden zich niet bepaald tot inkoopen van producenten, maar, nadat zij bij deze hunne limiten bereikt hadden, nog belangrijke transacties, waarvan vele in blanco, met kleine, weinig betrouwbare Chineesche handelaren en speculanten afgesloten, waardoor de draagkracht van alle bij die transacties betrokken koopers ver overschreden werd.

Toen in de eerste dagen van Juni de voormelde prijsdaling intrad konden verscheidene kleine Chineesche handelaren de door hen uit de tweede hand gekochte suiker niet opnemen, zoodat de eerste-hand-koopers verplicht waren, behalve de door hen nog niet herverkochte partijen, ook de meeste herverkochte suiker op te nemen en te betalen. Bovendien ontging de eerste hand nog de, met den herverkoop behaalde winst, doordat de meeste tweede-hand-koopers niet bij machte waren de prijsverschillen te betalen, terwijl sommigen hunne bezittingen in veiligheid brachten, teneinde zich aan hunne verplichtingen te onttrekken.

Het gevolg van een en ander was, dat de groote Chineesche

suikerkoopers, die bij de bedoelde transacties betrokken waren, zich tot de banken en producenten om steun wendden en laatstgenoemden verzochten hunne restanten, teneinde de markt op te houden, niet tot de verlaagde prijzen te verkoopen en voorloopig genoegen te nemen met eene gedeeltelijke betaling van den koopprijs van de verkochte, nog te leveren suiker.

De tusschen partijen gehouden besprekingen hadden echter niet het gewenschte gevolg, omdat de daarvoor in aanmerking komende Chineezen niet bereid bleken te zijn zich tot eene, door de banken als basis voor de te verleenen faciliteiten noodig geachte, combinatie aaneen te sluiten, waarvan de leden aansprakelijk zouden moeten zijn voor alle eventueel te lijden verliezen.

Midden Juni staakte een der grootste Chineesche suikerkoopers zijne betalingen, waarna ook de andere Chineesche koopers en speculanten, voor zoover zij bij de boven hunne krachten gaande transacties betrokken waren, weigerden de door hen gekochte suiker te ontvangen en te betalen.

Verscheidene besprekingen, welke te Semarang en Soerabaja tusschen producenten en de betrokken Chineezen gehouden werden, leidden tot een voorstel van laatstgenoemden, in het kort hierop neerkomende, dat de producenten aan de Chineezen op de door hen gekochte suiker een beleeningsvoorschot zouden geven op den basis van f 11 per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 10 voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger en dat voor het verschil tusschen die prijzen en de verkoopprijzen door koopers accepten zouden worden afgegeven, waartegenover de koopers hunne bezittingen zouden verbinden aan een door producenten te vormen trust. Voorts zouden producenten zich moeten verbinden om hunne onverkochte restanten niet beneden de door eene te benoemen commissie te bepalen prijzen te verkoopen. Toen echter de Chineezen daarop geheel gewijzigde voorwaarden stelden, werd daarin aanleiding gevonden om de onderhandelingen af te breken en zich aaneen te sluiten, hetgeen leidde tot de oprichting van de „Java-Suiker-Vereeniging”, welke belast werd met den verkoop van de onverkochte restanten van de bij die vereeniging aangesloten fabrieken en van de suiker, welke door het annuleeren van contracten met Chineesche koopers, of door terugkoop, aan die ondernemingen terugkwamen.

Het doel, waarmede de vereeniging opgericht werd, was dus in hoofdzaak het ophouden en regelen van de suikerprijzen, door den nog aan de markt komenden suikeroogst-1917 zooveel mogelijk in ééne hand te brengen. Overeengekomen werd, dat de afrekening door de vereeniging van de door haar voor hare leden verkochte suiker, zou geschieden volgens den voor elke soort bedongen middenprijs.

Inmiddels begonnen de in moeilijkheden verkeerende Chineezen pogingen aan te wenden om met hunne crediteuren tot schikkingen te komen, waarbij de nog loopende contracten op basis van f 11 per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 10 per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger zouden worden ontbonden, terwijl voor de verschillen tusschen den verkoopprijs en den prijs waarop de contracten ontbonden werden, accoorden aangeboden werden.

In afwachting van het totstandkomen van de hooger genoemde vereeniging, onthielden de zich daarbij aangesloten fabrieken van verkoopen. Van de in dien tijd juist opkomende, zij het ook matige, vraag uit Britsch-Indië en van een, eveneens matigen inkooporder voor Engelsche rekening, profiteerden de producenten, die niet bereid waren zich bij de vereeniging aan te sluiten, door een deel van hunne nog beschikbare suiker van de hand te doen, tot f 10¾ à f 11 per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 8¾ à f 9 per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger, terwijl een enkele partij superieure hoofdsuiker zelfs tot f 10½ per pikol losgelaten werd.

Dank zij de aanhoudende vraag uit Britsch-Indië en de tot 5¾ cts. gestegen Cuba-noteering, herstelden de prijzen zich weder eenigszins, zoodat midden Juli vrij belangrijke partijen suiker voor uitvoer konden worden verkocht tot f 11 à f 11¼ per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 9 à f 9¼ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger.

De schaarschte aan scheepsruimte maakte het onmogelijk, de nog steeds aanhoudende orders uit Britsch-Indië, Singapore en Pinang ten volle uit te voeren, maar tot midden Augustus kwamen toch geregeld afdoeningen tot stand tot de voormelde en iets hoogere prijzen, terwijl in het laatst van Augustus voor uitvoer kon worden bedongen: f 11½ per pikol voor superieure hoofdsuiker en f 9¼ à f 9¾ per pikol voor hoofdsuiker n°. 16 en hooger.

Doordat de Engelsche stoomschepen, varende tusschen Britsch-Indië en Java gerequireerd werden, ondervond de handel in Java-suiker met Britsch-Indië nog grootere moeilijkheden dan te voren reeds het geval was, zoodat in September eene zeer kalme stemming op de Java-markt heerschte.

In October werden door de Java-Suiker-Vereeniging o.m. 150 000 ton hoofdsuiker n°. 16 en hooger naar Engeland verkocht op basis van f 9 per pikol voor hoofdplaatslevering, terwijl voor 250 000 pikol superieure hoofdsuiker f 10¾ per pikol kon worden bedongen.

Uit de tweede hand gingen eveneens vrij belangrijke hoeveelheden suiker naar exporteurs over, tot ongeveer de voormelde prijzen.

Het stopzetten, door Engeland, van de telegrafische gemeenschap tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië en het buitenland, en het uitblijven van verdere buitenlandsche orders, veroorzaakten eene daling der prijzen en eene flauwe stemming, welke tot het einde van het jaar aanhield.

Door de „Java-Suiker-Vereeniging” konden in November en December eenige partijen superieure hoofdsuiker verkocht worden tot f 10¼ per pikol, terwijl de restanten superieure stroopsuiker van de bij haar aangesloten fabrieken tot denzelfden prijs geplaatst werden. De niet bij de vereeniging aangesloten fabrieken verkochten hunne laatste restanten superieure hoofdsuiker tot f 10 ¼ per pikol, terwijl de laatste restanten hoofdsuiker n°. 16 en hooger van die fabrieken tot f 8¼ per pikol van de hand gedaan werden.

Tabak. In verband met het gebrek aan afscheepgelegenheid naar Nederland, is de uitvoer van tabak in 1917 uiterst gering geweest. Van Java werden uitgevoerd 7391 ton, tegen 71 992 ton in 1916, terwijl de uitvoer uit Belawan (Deli) bedroeg 4349 ton, tegen 19 681 ton in 1916. De uit Padang verscheepte hoeveelheid was nagenoeg gelijk aan die van 1916.

Met het oog op de groote voorraden op Java werd o. a. van regeeringswege aangeraden, de teelt van tabak door de bevolking te beperken, terwijl voorts de Batavia-vrachten-conferentie besloot geen oogst-1917 te verschepen alvorens de oogst-1916 geheel afgezonden zou zijn.

Einde 1917 waren op Java, volgens schatting, nog onverscheept 550 000 balen oogst-1916, terwijl oogst-1917 geschat werd op 400 000 balen.

Voor Amerikaansche rekening werden in Indië opgekocht ongeveer 15 000 balen Deli-tabak en 7500 balen Java-tabak, terwijl voorts opkoopen plaats hadden voor de Fransche en Spaansche regie en ook Australië en China ter markt kwamen.

Einde 1917 lag de oogst 1916/1917 van de Vorstenlanden nog voor bijna 90 % op Java opgeslagen. Door Amerikaansche koopers werden prijzen besteed van ongeveer f 2 per half kilo, doch waar slechts de allerbeste sorteeringen voor Amerika geschikt zijn, bleven de transacties beperkt.

Van Sumatra-tabak werd de eerste inschrijving te Amsterdam gehouden op 5 April 1917 en wel voor 20 506 pakken. Door Amerikaansche koopers werden ongeveer 4000 pakken gekocht. De indruk, welken de nieuwe oogst maakte en die zich in de verdere inschrijvingen bevestigd heeft, was uitermate gunstig: de tabak was dunbladig en lichtsoortig, zeer voordeelig in de bewerking, grootendeels rijp en mooi van soort, terwijl veel helder blad daarbij voorkwam; alleen kwam in verschillende partijen wat miskleur voor en was de tabak soms iets droogsoortig.

Door den beperkten aanvoer waren de importeurs minder dan anders in de gelegenheid de aan te bieden partijen in te deelen; de hoeveelheid zandblad was dan ook in verhouding veel grooter dan gewoonlijk. Van topblad kwamen slechts enkele partijen voor, welke ver achter stonden bij die van den vorigen oogst, vooral wat rijpheid betreft.

Nadat op 14 April te Rotterdam 2210 pakken verkocht waren, moesten verdere inschrijvingen, in verband met het uitvoerverbod, uitgesteld worden tot Juli, in welke maand te Rotterdam en te Amsterdam 24 925 pakken ten verkoop kwamen, terwijl slechts één najaarsinschrijving gehouden werd en wel te Amsterdam op 21 September van 18 650 pakken. Daar toen bleek dat voorloopig van nieuwe aanvoeren weinig sprake zou zijn, trachtte een ieder nog wat meester

te worden en de prijzen voor alle sorteeringen gingen in deze inschrijving sterk omhoog. Ook de Amerikaansche koopers toonden zich veel williger dan in het voorjaar, en alles wat slechts eenigszins voor hun doel geschikt was, werd tot hooge prijzen grif door hen genomen.

Hoewel de markt dus op het hoogste moment sloot, kan men de stijging der Sumatra-prijzen toch niet vergelijken bij die der voor Java-tabak behaalde cijfers; het geheele jaar door hebben de sigarenfabrikanten dan ook veel meer moeite gehad zich te voorzien van omblad en binnengoed, dan van dekmateriaal.

Evenals van de Java-aanvoeren is ook van de aangevoerde hoeveelheid Sumatra-tabak een deel achtergehouden voor de binnenlandsche industrie; hiervan werden tot dusver ten verkoop aangeboden 3019 pakken (in Mei onder N. O. T.-condities in inschrijving gebracht) en ongeveer 7000 pakken door bemiddeling van het syndicaat geveild. Op de vrije markt werden bij inschrijving en in veiling verkocht 67 667 pakken, tot ongeveer 254 cents.

Van Java-tabak kan men den aanvoer van den 1916-oogst in ronde cijfers op ± 200 000 pakken schatten, waarvan slechts ongeveer een derde deel op de vrije markt in inschrijving kwam, terwijl de rest geheel voor de Hollandsche fabrikanten bewaard bleef, deels als N. O. T.-, deels als syndicaats-tabak. Het aangevoerde bestond voor het overgroote deel uit vóóroogst-krosoks; de hoedanigheid was over het algemeen vrij goed, al bleek het spoedig, dat men niet met zulk een doorloopend mooien oogst te doen had als in het voorafgegane jaar het geval was. Opmerkelijk was het, dat, wanneer men de Madoera-tabak uitzondert, zoo weinig helderkleurig kerf bij de partij voorkwam. Van den na-oogst werden slechts een paar duizend pakken Vorstenlanden en Besoeki aangevoerd, te weinig om over het gewas reeds een oordeel te vellen; de Vorstenlanden leverden een goedsoortig, rijp product, met eenige partijtjes bijzonder mooi zandblad, terwijl ook de aangevoerde partijtjes Besoeki-naoogst rijp waren, dun van blad en lichtsoortig, daarentegen gedeeltelijk wat teer en hier en daar niet geheel gezond. Van den 1915-oogst werden in het begin van het jaar nog bij inschrijving verkocht ongeveer 22 000 pakken, bijna geheel bestaande uit Besoeki-naoogst, bladig rijp omblad en dek, waarvoor veel vraag bestond.

Het spreekt vanzelf, dat bij het buitengewoon beperkte aanbod de prijzen voor de N. O. T.-vrije tabak van het begin tot het eind van het jaar een stijgende lijn vertoonden; ging dit tot Juli nog met eenigen regelmaat, toen het bleek, dat voor de N. O. T.-vrije najaars-inschrijving bijna geen materiaal beschikbaar zou blijven, liepen de prijzen vaak met sprongen in de hoogte en wat nog voorradig was ging voortdurend van hand tot hand. Voor vele handelaren werd het hoe langer hoe moeilijker zich in het artikel te blijven bewegen, vooral voor de tusschenhandelaren, van wie het overgroote deel der binnenlandsche afnemers zich in de syndicaats-veilingen direct van materiaal voorzag.

De N. O. T.-inschrijvingen boden in het begin een wat meer afwisselend beeld, daar de prijzen, in verhouding zeer hoog ingezet, aldra eenige verflauwing toonden, toen in Maart ongeveer 20 000 pakken onder N. O. T.-verband aangeboden werden. Al spoedig stegen echter ook voor de N. O. T.-Java-tabak de prijzen regelmatig, al bleef er een aanzienlijk waardeverschil bestaan tusschen deze en de „vrije" tabak.

Thee. In verband met de belangrijke onverkochte voorraden en de op verscheping wachtende partijen, is het niet mogelijk nauwkeurige cijfers betreffende de thee-productie van Java voor 1917 vast te stellen. Die voorraden werden op het einde van het verslagjaar geschat op minstens 14 000 000 halve K.G., hetgeen, met de in 1917 verscheepte 72 942 000 halve K.G., eene productie zou geven van 86 942 000 halve K.G. (tegen 94 096 000 halve K.G. in 1916 en 92 366 000 halve K.G. in 1915), zoodat dus, in vergelijking met 1916, de oogst in 1917 een achteruitgang van 7 154 000 halve K.G., of 7,60 %, aanwijst. Deze vermindering moet in hoofdzaak worden toegeschreven aan eene meer verzorgde plukmethode, in 't bijzonder gedurende de laatste maanden van het jaar, en aan den verminderden opkoop van het kampongblad, hetwelk in het begin van 1917 door vele ondernemingen nog op ruime schaal, ter menging met eigen product, van de bevolking werd opgekocht. De qualiteit werd over het geheel goed beoordeeld; van de hooger gelegen ondernemingen was zij in vele gevallen zelfs superieur, vooral tegen het einde van het jaar, terwijl eveneens de midden- en ordinaire soorten, behoudens enkele uitzonderingen, een goede standaard-qualiteit te zien gaven.

Volgens door het thee-export-bureau openbaar gemaakte statistieken, bedroeg de naar Nederland verscheepte hoeveelheid Java-thee in 1917 slechts ± 1 278 000 halve K.G., tegen 29 799 826 halve K.G. in 1916 en 37 634 552 halve K.G. in 1915, welke achteruitgang moet worden toegeschreven aan de door de N. O. T. voorgeschreven beperkende bepalingen op den invoer in Nederland en aan het gebrek aan scheepsruimte. De vermindering van den uitvoer naar Engeland (3 396 000 halve K.G., tegen 21 873 758 halve K.G. in 1916 en 24 486 424 halve K.G. in 1915) staat uitsluitend in verband met het, sedert einde Februari, door de Britsche Regeering afgekondigde invoerverbod van alle buitenlandsche thee.

De handelsbetrekkingen met Rusland lieten zich aanvankelijk gunstig aanzien en deden tot medio van het jaar verwachten, dat de afzet daarheen dien van de laatste twee jaren zelfs zou overtreffen. De zich sedert daar te lande voordoende politieke moeilijkheden veroorzaakten echter een geheelen terugslag in het zakenverkeer, waardoor de verschepingen, die aanvankelijk tot einde Juni met 3 000 000 halve K.G. vooruitgingen, ten slotte een achteruitgang van ruim 5 750 000 halve K.G., in vergelijking met het voorafgegane jaar, aantoonen.

Naar Australië nam de uitvoer belangrijk toe (3 250 000 halve K.G. méér dan gedurende 1915 en 4 500 000 halve K.G. méér dan in 1916). In Juni werd echter, op het voetspoor van Engeland, een invoerverbod van buitenlandsche theeën uitgevaardigd, waardoor ook de Australische markt voor den afzet van het product verloren ging.

Was tot dusver de afzet naar Canada en Amerika slechts gering, het afgeloopen jaar bracht hierin eene algeheele verandering. Van de uitgevoerde 32 500 000 halve K.G. bestond, naar schatting, ongeveer 18 % uit vaste inkoopen door plaatselijke Amerikaansche firma's, terwijl het overige gedeelte in vrije consignatie voor rekening van de ondernemingen werd verscheept.

De opbrengst van thee ter Oostkust van Sumatra nam wederom zeer belangrijk toe. De uitvoer beliep in 1917 3 583 374 halve K.G. (tegen 3 064 366 halve K.G. in 1916 en 1 204 100 halve K.G. in 1915).

Om dezelfde redenen als hierboven voor den uitvoer van Java-thee genoemd, nam ook de uitvoer van Sumatra-thee naar Londen (voorheen de voornaamste bestemming) in het verslagjaar belangrijk af. De daarheen verscheepte hoeveelheid bedroeg slechts ongeveer 500 000 halve K.G. Het grootste gedeelte werd naar Amerika en Canada in consignatie verzonden.

De op Sumatra aanwezige voorraden thee bedroegen aan het einde van het verslagjaar naar schatting ruim 1 000 000 halve K.G.

Tin. De uitvoer van tin voor particuliere rekening uit Java bedroeg 15 607 ton, tegen 19 730 ton in 1916. De Vereenigde Staten van Noord-Amerika waren, evenals in 1916, de voornaamste, en tevens vrijwel de eenige afnemers.

Te Batavia hadden geen inschrijvingen plaats; exporteurs kochten rechtstreeks van de Billiton-Maatschappij en van het Land.

De tinprijzen waren gedurende het verslagjaar belangrijk hooger dan in de beide voorafgegane jaren, en wisselden af tusschen f 120 en f 200 per pikol.

Vezels. De uitvoer van *kapok* uit Java en Madoera bedroeg in 1917 11 702 ton, tegen 9338 ton in 1916. Uit Makasser werd in die jaren onderscheidenlijk 19 en 37 ton uitgevoerd en uit Palembang 14 en 97 ton. De voornaamste afnemers waren, evenals in 1916, Amerika en Australië. De naar Amerika verscheepte hoeveelheid nam toe van 1780 ton in 1916, tot 3046 ton in 1917. De uitvoer naar Nederland was van geen beteekenis en bedroeg slechts 135 ton, tegen 834 ton in 1916. De toeneming van den uitvoer naar Engeland (1519

ton, tegen 222 ton in 1916) was te danken aan de omstandigheid, dat de stoomschepen, welke Java-suiker vervoerden voor de Engelsche Regeering, nu en dan vrij groote hoeveelheden kapok als bijvulling medenamen.

De noteeringen op de markt te Semarang bleven gedurende het eerste kwartaal van 1917 vrijwel gelijk, namelijk f 28 tot f 30 per pikol voor Australië-qualiteit en f 31 à f 33 per pikol voor Amerika-kapok. Nadat in April tot f 29 à f 32 per pikol, naar gelang van qualiteit, afdoeningen hadden plaats gehad, hield de vraag gedurende eenigen tijd vrijwel op, daar de uit Amerika ontvangen noteeringen doorgaans te laag waren om zaken mogelijk te maken. Toch bleef de markt vast. Einde Augustus werd tot f 34 voor f. o. b. levering aangeboden, waartoe ook in de maanden September en October aanbod bestond van prima qualiteit, in enkele balen, voor dadelijke levering. In December was er wederom flinke vraag naar het product en konden belangrijke partijen goede qualiteit in andere handen overgaan tot f 31 en f 32 per pikol. Mindere qualiteiten deden f 29,50 en f 30 per pikol. De noteering te Amsterdam bedroeg 100 tot 110 cts., terwijl 1916 sloot met eene noteering van 55 à 60 cts.

Dank zij de groote vraag van de zijde van Amerika naar touwvezels, nam de uitvoer van *agavevezels* (Sisal- en Cantala-hennep) in 1917 wederom toe en bedroeg 13 708 ton, tegen 13 391 ton in 1916. Ook de uitvoer naar Australië en Japan is gestegen. Naar Engeland en Nederland kon slechts weinig of niets worden afgescheept.

De uitvoer van *katoen*, zoowel ruwe als gezuiverde, nam in 1917 belangrijk af, niettegenstaande Japan — de grootste afnemer — van beide soorten groote hoeveelheden betrok. De uit Java uitgevoerde hoeveelheden bedroegen 658 ton ruwe en 323 ton gezuiverde katoen, tegen onderscheidenlijk 1570 en 741 ton in 1916. Uit Palembang werd uitgevoerd: 1007 ton ruw en 264 ton gezuiverd product, tegen 4010 en 657 ton in 1916.

Onmiddellijk na het afkomen van den nieuwen oogst, tegen het einde van September, begonnen de aankoopen te Demak tot f 11½ à f 12½ per pikol zoowel door den handel (voor uitvoer naar Japan), als van landswege, voor rekening van den burgerlijken geneeskundigen dienst (aanmaak van verbandwatten). In gezuiverde kapas vonden afdoeningen tot f 40 per pikol plaats. De stopzetting van het telegraafverkeer deed in October de prijzen voor ongezuiverd en gezuiverd tot onderscheidenlijk f 7½ à f 8 en f 28 à f 30 dalen. De daarop gevolgde stijging in November hield voortdurend aan, tot dat ult. December de noteering voor ongezuiverde kapas f 16 en die voor gezuiverde f 56 bedroeg. De qualiteit was goed en stak gunstig af bij de Madioen-qualiteit, waarvan ook eenige partijen naar Semarang werden afgevoerd. Ook de qualiteit van het Palembangsche product was beter dan die van den 1916-oogst. De prijzen wisselden in 1917 af voor de ruwe kapas tusschen f 10 en f 14 per pikol, en voor de gezuiverde tusschen f 30 en f65 per pikol. Voor restanten van den 1916-oogst werd in Juli van het verslagjaar f 18 tot f 20 per pikol betaald.

Rotan. De uitvoer van dit boschproduct nam in 1917 wederom af, als gevolg van het uitvallen van het voornaamste afzetgebied: Nederland. De naar Japan, Australië en Noorwegen verscheepte hoeveelheden waren betrekkelijk zeer gering. De uitvoer uit Java bedroeg 173 ton, tegen 346 ton in 1916, terwijl uit de voornaamste havens der buitenbezittingen werden verscheept: Bandjermasin 1642 ton (tegen 1957 ton in 1916); Padang 86 ton (tegen 334 ton in 1916); Palembang 4943 ton (tegen 4346 ton in 1916); Makasser 3131 ton (tegen 4395 ton in 1916) en Pontianak 3048 ton (tegen 2823 ton in 1916).

Vruchten. De uitvoerhandel van *pisang* ondervond gedurende 1917 groote bezwaren, hoofdzakelijk als gevolg van de onzekerheid ten opzichte van de beschikbare laadruimte. In het geheel hadden slechts 12 verschepingen plaats (14 in 1916). Toch mag met eene zekere mate van tevredenheid op het afgeloopen jaar worden teruggezien. De hoeveelheid uitgevoerde trossen bleef slechts iets beneden het in 1916 verscheepte. Het aantal trossen, afkomstig van Banjoewangi, was in het verslagjaar driemaal zoo groot als dat van Toeloengagoeng.

Van andere vruchtsoorten werden slechts kleine hoeveelheden door de stoomers meegenomen. Voorloopig belooft de uitvoer van *ananas* het meeste succes, terwijl ook die van *mangga-aroemmanis*, mits in de omgeving van Banjoewangi voor dit doel geplant, van belang kan worden. Eene proefzending *djeroek manis* van Malang naar Manilla leverde ook in het verslagjaar geen goede uitkomsten op.

De uitvoer van op de Karo-hoogvlakte (Oostkust van Sumatra) verbouwde *aardappelen* neemt in de laatste jaren gestadig in beteekenis toe, waartoe de goede qualiteit veel bijdraagt. De uitvoer in 1917, hoofdzakelijk naar de Straits Settlements, bedroeg (volgens particuliere opgave) 3584 ton, tegen 2138 ton in 1916.

b. Invoerhandel.

Ook de invoerhandel is gedurende 1917 vooral door de scheepvaartmoeilijkheden sterk beïnvloed geweest. De aanvoeren uit Europa waren zeer onregelmatig en namen belangrijk af; de uitvoer van verschillende artikelen uit Nederland werd bovendien meer en meer aan banden gelegd, waardoor importeurs, nog meer dan in 1916, genoodzaakt waren naar nieuwe leveranciers om te zien. Aan den anderen kant waren er factoren, welke niet hebben nagelaten de koopkracht van de inheemsche bevolking te drukken. In de eerste plaats bleek dat bij de vraag naar die goederen, welke als weeldeartikelen kunnen worden beschouwd, zooals betere soorten manufacturen, sommige kramerijen, conserven, enz. Daar bovendien het vervaardigen van batik- en weefgoederen geen geregelden voortgang kon hebben door het gebrek aan Europeesche kleurstoffen en andere ingrediënten (welke slechts zeer onvoldoende door die van inlandschen oorsprong blijken te kunnen worden vervangen), bleef de vraag naar lijnwaden over het algemeen beneden het middelmatige. Ondanks deze omstandigheden, kunnen de uitkomsten welke door den invoerhandel werden verkregen, over het algemeen gunstig worden genoemd.

De invoer uit Amerika en Japan bleef, met uitzondering van enkele artikelen waarvan de uitvoer verboden werd, in het verslagjaar gestadig toenemen. Vooral de invoer uit Japan is belangrijk vermeerderd, in het bijzonder van lijnwaden, terwijl de vroeger zoo gewilde Duitsche en Oostenrijksche kramerij-artikelen ook voor het meerendeel door Japansch fabrikaat werden vervangen. Wel is waar liet de qualiteit van het Japansche fabrikaat, evenals in vorige jaren, in vele gevallen te wenschen over, maar daar stond tegenover dat de prijzen grootendeels ook veel lager waren dan die van de met Japan concurreerende landen. Daarbij kwam het voordeel van de geregelde scheepvaartverbinding met Japan en de betrekkelijk vlugge levering van de bestelde goederen.

Australië verving Nederland als leverancier van een aantal provisiën. Ook andere artikelen, waaronder ijzer, werden uit dat land aangevoerd, doch in kleine hoeveelheden, deels als gevolg van beperkte productie en deels wegens gebrek aan scheepsruimte.

Naar benoodigdheden op technisch gebied en bouwmaterialen viel een belangrijk grootere vraag waar te nemen, in verband met het uitblijven van aanvoer uit Europa en door de moeilijkheden, welke de Amerikaansche fabrikanten en leveranciers bij de uitvoering van de door hen aangenomen orders ondervonden, door requisities van de zijde der Regeering daar te lande, uitvoerverboden, e. d.

Uit de geringe vraag naar invoerartikelen door de buitenbezittingen, bleek dat die streken meer dan Java onder den druk der tegenwoordige omstandigheden te lijden hadden. Uit verscheidene handelscentra werd bericht ontvangen, dat vooral in de laatste maanden van het verslagjaar de handel in deze goederen ongeveer stilstond.

Aardewerk. Dé invoer van de voornaamste soorten van aardewerk (borden, kopjes en schoteltjes en spoelkommen) nam in 1917 belangrijk af. Alleen de invoer uit Japan vertoonde eene sterke toeneming, maar lang niet voldoende om de tekorten in den aanvoer uit Europa ook maar eenigszins aan te vullen. Die ontoereikende aanvoer deed zich te meer gevoelen waar de voorraden in eerste hand reeds klein waren, zoodat de prijzen belangrijke stijgingen vertoonen. Dat de hooge vrachten op dit artikel zwaar drukken, spreekt van zelf. De tweede hand kon over het algemeen de steeds stijgende

prijzen zonder bezwaar volgen; de omzetten verminderden uit den aard der zaak belangrijk. De invoer van porcelein was, evenals in de tweede helft van 1916, gering.

Cement. De invoer van cement ging in het verslagjaar wederom achteruit. Het artikel werd voor verreweg het grootste gedeelte uit Japan betrokken. De uit Amerika aangevoerde hoeveelheid bleef, in verband met de hooge vrachten, gering. Vrijwel alle partijen konden onmiddellijk geplaatst worden. Tengevolge van verhoogde kost- en vrachtprijzen, vooral gedurende het tweede halfjaar, liepen de verkoopprijzen op van f 13,50 tot f 14 per vat.

Chemicaliën. De invoer van *calcium carbid* in 1917 was veel geringer dan in de beide voorafgegane jaren. Uit Europa werd nagenoeg niets ontvangen. Ook Amerika leverde belangrijk minder dan in 1916, daarentegen nam de invoer uit Japan beduidend toe.

Ook van *caustische soda* was de ingevoerde hoeveelheid, voornamelijk uit Noord-Amerika, vergeleken met die in 1916, gering. De verkoopprijzen regelden zich, in overeenstemming met de geleidelijk stijgende kostprijzen in Amerika. De door de Amerikaansche en Japansche regeeringen genomen maatregelen tot beperking van den uitvoer, gevoegd bij de moeilijkheden met de scheepvaartverbinding, dreven de prijzen verder op, zoodat deze bij het einde van 1917 nagenoeg verdubbeld waren.

De aanvoer van *kopervitriool* — in hoofdzaak uit Japan — was veel grooter dan in 1916, doch bleef toch ongeveer 100 % beneden dien van 1915.

De invoer van *zwavelkoolstof* uit Amerika, Australië en Japan was in 1917 zeer belangrijk. In verband met enkele gevallen van brand in zwavelkoolstofladingen aan boord van schepen, was het aan het einde van het jaar moeilijk om scheepsruimte voor het artikel te verkrijgen.

De invoer van *ruw zwavelzuur* was veel kleiner dan in 1916 en 1915. De in Indië gevestigde fabrieken konden met succes concurreeren tegen het buitenlandsche fabrikaat.

Eetwaren en dranken. Over het algemeen bleef de invoer van de onder deze rubriek begrepen artikelen in 1917 belangrijk beneden die in de beide voorafgegane jaren. Eene uitzondering hierop maakte het artikel *bier*, waarbij tegenover een sterk verminderden invoer uit Nederland een aanzienlijk grooteren aanvoer uit Amerika en Japan staat. De invoer op Java uit Noord-Amerika steeg van 444 700 L. in 1916, tot 1 089 900 L. in 1917, en die uit Japan van 711 500 L. tot 1 720 500 L. Ook uit Australië werden niet onbelangrijke hoeveelheden aangevoerd, terwijl ook het Philippijnsche bier op de markt kwam.

Californische *wijnen* worden meer en meer aangevoerd, zoowel gebotteld als in vaten. De verkoopprijzen liepen gestadig op, in verband met de verhoogde noteeringen in de landen van herkomst.

Van *biscuits* werd in het verslagjaar belangrijk minder aangevoerd dan in de voorafgegane jaren. Vooral de aanvoer uit Engeland (waar de uitvoer in het tweede halfjaar verboden werd) en uit Nederland daalde zeer sterk; Australië zag hierdoor zijne orders toenemen, doch wegens de hooge prijzen was er slechts weinig vraag voor de inlandsche consumptie.

De aanvoer van Hollandsche *boter* was veel geringer dan in de voorafgegane jaren, hetgeen, behalve aan de bekende scheepvaartmoeilijkheden, moet worden toegeschreven aan de hooge kostprijzen, in vergelijking met die van het Australische product. De invoer daarvan nam weder toe, terwijl de prijzen gemiddeld iets lager waren dan in 1916, in verband met het gebrek aan scheepsruimte voor „bulk"-zendingen van Australië naar Londen, waardoor Australië voor haar teveel aan boter op de Oostersche markten was aangewezen.

De hoeveelheid *kunstspijsvetten* en margarine, welke in het verslagjaar werd ingevoerd, was veel kleiner dan in de voorafgegane jaren, een gevolg vooral van de hooge prijzen van oliën en vetten in de productielanden (Nederland en Italië), afscheepmoeilijkheden, enz. De prijzen moesten niet onbelangrijk verhoogd worden.

De invoer van *tarwemeel* op Java was gedurende 1917, ofschoon ± 5 % minder dan het voorafgegane jaar, toch belangrijk grooter dan die in 1915 en bedroeg 20 548 ton, tegen 21 411 ton in 1916 en 17 821 ton in 1915. Daar het betrekken van het artikel uit Australië geen moeilijkheden meer opleverde, nam de invoer uit Amerika met ongeveer 50 % af; die uit Japan daarentegen steeg zeer belangrijk. De in het vorige verslag vermelde prijsstijging in Australië en Amerika bleef ook in 1917 aanhouden.

Vergeleken bij 1916, vertoont de invoer van *melk* (voornamelijk van gesteriliseerde melk) een sterken achteruitgang. Voor gecondenseerde melk verdween Europa vrijwel geheel uit de rij van leveranciers; die plaats werd ingenomen door Amerika en Australië, voor zoover „full cream milk" betreft; afgeroomde melk werd, op een enkel partijtje na, in 1917 niet ingevoerd. De teruggang in den aanvoer van gecondenseerde en gesteriliseerde melk moet geweten worden aan de hooge prijzen en de scheepvaartmoeilijkheden.

De invoer van *kaas* uit Nederland daalde van 231 439 K.G. in 1916 tot 83 641 K.G. in 1917; die uit Australië steeg van 1498 K.G. tot 59 741 K.G. Uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika werd nog weinig kaas betrokken.

De invoer van *rijst* toont in het verslagjaar wederom eene belangrijke verhooging aan, namelijk van 15 955 ton, niettegenstaande vele ongunstige factoren belemmerend op den invoer werkten, zooals de zeer ongunstige financieele omstandigheden, waarin de meeste Chineesche suikerhandelaren, in mindere of meerdere mate tevens rijsthandelaren, tengevolge van speculatie verkeerden, het in October 1917 uitgevaardigde verbod tot uitvoer van rijst uit Rangoon naar Nederlandsch-Indië, en de moeilijkheden van de zijde der Straits Settlements ondervonden bij den wel doorvoer van rijst naar den Indischen Archipel. Zelfs werd die uitvoer voor korten tijd verboden. Bij het begin van het verslagjaar werd voor Rangoon-rijst (Sioka) ongeveer f 6 per pikol c. i. f. Java betaald, welke prijs, na in Maart van f 6,20 tot f 6,60 c. i. f. te zijn opgeloopen, zich verder in opwaartsche richting bewoog tot f 7,30 c. i. f. voor October/November, f 7,20 voor December/Januari en f 7,15 c. i. f. voor Januari/Februari aflading. De invoer van deze rijstsoort in 1917 bedroeg 76 197 ton, tegen 164 400 ton in 1916. Van Saigon-rijst is gedurende het verslagjaar belangrijk meer ingevoerd, namelijk 130 216 ton, tegen 105 215 ton in 1916. De uitvoer was nog steeds aan beperkende bepalingen onderhevig. Evenals in het voorafgegane jaar, stond men aldaar voor elk kwartaal eene beperkte hoeveelheid voor uitvoer naar onzen Archipel toe, welke steeds grif plaatsing vond. Vooral gedurende October hadden vele transacties in Saigon-rijst plaats; als gevolg van de sluiting van Rangoon, werd in die maand nagenoeg de geheele gelimiteerde hoeveelheid van 46 000 ton voor het laatste kwartaal ingeslagen.

Schommelden de prijzen in Januari nog tusschen f 5,95 en f 6,05 c. i. f., in Maart liep de prijs op tot f 6,75 c. i. f., op welke hoogte hij ongeveer bleef staan tot Augustus. In September hadden transacties plaats tot f 4,95 f. o. b., overeenkomende met een prijs van ± f 7,20 c. i. f. In October daalde de prijs van f 4,55 f. o. b. tot f 4,10 f. o. b., waarna wederom eene stijging plaats greep, om in December tot den hoogsten prijs van ± f 7,65 c. i. f. te sluiten.

Ook in het afgeloopen jaar moesten koopers in den regel zelf naar ruimte omzien voor hunne Saigon-contracten. Slechts een enkele maal slaagden afschepers er in om de hand te leggen op scheepsruimte. De vracht, die hier bedongen werd, was het geheele jaar door niet al te hoog en wisselde af tusschen $ 1.10 en $ 1.60 per pikol.

De invoer van Siam-rijst is gedurende het verslagjaar belangrijk toegenomen en wel tot 198 991 ton, tegen 120 640 ton in 1916 en 66 237 ton in 1915. Was de prijs in Januari—Februari van Siam A-1 broken, welke hier van de Siamsoorten het meest ingevoerd wordt, nog f 6,15 c. i. f., tegen het einde van het jaar liepen de prijzen op tot ongeveer f 7 per pikol c. i. f.

De invoer van *versche vruchten* was in 1917 iets geringer dan in 1916, doch bleef toch zeer belangrijk boven dien van 1915. Uit Australië werd evenveel ingevoerd als in 1916. Uit Hongkong werd minder fruit ontvangen, daarentegen steeg de invoer uit Japan.

Glas en glaswerk. Ook voor deze artikelen was men nagenoeg geheel op Japan en Amerika aangewezen.

De aanvoer van *glazen dakpannen*, die bijna uitsluitend

uit Nederland plaats heeft, was van weinig beteekenis meer (22 000 stuks in 1917, tegen 926 000 stuks in 1916 en 576 000 stuks in 1915). De invoer van *lampeglazen* bleef bij dien in 1916 ten achter, doch was iets grooter dan in 1915. Japan bleef hiervoor de voornaamste leverancier. De waarde van den invoer van zoogenaamd *hol glaswerk* (glazen, bekers, flesschen, enz.) was niet onbelangrijk grooter dan dien in de beide voorafgegane jaren en bedroeg f 877 000, tegen f 797 000 in 1916 en f 586 000 in 1915. Ook hiervoor was Japan verreweg de voornaamste leverancier.

Kunstmatige kleurstoffen. Dank zij de door de Regeering getroffen maatregelen, konden gedurende het verslagjaar eenige zendingen kunstmatige kleurstoffen worden aangevoerd. De verkoop dier kleurstoffen had wederom, evenals in 1916, in hoofdzaak plaats door bemiddeling van ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur en van de afdeelingsbanken.

Als gevolg van de scheepvaartmoeilijkheden was de aanvoer evenwel geheel onvoldoende om aan de vraag te voldoen. Eene uitzondering hierop maakte de synthetische indigo, waarnaar gedurende het grootste gedeelte van het verslagjaar weinig vraag bestond, een gevolg van de groote productie en dientengevolge lage prijzen van het natuurlijke product. Aan het einde van het verslagjaar verbeterde die vraag evenwel belangrijk.

Voor de fabrikanten van synthetische kleurstoffen schijnt het meer en meer moeielijk te worden om anilinekleurstoffen te fabriceeren en van vele soorten is de fabricatie dan ook geheel stop gezet.

Gedurende het verslagjaar werden de prijzen van het synthetische product niet verder verhoogd.

De verkoop van de van regeeringswege ingevoerde kleurstoffen vertegenwoordigde in 1917 eene waarde van ± f 1 600 000.

Behalve voor het batikbedrijf, werden ook kleurstoffen ingevoerd voor de garenververij, blauw- en zwartververij, zeepfabricage, leerlooierij, enz.

Als gevolg van de toenemende productie van synthetische kleurstoffen in Japan en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, eene productie, die voor sommige kleurstoffen de consumptie schijnt te overtreffen, wordt getracht voor die kleurstoffen in Indië een afzetgebied te vinden.

Kramerijen. De meeste, tot deze categorie behoorende artikelen werden in het afgeloopen jaar uit Japan en voorts ook uit de Vereenigde Staten van Amerika betrokken. De oude leveranciers, in hoofdzaak Duitschland en Oostenrijk, kwamen voor leveringen in het geheel niet meer in aanmerking, terwijl de maatregelen in andere landen getroffen voor vele artikelen van dien aard waren, dat daaruit slechts weinig kon worden aangevoerd.

Voor sommige kramerij-artikelen, als parasols, zakdoeken en hoeden, bleef de markt overvoerd van oude voorraden en waren daarvoor dan ook geen voldoende prijzen te bedingen.

Waar door afnemers ingezien werd, dat niet alleen steeds hoogere prijzen betaald moesten worden, maar dat ook eischen omtrent de qualiteit nauwelijks gesteld konden worden, werd de handel in deze branche veel vergemakkelijkt.

De prijzen liepen in het land van herkomst met het toenemen der vraag meestal sterk op. In Indië daarentegen vertoonden zich bij vele artikelen na het oorspronkelijke opvoeren der prijzen, later prijsdalingen, tengevolge van te groote aanvoeren. Een steeds toenemend euvel is het nabootsen door Japansche handelaren van gangbare handelsmerken van Europeesche goederen.

Leder en lederwaren. De aanvoer ondervond gedurende het verslagjaar steeds grootere moeilijkheden, terwijl de prijzen voortdurend stegen.

Vermelding verdient de niet onbelangrijke invoer van afvalleder van de schoenenfabricatie in Australië, welke resten in Indië gesorteerd worden en van welke de nog bruikbare stukken een ruime afzet vinden bij de fabrikanten van schoeisel voor de inlandsche markt.

De hooge prijzen van ingevoerd leder en van lederwaren kwamen aan de leerlooierijen in Indië ten goede.

Lucifers. De invoer van Zweedsche lucifers was gedurende het verslagjaar zeer belangrijk kleiner dan in de voorafgegane jaren. De prijzen moesten wederom verhoogd worden, hetgeen den afzet merkbaar beïnvloedde.

De invoer van het Japansche fabrikaat was grooter dan in 1916; die van Chineesche lucifers belangrijk kleiner.

Algemeen werd geklaagd over de qualiteit, zoowel van het Europeesche als van het Japansche fabrikaat.

Met steun van de Japansche Regeering werd tegen het einde van het verslagjaar eene controle op den uitvoer van lucifers uit Japan in het leven geroepen; lucifers, welke niet aan een bepaalden minimum-standaard voldoen, mogen niet worden uitgevoerd. Deze controle zal zonder twijfel een gunstigen invloed hebben op de qualiteit van het fabrikaat.

Machinerieën, motoren, enz. De invoer van alle, onder deze rubriek te rangschikken artikelen ondervond groote moeielijkheden, terwijl de prijzen meestal voortdurend verhoogd werden.

Machinekamerbenoodigdheden werden in voldoende hoeveelheid uit Japan en de Vereenigde Staten van Amerika aangevoerd.

Manufacturen. De totale waarde van den invoer bedroeg in 1917 f 71 819 000, tegen in 1916 f 66 898 000 en in 1915 f 58 628 000.

De invoer van ongebleekte, gebleekte en geverfde of gedrukte lijnwaden uit Nederland ging met ongeveer 50 % terug; daarentegen bleef de uit Engeland ingevoerde hoeveelheid van de beide eerstgenoemde soorten vrijwel stationnair, terwijl die van laatstgenoemde goederen slechts weinig afnam.

Vermelding verdient, dat uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika o. a. enkele partijtjes shirtings werden ingevoerd. De qualiteit was over het algemeen vrij goed, doch de prijzen waren niet bijzonder aanlokkelijk, in geen geval lager dan die der Engelsche doeksoorten.

Japan leverde eveneens eenige partijen supers en shirtings, waarvan de qualiteit minder fraai, doch niet onvoldoende was. De prijzen daarvan waren vrij laag.

De voorraden van importeurs van verschillende soorten manufacturen waren op het einde van 1917 niet bijzonder groot; de tweede hand (Chineesche en Arabische groothandelaren) daarentegen had een vrij belangrijke stock, hoewel kleiner dan op ult. 1916.

Over het algemeen was de handel in manufacturen gedurende het jaar 1917 gunstig te noemen. Weliswaar kon de opbrengst in vele gevallen niet op Europeesche pariteit gebracht worden, doch zij liet in verhouding tot de kostprijzen eene ruime marge.

Gedurende de eerste maanden van het jaar liepen de prijzen snel omhoog, voor een groot deel als gevolg van geringe voorraden in de eerste hand, terwijl de berichten omtrent de stagnatie van de Hollandsche scheepvaart hiertoe eveneens niet weinig hebben bijgedragen. In het tweede kwartaal hield de tweede en derde hand zich onledig met voorraden te ruimen ver beneden vraagprijzen der Europeesche importeurs. De oorzaak hiervan was hoofdzakelijk het binnenkomen van telegrammen betreffende het uitvaren van verscheidene Hollandsche stoomers in een betrekkelijk kort tijdsverloop. De tweede helft van 1917 toonde echter een gestadig oploopen der prijzen, een gevolg van te geringe aanvoeren en voortdurend belangrijke stijgingen der aanmaakkosten in Europa.

De verkoopsprijzen waren op het einde van het verslagjaar ongeveer 25 à 50 % hooger dan op ult. 1916.

Cambrics voor het batikbedrijf waren steeds in voldoende mate aan de markt. In de eerste helft van 1917 liepen de prijzen, als gevolg van speculatieve inkoopen door de tweede hand, flink op. De slechte verbinding tusschen Nederland en de koloniën, tengevolge van den verscherpten duikbootenoorlog, en de moeilijkheden, waarvoor de fabrikanten in Twente kwamen te staan door gebrek aan kolen en de onmogelijkheid om voldoende garens uit Engeland aangevoerd te krijgen, waren oorzaak van deze speculatieve inkoopen. De prijzen, die batikkers hadden te betalen, waren echter zoo hoog, dat de vraag naar het artikel aanmerkelijk verminderde. Toen de scheepvaartverbinding zich weer eenigszins herstelde en nieuwe aanvoer aan de markt kwam, werden

houders spoedig williger en liepen de prijzen zelfs iets terug om daarna geruimen tijd stabiel te blijven. Eerst tegen het einde van het jaar konden weer wat betere prijzen door importeurs worden bedongen.

Aan *gebleekte shirtings* was wel niet bepaald gebrek, doch van enkele soorten was de markt onvoldoende voorzien. In Februari/Maart liepen de prijzen met sprongen op, om gedurende het laatste kwartaal, tengevolge van de groote vraag (ook voor batikbewerking) in verhouding tot den onvoldoenden aanvoer, nog verder te stijgen.

Hoewel de aanvoer van *witte drills* niet te wenschen overliet, gingen de prijzen niettemin geregeld en geleidelijk omhoog. In verband met een te verwachten grootere vraag, konden tegen het einde van het jaar nog beduidend hooge prijzen bedongen worden.

De aanvoer van *calicots* was, in verhouding tot de vraag, gering, zoodat de prijzen stegen. De vraag naar *ongebleekte drills* was, tengevolge van den grooten aanvoer van eene goedkoope soort Japansche gesteepte zephyrs niet groot, zoodat dit artikel slechts langzaam in prijs steeg, niet in verhouding tot de prijzen in Europa.

Voor *jeans* waren in het begin van het verslagjaar geen winstgevende prijzen te bedingen; gedurende de tweede helft van 1917 kwam er echter meer vraag en was de opbrengst alleszins bevredigend.

Naar *supers* en *grey shirtings* was er geregelde vraag (ook voor batikbewerking) tot winstgevende prijzen.

Prints en *fancies* konden nog in vrij voldoende hoeveelheid van Manchester worden aangevoerd. De markt was echter gedurende het eerste halfjaar niet in verhouding tot de voortdurend stijgende prijzen van katoen en garens in Europa, omdat aanbod en vraag niet veel uit elkaar liepen en de prijzen dientengevolge op hetzelfde peil bleven als in de laatste helft van 1916. Wel lieten de verkoopprijzen nog voldoende marge, doch er konden toch niet die winsten worden geboekt, die in 1916 voor minder duur gekocht goed gemaakt konden worden. In de tweede helft van 1917 konden weder betere prijzen worden bedongen, niettegenstaande de vraag geen gelijken tred hield met den aanvoer. Algemeen bleef men echter verwachten, dat de marktprijzen in Indië ten slotte de hoogere Manchester-noteeringen moesten volgen en noch van de zijde van Amerika noch van die van Japan ernstige concurrentie te vreezen was. Het jaar sloot dan ook met tamelijk groote voorraden, zoodat een tekort aan goed dan ook voorloopig is uitgesloten.

Zwitserland leverde tot dusver enkele kleinere artikelen, zooals plumetis en mousseline ramage (klamboegoed), doch de aanvoer daarvan is wegens de buiten verhouding verhoogde prijzen, stopgezet. Van het Japansche gestreepte crêpe (Ningpo-cloth) werden wederom groote partijen aangevoerd, welke geregeld plaatsing vonden. De prijzen daarvan zijn eveneens verhoogd, hoewel niet in dezelfde mate als van de Europeesche en Amerikaansche manufacturen.

Weefgoederen. Tengevolge van de sterk oploopende kostprijzen, werden de weefkains door importeurs flink op prijs gehouden, doch de opbrengst bleef beneden Europeesche pariteit. In de tweede helft van 1917 verbeterde de vraag niet onbelangrijk en konden de prijzen flink worden opgevoerd.

Metalen. De aanvoer van de voornaamste onder deze rubriek te rangschikken artikelen was in 1917 kleiner dan in de beide voorafgegane jaren. De invoer van *ijzer* uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika was niet voldoende, tengevolge waarvan de verkoopprijzen belangrijk opliepen. Voor dit artikel is Nederlandsch-Indië in de tegenwoordige omstandigheden zoo goed als uitsluitend op Amerika aangewezen. Wel kan ook Australië het een en ander leveren, doch de aanvoer van daar was slechts van weinig beteekenis.

Door de uitvaardiging van een uitvoerverbod in de Vereenigde Staten van Amerika op ⅛ en dikkere platen, werd de aanvoer van *plaatijzer* zeer belemmerd en bleken de voorraden niet voldoende te zijn om sterke prijsstijging tegen te gaan. Evenals voor andere soorten, bracht de speculatie ook voor plaatijzer veel beweging in de markt en wisselden de prijzen van f 60 tot f 80 per pikol, met sterke vraag voor de dikke en groote platen.

Daar de prijzen in Amerika voortdurend stegen en lange leveringstermijnen gevraagd werden, begon de aanvoer van gegalvaniseerd *dakijzer* al spoedig te verminderen. De marktprijzen gingen ook hier in dezelfde verhouding omhoog; aan het einde van het verslagjaar werd f 45 à f 50 per pikol betaald.

Kleine voorraden en geringe aanvoer waren oorzaak dat ook de verkoopprijzen van *plafondijzer* belangrijk stegen en dat ten slotte f 60 à f 65 per pikol werd betaald.

Door den geringen aanvoer — waarin Amerika nog de grootste plaats bekleedde — stegen de prijzen van *draadnagels* voortdurend en sloot het jaar met ongeveer f 30 per pikol. Voor de afmetingen boven 3½ werden zelfs prijzen van f 35 tot f 36 betaald.

Van *koper in bladen* (geel en rood) was Japan in 1917 wederom de grootste leverancier en de aanvoer uit dit land steeg belangrijk. De prijzen bedroegen ongeveer f 300 à f 350 per pikol. Ook *koperdraad* werd nagenoeg uitsluitend uit Japan betrokken.

Papier. De invoer van de meer gangbare soorten schrijf- en courantenpapier was gedurende het verslagjaar voldoende. De prijzen in de landen van herkomst stegen voortdurend. Vooral Japan treedt als leverancier op den voorgrond, terwijl ook uit Nederland nog belangrijke hoeveelheden werden aangevoerd.

In October werd door Japan een uitvoerverbod afgekondigd voor zoogenaamd Europeesch schrijf- en drukpapier; de uitvoer van pakpapier en carton bleef vrij.

Wat oude couranten (pakpapier) betreft, waren de Japansche soorten nog steeds niet gewild; de aanvoer had nagenoeg uitsluitend uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika plaats. In het begin van het jaar was de voorraad gering en stegen de marktprijzen tot zelfs boven f 18 per pikol. Toen echter in de tweede helft groote partijen aankwamen, geraakte de markt overvoerd. Door verminderde vraag begonnen in de laatste maanden van het jaar de prijzen in Amerika eveneens sterk te dalen en was bij het einde van 1917 de verhouding tusschen kostprijzen en opbrengst vrijwel normaal.

Sigaren en sigaretten. De invoer van sigaren uit Nederland verminderde in den loop van het verslagjaar belangrijk en was in de laatste maanden van weinig beteekenis. De verkoopprijzen moesten niet onbelangrijk verhoogd worden. De invoer van zoogenaamde Manilla-sigaren nam toe.

De invoer van sigaretten was veel grooter dan in de voorafgegane jaren. Ook van dit artikel moesten de prijzen in den loop van 1917 verhoogd worden. Als gevolg van den geringen aanvoer van de voornaamste buitenlandsche merken en de hooge prijzen, nam het gebruik van in Indië vervaardigde sigaretten belangrijk toe.

Steenkolen. Evenals gedurende 1916, deed de Europeesche oorlog ook in 1917 zijn bezwarenden invloed gelden, zoowel op den steenkolenhandel in Nederlandsch-Indië, als op dien der naburige steenkool-produceerende en -uitvoerende staten als Britsch-Indië, China en Japan.

De uitvoer van steenkolen uit Britsch-Indië en Australië naar Nederlandsch-Indië bleef verboden, zoodat de vroeger van daar verkregen bunker- en gaskolen uit China en Japan moesten worden betrokken. Wegens de betrekkelijk geringe, voor den uitvoer bestemde hoeveelheid steenkolen, was ook China weldra niet meer in de gelegenheid voor onze doeleinden bruikbare kolen te leveren, zoodat Japan als eenig leverancier overbleef.

Thee. De invoer van thee op Java en Madoera bedroeg 3164 ton, tegen 3078 ton in 1916. De invoer uit China, welke van 1915 op 1916 reeds belangrijk verminderde, nam in 1917 wederom sterk af; daarentegen is die uit Japan en Formosa opnieuw gestegen.

Zakken. Aanvoer van jutezakken had in 1917 geregeld plaats. De verkoopprijzen bleven, in navolging van de noteeringen te Calcutta, bijna het geheele jaar stijgen, welke stijging grootendeels een gevolg was van het groote verbruik van het artikel voor oorlogsdoeleinden, waardoor de voor de open markt beschikbare hoeveelheden beperkt bleven.

De waarde van den invoer op Java en Madoera bedroeg f 8 582 000, tegen f 5 943 000 in 1916.

§ 2. BINNENLANDSCHE HANDEL.

In de residentie Bantam had de *tweedehandshandel* te lijden van den minderen omzet in invoerartikelen en de hoogere prijzen; de handel in huiden was echter levendig. In de afdeeling Bandoeng van de residentie Preanger-Regentschappen bleef de toestand zeer gunstig om dezelfde redenen als vermeld in het vorige verslag. De padi-handel was in de afdeeling Indramajoe van de residentie Cheribon van zeer grooten omvang; door den Europeeschen oorlog en het uitvoerverbod waren echter groote hoeveelheden niet te verhandelen voor de Europeesche markt. De opkoop van landbouwproducten voor den uitvoer door Chineezen is in de afdeeling Madjalengka van hetzelfde gewest sterk verminderd. In de afdeeling Blora (res. Rembang) was de handel in lijnwaden en batiks zeer gedrukt door de stijging van de prijzen; in de afdeelingen Bodjonegoro en Toeban ondervond men de belemmeringen in den in- en uitvoer. In de afdeeling Salatiga (res. Semarang) werd een bloeiende handel in lijnwaden gedreven. Daar tal van grondstoffen niet of tegen zeer hooge prijzen verkrijgbaar waren, was de toestand van den handel in de afdeeling Magetan der residentie Madioen ongunstig. In de afdeeling Djember (res. Besoeki) bleef de handel bloeiend.

In Sabang en Lho Soekon (gouv. Atjeh en onderhoorigheden) was de toestand van den handel ongunstig; in Tamiang was de uitbreiding van de rubbercultuur van gunstigen invloed. Wegens onverscheepbaarheid van copra en gebrek aan handen voor den coprapluk leed de handel in Poelau Toedjoeh (Riouw en onderhoorigheden). In Banka was de toestand van den handel zeer bloeiend als een gevolg van de groote peperproductie, de toeneming van de bevolking, de groote koopkracht en de contante betaling door de mijnwerkers. Door misoogsten en groote branden was de handel in de Westerafdeeling van Borneo minder bevredigend. Wat de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo betreft, was de handel ongunstig in de onderafdeeling Pasir door de daling van de prijzen der boschproducten en de weinige koopkracht van de bevolking door de oogstmislukking; ook in de afdeelingenDoesoenlanden en Samarinda was de handel niet levendig. In Tanahboemboe was de handel zeer bloeiend wegens de groote koopkracht van de bevolking door den bijzonder gunstigen pepercogst en den handel in hout en visch. Door zeer weinig vraag naar uitvoerartikelen en de buitengewoon hooge prijzen van invoerartikelen en vrachten, verkeerde de markt in Ternate en onderhoorigheden in eene gedrukte stemming. Dit laatste was ook het geval in Amboina, voor zooveel betreft de handel in damar, copra, notemuskaat, foelie, kruidnagelen en vogelhuiden. Ook in de afdeeling Boeleleng van de residentie Bali en Lombok was de toestand van den handel onbevredigend. Overigens leed de handel in meerdere of mindere mate van den Europeeschen oorlog.

De *inlandsche kleinhandel* was zeer bevredigend in de Preanger-Regentschappen als een gevolg van de toeneming der bevolking en den economischen welstand; het aantal pasars en warongs nam dan ook toe. In de afdeeling Madjalengka (res. Cheribon) kwamen meer uien en aardappelen op de plaatselijke markten. In Rembang gaf het warongbedrijf zeer goede uitkomsten; in de afdeeling Toeban werd meer katjang verhandeld. In Semarang vermeerderde het aantal warongs, behalve in de afdeeling Koedoes. Wegens de verhoogde prijzen voor verschillende artikelen nam het aantal warongs in Soerakarta af. In de afdeeling Patjitan (Madioen) viel eene opleving te bespeuren in den handel in copra en klapperolie. Het aantal pasars in Pasoeroean verminderde; het aantal warongs daarentegen nam toe, daar vele personen die vroeger op de pasars verkochten, thans op hunne erven kleine warongs (bangoes) hebben geopend.

In de Bovenlanden van de residentie Palembang ging de handel in koffie achteruit; in Ogan en Komering Oeloe kwamen meer landbouw- en boschproducten aan de markt. De verbetering van de verkeerswegen en de vestiging van Europeesche landbouwondernemingen werkten in Tapanoeli gunstig op den handel in koffie, benzoe, rotan en copra. Wat Atjeh betreft, nam de handel toe in Bireuën (door een beteren politieken toestand), Takengon (waar meer koffie en groenten, zoomede houtskool en artikelen van rotan, zooals manden e. d. aan de markt kwamen), Langsar (als een gevolg van de toeneming van den particulieren landbouw) en Tamiang (door de uitbreiding van de rubberondernemingen en de aanwezigheid van veel werkvolk). In Indragiri (Riouw) nam het aantal warongs toe door de groote uitbreiding van den rubberhandel in de Koeantan-districten; in Poelau Toedjoeh nam het aantal warongs af wegens gebrek aan kapitaal, daar minder werd verdiend met de copra. De groote koopkracht van de bevolking werkte in Banka gunstig op den toestand van den handel. In de afdeeling Oeloe Soengei (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) kwam meer rubber en steenkolen in den handel, terwijl in de Doesoenlanden een levendiger handel in boschproducten werd gedreven. In Ternate en onderhoorigheden was de handel gedrukt wegens de mindere koopkracht van de bevolking. In Bali en Lombok ondervond de handel den gunstigen invloed van de stijgende rijstprijzen.

Overigens leed de kleinhandel in 1917 van den Europeeschen oorlog.

Opgaven omtrent het aantal plaatsen waar vaste markten (pasars) zijn ingesteld, zijn te vinden in bijlage GG, onder V.

§ 3. NIJVERHEID.

Nijverheid in het algemeen. Gedurende de eerste maanden van 1917 was de toestand van alle takken van nijverheid bevredigend. Wel waren de moeilijkheden, verbonden aan het betrekken uit het buitenland van grondstoffen, halfmaterialen, verpakkingsartikelen, enz. buitengewoon groot en was men hiervoor feitelijk alleen aangewezen op Japan en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, maar hiertegenover staat, dat de afnemers met deze moeilijkheden rekening hielden en hunne eischen dienovereenkomstig lager stelden. De prijzen van bijna alle grondstoffen stegen gedurende het verslagjaar in meerdere of mindere mate, terwijl ook de loonen in vele bedrijven verhoogd moesten worden. In het algemeen bleken evenwel de hoogere prijzen, die door afnemers aangelegd moesten worden, geen bezwaar te zijn. In de laatste maanden van het jaar werd de toestand evenwel minder gunstig en de vooruitzichten voor 1918 geven wel eenige reden tot bezorgdheid. Verschillende nieuwe industrieën kwamen gedurende het verslagjaar tot stand, terwijl enkele bestaande bedrijven zich belangrijk konden uitbreiden. Vermelding verdienen een fabriek voor de vervaardiging van artikelen uit gevulcaniseerde caoutchouc, een fabriek voor de bereiding van verf en vernis, een fabriek voor de bereiding van boenwas en meubelsmeer, een inktfabriek, een vermicelli- en macaronifabriek, enz. Ook met de droge distillatie van hout, in 't bijzonder met het oog op de bereiding van de distillatieproducten, zijn zeer geslaagde voorbereidende proeven genomen. Het verkrijgen van geschoold ambachtspersoneel wordt steeds moeilijker.

De in de gewestelijke verslagen over 1917 aangetroffen opgaven omtrent de aan particulieren toebehoorende nijverheidsinrichtingen, uitgezonderd die, welke de verwerking van landbouwvoortbrengselen beoogen, zijn bijeengebracht in de in bijlage GG opgenomen lijst. De in die lijst verstrekte gegevens nopens de werkloonen worden aangevuld door de

onder III en IV van die bijlage voorkomende uitvoerige gewestelijke opgaven van de laagste en hoogste in 1917 aan ambachtslieden en koelies betaalde loonen.

Industrieele eigendom. Bij K. B. 15 Dec. 1914 (Ned. St. 1914 n°. 559, Ind. St. 1918 n°. 245) is, met intrekking van het bestaande, een nieuw octrooi-reglement vastgesteld, houdende voorschriften als bedoeld in de artikelen 14, 15, 29, 31, 36, 62 en 64 van de octrooiwet 1910 (Ned. St. 1910 n°. 313, Ind. St. 1911 n°. 136). Genoemd reglement onderging eenige wijzigingen bij K. B. 27 Mei 1918 (Ned. St. n°. 299).

In verband met de invoering van het nieuwe strafwetboek, is bij K. B. 4 Juni 1917 n°. 43 (Ned. St. n°. 456, Ind. St. n°. 637) art. 23 van het reglement industrieele eigendom koloniën 1912, betreffende het strafbaar stellen van het nabootsen van een merk (Ned. St. 1912 n°. 284, Ind. St. 1912 n°. 545), ingetrokken.

Bouwmaterialen. De Portland-*cement*fabriek ondervond groote moeilijkheden bij het betrekken van reservedeelen uit Europa, zoodat de fabriek zelfs eenige maanden met halve kracht moest werken. De kostprijs van het artikel steeg wederom belangrijk. Sedert Augustus wordt een gedeelte van de productie afgeleverd in zakken, inplaats van in ijzeren vaten. Gedurende het verslagjaar zijn 204 317 vaten verzonden, waarvan 2001 naar de Straits-Settlements.

Als gevolg van den onvoldoenden aanvoer van portlandcement, nam de vraag naar *tras* zeer toe. Ook van dit artikel was de kostprijs hooger dan in 1916.

Batikkerijen en garenververijen. Evenals in de tweede helft van 1916, had ook in 1917 de invoer en verkoop van kleurstoffen voor het batikbedrijf en voor aanverwante industrieën geheel van regeeringswege plaats.

De moeilijkheden op scheepvaartgebied waren oorzaak, dat de aanvoeren geheel onvoldoende waren om aan de vraag te voldoen.

Over het algemeen waren gedurende het geheele jaar voldoende cambrics en garens, zij het ook tegen steeds hoogere prijzen, voor het ververijbedrijf beschikbaar.

De prijzen van de batiks volgden slechts langzaam de hoogere prijzen der grondstoffen, zoodat het batikbedrijf gedurende de eerste helft van het jaar weinig winstgevend was. Na Augustus kwam hierin, zij het slechts voor enkele weken, eene merkbare verbetering, een gevolg, in hoofdzaak, van de zeer belangrijke vraag uit het buitenland en wel uit Singapore, Rangoon en Saigon.

Voor de garenververijen was 1917 over het algemeen gunstiger dan 1916, een gevolg van den geringen aanvoer van gekleurde garensoorten uit het buitenland. De hooge prijzen der grondstoffen en de onvoldoende aanvoer van kleurstoffen belemmerden evenwel de ontwikkeling van het bedrijf in hooge mate.

Chemische en pharmaceutische nijverheid. Als gevolg van den geringeren omvang van de batiknijverheid gedurende 1917, was de vraag naar *ijzersulfaat* belangrijk minder dan in vorige jaren. De bestaande fabriek breidde desondanks hare installatie uit, waardoor Indië voor dit artikel in den vervolge onafhankelijk zal zijn van het buitenland.

De bereiding van *natriumbisulfiet* breidde zich gedurende het afgeloopen jaar niet noemenswaard uit.

De uitkomsten met de *zwavelzuurbereiding* behaald, waren niet gunstig, een gevolg van de zeer verminderde vraag van de zijde van de spiritus- en jodiumfabrieken.

Pogingen worden aangewend om *superphosphaat* te bereiden.

De vraag naar *zuurstof* nam gedurende het verslagjaar wederom toe. Gebrek aan de benoodigde cylinders voor de verpakking was oorzaak, dat niet aan alle aanvragen kon worden voldaan.

De bereiding van *zeep*, vooral die van zachte, zoogenaamde groene zeep, breidde zich gedurende het verslagjaar belangrijk uit.

Kaliumzouten waren, zij het tegen zeer hooge prijzen, uit Japan en Amerika te betrekken.

Drukkerijen. Ondanks de moeilijkheden, bij het verkrijgen der grondstoffen ondervonden, heeft 1917 voor de drukkerijen gunstige uitkomsten opgeleverd.

De papierprijzen stegen wederom belangrijk. Courantenpapier per K.G. franco Goedang kostte vóór den oorlog f 0,20, in 1916 f $0,42^{5}$ en in 1917 f $0,51^{5}$. Ook de loonen zijn verder gestegen.

Leerlooierijen. Als gevolg van de moeilijkheden, ondervonden bij den invoer van buitenlandsch leer, nam, vooral gedurende de tweede helft van het verslagjaar, de vraag naar het in Indië bereide product toe. Over het algemeen gaf het bedrijf reden tot tevredenheid.

Scheepsbouw. De steeds stijgende ijzerprijzen hebben ten gevolge, dat er meer belangstelling komt voor den bouw van houten vaartuigen.

Een der werven wordt ingericht voor den bouw van schepen voor de groote zeilvaart.

Het aantal op inlandsche wijze getuigde zeeschepen, dat in 1917 op Java en Madoera door inlanders en vreemde oosterlingen werd aangebouwd, bedroeg voor de residentiën Batavia, Cheribon, Pekalongan, Semarang en Rembang onderscheidenlijk 47, 3, 52, 1 en 118. In de gewesten Batavia, Cheribon, Semarang, Rembang en Soerabaja werden onderscheidenlijk 16, 91, 6, 20 en 127 inlandsche vaartuigen van minder dan twee ton inhoud gebouwd.

In Batavia werden bovendien 10 prauwen van meer dan 2 ton voor de binnenvaart vervaardigd, terwijl in de residentie Pekalongan einde 1917 30 visschersvaartuigen in aanbouw waren.

Wat de buitenbezittingen betreft, liepen in 1917 slechts vijf op inlandsche wijze getuigde schepen van stapel, namelijk 1 in de residentie Sumatra's Westkust en 4 in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, terwijl in de gewesten Sumatra's Westkust, Benkoelen, Riouw en onderhoorigheden, de Westerafdeeling van Borneo en Celebes en onderhoorigheden onderscheidenlijk 10, 3, 12, 23 en 181 inlandsche vaartuigen van minder dan 2 ton werden afgeleverd.

Op de door Europeanen gedreven scheepstimmerwerven werden in de residentiën Batavia, Cheribon en Semarang onderscheidenlijk 3, 1 en 28 op inlandsche wijze getuigde zeeschepen aangebouwd. Voorts leverden bedoelde werven behalve herstellingswerk nog af: in de residentie Batavia 13 op Europeesche wijze getuigde zeilschepen (3 kleine kotters, 7 reddingbooten en 3 laadbooten), 14 vletten, 10 motorbooten en 1 ander vaartuig van minder dan twee ton; in het gewest Rembang 9 op Europeesche wijze getuigde zeeschepen.

In de buitenbezittingen werden door de aan Europeanen toebehoorende werven, behalve herstellingswerk afgeleverd: in het gewest Palembang een hekwieler en in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo een stalen motorlichter, groot ongeveer 130 ton, en een houten inspectie-motorboot door de Borneo Industrie-Maatschappij, terwijl de naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" een motorlichter afleverde.

Overigens werd in een aantal gewesten, zonder dat daar van een bepaald scheepsbouwbedrijf kan worden gesproken, door de inlandsche bevolking, voornamelijk voor eigen gebruik, een aantal grootere of kleinere handels- en visschersvaartuigen gebouwd en hersteld.

Voedings- en genotmiddelen. De fabriek van *conserven* heeft, tengevolge van de schaarschte aan blik, den verkoop van conserven aan particulieren vrijwel moeten stopzetten, terwijl de uitvoer geheel gestaakt is.

Met de Regeering werd gedurende het verslagjaar overeenstemming verkregen in zake een nieuw contract voor de levering van conserven voor leger en vloot tot en met het jaar 1928.

De vraag naar binnenlandsche *sigaren en sigaretten* nam belangrijk toe, zoowel als gevolg van de onvoldoende aanvoeren, als van de prijsverhoogingen.

§ 4. AMBACHTS- EN NIJVERHEIDSONDERWIJS VOOR INLANDERS.

Ook gedurende het jaar 1917 kon door de bijzondere tijdsomstandigheden niet tot uitbreiding van het aantal ambachtsscholen voor inlanders worden overgegaan. Geschikt Europeesch personeel was in Indië niet te krijgen, of kon niet van andere diensttakken worden overgenomen, terwijl de uit Nederland gevraagde leerkrachten bij het einde van het verslagjaar nog niet waren aangekomen. De geregelde voorziening van den voorraad gereedschappen en verbruiksmaterialen kostte zelfs bij de in bedrijf zijnde scholen de grootste moeite.

Bij Gouv. Bt. 8 Sept. 1917 n°. 21 is besloten tot de oprichting van eene tweejarige inlandsche ambachtsschool voor de hout- en de ijzerbewerking te Djokjakarta, terwijl bij dat van 6 Nov. 1917 n°. 71 is bepaald, dat in de residentie Bantam een eenvoudige leergang in het bankwerken en het smeden zal worden geopend. De bouw van deze twee vakscholen werd met kracht ter hand genomen, zoodat, onvoorziene omstandigheden uitgesloten, hare opening binnenkort kan worden verwacht.

Gegevens omtrent de drie groote ambachtsscholen voor inlanders te Batavia, Semarang en Soerabaja, zoomede omtrent het personeel en het aantal leerlingen der eenvoudige inlandsche ambachtsscholen met tweejarigen leergang zijn vervat in bijlage GG. Bij deze laatste categorie van scholen werden met het einde van het schooljaar 1916—1917 de eerste gediplomeerde leerlingen afgeleverd. Aan de abiturienten der scholen te Keboemen en Fort de Kock werd van gouvernementswege een eenvoudig stel timmergereedschap medegegeven; bij de ambachtsschool te Koeta Radja werden de kosten van dezen maatregel bestreden uit een spaarfonds, hetwelk voor dit doel gevormd is door maandelijksche bijdragen van de leerlingen.

Bij Gouv. Bt. 12 Juli 1918 n°. 23 (Ind. St. n°. 447) is de betrekking van deskundige voor de kantnijverheid (zie K. V. 1916, kol. 237) ingetrokken.

De door de vereeniging ,,Karadjinan Tasikmalaja" te Batavia gevestigde vlechtschool, welke onder leiding staat van een Europeeschen gouvernements-ambachtsonderwijzer, voerde ook gedurende het verslagjaar een zeer kwijnend bestaan. De reden hiervan is voornamelijk de zeer slechte financieele toestand dier vereeniging en de weinige belangstelling, welke zij van de zijde der bevolking ondervindt.

Gedurende het jaar 1917 genoten de volgende particuliere ambachtsscholen geldelijken steun uit 's lands kas tot de daarachter vermelde bedragen:

Ambachtsschool te Kakas (res. Menado)	f 7100
Ambachtsschool te Modjowarno (res. Soerabaja)	1200
Ambachtsschool te Lagoeboti (res. Tapanoeli) ..	3333
Ambachtsschool te Sidikalang (res. Tapanoeli) .	900
Ambachtsschool te Gamsoengi-Tobelo (res. Ternate en onderhoorigheden)	1200
Ambachtsschool te Langgoer (res. Amboina) ...	1000

§ 5. TENTOONSTELLINGEN.

Op 20 en 21 Juli 1917 werd te Madioen eene tentoonstelling gehouden van inlandsche nijverheid, welke zich in buitengewone belangstelling mocht verheugen. Hieraan was verbonden een kampong Keradjinan, waar verschillende bedrijven in werking te zien waren. De tentoonstelling was een financieel succes, ook voor de inzenders.

In Juli werd voorts met goed gevolg te Trenggalek (res. Kediri) eene druk bezochte tentoonstelling gehouden op het gebied van veeteelt, nijverheid en visscherij. Bij gelegenheid van inlandsche feesten werden bovendien, op zeer bescheiden schaal, in dezelfde residentie nog eenige tentoonstellingen gehouden van inlandsche nijverheid (het ingezondene was grootendeels van elders afkomstig); de betoonde belangstelling doet hopen, dat het tentoonstellingswezen, dat zich in Kediri nog in zijne kindsheid bevindt, zich verder zal ontwikkelen.

Op 26 Augustus 1917 werd ter hoofdplaats Benkoelen onder groote belangstelling, voornamelijk van de zijde van de inlandsche bevolking, de tweede ,,Pakan Malam" geopend, welke duurde tot 2 September d. a. v. In vergelijking met de eerste jaarmarkt (in 1916) was thans van de inzendingen veel meer werk gemaakt. Het vlecht- en weefwerk was met zorg uitgevoerd, waarbij de bevolking partij getrokken schijnt te hebben van hetgeen zij dienaangaande op de eerste Pakan Malam gezien had. Op het terrein werden gedemonstreerd: het weven, het batikken, het vervaardigen van houten kommen en het bereiden van rubber; de beide eerste vakken door de leerlingen van de in October 1916 te Benkoelen opgerichte weef- en batikschool voor inlandsche meisjes. Voorts werden landbouw- en boschproducten, afkomstig uit verschillende deelen van het gewest, ter bezichtiging gesteld. De landbouwschool te Tjoeroep (geopend in Augustus 1916) zorgde voor dagelijkschen aanvoer van versche Europeesche groenten, welke grif van de hand gingen.

In het onderdistrict Ambal (distr. Koetowinangoen, afd. Keboemen, res. Kedoe) werd op 9 September 1917 eene veetentoonstelling gehouden. Voor deze onderneming werd eene loterij groot f 1000 toegestaan; de prijzen bestonden uit groot en klein vee, benevens landbouwgereedschappen. Evenals in 1916 werd ook ditmaal de bevordering van veeteelt in het algemeen onder de inlandsche bevolking beoogd.

Ten slotte verdient vermelding, dat op Borobali (Lombok) op 4, 5 en 6 September 1917 eene paardententoonstelling werd gehouden, waaraan tevens paardenrennen waren verbonden.

§ 6. KAMERS VAN KOOPHANDEL EN NIJVERHEID.

De kamers van koophandel en nijverheid in Nederlandsch-Indië gaven tot dusver geen verslag over 1917 in druk uit.

§ 7. IJKWEZEN.

In 1917 werden ter onderzoek aangeboden 28 872 aan den lande en 17 796 aan particulieren toebehoorende ijkvoorwerpen, waarvan er 27 294 en 16 513 konden worden goedgekeurd, doch zulks, wat 6035 en 1751 stuks betreft, eerst na voorafgegane verbetering.

Het eerstgenoemd totaal bestond uit 26 319 maten, gewichten en strijkers en 2553 weegwerktuigen. Wat den ijk en herijk ten behoeve van particulieren betreft, was de verdeeling 10 760 maten, gewichten en strijkers en 6946 weegwerktuigen.

Het aantal voorwerpen dat jaarlijks door particulieren aan het ijkkantoor te Batavia ten herijk wordt aangeboden vermindert sterk, aangezien de herijk niet verplichtend is gesteld.

Bij Gouv. Bt. 25 Juli 1918 n°. 17 (Ind. St. n°. 512) is de bezoldiging van den inspecteur en den adjunct-inspecteur van het ijkwezen nader vastgesteld en zijn nog een drietal ijkers in dienst gesteld.

P.

GOUVERNEMENTSBEDRIJVEN.

I. POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST.

§ 1. ALGEMEEN OVERZICHT.

Statistieke opgaven betreffende den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië over de jaren 1916 en 1917 komen voor in het Verslag omtrent den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië over 1917.

Een nieuwe staat der bezoldigingen van het personeel bij den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië is vastgesteld bij Gouv. Bt. 16 Juli 1917 n°. 59 (Ind. St. n°. 387).

Bij Gouv. Bt. 20 Juli 1917 n°. 69 (Ind. St. n°. 433) kreeg de unificatie der betrekkingen bij den post-, telegraaf- en telefoondienst haar beslag. Dientengevolge zijn thans, met behoud van eenmaal verkregen aanspraken, de op rasverschil berustende onderscheidingen in de bezoldiging van de bekleeders eener zelfde betrekking weggenomen en kwamen de aan sommige ambten toegevoegde landaardaanduidingen te vervallen.

Einde 1917 bestond het personeel van den post- en telegraafdienst (zoowel dat in vasten als dat in tijdelijken dienst) uit 6871 ambtenaren en beambten. Op 31 December 1916 bedroeg dit aantal (ongeacht den landaard) 6289, zoodat in den loop van 1917 eene vermeerdering met 582 ambtenaren en beambten plaats had, of 9.25 %.

Voorts waren einde 1917 voor den post- en telegraafdienst bij het hoofdbestuur werkzaam: 1 hoofdambtenaar ter beschikking van den directeur van gouvernementsbedrijven, 1 administrateur, 2 referendarissen, 1 adjunct-referendaris, 2 commiezen-redacteur, 3 hoofdcommiezen, 6 eerste commiezen, 21 tweede commiezen, 18 derde commiezen, 79 klerken en 5 ambtenaren ter beschikking, alle van het departement van gouvernementsbedrijven.

Het personeel van den gouvernements telefoondienst telde einde 1917 2100 ambtenaren en beambten, tegen 1696 in het voorafgegane jaar (vermeerdering met 23.8 %). Bovendien waren ten behoeve van den telefoondienst bij het hoofdbestuur werkzaam 3 eerste commiezen, 2 tweede commiezen, 6 derde commiezen en 6 klerken, alle van het departement van gouvernementsbedrijven.

In den loop van het verslagjaar werden slechts 4 ambtenaren uit Nederland voor den post- en telegraafdienst uitgezonden.

Einde 1917 bestond het personeel van den seinleergang te Batavia uit 1 chef, 4 commiezen, 1 tijdelijk waarnemend commies, 1 commies der 3de klasse en 3 klerken en dat van den seinleergang te Soerabaja uit 1 chef, 1 commies, 1 commies der 3de klasse en 1 klerk. Op 1 Januari 1917 bedroeg het aantal leerlingen op de leergangen te Batavia en te Soerabaja onderscheidenlijk 54 en 16 en op het einde van dat jaar onderscheidenlijk 52 en 17. In den loop van het verslagjaar leverde de leergang te Batavia 16 en die te Soerabaja eveneens 16 klerken aan den dienst af.

Op 1 Januari 1917 werd de cursus tot opleiding voor den rang van commies gevolgd door 10 surnumerairs van den leergang 1915/1916 en 10 surnumerairs van den leergang 1916/1917, zoomede door 15 commiezen der 3de klasse van den leergang 1916/1917.

Van de eerstgenoemde 10 surnumerairs, die in Januari 1917 eindexamen deden, slaagden er 6 terstond en 2 na een herexamen. Van de 15 commiezen der 3de klasse, die allen in Mei 1917 aan het eindexamen deelnamen, slaagden er 11 dadelijk, werden 2 afgewezen, terwijl 2 in aanmerking kwamen voor herexamen. Op den nieuwen cursus, welke 1 Juli 1917 aanving, werden ingedeeld 20 commiezen der 3de klasse, van wie er sedert één wegens ongeschiktheid werd afgevoerd. Op 31 December 1917 bedroeg het aantal leerlingen derhalve 10 surnumerairs van den leergang 1916/1917 en 19 commiezen der 3de klasse van den leergang 1917/1918.

Ten einde de surnumerairs beter te kunnen toerusten voor de hun wachtende taak van commies, is de opleidingstijd bij Gouv. Bt. 2 Jan. 1918 n°. 15 (Ind. St. n°. 2) verlengd van 18 tot 30 maanden, namelijk eene vóór-opleiding gedurende 14 maanden op den seincursus te Weltevreden, eene practische opleiding gedurende 6 maanden op een postkantoor en eene opleiding gedurende 10 maanden op den commies-cursus te Weltevreden. Op 1 November 1917 werden 12 surnumerairs volgens de nieuwe regeling in vóór-opleiding genomen op den seincursus.

Voor het examen ter verkrijging van de betrekking van kantoorchef der 1ste klasse en de daaropvolgende hoogere rangen, gehouden van 7 t/m 14 December 1917, hadden zich aangemeld 7 candidaten, van wie zich één vóór den aanvang en 2 tijdens het examen terugtrokken en één werd afgewezen; de 3 overige candidaten slaagden.

De regelen betreffende de opleiding en uitzending uit Nederland van personeel voor den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1915, kol. 237) zijn gewijzigd bij K. Bn. 1 Mei 1917 n°. 42 (Ind. St. 1917 n°. 540) en 13 Oct. 1917 n°. 23 (Ind. St. 1918 n°. 84).

Van de in 1914 tot de opleidingsschool te Leiden toegelaten 31 jongelieden bleven er aan het einde van het eerste leerjaar 30 over, van wie er in 1915 27 voor de hoogere klasse slaagden. Van deze 27 leerlingen, die het 2de leerjaar doorliepen, hebben er 24 het eindexamen met gunstigen uitslag afgelegd. Deze werden na voltooiing van hunne praktische opleiding in Nederland in de tweede helft van 1917 in Indië verwacht.

Van de 40 jongelieden (namelijk 38 nieuw aangekomenen en 2 achtergeblevenen van het vorige jaar), waarmede de leergang in 1915 geopend werd, vielen er in den loop van het eerste jaar 2 af, zoodat er in 1916 voor deelneming aan het overgangsexamen 38 overbleven. Van deze laatsten slaagden er 25 voor de hoogere klasse en werden er 12 afgewezen, terwijl een, die het eerste leerjaar voor de tweede maal zonder goeden uitslag volgde, van de school moest worden verwijderd. Met de 3 van het vorige jaar achtergeblevenen, begon het 2de leerjaar dus met 28 leerlingen.

Voor de 60 opengestelde plaatsen voor den in 1916 begonnen leergang konden slechts 41 jongelieden in Nederland en 7 uit Nederlandsch-Indië worden aangewezen, of te zamen 48. Hiervan waren er 2 om militaire redenen verhinderd den cursus te volgen, zoodat deze derde leergang, met inbegrip van de 12 afgewezenen van het voorafgegane jaar, met 58 leerlingen aanving.

Voor den in 1917 aangevangen leergang waren wederom 60 plaatsen beschikbaar gesteld. De 3 voor dezen leergang aangewezen jongelieden uit Nederlandsch-Indië hebben wegens de tijdsomstandigheden hunne bestemming nog niet bereikt.

Het eerste studiejaar begon met 58 deelnemers, namelijk 46 nieuwe surnumerairs (35 mannelijke en 7 vrouwelijke) en 13, die voor de tweede maal dezen leergang hadden te volgen, omdat zij bij het examen in December 1916 niet tot het tweede studiejaar konden worden bevorderd.

In den loop van het studiejaar verlieten 5 surnumerairs de school om in andere richting te studeeren; 53 volgden het onderwijs geregeld; wegens ziekte konden twee hunner geen deel nemen aan het examen in December 1917; van de 51 deelnemers slaagden er 34 en moesten 17 surnumerairs (15 mannelijke en 2 vrouwelijke) worden afgewezen.

Bij den aanvang van 1917 kwamen in het tweede studiejaar 27 surnumerairs in opleiding, namelijk 24, die in December 1916 bevorderd waren tot dat studiejaar en 3 die niet hadden voldaan bij het examen in Januari 1917.

In December 1917 kwam de surnumerair C. Rijkers, bij eene stoutmoedige poging om een drenkeling te redden op noodlottige wijze om het leven. Het aantal leerlingen slonk dientengevolge tot 26, die allen aan het eindexamen deelnamen. Van dezen slaagden er 23 en moesten 3 worden afgewezen. Van de geslaagden hebben de meeste, voor zoover zij lichamelijk zijn goedgekeurd, in den loop van 1918 hunne bestemming naar Nederlandsch-Indië gevolgd.

De indeeling van het Nederlandsch-Indische post- en telegraafgebied in afdeelingen onderging geen wijziging. De indeeling van het telefoongebied in districten werd echter nader gewijzigd en was bij het einde van het verslagjaar als volgt: het eerste district omvat de residentiën Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen en Cheribon; het tweede district de residentiën Pekalongan, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta, Semarang en Rembang; het derde district de residentiën Madioen, Kediri, Soerabaja, Pasoeroean, Besoeki en Madoera; het vierde district de vierde post- en telegraafafdeeling; het vijfde district de vijfde post- en telegraafafdeeling; het zesde district de zesde post- en telegraafafdeeling; het zevende district de zevende post- en telegraafafdeeling; het achtste district de achtste post- en telegraafafdeeling.

§ 2. KANTOREN EN HULP- EN BIJKANTOREN VAN DEN POST- EN TELEGRAAFDIENST.

Het aantal post- en vereenigde kantoren klom in 1917 van 181 tot 184. Hieronder zijn niet begrepen 9 bij-post- en telegraafkantoren, en 2 bijkantoren voor den pakketpostdienst. Het aantal hulppostkantoren steeg van 315 tot 349. Onderscheidenlijk 52, 87 en 19 hulppostkantoren waren gevestigd in plaatsen waar zich tevens hulptelegraafkantoren, spoorwegtelegraafkantoren en telefoonkantoren van het binnenlandsch bestuur bevonden. Bovendien waren er bij het einde van het verslagjaar 1290 postinrichtingen van eenvoudigen aard, namelijk 250 bestelhuizen van den spoorwegdienst en 1040 van de alleen op Java en Madoera bestaande zoogenaamde districtspost, zijnde onderscheidenlijk 6 en 12 minder dan op het eind van 1916. Ongerekend de laatstgenoemde bestelhuizen, doch met inbegrip van de bijkantoren, telde men derhalve in het geheel 794 lands kantoren voor den postdienst.

Voor den incasseeringsdienst in het binnenlandsch verkeer zijn uitsluitend de postkantoren aangewezen; voor de behandeling van aangeteekende stukken en het afgeven en uitbetalen van binnenlandsche postwissels tevens alle hulppostkantoren. Voor den binnenlandschen pakketpostdienst waren op 31 December 1917, behalve 191 kantoren (waaronder 10 bijkantoren) en 348 hulppostkantoren, nog 252 halten van staats- en particuliere spoor- en tramwegen, dus in het geheel 791 postinrichtingen, tegen 760 op 31 December 1916, aangewezen.

Voor den telegraafdienst waren op eind 1917 176 telegraafkantoren, 9 bijkantoren, 1 tijdelijk kantoor (Tjipanas)[1]), 5 radiotelegrafische stations en 57 hulptelegraafkantoren geopend, tegen onderscheidenlijk 173, 9, 1, 5 en 56 op einde 1916. Het aantal der met het lands telegraafnet in verbinding staande en voor het algemeen verkeer opengestelde telegraafkantoren van den dienst der staatsspoorwegen vermeerderde van 336 tot 338. Als gevolg van de overneming door het departement van binnenlandsch bestuur van de militaire en civiele telefoonnetten in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden (Gouv. Bt. 11 Mei 1916 n°. 53), bedroeg het aantal der voor het algemeen telegraafverkeer geopende kantoren van genoemd departement 66, tegen 36 op het einde van 1916.

1) Slechts geopend tijdens het verblijf aldaar van den Gouverneur-Generaal.

§ 3. BRIEVEN- EN PAKKETPOST.

Algemeene voorschriften. Met wijziging en aanvulling van art. 51 van de algemeene bepalingen ter uitvoering van het reglement voor den postdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1909 n°. 563), werd vrijdom van port mede toegestaan voor de binnenlandsche briefwisseling tusschen de eigenaren of beheerders van particuliere landerijen en van landof mijnbouwondernemingen, waaronder ook begrepen, die tot het doen van mijnbouwkundige onderzoekingen en opsporingen, voor zoover die eigenaren of beheerders op die landerijen of ondernemingen gevestigd zijn en de betrokken ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, en tusschen de bedoelde eigenaren of beheerders en de betrokken ambtenaren der arbeidsinspectie (Gouv. Bt. 27 Febr. 1917 n°. 77, Ind. St. n°. 92); de geneeskundigen en den hoofdinspecteur, hoofd van den burgerlijken geneeskundigen dienst, betreffende de uitvoering der ordonnantie betreffende het verzamelen van gegevens aangaande de verspreiding van de lepra (Gouv. Bt. 1 Dec. 1917 n°. 38, Ind. St. n°. 701).

Mede werd vrijdom van port toegestaan voor de tijdschriften en boeken, behoorende tot de militaire boekerijen, welke tusschen de officieren onderling worden verzonden (Gouv. Bt. 27 Jan. 1917 n°. 77), voor de verzending van 3000 exemplaren van het 20ste jaarverslag met bijlagen, getiteld „Na 25 jaren", van de vereeniging tot bevordering van Christelijk leven en onderling hulpbetoon, gevestigd te Magelang (Gouv. Bt. 14 Juni 1917 n°. 29) en voor de binnenlandsche brieven en alle andere poststukken, ook gericht aan bijzondere personen, afkomstig van de door het hoofdbestuur der vereeniging „Internationaal theecongres met tentoonstelling, Batavia" gevormde commissies en secties (Gouv. Bt. 6 Oct. 1917 n°. 22).

Bij Gouv. Btn. 7 Juni 1917 nos. 25 en 26 werden overeenkomsten goedgekeurd betreffende de opening van rechtstreeksche pakketpostdiensten tusschen Nederlandsch-Indië en de Philippijnsche eilanden en tusschen Nederlandsch-Indië en de Vereenigde Staten van Amerika, onderscheidenlijk op 1 September en 15 Juni 1917. Beide overeenkomsten betreffen uitsluitend de uitwisseling van postpakketten, zonder aangifte der waarde en zonder verrekening, terwijl voorts werd overeengekomen, dat de betrokken post-administratiën niet aansprakelijk zouden zijn voor het verlies of de beschadiging van eenig postpakket.

Bij Ord. van 27 Oct. 1917 (Ind. St. n°. 631) werden de noodige maatregelen bevolen tegen het ontduiken van invoerrecht bij verzending per post van aan dat recht onderworpen voorwerpen. Mist de postdienst in verband met het bij art. 87 van het Regeeringsreglement gewaarborgde brievengeheim de bevoegdheid om zich zonder toestemming van den geadresseerde te overtuigen van den inhoud van gesloten poststukken, de hierbedoelde ordonnantie stelt thans in staat zoodanige stukken, waarvan vermoed wordt, dat zij aan invoerrecht onderworpen voorwerpen bevatten, niet uit te reiken, tenzij ze door of van wege den geadresseerde zijn geopend en de mogelijk daarvoor verschuldigde invoerrechten zijn betaald.

Ter meerdere verzekering van de Zondagsrust, werd den kantoren nader opgedragen om op Zon- en feestdagen slechts éêne lichting der hulpbrievenbussen te doen verrichten.

Ter voorkoming van het overvol geraken van enkele bussen, mocht echter op Zon- en feestdagen, op machtiging van het hoofdbestuur, waar noodig, eene tweede lichting geschieden.

Voor de ter Sumatra's Westkust en de in Deli en Atjeh aan spoor of tram gelegen post- en hulppostkantoren, werd onderscheidenlijk op 1 Maart en 1 Juli 1917 eene beperkte postregeling in het leven geroepen.

Ook op de kantoren te Padang en Medan werd op hooger genoemde data een beperkte Zondagsdienst ingevoerd.

Aangezien de in het magazijn der post- en zegelwaarden aanwezige voorraad frankeerzegels van ½ cent niet meer voldoende bleek te zijn, werd bij Gouv. Bt. 13 Juli 1917 n°. 49 machtiging verleend om 3½ millioen frankeerzegels van 2½ cent van de tegenwoordige uitgave met het cijfer ,,½" te doen overdrukken, ten einde de aldus overdrukte frankeerzegels, bij wijze van tijdelijken maatregel, uit te geven voor frankeerzegels van ½ cent.

Gedurende 1917 werd een aantal van 11 688 Roode Kruispostwaarden verkocht, vertegenwoordigende ten bate van de in K. V. 1916, kol. 244, genoemde instellingen, een bedrag van f 584,40.

Binnenlandsch verkeer. De statistieken voor 1917 wijzen op toenemend verkeer in nagenoeg alle onderdeelen van den binnenlandschen postdienst; alleen wat het aantal nieuwsbladen, monsters en ontvangberichten en het bedrag der aangegeven waarde van aangeteekende stukken met aangegeven waarde betreft, toonen de cijfers teruggang aan.

OMSCHRIJVING.	JAAR 1915.	JAAR 1916.	JAAR 1917.	In 1917 meer of minder.	Toeneming of vermindering. In 1917.	Toeneming of vermindering. In 1916.
Aantal portbetalende brieven	12 464 608	12 880 657	14 042 126	+1 161 469	+9.— %	+3.3 %
„ „ briefkaarten	5 713 786	6 398 132	7 376 070	+977 938	+15.3 „	+11.9 „
„ dienstbrieven	6 320 379	6 568 523	7 037 058	+468 535	+7.1 „	+3.9 „
„ nieuwsbladen	12 215 814	14 446 198	14 036 750	—409 448	—2.8 „	+18.2 „
„ andere drukwerken	8 189 064	6 324 851	6 738 069	+413 218	+6.5 „	—22.7 „
„ monsters	218 933	219 349	184 912	—34 437	—15.7 „	+0.2 „
„ documenten	1 053 858	1 214 086	1 477 918	+263 832	+21.7 „	+15.1 „
„ aangeteekende dienststukken	1 000 558	945 139	1 045 631	+100 492	+10.6 „	—5.5 „
„ aangeteekende stukken (gewone)	1 397 851	1 399 047	1 514 198	+115 151	+8.2 „	+0.08 „
„ aangeteekende stukken met aangegeven waarde	145 743	175 344	185 997	+10 653	+6.1 „	+20.3 „
Bedrag der aangegeven waarde	f 46 588 341	f 103 768 592[1])	f 62 166 936	f —41 601 656	—4.1 „	+122.7 „
Aantal aangeteekende stukken met verrekening	69 680	78 234	110 382	+32 148	+41.1 „	+12.2 „
Bedrag der verrekening	f 2 944 499	f 4 471 079	f 5 241 361	f +770 282	+17.2 „	+51.8 „
Aantal ontvangberichten	11 817	13 780	8 604	—5 176	—37.6 „	+16.6 „
„ postwissels	1 022 422	1 093 713[1])	1 248 892	+155 179	+14.2 „	+6.9 „
Gezamenlijk bedrag der postwissels	f 41 508 502	f 45 725 624[1])	f 55 333 085	f +9 607 461	+21.— „	+10.— „
Aantal postquitantiën	265 018	266 165	275 172	+9 007	+3.9 „	+0.43 „
Gezamenlijk bedrag der postquitantiën	f 3 435 044	f 3 555 746	f 3 994 720	+438 974	+12.3 „	+3.5 „
Aantal postpakketten	440 731	483 862	514 227[2])	+30 365	+6.3 „	+9.7 „
Bruto opbrengst postpakketten.	f 365 328	f 388 895	f 413 300	f +24 405	+6.3 „	+6.4 „
Zuivere opbrengst postpakketten.	f 231 200	f 240 528	f 280 346	f +39 818	+16.6 „	+4.— „
Aantal uitbetaalde postbons[3]).	—	2 138	3 293	—	—	—
Bedrag „ postbons[3]).	—	f 8 371	f 12 700	—	—	—

1) Verbeterde cijfers.
2) Hieronder 47 405 postpakketten met aangegeven waarde, tot een gezamenlijk bedrag van f 5 188 884.
3) Ingevoerd 1 September 1916.

De regeling van het brievenvervoer in en tusschen de verschillende gewesten onderging in het verslagjaar weder eenige wijziging. Het vervoer (met uitzondering van dat over zee en de districtspost) geschiedde op het einde van 1917 over een afstand van 15 958 K.M., tegen 15 895 K.M. bij het einde van 1916.

Automobieldienst ter hoofdplaats Weltevreden. Gedurende het verslagjaar werd aan dezen dienst geen uitbreiding gegeven. De hooge prijzen en het feit dat de wagens een voor een aan eene groote herziening werden onderworpen, waarbij de aanschaffing van verscheidene onderdeelen noodig bleek, oefenden een ongunstigen invloed op de bedrijfskosten uit. Waar ook de prijs van de benzine wederom steeg, liepen de kosten per wagen-kilometer hooger op dan gedurende het vorige jaar. Het door de negen wagens gedurende het verslagjaar afgelegd aantal kilometers bedroeg 171 638, dus per wagen en per dag ± 52 K.M. De kosten per wagen-kilometer bedroegen, alles inbegrepen, f 0,347, tegen f 0,307 in het vorige jaar.

Buitenlandsch verkeer. Door de buitengewone tijdsomstandigheden liep de rekening wegens het overbrengen van de brievenmalen in den door de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland" en ,,Rotterdamsche Lloyd" onderhouden maildienst (Ind. St. 1908 n°. 577), wat het jaar 1917 betreft, slechts over 2 uit- en 2 thuisreizen met de mailschepen van de maatschappij ,,Nederland" en over 4 uitreizen en 3 thuisreizen met de mailschepen en over 2 uitreizen en 4 thuisreizen met de vrachtschepen van de ,,Rotterdamsche Lloyd".

Tegen de gewaarborgde som van f 6000 per reis, genoot de maatschappij ,,Nederland" voor het vervoer per mailbooten f 12 000 en de ,,Rotterdamsche Lloyd" f 21 000. Voor de behandeling der post aan boord dier booten werd aan beide maatschappijen te zamen f 812,50 uitgekeerd, terwijl voor het vervoer per vrachtbooten de ,,Rotterdamsche Lloyd" f 1323,66 genoot. Deze betalingen kwamen voor de eene helft ten laste van Nederland en voor de andere helft ten laste van Indië. Over 1916 werd uit hoofde van het vervoer per mailbooten aan de maatschappij ,,Nederland" f 87 000 en aan de ,,Rotterdamsche Lloyd" f 96 000 uitgekeerd.

Voor het vervoer van postpakketten van Indië naar Nederland met de stoomschepen dezer beide maatschappijen, werd in 1917 ten laste van de Indische geldmiddelen aan de ,,Nederland" f 418,71 en aan de ,,Rotterdamsche Lloyd" f 680,85 betaald, of te zamen f 1099,56, tegen f 5131,16 over 1916.

De post uit Europa voor Nederlandsch-Indië werd 17 keer per Fransche en 38 keer per Engelsche en Britsch-Indische mailbooten over Singapore vervoerd, terwijl de Hollandsche mails; uit Europa met de schepen van de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland" en ,,Rotterdamsche Lloyd" verzonden, alle op ongezette tijden over Amerika werden ontvangen.

Voor de verzending naar Europa werd 51 maal van Engelsche, Britsch-Indische en Fransche booten en voor de verzending naar Australië 35 maal van de booten van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, van de Burns Philp Line en van de Ocean Steamship Company lim. gebruik gemaakt.

Verder werden door de Indische uitwisselingskantoren met alle voorkomende gelegenheden, o. a. met de van Nederlandsch-Indië naar Europa en Amerika varende mail- en vrachtbooten van de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland" en ,,Rotterdamsche Lloyd", met de booten van de ,,Java-China-Japan-lijn", van de ,,Java-Pacific-lijn", van de ,,Java-Bengalen-lijn", van de ,,Osaka-Shosen-Kaisha", van de ,,Koninklijke Paketvaartmaatschappij" en andere Maatschappijen, brievenmalen voor China, Japan, Siam, de Straits-Settlements, Britsch-Indië, Manilla, Amerika en Europa gesloten. Voor zoover deze brievenmalen niet rechtstreeks naar de landen van bestemming konden worden vervoerd, werden zij ter verdere doorzending te Singapore, Hongkong, San Francisco of andere buitenlandsche uitwisselingskantoren afgegeven.

§ 4. GOUVERNEMENTS TELEGRAAFDIENST.

Reglementen en bepalingen. Bij Ord. van 13 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 719) werd art. 11 van de „Bepalingen omtrent den aanleg en het gebruik van telegrafen in Nederlandsch-Indië" aangevuld, o. a. in dien zin, dat in tijden van oorlogsgevaar of binnenlandsche onlusten, dan wel in geval van een oorlog tusschen vreemde mogendheden, waarin Nederland zijne onzijdigheid heeft afgekondigd, de Gouverneur-Generaal bevoegd is om mededeeling of afschrift van telegrammen te vorderen, terwijl art. 11*a* dier Bepalingen in dier voege werd gewijzigd dat de beambten of bedienden van een telegraafdienst mede verplicht zijn bijzondere telegrammen, waarvan de overseining gevaarlijk schijnt voor de veiligheid van den Staat of in strijd wordt geacht met de wetten des Lands, de openbare orde of de goede zeden, niet over te seinen, aan te houden en de uitreiking daarvan te stuiten.

Bij Gouv. Bt. 13 Dec. 1917 n°. 2*x* (Ind. St. n°. 720) werd § 1 van art. 36 van het Reglement voor den gouvernementstelegraafdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1907 n°. 67) in dien zin gewijzigd, dat de niet-overseining of aanhouding van bijzondere telegrammen mede geschiedt, wanneer de overseining daarvan gevaarlijk schijnt voor de veiligheid van den Staat of in strijd wordt geacht met de wetten des Lands, de openbare orde of de goede zeden.

Voor het dienstreglement, behoorende bij het op 5 Juli 1912 te Londen vastgesteld internationaal radiotelegraafverdrag, waartoe Nederlandsch-Indië met ingang van 1 Juli 1913 is toegetreden (Ind. St. 1913 n°. 435), zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8880.

Aan de hand van de bestellingsduur-statistieken werd met de vermeerdering van het bestellerspersoneel of verstrekking van rijwielen voortgegaan, terwijl voortdurend eene scherpe controle op de telegrambestelling werd uitgeoefend.

In verband hiermede werd het aantal rijwielen vermeerderd, terwijl door de verdere toepassing van het z.g. jongelingenstelsel, waarbij het loon der jongelingen o. a. afhangt van de snelheid, waarmede de bestelling plaats heeft, eene snelle bezorging van de telegrammen werd bevorderd.

Verbindingen, geleidingen en toestellen. De lengte van het bovengrondsche telegraafnet vermeerderde, wat de lijnen *) betreft, van 11 017,41 K. M. tot 11 114,94 K. M., dus met 97,53 K.M., en voor zooveel de draden aangaat, van 25 142,58 K.M. (verbeterd cijfer) tot 26 834,24 K.M., dus met 1691,66 K.M. De vermeerdering van de lijnlengte was in hoofdzaak het gevolg van den aanleg van een telegraaflijn tusschen Tebingtinggi-Deli en Tandjoengbalai en tusschen Margasari en Kreteh en van verbeteringen en verleggingen van verschillende lijnen en sliplijnen, terwijl de vermeerdering van de draadlengte in hoofdzaak het gevolg was van den aanleg van een telegraaflijn tusschen Tebingtinggi-Deli en Tandjoengbalai en tusschen Margasari en Kreteh, het bijspannen van een telegraafdraad tusschen Tegal en Pekalongan, tusschen Soerabaja en Djombang, tusschen Semarang en Poerwodadi, tusschen Semarang en Magelang, tusschen Djokjakarta en Koetoardjo, tusschen Weltevreden en Djokjakarta, tusschen Soerabaja en Kalisetail, tusschen Marbau en Tandjoengbalai, tusschen Pematang Siantar en Tebingtinggi-Deli en van drie telegraafdraden tusschen Tebingtinggi-Deli en Medan.

De lijn- en de draadlengten van de zeekabelverbindingen vermeerderden in den loop des jaars van 9939,44 tot 9940,80 K.M.; deze vermeerdering met 1,36 K.M. was aan herstellingen toe te schrijven.

De overige kabel- en ondergrondsche verbindingen hadden op 31 December 1917 eene lijnlengte van 142.50 en eene draadlengte van 783,20 K.M., tegen onderscheidenlijk 141,65 en 778,35 K.M. (verbeterde cijfers) in het voorafgegane jaar. De toeneming onderscheidenlijk van 0,85 en 4,85 K.M. was in hoofdzaak het gevolg van de legging van 4 enkeldraadskabels door de Moesi in de lijn Palembang—Moearoenim.

Op de gouvernements telegraaf-zeekabels kwamen in den loop van 1917 12 storingen voor, te weten tusschen Sitoebondo en Singaradja (21—29 Januari); Singaradja en Ampenan (21 Januari—1 Februari); Tandjoengbalai en Bagan Si Api Api (28 Februari—19 Maart); Anjer en Kalianda (20 Maart—2 April); Balikpapan en Menado (11—19 Juli); Belawan en Sabang (6—17 Augustus); Sitoebondo en Bandjermasin (10—14 September); Anjer en Kalianda (15—21 September); Balikpapan en Menado (11—22 October); Sitoebondo en Bandjermasin (16 November); Sitoebondo en Bandjermasin (8—15 December) en Kema en Gorontalo (11—21 December). Al deze storingen werden door het kabelschip *Telegraaf* opgeheven. De telegraaflandkabels tusschen Weltevreden en het kabelhuis te Antjol werden in het begin van het verslagjaar alle gestoord, tengevolge van het stukbaggeren van de kabels in het scheepvaart-kanaal tusschen Batavia en Tandjoengpriok en gedeeltelijk ook doordien prauwen den kanaaloever afgeschuurd en den kabel daarbij beschadigd hadden. Door gebruik te maken van enkele aders van een door het kanaal liggenden telefoonkabel, ondervond de dienst geen nadeel van deze storingen. In plaats van de gestoorde kabels werd een zestal nieuwe stukken gelegd, waarvan drie voor de zeekabelverbindingen en drie voor reserve. Een van deze laatste kabels zal voor den toekomstigen kabel Weltevreden—Medan gebruikt worden.

Behalve de hoogergenoemde herstellingen werden door de *Telegraaf* de volgende werkzaamheden verricht. Van 23 tot 25 Maart werden te Palembang een viertal kabels gelegd door de Moesi nabij Palembang, ter vervanging van de overspanning over de rivier in de lijn naar Moearoenim. Na de herstelling van den kabel Anjer—Kalianda werd op 3 April gezocht naar een dichter bij Anjer gelegen landingspunt voor de drie zeekabels. Op het traject van het station Anjerkidoel tot het op ongeveer 10 K.M. afstand gelegen kabelhuis waren de landlijnen namelijk dikwijls gestoord en was de afdoende verbetering hiervan alleen door legging van ondergrondkabels te verkrijgen, zoodat eene verplaatsing van het landingspunt van de zeekabels in overweging werd genomen. Een gunstig punt voor de nieuwe landingsplaats werd op ongeveer 2 K.M. bezuiden den vuurtoren gevonden. Tot de verlegging kon echter niet worden overgegaan, omdat nog niet op aanvulling van den voorraad reserve-kabels gerekend kon worden. Van 5 tot 19 April deed het kabelschip eene reis voor de inspectie van de kabelhutten te Tandjoengpandan, Pangkalpinang en Soengaikakap, terwijl het tevens een onderzoek naar de kabels door de Klabat-baai en door de Lalang-rivier instelde. De laatste bleek eene isolatiefout te bevatten, welke niet verwijderd kon worden zonder een belangrijk oponthoud voor het schip, zoodat spoedshalve een tweede kabel door de rivier werd gelegd. Van het bezoek aan Soengaikakap werd gebruik gemaakt om den Franschen Parit-kabel, liggende tusschen het post- en telegraafkantoor en de kabelhut te Soengaikakap, welke kabel reeds langen tijd gestoord was, te herstellen, ten einde hem als reserveverbinding voor den Hollandschen Parit-kabel (in de verbinding met Tandjoengpandan) te kunnen benutten. Tevens werden te Pontianak ten behoeve van den telefoondienst een tweetal kabels door de Kapoeas gelegd. Van 15 Mei tot 3 Juni deed het schip eene loodingsreis tusschen de Kleine Soenda-eilanden, ter bepaling van het tracé en de landingspunten van de toekomstige kabels Ampenan—Soembawabesar—Waingapoe—Ende—Koepang, terwijl van deze reis tevens gebruik gemaakt werd om een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van eene radiografische aansluiting van Waingapoe en Ende aan Timorkoepang. Uit dit onderzoek bleek dat met stations ter sterkte van dat van het kabelschip, in het gunstige jaargetijde eene zeer goede verbinding verkregen zou kunnen worden. Daarna werd de reis voortgezet voor eene inspectie van de kabelhutten te Makasser, Balikpapan en Moesangketjil, terwijl eveneens een onderzoek naar de kabels door de Mahakam-, Sangasanga-, Dondang- en Martapoera-rivier en door de Balikpapan-baai werd ingesteld. In de Dondang-rivier werden twee kabels gelegd, een ter vervanging van een ge-

*) Onder „lijn" wordt verstaan het samenstel tusschen de kantoren, van draden, kabels, steunpunten, met alles wat daartoe behoort en onder „draad" de metalen geleiding, die tot voortplanting van den electrischen stroom dient.

stoorden kabel, de andere als reserve. De kabel door de Balikpapan-baai, welke een isolatiefout had, werd hersteld. Van deze reis keerde de *Telegraaf* den 17den Juni te Soerabaja terug. Den 25sten Augustus vertrok het schip, na de herstelling van den Medan—Sabang-kabel, naar Padang, ten einde eene zich langzaam ontwikkelende isolatiefout in den kabel Weltevreden—Padang te verwijderen. De verwijdering van deze fout geschiedde op 31 Augustus na afloop van den dienst, zoodat het verkeer daardoor niet gestoord werd. De oorzaak van de fout was een slechte lasch in het kusteinde. Op den 2den September werd een kabel gelegd door de Batangkapas, ter vervanging van eene overspanning in de lijn Padang—Moearoaman. Hoewel het eveneens in de bedoeling lag eene overspanning in deze lijn nabij Pasargombong door een kabel te vervangen, kon hieraan geen gevolg worden gegeven, omdat het wegens de sterke branding onmogelijk bleek op de kust te landen. Van 24 September tot 3 October maakte het schip eene reis naar Singapore, ten einde eene vergelijkende proef te nemen tusschen de methoden van lasschen aan boord van de *Telegraaf* en van de Engelsche Telegraafmaatschappij en van de Eastern Extension Australasia and China Telegraph Company Ltd., welke maatschappij daartoe hare welwillende medewerking verleende. De laschmethode van de Engelsche maatschappij bleek beter te zijn, zoodat besloten werd in den vervolge hare methode te volgen. Na de herstelling van den Balikpapan—Menado-kabel in October werd een bezoek gebracht aan de kabelhutten te Kema, Ternate en Gorontalo, waar slechts enkele kleine voorzieningen getroffen behoefden te worden.

Met de in het vorige jaar aan het bedrijf dienstbaar gemaakte sneltelegraaf-toestellen werd ook gedurende het verslagjaar dagelijks in duplex over de landlijnen tusschen Weltevreden en Soerabaja gewerkt. De snelheid bedroeg 550—750 teekens per minuut, terwijl 900—1000 telegrammen per dag werden verwerkt. Het bedrijf ondervond, evenals in 1916, nog hinder van aan de lijnen plaats hebbende werkzaamheden. Ook kwam het eenige malen voor dat de Electriciteitsmaatschappij te Soerabaja geen stroom leverde, waardoor het bedrijf tijdelijk onderbroken moest worden. Hoewel deze onderbrekingen over het algemeen van korten duur waren, werd ter verzekering van een onafgebroken bedrijf overwogen of tot de aanschaffing van eene eigen installatie voor de opwekking van den benoodigden electrischen stroom zal moeten worden overgegaan.

De hervatte proeven voor een rechtstreeksch bedrijf over den kabel tusschen Weltevreden en Soerabaja met een daartoe aangemaakt gewijzigd recorder-relais en de in gebruik zijnde Gulstadrelais, gaven geen bevredigende uitkomst, zoodat besloten werd deze proeven te staken en het bedrijf met relaisoverdraging te Semarang in te richten.

De hiervoor benoodigde zelfinductie-spoelen werden in de werkplaats aangemaakt en waren op het eind van het verslagjaar juist gereed.

Bij het duplex-werken op zeekabels werd meermalen last ondervonden van het ontstaan van fouten in de daarbij behoorende kunstmatige lijnen. Deze kunstkabels, geleverd door de firma's Muirhead en Sullivan, waren zoodanig gemaakt, dat het verwijderen van een daarin aanwezige fout in Indië zoo goed als onmogelijk moest worden geacht. In verband hiermede werden proeven genomen om de kunstmatige lijnen samen te stellen uit onderdeelen, welke òf op eenvoudige wijze te verwisselen waren òf zonder bezwaar aangemaakt konden worden. De proeven wezen uit dat kunstmatige kabels uit afzonderlijke weerstanden en condensatoren samengesteld zouden kunnen worden. De grootte van de toe te passen eenheden werd vastgesteld.

Het verkeer op den kabel Weltevreden—Padang nam geleidelijk zoodanig toe, dat getracht moest worden de seinsnelheid op te voeren. Daartoe werd te Weltevreden en te Padang aan de duplex-recorder-tafel op dezen kabel een Wheatstone automatische seingever opgesteld. Hoewel hiermede vlugger gewerkt kon worden dan met handseinen, was het resultaat nog niet bevredigend. De proefnemingen om door het wijzigen der schakelingen betere uitkomsten te verkrijgen werden voortgezet.

Aangezien het noodig werd geacht ook na het sluiten van de telegraafkantoren, dus ook des nachts, de belangrijkste kantoren te kunnen oproepen, werd een aanvang gemaakt met het aanbrengen van signaal-inrichtingen op die kantoren. Deze signalen werden bij het sluiten van den dienst op de telegraaflijnen geschakeld en met wekkers in de woningen van de verschillende kantoorchefs verbonden. Voor een groot deel waren deze wekkerinrichtingen aan het eind van het verslagjaar gereed.

Op enkele in het ondermagazijn te Soerabaja liggende stukken gummi-grondkabel, afkomstig van de firma's Henley en Felten en Guillaume, werd eene aantasting van den loodmantel opgemerkt. De mantel vertoonde tallooze putjes, welke gevuld waren met een bruinachtig poeder. Een stuk van dezen kabel werd tot onderzoek aan het laboratorium voor materiaalonderzoek van het Departement der Burgerlijke Openbare Werken gezonden. In het rapport over dit onderzoek werd de gevolgtrekking gemaakt dat de aantasting was veroorzaakt door een schimmel, die zuur afscheidde. In verband hiermede werd bij verschillende in het magazijn aanwezige en bij reeds gelegde kabels nagegaan of, en zoo ja, in welke mate aantasting van den loodmantel kon worden waargenomen. Daarbij bleek, dat de aantasting op de meeste gummikabels in meerdere of mindere mate voorkwam. Eenig verschil in aantasting tusschen ongebruikte en op verschillende tijden gelegde kabels, kon niet met zekerheid worden aangetoond. Van een en ander werd aan de betrokken kabelfabrieken mededeeling gedaan.

Nadat de nieuwe telegraafzaal in het post- en telegraafkantoor te Weltevreden door het Departement der Burgerlijke Openbare Werken was opgeleverd, kon de nieuwe technische kantoorinrichting in orde worden gebracht.

Bij deze inrichting werd met de tot dusver gevolgde gewoonte gebroken om voor de vele verbindingen, welke in een groot kantoor gemaakt moeten worden, uitsluitend van enkele draden gebruik te maken.

In het kantoor te Weltevreden werd dus een meeraderige gummiloodkabel gebruikt en werden 18 morse-telegraaftoestellen, 10 duplex-recorders, 4 simplex-recorders, 4 Hughestoestellen en de inrichting voor de sneltelegraaf en voorts 5 telefooncellen opgericht.

De Hughes-toestellen en de sneltelegraaf werden elk in afzonderlijke lokalen opgesteld.

Achter de verticaal aangebrachte lijnbatterij en toestelschakelaars werden in eene afgesloten ruimte de bliksemafleiders, dradenplanken en enkele bij-toestellen aangebracht. Daarachter bleef voldoende ruimte over voor het inrichten van een meetkamer, waar tevens de kasten met kunstmatige kabels en de reserve-toestellen plaats konden vinden.

In een gedeelte van den kelder onder de zaal werden de batterijen, alsmede de motor-generator voor de sneltelegraaf opgesteld.

De oppervlakte van de nieuwe telegraafzaal bedraagt 836 M²., die van de lokalen, waar sneltelegraaf- en Hughestoestellen werden opgesteld, 85 M². en die van de dradenkast en meetkamer onderscheidenlijk 5 M². en 28 M².

Voor de verlichting werd, evenals in gewone omstandigheden, van electriciteit gebruik gemaakt; echter werd daarnaast eene volledige gasinrichting aangelegd, zoodat bij mogelijke onderbreking in de stroomlevering of bij storing in de inrichting, geen vertraging in het telegraafbedrijf, door gebrek aan verlichting, behoefde voor te komen.

Aan het eind van het verslagjaar waren 372 morse-toestellen, 83 recordertoestellen, 8 Hughes-toestellen, 2 sneltelegraaftoestellen en 108 telefoontoestellen in dienst.

Op de telefoonkantoren van het Binnenlandsch Bestuur waren 127 telefoontoestellen in gebruik.

De dienstregeling op de radiostations te Sitoebondo, Koepang en Ambon onderging tot den 1sten November van het verslagjaar geen wijziging.

Op genoemden datum werd, in verband met de tijdsomstandigheden, een volledige dag- en nachtdienst ingevoerd, welke dienst aan het eind van het jaar nog steeds werd gehandhaafd.

Met ingang van 15 September werd de gelegenheid opengesteld om op plaatsen in Nederlandsch-Indië, welke niet aan het telegraafnet zijn aangesloten, radiotelegrammen aan te bieden bij de op die plaatsen ter reede of aan de kade liggende schepen van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, welke voorzien zijn van eene inrichting voor draadlooze telegrafie, en wel gedurende de volgende uren: van 7 u. v.m.—

8 u v.m., van 9 u v.m.—12 u. m., van 2 u. n.m.—4 u. n.m., van 5 u. n.m.—7 u. n.m., en van 9 u. n.m.—10 u. n.m.

Tusschen Koepang en het kabelschip *Telegraaf* hadden op 26 en 29 Mei radioproeven plaats, onderscheidenlijk op de reeden van Waingapoe en Ende, ten einde te onderzoeken of deze plaatsen door middel van radiostations aan het telegraafnet zouden kunnen worden aangesloten. De proeven hadden een gunstig resultaat.

De algemeene ervaringen betreffende den invloed van den atmosferischen toestand op de verbinding tusschen de radiostations stemden, behoudens uitzonderingen van weinig beteekenis, geheel overeen met die in vorige jaren opgedaan.

Met de aanschaffing der noodige materialen werden steeds grootere moeilijkheden ondervonden.

Door het bezit van plaatcondensatoren en de mogelijkheid om alle belangrijke onderdeelen, welke aan slijtage en verbruik onderhevig waren, in het atelier te doen aanmaken, was het bedrijf der installaties echter gewaarborgd.

De in gebruik zijnde plaatcondensatoren voldeden in het verslagjaar uitstekend; van springen van glasplaten werd zoo goed als geen last ondervonden.

De machines, toestellen, torens, gebouwen en personeelswoningen kregen hun geregeld onderhoud en verkeerden alle in goeden staat.

In het bedrijf kwamen enkele storingen van korten tijdsduur voor; de langste duurde van 7 u v.m.—12 u. m. en was het gevolg van het warmloopen van den benzinemotor van het radiostation te Koepang.

Met ingang van 1 Juni werd een einde gemaakt aan den bestaanden toestand, dat voor het verkeer tusschen de radiostations onderling en voor dat tusschen deze en schepen op zee, geen seinkosten werden geheven, en werden op bedoeld verkeer de algemeen geldende tarieven toegepast.

Het verkeer met schepen op zee nam, tengevolge van de deelneming van Amerika aan den Europeeschen oorlog, in de maanden Maart tot en met Mei bij de stations te Sitoebondo, Koepang en Ambon plotseling belangrijk toe, terwijl dat te Sabang afnam.

Daarna, toen de nieuwe route blijkbaar geregeld was, bleef het scheepvaartverkeer van Sitoebondo ongeveer gelijk, terwijl dat van Koepang en Ambon weer afnam en terugviel tot het gewone verkeer, dat van geen beteekenis was.

Ten behoeve van de schepen der Koninklijke Paketvaartmaatschappij, varende in de Tomini-bocht of nabij de Sangi-eilanden worden de voor deze schepen aanwezige telegrammen niet alleen op de gewone wijze, doch ook bij daglicht in de voor het dagverkeer gunstige golf twee maal daags met volle energie geseind.

Daar de installaties der schepen niet voldoende krachtig waren om zich overdag te doen hooren, werd met het geven der eventueele kennisgeving van ontvangst door de schepen gewacht, tot de tijd daarvoor gunstig was. Het overseinen der berichten door de stations werd tot zoolang voortgezet.

De gezondheidstoestand van het personeel was over het algemeen goed te noemen.

Over het kuststation te Sabang valt weinig bijzonders te vermelden. Bedrijfsstoringen kwamen niet voor. Machines, toestellen, toren, gebouw en woningen eischten het gewone onderhoud en verkeerden alle in goeden staat. De gezondheidstoestand van het personeel was over het algemeen goed.

In de maand October werd een aanvang gemaakt met den bouw van twee woningen voor het Europeesch en één woning voor het inlandsch personeel.

Nabij Bandoeng werd eene radio-ontvangstinrichting opgesteld, ten einde te trachten van verschillende Europeesche stations seinen te ontvangen. Van het tijdstip af dat deze inrichting gereed kwam werden van verschillende Europeesche stations geregeld berichten opgevangen.

Tevens werd een aanvang gemaakt met de oprichting nabij Bandoeng van eene voorloopige gever-installatie voor het overseinen van berichten in omgekeerde richting; hiermede was men aan het eind van het verslagjaar nog niet gereed.

Verkeer en opbrengst. Een overzicht van het telegraafverkeer in 1915, 1916 en 1917 volgt hieronder.

	1915.	1916.	1917.	Vermeerdering of vermindering. in 1917.		in 1916.
Binnenlandsch verkeer.						
Ontvangsten	f 1 584 611	f 1 860 327	f 2 057 982	f 197 655	10.6 %	17.4 %
Aantal betaalde telegrammen	1 269 172	1 439 173	1 558 481	119 308	8.3 „	13.4 „
Gezamenlijk woordental	15 226 146	17 411 256	19 182 036	1 770 780	10.2 „	14.3 „
Gemiddeld „	12	12.1	12.3	0.2	1.7 „	0.84 „
Aantal regeeringstelegrammen	81 867	72 599	77 197	4 598	6.3 „	—11.3 „
Gezamenlijk woordental	1 919 313	1 758 891	1 740 661	—18 230	—1.0 „	—8.3 „
Gemiddeld „	23.44	24.23	22.54	—1.69	—7.0 „	3.3 „
Opbrengst der regeeringstelegrammen, berekend als betaalde telegrammen	f 249 884	f 264 278	f 248 274	f —16 004	—6.1 „	5.7 „
Buitenlandsch verkeer.						
Aantal verzonden telegrammen	140 109	166 129	168 317	2 188	1.3 „	18.5 „
Gezamenlijk woordental	2 341 016	3 009 859	3 209 603	199 744	6.6 „	28.5 „
Gemiddeld „	16.71	18.12	19.06	0.94	5.2 „	8.4 „
Aantal ontvangen telegrammen	139 966	171 367	170 988	—379	—0.2 „	22.4 „
Gezamenlijk woordental	2 388 687	2 970 940	3 237 638	266 698	9.0 „	24.3 „
Gemiddeld „	17.07	17.34	18.93	1.59	9.2 „	1.6 „

Voor zooveel het aantal woorden van de verzonden en ontvangen telegrammen betreft, nam het buitenlandsch verkeer van Nederlandsch-Indië over de kabels van de Eastern Extension Australasia and China Telegraph Company Ltd. slechts met 7,79 % toe, welke geringe toeneming is te wijten aan de Engelsche telegraafblokkade sedert September 1917, waarbij vooral de uit Nederland afkomstige of voor dat land bestemde handelstelegrammen door de Engelsche censuur werden gestopt.

Tegen 94 068 berichten met 2 196 748 woorden in 1916, werden in het verslagjaar slechts 68 256 berichten met 1 682 478 woorden met Nederland gewisseld.

Het aandeel der Nederlandsch-Indische telegraafadministratie in de opbrengst van het buitenlandsch verkeer beliep over 1917 voor de transit-telegrammen f 125 713 en voor de overige telegrammen f 877 008, tegen onderscheidenlijk f 80 966 en f 738 473 in 1916 en f 115 364 en f 626 490 in 1915.

In 1917 werden via Eastern 78 938 uitgestelde telegrammen verzonden en 68 850 dergelijke telegrammen ontvangen, tegen onderscheidenlijk 95 192 en 79 621 in 1916. De vermindering bedroeg dus onderscheidenlijk 16 254 en 10 771, of 17,07 % en 13,52 %.

Van de gelegenheid om binnenlandsche telegrammen te verzenden via Singapore of Pinang werd in 1917 gebruik gemaakt voor 5 telegrammen, tegen 12 in 1916.

Het hieronder volgend staatje geeft een overzicht van het radiotelegrafisch verkeer in 1917.

Kuststation.	Verzonden telegrammen Aantal	Woordental	Afkomstig van:	Ontvangen telegrammen Aantal	Woordental	Bestemd voor:
Sabang	80	1 510	Ned.-Indië.	185	2 873	Ned.-Indië.
	4	65	Straits-Settlements en Mal. staten van Malaka.	30	352	Straits-Settlements en Mal. staten van Malaka.
				8	85	Britsch-Indië.
				3	24	Overig Azië.
				3	24	Nederland.
				3	29	Overig Europa.
				5	34	Australië.
	84	1 575		237	3 421	
Sitoebondo . . .	56	986	Ned.-Indië.	279	3 552	Ned.-Indië.
				1	12	Straits-Settlements en Mal. staten van Malaka.
				1	9	Nederland.
	56	986		281	3 573	
Koepang	21	330	Ned.-Indië.	84	1 232	Ned.-Indië.
				1	15	Straits-Settlements en Mal. staten van Malaka.
				1	8	Nederland.
				1	13	Australië.
	21	330		87	1 268	
Ambon	53	962	Ned.-Indië.	52	737	Ned.-Indië.
				2	16	Australië.
	53	962		54	753	

§ 5. GOUVERNEMENTS TELEFOONDIENST.

Plaatselijke en districtsdienst. Op het einde van 1917 omvatte de plaatselijke dienst de netten te Krawang, Tjilatjap, Kendal, Salatiga, Rembang, Bodjonegoro, Soerabaja, Sidoardjo, Probolinggo, Kraksaän, Sitoebondo, Soemenep, Benkoelen, Djambi, Palembang, Bandjermasin, Singaradja, Ampenan, Gorontalo, Menado en Amboina en de districtsdienst de districtsnetten te Serang, Pandeglang, Rangkasbitoeng, Batavia, Poerwakarta, Buitenzorg, Soekaboemi, Tjiandjoer, Bandoeng, Garoet, Bandjar, Tasikmalaja, Magelang, Djokjakarta, Soearkarta, Semarang, Pati, Blora, Tjepoe, Madioen, Kertasana, Kediri, Blitar, Djombang, Modjokerto, Bangil, Malang, Pasoeroean, Loemadjang, Djember, Bondowoso, Pamekasan, Den Pasar, Pontianak en Telokbetong.

De telefoonnetten hadden op 31 December 1917 gezamenlijk 495 K.M. ondergrondsche kabellengte, 13 890 K.M. bovengrondsche lijnlengte, 32 653 K.M. ondergrondsche geleidingslengte, 34 885 K.M. bovengrondsche geleidingslengte, 64 305 K.M. ondergrondsche draadlengte en 48 492 K.M. bovengrondsche draadlengte. Op ult. 1916 waren deze lengten onderscheidenlijk 408, 12 448, 26 491, 31 303, 52 982 en 42 740 K.M.

De opbrengst dezer netten beliep in 1917 f 2 523 215, tegen f 2 195 513 in 1916 en f 1 947 665 in 1915.

Het aantal betalende telefoonposten, dat einde 1915 16 366 en einde 1916 18 395 bedroeg, steeg in 1917 tot 21 873, dus met 3478 posten of 18,9 %.

Interlocale dienst. Op Java werden in het verslagjaar de volgende nieuwe interlocale geleidingen in gebruik genomen:

a. Tegal—Pekalongan;
b. Soerabaja—Pasoeroean;
c. Soerabaja—Malang;
d. Weltevreden—Buitenzorg;
e. Semarang—Bodjonegoro;
f. Weltevreden—Soekaboemi;
g. Bodjonegoro—Soerabaja;
h. Semarang—Toentang;
i. Modjokerto—Kediri;
j. Tjepoe—Blora (twee);
k. Bandoeng—Garoet;
l. Modjokerto—Sidoardjo.

Op 31 December 1917 waren alle plaatselijke en districtsnetten op Java aan het interlocale net aangesloten.

Te Cheribon, Tegal en Pekalongan bestonden rechtstreeksche aansluitingen op het interlocale kantoor, terwijl de particuliere netten in die plaatsen wegens den slechten toestand, waarin zij verkeerden, niet in het interlocaal verkeer waren opgenomen; echter werden interlocale verbindingen van en naar deze netten, op risico van den aanvrager, wel toegelaten.

De weglengte van de op het einde van 1917 in bedrijf zijnde interlocale lijnen bedroeg 2746,28 K.M., met eene geleidingslengte van 8510,66 K.M., tegen onderscheidenlijk 2746,28 K.M. en 6524,46 K.M. op ult. 1916.

In 1917 beliepen de verschuldigde kosten voor interlocale gesprekken in het geheel f 802 652, tegen f 815 499 in 1916.

Het aantal interlocale gesprekken, dat in 1915 389 558 en in 1916 526 176 bedroeg, vermeerderde in 1917 tot 558 028, of 6 %.

Voornaamste buitengewone werkzaamheden. De in 1916 begonnen kabeluitbreiding van het net Batavia—Weltevreden werd voortgezet. De uitbreiding te Batavia (stad) in zuidelijke richting kwam gereed, eveneens de uitbreiding te Weltevreden in noordelijke richting en in de wijken Pasar Senen, Kramat, Gondengdia en Palmerah.

Ter laatstgenoemde plaats werd een tijdelijk bijkantoor gevestigd in het politie-posthuis, ten einde te kunnen voldoen aan de vele aanvragen om aansluiting aan het telefoonnet van personen, die wegens gebrek aan grondkabels, niet rechtstreeks op het telefoonkantoor te Koningsplein Noord konden worden aangesloten.

In het geheel werd 21,3 K.M. grondkabel gelegd en werden 26 nieuwe opstijgpunten (kabelpalen) geplaatst.

De centraalkantoor-inrichting te Meester-Cornelis en te Batavia (stad) werden elk met 100 nummers uitgebreid.

Te Batavia (stad) werd de oude laadinstallatie voor accu-

mulatoren, welke met 2 benzinemotoren werd gedreven, gewijzigd in eene installatie met electromotoren.

De in het vorig verslag bedoelde uitbouw van den zuidelijken vleugel van het telefoonkantoor te Weltevreden kwam in het verslagjaar gereed.

De uitbreiding van het telefoonkantoor te Batavia (stad) kwam eveneens gereed.

In Juli 1917 gingen de bezittingen van de Buitenzorgsche Telefoonmaatschappij door aankoop over in gouvernements handen. Het telefoonnet werd gedeeltelijk omgebouwd en met ruim 2 K.M. grondkabel en twee opstijgpunten (kabelpalen) uitgebreid. Het bijkantoor te Gadok werd door twee dubbeldraadsche districtsgeleidingen op het hoofdnet te Buitenzorg verbonden, terwijl de districtsgeleiding naar het bijkantoor te Djasinga over een afstand van ongeveer 45 K.M. gereed kwam.

De centraalkantoor-inrichting in het districtsnet te Poerwakarta werd overgebracht naar het nieuwe gebouw.

In het districtsnet te Tjiandjoer werd te Tjikalong Koelon een voorloopig bijkantoor geopend en door middel van twee dubbeldraadgeleidingen op Tjiandjoer verbonden.

In het districtsnet te Bandoeng werd in het zuidelijke gedeelte van de stad eene kabeluitbreiding ter hand genomen en beëindigd. Daarvoor werd ruim 10 K.M. grondkabel gelegd, terwijl een kabelhuisje en 11 opstijgpunten werden geplaatst.

Te Tjimahi werd het kabelnet met 140 K.M. grondkabel en het wisselbord met 40 nummers uitgebreid.

Te Rantjabali kwam de bouw van een nieuw telefoonkantoor gereed.

Het bijkantoor te Tjibatoe (districtsnet Garoet) werd in September 1917 in gebruik genomen.

Met den bouw van een nieuw telefoonkantoor in het lokaalnet te Kendal werd in September 1917 door den dienst der burgerlijke openbare werken een aanvang gemaakt, doch dit werk was op het einde van het verslagjaar nog niet gereed.

Het plaatselijk telefoonnet te Semarang werd met 6 opstijgpunten en ongeveer 4 K.M. grondkabel uitgebreid, terwijl een opstijgpunt kwam te vervallen.

Eene in Februari 1917 begonnen uitbreiding van de centraalkantoor-inrichting te Semarang (stad) moest in Juni d.a.v. worden gestaakt wegens gebrek aan materialen, welke, ondanks tijdige bestelling in het buitenland, op het eind van het verslagjaar nog niet waren ontvangen. In de behoefte aan uitbreiding werd tijdelijk voorzien door het bijplaatsen van 4 wisselborden, elk van 100 nummers.

Het telefoonkantoor-gebouw te Semarang werd met eene nieuwe accumulatoren-kamer uitgebreid, waardoor ruimte voor twee batterijen beschikbaar kwam.

Op het heuvelterrein te Semarang werd eene ondercentrale in een tijdelijk gebouwtje met een wisselbord voor 100 aansluitingen in het begin van Juli 1917 in bedrijf gesteld en zulks ten einde aan de talrijke aanvragen om aansluiting op het telefoonnet van de bewoners der nieuwe stadswijk en daarheen verhuizende geabonneerden te kunnen voldoen. Aldaar werd 1 K.M. grondkabel gelegd en werden 3 opstijgpunten geplaatst.

Het bijtelefoonnet te Oengaran werd met 2 opstijgpunten en 0,62 M. grondkabel uitgebreid.

De lijn Salatiga—Tengarang (lokaalnet Salatiga), welke uitbreiding behoefde, werd omgebouwd op ijzeren palen.

De te Temanggoeng en Parakan (districtsnet Magelang) opgerichte bijtelefoonnetten werden onderscheidenlijk op 1 November en 31 December van het verslagjaar in dienst gesteld.

Het plaatselijk telefoonnet te Tjilatjap werd met 1 opstijgpunt en 0,42 K.M. grondkabel uitgebreid.

In het districtsnet te Djokjakarta werden verschillende telefoonlijnen verbeterd. Op het bijkantoor te Wonosari (Goenoengkidoel) werd een nieuw wisselbord geplaatst.

Het plaatselijk telefoonnet te Solo werd met 1 opstijgpunt en 2,26 K.M. grondkabel uitgebreid.

Twee districtsgeleidingen, langs de spoorbaan tusschen Delangoe en Klaten aangelegd, werden in gebruik genomen.

Op het eind van het verslagjaar was de bouw van eene materialen-loods bij het kantoor te Solo nog niet gereed.

Het plaatselijk net van het bijkantoor te Klaten werd omgebouwd. Geplaatst werden 3 opstijgpunten, terwijl ruim 2½ K.M. grondkabel werd gelegd.

Wegens gebrek aan materialen kon de ombouw van het net zich slechts tot een kring van 3 K.M. bepalen.

De inrichting van het bijkantoor te Delangoe werd door het plaatsen van een grooter wisselbord uitgebreid.

De districtsgeleiding Tjepoe—Kedewan (districtsnet Tjepoe) werd omgebouwd, terwijl te Kedewan een nieuw wisselbord werd geplaatst.

Te Tjepoe werd eene particuliere woning, te voren gediend hebbende als post- en telegraafkantoor en chefswoning, ten behoeve van den telefoondienst ingehuurd en als telefoonkantoor tevens woning van den telefoonkantoorchef in gebruik genomen.

Te Bodjonegoro werd een nieuw wisselbord geplaatst.

Na den overgang in gouvernements handen op 1 Juli 1917 van de aangekochte bezittingen der Telefoonmaatschappij „Japara", werden de netten verbeterd, de kantoorinrichtingen vernieuwd en nieuwe toestellen bij de geabonneerden geplaatst.

Op 20 September d.a.v. werd het kantoor te Koedoes in het interlocale verkeer opgenomen, terwijl van Koedoes naar Pati eene interlocale dubbeldraadsgeleiding en van Pati naar Djoeana eene dubbeldraadsdistrictsgeleiding werden aangelegd, waardoor Pati en Djoeana nog in 1917 voor het interlocale verkeer konden worden opengesteld.

Te Ngawi (districtsnet Madioen) werd een nieuw telefoonkantoor gebouwd en in dienst gesteld.

Het plaatselijk telefoonnet te Kediri werd met 2 opstijgpunten en ongeveer 1 K.M. grondkabel uitgebreid.

Het plaatselijk net van het bijkantoor te Toeloengagoeng werd omgebouwd en met 2 opstijgpunten en ruim 8 K.M. grondkabel uitgebreid.

Te Gondanglegi (districtsnet Malang), waar een bijkantoor zal worden opgericht, kwam het kantoorgebouw gereed en werd een opstijgpunt geplaatst.

De bouw van het nieuwe telefoonkantoor Noord (lokaalnet Soerabaja) vorderde zoover, dat eenige kantoorlokalen voor den administratieven dienst in gebruik konden worden genomen, waardoor de benedenruimte der oude centrale geheel voor den interlocalen dienst beschikbaar kwam.

De sedert eenige jaren bestaande plannen tot uitbreiding van de kabelnetten der kantoren Soerabaja-Noord en Zuid werden, op het plaatsen van 2 opstijgpunten na, uitgevoerd. Daarvoor werden onderscheidenlijk 13 en 9 opstijgpunten en 11,65 K.M. en 7,56 K.M. grondkabel benut.

Het plaatselijk telefoonnet te Bondowoso werd gedeeltelijk omgebouwd. Ter vervanging van het bovengrondsche leidingnet werden grondkabels ter lengte van 1,15 K.M. gelegd en 2 opstijgpunten geplaatst.

Een nieuw kantoorgebouw werd nog vóór het eind van het verslagjaar in gebruik genomen.

Voor de aansluiting op het telefoonnet te Bondowoso van voorloopig een vijftal ondernemingen op de Idjen-hoogvlakte, werd eene dubbeldraadsche geleiding van 49,4 K.M. (= 98,8 K.M. ijzerdraad) aangelegd.

Twee dubbeldraadsche districtsgeleidingen tusschen Rambipoedji en Tanggoel (districtsnet Djember), kwamen ten behoeve van het op te richten bijnet te Tanggoel gereed.

Het plaatselijk telefoonnet van het bijkantoor te Tandjoengkarang (districtsnet Telokbetong) werd met 1 opstijgpunt en 800 M. grondkabel uitgebreid.

Ten behoeve van den telegraafdienst werd eene dubbeldraadsche geleiding tusschen Palembang en Pladjoe (lokaalnet Palembang) aangelegd.

Het plaatselijk telefoonnet te Pontianak werd met twee rivierkabels, ter lengte van 399,3 M. en 500 M. en met ruim 1600 M. grondkabel uitgebreid.

Bijzondere mededeelingen. Evenals het vorige jaar was de toeneming van het plaatselijk en interlokaal verkeer niet zooals onder gunstiger omstandigheden verwacht had mogen worden. De opbrengst van de plaatselijke netten was in 1917 ± f 350 000 meer dan in 1916, doch het bedrag der verschuldigde kosten voor interlokale gesprekken daarentegen ± f 13 000 minder dan in 1916. Deze vermindering was een gevolg van den gedrukten toestand van den overzeeschen handel, waardoor in 1917 ook belangrijk minder dringende interlokale gesprekken dan in 1916 werden gevoerd.

Aanleg van nieuwe hoofdnetten kon wegens gebrek aan materialen niet plaats hebben. Niettegenstaande alle daartoe aangewende pogingen, kon in het verslagjaar de geregelde aanvoer van de in het buitenland bestelde materialen niet worden verzekerd en moest vaak worden overgegaan tot aanwending van primitieve middelen om hier en daar de meest dringende voorzieningen te kunnen treffen.

Op het eind van het verslagjaar was het gebrek aan materialen zoodanig, dat vele aanvragen om aansluiting aan plaatselijke netten en uitbreidingswerken niet tot stand konden worden gebracht.

Buitengewone storingen hebben zich in het verslagjaar niet voorgedaan, met uitzondering van eene storing op enkele lijnvakken van het telefoonnet te Soekaboemi tengevolge van belangrijke aardschuivingen en in het telefoonnet te Den Pasar (Bali), waar de weg Pajangan—Kintamani door eene zware aardbeving werd verwoest. De eerstgenoemde storing kon wegens de toen heerschende overstroomingen eerst na vier dagen worden opgeheven, terwijl voor de verbinding Pajangan—Kintamani met grooten spoed een geheel nieuwe lijn werd aangelegd.

§ 6. PARTICULIERE TELEGRAFEN.

Het aantal particuliere spoorwegtelegraafkantoren steeg in 1917 van 92 tot 98. Hiervan waren er 21 gevestigd in plaatsen waar tevens een lands telegraafkantoor bestond.

Omtrent storingen op vreemde in Nederlandsch-Indië landende kabels zij het volgende vermeld.

De met Nederlandsch-Indië in verbinding staande aan de Fransche Regeering toebehoorende kabel Pontianak-Saigon, welke sedert 30 November 1913 gestoord was, bleef gedurende het verslagjaar gestoord.

De met Nederlandsch-Indië in verbinding staande kabel van de Duitsch—Nederlandsche Telegraafmaatschappij bleef gedurende het verslagjaar, tengevolge van den voortdurenden oorlogstoestand, buiten werking gesteld.

Op de met Nederlandsch-Indië in verbinding staande kabels, toebehoorende aan de Eastern Extension Autralasia and China Telegraph Company Ltd. kwamen 19 storingen voor.

§ 7. PARTICULIERE TELEFONEN.

Het aantal particuliere telefoonkantoren bleef onveranderd, namelijk 37. Vijf van deze kantoren waren gevestigd op plaatsen, waar tevens een lands telegraafkantoor bestond

§ 8. PARTICULIERE TELEFOONVERBINDINGEN.

Communale telefoonverbindingen. In het afgeloopen jaar werden twee particuliere telefoonnetten overgenomen, zoodat het aantal vergunningen voor plaatselijke netten op het einde van 1917 negen bedroeg.

Op hetzelfde tijdstip bedroeg het aantal geabonneerden van de plaatselijke telefoonverbindingen 1728, tegen 1898 op ult. 1916 en de ruwe opbrengst f 242 527, tegen f 266 330 in 1916, terwijl aan cijns was verschuldigd f 24 253, tegen f 26 209 in 1916 en f 25 034 in 1915.

Telefoonverbindingen voor eigen gebruik. De directeur van gouvernementsbedrijven verleende in 1917 vijf vergunningen tot den aanleg en het eigen gebruik van eene telefoonverbinding, terwijl 1 vergunning, gerekend van eind 1913, werd ingetrokken.

Wegens aan den Lande te betalen jaarlijkschen cijns voor het gebruik van openbare wegen en van andere ter vrije beschikking van de Regeering staande gronden, was door de vergunninghouders f 2480 verschuldigd, tegen f 2549 in 1916.

§ 9. POSTSPAARBANK.

De bepalingen betreffende de instelling van eene postspaarbank in Nederlandsch-Indië zijn in haar geheel opnieuw vastgesteld bij K. B. 12 Juli 1917 n°. 50 (Ind. St. n°. 672), waarbij de bepaling, dat het door de postspaarbank gevormde reservefonds het eigendom van den Lande bleef, kwam te vervallen, zoodat dit fonds thans het eigendom is van de rechtspersoon „Postspaarbank in Nederlandsch-Indië”.

Bij Gouv. Bt. 9 Jan. 1918 n°. 16 (Ind. St. n°. 4) werd het reglement voor den postspaarbankdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1912 n°. 370) aangevuld met de bepaling, dat aan inleggers, die niet schrijven kunnen, de gelegenheid wordt gegeven om vingerafdrukken te stellen, terwijl tevens werd bepaald, dat in sommige gevallen, ter beoordeeling en op aanwijzing van den directeur, de overschrijving van spaarbankboekjes door de postambtenaren zelfstandig kan worden behandeld.

Op 31 December 1917 werd door 184 postkantoren, 10 bijkantoren en 208 hulppostkantoren deelgenomen aan den dienst der postspaarbank.

Het aantal spaarbankboekjes bedroeg einde 1917 152 795 (60 306 boekjes van Europeanen, 83 912 boekjes van inlanders en 8577 boekjes van vreemde oosterlingen) tegen 140 963 (56 762 boekjes van Europeanen, 76 548 boekjes van inlanders en 7653 boekjes van vreemde oosterlingen) op einde 1916.

Het aantal inleggers bedroeg op 31 December 1917 144 510 (54 359 Europeanen, 81 846 inlanders en 8305 vreemde oosterlingen).

Van 2887 spaarbankboekjes met een gezamenlijk tegoed van f 486 656 moest het tegoed dienen als zekerheid voor betalingen aan den post-, telegraaf- en telefoondienst wegens voorgeschoten frankeer-, telegram- en telefoonkosten.

Tot het aantal spaarbankboekjes behoorden 15 077 boekjes van militairen beneden den rang van onderluitenant, waarvan 8513 boekjes van Europeanen en 6564 boekjes van inlanders. Daarvan waren 3333 boekjes van Europeesche en 186 boekjes van inlandsche gedwongen spaarders, hetzij omdat deze militairen geplaatst waren in de 2de klasse van militaire discipline, hetzij omdat bij reëngagement de hun toekomende premiën voor een deel werden belegd op spaarbankboekjes, waarover zij niet de vrije beschikking hebben.

Er bestonden voorts op 31 December 1917 16 337 boekjes van minderjarige inleggers beneden 16 jaar, waarvan 9398 boekjes van Europeesche, 6485 boekjes van inlandsche minderjarigen en 454 boekjes van minderjarigen, behoorende tot de vreemde oosterlingen.

Van de spaarbankboekjes ten name van Europeesche inleggers behoorden 44 boekjes aan gevangenen; ten name van dwangarbeiders (inlanders) stonden 3257 spaarbankboekjes en ten name van dwangarbeiders, behoorende tot de vreemde oosterlingen 202 boekjes.

Het aantal boekjes ten name van contractanten bedroeg voor de inlandsche contractanten 2136 en voor de vreemde oosterlingen 11.

Ten name van schoolhoofden, voor de gezamenlijke leerlingen hunner scholen, waren uitgegeven 34 boekjes van de serie A en 96 van de serie B.

Het aantal z.g. directie-boekjes (inlagen door middel van inhoudingen op traktementen, enz. van landsdienaren en gepensionneerden) bedroeg op 31 December 1917 3532, waarvan 495 boekjes van Europeesche inleggers, 3033 boekjes van inlandsche inleggers en 4 boekjes ten name van vreemde oosterlingen.

In 1917 hadden plaats 140 188 inlagen op de postkantoren, bij- en hulppostkantoren en 28 947 inlagen door middel van inhoudingen op traktementen, enz. van landsdienaren en gepensionneerden, tezamen 169 135 (tegen 127 925 + 28 434 = 156 359 in 1916) en 92 715 terugbetalingen op de postkantoren, bij- en hulppostkantoren, tegen 84 133 in 1916, dus in 1917 12 776 inlagen (waaronder 513 inhoudingen) en 8582 terugbetalingen méér dan in 1916.

Het aantal inleggers, wier tegoed op de Rijkspostspaarbank in Nederland werd overgedragen en van die instelling werd overgenomen, bedroeg in 1917 achtereenvolgens 405 en 93, tegen 818 en 264 in 1916.

Het tegoed der inleggers bedroeg op 31 December 1917 f 12 375 500, tegen f 11 374 239 op 31 December 1916, eene vermeerdering dus met f 1 001 261.

In het tegoed per 31 December 1917 deelden de Europeesche inleggers voor f 10 056 569, de inlanders voor f 1 982 559 en de vreemde oosterlingen voor f 336 373 of voor achtereenvolgens 81,26 %, 26,02 % en 2,72 % van het gezamenlijk tegoed ((in 1916 81,32 %, 16,08 % en 2,60 %). De toeneming van het tegoed in 1917 bedroeg voor de Europeanen f 806 921, voor de inlanders f 153 462 en voor de vreemde oosterlingen f 40 878.

Wat de beleggingen betreft, voor zoover bekend (de gegevens betreffende de beleggingen in Nederland over de maanden October, November en December 1917 werden nog niet ontvangen) was op 31 December 1917 belegd in Staatsschuld (Nederlandsche en Indische) een bedrag van nominaal f 6 371 000, met eene boekwaarde van f 5 127 800, en in effecten, uitgegeven door andere publiekrechtelijke en particuliere lichamen, nominaal f 4 629 200, met eene boekwaarde van f 4 270 605.

In beleeningen in Indië was uitgezet een bedrag van f 241 550 en op prolongatie in Nederland, voor zoover bekend (t/m 30 September 1917) f 1 036 000, terwijl in 's lands kas in Indië voor dadelijk gebruik beschikbaar was een bedrag van f 743 838.

De gekweekte rente, in verband met de omstandigheid, dat nog niet alle cijfers bekend zijn, ruw berekend, bedroeg ± f 453 000, terwijl de som der uitgekeerde en bijgeschreven rente voor de inleggers beliep ± f 258 000; hierbij komt nog de aan de Rijkspostspaarbank in Nederland te betalen rente, ten bedrage van, voor zoover bekend, ± f 500, zoodat het totaal der betaalde en bijgeschreven (verschuldigde) rente moet worden gesteld op ± f 258 500. Dit bedrag aftrekkende van de bovengenoemde som der gekweekte renten ad f 453 000, komt men tot een rente-overschot van ± f 194 500.

De bedrijfskosten over 1917 zijn te stellen op ± f 133 500, waarvan f 82 000 aan salarissen en f 30 000 aan vergoedingen aan andere diensten.

De voorloopig vastgestelde bedrijfswinst over 1917 bedroeg ± f 61 000, het totaal der bedrijfswinsten tot en met 1917 ± f 426 000.

Verdere bijzonderheden worden gegeven in het jaarverslag der postspaarbank over 1917.

II. SPOOR- EN TRAMWEGEN.

In de organisatie van den dienst der staatsspoor- en tramwegen kwam in het verslagjaar eene belangrijke wijziging.

De werkzaamheden ten behoeve van het bedrijf, met inbegrip van de daartoe behoorende nevenbedrijven — lands-automobieldiensten en de gouvernements ijsfabriek te Koeta Radja — zijn voorloopig tijdelijk over 9 dienstvakken verdeeld, te weten: de administratieve dienst, de dienst van weg en werken, de dienst van tractie en materieel, de dienst van beweging en handelszaken, de dienst der tramwegen en automobielen, de dienst van opneming, de dienst van aanleg, de dienst van constructie en bruggenbouw en de dienst van uitbreiding en bouwkundige zaken. Elk van deze dienstvakken staat onder een hoofdingenieur of hoofdambtenaar der 1ste klasse. Het personeel van de dienstvakken, voor zoover niet bij de lijnen of de plaatselijke werken ingedeeld, vormt tevens het personeel van het hoofdkantoor der staatsspoor- en tramwegen. Het hoofd van den dienst [1]) wordt o. m. bijgestaan door een hoofdambtenaar der 2de klasse, met den titel van secretaris van het hoofd van den dienst.

Bij wijze van tijdelijken maatregel is bij Gouv. Bt. 12 Sept. 1917 n°. 6 bepaald, dat, met ingang van 1 October 1917, het vereenigd beheer van den Sumatra-staatsspoorweg van dat der Ombilin-mijnen wordt gescheiden.

Bij Gouv. Bt. 27 Juli 1917 n°. 4 *a* (Ind. St. n°. 457) is eene nadere regeling getroffen nopens de bezoldiging van het personeel.

Bij Ord. van 9 Jan. 1918 (Ind. St. n°. 6) zijn de bijzondere bepalingen voor den dienst en het vervoer op den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust (Ind. St. 1891 n°. 146) ingetrokken, terwijl de bepalingen van het algemeen secundair spoorwegreglement gelijktijdig op dien dienst van toepassing verklaard zijn.

Bij Gouv. Bt. 2 Maart 1918 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. n°. 8941) is eene nieuwe regeling vastgesteld van de voorwaarden, waarop in de werkplaatsen van de staatsspoor- en tramwegen, enz. werk voor andere takken van 's lands dienst, gewesten of gedeelten van gewesten met eigen geldmiddelen, dan wel voor particulieren kan worden verricht.

A. SPOORWEGEN.

1°. Staatsspoorwegen.

a. Verkenning, opneming en aanleg.

Bij de reorganisatie van den dienst (zie hiervóór) zijn de dienstonderdeelen, wat betreft de opnemingen op Java en in de buitenbezittingen, vereenigd onder leiding van een hoofdingenieur 1ste klasse. Het personeel der opneming is verdeeld over een centraalkantoor en het buitenwerk. Het centraalkantoor is bestemd voor het werk van algemeenen aard, voor administratieve werkzaamheden, voor geldelijke controle en technische kritiek, zoomede voor reproducties van verslagen, teekeningen en kaarten, zoodat het buitenwerk kan worden beperkt tot de uitvoering van opdrachten, bestaande uit het doen van verkenningen en het maken van vóór-ontwerpen voor spoor- en tramlijnen en automobieldiensten, dan wel voor onderzoekingen in het belang van aanvragen om voorrang voor of vergunning tot aanleg en exploitatie van particuliere spoor- en tramlijnen. Het buitenwerk

[1]) De instructie voor den hoofdinspecteur der spoor- en tramwegdiensten is bij Gouv. Bt. 12 Sept. 1917 n°. 5 (Bijbl. Ind. St. n°. 8832) nader gewijzigd en aangevuld.

is verdeeld over opnemingskringen welke, wat aantal en omvang betreft, naar gelang van de behoefte kunnen worden gevormd en waarvan er voorloopig drie zijn ingesteld, t. w. de opnemingskringen voor Java, Zuid-Sumatra en voor de overige buitenbezittingen.

Java. Van de opgenomen tramlijnen in Noord-Cheribon, beide uitgaande van Djatibarang, de eene in oostelijke richting naar Karangampel en de andere westwaarts naar de rijstopslagplaats Legok, 6 K.M. westelijk van Eretan gelegen, kwam een voorloopig vóór-ontwerp gereed.

De bewerking van het vóór-ontwerp betreffende eene verlenging van de lijn Tjibatoer—Garoet in de Preanger-Regentschappen in de richting Tjikadjang werd voltooid.

Verkenningen en opmetingen voor uitbreiding van de voorgestelde tramlijn Bandoeng—Bandjaran—Kopo kwamen eveneens gereed. Met de bestudeering van de economische voordeelen van deze zijlijnen werd een aanvang gemaakt.

Nopens de verkenning van verschillende verbindingen naar de kolenterreinen in Zuid-Bantam werd verslag uitgebracht. Ten aanzien van de verbindingen naar de kolenvelden bij de Tjimandiri en bij Bodjongmanik, ten zuiden van Rangkasbitoeng, zullen eerst de uitkomsten worden afgewacht van de onderhanden zijnde mijnbouwkundige onderzoekingen, alvorens tot eene nadere opneming over te gaan. In verband met de groote terreinbezwaren en de weinig gunstige resultaten van het mijnbouwkundig onderzoek van het Bajahkolenveld, is van de verdere opneming van deze verbinding vooralsnog afgezien.

De bewerking van de verschillende gegevens ten behoeve van eene uitbreiding der staatstramlijnen in de residentie Madioen in zuidelijke richting tot Slaoeng en in westelijke richting tot Badegan kwam nagenoeg gereed.

Terreinmetingen werden verricht voor een tramlijn van Buitenzorg in westelijke richting naar de desa Penjawoengan.

Van een punt der in aanleg zijnde lijn Djatinangor—Tjitali (Preanger-Regentschappen) is eene zijlijn opgenomen naar een noordelijk van het spoorwegtracé gelegen punt. De technische uitwerking van het tracé en de samenstelling der kostenbegrooting kwamen nagenoeg gereed.

Met de terreinmetingen voor de omlegging van de hoofdlijn bij Cheribon en voor eene verbinding van de hoofdlijn oostelijk van Meester-Cornelis met Tandjoengpriok werd een aanvang gemaakt.

Ten behoeve van eene verbinding van Tjiandjoer over Bajabang naar Tjikadongdong of Rendeh aan de lijn Padalarang—Krawang zijn de noodige technische en economische gegevens verzameld.

Het economisch vóór-onderzoek naar de bestaansmogelijkheid in 't algemeen van gouvernements-automobieldiensten als voedingslijnen voor de staatsspoorwegen bepaalde zich in hoofdzaak tot het verzamelen van gegevens in het westelijk deel der Preanger-Regentschappen.

Ten einde geleidelijk te komen tot eene afzonderlijke organisatie voor den aanleg van tramwegen, werd in April 1917 een ingenieur speciaal belast met den aanleg van de tramlijnen Bandjar—Parigi en Ragadjampi—Kalisetail, benevens met de verdere uitwerking van de plannen tot aanleg van de lijnen Djatinangor-Tjitali, Bandoeng-Kopo, Gempolkerep-Kertasana en Toeloengagoeng-Trenggalek-Toegoe. Het kantoor van deze centrale leiding is te Bandoeng gevestigd. De werkzaamheden aan de lijn Bandjar—Parigi werden onder die leiding krachtig voortgezet. Op het einde van het verslagjaar was van de 78 K.M. lange lijn 44 K.M. in exploitatie en 34 K.M. in aanleg. Verschillende vóór-ontwerpen moesten tengevolge van de tijdsomstandigheden worden herzien en omgewerkt. Met het oog op de hooge kosten, verbonden aan den aanleg van de smalspoorlijn Ragadjampi—Kalisetail werd overwogen deze verbinding uit te voeren in de normale spoorwijdte, waarbij dan gebruik gemaakt zou kunnen worden van den ouden bovenbouw, die door spoorverwisseling op de hoofdbaan zou vrijkomen.

Het grondverzet op de smalspoorlijnen Krawang—Lemahabang en Krawang—Rengasdengklok kwam nagenoeg gereed; in het gedeelte naar Rengasdengklok vorderde het spoorleggen en het afmaken der kunstwerken tot K.M. 15; bij het gedeelte naar Wadas werd met dergelijke werkzaamheden een aanvang gemaakt.

Voor den bouw van eene werkplaats te Boekitdoeri werd tot einde 1917 een bedrag van rond f 1 375 905 uitgegeven.

Van de omwerking van het spoorwegnet in en om Batavia — zie K. V. 1917, kol. 261/2 — kwam de aanleg van de verbindingslijn Meester-Cornelis—Manggarai, de uitbreiding van het emplacement te Meester-Cornelis, de verdubbeling van de lijnen Manggarai—Weltevreden, Kemajoran—Antjol en Doeri—Angke, zoomede de bouw van een nieuw emplacement en stationsgebouw te Manggarai gereed, terwijl de uitvoering van de nieuwe lijn Batavia—Angke, het goederenemplacement Heemradenplein (nieuw emplacement met goederen- en personenstation Batavia), het emplacement en stationsgebouw te Tandjoengpriok, het nieuwe rangeeremplacement te Meester-Cornelis, de ombouw van het goederen- en personenemplacement Paser-Senen en de nieuwe lijn Manggarai—Tanahabang onderhanden bleven.

Het nader onderzoek van de plannen tot verbetering van de spoorwegtoestanden in en om Soerabaja — vgl. K. V. 1917, kol. 262 — leidde tot de vaststelling van een ontwerp in hoofdzaak met het oorspronkelijke overeenstemmende. Met den aanleg van het nieuwe hoofdrangeer-emplacement Sidotopo en het verder afwerken van de gedeeltelijk vroeger reeds gelegde hooge baan tusschen Soerabaja—Goebeng en Soerabaja—Kotta werd een aanvang gemaakt.

Buitenbezittingen. In Tapanoeli werd een onderzoek ingesteld naar mogelijke spoorwegverbindingen van Sibolga naar de hoogvlakte van Toba en de Dairi-landen, benevens eene verbinding tusschen de geprojecteerde lijnen der Deli-Spoorwegmaatschappij en de ontworpen lijn van Sibolga naar Padang Sidimpoean.

Wat aangaat de te bouwen hoofd- en zijlijnen in Zuid-Sumatra is de spoedige voltooiing wenschelijk gebleken van de lijn Palembang—Lampong-baai, waarvan het middenstuk tusschen Koto Boemi en Batoeradja nog niet gereed is, en van de verlenging van de lijn Palembang—Moearoenim over Lahat en Tebingtinggi naar Kepalatjoeroep of Padangoelaktanding. Voor de verbinding van Moearoenim met Lahat kwam het vóór-ontwerp nagenoeg gereed. Met de terreinmetingen voor het verlengen van deze lijn naar Tebingtinggi en Kepalatjoeroep werd begonnen. Van de lijn van Lahat naar de Pasemah-hoogvlakte werd eene opneming gedaan, welke zich voorloopig tot Tebat Sebantoer zal uitstrekken.

Voor eene lijn door de Beneden Komering-streek kwam de opneming gereed. Deze zijtak van de lijn Palembang—Moearoenim begint 5 K. M. ten oosten van de halte Pajakaboeng, loopt langs de Ogan tot Tandjoengradja en bereikt bij Kajoeagoeng de Komering. Het ontwerp voor de zijlijn in de Lampongs naar de Way Lima zal, ook in verband met de gewijzigde meening over de economische ontwikkeling van het betrokken verkeersgebied, worden herzien.

In verband met de ontginning op ruimere schaal van de Boekit Asem-kolenvelden in het Enim-dal, is in November 1917 een aanvang gemaakt met den ombouw van het aanwezige smalspoor tusschen Moearoenim en Tandjoeng tot eene normaalsporige lijn (raming f 1 511 000, uitgegeven tot einde 1917 f 135 000).

In de Lampongsche districten kwamen met de opening van het traject Hadjipemanggilan—Blambangan op 15 Februari 1918 78 K.M. in exploitatie; het gedeelte tot Koto Boemi (lang 20 K.M.) bleef nog in uitvoering. Met den aanleg van de lijn voorbij Koto Boemi kon niet worden begonnen, vermits het onderzoek naar het meest economische tracé nog niet was geëindigd.

In Palembang werden geen nieuwe lijnen in exploitatie genomen. Het gedeelte Praboemoelih—Batoeradja (lang 96 K.M.) was gedurende het verslagjaar in aanleg. Over eene uitgestrektheid van 48 K.M. voorbij Praboemoelih werd de grond verzet en het metselwerk verricht.

Overeenkomstig het voorstel, vervat in het verkenningsrapport nopens tramplannen in Zuidwest-Celebes, werd met de opneming voor tramverbindingen aldaar een aanvang gemaakt en kwam allereerst hiervoor in aanmerking de lijn van Takalar over Makasser naar Maros. De verbinding van de westelijke kustvlakte met het meerengebied en Boni werd verkend en bleef in studie. De voorgenomen rechtstreeksche verbinding van het binnenland met de haven te Makasser zal de aansluiting van de tramlijn aan het haventerrein noodig maken.

Omtrent de behoefte aan tramaanleg in West-Borneo werd met de plaatselijke overheidspersonen in overleg getreden. Daarbij bleek reeds, dat er voldoende termen aanwezig waren om tot een uitgebreid vóóronderzoek over te gaan; de uitkomsten van dit onderzoek werden in een verslag neergelegd.

Naar aanleiding van het verzoek tot nadere verlenging van de bij Gouv. Bt. 5 April 1913 n°. 66 verleende concessie voor een stoomtramweg met 0,75 M. spoorwijdte op het eiland Lombok en de bij Gouv. Bt. 24 April 1913 n°. 44 verleende soortgelijke concessie voor eene stoomtramlijn in Zuid-Bali, werd aan den dienst der staatsspoor- en tramwegen opgedragen een onderzoek in te stellen naar de behoefte aan die lijnen voor het algemeen verkeer.

b. Bedrijf.

Lengte in exploitatie. In de lengte van de staatsspoorwegen, eind 1916 bedragende voor de oosterlijnen 1057 K.M. en voor de westerlijnen 1450 K.M., kwam geen verandering. De lengte van het in bedrijf zijnde, als tramweg geëxploiteerde gedeelte in de Lampongsche districten — vgl. K. V. 1917, kol. 263 — vermeerderde, door de exploitatie van de lijn Hadjipemanggilan naar Blambangan, tot 78 K.M.

Tarieven. De bij Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 13 (Bijbl. Ind. St. n°. 7849) vastgestelde bepalingen betreffende het vervoer van 's lands reizigers en goederen op de staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië werden bij Gouv. Btn. 29 Maart, 18 April, 21 Mei, 16 Juni, 17 Juli, 18 Sept. en 3 Nov. 1917 nos. 69, 48, 65, 1*a*, 7, 15 en 46 nader aangevuld, in verband met het toestaan van vervoer voor rekening van den lande aan meer groepen van landsdienaren en de uitbreiding van het aantal personen, welke op reisaanvragen reizen. Evenals in vorige jaren werd ook gedurende 1917 vervoer tegen verlaagd tarief verleend ten behoeve van liefdadigheidsinstellingen, aan leden van erkende vereenigingen bij het ondernemen van technische of wetenschappelijke tochten, of bij het bezoeken van door of met medewerking van hunne vereeniging uitgeschreven openbare vergaderingen ter bespreking van onderwerpen van wetenschappelijken aard of welke op andere wijze te algemeenen nutte strekken, zoomede ten behoeve van zendingen materialen bestemd voor het „Meisjes Tehuis" te Bandoeng, voor uitbreiding van het particuliere inlandsche ziekenhuis te Krikilan en voor den bouw van een inlandsch zendingshospitaal te Soerakarta.

Kosteloos vervoer werd toegestaan ten dienste van de voor het museum van Natuurlijke Historie te Leiden bestemde wetenschappelijke verzamelingen van den heer E. Jacobson te Bandoeng; voor goederen, bestemd voor en afkomstig van de Idjen-expeditie en voor particuliere zendingen kerstgeschenken aan de te Tjilatjap geïnterneerde schepelingen van de Duitsche stoomschepen *Roon*, *Lubeck* en *Sydney*.

Ook in 1917 is, met het oog op de stijging der prijzen van brandstoffen en enkele andere voor de exploitatie benoodigde artikelen, bij wijze van tijdelijken maatregel, de vracht van enkele artikelen verhoogd, behalve bij vervoer volgens overeenkomst.

Bijzondere tarieven werden vastgesteld voor het vervoer van tabak, die van de plaats van afscheep weder naar het binnenland of naar eene andere havenplaats moest worden gezonden.

Tractie. Bij het einde van 1917 bestond het rollend materieel der staatsspoorwegen op Java (met inbegrip van het restant der tijdelijk in huur van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij overgenomen rijtuigen der lijn Batavia—Buitenzorg, van het materieel van de eenvoudige lijnen en van het van de Babat—Djombang-Stoomtrammaatschappij overgenomen materieel) uit 481 locomotieven, 1619 personen-, restauratie- en postrijtuigen en bagagewagens, en 10165 goederenwagens, tegen 479 (verbeterd cijfer) locomotieven, 1600 (verbeterd cijfer) rijtuigen en 9897 (verbeterd cijfer) goederenwagens op 31 December 1916.

In 1917 werden verbruikt 219 723 ton steenkolen en 56 551 ton brandhout, tegen onderscheidenlijk 171 583 en 71 417 ton in 1916.

Het rollend materieel van den spoorweg ter Sumatra's Westkust was einde 1917 samengesteld uit 71 locomotieven, 103 rijtuigen en bagagewagens en 873 goederen- en andere wagens, tegen onderscheidenlijk 71, 100 en 853 op einde 1916. Het kolenverbruik bedroeg 46 281 ton (waarvan 120 ton kolen voor de watervoorziening), tegen 45 489 ton in 1916.

In Zuid-Sumatra bestond het rollend materieel op einde 1917 uit 17 locomotieven, 26 rijtuigen en 302 goederenwagens.

Personeel. Bij de exploitatie der staatsspoorwegen op Java waren 31 December 1917 in het geheel (dus zoowel mèt als zonder aanstelling) in dienst 3125 ambtenaren en beambten met een maximum bezoldiging van f 100 's maands of meer en 18096 beambten met een maximum bezoldigigng van minder dan f 100 's maands en bij den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust 157 Europeanen en 2244 inlanders en met hen gelijkgestelden.

In de werkplaatsen der westerlijnen te Bandoeng, Meester-Cornelis en Poerworedjo te zamen waren, ongerekend de koelies, gemiddeld per dag werkzaam 2013 werklieden; in die der oosterlijnen te Madioen, Soerabaja en Djember te zamen gemiddeld per dag 2541 werklieden en in die te Padang gemiddeld per dag 488 man.

Uitkomsten van het vervoer. De ontvangsten van de staatsspoorwegen op Java, met inbegrip van de met normaal spoor aangelegde stoomtramlijnen, bedroegen in 1917 f 41 426 342, of f 3 644 670 meer dan in 1916. De opbrengst van het reizigersvervoer vermeerderde met f 1 997 658, of ± 14,2 %. De ontvangsten uit het ijl- en vrachtgoederenverkeer namen met 7,5 % toe, tot welke vermeerdering in belangrijke mate heeft bijgedragen het grootere vervoer van brandhout, cassave, copra, aardappelen, dakpannen, ijzerwerk, inheemsch meel, inheemsche meststoffen, oliën en suikerriet. Na aftrek van de exploitatiekosten (met inbegrip van vernieuwingen en afschrijvingen) bleef f 21 028 240 over, tegen f 18 941 390 in 1916.

De ontvangsten van den spoorweg ter Sumatra's Westkust bedroegen in 1917 ruw f 2 685 647 en zuiver f 1 020 159, tegen f 2 826 297 en f 1 199 364 in 1916. De opbrengsten onderscheidenlijk van het vervoer van reizigers en ijl- en vrachtgoed bedroegen f 783 737 en f 1 587 412, tegen f 728 394 en f 1 718 510 in 1916.

De ontvangsten van de als tramweg geëxploiteerde gedeelten van den Zuid-Sumatra-spoorweg bedroegen in 1917 rond f 382 640. De exploitatiekosten hebben bedragen f 257 801, derhalve een overschot latende van f 124 839.

2°. Particuliere spoorwegen.

Lengte in exploitatie. De lengte der particuliere spoorwegen op Java (die van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij en ter Oostkust van Sumatra van de Deli-Spoorwegmaatschappij) bleef onveranderd.

Tarieven. Door de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij werden belangrijke vrachtverlagingen verleend voor het vervoer, gedurende bepaalde tijdvakken en voor bepaalde bestemmingsplaatsen, van belangrijke hoeveelheden steenkool, kalksteen, grind, copra en petroleum.

Uitkomsten van het vervoer. Uitvoerige opgaven nopens den omvang en de geldelijke uitkomsten van het vervoer gedurende 1917 op den spoorweg Semarang—Vorstenlanden—Willem I en den Deli-spoorweg worden aangetroffen in bijlage H H.

Het krachtens de concessie voor den spoorweg Semarang—Vorstenlanden—Willem I aan den Staat toekomende aandeel in de winst op die lijn over 1917 beliep f 166 982,86⁵.

B. STOOMTRAMWEGEN.

1°. Staatsstoomtramwegen.

Lijnen op Java. De ruwe ontvangsten van de tramlijnen van 0,60 M. spoorwijdte bedroegen over 1917 f 351 758. Met inbegrip van de vernieuwingen en afschrijvingen bedroegen de bedrijfskosten f 138 955, zoodat een overschot werd verkregen van f 212 803.

Lijnen in Atjeh en onderhoorigheden. De lengte der lijnen in exploitatie, op einde 1916 bedragende 506 K.M.,

steeg door de openstelling voor het algemeen verkeer op 2 April 1917 van het lijngedeelte Besitang—Pangkalansoesoe, lang 9 K.M., tot 515 K.M. De gemiddeld geëxploiteerde lengte vermeerderde van 503 K.M. in 1916, tot 513 K.M. in 1917. De bruto-ontvangsten waren f 1 071 510, tegen f 1 040 420 in 1916, of f 31 090 meer, tot welke vermeerdering alleen het goederenvervoer heeft bijgedragen. De exploitatiekosten beliepen rond f 1 008 960, tegen f 942 822 in 1916, of f 66 138 meer, een gevolg van de lijn-uitbreiding en van de stijging der materialen in het algemeen. Op 31 December 1917 waren, met inbegrip van de maandgelders, in dienst 75 Europeanen en 461 inlanders en vreemde oosterlingen.

Het rollend materieel bestond uit 59 locomotieven, 147 rijtuigen en 919 goederenwagens.

Het verbruik van brandhout als brandstof voor de locomotieven bedroeg gedurende 1917 20 530 ton, tegen 21 592 ton in 1916.

De ijs-productie van de tot het bedrijf der Atjeh-stoomtram behoorende gouvernements ijsfabriek te Koeta Radja bedroeg in 1917 452 228 K.G. Verkocht werden 294 115 K.G.; aan militaire hospitalen werd 83 636 K.G. verstrekt. Het smeltverlies bedroeg 16,66 %. Het brandstofverbruik beliep 1380 M³. brandhout, of per 100 K.G. geproduceerd ijs f 0,823. Aan verkocht ijs werd ontvangen f 19 656. De exploitatiekosten beliepen f 13 505.

2°. PARTICULIERE TRAMWEGEN.

a. *Aanleg en exploitatie.*

Lijnen van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Het baanvak Djokja—Pasar Gede, deel uitmakende van de aan de Maatschappij verleende concessie voor een zijtak van den stoomtramweg Djokja—Brosot, van de hoofdplaats Djokjakarta over Pasar Gede naar de suikerfabriek Poendoeng, met eene verbindingslijn van Pasar Gede naar de halte Magoewo van den spoorweg Semarang—Vorstenlanden, is op 15 December 1917 voor het algemeen verkeer opengesteld. In aanleg zijn nog de lijnen Bodjonegoro—Djatiroga en Babat—Toeban—Djenoe, zoomede de verbinding Grisee—Kendangan.

Deli-Spoorwegmaatschappij. Op 1 Februari 1918 werd de tramlijn Tandjoengbalai—Teloek Niboeng voor het algemeen verkeer opengesteld.

Oost-Java Stoomtrammaatschappij. De aan de Maatschappij verleende concessie voor electrische tramlijnen in de gemeente Soerabaja (zie Bijbl. Ind. St. n°. 8406) is door haar op 19 November 1917 aanvaard; daarbij is o.m. vastgesteld welke van de facultatief gestelde tracé's ter hoogte van Goebeng tot uitvoering zullen komen (Gouv. Bt. 31 Jan. 1918 n°. 28).

Bij Gouv. Bt. 3 Mei 1917 n°. 19 (Bijbl. Ind. St. n°. 8753) is aan de te Batavia gevestigde landbouwmaatschappij Madjenang voor de door haar, op den voet van het reglement in Ind. St. 1885 n°. 158, aangelegde lijn van de halte Meloewoeng der staatsspoorwegen naar de suikerfabiek Madjenang concessie verleend. Die concessie is op 6 Juni 1917 aanvaard en de lijn op 8 Juli d.a.v. voor het algemeen verkeer opengesteld.

Statistieke gegevens betreffende den omvang van het bedrijf der particuliere spoor- en tramwegmaatschappijen zijn opgenomen in bijlage HH.

b. *Vergunningen of aanvragen voor nieuwe lijnen.*

Gedurende het tijdvak 1 Juli 1917 tot en met 31 Juni 1918 verviel van de beide in bijlage TT van K. V. 1917 vermelde vergunningen waarvoor de termijnen van aanvaarding op 1 Juli 1917 nog open stonden, door niet tijdige aanvaarding, die onder volgnummer I. Zij werd echter bij Gouv. Bt. 30 Oct. 1917 n°. 2 opnieuw op gewijzigde voorwaarden verleend en aanvaard. De andere vergunning werd tijdig aanvaard. Bij Gouv. Bt. 26 Oct. 1917 n°. 56 werd ééne nieuwe vergunning verleend, namelijk ter Oostkust van Sumatra, van het eindpunt van den stoomtramweg der Deli-Spoorwegmaatschappij te Pangkalanbrandan naar de halte Besitang van de Atjeh-stoomtram, welke tijdig is aanvaard.

c. *Vervoerkabels.*

Bij Gouv. Btn. 10 en 29 Sept. 1917 nos. 9 en 48 werden achtereenvolgens aan de mijnbouwmaatschappij Simau en de Maatschappij tot exploitatie der ondernemingen nagelaten door mr. W. A. baron BAUD vergunningen verleend voor den aanleg en het gebruik van vervoerkabels loopende onderscheidenlijk van de mijnbouw-onderneming Gloemboek (afd. Lebong, res. Benkoelen) naar de inrichting tot verwerking van ertsen te Lebongtandai en van het erfpachtsperceel Soekanjiroe (distr. Darmaradja, afd. Soemedang, res. Preanger-Regentschappen) naar de in het district Telaga (afd. Madjalengka, res. Cheribon) gelegen fabriek der thee-onderneming Tjarenang. Eerstgemelde vergunning werd tijdig aanvaard. Door niet tijdige aanvaarding kwamen te vervallen de in K. V. 1915, kol. 254, vermelde aan den heer F. L. OOSTENBROEK te Haarlem verleende vergunningen voor den aanleg en het gebruik van een tweetal vervoerkabels in de afdeelingen Soekaboemi en Tjiandjoer (res. Preanger-Regentschappen) loopende onderscheidenlijk van Tjimadja over Palaboehan Ratoe naar Lengkong en van de halte Tjibeber der Westerlijnen van de staatsspoorwegen over Waroengbitoeng, Tjampaka en Soekanegara naar Pagelaran, welke vergunningen bij Gouv. Bt. 16 Nov. 1917 n°. 24 aan de te Amsterdam gevestigde naamlooze vennootschap Transport-exploitatie-maatschappij de Preanger verleend werden.

Aan de te Batavia gevestigde cultuurmaatschappij Pasir Nangka werd, bij Gouv. Bt. 1 Maart 1918 n°. 29, vergunning verleend voor den aanleg van een vervoerkabel ten behoeve van de aan haar toebehoorende, in de desa Soekanagara (distr. Pagelaran, afd. Tjiandjoer, res. Preanger-Regentschappen) gelegen thee-onderneming Pasir Nangka.

III. MIJNWEZEN.

§ 1. WETGEVING.

De in Ind. St. 1906 n°. 434 opgenomen voorschriften tot uitvoering van de Indische mijnwet ondergingen wijzigingen en aanvullingen bij Ordn. van 25 Aug. 1917 (Ind. St. n°. 525) en 14 Dec. 1917 (Ind. St. n°. 729).

Bij de wet van 15 Dec. 1917 (Ned. St. n°. 708, Ind. St. 1918 n°. 192) is machtiging verleend tot verlenging, in verband met de tijdsomstandigheden, van den termijn der opsporingsvergunningen, bedoeld bij art. 7 der Indische mijnwet (Ned. St. 1899 n°. 124, Ind. St. 1899 n°. 214). Ter uitvoering van deze wet, zijn bij Ord. van 2 Juli 1918 (Ind. St. n°. 369), voor zooveel betreft de bij het intreden van den oorlogstoestand nog van kracht zijnde, doch inmiddels door tijdsverloop van rechtswege vervallen opsporingsvergunningen, voorzieningen getroffen. Voorts onderging de Indische mijnwet eene wijziging bij de wet van 20 Juli 1918 (Ned. St. n°. 466), ten einde het recht van den opspoorder op concessie tot ontginning van de ontdekte delfstof te beperken, en om de mogelijkheid te openen om terreinen of streken te reserveeren voor de opsporing en ontginning van landswege van bepaalde delfstoffen, met vrijlating van het verleenen van vergunningen voor opsporing van andere in die terreinen aanwezige delfstoffen.

§ 2. DIENST VAN HET MIJNWEZEN.

Bij Gouv. Bt. 3 Juli 1918 n°. 60 (Ind. St. n°. 371) is eene regeling getroffen nopens den dienst van het mijnwezen en de mijnbedrijven.

Personeel. Einde Juni 1918 bestond de werkelijke sterkte van het korps mijningenieurs uit het hoofd van het mijnwezen, 2 hoofdingenieurs en 37 ingenieurs in vasten dienst, zoomede 14 ingenieurs en 7 geologen in tijdelijken dienst, terwijl 5 ingenieurs in vasten dienst met verlof in het buitenland vertoefden.

Einde Juni 1918 waren de mijningenieurs en de geologen ingedeeld als volgt: op het hoofdkantoor van het mijnwezen waren (buiten het hoofd van den dienst) werkzaam gesteld: 10 ingenieurs en 3 geologen, van wie 2 ingenieurs met inspectiewerkzaamheden waren belast en onderscheidenlijk 1 ingenieur en 1 geoloog tijdelijk waren aangewezen voor de uitwerking van verslagen e. d.; met de leiding van den dienst van het grondpeilwezen was 1 ingenieur belast, aan wien 2 ingenieurs waren toegevoegd; bij de Banka-tinwinning waren 13 ingenieurs geplaatst, terwijl bij de landskolenontginning ter Sumatra's Westkust, bij de Poelau Laoet-steenkolenmijnen en bij het middelbaar onderwijs onderscheidenlijk 5 ingenieurs, 1 ingenieur en 1 ingenieur tijdelijk geplaatst waren. Deze ingenieurs, alsmede de bij de Banka-tinwinning werkzaam gestelde ingenieurs, werden bij het korps voor herinnering gevoerd.

Met de voortzetting van het mijnbouwkundig geologisch onderzoek in de residentie Palembang waren 2 ingenieurs belast, terwijl 1 tijdelijk ambtenaar ter beschikking van den directeur van gouvernementsbedrijven was belast met de werkzaamheden, verband houdende met de ontginning van de goudvelden in Benkoelen. Voorts was aan 2 ingenieurs (aan wie 1 ingenieur en 1 geoloog waren toegevoegd) opgedragen het instellen van een onderzoek naar fossiele brandstoffen en andere nuttige delfstoffen in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden. Met de voortzetting van het geologisch mijnbouwkundig onderzoek in Noord-Nieuw-Guinea waren 2 geologen belast, terwijl 1 ingenieur was opgedragen maatregelen te treffen voor de overbrenging van dat onderzoek van Wakde naar Manokoeari. Met geologisch mijnbouwkundige onderzoekingen in het Verbeek-gebergte (Celebes en onderhoorigheden) was 1 ingenieur belast, aan wien 2 ingenieurs waren toegevoegd. Verder was 1 ingenieur belast met een geologisch-mijnbouwkundig onderzoek in de afdeeling Zuidoostkust van Borneo, terwijl aan 1 ingenieur een gelijksoortig onderzoek was opgedragen in de residentie Riouw en onderhoorigheden. Twee ingenieurs hielden zich bezig met een geologisch onderzoek in de omstreken van Soerabaja. Aan 1 geoloog was opgedragen geologische onderzoekingen uit te voeren ten behoeve van de voorbereiding en de uitvoering van openbare werken op door den directeur der burgerlijke openbare werken aan te geven plaatsen en volgens door dien departementschef te verstrekken nadere aanwijzingen, terwijl 2 ingenieurs in Amerika vertoefden voor het verrichten van werkzaamheden in het belang van de ontginning van de goudvelden in Benkoelen.

Het verdere vakkundige personeel bestond einde Juni 1918 uit 1 technisch ambtenaar, 7 topografen, 1 teekenaar, 1 hoofdopziener, 11 opzieners (van wie er 3 tijdelijk bij de landskolenontginning ter Sumatra's Westkust waren geplaatst), 2 onderopzieners, 1 hoofdboormeester, 14 boormeesters, zoomede 1 boormeester der eerste klasse in vasten en 1 technisch ambtenaar, 1 chef van het kaartenbureau, 2 teekenaars, 2 opzieners, 5 onderopzieners en 2 boormeesters in tijdelijken dienst.

Geschriften. Van het „Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch Oost-Indië" zag het tweede deel „Verhandelingen" (met atlas) van den jaargang 1915 het licht. Van de op ongeregelde tijden, onder den titel „Verslagen en mededeelingen betreffende Indische delfstoffen en hare toepassingen" door den dienst van het mijnwezen uitgegeven geschriften, verschenen de nummers 1 t/m 4. Van het „Vademecum voor het personeel van het mijnwezen" kwamen uit de werkjes: Afzettingen van nuttige delfstoffen en Diepboortechniek en grondpeilingen.

Palaeontologische, geologische en mijnbouwkundige onderzoekingen van gouvernementswege. De onderzoekingen naar het voorkomen van petroleum in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden konden worden geëindigd in een terreingedeelte ter noordkust, gelegen tusschen het landschap Samalanga met de onderafdeeling Meureudoe ten westen en de Kroeëng Keureutoë ten oosten. De oppervlakte van dit, met den naam Atjeh I aangeduid gedeelte bedraagt ± 360 000 H.A., waarin voorshands een viertal anticlinalen voor proefboringen in aanmerking kunnen komen. Het onderzoek naar het voorkomen van oliereservoirs in het ten westen aan deze terreinen grenzende gedeelte van de afdeeling Groot-Atjeh was onbevredigend. Het onderzoek van de terreinen ten oosten van Atjeh I (Atjeh's Oostkust) vorderde tot de Peureula-rivier en wordt verder voortgezet. Ter westkust van Atjeh werd een onderzoek ingesteld naar de aanwezigheid van andere nuttige delfstoffen dan olie en kolen. De tot nu toe verkregen resultaten wijzen voorloopig op eene wel zeer verbreide, maar weinig intensieve mineralisatie.

In Midden-Sumatra konden de verkenningen in de V Koto en aangrenzende gedeelten van het gouvernement Oostkust van Sumatra worden afgesloten. De afzettingen van het aangetroffen tinerts zijn wel niet volkomen waardeloos, maar vormen toch slechts een weinig omvangrijk voorwerp van ontginning. Gedurende het verslagjaar waren de onderzoekingen voornamelijk gericht op de aanwezige oliehoudende terreinen, de afzettingen van steenkool en van bitumineuse leien (oilshales). Wat de olie betreft, bleken verschillende terreingedeelten een gunstigen tectoniek te bezitten, terwijl de steenkoolafzettingen vooralsnog van minder economische beteekenis moeten worden geacht.

De onderzoekingen in de residentie Djambi werden, in verband met de uitgebroken troebelen, gestaakt. Het onderzoek was intusschen reeds zoover gevorderd, dat aangaande de wijze van ontstaan, enz. der goudafzettingen, waarom het hoofdzakelijk ging, reeds voldoende inzicht verkregen was.

De verkenningen naar het voorkomen van petroleum en steenkolen in de residentie Palembang leidden tot het vinden van afzettingen van kolen van hoog calorisch gehalte in vrij terrein ten zuiden van Moearoenim (het zoogenaamde Tandjoeng-kolenveld). Stookproeven met deze kolen genomen gaven bevredigende resultaten. De proefontginning in Tandjoeng werd, ten behoeve van de brandstofvoorziening van enkele gouvernementsdiensten, op kleine schaal voortgezet. De productie beliep rond 4000 ton per maand. Het onderzoek strekte zich ook uit over de concessiën van de Lematang-maatschappij, omtrent de overneming waarvan door de Regeering onderhandelingen zijn aangeknoopt.

De in Benkoelen ingestelde mijnbouwkundige onderzoekingen zijn geëindigd; het tot dat doel gereserveerde gebied is bij Gouv. Bt. 29 April 1918 n°. 38 weder voor den particulieren mijnbouw opengesteld, met uitzondering van enkele gedeelten, welker ontginning van regeeringswege zal geschieden. De ontginning der goudvelden ondervond, in verband met de tijdsomstandigheden, groote vertraging. De voorloopige resultaten waren echter gunstig.

Het nader onderzoek naar het voorkomen van steenkolen op Java werd, door gebrek aan werkkrachten, tijdelijk onderbroken. Van het Bodjongmanik-kolenveld werd eene hoeveelheid kool gewonnen tot het doen van stookproeven door den dienst der staatsspoor- en tramwegen.

Ten behoeve van de gemeente Soerabaja had een onderzoek plaats van de in de nabijheid voorkomende waterbronnen.

In de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werden de verkenningen voortgezet in de onderafdeelingen Martapoera, Poeloe Laoet, Tanahboemboe en Kota Waringin; de aangetroffen ijzerertsafzettingen bleken van betrekkelijk kleinen omvang te zijn. De verkenningen naar het voorkomen van diamant werden onderbroken, ten einde de verkregen gegevens tot grondslag te doen dienen voor een meer gedetailleerd onderzoek. Op Poeloe Soewangi (Straat Laoet) werd de aanwezigheid van niet onbelangrijke hoeveelheden ijzerertsafzettingen vastgesteld.

Het onderzoek in een gedeelte der residentie Westerafdeeling van Borneo werd afgesloten. Op grond van de verkregen

resultaten, wordt betwijfeld of inderdaad petroleum ter plaatse voorkomt. De koolafzettingen kunnen vooralsnog slechts van plaatselijk belang zijn.

Een aanvang werd gemaakt met een onderzoek van de eilanden der residentie Riouw en onderhoorigheden, hoofdzakelijk naar het voorkomen van tinertsafzettingen.

De mijnbouwkundige opsporingen naar ijzer- en nikkelertsen in Midden-Celebes (Toradja-landen) werden voortgezet in de onderafdeeling Malili. Daarbij bleek dat ijzerertsen van goede hoedanigheid in groote hoeveelheid aanwezig zijn, terwijl nikkelertsen zeer verbreid voorkomen. Nieuwe ijzerertsvelden werden noordelijker ontdekt in de buurt van Kolonedale (golf van Mori).

In de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden) werd een onderzoek ingesteld naar het voorkomen van petroleum in terreinen behoorende tot het gebied der Biri- en Tor-rivieren.

Diepe grondpeilingen. Gedurende het tijdvak 1 Juli 1917 tot en met 30 Juni 1918 werden van de 19 op eerstgenoemden datum in gang zijnde artesische boringen er 18 voltooid en werd er 1 wegens het uitblijven van resultaten gedempt. Van de 23 nieuw ter hand genomen boringen kwamen er 5 gereed en werden er 3 gedempt. De voltooide boringen waren aldus over de verschillende gewesten verdeeld: Batavia 1, Preanger-Regentschappen 1, Cheribon 1, Pekalongan 2, Semarang 8, Kediri 1, Madioen 2, Atjeh en onderhoorigheden 1, Oostkust van Sumatra 3, Djambi 1, Timor en onderhoorigheden 1, Amboina 1.

Gedurende hetzelfde tijdvak zijn op den voet van de Ord. van 10 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 430) een 8-tal vergunningen verleend tot het boren van gezamenlijk 11 artesische putten.

§ 3. GOUVERNEMENTSONTGINNINGEN.

Tinwinning op Banka. De tin-levering bedroeg gedurende het bedrijfsjaar 1917/1918 221 960 pikol bij eene gemiddelde sterkte van 18 950 man, tegen 238 577 pikol met 19 628 man in 1916/1917.

De kosten van het tin in de pakhuizen op Banka kwamen volgens de voorloopige uitkomsten der commercieele boekhouding op f 39,93 per pikol, tegen f 39,84 in 1916/1917.

Bij Gouv. Bt. 8 Juli 1918 n°. 7 (Ind. St. n°. 425) is de betrekking van werktuigkundig-electrotechnisch ingenieur ingetrokken en de betrekking van laborant ingesteld.

Steenkolenontginningen nabij Sawahloento (Ombilin-mijnen) en te Stagen (Poelau Laoet). De opbrengst der Ombilin-mijnen bedroeg in 1917 427 066 ton gemengde kolen, 54 804 ton gruis en 26 356 ton fijnkolen, of te zamen 508 226 ton (waaronder 25 006 ton voor eigen gebruik te Sawahloento). Voor 1916 waren deze cijfers onderscheidenlijk 505 366 ton en 23 387 ton. De winst op de verstrekking en den verkoop der kolen beliep, na afschrijving van f 294 863 op de aanlegrekening en van f 169 284 aan rente over het aanlegkapitaal, f 500 662, tegen f 591 084 (verbeterd cijfer) in 1916.

Van de afgeleverde 483 853 ton kolen zijn aan particulieren verkocht 254 149 ton, waarvan 626 ton op verschillende plaatsen langs den spoorweg, 16 110 ton (fijnkolen) aan de Nederlandsch-Indische Portland Cement Maatschappij en 237 413 ton verscheept uit Emmahaven. De schepen der stoomvaartmaatschappijen „Rotterdamsche Lloyd", „Nederland" en „Koninklijke Paketvaartmaatschappij" namen aldaar te zamen in 87 491 ton (in 1916 181 756 ton) bunkerkolen, terwijl aan andere schepen 3 503 ton verkocht werden. Aan den Sumatra-staatsspoorweg werden verstrekt 48 496 ton kolen en gruis en aan de overige gouvernementsdiensten 181 208 ton.

De sterkte aan dwangarbeiders daalde van 3377 man op einde 1916 tot 3227 op einde 1917; het aantal contractanten van 1871 (onder wie 25 vrouwen) tot 1709 (onder wie 15 vrouwen). Op Java werden in het verslagjaar aangeworven 106 contractanten, onder wie 14 vrouwen.

Van de 646 mannelijke contractanten, wier verband eindigde, gingen er 374 eene nieuwe overeenkomst aan en bleven er 31 als vrije arbeiders bij de ontginning werkzaam; 3, die een nieuw contract wenschten te sluiten, moesten worden afgekeurd. Bovendien sloten 37 gewezen contractanten, die als vrije arbeiders gebleven waren, en 44 wegens ommekomst van straftijd ontslagen dwangarbeiders, een contract en kwamen 5 tot dwangarbeid veroordeelde contractanten, na eindiging van hun straftijd, bij de ontginning terug.

Ongerekend den voor den aanleg gevorderden arbeid, zijn in 1917 door dwangarbeiders, contractanten en vrije arbeiders te zamen verricht 2 032 982 dagdiensten, waardoor 508 227 ton kolen werden verkregen, tegen 1 902 150 dagdiensten en 505 366 ton kolen in 1916. De opbrengst per hoofd en per dag bedroeg dus 250 K.G., tegen 266 K.G. in 1916. Berekend over het aantal dagdiensten ten laste van de werkzaamheden in de mijnen en bij de opvulling, het vervoer en de verlading, bedroeg de hoofdelijke opbrengst 384 K.G., tegen 409 K.G. in 1916. Deze achteruitgang vindt zijn oorzaak in het ontstaan van brand in eene water-afvoergalerij, waardoor twee van de voornaamste ontginningspunten moesten stil gelegd worden.

De werkelijke zelfkosten per ton kolen in den spoorwagen te Sawahloento bedroegen, met inbegrip van het aandeel der afschrijvingen en der rente, f 5,72^3, tegen f 5,19^7 (verbeterd cijfer) over het voorafgegane jaar.

Voor werken van aanleg en uitbreiding is in 1917 f 655 064 uitgegeven, waarmede het eindcijfer der aanlegrekening vermeerderde. Behalve met het hiervóór vermelde bedrag, ad f 294 863, verminderde het eindcijfer der aanlegrekening met de actiefposten, betrekking hebbende op de inrichtingen te Emmahaven, welke, sedert de scheiding van het beheer van den Sumatra-staatsspoorweg en der Ombilin-mijnen, in de administratie van eerstgenoemden dienst zijn overgegaan.

De boekwaarde van het kolen-etablissement te Sawahloento bedroeg einde 1917 f 4 264 762.

Bij Gouv. Bt. 3 Juli 1918 n°. 64 (Ind. St. n°. 375) is eene regeling vastgesteld voor het op dien datum ingesteld, tot het departement van gouvernementsbedrijven behoorende afzonderlijk „Bedrijf der Ombilin-steenkolenmijnen ter Sumatra's Westkust".

De bezoldiging van het personeel bij de Ombilin-mijnen is nader geregeld bij Gouv. Bt. 9 Aug. 1917 n°. 12 (Ind. St. n°. 482).

De opbrengst van de steenkolenmijnen te Stagen (Poelau Laoet) bedroeg in 1917 120 834 Nederlandsche ton, waarvan 99 686 ton grofkolen en 21 148 ton fijnkolen. Het eigen verbruik bedroeg onderscheidenlijk 3 271 en 17 532 ton. Van de te Stagen door 178 schepen ingenomen 98 630 Nederlandsche ton zijn geleverd aan landsdiensten 359 ton bunkeren 69 340 ton ladingkolen, aan particulieren onderscheidenlijk 15 696 en 7 886 ton, terwijl 5 349 ton bestemd waren voor den verkoop te Soerabaja.

Het aantal nieuw aangeworven contractanten bedroeg 301, terwijl van 422 ontslagen mannelijke contractanten 345 eene nieuwe overeenkomst aangingen. De overige werden naar de plaats van aanwerving teruggezonden. Op einde 1917 waren 2426 contractanten aanwezig.

Bij het eigenlijke mijnwerk onder den grond zijn door contractanten en vrije lieden 215 943 dagdiensten verricht. De opbrengst per hoofd en per dag bedroeg 557 K.G.

Voor werken van aanleg is in 1917 uitgegeven f 292 502; de boekwaarde van het stamkapitaal bedroeg na de vereischte afschrijvingen op einde 1917 f 3 460 488, tegen f 3 308 831 op einde 1916.

Bij Gouv. Bt. 21 Aug. 1917 n°. 51 (Ind. St. n°. 517) is eene regeling vastgesteld voor het op dien datum ingesteld, tot het departement van gouvernementsbedrijven behoorend afzonderlijk „Bedrijf der steenkolenmijnen op het eiland Poeloe Laoet".

§ 4. PARTICULIERE ONTGINNINGEN.

Het aantal van regeeringswege verleende concessiën vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1917—30 Juni 1918 met 13, namelijk de concessiën Metes (Rembang) en Tarakan V (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) voor de winning van aardolie, Rantau Pandjang, Mary en Goenoeng Koepang III (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) voor de winning van steenkolen, Sapoe en Karoe (Oostkust van Sumatra) voor de winning van steen- en bruinkolen, Tarakan III en IV (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Kroeëng Meureubo (Atjeh en onderhoorigheden), Tamiang, Kloeang en Batok (Palembang) voor de winning van aardolie en daarmede voorkomende gasvormige zelfstandigheden. Daarentegen werd de mijnconcessie Polangko (Menado) op verzoek van belanghebbenden ingetrokken. Gedurende dat tijdvak werden 17 vergunningen verleend voor de winning van de in art. 1 der Indische mijnwet niet genoemde delfstoffen, en wel 1 voor de winning van kalksteen, 1 voor de winning van marmer, kalksteen en trachiet, 1 voor de winning van porcelein-aarde en kiezelzuurhoudende gesteenten in de residentie Kediri en 1 voor de winning van marmer en kalksteen in de residentie Cheribon, 6 voor de winning van jodium in de residentie Soerabaja, 3 voor de winning van klei in de residentie Rembang, 3 voor de winning van klei in de residentie Palembang en 1 voor de winning van vulkanische producten in de residentie Lampongsche districten.

Het aantal door de Regeering goedgekeurde concessiën, verleend door inlandsche zelfbesturen, die hunne mijnrechten nog niet aan het Gouvernement hebben afgestaan, vermeerderde met de concessie ,,Pandan I" (landschap Mampawa, res. Westerafdeeling van Borneo) voor de winning van goud, zilver, platina, kwikzilver, koper, lood, zink, tin, ijzer, nikkel, kobalt, antimonium, arsenicum, tellurium, selenium, bismuthertsen en andere delfstoffen, met uitzondering van petroleum- en andere bitumineuse zelfstandigheden en van steenkolen, en de concessiën Boekit Toea en Lepan (landschap Langkat, gouv. Oostkust van Sumatra) voor de winning van aardolie en andere delfstoffen.

Op ult. Juni 1918 waren dientengevolge van kracht 141 door de Regeering verleende concessiën, 95 vergunningen en 42 door de inlandsche zelfbesturen verleende en door de Regeering goedgekeurde concessiën.

Op ult. Juni 1918 waren 86 aanvragen om concessie en 80 om vergunning tot winning in behandeling, terwijl 2 door inlandsche zelfbesturen verleende concessiën op goedkeuring door de Regeering wachtten.

Met betrekking tot de op dat tijdstip van kracht zijnde concessiën en vergunningen tot winning wordt het volgende medegedeeld:

Tin. Particuliere ontginningen werden gedreven door de Billiton-maatschappij, krachtens landsconcessie, en de Singkep Tinmaatschappij, krachtens concessie van het voormalig inlandsch bestuur van Lingga-Riouw en krachtens landsconcessie voor de winning van tinerts in zee.

Gedurende het op einde April geëindigde boekjaar 1917/1918 is op Billiton ingeleverd 111 297 pikol tin (102 873 pikol over 1916/1917) in den vorm van erts, dat gedeeltelijk naar Singapore ter verwerking is gezonden en gedeeltelijk in de smeltinrichting te Lipat-Kadjang versmolten is. De opbrengst werd verkregen (volgens de gemiddeld aanwezige sterkte) door 7 586 bij de mijnploegen ingedeelde mijnwerkers en 8 517 zoogenaamde werkzoekenden (in 1916/1917 onderscheidenlijk 7 627 en 8 201). De gezondheidstoestand was gunstig. Het aantal der in de ziekeninrichtingen opgenomen zieken bedroeg 3597, tegen 2356 (verbeterd cijfer) in 1916/1917; het gemiddelde ziektecijfer (gerekend over de gemiddelde sterkte der aanwezige mijnwerkers) was 22,3 % tegen 15,4 % in 1916/1917. De sterfte in de mijnen en zieken-inrichtingen te zamen bedroeg 123 man of 0,76 %, tegen 112 man of 0,7 % in het voorafgegane jaar. Bij de aderexploitatie waren gemiddeld 1587 lieden werkzaam, tegen 1288 (verbeterd cijfer) in 1916/1917. Hierbij werd 6773 pikol tin gewonnen.

De door de Maatschappij behaalde winst over 1916/1917 (loopende tot 31 December 1917) beliep f 6 283 798,39, waarin de Staat deelt voor ⅝, zijnde f 3 927 373,99. Deze cijfers bedroegen over 1915/1916 f 4 066 886,81⁵ en f 2 541 804,26.

De Singkep Tinmaatschappij verkreeg gedurende het boekjaar 1 Juli 1917—ult. Juni 1918 8497 pikol tin (12 730 pikol in 1916/1917), waaronder 4656 pikol afkomstig van de ontginning van den zeebodem. De gemiddelde sterkte aan eigenlijk werkvolk (Chineezen) bedroeg 461 man, van wie gemiddeld aanwezig waren voor het werk in de groeven 379 man (in 1916/1917 onderscheidenlijk 398 en 310 man). Het tin werd weder te Singapore verkocht. De opbrengst beliep f 1 412 875, terwijl een algemeene middenprijs werd verkregen van $ 143,59 per Straits-pikol (60,47 K.G.), overeenkomende met f 137,50 per 50 K.G. (in 1916/1917 f 110,01). De winst- en verliesrekening der maatschappij wees over 1917/1918 een voordeelig saldo aan van f 505 513, tegen f 725 573 over 1916/1917.

Steen- en bruinkolen. Het aantal der voor de winning van kolen verleende concessiën vermeerderde met de concessiën Rantau Pandjang, Goenoeng Koepang III en Mary (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en Sapoe en Karoe (Oostkust van Sumatra), zoodat einde Juni 1918 38 concessiën van kracht waren.

De Oost-Borneo Mijnbouwmaatschappij won 39 000 ton kolen (tegen 29 333 ton in 1916).

De Steenkolenmaatschappij ,,Parapattan" produceerde en verscheepte 39 902 ton kolen. Op de terreinen Loa Boekit en Toeajan, waarvoor door het zelfbestuur concessie werd verleend, maar waarvan de contracten nog niet door de Regeering zijn goedgekeurd, werden 17 088 en 7163 ton kolen gewonnen, tegen 9511 en 4468 ton in 1916.

De geheele productie bedroeg 102 462 ton (71 159 ton in 1916), waarvan werden verscheept 86 683 ton, tegen 53 638 ton in 1916.

Petroleum. Het aantal van kracht zijnde petroleumconcessiën vermeerderde met de concessiën Metes (res. Rembang), Tarakan III en Tarakan IV (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Kroeëng Meureubo (Atjeh en onderhoorigheden), Tamiang, Kloeang en Batok (res. Palembang).

De zuiveringsfabriek te Tjepoe (Rembang) verwerkte het ruwe product der volgende aan de Dordtsche Petroleummaatschappij toebehoorende concessiën: Tinawoen, Panolan, Djepon, Banjoebang, Plantoengan, Kalipiting, Wonosari en Gegoenoeng (onderscheidenlijk 70 206, 56 664, 40 805, 1826, 191, 248, 138 en 7568 ton). In de zuiveringsfabriek te Wanakrama (Soerabaja) werd de ruwe olie verwerkt van de in die residentie gelegen concessiën Djabakota, Twaalf desa's, Lidah Koelon, Made en Metatoe, onderscheidenlijk 1528, 19 921, 7032, 26 413 en 210 ton ruwe olie. De in de residentie Semarang gelegen concessie Klantoeng Sodjomerto, toebehoorende aan de Algemeene Petroleum-compagnie te Amsterdam, leverde 418 ton ruwe olie, tegen 431 ton in het voorafgegane jaar. In dezelfde residentie werd op de concessie Bapo der Gaboes Petroleummaatschappij gewonnen 16 372 ton ruwe olie, tegen 11 807 ton in 1916. De aan de Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij toebehoorende, in de residentie Rembang gelegen vergunningsterreinen Petak, Sebogo, Tremboel en Ngiono leverden onderscheidenlijk 2783, 19, 256 en 123 ton ruwe olie. Op haar in de residentie Madoera gelegen vergunningsterrein Lerpak won de Madoera Petroleummaatschappij 94 ton ruwe olie, tegen 175 ton in 1916.

Op hare in de residentie Palembang gelegen concessiën Moearo Enim, Babat I, Bandjar Sari, Karang Ringin, Ladang Pait, Lematang, Arahan, Soeban Djerigi, Sumpal (de voormalige concessie Palembang), Ramok, Tandjoeng Loentar, Kloeang en West-Senabing won de Bataafsche Petroleummaatschappij onderscheidenlijk 97 455, 40 759, 4570, 5458, 2835, 8806, 9572, 91 551, 11 060, 7809, 182, 212 en 2567 ton ruwe olie en op de aan haar toebehoorende vergunningsterreinen Tandjoeng Loentar-Oost, Soeban Boeroeng, Kerkai, Kaliberau, Grissik en Kenawang onderschei-

denlijk 9, 16 885, 15, 4118, 834 en 210 ton ruwe olie, die in de zuiveringsfabrieken te Bagoes Koening en Pladjoe verwerkt werden. De Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij verkreeg van haar in dezelfde residentie gelegen vergunningsterreinen Mambang en Tolang Akar onderscheidenlijk 501 en 30 ton ruwe olie.

In het gouvernement Oostkust van Sumatra won de Bataafsche Petroleummaatschappij op hare concessiën Telaga Said, Boekit Sintang en Aroe-baai 9031, 505 en 141 405 ton ruwe olie, terwijl zij tevens het ruwe product ontvangt der aan de Maatschappij tot exploitatie van mijn-, bosch- en landbouwzaken toebehoorende concessie Boeloe Telang, dat 29 746 ton bedroeg. In 't geheel werd verkregen 80 805 ton geraffineerde petroleum en 58 077 ton benzine.

In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden verkreeg de Bataafsche Petroleummaatschappij op hare concessie Oost-Peudawa 376 ton ruwe olie. De concessie Oost-Peureula der Perlak Petroleummaatschappij leverde 120 713 ton ruwe olie en die der Petroleummaatschappij Zuid-Perlak 15 468 ton.

In de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo verkreeg de Bataafsche Petroleummaatschappij van hare terreinen 869 183 ton ruwe olie, tegen 957 025 ton (verbeterde opgaaf) in 1916. De Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij verkreeg 139 ton ruwe olie, tegen 371 ton in 1916.

In de residentie Amboina werd van het vergunningsterrein Boela (Ceram) 2256 ton ruwe olie verkregen.

Goud en zilver. Het aantal op 30 Juni 1917 van kracht zijnde concessiën voor de winning van goud en zilver vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1917—30 Juni 1918 met de concessie Pandan I in de residentie Westerafdeeling van Borneo.

In de residentie Benkoelen verkregen de mijnbouwmaatschappijen Redjang Lebong, Ketahoen en Simau onderscheidenlijk 949,1, 310,8 en 1076,3 K.G. goud en 4812,8, 493,4 en 6772,5 K.G. zilver. In de residentie Sumatra's Westkust won de Mijnbouwmaatschappij Aequator 142 K.G. goud en 13 525,4 K.G. zilver en de Kinandam Sumatra Mijnbouwmaatschappij op hare concessiën Salida en Charlotte onderscheidenlijk 427,2 en 34,7 K.G. goud en 8632,8 en 20,6 K.G. zilver.

In de Westerafdeeling van Borneo leverde de concessie Sintoeroe voor f 7000 aan edel metaal op. Op de concessie Kahajan in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werd 1212 gram goud amalgaam gewonnen ter waarde van f 1480. In Menado verkreeg de concessie Totok 180,066 K.G. goud en 97,108 K.G. zilver en de concessie Paleleh 217,999 K.G. goud en 66,559 K.G. zilver. De Exploratie- en exploitatiemaatschappij Bolaäng Mongondou verkreeg 441,3 K.G. goud en 443,9 K.G. zilver.

Andere delfstoffen. Het aantal voor de winning van andere dan de bovengenoemde delfstoffen verleende concessiën bleef onveranderd.

Het aantal vergunningen tot het winnen van niet gereserveerde delfstoffen (78) vermeerderde met 17, zoodat bij het einde van het verslagjaar 95 vergunningen van kracht waren.

De Handel- en industrie-maatschappij Marmojo te Soerabaja verkreeg uit de vroeger door de Exploitatie-maatschappij Wadjak geëxploiteerde marmergroeven in de afdeeling Toeloengagoeng der residentie Kediri 2800 M². marmer in platen.

In de afdeeling Pati (Semarang) won de naamlooze vennootschap Moeria-tras-exploitatie-maatschappij 20 000 ton tras, tegen 13 479 ton in 1916. De „Nederlandsch-Indische fabrieken van bouwmaterialen Gembong en Bentar" wonnen in de residentie Pasoeroean 2000 M³. kalksteen. De Poegersche marmerkalkbranderijen in Besoeki maakten uit de kalksteenontginning te Poegerkoelon 51 800 pikol ongebluschte kalk. In de residentie Djokjakarta won de naamlooze vennootschap „Nieuw Kedoendang" 3640 ton tras, 3311 ton kalk en 95 833 pikol kalksteen, tegen onderscheidenlijk 2593 ton, 4344 ton en 90 234 pikol in 1916. In de residentie Soerabaja verkreeg de Nederlandsch-Indische maatschappij van chemische producten 6077 K.G. koperjoduur.

§ 5. INLANDSCHE ONTGINNINGEN.

In de afdeeling Loeboeksikaping der residentie Sumatra's Westkust werd door de bevolking langs de Batahan-rivier en enkele zijrivieren in Ajerbangis goud gewasschen. De opbrengst bedroeg 0,94 K.G., vertegenwoordigende eene waarde van f 1645. In de afdeeling L Koto (onderafdeeling Bangkinang) werd door de bevolking aan de oevers van de Lepai-rivier tinerts gewasschen; door den lande werd eene hoeveelheid van 5,29 pikol tinerts opgekocht.

In de residentie Palembang werden steenkolen ontgonnen in de onderafdeeling Lematang Hilir (afd. Palembangsche Bovenlanden), die voor f 9 per ton verkocht werden; afgevoerd werd 1320 ton. De goudwasscherijen in den bovenloop der Rawas bleven van weinig beteekenis.

De opbrengst der diamantgraverijen in de onderafdeeling Martapoera (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) bedroeg 420 karaat, ter waarde van f 42 000 (tegen 2050 karaat ter waarde van f 71 500 in 1916); en die der graverijen in de onderafdeeling Pleihari 170 karaat, ter waarde van f 9300 (tegen 102 karaat ter waarde van f 6112 in 1916). Het aantal verstrekte licenties tot het graven naar diamant beliep 6956, tegen 9000 in 1916. De opbrengst van de inlandsche goudwinning in beide genoemde onderafdeelingen bedroeg f 1400 en f 2217. Uit de Riam-districten (onderafd. Martapoera) werd in 1917 30 695 ton steenkolen gewonnen, tegen 4890 ton in 1916, en uit de onderafdeeling Amoentai 5410 ton. De ontginningen in de onderafdeeling Moeara Tewe produceerden 27 000 ton kolen.

§ 6. RESERVEERINGEN VOOR OPSPORINGEN VAN LANDSWEGE.

Bij Gouv. Btn. 23 Oct. 1917, 4 Jan. en 29 April 1918 nos. 9, 35 en 38 zijn voor opsporingen van landswege voorbehouden: een terrein, gelegen in de afdeeling Djombang der residentie Soerabaja, de afdeelingen Tandjoengpinang, Lingga, Karimoen en Poelau Toedjoeh der residentie Riouw en onderhoorigheden met inbegrip van de daaraan grenzende territoriale zee, zoomede gedeelten der residentiën Benkoelen en Palembang.

De bij Gouv. Btn. 21 Nov. 1914, 20 Jan. 1915 en 10 Oct. 1916 nos. 25, 48 en 39 bevolen voorbehouding van landswege van terreinen, gelegen in de onderafdeeling Rawas (Palembang) en de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo is geheel of gedeeltelijk opgeheven bij Gouv. Btn. 29 April en 19 Juni 1918 nos. 39 en 3.

IV. ZOUT.

Voor eene wijziging van de instructie voor den directeur der zoutverpakking zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8910.

Bij Gouv. Bt. 29 Aug. 1917 n°. 28 (Ind. St. n°. 536) is de bezoldiging van het personeel voor den doorvoer en verkoop van zout bij den dienst der zoutregie geregeld.

Het dagelijksch toezicht en de dagelijksche controle op de voorraden, het vervoer en den verkoop van 's lands zout in de gewesten Bantam, Batavia, Cheribon en de Preanger-Regentschappen is overgegaan van de hoofden van gewestelijk bestuur op den dienst der zoutregie (Gouv. Bt. 16 Maart 1918 n°. 51 in Ind. St. n°. 138).

Bij Gouv. Bt. 4 Juli 1918 n°. 2*a* (Ind. St. n°. 416) zijn de staten, aangevende de bezoldigingen, huishuur- en reisvergoedingen van het personeel bij den dienst der zoutregie nader vastgesteld.

Het verbruik van zout bedroeg in 1917 op Java en Madoera 1 680 006 pikol en in de buitenbezittingen — omgerekend tot gewichtspikols — 293 297 pikol, tegen onderscheidenlijk 1 577 828 pikol en 277 433 pikol in 1916, of 6,4 % en 5,7 % meer. Ook in 1917 is deze stijging ten deele te verklaren uit den zeer natten oostmoeson, waardoor de gelegenheid tot aanmaak van onwettig zout gering is geweest. Voor eene vergelijking van de uitkomsten per gewest wordt verwezen naar bijlage J J.

De verkoop van het zout, waaronder ook de verkoop tegen verminderden prijs voor nijverheidsdoeleinden, bracht in 1917 ruw op f 15 980 338, tegen f 14 901 168 in 1916.

Voor de uitkomsten van den zoutaanmaak op Madoera zie men bijlage J J en het afzonderlijk verschenen jaarverslag.

Met tijdelijke afwijking in zoover van de ter zake geldende bepalingen, is bij Gouv. Bt. 27 Aug. 1918 n°. 5 (Jav. Ct. n°. 70) machtiging verleend om het zout, dat van den bevolkingsaanmaak op Madoera in het zoutland Pamekasan bij wijze van proef zal worden ingenomen op de bij de pan of pakhuizen gelegen droogplaatsen, te betalen met een door het hoofd van den dienst der zoutregie te bepalen prijs per kojang van 30 pikolmaten van ten minste f 9 en ten hoogste f 10.

Bij de briketteering en verpakking bleef groot gebrek heerschen aan verpakkingsmateriaal doordat de uitzending van het in Nederland bestelde lederetkarton door de tijdsomstandigheden wederom groote moeilijkheden ondervond. Tengevolge hiervan moest weder in zeer ruime mate worden gebruik gemaakt van Bandjermasinsche matten als noodverpakking.

De in de afdeeling Grobogan der residentie Semarang gelegen desa's, aan welker bevolking is toegestaan uit de binnen hare grenzen gelegen zoutwaterwellen zout te winnen, werden in den zoutaccijns aangeslagen tot een bedrag van f 20 000.

V. FABRIEKMATIGE BEREIDING VAN OPIUM.

In de opiumfabriek werden in 1917 aangemaakt 198 858 067 tubes tjandoe en 80 000 gelengs tikee. Tot tjandoe verwerkt zijn 265 224 kati ruw Bengaalsch opium en 2240 kati djitjing (overblijfselen van gerookt opium), of in het geheel 267 464 kati ruwe grondstof. Hieruit is verkregen 171 540 kati tjandoe of 64,14 %.

Behalve 1279 verklaringen betreffende 1679 partijen in het regie-gebied aangehaald opium, zijn door den directeur en den scheikundige 425 inlichtingen en 433 processen-verbaal gegeven aangaande 62 349 partijtjes djitjing en 23 inlichtingen van anderen aard.

Het aantal werklieden bedroeg op 1 Januari 1917 941 en op 31 December van dat jaar 1000.

Bij Gouv. Bt. 18 Juli 1917 n°. 44 (Ind. St. n°. 417) is een nieuwe staat van bezoldigingen van het personeel bij de opiumfabriek vastgesteld.

Het reglement op het beheer en de organisatie van de fabriek der opiumregie (Ind. St. 1901 n°. 451, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader aangevuld bij Gouv. Bt. 31 Dec. 1917 n°. 24 (Ind. St. n°. 760) met betrekking tot den werkkring van den directeur der fabriek.

Voor verdere bijzonderheden omtrent de fabriek wordt naar het jaarverslag verwezen.

VI. LANDSDRUKKERIJ.

Door de landsdrukkerij te Batavia zijn in 1917 van modellen ten dienste van verschillende landsinstellingen en van boekwerken in het geheel 151 649 066 afdrukken geleverd.

De ontvangsten der inrichting bedroegen over 1916 f 508 767 en de uitgaven (met inbegrip van die in Nederland gedaan, ten bedrage van f 412 077, voor de aanschaffing van verschillende benoodigdheden) f 1 074 074.

Bij Gouv. Bt. 18 Juli 1918 n°. 3 (Ind. St. n°. 487) is een nieuwe staat der bezoldigingen van het personeel bij de landsdrukkerij vastgesteld.

De bij Gouv. Bt. 8 Nov. 1913 n°. 41 ingestelde commissie tot overweging eener hervorming van de landsdrukkerij (zie K. V. 1914, kol. 239) is bij Gouv. Bt. 6 Aug. 1917 n°. 26 ontbonden.

Voor verdere bijzonderheden wordt naar het afzonderlijk jaarverslag verwezen.

VII. TRANSPORTWEZEN.

Omtrent de uitkomsten over 1917 van de gouvernements-automobieldiensten en transporten in eigen beheer zie men de desbetreffende jaarverslagen.

De uitkomsten waren, de tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, wederom gunstig.

Bij Gouv. Bt. 22 Aug. 1917 n°. 4 werd bepaald, dat het vervoer van zout, gelden, koffie, materialen en andere goederen in en door de gewesten van Java en Madoera in eigen beheer zal geschieden met ingang van een nader door het hoofd van den dienst der zoutregie vast te stellen datum. Dit heeft reeds plaats gehad met het vervoer in de gewesten Pekalongan, Cheribon (met ingang van 1 Januari 1917), Madioen (met ingang van 1 November 1917) en Kediri (met ingang van 1 December 1917).

De vervoerdiensten in Midden-Java, Oost-Java en de buitenbezittingen zijn thans ook onder het rechtstreeksch beheer van inspecteerende ambtenaren van de zoutregie gesteld.

Een overzicht van de op 1 Januari 1918 nog in werking zijnde aannemingsovereenkomsten voor het vervoer van landsreizigers, voortbrengselen, goederen, enz. is opgenomen in bijlage K K.

VIII. DIENST VOOR WATERKRACHT EN ELECTRICITEIT.

Bij Gouv. Bt. 31 Juli 1917 n°. 1 *T* (Ind. St. n°. 468) is een tot het Departement van Gouvernementsbedrijven behoorende dienst voor waterkracht en electriciteit ingesteld en is eene regeling voor dien dienst vastgesteld. Voor de instructie voor het hoofd van dien dienst zie men Bijbl. Ind. St. n°. 8821.

De genoemde dienst omvat:

1°. stelselmatige opsporing en verkenning van waardevolle waterkrachten in die streken waar aan die krachtbronnen in het algemeen de meeste behoefte gevoeld zal kunnen worden;

2°. inventarisatie der gevonden waterkrachten en voorlichting van gegadigden;

3° het maken van begrootingen en ontwerpen en waar noodig het voeren der bouwleiding van voor het Departement van Gouvernementsbedrijven en desgewenscht ook voor andere departementen voor gewesten en gemeenten benoodigde waterkrachtwerken en andere belangrijke werken op electrotechnisch gebied, hieronder ook begrepen de voorbereiding der spoorwegelectrificatie en der reserveering van de daartoe bijzonder geschikte waterkrachten, benevens bestudeering van de wijze waarop in de toekomstige energiebehoeften zal zijn te voorzien, voor zoover deze niet ten volle door waterkracht bevredigd kunnen worden;

4°. de behandeling der aangelegenheden betreffende concessies voor waterkrachten en vergunningen voor den aanleg en het gebruik van geleidingen voor electrische verlichting en het overbrengen van kracht door middel van electriciteit, benevens het uitoefenen van toezicht op de naleving van de op deze concessies en vergunningen betrekking hebbende bepalingen;

5° het bevorderen van het economisch gebruik van de beschikbaar te stellen groote krachtbronnen en het voorkomen van verspilling van de waardevolle energiebronnen van het land;

6°. het bevorderen van eene economische en stelselmatige voorziening in de behoefte aan electrische energie en voorlichting van belanghebbenden;

7°. het steunen en tot stand brengen van krachtige electrische bedrijven in streken waar waardevolle krachtbronnen beschikbaar zijn en waar behoefte bestaat aan electrische energie onder meer door:

a. het verstrekken van beschikbare technische gegevens en voorlichting tegen vergoeding van niet meer dan de gemaakte kosten;

b. proefnemingen en technische onderzoekingen te verrichten op electro- en nijverheidsgebied en ter bevordering van de levensvatbaarheid van waterkrachtwerken in het algemeen.

De dienst ving de uitvoering van zijne taak, waarvan de onder 1°., 3°. en 4°. genoemde onderdeelen reeds vroeger, doch minder stelselmatig, door verschillende andere diensttakken werden behartigd, den 1sten September 1917 aan.

Gedurende het verslagjaar werden 7 vergunningen tot den aanleg van geleidingen voor electrische verlichting en het overbrengen van kracht door middel van electriciteit verleend. Voor den aanleg van dergelijke geleidingen, uitsluitend voor eigen gebruik van den aanvrager dienende, werden 6 vergunningen verleend en werd er 1 ingetrokken.

Voor een overzicht van de tot 1 September 1917 verleende, nog van kracht zijnde vergunningen zie men blz. 425—434 van deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië voor 1918.

De vergunningen, die verleend werden voor het onttrekken van water uit rivieren, bekens of meren met het doel daaruit arbeidsvermogen te winnen ten behoeve van industrieele doeleinden of verkoop aan derden, werden, in verband met het feit, dat eerst in de tweede helft van het verslagjaar tot de instelling van den nieuwen dienst kon worden overgegaan, in 1917 nog op de gebruikelijke wijze behandeld bij het Departement der Burgerlijke Openbare Werken.

De Minister van Koloniën,

IDENBURG.

Verbeteringen en aanvullingen.

Kol. 3, regel 8 v. b., staat 700, lees 70.

Kol. 10, regel 3 v. o., staat hoofdpaats, lees hoofdplaats.

Kol. 13, regel 7 v. b., staat pikol werden, lees pikol), werden.

Kol. 20, regel 17 v. b., staat in 1917, lees in 1916.

Kol. 26, regel 21 v. b., staat 1918, lees 1916.

Kol. 26, regel 2 v. o., staat deelnemng, lees deelneming.

Kol. 28, regel 31 v. o., staat onderafdeeling, lees onderafdeelingen.

Kol. 29, regel 18 v. o., staat trad, lees werd.

Kol. 183. Onder *a. Eenjarige gewassen* in te voegen:

Rijst. In de residentie Sumatra's Westkust werd, door de bemoeiingen van het bestuur, het aantal sawahs gestadig uitgebreid. De oogst was, evenals het vorige jaar, goed. Vooral de Batang Hari-districten, waar het vorige jaar misgewas voorkwam, sloegen in het verslagjaar een goed figuur. Misgewas kwam slechts hier en daar en op kleine schaal voor op van regen afhankelijke sawahs. De invoer van rijst bedroeg in het verslagjaar 660 K.G., tegen 14 748 K.G. in 1916. Er werd in 1917 12 637 627 K.G. gepelde en 43 221 K.G. ongepelde rijst uitgevoerd, tegen 9 216 645 K.G. en 21 310 K.G. in 1916.

In Tapanoeli werd, evenals vorige jaren, door den aanleg van nieuwe leidingen de uitgestrektheid bevloeide velden wederom uitgebreid. De oogst was zeer goed, zoodat de in het gewest aanwezige ondernemingen, waarvoor in andere jaren aanzienlijke hoeveelheden moesten worden ingevoerd, thans gedurende 9 maanden konden volstaan met plaatselijken aankoop. De opbrengst wordt geschat op 144 244 pikol. De invoer bedroeg 3 216 513 K.G.

In de Lampongsche districten werden in de onderafdeeling Koto Agoeng nieuwe complexen sawah aangelegd. Overigens wordt in dit gewest de rijst voornamelijk op droge velden gekweekt. De oogst was in Koto Agoeng en Telokbetong zeer overvloedig, minder in de afdeeling Sepoetih-Toelangbawang, waar een gedeelte van het te veld staand gewas door muizen en overstroomingen vernield werd. Veel rijst moest worden ingevoerd om te voorzien in de behoefte der cultuurondernemingen en van tijdelijk in het gewest vertoevende personen.

In Palembang waren de uitkomsten van den rijstoogst over het algemeen bevredigend. In de afdeeling Ogan Oeloe en Komering had het gewas veel te lijden van de wilde varkens, waardoor het beschot niet toereikend was om in de behoeften van de bevolking te voorzien. De opbrengst van den oogst in het verslagjaar wordt geschat op 4 208 135 pikol (259 894 418 K.G.). Ingevoerd werd 18 956 736 K.G., tegen 18 617 041 K.G. in 1916.

In de residentie Djambi was de uitbreiding van sawahs in de afdeelingen Bangko en Moearoboengo van eenige beteekenis. De oogst was overvloedig in de afdeeling Koerintji; in de overige afdeelingen, met uitzondering van de afdeeling Moearotembesi, was hij over het algemeen beter dan in 1916. In laatstgenoemde afdeeling werd te laat met den aanplant begonnen, waardoor het gewas slechts een zeer klein beschot opleverde. Invoer van rijst, voornamelijk uit Singapore, had plaats tot eene hoeveelheid van 9 848 771 K.G., tegen 7 246 574 K.G. in 1916, waartegenover de uitvoer van slechts zeer geringe beteekenis is.

In het gouvernement Oostkust van Sumatra, waar de rijstbouw nog in hoofdzaak gedreven wordt op ladangs en afgeplante tabaksvelden, breidde het met natte rijst bebouwd areaal zich geleidelijk uit. Het bevloeiingsgebied in de omgeving van Pematang Siantar en Perdagangan, met een gezamenlijk oppervlak van ± 6000 H.A., zal begin 1918 voor ongeveer de helft met rijst beplant worden. De oogst was over het algemeen bevredigend, doch op verre na niet voldoende om in de behoefte van de bevolking, zelfs buiten de ondernemingen, te voorzien. Belangrijke hoeveelheden moesten dan ook van Siam, Rangoon en Java worden betrokken.

In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden werd het beplant areaal zooveel mogelijk uitgebreid. In Groot-Atjeh, zoomede in de onderafdeelingen Bireuen en Idi kon de bevolking reeds profijt trekken van nieuw aangelegde bevloeiingswerken. De rijstoogst was evenals in 1916 in verschillende streken onbevredigend, zoodat slechts enkele onderafdeelingen in eigen rijstbehoefte konden voorzien; alleen de Alaslanden gaven een belangrijk surplus. De onderafdeeling Oeleë Lheuë moest van gouvernementswege aan rijst en padi worden geholpen. De rijstinvoer was, tengevolge van de toenemende rijstbehoefte van de Europeesche cultuur-ondernemingen, zoomede in verband met den onzekeren politieken toestand, belangrijk hooger dan in de beide voorafgegane jaren. Ingevoerd werd 15 390 844 K.G., tegen 9 672 655 K.G. in 1916 en 6 297 863 K.G. in 1915.

In de residentie Riouw en onderhoorigheden wordt de eigenlijke rijstcultuur slechts gedreven in de afdeeling Indragiri en nog hoofdzakelijk op ladangs. In de Benedenlanden van Indragiri wordt de rijst verbouwd op de laaggelegen drassige terreinen langs de oevers der rivieren. De oogst slaagde aldaar in 1917 minder goed dan in het voorafgegane jaar tengevolge van de vele regens, zoodat slechts 3 133 323 K.G. padi kon worden uitgevoerd, tegen 5 658 000 K.G. in 1916. In de overige afdeelingen was de opbrengst van de op droge gronden geteelde rijst niet toereikend om in de behoeften der bevolking te voorzien, zoodat belangrijke hoeveelheden van elders, voornamelijk van Singapore, moesten worden ingevoerd. Deze invoer bedroeg voor het geheele gewest 9 576 200 K.G., tegen 10 220 241 K.G. in 1916.

In de residentie Banka en onderhoorigheden waar de grond zich, op zeer kleine uitzonderingen na, niet voor sawah-bouw eigent, wordt de rijstteelt hoofdzakelijk op droge velden gedreven. De oogstuitkomsten waren bevredigend; geoogst werd van 85 bouws moerassawah en van 11 557 bouws ladang, waarvan de opbrengst onderscheidenlijk op 180 en 66 552 pikol padi werd geschat. Deze hoeveelheid was evenwel op verre na niet voldoende voor de behoefte, zoodat groote hoeveelheden moesten worden ingevoerd. In 't geheel werd van uit Indië ingevoerd 177 822 pikol en van buiten Indië 367 427 pikol, tegen onderscheidenlijk 176 080 pikol en 268 100 pikol in 1916.

In de assistent-residentie Billiton komen geen sawahs voor en wordt de rijst uitsluitend op ladangs verbouwd. De uitkomsten waren in 1917 minder gunstig tengevolge van de vele regens waardoor het ladang branden belemmerd werd. De opbrengst bedroeg 19 560 pikol, welke hoeveelheid ten eenenmale onvoldoende was voor de behoefte, zoodat in 1917 112 892 pikol rijst van Singapore moest worden ingevoerd. In 1916 werd ingevoerd 148 720 pikol, waarvan 47 537 uit Indië en 101 183 uit Singapore.

In de Westerafdeeling van Borneo wordt de rijst hoofdzakelijk op ladangs verbouwd. De uitkomsten waren over het algemeen onbevredigend, tengevolge van de vele aanhoudende regens en overstroomingen; slechts in het Batang Tarangsche (Tajan) en het noordwestelijke gedeelte van Sanggau was de oogst vrij gunstig te noemen. Invoer van rijst had in dit gewest in 1917 plaats van Singapore tot eene hoeveelheid van 29 507 208 K.G. en van Java tot eene hoeveelheid van 18 649 K.G. Deze hoeveelheden bedroegen in 1916 onderscheidenlijk 28 003 385 K.G. en 42 318 K.G.

In de residentie Menado besloeg de padi-aanplant, zoowel op sawahs als op tegalgronden, in 1917 eene oppervlakte van 97 266 bouws, tegen 83 381 bouws in 1916. Door het gereed komen van 's lands waterwerken te Mapanget (afdeeling Menado) en door het aanleggen van eene leiding door de bevolking in het landschap Kajdipan-besar (afdeeling Bo-

laäng Mongondou) kunnen voor den volgenden oogst nog uitgestrektheden van onderscheidenlijk 750 en 300 bouws bevloeid worden. Van den aanplant slaagden 88 741 bouws en mislukten 8525 bouws. Als oorzaken hiervoor werden opgegeven muizen- en sprinkhanenplaag. De rijstoogst was in de afdeelingen Menado en Midden-Celebes over het algemeen gunstig, in de afdeeling Gorontalo overvloediger dan in 1916, doch in de afdeeling Bolaäng Mongondou minder gunstig. Invoer van rijst in het gewest had plaats van Singapore, van Java en van Zuid-Celebes.

In de residentie Ternate en onderhoorigheden wordt de rijstbouw uitsluitend op droge gronden gedreven, doch is daar niet van eenige beteekenis.

In de residentie Amboina is de rijstbouw op sawahs slechts bekend in de onderafdeeling Wahai op het eiland Ceram, waar proeven met deze cultuur eenige resultaten hebben opgeleverd. Overigens wordt de rijstbouw op droge gronden gedreven, doch slechts op kleine schaal. Invoer van rijst in het gewest heeft dan ook geregeld plaats.

In de residentie Timor en onderhoorigheden komen de meeste sawahs voor in de afdeeling Soembawa en in het westelijk deel der afdeeling Soemba. Op de overige eilanden komen ze slechts hier en daar voor en wordt de rijst op droge velden geplant. Waar mogelijk wordt de cultuur op natte velden van bestuurswege bevorderd of uitgebreid, en door het aanleggen van proefsawahs het nut er van gedemonstreerd. Het sawah-oppervlak breidt zich dan ook jaarlijks uit. De opbrengst der sawah-padi was in 1917 over het algemeen bevredigend, hoewel het te velde staande gewas eenigszins van de voortdurende droogte te lijden had.

In Bali en Lombok is van 195 506 bouws sawah-rijst en van 33 331 bouws droge rijst geoogst; mislukt is 9536 bouws sawah-rijst en 42 bouws droge rijst. Met uitzondering van de afdeeling Zuid-Bali, waren de uitkomsten over 't algemeen bevredigend. In genoemde afdeeling is echter, tengevolge van de verwoestingen, door de in Januari 1917 plaats gehad hebbende aardbeving, zoodanige schade aan sawahs, dammen en waterleidingen aangericht, dat verscheidene velden verloren gingen en groote uitgestrektheden voor korter of langer tijd onbeplant moesten blijven. De opbrengst in Zuid-Bali bedroeg 2 008 066 pikol, tegen 2 644 358 pikol in 1916. In de afdeeling Lombok daarentegen werd 3 105 686 pikol geoogst, tegen 2 622 894 pikol in het voorafgegane verslagjaar. De uitvoer uit de afdeeling Djembrana was, evenals vorige jaren, belangrijk.

Bijlage A*.

(Zie hoofdstuk A van het verslag.)

OPGAVE

van het zielental in NEDERLANDSCH-INDIË op ult. 1917, samengesteld uit administratieve gegevens.

A. JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Bantam	Serang	215	2 056	359 091	361 362
	Pandeglang	91	1 036	331 071	332 198
	Lebak	196	972	183 281	184 449
		502	4 064	873 443	878 009
Batavia	Stad en Voorsteden	20 766	30 557	180 140	231 463
	Meester-Cornelis	3 420	14 219	356 759	374 398
	Tangerang	120	35 676	378 710	414 506
	Buitenzorg	4 368	19 993	731 573	755 934
	Krawang	554	7 151	660 636	668 341
		29 228	107 596	2 307 818	2 444 642
Preanger-Regentschappen	Bandoeng	7 192	10 248	770 881	788 321
	Tjiandjoer	432	1 776	363 200	365 408
	Soekaboemi	1 827	3 775	443 954	449 556
	Soemedang	149	285	273 564	273 998
	Garoet	566	1 233	541 929	543 728
	Tasikmalaja	674	2 790	933 547	937 011
		10 840	20 107	3 327 075	3 358 022
Cheribon	Cheribon	1 390	19 375	908 401	929 166
	Indramajoe	207	6 258	373 031	379 496
	Madjalengka	197	2 884	359 368	362 449
		1 794	28 517	1 640 800	1 671 111
Pekalongan	Pekalongan	839	6 475	423 220	430 534
	Batang	207	1 882	267 608	269 697
	Tegal	1 684	7 903	585 475	595 062
	Pemalang	341	2 999	426 610	429 950
	Brebes	274	4 063	534 427	538 764
		3 345	23 322	2 237 340	2 264 007
Semarang	Semarang	8 826	20 028	220 328	249 182
	Salatiga	1 572	3 042	401 164	405 778
	Kendal	788	1 692	391 955	394 435
	Demak	291	2 277	427 226	429 794
	Grobogan	182	2 641	282 098	284 921
	Pati	516	4 442	474 463	479 421
	Koedoes	379	4 382	278 574	283 335
	Japara	209	2 032	263 228	265 469
		12 763	40 536	2 739 036	2 792 335
Rembang	Rembang	273	6 719	280 696	287 688
	Toeban	190	5 609	484 962	490 761
	Bodjonegoro	400	3 752	491 596	495 748
	Blora	1 117	4 519	360 869	366 505
		1 980	20 599	1 618 123	1 640 702

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Soerabaja	Soerabaja	17 500	24 671	330 445	372 616
	Sidoardjo	1 036	3 116	461 180	465 332
	Modjokerto	1 150	3 229	390 073	394 452
	Djombang	1 013	4 270	478 506	483 789
	Grisee	143	3 133	321 920	325 196
	Lamongan	156	1 281	487 022	488 459
		20 998	39 700	2 469 146	2 529 844
Madoera	Pamekasan	186	1 438	308 116	309 740
	Soemenep	343	3 666	634 094	638 103
	Bangkalan	190	1 602	448 360	450 152
	Sampang	86	467	379 695	380 248
		805	7 173	1 770 265	1 778 243
Pasoeroean	Pasoeroean	897	3 723	308 285	312 905
	Bangil	919	2 666	259 282	262 867
	Malang	2 445	7 852	763 800	774 097
	Probolinggo	406	2 850	230 581	233 837
	Kraksaän	357	807	224 592	225 756
	Loemadjang	755	1 392	242 736	244 883
		5 779	19 290	2 029 276	2 054 345
Besoeki	Bondowoso	507	2 543	312 785	315 835
	Djember	1 193	2 876	486 365	490 434
	Panaroekan	419	1 641	207 714	209 774
	Banjoewangi	618	2 123	197 192	199 933
		2 737	9 183	1 204 056	1 215 976
Banjoemas	Banjoemas	495	2 043	342 226	344 764
	Poerwakerta	560	2 206	294 023	296 789
	Poerbalingga	138	1 242	343 865	345 245
	Bandjarnegara	102	1 638	241 654	243 394
	Tjilatjap	843	2 153	394 502	397 498
		2 138	9 282	1 616 270	1 627 690
Kedoe	Magelang	1 558	6 275	571 280	579 113
	Temanggoeng	313	4 144	311 577	316 034
	Poerworedjo	802	2 694	560 713	564 209
	Keboemen	449	2 555	898 874	901 878
	Wonosobo	213	1 375	350 695	352 283
		3 335	17 043	2 693 139	2 713 517
Djokjakarta	Djokjakarta	4 101	10 946	799 278	814 325
	Koelon Progo	87	332	280 305	280 724
	Goenoengkidoel	10	94	279 015	279 119
		4 198	11 372	1 358 598	1 374 168
Soerakarta	Soerakarta	2 000	10 104	898 328	910 432
	Klaten	1 145	2 295	483 860	487 300
	Bojolali	408	474	291 842	292 724
	Sragen	366	1 124	368 924	370 414
		3 919	13 997	2 042 954	2 060 870

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Madioen	Madioen	2 312	3 297	328 989	334 598
	Ngawi	513	1 055	289 546	291 114
	Magetan.	155	880	292 224	293 259
	Ponorogo	164	983	427 967	429 114
	Patjitan	29	280	253 848	254 157
		3 173	6 495	1 592 574	1 602 242
Kediri	Kediri	1 702	5 337	557 605	564 644
	Toeloengagoeng	474	3 418	673 839	677 731
	Berbek	502	3 286	420 094	423 882
	Blitar	1 218	3 406	480 779	485 403
		3 896	15 447	2 132 317	2 151 660

RECAPITULATIE.

GEWESTEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Bantam	502	4 064	873 443	878 009
Batavia	29 228	107 596	2 307 818	2 444 642
Preanger-Regentschappen	10 840	20 107	3 327 075	3 358 022
Cheribon	1 794	28 517	1 640 800	1 671 111
Pekalongan	3 345	23 322	2 237 340	2 264 007
Semarang	12 763	40 536	2 739 036	2 792 335
Rembang	1 980	20 599	1 618 123	1 640 702
Soerabaja	20 998	39 700	2 469 146	2 529 844
Madoera	805	7 173	1 770 265	1 778 243
Pasoeroean	5 779	19 290	2 029 276	2 054 345
Besoeki	2 737	9 183	1 204 056	1 215 976
Banjoemas	2 138	9 282	1 616 270	1 627 690
Kedoe	3 335	17 043	2 693 139	2 713 517
Djokjakarta	4 198	11 372	1 358 598	1 374 168
Soerakarta	3 919	13 997	2 042 954	2 060 870
Madioen	3 173	6 495	1 592 574	1 602 242
Kediri	3 896	15 447	2 132 317	2 151 660
	111 430	393 723	33 652 230	34 157 383

VERGELIJKEND OVERZICHT van het zielental op ult. 1905 en ult. 1917.

GEWESTEN.	Zielental op ult. 1905.				Zielental op ult. 1917.				Percentsgewijze toe- of afneming.			
	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Bantam	537	3 314	891 541	895 392	502	4 064	873 443	878 009	— 6.5	+ 22.6	— 2.0	— 1.9
Batavia	13 805	95 569	1 999 978	2 109 352	29 228	107 596	2 307 818	2 444 642	+ 111.7	+ 12.6	+ 15.4	+ 15.9
Preanger-Regentschappen	5 231	9 574	2 681 962	2 696 767	10 840	20 107	3 327 075	3 358 022	+ 96.9	+ 38.5	+ 13.8	+ 14.1
Cheribon	1 187	25 545	1 682 273	1 709 005	1 794	28 517	1 640 800	1 671 111	+ 74.7	+ 23.3	+ 13.6	+ 13.8[1]
Pekalongan	1 915	18 921	1 969 450	1 990 286	3 345	23 322	2 237 340	2 264 007				
Semarang	8 834	34 597	2 571 492	2 614 923	12 763	40 536	2 739 036	2 792 335	+ 44.5	+ 17.2	+ 6.5	+ 6.8
Rembang	1 130	18 471	1 477 197	1 496 798	1 980	20 599	1 618 123	1 640 702	+ 75.2	+ 11.5	+ 9.5	+ 9.6
Soerabaja	10 600	30 745	2 395 618	2 436 963	20 998	39 700	2 469 146	2 529 844	+ 98.1	+ 29.1	+ 3.1	+ 3.8
Madoera	664	4 775	1 490 420	1 495 859	805	7 173	1 770 265	1 778 243	+ 21.2	+ 50.2	+ 18.8	+ 18.9
Pasoeroean	5 407	15 209	2 001 554	2 022 170	5 779	19 290	2 029 276	2 054 345	+ 6.9	+ 26.8	+ 1.4	+ 1.6
Besoeki	1 789	5 050	965 636	972 475	2 737	9 183	1 204 056	1 215 976	+ 53.0	+ 81.8	+ 24.7	+ 25.0
Banjoemas	1 081	6 938	1 478 110	1 486 129	2 138	9 282	1 616 270	1 627 690	+ 97.8	+ 33.8	+ 9.3	+ 9.5
Kedoe	2 287	13 409	2 322 987	2 338 683	3 335	17 043	2 693 139	2 713 517	+ 45.8	+ 27.1	+ 15.9	+ 16.0
Djokjakarta	2 342	5 549	1 110 814	1 118 705	4 198	11 372	1 358 598	1 374 168	+ 79.2	+ 104.9	+ 22.3	+ 22.8
Soerakarta	3 335	11 725	1 577 996	1 593 056	3 919	13 997	2 042 954	2 060 870	+ 17.5	+ 19.4	+ 29.5	+ 29.4
Madioen	1 830	4 846	1 342 796	1 349 472	3 173	6 495	1 592 574	1 602 242	+ 73.4	+ 34.0	+ 18.6	+ 18.7
Kediri	2 995	12 971	1 758 579	1 774 545	3 896	15 447	2 132 317	2 151 660	+ 30.1	+ 19.1	+ 21.3	+ 21.3
	64 969	317 208	29 718 403	30 100 580	111 430	395 723	33 652 230	34 157 383	+ 71.5	+ 24.1	+ 13.2	+ 13.5

1) Aangezien de afdeeling Tjiamis in 1905 tot de residentie Cheribon behoorde en sinds 1916 deel uitmaakt van de Preanger-Regentschappen, zijn voor die beide gewesten geen afzonderlijke percentages gegeven.

B. BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Sumatra's Westkust . . .	Padang.	2 279	7 660	110 310	120 249
	Painan.	69	843	105 769	106 681
	Batipoeh en Priaman . .	100	1 009	215 789	216 898
	Agam	325	715	226 365	227 405
	Loeboeksikaping	64	105	90 491	90 660
	L. Koto	92	901	184 269	185 262
	Tanahdatar	468	638	199 798	200 904
	Solok	135	51	140 379	140 565
		3 532	11 922	1 273 170	1 288 624
Tapanoeli	Beneden-Tapanoeli . . .	304	1 578	184 520	186 402
	Padang Sidimpoean . . .	169	447	166 118	166 734
	Bataklanden	250	646	411 206	412 102
		723	2 671	761 844	765 238
Benkoelen	Benkoelen.	204	698	17 179	18 081
	Lebong.	249	1 898	93 570	95 717
	Seloema	6	2	30 542	30 550
	Manna	19	91	34 878	34 988
	Kauer	1	132	17 901	18 034
	Kroë	5	478	31 992	32 475
		484	3 299	226 062	229 845
Lampongsche districten . .	Telokbetong	402	2 543	75 710	78 655
	Sepoetih-Toelangbawang .	56	315	92 546	92 917
		458	2 858	168 256	171 572
Palembang.	Palembangsche Benedenlanden	951	10 649	373 372	384 972
	Palembangsche Bovenlanden	321	1 363	218 928	220 612
	Ogan en Komering Oeloe .	128	661	154 175	154 964
		1 400	12 673	746 475	760 548
Djambi	Djambi.	143	3 618	37 106	40 867
	Moearotembesi	18	67	16 399	16 484
	Moearotebo	16	72	17 252	17 340
	Bangko.	2	4	29 705	29 711
	Koerintji	4	109	57 394	57 507
	Moearoboengo	2	49	25 483	25 534
	Sarolangoen	5	40	19 777	19 822
		190	3 959	203 116	207 265
Oostkust van Sumatra . .	Deli en Serdang	4 241	74 466	232 024	310 731
	Langkat	791	26 370	111 830	138 991
	Asahan	659	9 699	118 273	128 631
	Simeloengoen en de Karolanden	485	6 563	177 466	184 514
	Bengkalis.	94	28 557	102 622	131 273
		6 270	145 655	742 215	894 140

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Atjeh en onderhoorigheden.	Groot-Atjeh	771	3 777	96 487	101 035
	Noordkust van Atjeh . .	365	2 955	330 343	333 663
	Oostkust van Atjeh . . .	441	5 166	85 402	91 009
	Westkust van Atjeh. . .	149	1 003	166 893	168 045
	Alaslanden	8	81	16 000	16 089
		1 734	12 982	695 125	709 841
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang	290	8 113	24 191	32 594
	Lingga.	26	4 215	22 676	26 917
	Indragiri	77	1 546	93 554	95 177
	Karimoen.	16	5 997	17 683	23 696
	Poelau Toedjoeh	10	1 757	19 498	21 265
		419	21 628	177 602	199 649
Banka en onderhoorigheden	Pangkalpinang	160	12 491	24 792	37 443
	Noord-Banka.	107	13 805	8 249	22 161
	Soengailiat	109	16 375	13 194	29 678
	Muntok	135	2 267	15 130	17 532
	Zuid-Banka	30	6 847	20 558	27 435
	Contractanten der Banka-tinwinning	—	19 929	—	19 929
		541	71 714	81 923	154 178
Billiton	—	368	5 012	38 351	43 731
	Contractanten der Billiton-maatschappij.	—	15 750	—	15 750
		368	20 762	38 351	59 481
Westerafdeeling van Borneo.	Singkawang	106	41 507	129 580	171 193
	Pontianak.	330	21 367	200 709	222 406
	Ketapang	13	913	56 480	57 406
	Sintang	36	3 231	119 365	122 632
		485	67 018	506 134	573 637
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Bandjermasin	568	4 786	137 163	142 517
	Oeloe Soengei	89	469	378 318	378 876
	Doesoenlanden	67	360	60 655	61 082
	Koealakapoeas	51	1 034	99 635	100 720
	Zuidoostkust van Borneo .	161	1 668	90 456	92 285
	Samarinda	1 027	8 299	156 060	165 386
		1 963	16 616	922 287	940 866
Menado	Menado	1 446	7 707	416 407	425 560
	Gorontalo.	231	1 859	139 785	141 875
	Midden-Celebes	110	1 160	173 321	174 591
		1 787	10 726	729 513	742 026
Celebes en onderhoorigheden	Makasser	1 710	12 803	151 431	165 944
	Soenggoe Minasa	55	301	241 281	241 637
	Bonthain	163	690	235 211	236 064
	Boni.	68	687	475 708	476 463
	Pare Pare.	72	902	253 973	254 947
	Mandar.	88	280	193 066	193 434
	Loewoe.	106	451	328 200	328 757
	Oost-Celebes	174	1 253	453 375	454 802
		2 436	17 367	2 332 245	2 352 048

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Amboina	Amboina Ceram West-Nieuw-Guinea Aroe-eilanden Kei-eilanden Tanimbar- en Babar-eilanden Zuid-Nieuw-Guinea	3 181	2 999	354 754	360 934 [2])
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate Halmahera Batjan Noord-Nieuw-Guinea	477	1 193	198 465	200 135 [2])
Timor en onderhoorigheden.	Zuid-Timor en Eilanden	289	1 172	189 043	190 504
	Noord- en Midden-Timor	66	955	144 479	145 500
	Soemba	59	373	108 957	109 389
	Flores	166	484	406 078	406 728
	Soembawa	73	1 837	237 318	239 228
		653	4 821	1 085 875	1 091 349
Bali en Lombok	Boeleleng	121	1 834	132 597	134 552
	Djembrana	22	318	30 730	31 070
	Zuid-Bali	113	4 131	739 225	743 469
	Lombok	58	1 798	433 933	435 789
		314	8 081	1 336 485	1 344 880

RECAPITULATIE.

GEWESTEN.	ZIELENTAL OP ULT. 1917.			
	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Sumatra's Westkust	3 532	11 922	1 273 170	1 288 624
Tapanoeli	723	2 671	761 844	765 238
Benkoelen	484	3 299	226 062	229 845
Lampongsche districten	458	2 858	168 256	171 572
Palembang	1 400	12 673	746 475	760 548
Djambi	190	3 959	203 116	207 265
Oostkust van Sumatra	6 270	145 655	742 215	894 140
Atjeh en onderhoorigheden	1 734	12 982	695 125	709 841
Riouw en onderhoorigheden	419	21 628	177 602	199 649
Banka en onderhoorigheden	541	71 714	81 923	154 178
Billiton	468	20 762	38 351	59 481
Westerafdeeling van Borneo	485	67 018	506 134	573 637
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1 963	16 016	922 287	940 866
Menado	1 787	10 726	729 513	742 026
Celebes en onderhoorigheden	2 436	17 367	2 332 245	2 352 048
Amboina	3 181	2 999	354 754	360 934 [2])
Ternate en onderhoorigheden	477	1 193	198 465	200 135 [2])
Timor en onderhoorigheden	653	4 821	1 085 875	1 091 349
Bali en Lombok	314	8 081	1 336 485	1 344 880
	27 415	438 944	12 579 897	13 046 256

[2]) Zielental op ult. 1912.

VERGELIJKEND OVERZICHT van het zielental op ult. 1905 en ult. 1917.

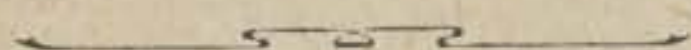
GEWESTEN.	Zielental op ult. 1905.				Zielental op ult. 1917.				Percentsgewijze toe- of afneming.			
	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
Sumatra's Westkust . .	2 923	9 967	1 295 581	1 308 471	3 532	11 922	1 273 170	1,288 624	+ 20.8	+ 19.6	— 1.7	— 1.5
Tapanoeli	436	1 926	410 939	413 301	723	2 671	761 844	765 238	+ 65.8	+ 38.7	+ 85.4	+ 85.2
Benkoelen	358	2 396	201 515	204 269	484	3 299	226 062	229 845	+ 35.2	+ 37.7	+ 12.2	+ 12.5
Lampongsche districten .	146	1 292	155 080	156 518	458	2 858	168 256	171 572	+213.7	+121.2	+ 8.5	+ 9.6
Palembang . . . . . } Djambi . . . . }	678	12 417	783 259	796 354	1 400	12 673	746 475	760 548	—	—	—	—
					190	3 959	203 116	207 265	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra .	2 667	114 809	450 941	568 417	6 270	145 655	742 215	894 140	+135.1	+ 26.9	+ 64.4	+ 57.3
Atjeh en onderhoorigheden.	761	9 937	571 477	582 175	1 734	12 982	695 125	709 841	+127.9	+ 30.6	+ 21.6	+ 21.9
Riouw en onderhoorigheden	221	18 680	93 315	112 216	419	21 628	177 602	199 649	+ 89.6	+ 15.8	+ 90.3	+ 77.9
Banka en onderhoorigheden	317	44 019	70 853	115 189	541	71 714	81 923	154 178	+ 70.7	+ 62.9	+ 15.6	+ 33.8
Billiton	281	22 690	39 483	62 454	368	20 762	38 351	59 481	+31.—	— 8.5	— 2.9	— 4.8
Westerafdeeling v. Borneo	374	50 223	400 332	450 929	485	67 018	506 134	573 637	+ 29.7	+ 33.4	+ 26.4	+ 27.2
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1 008	9 186	772 532	782 726	1 963	16 616	922 287	940 866	+ 94.7	+ 80.9	+ 19.4	+ 20.2
Menado	1 264	7 079	428 063	436 406	1 787	10 726	729 513	742 026	+ 41.4	+ 51.5	+ 70.4	+ 70.—
Celebes en onderhoorigheden	1 572	6 165	407 762	415 499	2 436	17 367	2 332 245	2 352 048	55.—	+ 181.7	+ 472.-	+ 466.1
Amboina	1 267	2 365	294 859	299 491	3 181	2 999	354 754	[2]) 360 934	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	497	1 286	106 632	108 415	477	1 193	198 465	[2]) 200 135	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden.	249	1 882	306 469	308 600	653	4 821	1 085 875	1 091 349	+162.2	+156.2	+254.3	+253.6
Bali en Lombok. . . .	119	2 654	520 762	523 535	314	8 081	1 336 485	1 344 880	+163.9	+204.5	+156.6	+156.9
	16 138	318 973	7 309 854	7 644 965	27 415	438 944	12 579 897	13 046 256	+ 69.9	+ 37.6	+ 72.1	+ 70.7

Bijlage A.

OVERZICHT

van de ontvangsten en uitgaven van de LANDSCHAPSKASSEN

in Nederlandsch-Indië over 1916.

ONTVANGSTEN.

OOSTKUST VAN SUMATRA.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Landschapskas van *Deli*	f 196 463,50	19,5	f 207 099,80	20,5	f 11 914,15	1,2	f 68 262,32	f 29 475,21	9,7	f 84 837,—	f 360 918,95	f 9 268,51	45,2	f 1 873,63	—	0,2	—	—	—	—	f 35 803,20	3,6	f 1 906,26	0,2	f 1 007 822,53
2. Landschapskas van *Langkat*	160 829,80	17,7	64 150,—	7,1	8 655,60	0,9	45 845,17	13 624,75	6,5	78 699,—	404 382,38	8 100,62	54,0	824,80	—	0,1	—	—	—	—	21 171,63	2,3	103 822,59	11,4	910 106,34
3. Landschapskas van *Serdang*	15 707,39	5,2	64 600,—	21,6	4 050,87	1,4	33 547,88	3 197,28	12,3	42 030,—	131 082,66	1 108,04	58,1	321,05	—	0,1	—	—	—	—	3 734,74	1,3	68,21	—	299 448,12
4. Landschapskas van *Asahan*	140 096,55	34,4	47 328,—	11,6	1 270,70	0,3	41 355,26	7 089,12	12,0	47 673,—	108 179,94	7 115,32	40,0	477,91	—	0,1	—	—	f 550,—	0,1	6 074,99	1,5	226,—	—	407 436,79
5. Landschapskas van *Batoebara*	55 861,90	25,1	16 125,—	7,2	3 289,17	0,5	22 200,10	3 744,14	11,6	28 356,16	61 472,47	15 159,43	47,1	332,30	f 1 365,90	0,8	—	—	—	—	6 427,75	2,9	8 591,90	3,8	222 926,22
6. Landschapskas van *Simeloengoen*	110 016,25	14,7	15 250,—	2,1	5 046,77	0,7	62 284,38	5 465,58	9,1	23 275,—	169 105,97	58 122,83	33,5	—	—	—	f 1 059,89	0,1	2 334,22	0,3	12 926,07	1,7	283 117,60	37,8	748 004,56
7. Landschapskas van *de Karolanden*	45 162,02	24,6	15 758,—	8,6	11 172,39	6,1	58 262,06	798,09	32,2	47 580,—	1 037,97	1 229,18	27,1	81,50	—	—	1 791,50	1,0	447,70	0,2	211,69	0,1	20,—	—	183 552,10
8. Landschapskas van *Koealoe*	48 797,19	43,7	20 000,—	17,9	460,22	0,4	12 173,38	2 718,80	13,3	1 146,—	10 520,—	1 660,65	11,9	389,09	—	0,3	—	—	—	—	461,41	0,4	13 477,69	12,1	111 804,43
9. Landschapskas van *Panai, Bila* en *Kota Pinang*	62 856,94	31,2	24 621,96	12,2	1 285,55	0,6	23 151,33	3 749,06	13,3	7 133,17	53 666,10	3 041,90	31,7	746,72	—	0,4	—	—	228,54	0,1	54,—	—	21 068,81	10,5	201 604,08
10. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	357 533,60	56,8	178 944,96	28,4	782,29	0,1	26 010,—	20 973,61	7,5	10 028,—	2 066,69	16 035,30	4,5	159,27	—	—	—	—	—	—	—	—	17 032,59	2,7	629 566,31
11. Landschapskas van *Rokan*	22 213,94	61,7	—	—	412,50	1,1	10 374,72	995,—	31,6	649,—	—	—	1,8	321,42	—	0,9	—	—	298,44	0,8	614,22	1,7	138,98	0,4	36 018,22
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	17 725,20	73,5	—	—	180,25	0,7	5 677,57	248,27	24,6	210,—	—	—	0,9	—	—	—	62,94	0,3	—	—	—	—	—	—	24 104,23
13. Landschapskas van *Pelalawan*	20 260,13	49,8	15 600,—	38,8	55,—	0,1	3 885,29	745,50	11,4	48,—	—	—	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88,81	0,2	40 682,73
Totalen	f 1 253 524,41	26,0	f 669 477,72	13,9	f 48 575,46	1,0	f 413 029,46	f 92 824,41	10,5	f 371 664,33	f 1 302 433,13	f 120 841,78	37,2	f 5 527,69	f 1 365,90	0,1	f 2 914,33	0,1	f 3 858,90	0,1	f 87 479,70	1,8	f 449 559,44	9,3	f 4 823 076,66

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeeling. Financiën. Kasbeheer.	3de afdeeling. Financiën. Andere en onvoorz… uitga…
1. Landschapskas van *Deli*	f 75 000,—	f 8 096,—	8,3	f 13 608,—	f 2 896,32	f 4 748,42	2,1	f 9 022,91	f 2 805,46	f150 6…
2. Landschapskas van *Langkat*	75 000,—	—	8,4	7 529,33	4 460,80	264,18	1,3	3 994,17	2 590,72	202 2…
3. Landschapskas van *Serdang*	40 000,—	576,—	13,5	4 440,—	750,98	3 059,—	2,8	3 452,75	1 368,02	2 5…
4. Landschapskas van *Asahan*	40 000,—	—	9,8	5 880,—	1 513,29	209,30	1,9	4 500,35	1 263,71	98 1…
5. Landschapskas van *Batoebara*	10 000,—	1 488,—	5,2	4 236,—	541,51	—	2,3	1 854,12	492,21	30 0…
6. Landschapskas van *Simeloengoen*	23 000,—	6 364,—	3,9	4 680,—	1 836,48	1 606,97	1,1	5 284,61	1 627,47	—
7. Landschapskas van *de Karolanden*	2 000,—	—	1,1	1 180,—	3 294,25	5 611,18	5,5	4 658,67	300,—	5 3…
8. Landschapskas van *Koealoe*	4 000,—	992,—	4,5	975,—	508,—	9,16	1,3	965,82	719,54	25 4…
9. Landschapskas van *Panai, Bila* en *Kota Pinang*	9 000,—	2 604,—	5,8	2 382,—	1 123,40	114,30	1,8	1 822,28	392,57	30 4…
10. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	40 000,—	—	6,4	2 160,—	900,—	650,—	0,7	2 014,06	2 544,52	108 0…
11. Landschapskas van *Rokan*	5 000,—	—	13,9	—	581,55	—	1,6	881,27	103,44	4…
12. Landschapskas van *Kampar Kiri*	2 532,—	—	10,5	—	203,04	—	0,9	445,46	33,85	—
13. Landschapskas van *Pelalawan*	56,—	—	0,1	1 200,—	100,—	100,—	3,5	699,05	75,—	—
Totalen	f 325 588,—	f 20 120,—	7,2	f 48 270,33	f 18 709,62	f 16 372,51	1,7	f 39 595,52	f 14 316,51	f648 16…

UITGAVEN.

ST VAN SUMATRA.

2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1916.			
…tgaven voor …rsoneel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
3 608,—	f 2 896,32	f 4 748,42	2,1	f 9 022,91	f 2 805,46	f150 634,18	16,1	f 236 253,30	f 191 183,84	f 14 358,35	f 35 360,72	47,4	f 15 069,70	f 18 118,62	—	3,3	f 360,—	f 102,72	—	f199 725,48	f 2 586,—	20,1	f 9 808,49	—	1,0	f 18 084,02	1,8	f 1 007 822,53	Landschapskas van *Deli.*
7 529,33	4 460,80	264,18	1,3	3 994,17	2 590,72	202 200,—	22,9	98 478,33	202 178,12	19 904,20	4 811,83	35,8	10 787,94	5 054,36	—	1,7	—	370,—	—	154 196,48	906,—	17,0	8 356,02	—	0,9	109 023,86	12,0	910 106,34	Landschapskas van *Langkat.*
4 440,—	750,98	3 059,—	2,8	3 452,75	1 368,02	2 520,—	2,5	84 244,—	65 541,32	7 595,38	2 872,05	53,5	6 980,39	4 234,07	—	3,8	300,—	400,75	0,2	68 076,12	426,15	22,8	1 405,10	—	0,5	1 206,04	0,4	299 448,12	Landschapskas van *Serdang.*
5 880,—	1 513,29	209,30	1,9	4 500,35	1 263,71	98 159,60	25,5	59 996,—	3 007,75	5 107,16	4 369,09	17,8	7 547,81	3 248,87	—	2,7	463,52	848,71	0,3	133 665,96	2 510,—	33,4	755,—	—	0,2	34 390,67	8,4	407 436,79	Landschapskas van *Asahan.*
4 236,—	541,51	—	2,3	1 854,12	492,21	30 000,—	14,5	21 805,—	20 033,32	—	2 684,15	20,0	3 660,—	6 079,57	—	4,4	—	400,—	0,2	46 736,93	704,—	21,3	1 235,40	—	0,5	70 976,01	31,8	222 926,22	Landschapskas van *Batoebara.*
4 680,—	1 836,48	1 606,97	1,1	5 284,61	1 627,47	—	0,9	57 696,30	4 330,26	2 054,64	16 278,39	10,8	—	8 903,90	—	1,2	10 172,51	317,34	1,4	282 328,64	—	37,7	3 896,67	—	0,5	317 626,38	42,5	748 004,56	Landschapskas van *Simeloengoen.*
1 180,—	3 294,25	5 611,18	5,5	4 658,67	300,—	5 300,—	5,6	16 862,—	497,68	650,—	436,22	10,0	490,—	14 072,22	500,—	8,2	4 260,94	1 000,—	2,9	83 902,06	—	45,7	—	—	—	38 536,88	21,0	183 552,10	Landschapskas van *de Karolanden.*
975,—	508,—	9,16	1,3	965,82	719,54	25 420,—	24,3	16 962,—	5 260,—	3 167,84	2 488,43	24,9	3 591,10	2 587,85	—	5,5	280,—	78,—	0,3	34 741,68	654,—	31,7	300,—	—	0,3	8 104,01	7,2	111 804,43	Landschapskas van *Kocaloe.*
2 382,—	1 123,40	114,30	1,8	1 822,28	392,57	30 465,—	16,2	27 320,25	26 820,55	4 612,64	2 693,48	30,5	8 036,40	4 736,91	—	6,3	480,—	214,96	0,3	50 840,43	1 066,—	25,8	—	—	—	26 878,91	13,3	201 604,08	Landschapskas van *Panai, Bila* en *Kota Pinang.*
2 160,—	900,—	650,—	0,7	2 014,06	2 544,52	103 000,—	17,1	133 487,—	—	5 292,—	9 658,08	23,5	4 956,58	2 951,01	—	1,2	500,—	—	0,1	99 462,18	790,—	15,9	—	—	—	221 200,88	35,1	629 566,31	Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera.*
—	581,55	—	1,6	881,27	103,44	466,54	4,0	5 080,—	—	—	1 660,53	18,7	4 045,35	67,47	—	11,4	249,50	500,—	2,1	4 794,83	—	13,3	48,85	—	0,1	12 538,89	34,9	36 018,22	Landschapskas van *Rokan.*
—	203,04	—	0,9	445,46	33,85	—	2,0	1 530,—	—	724,90	236,35	10,4	1 656,06	—	—	6,9	549,65	175,—	3,0	884,87	264,—	4,6	—	—	—	14 869,05	61,7	24 104,23	Landschapskas van *Kampar Kiri.*
200,—	100,—	100,—	3,5	699,05	75,—	—	1,9	13 500,—	—	470,—	2 102,80	39,5	460,—	—	—	1,1	200,—	—	0,5	1 245,—	—	3,1	—	—	—	20 474,88	50,3	40 682,73	Landschapskas van *Pelalawan.*
3 270,33	f 18 709,62	f 16 372,51	1,7	f 39 595,52	f 14 316,51	f648 165,32	14,5	f 773 214,18	f 518 852,84	f 63 937,11	f 85 652,12	29,9	f 67 281,33	f 70 054,85	500,—	2,9	f 17 816,12	f 4 407,48	0,5	f1160 600,66	f 9 906,15	24,3	f 25 805,53	—	0,5	f 893 910,48	18,5	f 4 823 076,66	

A

ONTVANGSTEN.

ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.
1. Onderafdeelingskas van *Pidië (Sigli)*	f 11 187,89^5	5,7	f 43 820,—	22,4	f 2 508,37	1,3	f 126 736,37^5	f 5 150,—	67,3	f 4 817,50	—	—	2,5
2. Landschapskas van *Meureudoe*	4 615,67^5	10,2	7 560,—	16,7	1 544,60	3,4	30 169,67	230,—	67,2	607,—	—	—	1,4
3. Onderafdeelingskas van *Bireuen*	848,44	0,9	8 220,—	8,2	3 491,77^5	3,5	85 559,82	573,—	86,4	490,—	—	—	0,5
4. Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe*	4 817,51^5	4,8	36 756,—	36,8	1 295,03^5	1,3	53 586,92	2 618,—	56,2	314,—	—	—	0,3
5. Onderafdeelingskas van *Lho Soekon*	12 917,45^5	12,8	10 740,—	10,7	3 630,42	3,6	68 996,13^5	2 000,—	70,5	780,—	—	f 1,—	0,8
6. Onderafdeelingskas van *Takengon*	429,07	2,7	4 920,—	31,3	260,—	1,7	9 332,60	—	59,3	782,50	—	—	5,0
7. Onderafdeelingskas van *Idi*	24 237,32^5	20,7	31 440,—	26,8	584,45	0,5	53 522,76	3 842,61	49,0	677,—	f 1 620,72	684,82	2,5
8. Onderafdeelingskas van *Langsar en Soengai Raja*	15 508,43^5	19,4	9 640,—	12,0	9,—	—	24 739,71^5	842,60	31,8	920,50	27 512,48	—	35,4
9. Landschapskas van *Peureula*	31 168,04^5	10,6	7 020,—	2,4	672,78	0,2	37 719,29	18 362,79	19,1	142,—	195 145,30	550,—	66,7
10. Onderafdeelingskas van *Tamiang*	6 673,11	4,7	22 430,—	15,8	526,—	0,4	28 105,51	12 000,—	28,3	5 203,86	65 712,94	399,96	50,2
11. Onderafdeelingskas van *Serbodjadi*	358,71^5	4,7	2 700,—	35,3	167,50	2,2	4 186,02^5	—	54,7	222,—	—	—	2,9
12. Landschapskas van *Gajo Loeos*	1 325,04^5	6,7	4 620,—	23,6	380,35	1,9	10 355,21	415,—	55,0	1 311,50	—	—	6,7
13. Landschapskas van *Tjalang*	6 826,27	18,3	9 240,—	24,7	946,57	2,5	18 256,59	1 000,—	51,5	—	840,—	—	2,3
14. Onderafdeelingskas van *Meulaboh*	28,42^5	0,1	14 000,—	25,8	827,59^5	1,5	38 991,08	—	71,9	50,50	—	—	0,1
15. Onderafdeelingskas van *Tapa Toean*	311,22	0,4	23 790,—	30,9	623,15	0,8	39 713,77	10 000,—	64,9	—	—	2 216,50	3,0
16. Landschapskas van *Troemon*	1 293,94	10,6	7 400,—	60,7	—	—	3 446,66	50,—	28,7	—	—	—	—
17. Landschapskas van *Simeuloe*	10 920,00^5	21,4	1 620,—	3,2	88,55^5	—	17 800,62	8 000,—	50,6	45,—	12 579,20	—	24,7
18. Afdeelingskas van de *Alaslanden*	1 430,22	9,6	4 200,—	28,2	467,88	3,1	7 988,96	—	53,7	765,30	—	41,40	5,4
Totalen	f 134 896,80^5	9,2	f 250 116,—	17,2	f 18 024,03	1,2	f 659 207,71	f 65 084,—	49,4	f 17 128,66	f 303 410,64	f 3 893,68	22,2

KASSEN.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven. *	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Onderafdeelingskas van *Pidië (Sigli)*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1 521,91	0,8	f 195 742,05
2. Landschapskas van *Meureudoe*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500,—	0,1	45 226,94^5
3. Onderafdeelingskas van *Bireuen*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	507,90	0,5	99 690,93^5
4. Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe*	—	—	—	—	—	f 112,50	0,1	—	—	500,—	0,5	99 999,97
5. Onderafdeelingskas van *Lho Soekon*	—	—	—	—	—	—	—	f 660,—	0,7	922,80	0,9	100 647,81
6. Onderafdeelingskas van *Takengon*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 724,17
7. Onderafdeelingskas van *Idi*	—	—	—	—	—	—	—	560,20	0,5	—	—	117 169,88^5
8. Onderafdeelingskas van *Langsar en Soengai Raja*	—	—	—	—	—	—	—	1 057,32^5	0,3	102,—	0,1	80 332,05^5
9. Landschapskas van *Peureula*	—	—	—	—	—	1 475,—	0,5	381,20	0,1	1 004,—	0,4	298 640,40^5
10. Onderafdeelingskas van *Tamiang*	—	—	—	—	—	—	—	908,50	0,6	11,90	—	141 971,78
11. Onderafdeelingskas van *Serbodjadi*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20,—	0,2	7 654,24
12. Landschapskas van *Gajo Loeos*	—	—	—	—	—	—	—	1 200,—	6,1	2,10	—	19 609,20^5
13. Landschapskas van *Tjalang*	—	—	—	—	—	240,—	0,6	50,—	0,1	—	—	37 399,43
14. Onderafdeelingskas van *Meulaboh*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	296,68	0,6	54 194,28
15. Onderafdeelingskas van *Tapa Toean*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,40	—	76 661,04
16. Landschapskas van *Troemon*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 190,60
17. Landschapskas van *Simeuloe*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78,25	0,1	51 181,63
18. Afdeelingskas van de *Alaslanden*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 893,76
Totalen	—	—	—	—	—	f 1 827,50	0,1	f 4 817,22^5	0,3	f 5 473,94	0,4	f 1 463 880,19

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeelin Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeelin Financiën. Kasbeheer.
1. Onderafdeelingskas van *Pidië (Sigli)*	f 14 504,—	—	7,4	f 1 560,—	f 7 217,56^5	f 856,41	4,9	f 9 264,89	f 2 750,—
2. Landschapskas van *Meureudoe*	4 948,—	f 800,—	12,7	1 020,—	1 919,70	310,42^5	7,2	2 085,60	360,—
3. Onderafdeelingskas van *Bireuen*	11 792,—	—	11,8	240,—	7 239,79	1 136,86^5	8,6	7 106,31	1 305,—
4. Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe*	10 735,—	—	10,7	600,—	3 854,75	1 152,49^5	5,6	4 919,36	1 880,—
5. Onderafdeelingskas van *Lho Soekon*	7 002,—	—	7,0	360,—	6 633,77	758,68	7,7	5 146,57	1 605,—
6. Onderafdeelingskas van *Takengon*	3 029,—	—	19,3	—	—	52,82	0,3	997,69	228,62
7. Onderafdeelingskas van *Idi*	8 323,—	1 560,—	8,4	240,—	3 217,47	327,58	3,2	3 310,49^5	1 365,—
8. Onderafdeelingskas van *Langsar en Soengai Raja*	12 589,—	—	15,7	600,—	787,29	—	1,7	1 141,96	950,—
9. Landschapskas van *Peureula*	2 498,—	2 020,—	1,5	1 620,—	1 104,40	543,32^5	1,1	2 375,24	1 194,46
10. Onderafdeelingskas van *Tamiang*	21 984,—	1 260,—	16,4	720,—	387,87	30,—	0,8	681,26	690,—
11. Onderafdeelingskas van *Serbodjadi*	1 578,—	—	20,5	100,—	—	20,—	1,6	353,02	45,—
12. Landschapskas van *Gajo Loeos*	590,—	—	3,0	60,—	2 178,36	163,95	12,2	1 165,81	135,—
13. Landschapskas van *Tjalang*	2 234,—	—	6,0	360,—	2 334,90	3,43	7,2	1 377,24	355,—
14. Onderafdeelingskas van *Meulaboh*	10 145,—	—	18,7	540,—	6 750,82	322,38	14,1	2 997,47	620,—
15. Onderafdeelingskas van *Tapa Toean*	6 342,—	—	8,3	240,—	8 128,27	517,66	11,6	2 986,62	696,26
16. Landschapskas van *Troemon*	697,—	—	5,7	—	—	20,—	0,2	131,98^5	45,—
17. Landschapskas van *Simeuloe*	858,—	—	1,7	240,—	1 486,37	313,42	4,0	1 622,06	420,—
18. Afdeelingskas van de *Alaslanden*	3 919,—	—	26,3	120,—	—	43,04	1,1	637,73	90,—
Totalen	f 123 762,—	f 5 640,—	8,8	f 8 620,—	f 53 241,32^5	f 6 572,48	4,7	f 48 301,31	f 14 734,34

UITGAVEN.

ONDERHOORIGHEDEN.

2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					KASSEN.
Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	
f 1 560,—	f 7 217,56^{5}	f 856,41	4,9	f 9 264,89	f 2 750,—	f 22 320,—	17,5	f 53 580,—	—	f 12 788,65	f 5 695,30	36,8	Onderafdeelingskas van *Pidië (Sigli).*
1 020,—	1 919,70	310,42^{5}	7,2	2 085,60	360,—	3 600,—	13,4	17 040,—	—	3 073,50	800,—	46,2	Landschapskas van *Meureudoe.*
240,—	7 239,79	1 136,86^{5}	8,6	7 106,31	1 305,—	3 000,—	11,5	21 166,41	—	5 424,41	3 111,75	29,8	Onderafdeelingskas van *Bireuen.*
600,—	3 854,75	1 152,49^{5}	5,6	4 919,36	1 880,—	4 080,—	10,9	46 773,42	—	4 439,48	1 157,40	53,4	Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe.*
360,—	6 633,77	758,68	7,7	5 146,57	1 605,—	5 360,—	12,0	26 810,—	—	2 730,88^{5}	1 687,73	31,0	Onderafdeelingskas van *Lho Soekon.*
—	—	52,82	0,3	997,69	228,62	—	7,8	8 184,—	—	395,—	195,88	55,8	Onderafdeelingskas van *Takengon.*
240,—	3 217,47	327,58	3,2	3 310,49^{5}	1 365,—	6 080,—	9,2	37 800,—	—	6 679,—	5 481,50	42,6	Onderafdeelingskas van *Idi.*
600,—	787,29	—	1,7	1 141,96	950,—	2 840,—	6,1	22 401,20	—	2 799,26	1 813,20	33,7	Onderafdeelingskas van *Langsar* en *Soengai Râja.*
1 620,—	1 104,40	543,32^{5}	1,1	2 375,24	1 194,46	72 736,55	26,0	40 670,—	—	6 265,—	4 496,50	17,5	Landschapskas van *Peureula.*
720,—	387,87	30,—	0,8	681,26	690,—	7 134,40	6,0	40 574,40	f 16 405,97^{5}	5 187,14	3 869,11	46,5	Onderafdeelingskas van *Tamiang.*
100,—	—	20,—	1,6	353,02	45,—	120,—	6,8	3 516,—	—	149,50	534,—	54,9	Onderafdeelingskas van *Serbodjadi.*
60,—	2 178,36	163,95	12,2	1 165,81	135,—	325,—	8,3	5 160,—	—	1 520,—	490,—	36,6	Landschapskas van *Gajo Loeos.*
360,—	2 334,90	3,43	7,2	1 377,24	355,—	9 370,—	29,7	13 830,—	—	880,—	—	39,3	Landschapskas van *Tjalang.*
540,—	6 750,82	322,38	14,1	2 997,47	620,—	720,—	8,0	19 220,—	—	582,24	267,—	37,0	Onderafdeelingskas van *Meulaboh.*
240,—	8 128,27	517,66	11,6	2 986,62	696,26	3 650,—	9,6	32 851,51	—	1 893,41	10 507,75	59,0	Onderafdeelingskas van *Tapa Toean.*
—	—	20,—	0,2	131,98^{5}	45,—	1 560,—	14,3	6 270,—	—	—	—	51,4	Landschapskas van *Troemon.*
240,—	1 486,37	313,42	4,0	1 622,06	420,—	15 000,—	33,3	3 000,—	2 580,—	—	64,84	11,1	Landschapskas van *Simeuloe.*
120,—	—	43,04	1,1	637,73	90,—	220,—	6,3	4 206,98	—	200,—	168,—	30,7	Afdeelingskas van de *Alaslanden.*
f 8 620,—	f 53 241,32^{5}	f 6 572,48	4,7	f 48 301,31	f 14 734,34	f 158 115,95	15,1	f 403 083,92	f 18 985,97^{5}	f 55 007,47^{5}	f 40 339,96	35,3	

5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1916.		Totaal.	KASSEN.
Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
f 536,70	f 1 380,64	—	1,0	f 5 230,—	f 2 900,—	4,2	f 28 258,50	—	14,4	—	—	—	f 26 899,39^{5}	13,8	f 195 742,05	Onderafdeelingskas van *Pidië (Sigli).*
180,—	175,16^{5}	—	0,8	1 049,19	560,—	3,5	5 822,—	—	12,9	—	—	—	1 483,36^{5}	3,3	45 226,94^{5}	Landschapskas van *Meureudoe.*
300,—	2 613,89	—	3,0	1 036,38	1 400,—	2,4	21 833,18	—	21,9	—	—	—	10 984,95	11,0	99 690,93^{5}	Onderafdeelingskas van *Bireuen.*
120,—	2 818,67	—	2,9	1 010,—	1 400,—	2,4	10 348,—	—	10,4	—	—	—	4 711,39^{5}	4,7	99 999,97	Onderafdeelingskas van *Lho Seumawe.*
—	2 965,27^{5}	—	2,9	1 649,76	1 120,—	2,8	20 218,90	f 180,—	20,3	f 187,65	—	0,2	16 201,59	16,1	100 647,81	Onderafdeelingskas van *Lho Soekon.*
140,—	453,50	—	3,8	300,—	140,—	2,8	967,60	—	6,1	—	—	—	640,06	4,1	15 724,17	Onderafdeelingskas van *Takengon.*
1 478,50	2 102,46	—	3,1	2 990,05	2 240,—	4,5	18 545,50	720,—	16,4	—	—	—	14 709,33	12,6	117 169,88^{5}	Onderafdeelingskas van *Idi.*
360,—	1 107,39	—	1,8	1 220,—	1 370,—	3,2	24 241,30^{5}	—	30,2	—	—	—	6 111,45	7,6	80 332,05^{5}	Onderafdeelingskas van *Langsar* en *Soengai Râja.*
3 180,—	1 103,34	—	1,5	1 220,—	2 500,—	1,3	67 477,85^{5}	—	23,0	360,—	—	0,1	82 275,73^{5}	28,0	293 640,40^{5}	Landschapskas van *Peureula.*
—	436,04	—	0,3	955,—	1 300,—	1,6	17 468,08	330,—	12,5	300,85	—	0,2	22 257,65^{5}	15,7	141 971,78	Onderafdeelingskas van *Tamiang.*
—	142,27^{5}	—	1,8	22,50	70,—	1,2	687,90	—	9,0	168,—	—	2,2	153,04^{5}	2,0	7 654,24	Onderafdeelingskas van *Serbodjadi.*
58,50	1 824,17	—	9,6	100,—	140,—	1,2	5 325,50	—	27,1	—	—	—	372,91^{5}	2,0	19 609,20^{5}	Landschapskas van *Gajo Loeos.*
—	233,74	—	0,6	585,—	420,—	2,7	680,—	—	1,8	—	—	—	4 736,12	12,7	37 399,43	Landschapskas van *Tjalang.*
970,20	1 089,14	—	3,8	434,96	840,—	2,4	5 810,50	—	10,7	—	—	—	2 884,57	5,3	54 194,28	Onderafdeelingskas van *Meulaboh.*
470,—	828,72	—	1,7	759,50	840,—	2,1	1 339,75	—	1,7	11,50	—	—	4 598,09	6,0	76 661,04	Onderafdeelingskas van *Tapa Toean.*
—	120,09	—	1,0	200,—	70,—	2,2	1 330,—	1 000,—	19,1	—	—	—	746,52^{5}	6,1	12 190,60	Landschapskas van *Troemon.*
—	823,86	—	1,6	580,70	560,—	2,2	11 495,—	—	22,5	—	—	—	12 087,38	23,6	51 131,63	Landschapskas van *Simeuloe.*
90,—	785,98^{5}	—	5,9	720,—	200,—	6,2	925,30	—	6,2	10,—	—	0,1	2 557,72^{5}	17,2	14 893,76	Afdeelingskas van de *Alaslanden.*
f 7 883,90	f 21 004,35	—	2,0	f 20 063,04	f 18 070,—	2,6	f 242 774,87	f 2 230,—	16,7	f 1 038,—	—	0,1	f 214 411,29^{5}	14,7	f 1 463 880,19	

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. School-gelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschaps-bedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
1. Afdeelingskas van *Indragiri.*	f 218,14^5	0,2	f 30 000,—	29,8	f 954,50	0,9	f 59 410,56	—	59,0	—	f 7 534,46	f 1 246,40	8,7	f 200,27^5	—	0,2	—	—	f 75,—	0,1	f 1 076,34^5	1,1	f 0,68	—	f 100 716,36^5
2. Onderafdeelingskas van de *Koeantan-districten*	10 421,47^5	25,5	—	—	121,50	0,3	28 104,25	—	68,7	—	—	—	—	181,75	—	0,4	f 74,50	0,2	f 225,—	0,6	1 649,40	4,0	187,35	0,3	40 915,22^5
Totalen . . .	f 10 639,62	7,5	f 30 000,—	21,2	f 1076,—	0,8	f 87 514,81	—	61,8	—	f 7 534,46	f 1 246,40	6,2	f 382,02^5	—	0,3	f 74,50	—	f 300,—	0,2	f 2 725,74^5	1,9	f 188,03	0,1	f 141 631,59
WESTERAFDEELING VAN BORNEO.																									
1. Landschapskas van *Pontianak*	f 55 285,45^5	18,4	f 59 411,91	19,8	—	—	f 131 458,80	f 8 592,71	46,7	—	f 15 634,40	f 29 466,32	15,1	—	—	—	—	—	120,—	0,04	—	—	f 40,—	—	f 300 009,59^5
2. Landschapskas van *Koeboe* .	30 022,99^5	44,4	900,—	1,3	—	—	26 228,42	6 892,28	48,9	—	3 086,—	587,25	5,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67 716,94^5
3. Landschapskas van *Mampawa*	27 206,09	22,9	8 000,—	6,7	—	—	60 706,43^5	4 327,—	54,8	—	—	18 131,34^5	15,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	395,53	0,3	118 766,40
4. Landschapskas van *Landak* .	29 815,77^5	32,8	6 000,—	6,6	—	—	41 942,39	2 122,20	48,5	—	3 859,40	3 015,—	7,6	—	—	—	—	—	—	—	f 1 387,16	1,5	2 761,35^5	3,0	90 893,28
5. Landschapskas van *Tajan* .	17 073,77^5	30,7	600,—	1,1	—	—	19 479,92	661,05	36,2	—	—	317,50	0,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 502,18	31,4	55 634,42^5
6. Landschapskas van *Sanggau.*	10 063,78^5	15,4	3 507,50	5,3	—	—	40 938,43	2 681,29	66,6	—	1 048,—	398,—	2,2	—	f 3 100,—	4,7	—	—	—	—	—	—	3 776,28	5,8	65 508,28^5
7. Landschapskas van *Sekadau* .	53 904,84	55,7	3 080,—	3,2	f 10,50	—	26 014,46^5	10 215,61	37,5	—	1 611,—	1 049,—	2,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	859,90	0,9	96 745,31^5
8. Landschapskas van *Matan* .	51 396,32	44,5	532,50	0,5	—	—	54 760,63^5	4 442,04	51,3	—	2 665,—	476,80	2,7	—	—	—	—	—	—	—	769,53	0,7	358,53^5	0,3	115 401,36
9. Landschapskas van *Soekadana*	4 245,39^5	24,6	5 085,—	29,5	—	—	6 914,88	16,15	40,2	—	260,—	724,80	5,7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,20	—	17 248,42^5
10. Landschapskas van *Simpang.*	17 713,61	49,7	3 025,—	8,5	—	—	13 664,—	660,—	40,2	—	435,—	149,40	1,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,45	—	35 652,46
11. Landschapskas van *Sambas* .	55 241,95^5	23,9	23 400,—	10,1	—	—	109 731,31^5	5 366,42	49,9	—	8 569,96	27 134,37	15,5	—	—	—	f 125,—	0,1	—	—	—	—	1 171,86^5	0,5	230 740,88^5
12. Landschapskas van *Sintang* .	51 540,59	40,9	8 775,—	7,0	—	—	57 387,62^5	4 714,83	49,3	—	3 000,—	568,15	2,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41,—	—	126 027,19^5
13. Landschapskas van *Semitau* .	4 052,92	36,6	450,—	4,0	—	—	6 443,11^5	—	58,2	—	—	123,—	1,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 069,03^5
Totalen . .	f 407 563,50^5	30,6	f 122 766,91	9,2	f 10,50	—	f 595 670,43	f 50 691,58	48,6	—	f 40 168,76	f 82 135,93^5	9,2	—	f 3 100,—	0,2	f 125,—	—	120,—	—	f 2 156,69	0,2	f 26 904,29^5	2,0	f 1 331 413,60^5

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeeling. Financiën. Kasbeheer.	3de afdeeling. Financiën. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.
RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.											
1. Afdeelingskas van *Indragiri.*	f 18 130,—	—	18,0	f 1 470,—	f 4 765,91	f 118,25	6,3	f 4 578,40	—	f 3 660,—	8,2
2. Onderafdeelingskas van de *Koeantan-districten*	6 150,—	—	15,0	420,—	710,84	—	2,8	2 024,88^5	—	—	4,9
Totalen . . .	f 24 280,—	—	17,1	f 1 890,—	f 5 476,75	f 118,25	5,3	f 6 603,28^5	—	f 3 660,—	7,2
WESTERAFDEELING VAN BORNEO.											
1. Landschapskas van *Pontianak*	f 29 218,—	—	9,8	f 2 064,—	—	—	0,7	f 14 227,99	f 18 283,45	f 480,—	11,0
2. Landschapskas van *Koeboe* .	12 973,—	f 1 091,—	20,8	—	f 154,50	—	0,2	3 198,29	1 377,09	—	6,8
3. Landschapskas van *Mampawa*	27 704,—	1 540,—	24,6	—	3 015,83^5	f 35,—	2,6	4 906,29	367,35	200,—	4,6
4. Landschapskas van *Landak* .	16 384,—	1 757,—	19,9	—	3 189,46	—	3,5	5 031,71	44,83	1 260,—	7,0
5. Landschapskas van *Tajan* .	4 966,—	3 066,03	14,4	—	542,82	—	1,0	1 030,10	48,09	80,—	2,1
6. Landschapskas van *Sanggau.*	—	1 006,—	1,5	150,—	1 965,69^5	—	3,2	5 105,13^5	330,90	180,—	8,6
7. Landschapskas van *Sekadau* .	8 971,—	4 076,—	13,5	54,—	1 774,44	—	1,9	5 078,20	2 430,45	100,—	7,9
8. Landschapskas van *Matan* .	—	1 346,—	1,2	50,—	3 291,46	261,—	3,1	5 777,71^5	3 446,91	60,—	8,1
9. Landschapskas van *Soekadana*	1 800,—	754,50	14,8	—	404,—	—	2,3	1 710,82	—	200,—	11,1
10. Landschapskas van *Simpang.*	5 205,—	1 515,50	18,9	—	650,—	—	1,8	2 075,05^5	212,06	900,—	8,9
11. Landschapskas van *Sambas* .	54 000,—	4 368,—	25,3	600,—	5 142,54^5	28,14	2,5	10 740,89^5	992,36	11 890,96	10,2
12. Landschapskas van *Sintang* .	30 800,—	4 478,—	25,6	—	5 172,48	—	4,1	11 523,36	169,25	6 250,—	14,2
13. Landschapskas van *Semitau* .	—	209,91	1,9	—	238,12	—	2,1	515,39^5	—	—	4,7
Totalen . .	f 192 021,—	f 22 207,94	16,1	f 2 918,—	f 25 541,35^5	f 324,14	2,2	f 70 920,45^5	f 27 702,74	f 21 600,96	9,0

UITGAVEN.

2de afdeeling. Justitie. ...gaven voor ...oneel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeeling. Financiën. Kasbeheer.	3de afdeeling. Financiën. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afdeeling. Bestuur. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afdeeling. Bestuur. Politie.	4de afdeeling. Bestuur. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Geneeskundige dienst.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1916.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
NDERHOORIGHEDEN.																													
470,—	f 4 765,91	f 118,25	6,3	f 4 578,40	—	f 3 660,—	8,2	f 26 790,02	f 1 381,31^5	f 5 669,20	f 2 395,36^5	36,0	f 3 595,60	f 480,—	—	4,0	f 200,—	—	0,2	f 7 520,49^5	—	7,5	f 86,02	—	0,1	f 19 875,79	19,7	f 100 716,36^5	Afdeelingskas van *Indragiri.*
420,—	710,84	—	2,8	2 024,88^5	—	—	4,9	6 325,—	—	128,50	614,49	17,3	2 558,28	326,50	—	7,0	42,29	—	0,1	2 644,69^5	f 38,—	6,6	—	—	—	18 931,74^5	46,3	40 915,22^5	Onderafdeelingskas van de *Koeantan-districten.*
890,—	f 5 476,75	f 118,25	5,3	f 6 603,28^5	—	f 3 660,—	7,2	f 33 115,02	f 1 381,31^5	f 5 797,70	f 3 009,85^5	30,6	f 6 153,88	f 806,50	—	4,9	f 242,29	—	0,2	f 10 165,19	f 38,—	7,2	f 86,02	—	0,1	f 38 807,53^5	27,4	f 141 631,59	
ELING VAN BORNEO.																													
064,—	—	—	0,7	f 14 227,99	f 18 283,45	f 480,—	11,0	f 100 624,99	f 7 817,20	f 2 964,60	f 8 324,75	39,9	f 325,—	f 338,52	—	0,2	f 517,78^5	f 707,14	0,4	f 61 339,67	f 1 200,—	20,8	—	—	—	f 51 576,50	17,2	f 300 009,59^5	Landschapskas van *Pontianak.*
—	f 154,50	—	0,2	3 198,29	1 377,09	—	6,8	8 160,—	936,—	1 636,10	547,48	16,6	—	4,50	—	—	—	—	—	1 477,67	—	2,2	—	—	—	36 161,31^5	53,4	67 716,94^5	Landschapskas van *Koeboe.*
—	3 015,83^5	f 35,—	2,6	4 906,29	367,35	200,—	4,6	29 220,—	—	1 703,80	2 891,14	28,5	4 936,83^5	135,84^5	—	4,3	241,40	—	0,2	19 833,36	f 480,—	17,1	—	—	—	21 555,54^5	18,1	118 766,40	Landschapskas van *Mampawa.*
—	3 189,46	—	3,5	5 031,71	44,83	1 260,—	7,0	18 120,—	2 529,70	2 473,18	2 207,92	27,9	1 596,67	274,08^5	f 700,—	2,8	2 365,72	—	2,6	13 516,04	—	14,9	f 5 066,51	—	5,6	14 376,45^5	15,8	90 893,28	Landschapskas van *Landak.*
—	542,82	—	1,0	1 030,10	48,09	80,—	2,1	7 575,—	—	1 313,02	22 601,33^5	56,6	325,78	72,81	—	0,7	645,55	—	1,2	4 682,36	—	8,4	—	—	—	8 685,53	15,6	55 634,42^5	Landschapskas van *Tajan.*
150,—	1 965,69^5	—	3,2	5 105,13^5	330,90	180,—	8,6	17 499,96	419,20	3 094,93	11 868,42	50,2	2 092,31	7 448,59	—	14,6	5,20	—	—	4 148,72^5	300,—	6,8	—	—	—	9 898,22	15,1	65 508,28^5	Landschapskas van *Sanggau.*
54,—	1 774,44	—	1,9	5 078,20	2 430,45	100,—	7,9	12 483,—	754,77	2 672,28	7 311,23^5	24,0	852,11^5	497,93^5	—	1,4	329,50	—	0,3	9 478,60^5	360,—	10,2	—	—	—	39 521,78^5	40,8	96 745,31^5	Landschapskas van *Sekadau.*
50,—	3 291,46	261,—	3,1	5 777,71^5	3 446,91	60,—	8,1	22 235,—	1 332,50	3 635,50	4 691,94^5	27,6	1 800,—	7 429,10	—	8,0	150,—	—	0,1	12 566,88^5	1 430,—	12,1	61,56	—	0,1	45 835,78^5	39,7	115 401,36	Landschapskas van *Matan.*
—	404,—	—	2,3	1 710,32	—	200,—	11,1	6 020,—	65,—	816,30	698,78	44,1	350,—	204,09	—	3,2	62,57^5	—	0,4	1 360,50	—	7,9	—	—	—	2 802,36	16,2	17 248,42^5	Landschapskas van *Soekadana.*
—	650,—	—	1,8	2 075,05^5	212,06	900,—	8,9	4 470,—	217,50	818,90	494,29	16,8	—	198 97^5	—	0,6	104,70^5	—	0,3	2 460,10	—	6,9	—	—	—	16 330,37^5	45,8	35 652,46	Landschapskas van *Simpang.*
600,—	5 142,54^5	28,14	2,5	10 740,89^5	992,36	11 890,96	10,2	75 596,15	4 284,98	5 366,98	5 200,69^5	39,2	3 600,—	241,17^5	—	1,7	432,70	1 229,71	0,7	38 578,64	2 016,80	17,6	—	—	—	6 430,15^5	2,8	230 740,88^5	Landschapskas van *Sambas.*
—	5 172,48	—	4,1	11 523,36	169,25	6 250,—	14,2	12 850,—	1 200,—	6 925,64^5	44 397,63^5	51,9	1 604,34	8 279,80	—	7,8	1 129,66^5	—	0,9	1 726,41^5	1 650,—	2,7	—	—	—	— 9 129,39^5	-7,2	126 027,19^5	Landschapskas van *Sintang.*
—	238,12	—	2,1	515,39^5	—	—	4,7	1 357,44	—	—	94,39	13,1	1 930,57	116,41	—	18,5	107,—	—	1,0	857,54	—	7,7	—	—	—	5 642,26	51,0	11 069,03^5	Landschapskas van *Semitau.*
2 918,—	f 25 541,35^5	f 324,14	2,2	f 70 920,45^5	f 27 702,74	f 21 600,96	9,0	f 316 211,54	f 19 556,85	f 33 421,23^5	f 111 330,01^5	36,1	f 19 413,62	f 25 236,83^5	f 700,—	3,4	f 6 091,80	1 936,85	0,6	f 172 026,51	f 7 436,80	13,5	f 5 128,07	—	0,4	f 249 686,89	18,7	f 1 331 413,60^5	

A

ONTVANGSTEN.

ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNE[O]

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschaps-bedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Landschapskas van *Koetei* . .	f 527 275,10	39,2	f 121 050,09	9,0	f 954,43	0,1	f 133 804,54	f 92 685,74	16,8	f 3 226,97	f 353 536,43	f 32 850,80	29,0	f 810,10	—	0,1	f 1 945,76^{5}	0,1	f 850,—	0,1	f 7 716,10	0,6	f 68 315,66	5,1	f 1 345 021,72^{5}
2. Onderafdeelingskas van *Beraoe*	11 066,12^{5}	10,2	19 999,92	18,4	41,—	—	26 775,57	10 383,33	34,2	281,50	36 571,96	431,20	34,4	—	f 37,47^{5}	—	2 285,70	2,1	640,—	0,6	48,—	0,1	—	—	108 561,78
3. Landschapskas van *Boeloengan*	22 952,65	11,0	14 625,—	7,0	—	—	41 990,58^{5}	1 968,49	21,1	—	121 726,94	396,28	58,7	—	—	—	2 484,60	1,2	755,—	0,4	310,05	0,2	935,—	0,5	208 144,59^{5}
4. Landschapskas van *Kota Waringin*	9 052,57	14,0	11 000,—	17,0	545,34^{5}	0,8	34 287,01	3 674,49	58,6	4 989,73	—	237,94	8,1	104,05	—	0,1	—	—	305,—	0,5	569,40	0,9	—	—	64 765,53^{5}
Totalen . . .	f 570 346,44^{5}	33,0	f 166 675,01	9,7	f 1 540,77^{5}	0,1	f 236 857,70^{5}	f 108 712,05	20,0	f 8 498,20	f 511 835,33	f 33 916,22	32,1	f 914,15	f 37,47^{5}	0,1	f 6 716,06^{5}	0,4	f 2 550,—	0,1	f 8 643,55	0,5	f 69 250,66	4,0	f 1 726 493,63^{5}

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kas-beheer.
1. Landschapskas van *Koetei* . .	f 73 970,—	—	5,5	f 8 582,50	f 3 925,46^{5}	f 1 377,38^{5}	1,0	f 8 417,35^{5}	f 7 190,31^{5}
2. Onderafdeelingskas van *Beraoe*	39 089,38	—	36,0	4 630,—	556,85	320,—	5,1	896,61^{5}	2,50
3. Landschapskas van *Boeloengan*	72 477,83	—	34,8	4 590,—	759,30	88,—	2,6	1 162,74	84,80
4. Landschapskas van *Kota Waringin*	1 086,08	—	1,7	1 482,50	855,52	163,50	3,9	1 559,69^{5}	54,20
Totalen . . .	f 186 623,29	—	10,8	f 19 285,—	f 6 097,13^{5}	f 1 948,88^{5}	1,6	f 12 036,40^{5}	f 7 331,81^{5}

CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschaps-bedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
1. Landschapskas van *Boni* . .	f 127 075,95	30,8	f 2 150,—	0,5	f 5 666,23	0,4	f 201 768,11	f 5 402,94	50,3	f 20 490,—	—	f 25 079,12	11,1	f 402,55	—	0,1	f 118,—	—	f 4 251,04	1,0	f 1 911,—	0,5	f 17 899,12	4,3	f 412 214,06
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	101 810,26	44,6	—	—	2 126,79	0,9	111 864,14	3 351,08	50,4	1 079,50	—	104,—	0,5	214,70	—	0,1	—	—	730,—	0,3	750,—	0,3	6 533,05	2,9	228 563,52
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	52 548,30	35,6	—	—	783,39	0,5	78 848,94	3 750,64	56,0	53,—	—	5 276,76	3,6	69,25	—	—	—	—	322,50	0,2	816,—	0,6	5 124,03	3,5	147 592,81
4. Landschapskas van *Loewoe* .	352 011,68	46,4	—	—	3 306,11	0,4	352 791,06	10 601,46	47,8	23 658,66	f 266,40	443,05	3,2	241,40	—	—	373,52	—	2 880,87	0,4	7 178,96	1,0	5 763,28	0,8	759 516,45
5. Afdeelingskas van *Mandar* .	296 912,85	49,0	22 680,—	3,7	3 433,14	0,6	236 955,87	9 993,—	40,8	15 118,—	—	219,—	2,5	290,—	f 142,10	0,1	31,50	—	1 852,50	0,3	8 036,46	1,3	10 434,23	1,7	606 098,65
6. Onderafdeelingskas van *Pare Pare*	34 013,70	16,8	120,—	0,1	1 908,33	0,9	108 130,74	36 522,19	71,3	2 107,—	—	1 661,77	1,8	181,80	357,78	0,3	—	—	12 410,45	6,1	5 195,08	2,6	285,42	0,1	202 894,26
7. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	17 222,50	23,7	300,—	0,4	144,03	0,2	51 487,07	283,88	71,3	1 145,50	—	56,50	1,7	63,85	6,80	0,1	—	—	—	—	1 531,50	2,1	398,—	0,5	72 639,63
8. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	16 484,33	22,3	—	—	110,68	0,1	37 821,65	16 327,29	73,3	300,—	—	140,50	0,6	27,10	—	—	—	—	45,—	0,1	1 078,07	1,5	1 526,15	2,1	73 860,77
9. Onderafdeelingskas van *Barroe*	53 048,43	24,6	—	—	365,35	0,2	54 322,69	100 752,34	72,0	556,—	20,—	92,35	0,3	90,70	—	—	—	—	300,—	0,1	3 812,10	1,8	2 122,36	1,0	215 482,32
10. Landschapskas van *Boeton* .	437 980,88	68,6	5 700,—	0,9	263,35	—	159 519,44	15 829,98	27,5	4 495,—	90,—	228,50	0,8	195,25	21,60	—	11 489,35	1,8	180,—	—	1 956,32	0,3	274,14	0,1	638 223,81
11. Onderafdeelingskas van *Kandari.*	91 277,44	60,8	1 375,—	0,9	106,50	0,1	50 838,25	2 900,25	35,8	2 505,—	—	—	1,7	124,25	—	0,1	257,25	0,2	502,05	0,3	137,50	0,1	45,20	—	150 068,69
12. Onderafdeelingskas van *Banggai*	21 392,01	18,1	150,—	0,1	342,50	0,3	83 027,75	1 408,62	71,6	8 830,—	—	1 090,51	8,4	181,47	77,50	0,2	5,70	—	690,—	0,6	493,85	0,4	346,65	0,3	118 036,56
13. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	38 879,49	40,0	375,—	0,4	319,73	0,3	51 277,89	1 684,99	54,4	3 500,—	132,40	100,—	3,8	92,70	28,40	0,1	3,36	—	750,—	0,8	—	—	188,70	0,2	97 332,66
Totalen . . .	f 1 640 657,82	44,1	f 32 850,—	0,9	f 18 876,13	0,5	f 1 578 653,60	f 208 808,66	48,0	f 83 837,66	f 508,80	f 34 492,06	3,2	f 2 175,02	f 634,18	—	f 12 278,68	0,3	f 24 914,41	0,7	f 32 896,84	0,9	f 50 940,33	1,4	f 3 722 524,19

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kas-beheer.
1. Landschapskas van *Boni* . .	f 87 406,—	—	21,2	—	f 17 881,67	f 596,20	4,5	f 15 959,24	f 3 929,41
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	46 095,—	f 1 350,—	20,8	—	6 986,66	113,62	3,1	8 756,76	1 554,73
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	30 787,—	800,—	21,4	—	3 131,51	13,80	2,1	6 252,20	1 348,59
4. Landschapskas van *Loewoe* .	177 270,—	—	23,3	—	23 023,52	372,30	3,1	24 709,58	5 566,39
5. Afdeelingskas van *Mandar* .	108 533,—	—	17,9	—	18 647,72	177,23	3,1	20 787,11	4 355,36
6. Onderafdeelingskas van *Pare Pare*	42 778,—	—	21,1	f 540,—	5 955,33	111,12	3,3	8 615,88	3 339,11
7. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	13 163,—	60,—	18,2	—	7 245,13	140,85	1,02	4 094,64	756,90
8. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	17 621,—	60,—	23,9	144,—	5 173,78	45,—	7,30	3 026,90	1 456,56
9. Onderafdeelingskas van *Barroe*	22 802,—	—	10,6	—	1 865,06	50,73	0,9	4 334,08	680,85
10. Landschapskas van *Boeton* .	28 595,—	—	4,5	—	7 176,45	386,—	1,2	12 488,30	3 499,91
11. Onderafdeelingskas van *Kandari.*	12 913,—	—	8,6	—	4 663,35	85,50	3,2	3 511,—	861,83
12. Onderafdeelingskas van *Banggai*	20 349,—	—	17,2	—	6 237,38	96,95	5,4	6 258,80	1 096,18
13. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	12 670,—	—	13,0	—	2 418,52	74,05	2,6	3 224,90	534,37
Totalen . . .	f 620 982,—	f 2 270,—	16,7	f 684,—	f 110 406,08	f 2 263,35	3,1	f 122 019,39	f 28 980,19

Totaal der inkomsten.	UITGAVEN. 1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1916.		Totaal.	KASSEN.
	Restitutie post aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.																																	
f 1 345 021,72^5	f 73 970,—	—	5,5	f 8 582,50	f 3 925,46^5	f 1 377,38^5	1,0	f 8 417,35^5	f 7 190,31^5	f572 336,92^5	43,7	f 101 165,—	—	f 14 831,42^5	f 90 859,09	15,4	f 10 119,71^5	f 18 629,25^5	—	2,1	f 4 545,95	f 1 858,95	0,5	f 87 954,10^5	f 4 381,29	6,9	f 23 664,11	f 1 633,84^5	1,9	f 309 579,04^5	23,0	f 1 345 021,72^5	Landschapskas van *Koetei.*
108 561,78	39 089,38	—	36,0	4 630,—	556,85	320,—	5,1	896,61^5	2,50	10 571,82^5	10,6	30 268,45	f 5 743,75	3 925,07	5 930,48^5	42,3	654,55	1 676,13	—	2,2	2 342,33^5	83,02	2,2	1 340,45	320,—	1,5	191,25	19,12	0,2	—	—	108 561,78	Onderafdeelingskas van *Beraoe.*
208 144,59^5	72 477,83	—	34,8	4 590,—	759,30	88,—	2,6	1 162,74	84,80	2 473,83	1,8	32 603,38^5	82 642,87^5	2 928,72	3 428,35^5	58,4	—	510,88	—	0,3	2 484,60	37,96^5	1,2	330,87^5	—	0,2	1 540,44	—	0,7	—	—	208 144,59^5	Landschapskas van *Boeloengan.*
64 765,53^5	1 086,08	—	1,7	1 482,50	855,52	163,50	3,9	1 559,69^5	54,20	12 672,57	22,1	29 790,—	50,—	1 368,—	2 407,19^5	51,9	1 000,80	307,71^5	—	2,0	12,75	—	—	2 204,80	—	3,4	218,13	—	0,3	9 532,08	14,7	64 765,53^5	Landschapskas van *Kota Waringin.*
f 1 726 493,63^5	f 186 623,29	—	10,8	f 19 285,—	f 6 097,13^5	f 1 948,88^5	1,6	f 12 036,40^5	f 7 331,81^5	f598 055,15	35,8	f 193 826,83^5	f 88 436,62^5	f 23 053,21^5	f 102 625,12^5	23,6	f 11 775,06^5	f 21 123,98	—	1,9	f 9 385,63^5	f 1 979,93^5	0,6	f 91 830,23	f 4 701,29	5,6	f 25 613,93	f 1 652,96^5	1,6	f 319 111,12^5	18,5	f 1 726 493,63^5	
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.																																	
f 412 214,06	f 87 406,—	—	21,2	—	f 17 881,67	f 596,20	4,5	f 15 959,24	f 3 929,41	f 1 688,75	5,2	f 26 877,50	—	f 1 891,87	f 4 618,84	8,1	f 3 919,88	f 5 911,84	—	2,4	f 833,69	f 1 599,48	0,6	f154 914,69	—	37,6	f 1 756,87	—	0,4	f 82 428,13	20,0	f 412 214,06	Landschapskas van *Boni.*
228 563,52	46 095,—	f 1 350,—	20,8	—	6 986,66	113,62	3,1	8 756,76	1 554,73	—	4,5	17 615,—	—	654,05	472,57	8,2	1 938,—	965,05	—	1,3	—	179,13	0,1	65 041,54	—	28,4	480,—	—	0,2	76 361,41	33,4	228 563,52	Onderafdeelingskas van *Wadjo.*
147 592,81	30 787,—	800,—	21,4	—	3 131,51	13,80	2,1	6 252,20	1 348,59	—	5,2	10 750,—	—	570,28	598,24	8,1	878,15	624,46	—	1,0	300,—	232,10	0,4	27 362,48	—	18,5	129,50	—	0,1	63 814,50	43,2	147 592,81	Onderafdeelingskas van *Sopeng.*
759 516,45	177 270,—	—	23,3	—	23 023,52	372,30	3,1	24 709,58	5 566,39	—	4,0	34 745,—	—	1 728,04	3 514,32	5,3	3 878,07	6 129,06	—	1,3	729,28	56,90	0,1	59 629,88	—	7,9	1 769,20	—	0,2	416 394,91	54,8	759 516,45	Landschapskas van *Loewoe.*
606 098,65	108 533,—	—	17,9	—	18 647,72	177,23	3,1	20 787,11	4 355,36	85,—	4,2	32 585,—	—	3 257,15	4 476,50	6,6	3 901,85	10 603,90	—	2,4	162,88	15,—	—	135 667,83	575,—	22,5	1 857,77	—	0,3	260 410,35	43,0	606 098,65	Afdeelingskas van *Mandar.*
202 894,26	42 778,—	—	21,1	f 540,—	5 955,33	111,12	3,3	8 615,88	3 339,11	—	5,9	15 551,50	—	396,50	458,88	8,1	1 454,60	3 448,41	—	2,4	—	1,50	—	72 603,20	—	35,8	332,75	—	0,1	47 307,48	23,3	202 894,26	Onderafdeelingskas van *Pare Pare.*
72 639,63	13 163,—	60,—	18,2	—	7 245,13	140,85	1,02	4 094,64	756,90	—	6,7	8 712,—	—	470,13	377,31	13,1	1 174,—	619,67	—	2,5	—	34,50	—	17 648,26	—	24,3	227,—	—	0,3	17 916,24	24,7	72 639,63	Onderafdeelingskas van *Pinrang.*
73 860,77	17 621,—	60,—	23,9	144,—	5 173,78	45,—	7,30	3 026,90	1 456,56	25,—	6,1	5 420,—	—	432,95	182,75	8,2	1 042,89	436,44	—	2,0	44,—	—	—	7 378,90	—	10,0	45,25	—	0,1	31 325,35	42,4	73 860,77	Onderafdeelingskas van *Enrekang.*
215 482,32	22 802,—	—	10,6	—	1 865,06	50,73	0,9	4 334,08	680,85	—	2,3	10 920,—	—	277,25	133,16	5,3	1 908,05	505,79	—	1,1	49,55	201,25	0,1	149 959,61	—	69,6	5,40	—	—	21 789,54	10,1	215 482,32	Onderafdeelingskas van *Barroe.*
638 223,81	28 595,—	—	4,5	—	7 176,45	386,—	1,2	12 488,30	3 499,91	35 512,25	8,1	24 702,50	—	874,35	3 727,44	4,6	2 325,30	5 498,13	—	1,2	227,60	24 000,—	3,8	52 214,52	—	8,2	415,30	—	—	436 580,76	68,4	638 223,81	Landschapskas van *Boeton.*
150 068,69	12 913,—	—	8,6	—	4 663,35	85,50	3,2	3 511,—	861,83	—	2,9	5 945,—	—	778,55	1 602,64	5,6	1 239,75	483,76	—	1,1	241,40	4 300,60	3,0	18 559,77	—	12,4	58,50	—	—	94 824,04	63,2	150 068,69	Onderafdeelingskas van *Kandari.*
118 036,56	20 349,—	—	17,2	—	6 237,38	96,95	5,4	6 258,80	1 096,18	75,—	6,3	11 860,—	—	1 481,74	1 714,97	12,8	6 529,20	1 295,79	—	6,6	51,—	—	—	26 293,25	—	22,3	145,—	—	0,1	34 552,30	29,3	118 036,56	Onderafdeelingskas van *Banggai.*
97 332,66	12 670,—	—	13,0	—	2 418,52	74,05	2,6	3 224,90	534,37	15 050,—	19,3	9 280,—	—	490,86	587,10	10,6	1 202,50	908,96	—	2,2	618,11	—	0,6	6 409,39	175,—	6,8	10,50	—	—	43 678,40	44,9	97 332,66	Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori.*
f 3 722 524,19	f 620 982,—	f 2 270,—	16,7	f 684,—	f110 406,08	f 2 263,35	3,1	f 122 019,39	f 28 980,19	f 52 436,—	5,5	f 214 963,50	—	f 13 303,72	f 22 464,72	6,7	f 31 392,24	f 37 431,26	—	1,9	f 3 257,51	f 30 620,46	0,9	f 793 683,32	f 750,—	21,3	f 7 233,04	—	0,2	f1 627 383,41	43,7	f 3 722 524,19	

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
MENADO.																									
1. Afdeelingskas van *Midden-Celebes*	f 82 121,19	17,2	—	—	f 1 697,—	0,4	f 298 756,96	f 32 465,57	69,7	f 4 940,75	f 436,55	f 1 743,70	1,5	f 45,70	f 236,32^{5}	—	f 70,—	—	f 2 633,62^{5}	0,6	f 23 462,67	4,9	f 26 952,80	5,7	f 475 562,84
2. Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou*	—.1 339,75	1,3	—	—	1 067,05	1,0	77 471,44^{5}	1 459,96	75,1	5 343,25	10 206,69^{5}	2 827,—	17,5	4 379,65	330,30	4,5	—	—	460,89^{5}	0,4	1 423,76^{5}	1,4	1 497,14	1,4	105 127,40
3. Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden*	— 8 408,58^{5}	2,7	—	—	1 774,28	0,5	238 884,99^{5}	55 646,87	93,9	1 606,72^{5}	199,60	—	0,6	—	—	—	—	—	20 282,50	6,5	2 946,66^{5}	0,9	829,98	0,3	313 763,03
4. Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden*	12 234,15	23,1	—	—	757,59	1,4	28 660,77^{5}	7 650,—	68,3	—	8,25	3 271,42^{5}	6,2	—	227,24	0,4	103,94^{5}	0,2	8,—	—	216,10^{5}	0,4	0,02	—	53 137,50
5. Landschapskas van *Bwool*	25 045,69^{5}	45,0	f 1 500,—	2,7	1 037,—	1,9	24 424,62^{5}	471,23	44,8	2 238,—	87,70	—	4,2	—	113,60	0,2	—	—	300,—	0,5	—	—	400,—	0,7	55 617,85
Totalen	f 109 652,70	10,9	f 1 500,—	0,1	f 6 332,92	0,6	f 668 198,80	f 97 693,63	76,4	f 14 128,72^{5}	f 10 938,79^{5}	f 7 842,12^{5}	3,3	f 4 425,35	f 907,46^{5}	0,5	f 173,94^{5}	—	f 23 685,02	2,4	f 28 049,20^{5}	2,8	f 29 679,94	3,0	f 1 003 208,62
TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
1. Vereenigde landschapskas van *Ternate, Tidore* en *Batjan*	f 55 245,39^{5}	14,5	f 44 980,—	11,8	f 6 834,60^{5}	1,8	f 223 602,56^{5}	f 667,20	58,9	—	f 15 327,19^{5}	f 30 680,87	12,1	f 502,69	—	0,1	f 150,—	—	f 1 083,26	0,3	f 561,32^{5}	0,1	f 1 487,48	0,4	f 381 122,58^{5}
2. Landschapskas van *Noord-Nieuw-Guinea*	98 377,97	36,9	—	—	797,10	0,3	107 666,14^{5}	50 490,—	59,3	—	—	1 866,65	0,7	—	—	—	157,32^{5}	0,1	631,25	0,2	6 344,95	2,4	209,—	0,1	266 540,39
Totalen	f 153 623,36^{5}	23,7	f 44 980,—	6,9	f 7 631,70^{5}	1,2	f 331 268,71	f 51 157,20	59,0	—	f 15 327,19^{5}	f 32 547,52	7,4	f 502,69	—	0,1	f 307,32^{5}	—	f 1 714,51	0,3	f 6 906,27^{5}	1,1	f 1 696,48	0,3	f 647 662,97^{5}
AMBOINA.																									
1. Landschapskas van *West-Nieuw-Guinea*	—	—	—	—	f 452,25	—	f 61 961,06	f 271,10	—	f 3 228,—	—	f 1 125,95	—	—	—	—	—	—	—	—	f 987,05	—	f 305,—	—	f 68 330,41

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeeling. Financiën. Kasbeheer.	3de afdeeling. Financiën. Andere en onvoorziene uitgaven.
MENADO.										
1. Afdeelingskas van *Midden-Celebes*	f 153 180,—	—	32,2	f 1 200,—	f 8 088,55^{5}	f 31,20	2,0	f 26 670,22^{5}	f 6 010,32	f110 955,57
2. Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou*	27 636,—	—	26,3	—	2 783,13	—	2,7	6 146,61^{5}	1 010,25	10 231,88
3. Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden*	87 000,—	—	27,7	—	13 121,99	200,—	4,2	19 025,59^{5}	2 496,89	20 750,—
4. Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden*	10 000,—	—	18,8	180,—	2 012,52	—	4,1	2 361,12	389,46	15 000,—
5. Landschapskas van *Bwool*	19 648,—	—	35,3	180,—	835,79	553,31	2,8	2 785,99	995,—	2 100,—
Totalen	f 297 464,—	—	29,7	f 1 560,—	f 26 841,98^{5}	f 784,51	2,9	f 56 989,54^{5}	f 10 901,92	f159 037,45
TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.										
1. Vereenigde landschapskas van *Ternate, Tidore* en *Batjan*	f 114 031,—	—	29,9	—	f 5 433,35	f 5 567,51	2,9	f 16 075,32^{5}	f 5 232,45	f 3 587,41
2. Landschapskas van *Noord-Nieuw-Guinea*	80 000,—	f 660,—	30,3	—	7 525,51^{5}	172,15	2,9	5 841,78^{5}	—	1 327,34
Totalen	f 194 081,—	f 660,—	30,1	—	f 12 958,86^{5}	f 5 739,66	2,9	f 21 917,11	f 5 232,45	f 4 914,75
AMBOINA.										
1. Landschapskas van *West-Nieuw-Guinea*	f 30 000,—	—	—	—	f 14 022,34	f 96,20	—	f 1 963,70	f 1 640,—	—

UITGAVEN.

eeling. door het Gou- lane uitgaven bijdragen.		2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1916.		Totaal.	KASSEN.
ndere en voorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
MENADO.																															
—	32,2	f 1 200,—	f 8 088,55^5	f 31,20	2,0	f 26 670,22^5	f 6 010,32	f110 955,57	30,2	f 36 436,—	—	f 816,95	f 2 730,30	8,4	f 13 040,—	f 7 463,58	—	4,3	f 1 033,10	f 1,—	0,2	f 37 495,76^5	f 180,—	7,9	f 4 502,44	—	1,0	f 65 727,83^5	13,8	f 475 562,84	Afdeelingskas van *Midden-Celebes.*
—	26,3	—	2 783,13	—	2,7	6 146,61^5	1 010,25	10 231,88	16,5	22 120,—	—	—	1 271,03	22,3	6 237,20^5	3 152,54	—	8,9	—	—	—	16 178,58	3 310,—	18,5	96,16	—	0,1	4 954,01	4,7	105 127,40	Afdeelingskas van *Bolaang Mongondou.*
—	27,7	—	13 121,99	200,—	4,2	19 025,59^5	2 496,89	20 750,—	13,5	21 600,—	—	—	2 652,94	7,7	—	5 246,77^5	—	1,7	361,10	—	0,1	66 649,87^5	—	21,3	360,—	—	0,1	74 297,86^5	23,7	313 763,03	Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden.*
—	18,8	180,—	2 012,52	—	4,1	2 361,12	389,46	15 000,—	33,4	3 570,—	—	—	1 592,98	9,7	—	4 385,98^5	—	8,3	—	—	—	6 522,93^5	—	12,3	21,61	—	—	7 100,89	13,4	53 137,50	Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden.*
—	35,3	180,—	835,79	553,31	2,8	2 785,99	995,—	2 100,—	10,6	8 820,—	—	100,—	2 011,67^5	19,7	—	629,43	—	1,1	73,25	—	0,1	3 303,28	—	5,9	—	f 360,—	0,7	13 222,12^5	23,8	f 55 617,85	Landschapskas van *Bwool.*
—	29,7	f 1 560,—	f 26 841,98^5	f 784,51	2,9	f 56 989,54^5	f 10 901,92	f159 037,45	22,6	f 92 546,—	—	f 916,95	f 10 258,92^5	10,3	f 19 277,20^5	f 20 878,31	—	4,0	f 1 467,45	f 1,—	0,2	f130 150,43^5	f 3 490,—	13,3	f 4 980,21	f 360,—	0,5	f 165 302,72^5	16,5	f 1 003 208,62	
TE EN ONDERHOORIGHEDEN.																															
—	29,9	—	f 5 433,35	f 5 567,51	2,9	f 16 075,32^5	f 5 232,45	f 3 587,41	6,5	f 43 535,50^5	—	f 330,83	f 7 326,89	13,4	f 5 166,95^5	f 1 251,32^5	—	1,7	f 2 652,93^5	f 4 600,—	1,9	f 27 137,18	f 2 120,—	7,7	f 754,98	—	0,2	f 136 318,94	35,8	f 381 122,58^5	Vereenigde landschapskas van *Ternate, Tidore* en *Batjan.*
660,—	30,3	—	7 525,51^5	172,15	2,9	5 841,78^5	—	1 327,34	2,7	13 396,25	—	557,32	5 457,99	7,3	—	513,39	—	0,2	4 245,88	—	1,6	8 473,34	2 856,—	4,2	22,50	—	—	135 490,93	50,8	266 540,39	Landschapskas van *Noord-Nieuw-Guinea.*
660,—	30,1	—	f 12 958,86^5	f 5 739,66	2,9	f 21 917,11	f 5 232,45	f 4 914,75	5,0	f 56 931,75^5	—	f 888,15	f 12 784,88	10,9	f 5 166,95^5	f 1 764,71^5	—	1,1	f 6 898,81^5	f 4 600,—	1,8	f 35 610,52	f 4 976,—	6,3	f 777,48	—	0,1	f 271 809,87	41,8	f 647 662,97^5	
AMBOINA.																															
—	—	—	f 14 022,34	f 96,20	—	f 1 963,70	f 1 640,—	—	—	f 15 152,85	—	f 600,—	f 750,—	—	—	—	—	—	f 1 742,62	—	—	f 1 290,—	f 575,—	—	—	—	—	f 497,70	—	f 68 330,41	Landschapskas van *West-Nieuw-Guinea.*

A

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.		Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.		Justitie.		Financiën.			Bestuur.				Onderwijs en eeredienst.			Landbouw, nijverheid en handel.		Burgerlijke openbare werken.		Landschaps-bedrijven.		Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.		Totaal der inkomsten.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.			
		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.	Directe belastingen.	Andere inkomsten.	% van het budget.	Afkoop heeren-diensten.	Cijns voor vergunningen en concessies.	Andere inkomsten.	% van het budget.	School-gelden.	Andere inkomsten.	% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		Restitutie-post aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kas-beheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.
TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.																																				
1. Afdeelingskas van *Noord- en Midden-Timor*	—	—	—	—	f 195,—	0,1	f 176 633,06	f 50 291,—	88,2	f 4 271,50	f 1 884,63	f 1 553,91	3,0	—	f 39,20	—	f 440,50	0,2	f 2 130,50	0,8	f 2 316,57	0,9	f 17 457,24^5	6,7	f 257 213,11^5	f 40 015,—	f 4 837,—	17,4	f 1 500,—	f 15 083,50^5	f 34,37	6,5	f 20 170,43^5	f 131,54	f 57,—	7,9
2. Afdeelingskas van *Zuid-Timor en eilanden*	f 158 710,72	40,8	f 7 642,—	2,0	2 258,15	0,6	191 423,64	2 915,83	50,0	3,—	15 344,00^5	521,20	4,1	—	47,55	—	107,10	—	1 444,35	0,4	1 568,30	0,4	6 819,38	1,7	388 805,22^5	30 744,—	—	7,9	1 597,50	11 160,26	97,50	3,3	21 147,03^5	4 897,06^5	84 374,26	28,4
3. Afdeelingskas van *Soemba*	29 363,32^5	15,2	655,—	0,3	3 757,25	1,9	150 041,43	750,87	78,2	1 770,75	649,64	—	1,3	—	571,44	0,3	2 862,92	1,5	992,15	0,5	1 322,45	0,7	179,67^5	0,1	192 916,90	54 820,—	510,—	28,7	840,—	16 213,10	434,85	9,1	11 700,03^5	125,22^5	—	6,1
4. Afdeelingskas van *Flores* (zonder Manggarai)	74 627,22	14,6	410,—	0,1	3 974,70	0,8	409 299,29	3 787,64	81,0	5 985,76	—	2 170,37	1,6	—	32,80	—	145,—	—	3 044,60	0,6	5 667,73	1,1	1 176,38	0,2	510 321,49	134 877,—	1 479,—	26,7	3 145,40	34 879,05^5	623,75	7,6	40 957,62	1 348,39	550,—	8,4
5. Onderafdeelingskas van *Manggarai*	34 287,58	20,7	—	—	282,—	0,2	118 430,33	3 817,50	73,9	2 229,15	—	2 678,73	3,0	—	78,04	—	—	—	396,—	0,2	2 898,70	1,8	300,—	0,2	165 398,03	31 735,—	4 667,64	22,0	965,—	4 314,55^5	58,50	3,2	11 178,09^5	36,15^5	4 000,—	9,2
6. Landschapskas van *Soembawa*	16 039,70	7,0	15 565,25	6,8	1 592,—	0,7	161 440,70	10 357,75	74,8	16 971,28	—	1 329,34^5	8,0	—	—	—	686,05	0,2	1 180,—	0,5	4 364,79	1,9	264,36^5	0,1	229 791,23	39 497,—	612,—	17,5	605,—	9 098,75^5	12,50	4,2	15 559,14^5	190,86^5	1 600,—	7,6
7. Onderafdeelingskas van *Bima*	247 406,11^5	54,9	17 278,31	3,9	837,—	0,2	167 012,95	10 424,03	39,4	2 607,54^5	—	561,56^5	0,7	—	—	—	15,—	—	68,—	—	4 041,37	0,9	194,16	—	450 446,04^5	40 982,—	7 603,—	10,8	1 099,—	2 704,71^5	16,61	0,8	16 171,12	27,01^5	65 760,—	18,2
Totalen . . .	f 560 434,66	25,5	f 41 550,56	1,9	f 12 896,10	0,6	f 1 374 281,40	f 82 344,62	66,4	f 33 838,98^5	f 17 878,27^5	f 8 815,12	2,8	—	f 769,03	—	f 4 256,57	0,2	f 9 255,60	0,4	f 22 179,91	1,0	f 26 391,20^5	1,2	f 2 194 892,03^5	f 372 670,—	f 19 708,64	17,9	f 9 751,90	f 93 453,94^5	f 1 278,08	4,8	f 136 883,48^5	f 6 756,25^5	f 156 341,26	13,7
BALI EN LOMBOK.																																				
1. Landschapskas van *Gianjar*	f 20 758,16^5	11,2	f 37 511,—	20,3	—	—	f 29 553,97	—	16,0	—	—	f 96 792,88^5	52,3	f 150,50	—	0,1	—	—	f 220,—	0,1	—	—	—	—	f 184 986,52	f 50 469,—	—	27,3	f 4 230,—	f 4 710,48	—	4,8	f 2 364,31^5	f 180,—	—	1,4
2. Landschapskas van *Bangli*	40 510,14^5	36,4	10 992,—	9,9	f 846,57	0,8	21 486,92^5	—	19,3	—	—	37 024,81^5	33,3	—	—	—	—	—	—	—	f 300,—	0,3	—	—	111 160,45^5	30 561,—	—	27,5	4 320,—	3 546,69^5	f 25,—	7,1	1 743,95^5	180,—	—	1,7
3. Landschapskas van *Karangasem*	36 236,46^5	15,0	57 621,80	24,0	—	—	36 228,83	—	15,0	—	—	104 461,23^5	43,5	—	—	—	—	—	—	—	6 089,96	0,5	—	—	240 638,29	20 000,—	—	8,3	5 815,—	8 084,31	230,—	5,9	2 898,30	240,—	f 50,—	1,[illegible]
Totalen . . .	f 97 504,77^5	18,2	f 106 124,80	19,8	f 846,57	0,2	f 87 269,72^5	—	16,2	—	—	f 238 278,93^5	44,4	f 150,50	—	—	—	—	f 220,—	—	f 6 389,96	1,2	—	—	f 536 785,26^5	f 101 030,—	—	18,8	f 14 365,—	f 16 341,48^5	f 255,—	5,8	f 7 006,57	f 600,—	f 50,—	1,4

UITGAVEN.

TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1916.		Totaal.	KASSEN.
	Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
1^5	f 40 015,—	f 4 837,—	17,4	f 1 500,—	f 15 083,50^5	f 34,37	6,5	f 20 170,43^5	f 131,54	f 57,—	7,9	f 38 500,—	f 5,18^5	f 1 344,85	f 2 393,67^5	16,4	—	f 2 112,31^5	—	0,8	f 18 010,61	—	7,0	f 93 537,70	—	36,4	f 5 593,50^5	—	2,2	f 13 886,42^5	5,4	f 257 213,11^5	Afdeelingskas van *Noord- en Midden-Timor*.
22^5	30 744,—	—	7,9	1 597,50	11 160,26	97,50	3,3	21 147,03^5	4 897,06^5	84 374,26	28,4	45 630,39	6 137,56	1 568,42	1 857,11^5	14,2	f 8 560,61	967,57	—	2,5	2 307,70^5	—	0,6	75 633,98^5	f 600,—	19,6	1 579,04	—	0,4	89 945,21	23,1	388 805,22^5	Afdeelingskas van *Zuid-Timor en eilanden*.
90	54 820,—	510,—	28,7	840,—	16 213,10	434,85	9,1	11 700,03^5	125,22^5	—	6,1	11 792,65	—	1 080,90	1 345,30	7,4	1 398,—	3 882,50^5	—	2,7	14 682,30	—	7,6	38 197,61^5	—	19,8	1 899,74	f 90,60	1,0	33 904,08	17,6	192 916,90	Afdeelingskas van *Soemba*.
9	134 877,—	1 479,—	26,7	3 145,40	34 879,05^5	623,75	7,6	40 957,62	1 348,39	550,—	8,4	67 366,60	—	3 143,20	4 982,21	14,8	1 650,—	13 177,30	—	2,9	1 566,77	—	0,3	152 996,99^5	985,60	30,2	7 838,77	60,—	1,5	38 693,83	7,6	510 321,49	Afdeelingskas van *Flores* (zonder Manggarai).
3	31 735,—	4 667,64	22,0	965,—	4 314,55^5	58,50	3,2	11 178,09^5	36,15^5	4 000,—	9,2	18 900,—	—	687,50	1 213,57	12,6	—	243,11^5	—	0,1	747,88	—	0,5	40 101,36^5	—	24,2	1 779,88^5	—	1,1	44 769,77	27,1	165 398,03	Onderafdeelingskas van *Manggarai*.
3	39 497,—	612,—	17,5	605,—	9 098,75^5	12,50	4,2	15 559,14^5	190,86^5	1 600,—	7,6	39 345,06	—	954,79^5	744,36	17,9	3 944,—	5 273,55^5	—	4,0	6 728,10	—	2,9	73 107,96	—	31,8	6 582,59	5 633,65	5,3	20 301,89^5	8,8	229 791,23	Landschapskas van *Soembawa*.
4^5	40 982,—	7 603,—	10,8	1 099,—	2 704,71^5	16,61	0,8	16 171,12	27,01^5	65 760,—	18,2	33 784,28^5	300,—	593,03	768,70	7,9	1 455,08^5	7 829,39	—	2,0	1 191,92^5	—	0,3	80 117,41	—	17,8	12 008,73	—	2,7	178 034,03	39,5	450 446,04^5	Onderafdeelingskas van *Bima*.
3^5	f 372 670,—	f 19 708,64	17,9	f 9 751,90	f 93 453,94^5	f 1 278,08	4,8	f 136 883,48^5	f 6 756,25^5	f156 341,26	13,7	f 255 318,98^5	f 6 442,74^5	f 9 372.69^5	f 13 304,93	12,9	f 17 007,69^5	f 33 485,75	—	2,3	f 45 235,29	—	2,0	f553 693,03	f 1 585,60	25,3	f 37 282,26	f 5 784,25	2,0	f 419 535,24	19,1	f 2 194 892,03^5	

BALI EN LOMBOK.

	1ste afdeeling. Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1916.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
2	f 50 469,—	—	27,3	f 4 230,—	f 4 710,48	—	4,8	f 2 364,31^5	f 180,—	—	1,4	f 47 280,44	—	—	f 9 731,58^5	30,8	—	f 210,—	—	0,1	—	—	—	f 7 825,65^5	f 1 200,—	4,9	—	—	—	f 56 785,04^5	30,7	f 184 986,52	Landschapskas van *Gianjar*.
5^5	30 561,—	—	27,5	4 320,—	3 546,69^5	f 25,—	7,1	1 743,95^5	180,—	—	1,7	20 640,—	—	—	4 307,44^5	22,5	f 1 263,62^5	625,49	—	1,7	f 443,83	—	0,4	11 724,81^5	1 200,—	11,6	—	—	—	30 578,60	27,5	111 160,45^5	Landschapskas van *Bangli*.
9	20 000,—	—	8,3	5 815,—	8 084,31	230,—	5,9	2 898,30	240,—	f 50,—	1,3	58 206,96	—	—	11 546,10	29,0	—	4 175,—	—	1,7	30,—	—	—	49 449,—	—	20,6	f 3 000,—	—	1,2	76 913,62	32,0	240 638,29	Landschapskas van *Karangasem*.
6^5	f 101 030,—	—	18,8	f 14 365,—	f 16 341,48^5	f 255,—	5,8	f 7 006,57	f 600,—	f 50,—	1,4	f 126 127,40	—	—	f 25 585,13	28,3	f 1 263,62^5	f 5 010,49	—	1,2	473,83	—	0,1	f 68 999,47	f 2 400,—	13,3	f 3 000,—	—	0,5	f 164 277,26^5	30,6	f 536 785,26^5	

RECAPITULATIE

ONTVANGSTEN.

GEWESTEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
Oostkust van Sumatra (13 kassen)	f 1 253 524,41	26,0	f 669 477,72	13,9	f 48 575,46	1,0	f 413 029,46	f 92 824,41	10,5	f 371 664,33	f 1 302 433,13	f 120 841,78	37,2	f 5 527,69	f 1 365,90	0,1	f 2 914,33	0,1	f 3 858,90	0,1	f 87 479,70	1,8	f 449 559,44	9,3	f 4 823 076,66
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	134 896,80^5	9,2	250 116,—	17,2	18 024,03	1,2	659 207,71	65 084,—	49,4	17 128,66	308 410,64	3 893,68	22,2	—	—	—	—	—	1 827,50	0,1	4 817,22^5	0,3	5 473,94	0,4	1 463 880,19
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	10 639,62	7,5	30 000,—	21,2	1 076,—	0,8	87 514,81	—	61,8	—	7 534,46	1 246,40	6,2	382,02^5	—	0,3	74,50	—	300,—	0,2	2 725,74^5	1,9	138,03	0,1	141 631,59
Westerafdeeling van Borneo (13 kassen)	407 563,50^5	30,6	122 766,91	9,2	10,50	—	595 670,43	50 691,58	48,6	—	40 168,76	82 135,93^5	9,2	—	3 100,—	0,2	125,—	—	120,—	—	2 156,69	0,2	26 904,29^5	2,0	1 331 413 60^5
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (4 kassen)	570 346,44^5	33,0	166 675,01	9,7	1 540,77^5	0,1	236 857,70^5	108 712,05	20,0	8 498,20	511 835,33	33 916,22	32,1	914,15	37,47^5	0,1	6 716,06^5	0,4	2 550,—	0,1	8 643,55	0,5	69 250,66	4,0	1 726 493,63^5
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	1 640 657,82	44,1	32 850,—	0,9	18 876,13	0,5	1 578 653,60	208 808,66	48,0	83 837,66	508,80	34 492,06	3,2	2 175,02	634,18	—	12 278,68	0,3	24 914,41	0,7	32 896,84	0,9	50 940,33	1,4	3 722 524,19
Menado (5 kassen)	109 652,70	10,9	1 500,—	0,1	6 332,92	0,6	668 198,80	97 693,63	76,4	14 128,72^5	10 938,79^5	7 842,12^5	3,3	4 425,35	907,46^5	0,5	173,94^5	—	23 685,02	2,4	28 049,20^5	2,8	29 679,94	3,0	1 003 208,62
Ternate en onderhoorigheden (2 kassen)	153 623,36^5	23,7	44 980,—	6,9	7 631,70^5	1,2	331 268,71	51 157,20	59,0	—	15 327,19^5	32 547,52	7,4	502,69	—	0,1	307,32^5	—	1 714,51	0,3	6 906,27^5	1,1	1 696,48	0,3	647 662,97^5
Amboina (1 kas)	—	—	—	—	452,25	0,7	61 961,06	271,10	91,1	3 228,—	—	1 125,95	6,4	—	—	—	—	—	—	—	987,05	1,4	305,—	0,4	68 330,41
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	560 434,66	25,5	41 550,56	1,9	12 896,10	0,6	1 374 281,40	82 344,62	66,4	33 838,98^5	17 878,27^5	8 815,12	2,8	—	769,03	—	4 256,57	0,2	9 255,60	0,4	22 179,91	1,0	26 391,20^5	1,2	2 194 892,03^5
Bali en Lombok (3 kassen)	97 504,77^5	18,2	106 124,80	19,8	846,57	0,2	87 269,72^5	—	16,2	—	—	238 278,93^5	44,4	150,50	—	—	—	—	220,—	—	6 389,96	1,2	—	—	536 785,26^5
Totalen	f 4 938 844,10^5	28,0	f 1 466 041,—	8,3	f 116 262,44	0,7	f 6 093 913,41	f 757 587,25	38,8	f 532 324,56	f 2 210 035,38^5	f 565 135,72^5	18,7	f 14 077,42^5	f 6 814,05	0,1	f 26 846,41^5	0,2	f 68 445,94	0,3	f 203 232,15	1,2	f 660 339,32	3,7	f 17 659 899,17^5

GEWESTEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afdeeling. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afdeeling. Justitie. Gevangenen en veroordeelden.	2de afdeeling. Justitie. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afdeeling. Financiën. Kasbeheer.	3de afdeeling. Financiën. Andere en onvoorziene uitgaven.
Oostkust van Sumatra (13 kassen)	f 325 588,—	f 20 120,—	7,2	f 48 270,33	f 18 709,62	f 16 372,51	1,7	f 39 595,52	f 14 316,51	f 648 165,32
Atjeh en onderhoorigheden (18 kassen)	123 762,—	5 640,—	8,8	8 620,—	53 241,32^5	6 572,48	4,7	48 301,31	14 734,34	158 115,95
Riouw en onderhoorigheden (2 kassen)	24 280,—	—	17,1	1 890,—	5 476,75	118,25	5,3	6 603,28^5	—	3 660,—
Westerafdeeling van Borneo (13 kassen)	192 021,—	22 207,94	16,1	2 918,—	25 541,35^5	324,14	2,2	70 920,45^5	27 702,74	21 600,96
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (4 kassen)	186 623,29	—	10,8	19 285,—	6 097,13^5	1 948,88^5	1,6	12 036,40^5	7 331,81^5	598 055,15
Celebes en onderhoorigheden (13 kassen)	620 982,—	2 270,—	16,7	684,—	110 406,08	2 263,35	3,1	122 019,39	28 980,19	52 436,—
Menado (5 kassen)	297 464,—	—	29,7	1 560,—	26 841,98^5	784,51	2,9	56 989,54^5	10 901,92	159 037,45
Ternate en onderhoorigheden (2 kassen)	194 031,—	660,—	30,1	—	12 958,86^5	5 739,66	2,9	21 917,11	5 232,45	4 914,75
Amboina (1 kas)	30 000,—	—	43,9	420,—	13 602,34	96,20	20,7	1 963,70	1 640,—	—
Timor en onderhoorigheden (7 kassen)	372 670,—	19 708,64	17,9	9 751,90	93 453,94^5	1 278,08	4,8	136 883,48^5	6 756,25^5	156 341,26
Bali en Lombok (3 kassen)	101 030,—	—	18,8	14 365,—	16 341,48^5	255,—	5,8	7 006,57	600,—	50,—
Totalen	f 2 468 451,29	f 70 606,58	14,4	f 107 764,23	f 382 670,88^5	f 35 753,06^5	3,0	f 524 236,77^5	f 118 196,22	f 1 802 376,84

APITULATIE A

UITGAVEN.

2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1916.		Totaal.	GEWESTEN.
Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
f 48 270,33	f 18 709,62	f 16 372,51	1,7	f 39 595,52	f 14 316,51	f 648 165,32	14,5	f 773 214,18	f 518 852,84	f 63 937,11	f 85 652,12	29,9	f 67 281,33	f 70 054,85	f 500,—	2,9	f 17 816,12	f 4 407,48	0,5	f 1 160 600,66	f 9 906,15	24,3	f 25 805,53	—	0,5	f 893 910,48	18,5	f 4 823 076,66	Oostkust van Sumatra.
8 620,—	53 241,32^5	6 572,48	4,7	48 301,31	14 734,34	158 115,95	15,1	403 083,92	18 985,97^5	55 007,47^5	40 339,96	35,3	7 883,90	21 004,35	—	2,0	20 063,04	18 070,—	2,6	242 774,87	2 230,—	16,7	1 038,—	—	0,1	214 411,29^5	14,7	1 463 880,19	Atjeh en onderhoorigheden.
1 890,—	5 476,75	118,25	5,3	6 603,28^5	—	3 660,—	7,2	33 115,02	1 381,31^5	5 797,70	3 009,85^5	30,6	6 153,88	806,50	—	4,9	242,29	—	0,2	10 165,19	38,—	7,2	86,02	—	0,1	38 807,53^5	27,4	141 631,59	Riouw en onderhoorigheden.
2 918,—	25 541,35^5	324,14	2,2	70 920,45^5	27 702,74	21 600,96	9,0	316 211,54	19 556,85	33 421,23^5	111 330,01^5	36,1	19 413,62	25 236,83^5	700,—	3,4	6 091,80	1 936,85	0,6	172 026,51	7 436,80	13,5	5 128,07	—	0,4	249 686,89	18,7	1 331 413,60^5	Westerafdeeling van Borneo.
19 285,—	6 097,13^5	1 948,88^5	1,6	12 036,40^5	7 331,81^5	598 055,15	35,8	193 826,83^5	88 436,62^5	23 053,21^5	102 625,12^5	23,6	11 775,06^5	21 123,98	—	1,9	9 385,63^5	1 979,93^5	0,6	91 830,23	4 701,29	5,6	25 613,93	f 1 652,96^5	1,6	319 111,12^5	18,5	1 726 493,63^5	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.
684,—	110 406,08	2 263,35	3,1	122 019,39	28 980,19	52 436,—	5,5	214 963,50	—	13 303,72	22 464,72	6,7	31 392,24	37 431,26	—	1,9	3 257,51	30 620,46	0,9	793 683,32	750,—	21,3	7 233,04	—	0,2	1 627 383,41	43,7	3 722 524,19	Celebes en onderhoorigheden.
1 560,—	26 841,98^5	784,51	2,9	56 989,54^5	10 901,92	159 037,45	22,6	92 546,—	—	916,95	10 258,92^5	10,3	19 277,20^5	20 878,31	—	4,0	1 467,45	1,—	0,2	130 150,43^5	3 490,—	13,3	4 980,21	360,—	0,5	165 302,72^5	16,5	1 003 208,62	Menado.
—	12 958,86^5	5 739,66	2,9	21 917,11	5 232,45	4 914,75	5,0	56 931,75^5	—	888,15	12 784,88	10,9	5 166,95^5	1 764,71^5	—	1,1	6 898,81^5	4 600,—	1,8	35 610,52	4 976,—	6,3	777,48	—	0,1	271 809,87	41,8	647 662,97^5	Ternate en onderhoorigheden.
420,—	13 602,34	96,20	20,7	1 963,70	1 640,—	—	5,3	13 900,—	—	600,—	2 002,85	24,2	—	—	—	—	1 742,62	—	2,5	1 290,—	575,—	2,7	—	—	—	497,70	0,7	68 330,41	Amboina.
9 751,90	93 453,94^5	1 278,08	4,8	136 883,48^5	6 756,25^5	156 341,26	13,7	255 318,98^5	6 442,74^5	9 372,69^5	13 304,93	12,9	17 007,69^5	33 485,75	—	2,3	45 235,29	—	2,0	553 693,03	1 585,60	25,3	37 282,26	5 784,25	2,0	419 535,24	19,1	2 194 892,03^5	Timor en onderhoorigheden.
14 365,—	16 341,48^5	255,—	5,8	7 006,57	600,—	50,—	1,4	126 127,40	—	—	25 585,13	28,3	1 263,62^5	5 010,49	—	1,2	473,83	—	0,1	68 999,47	2 400,—	13,3	3 000,—	—	0,5	164 277,26^5	30,6	536 785,26^5	Bali en Lombok.
f 107 764,23	f 382 670,88^5	f 35 753,06^5	3,0	f 524 236,77^5	f 118 196,22	f 1 802 376,84	13,8	f 2 479 239,13^5	f 653 656,35	f 206 298,25	f 429 358,51	21,3	f 186 615,51^5	f 236 797,04	f 1 200,—	2,4	f 112 674,40	f 61 615,72^5	1,0	3 260 824,23^5	f 38 088,84	18,7	f 110 944,54	f 7 797,21^5	0,7	f 4 364 738,53^5	24,7	f 17 659 899,17^5	

Bijlage B.

(Zie hoofdstuk D van het verslag.)

A. Legerstatistiek (tabellen 1—16 en 4 graphische voorstellingen).

Formatie en sterkte.

Winsten en verliezen.

Onderwijs, eerbelooningen en straffen.

B. Gewapende korpsen niet rechtstreeks tot het leger behoorende.

1. Formatie en sterkte van het leger (ongerekend het

OMSCHRIJVING.	NORMALE FORMATIE. Officieren en als zoodanig dienstdoenden. Officieren. b)	Onder-luitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier). Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.	Troepenpaarden.
Staf van den Gouverneur-Generaal	c) 3	—	—	—	—	—	—	—
Gouvernement van Atjeh en onderhoorigheden *	2	—	—	—	—	—	—	—
Departement van oorlog (commandant van het leger en I[ste] afdeeling van het departement van oorlog)	8	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. hoofdbureau (VIIde afdeeling A departement van oorlog) a)	9	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. gewestelijke dienst	6	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. proefvliegafdeeling	—	—	—	—	—	—	—	—
Gewestelijke en plaatselijke staf	d) 29	—	—	—	—	—	—	—
Infanterie. hoofdbureau (IIde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	7	—	—	—	—	—	—	—
Infanterie. infanterie-troepen: 21 veldbataljons, 4 mitrailleur-compagnieën en afdeeling ordonnans-wielrijders	396	—	—	5 589	2 830	8 146	16 565	98
Infanterie. infanterie-troepen: korps marechaussee	20	—	—	72	570	570	1 212	—
Infanterie. infanterie-troepen: 3 depot-bataljons	48	—	—	781	236	1 206	2 223	—
Infanterie. infanterie-troepen: garnizoens-infanterie, subsist. kaders, ben. kaderscholen	197	—	—	602	1 061	4 422	6 085	—
Infanterie. infanterie-troepen: op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—
Cavalerie. hoofdbureau (VIIIste afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	2	—	—	—	—	—	—	—
Cavalerie. cavalerietroepen	30	2	—	589	—	421	1 010	906
Cavalerie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—
Artillerie. hoofdbureau (IIIde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	9	—	—	—	—	—	—	—
Artillerie. artillerie-troepen: bereden artillerie	44	5	—	714	—	830	1 544	777
Artillerie. artillerie-troepen: vesting-artillerie	47	6	—	827	—	515	1 342	—
Artillerie. materieel der artillerie en artillerie-werkplaatsen	14	6	—	277	—	13	290	—
Artillerie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—
Genie. hoofdbureau (IVde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	28	—	—	186	—	—	186	—
Genie. genietroepen	19	4	—	408	—	420	828	—
Genie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—
Intendance. hoofdbureau (VIIde afdeeling B departement van oorlog)	7	—	—	—	—	—	—	—
Intendance. gewestelijke dienst en dienst der magazijnen van kleeding en uitrusting	14	8	—	39	—	—	39	—
Militaire administratie. hoofdbureau (Vde afdeeling departement van oorlog)	9	—	—	3	—	—	3	—
Militaire administratie. gewestelijke dienst en dienst bij de korpsen, garnizoenen en ziekeninrichtingen	50	12	—	81	—	—	81	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. hoofdbureau (VIde afdeeling departement van oorlog), magazijnen van geneesmiddelen en scheikundig laboratorium	e) 10	h) —	—	h) 5	—	—	h) 5	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. korps officieren van gezondheid	174	—	—	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. „ officieren-apothekers	18	—	—	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. „ apothekers-assistenten	—	h) —	—	h) 21	—	—	h) 21	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. „ officieren-paardenartsen	10	—	—	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. hospitaaldienst	—	—	—	695	—	1 034	1 729	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—
Topographische dienst. hoofdbureau (IXde afd. depart. van oorlog) en topographische inrichting	5	—	—	45	—	—	45	—
Topographische dienst. brigades v. d. topographischen dienst	19	—	—	78	—	—	78	—
Topographische dienst. opleidingscursus voor leerling-teekenaar en leerling-opnemer	—	—	—	2	—	—	2	—
Trein	10	—	—	60	—	279	339	437
Korps militaire schrijvers	—	—	—	539	—	—	539	—
Korps stafmuzikanten	—	—	—	31	—	—	31	—
Kader en leerlingen der militaire school	3	—	—	25	—	4	29	—
Hoefsmidschool	f) —	—	—	1	—	—	1	—
Remonte-depot	1	—	—	1	—	13	14	235
Kader bij de militaire strafgevangenis en bij de militaire provoosthuizen	1	—	—	31	—	—	31	—
Totalen aan militairen op ult. 1917	g) 1249	43	—	11 702	4 697	17 873	34 272	2 453
	1292			34 272				

Recapitulatie.

	Officieren. b)	Onder-luitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.	Troepenpaarden.
Infanterie (voor zoover hierboven onder de gelijknamige wapens en diensten uitgetrokken)	668	—	—	7 044	4 697	14 344	26 085	98
Cavalerie	32	2	—	589	—	421	1 010	906
Artillerie	114	17	—	1 818	—	1 358	3 176	777
Genie	47	4	—	594	—	420	1 014	—
Andere onderdeelen	388	20	—	1 657	—	1 330	2 987	672
Totalen als boven	1 249	43	—	11 702	4 697	17 873	34 272	2 453
Op ult. 1916 waren de totalen	1 249	43	—	11 677	4 696	17 885	34 258	2 398

…kend … t niet-militair personeel) op ult. 1917.

	TEGENWOORDIGE (tijdelijk geldende) FORMATIE.								STERKTE. *k)*							
	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier).					Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier).				
Troepenpaarden.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.	Troepenpaarden.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adj. onderoff. dd. officier.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal. *dd)*	Troepenpaarden.
—	3	—	—	—	—	—	—	—	*c)* 2	—	—	—	—	—	—	—
—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	*l)* 8	—	—	—	—	—	—	—
—	12	—	—	—	—	—	—	—	*m)* {13	—	—	—	—	—	—	—
—	6	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
—	3	2	—	8	—	4	12	—	3	—	—	12	—	3	15	—
—	36	—	—	—	—	—	—	—	*n)* 36	—	—	*u)* —	—	—	*u)* —	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	*o)* 7	—	—	—	—	—	—	—
98	407	—	—	5 800	2 947	8 380	17 127	224	267	73	—	3 040	6 030	8 372	17 442	212
—	27	—	—	101	760	760	1 621	—	26	1	—	101	776	756	1 633	—
—	48	—	—	781	236	1 206	2 223	—	33	11	—	363	473	1 871	2 707	—
—	224	—	—	611	1 396	5 139	7 146	—	221	48	—	929	1 708	6 476	9 113	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	69	199	278	546	—
—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
906	31	4	—	593	—	437	1 030	906	31	4	—	546	—	492	1 038	878
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	1
—	10	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—
777	44	6	—	643	80	1 222	1 945	960	41	7	—	626	95	1 133	1 854	962
—	47	6	—	685	150	515	1 350	—	42	7	—	654	126	752	1 532	—
—	15	6	—	278	—	27	305	—	20	6	—	*v)* 263	—	13	276	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
—	28	—	—	191	—	10	201	—	44	—	—	*w)* 184	—	—	184	—
—	19	4	—	412	—	420	832	—	17	4	—	279	—	476	755	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	8	1	—	—	—	—	—	—
—	14	8	—	47	—	7	54	—	17	7	—	48	—	—	48	—
—	9	—	—	3	—	—	3	—	5	—	—	2	—	—	2	—
—	54	16	—	91	—	5	96	—	67	16	—	93	—	—	93	—
—	10	—	—	*h)* 5	—	—	*h)* 5	—	*p)* 11	—	—	4	—	—	4	—
—	177	—	—	—	—	—	—	—	*q)* {168	—	—	—	—	—	—	—
—	21	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	*h)* 28	—	—	*h)* 28	—	—	—	—	33	—	—	33	—
—	10	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	881	—	1 111	1 992	—	—	—	—	*ij)* 467	*ij)* 565	*ij)* 645	1 677	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	2	10	—
—	5	—	—	47	—	—	47	—	*r)* {3	—	—	39	—	—	39	—
—	28	—	—	93	—	—	93	—	28	—	—	*bb)* 96	—	—	96	—
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—
437	7	—	—	64	—	301	365	684	6	—	1	45	—	441	486	752
—	—	—	—	591	—	—	591	—	—	—	—	*x)* 319	126	1	446	—
—	—	—	—	31	—	—	31	—	—	—	—	*z)* 30	—	—	30	—
—	3	—	—	25	—	4	29	—	3	—	—	24	—	4	*aa)* 28	—
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—
235	1	—	—	4	—	57	61	375	1	—	—	4	—	43	47	99
—	1	—	—	31	—	—	31	—	1	—	—	30	—	—	30	—
453	1328	52	—	12 046	5 569	19 605	37 220	3 149	*s)* 1 187	185	1	8 309	10 103	21 758	40 170	2 904
	1 380			37 220					*t)* 1 373			*cc)* 40 170				
98	714	—	—	7 293	5 339	15 485	28 117	224	565	133	—	4 502	9 186	17 753	31 441	212
906	33	4	—	593	—	437	1 030	906	33	4	—	549	—	492	1 041	879
777	116	18	—	1 606	230	1 764	3 600	960	114	20	—	1 544	221	1 898	3 663	962
—	47	4	—	603	—	430	1 033	—	61	4	—	463	—	476	939	—
672	418	26	—	1 951	—	1 489	3 440	1 059	414	24	1	1 251	696	1 139	3 086	851
453	1328	52	—	12 046	5 569	19 605	37 220	3 149	1 187	185	1	8 309	10 103	21 758	40 170	2 904
398	1301	48	—	12 198	5 084	18 822	36 104	2 840	1 136	173	1	8 535	9 495	20 781	38 811	2 973

AANMERKINGEN.

a) De verdere afdeelingen van het departement van oorlog, waartoe ook behooren enkele in bijzondere betrekkingen geplaatste hoofd- en verdere officieren, worden gevormd door de bij de verschillende wapens en diensten vermelde hoofdbureaux (zie Ind. St. 1915 n°. 404, 1916 n°. 169, 1917 nos. 40 en 389).

b) Ingevolge §§ 47, 56, 90, 107 en 121 der legerformatie, zooals zij luiden ingevolge Ind. St. 1915 n°. 404, kunnen bij de infanterie ten minste 75 en ten hoogste 100, bij de cavalerie 2, bij de artillerie 11, bij de genie 4 en bij de militaire administratie 12 plaatsen van 2de-luitenant worden vervuld door onderluitenants. Bij Gouv. Btn. 29 Juni 1916 n°. 31 en 19 April 1916 n°. 1 is het in de §§ 47 en 90 aangegeven maximum aantal onderluitenantsplaatsen met zooveel plaatsen uitgebreid, als er officieren aan de formatiesterkte van het wapen der infanterie en der artillerie ontbreken.

c) Van de adjudanten van den Gouverneur-Generaal kan er één tot de marine behooren. Die plaats wordt vervuld door een luitenant-ter-zee 1ste klasse. De twee aan het leger ontleende adjudanten behooren tot de infanterie.

d) Ongerekend, wat betreft den gewestelijken staf, de officieren hiervóór bij „generale staf" vermeld onder „gewestelijke dienst".

e) Hieronder 4 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 6 behoorende tot het korps officieren-apothekers.

f) Als directeur van de hoefsmidschool treedt op een militair paardenarts, vermeld in de formatie van het korps officieren-paardenartsen.

g) Hieronder 832 luitenants (waarvan alleen bij de infanterie 472); daaronder, zie noot *b*, bij de cavalerie 2, bij de genie 4, bij de militaire administratie 12 en bij de infanterie en artillerie een onbepaald aantal onderluitenants. Van de 832 luitenants kunnen er ten hoogste 538 den rang bekleeden van 1ste-luitenant, van wie 267 bij de infanterie.

h) De in de formatie opgenomen 6 onderluitenants-apothekers-assistenten verrichten geene diensten als officier-apotheker en zijn in verband hiermede vermeld in de rubriek: „Militairen beneden den rang van officier".

i) Hieronder 856 in de rangen van 1ste- of 2de-luitenant.

k) Welke categorieën van officieren en militairen beneden dien rang — en hoevelen — hoewel nog tot het leger behoorende, *niet* in de sterkte tellen, blijkt uit tabel 2 van deze bijlage.

l) Van de 7 hierbedoelde officieren (buiten den legercommandant) behoort er 1 tot den generalen staf en behooren er 6 tot de infanterie.

m) Hieronder 1 gepensionneerde majoor-titulair. Van de 20 actief dienende officieren zijn er 15 afkomstig van de infanterie, 4 van de artillerie en 1 van de genie.

n) Als bij noot *d*. De hierbedoelde officieren waren allen van de infanterie.

o) Hieronder 1 gepensionneerde luitenant-kolonel.

p) Hieronder 3 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 8 behoorende tot het korps officieren-apothekers.

q) Hiervan 7 tijdelijk (6 voor den tijd van drie jaren en 1 voor den tijd van vijf jaren) aangestelde officieren van gezondheid der 2de klasse (waarvan 4 vreemdelingen) en 3 tijdelijk (1 voor den tijd van drie jaren, de overigen voor den tijd van vijf jaren) aangestelde militaire apothekers der 2de klasse (waarvan 1 vreemdeling).

r) Hieronder 24 afkomstig van de infanterie, 1 van de cavalerie, 5 van de artillerie en 1 van de militaire administratie.

s) Hieronder 595 eerste- en 74 tweede-luitenants, waarvan bij de infanterie onderscheidenlijk 293 en 48 (onder deze cijfers zijn onderscheidenlijk begrepen 9 en 0 inlandsche officieren). Onder het cijfer der eerste-luitenants tellen in deze opgaaf ook de van het Nederlandsche leger in Indië gedetacheerde officieren ten getale van 5, namelijk: 1 officier van gezondheid der 1ste klasse, 1 officier van gezondheid der 2de klasse, 1 militair apotheker der 2de klasse en 2 paardenartsen der 2de klasse, en onder het cijfer der tweede-luitenants ten getale van 20, namelijk: 1 van den staf van den Gouverneur-Generaal (kapitein), 15 der infanterie (1 kapitein en 14 eerste-luitenants), 1 der cavalerie (eerste-luitenant), 2 der artillerie (eerste-luitenants) en 1 der genie (kapitein).

t) Overigens behooren tot het leger de officieren, vermeld in tabel 2 van deze bijlage.

u) Tot den gewestelijken staf in Atjeh behooren 1 gepensionneerd onderluitenant en 2 Europeesche opzichters (niet-militairen) voor het toezicht over de daar gedetacheerde dwangarbeiders.

v) Aan niet-militair personeel waren bovendien bij sommige artillerie-inrichtingen in dienst 17 Europeanen (2 Europeanen minder dan de formatie aangeeft).

w) Hieronder 1 militair architect met den rang van onderluitenant.

x) Ter voorziening in het tekort aan militairen als schrijver waren bovendien in dienst 121 niet-militairen (31 Europeanen, 19 Amboineezen, 66 andere inlanders en 5 Chineezen).

ij) Bij den hospitaaldienst is bovendien beschikt over een vrij talrijk burgerpersoneel, namelijk: 1e ter bezetting van plaatsen, voor welke in de formatie **op *militairen* is gerekend, over 334 burgerpersonen** (176 Europeanen of Amboineezen, 34 Chineezen en 124 niet-Amboineesche inlanders); 2e over 24 ziekenverpleegsters (waaronder 1 directrice en 3 hoofdverpleegsters, 18 verpleegsters 1ste klasse en 2 verpleegsters 2de klasse), over 2 dames voor de huishouding van de hospitalen te Weltevreden en te Soerabaja en over 623 niet-militairen (140 Europeanen en 21 Amboineezen, behoorende tot het verplegingspersoneel, 24 Amboineezen, 1 Chinees en 437 niet-Amboineesche inlanders, behoorende tot het bedieningspersoneel), welke 649 plaatsen door de formatie zijn aangewezen voor burgerpersoneel.

z) Bovendien waren bij het korps stafmuzikanten gedetacheerd ter beproeving of ter opleiding tot muzikant 7 Europeesche militairen.

aa) Hieronder 12 leerlingen der militaire school (8 minder dan volgens de formatie kunnen worden toegelaten). Bovendien 7 leerlingen van den Hoofdcursus en 2 cadetten van de Koninklijke Militaire Academie.

bb) In de hier uitgetrokken cijfers is niet begrepen het bij de formatie toegestane niet-militair personeel, bestaande uit 334 inlanders (onder wie 170 topografen, 116 teekenaars, 11 verkenners, 14 retoucheurs, 17 lithografen, 3 boekbinders en 3 instrumentmakers) en 24 Europeanen (leerlingen van den opleidingscursus voor leerling-teekenaar en leerling-opnemer).

cc) Overigens behooren nog tot het leger: 1e de onderofficieren en manschappen, vermeld in tabel 2 van deze bijlage; 2e het korps (burgerlijke) ambtenaren (97 personen) en 3e nog 1458 burgerpersonen ter vervulling van de in de formatie begrepen plaatsen, namelijk 455 ter vervanging van ontbrekende militairen (vgl. de noten *x* en *ij*) en 1003 ter vervulling van plaatsen waarvoor ook de formatie niet-militairen aanwijst (vgl. de noten *u*, *v*, *ij* en *bb*), een en ander ongerekend het niet in de legerformatie begrepen ondergeschikt inlandsch burgerpersoneel (magazijnknechten, werklieden, wakers, mandoers, koelies, enz.), waarvan de formatie door het legerbestuur wordt vastgesteld. Bij den hospitaaldienst werden overigens op het einde van 1917 gebezigd 191 gestraften.

dd) Voor eene verdeeling naar geboorteland (of naar landaard) zie tabel 3 van deze bijlage.

2. Specificatie van de op ult. 1917 tot het Indische leger behoorende, maar niet in de sterkte tellende, en daarom in tabel 1 niet vermelde militairen, en van de op dien datum voor dat leger bestemde, maar nog niet in Indië aangekomen officieren.

a. OFFICIEREN EN ALS ZOODANIG DIENSTDOENDEN.

OMSCHRIJVING.	Wapen of dienstvak. Generale staf.	Infanterie. Officieren.	Infanterie. Onderluitenants.	Cavalerie. Officieren.	Cavalerie. Onderluitenants.	Artillerie. Officieren.	Artillerie. Onderluitenants.	Genie. Officieren.	Genie. Onderluitenants. *a)*	Intendance. Officieren.	Intendance. Onderluitenants.	Militaire administratie. Officieren.	Militaire administratie. Onderluitenants.	Geneeskundige dienst. Officieren van gezondheid.	Geneeskundige dienst. Militaire apothekers. *a)*	Geneeskundige dienst. Militaire paardenartsen.	Totaal. Officieren.	Totaal. Onderluitenants.
Met verlof buiten Nederlandsch-Indië . .	2	85	10	2	1	18	2	5	1	6	1	8	—	15	4	2	147	15
Op non-activiteit	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Bij het leger gevoerd „voor memorie" .	1	20	1	1	—	1	—	1	—	—	—	4	—	4	—	—	32	1
Gedetacheerd hier te lande *b)*.	4	31	1	2	—	7	—	1	—	1	—	5	—	4	—	—	55	1
„ bij de landmacht in West-Indië	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	12	—
Totaal op ult. 1917 . . .	7	149	12	5	1	26	2	7	1	7	1	17	—	24	4	2	248	17
Op ult. 1916 waren de cijfers . .	8	187	19	6	1	29	2	12	1	9	2	18	—	33	8	3	313	25
Bovendien telde *niet* in de sterkte nevenstaand aantal der op ult. 1917 door eerste benoeming, door overplaatsing of door detacheering voor het Indische leger bestemde maar nog niet in Indië aangekomen officieren. — naar Indië onderweg	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
idem — beschikbaar ter uitzending. . . .	—	50	—	3	—	14	—	7	—	—	—	7	—	43	2	1	127	—
Op ult. 1916 waren de cijfers. . . . — naar Indië onderweg	—	13	—	—	—	3	—	4	—	—	—	—	—	3	1	—	24	—
idem — beschikbaar ter uitzending. . . .	—	33	—	2	—	11	—	4	—	—	—	8	—	32	2	—	92	—

a) Van de in de formatie opgenomen onderluitenants-apothekers-assistenten en militaire architecten in dien rang is hier geen melding gemaakt, daar deze categorieën van onderofficieren geene officiersdiensten mogen verrichten.

b) Namelijk bij het leger, bij de koloniale reserve, bij militaire inrichtingen van onderwijs, enz.

b. Onderofficieren en manschappen. *c)*

OMSCHRIJVING.	Landaard.			
	Europeanen.	Amboineezen.	Inlanders.	Totaal.
Bij de subsistenten-kaders in afwachting van vertrek naar Nederland	25	—	—	25
Gestraften bij het strafdetachement	25	4	*d)* 18	47
Gedetineerden in de militaire strafgevangenis	89	16	*e)* 171	276
Totalen op ult. 1917	*f)* 139	*g)* 20	189	348
Op ult. 1916 waren de cijfers . . .	115	8	118	241

c) De bij het leger „voor memorie" gevoerde onderofficieren en manschappen — 47 Europeanen 83 Amboineezen en 58 andere inlanders — blijven hier buiten aanmerking, omdat zij, zoolang zij in die positie verkeeren, tijdelijk uit de sterkte zijn afgevoerd. Het zijn voornamelijk de onderofficieren-instructeurs der barisans op Madoera en de militairen die tijdelijk zijn te werk gesteld bij het korps gewapende politie; voorts de onderofficieren en minderen belast met de waarneming der betrekking van ambtenaar bij de legeradministratie, of van betrekkingen buiten het leger, zoolang hunne militaire verbintenis nog niet is geëindigd.

d) 11 Javanen, 4 Soendaneezen, 1 Maleier en 2 Timoreezen.

e) 142 Javanen, 24 Soendaneezen, 1 Boeginees, 2 Maleiers en 2 Timoreezen.

f) Hieronder 116 afkomstig uit Nederland, 11 uit Nederlandsch-Indië en 12 Duitschers.

g) 6 afkomstig uit den Molukschen archipel en 14 Menadoneezen.

3. Verdeeling naar landaard, enz. van de tot het leger behoorende officieren en militairen beneden dien rang op ult. 1917.

Europeanen.

VERDEELING NAAR GEBOORTELAND.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden. *a)* Officieren.	Onder-luitenants.	Adjudant-onderofficier dd. officier	Onderofficieren en manschappen. *b)*
Afkomstig uit Nederland .	701	146	1	5 892
„ Ned.-Indië .	461	22	—	*c)* 1 864
„ België . .	1	3	—	81
„ Duitschland	8	13	—	550
„ Zwitserland	—	—	—	25
„ Frankrijk .	—	—	—	1
„ Luxemburg	1	1	—	15
van elders . .	15	—	—	20
Totalen . .	1 187	185	1	8 448

Amboineezen en andere inlanders.

VERDEELING NAAR LANDAARD.	Onderofficieren en manschappen (naar gelang van wapen of dienstvak te verdeelen als hieronder). Infanterie.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.	Hospitaal-dienst.	Trein.	Militaire schrijvers.	Militaire school.	Remonte-depot.	Proefvlieg-afdeeling.	Totaal. *d)*
Amboineezen. .	9 206	—	221	—	570	—	126	—	—	—	*e)* 10 123
Javanen . . .	14 934	379	1785	398	551	424	1	4	30	3	18 509
Soendaneezen . .	1 396	81	100	71	75	15	—	—	13	—	1 751
Madoereezen . .	126	—	4	4	6	—	—	—	—	—	140
Boegineezen . .	62	1	—	1	1	—	—	—	—	—	65
Atjehers *f)* . .	96	1	—	1	—	—	—	—	—	—	98
Bataks *f)* . . .	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133
Maleiers . . .	92	3	—	1	1	2	—	—	—	—	99
Timoreezen *f)* .	1 103	27	9	—	13	—	—	—	—	—	1 152
Totalen . .	27 148	492	2 119	476	1217	441	127	4	43	3	32 070

a) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 248 officieren (waarvan 32 voor memorie gevoerd, 2 op nonactiviteit gesteld, 55 in Nederland gedetacheerd, 147 met verlof in Nederland en 12 gedetacheerd in West-Indië) en 17 onderluitenants (15 met verlof in Nederland, 1 in Nederland gedetacheerd en 1 voor memorie gevoerd).

b) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 47 voor memorie gevoerde Europeanen.

c) Hieronder zijn 696 in Indië geboren uit Europeesche en Indo-Europeesche ouders en 1168 kleurlingen.

d) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 83 Amboineezen en 58 inlanders gevoerd voor memorie.

e) Van de hierbedoelde 10123 Amboineezen of met dezen gelijkgestelden waren er 3674 afkomstig uit den Molukschen archipel (hieronder begrepen de Mestiezen van het eiland Kisar), 6388 waren Menadoneezen en 61 waren Alfoeren.

f) De hierbedoelde landaarden waren in vorige jaren vermeld onder de Maleiers.

4. Aanwezige sterkte op ult. 1917, gesplitst naar de militaire commandementen, met

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	I. Infanterie (uitgezonderd het aantal infanteristen, begrepen in rubriek III).					II. Andere wapens en diensten (uitgezonderd het aantal niet-infanteristen, begrepen in rubriek III).					
	Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en minderen.			Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Onderofficieren en minderen.		
			Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.				Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.
1ste militaire afdeeling op Java	79	15	839	3 753	4 592	116	10	—	712	824	1 536
2de „ „ „ „	86	28	648	4 620	5 268	86	9	1	555	853	1 408
3de „ „ „ „	45	9	455	1 469	1 924	65	8	—	317	422	739
4de „ „ „ „	64	24	741	2 376	3 117	181	16	—	1 028	1 253	2 281
Te zamen op Java	274	76	2 683	12 218	14 901	448	43	1	2 612	3 352	5 964
Atjeh en onderhoorigheden	67	16	258	3 616	3 874	50	4	—	217	226	443
Sumatra's Westkust	25	6	95	947	1 042	17	3	—	76	36	112
Tapanoeli	5	1	9	197	206	3	—	—	5	8	13
Palembang en Djambi	20	4	64	692	756	8	—	—	30	19	49
Riouw	3	1	7	125	132	—	—	—	1	6	7
Westerafdeeling van Borneo	17	4	58	795	853	5	—	—	21	10	31
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	22	5	64	771	835	10	—	—	32	24	56
Celebes en Menado. gouv. Celebes en onderhoorigh.	28	4	168	1 044	1 212	16	3	—	44	54	98
Celebes en Menado. residentie Menado	6	—	8	213	221	3	1	—	4	10	14
Timor en onderhoorigheden	23	3	59	819	878	6	—	—	34	27	61
Amboina en Ternate. residentie Amboina	12	2	26	435	461	6	—	—	24	17	41
Amboina en Ternate. „ Ternate	1	1	13	187	200	1	—	—	3	8	11
Te zamen in de verschillende commandementen der buitenbezittingen, uitgezonderd die van Atjeh	162	31	571	6 225	6 796	75	7	—	274	219	493
Wijders telde het leger nog:											
aan korpsen en instellingen, niet in bovenstaande opgaven begrepen *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
aan militairen — buiten het commandement waartoe hun korps behoort — op reis ter bereiking hunner bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totale legersterkte	503	123	3 512	22 059	25 571	573	54	1	3 103	3 797	6 900

a) Hieronder begrepen de officieren, die kwartierziek en die met binnenlandsch verlof wegens ziekte waren. In den *emplacementstaat*, waaraan de hier voorkomende opgaven zijn ontleend, worden de zieken en geëvacueerden niet wapensgewijze vermeld, zooals wèl het geval is in de aan den *sterktestaat* ontleende tabel 6, sub *a*, op blz. 8 van deze bijlage. De sterktestaat bevat echter geen territoriale opgaven nopens de distributie van het leger, zooals voor de onderwerpelijke tabel noodig zijn.

b) Hier worden bedoeld het korps stafmuzikanten te Weltevreden, het kader en de leerlingen der militaire school te Meester-Cornelis, het kader van de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie te Tjimahi, zoo-

, met afzonderlijke opgaaf, voor zooveel dit blijkt, van het personeel der infanterie.

…lerd	III. Niet-beschikbaren.												IV. Totaal militairen.						Troepenpaarden en muildieren
…eren.	Verpleegd in de ziekeninrichtingen en geëvacueerd. a)						Om andere redenen.												
…zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Onderofficieren en minderen. Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Onderofficieren en minderen. Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Onderofficieren en minderen. Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	
536	6	—	—	169	242	411	13	3	—	153	464	617	214	28	—	1 873	5 283	7 156	504
408	4	—	—	74	214	288	8	3	—	295	1155	1450	184	40	1	1 572	6 842	8 414	1 050
739	3	—	—	74	101	175	9	2	—	75	946	1021	122	19	—	921	2 938	3 859	319
281	5	1	—	191	216	407	36	3	—	443	1651	2094	286	44	—	2 403	5 496	7 899	799
964	18	1	—	508	773	1281	66	11	—	966	4216	5182	806	131	1	6 769	20 559	27 328	2 672
443	1	—	—	14	91	105	8	2	—	29	220	249	126	22	—	518	4 153	4 671	226
112	—	—	—	7	27	34	2	1	—	8	160	168	44	10	—	186	1 170	1 356	6
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	16	18	8	1	—	16	221	237	—
49	—	—	—	1	8	9	1	—	—	3	22	25	29	4	—	98	741	839	—
7	—	—	—	—	6	6	1	—	—	—	6	6	4	1	—	8	143	151	—
31	—	—	—	—	9	9	—	—	—	8	14	22	22	4	—	87	828	915	—
56	—	—	—	1	11	12	1	—	—	6	25	31	33	5	—	103	831	934	—
98	—	—	—	4	25	29	2	—	—	18	22	40	46	7	—	234	1 145	1 379	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	—	12	223	235	—
61	—	—	—	—	6	6	1	—	—	2	46	48	30	3	—	95	898	993	—
41	—	—	—	1	18	19	1	—	—	4	17	21	19	2	—	55	487	542	—
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	—	16	197	213	—
493	—	—	—	14	110	124	9	1	—	51	330	381	246	39	—	910	6 884	7 794	6
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	84	4	88	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	21	261	282	—
900	19	1	—	536	974	c) 1510	84	14	—	1046	4766	5812	1187	192	1	8 302	31 861	40 163	2 904

mede het personeel der provoosthuizen te Batavia, Magelang, Koeta Radja en Padang.
Van de hierbedoelde militairen bevindt zich dus alleen het personeel der provoosthuizen gedeeltelijk in de buitenbezittingen, namelijk 6 Europeesche provoostgeweldigers en stokkeknechts (in Atjeh 3 en te Padang 3).

c) Hieronder zijn begrepen 259 geëvacueerden (115 Europeanen, 43 Amboineezen en 101 andere inlanders).

5. Samenstelling en legering van de troepenmacht in Atjeh en onderhoorigheden op 1 Januari, 1 Juli en 31 December 1917.

WAPENS EN DIENSTEN.	Januari.					Juli.					December.				
	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderofficier dd. officier.	Onderofficieren en minderen.		Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderofficier dd. officier.	Onderofficieren en minderen.		Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderofficier dd. officier.	Onderofficieren en minderen.	
1°. Aanwezige sterkte.															
Staf	8		—	—		8	—	—	—		8	—	—	—	
Infanterie	77	15	—	4035 a)	(266)	75	18	—	4069	(268)	74	18	—	4097	(272)
Cavalerie	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—
Artillerie	5	1	—	122	(88)	4	1	—	127	(92)	3	1	—	126	(94)
Genie	4	—	—	29	(29)	3	—	—	27	(27)	3	—	—	25	(25)
Administratie	4	3	—	16	(16)	4	3	—	15	(15)	5	3	—	16	(16)
Militaire schrijvers	—	—	—	51	(23)	—	—	—	51	(26)	—	—	—	54	(27)
Geneeskundige dienst	29	1	—	233	(70)	26	—	—	222	(65)	27	—	—	213	(56)
Intendance	3	—	—	1	(1)	2	—	—	1	(1)	2	—	—	1	(1)
Trein	—	—	—	18	(4)	—	—	—	21	(4)	—	—	—	22	(4)
Topographische dienst	2	—	—	10	(10)	2	—	—	10	(10)	2	—	—	9	(9)
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	2	—	—	97	(13)	3	—	—	102	(18)	1	—	—	105	(14)
Totalen	134	20	—	4615	(520)	127	22	—	4645	(526)	126	22	—	4671	(518)
2°. Distributie (gezamenlijke wapens en diensten).															
Koeta Radja en Voorwerken	51	7	—	1269	(170)	50	8	—	1369	(169)	48	10	—	1439	(156)
Bezette punten in Groot-Atjeh en de Zuidelijke Nederzettingen	3	2	—	362	(24)	4	2	—	358	(23)	4	1	—	373	(25)
In Groot-Atjeh	54	9	—	1631	(194)	54	10	—	1727	(192)	52	11	—	1812	(181)
Bezetting op het eiland We	5	1	—	137	(90)	5	1	—	144	(97)	4	1	—	134	(93)
Bezette punten in de Onderhoorigheden	48	7	—	1540	(142)	36	3	—	1251	(115)	38	3	—	1233	(118)
Tijdelijk bezette punten in de Onderhoorigheden	27	3	—	1307	(94)	32	8	—	1523	(122)	32	7	—	1492	(126)
Totalen als onder 1°	134	20	—	4615	(520)	127	22	—	4645	(526)	126	22	—	4671	(518)

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen het aantal Europeanen aan.

6. Statistiek van de tijdelijk niet-beschikbare, maar toch in de sterkte tellende (tot de formatie behoorende) onderofficieren en minderen (de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren, dienstdoend officier, hieronder niet begrepen), in vergelijking met de sterkte en met de „tegenwoordige" formatie bij het einde van elk der jaren 1916 en 1917.

a. Algemeen overzicht.

ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN.	Ult. 1916.								Ult. 1917.							
	Infanterie.		Cavalerie, artillerie en genie.		Hospitaal-dienst, schrijverspersoneel, enz.		Totalen.		Infanterie.		Cavalerie, artillerie en genie.		Hospitaal-dienst, schrijverspersoneel, enz.		Totalen.	
Verpleegd in de ziekeninrichtingen *a*)	1 008 *b*)	(252)	237	(189)	47	(29)	1 292	(470)	986	(259)	201	(135)	64	(27)	1 251	(421)
Geëvacueerd	237	(59)	50	(38)	7	(6)	294 *c*)	(103)	205	(72)	47	(41)	7	(2)	259 *c*)	(115)
Vermist en nog niet afgevoerd	54	(11)	10	(2)	2	(1)	66	(14)	48	(6)	22	(2)	7	—	77	(8)
Voor den krijgsraad	99	(21)	23	(18)	7	(6)	129	(45)	156	(34)	48	(35)	6	(3)	210	(72)
Leerlingen bij de kaderscholen	251	(117)	195	(152)	—	—	446	(269)	415	(183)	215	(164)	—	—	630	(347)
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	290	(19)	14	(1)	25	(13)	329	(33)	242	(14)	12	(5)	20	(9)	274	(28)
Recruten	1 630	(210)	425	(140)	92	(1)	2 147	(351)	2 070	(132)	553	(44)	14	—	2 637	(176)
Ongeschikt voor den velddienst *d*)	364	(45)	39	(24)	4	(4)	407	(73)	265	(49)	32	(18)	7 *e*)	(6)	304	(73)
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	632	(198)	109	(74)	104	(51)	845	(323)	705	(169)	120	(61)	80	(35)	905	(265)
Lichamelijk ongeschikt om te velde te trekken *f*)	438	(47)	13	—	31	(13)	482	(60)	425	(44)	47	(3)	33	(9)	505	(56)
Nog onvoldoende geoefend	113	(8)	60	(50)	189	(8)	362	(66)	73	(7)	111	(13)	86	(1)	270	(21)
Te zamen tijdelijk niet beschikbaar	5 116	(987)	1 175	(688)	508	(132)	6 799	(1 807)	5 590	(969)	1 408	(521)	324	(92)	7 322	(1 582)
Daar de aanwezige sterkte bedroeg	30 497	(4 556)	5 232	(2 679)	3 082	(1 300)	38 811	(8 535)	31 441	(4 502)	5 643	(2 556)	3 086	(1 251)	40 170	(8 309)
Bleven alzoo beschikbaar	25 381	(3 569)	4 057	(1 991)	2 574	(1 168)	32 012	(6 728)	25 851	(3 583)	4 235	(2 035)	2 762	(1 159)	32 848	(6 727)
„Tegenwoordige" formatie	27 333	(7 251)	5 342	(3 023)	3 429	(1 924)	36 104	(12 198)	28 117	(7 293)	5 663	(2 802)	3 440	(1 951)	37 220	(12 046)

b. Specificatie alleen voor de infanterie.

Onderofficieren en minderen.	Ult. 1916. 21 veldbataljons, korps marechaussee, 4 mitrailleur-compagnieën en afdeeling ordonn. wielrijders.	Ult. 1916. 3 depot-bataljons.	Ult. 1916. Garnizoens-infanterie en subsistentenkaders, benevens de kaderscholen.	Ult. 1916. Op reis ter bereiking hunner bestemming.	Ult. 1916. Te zamen aan infanterie.	Ult. 1917. 21 veldbataljons, korps marechaussee, 4 mitrailleur-compagnieën en afdeeling ordonn. wielrijders.	Ult. 1917. 3 depot-bataljons.	Ult. 1917. Garnizoens-infanterie en subsistentenkaders, benevens de kaderscholen.	Ult. 1917. Op reis ter bereiking hunner bestemming.	Ult. 1917. Te zamen aan infanterie.
Formatie („tegenwoordige") *g)*	18 403	2 223	6 707	—	27 333	18 748	2 223	7 146	—	28 117
Sterkte	18 533	2 260	9 000	704	30 497	19 075	2 707	9 113	546	31 441
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	776	17	215		1008	804	26	156		986
Geëvacueerd	178	11	48		237	132	3	70		205
Vermist en nog niet afgevoerd	52	2	—		54	47	—	1		48
Voor den krijgsraad	58	6	35		99	101	5	50		156
Leerlingen bij de kaderscholen	—	—	251		251	—	—	415		415
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	131	6	153		290	133	6	103		242
Recruten	72	1558	—		1630	70	2000	—		2070
Ongeschikt voor den velddienst	262	15	87		364	173	14	78		265
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	447	15	170		632	299	26	380		705
Lichamelijk ongeschikt om te velde te trekken	236	29	173		438	243	32	150		425
Nog onvoldoende geoefend	113	—	—		113	73	—	—		73
	2 325	1 659	1 132		5 116	2 075	2 112	1 403		5 590
	16 208	601	7 868	704	25 381	17 000	595	7 710	546	25 851
Alzoo beschikbaar	24 677			704	25 381	25 305			546	25 851
Naar den landaard bestond het voor werkelijken dienst geschikte en beschikbare gedeelte uit:										
Europeanen	2 446	211	807	105	3 569	2 683	192	589	69	3 533
Amboineezen	5 988	74	1 535	116	7 713	6 247	95	1 483	199	8 024
Andere inlanders	7 774	316	5 526	483	14 099	8 070	308	5 638	278	14 294
Te zamen als boven	16 208	601	7 868	704	25 381	17 000	595	7 710	546	25 851

a) Ongerekend die geëvacueerden en diegenen der in de hospitalen opgenomenen, welke in het staatje zijn gesteld onder een der daarin vermelde andere categorieën van tijdelijk niet-beschikbaren, op ult. 1916 ten getale van 207 (52 Europeanen, 19 Amboineezen en 136 andere inlanders) en op ult. 1917 ten getale van 202 (31 Europeanen, 36 Amboineezen en 135 andere inlanders).

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers duiden aan hoeveel Europeanen onder de daarnevens uitgetrokken getallen begrepen zijn.

c) In deze tabel zijn ook die geëvacueerden begrepen, welke *niet* in de ziekeninrichtingen werden verpleegd.

d) Namelijk de zoodanigen, die door eene geneeskundige commissie tijdelijk ongeschikt voor den dienst te velde, dan wel slechts voor den dienst in een bepaald klimaat geschikt worden geacht.

e) Hieronder zijn niet begrepen 202 man van het personeel van den geneeskundigen dienst (11 Europeanen, 38 Amboineezen en 153 andere inlanders) en 36 man van het schrijverspersoneel (allen Europeanen), die, hoewel voor alle andere diensten ongeschikt, beschikbaar zijn voor de diensten, welke van hen gevorderd worden.

f) Hier worden aangeduid die andere categorieën van militairen, voornamelijk reconvalescenten, die, hoewel bij hoofdelijk geneeskundig onderzoek als niet-valide verklaard, toch niet in aanmerking mochten komen om te velde te worden gezonden.

g) Welk aandeel het Europeesch, het Amboineesch en het overige inlandsch element in de hier uitgetrokken totalen heeft, blijkt uit den uitvoerigen formatie- en sterktestaat, afgedrukt op blz. 2 en 3 van bijlage B van K. V. 1917 en op blz. 2 en 3 van deze bijlage.

7. Verkort overzicht — alleen voor de infanterie — van het aantal der tijdelijk niet beschikbare militairen beneden den rang van officier (de onderluitenants hieronder niet begrepen) op ult. 1916 en ult. 1917.

Tijdelijk niet-beschikbare militairen der infanterie beneden den rang van officier.	Ult. 1916. Europeanen.	Ult. 1916. Amboineezen.	Ult. 1916. Andere inlanders.	Ult. 1916. Te zamen.	Ult. 1917. Europeanen.	Ult. 1917. Amboineezen.	Ult. 1917. Andere inlanders.	Ult. 1917. Te zamen.
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	252	281	475	1 008	259	244	483	986
Geëvacueerd	59	64	114	237	72	41	92	205
Vermist en nog niet afgevoerd	11	—	43	54	6	1	41	48
Voor den krijgsraad	21	19	59	99	34	10	112	156
Leerlingen bij de kaderscholen	117	43	91	251	183	95	137	415
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	19	85	186	290	14	120	108	242
Recruten	210	231	1 189	1 630	132	367	1 571	2 070
Tijdelijk ongeschikt voor den dienst te velde.	45	69	250	364	49	41	175	265
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	198	238	196	632	169	164	372	705
Lichamelijk ongeschikt om te velde te trekken	47	53	338	438	44	63	318	425
Nog onvoldoende geoefend	8	1	104	113	7	16	50	73
Te zamen	987	1 084	3 045	5 116	969	1 162	3 459	5 590

8. Verantwoording van de verliezen en winsten aan officieren, onderluitenants, adjudan…

a. OFFICIEREN (OOK DIE UIT NEDERLAND GEDET…

JAREN.	Aanwezige STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden op 1 Januari (alleen Europeanen of met dezen gelijkgestelden).			Voor goed ontvallen.											
				Overleden (daaronder ook de gesneuvelden). *b)*		Gepensioneerd.		Eervol ontslagen zonder pensioen. *c)*		Niet eervol ontslagen, veroordeeld of vermist.		Overgeplaatst bij het leger hier te lande.	Teruggesteld tot adjudant-onder-officier van:		Gedegradeerd.
	Officieren. *a)*	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	onderluitenant.	adjudant-onderofficier dd. officier.	Onderluitenants.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1913	1178 (29)	97	1	7	1	30	11	19	1	—	—	—	1	—	—
1914	1157 (26)	136	1	6	1	45	4	26	—	—	—	1	—	—	—
1915	1145 (25)	139	1	10	3	29	4	7	—	—	—	—	—	—	—
1916	1139 (24)	153	1	7	1	63	8	11	—	1	—	1	1	—	—
1917	1136 (25)	173	1	8	2	40	20	5	3	2	1	—	1	—	1

JAREN.	WINSTEN.												
	Nieuw benoemd.					Overgeplaatst van het leger hier te lande.	Burgerlijke personen, aangesteld tot officier.	Gepensioneerde officieren.	In activiteit hersteld en van voor memorie en van à la suite terug.			Van buitenlandsch verlof teruggekeerd.	
	Speciaal opgeleid tot officier		Officieren verkregen uit de korpsen van het leger hier te lande.	Verkregen in Indië zelf.									
	bij de Koninklijke Militaire Academie.	bij andere inrichtingen hier te lande (geneeskundigen en pharmaceuten).		Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.		Werkzaam gesteld bij het departement van oorlog (§ 4 der legerformatie).	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficier dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.
	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.
1913	19	24	12	3	56	—	9	2	29	5	—	117	10
1914	21	15	16	3	7	2	3	—	39	3	—	79	8
1915	13	11	7	—	26	—	3	—	24	1	—	22	2
1916	24	16	16	—	36	—	2	—	30	3	—	69	6
1917	*f)* 28	*g)* 12	*h)* 16	—	34	1	—	—	19	5	—	40	5

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan hoevele tot het Nederlandsche leger behoorende officieren (als gedetacheerd in Indië) in de opgegeven sterkte van het Indische officierskorps begrepen waren.

b) In de behandelde vijf jaren sneuvelden 2 officieren (1 in 1914 en 1 in 1916) en overleden er 2 (1 in 1913 en 1 in 1914) aan de gevolgen van voor den vijand bekomen wonden.

c) Onder deze rubriek telden in 1913 1 officier, gedetacheerd van het Nederlandsche leger, en in de jaren 1913, 1914, 1915 en 1916 respectievelijk 2, 11, 5 en 7 officieren van gezondheid der 2de klasse, en in 1917 1 officier van gezondheid der 2de klasse en 1 militair apotheker der 2de klasse (beiden vreemdelingen), die slechts voor 3 en 5 jaren benoemd waren

d) Eene splitsing naar gelang van de wapens of diensten, waartoe niet in de sterkte tellende officieren behoorden, vindt men in tabel 2 hiervóór.

...udant-onderofficieren dd. officier, onderofficieren en minderen tegenover de sterkte over de jaren 1913 t/m 1917.

...GEDETACHEERD) EN ALS ZOODANIG DIENSTDOENDEN.

VERLIEZEN.

... gradeerd.	Gegageerd of gepensioneerd.	Van onderluitenant benoemd tot officier.	Benoemd tot onderluitenant van adjudant-onderofficier dd. officier.	Opheffing van de detacheering van tijdelijk in Indië dienende officieren en als zoodanig dienstdoenden van het leger hier te lande.	Tijdelijk ontvallen. Met buitenlandsch verlof vertrokken.		Tijdelijk ontvallen. Gedetacheerd geworden bij het leger hier te lande.		Tijdelijk ontvallen. Op non-activiteit gesteld, voor memorie gebracht of tijdelijk toegevoegd aan autoriteiten buiten het leger.			Totalen.		
Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.			Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.
16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
—	—	—	—	11	140	16	15	—	38	2	—	260	32	—
—	—	—	—	4	94	7	3	—	25	3	—	204	15	—
—	—	—	—	1	36	7	—	—	9	1	—	92	15	—
—	—	—	—	3	63	10	3	—	23	5	—	175	25	—
1	—	—	—	—	18	1	—	—	7	3	—	80	32	—

...	Terug van detacheering bij het leger hier te lande.	In dienst gesteld als gedetacheerd van het leger hier te lande.	Totalen.			Voor- of nadeelig verschil tusschen winsten en verliezen.			Derhalve was bij het einde van het jaar de STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden geklommen of gedaald tot:			Bovendien behoorde op ult. December tot het leger, maar telde *niet* in de sterkte het navolgend aantal officieren en als zoodanig dienstdoenden. *d)* Met verlof buiten Nederlandsch-Indië.		Op non-activiteit, voor memorie of à la suite.		Gedetacheerd bij het Nederlandsche leger of bij inrichtingen hier te lande. *e)*		Te zamen.	
Onderluitenants.	Officieren.	Officieren.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.	Officieren.	Onderluitenants.
43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.
10	16	8	239	71	—	—21	+39	—	1157 (26)	136	1	213	18	81	3	92	1	386	22
8	11	3	192	18	—	—12	+ 3	—	1145 (25)	139	1	211	18	68	3	91	1	370	22
2	6	—	86	29	—	— 6	+14	—	1139 (24)	153	1	212	20	53	2	85	1	350	23
6	11	4	172	45	—	— 3	+20	—	1136 (25)	173	1	185	21	45	3	83	1	313	25
5	15	—	131	44	—	+51	+12	—	1187 (25)	185	1	147	15	34	1	*i)* 67	1	248	17

e) Hieronder ook de officieren, die de lessen aan de hoogere krijgsschool volgden.

f) Hieronder 16 van de infanterie, 7 van de artillerie en 5 van de genie.

g) Hieronder 11 officieren van gezondheid en 1 militair apotheker.

h) Hieronder 10 van de infanterie en 6 van de militaire administratie.

i) Hieronder 11 van de infanterie en 1 van den geneeskundigen dienst, gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië.

JAREN.	ALGEMEEN OVERZICHT. Landaard.	Effectieve sterkte op 1 Januari.	*Af:* verliezen gedurende het opgegeven jaar.	*Bij:* winsten gedurende het opgegeven jaar.	Effectieve sterkte op 31 December.	*Af:* de *niet* in de formatie tellende categorieën van militairen. *k)*	Derhalve wordt de sterkte der *in de formatie tellende* onderofficieren en minderen op 31 December.	SPECIFICATI[E …] Overleden (hieronder ook de gesneuvelden). *l)* Europeanen.	Overleden Amboineezen. *p)*	Overleden Andere inlanders.	Gepasporteerd. Europeanen.	Gepasporteerd. Amboineezen.	Gepasporteerd. Andere inlanders.	Gegageerd en gepensioneerd. Europeanen.	Gegageerd en gepensioneerd. Amboineezen.	Gegageerd en gepensioneerd. Andere inlanders.	Tot officier bevorderd. Europeanen.	Tot officier bevorderd. Amboineezen.	Tot officier bevorderd. Andere inlanders.
1913.	Europeanen	9 787	1 835	1 310	9 262	124	9 138 *l)*	94	66	151	409	43	156	742	133	764	—	—	3
	Amboineezen	6 092	337	1 195	6 950	2	6 948												
	Andere inl.	15 941	1 581	2 117	16 477	40	16 437		311			608			1 639			3	
		31 820	3 753	4 622	32 689	166	32 523												
1914.	Europeanen	9 262	1 824	1 240	8 678	121	8 557 *l)*	90	107	197	503	31	219	612	115	766	—	—	3
	Amboineezen	6 950	301	2 633	9 282	5	9 277												
	Andere inl.	16 477	1 732	4 516	19 261	54	19 207		394			753			1 493			3	
		32 689	3 857	8 389	37 221	180	37 041												
1915.	Europeanen	8 678	1 585	1 534	8 627	124	8 503 *l)*	88	110	179	489	55	269	591	141	622	—	—	—
	Amboineezen	9 282	316	391	9 357	7	9 350												
	Andere inl.	19 261	1 949	2 979	20 291	102	20 189		377			813			1 354			—	
		37 221	3 850	4 904	38 275	233	38 042												
1916.	Europeanen	8 627	1 576	1 599	8 650	115	8 535 *l)*	80	67	136	572	62	299	618	131	811	—	—	—
	Amboineezen	9 357	271	417	9 503	8	9 495												
	Andere inl.	20 291	2 089	2 697	20 899	118	20 781		283			933			1 560			—	
		38 275	3 936	4 713	39 052	241	38 811												
1917.	Europeanen	8 650	1 090	888	8 448	139	8 309 *l)*	61	77	116	383	59	339	522	136	651	—	—	—
	Amboineezen	9 503	291	911	10 123	20	10 103												
	Andere inl.	20 899	2 013	3 061	21 947	189	21 758		254			781			1 309			—	
		39 052	3 394	4 860	40 518	348	40 170												

k) Namelijk die, vermeld sub *b* in tabel 2 hiervóór, doch ongerekend — om de aldaar in noot *e* vermelde reden — de bij het leger „voor memorie" gevoerd wordende onderofficieren en minderen.

l) Het aantal gesneuvelde onderofficieren en minderen bedroeg in de opgegeven 5 jaren achtereenvolgens 11, 24, 9, 4 en 1 (respectievelijk 2, 2, 0, 1 en 0 Europeanen, 0, 11, 0, 0 en 0 Amboineezen, zoomede 9, 11, 9, 3 en 1 andere inlanders). Als overleden aan de gevolgen van in den strijd bekomen wonden, vindt men over gemelde jaren vermeld achtereenvolgens 7, 16, 5, 2 en 1 militairen beneden den rang van officier (respectievelijk 4, 5, 2, 0 en 0 Europeanen, 1, 3, 0, 0 en 0 Amboineezen en 2, 8, 3, 2 en 1 andere inlanders).

m) Onder deze rubriek worden gerekend: militairen die om andere redenen zonder toekenning van paspoort, gagement of pensioen van hunne dienstverbintenis ontheven werden; uit Nederland gedetacheerde militairen, die derwaarts terugkeerden; de tijdelijk ongeschikten en de militairen van de voormalige koloniale reserve, die naar Nederland werden opgezonden en eindelijk de tot onderluitenant bevorderde onderofficieren.

n) Onder de in 1913 t/m 1917 uit Nederland aangekomen troepen bevonden zich respectievelijk 2, 1, 3, 1 en 0 man van de voormalige koloniale reserve.

o) De in deze rubriek tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen het aantal aan van hen, die reeds vroeger gediend hebben; dit aantal is in het daarboven geplaatste cijfer begrepen. Wat betreft de groote verschillen in de uitkomsten der werving van Amboineezen en (of) andere inlanders, bij vergelijking van het eene jaar met het andere, houde men in het oog, dat deze verschillen hoofdzakelijk hunne verklaring vinden in de maatregelen van zeer ongelijken duur,

...ATI... DER VERLIEZEN. | SPECIFICATIE DER WINSTEN.

...cier ...erd.	Gevonnist, gedeserteerd of met een briefje van ontslag verwijderd.			Afgevoerd als „voor memorie" gebracht.			Om andere dan in de voorgaande kolommen opgegeven redenen afgevoerd. m)			Totalen.			Aangekomen aanvullingstroepen uit Nederland. n)			Werving in Indië. o)							Als terug van desertie, als niet meer „voor memorie" gevoerd of om andere redenen weder in de sterkte opgenomen.				Totalen.		
Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Nederlanders.	Vreemdelingen. q)	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen. r)	Javanen (waaronder Soendaneezen). s)	Madoereezen.	Boegineezen.	Maleiers.	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.
3	69	3	477	47	92	30	474	—	—	1 835	337	1 581	837	105	942	255 (168)	1178 (2)	1833 (22)	52 (1)	1	46 (1)	3365 (194)	113	17	185	315	1310	1195	2 117
	549			169			474			3 753																	4 622		
3	65	—	497	30	48	50	524	—	—	1 824	301	1 732	681	83	764	388 (219)	2617 (2)	4152 (71)	23 (2)	—	130 (1)	7310 (295)	88	16	211	315	1240	2633	4 516
	562			128			524			3 857																	8 389		
—	50	6	877	11	4	2	356	—	—	1 585	316	1 949	1 055	4	1 059	417 (274)	352 (6)	2352 (85)	6 (1)	2	289 (4)	3418 (370)	58	39	330	427	1534	391	2 979
	933			17			356			3 850																	4 904		
—	59	3	840	23	5	—	224	3	3	1 576	271	2 089	1 040	1	1 041	502 (335)	383 (8)	2129 (75)	9	—	237	3260 (418)	56	34	322	412	1599	417	2 697
	902			28			230			3 936																	4 713		
—	61	10	907	17	8	—	46	—	—	1 090	291	2 013	359	—	359	481 (309)	886 (4)	2096 (108)	14	33	u) 498 (1)	4008 (422)	48	25	420	493	888	911	3 061
	978			25			47			3 394																	4 860		

die nu eens tot aanmoediging, dan weder tot beperking of wel zoo goed als geheele sluiting van die werving genomen worden.

p) Hier en in de verdere kolommen van dit overzicht worden onder de Amboineezen ook verstaan Menadoneezen, Alfoeren en Mestiezen van het eiland Kisar.

q) De uit Nederland gezonden troepen bestonden dus in de opgegeven jaren achtereenvolgens voor ± 11,1, 10,8, 0,3, 0,09 en 0 % uit vreemdelingen.

r) De in deze kolom voorkomende getallen zijn voor elk der opgegeven jaren aldus te splitsen: Amboineezen achtereenvolgens 321, 321, 151, 183 en 427; Menadoneezen 857, 2296, 201, 200 en 459.

s) Het in de opgegeven cijfers begrepen aantal Soendaneezen beliep in de jaren 1913 t/m 1917 achtereenvolgens 117, 425, 249, 216 en 221.

t) Onder deze cijfers telden op het einde van elk der opgegeven jaren, als niet den dienst van officier verrichtende, achtereenvolgens 6, 6, 7, 7 en 6 onderluitenants-apothekers-assistenten en 5, 4, 2, 3 en 1 militaire architecten in den rang van onderluitenant.

u) Hieronder 313 Timoreezen, 98 Atjehers, 22 Bataks en 65 Maleiers.

9. Overzicht van de werving hier te lande over het tijdvak 1 Januari 1913 tot ult. Juni 1918.

I. Halfjaarlijksch overzicht.

Semesters.	Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande: als voorgoed overgegaan.	Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande: als gedetacheerd.	Nederlanders, buiten het leger geworven.	Nederlanders, Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
1913 Iste halfjaar	65	106	217	388	40	428
1913 IIde halfjaar	31	85	278	394	42	436
	96	191	495	782	82	864
1914 Iste halfjaar	22	87	250	359	51	410
1914 IIde halfjaar	1	17	251	269	9	278
	23	104	501	628	60	688
1915 Iste halfjaar	56	23	231	310	—	310
1915 IIde halfjaar	141	453	288	882	—	882
	197	476	519	1192	—	1192
1916 Iste halfjaar	107	245	164	516	—	516
1916 IIde halfjaar	87	141	182	410	—	410
	194	386	346	926	—	926
1917 Iste halfjaar	65	72	171	308	—	308
1917 IIde halfjaar	72	94	140	306	—	306
	137	166	311	614	—	614
1918 Iste halfjaar	51	38	118	207	—	207

II. Maandoverzicht.
(Alleen voor 1917 en het 1ste halfjaar 1918.)

Maanden.	Koloniale Reserve te Nijmegen. Nederlanders, overgenomen van het leger hier te lande: als voorgoed overgegaan.	als gedetacheerd.	buiten het leger geworven.	Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
1917.						
Januari	12	9	43	64	—	64
Februari	7	15	17	39	—	39
Maart	15	10	30	55	—	55
April	9	13	30	52	—	52
Mei	7	3	23	33	—	33
Juni	15	22	28	65	—	65
Juli	21	12	24	57	—	57
Augustus	8	19	29	56	—	56
September	7	18	36	61	—	61
October	16	17	22	55	—	55
November	10	11	14	35	—	35
December	10	17	15	42	—	42
	137	166	311	614	—	614
1918.						
Januari	7	10	11	28	—	28
Februari	5	13	20	38	—	38
Maart	9	15	17	41	—	41
April	6	—	16	22	—	22
Mei	11	—	29	40	—	40
Juni	13	—	25	38	—	38

10. Statistiek der reëngagementen over de jaren 1913 t/m 1917.

a. Algemeen overzicht.

Jaren.	Europeanen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. a) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Amboineezen en andere inlanders. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. a) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Totalen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. a) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.
1913	1691	687=40.6	682	322	1691	4277	4045=94.5	146	86	4277	5968	4732=79.2	828	408	5968
1914	1864	862=46.2	565	437	1864	5690	5345=93.9	182	163	5690	7554	6207=82.1	747	600	7554
1915	1875	915=48.8	547	413	1875	5373	4934=91.8	211	228	5373	7248	5849=80.6	758	641	7248
1916	1993	902=45.2	575	516	1993	5308	4860=91.5	212	236	5308	7301	5762=78.9	787	752	7301
1917	1667	843=50.5	484	340	1667	4748	4311=90.7	185	252	4748	6415	5154=80.3	669	592	6415

a) Verhouding tot het aantal in de vorige kolom vermeld.

b. SPLITSING DER REËNGAGEMENTEN NAAR GELANG VAN HUN DUUR. *b)*

JAREN.	Voor minder dan 1 jaar.			Voor 1 jaar.			Voor 2 jaren.			Voor 3 jaren.			Voor 4 jaren.			Voor 6 jaren.			Totalen.		
	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Europeanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.
1913. . . .	17	—	17	130	130	260	*g)* 301	2537	2838	35	—	35	101	866	967	103	512	615	687	4045	4732
1914. . . .	19	*e)* 1	20	133	298	431	*h)* 314	2608	2922	60	—	60	142	1152	1294	194	1286	1480	862	5345	6207
1915. . . .	*c)* 18	—	18	181	576	757	*i)* 273	2249	2522	67	4	71	147	1004	1151	229	1101	1330	915	4934	5849
1916. . . .	*d)* 5	—	5	201	638	839	*k)* 249	2135	2384	52	5	57	183	1117	1300	212	965	1177	902	4860	5762
1917. . . .	*e)* 4	*e)* 1	5	*f)* 231	723	954	*l)* 215	1861	2076	44	7	51	172	899	1071	177	820	997	843	4311	5154

b) Zie nopens het bedrag der premiën bij reëngagement Ind. St. 1897 n°. 139, 1905 n°. 243, 1906 n°. 460 en 1913 n°. 392, K. B. 24 Sept. 1909 n°. 84, sub *c*, punt 5°. en Gouv. Bt. 7 Mei 1914 n°. 14, art. 1, juncto Gouv. Bt. 23 Juni 1914 n°. 38, en Gouv. Bt. 29 Oct. 1917 n°. 41.

c) Hieronder 3, die zich zonder premie reëngageerden.

d) Als voren 4.

e) Deze militairen reëngageerden zich zonder premie.

f) Hieronder 1, die zich zonder premie reëngageerde.

g) Als voren 20.

h) Als voren 3.

i) Als voren 11.

k) Als voren 18.

l) Als voren 1.

11. Overzicht betreffende het bij het einde der jaren 1916 en 1917 bestaande overcompleet of incompleet aan kader (onderofficieren en korporaals), voor zooveel betreft de infanterie, cavalerie, artillerie en genie.

a. ALGEMEEN OVERZICHT.

WAPENS EN LANDAARDEN	ONDEROFFICIEREN.								KORPORAALS.							
	Tegenwoordige formatie	Sterkte	Gedurende 1917		Tegenwoordige formatie	Sterkte	Overcompleet of incompleet		Tegenwoordige formatie	Sterkte	Gedurende 1917		Tegenwoordige formatie	Sterkte	Overcompleet of incompleet	
	op ult. 1916.		uit de sterkte afgevoerd.	in de sterkte gebracht.	op ult. 1917.		op ult. 1916.	op ult. 1917.	op ult. 1916.		uit de sterkte afgevoerd.	in de sterkte gebracht.	op ult. 1917.		op ult. 1916.	op ult. 1917.
Infanterie. a)																
Europeanen . .	1784	1624	260	264	1858	1628	—160	—230	703	679	199	174	733	654	— 24	— 79
Amboineezen .	332	479	36	94	345	537	+147	+192	412	516	114	134	426	536	+104	+110
Andere inlanders	612	615	55	56	636	616	+ 3	— 20	847	870	101	139	874	908	+ 23	+ 34
Cavalerie.																
Europeanen . .	82	75	12	23	84	86	— 7	+ 2	68	68	26	30	70	72	—	+ 2
Inlanders (niet-Amboineezen)	12	12	—	1	12	13	—	+ 1	30	31	2	2	30	31	+ 1	+ 1
Artillerie.																
Europeanen . .	501	413	73	80	510	420	— 88	— 90	225	171	79	89	232	181	— 54	— 51
Amboineezen .	—	—	—	—	49	—	—	— 49	—	—	—	15	36	15	—	— 21
Andere inlanders	68	60	5	15	77	70	— 8	— 7	63	66	17	25	69	74	+ 3	+ 5
Genie.																
Europeanen . .	167	155	38	39	166	156	— 12	— 10	97	70	41	35	86	64	— 27	— 22
Inlanders (niet-Amboineezen)	9	9	1	1	19	9	—	— 10	26	24	6	8	26	26	— 2	—

a) Ongerekend het kader bij de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, en bij de militaire school.

OMSCHRIJVING DER MUTATIËN.	Onderofficieren.										
	Infanterie.				Cavalerie.			Artillerie.			
	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.
Verliezen.											
Overleden	11	3	3	17	2	—	2	2	—	—	2
Gepasporteerd	39	6	14	59	—	—	—	14	—	—	14
Gegageerd of gepensionneerd	139	19	37	195	9	—	9	34	—	5	39
Bevorderd tot onderofficier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bevorderd tot onderluitenant	17	—	—	17	—	—	—	8	—	—	8
Voor memorie gebracht	3	8	—	11	—	—	—	5	—	—	5
Gecondemneerd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gedegradeerd of teruggesteld	13	—	1	14	—	—	—	3	—	—	3
Vermist en afgevoerd	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Overgegaan bij andere wapens en diensten	36	—	—	36	1	—	1	6	—	—	6
Naar Nederland teruggekeerd	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Benoemd tot ambtenaar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . . .	260	36	55	351	12	—	12	73	—	5	78
Winsten.											
Uit Nederland aangekomen	75	—	—	75	2	—	2	8	—	—	8
Verkregen uit de korpsen	*a)* 104	85	46	235	17	—	17	*b)* 54	—	15	69
In Indië geworven	67	—	3	70	4	1	5	13	—	—	13
Teruggesteld van onderluitenant	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Terug van „voor memorie”	10	9	7	26	—	—	—	2	—	—	2
Overgenomen van andere wapens en diensten	6	—	—	6	—	—	—	3	—	—	3
Van vermist terug	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . . .	264	94	56	414	23	1	24	80	—	15	95

a) Hieronder 1 die, zonder den rang van korporaal te hebben doorloopen, tot onderofficier is bevorderd, en 2 die, na degradatie, in hun rang zijn hersteld.

b) Hieronder 8 die, zonder den rang van korporaal te hebben doorloopen, tot onderofficier zijn bevorderd.

Genie.			Korporaals. Infanterie.				Korporaals. Cavalerie.			Korporaals. Artillerie.				Korporaals. Genie.		
Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.
1	—	1	5	7	5	17	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
12	—	12	41	2	17	60	5	—	5	9	—	1	10	10	1	11
23	1	24	29	19	28	76	4	1	5	6	—	—	6	3	4	7
—	—	—	101	85	46	232	17	—	17	46	—	15	61	20	1	21
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	13	1	4	18	—	1	1	14	—	—	14	6	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
—	—	—	9	—	1	10	—	—	—	2	—	—	2	2	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	1	39	199	114	101	414	26	2	28	79	—	17	96	41	6	47
6	—	6	16	—	—	16	1	—	1	2	—	—	2	2	—	2
20	1	21	131	128	121	380	25	1	26	83	15	23	121	29	8	37
12	—	12	25	1	6	32	4	—	4	4	—	—	4	4	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	5	12	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	1	—	—	1	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
39	1	40	174	134	139	447	30	2	32	89	15	25	129	35	8	43

12. Numerieke opgaven over 1916 en 1917 betreffende de opleiding tot den officiersrang.

OPLEIDING TOT OFFICIER.

STUDIEJAAR.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Infanterie.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Cavalerie.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Artillerie.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Genie.	Cadetten-school te Alkmaar.	Hoofdcursus te Kampen. Infanterie.	Hoofdcursus te Kampen. Militaire administratie.
Ult. 1916.	a)		a)	a)	b)	b)	
1ste studiejaar . . .	25 (2 + 1)	4	7 (0 + 2)	3	21 (1)	11 (2)	2
2de " . . .	18 (1 + 2)	1	8 (0 + 1)	5 (0 + 1)	18 (1)	11 (4)	4
3de " . . .	24 (2 + 3)	2	7 (0 + 1)	4	—	—	—
Totalen . . .	67 (5 + 6)	7	22 (0 + 4)	12 (0 + 1)	39 (2)	22 (6)	6
Ult. 1917.							
1ste studiejaar . . .	19 (2 + 0)	2	10	5 (0 + 1)	c) 24 (3)	d) 19 (7)	2
2de " . . .	27 (2 + 1)	2	7 (0 + 2)	3	20 (1)	10 (1)	2
3de " . . .	15 (1 + 2)	1	9 (0 + 1)	5 (0 + 1)	—	—	—
Totalen . . .	61 (5 + 3)	5	26 (0 + 3)	13 (0 + 2)	44 (4)	29 (8)	4

a) Van de tusschen haakjes geplaatste opgaaf heeft het eerste cijfer betrekking op hen, die het toelatingsexamen voor de Koninklijke Militaire Academie in Indië aflegden; het tweede cijfer betreft hen, die in Indië aan het toelatingsexamen voor de Cadettenschool voldeden.

b) De tusschen haakjes gestelde cijfers geven aan hoeveel leerlingen het toelatingsexamen in Indië hadden afgelegd.

c) Ontvangen hunne opleiding aan de hoogere burgerschool te Bandoeng.

d) Ontvangen hunne opleiding te Meester-Cornelis.

B

13. Numerieke opgaven betreffende het in 1917 van de kader- en korpsscholen en de hoefsmidschool in Nederlandsch-Indië gemaakt gebruik.

a. Kaderscholen.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (2 scholen).				Cavalerie (1 school).			Artillerie. Veld- en bergartillerie (1 school).				Artillerie. Vesting-artillerie (1 school).				Genie (1 school).		
	Euro-peanen.	Amboi-neezen.	Andere inlanders	Totaal.	Euro-peanen.	Inl. (niet-Amboi-neezen).	Totaal.	Euro-peanen.	Amboi-neezen.	Inlanders	Totaal.	Euro-peanen.	Amboi-neezen.	Inlanders	Totaal.	Euro-peanen.	Inl. (niet-Amboi-neezen).	Totaal.
Aanwezig op ult. 1916:																		
Onderofficieren	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	10	—	9	19	16	5	21	1	—	2	3	1	—	—	1	13	2	15
Manschappen	27	—	41	68	29	5	34	—	—	3	3	2	—	1	3	40	6	46
Te zamen	37	—	50	87	45	10	55	1	—	5	6	3	—	1	4	53	8	61
In den loop van 1917 bijgekomen:																		
Onderofficieren	42	2	—	44	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	66	19	23	108	23	—	23	9	—	5	14	12	—	5	17	13	5	18
Manschappen	132	25	113	270	33	4	37	33	6	12	51	29	13	19	61	39	4	43
Te zamen	240	46	136	422	58	4	62	42	6	17	65	41	13	24	78	52	9	61
In den loop van 1917 afgegaan:																		
a. na afgelegd examen. Onderofficieren	40	1	—	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	70	17	29	116	15	5	20	8	—	6	14	8	—	5	13	12	2	14
Manschappen	116	25	140	281	27	5	32	24	5	8	37	19	10	14	43	18	5	23
b. om andere redenen. Onderofficieren	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	4	1	1	6	3	—	3	2	—	—	2	4	—	—	4	1	—	1
Manschappen	35	—	12	47	4	—	4	9	—	5	14	7	3	3	13	19	—	19
Te zamen	266	45	182	493	49	10	59	43	5	19	67	38	13	22	73	50	7	57
Derhalve op ult. 1917:																		
Onderofficieren	1	—	—	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	2	1	2	5	21	—	21	—	—	1	1	1	—	—	1	13	5	18
Manschappen	8	—	2	10	31	4	35	—	1	2	3	5	—	3	8	42	5	47
Te zamen	11	1	4	16	54	4	58	—	1	3	4	6	—	3	9	55	10	65

b. Korpsscholen.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (32 scholen).				Cavalerie (1 school).			Artillerie (2 scholen).				Genie (1 school).		
	Euro-peanen.	Amboi-neezen.	Andere inlanders.	Totaal.	Euro-peanen.	Inlanders (niet-Amboi-neezen).	Totaal.	Euro-peanen.	Amboi-neezen.	Inlanders.	Totaal.	Euro-peanen.	Inlanders (niet-Amboi-neezen).	Totaal.
Aanwezig op ult. 1916:														
Onderofficieren en korporaals: gewone cursus	7	5	9	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onderofficieren en korporaals: opleiding kaderschool	44	27	62	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Manschappen: gewone cursus	115	262	1359	1736	1	40	41	27	18	138	183	—	—	—
Manschappen: opleiding kaderschool	137	346	302	785	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Te zamen	303	640	1732	2675	1	40	41	27	18	138	183	—	—	—
Aanwezig op ult. 1917:														
Onderofficieren en korporaals: gewone cursus	25	1	3	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onderofficieren en korporaals: opleiding kaderschool	126	33	70	229	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Manschappen: gewone cursus	81	199	1479	1759	8	40	48	31	13	115	159	—	—	—
Manschappen: opleiding kaderschool	193	331	293	817	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Te zamen	425	*a)* 564	*a)*1845	2834	8	40	48	31	13	115	159	—	—	—

a) Onder de Amboineesche en andere inlandsche leerlingen der infanterie- en cavalerie-korpsscholen tellen ook zoons van de tot die landaarden behoorende militairen. Dit was ten aanzien der infanterie-scholen op ult. 1916 met 778 en op ult. 1917 met 821 jongelieden, en ten aanzien van de cavalerieschool op ult. 1916 met 16 en op ult. 1917 met 18 jongelieden het geval.

c. Hoefsmidschool.

LEERLINGEN	Europeanen.	Inlanders.	Te zamen.
Aanwezig op ult. 1916:			
Cavaleristen	1	—	1
Kanonniers	3	1	4
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën).	—	—	—
Te zamen . .	4	1	5
In den loop van 1917 bijgekomen:			
Cavaleristen	7	—	7
Kanonniers	5	—	5
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën).	—	—	—
Te zamen . .	12	—	12

LEERLINGEN.	Europeanen.	Inlanders.	Te zamen.
In den loop van 1917 afgeschreven:			
a. na afgelegd examen. Cavaleristen . . .	2	—	2
a. na afgelegd examen. Kanonniers . . .	1	1	2
a. na afgelegd examen. Fuseliers	—	—	—
Te zamen . .	3	1	4
b. om andere redenen. Cavaleristen . . .	4	—	4
b. om andere redenen. Kanonniers . . .	4	—	4
b. om andere redenen. Fuseliers	—	—	—
Te zamen . .	8	—	8
Derhalve op ult. 1917 aanwezig:			
Cavaleristen	2	—	2
Kanonniers	3	—	3
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën).	—	—	—
Te zamen . .	5	—	5

14. Overzicht van de gedurende 1917 toegekende eerbelooningen aan de militairen der landmacht, wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Indië.

Ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen is gedurende 1917 aan militairen der landmacht het hiernevens vermelde aantal belooningen toegekend.	Orde van den Nederlandschen Leeuw.	Orde van Oranje-Nassau.		Militaire Willemsorde.	Eereteeken voor Moed en Trouw.		Eervolle vermelding.
	Ridderkruizen.	Officierskruizen.	Ridderkruizen.	Ridderkruizen 4de klasse.	Zilver.	Brons.	
Officieren	—	—	—	—	—	—	—
Onderluitenants	—	—	—	—	—	—	—
Militairen beneden den rang van officier. Europeanen	—	—	—	—	—	—	—
Militairen beneden den rang van officier. Amboineezen	—	—	—	—	—	—	—
Militairen beneden den rang van officier. Andere inlanders	—	—	—	—	—	—	2

15. Opgave over de jaren 1915 t/m 1917 omtrent het aantal militairen beneden den rang van officier, die om

GEBOORTELAND OF LANDAARD.	1915.									
	Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)
										%
Nederland	8	4	73	21	25	67	205	41	26	470 = 7,84
Nederlandsch-Indië	1	1	11	1	5	20	16	6	—	61 = 3,60
België en Frankrijk	—	—	1	—	2	—	2	—	—	5 = 3,44
Duitschland	—	—	7	1	3	10	3	3	—	27 = 3,56
Zwitserland	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2 = 4,25
Overige landen	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2 = 4,08
Totalen	9	5	93	23	36	97	227	51	26	567 = 6,53
Amboineezen en Menadoneezen	—	1	7	—	5	14	4	1	—	32 = 0,34
Javanen en Soendaneezen	4	2	98	6	858	77	101	—	1	1 147 = 6,24
Madoereezen	—	—	1	—	7	1	—	—	—	9 = 4,76
Boegineezen	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1 = 2,32
Maleiers, enz.	—	—	2	—	6	1	3	—	2	14 = 2,13
Totalen	4	3	109	6	876	93	108	1	3	1203 = 4,21
Algemeene totalen	13	8	202	29	912	190	335	52	29	1770 = 4,75

a) In den loop van het jaar gedetineerd, doch niet van den militairen stand vervallen verklaard.

b) De procenten zijn berekend naar het aantal aanwezigen op ult. December van het vorige jaar, vermeld in tabel 3.

iet-eervolle redenen, 't zij uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerd, 't zij gedegradeerd of teruggesteld zijn.

1916.										1917.									
Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b) %	Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b) %
11	2	60	34	27	77	139	23	10	383=6,32	20	—	83	26	21	84	125	50	3	412=6,81
4	1	3	4	8	11	17	3	—	51=3,05	2	—	12	—	14	9	15	3	—	55=3,03
1	—	1	—	1	3	—	—	—	6=5,04	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1=1,02
—	—	3	1	3	3	9	5	—	24=3,46	—	—	9	1	2	6	4	3	—	25=4,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	1	—	1	—	—	3=6,81	—	—	1	—	2	—	2	—	—	5=7,14
16	3	68	39	40	94	166	31	10	467=5,41	22	—	105	27	39	99	147	56	3	498=5,75
—	—	10	—	3	17	9	—	—	39=0,41	2	—	20	4	8	34	12	1	—	81=0,85
7	4	111	9	809	95	130	2	3	1170=6,09	10	3	193	14	872	126	199	5	5	1427=7,26
—	—	1	—	11	1	1	—	—	14=7,86	—	—	—	—	4	—	1	—	—	5=3,31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1=2,77
—	—	3	1	9	5	4	—	—	22=2,47	1	—	6	2	17	4	9	—	—	39=3,65
7	4	125	10	832	118	144	2	3	1245=4,19	13	3	219	20	901	165	221	6	5	1553=5,10
23	7	193	49	872	212	310	33	13	1712=4,47	35	3	324	47	940	264	368	62	8	2051=5,25

16. Overzicht van de straffen opgelegd aan Europeesche militairen wegens dronkenschap over het jaar 1917.

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	Gemiddelde sterkte aan Europeanen present voor soldij volgens de administratieboeken van de korpsen. a)				Totaal aantal Europeesche militairen, die wegens dronkenschap of misbruik van sterken drank gestraft werden.	Gemiddeld aantal Europeesche militairen			Aantal opgelegde straffen voor dronkenschap of misbruik van sterken drank aan Europeesche militairen wegens:			Van het totaal aantal opgelegde straffen vermeld in de kolommen 10 t/m 12 werden opgelegd aan Europeesche:		
	Gehuwden.	Ongehuwden met huishoudster.	Ongehuwden zonder huishoudster.	Totaal.		die tot de geregelde bezoekers van een militair tehuis werden gerekend. b)	die geregeld aan sport (jacht, voetbal, enz.) deelnamen.	Totaal.	eerste dronkenschap, d.w.z. aan hen, die in hun diensttijd nog nimmer daarvoor gestraft zijn.	herhaalde dronkenschap.	Totaal.	gehuwde militairen. c)	ongehuwde militairen met huishoudster. c)	ongehuwde militairen zonder huishoudster. c)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
					%	%	%	%				%	%	%
1ste militaire afdeeling op Java	247	327	1172	1746	283 = 16,20	128 = 7,33	283 = 16,20	411 = 23,53	82	303	385	8=2,07	67 = 17,40	310 = 80,53
2de idem	254	271	823	1348	177 = 13,13	104 = 7,71	324 = 24,03	428 = 31,74	44	183	227	14=6,70	28 = 12,33	185 = 81,50
3de idem	130	168	453	751	106 = 14,11	55 = 7,32	128 = 17,04	183 = 24,36	28	103	131	8=6,10	23 = 17,55	100 = 76,35
4de idem	304	443	1312	2059	240 = 11,65	222 = 10,78	369 = 17,92	591 = 28,70	90	194	284	7=2,47	33 = 11,62	244 = 85,91
Sumatra's Westkust .	41	41	102	184	21 = 11,41	—	24 = 13,04	24 = 13,04	6	18	24	2=8,33	3 = 12,50	19 = 79,17
Tapanoeli	1	2	12	15	—	—	3 = 20,00	3 = 20,00	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	83	130	265	478	89 = 18,61	—	89 = 18,61	89 = 18,61	22	141	163	3=1,84	11 = 6,74	149 = 91,42
Riouw	—	4	5	9	—	—	5 = 55,55	5 = 55,55	—	—	—	—	—	—
Palembang en Djambi	7	19	23	49	7 = 14,28	—	13 = 26,53	13 = 26,53	—	7	7	—	3 = 42,85	4 = 57,15
Westerafdeeling van Borneo	7	10	77	94	9 = 9,57	—	6 = 6,38	6 = 6,38	2	10	12	1=8,34	5 = 41,66	6 = 50,00
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	9	12	49	70	10 = 14,28	—	29 = 41,42	29 = 41,42	2	8	10	1=10,00	2 = 20,00	7 = 70,00
Celebes en Menado . .	28	61	96	185	51 = 27,56	—	62 = 33,51	62 = 33,51	7	62	69	1=1,32	17 = 24,63	51 = 74,05
Amboina en Ternate .	28	12	27	67	4 = 59,70	—	14 = 20,89	14 = 20,89	—	4	4	—	2 = 50,00	2 = 50,00
Timor en onderhoorigheden	7	43	115	165	17 = 10,30	—	26 = 15,75	26 = 15,75	6	12	18	—	1 = 5,56	17 = 94,44
Totalen	1146	1543	4531	7220	1014 = 14,04	509 = 7.04	1375=19,04	1884=26,08	289	1045	1334	45=3,31	195 = 14,61	1094=82,08

a) Berekend naar de sterkte, present voor soldij bij het begin van elke maand.

b) Deze rubriek is alleen ingevuld voor de garnizoenen, waar een militair tehuis is; daartoe is bij het korps, de compagnie of het detachement eens per maand opgenomen, wie tot de geregelde bezoekers behooren, waarna het gemiddeld aantal over 12 maanden is berekend.

c) De procenten zijn berekend naar het totaal aantal straffen, in kolom 12 vermeld.

17. Formatie en sterkte op ult. 1917 van gewapende korpsen, niet rechtstreeks tot het leger behoorende (ongerekend die, uitsluitend voor politiediensten bestemd).

KORPSEN EN STANDPLAATSEN.	FORMATIE. *a)*					STERKTE.				
	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.
	Europ.	Inlanders	Europ.	Inlanders		Europ.	Inlanders	Europ.	Inlanders	
Schutterijen (uitsluitend infanterie).										
Batavia	—	—	—	—	—	30	—	*b)* 1163	—	—
Semarang	—	—	—	—	—	17	—	*b)* 573	—	—
Soerabaja	—	—	—	—	—	24	—	*b)* 968	—	—
Djokjakarta	—	—	—	—	—	3	—	77	—	—
Soerakarta	—	—	—	—	—	3	—	73	—	—
Padang (res. Sumatra's Westkust)	—	—	—	—	—	5	—	86	—	—
Makasser (gouv. Celebes en onderh.)	—	—	—	—	—	6	—	109	—	—
Menado (residentie Menado)	5		*e)* 171		—	3		*d)* 224		—
Amboina (residentie Amboina) *c)*	13		*f)* 252		—	7		287		—
Saparoea (id.) *c)*	6		*g)* 142		—	5		118		—
Ternate (residentie Ternate) *c)*	4		*h)* 80		—	4		90		—
Overige korpsen.										
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. *i)* Staf	—	5	—	—	—	—	5	—	—	—
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. *i)* Batalj. infanterie	—	18	—	911	3	—	18	—	910	2
Barisans op Madoera. *j)* Staf en infant. te Bangkalan	—	18	—	*k)* 676	—	—	17	—	790	—
Barisans op Madoera. *j)* " " Pamekasan	—	10	—	*k)* 341	—	—	10	—	457	—
Barisans op Madoera. *j)* " " Soemenep	—	10	—	*k)* 455	—	—	10	—	454	—

a) Vaste formatiecijfers kunnen voor de schutterijen op Java en voor die te Padang en Makasser niet worden opgegeven; zie daaromtrent voor de eerstbedoelde schutterijen Ind. St. 1838 n°. 22 (artt. 13 t/m 16), voor de schutterij te Padang Ind. St. 1857 n°. 88 (art. 2) en voor die te Makasser Ind. St. 1875 n°. 275 (artt. 11 en 13).

b) Hieronder, voor zoover de schutterijen te Batavia en Soerabaja aangaat, de korpsen muzikanten, doch ongerekend de tamboers en hoornblazers (inlanders).

c) Deze schutterijen zijn hoofdzakelijk samengesteld uit zoogenaamde inlandsche burgers (doorgaans van elders afkomstige inlanders en hunne afstammelingen). Hoeveel Europeanen in de sterkte tellen, is niet afzonderlijk opgegeven.

d) Hieronder het korps muzikanten.

e) Van de onderofficieren en minderen (buiten den adjudant-onderofficier en de tamboers) zijn er 167 met een geweer bewapend.

f) Hieronder 242 geweerdragenden.

g) Als voren 138.

h) Als voren 77.

i) Dit korps is door het hoofd van het Mangkoe Negarasche Huis in dienst te houden, dat daarbij in alles overleg heeft te plegen met den door of vanwege het legerbestuur aan het legioen als kapitein-instructeur toegevoegden officier der infanterie, nevens wien aan het korps, voor leiding en oefening, verder nog zijn toegevoegd 4 onderofficieren van het leger (van de infanterie). Het legioen wordt door hare eigen officieren gecommandeerd. Deze laatsten worden tot en met den rang van kapitein door den pangeran zelf aangesteld met goedkeuring van den resident; de hoofdofficieren worden op voordracht van den pangeran, aan te bieden door tusschenkomst van den resident, door den Gouverneur-Generaal benoemd. Overigens is dit legioen — waarvan de uitgaven ten laste van 's lands kas komen — op militaire wijze gekleed en bewapend. In geval van mobilisatie — bij oorlog of voor toevoeging aan expeditiën — gelden voor het legioen, of voor het gemobiliseerde gedeelte daarvan, de krijgswetten.

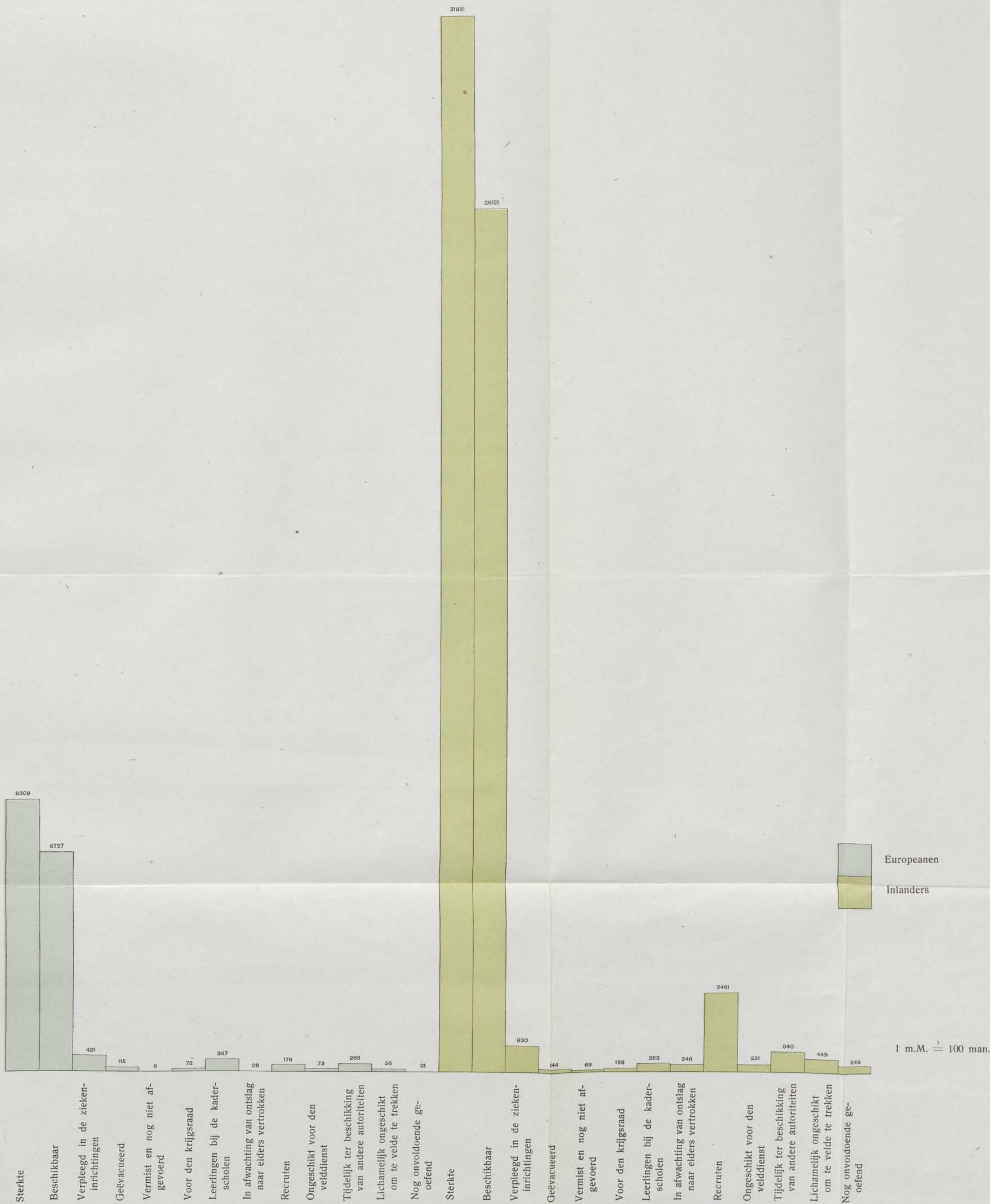
Zie Bijbl. Ind. St. nos. 5308, 5517, 5600, 5805, 5966, 5977, 6072, 6770, 6832, 6955, 7055, 7150, 7212, 7291, 7649, 7757, 7784, 7928, 7996, 8046, 8126, 8128 en 8591.

j) Ook aan deze (gouvernements-)korpsen, mede op militaire wijze gekleed en bewapend, zijn officieren (3 kapiteins) en eenige onderofficieren uit het leger toegevoegd voor de leiding en oefening. De kapiteins-instructeur staan onder de rechtstreeksche bevelen van den resident, doch zijn voor de leiding en oefening van de barisans verantwoordelijk aan den commandant der 3de militaire afdeeling op Java. De barisans, waarbij slechts Madoereezen ter dienstneming worden toegelaten, worden door hunne eigen officieren gecommandeerd, die door den Gouverneur-Generaal worden benoemd en ontslagen. De onderofficieren en minderen zijn niet gekazerneerd; zij wonen in kampongs nabij de kampementen. In gewone tijden is aan de barisans opgedragen het bewaken van de landskassen, gevangenissen en gouvernementspakhuizen op hunne standplaatsen en het begeleiden van gevangenen en transporten, terwijl zij overigens bestemd zijn tot handhaving van orde en tucht op Madoera, wanneer de gewone middelen van politie tekort schieten. Om voor militaire doeleinden te worden aangewend, kunnen de barisans geheel of gedeeltelijk worden gemobiliseerd en gelden alsdan ook voor hen de krijgswetten.

Zie Bijbl. Ind. St. nos. 4755, 5087, 5252, 5284, 5406, 5517, 5687, 5785, 5966. 5971, 6426, 6435, 6481, 6963, 7055, 7096, 7150, 7240, 7291, 7354, 7418, 7606, 7634, 7650, 7700, 7757, 7861, 7924 en 7996.

k) Hieronder 3 man hospitaalpersoneel.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE TIJDELIJK NIET BESCHIKBARE, MAAR TOCH IN DE STERKTE VAN HET LEGER TELLENDE (TOT DE FORMATIE BEHOORENDE) ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN (DE ONDERLUITENANTS EN ADJUDANT-ONDEROFFICIEREN DIENSTDOEND OFFICIER HIERONDER NIET BEGREPEN) IN VERGELIJKING MET DE STERKTE EN HET AANTAL BESCHIKBAREN OP EIND 1917.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE STERKTE VAN HET LEGER IN NEDERLANDSCH-INDIË OP ULTIMO 1917 IN VERGELIJKING MET DE NORMALE EN DE TEGENWOORDIGE (TIJDELIJK GELDENDE) FORMATIE.

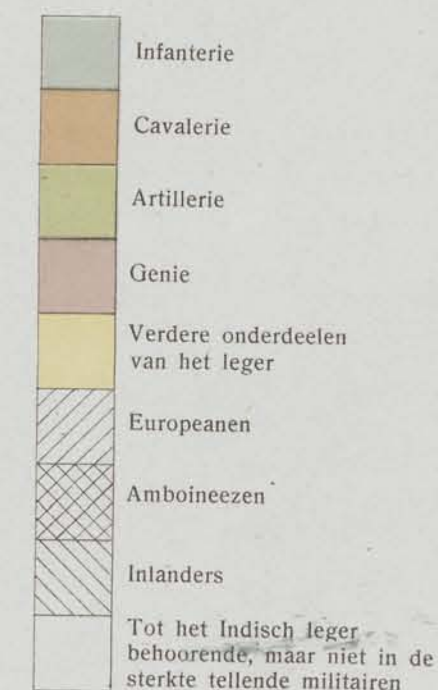
a. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

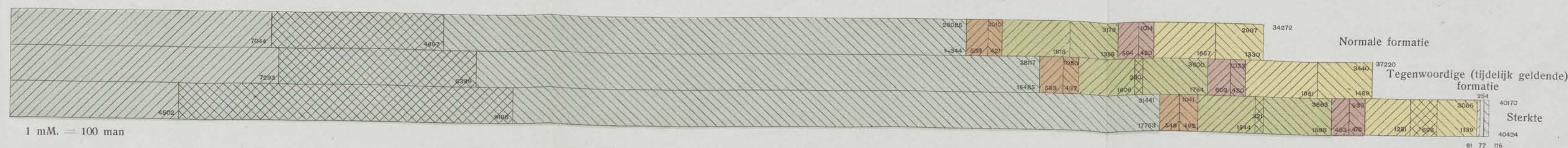
Normale formatie

Tegenwoordige (tijdelijk geldende) formatie

Sterkte

b. Onderofficieren en minderen.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE GEDURENDE 1917 GELEDEN VERLIEZEN EN VERKREGEN WINSTEN IN VERHOUDING TOT DE STERKTE BIJ HET BEGIN EN HET EINDE VAN HET JAAR.

b. Onderofficieren en minderen.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE GEDURENDE 1917 GELEDEN VERLIEZEN EN VERKREGEN WINSTEN IN VERHOUDING TOT DE STERKTE BIJ HET BEGIN EN HET EINDE VAN HET JAAR.

a. Officieren en als zoodanig dienstdoenden

Bijlage C.

(Zie hoofdstuk E, §§ 1 en 5, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de KONINKLIJKE MARINE in Nederlandsch-Indië, meerendeels over 1917.

1. Algemeen overzicht betreffende de schepen en vaartuigen van de Indische Militaire Marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië.
2. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke Marine op ult. 1916 en ult. 1917.
3. Statistiek over 1917 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke Marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.
4. Exploitatiekosten van de oorlogsschepen en van de maritieme inrichtingen aan den wal, gedurende 1917.
5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1917 t/m 31 Maart 1918 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke Marine (en ook door die der gouvernementsmarine): 1°. te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang (gouvernementsdok in particuliere exploitatie) en te Tandjoengpriok (particuliere werf) en 2°. te Singapore.

1. Algemeen overzicht betreffende de schepen en vaartuigen van de Indisch[e] Mili[taire]

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad.[6] Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad.[6] Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
INDISCHE MILI[TA…]																				
Flottielje-vaartuigen.																				
Siboga	2	S.	1897 Amsterdam (Nederl. Scheepsbouwmaatschappij).	A. 1898. B. 15 Jan. 1899.	53.7	9.5	36	790	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 c.M. A.	1 4 1 6	—	—	1400	13.9	140	11.4	8.5	1400 *a*)	2060 *a*)	—
Serdang . . .	2	S.	1896 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1897. B. 7 Dec. 1897.	53.9	9.5	36.5	820	K. v. 10,5 cM. A. „ „ 3,7 „ Mr. v. 7,5 cM. A.	1 4 1 6	—	—	1290	12.9	150	11	8	1320 *a*)	1940 *a*)	—
Koetei	2	S.	1897 Amsterdam (Nederlandsche Scheepsbouw-maatschappij).	A. 1898. B. 5 Nov. 1898.	53.7	9.5	36	790	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3.7 „ Mı. v. 7.5 cM. A.	2 4 1 7	—	—	1410	13.50	140	11.3	8.5	1380 *a*)	2130 *a*)	—
Assahan . . .	2	S.	1899 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1900. B. 10 Jan. 1901.	53.7	9.5	36	800	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 cM. A.	1 4 1 6	—	—	1350	14.0	130	11	7.5	1550 *a*)	3000 *a*)	—
Mataram . . .	2	S.	1895 Amsterdam (HUYGENS & VAN GELDER).	A. 1896. B 31 Maart 1897.	53.9	9.5	36.5	810	K. v. 10,5 cM. A. „ „ 3,7 „ Mr. v. 7,5 cM. A.	2 4 1 7	—	—	1350	13	150	10.5	8	1120 *a*)	1690 *a*)	—
Torpedobooten.																				
Cerberus . . .	1	S.	1887 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1888. B. 6 Febr. 1889.	38.20	4	14.2 (21)	84	K. v. 3,7 cM.	2	2	1	840	17.6	12	—	—	—	—	—
Hydra	1	S.	1899 Londen (Yarrow&C°).	A. 1900. B. 17 Nov. 1900.	39.60	4.2	20.6	10.3	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 200	24.3	21	17.5	8	390 *b*)	1500 *b*)	—
Scylla	1	S.	1899 Londen (Yarrow&C°).	A. 1900. B. 17 Nov. 1900.	39.60	4.2	20.6	10.3	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 200	24.30	21	17.5	8	390 *b*)	1500 *b*)	—

1) IJ = ijzer, S = staal, Z = gezinkt, K = gekoperd, C = compositie.

2) Lengte van den romp over alles.

3) Breedte van den romp op het grootspant over de buitenhuid zonder uitbouwsels.

4) Diepgang van den romp bij normale toelading, stoomketels op peil (de diepgang met uitstekende deelen wordt tusschen haakjes onder het diepgangcijfer van den romp aangetroffen).

5) Met schepen 4 uren, met torpedobooten 2 uren volgehouden (met de na 1900 gebouwde torpedobooten 3 uren).

6) Indien de kolommen 17, 18, 19 of 20 niet zijn ingevuld, beteekent dit dat het schip herstelling heeft ondergaan aan de ketels, zoodat vorige opgaven geen vertrouwen meer verdienen.

…isch… Militaire Marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië.

…gen zee- met …len …ad.[6]) Bij vaart van kolom 18.	Pantser in milimeters. [1]) Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1917:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1916 Europeanen.	31 Dec. 1916 Inlanders.	31 Dec. 1917 Europeanen.	31 Dec. 1917 Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1917 tot en met 31 Maart 1918. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
…ILITAIRE MARINE.												
…060 a)	—	—	—	—	buiten dienst.	55	45	52	55	—	—	
…940 a)	—	—	—	—	in dienst.	55	45	54	44	55	43	Bleef gedurende het verslagjaar te Sabang beschikbaar voor den mijnendienst. Nu en dan stoomde het schip naar buiten, tot het houden van schietoefeningen met het geschut, terwijl het voor ontspanning van de opvarenden dikwijls korte bezoeken bracht aan Oelee Lheue.
…130 a)	—	—	—	—	in dienst.	55	45	51	46	55	38	Bleef tot 13 December 1917 te Tandjoengpriok in station, van welke havenplaats uit het schip verschillende reizen maakte, o.a. rond Sumatra, waarbij Emmahaven, Sabang en Belawan Deli werden aangedaan. Op genoemden datum vertrok de *Koetei* naar Soerabaja voor herstelilngen, na beëindiging waarvan (begin Februari 1918) het schip een tocht maakte naar Ambon, waarbij op de heenreis Larantoeka op Flores werd aangedaan. In de tweede helft van Maart 1918 keerde de *Koetei* naar Java terug.
…000 a)	—	—	—	—	in dienst.	55	45	33	58	57	44	Vertoefde gedurende den verslagtijd te Soerabaja en zette de oefeningen met de mijnen geregeld voort in de vaarwaters nabij die plaats. Meermalen hield het schip schietoefeningen met geschut in Straat Madoera en met draagbare wapenen aan den wal.
…690 a)	—	—	—	—	in dienst.	55	45	23	74	—	—	Bleef gedurende den verslagtijd toegevoegd aan de kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser. Wekelijks hield het schip met de in opleiding zijnde schepelingen vaaroefeningen, welke enkele malen tot reizen van eenigen duur werden uitgebreid. In verband met de werving vertoefde de *Mataram* van 12 April tot begin Mei 1917 te Menado en in de eerste helft van Maart 1918 te Ambon. Van 23 Augustus tot 24 September 1917 en van 22 Februari tot 5 Maart 1918 onderging het schip herstellingen bij het marine-etablissement.
—	—	—	—	—	buiten dienst.							
…500 b)	—	—	—	—	in dienst.	...	...	...	...	...	...	Zie blz. 5.
…500 b)	—	—	—	—	in dienst.							

a) Uitkomsten verkregen met Ombilin-kolen.
b) Uitkomsten verkregen met Cardiff-kolen.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Minotaurus . .	1	S.	1901 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1902. B. 31 Oct. 1903.	39.60	4.2	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 280	24.4	21	17.3	8.5	420 *b*)	1460 *b*)	—
Python	1	S.	1901 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1902. B. 31 Oct. 1903.	39.60	4.2	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 269	25	21	17.3	8.5	420 *b*)	1460 *b*)	—
Sphinx	1	S.	1902 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1902. B. 31 Oct. 1903.	39.60	4.2	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 440	24.4	21	17.3	8.5	420 *b*)	1460 *b*)	—
Draak	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.60	4.2	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	1	1	1 560	23.3	21	17.8	8.7	450 *b*)	1600 *b*)	—
Krokodil . . .	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.60	4.2	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	1	1	1 580	23.8	21	17.8	8.7	450 *b*)	1600 *b*)	—
Zeeslang . . .	1	S.	1906 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.60	4.2	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	1	1	1 560	24	21	17.8	8.7	450 *b*)	1600 *b*)	—
Opnemings-vaartuigen.																				
Sumbawa . . .	1	S.	1890 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1891. B. 7 Juni 1892.	53.3	8.1	34.5	600	—	—	—	—	930	12.5	90	—	6	—	3000 *b*)	—
Van Doorn . .	1	C. K.	1899 Rotterdam (Maatschappij „de Maas").	A. 1901. B. 15 Dec. 1901.	54	8.3	31.8	700	—	—	—	—	370	9.0	110	7.8	7	2450 *a*)	3500 *a*)	—
Van Gogh. . .	1	C. K.	1897 Rotterdam (P. Smit Jr.).	A. 1898. B. 4 Juli 1899.	54	8.3	31.8	700	—	—	—	—	390	10.1	100	8	6.3	2700 *a*)	3600 *a*)	—
Lombok . . .	1	S. Z.	1890 Amsterdam (Huygens en van Gelder).	A. 1891. B. 21 Mei 1892.	52.5	8.3	33.5	600	—	—	—	—	990	12.2	120	9.2	—	1700 *a*)	—	—
Borneo	1	C. K.	1892 Glasgow (Clydebank J. & G. Thomson).	A. 1892. B. 6 Febr. 1894.	53.9	9.5	40.5	800	—	—	—	—	1040	13.2	160	7	—	—	—	—
Oud-Wachtschepen.																				
Koning der Nederlanden.	—	IJ.	1871 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1874. B. 15 Juni 1876.	85.3	15.2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…gen zee- met len ad.[6]) Bij vaart van kolom 18.	Pantser in milimeters. [1]) Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1917:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1916 Europeanen.	31 Dec. 1916 Inlanders.	31 Dec. 1917 Europeanen.	31 Dec. 1917 Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1917 tot en met 31 Maart 1918. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
460 b)	—	—	—	—	in dienst.							
460 b)	—	—	—	—	in dienst.							
460 b)	—	—	—	—	in dienst.							
						129	90	167	131	221	208	Door de booten *Sphinx, Python, Minotaurus, Hydra, Scylla, Draak, Krokodil* en *Zeeslang* werden, zoowel afzonderlijk als in groeps- en divisieverband, overdag en 's nachts de vaarwaters nabij Soerabaja bevaren, waarbij meermalen tochten van eenigen duur naar den Kangean-archipel, de Banjoewedan-baai, enz. plaats hadden. In Februari 1918 maakte de *Hydra* een reis via Tandjoengpriok naar Muntok en langs de zuidkust van Java via Tjilatjap naar Soerabaja terug. Wanneer daartoe gelegenheid bestond hielden de booten aanvalsoefeningen op de schepen van het eskader, waarbij zoowel schijnlanceeringen als lanceeringen met torpedo's plaats hadden.
600 b)	—	—	—	—	in dienst.							
1600 b)	—	—	—	—	in dienst.							
1600 b)	—	—	—	—	in dienst.							
3000 b)	—	—	—	—	in dienst.	25	58	26	62	25	61	Verrichtte, na beëindiging van de opneming bij Boeton en Wowoni, eenige detail-opnemingen in de Geelvinkbaai en nabij Boeton, waarna het werk verplaatst werd naar Halmahera.
3500 a)	—	—	—	—	in dienst.	25	38	—	—	28	63	Bracht gedurende het verslagjaar den Kangean-archipel in kaart en deed eenige kleinere opnemingen in de monden van de Beraoe- en de Rokan-rivier.
3600 a)	—	—	—	—	in dienst.	25	58	24	59	27	62	Vervolgde gedurende het verslagjaar de opneming van de westkust van Sumatra, benevens die der in de nabijheid liggende eilanden, met Emmahaven als station. Van 9 tot 14 Mei vertoefde het schip voor dokken en kleine voorzieningen te Tandjoengpriok, terwijl het van 20 November 1917 tot 16 Januari 1918 voor grootere herstellingen te Soerabaja was.
—	—	—	—	—	buiten dienst	25	58	14	34	—	—	Is 3 Januari 1918 te Soerabaja in dienst gesteld en vertrok, na de voorgeschreven proeftochten, naar Nieuw-Guinea teneinde de opneming van de Geelvinkbaai te vervolgen, met Ambon als ververschingsplaats.
—	—	—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	Lag gedurende den verslagtijd gemeerd in de torpedoboothaven te Soerabaja.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling.[1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M.[2]	Grootste breedte in M.[3]	Grootste diepgang in dM.[4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart.[5]	Brandstof (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart.[6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik.[6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Munitieschepen.																				
Prins Hendrik der Nederlanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makasser . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
NEDERLANDSCH ESKADE[R] IN																				
Pantserschepen.																				
De Zeven Provinciën . .	2	S.	1908 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1909. B. 25 Febr. 1911.	101.5	17.1	61.5	6530	K. v. 28 cM. „ „ 15 „ n°. 5. „ „ 7.5 „ S.-Aut. n°. 1 „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ A.	2 4 10 4 1 21	—	—	8520	16.3	1030	15.3	8	2100 b)	5100 b	150 100 S.
Koningin-Regentes. . .	2	S.	1898 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1900. B. 2 Jan. 1903.	96.6	15.2	58.1	5080	K. v. 24 cM. N°. 1. „ „ 15 „ „ 4. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	1	2	7290	16.9	830	14.5	9.2	1600 b)	4100 b	150 100 S.
Tromp . . .	2	S.	1903 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1904. B. 24 Dec. 1906.	100.8	15.2	57	5300	K. v. 24 cM. No. 2. „ „ 15 „ „ 5. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	—	3	6400	16.7	830	14.5	9.2	1600 b)	4100 b	150 100 S.
De Ruyter. . .	2	S.	1900 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1901. B. 22 Febr. 1905.	96.6	15.2	58.1	5080	K. v. 24 cM. n°. 1. „ „ 15 „ „ 4. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	1	2	6380	16.6	830	14.5	9.2	1600 b)	4100 b	150 100 S.
Torpedobootjagers.																				
Wolf	2	S.	1909 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1910. B. 26 Oct. 1911.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	8230	30.1	120	20	8.5	670 b)	2300	—

Bij vaart van kolom 18.	Pantser in millimeters. [1]: Gordel.	Pantser in millimeters. [1]: Toren of barbette.	Pantser in millimeters. [1]: Comm. toren.	Pantser in millimeters. [1]: Dek.	Bevond zich op 31 December 1917:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging): Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte: Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1916: Europeanen.	31 Dec. 1916: Inlanders.	31 Dec. 1917: Europeanen.	31 Dec. 1917: Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1917 tot en met 31 Maart 1918. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	Gemeerd in de torpedoboothaven te Soerabaja.
—	—	—	—	—	in dienst	—	—	—	—	—	—	

IN OOST-INDIE.

Bij vaart van kolom 18.	Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1917:	Bepaalde sterkte: Europeanen.	Bepaalde sterkte: Inlanders.	31 Dec. 1916: Europeanen.	31 Dec. 1916: Inlanders.	31 Dec. 1917: Europeanen.	31 Dec. 1917: Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz.
5100	150 100 S.	250 S.	200 S.	50 S.	in dienst.	360	96	362	98	348	88	Aanvaardde 22 Maart 1917 eene reis door de Molukken, waarbij Makasser, Amboina en Ternate werden bezocht, en keerde 3 Mei te Soerabaja terug tot het aanvullen van de voorraden. Den 10den Mei vertrok het schip naar Ampenan tot het houden van algemeene oefeningen in eskaderverband, welke oefeningen, nadat de *Koningin-Regentes* en de *De Ruyter* tijdelijk aan het eskader waren onttrokken, afzonderlijk werden voortgezet, waarbij de kolenvoorraad te Makasser en te Soerabaja werd aangevuld. Den 3den October begon de bodem een kruistocht ter westkust van Sumatra, waarbij de verschillende eilandengroepen werden bezocht. Einde October keerde de bodem te Tandjoengpriok terug en hield nabij die havenplaats gedurende November en December verschillende oefeningen. Den 11den Januari 1918 vertrok het schip tot het ondergaan van herstellingen naar Soerabaja, welke herstellingen einde verslagjaar waren geëindigd.
4100	150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	302	76	315	82	82	63	Keerde 1 Mei 1917 van eene reis rond Celebes, waarbij de bodem Makasser, Djampea, Boeton, Gorontalo, de Talaud- en Sangi-eilanden bezocht, ter reede van Soerabaja terug, van waar het schip, na aanvulling van de voorraden, naar Ampenan stoomde, ten einde deel te nemen aan de eskaderoefeningen. Van 25 Juni tot 22 December onderging de *Koningin-Regentes* groote herstellingen, na afloop waarvan het schip nabij Tandjoengpriok de oefeningen hervatte. In verband met de stranding van den Japanschen kruiser *Kasuga* vertrok de bodem 7 Januari 1918 naar Muntok. Na tot half Maart beurtelings te Tandjoengpriok en nabij Tandjoengoelar (Banka) te hebben vertoefd, vertrok het schip naar Makasser.
4100	150 100 S.	200 S.	200 S.	50 S.	—	304	76	316	81	—	—	Keerde eind April 1917 van eene reis rond Sumatra te Soerabaja terug. Na aanvulling van de voorraden nam het schip deel aan de eskaderoefeningen nabij Ampenan. Op 1 Juli 1917 onderging de *Tromp* kleine herstellingen bij het marine-etablissement en 4 Augustus d.a.v. aanvaardde de bodem de terugreis naar Nederland.
4100	150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	302	76	284	76	268	79	Bevond zich 1 April 1917 te Sabang op een kruistocht rond Sumatra en kwam den 26sten d.a.v., na een vaart door den Riouw- en Natoena-archipel, te Tandjoengpriok aan. Na de voorraden te Soerabaja te hebben aangevuld, vertrok de bodem 10 Mei voor eskaderoefeningen naar Ampenan. Van 29 Augustus tot 20 November was de *De Ruyter* in herstelling bij het marine-etablissement te Soerabaja, na afloop waarvan de bodem naar Tandjoengpriok stoomde en, met deze havenplaats als basis, de oefeningen voortzette. Den 10den Januari 1918 aanvaardde het schip een reis rond Sumatra; in verband met de stranding van den Japanschen kruiser *Kasuga* vertoefde de bodem van 13 tot 19 Januari te Muntok. Tot het einde van den verslagtijd bleef de *De Ruyter* verder in de westelijke Java-zee gestationneerd.
2360	—	—	—	—	in dienst.	41	44	45	45	41	48	Was tot 16 April 1917 in herstelling bij het marine-etablissement te Soerabaja, na afloop waarvan het schip de oefeningen voortzette, tot 18 Mei nabij Soerabaja en vervolgens tot 20 Juli nabij Tandjoengpriok. Daarna keerde de *Wolf* naar Soerabaja terug, tot het houden van controle-lanceeringen, en vertrok 11 October naar Makasser. Den 8sten November 1917 kwam het schip te Tandjoengpriok in station en werd van daar uit gedurende 10 dagen te Muntok en van 16 December 1917 tot 6 Februari 1918 te Riouw gedetacheerd. Op laatstgenoemden datum keerde de *Wolf* naar Soerabaja terug, waar de bemanning zich ontscheepte voor den 6-weekschen stilligtijd.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut.		Torpedo-inrichtingen.		Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6]	
									Soort.	Aantal stukken.	Buizen.	Kanonnen.						Bij vaart van kolom 17.	Bij vaart van kolom 18.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Fret	2	S.	1909 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1910. B. 26 Oct. 1911.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	8460	30.0	120	20	8.5	670 *b*)	2360 *b*)
Bulhond . . .	2	S.	1911 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1911. B. 2 Nov. 1912.	70.1	6.7	20.4 (28.2)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	8550	30.3	120	20	8.5	670 *b*)	2360 *b*)
Jakhals. . . .	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1912. B. 2 Nov. 1912.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	8540	30.0	120	20	8.5	670 *b*)	2360 *b*)
Lynx	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1912. B. 2 Nov. 1913.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	9190	30.2	120 *) 12,5	—	—	—	2700 *b*)
Hermelijn . . .	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1913. B. 2 Nov. 1913.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	9500	30.3	120 *) 12.5	20	8.5	750	2700 *b*)
Panter	2	S.	1912 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1913. B. 9 Mei 1914.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. n°. 2. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	8980	30.3	120 *) 12,5	20	8.5	750 *b*)	2700 *b*)

*) **Bergruimte voor vloeibare brandstof.**

…gen zee- met …len …ad. [6] — Bij vaart van kolom 18.	Pantser in millimeters. [1] — Gordel.	Pantser in millimeters. [1] — Toren of barbette.	Pantser in millimeters. [1] — Comm. toren.	Pantser in millimeters. [1] — Dek.	Bevond zich op 31 December 1917:	BEMANNING. — Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). — Europeanen.	BEMANNING. — Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). — Inlanders.	BEMANNING. — Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. — 31 Dec. 1916 — Europeanen.	BEMANNING. — Aanwezige sterkte … — 31 Dec. 1916 — Inlanders.	BEMANNING. — Aanwezige sterkte … — 31 Dec. 1917 — Europeanen.	BEMANNING. — Aanwezige sterkte … — 31 Dec. 1917 — Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1917 tot en met 31 Maart 1918. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
20.	…1.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
360 b)	—	—	—	—	in dienst.	41	41	41	41	40	37	Bevond zich 1 April 1917 in herstelling bij het marine-etablissement, na afloop waarvan de jager beurtelings te Makasser en te Soerabaja oefende. Op 18 Juni voegde het schip zich bij het eskader te Ampenan, doch werd spoedig daarna naar Tandjoengpriok opgeroepen, ten einde met de *Bulhond* den Gouverneur-Generaal te vergezellen op diens reis naar Soerabaja. Na vervolgens tot einde September nabij Soerabaja te hebben geoefend, maakte de *Fret* van 3 tot 27 October een reis naar Emmahaven en daarna, na aanvulling van den kolenvoorraad te Tandjoengpriok, naar den Riouw-archipel. Den 23sten November was het schip te Soerabaja bij het marine-etablissement, tot het ondergaan van kleine herstellingen, na afloop waarvan de jager naar Muntok vertrok, waar de boot een maand bleef. Na te Tandjoengpriok te zijn teruggekeerd, werd het schip kort daarop, in verband met de stranding van den Japanschen kruiser *Kasuga*, wederom naar Banka gedirigeerd. Den 10den Februari 1918 ontscheepte de bemanning zich te Soerabaja voor den 6-weekschen stilligtijd.
2360 b)	—	—	—	—	in dienst.	41	44	40	50	41	42	Vertoefde tot 21 Mei 1917 te Tandjoengpriok en vertrok daarna naar Soerabaja tot het ondergaan van herstellingen, na afloop waarvan het schip, met de *Fret*, den Gouverneur-Generaal vergezelde op diens reis naar Soerabaja. Na eenigen tijd ter reede van Makasser te zijn geweest, kwam het schip 15 October te Tandjoengpriok en werd vervolgens van 29 October tot 11 November naar Muntok gedetacheerd en daarop met een opdracht naar Ambon gezonden. Den 12den December ontscheepte zich de bemanning te Soerabaja voor den 6-weekschen stilligtijd. Na beëindiging van de herstellingen vertrok de bodem 31 Januari 1918 via Tandjoengpriok naar Riouw; na afloop van de detacheering aldaar keerde de *Bulhond* naar Tandjoengpriok terug en bleef tot het einde van het verslagjaar, met deze havenplaats als station, in de westelijke Java-zee oefenen.
2360 b)	—	—	—	—	in dienst.	41	44	37	47	43	41	Oefende van 8 April tot 15 Mei 1917 nabij Makasser en nam daarna deel aan de algemeene eskaderoefeningen te Ampenan. Van 6 Juni tot 27 Augustus werd het schip te Tandjoengpriok gestationneerd, waarna het via Soerabaja, in groepsverband met de *Bulhond*, naar Makasser vertrok. Den 4den October te Soerabaja teruggekeerd, hield de *Jakhals* aldaar controle lanceeringen. Op 18 November ontscheepte zich de bemanning voor den periodieken stilligtijd. Den 7den Januari 1918 vertrok het schip weder naar Tandjoengpriok, van waar het den 12den dier maand naar Muntok werd gedetacheerd. Na een verblijf aldaar gedurende een maand keerde het naar Soerabaja terug, waar de voorraden werden bijgevuld, waarop de *Jakhals* naar Tandjoengpriok stoomde, ten einde met de andere vaartuigen in de westelijke Java-zee te oefenen.
2700 b)	—	—	—	—	buiten dienst	—	—	44	51	—	—	Is 1 Februari 1918 te Soerabaja in dienst gesteld. Na een geslaagden proeftocht vertrok de jager naar Tandjoengpriok, waar het schip tot het einde van het verslagjaar bleef.
2700 b)	—	—	—	—	buiten dienst	—	—	43	44	—	—	Is 1 Februari 1918 bij het marine-etablissement te Soerabaja in dienst gesteld. Na een gehouden proeftocht vertrok het schip naar Tandjoengpriok en oefende tot het einde van het verslagjaar in de westelijke Java-zee.
2700 b)	—	—	—	—	in dienst.	41	44	43	47	44	42	Vertrok 6 April 1917 van Makasser naar Ambon, stelde zich aldaar onder de bevelen van den commandant van *De Zeven Provinciën* en volgde tot 23 April in hoofdzaak de bewegingen van dat schip. Op 11 Mei kwam de *Panter* te Soerabaja en onderging daar bij het marine-etablissement de noodige herstellingen, na beëindiging waarvan (2 September) het schip in groepsverband met de *Vos* oefende te Tandjoengpriok en te Soerabaja. Den 15den November werd de boot naar Riouw gedetacheerd, van waar het schip 20 December te Tandjoengpriok terugkeerde. Van 2 tot 26 Januari 1918 ondernam de *Panter* een reis naar Sabang en werd vervolgens 1 Februari te Soerabaja buiten dienst gesteld.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [2]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [3]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³ zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Vos	2	S.	1912 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1913. B. 9 Mei 1914.	70.1	6.7	20.4 (28.4)	510	K.v.7.5cM.S.-Aut.nº.2. Mitrailleur.	4 4 — 8	—	2	8650	30.09	120 *) 12,5	20	8.5	750	2700	—
Onderzeeboot.																				
K I.	2	S.	1911 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1913. B. 6 Nov. 1916.	48.65	4.5	31	345 / 395	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—

2. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke marine bij het einde van elk der jaren 1916 en 1917.

OMSCHRIJVING.	Personeel der Indische militaire marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, behalve dat van den stoomvaartdienst en het korps mariniers.			Stoomvaartdienst.			Mariniers.		TOTALEN.			
	Officieren.	Onderofficieren en manschappen.		Officieren-machinist.	Onderofficieren en manschappen.		Officieren.	Onderofficieren en manschappen (Europeanen).	Officieren.	Onderofficieren en manschappen.		
		Europeanen.	Inlanders.		Europeanen.	Inlanders.				Europeanen.	Inlanders.	Te zamen.
Ult. 1916 Bepaalde sterkte . .	209	1 333	538	46	402	698	5	313	260	2 048	1 236	3 284
Ult. 1916 Aanwezige sterkte .	213	1 330	609	43	400	741	4	357	260	2 087	1 350	3 437
Ult. 1917 Bepaalde sterkte *a*) .	191	1 431	526	90	280	684	4	230	285	1 941	1 210	3 151
Ult. 1917 Aanwezige sterkte *b*)	214 *c*)	1 514 *d*)	627 *d*)	105	271 *e*)	746	3	365	322	2 150	1 373	3 523

a) Met inbegrip van 10 % reserve.

b) Onder de „aanwezige sterkte" zijn ook begrepen de van boord geëvacueerden, ten getale van 5 officieren en 117 schepelingen op ult. 1916 en 5 officieren en 113 schepelingen op ult. 1917, zoomede de in de gevangenissen vertoevenden (32 schepelingen op ult. 1916 en 26 schepelingen op ult. 1917). Behalve het personeel, dat vast is aangewezen voor het vervullen van betrekkingen aan den wal, op welk personeel (16 officieren en 8 onderofficieren op ult. 1916 en op ult. 1917) ook bij de „bepaalde sterkte" is gerekend, zijn nog gebezigd in betrekkingen of voor doeleinden, waarop bij de „bepaalde sterkte" niet was gerekend, op ult. 1916 6 officieren en 42 schepelingen en op ult. 1917 6 officieren en 102 schepelingen.

c) Hieronder behooren 21 tot den geneeskundigen dienst en 29 tot het personeel der administratie.

d) Hieronder 413 Europeanen en 91 inlanders met den rang van onderofficier, 102 Europeesche en 5 inlandsche manschappen met den stand van matroos der 1ste klasse en 30 inlandsche manschappen met den stand van matroos der 3de klasse, *niet* begrepen in de cijfers van de hieronder volgende tabel.

e) 2 machinisten en 269 koppen aan machinedrijvers en stokerspersoneel.

De verschillende klassen van Europeesch en inlandsch matroos waren op ult. 1917 bezet als volgt:

KLASSEN.	Europeanen. Bepaalde sterkte.	Europeanen. Aanwezige sterkte.	Inlanders. Bepaalde sterkte.	Inlanders. Aanwezige sterkte.
Matroos 1ste klasse . .	244	195	62	66
„ 2de klasse . .	150	232	53	18
„ 3de klasse . .	263	249	203	299
Lichtmatroos	—	1	112	118
Te zamen	657	677	430	501
Op ult. 1916 waren deze totalen	790	738	437	502

Bij vaart van kolom 18.	Pantser in millimeters. [1] Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1917:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens het op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1916 Europeanen.	Inlanders.	31 Dec. 1917 Europeanen.	Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1917 tot en met 31 Maart 1918. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
2700	—	—	—	—	in dienst.	41	44	39	44	44	43	Maakte onder de bevelen van den commandant van de *De Ruyter* een kruistocht ter oost- en westkust van Sumatra en keerde 2 Mei 1917 te Soerabaja terug. Na deelgenomen te hebben aan de eskaderoefeningen, onderging de jager van 16 Juni tot 30 Juli herstellingen bij het marine-etablissement, na afloop waarvan de oefeningen nabij Soerabaja werden voortgezet tot 27 Augustus. Op dien datum stoomde de *Vos* naar Tandjoengpriok en bleef daar tot 19 October in station, waarna de boot weder naar Soerabaja werd gedirigeerd. Na eene detacheering (van 15 November tot half December) te Muntok en na het houden van controle-lanceeringen te Soerabaja, werd de *Vos* 1 Februari 1918 buiten dienst gesteld.
—	—	—	—	—	—	34	—	20	—	28	—	Onderging herstellingen bij het marine-etablissement, na afloop waarvan de boot deelnam aan de eskaderoefeningen te Ampenan. Gedurende Juli 1917 vertoefde de *K I* te Tandjoengpriok, voor het nemen van zichtbaarheidsproeven uit vliegtuigen. Daarna bleef de boot tot 't einde van den verslagtijd nabij Soerabaja.

(Left margin fragment: eggen / n zee- / met / alen / aad.)

RECAPITULATIE.

	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Indische Militaire Marine	504	527	444	563	468	519
Nederlandsch eskader in Oost-Indië	1 450	568	1 482	578	1 149	483
Totaal ingeschrevenen in de rol der schepen	1 954	1 095	1 926	1 141	1 617	1 002
Personeel aan den wal (in functiën waarop bij de bepaalde sterkte niet was gerekend)	24	1	21	1	22	1
Departement der marine (behalve voornoemde Europeanen en inlanders die den staf vormen)	—	—	19	4	50	17
Ned. gezantschapswacht te Peking	34	—	34	—	97	—
Marinekazerne te Soerabaja	83	29	256	144	271	103
Kweekschool voor inlandsche schepelingen te Makasser	—	—	32	126	65	250
Totaal	2 095	1 125	2 288	1 416	2 122	1 373

3. Statistiek over 1917 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.

AANVULLING.	Europeanen. Officieren.	Europeanen. Onderofficieren en manschappen.	Inlanders. Onderofficieren en manschappen. *a*)
Aangekomen uit Nederland:			
per pantserschip *Zeeland*	40	221	—
per mail- en vrachtboot	47	287	—
Bevorderd tot officier	50	—	—
Aangenomen voor den zeedienst	—	—	146
Terug van desertie	—	6	35
	137	514	
Totaal	651		181 *b*)

VERLIEZEN.	Europeanen. Officieren.	Europeanen. Onderofficieren en manschappen.	Inlanders. Onderofficieren en manschappen.
Teruggekeerd naar Nederland:			
per pantserschip *Tromp*	23	353	—
per pantserschip *Zeeland*	28	335	—
per mail- en vrachtboot	25 *c*)	23 *c*)	—
Ontslagen	—	2	81 *d*)
Bevorderd tot officier	—	50	—
Overleden	—	8	5
Gedeserteerd	—	6	72
	76	777	
Totaal	853		158

a) Van de gemiddeld aanwezig geweest zijnde sterkte beliep in 1917 het verloop van het inlandsch personeel in procenten als volgt: uit hoofde van overlijden 0,37, afkeuring 1,63, desertie 5,34, verwijdering wegens veroordeeling en wangedrag 1,18 en diensteindiging 3,78, welke cijfers over 1916 beliepen 0,82, 1,12, 3,44, 1,42 en 4,34.

Wat de aanvulling betreft van het korps inlandsche schepelingen, beliep het getal der nieuw aangenomenen en dat dergenen die zich opnieuw verbonden onderscheidenlijk 10,83 % en 35,41 %, tegen in 1916 10,19 % en 34,03 %.

b) In 1917 verbonden zich opnieuw 477 inlandsche schepelingen.

c) Onder deze getallen zijn begrepen 1 officier en 8 onderofficieren en manschappen, afgekeurd voor den werkelijken zeedienst in Oost-Indië.

d) Hieronder 16 wegens veroordeeling en wangedrag en 14 wegens afkeuring voor den zeedienst, zoodat het getal wegens diensteindiging ontslagenen 51 bedraagt.

4. Exploitatiekosten van de oorlogsschepen en van d

a. SCHEPEN VAN HE

NAMEN DER SCHEPEN.	Kosten van aanbouw.	Kosten van periodiek dokken.	Kosten der overige dokkingen.	HERSTELLING AAN EN VAN den romp (inbegrepen losse en vaste goederen).	de machines, ketels en werktuigen.	bewapening.	inventarisgoederen (uitgezonderd munitie).
De Zeven Provinciën	f 5 612 459	f 6 387	f 1 882	f 5 292	f 2 436	f 1 517	f 12 997
Tromp c)	4 323 944	10 089	1 636	16 978	21 326	660	11 273
De Ruyter	4 317 019	7 947	—	21 942	37 432	121	7 519
Koningin-Regentes	4 545 901	7 742	—	68 607	58 966	1 342	18 581
Wolf	925 510	2 517	400	10 914	19 980	38	6 125
Fret	924 887	2 167	750	11 386	22 988	—	4 019
Bulhond	872 950	1 935	350	7 338	12 080	87	1 784
Jakhals	873 670	3 212	650	15 341	18 635	165	3 802
Lynx d)	832 139	1 906	—	30 308	49 201	9	7 391
Hermelijn d)	830 050	1 971	—	29 867	44 121	14	7 777
Vos	829 599	3 131	650	14 658	17 636	205	5 996
Panter	819 578	3 723	750	16 367	20 074	81	5 785

a) De bedragen in deze kolommen zijn de waarden van de door het marine-etablissement aangemaakte en van daar ontvangen, zoomede de buiten die inrichting aangeschafte goederen, verminderd met de waarden der afgegeven goederen.

b) De hooge bedragen van de verstrekte munitie bij de *Bulhond* en de *Jakhals* en de groote afgifte van munitie bij de *Lynx* en de *Hermelijn* worden verklaard, doordat bij de indienststelling de geheele oorlogsmunitie wordt verstrekt en bij de buitendienststelling weder wordt afgegeven.

c) De opgaven betreffende de *Tromp* loopen van 1 Januari tot en met 4 Augustus 1917.

d) De opgaven betreffende de *Lynx* en de *Hermelijn* loopen slechts van 1 Januari tot en met 21 Februari 1917.

b. SCHEPEN DER INDISCHE MILITAIRE MARINE.

NAMEN DER SCHEPEN.	Kosten van aanbouw.	Dokkosten en herstellingen.	Aanmaak, enz. van goederen.	Ontvangen inventarisgoederen. *a)*	Ontvangen steenkolen. *a)*	Ontvangen smeerolie. *a)*	Traktementen en soldijen.	Kosten van voeding.	Diversen.	TOTAAL.
Koetei	f386 965	f 20 816	f 16 363	f 8 999	f 35 050	f 895	f 82 071	f 35 450	f 46	f 199 690
Mataram	381 630	14 036	8 007	32 725	22 142	775	45 345	22 349	108	145 487
Serdang	406 000	2 951	1 931	19 030	19 146	572	82 320	32 856	20	158 826
Siboga e)	386 965	13 564	10 351	-14 688	4 694	166	2 452	6 644	130	23 313
Assahan	413 900	49 421	10 909	12 522	14 097	498	64 600	24 498	115	176 660
Sumbawa	419 800	11 421	6 064	10 317	33 732	555	65 154	21 336	40	148 619
Lombok f)	448 000	7 066	7 188	10 517	—	—	—	—	86	24 857
Van Doorn	363 500	29 943	7 463	14 950	15 674	856	53 809	18 973	379	142 047
Van Gogh	298 500	31 307	13 723	39 066	13 591	1 227	76 887	21 226	34	197 061

e) Is 21 Maart 1917 buiten dienst gesteld; onderging groote herstellingen.

f) Is buiten dienst gesteld.

aritieme inrichtingen aan den wal, over 1917.

DERLANDSCH ESKADER.

	VERSTREKKING VAN							
munitie.	inventarisgoederen (uitgezonderd brandstoffen, smeerolie en munitie). *a*)	brandstoffen. *a*)	smeermiddelen. *a*)	munitie. *a*)	Traktementen en soldijen.	Kosten van voeding.	Diversen.	TOTAAL.
f 3 157	f45 243	f235 146	f 2 856	f 24 895	f 367 215	f 167 772	f 306	f 877 101
2 232	38 356	133 251	2 685	7 435	160 390	79 172	280	485 763
3 831	35 578	186 859	3 072	37 322	289 088	131 725	257	762 693
6 837	56 103	130 991	1 924	27 935	284 656	137 845	395	801 924
877	8 530	41 181	2 191	2 761	70 142	27 256	172	193 084
388	17 788	54 622	2 574	918	73 074	26 972	255	217 901
426	7 416	54 473	2 354	*b*) 40 032	64 934	22 346	168	215 723
254	15 456	42 766	2 848	*b*) 36 327	64 496	22 919	275	227 146
326	— 3 614	—	—	*b*) — 35 319	9 836	3 614	249	63 907
91	— 3 287	2 036	401	*b*) — 32 980	10 677	3 793	145	64 626
689	14 531	64 164	2 595	3 799	67 661	26 459	274	222 448
899	10 227	62 262	3 001	2 698	74 283	26 386	30	226 566

c. TORPEDOBOOTEN EN ONDERZEEBOOT DER INDISCHE MILITAIRE MARINE.

NAMEN DER BOOTEN.	Kosten van aanbouw.	Dokkosten en herstellingen.	Aanmaak, enz. van goederen.	Ontvangen inventarisgoederen.	Ontvangen steenkolen.	Ontvangen smeerolie.	Traktementen en soldijen.	Diversen. *g*)
Cerberus	†	—						
Hydra	f 171 200	f 15 498						
Scylla	171 200	13 356						
Python	166 433	20 011						
Sphinx	178 765	11 444	f 14 157	f 23 365	f 99 461	f 3 863	f 110 039	f 3 742
Minotaurus	166 433	18 514						
Draak.	160 000	15 629						
Krokodil	160 000	13 792						
Zeeslang	160 000	12 955						
Onderzeeboot K I.	†	20 942	4 637	4 660	3 531	2 033	57 996	2 635

g) Namelijk kosten wegens declaratiën van de bootsbemanningen bij reizen buiten Soerabaja.

d. Maritieme inrichtingen aan den wal.

Torpedo-dienst te Soerabaja (kazerneering).	Onderhoud van gebouwen	f 3 043
	Arbeidsloon van personeel, belast met het onderhoud	1 185
	Herstelling en onderhoud van inventarisgoederen	1 161
	Ontvangen inventarisgoederen	5 647
	Ontvangst water	4 897
	Diversen	55
	Traktementen en soldijen	*h*) 298 889
	Voeding	*i*) 131 394
	Totaal	f 446 271
Torpedo-atelier te Soerabaja	Onderhoud der gebouwen	f 578
	Inventarisgoederen en benoodigdheden	11 378
	Herstelling en onderhoud van inventarisgoederen	2 018
	Diversen	2 287
	Brandstoffen	1 350
	Totaal	f 17 611
Marine-kampement te Malang.	Onderhoud der gebouwen door Burgerlijke Openbare Werken	f 1 650
	Verlichting, waschloon, enz.	1 867
	Aanmaak en herstelling van inventarisgoederen	1 206
	Vervoer van goederen	142
	Vervoer van officieren, onderofficieren en minderen	3 201
	Verstrekte inventarisgoederen	1 525
	Water	429
	Door het marine-etablissement uitgevoerde werken	1 959
	Totaal	f 11 979
Marine-kazerne te Soerabaja	Onderhoud der gebouwen door Burgerlijke Openbare Werken	f 1 680
	Kosten van door het marine-etablissement uitgevoerde werken	6 888
	Herstelling en onderhoud van inventarisgoederen	6 866
	Verstrekking van inventarisgoederen	8 947
	Kosten van water, licht en brandstof	11 832
	Kosten van voeding	94 515
	Traktementen en soldijen	292 521
	Diversen	20
	Totaal	f 423 269
Kweekschool voor de opleiding van inlandsche schepelingen te Makasser.	Onderhoud der gebouwen	f 5 574
	Aanmaak en herstelling van inventarisgoederen	3 138
	Aangekochte en ontvangen inventarisgoederen	20 489
	Ontvangen steenkolen	1 564
	Traktementen en soldijen	86 709
	Voeding	41 110
	Diversen	1 088
	Totaal	f 159 672

h) Deze opgave heeft alleen betrekking op het personeel der z.g. kazerneering, dus niet op de 6 bootsbemanningen.

i) Hieronder de kosten van voeding voor de 6 bootsbemanningen en voor de bemanning van de onderzeeboot *K 1*.

5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1917 t/m 31 Maart 1918 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke en der gouvernementsmarine.

I. Te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang (particulier dok) en te Tandjoengpriok (particuliere werf) en II. te Singapore.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of hersteld.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
		Indische militaire marine.		
Mataram	Soerabaja.	30 Aug. 1917.	6 Sept. 1917.	Dokken en kleine herstellingen.
		22 Febr. 1918.	5 Maart 1918.	
Serdang	Sabang.	11 Sept. 1917.	29 Sept. 1917.	Idem.
Koetei	Soerabaja.	23 April 1917.	19 Mei 1917.	Dokken en herstellingen.
		15 Dec. 1917.	27 Jan. 1918.	
Siboga	id.	23 Juli 1917.	10 Aug. 1917.	Dokken.
Assahan	id.	11 Sept. 1917.	20 Sept. 1917.	Dokken en kleine herstellingen.
Van Gogh	Tandjoengpriok.	9 Mei 1917.	12 Mei 1917.	Idem.
	Soerabaja.	20 Nov. 1917.	16 Jan. 1918.	Dokken en groote herstellingen.
Van Doorn	id.	28 Aug. 1917.	30 Aug. 1917.	Dokken.
Lombok	id.	24 Nov. 1917.	27 Nov. 1917.	Idem.
Sumbawa	id.	15 Mei 1917.	27 Juni 1917.	Dokken en groote herstellingen.
Borneo	id.	—	—	Is sedert 1 Januari 1913 bij het marine-etablissement wegens afgekeurde ketels.
K I	id.	11 April 1917.	23 April 1917.	Dokken en groote herstellingen.
		22 Aug. 1917.	24 Aug. 1917.	
		22 Nov. 1917.	April 1918.	
Cerberus	id.	1 April 1917. reeds aanwezig.	1 April 1918. nog aanwezig.	Periodiek werd gedokt en van de helling gebruik gemaakt.
Python	id.	id.	id.	
Sphinx	id.	id.	id.	
Minotaurus	id.	id.	id.	
Hydra	id.	id.	id.	
Scylla	id.	id.	id.	
Draak	id.	id.	id.	
Krokodil	id.	id.	id.	
Zeeslang	id.	id.	id.	
Koning der Nederlanden	id.	id.	id.	Debarkementsschip in een torpedoboothaven.
Prins Hendrik der Nederlanden	id.	30 Mei 1917.	4 Juni 1917.	
Makasser	id.	—	—	
		Nederlandsch eskader in Oost-Indië.		
De Zeven Provinciën	Soerabaja.	14 Juni 1917.	18 Juni 1917.	Dokken.
		15 Dec. 1917.	begin April 1918.	Dokken en groote herstellingen.
Tromp	id.	6 Juni 1917.	10 Juni 1917.	Dokken en herstellingen.
		24 Juni 1917.	3 Aug. 1917.	
Koningin-Regentes	id.	25 Juni 1917.	17 Dec. 1917.	Dokken en groote herstellingen; waterhouders van de ketels werden vernieuwd.
De Ruyter	id.	3 Mei 1917.	5 Mei 1917.	
		3 Oct. 1917.	27 Nov. 1917.	Dokken en herstellingen.

1) De opgegeven data geven de grenzen aan van het geheele tijdvak gedurende hetwelk de schepen in genoemde plaatsen vertoefden.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of hersteld.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
Fret	Soerabaja.	—	—	
Wolf	id.	—	—	Elke 3 maanden dokken.
Bulhond	id.	—	—	
Jakhals	id.	—	—	
Vos	id.	—	—	
Panter	id.	—	—	
Lynx	id.	—	—	Ondergaan groote herstellingen.
Hermelijn	id.	—	—	

GOUVERNEMENTSMARINE.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of hersteld.	Datum van aankomst.	Datum van vertrek.	VERDERE AANTEEKENINGEN.
Argus	Soerabaja.	25 Oct. 1917.	21 Nov. 1917.	Dokken en herstellingen.
Aldebaran	id.	5 Sept. 1917.	17 Sept. 1917.	Idem.
Brak	Tandjoengpriok.	13 Sept. 1917.	16 Sept. 1917.	Idem.
Bellatrix	id.	14 Juni 1917.	20 Juni 1917.	Idem.
	id.	11 Dec. 1917.	17 Dec. 1917.	Idem.
Canopus	Soerabaja.	14 Aug. 1917.	20 Aug. 1917.	Idem.
Cycloop	Tandjoengpriok.	13 Juni 1917.	15 Juni 1917.	Idem.
Dog	id.	6 Juni 1917.	9 Juni 1917.	Idem.
	Soerabaja.	15 Oct. 1917.	16 Oct. 1917.	Idem.
Edi	Tandjoengpriok.	25 Sept. 1917.	27 Sept. 1917.	Idem.
Deneb	id.	15 Mei 1917.	22 Mei 1917.	Idem.
	id.	13 Oct. 1917.	15 Oct. 1917.	Idem.
Flamingo	Soerabaja.	24 April 1917.	1 Mei 1917.	Idem.
Glatik	id.	8 Juni 1917.	18 Juni 1917.	Idem.
	id.	23 Juli 1917.	10 Aug. 1917.	Idem.
	Singapore.	25 Febr. 1918.	28 Febr. 1918.	Idem.
Hazenwind	Soerabaja.	11 Sept. 1917.	20 Sept. 1917.	Idem.
Kwartel	id.	11 Juli 1917.	13 Juli 1917.	Idem.
Nias	Sabang.	10 Mei 1917.	14 Mei 1917.	Idem.
	id.	25 Dec. 1917.	29 Dec. 1917.	Idem.
Speurder	Soerabaja.	14 Aug. 1917.	10 Sept. 1917.	Idem.
Telegraaf	id.	29 Juni 1917.	2 Juli 1917.	Dokken.
	id.	19 Nov. 1917.	20 Nov. 1917.	Idem.
Valk	id.	10 Mei 1917.	15 Mei 1917.	Dokken en herstellingen; is in Februari 1918 uitgebrand.
Zeeduif	id.	26 Jan. 1918.	—	Dokken en herstellingen.
Zwaan	id.	18 Mei 1917.	9 Juni 1917.	Idem.

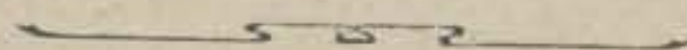
Bijlage D.

(Zie hoofdstuk E, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de GOUVERNEMENTS-MARINE in Nederlandsch-Indië

over het jaar 1917.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling.[1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Nederlandsch-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte (in M.).	Grootste breedte (in M.).	Grootste diepgang (in dM.).	Waterverplaatsing (in tonnen van 1016 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten (bij eerste proeftocht).	Grootste proeftochtvaart (bij eerste proeftocht).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
ZEESTOOMSCHEPEN.												
Aldebaran	1	S.	1912, Soerabaja. (Marine-etablissement).	A ..... April 1913 B .. December 1913	57,3	8,23	30	710	—	—	819	12,3
Argus	1	S.	1892, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A ... 9 Maart 1893 B .. Augustus 1893	58,6	7,02	27	436	—	—	1 443	17,2
Albatros	1	Cp. (K.)	1910, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A .. December 1911 B ... 26 Maart 1912	52	9,50	31,5	807	K. v. 3,7 cM.	2	1 151	12,3
Brak	1	S.	1898, Amsterdam. (Huijgens en van Gelder).	A .... 1898 B ..... 6 Mei 1899	41,9	6,93	28	365	—	—	512	11,3
Bellatrix	1	S.	1914, Amsterdam. (Marinewerf).	A .... 17 Juli 1914 B .... 18 Mei 1915	56,50	9,—	30	775	K. v. 3,7 cM.	2	823	12,1
Cycloop	1	S.	1892, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A ... 25 Maart 1893 B ... Augustus 1893	58,6	7,02	27	436	—	—	1 608	17,5
Canopus	1	S.	1914, Amsterdam. (Marinewerf).	A 17 November 1914 B .. 1 Januari 1916	56,50	9,—	30	775	K. v. 3,7 cM.	2	842	12,4
Dog	1	S.	1898, Amsterdam. (Huijgens en van Gelder).	A .... 1898 B ... 26 April 1899	41,9	6,93	30	360	—	—	556	11,36
Deneb	1	S.	1915, Amsterdam. (Marinewerf).	A .... 1916 B .... 10 Juli 1916	56,50	9,—	30	775	—	—	842	12,4
Edi	2	S.	1896, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A .... 1897 B 1897	53,9	9,44	36	850	—	—	1 232	12,8
Flamingo	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A .... 1891 B .... 10 Juni 1893	47,10	7,35	31	500	—	—	485	11,35
Glatik	1	S.	1894, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A .... 1895 B . 6 November 1895	46,9	7,35	29	420	—	—	552	11,5
Hazenwind	1	S.	1898, Fijenoord. (Mij. voor scheeps- en werktuigbouw).	A .... 1898 B ... 13 Maart 1899	41,9	6,93	29,9	365	—	—	525	11,7
Java	1	IJ. (K.)	1885, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A .... 1885 B .... 8 Juni 1886	62,6	9,5	44	1 118	—	—	1 021	12,6
Kwartel	1	S.	1900, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A .... 1901 B 19 December 1901	46,9	7,35	29	417	—	—	426	10,75
Nias	2	S.	1894, Amsterdam. (Huijgens en van Gelder).	A .... 1895 B 1896	53,9	9,44	35,5	812	—	—	1 241	13,1
Pelikaan	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A .... 1891 B . 10 Februari 1892	47,10	7,35	32	440	K. v. 3,7 cM.	2	485	10,76
Speurder	1	S.	1908, Singapore. (Riley Hargraves & Co.).	A .... 1908 B ... 10 Maart 1909	41,10	5,80	28	205	—	—	316	10,4
Spits	1	S.	1899, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A .... 1899 B ... 28 April 1900	41,85	6,93	29	366	—	—	620	12,07
Telegraaf (kabelschip)	2	S.	Glasgow. (David J. Dunlop & Co.).	A .... 1899 B . 6 November 1905	84,67	10,66	57,8	3 230	—	—	1 577	12,03
Valk	1	Cp. (K.)	1902, Amsterdam. (Ned. Scheepsbouw Mij.).	A .... 1903 B .... 1 April 1904	51,80	9	36	704	—	—	537	10,06
Wachter	1	IJ.	1884.	A .... 1884 B .... —	35,8	5,45	30	—	—	—	—	—
Zeeduif	1	Cp. (K.)	1889, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A .... 1890 B 1891	47,10	7,35	32	420	K. v. 3,7 cM.	2	413	10,61
Zwaan	1	Cp. (K.)	1890, Rotterdam. (Mij. „de Maas").	A .... 1891 B ... 2 Maart 1892	47,10	7,35	30	420	K. v. 3,7 cM.	2	310	10,42
Zwaluw	1	Cp. (K.)	1910, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A .... 13 Mei 1911 B .. 29 October 1911	52	9,50	31,6	802	K. v. 3,7 cM.	2	1 140	12,41

Gedetacheerd op de stoomschepen voor de bebakening en kustverlichting

In opleiding . . . .

Reserve . . . .

1) **Cp. = compositie; K. = gekoperd; S. = staal; IJ. = ijzer; Z. = gezinkt.**

2) **Gegevens verkregen met Ombilin-kolen.**

Grootste proeftochtvaart (bij eerste proeftocht).	*Brandstof (steenkolen-) bergruimte (in M³.).*	Grootste vol te houden dienstvaart (in mijlen).	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik.	Af te leggen weg (in zeemijlen) met normalen voorraad		Bevond zich op	BEMANNING.								Toestand op 1 April 1918.			Waar bij het einde van 1917 gestationneerd.
							Bepaalde sterkte.				Aanwezige sterkte volgens op onderstaande tijdstippen ingediende rapporten.							
				bij de vaart van kolom 15.	bij de vaart van kolom 16.	31 December 1917:	31 Dec. 1916.		31 Dec. 1917.		31 Dec. 1916.		31 Dec. 1917.		Romp.	Werktuigen.	Ketels.	
							Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.				
13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
12,3	175	11 ²)	—	2 050 ²)	—	in dienst.	6	35	6	35	8	41	6	35	goed.	goed.	vrij goed.	Makasser *a)*
17,2	104	12	—	2 250	—	id.	6	32	6	32	6	34	7	36	vrij goed.	id.	slecht.	Soerabaja *b)*
12,3	144	10 ²)	—	2 000 ²)	—	id.	6	34	6	34	7	33	7	34	goed.	id.	goed.	Amboina *c)*
11,3	89	10 ²)	—	1 825 ²)	—	id.	5	27	5	27	6	28	7	30	vrij goed.	id.	vrij goed.	Tandjoeng-priok *d)*
12,1	134	11	—	2 700 ²)	—	id.	6	35	6	35	8	40	7	38	goed.	id.	goed.	Emmahaven *e)*
17,5	110	12	—	2 250	—	id.	6	32	6	32	6	31	6	33	vrij goed.	id.	id.	Tandjoeng-priok *f)*
12,4	134	11	—	2 700 ²)	—	id.	6	35	6	35	6	35	7	30	goed.	id.	id.	Timor Koepang. *g)*
11,36	89	10 ²)	—	1 600 ²)	—	id.	5	27	5	27	7	27	7	28	vrij goed.	id.	vrij goed.	Tandjoeng-priok *h)*
12,4	134	11	—	2 700 ²)	—	id.	6	35	6	35	8	43	8	39	goed.	id.	goed.	Tandjoeng-priok *i)*
12,8	140	10	—	1 500	—	id.	—	—	7	41	—	—	10	46	vrij goed.	id.	vrij goed.	Tandjoeng-priok *j)*
11,35	92	9,75 ²)	—	2 148 ²)	—	id.	6	27	6	27	6	29	6	31	bruikbaar.	id.	id.	Menado *k)*
11,5	88	10,5 ²)	—	2 300 ²)	—	id.	6	27	6	27	6	27	6	29	vrij goed.	id.	goed.	Riouw *l)*
11,7	90	11 ²)	—	2 150 ²)	—	id.	—	—	5	27	—	—	6	28	id.	id.	vrij goed.	Samarinda *m)*
12,6	177	10 ²)	—	1 820 ²)	—	buiten dienst.	6	38	—	—	8	63	—	—	Nog korten tijd bruikbaar.			*n)*
10,75	100	10 ²)	—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	vrij goed.	goed.	goed.	Soerabaja *o)*
13,1	144	9,5 ²)	—	1 900 ²)	—	id.	7	40	7	40	8	40	7	41	id.	id.	vrij goed.	Oeleę Lheue *p)*
10,76	95	9,5 ²)	—	1 810 ²)	—	id.	—	—	6	27	—	—	6	30	bruikbaar.	id.	goed.	Makasser *q)*
10,4	85	9 ²)	—	800 ²)	—	id.	6	25	6	25	6	24	4	25	goed.	id.	id.	Soerabaja *r)*
12,07	88	10 ²)	—	1 712 ²)	—	id.	5	27	5	27	6	26	6	33	vrij goed.	id.	vrij goed.	Oelee Lheue *s)*
12,03	328	10,8 ²)	—	2 872 ²)	—	id.	8	73	8	73	11	79	10	79	id.	id.	goed.	Soerabaja *t)*
10,06	125	7	—	1 694 ²)	—	id.	6	34	6	34	8	34	7	35	id.	id.	vrij goed.	Amboina *u)*
—	55	7	—	1 164	—	buiten dienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	Nog korten tijd bruikbaar.			*v)*
10,61	84	9,5 ²)	—	1 900 ²)	—	in dienst.	6	27	6	27	6	27	6	26	bruikbaar.	goed.	goed.	Timor Koepang *w)*
10,43	81	9 ²)	—	1 630 ²)	—	buiten dienst.	6	27	—	—	6	27	—	—	id.	id.	id.	*x)*
12,41	147	10 ²)	—	2 000 ²)	—	in dienst.	6	34	6	34	6	34	6	32	goed.	id.	id.	Ternate *y)*
...ting	...den slibarbeid						—	—	—	—	36	—	27	—				
. . .	. . . .						20	—	20	—	—	—	—	—				
. . .	. . . .						12	77	12	77	—	—	—	—				
							z) 152	*dd)* 748	*aa)* 158	*dd)* 778	*bb)* 175	*dd)* 722	*cc)* 169	*dd)* 738				

Verdere aanteekeningen (zie blz. 4).

VERDERE AANTEEKENINGEN

(die ook het 1ste kwartaal 1918 betreffen en, wat het jaar 1917 aangaat, zich aansluiten aan de opgaven in bijlage D van het vorig verslag).

a) De *Aldebaran* is 18 Mei 1917 te Makasser gestationneerd, ter vervanging van de *Dog*, en aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

b) De *Argus* was ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie, met Soerabaja als standplaats; van 24 Juli t/m 12 September 1917 was het vaartuig te Tandjoengpriok gestationneerd.

c) De *Albatros* bleef in het behandelde tijdvak in het station Amboina.

d) De *Brak* was ter beschikking van den directeur van landbouw, nijverheid en handel voor visscherij-onderzoek en gestationneerd te Tandjoengpriok.

e) De *Bellatrix* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de gewesten Sumatra's Westkust en Tapanoeli, met Emmahaven als standplaats; van 20 December 1916 t/m 3 Januari 1917 werd het schip te Tandjoengpriok gedokt.

f) De *Cycloop* was ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie, met Tandjoengpriok als standplaats.

g) De *Canopus* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Timor en onderhoorigheden; van 14 Juli t/m 25 Augustus 1917 werd het schip te Soerabaja gedokt.

h) De *Dog* werd 29 Mei 1917 uit het station Makasser onttrokken en aangewezen voor de algemeene diensten met Tandjoengpriok als standplaats.

i) De *Deneb* bleef aangewezen voor de algemeene diensten met Tandjoengpriok als standplaats; van 19 Mei t/m October 1917 werd het schip te Soerabaja gedokt.

j) De *Edi* is 28 Juli 1917 in dienst gesteld, ter vervanging van de *Java*, en aangewezen voor de algemeene diensten met Tandjoengpriok als standplaats.

k) De *Flamingo* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Menado; van 29 Maart t/m 19 Mei 1917 werd het schip te Soerabaja gedokt.

l) De *Glatik* bleef aangewezen voor de stationsdiensten in de gewesten Riouw en onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra; van 23 Mei t/m October 1917 werd het schip te Soerabaja gedokt.

m) De *Hazenwind* is 1 Januari 1917 in dienst gesteld, met gelijktijdige buitendienststelling van de *Spits*, en bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo; van 19 Augustus t/m 22 September 1917 werd het schip te Soerabaja gedokt.

n) De *Java* is 28 Juli 1917 buiten dienst gesteld, met gelijktijdige indienststelling van de *Edi*.

o) De *Kwartel* werd gebezigd voor den slibarbeid in het westervaarwater naar Soerabaja.

p) De *Nias* bleef in het behandelde tijdvak in Atjeh gestationneerd.

q) De *Pelikaan* is 15 Maart 1917 in dienst gesteld, ter vervanging van het verongelukte stoomschip *Raaf*, en aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

r) De *Speurder* bleef ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie, met Soerabaja als standplaats; van 14 April t/m 13 Juli 1917 was het schip te Tandjoengpriok gestationneerd.

s) De *Spits* is 1 Juni 1917 in dienst gesteld, ter vervanging van de *Zwaan*, en bleef aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden.

t) De *Telegraaf* bleef ter beschikking van den chef van den post-, telegraaf- en telefoondienst voor kabelwerkzaamheden, met Soerabaja als standplaats.

u) De *Valk* bleef in het behandelde tijdvak in het station Amboina; van 17 April t/m 26 Juni 1917 werd het schip te Soerabaja gedokt. Op 17 Februari 1918 had eene ontploffing aan boord plaats, tengevolge waarvan de *Valk* zonk; getracht wordt het schip te lichten.

v) De *Wachter* bleef in het behandelde tijdvak buiten dienst te Soerabaja.

w) De *Zeeduif* bleef in het behandelde tijdvak in het station Timor Koepang.

x) De *Zwaan* is 1 Juni 1917 buiten dienst gesteld, met gelijktijdige indienststelling van de *Spits*.

y) De *Zwaluw* bleef aangewezen voor de dienstreizen in de residentie Ternate en onderhoorigheden.

z) Ongerekend 1 gezaghebber, te werk gesteld bij het hoofdbureau van scheepvaart, en 4 eerste-machinisten, belast met het toezicht op de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen. Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps ambtenaren en beambten der gouvernementsmarine 23 gezaghebbers, 55 stuurlieden (23 eerste-, 22 tweede- en 10 derde-), 68 machinisten (27 eerste-, 25 tweede- en 16 derde-), zoomede 10 leerlingen-machinist.

aa) Ongerekend 1 gezaghebber, te werk gesteld bij het hoofdbureau van scheepvaart, en 4 eerste-machinisten, belast met het toezicht op de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen.
Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps ambtenaren en beambten der gouvernementsmarine 23 gezaghebbers, 55 stuurlieden (23 eerste-, 22 tweede- en 10 derde-), 68 machinisten (27 eerste-, 25 tweede- en 16 derde-) zoomede 10 leerlingen-machinist.

bb) Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en de 4 eerste-machinisten, vermeld in noot *z*.

cc) Namelijk 25 gezaghebbers, 55 stuurlieden, 85 machinisten en 8 leerlingen-machinist.
Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en de 4 eerste-machinisten, vermeld in noot *aa*.

dd) Naar gelang van de qualiteiten was het korps inlandsche schepelingen van de gouvernementsmarine, wat de bepaalde en de feitelijke sterkte betreft, op ult. 1916 en ult. 1917 verdeeld als volgt:

QUALITEITEN.	Formatie		Sterkte	
	ult. 1916.	ult. 1917.	ult. 1916.	ult. 1917.
Serangs	24	24	21	17
Timmerlieden	24	24	22	22
Hofmeesters	24	24	18	21
Bedienden	51	51	37	33
Eerste koks	24	24	21	19
Tweede koks	25	25	22	22
Djoeroemoedi's	102	102	85	80
Kasaps	24	24	19	15
Pandjerwala's	88	88	41	58
Matrozen	144	144	188	172
Mandoer-stokers	33	33	30	30
Eerste stokers	72	72	50	59
Tweede stokers	80	80	83	79
Tremmers	96	96	109	112
Totalen	811	811	746	738

Bijlage E.

(Zie hoofdstuk E, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de scheepvaart over 1917.

I. Overzicht van de in Nederlandsch-Indië tehuis behoorende schepen en vaartuigen, groot $7\frac{1}{2}$ M³. en daarboven, voor zoover die op zeebrieven en jaarpassen varen, op ult. 1917.

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoom- en motorschepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
		Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).
	JAVA en MADOERA.														
Bantam	Serang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	1 219	82	1 219
	Pandeglang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	21	2	21
Batavia	Stad en Voorsteden	156	425 914	—	—	—	—	6	7 508	—	—	149	2 958	311	436 380
	Meester-Cornelis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	421	42	421
	Tangerang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	495	39	495
	Krawang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	873	22	873
Cheribon	Indramajoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	1 333	73	1 333
Pekalongan	Pekalongan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	576	12	576
	Tegal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	559	10	559
Semarang	Semarang	4	581	—	—	—	—	—	—	—	—	2	25	6	606
	Demak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	172	18	172
	Pati	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	3 761	60	3 761
	Japara	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	497	41	497
Rembang	Rembang	1	231	—	—	—	—	2	124	—	—	63	2 442	66	2 797
	Toeban	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	73	5	73
Soerabaja	Soerabaja	5	414	—	—	—	—	4	3 430	—	—	32	2 036	41	5 880
	Grisee	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	255	6 399	255	6 399
Madoera	Pamekasan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	210	4 540	210	4 540
	Soemenep	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	825	13 334	825	13 334
	Bangkalan	1	461	—	—	—	—	—	—	—	—	637	10 675	638	11 136
	Sampang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	157	5 542	157	5 542
Pasoeroean	Pasoeroean	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	137	10	137
Besoeki	Panaroekan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	1	12
	Banjoewangi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	107	4	107
Banjoemas	Tjilatjap	1	105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	105
	Totalen	168	427 706	—	—	—	—	12	11 062	—	—	2751	58 207	2 931	496 975

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoom- en motorschepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
		Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).
	BUITENBEZITTINGEN.														
Sumatra's Westkust .	Padang	5	374	—	—	—	—	—	—	—	—	20	463	25	837
	Painan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	1 323	62	1 323
	Priaman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	282	18	282
	Loeboeksikaping . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	465	29	465
Tapanoeli	Beneden-Tapanoeli .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	354	18	354
Benkoelen	Benkoelen	—	—	—	—	—	—	1	262	—	—	1	49	2	311
	Lebong	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	305	15	305
Lampongsche districten	Telokbetong	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	16	383	17	395
Palembang	Palembangsche Benedenlanden . . .	2	433	—	—	—	—	3	405	—	—	29	1 240	34	2 078
Oostkust van Sumatra	Deli en Serdang . .	4	658	—	—	—	—	—	—	—	—	45	4 093	49	4 751
	Langkat	11	646	—	—	—	—	—	—	—	—	75	8 986	86	9 632
	Asahan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	2 622	53	2 622
	Bengkalis.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	790	23	790
Atjeh en onderhoorigheden	Groot-Atjeh	5	509	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	509
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang . .	3	508	—	—	—	—	—	—	—	—	8	932	11	1 440
	Lingga.	2	296	—	—	—	—	—	—	—	—	32	669	34	965
	Karimoen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	60	1	60
	Poelau Toedjoeh . .	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	2	122	3	133
Banka en onderhoorigheden	—	1	3007	—	—	—	—	9	1188	—	—	28	622	38	4 817
Billiton	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	422	13	422
Westerafdeeling van Borneo	Singkawang. . . .	1	13	—	—	—	—	—	—	—	—	9	194	10	207
	Pontianak	15	2613	—	—	—	—	—	—	—	—	25	1 551	40	4 164
	Ketapang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	389	18	384
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . .	Bandjermasin . . .	7	4110	—	—	—	—	8	1189	—	—	139	2 958	154	8 257
	Oeloe Soengei . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	118	2	118
	Koealakapoeas . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	689	25	689
	Z.-O.kust van Borneo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	90	3	90
	Samarinda	3	255	—	—	—	—	1	29	—	—	15	668	19	952
Menado	Menado	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	6	94	7	124
	Gorontalo.	1	258	—	—	—	—	2	545	—	—	3	38	6	841
Celebes en onderhoorigheden	Makasser	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	642	9 995	643	10 026
	Bonthain	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	257	6 887	257	6 887
	Boni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	2 222	92	2 222
	Paré Paré	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	146	9	146
	Loewoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	453	27	453
	Oost-Celebes. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	1 539	85	1 539
	Mandar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	63	3	63

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoom- en motorschepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
		Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14	2	34
	Batjan	2	159	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	159
Timor en onderhoorigheden	Zuid-Timor en Eilanden	—	—	—	—	—	—	1	35	—	—	29	809	30	844
	Flores	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	24	1	24
	Soemba	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	79	6	79
	Soembawa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	869	42	869
Bali en Lombok . .	Boeleleng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	869	31	869
	Djembrana	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	89	6	89
	Zuid-Bali	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	1 287	64	1 287
	Lombok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	627	23	627
Amboina	Amboina	—	—	—	—	—	—	1	51	—	—	184	2 933	185	2 984
	Aroe-eilanden . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	840	46	840
	Zuid-Nieuw-Guinea .	—	—	—	—	—	—	3	161	—	—	8	217	11	378
Buitenbezittingen		67	13 943	—	—	—	—	29	3 865	—	—	2289	60 933	2385	78 741
Java en Madoera		168	427 706	—	—	—	—	12	11 062	—	—	2751	58 207	2931	496 975
Algemeene totalen		235	441 649	—	—	—	—	41	14 927	—	—	5040	119 140	5316	575 716

II. De schepen en vaartuigen, ten behoeve van welke zeebrieven waren afgegeven, waren op ult. 1917 als volgt verdeeld:

Waar de bodems tehuis behooren.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen:	
GEWEST.	PLAATS.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³.).
		Stoomschepen.																
Batavia	Batavia	19	2	2	8	2	7	3	4	—	1	9	20	44	121	368 573	120	360 362
Semarang	Semarang . . .	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	581	3	492
	Djoeana	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rembang	Rembang . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	96
Soerabaja	Soerabaja . . .	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	36	3	36
Madoera	Kamal	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	461	2	767
Besoeki.	Panaroekan . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banjoemas	Tjilatjap . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Transporteeren .	23	4	2	9	2	7	3	4	—	1	9	20	44	128	369 651	129	361 753

Waar de bodems tehuis behooren.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³).	Op ult. 1916 waren de totalen:	
GEWEST.	PLAATS.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³).
	Transport .	23	4	2	9	2	7	3	4	—	1	9	20	44	128	369 651	129	361 753
Palembang	Palembang . . .	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	433	3	533
Benkoelen	Benkoelen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	Sabang	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	200	3	200
	Oeleë Lheuë . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	44	—	—
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	459	3	773
Banka en onderhoorigheden	Dobo (eiland Singkep)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	285	1	285
	Muntok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3 007	1	3 007
	Soengailiat . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Belinjoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Batoeroesa . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	Tandjoengpandan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	Pontianak . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2 161	5	2 299
	Ketapang . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	97
Zuider- en Oosterafd. van Borneo . . .	Bandjermasin . .	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	7	4 110	7	5 391
	Samarinda . . .	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	239	2	261
Celebes en onderhoorigheden	Makasser . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado	Menado	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	Gorontalo . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	258	1	258
	Batjan	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	115	2	193
	Totalen. . .	33	10	3	9	3	7	3	4	—	1	12	20	45	150	380 962	158	375 050

Motorschepen.

GEWEST.	PLAATS.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.	Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³).	Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³).
Batavia	Batavia	7	—	2	—	—	—	1	1	—	—	2	1	3	17	18 877	13	17 721
Soerabaja	Soerabaja . . .	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	378	2	242
Besoeki	Besoeki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18
Banjoemas	Tjilatjap	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	105	1	105
Atjeh en onderhoorigheden	Sabang	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . .	Samarinda . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	1	16
	Transporteeren .	12	1	2	—	—	—	1	1	—	—	2	1	3	23	19 376	18	18 102

Waar de bodems tehuis behooren.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen:	
GEWEST.	PLAATS.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³.).
	Transport .	12	1	2	—	—	—	1	1	—	—	2	1	3	23	19 376	18	18 102
Celebes en onderhoorigheden	Makasser . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	31	1	31
Menado	Menado	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	30	1	30
Ternate en onderhoorigheden	Ternate	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20	1	20
	Laboeha	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	44	1	44
Amboina	Amboina . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	76
	Totalen . .	16	1	2	—	—	—	1	1	—	—	2	1	3	27	19 501	24	18 303
	Tankschepen.																	
Batavia	Batavia	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	9	13	39 971	11	40 244
	Zeilschepen.																	
Batavia	Batavia	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	6	7 508	16	18 594
Soerabaja	Soerabaja . . .	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	4	3 430	5	4 256
Palembang	Palembang . . .	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	405	7	1 261
Benkoelen	Benkoelen . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	262	1	262
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	Muntok	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	122	1	122
	Djeboes	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	105	1	105
	Soengailiat . . .	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	292	2	292
	Merawang . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Belinjoe	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	492	3	389
	Batoeroesa . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	177	1	208
Zuider- en Oosterafd. van Borneo . . .	Bandjermasin . .	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1 189	9	1 297
	Samarinda . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tenggarong . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29	—	—
Westerafd. van Borneo	Pontianak . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ketapang . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado	Gorontalo . . .	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	545	2	545
Amboina	Amboina . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	51	1	51
	Dobo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Merauke	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	161	3	92
Timor en onderhoorigheden	Koepang . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	35	1	35
	Totalen . .	21	11	1	—	—	3	—	—	—	—	1	1	1	39	14 803	53	27 509

III. De vaartuigen, ten behoeve van welke jaarpassen waren afgegeven, waren op ult. 1917 verdeeld als volgt:

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen: Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³.).
									JAVA EN MADOERA.											
Bantam . . .	Bantam.	Serang.	E	10	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	189	3	54
	id.	id.	N	47	11	7	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	69	1 030	72	1 096
	id.	Pandeglang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	32
	id.	id.	N	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	21	3	52
Batavia. . . .	Batavia.	Stad en Voorsteden.	E	31	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33	499	11	256
	id.	id.	N	74	24	6	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	108	1 634	98	1 420
	id.	Meester-Cornelis	E	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	71	4	35
	id.	id.	N	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	350	35	352
	id.	Tangerang.	E	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	42	2	28
	id.	id.	N	26	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	453	37	458
	id.	Krawang.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8	6	56
	id.	id.	N	7	2	2	—	—	2	3	—	—	—	5	—	—	21	865	23	915
	Bantam.	Serang.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14
	Cheribon.	Indramajoe.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	41
	Rembang.	Rembang.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	231	—	—
	Soerabaja.	Soerabaja.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	149	—	—
Cheribon . . .	Cheribon.	Indramajoe.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	24
	id.	id.	N	38	14	14	3	3	—	1	—	—	—	—	—	—	73	1 333	71	1 318
	Batavia.	Stad en Voorsteden.	N	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	24	1	24
Pekalongan . .	Pekalongan.	Pekalongan.	N	—	—	1	2	1	4	1	—	1	—	—	—	—	10	469	6	256
	id.	Tegal.	N	—	—	1	—	1	2	3	—	1	2	—	—	—	10	559	10	568
	Semarang.	Japara.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	86
	Rembang.	Rembang.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	154
	Soerabaja.	Grisee.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	49
	Semarang.	Semarang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17
	id.	id.	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	3	60
	id.	Demak.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	68
	id.	id.	N	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	172	13	121
	id.	Pati.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	71
	id.	id.	N	13	4	3	2	3	9	5	3	—	1	3	3	9	58	3 581	61	3 812
	id.	Japara.	E	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	32	—	—
	id.	id.	N	35	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	429	35	429
	Soerabaja.	Soerabaja.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	236
	id.	Grisee.	N	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	139	1	32
	id.	Lamongan.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	105
	Rembang.	Rembang.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	127	—	—
	Zuider-en Oosterafd. van Borneo.	Bandjermasin.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35
		Koealakapoeas.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	53

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: $7\frac{1}{2}$ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m $22\frac{1}{2}$ M³.	boven $22\frac{1}{2}$ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m $37\frac{1}{2}$ M³.	boven $37\frac{1}{2}$ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m $52\frac{1}{2}$ M³.	boven $52\frac{1}{2}$ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m $67\frac{1}{2}$ M³.	boven $67\frac{1}{2}$ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m $82\frac{1}{2}$ M³.	boven $82\frac{1}{2}$ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m $97\frac{1}{2}$ M³.	boven $97\frac{1}{2}$ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 ware[n] de totalen: Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen
Semarang . . .	Celebes en onderhoorigh.	Bonthain.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3…
Rembang . . .	Rembang.	Rembang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	32…
	id.	id.	N	12	1	14	15	5	7	4	—	1	—	2	—	3	64	2439	56	2 26…
	id.	Toeban.	E	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	2	2…
	id.	id.	N	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	56	1	2…
	Pekalongan.	Pekalongan.	N	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	107	—	—
	Semarang.	Pati.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[illegible]
	id.	id.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1 11…
	id.	Japara.	N	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	36	—	—
	Soerabaja.	Soerabaja.	E	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22	—	—
	id.	id.	N	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	4	263	—	—
	id.	Grisee.	E	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29	—	—
	id.	id.	N	3	6	17	13	2	4	4	—	—	—	—	—	—	49	1516	59	1 74…
	Madoera.	Bangkalan.	N	6	—	5	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	16	393	16	39…
	id.	Sampang.	N	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	61	1	4…
Soerabaja . . .	Soerabaja.	Soerabaja.	N	5	3	—	4	3	1	—	—	—	—	2	1	7	26	1602	17	80…
	id.	Grisee.	E	8	2	2	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	15	314	17	36…
	id.	id.	N	82	24	13	17	16	9	5	1	1	—	1	—	1	170	3959	191	4 77…
	Madoera.	Soemenep.	N	11	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	251	34	57…
	id.	Bangkalan.	N	15	8	12	16	9	2	1	1	—	—	—	—	—	64	1770	39	1 17…
	id.	Sampang.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	1	[illegible]
	Besoeki.	Bondowoso.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[illegible]
	Zuider-en Ooster-afd. van Borneo.	Bandjermasin.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[illegible]
		Koealakapoeas.	N	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	77	—	—
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	106	17	5…
	id.	Bonthain.	N	1	4	8	7	5	15	10	—	—	—	—	—	—	50	2046	24	1 07…
	id.	Boni.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	26	1 0…
	id.	Oost-Celebes.	E	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	101	—	—
	id.	id.	N	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	49	3	[illegible]
	Amboina.	Amboina.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
	Bali en Lombok.	Boeleleng.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[illegible]
Madoera . . .	Madoera.	Pamekasan.	E	8	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	174	8	2…
	id.	id.	N	68	37	39	28	14	1	5	—	—	—	—	—	—	192	4264	148	36…
	id.	Soemenep.	E	44	7	10	8	7	1	1	—	—	—	—	—	—	78	1539	116	16…
	id.	id.	N	402	75	46	30	11	11	8	2	1	—	—	—	—	586	9397	483	83…
	id.	Bangkalan.	E	1	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	120	31	4…
	id.	id.	N	377	83	35	11	10	4	2	—	—	—	—	—	—	522	7582	502	74…
	id.	Sampang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1…
	id.	id.	N	31	11	11	18	28	24	21	4	3	—	—	—	—	151	5407	150	53…

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren.		Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen:	
	Gewest.	Afdeeling.		$7\frac{1}{2}$ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m $22\frac{1}{2}$ M³.	boven $22\frac{1}{2}$ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m $37\frac{1}{2}$ M³.	boven $37\frac{1}{2}$ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m $52\frac{1}{2}$ M³.	boven $52\frac{1}{2}$ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m $67\frac{1}{2}$ M³.	boven $67\frac{1}{2}$ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m $82\frac{1}{2}$ M³.	boven $82\frac{1}{2}$ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m $97\frac{1}{2}$ M³.	boven $97\frac{1}{2}$ M³.			Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³.).
Madoera . . .	Soerabaja.	Grisee.	N	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	87	4	65
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4	92	—	—
	id.	Bonthain.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	68	—	—
	id.	Oost-Celebes.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	60
Pasoeroean . .	Pasoeroean.	Pasoeroean.	N	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	125	10	137
	Soerabaja.	Grisee.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16
	Madoera.	Pamekasan.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	50
	id.	Soemenep.	N	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	23	26	295
	id.	Bangkalan.	N	4	1	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	210	34	767
Besoeki. . . .	Besoeki.	Panaroekan.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	1	12
	id.	Banjoewangi.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	50
	id.	id.	N	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	89	3	157
	Soerabaja.	Grisee.	N	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	114	1	51
	Madoera.	Pamekasan.	N	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	102	6	114
	id.	Soemenep.	N	67	19	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	1 382	150	2 137
	id.	Bangkalan.	N	—	—	7	6	4	1	—	—	—	—	—	—	—	18	590	18	544
	id.	Sampang.	N	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	64	5	126
	Pasoeroean.	Pasoeroean.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	—	—
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	24	—	—
	id.	Boni.	N	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26	2	56
	id.	Oost-Celebes.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19
	Timor en onderhoorigh.	Soembawa.	N	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	58	—	—
	Bali en Lombok	Boeleleng.	N	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29	1	29
	id.	Djembrana.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21
		Totalen .	.	1520	371	282	200	128	107	79	11	12	3	13	4	26	2756	59 237	2770	60 753

BUITENBEZITTINGEN.

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	$7\frac{1}{2}$ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m $22\frac{1}{2}$ M³.	boven $22\frac{1}{2}$ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m $37\frac{1}{2}$ M³.	boven $37\frac{1}{2}$ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m $52\frac{1}{2}$ M³.	boven $52\frac{1}{2}$ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m $67\frac{1}{2}$ M³.	boven $67\frac{1}{2}$ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m $82\frac{1}{2}$ M³.	boven $82\frac{1}{2}$ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m $97\frac{1}{2}$ M³.	boven $97\frac{1}{2}$ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³.).
Sumatra's Westkust.	Sumatra's Westkust.	Padang.	E	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	109	8	192
	id.	id.	N	5	4	5	1	—	—	—	1	—	—	2	—	1	19	673	56	1 449
	id.	Painan.	E	3	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	178	3	56
	id.	id.	N	9	20	16	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	50	1 089	28	614
	id.	Priaman.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	1	15
	id.	id.	N	11	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	261	21	320
	id.	Loeboeksikaping.	E	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	80	1	20
	id.	id.	N	14	7	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	376	12	160

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen: Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³.).
Sumatra's Westkust . .	Tapanoeli.	Beneden-Tapanoeli.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	1	11
	Benkoelen.	Lebong.	E	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	33	—	—
	id.	id.	N	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	48	5	117
Tapanoeli . . .	Tapanoeli.	Beneden-Tapanoeli.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	101
	id.	id.	N	7	3	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17	343	12	220
	Sumatra's Westkust.	Padang.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14	—	—
	id.	Painan.	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21	—	—
	id.	Priaman.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—
	id.	Loeboeksikaping.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	—	—
Benkoelen.	Benkoelen.	Benkoelen.	N	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	49	1	22
	id.	Lebong.	N	2	2	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	224	11	226
	Sumatra's Westkust.	Padang.	N	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41	4	109
	id.	Painan.	N	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35	—	—
Lampongsche districten . .	Lampongsche districten.	Telokbetong.	N	8	4	2	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	17	395	7	158
	Bantam.	Serang.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	23
Palembang . .	Palembang.	Palemb. Benedenlanden.	E	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	65	1	16
	id.	id.	N	2	5	3	1	2	1	1	2	—	—	1	—	2	20	943	14	661
	Banka en onderhoorigh.	—	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21	7	220
Oostkust van Sumatra . .	Oostkust van Sumatra.	Deli en Serdang.	E	—	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—	—	1	5	330	—	—
	id.	id.	N	—	—	—	1	2	3	2	2	8	1	3	6	16	44	4 421	49	4 993
	id.	Langkat.	E	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	3	8	529	4	134
	id.	id.	N	5	1	1	2	2	1	3	2	1	—	7	6	43	74	7 843	91	8 727
	id.	Asahan.	E	11	4	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	20	353	—	—
	id.	id.	N	4	6	1	3	1	—	1	1	1	1	1	3	10	33	2 269	8	587
	id.	Bengkalis.	N	4	4	1	4	6	1	1	—	1	—	—	1	—	23	790	18	659
	Batavia.	Stad en Voorsteden.	N	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	6	8	1 066	3	309
	Semarang.	Pati.	E	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	180	—	—
	Palembang.	Palemb. Benedenlanden.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	239
	Atjeh en onderhoorigheden.	Groot-Atjeh.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	265	—	—
Riouw en onderhoorigheden.	Riouw en onderhoorigh.	Tandjoengpinang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	92	—	—
	id.	id.	N	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	4	8	889	8	917
	id.	Lingga.	E	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	70	20	220
	id.	id.	N	23	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	27	610	8	427

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen: Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³.).
Riouw en onderhoorigheden .	Riouw en onderhoorigh.	Indragiri.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	396
	id.	id.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	304
	id.	Karimoen.	N	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	1	60
	id.	Poelau Toedjoeh	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	104
	id.	id.	N	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	133	—	—
	Palembang.	Palemb. Benedenlanden.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	1	20
	Oostkust van Sumatra.	Langkat.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1654
Banka en onderhoorigheden .	Banka en onderhoorigh.	—	E	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	34	18	309
	id.	—	N	9	6	6	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	24	567	27	527
	Palembang.	Palemb. Benedenlanden.	N	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	97	4	230
Billiton. . . .	Billiton.	—	E	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	68	4	119
	id.	—	N	1	2	3	2	1	—	1	1	—	—	—	—	—	11	354	8	283
Westerafdeeling van Borneo .	Westerafd. van Borneo.	Singkawang.	E	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	33	3	31
	id.	id.	N	3	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8	174	17	619
	id.	Pontianak.	E	3	1	—	1	1	—	2	1	1	2	1	1	1	15	825	17	906
	id.	id.	N	3	4	3	1	2	1	3	2	—	—	—	2	2	23	1178	21	868
	id.	Ketapang.	E	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	67	10	152
	id.	id.	N	9	4	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16	322	2	51
	Soerabaja.	Grisee.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	58
	Palembang.	Palemb. Benedenlanden.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	123	1	123
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	38
	id.	Bonthain.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Z. en Oosterafd. van Borneo.	Bandjermasin.	E	15	1	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	20	326	38	575
	id.	id.	N	58	22	18	8	2	5	2	1	1	—	1	—	1	119	2632	80	2012
	id.	Oeloe Soengai	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	118	—	—
	id.	Koealakapoeas.	E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	38	2	28
	id.	id.	N	5	6	4	3	2	—	1	—	—	—	—	—	—	21	528	18	506
	id.	Zuidoostkust van Borneo.	N	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	90	1	35
	id.	Samarinda.	E	3	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	7	329	2	25
	id.	id.	N	3	1	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	8	339	6	317
	Batavia.	Stad en Voorsteden.	E	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	159	—	—
	id.	id.	N	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	69	—	—
	Semarang.	Semarang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26
	id.	id.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	2	38

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³).	Op ult. 1916 waren de totalen: Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³).
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo.	Soerabaja.	Grisee.	N	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	3	115	1	22
	Madoera.	Soemenep.	N	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	90	—	—
	id.	Bangkalan.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—
	Oostkust van Sumatra.	Langkat.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	1 260	2	210
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	58	6	64
	id.	Bonthain.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	125
	id.	Boni.	N	—	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	152	—	—
	Timor en onderhoorigh.	Soembawa.	N	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	34	—	—
	Bali en Lombok	Djembrana.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20
Menado. . . .	Menado.	Menado.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	34
	id.	id.	N	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	94	9	127
	id.	Gorontalo.	N	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	38	3	38
Celebes en onderhoorigheden.	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	1) E	29	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	345	104	1 239
	id.	id.	1) N	406	75	36	19	17	7	8	—	2	—	1	—	—	571	8 930	696	10 977
	id.	Bonthain.	E	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	74	23	715
	id.	id.	N	64	42	19	17	15	6	7	1	2	—	—	—	—	173	4 089	252	5 752
	id.	Boni.	1) E	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	32	—	—
	id.	id.	1) N	10	34	21	11	5	—	1	—	—	—	—	—	—	82	1 950	19	510
	id.	Paré Paré	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	31
	id.	id.	N	6	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	146	7	107
	id.	Loewoe.	E	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	17	—	—
	id.	id.	N	14	8	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	436	16	324
	id.	Oost-Celebes.	E	11	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	234	4	167
	id.	id.	N	11	8	5	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	26	489	30	714
	id.	Mandar.	N	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	63	—	—
	Soerabaja.	Grisee.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	74
	id.	id.	N	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	69	8	328
	Madoera.	Soemenep.	N	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	94	2	20
	Timor en onderhoorigh.	Flores.	N	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	24	—	—
	id.	Soembawa.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	2	32
	Bali en Lombok	Lombok.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23
Amboina . . .	Amboina.	Amboina.	E	11	8	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	24	416	28	514
	id.	id.	N	97	36	18	5	—	1	2	1	—	—	—	—	—	160	2 517	144	1 898
	id.	Aroe-eilanden.	E	9	3	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	18	363	8	160
	id.	id.	N	15	8	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	28	477	19	301
	id.	Zuid-Nieuw-Guinea.	E	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	41	1	9
	id.	id.	N	1	1	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	7	176	6	167

1) Deze opgave loopt slechts over het eerste halfjaar 1917.

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	$7\frac{1}{2}$ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m $22\frac{1}{2}$ M³.	boven $22\frac{1}{2}$ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m $37\frac{1}{2}$ M³.	boven $37\frac{1}{2}$ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m $52\frac{1}{2}$ M³.	boven $52\frac{1}{2}$ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m $67\frac{1}{2}$ M³.	boven $67\frac{1}{2}$ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m $82\frac{1}{2}$ M³.	boven $82\frac{1}{2}$ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m $97\frac{1}{2}$ M³.	boven $97\frac{1}{2}$ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1916 waren de totalen: Aantal vaartuigen.	Inhoudsgrootte der vaartuigen (in M³.).
Amboina.	Soerabaja.	Grisee.	N	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	23	5	82
	Z.- en Oosterafd. v. Borneo.	Koeala-kapoeas.	N	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	46	—	—
	Menado.	Gorontalo.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	26	7	305
	id.	Bonthain.	N	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	15	—	—
	id.	Oost-Celebes.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	—	—
	id.	id.	N	17	13	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	619	21	319
	Ternate en onderhoorigh.	Ternate.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14	—	—
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate en onderhoorigh.	Ternate.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	58
Timor en onderhoorigheden.	Timor en onderhoorigh.	Zuid-Timor en Eilanden.	N	12	2	4	4	1	1	4	—	—	—	1	—	—	29	809	5	164
	id.	Soemba.	N	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	79	—	—
	id.	Soembawa.	N	19	8	6	3	1	—	1	—	—	—	—	—	—	38	745	25	513
	Cheribon.	Cheribon.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9
	Soerabaja.	Soerabaja.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	30
	id.	Grisee.	N	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	34	7	141
	Madoera.	Soemenep.	N	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	71	—	—
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	8	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	159	22	362
	id.	Bonthain.	N	6	9	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	21	433	18	347
	id.	Boni.	N	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	62	2	23
	id.	Loewoe.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	59
	id.	Oost-Celebes.	N	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	35	2	51
	Amboina.	Amboina.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8
Bali en Lombok .	Bali en Lombok	Lombok.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	92
	id.	Boeleleng.	E	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22	1	25
	id.	id.	N	14	5	5	—	—	—	1	1	1	1	—	—	1	29	818	35	1 180
	id.	Djembrana.	E	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	21	—	—
	id.	id.	N	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	68	7	91
	id.	Zuid-Bali.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12	1	9
	id.	id.	N	40	13	4	1	—	—	2	—	—	1	1	—	1	63	1 275	30	560
	id.	Lombok.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10
	id.	id.	N	9	4	3	2	1	1	1	—	1	—	—	1	—	23	627	32	659
	Soerabaja.	Soerabaja.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	76
	id.	Grisee.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12
	Madoera.	Soemenep.	N	18	11	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	487	30	555
	Besoeki.	Banjoewangi.	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18	1	20
	Celebes en onderhoorigh.	Makasser.	N	12	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	15	255	19	266
	id.	Bonthain.	N	1	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	7	162	6	156
	id.	Boni.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	61
	Timor en onderhoorigh.	Soemba.	N	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	12
	id.	Soembawa.	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	—	—
Totalen buitenbezittingen .				1124	451	259	118	81	41	54	22	22	11	22	24	102	2331	63 242	2424	63 325
„ Java en Madoera .				1520	371	282	200	128	107	79	11	12	3	13	4	26	2756	59 237	2770	60 753
Algemeene totalen . .				2644	822	541	318	209	148	133	33	34	14	35	28	128	5087	122 479	5194	124 078

E

IV*a*. Opgaaf van de op Europeesche wijze getuigde schepen, die in 1917 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Omschrijving van het schip.			Aard van het ongeval.	Verdere bijzonderheden.
			Nationaliteit.	Naam.	Soort.		
	1917.						
1	8 Dec.	Bewesten Maetji (Palembang).	Nederlandsche	Phi 40.68 K.M. 14.37 T.N. 126 P.P.C.	Stoomschip.	Gezonken.	De bemanning is gered.

IV*b*. Opgaaf van de op inlandsche wijze getuigde vaartuigen, die in 1917 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
	1917.	Batavia.			
1	27 Mei.	Reede van Tjilamaja.	Prauw.	Indramajoe.	Lekgestooten.
		Pekalongan.			
2	13 Mei.	Reede van Pekalongan.	Laadprauw.	Pekalongan.	Lekgestooten.
3	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
4	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
5	13 Mei.	Idem	Idem.	Idem.	Idem
6	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
7	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Vergaan.
8	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Lekgestooten.
9	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
10	13 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Vergaan.
11	14 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Lekgestooten.
12	14 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
13	14 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
14	14 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
15	14 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
	14 Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
	1 Juni.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
	1 Juni.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
	22 Nov.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
		Pasoeroean.			
20	10 Mei.	Straat Madoera, nabij Kalianjar (afd. Bangil).	Alisalis M. S.	Kalianjar (afd. Bangil).	In den storm vergaan.
21	10 Mei.	Nabij Poeloe Kambing (Madoera).	Prauw.	Soemenep.	Idem.
22	14 Juni.	Desa Klaseman (distr. Genting).	Tjemplan.	Pamekasan.	Gezonken door zwaar weer.
23	1 Juli.	Aan het tolkantoor.	Sampan.	Soemenep.	Gezonken wegens lekkage.
24	20 Sept.	Straat Madoera, nabij Wedidana.	Prauw.	Kamal (Madoera)	In den storm vergaan.
25	4 Oct.	Straat Madoera, nabij Melaten (Soerabaja).	Idem.	Kebanjar (Madoera).	Idem.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
		Semarang.			
26	12 Febr.	Baai van Moro.	Patih.	Moro.	Omgeslagen en gezonken.
27	9 Maart.	Baai van Babalan (distr. Wedoeng).	Idem.	Dera.	Idem.
28	11 Oct.	Poelau Pandjang (Japara).	Idem.	Boengo.	Idem.
29	26 Oct.	Ten westen van desa Pasir.	Majang.	Ngemplah (Japara).	Idem.
30	26 Nov.	Baai van Moro.	Patih.	Japara.	Gezonken.
31	—	Ter hoogte van Kendal.	Demplo.	Kebondalem (distr. Kendal).	Overvaren.
32	—	6° 11′ zuiderbreedte en 111° 27′ oosterlengte.	Tjunea.	Semarang.	Vergaan.
33	—	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
		Soerabaja.			
34	21 Jan.	Ten noorden van Sidokoempoel (distr. Patjiran).	Djaten.	Sidokoempoel (distr. Patjiran).	Door storm en hooge zee verongelukt.
35	21 Jan.	Waroe (afd. Sidoardjo).	Idjan.	Waroe (afd. Sidoardjo).	Idem.
36	21 Jan.	Krandji (distr. Patjiran).	Idem.	Krandji (distr. Patjiran).	Idem.
37	21 Jan.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
38	8 Maart.	Kali Permisan.	Alis Alis.	Permisan (afd. Sidoardjo).	Gezonken.
39	18 Maart.	Taliwang.	Bece.	Blimbing (distr. Patjiran).	Door storm en hooge zee verongelukt.
40	23 Maart.	Sidajoelawas (afd. Grisee).	Djonggalan.	Lemahpawon (afd. Grisee).	Idem.
41	25 Mei.	Pamanoe.	Stoombarkas Golekan.	Banjoesangka (Madoera).	Tegen de rotsen gevaren.
42	31 Mei.	Brondong (distr. Patjiran).	Bece.	Brondong (distr. Patjiran).	Door storm en hooge zee verongelukt.
43	27 Juni.	Binnenhaven.	Tjunea.	Soerabaja.	Verbrand.
44	6 Aug.	Reede van Soerabaja.	Idem.	Idem.	Idem.
45	20 Aug.	Sidokoempoel (distr. Patjiran).	Kroman.	Petinting (Madoera).	Door storm en hooge zee verongelukt.
46	8 Sept.	Laboewan.	Bece.	Laboewan.	Overvaren.
47	31 Oct.	Blimbing (distr. Patjiran).	Idem.	Blimbing (distr. Patjiran).	Idem.
		Besoeki.			
48	27 Febr.	Djangkar (afd. Panaroekan).	Sampan.	Gajam (Soemenep).	Op het strand geworpen en stukgeslagen.
49	27 Febr.	Kalboet (afd. Panaroekan).	Idem.	Gadoekan (Soemenep).	Idem.
50	3 Mei.	Binnenhaven van Banjoewangi.	Prauw.	Gedong Timor Sapoedi (Soemenep).	Idem.
51	10 Mei.	Djangkar (afd. Panaroekan).	Djonggalan.	Sampang (Madoera).	Idem.
52	24 Mei.	Pasirpoeti (afd. Bondowoso).	Prauw.	Gadoekan (Madoera).	Gestrand.
53	25 Mei.	Djangkar (afd. Panaroekan).	Sampan.	Sampang (Madoera).	Aangevaren en gezonken.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
		Madoera.			
54	1 Jan.	Pelaboehan Brakas.	Sampan.	Brakas.	Op een rif geloopen.
55	1 Jan.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
56	17 Jan.	Tusschen Raäs en Sapoedi.	Golekan.	Prambanan.	Gezonken.
57	12 Jan.	Noordkust van Bali.	Sampan.	Pabean (Soemenep).	Gestrand en stukgeslagen.
58	2 Maart.	Kalboet (afd. Panaroekan).	Idem.	Gili Genteng (Soemenep).	Idem.
59	7 Maart.	Prindoean (afd. Soemenep).	Majang.	Laboeh.	Idem.
60	11 Maart.	Reede van Kwahi.	Padewah.	Goeaboet.	Gezonken.
61	11 Maart.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
62	23 Maart.	Tusschen Sapeken en Sepangkor.	Sampan.	Sapeken.	Idem.
63	23 April.	Laboean Bintoro.	Prauw.	Saoebi (Kangean).	Idem.
64	5 Mei.	Nepa.	Golekan.	Batioh.	Door hevige winden en hooge zeeën vergaan.
65	6 Mei.	Djatratimoer.	Djoekoeng.	Nepa.	Idem.
66	14 Mei.	Panaroekan.	Sech Goenoeng Djalan.	Laboehan.	Idem.
67	14 Mei.	Semarang.	Sech Karmadjati.	Taman.	Idem.
68	26 Mei.	Djangkar (afd. Panaroekan).	Sampan.	Gili Genteng (Soemenep).	Volgeslagen en gezonken.
69	30 Mei.	Tandjoeng (afd. Soemenep).	Idem.	Soemenep.	Gezonken.
70	6 Juni.	Banjoewangi.	Majang.	Gendangtimor.	Gestrand en wrakgeslagen.
71	19 Juni.	Gili Genteng (afd. Soemenep).	Sampan.	Gili Genteng (Soemenep).	Idem.
72	19 Juni.	Bawean (afd. Grisee).	Golekan.	Banjoe Sangka.	Door zwaar weer vergaan.
73	29 Juni.	Pasirpoetih (afd. Soemenep).	Sampan.	Gili Genteng (Soemenep).	Gestrand en stukgeslagen.
74	20 Juli.	Telagabiroe.	Golekan.	Tandjoengboemi.	Door zwaar weer vergaan.
75	3 Aug.	Eiland Tondoea.	Tjunea.	Sapeken.	Op een rif geloopen.
76	8 Aug.	Tapongga.	Djonggolan.	Grisee.	Door zwaar weer vergaan.
77	11 Aug.	Madegan.	Pegan.	Sampang.	Idem.
78	16 Aug.	Poeloe Memperang (Manggar).	Golekan.	Glintong.	Idem.
79	17 Aug.	Ten oosten van Soembawa.	Prauw.	Sapeken.	Tegen de rotsen geloopen.
80	26 Aug.	Prendoean (afd. Soemenep).	Majang.	Prendoean (Soemenep).	Door zwaar weer vergaan.
81	30 Aug.	Ten westen van het eiland Goea.	Sampan.	Panzor.	Op een rif geloopen.
82	1 Sept.	Tandjoengan.	Kroman.	Legoang.	Gestrand en stukgeslagen.
83	3 Sept.	Prendoean (afd. Soemenep).	Sampan.	Prendoean (Soemenep).	Door zwaar weer vergaan.
84	3 Sept.	Sapoeloe.	Majang.	Djatratimoer.	Door hevige winden en hooge zeeën vergaan.
85	14 Sept.	Telagabiroe.	Visscherspranw.	Masaran.	Idem.
86	14 Sept.	Goenoeng Gondol (straat Bali).	Padewah.	Brakas.	Gezonken.
87	15 Sept.	Amboenten (afd. Soemenep).	Sampan.	Kertasada.	Volgeslagen en gezonken.
88	15 Sept.	Mandalika (afd. Japara).	Golekan.	Taman (Sampang).	Door zwaar weer vergaan.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
89	28 Sept.	Eiland Giliang.	Sampan.	Telaga.	Gestrand en wrakgeslagen.
90	4 Oct.	Nabij Soembawa.	Idem.	Sapeken.	Op een rif geloopen.
91	6 Oct.	Maden.	Sech Sekarmampoe.	Poeloe Kambing (Madoera).	Door hevige winden en hooge zeeën vergaan.
92	14 Oct.	Margatahoe.	Kroman.	Kalibesar.	Door zwaar weer vergaan.
93	6 Oct.	Maden.	Sech Sekarmawar.	Poeloe Kambing (Madoera).	Door hevige winden en hooge zeeën vergaan.
94	Oct.	Sidajoe lawas.	Djonggalan.	Kesek (Bangkalan).	Aangevaren.
95	16 Nov.	Terpanas (afd. Soemenep).	Majang.	Terpanas (Soemenep).	Door zwaar weer vergaan.
96	23 Nov.	Nepa.	VisscherspRauw.	Nepa.	Door hevige winden en hooge zeeën vergaan.
		Lampongsche districten.			
97	19 Maart.	Eiland Seboekoe.	Sri Badja.	Anjer.	Lekgeslagen.
98	22 Juni.	Lampong-baai.	Sri Banon.	Koto Agoeng.	Idem.
		Benkoelen.			
99	7 Maart.	Mokko Mokko.	Maradoelias.	Teramang.	Stukgeslagen.
100	24 Aug.	Idem.	Pentjalang Koeat.	Kambang.	Idem.
101	19 Dec.	Idem.	Bangsawan.	Mokko Mokko.	Idem.
		Tapanoeli.			
102	Mei.	Kust van Singkoeang (Natal).	Visscherspr auw.	Natal.	Schipbreuk.
103	Mei.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
		Palembang.			
104	4 Febr.	Noordwachter.	Medan Braki.	Palembang.	Gestrand en stukgeslagen.
105	31 Mei.	Straat Banka, nabij Muntok.	Boental Mas.	Idem.	Lekgeslagen en gezonken.
106	5 Sept.	Tandjoeng Tjaboeng (Djambi).	Tjoba Tjoba.	Idem.	Lekgesprongen en gezonken.
107	6 Sept.	Straat Banka, nabij Muntok.	Alnoer Salim.	Idem.	Idem.
		Djambi.			
108	Sept.	Tandjoeng Djaboeng.	Daoeb.	Palembang.	Gestrand.
		Oostkust van Sumatra.			
109	28 Febr.	Belawan-geul.	Tongkang.	Belawan.	Omgeslagen en gezonken.
110	30 April.	Tandjoeng Tamboentoelang (Langkat).	Idem.	Koeala.	Lekgesprongen.
		Atjeh en onderhoorigh.			
111	22 Febr.	Koeala Telagamekoe (Tamiang).	Kim Un Guan.	Pinang.	Door hooge golven vergaan.
		Banka en onderhoorigh.			
112	3 Mei.	Reede van Muntok.	Boental Mas.	Palembang.	Vergaan.
113	21 Dec.	Straat Banka.	Hadjat Maschoer.	Muntok.	Idem.
		Billiton.			
114	16 Aug.	Manggar (distr. Manggar).	Zeilvaartuig.	Bangkalan.	Idem.
115	24 Oct.	Idem.	Visschersvaartuig.	Poelau Selioe (distr. Dendang).	Idem.
116	9 Dec.	Sidjoek (distr. Boeding).	Idem.	Boeding.	Idem.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
		Riouw en onderhoorigh.			
117	Febr.	Tandjoengpinang.	Tongkang	Senggarang (Tandjoengpinang).	Vergaan.
118	Aug.	Koeala Tjoehas (Singkep).	Idem.	Idem.	Gestrand en uit elkaar geslagen.
		Westerafd. van Borneo.			
119	13 Maart.	Padang Tikar-geul.	Prauw.	Ketapang.	Gezonken.
120	28 Juli.	Kapoeas-geul.	Tongkang.	Mampawa.	Idem.
121	29 Dec.	Idem.	Stoomschip Gim Liong.	Pontianak.	Idem.
		Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.			
122	27 Jan.	Tambangan.	Pelari.	Goa Laoet (Madoera).	Gestrand en stukgeslagen.
123	10 Febr.	Soengai Rasai.	Pendaoenan.	Bandjermasin.	Gezonken.
124	16 Juli.	Tjamara.	Pringgian.	Idem.	Idem.
125	3 Aug.	Malatajar (Sampit).	Idem.	Idem.	Idem.
		Amboina.			
126	5 Mei.	Manipa (Ceram).	Bintang Sahari.	Boeton.	Idem.
127	20 Dec.	Namarole.	Namasila.	Wakasihoe.	Idem.
		Timor en onderhoorigh.			
128	Jan.	Straat van Rai Djoea (Sawoe).	Prauw.	Rai Djoea (Sawoe).	Gestrand.
129	18 Jan.	Reede van Koepang.	Junoir.	Koepang.	Gezonken.
130	16 Febr.	Reede van Naiklioe.	Poh Aan.	Idem.	Idem.
131	13 Maart.	Reede van Baä.	Tjap Lie.	Idem.	Idem.
132	27 Maart.	Idem.	Slamat Oentoeng.	Idem.	Idem.
133	29 Maart.	Reede van Koepang.	Concordia.	Idem.	Idem.
134	16 Nov.	Reede van Naiklioe.	Boeroeng Laoet.	Idem.	Idem.
135	24 Nov.	Poeloe Datoe.	Djoe Gwan.	Idem.	Idem.
136	12 Dec.	Idem.	Theresa.	Idem.	Idem.
137	Juli.	Straat van Rai Djoea (Sawoe).	Prauw.	Rai Djoea (Sawoe).	Gestrand.
		Bali en Lombok.			
138	12 Jan.	Penoektoekan (afd. Boeleleng).	Sampan.	Soemenep.	Vergaan door onstuimig weer.
139	23 Aug.	Goenoeng Gondol (afd. Boeleleng).	Pedjala.	Selajar.	Idem.
140	23 Aug.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.

Bijlage F.

(Zie hoofdstuk F van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

meerendeels over 1917, betreffende eenige ONDERWERPEN VAN JUSTITIEELEN AARD, of daarmede verband houdende.

F

1. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1917 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatsten alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

A. In Nederlandsch-Indië opgericht.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
1	Bouwmaatschappij Stad Vlaardingen.	Makasser.	4 Jan. 1917 n°. 32	27 Maart 1917 n°. 25	75 jaren.	f 70 000	f 2 000	f 38 000	f 38 000
2	G. Th. Simon en Cie's Administratie-kantoor.	Bandoeng.	8 „ „ „ 44	20 Febr. „ „ 15	50 „	100 000	500	26 000	26 000
3	Handelmaatschappij Kong Lian Tjan.	Den Pasar (Bali en Lombok).	8 „ „ „ 45	20 „ „ „ 15	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
4	Drukkers- en Uitgeversmaatschappij Semarang.	Semarang.	8 „ „ „ 46	6 Maart „ „ 19	75 „	100 000	500	22 000	13 200
5	Stoomtimmerfabriek de Specht.	Batavia.	8 „ „ „ 47	16 Febr. „ „ 14	25 „	100 000	1 000	48 000	—
6	Handelmaatschappij voorheen de Lange en Co.	Id.	8 „ „ „ 48	16 „ „ „ 14	50 „	750 000	1 000	400 000	400 000
7	The Anglo Dutch Leather Company Lim.	Soerabaja.	8 „ „ „ 49	20 „ „ „ 15	75 „	100 000	500	50 000	50 000
8	Bouwmaatschappij Villa Willy.	Id.	8 „ „ „ 50	20 „ „ „ 15	75 „	75 000	1 000	37 000	37 000
9	Rijstpellerij Alkaf.	Kraksaan (Pasoeroean).	11 „ „ „ 30	11 Mei „ „ 38	75 „	150 000	1 000	36 000	36 000
10	Handelmaatschappij voorheen Tjan Tjao Long en Co.	Siaoe (Menado).	12 „ „ „ 45	a)	—	—	—	—	—
11	Kediri Automobielmaatschappij.	Paree (Kediri).	15 „ „ „ 20	27 April „ „ 34	75 „	50 000	100	35 200	35 200
12	Bouwmaatschappij Kho Po Tjoan.	Batavia.	15 „ „ „ 21	2 Maart „ „ 18	75 „	200 000	1 000	50 000	50 000
13	Machinehandel voorheen C. van Vliet en Zonen.	Soerabaja.	17 „ „ „ 54	23 „ „ „ 24	50 „	200 000	500	104 000	104 000
14	Indische Lloyd Algemeene Verzekering-maatschappij.	Semarang.	17 „ „ „ 55	23 „ „ „ 24	35 „	5 000 000	2 500	1 000 000	100 000
15	Coöperatieve Landbouw-, Crediet- en Handelsvereeniging Insulinde.	Soerakarta.	19 „ „ „ 32	20 „ „ „ 23	75 „	600 000	250	60 000	60 000
16	Maatschappij tot voortzetting der zaken M. de Haas en Co.	Soerabaja.	19 „ „ „ 33	6 „ „ „ 19	75 „	35 000	500	25 000	25 000
17	Bouwmaatschappij Opsterland.	Bandoeng.	22 „ „ „ 40	20 „ „ „ 23	75 „	40 000	1 000	40 000	40 000
18	Cultuurmaatschappij Ngrangkoh Soember Glatik.	Soerabaja.	22 „ „ „ 41	16 „ „ „ 22	75 „	300 000	1 000	300 000	300 000
19	The Java Oil Mills Lim.	Id.	22 „ „ „ 42	16 „ „ „ 22	75 „	500 000	500	100 000	100 000
20	Bouwmaatschappij Mawar.	Id.	22 „ „ „ 43	27 „ „ „ 25	75 „	60 000	1 000	24 000	24 000
21	Handelmaatschappij I. Liong Kongsi.	Djember (Besoeki).	22 „ „ „ 44	15 Juni „ „ 48	50 „	20 00	500	7 000	7 000
22	Schoenenmagazijn voorheen Sien Hien Liong.	Soerabaja.	22 „ „ „ 45	6 Maart „ „ 19	75 „	25 000	500	16 000	16 000
23	Handelmaatschappij Tee Ban Tjoan merk Tjiang Thay.	Semarang.	22 „ „ „ 46	27 „ „ „ 25	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
24	Handelmaatschappij Tan Djin Gie.	Bandoeng.	23 „ „ „ 18	20 „ „ „ 23	75 „	150 000	2 000	124 000	124 000
25	Assam Thee-onderneming Madoer.	Batavia.	24 „ „ „ 35	19 „ „ „ 20	60 „	500 000	500	350 000	110 000
26	Java Koffie-extract Compagnie.	Soerabaja.	26 „ „ „ 14	27 „ „ „ 25	75 „	10 000	100	5 000	5 000
27	Maatschappij tot exploitatie van hotels en onroerende goederen De Neushoorn.	Batavia.	27 „ „ „ 26	23 „ „ „ 24	75 „	30 000	1 000	15 000	15 000
28	Bandoengsche Tegelfabriek.	Bandoeng.	30 „ „ „ 46	10 April „ „ 29	75 „	60 000	500	40 000	40 000
29	Handelmaatschappij Sauw Chang.	Batavia.	30 „ „ „ 47	9 Maart „ „ 20	75 „	50 000	500	20 000	20 000
30	Handelmaatschappij Setia Bangsa.	Medan (Oostkust van Sumatra).	30 „ „ „ 48	3 April „ „ 27	27 „	50 000	50	10 000	10 000

a) Op het tijdstip van afsluiting van dit overzicht (15 Mei 1918) had de voorgeschreven openbaarmaking van de akte van oprichting nog niet plaats gehad.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
31	Hotel en Pension Wilhelmina.	Batavia.	31 Jan. 1917 nº. 61	9 Maart 1917 nº. 20	50 jaren.	f 25 000	f 250	f 25 000	f 25 000
32	Maatschappij tot exploitatie van textielfabrieken in Nederlandsch-Indië.	Id.	6 Febr. „ „ 22	23 „ „ „ 24	75 „	1 000 000	500	250 000	250 000
33	Algemeen Administratie- en Expertise-Bureau.	Id.	20 „ „ „ 37	13 April „ „ 30	50 „	10 000	250	4 000	2 000
34	Thee Distributiemaatschappij Juliana.	Id.	20 „ „ „ 38	3 „ „ „ 27	75 „	10 000	500	2 500	2 500
35	Handelmaatschappij Sin Yang Kongsie.	Id.	20 „ „ „ 39	8 Mei „ „ 37	75 „	10 000	1 000	6 000	6 000
36	Cultuurmaatschappij Panendjoayoe.	Id.	20 „ „ „ 40	4 „ „ „ 36	75 „	200 000	1 000	200 000	200 000
37	Industrie-, bouw- en handelmaatschappij Johanna.	Meester-Cornelis.	20 „ „ „ 41	4 „ „ „ 36	75 „	30 000	500	25 000	25 000
38	Javasche Guttaperchafabriek.	Bandoeng.	20 „ „ „ 42	13 April „ „ 30	50 „	500 000	500	100 000	100 000
39	Cultuurmaatschappij Pangoeng Kalak.	Djokjakarta.	21 „ „ „ 31	15 Mei „ „ 39	70 „	100 000	500	50 000	50 000
40	Melk- en Veehandel Pelem.	Pelem (Kediri).	21 „ „ „ 32	25 „ „ „ 42	75 „	35 000	1 000	35 000	35 000
41	Handelmaatschappij Nisso.	Medan (Oostkust van Sumatra).	21 „ „ „ 33	27 April „ „ 34	25 „	100 000	100	70 000	17 500
42	Malang Trading Company.	Soerabaja.	21 „ „ „ 34	27 „ „ „ 34	75 „	50 000	500	15 500	15 500
43	Handelmaatschappij E. ter Meulen en Co.	Medan (Oostkust van Sumatra).	21 „ „ „ 35	24 „ „ „ 33	75 „	100 000	1 000	31 000	31 000
44	Stoom-steenfabriek en bouwonderneming Karah Ketintang.	Soerabaja.	21 „ „ „ 36	17 „ „ „ 31	75 „	100 000	500	30 000	30 000
45	Bloemenhandel Salemba.	Batavia.	26 „ „ „ 33	8 Mei „ „ 37	75 „	12 000	500	10 000	10 000
46	Bouwmaatschappij Macassar.	Id.	26 „ „ „ 34	3 April „ „ 27	75 „	100 000	1 000	82 000	82 000
47	Scheepvaartmaatschappij John Davie.	Soerabaja.	26 „ „ „ 35	10 „ „ „ 29	70 „	500 000	1 000	250 000	250 000
48	Scheepvaartmaatschappij Nest.	Id.	26 „ „ „ 35	10 „ „ „ 29	70 „	500 000	1 000	250 000	250 000
49	Maatschappij Hotel Victoria.	Id.	26 „ „ „ 36	13 „ „ „ 30	75 „	50 000	500	31 000	31 000
50	Handelmaatschappij Hay Hap Liong Kie.	Bandoeng.	26 „ „ „ 37	10 „ „ „ 29	75 „	500 000	2 500	25 000	25 000
51	Handelmaatschappij Foe Thoeng.	Batavia.	26 „ „ „ 38	5 „ „ „ 28	75 „	150 000	1 000	50 000	50 000
52	Handelmaatschappij Tjiang Goan.	Garoet (Preanger-Regentschappen).	2 Maart „ „ 18	17 „ „ „ 31	75 „	10 000	200	10 000	10 000
53	Transport-onderneming van Hal en Co.	Batavia.	2 „ „ „ 19	4 Mei „ „ 36	75 „	10 000	500	6 000	6 000
54	Handelmaatschappij Liberty.	Soerabaja.	2 „ „ „ 72	24 April „ „ 33	50 „	50 000	500	15 000	15 000
55	Cultuurmaatschappij Aroe.	Makasser.	2 „ „ „ 73	24 „ „ „ 33	29 „	250 000	1 000	250 000	250 000
56	Handelmaatschappij Ying Hwa.	Batavia.	7 „ „ „ 20	24 „ „ „ 33	50 „	240 000	1 000	109 000	109 000
57	Handelmaatschappij Orion.	Id.	17 „ „ „ 53	20 „ „ „ 32	75 „	20 000	1 000	6 000	6 000
58	Handelmaatschappij Oceania.	Id.	22 „ „ „ 40	1 Mei „ „ 35	75 „	500 000	1 000	200 000	200 000
59	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Trio.	Id.	22 „ „ „ 41	27 April „ „ 34	75 „	75 000	1 000	18 000	18 000
60	Bouwmaatschappij Kembang Djepoon.	Soerabaja.	22 „ „ „ 42	18 Mei „ „ 40	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
61	Bouwmaatschappij Clark.	Bandoeng.	22 „ „ „ 43	22 „ „ „ 41	75 „	15 000	1 000	3 000	3 000
62	Handelmaatschappij Twi Thoeng.	Cheribon.	24 „ „ „ 85	1 „ „ „ 35	75 „	30 000	500	17 000	17 000
63	Handelmaatschappij The Liong Khing.	Semarang.	24 „ „ „ 86	25 „ „ „ 42	75 „	60 000	1 000	60 000	60 000
64	Handelmaatschappij en mineraalwaterfabriek Monopool.	Tegal (Pekalongan).	10 April „ „ 32	29 Juni „ „ 52	75 „	40 000	500	20 000	20 000
65	IJsfabriek Siantar.	Pematang Siantar (Oostkust van Sumatra).	10 „ „ „ 33	25 Mei „ „ 42	50 „	100 000	1 000	26 000	26 000
66	Landbouwmaatschappij Gnibat.	Padang (Sumatra's Westkust).	10 „ „ „ 34	12 Juni „ „ 47	25 „	50 000	1 000	10 000	10 000
67	Bouwmaatschappij Koepang.	Soerabaja.	10 „ „ „ 35	22 Mei „ „ 41	75 „	1 000 000	1 000	250 000	250 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
68	De Technische Handelmaatschappij.	Cheribon.	10 April 1917 n°. 36	21 Aug. 1917 n°. 67	75 jaren.	f 30 000	f 500	f 30 000	f 30 000
69	Cultuurmaatschappij Specerijlanden Spantjebij en Matalenco.	Banda Neira (Amboina).	10 „ „ „ 37	7 Sept. „ „ 72	50 „	128 000	1 000	128 000	128 000
70	Handelmaatschappij Bo Hwat.	Toeloengagoeng (Kediri).	10 „ „ „ 38	10 Juli „ „ 55	75 „	300 000	1 000	120 000	120 000
71	Handelmaatschappij Hoo Tik Thaij.	Soerabaja.	10 „ „ „ 39	5 Oct. „ „ 80	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
72	Handelmaatschappij Tjoe Soen Hin.	Batavia.	10 „ „ „ 40	22 Mei „ „ 41	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
73	Handelmaatschappij Tjoan Bie.	Id.	10 „ „ „ 41	22 „ „ „ 41	75 „	100 000	100	40 000	40 000
74	Handelmaatschappij HongHingKongsie	Id.	25 „ „ „ 47	6 Juli „ „ 54	75 „	19 720	340	11 220	11 220
75	Cultuurmaatschappij Kadoe Gedong.	Id.	25 „ „ „ 48	6 „ „ „ 54	75 „	100 000	1 000	22 000	22 000
76	Leidsche Handelmaatschappij.	Probolinggo (Pasoeroean).	25 „ „ „ 49	a)	—	—	—	—	—
77	Handelmaatschappij Thaij Bie.	Bandoeng.	25 „ „ „ 50	13 Juli 1917 „ 56	75 „	20 000	500	15 000	15 000
78	Handelsvereeniging Swan Hin.	Ngoenoet (Kediri).	25 „ „ „ 51	10 „ „ „ 55	29 „	100 000	1 000	69 000	69 000
79	Algemeen Nederlandsch-Indisch Administratie- en rechtskundig kantoor Aniark.	Soerabaja.	25 „ „ „ 52	13 „ „ „ 56	75 „	50 000	1 000	20 000	20 000
80	Cultuurmaatschappij Gedong Biara.	Medan (Oostkust van Sumatra).	25 „ „ „ 53	29 Juni „ „ 52	75 „	500 000	500	60 000	60 000
81	Bouwmaatschappij Siek Tjing Liong.	Semarang.	25 „ „ „ 54	7 Aug. „ „ 63	75 „	200 000	2 000	100 000	100 000
82	Handel- en bouwmaatschappij Hie Kiet.	Kediri.	25 „ „ „ 55	10 „ „ „ 64	75 „	50 000	500	25 000	25 000
83	Bouwmaatschappij De Mooie Hoek.	Batavia.	25 „ „ „ 56	6 Juli „ „ 54	75 „	10 000	250	10 000	10 000
84	Handelmaatschappij Gouw Hwat Seng.	Cheribon.	25 „ „ „ 57	2 Oct. „ „ 79	83 „	40 000	1 000	40 000	40 000
85	Handelmaatschappij Tong Thaij.	Tjilatjap (Banjoemas).	25 „ „ „ 59	14 Aug. „ „ 65	75 „	20 000	1 000	20 000	20 000
86	Handelmaatschappij Liong Sing.	Semarang.	25 „ „ „ 60	7 „ „ „ 63	50 „	80 000	1 000	80 000	80 000
87	Maatschappij tot exploitatie van rijtuigfabrieken en kalkbranderijen Heemraad.	Batavia.	25 „ „ „ 61	7 „ „ „ 63	75 „	100 000	250	50 000	50 000
88	Deli Handelmaatschappij.	Medan.	25 „ „ „ 62	a)	—	—	—	—	—
89	Handelmaatschappij Ban Sing Gwan.	Soerabaja.	25 „ „ „ 63	13 Juli 1917 „ 56	75 „	150 000	1 000	50 000	50 000
90	Bouwmaatschappij Braga.	Batavia.	25 „ „ „ 64	29 Mei „ „ 43	75 „	100 000	1 000	60 000	60 000
91	Handelmaatschappij Djit Sin.	Tegal (Pekalongan).	25 „ „ „ 65	14 Aug. „ „ 65	75 „	80 000	500	60 000	60 000
92	Bouwmaatschappij Victoria.	Soerabaja.	25 „ „ „ 66	13 Juli „ „ 56	75 „	35 000	1 000	32 000	32 000
93	Exploitatiemaatschappij en bouwonderneming Makasser.	Makasser.	25 „ „ „ 67	10 „ „ „ 55	75 „	1 000 000	5 000	500 000	500 000
94	Cultuurmaatschappij Bendo.	Soerabaja.	1 Mei „ „ 21	3 Aug. „ „ 62	75 „	100 000	1 000	60 000	60 000
95	Noord-Sumatra Cultuurmaatschappij.	Medan.	1 „ „ „ 22	26 Juni „ „ 51	75 „	3 000 000	1 000	1 858 000	1 858 000
96	Rubbermaatschappij Pajaramboeng.	Batavia.	1 „ „ „ 23	1 „ „ „ 44	50 „	500 000	1 000	301 000	301 000
97	Theemaatschappij Aek Inten (Sumatra)	Id.	1 „ „ „ 24	8 „ „ „ 46	75 „	2 500 000	1 000	751 000	751 000
98	Kocolinefabriek Soerabaja.	Soerabaja.	1 „ „ „ 25	6 Juli „ „ 54	25 „	60 000	1 000	44 000	44 000
99	Handelmaatschappij Kong Seng Siong	Manondjaja (Preanger-Regentschappen).	1 „ „ „ 26	17 „ „ „ 57	75 „	30 000	500	13 000	13 000
100	Java Sumatra Handelmaatschappij.	Medan	8 „ „ „ 19	24 „ „ „ 59	75 „	200 000	1 000	50 000	25 000
101	Administratiekantoor Kamerlingh Onnes.	Id.	8 „ „ „ 20	22 Juni „ „ 50	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
102	Bandoengsch Warenhuis.	Bandoeng.	8 „ „ „ 21	6 Juli „ „ 54	75 „	100 000	1 000	60 000	60 000
103	Cultuuronderneming Soemboel.	Soerabaja.	8 „ „ „ 22	22 Mrt. 1918 „ 24	75 „	100 000	1 000	20 000	20 000
104	Handelmaatschappij Lie Gwan Hien.	Cheribon.	8 „ „ „ 23	17 Aug. 1917 „ 66	50 „	60 000	1 000	36 000	36 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
105	Oost-Indische Producten-Bank.	Batavia.	14 Mei 1917 nº. 1	15 Juni 1917 nº. 48	75 jaren.	f2 500 000	f 500	f 500 000	f 250 000
106	Handel- en cultuurmaatschappij Den-Oord.	Tjigombong (Preanger.-Reg.)	14 „ „ „ 74	17 Aug. „ „ 66	75 „	40 000	200	20 200	20 200
107	Bouwmaatschappij Chineesche Voorstraat.	Soerabaja.	14 „ „ „ 75	3 „ „ „ 62	75 „	100 000	1 000	65 000	65 000
108	Vendu-, commissie- en handelskantoor Lautenbach en Co.	Medan.	14 „ „ „ 76	17 „ „ „ 66	25 „	20 000	100	8 200	8 200
109	Chemicaliënhandel Bosin en Co.	Id.	14 „ „ „ 77	14 „ „ „ 65	75 „	50 000	25	22 750	22 750
110	Cultuurmaatschappij Pematang.	Batavia.	14 „ „ „ 78	19 Juni „ „ 49	75 „	500 000	500	400 000	400 000
111	Tamiang Landbouw-syndicaat.	Medan.	14 „ „ „ 79	24 Juli „ „ 59	75 „	960 000	1 200	570 000	570 000
112	Cultuurmaatschappij Giripoetri.	Tjiboga (Preanger-Reg.).	15 „ „ „ 27	6 „ „ „ 54	75 „	30 000	100	20 100	20 100
113	Soerabajasche Pakhuismaatschappij.	Soerabaja.	18 „ „ „ 25	27 „ „ „ 60	75 „	1 000 000	500	450 000	450 000
114	Cultuurmaatschappij Soengei Padi.	Id.	23 „ „ „ 43	10 Aug. „ „ 64	75 „	250 000	500	50 000	50 000
115	Medansche Drukkerij.	Medan.	23 „ „ „ 44	27 Juli „ „ 60	75 „	150 000	500	100 000	100 000
116	Administratiekantoor Mercurius.	Soerabaja.	23 „ „ „ 45	13 „ „ „ 56	50 „	75 000	500	17 500	17 500
117	Bouwmaatschappij Tanah Mas.	Id.	23 „ „ „ 46	7 Aug. „ „ 63	75 „	100 000	1 000	25 000	25 000
118	Maatschappij Hotel Tji Yoe.	Batavia.	23 „ „ „ 47	10 Juli „ „ 55	75 „	4 000	100	2 100	2 100
119	Magelangsche IJs- en mineraalwaterfabriek Chevalier O'Herne.	Magelang (Kedoe).	23 „ „ „ 48	21 Sept. „ „ 76	75 „	60 000	500	60 000	60 000
120	Rijstpellerij Soei Gwan Wan.	Semarang.	23 „ „ „ 49	14 Aug. „ „ 65	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
121	The Goodyear Tire en Rubber Company Lim.	Soerabaja.	23 „ „ „ 50	10 „ „ „ 64	25 „	25 000	250	25 000	25 000
122	Celebes Bioscope Exploitatiemaatschappij.	Makasser.	31 „ „ „ 55	28 Sept. „ „ 78	25 „	100 000	500	27 500	27 500
123	Maatschappij tot exploitatie van bioscopen c. a. Cinema Corona.	Serang (Bantam).	31 „ „ „ 56	20 Juli „ „ 58	75 „	40 000	4 000	40 000	40 000
124	Bouwmaatschappij Lawang.	Soerabaja.	31 „ „ „ 57	7 Aug. „ „ 63	50 „	50 000	1 000	10 000	10 000
125	Kedoesche Strootjesfabriek Trio Sam Hien Kongsie.	Koedoes (Semarang).	31 „ „ „ 64	7 Dec. „ „ 98	75 „	30 000	1 000	15 000	15 000
126	Bouwmaatschappij Welgelegen.	Soerabaja.	31 „ „ „ 65	7 Aug. „ „ 63	75 „	30 000	1 000	22 000	22 000
127	Handelmaatschappij Tong Gwan.	Id.	31 „ „ „ 66	7 „ „ „ 63	75 „	50 000	1 000	30 000	30 000
128	Landbouwmaatschappij Beengo.	Id.	4 Juni „ „ 49	10 „ „ „ 64	50 „	100 000	500	64 000	64 000
129	Bouwmaatschappij Kalisosok.	Id.	4 „ „ „ 50	17 „ „ „ 66	50 „	100 000	1 000	30 000	30 000
130	Rubber Cultuurmaatschappij Tjibioek.	Lampegan (Preanger-Reg.).	4 „ „ „ 52	14 „ „ „ 65	75 „	300 000	10 000	60 000	60 000
131	Handelmaatschappij Oen A. Tjan, merk Oen Tong Djoe.	Batavia.	4 „ „ „ 53	10 „ „ „ 64	75 „	100 000	2 500	100 000	100 000
132	Autohandel Buick.	Id.	4 „ „ „ 54	25 Sept. „ „ 77	30 „	100 000	10 000	30 000	30 000
133	Bouwmaatschappij Han Hoo Tong.	Pasoeroean.	4 „ „ „ 55	17 Aug. „ „ 66	75 „	1 000 000	5 000	500 000	500 000
134	Handelmaatschappij Kiam Boo.	Soerakarta.	4 „ „ „ 56	24 „ „ „ 68	75 „	80 000	500	40 000	40 000
135	Handelmaatschappij Tik Sioe Koei.	Pati (Semarang).	4 „ „ „ 57	24 „ „ „ 68	50 „	30 000	500	30 000	7 500
136	Oliefabriek Banjoewangi.	Banjoewangi (Besoeki).	4 „ „ „ 58	17 „ „ „ 66	50 „	150 000	1 000	60 000	60 000
137	Cultuur- en handelmaatschappij Tandjong Batoe.	Soerabaja.	4 „ „ „ 59	17 „ „ „ 66	75 „	250 000	1 000	128 000	53 000
138	American Motor Import Company.	Id.	4 „ „ „ 60	10 „ „ „ 64	75 „	100 000	500	40 000	40 000
139	Suikerfabriek Babat-Ardjosarie.	Id.	4 „ „ „ 61	30 „ „ „ 70	50 „	610 000	10 000	610 000	610 000
140	Handelmaatschappij Lie Tjeng Yan en Co., merk Eng Goan.	Makasser.	4 „ „ „ 62	28 Sept. „ „ 78	99 „	150 000	750	150 000	150 000
141	Uitgeversmaatschappij Evolutie.	Batavia.	9 „ „ „ 36	*a*)	—	—	—	—	—

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
142	IJsfabriek Semarang-Tegal.	Semarang.	9 Juni 1917 n°. 37	24 Aug. 1917 n°. 68	50 jaren.	f 75 000	f 500	f 75 000	f 75 000
143	Handelmaatschappij Djie Siang.	Batavia.	9 " " " 38	14 " " " 65	75 "	50 000	1 000	10 000	10 000
144	S. Smith and Sons (Motor Accessories) Lim.	Soerabaja.	15 " " " 28	24 " " " 68	50 "	500 000	1 000	150 000	150 000
145	Handelmaatschappij Ho Goean.	Moearoenim (Palembang).	23 " " " 43	21 Sept. " " 76	75 "	100 000	1 000	100 000	100 000
146	Handelmaatschappij en Tapiocafabriek Pantjasan.	Pantjasan (Banjoemas).	25 " " " 63	25 " " " 77	75 "	60 000	1 000	60 000	60 000
147	Bibitonderneming Parakan.	Temanggoeng (Kedoe).	25 " " " 64	18 " " " 75	75 "	50 000	1 000	15 000	15 000
148	Handelmaatschappij Tjoan Hok Hien.	Batavia.	25 " " " 65	21 Aug. " " 67	75 "	30 000	1 000	7 000	7 000
149	Cultuurmaatschappij Papandajan.	Id.	4 Juli " " 23	4 Sept. " " 71	75 "	500 000	500	350 000	350 000
150	Importmaatschappij Java.	Id.	4 " " " 24	28 Aug. " " 69	75 "	100 000	1 000	20 000	20 000
151	Sumatra Stores Lim.	Medan.	4 " " " 25	30 " " " 70	75 "	50 000	1 000 en 500	25 000	25 000
152	Cultuurmaatschappij Ardjoeno.	Soerabaja.	4 " " " 26	14 Sept. " " 74	75 "	150 000	500	100 000	100 000
153	Handelmaatschappij Ban Sen.	Batavia.	9 " " " 42	4 " " " 71	75 "	10 000	250	3 000	3 000
154	Handelmaatschappij en Stoomdrukkerij Perdamian.	Pekalongan.	9 " " " 44	18 " " " 75	75 "	50 000	100	13 500	13 500
155	Aanneming- en Handelmaatschappij De Volharding.	Soerabaja.	9 " " " 45	21 " " " 76	50 "	500 000	1 000	100 000	100 000
156	Cultuuronderneming Samboeng Gedeé.	Id.	9 " " " 46	18 " " " 75	75 "	100 000	1 000	46 000	46 000
157	Malangsche Machinehandel Driessen en Hochman.	Malang (Pasoeroean).	9 " " " 47	a)	—	—	—	—	—
158	Handelmaatschappij Hin Djoe.	Madioen.	9 " " " 48	14 " " " 74	75 "	50 000	1 000	20 000	20 000
159	Handelmaatschappij Seng Goan.	Tegal (Pekalongan).	9 " " " 49	5 Oct. " " 80	30 "	50 000	500	10 000	10 000
160	Algemeene Distributiemaatschappij.	Semarang.	9 " " " 50	7 Sept. " " 72	75 "	25 000	5 000	25 000	25 000
161	Handel- en bouwmaatschappij Goenoengsari.	Id.	9 " " " 51	28 " " " 78	75 "	500 000	1 000	200 000	200 000
162	Cultuuronderneming Sendang.	Soerabaja.	18 " " " 51	25 " " " 77	75 "	100 000	500	25 000	25 000
163	Handelmaatschappij Tong Tjiang.	Batavia.	18 " " " 52	28 " " " 78	75 "	30 000	500	15 000	15 000
164	Indische Exploitatiemaatschappij.	Soerabaja.	18 " " " 53	25 " " " 77	75 "	200 000	1 000	60 000	60 000
165	Handelmaatschappij Swie Hin Wan.	Id.	18 " " " 54	25 " " " 77	75 "	100 000	1 000	20 000	20 000
166	Handelmaatschappij Oeij Lee Sio (merk Eng Hoo).	Tegal (Pekalongan).	18 " " " 55	28 " " " 78	50 "	70 000	1 000	70 000	70 000
167	Bouwmaatschappij Phoa Tjin Thae.	Tjilatjap. (Banjoemas).	18 " " " 56	5 Oct. " " 80	75 "	80 000	1 000	80 000	80 000
168	Handelmaatschappij van grond- en woningzaken.	Batavia.	18 " " " 57	19 " " " 84	75 "	30 000	500	6 000	6 000
169	Bouwmaatschappij Pedjambon.	Id.	24 " " " 65	9 " " " 81	75 "	30 000	1 000	30 000	30 000
170	Nederlandsche Industrie- en Handelmaatschappij.	Id.	24 " " " 66	28 Sept. " " 78	75 "	500 000	1 000	100 000	100 000
171	Landbouw- en veeteeltmaatschappij Mantili.	Id.	1 Aug. " " 25	9 Oct. " " 81	75 "	15 000	100	4 000	2 000
172	Toko Tjoa.	Soerabaja.	4 " " " 63	9 " " " 81	75 "	50 000	1 000	20 000	20 000
173	Landbouw- en Handelmaatschappij Pintoe Oesaha.	Bandoeng.	18 " " " 50	a)	—	—	—	—	—
174	Handel- en Bouwmaatschappij Thio Tjoe Pian.	Semarang.	18 " " " 51	12 Oct. " " 82	75 "	100 000	1 000	40 000	10 000
175	Cultuur- en Handelmaatschappij Sanlieposoen.	Rangkasbitoeng (Bantam).	18 " " " 52	19 " " " 84	75 "	100 000	1 000	60 000	60 000
176	Bouwmaatschappij Siauw Bie.	Soerabaja.	24 " " " 36	30 " " " 87	50 "	75 000	1 000	75 000	75 000
177	Bouwmaatschappij Pertama.	Id.	24 " " " 37	2 Nov. " " 88	50 "	20 000	1 000	5 000	5 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
178	Bouwmaatschappij Tjheng Djoen.	Bangil (Pasoeroean).	24 Aug. 1917 n°. 38	2 Nov. 1917 n°. 88	50 jaren.	f 40 000	f 500	f 40 000	f 40 000
179	Eerste Nederlandsch-Indische Stoomverf- en vernisfabriek.	Magelang (Kedoe).	24 " " " 39	16 Oct. " " 83	75 "	60 000	1 000	20 000	20 000
180	Handelmaatschappij Tiang Hoat.	Fort de Kock (Sumatra's W.k.).	24 " " " 40	a)					
181	Technisch Bureau Willis.	Madioen.	24 " " " 41	23 " " " 85	75 "	100 000	500	22 000	22 000
182	Handelmaatschappij tot voortzetting der zaken van Lie Kim Kie en Zonen	Batavia.	24 " " " 42	12 " " " 82	75 "	25 000	en 250 500	8 000	8 000
183	Bouwmaatschappij Bouwlust.	Soerabaja.	27 " " " 73	19 " " " 84	75 "	100 000	1 000	20 000	20 000
184	Pang Soen Thaij Handelmaatschappij.	Buitenzorg.	4 Sept. " " 34	9 Nov. " " 90	75 "	150 000	1 000	90 000	90 000
185	Maatschappij tot grondexploitatie.	Soerabaja.	4 " " " 35	19 Oct. " " 84	75 "	100 000	1 000	20 000	20 000
186	Bouwmaatschappij Villa Helly.	Id.	4 " " " 36	26 " " " 86	75 "	65 000	1 000	20 000	20 000
187	Rijtuig- en automobielmaatschappij Vreede.	Id.	4 " " " 37	19 " " " 84	75 "	10 000	250	7 750	7 750
188	Oliefabriek Jacatra.	Batavia.	4 " " " 38	19 " " " 84	75 "	1 000 000	1 000	500 000	500 000
189	Bataviasche Compost- en Kunstmestfabriek.	Id.	4 " " " 39	30 " " " 87	50 "	250 000	250	53 000	53 000
190	Landbouwmaatschappij Tjiboehoeng.	Buitenzorg.	4 " " " 40	26 " " " 86	75 "	60 000	1 000	30 000	30 000
191	Cultuurmaatschappij Tegal Tjidjambe.	Id.	4 " " " 41	23 " " " 85	75 "	300 000	1 000	150 000	150 000
192	Handelmaatschappij Yoe Seng Kongsie.	Semarang.	4 " " " 42	23 " " " 85	50 "	60 000	500	30 000	30 000
193	Cultuur- en Handelmaatschappij Mauw Seng.	Pemalang (Pekalongan).	4 " " " 43	30 " " " 87	75 "	50 000	100	25 700	25 700
194	Cultuurmaatschappij Bantarsari.	Poerwokerto (Banjoemas).	4 " " " 44	18 Jan. 1918 " 6	75 "	100 000	1 000	60 000	60 000
195	Cultuurmaatschappij Patimoean.	Id.	4 " " " 45	18 " " " 6	75 "	120 000	1 000	70 000	70 000
196	Handelmaatschappij Go Tik Bo.	Lasem (Rembang).	4 " " " 46	23 Oct. 1917 " 85	75 "	40 000	1 000	40 000	40 000
197	Handel- en Cultuurmaatschappij Tjong Bie.	Pajakoemboeh (Sumatra's W.k.)	4 " " " 47	3 Mei 1918 " 36	30 "	100 000	1 000	42 000	42 000
198	Cultuurmaatschappij Moeara Kiawai.	Fort de Kock (Sumatra's W.k.)	4 " " " 48	a)					
199	Bouwmaatschappij de Woning.	Bandoeng.	18 " " " 51	20 Nov. 1917 " 93	75 "	100 000	1 000	100 000	100 000
200	Indo-Egyptian Cigarette Company.	Cheribon.	18 " " " 52	30 Oct. " " 87	50 "	100 000	2 500	100 000	100 000
201	Vendu-, Expeditie- en Commissiekantoor F. de Serière en Co.	Bandoeng.	18 " " " 53	2 Nov. " " 88	75 "	100 000	250	30 500	30 500
202	Bouw- en handelmaatschappij Almenawar Assegaf.	Batavia.	18 " " " 54	6 " " " 89	75 "	100 000	1 000	20 000	20 000
203	Landbouw- en handelmaatschappij Sasak Djamboelan.	Ternate.	22 " " " 36	11 Jan. 1918 " 4	75 "	125 000	1 000	125 000	125 000
204	Maatschappij tot voortzetting van de Indische Zaken der Koninklijke Maatschappij Blass en Groenewegen.	Batavia.	22 " " " 37	30 Oct. 1917 " 87	50 "	1 000 000	500	325 000	325 000
205	Exploitatiemaatschappij Huize Klampok.	Soerabaja.	28 " " " 32	4 Dec. " " 97	75 "	50 000	1 000	30 000	30 000
206	Handelmaatschappij Seoku San Sio.	Toengkal (Pasoeroean).	2 Oct. " " 50	20 Nov. " " 93	75 "	50 000	1 000	25 000	25 000
207	Handelmaatschappij Blora.	Blora (Rembang).	2 " " " 51	4 Dec. " " 97	30 "	100 000	500	52 000	52 000
208	Djokjasche Autohandel voorheen R. de Bruijn en Co.	Djokjakarta.	2 " " " 52	4 " " " 97	50 "	150 000	500	80 000	80 000
209	Bouwmaatschappij Bin Gadie.	Soerabaja.	2 " " " 53	13 Nov. " " 91	75 "	600 000	1 000	150 000	150 000
210	Bouwmaatschappij Sie Kok Tjwan.	Id.	2 " " " 54	16 " " " 92	75 "	500 000	5 000	200 000	200 000
211	Handelmaatschappij Mu Hin.	Id.	2 " " " 55	16 " " " 92	75 "	30 000	1 000	30 000	30 000
212	Sigarenmagazijn Louis Dobbelman.	Batavia.	4 " " " 24	19 Mrt. 1918 " 23	75 "	25 000	500	20 000	20 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
213	Handelmaatschappij Sing Yang.	Soerabaja.	12 Oct. 1917 n°. 29	18 Dec. 1917 n° 101	50 jaren.	f 100 000	f 1 000	f 20 000	f 20 000
214	Handelmaatschappij Sing Hok Hin.	Semarang.	12 „ „ „ 31	30 Nov. „ „ 96	75 „	50 000	50	10 000	10 000
215	Eerste Nederlandsch-Indische Tiplex Kistenfabriek.	Batavia.	16 „ „ „ 38	30 „ „ „ 96	75 „	500 000	500	300 000	300 000
216	Hwa Kiauw Handelmaatschappij.	Id.	16 „ „ „ 39	30 „ „ „ 96	75 „	240 000	1 000	120 000	60 000
217	Handelmaatschappij Eng Hien.	Buitenzorg.	16 „ „ „ 40	27 „ „ „ 95	75 „	64 000	8 000	64 000	64 000
218	Handelmaatschappij Yan Thoeng.	Soerabaja.	16 „ „ „ 42	7 Dec. „ „ 98	50 „	100 000	500	50 000	50 000
219	Cassavefabriek Krebet.	Semarang.	22 „ „ „ 31	7 „ „ „ 98	50 „	600 000	50 000	300 000	300 000
220	Handelmaatschappij Liang Soen.	Tegal (Pekalongan).	22 „ „ „ 32	4 Jan. 1918 „ 2	30 „	100 000	1 000	50 000	50 000
221	Bouwmaatschappij Bardiena.	Soerabaja.	22 „ „ „ 34	30 Nov. 1917 „ 96	75 „	200 000	1 000	40 000	40 000
222	Union Trading Company Lim.	Id.	22 „ „ „ 35	30 „ „ „ 96	75 „	100 000	500	21 000	21 000
223	De Garoetsche Apotheek en Handelsvereeniging.	Garoet (Preanger-Regentschappen).	26 „ „ „ 22	7 Dec. „ „ 98	75 „	75 000	500	50 000	50 000
224	Steen- en pannenbakkerij Tjianting.	Batavia.	27 „ „ „ 29	4 „ „ „ 97	30 „	50 000	1 000	10 000	10 000
225	Het Bandoengsch Dagblad.	Bandoeng	27 „ „ „ 30	29 Jan. 1918 „ 9	50 „	50 000	250	9 250	9 250
226	Bouwmaatschappij Djeroek Manis.	Soerabaja.	27 „ „ „ 31	4 „ „ „ 2	75 „	50 000	1 000	16 000	16 000
227	Oliefabriek Djepoen.	Toeloengagoeng (Kediri).	27 „ „ „ 32	21 Dec. 1917 „ 102	50 „	100 000	500	20 000	20 000
228	IJs- en mineraalwaterfabriek Rembang.	Rembang.	27 „ „ „ 33	11 Jan. 1918 „ 4	50 „	75 000	500	30 000	30 000
229	Handelmaatschappij Medan.	Medan.	27 „ „ „ 34	18 Dec. 1917 „ 101	50 „	25 000	500	10 000	10 000
230	Kleiwarenfabriek Karang Pilang.	Soerabaja.	31 „ „ „ 36	21 „ „ „ 102	30 „	250 000	500	100 000	100 000
231	Weekblad voor Indië.	Id.	31 „ „ „ 37	21 „ „ „ 102	40 „	24 000	100	6 000	6 000
232	Handelmaatschappij Tjoa Tiong Tjhoen (merk Hap Tik).	Semarang.	31 „ „ „ 38	11 „ „ „ 99	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
233	Handelmaatschappij Thay Fah Kongsie.	Medan.	6 Nov. „ „ 56	28 „ „ „ 104	50 „	75 000	1 000	25 000	25 000
234	Handelmaatschappij voorheen Kwee Khai Hak Bros.	Pontianak (Westerafd. van Borneo).	6 „ „ „ 57	11 Jan. 1918 „ 4	30 „	400 000	400	400 000	400 000
235	Handelmaatschappij Tek Hin Kongsie.	Soerabaja.	6 „ „ „ 58	4 „ „ „ 2	75 „	100 000	500	25 500	25 500
236	Cultuuronderneming Kali Tengah.	Id.	6 „ „ „ 59	4 „ „ „ 2	50 „	100 000	500	40 000	40 000
237	The United Java Oil Mills Lim.	Id.	6 „ „ „ 60	24 Dec. 1917 „ 103	75 „	2 500 000	500	575 000	575 000
238	Patisserie Maison Kuijl en Versteegh	Bandoeng.	6 „ „ „ 62	21 „ „ „ 102	75 „	250 000	250	127 000	127 000
239	Bouw- en pakhuismaatschappij Tandjong-Priok.	Batavia.	6 „ „ „ 63	18 „ „ „ 101	25 „	150 000	1 000	30 000	30 000
240	Cultuurmaatschappij Djatiloehoer.	Id.	6 „ „ „ 64	7 „ „ „ 98	75 „	200 000	500	90 000	45 000
241	Automobielmaatschappij Amerika.	Weltevreden.	6 „ „ „ 65	18 „ „ „ 101	30 „	5 000	50	5 000	5 000
242	Landbouwmaatschappij Tandjong West	Batavia.	6 „ „ „ 66	18 „ „ „ 101	75 „	500 000	1 000	400 000	400 000
243	Nederlandsch-Indische Industrie-, Land- en Boschexploitatiemaatschappij (Ranrijo Indo No Rin Kogijo Kaisha).	Ned.-Indië.	12 „ „ „ 49	1 Febr. 1918 „ 10	75 „	200 000	1 000	40 000	40 000
244	Bouwmaatschappij Jacobs.	Malang (Pasoeroean).	13 „ „ „ 38	15 Jan. „ „ 5	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
245	Bouwmaatschappij Hillegonda.	Batavia.	13 „ „ „ 39	14 Dec. 1917 „ 100	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
246	Tapiocafabriek Kemadjoean Baroe.	Buitenzorg.	13 „ „ „ 40	8 Jan. 1918 „ 3	30 „	40 000	1 000	27 000	27 000
247	Handelsvereeniging Adeboi.	Bandoeng.	13 „ „ „ 41	22 Maart „ „ 24	75 „	25 000	500	16 000	16 000
248	Medansche Handelmaatschappij voorheen Th. Konow Soeberg en Co.	Medan.	13 „ „ „ 44	28 Dec. 1917 „ 104	82 „	500 000	10 000	200 000	200 000
249	Bouwmaatschappij Semper Cresendo.	Soerabaja.	13 „ „ „ 45	11 Jan. 1918 „ 4	50 „	40 000	1 000	17 000	17 000
250	Handelmaatschappij Javamer.	Bandoeng.	13 „ „ „ 47	18 Dec. 1917 „ 101	50 „	10 000	50	5 000	5 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
251	Bouwmaatschappij Hong Liang.	Soerabaja.	13 Nov. 1917 nº. 46	8 Jan. 1918 nº. 3	50 jaren.	f 45 000	f 1 000	f 45 000	f 45 000
252	Medansche Tegel- en Betonfabriek voorheen Mulder en Co.	Medan.	13 " " " 48	24 Dec. 1917 " 103	75 "	150 000	1 000	100 000	100 000
253	Handelmaatschappij Meubelfabriek Java.	Batavia.	16 " " " 50	22 Jan. 1918 " 7	75 "	20 000	250	5 000	5 000
254	Land- en mijnsyndicaat Zuid-Sumatra.	Id.	16 " " " 51	26 Mrt. " " 25	75 "	250 000	500	50 000	50 000
255	Handelmaatschappij Djoa Boen Koei, merk Gwan Hoo.	Semarang.	28 " " " 64	11 Jan. " " 4	75 "	20 000	1 000	20 000	20 000
256	The Pownall Oil Mills Lim.	Banjoewangi (Besoeki).	28 " " " 65	*a)*	—	—	—	—	—
257	Tjiat Moh en Co's Handelmaatschappij.	Padang (Sumatra's Westkust).	28 " " " 66	5 " " " 5	75 "	80 000	500	80 000	80 000
258	Handelmaatschappij merk Gie HooSing.	Semarang.	28 " " " 67	11 " " " 4	75 "	20 000	1 000	20 000	20 000
259	Cultuur- en handelmaatschappij Gie Thay.	Bandoeng.	28 " " " 68	15 " " " 5	75 "	100 000	1 000	100 000	100 000
260	Maatschappij tot voortzetting van het filmverhuur- en verkoopkantoor Deca.	Batavia.	28 " " " 69	5 Febr. " " 11	75 "	250 000	1 000	106 000	106 000
261	Automobielmaatschappij Berkhemer.	Id.	28 " " " 70	8 Jan. " " 3	50 "	100 000	1 000	100 000	100 000
262	Bouwmaatschappij Sie Thay Tjoei.	Id.	28 " " " 71	5 Febr. " " 11	75 "	60 000	1 000	40 000	40 000
263	Landbouwmaatschappij Koengkoe.	Id.	28 " " " 72	8 Jan. " " 3	75 "	600 000	500	125 000	125 000
264	Maatschappij tot het drijven van handel in kettingen en machinerieën, fabrikaat Jeffrey Manufacturing Company Columbus Ohio U. S. A.	Soerabaja.	10 Dec. " " 68	18 " " " 6	75 "	250 000	1 000	50 000	50 000
265	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Hadji Abdoel Gani Radjamangkoeto.	Fort de Kock (Sumatra's Westkust).	4 " " " 61	15 " " " 5	75 "	31 200	325	31 200	31 200
266	Plantage Mandate.	Makasser.	4 " " " 62	*a)*	—	—	—	—	—
267	Handelmaatschappij Tjhoen Sing.	Kediri.	4 " " " 63	25 " " " 8	75 "	50 000	500	10 000	10 000
268	Handelmaatschappij Hoo Tong Sing Kie.	Parakan (Kedoe).	4 " " " 64	15 " " " 5	75 "	50 000	500	25 000	25 000
269	Hotel Balmoral.	Soerabaja.	10 " " " 69	15 " " " 5	20 "	60 000	1 000	42 000	42 000
270	Bouwmaatschappij Flora.	Modjokerto (Soerabaja).	10 " " " 70	*a)*	—	—	—	—	—
271	Molukkenveem.	Makasser.	10 " " " 71	1 Febr. " " 10	50 "	400 000	500	105 000	105 000
272	Oversea Trading Company.	Soerabaja.	10 " " " 72	18 Jan. " " 6	75 "	1 000 000	1 000	300 000	300 000
273	Handelmaatschappij Hok Hoat.	Batavia.	15 " " " 34	8 Febr. " " 12	75 "	100 000	1 000	50 000	50 000
274	Bouwmaatschappij Tjiliwoeng.	Id.	15 " " " 37	22 Jan. " " 7	75 "	50 000	5 000	50 000	50 000
275	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Unitas.	Makasser.	15 " " " 36	15 Febr. " " 14	75 "	40 000	1 000	4 000	4 000
276	Handelmaatschappij Sing Kie.	Semarang.	15 " " " 38	22 Jan. " " 7	50 "	200 000	1 000	100 000	100 000
277	Handelmaatschappij Hindia.	Soerabaja.	15 " " " 39	5 Febr. " " 11	75 "	50 000	100	10 000	10 000
278	Bouwmaatschappij Prigen en omgeving.	Id.	15 " " " 40	22 Jan. " " 7	75 "	15 000	2 500	7 500	7 500
279	Electrische drukkerij Favoriet.	Batavia.	20 " " " 45	15 Febr. " " 14	75 "	30 000	500	16 000	16 000
280	Rijstpellerij Soember Ajoeng.	Banjoemas (Besoeki).	20 " " " 50	14 Mei " " 39	30 "	300 000	1 000	150 000	150 000
281	Cultuurmaatschappij Djomblang.	Semarang.	20 " " " 51	22 Jan. " " 7	50 "	40 000	250	40 000	40 000
282	Boekhandel en Drukkerij Perserikatan Goeroe Hindia Blanda.	Djokjakarta.	20 " " " 52	23 April " " 33	30 "	40 000	10	20 000	8 000
283	IJsmaatschappij Mataram.	Id.	27 " " " 46	12 Febr. " " 13	50 "	150 000	1 000	56 000	56 000
284	Cultuurmaatschappij Sawarna.	Sawarna (Bantam).	31 " " " 55	1 Mrt. " " 18	75 "	50 000	500	50 000	50 000
285	Handel- en bouwmaatschappij Be Kie Tjoan.	Semarang.	31 " " " 56	1 Febr. " " 10	75 "	20 000	1 000	20 000	20 000

B. In Nederland opgericht.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het Kon. besluit.	Datum en nummer van de Ned. Staatscourant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1917 te storten bedrag.
I	Algemeene Maatschappij voor handel en industrie.	Leeuwarden.	11 Jan. 1917 n°. 40	16 Febr. 1917 n°. 40	50 jaren.	f1 100 000	f 1 000	f 200 000	f 40 000
II	Cultuurmaatschappij Zeeland.	Goes.	12 „ „ „ 41	13 „ „ „ 37	75 „	50 000	250	10 000	10 000
III	Zuid-Borneo Steenkolenmaatschappij.	Amsterdam.	31 „ „ „ 36	13 Mrt. „ „ 61	68 „	3 850 000	1 000	1 005 000	1 005 000
IV	Maatschappij tot exploitatie van rubberondernemingen in Nederl.-Indië.	's-Gravenhage.	8 Febr. „ „ 98	26 „ „ „ 72	30 „	6 000 000	1 000	1 200 000	—
V	Exploitatie- en mijnbouwmaatschappij voor Nederlandsch-Indië.	Dongen.	14 „ „ „ 17	8 Mei „ „ 107	75 „	24 000	100	24 000	24 000
VI	Sumatra Tapanoeli Landsyndicaat.	Amsterdam.	22 „ „ „ 48	21 „ „ „ 68	75 „	200 000	1 000	200 000	200 000
VII	Vereenigde Indische Boschexploitatiemaatschappijen.	Id.	27 „ „ „ 44	11 April „ „ 84	50 „	1 500 000	10 000	800 000	—
VIII	Vereenigde Javasche Houthandelmaatschappijen.	Id.	27 „ „ „ 44	18 „ „ „ 90	50 „	6 000 000	10 000	4 000 000	—
IX	Dönszelmann en Co's Graan- en Graanproductenmaatschappij.	Rotterdam.	3 Mrt. „ „ 44	11 „ „ „ 84	30 „	150 000	1 000	50 000	50 000
X	Nederlandsche Oliepalmen Cultuurondernemingen.	's-Gravenhage.	9 „ „ „ 47	16 „ „ „ 88	59 „	2 500 000	1 000	800 000	800 000
XI	Cultuurmaatschappij Sindang Palembang.	Amsterdam.	15 „ „ „ 258	23 „ „ „ 94	50 „	500 000	500	190 000	115 000
XII	Nederlandsch-Indische Productenhandel.	Id.	15 „ „ „ 258	7 Mei „ „ 106	73 „	1 000 000	1 000	200 000	20 000
XIII	Holland Straits Trading Company (Holland Strait Handelmaatschappij).	Id.	21 „ „ „ 60	24 April „ „ 95	50 „	500 000	1 000	150 000	150 000
XIV	Hollandsch-Indische Company.	Id.	21 „ „ „ 61	26 „ „ „ 97	68 „	500 000	500	100 000	100 000
XV	Java-Sumatra Theemaatschappij.	Id.	31 „ „ „ 19	8 Mei „ „ 107	75 „	100 000	1 000	30 000	30 000
XVI	H. E. Oving Junior's Nederlandsch-Indische IJzer- en Staalhandel.	Rotterdam.	14 April „ „ 53	30 „ „ „ 124	58 „	1 500 000	1 000	500 000	500 000
XVII	Maatschappij tot exploitatie van het Tijdschrift Nederlandsch-Indië Oud en Nieuw.	Amsterdam.	14 „ „ „ 53	13 Juni „ „ 136	30 „	50 000	500	28 000	28 000
XVIII	Bouwmaatschappij Haga.	's-Gravenhage.	2 Mei „ „ 20	8 „ „ „ 132	58 „	500 000	1 000	100 000	100 000
XIX	Bureau voor cultuurzaken.	Id.	10 „ „ „ 46	9 Juli „ „ 158	50 „	50 000	2 500	10 000	10 000
XX	Amsterdam-Soenda Compagnie.	Amsterdam.	13 Juni „ „ 17	11 „ „ „ 160	83 „	1 500 000	1 000	30 000	30 000
XXI	Serdang Cultuurmaatschappij.	Id.	28 Juli „ „ 43	7 Aug. „ „ 183	75 „	3 000 000	1 000	1 025 000	1 025 000
XXII	Holland-Tapanoeli Cultuursyndicaat.	Id.	25 „ „ „ 40	27 „ „ „ 200	75 „	300 000	1 000	70 000	7 000
XXIII	Cultuur- en handelmaatschappij Kalapa.	Id.	31 „ „ „ 11	4 Sept. „ „ 206	50 „	1 000 000	1 000	400 000	400 000
XXIV	Sumatra Theemaatschappij.	Id.	31 „ „ „ 11	10 „ „ „ 211	75 „	525 000	1 000	525 000	525 000
XXV	Siantar Theemaatschappij.	Id.	31 „ „ „ 11	11 „ „ „ 212	75 „	525 000	1 000	525 000	525 000
XXVI	Siantar Cultuurmaatschappij.	Id.	31 „ „ „ 11	3 „ „ „ 205	75 „	525 000	1 000	525 000	525 000
XXVII	Hypotheek- en Grantbank.	Id.	7 Aug. „ „ 93	25 „ „ „ 224	25 „	2 500 000	1 000	500 000	50 000
XXVIII	Cultuurmaatschappij voorheen Daniel C. Boutmij en Co.	's-Gravenhage.	7 „ „ „ 93	3 Oct. „ „ 231	50 „	550 000	1 000	250 000	250 000
XXIX	Nederlandsch-Indisch Cultuur- en Handels-syndicaat.	Amsterdam.	7 „ „ „ 93	*a)*					
XXX	Koloniale Cultuur- en handelsbank.	Groningen.	13 „ „ „ 55	3 „ „ „ 231	30 „	3 000 000	1 000	—	—
XXXI	Handelmaatschappij Holland-Deli.	Amsterdam.	11 Sept. „ „ 46	22 „ „ „ 247	32 „	500 000	1 000	100 000	100 000
XXXII	Handelmaatschappij voorheen Huttenbach en Co.	Id.	9 Nov. „ „ 61	26 Nov. „ „ 277	30 „	2 000 000	1 000	1 000 000	1 000 000

II. Aantal huwelijken in 1917 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen die aldaar aan een verschillend recht zijn onderworpen. *a)*

Ambtsgebied van den raad van justitie te:	Huwelijken tusschen					Totaal.
	Europeesche mannen en				Europeesche vrouwen en inlandsche (of met dezen gelijk gestelde) mannen.	
	inlandsche (niet-Christen-) vrouwen.	inlandsche (Christen-) vrouwen.	Chineesche (niet-Christen-) vrouwen.	Chineesche (Christen-) vrouwen.		
Batavia	61	41	14	—	4	120
Semarang	53	23	8	3	5	92
Soerabaja	23	5	7	—	1	36
Padang	1	—	—	—	—	1
Makasser	6	19	2	—	3	30
Medan	5	4	—	—	—	9
Totalen . . .	149	92	31	3	13	288
Over 1916 waren de totalen	140	96	32	9	11	288

a) Zie K. B. 29 Dec. 1896 (Ind. St. 1898 n°. 158), gewijzigd bij K. B. 19 Juli 1901 (Ind. St. n°. 348).

III. Aantal in 1917 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband. *a)*

Verleden binnen het ambtsgebied van den raad van justitie te:	Betreffende onderstaande oogstjaren.			Betreffende onderstaande soorten van ondernemingen.					Betreffende onderstaande soort van oogsten.					
	Oogst van 1917.	Oogst van 1918.	Te zamen.	Particuliere landen.	Huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta.	Erfpachts- of huurondernemingen op gouvernementsgronden.	Andere ondernemingen.	Te zamen.	Suikeroogsten.	Koffieoogsten.	Tabakoogsten.	Indigooogsten.	Oogsten van andere producten of oogsten van gemengden aard. *b)*	Te zamen.
Batavia	3	—	3	—	—	3	—	3	3	—	—	—	—	3
Semarang	10	4	14	—	4	10	—	14	2	—	—	—	12	14
Soerabaja	9	3	12	—	—	12	—	12	6	—	1	—	5	12
Padang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makasser	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Medan	7	—	7	—	—	—	7	7	—	—	—	—	7	7
Totalen . .	29	7	36	—	4	25	7	36	11	—	1	—	24	36
Over 1916 waren de totalen	28	9	37	—	7	22	8	37	10	—	4	—	23	37

a) Zie K. B. 24 Jan. 1886 (Ind. St. n°. 57).

b) Voor zooveel de oogsten van gemengden aard tevens een der in de vier voorafgaande kolommen genoemde producten omvatten, is in de bedoelde kolommen van de betrekkelijke akten *geen* melding gemaakt.

IV. Aantal in 1917 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

OMSCHRIJVING.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
A. Op ult. 1916 AANHANGIGE FAILLISSEMENTEN.						
Op ult. 1916 aanhangige faillissementen sedert meer dan 3 jaren	29	63	6	5	5	108
„ „ „ 2 „	24	57	6	4	5	96
„ „ „ 1 jaar	24	89	16	2	4	135
„ „ „ 6 maanden	22	49	9	—	5	85
„ 6 maanden of minder	19	60	7	1	—	87
Totalen	118	318	44	12	19	511
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	47	44	12	—	—	103
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	22	40	9	—	1	72
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	14	54	6	1	1	76
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	18	87	9	2	4	120
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	7	43	4	3	4	61
„ „ „ „ „ „ 50 000	10	49	3	6	9	77
Te zamen	118	*a*) 317	*b*) 43	12	19	*c*) 509
en met een *actief* van minder dan f 2 500	81	154	28	—	1	264
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	15	41	6	—	2	64
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	9	43	3	3	2	60
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	8	46	3	1	4	62
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	4	16	1	2	6	29
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	1	12	2	6	4	25
Te zamen	118	*d*) 312	*e*) 43	12	19	*f*) 504
Bij het einde van 1917 waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* (zie blz. 14) door accoord	—	8	1	—	—	9
„ vereffening	37	115	14	2	4	172
„ tenietdoening van de faillietverklaring	—	—	—	—	—	—
„ opheffing van het faillissement	—	18	4	—	1	23
Te zamen	37	141	19	2	5	204
en bleven dus *onbeëindigd*	81	177	25	10	14	307
Totalen als boven	118	318	44	12	19	511

a) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels het passief nog niet bekend was.

b) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels het passief nog niet bekend was.

c) 2 minder dan het getal aanhangige faillissementen (vgl. de noten *a* en *b*).

d) 6 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 6 dezer boedels geen actief was.

e) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels het actief nog niet bekend was.

f) 7 minder dan het getal aanhangige faillissementen (vgl. de noten *d* en *e*).

OMSCHRIJVING.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
B. In 1917 ontstane faillissementen.						
In 1917 ontstane faillissementen. op eigen aangifte van den schuldenaar	49	104	10	1	2	166
„ vordering van de schuldeischers	37	52	4	6	10	109
„ „ van het openbaar ministerie	—	2	—	—	—	2
Totalen	86	158	14	*g)* 7	12	*h)* 277
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	45	46	9	—	2	102
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	14	29	2	—	—	45
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	8	27	2	—	—	37
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	13	25	1	—	1	40
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	2	13	—	2	2	19
„ „ „ „ „ „ 50 000	—	8	—	4	7	19
Te zamen	*i)* 82	*j)* 148	14	*k)* 6	12	*l)* 262
en met een *actief* van minder dan f 2 500	52	90	10	—	1	153
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	5	12	—	1	1	19
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	6	16	—	2	1	25
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	1	13	—	—	2	16
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	—	3	—	—	2	5
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	—	1	—	4	5	10
Te zamen	*m)* 64	*n)* 135	*o)* 10	7	12	*p)* 228
Bij het einde des jaars waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* (zie blz. 14) door accoord	—	5	—	—	1	6
„ vereffening	4	12	1	—	—	17
„ tenietdoening van de faillietverklaring	6	5	1	1	1	14
„ opheffing van het faillissement	10	36	8	—	—	54
Te zamen	20	58	10	1	2	91
en bleven dus *onbeëindigd*	66	100	4	6	10	186
Totalen als boven	86	158	14	7	12	277

g) In 5 gevallen behoorden de firmanten niet tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking.

h) Naar hun bedrijf waren de gefailleerden te verdeelen als volgt: 30 landsdienaren, 1 gepensionneerd ambtenaar, 38 particulieren, 2 hotelhouders, 72 kooplieden, 70 handelaren, 3 aannemers, 13 handelsgeëmployeerden, 3 employés op eene landelijke onderneming, 2 kantoorbedienden, 2 karrenvoerders, 2 hoofdtandils op eene landelijke onderneming, 1 kellner van een hotel, 1 groentenkweeker, 3 planters, 1 waschman, 1 letterzetter, 1 scheikundige, 1 pensionhoudster, 4 daglooners, 1 meubelmaker, 1 landbouwondernemer, 2 werktuigkundigen, 1 directeur van een ijsfabriek, 1 werkbaas, 6 vennootschappen van koophandel, 1 hotelmaatschappij, 1 houthandelaar, 1 ijsfabriek, 1 coöperatieve verbruiksvereeniging, 2 handelmaatschappijen in lijnwaden, 3 handelmaatschappijen in suiker en koffie, 1 handelmaatschappij in koffie, 2 handelmaatschappijen in levensmiddelen, 1 maatschappij tot exploitatie van hotels en 1 restauratie.

i) 4 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 2 dezer boedels het passief nog niet bekend was.

j) 10 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 10 dezer boedels het passief nog niet bekend was.

k) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 1 dezer boedels het passief nog niet bekend was.

l) 15 minder dan het getal ontstane faillissementen vgl. de noten *i, j* en *k*).

m) 22 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 6 dezer boedels het actief nog niet bekend was, terwijl in 16 boedels geen actief was.

n) 23 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 19 dezer boedels het actief nog niet bekend was, terwijl in 4 boedels geen actief was.

o) 4 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 4 dezer boedels geen actief was.

p) 49 minder dan het getal ontstane faillissementen (vgl. de noten *m, n* en *o*).

OMSCHRIJVING.	Faillissementen vóór 1917 aangebracht.						Faillissementen in 1917 aangebracht.					
	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
C. In 1917 BEËINDIGDE FAILLISSEMENTEN.												
In 1917 beëindigde faillissementen (zie A en B) . .	37	141	19	2	5	204	20	58	10	1	2	91
De afloop was aldus:												
Boedels waarin de *preferente* schuldeischers ten volle werden voldaan. bij accoord . .	—	8	1	—	—	9	—	4	—	—	1	5
Boedels waarin de *preferente* schuldeischers ten volle werden voldaan. bij vereffening	33	76	13	2	1	125	2	8	1	—	—	11
Totalen . . .	33	84	14	2	1	134	2	12	1	—	1	16
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers werd uitgekeerd: minder dan 10 % bij accoord . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
minder dan 10 % bij vereffening	8	49	7	2	2	68	1	4	—	—	—	5
van 10 tot 25 „ bij accoord . .	—	6	1	—	—	7	—	1	—	—	—	1
van 10 tot 25 „ bij vereffening	3	20	3	—	—	26	1	1	1	—	—	3
„ 25 „ 50 „ bij accoord . .	—	2	—	—	—	2	—	3	—	—	1	4
„ 25 „ 50 „ bij vereffening	5	7	1	—	—	13	—	—	—	—	—	—
„ 50 „ 75 „ bij accoord . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 50 „ 75 „ bij vereffening	1	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
meer dan 75 „ bij accoord . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
meer dan 75 „ bij vereffening	17	4	—	—	—	21	—	—	—	—	—	—
Alzoo . . . bij accoord . .	—	8	1	—	—	9	—	5	—	—	1	6
Alzoo . . . bij vereffening	34	82	11	2	2	131	2	5	1	—	—	8
Te zamen . . .	34	90	12	2	2	140	2	10	1	—	1	14
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers niets werd uitgekeerd *q*).	1	13	1	—	2	17	2	5	—	—	—	7
Totalen als boven . . .	*r*) 35	*s*) 103	*t*) 13	2	*u*) 4	*v*) 157	*w*) 4	*x*) 15	*ij*) 1	*z*) —	*aa*) 1	*bb*) 21
Boedels waarin de *kosten* van het faillissement (het loon der weeskamers) in verhouding tot het *actief* bedroegen . . . . . . minder dan 10 %	15	29	4	1	2	51	—	4	—	—	1	5
van 10 tot 25 „	16	40	2	1	1	60	2	2	—	—	—	4
„ 25 „ 50 „	2	22	4	—	—	28	1	5	—	—	—	6
„ 50 „ 75 „	—	6	—	—	—	6	—	—	1	—	—	1
meer dan 75 „	2	6	3	—	1	12	1	4	—	—	—	5
Totalen als boven . . .	*r*) 35	*s*) 103	*t*) 13	2	*u*) 4	*v*) 157	*w*) 4	*x*) 15	*ij*) 1	*z*) —	*aa*) 1	*bb*) 21

q) In de 24 faillissementen, welker vereffening voor de concurrente schuldeischers niets overliet, was hiervan in 12 gevallen (Chineezen) de oorzaak, dat de baten niet toereikend waren om de kosten te dekken, in 7 gevallen (2 Europeanen, 3 Chineezen en 2 naamlooze vennootschappen), dat de preferente schuldeischers niet ten volle konden worden voldaan en in 5 gevallen (1 Europeaan, 3 Chineezen en 1 andere vreemde oosterling), dat de baten niet voldoende waren om de preferente schuldeischers te voldoen.

r) Van 2 door vereffening beëindigde faillissementen hadden de baten moeten strekken tot gedeeltelijke voldoening der faillissementskosten. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

s) 18 faillissementen werden opgeheven, in 1 boedel was geen actief en van 19 door vereffening beëindigde faillissementen hadden de baten moeten strekken tot gedeeltelijke voldoening der kosten. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

t) 4 failissementen werden opgeheven, in 1 boedel was geen actief en van 1 door vereffening beëindigd faillissement hadden de baten moeten strekken tot gedeeltelijke voldoening der kosten. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

u) 1 faillissement werd opgeheven. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

v) Zie de noten *r* t/m *u*.

w) 10 faillissementen werden opgeheven en 6 teniet gedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

x) 36 faillissementen werden opgeheven en 5 teniet gedaan, terwijl van 2 door vereffening beëindigde boedels de baten hadden moeten strekken tot gedeeltelijke voldoening der kosten. Vandaar de verschillen met de hooger voormelde getallen.

ij) 8 faillissementen werden opgeheven en 1 werd te niet gedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

z) 1 faillissement werd te niet gedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

aa) 1 faillissement werd te niet gedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

bb) Zie de noten *w* t/m *aa*.

V. Uitkomsten over 1917 van het beheer der wees- en boedelkamers in Nederlandsch-Indië.

WEES- EN BOEDELKAMER TE	Inkomsten voor den lande.			Rente gedurende het beheerjaar gekweekt. *a)*	Kosten met opzicht tot de in massa uitgezette gelden gemaakt.	Verliezen op de uitzettingen geleden.	Kapitalen waarover rente was uit te keeren. *b)*	Rente over het beheerjaar aan geadministreerden tegoed gedaan. (5¼ %)
	Beheerloon.	Leges.	Te zamen.					
Batavia. . . .	f 26 719	f 33 260	f 59 979	—	—	—	—	—
Semarang . . .	36 827	37 243	74 070	—	—	—	—	—
Soerabaja . . .	34 084	45 237	79 321	—	—	—	—	—
Padang. . . .	2 976	5 333	8 309	—	—	—	—	—
Makasser . . .	3 930	8 136	12 066	—	—	—	—	—
Medan	6 739	14 128	20 867	—	—	—	—	—
Te zamen. .	f111 275	f143 337	f 254 612	—	—	—	—	—
Over 1916 waren de cijfers . .	101 949	130 173	232 122	f 535 300	f 741	f 1 690	f 9 468 972	f 520 973

AANMERKINGEN.

a) Hierbij is op te merken, dat elke wees- en boedelkamer, die van een zustercollege kapitalen ter uitkeering ontvangt, de daarmede gekweekte rente verantwoordt alsof die verkregen was van eigen kapitalen.

b) Alles berekend over een vol jaar. In verband daarmede zijn de kapitalen, ter zake waarvan slechts over 9, 6 of 3 maanden rente was uit te keeren, tot 75, 50 en 25 % van hun bedrag in rekening gebracht.

VI. Statistiek betreffende de in 1917 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

GEWESTEN.	Behandeld door den politierechter (landrechter).						Behandeld door den landraad.						Algemeene totalen.	
	Aantal zaken			Aantal beklaagden.			Aantal zaken			Aantal beklaagden.				
	die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.
Bantam	86	6	92	115	48	163	16	4	20	29	8	37	112	200
Batavia.	105	22	127	41	163	204	36	32	68	53	54	107	195	311
Preanger-Regentschappen	67	24	91	103	33	136	4	3	7	4	4	8	98	144
Cheribon	56	12	68	114	34	148	5	6	11	10	13	23	79	171
Pekalongan	13	2	15	26	3	29	8	3	11	16	9	25	26	54
Semarang.	11	2	13	5	16	21	11	—	11	21	—	21	24	42
Rembang	14	—	14	9	16	25	7	1	8	10	7	17	22	42
Soerabaja	22	7	29	18	34	52	13	2	15	24	4	28	44	80
Pasoeroean	40	6	46	42	19	61	58	30	88	87	54	141	134	202
Besoeki.	5	—	5	6	—	6	23	9	32	45	27	72	37	78
Banjoemas	39	10	49	62	10	72	9	2	11	20	8	28	60	100
Kedoe	16	2	18	11	13	24	22	2	24	39	10	49	42	73
Djokjakarta	8	8	16	12	19	31	4	1	5	9	3	12	21	43
Soerakarta	16	9	25	25	19	44	13	5	18	21	12	33	43	77
Madioen	42	18	60	58	32	90	30	7	37	51	14	65	97	155
Kediri	15	13	28	31	27	58	25	15	40	57	37	94	68	152
Madoera	23	14	37	42	22	64	124	62	186	206	155	361	223	425
Totalen voor Java en Madoera . .	578	155	733	720	508	1228	408	184	592	702	419	1121	1325	2349
Over 1916 waren de cijfers . . .	494	107	601	737	291	1028	378	189	567	632	405	1037	1168	2065

VII. Aantal gevallen waarin in 1917 door den Gouverneur-Generaal kwijtschelding of vermindering van straf aan veroordeelden is verleend.

Aard der straffen, waarvan kwijtschelding of vermindering is verleend.	Europeanen.	Chineezen.	Arabieren.	Inlanders.	Totaal.
Doodstraf *a*)	—	*b*) 1	—	*b*) 19	20
Tuchthuisstraf	13	—	—	7	20
Detentie	— *c*) (5)	—	—	— (4)	— (9)
Ten arbeidstelling aan de publieke werken	—	57	2	124	183
Verbeurdverklaring	1	9	—	23	33
Gevangenis	37 (6)	28	3	77 (6)	145 (12)
Dwangarbeid in en buiten den ketting	—	285	8	5 739	*d*) 6 032
Verbanning	—	—	—	38	38
Wegzending naar een oord van ballingschap	—	—	—	1	1
Geldboete	10	35	—	81	126
Provoost	*e*) 17	—	—	—	17
Lijfsdwang	—	—	—	1	1
Totalen	78 (11)	415	13	6 110 (10)	*f*) 6 616 *g*) (21)
In 1916 waren de cijfers	47 (16)	297	9	5 115 (7)	5 468 (23)

a) In 1917 werd de doodstraf voltrokken aan 10 personen (inlanders).

b) Van dezen waren 5 veroordeeld wegens doodslag gevolgd door diefstal hebbende deze doodslag gestrekt om het plegen van den diefstal gemakkelijk te maken en de ontdekking er van te voorkomen, 13 wegens aanslag en samenspanning ten doel hebbende het wettig gezag in Nederlandsch-Indië omver te werpen, 1 wegens moord na reeds te voren wegens misdrijf tot de straf van dwangarbeid voor langer dan een jaar te zijn veroordeeld en 1 wegens diefstal bij nacht door meerdere gewapende personen met buitenbraak in een bewoond huis en met geweld gepleegd.

c) De cijfers tusschen ( ) vermeld, wijzen afzonderlijk het aantal militaire veroordeelden aan.

d) Voor zooveel aan een deel dezer veroordeelden geheele kwijtschelding dan wel vermindering van straf werd verleend, geschiedde dit ten opzichte van 16 inlanders als belooning voor bewezen buitengewone diensten.

e) Leden van de schutterij.

f) Aan 5474 dezer veroordeelden (40 Europeanen, 265 Chineezen, 8 Arabieren en 5161 inlanders) viel kwijtschelding of vermindering van straf ten deel ter gelegenheid van de viering van den geboortedag van H. M. de Koningin.

g) Aan 19 dezer veroordeelden (9 Europeanen en 10 inlanders) viel kwijtschelding of vermindering van straf ten deel ter gelegenheid van de viering van den geboortedag van H. M. de Koningin.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1913 t/m 1917 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië, en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

LANDAARDEN.	1913	1914	1915	1916	1917
A. Verleende vergunningen tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden.					
Nederlanders	314	328	280	513	543
Duitschers	91	44	39	59	31
Engelschen	90	56	33	70	38
Schotten	—	—	2	—	—
Europeesche Britsche onderdanen uit Britsche koloniën	11	2	—	1	—
Franschen	10	6	—	7	2
Belgen	5	3	2	1	—
Zwitsers	12	11	7	4	9
Italianen	1	—	—	—	—
Oostenrijkers	4	6	6	13	8
Hongaren	—	—	—	2	—
Russen	2	—	1	4	3
Denen	2	4	3	3	3
Zweden	—	2	1	—	1
Noren	1	1	3	2	1
Roemeniërs	—	1	—	2	—
Portugeezen	1	—	—	—	—
Turken	—	—	1	2	2
Armeniërs	4	2	12	4	8
Perzen	1	1	—	—	—
Transvalers	—	—	1	—	—
Amerikanen	9	6	5	9	29
Canadeezen	1	3	—	1	—
Australiërs	—	3	2	—	1
Japanners	140	112	119	158	206
Totalen	699	591	517	855	885
Oostersche vreemdelingen.					
Chineezen	2 257	5 481	7 479	5 999	5 763
Arabieren	396	353	405	282	209
Andere oostersche vreemdelingen	80	65	128	135	196
Totalen	2 733	5 899	8 012	6 416	6 168
B. Geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	9	4	8	1	8
Chineezen	22	111	71	146	183
Arabieren	3	11	16	18	10
Andere oostersche vreemdelingen	9	3	3	4	1
Totalen	43	129	98	169	202
C. In beraad gehouden verzoeken om vergunning tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	9	3	27	12	8
Chineezen	269	235	2 875	200	102
Arabieren	28	11	23	13	3
Andere oostersche vreemdelingen	4	1	7	4	3
Totalen	310	250	2 932	229	116

IX. Numerieke opgaven over 1917 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-

GEWESTEN.	Aantal personen, aan wie in 1917 eene toelatingskaart is verleend.				Aantal personen, aan wie in 1917 eene toelatingskaart is geweigerd.			
	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
Java en Madoera.								
Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	1 522	2 565	32	262	1	57	8	4
Preanger-Regentschappen	18	50	1	4	—	—	—	—
Cheribon	1	5	2	2	—	—	—	—
Pekalongan	6	25	11	—	—	—	—	—
Semarang	153	1 284	17	31	—	22	2	7
Rembang	2	9	2	—	—	—	—	—
Soerabaja	459	2 151	63	213	5	43	21	2
Pasoeroean	12	174	9	5	—	—	1	—
Besoeki	10	100	3	2	—	—	—	—
Banjoemas	1	16	—	—	—	—	—	—
Kedoe	—	25	—	2	—	—	—	—
Djokjakarta	2	126	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	3	2	—	—	—	—	—
Madioen	1	15	—	2	—	—	—	—
Kediri	8	102	—	4	—	—	—	—
Madoera	—	1	—	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	2 195	6 651	142	527	6	122	32	13
Buitenbezittingen. *b)*								
Sumatra's Westkust	14	163	—	15	—	—	—	—
Tapanoeli	7	129	—	1	—	—	—	—
Benkoelen	—	120	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten	3	98	2	—	—	—	—	—
Palembang	55	1 334	2	81	—	—	—	—
Djambi	36	495	—	12	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra *c)*	316	8 495	5	503	1	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	42	1 647	12	128	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	81	354	—	10	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	22	4 129	—	—	—	—	—	—
Billiton	6	1 058	—	1	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	15	1 661	2	40	—	8	—	3
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	110	1 214	24	226	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	80	1 117	55	2	—	—	—	—
Menado	53	153	12	3	—	—	—	—
Amboina	14	66	16	—	—	—	—	—
Ternate	—	24	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	3	24	2	1	—	—	—	—
Bali en Lombok	1	282	14	24	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	858	22 563	146	1 047	1	8	—	3
„ „ Java en Madoera	2 195	6 651	142	527	6	122	32	13
Algemeene totalen in 1917	3 053	29 214	288	1 574	7	130	32	16
In 1916 waren de cijfers:								
Java en Madoera	2 663	7 775	160	647	20	380	48	46
Buitenbezittingen	976	23 219	170	616	1	29	5	3
Algemeene totalen in 1916	3 639	30 994	330	1 263	21	409	53	49

a) Zie Ind. St. 1872 n°. 38, gewijzigd bij Ind. St. 1881 n°. 226, 1890 n°. 186, 1902 n°. 100 en 1906 n°. 288; Ind. St. 1872 n°. 40, gewijzigd bij Ind. St. 1890 n°. 187, 1891 n°. 214, 1896 n°. 161 en 1905 nos. 362 en 489; Ind. St. 1911 n°. 138, juncto Ind. St. 1912 nos. 10 en 263; Ind. St. 1913 n°. 454.

b) In de gewesten, voor welke zoogenaamde koelie-ordonnantiën zijn uitgevaardigd, behoeven de werklieden, voor ondernemingen van land- en mijnbouw of nijverheid aangebracht, geen toelatingskaart, omdat voor hen de werkovereenkomst, voor zoolang deze wordt nageleefd, als toelating geldt; vgl. Ind. St. 1892 n°. 138 (art. 5) en 1896 n°. 161. De zoodanigen zijn dus in dit overzicht niet medegerekend.

…dsch- Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen. *a*)

…dere …emde …ster- …gen.	Aantal personen, aan wie in 1917 eene vergunning tot vestiging is verleend. Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	is verleend. Chineezen.	is verleend. Arabieren.	is verleend. Andere vreemde oosterlingen.	is geweigerd. Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	is geweigerd. Chineezen.	is geweigerd. Arabieren.	is geweigerd. Andere vreemde oosterlingen.	Aantal personen, wier verzoek om vergunning tot vestiging in 1917 in beraad is gehouden. Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Aantal personen, die in 1917 krachtens art. 5 van Ind. St. 1872 n°. 38, art. 4 van Ind. St. 1872 n°. 40, de artt. 8, 10 en 12 van Ind. St. 1911 n°. 138 of de artt. 9, 11 en 13 van Ind. St. 1913 n°. 454 uit Ned.-Indië vertrokken of verwijderd zijn. Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
—	1	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
4	163	1070	22	83	—	161	—	—	—	—	—	—	4	69	18	3
—	26	205	1	10	—	—	—	—	3	12	—	1	—	2	—	—
—	6	74	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
—	13	48	19	2	—	—	—	—	3	—	—	—	—	6	—	—
7	59	330	9	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	48	2	7
—	12	33	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
2	123	1044	44	16	—	—	—	—	1	3	—	—	—	81	4	4
—	17	236	2	14	—	1	2	—	—	1	—	—	—	8	3	—
—	9	181	5	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	54	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—
—	4	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	111	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
—	4	65	20	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—
—	2	106	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—
—	13	243	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	—	11	1	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
13	455	3871	131	151	—	163	2	—	7	24	1	1	6	226	30	14
—	20	55	2	8	—	—	—	—	—	—	—	—	3	16	—	—
—	10	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	5	41	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
—	4	23	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—
—	21	2	8	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	2	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	165	23	—	1	1	—	—	1	—	1	1	1	—	9	—	—
—	9	39	8	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
—	28	135	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	22	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	473	—	—
—	8	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	929	—	—
3	50	1286	3	22	—	2	—	—	—	56	—	—	—	45	—	3
—	71	38	24	3	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—
—	8	28	1	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
—	7	47	4	—	2	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—
—	—	7	1	—	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
—	5	2	1	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
—	11	76	26	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
—	5	12	—	—	1	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	430	1892	78	45	8	20	8	1	1	78	2	2	3	1477	—	3
13	455	3871	131	151	—	163	2	—	7	24	1	1	6	226	30	14
16	885	5763	209	196	8	183	10	1	8	102	3	3	9	1703	30	17
46	559	3989	231	108	—	83	—	2	10	44	—	1	16	364	42	48
3	296	2010	51	27	1	63	18	2	2	156	13	3	2	802	5	11
49	855	5999	282	135	1	146	18	4	12	200	13	4	18	1166	47	59

c) Ind. St. 1872 n°. 40, gewijzigd bij Ind. St. 1890 n°. 187, 1891 n°. 214, 1896 n°. 161 en 1905 nos. 362 en 489, werkt niet in het gouvernement Oostkust van Sumatra; aldaar geldt eene bijzondere regeling, welke echter alleen betrekking heeft tot Chineezen (Ind. St. 1892 n°. 138, gewijzigd bij Ind. St. 1893 n°. 36).

X. Statistiek der gedurende 1916 in de registers van den burgerlijken stand *a*) in Nederlandsch-Indië ged

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen. Mannelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Mannelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Mannelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. Levenloos aangegevenen. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in 1916 geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in 1916 geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen. in vorige jaren geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in 1916 geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in 1916 geboren. Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in vorige jaren geboren. Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen. in vorige jaren geboren. Vrouwelijke kunne.	Huwelijken. Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorden.	Huwelijken. Gemengde huwelijken (tusschen Europeanen of met dezen gelijkgestelden en inlanders of met dezen gelijkgestelden).	Huwelijken. Huwelijken buitenslands gesloten in 1916.	Huwelijken. Huwelijken buitenslands gesloten in vorige jaren.	In 1916 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van 1916.	In 1916 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden van vorige jaren.
Java en Madoera.																						
Bantam	9	6	—	—	1	—	—	—	1	—	5	3	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Batavia.	410	426	10	6	27	19	3	—	41	16	66	41	3	8	38	35	284	59	5	2	33	9
Preanger-Regentschappen	191	172	5	3	5	10	—	1	26	26	31	33	5	4	19	17	89	36	1	1	10	—
Cheribon	32	32	—	—	—	—	—	—	1	—	6	4	—	1	1	3	9	3	—	—	—	1
Pekalongan	39	41	2	1	1	1	—	—	2	3	6	5	—	—	5	2	32	7	—	1	4	2
Semarang	212	182	2	—	16	3	—	1	17	13	41	44	2	—	14	12	97	30	1	2	20	3
Rembang	35	32	—	2	2	3	—	—	2	—	3	7	—	—	—	—	11	2	—	—	2	1
Soerabaja	257	225	—	1	21	20	—	—	11	19	24	32	3	3	—	—	188	23	—	—	22	11
Pasoeroean	94	91	1	—	10	2	—	—	10	1	23	24	—	—	4	6	68	18	1	—	7	—
Besoeki	40	34	—	—	3	4	1	—	6	5	18	5	—	—	2	1	18	4	—	—	1	—
Banjoemas	27	32	1	2	3	2	1	—	4	5	2	6	—	—	4	8	9	3	—	—	1	—
Kedoe	56	64	2	1	4	4	1	—	14	8	21	17	3	1	11	3	34	14	—	—	3	1
Djokiakarta	60	54	1	1	8	2	—	—	9	12	18	18	2	1	9	14	37	16	—	—	8	2
Soerakarta	57	51	1	1	6	3	—	—	7	3	32	31	2	2	15	11	30	6	—	—	3	—
Madioen	36	30	4	3	4	—	—	—	2	3	11	15	1	—	7	6	18	3	—	—	2	2
Kediri	58	62	3	2	3	4	—	1	16	11	17	17	—	—	1	4	20	10	—	1	3	—
Madoera	11	14	—	—	—	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	6	1	—	—	1	—
Totalen voor Java en Madoera .	1624	1548	32	23	114	79	6	3	169	125	326	304	21	20	130	122	952	235	8	7	120	32
	3227				202				924				293				1202				152	
Over 1915 waren de cijfers	1583	1368	35	22	112	111	8	5	142	128	325	327	19	24	131	124	1054	215	2	8	115	18
	3008				236				922				298				1279				133	

a) De opgaven hebben dus alleen betrekking op Europeanen en met dezen gelijkgestelden (ook militairen) en tot die inlandsche Christenen, die zich aan de voorschriften omtrent het houden van de registers van den burgerlijken stand hebben onderworpen.

b) Van 3 dezer personen was de ouderdom, van 7 de geboorteplaats en van 10 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

c) Van 1 dezer personen was de ouderdom, van 4 de geboorteplaats en van 4 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

d) Van deze personen was de geboorteplaats onbekend.

e) Van 1 dezer personen was de ouderdom en van 3 de geboorteplaats onbekend.

f) Van dezer persoon was de ouderdom onbekend.

…dië gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

STERFGEVALLEN.

(…)	In Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van: nog geen 2 jaar M.	V.	2—10 jaar M.	V.	10—20 jaar M.	V.	20—40 jaar M.	V.	40—60 jaar M.	V.	60 jaar en daar boven M.	V.	Te zamen M.	V.	Buiten Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van: nog geen 2 jaar M.	V.	2—10 jaar M.	V.	10—20 jaar M.	V.	20—40 jaar M.	V.	40—60 jaar M.	V.	60 jaar en daar boven M.	V.	Te zamen M.	V.	Bovendien werd ingeschreven het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren. M.	V.	Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	GEWESTEN.
—	1	3	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	3	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	8	Bantam.
9	58	65	13	7	15	16	35	26	41	20	31	41	193	175	1	2	—	—	2	—	27	6	31	3	12	5	73	16	b) 20	c) 9	486	Batavia.
—	24	14	3	5	6	4	12	4	15	6	5	9	65	42	—	—	—	—	—	—	16	3	17	1	18	4	51	8	d) 2	—	168	Preanger-Regentsch.
1	2	4	—	1	1	—	2	1	3	2	2	—	10	8	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	4	—	—	—	22	Cheribon.
2	12	4	—	1	1	3	2	1	4	2	1	2	20	13	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	4	—	—	—	37	Pekalongan.
3	26	15	3	8	4	3	14	10	15	24	13	12	75	72	—	1	—	—	3	—	7	3	18	2	9	5	37	11	—	e) 4	199	Semarang.
1	9	4	1	—	1	—	1	—	2	—	1	2	15	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	22	Rembang.
11	40	30	7	13	8	4	21	11	22	18	9	16	107	92	1	—	3	—	4	—	16	6	18	2	12	10	54	18	—	—	271	Soerabaja.
—	5	8	1	1	1	5	11	7	7	4	11	8	36	33	—	—	—	—	—	—	7	—	10	—	7	—	24	—	f) 1	—	94	Pasoeroean.
—	7	5	—	1	—	1	1	1	3	1	—	1	11	10	—	—	—	—	—	—	6	—	4	—	1	—	11	—	—	—	32	Besoeki.
—	1	1	—	2	—	—	2	1	2	1	2	1	7	6	—	—	—	—	1	—	2	—	1	—	1	—	5	—	—	—	18	Banjoemas.
1	11	4	4	1	1	1	1	4	5	1	3	1	25	12	—	—	—	—	—	—	9	3	6	—	5	—	20	3	—	—	60	Kedoe.
2	5	5	2	3	—	3	5	3	9	5	5	5	26	24	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	3	—	7	1	—	—	58	Djokjakarta.
—	11	5	1	1	1	1	2	3	6	6	8	11	29	27	—	—	—	—	—	—	7	—	3	—	—	1	10	1	—	—	67	Soerakarta.
2	7	2	—	1	1	—	2	—	2	3	5	1	17	7	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	3	—	6	1	—	—	31	Madioen.
—	8	11	1	—	1	2	4	1	2	4	3	2	19	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	41	Kediri.
—	2	1	—	—	—	1	—	3	1	—	2	—	5	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	11	Madoera.
32	229	181	36	45	41	44	116	77	139	97	102	112	663	556	2	3	3	—	10	—	103	23	117	8	76	25	311	59	23	13	1625	
18	232	196	42	53	49	41	118	116	160	91	103	124	704	621	2	2	2	2	13	4	151	14	103	12	78	12	349	46	34	14	1768	

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen.				Aantal *onwettige* geborenen.				Aantal *erkende* kinderen				Aantal *gewettigde* kinderen				Huwelijken.				In 1916 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden		n… ge… 2 j…
			Levenloos aangegevenen.				Levenloos aangegevenen.		in 1916 geboren.		in vorige jaren geboren.		in 1916 geboren.		in vorige jaren geboren.		Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorden.	Gemengde huwelijken (tusschen Europeanen of met dezen gelijkgestelden en inlanders of met dezen gelijkgestelden).	Huwelijken buitenslands gesloten				
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.			in 1916.	in vorige jaren.	van 1916.	van vorige jaren.	M.
Buitenbezittingen.																							
Sumatra's Westkust.	71	51	—	—	3	2	—	—	6	2	3	9	—	—	9	11	20	3	—	—	2	—	7
Tapanoeli	20	19	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	3
Benkoelen	10	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	8	3	—	—	—	—	2
Lamp. districten	14	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	2
Palembang	23	24	—	—	1	2	1	—	—	1	1	1	—	1	1	2	3	2	—	—	—	—	—
Djambi	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	84	102	4	3	3	5	3	—	2	5	27	13	—	—	1	3	21	2	11	5	5	—	4
Atjeh en onderhoorigheden	34	43	—	—	5	1	—	—	7	4	3	2	2	3	2	—	7	11	1	2	2	—	4
Riouw en onderhoorigheden	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1
Banka	7	14	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	1
Billiton	6	9	—	1	—	—	—	—	1	1	4	3	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	10	4	—	—	1	1	—	—	3	3	—	2	—	—	2	1	4	1	—	—	—	—	1
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	39	32	1	—	—	1	—	3	1	—	3	2	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	2
Celebes en onderhoorigheden	42	51	1	1	2	1	—	1	4	2	19	7	—	—	12	6	17	6	—	—	2	1	13
Menado	44	31	—	—	1	3	—	—	3	2	18	7	1	1	8	4	4	21	—	—	—	—	6
Amboina	44	53	2	—	7	4	—	—	8	4	6	5	1	—	3	3	12	9	—	—	—	—	6
Ternate en onderhoorigheden	9	9	—	—	—	1	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	14	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	2	1	3	2	3	—	—	—	—	1
Bali en Lombok	5	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1
Totalen voor de buitenbezittingen	479	481	10	5	23	22	4	4	35	27	92	60	6	7	40	34	122	69	13	7	12	2	54
	975				53				214				87				211				14		
Over 1915 waren de cijfers	454	436	9	7	35	28	3	1	45	27	47	63	6	—	40	41	116	73	21	12	10	3	62
	906				67				182				87				222				13		

g) Van 2 dezer personen was de ouderdom en van 1 de geboorteplaats onbekend.

STERFGEVALLEN.

In Indië geb., nog geen 2 jaar, M.	V.	2—10 jaar, M.	V.	10—20 jaar, M.	V.	20—40 jaar, M.	V.	40—60 jaar, M.	V.	60 jaar en daar boven, M.	V.	Te zamen, M.	V.	Buiten Indië geb., nog geen 2 jaar, M.	V.	2—10 jaar, M.	V.	10—20 jaar, M.	V.	20—40 jaar, M.	V.	40—60 jaar, M.	V.	60 jaar en daar boven, M.	V.	Te zamen, M.	V.	Bovendien werd ingeschreven het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren. M.	V.	Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	GEWESTEN.
7	3	—	1	—	—	3	3	3	5	5	5	18	17	—	—	—	—	—	—	5	—	2	—	2	—	9	—	—	—	44	Sumatra's Westk.
3	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	1	—	4	—	—	—	11	Tapanoeli.
2	2	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	2	1	—	—	10	Benkoelen.
2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	7	Lamp. districten.
—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	3	2	—	—	—	—	—	2	2	1	1	—	—	5	3	—	—	12	Palembang.
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	Djambi.
4	4	1	4	—	—	2	3	3	—	1	—	11	11	—	—	—	—	1	—	13	1	4	3	2	—	20	4	—	—	46	Oostk. van Sumatra.
4	2	2	—	—	—	1	1	1	1	—	—	8	4	1	1	2	—	—	1	8	1	6	—	—	—	17	3	—	—	32	Atjeh en onderhoorigheden.
1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	Riouw en onderhoorigheden.
1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	6	Banka.
—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	Billiton.
1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—	—	—	8	Westerafdeeling van Borneo.
2	4	—	1	—	1	2	1	2	1	2	1	8	9	—	1	—	—	—	—	8	—	—	—	—	1	8	2	—	—	27	Zuider- en Oosterafdeel. v. Borneo.
13	6	2	1	2	—	2	5	4	2	7	4	30	18	—	—	—	—	2	—	11	1	1	—	1	—	15	1	g) 3	—	67	Celebes en onderh.
6	4	—	—	2	1	1	—	2	2	1	1	12	8	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	21	Menado.
6	9	2	1	1	2	6	4	7	3	1	4	23	23	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	5	—	—	—	51	Amboina.
—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	2	1	4	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	7	Ternate en onderhoorigheden.
1	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	3	2	—	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	5	—	—	—	10	Timor en onderh.
1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	Bali en Lombok.
54	41	9	11	6	5	23	22	27	15	19	17	138	111	3	2	2	—	5	1	68	6	20	4	7	1	105	14	3	—	371	
62	45	12	5	7	3	25	17	28	10	11	14	145	94	2	1	1	1	—	—	73	18	33	3	8	3	117	26	6	—	388	

F

XI. Statistische opgaven betreffende de in de jaren 1915, 1916 en 1917 in de gewesten der buite

GEREGISTREERDE CON

GEWESTEN.	1915. Inlanders in het betrokken gewest.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Bantammers.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Gorontaleezen.	Niassers.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.	Inlanders in het betrokken gewest.	Bantammers.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.
Sumatra's Westk.	—	395	176	12	—	—	8	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	597	—	—	379	297	13	—	2	2	1	3
Tapanoeli. . . .	—	1 244	599	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1 847	—	—	1 463	582	—	—	12	—	—	—
Benkoelen . . .	—	798	738	—	—	—	57	6	2	—	—	—	—	—	—	—	4	317	—	1 922	—	—	1 832	985	—	—	12	5	—	1
Lampongsche districten	—	848	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	158	—	—	127	—	1 179	—	—	4 074	651	—	—	—	2	—	—
Palembang . . .	—	582	20	—	—	—	—	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—	125	—	808	—	—	874	103	—	—	—	—	—	—
Djambi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oostk. van Sumatra	—	43 752	3601	128	67	26	98	128	—	1	—	1401	8	—	—	—	—	36 237	—	85 447	—	77	66 043	8 513	245	69	52	73	—	1
Atjeh en onderhoorigheden . .	—	2 528	171	2	—	—	19	8	—	—	—	15	—	—	—	—	57	3	—	2 803	—	2	4 690	685	5	—	38	9	2	—
Riouw en onderhoorigheden . .	—	1 713	326	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	189	—	2 228	—	—	4 087	514	—	—	1	1	—	1
Billiton.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	579	—	579	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo . .	—	38	39	4	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	11	—	264	102	64	—	19	158	—	9
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	—	1 240	223	25	—	—	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	567	—	2 068	—	—	2 682	528	6	—	13	21	—	10
Celebes en onderhoorigheden . .	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado	—	398	92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	6	—	526	593	—	699	137	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden . .	—	1	—	1	—	—	—	—	236	6	10	—	—	29	—	—	—	—	—	283	—	—	14	1	—	—	—	—	218	2
Amboina	47	148	29	2	—	—	—	—	—	15	—	—	—	137	25	—	—	—	54	457	—	—	559	62	6	—	1	—	259	7
Totalen . .																				100 858										

a) Het aantal in 1917 overleden contractkoelies bedroeg in Sumatra's Westkust 62, Tapanoeli 81, Benkoelen 71, Lampongsche districten 167, Palembang 60, Oostkust van Sumatra 2477, Atjeh en onderhoorigheden 136, Riouw en onderhoorigheden 230, Billiton 127, Westerafdeeling van Borneo 5, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 74, Menado 14, Ternate en onderhoorigheden 5, Amboina 27 en Banka en onderhoorigheden 152, of te zamen 3688.

r buitenbezittingen, waar koelie-ordonnantiën van kracht zijn, geregistreerde contract-koelies.

E CONTRACT-KOELIES IN

	1916.													1917. a)																					
	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Gorontaleezen.	Niassers.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Batakkers.	Dajakkers.	Totaal.	Inlanders in het betrokken gewest.	Bantammers.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Niassers.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Lombokkers.	Dajakkers.	Gorontaleezen.	Totaal.
1	3	1	1	—	1	2	—	63	—	—	—	—	765	—	4	430	501	19	—	—	1	—	3	—	1	—	—	—	97	—	—	3	2	—	1 061
—	—	—	—	—	—	—	—	39	—	—	—	—	2 096	—	—	1 036	578	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	1 638
—	1	2	—	—	—	—	—	—	233	—	—	—	3 070	—	—	763	511	—	—	28	7	2	1	—	—	—	—	1	—	170	—	—	—	—	1 483
—	—	—	—	—	—	49	—	—	92	—	—	—	4 868	—	—	4 310	656	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	158	—	75	—	—	—	—	5 199
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	978	—	—	257	38	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	296
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	—	1 319	1	—	—	—	—	36 999	—	—	—	113 392	—	101	56 256	4697	161	85	29	50	—	—	—	1561	1	—	—	—	36 463	—	—	—	—	99 404
2	—	—	10	—	—	—	—	100	1	—	3	1	5 546	—	—	1 651	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	292	—	—	—	—	1 943
—	1	—	—	—	—	—	—	—	76	—	—	—	4 680	—	—	1 358	148	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	133	—	—	—	—	1 642
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 864	—	—	—	3 864	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 471	—	—	—	—	3 471
—	9	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	630	—	—	—	—	—	—	44	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111
—	10	—	—	2	—	1	—	—	710	—	—	—	3 973	—	—	1 787	682	7	—	7	15	—	177	—	—	—	—	—	—	1 474	—	—	—	—	4 149
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	1 438	—	—	399	72	—	—	—	—	588	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	25	1 088
8	2	10	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	269	—	—	—	—	—	—	—	—	120	3	4	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	146
9	7	21	—	—	296	37	—	—	—	—	—	—	1 248	120	—	305	20	4	—	1	—	18	5	—	—	—	185	11	—	—	—	—	—	—	669
													146 817																						122 300

XII. Overzicht van de gedurende het tijdvak 1 Juni 1917—ult. Mei 1918, met dispensatie van het daartegen bij Ind. St. 1887 n°. 8 uitgevaardigd verbod, verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen de Nederlandsche kolonie Suriname.

Datum en nummer van het Gouv. Bt. waarbij de vergunning is verleend.	De vergunning is verleend aan:	De vergunning is verleend ten behoeve van:	Plaats, waar de onderneming is gelegen.	Aantal inlanders tot het werven waarvan de vergunning is verleend.
21 Juni 1917 n°. 11.	de firma PATERSON SIMONS en Co., agenten van de Selborne Plantation Company lim.	de landbouwonderneming Selborne Plantation.	Pahang (Gefedereerde Maleische Staten).	40
8 Oct. 1917 n°. 49.	J. M. P. LANDON, beheerder van Cluny Rubber Estates lim.	de landbouwonderneming Cluny Estate.	Perak (Gefedereerde Maleische Staten).	40
19 Oct. 1917 n°. 11.	G. SHILLITOE, beheerder van de Semambu Rubber Estates lim.	de landbouwondernemingen Semambu Estate en Ruby Estate.	Pahang (Gefedereerde Maleische Staten).	150
23 Jan. 1918 n°. 33.	het gouvernement van Britsch Noord-Borneo.	landbouwondernemingen.	Britsch Noord-Borneo.	2000
12 Febr. 1918 n°. 35.	den beheerder van de aan de Cicely Rubber Estates Company lim. behoorende landbouwonderneming Cicely Estate.	de landbouwonderneming Cicely Estate.	Perak (Gefedereerde Maleische Staten).	100
28 Febr. 1918 n°. 19.	J. C. FERRIER, bestuurder van de Borneo Company lim. en vertegenwoordiger van de Pahang Consolidated Company lim.	de onderneming Kuala Reman Estate.	Pahang (Gefedereerde Maleische Staten).	450

Bijlage G.

(Zie hoofdstuk J, afd. I en V, van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

betreffende eenige onderwerpen in betrekking staande tot het departement van BINNENLANDSCH BESTUUR, over 1917.

I. Overzicht betreffende de tewerkstelling op het einde van 1917 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera en van de gezaghebbers in de buitenbezittingen.

Verdeeling van het organiek toegestaan controleerend personeel.

JAVA EN MADOERA. GEWESTEN.	Aantal controleurs.	Aantal adspirant-controleurs.	BUITENBEZITTINGEN. GEWESTEN.	Aantal controleurs.	Aantal adspirant-controleurs.	Aantal gezaghebbers.	Aantal controleurs of gezaghebbers.
Bantam	5	1	Sumatra's Westkust	13	5	4	1
Batavia	5	3	Tapanoeli	11	2	2	—
Preanger-Regentschappen	14	1	Benkoelen	6	1	4	—
Cheribon	7	1	Lampongsche districten	4	2	2	—
Pekalongan	10	2	Palembang	16	3	—	—
Semarang	12	3	Djambi	7	1	—	—
Rembang	6	1	Oostkust van Sumatra	13	3	5	—
Soerabaja	12	3	Atjeh en onderhoorigheden	11	4	12	—
Pasoeroean	11	7	Riouw en onderhoorigheden	7	2	1	—
Besoeki	6	2	Banka en onderhoorigheden	5	—	—	—
Banjoemas	3	4	Billiton	—	—	1	—
Kedoe	8	2	Westerafdeeling van Borneo	7	—	4	6
Soerakarta	3	—	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	19	2	4	1
Djokjakarta	2	—	Celebes en onderhoorigheden	14	3	16	3
Madioen	5	—	Menado	9	3	4	2
Kediri	8	1	Amboina	6	—	9	—
Madoera	6	—	Ternate en onderhoorigheden	2	—	8	—
			Timor en onderhoorigheden	12	3	13	—
			Bali en Lombok	10	1	—	—
Op het einde van 1917 in dienst	123	31	Op het einde van 1917 in dienst	172	35	89	13

Tijdelijk (boven de sterkte) toegestaan controleerend personeel op het einde van 1917.

JAVA EN MADOERA.	Controleurs.	Adspirant-controleurs.	BUITENBEZITTINGEN.	Controleurs.	Adspirant-controleurs.	Gezaghebbers.
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur voor agrarische zaken en verplichte diensten	1	—	Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-adviseur voor de bestuurszaken der buitenbezittingen	1	—	—
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur voor de landelijke inkomsten	2	—	Werkzaam als tijdelijk waarnemend inspecteur voor de buitenbezittingen bij het volks-kredietwezen	1	—	—
Tijdelijk ter beschikking van den directeur van binnenlandsch bestuur	2	—	Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur bij het inlandsch volksonderwijs	1	—	—
Tijdelijk ter beschikking van den inspecteur voor de landelijke inkomsten	6	—	Werkzaam in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden	1	—	—
Tijdelijk ter beschikking van den directeur van landbouw, nijverheid en handel	3	—	Werkzaam in de residentie Djambi	1	—	—
Werkzaam als ambtenaar voor de volkstelling	1	—	Werkzaam in de residentie Ternate en onderhoorigheden	1	—	—
Werkzaam als adjunct-leider van de volkstelling	1	—	Voor de handhaving van de onzijdigheid te Tarakan (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo)	—	—	1
Werkzaam in het belang van de tabakscultuur in Besoeki	1	—	Voor de handhaving der onzijdigheid te Sambo (res. Riouw en onderhoorigheden)	—	—	1
Tijdelijk ter beschikking van den resi-						

JAVA EN MADOERA.	Contro-leurs.	Adspi-rant-con-troleurs.
dent van Kediri in het belang van de pestbestrijding.	2	—
Tijdelijk ter beschikking van den resident van Soerabaja voor de pestbestrijding	2	—
Tijdelijk ter beschikking van den resident van Djokjakarta:		
a. voor de pestbestrijding	1	—
b. voor agrarische aangelegenheden	2	—
Tijdelijk ter beschikking van den resident van Soerakarta:		
a. voor de pestbestrijding	1	—
b. voor agrarische zaken	1	—
Tijdelijk werkzaam gesteld in de residentie Batavia:		
a. voor de politie	1	—
b. voor de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek.	1	—
Tijdelijk werkzaam gesteld in de residentie Preanger-Regentschappen voor de politie	1	—
Tijdelijk werkzaam gesteld in de residentie Semarang voor de politie . .	1	3
Tijdelijk werkzaam gesteld in de residentie Soerabaja voor de politie . .	1	—
Tijdelijk werkzaam gesteld in de residentie Pasoeroean voor de politie. .	1	—
Tijdelijk werkzaam gesteld in de residentie Soerakarta	1	—
Totaal . . .	33	3

BUITENBEZITTINGEN.	Contro-leurs.	Adspi-rant-con-troleurs.	Gezag-hebbers.
Werkzaam in de residentie Lampongsche districten.	—	—	2
Voor erfpachtsaangelegenheden in de residentie Tapanoeli.	—	—	1
Voor erfpachtsaangelegenheden in de residentie Lampongsche districten. .	—	—	1
Werkzaam in de residentie Bali en Lombok	—	—	1
Tijdelijk in dienst gesteld in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden	1	—	1
Totaal . . .	7	—	8

II. Overzicht over 1917 betreffende samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera.

GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1917 is overgegaan tot: samenvoeging van desa's.	Aantal gevallen waarin in 1917 is overgegaan tot: splitsing van desa's.
Bantam	4	—
Batavia	1	—
Cheribon	12	—
Pekalongan	27	—
Semarang.	33	—
Rembang.	9	—
Soerabaja	140	—
Pasoeroean.	32	4
Besoeki.	2	2
Banjoemas	7	—
Madioen	6	—
Kediri	—	2

III. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste verrichtingen

Gewesten waar kadastrale opmetingen plaats hadden of waar de functiën van gouvernements landmeter aan de ambtenaren van het kadaster waren opgedragen.	Uitgestrektheid en aantal perceelen gedurende 1917 opgemeten.							
	Eigendomskadaster.				Dienst van gouvernements			
	Nieuwe metingen.		Bijhouding.		Hermeting, splitsing, enz. van landerijen en erfpachtsperceelen.		Uitgifte van gronden in erfpacht.	
	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.
Java en Madoera.								
Bantam	—	—	15	31	—	—	1 125	5
Batavia	—	—	1 485	1 016	212 915	36	336	5
Preanger-Regentschappen	—	—	6 720	1 048	232	6	3 314	35
Cheribon	27	207	55	685	—	—	4	1
Pekalongan	—	—	98	558	—	—	264	3
Semarang	—	—	5 477	596	3	1	34	6
Rembang	—	—	57	420	—	—	—	—
Soerabaja	—	—	2 108	762	—	—	1	1
Pasoeroean	—	—	90	322	1 254	4	103	3
Besoeki	—	—	20	74	200	5	10 060	37
Banjoemas	80	60	32	242	—	—	175	3
Kedoe	—	—	280	634	—	—	—	—
Djokjakarta	—	—	4	37	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	3	38	—	—	—	—
Madioen	—	—	8	49	—	—	—	—
Kediri	7	2	54	143	—	—	3	1
Madoera	—	—	3	20	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	114	269	16 509	6 675	214 604	52	15 419	100
Buitenbezittingen.								
Atjeh en onderhoorigheden (kadaster-afdeeling Sabang)	—	—	—	—	—	—	—	—
Sumatra's Westkust	—	—	250	363	882	3	27	2
Medan	2 000	1 500	—	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	—	—	15	147	74	2	—	—
Ternate en onderhoorigheden	—	—	10	21	—	—	—	—
Menado	—	—	8	36	—	—	—	—
Billiton	—	—	—	—	—	—	—	—
Bandjermasin	—	—	31	251	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	2 000	1 500	314	818	956	5	27	2
„ „ Java en Madoera	114	269	16 509	6 675	214 604	52	15 419	100
Algemeene totalen	2 114	1 769	16 823	7 493	215 560	57	15 446	102

van het kadaster in Nederlandsch-Indië over 1917.

landmeter.		Gedurende 1917							
Voor de opmaking van andere meetbrieven buiten de kadastrale afdeelingen.		zijn afgegeven onderstaand aantal				zijn in onderstaand aantal gevallen inzagen verleend.	gedane meetkundige verrichtingen.	is aan salaris ontvangen.	is aan zegelrecht ontvangen.
Hectaren.	Perceelen.	meetbrieven.	landmeterskennissen.	certificaten tot publieken verkoop.	kopieën en extracten.				
4	10	34	34	5	17	19	—	f 2 198,50	f 111,—
60	47	421	1 528	127	661	1 949	10	23 309,30	3 420,—
—	—	874	625	36	223	15 363	28	19 673,38	2 490,—
31	81	585	153	5	101	917	—	3 423,79	913,50
14	45	228	245	73	102	2 160	9	2 971,59	850,50
93	175	577	552	73	137	362	1	9 297,77	1 854,—
34	127	300	124	29	34	155	—	2 335,46	667,50
22	44	493	795	48	291	3 182	13	20 317,41	2 202,—
121	165	396	306	31	157	402	—	8 895,60	1 218,—
206	275	358	79	1	62	25	—	1 3061,23^{5}	655,50
31	33	148	139	1	47	634	—	2 618,04	472,50
21	24	152	140	11	32	79	4	2 180,11	478,50
—	—	20	34	3	6	20	—	766,10	88,50
2	2	22	56	12	68	22	—	991,60	214,50
37	47	94	38	5	9	6	—	718,79	211,50
144	146	294	171	21	51	728	—	3 445,03	753,—
1	7	21	33	2	2	3	2	306,91	85,50
821	1 228	5 017	5 052	483	2 000	26 096	67	f 116 510,61^{5}	f 16 686,—
—	—	—	—	—	4	—	—	f 74,—	—
26	19	104	157	14	53	78	—	3 168,09	f 463,50
—	—	23	—	—	8	—	2	409,—	46,50
—	—	—	25	—	—	2	—	151,—	37,50
11	67	155	215	33	39	252	—	3 223,95	580,50
—	—	13	22	3	4	3	—	288,10	58,50
19	44	68	100	13	32	47	5	1 137,93^{5}	256,50
35	36	36	25	1	34	1	9	473,47	142,50
—	1	137	15	—	20	54	2	1 128,16	255,—
91	167	536	559	64	194	437	18	f 10 053,70^{5}	f 1 840,50
821	1 228	5 017	5 052	483	2 000	26 096	67	116 510,61^{5}	16 686,—
912	1 395	5 553	5 611	547	2 194	26 533	85	f 126 564,32	f 18 526,50

Bijlage H.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 1, van het verslag.)

Overzicht van de opbrengst van het hoofdgeld der heerendienstplichtigen in de gouvernementslanden van Java en Madoera over 1917.

GEWESTEN.	Uniform bedrag per heerendienstplichtige (zie Ind. St. 1914 n°. 314, 1915 n°. 297 en 1916 nos. 174 en 535).	Totaal bedrag van den aanslag van het hoofdgeld over 1917.	Kosten van den aanslag en invordering, zijnde het aan de desahoofden toekomende collecteloon van 8 %.	Zuiver bedrag van den aanslag.	In 1917 door de bevolking aangezuiverd.
Bantam	f 2,45	f 317 005,15	f 25 360,41	f 291 644,74	f 316 986,15
Batavia	2,65	160 807,60	12 864,61	147 942,99	160 782,30
Preanger-Regentschappen	2,85	1 061 323,05	84 905,84	976 417,21	1 061 103,03
Cheribon	2,25	641 483,65	51 318,69	590 164,96	641 483,65
Pekalongan	2,30	671 847,80	53 747,82	618 099,98	671 503,60
Semarang	1,— en f 2,—	904 797,40	72 383,79	832 413,61	904 689,40
Rembang	2,—	545 786,—	43 662,88	502 123,12	543 262,50
Soerabaja	2,75	1 000 743,05	80 059,44	920 683,61	1 000 606,55
Pasoeroean	2,70	947 387,75	75 791,02	871 596,73	947 387,75
Besoeki	2,50	610 650,—	48 852,—	561 798,—	610 650,—
Banjoemas	2,35	444 188,—	35 535,—	408 653,—	444 188,—
Kedoe	2,—	624 410,—	49 952,80	574 457,20	624 410,—
Madioen	2,40	474 384,80	37 950,78	436 434,02	474 252,80
Kediri	2,90	650 458,50	52 036,68	598 421,82	650 458,50
Madoera	1,—	351 599,—	28 127,92	323 471,08	351 599,—
Totalen		f 9 406 871,75	f 752 549,68	f 8 654 322,07	f 9 403 36[illegible],23

Bijlage J.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 2, van het verslag.)

OVERZICHTEN

van de gehouden aanteekeningen omtrent de verrichte HEERENDIENSTEN in sommige gewesten der BUITENBEZITTINGEN gedurende 1917. *)

*) In de overige in deze bijlage niet genoemde gewesten, met uitzondering van Djambi en de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, worden van de onder 's gouvernements rechtstreeksch bestuur staande inlandsche bevolking geen of doorgaans geen heerendiensten gevorderd.

Sumatra's

AFDEELINGEN, ONDER-AFDEELINGEN EN DISTRICTEN.	Aantal heerendienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 onderhoud en gewone herstellingen van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardings-materiaal).	bruggen en duikers.	waterwegen.	dammen en waterwerken.	dijken en waterleidingen.	TOTAAL.	eersten … landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Boengoes en Taloek Kaboeng	970	33 950	26 030	1 871	—	—	—	27 901	56
Batipoeh en Priaman . . .	47 434	1 651 516 *b*)	409 219^{5}	24 628	—	5 600	499	439 946^{5}	2 220
Agam	37 373	1 283 519 *c*)	310 702	7 732	37	1 206	733	320 410	26 893
Loeboeksikaping.	16 142	462 019 *d*)	174 552^{5}	11 615	—	2 011	1 360	189 538^{5}	2 238^{5}
Solok.	34 368	1 202 880	290 824	5 395	—	—	240	296 459	102 054
Painan	24 712	864 920	156 737	5 881	5 410	324	13 855	182 207	2 356
Tanahdatar	41 111	1 418 963 *e*)	386 187^{5}	19 347	57	380	2 932	408 903^{5}	22 035^{5}
L Koto	41 142	1 231 475 *f*)	423 440	10 706	502	20 096	30 002	484 746	26 678
Totalen	243 252	8 149 242	2 177 692^{5}	87 175	6 006	29 617	49 621	2 850 111^{5}	184 531
Over 1916 was opgegeven .	257 265	9 004 275	3 452 860	159 171	32 517	162 341	94 609	3 901 498	681 334

a) Zie voor de op 1 Januari 1915 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1914 n°. 731. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8136 .
b) Hieronder 8674 afgekochte dagdiensten.
c) Als voren 24 536.
d) Als voren 102 951.
e) Als voren 19 922.
f) Als voren 208 495.

Tapa

ONDERAFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende … gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: landwegen en mijlpalen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardings-materiaal).	waterwegen.	bruggen en duikers.	wacht-huizen.	pasang-grahans en passanten-huizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	eersten aanleg, zware … landwegen (hieronder begrepen mijlpalen, het verzamelen van verhardings-materiaal).	waterwegen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Groot- en Klein-Mandailing, Oeloe en Pakantan	5 683	198 905	80 697	12	342	—	6	183	21 630	—
Natal en Batang Natal	3 019	105 665	16 795	603	2 128	402	120	—	135	—
Padanglawas	6 137	214 795	87 222	—	25 152	—	359	18 131	2 927	—
Angkola en Sipirok.	3 403	119 105	57 165	8	335	11 908	—	22	815	—
Sibolga en Batang Toroedistricten	2 359	82 565	32 322	24	799	—	1 743	1 978	5 761	28
Baroes	5 088	178 080	64 068	—	1 177	—	—	—	—	—
Silindoeng	8 598	300 930	83 304	240	12 504	1 728	9 240	2 592	59 448	432
Toba	18 855	659 925	172 358	1 840	21 971	—	792	24 336	126 430	5 956
Samosir	13 796	482 860	75 204	5 188	44 277	—	—	22 312	—	—
Hoogvlakte van Toba	10 410	364 350	68 451	—	1 258	—	—	5 012	—	—
Totalen	77 348	2 707 180	737 586	7 915	109 943	14 038	12 260	74 566	217 146	6 416
Over 1916 was opgegeven . . .	86 484	4 497 168	1 350 587	43 588	80 545	31 672	1 348	77 766	475 577	25 379

a) Zie voor de op 1 Maart 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1913 n°. 128, juncto 1917 n°. 215. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7875, juncto n°. 8575.

Westkust. *a)*

werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van:

aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: bruggen en duikers.	waterwegen.	dammen en waterwerken.	dijken en waterleidingen.	TOTAAL.	het bedienen van nietverpachte overvaarten.	overbrengen van dienstbrieven zonder betaling.	vervoer van gouvernementsreizigers en goederen en van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, zoomede het snijden van gras voor de trekdieren dier reizigers.	overbrengen tegen betaling van dienstbrieven van ambtenaren op dienstreis.	TOTAAL.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—20).
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
—	—	—	—	56	—	—	—	—	27 957	5 993
5 222	—	271	15	7 728	396	—	—	—	448 070^5	1 203 445^5
11 227	—	245	—	38 365	2 992	—	—	—	361 767	921 752
—	—	—	—	2 238^5	4 515	8 970	304	—	205 566	256 453
19 058	106	1 450	881	123 549	60	4 552	—	—	424 620	778 260
282	135	6 227	—	9 000	2 850	—	—	—	194 057	670 863
27 936	—	3 778	—	53 749^5	8 074	6 719	—	—	477 446	941 517
17 573	30	9 383	1 431	55 095	970	1 457	58	—	542 326	689 149
81 298	271	21 354	2 327	289 781	19 857	21 698	362	—	2 681 809^5	5 467 432^5
210 512	9 470	23 689	11 211	936 216	20 147	31 200	1 420	9	4 890 490	4 113 785

noeli. *a)*

1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van:

herstellingen en vernieuwingen van: bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans en passantenhuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	bezetten van wachthuizen.	bewaken van landsgebouwen.	bedienen van nietverpachte overvaarten en bewaken van bruggen.	diensten bij hoofden en ambtenaren.	diensten voor het bewerken der bouwvelden voor inlandsche hoofden.	vervoer van gouvernementsgoederen en van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen en het snijden van gras voor de rij- en trekdieren dier reizigers.	overbrengen van dienstbrieven.	begeleiden van gevangenen.	uitvoeren van civiele en militaire landswerken.	TOTAAL.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dag diensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 25).
12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
126	—	—	—	340	—	880	—	286	116	—	—	—	104 618	94 287
123	—	1 439	—	531	6 078	2 488	4 340	3 554	72	1 880	8	12	40 703	64 962
4 131	—	—	12 579	2 825	1 988	2 676	9 338	1 133	866	10 304	186	—	179 817	34 978
2 457	—	769	—	—	147	—	1 372	434	16	1 379	3	32	76 862	42 243
156	—	—	—	5 393	1 878	494	6 783	5 322	104	2 277	173	—	65 235	17 330
5 479	—	—	—	—	871	—	10 484	—	80	65	—	—	82 224	95 856
984	—	2 808	7 272	—	—	—	6 432	—	40	32	—	—	187 056	113 874
41 409	1 518	—	38 659	—	—	336	—	—	—	—	—	—	435 605	224 320
928	—	1 008	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148 917	333 943
1 230	—	—	—	105	—	—	—	—	6	47	—	—	76 109	288 241
57 023	1 518	6 024	58 510	9 194	10 962	6 874	38 749	10 729	1 300	15 984	365	44	1 397 146	1 310 034
17 754	14 859	1 393	59 067	12 038	29 744	10 876	117 458	61 389	1 146	20 927	128	1491	2 434 732	2 062 436

Benkoelen. *a)*

Afdeelingen.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon-onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	het bedienen van overvaarten.	vervoer van gouvernementsreizigers en goederen, van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, waaronder personen en troepen op marsch, zoomede het snijden van gras voor rij- en trekdieren dier reizigers.	het overbrengen van dienstbrieven.	het uitvoeren van burgerlijke of militaire landswerken.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—14)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Benkoelen . . .	1 968	82 656	35 049	—	—	7 168	--	—	—	—	—	—	42 217	40 439
Seloema	6 676	280 392	96 893	2 029	634	5 216	996	—	5 948	—	—	—	111 716	168 676
Manna	8 251	346 542	67 383	4 273	—	108 294	2 487	—	1 212	—	—	—	183 649	162 893
Kauer	3 811	160 062	63 534	285	—	6 004	5 000	—	7 081	—	—	—	81 904	78 158
Kroë	6 972	292 824	57 738	2 827	—	64 816	—	—	4 284	342	—	—	130 007	162 817
Lebong { Redjang . .	7 324	307 608	159 563	683	2 882	4 248	—	7 546	—	—	—	—	174 922	132 686
Lebong { Lebong . .	2 586	108 612	90 077	—	—	—	—	1 942	—	170	—	—	92 189	16 423
Lebong { Laïs. . . .	6 058	254 436	114 756	6 381	4 229	42	—	—	434	—	—	—	125 842	128 594
Lebong { Mokko Mokko	4 781	200 802	108 323	22 884	—	—	1 070	—	8 762	—	1 169	—	142 208	58 594
Totalen. .	48 427	2 033 934	793 316	39 362	7 745	195 788	9 553	9 488	27 721	512	1 169	—	1 084 654	949 280
Over 1916 was opgegeven .	49 366	2 073 372	859 291	23 246	518	504 078	24 307	25 834	27 726	2 414	1 582	—	1 468 996	604 376

a) Zie voor de op 1 Maart 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1913 n°. 129. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7876, juncto n°. 8575.

Lampongsche districten. *a)*

Onderafdeelingen.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	waterwegen.	zware herstellingen en vernieuwingen van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	waterwegen.	bedienen van overvaarten.	vervoer van gouvernementsreizigers en goederen, van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, het snijden van gras voor de trekdieren der reizigers.	uitvoeren van burgerlijke of militaire landswerken.	het overbrengen van dienstbrieven.	het begeleiden van gevangenen en verdachten.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 15).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Telokbetong . .	6 076	182 280	146 133	10 772	770	—	—	—	—	40	—	281	—	*b)* 157 996	24 284
Koto Agoeng . .	4 758	142 740	111 598	2 744	—	—	—	—	—	328	—	—	—	*c)* 114 670	28 070
Kalianda. . . .	3 324	99 720	49 474	12 076	692	—	—	—	—	—	—	—	—	62 242	37 478
Toelangbawang .	11 819	354 570	147 637	4 607	3 163	—	—	—	—	4 714	—	3 345	—	*d)* 163 466	191 104
Sepoetih	7 561	226 830	208 857	2 193	—	—	—	—	144	116	—	942	—	*e)* 212 252	14 578
Sekampoeng . .	3 951	118 530	89 143	2 256	—	—	—	—	—	505	—	3 486	—	*f)* 95 390	23 140
Totalen . .	37 489	1 124 670	752 842	34 648	4 625	—	—	—	144	5 703	—	8 054	—	806 016	318 654
Over 1916 was opgegeven . . .	36 535	1 096 050	950 298	60 743	7 287	—	—	—	—	5 432	—	7 865	34	1 031 659	64 391

a) Zie voor de op 15 September 1911 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1911 n°. 426. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7427, juncto nos. 7874 en 8575.
b) Hieronder 33 072 afgekochte dagdiensten.
c) Als voren 62 200.
d) Als voren 86 540.
e) Als voren 83 560.
f) Als voren 14 560.

Palembang. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: groote transport- en binnenwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	waterwegen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: groote transport- en binnenwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	vervoer van gouvernements reizigers en goederen, van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, waaronder personen en troepen op marsch, zoomede het snijden van gras voor rij- en trekdieren dier reizigers.	het overbrengen van dienstbrieven.	het uitvoeren van civiele of militaire landswerken.	TOTAAL.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 14).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Palembangsche Benedenlanden	80 109	4 165 668	735 823	34 864	2 612	2 110	2 058	19 954	792	—	39	5	798 257	3 367 411
Palembangsche Bovenlanden	50 380	2 619 760	942 789	19 376	2 266	270	51 233	172 860	37 361	1 665	2 520	289	1 230 629	1 389 131
Ogan en Komering Oeloe	34 824	1 810 848	630 459	23 825	4 609	8 811	192 124	83 193	1 139	68	54	136	944 418	866 430
Totalen . . .	165 313	8 596 276	2 309 071	78 065	9 487	11 191	245 415	276 007	39 292	1 733	2 613	430	2 973 304	5 622 972
Over 1916 was opgegeven	162 443	8 447 036	2 688 098	110 156	50 584	7 524	556 769	433 645	7 153	2 779	7 857	544	3 865 109	4 581 927

a) Zie voor de op 1 Januari 1915 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1914 n°. 717. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8135, juncto n°. 8575.

Oostkust van Sumatra. *a)*

ONDERAFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	mijlpalen en wachthuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	waterwegen.	pasanggrahans en passantenhuizen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	mijlpalen en wachthuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	waterwegen.	pasanggrahans en passantenhuizen.	het bezetten van wachthuizen.	het bewaken van landsgebouwen.	het bedienen van overvaarten en bewaken van bruggen.	het overbrengen van dienstbrieven.	het vervoeren van gevangenen.	TOTAAL.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 21).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
Beneden-Deli	6 522	260 880	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*b)* 260 880
Boven-Deli	207	8 280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 280
Serdang	1370	54 800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54 800
Padang en Bedagai	86	3 440	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 440
Beneden-Langkat	1 391	55 640	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*c)* 55 640
Boven-Langkat	17	680	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*c)* 680
Bengkalis	1 883	75 320	37 440	540	—	—	—	—	29 449	360	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67 789	7 531
Selat Pandjang	110	4 400	—	90	—	—	—	—	4 190	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 400	—
Siak	632	25 280	1 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 500	23 780
Rokan	65	2 600	904	32	1	4	—	8	—	—	—	—	—	—	—	48	91	53	—	1 141	1 459
Kampar Kiri	6	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240
Asahan	1 151	46 040	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*b)* 46 040
Batoebara	929	37 160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*b)* 37 160
De Karolanden	19	760	720	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	720	*d)* 40
Totalen . . .	14 388	575 520	40 564	662	1	4	—	8	33 639	480	—	—	—	—	—	48	91	53	—	75 550	499 970
Over 1916 was opgegeven . .	18 373	734 920	58 551	1 087	10	16	—	66	47 200	1 120	—	—	—	—	—	286	360	—	—	108 696	626 224

a) Zie voor de op 1 April 1909 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1909 n°. 56, juncto 1913 n°. 37. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 6953, juncto nos. 7874 en 8575.

b) Alle diensten werden afgekocht.

c) De ongebruikt gebleven diensten werden afgekocht.

d) 1 persoon kocht den dienst af.

Atjeh en onderhoorigheden (alleen de afdeeling Groot-Atjeh *a*) en de onderafdeeling Singkel *b*)).

ONDER-AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dag-diensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardings-materiaal).	bruggen en duikers.	dammen, water-werken, dijken en water-leidingen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: wegen.	bruggen en duikers.	dammen, water-werken, dijken en water-leidingen.	vervoer van gouvernements goederen en gelden, landsdienaren met hunne goederen, waaronder personen en troepen op marsch.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dag-diensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 11).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Afd. Groot-Atjeh.											
Koeta Radja	361	8 664	7 848	816	—	—	—	—	—	8 664	—
Oeleë Lheuë	5 154	123 696	81 256	3 622	7 447	—	—	—	—	92 325	31 371
Sabang	727	17 448	13 390	—	—	—	—	—	—	13 390	4 058
Seulimeum.	11 000	264 000	104 860	6 320	—	98 440	480	9 900	—	220 000	44 000
Lho Nga	6 844	164 256	148 455	221	854	3 000	125	65	144	152 864	11 392
Afd. Westkust van Atjeh.											
Singkel	2 671	96 156	96 156	—	—	—	—	—	—	96 156	—
Totalen . . .	26 757	674 220	451 965	10 979	8 301	101 440	605	9 965	144	583 399	90 821
Over 1916 was opgegeven. . .	26 524	668 628	363 328	16 971	4 541	166 453	819	2 339	195	562 494	106 134

a) Zie voor de op 1 October 1908 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1908 n°. 509, juncto 1910 n°. 471 en 1913 n°. 37. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 6881, juncto nos. 7874 en 8575.

b) Zie voor de op 1 Januari 1910 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1909 n°. 525, juncto 1910 nos. 471 en 637 en 1913 n°. 37. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7107, juncto nos. 7337, 7874 en 8575.

Banka en onderhoorigheden. *a*)

DISTRICTEN:	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstellingen van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen en transport van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	waterwegen.	Te zamen.	zware herstellingen aan landwegen (hieronder begrepen het verzamelen en transport van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	waterwegen.	Te zamen.	het bouwen, herstellen en onderhouden van balai's en van stallen voor de paarden van gouvernements reizigers.	het bewaken van gouvernements pasanggrahans en pakhuizen.	het bezetten van wachthuizen en doen van nachtelijke rondes.	het bedienen van overvaarten.	vervoer van gouvernements reizigers en goederen van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, waaronder personen en troepen op marsch, zoomede het snijden van gras voor de rij- en trekdieren dier reizigers.	het bemannen van het politievaartuig te Toboali.	het overbrengen van dienstbrieven.	het uitvoeren van civiele en militaire landswerken.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 20).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Pangkalpinang	2 442	87 912	83 682	685	153	84 520	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84 520	3 392
Soengaiselan .	1 203	43 308	39 838	1 728	32	41 598	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41 598	1 710
Muntok . . .	2 509	90 324	83 143	412	21	83 576	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83 576	6 748
Belinjoe. . .	453	16 308	15 127	765	100	15 992	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 992	316
Djeboes . . .	631	22 716	21 323	1 021	20	22 364	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 364	352
Soengailiat. .	827	29 772	28 820	806	—	29 626	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 626	146
Merawang . .	1 089	39 204	35 572	2 089	—	37 661	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37 661	1 543
Toboali . . .	1 653	59 508	57 136	2 034	8	59 178	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59 178	330
Koba. . . .	1 295	46 620	44 771	1 779	70	46 620	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46 620	—
Lepar-eilanden	672	24 192	22 013	11	—	22 024	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 024	2 168
Totalen . .	12 774	459 864	431 425	11 330	404	443 159	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	443 159	16 705
Over 1916 was opgegeven . .	12 836	462 096	393 143	13 947	1 091	408 181	50	—	—	50	168	820	29 971	49	980	—	73	64	440 356	21 740

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 507. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7714, juncto n°. 8575.

Billiton. *a)*

DISTRICTEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: bruggen, duikers en mijlpalen.	aanleg of bouw, zware herstellingen en vernieuwing van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	aanleg of bouw, zware herstellingen en vernieuwing van: bruggen, duikers en mijlpalen.	het vervoeren van brieven.	vervoer van gouvernements-reizigers en goederen, van in dienst reizende landsdienaren, waaronder personen en troepen op marsch, zoomede het snijden van gras voor de rij- en trekdieren dier reizigers.	het uitvoeren van civiele of militaire landswerken.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 11).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Tandjoengpandan . . .	2 773	66 552	61 090	388	—	—	—	344	—	*b)* 61 822	4 730
Boeding.	1 898	45 552	39 152	418	—	—	144	—	—	*c)* 39 714	5 838
Manggar	1 017	24 408	23 296	8	—	—	180	—	—	*d)* 23 484	924
Gantoeng	665	15 960	11 088	—	—	—	106	—	—	*e)* 11 194	4 766
Dendang	2 230	53 520	50 475	1 041	—	—	—	—	—	*f)* 51 516	2 004
Totalen	8 583	205 992	185 101	1 855	—	—	430	344	—	187 730	18 262
Over 1916 was opgegeven	8 507	204 168	182 432	1 410	—	23	430	409	—	184 704	19 464

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 508, juncto 1914 n°. 485. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7873, juncto n°. 8575.

b) Hieronder 16 444 afgekochte dagdiensten.

c) Als voren 1060.

d) Als voren 8932.

e) Als voren 946.

f) Als voren 644.

Celebes en onderhoorigheden. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: bruggen en duikers.	gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wachthuizen.	gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: passantenhuizen (baroegā's).	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: bruggen en duikers.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: wachthuizen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: passantenhuizen (baroega's).	bezetten van wachthuizen.	bewaken van passantenhuizen en woningen van districts- en andere inl. hoofden.	bouw, herstel en onderhoud van woningen van districtshoofden.	bewerking der z.g. ornaments padivelden en het leveren van volgelingen bij dienstreizen aan inl. hoofden.	bedienen van overvaarten.	overbrengen van dienstbrieven.	vervoer van gevangenen.	vervoer van gouvernementsreizigers en goederen en van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, zoomede het snijden van gras voor de trekdieren dier reizigers.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 22).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Makasser	*b)* 38 606	1 158 180	163 007	14 834	8037	2 700	—	208 934	919	205350	—	12757	310	4 546	548	1 457	—	3 137	—	7 499	634 035	524 145
Soenggoe Minasa. . .	69 895	2 096 850	381 576	13 619	306	1 070	80	206 375	56863	3 225	1000	2655	321 459	4 068	—	525	2184	422	253	1 675	997 355	1 099 495
Bonthain	c) 70 821	2 124 630	483 826	8 623	6930	727	3 163	200 720	25698	—	7	5500	83 266	17 202	547	8 741	1 307	3 958	336	2 775	853 326	1 271 304
Totalen . . .	179 322	5 379 660	1 028 409	37 076	15273	4 497	3 243	616 029	83480	208575	1007	20912	405 035	25 816	1 095	10 723	3 491	7 517	589	11 949	2 484 716	2 894 944
Over 1916 was opgegeven	169 787	5 093 610	1 261 850	37 112	12015	6 732	4 522	109 256	58314	105870	—	—	626 150	34 090	2 481	5 859	2 328	6 082	36	11 182	2 303 879	2 789 731

a) Zie voor de op 1 Januari 1911 voor de afdeelingen Makasser (uitgezonderd de hoofdplaats van dien naam en de Spermonde- en Dewakang-eilanden) en Bonthain in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1910 n°. 624, juncto 1912 nn°. 151 en 1913 n°. 37. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7335, juncto nos. 7567, 7874 en 8575.

b) Hieronder 80 personen, die hun Heerendienst hebben afgekocht.

c) Als voren 17 048.

Menado. *a)*

AFDEELINGEN. 1.	Aantal heerendienstplichtigen. 2.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt. 3.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstellingen van heerendienstwegen en het verzamelen van verhardingsmateriaal. 4.	onderhoud en gewone herstellingen van bruggen en duikers. 5.	onderhoud en gewone herstellingen van dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen. 6.	het bezetten van wachthuizen en het doen van nachtelijke rondes. 7.	zware herstellingen en vernieuwingen van de in kolommen 4 en 5, zoomede aanleg en zware herstellingen en vernieuwingen van de in kolom 6 genoemde werken. 8.	het overbrengen van dienstbrieven. 9.	het begeleiden van gevangenen en veroordeelden. 10.	het vervoeren van troepen op marsch en van hunne goederen. 11.	het vervoeren van gouvernementsgoederen en gelden, zoomede van inlandsche hoofden en ambtenaren in Gorontalo. 12.	het uitvoeren van burgerlijke en militaire landswerken. 13.	Totaal. 14.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 14). 15.
Menado . . .	24 669	789 408	234 963	12 815.5	140	35102.5	175 988	18,5	2	11	32	—	459 072,5	330 335,5
Gorontalo . .	26 296	841 472	119 852	7 850.—	24 372	11 891	14 424	3000	25	4	250	—	181 668	659 804
Totalen . .	50 965	1 630 880	354 815	20 665.5	24512	46993.5	190 412	3018,5	27	15	282	—	640 740.5	990 139.5
Over 1916 was opgegeven .	50 576	1 618 432	492 835.5	27 689.25	12520.5	52883.5	373 783,25	2522	—	—	87	—	962 321	656 111

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 504. De „voorschriften ter uitvoering” zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7711, juncto n°. 8575.

Amboina. *a)*

AFDEELINGEN EN ONDERAFDEELINGEN. 1.	Aantal heerendienstplichtigen. 2.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt. 3.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal). 4.	bruggen en duikers. 5.	pasanggrahans. 6.	eersten aanleg, herstellingen en vernieuwingen van: wegen. 7.	bruggen en duikers. 8.	pasanggrahans. 9.	het bezetten van wachthuizen en doen van nachtelijke rondes. 10.	het transport van gouvernements-goederen en gelden, landsdienaren met hunne goederen, waaronder personen en troepen op marsch. 11.	overbrengen van dienstbrieven 12.	begeleiden van gevangenen. 13.	uitvoeren van civiele en militaire landswerken. 14	Totaal. 15.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 15). 16.
Amboina (hoofdplaats) . .	556	20 016	12 534	—	—	7 482	—	—	—	—	—	—	—	20 016	—
Amboina { Amboina.	5 598	201 528	46 250	15 052	—	82 102	21 112	—	—	—	—	—	—	164 516	37 012
Amboina { Boeroe	3 372	121 392	110 114	6 472	4006	—	—	—	—	—	—	—	—	120 592	800
Amboina { Saparoea.	5 101	183 636	30 606	5 101	—	—	—	—	—	12 942	—	—	—	35 707	147 929
Ceram. { West-Ceram	6 132	220 752	81 920	3 334	—	54 362	234	—	—	5 179	364	—	—	152 792	67 960
Ceram. { Wahai	3 003	108 108	55 157	5 832	6451	—	—	—	—	—	—	—	—	72 983	35 125
Ceram. { Amahai	3 094	111 384	52 598	27 846	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80 444	30 940
Ceram. { Oost-Ceram, Ceramlaoet en Goram	3 026	108 936	19 343	7 972	1636	4 470	4 953	—	—	—	2818	198	—	41 390	67 546
Tanimbar- en Babar-eilanden	4 615	166 140	13 151	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 211	152 929
Kei-eilanden	6 690	240 840	101 788	—	—	14 242	9 438	—	—	—	—	—	—	125 468	115 372
Aroe-eilanden	2 744	98 784	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98 784
West-Nieuw-Guinea . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . . .	43 931	1 581 516	523 461	71 669	12 093	162658	35 737	—	—	18 121	3182	198	—	827 119	754 397
Over 1916 was opgegeven.	41 312	1 487 232	614 913	60 117	6052	132 485	76 604	32 129	307	415	2240	120	61	925 443	561 789

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 505. De „voorschriften ter uitvoering” zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7712, juncto n°. 8575.

Timor en onderhoorigheden. *a)*

ONDERAFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	wachthuizen en mijlpalen.	pasanggrahans, passantenhuizen en pasarloodsen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	wachthuizen en mijlpalen.	pasanggrahans, passantenhuizen en pasarloodsen.	bewaken van landsgebouwen, bezetten van wachthuizen en doen van nachtelijke rondes.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 13).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Koepang	705	25 380	—	—	—	—	21 150	—	—	—	—	21 150	4 230
Wetar	3 406	122 616	9 152	2 336	97	1 233	27 703	782	32	1 641	2 736	45 712	76 904
Totalen . . .	4 111	147 996	9 152	2 336	97	1 233	48 853	782	32	1 641	2 736	66 862	81 134
Over 1916 was opgegeven	6 422	231 192	80 967	9 551	—	—	47 372	—	—	—	—	137 890	93 302

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 506. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7713, juncto n°. 8575.

Bali en Lombok. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1917 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	dammen.	wachthuizen.	Te zamen.	eersten aanleg en zware herstellingen of vernieuwingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	dammen.	wachthuizen.	Te zamen.	het bezetten van wachthuizen.	het doen van nachtelijke rondes.	vervoer van gouvernementsreizigers en goederen en van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen, het snijden van gras voor de trekdieren dier reizigers.	overbrengen van dienstbrieven.	begeleiden van gevangenen.	uitvoeren van civiele en militaire landswerken.	Totaal.	Zoodat in 1917 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 20).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Boeleleng	23 385	701 550	240 313	9 533	—	—	249 846	171 996	8 888	1034	—	181 918	65 574	42 183	1 419	54 286	51	2	595 279	106 271
Djembrana.	4 662	139 860	15 136	400	—	—	15 536	57 213	170	—	—	57 383	21 900	5 840	—	36	—	—	100 695	39 165
Zuid-Bali	69 610	2 505 960	768 078	56 388	48 148	6 865	880 074	168 921	79 163	109117	1 982	359 183	288 490	16 789	5 067	28 556	2	116821	1 694 982	810 978
Lombok	89 710	2 691 300	176 125	13 398	2 872	93	192 488	49 053	6 814	527	707	57 101	153 144	76 721	107	7 307	67	—	486 935	2 204 365
Totalen . . .	187 367	6 038 670	1 200 247	79 719	51 020	6 958	1 337 944	447 183	95 035	110678	2 689	655 585	529 108	141 533	6 593	90 185	120	116823	2 877 891	3 160 779
Over 1916 was opgegeven. .	190 299	6 100 308	1 433 495	237 156	121 534	238	1 792 423	762 608	97 943	17 070	19	877 640	532 333	124 040	3 027	14 605	14	32169	3 376 251	2 724 057

a) Zie voor de op 1 Maart 1914 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1913 n°. 682. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 8028, juncto n°. 8575.

Bijlage K.

(Zie hoofdstuk J, afd. III, van het verslag.)

OVERZICHTEN,

meerendeels over 1916 en 1917, betreffende de LANDRENTE EN ANDERE LANDELIJKE INKOMSTEN.

I. LANDRENTE OP

A. Aanslag en opbrengst van

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws) der in 1917						Bedrag van den onzuiveren aanslag der voor vast aangeslagen gronden in 1916.
	voor vast aangeslagen gronden.					niet voor vast aangeslagen — wisselvallig beplante — gronden.	
	Sawahs.	Tegalvelden.	Nipahbosschen.	Boomgaarden.	Woonerven (belastbare).		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	138 607	170 478	*a*) —	—	—	—	f 854 275,25
Batavia	119 978	73 544	*a*) —	—	—	—	339 411,66
Preanger-Regentschappen	407 513	654 095	*a*) —	—	—	—	1 959 829,73^{5}
Cheribon	299 083	93 503	*a*) 61	3 826	2 699	1 233	1 608 339,77^{5}
Pekalongan	258 765	154 165	*a*) —	—	1 426	—	1 548 105,64
Semarang	403 300	382 477	*a*) —	—	—	—	1 837 178,12
Rembang	279 957	167 529	—	—	31 213	—	879 937,32
Soerabaja	307 803	66 630	605	2 939	9 740	571	2 082 102,29
Pasoeroean	200 836	449 884	*a*) —	—	—	—	2 227 998,79
Besoeki	169 149	298 593	*a*) —	—	—	—	1 627 988,67
Banjoemas	155 122	299 471	*a*) —	—	—	—	1 169 574,64
Kedoe	231 690	388 523	*a*) —	—	—	—	1 720 122,43
Madioen	184 166	67 491	—	1 794	60 967	23 836	772 384,70
Kediri	213 176	358 180	*a*) —	—	—	—	1 817 942,01
Madoera	105 640	343 492	157	—	1 445	5 523	801 839,46^{5}
Totalen	3 474 785	3 968 055	823	8 559	107 490	31 163	f 21 247 030,49^{5}

a) De in de residentiën Bantam, Batavia, Semarang, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe en Kediri, en in een aantal districten der residentiën Cheribon, Pekalongan, Rembang, Soerabaja, Madoera en Madioen ingevoerde landrenteregeling van 1907 (Ind. St. nº. 277) welke eveneens is ingevoerd in eenige districten der residentie Preanger-Regentschappen, en de voor de overige districten van laatstgenoemd gewest nog geldende afzonderlijke landrenteregeling (Ind. St. 1896 nº. 126) onderscheiden alleen sawahs en droge gronden.

JAVA EN MADOERA.

de landrente over 1917.

De onzuivere aanslag, in kolom 8 bedoeld, was voor 1917								De onzuivere aanslag der voor vast aangeslagen gronden bedroeg alzoo voor 1917 (kolom 8 + kolom 12 — kolom 15).
te vermeerderen, door:				te verminderen, door:				
benuttiging van betere gegevens (toepassing der Ord. in Ind. St. 1878 n°. 110 en in Ind. St. 1907 n°. 277 in verband met Ind. St. 1916 n°. 735).	het belastbaar worden van nieuwe sawahs in het 4de oogstjaar.	uitbreiding van voor vast aangeslagen gronden (tegalvelden, nipahbosschen, boomgaarden en woonerven).	Totaal.	benuttiging van betere gegevens (toepassing der Ord. in Ind. St. 1878 n°. 110 en in Ind. St. 1907 n°. 277 in verband met Ind. St. 1916 n°. 735).	het te niet gaan of de veranderde bestemming van gronden, die daardoor buiten de landrente vallen.	Totaal.		
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	
—	f 175,86	f 918,88	f 1 094,74	—	f 1 089,37	f 1 089,37	f 854 280,62	
—	519,31	510,68	1 029,99	—	153,24	153,24	340 288,41	
f 42 695,00^5	902,25	9 443,74^5	53 041,—	—	4 928,89^5	4 928,89^5	2 007 941,84	
—	11 338,16^5	1 231,56	12 569,72^5	—	6 812,60^5	6 812,60^5	1 614 096,89^5	
149 326,49	310,69	1 659,77	151 296,95	f 1 368,96	11 239,41	12 608,37	1 686 794,22	
2 436,71	2 447,84	518,53	5 403,08	67,10	1 867,55^5	1 934,65^5	1 840 646,54^5	
122 788,01	—	—	122 788,01	—	547,78^5	547,78^5	1 002 177,54^5	
—	806,—	2 087,26	2 893,26	—	1 896,63	1 896,63	2 083 098,92	
5 583,94	17,58	21 279,80	26 881,32	—	3 138,89	3 138,89	2 251 741,22	
—	8 920,78	2 511,34	11 432,12	—	1 999,95	1 999,95	1 637 420,84	
—	2 785,21	1 599,35	4 384,56	—	592,65	592,65	1 173 366,55	
—	—	416,45	416,45	—	501,02	501,02	1 720 037,86	
53 776,—	276,60	1 219,40	55 272,—	1 615,14	1 126,—	2 741,14	824 915,56	
—	143,41	20,48	163,89	—	1 043,27	1 043,27	1 817 062,63	
2 878,87	20,32	700,23	3 599,42	10 874,24^5	810,07	11 684,31^5	793 754,57	
f 379 485,02^5	f 28 664,01^5	f 44 117,47^5	f 452 266,51^5	f 13 925,44^5	f 37 747,34	f 51 672,78^5	f 21 647 624,22^5	

GEWESTEN.	Het bedrag van den onzuiveren aanslag voor 1917 (kolom 16) was te verminderen met de volgende sommen, ter zake van vrijstelling of afschrijving, als:				In 1917 was dus aan landrente werkelijk te heffen:		
	wegens deugdelijk geconstateerd misgewas.	wegens andere buitengewone en gewichtige redenen.	wegens het onbeplant blijven van voor vast aangeslagen gronden.	Totaal der verminderingen wegens vrijstellingen of afschrijvingen.	ter zake van de voor vast aangeslagen gronden (de onzuivere aanslag, vermeld in kolom 16, verminderd met kolom 20).	ter zake van de niet voor vast aangeslagen gronden, bedoeld in kolom 7.	In het geheel.
	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Bantam	f 73 403,46	—	f 26 434,73^{5}	f 99 838,19^{5}	f 754 442,42^{5}	—	f 754 442,42^{5}
Batavia	11 684,06^{5}	—	18 952,67	30 636,73^{5}	309 651,67^{5}	—	309 651,67^{5}
Preanger-Regentschappen . .	2 853,31	—	7 028,89	9 882,20	1 998 059,64	—	1 998 059,64
Cheribon	196 608,58^{5}	—	40 921,62	237 530,20^{5}	1 376 566,69	f 3 082,—	1 379 648,69
Pekalongan	10 681,27	—	14 660,78	25 342,05	1 661 452,17	—	1 661 452,17
Semarang	48 760,90^{5}	—	18 103,51^{5}	66 864,42	1 773 782,12^{5}	—	1 773 782,12^{5}
Rembang	45 794,92	f 15 476,31^{5}	567,64^{5}	61 838,88	940 338,66^{5}	—	940 338,66^{5}
Soerabaja	145 017,37^{5}	—	17 921,—	162 938,37^{5}	1 920 160,54^{5}	1 142,50	1 921 303,04^{5}
Pasoeroean	62 714,96	—	3 207,37	65 922,33	2 185 818,89	—	2 185 818,89
Besoeki	50 099,08	—	43,56	50 142,64	1 587 278,20	—	1 587 278,20
Banjoemas	35 546,72^{5}	—	6 990,25	42 536,97^{5}	1 130 829,57^{5}	—	1 130 829,57^{5}
Kedoe	2 542,96^{5}	—	247,32	2 790,28^{5}	1 717 247,57^{5}	—	1 717 247,57^{5}
Madioen	42 199,47^{5}	—	663,51^{5}	42 862,99	782 052,57	29 107,50	811 160,07
Kediri	24 065,79^{5}	—	7 112,07	31 177,86^{5}	1 785 884,76^{5}	—	1 785 884,76^{5}
Madoera	72 171,61	—	28 998,11^{5}	101 169,72^{5}	692 584,84^{5}	9 241,—	701 825,84^{5}
Totalen . . .	f 824 144,50	f 15 476,31^{5}	f 191 853,05^{5}	f 1 031 473,87	f 20 616 150,35^{5}	f 42 573,—	f 20 658 723,35^{5}

In 1916 was aan landrente werkelijk te heffen geweest (zie de kolommen 21, 22 en 23 van bijlage L van K. V. 1917)			In 1917 viel in vergelijking met het voorafgegane jaar te heffen:		Bedrag hetwelk door de bevolking op 31 December 1917 nog niet was aangezuiverd.	Bedrag hetwelk door de bevolking aangezuiverd, doch door de met de inning belaste personen verduisterd was.	Marktprijs der padi per pikol gedurende 1917.	
ter zake van de voor vast aangeslagen gronden (de onzuivere aanslag verminderd met vrijstellingen en afschrijvingen).	ter zake van de niet voor vast aangeslagen gronden.	In het geheel.	Meer.	Minder.			Hoogste.	Laagste.
24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
770 116,99^5	—	f 770 116,99^5	—	f 15 674,57	f 124,85	—	f 4,50	f 1,50
274 357,07^5	—	274 357,07^5	f 35 294,60	—	385,14	—	4,40	2,25
1 945 137,42^5	—	1 945 137,42^5	52 922,21^5	—	404,82	f 525,23	5,37	2,—
1 317 628,92^5	f 2 961,25	1 320 590,17^5	59 058,51^5	—	4 323,67	—	5 50	2,25
1 511 825,52	—	1 511 825,52	149 626,65	—	310,02^5	767,18^5	5,60	2,25
1 654 833,75	—	1 654 833,75	118 948,37^5	—	2 271,40	310,24	5,50	2,—
851 833,94^5	—	851 833,94^5	88 504,72	—	15 974,58	—	6,—	2,30
1 829 086,19	1 056,50	1 830 142,69	91 160,35^5	—	354,93	272,04	7,50	2,50
2 205 172,29	—	2 205 172,29	—	19 353,40	507,23	—	6,—	2,50
1 619 844,35^5	—	1 619 844,35^5	—	32 566,15^5	5 045,10^5	232,51	7,—	2,50
1 149 843,36	—	1 149 843,36	—	19 013,78^5	179,06	—	5,50	2,50
1 698 110,88	—	1698 110,88	19 136,69^5	—	451,50^5	1 310.38	6,50	2,40
749 085,07^5	28 450,—	777 535,07^5	33 624,99^5	—	—	—	11,—	2,50
1 735 905,90	—	1 735 905,90	49 978,86^5	—	2 096,06	447,31	6,60	3,—
689 313,57	17 684,—	706 997,57	—	5 171,72^5	26 584,93	741,36^5	10,—	4,—
20 002 095,25^5	f 50 151,75	f 20 052 247,00^5	f 698 255,98^5	f 91 779,63^5	f 59 013,30^5	f 4 606,26	f 11,—	f 1,50

B. OVERZICHT betreffende de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en den aanslag in de landrente

Residentie.	DISTRICT.	Uitgestrektheid (in bouws). Sawahs. Nieuwe meting.	Sawahs. Oude meting.	Droge gronden. Nieuwe meting.	Droge gronden. Oude meting.	Totaal. Nieuwe meting.	Totaal. Oude meting.	Meer of minder bevinding (in %). Sawahs.	Meer of minder bevinding (in %). Droge gronden.	Landrente- Sawahs. 1917.	Landrente- Sawahs. 1916.
Preanger-Regentschappen.	Sindangbarang	5 740	5 139	8 529	10 243.	14 269	15 382	+ 12	— 17	9 499	6 785
	Tjitjalengka	10 147	9 947	10 206	9 910	20 353	19 857	+ 2	+ 3	60 392	41 618
	Tjikatomas	6 302	5 705	13 818	13 280	20 120	18 985	+ 10	+ 4	9 701	8 916
	Tjidjoelang	5 691	5 318	17 522	14 924	23 213	20 242	+ 7	+ 17	12 225	9 349
	Pangandaran	6 663	6 444	19 351	19 144	26 014	25 588	+ 3	+ 1	21 901	15 727
	Karangnoenggal	5 916	5 320	12 590	10 860	18 506	16 180	+ 11	+ 16	11 573	8 702
Pekalongan	Tjomal	11 413	11 045	5 874	1 192	17 287	12 237	+ 3	+ 393	81 934	63 637
	Pemalang	19 963	19 255	5 930	13 12	25 893	20 567	+ 4	+ 352	163 899	115 832
	Wiradesa	6 878	7 260	4 279	343	11 157	7 603	— 5	+ 1 148	44 241	53 013
	Slawi	9 590	9 017	4 217	1 306	13 807	10 323	+ 6	+ 223	69 725	54 511
	Banjoemoedal	4 095	3 164	15 316	66 76	19 411	9 840	+ 29	+ 129	20 051	18 059
	Boemidjawa	4 882	4 092	8 106	3 363	12 988	7 455	+ 19	+ 141	26 022	23 317
	Balapoelang	11 414	10 339	3 427	1 402	14 841	11 741	+ 10	+ 144	68 642	52 376
Rembang .	Djatiraga	10 359	6 834	10 786	3 649	21 145	10 483	+ 52	+ 196	28 059	21 772
	Sedan	8 584	5 264	12 310	2 678	20 894	7 942	+ 63	+ 360	25 712	22 111
	Pamotan	6 040	4 346	10 595	2 945	16 635	7 291	+ 39	+ 260	18 576	18 332
	Binangoen	5 600	4 604	10 315	2 577	15 915	7 181	+ 22	+ 300	18 991	14 006
	Waroe	10 143	10 355	4 412	1 858	14 555	12 213	— 2	+ 137	15 214	15 374
	Soelang	10 733	7 480	12 623	2 397	23 356	9 877	+ 43	+ 427	24 388	24 596
	Djepon	9 232	6 207	11 188	3 047	20 420	9 254	+ 49	+ 267	20 262	19 743
	Panolan	13 316	10 825	6 229	2 096	19 545	12 921	+ 23	+ 197	35 479	16 655
	Bodjonegoro	22 625	18 786	14 707	5 768	37 332	24 554	+ 20	+ 155	54 199	50 608
Madoera . .	Arosbaja	7 396	6 270	23 473	9 090	30 869	15 360	+ 18	+ 158	25 037	30 946
	Sepoeloe	5 493	4 775	28 105	9 718	33 598	14 493	+ 15	+ 189	12 559	22 837
	Balega	7 615	7 709	23 352	10 423	30 967	18 132	— 1	+ 124	31 098	37 551
	Kedoengdoeng	6 145	7 222	45 182	1 0386	51 327	17 608	— 15	+ 335	15 368	24 721
Madioen . .	Madioen	17 356	16 444	6 516	6 474	23 872	22 918	+ 6	+ 1	90 515	76 013
	Tjaroeban	1 3569	12 873	6 936	4 292	20 505	17 165	+ 5	+ 62	48 594	51 481
	Ngawi	18 124	17 148	9 825	5 732	27 949	22 880	+ 6	+ 71	62 565	45 958
	Kanigara	3 977	3 254	12 617	3 482	16 594	6 736	+ 22	+ 262	17 873	12 004
	Totalen . . .	285 001	252 441	78 336	180 567	663 337	433 008	+ 13	+ 110	1 144 294	976 550

...nte | In de districten, waar in 1917 de nieuwe landrente-regeling van 1907 (Ind. St. n°. 277) werd ingevoerd.

...nte-	...aanslag (in guldens), volgens de belastingvoorstellen.												Aantal eenheden van aanslag (perceelen en perceelsgedeelten).		Gemiddelde oppervlakte en landrente per eenheid van aanslag (perceel of perceelsgedeelte).			
...vahs.			Droge gronden.				Totaal.											
...6.	Meer of minder		1917.	1916.	Meer of minder		1917.	1916.	Meer of minder		Sawahs.	Droge gronden.	Sawahs.		Droge gronden.			
	in guldens.	in %.			in guldens.	in %.			in guldens.	in %.			Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Bedrag der landrente.	Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Bedrag der landrente		
785	+ 2 714	+ 40	4 405	3 693	+ 712	+ 19	13 904	10 478	+ 3 426	+ 33	3 073	3 623	934	f 3,09	1 177	f 1,22		
518	+ 18 774	+ 45	12 214	6 277	+ 5 937	+ 95	72 606	47 895	+ 24 711	+ 52	2 529	1 356	2 006	23,88	3 763	9,01		
916	+ 785	+ 9	4 373	3 937	+ 436	+ 11	14 074	12 853	+ 1 221	+ 9	3 843	4 915	820	2,52	1 406	0,89		
349	+ 2 876	+ 31	7 852	4 767	+ 3085	+ 65	20 077	14 116	+ 59 61	+ 42	2 783	3 456	1 022	4,39	2 535	2,27		
727	+ 6 174	+ 39	10 639	8 175	+ 2 464	+ 30	32 540	23 902	+ 86 38	+ 36	1 304	2 830	2 555	16,80	3 419	3,76		
702	+ 2 871	+ 33	5 446	5 030	+ 416	+ 8	17 019	13 732	+ 3 287	+ 24	4 542	5 052	651	2,55	1 246	1,08		
637	+ 18 297	+ 29	16 483	8 108	+ 8 375	+ 103	98 417	71 745	+ 26 672	+ 37	3 001	1 740	1 902	27,30	1 688	9,47		
832	+ 48 067	+ 41	19 255	6 205	+ 13 050	+ 210	183 154	122 037	+ 61 117	+ 50	4 259	1 980	2 344	38,48	1 497	9,72		
013	— 8 772	— 17	18 219	1 884	+ 16 335	+ 867	62 460	54 897	+ 7 563	+ 14	2 944	1 651	1 168	15,03	1 296	11,04		
511	+ 15 214	+ 28	9 663	5 103	+ 4 560	+ 89	79 388	59 614	+ 19 774	+ 33	2 120	1 331	2 262	32,89	1 584	7,26		
059	+ 1 992	+ 11	14 216	16 575	— 2 359	— 14	34 267	34 634	— 367	— 1	1 189	2 657	1 722	16,86	2 882	5,35		
317	+ 2 705	+ 12	11 497	9 929	+ 1 568	+ 16	37 519	33 246	+ 4 273	+ 13	1 048	1 597	2 329	24,83	2 538	7,20		
376	+ 16 266	+ 31	9 035	3 889	+ 51 46	+ 132	77 677	56 265	+ 21 412	+ 38	1 734	1 298	3 291	39,59	1 320	6,96		
772	+ 6 287	+ 29	7 492	3 465	+ 4 027	+ 116	35 551	25 237	+ 10 314	+ 41	2 890	1 972	1 792	9,71	2 735	3,80		
111	+ 3 601	+ 16	8 143	6 204	+ 1 939	+ 31	33 855	28 315	+ 5 540	+ 20	2 903	1 856	1 478	8,86	3 316	4,39		
332	+ 244	+ 1	10 047	5 900	+ 4 147	+ 70	28 623	24 232	+ 4 391	+ 18	2 174	1 517	1 389	8,54	3 492	6,62		
006	+ 4 985	+ 36	7 510	3 747	+ 3 763	+ 100	26 501	17 753	+ 8 748	+ 49	2 663	1 766	1 051	7,13	2 920	4,25		
374	— 160	— 1	8 733	2 353	+ 6 380	+ 271	23 947	17 727	+ 6 220	+ 35	2 568	1 529	1 975	5,92	1 443	5,71		
596	— 208	— 1	8 421	33 24	+ 5 097	+ 153	32 809	27 920	+ 4 889	+ 18	3 876	2 870	1 385	6,29	2 199	2,93		
743	+ 519	+ 3	9 208	2 414	+ 6 794	+ 281	29 470	22 157	+ 7 313	+ 33	3 311	2 729	1 394	6,12	2 050	3,37		
655	+ 18 824	+ 113	9 159	1 596	+ 7 563	+ 474	44 638	18 251	+ 26 387	+ 145	2 833	2 011	2 351	12,52	1 549	4,55		
608	+ 3 591	+ 7	26 285	14 342	+ 11 943	+ 83	80 484	64 950	+ 15 534	+ 24	6 280	5 194	1 801	8,63	1 416	5,06		
946	— 5 909	— 19	20 661	11 801	+ 8 860	+ 75	45 698	42 747	+ 2 951	+ 7	3 959	3 883	934	6,32	3 023	5,32		
837	— 10 278	— 45	17 343	14 583	+ 2 760	+ 19	29 902	37 420	— 7 518	— 20	3 092	3 574	888	4,06	3 932	4,85		
551	— 6 453	— 17	19 004	15 125	+ 3 879	+ 26	50 102	52 676	— 2 574	— 5	3 519	4 039	1 082	8,84	2 891	4,71		
721	— 9 353	— 38	22 997	14 552	+ 8 445	+ 58	38 365	39 273	— 908	— 2	2 855	4 009	1 076	5,38	5 635	5,74		
013	+ 14 502	+ 19	12 084	9 623	+ 2 461	+ 26	102 599	85 636	+ 16 963	+ 20	4 340	2 275	2 000	20,86	1 432	5,31		
481	— 2 887	— 6	7 184	5 918	+ 1 266	+ 21	55 778	57 399	— 1 621	— 3	3 451	2 090	1 966	14,08	1 659	3,44		
958	+ 16 607	+ 36	11 389	164	+ 11 225	+ 6845	73 954	46 122	+ 27 832	+ 60	4 148	2 780	2 185	15,08	1 767	4,10		
004	+ 5 809	+ 49	56 40	3 753	+ 1 887	+ 50	23 513	15 757	+ 7 756	+ 49	1 833	1 685	1 085	9,75	3 744	3,35		
550	+ 167744	+ 17	354 597	202 436	+ 152161	+ 75	1 498 891	1 178 986	+ 319905	+ 18	91 064	79 265	1 565	f 23,87	1 257	f 4,77		

II. ANDERE BELASTINGEN EN INKOMSTEN VAN LANDELIJKEN AARD.

N.B. Over de ontvangsten wegens het afstaan van grond onder eenigen zakelijken titel zie bijlage L.

A. Zoogenaamde landelijke inkomsten in sommige buitenbezittingen (voor zooveel daarbij het departement van binnenlandsch bestuur is betrokken). *a)*

GEWESTEN.	AARD DER HEFFING.		AANSLAG over 1916.	AANSLAG over 1917.
Celebes en onderhoorigheden.	Vertiening van het rijstgewas (Ind. St. 1893 n°. 259, juncto 1894 n°. 43, 1895 n°. 101 en 1903 n°. 378)		f *b)* 303 185,39	f *c)* 202 952,27
Id.	Tesangheffing ($^1/_3$ in de opbrengst der aan inlanders in gebruik afgestane gouvernements padivelden)		15 424,70	*c)* 8 404,90
Bali en Lombok.	Sawahbelasting (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 97 en 1910 n°. 256; voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181 en 1904 n°. 275).	Afd. Boeleleng .	*b)* 142 730,94^5	*c)* 152 080,50
		„ Djembrana.	*b)* 40 719,06	45 974,37^5
		„ Zuid-Bali .	*b)* 441 701,52^5	*c)* 454 040.17
		„ Lombok .	300 690,39^5	308 592,14^5
Id.	Belasting op de tegalvelden en tuinen (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 117 en 1910 n°. 256; voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181 en 1904 n°. 276).	Afd. Boeleleng .	40 063,30^5	*c)* 39 729,95^5
		„ Djembrana.	20 480,52	21 867,88^5
		„ Zuid-Bali .	*b)* 30 952,43	*c)* 42 269,60^5
		„ Lombok .	97 153,79	100 118,60^5

B. Belasting op de vischvijvers (Ind. St. 1893 n°. 30).

GEWESTEN.	AANSLAG over 1916.	AANSLAG over 1917.
Bantam	f 1 896,61	f 3 791,65
Batavia	420,64	496,05
Semarang	37 953,67^5	51 319,77^5
Rembang	3 971,33^5	4 820,10^5
Soerabaja	157 739,45	153 812,65
Pasoeroean	33 006,23^5	33 334,78
Besoeki	*b)* 4 425,81^5	4 308,50^5
Madoera	11 562,02^5	11 484,22^5
	f 250 975,78^5	f 263 367,74

C. Verhuur van rechten terzake van vischvijvers.

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waartoe de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen over 1917.	Verschuldigde huursommen over 1918.
Batavia.	Vischvangst.	Gouvernementsvischvijvers (eigenlijk rawahs) in de afdeeling Krawang.	Telkens één jaar.	f 26 416,—	f 39 520,—
Id.	Id.	Id. in de onderafdeeling Tangerang	Id.	556,—	685,—
Celebes en onderhoorigheden.	Id.	Id. in de afdeelingen Makasser en Maros . .	1916 t/m 1920.	1 730,—	1 730,—
Id.	Id.	Id. in de afdeeling Makasser	1916 t/m 1930.	211,—	211,—

a) De vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo wordt verantwoord onder de middelen en inkomsten onder het beheer van het departement van financiën (zie bijlage V).

b) Verbeterde opgave.

c) Voorloopig vastgestelde aanslag.

Bijlage L.

(Zie hoofdstuk J, afd. IV, van het verslag.)

STATISTISCHE OVERZICHTEN

betreffende uitgifte van grond en andere AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN, meerendeels over 1917.

L

I. Overzicht betreffende de grondverhuur door inlanders aan

GEWESTEN.	Aantal overeen-komsten.	Aantal huurders.			Uitgestrektheid der gronden (in bouws), waarop de in kolom 2 bedoelde overeenkomsten betrekking hadden.			Van de in kolom 8 bedoelde gronden uitgestrektheden (in bouws				
								de teelt van:				
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Sawahs.	Droge gronden.	Te zamen.	suikerriet.	indigo.	tabak.	padi (met of zonder tweede gewassen).	andere gewassen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Bantam	6	2	4	6	1	10	11	—	—	—	—	—
Batavia	1	1	—	1	—	4	4	—	—	—	—	4
Preanger-Regentschappen	335	31	18	49	1 119	753	1 872	1 101	—	—	—	732
Cheribon	1 524	26	189	215	23 848	222	24 070	17 704	—	—	5 201	1 118
Pekalongan	1 382	51	16	67	18 829	269	19 098	17 262	15	—	1 511	160
Semarang	1 301	47	6	53	13 669	518	14 187	13 051	—	75	946	68
Rembang	61	34	10	44	472	32	504	358	—	—	94	21
Soerabaja	2 762	57	5	62	38 590	1 210	39 800	38 784	—	—	—	1 009
Pasoeroean	7 095	95	21	116	25 207	11 674	36 881	25 316	—	—	6 364	5 099
Besoeki	2 076	43	7	50	12 922	2 031	14 953	4 911	—	9 666	—	370
Banjoemas	1 095	13	12	25	8 382	3	8 385	6 880	—	1 185	320	—
Kedoe	891	23	9	32	7 760	240	8 000	7 640	8	332	—	6
Madioen	597	23	2	25	9 520	1	9 521	9 516	—	—	—	—
Kediri	6 172	69	6	75	23 974	6 888	30 862	28 519	—	—	154	2 181
Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	25 298	515	305	820	184 293	23 855	208 148	171 042	23	11 258	14 590	10 768

a) In de ontvangen opgaven is niet uiteengehouden welke huurprijzen per oogstjaar en welke per burgerlijk jaar besteed zijn, en evenmin hoeveel de huurprijs van elken termijn bedroeg.

b) O.a. voor copra-droogplaatsen, tabakloodsen en railbanen.

II. Overzicht betreffende de afdoening van de in het tijdvak 1872 t/m 1917 aanhangig gemaakte aanvragen (van inlanders) ter vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom (zie Ind. St. 1872 nº. 117).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws), waartoe de aanhangig gemaakte aanvragen betrekking hadden, en — zie de tusschen ( ) vermelde cijfers — het aantal der aanvragen.			Uitgestrektheid (in bouws), waartoe betrekking hadden de in het tijdvak 1872—1917 afgedane of vervallen aanvragen, met vermelding — tusschen ( ) — van het aantal der aanvragen.			Uitgestrektheid (in bouws), waartoe het op ult. 1917 nog in behandeling gebleven — tusschen ( ) vermeld — aantal aanvragen betrekking had.
	Gedurende 1872 t/m 1916.	Gedurende 1917.	Totaal.	Uitgestrektheid in agrarischen eigendom toegewezen.	Uitgestrektheid, waartoe de afgewezen aanvragen betrekking hadden.	Uitgestrektheid, waartoe de (door overlijden of intrekking) vervallen aanvragen betrekking hadden.	
Bantam	*a*) 37^{288} (9)	—	37^{288} (9)	23^{499} (5)	—	8^{359} (3)	4^{430} (1)
Batavia	10 (6)	—	10 (6)	7^{127} (4)	—	2^{373} (2)	—
Preanger-Regentschappen	*b*) $2\,427^{435}$ (327)	302^{252} (22)	$2\,730^{187}$ (349)	$2\,255^{358}$ (276)	13^{235} (4)	221^{286} (39)	239^{308} (30)
Cheribon	$1\,413^{162}$ (505)	—	$1\,413^{162}$ (505)	431^{365} (253)	629^{347} (138)	351^{42} (113)	0^{408} (1)
Pekalongan	$3\,188^{334}$ (288)	—	$3\,188^{334}$ (288)	*c*) $1\,650^{79}$ (136)	*d*) $1\,170^{394}$ (92)	367^{361} (62)	—
Semarang	$4\,334^{491}$ (654)	—	$4\,334^{491}$ (654)	$1\,172^{451}$ (388)	$2\,007^{178}$ (108)	$1\,141^{85}$ (155)	13^{277} (3)
Rembang	202^{229} (108)	—	202^{229} (108)	92^{193} (74)	75^{347} (5)	34^{189} (29)	—
Soerabaja	$1\,758^{422}$ (337)	—	$1\,758^{422}$ (337)	$1\,241^{178}$ (233)	214^{238} (53)	53^{447} (13)	249^{59} (38)
Pasoeroean	853^{232} (71)	—	853^{232} (71)	40^{129} (32)	770^{12} (19)	43^{91} (20)	—
Besoeki	388^{325} (84)	—	388^{325} (84)	377^{260} (77)	9^{338} (3)	1^{227} (4)	—
Banjoemas	31 (3)	—	31 (3)	—	—	31 (3)	—
Kedoe	$2\,903^{445}$ (164)	—	$2\,903^{445}$ (164)	113^{105} (9)	$1\,296^{178}$ (63)	$1\,494^{162}$ (92)	—
Madioen	$4\,480^{268}$ (612)	16^{565} (6)	$4\,497^{333}$ (618)	*e*) $2\,379^{447}$ (428)	*f*) $1\,825^{26}$ (146)	255^{65} (41)	37^{295} (7)
Kediri	$3\,547^{247}$ (740)	20^{278} (2)	$3\,568^{25}$ (742)	*g*) $2\,575^{53}$ (514)	*h*) 813^{194} (188)	139^{99} (42)	40^{179} (1)
Madoera	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	$25\,578^{378}$ (3 908)	340^{95} (30)	$25\,918^{473}$ (3 938)	$12\,361^{244}$ (2 429)	$8\,825^{487}$ (819)	$4\,145^{286}$ (618)	585^{456} (81)

a) De met kleine cijfers aangeduide onderdeelen van bouws zijn vierkante Rijnlandsche roeden van 1/500 bouw.

b) Verbeterde opgaaf.

c) Hieronder 2 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

d) De afwijzing betreft een deel der gronden, bedoeld in noot *c*.

e) Hieronder 4 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

f) Hieronder ook de 4 in de voorafgaande noot bedoelde aanvragen, voor zooveel namelijk betreft die gedeelten der gronden, welke niet in agrarischen eigendom konden worden afgestaan.

g) Hieronder 3 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

h) Hieronder ook de 3 in de voorafgaande noot bedoelde aanvragen, voor zooveel namelijk betreft die gedeelten der gronden, welke niet in agrarischen eigendom konden worden afgestaan.

niet-inlanders op Java en Madoera over 1917 (zie Ind St. 1900 n°. 240).

Waren de volgende bestemd voor: andere doeleinden. b) 14.	Totaal als in kolom 8. 15.	De overeengekomen huurtermijnen en de overeengekomen huurprijzen per bouw a) beliepen, naar gelang het betrof de teelt van een der onderstaande gewassen, dooreengenomen als volgt: suikerriet. 16.	indigo. 17.	tabak. 18.	padi. 19.
11	11	—	—	—	—
—	4	—	—	—	—
39	1 872	—	—	—	—
47	24 070	10 maanden à 22 maanden f 25.— à f 60	—	6 maanden f 5.— à f 7.50	7 à 12 maanden f 10 à f 25
150	19 098	12 „ „ 23 „ 15.— „ 80	—	—	12 „ 20 „ 35
47	14 187	12 „ „ 18 „ 75.—	—	—	6 „ 12 „ 12,50 „ 20
31	504	18 „ „ 22 „ 40.— à 50	—	—	—
7	39 800	18 „ „ 23 „ 25.— „ 75	—	—	—
102	36 881	18 „ „ 12 jaren 10.— „ 80	—	7 à 21 maanden f 10	8 maanden f 30
6	14 953	7 jaren „ 12 „ 40 — „ 100	—	5 jaren f 2,50 à f 15	1 jaar f 15 à f 30
—	8 385	18 maanden „ 22 maanden 30.— „ 80	—	12 maanden f 20 à f 30	12 à 14 maanden f 15 à f 30
14	8 000	12 „ „ 21 „ 30.— „ 90	14 maanden f 18 à f 25	8 à 12 maanden f 25 à f 75	—
5	9 521	18 „ „ 22 „ 30.— „ 80	—	—	—
8	30 862	18 „ „ 17½ jaar 20.— „ 60	—	—	—
—	—	—	—	—	—
467	208 148				

III. Overzicht betreffende de afdoening in 1917 van de in dat jaar en vroeger door inlanders gedane aanvragen om vergunning tot ontginning van domeingrond op Java en Madoera, op den voet van de Ordonn. van 29 Febr. 1896 (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal aanvragen van inlanders om vergunning tot het ontginnen van domeingrond. Betreffende de op het eind van 1916 aanhangig gebleven aanvragen.	Betreffende de in 1917 bijgekomen aanvragen.	Te zamen.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal ontginningsaanvragen, welke in 1917: zijn toegewezen: door de districtshoofden.	zijn toegewezen: door de hoofden van plaatselijk bestuur.	zijn afgewezen: door de districtshoofden.	zijn afgewezen: door de hoofden van plaatselijk bestuur.	nog niet tot afdoening kwamen.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws): voor welke het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal ontginners gedurende 1917 zijn erkend als erfelijk individueele bezitters.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws): waarvoor het recht van ontginning, inmiddels toegekend aan het — tusschen () — vermeld aantal aanvragers, gedurende 1917 kwam te vervallen
Bantam . . .	186 (167)	1 432 (1 632)	1 618 (1 799)	734 (1 015)	834 (754)	3 (4)	30 (7)	17 (19)	1 382 (1 628)	10 (12)
Batavia . . .	114 (129)	1 121 (1 169)	1 235 (1 298)	915 (1 116)	260 (150)	1 (3)	35 (1)	24 (28)	2 091 (1 320)	10 (11)
Preanger-Regentschappen	4 031 a)(4 441)	10 840 (12 212)	14 871 (16 653)	4 944 (6 601)	3 841 (3 672)	351 (301)	146 (146)	5 589 (5 933)	8 667 (9 103)	405 (399)
Cheribon . . .	a) 289 (389)	2 915 (3 842)	3 204 (4 231)	1 165 (2 021)	646 (764)	92 (138)	728 (623)	573 (685)	1 917 (2 576)	143 (157)
Pekalongan . .	a) 1374 a) (2026)	3 028 (4 425)	4 402 (6 451)	654 (1 086)	1 979 (3 223)	190 (323)	1 085 (1 214)	494 (605)	1 529 (1 954)	60 (88)
Semarang. . .	— —	2 141 (2 095)	2 141 (2 095)	690 (911)	506 (433)	—	58 (22)	887 (729)	7 800 (1 313)	3 (5)
Rembang . . .	81 (119)	533 (754)	614 (873)	123 (216)	200 (183)	—	33 (33)	258 (441)	378 (677)	11 (1)
Soerabaja . . .	2 (12)	183 (310)	185 (322)	163 (304)	19 (6)	3 (12)	—	—	556 (811)	9 (10)
Pasoeroean . .	1 467 (1 528)	1 023 (1 042)	2 490 (2 570)	360 (402)	351 (305)	3 (5)	3 (2)	1 773 (1 856)	686 (700)	—
Besoeki . . .	1 959 (2 067)	1 933 (2 327)	3 892 (4 394)	—	2 006 (2 845)	—	677 (372)	1 209 (1 177)	1 788 (2 494)	—
Banjoemas . .	5 291 (2 288)	5 834 (4 491)	11 125 (6 779)	1 575 (2 261)	1 858 (1 304)	37 (40)	1 576 (493)	6 079 (2 681)	2 012 (1 662)	14 (21)
Kedoe	37 (40)	421 (545)	458 (585)	295 (375)	137 (182)	—	—	26 (28)	22 (28)	—
Madioen . . .	a) 100 a) (73)	321 (645)	421 (718)	263 (575)	2 (4)	8 (1)	140 (102)	8 (36)	379 (783)	6 (15)
Kediri	34 (117)	624 (503)	658 (620)	157 (199)	165 (93)	—	304 (218)	32 (110)	—	—
Madoera . . .	113 (99)	153 (79)	266 (178)	1 (1)	250 (173)	—	12 (2)	3 (2)	149 (53)	86 (9)
Totalen. . .	15 078 (13 495)	32 502 (36 071)	47 580 (49 566)	12 039 (17 083)	13 054 (14 091)	688 (827	4 827 (3 235)	16 972 (14 330)	29 356 (25 102)	757 (728)

a) Verbeterde opgaaf.

IV. Uitgifte van grond in erfpacht.

A. Overzicht betreffende de door het Gouvernement: 1e. in erfpacht uitgegeven woeste gronden *a*), zoowel op Java en Madoera als in de buitenbezittingen, voor zooveel op het einde van 1917 aanvaard (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen en 2e. op Java en Madoera in erfpacht toegezegde gronden, maar op het einde van 1917 nog niet afgestaan of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Op ult. 1917 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1917 in erfpacht			
	In de jaren 1873 t/m 1916 aanvaard aantal (verbeterde opgaaf):		In 1917 aanvaard aantal:		In de opgegeven 45 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *b*)		afgestaan (toegezegd), maar nog niet aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)
Bantam	121	22 449	10	175	131	22 624	35	49 195	25	3 625
Batavia	40	7 782	1	46	41	7 828	22	9 647	4	349
Preanger-Regentschappen	*d*) 1 222	361 825	18	3 270	1 240	365 095	39	13 699	40	6 092
Cheribon	60	5 611	4	1 272	64	6 883	7	3 032	5	370
Pekalongan	*e*) 101	14 726	2	59	103	14 785	1	200	1	66
Semarang	202	29 685	1	9	203	29 694	3	133	2	14
Rembang	4	838	—	—	4	838	—	—	—	—
Soerabaja	64	7 538	—	—	64	7 538	—	—	—	—
Pasoeroean	362	107 267	8	814	370	108 081	1	8	6	1 325
Besoeki	*f*) 390	121 057	3	437	393	121 494	8	9 250	13	3 778
Banjoemas	66	19 923	1	39	67	19 962	3	308	—	—
Kedoe	36	2 697	—	—	36	2 697	—	—	1	9
Madioen	45	8 565	—	—	45	8 565	—	—	—	—
Kediri	373	92 987	—	—	373	92 987	3	41	1	15
Totalen	*g*) 3 086	802 950	48	6 121	3 134	809 071	122	85 513	98	15 643
De toezegging vond plaats in de jaren 1881 t/m 1915							65	70 336	23	7 837
1916							8	3 972	22	3 754
1917							49	11 205	53	4 052
Totalen als boven							122	85 513	98	15 643

BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	Op het einde van 1917 in erfpacht bezeten woeste gronden.					
	In de jaren 1874 t/m 1916 aanvaard aantal (verbeterde opgaaf):		In 1917 aanvaard aantal:		In de opgegeven 44 jaren aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.
Sumatra's Westkust: Pad. Benedenlanden	49	36 797,8	43	7 584,2	92	44 382
Sumatra's Westkust: Pad. Bovenlanden	62	94 392	2	5 416	64	99 808
Tapanoeli	34	26 316	—	—	34	26 316
Benkoelen	28	39 485	4	14 729	32	54 214
Lampongsche districten	*h*) 204	642 684	1	1 710	205	644 394
Palembang	54	120 761	5	14 566	59	135 327
Djambi	12	36 177	7	12 845	19	49 022
Oostkust van Sumatra	249	1 131	—	—	249	1 131
Atjeh en onderhoorigheden	*i*) 79	39 200,1	3	4,9	82	39 205
Billiton	1	44	—	—	1	44
Westerafdeeling van Borneo	2	251	—	—	2	251
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	61	90 626,2	7	878.8	68	91 505
Celebes en onderhoorigheden	26	7 326	1	1 575	27	8 901
Menado	82	27 799	6	1 132	88	28 931
Amboina	57	14 761	3	21 823	60	36 584
Ternate en onderhoorigheden	9	1 393	—	—	9	1 393
Bali en Lombok	3	3 283,4	4	1 527,6	7	4 811
Riouw en onderhoorigheden	14	5 821	—	—	14	5 821
Totalen	*j*) 1 026	1 188 248,5	86	83 791,5	1 112	1 272 040

TOELICHTINGEN.

a) Overigens is nog in vele gevallen erfpacht verleend op gronden, die reeds vroeger in huur waren afgestaan. Deze voormalige huurgronden, voor zoover op het einde van 1917 nog in erfpacht bezeten, besloegen eene uitgestrektheid van 33 116 bouws, ingeschreven als 76 perceelen. Deze gronden en het aantal bouws, die zij besloegen, waren over de verschillende gewesten verdeeld als volgt:

	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
Bantam	1	504
Batavia	2	833
Preanger-Regentschappen	16	7 396
Cheribon	4	929
Pekalongan	7	2 127
Semarang	29	11 311
Pasoeroean	6	5 111
Kedoe	2	1 011
Madioen	2	1 005
Kediri	7	2 889
Totalen	76	33 116

b) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd, of de opgegeven grootte verschilde met de schatting der commissie van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.

c) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

d) Verminderd met 249 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 2 perceelsgedeelten.

e) Verminderd met 28 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 1 perceelsgedeelte.

f) Verminderd met 10 241 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 27 perceelen en 1 perceelsgedeelte.

g) Naar gelang van het jaar van inschrijving was het aantal perceelen en de uitgestrektheid verdeeld als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1873	3	353
1874	17	4 666
1875	42	14 668
1876	48	10 609
1877	46	11 058
1878	47	9 271
1879	27	13 026
1880	36	10 380
1881	58	25 206
1882	54	22 213
1883	47	13 954
1884	42	13 203
1885	52	15 500
1886	28	8 736
1887	63	22 595
1888	32	8 512
1889	67	28 130
1890	78	28 225
1891	72	25 750
1892	87	32 109
1893	111	43 600
1894	107	31 820
1895	70	23 908
1896	77	19 605
1897	89	19 845
1898	93	25 824
1899	108	39 034
1900	120	34 698
1901	327	14 997
1902	63	10 569
1903	89	13 729
1904	88	15 116
1905	40	8 860
1906	67	13 640
1907	64	13 907
1908	90	24 791
1909	71	23 345
1910	120	41 460
1911	84	20 538
1912	55	12 808
1913	54	10 844
1914	37	6 583
1915	47	5 589
1916	69	9 676
Totalen	3086	802 950

h) Verminderd met 87 655 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 26 perceelen.

i) Verminderd met 0,3 bouw, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 1 perceelsgedeelte.

j) Naar gelang van het jaar van inschrijving was het aantal perceelen en de uitgestrektheid verdeeld als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1874	2	316
1876	1	325
1877	6	1 174
1878	3	520
1879	3	1 132
1880	2	1 088
1881	1	508
1882	2	483
1883	1	101
1884	1	127
1885	1	312
1886	2	93
1887	1	140
1888	1	361
1889	9	1 612
1890	4	222
1891	7	4 200
1892	10	8 346
1893	12	12 661
1894	11	21 282
1895	1	100
1896	3	8 400
1897	2	13 100
1898	6	3 479
1899	3	9 542
1900	4	17 044
1901	2	971
1902	3	1 871
1903	8	3 409
1904	16	12 961
1905	13	2 663
1906	10	3 823
1907	17	8 102
1908	18	12 988,7
1909	28	17 447
1910	48	63 016
1911	52	59 734,1
1912	76	138 649
1913	129	288 857
1914	135	285 188
1915	98	91 403
1916	274	90 497,7
Totalen	1026	1 188 248,5

B. Overzicht over elk der jaren 1915, 1916 en 1917 van het verschuldigde en betaalde aan canon ter zake van erfpachtsperceelen (ook van die — op Java en Madoera — welke, toen daarvoor erfpacht werd verleend, reeds in huur werden bezeten).

Jaren.	VERSCHULDIGD AAN CANON.		Aangezuiverd: aan canon over het opgegeven jaar.	Aangezuiverd: aan canon over vorige jaren.	Aangezuiverd: Te zamen.
		a) f 2 589 354,95			
1915 *b*)	Java en Madoera	1 513 008,03	f 772 053,30^5	f 1015327,23^5	f 1 787 380,54
	Buitenbezittingen	111 529,71^5	46 119,21^5	40 292,84	86 412,05^5
1916	Java en Madoera	1 560 186,23^5	742 515,33^5	710 536,78	1 453 052,11^5
	Buitenbezittingen	156 597,28	41 111,24	47 392,50^5	88 503,74^5
1917	Java en Madoera	1 606 795,81^5	841 982,—	831 236,28	1 673 218,28
	Buitenbezittingen	251 493,63	30 047,50^5	33 722,80^5	63 770,31
	Te zamen	f 7 788 965,65^5	f 2 473 828,60	f 2 678 508,44^5	*c*) f 5 152 337,04^5

a) Achterstand op 1 Januari 1915, namelijk over 1914 f 962 880,07^5 voor Java en Madoera en f 55 904,17 voor de buitenbezittingen, of te zamen f 1 018 784,24^5 en over vorige jaren f 1 364 570,86 voor Java en Madoera en f 205 999,84^5 voor de buitenbezittingen, of te zamen f 1 570 570,70^5.

b) De voor 1915 opgegeven bedragen zijn ontleend aan de begrootingsrekening over dat jaar. De in K. V. 1917 (bijlage L) vermelde overeenkomstige bedragen waren geput uit gegevens, welke op het tijdstip der opmaking nog niet door de Algemeene Rekenkamer waren goedgekeurd.

c) Het verschil tusschen het verschuldigd en het aangezuiverd canonbedrag is derhalve (f 7 788 965,65^5—f 5 152 337,04^5 =) f 2 636 628,61.

Volgens de toelichtingen op de jaarrekening der verschillende algemeene ontvangers over 1915, 1916 en 1917, zouden in den loop van die jaren kwijtgescholden, afgeschreven of vernietigd zijn respectievelijk f 256 288,95, f 190 140,31 en f 113 274,79^5, of te zamen f 559 704,05^5, welke som in voormeld bedrag van f 2 636 628,61 is begrepen. In verband daarmede zou derhalve op 1 Januari 1918 nog moeten worden aangezuiverd eene som van (f 2 636 628,61—f 559 704,05^5 =) f 2 076 924,55^5, waarvan een bedrag van f 986 259,94 aan canon over 1917 en f 1 090 664,61^5 over vorige jaren.

C. **Overzicht betreffende de woeste gronden op Java en Madoera, door het Gouvernement, tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen, en**

GEWESTEN.	Op den voet van het ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611). Op het einde van 1917 in erfpacht bezeten woeste gronden.					
	In de jaren 1903 t/m 1906 aanvaard aantal:		In de jaren 1907 t/m 1917 aanvaard aantal:		In de opgegeven 15 jaren aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws. *b)*	perceelen.	bouws. *b)*	perceelen.	bouws. *b)*
Bantam	—	—	—	—	—	—
Batavia	—	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen	5	101	—	—	5	101
Cheribon	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	—	—	—	—	—	—
Semarang	4	70	—	—	4	70
Rembang	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	7	118	—	—	7	118
Pasoeroean	4	94	—	—	4	94
Besoeki	6	122	—	—	6	122
Banjoemas	1	24	—	—	1	24
Kedoe	8	362	—	—	8	362
Madioen	—	—	—	—	—	—
Kediri	3	72	—	—	3	72
Totalen	38	963	—	—	38	963

a) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd, of de opgegeven grootte verschilde met de schatting der commissie van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.
b) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

door minvermogende Europeanen en met dezen gelijkgestelden: 1e. in erfpacht uitgegeven, voor zooveel op het einde van 1917 aanvaard
2e. in erfpacht toegezegd, maar op het einde van 1917 nog niet afgestaan, of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

Op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1908 n°. 263.									
Op het einde van 1917 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op het einde van 1917 in erfpacht			
In de jaren 1905 t/m 1916 aanvaard aantal:		In 1917 aanvaard aantal:		In de opgegeven 13 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *a*)		afgestaan, maar nog niet aanvaard aantal:	
perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)
1	5	—	—	1	5	—	—	1	5
5	35	2	42	7	77	4	50	1	2
80	923	7	109	87	1 032	13	198	6	83
5	27	—	—	5	27	—	—	—	—
8	92	—	—	8	92	2	20	—	—
38	159	3	25	41	184	9	78	2	8
1	1	—	—	1	1	—	—	—	—
10	91	1	2	11	93	—	—	—	—
21	170	2	15	23	185	—	—	—	—
21	197	1	6	22	203	5	71	3	27
3	30	1	10	4	40	1	4	—	—
10	75	—	—	10	75	1	8	2	19
3	28	—	—	3	28	—	—	—	—
8	55	—	—	8	55	—	—	—	—
214	1 888	17	209	231	2 097	35	429	15	144
De toezegging of definitieve toewijzing vond plaats in de jaren					1904 t/m 1915	1	4	—	—
					1916	5	73	1	10
					1917	29	352	14	134
						35	429	15	144

V. Overzicht betreffende de in 1917 door het Gouvernement aan particulieren verkochte en met recht van opstal afgestane stukken domeingrond.

GEWESTEN.	Verkochte grond. Ondershands tegen taxatieprijs. Uitgestrektheid (in M².).	Verkochte grond. Ondershands tegen taxatieprijs. Bedongen koopsommen.	Verkochte grond. Publiek, bij opbod. Uitgestrektheid (in M².).	Verkochte grond. Publiek, bij opbod. Bedongen koopsommen.	Met recht van opstal afgestane grond. Uitgestrektheid (in M².).	Met recht van opstal afgestane grond. Bedongen koopsommen.
JAVA EN MADOERA.						
Bantam	55 969	f 6 972,50	—	—	27 827	f 677,58
Batavia	321 656	37 416,07^5	—	—	30 626	245,86
Preanger-Regentschappen.	542 373	105 787,89	—	—	222 708	5 649,30
Cheribon.	287 463	89 581,08	—	—	182 293	9 785,30^5
Pekalongan.	298 730	69 080,57	—	—	13 984	1 962,23
Semarang	595 991	92 645,21	—	—	139 067	4 307,06
Rembang	120 936	22 761,22^5	—	—	269 647	27 119,77
Soerabaja	200 961	119 364,50	—	—	110 880	7 225,54^5
Madoera	16 955	2 347,70	—	—	5 646	227,35
Pasoeroean	383 464	126 217,04^5	—	—	720 353	51 027,90^5
Besoeki	171 039	16 714,17	—	—	243 579	22 875,51
Banjoemas	418 708	54 371,25	—	—	9 405	953,67^5
Kedoe.	172 876	28 665,22	—	—	12 548	1 399,95
Madioen	71 536	14 747,41	—	—	24 816	905,07
Kediri	311 370	66 388,33	—	—	296 701	23 483,31^5
Totalen	3 970 027	f 853 060,17^5	—	—	2 310 080	f 157 845,42^5
BUITENBEZITTINGEN.						
Sumatra's Westkust	446 237	f 36 692,—	—	—	2 205,—	f 220,50
Tapanoeli	—	—	—	—	—	—
Benkoelen	2 766	518,—	—	—	20 884,—	670,25^5
Lampongsche districten	21 804	1 245,11	—	—	5 652,—	111,46^5
Palembang	73 628.45	45 544,95	—	—	42 805,20	1 894,53^5
Djambi	45 421.32	7 324,42	—	—	79 306,—	9 521,27^5
Oostkust van Sumatra	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	56 903.50	10 121,50	—	—	14 547,—	1 091,02^5
Banka en onderhoorigheden.	—	—	—	—	—	—
Billiton	8 518	1 939,80	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden.	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	74 659.05	20 552,05^5	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	38 329.67	9 794,54^5	—	—	19 997,55	2 515,03
Menado	29 175	4 306,—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	32 326	5 611,50	—	—	—	—
Amboina	12 238	1 795,50	—	—	787,75	68,60
Ternate en onderhoorigheden	928	928,—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden.	15 511.02	4 074,78	—	—	—	—
Bali en Lombok	53 935.18	17 859,99^5	—	—	3 131,—	172,11
Totalen	912 380.19	f 168 308,15^5	—	—	189 315,50	f 16 264,79^5

VI. Overzicht betreffende de stukken grond op Java en Madoera door het Land ten behoeve van den kleinen land- of tuinbouw in bruikleen afgestaan.

GEWESTEN.	In bruikleen afgestane grond. Aantal perceelen.	Aantal bouws.	Aantal perceelen.	Aantal M².
Pekalongan	2	$18^1/_2$	1	17 000
Semarang	1	4	6	41 785,3
Kediri	—	—	1	10 035
Totalen	3	$22^1/_2$	8	68 820,3

VII. Betaalde schadeloosstellingen voor gronden in het bezit van derden, waarover door het Land in 1917 is beschikt.

GEWESTEN.	Betaalde schadeloosstellingen.	De gronden waren benoodigd voor:
Bantam	f 2 217,63	bevloeiingswerken (61 651 M². grond).
Id.	54,70	uitbreiding van de schietbanen der gewapende politiedienaren te Tjilegon (547 M². grond).
Batavia	18 932,59[5]	den dienst der staatsspoorwegen (666 449½ M². grond).
Id.	102,50	de gouvernements-rubberonderneming (15 676 M². grond).
Id.	3 006,36	de verbetering van den rechter-Tjitaroem-dijk (105 730 M². grond).
Preanger-Regentschappen	†	den dienst der staatsspoorwegen.
Id.	†	militaire werken.
Id.	†	den aanleg van een militairen weg van Selarena naar Tjisoegan.
Cheribon	3 476,49	bevloeiingswerken.
Pekalongan	12 306,42	bevloeiingswerken (198 060 M². grond).
Id.	33,46	den dienst van het boschwezen (29,91 vierkante Rijnlandsche roeden droge grond).
Id.	138,60	de oprichting van een schoolgebouw (1 260 M². sawahgrond).
Id.	†	den bouw van eene dienstwoning voor de staatsspoor te Senggone.
Semarang	645,59	den dienst van het boschwezen (± 8026 A. grond).
Rembang	†	het verzwaren van den Solo-rivierdijk.
Pasoeroean	†	bevloeiingswerken.
Besoeki	500,—	den bouw van een gouvernementspandhuis te Wonosari.
Id.	111,50	de verbreeding van een kantoorerf te Bondowoso.
Id.	5 027,06	den aanleg der Bedadoeng-werken.
Id.	1 226,27	den dienst der staatsspoor- en tramwegen.
Id.	327,76	bevloeiingswerken (11 911 M². grond).
Id.	991,05	de uitbreiding van het station voor de radiotelegrafie te Landangan (22 568 M². grond).
Id.	1 120,—	de oprichting van een gouvernements proefpandhuis.
Id.	399,24	den aanleg van een staatsspoorweg tusschen Ragadjampi en Kabat.
Id.	1 923,80	den nieuw aan te leggen weg tusschen Kalisetail en Kempit.
Banjoemas	418,36[5]	de Bandjar-Tjahjana-werken (15 756 M². grond).
Id.	205,56	de bevloeiingsafdeeling Serajoe (2639 M². grond).
Id.	14 490,48	den dienst der staatsspoorwegen (30 770 M². grond).
Id.	86,—	den dienst der burgerlijke openbare werken (1505 M². grond).
Id.	423,98	de wegverbetering Wangan-Bandjar (11 292½ M². grond).
Kedoe	71 814,76	den bouw van een doorgangshuis voor krankzinnigen (764 948 M². grond).
Id.	8 166,35	den bouw van eene gevangenis te Magelang (33 454 M². grond).
Id.	†	bevloeiingswerken.
Id.	353,—	den bouw van eene vervolgschool te Binangoen-Wetan.
Id.	303,73	den aanleg van den weg Merden-Krasak.
Madioen	10 304,50	bevloeiingswerken.
Id.	3 454,71	burgerlijke openbare werken.
Madoera	301,14[5]	bevloeingswerken (50 593 M². grond).

Bijlage L*.

(Zie hoofdstuk J, afd. IV, van het verslag.)

STAAT,

aangevende den bestaanden toestand op het einde van 1917 met betrekking tot het grondbezit van de inlandsche bevolking in de gouvernementslanden van JAVA en MADOERA.

Namen der gewesten.	Namen der afdeelingen.	Aantal desa's.	A Aantal desa's, waar alleen erfelijk individueel bezit der bouwgronden wordt aangetroffen.	B Aantal desa's, waar alleen communaal bezit der bouwgronden wordt aangetroffen				C Aantal desa's met gemengd bezit der bouwgronden				D Aantal desa's, waar een bijzondere rechtstoestand van den bouwgrond regel is, zooals bij de meeste perdikan-desa's, enz.	E Aantal desa's, niet in het bezit van bouwgronden.
				met jaarlijksche verdeeling van den grond.	met verdeeling van den grond om de twee of meer jaren.	met vaste aandeelen.	met jaarlijksche en meer jaarlijksche verdeeling of met periodieke verdeeling en vaste aandeelen naast elkander.	met jaarlijksche verdeeling der communale gronden.	met verdeeling van de communale gronden om de twee of meer jaren.	met vaste aandeelen in de communale gronden.	met jaarlijksche en meer jaarlijksche verdeeling of met periodieke verdeeling en vaste aandeelen naast elkander.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Bantam	Serang	282	282	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Lebak	248	246	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
	Pandeglang .	440	440	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		970	968	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Batavia	Buitenzorg . .	10	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
	Krawang . . .	195	195	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		205	202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Preanger-Regentsch.	Bandoeng. . .	300	294	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
	Tjiandjoer . .	157	157	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Soekaboemi .	147	147	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Soemedang. .	175	175	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Garoët.	225	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tasikmalaja .	495	352	—	—	—	—	—	—	143	—	—	—
		1499	1350	—	—	—	—	—	—	143	—	—	6
Cheribon	Cheribon . . .	659	2	15	—	—	—	56	4	566	—	8	8
	Madjalengka .	247	2	—	—	6	1	—	—	231	6	—	1
	Indramajoe .	245	239	—	—	—	—	3	—	1	—	—	2
		1151	243	15	—	6	1	59	4	798	6	8	11
Pekalongan . .	Pekalongan. .	467	67	—	1	273	—	—	2	108	—	—	16
	Batang	287	8	—	—	47	—	—	—	232	—	—	—
	Tegal	364	59	—	13	127	6	—	—	110	44	—	5
	Brebes	292	153	—	—	6	—	—	—	133	—	—	—
	Pemalang. . .	263	92	—	—	72	—	—	—	97	—	—	2
		1673	379	—	14	525	6	—	2	680	44	—	23
Semarang . . .	Semarang. . .	174	3	1	43	69	1	—	10	4	—	2	41
	Salatiga. . . .	313	23	—	—	69	—	—	—	221	—	—	—
	Kendal	448	—	—	7	187	—	—	—	248	—	2	4
	Demak	406	—	127	—	211	—	34	—	29	2	1	2
	Grobogan. . .	309	4	—	1	4	90	—	12	—	196	—	2
	Pati	477	30	—	18	64	1	—	54	288	2	1	19
	Koedoes. . . .	231	—	—	—	65	2	—	—	95	53	1	15
	Japara.	201	45	—	—	—	—	48	89	17	1	—	1
		2559	105	128	69	669	94	82	165	902	254	7	84

Namen der gewesten.	Namen der afdeelingen.	Aantal desa's.	A Aantal desa's, waar alleen erfelijk individueel bezit der bouwgronden wordt aangetroffen.	B Aantal desa's, waar alleen communaal bezit der bouwgronden wordt aangetroffen				C Aantal desa's met gemengd bezit der bouwgronden				D Aantal desa's, waar een bijzondere rechtstoestand van den bouwgrond regel is, zooals bij de meeste perdikan-desa's, enz.	E Aantal desa's, niet in het bezit van bouwgronden.
				met jaarlijksche verdeeling van den grond.	met verdeeling van den grond om de twee of meer jaren.	met vaste aandeelen.	met jaarlijksche en meer jaarlijksche verdeeling of met periodieke verdeeling en vaste aandeelen naast elkander.	met jaarlijksche verdeeling der communale gronden.	met verdeeling van de communale gronden om de twee of meer jaren.	met vaste aandeelen in de communale gronden.	met jaarlijksche en meer jaarlijksche verdeeling of met periodieke verdeeling en vaste aandeelen naast elkander.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Rembang . . .	Rembang . . .	330	27	—	2	1	1	22	204	40	15	1	17
	Toeban	411	44	2	—	—	—	84	91	46	126	—	18
	Bodjonegoro .	504	26	1	1	1	—	160	252	61	—	—	2
	Blora	348	97	1	—	—	—	89	149	10	2	—	—
		1 593	194	4	3	2	1	355	696	157	143	1	37
Soerabaja . . .	Soerabaja . . .	428	2	71	22	5	—	96	134	5	12	1	80
	Sidoardjo . . .	616	5	321	—	—	—	271	—	—	—	—	19
	Modjokerto . .	812	11	468	5	10	15	236	27	4	11	—	25
	Djombang . .	659	8	157	25	30	6	229	70	118	14	—	2
	Grisee	552	97	20	41	29	5	41	99	137	42	—	41
	Lamongan . .	660	22	50	36	16	13	122	152	193	48	1	7
		3 727	145	1087	129	90	39	995	482	457	127	2	174
Madoera	Pamekasan. .	201	189	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5
	Soemenep . .	329	319	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
	Bangkalan . .	416	390	—	—	—	—	—	—	—	—	10	16
	Sampang . . .	204	200	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1
		1 150	1 098	—	—	—	—	—	—	—	—	25	27
Pasoeroean .	Pasoeroean . .	358	60	—	—	73	—	—	—	216	—	—	9
	Bangil	259	1	44	—	85	—	78	2	41	—	—	8
	Malang	628	101	—	—	18	—	—	—	509	—	—	—
	Probolinggo .	177	177	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kraksaän . . .	243	240	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
	Loemadjang .	168	168	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		1 833	747	44	—	176	—	78	2	769	—	—	17
Besoeki	Bondowoso . .	292	292	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Djember . . .	207	207	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Panaroekan .	173	172	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Banjoewangi .	134	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
		806	797	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Banjoemas . .	Banjoemas . .	240	16	4	23	—	—	62	—	115	18	2	—
	Poerwakerta .	208	3	9	—	6	13	24	—	115	32	6	—
	Poerbalingga	310	8	17	—	20	6	36	4	176	22	21	—
	Bandjarnegara	298	5	—	—	—	—	—	—	287	—	6	—
	Tjilatjap . . .	222	103	—	—	—	—	—	—	115	—	1	3
		1 278	135	30	23	26	19	122	4	808	72	36	3

NAMEN DER GEWESTEN.	NAMEN DER AFDEELINGEN.	Aantal desa's.	A Aantal desa's, waar alleen erfelijk individueel bezit der bouwgronden wordt aangetroffen.	B Aantal desa's, waar alleen communaal bezit der bouwgronden wordt aangetroffen: met jaarlijksche verdeeling van den grond.	met verdeeling van den grond om de twee of meer jaren.	met vaste aandeelen.	met jaarlijksche en meer jaarlijksche verdeeling of met periodieke verdeeling en vaste aandeelen naast elkander.	C Aantal desa's met gemengd bezit der bouwgronden: met jaarlijksche verdeeling der communale gronden.	met verdeeling van de communale gronden om de twee of meer jaren.	met vaste aandeelen in de communale gronden.	met jaarlijksche en meer jaarlijksche verdeeling of met periodieke verdeeling en vaste aandeelen naast elkander.	D Aantal desa's, waar een bijzondere rechtstoestand van den bouwgrond regel is, zooals bij de meeste perdikan-desa's, enz.	E Aantal desa's, niet in het bezit van bouwgronden.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Kedoe	Magelang . . .	539	538	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
	Temanggoeng	346	346	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Poerworedjo .	607	38	—	—	419	—	—	—	129	—	20	1
	Keboemen . .	794	42	—	—	665	—	—	—	39	—	44	4
	Wonosobo . .	443	21	—	—	2	—	—	—	420	—	—	—
		2 729	985	—	—	1 086	—	—	—	588	—	65	5
Madioen	Madioen. . . .	269	13	29	10	6	—	49	75	80	—	6	1
	Ngawi.	232	6	11	22	8	3	62	93	4	20	—	3
	Magetan . . .	289	—	31	45	9	27	69	51	5	44	4	4
	Ponorogo . . .	309	12	2	30	55	—	8	83	91	21	6	1
	Patjitan. . . .	164	25	—	—	—	1	36	6	45	51	—	—
		1 263	56	73	107	78	31	224	308	225	136	16	9
Kediri	Kediri.	392	10	59	3	17	—	165	28	94	3	—	13
	Toeloeng agoeng.	567	63	2	1	14	—	166	80	225	11	4	1
	Berbek	317	4	48	12	4	—	113	103	23	8	2	—
	Blitar	255	45	—	—	4	—	1	—	204	1	—	—
		1 531	122	109	16	39	—	445	211	546	23	6	14

RECAPITULATIE.

	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Bantam	970	968	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Batavia	205	202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Preanger-Regentschappen. . . .	1 499	1 350	—	—	—	—	—	—	143	—	—	6
Cheribon.	1151	243	15	—	6	1	59	4	798	6	8	11
Pekalongan	1 673	379	—	14	525	6	—	2	680	44	—	23
Semarang	2 559	105	128	69	669	94	82	165	902	254	7	84
Rembang	1 593	194	4	3	2	1	355	696	157	143	1	37
Soerabaja	3 727	145	1 087	129	90	39	995	482	457	127	2	174
Madoera	1 150	1 098	—	—	—	—	—	—	—	—	25	27
Pasoeroean	1 833	747	44	—	176	—	78	2	769	—	—	17
Besoeki.	806	797	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Banjoemas	1 278	135	30	23	26	19	122	4	808	72	36	3
Kedoe	2 729	985	—	—	1 086	—	—	—	588	—	65	5
Madioen	1 263	56	73	107	78	31	224	308	225	136	16	9
Kediri	1 531	122	109	16	39	—	445	211	546	23	6	14
Totalen.	23 967	7 526	1 490	361	2 697	191	2 360	1 874	6 073	805	168	422

Bijlage M.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 1 A, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1917 toegekende subsidiën ten behoeve van bijzondere Europeesche lagere scholen.

Naam der school en plaats, waar zij is gevestigd.	Naam der instelling of vereeniging, onder welker bestuur de school staat.	Vakken, waarin onderwijs wordt gegeven. *a*)	Aantal leerlingen, dat op 15 Januari 1917 als werkelijk schoolgaande bekend stond. Totaal. *b*)	Beneden 6 jaar.	Boven 6 jaar.	opb…
1.	2.	3.	4.	5.	6.	
1. Paul Kruger-school, te Batavia.	Vereeniging „de Paul Kruger-school".	*a* t/m *k* en *l*.	214 (48)	—	214	f 1
2. School te Batavia (Gang Pasar Baroe).	Vereeniging voor Christelijke scholen te Batavia.	*a* t/m *m*.	387 (17)	6	381	2
3. School te Batavia (Gang Pasar Baroe) (cursus van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs).	Idem.	*l* t/m *q*.	44	—	44	
4. Meisjesschool te Salemba (Weltevreden).	Idem.	*a* t/m *m*.	91 (1)	2	89	
5. Meisjesschool te Salemba (Weltevreden) (cursus van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs).	Idem.	*l* t/m *q*.	34 (1)	—	34	
6. School te Meester-Cornelis (Matraman).	Idem.	*a* t/m *l*.	162 (10)	1	161	1
7. School te Batavia (Pintoe Besi).	Idem.	*a* t/m *i* en *k*.	296 (55)	—	296	2
8. Jongensschool te Batavia (Koningsplein).	Broederschool te Batavia.	*a* t/m *j* en *l*.	174	—	174	1
9. Vincentius-school (meisjesschool voor niet-betalende leerlingen) te Weltevreden.	Gesticht der Zusters Ursulinen te Weltevreden.	*a* t/m *k*.	93	—	93	
10. Meisjesschool voor lager en uitgebreid lager onderwijs te Batavia (Parapatan).	Idem.	*a* t/m *k* en *l*.	265 (26)	1	264	
11. Meisjesschool voor betalende leerlingen (1ste school) te Weltevreden.	Idem.	*a* t/m *k* en *l*.	212	3	209	1
12. Meisjesschool te Meester-Cornelis.	Idem.	*a* t/m *k* en *l*.	85	—	85	
13. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Batavia (Noordwijk).	Gesticht der Zusters Ursulinen te Noordwijk.	*a* t/m *l*.	265	—	265	1
14. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Buitenzorg.	Ursulinenschool te Buitenzorg.	*a* t/m *l*.	214 (16)	—	214	
15. Meisjesschool te Bandoeng (Oud-Merdika).	Ursulinenschool te Bandoeng.	*a* t/m *l* en *t*.	207	3	204	
16. Instituut te Semarang (Bangkong).	Vereeniging der Zusters Franciscanessen te Semarang.	*a* t/m *t*.	184	—	184	
17. Instituut te Semarang (Bangkong) (cursus voor meer uitgebreid lager onderwijs).	Idem.	*l* t/m *q*.	59	—	59	
18. Kloosterschool te Semarang (Gedangan).	Idem.	*a* t/m *k*, *l* en *m*.	187 (4)	—	187	
19. Meisjesschool te Magelang.	Idem.	*a* t/m *t*.	224 (5)	—	224	
20. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Djokjakarta.	Idem.	*a* t/m *k* en *l*.	212 (13)	—	212	
21. School te Djokjakarta.	Vereeniging „Scholen met den Bijbel te Djokjakarta".	*a* t/m *t*.	164 (6)	5	159	1
22. Meisjesschool voor betalende leerlingen (1ste school) te Padang.	Vereeniging der Zusters van Liefde te Padang.	*a* t/m *p*.	122 (3)	—	122	
23. Meisjesschool voor niet-betalende leerlingen (2de school) te Padang.	Idem.	*a* t/m *k*.	107	—	107	
24. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja.	Vereeniging „de Meisjesschool" te Soerabaja.	*a* t/m *i*, *k* en *l*.	235	3	232	8
25. School voor lager en uitgebreid lager onderwijs (1ste school) te Soerabaja.	Vereeniging „de Broederschool" te Soerabaja.	*a* t/m *j* en *l*.	218	5	213	1
26. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs (1ste school) te Soerabaja.	Gesticht der Zusters Ursulinen te Soerabaja.	*a* t/m *l*.	249	—	249	1
27. Meisjesschool voor betalende en niet-betalende leerlingen (2de school) te Soerabaja.	Idem.	*a* t/m *l*.	237 (15)	—	237	
28. Meisjesschool voor lager en uitgebreid lager onderwijs te Malang (Pasoeroean).	Idem.	*a* t/m *o*, *q* en *t*.	224 (6)	1	223	1
29. School voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja (Djoharlaan).	Vereeniging tot bevordering van gereformeerd onderwijs te Soerabaja.	*a* t/m *j* en *l*.	74 (6)	—	74	
30. School voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja.	Vereeniging tot oprichting en instandhouding van Christelijke scholen te Soerabaja.	*a* t/m *l*.	176 (34)	7	169	
31. Lagere school voor meisjes te Batavia (Koningsplein).	Stichting „Hoogere burgerschool voor meisjes".	*a* t/m *l*.	115	—	115	1
32. Lagere school voor jongens te Batavia (Koningsplein).	Idem.	*a* t/m *l*.	125	—	125	1
33. Eerste school te Tegal (Pekalongan).	Semarang-Cheribon-Stoomtrammaatsch.	*a* t/m *i* en *l*.	106 (1)	—	106	
34. Lagere school te Semarang.	Vereeniging „School met den Bijbel".	*a* t/m *j* en *l*.	119 (1)	2	117	
35. Lagere school te Buitenzorg.	Stichting „de Buitenzorgsche school" te Buitenzorg.	*a* t/m *i* en *l*.	36	—	36	
36. Eerste school te Semarang (Bodjongpark).	Schoolvereeniging te Semarang.	*a* t/m *j* en *l*.	106	2	104	
37. Eerste lagere school (Struijswijk-school) te Batavia (Salemba).	Stichting „Hoogere burgerschool voor meisjes" te Batavia.	*a* t/m *j* en *l*.	83	—	83	
38. School te Buitenzorg.	Vereeniging voor Christelijke scholen te Batavia.	*a* t/m *l*.	90	1	89	
39. School te Poerbalingga (Banjoemas).	Vereeniging voor neutrale Europeesche scholen te Poerbalingga (Banjoemas).	*a* t/m *j*.	32 (3)	—	32	
40. Lagere school te Meester-Cornelis.	Nederlandsch-Indisch Onderwijzersgenootschap.	*a* t/m *j* en *l*.	54 (2)	—	54	c

a) De vakken, in deze kolom bedoeld, zijn die vermeld in art. 1 van het Europeesch onderwijsreglement (Ind. St. 1894 n°. 192).

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen aan, hoeveel inlanders onder het daarnevens vermelde aantal leerlingen begrepen zijn.

c) Bedrag der opbrengst van schoolgelden in Juli 1917.

17	Bedrag van de opbrengst der schoolgelden in het jaar 1916. Totaal bedrag.	Bedrag van de opbrengst der schoolgelden in het jaar 1916. Gemiddeld bedrag per leerling en per jaar.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch lager onderwijs. 1ste kl.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch lager onderwijs. 2de kl.	Aantal leerkrachten. Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch lager onderwijs. 3de kl.	Aantal leerkrachten. Totaal aantal verplichte leerkrachten.	Aantal leerkrachten. Aantal niet-verplichte leerkrachten.	Tegemoetkomingen in 1917 uitbetaald: voor het verplicht personeel, bedoeld in kolom 9.	Tegemoetkomingen in 1917 uitbetaald: voor het verplicht personeel, bedoeld in kolom 10.	Tegemoetkomingen in 1917 uitbetaald: voor het verplicht personeel, bedoeld in kolom 11.	Tegemoetkomingen in 1917 uitbetaald: voor het verplicht personeel, Totaal.	voor de bestrijding van de kosten aan de verlofsregelingen verbonden.	voor het geven van onderwijs in het Fransch of handwerken.	voor den schoolbediende.	voor de huurwaarde.	voor onderhoud en aanvulling der eerste inrichting gedurende het jaar 1916.	Algemeen totaal.
6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
14	f 14 723,50	f 72,15	1	1	4	6	1	f 4 320	f3 960,—	f 6 287,50	f 14 567,50	f 1 456,75	—	f 60	f1 140,—	f 53,82^5	f 17 278,07^5
31	27 167,—	70,38	1	2	6	9	1	5 700	6 250,—	10 225,—	22 175,—	2 217,50	—	60	1 020,—	172,34	25 644,84
44	4 081,25	92,76	1	2	1	4	—	600	8 100,—	2 400,—	11 100,—	1 110,—	—	60	450,—	40,10	12 760,10
39	7 843,75	90,—	1	1	1	3	—	3 015	1 125,—	887,50	5 027,50	502,75	—	60	900,—	39,32^5	6 529,57^5
34	3 238,—	116,—	1	1	2	4	—	600	2 025,—	5 400,—	8 025,—	802,50	—	60	540,—	81,75	9 509,25
31	11 955,70	73,50	1	1	3	5	—	3 200	1 125,—	4 450,—	8 775,—	877,50	—	60	960,—	79,—	10 751,50
96	23 846,—	86,70	1	1	5	7	1	3 850	2 100,—	7 587,50	13 537,50	1 353,75	—	60	1 200,—	217,70	16 368,95
74	13 758,39	79,07	1	1	3	5	2	3 770	2 400,—	9 287,50	15 457,50	1 545,75	—	60	2 400,—	69,80	19 533,05
93	—	—	1	—	2	3	—	3 000	—	5 272,50	8 272,50	827,25	—	60	900,—	—	10 059,75
54	4 895,—	18,50	1	1	5	7	1	4 350	2 500,—	9 650,—	16 500,—	1 650,—	—	60	2 280,—	9,—	20 499,—
09	10 833,50	51,—	1	1	4	6	3	5 700	2 280,—	10 950,—	18 930,—	1 893,—	—	60	1 830,—	—	22 713,—
35	5 140,—	57,	1	1	1	3	1	2 400	1 050,—	3 600.—	7 050,—	705,—	—	60	600,—	10,75	8 425,75
65	11 130,—	42,—	1	1	5	7	—	5 220	5 400,—	11 675,—	22 295,—	2 229,50	—	60	2 550,—	74,50	27 209,—
14	5 748,50	27,—	1	1	4	6	1	4 920	1 500,—	6 975,—	13 395,—	1 339,50	—	60	1 680,—	15,72^5	16 490,22^5
04	9 008,—	43,—	1	1	4	6	1	4 020	2 700,—	6 450,—	13 170,—	1 317,—	—	60	1 800,—	55,10^5	16 402,10^5
84	7 746,—	42,33	1	1	3	5	4	3 300	2 300,—	4 575,—	10 175,—	1 017,50	—	60	1 380,—	30,25	12 662,75
59	2 700,—	43,55	1	2	1	4	1	600	5 160,—	6 950,—	12 710,—	1 271,—	—	60	945,—	174,05	15 160.05
87	9 999,—	49,50	1	1	3	5	3	5 700	3 300,—	7 640,—	16 640,—	1 664,—	—	60	1 500,—	13,12^5	19 877,12^5
24	5 970,—	28,43	1	1	4	6	2	4 920	5 400,—	8 100,—	18 420,—	1 842,—	—	60	1 050,—	169,17^5	21 541,17^5
12	6 850,—	32,31	1	1	4	6	2	3 550	1 500,—	10 075,—	15 125,—	1 512,50	—	60	1 350,—	174,31	18 221,81
59	10 868,50	70,90	1	1	3	5	—	3 120	1 800,—	5 250,—	10 170,—	1 017,—	—	60	1 080,—	40,42^5	12 367,42^5
22	5 168,35	42,32	1	—	3	4	5	3 120	—	7 500,—	10 620,—	1 062,—	—	60	540,—	13,25	12 295,25
07	—	—	1	1	2	4	1	3 120	5 400,—	4 875,—	13 395,—	1 339,50	—	60	480,—	13,05	15 287,55
32	30 090,—	123,23	1	1	4	6	6	3 300	2 200,—	6 225,—	11 725,—	1 172,50	—	60	1 440,—	64,75	14 462,25
13	18 426,—	84,88	1	1	4	6	1	5 700	4 910,—	12 385,—	22 995,—	2 299,50	—	60	1 596,—	478,08	27 428,58
49	18 096,—	72,—	1	1	4	6	4	4 920	4 860,—	7 750,—	17 530,—	1 753,—	—	60	2 100,—	246,50	21 689,50
37	7 089,—	30,—	1	1	4	6	—	3 600	3 000,—	7 100,—	13 700,—	1 370,—	f1440	60	1 440,—	104,—	18 114,—
23	12 090,—	54,—	1	1	4	6	2	4 920	5 400,—	8 337,50	18 657,50	1 865,75	—	60	1 560,—	90,60	22 233,85
74	4 782,10	65,51	1	1	1	3	—	2 400	375,—	3 267,50	6 042,50	604,25	1440	60	1 080,—	—	9 226,75
69	9 042,63	54,80	1	1	4	6	4	3 000	1 500,—	3 950,—	8 450,—	845,—	2400	60	1 320,—	127,32^5	13 202,32^5
15	14 682,—	121,92^5	1	1	5	7	—	2 850	1 350,—	4 562,50	8 762,50	876,25	—	60	1 800,—	178,43^5	11 677,18^5
25	12 800,—	120,—	1	1	3	5	2	4 320	2 475,—	2 650,—	9 445,—	944,50	—	60	2 169,96	599,15^5	13 218,61^5
06	3 583,53	36,38	1	1	2	4	1	5 700	1 750,—	3 900,—	11 350,—	1 135,—	—	60	1 080,—	30,09^5	13 655,09^5
17	5 912,—	54,—	1	1	2	4	—	1 900	1 500,—	3 450,—	6 850,—	685,—	—	60	600,—	53,30	8 248,30
36	2 257,—	119,89	1	1	1	3	—	1 650	2 587,50	87,50	4 325,—	432,50	—	60	900,—	—	5 717,50
04	7 572,50	143,—	1	1	2	4	—	4 920	2 760,—	2 140,—	9 820,—	982,—	—	60	1 290,—	511,14	12 663,14
83	2 686,12^5	99,78	1	1	1	3	1	3 250	1 500,—	3 450,—	8 200,—	820,—	—	60	1 740,—	1 082,51^5	11 902,51^5
89	3 106,—	71,20	1	1	1	3	—	1 650	3 025,—	1 237,50	5 912,50	591,25	—	60	480,—	252,16	7 295,91
32	—	—	—	1	1	2	—	—	350,—	175,—	525,—	52,50	—	10	—	71,90^5	659,40^5
54	c) 346,—	6,41	1	1	2	4	—	1 500	1 400,—	1 350,—	4 250,—	425,—	—	30	510,—	1 611,11^5	6 826,11^5
			39	41	118	198	52	f137 675	f108317,50	f 228 080,—	f 474 072,50	f47407,25	f 5280	f 2320	f49680,96	f 7 047,63	f585 808,34

Bijlage N.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, sub 2, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1917 toegekende subsidiën ten behoeve van de bijzondere inlandsche scholen.

N

Overzicht van de in 1917 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere inlandsche scholen.

A. Java en Madoera.

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Bantam.	Lebak.	Rangkasbitoeng (Chin. school).	Zendeling-leeraar O. van der Brug.	—	f3522,—	f 150,—	f 200,—	f 100,—	—
Batavia.	Stad en Voorsteden van Batavia.	Kwitang	Kerkeraad der Gereformeerde Kerk.	—	750,—	150,—	100,—	70,—	—
		Batavia (leersch. kweekschool).	Bestuur Vereeniging „Associatie van Oost en West".	f 6150,—	—	—	—	—	—
	Meester-Cornelis.	Kampoeng Sawah.	Zendeling-leeraar A. Vermeer.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Pecajon (Chineesche school).	id.	—	—	75,—	—	55,—	f 20
		Toegoe.	Hulpprediker G. J. H. Le Grand.	—	—	75,—	—	55,—	—
	Buitenzorg.	Buitenzorg (Chineesche school).	Zendeling-leeraar O. van der Brug.	—	—	225,—	100,—	198,—	30
		Depok.	Hulpprediker G. J. H. Le Grand.	—	—	150,—	100,—	188,—	—
		Goenoengpoetri.	Zendeling-leeraar L. M. van Noppen.	—	—	75,—	50,—	55,—	—
		Tjampea.	Controleur van Buitenzorg E. L. de la Parra.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Tjigelam.	Zendeling-leeraar L. M. van Noppen.	—	—	150,—	100,—	85,—	—
		Tjileungsi (Chin. school).	Controleur van Buitenzorg E. L. de la Parra.	—	—	75,—	100,—	70,—	—
		Tjiteureup (Chin. school).	Zendeling-leeraar L. M. van Noppen.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
	Krawang.	Krawang (Chin. school).	Zendeling-leeraar A. Vermeer.	—	—	75,—	—	85,—	10
		Poerwakarta.	Zendeling-leeraar A. J. Bliek.	525.—	—	75,—	100,—	—	—
Preanger-Regentschappen.	Bandoeng.	Bandoeng (Chin. school).	Directeur zendings kweekschool L. Borst.	—	—	54,—	—	59,—	—
		Boeahbatoe.	Naraharkat.	—	—	225,—	—	224,—	—
		Dago.	M. Soemadikarta.	—	—	225,—	—	184,—	—
		Kebondjati (meisjesschool).	Directeur zendings kweekschool L. Borst.	—	81,—	150,—	100,—	100,—	—
		Kebondjati.	id.	—	214,—	300,—	100,—	212,—	—
		Rengkong.	Hoofd der school Soera.	—	—	225,—	50,—	222,—	—
		Pasirmalang.	Hoofd der school M. Karta.	—	—	225,—	—	168,—	—
		Pengalengan.	Hoofd der school M. Wiranapoera.	—	—	225,—	—	214,—	—
		Rantjaekek.	M. Soerawinata.	—	—	112,50	—	65,—	—
		Santosa.	Soepartadimadja.	—	—	225,—	—	182,—	—
		Tjibadak (Chin. school).	Directeur zendings kweekschool L. Borst.	—	—	150,—	100,—	110,—	—
		Tjileunji.	M. Kartapradja.	—	—	225,—	—	170,—	—
		Tjitepoes.	M. Gandaatmadja.	—	1731,—	450,—	250,—	476,—	—
	Tjiandjoer.	Djati.	Moegni.	—	—	150,—	—	120,—	—
		Kademangan.	R. Tismadikarta.	—	—	150,—	—	112,—	—
		Pelalangon.	Zendeling-leeraar A. van Dijk.	—	—	75,—	100,—	55,—	10
		Soekanagara.	Poerwadinata.	—	—	105,—	—	100,—	—
		Takokak.	Hoofd der school M. Kartadinata.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Tjiandjoer (Chin. school).	Zendeling-leeraar A. van Dijk.	—	—	150,—	100,—	122,—	10
		Tjibanggala.	Hoofd der school Sintaätmadja.	—	—	150,—	—	122,—	—
		Tjibinong.	Hoofd der school M. Kantawidjaja.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Tjilakoe.	M. Ridong ook geheeten Nataatmadja.	—	—	150,—	—	128,—	—
	Soekaboemi.	Pangharepan.	Zendeling-leeraar J. van Benthem.	—	—	225,—	300,—	140,—	—
		Soekaboemi (Chin. school).	id.	—	—	150,—	100,—	126,—	—
	Garoet.	Garoet (inlandsche afdeeling).	Zendeling-leeraar J. Iken.	—	—	375,—	200,—	322,—	—
	Tasikmalaja.	Tasikmalaja.	Jonathan Paimin.	—	—	225,—	300,—	146,—	—
		Tjisajong.	M. Poerwawidjaja.	—	—	225,—	50,—	212,—	—
Cheribon.	Cheribon.	Cheribon (Chin. school).	Zendeling-leeraar J. van de Weg.	—	—	150,—	180,—	90,—	20
	Indramajoe.	Djatibarang (Chin. school).	Zendeling-leeraar H. D. Woortman.	—	—	75,—	—	70,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in ééns toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Cheribon.	Indramajoe.	Indramajoe (Chin. school).	Zendeling-leeraar H. D. Woortman.	—	—	f 150,—	—	f 154,—	—
		Djoentikebon.	Zendeling-leeraar J. van de Weg.	—	—	75,—	f 90,—	70,—	f 20
	Madjalengka.	Dawoehan.	Zendeling-leeraar J. Verhoeven.	—	—	150,—	100,—	85,—	—
Pekalongan.	Pekalongan.	Bodjong.	M. Tjakraatmadja.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Lingga.	Drais.	—	—	75,—	—	70,—	—
	Batang.	Blado.	Hoofd der school Wazsoen.	—	—	150,—	—	184,—	—
		Reban.	M. Soedjana.	—	—	375,—	—	362,—	—
		Sangoebanjoe.	M. Moehamad.	—	—	225,—	—	202,—	—
		Simbang.	M. Rachmat.	—	—	225,—	—	162,—	—
		Tersana.	M. Drais.	—	—	150,—	—	138,—	—
		Wanatoenggal.	R. M. Haditjokro.	—	—	150,—	—	120,—	—
	Tegal.	Bodjong.	M. Sastrosoewargo.	—	—	150,—	—	158,—	—
		Boemidjawa.	M. Soedirdja.	—	—	225,—	—	228,—	—
		Djatinegara.	Hoofd der school Martodinoto.	—	—	150,—	—	160,—	—
	Pemalang.	Bantarbolang.	Martaredja.	—	—	150,—	—	128,—	—
		Belik.	Reksomisastro.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Bongas.	M. Soekardja.	—	—	150,—	50,—	116,—	—
		Oeloedjami.	M. Soemahwal.	—	—	150,—	—	120,—	—
		Pedagoeng.	Soekarma.	—	—	150,—	—	116,—	—
		Pemalang (C hin. school.	Zendeling-leeraar C. Franken.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Poelasari.	Zendeling-leeraar F. Schneider.	—	—	150,—	200,—	100,—	—
		Temoeireng.	Zendeling-leeraar C. Franken.	—	—	37,50	—	56,—	—
		Waroengpring.	Marjoen.	—	—	150,—	—	126,—	—
		Randoedongkal (meisjesschool).	M. Kartoredjo.	—	—	75,—	150,—	70,—	—
Semarang.	Semarang.	Melaten.	Zendeling-leeraar G. Dietzel.	—	—	225,—	200,—	130,—	—
		Tjandi.	id.	—	—	225,—	250,—	130,—	—
		Kalitjeret.	Zendeling-leeraar H. Kabelitz.	—	—	150,—	100,—	85,—	—
	Salatiga.	Ambarawa.	Zendeling-leeraar W. Barth.	—	—	225,—	250,—	182,—	—
		Banjoebiroe.	id.	—	—	225,—	300,—	144,—	—
		Djamboe.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Kalikendel.	Zendeling-leeraar G. H. v. d. Veen.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Karanganjar.	Zendeling-leeraar F. Kamp.	—	—	225,—	200,—	178,—	—
		Ngampin.	Zendeling-leeraar W. Barth.	—	—	150,—	200,—	70,—	—
		Tingkir (leerschool kweekschool).	Waarnemend hoofd bijz. kweeksch. G. H. A. van der Veen.	—	—	150,—	200,—	100,—	—
		Toegoe.	Zendeling-leeraar F. Kamp.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Wanaredja.	Zendeling-leeraar W. Barth.	—	—	75,—	50,—	55,—	—
	Demak.	Plalargoenoeng.	Rogoatmadjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Karanggeneng.	Zendeling-leeraar H. Kabelitz.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Ketjeme.	Zendeling-leeraar F. Fischer.	—	—	150,—	100,—	118,—	—
		Tempoeroeng.	Zendeling-leeraar H. Kabelitz.	—	—	225,—	200,—	158,—	—
		Walo.	Zendeling-leeraar F. Fischer.	—	—	150,—	100,—	130,—	—
	Grobogan.	Demangan.	id.	—	—	150,—	100,—	128,—	—
		Gaboes.	Soekemi.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Poerwadadi.	Zendeling-leeraar F. Fischer.	—	—	300,—	300,—	200,—	—
	Pati.	Banjoetoewa.	Zendeling-leeraar P. Ant. Jansz.	—	f 695,—	75,—	100,—	55,—	—
		Batangan.	R. Majamin.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Doekoehseti.	Zendeling-leeraar P. Ant. Jansz.	—	—	150,—	100,—	100,—	—
		Mergaredja.	id.	—	—	450,—	600,—	426,—	—
		Tegalamba.	id.	—	—	150,—	100,—	85,—	—
		Tlogoredjo.	Zendeling-leeraar N. Thiessen.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Winong.	Soekarman.	—	—	75,—	—	55,—	—
	Koedoes.	Kajoeapoe.	Zendeling-leeraar N. Thiessen.	—	75,—	150,—	200,—	104,—	—
	Japara.	Baloengkodoh.	Zendeling-leeraar J. Hübert.	—	—	75,—	110,—	70,—	—
		Boemiardja.	Zendeling-leeraar P. Ant. Jansz.	—	—	75,—	100,—	70.—	—
		Bondo.	Zendeling-leeraar J. Hübert.	—	—	150,—	200,—	100,—	—
		Bandoengardja.	id.	f 789,—	—	75,—	—	—	—
		Kedoengpendjalin.	id.	—	—	225,—	300,—	180,—	—
		Margaharta.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Srobijong.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in ééns toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Rembang.	Toeban.	Toeban (meisjesschool).	R. Rara Soertijah.	—	—	f 137,50	f 83,33	f 85,—	—
	Bodjonegoro.	Bodjonegoro.	Zendeling-leeraar H. Niephaus.	—	—	150,—	200,—	136,—	—
		Dander.	Hoofd der school R. Kartodirdja.	—	—	150,—	—	136,—	—
		Malo.	Hoofd der school M. Hastrodikromo.	—	—	150,—	—	120,—	—
		Kepoh.	M. Moentarso.	—	—	187,50	—	222,—	—
		Tambakredja.	Hoofd der school Kasmadi.	—	—	75,—	—	70,—	—
	Blora.	Blora.	Zendeling-leeraar C. van Engelen.	—	—	525,—	600,—	546,—	—
		Djepon.	id.	—	—	150,—	100,—	132,—	—
		Poelo.	Zendeling-leeraar H. Niephaus.	—	—	150,—	—	132,—	—
Soerabaja.	Soerabaja.	Goebeng Djepit.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	f 4108,—	—	—	—	—	—
		Pesapen.	Vereeniging tot bevordering van Gerefd. onderwijs, Soerabaja.	—	—	150,—	100,—	158,—	—
		Poele.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	—	—	75,—	—	70,—	f 30
		Wioeng.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	30
	Modjokerto.	Djabon.	Hoofd der school Sartam.	—	—	150,—	—	108,—	—
		Djetis.	Prawiroredjo.	—	—	150,—	—	118,—	—
		Kemlagi.	Hoofd der school Sardjan.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Randoeredja.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	—	—	225,—	200,—	128,—	30
		Segaran.	id.	—	—	225,—	300,—	168,—	45
		Soekarame.	id.	—	—	225,—	250,—	164,—	40
	Djombang.	Bangsaredja.	Zendeling leeraar M. van Putten.	—	—	300,—	200,—	246,—	—
		Madjawarna A.	id.	—	—	300,—	300,—	530,—	—
		Madjawarna B.	id.	—	—	150,—	200,—	308,—	—
		Madjadoekoeh.	id.	—	—	225,—	200,—	236,—	—
		Madjagoeloeng.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	—	—	150,—	150,—	100,—	—
		Ngara.	Zendeling-leeraar M. van Putten.	—	—	225,—	250,—	156,—	—
		Ngrimbi.	id.	—	—	150,—	200,—	100,—	—
		Tebel.	id.	—	—	150,—	200,—	118,—	—
	Lamongan.	Mantoep.	Hoofd der school Soebadi alias Wirijodirdjo.	—	—	150,—	—	130,—	—
		Soembergondang.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Songo.	Hoofd der school Djojoprajitno.	—	—	150,—	—	114,—	—
Madoera.	Soemenep.	Ardjasa.	Hoofd der school Wiriodihardjo.	—	—	225,—	—	164,—	—
		Angkatan.	Soerowitjetro.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Gajam.	Hoofd der school Ranakoesoema.	—	—	150,—	—	124,—	—
		Sapeken.	Abdoelaman.	—	—	100,—	—	100,—	—
Pasoeroean.	Pasoeroean.	Kedjadjan.	Hoofd der school Taroeb al. Djojosoewarno.	—	—	150,—	150,—	100,—	—
	Malang.	Karangplasa.	Hoofd der school Badjoeri.	—	—	75,—	—	63,—	—
		Peniwen.	Zendeling-leeraar S. S. de Vries.	—	—	375,—	500,—	376,—	75
		Sitiardja.	id.	—	—	450,—	700,—	428,—	50
		Swaroe.	id.	—	—	375,—	400,—	308,—	60
		Tambakasri.	id.	—	—	300,—	400,—	208,—	15
		Tambakredja.	id.	—	—	150,—	100,—	85,—	10
		Trate.	id.	—	—	150,—	100,—	144,—	—
		Wagir.	Soewondo.	—	—	375,—	500,—	314,—	70
		Wanaredja.	Zendeling-leeraar S. S. de Vries.	—	—	150,—	150,—	85,—	10
	Loemadjang.	Tandjoengredja.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	300,—	300,—	202,—	45
Besoeki.	Bondowoso.	Bondowoso.	id.	—	—	150,—	50,—	100,—	30
	Djember.	Adjoeng.	D. Birnie.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Kaliwining.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Redjaagoeng.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	150,—	50,—	130,—	3[illegible]
		Sidaredja.	id.	—	—	225,—	50,—	164,—	30
		Sidarena.	id.	—	—	150,—	50,—	104,—	30
		Slateng.	id.	—	—	75,—	—	55,—	30
		Soemberpakem.	id.	—	—	75,—	50,—	55,—	30
	Banjoewangi.	Singadjoeroeh.	Soemitro.	—	—	225,—	—	182,—	—
		Toeloengredjo.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	150,—	200,—	85,—	30
Banjoemas.	Banjoemas.	Kertajasa.	Missionnair predikant Ds. B. J. Esser.	—	f 123,—	150,—	100,—	70,—	35
	Poerwakerta.	Karangwangkal.	id.	—	—	225,—	250,—	170,—	30
	Poerbalingga.	Kandang Gampang.	id.	—	—	150,—	200,—	120,—	2[illegible]

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Kedoe.	Magelang.	Baraboedoer.	Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan.	—	—	f 300,—	f 300,—	f 274,—	f 60
		Bendo.	id.	—	—	150,—	150,—	118,—	30
		Soemberredjo.	id.	—	—	225,—	300,—	182,—	45
		Doekoen.	id.	—	—	150,—	150,—	85,—	30
		Kadjoran.	Hoofd der school Tjokropratomo.	—	—	150,—	50,—	106,—	—
		Mendoet.	Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan.	—	—	375,—	300,—	388,—	75
		Moengkid.	id.	—	—	300,—	300,—	238,—	60
		Salam.	id.	—	—	225,—	250,—	156,—	45
		Semampir (leersch. b/d kweeksch. B te Moentilan).	id.	—	—	375,—	400,—	358,—	75
		Tempoeran.	id.	—	—	375,—	300,—	330,—	65
		Mendoet (meisjesschool)	id.	—	—	300,—	300,—	218,—	45
		Glagahombo.	Missionnair predikant A. Merkelijn.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
	Temanggoeng.	Kandangan.	Mohamad Saleh.	—	—	150,—	—	100,—	—
	Poerworedjo.	Bener.	Hoofd der school M. Wongsodihardjo.	—	—	150,—	—	118,—	—
		Dermasari.	Missionnair predikant W. S. de Haas.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Geparang.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Grabag.	Hoofd der school M. Hardjowisastro.	—	—	225,—	50,—	200,—	—
		Kaliwoengoe.	Hoofd der school Wonodimedjo.	—	—	225,—	100,—	180,—	—
		Kesingi.	Missionnair predikant W. S. de Haas.	—	—	75,—	100,—	55.—	—
		Koetoardjo I.	M. Padmoredjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Koetoardjo II.	Missionnair predikant W. S. de Haas.	—	—	93,75	25,—	70,—	—
		Koetoardjo (meisjesschool).	Hoofd der school M. Soro Mainah.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Loning.	Hoofd der school Kartodimedjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Moentilan.	Madijotaroeno.	—	—	225,—	100,—	174,—	—
		Poerwadadi.	Djemingan.	—	—	225,—	—	212,—	—
		Poerworedjo.	Missionnair predikant W. S. de Haas.	—	—	150,—	100,—	70,—	—
		Poerworedjo (Chin. school).	id.	—	—	150,—	100,—	70,—	—
		Pogoengdjoeroetengah.	Hoofd der school Soemosentono.	—	—	225,—	100,—	198,—	—
		Popongan.	Hoofd der school Kartoredjo.	—	—	300,—	—	264,—	—
		Tlepog Wetan.	Missionnair predikant W. S. de Haas.	—	—	75,—	—	70,—	—
	Keboemen.	Bantar.	Soerodiwirjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Gombong.	M. Wirjosendjojo.	—	—	225,—	—	192,—	—
		Gombong (meisjesschool).	M. Karsinah.	—	—	150,—	—	128,—	—
		Glonggong.	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	225,—	300,—	206,—	15
		Groedjoegan.	id.	—	—	225,—	200,—	178,—	10
		Kaboetoehan.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Karanggajam.	Kartosiswadi.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Keboemen (Chin. school).	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	150,—	200,—	100,—	10
		Kemoedjan.	Prawirosoekarto.	—	—	150,—	50,—	156,—	—
		Mirit.	Hoofd der school Roesmin.	—	—	150,—	50,—	100,—	—
		Pagebangan.	Wahjadi.	—	—	168,75	25,—	132,—	—
		Pedjagoan (meisjesschool).	Roeminah.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Petanahan.	Soerodiwirjo.	—	—	150,—	—	160,—	—
		Poering (meisjesschool).	Soeratmi.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Premboen.	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	150,—	200,—	85,—	10
		Rangkah.	M. Sastroredjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Sroeweng.	Kartosoewignjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
	Wonosobo.	Bendoengan.	Missionnair predikant L. Netelenbos.	—	—	150,—	150,—	100,—	—
		Wonosobo.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Djokjakarta.	Djokjakarta.	Bajoeran.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	f 150,—	—	f 100,—	—
		Balangan.	id.	—	—	75,—	f 50,—	55,—	—
		Batikan.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Bodowoeloeh.	id.	—	—	150,—	150,—	70,—	—
		Boekoelan.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Boeloes.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Depok.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	—
		Djedjeran.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Djetis.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Djetis Toegoe.	Afdeelingsbestuur van „Boedi Oetomo".	—	—	225,—	200,—	172,—	—
		Djokjakarta (leersch. kweekschool).	Waarnemend directeur Keuchenius-school K. Dijkema,	—	—	300,—	350,—	246,—	—
		Gandok.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Gendingan.	id.	—	—	75.—	50,—	85,—	—
		Gondowoeloeng.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Gorongan.	id.	—	—	150,—	150,—	85,—	—
		Grogol.	id.	—	—	75,—	—	40,—	—
		Joedanegara.	Afdeelingsbestuur van „Boedi Oetomo".	—	—	225,—	200,—	130,—	—
		Kadipiro.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	225,—	150,—	140,—	—
		Kaligoendang.	id.	—	—	150,—	100,—	70,—	—
		Kaoeman.	Afdeelingsbestuur van „Boedi Oetomo".	—	—	375,—	500,—	386,—	—
		Karangkadjen.	id.	—	—	225,—	250,—	200,—	—
		Kasihan.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Kedjambon.	id.	—	—	150,—	162,50	100,—	—
		Kenaran.	id.	—	—	150,—	150,—	85,—	—
		Kirobajan.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Koearasan.	id.	—	—	150,—	50,—	100,—	—
		Krapjak.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Kreteg.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Loano.	Missionnair predikant C. Zwaan.	—	—	150,—	200,—	100,—	—
		Mangiran.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Minggir.	id.	—	—	150,—	150,—	100,—	—
		Mlati.	id.	—	—	150,—	150,—	100,—	—
		Mlessen.	id.	—	—	75,—	100,—	70,—	—
		Mojoedan.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Ngablak.	id.	—	—	150,—	50,—	102,—	—
		Ngaglik.	id.	—	—	150,—	150,—	85,—	—
		Ngemplak.	id.	—	—	150,—	200,—	85,—	—
		Ngidjon.	id.	—	—	150,—	150,—	136,—	—
		Ngino.	id.	—	—	150,—	100,—	106,—	—
		Niten.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	—
		Njaën.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Padjangan.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Paken.	id.	—	—	150,—	100,—	112,—	—
		Pakoe Alaman.	Sarekat Islam Djokjakarta.	—	—	225,—	150,—	162,—	—
		Panggang.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	150,—	158,33	85,—	—
		Pedes.	id.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Pijoengan.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Petrodjajan.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Salakan Patarana.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Semarangan.	id.	—	—	225,—	200,—	126,—	—
		Sewon.	id.	—	—	150,—	150,—	85,—	—
		Salakan Lor.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Sorobajan.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Srandakan.	id.	—	—	75,—	100,—	85,—	—
		Sribit.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Srowolan.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	—
		Tamanan.	id.	—	—	225,—	100,—	156,—	—
		Tjangkringan.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Tjebongan.	id.	—	—	150,—	50,—	114,—	—
		Toeren.	Missionnair predikant C. Zwaan.	—	—	150,—	200,—	70,—	—
		Toeri.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	150,—	50,—	100,—	—
		Wotgalih.	id.	—	—	75,—	50,—	85,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Djokjakarta.	Koelon Progo.	Bendoengan.	Hoofd Pakoe Alamsche huis.	—	f 1500,—	f 143,75	f 141,66	f 85,—	—
		Deksa.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	1350,—	150,—	150,—	100,—	—
		Djantoeran.	id.	—	—	143,75	91,66	85,—	—
		Nglendak.	id.	—	—	75,—	100,—	70,—	—
		Pandjatan.	Hoofd Pakoe Alamsche huis.	—	—	137,50	183,32	85,—	—
		Pandowan.	id.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Pengasih.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	1425,—	212,50	241,66	144,—	—
		Penten.	Missionnair predikant C. Zwaan.	—	—	150,—	200,—	85,—	—
		Plered.	Hoofd Pakoe Alamsche huis.	—	—	75,—	100,—	70,—	—
		Pripik.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	75,—	50,—	55,—	—
		Sogan.	Hoofd Pakoe Alamsche huis.	—	—	150,—	170,82	114,—	—
		Temon.	Missionnair predikant Ds. W. S. de Haas.	—	—	225,—	250,—	212,—	—
		Penggoeng.	Missionnair predikant C. Zwaan.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Samigaloeh.	Sultanaat van Djokjakarta.	f 2189,—	—	218,75	191,65	—	—
		Palikan.	Missionnair predikant Ds. W. S. de Haas.	2610,—	—	—	—	—	—
	Goenoengkidoel.	Bedaja.	Sultanaat van Djokjakarta.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Karangmadja.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Nglipar.	id.	—	—	75,—	100,—	70,—	—
		Panggang.	id.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Patoek.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Plajen.	id.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
		Podjong.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	—
		Prenggoek.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Rongkob.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Semin.	id.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Tepoes.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Mentel.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
Soerakarta.	Soerakarta.	Boeloekerto.	Sadiman.	—	—	150,—	50,—	154,—	—
		Djoemapala.	Soemardjo.	—	—	150,—	50,—	100,—	—
		Girimarto.	Soetiman.	—	—	150,—	100,—	130,—	—
		Margajoedan.	Missionnair predikant Ds. H. A. van Andel.	—	—	225,—	300,—	162,—	—
		Sidohardjo.	Soedarwo.	—	—	150,—	50,—	100,—	—
		Soekaardja.	M. Redjoprawiro.	—	—	150,—	—	120,—	—
		Tekaran.	Soekia.	—	—	150,—	50,—	100,—	—
	Klaten.	Kalisogo.	Hoofd der school Roewijat.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Poeloewatoe.	Hoofd der school Soekiman.	—	—	150,—	50,—	124,—	—
		Ponggok.	Hoofd der school M. Soemodisastro.	—	—	137,50	—	100,—	—
		Tjeper.	Hoofd der school Soedarma.	—	—	150,—	75,—	144,—	—
		Kebongede.	Hoofd der school M. Kartowidjojo.	510,—	—	218,75	—	—	—
	Bojolali.	Tjepaga.	M. Wiriosastro.	—	—	75,—	—	70,—	—
	Sragen.	Djambean.	Hoofd der school Sastrodihardjo.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Djenar.	Hoofd der school Tirtosastro.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Djenawi.	Ngadio.	—	—	131,25	—	102,—	—
		Kedawoeng.	Hoofd der school Wirjotenojo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Kerdjo.	Saparmoen.	—	—	150,—	50,—	102,—	—
		Moenggoer.	Hoofd der school Salamoen.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Sambiredjo.	Ronosoemarto.	—	—	131,25	—	100,—	—
		Sapen.	Hoofd der school Diposoehardjo.	—	—	150,—	—	110,—	—
		Tasikmadoe.	Hoofd der school Soenarno.	—	—	150,—	—	102,—	—
		Toenggoel.	Hoofd der school Marsam.	—	—	75,—	—	85,—	—
Madioen.	Madioen.	Baleredja.	Sahidi.	—	—	150,—	150,—	70.—	—
		Madioen Lor.	Soeratman.	—	—	150,—	100,—	158,—	—
		Mangoenhardjo.	Sakiman.	—	—	150,—	150,—	114,—	—
		Nambangan Kidoel.	Woesman.	—	—	150,—	100,—	120,—	—
		Patoman.	Prawirodihardjo.	—	—	225,—	150,—	194,—	—
	Ngawi.	Geneng.	Sastrotenojo.	—	—	150,—	50,—	128,—	—
		Karangdjati.	Wadiman.	—	—	150,—	50,—	140,—	—
		Ketanggi.	Soemarto.	—	—	225,—	100,—	192,—	—
		Mantingan.	Minoen.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Wotgalih.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	75,—	100,—	55,—	—
	Ponorogo.	Badegan.	Raden Soeratno.	—	—	75,—	100,—	70,—	—
		Boengkal.	Kamtari.	—	—	75,—	50,—	50,	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Madioen.	Ponorogo.	Ngoeloeg.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	f 75,—	—	f 85,—	—
		Slahoeng.	Doerjat.	—	—	112,50	f 75,—	50,—	—
	Patjitan.	Ardjosari.	Djoewari.	—	—	150,—	100,—	85,—	—
		Donoredjo.	Sangadi.	—	—	150,—	50,—	104,—	—
		Gading.	Moentalip.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Kebonagoeng.	Hoofd der school Djogoparmono.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Nawangan.	Poedjiat.	—	—	150,—	100,—	100,—	—
		Patjitan.	Kaboel.	—	—	75,—	50,—	85,—	—
		Pringkoekoe.	Sahir.	—	—	75,—	50,—	70,—	—
		Toelakan.	Misran.	—	—	150,—	150,—	128,—	—
Kediri.	Kediri.	Bandjarredja.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	f 210,—	75,—	100,—	70,—	f 30
		Brenggala.	Soekardi.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Djatiwringin.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	415,—	75,—	100,—	70,—	30
		Gedangan.	id.	—	—	225,—	200,—	140,—	30
		Goerah.	M. Soemodiredjo.	—	—	150,—	—	146,—	—
		Kandangan.	R. Wongsokoesoemo.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Kediri (Chin. school).	Vereen. „Tjien Ik Hok Tong".	—	—	150,—	150,—	100,—	—
		Ngampelkoeroeng.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	75,—	91,66	70,—	10
		Ngasem.	Hoofd der school Sarengat.	—	228,—	150,—	—	128,—	—
		Pagoe.	M. Sastrohardjo.	—	—	150,—	—	124,—	—
		Pareredja.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	375,—	300,—	398,—	75
		Pelas.	Hoofd der school Dremohadi.	—	209,—	75,—	—	85,—	—
		Plasa.	Hoofd der school Moeradji.	—	66,—	75,—	50,—	70,—	—
		Plemahan.	M. Soeteko.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Poerwaredja.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	225,—	150,—	194,—	35
		Sambirata.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	225,—	150,—	124,—	30
		Selang.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	75,—	—	40,—	10
		Semampir.	id.	—	—	150.—	150,—	106,—	20
		Sindoeredja.	id.	—	—	150,—	100,—	100,—	10
		Toengloer.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	150,—	150,—	100,—	30
		Wanaasri.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	150,—	100,—	100,—	10
	Toeloengagoeng.	Benda II.	Imamwitono.	—	—	225,—	—	238,—	—
		Dongko.	Hoofd der school Darmowinoto.	—	—	150,—	—	102,—	—
		Gondang I.	Koesmen.	—	—	150,—	—	104,—	—
		Gondang II.	Hoofd der school Moedjono.	—	—	218,75	95,83	160,—	—
		Kaoeman.	President vereen. Sarekat Islam H. M. Malkan.	—	—	150,—	50,—	156,—	—
		Kenajan.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	75,—	50,—	55,—	20
		Moendjoengan.	Hoofd der school Soekadi al. Soekodidjojo.	—	—	150,—	—	140.—	—
		Ngrajoen.	Katidjan.	—	—	150,—	50.—	130,—	—
		Poele.	Hoofd der school Kamsidi.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Poeser.	Padmodidjojo.	—	—	150,—	—	148,—	—
		Tamanan.	Sabina.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Toegoe.	Hoofd der school Hardjowisastro.	—	—	218,75	145,83	160,—	—
		Toempoek.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	150,—	150,—	85,—	—
		Watoelima.	Djarkasi.	—	—	75,—	—	85,—	—
	Berbek.	Aditojo.	Zendeling-leeraar J. Pik.	—	—	75,—	50,—	70,—	10
		Baletoeri.	Koesman.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Baron.	Prawirohardjo.	—	—	150,—	—	126,—	—
		Ngronggot.	Kartoredjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Sawahan.	Kalim al. Kartodirdjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Songsong.	Kasmo.	—	—	75,—	—	85,—	—
	Blitar.	Maron.	Zendeling-leeraar S. S. de Vries.	—	—	150,—	100,—	100,—	10
				f 16 881	f 12 594	f 57696,50	f 34538,25	f 46245,—	f 1870

Gewesten.	Afdeelingen.	Aanwijzing van de school en plaats waar zij gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende tegemoetkoming ineens		Genoten tegemoetkoming				
						voor het onderwijzend personeel.		voor de leerlingen.		voor verdere uitgaven.
				voor bouw en eerste inrichting.	voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Europeesch.	Inlandsch.	Intern.	Extern.	
Bantam . . .	Pandeglang .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Pandeglang	Nji Mas Salsiah, hoofd der school	—	—	—	f 360,—	—	—	f 177
	Lebak . . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Rangkasbitoeng.	Raden Ajoe Radjapamarat.	—	—	—	210,—	—	—	99
Batavia . . .	Stad en Voorsteden van Batavia	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Batavia van de vereeniging „Oost en West" aldaar.	Het bestuur der vereeniging.	—	—	f 11 700	1620.—	f 7 452	—	—
	Buitenzorg .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Depok van het „Centraal comité voor de oprichting en instandhouding van een seminarie te Depok" gevestigd te Amsterdam.	A. de Haan, directeur van het seminarie.	—	—	3 300	1080,—	5 520	—	—
Preanger-Regentschappen	Bandoeng . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng van de Nederlandsche Zendingsvereeniging te Rotterdam.	L. Borst, directeur der school.	f 804,—	—	3 600	1080,—	4 692	—	—
	Bandoeng . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Bandoeng.	Njai Raden Dewi Sartika.	—	—	—	920,—	—	—	576
	Bandoeng . .	Neutrale inlandsche meisjesschool te Bandoeng van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Bandoeng.	Het bestuur der vereeniging.	469,—	—	—	1090,—	—	—	637
	Tjiandjoer . .	Meisjesschool te Tjiandjoer van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Tjiandjoer.	Nji Raden Ratma Ningsih.	—	f 1265	—	550,—	—	—	294
	Soemedang .	Meisjesschool te Soemedang van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Soemedang.	Het bestuur der vereeniging.	—	1300	—	360,—	—	—	192
	Garoet . . .	Meisjesschool te Garoet van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Garoet.	Nji Mas Emoer, hoofd der school	—	—	—	650,—	—	—	426
	Tasikmalaja .	Meisjesschool te Tasikmalaja van de vereeniging „Kaoetamaän Istri" te Tasikmalaja.	Het bestuur der vereeniging.	—	3165	1 440	690,—	—	—	444
Pekalongan . .	Tegal	Meisjesschool te Tegal van de vereeniging „Wismo Pranowo".	Raden Ajoe Adipati Ario Reksonegoro.	—	—	—	840,—	—	—	435
Semarang . .	Salatiga . . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Tingkir van het Comité voor de Salatiga-zending te Utrecht.	Zendeling-leeraar G. H. A. van der Veen, wd. hoofd der school.	—	—	2 100	264,—	5 244	—	—
	Pati . . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Margaredja van de Doopsgezinde zendingsvereeniging te Amsterdam.	Zendeling-leeraar P. A. Jansz, hoofd der school.	—	—	2 400	1080,—	3 864	f 126	—
	Pati	Neutrale inlandsche meisjesschool te Pati van de afdeeling Pati der vereeniging „Boedi Oetomo".	Het bestuur der vereeniging.	—	—	—	180,—	—	—	105
Rembang . .	Blora	Meisjesschool te Blora van de vereeniging „Darmorini" aldaar.	Raden Ajoe Toemenggoeng, beheerster der school.	—	—	360	550,—	—	—	309
Soerabaja . .	Djombang . .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Madjawarna van het Nederlandsch Zendelinggenootschap te Madjawarna.	Zendeling-leeraar D. Crommelin, wd. directeur der school.	—	—	2 700	1080,—	4 140	—	—
	Djombang . .	Handwerkschool voor inlandsche meisjes te Madjawarna, uitgaande van hetzelfde genootschap.	C. W. Nortier, zendeling-leeraar.	172,50	—	—	120,—	—	—	—
Pasoeroean . .	Malang . . .	Handwerkschool voor inlandsche meisjes te Swaroe.	Mevr. S. S. de Vries.	136,—	—	150	—	—	—	—
	Malang . . .	Handwerkschool voor inlandsche meisjes te Wanaredja.	Mevr. S. S. de Vries.	108,—	—	150	—	—	—	—
Kedoe	Magelang . .	Kweekschool A voor inlandsche onderwijzers te Moentilan van de vereeniging „Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan" aldaar.	Het bestuur der vereeniging.	—	—	9 600	1620,—	17 664	—	—
	Magelang . .	Kweekschool B voor inlandsche onderwijzers te Moentilan van de vereeniging „Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan" aldaar.	Het bestuur der vereeniging.	—	—	4 200	2160,—	11 730	—	—
	Magelang . .	Inlandsche Mohamedaansche meisjesschool te Magelang van de vereeniging „Pawijatan Wanito".	Het bestuur der vereeniging.	—	—	—	360,—	—	—	171
	Magelang . .	Inlandsche Mohamedaansche meisjesschool te Bandongan van de vereeniging „Pawijatan Wanito".	Het bestuur der vereeniging.	—	—	—	280,—	—	—	105
Djokjakarta .	Djokjakarta .	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers (Keucheniusschool) te Djokjakarta van de Gereformeerde kerken in Nederland.	Het bestuur der vereeniging.	—	—	6 600	888,—	8 280	—	—
Kediri	Kediri . . .	Meisjesschool te Kediri van de vereeniging „Oetamaning Wanito".	Het bestuur der vereeniging.	—	128	—	600,—	—	—	258
	Toeloengagoeng	Meisjesschool te Toeloengagoeng van de vereeniging „Kenjo Pinardi".	Raden Ajoe Toemenggoeng Ario Sasrodiningrat.	—	1818	1 170	432,50	—	—	375
				f 1 689,50	f 7 676,—	f 49 470	f 19 064,50	f 68 586	f 126	f 4 603

B. Buitenbezittingen.

Gewest.	Afdeeling.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor: onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Sumatra's Westkust	Padang.	Bintoeang.	Zendeling-leeraar C. W. Frickenschmidt.	f 20	f 125	f 30
		Lorang.	id. id.	20	125	30
		Mari.	id. id.	20	150	30
		Matokopa.	id. F. G. Börger.	20	175	—
		Matobet.	id. id.	30	200	—
		Poeloe Tello.	id. C. W. Frickenschmidt.	40	225	45
		Polele.	id. id.	20	150	30
		Sigata.	id. id.	20	100	30
		Sipika.	id. id.	20	150	30
		Saomanganja.	id. F. G. Börger.	20	175	—
		Sikakap.	id. id.	30	200	—
		Silaboe.	id. id.	20	175	—
				f 290	f 1 950	f 225

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor schooltoezicht.
Tapanoeli	Beneden-Tapanoeli (onderafd. Sibolga en Batang Toroe-districten).	Angin na Oeli.	Zendeling-leeraar J. Schreij.	—	—	f 270	—	f 128	—
		Baroeng Baroeng.	id. id.	—	—	90	—	55	—
		Batoenanggar.	id. id.	—	—	90	f 100	30	—
		Bonandolok.	id. id.	—	—	180	—	51	—
		Hoerlang Moeara.	id. id.	—	—	90	100	19	—
		Hoeta Goegoer.	id. F. Hartwig.	—	—	90	—	24	f 20
		Pasirbidang.	id. J. Schreij.	—	—	90	—	42	—
		Pinangsore.	id. F. Hartwig.	—	—	180	82	48	20
		Poriaha Djae.	id. J. Schreij.	—	—	90	100	29	—
		Poriaha Djoeloe.	id. id.	—	—	90	—	30	—
		Siboeloean.	id. id.	—	—	180	100	52	—
		Sigotom.	id. id.	—	—	90	—	29	—
		Simanosor.	id. F. Hartwig.	—	—	180	100	51	20
		Sipakpahi.	id. J. Schreij.	—	—	90	—	24	—
		Toengka Djoeloe.	id. id.	—	—	90	100	24	—
	Beneden-Tapanoeli (onderafd. Natal en Batang Natal).	Aek na Ngali.	Het koerjahoofd.	—	—	180	—	67	—
	Beneden-Tapanoeli (onderafd. Nias).	Amboecha.	Zendeling-leeraar W. Skubina.	—	—	82	60	27	20
		Anaoema.	id. L. Borutta.	—	—	90	—	55	30
		Awaai.	id. E. Schlipköter.	—	—	360	60	163	45
		Bawa.	id. W. Hoffmann.	—	—	180	60	52	20
		Bawalia.	id. H. Fischer.	—	—	180	60	74	20
		Bawemataloeo.	id. E. Sartor.	—	—	180	—	49	20
		Bioöeti.	id. H. Fischer.	—	—	180	60	71	10
		Bogi.	id. W. Hoffmann.	—	—	90	—	24	20
		Booeso.	id. A. Momeijer.	—	—	540	100	241	50
		Dahana I.	id. id.	—	—	180	—	57	20
		Dahana II.	id. E. Schlipköter.	—	—	180	—	47	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Beneden-Tapanoeli (onderafd. Nias).	Delafiga.	Zendeling-leeraar E. Fries.	—	—	f 90	f 60	f 31	—
		Dima.	id. E. Schlipköter.	—	—	270	—	72	f 30
		Doeria.	id. H. Fischer.	—	—	180	60	62	20
		Doli-Doli.	id. H. Lagemann.	—	—	180	—	49	—
		Ehosachozi.	id. H. Skubina.	—	—	90	—	30	10
		Fadoro I.	id. O. Rudersdorf.	—	—	180	—	58	20
		Fadoro II.	id. L. Borutta.	—	—	180	60	69	20
		Fadoro III.	id. A. Pilgenröder.	—	—	90	—	34	30
		Fadoro (meisjesschool).	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	—	30	10
		Fadoro Moroo.	id. H. Lagemann.	—	—	90	—	19	10
		Faechoe.	id. E. Fries.	—	—	180	—	59	10
		Figalame.	id. E. Schlipköter.	—	—	90	—	29	20
		Foelolo I.	id. H. Lagemann.	—	—	234	—	83	20
		Foelolo II.	id. L. Borutta.	—	—	90	60	44	10
		Goemboe Hoemene.	id. O. Rudersdorf.	—	—	180	—	40	10
		Goenoengsitoli.	id. A. Momeijer.	—	—	270	100	135	40
		Goenoengsitoli (meisjesschool).	id. id.	—	—	180	—	56	20
		Helera I.	id. E. Schlipköter.	—	—	270	60	87	15
		Hiliadoelo.	id. H. Kienlein.	—	—	90	60	42	20
		Hilibadaloe.	id. H. Fischer.	—	—	270	60	142	15
		Hilidoeho.	id. A. Momeijer.	—	—	270	60	98	30
		Hiligafia.	id. H. Lagemann.	—	—	156	30	41	10
		Hiligara.	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	60	31	20
		Hiligeo.	id. A. Momeijer.	—	—	270	—	115	35
		Hililaza.	id. W. Skubina.	—	—	90	—	23	20
		Hilimanasse.	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	—	30	20
		Hilimaziaja.	id. E. Schlipköter.	—	—	360	—	99	40
		Hilimbowo I.	id. L. Borutta.	—	—	180	60	42	10
		Hilimbowo II.	id. H. Kienlein.	—	—	90	—	23	20
		Hilinamazihono.	id. id.	—	—	90	60	29	20
		Hilingawolo.	id. E. Sartor.	—	—	180	60	58	30
		Hilizataro.	id. id.	—	—	270	—	89	40
		Hiliseboea.	id. A. Pilgenröder.	—	—	90	60	31	30
		Hilisimaetano.	id. E. Sartor.	—	—	180	60	56	30
		Hiliweto I.	id. O. Rudersdorf.	—	—	180	60	58	10
		Hiliweto II.	id. H. Fischer.	—	—	180	60	80	20
		Hinako.	id. W. Hoffmann.	—	—	180	60	62	20
		Iodano.	id. W. Skubina.	—	—	174	60	35	—
		Iraono Gambo.	id. H. Lagemann.	—	—	180	—	52	10
		Kare.	id. L. Borutta.	—	—	90	—	45	30
		Lacha.	id. E. Schlipköter.	—	—	270	60	81	15
		Lafaoe Sahahaoe.	id. id.	—	—	180	—	39	10
		Lagoendri.	id. E. Sartor.	—	—	180	60	41	20
		Lahagoe.	id. A. Pilgenröder.	—	—	180	60	49	—
		Lahemboho.	id. id.	—	—	90	—	20	20
		Lahoesa.	id. H. Kienlein.	—	—	90	60	31	20
		Lasaragawoe.	id. H. Lagemann.	—	—	174	—	28	10
		Laweloe.	id. id.	—	—	162	—	39	20
		Lawindra.	id. A. Momeijer.	—	—	180	—	74	20
		Lawira.	id. E. Schlipköter.	—	f 234	180	60	72	30
		Lazara.	id. O. Rudersdorf.	—	—	180	60	54	20
		Loeramanoe.	id. E. Schlipköter.	—	—	180	—	43	10
		Loloanaa.	id. L. Borutta.	—	—	90	—	45	30
		Lologaloe	id. H. Kienlein.	—	—	150	—	55	10
		Lolombali.	id. A. Pilgenröder.	—	—	180	60	56	20
		Lolomojo.	id. H. Lagemann.	—	—	168	54	39	10
		Lolowaoe.	id. H. Kienlein.	—	—	180	—	66	20
		Lolowoea.	id. L. Borutta.	—	—	270	60	89	30
		Madolaoli.	id. A. Momeijer.	—	—	180	—	82	20
		Maliwaa.	id. H. Fischer.	—	—	270	60	109	15
		Mazingo.	id. E. Schlipköter.	—	—	270	—	68	30
		Moawo.	id. A. Momeijer.	—	—	270	60	94	30
		Mondrali.	id. H. Fischer.	—	—	180	60	61	20
		Naloea.	id. E. Schlipköter.	—	119	180	—	61	20
		Namohaloe II.	id. id.	—	—	270	—	83	15

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in ééns toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Beneden-Tapanoeli (onderafd. Nias).	Nazalaoe.	Zendeling-leeraar A. Momeijer.	—	—	f 180	—	f 52	—
		Oeloembojo.	id. id.	—	—	180	f 60	81	f 15
		Olajama.	id. W. Skubina.	—	—	180	—	48	20
		Ombalata I.	id. E. Fries.	—	—	180	45	63	10
		Ombalata II.	id. L. Borutta.	—	—	90	—	46	30
		Ombalata (meisjesschool).	id. id.	—	—	90	—	34	10
		Onodoehalawa.	id. H. Fischer.	—	—	270	60	100	15
		Onolimboe.	id. H. Lagemann.	—	—	180	54	70	15
		Onombongi.	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	—	23	10
		Ononamolo.	id. L. Borutta.	—	—	180	60	53	10
		Onowaembo.	id. O. Rudersdorf.	—	—	180	60	28	10
		Onozicho.	id. A. Momeijer.	—	—	180	—	48	20
		Orahili I.	id. W. Skubina.	—	—	180	—	33	—
		Orahili II.	id. E. Schlipköter.	—	—	90	—	35	—
		Sao.	id. id.	—	—	270	60	64	30
		Saoea.	id. E. Sartor.	—	—	180	60	53	40
		Sarahili.	id. H. Lagemann.	—	—	156	—	51	10
		Sifaoroasi.	id. W. Skubina.	—	—	162	60	33	20
		Sihario I.	id. A. Momeijer.	—	—	270	—	104	30
		Sihario II.	id. H. Fischer.	—	—	180	60	86	10
		Sirete.	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	—	30	10
		Sisarahili.	id. W. Skubina.	—	—	90	60	20	10
		Sisobawino.	id. id.	—	—	90	—	21	—
		Sitoloebanoea.	id. H. Lagemann.	—	—	120	—	44	15
		Sobahili I.	id. A. Momeijer.	—	—	270	—	110	30
		Sobahili II.	id. A. Pilgenröder.	—	—	90	—	23	20
		Sogoeadoe.	id. H. Fischer.	—	—	450	100	218	50
		Somolomolo.	id. id.	—	—	270	100	130	15
		Tarahaini.	id. A. Momeijer.	—	—	180	60	74	20
		Tedehozi.	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	60	29	10
		Telok Dalam.	id. E. Sartor.	—	—	180	60	28	20
		Toegala.	id. W. Skubina.	—	—	90	—	20	10
		Toegala Ojo.	id. A. Pilgenröder.	—	—	180	60	58	20
		Toegala Siromboe.	id. H. Lagemann.	—	—	180	30	53	15
		Toemori.	id. A. Momeijer.	—	—	180	—	80	20
		Waloebanoea I.	id. O. Rudersdorf.	—	—	90	—	30	20
		Waloebanoea II.	id. W. Skubina.	—	—	72	60	39	10
	Padang Sidimpoean (onderafd. Angkola en Sipirok).	Wango.	id. id.	—	—	90	—	21	—
		Arzee.	id. E. A. Ameler.	—	—	270	100	102	30
		Boelo Mario.	id. T. E. Irle.	—	—	90	100	35	10
		Boeloe Pajoeng.	id. id.	—	—	90	100	29	10
		Boenga Bondar.	id. E. A. Ameler.	—	—	450	200	177	45
		Damparan.	id. id.	—	—	90	100	31	—
		Dano.	id. T. E. Irle.	—	—	90	100	29	10
		Gadoe.	id. E. A. Ameler.	—	—	90	100	27	—
		Galanggang.	id. id.	—	—	90	—	25	—
		Goenoeng Manoengkap.	id. H. J. Eggink.	—	—	180	100	56	10
		Hoeta Imbaroe.	id. J. Dammerboer.	—	—	180	—	47	10
		Hoeta Padang.	id. E. A. Ameler.	—	—	180	100	71	20
		Hoeta Radja.	id. T. E. Irle.	—	—	180	100	79	10
		Kantin.	id. H. J. Eggink.	—	—	90	—	13	—
		Lantjat.	id. E. A. Ameler.	—	—	180	100	70	20
		Liang.	id. id.	—	—	90	100	22	—
		Maompang.	id. J. Dammerboer.	—	—	90	—	27	10
		Pagaran Boedjoer.	id. T. E. Irle.	—	—	180	100	83	10
		Pagaran Djoeloe.	id. id.	—	—	180	100	75	20
		Panobasan Lombang.	id. W. H. Th. van Hasselt.	—	f 60	90	—	17	30
		Paraoe Sorat.	id. T. E. Irle.	—	—	270	100	120	15
		Pargaroetan.	id. H. J. Eggink.	—	—	180	—	66	30
		Sibadoar.	id. T. E. Irle.	—	—	90	100	28	10
		Sadjara.	id. J. Dammerboer.	f 423	—	90	—	—	—
		Silooëng.	id. F. Hartwig.	—	—	90	100	20	20
		Simangambat.	id. E. A. Ameler.	—	—	180	100	63	10
		Simaninggir.	id. F. Hartwig.	—	—	180	100	53	20

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éénS toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Padang Sidimpoean (onderafd. Angkola en Sipirok).	Simanosor.	Zendeling-leeraar E. A. Ameler.	—	—	f 270	f 100	f 102	f 20
		Simasom.	id. J. Dammerboer.	—	—	180	—	40	10
		Simatorkis.	id. W. H. Th. van Hasselt.	—	—	180	100	43	30
		Sipagimbar.	id. E. A. Ameler.	—	—	90	100	30	20
		Sipenggeng.	id. F. Hartwig.	—	—	90	—	32	—
		Sipirok I.	id. T. E. Irle.	—	—	450	200	199	30
		Sipirok II.	Hoofd der school Si Tinggo.	—	—	270	100	132	—
		Sipogoe.	Zendeling-leeraar E. A. Ameler.	—	—	90	—	32	10
		Sitindjoman.	id. J. Dammerboer.	—	—	90	—	23	10
		Sitoemba.	id. T. E. Irle.	—	f 210	180	100	50	20
		Tapoes.	id. id.	—	—	90	100	27	—
	Padang Sidimpoean (onderafd. Groot- en Klein-Mandailing, Oeloe en Pakantan).	Barbaran Djoeloe.	id. D. Dirks.	—	—	180	—	25	—
		Hoeta Siantar.	id. id.	—	—	90	—	24	—
		Maga Lombang.	Mangaradja Goenoeng Sarik Marapi.	—	—	180	—	52	—
		Moeara Mais.	Soetan Oloan Saripada.	—	—	180	—	64	—
		Pagar Goenoeng.	Si Moesahap al. Soetan Sinomba, kamponghoofd.	—	—	150	—	30	—
		Pakantan.	Zendeling-leeraar P. Nachtigal.	—	975	360	100	154	—
		Simpang Banjak.	id. id.	—	—	90	—	28	—
		Tamiang.	Soetan Koemala Boelan, koeria hoofd	—	—	360	—	143	—
	Padang Sidimpoean (onderafd. Padanglawas).	Loboehatoengga,	Zendeling-leeraar T. E. Irle.	—	—	180	—	67	10
		Mandalasena.	id. E. Pichler.	—	—	90	—	39	—
		Sidjorang.	id. id.	—	—	90	100	28	—
		Sihoelamboe.	id. id.	—	—	90	100	36	10
		Sipiongot.	id. id.	—	—	180	—	49	—
		Soengei-Pining.	id. id.	—	—	90	—	26	—
		Sosopan Djoeloe.	id. T. E. Irle.	—	—	90	—	49	10
		Tapoes.	id. E. Pichler.	—	—	90	100	32	10
		Tolang.	id. id.	—	—	90	—	19	10
	Bataklanden (onderafd. Silindoeng).	Adiankoting.	id. J. Schreij.	—	—	90	100	43	—
		Adianpadang.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	56	—
		Aek na Oeli.	id. id.	—	—	180	100	60	—
		Aek na Sia.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	29	10
		Aek Saroella.	id. F. Strötker.	—	—	450	—	257	—
		Aek Tangga.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	33	—
		Banoeaädji.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	43	10
		Banoearea.	id. id.	—	—	270	100	108	45
		Banoearea (meisjesschool).	id. id.	—	—	180	100	24	20
		Batoemamak.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	26	—
		Batoemanoempak.	id. id.	—	—	180	100	67	—
		Batoe na Bolan.	id. id.	—	—	90	100	27	—
		Batoe na Doea.	id. id.	—	—	180	100	53	—
		Djandji Angkola.	id. F. Strötker.	—	—	270	200	140	—
		Djandji Maria Letoe.	id. id.	—	—	90	100	30	—
		Djandji Radja.	id. J. Möller.	—	—	90	100	27	10
		Dolok na Godang.	id. R. Meisel.	—	—	90	—	33	—
		Goraga.	id. id.	—	—	90	100	27	—
		Gontingsalak.	id. id.	—	—	90	—	25	—
		Hadataran.	id. id.	—	—	90	100	39	—
		Harian.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	41	20
		Hoeta Barat Parbadjoe.	id. E. Ellinghaus.	—	—	180	100	49	25
		Hoeta Barat Parbadjoe II.	id. id.	—	—	270	100	78	15
		Hoeta Boeloe.	id. R. Meisel.	—	—	180	—	61	10
		Hoeta Galoeng.	id. O. Marcks.	—	—	360	100	120	40
		Hoeta Goegoer I.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	87	10
		Hoeta Oeroek.	id. J. Möller.	—	—	180	100	54	10
		Hoeta Radja.	id. id.	—	—	180	100	63	30
		Hoeta Radja Parboeboe.	id. O. Marcks.	—	—	90	—	26	10
		Hopong.	id. F. Strötker.	—	—	90	100	34	—
		Laboegati.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	57	—
		Loboehole.	id. E. Ellinghaus.	—	—	90	100	38	—
		Loboe na Hot.	id. J. Schreij.	—	—	90	—	15	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend		Jaarlijksche subsidie toegekend			
				voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden (onderafd. Silindoeng).	Laboepining.	Zendeling-leeraar L. Gräb.	—	—	f 180	f 60	f 39	—
		Laboesikin.	id. F. Strötker.	—	—	90	—	29	—
		Laboesingkam I.	id. J. Möller.	—	—	90	100	31	f 20
		Laboesingkam II.	id. J. Schreij.	—	—	90	—	21	—
		Laboetolong I.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	77	10
		Loemban Baringin.	id. J. Möller.	—	—	180	100	70	30
		Loemban Djoeloe I.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	65	10
		Loemban Garaga II.	id. L. Gräb.	—	—	252	60	105	—
		Loemban Garaga (meisjesschool).	id. id.	—	—	90	60	25	—
		Loemban Loboe.	id. R. Meisel.	—	—	180	—	66	—
		Loemban Rihit.	id. J. Möller.	—	—	90	100	31	20
		Loemban Sinaga.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	56	—
		Nadjoemambe.	id. id.	—	—	90	100	26	—
		Nagasariboe II.	id. id.	—	—	90	100	36	—
		Onan Gadoe Gadoe.	id. E. Ellinghaus.	—	—	180	100	41	—
		Onan Hasang.	id. L. Gräb.	—	—	162	60	52	—
		Padang Siandomang.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	25	—
		Pagaran.	id. F. Strötker.	—	—	90	100	31	—
		Pagaran Lamboeng.	id. J. Schreij.	—	—	90	100	37	—
		Pagar Batoe.	id. J. Möller.	—	—	180	100	65	—
		Pagar Sinondi.	id. E. Ellinghaus.	—	—	180	—	72	—
		Pakpahan.	id. R. Meisel.	—	—	360	200	161	—
		Pakpahan (meisjesschool).	id. id.	—	—	180	100	63	—
		Pandjaitan.	id. id.	—	—	90	100	40	—
		Pangaloan.	id. F. Strötker.	—	—	450	200	238	—
		Pangasean.	id. J. Möller.	—	—	90	100	27	20
		Pansoerbatoe.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	43	30
		Pansoer na Pitoe.	id. E. Ellinghaus.	—	—	360	200	142	60
		Pantis.	id. L. Gräb.	—	—	162	60	79	—
		Parboeboe.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	68	25
		Parboeboe Pea.	id. id.	—	—	90	—	17	10
		Parinsoran.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	36	—
		Parlomboean I.	id. id.	—	—	180	—	51	—
		Parlomboean II.	id. id.	—	—	90	100	40	—
		Parforminan.	id. id.	—	—	180	100	65	—
		Parsosoran.	id. id.	—	—	90	100	29	—
		Partali Djoeloe.	id. E. Ellinghaus.	—	—	180	100	51	—
		Pea na Djagar.	id. O. Marcks.	—	—	270	100	100	30
		Partali Toroean.	id. E. Ellinghaus.	—	—	270	100	75	30
		Pearadja (meisjesschool).	id. O. Marcks.	—	f 144	630	—	216	75
		Pearadja-Taroetoeng.	id. id.	—	—	450	100	165	75
		Pintoebosi.	id. J. Möller.	—	—	180	100	56	20
		Poerba Sinomba.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	36	—
		Poerba Toea.	id. id.	—	—	90	100	26	—
		Poronanroenggoe.	id. id.	—	—	270	100	140	15
		Porsingkanan.	id. J. Schreij.	—	—	90	100	25	—
		Ramba Siala.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	26	—
		Rampa.	id. J. Schreij.	—	—	90	100	40	—
		Raoetbasi.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	55	—
		Sait ni Hoeta.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	68	20
		Sialang.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	53	—
		Sialogo.	id. R. Meisel.	—	—	90	100	26	—
		Si Andor Andor.	id. O. Marcks.	—	—	90	—	19	20
		Siantar.	id. J. Möller.	—	—	90	—	28	20
		Sibaganding.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	88	—
		Sibalanga.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	57	—
		Sibingke.	id. id.	—	—	180	100	52	—
		Sidagal.	id. E. Ellinghaus.	—	—	90	—	30	—
		Sigompoelan.	id. L. Gräb.	—	—	360	60	127	—
		Sigotom.	id. R. Meisel.	—	—	270	100	120	—
		Sihoedjoer.	id. E. Ellinghaus.	—	—	90	—	22	—
		Simanampang.	id. id.	—	—	180	100	43	—
		Simangoenbang.	id. F. Strötker.	—	—	90	100	48	—
		Simanoengkalit.	id. J. Möller.	—	—	180	100	61	45

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden. (onderafd. Silindoeng).	Simarangkir.	Zendeling-leeraar E. Ellinghaus.	—	—	f 270	f 100	f 72	f 75
		Simarangkir II.	id. id.	—	—	180	—	86	—
		Simarangkir (meisjesschool).	id. id.	—	—	180	100	52	20
		Simasom.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	46	—
		Simata ni Ari.	id. id.	—	—	90	—	28	—
		Simordjangiang.	id. id.	—	—	90	60	26	—
		Simorhómpoe.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	56	—
		Simorpinggan.	id. id.	—	—	180	100	60	10
		Sioengas Djoe.	id. F. Strötker.	—	—	180	100	51	—
		Sioengas Djoeloe.	id. id.	—	—	90	100	29	—
		Sipoholon (leerschool kweekschool).	B. Mindermann, direct. der kweekschool.	—	—	180	100	51	—
		Sipahoetar.	Zendeling-leeraar R. Meisel.	—	—	540	200	251	25
		Siroemambe.	id. id.	—	—	90	100	26	—
		Sisoenggoelan.	id. E. Ellinghaus.	—	—	180	100	39	—
		Sitoemeang.	id. J. Möller.	—	—	180	100	87	45
		Sitompoel.	id. E. Ellinghaus.	—	—	360	100	118	60
		Tapian na Oeli.	id. J. Möller.	—	—	90	100	33	10
		Tapian na Oeli II.	id. R. Meisel.	—	—	180	100	57	—
		Taroetoeng.	id. F. Strötker.	—	—	180	100	79	—
		Taroetoeng I.	id. O. Marcks.	—	—	180	100	49	10
	Bataklanden (onderafd. Hoogvlakte van Toba).	Aek Loeng.	id. O. Stingel.	—	—	90	100	36	10
		Aek na Oeli.	id. id.	—	—	90	100	27	10
		Bahal Batoe.	id. K. Lotz.	—	—	270	100	79	—
		Bahal Imbalo.	id. V. Kessel.	—	—	90	—	34	—
		Batoe na Godang.	id. W. Müller.	—	—	90	100	24	—
		Bonandolok.	id. id.	—	—	270	100	113	15
		Djandji na Godang.	id. id.	—	—	90	—	20	10
		Dolok na Oeli.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	36	—
		Dolok Sanggoel.	id. O. Stingel.	—	—	180	100	72	15
		Gonting.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	46	—
		Hoeta Djoeloe I.	id. F. Schmidt.	—	—	360	100	147	40
		Hoeta Djoeloe II.	id. O. Stingel.	—	—	90	100	35	10
		Hoeta Gindjang I.	id. V. Kessel.	—	—	90	100	31	—
		Hoeta Gindjang II.	id. W. Müller.	—	—	90	100	30	10
		Hoeta Goegoer II.	id. O. Stingel.	—	—	90	100	37	10
		Hoeta na Mora.	id. K. Lotz.	—	—	270	100	85	—
		Hoeta Soit.	id. V. Kessel.	—	—	90	—	23	—
		Hoeta Tinggi.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	36	—
		Hoeta Toea.	id. F. Schmidt.	—	—	90	100	25	20
		Loboesiregar.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	63	—
		Loboetolong II.	id. V. Kessel.	—	—	180	100	52	—
		Loemban Barat.	id. id.	—	—	180	100	45	—
		Loemban Djoeloe II.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	35	—
		Loemban Djoeloe III.	id. V. Kessel.	—	—	90	100	30	—
		Loemban Hariara.	id. F. Schmidt.	—	—	90	100	37	20
		Loemban Sangkalan.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	36	—
		Loemban Tobing.	id. E. Becker.	—	—	90	100	43	20
		Loemban Tonga Tonga.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	46	—
		Nagasariboe I.	id. V. Kessel.	—	—	180	100	58	—
		Nagatimboel.	id. F. Schmidt.	—	—	90	100	31	20
		Pamansoeran.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	50	—
		Paniaran.	id. id.	—	—	180	100	73	—
		Paranginan.	id. V. Kessel.	—	—	270	100	101	—
		Pariksaboengan.	id. W. Spieker.	—	—	90	—	24	30
		Pariksinomba.	id. O. Stingel.	—	—	90	100	39	10
		Parmonangan.	id. F. Schmidt.	—	—	180	100	58	20
		Paroelohan.	id. V. Kessel.	—	—	180	100	46	—
		Parsinggoeran.	id. O. Stingel.	—	—	180	100	50	10
		Peaäroeng.	id. V. Kessel.	—	—	90	—	27	—
		Pohan.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	37	—
		Polloeng.	id. O. Stingel.	—	—	180	100	75	10
		Porbotihan.	id. W. Müller.	—	—	90	100	33	10
		Porhorboan.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	23	—
		Ranggigit.	id. F. Schmidt.	—	—	180	100	73	10

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden (onderafd. Hoogvlakte van Toba).	Sait ni Hoeta.	Zendeling-leeraar O. Stingel.	—	—	f 90	f 100	f 33	f 10
		Sanggaran.	id. W. Müller.	—	—	90	100	29	—
		Siandjoer.	id. W. Spieker.	—	—	180	100	37	30
		Sibarajas.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	27	—
		Siboeboean.	id. W. Müller.	—	—	180	100	69	30
		Siboentoean I.	id. V. Kessel.	—	—	180	100	65	—
		Siboentoean II.	id. W. Müller.	—	—	90	100	40	20
		Siborboran.	id. id.	—	—	90	100	21	—
		Siboroetorop.	id. V. Kessel.	—	—	180	100	43	—
		Si Borong Borong.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	64	—
		Sidomdamon.	id. F. Schmidt.	—	—	90	—	25	—
		Sigoelok.	id. W. Müller.	—	—	90	100	35	—
		Sigoembang.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	22	—
		Sigoempar.	id. V. Kessel.	—	—	90	100	22	—
		Sigompoel.	id. id.	—	—	90	—	33	—
		Sihatandohan.	id. W. Spieker.	—	—	90	100	17	30
		Sihingkit.	id. W. Müller.	—	—	270	100	94	15
		Sihite.	id. O. Stingel.	—	—	180	100	72	10
		Silaban.	id. V. Kessel.	—	—	90	100	32	—
		Silando.	id. id.	—	—	90	—	33	—
		Silantom Djoeloe.	id. E. A. Ameler.	—	—	90	100	34	20
		Silantom Tonga.	id. id.	—	—	90	100	25	20
		Simamora.	id. K. Lotz.	—	—	90	100	35	—
		Simanoelang.	id. O. Stingel.	—	—	180	100	49	10
		Simar Ompoe Ompoe.	id. K. Lotz.	—	—	90	—	17	—
		Sipitoe Hoeta.	id. O. Stingel.	—	—	90	100	41	10
		Sipoeltak.	id. V. Kessel.	—	—	90	100	36	—
		Si Risi Risi.	id. O. Stingel.	—	—	90	100	35	10
		Sisoding.	id. F. Schmidt.	—	—	180	—	81	20
		Si Tabo Tabo.	id. K. Lotz.	—	—	180	100	45	—
		Sitapangan.	id. W. Müller.	—	—	90	100	35	10
		Sosor Ganting.	id. O. Stingel.	—	—	180	100	53	10
		Tapian na Oeli I.	id. V. Kessel.	—	—	270	100	112	—
		Tapian na Oeli III.	id. id.	—	—	90	—	23	—
	Bataklanden (onderafd. Toba).	Aek Bolon.	id. H. Weissenbruch.	—	—	90	100	45	10
		Amborgang.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	31	—
		Aritonang.	id. P. Steingräber.	—	—	180	100	41	10
		Bakara Marboen.	id. id.	—	—	90	100	24	10
		Bakara Simamora.	id. id.	—	—	90	100	26	—
		Bakara Sinambela.	id. id.	—	—	90	100	22	10
		Balige.	id. H. Weissenbruch.	—	—	450	200	213	—
		Balige (meisjesschool).	id. id.	—	—	360	100	150	—
		Bariba ni Aek.	id. P. Steingräber.	—	—	270	100	83	15
		Baringbing.	id. J. Nommensen.	—	—	180	100	83	—
		Barroeara.	id. W. Steinsiek.	—	—	270	100	79	—
		Batoebinoemboen.	id. P. Steingräber.	—	—	90	180	25	10
		Boentoeradia.	id. id.	—	—	90	—	27	10
		Bonandolok.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	63	—
		Djandji.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	12	—
		Djandji Radja.	id. P. Steingräber.	—	—	90	100	28	10
		Djangga.	id. W. Brückner.	—	—	180	100	43	—
		Dolok Djior.	id. J. Nommensen.	—	—	180	100	92	—
		Dolok na Oeli.	id. W. Brückner.	—	—	180	100	40	—
		Haoe na Atas.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	92	—
		Hasahalan.	id. H. Reitze.	—	—	162	100	70	—
		Hatinggian.	id. W. Brückner.	—	—	90	100	—	—
		Hinalang Silalahi.	id. H. Weissenbruch.	—	—	270	100	110	—
		Hitetano.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	16	10
		Hoeta Goal.	id. H. Weissenbruch.	—	—	270	100	131	15
		Hoeta Hoean.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	69	—
		Hoeta na Mora.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	26	10
		Holboeng.	id. P. Steingräber.	—	—	90	100	26	10
		Lagoeboti.	id. W. Steinsiek.	—	—	360	100	134	—
		Lagoeboti (meisjesschool).	id. id.	—	—	540	100	175	—
		Lintong.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	37	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden. (onderafd. Toba).	Lintong ni Hoeta.	Zendeling-leeraar W. Spieker.	—	—	f 90	f 100	f 29	f 30
		Laboehole.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	27	—
		Loemban Bajasan.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	73	—
		Loemban Balik.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	16	—
		Loemban Djoeloe.	id. W. Brückner.	—	—	180	—	52	—
		Loemban Goal.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	72	—
		Loemban Hareara.	id. J. Nommensen.	—	—	180	100	84	—
		Loemban Koeala.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	31	—
		Loemban Laboe I.	id. W. Brückner.	—	—	180	100	45	—
		Loemban na Bolan.	id. H. Reitze.	—	—	180	100	73	—
		Loemban Pea I.	id. W. Brückner.	—	—	90	100	26	—
		Loemban Pea II.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	22	—
		Loemban Pinasa.	id. id.	—	—	90	100	19	—
		Loemban Raoe.	id. id.	—	—	90	100	27	—
		Loemban Sibadjoer.	id. id.	—	—	90	100	36	10
		Maranti.	id. id.	—	—	90	—	14	—
		Marom.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	37	—
		Meat.	id. W. Spieker.	—	—	162	100	48	30
		Matoeng.	id. W. Brückner.	—	—	180	100	78	—
		Nagatimboel.	id. id.	—	—	90	100	34	—
		Na Pitoe Poeloe.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	39	10
		Na Roemonda.	id. E. O. Kappner.	—	—	90	60	50	—
		Na Roemonda (leerschool kweekschool)	id. J. H. Meerwaldt.	—	—	90	100	42	—
		Na Sanghoe.	id. H. Weissenbruch.	—	—	450	120	198	—
		Na Toemingka.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	13	—
		Na Taloe Tali.	id. id.	—	—	180	100	52	10
		Oedjoengtandoek.	id. J. Nommensen.	—	—	90	100	47	—
		Oentemoengkoer.	id. P. Steingräber.	—	—	90	100	34	10
		Onan Parsanggaran.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	27	—
		Pandjaetan.	id. J. Nommensen.	—	—	180	100	89	—
		Pangaloan Aek.	id. W. Brückner.	—	—	90	100	29	—
		Panggoeng Simandjoentak.	id. J. Nommensen.	—	—	90	100	46	—
		Pangoeroeran.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	20	—
		Pangomboesan.	id. H. Reitze.	—	—	180	—	67	—
		Pardamean.	id. E. O. Kappner.	—	—	225	60	113	—
		Pargaolan.	id. J. Nommensen.	—	—	90	100	46	—
		Parparean.	id. E. O. Kappner.	—	—	180	100	85	—
		Peataloen.	id. H. Weissenbruch.	—	—	90	100	31	—
		Pintoebatoe.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	180	100	53	10
		Pintoeoloan.	id. W. Brückner.	—	—	90	—	30	—
		Poelo Sibandang.	id. P. Steingräber.	—	—	180	100	53	10
		Pongki.	id. H. Weissenbruch.	—	—	180	100	40	—
		Pordinggaran.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	64	—
		Pordomoean.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	27	—
		Porsoboeran.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	21	10
		Porsambilan.	id. id.	—	—	180	100	—	10
		Raoetbosi.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	37	—
		Saboelan.	id. N. Fuchs.	—	—	90	100	28	20
		Sampoeara.	id. W. Brückner.	—	—	90	100	29	—
		Sampoeran.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	71	—
		Siahaän Sianipar.	id. H. Weissenbruch.	—	—	180	100	42	10
		Sibaroeang.	id. W. Brückner.	—	—	90	100	29	—
		Sibide.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	27	10
		Sibisa.	id. W. Brückner.	—	—	180	100	44	—
		Sibodiala.	id. H. Weissenbruch.	—	—	90	—	27	—
		Siboentoean I.	id. id.	—	—	180	100	73	20
		Siboentoean II.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	38	—
		Siboroean.	id. H. Weissenbruch.	—	—	90	—	37	10
		Sidoelang.	id. J. Nommensen.	—	—	90	100	47	—
		Sigaol.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	42	—
		Sihiong.	id. W. Brückner.	—	—	180	100	38	—
		Silamosik.	id. id.	—	—	90	100	33	—
		Sileang.	id. V. Kessel.	—	—	90	100	20	—
		Silitonga.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	36	10
		Simangoensong.	id. J. Nommensen.	—	—	180	100	91	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend		Jaarlijksche subsidie toegekend			
				voor kosten van bouw en eerste inrichting.	voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden (onderafd. Toba).	Simanobak.	Zendeling-leeraar F. Brinkschmidt.	—	—	f 180	f 100	f 51	—
		Simatoepang.	id. P. Steingräber.	—	—	90	100	30	f 10
		Si Mare Mare.	id. J. Nommensen.	—	—	180	100	97	—
		Sintongmornimpi.	id. W. Steinsiek.	—	—	90	—	23	—
		Sionggong.	id. W. Brückner.	—	—	90	100	30	—
		Siraitoeroek.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	42	—
		Siregar I.	id. J. Nommensen.	—	—	90	100	48	—
		Siregar II.	id. id.	—	—	90	100	48	—
		Si Ria Ria.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	25	10
		Sitombom.	id. id.	—	—	90	—	24	—
		Sitorang.	id. id.	—	—	180	100	66	10
		Sitorang Djae.	id. E. O. Kappner.	—	—	180	100	72	—
		Sosor Lontoeng.	id. P. Steingräber.	—	—	90	—	25	—
		Tamboenan.	id. W. Steinsiek.	—	—	180	100	75	—
		Tampahan.	id. W. Spieker.	—	—	162	100	60	30
		Tampoebolon.	id. H. Weissenbruch.	—	—	270	100	79	—
		Tanding.	id. J. Nommensen.	—	—	90	100	46	—
		Tangga Batoe.	id. W. Spieker.	—	—	162	100	42	30
		Taraboenga.	id. id.	—	—	90	100	33	30
		Tipang.	id. P. Steingräber.	—	—	90	—	23	10
		Toetoepan.	id. H. Reitze.	—	—	90	100	20	—
		Tor na Godang.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	100	27	10
	Bataklanden (onderafd. Baroes).	Banoearea.	id. W. Haibach.	—	—	90	100	33	—
		Hoeta Galoeng.	id. id.	—	—	90	—	26	—
		Kampong Moedik.	Soetan Sjahi Alam, koeriahoofd.	f 187,50	—	180	—	—	—
		Oeratan.	Zendeling-leeraar W. Haibach.	—	—	90	100	39	—
		Pagarlamboeng.	id. id.	—	—	90	100	35	—
		Pargaroetan.	id. id.	—	—	90	100	42	—
		Pinim.	id. id.	—	—	90	—	26	—
		Pologodang.	id. id.	—	—	90	100	36	—
		Poesoet.	id. id.	—	—	90	100	33	—
		Porlilitan.	id. id.	—	—	90	100	46	—
		Siambaton.	id. id.	—	—	90	100	37	—
		Sibintang.	id. id.	—	—	90	100	39	—
		Sidjarango.	id. id.	—	—	90	—	34	—
		Si Gambo Gambo.	id. id.	—	—	180	100	74	—
		Sikombo.	id. id.	—	—	180	100	71	—
		Sitindjak.	id. id.	—	—	90	—	44	—
		Soega Soega.	id. id.	—	—	90	100	39	—
		Toeka.	id. id.	—	—	90	100	39	—
	Bataklanden (onderafd. Samosir).	Ambarita.	id. L. Bregenstroth.	—	—	180	100	68	20
		Baneara.	id. F. Eigenbrod.	—	—	90	100	27	—
		Djandji Marapat.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	—	24	10
		Gonting.	id. id.	—	—	90	100	33	10
		Hareamboko.	id. F. Eigenbrod.	—	—	90	100	38	—
		Harian.	id. H. Brakensiek.	—	—	180	100	46	10
		Hatogoean.	id. N. Fuchs.	—	—	90	100	30	20
		Hoeta Hotang.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	100	21	20
		Hoeta Rihit.	id. id.	—	—	90	100	33	10
		Limbong.	id. F. Eigenbrod.	—	—	90	100	40	—
		Loemban Lintong.	id. H. Brakensiek.	—	—	180	100	60	10
		LoembanSoeki-Soeki.	id. N. Fuchs.	—	—	90	100	37	—
		Lontoeng.	id. L. Bregenstroth.	—	—	180	100	52	10
		Nainggolan.	id. H. Brakensiek.	—	—	180	100	76	15
		Oerat.	id. N. Fuchs.	—	—	90	100	49	30
		Palipi.	id. id.	—	—	180	100	69	30
		Pananggangan.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	100	25	10
		Pangoeroeran.	id. F. Eigenbrod.	—	—	180	100	69	—
		Pasaran.	id. H. Brakensiek.	—	—	180	100	40	10
		Porbaba.	id. F. Eigenbrod.	—	—	90	100	42	—
		Pormonangan.	id. N. Fuchs.	—	—	90	—	22	—
		Rianiate.	id. F. Eigenbrod.	—	—	90	100	30	—
		Rinabolok.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	100	20	10
		Ronggoernihoeta.	id. F. Eigenbrod.	—	—	90	100	28	—
		Sagala.	id. id.	—	—	90	100	45	—
		Sangkal Batoe Batoe.	id. L. Bregenstroth.	f 653	—	180	100	88	—
		Sideak.	id. N. Fuchs.	—	—	90	—	24	20

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in ééns toegekend: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie voor het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden (onderafd. Samosir).	Sigordang.	Zendeling-leeraar H. Brakensiek.	—	—	f 180	f 100	f 43	f 10
		Sihotang.	id. N. Fuchs.	—	—	90	100	42	30
		Simbolon.	id. id.	—	—	90	100	50	20
		Simormata.	id. L. Bregenstroth.	f 857	—	180	100	52	—
		Sipangko.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	—	34	10
		Sipira.	id. id.	—	—	90	100	33	20
		Sitamiang.	id. id.	—	—	90	100	29	10
		Tamba.	id. N. Fuchs.	—	—	180	100	60	20
		Tolping.	id. L. Bregenstroth.	—	—	180	100	42	20
		Tomok.	id. id.	—	—	90	100	38	10
		Bakal.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	100	22	—
	Bataklanden (onderafd. Dairilanden).	Bongkaros.	id. id.	—	—	90	—	11	—
		Djamboe.	id. id.	—	—	90	100	8	10
		Hoeta Manik.	id. id.	—	—	90	100	16	10
		Keradjaen.	id. id.	—	—	90	90	26	—
		Kota Pinang.	id. id.	—	—	90	100	11	20
		Laoeparimboen.	id. id.	—	—	90	100	30	—
		Paropo.	id. id.	—	—	180	100	37	20
		Porboeloean.	id. id.	—	—	90	100	21	10
		Renoen Djoehar.	id. id.	—	—	90	100	18	20
		Salak.	id. id.	—	—	90	100	16	10
		Sidikalang.	id. id.	—	—	180	100	28	20
		Silalahi.	id. id.	—	—	90	100	18	20
		Simbetek.	id. id.	—	—	90	100	11	20
		Tala Tala.	id. id.	—	—	90	100	18	—
				f 2120,50	f 1742	f 86 009	f 40 385	f 29 546	f 5420

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	Toegekende subsidie voor: onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Toegekende subsidie voor: tegemoetkoming in verdere uitgaven.	Toegekende subsidie voor: het schooltoezicht.
Oostkust van Sumatra. . .	Deli en Serdang.	Boekoem.	Zendeling-leeraar J. H. Neumann.	—	f 20	f 175	
		Boeloek Awar.	id. id	—	20	150	f 30
		Boeloe Belim.	id. E. J. van den Berg.	—	30	225	30
		Deli Toea.	id. id.	—	20	175	30
		Koeta Djoeroeng.	id. id.	—	30	225	30
		Merteloe.	id. J. H. Neumann.	—	20	150	30
		Pagarbatoe.	id. E. J. van den Berg.	—	20	175	—
		Pernangenan.	id. id.	—	20	175	30
		Rambe.	id. id.	—	30	200	—
		Roemah Kinangkong.	id. J. H. Neumann.	—	20	175	30
		Sibolangit.	id. id.	—	30	200	10
		Simbahe.	id. id.	—	20	150	30
		Si Rengit Rengit.	id. E. J. van den Berg.	—	30	225	30
		Tambonen.	id. J. H. Neumann.	—	20	150	30
		Tandjoengberingin.	id. id.	—	20	150	30
	Simeloengoen en de Karolanden.	Amborakan.	id. A. Theis.	f 200	—	175	—
		Bandarsakoeda.	id. E. Müller.	—	20	150	—
		Bandar Meratoer.	id. id.	200	—	125	10
		Baroesdjahe.	id. J. P. Talens.	—	20	175	30
		Batoekarang.	id. L. Bodaan.	—	20	100	30
		Begandeng.	id. id.	200	—	102	—
		Boekit.	id. J. P. Talens.	—	30	225	30

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende susidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Oostkust van Sumatra.	Simeloengoen en de Karolanden.	Boeloeh Radja.	Zendeling-leeraar A. Theis.	—	f 20	f 175	f 10
		Djandji Maoele.	id. id.	—	20	175	10
		Djoema Radja.	id. L. Bodaan.	f 200	—	116	—
		Dakan.	id. J. P. Talens.	—	30	200	30
		Dolok Maradja.	id. E. Müller.	—	20	150	10
		Dolok Madawan.	id. id.	200	—	150	—
		Dolok Sariboe.	id. A. Theis.	—	20	175	10
		Dalik Raja.	id. id.	—	20	125	—
		Girsang.	id. W. Brückner.	—	20	175	—
		Hoeta Dolok.	id. A. Theis.	—	20	175	—
		Hariahan.	id. id.	200	—	150	—
		Koeala.	id. L. Bodaan.	—	20	100	30
		Kabandjahe.	id. id.	—	20	150	30
		Kinalang.	id. H. Guillaume.	—	20	175	30
		Koeta Boeloeh.	id. L. Bodaan.	—	20	100	30
		Nagasariboe.	id. H. Guillaume.	—	20	150	30
		Naman.	id. L. Bodaan.	—	20	150	—
		Oeroeng Pane.	id. A. Theis.	—	20	150	10
		Parapat.	id. W. Brückner.	—	30	225	—
		Pematang Bandar.	id. E. Müller.	—	20	175	—
		Pematang Poerba.	id. H. Guillaume.	—	20	175	30
		Pematang Raja.	id. A. Theis.	—	30	250	10
		Pematang Siantar.	id. E. Müller.	—	30	200	20
		Pematang Sidemanik.	id. id.	—	20	125	10
		Pematang Fano Djawa.	id. id.	200	—	125	—
		Poerba Dolok.	id. H. Guillaume.	—	20	150	30
		Poerba Sariboe.	id. id.	—	20	150	30
		Poerba Tonga.	id. id.	—	20	175	30
		Perbesi.	id. L. Bodaan.	—	20	100	30
		Pengambatan.	id. H. Guillaume.	—	20	175	30
		Raja.	id. G. Smit.	—	30	200	—
		Raja Oesang.	id. A. Theis.	—	20	175	—
		Repa.	id. W. Brückner.	—	20	125	—
		Raja Tongah.	id. A. Theis.	—	20	150	10
		Sariboe Dolok.	id. H. Guillaume.	—	20	175	10
		Soeka.	id. J. P. Talens.	—	30	225	30
		Sipalka.	id. W. Brückner.	—	20	175	—
		Siantar Sawah.	id. E. Müller.	—	30	225	20
		Siboganding.	id. W. Brückner.	—	20	175	—
		Sipangan Bolon.	id. id.	—	20	175	—
		Sabakti.	id. L. Bodaan.	200	—	175	—
		Sihalpe.	id. H. Guillaume.	—	20	150	30
		Tiga Langgioeng.	id. id.	—	20	175	30
		Tiga Ras.	id. E. Müller.	—	20	175	10
		Tingkes.	id. J. P. Talens.	—	30	200	—
		Tongging.	id. H. Guillaume.	—	30	200	30
		Tamboenrea.	id. E. Müller.	—	20	150	10
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	Bandjermasin.	Bandjermasin.	id. P. Hensgen.	—	50	300	—
		Bandjermasin (Chin. school).	id. id.	—	20	200	—
		Bedandan.	Inlandsche schoolcommissie Marabahan.	—	40	275	—
		Dalam Pagar.	Controleur van Martapoera.	—	30	250	—
		Karangintan.	id.	—	30	250	—
		Pengaron.	id.	—	20	200	—
		Pleihari.	Controleur van Pleihari.	—	30	225	—
		Soengei Batang.	„ „ Martapoera.	—	40	275	—
	Oeloe Soengai.	Angkinang.	Gezaghebber E. H. de Nijs Bik.	—	40	250	—
		Birajang.	De gezaghebber van Barabai.	—	40	275	—
		Laboehan.	Zendeling-leeraar K. Hendrich.	—	20	200	—
		Simpoer.	Gezaghebber E. H. de Nijs Bik.	—	50	300	—
		Soengei Koepang.	id. id.	—	30	225	—
		Tewah Popoh.	Zendeling-leeraar K. Hendrich.	—	20	150	30
	Doesoenlanden.	Batoeboeah.	Soleman bin Hadji Baetaher.	—	20	150	—
		Benangin Lima.	Hadji Abdoerachman.	—	20	200	—
		Beto.	Zendeling-leeraar K. Hendrich.	—	20	200	30
		Boentak.	De betrokken controleur.	—	30	250	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor:			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Doesoenlanden.	Kalahin.	Zendeling-leeraar H. Hampp.	f 200	—	—	—
		Lahei Doea.	Said.	—	f 20,—	f 150	—
		Lampioeng Satoe.	Pembekel Aloeng.	—	20,—	150	—
		Mangkahoi.	Hasan bin Tagap.	—	20,—	200	—
		Mengkatip.	Zendeling-leeraar H. Hampp.	—	20,—	200	f 20
		Moearababoeat.	Abdoerachman bin Seman.	—	20,—	200	—
		Moearalaoeng.	Gantoeng bin Imoen.	—	30,—	250	—
		Moearatoehoep.	Oesman bin Taip.	—	20,—	150	—
		Poeroektjahoe.	Moh. Idris bin Hadji Doelah.	—	30,—	250	—
		Tamianglajang.	Zendeling-leeraar K. Hendrich.	—	20,—	200	30
		Tatioe.	id. H. Hampp.	—	20,—	150	20
		Telang.	Controleur van Boentoek.	—	30,—	225	—
		Telokbetong.	Zendeling-leeraar H. Hampp.	—	20,—	200	10
		Toempoeng Laoeng.	Mat Dapat.	—	20,—	200	—
	Koealakapoeas.	Bawang.	Zendeling-leeraar R. Schumann.	—	20,—	100	30
		Bereng Rambang.	id. id.	—	20,—	150	30
		Boeleng.	id. id.	—	20,—	150	30
		Djangkang.	id. W. Borch.	—	20.—	150	10
		Koeala Kapoeas I.	id. H. Wiegand.	—	30,—	250	10
		Koeala Kapoeas II.	id. id.	—	40,—	275	10
		Koeala Kapoeas (meisjesschool).	id. id.	—	30,—	225	—
		Koealakoeroen.	id. H. Lampmann.	—	20,—	200	30
		Mandoemai.	id. A. Renken.	—	40,—	275	20
		Mandoemai (meisjesschool).	id. id.	—	20,—	150	20
		Pakandoet.	id. R. Schumann.	—	20,—	200	30
		Pahawan.	id. id.	—	20,—	150	30
		Pangkoh.	id. M. Ansköhl.	—	40,—	275	10
		Penda Pilang.	id. H. Lampmann.	—	20,—	150	20
		Petakbahandang.	id. M. Ansköhl.	—	20,—	200	30
		Poedjon.	id. W. Borch.	—	20,—	200	—
		Poelangpisan.	id. A. Renken.	—	30,—	225	20
		Poelau Kolandan.	id. id.	—	20,—	200	20
		Penda Kapati.	id. id.	—	20,—	200	20
		Soengaihanjoe.	id. W. Borch.	—	20,—	150	10
		Tewah.	id. id.	—	30,—	250	30
		Tewang Padjangan.	id. H. Lampmann.	—	20,—	200	30
		Toembangkokan.	id. id.	—	20,—	200	30
		Toembangkaloempang.	id. A. Renken.	—	20,—	200	20
		Toembangmalahai.	id. R. Schumann.	—	20,—	150	30
		Toembangmanjai.	id. W. Borch.	—	20,—	200	10
		Toembangsian.	id. id.	—	20,—	200	10
		Toejoen.	id. H. Lampmann.	—	6,66	50	20
	Zuidoostkust van Borneo.	Berangas.	Assistent-resident.	200	—	200	—
		Lantoeng.	Controleur van Tanahboemboe.	200	—	175	—
		Pantai.	idem.	200	—	150	—
		Pasir.	Controleur van Pasir	—	40,—	275	—
		Pegatan.	id. Tanahboemboe.	250	—	100	—
		Tanahgrogot.	id. Pasir.	—	30,—	225	—
		Salinan.	Assistent-resident.	300	—	225	—
	Samarinda.	Laham.	Pastoor J. Goossens.	—	30,—	250	—
		Long Iram.	De betrokken civiel gezaghebber.	—	40,—	275	—
Menado.	Menado (onderafd. Tondano).	Tomohon (meisjessch).	Mère Wenceslas.	—	40,—	250	—
		Wailan I.	Hulpprediker M. de Koning.	—	20,—	125	--
	Menado (onderafd. Amoerang).	Malola.	id. A. W. F. Waardenburg.	—	30,—	225	—
		Mokoepa I.	Schoolopziener G. J. Welsz.	—	20,—	125	—
		Ongkaoe.	Hulpprediker A. W. F. Waardenburg.	—	20,—	175	—
		Poöpo I.	id. id.	—	30,—	200	—
		Toemani.	id. id.	—	20,—	125	—
	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Batoewoelang.	Dienaar des Woords P. Kelling.	—	—	200	—
		Bawoleoe.	id. A. Kok.	—	—	175	—
		Beng.	id. G. ten Broek.	—	—	175	—
		Biaro	id. A. Kok.	—	—	200	—
		Boeha.	id. id.	—	—	175	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Menado.	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Boehias.	Dienaar des Woords P. Kelling.	—	—	f 100,—	—
		Boelangan.	id. A. Kok.	—	—	175,—	—
		Boembiha.	id. P. Kelling.	—	—	200,—	—
		Kawaloesoe.	id. K. G. F. Steller.	—	—	175,—	—
		Kawio.	id. id.	—	—	100,—	—
		Lehi.	id. P. Kelling.	—	—	200,—	—
		Limbalo.	id. G. ten Broek.	—	—	150,—	—
		Marore.	id. K. G. F. Steller.	—	—	175,—	—
		Moelengan.	id. A. Kok.	—	—	225,—	—
		Mohongsawan.	id. id.	—	—	200,—	—
		Nonedakal.	id. G. ten Broek.	—	—	150,—	—
		Niambangeng.	id. P. Kelling.	—	—	150,—	—
		Tanaki.	id. id.	—	—	175,—	—
	Menado (onderafd. Talaud-eilanden).	Arangkaä.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	200,—	—
		Bamboeng.	id. id.	—	—	150,—	—
		Esem.	id. id.	—	—	150,—	—
		Esang.	id. id.	—	—	150,—	—
		Koema.	id. id.	—	—	150,—	—
		Labbo.	id. id.	—	—	175,—	—
		Makatara.	id. id.	—	—	150,—	—
		Melongoeane.	id. id.	—	—	150,—	—
		Miangas.	id. H. J. Stokking.	—	—	200,—	—
		Roeso.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	175,—	—
	Midden-Celebes (onderafd. Paloe).	Bamba.	Officier v. h. Leger des Heils Jensen.	—	f 20,—	175,—	—
		Bara.	id. id. G. J. Nijheim.	f 300,—	—	133,—	—
		Padende.	id. id. Jensen.	—	30,—	200,—	—
		Kalawara.	id. id. G. J. Veerenhuis.	200,—	—	150,—	—
		Koelawi.	id. id. H. Loois.	—	20,—	175,—	—
		Lindoe.	id. id. id.	166,66	—	145,83	—
		Sibelaja.	id. id. G. J. Nijheim.	—	20,—	175,—	—
				f 3616,66	f 2591.66	f 32571,83	f 1770

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	leermiddelen en schoolbehoeften.
Menado.	Menado (onderafd. Menado).	Bengkol.	Schoolopziener G. J. Welsz.	f 325	f 34,50
		Boenakeng.	Districtshoofd L. A. Wakkarij.	240	60,75
		Danowoedoe.	id. id.	240	35,25
		Gangga.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	29,25
		Kahoekoe.	id. id.	240	31,50
		Kali.	id. id.	300	39,—
		Kamanta.	id. id.	240	22,50
		Kaweroean.	id. id.	360	24,75
		Kembes I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	34,50
		Kembes II.	Districtshoofd L. A. Wakkarij.	—	70.50
		Koka.	Schoolopziener G. J. Welsz.	420	24,—
		Laikit.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	360	38,25
		Lansot.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	25,50
		Lembean I.	id. id.	570	81,—
		Lembean II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	20,25
		Lilang.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	27.—
		Malalajang.	Districtshoofd P. A. Mandangie.	240	31,50
		Manembo Nembo.	Schoolopziener G. J. Welsz.	300	47,25
		Menado.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	570	46,50

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende subsidie voor: leermiddelen en schoolbehoeften.
Menado.	Menado (onderafd. Menado).	Menado Toea.	Schoolopziener G. J. Welsz.	f 300	f 42,—
		Palaes.	id. id.	240	23,25
		Paniki di Atas.	id. id.	240	18,75
		Paniki di Bawah I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	20,25
		Paniki di Bawah II.	Schoolopziener G. J. Welsz.	300	27,75
		Paselatan.	id. id.	—	62,25
		Rinondoran.	id. id.	270	21,75
		Roemengkor I.	id. id.	240	27,75
		Roemengkor II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	25,50
		Sampiri.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	36,75
		Sarawet.	id. id.	300	27,—
		Sawangan Menado.	Districtshoofd L. A. Wakkarij.	—	20,25
		Seree.	Schoolopziener G. J. Welsz.	300	39,—
		Soekoer.	id. id.	240	29,25
		Soeloean.	id. id.	300	42,—
		Talawaän Bantik.	id. id.	300	18,75
		Tandjoengmerah.	id. id.	240	20,25
		Tanggari.	id. id.	420	51,75
		Tikala.	id. id.	—	65,25
		Titiwoengen.	id. id.	810	57,75
		Tiwoko.	id. id.	360	23,25
		Tomboeloean.	id. id.	240	20,25
		Tongkeina.	id. id.	240	24,75
		Tontalete.	id. id.	300	39,—
		Waleo.	id. id.	300	40,50
		Waremboengan II.	id. id.	240	34,50
		Wasian.	id. id.	360	25,50
		Watoedambo.	id. id.	480	48,—
		Werot.	id. id.	240	25,50
		Winetin.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	24,—
	Menado (onderafd. Tondano).	Belang.	Schoolopziener G. J. Welsz.	360	23,50
		Bentenan.	id. id.	420	33,—
		Eris.	Districtshoofd J. E. Maengkom.	—	66,75
		Kajawoe.	Schoolopziener G. J. Welsz.	300	45,—
		Kajoeroja.	id. id.	570	53,25
		Kajoewatoe.	id. id.	240	27,75
		Kakaskasen I.	id. id.	720	132,—
		Kakaskasen II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	33,75
		Kalawiran.	Schoolopziener G. J. Welsz.	630	54,—
		Karor.	Districtshoofd W. H. Warokka.	—	23,25
		Kasoeratan.	Schoolopziener G. J. Welsz.	300	70,50
		Kaweng.	id. id.	450	85,50
		Kinaleosan.	id. id.	300	23,25
		Kimlon.	id. id.	420	45,—
		Koelo.	id. id.	420	40,50
		Koemelemboeai.	id. id.	330	42,75
		Koja.	id. id.	660	105,75
		Kolongan.	id. id.	150	61,50
		Lahendong.	id. id.	150	62,25
		Laloempei.	Districtshoofd J. E. Maengkom.	—	39,75
		Langoan.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	36,—
		Liwoetoeng.	Districtshoofd A. H. O. Supit.	—	98,25
		Makalisoeng.	id. J. E. Maengkom.	—	32,25
		Manembo.	Schoolopziener G. J. Welsz.	510	40,50
		Maoembi.	id. id.	240	30,—
		Marawas.	id. id.	240	23,25
		Minanga.	id. id.	240	31,50
		Noöngan.	id. id.	420	51,75
		Palamba.	id. id.	240	19,50
		Paloloan.	id. id.	360	51,—
		Panasen.	id. id.	540	42,—
		Pangae.	id. id.	240	54,—
		Pangolombian II.	id. id.	570	49,50
		Papakelan.	id. id.	480	48,—
		Parepei.	id. id.	240	52,50
		Paso.	Districtshoofd W. H. Warokka.	—	112,50
		Pinaras.	Schoolopziener G. J. Welsz.	360	69,75

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende subsidie voor: leermiddelen en schoolbehoeften.
Menado.	Menado (onderafd. Tondano).	Ramboenan.	Schoolopziener G. J. Welsz.	f 420,—	f 45,—
		Ranomeroet.	id. id.	480,—	42,—
		Ranowangko.	id. id.	300,—	38,25
		Rasi.	id. id	240,—	27,75
		Ratatotok.	id. id.	300,—	22,50
		Rerer.	Districtshoofd J. E. Maengkom.	—	67,50
		Sarongsong I.	Schoolopziener G. J. Welsz.	690,—	116,20
		Sarongsong II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	420,—	27,—
		Sawangan I.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240,—	24,—
		Sawangan II.	id. id.	240,—	23,25
		Seretan.	id. id.	390,—	47,25
		Tampoesoe.	id. id.	240,—	21,75
		Tandengan.	id. id.	390,—	75,—
		Tataäran.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	480,—	59,25
		Teëp.	Schoolopziener G. J. Welsz.	450,—	57,—
		Telap.	id. id.	—	53,25
		Tinoör.	id. id.	660,—	44,25
		Toelap.	id. id.	390,—	58,50
		Toemaratas.	id. id.	690,—	134,25
		Tomohon I.	id. id.	630,—	100,50
		Tomohon II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	480,—	66,—
		Tondangow.	Schoolopziener G. J. Welsz.	420,—	36,—
		Tondano I.	id. id.	450,—	117,75
		Tondano II.	id. id.	510,—	99,75
		Tondano III.	id. id.	570,—	136,50
		Tooëliang.	id. id.	570,—	46,50
		Tooëliang Ketjil.	Districtshoofd J. E. Maengkom.	60,—	73,50
		Tooëloemembet.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240,—	30,75
		Totalan.	id. id.	240,—	31,50
		Watoelanei.	Districtshoofd J. E. Maengkom.	60,—	56,25
		Watoelanei.	Schoolopziener G. J. Welsz.	420,—	19,50
		Watoemea.	id. id.	630,—	63,—
		Wian.	id. id.	240,—	21,75
		Wioi.	Districtshoofd A. H. O. Supit.	—	43,50
		Woelaoean.	Schoolopziener G. J. Welsz.	300,—	61,50
		Wongkai.	id. id.	450,—	39,75
	Menado (onderafd. Amoerang).	Bojong Atas.	id. id.	240,—	35,25
		Eloesan.	id. id.	300,—	42,—
		Kajoeoewi.	id. id.	455;—	102,—
		Kali.	id. id.	360,—	45,—
		Kanean.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	330,—	30,—
		Kanonang.	Schoolopziener G. J. Welsz.	510,—	104,25
		Kapoja.	id. id.	300,—	47,25
		Karimban.	id. id.	300,—	53,25
		Kiawa.	id. id.	510,—	103,50
		Koejanga.	id. id.	240,—	36,—
		Koha I.	id. id.	570.—	78,—
		Koha II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	300,—	36,—
		Kolongan Atas.	Schoolopziener G. J. Welsz.	450,—	150,75
		Lapi.	Districtshoofd L. A. Warokka.	—	56,25
		Leilem.	Schoolopziener G. J. Welsz.	570,—	100,50
		Lemo I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	300,—	25,50
		Lemo II.	Schoolopziener G. J. Welsz.	330,—	45,—
		Lohoe.	id. id.	510,—	67.50
		Lolah I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	360,—	34,50
		Lolah II.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240,—	46,50
		Lompad.	id. id.	480,—	42,—
		Makasili.	id. id.	—	24,75
		Malikoe.	Districtshoofd J. N. Tambajang.	—	39,—
		Malola.	Schoolopziener G. J. Welsz.	87,50	68,25
		Mapolo.	id. id.	390,—	43,50
		Moendoeng.	Districtshoofd H. Pande Iroot.	—	98.25
		Moente.	Schoolopziener G. J. Welsz.	390,—	48,—
		Ongkaoe.	id. id.	240,—	25,50
		Pakoe Oere.	id. id.	300,—	57,75
		Pakoe Weroe.	id. id.	60,—	41,25
		Pinamorongan.	Districtshoofd L. A. Warokka.	—	51,—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor:	
				tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	leermiddelen en schoolbehoeften.
Menado.	Menado (onderafd. Amoerang).	Pinapolangkan.	Schoolopziener G. J. Welsz.	f 240	f 29,25
		Pinebetengan.	id. id.	420	62,25
		Pitjoean.	id. id.	300	57,75
		Poigar.	Districtshoofd W. A. Wakkarij.	90	53,25
		Pondang.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	240	36,—
		Pondas.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	30,75
		Pontak.	id. id.	300	30,—
		Poöpo I.	id. id.	300	38,25
		Poöpo II.	id. id.	300	18,75
		Raänan.	id. id.	240	32,25
		Raänan Lama.	id. id.	360	41,25
		Radei.	id. id.	—	20,25
		Ranoako.	id. id.	240	34,50
		Ranolambot.	id. id.	240	22,50
		Ranomea.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	390	54,75
		Ranotongkor.	Schoolopziener G. J. Welsz.	360	45,75
		Ritei.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	450	46,50
		Romoon Lansot.	id. id.	300	57,75
		Sendoek.	Schoolopziener G. J. Welsz.	480	54,75
		Silian.	id. id.	390	87,75
		Soeloeoen.	id. id.	420	44,25
		Sonder I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	240	29,25
		Sonder II.	Schoolopziener G. J. Welsz.	450	46,50
		Talaitad.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	420	33,75
		Tangkoenei.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	22,50
		Tara Tara I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	300	28,50
		Tara Tara II.	Schoolopziener G. J. Welsz.	360	102,—
		Tateli.	id. id.	240	26,25
		Tewasen.	id. id.	360	45,—
		Timboekar.	id. id.	240	28,50
		Tintjap.	Districtshoofd G. J. Tembojong.	—	50,25
		Toemaloentoeng.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	420	27,75
		Toempaän.	id. id.	—	62,25
		Toking.	Schoolopziener G. J. Welsz.	420	44,25
		Tolok.	id. id.	420	68,25
		Tombasian Atas.	Districtshoofd L. A. Warokka.	—	54,—
		Tompaso I.	Schoolopziener G. J. Welsz.	780	155,25
		Tompaso II.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	420	54,—
		Tompaso III.	Schoolopziener G. J. Welsz.	510	53,25
		Tondegesan.	Districtshoofd L. A. Warokka.	—	75,75
		Tondei.	Schoolopziener G. J. Welsz.	240	23,25
		Tonsewer.	id. id.	310	39,75
		Wakau.	id. id.	420	60,75
		Wanga.	id. id.	420	55,50
		Woewoek.	Districtshoofd L. A. Warokka.	—	81,75
		Woloan I.	Pastoor A. P. F. van Velsen.	450	66,75
		Woloan II.	Schoolopziener G. J. Welsz.	150	56,25
	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Angges.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	360	81,75
		Apenglawo.	id. id.	300	21,—
		Balangkalang.	id. id.	240	32,25
		Balirangin.	id. P. Kelling.	240	16,50
		Basaoek.	id. G. ten Broek.	360	41,25
		Batoenderang.	id. K. G. F. Steller.	355	43,50
		Batoewoelang.	id. P. Kelling.	300	47,25
		Bawoleoe.	id. A. Kok.	240	32,25
		Bebalang.	id. K. G. F. Steller.	270	27,75
		Bebali.	id. P. Kelling.	420	54,—
		Beboe.	id. K. G. F. Steller.	360	39,—
		Behongang.	id. id.	240	21,—
		Bellae.	id. id.	300	49,50
		Beng.	id. G. ten Broek.	240	22,50
		Beong.	id. P. Kelling.	480	70,50
		Biaoe.	id. id.	360	49,50
		Biaro.	id. A. Kok.	420	38,25
		Binala.	id. K. G. F. Steller.	330	65,25
		Binebase.	id. G. ten Broek.	410	75,—
		Boeaoe.	id. P. Kelling.	240	24,—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende subsidie voor: leermiddelen en schoolbehoeften.
Menado.	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Boeas.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	f 450,—	f 112,50
		Boeha.	id. A. Kok.	240,—	36,—
		Boehias.	id. P. Kelling.	240,—	18,75
		Boekide.	id. id.	300,—	51,75
		Boelangan.	id. A. Kok.	240,—	22,50
		Boembiha.	id. P. Kelling.	450,—	47,25
		Bowonkali.	id. G. ten Broek.	300,—	42,—
		Bowonkoeloe.	id. id.	360,—	44,25
		Dame.	id. P. Kelling.	300,—	48,—
		Enggor.	id. G. ten Broek.	240,—	32,25
		Haäs.	Radja van Tagoelandang C. Tamalerah.	90,—	68,25
		Hesang.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	300,—	27,—
		Hioeng.	id. P. Kelling.	300,—	46,50
		Kalama.	id. K. G. F. Steller.	450,—	43,50
		Kalasoege.	id. G. ten Broek.	660,—	107,25
		Kalekoebe.	id. id.	300,—	46,50
		Kalinda.	id. K. G. F. Steller.	415,—	51,75
		Kaloewatoe.	id. id.	240,—	45,75
		Kanang.	id. P. Kelling.	300,—	66,—
		Kanawong.	id. id.	420.—	73,50
		Kandhar.	id. K. G. F. Steller.	480,—	65,25
		Kaoehise.	id. id.	300,—	43,50
		Karaloeng.	id. P. Kelling.	300,—	63,75
		Kawaloesoe.	id. K. G. F. Steller.	240,—	21,—
		Kesihan.	id. A. Kok.	420,—	59,25
		Kiawang.	Radja van Siaoe A. J. K. Bogar.	90,—	111,75
		Kinali.	Dienaar des Woords P. Kelling.	300,—	54,—
		Laghaeng.	id. id.	300,—	57,—
		Lai.	Radja van Siaoe A. J. K. Bogar.	67,50	87,75
		Laine.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	390,—	62,25
		Laotangan.	id. G. ten Broek.	300,—	23,25
		Lebo.	id. K. G. F. Steller.	420,—	74,25
		Lehi.	id. P. Kelling.	300,—	43,50
		Lahoepoe.	id. G. ten Broek.	300,—	44,25
		Lenganeng.	id. id.	480,—	60,—
		Lesa I.	id. K. G. F. Steller.	390,—	38,25
		Lesa II.	id. A. Kok	300,—	56,25
		Lia.	id. P. Kelling.	360,—	56,25
		Limbalo.	id. G. ten Broek.	240,—	27,75
		Liwoeng.	id. K. G. F. Steller.	370,—	44,25
		Mahengetang.	id. id.	240,—	30,75
		Makalehi.	id. P. Kelling.	300,—	92,25
		Mala.	id. id.	480,—	80,25
		Marore.	id. K. G. F. Steller.	300,—	45,75
		Menggawe.	id. id.	450,—	41,25
		Minanga.	Radja van Tagoelandang C. Tamalerah.	—	73,50
		Mioeloe.	Dienaar des Woords G. ten Broek.	240,—	34,50
		Mitoeng.	id. K. G. F. Steller.	420,—	71,25
		Moelengan.	id. A. Kok.	325,—	51,—
		Mohongsawan.	id. id.	360,—	38,25
		Nagha.	id. K. G. F. Steller.	450,—	48,75
		Naha.	id. G. ten Broek.	390,—	41,25
		Nameng.	id. P. Kelling.	410,—	55,50
		Nanedakel.	id. G. ten Broek.	240,—	32,25
		Niambangeng.	id. P. Kelling.	240,—	35,25
		Nipa.	id. G. ten Broek.	510,—	42,—
		Oeloe.	id. P. Kelling.	387,50	102,75
		Ondang.	Radja van Siaoe A. J. K. Bogar.	—	133,50
		Paghoeloe.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	360,—	84,—
		Pananaroe.	id. id.	470,—	46,50
		Pangirolong.	id. P. Kelling.	300,—	43,50
		Para.	id. K. G. F. Steller.	450,—	48,75
		Paseng.	id. P. Kelling.	360,—	66,75
		Peling.	id. id.	300,—	56,25
		Pintareng.	id. G. ten Broek.	510,—	118,50
		Salili.	id. P. Kelling.	360,—	69,—
		Sawang Siaoe.	Radja van Siaoe A. J. K. Bogar.	—	87,75

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	leermiddelen en schoolbehoeften.
Menado.	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Sawang Taroena.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	f 300	f 63,75
		Sensong.	id. G. ten Broek.	360	43,50
		Sisiwoeng.	id. K. G. F. Steller.	360	50,25
		Simoeng.	id. G. ten Broek.	240	29,25
		Sowaeng.	id. K. G. F. Steller.	240	24,75
		Taboekan Lama.	id. G. ten Broek.	330	60,—
		Talawide I.	id. K. G. F. Steller.	240	20,25
		Talawide II.	Radja van Siaoe A. J. K. Bogar	—	71,25
		Taleko.	Dienaar des Woords K. G. F. Steller.	240	21,—
		Talengen.	id. G. ten Broek.	300	69,75
		Tanaki.	id. P. Kelling.	240	28,50
		Tapile.	id. id.	240	24,—
		Tariang Lama.	id. K. G. F. Steller.	420	44,25
		Tawoali.	id. id.	240	36,—
		Toeloesan.	id. A. Kok.	300	60,—
		Tala.	id. G. ten Broek.	420	53,25
	Menado (onderafd. Talaud-eilanden).	Akas.	id. H. J. Stokking.	330	42,—
		Alo.	id. W. J. A. Zwaan.	465	39,—
		Arangkaä.	id. id.	240	35,25
		Bamboeng.	id. id.	200	21,25
		Beo.	Djogoegoe van N. Karakelong J. S. Tamawiwi.	—	73,50
		Binalang.	Dienaar des Woords W. J. A. Zwaan.	200	20,62[5]
		Boeloede.	id. H. J. Stokking.	240	30,—
		Damaoe.	id. id.	450	57,—
		Dapalan.	id. W. J. A. Zwaan.	300	42,—
		Ensem	id. id.	200	17,50
		Esang.	id. id.	240	26,25
		Kabaroeang.	id. H. J. Stokking.	360	34,50
		Kakoratan.	id. id.	300	53,25
		Kalongan.	id. id.	300	39,—
		Karatoeng.	id. id.	510	53,25
		Kiama.	id. W. J. A. Zwaan.	240	23,25
		Koema.	id. id.	240	16,50
		Laloehe.	id. H. J. Stokking.	360	85,50
		Labbo.	id. W. J. A. Zwaan.	300	23,25
		Makatara.	id. id.	240	24,75
		Mengarang.	Djogoegoe van Kaboeroeang N. Goemansalangi.	—	54,75
		Melongoeane.	Dienaar des Woords W. J. A. Zwaan.	240	24,—
		Miangas.	id. id.	240	33,—
		Moronge.	Djogoegoe van Salebaboe C. Lampah.	90	110,25
		Poelotan.	Dienaar des Woords W. J. A. Zwaan.	245	24,75
		Rainis.	id. id.	330	49.50
		Roeso.	id. id.	360	33,—
		Salibaboe.	id. H. J. Stokking.	480	111,75
		Sereh.	id. id.	425	40,50
		Tadoewale.	id. id.	240	35,25
		Taroen.	id. W. J. A. Zwaan.	360	34,50
		Tarohan.	id. id.	300	40,50
		Toelei.	id. id.	240	33,—
				f103922,50	f16443,32[5]

Gewest.	Afdeeling.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie voor het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor het schooltoezicht.
Menado.	Bolaang Mongondou.	Bolaang.	Zendeling-leeraar W. Dunnebier.	f 150	f 100	f 85	f 20
		Doemaga Besar.	id. id.	150	100	85	30
		Kopandakan.	id. id.	150	50	100	30
		Kotabangon.	id. id.	150	200	138	30
		Mojag.	id. id.	150	100	85	30
		Mongkonai.	id. id.	150	150	146	30
		Matali.	id. id.	225	150	110	—
		Noeangan.	id. id.	75	150	110	10
		Nanasi.	id. id.	150	—	100	10
		Otam.	id. id.	75	100	85	30
		Pasi.	id. id.	150	100	104	30
		Pojawa Ketjil.	id. id.	150	100	85	30
		Pontodan.	id. id.	150	50	85	35
		Popo Mongondou.	id. id.	225	100	138	45
				f 2 100	f 1450	f 1 456	f 360

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Celebes en onderh.	Soenggoe Minasa.	Soenggoe Minasa.	Gezaghebber H. de Vries.	—	f 20,—	f 150,—	—
	Bonthain.	Batangmata.	id. van Saleier.	—	20,—	175,—	—
		Padang.	id. id.	—	20,—	175,—	—
		Tanahboroe.	Controleur van Boeloekoemba.	f 200	—	175,—	—
	Loewoe.	Baloesoe.	Zendeling-leeraar A. A. van de Loosdrecht.	—	30,—	225,—	—
		Boentao.	id. id.	—	20,—	175,—	—
		Bori.	id. id.	—	20,—	175,—	—
		Batoe Allo.	id. D. C. Prins.	—	20,—	175,—	—
		Batoetoe.	id. id.	—	20,—	175,—	—
		Banga.	id. id.	—	3,33	29,16	—
		Eling.	Hulpprediker J. L. Moens.	—	20,—	150,—	—
		Gondang Batoe.	Zendeling-leeraar D. C. Prins.	—	20,—	175,—	—
		Leatoeng.	id. id.	—	30,—	200,—	—
		Kalambe.	id. A. A. van de Loosdrecht.	—	30,—	225,—	—
		Mebali.	id. D. C. Prins.	—	20,—	175,—	—
		Pangala.	id. A. A. van de Loosdrecht.	—	30,—	225,—	—
		Rimboeng.	id. D. C. Prins.	—	30,—	200,—	—
		Rendangan.	Predikant R. W. F. Kijftenbelt.	—	20,—	175,—	—
		Soroako.	Zendeling-leeraar D. C. Prins.	200	—	175,—	f 30
		Simba.	id. id.	—	20,—	175,—	—
		See-See.	Zendeling-leeraar A. A. van de Loosdrecht.	200	—	175,—	30
		Sadan.	id. id.	—	30,—	225,—	—
		Tondon.	Hulpprediker J. L. Moens.	—	30,—	225,—	—
		Tongke.	Predikant R. W. F. Kijftenbelt.	—	30,—	200,—	—
		Taberano.	Hulpprediker J. Hessing.	200	—	175,—	30
	Mandar.	Balapeoe.	id. id.	—	20,—	150,—	—
		Baroeng.	Predikant R. W. F. Kijftenbelt.	—	20,—	125,—	—
		Mamasa.	id. id.	—	30,—	200,—	—
		Mesawa.	Hulpprediker J. Hessing.	—	30,—	200,—	—
		Melaboeh.	Predikant R. W. F. Kijftenbelt.	—	20,—	175,—	—
		Nossoe.	id. id.	—	30,—	225,—	—
		Panah.	id. id.	—	30,—	225,—	—
		Pakin.	id. id.	—	20,—	175,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Celebes en onderh.	Mandar.	Oraboea.	Predikant R. W. F. Kijftenbelt.	—	f 30	f 200	—
		Oeloe-Salo.	Hulpprediker J. Hessing.	—	20	150	—
		Ranteliang.	Predikant R. W. F. Kijftenbelt.	—	30	200	—
		Sepang.	id. id.	—	20	175	—
		Tabone.	id. id.	—	20	150	—
		Tandoeng.	Hulpprediker J. Hessing.	—	20	150	—
	Oost-Celebes.	Binoetik.	id. J. L. Moens.	—	20	150	—
		Batoe-Batoe.	id. id.	—	20	125	—
		Balo.	id. id.	f 200	—	100	—
		Dondo.	id. id.	200	—	150	—
		Gabe.	id. id.	—	20	125	—
		Lalipoa.	id. id.	—	20	175	—
		Lingketten.	id. id.	—	20	175	—
		Mantok.	id. id.	—	30	225	—
		Malino.	id. id.	—	20	175	—
		Pinapoean.	id. id.	—	20	150	—
		Soealan.	id. id.	—	20	175	—
		Sinampangnjo.	id. id.	—	20	125	—
		Talima.	id. id.	—	20	125	—
		Tana Soempoe.	Zendeling-leeraar A. C. Kruijt.	—	20	175	f 30
		Tomata.	id. id.	—	20	175	30
Amboina.	Amboina.	Amboina.	Hulpprediker J. H. Letteboer.	—	40	250	—
		Air Boeaja.	Zendeling-leeraar A. Hueting.	—	20	175	—
		Bobo.	id. id.	—	30	200	10
		Hoenoet.	Hulpprediker J. A. Meijer.	—	30	200	—
		Kajeli.	Zendeling-leeraar A. Hueting.	—	20	125	10
		Kawiri.	id. id.	—	20	125	10
		Kaboet.	id. id.	—	20	175	10
		Leksoela.	id. id.	—	30	200	30
		Mefa.	id. id.	—	30	225	20
		Ngesawain	id. id.	—	30	225	10
		Oenet.	id. id.	—	30	200	10
		Tifoe.	id. id.	—	30	225	20
		Takal.	id. id.	—	30	200	10
		Waeëken.	id. id.	—	20	150	10
		Wanaloet.	id. id.	—	20	125	—
		Waëkatin.	id. id.	—	40	250	10
		Waënoe.	id. id.	—	30	200	10
		Waëtoeren.	id. id.	—	30	200	10
		Waipote.	id. id.	—	20	150	—
	Ceram.	Aketernate.	Hulpprediker J. R. Kok.	—	20	150	—
		Hatoe.	id. id.	—	30	200	—
		Hoemisi.	id. id.	—	20	150	—
		Haroeroe.	id. id.	200	—	150	—
		Kaloa.	id. id.	—	20	150	—
		Lafa.	id. id.	—	30	225	—
		Laha.	id. id.	—	30	225	—
		Liang.	id. id.	—	20	150	—
		Manoesela.	id. id.	—	30	225	—
		Moso.	id. id.	—	20	125	—
		Noeweletoetoe.	id. id.	—	20	175	—
		Oelalahan.	id. id.	300	—	200	—
		Pasahari.	id. id.	—	20	150	—
		Roemalait.	id. id.	—	30	200	—
		Roko.	id. id.	—	40	250	—
		Saunoeloe.	id. id.	—	20	175	—
		Solan.	id. id.	—	20	150	—
		Seti.	id. id.	—	40	250	—
		Sahoelan.	id. id.	—	20	125	—
		Sanakoe.	id. id.	—	20	175	—
		Waraka.	id. id.	—	20	150	—
		Wasia.	id. id.	—	20	100	—
		Wahaimana.	id. id.	200	—	175	—
	Aroe-eilanden.	Sija.	Hulpprediker H. G. Plattel.	200	—	150	—
	Kei-eilanden.	Deboet.	Missionaris J. Kraanen.	—	20	175	—
		Doeroa.	id. id.	—	20	150	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	het schooltoezicht.
Amboina.	Kei-eilanden.	Gelamait en Najoeb.	Missionaris J. Kraanen.	—	f 20	f 125	—
		Haar.	id. id.	—	20	150	—
		Hollat.	id. id.	—	20	125	—
		Hangoer.	id. id.	—	20	125	—
		Laar.	Hulpprediker H. G. Plattel.	f 200	—	150	—
		Larat.	id. id.	200	—	125	—
		Langgoer.	Missionaris J. Kraanen.	—	30	225	—
		Ngafoet.	Hulpprediker H. G. Plattel.	200	—	100	—
		Namar.	Missionaris J. Kraanen.	—	20	175	—
		Ngilugof.	id. id.	—	30	200	—
		Ohoiwait.	Hulpprediker H. G. Plattel.	200	—	100	—
		Ohoideer Toeloe.	Missionaris J. Kraanen.	—	20	150	—
		Oeatwaar.	id. id.	—	20	150	—
		Ohoiwait.	id. id.	—	20	125	—
		Ohoibingan.	id. id.	200	—	125	—
		Roemaat.	id. id.	—	20	150	—
		Satheëan.	id. id.	—	20	175	—
		Sooinraat.	id. id.	200	—	125	—
		Toeal.	Controleur P. M. Hooykaas.	—	20	175	—
		Taan.	Missionaris J. Kraanen.	—	20	150	—
		Warfaan.	Hulpprediker H. G. Plattel.	200	—	100	—
		Watraan.	Missionaris J. Kraanen.	—	20	150	—
		Waur.	id. id.	—	30	200	—
		Waatsien.	id. id.	—	20	125	—
	Tanimbar-eilanden.	Aloessi.	Pastoor J. Zegers.	—	30	225	—
		Amdosa.	id. id.	—	20	175	—
		Aroei.	id. id.	—	20	175	—
		Atoeboel-das.	id. id.	—	20	175	—
		Atoeboel-dol.	id. id.	—	20	175	—
		Iengei.	id. id.	—	20	150	—
		Krawain.	id. id.	—	20	175	—
		Kaibarat.	id. id.	—	20	175	—
		Krawaein Sangliat.	id. id.	—	20	150	—
		Laoeran.	id. id.	—	30	200	—
		Lore-Oeloen.	id. id.	—	30	225	—
		Lorowenboen.	id. id.	—	20	175	—
		Mejano-bob.	id. id.	—	20	175	—
		Mejano-das.	id. id.	—	20	175	—
		Olilit.	id. id.	—	30	225	—
		Sangliat.	id. id.	—	20	175	—
		Sifrane.	id. id.	—	20	175	—
		Toemboer.	id. id.	—	20	175	—
		Wowonde.	id. id.	—	30	225	—
				f 3500	f 2943,33	f 24429,16	f 330

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de school.	het schooltoezicht.
Amboina.	West-Nieuw-Guinea.	Air Besar.	Zendeling-leeraar D. C. A. Bout.	f 213,36	—
		Idora.	id. id.	295,65	f 10
		Inanoewatan.	id. id.	573,13	10
		Inanoewatan II.	id. id.	335,12	20
		Inanoewatan III.	id. id.	369,—	10
		Johadion.	id. id.	82,11	—
		Jakati.	id. id.	283,54	10
		Keman.	id. id.	203,63	10
		Kindowara.	id. id.	201,94	10
		Kampong Baroe.	id. id.	130,95	—
		Moegim.	id. id.	133,43	—
		Sobarawara.	id. id.	206,36	—
		Tanahmerah.	id. id.	296,94	10
		Waraboer.	id. id.	197,82	10
		Wariangi.	id. id.	233,89	10
	Zuid-Nieuw-Guinea.	Merauke.	Beheerder van het gemeentefonds.	232,76	—
				f 3 989,63	f 110

Gewest.	Afdeeling.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende tegemoetkoming voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	verdere uitgaven.
Ternate en onderhoorigheden.	Batjan.	Langkoeba.	Zendeling-leeraar J. Fortgens.	f 200	—	f 100
		Talo.	id. id.	200	—	125
		Sofang.	id. id.	—	f 20	150
		Wendi.	id. id.	—	20	125
				f 400	f 40	f 500

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de school.	het schooltoezicht.
Ternate en onderhoorigheden.	Halmahera.	Asimiro.	Zendeling-leeraar J. Metz.	f 231,87	f 20
		Bailengit.	id. G. J. Ellen.	251,13	20
		Biang.	id. id.	236,82	30
		Bobale.	id. id.	227,97	30
		Boeli.	id. G. Maan.	267,—	30
		Boekoematiti.	id. J. Fortgens.	137,12	30
		Boesoe Boesoe.	id. G. J. Ellen.	237,74	10
		Bore.	id. id.	218,66	30
		Daroe.	id. id.	175,62	30
		Djailolo.	id. J. Fortgens.	238,83	30
		Djati.	id. G. J. Ellen.	173,30	30
		Dodaga.	id. id.	135,78	30

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de school.	het schooltoezicht.
Ternate en onderhoorigheden.	Halmahera.	Doema.	Zendeling-leeraar M. J. van Baarda.	f 230,55	f 30
		Dokulamo.	id. id.	247,65	30
		Doro.	id. G. J. Ellen.	288,66	30
		Doroeme.	id. J. Metz.	285,10	20
		Efi Efi.	id. id.	279,34	30
		Gamlaha.	id. G. J. Ellen.	95,97	30
		Gamsoengi.	id. J. Metz.	210,91	30
		Gemaf.	id. G. Maan.	185,66	30
		Gogoetingana.	id. J. Metz.	220,—	20
		Goroea.	id. id.	165,09	30
		Hajanloe.	id. G. J. Ellen.	277,02	30
		Idamdehe.	id. J. Fortgens.	184,20	30
		Jawo.	id. G. J. Ellen.	172.20	10
		Kailoepa.	id. J. Metz.	345,37	20
		Katana.	id. id.	211,46	30
		Kobe.	id. G. Maan.	296,03	30
		Koekoemoetoekoe.	id. G. J. Ellen.	201,18	20
		Koemo.	id. J. Metz.	251,09	30
		Koepa Koepa.	id. id.	263,49	30
		Koesoe.	id. G. J. Ellen.	245,90	20
		Kokara Lamo.	id. J. Metz	261,50	30
		Lelilef.	id. G. Maan.	225,81	30
		Malifoet.	id. G. J. Ellen.	222,46	30
		Mawea.	id. A. Hueting.	288,80	30
		Meti.	id. J. Metz.	288,80	30
		Ngoali.	id. G. J. Ellen.	138,23	10
		Nganlako.	id. id.	153,47	20
		Pasirpoetih.	id. id.	243,90	20
		Patani.	id. G. Maan.	234,81	30
		Patja.	id. J. Metz.	272,39	30
		Pediwang.	id. G. J. Ellen.	211,17	30
		Perseba.	id. id.	196,92	20
		Pitoe.	id. J. Metz.	337,14	30
		Poengelanga.	id. G. Maan.	202,16	30
		Popon.	id. G. J. Ellen.	147,25	10
		Posi Posi.	id. J. Metz.	122,55	20
		Roekoe.	id. id.	189,12	30
		Sakita.	id. G. J. Ellen.	172,20	10
		Sangowo.	id. id.	168,99	10
		Sasoer.	id. id.	198,24	20
		Sasoeroe.	id. J. Fortgens.	162,59	20
		Sepo.	id. G. Maan.	234,31	30
		Sidangoli.	id. J. Fortgens.	249,87	30
		Singiangmajokoe.	id. G. J. Ellen.	257,61	20
		Soa Hoekoem.	id. id.	243,83	—
		Soa Maetek.	id. id.	180,84	10
		Soa Sanghadji.	id. id.	148,23	10
		Tagalaia.	id. J. Metz.	166,88	30
		Tepeleo.	id. G. Maan.	234,15	30
		Tifonis.	id. id.	314,79	30
		Todowongi.	id. J. Fortgens.	182,95	20
		Tolakit-Taraut.	id. G. J. Ellen.	163,71	—
		Tolonocoe.	id. J. Metz.	150,46	30
		Tongoete.	id. J. Fortgens.	179,58	20
		Waidjoe.	id. G. J. Ellen.	237,86	20
		Waipoeakal.	id. id.	233,30	20
		Wari.	id. J. Metz.	252,83	30
		Watam.	id. G. Maan.	146,63	30
		Wohia.	id. J. Metz.	323,90	30
	Noord-Nieuw-Guinea.	Andei.	id. F. J. F. van Hasselt.	255,25	30
		Amberparem.	id. id.	199,37	—
		Anoes.	id. id.	82,50	—
		Bawe.	id. id.	191,40	30
		Bitie.	id. id.	295,99	20
		Bosnik.	id. id.	160,11	10
		Djakari.	id. id.	142,70	20
		Djamna.	id. id.	219,20	—

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de school.	het schooltoezicht.
Ternate en onderhoorigheden.	Noord-Nieuw-Guinea.	Etiobi.	Zendeling-leeraar D. B. Starrenburg.	f 207,42	f 30
		Hollandia.	id. F. J. F. van Hasselt.	921,51	30
		Iriati.	id. D. B. Starrenburg.	223,24	—
		Jaoer (Menoekwar).	id. id.	184,99	20
		Jarsoen (Podena).	id. F. J. F. van Hasselt.	298,71	10
		Jende.	id. D. B. Starrenburg.	686,89	30
		Jenmano.	id. F. J. F. van Hasselt.	211,01	10
		Jerenoesi.	id. D. B. Starrenburg.	189,60	10
		Jeretwar.	id. id.	223,92	—
		Jomber.	id. id.	233,29	20
		Jopangar.	id. id.	184,99	20
		Kaibi.	id. id.	388,06	10
		Kajob.	id. id.	229,70	20
		Karoewani (Manusi).	id. id.	97,95	20
		Kiamdori.	id. F. J. F. van Hasselt.	409,04	10
		Koebejari.	id. D. B. Starrenburg.	232,65	—
		Koredo.	id. F. J. F. van Hasselt.	128,53	10
		Kornasoren.	id. id.	613,82	30
		Kwatisore.	id. D. B. Starrenburg.	314,17	20
		Kwawi.	id. F. J. F. van Hasselt.	528,61	20
		Mandoesir.	id. id.	369,59	10
		Mandori (eil. Noemfoor).	id. id.	367,31	30
		Mangari.	id. id.	95,04	10
		Mansinam.	id. id.	430,25	20
		Manwor.	id. id.	248,89	10
		Masi Masi.	id. id.	261,18	—
		Metodebi.	id. id.	357,36	20
		Miei.	id. D. B. Starrenburg.	315,10	10
		Namber.	id. F. J. F. van Hasselt.	307,09	30
		Napan I.	id. D. B. Starrenburg.	241,54	—
		Noemamoemar.	id. id.	331,56	20
		Pakriki.	id. F. J. F. van Hasselt.	481,86	20
		Rakwa.	id. D. B. Starrenburg.	142,24	—
		Rasje.	id. id.	233,18	—
		Sanggen.	id. F. J. F. van Hasselt.	329,29	20
		Sansoendi.	id. id.	231,08	10
		Sarmi.	id. id.	57,15	—
		Sboeria.	id. id.	232,39	10
		Sjabes.	id. D. B. Starrenburg.	275,75	20
		Sobei.	id. id.	284,39	30
		Sawek.	id. F. J. F. van Hasselt.	555,—	15
		Tablasowa.	id. id.	277,80	20
		Tandia.	id. D. B. Starrenburg.	241,73	—
		Taronta.	id. F. J. F. van Hasselt.	122,06	10
		Wadiboe.	id. id.	313,32	10
		Wakde.	id. id.	571,07	20
		Wausra.	id. id.	207,94	30
		Wariab.	id. id.	264,87	10
		Warido.	id. id.	228,94	30
		Warpaperi.	id. id.	234,59	10
		Wasjor.	id. D. B. Starrenburg.	461,63	10
		Windesi.	id. id.	509,55	40
		Wosi.	id. F. J. F. van Hasselt.	159,30	20
				f33324,60	f 2 650

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school (volksschool) gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekend bedrag ter tegemoetkoming in de kosten van oprichting en eerste inrichting.	Toegekend bedrag ter tegemoetkoming in de kosten van bezoldiging van het onderwijzend personeel, van onderhoud, vernieuwing en aanvulling van het schoolmeubilair en de leermiddelen enz.
Timor en onderhoorigheden.	Soemba (onderafd. Midden-Soemba).	Kambaniroe.	Missionnair predikant C. de Bruijn.	—	f 100,—
	id.	Kawangoe.	id. id.	—	100,—
	id.	Lalatang.	id. id.	—	100,—
	id.	Lambanapoe.	id. id.	—	100,—
	id.	Langgalijoe.	id. id.	—	100,—
	id.	Lewa Pakoe.	id. id.	—	100,—
	id.	Pameti Kan.	id. id.	—	100,—
	id.	Parai Kareha.	id. id.	—	100,—
	id.	Waingapoe.	id. id.	—	100,—
	Id.(onderafd. Noordwest-Soemba).	Ello Pada.	id. id.	—	100,—
	id.	Karoeni.	id. id.	—	100,—
	id.	Kodi Bengedo.	id. id.	—	100,—
	id.	Kodi Bokol I.	id. id.	—	100,—
	id.	Pagogo Lagede.	id. id.	—	100,—
	id.	Pela.	id. id.	—	100,—
	id.	Wai Mangoera.	id. id.	—	100,—
	Id. (Zuidwest-Soemba).	Anakalang.	id. id.	—	100,—
	id.	Bola Bakat.	id. id.	—	100,—
	id.	Memboro.	id. id.	—	100,—
	id.	Wai Djoegal.	id. id.	—	100,—
	id.	Wai Kaboebak.	id. id.	—	100,—
	Id. (Oost-Soemba).	Baing.	id. id.	—	100,—
	id.	Kananggar.	id. id.	—	100,—
	id.	Kopa.	id. id.	—	100,—
	id.	Lai Handang.	id. id.	—	100,—
	id.	Melolo.	id. id.	—	100,—
	id.	Perai Djawang.	id. id.	—	100,—
	id.	Tana Roong.	id. id.	—	100,—
	Flores (onderafd. Maoemere).	Beoro.	Hoofd der R.-K. missie van Maoemere P. Muller.	—	100,—
	id.	Bola.	id. id.	—	100,—
	id.	Geliting.	id. id.	—	100,—
	id.	Halat.	id. id.	—	100,—
	id.	Ili.	id. id.	—	100,—
	id.	Lekebai.	id. id.	f 300	33,33
	id.	Kotting.	id. id.	—	100,—
	id.	Maoemere.	id. id.	—	100,—
	id.	Nele.	id. id.	—	100,—
	id.	Nita.	id. id.	—	100,—
	id.	Nita Kloang.	id. id.	—	100,—
	id.	Paga.	id. id.	—	100,—
	id.	Sela.	id. id.	—	100,—
	id.	Sika.	id. id.	—	100,—
	id.	Wetak Ara.	id. id.	—	100,—
	Id. (onderafd. Oost-Flores en Solor).	Hewa.	Directeur der R.-K. schoolvereeniging „Flores" W. Baack.	300	33,33
	Id. (onderafd. Ngada).	Radja.	id. id.	300	33,33
	id.	Rioeng.	id. id.	300	25,—
	Id. (onderafd. Ende).	Ende.	Directeur der R.-K. schoolvereeniging „Flores" J. H. J. L. Hoeberechts.	—	100,—
	id.	Woonda.	Apostolisch prefect der Kleine-Soenda-eilanden P. C. Noijen.	300	33,33
	Noord- en Midden-Timor (onderafd. Beloe).	Alas Weolain.	Missie van de Congregatie der Paters van het goddelijk woord te Steijl.	—	100,—
	id.	Atamboea.	id. id.	—	100,—
	id.	Beredaoe.	id. id.	—	100,—
	id.	Besikama.	id. id.	—	100,—
	id.	Kakaoen.	id. id.	—	100,—
	id	Lahoeroes.	id. id.	—	100,—
	id.	Oelaro.	id. id.	—	100,—
	id.	Toembaki.	id. id.	—	100,—
	Id. (onderafd. Noord-Midden-Timor).	Kefananoe.	id. id.	—	100,—
	id.	Manamas.	id. id.	—	100,—
	id.	Noiltako.	id. id.	—	100,—
	id.	Oeilolak.	id. id.	—	100,—
	id.	Soefa.	id. id.	300	83,33
				f 1800	f 5741,65

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.
Bali en Lombok.	Zuid-Bali.	Batoeriti.	Het betrokken districtshoofd.	f 150	—	f 50
		Blajoe.	id.	200	—	100
		Badjira.	id.	200	—	175
		Gadoengan.	id.	200	—	150
		Kediri.	id.	175	—	125
		Krambitan.	id.	250	—	175
		Kasmian.	id.	300	—	225
		Mengwi.	id.	—	f 20	175
	Lombok.	Bandjeroek.	id.	—	20	175
		Kopang.	id.	—	20	125
		Laboehanhadji.	Ngabdoelkasan.	—	30	200
		Masbagik.	Makroep.	—	30	225
		Mantang.	Het betrokken districtshoofd.	—	20	150
		Sakré.	Soeparto Atmodjo.	—	30	225
				f 1 475	f 170	f 2 275

Gewesten.	Afdeelingen.	Aanwijzing van de school en de plaats waar zij gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie ineens: voor bouw en eerste inrichting.	voor verbouwing, vernieuwing of of uitbreiding.	Genoten subsidie: voor het onderwijzend personeel: Inlandsch.	Europeesch.	voor de leerlingen: intern.	extern.	voor instandhouding der school.	voor verdere uitgaven.
Tapanoeli.	Bataklanden.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Na Roemonda van de Rheinische Missions Gesellschaft te Barmen.	Directeur der school J. H. Meerwaldtn.	—	—	f 2 700,—	f 300,—	f 378,—	f 1 050,—	—	—
	Idem.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Sipoholon uitgaande van dezelfde zendingsvereeniging.	Directeur der school B. Mindermann.	—	—	5 460,—	660,—	270,—	4 872,—	—	—
	Nias.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Ombalata uitgaande van dezelfde zendingsvereeniging.	Directeur der school A. Pieper.	—	—	2 100,—	600,—	9 936,—	—	—	—
Oostkust van Sumatra.	Simeloengoen en de Karolanden.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Raja, van het Nederlandsch zendelinggenootschap te Rotterdam.	Idem. G. Smit.	—	—	2 400,—	840,—	4 830,—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden.	Groot-Atjeh.	Chrstelijke school voor Ambonsche soldatenkinderen te Koeta Radja.	Inlandsch godsdienstleeraar I. Thenu.	—	—	—	—	—	—	f 600,—	—
	Idem.	Meisjesschool te Oelee Lheue.		f 102,	—	—	510,—	—	—	—	f 267,—
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.	Bandjermasin.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandjermasin van de Rheinische Missions Gesellschaft te Barmen.	Zendeling-leeraar P. W. Hensgen.	—	—	2 100,—	540,—	6 762,—	—	—	—
Menado.	Menado.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Tomohon van het Nederlandsch zendelinggenootschap te Rotterdam.	Directeur der school J. H. Hiebink Rooker.	—	—	5 100,—	1 620,—	7 590,—	—	—	—
	Idem.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Woloan van de vereeniging „Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan" aldaar.	Het bestuur der vereeniging.	—	—	2 100,—	1 080,—	2 760,—	—	—	—
	Idem.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Kaloewatoe van het Sangi- en Talaud-comité te Utrecht.	Directeur der school B. Berends ten Kate.	—	—	3 000,—	1 620.—	9 798,—	—	—	—
Amboina.	Kei-eilanden.	Roomsch-katholieke inrichting van onderwijs en opvoeding voor inlandsche meisjes te Langgoer.	Apostolisch prefect van Nederlandsch Nieuw-Guinea Dr. J. M. H. Neijens.	—	—	1 200,—	—	1 440,—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden.	Soemba.	Standaardschool te Pajeti van de zending der Gereformeerde Kerken in Nederland op Soemba.	Missionnair predikant C. de Bruijn.	3 850,—	—	—	630,—	—	—	—	f 41,06
	Idem.	Normaalcursus verbonden aan de standaardschool te Pajeti.	Idem.	—	—	—	954,—	1 152,—	—	—	43,20
	Flores.	Standaardschool te Lela van de Missie van de Congregatie der paters van het goddelijk woord te Steijl.	Directeur van de Roomsch-katholieke schoolvereeniging „Flores" J. H. J. L. Hoeberechts.	13 664,56		—	1 237,50	—	—	—	110,40
	Idem.	Standaardschool te Ndona van de Missie van de Congregatie der paters van het goddelijk woord te Steijl.	Apostolisch prefect der Kleine-Soenda-eilanden. P. C. Noijen.	31 531,17		—	540,—	—	—	—	—
	Idem.	Standaardschool te Larantoeka.	Directeur der Roomsch-katholieke standaardschool te Larantoeka.	—	—	—	1 080,—	—	—	—	93,—
	Idem.	Normaalcursus verbonden aan de standaardschool te Larantoeka.	Idem.	—	—	1 800,—	—	—	—	—	—
	Idem.	Roomsch-katholieke meisjesschool te Larantoeka van de zusters Franciscanessen van Heythuizen.	Overste der zusters Franciscanessen van Heythuizen Mère Aloysia.	—	—	—	372,—	—	—	—	—
				f49147,73	—	f27 960,—	f12 583,50	f44 916,—	f 5 922,—	f 600,—	f 554,66

N

RECAPITULATIE.

	Java en Madoera. 1)	Java. 2)	Suma-tra's West-kust.	Tapa-noeli.	Oostkust van Sumatra, Zuider- en Oosterafd. van Borneo en Menado.	Menado.	Menado.	Celebes en onderhoo-righeden en Amboina.	Amboina	Ternate en onder-hoorig-heden.	Timor en onderhoo-righeden.	Bali en Lombok.	Tapanoeli, Oostkust van Sumatra, Atjeh en onderh., Zuider- en Oosterafd. van Borneo, Menado, Amboina en Timor en onderh.	Algemeene totalen.
Subsidie in ééns voor kosten van bouw en eerste inrichting	f 16 881,—	f 1 689,50	—	f 2 120,50	f 3 616,66		—	f 3 500,—	—	f 400,—	f 1 800,—	f 1 475,—	f 49 147,73	f 80 630,39
Subsidie in ééns voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding	12 594,—	7 676,—	—	1 742,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 012,—
Jaarlijksche subsidie als tegemoetkoming in de bezoldiging van onderwijzend personeel	57 696,50	—	—	86 009,—	—	f 103 922,50	f 2 100,—	—	—	—	—	—	—	249 728,—
Jaarlijksche subsidie als premie voor het onderwijzend personeel . . .	34 538,25	—	—	40 385,—	—	—	1 450,—	—	—	—	—	—	—	76 373,25
Jaarlijksche subsidie voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting	46 245,—	—	f 290,—	29 546,—	2 591,66	—	1 456,—	2 943,33	—	40,—	—	170,—	—	83 281,99
Jaarlijksche subsidie voor schooltoezicht	1 870,—	—	225,—	5 420,—	1 770,—	—	360,—	330,—	f 110,—	2 650,—	—	—	—	12 735,—
Subsidie voor het onderwijzend personeel . . .	—	68 534,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40 543,50	109 078,—
Subsidie voor de leerlingen	—	68 712,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 0838,—	119 550,—
Subsidie voor de instandhouding der school. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600,—	600,—
Subsidie voor leermiddelen en schoolbehoeften . . .	—	—	—	—	—	16 443,32^{5}	—	—	—	—	—	—	—	16 443,32^{5}
Subsidie voor de school. .	—	—	—	—	—	—	—	—	3 989,63	33 324,60	—	—	—	37 314,23
Subsidie voor de bezoldiging van het onderwijzend personeel, onderhoud, vernieuwing en aanvulling van het schoolmeubilair en de leermiddelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 741,65	—	—	5 741,65
Subsidie voor verdere uitgaven	—	4 603,—	1 950,—	—	32 571,83	—	—	24 429,16	—	500,—	—	2 275,—	554,66	66 883,65
Totalen . . .	f 169 824,75	f 151 215,—	f 2 465,—	f165 222,50	f 40 550,15	f 120 365,82^{5}	f 5 366,—	f 31 202,49	f 4 099,63	f 36 914,60	f 7 541,65	f 3 920,—	f 141 683,89	f 880 371,48^{5}

1) Namelijk de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta, Soerakarta, Madioen en Kediri.

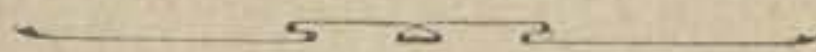
2) Namelijk de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Kedoe, Djokjakarta en Kediri.

Bijlage O.

(Zie hoofdstuk K, afd. III, van het verslag.)

STATISTISCHE EN ANDERE OPGAVEN

betreffende de Europeesche en inlandsche CHRISTENGEMEENTEN in Nederlandsch-Indië (daaronder ook de zendingsgemeenten), meerendeels volgens de over 1917 ingekomen gegevens.

A. PROTESTANTSCHE EEREDIENST.

1°. Gevestigde Kerk.

Europeesche Christengemeenten.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1917.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1917.		Aantal * lidmaten op ult. 1917.		Aantal in 1917 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1917.			Aantal in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1917.	
									Kinderen		Volwassenen.			
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	in echt geboren.	buiten echt geboren			Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.														
Batavia, met Weltevreden, de benedenstad en den naasten omtrek, de afdeeling Tangerang, zoomede de residentiën Bantam en Lampongsche districten	5	*a*) 6	*b*)*9 873	*526	*5 000	*227	*96	—	*116	*15	*4	*31	*1 007	—
Meester-Cornelis, met de afdeelingen Meester-Cornelis en Krawang . . .	1	1	1 470	337	505	100	14	—	45	7	5	14	291	9
Buitenzorg, met de afdeeling van dien naam.	1	1	*2 133	*126	*659	*43	*28	—	*39	*4	*6	*8	*189	—
Soekaboemi, met de residentie Preanger-Regentschappen (behalve de afdeeling Bandoeng).	1	1	1 640	28	45	9	—	—	23	2	—	—	227	—
Bandoeng, met de hoofdplaats en de afdeeling van dien naam	1	*a*) 1	143	1 159	91	—	19	4	71	—	6	8	659	13
Cheribon, met de residentie Cheribon .	1	1	858	5	310	2	5	—	27	5	3	3	78	—
Pekalongan, met de afdeelingen Pekalongan en Batang	1	1	1 400	—	875	—	18	—	43	—	—	1	100	—
Semarang, met de afdeelingen Semarang en Kendal.	2	2	*3 250	*260	*1 090	*100	*45	—	*45	*8	*6	*4	*544	—
Salatiga, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Ambarawa en Oengaran	1	*a*) 1	497	210	264	92	—	—	54	10	3	2	136	3
Pati, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Koedoes, Grobogan, Demak (Semarang), Blora en Rembang (Rembang).	1	1	*3 300	—	—	—	—	—	*6	—	—	—	*140	—
Modjokerto, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Djombang, Lamongan (Soerabaja), Bodjonegoro en Toeban (Rembang).	1	1	†	†	†	†	8	—	47	3	4	2	109	—
Soerabaja, met de hoofdplaats, de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Grisee (Soerabaja), Sampang, Bangkalan en Pamekasan (Madoera) . . .	3	*a*) 3	9 457	161	4 443	76	73	—	80	—	1	22	1 039	2
Pasoeroean, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Bangil (uitgenomen de onderafdeeling Lawang) (Pasoeroean) en Sidoardjo (Soerabaja).	1	1	600	—	245	—	—	—	23	—	2	—	82	—
Malang, met de afdeeling van dien naam en de onderafdeeling Lawang (afdeeling Bangil)	1	*a*) 1	*2 300	*200	*630	*60	—	—	*28	*2	—	*2	*335	*6
Probolinggo, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Kraksaän, Loemadjang (Pasoeroean) en Djember (Besoeki)	1	1	1 905	—	710	—	1	—	30	—	—	2	155	—
Bondowoso, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Panaroekan, Banjoewangi, Soemenep en Besoeki en de residentie Bali en Lombok . .	1	1	1 607	—	493	—	20	—	72	29	5	2	140	—
Poerwaredja, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Keboemen (res. Kedoe), Tjilatjap, Poerwakerta en Banjoemas (Banjoemas)	1	1	†	†	†	†	3	2	33	12	7	—	124	—

a) Ter voorziening in de godsdienstige behoeften der mindere militairen en der minder gegoede leden van de Protestantsche gemeenten waren op ult. 1917 van landswege aangestelde godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1889 n°. 170, juncto 1894 n°. 150) bescheiden op de garnizoensplaatsen Batavia, Tjimahi en Bandoeng (Preanger-Regentschappen), Magelang (Kedoe), Ambarawa (Semarang), Soerabaja en Malang (Pasoeroean), onder toezicht van de predikanten te Batavia, Bandoeng, Magelang, Salatiga, Soerabaja en Malang.

b) Waar over 1917 nog geen opgaven zijn ontvangen, zijn de cijfers van 1916 opgenomen. Deze zijn met een * aangeduid.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1917.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1917.		Aantal lidmaten op ult. 1917.		Aantal in 1917 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1917. Kinderen		Aantal gedoopten gedurende 1917. Volwassenen.	Aantal in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1917.	
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.			Civielen.	Militairen.
Magelang, met de afdeeling van dien naam en de afdeelingen Temanggoeng, Wonosobo (Kedoe), Bandjarnegara en Poerbalingga (Banjoemas)	1	a) 1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Djokjakarta, met de residentie Djokjakarta.	1	1	1 509	80	550	35	6	—	15	2	2	2	211	—
Soerakarta, met de residentie Soerakarta	1	1	—	*100	—	*100	*6	—	*66	*23	*7	*2	*330	*56
Madioen, met de residentie Madioen en de afdeeling Berbek (res. Kediri) . .	1	—	*1428	*48	*449	*23	*10	—	*30	—	*1	*1	*191	—
Kediri, met de residentie Kediri (uitgenomen de afdeeling Berbek)	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Totalen voor de 22 kerkelijke afdeelingen op Java en Madoera (met de Lampongsche districten en Bali en Lombok).	29	29	43 370	3 240	16 359	867	352	6	893	122	62	106	6 087	89
Buitenbezittingen.														
Padang, met de Padangsche Benedenlanden en de residentie Benkoelen .	1	1	1 210	160	330	90	8	—	38	—	—	2	120	—
Fort de Kock, met de Padangsche Bovenlanden en de residentie Tapanoeli	1	1	653	163	214	103	4	—	34	—	—	—	160	—
Palembang, met de residentiën Palembang, Djambi en Banka en onderhoorigheden	1	1	38	8	129	8	8	—	37	6	—	2	93	—
Medan, met het gouvernement Oostkust van Sumatra	1	1	*3 970	*35	—	—	—	—	*14	—	—	*6	*101	—
Koeta Radja, met het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden	1	1	*852	*341	*355	*196	*1	—	*22	*5	—	*1	*81	—
Pontianak, met de residentiën Westerafdeeling van Borneo en Riouw en onderhoorigheden en de assistent-residentie Billiton	1	—	*476	*43	*222	*13	—	—	*15	—	—	*1	*57	—
Bandjermasin, met de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . . .	1	1	*809	—	—	—	*17	—	*27	*7	—	—	*49	—
Makasser, met het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de onderafdeelingen Donggala en Paloe van de afdeeling Midden-Celebes (Menado) en de afdeeling Soembawa (Timor en onderhoorigheden)	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Menado, met de residentie Menado (uitgenomen de onderafdeelingen Donggala en Paloe van de afdeeling Midden-Celebes).	1	1	577	3	223	3	9	—	26	—	—	3	525	—
Amboina, met de residentiën Amboina (uitgenomen de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea en de onderafdeeling Banda) en Ternate en onderhoorigheden . .	2	2	*2 188	*298	*897	*26	*55	—	*69	*4	*5	*11	*517	*4
Banda Neira, met de onderafdeeling Banda en de afd. Zuid-Nieuw-Guinea (Amboina)	—	—	*494	—	*190	—	—	—	*8	*4	—	*1	81*	—
Koepang, met de residentie Timor en onderhoorigheden (uitgenomen de afdeeling Soembawa)	1	1	167	8	55	5	12	1	8	—	—	2	53	1
Totalen voor de 12 kerkelijke afdeelingen in de buitenbezittingen (met uitzondering van de Lampongsche districten en Bali en Lombok)	12	11	11 434	1 059	2 615	444	114	1	298	26	5	29	1 840	5
Totalen voor Java en Madoera.	29	29	43 370	3 240	16 359	867	352	6	893	122	62	106	6 087	89
In 't geheel alzoo voor de Europeesche Christengemeenten der Indische Protestantsche Kerk	41	40	54 804	4 299	18 974	1 311	466	7	1 191	148	67	135	7 927	94

Inlandsche Christengemeenten. *c*)

GEMEENTEN OF AFDEELINGEN VAN INLANDSCHE CHRISTENEN.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1917.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1917. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1917. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1917 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1917. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1917. Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.																
d) **Batavia (hoofdplaats) en Serang . .	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Batavia (Depok, Toegoe en Tjilegon).	1	1	810	57	—	499	11	—	5	3	27	1	8	7	175	3
**Meester-Cornelis *e*)	—	—	720	870	—	188	385	—	10	26	61	—	—	11	20	51
**Buitenzorg	—	—	—	163	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
**Soekaboemi en Soemedang *e*) . . .	—	—	169	289	—	66	81	—	2	2	11	—	4	6	16	72
**Bandoeng en Tjimahi	—	—	913	782	—	283	625	—	23	95	102	7	17	11	83	54
**Salatiga (met Ambarawa en Banjoebiroe) *e*).	—	—	445	1 157	--	113	223	—	2	16	45	6	53	8	10	20
**Soerabaja	—	—	—	—	—	121	27	—	16	2	26	2	3	—	14	2
**Malang *e*)	—	—	165	160	—	46	76	—	—	—	25	4	8	2	14	11
**Probolinggo	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
**Magelang *e*)	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
**Djokjakarta	—	—	250	300	—	125	200	—	15	58	4	2	9	1	5	19
**Soerakarta	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
**Gombong en Tjilatjap *e*)	—	—	219	355	—	87	121	—	—	8	28	2	2	1	1	35
Totalen voor genoemde gemeenten en afdeelingen op Java en Madoera .	1	1	3 691	4 133	—	1 528	1 749	—	73	210	329	24	104	47	338	267
Buitenbezittingen.																
**Koeta Radja, met Atjeh *e*)	—	—	*1 459	*1 296	—	*341	*813	—	*12	*2	*123	*38	*7	*9	*155	*4
**Fort de Kock *e*)	—	—	194	288	—	52	153	—	—	—	—	—	—	—	17	40
**Palembang en Djambi	—	—	—	23	—	—	23	—	—	—	5	—	—	—	—	—
**Pontianak, met de residentiën Westerafdeeling van Borneo en Riouw en onderhoorigheden en de assistent-residentie Billiton	—	—	*74	*108	—	*48	*93	—	*1	—	*22	*5	—	—	—	—
**Menado (hoofdplaats), met Gorontalo .	—	—	10 357	—	—	1 113	—	—	65	—	315	207	16	95	642	—
Ajermadidi, met omliggende gemeenten *f*)	1	1	25 767	—	—	8 295	—	—	166	—	571	105	6	189	2 254	—
Tondano, " " "	1	1	27 947	—	—	11 270	—	—	363	—	1 277	24	4	271	2 465	—
Tomohon, " " "	1	1	15 090	—	—	6 251	—	—	370	—	530	54	14	102	996	—
Sonder, " " "	1	1	21 317	—	—	5 795	—	—	158	—	899	51	2	144	848	—
Langoan, " " "	1	1	39 863	—	—	15 584	—	—	569	—	1 537	16	16	342	2 247	—
Ratahan, " " "	1	—	14 321	—	—	4 081	—	—	214	—	471	36	17	130	1 244	—
Koemelemboeai, " "	1	1	13 726	—	—	2 273	—	—	556	—	326	42	28	129	674	—
Amoerang, " " "	1	1	14 365	—	—	4 476	—	—	373	—	578	62	9	105	656	—
Taratara, " " "	1	1	10 895	—	—	2 163	—	—	144	—	277	87	4	70	1 276	—
Maoembi, " " "	1	—	14 275	—	—	2 126	—	—	25	—	194	117	7	115	752	—
Banda, met de Banda-eilanden	1	1	*3 055	*64	—	*881	*3	—	*43	—	*119	*37	*34	*4	*483	*8

c) Hieronder zijn alleen begrepen de *gevestigde* Christengemeenten, aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk, dus uitgezonderd zendingsgemeenten. Op Java, behalve te Depok en Toegoe (residentie Batavia), behooren tot de Protestantsche inlanders der eerstbedoelde gemeenten grootendeels Amboineezen en Menadoneezen, die als militairen of als bureelbeambten in 's lands dienst zijn.

d) Bij de met ** aangeduide inlandsche Christengemeenten of afdeelingen daarvan, is organiek geen hulpprediker geplaatst; het dienstwerk wordt er uitgeoefend door de predikanten of den predikant van het betrokken gebied.

e) Zoowel te Meester-Cornelis, te Soekaboemi, te Salatiga, te Malang, te Magelang en te Gombong als te Koeta Radja, Fort de Kock en Makasser is een inlandsch leeraar geplaatst.

f) In de gevestigde inlandsche Christengemeenten (Protestantsche) in de Minahassa waren bij het einde van 1917 bovendien verbonden 107 inlandsche leeraars en voorts een aantal inlandsche schoolmeesters, die tevens als godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn. Bij den hulpprediker te Tomohon, belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de Minahasa, bekwaamden zich op ult. 1917 22 jongelieden.

Gemeenten of afdeelingen van inlandsche Christenen.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1917.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1917. Inlanders. Civielen.	Aantal Protestantsche inlanders ... Inlanders. Militairen.	Aantal Protestantsche inlanders ... Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1917. Inlanders. Civielen.	Aantal lidmaten ... Inlanders. Militairen.	Aantal lidmaten ... Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1917 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Aantal in 1917 aangenomen ... Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1917. Kinderen in echt geboren.	Aantal gedoopten ... Kinderen buiten echt geboren.	Aantal gedoopten ... Volwassenen.	Aantal in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1917. Civielen.	Aantal inlandsche catechisanten ... Militairen.
Makasser e)	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Loewoek, met de afdeelingen Boni en Oost-Celebes en de onderafdeelingen Kolaka en Malili (afd. Loewoe)	1	1	*6 096	*40	—	*115	*11	—	*15	—	*25	*106	*718	*61	*391	—
Mamasa, met de afdeelingen Mandar, Loewoe (met uitzondering van de onderafdeelingen Kolaka en Malili) en Pare Pare (met uitzondering van de afdeelingshoofdplaats Pare Pare)	1	1	*12121	—	—	*45	—	—	*1	—	*457	*31	*2813	*2	*1 065	—
Amboina, met de gemeenten op het schiereiland Leitimor	2	h) 2	*12029	—	—	*5 533	—	—	*12	—	*298	*47	*2	*69	*764	—
Roemah Tiga, met de gemeenten op het schiereiland Hitoe	1	1	*9 163	—	—	*4 661	—	—	*362	—	*344	*75	*1	*51	*1 275	—
Saparoea, met de gemeenten op de eilanden Haroekoe, Saparoea en Noesalaoet	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Elat, met de gemeenten op de Kei- en Aroe-eilanden g)	1	1	*5 464	—	—	*628	—	—	*9	—	*295	*46	*189	*13	*1 502	—
Larat, met de gemeenten op de Tanimbar- en Babar-eilanden	1	—	*16217	—	—	*94	—	—	*18	—	*4	*45	*14	*18	*2 129	—
Piroe, met de gemeenten op het eiland Ceram bewesten Siroeawan in het zuiden en Wahai in het noorden, alsmede op het eiland Boano	1	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Amahai, met de gemeenten op het eiland Ceram beoosten Siroeawan in het zuiden en Wahai in het noorden	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Ternate, met de gemeenten in de residentie Ternate en onderhoorigheden	1	1	1 231	—	—	404	—	—	12	—	51	17	31	23	230	—
Koepang	1	1	2 026	310	—	521	102	—	44	—	50	57	62	14	188	2
Babaoe, met de gemeenten op het eiland Timor (met uitzondering van Koepang) en op het eiland Sawoe	1	—	*8 021	*34	—	*652	*6	—	*132	*2	*46	*334	*341	*44	*1 469	—
Kapan (Midden-Timor)	1	1	778	6	—	24	2	—	—	—	3	170	104	19	566	—
Baä i)	1	j) 1	4 557	10	—	287	—	—	38	—	45	108	53	11	392	—
Lole, met de gemeenten op het eiland Roti (met uitzondering van Baä)	1	1	16 486	—	—	1 228	—	—	128	—	401	172	157	49	1 358	—
Wonreli, met de gemeenten op de Leti-eilanden, het eiland Sermata, de Zuidwester- en de Damar-eilanden	1	1	8 244	—	—	937	—	—	185	—	52	318	66	30	775	—
Kalabahi	1	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Totalen voor de buitenbezittingen	29	25	315138	2 179	—	79 878	1 206	—	4 015	4	9 315	2 407	4 715	2 109	26 813	54
„ „ Java en Madoera (zie hiervóór)	1	1	3 691	4 133	—	1 528	1 749	—	73	210	329	24	104	47	338	267
In 't geheel alzoo (voor zoover opgegeven) voor de inlandsche Christengemeenten aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk	k) 30	26	318829	6 312	—	81 406	2 955	—	4 088	214	9 644	2 431	4 819	2 156	27 151	321

g) Bij de gevestigde inlandsche Christengemeenten op de Ambonsche eilanden waren bij het einde van 1917 bovendien in dienst 127 inlandsche leeraars en verder een groot aantal z.g. goeroe's. Deze zijn godsdienstonderwijzers en voorgangers bij godsdienstoefeningen, als hoedanig soms schoolmeesters, soms ook andere gemeenteleden aangesteld worden.

h) Een dezer hulppredikers bleef uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Amboina. Op ult. 1917 bekwaamden zich onder zijne leiding 48 jongelieden voor die bestemming.

i) In de gevestigde inlandsche Christengemeenten in de residentie Timor en onderhoorigheden waren bij het einde van 1917 bovendien in dienst 63 inlandsche leeraars en verder een groot aantal zoogenaamde goeroe's, die tevens als godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn.

j) Deze hulpprediker is uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Timor en onderhoorigheden. Op ult. 1917 bekwaamden zich onder zijne leiding 31 jongelieden voor die bestemming.

k) Toegestaan zijn 30 hulppredikers, doch voor één is geen gebied aangewezen. Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars bij de inlandsche Christengemeenten als in deze tabel bedoeld, waren op ult. 1917 in het geheel 317 in dienst (7 meer dan op ult. 1916). In opleiding voor het inlandsch leeraarsambt waren op ult. 1917 101 jongelieden (7 minder dan op ult. 1916).

2°. Zendingsgemeenten.

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1917 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Bantam.	a)														
Tjilegon	N.Z.V.	1	59	11	28	98	11	7	18	6	4	1	11	6	1
Rangkasbitoeng b)	id.	2	23	25	22	70	23	25	48	—	3	—	3	—	—
		3	82	36	50	168	34	32	66	6	7	1	14	6	1
Batavia.															
Meester-Cornelis	id.	11	118	135	273	526	108	125	233	2	4	—	6	1	1
Buitenzorg	id.	6	122	162	283	567	119	156	275	—	22	—	22	2	3
Depok	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	id.	1	83	84	94	261	83	84	167	2	3	1	6	—	—
Buitenzorg	M.E.Ch.	8	70	83	151	304	68	88	156	21	18	4	43	51	3
		26	393	464	801	1658	378	453	831	25	47	5	77	54	7
Preanger-Regentschappen.															
Bandoeng	N.Z.V.	1	66	62	91	219	66	69	135	9	12	—	21	6	3
Pangharepan	id.	3	119	125	274	518	119	125	244	—	24	—	24	9	4
Garoet	id.	1	8	7	15	30	8	7	15	—	—	—	—	—	—
Tasikmalaja	id.	1	8	8	7	23	8	8	16	—	—	—	—	—	—
Tjiandjoer	id.	3	56	63	92	211	55	63	118	—	8	—	8	8	2
Rawah Selang	A. Z.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
		9	257	265	479	1001	256	272	528	9	44	—	53	23	9
Cheribon.															
Cheribon	N.Z.V.	1	57	69	53	179	57	69	126	2	4	—	6	—	1
Indramajoe	id.	2	58	59	75	192	45	45	90	2	5	—	7	3	1
Tjideres	id.	1	68	81	165	314	68	81	149	1	9	—	10	13	2
		4	183	209	293	685	170	195	365	5	18	—	23	16	4
Pekalongan.															
Pemalang	N.Z.V.	6	46	38	71	155	42	35	77	2	—	—	2	—	—
Moga	S. Z.	2	72	64	80	216	65	63	128	—	7	—	7	—	3
		8	118	102	151	371	107	98	205	2	7	—	9	—	3

a) De letters in deze kolom duiden de genootschappen of vereenigingen aan, in dienst waarvan de betrokken zendelingen staan.

A. Z. = Hersteld Apostolische Zendingsgemeente in de eenheid der apostelen, te Enkhuizen;
D. Z. = Doopsgezinde vereeniging tot bevordering der evangelieverbreiding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, te Amsterdam;
G. Z. = Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland onder heidenen en Mohammedanen;
H. L. = Heilsleger;
J. C. = Java-Comité, te Amsterdam;
U. Z. = Utrechtsche Zendingsvereeniging, te Utrecht;
L. Z. = Nederlandsch Luthersch genootschap voor in- en uitwendige zending, te Amsterdam;
M. E. Ch. = Missionary Society of the Methodist Episcopal Church;
N. Z. G. = Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam;
N. Z. V. = Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam;
R. Z. = Rijnsch Zendinggenootschap, te Barmen;
S. A. C. = Seventh-day Adventist Church;
S. T. C. = Sangi- en Talaud-Comité;
S. Z. = Salatiga-zending.

b) **Hier werkt de zendeling van Buitenzorg.**

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917.							Aantal van de in 1917					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.		
Semarang.															
Semarang	S. Z.	4	92	104	45	241	50	52	102	6	18	—	24	6	4
Kalitjeret	id.	7	84	92	159	335	83	91	174	13	15	—	28	1	1
Salatiga	id.	3	63	101	123	287	60	90	150	26	11	—	37	16	2
Ambarawa.	id.	5	129	146	109	384	129	146	275	7	10	—	17	7	4
Poerwadadi	id.	2	24	29	58	111	24	29	53	—	4	—	4	2	—
Oengaran	id.	1	14	11	13	38	14	11	25	—	—	—	—	—	1
Margaredja	D. Z.	1	1	9	7	17	1	9	10	—	—	—	—	—	—
Pati	id.	2	361	445	806	1612	160	214	374	—	—	—	—	32	19
Kajoeapoe	id.	1	25	30	46	101	25	30	55	—	2	—	2	—	1
Kedoengpendjalin . .	id.	6	198	256	452	906	177	232	409	27	28	—	55	—	9
Kelet.	id.	2	55	39	40	134	30	21	51	—	—	—	—	—	2
		34	1046	1262	1858	4166	753	925	1678	79	88	—	167	64	43
Rembang.															
Blora	S. Z.	2	66	66	95	227	56	53	109	9	11	—	20	4	3
Bodjonegoro	id.	6	62	65	61	188	62	65	127	9	11	—	20	9	2
		8	128	131	156	415	118	118	236	18	22	—	40	13	5
Soerabaja.															
Soerabaja	G. Z.	1	8	8	13	29	8	8	16	2	2	—	4	2	—
Modjowarno	N. Z. G.	4	710	863	1725	3298	710	863	1573	8	90	—	98	81	14
Segaran	id.	7	342	382	501	1225	342	382	724	4	32	—	36	6	5
		12	1060	1253	2239	4552	1060	1253	2313	14	124	—	138	89	19
Pasoeroean.															
Swaroe	N. Z. V.	7	1023	1174	2784	4981	1023	1174	2197	24	174	—	198	79	39
Loemadjang	J. C.	1	175	177	352	704	175	177	352	5	28	—	33	12	13
		8	1198	1351	3136	5685	1198	1351	2549	29	202	—	231	91	52
Besoeki.															
Bondowoso	J. C.	9	536	554	1179	2269	536	554	1090	24	93	—	117	33	35
Djokjakarta.															
Djokjakarta	G. Z.	11	230	239	370	839	230	239	469	32	35	—	67	2	2
Soerakarta															
Soerakarta.	id.	6	220	204	170	594	220	204	424	102	40	—	142	118	12
Banjoemas.															
Poerbalingga	id.	5	92	92	184	368	73	83	156	14	29	—	43	5	3

Standplaatsen van de zendelingen		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917: Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten: Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1917 gedoopten: Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen bulten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Kedoe.															
Magelang	G. Z.	3	28	22	40	90	28	22	50	13	4	—	17	4	2
Wonosobo	id.	5	22	27	37	86	24	22	46	10	1	—	11	8	2
Keboemen	id.	8	92	81	192	365	92	81	173	6	11	—	17	—	3
Poerworedjo	id.	8	120	162	282	564	120	162	282	15	18	1	34	13	7
Karangdjoso	A. Z.	4	131	137	214	482	236	231	467	1	14	—	15	11	5
Temanggoeng	G. Z.	1	15	17	21	53	15	17	32	—	—	—	—	—	2
		29	408	446	786	1 640	515	535	1 050	45	48	1	94	36	21
Kediri.															
Kediri	N. Z. G.	9	515	590	1 004	2 109	515	590	1 105	58	72	—	130	48	26
Pareredja	id.	7	418	459	905	1 782	418	459	877	8	70	2	80	39	15
		16	933	1 049	1 909	3 891	933	1 049	1 982	66	142	2	210	87	41
Madioen.															
Madioen	id.	4	121	135	193	449	121	135	256	6	13	—	19	12	2
Sumatra's Westkust.															
Padang	S. A. C.	1	18	8	16	42	18	8	26	9	—	—	9	8	—
Padang	R. Z.	3	218	62	49	329	205	50	255	79	19	—	98	79	1
Telo (Batoe-eilanden)	L. Z.	1	154	145	229	528	154	145	299	20	37	—	57	20	7
Sigata (id.)	id.	2	57	53	113	223	57	53	110	18	10	22	50	28	2
Mentawei-eilanden	R. Z.	7	182	173	207	562	174	172	346	297	179	—	476	301	—
		14	629	441	614	1 684	608	428	1 036	423	245	22	690	436	10
Tapanoeli.															
Afd. Sibolga en Batang Toroe-districten.															
Aek Doras	R. Z.	18	708	894	2 897	4 499	900	1 155	2 055	108	274	—	382	65	40
Simanosor	id.	6	75	83	205	363	75	84	159	6	21	—	27	12	4
Afd. Bataklanden.															
Djandji Matogoe	id.	9	1 028	1 116	2 508	4 652	932	1 063	1 995	22	218	—	240	301	30
Loemban na Bolan	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Pangomboesan	id.	5	415	424	862	1 701	394	406	800	18	63	—	81	138	10
Loemban Loboe	id.	16	478	464	917	1 859	413	410	823	39	98	—	137	10	15
Sitorang	id.	27	1 511	1 567	3 535	6 613	1 485	1 520	3 005	108	345	—	453	142	154
Na Roemonda	id.	5	680	607	1 345	2 632	490	511	1 001	—	30	—	30	—	28
Sigoempar	id.	12	1 398	1 555	2 876	5 829	1 398	1 555	2 953	21	188	—	209	165	45
Lagoeboti	id.	14	2 043	1 977	3 693	7 713	1 917	1 846	3 763	230	481	—	711	71	107
Balige	id.	12	2 126	2 409	4 460	8 995	2 126	2 409	4 535	62	424	—	486	154	110
Tampahan	id.	4	635	702	1 405	2 742	635	702	1 337	17	92	—	109	45	25
Moeara	id.	16	1 214	1 259	2 449	4 922	1 214	1 259	2 473	97	189	—	286	112	57
Sihorbo	id.	6	101	139	214	484	87	112	199	64	43	—	107	4	3
Toeka	id.	11	273	299	495	1 067	227	240	467	234	181	—	415	5	4
Sidikalang	id.	15	231	232	404	867	231	232	463	43	75	—	118	22	11

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917.							Aantal van de in 1917					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.		
Parmonangan	R. Z.	11	567	827	2 068	3 462	567	827	1 394	52	183	—	235	35	30
Ambarita	id.	3	95	95	129	319	95	95	190	66	57	—	123	—	3
Pangoeroesan	id.	9	250	176	458	884	200	176	376	194	232	—	426	8	4
Palipi Mogang	id.	9	194	174	400	768	194	174	368	35	39	—	74	15	7
Nainggolan	id.	14	283	316	518	1 117	283	316	599	11	40	—	51	17	15
Lintong ni Hoeta	id.	20	2 646	2 891	8 585	14 122	2 646	2 891	5 537	3	562	—	565	176	110
Tampahan	id.	3	235	260	493	988	235	260	495	12	40	—	52	21	9
Sipahoetar	id.	4	2 563	309	551	3 423	256	309	565	18	65	—	83	36	9
Boetar	id.	19	2 920	3 285	6 976	13 181	2 878	3 285	6 163	153	730	—	883	227	163
Pangariboean	id.	28	1 794	2 020	4 687	8 501	1 794	2 020	3 814	—	—	—	—	567	104
Dolok Sanggoel	id.	13	852	1 115	2 243	4 210	852	1 115	1 967	38	207	—	245	50	16
Bonandolok	id.	15	748	1 277	2 908	4 933	738	1 260	1 998	236	425	—	661	68	46
Paranginan	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Boenga Bondar	id.	3	88	104	282	474	106	130	236	2	24	—	26	8	6
Sibolga	id.	7	494	652	2 006	3 152	571	808	1 379	23	181	—	204	70	31
Pea Radja	id.	14	2 917	3 557	6 229	12 703	2 631	3 413	6 044	70	684	—	754	287	93
Sipoholon	id.	13	1 484	1 891	4 774	8 149	1 799	1 891	3 690	35	440	—	475	76	84
Simarangkir	id.	14	2 533	2 886	5 567	10 986	2 253	2 357	4 610	34	493	—	527	222	115
Onan Hasang	id.	10	1 338	1 626	2 368	5 332	1 302	1 563	2 865	72	363	—	435	227	54
Pangaloan	id.	14	2 273	2 795	5 267	10 335	2 273	2 795	5 068	88	535	—	623	250	96
Parseboesan	id.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Afd. Nias.															
Saoea	id.	1	25	25	39	89	—	—	—	—	5	—	5	—	1
Toegala Ojo	id.	14	382	438	712	1 532	382	438	820	248	179	—	427	—	9
Lolowoea	id.	7	535	687	1 002	2 224	475	549	1 024	134	169	—	303	—	12
Ombolata	id.	4	556	638	995	2 189	513	619	1 132	203	258	—	461	203	19
Sagoeadoe	id.	19	1 223	1 457	1 697	4 377	1 223	1 457	2 680	541	398	—	939	2	26
Goenoeng Hoemene	id.	10	952	1 115	1 620	3 687	952	1 115	2 067	314	352	—	666	447	55
Lolowaoe	id.	5	524	623	604	1 751	524	623	1 147	298	212	—	510	49	11
Lolomojo	id.	14	1 272	1 478	1 725	4 475	1 272	1 478	2 750	568	479	—	1 047	792	44
Goenoengsitoli	id.	12	1 133	1 595	2 571	5 299	1 133	1 595	2 728	341	427	—	768	167	42
Sifaoroasi	id.	21	399	406	743	1 548	399	406	805	130	201	—	331	40	11
Hinako	id.	4	117	143	284	544	117	143	260	75	63	—	138	19	6
Hili Maziaja	id.	21	542	609	669	1 820	542	609	1 151	371	225	—	596	28	4
Afd. Padang Sidimpoean.															
Hoeta Imbaroe	id.	6	134	116	255	505	134	116	250	4	17	—	21	11	9
Simatorkis	id.	2	12	14	45	71	12	14	26	—	7	—	7	—	—
Pargaroetan	id.	5	57	49	113	219	56	49	105	2	8	—	10	9	2
Boenga Bondar	id.	15	414	472	1 417	2 303	456	564	1 020	2	96	—	98	16	16

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917.							Aantal van de in 1917					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Sipirok	R. Z.	16	334	354	870	1 558	340	360	700	2	60	—	62	29	11
Sipiongot	id.	11	139	164	495	798	139	164	303	—	29	—	29	114	9
Dolok Siantar	id.	1	25	16	25	66	20	9	29	—	—	—	—	7	—
Pakantan	id.	3	91	106	186	383	83	91	174	9	6	—	15	—	3
		589	46 056	50 488	100 871	197 415	42 969	49 588	92 557	5 453	11 213	—	16 666	5 539	1 928
Oostkust van Sumatra.															
Kabandjahe	N. Z. G.	8	216	165	88	469	216	165	381	16	6	—	22	16	2
Sibolangit	id.	7	122	104	126	352	84	70	154	5	7	—	12	—	[illegible]
Koeta Djoeroeng	id.	7	65	49	70	184	65	49	114	7	3	—	10	—	1
Perapat	id.	6	174	181	420	775	174	181	355	14	44	—	58	—	6
Pematang Raja	id.	14	156	94	179	429	96	37	133	22	9	—	31	4	4
Sariboe Dolok	id.	9	71	59	157	287	71	59	130	15	18	—	33	4	6
Pematang Siantar	id.	13	1 426	1 364	2 869	5 659	1 426	1 364	2 790	47	282	—	329	62	40
Medan	M.E.Ch.	3	200	55	70	325	149	22	171	47	10	—	57	59	2
Baroes Djahé	N. Z. G.	6	65	81	106	252	63	75	138	—	4	—	4	—	2
Poerba Seriboe	id.	2	12	8	13	33	12	8	20	10	10	—	20	—	—
Sarinembah	id.	7	7	4	3	14	7	4	11	—	1	—	1	—	—
		82	2 514	2 164	4 101	8 779	2 363	2 034	4 397	183	394	—	577	145	65
Benkoelen.															
Enggano	R. Z.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Banka.															
Pangkalpinang	M.E.Ch.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.															
Bandjermasin	R. Z.	3	142	79	186	407	142	79	221	6	12	—	18	10	4
Koeala Kapoeas (Beneden-Kapoeas)	id.	1	198	208	365	771	198	208	406	15	28	—	43	24	9
Mandoemai (Beneden-Kahajan)	id.	8	159	172	377	708	155	167	322	1	18	—	19	—	3
Pangkoh (id.)	id.	4	109	103	169	381	109	103	212	4	10	—	14	2	1
Pahandoet (id.)	id.	5	93	71	108	272	93	71	164	6	2	—	8	3	1
Poedjam (id.)	id.	6	92	68	117	277	92	68	160	4	15	—	19	3	9
Koealakoeroen (id.)	id.	6	71	47	81	199	71	47	118	—	5	—	5	—	1
Tewah (id.)	id.	6	176	105	139	420	176	105	281	8	19	—	27	—	2
Kasoengan	id.	1	12	20	32	64	12	10	22	12	6	—	18	9	2
Laham	id.	1	40	—	35	75	—	—	—	—	21	—	21	—	—
Mengkatip	id.	4	82	65	99	246	82	65	147	8	11	—	19	6	1
Poeroektjahoe	id.	2	66	23	50	139	60	23	83	12	3	—	15	—	—

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917.							Aantal van de in 1917					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Barabai	R. Z.	7	95	85	105	285	95	85	180	1	5	—	6	3	2
Tanahboemboelanden	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tamiang Lajang	id.	2	40	40	38	118	40	40	80	2	4	—	6	—	1
		56	1 375	1 086	1 901	4 362	1 325	1 071	2 396	79	159	—	238	60	36
Westerafdeeling van Borneo.															
Singkawang	M.E.Ch.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Celebes en onderhoorigheden.															
Mamasa	U. Z.	32	8 663	8 264	1 335	18 262	98	24	122	327	114	—	441	—	2
Loewoek	id.	33	2 716	2 362	1 468	6 546	84	51	135	311	81	163	555	—	—
		65	11 379	10 626	2 803	24 808	182	75	257	638	195	163	996	—	2
Menado.															
Sebedi	H. L.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Bora	id.	9	—	—	—	—	—	—	—	2 518	—	—	2 518	—	—
Passi	N. Z. G.	25	1 498	1 112	1 736	4 346	154	97	251	100	136	2	238	92	30
Koekoe	id.	10	390	345	95	830	—	—	—	164	20	—	184	—	30
Kasigoentjoe	id.	20	493	529	408	1 430	378	445	823	1	1	10	12	—	41
Watoetaoe	id.	8	79	100	46	225	75	98	173	123	31	—	154	123	10
Pendolo	id.	11	368	324	374	1 066	368	323	691	117	65	—	182	140	27
Toewiga	id.	1	773	677	552	2 002	773	677	1 450	—	7	—	7	82	—
Tagoelandang	S. T. C.	12	1 292	1 197	2 355	4 844	900	1 353	2 253	60	330	63	453	165	103
Manganitoe	id.	24	4 046	3 484	8 479	16 009	1 037	2 179	3 216	162	512	180	854	433	248
Taroena	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Taboekan	id.	31	4 425	3 477	4 471	12 373	1 342	1 940	3 282	99	335	112	546	276	127
Tamako	id.	24	3 456	3 630	5 556	12 642	1 406	2 254	3 660	43	263	424	730	215	102
Oeloe	id.	16	3 446	4 364	1 615	9 425	1 078	1 911	2 989	122	231	10	363	152	80
Kiama	id.	18	1 448	1 720	1 524	4 692	866	1 218	2 084	—	166	3	169	—	73
Bomba	id.	7	8	7	15	30	7	7	14	—	2	—	2	—	—
Rainis	id.	29	1 349	1 748	1 791	4 888	1 070	1 449	2 519	—	238	5	243	—	104
Liroeng (Salebaboe)	id.	24	750	825	4 125	5 700	1 801	2 468	4 269	45	314	17	376	593	93
Ondang	id.	18	3 082	4 821	1 806	9 709	1 066	2 176	3 242	114	262	16	392	192	55
Taripa	id.	6	212	223	142	577	212	223	435	33	56	2	91	—	11
Koelawi	id.	1	57	30	119	206	1	—	1	87	—	119	206	—	—
		294	27 172	28 613	35 209	90 994	12 534	18 818	31 352	3 788	2 969	963	7 720	2 463	1 134
Amboina.															
Tifoe (eiland Boeroe)	U. Z.	7	240	188	503	931	50	44	94	7	15	—	22	—	10
Namlea (id.)	id.	15	712	592	698	2 002	255	260	515	22	126	—	148	—	57
Fakfak (West-Nieuw-Guinea)	id.	14	164	171	243	578	23	26	49	94	86	—	180	—	2

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917.							Aantal van de in 1917					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.		
Merauke (Zuid-Nieuw-Guinea)	U. Z.	1	147	55	63	265	63	38	101	10	10	6	26	18	2
Okaba	id.	3	31	8	64	103	83	65	148	2	17	1	20	—	—
		40	1 294	1 014	1 571	3 879	474	433	907	135	254	7	396	18	71
Timor en onderhoorigheden.															
Kambaniroe (eiland Soemba)	G. Z.	2	83	94	140	317	52	58	110	2	5	—	7	3	5
Melolo (id.)	id.	3	153	143	191	487	88	109	197	16	24	—	40	10	7
Pajeti (id.)	id.	1	33	26	24	83	22	20	42	—	4	—	4	—	—
Karoemi	id.	1	20	14	13	47	20	13	33	—	—	—	—	—	—
		7	289	277	368	934	182	200	382	18	33	—	51	13	12
Ternate en onderhoorigheden.															
Tobelo	U. Z.	18	653	717	1 022	2 392	163	255	418	4	95	4	103	48	20
Kaoe	id.	22	937	978	1 575	3 490	47	31	78	183	216	—	399	11	16
Wasilé	id.	4	163	130	186	479	3	2	5	1	3	—	4	—	—
Morotai	id.	4	141	126	254	521	5	9	14	—	—	—	—	—	6
Galela	id.	3	82	69	135	286	47	56	103	—	6	—	6	—	—
Boeli (Halmahera) . .	id.	5	198	165	247	610	10	6	16	—	32	—	32	3	9
Loloda (id.)	id.	8	237	232	373	842	60	62	122	—	6	—	6	—	6
Djailolo (id.)	id.	8	176	186	373	735	15	17	32	19	37	—	56	1	2
Weda	id.	5	171	127	210	508	29	15	44	6	21	1	28	19	11
Schouten-eilanden . .	id.	15	375	395	610	1 380	24	22	46	204	221	—	425	—	13
Noemfor	id.	11	353	333	662	1 348	57	62	119	62	83	—	145	5	17
Doré-baai	id.	9	282	291	262	835	90	103	193	13	11	—	24	—	—
Radja ampat	id.	7	26	13	17	56	25	12	37	—	3	—	3	1	—
		119	3 794	3 762	5 926	13 482	575	652	1 227	492	734	5	1 231	88	100

In aansluiting aan de in K. V. 1917 verstrekte soortgelijke opgaaf, over het tijdvak 1 Juli 1916 t/m ult. Juni 1917, volgt hier een overzicht der in het tijdvak 1 Juli 1917 t/m ult. Juni 1918 genomen regeeringsbeschikkingen, betreffende de toelating (of intrekking der toelating) tot uitoefening van hun dienstwerk, zoowel van zendelingen als van hulpzendelingen.

ZENDELINGEN.

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Gebied voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, is verleend.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig gebied.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
		Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam			
H. van der Klift.	Kolaka.	Onderafd^n^. Kolaka (afd. Loewoe) en Kandari (afd. Oost-Celebes), zoomede de districten Roembia, Poleang en Kaboena (onderafd. Boeton, afd. Oost-Celebes) (gouv. Celebes en onderhoorigheden).	16 Juli 1917 n°. 52.	16 Juli 1917 n°. 52.	
H. D. Woortman.	Djoentikebon.	Res. Cheribon.	24 Juli 1917 n°. 75.	24 Juli 1917 n°. 75.	
A. Vermeer.	Meester-Cornelis.	Res^n^. Batavia en Preanger-Regentschappen.	12 Juni 1918 n°. 35.	12 Juni 1918 n°. 35.	
		Salatiga-Zending.			
H. Bax.	Semarang.	Res^n^. Semarang, Rembang en Pekalongan.	12 Juni 1918 n°. 33.	12 Juni 1918 n°. 33.	
W. N. Klarenbeek.	Idem.	Idem.	12 Juni 1918 n°. 33.	12 Juni 1918 n°. 33.	
		Rijnsch Zendinggenootschap, te Barmen.			
O. Werkman.	Sikakap.	Mentawei-eilanden (afd. Padang, res. Sumatra's Westkust).	1 Mei 1918 n°. 31.	1 Mei 1918 n°. 31.	
		Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam.			
C. W. Nortier.	Modjowarno.	Res^n^. Soerabaja, Kediri en Pasoeroean.	12 Juni 1918 n°. 34.	12 Juni 1918 n°. 34.	
		Missionary Society of the Methodist Episcopal Church.			
L. L. Akerson.	Poerbalingga.	Eiland Banka.	24 Juli 1917 n°. 76.	24 Juli 1917 n°. 76.	
Id.	Id.	Res. Banjoemas.	22 Mei 1918 n°. 39.	24 Juli 1917 n°. 76.	De toelating is verleend ten vervolge van Gouv. Bt. 24 Juli 1917 n°. 76, waarbij toelating was verleend voor het eiland Banka.
J. B. Matthews.	Weltevreden.	Res. Batavia.	12 Nov. 1917 n°. 50.	12 Nov. 1917 n°. 50.	
J. C. Shover.	Soerabaja.	Res. Soerabaja.	12 Juni 1918 n°. 36.	12 Juni 1918 n°. 36.	
		Society of the Seventh-day adventist of Australia.			
A. Munson.	Soerabaja.	Hoofdplaats Soerabaja.	29 April 1918 n°. 36.	29 April 1918 n°. 36.	
Dallas S. Kime.	Medan.	Hoofdplaats Medan.	28 Juni 1918 n°. 45.	28 Juni 1918 n°. 45.	
Wayne P. Barto.	Id.	Idem.	id.	id.	

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Gebied voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, is verleend.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig gebied.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
		Leger des Heils.			
A. W. Tilbury.	—	Onderafd. Paloe (afd. Midden-Celebes, res. Menado).	30 Jan. 1918 n°. 29.	18 Juni 1917 n°. 45.	
H. Tilbury—Nellist.	—	Idem.	id.	id.	
F. Hiorth.	—	Idem.	id.	22 Mei 1916 n°. 53.	
A. Hiorth—Hatehold.	—	Idem.	id.	id.	
J. Thomson.	—	Idem.	28 Mei 1918 n°. 27.	28 Mei 1918 n°. 27.	
M. V. Thomson—Smith.	—	Idem.	id.	id.	

HULPZENDELINGEN.

Verleende toelatingen.

Namen der hulpzendelingen, benevens datum en nummer der gouv. besluiten, waarbij hun de toelating is verleend.	Ressort voor hetwelk de toelating is verleend.
Jozua Dangia (19 Juni 1917 n°. 38)	Residentie Banjoemas.
Jochanan Justus (id.)	Idem.
Ngirad Asali (id.)	Idem.
Misaël Radinan (id.)	Idem.
Soleiman Slamat (id.)	Idem.
Bartholomeus Wasman (id.)	Idem.
Soedarmadi (id.)	Idem.
M. Iwisara sr. (21 Mei 1917 n°. 54)	Eiland Halmahera en de daaromheen liggende eilanden (res. Ternate en onderhoorigheden).
M. Iwisara jr. (id.)	Idem.
M. Lekahena (id.)	Idem.
M. Wattimena (id.)	Idem.
B. Patani (id.)	Idem.
L. Haragana (id.)	Idem.
B. Picauly (id.)	Idem.
F. Pelapessy (id.)	Idem.
M. Manahoetoe (id.)	Idem.
D. Tjaholo (id.)	Idem
E. Habyari (id.)	Idem.
J. Moitimoe (id.)	Idem.
D. Namlohy (id.)	Idem.

B. ROOMSCH-KATHOLIEKE EEREDIENST.

1°. Statiën voor Europeanen.

Volgnummer.	STANDPLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Zielental der R.-K. bevolking op einde 1917. — Europeanen en met hen gelijkgestelden. — Civielen.	Zielental — Europeanen — Militairen.	Zielental — Inlanders.	Zielental — Vreemde oosterlingen.	Zielental — Totaal.	Aantal gedoopten in 1917. — Kinderen — in echt geboren.	Aantal gedoopten — Kinderen — buiten echt geboren.	Aantal gedoopten — Volwassenen.	Aantal gedoopten — Totaal.	Aantal van hen die in 1917 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op einde 1917 — van landswege bezoldigd — Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris).	van landswege bezoldigd — Geestelijken van den 2den rang. — Pastoors.	van landswege bezoldigd — Geestelijken van den 2den rang. — Onderpastoors.	van landswege bezoldigd — Geestelijken van den 3den rang.	buiten bezwaar van den lande. — Hulppriesters.	buiten bezwaar van den lande. — Missionarissen.	Totaal.
1	Batavia.	Omvattende de residentie Batavia (met uitzondering van de afd. Buitenzorg), alsmede de residentie Bantam. . . .	6 386	975	103	40	7 504	219	106	27	352	242	80	1	—	a) 3	1	2	—	7
2	Buitenzorg.	Omvattende de afd. Buitenzorg (res. Batavia) en de afd. Soekaboemi (res. Preanger-Regentschappen).	744	89	33	2	868	71	28	16	115	80	12	—	1	—	—	2	—	3
3	Bandoeng.	Omvattende de residentie Preanger-Regentschappen (met uitzondering van de afd. Soekaboemi)	1 613	1066	40	5	2 724	114	28	11	153	80	19	—	1	1	—	1	—	3
4	Cheribon.	Omvattende de residentiën Cheribon en Pekalongan.	1 202	—	11	4	1 217	71	20	—	91	9	13	—	1	—	—	—	—	1
5	Semarang.	Omvattende de residentiën Semarang (met uitzondering van de afd. Salatiga) en Rembang, alsmede het gezondheidsetablissement Plantoengan	3 964	114	40	6	4 124	107	98	28	233	170	43	—	1	1	—	4	—	6
6	Ambarawa.	Omvattende de afdeeling Salatiga (res. Semarang), benevens de res. Soerakarta	1 895	397	5	5	2 302	39	25	—	64	16	6	—	1	—	—	—	—	1
7	Madioen.	Omvattende de residentiën Madioen en Kediri.	1 399	40	29	—	1 468	91	29	2	122	39	10	—	—	—	—	c) 2	—	2
8	Malang.	Omvattende de residentie Pasoeroean (met uitzondering van de voormalige res. Probolinggo).	1 198	181	6	1	1 386	46	11	8	65	33	13	—	1	1	—	1	—	3
9	Djokjakarta.	Omvattende de residentie Djokjakarta, de voormalige res. Bagelen (met uitzondering van voormalige afd. Ledok, res. Kedoe), zoomede de afd. Tjilatjap (res. Banjoemas)	1 965	250	189	10	2 414	114	111	25	250	86	14	—	—	—	b) 1	1	—	2
10	Magelang.	Omvattende de residentie Kedoe (met uitzondering van de voormalige res. Bagelen, behalve de voormalige afd. Ledok), benevens de afdeelingen																		

a) Een dezer geestelijken draagt den titel van wd. pastoor.

b) Deze geestelijke draagt den titel van pastoor.

c) Een dezer geestelijken draagt den titel van pastoor.

Volgnummer.	STAND-PLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Zielental der R.-K. bevolking op einde 1917. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	Aantal gedoopten in 1917. Kinderen in echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.	Aantal van hen die in 1917 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op einde 1917. Van landswege bezoldigd. Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris).	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
		Bandjarnegara, Poerbalingga en Poerwakerta (res. Banjoemas) en de hoofdplaats Banjoemas.	1 412	302	340	7	2 061	138	47	34	219	156	24	—	1	—	—	1	—	2
11	Soerabaja.	Omvattende de residentiën Soerabaja, Besoeki en Madoera, alsmede de voormalige residentie Probolinggo	4 390	216	25	15	4 646	163	71	30	264	108	36	—	1	2	—	2	—	5
12	Koeta Radja	Omvattende het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden. (Na verkregen machtiging worden voorts de noordelijke havens van Sumatra's Westkust tweemaal 's jaars bezocht) . . .	418	195	287	290	1 190	17	—	15	32	—	5	—	1	—	—	1	—	2
13	Medan.	Omvattende het gouvernement Oostkust van Sumatra	1 200	—	—	300	1 500	38	—	35	83	—	12	—	1	—	—	1	—	2
14	Padang.	Omvattende de residentiën Sumatra's Westkust, Lampongsche districten en Tapanoeli .	354	155	63	16	588	115	—	18	133	—	15	—	—	1	—	3	—	4
15	Soengaiselan	Omvattende de residentiën Banka en onderhoorigheden, Palembang en Riouw en onderhoorigheden, alsmede de assistent-residentie Billiton	548	12	—	156	716	12	—	—	12	—	3	—	—	—	—	1	—	1
16	Makasser.	Omvattende het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.	170	121	195	2	488	14	15	5	34	15	5	—	—	—	—	b) 1	—	1
		Totalen voor de vermelde 16 statiën .	28 858	4 113	1 366	859	35 196	1 369	589	254	2 212	1 034	810	1	10	9	2	23	—	45

2°. Statiën voor inlandsche Christenen

(waaronder begrepen zoowel de gevestigde gemeenten als de zendingsposten).

Volgnummer.	STANDPLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Aantal Roomsch-katholieke inlandsche Christenen op einde 1917. Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	Aantal der in 1917 gedoopten. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.	Aantal van hen die in 1917 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op einde 1917. Van landswege bezoldigd: Geestelijke van den 1sten rang.	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Geestelijken van den 2den rang. Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
		Gevestigde gemeenten.																
1	Menado.	Omvattende de residentie Menado	10 763	10	10 773	403	51	94	548	224	74	—	—	—	d) 2	e) 4	—	6
2	Larantoeka (Flores).	Omvattende de noordoost- en de oostkust van Flores, de eilanden Adoenara, Lomblem, Alor, Solor en de andere tot die groep behoorende eilanden, zoomede de hoofdplaats Koepang (res. Timor en onderhoorigheden)	13 670	5	13 675	865	32	245	1 142	439	66	—	—	—	—	—	3	3
3	Maoemere (Flores).	Omvattende Midden-Flores en de noord- en zuidzijde van dat eiland	20 730	—	20 730	1 015	46	694	1 755	1 119	170	—	1	2	1	—	1	5
		Zendingsposten.																
4	Mendoet.	Omvattende het onderdistrict Mendoet (res. Kedoe) en aangrenzende plaatsen	187	1	188	19	—	2	21	18	2	—	—	—	1	—	—	1
5	Moentilan.	Omvattende de voormalige afdeeling Moentilan (Kedoe) en de aangrenzende afdeelingen van dat gewest, alsmede de afdeeling Koelon Progo (res. Djokjakarta)	1 519	11	1 530	86	1	126	213	101	8	—	—	—	—	—	7	7
6	Tandjoeng-saketi.	Omvattende de afdeeling Manna (res. Benkoelen).	292	6	298	53	—	8	61	—	14	—	—	—	—	2	—	2
7	Lahoeroes.	Omvattende de landschappen der onderafdeeling Beloe (res. Timor en onderhoorigheden) . . .	5 357	—	5 357	687	35	164	886	206	53	—	—	—	2	1	—	3
8	Singaradja.	Hoofdplaats Singaradja der res. Bali en Lombok . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Ende (Flores).	Omvattende de onderafd. Ende met West-Flores .	569	—	569	102	4	110	216	64	18	—	1	—	—	—	—	1
10	Laora (Soemba).	—	800	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal Roomsch-katholieke inlanders en met hen gelijkgestelden in de statiën bedoeld onder 2°. .	53 887	33	53 920	3 230	169	1 443	4 842	2 171	405	—	2	2	6	7	11	28
		Id. id. in de statiën bedoeld onder 1°.	1 366	859	2 225													
		Totaal Roomsch-katholieke Europeanen en met hen gelijkgestelden in de statiën bedoeld onder 1°. .	—	—	32 971	1 369	589	172	2 130	1 034	310	1	10	9	2	23	—	45
		Id. id. in de statiën bedoeld onder 2°.	—	—	128	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Algemeene totalen . .	55 253	892	89 244	4 599	758	1 615	6 972	3 205	715	1	12	11	8	30	11	73

d) Deze geestelijken hebben hunne standplaatsen te Woloan en te Tomohon. *e)* Een dezer te Menado met den titel van pastoor; drie te Woloan.

3°. Roomsch-katholieke zendingsgemeenten.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1917.							Aantal van de in 1917					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Banka en onderhoorigheden.															
Soengaiselan	a) V. P. C.	4	138	12	—	150	—	—	—	115	—	—	115	—	1
Atjeh en onderhoorigheden.															
Koeta Radja	id.	2	123	34	94	251	—	—	—	17	20	6	43	—	3
Benkoelen.															
Tandjoengsaketi	id.	2	185	176	51	412	185	176	361	2	8	—	10	—	4
Amboina.															
Olilit	b) C.H.H.I.	4	—	—	—	2062	595	477	1072	105	118	—	223	—	10
Lore Oeloen	id.	6	—	—	—	1959	533	426	959	143	101	—	244	—	8
Karawain Sangliat	id.	5	—	—	—	1574	313	167	480	17	278	—	295	—	—
Aloesi	id.	5	—	—	—	2390	565	345	910	51	311	—	362	—	1

a) V. P. C. = Vereeniging der Paters Capucijnen te Handel.
b) C.H.H.I. = Congregatie van het Heilige Hart van Issoudum.

C. ANDERE KERKELIJKE VEREENIGINGEN.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1917.		Aantal lidmaten op ult. 1917.	Aantal tot het H. Avondmaal toegelaten lidmaten op ult. 1917.	Aantal lidmaten in 1917 voor het eerst tot het H. Avondmaal toegelaten.	Aantal gedoopten gedurende 1917. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1917 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1917.
***a.* Gereformeerde Kerken.**										
Batavia	—	Eur.	†	†	†	†	†	†	†	†
		Inl.	184	19	119	2	—	—	1	—
		Vr. oost.	77	48	48	1	—	2	15	—
Soerabaja	1	Eur.	346	203	3	14	—	2	—	35
		Inl.	29	—	—	—	—	—	—	—
		Vr. oost.	—	—	—	—	—	—	—	—
***b.* Armenische gemeente.**										
Batavia	1	—	—	—	—	3	—	—	1	—

Bijlage P.

(Zie hoofdstuk K, afd. IV, van het verslag.)

OPGAVEN,

voor zooveel ontvangen, betreffende de in Nederlandsch-Indië bestaande WEESHUIZEN en andere instellingen of vereenigingen van LIEFDADIGHEID, zoomede uitkeeringsfondsen en spaarbanken, meerendeels over 1917.

1°. Weeshuizen en gestichten tot verpleging van oude lieden en gebrekkigen.

GESTICHTEN OF VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van:		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	1916.	1917.	
Jongens-weeshuis van het Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Buitenzorg.	200	190	In 1917 werden in de inrichting 215 leerlingen verpleegd. Van de op ult. 1917 aanwezigen zijn 100 gratis-pupillen, die geheel ten laste der inrichting komen, 75 gouvernementspupillen en 15 kostleerlingen. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig; 1 sterfgeval kwam voor. De ontvangsten gedurende 1917, met inbegrip van de gouvernementssubsidie, bedroegen f 46 348 en de uitgaven f 51 810.
Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden in Nederlandsch-Indië, te Bandoeng.	189 (26 Europeanen en 163 inlanders).	238 (28 Europeanen en 210 inlanders).	In 1917 werden opgenomen 5 Europeanen en 55 inlanders; afgevoerd werden 3 Europeanen en 8 inlanders. De gezondheidstoestand was uitstekend.
Soerabajasche jongens-weezen-inrichting, te Soerabaja.	122	117	In 1917 werden afgevoerd 11 en opgenomen 6 pupillen. De gezondheidstoestand was vrij gunstig.
Wittekruis-kolonie voor arme Javanen, nabij Salatiga.	252	288	In 1917 werden 130 hulpbehoevenden opgenomen en gingen er 94 heen. De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 14 741 en de uitgaven f 14 906.
Protestantsch weeshuis te Semarang.	212 (gouv. pupillen inbegrepen.)	218 (gouv. pupillen inbegrepen.)	De gezondheidstoestand was niet zoo gunstig als in 1916. De ontvangsten bedroegen f 81 347 (waaronder f 54 000 aan gouvernementssubsidie) en de uitgaven f 80 021.
Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo te Soerabaja.	65	65	De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 13 423 en de uitgaven f 13 172.
Vincentius-gesticht voor verlaten kinderen (meisjes), te Weltevreden.	85	85	Beide gestichten gaan uit van Batavia's Vincentius-vereeniging. Ontslagen werden 16 meisjes en 9 jongens en opgenomen een zelfde aantal kinderen. De gezondheidstoestand was uitstekend. De ontvangsten bedroegen f 34 343 en de uitgaven f 38 558.
St. Jozefs-gesticht voor verlaten kinderen (jongens), te Weltevreden.	65	65	
Protestantsch weeshuis te Soerabaja.	60	64	Opgenomen werden in 1917 12 en ontslagen 8 kinderen. De gezondheidstoestand was gunstig. De ontvangsten bedroegen f 10 621 en de uitgaven f 12 535. Aan het gesticht is een bedrag van f 4153,98 uitgekeerd tot dekking van het tekort over 1915 en 1916 (Gouv. Bt. 21 Nov, 1917 n°. 7).
Oudemannenhuis te Semarang.	40 mannen, 6 vrouwen en 14 kinderen.	41 mannen, 9 vrouwen en 13 kinderen.	In 1917 werden opgenomen 6 mannen, 4 vrouwen en 1 kind; afgevoerd werden 5 mannen, 1 vrouw en 2 kinderen. De gezondheidstoestand was gunstig. De uitgaven bedroegen ± f 5 000.
Kinderhuis te Depok van het Genootschap voor in- en uitwendige zending te Batavia.	26	27	In 1917 werden opgenomen 12 kinderen; ontslagen werden 11 kinderen. Op het eind van het jaar waren er 4 kinderen, voor wie door de familie iets wordt bijgedragen, 6 kinderen voor wie de diaconie te Batavia bijdraagt en 1 kind voor wie de vereeniging Pro Juventute bijdraagt, terwijl de andere geheel ten laste van het genootschap komen. De uitgaven bedroegen ruim f 5000.
Opvoedingshuis „Bethanië", te Soekaboemi.	44	57	Gedurende het jaar 1917 werden 16 nieuwe pupillen opgenomen, terwijl er 3 de inrichting verlieten. De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten (met inbegrip van de gouvernementsbijdrage) bedroegen f 8 006 en de uitgaven f 9 264.
Tehuis voor arme meisjes van Madioen en Kediri.	38	38	In 1917 zijn 10 kinderen ontslagen en is eenzelfde aantal opgenomen. De gezondheidstoestand was goed. De inkomsten bedroegen f 2 580 en de uitgaven f 7 420.

GESTICHTEN OF VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van:		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	1916.	1917.	
Djati-gesticht te Batavia.	65	70	In 1917 werden opgenomen 11 kinderen, terwijl 5 pupillen het gesticht verlieten en 1 pupil overleed. De gezondheidstoestand was gunstig. De uitgaven bedroegen f 26 504 en de ontvangsten f 19 526.
Gesticht „Oranje-Nassau" van de Vereeniging tot bevordering van Christelijk leven en onderling hulpbetoon, te Magelang (Kedoe).	549	549	Aan subsidie van het Gouvernement werd f 32 000 ontvangen; de uitgaven beliepen f 100 000.
Roomsch-katholiek weeshuis te Semarang.	367	372	Het aantal voor rekening van den lande verpleegde weezen bedroeg 220, benevens 80 gouvernementspupillen. Gedurende 1917 werden opgenomen 9 pupillen en afgevoerd 4 pupillen. De gezondheidstoestand was uitstekend. De ontvangsten bedroegen f 72 624 en de uitgaven f 73 406.
Tehuis van het Leger des Heils voor gevallen vrouwen en meisjes, te Semarang.	21	22	De gezondheidstoestand was goed. Opgenomen werden 16 en afgevoerd 15 verpleegden. De ontvangsten bedroegen f 5 586 en de uitgaven f 10 285.
Tehuis van het Leger des Heils voor gevallen vrouwen en meisjes, te Weltevreden.	13	21	In 1917 werden opgenomen 29 en afgevoerd 21 verpleegden. De ontvangsten bedroegen f 4 988 en de uitgaven f 9 897. De gezondheidstoestand was goed.
Parapatan-weezengesticht te Batavia.	—	62 (19 jongens en 43 meisjes.)	Onder de in 1917 aanwezige weezen zijn begrepen 7 gouvernementspupillen. De gezondheidstoestand was over het algemeen goed. De ontvangsten bedroegen f 14 636 (waaronder een gouvernementssubsidie van f 6000) en de uitgaven f 20 258.
Immigranten-asyl, te Medan (Oostkust van Sumatra).	156	161	In 1917 zijn opgenomen 46, ontslagen 21, ter opname gezonden in een der landsinrichtingen op Java 2, overleden 16 en weggeloopen 2 personen. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig.
Roomsch-katholieke vereeniging der Zusters van Liefde, te Padang.	33	33	De gezondheidstoestand was uitstekend. De uitgaven bedroegen ± f 8000 en de inkomsten ± f 6000.
Sint Franciscus-vereeniging te Padang.	10	11	De gezondheidstoestand was uitstekend. De uitgaven bedroegen ± f 2600 en de inkomsten ± f 1700.

2°. Kerkelijke armbesturen.

DIACONIËN TE	Kassaldo op eind 1916	Ontvangsten in 1917.	Te zamen.	Uitgaven in 1917.	Enkel de uitgaven aan bedeelingen bedroegen:
a. Protestantsche armbesturen.					
Batavia	f 838	f 16 189	f 17 027	f 12 933	f 8 574
Bandoeng	1 693	1 000	2 693	521	521
Pekalongan	1 752	581	2 333	330	280
Semarang	56 569	6 631	63 200	5 061	4 279
Salatiga	302	1 299	1 601	1 465	778
Ambarawa	†	†	†	†	†
Soerabaja	558	16 679	17 237	19 269	840
Soemenep	915	1 119	2 034	985	—
Probolinggo	432	920	1 352	777	685
Soerakarta	4 222	3 903	8 125	1 411	1 374
Bandjermasin	97	1 144	1 241	1 030	870
Menado	11 444	799	12 243	980	580
Makasser	216	3 581	3 797	3 527	2 372
Amboina	7 066	830	7 896	2 885	—
Ternate	733	2 269	3 002	1 969	564
Koepang	731	2 870	3 601	1 683	643
Babaoe	†	†	†	†	†
b. Roomsch-katholieke armbesturen.					
Bandoeng	f 143	f 600	f 743	f 700	—
Salatiga	—	120	—	—	f 120
Ambarawa	—	50	50	—	50
Tasikmalaja	—	—	—	—	—

3°. Commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.

Gebied der van regeeringswege ingestelde commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.	Aantal bedeelden in 1917.	Bedrag in 1917 uitgekeerd.	Saldo, waarover de commissiën op eind 1917 nog te beschikken hadden
Gebied der commissie te Batavia	†	†	†
" " " " Semarang	176	f 8 398	f 35 597
" " " " Soerabaja	72	7 431	23 361
" " " " Padang	356	2 509	23 815
Totalen	604	f 18 338	f 82 773

4°. Studie- en schoolkleerenfondsen.

WAAR GEVESTIGD.	Kassaldo op eind 1916.	Ontvangsten in 1917.	Te zamen.	Uitgaven in 1917.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
a. Studiefondsen.					
Studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg, te Batavia .	f 2 754	f 1 215	f 3 969	†	
Studiefonds te Buitenzorg .	†	†	†	†	
Menakfonds, te Bandoeng .	2 887	1 153	4 040	f 2 244	
Studiefonds „Midden-Java", te Semarang (jongensfonds)	12 080	2 174	14 254	3 165	
Idem (meisjesfonds). . .	8 375	200	8 575	642	
Studiefonds „Magelang", te Magelang (Kedoe) . . .	16 440	790	17 230	—	
Studiefonds „Oost-Java", te Probolinggo.	3 543	1 068	4 611	874	
Studiefonds „Djokja", te Djokjakarta.	—	758	758	1 010	
Studiefonds te Kota Gedang (Padangsche Bovenlanden)	1 149	5 554	6 703	†	
Studiefonds te Makasser. .	†	†	†	†	
b. Schoolkleerenfondsen.					
Batavia	f 3 175	f 1 240	f 4 415	†	
Buitenzorg.	1 780	598	2 378	f 514	
Bandoeng	1 476	491	1 967	†	
Pekalongan	†	†	†	†	
Tegal (Pekalongan). . . .	2 074	7	2 081	611	
Semarang	†	†	†	†	
Salatiga (Semarang) . . .	1 355	756	2 111	1 100	
Koedoes (Semarang) . . .	335	—	335	15	
Soerabaja	†	3 938	3 938	†	
Magelang (Kedoe)	275	394	669	468	
Poerworedjo (Kedoe) . . .	108	285	393	†	
Soerakarta.	776	373	1 149	363	
Djokjakarta	83	602	685	651	
Pasoeroean	†	†	†	†	
Malang (Pasoeroean) . . .	918	199	1 117	363	
Madioen.	853	350	1 203	276	
Kediri	2 945	818	3 763	†	
Toeloengagoeng	37	132	169	†	
Cheribon	†	†	†	†	
Probolinggo	860	166	1 026	†	
Tandjoengpinang	†	†	†	†	
Makasser	1 558	670	2 228	†	
Amboina	645	507	1 152	†	

5°. Andere liefdadigheidsvereenigingen.

NAMEN DER VEREENIGINGEN.	Kassaldo op eind 1916.	Ontvangsten in 1917.	Te zamen.	Uitgaven in 1917.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Krakatau-fonds voor Europeanen, te Batavia	f 238	f 1 172	f 1 410	f 1 126	
Batavia's Hulpfonds (Brandfonds).	3 875	317	4 192	601	
Roemer Visscher-Vereeniging te Soerabaja.	165	6 335	6 500	6 447	
Vereeniging „Jacobus" tot ondersteuning van nagelaten betrekkingen van zendelingen, enz., gevestigd te Batavia	†	†	†	†	
„Generaal van Heutsz-fonds" . .	897	63	960	772	
Lion-fonds	†	†	†	†	
Roghair-fonds	12 982	593	13 575	300	
St. Vincentius-vereeniging, te Semarang	†	†	†	†	
Vereeniging „Kinder-vacantie-kolonie", te Batavia	1 627	6 939	8 566	5 440	
St. Elisabeth-vereeniging, te Semarang	590	4 083	4 673	4 264	
Vereeniging „Soerja Soemirat", te Semarang	†	†	†	†	
Fonds des Vredes door het Bloed des Kruises, te Soerabaja. . .	144	3 000	3 144	11 890	
Vereeniging tot hulp- en werkverschaffing, te Soerabaja. . . .	441	15 884	16 325	15 869	
Carl Heil-fonds te Soerabaja . .	†	†	†	†	
Soerabajasch De Ruyter-fonds, te Soerabaja	†	†	†	†	
St. Anna-vereeniging, te Soerabaja.	3 522	2 318	5 840	2 266	
Vereeniging „Charitas", te Soerabaja	†	†	†	†	
Malangsch Kinderpension, te Malang	547	52 719	53 266	4 438	
Loge Blitar.	14	63	77	70	
Hulpfonds ter Oostkust van Sumatra, te Medan	18 900	891	19 791	1 145	
Chineesche armenverzorging, te Ternate	24 258	2 352	26 610	10 849	
Vereeniging „Tiong Hoa Tong Siem", te Ternate	†	†	†	†	
Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Padang	587	2 619	3 206	2 502	
Vereeniging „Sandanaja", te Serang	†	†	†	†	
Vereeniging „Bataviasche Kartinischool", te Batavia	1 563	71 732	73 295	72 908	
Vereeniging „Buitenzorgsche Kartini-school", te Buitenzorg . .	1 346	53 675	55 021	28 646	Van de ontvangsten was f 44 949 bestemd voor den bouw van een eigen schoolgebouw.
Vereeniging tot uitoefening van Christelijke liefdadigheid, te Batavia	†	†	†	†	
Ondersteuningsfonds voor behoeftige zieke kinderen, te Tegal .	1 650	—	1 650	—	
Vereeniging „Moesa", te Gorontalo	406	5 055	5 461	4 423	
Pro Juventute, te Semarang . .	†	†	†	†	

6°. Hulp- of voorschotbanken.

HULPBANK te:	Eind 1916. Saldo debiteuren.	Eind 1916. Kapitaal.	Eind 1916. Reservefonds.	Gedurende 1917 uitgeleend aan het volgend aantal geldopnemers.	Gedurende 1917 uitgeleend in sommen van:	Gedurende 1917 uitgeleend totaal bedrag.	Gedurende 1917 terugontvangen.	Eind 1917. Saldo debiteuren.	Eind 1917. Kapitaal.	Eind 1917. Reservefonds.
Batavia	f 69 801	f 40 000	f 10 000	125	f 472	f 51 147	f 61 918	f 59 030	f 40 000	f 10 000
Buitenzorg	19 005	20 000	5 000	57	25—500	15 045	11 933	20 408	20 000	5 000
Semarang	55 661	60 000	13 094	128	100—1000	45 910	43 100	57 534	60 000	13 394
Padang	22 075	20 000	2 000	116	25—300	21 475	23 436	22 083	20 000	2 000

7°. Instellingen van voorzorg bij overlijden.

NAAM DER INSTELLING.	Ledental op eind 1917.	Kapitaal op eind 1916.	Ontvangsten in 1917.	Uitgaven in 1917.	Kapitaal op eind 1917.	Verdere bijzonderheden.
Vrijmetselaarsvereeniging „Mataram", te Batavia	326	f 24 287	f 11 197	f 9 654	f 25 830	
Vereeniging „Hulpfonds tot ondersteuning van gegageerde militairen bij ziekte en overlijden" in de residentie Semarang	243	1 891	932	1 134	1 689	
Hulpfonds tot ondersteuning van gepensionneerde mindere militairen, te Magelang	1 682	17 209	6 307	5 489	18 027	
Uitkeeringsfonds „La Constante et Fidèle", te Semarang	†	†	†	†	†	
Onderling ondersteuningsfonds te Semarang	810	368 986	121 241	96 318	393 909	
Hulpfonds „Kamoerahan Hati Mataram", te Djokjakarta	165	1 291	1 786	1 598	1 479	
Uitkeeringsfonds „Help U zelf"	278	430 624	87 086	39 696	428 014	
Vereeniging „Voorzorg" van Europeesche ambtenaren en beambten bij de staatsspoorwegen op Java en Sumatra	396	248 421	22 525	17 189	253 757	

8°. Begrafenisfondsen.

NAAM VAN HET FONDS.	Ledental op eind 1917.	Kapitaal op eind 1916.	Bijdragen en verdere inkomsten gedurende 1917.	Uitgaven in 1917.	Kapitaal op eind 1917.
Begrafenisfonds „Kampong Bandan", te Batavia . .	320	f 29 186	f 4 931	f 3 571	f 30 546
Kwitangsch begrafenisfonds, te Batavia.	1 597	83 058	22 918	25 435	80 541
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon", te Batavia .	853	40 324	11 541	7 290	44 575
Christenbegrafenisfonds „De Eendracht", te Buitenzorg.	452	25 692	6 612	4 712	27 592
Burgerlijk uitkeeringsfonds bij begrafenis te Bandoeng.	†	†	†	†	†
Begrafenisfonds Hoffmans-stichting, te Batavia . . .	424	29 607	6 457	3 334	32 730
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon", te Semarang.		†	†	†	†
Algemeen begrafenisfonds te Soerabaja.		†	†	†	†
Onderling begrafenisfonds „Malang", te Malang . . .	280	8 664	2 395	1 282	9 777
Makassaarsch begrafenisfonds, te Makasser	148	6 873	2 424	1 875	7 422
Onderling begrafenisfonds te Djombang (Soerabaja) .	58	3 124	843	853	3 114
Begrafenisfonds „Sumatra's Westkust", te Padang. .	151	14 857	2 290	1 592	15 555

9°. Particuliere spaarbanken.

a. Opgaven betreffende de voornaamste spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	BATAVIA.	SEMARANG.	SOERABAJA.	PADANG.	MAKASSER.	Te zamen.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Januari 1917 . . .	†	f 180 629	†	f 743 731	†	†
Gedurende 1917 ingebracht.	†	263 037	†	541 292	†	†
Te zamen	†	f 443 666	†	f1 285 023	†	†
Gedurende 1917 teruggenomen	†	249 900	†	430 874	†	†
Blijft ingelegd	†	f 193 766	†	f 854 149	†	†
Bijgeschreven wegens dividend en rente vóor de inleggers gedurende 1917	†	3 051	†	37 315	†	†
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 December 1917 . .	†	f 196 817	†	f 891 464	†	†
Reservefonds op 31 December 1917.	†	f 416 223	†	f 127 908	†	†
Reservefonds op 31 December 1916.	†	416 223	†	181 943	†	†

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

SPAARBANK TE:	Aantal inleggers op: eind 1916. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	eind 1917. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op eind 1917 (buiten de bijgeschreven rente over dat jaar). Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Batavia . . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Semarang . .	810	98	244	1 152	815	110	273	1 198	f 139 656	f 16 704	f 40 457	f 196 817
Soerabaja . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Padang . . .	576	146	96	818	607	165	115	887	698 229	39 350	116 569	854 148
Makasser . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

SPAARBANK TE:	Aantal inleggers op eind 1917 met een tegoed van: minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1 000.	f 1 000 tot f 1 500.	f 1 500 tot f 2 000.	f 2 000 en meer.	Totaal.
Batavia	†	†	†	†	†	†	†
Semarang	863	225	59	30	8	13	1 198
Soerabaja	†	†	†	†	†	†	†
Padang	361	228	91	45	31	131	887
Makasser.	†	†	†	†	†	†	†

b. Opgaven betreffende de kleinere spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	Algemeene spaar- en depositobank te Batavia.	Spaarbank te Bandoeng.	Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja.	Ambonsche spaarbank te Amboina.	Spaarbank „Minahasa" te Menado.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Januari 1917.	f 872 181	f 805 262	f 4 826 164	f 39 630	f 263 646
Gedurende 1917 ingebracht	1 566 652	625 375	6 004 767	9 156	85 703
Te zamen	f 2 438 833	f 1 430 637	f 10 830 931	f 48 786	f 349 349
Gedurende 1917 teruggenomen	1 456 974	444 067	4 872 944	10 166	69 516
Blijft ingelegd	f 981 859	f 986 570	f 5 957 987	f 38 620	f 279 833
Bijgeschreven wegens dividend en rente voor de inleggers gedurende 1917	112 978	1 178	201 806	1 302	10 140
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 December 1917	f 1 094 837	f 987 748	f 6 159 793	f 39 922	f 289 973
Reservefonds op 31 December 1917	f 152 281	f 95 306	f 429 650	f 9 316	†
Reservefonds op 31 December 1916	151 031	79 473	505 000	9 132	f 25 475

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

NAAM DER SPAARBANK.	Aantal inleggers op:								Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op eind 1917.			
	eind 1916.				eind 1917.							
	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Algemeene spaar- en depositobank te Batavia	2444	59	244	2747	†	†	†	†	†	†	†	†
Spaarbank te Bandoeng	671	47	17	735	769	50	24	843	f 949 255	f 19 875	f 17 439	f 986 569
Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Ambonsche spaarbank, te Amboina . . .	51	92	4	*a*) 147	45	95	1	*b*) 141	7 162	6 381	27	13 570
Spaarbank „Minahasa", te Menado	252	1155	54	1461	258	1165	51	1474	65 287	44 501	3 134	112 922

a) Bovendien 74 instellingen.
b) Als voren 70.

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

NAAM DER SPAARBANK.	Aantal inleggers op eind 1917 met een tegoed van:						Totaal.
	minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1000.	f 1000 tot f 1500.	f 1500 tot f 2000.	f 2000 en meer.	
Algemeene spaar- en depositobank te Batavia	†	†	†	†	†	†	†
Spaarbank te Bandoeng	325	177	92	71	32	146	843
Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja	†	†	†	†	†	†	†
Ambonsche spaarbank, te Amboina.	131	58	15	4	1	2	211
Spaarbank „Minahasa", te Menado.	1445	300	111	44	6	17	1923

Bijlage Q.

(Zie hoofdstuk K, afd. V, van het verslag.)

NUMERIEKE OPGAVEN

betreffende den BURGERLIJKEN GENEESKUNDIGEN DIENST in Nederlandsch-Indië, meerendeels over de jaren 1913 t/m 1917.

I. GEWESTELIJKE OPGAVEN omtrent de getalsterkte van het tot den burgerlijken geneeskundigen di[enst ...]

GEWESTEN.	PERSONEN. Geneeskundigen. Burgerlijke landsdienaren. Gouvernements artsen.	Andere buiten Indië opgeleide geneeskundigen.	In Indië opgeleide geneeskundigen.	Particulieren. Particuliere geneeskundigen, die vaste inkomsten genieten ten laste van den lande. Buiten Nederlandsch-Indië opgeleid.	In Nederlandsch-Indië opgeleid.	Andere particuliere geneeskundigen. Buiten Nederlandsch-Indië opgeleid.	In Nederlandsch-Indië opgeleid.	Tandheelkundigen.	Apothekers.	Assistent-apothekers.
Java en Madoera.										
Bantam	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—
Batavia	18	16	21	4	1	31	3	7	13	27
Preanger-Regentschappen	1	1	4	5	—	17	1	3	6	10
Cheribon	—	—	2	3	1	1	1	—	3	—
Pekalongan	—	—	4	2	—	2	1	—	—	—
Semarang	6	2	13	2	—	9	2	4	4	11
Rembang	—	—	2	4	—	1	1	—	—	—
Soerabaja	5	4	13	7	—	20	—	8	5	33
Pasoeroean	—	2	6	6	—	6	1	—	2	4
Besoeki	1	—	4	4	—	2	—	—	—	2
Banjoemas	—	—	5	2	1	2	—	—	—	—
Kedoe	1	—	4	3	—	3	2	—	1	1
Djokjakarta	—	—	1	—	—	8	—	1	2	7
Soerakarta	—	—	3	1	—	5	5	1	3	5
Madioen	—	—	5	1	—	1	—	—	—	1
Kediri	1	—	4	4	—	3	—	—	1	4
Madoera	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	33	25	95	52	3	111	17	24	40	105
Buitenbezittingen.										
Sumatra's Westkust	2	—	7	—	—	—	—	1	1	1
Tapanoeli	1	—	2	1	—	1	1	—	—	—
Benkoelen	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—
Lampongsche districten	2	—	1	—	—	2	1	—	—	—
Palembang	—	2	3	1	1	4	1	—	1	—
Djambi	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	1	—	6	1	2	39	6	1	2	11
Atjeh en onderhoorigheden	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	1	2	—	—	3	2	—	—	—
Banka	2	2	9	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	—	—	4	—	—	4	—	—	1	2
Menado	—	—	6	—	2	—	1	—	—	—
Amboina	—	—	2	1	—	—	1	—	—	—
Ternate	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Bali en Lombok	1	—	5	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	10	7	55	9	5	57	16	2	5	14
Totalen voor Java en Madoera	33	25	95	52	3	111	17	24	40	105
Algemeene totalen	43	32	150	61	8	168	33	26	45	119

a) Hieronder 1 krankzinnigengesticht.
b) Hieronder 2 leproseriën en 1 ooglijdershospitaal.
c) Hieronder 1 leproserie en 1 isoleer-inrichting.
d) Hieronder 1 verloskundige en 1 kinder-kliniek.
e) Hieronder 2 leproseriën.
f) Als voren 1.
g) Als voren 3.

dienst behoorende personeel en het aantal gouvernements- en andere ziekeninrichtingen op einde 1917.

N E E L.									ZIEKENINRICHTINGEN.			
Gediplomeerde verplegers in 's lands dienst.				Vroedvrouwen.					Van het Gouvernement.			
				Vaste inkomsten genietende ten laste van den lande.		Geen vaste inkomsten genietende ten laste van den lande.						
Europeanen.	Inlanders.	Vaccinateurs.	Candidaat-vaccinateurs.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Overig technisch personeel in dienst van den lande.	Burgerlijke zieken-inrichtingen.	Militaire hospitalen.	Door het Gouvernement gesubsidieerde ziekeninrichtingen.	Andere ziekeninrichtingen.
1	1	8	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
6	18	14	3	2	—	4	—	4	*a)* 8	2	6	5
3	5	21	3	—	3	5	1	—	9	2	1	6
—	1	9	2	—	1	—	—	—	4	—	—	—
—	2	9	3	—	2	—	—	—	4	—	2	—
3	22	14	3	1	4	4	4	—	9	3	*b)* 9	3
—	—	7	2	—	2	—	—	—	5	—	2	—
5	27	8	2	—	8	9	3	—	*c)* 7	1	2	*d)* 3
21	—	8	2	—	4	4	2	—	*a)* 7	1	2	1
1	—	6	2	—	4	—	—	—	5	—	2	—
1	5	7	1	—	—	—	—	—	3	—	2	—
—	4	11	1	—	2	3	4	—	6	2	4	—
—	—	7	1	—	—	3	6	—	—	1	7	3
—	—	9	2	—	—	4	5	—	1	1	2	8
—	4	8	2	—	—	—	2	1	4	1	—	—
1	2	9	2	—	6	2	2	—	5	—	2	3
—	—	7	2	—	—	—	1	—	3	—	—	—
42	91	162	33	3	36	38	30	5	83	14	43	32
1	—	8	—	—	2	1	1	—	6	3	—	5
—	1	12	2	1	—	1	—	—	2	4	*e)* 14	1
1	—	9	—	—	—	—	—	—	3	—	—	6
1	—	4	2	—	—	—	—	—	1	—	—	5
3	—	22	2	—	—	—	—	—	—	1	—	*f)* 6
—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	—	9	1	—	—	1	2	—	9	1	2	35
—	—	15	2	—	—	1	—	6	8	15	—	2
—	—	7	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4
—	—	2	1	—	—	—	—	—	8	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	15	1	—	1	—	—	—	—	1	1	2
1	—	29	—	—	1	—	—	—	5	7	—	6
—	—	53	1	—	3	—	2	—	2	6	—	18
—	—	22	2	—	12	—	3	—	4	3	6	8
1	—	19	—	—	9	—	—	—	2	1	—	4
—	—	8	1	—	2	—	1	—	1	—	1	1
—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	1	1	*g)* 10
—	—	10	2	—	2	—	—	—	4	—	—	2
8	1	284	17	1	32	4	9	6	57	44	25	117
42	91	162	33	3	36	38	30	5	83	14	43	32
50	92	446	50	4	68	42	39	11	140	58	68	149

II. SCHOLEN tot opleiding van Indische geneeskundigen.

A. Mutatiën onder de leerlingen gedurende het leerjaar 1916/1917.

PLAATS.	Aantal leerlingen bij het einde van het leerjaar 1915/1916.	Ingeschreven voor het leerjaar 1916/1917.	Totaal aantal leerlingen gedurende het leerjaar 1916/1917.	Afgeschreven gedurende het leerjaar 1916/1917.		Aantal leerlingen bij het einde van het leerjaar 1916/1917.
				Bevorderd tot geneeskundige.	Afgeschreven om andere redenen.	
Batavia	*a)* 155	23	178	7	*b)* 7	*c)* 164
Soerabaja	*d)* 59	31	90	—	*e)* 13	*f)* 77
Totaal . . .	214	54	268	7	20	241

a) 76 Javanen, 52 Sumatranen, 17 Menadoneezen, 6 Amboineezen, 2 Timoreezen en 2 Europeanen.

b) 4 wegens gebrek aan aanleg, 1 wegens ziekte, 1 wegens wangedrag en 1 op verzoek.

c) 74 Javanen, 59 Sumatranen, 17 Menadoneezen, 6 Amboineezen, 2 Timoreezen, 2 Chineezen en 4 Europeanen.

d) 16 Europeanen, 5 Amboineezen, 1 Dajak, 19 Javanen, 1 Maleier, 2 Menadoneezen, 1 Ternataan en 14 Chineezen.

e) 7 op verzoek, 2 wegens wangedrag en onwil, 2 wegens het niet overgaan tot de 2de klasse V. A. en 2 omdat zij niet tot de G. A. werden toegelaten.

f) 19 Europeanen, 10 Amboineezen, 1 Dajak, 26 Javanen, 1 Menadonees, 1 Ternataan, 17 Chineezen en 2 Maleiers.

B. Aantal patiënten behandeld op de aan de scholen verbonden poliklinieken.

Leerjaar 1916/1917.

PLAATS.	POLIKLINIEKEN VOOR:	Aantal patiënten.											
		Europeanen.				Inlanders.				Vreemde oosterlingen.			
		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	
				Jongens.	Meisjes.			Jongens.	Meisjes.			Jongens.	Meisjes.
Batavia	Inwendige ziekten	28	4	32	15	531	155	189	121	234	87	50	30
	Heelkunde, huid- en geslachtsziekten	45	8	78	28	1 626	368	951	402	469	34	59	20
	Oogziekten	21	8	17	13	384	109	69	50	174	36	26	7
Soerabaja . . .	Inwendige ziekten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Heelkunde, huid- en geslachtsziekten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Oogziekten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		94	20	127	56	2 541	632	1 209	573	877	157	135	57
	Totalen . .	297				4 955				1 226			
		6 478											

III. OVERZICHT betreffende de vanwege den burgerlijken geneeskundigen dienst behandelde lijders in de gouvernements-ziekeninrichtingen *a)*, zoomede van de sterfte onder hen.

VOORNAAMSTE ZIEKTEN.	Behandelde lijders uit de inlandsche bevolking.			Behandelde inlandsche lijders in de zendings-hospitalen. *b)*		
	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.
Malaria	8 925	325	3.64	583	6	1.03
Cholera	149	85	57.—	—	—	—
Pokken	138	18	13.04	—	—	—
Beri-beri	1 306	93	7.12	32	—	—
Syphilis en venerische ziekten	7 519	120	1.59	98	—	—
Andere ziekten	51 074	3 154	6.17	5 166	215	4.16
Totalen	69 111	3 795	5.49	5 879	221	3.79
Van de hiervóór vermelde behandelden en overledenen telde men er:						
op Java en Madoerâ	53 942	2 751	5.13	—	—	—
in de buitenbezittingen	15 169	1 044	6.88	—	—	—
Totalen	69 111	3 795	5.49	—	—	—
Hiervan telde men in de opgaven der:						
Europeesche geneesheeren	51 038	3 047	5.97	—	—	—
inlandsche artsen	18 073	748	4.13	—	—	—
Totalen	69 111	3 795	5.49	—	—	—

a) Hieronder te verstaan de burgerlijke gouvernements ziekeninrichtingen en de ziekenzalen in de gevangenissen.

b) Deze opgaven zijn zeer onvolledig.

IV. Gewestelijke opgaaf betreffende het aantal en den afloop van de in 1917 verrichte verlossingen door inlandsche vroedvrouwen, die onderstand van gouvernementswege genieten.

GEWESTEN. a)	Verlossingen			
	Aantal	met		
		gunstigen afloop.	gestoord kraambed.	ongunstigen afloop.
Preanger-Regentschappen	169	167	2	—
Cheribon	39	39	—	—
Semarang	299	226	51	22
Pekalongan	91	85	6	—
Kedoe	287	280	6	1
Rembang	73	58	—	15
Soerabaja	232	202	3	27
Pasoeroean	115	108	4	3
Besoeki	175	168	—	7
Kediri	496	449	9	38
Tapanoeli	25	24	—	1
Bali en Lombok	43	38	—	5
Westerafdeeling van Borneo	90	90	—	—
Celebes en onderhoorigheden	124	119	—	5
Menado	935	864	17	54
Amboina	267	266	—	1
Totalen	3 460	3 183	98	179

a) Van de niet vermelde gewesten is geen opgaaf ontvangen.

V. Verpleegsterkte, opname en sterfte in de centrale burgerlijke ziekeninrichtingen op de drie hoofdplaatsen van Java over het jaar 1917.

NAAM VAN DE PLAATS.	Aantal lijders.							Percentsgewijze verhouding tot het aantal behandelden van de:		
	Aanwezig op 1 Januari 1917.	Opgenomen gedurende het jaar.	Overleden.	Hersteld.	Afgevoerd om andere redenen.	Aanwezig op 1 Januari 1918.	Gemiddeld aantal per dag.	Overledenen.	Herstelden.	Om andere redenen afgevoerden.
Batavia	473	8 800	694	6 483	1 626	470	458	7.5	69.9	17.5
Soerabaja	216	3 468	322	2 754	393	215	213	8.7	74.7	10.6
Semarang	263	3 644	727	2 877	61	242	281	18.6	73.6	1.5
Totalen	952	15 912	1 743	12 114	2 080	927	952	10.3	71.9	12.3

VI. Verpleegsterkte, enz. in de krankzinnigengestichten in Nederlandsch-Indië over 1917.

LANDAARD EN KUNNE DER VERPLEEGDEN.		Aantal verpleegden op 1 Jan 1917.	Bijgekomen in den loop van het jaar. a)	Totaal.	Afgevoerd in den loop van het jaar					Aantal verpleegden op 31 Dec. 1917.	Percentsgewijze verhouding tot het aantal der behandelden (na aftrek van de afgevoerden, bedoeld in kolom 8)			
					als hersteld.	als verbeterd.	als overleden.	om andere redenen.	Totaal.		van de hersteldeń.	van de verbeterden.	van de overledenen.	van de nog onder behandeling geblevenen.
1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Krankzinnigengesticht te Buitenzorg. b)														
Europeanen	mannen	c) 229	55	284	19	8	8	2	37	247	6.—	2.1	2.1	87.5
	vrouwen	96	23	119	9	5	2	5	21	98	3.3	—	1.7	86.—
Inlanders	mannen	305	82	387	25	20	20	4	69	318	5.4	4.1	5.1	83.—
	vrouwen	312	49	361	18	4	16	5	43	318	3.6	—	4.4	89.3
Vreemde oosterlingen	mannen	73	14	87	4	2	2	—	8	79	4.6	2.3	2.3	90.8
	vrouwen	30	4	34	2	2	—	—	4	30	6.9	5.9	—	88.—
Totalen		1 045	227	1 272	77	41	48	16	182	d) 1090	6.1	3.2	3.8	86.5
Krankzinnigengesticht te Lawang, benevens de bij-gestichten Soeko en Sempoeh. b)														
Europeanen	mannen	140	43	183	6	11	5	8	30	153	3.2	6.5	2.7	87.4
	vrouwen	41	16	57	6	3	2	2	13	44	10.4	5.2	3.5	80.—
Inlanders	mannen	1 161	251	1 412	123	9	90	17	239	1 173	8.7	0.63	6.3	91.9
	vrouwen	c) 602	148	750	57	2	23	1	83	667	7.5	0.26	3.06	84.—
Vreemde oosterlingen	mannen	156	44	200	21	3	18	2	44	156	15.—	1.5	9.—	79.—
	vrouwen	32	5	37	2	—	1	—	3	34	5.4	—	2.7	91.8
Totalen		2 132	507	2 639	215	28	139	30	412	d) 2 227	8.1	1.06	5.8	86.5
Recapitulatie.														
Europeanen	mannen	369	98	467	25	19	13	10	67	400	5.5	4.2	2.8	87.5
	vrouwen	137	39	176	15	8	4	7	34	142	8.9	4.7	2.4	84.—
Inlanders	mannen	1 466	333	1 799	148	29	110	21	308	1 491	8.3	1.6	6.2	83.9
	vrouwen	914	197	1 111	75	6	39	6	126	985	6.8	0.5	3.5	89.1
Vreemde oosterlingen	mannen	229	58	287	25	5	20	2	52	235	8.8	1.8	7.—	82.5
	vrouwen	62	9	71	4	2	1	—	7	64	5.6	2.8	1.4	90.1
Totalen		3 177	734	3 911	292	69	187	46	594	3 317	7.6	1.8	4.8	85.8

a) Van de 227 te Buitenzorg „bijgekomen" patiënten was van 57 niet bekend hoelang zij reeds krankzinnig waren, hetgeen eveneens het geval was met 239 van de te Lawang „bijgekomen" patiënten. Van de overige 170 en 268 nieuwe patiënten beliep de duur hunner krankzinnigheid vóór de opneming:

	Buitenzorg.	Lawang.
langer dan één jaar	19	81
3 à 4 maanden	57	43
minder dan 3 maanden	71	100
in observatie genomen	23	44
	170	268

b) De in de gestichten verpleegde patiënten konden gedurende 1917 met eenigen arbeid worden beziggehouden. Het aantal werkende patiënten beliep te Buitenzorg gemiddeld 47 % van de Europeesche mannen, 31 % van de Europeesche vrouwen, 63 % van de inlandsche mannen en 60% van de inlandsche vrouwen en te Lawang 22 % van de Europeesche mannen, 17 % van de Europeesche vrouwen, 83 % van de inlandsche mannen en 71 % van de inlandsche vrouwen.

c) Hieronder 3 Afrikanen (Buitenzorg) en 1 Afrikaansche vrouw (Lawang).

d) Ingevolge Ind. St. 1885 n°. 39, juncto 1892 n°. 143, worden de patiënten ten opzichte hunner verpleging in 4 klassen gerangschikt. De op ult. 1917 aanwezige patiënten waren naar de klassen, waarin zij verpleegd werden, verdeeld als volgt:

	Buitenzorg.			Lawang.		
	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.
1ste klasse	—	—	—	—	1	1
2de klasse	22	12	34	11	10	21
3de klasse	227	87	314	155	39	194
4de klasse	379	307	686	1336	675	2011
Gezinsverpleging „	16	40	56	—	—	—
	644	446	1090	1502	725	2227

VII. Vijfjarige statistiek der in Nederlandsch-Indië verrichte inentingen en herinentingen tegen pokken.

A. Algemeen overzicht.

JAREN. *a*)	JAVA EN MADOERA.					BUITENBEZITTINGEN.				
	Aantal inentingen.	Aantal inentingen, waarvan de uitslag werd gecontrôleerd.	Aantal geslaagde inentingen.	Op 100 gecontrôleerde inentingen zijn geslaagd.	Aantal herinentingen.	Aantal inentingen.	Aantal inentingen, waarvan de uitslag werd gecontrôleerd.	Aantal geslaagde inentingen.	Op 100 gecontrôleerde inentingen zijn geslaagd.	Aantal herinentingen.
1916 . .	1 031 661	888 250	876 015	98.6	2 602 127	285 442	213 245	204 882	96	690 125
1917 . .	1 049 214	892 296	881 934	98.8	2 639 949	412 449	323 433	299 297	92.2	689 333

a) Door de aangebrachte wijziging in de hoofden van dezen staat, konden de cijfers van de vorige jaren niet worden opgenomen.

B. Inentingen en herinentingen, enz. bij de landskoepokinrichting te Weltevreden.

JAREN.	Inentingen				Herinentingen				Totaal aantal inentingen en herinentingen.	Verstrekte animale lymphe.
	van Europeanen.		van inlanders.		van Europeanen.		van inlanders.			
	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.		Aantal glaasjes en buisjes.
1913	173	166	671	667	529	— *b*)	749	— *b*)	2122	205 954 *c*)
1914	134	131	506	504	169	—	258	—	1067	202 662 *d*)
1915	153	145	702	695	127	—	1172	—	2310	127 832 *e*)
1916	159	157	696	696	41	—	521	—	1917	183 238 *f*)
1917	141	139	1295	1287	80	—	17	—	2454	156 524 *g*)

b) Herinentingen zijn niet gecontroleerd.

c) Te zamen eene hoeveelheid vaccine bevattende, voldoende ter inenting van 8 805 560 personen.

d) Als voren 8 644 735.

e) Als voren 7 631 230.

f) Als voren 8 730 645.

g) Als voren 7 784 775.

VIII. Vijfjarige statistiek van de bij het Instituut-Pasteur te Weltevreden behandelde personen.

JAREN.	AANTAL PATIËNTEN							
	bij het einde van het voorafgegane jaar in behandeling gebleven.	in het opgegeven jaar bijgekomen.	Totaal.	die de geheele behandeling ondergingen.	bij wie de behandeling werd gestaakt.	van wie met meer of minder zekerheid is gebleken, dat zij aan lyssa zijn overleden		
						tijdens de behandeling.	binnen 30 dagen na het begin van de behandeling.	meer dan 30 dagen na het begin van de behandeling
1913	33	756	789	657	78	—	10	2
1914	44	962	1006	847	105	12	—	—
1915	53	998	1051	871	131	15	—	2
1916	47	472	519	486	14	—	7	2
1917	17	421	438	403	15	—	6	—

IX. Gewestelijke opgaven van de sterfte onder de inlandsche bevolking op Java en Madoera gedurende het jaar 1917.

GEWESTEN.	Bevolkingscijfer der inlanders.	Overleden per 1000 levenden.
Bantam	867 525	23
Batavia	2 365 757	18.3
Preanger-Regentschappen	3 295 533	17.2
Cheribon	1 625 326	23
Pekalongan	2 214 075	23.6
Semarang	2 710 733	27.5
Banjoemas	1 647 070	19.7
Kedoe	2 540 496	19.3
Djokjakarta	1 343 938	19
Soerakarta	1 980 288	16.1
Madioen	1 572 281	13.7
Rembang	1 618 645	19.1
Kediri	2 123 318	18.9
Soerabaja	2 483 533	23.1
Pasoeroean	2 030 791	28.1
Besoeki	1 168 030	15.5
Madoera	1 770 602	13.1
Totalen voor Java en Madoera	33 357 941	20.2

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL OVER																													
	Batavia.															Semarang.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
I. Algemeene ziekten.																														
Febris typhoïdea (typhus abdominalis)	1	1	1	10	—	—	13	—	—	3	2	—	—	5	18	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	2	—	—	3	4
Febris intermittens en malaria cachexie	—	1	—	6	—	1	8	4	2	1	2	—	—	9	17	5	—	1	6	3	1	16	2	3	1	1	—	—	7	23
Pokken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mazelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Diphtherie en croup	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kinkhoest	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2
Cholera asiatica	—	2	1	1	—	2	6	—	3	1	2	—	—	6	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dysenterie	—	1	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	—	4	5	—	1	—	3	—	1	5	—	—	—	2	—	—	2	7
Lepra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Pest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beri-beri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere besmettelijke ziekten	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	3	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Pyaemia en septichaemia	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Tuberculose van den larynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ de longen	—	—	—	12	1	—	13	—	—	1	9	—	—	10	23	—	—	1	4	—	—	5	—	—	2	7	1	1	11	16
„ „ „ buikingewanden	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	2
„ „ „ wervelkolom	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Syphilis (tertiair)	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
„ (hereditair)	4	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	1	5	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Kanker en andere maligne tumoren van de mondholte	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem van de maag en de lever	—	—	—	4	4	—	8	—	—	—	1	1	—	2	10	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2
Idem en andere maligne tumoren van het peritoneum, van de darmen en van het rectum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Idem en andere maligne tumoren van de vrouwelijke geslachtsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3
Idem en andere maligne tumoren van de mamma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem en andere maligne tumoren van andere organen	—	—	—	5	2	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2
Acuut gewrichtsrheumatisme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diabetes mellitus	—	—	—	1	2	—	3	—	—	—	1	2	—	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Leukaemie en pseudoleukaemie	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Anaemie	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acuut of chronisch alcoholisme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rhachitis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Ziekten van het zenuwstelsel en van de zintuigen.																														
Encephalitis en hersenabsces	1	—	1	1	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Meningitis	—	1	1	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	2	4	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Andere ziekten v. h. ruggemerg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Apoplexie	—	—	—	8	3	—	11	—	—	—	2	3	—	5	16	—	—	—	2	3	—	5	—	—	—	—	4	—	4	9
Hersenverweeking	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verlamming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dementia paralytica	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Eclampsie, met uitzondering van de puerperale	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stuipen bij kinderen beneden 5 jaar	4	2	—	—	—	—	6	2	1	—	—	—	—	3	9	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Overige ziekten van het zenuwstelsel	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	2	1	—	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Ziekten van het hart en de vaten.																														
Acute endocarditis	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Organische hartgebreken	—	—	—	3	—	—	3	—	—	1	3	—	—	4	7	—	—	—	6	1	—	7	—	—	—	1	—	—	1	8
Angina pectoris	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1

nen | en met hen gelijkgestelden over 1917.

VER | LEDENEN TE

	Soerabaja.															Overige plaatsen op Java en in de buitenbezittingen.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
4	—	—	2	5	—	—	7	—	—	2	1	—	—	3	10	1	2	3	13	—	1	20	—	—	2	6	—	—	8	28
23	2	3	2	7	—	—	14	4	4	2	7	3	—	20	34	4	1	1	5	—	—	11	3	2	3	6	—	—	14	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	3
—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
7	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	3	—	—	4	5	1	5	—	5	—	—	11	—	—	2	4	—	1	7	18
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	4	—	—	—	1	—	—	1	5
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	1	—	4	1	—	—	1	—	—	2	6
1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	6	1	—	7	—	—	—	7	—	—	7	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
16	—	—	1	11	—	—	12	—	1	—	5	—	—	6	18	—	—	3	22	—	1	26	—	—	2	11	2	—	15	41
2	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	1	9	—	—	—	1	—	—	1	10
1	1	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	6	1	—	7	—	—	—	1	—	—	1	8
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	—	7	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3
2	—	—	—	1	2	—	3	—	—	—	—	1	—	1	4	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	2	—	—	2	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	3	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	5	2	—	7	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	3
1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
9	—	—	—	1	2	—	3	—	—	—	6	1	—	7	10	—	—	—	11	4	—	15	—	—	—	4	5	—	9	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	1	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	3	4	7	1	—	—	—	—	8	6	1	—	—	—	—	7	15
—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	1	2	—	—	3	—	—	—	2	—	—	2	5
—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	3	—	—	1	1	—	1	3	—	—	—	3	—	—	3	6
8	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	1	2	—	3	6	—	—	1	18	3	—	22	—	—	2	3	3	—	8	30
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3

AANTAL OVER L

Batavia.

NAMEN DER ZIEKTEN.	Mannen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
Ziekten der arteriën	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2
Embolie en thrombose	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten van het hart of de vaten	—	—	—	3	1	—	4	—	—	—	3	1	—	4	8
Bloedingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
IV. Ziekten der ademhalingsorganen.															
Ziekten van den larynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acute bronchitis	—	2	—	1	—	—	3	—	1	—	—	—	—	1	4
Chronische bronchitis	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	1	—	1	3
Broncho pneumonie	3	1	—	—	2	—	6	5	—	—	—	2	—	7	13
Croupeuze pneumonie	1	3	—	2	1	2	9	—	2	—	4	2	—	8	17
Asthma bronchiale	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Andere ziekten der ademhalingsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
V. Ziekten der spijsverteringsorganen.															
Agina, ziekte van den pharynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der maag	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diarrhoea en enteritis bij kinderen beneden 2 jaar	7	—	—	—	—	—	7	5	—	—	—	—	—	5	12
Indische spruw	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Diarrhoea en enteritis bij kinderen van 2 jaar en ouder	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2
Hernia en darmocclusie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere aandoeningen van het darmkanaal	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Icterus gravis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Levercirrhose	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Leverabsces	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Andere aandoeningen van de lever of de galblaas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Peritonitis (uitgezonderd de puerperale)	—	—	2	2	—	1	5	1	—	1	2	—	—	4	9
Appendicitis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Ziekten der urogenitaal organen.															
Acute nephritis	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	2
Ziekte van Bright	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	4	2	—	6	10
Andere ziekten der nieren en van hare adnexa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Steenen in de urinewegen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der prostata	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten van den uterus en adnexa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Ziekten van de zwangerschap en van het puerperium.															
Sterfgevallen in direct verband met en gedurende de zwangerschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1
Bloedverlies bij of na de bevalling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. Ziekten van de huid en van het celweefsel.															
Gangreen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. Ziekten der bewegingsorganen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X. Aangeboren gebreken.	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2

Semarang.

NAMEN DER ZIEKTEN.	Mannen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar
Ziekten der arteriën	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Embolie en thrombose	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Andere ziekten van het hart of de vaten	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Bloedingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Ziekten der ademhalingsorganen.																
Ziekten van den larynx	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Acute bronchitis	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	3	—
Chronische bronchitis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Broncho pneumonie	4	1	—	1	—	—	6	1	1	1	—	1	—	4	10	—
Croupeuze pneumonie	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—
Asthma bronchiale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten der ademhalingsorganen	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
V. Ziekten der spijsverteringsorganen.																
Agina, ziekte van den pharynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der maag	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diarrhoea en enteritis bij kinderen beneden 2 jaar	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	3	—
Indische spruw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diarrhoea en enteritis bij kinderen van 2 jaar en ouder	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2	—
Hernia en darmocclusie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—
Andere aandoeningen van het darmkanaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Icterus gravis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Levercirrhose	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leverabsces	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Andere aandoeningen van de lever of de galblaas	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Peritonitis (uitgezonderd de puerperale)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—
Appendicitis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Ziekten der urogenitaal organen.																
Acute nephritis	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Ziekte van Bright	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—
Andere ziekten der nieren en van hare adnexa	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—
Steenen in de urinewegen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der prostata	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten van den uterus en adnexa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	—
VII. Ziekten van de zwangerschap en van het puerperium.																
Sterfgevallen in direct verband met en gedurende de zwangerschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—
Bloedverlies bij of na de bevalling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	—
VIII. Ziekten van de huid en van het celweefsel.																
Gangreen	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—
IX. Ziekten der bewegingsorganen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X. Aangeboren gebreken.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1

Ha

…ER LEDENEN TE

(…)generaal.	Soerabaja.															Overige plaatsen op Java en in de buitenbezittingen.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	4	—	—	—	8	1	—	9	—	—	—	1	1	—	2	11
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	2	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	3	1	2	—	7	4	—	14	—	—	—	3	2	—	5	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	1	3	1	—	—	—	—	4	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	—	—	4	4	11	2	1	—	1	—	15	5	—	—	3	1	—	9	24
3	1	—	—	2	—	—	3	2	1	—	2	1	—	6	9	1	1	—	4	2	—	8	3	3	1	3	—	—	10	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	5	—	—	6	—	—	—	1	—	—	1	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
3	4	—	—	—	—	—	4	1	3	—	—	—	—	4	8	11	—	—	—	—	—	11	9	—	—	—	—	—	9	20
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	2	—	1	3	—	—	—	1	—	—	1	4
2	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	3	3	—	—	9	—	3	1	1	1	—	6	15
1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	4	—	—	—	2	1	—	3	7
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	1	—	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	4	—	—	—	5	—	—	5	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
2	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	2	—	—	2	4	—	—	—	2	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	3
3	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	—	2	—	2	7	—	—	—	8	2	—	10	—	—	—	5	4	—	9	19
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	6	6
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	2	3	3	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	2	5

AANTAL OVER

NAMEN DER ZIEKTEN.	Batavia.															Semarang.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
XI. Ziekten der jonggeborenen van ten hoogste 3 maanden oud.																														
Aangeboren lichaamszwakte, icterus, sclerema neo-natorum, atelectasis pulmonum, paedatrophie	6	—	—	—	—	—	6	4	—	—	—	—	—	4	10	3	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	3	6
Andere ziekten bepaald bij jonggeborenen voorkomend .	3	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verwaarloozing, gebrekkige verzorging, ongeschikte voeding	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
XII. Ouderdomsgebreken.																														
Debilitas, marasmus senilis. .	—	—	—	—	5	—	5	—	—	—	1	10	—	11	16	—	—	—	1	3	—	4	—	—	—	—	4	—	4	8
XIII. Sterfgevallen door uitwendige oorzaken.																														
Zelfmoord door vergif. . . .	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	3	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
" " vuurwapenen .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" op andere wijze .	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fracturen (ook schedelfracturen)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ongevallen door geweld	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verbranding	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verdrinking	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vergiftiging	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dood door andere uitwendige oorzaken	—	1	1	1	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Onvolkomen en onbekende oorzaken van den dood.																														
Plotselinge dood	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3
Onbekend	3	—	—	—	1	1	5	1	—	2	4	—	—	7	12	3	—	—	7	1	—	11	3	2	—	5	—	—	10	21
Totalen . . .	36	16	9	88	29	8	186	30	13	14	57	29	—	143	329	25	2	6	53	12	2	100	15	10	5	32	12	1	75	175

ER LEDENEN TE

Soerabaja.

	Mannen. Onder het jaar.	Mannen. 1 t/m 4 jaar.	Mannen. 5 t/m 19 jaar.	Mannen. 20 t/m 64 jaar.	Mannen. 65 en meer jaren.	Mannen. Onbekend.	Mannen. Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	Vrouwen. 1 t/m 4 jaar.	Vrouwen. 5 t/m 19 jaar.	Vrouwen. 20 t/m 64 jaar.	Vrouwen. 65 en meer jaren.	Vrouwen. Onbekend.	Vrouwen. Totalen.	Totalen-generaal.
3	4	—	—	—	—	—	4	6	—	—	—	—	1	7	11
—	4	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	2	6
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	1	4	—	5	—	—	—	1	6	—	7	12
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
1	5	4	1	11	4	1	26	2	1	1	3	6	—	13	39
5	24	16	10	70	17	1	138	21	17	7	49	23	2	119	257

Overige plaatsen op Java en in de buitenbezittingen.

	Mannen. Onder het jaar.	Mannen. 1 t/m 4 jaar.	Mannen. 5 t/m 19 jaar.	Mannen. 20 t/m 64 jaar.	Mannen. 65 en meer jaren.	Mannen. Onbekend.	Mannen. Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	Vrouwen. 1 t/m 4 jaar.	Vrouwen. 5 t/m 19 jaar.	Vrouwen. 20 t/m 64 jaar.	Vrouwen. 65 en meer jaren.	Vrouwen. Onbekend.	Vrouwen. Totalen.	Totalen-generaal.
3	10	—	—	—	—	—	10	12	—	—	—	—	—	12	22
—	2	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	3	5
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	3	12	—	15	—	—	—	4	22	—	26	41
1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	4	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	1	—	—	1	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2
—	—	—	2	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	6	—	—	6	1	—	—	1	—	—	2	8
3	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	2	—	—	2	5
1	7	1	1	14	2	—	25	9	1	2	4	—	—	16	41
5	69	23	24	217	43	8	384	60	17	18	116	47	2	260	644

	LEVENLOOS AANGEGEVENEN TE			
	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Overige plaatsen op Java en in de buitenbezittingen.
A. Ziekten van (den vader of) de moeder				
1. Syphilis	1	—	†	1
2. Andere algemeene ziekten	—	2	†	1
3. Habitueele voorbeschiktheid tot abortus.	—	—	†	1
4. Albuminurie en andere ziekten met de zwangerschap in verband staande . . .	1	—	†	2
B. Ziekten van de placenta en de vliezen	4	—	†	1
C. Ziekten van het foetus.				
1. Monstruositeit en andere vormgebreken.	—	1	†	1
2. Niet onder A te brengen ontijdige geboorte	6	5	†	11
D. De omstandigheden, waaronder de geboorte plaats heeft.				
1. Liggingsafwijkingen van het kind . . .	2	—	†	1
2. Uitzakking, inklemming van de navelstreng	1	1	†	3
3. Stikking bij de geboorte	2	1	†	3
E. Andere niet onder de vorige rubrieken te brengen oorzaken	3	1	†	2
F. Onbekende of niet opgegeven oorzaken	4	1	†	6
Totalen . . .	24	12	†	33

Sterfte-cijfers naar de doodsoorzaken in % van het totaal aantal overleden Europeanen en met hen gelijkgestelden over 1917.

	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Overige plaatsen in Ned.-Indië.
Febris typhoidea	5.5	2.4	3.8	4.4
Malaria	5.3	13.8	13.2	4.—
Pokken	—	—	—	0.2
Cholera asiatica	3.7	—	2.—	0.7
Dysenterie	1.3	4.—	2.—	2.9
Pyaemia en septichaemia	0.9	0.6	1.2	2.3
Tuberculose	7.6	10.4	7.3	7.1
Syphilis	1.8	1.1	0.8	1.9
Kanker en andere maligne tumoren .	6.8	4.6	3.5	3.8
Diabetes	1.8	0.6	1.2	1.9
Ziekten van het zenuwstelsel . . .	12.6	7.4	8.6	9.2
„ van het hart en van de vaten.	6.1	6.8	6.6	11.—
„ der ademhalingsorganen . .	12.2	10.4	6.6	8.6
„ der spijsverteringsorganen .	8.8	5.1	8.2	10.8
„ der urogenitaalorganen . . .	4.—	5.1	5.4	4.4
„ van de zwangerschap en van het puerperium	0.3	1.7	0.4	1.2
„ van kinderen beneden 3 maanden	4.9	4.—	6.6	4.3

	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Overige plaatsen in Ned.-Indië.
Ouderdomsgebreken	4.9	4.6	4.7	6.4
Zelfmoord	2.4	0.6	1.2	2.—
Dood door andere oorzaken van uitwendig geweld	2.1	—	0.4	2.2
Overige ziekten	3.3	6.—	1.2	5.4
Onbekend	3.7	12.—	15.1	6.4
	100	100	100	100
Totaal aantal overleden Europeanen en met hen gelijkgestelden	328	175	257	644

XI. Overzicht van de in 1917 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere ziekenhuizen en hulpziekenhuizen.

Gewest.	Afdeeling.	Plaats waar het ziekenhuis of hulpziekenhuis gevestigd is.	Klassenverdeeling.	Aanvrager.	Subsidie inééns toegekend.			Jaarlijksche subsidie toegekend.					
					Voor oprichting.	Voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Voor eerste uitrusting.	Voor bevoegden Europeesch geneeskundige of inlandsch arts.	Voorgediplomeerd Europeesch of inlandsch verpleger of verpleegster.	Voor inlandsche bedienden.	Tegemoetkoming in de verplegings- en behandelingskosten.	Voor onderhoud van het gebouw.	Voor onderhoud der uitrusting.
				a. Java en Madoera.									
Batavia.	Buitenzorg.	Tjisaroea.	2de	De Zending	—	—	—	f 3500.—	—	—	—	—	—
Id.	Stad en Voorsteden van Batavia.	Weltevreden.	1ste	Vereeniging voor ziekenverpleging in Ned.-Indië.	—	—	—	3500.—	f 600	f 360	f1000.—	f 200.—	f 150.—
Id.	Id.	Id.	1ste	Vereenig. ter bestrijding der lepra in Ned.-Indië.	—	—	—	3500.—	240	120	1000.—	85.—	225.—
Id.	Buitenzorg.	Djasinga.	1ste	Stichting Inlandsche ziekeninrichting „Djasinga"	f14531.25	—	f 2250	1100.—	—	—	—	—	—
Id.	Id.	Bolang.	1ste	Vereeniging Ziekenverpleging Bolang. . . .	14625.—	—	2250	1100.—	—	—	—	—	—
Cheribon.	Madjalengka.	Tjideres.	1ste	De Zending	—	—	—	—	240	—	750.—	125.—	100.—
Djokjakarta.	Mataram.	Djokjakarta.	4de	Id.	—	f 4239.75	—	10800.—	1680	2400	7000.—	342.50	250.—
Id.	Koelon Progo.	Wates.	2de	De res. van Djokjakarta.	—	—	—	—	720	—	1500.—	342.67^5	225.—
Id.	Wonosari.	Wonosari.	2de	Id.	—	—	—	—	480	—	1500.—	300.—	225.—
Id.	Djokjakarta.	Medari.	2de	De Zending	—	—	—	—	240	—	1500.—	278.03	225.—
Id.	Mataram.	Randoegoenting	2de	H. V. Adam	—	—	—	—	520	—	1500.—	292.50	225.—
Id.	Id.	Toengkak.	2de	De Zending	—	—	—	—	720	—	1500.—	15.—	20.—
Id.	Id.	Barongan.	2de	Beheerder der onderneming „Barongan". . .	—	—	—	—	480	—	1500.—	397.50	192.—
Soerakarta.	Soerakarta.	Wonosari.	2de	De Zending	—	—	—	—	480	—	1500.—	290.53	225.—
Id.	Id.	Soerakarta.	4de	Id.	38442.—	—	—	7000.—	1320	2400	7006.—	881.25	840.—
Banjoemas.	Poerbalingga.	Poerbalingga.	4de	Id.	—	—	—	7300.—	2780	2160	7000.—	2775.—	840.—
Id.	Poerwakerta.	Poerwakerta.	3de	Vereen. „Kliniek Poerwokerto".	—	—	—	4700.—	1800	1800	5000.—	1718.83	630.—
Besoeki.	Bondowoso.	Bondowoso.	1ste	De Zending	—	—	—	—	240	—	750.—	75.—	24.—
Id.	Banjoewangi.	Kalibaroe.	2de	Ziekenverpleging Zuid-Banjoewangi	—	—	—	3500.—	840	1080	2500.—	724.33^5	420.—
Kedoe.	Wonosobo.	Alihan.	2de	De Zending	—	—	—	—	480	—	1500.—	15.—	20.—
Id.	Poerworedjo.	Poerworedjo.	4de	Id.	68437.50	—	8400	3500.—	—	—	—	—	—
Id.	Wonosobo.	Wonosobo.	2de	Id.	—	—	1950	3500.—	380	780	1875.—	—	225.—
Id.	Keboemen.	Keboemen.	4de	Id.	—	—	—	3500.—	1320	2400	7000.—	2840.68	840.—
Kediri.	Kediri.	Kediri.	1ste	Bestuur der ziekeninrichting „Semampir" .	—	—	—	3800.—	600	360	1000.—	85.—	54.—
Id.	Id.	Pareredjo.	1ste	De Zending	6949.03	—	1000	—	—	—	—	—	—
Id.	Kertasana.	Kertasana.	3de	Vereen. „Ziekenverpleging Lim Tik Koey" .	—	—	—	3500.—	1440	1800	5000.—	1232.76	630.—
Pasoeroean.	Malang.	Swaroe.	2de	De Zending	—	1392.83	—	—	1320	—	1500.—	447.38	225.—
Id.	Id.	Malang.	2de	Malangsche ziekenverpleging.	23066.25	—	4200	—	—	—	—	—	—
Id.	Loemadjang.	Djatirata.	2de	Vereeniging Vereenigde klinieken Soerabaja . .	—	—	—	3500.—	840	840	2500.—	1200.—	420.—
Pekalongan.	Pemalang.	Moga.	1ste	De Zending	—	—	—	—	132	—	750.—	15.—	20.—
Id.	Batang.	Siloewat Sawangan.	1ste	Ziekenverpleg. Siloewat Sawangan.	—	—	—	1200.—	720	—	2500.—	577.50	420.—
Preanger-Regentschappen	Bandoeng.	Bandoeng.	2de	De Zending	—	—	—	3500.—	480	1080	2500.—	200.—	150.—
Rembang.	Blora.	Tjepoe.	2de	Vereeniging „Ziekenverpleging Tjepoe" . . .	—	—	—	3800.—	1200	1080	2500.—	1307.56	420.—
Id.	Id.	Blora.	3de	De Zending	—	—	—	1200.—	1800	1800	5000.—	856.30	840.—
Soerabaja.	Modjokerto.	Segaran.	1ste	Id.	—	—	—	—	—	—	750.—	30.18	20.—
Id.	Soerabaja.	Modjowarno.	5de	Id.	—	—	—	7000.—	2280	3000	9000.—	425.—	300.—
Id.	Id.	Soerabaja.	2de	Vereen. Soerabajasche oogheelkundige kliniek	4500.—	—	—	3208.33	210	270	625.—	—	105.—
Id.	Id.	Id.	2de	Leger des Heils . . .	1575.—	—	2250	3500.—	960	—	1000.—	78.75	225.—
Semarang.	Semarang.	Mergaredja.	2de	De Zending	—	—	—	—	1320	—	1500.—	15.—	20.—
Id.	Id.	Semarang.	3de	Het Leger des Heils .	—	—	—	3500.—	1800	1800	5000.—	3401.05	630.—
Id.	Salatiga.	Ambarawa.	1ste	De Zending	—	—	—	—	840	—	750.—	287.47^5	100.—
Id.	Id.	Kalitjeret.	2de	Id.	—	—	—	—	1320	—	1500.—	63.—	20.—
Id.	Id.	Salatiga.	1ste	Id.	—	—	—	—	180	—	750.—	15.—	20.—
Id.	Grobogan.	Poerwadadi.	4de	Id.	—	—	—	3625.—	1680	2400	7000.—	690.—	304.—
Id.	Japara.	Kedoeng-pendjalin.	2de	Id.	—	—	—	—	720	—	1500.—	15.—	20.—
Id.	Pati.	Kelet.	3de	Id.	—	—	—	3500.—	720	1800	5000.—	2200.—	630.—
					f 172126,03	f 5632.58	f22300	f 101 333.33	f36122	f29730	f110500.—	f 24840.78^5	f 11474.—
					f 200 058.61			f 314 000,11^5					

Gewest.	Afdeeling.	Plaats waar het ziekenhuis of hulpziekenhuis gevestigd is.	Klassenverdeeling.	Aanvrager.	Subsidie inéëns toegekend.			Jaarlijksche subsidie toegekend.					
					Voor oprichting.	Voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Voor eerste uitrusting.	Voor bevoegden Europeesch geneeskundige of inlandsch arts.	Voor gediplomeerd Europeesch of inlandsch verpleger of verpleegster.	Voor inlandsche bedienden.	Tegemoetkoming in de verplegings- en behandelingskosten.	Voor onderhoud van het gebouw.	Voor onderhoud der uitrusting.
b. Buitenbezittingen.													
Tapanoeli.	Sipirok.	Sipirok.	1ste	De Zending	—	—	—	—	f 480	—	f 750	f 130.—	f 100.—
Id.	Silindoeng.	Pangariboean.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	15.—	20.—
Id.	Id.	Pea Radja.	2de	Id.	—	—	—	f 3800	600	f 1080	2500	200.—	150.—
Id.	Hoogvlakte van Toba.	Boetar.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	39.52^{5}	20.—
Id.	Id.	Dolok Sanggoel.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	53.51	100.—
Id.	Toba.	Sitorang.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	70.18	100.—
Id.	Samosir.	Nainggolan.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	222.41	100.—
Id.	Id.	Pangoeroean.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	242.47^{5}	100.—
Id.	Baroes.	Bonandolok.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	52.42	100.—
Id.	Id.	Toeka.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	70.33^{5}	100.—
Id.	Id.	Sihorbo.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	750	148.25	100.—
Id.	Mandailing.	Pakantan.	1ste	Id.	—	—	—	—	420	—	750	48.75	100.—
Id.	Nias.	Sifaoroasi.	1ste	Id.	—	—	—	—	—	—	750	99.—	100.—
Menado.	Menado.	Kolonganatas.	2de	Id.	—	f 1368.75	—	—	1320	—	1500	31.87^{5}	225.—
Id.	Tondano.	Tomohon.	1ste	Vereen. van vrouwen tot het geven van onderwijs, te 's Hertogenbosch . .	f 2700.—	—	f 1000	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigh.	Halmahera.	Gamsoengi.	1ste	De Zending	—	—	—	—	480	—	750	—	20.—
Timor en onderhoorigh.	Soemba.	Pajeti.	1ste	Id.	—	3390.—	—	—	840	—	750	75.—	100.—
Westerafdeeling van Borneo.	Sambas.	Singkawang.	1ste	Overste der Vereen. van de Paters Capucijnen .	7586.75	—	1000	—	200	—	250	126.45	33.33
					f10286.75	f 4758.75	f 2000	f 3800	f 6500	f 1080	f 14750	f1625.18	f1568.33
					f 17045.50			f 29 323.51					

XII. GEWESTELIJKE OPGAVEN van het aantal gevallen van besmettelijke ziekten, waarvan aangifte werd gedaan, en van het aantal overledenen daaraan gedurende 1917 op Java en Madoera.

GEWEST.	Aantal aangegeven gevallen.							Waarvan overleden.						
	Pokken.	Cholera.	Diphtheritis.	Pest.	Typhus.	Meningitis cerebrospinalis.	Baccilaire dysenterie.	Pokken.	Cholera.	Diphtheritis.	Pest.	Typhus.	Meningitis cerebrospinalis.	Baccilaire dysenterie.
Bantam	78	5	—	—	—	—	—	11	5	—	—	—	—	—
Batavia	968	383	33	—	447	20	—	187	178	1	—	35	1	—
Preanger-Regentschappen.	152	43	5	—	65	—	66	25	27	3	—	4	—	15
Cheribon	108	38	—	—	7	—	—	4	24	—	—	—	—	—
Pekalongan	16	—	2	—	17	—	—	2	—	1	—	1	—	—
Semarang	43	1	5	169	122	—	—	—	1	3	162	16	—	—
Banjoemas	254	1	—	—	6	—	—	6	—	—	—	—	—	—
Kedoe	162	—	1	1	54	—	—	19	—	—	1	6	—	—
Madioen	43	—	—	63	28	—	—	2	—	—	63	3	—	—
Djokjakarta	5	—	2	7	10	—	—	—	—	1	7	1	—	—
Soerakarta	—	—	—	40	16	—	—	—	—	—	40	—	—	—
Rembang.	118	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kediri	21	—	1	8	2	—	—	3	—	—	8	—	—	—
Soerabaja.	12	8	18	100	76	—	—	1	4	3	95	13	—	—
Pasoeroean	9	—	7	1	19	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Besoeki	150	—	—	—	8	—	—	1	—	—	—	5	—	—
Madoera	2	—	—	28	2	—	—	—	—	—	28	1	—	—
Totalen voor Java en Madoera . .	2141	479	74	417	881	20	66	263	239	12	405	86	1	15

Bijlage R.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT van de in 's lands kassen in Nederlandsch-Indië aanwezige betaalmiddelen bij het einde van elke maand van 1917 en van de bij de Javasche Bank overgebrachte gelden, behoorende tot het saldo van die kassen.

TIJDSTIPPEN.	Bankpapier.	Zilveren standpenningen. *a*)	Zilveren pasmunt.	Nikkelen pasmunt.	Koperen pasmunt.	TOTAAL.	Saldi bij de Javasche Bank.
1917.							
31 Januari.							
Java en Madoera .	f 4 477 600,—	f 2 361 147,50	f 2 749 211,20	f 1 154 194,75	f 2 182 479,36	f 12 924 632,81	f 8 815 905,51
Buitenbezittingen .	2 261 710,—	1 615 894,50	357 151,—	49 090,40	138 472,16	4 422 318,06	4 120 149,08
	f 6 739 310,—	f 3 977 042,—	f 3 106 362,20	f 1 203 285,15	f 2 320 951,52	f 17 346 950,87	f 12 936 054,59
28 Februari.							
Java en Madoera .	f 4 876 770,—	f 2 366 092,50	f 2 755 827,40	f 1 171 150,70	f 2 219 233,33	f 13 389 073,93	f 6 011 795,35
Buitenbezittingen .	2 543 490,—	1 669 254,—	331 441,—	47 107,40	133 249,25^{5}	4 724 541,65^{5}	3 811 967,98
	f 7 420 260,—	f 4 035 346,50	f 3 087 268,40	f 1 218 258,10	f 2 352 482,58^{5}	f 18 113 615,58^{5}	f 9 823 763,33
31 Maart.							
Java en Madoera .	f 4 519 490,—	f 2 475 147,—	f 3 082 093,55	f 1 175 413,85	f 2 222 296,25^{5}	f 13 474 440,65^{5}	f 6 218 960,78
Buitenbezittingen .	2 711 885,—	1 664 373,50	399 863,40	54 326,40	137 939,08	4 968 387,38	3 156 381,38
	f 7 231 375,—	f 4 139 520,50	f 3 481 956,95	f 1 229 740,25	f 2 360 235,33^{5}	f 18 442 828,03^{5}	f 9 375 342,16
30 April.							
Java en Madoera .	f 4 803 675,—	f 2 911 292,50	f 3 012 592,45	f 1 171 679,85	f 2 225 650,39	f 14 124 890,19	f 5 480 194,29
Buitenbezittingen .	2 438 130,—	1 632 138,50	400 357,10	49 419,65	140 963,49^{5}	4 661 008,74^{5}	3 068 688,59
	f 7 241 805,—	f 4 543 431,—	f 3 412 949,55	f 1 221 099,50	f 2 366 613,88^{5}	f 18 785 898,93^{5}	f 8 548 882,88
31 Mei.							
Java en Madoera .	f 4 848 760,—	f 2 910 406,—	f 2 734 273,70	f 1 143 472,60	f 2 199 131,69^{5}	f 13 836 043,99^{5}	f 5 948 723,81
Buitenbezittingen .	2 380 390,—	1 477 175,—	412 298,05	44 381,75	143 402,18^{5}	4 457 646,98^{5}	2 310 255,34
	f 7 229 150,—	f 4 387 581,—	f 3 146 571,75	f 1 187 854,35	f 2 342 533,88	f 18 293 690,98	f 8 258 979,15

a) Onder de bedragen aan zilveren standpenningen is ook begrepen de waarde der in enkele landskassen aanwezige gouden tienguldenstukken.

Op het einde van December 1917 was aan die muntsoorten aanwezig bij de landskassen te Batavia en Koepang onderscheidenlijk f 30 en f 740.

TIJDSTIPPEN.	Bankpapier.	Zilveren standpenningen. *a*)	Zilveren pasmunt.	Nikkelen pasmunt.	Koperen pasmunt.	TOTAAL.	Saldi bij de Javasche Bank.
30 Juni.							
Java en Madoera .	f 5 079 810,—	f 2 903 245,—	f 2 316 639,30	f 1 082 908,70	f 2 162 885,07^{5}	f 13 545 488,07^{5}	f 7 617 956,90
Buitenbezittingen .	2 493 990,—	1 371 669,—	363 430,55	42 333,—	139 667,71^{5}	4 411 090,26^{5}	2 718 086,85
	f 7 573 800,—	f 4 274 914,—	f 2 680 069,85	f 1 125 241,70	f 2 302 552,79	f 17 956 578,34	f 10 336 043,75
31 Juli.							
Java en Madoera .	f 4 553 745,—	f 2 360 729,50	f 1 877 093,50	f 1 028 971,85	f 2 148 929,84	f 11 969 469,69	f 9 106 672,19
Buitenbezittingen .	2 624 420,—	1 531 406,50	358 926,40	41 099,50	139 407,59^{5}	4 695 259,99^{5}	2 317 378,54
	f 7 178 165,—	f 3 892 136,—	f 2 236 019,90	f 1 070 071,35	f 2 288 337,43^{5}	f 16 664 729,68^{5}	f 11 424 050,73
31 Augustus.							
Java en Madoera .	f 5 157 580,—	f 2 199 702,—	f 1 717 730,50	f 1 008 562,20	f 2 148 672,75	f 12 232 247,45	f 5 110 760,15
Buitenbezittingen .	2 378 020,—	1 597 832,50	340 785,65	36 507,90	137 753,69	4 490 899,74	1 817 811,29
	f 7 535 600,—	f 3 797 534,50	f 2 058 516,15	f 1 045 070,10	f 2 286 426,44	f 16 723 147,19	f 6 928 571,44
30 September.							
Java en Madoera .	f 4 908 800,—	f 2 492 607,—	f 1 457 416,80	f 1 002 376,—	f 2 142 549,10	f 12 003 748,90	f 13 271 118,08^{5}
Buitenbezittingen .	2 448 935,—	1 586 357,—	342 001,65	38 173,85	136 287,36	4 551 754,86	2 390 482,31
	f 7 357 735,—	f 4 078 964,—	f 1 799 418,45	f 1 040 549,85	f 2 278 836,46	f 16 555 503,76	f 15 661 600,39^{5}
31 October.							
Java en Madoera .	f 4 829 935,—	f 2 512 689,—	f 1 205 642,30	f 971 823,05	f 2 116 544,55^{5}	f 11 636 633,90^{5}	f 10 223 190,72
Buitenbezittingen .	2 577 155,—	1 904 551,—	332 971,65	40 643,90	136 512,85^{5}	4 991 834,40^{5}	2 986 313,97
	f 7 407 090,—	f 4 417 240,—	f 1 538 613,95	f 1 012 466,95	f 2 253 057,41	f 16 628 468,31	f 13 209 504,69
30 November.							
Java en Madoera .	f 4 798 030,—	f 2 438 978,—	f 819 663,95	f 941 162,60	f 2 113 528,47^{5}	f 11 111 363,02^{5}	f 8 712 705,17
Buitenbezittingen .	2 417 525,—	1 957 149,—	289 543,15	39 582,45	132 548,03	4 836 347,63	3 060 085,40
	f 7 215 555,—	f 4 396 127,—	f 1 109 207,10	f 980 745,05	f 2 246 076,50^{5}	f 15 947 710,65^{5}	f 11 772 790,57
31 December.							
Java en Madoera .	f 5 717 120,—	f 2 516 519,—	f 950 609,70	f 918 305,10	f 2 090 566,90^{5}	f 12 193 120,70^{5}	f 7 400 735,68^{5}
Buitenbezittingen .	2 335 505,—	1 843 237,—	273 318,95	47 873,50	135 376,53	4 635 310,98	3 273 495,60
	f 8 052 625,—	f 4 359 756,—	f 1 223 928,65	f 966 178,60	f 2 225 943,43^{5}	f 16 828 431,68^{5}	f 10 674 231,28^{5}

Bijlage S.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3, van het verslag.)

ALGEMEEN OVERZICHT

van de opbrengst, enz. der in 1917 voor 's lands rekening in Nederland

verkochte producten.

PRODUCTEN.	Verkochte hoeveelheden. *a)*			TOTALE OPBRENGST.		
	Gewicht bij afscheep		Uitgeleverd netto gewicht.	Ruwe opbrengst. *b)*	Onkosten. (Alleen die op de afscheping, het vervoer en den verkoop gevallen.)	Zuiver bedrag.
	in pikols.	in kilogrammen.	Kilogrammen.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Koffie (Java-)	*d)* 3 859 (bruto)	235 148 (bruto)	231 387	f 420 343,69^{5}	f 55 273,80	f 365 069,[illegible]
Banka-tin	*e)* 15 559^{60} (bruto)	956 915 (bruto)	956 063	f 2 531 038,60	f 66 082,70^{5}	f 2 464 955,89^{5}
Kinabast	—	*f)* 965 452^{50} (netto)	980 855^{50}	f 999 577,71^{5}	f 134 363,87	f 865 213,84^{5}
Coca	—	38 430 (netto)	39 399	f 32 789,32^{5}	f 4 706,69	f 28 082,63^{5}
Caoutchouc	—	27 556^{75} (netto)	22 364	f 125 996,96^{5}	f 5 671,26	f 120 325.70^{5}
				f 4 109 746,30	f *h)* 266 098,32^{5}	f 3 843 647,97^{5}

a) Alle koffie, tin, kinabast, coca en caoutchouc is, deels bij inschrijving, deels uit de hand, te Amsterdam verkocht. Naar de opslagplaatsen waren de verkochte hoeveelheden verdeeld als volgt:

Plaatsen van opslag.	Verkocht te Amsterdam.				
	Koffie.	Banka-tin.	Kinabast.	Coca.	Caoutchouc.
	Pikols.	Pikols.	K.G.	K.G.	K.G.
Amsterdam	3 073	15 559^{60}	965 452^{50}	38 430	27 556^{75}
Rotterdam	781	—	—	—	—
	3 854	15 559^{60}	965 452^{50}	38 430	27 556^{75}

b) Door de koopers is als vergoeding voor veilingskosten voldaan: voor Banka-tin f 25 437,57.

c) De spillage, met inbegrip van de aan de koopers te goed gedaan wordende tarra der balen (1½ K.G. per baal), ontstaat bij het afschepen en inladen in Indië en verder bij lossing, steken van monsters, opslag in de pakhuizen en uitslag bij aflevering. Voor kinabast wordt als tarra aangenomen hetgeen daarvoor in Indië op de balen of kisten of op de Indische wichtnota's is vermeld.

d) De in veiling verkochte Java-koffie was afkomstig uit den oogst van 1916.

e) Van de gedurende 1917 verkochte hoeveelheden Banka-tin waren van Banka op Java aangebracht 2 885,95 pikol in 1916 en direct van Muntok hier te lande aangebracht 12 673,65 pikol in 1916.

f) De gedurende 1917 verkochte kinabast — waarvan 928 992,50 K.G. niet in veiling verkocht, doch krachtens de tusschen kina-planters en kininefabrikanten gesloten overeenkomst waaraan ook door de Regeering is deelgenomen — was afkomstig uit de oogsten van 1915 en 1916.

GEMIDDELDE OPBRENGST, berekend over de afgescheepte hoeveelheid (zie kolom 2).				GEMIDDELDE OPBRENGST, berekend over de verkochte netto hoeveelheid (zie kolom 4).				Gemiddelde prijs.	Aantal netto kilogrammen die elke afgescheepte pikol gemiddeld heeft uitgeleverd (zie de kolommen 2 en 4).	Percentsgewijze berekening der spillage naar reden van 61^{75} kilogram per pikol. *c)*	De afgescheepte hoeveelheden (kol. 2 en 3) besloegen de volgende scheepsruimte.
Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.	Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.				
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
per bruto pikol.	f 108,89	f 14,33	f 94,56	per 1/2 K.G.	f $0,90^{50}$	f 0,12	f $0,78^{50}$	f $0,87^{50}$ per 1/2 K.G.	59,96	$2,89^{87}$	215^{424} (last.)
per bruto pikol.	f 162,67	f 4,24	f 158,43	per 50 K.G.	f 132,50	f 3,50	f 129,—	f 129,— per 50 K.G.	$61,44^{50}$	$0,49^{39}$	88^{843} (last.) 435^{356} (kojang)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f 0,51	f 0,07	f 0,44	f 0,44 per 1/2 K.G.	.....	*g)*	1 930^{753} (M³.)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f $0,41^{50}$	f 0,06	f $0,35^{50}$	f $0,35^{50}$ per 1/2 K.G.	.....	*g)*	88^{569} (M³.)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f 2,70	f 0,12	f 2,58	f 2,58 per 1/2 K.G.	.....	—	—

g) De kinabast en de coca hebben *meer* uitgeleverd dan het in Indië opgegeven netto gewicht.

h) **De onkosten lieten zich splitsen als volgt (de bedragen zijn afgerond tot volle guldens):**

	Koffie.		Banka-tin.		Kinabast.		Coca.		Caoutchouc.		Totalen.	
Kosten van afscheep in Indië (berekend naar een vast abonnementstarief, bedragende voor koffie en voor tin respectievelijk f 0,20 en f 0,10 per bruto pikol en voor kinabast f 0,10 per 100 K.G. bruto)		f 772		f 288		—		—		—		f 1 060
Vracht van Java naar Nederland en lossingskosten .		41 196		23 178		f 81 728		f 3 077		f 102		149 281
Premiën aan de gezagvoerders, bedragende als maximum voor koffie en kinabast f 1 en voor tin f 0,25 per last		210		120		674		30		—		1 034
Premiën voor zee-verzekering (over eene verzekerde waarde — volgens de prijzen der producten op de tijdstippen, waarop de verzekeringen gesloten werden — van f 55 193)		—		732		358		—		—		1 090
Zoogenaamde onsplitsbare onkosten hier te lande:												
Kosten bij aanvoer, opslag, sorteering, enz.	f 1 649		f 6 549		f 7 432		f 287		f 754		f 16 671	
Pakhuishuren	649		1 996		9 270		335		1 122		13 372	
Brandverzekering-premiën	979		1 546		5 002		62		665		8 254	
Veilingskosten	12		34		417		3		—		466	
		3 289		10 125		22 121		687		2 541		38 763
Makelaarsloon (voor koffie en kinabast 1%, voor tin 1/2 %)		2 119		—		11 898		331		588		14 936
Registratierecht en opcenten		377		—		96		19		—		473
Commissieloon der Nederlandsche Handelmaatschappij (1 1/2 %)		6 305		31 638		14 993		492		1 852		55 280
Kosten van analyse		—		—		311		90		—		401
Sorteerloon en loodshuur		1 006		—		—		—		588		1 594
Voorloopig aandeel in de onkosten van het kina-bureau		—		—		2 184		—		—		2 184
		f 55 274		f 66 081		f 134 363		f 4 707		f 5 671		f 266 096

Bijlage T.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3, van het verslag.)

OVERZICHT betreffende de in 1917 voor 's lands rekening uit Indië verscheepte ladingen koffie, tin, kinabast, coca, caoutchouc en lemongras-olie en van de daarvoor betaalde vrachten.

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Nederland".	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Rott. Lloyd".	KOFFIE. Pikols. „Nederland".	KOFFIE. Pikols. „Rott. Lloyd".	Vracht per last a)	TIN. Pikols. „Nederland".	TIN. Pikols. „Rott. Lloyd".	Vracht per last b)	KINABAST. Pikols. „Nederland".	KINABAST. Pikols. „Rott. Lloyd".	Vracht per M3.	COCA. K.G. „Nederland".	COCA. K.G. „Rotterd. Lloyd".	Vracht per M3.	CAOUTCHOUC c) K.G. „Nederland".	CAOUTCHOUC c) K.G. „Rotterd. Lloyd".	Vracht per M3.	LEMONGRAS-OLIE. c) K.G. „Nederland".	LEMONGRAS-OLIE. c) K.G. „Rotterd. Lloyd".	Vracht per M3.
Januari	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1 468,12	f 54	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maart	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 517,74	28 107,20	—	—	—	—
April	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 690,—	—	—	—	—	—
Mei	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 692,93	—	—	—	—	—
Juni	1	2	—	2000,—	—	—	—	—	—	427,52	—	—	—	—	21 068,10	11 772,—	—	—	—	—
Juli	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 660,20	—	—	1 056,40	—	—
Augustus	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 496,50	19 678,60	—	1 096,20	—	—
September	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 533,40	—	—	910,80	—
October	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 700,—	—	—	—	—
November	3	—	2000,—	—	—	—	—	—	487,66	—	—	—	—	—	32 014,—	—	—	—	—	—
December	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41 635,30	—	—	—	—	—
Totalen	11	9	2000,—	2000,—		—	—		487,66	1 895,64		—	—		171 774,77	135 791,20		2 152,60	910,80	
In 1916 bedroegen de totalen.	16	13	22000,62	23 964,35		2 885,95	—		7 055,78	4 016,69		250 60	5 600		154 054,54	88 711,95		—	—	

1917.	Mailschepen.	Vrachtschepen.	Totaal.
Totaal aantal schepen der stoomvaartmaatschappij „Nederland"	3	8	11
„Rotterd. Lloyd"	5	4	9
	8	12	20

Belast met gouvernementsproducten tot hoeveelheden van: koffie 4 000,— pikols.
kinabast 2 383.30 „
caoutchouc 307 565.97 K.G.
lemongras-olie 3 063,40 „

a) Het last koffie bedraagt voor gepelde koffie 1800 K.G. en voor koffie in hoornschil 1200 K.G.

b) Het last tin bedraagt 2000 K.G.

c) De caoutchouc en de lemongras-olie zijn naar New-York verscheept.

Bijlage U.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de verpachte middelen over de jaren 1916, 1917 en 1918.

BEDONGEN PACHTSOMMEN.

1°. JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	VOGELNESTKLIPPEN.			PANDHUIZEN.			TOTALEN.		
	1916.	1917.	1918.	1916.	1917.	1918.	1916.	1917.	1918.
Bantam	f 477	f 360	f 360*a)*	—	—	—	f 477	f 360	f 360
Batavia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cheribon.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Semarang	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rembang	19 320	19 320	19 320*b)*	—	—	—	19 320	19 320	19 320
Soerabaja	2 400	3 750	4 200*c)*	—	—	—	2 400	3 750	4 200
Pasoeroean	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Besoeki	480	240	180*d)*	—	—	—	480	240	180
Banjoemas	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djokjakarta. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	—	f 33 000	f 8 250	—	33 000	8 250	—
Madioen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madoera	8 352	5 877	4 872*e)*	—	—	—	8 352	5 877	4 872
Totalen . . .	f 31 029	f 29 547	f28 932	f 33 000	f 8 250	—	f 64 029	f 37 797	f 28 932

a) Laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1916 t/m einde Maart 1919 tegen f 360 's jaars.

b) Laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1914 t/m einde Maart 1919 tegen f 19 230 's jaars.

c) Laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1917 t/m einde Maart 1922 tegen f 4200 's jaars.

d) Laatstelijk afgestaan in de afdeeling Banjoewangi voor het tijdvak 1 April 1917 t/m einde Maart 1922 tegen f 120 's jaars en in het overige deel van het gewest voor het tijdvak 1 April 1916 t/m einde Maart 1921 tegen f 60 's jaars.

e) Laatstelijk afgestaan in de afdeeling Soemenep voor het tijdvak 1 April 1918 t/m einde Maart 1923 tegen f 192 's jaars en in het overige deel van het gewest voor het tijdvak 1 April 1917 t/m einde Maart 1922 tegen f 4620 's jaars

2°. BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1916.	1917.	1918.	Op ult. 1918 van kracht zijnde pachtovereenkomsten. Jaarlijksche pachtsommen.	Tijdvakken.
Sumatra's Westkust.	Pandhuizen	f 84 852	f 125 667	f 139 272	f 139 272	1 Apr. 1917—einde Mrt 1920
Tapanoeli.	Pandhuizen	f 6 540	f 5 694	5 412	5 412	1 „ 1917— „ „ 1920
Benkoelen.	Pandhuizen { twee / twee / een }	f 7 518	f 6 660	7 605	7 920	1 „ 1916— „ „ 1919 1 „ 1918— „ „ 1921 1 „ 1916— „ „ 1919
Lampongsche districten.	Pandhuizen	f 8 400	f 8 400	f 8 400	8 400	1 „ 1918— „ „ 1921
Palembang.	Pandhuizen { een / drie }	f 26 355	f 27 516	f 28 623	28 992	1 „ 1918— „ „ 1921 1 „ 1916— „ „ 1919
Djambi.	Gedistilleerd	f 1 290	—	—	—	—
	Pandhuizen	2 700	f 2 700	f 2 700	2 700	1 „ 1917— „ „ 1920
	Totalen	f 3 990	f 2 700	f 2 700		
Oostkust van Sumatra.	Dobbelspelen { afdeeling Bengkalis	f 60 000	f 701 700	f 181 800	f) 727 200	1 „ 1917— „ „ 1918
	Dobbelspelen { elders in het gewest	565 200				
	Gedistilleerd	10 680	10 680	12 930	13 680	1 „ 1918— „ „ 1921
	Zout	449 670	438 000	145 500	48 000	1 „ 1918— „ „ 1919
	Sago, was en getah	39 720	40 560	40 560	40 560	1 „ 1916— „ „ 1919
	Pandhuizen	55 032	55 692	61 443	63 360	1 „ 1918— „ „ 1921
	Totalen	f 1 180 302	f 1 246 632	f 442 233		
Atjeh en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 118 680	f 117 840	f 29 460	f) 117 840	1 „ 1916— „ „ 1919
	Pandhuizen	46 440	46 440	65 610	72 000	1 „ 1918— „ „ 1921
	Totalen	f 165 120	f 164 280	f 95 070		
Banka en onderhoorigheden.	Pandhuizen { zeven / een / een }	f 8 910	f 6 690	f 6 360	6 360	1 „ 1916— „ „ 1919 1 „ 1917— „ „ 1920 1 „ 1918— „ „ 1921

f) De pacht van het dobbelspelen is met ingang van 1 April 1918 ingetrokken wegens de invoering van het licentiestelsel (Ind. St. 1918 n°. 160).

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1916.	1917.	1918.	Op ult. 1918 van kracht zijnde pachtovereenkomsten. Jaarlijksche pacht-sommen.	Tijdvakken.
Riouw en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 27 960	f 27 960	f 6 990	f) f 27 960	1 Apr. 1915—einde Mrt 1918
	Gedistilleerd	81 090	97 080	97 080	97 080	1 „ 1916— „ „ 1919
	Varkensslacht	9 480	9 120	9 090	9 120	Poelau Toedjoeh: 1 Apr. 1917—einde Mrt 1920; Elders in het gewest: 1 Apr. 1918—einde Mrt 1921
	Peper	720	720	720	720	1 „ 1916— „ „ 1919
	Totalen	f 119 250	f 134 880	f 113 880		
Billiton.	Dobbelspelen	f 70 590	f 72 000	f 18 000	f) 72 000	1 „ 1916— „ „ 1919
	Gedistilleerd	8 130	—	—	—	—
	Pandhuizen	7 491	7 368	6 927	6 780	Tandjoengpandan: 1 Apr. 1918—einde Mrt 1921; Elders in het gewest: 1 Apr. 1916—einde Mrt 1919
	Totalen	f 86 211	f 79 368	f 24 927		
Westerafdeeling van Borneo.	Pandhuizen	f 6 000	f 6 099	f 6 132	6 132	1 „ 1917— „ „ 1920
	Dobbelspelen	264 120	193 800	48 450	f) 193 800	16 Febr. 1916— „ „ 1918
	Totalen	f 270 120	f 199 899	f 54 582		
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Goudmijnen	f 144	f 144	f 171	180	1 Apr. 1918— „ „ 1921
	Overvaarten	20 040	—	—	—	—
	Vogelnestklippen	10 326	9 756	9 756	9 756	Tamoeloeang en Marangkat: 1 Apr. 1916—einde Mrt 1919; Elders in het gewest: 1 Apr. 1914—einde Mrt 1919
	Pandhuizen { een / vier / drie	4 386	4 029	3 960	3 960	1 „ 1918— „ „ 1919; 1 „ 1916— „ „ 1919; 1 „ 1917— „ „ 1920
	Totalen	f 34 896	f 13 929	f 13 887		
Menado.	Saguweer	f 14 880	f 14 880	f 11 460	10 320	1 „ 1918— „ „ 1921
Amboina.	Saguweer	f 13 638	f 12 456	f 12 456	12 456	1 „ 1916— „ „ 1919

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen.			Op ult. 1918 van kracht zijnde pachtovereenkomsten.	
		1916.	1917.	1918.	Jaarlijksche pacht-sommen.	Tijdvakken.
Celebes en onderhoorigheden.	Saguweer en brom	f 7 830	f 9 975	f 2 715	f 10 860	1 Apr. 1917—einde Mrt 1918
	Overvaarten { in de afd. Bonthain . . / " " " Makasser . . }	5 739	5 760	6 192	6 336	1 " 1916— " " 1919 / 1 " 1918— " " 1921
	Pandhuizen	8 712	8 748	8 760	8 760	1 " 1917— " " 1920
	Totalen	f 22 281	f 24 483	f 17 667		
Timor en onderhoorigheden.	Laroe (gegiste drank).	f 3 240	f 4 140	f 4 440	4 440	1 " 1917— " " 1920

RECAPITULATIE.

MIDDELEN.	1916.	1917.	1918.
Totalen voor elk der middelen (voor zoover niet sommige vereenigd verpacht worden).			
Dobbelspelen	f 1 106 550,—	f 1 113 300,—	f 284 700,—
Gedistilleerd en andere sterke dranken	140 778,—	149 211,—	141 081,—
Peper	720,—	720,—	720,—
Vogelnestklippen	10 326,—	9 756,—	9 756,—
Varkensslacht	9 480,—	9 120,—	9 090,—
Overvaarten	25 779,—	5 760,—	6 192,—
Goudmijnen en goudgraven	144,—	144,—	171,—
Zout	449 670,—	438 000,—	145 500,—
Sago, was en getah	39 720,—	40 560,—	40 560,—
Pandhuizen	273 336,—	311 703,—	351 204,—
Totalen	f 2 056 503,—	f 2 078 274,—	f 988 974,—

Bijlage V.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de opbrengst in 1917 van verschillende niet-verpachte middelen

onder beheer van het Departement van Financiën.

I. IN- EN UITVOERRECHTEN EN ACCIJNZEN.

a. *Opbrengst aan in- en uitvoerrechten, voor zooveel betreft de voornaamste daaraan onderworpen artikelen, over elk der jaren 1916 en 1917.*

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN. *a)*	Java en Madoera.		Buitenbezittingen.		TOTALEN.	
	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
INVOERRECHTEN.						
Aardewerk (gebakken) en porcelein . .	f 146 851	f 118 698	f 50 457	f 49 356	f 197 308	f 168 054
Arak	50 919	51 004	268 477	264 210	319 396	315 214
Automobielen, automobielbanden en onderdeelen	872 879	1 189 227	94 417	97 922	967 296	1 287 149
Bier	215 467	248 215	137 504	138 192	352 971	386 407
Biscuits	188 268	59 568	76 520	43 738	264 788	103 306
Boter	343 863	324 232	67 805	59 294	411 668	383 526
Brandewijn en cognac.	214 562	109 442	157 141	129 054	371 703	238 496
Drogerijen en medicijnen (incl. chemicaliën)	274 116	313 460	119 656	146 439	393 772	459 899
Eetwaren (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Biscuits", „Boter", „Melk", „Visch" en „Vleesch" uitgezonderd) .	936 063	781 378	629 347	583 709	1 565 410	1 365 087
Gambir	120 293	120 727	2 703	1 818	122 996	122 545
Garens	214 696	222 362	162 500	156 097	377 196	378 459
Gedistilleerd (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Arak", „Brandewijn", „Cognac", „Jenever", „Likeuren", „Reukwerken" en „Whisky" uitgezonderd) (incl. geneesmiddelen met gedist. bereid) . .	37 708	27 301	266 012	448 712	303 720	476 013
Glas en glaswerk	176 525	132 696	49 215	45 705	225 740	178 401
IJzer- en staalwerk (incl. messenmakerswerk en machines)	502 575	314 395	167 318	157 979	669 893	472 374
Jenever	857 532	402 408	322 360	224 107	1 179 892	626 515
Kleederen	367 754	354 530	153 392	169 048	521 146	523 578
Koperwerk (incl. draad)	63 275	107 182	20 950	22 754	84 225	129 936
Kramerij	218 781	206 639	66 932	66 562	285 713	273 201
Leder en lederwerk.	173 881	146 006	80 208	76 483	254 089	222 489
Likeuren.	121 158	87 858	157 061	171 797	278 219	259 655
Lucifers	166 364	170 233	41 421	42 580	207 785	212 813
Manufacturen (katoenen)	3 927 896	4 179 046	1 045 534	1 201 942	4 973 430	5 380 988
Idem (wollen en halfwollen)	54 703	57 849	10 410	12 239	65 113	70 088
Idem (zijden en halfzijden)	114 768	99 748	55 483	53 848	170 251	153 596
Idem (zakken).	356 588	514 158	52 865	64 375	409 453	578 533
Idem (andere) (incl. wasdoek)	587 671	418 687	140 522	124 002	728 193	542 689
Meel	261 636	282 934	112 027	117 647	373 663	400 581
Melk	255 324	211 467	118 323	104 837	373 647	316 304
Meubelen (incl. lampen)	132 250	117 816	35 083	41 321	167 333	159 137
Mineraalwater.	77 221	17 682	37 115	11 002	114 336	28 684
Modewaren	465 236	436 367	106 471	117 030	571 707	553 397
Papier, schrijf- en teekenbehoeften . .	595 877	607 361	165 232	142 847	761 109	750 208
Petroleum	101 751	72 006	23 101	11 380	124 852	83 386

a) Alleen die soorten van goederen zijn afzonderlijk genoemd, welke in totaal meer dan f 50 000 aan in- of uitvoerrecht opbrachten.

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN.	Java en Madoera.		Buitenbezittingen.		Totalen.	
	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
Reukwerken, met gedistilleerd bereid .	f 343 821	f 301 333	f 84 638	f 65 312	f 428 459	f 366 645
Rijtuigen, rijwielen en onderdeelen . .	157 664	189 779	56 225	46 457	213 889	236 236
Sigaren en sigaretten	235 815	214 043	354 553	505 118	590 368	719 161
Speelkaarten (Europeesche en Chineesche)	38 718	46 731	11 956	16 090	50 674	62 821
Tabak.	86 858	68 913	215 253	147 074	302 111	215 987
Thee	769 380	789 391	125 097	110 393	894 477	899 784
Verfwaren en lijnolie	227 808	210 711	39 297	39 869	267 105	250 580
Visch (incl. kuit en tripang)	920 656	862 453	192 682	194 787	1 113 338	1 057 240
Vleesch	109 804	95 851	30 842	28 547	140 646	124 398
Vuurwerk	47 633	32 586	15 655	14 285	63 288	46 871
Whisky	168 368	100 596	44 037	31 525	212 405	132 121
Wijn	147 296	92 225	52 134	31 960	199 430	124 185
Zeep	128 390	98 210	85 971	109 220	214 361	207 430
Zout	18 425	4 534	964 933	1 020 998	983 358	1 025 532
Andere artikelen	724 382	775 096	339 503	318 774	1 063 885	1 093 870
Bijgevorderde rechten over in het vorig jaar ingevoerde goederen	147	9 891	—	1 518	147	11 409
Kantoren waarvan de gegevens nog niet ontvangen zijn.	—	—	2 747	428	2 747	428
Totalen	f 17 319 616	f 16 395 025	f 7 609 085	f 7 780 381	f 24 928 701	f 24 175 406
Af: terugbetalingen	6 749	7 967	12 742	12 177	19 491	20 144
Zuiver ontvangen	f 17 312 867	f 16 387 058	f 7 596 343	f 7 768 204	f 24 909 210	f 24 155 262

UITVOERRECHTEN.

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN.	Java en Madoera 1916.	Java en Madoera 1917.	Buitenbezittingen 1916.	Buitenbezittingen 1917.	Totalen 1916.	Totalen 1917.
Getah	—	—	f 178 127	f 192 003	f 178 127	f 192 003
Gomsoorten.	—	—	345 317	281 171	345 317	281 171
Huiden	f 153 104	f 137 041	28 751	23 798	181 855	160 839
Rotting en rottingstokken	—	—	234 985	197 388	234 985	197 388
Tabak.	712 406	68 907	215 110	48 484	927 516	117 391
Tengkawangpitten	—	—	13 216	333	13 216	333
Tin en tinerts.	690 923	546 223	143 085	165 821	834 008	712 044
Vogelhuiden	—	—	87 414	87 771	87 414	87 771
Andere artikelen	28 925	32 917	261 179	230 175	290 104	263 092
Boschproducten zonder boomdocument uit de buitenbezittingen aangebracht	5 226	3 289	—	—	5 226	3 289
Bijgevorderde rechten over in het vorig jaar uitgevoerde goederen.	2	5	—	249	2	254
Kantoren waarvan de gegevens nog niet ontvangen zijn	—	—	2 463	932	2 463	932
Totalen	f 1 590 586	f 788 382	f 1 509 647	f 1 228 125	f 3 100 233	f 2 016 507
Af: terugbetalingen	—	693	5 137	8 541	5 137	9 234
Zuiver ontvangen	f 1 590 586	f 787 689	f 1 504 510	f 1 219 584	f 3 095 096	f 2 007 273

b. *Opgaven over 1917 van de ontvangsten per kantoor.*

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.			Accijnzen.					Invoerrecht over landsgoederen.
		Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	
	JAVA EN MADOERA.									
Bantam . . .	Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Anjer	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	Tandjoengpriok . .	f 5 498 098	f 589 545	f 6 087 643	f 224 111	—	f 1 053 871	f 491 253	f 1 769 235	f164664
	Pamanoekan . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cheribon . . .	Cheribon	769 651	2 477	772 128	25 107	—	3 799	238 457	267 363	49
	Indramajoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan . .	Pekalongan	19 465	480	19 945	92 348	—	—	10 716	103 064	—
	Tegal	56 259	—	56 259	35 495	—	—	11 031	46 526	—
Semarang . . .	Semarang	3 805 291	56 849	3 862 140	—	f 10 823	76 800	1 041 224	1 128 847	29 394
	Japara	—	2	2	—	—	—	—	—	—
	Djoeana	—	2	2	—	—	—	—	—	—
Rembang . . .	Rembang	—	38	38	—	9	—	—	9	—
	Toeban	18	14	32	—	—	—	—	—	—
	Tjepoe	—	—	—	—	—	2 727 938	—	2 727 938	—
Soerabaja . . .	Soerabaja	6 099 268	113 320	6 212 588	93 075	19	1 587 014	1 654 353	3 334 461	88 480
	Bawean	4 373	2	4 375	—	—	82	2 054	2 136	—
Pasoeroean . .	Pasoeroean	10 689	2 004	12 693	—	—	—	—	—	806
	Probolinggo	7 886	2 487	10 373	—	—	—	52	52	—
	Kraksaän	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Besoeki	Panaroekan	10 997	15 070	26 067	—	—	—	—	—	—
	Banjoewangi . . .	3 972	250	4 222	—	—	—	—	—	—
Banjoemas . .	Tjilatjap	100 703	4 579	105 282	—	—	483 673	14 645	498 318	871
Kedoe . . .	Keboemen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Madoera . . .	Boender	636	565	1 201	—	—	—	—	—	—
	Soemenep	2	2	4	—	—	—	—	—	—
	Sapeken	—	1	1	—	—	—	—	—	—
	Totalen voor Java en en Madoera . . .	f 16 387 308	f 787 687	f 17 174 995	f 470 136	f 10 851	f 5 933 177	f 3 463 785	f 9 877 949	f284264

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz. Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Totaal.	Accijnzen. Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	Invoer-recht over lands-goe-deren.
				BUITENBEZITTINGEN.						
Atjeh en onderhoorigheden .	Oelee Lheue. . . .	f 106 591	f 6 215	f 112 806	—	—	f 26 762	f 5 559	f 32 321	f 408
	Singkel	4 086	2 771	6 857	—	—	—	394	394	29
	Sigli	77 912	225	78 137	—	—	20 380	23 056	43 436	111
	Lho Seumawe . . .	76 789	914	77 703	—	—	21 940	10 324	32 264	—
	Idi	11 331	93	11 424	—	—	—	3 071	3 071	—
	Langsar	123 763	1 480	125 243	—	—	32 452	8 105	40 557	—
	Tjalang	3 760	105	3 865	—	—	—	506	506	3
	Meulaboh.	11 064	731	11 795	—	—	—	2 728	2 728	—
	Tapa Toean	9 465	6 922	16 387	—	—	—	2 389	2 389	—
	Sinabang	5 646	349	5 995	—	—	—	760	760	—
Tapanoeli . . .	Sibolga.	182 648	53 264	235 912	—	—	— 41	41 814	41 773	—
	Natal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Baroes	28 930	22 362	51 292	—	—	—	684	684	—
	Goenoengsitoli . . .	4 543	35	4 578	—	—	—	987	987	—
Sumatra's Westkust	Padang	653 431	27 251	680 682	—	—	226 285	110 378	336 663	5 378
	Ajerbangis	1	387	388	—	—	—	—	—	—
	Poeloe Tello. . . .	—	87	87	—	—	—	—	—	—
Benkoelen. . .	Benkoelen	39 926	13 997	53 923	—	—	7 065	1 213	8 278	100
	Kroë	286	2 216	2 502	—	—	—	19	19	—
	Mokko Mokko . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bintoehan	—	685	685	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	Telokbetong. . . .	5 871	1 119	6 990	—	—	9 081	1 559	10 640	223
	Kalianda	4	796	800	—	—	—	—	—	—
	Tjabang	—	61	61	—	—	—	—	—	—
	Koto Agoeng . . .	16	745	761	—	—	—	—	—	—
	Menggalo.	47	687	734	—	—	—	5	5	—
	Laboehan Maringei. .	—	1 042	1 042	—	—	—	—	—	—
	Djaboeng Negara Soka	—	313	313	—	—	—	—	—	—
Palembang . .	Palembang	420 263	124 183	544 446	—	—	192 842	67 157	259 999	1 098
Djambi. . . .	Djambi	146 882	4 834	151 716	—	—	—	9 870	9 870	18
	Moearosabak . . .	9 575	6 142	15 717	—	—	—	704	704	—

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.			Accijnzen.					Invoerrecht over landsgoederen.
		Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	
Riouw en onderhoorigheden .	Rengat.	f 67 079	f 3 414	f 70 493	—	—	f 7 726	f 5 142	f 12 868	f 161
	Prigi Radja	42 902	16 624	59 526	—	—	2 503	2 995	5 498	31
	Poeloe Kidjang. . .	11 813	5 539	17 352	—	—	219	528	747	—
	Koeala Mandah. . .	5 558	15 583	21 141	—	—	597	312	909	—
	Soengai Goentoeng .	9 865	8 301	18 166	—	—	637	816	1 453	—
Oostkust van Sumatra . .	Poeloemoeda . . .	5 103	7 192	12 295	—	—	821	68	889	—
	Bagan Si Api Api .	100 486	2 540	103 026	—	—	—	8 049	8 049	—
	Laboehanbilik . . .	62 675	2 825	65 500	—	—	18 668	7 480	26 148	—
	Koealoe	21 603	3 714	25 317	—	—	—	2 566	2 566	—
	Tandjoengbalai. . .	250 596	2 031	252 627	—	—	34 678	27 549	62 227	315
	Tandjoengtiram . .	39 366	1 091	40 457	—	—	15 246	5 921	21 167	—
	Bandarkalipah . . .	14 783	223	15 006	—	—	—	42	42	—
	Tandjoengbringin. .	40 380	319	40 699	—	—	—	484	484	—
	Belawan	2 627 549	50 401	2 677 950	—	—	326 494	225 082	551 576	—
	Tandjoengpoera . .	45 792	2 042	47 834	—	—	27 499	1 602	29 101	—
	Pangkalanbrandan .	105 640	46 770	152 410	—	—	20 281	1 306	21 587	—
	Siak Sri Indrapoera .	12 454	2 685	15 139	—	—	1 062	655	1 717	—
	Pakanbaroe	55 911	4 129	60 040	—	—	3 032	4 358	7 390	—
Banka	Muntok	32 149	431	32 580	—	—	—	4 097	4 097	878
	Belinjoe	45 737	102	45 839	—	—	—	6 166	6 166	162
	Soengailiat	51 217	36	51 253	—	—	—	6 517	6 517	80
	Pangkalbalam . . .	73 295	316	73 611	—	—	—	8 003	8 003	—
Billiton. . . .	Tandjoengpandan . .	152 411	167 755	320 166	—	—	35 505	14 854	50 359	—
Westerafdeeling van Borneo .	Pontianak	319 320	72 827	392 147	—	f 23 961	63 233	32 014	119 208	—
	Sambas	48 551	4 074	52 625	—	3 670	13 458	7 753	24 881	—
	Singkawang. . . .	48 581	55	48 636	—	2 739	8 388	6 563	17 690	—
	Pamangkat	33 564	109	33 673	—	1 446	37	3 743	5 226	—
	Ketapang.	—	67	67	—	4	—	—	4	—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	Bandjermasin . . .	178 966	143 910	322 876	—	23 305	105 307	30 810	159 482	428
	Samoeda	2 271	34 429	36 700	—	5	—	912	917	—
	Pangkalan Boeoen .	788	4 480	5 268	—	—	—	579	579	—
	Pagatan	43	3	46	—	26	—	—	26	—
	Samarinda	93 796	27 807	121 603	—	5 904	13 956	17 547	37 407	—

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz. Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Totaal.	Accijnzen. Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	Invoer-recht over lands-goe-deren.
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo	Balikpapan	f 109 448	f 52 993	f 162 441	—	f 1 732	f 64 750	f 2 270	f 68 752	—
	Kotabaroe	19 959	5 768	25 727	—	1 967	—	2 829	4 796	f 90
	Soekamara	97	1 562	1 659	—	13	—	84	97	—
	Tanahgrogot . . .	2 481	14 025	16 506	—	1 364	2	715	2 081	—
	Tandjoengredeb . .	4 047	9 622	13 669	—	716	—	719	1 435	—
	Tandjoengselor. . .	6 553	16 501	23 054	—	999	5	633	1 637	—
	Koemai	755	3 923	4 678	—	6	—	335	341	—
Celebes en onder-hoorigheden .	Makasser	567 533	148 487	716 020	—	—	216 602	119 522	336 124	640
	Bonthain	—	11	11	—	—	—	—	—	—
	Balangnipa	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pangkadjene. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Saleier.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Maros	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Takalar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Aloë	—	6	6	—	—	—	—	—	—
	Djeneponto	—	2	2	—	—	—	—	—	—
	Madjene	120	2 524	2 644	—	—	—	—	—	—
	Boeloekoemba . . .	—	2	2	—	—	—	—	—	—
	Kadjang	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Baoe Baoe	70	43	113	—	—	—	—	—	—
	Pare Pare	41	2	43	—	—	—	—	—	—
	Boeloe (Boniriatang).	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Palima.	2 735	7	2 742	—	—	—	—	—	—
	Kolaka	—	106	106	—	—	—	—	—	—
	Malili	58	1 913	1 971	—	—	—	—	—	—
	Baroe Sopeng . . .	—	3	3	—	—	—	—	—	—
	Kandari	2	1 493	1 495	—	—	—	—	—	—
	Boenta.	25	168	193	—	—	—	35	35	—
	Loewoek	2	—	2	—	—	18	—	18	—
	Kolonedale	27	118	145	—	—	—	—	—	—
	Palopo.	138	1 671	1 809	—	—	—	—	—	—
	Banggai	86	—	86	—	—	—	—	—	—
Menado. . .	Menado	245 285	346	245 631	—	—	31 374	23 924	55 298	—
	Amoerang	19 788	380	20 168	—	—	—	1 592	1 592	—

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz. Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Totaal.	Accijnzen. Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	Invoerrecht over landsgoederen.
Menado	Kwandang	f 100	f 48	f 148	—	—	—	—	—	—
	Ratahtotok	599	2	601	—	—	—	—	—	—
	Liroeng	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Taroena	11 486	—	11 486	—	—	—	f 1 401	f 1 401	—
	Oeloe (Siaoe) . . .	4 170	—	4 170	—	—	—	312	312	—
	Bolaang Mongondou .	3 884	177	4 061	—	—	—	—	—	—
	Boeroko	400	—	400	—	—	—	—	—	—
	Djiko	3 126	182	3 308	—	—	—	—	—	—
	Bwool	669	510	1 179	—	—	—	69	69	—
	Gorontalo.	36 200	7 662	43 862	—	—	f 14 080	4 599	18 679	—
	Poso	130	842	972	—	—	—	—	—	f 33
	Paleleh	1 524	143	1 667	—	—	4	104	108	—
	Oena Oena	77	—	77	—	—	—	—	—	—
	Parigi	—	197	197	—	—	—	—	—	—
	Soemalata	261	217	478	—	—	—	—	—	—
	Tagoelandang . . .	855	5	860	—	—	—	104	104	—
	Donggala	7 620	592	8 212	—	—	—	450	450	—
	Toli Toli	79	43	122	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden .	Ternate	28 445	14 003	42 448	—	—	21 587	5 969	27 556	—
	Laboeha	2 293	3 536	5 829	—	—	—	450	450	—
	Manokoeari	488	103	591	—	—	—	69	69	—
Amboina . . .	Amboina	54 644	5 200	59 844	—	—	11 909	4 809	16 718	983
	Neira	16 699	501	17 200	—	—	3 221	—	3 221	—
	Saparoea	2 752	—	2 752	—	—	—	—	—	—
	Namlea	475	5	480	—	—	—	—	—	—
	Tifoe	268	—	268	—	—	—	—	—	—
	Piroe	246	35	281	—	—	—	—	—	—
	Wahai	398	—	398	—	—	—	—	—	—
	Geser	1 630	241	1 871	—	—	—	—	—	—
	Amahai	239	—	239	—	—	—	—	—	—
	Toeal	819	23	842	—	—	—	35	35	—
	Dobo	1 881	57	1 938	—	—	—	8	8	—
	Lelingloean	77	—	77	—	—	—	—	—	—
	Saumlaki.	36	1	37	—	—	—	—	—	—
	Fakfak.	583	51	634	—	—	—	—	—	—

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.			Accijnzen.					Invoerrecht over landsgoederen.
		Invoerrechten.	Uitvoerrechten.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.	
Amboina . . .	Kakas	f 258	f 325	f 583	—	—	—	—	—	—
	Tepa	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kainfana	98	66	164	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden .	Koepang	10 479	2 310	12 789	—	—	—	—	—	—
	Atapoepoe	731	432	1 163	—	—	—	—	—	—
	Roti (Baä)	—	219	219	—	—	—	—	—	—
	Sawoe (Seba) . . .	22	—	22	—	—	—	—	—	—
	Waingapoe	103	24	127	—	—	—	—	—	—
	Ende	320	106	426	—	—	—	—	—	—
	Maoemere.	70	62	132	—	—	—	f 3	f 3	—
	Larantoeka	116	160	276	—	—	—	—	—	—
	Bima	8	428	436	—	—	—	—	—	—
	Kalabahi	95	865	960	—	—	—	—	—	—
	Soembawa	431	1 317	1 748	—	—	—	—	—	—
	Laboehanbalat . . .	55	—	55	—	—	—	—	—	—
	Serwaroe	—	145	145	—	—	—	—	—	—
	Ilwaki	3	301	304	—	—	—	—	—	—
	Kisar	123	17	140	—	—	—	—	—	—
	Laboehanbodjo . . .	—	10	10	—	—	—	—	—	—
	Aimeré	—	11	11	—	—	—	—	—	—
	Reo	15	58	73	—	—	—	—	—	—
	Waikelo	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Damar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Waiwerang	—	4	4	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Ampenan	23 922	3 906	27 828	—	—	—	6 602	6 602	—
	Laboehanhadji . . .	882	1	883	—	—	—	—	—	—
	Soeroeng Djoekoeng .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pabean	24 988	637	25 625	—	—	—	8 133	8 133	—
	Loloan	4	—	4	—	—	—	6	6	—
	Benoa	19 814	281	20 095	—	—	—	3 084	3 084	—
	Laboehan Amoek . .	190	12	202	—	—	—	—	—	—
	Totalen voor de buitenbezittingen . . .	f 7 768 204	f 1 219 584	f 8 987 788	—	f 67 857	f 1 599 725	f 914 660	f 2 582 242	f 11 169

11. Personeele belasting (voor Europeanen en met hen …

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	IVden grondslag … Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	IVden grondslag … Motorrijwielen	Aa… Rijt… op wi…
JAVA EN MA…												
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	gu…
Bantam. . . .	Europeanen . .	214	3 016,60	1 740,60^5	4 757,20^5	4 662,19^5	—	409,50	207,70	—	18,—	2…
	Vr. oosterlingen.	438	1 570,74^5	546,99^5	2 117,74	2 041,11	—	194,—	204,55	—	—	1…
	Totaal . . .	652	4 587,34^5	2 287,60	6 874,94^5	6 703,30^5	—	603,50	412,25	—	18,—	4…
Batavia. . . .	Europeanen . .	5 084	205 194,64	77 982,99	283 177,63	278 843,78^5	403,80	5 757,—	9 039,75	—	1 904,40	3 0…
	Vr. oosterlingen.	7 850	56 730,43^5	19 252,78	75 983,21^5	68 796,98^5	2 048,12	3 513,50	937,50	—	561,—	2 3…
	Totaal . . .	12 934	261 925,07^5	97 235,77	359 160,84^5	347 640,77	2 451,92	9 270,50	9 977,25	—	2 465,40	5 4…
Preanger-Regentschappen . .	Europeanen . .	3 876	86 045,33	36 860,55	122 905,88	120 879,95	11,70	5 213,50	3 916,90	—	1 573,20	2 3…
	Vr. oosterlingen.	2 749	16 725,62	6 691,84	23 417,46	22 615,—	409,35	1 184,83	1 150,55	—	241,50	8…
	Totaal . . .	6 625	102 770,95	43 552,39	146 323,34	143 494,95	421,05	6 398,33	5 067,45	—	1 814,70	3 2…
Cheribon. . . .	Europeanen . .	756	10 417,24^5	6 258,98	16 676,22^5	16 279,82	6,—	1 152,50	711,30	—	753,—	8…
	Vr. oosterlingen.	2 919	12 024,05	5 760,72^5	17 784,77^5	16 355,02	382,50	1 283,33	1 153,—	—	228,—	1 2…
	Totaal . . .	3 675	22 441,29^5	12 019,70^5	34 461,—	32 634,84	388,50	2 435,83	1 864,30	—	981,—	2 1…
Pekalongan . .	Europeanen . .	1 055	15 754,59	8 289,78	24 044,37	23 761,56	—	2 157,—	1 088,40	—	572,80	1 5…
	Vr. oosterlingen.	1 999	11 035,79	4 804,33	15 840,12	14 912,93	—	1 372,—	990,90	—	72,—	1 1…
	Totaal . . .	3 054	26 790,38	13 094,11	39 884,49	38 674,49	—	3 529,—	2 079,30	—	644,80	2 7…
Semarang . . .	Europeanen . .	2 851	73 587,41	27 292,29	100 879,70	98 692,21	322,35	4 157,50	4 588,32	—	1 441,50	2 1…
	Vr. oosterlingen.	3 000	26 045,73^5	10 131,52^5	36 177,26	33 320,54	476,01	2 606,—	1 407,95	—	273,—	1 5…
	Totaal . . .	5 851	99 633,14^5	37 423,81^5	137 056,96	132 012,75	798,36	6 763,50	5 996,27	—	1 714,50	3 7…
Rembang . . .	Europeanen . .	614	7 521,95^5	5 158,54	12 680,49^5	12 378,26	—	537,50	650,70	—	360,—	1…
	Vr. oosterlingen.	1 479	7 930,05	2 099,24	10 029,29	8 960,10^5	—	854,—	493,60	—	36,—	5…
	Totaal . . .	2 093	15 452,00^5	7 257,78	22 709,78^5	21 338,36^5	—	1 391,50	1 144,30	—	396,—	6…
Soerabaja . . .	Europeanen . .	4 455	145 567,89^5	69 118,42	214 686,31^5	206 807,73^5	131,72	5 158,50	6 677,05	3,—	3 513,—	3 1…
	Vr. oosterlingen.	3 701	43 680,84^5	22 949,81	66 630,65^5	62 344,—	1 396,48^5	4 306,33	846,—	—	510,—	1 1…
	Totaal . . .	8 156	189 248,74	92 068,23	281 316,97	269 151,73^5	1 528,20^5	9 464,83	7 523,05	3,—	4 023,—	4 8…

et hen gelijkgestelden en vreemde oosterlingen) over 1917.

	Aansclag naar den Vden grondslag (rijtuigen). Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	VIden grondslag (automobielen en autoletten). Automobielen.	Autoletten.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	1916. Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
EN	MADOERA.										
d.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
,—	236,—	72,—	748,—	54,—	6 407,39⁵	513,99⁵	5 893,40	—	7 064,91⁵	675,55	6 389,36⁵
–	180,—	36,—	48,—	—	2 703,66	42,74	2 660,92	—	2 480,04⁵	34,—	2 446,04⁵
,—	416,—	108,—	796,—	54,—	9 111,05⁵	556,73⁵	8 554,32	—	9 544,96	709,55	8 835,41
,40	3 030,68	4 521,34	26 750,—	48,—	330 298,75⁵	18 602,22	311 696,53⁵	1 625,23	308 809,25⁵	28 288,88⁵	280 520,37
,—	2 393,33	1 494,67	6 376,—	44,—	86 165,10⁵	1 132,99	85 032,11⁵	1 277,48	81 643,40⁵	1 450,38	80 193,02⁵
,40	5 424,01	6 016,01	33 126,—	92,—	416 463,86	19 735,21	396 728,65	2 902,71	390 452,66	29 739,26⁵	360 713,39⁵
,20	2 353,98	1 796,—	17 376,—	108,—	153 229,23	12 601,03	140 628,20	554,97	143 738,27	16 123,85	127 614,42
,50	866.66	268,—	996,—	—	27 731,89	757,62	26 974,27	58,52	27 338,52	651,10	26 687,42
,70	3 220,64	2 064,—	18 372,—	108,—	180 961,12	13 358,65	167 602,47	613,49	171 076,79	16 774,95	154 301,84
,—	859,31	212,—	5 856,—	—	25 829,93	2 238,45	23 591,48	90,38	25 871,28	3 409,73	22 461,55
,—	1 245,33	508,—	1 328,—	—	22 483,18	219,14	22 264,04	—	21 169,38⁵	256,65⁵	20 912,73
,—	2 104,64	720,—	7 184,—	—	48 313,11	2 457,59	45 855,52	90,38	47 040,66⁵	3 666,38⁵	43 374,28
,80	1 548,41	548,—	8 821,—	—	38 497,17	2 165,42	36 331,75	12,14	35 371,86	1 662,38	33 709,48
,—	1 160,—	624,—	1 252,—	—	20 383,83	238,72	20 145,11	1,70	19 008,62	334,76	18 673,86
,80	2 708,41	1 172,—	10 073,—	—	58 881,—	2 404,14	56 476,86	13,84	54 380,48	1 997,14	52 383,34
,50	2 170,61	2 825,32	25 612,—	—	139 809,81	8 730,82	131 078,99	383,72	131 237,49	11 985,79	119 251,70
,—	1 586,66	2 592,—	4 664,—	—	46 926,16	1 326,28	45 599,88	68,37	42 123,60	1 324,21	40 799,39
,50	3 757,27	5 417,32	30 276,—	—	186 735,97	10 057,10	176 678,87	452,09	173 361,09	13 310,—	160 051,09
,—	125,33	132,—	2 272,—	—	16 455,79	1 296,36	15 159,43	20,65	16 422,37⁵	1 756,32	14 666,05⁵
,—	562,—	728,—	576,—	—	12 209,70⁵	103,75	12 105,95⁵	—	12 095,10	103,50	11 991,60
,—	687,33	860,—	2 848,—	—	28 665,49⁵	1 400,11	27 265,38⁵	20,65	28 517,47⁵	1 859,82	26 657,65⁵
,—	3 172,79⁵	2 619,30	35 060,—	262,50	263 405,60	18 437,33⁵	244 968,26⁵	1 821,66	236 808,29⁵	21 964,60⁵	214 843,69
,—	1 133,—	3 146,66	6 840,—	—	80 522,47⁵	2 009,62	78 512,85⁵	714,67	73 429,43⁵	1 256,90⁵	72 172,53
,—	4 305,79⁵	5 765,96	41 900,—	262,50	343 928,07⁵	20 446,95⁵	323 481,12	2 536,33	310 237,73	23 221,51	287 016,22

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den		Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening.			Aans… V…
			Isten grondslag (huurwaarde).	IIden grondslag (waarde van meubilair).					Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motorrijwielen	Rijtu… op t… wiel…
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	gul…
Pasoeroean. . .	Europeanen . .	2 113	32 305,62	23 226,61	55 532,23	54 518,84	9,—	5 308,50	1 693,90	—	1 033,80	2 658
	Vr. oosterlingen.	2 503	13 994,66	8 789,89	22 784,55	22 312,90	401,10	1 240,—	592,—	—	85,50	905
	Totaal . . .	4 616	46 300,28	32 016,50	78 316,78	76 831,74	410,10	6 548,50	2 285,90	—	1 119,30	3 56…
Besoeki	Europeanen . .	1 013	11 038,84	7 800,20^{5}	18 839,04^{5}	18 376,49^{5}	—	6 292,50	559,15	—	528,90	3 04…
	Vr. oosterlingen.	976	4 433,18^{5}	3 586,13	8 019,31^{5}	7 742,55	36,87	317,50	316,40	—	54,—	24…
	Totaal . . .	1 989	15 472,02^{5}	11 386,33^{5}	26 858,36	26 119,04^{5}	36,87	6 610,—	875,55	—	582,90	3 29…
Banjoemas. . .	Europeanen . .	660	9 638,71^{5}	5 896,97	15 535,68^{5}	15 399,05^{5}	6,25	939,—	636,75	—	241,50	47…
	Vr. oosterlingen.	808	4 017,16^{5}	1 443,39	5 460,55^{5}	5 190,60^{5}	—	396,—	599,—	—	126,—	19…
	Totaal . . .	1 468	13 655,88	7 340,36	20 996,24	20 589,66	6,25	1 335,—	1 235,75	—	367,50	67…
Kedoe	Europeanen . .	784	14 457,79	6 734,76^{5}	21 192,55^{5}	20 764,69^{5}	9,—	692,80	1 139,90	2,—	219,60	37…
	Vr. oosterlingen.	1 331	6 428,26	2 416,65	8 844,91	8 071,35^{5}	—	1 079,17	663,75	—	72,—	35…
	Totaal . . .	2 115	20 886,05	9 151,41^{5}	30 037,46^{5}	28 836,05	9,—	1 771,97	1 803,97	2,—	291,60	73…
Djokjakarta . .	Europeanen . .	939	19 367,52	12 224,45^{5}	31 591,97^{5}	30 698,41	—	2 474,50	920,20	—	466,20	1 46…
	Vr. oosterlingen.	573	3 767,42^{5}	1 540,09	5 307,51^{5}	5 057,86^{5}	—	445,50	169,40	—	—	12…
	Totaal . . .	1 512	23 134,94^{5}	13 764,54^{5}	36 899,49	35 756,27^{5}	—	2 920,—	1 089,60	—	466,20	1 58…
Soerakarta. . .	Europeanen . .	824	15 503,18	10 699,18	26 202,36	23 817,83	127,32	4 198,—	721,50	—	330,—	1 93…
	Vr. oosterlingen.	1 051	6 484,96	4 035,70	10 520,66	10 148,94	33,25	492,—	545,—	—	72,—	18…
	Totaal . . .	1 875	21 988,14	14 734,88	36 723,02	33 966,77	160,57	4 690,—	1 266,50	—	402,—	2 12…
Madioen. . . .	Europeanen . .	742	10 382,23	5 947,91	16 330,14	15 754,67	5,—	1 493,50	526,18	—	522,60	88…
	Vr. oosterlingen.	536	3 311,03	2 003,88	5 314,91	5 062,35	7,50	277,50	261,60	—	18,—	16…
	Totaal . . .	1 278	13 693,26	7 951,79	21 645,05	20 817,02	12,50	1 771,—	787,78	—	540,60	1 05…
Kediri	Europeanen . .	1 337	15 627,63	11 730,40	27 358,03	26 068,29	821,50	4 383,50	677,45	—	790,50	2 64…
	Vr. oosterlingen.	1 609	8 284,47^{5}	4 540,80^{5}	12 825,28	11 678,06^{5}	533,91	1 269,—	396,60	8,—	49,50	86…
	Totaal . . .	2 946	23 912,10^{5}	16 270,20^{5}	40 183,31	37 746,35^{5}	1 355,41	5 652,50	1 074,05	8,—	840,—	3 50…
Madoera. . . .	Europeanen . .	250	3 669,88	1 937,91^{5}	5 607,79^{5}	5 513,03^{5}	—	246,50	226,—	—	104,—	24…
	Vr. oosterlingen.	468	3 026,60	980,71^{5}	4 007,31^{5}	3 814,15^{5}	450,96	386,—	168,—	—	—	46…
	Totaal . . .	718	6 696,48	2 918,63	9 615,11	9 327,19	450,96	632,50	394,—	—	104,—	70…
Java en Madoera.	Europeanen . .	27 567	679 097,07	318 900,56^{5}	997 997,63^{5}	973 216,83^{5}	1 853,64	50 571,80	33 981,15	5,—	14 373,—	27 23…
	Vr. oosterlingen.	33 990	229 491,03	101 574,49^{5}	331 065,52^{5}	308 424,47^{5}	6 176,05^{5}	21 216,66	10 895,80	8,—	2 398,5…	12 63…
	Totaal . . .	61 557	908 588,10	420 475,06	1 329 063,16	1 281 641,31	8 029,69^{5}	71 788,46	44 876,95	13,—	16 771,5…	39 87…

…en), …rd …lid, …g. …cor- …elen	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen). Rijtuigen op twee wielen.	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen). Andere rijtuigen.	Aanslag naar den VIden grondslag (automobielen en autoletten). Automobielen.	Aanslag naar den VIden grondslag (automobielen en autoletten). Autoletten.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	1916. Totaal bedrag van den aanslag.	1916. Verminderingen in den aanslag ontstaan.	1916. Werkelijk te heffen bedrag.
…ld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
…,80	2 658,48	1 000,—	11 040,—	102,—	77 364,52	3 344,13	74 020,39	447,12	74 959,96	5 487,94	69 472,02
…,50	905,32	1 200,—	1 732,—	48,—	28 516,82	388,49	28 128,33	77,50	29 382,15	848,43	28 533,72
…,30	3 563,80	2 200,—	12 772,—	150,—	105 881,34	3 732,62	102 148,72	524,62	104 342,11	6 336,37	98 005,74
…,90	3 047,33	928,—	7 844,—	48,—	37 624,37^5	1 775,55	35 848,82^5	51,33	36 355,39	1 840,06	34 515,33
…,—	248,—	114,66	492,—	24,—	9 345,98	63,02	9 282,96	29,40	12 156,96	979,42	11 177,54
…,90	3 295,33	1 042,66	8 336,—	72,—	46 970,35^5	1 838,57	45 131,78^5	80,73	48 512,35	2 819,48	45 692,87
…,50	479,34^5	96,—	4 328,—	—	22 125,90	1 091,89	21 034,01	11,22	21 281,38^5	1 763,50	19 517,88^5
…,—	198,—	72,—	400,—	—	6 981,60^5	27,90	6 953,70^5	—	7 063,30^5	8,42	7 054,88^5
…,50	677,34^5	168,—	4 728,—	—	29 107,50^5	1 119,79	27 987,71^5	11,22	28 344,69	1 771,92	26 572,77
…,60	374,87^5	272,—	4 712,—	24,—	28 210,87	2 776,70^5	25 434,16^5	18,28	28 099,—	3 661,45	24 437,55
…,—	359,33	784,—	624,—	—	11 653,60^5	126,88	11 526,72^5	6,73^5	11 379,75	85,57^5	11 294,17^5
…,60	734,20^5	1 056,—	5 336,—	24,—	39 864,47^5	2 903,58^5	36 960,89	25,01^5	39 478,75	3 747,02^5	35 731,72^5
…,20	1 467,97	1 540,—	10 624,—	—	48 191,28	2 411,61^5	45 779,66^5	134,49^5	44 769,59^5	3 165,58^5	41 604,01
…	120,—	550,67	528,—	—	6 871,43^5	12,44	6 858,99^5	—	7 197,47	74,53^5	7 122,93^5
…,20	1 587,97	2 090,67	11 152,—	—	55 062,71^5	2 424,05^5	52 638,66	134,49^5	51 967,06^5	3 240,12	48 726,94^5
…,—	1 937,67	2 984,—	11 328,—	—	45 444,32	1 972,46	43 471,86	53,01	39 901,48	2 737,50	37 163,98
…,—	186,—	616,—	664,—	—	12 757,19	196,92	12 560,27	8,18	12 719,96	91,88	12 628,08
…,—	2 123,67	3 600,—	11 992,—	—	58 201,51	2 169,38	56 032,13	61,19	52 621,44	2 829,38	49 792,06
…,60	886,50	250,67	4 656,—	—	24 095,12	1 796,26	22 298,86	58,81	19 942,73	1 567,03	18 375,70
…,—	167,33	60,—	500,—	—	6 354,28	30,30	6 323,98	—	6 029,07	88,78	5 940,29
…,60	1 053,83	310,67	5 156,—	—	30 449,40	1 826,56	28 622,84	58,81	25 971,80	1 655,81	24 315,99
…,50	2 641,33	537,33	10 910,—	24,—	46 853,90	1 903,85^5	44 950,04^5	10,05	40 264,06	2 683,65^5	37 580,40^5
…,50	866,—	540,—	768,—	48,—	16 157,07^5	207,52	15 949,55^5	—	14 088,66^5	309,42	13 779,24^5
…,—	3 507,33	1 077,33	11 678,—	72,—	63 010,97^5	2 111,37^5	60 899,60	10,05	54 352,72^5	2 993,07^5	51 359,65
…,—	243,99^5	80,—	1 216,—	—	7 629,53	852,79^5	6 776,73^5	4,20	7 287,98	831,13	6 456,85
…	462,—	232,—	360,—	—	5 873,11^5	44,94	5 828,17^5	—	6 188,00^5	277,94	5 910,06^5
…,—	705,99^5	312,—	1 576,—	—	13 502,64^5	897,73^5	12 604,91	4,20	13 475,98^5	1 109,07	12 366,91^5
…73,—	27 234,61	20 413,96	189 153,—	670,50	1 311 473,49^5	82 510,89	1 228 962,60^5	5 297,26^5	1 218 185,32	109 604,96	1108580;36
…98,5…	12 638,96	13 566,66	28 148,—	164,—	403 637,11	6 929,27	396 707,84	2 242,55^5	385 493,44^5	8 175,91	377 317,53^5
…71,5…	39 873,57	33 980,62	217 301,—	834,50	1 715 110,60^5	89 440,16	1 625 670,44^5	7 539,82	1 603 678,76^5	117 780,87	1485 897,89^5

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motorrijwielen	Aan… V… Rijtu… op t… wiel…
BUITENBE…												
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	gu…
Sumatra's Westkust	Europeanen . .	1 010	16 495,95^5	9 789,82^5	26 285,78	25 725,42	—	1 034,50	1 522,75	6,—	272,50	83…
	Vr. oosterlingen.	912	4 731,31^5	2 562,08^5	7 293,40	7 059,56	—	346,—	281,—	—	—	33…
	Totaal . . .	1 922	21 227,27	12 351,91	33 579,18	32 784,98	—	1 380,50	1 803,75	6,—	272,50	1 17…
Tapanoeli . . .	Europeanen . .	288	3 922,45	2 836,50	6 758,95	6 736,11	—	848,—	147,50	—	192,—	51…
	Vr. oosterlingen.	322	1 471,64	489,02	1 960,66	1 666,05	27,23	138,—	128,25	—	28,50	8…
	Totaal . . .	610	5 394,09	3 325,52	8 719,61	8 402,16	27,23	986,—	275,75	—	220,50	59…
Benkoelen . . .	Europeanen . .	235	3 033,12	1 797,53	4 830,65	4 830,65	—	162,—	167,75	—	114,50	14…
	Vr. oosterlingen.	327	1 586,72	1 204,33	2 791,05	2 791,05	144,90	87,—	109,50	—	27,—	10…
	Totaal . . .	562	4 619,84	3 001,86	7 621,70	7 621,70	144,90	249,—	277,25	—	141,50	25…
Lampongsche districten . .	Europeanen . .	212	3 424,43	1 886,42	5 310,85	4 903,07	—	240,—	156,80	—	100,50	13…
	Vr. oosterlingen.	384	1 929,75	716,95	2 646,70	2 272,61	—	60,—	115,80	—	72,—	6…
	Totaal . . .	596	5 354,18	2 603,37	7 957,55	7 175,68	—	300,—	272,60	—	172,50	20…
Palembang. . .	Europeanen . .	541	7 667,53	4 281,68	11 949,21	11 636,48	43,50	150,—	786,40	—	252,90	11…
	Vr. oosterlingen.	707	6 519,31	3 105,78	9 625,09	9 384,48	25,26	12,—	127,20	—	—	
	Totaal . . .	1 248	14 186,84	7 387,46	21 574,30	21 020,96	68,76	162,—	913,60	—	252,90	12…
Djambi	Europeanen . .	56	1 144,70	539,07^5	1 683,77^5	1 666,67	—	36,—	69,10	—	7,50	3…
	Vr. oosterlingen.	162	1 222,42^5	324,31	1 546,73^5	1 442,53	—	24,50	23,80	—	—	1…
	Totaal . . .	218	2 367,12^5	863,38^5	3 230,51	3 109,20	—	60,50	92,90	—	7,50	5…
Atjeh en onderhoorigheden .	Europeanen . .	686	12 285,72^5	6 469,36	18 755,08^5	17 636,41	24,83	468,—	1 038,67	—	317,70	43…
	Vr. oosterlingen.	1 307	9 393,46	2 519,26	11 912,72	11 653,82	967,16	48,—	517,20	—	—	4…
	Totaal . . .	1 993	21 679,18^5	8 988,62	30 667,80^5	29 290,23	991,99	516,—	1 555,87	—	317,70	48…
Oostkust van Sumatra. . .	Europeanen . .	3 142	59 874,96	46 311,95^5	106 186,91^5	104 967,22	60,—	8 498,50	4 939,15	—	1 830,—	7 93…
	Vr. oosterlingen.	4 371	27 928,79	6 839,76	34 768,55	34 314,96	—	506,—	881,75	—	120,—	43…
	Totaal . . .	7 513	87 803,75	53 151,71^5	140 955,46^5	139 282,18	60,—	9 004,50	5 820,90	—	1 950,—	8 37…
Riouw en onderhoorigheden .	Europeanen . .	199	2 326,32	1 170,85	3 497,17	3 421,22	15,—	84,—	75,—	—	3,—	5…
	Vr. oosterlingen.	1 162	4 481,74	1 627,49	6 109,23	5 745,42	—	6,—	15,—	—	—	—
	Totaal . . .	1 361	6 808,06	2 798,34	9 606,40	9 166,64	15,—	90,—	90,—	—	3,—	5…
Banka en onderhoorigheden .	Europeanen . .	219	4 174,95	2 939,90	7 114,85	7 029,38	—	60,—	308,80	—	180,—	
	Vr. oosterlingen.	2 454	11 862,55	7 539,21	19 401,76	17 366,29	—	132,—	1 285,20	—	126,—	6…
	Totaal . . .	2 673	16 037,50	10 479,11	26 516,61	24 395,67	—	192,—	1 594,—	—	306,—	7…

en), rd lid, ig.	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen). Rijtuigen op twee wielen.	Vden grondslag (rijtuigen). Andere rijtuigen.	VIden grondslag (automobielen en autoletten). Automobielen.	VIden grondslag (automobielen en autoletten). Autoletten.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	1916. Totaal bedrag van den aanslag.	1916. Verminderingen in den aanslag ontstaan.	1916. Werkelijk te heffen bedrag.
tor- elen											
ENBEZITTINGEN.											
ld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
2,50	839,99	152,—	2 544,—	48,—	32 145,16	2 364,27	29 780,89	85,72	30 734,77	3 245,56	27 489,21
—	336,—	72,—	192,—	—	8 286,56	110,86	8 175,70	60,27	9 691,87	248,18	9 443,69
2,50	1 175,99	224,—	2 736,—	48,—	40 431,72	2 475,13	37 956,59	145,99	40 426,64	3 493,74	36 932,90
2,—	514,—	56,—	720,—	—	9 213,61	688,30	8 525,31	23,03	7 986,88	595,17	7 391,71
3,50	82,—	52,—	—	—	2 122,03	78,27	2 043,76	1,10	2 141,76	63,40	2 078,36
0,50	596,—	108,—	720,—	—	11 335,64	766,57	10 569,07	24,13	10 128,64	658,57	9 470,07
,50	144,—	32,—	800,—	102,—	6 352,90	564,91	5 787,99	28,74	5 394,04	547,99^{5}	4 846,04^{5}
7,—	108,—	64,—	48,—	12,—	3 391,45	28,06	3 363,39	10,48	3 173,11	78,01^{5}	3 095,09^{5}
,50	252,—	96,—	848,—	114,—	9 744,35	592,97	9 151,38	39,22	8 567,15	626,01	7 941,14
0,50	136,67	88,—	816,—	—	6 441,04	290,98^{5}	6 150,05^{5}	—	5 944,75	527,76	5 416,99
2,—	64,—	—	184,—	—	2 768,41	39,90	2 728,51	—	2 939,04^{5}	—	2 939,04^{5}
3,50	200,67	88,—	1 000,—	—	9 209,45	330,88^{5}	8 878,56^{5}	—	8 883,79^{5}	527,76	8 356,03^{5}
3,90	114,—	104,—	804,—	—	13 891,28	639,25	13 252,03	53,55	13 824,52	1 247,75	12 576,77
-	8,—	32,—	280,—	—	9 868,94	—	9 868,94	121,68	3 741,15	63,71	3 677,44
,90	122,—	136,—	1 084,—	—	23 760,22	639,25	23 110,97	175,23	17 565,67	1 311,46	16 254,21
,50	34,—	40,—	—	—	1 853,27	182,50	1 670,77	—	3 008,16	345,51^{5}	2 662,64^{5}
-	19,33	13,33	—	6,—	1 529,49	38,80	1 490,69	—	438,52	—	438,52
,50	53,33	53,33	—	6,—	3 382,76	221,30	3 161,46	—	3 446,68	345,51^{5}	3 101,16^{5}
,70	434,—	108,—	1 512,—	44,—	21 583,61	1 943,59^{5}	19 640,01^{5}	27,54	20 159,46^{5}	2 062,35	18 097,11^{5}
-	48,—	96,—	240,—	—	13 570,18	268,82^{5}	13 301,35^{5}	—	11 173,34	38,77^{5}	11 134,56^{5}
,70	482,—	204,—	1 752,—	44,—	35 153,79	2 212,42	32 941,37	27,54	31 332,80^{5}	2 101,12^{5}	29 231,68
,—	7 936,01	4 553,33	18 620,—	178,—	151 582,21	8 539,49	143 042,72	263,66	137 809,43	9 887,44	127 921,99
,—	438,—	280,—	992,—	—	37 532,71	649,82	36 882,89	—	38 589,03	573,94	38 015,09
,—	8 374,01	4 833,33	19 612,—	178,—	189 114,92	9 189,31	179 925,61	263,66	176 398,46	10 461,38	165 937,08
,—	50,—	—	96,—	—	3 744,22	192,06	3 552,16	5,20	3 876,08	407,92	3 468,16
-	—	—	—	—	5 766,42	—	5 766,42	—	5 113,63	3,72^{5}	5 109,90^{5}
,—	50,—	—	96,—	—	9 510,64	192,06	9 318,58	5,20	8 989,71	411,64^{5}	8 578,06^{5}
—	8,—	96,—	612,—	—	8 294,18	416,88	7 877,30	49,88	7 736,06	459,31	7 276,75
—	64,—	192,—	384,—	—	19 549,49	170,50	19 378,99	—	19 985,07	63,—	19 922,07
—	72,—	288,—	996,—	—	27 843,67	587,38	27 256,29	49,88	27 721,13	522,31^{5}	27 198,82

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motorrijwielen
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Billiton	Europeanen	239	3 107,92^{5}	2 156,38^{5}	5 264,31	5 249,42	—	18,—	241,—	—	1 100,50
	Vr. oosterlingen.	855	3 983,83^{5}	1 691,93^{5}	5 675,77	5 529,20	—	54,—	1 058,—	—	318,50
	Totaal	1 094	7 091,76	3 848,32	10 940,08	10 778,62	—	72,—	1 299,—	—	1 419,—
Westerafdeeling van Borneo.	Europeanen	221	3 882,97^{5}	3 085,62^{5}	6 968,60	6 932,19	—	18,—	245,75	—	90,—
	Vr. oosterlingen.	3 159	16 055,42	3 342,09	19 397,51	16 415,82	—	30,—	1 077,—	—	—
	Totaal	3 380	19 938,39^{5}	6 427,71^{5}	26 366,11	23 548,01	—	48,—	1 322,75	—	90,—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Europeanen	565	8 863,31^{5}	4 889,33^{5}	13 752,65	13 290,65^{5}	—	246,—	901,50	—	132,—
	Vr. oosterlingen.	1 014	5 278,99^{5}	1 917,69	7 196,68^{5}	6 711,42^{5}	4,50	152,—	237,—	—	36,—
	Totaal	1 579	14 142,31	6 807,02^{5}	20 949,33^{5}	20 002,08	4,50	398,—	1 138,50	—	168,—
Celebes en onderhoorigheden	Europeanen	792	15 311,19	9 111,11^{5}	24 422,30^{5}	23 428,86	30,—	751,50	1 435,20	—	282,60
	Vr. oosterlingen.	1 651	12 203,82	4 846,98	17 050,80	16 587,58^{5}	27,—	1 063,33	573,05	—	73,50
	Totaal	2 443	27 515,01	13 958,09^{5}	41 473,10^{5}	40 016,44^{5}	57,—	1 814,83	2 008,25	—	356,10
Menado	Europeanen	466	7 087,97^{5}	5 378,76^{5}	12 466,74	12 370,14	—	1 206,50	559,50	—	126,30
	Vr. oosterlingen.	1 261	5 460,36^{5}	3 189,68^{5}	8 650,05	8 452,83	—	804,—	398,65	—	36,—
	Totaal	1 727	12 548,34	8 568,45	21 116,79	20 822,97	—	2 010,50	958,15	—	162,30
Amboina	Europeanen	355	3 931,42^{5}	2 829,56	6 760,98^{5}	6 347,46	—	90,—	298,80	—	—
	Vr. oosterlingen.	594	2 274,43	945,78^{5}	3 220,21^{5}	3 079,17^{5}	—	102,—	70,50	—	—
	Totaal	949	6 205,85^{5}	3 775,34^{5}	9 981,20	9 426,63^{5}	—	192,—	369,30	—	—
Ternate en onderhoorigheden	Europeanen	131	2 093,95	2 275,91^{5}	4 369,86^{5}	3 923,55	—	48,—	54,—	—	—
	Vr. oosterlingen.	351	2 031,18	2 236,10^{5}	4 267,28^{5}	4 154,04^{5}	194,42	18,—	24,—	—	—
	Totaal	482	4 125,13	4 512,02	8 637,15	8 077,59^{5}	194,42	66,—	78,—	—	—
Timor en onderhoorigheden	Europeanen	215	2 889,45	1 673,56	4 563,01	4 386,27^{5}	—	479,—	92,75	—	76,50
	Vr. oosterlingen.	1 003	4 486,91^{5}	2 127,24^{5}	6 614,16	6 043,51	145,25	1 287,50	263,55	—	—
	Totaal	1 218	7 376,36^{5}	3 800,80^{5}	11 177,17	10 429,78^{5}	145,25	1 766,50	356,30	—	76,50
Bali en Lombok.	Europeanen	146	2 283,52	1 402,06	3 685,58	3 658,40	41,25	131,50	131,—	—	90,—
	Vr. oosterlingen.	1 015	5 498,21	2 199,02^{5}	7 697,23^{5}	7 361,10^{5}	244,35	709,75	513,—	—	54,—
	Totaal	1 161	7 781,73	3 601,08^{5}	11 382,81^{5}	11 019,50^{5}	285,60	841,25	644,—	—	144,—
Buitenbezittingen	Europeanen	10 708	163 801,86^{5}	110 825,41^{5}	274 627,28	268 139,58	214,58	14 569,50	13 171,42	6,—	5 168,50
	Vr. oosterlingen.	23 011	128 400,87	49 424,73^{5}	177 825,60^{5}	168 031,46^{5}	1 780,07	5 580,08	7 699,45	—	891,50
	Totaal	33 719	292 202,73^{5}	160 250,15	452 452,88^{5}	436 171,04^{5}	1 994,65	20 149,58	20 870,87	6,—	6 060,—

Aanslag naar den								1916.		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
16,—	—	492,—	—	7 116,92	506,45^5	6 610,46^5	—	6 626,56	665,50^5	5 961,05^5
64,—	—	108,—	—	7 131,70	—	7 131,70	—	6 556,03	236,—	6 320,03
80,—	—	600,—	—	14 248,62	506,45^5	13 742,16^5	—	13 182,59	901,50^5	12 281,08^5
16,—	—	48,—	24,—	7 373,94	470,96	6 902,98	10,62	6 348,60	810,79	5 537,81
32,—	36,—	336,—	—	17 926,82	115,22	17 811,60	1,04	16 952,49	21,82	16 930,67
48,—	36,—	384,—	24,—	25 300,76	586,18	24 714,58	11,66	23 301,09	832,61	22 468,48
142,—	80,—	464,—	—	15 256,15^5	843,36	14 412,79^5	8,80^5	14 611,47^5	1 203,19	13 408,28^5
82,—	136,—	96,—	—	7 454,92^5	23,11	7 431,81^5	—	7 600.60	36,60	7 564,—
224,—	216,—	560,—	—	22 711,08	866,47	21 844,61	8,80^5	22 212,07^5	1 239,79	20 972,28^5
310,—	32,—	1 168,—	—	27 438,15	2 810,98	24 627,18	77,70	23 782,53^5	2 499,38	21 283,15^5
517,50	715,—	120,—	—	19 676,96^5	156,92	19 520,04^5	231,75^5	14 956,04	37,99^5	14 918,04^5
827,50	747,—	1 288,—	—	47 115,12^5	2 967,90	44 147,22^5	309,45^5	38 738,57^5	2 537,37^5	36 201,20
748,67	152,—	816,—	—	15 979,11	766,23^5	15 212,87^5	80,94	15 532,07	1 536,81	13 995,26
568,—	—	40,—	—	10 299,48	34,08	10 265,40	65,08	10 652,60^5	83,57	10 569,03^5
1 316,67	152,—	856,—	—	26 278,59	800,31^5	25 478,27^5	146,02	26 184,67^5	1 620,38	24 564,29^5
16,—	40,—	—	24,—	6 816,26	473,00^5	6 343,25^5	44,10^5	6 914,01^5	342,43	6 571,58^5
8,—	16,—	—	—	3 275,67^5	5,10	3 270,57^5	47,92	4 088,44^5	16,25	4 072,19^5
24,—	56,—	—	24,—	10 091,93^5	478,10^5	9 613,83	92,02^5	11 002,46	358,68	10 643,78
8,—	—	—	—	4 033,55	—	4 033,55	53,25^5	4 371,89	197,48	4 174,41
—	—	—	—	4 390,46^5	6,75	4 383,71^5	13,50^5	3 779,07^5	113,50^5	3 665,57
8,—	—	—	—	8 424,01^5	6,75	8 417,26^5	66,76	8 150,96^5	310,98^5	7 839,98
74,67^5	—	—	—	5 109,20	437,70	4 671,50	41,89	5 117,50^5	395,82^5	4 721,68
112,—	—	—	—	7 851,81	179,62	7 672,19	376,24	7 096,46^5	3,36	7 093,10^5
186,67^5	—	—	—	12 961,01	617,32	12 343,69	418,13	12 213,97	399,18^5	11 814,78^5
115,33	26,—	952,—	—	5 145,48	272,78	4 872,70	6,78	5 044,95	440,09	4 604,86
504,—	—	228,—	—	9 614,20^5	3,—	9 611,20^5	—	10 258,37	86,42	10 171,95
619,33	26,—	1 180,—	—	14 759,68^5	275,78	14 483,90^5	6,78	15 303,32	526,51	14 776,81
11 657,34	5 559,33	30 464,—	420,—	349 370,25^5	22 403,71^5	326 966,54	861,41^5	324 823,75^5	27 418,27	297 405,48^5
3 054,83	1 704,33	3 248,—	18,—	192 007,72^5	1 908,83^5	190 098,89	929,07	178 926,64^5	1 768,26^5	177 158,48
14 712,17	7 263,66	33 712,—	438,—	541 377,98	24 312,55	517 065,43	1 790,48^5	503 750,40	29 186,53^5	474 563,86^5

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van den a[…]		
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:		
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a*)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).	n[…] be[…] w[…] ke[…] (a[…]
						JAVA EN MA[…]		
Bantam	Physieke personen	228	—	—	—	f 18 970,09[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	—	499,79	f 339,79	
Batavia	Physieke personen	9 317	36	—	17	1 230 507,01	—	f 3[…]
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	391	—	47	97	549 510,80	730 055,09	
Preanger-Regentschappen	Physieke personen	3 737	—	—	8	401 436,23	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	148	—	—	28	74 893,97	91 828,47	
Cheribon	Physieke personen	787	—	—	17	73 488,61	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	20	—	—	2	6 366,11	3 572,63	
Pekalongan	Physieke personen	1 134	—	—	—	114 923,05	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	35	—	—	2	8 181,81	3 690,24	
Semarang *b*)	Physieke personen	3 972	21	—	19	488 169,78	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	192	—	8	47	259 482,51	224 867,71 (2 493,—)	
Rembang	Physieke personen	617	—	—	—	62 765,87[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	10	—	—	—	519,04	137,17	
Soerabaja	Physieke personen	6 142	56	—	47	806 659,13	—	1[…]
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	280	1	15	87	222 463,92	280 116,85	
Pasoeroean	Physieke personen	2 142	—	—	3	239 856,52	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	52	—	—	13	33 009,33	46 503,20	
Besoeki	Physieke personen	1 021	1	—	1	143 343,27[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	40	—	—	10	36 151,66	34 157,30	
Banjoemas	Physieke personen	646	—	—	1	68 756,62	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	10	—	—	—	3 153,29	1 836,56[5]	
Kedoe	Physieke personen	851	—	—	5	74 626,14	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	24	—	—	—	5 232,57	1 829,14	
Djokjakarta	Physieke personen	1 059	—	—	17	161 521,67[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	22	—	—	6	18 694,49	24 815,24	

a) Hieronder de onderscheidenlijk krachtens art. 1 *f* en art. 54 der belastingverordening (Ind. St. 1908 n°. 298) aangeslagen firma's en rondreizenden.
b) De tusschen () geplaatste cijfers geven aan, welk bedrag van de belasting naar de overwinst is gevorderd van uitdeelingen, welke plaats gehad hebben tengevolge van uitreiking van nieuwe als volgestort aangemerkte aandeelen (c. q. obligatiën).

NG over 1916 (verbeterde opgaven).

(van)	den aanslag voor: buiten Ned.-Indië gevestigden: naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	buiten Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
N	MADOERA.									
	—	—	—	—	f 18 970,09^{5}	f 379,32	f 883,53^{5}	—	—	f 17 707,24
79	—	—	—	—	839,58	—	—	—	—	839,58
	f 381 118,25	—	f 17 031,25	—	1 628 656,51	—	99 958,89	f 3 993,64	f 103 952,53	1 420 751,45
09	—	f 7 372,—	1 481 854,53	f 2 037 522,33	4 806 314,75	21 353,15	—	137,24	21 490,39	4 763 333,97
	—	—	129,30	—	401 565,53	—	10 967,42	2 768,85	—	387 829,26
47	—	—	43 062,24	52 453,07	262 237,75	—	—	—	—	262 237,75
	—	—	96,—	—	73 584,61	—	2 286,48	25,07	—	71 273,06
63	—	—	9 004,77	13 794,—	32 737,51	—	—	—	—	32 737,51
	—	—	—	—	114 923,05	—	2 933,83	1 233,50	—	110 755,72
24	—	—	8 348,75	8 196,—	28 416,80	—	—	32,85	—	28 383,95
	36 832,75	—	187,80	—	525 837,33	—	14 724,66	2 240,97	—	508 871,70
71 —)	—	852,—	435 619,13	484 045,81	1 404 867,16	12 652,50	—	81,—	—	1 392 133,66
	—	—	—	—	62 765,87^{5}	—	111,49	458,82	—	62 195,56^{5}
17	—	—	—	—	656,21	—	—	—	—	656,21
	106 084,89	—	9 391,48	—	922 135,50	—	31 316,87	4 869,86	—	885 948,77
85	1 054,75	9 340,—	872 993,76	1 048 609,17	2 434 578,45	—	—	—	—	2 434 578,45
	—	—	9 489,50	—	249 346,02	—	3 250,43^{5}	1 529,20	—	244 566,38^{5}
20	—	—	37 908,80	48 985,92	166 407,25	—	—	—	—	166 407,25
	150,—	—	1 060,97	—	144 554,24^{5}	—	4 181,86	413,55	—	139 958,83^{5}
30	—	—	41 844,32	65 468,27	177 621,55	—	—	—	—	177 621,55
	—	—	27,75	—	68 784,37	—	568,26	—	—	68 216,11
56^{5}	—	—	—	—	4 989,85^{5}	—	—	—	—	4 989,85^{5}
	—	—	66,—	—	74 692,14	—	3 094,60	381,47	—	71 216,07
14	—	—	—	—	7 061,71	—	—	—	—	7 061,71
	—	—	239,40	—	161 761,07^{5}	—	4 185,67^{5}	934,31	—	156 641,09
24	—	—	43 454,76	61 800,83	148 765,32	—	—	—	—	148 765,32

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag va	
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. a)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).
Soerakarta	Physieke personen	1 089	2	—	13	f 141 463,86	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	25	—	—	8	7 587,81	f 6 325,91
Madioen	Physieke personen	694	—	—	3	58 442,35	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	9	—	—	—	1 822,71	796,70
Kediri	Physieke personen	1 380	—	—	—	181 386,45[5]	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	31	—	—	11	30 446,61[5]	23 244,10
Madoera	Physieke personen	254	—	—	—	18 874,01	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	1	227,29	100,94
Totalen voor Java en Madoera	Physieke personen	35 070	116	—	151	f 4 285 837,68[5]	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1 297	1	70	312	1 258 243,71[5]	f 1 474 217,04[5]
							BUITEN
Sumatra's Westkust	Physieke personen	1 090	6	—	—	f 100 171,41	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	31	—	4	6	13 327,81	f 13 197,80
Tapanoeli	Physieke personen	271	—	—	—	22 963,09[5]	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	—	—	2	473,28	548,66
Benkoelen	Physieke personen	261	—	—	—	30 720,51	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	—	2 318,69	1 473,87
Lampongsche districten	Physieke personen	215	—	—	1	19 678,52	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	1	—	—	478,74	207,66
Palembang	Physieke personen	607	—	—	4	73 309,04	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	5	2 351,42	2 393,09
Djambi	Physieke personen	59	—	—	—	5 037,67	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	—	37,28	—
Atjeh en onderhoorigheden	Physieke personen	828	3	1	4	88 909,64[5]	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	12	—	—	4	3 756,31	—
Oostkust van Sumatra	Physieke personen	3 711	11	—	29	606 914,60	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	40	—	9	66	64 530,99	26 601,98

[…]	…den aanslag voor:				Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:				Werkelijk te heffen bedrag.
[…]en:	buiten Ned.-Indië gevestigden:					in Ned.-Indië gevestigden ingevolge			buiten Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 58, § 2.	
…de …nst …8).	naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).		art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.		
	f 333,—	—	f 87,—	—	f 141 883,86	—	f 6 483,84	f 537,96	—	f 134 862,06
,91	—	—	26 181,47	f 44 429,24	84 524,43	—	—	—	—	84 524,43
	—	—	37,50	—	58 479,85	—	1 153,32	452,82	—	56 873,71
,70	—	—	—	—	2 619,41	—	—	—	—	2 619,41
	—	—	—	—	181 386,45^5	—	3 944,28	2 341,22^5	—	175 100,95
,10	—	—	28 895,12	26 512,74	109 098,57^5	—	—	—	—	109 098,57^5
	—	—	—	—	18 874,01	—	196,57^5	409,40	—	18 268,03^5
,94	—	—	5 069,14	—	5 397,37	—	—	161,22	—	5 236,15
	f 524 518,89	—	f 37 843,95	—	f 4 848 200,52^5	f 379,32	f 190 242,02	f 22 590,64^5	f 103 952,53	f 4 531 036,01
,04^5	1 054,75	f 17 564,—	3 034 236,79	f 3 891 817,38	9 677 133,68	34 005,65	—	412,31	2 149,39	9 621 225,33^5

…N BEZITTINGEN.

	f 24 446,50	—	—	—	f 124 617,91	—	f 4 262,13	f 534,43	—	f 119 821,35
80	—	f 36,—	f 10 392,75	f 5 994,56	42 948,92	—	—	—	—	42 948,92
	—	—	—	—	22 963,09^5	—	1 268,49^5	65,05	—	21 629,55
66	—	—	3 810,37	2 335,24	7 167,55	—	—	—	—	7 167,55
	—	—	—	—	30 720,51	—	1 658,05^5	190,32	—	28 872,13^5
87	—	—	—	—	3 792,56	—	—	—	—	3 792,56
	—	—	3,—	—	19 681,52	—	334,13	294,12^5	—	19 053,26^5
66	126,91	—	—	—	813,31	—	—	—	—	813,31
	—	—	41,40	—	73 350,44	—	1 736,82	460,66	—	71 152,96
09	—	—	14 566,81	20 221,05	39 532,37	—	—	—	—	39 532,37
	—	—	—	—	5 037,67	—	66,03	331,15	—	4 640,49
	—	—	—	—	37,28	—	—	—	—	37,28
	486,—	44,—	507,60	—	89 947,24^5	—	3 137,12^5	714,26	—	86 095,86
	—	—	22 062,68	6 472,60	32 291,59	—	—	—	—	32 291,59
	5 600,72	—	26 368,50	—	638 883,82	—	33 891,72	2 108,93	—	602 883,17
98	—	356 —	592 036,82^5	655 608,52	1 339 134,31^5	—	—	—	—	1 339 134,31^5

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag v[alen a…]		
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:		
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a*)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).	n… be… w… k… (a…
Riouw en onderhoorigheden . .	Physieke personen.	212	—	—	254	f 25 466,48[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	2	3 498,04	—	
Banka en onderhoorigheden . .	Physieke personen.[1]	235	—	—	—	20 763,55	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	1	—	—	—	—	f
Billiton	Physieke personen.	207	—	—	—	26 140,24	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	1	—	—	
Westerafdeeling van Borneo . .	Physieke personen.	207	—	—	—	21 453,07	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	10	—	—	—	6 204,98	f 2 700,—	
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Physieke personen.	705	—	—	—	92 589,67	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	6	1 415,38	953,13	
Celebes en onderhoorigheden. .	Physieke personen.	746	11	—	—	89 274,91[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	21	—	—	—	9 828,79	4 140,61	
Menado	Physieke personen.	411	—	—	—	37 406,58[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	5	1 922,65	825,60	
Amboina	Physieke personen.	445	—	—	2	27 672,74	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	1	692,50	244,50	
Ternate en onderhoorigheden .	Physieke personen.	123	—	—	—	7 798,47	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	2	197,25	—	
Timor en onderhoorigheden . .	Physieke personen.	217	—	—	—	18 311,68[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Bali en Lombok	Physieke personen.	148	—	—	—	13 999,80	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	6	—	—	—	2 711,56	801,—	
Totalen voor de buitenbezittingen	Physieke personen.	10 698	31	1	469	f 1 328 581,70	—	f
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	153	2	13	100	113 745,67	f 54 087,90	

…de winst (art. 18).	naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	buiten Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
…g vallen aanslag voor: …den:	buiten Ned.-Indië gevestigden:									
	—	—	f 909,—	—	f 26 375,48^{5}	—	f 1 261,31	f 339,81	—	f 24 774,36^{5}
	—	f 16 791,76	18 858,99	—	39 148,79	—	—	—	—	39 148,79
	—	—	683,79	—	21 477,34	—	23,47^{5}	176,93	—	21 246,93^{5}
	f 763,71	—	—	—	763,71	—	—	—	—	763,71
	—	—	—	—	26 140,24	—	2 061,28^{5}	10,—	—	24 068,95^{5}
	—	—	42 704,47	f 27 640,50	70 344,97	—	—	—	—	70 344,97
	—	—	—	—	21 453,07	—	430,53	560,70	—	20 461,84
…0,—	—	—	—	—	8 904,98	—	—	—	—	8 904,98
	—	—	—	—	92 589,67	—	460,23	480,89	—	91 648,55
…3,13	—	—	17 795,05	18 794,62	38 958,18	—	—	—	—	38 958,18
	15 443,—	—	—	—	104 717,91^{5}	—	2 584,55	513,02	—	101 620,34^{5}
…,61	—	—	—	—	13 969,40	—	—	—	—	13 969,40
	—	—	—	—	37 406,58^{5}	f 706,08^{5}	1 236,63	61,14	—	35 402,78
…,60	—	—	13 984,58	18 095,78	34 778,61	—	—	—	—	34 778,61
	—	—	402,68	—	28 075,42	—	410,01^{5}	327,87	—	27 337,53^{5}
…,50	—	—	325,33	—	1 262,33	—	—	—	—	1 262,33
	—	—	—	—	7 798,47	9,18	42,87^{5}	—	—	7 746,41^{5}
	—	—	590,38	—	787,63	—	—	—	—	787,63
	—	—	—	—	18 311,68^{5}	—	329,56^{5}	203,35	—	17 778,87
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	13 999,80	—	159,99	148,99^{5}	—	13 690,81^{5}
…—	—	—	—	—	3 512,56	—	—	—	—	3 512,56
	f 45 976,22	f 44,—	f 28 915,97	—	f 1 403 517,89	f 715,21^{5}	f 55 354,96	f 7 521,53	—	f1 339 926,18^{5}
…,90	890,62	17 183,76	737 078,23^{5}	f 755 162,87	1 678 149,05^{5}	—	—	—	—	1 678 149,05^{5}

IIIb. INKOMSTENBE

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a)*	Bedrag va[n den a…] in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).	na… bec… w… ke… (a
						JAVA EN MA		
Bantam	Physieke personen	215	—	—	—	f 21 937,96	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	—	—	—	764,70	f 748,71	
Batavia	Physieke personen	8 880	25	—	5	1 244 499,48	—	f 3
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	283	—	41	59	531 831,40	648 443,62	
Preanger-Regentschappen	Physieke personen	3 666	—	—	2	431 521,35^{5}	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	104	—	—	8	62 089,83	48 685,41	
Cheribon	Physieke personen	725	—	—	11	81 724,60	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	15	—	—	—	8 285,86	10 138,45	
Pekalongan	Physieke personen	1 068	—	—	—	151 013,53	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	28	—	—	2	5 738,56	1 684,36	
Semarang *b)*	Physieke personen	3 865	16	—	18	488 440,98	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	204	—	12	37	338 806,45	310 673,24 (1 890,—)	
Rembang	Physieke personen	362	—	—	—	31 772,60	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	—	509,21	182,28	
Soerabaja	Physieke personen	6 148	47	—	47	881 303,97^{5}	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	234	5	16	64	533 043,72	740 784,94	
Pasoeroean	Physieke personen	1 988	—	—	7	253 308,88	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	33	—	—	5	28 883,97	21 909,07	
Besoeki	Physieke personen	812	—	—	—	99 146,66	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	22	—	—	3	14 413,55	23 864,83	
Banjoemas	Physieke personen	549	—	—	—	63 988,69^{5}	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	7	—	—	—	1 265,42	1 835,97	
Kedoe	Physieke personen	821	—	—	5	86 734,80	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	18	—	—	—	3 868,55	2 340,93	
Djokjakarta	Physieke personen	1 076	—	—	25	188 751,55	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	18	—	—	2	18 626,13	18 428,43	

a) Hieronder de onderscheidenlijk krachtens art. 1 *f* en art. 54 der belastingverordening (Ind. St. 1908 n°. 298) aangeslagen firma's en rondreizenden.
b) De tusschen () geplaatste cijfers geven aan, welk bedrag van de belasting naar de overwinst is gevorderd van uitdeelingen, welke hebben plaats gehad tengevolge van uitreiking van nieuwe als vo'gestort aangemerkte aandeeen (c. q. obligatiën).

EN BELASTING over 1917.

…de …nst …8).	naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).	Totaal bedrag van den aanslag.	art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	buiten Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
…en:	buiten Ned.-Indië gevestigden:					in Ned.-Indië gevestigden ingevolge				
…van den aanslag voor:						Ontheffingen voor:				
EN MADOERA.										
	—	—	—	—	f 21 937,96	f 1 041,71	f 26,92	f 19,69	—	f 20 849,64
,71	—	—	—	—	1 513,41	—	—	—	—	1 513,41
	f 313 733,75	—	f 1 380,50	—	1 559 613,73	—	48 398,23	5 474,43	f 53 872,66	1 451 868,41
3,62	—	f 7 776,—	732 071,78	f 785 892,64	2 706 015,44	25 447,50	—	46,58	25 494,08	2 655 027,28
	—	—	333,75	—	431 855,10^5	—	5 897,36	334,97	—	425 622,77^5
5,41	—	—	31 669,63	33 965,26	176 410,13	—	—	—	—	176 410,13
	—	—	71,74	—	81 796,34	—	985,33	—	—	80 811,01
3,45	—	—	—	—	18 424,31	—	—	—	—	18 424,31
	—	—	—	—	151 013,53	—	1 044,21^5	527,38	—	149 441,93^5
4,36	—	—	21 681,59	37 637,68	66 742,19	—	—	—	—	66 742,19
	44 137,10	—	210,30	—	532 788,38	—	9 775,08	2 154,08	—	520 859,22
3,24 ,—)	—	788,—	496 985,51	601 851,19	1 749 104,39	14 920,—	—	—	—	1 734 184,39
	—	—	—	—	31 772,60	—	121,31^5	—	—	31 651,28^5
2,28	—	—	—	—	691,49	—	—	—	—	691,49
	43 028,50	—	6 959,80	—	931 292,27^5	—	12 365,71^5	3 692,86	—	915 233,70
4,94	177,—	10 984,—	830 100,87	1 266 165,22	3 381 255,75	—	—	—	—	3 381 255,75
	—	—	16 408,83	—	269 717,71	—	355,42	369,10	—	268 993,19
9,07	—	—	35 261,69	36 772,83	122 827,56	—	—	—	—	122 827,56
	—	—	—	—	99 146,66	—	1 246,92	163,06	—	97 736,68
4,83	—	—	2 744,06	—	41 022,44	—	—	—	—	41 022,44
	—	—	—	—	63 988,69^5	191,55	2 429,67	—	—	61 367,47^5
35.97	—	—	—	—	3 101,39	—	—	—	—	3 101,39
	—	—	40,80	—	86 775,60	—	1 503,17^5	—	—	85 272,42^5
10,93	—	—	—	—	6 209,48	—	—	—	—	6 209,48
	—	—	314,52	—	189 066,07	—	2 504,03	563,63^5	—	185 998,40^5
28,43	—	—	30 538,14	49 374,46	116 967,16	—	—	—	—	116 967,16

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Aantal aangeslagenen. Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Aantal aangeslagenen. Buiten Ned.-Indië gevestigden. Verzekeraars.	Aantal aangeslagenen. Buiten Ned.-Indië gevestigden. Alle anderen. (a)	Bedrag van den a… in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	Bedrag van den a… in Ned.-Indië gevestigden: naar de overwinst (art. 18).	na… bed… wi… kee… (a…
Soerakarta	Physieke personen	933	2	—	14	f 149 452,09	—	f
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	18	—	—	4	11 848,60	f 31 463,06	
Madioen	Physieke personen	681	—	—	—	67 776,69	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	—	—	—	466,42	—	
Kediri	Physieke personen	1 435	—	—	—	208 146,76	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	25	—	—	1	48 554,26	47 296,50	
Madoera	Physieke personen	252	—	—	—	20 446,84	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	—	7,70	151,42	
Totalen voor Java en Madoera	Physieke personen	33 476	90	—	134	f 4 469 967,44[5]	—	f 4
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1 021	5	69	185	1 609 004,33	f 1 908 631,22	

BUITEN BE…

GEWESTEN.		In Ned.-Indië gevestigden.	Deelgerechtigden	Verzekeraars.	Alle anderen. (a)	naar het zuiver inkomen	naar de overwinst	na…
Sumatra's Westkust	Physieke personen	1 036	1	—	—	f 97 226,47	—	f
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	13	—	4	3	12 313,87	f 16 673,70	
Tapanoeli	Physieke personen	289	—	—	—	26 486,34	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	—	—	—	437,46	576,72	
Benkoelen	Physieke personen	250	—	—	—	31 606,09	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	—	—	—	671,78	12,—	
Lampongsche districten	Physieke personen	224	—	—	1	22 161,42	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Palembang	Physieke personen	587	—	—	—	72 563,06	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	3	2 071,46	2 067,43	
Djambi	Physieke personen	67	—	—	1	6 607,03	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Atjeh en onderhoorigheden	Physieke personen	761	15	1	8	89 946,15	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	8	—	—	2	3 434,06	1 440,—	
Oostkust van Sumatra	Physieke personen	3 635	18	—	15	643 898,33	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	28	—	10	58	62 648,62[5]	21 397,16	

…	…den aanslag voor: buiten Ned.-Indië gevestigden: naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	buiten Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
…de …nst …8).										
	f 252,—	—	f 66,—	—	f 149 770,09	—	f 1 585,52	f 669,59	—	f 147 514,98
,06	—	—	8 312,—	f 24 738,69	76 362,76	—	—	—	—	76 362,76
	—	—	—	—	67 776,69	—	515,20	116,04	—	67 145,45
	—	—	—	—	466,42	—	—	—	—	466,42
	—	—	—	—	208 146,76	—	212,65^5	104,36	—	207 829,74^5
,50	—	—	12 832,29	21 303,04	129 986,09	—	—	—	—	129 986,09
	—	—	—	—	20 446,84	—	—	79,29	—	20 367,55
,42	—	—	—	—	159,12	—	—	—	—	159,12
	f 401 151,35	—	f 25 786,24	—	f 4 896 905,03^5	f 1 233,26	f 88 966,75^5	f 14 268,48^5	f 53 872,66	f 4 738 563,87^5
,22	177,—	f 19 548,—	2 202 197,97	f 2 857 701,01	8 597 259,53	40 367,50	—	46,58	25 494,08	8 531 351,37

…EN BEZITTINGEN.

	f 60,—	—	—	—	f 97 286,47	—	f 1 431,39	f 30,90	—	f 95 824,18
70	—	f 48,—	f 15 382,29	f 21 622,42	66 040,28	—	—	—	—	66 040,28
	—	—	—	—	26 486,34	—	347,56	462,70^5	—	25 676,07^5
72	—	—	—	—	1 014,18	—	—	—	—	1 014,18
	—	—	—	—	31 606,09	—	1 328,41	298,93	—	29 978,75
—	—	—	—	—	683,78	—	—	—	—	683,78
	—	—	27,—	—	22 188,42	—	—	68,93	—	22 119,49
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	72 563,06	—	301,02	285,94	—	71 976,10
43	—	—	785,07	1 230,—	6 153,96	—	—	—	—	6 153,96
	—	—	395,25	—	7 002,28	—	—	—	—	7 002,28
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1 199,95	52,—	98,40	—	91 296,50	—	1 075,99^5	314,43	—	89 906,07^5
—	—	—	13 390,17	—	18 264,23	—	—	—	—	18 264,23
	17 417,50	—	23 023,10	—	684 338,93	—	13 617,45	2 402,41	—	668 319,07
16	—	676,—	618 278,61^5	694 270,07	1 397 270,47	—	—	—	—	1 397 270,47

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van den a…		
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:		
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of Kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. (a)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).	na… bed… wi… ke… (a…
Riouw en onderhoorigheden	Physieke personen	237	—	—	180	f 29 862,34	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	—	1 724,08	f 5 077,58	
Banka en onderhoorigheden	Physieke personen	235	—	—	71	20 717,53	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Billiton	Physieke personen	213	—	—	—	30 880,31[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	1	—	—	
Westerafdeeling van Borneo	Physieke personen	228	—	—	—	23 378,10	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	7	—	—	—	5 747,08	900,—	
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	Physieke personen	728	—	—	—	95 032,84	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	3	1 313,45	—	
Celebes en onderhoorigheden	Physieke personen	764	10	—	1	129 939,76[5]	—	f 1…
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	15	—	—	—	8 702,61[5]	2 328,30	
Menado	Physieke personen	360	—	—	—	33 176,53[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Amboina	Physieke personen	358	—	—	—	25 393,37[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Ternate en onderhoorigheden	Physieke personen	120	—	—	—	8 722,73[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Timor en onderhoorigheden	Physieke personen	224	—	—	—	17 704,59[5]	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Bali en Lombok	Physieke personen	139	—	—	—	10 835,71	—	
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—	
Totalen voor de buitenbezittingen	Physieke personen	10 455	44	1	277	f 1 416 138,73	—	f 3…
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	87	—	14	70	99 064,48	f 50 472,89	

va	den aanslag voor:					Ontheffingen voor:				
en:	buiten Ned.-Indië gevestigden:				Totaal bedrag van den aanslag.	in Ned.-Indië gevestigden ingevolge			buiten Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
le ist 3).	naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).		art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.		
	—	—	f 666,03	—	f 30 528,37	—	f 1 204,92^5	—	—	f 29 323,44^5
,58	—	—	—	—	6 801,66	—	—	—	—	6 801,66
	—	—	322,20	—	21 039,73	—	316,50^5	—	—	20 723,22^5
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	30 880,31^5	—	659,10^5	f 123,76	—	30 097,45
	—	—	45 400,50	f 81 470,64	126 871,14	—	—	—	—	126 871,14
	—	—	—	—	23 378,10	—	143,62^5	71,55	—	23 162,92^5
—	—	—	—	—	6 647,08	—	—	—	—	6 647,08
	—	—	—	—	95 032,84	—	2 294,03^5	50,39	—	92 688,41^5
	—	—	5 821,97	4 897,23	12 032,65	—	—	—	—	12 032,65
	f 18 669,—	—	3,—	—	148 611,76^5	—	893,30^5	416,16	—	147 302,30
,30	—	—	—	—	11 030,91^5	—	—	—	—	11 030,91^5
	—	—	—	—	33 176,53^5	f 347,93	13,47^5	—	—	32 815,13
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	25 393,37^5	—	235,53	795,24	—	24 362,60^5
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	8 722,73^5	20,73	—	—	—	8 702,00^5
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	17 704,59^5	—	—	227,—	—	17 477,59^5
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	10 835,71	—	292,10^5	130,12	—	10 413,48^5
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	f 37 346,45	f 52,—	f 24 534,98	—	f 1 478 072,16	f 368,66	f 24 154,43^5	f 5 678,46^5	—	f 1 447 870,60
,89	—	724,—	699 058,61^5	f 803 490,36	1 652 810,34^5	—	—	—	—	1 652 810,34^5

IIIc. INKOMSTENBELASTING over

Groepeering van de aangeslagen physieke personen naar het belastbaar inkom

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
										JAVA	**EN**		**MA**
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden	—	14	29	16	16	18	24	15	15	20	11	6
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	14	29	16	16	18	24	15	15	20	11	6
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden	—	870	741	761	672	648	557	457	642	500	383	337
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	873	741	761	672	648	557	457	642	500	383	337
Preanger-Regentschappen	In Ned.-Indië gevestigden	—	392	324	341	334	264	273	254	335	193	131	145
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	6	392	324	341	335	264	273	254	335	193	131	145
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden	—	109	59	69	71	61	61	46	55	49	35	27
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	17	109	59	69	71	61	61	46	55	49	35	27
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden	—	107	96	96	95	90	74	84	101	66	56	67
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	107	96	96	95	90	74	84	101	66	56	67
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden	—	449	389	344	345	283	278	205	284	213	194	128
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	17	1	2	—	—	1	—	—	1	1	—	—
	Totaal	17	450	391	344	345	284	278	205	285	214	194	128
Rembang	In Ned.-Indië gevestigden	—	57	34	40	55	40	48	29	50	43	44	35
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	57	34	40	55	40	48	29	50	43	44	35
Soerabaja	In Ned.-Indië gevestigden	—	627	518	491	503	473	422	326	488	370	280	238
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	55	5	1	2	—	—	—	—	—	1	1	2
	Totaal	55	632	519	493	503	473	422	326	488	371	281	240
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden	—	202	226	203	175	150	174	104	200	116	87	71
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	—	202	226	203	175	150	174	104	200	116	87	71
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden	—	67	91	75	81	73	79	49	98	64	38	36
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	1	67	91	75	81	73	79	49	98	64	38	36

…G over 1916 (verbeterde opgaven).

…ar inkomen, voorzoover zij op ult. Juli 1916 in deze belasting waren getroffen.

…	Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9 000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12 000.	Van f 12 000 tot f 15 000.	Van f 15 000 tot f 20 000.	Van f 20 000 tot f 25 000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40 000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
…N	MADOERA.																				
1	6	8	6	10	4	5	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	221
.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	6	8	6	10	4	5	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	221
3	337	485	369	288	184	138	208	146	109	50	38	17	15	12	13	13	8	8	3	5	8 677
.	—	—	—	3	—	—	1	1	1	4	—	2	—	4	1	—	1	4	2	7	34
3	337	485	369	291	184	138	209	147	110	54	38	19	15	16	14	13	9	12	5	12	8 711
1	145	189	138	100	47	35	67	45	31	18	13	4	1	7	6	2	—	—	—	2	3 691
.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
1	145	189	138	100	47	36	67	45	31	18	13	4	1	7	6	2	—	—	—	2	3 699
5	27	48	29	22	8	7	7	7	6	3	4	1	—	2	1	—	—	—	—	—	787
.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
5	27	48	29	22	8	7	7	7	6	3	4	1	—	2	1	—	—	—	—	—	804
6	67	71	35	29	13	8	7	9	15	6	3	3	2	1	—	1	—	—	—	—	1 135
.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	67	71	35	29	13	8	7	9	15	6	3	3	2	1	—	1	—	—	—	—	1 135
4	128	189	145	108	74	63	52	54	37	20	19	10	9	6	3	6	3	1	1	1	3 913
.	—	—	1	—	—	—	2	1	2	1	—	1	—	—	1	2	2	2	—	—	38
4	128	189	146	108	74	63	54	55	39	21	19	11	9	6	4	8	5	3	1	1	3 951
4	35	47	31	8	13	7	13	10	3	2	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	613
.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	35	47	31	8	13	7	13	10	3	2	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	613
0	238	339	241	174	107	91	114	95	73	32	28	14	17	17	6	5	8	9	1	2	6 109
1	2	2	3	—	1	1	1	1	3	3	2	2	1	3	1	—	—	—	—	7	98
1	240	341	244	174	108	92	115	96	76	35	30	16	18	20	7	5	8	9	1	9	6 207
7	71	89	98	56	34	22	21	32	18	8	9	2	4	5	—	2	—	2	—	—	2 110
.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
7	71	89	98	56	34	22	21	32	18	8	9	2	4	5	—	2	2	2	—	—	2 112
8	36	53	44	37	14	13	21	21	15	8	5	—	1	3	—	1	—	—	1	—	988
.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
8	36	54	44	37	14	13	21	21	15	8	5	—	1	3	—	1	—	—	1	—	990

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	30	59	62	71	49	53	42	57	41	27	33
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	31	59	62	71	49	53	42	57	41	27	33
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	84	71	62	65	83	66	52	69	58	37	38
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	84	71	62	65	83	66	52	69	58	37	38
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	87	66	81	84	92	71	65	89	62	36	44
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	87	66	81	84	92	72	65	89	62	36	44
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	123	104	84	79	82	94	53	73	53	51	31
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	13	123	104	84	79	82	94	53	73	53	51	31
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	68	63	104	69	47	53	28	43	36	25	30
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	3	69	63	104	69	47	53	28	43	36	25	30
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	98	115	101	127	103	101	109	127	93	42	54
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	98	115	101	127	103	101	109	127	93	42	54
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	15	32	37	22	20	17	14	16	17	14	8
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	15	32	37	22	20	17	14	16	17	14	8
Java en Madoera	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	3399	3017	2967	2864	2576	2445	1932	2742	1994	1491	1328
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	112	11	3	2	1	1	1	—	1	2	1	2
	Totaal . . .	112	3410	3020	2969	2865	2577	2446	1932	2743	1996	1492	1330

BUITEN BEZ

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Sumatra's Westkust.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	168	112	86	91	69	90	48	80	55	50	42
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	168	112	86	91	69	90	48	80	55	50	42
Tapanoeli.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	17	8	41	35	27	13	20	25	16	10	11
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	17	8	41	35	27	13	20	25	16	10	11

	Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12000.	Van f 12 000 tot f 15000.	Van f 15 000 tot f 20000.	Van f 20 000 tot f 25000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35000.	Van f 35 000 tot f 40000.	Van f 40 000 tot f 50000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80000.	Van f 80 000 tot f 100000.	Van f 100 000 tot f 150000.	Van f 150 000 tot f 200000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
27	33	47	29	16	8	4	10	6	3	5	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	657
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
27	33	47	29	16	8	4	10	6	3	5	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	658
37	38	52	38	21	11	6	15	9	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	841
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	38	52	38	21	11	6	15	9	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	841
36	44	66	49	28	23	19	19	8	14	8	3	6	4	2	3	—	—	2	3	—	1034
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
36	44	66	49	28	23	19	19	8	14	8	3	6	4	2	3	—	—	2	3	—	1035
51	31	53	51	42	26	17	15	9	8	6	—	2	2	7	2	5	1	1	—	2	1076
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
51	31	53	51	42	26	17	15	9	8	6	—	2	2	7	2	5	1	1	—	2	1089
25	30	40	23	21	7	3	11	4	3	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	683
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
25	30	40	23	21	7	3	11	4	3	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	687
42	54	65	51	48	31	25	24	10	10	2	—	3	—	4	4	2	3	1	—	—	1353
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	54	65	51	48	31	25	24	10	10	2	—	3	—	4	4	2	3	1	—	—	1353
14	8	12	12	3	1	4	16	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	8	12	12	3	1	4	16	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263
91	1328	1853	1389	1011	605	467	621	468	347	171	123	63	57	68	43	38	24	25	11	12	34 151
1	2	3	4	3	1	2	4	3	6	8	2	5	1	7	3	2	5	6	2	4	218
92	1330	1856	1393	1014	606	469	625	471	353	179	125	68	58	75	46	40	29	31	13	16	34 369

N BEZITTINGEN.

50	42	57	37	19	24	15	12	8	4	4	2	1	1	2	1	—	—	—	—	—	1078
-	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	6
50	42	57	38	19	24	15	13	8	4	4	2	1	1	2	1	1	—	3	—	—	1 084
10	11	8	14	10	6	4	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	271
-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	11	8	14	10	6	4	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	271

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Benkoelen	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	10	12	9	27	11	19	14	35	28	20	14
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	10	12	9	27	11	19	14	35	28	20	14
Lampongsche districten . . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	11	20	18	25	10	13	18	20	23	7	8
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	11	20	18	25	10	13	18	20	23	7	8
Palembang	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	30	33	36	46	40	52	27	37	46	38	32
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	34	33	36	46	40	52	27	37	46	38	32
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	—	5	5	14	3	3	5	3	3	5	3
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	—	5	5	14	3	3	5	3	3	5	3
Oostkust van Sumatra	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	546	155	86	109	76	129	178	281	273	252	252
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	22	1	4	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	Totaal . . .	22	547	159	86	109	76	129	178	281	273	253	253
Atjeh en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	67	28	40	45	41	53	54	89	64	51	54
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	Totaal . . .	1	68	29	40	45	41	53	54	89	64	52	55
Riouw en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	11	8	8	13	7	17	17	18	26	18	12
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	254	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	254	11	8	8	13	7	17	17	18	26	18	12
Banka en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	—	27	26	30	23	11	10	21	21	10	10
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	60	109	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	60	109	30	28	31	23	11	10	21	21	10	10
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	3	8	6	12	10	13	13	19	35	15	10
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	3	8	6	12	10	13	13	19	35	15	10
Westerafdeeling van Borneo . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	14	17	11	14	9	10	19	30	11	16	4
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	14	17	11	14	9	10	19	30	11	16	4
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	40	38	36	37	34	42	43	46	49	41	39
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	40	38	36	37	34	42	43	46	49	41	39

Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12000.	Van f 12 000 tot f 15000.	Van f 15 000 tot f 20000.	Van f 20 000 tot f 25000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
14	26	10	5	5	7	2	1	3	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	261
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	26	10	5	5	7	2	1	3	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	261
8	11	6	7	5	5	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	215
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	11	6	7	5	5	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	215
32	44	53	28	19	14	13	9	5	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	608
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
32	44	53	28	21	14	13	9	5	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	614
3	2	3	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	2	3	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58
252	392	221	139	107	71	123	95	75	48	17	13	7	9	5	6	3	1	1	—	3670
1	—	—	2	3	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	39
253	392	221	141	110	72	123	96	76	48	17	13	7	9	5	6	4	1	1	1	3709
54	83	59	36	17	7	17	11	5	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	825
1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
55	87	59	36	17	7	17	11	5	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	834
12	22	9	5	3	4	6	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	254
12	22	9	5	3	4	6	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	466
10	11	11	4	5	2	5	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175
10	11	11	4	5	2	5	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	405
10	23	12	8	3	3	5	4	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	206
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	23	12	8	3	3	5	4	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	206
4	18	9	7	5	5	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	18	9	7	5	5	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204
39	60	45	35	23	18	14	15	6	3	2	—	—	—	—	1	—	—	1	—	668
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	60	45	35	23	18	14	15	6	3	2	—	—	—	—	1	—	—	1	—	668

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.
Menado	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	30	30	36	41	29	30	28	34	34	21
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	30	30	36	41	29	30	28	34	34	21
Celebes en onderhoorigheden .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	65	75	50	71	46	56	31	76	46	20
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	65	75	50	71	46	56	31	76	46	20
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	165	25	16	37	26	41	12	19	16	17
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	165	26	16	37	26	41	12	19	16	17
Ternate en onderhoorigheden .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	16	15	13	15	14	3	10	12	5	5
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	16	15	13	15	14	3	10	12	5	5
Timor en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	21	16	20	24	14	9	11	13	12	17
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	21	16	20	24	14	9	11	13	12	17
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	10	6	21	13	16	10	8	7	17	5
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	10	6	21	13	16	10	8	7	17	5
Buitenbezittingen.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	1224	638	564	699	505	614	566	865	780	618
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	337	115	9	2	1	—	—	—	—	—	2
	Totaal . . .	337	1339	647	566	700	505	614	566	865	780	620

Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12 000.	Van f 12 000 tot f 15 000.	Van f 15 000 tot f 20 000.	Van f 20 000 tot f 25 000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40 000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
13	20	16	25	2	5	8	5	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	410
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	20	16	25	2	5	8	5	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	410
31	47	27	27	29	5	8	11	9	3	2	1	2	1	6	—	—	—	—	—	745
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	—	—	—	—	—	11
31	47	27	27	29	5	8	11	9	3	2	1	2	9	9	—	—	—	—	—	756
13	11	13	10	6	5	7	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	445
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
13	11	13	10	6	5	8	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	447
4	2	1	1	2	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	2	1	1	2	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123
13	19	8	5	7	3	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	216
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	19	8	5	7	3	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	216
5	8	9	4	1	1	3	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	147
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	8	9	4	1	1	3	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	147
570	864	563	376	269	176	234	175	129	67	27	18	14	12	12	7	3	1	2	—	10592
2	4	1	2	5	1	2	1	1	—	—	—	—	8	3	1	1	3	—	1	502
572	868	564	378	274	177	236	176	130	67	27	18	14	20	15	8	4	4	2	1	11094

IIId. INKOMSTEN BE

Groepeering van de aangeslagen physieke personen naar het belastbaar inkomen voor

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
											JAVA EN		MA
Bantam	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	9	15	20	21	19	24	10	14	22	13	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	1	9	15	20	21	19	24	10	14	22	13	[illegible]
Batavia	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	641	607	748	548	590	434	415	616	426	319	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
	Totaal . . .	1	641	607	748	548	590	434	415	617	426	319	[illegible]
Preanger-Regentschappen . . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	387	380	354	272	259	261	211	300	225	147	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	387	380	354	272	259	261	211	300	225	147	[illegible]
Cheribon	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	100	57	56	63	50	49	38	63	31	34	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	111	57	56	63	50	49	38	63	31	34	[illegible]
Pekalongan	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	73	81	77	77	74	65	70	85	68	45	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	73	81	77	77	74	65	70	85	68	45	[illegible]
Semarang	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	415	386	307	319	277	228	205	288	225	189	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	16	—	—	1	—	—	1	—	2	—	2	—
	Totaal . . .	16	415	386	308	319	277	229	205	290	225	191	[illegible]
Rembang.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	32	22	40	27	25	31	16	33	29	26	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	32	22	40	27	25	31	16	33	29	26	[illegible]
Soerabaja.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	642	519	504	451	405	413	360	472	362	310	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	56	2	2	—	—	—	2	—	—	2	1	[illegible]
	Totaal . . .	56	644	521	504	451	405	415	360	472	364	311	[illegible]
Pasoeroean	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	169	196	184	180	140	158	84	164	132	73	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	169	196	184	180	140	158	84	164	132	73	[illegible]
Besoeki	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	89	73	60	68	61	58	48	64	61	36	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	89	73	60	68	61	58	48	64	61	36	[illegible]

EN BELASTING over 1917.

uen voorzoover zij op ult. Juli 1917 in deze belasting waren getroffen.

	Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12 000.	Van f 12 000 tot f 15 000.	Van f 15 000 tot f 20 000.	Van f 20 000 tot f 25 000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40 000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
N	MADOERA.																				
3	6	7	7	4	4	1	10	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
3	6	7	7	4	4	1	10	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	215
9	308	435	337	259	150	105	179	126	89	43	22	12	11	12	5	5	10	11	2	3	7 468
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	10	15
9	308	435	337	259	150	105	179	126	89	43	22	12	11	13	5	6	10	12	2	13	7 483
7	143	177	140	62	75	40	70	55	49	18	9	12	6	5	2	4	2	—	—	2	3 667
	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
7	143	177	140	63	75	40	70	55	49	18	9	12	6	5	2	4	2	—	—	2	3 668
4	19	38	38	24	18	7	12	7	8	4	1	2	—	4	1	1	—	—	—	—	725
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
4	19	38	38	24	18	7	12	7	8	4	1	2	—	4	1	1	—	—	—	—	736
5	57	67	58	35	31	9	15	7	10	4	5	1	3	6	1	4	—	1	—	—	1 029
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	57	67	58	35	31	9	15	7	10	4	5	1	3	6	1	4	—	1	—	—	1 029
9	129	203	155	102	86	49	87	70	43	28	12	13	3	7	4	9	1	1	—	—	3 841
2	—	—	1	—	1	—	—	2	1	—	1	—	—	1	—	—	1	2	2	—	34
1	129	203	156	102	87	49	87	72	44	28	13	13	3	8	4	9	2	3	2	—	3 875
6	23	25	10	9	3	—	5	3	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	362
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	23	25	10	9	3	—	5	3	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	362
0	283	343	257	175	138	93	109	86	85	33	22	23	12	15	14	11	6	3	1	1	6 148
1	3	2	—	—	2	—	1	1	4	2	5	1	—	1	—	—	1	4	—	—	92
1	286	345	257	175	140	93	110	87	89	35	27	24	12	16	14	11	7	7	1	1	6 240
3	62	79	100	50	31	31	28	28	23	6	3	3	3	3	4	4	2	—	—	—	1 940
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
3	62	79	100	50	31	31	28	28	23	6	3	3	3	3	4	4	2	—	2	—	1 942
6	18	41	39	34	13	8	14	10	4	3	4	1	2	—	—	—	2	—	—	1	812
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	18	41	39	34	13	8	14	10	4	3	4	1	2	—	—	—	2	—	—	1	812

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Vrn f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Banjoemas	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	40	36	54	53	43	41	24	45	35	32	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	40	36	54	53	43	41	24	45	35	32	[illegible]
Kedoe	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	90	59	67	75	83	51	41	73	57	32	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	90	59	67	75	83	51	41	73	57	32	[illegible]
Djokjakarta	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	80	73	82	54	82	67	60	86	59	39	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	80	73	82	54	82	67	60	86	59	39	[illegible]
Soerakarta	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	78	82	64	69	60	51	33	60	61	31	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	14	78	82	64	69	60	51	33	60	61	31	[illegible]
Madioen	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	62	54	92	64	66	44	33	44	43	29	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	62	54	92	64	66	44	33	44	43	29	[illegible]
Kediri	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	104	111	123	121	94	113	102	114	92	60	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	104	111	123	121	94	113	102	114	92	60	[illegible]
Madoera	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	18	30	30	26	21	27	11	15	14	16	
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	18	30	30	26	21	27	11	15	14	16	
Java en Madoera	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	3029	2781	2862	2488	2349	2115	1761	2536	1942	1431	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	88	13	2	1	—	—	3	—	3	2	3	
	Totaal . . .	88	3042	2783	2863	2488	2349	2118	1761	2539	1944	1434	[illegible]

BUITEN B[illegible]

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Vrn f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Sumatra's Westkust.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	131	92	87	78	88	62	46	88	66	39	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	131	92	87	78	88	62	47	88	66	39	[illegible]
Tapanoeli.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	33	8	32	45	17	17	15	19	19	13	[illegible]
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[illegible]
	Totaal . . .	—	33	8	32	45	17	17	15	19	19	13	[illegible]

	Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12 000.	Van f 12 000 tot f 15 000.	Van f 15 000 tot f 20 000.	Van f 20 000 tot f 25 000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40 000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
2	22	39	30	22	9	4	11	4	5	2	—	2	1	1	—	1	—	—	—	—	556
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	22	39	30	22	9	4	11	4	5	2	—	2	1	1	—	1	—	—	—	—	556
2	32	36	41	34	12	10	6	9	6	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	817
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	32	36	41	34	12	10	6	9	6	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	817
9	42	55	45	51	20	14	20	17	10	3	6	6	1	4	2	3	—	2	1	—	984
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	42	55	45	51	20	14	20	17	10	3	6	6	1	4	2	3	—	2	1	—	984
1	33	40	40	28	22	16	20	16	8	3	3	4	2	3	3	2	2	1	1	—	836
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
1	33	40	40	28	22	16	20	16	8	3	3	4	2	3	3	2	2	1	1	—	850
29	23	31	31	20	15	7	7	4	3	1	—	1	—	1	1	2	1	—	—	—	679
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	23	31	31	20	15	7	7	4	3	1	—	1	—	1	1	2	1	—	—	—	679
30	63	77	52	48	32	30	43	23	12	1	2	1	2	2	3	3	5	2	—	—	1 435
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	63	77	52	48	32	30	43	23	12	1	2	1	2	2	3	3	5	2	—	—	1 435
6	8	11	9	7	4	2	6	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	259
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	8	11	9	7	4	2	6	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	259
31	1271	1704	1389	964	663	426	642	471	360	152	91	81	46	63	40	51	31	21	5	7	31 772
3	3	2	1	1	3	—	1	3	5	2	6	1	—	3	—	1	2	7	4	10	170
34	1274	1706	1390	965	666	426	643	474	365	154	97	82	46	66	40	52	33	28	9	17	31 942

N BEZITTINGEN.

39	40	67	48	27	11	21	20	12	7	1	2	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1036
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
39	40	67	48	27	11	21	20	12	7	1	2	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1037
13	13	15	17	8	2	4	8	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	289
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	13	15	17	8	2	4	8	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	289

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Benkoelen	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	8	14	12	13	17	16	18	26	26	32	11
	Buiten Ned.-Indie gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	8	14	12	13	17	16	18	26	26	32	11
Lampongsche districten . . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	10	15	17	17	19	20	18	22	18	14	5
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	10	15	17	17	19	20	18	22	18	14	5
Palembang	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	17	34	28	38	45	45	27	56	31	31	35
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	17	34	28	38	45	45	27	56	31	31	35
Djambi	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	—	3	3	6	10	5	5	7	4	4	4
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	—	3	3	6	10	5	5	7	4	4	4
Oostkust van Sumatra. . . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	567	169	77	101	90	131	178	204	214	242	216
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	7	4	2	2	1	—	1	—	—	1	—	—
	Totaal . . .	7	571	171	79	102	90	132	178	204	215	242	216
Atjeh en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	54	29	38	44	31	42	38	70	64	64	47
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	12	2	1	—	1	—	—	—	1	—	—	3
	Totaal . . .	12	56	30	38	45	31	42	38	71	64	64	50
Riouw en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	14	9	12	14	10	15	15	25	21	10	12
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	180	14	9	12	14	10	15	15	25	21	10	12
Banka en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	1	29	16	38	22	9	15	24	17	10	4
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	71	1	29	16	38	22	9	15	24	17	10	4
Billiton	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	2	5	4	8	20	8	7	18	17	24	17
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	2	5	4	8	20	8	7	18	17	24	17
Westerafdeeling van Borneo. .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	24	18	12	19	9	12	17	32	14	9	7
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	24	18	12	19	9	12	17	32	14	9	7
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	31	47	36	40	37	44	29	64	58	35	45
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	31	47	36	40	37	44	29	64	58	35	45

Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12 000.	Van f 12 000 tot f 15 000.	Van f 15 000 tot f 20 000.	Van f 20 000 tot f 25 000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40 000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
11	14	14	5	7	6	3	3	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	250
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	14	14	5	7	6	3	3	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	250
5	12	11	7	6	4	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	12	11	7	6	4	2	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224
35	50	38	37	22	18	15	6	11	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	587
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	50	38	37	22	18	15	6	11	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	587
4	8	3	3	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
4	8	3	3	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68
216	394	281	168	94	77	119	88	85	48	27	18	4	14	5	2	—	2	2	—	3 617
—	1	1	2	—	—	—	1	—	3	1	—	—	—	1	—	2	—	—	1	31
216	395	282	170	94	77	119	89	85	51	28	18	4	14	6	2	2	2	2	1	3 648
47	68	71	41	18	12	10	7	7	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	761
3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
50	70	72	41	18	12	10	7	7	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	784
12	20	14	5	5	3	5	6	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	221
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180
12	20	14	5	5	3	5	6	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	401
4	16	17	4	1	2	5	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	234
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71
4	16	17	4	1	2	5	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305
17	20	20	13	5	6	6	6	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	20	20	13	5	6	6	6	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212
7	14	8	11	5	4	5	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
7	14	8	11	5	5	5	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	228
45	77	60	40	18	17	20	15	5	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	721
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	77	60	40	18	17	20	15	5	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	721

GEWESTEN.		Van f 100 tot beneden f 900.	Van f 900 tot f 1200.	Van f 1200 tot f 1500.	Van f 1500 tot f 1800.	Van f 1800 tot f 2100.	Van f 2100 tot f 2400.	Van f 2400 tot f 2700.	Van f 2700 tot f 3000.	Van f 3000 tot f 3500.	Van f 3500 tot f 4000.	Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.
Menado	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	30	16	27	36	29	24	17	43	37	24	8
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	30	16	27	36	29	24	17	43	37	24	8
Celebes en onderhoorigheden .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	66	89	46	60	48	51	35	57	55	43	33
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	1	66	89	46	60	48	51	35	57	55	43	33
Amboina	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	30	24	8	27	27	13	7	18	14	11	10
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	30	24	8	27	27	13	7	18	14	11	10
Ternate en onderhoorigheden .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	16	20	9	10	9	6	4	14	4	8	2
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	16	20	9	10	9	6	4	14	4	8	2
Timor en onderhoorigheden . .	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	25	19	27	18	11	12	14	13	20	11	14
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	25	19	27	18	11	12	14	13	20	11	14
Bali en Lombok	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	10	11	19	11	11	12	7	13	11	7	5
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	—	10	11	19	11	11	12	7	13	11	7	5
Buitenbezittingen.	In Ned.-Indië gevestigden . .	—	1069	651	510	623	550	544	512	813	710	631	528
	Buiten Ned.-Indië gevestigden	271	6	3	2	2	—	1	1	1	1	—	3
	Totaal .	271	1075	654	512	625	550	545	513	814	711	631	531

Van f 4000 tot f 4500.	Van f 4500 tot f 5000.	Van f 5000 tot f 6000.	Van f 6000 tot f 7000.	Van f 7000 tot f 8000.	Van f 8000 tot f 9000.	Van f 9000 tot f 10 000.	Van f 10 000 tot f 12 000.	Van f 12 000 tot f 15 000.	Van f 15 000 tot f 20 000.	Van f 20 000 tot f 25 000.	Van f 25 000 tot f 30 000.	Van f 30 000 tot f 35 000.	Van f 35 000 tot f 40 000.	Van f 40 000 tot f 50 000.	Van f 50 000 tot f 60 000.	Van f 60 000 tot f 80 000.	Van f 80 000 tot f 100 000.	Van f 100 000 tot f 150 000.	Van f 150 000 tot f 200 000.	Van f 200 000 en hooger.	Totalen.
24	8	14	18	9	8	8	4	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	360
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	8	14	18	9	8	8	4	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	360
43	33	41	42	19	20	7	12	7	13	5	3	2	2	4	—	1	—	—	—	3	764
—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	5	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	11
43	33	41	42	20	20	7	12	7	14	10	3	2	2	7	—	1	—	—	—	3	775
11	10	7	10	5	3	5	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	223
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	10	7	10	5	3	5	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	223
8	2	5	4	2	2	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	2	5	4	2	2	1	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120
11	14	16	8	4	5	4	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	14	16	8	4	5	4	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224
7	5	7	5	5	1	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	5	7	5	5	1	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139
631	528	865	689	413	234	199	239	166	160	65	37	24	6	20	7	4	—	2	2	3	10 279
—	3	3	2	3	—	1	1	1	1	8	1	—	—	3	1	—	2	—	—	1	319
631	531	868	691	416	234	200	240	167	161	73	38	24	6	23	8	4	2	2	2	4	10 595

IV. VERPO…

Splitsing van den aanslag naar gelang van het zakelijk recht …

GEWESTEN.	1916. (Verbeterde opgav…				bezete…
	Aanslag wegens onroerende goederen,				
	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.	vruch… g… of b…
JAVA EN MA…					
Bantam	f 16 074,77	—	f 243,86	f 4 232,10	f
Batavia	822 579,26	—	20 476,30	2 899,80	
Preanger-Regentschappen	174 497,74	f 28,71	5 369,25	275 866,83	
Cheribon	60 141,91	13,05	916,99	2 960,40	
Pekalongan	84 940,56	29,25	2 957,36	20 977,77	
Semarang	281 695,26	—	11 358,77	36 296,28	
Rembang	31 699,19	—	7 849,08	—	
Soerabaja	458 349,39	114,13	14 147,95	3 505,23	
Pasoeroean	105 298,14	90,42	15 842,90	55 533,51	
Besoeki	32 931,90	371,54	22 388,24	61 411,18	
Banjoemas	31 777,24	—	1 474,94	2 130,42	
Kedoe	40 373,03	—	3 282,26	5 532,36	
Djokjakarta	22 938,36	—	45,24	—	
Soerakarta	17 227,92	—	10 939,77	—	
Madioen	18 801,68	18,90	840,17	4 151,76	
Kediri	50 926,88	—	6 300,73	71 531,28	
Madoera	11 242,69	—	877,56	—	
Totalen	f 2 261 495,92	f 666,—	f 125 311,37	f 547 028,92	f
BUITEN BE…					
Sumatra's Westkust	f 47 739,17	—	f 81,—	f 4 646,97	f
Tapanoeli	—	—	36,—	1 186,50	
Benkoelen	6 801,68	—	3 221,30	531,24	
Lampongsche districten	6 750,28	—	150,81	1 333,64	
Palembang	27 955,43	—	3 609,88	10 860,12	
Djambi	1 235,80	—	112,50	—	
Oostkust van Sumatra (alleen het eiland Bengkalis)	1 165,23	—	59,70	694,05	
Atjeh en onderhoorigheden	24 366,95	—	572,03	7 018,47	
Riouw en onderhoorigheden	4 125,99	—	—	—	
Billiton	4 693,68	—	—	147,75	
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	12 024,51	—	170,06	3 165,21	f
Menado	33 460,63	—	9,45	5 945,28	
Celebes en onderhoorigheden	65 418,44	—	30,75	412,50	
Amboina	35 702,64	—	312,39	1 616,75	
Ternate en onderhoorigheden (gouvernementsgebied)	8 382,15	—	—	—	
Timor en onderhoorigheden	4 607,—	—	—	—	
Bali en Lombok	16 263,71	—	104,19	—	
Totalen	f 300 693,29	—	f 8 470,06	f 37 558,48	f

PONDING.

recht op de verpondingsplichtige perceelen uitgeoefend.

opgaven.)		1917.					
bezeten met recht van:		Aanslag wegens onroerende goederen, bezeten met recht van:					
vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.
MADOERA.							
f 13,50	f 20 564,23	f 16 141,92	—	f 362,76	f 4 232,10	f 13,50	f 20 750,28
3 820,50	849 775,86	817 836,59	—	20 269,06	2 899,80	3 820,50	844 825,95
6,81	455 769,34	175 857,46	f 87,21	5 526,81	275 866,83	6,81	457 345,12
—	64 032,35	60 547,50	13,05	944,91	2 960,40	—	64 465,86
9,—	108 913,94	85 655,46	29,25	2 935,32	20 977,77	9,—	109 606,80
101,82	329 452,13	282 143,09	—	11 529,63	36 296,28	101,82	330 070,82
—	39 548,27	31 871,79	—	8 106,24	—	—	39 978,03
—	476 116,70	460 328,90	114,13	14 085,66	3 505,23	—	478 033,92
144,04	176 909,01	105 543,33	90,42	15 597,87	55 502,06	220,92	176 954,60
14,25	117 117,11	33 531,89	330,18	22 367,89	61 160,53	14,25	117 404,74
2,25	35 384,85	32 241,59	—	1 426,73	1 352,40	2,25	35 022,97
—	49 187,65	40 641,44	—	3 318,81	5 532,36	—	49 492,61
—	22 983,60	22 938,36	—	45,24	—	—	22 983,60
—	28 167,69	17 227,92	—	11 233,05	—	—	28 460,97
11,61	23 824,12	19 044,79	18,90	900,65	4 151,76	11,61	24 127,71
—	128 758,89	52 154,96	—	6 274,71	71 531,28	—	129 960,95
—	12 120,25	11 180,05	—	893,58	—	—	12 073,63
f 4 123,78	f 2 938 625,99	f 2 264 887,04	f 683,14	f 125 818,92	f 545 968,80	f 4 200,66	f 2 941 558,56
BEZITTINGEN.							
—	f 52 467,14	f 48 662,04	—	f 85,50	f 4 953,12	—	f 53 700,66
—	1 222,50	—	—	36,—	1 186,50	—	1 222,50
—	10 554,22	6 799,25	—	3 281,07	531,24	—	10 611,56
—	8 234,73	6 966,93	—	150,81	1 330,89	—	8 448,63
—	42 425,43	28 009,62	—	3 609,88	10 860,12	—	42 479,62
—	1 348,30	1 338,63	—	112,50	—	—	1 451,13
—	1 918,98	1 165,23	—	59,70	909,81	—	2 134,74
—	31 957,45	25 148,15	—	579,62	7 018,47	—	32 746,24
—	4 125,99	4 125,99	—	—	—	—	4 125,99
—	4 841,43	4 700,05	—	—	147,75	—	4 847,80
f 36,06	15 395,84	12 260,61	—	233,19	3 165,21	f 36,06	15 695,07
27,—	39 442,36	33 513,26	—	9,45	5 945,28	27,—	39 494,99
—	65 861,69	65 450,21	—	38,25	412,50	—	65 900,96
—	37 631,78	35 692,71	—	312,39	1 616,75	—	37 621,85
—	8 382,15	8 382,15	—	—	—	—	8 382,15
—	4 607,—	4 572,—	—	—	—	—	4 572,—
—	16 367,90	16 673,50	—	108,69	—	—	16 782,19
f 63,06	f 346 784,89	f 303 460,33	—	f 8 617,05	f 38 077,64	f 63,06	f 350 218,08

V. BELASTING OP DE BEDRIJFS-

a. Getal aangeslagenen, bedrag van den aanslag, de belasting,

A. Progressieve belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten, geregeld voor Java en

GEWESTEN.	Getal aangeslagenen.			Totaal bedrag van de belastingplichtige inkomens.			Totaal bedrag van den aanslag over 1916.			Totaal bedrag van den aanslag over 1917.		
	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.
JAVA EN												
Bantam	16 358	1 068	17 426	f 1 663 304,—	f 300 334,—	f 1 963 638,—	f 38 450,99^{5}	f 13 956,72	f 52 407,71^{5}	f 37 963,99^{5}	f 14 390,56^{5}	f 52 354,56
Batavia	79 641	22 603	102 244	10 412 989,—	12 635 348,—	23 048 337,—	216 980,18^{5}	393 843,83^{5}	610 824,02	235 544,19	438 110,15^{5}	673 654,34^{5}
Preanger-Regentschappen	155 424	6 780	162 204	13 573 401,—	4 681 687,—	18 255 088,—	248 983,25	106 921,88	355 905,13	275 488,79	127 653,18^{5}	403 141,97^{5}
Cheribon	59 458	5 963	65 421	5 128 624,50	2 943 892,—	8 072 516,50	94 731,11^{5}	79 175,89^{5}	173 907,01	96 072,65	101 180,52	197 253,17
Pekalongan	89 148	4 058	93 233	8 036 770,—	1 697 590,—	9 734 360,—	154 053,08	60 950,16	215 003,24	158 752,65	62 693,42	221 446,07
Semarang	88 768	9 507	98 275	8 009 474,—	4 608 940,50	12 618 414,50	192 881,47^{5}	151 656,08^{5}	344 537,56	200 657,16^{5}	195 752,15	396 409,31^{5}
Rembang	57 075	3 340	60 415	4 104 447,19	1 308 276,50	5 412 723,69	98 631,03^{5}	44 061,01^{5}	142 692,05	101 991,58	48 958,42	150 950,—
Soerabaja	195 366	14 060	209 426	17 973 182,50	9 992 763,75	27 965 946,25	354 506,47	373 313,06^{5}	727 819,53^{5}	376 623,31^{5}	415 509,09^{5}	792 132,41
Pasoeroeän	126 902	5 257	132 159	12 480 536,—	3 323 445,—	15 803 981,—	242 008,21	118 310,96^{5}	360 319,17^{5}	246 436,04^{5}	138 008,11^{5}	384 444,16
Besoeki	35 415	3 327	38 742	4 842 397,—	1 119 186,—	5 961 583,—	102 085,57	35 579,67	137 665,24	103 719,13	39 623,17	143 342,30
Banjoemas	26 770	2 049	28 819	2 568 434,02	645 019,—	3 213 453,02	48 154,53	20 209,63	68 364,16	52 436,16^{5}	22 475,71^{5}	74 911,88
Kedoe	51 984	3 311	55 295	3 980 602,50	1 160 281,50	5 140 884,—	68 683,72	38 004,63	106 688,35	75 855,58	42 383,98^{5}	118 239,56^{5}
Djokjakarta *a*)	—	2 332	2 332	—	908 899,77	908 899,77	—	31 819,23^{5}	31 819,23^{5}	—	35 140,91^{5}	35 140,91^{5}
Soerakarta *a*)	—	2 967	2 967	—	1 150 539,85	1 150 539,85	—	37 742,91	37 742,91	—	40 421,84	40 421,84
Madioen	35 730	1 552	37 282	3 229 939,—	734 968,—	3 964 907,—	61 435,27^{5}	24 816,17^{5}	86 251,45	63 123,98	26 479,84	89 603,82
Kediri	54 680	4 076	58 756	6 223 988,06	1 622 947,—	7 846 935,06	126 202,22	52 512,10	178 714,32	125 727,91	59 005,70	184 733,61
Madoera	74 759	1 118	75 877	8 441 934,50	681 012,—	9 122 946,50	170 857,15^{5}	21 312,28	192 169,43^{5}	174 168,60^{5}	22 185,68^{5}	196 354,29
Totalen voor Java en Madoera	1 147 478	93 395	1 240 873	f 110 670 023,27	f 49 515 129,87	f 160 185 153,14	f 2 218 644,28^{5}	f 1 604 186,25	f 3 822 830,53^{5}	f 2 324 561,75	f 1 829 972,47^{5}	f 4 154 534,22^{5}
BUITEN												
Sumatra's Westkust	—	3 792	3 792	—	f 1 770 445,92	f 1 770 445,92	—	f 60 415,12	f 60 415,12	—	f 63 451,42	f 63 451,42
Tapanoeli	—	1 176	1 176	—	370 800,—	370 800,—	—	15 821,16	15 821,16	—	13 385,88	13 385,88
Benkoelen	—	2 112	2 112	—	711 999,—	711 999,—	—	23 511,72	23 511,72	—	24 329,92^{5}	24 329,92^{5}
Lampongsche districten	—	1 528	1 528	—	325 760,—	325 760,—	—	9 776,99	9 776,99	—	12 241,26	12 241,26
Palembang	—	7 207	7 207	—	1 666 650,—	1 666 650,—	—	105 580,48^{5}	105 580,48^{5}	—	102 933,58	102 933,58
Djambi	—	1 413	1 413	—	603 843,24	603 843,24	—	17 765,93	17 765,93	—	24 295,68	24 295,68
Oostkust van Sumatra	208 051	93 989	302 040	f 31 400 505,—	25 006 650,—	56 407 155,—	f 633 651,69^{5}	755 623,87	1 389 275,56^{5}	f 731 179,11^{5}	765 327,73^{5}	1 496 506,85
Atjeh en onderhoorigheden	—	8 517	8 517	—	2 401 850,—	2 401 850,—	—	74 087,70	74 087,70	—	75 025,05	75 025,05
Banka en onderhoorigheden	—	12 281	12 281	—	2 934 479,10	2 934 479,10	—	90 375,82	90 375,82	—	103 503,79	103 503,79
Billiton	—	4 198	4 198	—	766 950,—	766 950,—	—	20 862,59^{5}	20 862,59^{5}	—	20 740,89^{5}	20 740,89^{5}
Westerafdeeling van Borneo	—	25 489	25 489	—	10 104 809,—	10 104 809,—	—	333 367,36^{5}	333 367,36^{5}	—	362 303,34^{5}	362 303,34^{5}
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	9 910	9 910	—	2 586 473,50	2 586 473,50	—	82 474,44^{5}	82 474,44^{5}	—	105 480,68^{5}	105 480,68^{5}
Celebes en onderhoorigheden	—	6 265	6 265	—	2 836 733,75	2 836 733,75	—	101 372,15^{5}	101 372,15^{5}	—	106 834,31^{5}	106 834,31^{5}
Menado	—	3 769	3 769	—	1 542 321,55	1 542 321,55	—	63 184,34	63 184,34	—	61 839,00^{5}	61 839,00^{5}
Amboina	—	2 018	2 018	—	586 550,—	586 550,—	—	27 345,55^{5}	27 345,55^{5}	—	25 495,08	25 495,08
Ternate en onderhoorigheden	—	971	971	—	415 750,—	415 750,—	—	19 169,99	19 169,99	—	17 105,46^{5}	17 105,46^{5}
Timor en onderhoorigheden	—	2 055	2 055	—	778 069,27	778 069,27	—	27 083,95^{5}	27 083,95^{5}	—	29 203,04^{5}	29 203,04^{5}
Bali en Lombok	—	3 221	3 221	—	1 104 151,—	1 104 151,—	—	41 286,06	41 286,06	—	40 954,56	40 954,56
Riouw en onderhoorigheden	8 229	13 817	22 046	1 154 236,85	4 179 704,92	5 333 941,77	22 785,31	116 105,16	138 890,47	24 889,44^{5}	134 923,82^{5}	159 813,27
Totalen voor de buitenbezittingen	216 280	203 728	420 008	f 32 554 741 85	f 60 693 990,25	f 93 248 732,10	f 656 437,00^{5}	f 1 985 210,41^{5}	f 2 641 647,42	f 756 068,56	f 2 089 374,54	f 2 845 443,10

a) In Djokjakarta en Soerakarta wordt de belasting niet geheven van de eigenlijk gezegde inlanders.

S EN ANDERE INKOMSTEN.

g, de belasting gemiddeld per hoofd en achterstand.

	Totaal bedrag van de belasting over						Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd over						Bedrag van den achterstand op 31 December.					
	1916.			1917.			1916.			1917.			1916.			1917.		
n.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.
n	Madoera bij Ind. St. 1907 n°. 182 en voor de buitenbezittingen bij Ind. St. 1907 n°. 183, juncto 1914 n°. 131.																	
N	**MADOERA.**																	
56	f 38 447,01^{5}	f 13 956,72	f 52 403,73^{5}	f 37 682,47^{5}	f 14 323,54^{5}	f 52 006,02	f 2,14	f 12,98	f 2,76	f 2,30	f 13,41	f 2,98	f 2 321,36	f 1 041,34^{5}	f 3 362,70^{5}	f 1 026,76	f 746,58^{5}	f 1 773,34^{5}
34^{5}	215 625,72	385 411,45	601 037,17	233 144,96	426 626,19^{5}	659 771,15^{5}	3,—	16,85	6,34	2,93	18,87	6,45	37 848,78^{5}	39 446,64	77 295,42^{5}	46 974,41	89 810,78	136 785,19
97^{5}	241 765,21	105 152,48	346 917,69	274 278,53	127 212,71	401 491,24	1,73	16,47	2,36	1,76	18,76	2,48	19 467,92	27 234,68	46 702,60	23 298,16	30 611,92^{5}	53 910,08^{5}
17	93 881,15	78 905,11^{5}	172 786,26^{5}	94 655,30	100 776,49	195 431,79	1,57	13,14	2,63	1,59	16,90	2,99	1 437,75	828,85	2 266,60	3 796,66	1 905,—	5 701,66
07	149 628,68^{5}	60 061,26^{5}	209 689,95	155 102,42^{5}	61 955,59^{5}	217 058,02	1,69	14,62	2,26	1,74	15,17	2,33	1 501,97	8 786,41	10 288,38	3 200,07^{5}	7 865,24	11 065,31^{5}
31^{5}	187 301,54^{5}	148 967,70^{5}	336 269,25	196 730,77^{5}	164 335,54^{5}	361 066,32	2,05	17,06	3,36	2,22	17,29	3,67	10 077,59	7 795,55^{5}	17 873,14^{5}	13 514,47^{5}	29 193,64^{5}	42 708,12
—	98 579,01^{5}	43 980,09	142 559,10^{5}	101 991,58	48 814,05	150 805,63	1,78	13,69	2,44	1,79	14,61	2,50	1 705,30	2 699,93^{5}	4 405,23^{5}	2 780,10	1 752,76^{5}	4 532,86^{5}
41	350 472,81^{5}	365 754,81^{5}	716 227,63	369 764,59^{5}	406 757,08^{5}	776 521,68	1,83	25,76	3,49	1,89	28,93	3,71	8 396,93^{5}	30 236,32	38 633,25^{5}	11 665,45^{5}	66 616,39^{5}	78 281,85
16	239 184,47	117 632,96	356 817,43	246 132,04^{5}	137 391,34^{5}	383 523,39	1,90	22,55	2,72	1,94	26,13	2,88	11 569,23	7 967,29^{5}	19 536,52^{5}	12 918,21	12 140,76^{5}	25 058,97^{5}
30	98 504,92	34 048,92	132 553,84	103 719,13	39 623,17	143 342,30	2,81	10,15	3,44	2,93	11,91	3,70	2 624,34^{5}	2 140,52	4 764,86^{5}	5 203,87	2 902,15	8 106,02
38	46 811,23	20 192,12^{5}	67 003,35^{5}	51 302,04^{5}	22 341,79^{5}	73 643,84	1,77	10,59	2,33	1,92	10,90	2,56	10 111,45	2 291,82	12 403,27	6 626,50^{5}	2 490,66^{5}	9 117,17
56^{5}	68 336,25	37 892,43	106 228,68	75 400,37^{5}	42 339,76^{5}	117 740,14	1,41	11,74	2,05	1,45	12,79	2,13	3 307,63	4 316,81	7 624,44	3 143,35	5 262,—	8 405,35
91^{5}	—	31 059,51^{5}	31 059,51^{5}	—	35 059,91^{5}	35 059,91^{5}	—	14,85	14,85	—	15,03	15,03	—	1 738,61	1 738,61	—	3 821,01^{5}	3 821,01^{5}
34	—	37 426,11	37 426,11	—	39 881,39	39 881,39	—	13,11	13,11	—	13,44	13,44	—	750,29	750,29	—	9 391,46	9 391,4
32	61 435,27^{5}	24 816,17^{5}	86 251,45	63 123,98	26 479,84	89 603,82	1,77	17,49	2,39	1,77	17,06	2,38	3 415,83^{5}	2 745,78	6 161,61^{5}	4 742,64	6 395,64	11 138,2
61	124 454,97	52 245,39	176 700,36	125 727,91	58 955,70^{5}	184 683,61^{5}	2,49	13,23	3,28	2,30	14,46	3,14	7 005,07^{5}	8 663,18^{5}	15 668,26	21 125,00^{5}	10 777,95	31 902,9
29	165 318,48^{5}	21 106,32^{5}	186 424,81	168 244,97	21 994,02	190 238,99	2,29	17,98	2,54	2,25	19,67	2,51	44,26	683,49	727,75	1 082,90^{5}	1 817,10	2 900,0
22^{5}	f2 179 776,75^{5}	f1 578 609,59	f3 758 356,34^{5}	f2 297 001,09^{5}	f1 774 868,16	f4 071 869,25^{5}	f 1,96	f 17,19	f 3,13	f 2.—	f 19.—	f 3,28	f 120 835,43^{5}	f 149 367,53^{5}	f 270 202,97	f 161 098,58	f 283 501,08	f 444 599,0
N	**BEZITTINGEN.**																	
42	—	f 60 415,12	f 60 415,12	—	f 63 451,42	f 63 451,42	—	f 16,18	f 16,18	—	f 16,73	f 16,73	—	f 6 985,52^{5}	f 6 985,52^{5}	—	f 16 629,84	f 16 629,84
38	—	15 821,16	15 821,16	—	13 385,88	13 385,88	—	13,51	13,51	—	11,38	11,38	—	1 440,08^{5}	1 440,08^{5}	—	3 167,82	3 167,82
92^{5}	—	23 511,92	23 511,92	—	24 329,92^{5}	24 329,92^{5}	—	12,22	12,22	—	11,52	11,52	—	4 904,92	4 904,92	—	6 270,67^{5}	6 270,67^{5}
26	—	9 776,99	9 776,99	—	12 241,26	12 241,26	—	6,57	6,57	—	8,01	8,01	—	3 191,45	3 191,45	—	4 867,12	4 867,12
58	—	105 494,—	105 494,—	—	102 933,58^{5}	102 933,58^{5}	—	12,13	12,13	—	14,28	14,28	—	23 996,—	23 996,—	—	33 898,85^{5}	33 898,85^{5}
68	—	17 765,93	17 765,93	—	24 295,68	24 295,68	—	5,34	5,34	—	5,74	5,74	—	326,16^{5}	326,16^{5}	—	3 257,89	3 257,89
85	f 633 398,01^{5}	754 478,58	1 387 876,59^{5}	f 680 909,96^{5}	765 309,02^{5}	1 446 218,99	f 3,41	7,89	4,93	f 3,27	8,14	4,79	f 111 136,43	150 132,32	261 268,75	f 396 535,02^{5}	376 096,11^{5}	772 631,14
05	—	72 500,33	72 500,33	—	74 620,05	74 620,05	—	8,63	8,63	—	8,76	8,76	—	20 264,37^{5}	20 264,37^{5}	—	8 703,65	8 703,65
79	—	82 905,18	82 905,18	—	90 927,62	90 927,62	—	6,95	6,95	—	7,40	7,40	—	19 250,58	19 250,58	—	34 317,68^{5}	34 317,68^{5}
89^{5}	—	20 862,59^{5}	20 862,59^{5}	—	20 740,89^{5}	20 740,89^{5}	—	4,89	4,89	—	4,94	4,94	—	4 528,40^{5}	4 528,40^{5}	—	2 159,65	2 159,65
34^{5}	—	333 860,16^{5}	333 860,16^{5}	—	362 303,34^{5}	362 303,34^{5}	—	13,40	13,40	—	14,21	14,21	—	18 141,25	18 141,25	—	80 987,28	80 987,28
,68^{5}	—	82 474,44^{5}	82 474,44^{5}	—	105 480,68^{5}	105 480,68^{5}	—	8,97	8,97	—	10,64	10,64	—	22 278,19^{5}	22 278,19^{5}	—	19 527,98^{5}	19 527,98^{5}
,31^{5}	—	98 474,62	98 474,62	—	106 270,40^{5}	106 270,40^{5}	—	16,37	16,37	—	16,96	16,96	—	32 819,77^{5}	32 819,77^{5}	—	41 230,20^{5}	41 230,
,00^{5}	—	61 768,36	61 768,36	—	60 043,60	60 043,60	—	16,68	16,68	—	15,93	15,93	—	11 916,98	11 916,98	—	17 269,93^{5}	17 2
,08	—	27 140,28^{5}	27 140,28^{5}	—	25 351,53	25 351,53	—	12,66	12,66	—	12,56	12,56	—	2 604,67^{5}	2 604,67^{5}	—	13 816,45	13 816,4
,46^{5}	—	19 169,99	19 169,99	—	17 105,46^{5}	17 105,46^{5}	—	17,84	17,84	—	17,62	17,62	—	477,—	477,—	—	1 922,18^{5}	1 922,18^{5}
,04^{5}	—	27 083,95^{5}	27 083,95^{5}	—	29 203,04^{5}	29 203,04^{5}	—	13,55	13,55	—	14,21	14,21	—	2 569,40	2 569,40	—	3 467,95	3 467,95
,56	—	41 286,06	41 286,06	—	40 954,56	40 954,56	—	13,23	13,23	—	12,71	12,71	—	5 325,07	5 325,07	—	4 413,02	4 413,02
,27	22 785,31	116 105,16	138 890,47	24 889,44^{5}	134 923,82^{5}	159 813,27	3,02	9,78	7,15	3,02	9,77	7,25	692,68	4 876,11	5 568,79	17 457,61	30 981,39	48 439,—
,10	f 656 183,32^{5}	f1 970 394,64^{5}	f2 626 577,97	f 705 799,41	f2 073 871,80	f2 779 671,21	f 3,40	f 9,63	f 6,60	f 3,26	f 10,18	f 6,62	f 111 829,11	f 336 028,28	f 447 857,39	f 413 992,63^{5}	f 702 985,70	f1 116 978,33^{5}

B. Proportioneele belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inlandsche

GEWESTEN.	Getal aangeslagenen.			Totaal bedrag van de belastingplichtige inkomens.			Totaal bedrag van den aanslag over 1916.			Totaal bedrag van den aanslag over 1917.		
	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.
Sumatra's Westkust	311 325	—	311 325	f 42 569 915,—	—	f 42 569 915,—	f1847 290,20	—	f1847 290,20	f1610 629,60	—	f1610 629,60
Tapanoeli	172 372	—	172 372	15 195 540,—	—	15 195 540,—	704 319,80	—	704 319,80	607 821,60	—	607 821,60
Benkoelen	64 777	—	64 777	8 549 471,—	—	8 549 471,—	345 367,40	—	345 367,40	340 915,40	—	340 915,40
Lampongsche districten	53 146	—	53 146	9 607 895,—	—	9 607 895,—	373 134,32	—	373 134,32	348 315,80	—	384 315,80
Palembang	204 312	—	204 312	38 865 740,—	—	38 865 740,—	1 637 606,80	—	1 637 606,80	1 554 629,60	—	1 554 629,60
Djambi	47 204	—	47 204	6 804 165,—	—	6 804 165,—	240 931,—	—	240 931,—	273 099,20	—	273 099,20
Atjeh en onderhoorigheden	47 843	—	47 843	5 973 430,—	—	5 973 430,—	294 532,36	—	294 532,36	232 586,19	—	232 586,19
Billiton	9 924	—	9 924	1 286 256,—	—	1 286 256,—	49 270,15	—	49 270,15	51 450,24^5	—	51 450,24^5
Westerafdeeling van Borneo	20 269	—	20 269	1 792 664,50	—	1 792 664,50	58 986,15	—	58 986,15	67 220,19^5	—	67 220,19^5
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	183 158	—	183 158	16 480 341,42	—	16 480 341,42	503 188,17^5	—	503 188,17^5	549 074,73	—	549 074,73
Celebes en onderhoorigheden	205 742	—	205 742	38 598 403,08	—	38 598 403,08	715 422,39	—	715 422,39	732 935,74	—	732 935,74
Menado	80 528	—	80 528	11 247 726,50	—	11 247 726,50	508 901,20	—	508 901,20	513 045,40	—	513 045,40
Amboina	64 023	—	64 023	6 822 685,—	—	6 822 685,—	273 816,66	—	273 816,66	272 907,40	—	272 907,40
Ternate en onderhoorigheden	5 075	—	5 075	827 530,—	—	827 530,—	31 734,53	—	31 734,53	31 744,58	—	31 744,58
Timor en onderhoorigheden	6 833	—	6 833	517 219,28	—	517 219,28	22 211,60	—	22 211,60	20 669,—	—	20 669,—
Bali en Lombok	170 571	—	170 571	9 124 003,15	—	9 124 003,15	364 229,35	—	364 229,35	374 189,20	—	374 189,20
…w en onderhoorigheden	3 776	—	3 776	614 781,—	—	614 781,—	21 548,80	—	21 548,80	22 290,80	—	22 290,80
	1 650 878	—	1 650 878	f 214 877 765,93	—	f 214 877 765,93	f 7992 490,88^5	—	f 7992 490,88^5	f 7639 524,68	—	f 7639 524,68
…meene totalen voor de buiten-…zittingen	1 867 158	203 728	2 070 886	247 432 507,78	f 60 693 990,25	308 126 498,03	8 648 927,89	f 1985 210,41^5	10 634 138,41^5	8 395 593,24	f 2 089 374,54	10 484 967,78

bevolking in de gewesten buiten Java en Madoera, geregeld bij Ind. St. 1914 nº. 130.

Totaal bedrag van de belasting over						Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd over						Bedrag van den achterstand op 31 December.					
1916.			1917.			1916.			1917.			1916.			1917.		
Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.
f1847 290,20	—	f1847 290,20	f1610 629,60	—	f1610 629,60	f 5,60	—	f 5,60	f 5,17	—	f 5,17	f 240 763,52^5	—	f 240 763,52^5	f 619 872,05	—	f 619 872,05
704 319,80	—	704 319,80	607 821,60	—	607 821,60	3,93	—	3,93	3,53	—	3,53	7 134,87^5	—	7 134,87^5	92 825,71^5	—	92 825,71^5
345 367,40	—	345 367,40	340 915,40	—	340 915,40	5,39	—	5,39	5,26	—	5,26	35 484,88	—	35 484,88	56 345,44	—	56 345,44
373 133,52	—	373 133,52	384 315,80	—	384 315,80	7,28	—	7,28	7,23	—	7,23	30 785,36	—	30 785,36	122 256,23	—	122 256,23
1637 283,60	—	1637 283,60	1554 629,60	—	1554 629,60	7,98	—	7,98	7,61	—	7,61	392 441,47	—	392 441,47	600 152,65^5	—	600 152,65^5
240 931,—	—	240 931,—	271 226,—	—	271 226,—	5,48	—	5,48	17,19	—	17,19	25 531,96	—	25 531,96	24 684,41^5	—	24 684,41^5
228 965,40	—	228 965,40	232 419,89	—	232 419,89	4,97	—	4,97	4,86	—	4,86	55 513,38	—	55 513,38	23 421,33^5	—	23 421,33^5
49 270,15	—	49 270,15	51 450,24^5	—	51 450,24^5	5,01	—	5,01	5,18	—	5,18	8 478,51	—	8 478,51	2 095,15	—	2 095,15
58 986,15	—	58 986,15	67 220,19^5	—	67 220,19^5	3,42	—	3,42	3,32	—	3,32	6 755,85	—	6 755,85	15 869,94^5	—	15 869,94^5
503 188,17^5	—	503 188,17^5	549 074,73	—	549 074,73	2,78	—	2,78	3,—	—	3,—	94 404,35^5	—	94 404,35^5	82 409,73^5	—	82 409,73^5
714 197,54	—	714 197,54	732 821,94	—	732 821,94	3,55	—	3,55	3,56	—	3,56	46 978,05	—	46 978,05	76 063,95^5	—	76 063,95^5
500 602,51	—	500 602,51	470 438,61	—	470 438,61	6,44	—	6,44	5,84	—	5,84	50 083,27^5	—	50 083,27^5	113 390,65	—	113 390,65
273 675,86	—	273 675,86	272 843,—	—	272 843,—	4,51	—	4,51	4,26	—	4,26	19 067,27^5	—	19 067,27^5	120 773,06^5	—	120 773,06^5
31 734,53	—	31 734,58	31 744,58	—	31 744,58	6,07	—	6,07	6,26	—	6.26	1 819,40	—	1 819,40	—	—	—
22 211,60	—	22 211,60	20 669,—	—	20 669,—	2,85	—	2,85	3,02	—	3,02	95,60	—	95,60	790,45	—	790,45
364 229,35	—	364 229,35	374 189,20	—	374 189,20	2,72	—	2,72	2,19	—	2,19	19 377,50^5	—	19 377,50^5	42 592,81	—	42 592,81
21 548,80	—	21 548,80	22 290,80	—	22 290,80	5,75	—	5,75	5,90	—	5,90	182,51	—	182,51	1 459,68	—	1 459,68
f7916 935,58^5	—	f7916 935,58^5	f7594 700,19	—	f7594 700,19	f 4,90	—	f 4,90	f 4,60	—	f 4,60	f1034 897,78	—	f1034 897,78	f1995 003,28	—	f1995 003,28
8573 118,91	f1970 394,64^5	10 543 513,55^5	8300 499,60	f2073 871,80	10 374 371,40	4,74	f 9,63	5,24	4,45	f 10,18	5,01	1146 726,89	f 336 028,28	1482 755,17	2408 995,91^5	f 702 985,70	3111 981,61^5

b. Verdeeling der aangeslagenen naar hun jaarlijksch belastingplichtig inkomen.

A. Progressieve belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten, geregeld voor Java en Madoera bij Ind. St. 1907 n°. 182 en voor de buitenbezittingen bij Ind. St. 1907 n°. 183, juncto 1914 n°. 131.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	beneden f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290
Bantam	Inlanders	2 340	2 425	3 502	661	1 259	1 666	740	979	194	617	330	123	72	337	163	86	47	39	36	69	49	10	24	27
	Vr. oosterlingen	1	18	30	18	42	70	34	79	23	16	25	14	22	105	21	27	21	12	8	45	16	13	12	6
	Totaal	2 341	2 443	3 532	679	1 301	1 736	774	1 058	217	633	355	137	94	442	184	113	68	51	44	114	65	23	36	33
Batavia	Inlanders	13 118	10 449	8 615	2 729	6 477	6 197	1 708	8 865	1 766	2 847	2 338	1 264	475	2 444	1 196	779	698	655	243	965	558	223	269	190
	Vr. oosterlingen	208	288	450	230	215	466	217	964	94	268	397	142	285	3 684	442	545	771	120	295	1 556	305	195	165	120
	Totaal	13 326	10 737	9 065	2 959	6 692	6 663	1 925	9 829	1 860	3 115	2 735	1 406	760	6 128	1 638	1 324	1 469	775	538	2 521	863	418	434	310
Preanger-Regentschappen	Inlanders	36 921	37 881	31 812	8 140	10 973	6 302	1 976	5 559	968	3 620	1 267	830	564	2 352	563	345	673	208	184	695	454	158	217	109
	Vr. oosterlingen	14	22	84	34	132	47	30	261	21	40	111	20	48	676	28	56	82	64	48	180	29	9	32	5
	Totaal	36 935	37 903	31 896	8 174	11 105	6 349	2 006	5 820	989	3 660	1 378	850	612	3 028	591	401	755	272	232	875	483	167	249	114
Cheribon	Inlanders	16 371	11 435	14 195	2 866	5 413	1 603	678	1 927	334	1 040	724	124	503	460	136	118	109	85	39	151	149	43	53	36
	Vr. oosterlingen	264	364	709	247	268	417	254	488	90	141	132	38	124	360	58	140	95	34	57	87	56	28	41	14
	Totaal	16 635	11 799	14 904	3 113	5 681	2 020	932	2 415	424	1 181	856	162	627	820	194	258	204	119	96	238	205	71	94	50
Pekalongan	Inlanders	19 362	26 766	12 772	6 009	5 579	3 321	2 384	3 753	635	1 241	1 353	348	369	933	287	307	393	222	128	589	126	153	151	113
	Vr. oosterlingen	42	96	204	62	106	177	60	425	36	59	168	38	54	235	56	180	59	35	31	115	54	23	22	19
	Totaal	19 404	26 862	12 976	6 071	5 685	3 498	2 444	4 178	671	1 300	1 521	386	423	1 168	343	487	452	257	159	704	180	176	173	132
Semarang	Inlanders	18 804	17 153	12 451	3 792	5 646	9 031	1 719	5 056	1 513	2 682	1 578	852	448	2 154	416	415	507	287	192	678	159	164	223	130
	Vr. oosterlingen	60	147	335	109	241	184	70	818	49	149	350	47	98	610	29	261	135	63	47	164	73	59	44	33
	Totaal	18 864	17 300	12 786	3 901	5 887	9 215	1 789	5 874	1 562	2 831	1 928	899	546	2 764	445	676	642	350	239	842	232	223	267	163
Rembang	Inlanders	15 355	16 484	5 654	3 248	3 033	1 938	823	1 995	2 718	1 181	547	614	229	628	203	227	204	230	105	262	126	79	95	56
	Vr. oosterlingen	75	83	144	61	68	213	124	376	63	91	91	67	57	152	43	111	73	35	23	106	32	38	22	21
	Totaal	15 430	16 567	5 798	3 309	3 101	2 151	947	2 371	2 781	1 272	638	681	286	780	246	338	277	265	128	368	158	117	117	77
Soerabaja	Inlanders	67 889	50 098	21 412	6 117	5 434	9 985	3 609	5 573	2 668	5 264	1 725	1 802	1 185	1 971	759	1 068	769	565	419	916	346	309	347	404
	Vr. oosterlingen	17	16	32	20	84	481	89	620	30	173	252	53	121	997	58	300	112	106	48	417	78	65	52	53
	Totaal	67 906	50 114	21 444	6 137	5 518	10 466	3 698	6 193	2 698	5 437	1 977	1 855	1 306	2 968	817	1 368	881	671	467	1 333	424	374	399	457
Pasoeroean	Inlanders	54 506	11 763	13 569	3 139	7 342	5 567	1 895	6 136	2 259	6 497	1 781	1 267	1 193	2 720	352	632	1 140	327	319	803	288	179	241	132
	Vr. oosterlingen	18	4	48	18	55	104	18	346	18	37	163	29	27	582	90	71	97	21	47	193	26	17	37	18
	Totaal	54 524	11 767	13 617	3 157	7 397	5 671	1 913	6 482	2 277	6 534	1 944	1 296	1 220	3 302	442	703	1 237	348	366	996	314	196	278	150

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000
Bantam	Inlanders	12	100	10	26	3	11	14	48	3	16	14	7	9	19	88	5	6	2	4	11	6	4	1	3	2	49	8	2	2	1	3	31	2	3	—	—	1	1	3	1	—	2	2	19
	Vr. oosterlingen	9	76	14	3	8	13	14	30	4	15	—	10	4	8	2	6	7	4	—	17	3	7	3	8	5	9	2	—	1	—	1	15	—	2	3	2	3	—	2	1	3	14	3	9
	Totaal	21	176	24	29	11	24	28	78	7	31	14	17	13	27	90	11	13	6	4	28	9	11	4	11	7	58	10	2	3	1	4	46	2	5	3	3	4	1	5	2	3	16	5	28
Batavia	Inlanders	649	679	116	117	163	109	90	415	77	75	119	84	26	153	98	43	143	55	62	152	44	68	33	30	25	58	30	37	51	18	16	83	11	36	21	20	44	40	55	23	66	52	27	59
	Vr. oosterlingen	292	3768	219	101	86	277	160	442	117	189	143	266	38	157	70	86	202	46	26	208	55	179	30	70	23	72	116	31	25	27	42	351	24	41	20	22	87	45	141	25	82	146	56	184
	Totaal	941	4447	335	218	249	386	250	857	194	264	262	350	64	310	168	129	345	101	88	360	99	247	63	100	48	130	146	68	76	45	58	434	35	77	41	42	131	85	196	48	148	198	83	243
Preanger-Regentschappen	Inlanders	99	458	81	100	80	49	61	348	41	38	73	43	35	116	28	29	52	15	37	168	16	31	19	9	16	57	18	7	6	12	17	60	11	18	11	16	16	17	45	13	20	33	17	44
	Vr. oosterlingen	35	2215	13	13	47	41	66	490	14	28	29	59	19	63	20	29	32	20	18	98	30	19	22	33	10	73	11	9	12	8	22	123	9	24	14	15	29	40	56	11	53	57	27	106
	Totaal	134	2673	94	113	127	90	127	838	55	66	102	102	54	179	48	58	84	35	55	266	46	50	41	42	26	130	29	16	18	20	39	183	20	42	25	31	45	57	101	24	73	90	44	150
Cheribon	Inlanders	42	116	15	18	33	42	34	110	22	10	18	15	13	34	6	8	45	11	5	42	3	10	8	5	8	21	5	1	2	2	13	24	6	4	3	4	9	7	7	2	12	6	15	10
	Vr. oosterlingen	38	254	38	19	30	25	57	59	14	27	17	24	9	30	7	39	23	12	11	28	14	30	7	13	11	9	25	4	6	5	9	35	11	12	5	7	8	16	17	9	20	33	17	33
	Totaal	80	370	53	37	63	67	91	169	36	37	35	39	22	64	13	47	68	23	16	70	17	40	15	18	19	30	30	5	8	7	22	59	17	16	8	11	17	23	24	11	32	39	32	43
Pekalongan	Inlanders	81	392	174	99	112	35	40	133	35	37	47	24	21	42	24	29	39	23	15	54	19	13	10	7	13	32	9	8	9	14	19	31	8	15	6	3	22	5	21	17	21	16	7	18
	Vr. oosterlingen	24	447	24	21	42	26	50	126	24	19	22	81	9	23	14	27	24	13	8	17	16	68	5	12	4	12	13	7	7	6	14	60	7	11	16	10	14	4	26	11	32	30	9	32
	Totaal	105	839	198	120	154	61	90	259	59	56	69	105	30	65	38	56	63	36	23	71	35	81	15	19	17	44	22	15	16	20	33	91	15	26	22	13	36	9	47	28	53	46	16	50
Semarang	Inlanders	114	536	71	173	92	54	65	272	43	55	56	43	28	89	27	24	61	42	26	107	22	24	38	31	10	42	17	6	8	36	12	56	6	9	9	8	29	10	51	10	42	48	26	48
	Vr. oosterlingen	18	3011	29	21	23	96	86	292	29	30	47	105	10	64	18	24	45	14	9	84	17	85	12	23	12	20	14	6	1	7	9	112	6	18	5	11	25	7	54	14	29	58	16	50
	Totaal	132	3547	100	194	115	150	151	564	72	85	103	148	38	153	45	48	106	56	35	191	39	109	50	54	22	62	31	12	9	43	21	168	12	27	14	19	54	17	105	24	71	106	42	98
Rembang	Inlanders	56	138	53	48	40	48	32	81	22	40	14	35	15	24	19	22	20	13	12	40	10	19	6	10	3	8	9	10	5	3	4	38	2	9	11	1	12	8	21	10	12	15	3	12
	Vr. oosterlingen	20	230	22	12	25	25	22	51	9	21	22	38	18	39	22	10	17	15	8	27	16	30	8	25	6	7	9	6	6	3	12	34	8	20	4	2	10	12	18	3	23	27	12	29
	Totaal	76	368	75	60	65	73	54	132	31	61	36	73	33	63	41	32	37	28	20	67	26	49	14	35	9	15	18	16	11	6	16	72	10	29	15	3	22	20	39	13	35	42	15	41
Soerabaja	Inlanders	263	711	179	160	195	128	179	459	84	101	100	146	100	172	67	87	83	54	71	133	44	43	42	28	45	75	32	33	12	12	24	76	18	28	18	21	34	30	49	34	49	42	29	70
	Vr. oosterlingen	59	6190	28	49	80	34	77	709	31	38	29	85	25	93	12	28	45	9	31	151	13	56	13	11	7	47	8	15	10	12	20	318	1	19	10	14	9	28	39	55	40	50	20	170
	Totaal	322	6901	207	209	275	162	256	1168	115	139	129	231	125	265	79	115	128	63	102	284	57	99	55	39	52	122	40	48	22	24	44	394	19	47	28	35	43	58	88	89	89	92	49	240
Pasoeroean	Inlanders	95	567	89	89	136	72	60	373	77	49	59	50	22	130	23	17	53	23	13	125	17	14	22	15	19	61	16	4	12	3	12	75	8	16	8	9	12	17	33	9	44	6	58	123
	Vr. oosterlingen	34	1256	107	14	47	26	63	249	19	16	23	36	7	171	8	27	32	7	13	60	14	26	11	27	4	35	15	1	6	6	9	138	2	13	7	1	19	8	50	16	38	36	20	80
	Totaal	129	1823	196	103	183	98	123	622	36	65	82	86	29	301	31	44	85	30	26	183	31	40	33	42	23	96	31	5	18	9	21	213	10	29	15	10	31	25	83	25	82	42	78	203

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 35 000	van f 35 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 45 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	van f 200 000 en hooger
Bantam	Inlanders	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	11	14	3	4	7	3	2	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	18	15	3	4	7	3	2	2	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	Inlanders	57	59	26	15	4	5	5	12	5	3	—	2	2	—	1	1	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	227	313	181	122	65	68	46	57	33	23	25	43	31	21	16	19	14	24	23	16	2	10	3	5	4	1	1	1	—	—
	Totaal	284	372	207	137	69	73	51	69	38	26	25	45	33	21	17	20	15	26	23	17	2	10	3	5	4	1	1	1	—	—
Preanger-Regentschappen	Inlanders	37	37	18	17	16	10	3	8	7	5	3	4	2	2	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	146	127	60	41	24	23	18	25	12	10	9	15	8	8	5	3	2	1	3	4	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	183	164	78	58	40	33	21	33	19	15	12	19	10	10	6	3	2	1	3	4	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Cheribon	Inlanders	15	5	9	4	2	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	63	91	32	27	20	15	10	17	6	10	5	15	8	8	5	3	1	2	2	1	—	2	—	—	—	—	1	—	—	1
	Totaal	78	96	41	31	22	16	11	18	6	10	5	15	4	8	5	3	1	3	2	1	—	2	—	—	—	—	1	—	—	1
Pekalongan	Inlanders	17	15	12	5	2	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	68	42	31	19	12	12	11	16	8	6	6	9	5	5	1	3	3	2	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	85	57	43	24	14	13	13	16	8	6	6	10	5	5	1	3	3	2	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Semarang	Inlanders	65	30	16	9	4	4	3	3	1	2	2	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	218	93	60	51	27	35	15	44	23	21	14	15	8	8	6	3	5	4	8	1	—	—	—	2	—	1	—	3	—	1
	Totaal	283	123	76	60	31	39	18	47	24	23	16	15	8	9	6	3	5	4	9	1	—	—	1	2	—	1	—	3	—	1
Rembang	Inlanders	7	13	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	50	33	19	16	14	6	6	4	10	5	2	6	2	5	1	2	3	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
	Totaal	57	46	22	18	16	6	6	4	10	5	2	6	2	5	1	2	3	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	Inlanders	71	92	41	37	26	16	13	19	9	9	6	7	6	2	—	4	8	2	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	125	161	124	93	40	46	64	55	37	33	18	33	25	18	16	14	24	17	13	12	5	2	3	2	3	2	2	6	2	3
	Totaal	196	253	165	130	66	62	77	74	46	42	24	40	31	20	16	18	32	19	14	12	7	2	3	3	3	2	2	6	2	3
Pasoeroean	Inlanders	29	44	21	7	8	10	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	62	73	43	40	15	16	14	19	15	13	7	16	9	8	4	4	7	1	5	1	2	—	2	6	1	—	—	2	1	—
	Totaal	91	117	64	47	23	26	15	19	15	13	8	16	9	8	4	4	7	1	5	1	2	—	3	6	1	—	—	2	1	—

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	beneden f 60.	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290
Besoeki	Inlanders	5 185	1 664	4 375	2 729	2 057	5 709	579	2 984	2 242	703	1 187	379	282	1 777	155	133	394	104	129	473	157	57	140	86
	Vr. oosterlingen	27	23	58	9	38	89	18	172	33	21	55	26	21	311	71	68	96	17	26	125	14	21	26	10
	Totaal	5 212	1 687	4 433	2 738	2 095	5 798	597	3 156	2 275	724	1 242	405	303	2 088	226	201	490	121	155	598	171	78	166	96
Banjoemas	Inlanders	7 354	6 656	4 462	1 299	1 469	787	367	920	205	271	559	157	127	411	104	128	125	84	41	211	65	45	74	53
	Vr. oosterlingen	47	55	38	27	78	86	36	292	16	60	56	12	24	172	22	65	25	10	13	72	18	7	18	11
	Totaal	7 401	6 711	4 500	1 326	1 547	873	403	1 212	221	331	615	169	151	583	126	193	150	94	54	283	83	52	92	64
Kedoe	Inlanders	27 052	7 504	4 932	1 777	2 966	1 841	768	1 512	388	768	293	132	220	321	96	114	125	32	97	162	27	35	66	40
	Vr. oosterlingen	57	81	180	48	154	157	53	448	42	69	113	16	76	285	62	72	38	13	32	126	14	19	39	5
	Totaal	27 109	7 585	5 112	1 825	3 120	1 998	821	1 960	430	837	406	148	296	606	158	186	163	45	129	288	41	54	105	45
Djokjakarta	Vr. oosterlingen	2	3	11	1	36	23	2	117	12	4	72	2	13	286	4	20	38	8	2	109	7	9	26	7
	Totaal	2	3	11	1	36	23	2	117	12	4	72	2	13	286	4	20	38	8	2	109	7	9	26	7
Soerakarta	Vr. oosterlingen	1	11	96	20	114	66	34	354	16	33	77	16	27	322	41	51	45	3	21	110	16	20	17	8
	Totaal	1	11	96	20	114	66	34	354	16	33	77	16	27	322	41	51	45	8	21	110	16	20	17	8
Madioen	Inlanders	14 905	5 390	4 209	1 209	2 104	1 130	358	2 157	431	353	383	390	190	492	274	240	176	75	89	168	76	51	56	34
	Vr. oosterlingen	11	10	22	8	42	11	3	91	9	11	27	5	19	183	8	18	17	7	2	65	3	3	19	9
	Totaal	14 916	5 400	4 231	1 217	2 146	1 141	361	2 248	440	364	410	395	209	675	282	258	193	82	91	233	79	54	75	43
Kediri	Inlanders	12 433	7 075	9 155	1 525	3 357	2 650	1 381	4 677	322	3 457	1 752	429	328	2 328	316	379	405	178	144	368	235	70	107	167
	Vr. oosterlingen	15	16	55	13	91	90	53	237	16	123	71	38	53	454	30	50	112	30	20	109	39	11	37	12
	Totaal	12 448	7 091	9 210	1 538	3 448	2 740	1 434	4 914	338	3 580	1 823	467	381	2 782	346	429	517	208	164	477	274	81	144	179
Madoera	Inlanders	13 759	12 217	10 910	5 360	4 335	6 461	1 888	4 968	1 017	1 956	1 682	684	1 406	1 169	479	969	1 065	157	137	291	199	113	258	123
	Vr. oosterlingen	32	24	29	63	22	67	41	106	24	14	41	11	9	70	11	29	12	18	11	39	13	19	13	5
	Totaal	13 791	12 241	10 939	5 423	4 357	6 528	1 929	5 074	1 041	1 970	1 723	695	1 415	1 239	490	998	1 077	175	148	330	212	132	271	128
Java en Madoera	Inlanders	325 354	224 960	162 025	50 600	67 444	64 188	20 873	57 061	17 660	32 497	17 499	9 395	7 591	20 497	5 499	5 940	6 830	3 248	2 302	6 801	3 014	1 689	2 321	1 700
	Vr. oosterlingen	891	1 261	2 525	988	1 786	2 748	1 136	6 194	592	1 309	2 191	574	1 078	9 484	1 074	2 064	1 828	601	731	3 618	793	556	622	356
Totaal		326 245	226 221	164 550	51 588	69 230	66 936	22 009	63 255	18 252	33 806	19 690	9 969	8 669	29 981	6 573	8 004	8 658	3 849	3 033	10 419	3 807	2 245	2 943	2 056
Sumatra's Westkust	Vr. oosterlingen	9	10	9	9	4	41	75	143	13	55	162	126	43	234	26	884	240	10	17	457	15	21	18	30
Tapanoeli	Id.	—	—	11	8	15	—	40	114	12	87	27	8	34	192	25	30	27	3	25	30	201	17	10	4
Benkoelen	Id.	9	18	177	10	2	12	10	9	5	3	19	56	140	17	5	149	12	8	11	227	560	72	6	6
Lampongsche districten	Id.	3	—	2	—	151	90	3	48	102	503	6	5	142	66	—	25	85	39	28	16	5	2	11	2
Palembang	Id.	12	3	9	—	1	25	2	71	—	4	1 317	1	4	2 922	76	894	132	1	30	121	155	47	112	9
Djambi	Id.	—	—	—	—	1	—	—	4	—	7	1	—	7	1	—	1	6	—	228	3	9	15	4	9

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460
Besoeki	Inlanders	87	360	94	46	143	43	25	170	28	19	45	37	11	54	69	8	27
	Vr. oosterlingen	90	1 100	13	18	41	23	32	129	21	10	12	25	2	45	3	5	25
	Totaal	177	1 460	107	64	184	66	57	299	49	29	57	62	13	99	72	13	52
Banjoemas	Inlanders	31	125	33	29	39	18	14	97	21	13	27	19	7	43	8	10	19
	Vr. oosterlingen	4	300	17	5	10	18	13	63	3	17	6	9	2	27	3	9	15
	Totaal	35	425	50	34	49	36	27	160	24	30	33	28	9	70	11	19	34
Kedoe	Inlanders	51	100	21	15	25	29	24	66	14	12	10	9	15	23	14	18	8
	Vr. oosterlingen	52	344	3	7	9	17	18	76	4	11	14	29	6	23	13	8	12
	Totaal	103	444	24	22	34	46	42	142	18	23	24	38	21	46	27	26	20
Djokjakarta	Vr. oosterlingen	2	1 023	2	1	9	2	—	115	2	5	25	11	2	20	—	4	20
	Totaal	2	1 023	2	1	9	2	—	115	2	5	25	11	2	20	—	4	20
Soerakarta	Vr. oosterlingen	12	569	16	14	10	96	38	57	7	12	6	12	5	33	2	16	16
	Totaal	12	569	16	14	10	96	38	57	7	12	6	12	5	33	2	16	16
Madioen	Inlanders	38	149	27	41	25	25	38	67	11	13	8	22	8	25	7	12	35
	Vr. oosterlingen	3	478	5	5	7	5	6	101	2	1	9	14	4	24	—	1	9
	Totaal	41	627	32	46	32	30	44	168	13	14	17	36	12	49	7	13	44
Kediri	Inlanders	87	254	67	21	40	29	36	204	40	20	36	17	13	60	33	13	32
	Vr. oosterlingen	24	1 058	12	17	30	18	34	150	39	10	42	18	4	58	20	11	47
	Totaal	111	1 312	79	38	70	47	70	354	79	30	78	35	17	118	53	24	79
Madoera	Inlanders	82	217	124	70	58	116	106	289	127	66	35	164	129	62	99	475	35
	Vr. oosterlingen	10	67	11	3	6	4	13	20	8	2	8	6	3	4	1	6	6
	Totaal	92	284	135	73	64	120	119	309	135	68	43	170	132	66	100	481	41
Java en Madoera	Inlanders	1 787	4 902	1 154	1 052	1 184	808	818	3 132	645	564	661	715	452	1 046	610	800	658
	Vr. oosterlingen	726	22 386	573	828	510	746	746	3 159	347	451	454	828	167	882	215	336	577
Totaal		2 513	27 288	1 727	1 375	1 694	1 554	1 567	6 291	992	1 015	1 115	1 543	619	1 928	825	1 136	1 235
BUITENBEZITTINGEN.																		
Sumatra's Westkust	Vr. oosterlingen	19	172	11	8	8	29	20	196	4	16	14	16	3	36	2	12	5
Tapanoeli	Id.	13	16	5	6	4	15	12	14	3	8	7	5	4	3	—	5	2
Benkoelen	Id.	4	36	116	7	2	14	19	10	10	35	16	2	1	4	1	13	4
Lampongsche districten	Id.	8	18	—	4	3	5	23	4	4	2	5	1	—	4	—	1	3
Palembang	Id.	8	327	25	5	51	14	8	178	5	4	23	18	5	21	3	7	19
Djambi	Id.	711	70	—	2	3	36	53	2	2	11	10	7	8	1	1	19	—

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f [illegible]
Besoeki	Inlanders	16	12	81	6	12	12	6	4	28	6	5	5	3	3	33	11	4	11	4	
	Vr. oosterlingen	8	12	41	4	12	4	10	1	15	19	2	3	—	9	41	—	13	2	1	
	Totaal	24	24	122	10	24	16	16	5	43	25	7	8	3	12	74	11	17	13	5	1
Banjoemas	Inlanders	7	3	30	8	7	9	3	7	13	1	5	7	2	—	23	3	—	3	1	[illegible]
	Vr. oosterlingen	3	5	12	8	13	5	8	4	12	4	1	4	3	9	22	5	2	3	3	[illegible]
	Totaal	10	8	42	16	20	14	11	11	25	5	6	11	5	9	45	8	2	6	4	1
Kedoe	Inlanders	7	9	26	3	—	8	1	3	11	4	2	5	3	9	22	6	2	5	5	15
	Vr. oosterlingen	10	4	13	22	27	4	15	3	6	10	7	1	1	13	23	4	12	3	—	4
	Totaal	17	13	39	25	27	12	16	6	17	14	9	6	4	22	45	10	14	8	5	16
Djokjakarta	Vr. oosterlingen	1	1	25	2	10	7	1	—	5	—	1	2	1	2	32	1	1	1	—	14
	Totaal	1	1	25	2	10	7	1	—	5	—	1	2	1	2	32	1	1	1	—	14
Soerakarta	Vr. oosterlingen	11	8	26	8	17	7	22	2	8	10	5	5	—	10	53	2	10	2	1	10
	Totaal	11	8	26	8	17	7	22	2	8	10	5	5	—	10	53	2	10	2	1	10
Madioen	Inlanders	12	5	23	9	9	6	9	4	15	8	1	2	4	5	29	—	7	3	—	11
	Vr. oosterlingen	8	—	38	4	4	3	3	—	19	3	1	4	3	3	36	—	2	1	—	4
	Totaal	20	5	61	13	13	9	12	4	34	11	2	6	7	8	65	—	9	4	—	15
Kediri	Inlanders	17	28	47	9	31	19	11	13	13	7	8	12	2	5	22	9	9	20	4	15
	Vr. oosterlingen	13	2	57	9	5	9	6	3	30	21	3	11	7	4	147	4	14	4	3	9
	Totaal	30	30	104	18	36	28	17	16	43	28	11	23	9	9	169	13	23	24	7	24
Madoera	Inlanders	13	78	123	22	64	16	7	12	32	20	16	84	6	11	30	166	4	19	11	8
	Vr. oosterlingen	2	5	8	3	8	2	8	—	2	11	3	1	3	1	11	—	6	—	1	3
	Totaal	15	83	131	25	72	18	15	12	34	31	19	85	9	12	41	166	10	19	12	11
Java en Madoera	Inlanders	310	380	1160	238	349	249	175	184	515	190	145	222	121	153	633	267	164	148	108	228
	Vr. oosterlingen	196	161	910	238	596	152	295	95	381	291	102	105	92	189	1551	84	220	100	92	260
Totaal		506	541	2070	476	945	401	470	279	896	481	247	327	213	342	2184	351	384	248	200	498
Sumatra's Westkust	Vr. oosterlingen	11	18	27	5	9	5	8	2	10	1	2	4	3	9	53	3	2	3	7	10
Tapanoeli	Id.	3	7	6	2	—	5	5	1	—	7	—	1	2	6	3	—	2	—	—	—
Benkoelen	Id.	3	14	9	4	26	5	1	3	4	7	7	4	6	3	9	3	4	10	1	6
Lampongsche districten	Id.	—	3	6	1	6	2	6	2	1	1	1	3	7	2	2	—	2	—	—	1
Palembang	Id.	2	1	43	3	31	1	8	3	18	6	4	3	2	15	69	3	4	13	2	2
Djambi	Id.	1	8	5	3	1	2	1	10	—	6	5	—	1	18	3	—	8	—	—	—

van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 35 000	van f 35 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	van f 200 000 en hooger
11	33	4	11	22	1	33	34	19	11	3	3	3	3	3	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	9	10	7	16	2	10	34	19	10	9	4	4	4	3	1	3	2	2	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	42	14	18	38	3	43	68	38	21	12	7	7	7	6	2	3	2	3	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	9	17	6	7	6	36	7	8	1	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	8	4	7	10	7	4	31	14	11	8	4	4	6	7	1	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	17	21	13	17	13	40	38	22	12	13	4	5	6	7	1	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	15	8	14	14	5	11	18	16	5	1	1	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	12	5	17	6	3	39	29	38	33	22	6	16	5	10	8	5	3	4	3	3	3	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	27	13	31	20	8	50	47	54	38	23	7	17	5	13	11	5	3	4	3	3	3	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	7	2	16	9	8	10	26	18	11	12	5	3	4	12	4	1	4	5	2	—	1	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
3	7	2	16	9	8	10	26	18	11	12	5	3	4	12	4	1	4	5	2	—	1	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
5	45	—	15	37	2	35	36	37	21	24	2	10	3	6	5	4	1	5	1	4	2	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	45	—	15	37	2	35	36	37	21	24	2	10	3	6	5	4	1	5	1	4	2	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	18	2	6	7	4	7	17	3	7	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	12	1	9	11	1	14	21	18	12	3	6	10	1	3	2	2	—	1	4	1	3	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
4	30	3	15	18	5	21	38	21	19	3	6	12	2	3	2	2	—	1	4	1	3	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
4	14	6	13	12	12	16	11	36	6	2	—	—	—	2	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	68	3	6	16	10	48	42	63	23	11	3	6	9	7	6	3	10	1	4	2	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	82	9	19	28	22	64	53	99	29	13	3	6	9	9	9	3	10	1	5	2	1	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	6	5	9	9	17	19	26	8	7	6	3	5	6	4	3	3	2	—	1	1	2	—	1	—	1	—	—	1	1	1	1	—	1	—	—	—
3	5	3	1	6	11	12	18	9	11	11	4	2	4	10	4	2	3	3	1	4	3	2	1	1	1	1	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—
14	11	8	10	15	28	31	44	17	18	17	7	7	10	14	7	5	5	3	2	5	5	2	2	1	2	1	1	1	1	2	1	—	2	—	—	—
172	380	161	325	291	229	525	418	386	183	113	71	59	38	55	32	22	14	16	13	6	5	6	10	5	4	1	3	2	4	2	1	—	1	—	—	—
193	569	173	398	562	224	865	1207	1163	685	513	258	279	222	297	175	144	111	173	108	96	67	57	68	62	56	37	13	17	9	18	8	4	5	12	3	5
365	949	334	723	853	453	1390	1625	1549	868	626	329	338	260	352	207	166	125	189	121	102	72	63	78	67	60	38	16	19	13	20	9	4	6	12	3	5
8	26	13	17	36	19	27	30	50	21	30	15	18	7	21	8	5	3	4	7	2	4	2	2	2	3	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—
—	8	2	1	2	6	9	10	8	11	6	9	2	1	4	—	—	1	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	14	2	23	5	4	15	26	15	9	4	6	3	4	6	2	—	2	2	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	7	—	4	4	1	—	12	11	3	5	2	3	—	—	2	1	1	—	2	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	18	—	10	27	—	15	47	28	20	22	2	8	3	19	6	9	9	11	6	5	8	2	7	10	10	—	—	2	1	1	1	1	—	—	—	—
2	5	—	1	8	2	3	18	13	17	9	3	2	—	5	2	3	3	1	2	—	3	—	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	beneden f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290
Oostkust van Sumatra	Vr. oosterlingen	14	13	31	25	57	58	138	334	6 766	6 203	2 611	6 082	1 359	3 321	2 007	4 037	4 771	4 363	4 587	6 880	8 550	7 760	3 995	4 439
	Inlanders	96	185	270	526	495	4 464	5 138	36 898	16 571	50 325	34 433	29 716	4 691	6 778	1 788	3 264	1 875	958	1 456	1 295	619	1 038	563	312
	Totaal	110	198	301	551	552	4 522	5 276	37 232	23 337	56 528	37 044	35 798	6 050	10 099	3 795	7 301	6 646	5 321	6 043	8 175	9 169	8 798	4 558	4 751
Atjeh en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	3	63	29	17	14	34	34	204	548	74	735	363	65	436	529	226	320	2 334	27	307	394	26	130	51
Riouw en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	3	9	8	42	29	203	129	48	221	380	212	2 921	542	390	40	1 334	504	538	504	54	583	355	27	1 063
	Inlanders	—	3	11	165	164	549	48	1 388	896	1 146	1 637	291	351	742	43	19	53	22	152	25	4	14	17	38
	Totaal	3	12	19	207	193	752	177	1 436	1 117	1 526	1 849	3 212	893	1 132	83	1 353	557	560	656	79	587	369	44	1 101
Banka en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	22	45	10	5	296	36	99	328	92	3 408	3 358	666	659	408	80	320	433	20	219	81	61	59	44	11
Billiton	Id.	—	5	55	15	230	15	273	979	125	1 345	72	225	36	243	23	173	15	11	38	68	8	14	2	6
Westerafd. van Borneo	Id.	8	4	10	2	3	13	39	281	6	71	93	7	154	460	33	170	547	48	264	487	57	1 597	114	23
Z. en O. afdeeling van Borneo	Id.	55	18	26	32	11	51	230	134	102	131	776	496	256	1 325	1 473	222	338	254	618	306	62	73	99	19
Menado	Id.	—	—	2	—	5	3	13	76	29	1	108	7	20	496	15	153	375	12	49	287	90	64	37	10
Celebes en onderhoorigheden	Id.	44	28	44	6	87	45	44	340	34	56	298	15	71	272	41	713	683	738	51	570	27	110	38	18
Amboina	Id.	1	—	9	1	—	14	33	11	5	15	30	13	44	68	13	127	86	8	87	110	32	86	28	19
Ternate en onderhoorigheden	Id.	1	2	—	1	7	15	8	21	10	13	14	9	13	30	9	30	8	5	14	43	24	9	13	22
Timor en onderhoorigheden	Id.	3	—	29	2	9	14	115	47	17	56	44	37	136	160	46	83	57	29	80	102	21	34	8	10
Bali en Lombok	Id.	—	3	46	12	61	33	88	416	173	128	255	236	155	324	69	34	79	36	41	106	90	23	14	33
Buitenbezittingen	Inlanders	96	188	281	691	659	5 013	5 186	38 286	17 467	51 471	36 070	30 007	5 042	7 520	1 831	3 283	1 928	980	1 608	1 320	623	1 052	580	350
	Vr. oosterlingen	187	221	507	187	983	702	1 373	3 608	8 260	12 540	10 138	11 273	3 874	11 364	4 510	9 605	8 718	8 457	6 918	10 255	10 944	10 384	4 710	5 784
	Totaal	283	409	788	878	1 642	5 715	6 559	41 894	25 727	64 011	46 208	41 280	8 916	18 884	6 341	12 888	10 646	9 437	8 526	11 575	11 567	11 436	5 290	6 134

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675
Oostkust van Sumatra	Vr. oosterlingen	2034	3409	1184	891	740	483	386	756	157	378	134	277	43	471	84	125	89	74	56	265	106	223	57	101	67	184	80	65	98	63	46	183	73	132	46	32	71
	Inlanders	224	572	190	364	165	93	81	330	70	177	99	93	74	96	84	116	34	39	36	106	50	115	29	29	24	64	18	39	17	18	19	89	13	78	21	7	39
	Totaal	2258	3981	1374	1255	905	576	417	1086	227	555	233	370	117	567	168	241	123	113	92	371	156	338	86	130	91	248	98	104	115	81	65	272	86	210	67	39	110
Atjeh en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	66	136	221	6	23	75	41	76	50	39	29	6	20	87	36	27	31	17	9	36	41	16	8	9	16	14	16	11	2	3	16	42	35	14	10	1	7
Riouw en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	20	210	142	130	1369	54	66	48	59	49	26	143	50	202	12	26	49	13	10	7	26	63	14	32	25	14	14	13	16	26	33	37	26	42	20	1	14
	Inlanders	43	3	9	4	8	6	354	9	2	1	1	—	1	—	1	—	1	1	1	1	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	63	213	151	134	1377	60	420	57	61	50	27	143	51	202	13	26	50	14	11	8	26	66	14	32	27	14	14	13	16	26	33	37	26	42	20	1	14
Banka en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	35	185	30	25	11	39	49	44	30	22	27	59	17	31	27	23	21	10	20	19	22	39	15	10	14	19	20	12	14	19	22	28	24	17	16	7	22
Billiton	Id.	5	20	3	1	11	29	2	5	—	1	15	—	—	5	1	17	2	1	2	2	2	1	—	7	—	4	7	4	—	—	2	2	6	6	—	—	—
Westerafd. van Borneo	Id.	4274	8800	715	996	160	787	250	328	52	371	178	363	51	255	29	228	90	198	57	78	154	97	43	92	43	39	188	17	18	52	144	82	6	137	25	10	120
Z. en O. afdeeling van Borneo	Id.	180	326	420	176	39	47	64	177	21	32	39	45	18	38	10	16	60	16	15	35	24	24	15	31	4	27	17	8	8	10	23	97	9	30	10	8	26
Menado	Id.	41	379	37	—	9	238	31	202	3	56	21	79	8	54	4	32	34	18	16	42	10	30	7	23	1	7	42	4	3	1	23	45	—	5	2	1	22
Celebes en onderhoorigheden	Id.	35	358	34	35	25	14	114	172	13	20	32	45	13	30	5	14	31	6	11	94	3	25	7	20	7	21	8	—	1	9	82	13	7	11	12	7	7
Amboina	Id.	506	99	17	19	15	46	52	24	5	7	14	17	5	12	63	12	8	11	4	13	7	9	4	16	4	4	6	4	5	1	6	26	1	16	1	—	2
Ternate en onderhoorigheden	Id.	18	90	18	12	43	13	15	65	11	9	20	24	9	18	7	4	26	5	2	18	6	10	6	5	1	7	6	2	3	—	—	17	7	2	2	—	2
Timor en onderhoorigheden	Id.	82	125	13	10	21	28	51	37	8	13	31	39	17	24	10	27	11	2	14	15	12	12	3	7	9	14	9	3	8	14	12	26	4	14	2	—	2
Bali en Lombok	Id.	24	87	20	10	20	21	49	26	12	24	26	11	11	24	18	13	17	3	11	11	4	23	7	9	8	12	3	8	6	7	20	7	8	8	19	5	4
Buitenbezittingen	Inlanders	267	575	199	368	173	99	435	339	72	178	100	93	75	96	85	116	35	40	37	107	50	118	29	29	26	64	18	39	17	18	19	89	13	78	21	7	39
	Vr. oosterlingen	8078	14 863	3011	2338	2557	1987	1255	2364	449	1097	667	1157	283	1270	313	621	502	394	278	731	435	645	206	391	220	459	444	170	197	226	482	744	215	456	191	82	318
	Totaal	8345	15 438	3210	2706	2730	2086	1690	2703	521	1275	767	1250	358	1366	398	737	537	434	315	838	485	763	235	420	246	523	462	209	214	244	501	833	228	534	212	89	357

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 35 000	van f 35 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	van f 200 000 en hooger
Oostkust van Sumatra	Vr. oosterlingen	66	194	41	104	186	41	91	222	268	159	125	67	63	35	67	50	34	27	41	20	20	14	5	4	7	8	5	6	1	—	1	—	1	1	1	—	—
	Inlanders	21	56	41	63	62	36	74	80	90	22	13	6	6	2	1	1	1	—	1	1	6	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	87	250	82	167	248	77	165	302	358	181	138	73	69	37	68	51	35	27	42	21	26	14	7	4	7	8	5	6	1	—	1	—	1	1	1	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	12	10	4	12	38	18	51	40	29	15	11	10	9	5	5	7	10	3	4	5	6	4	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	16	27	2	63	32	32	64	83	69	54	27	22	15	16	6	17	9	5	6	3	2	2	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totaal	16	27	2	63	32	32	64	83	69	54	27	22	15	16	6	17	9	5	6	3	2	2	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	Vr. oosterlingen	11	26	24	26	22	25	26	88	24	26	25	22	16	13	18	19	26	16	5	—	11	1	2	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	Id.	4	4	2	5	—	3	5	5	4	8	2	—	3	5	—	2	—	1	2	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafd. van Borneo	Id.	70	94	10	129	60	107	132	183	170	123	74	47	34	29	23	23	21	9	10	14	9	6	4	9	5	7	—	1	2	—	—	3	2	1	—	—	—
Z. en O. afdeeling van Borneo	Id.	43	32	17	65	51	54	111	100	49	28	20	9	13	10	14	8	3	7	10	7	4	3	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Menado	Id.	10	13	9	28	29	26	41	55	47	31	24	17	4	8	12	5	5	3	5	5	2	1	5	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	Id.	10	37	5	27	35	5	58	61	64	50	45	17	19	15	23	17	14	12	7	3	—	4	2	9	1	8	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Amboina	Id.	1	5	2	12	6	4	3	19	28	10	6	8	7	2	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	Id.	2	17	5	22	9	5	11	25	21	9	4	4	5	—	4	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	Id.	6	12	8	12	12	13	31	19	19	17	4	12	5	2	3	4	2	1	1	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Id.	5	6	3	6	7	15	5	23	25	13	8	6	5	7	8	5	2	2	5	4	4	—	—	2	—	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Buitenbezittingen	Inlanders	21	56	41	63	62	36	74	80	90	22	13	6	6	2	1	1	1	—	1	1	6	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen	269	555	149	567	569	380	698	966	942	624	451	278	234	162	243	179	146	105	117	80	69	52	30	44	37	45	6	10	7	2	4	4	5	2	2	—	—
	Totaal	290	611	190	630	631	416	772	1046	1032	646	464	284	240	164	244	180	147	105	118	81	75	52	32	44	37	45	6	10	7	2	4	4	5	2	2	—	—

B. Proportioneele belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inlandsche bevolking in de gewesten buiten Java en Madoera, geregeld bij Ind. St. 1914 nº. 130.

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	beneden f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290
Sumatra's Westkust	Inlanders	18 298	7 567	6 109	10 726	27 541	45 399	50 718	45 002	25 548	15 406	12 137	7 711	6 300	5 248	3 503	3 362	2 197	1 998	1 784	1 552	1 834	973	893	817
Tapanoeli	Id.	27 680	32 370	16 231	21 020	18 769	20 293	12 224	8 358	4 811	2 581	1 955	976	618	1 063	306	575	255	228	126	194	268	104	83	78
Benkoelen	Id.	4 059	1 818	1 805	1 572	3 015	8 671	9 015	11 076	3 676	3 748	4 549	1 448	2 658	1 735	759	1 370	341	478	311	256	427	147	195	141
Lampongsche districten	Id.	2 681	222	1 046	3 095	2 567	8 805	1 026	3 194	1 894	2 655	6 125	1 312	1 604	4 626	693	1 285	751	597	442	623	562	181	236	307
Palembang	Id.	5 169	669	515	2 440	3 595	9 351	2 887	3 749	9 637	4 249	31 672	4 403	8 618	18 395	7 389	21 924	7 815	9 684	6 597	7 208	13 982	3 300	3 548	4 134
Djambi	Id.	2 814	485	741	1 216	2 377	3 005	1 823	5 411	3 278	8 930	4 196	1 979	6 934	1 246	225	227	419	99	45	198	256	39	34	4
Atjeh en onderhoorigheden	Id.	2 349	1 684	4 275	4 641	5 545	4 597	4 142	4 146	3 705	4 186	1 486	913	610	1 202	349	381	288	565	128	660	249	106	90	51
Riouw en onderhoorigheden	Id.	120	151	195	113	47	296	167	220	305	400	606	353	117	247	71	59	27	23	5	60	23	26	7	2
Billiton	Id.	781	29	981	6	5 692	636	163	111	6	14	64	17	14	144	31	26	147	33	40	206	55	36	76	15
Westerafd. van Borneo	Id.	6 703	3 604	3 667	3 109	81	108	176	94	84	122	41	169	372	144	109	76	267	80	388	33	128	181	141	43
Z. en O. afdeeling van Borneo	Id.	51 764	20 181	23 261	21 080	12 851	14 009	5 832	13 420	4 984	3 062	2 372	1 622	1 985	1 535	516	993	298	318	229	374	340	125	160	65
Menado	Id.	8 450	5 323	4 844	3 378	8 044	6 269	2 275	11 599	3 834	3 574	6 642	2 961	2 135	1 629	1 114	1 017	655	575	453	503	456	294	290	225
Celebes en onderhoorigheden	Id.	46 929	37 679	19 876	26 629	16 144	19 543	5 104	12 703	2 950	2 970	2 586	1 939	1 068	1 090	1 267	855	588	556	345	224	642	297	177	242
Amboina	Id.	5 602	3 800	5 632	3 033	4 785	3 259	9 220	9 252	3 123	4 496	7 645	779	1 506	884	140	139	124	30	128	83	57	19	26	16
Ternate en onderhoorigheden	Id.	21	10	6	16	14	724	234	1 228	191	237	595	532	73	504	48	85	65	17	22	101	30	28	29	9
Timor en onderhoorigheden	Id.	5	3 015	1 183	691	438	271	177	127	37	474	38	45	95	17	7	51	16	24	13	15	11	13	1	7
Bali en Lombok	Id.	91 920	35 462	7 830	3 876	2 659	10 388	12 401	1 099	524	436	751	306	404	341	307	558	61	331	39	126	177	138	28	10
	Inlanders	275 345	154 069	98 197	106641	114164	155624	117584	130789	68 587	57 540	83 460	27 465	35 111	40 050	16 834	32 983	14 314	15 636	11 095	12 416	19 497	6 007	6 014	6 166
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen	Inlanders	275 441	154 257	98 478	107332	114823	160637	122770	169075	86 054	109011	119530	57 472	40 153	47 570	18 665	36 266	16 242	16 616	12 703	13 736	20 120	7 059	6 594	6 516
	Vr. oosterlingen	187	221	507	187	983	702	1373	3608	8 260	12540	10138	11 273	3 874	11 364	4 510	9 605	8 718	8 457	6 918	10 255	10 944	10 384	4 710	5 784
	Totaal	275 628	154 478	98 985	107519	115806	161339	124143	172683	94 314	121551	129668	68 745	44 027	58 934	23 175	45 871	24 960	25 073	19 621	23 991	31 064	17 443	11 304	12 300

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675
Sumatra's Westkust	Inlanders	749	978	507	462	466	380	554	362	268	268	218	350	202	168	146	167	217	127	119	108	109	166	68	60	65	70	85	50	42	38	71	78	37	38	24	24	99
Tapanoeli	Id.	46	149	43	35	37	38	47	51	27	27	23	68	27	21	17	11	27	12	13	21	8	40	12	7	6	14	17	14	2	6	6	32	10	7	7	1	19
Benkoelen	Id.	83	269	73	65	104	90	73	115	34	42	30	82	18	28	21	24	27	11	6	24	13	40	10	9	5	9	4	4	5	7	10	30	5	2	6	8	13
Lampongsche districten	Id.	469	580	196	164	391	199	462	161	74	264	293	428	71	112	120	130	281	49	32	97	169	262	41	26	36	41	73	44	19	33	97	134	20	29	72	28	65
Palembang	Id.	1185	3813	723	898	1124	389	1116	371	279	371	149	599	106	173	101	80	325	47	64	88	55	262	46	32	27	51	72	19	22	15	13	132	19	9	24	15	76
Djambi	Id.	172	176	4	3	9	22	21	79	28	3	48	27	7	15	10	5	18	4	31	3	51	75	3	1	5	15	4	—	28	—	33	25	1	1	13	4	8
Atjeh en onderhoorigheden	Id.	38	301	44	44	50	26	47	88	31	40	25	46	18	52	19	19	22	10	10	39	31	33	20	12	11	20	23	6	6	6	1	44	30	12	8	2	15
Riouw en onderhoorigheden	Id.	14	26	4	5	4	1	9	2	7	4	2	10	2	3	—	—	1	—	—	5	—	6	—	—	—	4	1	2	—	—	—	1	1	—	—	1	4
Billiton	Id.	22	73	12	21	15	21	14	48	11	14	19	7	10	20	14	7	11	9	7	13	5	5	7	3	8	8	9	2	6	2	5	9	3	2	3	3	15
Westerafd. van Borneo	Id.	55	21	20	13	25	23	10	11	5	16	11	8	3	14	1	14	8	—	13	5	5	5	2	2	5	3	1	1	2	2	8	4	—	2	—	1	1
Z. en O. afdeeling van Borneo	Id.	124	227	26	41	80	48	49	43	74	28	48	123	27	38	12	18	33	10	11	35	118	67	12	12	10	13	8	14	10	5	28	48	14	11	5	7	19
Menado	Id.	222	336	187	170	165	139	151	169	124	102	113	115	90	99	78	80	82	50	69	76	44	74	51	47	39	51	41	37	32	24	32	72	16	17	30	35	58
Celebes en onderhoorigheden	Id.	147	301	538	116	82	45	81	65	199	64	42	88	139	29	75	26	54	63	26	20	14	94	97	13	13	15	33	28	12	9	7	83	9	33	10	13	52
Amboina	Id.	17	55	8	14	6	5	15	14	4	8	6	26	1	7	—	5	11	1	3	3	—	3	—	—	1	—	—	—	1	—	5	3	2	1	—	—	3
Ternate en onderhoorigheden	Id.	20	72	1	8	5	7	10	11	17	7	13	5	3	3	1	1	5	3	—	5	1	3	1	—	—	1	2	—	2	—	—	3	5	1	2	4	2
Timor en onderhoorigheden	Id.	1	3	17	1	—	1	—	1	7	1	2	2	5	—	—	—	—	—	1	—	2	1	1	—	2	—	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—
Bali en Lombok	Id.	18	71	29	18	25	4	10	10	48	4	4	5	21	4	17	5	3	3	8	3	1	20	1	1	1	—	—	3	2	2	—	9	3	6	—	1	—
	Inlanders	3 382	7 451	2432	2078	2588	1433	2669	1601	1237	1263	1046	1989	745	786	632	592	1125	399	413	545	626	1156	372	225	234	315	373	225	192	149	316	707	179	171	204	147	449
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen	Inlanders	3 649	8 026	2631	2446	2761	1532	3104	1940	1309	1441	1146	2082	820	882	717	708	1160	439	450	652	676	1274	401	254	260	379	391	264	209	167	335	796	192	249	225	154	488
	Vr. oosterlingen	8 078	14 863	3011	2338	2557	1987	1255	2364	449	1097	667	1157	283	1270	313	621	502	394	278	731	435	645	206	391	220	459	444	170	197	226	482	744	215	456	191	82	318
	Totaal	11 727	22 889	5642	4784	5318	3519	4359	4304	1758	2538	1813	3239	1103	2152	1030	1329	1662	833	728	1383	1111	1919	607	645	480	838	835	434	406	393	817	1540	407	705	416	236	806

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 tot f 1200	van f 1200 tot f 1500	van f 1500 tot f 1800	van f 1800 tot f 2100	van f 2100 tot f 2400	van f 2400 tot f 2700	van f 2700 tot f 3000	van f 3000 tot f 3500	van f 3500 tot f 4000	van f 4000 tot f 4500	van f 4500 tot f 5000	van f 5000 tot f 6000	van f 6000 tot f 7000	van f 7000 tot f 8000	van f 8000 tot f 9000	van f 9000 tot f 10000	van f 10 000 tot f 12 000	van f 12 000 tot f 15 000	van f 15 000 tot f 20 000	van f 20 000 tot f 25 000	van f 25 000 tot f 30 000	van f 30 000 tot f 35 000	van f 35 000 tot f 40 000	van f 40 000 tot f 50 000	van f 50 000 tot f 60 000	van f 60 000 tot f 80 000	van f 80 000 tot f 100 000	van f 100 000 tot f 150 000	van f 150 000 tot f 200 000	van f 200 000 en hooger
Sumatra's Westkust	Inlanders	54	65	43	88	96	59	102	106	57	30	21	5	5	5	5	6	2	4	2	—	1	2	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tapanoeli	Id.	9	17	14	19	34	20	23	28	35	22	16	2	6	2	3	3	4	3	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Benkoelen	Id.	9	16	6	10	8	11	17	12	11	5	2	2	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten	Id.	61	94	75	207	84	70	125	114	14	6	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	Id.	29	58	12	88	44	14	52	87	54	19	11	6	4	2	2	—	—	1	4	1	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djambi	Id.	53	16	6	28	3	13	25	48	19	18	12	4	2	3	9	4	1	—	5	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	Id.	11	21	19	17	31	13	22	34	33	21	9	4	2	—	3	1	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	Id.	1	—	2	1	3	2	—	3	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	Id.	14	11	4	13	9	6	24	21	11	11	1	3	2	1	1	2	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafd. van Borneo	Id.	3	3	1	3	1	1	2	2	4	5	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Z. en O. afdeeling van Borneo	Id.	10	18	29	37	19	13	38	52	21	15	7	10	3	1	2	3	1	1	1	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Menado	Id.	53	55	34	82	53	47	68	80	88	37	19	10	8	7	8	7	6	1	2	1	2	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	Id.	28	55	19	53	20	62	43	79	75	51	35	24	11	11	10	6	2	4	3	3	1	3	2	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina	Id.	1	—	—	—	5	—	5	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	Id.	1	2	2	2	6	—	6	5	5	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	Id.	—	—	2	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Id.	—	1	5	5	6	4	2	4	5	1	3	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Inlanders	337	432	273	653	422	335	554	681	437	242	140	74	43	34	47	35	19	18	23	7	7	7	5	3	4	7	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen	Inlanders	358	488	314	716	484	371	628	761	527	264	153	80	49	36	48	36	20	18	24	8	13	7	7	3	4	7	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
	Vr. oosterlingen	269	555	149	567	569	380	698	966	942	624	451	278	234	162	243	179	146	105	117	80	69	52	30	44	37	45	6	10	7	2	4	4	5	2	2	—	—
	Totaal	627	1043	463	1283	1053	751	1326	1727	1469	888	604	358	283	198	291	215	166	123	141	88	82	59	37	47	41	52	10	10	7	2	4	4	5	2	3	—	—

VI. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDERE[N]

GEWESTEN.	1916. Aantal verbruikte slachtbriefjes. Voor het slachten van runderen.	buffels.	Totaal.	Noodslachtbriefjes (roode).	Voor het slachten van paarden.	Noodslachtbriefjes (groene).	1917. Voor het slachten van runderen.	buffels.	Totaal.	Noodslachtbriefjes (roode).	Voor het slachten van paarden.	Noodslachtbriefjes (groene).
Bantam	36	17 486	17 522	5	1	—	118	19 747	19 865	8	1	—
Batavia	14 350	28 452	42 802	10	102	—	16 953	30 027	46 980	9	125	—
Preanger-Regentschappen	9 034	49 971	59 005	102	1 064	2	12 445	47 637	60 082	156	990	8
Cheribon	544	9 112	9 656	5	155	—	869	6 514	7 383	4	188	—
Pekalongan	2 845	20 480	23 325	—	180	—	2 861	19 978	22 839	—	179	—
Semarang	17 679	48 752	66 431	—	284	—	22 214	48 398	70 612	—	367	—
Rembang	17 552	5 242	22 794	—	40	—	21 434	5 687	27 121	—	66	—
Soerabaja	64 907	11 877	76 784	—	22	—	73 222	12 020	85 242	3	133	—
Pasoeroean	69 443	917	70 360	1	153	—	78 576	928	79 504	4	156	—
Besoeki	45 762	1 092	46 854	1	37	—	53 592	1 552	55 144	12	94	—
Banjoemas	14 158	11 188	25 346	—	41	—	16 609	12 596	29 205	—	54	1
Kedoe	38 281	24 569	62 850	3	113	2	37 143	25 297	62 440	—	143	—
Djokjakarta	17 519	12 694	30 213	—	86	—	16 974	15 514	32 488	—	54	—
Soerakarta	23 342	28 554	51 896	—	344	—	24 847	42 866	67 713	2	367	1
Madioen	22 016	12 181	34 197	41	220	3	23 153	17 761	40 914	37	250	2
Kediri	22 058	19 762	41 820	—	223	—	24 678	18 993	43 671	—	219	—
Madoera	18 624	246	18 870	—	7	—	19 471	373	19 844	—	2	—
Totalen	398 150	302 575	700 725	168	3 072	7	445 159	325 888	771 047	235	3 388	12

VII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDEREN

GEWESTEN.	1916. Aantal verbruikte slachtbriefjes. Voor het slachten van runderen.	buffels.	Totaal.	Noodslachtbriefjes (roode).	Voor het slachten van paarden en veulens.	Noodslachtbriefjes (groene).	1917. Voor het slachten van runderen.	buffels.	Totaal.	Noodslachtbriefjes (roode).	Voor het slachten van paarden en veulens.	Noodslachtbriefjes (groene).
Sumatra's Westkust	22 661	20 063	42 724	487	292	5	34 694	19 870	54 564	627	324	4
Tapanoeli a)	—	—	—	—	—	—	2 351	4 003	6 354	630	1 094	136
Benkoelen	1 418	2 124	3 542	58	—	—	1 391	1 772	3 163	102	—	—
Lampongsche districten	484	1 656	2 140	26	—	—	513	1 906	2 419	67	—	—
Palembang	1 298	1 968	3 266	321	—	—	1 410	1 594	3 004	316	—	—
Djambi	495	1 840	2 335	106	—	—	385	3 136	3 521	266	—	—
Oostkust van Sumatra	5 978	6 902	12 880	227	—	—	8 450	8 607	17 057	195	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	4 433	7 386	11 819	63	—	—	12 781	2 130	14 911	41	—	—
Riouw en onderhoorigheden	96	57	153	—	—	—	68	41	109	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	1 048	14	1 062	—	—	—	1 197	6	1 203	—	—	—
Billiton	762	—	762	—	—	—	632	—	632	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	2 020	1	2 021	1	—	—	1 959	1	1 960	11	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	2 997	2 033	5 030	26	—	—	2 843	3 335	6 178	44	—	—
Menado	2 174	647	2 821	6	501	1	2 961	503	3 464	12	584	1
Celebes en onderhoorigheden	723	10 435	11 158	1	285	—	627	13 578	14 205	—	253	—
Amboina	262	—	262	—	—	—	249	—	249	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden (alleen ter hoofdplaats)	123	—	123	—	—	—	130	—	130	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	116	1 944	2 060	—	—	—	119	3 153	3 272	—	—	—
Bali en Lombok	15 982	3 692	19 674	1	—	—	26 690	4 269	30 959	—	—	—
Totalen	63 070	60 762	123 832	1 323	1 078	6	99 450	67 904	167 354	2311	2 255	141

a) Is 1 Januari 1917 ingevoerd.

BUFFELS EN PAARDEN OP JAVA EN MADOERA.

1916.			1917.			1916.		1917.	
Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van:						Aantal vervolgingen ingesteld wegens slachten zonder vergunning.			
runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	Vervolgingen.	Beklaagden.	Vervolgingen.	Beklaagden.
f 52 571	f 4,—	f 52 575,—	f 59 603	f 4,—	f 59 607,—	9	9	44	44
128 416	408,—	128 824,—	140 949	500,—	141 449,—	30	30	25	25
177 117	4 258,60	181 375,60	180 402	3 970,40	184 372,40	18	18	15	15
28 973	620,—	29 593,—	22 153	752,—	22 905,—	1	1	7	7
69 975	720,—	70 695,—	68 517	716,—	69 233,—	15	15	18	21
199 293	1 136,—	200 429,—	211 836	1 468,—	213 304,—	40	48	316	325
68 382	160,—	68 542,—	81 363	264,—	81 627,—	13	13	34	40
230 352	88,—	230 440,—	255 729	532,—	256 261,—	4	4	8	8
211 081	612,—	211 693,—	238 516	624,—	239 140,—	74	86	102	99
140 563	148,—	140 711,—	165 444	376,—	165 820,—	242	254	363	439
76 038	164,—	76 202,—	87 615	217,30	87 832,30	22	28	51	58
188 553	454,60	189 007,60	187 320	572,—	187 892,—	33	33	85	85
90 639	344,—	90 983,—	97 464	216,—	97 680,—	357	357	223	223
155 688	1 376,—	157 064,—	203 141	1 469,30	204 610,30	25	28	32	51
102 632	883,90	103 515,90	122 779	1 002,60	123 781,60	81	81	130	130
125 460	892,—	126 352,—	131 013	876,—	131 889,—	4	4	8	8
56 610	28,—	56 638,—	59 532	8,—	59 540,—	108	158	153	198
f 2 102 343	f 12 297,10	f 2 114 640,10	f 2 313 376	f 13 567,60	f 2 326 943,60	1 076	1 167	1 614	1 776

BUFFELS, PAARDEN EN VEULENS IN DE BUITENBEZITTINGEN.

Bedrag der belasting voor het slachten van:				1916.			1917.			1916.		1917.	
een rund of buffel.	een paard of veulen.	een rund of buffel	een paard of veulen	Opbrengst der verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van:						Aantal vervolgingen wegens slachten zonder vergunning.			
		tengevolge van verwonding door wild gedierte.		runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	runderen of buffels.	paarden.	Totaal.	Vervolgingen.	Beklaagden.	Vervolgingen.	Beklaagden.
f 3,—	f 3,—	f 1,—	f 1,—	f 128 659,—	f 881,—	f 129 540,—	f 164 319,—	f 976,—	f 165 295,—	7	7	9	9
3,—	3,—	1,—	1,—	—	—	—	19 692,—	3 418,—	23 110,—	—	—	—	—
2,—	—	0,70	—	7 124,60	—	7 124,60	6 397,40	—	6 397,40	3	3	1	1
3,—	—	1,—	—	6 446,—	—	6 446,—	7 324,—	—	7 324,—	2	2	—	—
3,—	—	1,—	—	10 119,—	—	10 119,—	9 328,—	—	9 328,—	1	1	—	—
2,50	—	0,80	—	5 922,30	—	5 922,30	9 015,30	—	9 015,30	1	1	5	5
3,—	—	1,—	—	38 867,—	—	38 867,—	51 366,—	—	51 366,—	17	17	18	18
3,—	—	1,—	—	35 520,—	—	35 520,—	44 774,—	—	44 774,—	12	12	6	6
3,—	—	1,—	—	459,—	—	459,—	327,—	—	327,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	3 186,—	—	3 186,—	3 609,—	—	3 609,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	2 286,—	—	2 286,—	1 896,—	—	1 896,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	6 064,—	—	6 064,—	5 891,—	—	5 891,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	15 116,—	—	15 116,—	18 578,—	—	18 573,—	—	—	—	—
2,—	2,—	0,70	0,70	5 646,20	1 002,70	6 648,90	6 936,40	1 168,70	8 105,10	9	9	16	16
3,—	4,—	1,—	1,30	33 475,—	1 140,—	34 615,—	42 615,—	1 012,—	43 627,—	16	16	38	38
3,—	—	1,—	—	786,—	—	786,—	747,—	—	747,—	—	—	—	—
2,—	—	0,70	—	246,—	—	246,—	260,—	—	260,—	—	—	—	—
2,—	—	—	—	4 120,—	—	4 120,—	6 544,—	—	6 544,—	—	—	1	1
2,50	—	0,80	—	49 185,80	—	49 185,80	77 397,50	—	77 397,50	74	74	128	128
				f 353 227,90	f 3 023,70	f 356 251,60	f 477 016,60	f 6574,70	f 483 591,30	142	142	222	222

VIII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS OP JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	1916. Aantal verbruikte slacht-briefjes (gewone).	1916. Aantal verbruikte noodslacht-briefjes.	1916. Opbrengst van de verbruikte slacht-briefjes.	1916. Gemiddelde opbrengst 's maands.	1916. Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	1916. Aantal beklaagden wegens slachten zonder vergunning.	1917. Aantal verbruikte slacht-briefjes (gewone).	1917. Aantal verbruikte noodslacht-briefjes.	1917. Opbrengst van de verbruikte slacht-briefjes.	1917. Gemiddelde opbrengst 's maands.	1917. Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	1917. Aantal beklaagden wegens slachten zonder vergunning.
Bantam	1 165	—	f 1 747,50	f 145,62^{5}	1	1	1 124	—	f 1 686,—	f 140,50	—	—
Batavia	45 449	1	68 174,—	5 681,17	11	11	44 941	—	67 411,50	5 617,62^{5}	4	4
Preanger-Regentschappen .	9 531	—	14 296,50	1 191,37^{5}	5	5	9 626	—	14 439,—	1 203,25	—	—
Cheribon	4 343	—	6 514,50	542,87^{5}	1	1	3 312	—	4 968,—	414,—	—	—
Pekalongan	3 187	—	4 780,50	398,37^{5}	4	4	2 659	—	3 988,50	332,37^{5}	4	4
Semarang	12 340	—	18 510,—	1 542,50	—	—	10 349	—	15 523,50	1 293,62^{5}	1	1
Rembang	2 804	—	4 206,—	350,50	—	—	2 443	—	3 664,50	305,37^{5}	—	—
Soerabaja.	13 578	—	20 367,—	1 697,25	—	—	14 040	—	21 060,—	1 755,—	—	—
Pasoeroean	2 713	—	4 069,50	339,12^{5}	—	—	3 046	—	4 569,—	380,75	—	—
Besoeki	1 713	—	2 569,50	214,12^{5}	—	—	1 825	—	2 737,50	228,12^{5}	—	—
Banjoemas	1 753	—	2 629,50	219,12^{5}	3	3	1 497	—	2 245,50	187,12^{5}	—	—
Kedoe	2 736	—	4 104,—	342,—	—	—	2 581	—	3 871,50	322,62^{5}	1	1
Djokjakarta	2 909	—	4 363,50	363,62^{5}	—	—	2 863	—	4 294,50	357,87^{5}	—	—
Soerakarta	4 058	—	6 087,—	507,25	—	—	3 094	—	4 641,—	386,75	—	—
Madioen	1 410	—	2 115,—	176,25	—	—	1 399	—	2 098,50	174,87^{5}	1	1
Kediri	2 955	—	4 432,50	369,37^{5}	1	1	2 738	—	4 107,—	342,25	1	1
Madoera	257	—	385,50	32,12^{5}	—	—	280	—	420,—	35,—	—	—
Totalen . . .	112 901	1	f 169 352,—	f 14 112,67	26	26	107 817	—	f 161 725,50	f 13 477,12^{5}	12	12

IX. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS IN DE BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	1916. Aantal verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: a) speenvarkens.	1916. andere varkens.	1917. speenvarkens.	1917. andere varkens.	Bedrag der belasting voor het slachten van: een speenvarken.	een (ander) varken.	een speenvarken ten gevolge van verwonding door wild gedierte.	een (ander) varken ten gevolge van verwonding door wild gedierte.	1916. Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: speenvarkens.	1916. andere varkens.	1916. TOTAAL.	1917. speenvarkens.	1917. andere varkens.	1917. TOTAAL.	1916. Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	1916. beklaagden	1917. overtredingen	1917. beklaagden
Sumatra's Westkust . .	—	3 445	—	4 125	—	f1,50	—	f0,50	—	f 5 167,50	f 5 167,50	—	f 6 187,50	f 6 187,50	—	—	—	—
Tapanoeli . . .	—	1 244	—	10 522 (153)	—	1,50	—	0,50	—	1 866,—	1 866,—	—	15 859,50	15 859,50	—	—	—	—
Benkoelen . .	—	634	—	682	—	1,50	—	0,50	—	951,—	951,—	—	1 023,—	1 023,—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	—	1 478	—	1 493	—	1,50	—	0,50	—	2 217,—	2 217,—	—	2 239,50	2 239,50	—	—	—	—
Palembang . .	569 (1)	5 729	474	5 689	f1,50	2,50	f0,50	0,80	f 854,—	14 322,50	15 176,50	f 711,—	14 222,50	14 933,50	7	7	—	—
Djambi	37	659	49	897 (1)	1,50	2,50	0,50	0,80	55,50	1 647,50	1 703,—	73,50	2 243,30	2 316,80	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra . .	—	78 498 (38)	—	74 412 (52)	—	1,50	—	0,50	—	117 766,—	117 766,—	—	111 644,—	111 644,—	36	36	8	8
Atjeh en onderhoorigheden .	—	7 815 (1)	—	8 303 (6)	—	1,50	—	0,50	—	11 723,—	11 723,—	—	12 457,50	12 457,50	1	1	1	1
Riouw en onderhoorigheden .	36	213 (1)	61	124	1,—	2,50	0,30	0,80	36,—	533,30	569,30	61,—	310,—	371,—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden .	1 537	8 839	1 615	8 292	1,50	2,50	0,50	0,80	2 305,50	22 097,50	24 403,—	2 422,50	20 730,—	23 152,50	6	6	7	7
Billiton. . . .	1 259	2 873	1 000	3 292	1,50	2,50	0,50	0,80	1 888,50	7 182,50	9 071,—	1 500,—	8 230,—	9 730,—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo .	—	16 877 (1)	—	17 494 (2)	—	2,50	—	0.80	—	42 193,30	42 193,30	—	43 736,60	43 736,60	17	17	9	9
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo .	—	3 976	—	4 318 (2)	—	1,50	—	0,50	—	5 964,—	5 964,—	—	6 478,—	6 478,—	—	—	—	—
Menado. . . .	—	27 095 (12)	—	28 324 (7)	—	1,—	—	0,30	—	27 098,60	27 098,60	—	28 326,10	28 326,10	24	24	25	25
Celebes en onderhoorigheden	408	4 158	351	4 568	1,50	3,—	0,50	1,—	612,—	12 474,—	13 086,—	526,50	13 704,—	14 230,50	—	—	1	2
Amboina . . .	—	693	—	1 015	—	1,50	—	0,50	—	1 039,50	1 039,50	—	1 522,50	1 522,50	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden (alleen ter hoofdplaats) .	—	201	—	178	—	2,—	—	0,70	—	402,—	402,—	—	356,—	356,—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden .	—	656	—	625	—	1,—	—	—	—	656,—	656,—	—	625,—	625,—	—	—	—	—
Bali en Lombok	42 495	39 850	44 600	39 922	0,50	1,25	0,15	0,40	21 247,50	49 812,50	71 060,—	22 300,—	49 902,50	72 202,50	185	185	358	358
Totalen . .	46 341 (1)	204933 (53)	48 150	214275 (223)					f 26999,—	f 325 110,70	f 352 109,70	f 27 594,50	f339797,50	f367392,—	276	276	409	410

a) Tusschen ( ) is het aantal — niet in het voorafgaande cijfer begrepen — noodslachtbriefjes vermeld.

X. BELASTINGEN VAN VERSCHILLENDEN AARD, DIE SLECHTS IN HET EEN OF ANDER GEWEST WORDEN GEHEVEN.

OMSCHRIJVING. (De met een * aangeduide belastingen gelden uitsluitend inlanders.)	1916. (Verbeterde opgaven.)		1917.	
	Aanslag.	Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór, kol. 154, noot).	Aanslag.	Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór, kol. 154, noot).
1. Belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen ter hoofdplaats Benkoelen	f 4 818,—	f 4 047,51	f 4 282,—	f 3 010,54
2. *Belasting op het rijstgewas in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	168 872,14	245 193,79[5]	89 251,91	159 628,52
3. Recht voor de afgifte van vergunningen voor het graven van diamant in sommige gedeelten van dezelfde residentie	—	8 533,—	—	7 441,—
4. *Belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser en op de Spermonde- en Dewakang-eilanden	41 547,50	34 295,48	34 515,—	43 232,93
5. *Bedrijfsbelasting van de inlandsche burgers in de residentie Menado	4 943,—	2 146,15	4 920,75	1 908,55
6. Belasting bij den uitvoer van producten van het eiland We (Atjeh)	—	684,22	—	695,94[5]

Bijlage W.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, van het verslag.)

OVERZICHTEN betreffende de teelt van rijst en andere eenjarige gewassen door de inlandsche bevolking van Java en Madoera over 1917.

I. OVERZICHT van den rijstoogst op Java en Madoera in 1917.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws).			Geoogst (in bouws).		Mislukt (in bouws).		Totaal.		Geoogste sawahrijst	
	Sawah.	Droge bouwgrond.	Totaal.	Sawahrijst.	Droge rijst.	Sawahrijst.	Droge rijst.	Sawahrijst (kol. 5+kol. 7)	Droge rijst (kol. 6+kol. 8)	in pikols.	in pikols per geplanten bouw.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Bantam	155 192	144 436	299 628	127 429	65 869	19 746	—	147 175	65 869	3 602 629	24,41
Batavia	436 384	247 453	683 837	407 984	49 751	3 601	439	411 585	50 190	10 982 353	26,68
Cheribon	299 114	99 939	399 053	235 533	20 357	42 382	—	277 915	20 357	5 684 802	20,45
Preanger-Regentschappen	407 566	645 078	1 052 644	430 440	80 016	1 177	—	431 617	80 016	12 493 591	28,95
Pekalongan	258 418	125 374	383 792	248 260	6 619	4 770	61	253 030	6 680	6 920 973	27,35
Semarang	403 468	357 518	760 986	389 464	37 795	15 849	659	405 313	38 454	8 120 376	20,03
Rembang	279 431	141 066	420 497	258 327	10 281	16 935	—	275 266	10 281	3 858 757	14,02
Banjoemas	156 938	268 242	425 180	198 452	22 868	9 810	10	208 262	22 878	5 155 408	24,75
Kedoe	231 732	350 892	582 624	294 695	10 036	1 091	—	295 786	10 036	7 698 466	26,03
Djokjakarta	73 939	135 755	209 694	72 240	26 985	67	—	72 307	26 985	1 589 280	21,98
Soerakarta	215 192	205 802	420 994	206 809	39 932	983	—	207 792	39 932	4 136 180	19,91
Madioen	188 097	126 505	314 602	173 430	19 375	11 297	—	184 727	19 375	3 784 444	20,50
Soerabaja	320 014	66 467	386 481	264 399	6 117	30 946	425	295 345	6 542	7 005 208	23,72
Madoera	105 956	304 693	410 649	73 245	8 134	23 076	1 212	96 321	9 346	1 077 544	11,19
Kediri	212 599	317 982	530 581	193 179	70 699	4 869	89	198 048	70 788	6 003 271	30,31
Pasoeroean	201 132	443 003	644 135	159 509	60 949	7 220	—	166 729	60 949	5 057 301	30,33
Besoeki	169 168	281 433	450 601	159 295	17 379	5 347	—	164 642	17 379	5 858 911	35,58
Totalen	4 114 340	4 261 638	8 375 978	3 892 690	553 162	199 166	2 895	4 091 856	556 057	99 029 494	24,20

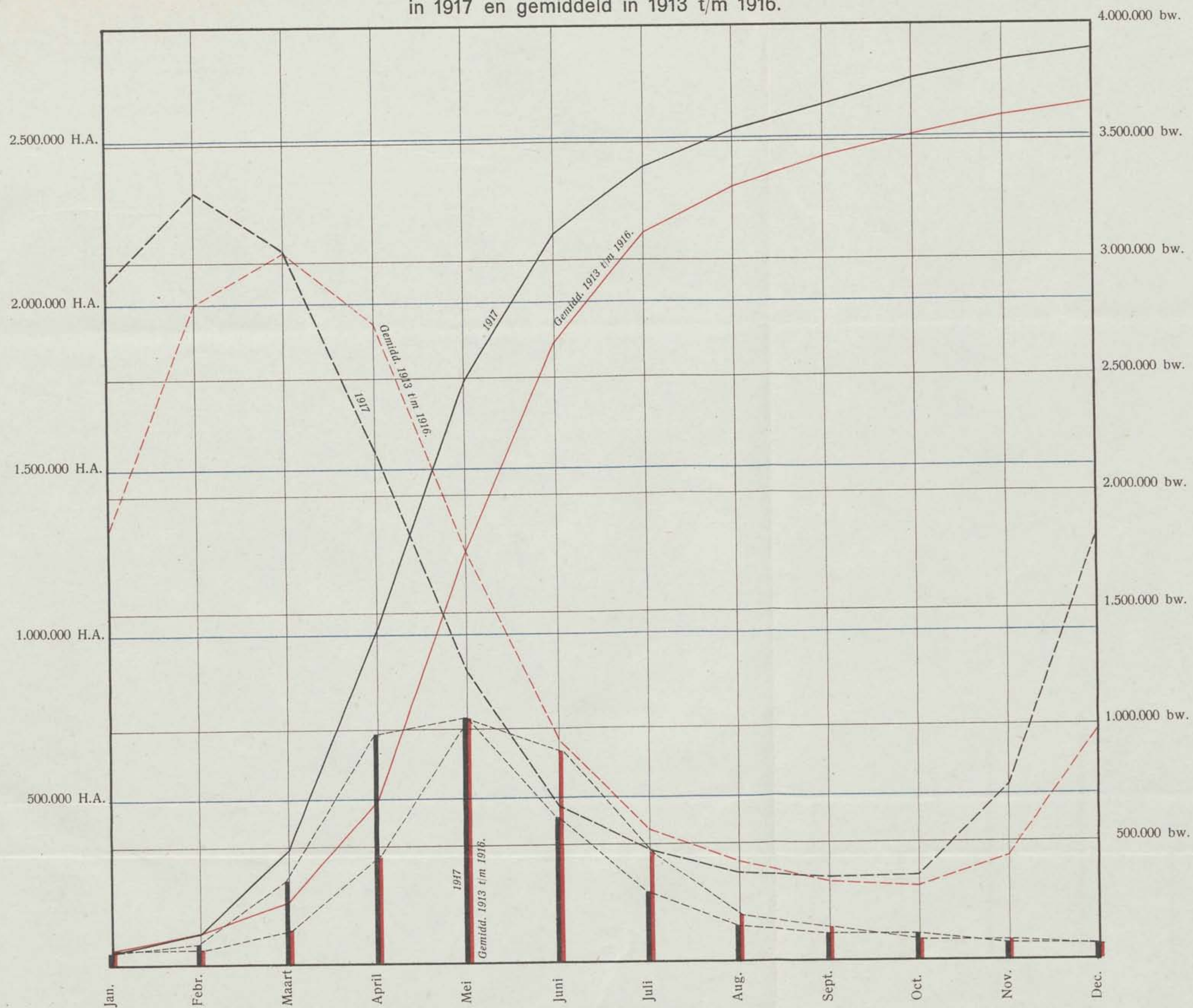
II. Oogst der z.g. tweede gewassen op Java en Madoera in 1917.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid, waarvan geoogst is (in bouws).					
	Mais.	Cassave.	Aardnoten.	Kedele.	Andere peulvruchten.	Andere gewassen.
Bantam	5 012	4 445	2 899	244	3 345	8 755
Batavia	6 272	12 154	10 107	1 088	16 327	18 595
Cheribon	6 813	19 181	31 364	8 487	23 930	34 406
Preanger-Regentschappen	32 713	83 890	28 412	4 581	28 563	266 497
Pekalongan	103 690	27 498	11 369	20 681	14 294	36 848
Semarang	147 123	89 564	28 846	35 802	22 631	96 445
Rembang	180 692	40 605	24 449	15 907	26 089	53 632
Banjoemas	115 599	29 723	8 823	7 455	8 267	31 666
Kedoe	154 516	65 743	9 490	9 473	11 987	114 495
Djokjakarta	18 642	23 082	7 488	7 014	3 168	15 700
Soerakarta	57 867	60 468	7 707	9 348	10 821	30 183
Madioen	56 405	52 839	11 334	40 717	26 082	45 384
Soerabaja	81 683	11 926	12 546	19 178	23 559	38 803
Madoera	353 411	51 828	19 798	30	22 682	81 972
Kediri	81 864	71 852	37 213	37 453	16 926	63 636
Pasoeroean	526 339	47 789	44 461	17 592	29 483	52 024
Besoeki	209 803	24 965	8 128	12 532	32 119	23 622
Totalen	2 138 444	717 552	304 434	247 582	320 273	1 012 663

De kolommen 3 en 4 van staat I van bijlage **CC** van het Koloniaal Verslag 1917 zijn als volgt te lezen:

Droge bouwgrond. 3.	Totaal. 4.
168 874	324 994
246 775	680 374
127 052	422 835
632 048	1 037 080
125 295	380 092
357 323	761 448
115 867	376 473
268 240	423 233
322 301	553 965
143 956	218 899
205 820	412 690
144 962	324 686
66 434	383 135
243 394	346 332
249 500	462 759
445 767	646 060
286 649	455 040
4 150 257	8 210 095

Geoogste en geplante uitgestrektheden Sawah-Rijst op Java en Madoera, in 1917 en gemiddeld in 1913 t/m 1916.

LEGENDA

Maandelijksche oogst in 1917.

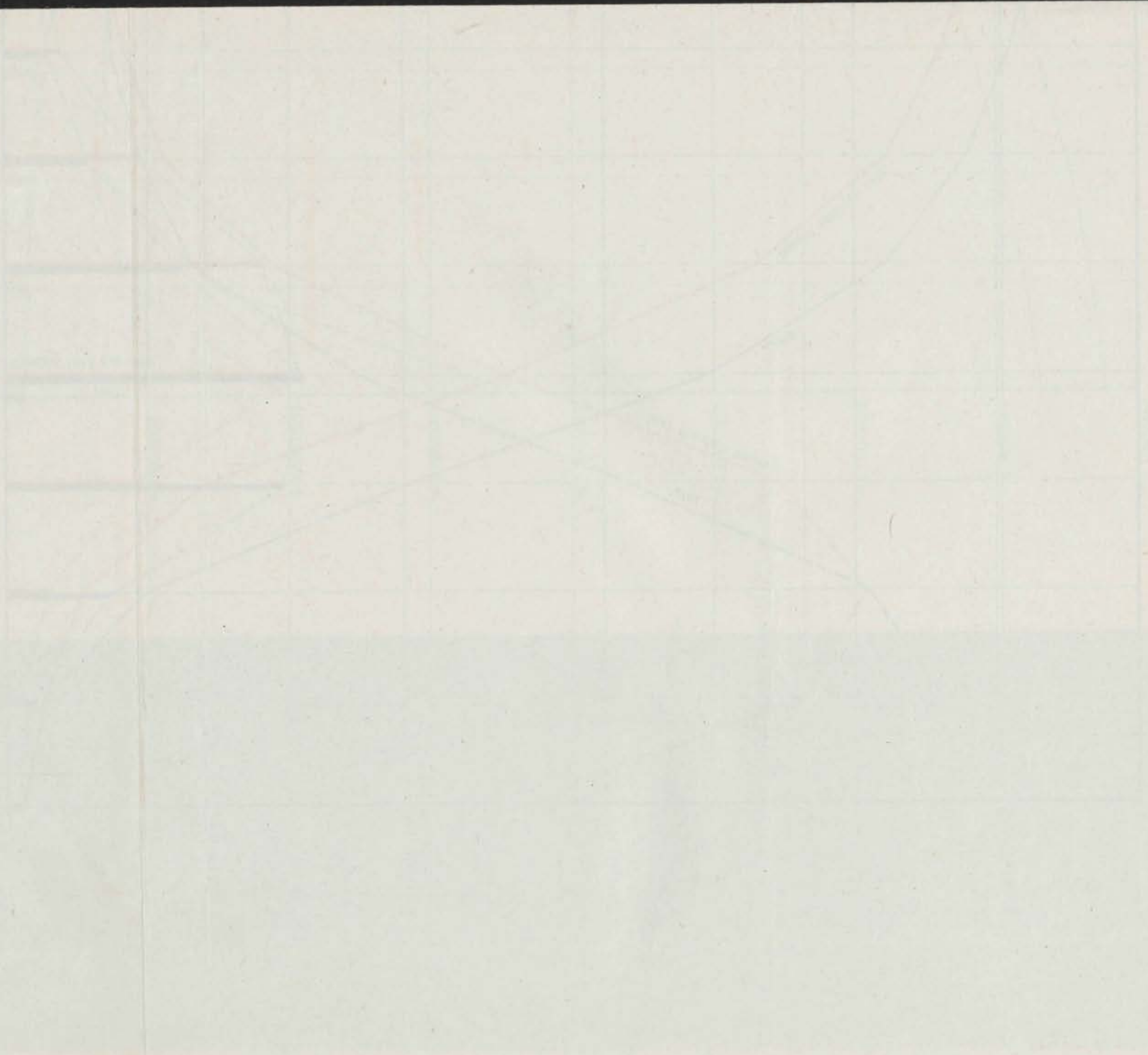
Maandelijksche oogst gemiddeld 1913 t/m 1916.

Sinds 1 Januari 1917 geoogst.

Gemiddelde oogst sinds 1 Januari 1913 t/m 1916.

Aanplant 1917.

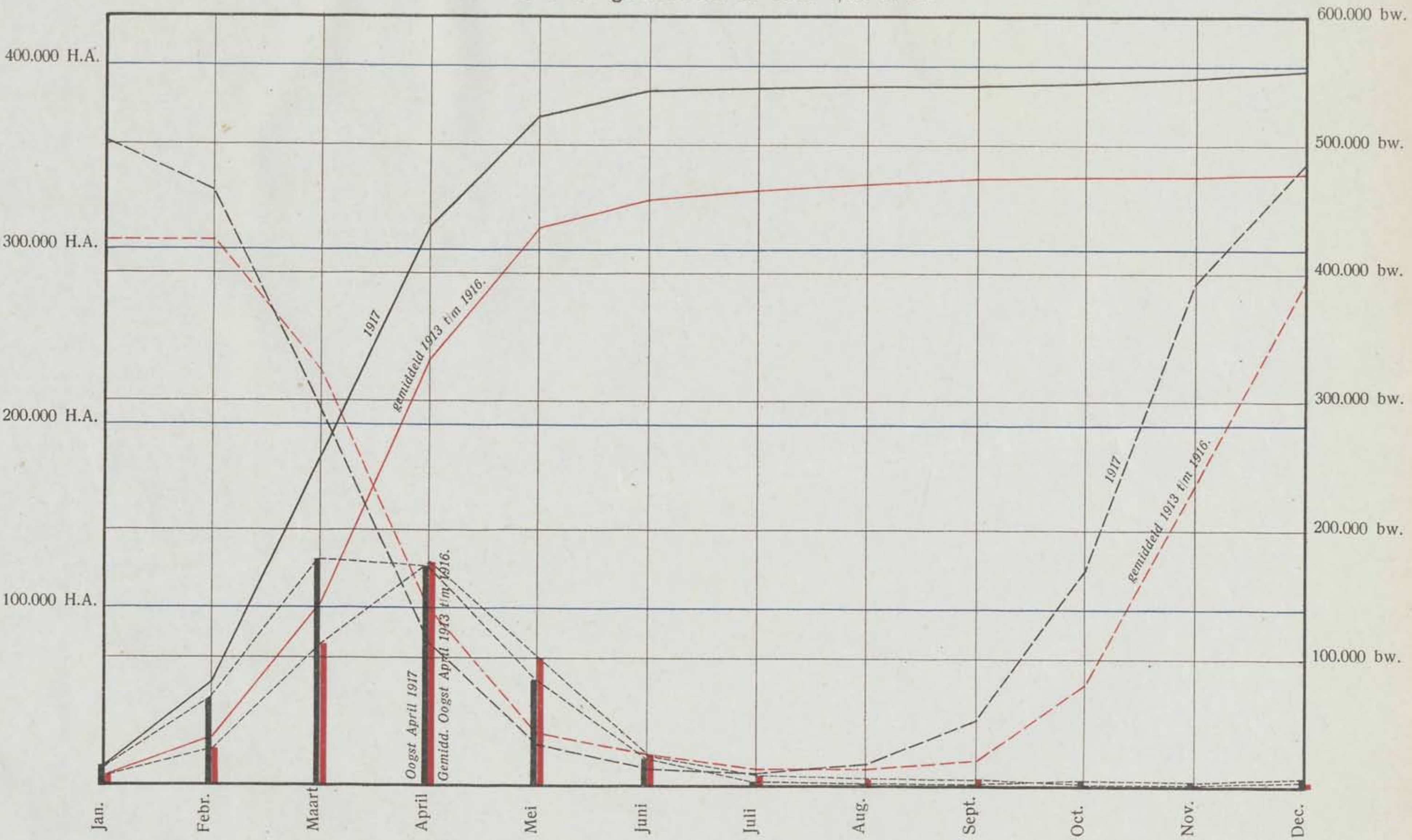
Aanplant gemiddeld 1913 t/m 1916.

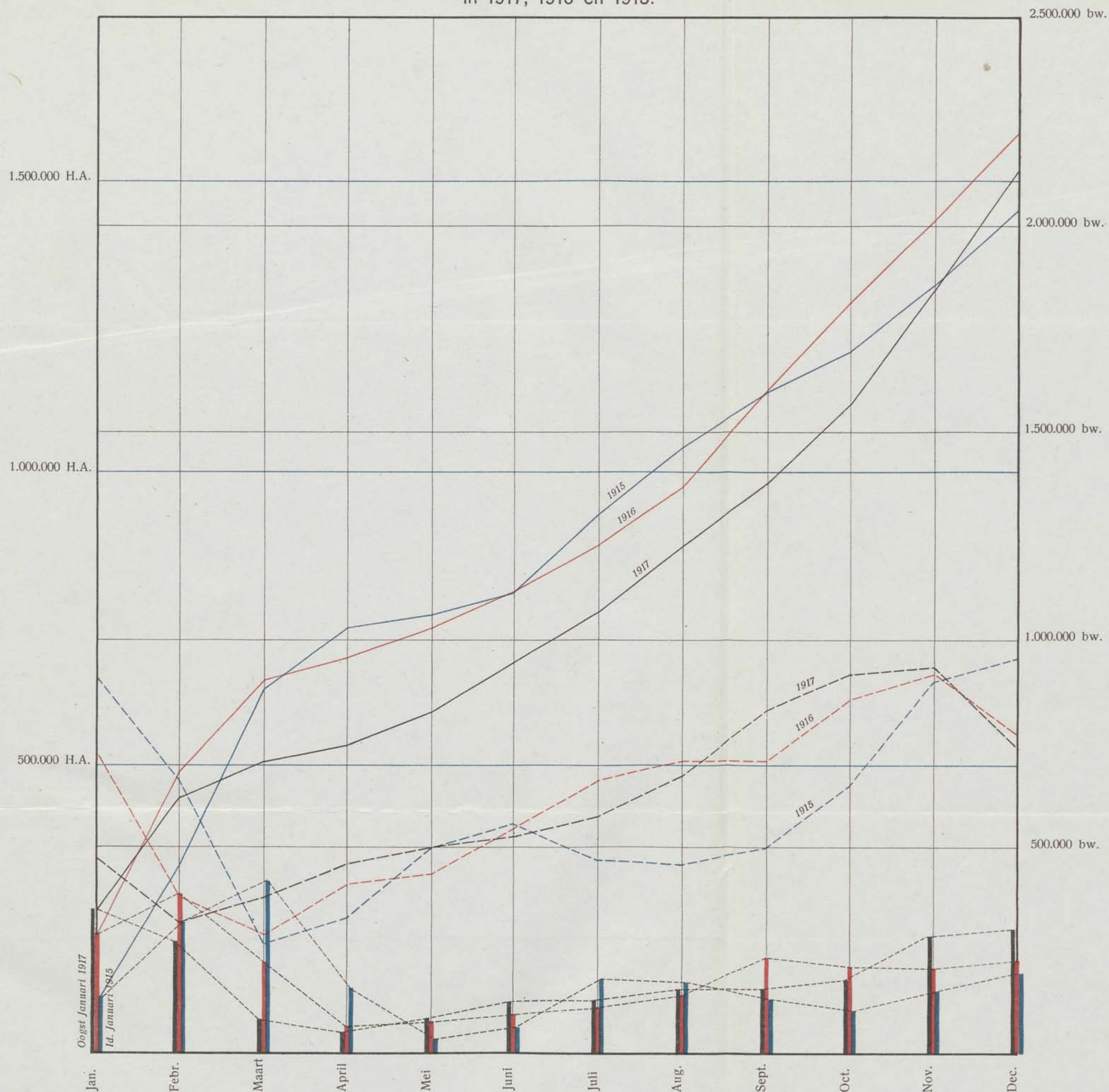
TABEL II

Behoort bij bijlage W. van K. V. 1918.

Geoogste en geplante uitgestrektheden Droge Rijst op Java en Madoera, in 1917 en gemiddeld in 1913 t/m 1916.

Op Java en Madoera geoogste en geplante uitgestrektheden Mais in 1917, 1916 en 1915.

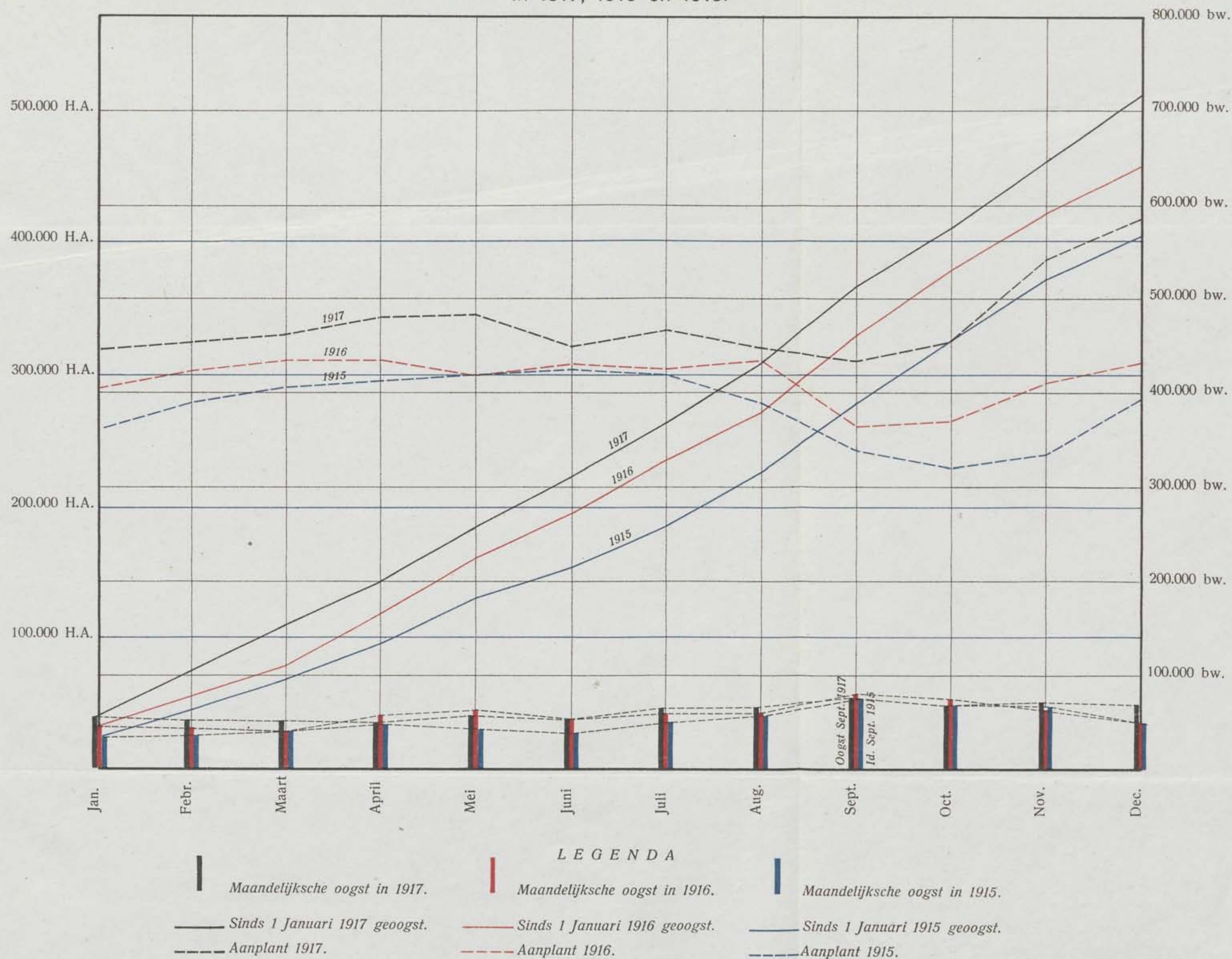

LEGENDA

Maandelijksche oogst in 1917. *Maandelijksche oogst in 1916.* *Maandelijksche oogst in 1915.*

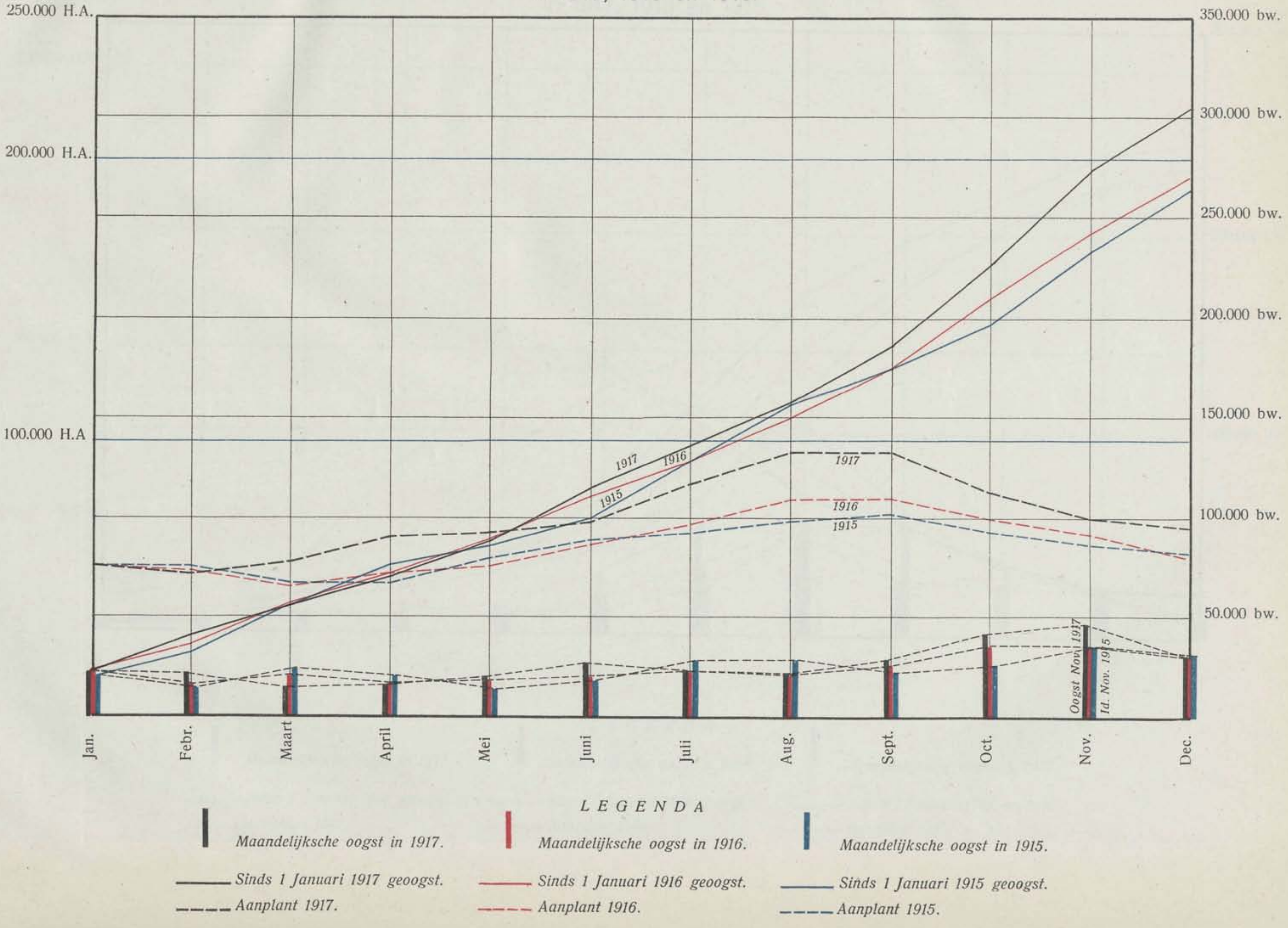
Sinds 1 Januari 1917 geoogst. *Sinds 1 Januari 1916 geoogst.* *Sinds 1 Januari 1915 geoogst.*

Maandelijksche aanplant 1917. *Maandelijksche aanplant 1916.* *Maandelijksche aanplant 1915.*

Op Java en Madoera geoogste en geplante uitgestrektheden Cassave
in 1917, 1916 en 1915.
500.000 H.A.
400.000 H.A.
300.000 H.A.
200.000 H.A.
100.000 H.A.
800.000 bw.
700.000 bw.
600.000 bw.
500.000 bw.
400.000 bw.
300.000 bw.
200.000 bw.
100.000 bw.
1917
1916
1915
Oogst Sept. 1917
Id. Sept. 1915
Jan.
Febr.
Maart
April
Mei
Juni
Juli
Aug.
Sept.
Oct.
Nov.
Dec.
LEGENDA
Maandelijksche oogst in 1917.
Maandelijksche oogst in 1916.
Maandelijksche oogst in 1915.
Sinds 1 Januari 1917 geoogst.
Sinds 1 Januari 1916 geoogst.
Sinds 1 Januari 1915 geoogst.
Aanplant 1917.
Aanplant 1916.
Aanplant 1915.

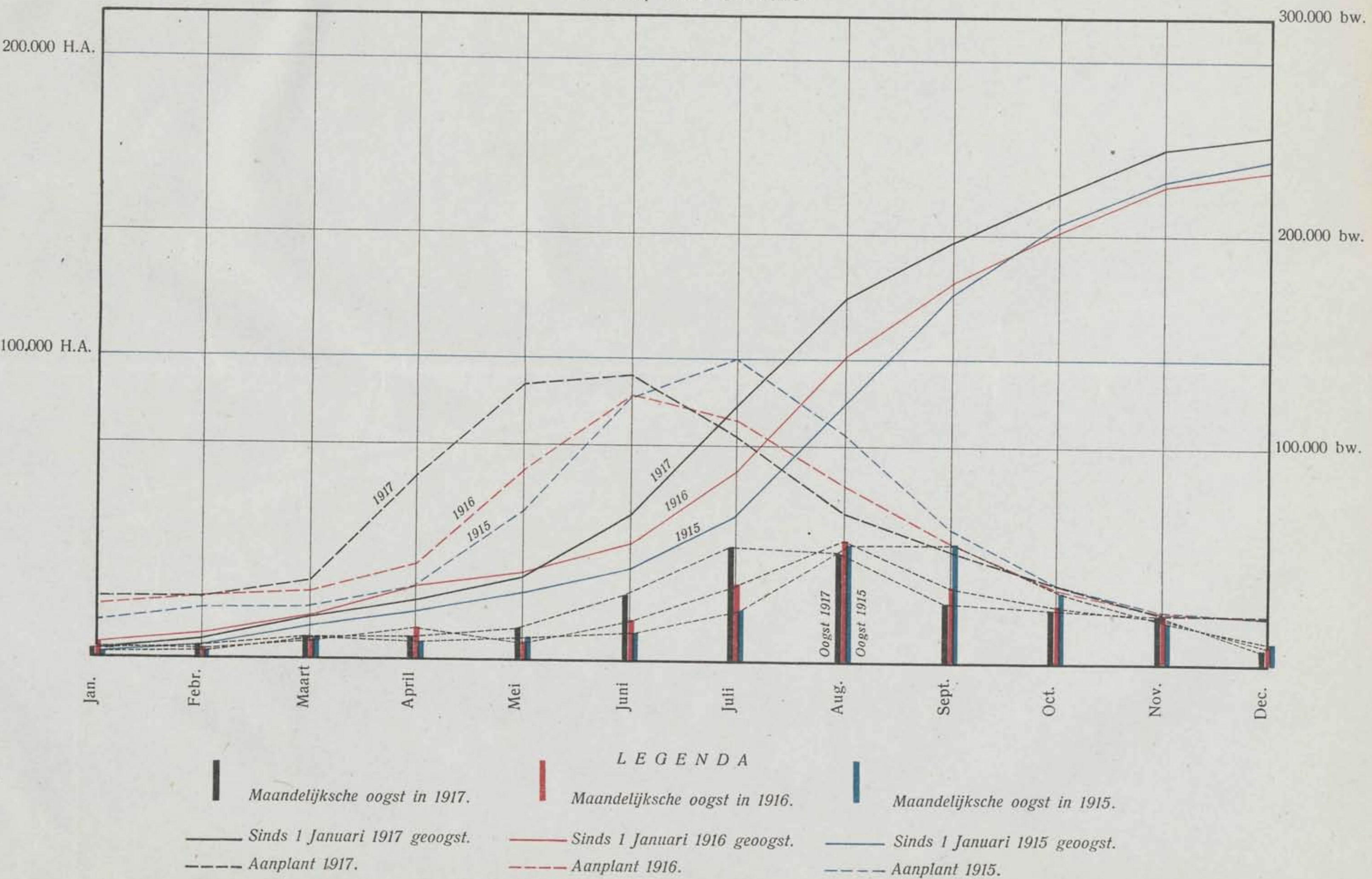
Behoort bij bijlage W. van K. V. 1918.

V

Op Java en Madoera geoogste en geplante uitgestrektheden Aardnoten
in 1917, 1916 en 1915.
250.000 H.A.
200.000 H.A.
100.000 H.A
350.000 bw.
300.000 bw.
250.000 bw.
200.000 bw.
150.000 bw.
100.000 bw.
50.000 bw.
1917
1916
1915
Oogst Nov. 1917
Id. Nov. 1915
Jan.
Febr.
Maart
April
Mei
Juni
Juli
Aug.
Sept.
Oct.
Nov.
Dec.
LEGENDA
Maandelijksche oogst in 1917.
Maandelijksche oogst in 1916.
Maandelijksche oogst in 1915.
Sinds 1 Januari 1917 geoogst.
Sinds 1 Januari 1916 geoogst.
Sinds 1 Januari 1915 geoogst.
Aanplant 1917.
Aanplant 1916.
Aanplant 1915.

TABEL VI

Behoort bij bijlage W. van K. V. 1919

Op Java en Madoera geoogste en geplante uitgestrektheden Kedele
in 1917, 1916 en 1915.
200.000 H.A.
100.000 H.A.
300.000 bw.
200.000 bw.
100.000 bw.
1917
1916
1915
1917
1916
1915
Oogst 1917
Oogst 1915
Jan.
Febr.
Maart
April
Mei
Juni
Juli
Aug.
Sept.
Oct.
Nov.
Dec.
LEGENDA
Maandelijksche oogst in 1917.
Maandelijksche oogst in 1916.
Maandelijksche oogst in 1915.
Sinds 1 Januari 1917 geoogst.
Sinds 1 Januari 1916 geoogst.
Sinds 1 Januari 1915 geoogst.
Aanplant 1917.
Aanplant 1916.
Aanplant 1915.

Bijlage X.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 2° *a*, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de AAN DE VERPLICHTE LEVERING ONDERWORPEN KOFFIECULTUUR OP JAVA en de van landswege gehouden VEILINGEN VAN JAVA-, LIBERIA- en ROBUSTA-KOFFIE, meerendeels over 1917.

1. GEWESTELIJK OVERZICHT OVER 1917 BET

GEWESTEN. a)	Volgens de op ult. October 1917 afgesloten opgaven was bij de koffieteelt ingedeeld het navolgend aantal desa's.	huisgezinnen.	Hoeveelheid koffie in 1917 bij de inkooppakhuizen *ingekocht* en ui[…] pikols van 100 kati's of van 61.76 K.G.). Ingekocht. b)		Bij het ledigvallen van de pakhuizen meer bevonden.		minder bevonden.	
1.	2.	3.	4.		5.		6.	
Preanger-Regentschappen e). . .	—	—	c) — —	—	— —	—	— —	—
Pekalongan.	112	14 320	5 152,566 327,882	5 480,448	3,444 5,686	9,130	— 0,310	0,310
Semarang	130	10 610	5 289,834 35,400	5 325,234	— —	—	— —	—
Pasoeroean.	489	65 377	18 098,352 435,579	18 533,931	4,242 0,952	5,194	1,368 —	1,368
Besoeki	12	3 167	880,500 15,044	895,544	0,960 —	0,960	— —	—
Banjoemas	—	—	— 5,480	5,480	— —	—	— —	—
Kedoe.	19	2 411	67,418 2,938	70,356	— —	—	— —	—
Madioen e)	62	7 627	222,785 7,930^5	230,715^5	— —	—	— —	—
Kediri	—	—	— —	—	— —	—	— —	—
Totalen . . .	824	103 512	29 711,455 830,253^5	30 541,708^5	8,646 6,638	15,284	1,368 0,310	1,678

BETREFFENDE DE UITKOMSTEN DER KOFFIETEELT.

… en *uitgeleverd* (in … Uitgeleverd. *d*)		Aantal pikols koffie (goede en minderwaardige) in de drie voorafgegane jaren *uitgeleverd*. 1914.	1915.	1916.
7.		8.	9.	10.
—				
—	—	3 292	3 025	—
5 156,010				
333,258	5 489,268	11 346	7 619	7 973
4 385,478				
22,940	4 408,418	1 436	763	3 507
18 101,226				
436,536	18 537,762	31 803	45 520	31 075
881,460				
15,008	896,468	2 519	3 414	760
—				
—	—	1	1	29
47,000				
0,622	47,622	74	13	59
222,785				
5,534^5	228,319^5	729	368	415
—				
—	—	30	10	—
28 793,959		*f*) 51 230	*f*) 60 733	*f*) 43 818
813,898^5	29 607,857^5	*h*) 6 198	*h*) 3 952	*h*) 326
g) 136,340		57 428	64 685	44 144
6,300	142,640			
28 930,299				
820,198^5	29 750,497^5			

T O E L I C H T I N G E N.

a) De verplichte koffieteelt en levering van koffie is met ingang van 1 Januari 1917 ingetrokken in de residentiën Preanger-Regentschappen, Soerabaja, Banjoemas en Kediri en in één of meer districten der overige, in kolom 1 vermelde gewesten.

b) Ook de aangehaalde en verbeurd verklaarde koffie is onder de in kolom 4 vermelde hoeveelheden begrepen.

In de verschillende gewesten zijn de volgende hoeveelheden aangehaald en verbeurd verklaard (in pikols):

	1ste soort.	2de soort.	Te zamen.
Pekalongan	1,962	19,574	21,536
Semarang	—	10,460	10,460
Pasoeroean	13,664	29,945	43,609
Besoeki	—	14,434	14,434
Banjoemas	—	5,480	5,480
Kedoe	0,104	2,124	2,228
Madioen	—	2,294	2,294
Totalen	15,730	84,311	100,041

c) De tweeërlei opgaaf hier en elders in dezen staat doelt op koffie 1ste soort en op minderwaardige koffie.

d) Onder de hier vermelde totalen waren aan Liberia-, robusta- en Quillou-koffie begrepen (in pikols):

	Liberia.	Robusta.	Quillou.
Pekalongan	216,038	5 018 294	—
Semarang	107,296	5 217 938	—
Pasoeroean	7 558	14 857 422	88,660
Besoeki	—	384,954	—
Kedoe	—	47,622	—
Madioen	21 184	157 140	—
Totalen	352,076	25,683,370	88,660

e) De cijfers in de kolommen 4 tot en met 10, voor de residentie Preanger-Regentschappen en Madioen, hebben alleen betrekking op de door de inlandsche bevolking als bereid product ingeleverde koffie.

f) Onder de hier vermelde totalen was aan koffie 2de soort begrepen in 1914, 1915 en 1916 achtereenvolgens 953, 950 en 1100 pikol. De in gemelde jaren ingeleverde hoeveelheden Liberia-, robusta- en Quillou-koffie beliepen onderscheidenlijk 1735, 13 432 en 27; 292, 13 361 en 27 en 1054, 26 795 en 39 pikol.

g) Hoeveelheid koffie, bereid bij de landsinrichting te Ngebel (Madioen).

h) Hoeveelheid koffie, bereid bij de landsinrichting te Ngebel (Madioen) (in 1914 1096, in 1915 617 en in 1916 326 pikol) en bij de landsinrichtingen in de Preanger-Regentschappen (in 1914 5102 en in 1915 3335 pikol).

GEWESTEN.	Gezamenlijke kosten voor den koffie-oogst van 1917 betaald							tot er
	Inkoopsprijs aan de bevolking betaald à f 15 per pikol (minderwaardige koffie à f 7,50 per pikol).	Kosten van pakhuismeesters en pakhuispersoneel.	Kosten van koffiemantri's en cultuurprocenten.	Uitgaven voor onderhoud en oprichting van inkooppakhuizen.		Kosten van afpakking en vervoer naar de strandpakhuizen.	Cultuurprocenten aan inlandsche ambtenaren en hoofden.	Bi uitg de op I
				Gewoon onderhoud.	Oprichting en zware herstelling.			
	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	
Preanger-Regentschappen	—	—	—	—	—	—	—	
Pekalongan	f 79 571,37	f 6 577,05	f 2 500,—	f 988,42⁵	—	f 2 229,23⁵	f 1 951,28	
Semarang	79 578,21	4 258,51	—	282,—	—	3 170,71	1 965,16⁵	
Pasoeroean	274 312,57⁵	23 376,06	32 040,—	396,—	—	4 451,01	7 852,24⁵	
Besoeki	13 212,07⁵	1 301,16	5 100,—	—	—	—	415,54⁵	
Banjoemas	—	—	—	94,56	—	—	—	
Kedoe	1 015,81⁵	374,49	—	29,—	—	24,—	24,78⁵	
Madioen	3 401,25	533,92	3 390,—	92,—	—	105,17⁵	131,09⁵	j)
Kediri	—	—	—	—	—	—	—	
Totalen	f 451 091,29⁵	f 36 421,19	f 43 030,—	f 1 881,98⁵	—	f 9 980,13	f 12 340,11⁵	f

tot en met het vervoer uit de inkoop- naar de strandpakhuizen.

Bijzondere uitgaven voor de bereiding op de West-Indische wijze.	Alle andere uitgaven (onder geen der voorgaande hoofden begrepen). *i*)	Totaal.	Gemiddelde kosten per pikol uitgeleverde koffie.	Inkooppakhuizen. Aantal.	Inkooppakhuizen. Bergruimte (in pikols).
18.	19.	20.	21.	22.	23.
—	—	—	—	—	—
—	f 131,91^5	f 93 949,27^5	f 17,11	27	58 600
—	2 271,27^5	91 525,87	17,18	11	17 500
—	2 279,92	344 707,81	18,59	61	214 061
—	—	20 028,78	20,11	8	27 475
—	—	94,56	—	—	—
—	21,00^5	1 489,09^5	21,85	2	2 025
j) f 6 569,50	139,78	14 362,72	*k*) 38,46	6	9 700
—	—	—	—	—	—
f 6 569,50	f 4 843,89^5	f 566 158,11	f 19,14	115	329 361
		l) 28 724,61			
		f 594 882,72	f 19,97		

TOELICHTINGEN.

i) Uitgaven wegens geldverzendingen, omwerking van koffie, aanschaffing van kleine benoodigdheden, enz.

j) Gezamenlijke kosten, betaald tot en met het vervoer naar de strandpakhuizen voor koffie, gedurende het oogstjaar 1917 bereid door de inrichting te Ngebel (Madioen). Hieronder is begrepen f 1639,56, uitgegeven voor den inkoop van de bevolking van onbereid koffieproduct, n.l.:

537,06 pikol roode bes f 3
8,16 ,, groen-gele bes f 2,50
5,32 ,, kekesan f 1,50
} Java- en robusta-koffie.

Tevens zijn in het opgegeven bedrag begrepen de procenten aan de gevolmachtigden, welke ter zake van de door genoemde inrichting gedurende 1917 bereide koffie werden uitgekeerd. Het bedrag, genoemd in kolom 17, heeft uitsluitend betrekking op de uitgekeerde cultuurprocenten ter zake van het door de bevolking bereide product.

k) Berekend over de geheele hoeveelheid uitgeleverde koffie. Afzonderlijk voor de door de bevolking en door de inrichting te Ngebel bereide koffie, worden de gemiddelde kosten per pikol onderscheidenlijk f 34,21 en f 46,12.

l) Bezoldigingen en reis- en verblijfkosten van het inspecteerend personeel, alsmede verdere uitgaven voor maatregelen in het belang van de koffieteelt.

II. AFSCHRIJVINGEN EN BIJPLANTINGEN *a*) IN DE OP HOOG GEZAG AANGELEGDE GEREGELDE KOFFIEPLANTSOENEN OP JAVA OVER 1916 en 1917.

GEWESTEN.	Aantal jonge en vruchtdragende boomen, aanwezig op ult. October 1916 (vgl. K. V. 1917, bijlage DD, tabel II, kolom 6).	Afschrijvingen in den loop van 1917 (tot ult. October).	Aantal jonge en vruchtdragende boomen, aanwezig op ult. October 1917.
1.	2.	3.	4.
Pekalongan	2 327 850	26 444	2 301 406
Semarang	1 936 563	—	1 936 563
Pasoeroean	4 809 318	410 131	4 399 187
Besoeki	1 795 965	29 320	1 766 645
Kedoe	287 165	—	287 165
Madioen	1 561 084	205 872	1 355 212
Totalen	12 717 945	671 767	12 046 178

a) Gedurende het plantjaar 1916/1917 werd vrijstelling van bijplant verleend.

III. AFDEELINGSGEWIJZE OPGAVEN

GEWESTEN.	AFDEELINGEN. N.B. Alleen die afdeelingen worden genoemd, welke nog voor een grooter of kleiner gedeelte bij de gouvernements-koffieteelt zijn betrokken.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende enkel desa's als bedoeld in kolom 10.	Bevattende desa's als bedoeld in kolom 10 en desa's als bedoeld in kolom 11.	Niet meer in de cultuurplannen begrepen, als nog enkel bevattende desa's als bedoeld in kolom 11.	Totaal der kolommen 3 t/m 5.	Zielental der inlandsche bevolking der koffiedistricten op 31 Dec. 1917.	Aantal personen bij de gouvernements-koffieteelt ingedeeld volgens de z.g. voorstelstaten voor het plantjaar 1918/1919. (De opgaaf betreft de in de kolommen 3 en 4 bedoelde districten).	Totaal der tot de koffiedistricten van elke afdeeling behoorende desa's.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken op 31 Dec. 1917. Bij de verplichte cultuur ingedeeld volgens den voorstelstaat voor het plantjaar 1918/1919.	Niet meer bij de verplichte cultuur ingedeeld (d. i. uit de cultuurplannen afgevoerd), maar vooralsnog belast met het onderhoud van bestaande aanplantingen.	Tezamen.	Uitgestrektheid (in bouws) van de bij het einde van het plantjaar 1916/1917, dat is op 31 October 1917, aanwezige op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.	vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden (naar schatting zooveel mogelijk).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Preanger-Regentschappen (48 distr.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan (28 distr.)	Pekalongan.	—	1	1	2	64 305	1 207	97	15	51	66	475,78	—	—
	Batang.....	—	1	—	1	53 699	—	74	—	39	39	131,32	—	117,74
	Tegal.......	—	1	—	1	47 387	4 654	31	23	8	31	509,14	—	212,42
	Brebes	—	1	—	1	114 988	5 992	56	43	5	48	738 49	57,82	340,—
	Pemalang ..	—	1	—	1	172 238	5 660	96	31	16	47	973,94	—	53,—
	Totalen ..	—	5	1	6	452 617	17 513	354	112	119	231	2 828,67	57,82	723,16
Semarang (35 distr.)	Kendal	—	2	—	2	123 305	10 610	170	130	24	154	1 406,71	—	420
Pasoeroean (30 distr.)	Malang.....	2	6	—	8	763 729	37 990	648	316	93	409	3 285,570	3 988,920	7 263,36
	Bangil	—	1	1	2	—	5 926	124	—	61	61	59,509	105,160	55,—
	Pasoeroean .	—	1	—	1	—	3 490	51	23	10	33	—	622,375	7 000,—
	Probolinggo.	—	1	—	1	41 759	3 491	43	21	18	39	—	1 661,940	5 200,—
	Kraksaän...	—	1	—	1	52 188	2 322	49	29	7	36	804,800	134,650	25,—
	Loemadjang	2	2	—	4	242 985	15 649	168	76	13	89	275,225	236,310	65,—
	Totalen ..	4	12	1	17	1 100 661	68 868	1 083	465	202	667	4 425,104	6 749 355	19 608,36
Besoeki (18 distr.)	Bondowoso .	—	1	—	1	69 310	3 167	38	12	—	12	1 493,25	107,—	48,—
	Djember....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen ..	—	1	—	1	69 310	3 167	38	12	—	12	1 493,25	107,—	48,—
Banjoemas (19 distr.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe (34 distr.)	Temanggoeng .	—	1	—	1	59 412	2 411	70	19	12	31	352,02	1,26	100,—
Madioen (21 distr.)	Ngawi. . . .	—	1	—	1	66 469	3 771	62	33	7	40	551,54	14,33	50,—
	Ponorogo . .	—	1	—	1	46 225	3 544	38	26	11	37	463,77	2 274,53	80,—
	Totalen . .	—	2	—	2	112 694	7 315	100	59	18	77	1 015,31	2 288,86	130,—

a) Hieronder onderscheidenlijk 1458, 1096, 617, 326 en 143 pikol uit de landsbereidingsinrichtingen te Ngebel (Madioen).

OVER 1917 BETREFFENDE DE KOFFIETEELT.

AANTAL KOFFIEBOOMEN OP 31 OCTOBER 1917:									Koffielevering (in pikols)				
aanwezig in op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.			naar schatting aanwezig in plantsoenen, vrijwillig of onder dien naam (als aequivalent voor verplichte bijplantingen) aangelegd										
			op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.							
Geplant in de jaren 1914/1915, 1915/1916 en 1916/1917.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1914/1915, 1915/1916 en 1916/1917.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1914/1915, 1915/1916 en 1916/1917.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	over 1913.	over 1914.	over 1915.	over 1916.	over 1917.
16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 950	8 394	6 360	5 034	—
—	289 688	289 688	—	—	—	—	20 390	20 390	898	1 250	845	966	639
—	29 776	29 766	—	—	—	56 371	50 837	107 208	1 015	748	247	411	297
—	373 230	373 230	—	—	—	—	349 756	349 756	2 479	3 674	3 101	2 740	2 021
—	402 816	402 816	—	600	600	—	212 340	212 340	1 698	2 712	1 393	1 455	1 260
—	1 205 906	1 205 906	—	—	—	26 669	24 004	50 673	1 540	2 962	2 033	2 401	1 272
—	2 301 406	2 301 406	—	600	600	83 040	657 327	740 367	7 630	11 346	7 619	7 973	5 489
—	1 936 563	1 936 563	—	—	—	—	—	—	2 459	1 436	763	3 507	4 408
43 274	3 640 643	3 863 917	89 100	4 051 500	4 140 600	472 000	9 787 898	10 259 898	14 939	14 488	27 350	22 388	14 306
—	73 160	73 160	1 000	235 000	236 000	7 000	50 000	57 000	208	134	121	56	25
—	—	—	—	—	—	800 000	10 800 000	11 600 000	9 817	9 791	9 265	4 818	614
—	—	—	50 500	3 887 000	3 937 500	222 200	8 579 300	8 801 500	11 091	6 748	6 965	3 362	3 073
—	625 025	625 025	2 994	238 550	241 544	2 234	2 989	5 223	615	544	1 496	400	504
—	17 085	17 085	—	32 050	32 050	—	129 000	129 000	31	97	323	51	16
43 274	4 355 913	4 399 187	143 594	8 444 100	8 587 694	1 503 434	29 349 187	30 852 621	36 701	31 802	45 520	31 075	18 538
—	1 766 645	1 766 645	7 217	136 201	143 418	16 505	39 246	55 751	1 021	2 509	3 412	760	896
—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	10	2	—	—
—	1 766 645	1 766 645	7 217	136 201	143 418	16 505	39 246	55 751	1 111	2 519	3 414	760	896
—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	1	1	29	5
—	287 165	287 165	—	3 000	3 000	—	25 000	25 000	53	74	13	59	48
126 496	469 625	596 121	6 490	12 437	18 927	1 324	4 116	5 440	146	406	30	273	182
72 398	686 693	759 091	—	2 184 400	2 184 400	—	80 000	80 000	a) 1 901	a) 1 419	a) 955	a) 468	a) 189
198 894	1 156 318	1 355 212	6 490	2 196 837	2 203 327	1 324	84 116	85 440	2 047	1 825	985	741	371

RECAPITU

GEWESTEN.	Totaal aantal districten.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende enkel desa's als bedoeld in kolom 10.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende desa's als bedoeld in kolom 10 en desa's als bedoeld in kolom 11.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken. Niet meer in de cultuurplannen begrepen, als nog enkel bevattende desa's als bedoeld in kolom 11.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken. Totaal der kolommen 3 t/m 5.	Zielental der inlandsche bevolking der koffiedistricten op 31 Dec. 1917.	Aantal personen bij de gouvernements-koffieteelt ingedeeld volgens de z.g. voorstelstaten voor het plantjaar 1918/1919. (De opgaaf betreft de in de kolommen 3 en 4 bedoelde districten).	Totaal der tot de koffiedistricten van elke afdeeling behoorende desa's.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken op 31 Dec. 1917. Bij de verplichte cultuur ingedeeld volgens den voorstelstaat voor het plantjaar 1918/1919.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken op 31 Dec. 1917. Niet meer bij de verplichte cultuur ingedeeld (d.i. uit de cultuurplannen afgevoerd), maar vooralsnog belast met het onderhoud van bestaande aanplantingen.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffieteelt betrokken op 31 Dec. 1917. Tezamen.	Uitgestrektheid (in bouws) van de bij het einde van het plantjaar 1916/1917, dat is op 31 October 1917, aanwezige op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.	Uitgestrektheid (in bouws) … aanwezige vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	Uitgestrektheid (in bouws) … aanwezige vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden (naar schatting zooveel mogelijk).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Preanger-Regentschappen	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	28	—	5	1	6	452 617	17 513	354	112	119	231	2828,670	57,82	723,16
Semarang	35	—	2	—	2	123 305	10 610	170	130	24	154	1 406,710	—	4,20
Pasoeroean	30	4	12	1	17	1 100 661	68 868	1 083	465	202	667	4 425,104	6 749,35	19 608,36
Besoeki	18	—	1	—	1	69 310	3 167	38	12	—	12	1 493,250	107,—	48,—
Banjoemas	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe	34	—	1	—	1	59 412	2 411	70	19	12	31	352,020	1,26	100,—
Madioen	21	—	2	—	2	112 694	7 315	100	59	18	77	1 015,310	2 288,86	130,—
Algemeene totalen	233	4	23	2	29	1 917 999	109 884	1 815	797	375	1 172	11 521,064	9 204,29	20 613,72

L A T I E.

AANTAL KOFFIEBOOMEN OP 31 OCTOBER 1917:									Koffielevering (in pikols)				
aanwezig in op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.			naar schatting aanwezig in plantsoenen, vrijwillig of onder dien naam (als aequivalent voor verplichte bijplantingen) aangelegd										
			op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.							
Geplant in de jaren 1914/1915, 1915/1916 en 1916/1917.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1914/1915, 1915/1916 en 1916/1917.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1914/1915, 1915/1916 en 1916/1917.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	over 1913.	over 1914.	over 1915.	over 1916.	over 1917.
16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 950	8 394	6 360	5 034	—
—	2 301 406	2 301 406	—	600	600	83 040	657 327	740 367	7 630	11 346	7 619	7 973	5 489
—	1 936 563	1 936 563	—	—	—	—	—	—	2 459	1 436	763	3 507	4 408
43 274	4 355 913	4 399 187	143 594	8 444 100	8 587 694	1 503 434	29 349 187	30 852 621	36 701	31 802	45 520	31 075	18 538
—	1 766 645	1 766 645	7 217	136 201	143 418	16 505	39 246	55 751	1 111	2 519	3 414	760	896
—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	1	1	29	—
—	287 165	287 165	—	3 000	3 000	—	25 000	25 000	53	74	13	59	48
198 894	1 156 318	1 355 212	6 490	2 196 837	2 203 327	1 324	84 116	85 440	2 047	1 825	985	741	371
242 168	11 804 010	12 046 178	157 301	10 780 738	10 938 039	1 604 303	30 154 876	31 759 179	55 968	57 397	64 675	49 178	29 750

IV. RECAPITULEEREND OVERZICHT over de jaren 1913 t/m 1917 betreffende den omvang en de uitkomsten der cultuur.

a. Omvang der cultuur.

PLANTJAREN.	Ingedeeld bij de gouvernements-koffieteelt (nog in de cultuurplannen begrepen) op het einde van elk der opgegeven plantjaren (31 October).		Aantal desa's en huisgezinnen, aan welke (voor het volgende plantjaar) de verplichting is opgelegd tot bijplanting van koffieboomen en (of) tot het ontginnen van gronden voor één of meer latere plantjaren.		Aantal desa's niet meer in de cultuurplannen opgenomen, maar nog verplicht tot het onderhoud van indertijd door haar aangelegde, voorshands niet uit de leggers afgeschreven plantsoenen.	Op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde plantsoenen. Aantal boomen, die in het betrokken plantjaar zijn		Aantal boomen, bij het einde van het plantjaar aanwezig (31 October). b)	Uitgestrektheid (in bouws) der in de voorgaande kolom bedoelde plantsoenen.	Vrijwillige of onder dien naam bekend staande plantsoenen (naar schatting). Aantal boomen, bij het einde van het plantjaar aanwezig (31 October).	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal personen in het bezit van als vrijwillig bekend staande plantsoenen, aangelegd op: bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	Te zamen. c)
	Aantal desa's.	Aantal huisgezinnen.	Aantal desa's.	Aantal huisgezinnen.		afgeschreven.	bijgeplant. a)							
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1912/1913	833	100 813	—	—	389	1 986 376	83 292	15 067 791 (979 662)	14 608	52 890 333 (4 136 790)	21 737	19 189	30 603	49 792
1913/1914	828	99 088	—	—	390	1 280 641	379 830	14 166 980 (894 537)	13 498	50 794 938 (3 926 345)	29 917	25 034	25 832	50 866
1914/1915	801	100 831	—	—	391	953 051	365 875	13 441 565 (480 257)	12 507	50 200 175 (2 153 786)	30 031	25 090	25 028	50 118
1915/1916	824	107 189	—	—	392	908 547	181 927	12 717 945 (181 846)	11 760	48 792 166 (1 780 085)	30 455	15 249	34 691	49 940
1916/1917	824	109 884	—	—	375	671 767	—	12 046 178 (242 168)	7 631	42 697 218 (1 761 604)	31 237	14 225	26 292	d) 42 017

a) Deze cijfers betreffen het aantal ingeboete en tusschengeplante boomen.

b) Het aantal jonge — nog niet vruchtdragende — boomen is tusschen ( ) vermeld.

c) Per gewest waren de totalen van 1912/1913 t/m 1916/1917 verdeeld als volgt (de cijfers tusschen ( ) vermeld, betreffen het aantal bezitters van vrijwillige koffieaanplantingen, aangelegd op de bij de cultuurplannen aangewezen gronden):

	1912/1913	1913/1914	1914/1915	1915/1916	1916/1917
Pekalongan	12 031 (35)	11 928 (35)	11 579 (35)	10 984 (35)	13 542 (35)
Pasoeroean	32 772 (18 138)	34 112 (24 006)	33 871 (24 073)	34 299 (24 258)	23 282 (13 237)
Madioen	2 743 (819)	2 749 (843)	2 623 (832)	2 600 (818)	3 202 (818)
Andere gewesten	2 246 (197)	2 077 (150)	2 045 (150)	2 057 (138)	1 991 (135)
	49 792 (19 189)	50 866 (25 034)	50 118 (25 090)	49 940 (25 2449)	42 017 (14 225)

d) Hieronder 1500 personen in de afd. Ponorogo (Madioen), in de kolommen 13 en 14 niet afzonderlijk op te geven.

b. Bij 's lands inkooppakhuizen ontvangen hoeveelheden; kosten op het ingeleverd product gevallen, gerekend tot in de strandpakhuizen op Java, en opbrengst van de hier te lande geveilde hoeveelheden.

Jaren.	Hoeveelheid koffie (in pikols) bij de pakhuizen *ingekocht* (daaronder ook de aangehaalde en verbeurd verklaarde hoeveelheden). *a)*				Totaal der *uitgeleverde* hoeveelheden (in pikols), d. i. na bijtelling van overwichten en na aftrek van minderbevindingen.	Inkoopsprijs aan de inleveraars betaald. *b)*	Andere kosten op het product gevallen tot in de strandpakhuizen op Java.	Totale kosten *in Indië* op het product gevallen.	Gemiddelde prijs, waarop de pikol koffie aan het Gouvernement kwam te staan, gerekend tot aan de opschuring in de afscheeppakhuizen.	Opbrengst van de in Nederland geveilde gouvernementskoffie van Java per pikol.	
	Pekalongan.	Pasoeroean.	Overige gewesten.	Algemeen totaal.						Bruto.	Netto.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1913	7 625	36 696	4 229	48 550	54 014	*e)* f 720 682	*f)* f 201 596	f 922 278	f 17,08	f $52,34^{97}$	f $48,23^{26}$
	c) (1 674)	(13)	(873)	(2 560)							
	d) [3 274]	[4 965]	[1 784]	[10 023]							
1914	11 346	31 803	4 793	47 942	49 004	*e)* 710 357	*f)* 165 658	876 015	17,87	—	—
	(1 225)	(32)	(382)	(1 639)							
	d) [3 492]	[6 971]	[1 285]	[11 748]							
1915	7 614	45 510	4 594	57 718	58 316	*e)* 858 458	*f)* 154 690	1 013 148	17,36	—	—
	(185)	(9)	(9)	(203)							
	d) [2 509]	[8 399]	[941]	[11 849]							
1916	7 968	31 066	4 767	43 801	44 144	*e)* 647 040	*f)* 136 863	783 903	17,75	—	—
	(583)	(16)	(454)	(1 053)							
	d) [6 133]	[16 912]	[3 750]	[26 795]							
1917	5 480	18 534	6 528	30 542	29 750	*e)* 451 091	*f)* 115 067	566 158	19,14	—	—
	(216)	(8)	(128)	(352)							
	d) [5 618]	[14 857]	[5 208]	[25 683]							

a) De aangehaalde en verbeurd verklaarde hoeveelheden bedroegen in de opgegeven vijf jaren achtereenvolgens 195, 160, 120, 204 en 100 pikol (grootendeels minderwaardige soort). De *ingekochte* hoeveelheid bedroeg derhalve in de jaren 1913 t/m 1917 achtereenvolgens 48 355, 47 782, 57 598, 43 597 en 30 442 pikol, waaronder aan minderwaardige soort achtereenvolgens 768, 878, 831, 1093 en 746 pikol.

b) Sedert 1889 wordt als inkoopsprijs f 15 per pikol betaald (voor minderwaardige soort de helft).

c) De tusschen ( ) vermelde cijfers betreffen Liberia-koffie, waarvan de hoeveelheden begrepen zijn in de daarboven vermelde totalen.

d) Robusta-koffie.

e) Deze cijfers hebben alleen betrekking op hetgeen betaald is voor de door de bevolking als *bereid* product ingeleverde koffie.

f) Hieronder zijn begrepen de kosten van exploitatie van de lands-bereidings-inrichting te Ngebel (Madioen) ad f $80\,741,30^{5}$ (waaronder f $46\,161,51^{5}$ betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie) voor het jaar 1913; voor de jaren 1914, 1915, 1916 en 1917 bedroegen die cijfers achtereenvolgens f $17\,302,12^{5}$ (f 9 031,55), f $79\,150,88^{5}$ (f 42 918,20), f 12 092,57 (f 4 175,19) en f 6 569,50 (f 1 639,56).

V. OVERZICHT betreffende de uitkomsten der in 1917 gehouden kleine gouvernements-koffieveilingen op verschillende plaatsen op Java.

GEWESTEN.	Plaatsen waar de koffie verkocht is.	Verkochte hoeveelheid (in pikols)								Opbrengst.
		Java-koffie.		Liberia-koffie.		Robusta-koffie.		Quillou-koffie.		
		1ste soort.	2de soort.	1ste soort.	2de soort.	1ste soort.	2de soort.	1ste soort.	2de soort.	
Pekalongan . . .	Pekalongan . . .	—	0,150	—	8,034	—	21,172	—	—	f 303,80
		—	b) 0,016	—	b) 0,452	—	b) 1,174	—	—	
	Tegal	—	2,736	—	1,—	—	11,—	—	—	139,22
Semarang	Semarang. . . .	—	—	—	1,072	—	23,890	—	—	494,—
Soerabaja	Soerabaja. . . .	3,150	—	—	—	—	—	—	—	157,50
		—	a) 2,072	a) 1,008	a) 1,168	—	—	—	—	136,25
Pasoeroean	Pasoeroean . . .	4,300	195,716	—	0,114	—	371,430	—	1,198	12 555,—
		b) 16,950	b) 66,110	b) 1,021	b) 0,025	b) 14,490	b) 14,779	—	—	
	Bangil	3,400	—	—	—	—	—	—	—	171,—
	Lawang	0,500	—	—	—	—	—	—	—	25,—
	Probolinggo . . .	8,—	—	—	—	—	—	—	—	400,—
	Kraksaän	2,—	—	—	—	—	—	—	—	121,—
Besoeki	Bondowoso . . .	—	0,354	—	—	—	0,236	—	—	17,—
		—	b) 8,580	—	—	—	b) 2,466	—	—	250,19
Banjoemas	Poerwakerta . .	—	b) 5,480	—	—	—	—	—	—	102,50
Madioen	Ponorogo	2,140	10,986	—	—	—	3,278	—	—	529,92
		—	a) 2,100	—	—	—	—	—	—	
	Ngawi	8,752	0,960	—	0,318	—	2,328	—	—	505,90
		—	b) 0,060	—	—	—	—	—	—	
	Patjitan	—	b) 0,950	—	—	—	—	—	—	35,25
Totalen	oogst 1915 . . .	—	3,026	—	—	—	2,—	—	—	
	„ 1916 . . .	12,770	247,313	1,021	8,625	9,550	408,475	—	1,198	
	„ 1917 . . .	36,422	45,931	1,008	3,558	4,940	41,278	—	—	
	Algemeene totalen.	49,192	296,270	2,029	12,183	14,490	451,753	—	1,198	f 15 943,53

a) Aangehaalde koffie.
b) Verbeurd verklaarde koffie.

Bijlage IJ.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 2°. *b*, van het verslag.)

OPGAVEN,

betreffende de GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING over de jaren 1912 t/m 1917

en de in 1917 van landswege gehouden veilingen van kinabast.

I. STATISTIEK betreffende de plantsoenen der gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1916 en 1917.

Kina-etablissementen.	Hoogte boven zee (in meters).	Bij het einde der onderstaande jaren.	Beplanting der etablissementen. Oppervlakte (in bouws van 500 vierkante Rijnlandsche roeden), beplant: met C. Ledgeriana.	met hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	met C. succirubra.	met C. robusta.	Totaal.	Aantal boomen en planten. C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta.	Totaal.	Planten in de kweekerijen (naar schatting). C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta (hybriden van C. succirubra en C. officinalis).	Totaal.
BEZUIDEN BANDOENG.																	
Tirtasari (gebergte Malabar) . . .	1450 à 1700	1916	$236\frac{020}{500}$	—	—	—	$236\frac{020}{500}$	1 015 000	—	—	—	1 015 000	—	202 000	310 000	—	512 000
		1917	$236\frac{020}{500}$	—	—	—	$236\frac{020}{500}$	1 135 000	—	—	—	1 135 000	20 000	270 000	210 000	10 000	510 000
Tjinjiroean (idem)	1466 à 1716	1916	$197\frac{426}{500}$	$3\frac{405}{500}$	—	—	$201\frac{331}{500}$	1 162 000	—	—	—	1 162 000	20 000	106 000	400 000	—	526 000
		1917	$197\frac{426}{500}$	$3\frac{405}{500}$	—	—	$201\frac{331}{500}$	1 215 000	—	—	—	1 215 000	35 000	95 000	405 000	—	535 000
Tjibeureum (idem)	1500 à 1750	1916	$191\frac{497}{500}$	—	—	—	$191\frac{497}{500}$	1 202 000	—	—	—	1 202 000	80 000	102 000	203 000	—	385 000
		1917	$191\frac{497}{500}$	—	—	—	$191\frac{497}{500}$	1 272 000	—	—	—	1 272 000	97 000	132 000	151 000	—	380 000
Poentjak Gedeh (id.)	1580 à 1950	1916	$250\frac{007}{500}$	—	—	—	$250\frac{007}{500}$	1 278 000	2 000	—	—	1 280 000	162 000	305 000	186 000	15 000	668 000
		1917	$250\frac{007}{500}$	—	—	—	$250\frac{007}{500}$	1 317 500	1 500	—	—	1 319 000	194 000	295 000	133 000	5 000	627 000
Tjibitoeng (gebergte Wajang) . . .	1527 à 1780	1916	$120\frac{324}{500}$	—	$22\frac{320}{500}$	—	$143\frac{144}{500}$	621 800	—	59 700	10 000	691 500	255 000	102 500	370 500	138 000	866 000
		1917	$120\frac{324}{500}$	—	$22\frac{320}{500}$	—	$143\frac{144}{500}$	666 000	—	66 000	11 000	743 000	286 000	106 500	373 000	100 000	865 500
Rioenggoenoeng (gebergte Tiloe)	1400 à 1700	1916	$167\frac{165}{500}$	$23\frac{111}{500}$	—	—	$190\frac{276}{500}$	2 205 200	363 800	—	—	2 569 000	392 000	370 000	150 000	—	912 000
		1917	$179\frac{239}{500}$	$23\frac{111}{500}$	—	—	$202\frac{350}{500}$	2 267 000	380 000	—	—	2 647 000	329 000	351 000	143 000	—	823 000
Kawah Tjiwide (gebergte Patoeha)	1950 (gemiddeld)	1916	$1\frac{162}{500}$	$8\frac{250}{500}$	$49\frac{235}{500}$	$236\frac{310}{500}$	$295\frac{457}{500}$	3 000	114 000	219 000	1 332 000	1 668 000	—	140 000	300 000	120 000	560 000
		1917	$1\frac{162}{500}$	$8\frac{309}{500}$	$51\frac{412}{500}$	$205\frac{51}{500}$	$266\frac{434}{500}$	3 000	114 000	230 000	1 311 000	1 658 000	—	150 000	292 000	140 000	582 000
Totalen . . .		1916	$1165\frac{101}{500}$	$35\frac{266}{500}$	$72\frac{055}{500}$	$236\frac{038}{500}$	$1509\frac{232}{500}$	7 487 000	479 800	278 700	1 342 000	9 587 500	909 000	1 327 500	1 919 500	273 000	4 429 000
		1917	$1177\frac{175}{500}$	$35\frac{325}{500}$	$74\frac{232}{500}$	$205\frac{51}{500}$	$1492\frac{283}{500}$	7 875 500	495 500	296 000	1 322 000	9 989 000	961 000	1 399 500	1 707 000	255 000	4 322 500

II. PRODUCTIE-OPGAVEN der gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1915, 1916 en 1917.

KINASOORTEN.	Oogstjaren.	Hoeveelheid kinabast (in K.G.), volgens het gewicht in drogen staat, gedurende de onderstaande jaren geoogst bij elk der onderstaande etablissementen. Tirtasari.	Tjinjiroean.	Tjibeureum.	Tjibitoeng.	Poentjak Gedeh.	Rioenggoenoeng.	Kawah Tjiwide.	Totalen.
C. Ledgeriana	1915	125 315	139 340	132 205	60 490	171 787[5]	84 557[5]	—	713 695
	1916	134 055	135 117[5]	111 022[5]	62 352[5]	176 700	120 245	—	739 492[5]
	1917	113 030	141 852[5]	91 300	63 500	190 700	129 685	2 777[5]	732 845
C. succirubra	1915	28 967	9 180	—	27 812[5]	—	3 901[5]	23 350[5]	93 211[5]
	1916	9 805	25 245	—	22 048	—	3 826	15 745	76 669
	1917	16 111	13 050	—	14 819[5]	—	4 675	21 115[5]	69 771
C. robusta.	1915	—	—	—	32	—	—	70 128[5]	70 160[5]
	1916	—	—	—	—	—	510	84 690	85 200
	1917	—	—	—	—	—	—	77 484[5]	77 484[5]
C. officinalis	1915	—	—	—	—	—	—	236[5]	236[5]
	1916	—	—	—	—	—	—	—	—
	1917	—	—	—	—	—	—	—	—
Totale productie . .	1915	154 282	148 520	132 205	88 334[5]	171 787[5]	88 459	93 715[5]	877 303[5]
	1916	143 860	160 362[5]	111 022[5]	84 400[5]	176 700	124 581	100 435	901 361[5]
	1917	129 141	154 902[5]	91 300	78 319[5]	190 700	134 360	101 377[5]	880 100[5]

III. OVERZICHT betreffende de in Nederland gedurende 1917 voor lands-rekening verkochte hoeveelheden kinabast (alles uit den oogst van 1915 en 1916).

DAGTEEKENING DER VEILINGEN EN TOEWIJZINGEN.	Hoeveelheid (in K.G.). Netto gewicht bij afscheep.	Netto gewicht aan de koopers uitgeleverd.	Alcaloïd-gehalte van de onderzochte monsters, volgens de in Indië verrichte analyses. Laagste en hoogste gehalte aan *kinine.* %	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine en andere alcaloïden* te zamen. %	Zwavelzure kinine. %	Opbrengst. Laagste en hoogste veilingsprijs der verschillende kavelingen per *half* K.G.	Gemiddelde veilingsprijs over al de kavelingen dooréén per *half* K.G.	Totaal der opbrengst.
Succirubra. *a*)								
1917.								
17 Januari. . .	10 826	10 832^{5}	—	—	—	—	—	f 7 630.63
22 en 23 Febr.	15 854	15 779	1.33 à 2.29	7.29 à 8.68	1.78 à 3.09	f 0.52 à f 0.64	f 0.54^{03}	10 114.41^{5}
29 Maart. . . .	4 500	4 558	1.37	6.67	1.84	0.38^{38}	0.38^{38}	3 498.72
2 en 3 Mei. .	20 480	20 386	—	8.68	3.09	0.64^{50} à 0.68	0.66^{06}	15 063.76^{5}
13 Juni	26 450	26 689^{5}	—	—	—	—	—	13 335.17^{5}
19 Juli.	7 250	7 332	—	—	—	—	—	4 884.83
28 Aug.	5 440	5 386	—	—	—	—	—	2 673.51
3 en 4 Oct. .	886	873^{5}	1.11	6.82	1.50	0.34^{39}	0.34^{39}	600.87
8 Nov.	5 726	5 606^{5}	1.65 à 2.45	4.34 à 8.22	2.21 à 3.29	0.43^{50} à 0.57^{50}	0.56^{06}	6 286.40
14 Dec.	5 086^{5}	5 130^{5}	1.74 à 2.45	4.80 à 7.60	2.34 à 3.29	0.46^{50} à 0.64^{75}	0.48^{51}	4 977.95^{5}
		102 573^{5}						f 69 066.27
Verstrekte monsters . .		367^{5}						53.—
Totalen . . .	102 498^{5}	102 610^{25}	1.11 à 2.45	4.34 à 8.68	1.50 à 3.29	f 0.34^{39} à f 0.68	f 0.49^{57}	f 69 119.27
Ledgeriana. *b*)								
1917.								
17 Januari. . .	74 591	75 468	—	—	3.74 à 7.90	f 0.40^{13} à f 0.84^{77}	f 0.67^{56}	f 100 959.14
23 Februari . .	51 950	52 792^{5}	—	—	5.07 „ 8.23	0.59^{88} „ 0.97^{20}	0.71^{84}	75 089.74
28 Maart. . . .	37 177^{5}	37 644	—	—	4.98 „ 8.43	0.58^{91} „ 0.99^{73}	0.70^{98}	52 910.36
2 Mei	38 037	38 114^{5}	—	—	4.24 „ 9.18	0.45^{41} „ 0.98^{32}	0.75^{79}	57 197.18
13 Juni.	2 682^{5}	2 735^{5}	—	—	6.97	0.73^{25}	0.73^{25}	3 967.68
19 Juli	51 299^{5}	51 739^{5}	—	—	5.56 à 10.43	0.57^{32} à 1.07^{42}	0.81^{22}	83 204.89
28 Augustus .	433 142	442 726	—	—	3.42 „ 10.43	0.39^{20} „ 1.19^{53}	0.68^{40}	599 621.32
3 October. . .	46 752^{5}	47 503	—	—	4.19 „ 10.20	0.47^{64} „ 1.15^{97}	0.67^{33}	63 551.67
Totalen . . .	735 632	748 723			3.42 à 10.43	f 0.39^{20} à f 1.19^{53}	f 0.72^{05}	f 1 036 501.98

DAGTEEKENING DER VEILINGEN EN TOEWIJZINGEN.	Hoeveelheid (in K.G.).		Alcaloïd-gehalte van de onderzochte monsters, volgens de in Indië verrichte analyses.			Opbrengst.		
	Netto gewicht bij afscheep.	Netto gewicht aan de koopers uitgeleverd.	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine*. %	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine en andere alcaloïden* te zamen. %	Zwavelzure kinine. %	Laagste en hoogste veilingsprijs der verschillende kavelingen per *half* K.G.	Gemiddelde veilingsprijs over al de kavelingen dooreen per *half* K.G.	Totaal der opbrengst.
Robusta. c)								
1917.								
17 Jan.	3 704	3 645	—	—	3.28 à 3.61	f 0.35^{19} à f 0.38^{74}	f 0.36^{10}	f 2 605.69
22 Febr.	236^{5}	232^{5}	—	—	2.62	0.30^{94}	0.30^{94}	130.85
28 Maart. . . .	26 342^{5}	26 955	—	—	1.35 à 2.69	0.14^{89} à 0.31^{82}	0.22^{11}	11 800.98
2 Mei	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Juni	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Juli	12 150^{5}	12 397^{5}	—	—	2.14 à 4.85	0.22^{04} à 0.49^{91}	0.24^{20}	5 940.43
28 Augustus .	69 695^{5}	70 906	—	—	1.94 à 2.97	0.22^{23} „ 0.34^{04}	0.24^{36}	34 202.74
4 October. . .	821^{5}	791^{5}	1.79	8.22	2.40	0.57^{50}	0.57^{50}	919.22^{5}
14 December .	14 385	14 631^{5}	1.74 à 2.33	6.20 à 10.23	2.13 à 2.33	0.45^{76} à 0.70^{11}	0.58^{62}	17 154.33^{5}
		129 559						f 72 745.25
Verstrekte monsters . .		17^{40}						25.76
Totalen . . .	127 335^{5}	129 576^{40}	1.74 à 2.33	6.20 à 10.23	1.35 à 4.85	f 0.14^{89} à f 0.70^{11}	f 0.36^{26}	f 72 771.01

a) Het succirubra-product, voor zoover dit in veiling verkocht werd, bestond uit:

Soorten.	Aantal K.G.	Gemiddelde opbrengst per ½ K.G. over de 10 veilingen van 1917.
Stambast-pijpen 2de soort	536	f 0.68^{01}
Stambast-pijpen 3de soort	1 014	0.64^{35}
Stambast gebroken pijpen	3 103^{5}	0.53^{03}
Stambast gruis	9 122^{5}	0.42^{44}
Stambast snitsels . . .	668	0.57^{64}
Stambast stukken . . .	3 414^{5}	0.64^{88}
Wortelbast (grof). . . .	2 795^{5}	0.40^{03}
Wortelbast (stukken) . .	422^{5}	0.54^{07}

In toewijzing (kina-overeenkomst) werd verkocht: 454½ K.G. stambast-pijpen 2de soort, 294 K.G. stambast-pijpen 3de soort, 1732 K.G. stambast gebroken pijpen, 2457½ K.G. stambast-stukken, 13 651 K.G. gruis, 57 732 K.G. wortelbast en 5175½ K.G. wortelbast-stukken, tegen een middenprijs van f $0,32^{20}$, f $0,32^{20}$, f $0,28^{54}$, f $0,27^{74}$, f $0,22^{07}$, f $0,29^{92}$ en f $0,50^{20}$ per ½ K.G.

b) De Ledgeriana-bast bestond uit: 184 506 K.G. stambast, 228 564 K.G. takbast, 141 882 K.G. wortelbast en 193 771 K.G. gruis, welke sorteeringen gemiddeld over al de veilingen f $0,83^{36}$, f $0,64^{21}$, f $0,62^{98}$ en f $0,68^{92}$ per ½ K.G. opbrachten.

c) Het robusta-product, voor zoover dit in veiling verkocht werd, bestond uit: 791½ K.G. stambast gebroken pijpen, 9787½ stambast gruis en 4844 K.G. wortelbast, welke sorteeringen gemiddeld f $0,57^{50}$, f $0,53^{38}$ en f $0,69^{19}$ per ½ K.G. opbrachten.

Van het robusta-product werd in toewijzing (kina-overeenkomst) verkocht: 1603 K.G. stambast-pijpen, 1285½ K.G. stambast gebroken pijpen, 53 414½ K.G. stambast gruis, 35 844 K.G. takbast, 17 302 K.G. wortelbast en 4687 K.G. wortelbast-stukken, welke sorteeringen gemiddeld f $0,32^{54}$, f $0,24^{27}$, f $0,24^{37}$, f $0,21^{64}$, f $0,28^{19}$ en f $0,24^{07}$ per ½ K.G. opbrachten.

IV. KOSTEN der GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING gedurende het jaar 1917, vergeleken met de OPBRENGST van het PRODUCT over de oogstjaren 1912 t/m 1916.

Oogst-jaren.	Oogst (in K.G.). Ledge-riana-bast.	Andere soorten bast.	Te zamen.	De ten verkoop herwaarts verscheepte oogst woog bij uitlevering hier te lande zuiver (in K.G.).	Kosten op het product gevallen. Totaal der gedurende het in kolom 1 vermelde oogstjaar in Indië gedane uitgaven voor de gouvernements-kina-onderneming (waaronder ook de kosten voor den afvoer van het product naar de haven van afscheep).	Verdere kosten, namelijk die van inlading, vervoer over zee en verkoop, zoomede uitgaven hier te lande gedaan voor aanschaffing van benoodigdheden ten dienste der kinacultuur *a*).	Te zamen.	Opbrengst bij te gelde making hier te lande (*in het jaar volgende op het oogstjaar*), waaronder ook de opbrengst der voor de veilingen verstrekte monsters (vermeerderd met de opbrengst van het nog onverkochte gedeelte van den oogst geschat volgens de gemiddelde unitprijs in en gemiddelde veilingsprijs gedurende die jaren).	Met inbegrip van de opbrengst der in Indië gehouden veilingen van zaden, enten, enz. *b*) en van de waarde der in Indië voor den geneesk. dienst teruggehouden en aan de Bandoengsche kininefabriek geleverde hoeveelheden bast *c*), is het in kolom 9 vermelde bedrag te herleiden tot onderstaande sommen:	Voordeelig verschil van de berekende jaarlijksche baten (kolom 10) tegenover de jaarlijksche uitgaven (kolom 8). *d*)	Bij de beoordeeling van het in kolom 11 opgegeven saldo houde men in het oog, dat over al de in elk der jaren 1912 t/m 1916 (zie het hoofd van kolom 9) gehouden veilingen: de voor den verkochten gouvernements-oogst verkregen algemeene middenprijs per 1/2 K.G. bast beliep:	de unitprijs (berekend per procent kininesulfaat en per 1/2 K.G. bast) afwisselde als volgt:
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1912 .	771 706	179 358^{50}	951 064^{50}	—	f263 939,96	f 66 464,—	f330 403,92	f 570 660,—	f605 358,96	f274 954,04	f 0,29^{57}	f0,04^{21} à 0,05^{60}
1913 .	757 146^{50}	174 873	932 019^{50}	—	273 264,79	66 237,—	339 501,79	695 555,—	725 109,—	385 607,21	0,36^{45}	0,06^{20}
1914 .	734 697^{50}	159 138^{50}	893 836	—	266 579,33	69 632,96	336 212,29	663 127,53	693 652,23	357 439,94	0,36^{19}	0,06^{20}
1915 .	713 695	163 608^{50}	877 303^{50}	—	264 518,—	101 585,85	366 103,85	856 256,17	1 067 165,44	701 061,59	0,77^{22}	0,09^{22} „ 0,12^{82}
1916 .	739 492^{50}	161 869	901 361^{50}	—	*e*)281 208,80	129 959,82	411 168,62	774 778,64	1 104 167,93	692 999 31	0,61^{01}	0.10^{30} „ 0,11^{03}

a) De opgaven in deze kolom betreffen, evenals de sommen in kolom 9, *het jaar volgende op het oogstjaar*.

b) De opbrengst der te Bandoeng gehouden veilingen van kina-zaden en planten, of van zaden alleen, bedroeg in de jaren 1912 t/m 1916 onderscheidenlijk f 34 698, f 29 554, f 34 789,50, f 27 883,50 en f 20 948,63.

c) Van den Ledger-oogst 1916 is 250 642^{5} K.G. geleverd aan de Bandoengsche kininefabriek.

d) Onder de uitgaven in kolom 6 zijn, wat de kosten van het personeel betreft, alleen in rekening gebracht de uitgaven ten bate van de bij de onderneming actief dienende ambtenaren, enz., niet dus de uitgaven wegens pensioenen en verlofs- of non-activiteitstraktementen, wachtgelden of overtochtsgelden uit of naar Indië.

e) Het totaal der in Indië in 1916 gedane uitgaven was verdeeld als volgt: traktementen van het Europeesch en inlandsch personeel (met inbegrip van f 2350 wegens reis- en verblijfkosten, f 300 aan schrijfbehoeften, f 180 aan bezoldiging van een laboratoriumbediende en f 12 987,64^{5} aan bezoldiging van volontairs, mantri's en mandoers) f 62 022,64^{5}; kosten van aanplant, inzameling en vervoer van het product tot de haven van afscheep f 183 529,26 en verder wegens uitgaven voor vernieuwing en herstelling van gebouwen en droog-inrichtingen, aankoop van bouwstoffen, enz. f 35 056,89^{5}.

Bijlage Z.

(Zie hoofdstuk O, afd I, sub 3°. *a*, van het verslag.)

OPGAVEN

over 1917 betreffende de SUIKERINDUSTRIE op Java [1]).

1) Om een algemeen overzicht te leveren van de suikerindustrie op Java, zijn in tabel I van deze bijlage niet enkel genoemd de ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, maar ook de particuliere landerijen (cursief gedrukt), de ondernemingen in de Vorstenlanden en de erfpachtsondernemingen (gespatieerd gedrukt), voor zooveel zij suiker voor de wereldmarkt produceeren of plachten te produceeren.

Voor de aan inlanders gedane betalingen wegens loonen en leveringen zie men de „Recapitulatie" op blz. 17 dezer bijlage.

Z

I. STATISTIEK OVER 1917 BETREFFENDE DE S

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
			Cheribon.		
1	Cheribon.	Ploembon.	Ploembon (Soerawinangoen) . .	—	1 375
2	id.	id.	Gempol.	†	†
3	id.	id.	Ardjawinangoen	—	742
4	id.	Sindanglaoet.	Sindanglaoet.	—	1 625
5	id.	id.	Karangsoewoeng.	—	912
6	id.	id.	Djatipiring	64	621
7	id.	id.	Blender	†	†
8	id.	Losari.	Nieuw-Tersana	—	2 347
9	id.	id.	Leuweunggadjah	†	†
10	id.	id.	Losari	†	†
11	id.	Loerahgoeng.	Tjidahoe *a*)	—	—
12	Madjalengka.	Radjagaloeh.	Paroengdjaja.	—	766
13	id.	Madjalengka.	Kadipaten	143	1 491
14	id.	Djatiwangi.	Djatiwangi	—	1 187
			Totalen . . .	207	11 066
			Pekalongan.		
15	Pekalongan.	Pekalongan.	Tirto.	—	1 007
16	id.	Wiradesa.	Sragi	—	1 268
17	id.	Kedoengwoeni.	Wonopringgo	—	1 275
18	Batang.	Batang.	Kalimati	20	1 400
19	Tegal.	Adiwerna.	Pagongan	—	807
20	id.	id.	Adiwerna	—	1 091
21	id.	Tegal.	Kemantran	—	834
22	id.	Slawi.	Kemanglen	—	924
23	id.	id.	Doekoehwringin	—	899
24	id.	Pangkah.	Pangkah	—	1 461
25	id.	Balapoelang.	Balapoelang	—	900
26	Brebes.	Brebes.	Djatibarang	—	1 725
27	id.	Tandjoeng.	*Ketanggoengan-West*	733	657
28	id.	id.	Bandjaratma.	—	1 206

a) Heeft in 1917 niet gewerkt.

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
		Hoofdsuiker.				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
2 029 257	8 209	10 075 607	—	2 011 873	—	37 057
†	†	†	†	†	†	†
1 021 452	—	—	6 765 808	—	16 366	47 864
2 029 625	—	12 361 952	—	1 852 985	—	61 760
1 179 447	—	—	8 470 816	—	—	—
843 467	—	—	5 641 863	—	—	40 000
†	†	†	†	†	†	†
3 109 567	—	—	22 284 614	—	—	—
†	—	†	†	†	†	†
†	†	†	†	†	†	†
—	—	—	—	—	—	—
887 551	—	—	2 490 120	3 186 364	42 251	121 500
1 813 959	17 490	10 690 856	—	268 903	—	—
1 269 407	24 539	5 903 453	—	—	—	741 325
14 183 732	50 238	39 031 868	45 653 221	7 320 125	58 617	1 049 506
1 265 020	—	—	7 468 870	—	—	21 616
1 778 852	—	—	11 473 664	—	—	—
1 608 024	—	7 806 309	—	1 189 090	—	57 189
1 873 290	20 138	—	11 188 133	—	—	—
1 065 960	—	5 789 753	—	—	—	—
1 492 586	—	8 975 429	—	20 181	—	—
1 274 830	—	—	8 143 436	—	—	—
975 116	—	6 536 771	—	—	51 477	3 088
1 162 087	—	7 401 374	—	—	—	60 421
1 956 383	12 774	8 422 241	—	185 297	4 861	40 515
1 131 742	—	—	7 834 136	26 216	—	4 323
2 172 972	—	15 822 114	—	1 239 124	—	82 882
2 005 653	—	—	13 243 415	—	—	—
1 448 726	—	8 778 434	—	—	—	—

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
29	Pemalang.	Tjomal.	Tjomal	—	2 345
30	id.	Pemalang.	Bandjardawa	—	1 275
31	id.	id.	Petaroekan	—	1 427
32	id.	id.	Soemberhardjo	—	1 033
			Totalen . . .	753	21 534
			Semarang.		
33	Kendal.	Weleri.	Gemoeh	—	1 426
34	id.	id.	Tjepiring	—	1 625
35	id.	Kaliwoengoe.	Kaliwoengoe	—	982
36	Pati.	Pati.	Langsee	—	1 325
37	id.	Telagawoengoe.	Trangkil	—	875
38	id.	Tajoe.	Pakis	—	1 310
39	Koedoes.	Tenggeles.	Tandjoengmodjo	—	2 030
40	id.	Koedoes.	Rendeng	—	1 125
41	id.	Tjendana.	Besito	—	978
42	Japara.	Japara.	Banjoepoetih	—	153
43	id.	id.	Petjangaän	—	950
44	id.	Majong.	Majong	—	953
			Totalen . . .	—	13 732
			Rembang.		
45	Toeban.	Djatirata.	Kebonhardjo	—	338
			Soerabaja.		
46	Sidoardjo.	Gedangan.	Waroe	—	1 058
47	id.	Porong.	Porong	—	777
48	id.	id.	Tanggoelangin	—	1 927
49	id.	id.	Toelangan	—	768
50	id.	id.	Kremboeng	—	925
51	id.	Gedangan.	Sroeni	—	1 000
52	id.	id.	Ketegan	308	1 273
53	id.	Sidoardjo.	Tjandi	—	755
54	id.	id.	Boedoeran	—	960
55	id.	Krian.	Watoetoelis	—	996

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
		Hoofdsuiker.				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
3 453 106	—	16 311 000	—	477 5000	—	122 000
1 766 816	—	12 002 006	—	—	—	—
1 949 296	—	10 871 327	—	—	—	23 531
1 575 619	—	6 541 937	—	1 848 555	—	33 421
29 956 078	32 912	115 258 695	59 351 654	9 283 463	56 338	448 986
1 761 636	—	10 302 334	—	2 203 025	—	490 384
2 309 958	—	—	15 313 722	—	—	124 016
1 379 628	—	—	9 494 107	—	—	34 131
1 619 597	—	1 976	11 936 912	—	1 203 525	12 502
1 401 341	34 888	—	9 442 653	—	—	—
1 798 272	31 484	—	12 267 759	—	—	—
2 428 853	—	16 577 866	—	—	—	75 038
1 572 243	371	9 769 164	—	2 526	—	20 208
1 014 800	24 008	—	6 255 160	—	44 096	9 264
196 711	—	983 659	—	421 203	—	—
883 024	1 496	—	6 676 360	—	30 000	38 415
1 187 516	6 256	—	7 813 017	—	—	—
17 553 579	98 508	37 634 999	79 199 690	2 626 754	1 277 621	803 958
286 732	1 579	—	1 663 426	926	3 950	—
1 195 809	—	8 088 529	—	63 490	—	—
1 035 324	—	—	6 158 628	32 610	—	6 985
2 560 424	13 416	15 226 791	—	137 033	46 465	—
1 149 258	12 868	6 737 954	192 691	850 126	1 590 814	18 000
1 396 971	15 040	7 458 014	—	841 912	2 009 546	412 989
1 418 408	—	—	8 789 000	—	545 800	—
2 144 937	51 440	89 979	14 817 335	8 893	1 916 424	44 807
1 140 463	67 117	36 747	7 680 350	—	—	4 138
1 404 043	—	8 394 786	—	318 270	87 142	12 661
1 651 244	—	9 775 144	—	—	1 984 070	32 322

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
56	Sidoardjo.	Krian.	Balongbendo	—	1 232
57	id.	id.	Popoh	—	996
58	id.	id.	Krian	—	923
59	Modjokerto.	Modjokerto.	Tangoenan	—	1 102
60	id.	id.	Brangkal	—	1 239
61	id.	id.	Sentanenlor	—	1 081
62	id.	Madjakasri.	Perning	—	932
63	id.	id.	Gempolkerep	—	2 472
64	id.	Djaboeng.	Dinojo	—	740
65	id.	id.	Pohdjedjer	—	740
66	id.	id.	Soemengko	†	†
67	id.	Madjasari.	Koning Willem II	—	1 256
68	id.	id.	Bangsal	—	1 139
69	id.	id.	Ketanen	100	1 004
70	id.	id.	Sedati	—	802
71	Djombang.	Djombang.	Blimbing	—	998
72	id.	id.	Tjoekir	—	1 150
73	id.	id.	Goedo	—	1 200
74	id.	id.	Tjeweng	—	861
75	id.	id.	Djombang	—	968
76	id.	id.	Ponen	—	975
77	id.	Bareng.	Seloredjo	—	1 386
78	id.	Madjadjadi.	Ngelom	—	1 165
79	id.	Madjaagoeng.	Modjoagoeng	—	1 080
80	id.	id.	Peterongan	—	923
81	id.	id.	Soemobito	—	978
			Totalen	408	37 781
			Pasoeroean.		
82	Pasoeroean.	Wangkal.	Pleret (Kloerahan)	—	1 508
83	id.	Kebontjandi.	Gajam	—	596
84	id.	id.	Pongkol	—	610
85	id.	id.	Winongan	—	1 399

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K. G.):				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Hoofdsuiker.		Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
		Superieure.	N°. 16 en hooger.			
1 679 442	—	—	10 317 997	—	1 326 201	—
1 613 564	—	9 330 508	—	—	2 600 351	296 921
1 422 667	36 859	411 737	8 588 441	—	2 340 519	—
1 475 892	—	10 149 288	287 033	—	—	—
1 790 412	—	11 764 000	—	—	—	—
1 436 759	—	9 658 151	—	—	8 677	196 602
1 305 575	—	7 263 409	11 458	309 383	1 303 549	37 482
3 399 657	—	18 375 021	—	3 007 936	—	160 638
842 602	—	6 511 075	—	—	—	188 664
756 132	—	—	6 680 821	—	17 782	11 185
†	†	†	†	†	†	†
1 374 079	—	3 891	8 908 884	—	—	52 138
1 667 952	—	9 520 360	—	—	—	1 695 160
1 208 049	—	7 678 779	—	—	—	501 923
922 293	—	—	5 690 264	—	—	—
990 297	70 857	—	7 586 600	—	1 284 600	—
1 608 549	—	9 935 171	37 860	—	2 018 358	11 117
1 444 485	—	9 099 410	—	66 991	1 537 770	35 821
1 119 929	147 975	—	8 492 259	—	1 582 318	—
1 148 625	—	8 152 320	—	—	2 014 735	—
1 423 500	—	8 222 495	—	—	—	—
1 568 966	—	10 996 924	—	—	568 851	—
1 629 085	—	—	10 964 993	—	1 910 422	—
1 386 396	—	—	8 678 521	—	—	80 536
1 255 598	—	—	9 098 897	—	73 357	11 458
1 499 510	—	8 895 009	—	789 416	1 738 873	191 683
51 066 896	415 572	201 775 492	122 982 032	6 426 060	28 506 624	4 003 230
1 485 654	13 221	—	8 247 946	—	106 420	166 755
781 655	—	—	4 366 378	—	499 136	—
685 030	50 137	—	4 174 255	—	—	308 850
1 536 438	—	—	9 306 614	—	—	16 675

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.	Ho… van aan…
86	Pasoeroean.	Grati.	*Kedaoeng*	337	616	1 1
87	Bangil.	Bangil.	Soemberredjo.	—	867	9
88	id.	id.	Wonoredjo	—	706	6
89	id.	Gempol.	Babat (Ardjasari)	†	†	
90	id.	Pandakan.	Pandaän (Adiredjo)	—	1 094	9
91	id.	id.	Soekoredjo	—	993	8
92	id.	Poerwaredja.	Alkmaar	351	510	3
93	Malang.	Senggoeroeh.	Pangoengredjo	—	1 294	1 4
94	id.	id.	Kebonagoeng.	—	686	7
95	id.	Gondanglegi.	Sempalwadak	—	1 169	1 2
96	id.	id.	Krebet	—	896	9
97	Probolinggo.	Probolinggo.	Oemboel	—	1 090	1 3
98	id.	Dringo.	Wonolangoen	—	901	1 1
99	id.	Soemberkareng.	Soemberkareng	—	844	9
100	id.	id.	Wonoasih	—	741	8
101	Kraksaän.	Kraksaän.	Kandangdjati.	—	912	1 0
102	id.	id.	Bagoe	—	1 123	1 3
103	id.	id.	Sebaroh.	—	625	5
104	id.	id.	Paiton	—	901	8
105	id.	Gending.	Gending	—	1 300	1 8
106	id.	id.	Maron	—	892	1 1
107	id.	id.	Padjarakan	—	975	1 3
108	Loemadjang.	Loemadjang.	Soekodono	1 787	1 779	1 7
109	id.	Ranoelamongan.	Ranoepakis	275	1 010	1 1
110	id.	id.	Djatiroto	3 850	1 030	5 5
			Totalen . . .	6 600	27 067	34 9

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
		Hoofdsuiker.				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
1 133 042	—	—	6 633 720	—	1 029 124	350 286
981 641	47 928	—	6 672 610	—	—	28 348
687 385	—	—	4 922 427	—	—	—
†	†	†	†	†	†	†
970 376	—	6 764 264	—	—	1 024 662	77 418
884 834	—	769 974	4 938 342	—	—	39 835
319 250	—	—	2 305 724	—	385 011	590
1 476 968	72 212	—	12 154 280	—	—	49 161
730 956	107 227	—	5 679 649	—	—	—
1 273 472	3 393	11 425	10 634 911	—	—	56 820
948 289	951 882	12 271 897	51 631	—	—	—
1 357 528	—	—	1 945 903	5 339 074	1 055 738	649 166
1 156 454	—	6 775 680	370 638	—	2 507 576	145 042
916 656	—	5 192 588	—	26 398	388 197	29 213
891 258	—	—	5 556 862	—	—	—
1 096 681	—	—	6 642 246	—	—	—
1 307 003	—	7 647 716	83 872	—	678 756	12 352
580 622	—	—	3 812 602	—	40 413	4 323
820 998	—	—	4 564 349	—	—	219 610
1 891 630	—	10 947 157	52 233	—	—	6 577
1 199 959	200 800	9 243 881	17 293	44 438	—	—
1 372 912	—	8 434 435	—	64 250	—	10 190
1 732 161	2 736	7 411 293	1 128 495	—	373 962	697 625
1 130 520	—	—	5 958 500	—	—	—
5 573 955	—	—	29 834 000	—	—	—
34 923 327	1 449 536	75 470 310	140 055 480	5 474 160	8 088 995	2 868 836

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
			Besoeki.		
111	Bondowoso.	Bondowoso.	Tanggarang	—	1 000
112	id.	Besoeki.	de Maas	—	600
113	id.	Mlandingan.	Boedoean	—	850
114	Panaroekan.	Sitoebondo.	Olean	—	925
115	id.	id.	Pandji	—	1 834
116	id.	Panaroekan.	Wringinanom	—	1 095
117	id.	Pradjekan.	Pradjekan	—	1 000
118	id.	Soemberwaroe.	Asembagoes	98	825
119	Banjoewangi.	Banjoewangi.	Soekowidi	—	650
			Totalen . . .	98	8 779
			Banjoemas.		
120	Banjoemas.	Soekaradja.	Kalibagor	—	1 284
121	id.	Kaliredja.	Kaliredja	—	1 002
122	id.	Poerwaredja.	Klampok	—	2 108
123	Poerwakerta.	Poerwakerta.	Poerwokerto	—	1 100
124	Poerbalingga.	Poerbalingga.	Bodjong	—	1 797
125	Tjilatjap.	Madjenang.	Madjenang	—	642
			Totalen . . .	—	7 933
			Kedoe.		
126	Keboemen.	Premboen.	Remboen	—	2 885
127	Poerworedjo.	Poerworedjo.	Poerworedjo	—	2 775
			Totalen . . .	—	5 660
			Madioen.		
128	Madioen.	Madioen.	Kanigoro	—	1 240
129	id.	Bagi.	Redjoagoeng	—	1 932
130	id.	Oeteran.	Pagottan	—	1 588
131	Ngawi.	Ngawi.	Soedhono	—	1 415

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
		Hoofdsuiker.				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
1 361 624	—	—	8 299 988	—	—	92 393
754 163	—	4 137	4 643 185	—	—	188 053
1 040 156	—	—	6 386 270	—	1 403 462	146 805
1 430 235	—	—	7 851 543	—	26 841	—
2 412 585	—	—	15 226 521	—	1 085 741	482 528
1 628 800	—	—	5 385 273	4 067 481	69 069	—
1 257 075	—	—	7 617 606	—	166 752	—
1 350 809	—	5 715	8 064 018	—	5 976	74 112
718 383	7 255	—	3 692 445	—	—	306 438
11 953 830	7 255	9 852	67 166 849	4 067 481	2 757 841	1 290 329
2 020 557	13 913	—	12 713 726	—	—	—
972 993	—	—	6 179 527	—	—	5 558
2 612 131	—	—	17 771 069	—	—	—
1 689 468	520	—	10 222 691	—	—	—
2 282 426	—	—	14 031 772	—	—	14 026
571 493	—	—	2 324 341	—	—	—
10 149 068	14 433	—	63 243 126	—	—	19 584
3 446 342	—	—	22 986 392	—	—	4 694
2 973 245	—	—	18 996 129	—	—	—
6 419 587	—	—	41 982 521	—	—	4 694
1 874 313	—	11 371 328	—	247 547	—	—
2 373 226	—	15 386 078	100 938	—	—	27 792
1 882 726	—	11 935 513	—	1 235 802	924 836	—
1 760 986	124 817	—	13 743 576	—	—	—

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
132	Magetan.	Maospati.	Poerwodadi	—	1 745
133	id.	Goranggareng.	Redjosari	—	1 499
			Totalen . . .	—	9 419
			Kediri.		
134	Kediri.	Kediri.	Pasantren	2	1 964
135	id.	Modjokerto.	Meritjan	—	1 200
136	id.	Ngadiloewih.	Ngadiredjo	—	407
137	id.	id.	Soemberdadi	—	3 314
138	id.	Pare.	Badas	—	922
139	id.	id.	Kawarasan	262	2 130
140	id.	id.	Kentjong	531	1 308
141	id.	id.	Menang.	—	1 446
142	id.	id.	Tegowangi	166	2 798
143	id.	Papar.	Minggiran	—	1 801
144	id.	id.	Bogohkidoel	—	1 226
145	id.	id.	Poerwoasri	—	1 493
146	Toeloengagoeng.	Kalangbret.	Modjopanggoeng	—	1 400
147	Blitar.	Blitar.	Garoem.	507	2 534
148	id.	Wlingi.	Kenongo	175	800
149	id.	Gandoesari.	Papoh.	731	—
150	Berbek.	Ngandjoek.	Ngandjoek.	—	1 127
151	id.	Berbek.	Djati.	—	1 173
152	id.	Kertasana.	Baron.	769	700
153	id.	id.	Djoewono	—	604
154	id.	Waroedjajeng.	Koedjonmanis.	717	1 200
155	id.	Kertasana.	Lestari	8	1 203
			Totalen . . .	3 868	30 750

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
		Hoofdsuiker.				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
2 244 816	—	15 452 908	6 473	9 930	—	73 762
1 978 780	—	14 115 433	—	247 000	—	—
12 114 847	124 817	68 261 260	13 850 987	1 740 279	924 836	101 554
2 029 638	443 545	12 025 014	—	1 228 288	—	18 665
1 705 380	58 972	10 549 432	—	836 795	1 018 774	—
384 281	288 304	4 350 000	—	—	—	—
2 580 909	—	15 906 000	—	—	—	—
1 190 397	—	—	7 963 000	—	—	—
2 702 083	—	—	17 947 000	—	5 147 000	600
2 138 738	—	13 427 000	—	—	807 000	—
1 911 632	24 964	—	13 568 000	—	—	—
3 061 260	—	18 927 081	—	—	—	—
2 298 366	—	—	15 442 100	—	—	—
1 744 561	—	9 959 811	—	—	—	—
1 906 666	—	11 461 851	—	—	—	115 397
2 159 879	258 259	339 379	8 774 428	4 514 751	—	694 815
3 212 277	4 733	19 376 150	—	—	—	—
1 655 548	49 327	2 843 957	9 122 364	—	—	—
553 501	—	2 920 000	—	—	—	11 549
1 333 324	—	8 835 699	—	—	—	35 513
1 503 921	—	8 876 988	1 328	4 261	13 884	11 659
1 431 264	24 368	—	8 810 363	—	5 310 755	—
586 038	27 206	—	3 860 324	—	—	—
1 859 940	56 321	—	11 835 078	—	758 969	—
1 578 699	1 221	—	10 145 281	—	2 127 247	79 796
39 528 302	1 237 220	139 798 362	107 469 266	6 584 095	15 183 629	967 994

Z

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
			Djokjakarta. *b)*		
156	Mataram.	Mlati.	Beran	759	2 250
157	id.	Sleman.	Klatji en Tjibongan	1 397	410
158	id.	id.			
159	id.	Godean.	Rewoeloe	1 031	—
160	id.	Gamping.	Sedajoe	1 011	—
161	id.	Djedjeran en Kreteg.	Barongan	1 114	—
162	id.	Imogiri, Pasar Gedé en Berbak.	Kedaton (Pleret)	725	—
163	id.	Berbak.	Tandjoeng Tirto	644	—
164	id.	Tjepit.	Bantoel	693	—
165	id.	id.	Gesikan	1 046	—
166	id.	Gamping.	Padokan	920	—
167	id.	Kreteg.	Poendoeng	764	57
168	id.	Gamping.	Demak Idjo	833	—
169	id.	Kalasan.	Wonotjahor	620	934
170	id.	Klegoeng.	Medarie	830	208
171	id.	Prambanan.	Randoegoenting (Tjandisewoe) *c)*	833	—
172	Bantoel.	Panggang.	Gondang Lipoero	499	—
173	Koelon Progo.	Galoer.	Sewoegaloer	1 096	—
			Totalen . . .	14 815	3 859
			Soerakarta.		
174	Soerakarta.	Kartasoera.	Kartasoera	931	—
175	id.	id.	Tjolomadoe	763	—
176	Klaten.	Delangoe.	Delangoe	1 043	—
177	id.	Ponggok.	Karanganom	657	—
178	id.	Djatinan.	Gedaren	485	—
179	id.	Klaten.	Gondangwinangoen	1 435	—
180	id.	Ponggok.	Ponggok	360	—

b) De onder Djokjakarta en Soerakarta vermelde ondernemingen zijn alle op huurlanden gevestigd, uitgezonderd in laatstgenoemd gewest de onder n°. 175 vermelde fabriek, welke over onverhuurde gronden beschikt.

c) Een gedeelte van deze onderneming ligt in Soerakarta. (n°. 182).

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
		Hoofdsuiker.				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Superieure.	N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
869 963	253 389	—	8 517 879	—	—	31 722
2 174 259	—	14 323 789	—	1 104 205	—	247 050
1 219 024	4 308	8 880 970	—	—	—	—
1 209 387	—	8 316 028	—	—	—	14 204
1 575 479	—	11 393 780	—	—	—	32 548
1 090 386	572 744	—	12 847 950	—	—	—
692 951	564 110	9 413 768	—	—	—	58 919
1 047 902	—	7 597 869	—	—	—	252 400
1 186 551	—	8 042 634	—	—	—	—
1 338 521	319 153	11 274 345	—	1 560 710	—	79 981
1 064 313	51 057	8 256 653	—	—	—	36 878
985 401	293 734	9 154 529	—	—	—	31 586
707 921	1 193 683	13 513 369	—	—	—	243 457
1 086 493	—	7 905 635	—	—	—	—
946 934	41 128	1 176 019	—	—	—	—
613 230	—	—	4 437 270	—	—	28 688
1 271 890	—	8 652 248	—	—	—	13 587
19 080 605	3 293 306	133 901 636	25 803 099	2 664 915	—	1 071 020
1 182 264	—	—	8 574 650	—	—	—
1 245 779	233 099	9 937 395	—	—	—	—
1 697 842	—	11 428 564	—	—	—	—
927 570	—	6 667 870	—	—	—	12 327
766 845	—	—	5 673 021	—	—	—
1 761 015	—	11 992 185	—	—	—	55 622
516 866	120 282	122 961	3 597 739	—	—	8 651

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der ondernemingen.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
181	Klaten.	Prambanan.	Prambanan	616	728
182	id.	id.	Tjandisewoe	385	—
183	id.	Bedji.	Tjepper	1 543	—
184	id.	Delangoe.	Wonosari	1 016	—
185	id.	Bedji.	Manishardjo	846	—
186	id.	Ponggok.	Tjokro Toeloeng	939	—
187	Sragen.	Sragen.	Modjosragen	2 040	—
188	id.	Karanganjar.	Tasikmadoe	1 259	—
189	Bojolali.	Banjoedono.	Banjak, Pengging en Drono . .	1 140	—
			Totalen . . .	15 458	728

RECAPI T

VERDEELING DER SUIKERONDERNEMINGEN.		Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1917: op gronden der onderneming.	buiten de onderneming op van de bevolking gehuurde gronden.
Ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking		428 (4)	149 893 (128)
Ondernemingen niet of niet uitsluitend berustende op overeenkomsten.	op erfpachtsperceelen	10 436 (16)	22 893 (17)
	„ particuliere landerijen	1 070 (2)	1 273 (2)
	„ huurlanden in de Vorstenlanden	29 510 (32)	4 587 (6)
	„ onverhuurde landen in Soerakarta	763 (1)	—
	Totaal	42 207 (55)	178 646 (153)

d) De specificatie per gewest, waarbij de grondhuren afzonderlijk zijn opgegeven, vindt men op blz. 18.

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).				
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Hoofdsuiker. Superieure.	Hoofdsuiker. N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde melasse.	Zaksuiker.
789 808	663 236	10 598 422	—	—	—	5 778
516 616	—	3 569 726	—	—	—	—
1 955 981	—	9 692 110	—	3 160 489	—	1 973 892
1 281 827	—	7 946 474	—	—	—	—
1 191 858	—	—	8 249 654	—	—	—
1 325 937	—	9 584 472	24 653	—	—	36 562
2 891 189	—	21 623 591	—	—	—	59 167
1 414 121	603 421	14 154 404	—	—	—	27 792
1 630 951	7 940	11 054 776	—	—	—	35 768
21 096 469	1 627 978	128 372 950	26 119 717	3 160 489	—	2 215 559

1 TULATIE.

Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1917:		Verkregen product aan suiker (in K.G.).					Totaal uitgaaf aan inlanders voor loonen en gedane leveringen in 1917. *d*)
van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.	Hoofdsuiker. Superieure.	Hoofdsuiker. N°. 16 en hooger.	Superieure stroopsuiker.	Verharde mélasse.	Zaksuiker.	
190 885 386 (128)	3 251 861 (36)	593 965 722 (70)	599 725 517 (80)	43 254 440 (38)	40 875 287 (46)	9 853 012 (73)	f 45 439 217,32
34 111 897 (18)	180 204 (8)	83 275 116 (8)	123 015 600 (12)	268 903 (1)	14 954 040 (8)	1 355 373 (8)	10 104 405,63
3 138 695 (2)	—	—	19 877 135 (2)	—	1 029 124 (1)	350 286 (1)	1 257 627,46 (2)
38 931 295 (32)	4 688 185 (13)	252 337 191 (26)	51 922 816 (8)	5 825 404 (3)	—	3 286 579 (21)	7 432 191,37 (32)
1 245 779 (1)	233 099 (1)	9 937 395 (1)	—	—	—	—	296 740,19 (1)
268 313 052 (181)	8 353 349 (58)	939 515 424 (105)	794 541 068 (102)	49 348 747 (42)	56 858 451 (55)	14 845 250 (103)	f 64 530 181,97 (180)

Specificatie der uitgaven per gewest.

GEWESTEN.	Aantal ondernemingen.	Aan inlanders betaald: wegens loonen en leveringen.	wegens grondhuur.	Totaal.
Cheribon	9	f 3 271 114,27	f 511 766,47	f 3 782 880,74
Pekalongan	18	6 965 004,48	1 503 725,02	8 468 729,50
Semarang	12	4 457 321,56	704 539,91	5 161 861,47
Rembang	1	111 022,14	15 858,66	126 880,80
Soerabaja	35	11 355 454,99	1 840 627,29	13 196 082,28
Pasoeroean	28	10 468 906,36	1 384 471,87	11 853 378,23
Besoeki	9	3 076 081,73	508 405,21	3 584 486,94
Banjoemas	6	2 483 076,68	579 496,98	3 062 573,66
Kedoe	2	1 835 814,77	541 260,20	2 377 074,97
Madioen	6	2 747 685,04	397 971,54	3 145 656,58
Kediri	22	10 029 768,39	1 430 862,05	11 460 630,44
Djokjakarta	17	3 605 094,68	1 012 314,07	4 617 408,75
Soerakarta	15	4 123 836,88	1 308 296,08	5 432 132,96
Totalen	180	f 64 530 181,97	f 11 739 595,35	f 76 269 777,32

II. GEWESTELIJK OVERZICHT over 1917 van de op Java bestaande suikerrietaanplantingen ter verkrijging van plantriet (bibit).

GEWESTEN.	Op zich zelf staande bibit-ondernemingen.				Bibit-ondernemingen, welke te beschouwen zijn als onderdeelen van een of meer suikerondernemingen.		
	Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen. Uitgestrektheid (in bouws).	Eigen aanplantingen. Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).	Hoeveelheid plantriet (in pikols) verkregen door opkoop van de bevolking.	Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen. Uitgestrektheid (in bouws).	Eigen aanplantingen. Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).
Banjoemas	—	—	—	—	3	446	189 880
Besoeki	—	—	—	—	5	420	185 443
Cheribon	13	635	146 276	6400	7	1 042	373 196
Kediri	8	935	343 297	4 733	3	642	219 282
Kedoe	7	605	191 814	—	2	212	52 105
Madioen	1	89	1 340	—	5	735	233 930
Pasoeroean	19	2 428	887 283	29 696	16	1 667	559 075
Pekalongan	8	355	105 075	—	2	375	131 750
Preanger-Regentschappen	4	654	287 907	—	2	310	102 086
Semarang	9	1 058	335 410	—	4	621	212 033
Soerabaja	—	—	—	—	4	480	117 641
Totalen	69	6 759	2 298 402	40 829	53	6 950	2 376 421

III. Gewestelijk en afdeelingsgewijs overzicht der rietbranden in 1913, 1914, 1915, 1916 en 1917.

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Soerabaja	Soerabaja	1913	1 298	$24\frac{1}{4}$	1.87	9	0.69	—	1	8	2	—	1	1	4
	„	1914	1 111	$12\frac{1}{4}$	1.10	4	0.36	—	1	3	—	—	—	—	5
	„	1915	873	$26\frac{1}{4}$	3.—	4	0.46	—	1	3	1	—	—	1	—
	„	1916	1 275	$25\frac{1}{4}$	1.98	11	0.86	—	5	6	2	1	—	1	—
	„	1917	1 161	29	2.50	11	0.95	4	1	6	1	1	—	—	—
	Sidoardjo	1913	$12\,613\frac{1}{4}$	257	2.03	122	0.97	9	36	77	26	—	6	20	6
	„	1914	$12\,711\frac{1}{2}$	$95\frac{1}{4}$	0.75	39	0.30	2	14	23	9	1	7	1	—
	„	1915	12 614	$25\frac{1}{4}$	0.20	25	0.19	2	5	18	4	—	4	—	—
	„	1916	12 963	33	11.25	31	0.24	9	2	20	15	—	3	12	—
	„	1917	$12\,915\frac{1}{4}$	$60\frac{1}{2}$	0.47	45	0.35	2	9	34	10	—	—	10	—
	Modjokerto	1913	12 125	$55\frac{1}{2}$	0.46	34	0.28	7	11	16	12	4	8	—	8
	„	1914	11 190	$92\frac{3}{4}$	0.83	40	0.36	2	15	23	11	3	7	1	7
	„	1915	11 059	$10\frac{3}{4}$	0.09	16	0.14	5	4	7	8	—	8	—	1
	„	1916	11 146	38	0.34	40	0.36	14	9	17	12	1	8	3	4
	„	1917	11 488	$26\frac{1}{2}$	0.23	16	0.14	1	6	9	3	—	3	—	2
	Djombang	1913	12 545	95	0.76	57	0.45	11	17	29	11	4	4	—	10
	„	1914	$12\,575\frac{3}{4}$	$62\frac{3}{4}$	0.52	29	0.24	1	12	16	10	2	8	—	1
	„	1915	11 940	48	0.40	25	0.21	3	6	16	6	2	4	—	—
	„	1916	13 775	70	0.51	31	0.23	8	2	21	5	1	—	4	6
	„	1917	$-12\,676_{3}/_{4}$	14	0.11	15	0.12	1	8	6	—	—	—	—	2
	Totalen	1913	$38\,581\frac{3}{4}$	$431\frac{3}{4}$	1.12	222	0.58	27	65	130	51	8	22	21	28
	„	1914	$37\,588\frac{1}{4}$	263	0.70	112	0.30	5	42	65	30	6	22	2	13
	„	1915	36 486	$110\frac{1}{4}$	0.30	70	0.18	10	16	44	19	2	16	1	1
	„	1916	39 159	$166\frac{1}{4}$	0.42	113	0.29	31	18	64	34	3	11	20	10
	„	1917	38 241	130	0.34	87	0.23	8	24	55	14	1	3	10	4
Pasoeroean	Pasoeroean	1913	$5\,125\frac{3}{4}$	$106\frac{3}{4}$	2.08	51	1.—	1	27	23	9	3	6	—	—
	„	1914	4 944	83	1.67	38	0.76	—	16	22	14	2	11	1	1
	„	1915	$4\,870\frac{1}{4}$	$29\frac{1}{2}$	0.61	19	0.39	1	10	8	1	—	1	—	3
	„	1916	5 027	$28\frac{1}{2}$	0.57	32	0.63	4	24	4	7	3	4	—	1
	„	1917	$5\,066\frac{1}{2}$	57	1.13	41	0.81	1	23	17	5	1	4	—	5

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Pasoeroean	Bangil	1913	5 520½	226	4.09	111	2.01	4	84	23	6	4	2	—	24
	„	1914	5 382	99½	1.84	79	1.46	1	55	23	—	—	—	—	19
	„	1915	5 136¾	59	1.15	37	0.72	3	20	14	1	1	—	—	7
	„	1916	4 824	48½	1.—	41	0.85	5	25	11	14	4	9	1	5
	„	1917	5 535	47	0.85	50	0.90	1	25	24	5	1	1	3	8
	Malang	1913	4 129	107¾	2.61	43	1.04	4	22	17	5	1	4	—	13
	„	1914	4 408	54	1.22	35	0.79	1	15	19	14	8	6	—	8
	„	1915	4 408	5½	0.12	7	0.16	—	2	5	1	—	1	—	3
	„	1916	3 488	3	0.08	4	0.11	1	1	2	—	—	—	—	—
	„	1917	3 900	4¾	0.12	4	0.10	—	3	1	—	—	—	—	2
	Probolinggo	1913	3 567	206¼	5.78	77	2.16	13	32	32	2	—	—	2	12
	„	1914	3 576¼	141½	3.98	55	1.53	11	15	29	—	—	—	—	9
	„	1915	3 503	141	4.02	42	1.19	6	18	18	—	—	—	—	—
	„	1916	3 521	54	1.53	59	1.67	19	20	20	6	1	4	1	2
	„	1917	3 644½	41	1.12	31	0.85	5	5	21	—	—	1	—	1
	Kraksaän	1913	6 707	495	7.38	205	3.06	23	94	88	10	4	—	6	15
	„	1914	6 698¼	160	2.38	87	1.29	8	40	39	24	8	13	3	10
	„	1915	6 629½	66	1.—	39	0.59	2	13	24	11	1	9	1	6
	„	1916	6 727	67	1.—	56	0.83	16	14	26	17	12	5	—	11
	„	1917	6 794½	83¾	1.23	56	0.82	5	26	25	29	3	6	20	6
	Loemadjang	1913	7 380	324½	4.40	89	1.21	9	12	68	—	—	—	—	27
	„	1914	7 134¾	181¾	2.54	62	0.86	3	10	49	—	—	—	—	36
	„	1915	7 229½	98	1.36	30	0.41	1	8	21	1	—	—	1	14
	„	1916	7 544	44	0.59	27	0.36	8	4	15	5	—	5	—	9
	„	1917	8 059	59	0.73	30	0.37	—	11	19	5	—	4	1	3
	Totalen	1913	32 429½	1 466¼	4.52	576	1.78	54	271	251	32	12	12	8	91
	„	1914	32 143¼	719¾	2.23	356	1.10	24	151	181	52	18	30	4	83
	„	1915	31 777	399	1.26	174	0.55	13	71	90	15	2	11	2	33
	„	1916	31 131	245¼	0.79	219	0.70	53	88	78	49	20	27	2	28
	„	1917	33 059	292½	0.88	212	0.64	12	93	107	44	5	16	24	25

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Kediri	Kediri	1913	16 627	503	3.03	290	1.74	7	152	131	—	—	—	—	13
	"	1914	17 164	482	2.81	236	1.37	6	191	39	53	—	38	15	26
	"	1915	18 000	242	1.35	115	0.64	5	92	18	14	1	7	6	—
	"	1916	21 401	294	1.37	192	0.39	38	129	25	13	—	6	7	15
	"	1917	21 363½	146¾	0.69	118	0.55	11	84	23	14	6	6	2	10
	Berbek	1913	7 139½	59¼	0.83	27	0.38	1	14	12	2	—	2	—	6
	"	1914	6 833	100	1.47	30	0.44	7	10	13	4	1	2	1	6
	"	1915	7 077	63	0.89	22	0.31	—	11	11	5	—	—	5	—
	"	1916	8 157	253¾	3.11	62	0.76	7	17	38	2	—	2	—	7
	"	1917	8 116	314	3.82	69	0.84	4	17	48	3	—	1	2	4
	Toeloengagoeng	1913	800	17¾	2.22	6	0.75	—	5	1	—	—	—	—	1
	"	1914	800	79¼	9.91	29	3.63	1	22	6	6	—	6	—	—
	"	1915	800	32½	4.06	17	2.12	2	10	5	1	1	—	—	—
	"	1916	1 400	11½	0.82	12	0.85	1	6	5	—	—	—	—	1
	"	1917	1 400	64	4.57	16	1.14	1	10	5	—	—	—	—	1
	Blitar	1913	3 982	181	4.55	103	2.59	8	87	8	—	—	—	—	35
	"	1914	3 717¾	355	6.21	185	3.24	4	100	81	4	—	4	—	11
	"	1915	6 260	349	5.58	228	3.64	—	160	68	5	1	4	—	—
	"	1916	7 215	240	3.33	189	2.62	30	121	38	3	—	3	—	33
	"	1917	7 406	176½	1.95	147	1.64	7	122	18	7	—	—	—	12
	Totalen	1913	28 548	760¾	2.66	426	1.49	16	258	152	2	—	2	—	55
	"	1914	30 515¼	1 016½	3.33	480	1.57	18	323	139	67	1	50	16	43
	"	1915	32 137	687	2.13	382	1.19	7	273	102	25	3	11	11	—
	"	1916	38 173	799¼	2.09	455	1.19	76	273	106	18	—	11	7	56
	"	1917	38 285½	701½	1.87	350	0.91	23	233	94	24	6	7	11	27
Besoeki	Bondowoso	1913	2 645½	66¾	2.52	64	2.42	14	25	25	1	—	—	1	4
	"	1914	2 869	78	2.72	58	2.02	14	27	27	2	—	—	2	7
	"	1915	2 824	11½	0.41	27	0.95	1	10	16	13	6	2	5	1
	"	1916	2 854	16½	0.58	17	0.59	1	14	2	9	5	3	1	—
	"	1917	2 427	42	1.73	22	0.91	—	7	15	13	6	6	2	1

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Besoeki	Panaroekan	1913	4 877¼	109½	2.23	52	1.07	5	4	43	4	1	1	2	5
	„	1914	4 992	128	2.57	58	1.16	9	12	37	2	2	—	—	10
	„	1915	4 986	59	1.18	28	0.56	2	5	21	2	2	—	—	6
	„	1916	5 037	84	1.67	43	0.85	3	11	29	8	2	3	3	10
	„	1917	5 803½	206½	3.36	74	1.28	8	2	64	11	5	1	6	12
	Banjoewangi	1913	1 919¼	5½	0.29	8	0.42	2	1	5	—	—	—	—	1
	„	1914	1 244½	6¼	0.50	14	1.12	4	5	5	2	—	—	2	4
	„	1915	1 324	7¼	0.55	7	0.53	1	4	2	3	2	1	—	2
	„	1916	1 325	5½	0.42	7	0.53	3	1	3	1	1	—	—	1
	„	1917	650	4½	0.69	3	0.46	—	3	—	1	1	—	—	1
	Totalen	1913	9 441¼	181¼	1.92	124	1.31	21	30	73	5	1	1	3	10
	„	1914	9 106¼	212	2.34	130	1.43	17	44	69	6	2	—	4	21
	„	1915	9 134	77¾	0.85	62	0.68	4	19	39	18	10	3	5	9
	„	1916	9 216	106	1.15	67	0.73	7	26	34	18	8	6	4	11
	„	1917	8 880½	253	2.85	99	1.11	8	12	79	27	12	7	8	14
Madioen	Madioen	1913	3 303	18	0.34	14	0:42	2	7	5	4	2	1	1	5
	„	1914	4 355	34¾	0.80	12	0.28	1	4	7	2	—	1	1	—
	„	1915	3 831	43½	1.14	7	0.18	—	7	—	4	2	2	—	—
	„	1916	3 812	36½	0.96	7	0.18	1	3	3	—	—	—	—	—
	„	1917	4 172	28¼	0.67	9	0.21	1	6	2	4	1	5	1	—
	Ponorogo	1913	570	8	1.40	3	0.53	—	1	2	—	—	—	—	—
	„	1914	618	14	2.35	3	0.49	—	1	2	1	—	—	1	—
	„	1915	628	6	0.96	4	0.64	1	—	3	1	—	—	1	1
	„	1916	595	6	1.01	3	0.50	—	1	2	1	—	—	1	1
	„	1917	492	1	0.2	2	0.40	—	1	2	1	—	1	—	1
	Magetan	1913	3 486	47	1.34	8	0.23	2	3	3	4	3	—	1	1
	„	1914	3 392	27	0.81	10	0.30	—	5	5	—	—	—	—	1
	„	1915	3 579	12	0.34	5	0.14	—	4	4	3	—	—	3	—
	„	1916	4 122	51¾	1.25	13	0.32	2	4	4	9	—	8	1	2
	„	1917	3 614	17¾	0.48	2	0.05	—	1	1	—	—	—	—	1

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Madioen	Ngawi	1913	914	11	1.20	5	0.55	—	1	4	1	1	—	—	—
	"	1914	1 372	$1^{1}/_{2}$	0.11	1	0.08	—	—	1	1	1	—	—	—
	"	1915	1 347	1	0.08	1	0.08	—	—	1	—	—	—	—	1
	"	1916	1 343	$^{1}/_{500}$	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	"	1917	1 395	$2^{1}/_{2}$	0.16	2	0.14	—	—	2	—	—	—	—	1
	Totalen	1913	8 273	84	1.02	30	0.36	4	12	14	9	6	1	2	6
	"	1914	9 737	$78^{1}/_{4}$	0.80	26	0.27	1	10	15	4	1	1	2	1
	"	1915	9 385	$62^{1}/_{2}$	0.67	17	0.18	1	11	5	8	2	2	4	2
	"	1916	9 872	$94^{1}/_{4}$	0.96	24	0.24	3	8	13	10	—	8	3	3
	"	1917	9 673	$49^{1}/_{2}$	0.51	15	0.15	2	7	6	5	1	6	1	3
Banjoemas	Poerwakerta	1913	$1\,084^{1}/_{4}$	$5^{1}/_{2}$	0.58	6	0.55	—	—	6	—	—	—	—	—
	"	1914	$1\,104^{1}/_{2}$	9	0.81	7	0.63	—	5	2	2	1	—	1	—
	"	1915	1 066	1	0.09	4	0.38	—	4	—	—	—	1	—	—
	"	1916	1 157	$^{1}/_{4}$	0.02	3	0.26	—	2	—	2	—	2	—	1
	"	1917	1 148	—	—	1	0.09	—	1	—	1	—	1	—	—
	Poerbalingga	1913	1 389	$15^{1}/_{2}$	1.12	13	0.94	3	7	3	3	—	2	1	—
	"	1914	$1\,587^{1}/_{2}$	$148^{3}/_{4}$	9.37	43	2.71	2	36	5	13	1	11	1	—
	"	1915	$1\,588^{3}/_{4}$	$^{1}/_{4}$	0.02	4	0.25	—	4	—	—	—	—	—	—
	"	1916	1 793	26	1.45	7	0.39	—	4	3	1	—	—	—	—
	"	1917	$1\,797^{1}/_{4}$	7	0.39	7	0.39	—	1	6	—	—	—	—	—
	Bandjarnegara	1913	505	$10^{1}/_{4}$	2.03	11	2.78	1	8	2	—	—	—	—	—
	"	1914	$423^{1}/_{4}$	$5^{3}/_{4}$	1.36	6	1.42	—	5	1	1	1	—	—	—
	"	1915	395	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1916	429	$^{1}/_{4}$	0.06	3	0.70	—	3	—	—	—	—	—	—
	"	1917	441	—	—	1	0.23	—	1	—	—	—	—	—	—
	Banjoemas	1913	$3\,338^{1}/_{4}$	$186^{1}/_{2}$	5.59	102	3.06	10	34	58	6	—	3	3	9
	"	1914	3 455	$93^{1}/_{4}$	2.70	38	1.10	3	11	24	1	—	—	1	1
	"	1915	$3\,677^{1}/_{2}$	$57^{3}/_{4}$	1.57	35	0.96	—	15	20	—	—	—	—	—
	"	1916	3 716	$3^{1}/_{2}$	0.09	19	0.51	2	5	12	—	—	—	—	1
	"	1917	$3\,752^{1}/_{2}$	3	0.08	22	0.58	2	6	14	1	1	—	—	2

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom. Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom. Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Banjoemas	Tjilatjap	1913	238¼	52½	22.03	30	12.60	12	17	1	—	—	—	—	2
	„	1914	455	31	6.81	15	3.29	—	5	10	—	—	—	—	2
	„	1915	559	27¼	4.87	16	2.86	—	—	16	—	—	—	—	—
	„	1916	663	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	1917	720¼	2	0.28	4	0.55	—	—	4	—	—	—	—	2
	Totalen	1913	6 554¾	270¼	4.12	162	2.48	26	66	70	9	—	5	4	11
	„	1914	7 025¼	287¾	4.10	109	1.55	5	62	42	17	3	11	3	3
	„	1915	7 286¼	86¼	1.18	59	0.81	—	23	36	1	—	1	—	2
	„	1916	7 758	30	0.39	32	0.41	3	14	15	3	—	3	—	2
	„	1917	7 860	12	0.15	35	0.45	2	9	24	2	1	1	—	4
Kedoe	Magelang	1913	508½	21¼	4.18	17	3.34	2	6	9	—	—	—	—	1
	„	1914	537	27	5.03	18	3.35	5	6	7	1	—	1	—	—
	„	1915	534½	22½	4.21	31	5.79	1	30	—	—	—	—	—	6
	„	1916	680	21½	3.16	20	2.94	2	15	3	—	—	—	—	—
	„	1917	624¾	5¾	0.92	7	1.12	1	6	1	—	—	—	—	—
	Poerworedjo	1913	3 854	188¼	4.88	52	1.35	1	17	34	1	—	1	—	15
	„	1914	3 827	109½	2.86	28	0.73	—	14	14	—	—	—	—	9
	„	1915	4 605	195	4.21	32	0.69	—	12	20	—	—	—	—	4
	„	1916	4 549	122	2.68	36	0.79	2	15	19	—	—	—	—	8
	„	1917	4 438	13½	0.31	19	0.33	2	2	15	9	—	6	—	3
	Keboemen	1913	545¼	3½	0.64	3	0.55	—	1	2	1	—	1	—	2
	„	1914	903	43¼	4.79	9	1.—	—	1	8	2	—	2	—	5
	„	1915	1 302	7	0.54	2	0.15	—	2	—	—	—	—	—	—
	„	1916	1 353	28½	2.11	2	0.15	—	—	2	—	—	—	—	—
	„	1917	1 350½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen	1913	4 907¾	213	4.34	72	1.47	3	24	45	2	—	2	—	18
	„	1914	5 267	179¾	3.41	55	1.04	5	21	29	3	—	3	—	14
	„	1915	6 441½	224½	3.48	65	1.—	1	44	20	—	—	—	—	10
	„	1916	6 582	172	2.61	58	0.88	4	30	24	—	—	—	—	8
	„	1917	6 413¼	19¼	0.29	26	0.39	2	8	16	9	—	6	—	3

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbeslist bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Cheribon	Cheribon	1913	9 736	459	4.71	96	0.99	8	31	57	1	1	—	—	26
	"	1914	9 670	429¾	4.44	114	1.18	3	19	92	—	—	—	—	11
	"	1915	9 750	103	1.06	67	0.69	1	18	48	8	—	—	8	8
	"	1916	9 357	96½	1.03	40	0.43	4	12	24	—	—	—	—	7
	"	1917	9 577	146½	1.53	45	0.47	2	3	40	2	—	8	1	4
	Indramajoe	1913	295	18¼	6.19	2	0.68	—	—	2	—	—	—	—	—
	"	1914	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1915	465	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1916	467	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Madjalengka	1913	3 135	49	1.56	16	0.51	—	7	9	9	2	7	—	1
	"	1914	2 960	32¼	1.09	24	0.81	—	12	12	1	—	—	1	7
	"	1915	2 649	25	0.94	15	0.57	—	1	14	2	—	—	2	5
	"	1916	2 793	11½	0.41	11	0.39	1	1	9	—	—	—	—	2
	"	1917	3 094¾	[illegible]8¾	0.93	11	0.35	—	3	8	1	1	—	—	2
	Totalen	1913	13 166	526¼	4.—	114	0.87	8	38	68	10	3	7	—	27
	"	1914	12 980	462	3.56	138	1.06	3	31	104	1	—	—	1	18
	"	1915	12 864	128	1.—	82	1.64	1	19	62	10	—	—	10	13
	"	1916	12 617	108	0.86	51	0.40	5	13	33	—	—	—	—	9
	"	1917	12 671¾	175¼	1.38	56	0.44	2	6	48	3	1	8	1	6
Pekalongan	Pekalongan	1913	3 613½	339	9.38	67	1.85	4	12	51	1	—	1	—	1
	"	1914	3 665	357	9.74	85	2.30	4	35	46	9	2	7	—	7
	"	1915	3 545	22½	0.63	18	0.51	—	8	10	4	3	1	—	1
	"	1916	3 555	61½	1.73	41	1.15	5	5	31	12	7	5	—	1
	"	1917	3 549	58½	1.65	23	0.65	1	6	16	12	1	11	—	1
	Batang	1913	1 440	31¼	2.17	17	1.18	—	—	17	1	—	1	—	1
	"	1914	1 450	129¼	8.87	27	1.86	1	6	20	—	—	—	—	10
	"	1915	1 441	47	3.26	7	0.48	—	2	5	—	—	—	—	1
	"	1916	1 433	¼	0.01	1	0.07	1	—	—	—	—	—	—	—
	"	1917	1 420	15	1.07	4	0.28	1	1	2	2	1	—	1	—

RESIDENTIËN.		Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbeslist bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Pekalongan	Pemalang	1913	5 380 3/4	487 3/4	9.06	51	0.95	8	9	34	14	1	8	5	17
	"	1914	6 001	180 1/2	3.00	50	0.83	2	13	35	24	10	10	4	—
	"	1915	5 747	66 1/4	1.15	21	0.37	—	—	21	2	2	—	—	10
	"	1916	5 991	73 1/2	1.23	17	0.28	3	2	12	9	4	3	2	1
	"	1917	5 080	26 1/4	0.43	14	0.23	3	6	5	6	2	4	—	3
	Tegal	1913	6 095	102 3/4	1.69	39	0.64	6	21	12	—	—	—	—	—
	"	1914	6 066 1/2	47 1/4	0.77	35	0.57	6	5	24	3	1	2	—	1
	"	1915	6 120	42 1/4	0.69	47	0.78	6	5	36	5	1	1	3	3
	"	1916	6 130	66 1/4	1.08	38	0.62	13	7	18	9	5	2	2	4
	"	1917	6 456	144 3/4	1.77	32	0.50	7	7	18	15	2	18	3	6
	Brebes	1913	3 796	70 1/4	1.85	17	0.45	1	2	14	—	—	—	—	—
	"	1914	4 052	64 1/4	1.58	30	0.74	—	4	26	—	—	—	—	4
	"	1915	3 706	20 1/2	0.55	9	0.24	1	4	4	—	—	—	—	2
	"	1916	4 391	43 1/2	0.99	23	0.52	1	9	13	3	—	3	—	8
	"	1917	4 331	39	0.90	19	0.44	—	2	27	—	—	—	—	2
	Totalen	1913	1 031	5.07	1.91	191	0.94	19	44	128	16	1	10	5	19
	"	1914	778 1/4	3.66	2.27	227	1.06	13	63	151	36	13	19	4	22
	"	1915	198 1/2	0.97	1.02	102	0.49	7	19	76	11	6	2	3	17
	"	1916	245	1.14	1.20	120	0.55	23	23	74	33	16	3	4	14
	"	1917	21 836	2.53 1/2	1.16	92	0.42	12	22	58	35	6	25	4	12
Semarang	Kendal	1913	3 289	217	6.60	52	1.58	1	—	51	—	—	—	—	9
	"	1914	3 479	231 1/2	6.65	48	1.39	4	15	29	—	—	—	—	6
	"	1915	4 070	147	3.61	45	1.11	2	9	34	3	—	3	—	8
	"	1916	4 119	114	2.76	32	0.77	3	11	18	2	1	1	—	3
	"	1917	3 101	162 1/2	5.24	34	1.10	3	10	21	10	1	5	2	2
	Salatiga	1913	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1914	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1915	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

RESIDENTIËN.		Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen. Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Semarang	Demak	1913	225	$2\frac{1}{2}$	1.11	5	2.22	—	3	2	1	—	1	—	—
	"	1914	$230\frac{1}{4}$	$23\frac{1}{4}$	10.09	4	1.74	—	2	2	—	—	—	—	2
	"	1915	278	$10\frac{1}{2}$	3.78	3	1.08	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Koedoes	1913	3 585	$225\frac{3}{4}$	6.30	86	2.40	10	25	51	1	—	—	—	2
	"	1914	3 649	$305\frac{3}{4}$	8.38	56	1.53	—	14	42	—	—	—	—	—
	"	1915	$3\,419\frac{1}{4}$	$97\frac{1}{2}$	2.85	52	1.52	2	30	20	—	—	—	1	—
	"	1916	3 839	$58\frac{1}{2}$	1.52	31	0.81	7	13	11	—	—	—	—	1
	"	1917	$3\,643\frac{1}{4}$	$40\frac{1}{2}$	1.32	50	1.37	4	14	32	1	1	—	2	1
	Pati	1913	3 499	19	0.54	16	0.46	—	4	12	—	—	—	—	8
	"	1914	3 456	$65\frac{1}{4}$	1.89	32	0.93	2	4	26	—	—	—	—	6
	"	1915	3 489	42	1.20	10	0.29	—	2	8	1	—	1	—	6
	"	1916	3 503	$17\frac{1}{4}$	0.49	8	0.22	—	3	5	2	—	1	1	4
	"	1917	$3\,509\frac{3}{4}$	$101\frac{1}{2}$	2.89	36	1.03	2	6	28	—	—	4	2	1
	Japara	1913	1 980	$48\frac{3}{4}$	2.46	24	1.21	3	3	18	2	—	—	2	2
	"	1914	1 980	$124\frac{1}{4}$	6.28	32	1.62	2	24	6	2	—	—	2	3
	"	1915	1 969	$7\frac{1}{2}$	0.38	9	0.46	1	—	8	1	—	—	1	1
	"	1916	1 990	$26\frac{3}{4}$	1.34	14	0.70	—	—	14	5	—	4	1	2
	"	1917	2 055	$20\frac{1}{2}$	1.—	22	1.07	1	4	17	6	1	5	—	—
	Totalen	1913	12 578	513	4.08	183	1.46	14	35	134	3	—	1	2	21
	"	1914	$12\,794\frac{1}{4}$	750	5.86	172	1.34	8	59	105	2	—	—	2	17
	"	1915	$13\,225\frac{1}{4}$	$304\frac{1}{2}$	2.32	119	0.89	5	41	73	6	—	4	2	15
	"	1916	13 451	$216\frac{1}{2}$	1.61	85	0.63	10	27	48	9	1	6	2	10
	"	1917	12 309	$357\frac{1}{4}$	2.90	142	1.15	10	34	98	17	3	14	4	11
Rembang	Rembang	1913	314	$22\frac{1}{4}$	7.09	6	1.91	2	3	1	—	—	—	—	1
	"	1914	268	$50\frac{1}{2}$	1.89	8	2.98	1	1	6	1	—	—	1	—
	"	1915	262	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1916	170	$\frac{1}{10}$	0.06	1	0.6	—	—	1	—	—	—	—	1
	"	1917	$154\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{2}$	0.96	1	0.6	—	—	1	—	—	—	—	1
	Toeban	1913	$348\frac{1}{2}$	$36\frac{3}{4}$	10.55	6	1.72	1	—	5	—	—	—	—	4
	"	1914	356	$34\frac{1}{4}$	9.62	8	2.25	—	4	4	—	—	—	—	2
	"	1915	266	$\frac{3}{4}$	0.28	1	0.37	—	—	1	—	—	—	—	1
	"	1916	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	"	1917	138	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen	1913	$662\frac{1}{2}$	59	8.91	12	1.81	3	3	6	—	—	—	—	5
	"	1914	624	$84\frac{3}{4}$	13.58	16	2.56	1	5	10	1	—	—	1	2
	"	1915	528	$\frac{3}{4}$	0.14	1	0.19	—	—	1	—	—	—	—	1
	"	1916	225	$\frac{1}{10}$	0.04	1	0.44	—	—	1	—	—	—	—	1
	"	1917	$292\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{2}$	0.51	1	0.30	—	—	1	—	—	—	—	1

Z

RESIDENTIËN.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
							Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
RECAPITULATIE.														
Soerabaja	1913	38 581¾	431¾	1.12	222	0.58	27	65	130	51	8	22	21	28
„	1914	37 588¼	263	0.70	112	0.30	5	42	65	30	6	22	2	13
„	1915	36 486	110¼	0.30	70	0.18	10	16	44	19	2	16	1	1
„	1916	39 159	166¼	0.42	113	0.29	31	18	64	34	3	11	20	10
„	1917	38 241	130	0.34	87	0.28	8	24	55	14	1	13	10	4
Pasoeroean	1913	32 429¼	1 466¼	4.52	576	1.78	54	271	251	32	12	12	8	91
„	1914	32 143¼	719¾	2.23	356	1.10	24	151	181	52	18	30	4	83
„	1915	31 777	399	1.26	174	0.55	13	71	90	15	2	11	2	33
„	1916	31 131	245¼	0.79	219	0.70	53	88	78	49	20	27	2	28
„	1917	33 059	292½	0.88	212	0.64	12	93	107	44	5	6	24	25
Kediri	1913	28 548	760	2.66	426	1.49	16	258	152	2	—	2	—	55
„	1914	30 515¼	1 016½	3.33	480	1.57	18	323	139	67	1	50	16	43
„	1915	32 137	687	2.13	382	1.19	7	273	102	25	3	44	11	—
„	1916	38 173	799¼	2.09	455	1.19	76	273	106	18	—	11	7	56
„	1917	38 285½	701½	1.87	350	0.91	23	233	94	24	6	7	11	27
Besoeki	1913	9 441¼	181¼	1.92	124	1.31	21	30	73	5	1	1	3	10
„	1914	9 106¼	212¾	2.34	130	1.43	17	44	69	6	2	—	4	21
„	1915	9 134	77¾	0.85	62	0.68	4	19	39	18	10	3	5	9
„	1916	9 216	106	1.15	67	0.73	7	26	34	18	8	6	4	11
„	1917	8 880	253	2.85	99	1.11	8	12	79	27	12	7	8	14
Madioen	1913	8 273	84	1.02	30	0.36	4	12	14	9	6	1	2	6
„	1914	9 737	78¼	0.80	26	0.27	1	10	15	4	1	1	2	1
„	1915	9 385	62½	0.67	17	0.18	1	11	5	8	2	2	4	2
„	1916	9 872	94¼	0.96	24	0.24	3	8	13	10	—	8	2	3
„	1917	9 673	49½	0.51	15	0.15	2	7	6	5	1	6	1	3
Banjoemas	1913	6 554¾	270¼	4.12	162	2.48	26	66	70	9	—	5	4	11
„	1914	7 025¼	287¾	4.10	109	1.55	5	62	42	17	3	11	3	3
„	1915	7 286	86¼	1.18	59	0.81	—	23	36	1	—	1	—	—
„	1916	7 758	30	0.39	32	0.41	3	14	15	3	—	3	—	2
„	1917	7 860	12	0.15	35	0.45	2	9	24	2	1	1	—	4

RESIDENTIËN.	Jaren.	Ruwe uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de geheele oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in de vorige kolom.			Aantal wegens brandstichting veroordeelde personen.				
							Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.	Aantal van de bij den landraad aanhangig gemaakte zaken der van rietbrand verdachten.	Aantal uitgesproken veroordeelingen wegens rietbrandstichtingen.	Aantal zaken waarin de beklaagde werd vrijgesproken of van rechtsvervolging ontslagen.	Op den datum van het rapport nog onbesliste bij den landraad aanhangige zaken.	Aantal veroordeelingen door den politierechter.
Kedoe	1913	4 907$^{3}/_{4}$	213	4.34	72	1.47	3	24	45	2	—	2	—	18
"	1914	5 267	179$^{3}/_{4}$	3.41	55	1.04	5	21	29	3	—	3	—	14
"	1915	6 441$^{1}/_{2}$	224$^{1}/_{2}$	3.48	65	1.—	1	44	20	—	—	—	—	10
"	1916	6 582	172	2.61	58	0.88	4	30	24	—	—	—	—	8
"	1917	6 413$^{1}/_{4}$	19$^{1}/_{4}$	0.29	26	0.41	2	8	16	9	—	6	—	3
Cheribon	1913	13 166	526$^{1}/_{4}$	4.—	114	0.87	8	38	68	10	3	7	—	27
"	1914	12 980	462	3.56	138	1.06	3	31	104	1	—	—	1	18
"	1915	12 864	128	1.—	82	0.64	1	19	62	10	—	—	10	13
"	1916	12 617	108	0.86	51	0.40	5	13	33	—	—	—	—	9
"	1917	12 671$^{3}/_{4}$	175$^{1}/_{4}$	1.38	56	0.44	2	6	48	3	1	8	1	6
Pekalongan	1913	20 325$^{1}/_{4}$	1 031	5.07	191	0.94	19	44	118	16	1	10	5	19
"	1914	21 234$^{1}/_{2}$	778$^{1}/_{4}$	3.66	227	1.06	13	63	151	36	13	19	4	22
"	1915	20 559	198$^{1}/_{2}$	0.97	102	0.49	7	19	76	11	6	2	3	17
"	1916	21 500	245	1.14	120	0.55	23	23	74	37	18	15	4	14
"	1917	21 836	253	1.16	92	0.42	12	22	58	35	6	25	4	12
Semarang	1913	12 578	513	4.08	183	1.46	14	35	134	3	—	1	2	21
"	1914	12 794$^{1}/_{4}$	750	5.86	172	1.34	8	59	105	2	—	—	2	17
"	1915	13 225$^{1}/_{4}$	304$^{1}/_{2}$	2.32	119	0.89	5	41	73	6	—	4	2	15
"	1916	13 451	216$^{1}/_{2}$	1.61	85	0.63	10	27	48	9	1	6	2	10
"	1917	12 309	357$^{1}/_{4}$	2.90	142	1.15	10	34	98	17	3	14	4	11
Rembang	1913	616$^{2}/_{2}$	59	8.91	12	1.81	3	3	6	—	—	—	—	5
"	1914	624	84$^{3}/_{4}$	13.58	16	2.56	1	5	10	1	—	—	1	2
"	1915	528	$^{3}/_{4}$	0.14	1	0.19	—	—	1	—	—	—	—	1
"	1916	225	$^{1}/_{10}$	0.04	1	0.44	—	—	1	—	—	—	—	1
"	1917	292$^{3}/_{4}$	1$^{1}/_{2}$	0.51	1	0.30	—	—	1	—	—	—	—	—
Algemeene totalen . .	1913	175 467$^{1}/_{2}$	5 536$^{1}/_{4}$	3.17	2 112	1.21	195	846	1061	139	31	63	45	291
" " . .	1914	179 015	4 832$^{3}/_{4}$	2.70	1 821	1.02	100	811	910	219	44	136	39	237
" " . .	1915	179 823	2 779	1.27	1 133	0.63	49	536	548	113	25	50	38	101
" " . .	1916	189 684	2 182$^{3}/_{5}$	1.15	1 225	0.65	215	520	490	178	50	87	41	152
" " . .	1917	189 522$^{1}/_{4}$	2 245$^{1}/_{4}$	1.19	1 115	0.59	81	448	586	156	30	86	52	82

Bijlage AA.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3° *a*, van het verslag.)

Overzicht over 1917 van de opbrengst, enz. der tabaksondernemingen op Java, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of tot opkoop van gewas.

Volgnummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto* aanplant, waarvan het product is bereid.		Opbrengst (in K.G.).		
				Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens schatting).	Bladtabak.	Krosok.	Te zamen.
1	Pasoeroean.	Senggoeroeh (Malang).	Soemberpoetjoeng . .	—	†	—	127 104	127 104
2	Id.	Pakis (Malang).	Toempang.	—	†	—	30 000	30 000
3	Id.	Gending (Kraksaän).	Klenang Kidoel (Klomp & Co.)	—	†	—	50 000	50 000
4	Id.	Loemadjang (Loemadjang).	Soembersoeko . . .	—	†	—	21 000	21 000
5	Id.	Id.	Kho Koen Khing . .	—	30	—	18 528	18 528
6	Id.	Tempeh (Loemadjang).	Tempeh.	—	†	—	9 573	9 573
7	Id.	Id.	Lempeni	—	†	25 000	10 128	35 128
8	Id.	Id.	Djoko	—	†	75 000	125 000	200 000
9	Id.	Id.	Kalipantjing	—	400	69 332	188 125	257 457
10	Id.	Id.	Tempeh Baroe . . .	—	400	—	250 000	250 000
11	Id.	Id.	Pakempandan . . .	—	†	10 651	7 718	18 369
12	Id.	Id.	Soemberdjati	—	†	3 125	15 625	18 750
13	Id.	Id.	Selok	—	†	—	13 000	13 000
14	Id.	Id.	Balakwinong (Sidimoro).	—	†	—	11 054	11 054
15	Id.	Id.	Preman.	—	70	2 000	28 000	30 000
16	Id.	Id.	Tjondro.	—	†	2 000	5 500	7 500
17	Id.	Id.	Danoredjo	—	100	12 500	5 000	17 500
18	Besoeki.	Bondowoso (Bondowoso).	Sekarpoetih	1 307	†	44 845	473 421	518 266
19	Id.	Wonosari (Bondowoso).	Boender, Dabasah en Sentong	2 480	†	342 248	372 187	714 435
20	Id.	Id.	Kalianjar	431	†	193 387	210 289	403 676
21	Id.	Tamanan (Bondowoso).	Loetjoe	731	†	28 328	237 264	265 592
22	Id.	Bondowoso (Bondowoso).	Nangkaän	450	†	55 000	177 000	232 000
23	Id.	Tamanan (Bondowoso).	Soekowono	3 000	†	340 000	721 600	1 061 600
24	Id.	Id.	Djelboek	2 500	†	511 000	787 500	1 298 500
25	Id.	Majang (Djember).	Oud-Djember	8 300	†	618 000	2 942 000	3 560 000
26	Id.	Soekakerta (Djember).	Soekokerto-Adjong . .	300	†	219 675	823 953	1 043 628
27	Id.	Id.	Besoeki-Tabakmaatschappij	4 675	—	590 550	332 648	923 198
28	Id.	Id.	Amsterdam Besoeki-Tabakmaatschappij .	7 170	†	882 294	565 135	1 447 429
29	Id.	Id.	Soekosari	425	20	155 000	96 749	251 749

Volgnummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto* aanplant, waarvan het product is bereid.		Opbrengst (in K.G.).		
				Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens schatting).	Bladtabak.	Krosok.	Te zamen.
30	Besoeki	Soekakerta (Djember)	Soemberdanti . . .	830	—	56 400	54 814	111 214
31	Id.	Tanggoel (Djember).	Gambirana.	1 193	—	77 000	332 000	409 000
32	Id.	Id.	Manggistan	187	—	40 000	60 000	100 000
33	Id.	Id.	Soemberbaroe . . .	600	—	103 305	178 141	281 446
34	Id.	Majang (Djember).	Garahan	70	250	6 206	118 640	124 846
35	Id.	Genteng (Banjoewangi).	Banjoewangi Landbouwmaatschappij .	1 036	—	38 400	51 900	90 300
36	Id.	Soemberbaroe (Panaroekan).	Trigontjo en Ardiredja	—	—	10 736	—	10 736
37	Id.	Id.	Asembagoes-Widoeri .	—	†	—	7 500	7 500
38	Id.	Pradjekan (Panaroekan).	Wonogiri	—	300	—	143 715	143 715
39	Id.	Sitoebondo (Panaroekan).	Daoean	—	†	—	7 740	7 740
40	Id.	Panaroekan (Panaroekan).	Klatakan	—	†	—	750	750
41	Id.	Sitoebondo (Panaroekan).	Mimbaän	—	†	—	19 625	19 625
42	Banjoemas.	Soekaradja (Banjoemas).	Soekaradja	136	†	28 200	20 000	48 200
43	Id.	Poerwakerta (Poerwakerta).	Patikradja	525	60	300 000	—	300 000
44	Id.	Poerbalingga (Poerbalingga).	Kandangpandjang . .	400	†	50 000	150 000	200 000
45	Id.	Id.	Poerbolinggo	70	†	5 205	—	5 205
46	Kedoe.	Moentilan (Magelang).	Moentilan	38	—	3 800	—	3 800
47	Id.	Salam (Magelang).	Progo	290	—	151 003	—	151 003
			Totalen . . .	37 144	1 630	5 050 190	9 799 926	14 850 116

Bijlage **BB.**

(Zie hoofdstuk Q, afd. 1, § 1, sub 3*b*, van het verslag.)

GEWESTELIJK OVERZICHT

betreffende de op 31 December 1917 op Java aanwezige landbouwondernemingen, gevestigd op gronden door het Gouvernement in erfpacht afgestaan, benevens de daarvan in 1917 verkregen opbrengst, voor zooveel betreft de voornaamste landbouwvoortbrengselen voor de wereldmarkt.

GEWESTEN.	A. Ondernemingen in exploitatie, nopens welke, hetzij aangaande de beplanting, hetzij aangaande de opbrengst, over 1917 gegevens zijn ingekomen. *a)*				B. Ondernemingen, hetzij al dan niet in exploitatie, waaromtrent over 1917 geenerlei opgaven zijn ontvangen.			Verdeeling van de onder A bedoelde — Koffie.		
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws) in 't geheel.	Uitgestrektheid (in bouws) beplant. *c)*	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Bantam	41	98	17 788	8 205 (37)	32	33	4 836	11	825	171 785 (6)
Batavia	16	37	7 325	3 101 (13)	4	4	503	2	4	2 220 (1)
Preanger-Regentschappen	282	1 163	249 896	123 062 (276)	83	217	115 199	23	1 481	193 065 (17)
Cheribon	12	52	5 778	4 269 (12)	6	12	1 105	—	—	—
Pekalongan	28	92	13 600	10 649 (28)	3	11	1 185	12	3 268	1 482 725 (12)
Semarang	58	180	26 356	19 602 (55)	5	23	3 338	35	7 618	2 073 755 (33)
Rembang	2	3	788	35 (1)	1	1	50	—	—	—
Soerabaja	5	13	1 395	729 (5)	18	51	6 143	—	—	—
Pasoeroean	51	179	53 893	48 608 (51)	41	191	54 188	37	30 895	9 412 482 (37)
Besoeki	67	260	82 691	48 606 (67)	22	229	38 703	61	37 524	14 198 550 (59)
Banjoemas	13	33	8 178	5 568 (13)	17	34	11 784	5	652	52 991 (4)
Kedoe	16	36	2 697	2 448 (13)	—	—	—	8	1 047	186 520 (7)
Madioen	20	45	8 565	5 607 (17)	—	—	—	5	2 508	277 800 (5)
Kediri	73	225	59 791	41 185 (73)	25	148	33 196	50	21 933	7 861 711 (48)
Totalen	684	2 416	538 741	321 674 (661)	257	954	270 230	249	107 755	35 913 604 (229)
Over 1916 waren de cijfers	682	2 648	584 493	327 552 (666)	192	682	144 032	280	—	43 343 619 (264)

a) Waar in dezelfde streek perceelen staan ten name van denzelfden ondernemer, zijn deze in den regel als één onderneming gerekend.

b) Daar niet van al de onder A. bedoelde ondernemingen ook de opbrengst opgegeven en bij sommige ook niet geoogst is, is het aantal ondernemingen, waartoe de vermelde opbrengst betrekking heeft, tusschen ( ) vermeld.

c) De beplante uitgestrektheid voor elke cultuur afzonderlijk is niet volledig op te geven, aangezien nog altijd vrij onduidelijk ingevulde opgaven van enkele ondernemingen worden ontvangen; ook worden verschillende culturen veelal dooreengeplant. Tot hoeveel ondernemingen het voor elk gewest opgegeven totaal der beplantingen betrekking heeft, is tusschen ( ) vermeld.

d) De opbrengst van dit erfpachtsperceel is opgenomen onder de productie van de tabaksondernemingen, werkende op ingehuurde gronden.

e) Hieronder 78 ondernemingen, die thee verkregen van 24 544 164 K.G. nat blad, opgekocht van de bevolking en van kleine ondernemingen.

f) Bovendien verkreeg 1 onderneming in Kediri 37 056 K.G. krosok.

ondernemingen, naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen zijn verbouwd, met opgaven, voor zooveel ingekomen, nopens de in 1917 verkregen opbrengst. *b*)

Kina.			Thee.			Tabak.			Suikerriet.			Cacao.		
Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie.	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).
12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
—	—	—	1	5	600 (1)	—	—	—	—	—	(De erfpachtsondernemingen verkrijgen hare suiker grootendeels van buiten de erfpachtspercelen gelegen, van de bevolking gehuurde gronden. Voor de totale suikeropbrengst dier ondernemingen zie men bijlage Z.)	—	—	—
1	100	53 539 (1)	6	1 125	335 984 (3)	—	—	—	—	—		—	—	—
63	11 617	5 525 593 (57)	197	81 695	32 020 007 (142)	1	6	920 (1)	—	—		3	392	31 820 (3)
1	775	300 000 (1)	7	2 414	459 588 (3)	—	—	—	2	207		—	—	—
3	521	114 000 (2)	2	1 191	317 200 (2)	1	15	16 200 (1)	1	20		3	1 281	386 000 (3)
4	818	260 502 (3)	4	761	371 520 (3)	1	8	1 200 (1)	—	—		16	4 884	482 171 (15)
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	100		—	—	—
6	670	166 440 (6)	6	1 375	368 184 (4)	—	—	—	4	6 263		3	214	45 332 (3)
—	—	—	1	516	106 000 (1)	1	300	*d*) —	1	98		3	363	39 525 (3)
1	81	26 335 (1)	2	487	266 400 (1)	—	—	—	—	—		—	—	—
3	97	18 690 (3)	3	1 094	392 813 (3)	1	40	—	—	—		—	—	—
2	205	—	1	4	—	—	—	—	—	—		—	—	—
7	712	228 352 (7)	8	1 380	368 234 (5)	2	56	3 828 (2)	10	3 868		4	495	53 172 (4)
91	15 656	6 693 451 (81)	238	92 047	*e*) 35 006 530 (168)	7	425	*f*) 22 148 (5)	19	10 556		32	7 629	1 038 020 (31)
89	—	7 375 222 (82)	209	—	*h*) 37 094 390 (158)	6	—	*i*) 20 800 (1)	18	—		29	—	961 874 (29)

GEWESTEN.	Verdeeling van de onder A bedoelde ondernemingen, naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen zijn verbouwd, met opgaven, voor zooveel ingekomen, nopens de in 1917 verkregen opbrengs							
	Rubber.			Kapok.			Vezels.		
	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Oppervlakte (in bouws).	Productie (in K.G.).
	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.
Bantam	18	7 109	1 899 625 (14)	—	—	—	—	—	—
Batavia	9	1 579	198 224 (6)	—	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen	93	30 085	4 993 858 (77)	8	531	492 420 (5)	—	—	—
Cheribon	3	581	20 924 (2)	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	3	515	17 147 (3)	12	2354	684 484 (11)	—	—	—
Semarang	24	4 944	239 274 (15)	32	4474	236 484 (32)	2	25	1 100 (1)
Rembang	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pasoeroean	1	289	19 183	2	191	108 700 (2)	—	—	—
Besoeki	36	25 377	3 444 360 (36)	6	417	60 744 (6)	1	462	444 680 (1)
Banjoemas	54	33 543	2 732 015 (50)	—	—	—	1	gerooid	158 000 (1)
Kedoe	11	4 769	830 347 (7)	1	50	—	—	—	—
Madioen	2	56	5 564 (2)	2	50	671 (1)	—	—	—
Kediri	33	13 593	1 145 957 (29)	4	1126	113 023 (3)	2	857	278 543 (2)
Totalen	287	122 440	15 546 478 (241)	67	9193	*g*) 1 696 526 (60)	6	1344	882 323 (5)
Over 1916 waren de cijfers	232	—	10 825 185 (184)	62	—	999 580 (37)	3	—	827 896 (3)

g) Bovendien werden geoogst in Pekalongan 8 683 950, in Kediri 5 500 000, in Semarang 7 072 675, in Madioen 2 112 000 en in de Preanger-Regentschappen 69 500 kapokvruchten.

h) Hieronder 7 ondernemingen, die thee verkregen van 26 059 679 K.G. nat blad, opgekocht van de bevolking.

i) Bovendien verkreeg 1 onderneming in Pekalongan 27 200 K.G. krosok.

Verdeeling van de onder A en B bedoelde ondernemingen, naar gelang zij in handen waren van:												Algemeene totalen.			Door de ondernemers aan inlanders wegens loonen en gedane leveringen betaalde sommen, voor zoover daaromtrent opgaven zijn ontvangen. *j)*
Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Chineezen.			Inlanders.						
Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	
36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.
17	72	16 185	21	23	4 283	35	36	2 156	—	—	—	73	131	22 624	f 1 284 000 (38)
10	30	4 771	3	3	686	6	7	2 119	1	1	252	20	41	7 828	482 877 (13)
231	1 171	318 341	94	149	34 431	39	59	12 264	1	1	59	365	1 380	365 095	20 470 454 (276)
8	51	4 267	3	4	1 165	7	9	1 451	—	—	—	18	64	6 883	375 654 (12)
17	77	10 494	5	15	1 916	9	11	2 375	—	—	—	31	103	14 785	1 145 922 (28)
35	155	24 265	25	40	4 720	2	5	465	1	3	244	63	203	29 694	1 448 357 (55)
1	2	704	2	2	134	—	—	—	—	—	—	3	4	838	5 450 (1)
11	43	5 788	10	19	1 153	—	—	—	2	2	597	23	64	7 538	41 971 (5)
66	319	94 242	22	46	12 893	4	5	946	—	—	—	92	370	108 031	6 207 351 (51)
67	442	108 751	21	38	9 707	1	9	2 936	—	—	—	89	489	121 394	6 853 117 (66)
11	32	9 340	14	32	10 264	5	3	358	—	—	—	30	67	19 962	827 144 (13)
7	21	1 664	4	4	189	5	11	844	—	—	—	16	36	2 697	192 231 (12)
4	27	6 465	12	14	1 784	3	3	286	1	1	30	20	45	8 565	182 651 (17)
62	322	77 986	19	31	8 715	17	20	6 286	—	—	—	98	373	92 987	4 827 831 (73)
547	2 764	683 263	255	420	92 040	133	178	32 486	6	8	1 182	941	3 370	808 971	f 44 345 010 (660)
584	2 802	600 458	187	372	88 031	97	148	39 143	6	8	893	874	3 330	728 525	36 622 381 (563)

j) Tusschen ( ) is vermeld op hoeveel ondernemingen de opgegeven sommen betrekking hebben.

Bijlage CC.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *c* en *d*, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de PARTICULIERE LANDERIJEN op JAVA en de HUURLANDEN in Soerakarta

en Djokjakarta over 1916 en 1917.

I. OPGAVEN BETREFFENDE DE PARTICULIERE LANDERIJEN OP JAVA.

A. Algemeen overzicht, afgesloten op einde 1917.

Gewesten.	Verdeeling der landerijen naar gelang als eigenaars bekend stonden: Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Chineezen.			Andere vreemde oosterlingen en inlanders.			Gemeente-instellingen.		
	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.
Bantam . .	2	42 761^{5} (85 451)	f 1 138 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia . .	162	1 021 644 (1 273 305)	39 591 798	49	63 206 (399)	f 2 865 382	110	154 381 (306 972)	f 8 207 867	52	13 403 (45 363)	f 1 539 549	—	—	—
Pekalongan.	1	3 472 (18 447)	1 501 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Semarang .	8	13 717 (5 061)	1 479 700	—	—	—	34	8 419 (65 072)	2 762 720	1	86 (2 684)	230 000	—	—	—
Soerabaja .	14	2 482 (19 456)	2 215 740	4	408 (2 960)	228 056	10	1 659 (8 788)	678 088	9	273 (5788)	264 947	4	1 111 (8 308)	f 667 580
Pasderoean.	1	850 (2 450)	800 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen .	188	1 084 926^{5} (1 404170)	f46 726 738	53	63 614 (3 359)	f 3 093 438	154	164 459 (380 832)	f11 648 675	62	13 762 (53 835)	f 2 034 496	4	1 111 (8 308)	f 667 580

(Vervolg)

GEWESTEN.	Samentrekking der voorafgaande opgaven.. Aantal landerijen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal opgezetenen op ult. 1917.	Geschatte waarde voor den aanslag in de verponding.	Gegevens (naar schatting) betreffende de padi-beplantingen op de particuliere landerijen over 1916 en 1917. Uitgestrektheid der padi-aanplantingen (in bouws). 1916.	1917.	Naar schatting verkregen opbrengst (in pikols). 1916.	1917.
Bantam	2	42 761^{5}	85 451	f 1 138 000	17 970	17 970	196 375	190 000
Batavia	373	1 252 634	2 025 029	52 204 596	262 532	283 889	5 856 614	5 795 229
Pekalongan	1	3 472	18 447	1 501 500	†	1 188	15 352	17 126
Semarang	43	22 222	72 817	4 472 420	a) 1 943 b)	14 896 c)	13 677 b)	92 620 c)
Soerabaia	41	5 933	45 300	4 054 411	2 510	1 618	16 970	4 320
Pasoeroean	1	850	2 450	800 000	326	333	†	9 725
Totalen . . .	461	1 327 872^{5}	2 249 494	f 64 170 927	a) 285 281	319 894	6 098 988	6 109 020

a) Verbeterd cijfer.
b) Van twee landerijen (14 000 bouws) is geen opbrengst opgegeven.
c) Van één land (10 700 bouws) is geen opbrengst opgegeven.

B. Overzicht betreffende de opbrengst der particuliere landerijen aan andere voortbrengselen dan padi, voor zooveel daaromtrent gegevens inkwamen.

NAMEN DER LANDERIJEN.	1916.	1917.
SUIKER (K.G.).		
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	9 899 890	13 243 415 *a)*
	9 899 890	13 243 415
PASOEROEAN.		
Kedaoeng	8 277 939	8 013 302
	8 277 939	8 013 302
Totalen voor 2 gewesten	18 177 829	21 256 717
KOFFIE (pikols).		
BANTAM.		
Tjikande Ilir	34	50
	34	50
BATAVIA.		
Bolang	32	75
Djanlapa I	112	106
Djanlapa II	70	60
Djasinga Estates	704	372^5
Goenoeng Sindoer	295	227
Kaoempandak	625	75
Kedoenghalang	62	—
Klapa Noenggal	60	242
Koeripan	60	—
Kranggan	11	13
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	21 409	14 910
Pondok Tjina	2	—
Roempin	250	60
Sadeng Djamboe	36	15
Semplak	26	—
Serpong, Lengkong Tjisaoek en Lengkong Sampora	6	60
Tandjoeng-Oost en Tjiboeboer	12	6
Tandjoeng-West of Djagakarsa	—	—
Tapos	23	24^5
Tigaraksa	16	25
Tjiawi en Tjideroek (Pondokgede-landen)	1 383	969
Tjibaroesa (Tingardjaja)	6	2^5
Tjibinong	—	—
Tjibodas	335^5	296
Tjihoeni	—	5
Tjikadoe	—	19
Tjikoleang	460	175
Tjikopomajak	—	—
Tjilangkap	10	10^5

a) Hieronder is begrepen de opbrengst van de gehuurde gronden.

NAMEN DER LANDERIJEN.	1916.	1917.
Tjileboet	24^5	20
Tjileungsi	2^5	81
Tjiliwoeng	2	15
Tjimangis	—	93
Tjipamingkis	180	325
Tjipeundeuj	—	—
Tjisaroea-Noord	—	—
Tjisaroea-Zuid	1^5	125
Tjitrap	40^5	113
Trogong	150	100
	$25\ 844^5$	18 620
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	25	79
	25	79
Totalen voor 3 gewesten	$25\ 903^5$	18 749
THEE (K.G.).		
BATAVIA.		
Bolang	$368\ 232^5$	354 901
Djanlapa I	6 340	$6\ 937^5$
Djanlapa II	5 990	—
Djasinga Estates	157 982	$209\ 614^5$
Dramaga	46 000	$34\ 569^5$
Goenoeng Mas	192 022	206 320
Goenoeng Sindoer	$3\ 816^5$	$4\ 062^5$
Kaoempandak	1 700	23 820
Kedoenghalang	130 000	$116\ 228^5$
Koeripan	16 750	$1\ 538^5$
Mandalasari	48 631	69 661
Megamendoeng	94 444	97 172
Nanggoeng	249 942	†
Nirmala	173 820	$203\ 643^5$
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	1 027 501	1 006 425
Semplak	270 000	$284\ 387^5$
Soeradita	—	385
Sadeng Djamboe	282 364	$59\ 915^5$
Tegalwaroe-landen	1 420	1 725
Tjampea	177 604	200 000
Tjiawi en Tjideroek (Pondokgede-landen)	$518\ 845^5$	400 860
Tjibodas	10 746	9 194
Tjikadoe	4 775	1 250
Tjikoleang	$1\ 017^5$	1 500
Tjikopomajak	—	—
Tjikopo-Noord en Tjikopo-Zuid	$217\ 877^5$	$237\ 334^5$
Tjiliwoeng	$292\ 084^5$	350 015
Tjiloear, Soekaradja en Tanahbaroe	$263\ 165^5$	19 922

NAMEN DER LANDERIJEN.	1916.	1917.
Tjiomas	313 295^{5}	298 520^{5}
Tjipamingkis	125 000	92 594^{5}
Tjisaroea-Noord	36 438	35 375
Tjitrap	192 650	223 000
Trogong	—	312^{5}
Totalen voor 1 gewest	5 230 454	4 551 184^{5}
CACAO (K.G.).		
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	22 666	22 448
Totalen voor 1 gewest	22 666	22 448
TABAK (K.G.).		
BATAVIA.		
Tegalwaroe-landen	1 235	97
	1 235	97
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	—	926
Totalen	1 235	1 023
KINABAST (K.G.).		
BATAVIA.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	321 312^{5}	313 565
Tjampea	1 105	—
Tjiawi en Tjidjeroek (Pondokgedelanden)	122 092	117 000
Tjiliwoeng	12 000	5 032
Totalen voor 1 gewest	456 509^{5}	435 597
RUBBER (K.G.).		
BANTAM.		
Tjikande Ilir	173	—
Tjikande Oedik	1 000	1 000
	1 173	1 000
BATAVIA.		
Babakan-Zuid	—	385
Bolang	238 468^{5}	286 562
Bodjong Gedeh	10 000	13 000
Djasinga Estates	145 401	254 360
Dramaga	230 000	259 000
Goenoeng Sindoer	—	2^{5}
Kaoempandak	70	375
Kedoenghalang	—	1 643
Klapa Noenggal	1 761	8 347^{5}
Koeripan	3 000	11 680
Lengkong-Oost	1 781	4 000
Nanggoeng	5 691	†
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	81 240	220 135

NAMEN DER LANDERIJEN.	1916.	1917.
Pondokgede-landen	3 599	—
Roempin	1 368^{5}	253 300
Sading Djamboe	—	1 395
Semplak	35 000	53 268
Soedimara	1 147	1 891
Tandjoeng-Oost	—	485
Tjikoleang	73 000	104 000
Tjibodas	—	255
Tjileboet	432	753
Tjileungsi	1 516	6 182^{5}
Tjiboear	—	31 844
Tjipamingkis	1 085	2 296
Tjipoetat	—	—
Tjitrap	5 249	5 100
	839 809	1 520 259^{5}
SEMARANG.		
Soesoekan	—	3 839
Totalen	840 982	1 525 097^{5}
KAPOK (pikols).		
BATAVIA.		
Tjiawi en Tjideroek (Pondokgede-landen)	66,4	41
Tjikadoe	19	†
Tjimanggis	—	†
	85,4	41
SEMARANG.		
Moelhardjo	—	15
	—	15
Totalen voor 2 gewesten	85,4	56
MUSKAATNOTEN (K.G.).		
BATAVIA.		
Tanah Rendah	—	62^{5}
Totalen voor 1 gewest	—	62^{5}
PEPER (K.G.).		
BANTAM.		
Tjikande Ilir	309	62
	309	62
BATAVIA.		
Dramaga	1 220	2 075
Tegalwaroe-landen	6 300	868
Tjiawi en Tjidjeroek (Pondokgede-landen)	2 019	—
	9 539	2 943
Totalen voor 2 gewesten	9 848	3 005

NAMEN DER LANDERIJEN.	1916.	1917.
COCA (K.G.).		
BATAVIA.		
Dramaga	2 109	1 804
Totalen voor 1 gewest	2 109	1 804
COPRA (pikols).		
BATAVIA.		
Pabean Tjilan	—	100
Tjibodas	—	653
Totalen voor 1 gewest	—	753
ARACHIDES (pikols).		
BATAVIA.		
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	—	1 368
Tegalwaroe-landen	175	1 312
Soeradita	—	680
Mampang	—	161⁵
	175	3 521⁵
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	3 000	—
	3 000	—
SEMARANG.		
Teloekawoer Bodrolangoe	30	70
	30	70
Totalen voor 3 gewesten	3 205	3 591⁵
VOGELNESTEN (K.G.).		
BATAVIA.		
Tegalwaroe-landen	—	0,025
Tjibaroesa, Tjileungsi, Klapa Noenggal en Tjipamingkis	2 038	2 368,875
Totalen voor 1 gewest	2 038	2 368,900
KLAPPERS (stuks).		
BATAVIA.		
Kedoeng Badak	5 600	—
Kwitang-Oost	9 600	—
Grogol	8 000	—
Trogong	5 249	6 000
Antjol	6 000	—
Pamanoekan en Tjiasem-landen	9 242	—
Poeloe Gadoeng	21 000	—
Djatinegara	—	4 000
Babakan-Noord	—	7 500
Mampang	—	300
Depok	—	2 113
Klender	—	3 000
Kampong Doeri Besar	—	6 000
Poeloe Besar	—	2 500
Penadeken	—	7 000
Pengoemben	—	80 000
Pondok Klapa	—	4 800
Soeradita	—	3 050
Tanah Rendah	—	10 000
Tandjoeng-Oost	—	5 039
Tjabang Boengin	—	3 700
Tjikadoe	—	27 000
	64 691	172 002
SEMARANG.		
Moelhardjo	1 000	800
Teloekawoer Bodrolangoe	—	20 850
	1 000	21 650
Totalen voor 2 gewesten	65 691	193 652

Bovendien is in 1917 gewonnen:

BATAVIA.

Kedoeng Badak . . . . 2 800 pikol gras.
Tapos . . . . 3 000 K.G. sereh-olie.
Kranggan . . . . 925 pikol serehgras.
Tegalwaroe-landen . . . . 6 025 „ suikerriet.
Soeradita . . . . 190 „ mengkoedoe

PEKALONGAN.

Ketanggoengan-West . . . . . . 63 200 pikol cassave en 500 „ mais.

SEMARANG.

Moelhardjo . . . . 1 800 pikol suikerriet.

SOERABAJA.

Koepang (Dermo en Koepang Tengah) 36 800 pikol suikerriet.

II. OVERZICHT betreffende de hoeveelheden der voornaamste voor uitvoer bestemde voortbrengselen, in

ONDERNEMINGEN.	Suiker (K.G.). Hoofdsuiker. Superieure. 1916.	Suiker. Hoofdsuiker. Superieure. 1917.	Suiker. Hoofdsuiker. N°. 16 en hooger. 1916.	Suiker. Hoofdsuiker. N°. 16 en hooger. 1917.	Superieure stroopsuiker. 1916.	Superieure stroopsuiker. 1917.	Verharde mélasse. 1916.	Verharde mélasse. 1917.	Zaksuiker. 1916.	Zaksuiker. 1917.	Indigo (K.G.). 1916.	Indigo (K.G.). 1917.	Tabak (K.G.). 1916.	Tabak (K.G.). 1917.
													RESIDENTIE	
AFD. SOERAKARTA.														
1. Baki Pandean.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174 657	180 000
2. Gawok.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305 788	333 000
3. Glonggong.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 500	27 000	—	1 852
4. Kartasoera.	—	—	8 452 219 (946) a)	8 574 650 (931)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Ketitang.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Klodran.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Manang.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 115	—	361 985	257 675
8. Manoekan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Mangoenardjo. b)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Temoeloes.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208 918	225 000
11. Triagan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Djombor Moeloer.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 159	—	—	—
13. Ketagoean Djetis en Kradjang Djatimalang.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 36 000	5 000	—	—
14. Kradjegan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 359	—	—
15. Madjasto.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—
16. Manggis.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 907^{5}	1 729	—	—
17. Mento Toelakan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Waroedalem.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	837	650	—	—
AFD. KLATEN.														
19. Bodeh.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20. Demangan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	361 000	1000001
21. Djiwo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	440 000	490 000
22. Djonggrangan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 000	25 000^{5}	150 000	300 000^{5}
23. Djoengkaré.	5 309 074 (623)	6 667 870 (657)	—	—	—	—	—	—	13 437	12 327	—	—	—	—
24. Djoewiring.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500 000	500 000
25. Delangoe, Ngranjoe en Polan Ardjo.	9 393 604 (1036)	11 428 564 (1048)	—	—	—	—	—	—	71 414	—	—	—	156 035	157 342
26. Gajamprit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	539 500	495 500
27. Gantiwarno.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	487 298	486 988
28. Gedaren.	—	—	5 373 164 (495)	5 673 021 (485)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29. Gemampir.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400 000	280 000
30. Genengsari.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31. Goemoel Djogonalan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32. Gondangsari.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33. Gondang Winangoen. d)	11 481 653 (1436)	11 992 185 (1435)	—	—	—	—	—	—	82 680	55 622	—	—	—	—
34. Groedo Djomboran.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	206 590	—
35. Kebonaroem.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	465 000	460 000

a) Het tusschen ( ) gestelde cijfer geeft de oppervlakte in bouws aan, waarvan geoogst werd.
b) Hieronder de opbrengst van de onderneming Ketitang (n°. 5).
c) Deze hoeveelheid heeft betrekking op natte indigo.
d) Hieronder de opbrengst van de onderneming Goemoel Djogonalan (n°. 31).

in 1916 en 1917 verkregen van de huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta.

Koffie (K.G.).		Cacao (K.G.).		Rubber (K.G.).		Vezels (K.G.).		Suikerriet bestemd voor verkoop aan fabrieken (pikols).		Andere voortbrengselen.	
1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
SOERAKARTA.											
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10 000	30 880	—	..	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	208 162	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300 pikol padi.	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5750 " "	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 500	—	1500 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	318 765	—	—	600 bl. peper.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100 pikol gierst, 860 " padi, 20 " kedele en 166 " cassave.	30 pikol kedele, 800 " padi en 150 " casave.
62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500 " padi en 100 " cassave.	—
432	185	—	—	—	—	—	—	—	—	8½ " kapok en 6 " peper.	5 pikol kapok.
—	—	—	—	—	—	545 000	714 000	—	—	—	—
—	1 485	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4280 pikol padi.
1 420	1 852	16 427	10 560	5 457	2 449^{5}	—	—	—	—	47½ pikol kapok.	3 pikol peper, 42 " kapok en 63 " kapokpitten.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	800	1 000	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105 178	34 585	31 003	3 396	2 737	1 688	2 470	10 499	—	—	15 pikol coca, 260 " kapok, 452 " kapokpitten en 55½ " noot en foelie.	47 pikol noot, 8 " foelie, 19 " coca, 220 " kapok en 800 " kapokpitten.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	399 015	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ONDERNEMINGEN.	Suiker (K.G.). Hoofdsuiker. Superieure. 1916.	1917.	N°. 16 en hooger. 1916.	1917.	Superieure stroopsuiker. 1916.	1917.	Verharde mélasse. 1916.	1917.	Zaksuiker. 1916.	1917.	Indigo (K.G.). 1916.	1917.	Tabak (K.G.). 1916.	1917.
36. Kemoedo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 593	7 158	204 449	141 222
37. Ketandan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 550	—	373 950	483 862
38. Logedé.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39. Manishardjo.	—	—	6 974 468 (775)	8 249 654 (846)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40. Ngoepit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	453 581	377 449
41. Plagan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42. Ponggok.	—	122 961	4 308 734 (446)	3 597 739 (360)	—	—	—	—	9 620	8 651	—	—	—	—
43. Pandan Simping.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	423 000	675 000
44. Prambanan (Erven Dézentjé) en Prambanan (Cultuurmaatschappij Djoengkaré).	10 719 315 (1357)	10 598 422 (1344)	—	—	618 354	—	—	—	3 623	5 778	—	—	—	—
45. Satrian en Selap.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125 000	126 000
46. Tjandisewoe.	3 156 490 (360)	3 569 726 (385)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47. Tjepper en Pangkalan	8 801 836 (1543)	9 692 110 (1543)	—	—	2 724 651	3 160 489	—	—	1 815 443	1 973 892	—	—	—	—
48. Tjokro Toeloeng.	7 986 660 (947)	9 584 472	—	24 653	—	—	—	—	—	36 562	—	—	—	—
49. Troetjoek. e)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 800	12 500	652 500	600 000
50. Wedibirit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	515 000	500 000
51. Wonosari.	7 632 870 (1006)	7 946 474 (1016)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
AFD. BOJOLALI.														
52. Bangak, Pengging en Drono.	10 825 749 (1105)	11 054 776 (1140)	—	—	—	—	—	—	14 953	35 768	—	—	—	—
53. Baros Tampir.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54. Bradjan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55. Goeboek Ngargasari.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56. Gondangrawé.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57. Gondangwedelan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58. Kebonso en Tambak.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59. Keposong.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60. Mandjoeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250 000	255 000
61. Melambong.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
62. Ngareskopen. f)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 825	—	125 000	—
63. Ngargoloko Malebare.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64. Penggoeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65. Repaking.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66. Simo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67. Soekaboemi of Tjepogo, Gawar en Watoepenganten.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

e) Hieronder de opbrengst van de onderneming Plagan (n°. 41).
f) Deze onderneming is in 1917 gesloten.

Koffie (K.G.).		Cacao (K.G.).		Rubber (K.G.).		Vezels (K.G.).		Suikerriet bestemd voor verkoop aan fabrieken (pikols).		Andere voortbrengselen.	
1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 176	6 793	1 235	3 705	1 000	1 700	—	—	—	—	10 pikol noot en 25 „ kapok.	4000 stuks klappers, 10 pikol noot en 22 „ kapok.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	23 715	34 585	—	—	—	—	—	—	107 pikol noot, 10 „ foelie, 108 „ peper, 584 „ kapok en 900 „ kapokpitten.	12½ pikol peper, 718 „ kapok, 1272 „ kapokpitten. 67 „ noot en 9½ „ foelie.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	675000 K.G. kinabast.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 361	6 484	114 566	46 320	—	—	—	—	70 000	71 000	15 pikol peper, 238 „ kapok, 400 „ noot, 80 „ foelie en 6000 „ rietstekken.	8000 stuks klappers, 215 pikol kapok, 18 „ peper en 600 „ noot.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
183 025	181 577	—	—	—	—	92 642	61 761	—	—	43 232 K.G. kinabast, 60 pikol kapok, 3,6 „ peper en 56 „ noot en foelie.	4 323 K.G. kinabast, 50 pikol kapok, 22 „ peper en 13 „ pala.
3 705	—	6 176	—	—	—	—	—	20 000	4 000	6 000 pikol padi.	—
18 528	27 792	—	—	—	—	—	—	—	—	15 pikol kapok, 5 „ peper en 2 „ cubebe.	15 pikol kapok.
895	555	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 pikol kapok en 550 „ rijst.
12 352	10 807	—	—	—	—	—	—	—	—	10 pikol kapok.	—
—	—	—	—	20 000	12 000	—	—	—	—	—	—
135 935	120 434	—	—	—	—	43 232	27 792	—	—	18 940 K.G. kinabast, 8½ pikol peper en 360 „ kapok.	6 546 K.G. kinabast, 24 pikol peper en 360 „ kapok.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90 000 K.G. kinabast en 240 000 „ droge thee.	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70 000 K.G. kinabast en 40 000 „ thee.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125 000 K.G. nat theeblad.	71 000 K.G thee.
185 284	148 227	4 014	—	—	—	12 660	11 363	—	—	—	50 pikol noot.
4 879	6 632,4	—	—	654	591	—	—	—	—	391½ K.G. citronella-olie, 194 400 kapokvruchten en 24½ pikol peper.	7 807 stuks klappers, 1 091 K.G. sereholie, 27 pikol kapok en 72 „ rijst.
—	—	27 974	27 792	57 000	80 000	—	—	—	—	3 000 pikol padi.	2 775 pikol padi.
191 460	200 352	—	—	—	—	—	—	—	—	64 000 K.G. kinabast en 7 pikol noot.	87 830 K.G. kinabast en 2 800 „ thee.

ONDERNEMINGEN.	Suiker (K.G.). Hoofdsuiker. Superieure. 1916.	1917.	N°. 16 en hooger. 1916.	1917.	Superieure stroopsuiker. 1916.	1917.	Verharde mélasse. 1916.	1917.	Zaksuiker. 1916.	1917.	Indigo (K.G.). 1916.	1917.	Tabak (K.G.). 1916.	1917.
AFD. SRAGEN.														
68. Bandoeng Wonolelo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 5 742	925	—	—
69. Batoedjamoes.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 750	2 250	80 000	71 055
70. Blorong.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71. Boemihardjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72. Brodjol Gondangmanis. g)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 3 600	3 705	—	—
73. Denajar.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74. Djetis.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75. Djetiskarangpoeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76. Gebangwinong.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 3 443	—	—	—
77. Kaliboto.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78. Karaban.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79. Karangdowo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80. Kebak Kramat.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81. Kebonromo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82. Kedawoeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83. Kedoengbanteng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 827	7 650	—
84. Kemoening.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
85. Madjenang.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750 c) 36 000	617 c) 19 453	—	—
86. Masaran.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 200	—	—	—
87. Mendakan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
88. Modjo Sragen.	16 507 560 (1 968)	21 623 591 (2 040)	—	—	—	—	—	—	61 786	59 167	—	—	—	—
89. Moenggoer Pereng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90. Gagan Moetran. h)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
91. Redjowinangoen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92. Sambiredjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
93. Singge.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) 20 700	c) 17 500	—	—
94. Soemberlawang.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95. Soeko Djengkiloeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
96. Sidoredjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
97. Sidodadi.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154	—	—
98. Tasikmadoe.	—	14 154 404 (1 258)	—	—	—	—	—	—	—	27 792	—	—	—	—
99. Tegalombo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100. Tjengklik.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101. Trobajan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
102. Tarik en Ngaroem.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

g) Hieronder de opbrengst van de onderneming Mendakan (n°. 87).

h) Deze onderneming is opgeheven.

Koffie (K.G.).		Cacao (K.G.).		Rubber (K.G.).		Vezels (K.G.).		Suikerriet bestemd voor verkoop aan fabrieken (pikols).		Andere voortbrengselen.	
1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
10 499	7 905	—	—	—	—	—	—	—	—	65 pikol kapok, 130 „ kapokpitten, 1 000 „ padi, 24 „ peper en 10 000 stuks klappers.	99 pikol kapok en 30 000 stuks klappers.
8 585	9 943	—	—	27 845	27 221	87 340	152 656	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 pikol kapok en 2 472 „ padi.	40 pikol kapok, 1000 „ padi, 10 „ mais en 50 „ cassave.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	34 pikol.	583 „ padi en 34½ „ suiker.	607,50 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 500 „ padi.	2 500 pikol rijst en 34 „ suiker.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300 pikol padi en 150 „ mais.
—	—	—	—	—	—	—	—	20 419	13 257	7 045 pikol padi.	2 286,3 pikol padi.
114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	655 pikol padi, 2,45 „ kapok, 0,18 „ peper en 304 „ cassave.	600 pikol padi, 2 „ kapok, 250 „ cassave en 10 „ katjang.
—	—	—	—	—	—	—	—	112 986	92 542	2 219 „ padi.	3 086 „ padi.
—	1 112	—	—	—	—	—	—	50 590	50 590	168 „ padi.	50 „ padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	432	414 „ padi.	404 pikol padi en 2 „ kapok.
31	16	—	—	—	—	—	—	—	—	1 100 „ padi.	1 000 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	71 958	79 749	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	514 183	138 727	—	2 705 pikol padi.
—	—	—	—	—	39 500	—	306 880	—	—	—	—
—	—	—	—	150	500	—	—	—	—	2 100 pikol padi.	1 800 pikol padi.
138 764	193 311	—	—	—	—	—	—	—	—	18 667 K.G. thee.	23 286 K.G. thee.
—	—	—	—	—	—	61 760	77 201	—	—	—	—
—	123	—	—	—	—	—	—	83 000	50 000	1 300 pikol padi.	1 500 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	26 399	—	303 675	—	—	—	—	—
2 470	8 954	—	—	1 000	1 650	55 000	40 000	—	—	8 000 pikol padi en 40 „ kapok.	4 000 pikol padi en 47 „ kapok.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	800 pikol padi.	—
—	—	—	—	—	—	—	—	10 000	—	1 654¾ pikol padi, 160 „ mais en 345 „ cassave.	48 747 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 800 pikol padi.	2 000 pikol padi.
—	62	—	—	—	—	—	—	—	—	1 350 „ padi, 220 „ sesamzaad, 700 „ cassave en 650 „ maiskolven.	20 000 pikol padi, 6 000 „ mais en 13 500 „ cassave.
—	—	—	—	—	—	—	—	28 000	24 194	600 „ padi.	—
—	—	—	—	—	—	—	—	42 921	30 600	—	60 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	925	—	—	—	—	—	—	—	—	1 738½ pikol padi.	500 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	450 pikol padi en 60 000 maiskolven.	1 000 pikol padi en 300 „ mais.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 115 pikol padi.	3 480 pikol padi.
174 816	224 809	—	—	13 500	19 500	247 050	—	—	—	40 144 K.G. kinabast, 39 pikol peper en 763 „ kapok.	430 pikol kinabast, 12,9 „ peper en 881,6 „ kapok.

ONDERNEMINGEN.	Suiker (K.G.). Hoofdsuiker. Superieure. 1916.	1917.	N°. 16 en hooger. 1916.	1917.	Superieure stroopsuiker. 1916.	1917.	Verharde mélasse. 1916.	1917.	Zaksuiker. 1916.	1917.	Indigo (K.G.). 1916.	1917.	Tabak (K.G.). 1916.	1917.
RESIDENTIE														
Regentschap Sleman.														
1. Beran.	—	—	10 368 777 (845)	8 517 879 (833)	—	—	—	—	25 139	31 722	—	—	—	—
2. Boeloes.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 779	2 779	550 000	67 160
3. Demak Idjo	7 589 352 (845)	9 154 529 (833)	—	—	—	—	—	—	6 176	31 586	—	—	—	—
4. Doekoe en Pisangan (Mlesen).	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	376 837	324 283
5. Kebonagoeng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	567 271	378 858
6. Klatji.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Medarie.	9 132 115 (1088)	7 905 635	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Tjebongan. *i)*	13 893 498 (1760)	14 323 789 (1807)	—	—	1 920 239	1 104 205	—	—	201 596	247 050	—	—	—	—
9. Rewoeloe.	7 312 541 (1057)	8 880 970 (1031)	—	—	717 783	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Sedajoe.	7 265 206 (1112)	8 316 028 (1011)	—	—	—	—	—	—	17 272	14 204	—	—	—	—
11. Sonosewoe.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Tempel.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	196 159	459 969
13. Wringin.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	231 602	254 569
Regentschap Kalasan.														
14. Bandjarardjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	314 151	—
15. Barongan.	9 973 576 (1096)	11 393 780 (1114)	—	—	778 323	—	—	—	63 738	32 548	—	—	—	—
16. Bedojo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 131	2 500	—	—
17. Gedjajan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Kadiredjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19. Magoewo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20. Moedja Moedjoe.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21. Ngemplak. *j)*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 062^{5}	—	—	—
22. Pleret en Kenalan (Kedaton Pleret).	—	—	12 010 658	12 847 950 (725)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23. Randoegoenting (Tjandisewoe).	8 745 611 (822)	7 176 019 (833)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Siloek Lanteng.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	225	—
25. Sorogedoeg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	668 060	625 000
26. Tandjoeng Tirto.	5 256 076 (628)	9 413 768 (644)	—	—	—	—	—	—	12 267	58 919	—	—	—	—
27. Wanoedjojo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	544 000	514 114
28. Wioro.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29. Wonotjahor.	12 882 220 (1448)	13 513 369 (1554)	—	—	—	—	—	—	123 211	243 457	—	—	—	—
Regentschap Bantoel.														
30. Bantoel.	6 911 768 (670)	7 597 869 (693)	—	—	9 801 023	—	—	—	—	252 400	—	—	—	—
31. Gesikan.	—	8 042 634 (1046)	7 826 391 (1056)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32. Gondang Lipoero.	—	—	4 619 421 (480)	4 437 270 (499)	—	—	—	—	10 499	28 688	—	—	—	—
33. Padokan.	9 785 872 (1186)	11 274 345 (920)	—	—	2 236 330	1 560 710	—	—	82 758	79 981	—	—	—	—
34. Poendoeng.	7 703 701 (799)	8 256 653 (821)	—	—	—	—	—	—	29 200	36 878	—	—	—	—
Regentschap Adikarta.														
35. Sewoegaloer.	8 303 351 (1125)	8 652 248 (1096)	—	—	628 680	—	—	—	20 999	13 587	—	—	—	—

i) Hieronder de opbrengst van de onderneming Klatji (n°. 6).

j) Deze onderneming is in 1917 bij de onderneming Wonotjahor n°. 29) gevoegd.

G.).	Koffie (K.G.).		Cacao (K.G.).		Rubber (K.G.).		Vezels (K.G.).		Suikerriet bestemd voor verkoop aan fabrieken (pikols).		Andere voortbrengselen.	
17.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.			1916.	1917.
E	DJOKJAKARTA.													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
7 160	—	—	—	—	—	—	—	—	200 000	120 895			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
4 283	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
3 858	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			4 200 pikol padi.	3 000 pikol padi.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	365 214	318 760			—	—
9 969	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
4 569	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	455 100	335 023			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	109 095	154 240			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	341 141	255 794			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	431 512	497 862			9 800 pikol bibit.	15 600 pikol bibit.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	513 082	541 349			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 058 024	1 049 273			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 300	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 396	51 057			—	—
5 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
4 114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	496 461	477 352			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			—	—

RECAPITU-

ONDERNEMINGEN.	Suiker (K.G.). Hoofdsuiker. Superieure. 1916.	1917.	N°. 16 en hooger. 1916.	1917.	Superieure stroopsuiker. 1916.	1917.	Verharde mélasse. 1916.	1917.	Zaksuiker. 1916.	1917.	Indigo (K.G.). 1916.	1917.	Tabak (K.G.). 1916.	1917.
RESIDENTIE SOERAKARTA.														
Afdeeling Soerakarta	—	—	8 452 219	8 574 650	—	—	—	—	—	—	16 518^{5} 36 000 c)	54 038	1 051 348	997 527
„ Klaten	64 481 502	71 479 823	16 656 366	17 545 067	3 343 005	3 160 489	—	—	2 001 217	2 092 832	40 943	45 923$^{3}/_{4}$	6 452 813	7 073 364
„ Bojolali	10 825 749	11 054 776	—	—	—	—	—	—	14 953	35 768	2 825	—	375 000	256 450
„ Sragen	16 507 560	35 777 995	—	—	—	—	—	—	61 786	86 959	4 500 69 685 c)	32 478 36 953 c)	87 650	71 055
Totalen	91 814 811	118 312 594	25 108 585	26 119 717	3 343 005	3 160 489	—	—	2 077 956	2 215 559	64 786^{5} 105 685 c)	132 439$^{3}/_{4}$ 36 953 c)	7 966 811	8 398 396
RESIDENTIE DJOKJAKARTA.														
Regentschap Sleman	45 192 712	48 580 951	10 368 777	9 154 529	2 638 022	1 104 205	—	—	250 183	324 562	2 779	2 779	1 921 869	1 484 839
„ Kalasan	36 857 483	41 496 936	12 010 658	12 847 950	778 323	—	—	—	199 216	334 924	8 193^{5}	2 500	1 526 436	1 139 114
„ Bantoel	24 401 341	35 171 501	12 445 812	4 437 270	12 037 353	1 560 710	—	—	122 457	397 947	—	—	—	—
„ Adikarta	8 303 351	8 652 248	—	—	628 680	—	—	—	20 999	13 587	—	—	—	—
Totalen	114 754 887	133 901 636	34 825 247	26 439 749	16 082 378	2 664 915	—	—	592 855	1 071 020	10 972^{5}	5 279	3 448 305	2 623 953

	Koffie (K.G.).		Cacao (K.G.).		Rubber (K.G.).		Vezels (K.G.).		Suikerriet bestemd voor verkoop aan fabrieken (pikols).		Andere voortbrengselen.	
).												
7.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
U-	LATIE.											
27	494	1 670	—	—	—	—	555 000	744 880	526 927	2 500	7 410 pikol padi, 8½ „ kapok, 266 „ cassave, 6 „ peper, 100 „ gierst en 20 „ kedele.	6 580 pikol padi, 600 bl. peper, 30 pikol kedele, 150 „ cassave en 5 „ kapok.
64	119 135	49 714	186 946	98 566	9 994	6 837^{5}	2 470	10 499	70 000	470 015	1 154½ pikol kapok, 1 352 pikol kapokpitten, 662½ „ noot en foelie, 123 „ peper, 15 pikol coca en 6 000 pikol suikerriet-stekken.	33,5 pikol peper, 1 217 „ kapok, 1 770 „ kapokpitten, 647 „ noot, 17,5 „ foelie, 12 000 stuks klappers, 77 pikol nootmuskaat, 19 „ coca en 675 000 K.G. kinabast.
50	874 627	648 521	38 164	30 756	78 354	93 091	a)148 534	100 916	20 000	4 000	216 172 K.G. kinabast, 240 000 „ thee, 125 000 „ nat theeblad, 194400sts.kapokvruchten, 41,76 pikol peper, 445 „ kapok, 2 „ cubebe, 9 000 „ padi, 391½ K.G. citronella-olie en 63 pikol noot en foelie.	168 699 K.G. kinabast, 462 pikol kapok, 36 „ peper, 63 „ pala en noot, 622 „ rijst, 780 stuks klappers, 1 091 K.G. sereholie, 2 775 pikol padi en 111 000 K.G. en 2 800 ℔ thee.
55	196 545	439 255	—	—	68 894	88 371	754 825	839 222	934 057	504 319	34½ pikol suiker, 43 064¼ pikol padi, 900,45 pikol kapok, 130 pikol kapokpitten, 1 349 pikol cassave, 40 144 K.G. kinabast, 160 pikol mais, 18 667 K.G. thee, 63,18 pikol peper, 650 pikol maiskolven, 60 000 stuks maiskolven, 10 000 „ klappers en 220 pikol sesamzaad.	1 071 pikol kapok, 30 000 stuks klappers, 46 865 pikol padi, 6 460 „ mais, 13 800 „ cassave, 2 500 „ rijst, 10 „ katjang, 23 286 K.G. thee, 26 557 „ kinabast, 12.9 pikol peper en 34 „ suiker.
96	1 190 801	1 139 160	225 110	129 322	157 242	188 299^{5}	1 460 829	1 695 517	1 550 984	980 834	258 667 K.G. thee, 125 000 „ nat theeblad, 926 „ coca, 256 316 „ kinabast, 650 pikol maiskolven, 60 000 stuks „ 194 400 stuks kapok-vruchten, 10 000 stuks klappers, 34½ pikol suiker, 2 508 pikol kapok, 59 474½ pikol padi, 233,94 „ peper, 725,5 „ noot en foelie, 2 pikol cubebe, 1 482 „ kapokpitten, 1 615 „ cassave, 160 „ mais, 20 „ kedele, 100 „ gierst, 6 000 „ suikerriet-stekken, 220 „ sesamzaad en 391½ K.G. citronella-olie.	56 220 pikol padi, 82,4 pikol en 600 bl. peper, 30 pikol kedele, 13 950 „ cassave, 2 755 „ kapok, 1 770 „ kapokpitten, 647 „ noot, 17,5 „ foelie, 63 „ noot en pala, 77 „ nootmuskaat, 49 807 stuks klappers, 19 pikol coca, 3 122 „ rijst, 6 460 „ mais, 1 091 K.G. sereholie, 10 pikol katjang, 34 „ suiker, 134 286 K.G. en 2 800 ℔ thee en 870 256 K.G. kinabast.
39	—	—	—	—	—	—	—	—	565 214	439 655	4 200 pikol padi.	3 000 pikol padi.
14	—	—	—	—	—	—	—	—	3 464 111	3 361 950	9 800 pikol bibit.	15 600 pikol bibit.
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53	—	—	—	—	—	—	—	—	4 029 325	3 801 605	4 200 pikol padi en 9 800 „ bibit.	3 000 pikol padi en 15 600 pikol bibit.

Bijlage DD.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 2, sub 3°.. *a* en *d*, van het verslag.)

OVERZICHT

over 1917 betreffende de verschillende in de buitenbezittingen gevestigde ondernemingen van landbouw.[1]

[1] Uitgenomen de particuliere landerijen en de specerijperken, waaromtrent opgaven voorkomen in de vanwege het departement van binnenlandsch bestuur uitgegeven lijst van landbouwondernemingen, jaargang 1916.

1. Ondernemingen, gevestigd op gronden door het Gouv

GEWESTEN.	A. Ondernemingen, nopens welker exploitatie over 1917 opgaven bij het bestuur waren ingekomen.				B. Ondernemingen, nopens welker exploitatie over 1917 geenerlei opgaven zijn ingekomen (daaronder ook die, welke nog niet in ontginning waren of welker exploitatie gestaakt was).			Verdeeling van de onder A bedoelde ondernemingen aar g met opgaven, voor zooveel ingekomen, nopense uitg						
			Uitgestrektheid (in bouws)					Koffie.			Muskaatnoten.			
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	in 't geheel.	beplant.	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in K.G.)	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in K.G.)	Aantal ondernemingen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sumatra's Westkust	24	41	33 752	4 268	72	115	110 438	9	1 346	413 245 (9)	—	—	—	—
Tapanoeli	11	34	26 316	9 727	—	—	—	7	1 743	107658 (4)	—	—	—	—
Benkoelen	8	13	12 376	2 830	11	19	41 838	6	2 530	1 391 173 (4)	—	—	—	—
Lampongsche districten	14	35	41 547	9 934	33	170	602 847	12	9 764	1 882 753 (12)	—	—	—	—
Palembang	8	10	25 230	2 687	27	49	110 097	6	2 068	627 500 (3)	—	—	—	—
Djambi	1	1	72	72	10	18	48 950	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	3	5	170	117	96	244	961	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	20	20	2 439	2 404	22	62	36 766	14	1 097	55 152 (14)	—	—	—	1
Billiton	1	1	44	44	1	1	400	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	1	1	166	45	1	1	85	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	17	29	55 106	3 520	35	40	36 399	—	—	—	—	—	—	—
Menado	26	36	14 392	5 250	30	52	14 539	8	2 110	225 800 (8)	—	—	—	—
Bali en Lombok	1	1	1 239	220	7	8	4 919	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	10	27	8 852	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina	40	47	26 574	11 176	3	13	10 010	5	1 392	5 483 (3)	12	2 996	c)266 027	—
Ternate en onderhoorigheden	30	43	5 180	1 534	3	3	1 476	1	16	625 (1)	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	—	—	—	6	14	5 821	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	215	344	253 455	53 828	357	809	1 025 546	68	22 066	4 709 389 (58)	12	2 996	266 027	1

a) Slechts twee der in dezen staat vermelde ondernemingen zijn op huurgronden gevestigd, nl. het voor de teelt van inlandsche gewassen gebezigd huurland Lajang Totaka (groot 49 bouws) in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, alsmede het in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo gelegen perceel Pramoean (groot 340 bouws), dat voor cultuur van klappers, kapok en pinangnoten geëxploiteerd wordt door een Chinees, die een huurcontract met den Lande gesloten heeft.

b) Waar in de kolommen betreffende de beplante uitgestrektheid en de verkregen opbrengst van een kleiner aantal ondernemingen sprake is dan dat, genoemd in de voorafgaande kolom, is het afwijkende cijfer tusschen ( ) geplaatst.

c) Het aantal ondernemingen, waarvan in de ontvangen opgaven uitdrukkelijk wordt gezegd, dat zij nog niet in ontginning of niet meer in exploitatie waren, bedroeg 1, namelijk één onderneming in Bali en Lombok, uitmakende 2620 bouws (1 perceel).

het Gouvernement in erfpacht of in huur afgestaan. *a)*

…ngen, naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen werden verbouwd, …pense uitgestrektheid der beplantingen, en de in 1917 verkregen productie. *b)*													Verdeeling van de onder A en B bedoelde ondernemingen, naar gelang zij in handen zijn van:											
	Peper.			Rubber.			Thee.			Klappers.			Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Vreemde oosterlingen.			Inlanders.		
	Aantal ondernemingen. 15.	Beplante uitgestrektheid (in bouws). 16.	Productie (in K.G.) 17.	Aantal ondernemingen. 18.	Beplante uitgestrektheid (in bouws). 19.	Productie (in K.G.) 20.	Aantal ondernemingen. 21.	Beplante uitgestrektheid (in bouws). 22.	Productie (in K.G.) 23.	Aantal ondernemingen. 24.	Beplante uitgestrektheid (in bouws). 25.	Productie (in pikols). *d)* 26.	Aantal ondernemingen. 27.	Aantal perceelen. 28.	Uitgestrektheid (in bouws). 29.	Aantal ondernemingen. 30.	Aantal perceelen. 31.	Uitgestrektheid (in bouws). 32.	Aantal ondernemingen. 33.	Aantal perceelen. 34.	Uitgestrektheid (in bouws). 35.	Aantal ondernemingen. 36.	Aantal perceelen. 37.	Uitgestrektheid (in bouws). 38.
	—	—	—	5	467	15 636 (4)	2	836	864 081 (2)	8	919	—	20	59	75 546	41	57	66 822	33	38	1 691	2	2	131
	—	—	—	12	5 722	1 130 496 (9)	—	—	—	6	1 188	—	7	29	24 200	4	5	2 116	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	1	10	625 (1)	—	—	—	—	—	—	3	9	17 964	13	20	32 655	3	3	3 595	—	—	—
	—	—	—	11	9 774	167 749 (11)	—	—	—	2	510	—	28	154	485655	18	49	143 296	1	2	15 443	—	—	—
	—	—	—	3	255	13 050 (3)	1	10	5 630	2	163	—	15	29	57 281	12	21	77 873	7	8	117	1	1	56
	—	—	—	1	72	18 510 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	9	32 624	6	10	16 398	—	—	—
	—	—	—	2	14	4 693 (2)	—	—	—	2	15	—	1	1	50	1	3	115	95	243	963	2	2	3
	1	38	9 263	2	576	27 714 (1)	—	—	—	16	1 618	—	8	33	20 755	13	19	17 305	18	27	1 114	3	3	31
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	44	440	1	1	400	—	—	—	1	1	44	—	—	—
	—	—	—	1	45	2 625 (1)	—	—	—	1	18	—	1	1	166	—	—	—	1	1	85	—	—	—
	—	—	—	6	2 425	367 907 (6)	—	—	—	7	937	—	6	11	15 535	26	35	71 376	17	20	*f)* 4 642	3	3	292
	—	—	—	4	451	46 180 (4)	—	—	—	16	1 489	490	9	29	18 156	24	32	8 488	23	27	2 287	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	150	—	—	—	—	7	8	5 828	1	1	330	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	18	3 638	4	6	4 944	3	3	*g)* 319	—	—	—
27	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	6 429	7 908	5	9	10 896	30	40	21 314	8	11	4 374	—	—	—
	—	—	—	—	87	375 (1)	—	—	—	16	760	1 042	—	—	—	16	22	4 208	17	24	2 448	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	11	3 892	3	3	1 929	—	—	—
27	1	38	9 263	51	19 898	1 795 560 (44)	3	846	869 711	78	14 240	9 880	107	383	730242	217	337	492 856	237	422	55 779	11	11	513

d) Bovendien bedroeg de oogst aan klappernoten in Sumatra's Westkust 267 837, Tapanoeli 626 470, Lampongsche districten 300 000, Oostkust van Sumatra 2380, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 21 625, Menado 395 000 en Amboina 107 000 stuks.

e) Dit cijfer heeft betrekking op den oogst van muskaatnoten in den dop, welke, herleid in de verhouding van 3 noten in tot 2 noten uit den dop, uitmaakt eene hoeveelheid van 177 350 K.G. noten uit den dop; van deze perceelen is tevens geoogst 38 100 K.G. foelie.

f) Hieronder is ook opgenomen de oppervlakte van het huurland Pramoean (zie noot *a*).

g) Hieronder is begrepen de grootte van het huurland Lajang Totaka (zie noot *a*).

GEWESTEN.	Algemeene totalen.			Totaal uitgaaf aan inlanders voor loonen en gedane leveringen in 1917.	Werklieden bij contract aangenomen.			Onder de bij contract aangenomen werklieden bedroeg in 1917	
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).		Aantal werklieden.	In 1917 nieuw aangekomenen (begrepen in kolom 43).	Aantal gesloten reëngagementen gedurende 1917.	het gemiddeld aantal zieken (%)	het aantal sterfgevallen.
1.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.
Sumatra's Westkust	96	156	144 190	f 1 372 800 (14)	5 627	1 194	1 532	5¼	87
Tapanoeli	11	34	26 316	940 530 (17)	300	300	417	5	20
Benkoelen	19	32	54 214	343 000 (7)	2 333	1 926	904	8	92
Lampongsche districten.	47	205	644 394	828 554 (12)	5 157	790	153	3	23
Palembang	35	59	135 327	122 680 (5)	2 112	—	—	—	—
Djambi	11	19	49 022	25 600 (1)	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	99	249	1 131	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	42	82	39 205	156 244 (3)	406	—	—	8	—
Billiton	2	2	444	2 000 (1)	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo . . .	2	2	251	60 000 (1)	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	52	69	f) 91 845	426 809 (15)	1 623	527	219	18	7
Menado	56	88	28 931	315 923 (18)	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	8	9	6 158	15 000 (1)	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden . . .	10	27	g) 8 901	—	—	—	—	—	—
Amboina	43	60	36 584	187 603 (31)	147	30	34	†	†
Ternate en onderhoorigheden . . .	33	46	6 656	†	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden . . .	6	14	5 821	—	—	—	—	—	—
Totalen . . .	572	1 153	1 279 390	f 4 796 743 (126)	7 705	4 767	3 259	47	229

II. **Ondernemingen van landbouw, gevestigd in zelfbesturende landschappen ter Oostkust van Sumatra [1], krachtens met de inlandsche bestuurders gesloten en door het Europeesch bestuur goedgekeurde overeenkomsten.**

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in pikols).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
	A. Tabaksondernemingen.					
	Afdeeling Deli en Serdang.					
	Totalen: 63 gewerkt hebbende ondernemingen; uitgestrektheid: 275 067,4 bouws; geoogst: 232 262 pikol; totaal der contractkoelies: 57 438.					
1	Bandar Kalipah of Timbang Deli	Deli-Maatschappij	5 421	5 150	1 032	—
2	Boeloe Tjina	Id.	7 000	4 250	1 041	—
3	Helvetia	Id.	3 617	4 440	1 188	—
4	Medan-Estate	Id.	4 600	5 000	952	—
5	Mariëndal	Id.	4 837	4 650	1 119	—
6	Paja Bakoeng	Id.	3 720	3 410	725	—
7	Polonia	Id.	1 100	3 900	1 008	—
8	Sampali	Id.	13 500	4 347	909	—
9	Bekala	Id.	7 104	4 350	1 056	—
10	Belawan	Id.	3 577	5 000	1 095	—
11	Toentoengan	Id.	3 710	5 000	1 053	—
12	Deli Toea	Id.	10 180	5 000	952	—
13	Padang Boelan en Rudolfsburg	Amsterdam-Deli-Compagnie	3 691	3 457	926	—
14	Amplas	Id.	2 371	3 334	849	—
15	Sembahé en Ketahoen Pinang	Id.	2 539	2 296	826	—
16	Gloegoer	Id.	3 000	6 150	1 130	—
17	Ramboetan	Id.	3 930	2 215	900	—
18	Soengei Diski en Soengei Pekaran	Deli-Batavia-Maatschappij	1 867	3 119	771	—
19	Gedong Djohore	Id.	2 496	2 258	902	—
20	Timbang Langkat	Id.	2 625	4 215	963	—
21	Tandem Hilir	Id.	3 483	4 040	921	—
22	Tandem	Id.	3 859	3 330	923	—
23	Rotterdam A.	Medan-Tabakmaatschappij	5 182	3 941	960	—
24	Rotterdam B.	Id.	1 751	4 868	904	—
25	Two Rivers	Id.	5 184	4 371	978	—
26	Kwala Namoe	Id.	6 425	4 595	1 055	—
27	Kloempang	Tabakmaatschappij Arendsburg	4 910	4 576	1 158	—
28	Soengei Mentjirim en Soengei Bras	Id.	5 436	4 474	1 250	—
29	Klambir V	Id.	2 142	3 100	945	—
30	Soengei Krio en Dandi Angin	Id.	2 142	3 134	879	—
31	Germania	Deli-Cultuurmaatschappij	2 300	2 688	708	—
32	Saëntis en Soengei Mergat	Id.	2 500	4 381	765	—

[1]) Voor eene nominatieve opgave van de ondernemingen van den hierbedoelden aard, gevestigd in de overige gewesten der buitenbezittingen, zie men de vanwege het departement van binnenlandsch bestuur uitgegeven lijst van landbouwondernemingen, jaargang 1916.

a) Kortheidshalve is de landaard der koelies niet voor elke onderneming afzonderlijk opgegeven; zie echter de samenvatting op blz. 15 dezer bijlage.

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in pikols).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
33	Mabar	Deli-Cultuurmaatschappij.	3 200	4 477	955	—
34	Saint Cyr.	Deli-Langkat-Tabakmaatschappij . . .	2 893	2 784	844	—
35	Arnhemia.	Rotterdam-Deli-Maatschappij.	2 500	2 350	830	—
36	Pabatoe	Id.	3 726	3 974	1 000	—
37	Goenoeng Kataran.	Id.	3 726	3 650	518	—
38	Bah Soemboe	Id.	10 685	5 474	1 234	—
39	Badja Linggei	Id.	5 222	3 632	1 091	—
40	Dolok Merawan.	Id.	2 808,4	5 474	1 354	—
41	Rimboen	Rimboen-Tabakmaatschappij	13 784	4 160	1 003	—
42	Katoembah	Senembah-Maatschappij	3 436	4 960	1 046	—
43	Tandjong Merawa.	Id.	7 588	6 318	1 112	—
44	Tandjong Merawa Kiri	Id.	3 322	4 632	1 550	—
45	Soengei Bahasa.	Id.	5 694	4 737	1 067	—
46	Loeboe Pakam	Id.	4 039	3 909	1 141	—
47	Pagar Marbau	Id.	4 039	4 270	966	—
48	Batang Kwis en Soengei Toean	Id.	5 489	4 086	1 161	—
49	Goenoeng Rintih	Id.	8 083	3 717	1 043	—
50	Sennah.	Id.	1 719	2 735	688	—
51	Adolina, Esperanza en Frankfurt	Serdang-Tabakmaatschappij	8 989	2 795	687	—
52	Martabing.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij. . . .	2 086	3 278	864	—
53	Ramoenia	Id.	4 296	2 945	913	—
54	Koetarih	Tabakmaatschappij Tjinta Radja . . .	5 200	2 700	1 046	—
55	Titian Oerat.	Amsterdam-Serdang-Tabakcompagnie .	6 000	2 320	818	—
56	Simpang Ampat	Id.	4 000	2 538	990	—
57	Soengei Krapoh	Tabakmaatschappij „Krapoh"	6 107	3 940	1 026	—
58	Soengei Bamban A	Holland-Sumatra-Tabakmaatschappij .	1 985	—	—	—
59	Soengei Bamban B	Id.	4 759	3 363	781	—
60	Soengei Gampoelang.	Id.	529	—	—	—
61	Dolok Masihoel A.	Holland-Deli-Compagnie	1 776,9	—	—	—
62	Dolok Masihoel B	Id.	1 011,7	4 005	867	—
63	Dolok Masihoel C	Id.	176,8	—	—	—

Afdeeling Langkat.

Totalen: 26 gewerkt hebbende ondernemingen; uitgestrektheid: 168 853,3 bouws; geoogst: 92 299 pikol; totaal der contractkoelies: 22 384.

64	Ludwigsburg.	Langkat-Tabakmaatschappij	5 256	3 050	959	—
65	Tjinta Radja.	Tabakmaatschappij Tjinta Radja . . .	6 200	2 123	791	—
66	Tandjong Slamat	Deli-Maatschappij.	29 169	3 500	1 249	—
67	Kwala Bindjei	Id.	6 425	4 100	1 016	—
68	Loeboe Dalem I en II	Id.	13 714	5 075	961	—
69	Poengei.	Id.	2 375	3 460	943	—
70	Kwala Begoemit	Id.	6 310	3 740	810	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in pikols).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
71	Tandjong Djati	Deli-Maatschappij.	4 626	3 680	981	—
72	Kwala Mentjirim	Id.	2 610	5 700	1 028	—
73	Namoe Oekoer	Id.	18 310	5 075	1 021	—
74	Namoe Trasi.	Id.	2 010	5 800	849	—
75	Selajong	Medan-Tabakmaatschappij	6 640	4 630	749	—
76	Bindjai Estate	Deli-Batavia-Maatschappij	3 210	4 213	723	—
77	Lau Boentoe.	Id.	8 000	4 368	1 451	—
78	Paja Djamboe	United Langkat-Plantations Company Ltd.	1 561,3	2 046	576	—
79	Soengei Gerpa	Id.	2 159,6	2 774	667	—
80	Padang Brahrang	Id.	3 729	5 163	861	—
81	Padang Tjermin	Id.	4 385	5 056	884	—
82	Doerian Moelau.	Id.	1 820	2 867	640	—
83	Tandjong Bringin	Shanghai Sumatra-Tobacco-Company Ltd.	9 201	3 570	1 092	—
84	Namoe Tangan en Lau Boer . .	Nederland-Langkat-Cultuurmaatschappij	3 084,4	1 440	276	—
85	Bekioen en Sakoeda	Amsterdam-Langkat-Compagnie . . .	7 928	3 315	912	—
86	Tandjong Langkat, Namoe Djawi en Serapit	Id. . . .	6 772	461	835	—
87	Soekaranda	Id. . . .	2 279	3 205	901	—
88	Wampoe	Wampoe Tobacco and Rubber Estates Ltd.	6 029	2 350	700	—
89	Tamboenan A, B, C en D . . .	The London Langkat Syndicate Ltd. .	5 050	1 538	509	—

Afdeeling Asahan.

Totalen: 2 gewerkt hebbende ondernemingen; uitgestrektheid: 5 419,3 bouws; geoogst: 4 384 pikol; totaal der contractkoelies: 1 493.

90	Hessa	Hessa-Tabakmaatschappij.	2 719,3	2 800	839	—
91	Tandjong Koeba en Indrapoera .	Bah Lias Tobacco- and Rubber-Estates Lim.	2 700	1 584	654	—

B. Koffieondernemingen.

Afdeeling Deli en Serdang.

1	Dolok Baros	Dolok-Baros Caoutchouc- en koffiecultuurmaatschappij	763,5	140	128	—
2	Silinda	Tabakmaatschappij Tjinta Radja . . .	3 500	227	1 079	—
3	Sarang Giting	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij . . .	3 447,2	1 800	862	—
4	Bandar Negri	Id. . . .	4 223	1 250	897	—
5	Timbang Deli en Si Mapang . .	Rubber-Cultuuronderneming Timbang Deli.	1 875	260	548	—
6	Soengei Karang en Meroemboen.	Rubbermaatschappij Amsterdam . . .	1 534,5	1 199	889	—
7	Heinidale	Id. . . .	888	400	557	—
8	Ramboeng Si Alang	Rubber-Cultuurmaatschappij Si Boelan	6 393	865	492	—
9	Sibarau.	Padang Tabakmaatschappij	4 893	—	679	—
10	Deli Moeda en Mata Pao . . .	Deli-Olieslagerij-maatschappij	7 867,5	52	1 206	—
11	Soengei Bloetoe.	J. Lühmann	1 515	—	596	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in pikols).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
	Afdeeling Langkat.					
12	Boekit Lawang	Cultuurmaatschappij Boekit Lawang	4 932	960	294	—
13	Tandjoeng Poetri	Rubbermaatschappij Si Boelan	5 451,8	88	554	—
14	Bandar Taloe	Id.	583	20	†	—
15	Soeka Radja	Id.	4 071	361	704	—
16	Pantai Boeaja	Hawaiïh Sumatra Plantation Ltd.	3 880	—	570	—
17	Soengei Serdang	E. E. M. Wolfhügel	3 410,2	150	23	—
18	Salahadji	Cultuurmaatschappij Serang Djaja	1 050	—	573	—
19	Bebirah	L. A. Belle, J. Schild en H. Lutgert	500	—	43	—
	Afdeeling Asahan.					
20	Soengei Silau	Rubber-Cultuurmaatschappij Amsterdam	5 000	1 277	979	—
21	Limau Manis	Id.	3 285	303	801	—
22	Membang Moeda	H. Meijer, L. Weigand en E. Eberle	2 929	14	221	—
23	Poelahan	Koloniale Cultuurmaatschappij	3 633	286	576	—
24	Dolok	Dolok Rubber Estates Ltd.	732,8	254	647	—
25	Soekaradja	Soekaradja Cultuurmaatschappij	2 400	103	368	—
26	Soengei Simoedjoer	Deli-Cultuurmaatschappij	4 389	200	280	—
27	Panigoran	E. Groenewald	2 000	—	116	—
	Afdeeling Simeloengoen en de Karolanden.					
28	Manik	The Rubber Plantations Investment Trust Ltd.	2 287	100	937	—
29	Batoe Nangar	Rubber Cultuurmaatschappij Amsterdam	1 997	1 546	544	—
30	Bandar Negri	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij	4 224	1 220	897	—
31	Dolok Oeloe	Id.	7 076	3 400	844	—
32	Dolok Seragih I en II	Dolok Rubber Estates Ltd.	1 512	2 731	825	—
33	Silau Priboean	Priboean-Cultuur-Syndicaat	1 928,4	1 680	245	—
34	Bangoen	Bangoen Landbouwmaatschappij	1 684,5	9 306	904	—
35	Sibolak	The Eastern Intern. Rubber and Produce Estates Ltd.	440,3	554	†	—
36	Bah Bajoe	Nederlandsch-Indisch Landbouw-syndicaat	2 427	4 243	583	100
37	Kerasaän	Id.	2 212,6	6 294	838	—
38	Merangir	The Good Year Tire and Rubber Company	9 521	1 630	1 334	—
39	Marihat Mahanda	Marihat Sumatra Plantagen Compagnie	1 085	1 800	935	—
40	Marihat	Id.	899	1 083	771	—
41	Perdagangan	Tan Soen Tan	113	153	61	—
42	Balimbingan	Handelsvereeniging Amsterdam	4 978	—	907	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in K.G.).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
	C. Rubberondernemingen.					
	Afdeeling Deli en Serdang.					
1	Batoe Lokong	United Serdang (Sumatra) Rubber-Plantations Ltd.	1 048	185 020	804	—
2	Begerpang	Id.	2 854	290 039	918	—
3	Lantasan	Id.	956	229 566	751	—
4	Namoe Rambei	Id.	4 700	325 637	836	—
5	Naga Timboel	Id.	2 472	265 681	755	—
6	Soengei Merah en Kali Tawang	Id.	3 773	104 965	859	—
7	Tandjong Maria	Ramoenia-Cultuurmaatschappij	1 246	133 417	633	—
8	Dolok Baros	Dolok-Baros Caoutchouc- en koffiecultuurmaatschappij	b)	16 772	†	—
9	Poelau Tagor	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij	686,3	120 000	433	—
10	Sarang Giting	Id.	b)	115 000	†	—
11	Adolina Oeloe	Serdang-Tabakmaatschappij	8 254	81 000	686	—
12	Bengabing	Rubbermaatschappij Si Boelan	2 066	66 210	738	—
13	Perdaus	Id.	780	95	212	—
14	Si Boelan of Panglima Radja	Id.	2 000	35 390	542	—
15	Bangoen Poerba	United Sumatra Rubber Estates Ltd.	1 583,4	316 900	771	—
16	Tanah Abang	Id.	389	89 000	190	—
17	Silinda	Tabakmaatschappij Tjinta Radja	b)	150 970	†	—
18	Koetarih	Id.	c)	30 000	†	—
19	Bandar Maria	Anglo-Sumatra-Rubber Company Ltd.	1 500	200 272	517	—
20	Greahan	Id.	1 117	200 882	472	—
21	Batoe Gingging	Sialang-Rubber-Estates Ltd.	778	204 540	502	—
22	Sialang of Bah Perak	Id.	645	172 000	453	—
23	Tebing Tinggi	Id.	1 978	175 133	743	—
24	Paja Pinang	Id.	1 993	86 200	690	—
25	Batoe Rata en Si Mahe	Batoe Rata (Sumatra) Rubber-Plantations Ltd.	2 177	230 850	775	—
26	Deli Moeda en Mata Pao	Deli Olieslagerij-maatschappij	b)	292 881	†	—
27	Tandjong Garboes	Medan-Tabakmaatschappij	3 640	46 518	564	—
28	China Kasih	Cultuurmaatschappij China Kasih	6 258	91 400	522	—
29	Simpang Ampat	Amsterdam-Serdang-Tabakcompagnie	c)	102 000	†	—
30	Titian Oerat	Id.	c)	65 000	†	—
31	Soengei Gampoelang, Soengei Bamban A en Soengei Bamban B.	Holland-Sumatra-Tabakmaatschappij	c)	55 000	†	—
32	Sibarau, Goenoeng Boko en Oedjoeng Silau Hilir	Padang Tabakmaatschappij	b)	56 670	†	—
33	Sennah	Senembah-Maatschappij	c)	18 000	†	—

b) Deze onderneming is reeds vermeld als koffie-onderneming.

c) Deze onderneming is reeds vermeld als tabaksonderneming.

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in K.G.).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
34	Tandjong Merawa Kiri	Senembah-Maatschappij	c)	844	†	—
35	Loeboe Pakam	Id.	c)	12 000	†	—
36	Tandjong Merawa	Id.	c)	190	†	—
37	Timbang Deli en Si Mapang. .	Rubber-Cultuuronderneming Timbang Deli.	b)	135 348	†	—
38	Heinidale	Rubber-Cultuurmaatschappij Amsterdam	b)	120 000	†	—
39	Soengei Karang.	Id.	b)	202 950	†	—
40	Liberia	Id.	2 346	238 600	816	—
41	Kotangan	Nederlandsche Rubbermaatschappij . .	963	129 000	620	—
42	Soengei Poetih	Id. . .	1 296	212 500	724	—
43	Rambei of Bandar Pinang. . .	Bandar Pinang Rubber-Company Ltd. .	2 128	193 454	738	—
44	Tanah Radja.	Indische Rubber-Compagnie.	4 418	204 500	1 473	—
45	Soengei Biroeng	The London Langkat Syndicate . . .	2 063	77 893	305	—
46	Badja Linggei	Rotterdam-Deli-Maatschappij.	c)	51 270	575	—
47	Bah Ilang	Id.	1 833	252 800	910	—
48	Soengei Parit	Amsterdam-Bedagei-Tabak Compagnie .	2 700	48 200	268	—
49	Paja Mabar	Tjong A Tie	2 741	29 240	274	—
50	Bandar Bedjamboe.	Tabakmaatschappij Arendsburg . . .	4 143	39 459	1 126	—
51	Soengei Krapoh.	Tabakmaatschappij Krapoh	c)	28 000	†	—
52	Soengei Priok	Deli-Bank	5 293	60 784	395	—
53	Soengei Bloetoe.	J. Lühmann	b)	52 515	†	—
54	Mendaris A	Mendaris (Sumatra) Rubber and Produce Estates Ltd.	1 947	99 203	951	—
55	Mendaris B	Id.	3 238	2 825	545	—
56	Ramboeng (Simpang Ampat). .	Ampat Sumatra Rubber Estates Ltd. .	1 752	96 652	399	—
57	Silau Doenia.	Cultuurmaatschappij Doenia.	3 809	68 384	312	—
58	Soengei Rampah I en II . . .	Soengei Rubber and Coconut-Plantations Ltd.	1 216	73 465	570	—
59	Tanah Besik	Société financière de caoutchoucs. . .	2 121	230 323	946	—
60	Dolok Masihoel A en B en Tandjong Poerba	Holland-Deli-Compagnie	c)	44 280	†	—
61	Paja Bagas	Amsterdam-Deli-Compagnie	2 512	—	900	—
62	Bandar Negri	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij . . .	b)	152 500	†	—
		Afdeeling Langkat.				
63	Tamaran en Tandjong Bringin .	Shanghai Sumatra Tobacco Company Ltd.	c)	280 000	†	—
64	Boeloe Telang	Maatschappij tot mijn-, bosch- en landbouw-exploitatie in Langkat. . . .	1 317	329 382	1 337	—
65	Bebirah	L. A. Belle, H. Lutgert en J. Schild .	b)	8 200	†	—
66	Boekit Melintang	Amsterdam-Deli Rubbermaatschappij .	400	7 390	†	—
67	Serapoh	United Sumatra Rubber Estates Ltd. .	3 976	132 500	581	—
68	Namoe Oengas	Insulinde (Sumatra) Rubber and Tobacco Estates Ltd.	7 347	125 116	479	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in K.G.).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
69	Salahadji	Cultuurmaatschappij Serang Djaja . .	b)	52 000	†	—
70	Balei Gadjah I en II.	Vereenigde Indische Cultuurondernemingen	765	70 213	398	—
71	Boekit Pajoeng	Cultuurmaatschappij Boekit Pajoeng .	1 502	4 992	154	—
72	Lau Boentoe	Deli-Batavia-Maatschappij	c)	43 914	†	—
73	Tandjoeng Poetri	Rubbermaatschappij Si Boelan	b)	97 314	†	—
74	Bandar Taloe	Id.	b)	60 705	303	—
75	Soeka Radja	Id.	b)	174 566	704	—
76	Kwala Krapok	Société financière des caoutchoucs . .	4 581	27 094	107	—
77	Glen Bervie	Glen Bervie-Rubber Company Ltd. . .	960	134 842	529	—
78	Futura	Id. . .	516	—	235	—
79	Kwala Pasilam	Ramoenia-Cultuurmaatschappij. . . .	2 018	210 074	1 178	—
80	Boekit Sintang	Sumatra Proprietory Plantations Ltd. .	3 020	109 162	611	—
81	Toerangi	Toerangi (Sumatra) Rubber and Produce Estates Ltd.	8 438	85 403	697	—
82	Soengei Tampa	Langkat Rubber Company Ltd. . . .	570	115 592	426	—
83	Soengei Pendjara	Id.	570	155 719	417	—
84	Tjinta Radja	Tabakmaatschappij Tjinta Radja . . .	c)	14 050	†	—
85	Boekit Lawang	Cultuurmaatschappij Boekit Lawang .	b)	2 000	†	—
86	Basilam	Rubbermaatschappij „Basilam" . . .	2 818	110 811	502	—
87	Tamboenan	The London Langkat Syndicate Ltd. .	c)	80 263	668	—
88	Soengei Moesam	Fransch-Nederlandsche Cultuurmaatschappij	2 677	21 862	448	—
89	Gergas	Wampoe Tobacco- and Rubber-Estates Ltd.	2 150	18 590	550	—
90	Paja Djamboe	United Langkat Plantations Company Ltd.	c)	—	192	—
91	Soengei Roean	Langkat-Sumatra-Rubber Company Ltd.	536	62 922	287	—
92	Blankahan	Id.	650	139 267	381	—
93	Tandjong Slamat	Deli-Maatschappij	4 000	161 355	2 107	—
94	Ludwigsburg.	Langkat Tabakmaatschappij.	c)	—	†	—
	Afdeeling Asahan.					
95	Soengei Silau	Rubber Cultuurmaatschappij Amsterdam	b)	140 890	†	—
96	Soengei Dadap	Id.	3 000	267 000	1 459	—
97	Bandar Slamat	Id.	2 453	334 422	1 538	—
98	Sentang	Id.	6 415	126 493	394	—
99	Limau Manis.	Id.	b)	144 456	†	—
100	Si Paré Paré.	Si Paré Paré Rubbermaatschappij . .	6 762	139 925	658	—
101	Telok Manis	Piasa Oeloe Rubber-Company Ltd. . .	659	—	341	—
102	Telok Dalem A, B, C en D . .	Société de plantations de Telok Dalem .	2 277	279 790	778	—
103	Soengei Boenoet	Hollandsch-Amerikaansche Plantagemaatschappij	7 394	168 712	1 197	—
104	Beloeroe	Id.	7 394	3 042	484	—
105	Kwala Piasa	Id.	1 600	40 568	644	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in K.G.).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
106	Tanah Radja.	Hollandsch Amerikaansche Plantagemaatschappij	2 418	297 701	1 135	—
107	Serbangan.	Id.	6 169	360 343	1 602	—
108	Pondok Pandjang	Id.	4 035	477 207	1 802	—
109	Kisaran	Id.	3 480	235 835	1 656	—
110	Ajer Poetih	Id.	3 492	326 764	1 515	—
111	Goerah Batoe	Id.	3 802	291 139	1 153	—
112	Soengei Sikasim	Id.	8 250	349 203	1 436	—
113	Soengei Baleh	Id.	8 250	207 553	1 197	—
114	Ambaloetoe	Rubbermaatschappij Ambaloetoe . . .	5 180	67 500	311	—
115	Piasa Oeloe	Piasa Oeloe Rubber Company Ltd. . .	4 650	72 719	581	—
116	Silau Toewa	Cultuurmaatschappij Silau Toewa . .	1 902	42 000	352	—
117	Poelahan	Koloniale Cultuurmaatschappij . . .	b)	11 500	†	—
118	Dolok	Dolok-Rubber-Estates Ltd.	b)	255 421	†	—
119	Tanah Hitam Hilir	Cultuurmaatschappij Tanah Hitam Hilir	1 493	38 894	246	—
120	Soengei Simoedjoer	Deli-Cultuurmaatschappij	b)	—	†	—
121	Laut Tador	Mendaris (Sumatra) Rubber and Produce Estates Ltd.	2 095	8 216	494	—
122	Tandjong Kasau	Tandjong Kasau Rubber Company Ltd.	1 126	259 722	944	—
123	Tandjong Doerian	Id.	3 363	99 545	739	—
124	Soengei Brohol	Bah Lias Tobacco- and Rubber-Estates Ltd.	2 180	55 628	732	—
125	Soengei Bedjangkar c.a. . . .	Asahan-Rubber-Estates Ltd.	5 448	200 964	1 019	—
126	Tanah Datar.	Tanah Datar-Rubber-Estates Ltd. . .	2 965	73 200	378	—
127	Lima Poeloe.	Compagnie des caoutchoucs de Padang	9 144	115 800	1 078	—
128	Petatel	Laras-Sumatra Rubber Estates Ltd. .	3 056	104 460	356	—
129	Tandjong Pasir.	Kwala Rubber Estates.	2 400	83 205	593	—
130	Kwala Goenoeng	Hawaiian Sumatra Plantations . . .	3 875	—	235	—
131	Pangkatan	Sumatra Para-Rubber-Plantations Ltd.	3 013	386 750	1 242	—
132	Kaloendang	Sennah-Rubber-Company		268 526	937	—
133	Biawah.	Id.	5 454	348 869	1 159	—
134	Calixberge.	Id.		124 978	1 000	—
135	Tjabang Doewa.	Bila (Sumatra) Rubber Lands Ltd. . .	944	12 071	458	—
136	Batang Sapongol	Id. . .	3 854	17 223	143	—
137	Brussel.	Sumatra-Caoutchoucmaatschappij . . .	4 932	357 780	1 203	—
138	Pernantion	Id. . . .	4 932	68 018	657	—
139	Panigoran.	E. Groenewald.	b)	6 500	†	—
140	Hessa	Hessa-Tabakmaatschappij.	c)	6 000	†	—
141	Tanah Hitam Oeloe	K. Schadt	1 830	918	—	—
142	Milano	Marbau-Rubbermaatschappij.	1 410	2 300	102	—
143	Soekaradja	Soekaradja Cultuurmaatschappij . . .	b)	726	†	—
144	Soeka Djadi	Soeka Djadi Estates Ltd.	6 512	—	437	—
145	Hoeta Padang	Continental Plantations Company . .	11 428	—	248	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in K.G.).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
	Afdeeling Simeloengoen en de Karolanden.					
146	Batoe Nangar	Rubber Cultuurmaatschappij Amsterdam	b)	56 282	†	—
147	Bah Boelian	Central Sumatra-Rubber-Estates Ltd.	5 776	46 030	527	—
148	Siantar	Rubber-Plantations Investment Trust Ltd.	4 328	101 000	738	—
149	Soengei Mangkai	Nederlandsche Rubbermaatschappij	1 387	318 320	890	—
150	Liberta Perdagangan	Id.	1 340	81 000	656	—
151	Dolok Oeloe	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij	b)	52 500	†	—
152	Bandar Negri	Id.	b)	150 500	†	—
153	Bah Bajoe	Nederlandsch-Indisch Landbouwsyndicaat	b)	—	†	—
154	Kerasaän	Id.	b)	—	†	—
155	Bah Lias	Bah Lias Tobacco- and Rubber-Estates Ltd.	8 766	296 656	603	—
156	Bah Ende	Id.	854	31 796	469	—
157	Dolok Seragih I en II	Dolok Rubber Estates Ltd.	b)	108 800	†	—
158	Doesoen Oeloe	Simeloengoen (Sumatra) Rubber Syndicaat	3 000	50 000	—	—
159	Silau Priboean	Priboean Cultuur Syndicaat	b)	—	†	—
160	Bangoen	Bangoen Landbouwmaatschappij	b)	15 480	†	—
161	Kwala Raboe	The Eastern Intern. Rubber and Produce Company Ltd.	1 553	82 400	963	—
162	Tamporas	Id.				
163	Sibolak	Id.				
164	Merangir	The Good Year Tire and Rubber Company	b)	29 000	†	—
165	Marihat Baris	Marihat Sumatra Plantagen Compagnie	4 236	145 000	731	—
166	Marihat Mahanda	Id.	b)	119 000	†	—
167	Marihat Oeloe	Id.	b)	133 664	†	—
168	Perdagangan	Tan Soen Tan	b)	1 100	†	—
169	Simarito	The Rubber Plantations Investment Trust Ltd.	1 143	135 000	765	—
	Afdeeling Bengkalis.					
170	Balei Kayang	H. C. Bluntschli	1 137	20 000	†	—
171	Soeka Djadi I en II	Siak (Sumatra) Rubber Estates Ltd.	129	54 360	†	—

D. Andere ondernemingen.

Afdeeling Deli en Serdang.

1	Ramboeng Si Alang	Rubbermaatschappij Si Boelan	b)	Oliepalmpitten en klappernoten: †	†	—
2	Ramboeng	Id.	2 321			
3	Bengabing	Id.	d)			
4	Si Boelan	Id.	d)			
5	Perdaus	Id.	d)	copra: 40 pikol	†	—

d) Deze onderneming is reeds genoemd als rubberonderneming.

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de overeenkomst loopt (meerendeels nominale grootte).	Verkregen opbrengst (in K.G.).	Aantal werklieden a) bij overeenkomst aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
6	Ramoenia	Ramoenia-Cultuurmaatschappij	c)	copra: 3 500 pikol	†	—
7	Soengei Parit	Amsterdam-Bedagei-Tabakcompagnie	d)	klappernoten: 6000 stuks	†	—
8	Soengei Rampah	Sungei Rampah Rubber and Coconut Plantations Company	d)	copra: 133 pikol	†	—
9	Soeka Togi	W. ten Cate	59	klappernoten: 4 500 stuks	—	—
10	Plintahan	Rampah Coconut-Estates Ltd.	2 502	klappernoten: 1 011 900 st.	364	—
11	China Kasih	Cultuurmaatschappij China Kasih	d)	copra: 2 400 pikol	†	—
	Afdeeling Langkat.					
12	Serapoh	United Sumatra Rubber Estates Ltd.	d)	copra: 7 000 pikol	†	—
13	Soengei Serdang	E. E. M. Wolffhügel	b)	Oliepalmpitten: †	†	—
	Afdeeling Asahan.					
14	Soengei Radja	Maatschappij voor ondernemingen in Nederlandsch-Indië	1 680	klappernoten: 451 000 stuks	196	—
15	Pematang Djering	Deli-Klapper-Cultuurmaatschappij	1 344	klappernoten: 35 000 stuks	150	—
16	Lima Laras	Batoe Bahra Cocos-compagnie	3 500	klappernoten: †	15	—
17	Soeka Radja	Soeka Radja Cultuurmaatschappij	1 200	copra: 1248 pikol	239	—
18	Haboko	Haboko Tea Company Ltd.	4 255	thee: 30 754 K.G.	830	—
19	Goenoeng Melajoe	Goenoeng Melajoe Plantagen-Gesellschaft	6 126	gambir: 2 964 542 K.G.	1 969	—
20	Ark Inten	Ark Inten Tea Estates Ltd.	3 102	—	84	—
	Afdeeling Simeloengoen en de Karolanden.					
21	Bah Biroeng Oeloe A	Nederlandsch-Indisch Land-syndicaat	1 916	thee: 305 602 K.G.	1 129	—
22	Penang Ratoes	Id.	1 000	thee: 7 000 K.G.	251	—
23	Naga Hoeta	The Rubber Plantations Investment Trust Ltd.	1 220	thee: 610 910 K.G.	1 713	—
24	Simbolon	Id.	1 365	thee: 489 538 K.G.	1 595	—
25	Bah Kapoel	Id.	1 859	thee: 102 046 K.G.	1 039	—
26	Pagar Djawa	Id.	1 160	thee: 129 460 K.G.	992	—
27	Manik	Id.	b)	thee: 75 555 K.G.	†	—
28	Siantar	Id.	2 603	thee: 414 500 K.G.	1 413	—
29	Bah Kasinder	Marikat Sumatra Plantagen Gesellschaft	6 018	thee: 290 000 K.G.	797	—
30	Pamoedian Estate	The Sakoeda Tea and Produce Syndicate Ltd.	1 208	thee: 75 025 K.G.	†	—
31	Dolok Kaheian	N. V. Dolok Merangir	2 440	—	363	—
32	Perdagangan	Tan Soen Tan	b) en d)	klappernoten: 16 000 stuks	†	—
33	Boven Panai	Boven-Panai (Siantar) Tea Lands	12 440	—	125	—

RECAPITULATIE.

AFDEELINGEN.	Aantal ondernemingen in 1917 in werking geweest.	Uitgestrektheid (in bouws).	Verkregen tabaksopbrengst (in pikols).	Aantal gedurende 1917 gebezigde werklieden (contractkoelies).									
				Chineezen.	Klingaleezen en Bengaleezen.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Javaansche vrouwen.	Soendaneesche vrouwen.	Bataks.	Bandjareezen.	Totaal.
Deli en Serdang	63	275 067,4	232 262	25 133	1 195	22 670	—	—	8 440	—	—	—	57 438
Langkat	26	168 853,3	92 299	9 968	671	9 018	—	—	2 727	—	—	—	22 384
Asahan	2	5 419,3	4 384	442	12	812	—	—	227	—	—	—	1 493
Bengkalis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Simeloengoen en de Karo-landen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen betreffende de tabaksondernemingen	91	449 340	328 945	35 563	1 878	32 500	—	—	11 394	—	—	—	81 335
Bovendien waren nog het nevenstaand aantal koelies opgegeven voor 174 van de overige gewerkt hebbende ondernemingen				3 221	299	87 233	796	5	38 587	32	60	22	130 255
Algemeene totalen				38 784	2 177	119 733	796	5	49 981	32	60	22	211 590

III. Overzicht van het landbouwbedrijf op gronden, in de buitenbezittingen (behalve de Oostkust van Sumatra) verkregen van vorsten of hoofden van in het genot van zelfbestuur gelaten landschappen, dan wel namens deze vorsten, door de hoofden van gewestelijk bestuur bij overeenkomst afgestaan.

Gewesten.	Aantal		Uitgestrektheid.		In dienst gestelde werklieden (bij contract aangenomen).							Verkregen oogsten.							Totaal uitgaaf aan inlanders voor loonen en leveringen gedurende 1917.	Van de contractanten werden in 1917 nieuw aangenomen.	Aantal door contractanten gesloten herverbintenissen in 1917.	Gemiddeld ziektecijfer onder de contractanten in 1917.	Aantal sterfgevallen onder de contractanten in 1917.
	ondernemingen.	perceelen.	Totaal aantal bouws.	Aantal beplante bouws.	Javanen.	Soendaneezen.	Maleiers.	Chineezen.	Talauers en Sangireezen.	Andere natiën.	Zonder vermelding van nationaliteit.	Koffie (pikols).	Rubber (K.G.).	Gambir (K.G.).	Peper (K.G.).	Klapper (stuks).	Copra (pikols).	Katoen (K.G.).					
Atjeh en onderhoorigheden . .	24	—	43 632	8 190	547	—	—	—	—	68	2 784	70 243	958 406	—	—	10 650	921	—	f732 312	676	126	3,9 %	21
Riouw en onderhoorigheden . .	26	37	78 708	24 438	5 337	529	1	445	—	—	—	58	1637 486	765 150	2 160	—	150	—	837 050	1 811	824	4 %	134
Westerafdeeling van Borneo . .	13	16	30 364	3 027	—	—	—	—	—	—	768	—	—	—	—	—	—	—	262 759	—	—	7 %	5
Ternate en onderhoorigheden . .	4	6	1 668	919	—	—	—	—	76	85	—	—	—	—	—	—	—	—	27 102	—	—	7 %	2
Timor en onderhoorigheden . .	4	4	12 202	160	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	6 000	—	2 346	6 050	—	—	—	—
Menado	26	36	13 628	4 028	—	—	—	—	—	—	—	3 656	45 880	—	—	366 389	490	—	315 895	—	—	—	—

Bijlage EE.

(Zie hoofdstuk O, afd. V, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de verhuur van rechten ter zake van vogelnest- en meststofgrotten, enz.

Verhuur van rechten ter zake van vogelnest- en meststofgrotten, enz.

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waarop de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen	
				over 1917.	over 1918.
Kedoe	Winning van eetbare vogelnestjes.	In de onderdistricten Boeajan, Ajah en Rawakele (afd. Keboemen)	1915 t/m 1917	f 7 920.—	—
Kediri	Id.	In het geheele gewest	1 Aug. 1914 t/m 31 Juli 1917	601.—	—
Madioen.	Id.	In de afdeeling Patjitan	1 April 1915 t/m 31 Maart 1917; 1 Oct. 1917 t/m 31 Dec. 1920	100.—	f 200.—
Preanger-Regentschappen.	Id.	In de afdeelingen Bandoeng en Tjiandjoer	1915 t/m 1917	300.—	—
Id.	Id.	In de afdeelingen Tasikmalaja en Garoet	Id.	180.—	—
Semarang	Id.	In de afdeeling Pati	1915 t/m 1917; 1918 t/m 1920	264.—	—
Tapanoeli	Id.	Op de eilanden Kalimantoeng Ketjil en Gedang en te Oedjoeng Batoe Boeroek (onderafd. Sibolga en Batang Toroe-districten)	1917	706.—	—
Atjeh en onderhoorigheden.	Id.	Twee grotten in de moekim Lampenoe (onderafd. Lho Nga, afd. Groot-Atjeh)	1912 t/m 1919	900.—	900.—
Bali en Lombok.	Id.	Aan de zuidkust van Lombok . . .	1917 t/m 1920	200.—	200.—
Id.	Id.	Te Boeloeng Djaja (afd. Zuid-Bali) . .	1 Nov. 1915 t/m 31 Oct. 1920	390.—	390.—
Id.	Id.	Aan de zuidkust van den Tafelhoek (onderafd. Badoeng, afd. Zuid-Bali).	1 Nov. 1913 t/m 31 Oct. 1918	84.—	70.—
Benkoelen	Id.	In de afd. Kroë	1915 t/m 1920	5 845.—	5 845.—
Id.	Id.	In de onderafdeelingen Mokko Mokko en Lais der afdeeling Lebong, alsmede in de afdeelingen Benkoelen, Manna en Kauer	1 Aug. 1914 t/m ult. 1920	1 300.—	1 300.—
Celebes en onderhoorigheden.	Id.	Drie grotten in het district Bantoa (onderafd. Maros)	1 Aug. 1917 t/m 31 Juli 1922	—	300.—
Djambi	Id.	In het geheele gewest	1915 t/m 1919	800.—	800.—
Riouw en onderhoorigheden.	Id.	Op alle eilanden behoorende tot de afdeeling Poelau Toedjoeh	1 April 1915 t/m 31 Maart 1918	170.—	—
Id.	Id.	Te Pasir Pandak op het eiland Serasan (onderafd. Zuid-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh).	1 April 1915 t/m 31 Maart 1918	196.—	49.—

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waarop de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen over 1917.	Verschuldigde huursommen over 1918.
Riouw en onderhoorigheden.	Het zoeken van schildpadeieren.	Op het eiland Seraja (onderafd. Zuid-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh)	1 April 1915 t/m 31 Maart 1918	f 42.—	f 10.50
Id.	Id.	Op het eiland Timau (Noord-Hooiberg) (afd. Poelau Toedjoeh)	Id.	224.—	56.—
Id.	Id.	Op het eiland Doerai (afd. Poelau Toedjoeh)	Id.	400.—	100.—
Id.	Id.	Op het eiland Mangkai (afd. Poelau Toedjoeh)	Id.	45.—	11.25
Id.	Id.	Op de eilanden behoorende tot de onderafdeeling Anambas (afd. Poelau Toedjoeh), uitgezonderd de eilanden Doerai en Mangkai	Id.	70.—	17.50
Id.	Id.	Op de eilanden Pandjang Boenga en Boeton (onderafd. Noord-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh) . .	Id.	140.—	35.—
Id.	Id.	Op de eilanden Djantai, Kemoedi en Senoea (onderafd. Noord-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh) . .	Id.	34.—	9.—
Id.	Id.	Op de eilanden Petantoe, Djepala, Sedoea Ketjil en Sedoea Besar (onderafd. Zuid-Natoena-eilanden, afd. Poelau Toedjoeh)	Id.	931.—	232.75
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Id.	Op de tot het district Poelau Laoet behoorende eilanden Kalangbahoe, Masasirih, Pamalikan, Koenjit, Radapan, Marabatoean, Pajoengpajoengan, Danawan, Berak-Berakan, Pandanpandanan, Samargelap en Alangmalangkan	1916 t/m 1918	1200.—	1200.—
Preanger-Regentschappen	Id.	Aan de westkust van het district Djampang Koelon (afd. Soekaboemi) tusschen de mondingen der rivieren Tjiboelakan en Tjibanteng	1915 t/m 1917	3 653.33	—
Banjoemas.	Winning van meststoffen.	Grot Goewah Lawa (distr. Adjibarang, afd. Poerwakerta)	1 Mei 1913 t/m 30 April 1918	100.—	—
Rembang.	Id.	Grootste grot te Ngranan (distr. Tambakredja, afd. Bodjonegoro)	1 Aug. 1915 t/m 31 Juli 1918	100.—	59.50
Pasoeroean.	Id.	Vier grotten aan de zuidkust van het district Tempeh (afd. Loemadjang)	1 Maart 1918 t/m 28 Febr. 1919	—	2500.—
		Totalen . . .		f 26 895.33	f 14 285.50

Bijlage **FF.**

(Zie hoofdstuk O, afd. VI, van het verslag.)

OVERZICHTEN

over 1917 betreffende de HANDELSBEWEGING tusschen Nederlandsch-Indië [1]
en landen en plaatsen daarbuiten gelegen.

[1]) Wat de havens in zelfbesturende landschappen betreft, zijn in de statistiek alleen die havens behandeld, waar een *gouvernements* tol- of havenkantoor gevestigd is.

1°. Herkomst en bestemming der in- en uitgevoerde goederen, enz.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer.			Waarde van den uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Voor rekening van particulieren						
a. Java en Madoera.						
Nederland	f 37 000 091	f 2 500	f 1 638 000	f 9 465 679	—	—
Nederland (voor order)	—	—	—	27 600	—	—
Groot-Britannië	58 895 185	—	—	26 603 642	—	—
Groot-Britannië (voor order)	—	—	—	46 190 302	—	—
Frankrijk	2 378 330	—	—	—	—	—
Frankrijk (voor order)	—	—	—	5 783 785	—	—
België	7 360	—	—	—	—	—
Duitschland	352 512	—	—	—	—	—
Oostenrijk	20 562	—	—	—	—	—
Griekenland	—	—	—	1 583 908	—	—
Zwitserland	798 905	—	—	—	—	—
Italië	3 401 287	—	—	—	—	—
Italië (voor order)	—	—	—	—	—	—
Spanje	44 048	—	—	—	—	—
Portugal	8 632	—	—	—	—	—
Zweden	1 157 457	—	—	—	—	—
Noorwegen	88 266	—	—	6 651 101	—	—
Denemarken	105 495	—	—	—	—	—
Rusland via Wladiwostok	10	—	—	—	—	—
Britsch Zuid-Afrika	3 803	—	—	467 142	—	—
Canada (waaronder Van Couver)	35 268	—	—	2 749 482	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	47 392 083	—	4 828 675	141 802 164	f 5 174 000	—
Zuid-Amerika	615 926	—	—	53	—	—
Turkije	79 243	—	—	—	—	—
Egypte	343 109	—	—	3 474 250	—	—
Egypte (voor order)	—	—	—	707 608	—	—
Arabië	6 165	—	—	—	—	—
Perzië	—	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	20 564 298	—	172	61 302 849	—	f 3 673 500
Britsch-Indië (voor order)	—	—	—	—	—	—
Pinang	38 999	—	—	3 839 243	—	—
Malakka	1 216	—	—	7 095	—	—
Singapore	44 415 151	18 680	13 908	53 607 301	—	2 500 000
Siam	4 017 425	—	—	4 966 343	—	—
Fransch Indo-China	15 231 141	—	—	206 991	—	—
China	3 799 400	282 200	23 155	4 612 869	—	—
Hongkong	8 281 117	814 743	243 532	29 481 140	—	—
Dalny	1 094 156	—	—	655 456	—	—
Wladiwostok en Nicolajevsk	—	—	—	9 031 789	—	—
Japan	49 044 929	—	—	23 347 989	—	—
Japan (voor order)	—	—	—	—	—	—
Philippijnen	865 430	—	—	784 614	—	—
Britsch Noord-Borneo / Serawak	29	—	—	55 723	—	—
Portugeesch Timor	116 615	—	60 000	33 826	—	—
Cocos- en Christmas-eilanden	13 859	—	—	—	—	—
Australië	10 233 061	—	—	12 833 387	—	—
Australië (voor order)	—	—	—	780 157	—	—
Nieuw-Zeeland	—	—	—	246 627	—	—
Elders	185 915	—	—	62 311	—	—
Totalen	f 310 636 478	f 1 118 123	f 6 807 442	f 451 362 426	f 5 174 000	f 6 173 500
b. Buitenbezittingen.						
Nederland	f 10 946 921	—	—	f 10 028 641	—	—
Nederland (voor order)	—	—	—	208 257	—	—
Groot-Britannië	11 912 180	—	—	12 479 609	—	—
Groot-Britannië (voor order)	—	—	—	—	—	—
Frankrijk	292 071	—	—	2 739 404	—	—
Frankrijk (voor order)	—	—	—	—	—	—
België	5 699	—	—	—	—	—
België (voor order)	—	—	—	—	—	—

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer.			Waarde van den uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Duitschland	f 8 654	—	—	—	—	—
Duitschland (voor order)	—	—	—	—	—	—
Oostenrijk	310	—	—	—	—	—
Oostenrijk (voor order)	—	—	—	—	—	—
Zwitserland	89 954	—	—	—	—	—
Italië	100 148	—	—	f 289 690	—	—
Italië (voor order)	—	—	—	—	—	—
Spanje	3 052	—	—	—	—	—
Portugal	7 009	—	—	—	—	—
Zweden	38 715	—	—	—	—	—
Noorwegen	13 130	—	—	345 369	—	—
Denemarken	68 729	—	—	—	—	—
Rusland via Wladiwostok	2 672	—	—	—	—	—
Griekenland	—	—	—	—	—	—
Gibraltar en Malta	540	—	—	—	—	—
Britsch Zuid-Afrika	3 681	—	—	14 351 427	—	—
Britsch Zuid-Afrika (voor order)	—	—	—	7 341 830	—	—
Canada (waaronder Van Couver)	268	—	—	14 222	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	13 199 675	—	—	58 265 603	f 3 384 000	—
Ver. Staten van Noord-Amerika (voor order)	—	—	—	12 618	—	—
Zuid-Amerika	—	—	—	—	—	—
Turkije	200	—	—	—	—	—
Egypte	59 676	—	—	3 273 735	—	—
Egypte (voor order)	—	—	—	17 842 734	—	—
Arabië	—	—	—	4 320	—	—
Perzië	—	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	10 358 715	—	f 17	7 226 781	—	—
Pinang	17 705 264	f 7 300	61 000	14 867 589	—	f 220
Malakka	282 874	—	—	7 119 732	—	—
Singapore	74 771 353	104 998	786 680	107 278 324	—	126 000
Singapore (voor order)	—	—	—	597 983	—	—
Siam	395 928	—	—	2 734 976	—	—
Fransch Indo-China	104 401	—	—	2 493 605	—	—
China	1 182 588	13 860	—	18 295 771	—	—
Hongkong	2 026 028	1 010 710	50 000	7 603 610	—	—
Dalny	—	—	—	27	—	—
Wladiwostok	—	—	—	—	—	—
Japan	5 833 827	220	—	8 009 556	—	—
Japan (voor order)	—	—	—	—	—	—
Philippijnen	72 561	—	—	1 104 021	—	—
Britsch Noord-Borneo / Serawak	587 934	—	—	506 377	—	—
Timor-Dilly	559 783	—	—	61 927	—	—
Britsch Australazië	—	—	—	—	—	—
Cocos- en Christmas-eilanden	—	—	—	918	—	—
Australië	1 472 137	—	—	9 311 155	—	—
Australië (voor order)	—	—	—	—	—	—
Nieuw-Zeeland	6	—	—	255 302	—	—
Elders	2 020 781	—	—	10 524 914	—	—
Totalen *a*)	f 154 127 464	f 1 137 088	f 897 697	f 325 190 027	f 3 384 000	f 126 220

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den invoer.			Waarde van den uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Voor rekening van het Gouvernement.						
a. Java en Madoera.						
Nederland	f 6 298 833	f 5 646	f 1 600 000	f 258 955	—	—
Groot-Britannië	234 696	—	—	—	—	—
Frankrijk	2 692	—	—	—	—	—
Italië	3 678	—	—	—	—	—
Zwitserland	6 914	—	—	—	—	—
Spanje	1 488	—	—	—	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	6 935 811	—	—	910 361	—	—
Britsch-Indië	4 551 746	—	—	—	—	—
Singapore	14 503	—	—	25 162	—	—
Fransch Indo-China	22	—	—	—	—	—
Hongkong	63 044	—	—	348	—	—
China	42	—	—	17 871	—	—
Dalny	159 588	—	—	—	—	—
Japan	518 871	—	—	—	—	—
Australië	127 301	—	—	—	—	—
Elders	600	—	—	—	—	—
Totalen	f 18 919 829	f 5 646	f 1 600 000	f 1 212 697	—	—
b. Buitenbezittingen.						
Nederland	f 1 158 652	—	—	f 457 598	—	—
Groot-Britannië	34 190	—	—	—	—	—
Frankrijk	36 911	—	—	—	—	—
België	—	—	—	—	—	—
Duitschland	—	—	—	—	—	—
Ver. Staten van Noord-Amerika	127 589	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	12 513	—	—	—	—	—
Pinang	—	—	—	—	—	—
Singapore	42 343	—	—	—	—	—
Siam	—	—	—	—	—	—
Elders	22 960	—	—	62	—	f 148 738
Totalen	f 1 435 158	—	—	f 457 660	—	f 148 738

a) De cijfers per gewest waren als volgt:

	Invoerwaarde.	Uitvoerwaarde.
Atjeh en onderhoorigheden	f 7 136 644	f 6 569 943
Oostkust van Sumatra	58 115 116	108 345 119
Tapanoeli	1 562 811	805 808
Sumatra's Westkust	10 604 325	6 631 163
Benkoelen	809 710	500 030
Lampongsche districten	157 551	120 701
Palembang	11 324 857	24 324 342
Djambi	2 757 006	5 257 828
Riouw	9 697 299	54 644 556
Banka en onderhoorigheden	5 433 890	3 060 631
Billiton	3 089 814	10 613 442
Westerafdeeling van Borneo	9 741 832	13 769 770
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	15 133 359	68 146 470
Bali en Lombok	1 337 580	2 285 044
Celebes en onderhoorigheden	9 387 960	14 145 743
Menado	5 642 547	3 952 539
Ternate	698 823	445 131
Amboina	1 398 471	1 494 453
Timor en onderhoorigheden	97 869	77 314
Totalen buitenbezittinngen	f 154 127 464	f 325 190 027
„ Java en Madoera	310 636 478	451 362 426
Algemeene totalen	f 464 763 942	f 776 552 453

Bij deze gewestelijke splitsing dient in het oog gehouden, dat onder den invoer en uitvoer wordt verstaan: *a.* voor zooveel betreft de eilanden in de residentie Riouw en onderhoorigheden (vrijgebied) en de afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea (Merauke) de algemeene in- en uitvoer, en *b.* voor zooveel het Nederlandsch-Indische tolgebied betreft de bijzondere in- en uitvoer.

2°. Waarde der ingevoerde goederen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Voor rekening van particulieren.			
a. Java en Madoera.			
Aardewerk (dakpannen) . .	f 1 968	—	f 1 968
Id. (grof), van alle soorten .	6 108	f 79 336	85 444
Id. (fijn) (incl. porcelein) .	281 639	1 461 410	1 743 049
Aardolie en -producten (kerosine)	—	3 211 312	3 211 312
Id. (paraffine)	209	399	608
Id. (smeeroliën) . . .	3 452	963 529	966 981
Alpaca en -waren, nieuwzilver-, nikkel- en aluminiumwaren	14 424	149 549	163 973
Aluin	75	68 439	68 514
Ammunitie	1 209	61 964	63 173
Automobielen	39 620	7 782 500	7 822 120
Automobielbanden . . .	12 204	3 321 972	3 334 176
Automobiel-onderdeelen .	73 274	690 539	763 813
Azijn en azijn-essence . .	16 804	21 728	38 532
Bier	425 061	1 322 130	1 747 191
Blik en blikwerk	21 489	1 917 593	1 939 082
Boeken	426 999	177 085	604 084
Borstelmakerswerk . . .	15 065	136 769	151 834
Buskruit	3 784	18 111	21 895
Calcium-carbid	1 710	118 833	120 543
Caustic-soda	3 051	209 129	212 180
Cement	136 998	2 584 955	2 721 953
Dakbedekking (asbest-, cement-, enz.)	52 556	164 211	216 767
Dynamiet en ontplofbare stoffen	1 870	270 282	272 152
Eetwaren (biscuits) . . .	121 225	373 291	494 516
Id. (boter)	456 467	2 428 312	2 884 779
Id. (ghie)	—	50 046	50 046
Id. (hammen)	74 573	232 805	307 378
Id. (kaas)	117 097	89 228	206 325
Id. (melk)	271 462	1 480 725	1 752 187
Id. (visch)	26 202	8 672 686	8 698 888
Id. (vleesch)	219 985	272 233	492 218
Id. (vruchten)	32 848	838 851	871 699
Id. (alle andere soorten).	713 411	2 267 446	2 980 857
Electrische toestellen en onderdeelen	115 610	480 819	596 429
Filterdoek	615 876	160 457	776 333
Garens	147 760	3 557 465	3 705 225
Gedistilleerd (brandewijn en cognac)	66 837	291 378	358 215
Id. (jenever)	587 460	5 473	592 933
Id. (dranken)	94 336	110 488	204 824
Id. (reukwerken) . . .	71 008	751 088	822 096
Id. (whisky)	6 457	266 906	273 363
Id. (alle andere soorten)	31 639	121 337	152 976

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Geneesmiddelen zonder gedistilleerd bereid en alle soorten chemicaliën . .	f 581 228	f 3 262 233	f 3 843 461
Glas (venster-)	91 796	93 913	185 709
Glaswerk (dakpannen) . .	3 267	756	4 023
Id. (lampeglazen) . . .	2 137	172 629	174 766
Id. (stopflesschen) . . .	230	70 948	71 178
Glas en glaswerk (alle andere soorten)	206 515	670 731	877 246
Gummiwaren en gummirijtuigbanden	45 610	519 960	565 570
Goud- en zilverwerk . .	150 289	128 264	278 553
Gloeikousjes	31 775	30 730	62 505
Hars	7 774	1 454 807	1 462 581
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	477	65 345	65 822
Id. (ander) en houtwerk	69 180	1 165 821	1 235 001
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	242 316	9 395 646	9 637 962
Id. (spoorstaven, enz.) .	108 335	570 133	678 468
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	250 091	356 850	606 941
Id. (dakbedekking en goten)	—	4 089	4 089
Id. (gegalvaniseerd dakijzer)	145 567	1 625 083	1 770 650
Id. (buizen en pijpen) .	169 192	1 610 561	1 779 753
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels) . .	3 625	430 235	433 860
Id. (alle andere soorten)	271 047	1 429 011	1 700 058
IJzervitriool	1	23 429	23 430
IJzerwerk (spijkers) . . .	4 243	42 062	46 305
Id. (draadnagels) . . .	64 584	1 570 087	1 634 671
Id. (casserollen) . . .	37 081	3 894	40 975
Id. (gegoten Europeesche pannen)	33 794	7 755	41 549
Id. (assen)	1 449	8 330	9 779
Id. (alle andere soorten)	452 531	2 010 030	2 462 561
Instrumenten (muziek-) .	41 472	258 995	300 467
Id. (andere)	17 002	39 033	56 035
Juweelen	26 742	62 710	89 452
Kaarsen	6 754	18 172	24 926
Katjangkedele (sojaboonen)	—	2 426 402	2 426 402
Kleederen	383 939	2 564 497	2 948 436
Koffermakerswerk . . .	7 948	187 437	195 385
Koffie	—	289	289
Kolen (steen-) en cokes .	—	4 723 580	4 723 580
Koolspitsen	1 204	102 726	103 930
Koper in bladen	2 285	382 641	384 926
Id. (ander) en koperwerk	150 576	2 054 767	2 205 343
Kopervitriool	3 179	105 516	108 695

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Kramerij van alle soorten	f 277 566	f 3 120 796	f 3 398 362
Kruiden en specerijen . .	12 848	942 826	955 674
Kurken	14 635	33 827	48 462
Lampen	393 477	526 903	920 380
Leder en lederwerk . . .	201 251	1 045 274	1 246 525
Lood (ruw en bewerkt) .	15 513	1 065 544	1 081 057
Lucifers (alle soorten) . .	100 167	2 740 566	2 840 733
Machines en werktuigen (voor suikerfabrieken) .	1 791 061	1 115 902	2 906 963
Id. (alle andere soorten)	3 809 930	7 692 491	11 502 421
Manufacturen (katoenen) (ruwe en ongebleekte) .	1 083 678	4 510 104	5 593 782
Id. (id.) (gebleekte) . . .	8 142 149	16 871 727	25 013 876
Id. (id.) (geverfde of gedr.)	3 285 452	35 097 380	38 382 832
Id. (wollen en halfwollen)	153 103	474 601	627 704
Id. (zijden en halfzijden)	39 853	1 549 719	1 589 572
Id. (zakken)	17 251	8 552 050	8 569 301
Id. (zeildoek)	14 945	48 145	63 090
Id. (andere)	951 359	3 179 518	4 130 877
Marmer in bladen . . .	999	24 143	25 142
Matten en matwerk . . .	8 527	115 290	123 817
Meel	12 841	2 685 734	2 698 575
Messenmakerswerk . . .	20 368	85 879	106 247
Mest	2 560	4 695 144	4 697 704
Meubelen en schilderijen .	120 466	257 262	377 728
Mineraalwater	46 734	13 741	60 475
Modewaren	332 921	3 315 995	3 648 916
Naaimachines	4 762	1 539 733	1 544 495
Nagelen	—	382 233	382 233
Olie (aetherische)	111	2 435	2 546
Id. (katjang-)	—	5 279	5 279
Id. (klapper-)	—	7	7
Id. (lijn-)	266 594	350 694	617 288
Id. (andere)	21 459	33 730	55 189
Paarden	—	36 800	36 800
Papier	1 368 535	3 246 635	4 615 170
Pennemessen	2 238	72 878	75 116
Photographietoestellen en onderdeelen	6 886	82 560	89 446
Potlooden	4 356	83 352	87 708
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid) . . .	47 061	476 748	523 809
Rijst (Siam-)	—	23 852 970	23 852 970
Id. (Saigon-)	—	15 621 094	15 621 094
Id. (Britsch-Indische) . .	—	9 148 656	9 148 656
Id. (andere)	—	157 052	157 052
Rijtuigen	—	50 904	50 904
Rijwielen	192 079	792 543	984 622
Rijwielbanden	24 119	722 934	747 053
Salpeter	48	8 947	8 995
Scharen (geen ambachts- of landbouwgereedschap) .	8 267	9 342	17 609
Schoenmakerswerk . . .	126 025	473 922	599 947
Schrijf- en teekenbehoeften	63 455	194 865	258 320

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Schrijf- en rekenmachines	f 23 224	f 456 479	f 479 703
Speelkaarten (Europeesche)	9 788	13 885	23 673
Id. (Chineesche) . . .	24 383	107 625	132 008
Spoorwegmaterieel (rollend)	138 216	245 831	384 047
Steen (bewerkte en onbewerkte)	17 453	121 840	139 293
Steenen (vuurvaste) . . .	11 913	185 385	197 298
Tabak (sigaren)	1 900 290	371 224	2 271 514
Id. (sigaretten)	100 242	4 689 288	4 789 530
Id. (alle andere) . . .	200 010	585 524	785 534
Teer (Zweedsche) en koolteer	30 727	286 007	316 734
Tegels	68 097	135 556	203 653
Thee	—	3 007 369	3 007 369
Tin en tinwerk	11 343	52 277	63 620
Touwwerk (voor scheepsuitrusting, enz.) . . .	17 080	728 136	745 216
Id. (ander)	24 053	86 527	110 580
Uurwerken	105 697	526 968	632 665
Vaartuigen	184 800	1 530	186 330
Vaat- en kuipwerk (leggers)	25 707	65 538	91 245
Vee	—	169 374	169 374
Veevoeder	—	86 282	86 282
Verfwaren	833 115	780 741	1 613 856
Verf- en looistoffen (ruwe)	11 346	115 317	126 663
Vet	47 702	91 305	139 007
Vuurwapens	2 436	34 196	36 632
Vuurwerk	—	543 098	543 098
Wasdoek	17 385	231 126	248 511
Was (mineraal-) (uitgezonderd paraffine)	—	5 298	5 298
Id. (andere)	1 464	173 197	174 661
Wijn (mousseerende) . .	223 345	153 471	376 816
Id. (afgetapt)	329 685	280 958	610 643
Id. (op fust)	59 376	185 970	245 346
Zadelmakerswerk	3 635	35 454	39 089
Zaden (landbouw-) . . .	14	106 797	106 811
Id. (andere)	4 975	149 188	154 163
Zeep (toilet-)	59 775	732 784	792 559
Id. (andere)	70 986	769 087	840 073
Zemelen	—	4 528	4 528
Zink en zinkwerk . . .	3 611	93 741	97 352
Zinkwit	217 695	108 784	326 479
Zout	4 455	5 357	9 812
Zwavel	—	939 076	939 076
Zwavelzuur (ruw)	1 624	20 986	22 610
Id. (ammoniak) .	—	10 357 584	10 357 584
Zijde (ruwe)	—	78 800	78 800
Diversen	303 738	1 777 119	2 080 857
Totalen voor Java en Madoera	f 37 000 091	f 273 636 387	f 310 636 478

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
b. Buitenbezittingen.			
Aardewerk (dakpannen)	f 360	f 89 978	f 90 338
Id. (grof), van alle soorten	35 427	296 493	331 920
Id. (fijn), incl. porcelein	110 002	354 687	464 689
Aardolie en -producten (kerosine)	4	1 324 414	1 324 418
Id. (benzine en gazoline)	—	2 835 237	2 835 237
Id. (residu)	—	559 707	559 707
Id. (paraffine)	—	89 052	89 052
Aluin	34	42 766	42 800
Ammunitie	1 573	9 827	11 400
Atappen en kadjangmatten	—	21 087	21 087
Automobielen	2 830	857 490	860 320
Automobielbanden	30 321	99 009	129 330
Automobielonderdeelen	8 241	71 920	80 161
Azijn en azijn-essence	16 760	60 884	77 644
Bier	387 776	612 874	1 000 650
Blik en blikwerk	4 495	1 958 848	1 963 343
Boeken	40 129	71 954	112 083
Borstelmakerswerk	2 129	20 023	22 152
Buskruit	—	3 069	3 069
Calcium-carbid	1 706	20 411	22 117
Caustic-soda	30	31 004	31 034
Cement	18 394	1 035 930	1 054 324
Dakbedekking	9 328	8 906	18 234
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	12 671	194 464	207 135
Eetwaren (biscuits)	57 873	447 693	505 566
Id. (boter)	269 142	235 157	504 299
Id. (ghie)	—	108 292	108 292
Id. (hammen)	12 059	57 886	69 945
Id. (kaas)	27 370	16 090	43 460
Id. (melk)	115 269	771 767	887 036
Id. (visch)	19 698	1 543 103	1 562 801
Id. (vleesch)	45 909	140 456	186 365
Id. (alle andere soorten)	314 463	4 199 736	4 514 199
Electrische toestellen	12 813	11 260	24 073
Garens	187 668	2 205 206	2 392 874
Gedistilleerd (brandewijn en cognac)	51 747	392 635	444 382
Id. (jenever)	291 836	32 058	323 894
Id. (dranken)	43 056	551 960	595 016
Id. (reukwerken)	44 584	146 744	191 328
Id. (whisky)	8 555	84 117	92 672
Id. (alle andere soorten)	6 108	7 847	13 955
Geneesmiddelen (zonder gedistilleerd bereid) en alle soorten chemicaliën	177 259	2 171 599	2 348 858
Glas (venster-)	18 850	20 618	39 468
Glaswerk (lampeglazen)	35	53 752	53 787
Id. (stopflesschen)	176	18 191	18 367
Glas en glaswerk (alle andere soorten)	52 698	273 766	326 464

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Goud (blad-)	—	f 2 701	f 2 701
Goud- en zilverwerk	f 4 449	55 294	59 743
Hars	864	14 915	15 779
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	110	531 845	531 955
Id. (ander) en houtwerk	12 539	1 362 032	1 374 571
Huiden	35	58 967	59 002
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	63 553	2 427 684	2 491 237
Id. (spoorstaven)	—	438 872	438 872
Id. (dakbedekking en goten)	9 561	760 120	769 681
Id. (buizen en pijpen)	97 625	2 432 612	2 530 237
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	16 315	174 913	191 228
Id. (alle andere soorten)	188 818	623 007	811 825
IJzerwerk (spijkers)	147 281	203 374	350 655
Id. (draadnagels)	162 064	855 538	1 017 602
Id. (casserollen)	13 857	6 280	20 137
Id. (gegoten Europeesche pannen)	14 979	15 334	30 313
Id. (assen)	—	1 845	1 845
Id. (alle andere soorten)	200 080	1 269 419	1 469 499
Instrumenten (muziek-)	9 911	28 550	38 461
Id. (andere)	8 401	17 158	25 559
Kaarsen	1 551	51 219	52 770
Kalk	—	34 412	34 412
Kapok	2	22 599	22 601
Katjang kedele (sojaboonen)	—	307 897	307 897
Kleederen	56 335	1 373 722	1 430 057
Koffermakerswerk	1 078	64 119	65 197
Koffie	—	405 482	405 482
Kolen (steen-) en cokes	68 671	1 286 443	1 355 114
Koper in bladen	1 545	19 946	21 491
Id. (ander) en koperwerk	31 699	297 670	329 369
Koperwerk (spijkers)	370	8 642	9 012
Kopervitriool	301	8 712	9 013
Kramerij in alle soorten	54 800	1 085 526	1 140 326
Kurken	6 127	11 259	17 386
Lampen	56 918	122 783	179 701
Leder en lederwerk	31 431	531 140	562 571
Lombok	—	33 975	33 975
Lood (ruw en bewerkt)	898	102 660	103 558
Lucifers (alle soorten)	133 305	603 235	736 540
Machines en werktuigen (alle soorten)	1 534 237	4 170 422	5 704 659
Manufacturen (katoenen) (ruwe ongebleekte)	255 532	1 354 891	1 610 423
Id. (id.) (gebleekte)	878 226	4 145 778	5 024 004
Id. (id.) (geverfde of gedrukte)	1 481 279	11 638 294	13 119 573

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Manufacturen (wollen en halfwollen)	f 13 558	f 130 735	f 144 293
Id. (zijden en halfzijden)	18 181	835 735	853 926
Id. (zakken)	3 606	1 088 799	1 092 405
Id. (zeildoek)	2 334	19 476	21 810
Id. (andere)	108 791	1 104 202	1 212 993
Marmer in bladen	1 498	9 387	10 885
Matten en matwerk	1 684	125 068	126 752
Meel	929	1 103 610	1 104 539
Messenmakerswerk	496	27 335	27 831
Mest	5 924	724 112	730 036
Meubelen	19 317	206 554	225 871
Mineraalwater	9 275	31 397	40 672
Modewaren	68 886	912 426	981 312
Naaimachines	103 267	749 059	852 326
Nagelen	—	42 880	42 880
Olie (aetherische)	100	2 824	2 924
Id. (katjang-)	—	172 769	172 769
Id. (klapper-)	—	187 033	187 033
Id. (lijn-)	78 064	60 287	138 351
Id. (andere)	8 900	91 990	100 890
Paarden	—	14 720	14 720
Papier	322 253	1 094 411	1 416 664
Pennemessen	30	21 574	21 604
Photographietoestellen en onderdeelen	235	23 092	23 327
Potlooden	1 471	12 132	13 603
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	12 309	160 725	173 034
Rijst (Siam-)	—	17 532 070	17 532 070
Id. (Saigon-)	—	1 250 153	1 250 153
Id. (Britsch-Indische)	—	22 094 013	22 094 013
Id. (andere)	—	1 155 630	1 155 630
Rijtuigen	1 653	18 976	20 629
Rijwielen	78 438	155 329	233 767
Rijwielbanden	8 217	68 253	76 470
Salpeter	58	2 430	2 488
Scharen (geen ambachts- of landbouwgereedschap)	110	5 255	5 365
Schelpen	—	12 916	12 916
Schoenmakerswerk	32 678	203 292	235 970
Schrijf- en teekenbehoeften	26 316	32 772	59 088
Schrijfmachines	5 075	40 450	45 525
Speelkaarten (Europeesche)	12 106	29 383	41 489
Id. (Chineesche)	1 373	13 923	15 296
Spoorwegmaterieel (rollend)	44 464	93 288	137 752
Steen (bewerkte en onbewerkte)	2 306	216 433	218 739
Steenen (vuurvaste)	13 231	20 086	33 317
Suiker	—	479 369	479 369
Tabak (sigaren)	427 378	1 328 572	1 755 950
Id. (sigaretten)	180 072	15 832 062	16 012 134
Id. (alle andere soorten)	538 830	1 185 517	1 724 347

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Teer (Zweedsche) en koolteer	f 17 668	f 75 430	f 93 098
Tegels (vloer-)	173 119	39 020	212 139
Thee	—	432 866	432 866
Tin en tinwerk	62	83 974	84 036
Touwwerk (voor scheepsuitrusting, enz.)	2 877	277 330	280 207
Id. (ander)	2 517	194 976	197 493
Uurwerken	2 585	72 940	75 525
Vaartuigen	—	94 297	94 297
Vee	—	16 887	16 887
Veevoeder	—	99 776	99 776
Verfwaren	98 948	226 307	325 255
Vet en smeer	9 828	123 444	133 272
Vuurwapens	611	3 498	4 109
Vuurwerk	—	239 157	239 157
Wasdoek	4 578	41 041	45 619
Was (mineraal-) (uitgezonderd paraffine)	17	1 388	1 405
Id. (andere)	273	748	1 021
Wijn (mousseerende)	64 145	86 470	150 615
Id. (afgetapte)	159 792	95 112	254 904
Id. (op fust)	16 694	21 998	38 692
Zadelmakerswerk	4 342	7 532	11 874
Zaden (landbouw-)	—	1 289 118	1 289 118
Id. (andere)	542	90 684	91 226
Zeep (toilet-)	16 812	226 401	243 213
Id. (andere)	63 922	1 535 594	1 599 516
Zemelen	—	397 252	397 252
Zink en zinkwerk	19 536	95 606	115 142
Zinkwit	73 744	24 336	98 080
Zout	2 547	1 327 167	1 329 714
Zwavelzuur (ruw)	242	11 267	11 509
Zijde (ruwe)	—	69 888	69 888
Diversen	73 982	2 035 272	2 109 254
Totalen voor de buitenbezittingen	f 10 946 921	f 143 180 543	f 154 127 464
Totalen voor Java en Madoera	37 000 091	273 636 387	310 636 478
Algemeene totalen	f 47 947 012	f 416 816 930	f 464 763 942

Voor rekening van het Gouvernement.

a. Java en Madoera.

BENAMING DER GOEDEREN.	Nederland.	andere landen.	Totaal.
Ammunitie	f 253 949	f 4 672	f 258 621
Automobielen	—	2 830	2 830
Bier	94 690	—	94 690
Blik en blikwerk	650	—	650
Boeken	146 406	118	146 524
Buskruit	158 976	5 969	164 945
Calcium carbid	—	2 138	2 133
Cement	88 793	709 616	798 409

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen . . .	f 1 700	f 95 438	f 97 138
Eetwaren (boter)	137 879	36 919	174 798
Id. (vleesch)	46 554	—	46 554
Id. (andere)	75 980	11 039	87 019
Electrische toestellen . .	347 744	1 692 003	2 039 747
Garens	1 384	18 364	19 748
Gedistilleerd (alle soorten)	13 077	812	13 889
Geneesmiddelen en chemicaliën	43 294	41 766	85 060
Glas en glaswerk . . .	15 513	1 974	17 487
Hout en houtwerk . . .	16 103	22 927	39 030
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	138 582	190 180	328 762
Id. (spoorstaven, enz.) .	38 311	704 130	742 441
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	56 736	—	56 736
Id. (dakbedekking en goten)	28 859	80 636	109 495
Id. (buizen en pijpen) .	7 760	23 403	31 163
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels) . .	44 413	898 466	942 879
Id. (ander)	73 814	354 263	428 077
IJzerwerk (alle soorten) .	82 730	223 757	306 487
Instrumenten (mathematische, enz.)	18 913	6 152	25 065
Kleederen en modewaren.	78 931	437	79 368
Kolen (steen-) en cokes .	—	234 572	234 572
Koper en koperwerk . .	79 609	497 040	576 649
Kramerij	45 401	7 221	52 622
Leder en lederwerk . . .	14 743	2 550	17 293
Lood (ruw en bewerkt) .	—	39 364	39 364
Machines en werktuigen .	336 926	237 531	574 457
Manufacturen (katoenen) (ruw en ongebleekt) . .	19 548	1 771	21 319
Id. (id.) (gebleekt) . . .	133 045	5 583	138 628
Id. (id.) (geverfd of gedrukt)	221 630	6 120	227 750
Id. (wollen)	176 950	568	177 518
Id. (zeildoek)	51 000	—	51 000
Id. (andere)	160 180	10 588	170 768
Meubelen	5 045	198	5 243
Olie (lijn-)	970	70 358	71 328
Id. (andere vette plantenolie)	10 000	—	10 000
Opium	—	4 470 621	4 470 621
Papier	988 255	385 873	1 374 128
Schoenmakerswerk . . .	1 288	—	1 288
Schrijf- en teekenbehoeften	6 837	70 716	77 553
Spoorwegmaterieel (rollend)	852 546	697 465	1 550 011
Steen (alle soorten) . . .	2 440	26 430	28 870

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Tegels (vloer-)	f 26 400	f 36 420	f 62 820
Touwwerk	3 881	737	4 618
Vaartuigen	102 760	—	102 760
Verf- en looistoffen (ruwe) en verfwaren	853 237	38 886	892 123
Vet	972	4 320	5 292
Vuurwapens	24 406	16	24 422
Zeep	4 214	—	4 214
Zink en zinkwerk . . .	—	6 380	6 380
Zinkwit	4 080	63 535	67 615
Diversen	160 729	578 124	738 853
Totalen voor Java en Madoera	f 6 298 833	f12 620 996	f18 919 829

b. Buitenbezittingen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Nederland.	andere landen.	Totaal.
Ammunitie	—	f 6	f 6
Bier	f 20 980	645	21 625
Cement	3 404	79 047	82 451
Eetwaren (boter)	4 638	—	4 638
Id. (andere soorten) . .	5 615	11	5 626
Electrische toestellen . .	7 731	14 162	21 893
Geneesmiddelen en chemicaliën	17 036	802	17 838
Glas en glaswerk . . .	447	375	822
IJzer en staal (staven, bladen en platen)	43 022	—	43 022
Id. (spoorstaven) . . .	36 642	420	37 062
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	47 626	—	47 626
Id. (dakbedekking en goten)	—	892	892
Id. (buizen en pijpen) .	7 693	14 693	22 386
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels).	11 002	34 228	45 230
Id. (andere soorten) . .	209 149	5 340	214 489
IJzerwerk (alle soorten) .	12 127	4 824	16 951
Kleederen en modewaren.	5 159	—	5 159
Koper en koperwerk . .	20 046	22 553	42 599
Kramerij	1 782	—	1 782
Leder en lederwerk . . .	—	444	444
Lood (ruw en bewerkt) .	222	2 099	2 321
Machines en werktuigen .	553 358	50 734	604 092
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedr.). .	1 175	—	1 175
Id. (wollen en halfwollen)	314	—	314
Id. (andere)	11 752	14 255	26 007
Olie (lijn-)	—	44	44
Id. (andere vette plantenolie)	465	—	465

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Papier	f 1 982	f 620	f 2 602
Schoenmakerswerk	1 155	—	1 155
Spoorwegmaterieel (rollend)	103 210	—	103 210
Steen (alle soorten)	780	3 090	3 870
Touwwerk	82	—	82
Verfwaren	3 789	3 474	7 263
Zink	321	1 965	2 286
Zinkwit	f 1 892	f 15 719	f 17 611
Diversen	24 056	6 064	30 120
Totalen voor de buitenbezittingen	f 1 158 652	f 276 506	f 1 435 158
Totalen voor Java en Madoera	6 298 833	12 620 996	18 919 829
Algemeene totalen	f 7 457 485	f 12 897 502	f 20 354 987

3°. Waarde der uitgevoerde goederen.

Voor rekening van particulieren.

a. Java en Madoera.

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Akarwangi	—	f 4 526	f 4 526
Arachides (gepelde)	f 73 992	1 232 928	1 306 920
Id. (ongepelde)	17 921	420 762	438 683
Aardolie en -producten (benzine en gazoline)	—	17 268	17 268
Id. (kerosine)	—	753	753
Id. (residu)	—	14 125	14 125
Id. (smeeroliën)	—	194 149	194 149
Id. (paraffine)	—	1 516 625	1 516 625
Beenderen	—	8 759	8 759
Boeken	990	5 755	6 745
Cacao	109 668	1 087 591	1 197 259
Caoutchouc	—	51 279 716	51 279 716
Coca	4 707	85 645	90 352
Copra	1 913 363	4 067 890	5 981 253
Damar	—	491 007	491 007
Djarakpitten	15 157	102 131	117 288
Eetwaren (visch)	—	5 322	5 322
Id. (vogelnestjes)	—	548 322	548 322
Id. (andere soorten)	42 055	540 415	582 470
Foelie	—	68 026	68 026
Gambir	—	218 852	218 852
Gedistilleerd (arak)	—	41 276	41 276
Id. (spiritus)	—	767 034	767 034
Id. (ander)	—	45 180	45 180
Geneesmiddelen en chemicaliën	66 150	32 739	98 889
Getah (bladeren)	—	1 656	1 656
Id. (andere)	—	18 018	18 018
Goud- en zilverwerk	—	f 300	f 300
Hoeden (bamboe-)	f 3 531	680 892	684 423
Id. (pandan-)	—	737 757	737 757
Hoorn (buffel-)	—	4 971	4 971
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	3 900	43 173	47 073
Huiden (buffel-)	93 735	3 772 895	3 866 630
Id. (koe-)	288 394	3 468 524	3 756 918
Id. (geite- en bokkevellen)	—	2 846 595	2 846 595
Id. (leguanenvellen)	—	26 762	26 762
Id. (andere soorten)	4	145 551	145 555
IJzer- en staalwerk	64 649	2 659 270	2 723 919
Indigo	—	3 542 481	3 542 481
Kaneel	—	7 163	7 163
Kapok	56 070	5 204 639	5 260 709
Kapokpitten	83 316	2 292	85 608
Katjang idjo	—	50 280	50 280
Katoen (gezuiverde)	—	154 917	154 971
Id. (ruwe)	—	118 306	118 306
Kinabast	972 738	1 776 386	2 749 124
Kinine	168 519	6 390 927	6 559 446
Kleederen	300	1 525	1 825
Koffie (ongepelde)	—	—	—
Id. (gepelde)	2 157 362	4 950 955	7 108 317
Id. (in bes)	—	1 488	1 488
Koperpoeder (joodkoper)	—	80	80
Koper en koperwerk	—	67 901	67 901
Kramerij	800	4 314	5 114
Leder en lederwerk	—	189 188	189 188
Lombok	—	182 587	182 587
Lood (ruw)	—	5 867	5 867
Maïs (gepelde)	175 986	55 487	231 473

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte)	—	f 1 380 014	f 1 380 014
Matten en matwerk	—	284 113	284 113
Meel (tapioca-)	f 30 739	6 759 551	6 790 290
Id. (andere soorten)	—	286	286
Meubelen	195	5 466	5 661
Muskaatnoten	—	166 002	166 002
Olie (aetherische)	16 203	1 224 615	1 240 818
Id. (klapper-)	—	13 898 199	13 898 199
Id. (andere soorten)	—	1 254 400	1 254 400
Oliekoeken	172 308	27 738	200 046
Peper (staart-)	1 772	183 855	185 627
Id. (witte)	—	2 062 427	2 062 427
Id. (zwarte)	—	6 908 640	6 908 640
Pinangnoten	—	673 937	673 937
Pluimvee	—	218 453	218 453
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	—	500	500
Rijst (gepelde)	—	564 585	564 585
Rotting	—	20 826	20 826
Sago en sagomeel	—	7 925	7 925
Schelpen	—	805	805
Suiker (hoofdsuiker)	1 022	209 957 961	209 958 983
Id. (zak- en melasse-)	—	2 476 608	2 476 608
Id. (andere soorten)	—	17 876	17 876
Id. (melasse)	—	2 757 819	2 757 819
Tabak (sigaren en sigarett.)	—	4 446	4 446
Id. (bladtabak en krosok)	1 950 822	773 725	2 724 547
Id. (gekorven)	17 891	336 356	354 247
Tapioca (wortels)	—	53 261	53 261
Id. (paarl)	—	1 203 052	1 203 052
Id. (afval)	—	4 140	4 140
Id. (flake)	—	2 861 541	2 861 541
Thee	671 178	36 494 808	37 165 986
Tin	—	39 769 231	39 769 231
Touwwerk	—	10 116	10 116
Vanille	—	300	300
Veevoeder (molascuit)	—	—	—
Id. (andere soorten)	118 464	89 901	208 365
Vezels	—	7 833 071	7 833 071
Vruchten (tamarinde)	—	158 331	158 331
Was (mineraal) (uitgezonderd paraffine)	—	9 460	9 460
Id. (andere soorten)	—	248	248
Zaden (sesam-)	—	105 075	105 075
Id. (andere soorten)	—	57 352	57 352
Zemelen	—	2 165	2 165
Zink- en zinkwerk	—	39 004	39 004
Zwam	—	8 959	8 959
Diversen	199 378	1 265 007	1 464 385
Totalen voor Java en Madoera	f 9 493 279	f441 869 147	f451 362 426

b. Buitenbezittingen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Aardolie en -producten (kerosine)	—	f38 965 551	f38 965 551
Id. (benzine en gazoline)	f 562 760	90 458 096	91 020 856
Id. (residu)	40 306	6 167 215	6 207 521
Id. (smeerolie)	—	3 045 993	3 045 993
Id. (paraffine)	29 876	7 847 304	7 877 180
Id. (turpine)	—	334 025	334 025
Agar agar	—	119 929	119 929
Arachides (gepelde)	—	6 032	6 032
Id. (ongepelde)	—	114 226	114 226
Beenderen	—	10 248	10 248
Balam- en soenteivruchten	—	2 598	2 598
Benzoë	—	803 524	803 524
Blik en blikwerk	—	63 648	63 648
Boeken	1 385	1 103	2 488
Cacao	—	42 498	42 498
Caoutchouc	—	72 863 456	72 863 456
Copal	—	534 751	534 751
Copra	2 124 375	19 919 191	22 043 566
Cutch (tannine)	—	686 942	686 942
Cubebe (staartpeper)	—	15 317	15 317
Damar	1 920	2 587 117	2 589 037
Drakenbloed	—	83 425	83 425
Eetwaren (tripang)	—	510 717	510 717
Id. (visch, gezouten of gedroogd)	—	1 804 926	1 804 926
Id. (visch, andere, en vischkuit)	—	181 981	181 981
Id. (vogelnestjes)	—	180 622	180 622
Id. (andere)	60	1 040 154	1 040 214
Foelie	180	680 559	680 739
Gambir	—	1 975 555	1 975 555
Geneesmiddelen en chemicaliën	—	130 643	130 643
Getahpertja	—	551 282	551 282
Id. (andere)	—	2 254 165	2 254 165
Id. (bladeren)	—	512	512
Gouderts	—	50	50
Hoorn (buffel-)	—	8 189	8 189
Id. (herten-)	30	43 650	43 680
Hout (ebben-)	—	250 064	250 064
Id. (gahroe-)	—	37 265	37 265
Id. (sandel-)	—	76 734	76 734
Id. (wortel-)	—	51 983	51 983
Id. (scheepsbouw- en timmer-)	—	439 350	439 350
Id. (ander)	—	128 430	128 430
Houtwerk	15	9 568	9 583
Houtskolen	—	229 567	229 567
Huiden (buffel-)	72 148	1 076 640	1 148 788
Id. (koe-)	13 766	411 460	425 226
Id. (hertevellen)	—	227 743	227 743

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Huiden (andere soorten) .	f 1	f 197 734	f 197 735
IJzer en staalwerk (alle soorten)	1 670	233 116	234 786
Kaarsen	—	1 776 845	1 776 845
Kamfer	—	38 088	38 088
Kaneel	—	247	247
Kapok	—	111 988	111 988
Katoen (gezuiverde) . . .	40 249	86 290	126 539
Id. (ruwe)	—	215 814	215 814
Kassiavruchten	—	4	4
Kinabast	41 025	—	41 025
Kleederen	3 470	9 616	13 086
Koelit bakau en tengar .	—	344 848	344 848
Koffie (ongepelde)	—	70	70
Id. (gepelde)	52 498	1 967 176	2 019 674
Kolen (steen-)	—	138 073	138 073
Koper en koperwerk . .	—	100 954	100 954
Kramerij	120	5 506	5 626
Lood (ruw)	—	159 520	159 520
Maïs (gepelde)	52 803	781	53 584
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte) .	—	30 167	30 167
Matten en matwerk . . .	—	195 749	195 749
Meel (tapioca-)	—	230	230
Id. (ander)	—	1 929	1 929
Meubelen	55	6 537	6 592
Muskaatnoten	820	1 293 988	1 294 808
Nagelen	—	73 765	73 765
Olie (kajapoetih-)	—	154 858	154 858
Id. (klapper-)	—	2 047 718	2 047 718
Id. (andere)	—	1 946	1 946
Oliekoeken	12 375	12 000	24 375
Paarden	—	11 100	11 100
Patchoulibladeren . . .	—	33 761	33 761
Peper (witte)	—	4 263 326	4 263 326
Id. (zwarte)	—	7 613 169	7 613 169
Pinangnoten	—	3 890 198	3 890 198
Rijst (gepelde)	—	13 983	13 983
Id. (ongepelde)	—	151 002	151 002
Rotting	4 966	3 214 825	3 219 791
Rottingstokken	—	79 513	79 513
Sago en sagomeel . . .	—	786 726	786 726
Schelpen (paarlemoer-) . .	—	252 806	252 806
Id. (Flores-)	—	661	661
Id. (Burgos-)	—	16 719	16 719
Id. (troca-)	—	534 155	534 155
Id. (andere)	—	58 310	58 310
Schildpad	—	132 048	132 048
Tabak (sigaren en sigaretten)	—	1 468	1 468
Id. (bladtabak en krosok)	6 707 653	3 721 121	10 428 774
Id. (gekorven)	—	768 655	768 655

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Tengkawangpitten . . .	—	f 15 154	f 15 154
Thee	—	1 619 112	1 619 112
Tin	—	66 925	66 925
Tinerts	—	9 867 766	9 867 766
Touwwerk	—	1 285	1 285
Vanille	—	1 184	1 184
Vaat- en kuipwerk . . .	—	742	742
Vee	—	1 107 192	1 107 192
Vischafval	—	358 021	358 021
Vezels	—	10 804	10 804
Vogelhuiden	f 458 723	420 636	879 359
Vogelveeren	1 321	28 258	29 579
Was	—	33 053	33 053
Zaden (sesam-)	—	12 734	12 734
id. (andere)	—	54 169	54 169
Diversen	12 328	9 632 993	9 645 321
Totalen voor de buitenbezittingen . . .	f 10 236 898	f314 953 129	f325 190 027
Totalen voor Java en Madoera	9 493 279	441 869 147	451 362 426
Algemeene totalen. .	f 19 730 177	f 756 822 276	f 776 552 453

Voor rekening van het Gouvernement. *b)*

a. Java en Madoera.

BENAMING DER GOEDEREN.	Nederland.	andere landen.	Totaal.
Caoutchouc	—	f 835 802	f 835 802
Coca	—	7 867	7 867
Getahpertja	—	25 162	25 162
Kinabast	f 150 092	—	150 092
Koffie (gepelde)	108 803	59 951	168 754
Diversen	60	24 960	25 020
Totalen voor Java en Madoera	f 258 955	f 953 742	f 1 212 697

b. Buitenbezittingen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Nederland.	andere landen.	Totaal.
Tin	f 457 598	—	f 457 598
Diversen	—	f 62	62
Totalen voor de buitenbezittingen	f 457 598	f 62	f 457 660
Totalen voor Java en Madoera	258 955	953 742	1 212 697
Algemeene totalen. .	f 716 553	f 953 804	f 1 670 357

b) De hoeveelheden caoutchouc, coca, kinabast, koffie en tin voor 's lands rekening in 1917 uitgevoerd en waarnaar de opgegeven waarde berekend is, bedroegen onderscheidenlijk 307 280, 26 223, 147 149, 317 810 en 179 450 K.G.

4°. **In- en uitvoer voor particuliere rekening van goederen, waarvan in de handelsstatistiek der opgegeven jaren, nevens de waarde, tevens de hoeveelheden zijn opgegeven.** c)

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Aardewerk (grof en fijn en porcelein) (borden)	dozijn.	2 339	1 762	1 129	1 160	674
Id. (id.) (kopjes en schoteltjes)	id.	1 332	488	491	735	602
Id. (id.) (spoelkommen)	id.	303	240	109	86	42
Aardolie en producten (kerosine) (lichtolie)	Liters.	50 034	63 312	48 298	52 080	37 798
Id. (benzine en gazoline)	id.	6 308	2 199	166	283	14 178
Id. (residu en ruwe petroleum)	id.	92	9 968	25 123	14 211	13 158
Id. (smeeroliën)	K.G.	1 683	4 287	4 977	4 956	4 367
Id. (kaarsen)	id.	4	4	11	5	8
Id. (paraffine)	id.	220	601	91	147	198
Id. (asphalt)	id.	29	243	60	464	4
Aluin	id.	359	740	781	746	1 012
Arachides (gepelde)	id.	115	110	162	196	180
Id. (ongepelde)	id.	35	42	55	192	76
Automobielen	stuks.	1	1	0.7	3	3
Azijn en azijn-essence	Liters.	126	281	369	418	262
Benzoë	K.G.	32	30	32	24	17
Bier	Liters.	5 859	6 231	6 348	6 115	6 704
Buskruit	K.G.	69	53	34	30	14
Calcium-carbid	id.	715	553	907	1 244	751
Caustic-soda	id.	2 634	2 002	2 288	3 818	1 621
Cement	vaten.	776	632	684	520	493
Copra	K.G.	646	692	660	675	788
Consistentvet	id.	198	174	134	112	184
Damar	id.	34	36	27	25	55
Eetwaren (biscuits)	id.	3 335	3 482	2 482	2 984	1 136
Id. (boter)	id.	2 372	2 469	2 068	2 627	2 050
Id. (ghie)	id.	237	199	233	225	198
Id. (hammen)	id.	299	310	297	279	240
Id. (kaas)	id.	416	403	368	279	178
Id. (melk)	id.	6 603	7 656	4 078	4 268	3 497
Id. (id.)	Liters.	—	—	3 735	4 114	1 944
Id. (visch, gezouten of gedroogd)	K.G.	45 951	43 726	43 363	43 735	40 337
Id. (vleesch, versch)	id.	96	90	125	8	15
Id. (vruchten, versche)	kisten.	15	10	501 (K.G.)	771 (K.G.)	629 (K.G.)
Gambir	K.G.	170	63	13	9	10
Gedistilleerd (arak)	Liters.	200	789	263	348	426
Id. (brandewijn en cognac)	id.	688	627	589	605	402
Id. (jenever)	id.	2 009	2 027	2 005	1 914	1 022
Id. (likeuren)	id.	181	139	251	249	240
Id. (reukwerken)	id.	396	360	312	292	253
Id. (rum)	id.	7	5	7	6	4
Id. (whisky)	id.	239	233	258	315	203
Id. (alle andere soorten) / Id. (id.)	Liters en K.G.	35	63	41	27	29
Getahpertja (boschproduct)	K.G.	2	1	1	1	1
Glaswerk (dakpannen)	stuks.	393	252	578	933	23
Id. (lampeglazen)	dozijn.	699	972	574	714	586

c) Wanneer men in dit overzicht nihil-opgaven vindt, is dit nog geen bewijs dat van het betrokken artikel geen in- of uitvoer heeft plaats gehad, maar leide men daaruit af, dat het artikel in de handelsstatistiek niet afzonderlijk is genoemd, of wel, dat de hoeveelheden te gering waren, om in dit overzicht te worden opgenomen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Glaswerk (stopflesschen)	dozijn.	135	171	110	81	46
Hars	K.G.	7 849	7 022	6 923	6 257	4 620
Hoeden (bamboe-)	stuks.	101	82	91	108	99
Horens (buffel-)	K.G.	10	9	1	8	2
Id. (herte-)	id.	10	13	10	9	11
Hout (gahroe-)	id.	2	3	2	0,3	1
Id. (sandel-)	id.	30	16	19	65	22
Id. (wortel-)	id.	—	42	28	5	2
Houtskolen	id.	807	822	637	759	387
Huiden	id.	57	54	70	107	106
IJzer en staal (gegalvaniseerd dakijzer)	id.	28 775	27 385	15 051	9 457	4 548
Id. („ plafondijzer)	id.	632	567	799	320	262
Id. (gegalvaniseerde goten)	id.	82	42	81	40	4
Id. (dakbedekking en goten) (niet gegalvaniseerd)	id.	355	470	247	39	48
IJzerblik	id.	1 342	661	23 909	26 735	15 569
IJzervitriool	id.	2 444	57	10	277	335
IJzerwerk (draadnagels)	vaten.	191	174	240	222	120
Id. (casserollen)	K.G.	374	337	206	248	97
Id. (gegoten Europ. pannen)	id.	2 180	1 669	1 875	1 445	399
Id. (assen)	stuks.	17	11	7	4	1
Indigo	K.G.	105	71	50	123	0,3
Kaarsen	id.	136	134	126	103	89
Calcium-carbid	id.	151	102	—	—	—
Kalium sulfaat	id.	5	106	—	30	—
Kalk	id.	1 420	1 153	1 119	1 616	1 147
Kaneel	id.	6	6	7	7	7
Kapok	id.	81	165	46	51	49
Katjang kedele	id.	53 440	50 578	60 080	30 036	27 343
Katoen (gezuiverde)	id.	2	2	3	3	4
Klappers	stuks.	46	40	1 138	677	68
Koelit bakau en -tengar	K.G.	162	221	184	132	138
Koffie (gepelde)	id.	809	779	1 463	980	629
Id. (ongepelde)	id.	—	1	—	—	—
Id. (in bes)	id.	—	6	2	1	—
Kolen (steen-) en cokes	ton.	306	320	342	255	128
Koper (in bladen)	K.G.	654	671	326	217	180
Koperdraad (geel)	id.	79	96	18	64	180
Id. (rood)	id.	1	—	1	7	15
Kopervitriool	id.	397	503	440	82	274
Kramerij (knoopen)	gros.	783	474	373	752	757
Krijt (gemalen), wit	K.G.	428	455	383	587	718
Id. (in stukken), wit	id.	124	41	37	84	196
Lampen	dozijn.	80	40	49	9	14
Lampeglazen (mica-)	id.	10	8	4	5	1
Leder	K.G.	687	638	443	524	447
Lijm (Europeesche en Chineesche)	id.	59	43	73	74	32
Lombok	id.	161	148	119	96	97
Lucifers (gewone houten) (Europeesche)	gros doosjes.	3 184	3 432	4 120	3 855	6 265
Id. (id.) (Japansche)	id.	3 179	2 489	2 402	2 196	
Mais (gepelde)	K.G.	12	3	0.1	1	—

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Marmer (in bladen)	stuks.	36	32	f 79	f 79	f 36
Meel	K.G.	46 718	40 651	25 799	30 768	28 962
Mineraalwater	kruiken of flesschen.	1 572	2 310	2 112	2 664	674
Naaimachines	stuks.	62	50	34	31	48
Nagelen	K.G.	292	344	485	557	506
Olie (vette) (katjang-)	Liters.	1 688	1 171	951	954	556
Id. (id.) (klapper-)	id.	5 873	3 175	5 070	1 670	492
Id. (id.) (lijn-)	id.	1 567	1 462	1 242	1 536	1 671
Id. (id.) (ricinus-)	id.	48	67	6	9	10
Id. (id.) (andere)	K.G.	3 698	904	f 165	f 197	f 118
Oliekoeken	id.	599	707	554	91	580
Paarden	stuks.	—	—	—	0.2	0,1
Palmolie	K.G.	225	268	223	25	—
Papier (z.g. pro patria en kardoes)	riem.	7	4	f 21	f 10	f 8
Peper (gewone)	K.G.	64	36	201	7	30
Photographietoestellen	stuks.	1	1	0.6	1	2
Pinangnoten	K.G.	10	8	15	45	13
Potlooden	gros.	27	27	52	82	37
Rijst (gepelde)	K.G.	506 172	470 410	582 988	691 969	755 248
Id. (ongepelde)	id.	605	1 008	540	945	3 031
Rijwielen	stuks.	31	28	16	18	16
Rotting	K.G.	107	101	109	102	92
Sago	id.	131	152	136	170	118
Salpeter	id.	384	293	65	46	33
Schelpen	id.	83	72	50	66	43
Schrijfmachines	stuks.	2	2	2	2	3
Sigaren en sigaretten	K.G.	878	938	1 043	1 188	1 443
Speelkaarten (Europeesche)	spellen.	158	179	208	146	163
Suiker	K.G.	3 381	2 384	1 931	1 790	2 345
Tabak (alle soorten)	id.	4 429	4 484	4 056	3 849	2 766
Tapioca-afval	id.	—	12	20	17	45
Tamarinde	id.	—	—	160	243	324
Tarwe	Liters.	32	30	55	26	20
Thee	K.G.	3 578	4 140	3 440	3 598	3 623
Tin	id.	332	76	40	4	41
Tripang	id.	10	20	6	5	3
Vaseline	id.	10	11	11	44	13
Vee (runderen)	stuks.	6	6	6	4	2
Id. (varkens)	id.	1	1	0.8	0,3	0,2
Veevoeder (alle soorten, behalve oliekoeken en zemelen)	K.G.	1 674	2 177	996	1 235	1 205
Verfwaren (aniline)	id.	333	317	104	203	33
Id. (terpentijn)	Liters.	102	89	47	97	112
Id. (zinkwit)	K.G.	852	875	932	1 159	1 096
Vezels	id.	1	13	459	424	438
Vruchtenstroop	flesschen.	6	14	7	7	3
Wasdoek	K.G.	335	163	498	534	245
Was (mineraal-)	id.	845	635	74	11	20
Id. (andere)	id.	206	171	134	140	163
Wijn (mousseerende)	flesschen.	172	132	97	191	89

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Wijn (andere)	Liters.	1 743	1 544	1 780	1 643	1 076
Zaden (sesam-)	K.G.	120	100	115	94	79
Zemelen	id.	7 168	9 046	9 702	8 939	10 004
Zout (tafel-)	id.	281	296	506	215	123
Id. (ander dan tafel-)	id.	10 126	10 632	10 359	23 070	25 988
Id. (voor nijverheids- doeleinden). .	id.	15 050	13 920	17 021	262	161
Zwavel	id.	3 108	6 676	6 423	4 901	8 172
Zijde, ruwe	id.	18	18	14	10	9

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Aardolie en producten (kerosine). . .	Liters.	466 529	465 464	467 210	328 168	324 719
Id. (benzine en gazoline).	id.	354 406	315 430	368 344	477 731	455 191
Id. (residu) (vloeibare brandstof) . .	id.	149 279	203 379	347 773	326 074	344 437
Id. (smeerolie)	K.G.	15 702	16 747	21 414	24 811	13 501
Id. (kaarsen)	id.	2 440	2 844	2 026	1 949	2 961
Id. (paraffine)	id.	12 589	9 092	18 172	20 006	22 366
Id. (asphalt)	id.	606	179	103	572	1 646
Id. (turpine)	Liters.	338	793	877	666	1 452
Agar agar	K.G.	843	652	794	858	800
Akarwangi	id.	30	21	34	49	30
Arachides (gepelde)	id.	6 348	7 655	5 898	6 035	6 252
Id. (ongepelde)	id.	13 793	9 974	6 695	3 667	4 608
Balam- en soenteivruchten	id.	48	747	788	615	26
Benzoë	id.	1 670	569	1 267	1 504	1 435
Bier	Liters.	1	3	6	28	3
Buffel- en hertepezen	K.G.	—	3	f 2	f 1	f 5
Cacao	id.	2 292	1 605	1 534	1 351	1 610
Cement	vaten.	9	5	3	10	2
Coca	K.G.	1 334	1 356	1 091	408	272
Consistentvet	id.	141	116	103	173	262
Copal	id.	7 080	6 817	6 577	7 602	3 955
Copra	id.	229 339	243 662	174 842	152 229	116 770
Cubebe (staartpeper)	id.	212	124	133	106	101
Damar	id.	9 994	7 660	8 434	9 226	10 267
Djarakpitten	id.	1 799	1 533	2 415	1 713	782
Drakenbloed	id.	27	36	33	31	45
Eetwaren (tripang)	id.	567	439	687	726	618
Id. (visch, gezouten of gedroogd) .	id.	3 360	3 525	3 748	4 942	5 021
Id. (vischkuit)	id.	78	42	0.4	0.1	—
Foelie	id.	597	544	508	712	499
Gambir	id.	8 973	8 216	6 932	7 199	6 270
Gedistilleerd (arak)	Liters.	1 049	945	1 218	541	103
Id. (spiritus)	id.	11 929	12 209	17 542	17 630	5 114
Getahpertja	K.G.	889	833	586	544	355
Getah (andere)	id.	21 080	10 080	10 836	13 019	11 937

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Getahbladeren (gedroogde)	K.G.	1 520	629	1 526	437	54
Gomelastiek	id.	6 957	10 238	19 922	33 776	45 618
Hars	id.	—	1	—	4	17
Hoeden (bamboe-)	stuks.	5 552	3 481	3 334	6 277	2 640
Id. (pandan-)	id.	4 238	3 808	4 008	2 072	3 353
Id. (andere) (inl. fabrikaat)	id.	7	—	—	—	—
Horens (buffel-)	K.G.	128	65	24	34	60
Id. (herte-)	id.	97	76	58	41	44
Id. (runder-)	id.	8	—	1	5	—
Hout (ebben-)	id.	9 024	4 180	2 954	2 165	4 168
Id. (gahroe-)	id.	14	11	26	15	18
Id. (lakka-)	id.	39	50	278	82	17
Id. (sandel-)	id.	398	81	111	118	202
Id. (scheepsbouw- en timmer-djati-)	M³.	39	35	20	56	0,4
Id. (wortel-)	K.G.	782	361	109	70	130
Houtskolen	id.	312	823	917	1 035	2 296
Huiden (buffel-)	id.	4 049	3 041	3 698	5 333	4 078
Id. (koe-)	id.	2 197	1 495	2 047	2 372	2 091
Id. (geite- en bokkevellen)	id.	470	302	751	1 034	953
Id. (andere soorten)	id.	551	431	571	659	621
Indigo (droge)	id.	35	114	39	66	49
Id. (natte)	id.	41	71	275	165	448
Ivoor	id.	1	—	0.7	0 5	0.4
Jenever	Liters.	—	—	—	—	—
Kalk	K.G.	18	2	11	16	2
Kamfer	id.	1	—	0.7	0.7	0.5
Kaneel	id.	60	33	41	86	34
Id. (kassia of Chineesche kaneel)	id.	862	804	1 215	1 915	909
Kapok	id.	10 145	11 010	11 444	9 654	11 939
Kapokpitten	id.	19 527	6 616	9 193	9 029	1 317
Kassiavruchten	id.	392	281	86	19	4
Katjang idjo	id.	172	25	145	564	754
Katoen	id.	10 872	2 749	3 960	7 455	2 443
Katoenpitten	id.	802	84	15	—	—
Kinabast	id.	8 128	6 179	5 288	8 258	2 735
Kinine	id.	73	62	83	115	130
Klappers	stuks.	34	74	119	180	205
Koelit bakau en tengar	K.G.	10 809	12 852	13 747	19 465	17 242
Koffie (gepelde)	id.	23 553	28 308	45 078	30 757	16 383
Id. (ongepelde)	id.	2 270	1 901	2 408	7	—
Id. (in bes)	id.	195	222	778	433	15
Kolapitten	id.	8	24	31	50	28
Kolen (steen-) en cokes	ton.	10	—	9	20	15
Leder (zool-)	K.G.	35	28	48	11	32
Lombok	id.	657	617	764	1 352	529
Maïs (gepelde)	id.	57 579	94 282	118 944	47 690	4 072
Meel (tapioca-)	id.	54 167	48 937	43 890	59 668	50 300
Id. (ander)	id.	29	51	74	146	17
Molascuit	id.	18 209	12 354	6 977	60	—
Melk	id.	27	26	106 K.G. 7 L.	125 K.G. 1 L.	59 K.G. 10 L.
Mineraalwater	flesschen.	29	59	17	18	10
Nagelen	K.G.	48	71	109	118	98

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
Noten (kemiri-)	K.G.	42	73	43	16	50
Id. (muskaat-)	id.	3 118	2 479	2 925	4 261	2 947
Id. (pinang-)	id.	26 005	27 804	27 519	24 438	30 428
Olie (aetherische) (citronella-)	id.	75	137	233	441	516
Id. (id.) (kajapoetih-)	id.	127	66	81	89	80
Id. (id.) (andere)	id.	64	14	11	39	26
Id. (katjang-)	Liters.	1	27	151	290	1 404
Id. (klapper-)	id.	1 682	2 819	8 098	13 115	30 665
Id. (andere)	K.G.	30	20	f 262	f 247	f 694
Oliekoeken	id.	4 952	4 427	8 712	11 503	1 870
Paarden	stuks.	—	—	—	0.1	0.1
Peper (gewone)	K.G.	18 965	21 509	22 249	23 359	28 016
Rijst (gepelde)	id.	63 721	39 061	33 872	9 986	4 451
Id. (ongepelde)	id.	3 034	17 124	3 799	5 760	2 157
Rotting	id.	60 559	40 936	45 516	33 604	27 005
Sago en sagomeel	id.	14 054	31 585	17 945	19 459	13 607
Schelpen (paarlemoer-)	id.	558	436	189	262	150
Id. (andere)	id.	1 627	1 239	1 645	2 195	1 344
Schildpad	id.	22	27	12	24	10
Sigaren en sigaretten	id.	8	14	12	15	2
Suiker (hoofd-)	id.	1 238 740	1 261 178	1 142 498	1 417 782	1 166 449
Id. (zak-)	id.	38 842	59 725	62 546	28 462	17 690
Id. (melasse-) [suikerresidu]	id.	190 779	167 058	165 696	115 456	78 795
Id. (andere soorten) (incl. goela mangkok)	id.	3 064	259	830	1 284	176
Tabak (voor de Europeesche markt) (blad en krosok)	id.	86 425	65 893	82 441	92 736	1 123
Id. (voor de inlandsche markt) (gekorven)	id.	1 406	1 318	1 198	1 631	11 734
Tapioca-afval	id.	14 159	6 541	2 613	912	104
Tapioca (flake)	id.	10 487	8 252	5 466	6 215	13 007
Id. (geparelde)	id.	778	1 324	460	1 185	4 812
Tapiocawortels	id.	25 941	37 249	31 458	8 378	1 522
Tengkawangpitten	id.	—	9 856	8 185	1 166	72
Tengkawangvet	id.	—	—	—	0.1	—
Thee	id.	26 548	31 908	47 753	47 059	38 010
Tin	id.	2 154	1 460	12 781	19 899	15 633
Tinerts	id.	2 512	3 580	5 440	5 821	7 048
Vanille	id.	2	3	2	0.8	—
Vee (varkens)	stuks.	61	40	39	58	71
Veevoeder (boengkil van klapper)	K.G.	2 182	3 340	4 467	4 530	2 099
Id. (boengkil van katjang)	id.	151	435	61	62	123
Id. (ander)	id.	117	276	13 806	8 683	1 862
Verfwaren (terpentijn)	Liters.	—	—	—	0.1	—
Vet van balam- en soenteivruchten	K.G.	—	25	—	—	—
Vezels (uitgezonderd katoen en kapok)	id.	10 474	14 926	15 113	15 359	14 750
Vogelhuiden (geheele)	stuks.	144	84	86	94	68
Was (mineraal-)	K.G.	—	5	8	15	24
Id. (andere)	id.	71	78	56	30	33
Wijn (afgetapt)	Liters.	—	—	—	0.1	0.1
Zaden (sesam-)	K.G.	1 559	2 445	2 383	2 307	736
Zemelen	id.	324	494	268	28	528
Zwam	id.	48	55	93	60	45
Zwavel	id.	—	—	3	—	—

Bijlage GG.

(Zie hoofdstuk O, afd. VI, §§ 3 en 4, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de ambachtsscholen voor inlanders, de aan particulieren toebehoorende industrieele inrichtingen (uitgenomen die welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de loonen van ambachtslieden en koelies en het aantal pasars in Nederlandsch-Indië over 1917.

I. Ambachtsscholen.

a. Ambachtsscholen voor inlanders.

SCHOLEN te	Aantal onderwijzers op ult. 1917.					Aantal leerlingen.													
	Europeanen.		Inlanders.				Ingeschreven op 1 Januari 1917.			Afgeschreven in 1917					Bijgekomen in 1917.		Ingeschreven op ult. 1917.		
										wegens doorloopen cursus		wegens andere redenen							
	Hoofd der school.	Hoofd der werkplaatsen.	Onderwijzers.	Ambachtsonderwijzers.	Te zamen.	Nominaal aantal.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	Te zamen.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	Te zamen.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	Te zamen.
Batavia.	1	1	2	13	17	200	86	103	189	19	23	13	18	73	42	39	96	101	197
Semarang.	1	1	1	8	11	200	59	48	107	19	13	22	14	68	40	45	58	66	124
Soerabaja	1	1	1	7	10	200	49	26	75	13	5	23	12	53	36	29	49	38	87
Totalen . .	3	3	4	28	38	600	194	177	371	51	41	58	44	194	118	113	203	205	408

b. Eenvoudige ambachtsscholen voor inlanders.

SCHOLEN te	Cursus voor	Personeel op ult. 1917.			Aantal leerlingen.				
		Europeesch hoofd.	Ambachtsonderwijzers (inlanders).	Te zamen.	Ingeschreven op 1 Jan. 1917.	Afgegaan met diploma.	Afgegaan om andere redenen.	Bijgekomen.	Ingeschreven op ult. Dec. 1917.
Keboemen	houtbewerking.	1	2	3	57	31	7	28	47
Fort de Kock	id.	1	2	3	34	12	3	26	45
Koeta Radja	id.	1	2	3	47	10	16	33	54
Totalen . .		3	6	9	138	53	26	87	146

II. Overzicht betreffende de industrieele inrichtingen.

(Voor zooveel daarvan in de gewestelijke verslagen is melding gemaakt.)

1°. FABRIEKSWEZEN.

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. 1)	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Banjoemas.																		
Kalkbranderijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	f 0,20	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen.	65	h.	—	2	—	—	—	—	340	—	—	f 1,—	—	—	—	—	0,18	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken.	1	h.	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	f 0,35	—	—	0,25	—
IJsfabrieken	4	w. en s.	—	4	—	5	—	—	30	—	—	0,96	—	0,73	—	—	0,34	—
Batikkerijen	16	h.	—	—	—	—	—	—	—	135	—	—	—	—	—	—	—	f 0,10
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal.	1	s.	3	7	4	5	—	2	72	—	—	†	f 1,—	1,—	—	f 0,30	0,50	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	1	p.	—	2	—	10	—	—	98	—	—	0,90	—	1,—	—	—	0,45	—
Meubelmakerijen.	4	h.	—	—	—	—	—	9	10	—	—	—	—	—	—	1,—	0,60	—
Schoenmakerijen.	2	h.	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,35	—
Drukkerijen	2	h.	—	3	—	5	—	—	28	—	—	2,—	—	0,60	—	—	$0,47^5$	—

1) *h.* = handenarbeid; *s.* = stoom; *w.* = water; *p.* = petroleum; *e.* = electriciteit; *g.* = gas; *m.* = motor.

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1])	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Bantam.																		
Kalkbranderijen	28	h.	—	4	—	—	—	—	98	—	—	f 0,62	—	—	—	—	f 0,35	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	42	h.	—	1	6	44	23	—	354	—	—	1,—	f 0,75	f 0,35	—	—	0,34	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	4	h.	—	—	1	3	—	2	4	—	—	—	0,80	0,80	—	f 0,50	0,30	—
Goud- en zilversmederijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,58	—
Meubelmakerijen	8	h.	—	—	36	—	—	17	10	—	—	—	0,75	—	—	0,60	0,32^{5}	—
Batavia.																		
Cementtegel- en betonwerkfabrieken	9	h., e. en m.	4	11	23	172	—	—	616	11	f 4,—	1,78	2,25	0,81	—	—	0,52	f 0,50
Kalkbranderijen	42	h.	1	2	31	87	—	2	55	—	1,25	0,82^{5}	1,06	0,32	—	1,—	0,42^{5}	—
Marmerslijperijen	6	h.	—	2	—	31	—	—	20	—	—	1,50	—	1,33	—	—	0,50	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	401	h. en p.	4	9	—	908	—	—	231	8	0,58^{5}	0,79	—	0,58^{5}	—	—	0,35	0,25
Arak- en spiritusfabrieken	4	h.	—	—	2	6	—	8	27	—	—	—	0,80	0,80	—	0,61^{5}	0,40	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	29	h.	5	1	1	47	—	20	70	5	1,11	0,60	0,92	0,53	—	0,59	0,47	—
Margarinefabrieken	3	s.	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	0,41	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	12	e. en h.	3	1	4	60	10	13	37	21	1,33	2,—	2,19	0,66	f 0,50	0,67	0,46	0,35
Olie (vette)- fabrieken	2	s. en e.	—	1	—	—	—	10	51	—	—	1,—	—	—	—	†	†	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	†	—
IJsfabrieken	5	s.	6	4	5	64	—	—	34	—	1,67	1,—	2,—	0,87^{5}	—	—	0,55	—
Batikkerijen en ververijen	101	h.	—	—	64	97	—	63	364	—	—	—	1,—	0,49	—	0,75	0,37	—
Bereiding van explosiefstoffen	1	s.	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	0,92^{5}	—	—	—	—
Zuurstoffabrieken	1	e.	—	2	—	4	—	—	3	—	—	1,25	—	1,25	—	—	—	—
Zeepfabrieken	12	h.	—	—	4	3	—	45	3	—	—	—	0,40	0,75	—	0,54	†	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	50	h. en e.	1	1	82	76	11	15	60	16	1,—	0,81	1,32^{5}	1,14^{5}	—	0,81^{5}	0,57	†
Constructiewerkplaatsen	2	e.	5	10	3	—	—	40	120	—	1,50	1,—	2,—	—	—	0,75	0,50	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	2	m. en e.	—	9	48	26	—	—	36	—	—	1,50	3,75	0,80	—	—	0,75	—
Blikslagerijen	8	h.	—	—	—	—	—	15	5	—	—	—	—	—	—	0,56	0,47^{5}	—
Goud- en zilversmederijen	73	h. en e.	21	—	16	52	2	93	97	—	1,65	—	1,29	1,03	—	0,61	0,55	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	28	h. e. w.	4	2	17	16	—	76	76	—	1,83^{5}	1,17^{5}	0,95	1,67^{5}	—	0,73	0,57	—
Meubelmakerijen	62	h.	—	—	272	—	—	217	17	—	—	—	0,83	—	—	0,50	0,40	—
Rijtuigfabrieken	25	h.	3	—	46	7	—	9	55	—	1,37^{5}	—	0,95	0,75	—	0,70	0,53	—
Houtzagerijen	4	s. e. w.	—	9	25	4	—	—	69	—	—	0,80	1,50	0,50	—	—	0,50	—
Scheepsbouwindustrie	2	s.	—	250	500	1400	—	165	685	—	—	4,75	3,25	1,25	—	1,12^{5}	0,60	—
Vlechten van rotan-meubilair	4	h.	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—
Huidendrogerijen	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Leerlooierijen	2	h.	1	—	—	—	—	3	15	—	2,25	—	—	—	—	1,—	0,50	—
Schoenmakerijen	39	h.	8	—	14	13	—	89	172	—	1,58	—	0,83	0,67^{5}	—	0,65^{5}	0,44	—
Drukkerijen en boekbinderijen	19	m. e. h. s.	10	8	117	592	9	6	111	6	1,87^{5}	1,20	1,16	0,88	0,30	0,60	0,57	0,40
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	5	s. e. h.	—	8	14	153	—	—	541	10	—	1,42	1,75	0,80	—	—	0,56	0,40
Vuurwerkfabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	0,70	0,45	—
Stoomwasscherijen	1	s.	15	—	—	—	—	—	25	—	1,20	—	—	—	—	—	0,80	—
Kleermakerijen	30	h.	—	2	7	17	—	57	51	37	—	0,95^{5}	1,05	2,—	—	0,66	0,64	0,40
Kunstmestfabrieken	1	e.	—	2	—	—	—	13	—	—	—	1,12^{5}	—	—	—	—	0,55	—
Besoeki.																		
Cementtegel- en betonwerkfabrieken	2	h. en w.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Kalkbranderijen	18	h.	—	—	—	4	—	—	40	—	—	—	—	0,30	—	—	0,25	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	110	h.	—	—	1	158	—	—	142	—	—	—	0,60	0,38	—	—	0,37	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	14	h.	—	—	3	9	—	2	25	—	—	—	0,80	0,40	—	0,45	0,40	—
Sojafabrieken	10	h.	—	—	8	—	—	—	24	—	—	—	1,—	—	—	—	0,25	—
Koffiebranderijen	1	m.	—	—	—	—	—	—	20	25	—	—	—	—	—	—	0,45	0,20
IJsfabrieken	10	w.	—	—	—	11	—	—	82	—	—	—	—	1,—	—	—	0,62	—
Batikkerijen en ververijen	21	h.	—	—	—	3	—	—	27	—	—	—	—	1,—	—	—	0,35	—
Zeepfabrieken	6	h.	—	—	13	—	—	—	23	—	—	—	1,—	—	—	—	0,30	—
Constructiewerkplaatsen	1	m.	—	2	—	10	—	—	33	—	—	0,90	—	0,60	—	—	0,30	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	80	h.	—	—	—	1	—	—	243	—	—	—	—	0,90	—	—	0,25	—
Meubelmakerijen	30	h.	—	—	119	—	—	55	19	—	—	—	1,—	—	—	0,78	0,43	—
Huidendrogerijen	11	h.	1	1	—	—	—	—	31	—	0,80	0,80	—	—	—	—	0,40	—
Schoenmakerijen	6	h.	—	—	—	5	—	4	8	—	—	—	—	0,55	—	0,75	0,40	—
Kleermakerijen	16	h.	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. 1)	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Cheribon.																		
Steenhouwerijen, steen- en pannenbakkerijen	11	h.	2	—	—	12	—	—	19	—	f 1,08	—	—	f 0,45	—	—	f 0,37^{5}	—
Arak- en spiritusfabrieken	3	s. en h.	—	2	—	59	—	—	91	—	—	f 0,40	f 0,60	0,60	—	f 0,35	0,26	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	—	—	—	9	—	—	20	—	—	—	—	0,30	—	—	0,30	—
Olie (vette)- fabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Zeepfabrieken	1	h.	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	0,25	—	—	0,25	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	2	h.	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	†	—	—	0,20	—
Meubelmakerijen	4	h.	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	0,35	—	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	1	m.	—	3	—	17	—	—	130	—	—	0,50	—	0,25	—	—	0,25	—
Schoenmakerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—
Drukkerijen en boekbinderijen	2	†	—	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	—	—	†	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	1	m. en s.	—	—	—	7	—	—	23	—	—	—	—	0,40	—	—	0,40	—
Djokjakarta.																		
Cementtegel- en betonwerkfabrieken	2	h.	—	2	1	20	—	—	20	—	—	0,85	0,35	0,35	—	—	0,35	—
Kalkbranderijen	1	h.	—	1	—	70	—	—	74	—	—	0,70	—	1,—	—	—	0,30	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	8	h.	1	3	4	29	—	2	41	1	0,50	1,35	0,93	0,64	—	0,45	0,32	f 0,10
Mineraalwater- en limonadefabrieken	3	p., e. en h.	—	2	10	70	—	—	40	—	—	0,80	1,04	0,52^{5}	—	—	0,25	—
Tahoefabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Batikkerijen en ververijen	161	h.	5	3	—	12	83	3	64	763	0,90	0,60	—	0,85	f 1,40	0,65	0,27	0,44
Zeepfabrieken	3	h.	—	—	4	—	—	—	4	—	—	—	0,72	—	—	—	0,27	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	7	m. en h.	—	7	8	51	—	—	32	—	—	0,95	1,80	1,36	—	—	0,70	—
Constructiewerkplaatsen	2	m.	—	11	3	278	—	—	100	—	—	1,75	2,—	1,10	—	—	0,38	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	1	m.	—	1	—	—	—	—	769	—	—	2,—	—	—	—	—	0,40	—
Goud- en zilversmederijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Koperbewerking	4	h.	—	—	—	—	—	—	54	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	17	h.	—	—	—	13	—	—	31	—	—	—	—	1,05	—	—	0,25	—
Meubelfabrieken	4	h.	—	—	107	—	—	15	22	—	—	—	0,72	—	—	0,75	0,42	—
Vlechten van rotan-meubilair	2	h.	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Schoenmakerijen	4	h.	1	—	10	16	—	—	2	—	0,50	—	0,75	0,37^{5}	—	—	0,30	—
Cartonnagefabrieken	1	h.	—	1	—	40	—	—	—	—	—	1,—	—	0,50	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	7	h., p. en m.	1	4	7	223	—	—	164	—	3,—	1,60	0,55	0,78	—	—	0,29	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	1	m.	—	—	—	10	—	—	14	—	—	1,—	—	0,60	—	—	0,30	—
Kediri.																		
Kalkbranderijen	22	h., s. en m.	—	18	—	101	40	—	459	16	—	0,51^{5}	—	0,44^{5}	0,25	—	0,36	0,25
Marmerslijperijen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	8	h.	—	—	—	152	—	—	24	—	—	—	—	0,45	—	—	0,30	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	10	h.	2	2	1	8	2	—	41	17	—	0,66	0,50	1,35	0,25	—	0,42	0,23
Olie (vette)- fabrieken	10	m. en s.	20	31	2	121	8	—	527	174	1,31	0,62^{5}	—	0,73	0,50	—	0,39^{5}	0,22^{5}
Sigaren- en sigarettenfabrieken	4	h.	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Veevoederfabrieken	3	h., w. en m.	—	2	—	7	—	—	42	40	—	0,57^{5}	—	1,12^{5}	—	—	0,32	0,19
IJsfabrieken	2	m. en w.	—	—	—	4	—	—	22	—	—	—	—	1,11	—	—	0,40	—
Batikkerijen en ververijen	56	h.	—	—	—	169	—	—	33	—	—	—	—	0,24	—	—	0,26^{5}	—
Zeepfabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	5	h.	1	2	—	47	—	—	28	—	2,—	2,—	—	1,38	—	—	0,40	—
Constructiewerkplaatsen	1	m.	—	—	—	10	—	—	4	—	—	—	—	1,25	—	—	0,40	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	52	h.	—	—	—	12	—	—	110	—	—	—	—	1,12^{5}	—	—	0,30	—
Meubelmakerijen	33	h.	—	—	158	6	—	47	38	—	—	—	1,01	0,57^{5}	—	0,72	0,41	—
Rijtuigfabrieken	1	h.	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	0,70	—	—	0,40	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	1	h.	1	1	—	—	—	—	10	25	0,50	0,50	—	—	—	—	0,35	0,15
Huidendrogerijen	4	h.	3	—	1	8	3	—	7	10	1,75	—	0,50	1,—	0,50	—	0,37^{5}	0,25
Leerlooierijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.
Schoenmakerijen	9	h.	—	—	2	25	—	—	5	—	—	—	f 1,—	f 0,95	—	—	f 0,50	—
Drukkerijen en boekbinderijen	5	h.	2	1	3	27	—	9	18	—	f 1,—	f 1,50	0,75	0,79	—	f 0,60	0,37^{5}	—
Kedoe.																		
Cementtegelfabrieken	1	h.	—	1	—	1	—	—	3	—	—	1,—	—	1,50	—	—	0,30	—
Kalkbranderijen	9	h.	1	1	1	—	—	—	61	—	0,70	0,40	0,35	—	—	—	0,34	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	53	h.	—	1	—	204	355	—	946	960	—	1,—	—	0,50	f 0,35	—	0,27	f 0,20
Mineraalwater- en limonadefabrieken	4	m. en p.	2	3	—	13	—	—	32	8	1,50	0,50	—	0,40	—	—	0,30	0,15
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	14	h.	1	1	8	27	—	—	30	5	0,80	0,50	0,50	0,32	—	—	0,26	0,10
Olie (vette)- en dulcinefabrieken	3	s.	5	—	1	4	—	—	361	7	1,06	—	3,—	0,56	—	—	0,30	0,20
Sigaren- en sigarettenfabrieken	30	h.	10	7	24	112	45	61	545	369	0,55	0,50	0,42	0,30	0,20	0,30	0,26^{5}	0,18
IJsfabrieken	5	w.	2	5	—	15	—	—	38	—	1,50	0,66	—	0,40	—	—	0,36	—
Batikkerijen en ververijen	22	h.	1	2	—	17	—	—	81	27	0,85	0,55	—	0,50	—	—	0,27	—
Carbidfabrieken	1	w.	—	1	—	4	—	—	25	—	—	0,80	—	0,50	—	—	0,35	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	1	h.	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	0,50	—	—	0,40	—
Zeepfabrieken	1	h.	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	0,30	0,25
Constructiewerkplaatsen	1	m.	—	—	—	100	—	—	80	—	—	—	—	1,25	—	—	0,40	—
Goud- en zilversmederijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,27	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	152	h.	—	—	—	—	—	—	268	—	—	—	—	—	—	—	0,27	—
Meubelmakerijen	13	h.	3	—	17	—	—	21	73	—	0,67	—	0,88^{5}	—	—	0,39	0,25	—
Mattenvlechterijen	2	h.	—	—	1	28	1	—	—	—	—	—	0,40	0,30	0,20	—	—	—
Huidendrogerijen	6	h.	2	—	2	27	—	—	7	—	0,50	—	0,40	0,30	—	—	0,25	—
Schoenmakerijen	10	h.	—	—	—	8	—	—	10	—	—	—	—	0,63	—	—	0,39	—
Drukkerijen en boekbinderijen	4	m. en h.	2	—	11	135	—	1	6	—	1,50	—	0,75	0,93	—	1,—	0,64	—
Madioen.																		
Kalkbranderijen	1	h.	—	1	—	2	—	—	123	—	—	0,75	—	0,45	—	—	0,30	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	5	h.	—	—	2	2	—	—	16	—	—	—	—	0,45	—	—	0,23	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	3	h. en p.	—	1	2	2	—	—	25	—	—	0,75	0,80	0,55	—	—	0,37	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	4	h.	—	—	1	—	—	1	91	—	—	—	0,80	—	—	0,30	0,23^{5}	—
IJsfabrieken	2	p.	—	1	—	2	—	—	14	—	—	0,75	—	0,55	—	—	0,40	—
Batikkerijen en ververijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	3	9	—	—	—	—	—	—	0,20	†
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	1	h.	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,66	—	—	—	—
Blikslagerijen	2	h.	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	0,40	—	—	0,30	—
Constructiewerkplaatsen	1	h.	—	1	—	2	—	—	15	—	—	1,—	—	0,80	—	—	0,25	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	2	h.	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Meubelmakerijen	8	h.	—	—	55	2	—	—	34	—	—	—	1,—	0,72	—	—	0,35^{5}	—
Schoenmakerijen	3	h.	—	—	4	1	—	1	13	—	—	—	0,75	0,70	—	0,25	0,30	—
Pasoeroean.																		
Kalkbranderijen	6	h. en p.	—	4	—	5	—	—	79	10	—	0,80	—	0,70	—	—	0,39	0,30
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	74	h.	—	—	—	51	—	—	36	7	—	—	—	0,41^{5}	—	—	0,31^{5}	0,34
Arak- en spiritusfabrieken	1	s.	—	2	—	4	—	—	16	—	—	1,25	—	0,50	—	—	0,40	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	12	p. en h.	—	5	5	36	3	—	23	2	—	0,97^{5}	0,45	0,43	0,50	—	0,30	0,10
Koffiebranderijen	3	m.	2	6	—	40	—	—	219	5	0,50	1,25	—	0,66^{5}	—	—	0,32^{5}	0,27
Mineraalwater- en limonadefabrieken	2	h. en s.	—	1	—	4	—	2	6	5	—	1,—	—	0,65	—	0,50	0,35	0,20
Olie (vette) fabrieken	1	s.	4	—	—	1	—	—	15	40	0,50	—	—	1,—	—	—	0,50	0,25
Sigaren- en sigarettenfabrieken	5	h.	—	—	—	—	—	—	62	7	—	—	—	—	—	—	0,31^{5}	0,27^{5}
IJsfabrieken	4	m., p. e. en w.	—	3	—	10	—	—	21	—	—	1,43	—	0,76	—	—	0,36	—
Batikkerijen	4	h.	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	0,30	0,20	—	—	—
Zeepfabrieken	3	h.	—	—	—	1	—	2	5	—	—	—	0,45	—	—	—	0,50	0,25
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	1	m.	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	0,70	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen	4	m., p., e. en s.	—	21	2	352	—	—	113	—	—	2,—	2,50	1,30	—	—	0,41	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	1	h. en s.	—	1	—	14	—	—	9	—	—	1,90	—	0,92^{5}	—	—	0,44	—
Goud- en zilversmederijen	3	h.	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	0,50	—	—	0,25	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	26	h.	—	—	—	5	—	—	43	—	—	—	—	0,50	—	—	0,23^{5}	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1]	Aantal werklieden.									Loonen per dag gemiddeld voor								
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Meubelmakerijen	22	h.	—	—	94	15	—	4	56	—	—	—	f $1,01^{5}$	f $0,46^{5}$	—	f 0,96	f 0,37	—
Rijtuigfabrieken	5	h.	—	3	—	15	—	—	32	—	—	f 0,60	—	0,60	—	—	0,26	—
Houtzagerijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	2	h.	1	1	—	—	—	—	40	75	f 1,50	0,50	—	—	—	—	0,35	f 0,15
Vlechten van rotan-meubilair	1	h.	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	9	h.	—	—	1	29	—	—	—	—	—	—	0,50	0,49	—	—	—	—
Drukkerijen	2	h.	—	—	—	86	—	—	2	—	—	—	—	0,25	—	—	$0,22^{5}$	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	2	p., e. en m.	—	3	—	24	—	—	22	—	—	1,—	—	0,85	—	—	$0,47^{5}$	—
Vuurwerkfabrieken	2	h.	—	—	—	8	5	—	—	—	—	—	0,80	0,85	f 0,20	—	—	—
Kleermakerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Sojafabrieken	6	h.	—	—	4	43	—	—	1	—	—	—	0,85	0,35	—	—	0,25	—
Pekalongan.																		
Cementtegelfabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	$0,32^{5}$	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	67	h.	—	1	—	5	—	15	107	—	—	0,50	—	0,50	—	†	0,20	—
Arak- en spiritusfabrieken	3	s.	—	4	—	16	—	—	14	—	—	0,70	—	0,60	—	—	0,40	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	18	h.	—	1	—	4	—	2	19	—	—	0,40	—	0,51	—	0,33	0,35	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	—	3	—	4	10	—	8	—	—	0,60	—	$0,57^{5}$	0,35	—	0,20	—
Olie (vette) -fabrieken	51	h. en s.	1	—	1	8	—	2	119	—	0,70	—	1,—	$0,37^{5}$	—	0,60	0,30	—
IJsfabrieken	6	w., p. en m.	3	2	—	6	—	1	7	—	1,—	0,90	—	$0,56^{5}$	—	0,50	$0,32^{5}$	—
Batikkerijen	172	h.	—	—	—	86	115	—	1300	29	—	—	0,30	0,25	—	—	0,16	0,10
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	4	p., m. en h.	—	—	—	4	—	—	45	—	—	—	—	1,50	—	—	0,91	—
Constructiewerkplaatsen	7	s., h., e. en m.	—	9	4	55	—	—	42	—	—	2,50	0,90	1,—	—	—	0,34	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	1	s. en e.	6	2	6	6	—	—	270	—	1,44	1,88	1,13	1,31	—	—	0,33	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	22	h.	—	—	—	10	—	—	69	—	—	—	—	0,45	—	—	0,30	—
Meubelmakerijen	60	h.	6	—	—	5	—	99	17	—	1,25	—	—	0,70	—	0,35	0,52	—
Rijtuigfabrieken	11	h.	—	—	—	3	—	2	42	—	—	—	—	0,90	—	0,50	0,33	—
Schoenmakerijen	10	h.	—	—	2	—	—	—	16	—	—	—	0,75	—	—	—	0,40	—
Drukkerijen	3	h. en m.	—	—	4	—	—	6	130	—	—	—	0,75	—	—	0,50	0,40	—
Vuurwerkfabrieken	1	h.	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	0,30	0,20	—
Zeepfabrieken	2	h.	1	—	1	—	—	—	5	—	0,80	0,60	—	—	—	—	$0,37^{5}$	—
Preanger-Regentschappen.																		
Hardsteenen- tegelmakerijen	2	h.	—	2	—	—	—	—	13	4	—	0,50	—	—	—	—	0,35	0,20
Cementtegel- en trasfabrieken	4	h., e. en m.	1	1	1	93	—	—	24	—	2,30	1,50	2,—	$0,47^{5}$	—	—	0,25	—
Kalkbranderijen	41	h.	2	10	—	38	—	1	322	4	0,70	0,64	—	0,59	—	0,40	0,44	0,40
Marmerslijperijen	1	h.	—	1	—	6	—	—	—	—	—	2,50	—	1,25	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	254	h.	1	15	—	589	126	—	236	46	0,66	$0,86^{5}$	—	0,36	0,22	—	$0,33^{5}$	0,20
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	28	h.	4	8	12	93	—	—	90	4	$0,82^{5}$	0,76	0,55	0,47	—	—	0,36	0,20
Conservenfabrieken	2	w.	—	2	—	10	6	7	55	43	—	1,75	—	1,—	0,90	0,90	0,45	0,20
Koffiebranderijen	1	e.	—	—	—	—	—	2	11	—	—	—	—	—	—	0,60	$0,37^{5}$	—
Electriciteit- en lichtgasfabrieken	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	5	h.	3	—	1	39	—	1	17	—	0,65	—	1,50	0,43	—	0,20	0,20	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	14	h.	—	1	—	11	1	1	62	56	—	0,55	—	0,39	0,20	0,30	$0,23^{5}$	0,19
IJsfabrieken	2	w. en p.	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Batikkerijen en ververijen	19	h.	—	—	—	9	57	—	2	19	—	—	—	0,38	0,24	—	0,25	0,10
Kininefabrieken	1	e.	—	6	—	103	—	—	231	—	—	$1,12^{5}$	—	0,75	—	—	0,40	—
Zeepfabrieken	3	h.	1	—	—	—	—	2	13	—	0,80	—	—	—	—	0,25	0,29	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	3	m.	—	—	3	39	—	—	27	—	—	—	2,50	1,75	—	—	0,45	—
Blikslagerijen	13	h.	—	—	1	11	—	—	2	—	—	—	0,50	0,49	—	—	0,40	—
Constructiewerkplaatsen	15	h. en m.	—	9	3	123	6	23	223	75	—	1,40	2,25	1,63	1,—	0,78	0,46	0,45
Koperbewerking	9	h.	—	—	—	6	—	—	9	—	—	—	—	0,27	—	—	0,22	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	144	h., e. en m.	6	17	10	319	—	8	305	—	2,16	1,75	1,59	0,70	—	0,51	$0,39^{5}$	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	2	e. en s.	—	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	1,—	—	—	0,60	—
Meubelfabrieken	38	h.	11	1	195	13	—	28	27	—	1,36	1,75	0,80	0,89	—	0,38	0,50	—
Rijtuigfabrieken	5	h.	—	—	—	8	—	—	8	—	—	—	—	0,49	—	—	0,25	—
Houtzagerijen	5	w., h. en s.	—	1	—	9	—	—	15	—	—	1,—	—	0,88	—	—	0,60	—
Vlechterijen van rotan-meubilair en matten	6	h.	2	—	17	10	—	—	10	—	1,15	—	0,70	0,25	—	—	0,25	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.
Huidendrogerijen	5	h.	—	—	4	—	10	—	21	—	—	—	f 0,50	f 0,47	—	—	f 0,36	—
Schoenmakerijen	31	h.	2	3	9	134	—	6	33	—	f 0,87^{5}	f 0,77	0,92	0,67^{5}	—	f 0,36	0,33	—
Zadelmakerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,20	—
Drukkerijen	7	m., e. en h.	2	8	13	373	4	19	171	—	2,37^{5}	1,77	1,38	0,68	f 0,50	0,50	0,43	—
Rembang.																		
Cementtegel- en trasfabrieken	2	h.	1	5	—	—	—	—	35	30	0,50	0,40	—	—	—	—	0,30	f 0,30
Kalkbranderijen	3	h. en s.	3	3	—	—	—	—	15	5	0,46	0,54	—	—	—	—	0,30	0,20
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	18	h.	—	—	4	10	—	—	6	1	—	—	0,55	0,14^{5}	—	—	0,27^{5}	0,12
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	m.	—	1	—	—	—	—	8	—	1,—	—	—	—	—	—	0,35	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	16	h.	1	3	13	50	—	60	107	19	0,80	0,43	0,40	0,42	—	0,40	0,26	0,19
IJsfabrieken	2	m. en s.	—	2	—	—	—	—	15	—	—	1,50	—	—	—	—	0,32	—
Batikkerijen en ververijen	239	h.	—	—	—	2	7	—	498	115	—	—	—	0.40	0,45	—	0,25	0,25
Olie (minerale) en -producten	3	e., h. en s.	1	26	3	315	—	—	625	30	1,75	0,70	2,45	1,68	—	—	0,35	0,24
Constructiewerkplaatsen	1	m.	—	1	—	25	—	—	34	—	—	2,—	—	1,—	—	—	0,35	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	1	m.	—	7	10	213	—	—	90	—	—	2,—	1,—	1,—	—	—	0,30	—
Goud- en zilversmederijen	5	h.	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	0,90	—	—	—	—
Werkplaatsen (voor aanmaak van emballage)	1	s., m. en h.	—	1	—	12	—	—	153	2	—	1,05	—	1,32	—	—	0,40	0,30
Meubelmakerijen	8	h.	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—
Scheepswerven	6	h.	—	5	—	27	—	2	128	—	—	1,25	—	1,08	—	—	0,47	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	1	h.	1	1	—	—	—	—	20	24	0,67	0,32^{5}	—	—	—	—	0,30	0,20
Leerlooierijen	6	h.	—	1	—	5	—	—	10	—	—	0,60	—	0,31	—	—	0,25	—
Vuurwerkfabrieken	1	h.	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Semarang.																		
Cementtegelfabrieken	2	h., g. en e.	—	7	5	50	3	—	26	42	—	1,87^{5}	2,—	0,77	0,45	—	0,40	0,40
Kalkbranderijen	12	h.	—	—	1	6	—	—	52	62	—	—	0,50	0,25	—	—	0,26	0,15
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	65	h.	—	—	—	41	7	—	188	—	—	—	—	0,50	0,25	—	0,24	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	1	m.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Bierbrouwerijen	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	76	h.	1	3	7	67	—	—	76	1	0,40	0,50	0,41	0,24	—	—	0,27	0,25
Mineraalwater- en limonadefabrieken	6	g., h., e. en p.	3	2	9	72	—	14	14	—	0,70	0,40	0,62	1,10	—	0,50	0,44	—
Olie (vette)- fabrieken	23	h.	—	—	—	—	—	—	108	25	—	—	—	—	—	—	0,25	0,17
Sigaren- en sigarettenfabrieken	341	h.	4	6	25	433	196	1	2809	217	0,50	1,—	0,67	0,82^{5}	0,33	0,40	0,26	0,22^{5}
IJsfabrieken	5	g., p. en s.	4	3	7	55	—	—	23	—	1,35	1,20	0,50	0,57	—	—	0,50	—
Tahoekokerijen	27	h.	—	—	—	8	2	—	30	59	—	—	—	0,30	0,20	—	0,30	0,20
Batikkerijen en ververijen	50	h.	—	—	—	161	231	—	35	28	—	—	—	0,33	0,13	—	0,22	0,12^{5}
Olie (minerale) en -producten	1	s.	—	18	1	50	—	—	175	62	—	1,—	2,—	1,10	—	—	0,45	—
Zeepfabrieken	2	h.	—	2	5	28	—	—	11	—	—	0,67^{5}	1,75	0,55	—	—	0,42	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	6	h. en g.	2	8	8	119	—	—	11	—	2,—	1,28	1,87^{5}	0,95	—	—	0,36	—
Constructiewerkplaatsen	6	h., p. en e.	5	6	17	106	—	—	18	—	2,50	1,10	1,48	1,30	—	—	0,30	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	2	—	2	9	3	222	—	—	10	—	2,32	2,40	1,—	0,95	—	—	0,49	—
Goud- en zilversmederijen	6	h.	—	—	—	—	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	119	h.	—	1	—	94	1	—	252	—	—	1,50	—	0,39	0,20	—	0,26	—
Meubelmakerijen	26	h.	—	—	57	98	—	6	59	—	—	—	0,97	0,90	—	0,50	0,36	—
Rijtuigfabrieken	10	h.	2	6	11	106	—	—	53	—	2,25	0,85	2,25	0,89	—	—	0,38	—
Houtzagerijen	4	h., s. en e.	—	20	4	121	—	—	98	—	—	1,05	2.06	0,84^{5}	—	—	0,56	—
Scheepswerven	1	h.	—	8	—	—	—	—	200	—	—	0,58	—	—	—	—	0,25	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	13	h.	6	9	29	252	110	3	165	253	0,82^{5}	0,62	0,40	0,36	0,30	0,35	0,29	0,24
Huidendrogerijen	5	h.	—	1	—	6	—	—	3	—	—	0,40	—	0,25	—	—	0,25	—
Schoenmakerijen	2	h.	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—
Drukkerijen	17	h. en m.	—	13	17	535	98	20	192	—	—	1,13	0,85	0,80	0,40	0,50	0,48	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	2	h.	—	—	—	2	3	—	—	2	—	—	—	0,30	0,20	—	—	0,15
Kunstmestfabrieken	1	—	2	2	—	2	—	—	50	—	1,25	1,—	—	1,—	—	—	0,50	—
Zadelmakerijen	4	h.	—	—	1	40	—	—	3	—	—	—	0,35	0,30	—	—	0,27	—
Soerabaja.																		
Cementtegelfabrieken	4	s., p. en h.	4	8	—	57	—	—	168	2	1,25	1,02	—	0,72	—	—	0,40	0,20

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1]	Aantal werklieden.								Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
						Inlanders.			Inlanders.					Inlanders.			Inlanders.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Mannen.	Vrouwen.
Kalkbranderijen	13	h. en m.	2	16	—	14	—	—	326	152	f 1,02^5	f 1,50	—	f 0,98	—	—	f 0,33	f 0,20
Marmerslijperijen	2	h.	—	—	3	3	—	3	2	—	—	—	f 0,50	0,25	—	f 0,80	0,60	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	25	p. en h.	—	2	—	165	97	—	138	—	—	2,—	—	0,47	f 0,23^5	—	0,31	—
Arak- en spiritusfabrieken	2	s., e. en m.	5	6	—	36	—	5	98	—	1,65	0,75	—	0,85	—	0,40	0,35	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	19	h.	1	9	1	53	—	9	59	—	1,25	0,97	0,80	0,85^5	—	0,62	0,51	—
Kocolinefabrieken	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Mineraalwater- en limonadefabrieken	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (vette) -fabrieken	1	s.	—	—	1	80	—	—	47	—	—	—	2,50	1,—	—	—	0,50	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	2	h.	—	—	—	79	36	—	—	15	—	—	—	2,—	0,50	—	—	0,40
IJsfabrieken	5	s. en m.	2	11	—	111	—	—	69	2	2,—	1,—	—	0,84	—	—	0,57	0,35
Tahoekokerijen	6	h.	—	—	—	—	—	2	17	10	—	—	—	—	—	0,80	0,47	0,25
Batikkerijen	6	h.	—	—	—	10	—	—	9	—	—	—	—	0,90	—	—	0,45	—
Bereiding van samengeperste gassen (zuurstof, koolzuur en acetyleen)	3	m.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Jodiumpraeparaten	3	m. en p.	—	2	—	18	—	—	10	—	—	0,85	—	0,54	—	—	0,55	—
Natriumbisulfietfabrieken	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Olie (minerale) en -producten	3	s. en p.	—	26	—	111	—	—	496	150	—	1,56	—	0,83	—	—	0,39	0,25
Zeepfabrieken	11	s. en h.	—	2	3	13	6	62	49	—	—	1,—	0,70	0,64^5	0,50	0,78	0,50	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	23	h., e. en m.	2	37	3	224	†	†	113	†	2,—	1,78	1,15	1,—	—	—	0,47^5	—
Aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen, vernikkelateliers	18	h., s. p. e. en m.	10	146	7	2762	—	—	904	—	2,15	2,31	1,30	1,21	—	—	0,58	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal.	2	s.	—	7	—	100	—	—	65	—	—	2,03	—	1,20	—	—	0,36	—
Goud- en zilversmederijen	9	h.	—	—	—	7	—	46	13	—	—	—	—	0,56	—	0,89^5	0.71	—
Koperbewerking	2	h.	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,45	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden).	45	h.	—	7	—	213	—	13	180	—	—	1,19	1,50	0,65	—	0,81	0,62	—
Biljart- en pianofabrieken	1	m.	1	1	4	20	—	—	—	—	3,—	2,—	2,50	1,25	—	—	—	—
Meubelmakerijen	52	h.	—	1	548	102	—	—	57	2	—	1,25	0,87	0,59	—	—	0,47	0,15
Rijtuigfabrieken	6	h., e. en m.	1	2	6	270	—	—	57	—	3,—	1,75	2,05	0,87	—	—	0,50	—
Timmerwerkplaatsen	34	h.	—	15	104	126	—	33	58	—	—	1,32	1,68^5	0,69^5	—	0,85	0,44^5	—
Houtzagerijen	13	h., s. en e.	1	9	2	121	—	3	112	—	0,50	1,28	2,25	0,83	—	1,—	0,46	—
Scheepswerven	15	h.	—	2	—	197	—	—	6	—	—	1,—	—	0,73	—	—	0,40	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	4	m. en p.	—	3	—	10	—	3	25	—	—	0,90	—	0,75	—	0,65	0,44^5	—
Leerlooierijen	4	s. en h.	—	10	—	12	—	—	119	—	—	1,80	—	0,80	—	—	0,47	—
Schoenmakerijen	4	h.	—	—	—	15	—	—	5	—	—	—	—	0,62^5	—	—	0,60	—
Diamantslijperijen	1	e.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Drukkerijen.	20	s. en h.	2	93	724	—	7	624	—	—	1,60	1,—	0,90	—	—	0,80	0,55	—
Electriciteit- en lichtgasfabrieken	2	s. en e.	7	9	—	16	1	10	42	—	1,96	1,—	—	0,71	0,60	0,30	0,43	—
Kunstmestfabrieken	1	s.	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	0,55	—
Papierfabrieken	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Vuurwerkfabrieken.	4	h.	—	—	—	5	—	10	20	—	—	—	—	0,88	—	0,45	0,40	—
Zwavelzuurfabrieken en zwavelraffinaderijen	4	s. en h.	—	15	—	37	—	—	165	31	—	1,—	—	0,90	—	—	0,40	0,30
Soerakarta.																		
Cementtegelfabrieken	1	h.	—	1	—	—	—	—	29	1	—	0,66	—	—	—	—	0,30	0,30
Kalkbranderijen	6	h.	—	—	—	5	—	—	27	—	—	—	—	0,37	—	—	0,18	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	134	h.	—	2	—	56	1	—	239	93	—	0,37	—	0,40	0,25	—	0,26	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	15	h.	2	1	1	6	—	8	39	9	0,70	0,70	0,60	1,50	—	0,43	0,36	0,40
Koffiebranderijen.	11	s. en h.	1	1	1	1	—	4	10	19	0,90	0,80	0,60	0,50	—	0,55	0,40	0,23
Mineraalwater- en limonadefabrieken.	3	h.	—	1	1	5	—	3	8	5	—	0,40	0,75	0,46	—	0,60	0,30	0,26
Sigaren- en sigarettenfabrieken	36	h.	2	3	—	26	6	2	126	92	1,62^5	0,40	—	0,46	0,29	0,46^5	0,30	0,18
IJsfabrieken	2	m.	1	1	5	23	—	4	24	1	1,50	1.50	1,—	0,77	—	0,60	0,37^5	0,25
Batikkerijen	336	h.	10	21	1	375	459	10	1924	2058	1,02	0,54	0,69	0,76	0,22	0,25	0,43	0,22
Zeepfabrieken	4	h.	—	—	—	—	—	5	10	3	—	—	—	—	—	0,38	0,41	0,23
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	1	h.	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	0,50	—	—	0,25	—
Constructiewerkplaatsen	2	m.	—	3	—	40	—	—	35	—	—	1,45	—	1,30	—	—	0,42^5	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	2	h.	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	0,90	—	—	0,40	—
Meubelmakerijen	27	h.	3	1	110	35	—	13	38	—	0,80	0,25	0,69^5	0,50	—	0,82	0,31	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1].	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Rijtuigfabrieken	9	h.	—	—	3	39	—	—	11	—	—	—	f 2,50	f 0,77⁵	—	—	f 0,35	—
Houtzagerijen	3	h.	—	1	—	4	—	—	27	—	—	f 0,66	—	0,80	—	—	0,25	—
Huidendrogerijen	6	h.	—	—	—	—	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—	0,43	—
Leerlooierijen	6	h.	—	—	—	2	—	—	14	—	—	—	—	0,75	—	—	0,43	—
Schoenmakerijen	13	h.	1	—	7	42	—	1	17	—	f 0,90	—	0,54	0,56	—	f 0,60	0,41	—
Drukkerijen	5	h. en m.	1	2	14	101	—	20	143	—	0,75	0,77⁵	0,77⁵	0,44⁵	—	0,36	0,32	—
Electriciteit- en lichtgasfabrieken	1	m.	—	16	—	25	—	—	39	—	—	1,35	—	0,72⁵	—	—	0,46	—
Madoera.																		
Kalkbranderijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	0,35	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	4	h.	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	†	—
Batikkerijen en ververijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	†	—
Jodiumpraeparaten	1	p.	—	—	—	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—	0,50	0,35	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal.	1	s.	1	10	2	154	—	—	96	—	3,—	1,67	1,—	1,—	—	—	0,35	—
Meubelmakerijen	4	h.	—	—	21	—	—	—	2	—	—	—	0,71	—	—	—	0,35	—
Houtzagerijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	0,20	—
Scheepswerven	1	m.	—	2	—	70	—	—	30	—	—	1,—	—	0,75	—	—	0,40	—
Amboina.																		
IJsfabrieken	2	w.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Smederijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Meubelfabrieken	3	h.	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Houtzagerijen	2	h.	—	—	—	—	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Schoenmakerijen	3	h.	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Drukkerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Atjeh en onderhoorigheden.																		
Cementtegelfabrieken	1	h.	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	0,90	—	—	0,50	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	2	h.	3	—	—	—	—	21	—	—	0,90	—	—	—	—	0,70	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	9	h.	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	0,48	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	6	h. en m.	—	2	2	—	—	5	5	—	—	1,—	1,—	—	—	0,58	0,56	—
IJsfabrieken	1	w.	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2,—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen	4	s. en m.	—	7	174	125	—	—	—	—	—	1,62⁵	2,—	1,75	—	—	—	—
Goud- en zilversmeden	6	h.	—	—	6	—	—	31	—	—	—	—	0,70	—	—	0,49	—	—
Scheepstimmerwerven	1	h.	—	—	6	11	—	—	—	—	—	—	1,12⁵	1,12⁵	—	—	—	—
Houtzagerijen	13	h.	11	2	—	2	—	351	64	—	1,25	1,20	—	0,75	—	0,70	0,60	—
Leerlooierijen	2	h.	1	—	1	1	—	12	3	—	0,85	—	0,75	0,80	—	0,50	0,50	—
Schoenmakerijen	12	h.	—	—	2	—	—	98	—	—	—	—	1,50	—	—	0,50	—	—
Drukkerijen	2	m.	—	—	—	—	—	8	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok.																		
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	1	h.	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	1,—	—	—	0,50	—	—
Olie (vette)- fabrieken	1	w. en m.	1	1	3	25	20	3	17	15	3,—	1,—	1,75	2,—	f 0,85	0,75	0,75	f 0,40
Smederijen	6	h.	—	—	7	—	—	11	3	—	—	—	0,80	—	—	0,60	0,60	—
Meubelmakerijen	1	h.	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—
Huidendrogerijen	10	h.	2	—	1	3	—	—	24	—	1,—	—	1,—	0,80	—	—	0,74	—
Banka en onderhoorigheden.																		
Kalkbranderijen	1	h.	1	—	5	—	—	10	—	—	0,75	—	0,60	—	—	0,40	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	8	h.	2	—	54	—	—	5	—	—	†	—	0,80	—	—	0,60	—	—
IJsfabrieken	3	g. en s.	2	—	7	—	—	—	—	—	1,15	—	0,70	—	—	—	—	—
Smederijen	5	h.	4	—	—	—	—	9	—	—	1,20	—	—	—	—	0,63	—	—
Benkoelen.																		
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	3	h.	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	5	h.	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50	—
IJsfabrieken	1	s.	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	0,66	—	—	0,60	—
Zeepfabrieken	2	h.	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	0,83	—	0,50	—	—
Billiton.																		
Kalkbranderijen	1	h.	2	—	2	—	—	2	—	—	0,83	.	0,66	—	—	0,40	—	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1]).	Aantal werklieden.									Loonen per dag gemiddeld voor							
			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.			Mandoers.		Ervaren werklieden.			Gewone koelies.		
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders. Mannen.	Inlanders. Vrouwen.
Steenbakkerijen	1	h.	2	—	2	—	—	2	—	—	f 0,83	—	f 0,66	—	—	f 0,40	—	—
Broodbakkerijen	1	h.	1	—	4	2	—	2	—	—	0.83	—	0,50	—	—	0,40	—	—
IJsfabrieken	1	s.	1	—	4	2	—	2	—	—	3,—	—	3,—	—	—	0,43	—	—
Constructiewerkplaatsen	2	e., m. en s.	1	—	47	130	—	2	2	—	3,75	f 3,30	2,—	f 2,—	—	0,75	f 0,75	—
Goud- en zilversmederijen	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden.																		
Kalkbranderijen	2	h.	1	2	—	13	—	—	46	—	1,33	0,90	—	0,86^{5}	—	—	0,50	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	2	h.	—	3	—	—	—	40	106	—	—	0,55	—	—	—	0,40	0,50	—
Olie (vette)- fabrieken	1	s.	—	5	18	41	—	—	50	—	—	0,95	2,25	1,82^{5}	—	—	0,62^{5}	—
Constructiewerkplaatsen	3	h.	—	—	7	1	—	2	—	—	—	—	0.60	0,50	—	0,20	—	—
Smederijen	6	h.	—	—	4	15	—	6	6	—	—	—	1,—	0,92^{5}	—	0,43	0,75	—
Meubelmakerijen	13	h.	8	—	100	1	—	92	—	—	1,12^{5}	—	0,71	0,65	—	0,15	—	—
Schoenmakerijen	6	h.	—	—	24	3	—	66	—	—	—	—	1,33	0,60	—	0,68	—	—
Drukkerijen	3	h. en p.	—	—	2	51	—	5	9	—	—	—	1,25	1,25	—	0,60	0,40	—
IJsfabrieken	2	w.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Gasfabrieken	1	m.	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Djambi.																		
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	6	h.	—	—	—	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	†	†	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	3	h.	—	—	—	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	0,70	0,58	—
Houtzagerijen	2	h.	—	1	—	—	—	—	6	—	—	†	—	—	—	†	—	—
Lampongsche districten.																		
Kalkbranderijen	4	h.	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	4	h.	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	1,37	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	10	h.	—	—	12	17	—	—	—	—	—	—	0,66	0,83	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	1,50	0,70	—	—	—	—
Blikslagerijen	5	h.	—	—	2	2	—	2	3	—	—	—	1,—	0,75	—	0,55	0,60	—
Goud- en zilversmederijen	9	h.	—	—	5	—	—	8	2	—	—	—	1,50	—	—	0,71	0,80	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	4	h.	—	—	7	5	—	—	—	—	—	—	1,—	0,75	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	2	h.	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1,20	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	5	h.	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	1,93	—	—	—	—	—
Drukkerijen	1	h.	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	1,20	1,20	—	—	—	—
Menado.																		
Steenbakkerijen	6	h.	—	4	—	6	—	—	30	—	—	0,75	—	0,60	—	—	0,50	—
Broodbakkerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	2	h.	—	—	—	2	—	2	5	—	—	—	—	0,70	—	0,75	0,42	—
IJsfabrieken	4	m., s. en w.	2	1	—	3	—	—	13	—	2,50	0,97^{5}	—	1,20	—	—	0,60	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	3	h.	—	—	—	3	—	—	6	—	—	—	—	1,—	—	—	0,45	
Vernikkelateliers	1	h.	—	—	2	4	—	—	—	—	—	—	0,75	0,75	—	—	—	
Smederijen	9	h.	—	—	21	11	—	16	—	—	—	—	0.75	0,60	—	0,50	—	
Meubelmakerijen	5	h.	6	—	49	—	—	—	4	—	2,—	—	0,50	—	—	—	0,50	†
Drukkerijen	3	h.	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	†	—
Palembang.																		
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	31	h. en s.	—	—	38	19	—	220	30	—	—	—	0,78	0,83	—	0,52	0,70	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	7	h. en s.	—	1	2	1	—	19	12	—	—	†	1,25	1,—	—	0,51	0,75	—
IJsfabrieken	2	s.	—	—	2	2	—	49	121	—	—	—	2,—	1,30	—	0,91	0,74	—
Olie (minerale) en -producten	11	s. en m.	25	15	85	70	—	258	749	2	2,—	1,50	2,75	2,—	—	1,20	0,82	f 0,63
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	4	h.	—	—	2	4	—	4	4	—	—	—	0,75	0,60	—	0,50	0,50	—
Constructiewerkplaatsen	6	s.	—	2	2	2	—	14	68	—	2,—	2,—	1,50	1,—	—	0,65	0,70	—
Houtzagerijen	47	s., m. en h.	3	6	46	56	—	160	137	—	2,25	1,75	1,20	1,—	—	1,05	0,75	—
Drukkerijen	5	s. en h.	—	—	11	27	—	31	16	—	—	—	1,—	0,75	—	0,75	0,50	—
Riouw en onderhoorigheden.																		
Steenbakkerijen	2	s. en m.	12	15	42	463	81	483	40	11	1,55	1,25	3,05	0,75	0,32	0,72^{5}	0,53^{5}	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. ¹)	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Steenhouwerijen	2	h.	2	—	6	—	—	—	—	—	f 0,72^{5}	—	f 0,55	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	9	h.	—	—	17	—	—	38	—	—	—	—	0,80^{5}	—	—	f 0,64	—	—
Arak- en spiritusfabrieken	2	h.	1	—	9	—	—	8	—	—	0,56	—	0,58	—	—	0,32	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	9	h.	6	—	7	12	—	3	—	—	0,40^{5}	—	0,60	f 0,39	—	0,32	—	—
Kleermakerijen	7	h.	5	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	0,39	—	—	—	—
Gambirkokerijen	98	h.	—	—	307	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—
Houtskoolbranderijen	80	h.	—	—	143	2	—	30	191	—	—	—	0,70	0,75	—	0,69	f 0,50	—
Oostkust van Sumatra.																		
Cementtegel- en betonwerkfabrieken	1	h.	1	—	3	—	—	2	—	—	1,50	—	1,50	—	—	0,80	—	—
Kalkbranderijen	9	h.	4	—	—	3	—	20	11	—	1,40	—	—	0,60	—	—	0,40	—
Steenbakkerijen	20	h.	9	1	41	3	—	92	—	—	1,05	f 0,40	0,71	0,25	—	0,45	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	27	h.	4	—	17	—	—	56	—	—	2,—	—	0,55	—	—	0,62	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	s.	1	—	2	—	—	—	—	—	2,—	—	1,—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en -producten	9	m. en s.	3	99	127	208	—	76	1513	110	1,—	0,90	1,80	1,75	—	0,65	0,51	f 0,30
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	5	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Blikslagerijen	6	h.	—	—	6	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen	9	m. en s.	2	4	5	15	—	—	15	6	2,25	2,20	1,40	0,90	—	—	0,50	0,40
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Goud- en zilversmederijen	20	h.	1	—	71	—	—	63	—	—	2,—	—	0,75	—	—	0,45	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	26	h.	—	—	29	1	—	25	8	—	—	—	0,70	0,50	—	0,40	0,25	—
Meubelfabrieken	8	h.	—	—	21	—	—	15	—	—	—	—	1,30	—	—	0,70	—	—
Rijtuigfabrieken	1	h.	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1,—	—	—	0,80	—	—
Houtzagerijen	19	h.	11	—	99	—	—	371	—	—	1,45	—	1,—	—	—	0,60	—	—
Scheepswerven	1	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Schoenmakerijen	11	h.	—	—	39	—	—	17	7	—	—	—	0,60	—	—	0,40	0,30	—
Drukkerijen en boekbinderijen	8	h. en m.	—	—	36	325	—	—	—	—	—	—	†	†	—	—	—	—
Sumatra's Westkust.																		
Cementfabrieken	1	s. en m.	—	25	14	28	—	—	388	—	—	0,84	2,—	0,75	—	—	0,47	—
Cementtegel- en betonwerkfabrieken	3	h.	—	2	1	14	—	—	14	—	—	0,67^{5}	0,60	0,58	—	—	0,47	—
Kalkbranderijen	5	h.	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	9	h.	—	2	6	12	—	28	87	3	—	0,76^{5}	0,50	—	—	—	0,40	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	14	h.	1	—	10	22	—	2	23	—	0,75	—	0,71	0,51	—	0,50	0,32	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	6	h.	2	1	1	18	—	—	21	—	0,75	1,10	1,—	0,50	—	—	0,47	—
Olie (vette)- fabrieken	16	s. en h.	9	1	1	37	—	—	42	—	0,97	0,75	1,—	0,53	—	—	0,40	—
IJsfabrieken	1	s.	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—
Zeepfabrieken	7	h.	1	—	6	1	—	2	12	—	0,75	—	0,82	—	—	0,60	0,45	—
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	10	h.	—	1	8	31	—	—	21	—	—	1,—	1,25	0,58	—	—	0,43	—
Constructiewerkplaatsen	1	e. en m.	—	—	—	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
Goud- en zilversmederijen	31	h.	—	—	2	79	—	—	23	—	—	—	1,—	0,55	—	—	0,47	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	10	h.	3	3	3	40	—	—	29	—	1,—	0,88	0,67	0,55	—	—	0,43	—
Meubelmakerijen	10	h.	—	—	50	—	—	97	1	—	—	—	3,—	—	—	0,40	0,40	—
Rijtuigfabrieken	6	h.	—	—	—	9	—	—	10	—	—	—	—	0,58	—	—	0,50	—
Schoenmakerijen	12	h.	—	2	29	15	—	19	27	—	—	0,50	1,48	0,41	—	0,53	0,35	—
Drukkerijen en boekbinderijen	10	h. en m.	—	—	30	128	—	—	—	—	—	—	0,50	0,45	—	—	—	—
Tapanoeli.																		
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	1	1	—	—	—	—	5	—	0,40	0,40	—	—	—	—	0,40	—
IJsfabrieken	1	p.	—	1	—	—	—	—	5	—	—	1,—	—	—	—	—	0,50	—
Zeepfabrieken	2	h.	—	—	—	—	—	6	5	—	—	—	—	—	—	0,60	0,40	—
Automobielwerkplaatsen	1	p.	1	5	—	4	—	—	7	—	2,75	2,50	—	0,60	—	—	0,50	—
Houtzagerijen	2	s. en w.	—	1	—	—	—	—	5	—	—	0,67	—	—	—	—	0,50	—
Drukkerijen	3	—	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden.																		
IJsfabrieken	2	m.	—	5	—	—	—	—	3	—	—	1,50	—	—	—	—	0,87	—

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht [1]).	Aantal werklieden. Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Mandoers. Inlanders.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Aantal werklieden. Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Mandoers. Inlanders.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Ervaren werklieden. Inlanders. Vrouwen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Vreemde oosterlingen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Mannen.	Loonen per dag gemiddeld voor Gewone koelies. Inlanders. Vrouwen.
Timor en onderhoorigheden.																		
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	—	—	11	—	—	—	2	—	—	—	f 1,—	—	—	—	f 0,40	—
IJsfabrieken	1	s.	—	2	1	2	—	—	2	—	—	f 1,25	1,50	f 1,—	—	—	0,45	—
Huidendrogerijen	9	h.	—	—	1	10	—	—	14	—	—	—	0,75	0,60	—	—	0,47	—
Westerafdeeling van Borneo.																		
Mineraalwater- en limonadefabrieken	6	h. en m.	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	f 0,70	—	—
Olie (vette)- fabrieken	2	s.	1	3	10	15	—	55	62	—	f 1,—	1,—	1,—	1,—	—	0,80	0,75	—
IJsfabrieken	2	s. en m.	1	3	10	15	—	6	46	—	1,—	1,—	1,—	1,—	—	0,60	0,60	—
Houtzagerijen	4	s. en m.	—	—	10	—	—	46	58	—	—	—	1,20	—	—	0,85	0,60	—
Drukkerijen	1	h.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	†	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.																		
IJsfabrieken	1	e. en s.	—	2	—	—	—	1	8	—	—	1,75	—	—	—	1,75	1,02^{5}	—
Olie (minerale) en -producten	4	s.	†	†	†	†	†	427	1174	—	1,25	1,30	2,50	1,85	—	0,65	0,50	—
Constructiewerkplaatsen	6	e., s., g. en h.	3	9	43	11	—	61	152	—	4,25	1,95	3,—	1,86	—	1,20	0,65	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	3	s.	1	2	2	3	—	39	191	—	0,95	0,80	2,50	1,40	—	0,57^{5}	0,47	—
Meubelmakerijen	11	h.	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—
Houtzagerijen	4	s. en h.	2	4	1	8	—	—	70	—	2,—	2,12^{5}	3,—	1,40	—	—	1,35	—
Scheepswerven	1	s.	—	5	—	—	—	3	100	—	—	2,50	—	—	—	1,75	1,25	—
Schoenmakerijen	5	h.	—	—	—	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—
Diamantslijperijen	6	s. en p.	—	2	—	2	—	—	38	—	—	1,—	—	1,50	—	—	0,50	—
Drukkerijen	3	h.	—	—	1	2	—	—	8	—	—	—	1,50	0,75	—	—	0,50	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	4	s.	3	2	4	8	8	417	1162	—	0,97^{5}	1,30	2,50	1,75	—	0,70	0,60	—
Zwavelzuurfabrieken	1	s.	1	1	—	2	—	88	8	—	1,25	1,—	—	2,—	—	0,65	0,65	—

2°. DRUKKERIJEN.

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
	Banjoemas.					
1	Poerwakerta.	Snelpersdrukkerij KLAARWATER & Co.	†	†	†	†
2	Singamerta.	LIEM BIE HIEN alias NDJIN SANT	handenarbeid.	—	†	—
3	Tjilatjap.	Drukkerij J. D. DE BOER	2 gewone persen.	—	35	—
	Batavia.					
4	Batavia.	ALBRECHT & Co.	snel- en gewone persen.	†	†	†
5	Id.	Favoriet	†	†	†	†
6	Id.	Indonesische Drukkerij en Translaat-bureau	†	†	†	†
7	Id.	Javasche Boekhandel en Drukkerij	snel- en trappersen.	†	†	†
8	Id.	Firma G. KOLFF & Co.	snel- en gewone persen.	†	†	†
9	Id.	Idem	snel- en gewone persen.	†	†	†
10	Id.	Maatschappij tot exploitatie van dag-, week- of andere bladen in Nederlandsch-Indië .	snel- en gewone persen.	†	†	†
11	Id.	Handelsdrukkerij en Kantoorboekhandel Mercurius	snel- en gewone persen.	†	†	†
12	Id.	Uitgeversmaatschappij Papyrus	snel- en gewone persen.	†	†	†
13	Id.	Firma RUYGROK & Co.	snel- en gewone persen.	†	†	†
14	Id.	F. B. SMITS	snel- en trappersen.	†	†	†
15	Id.	Boekhandel VISSER & Co.	snel- en gewone persen.	†	†	†
16	Id.	De Verwachting	snel- en gewone persen.	†	†	†
17	Id.	Boekhandel en Drukkerij Hoa Siang Ing Kiok	snel- en gewone persen.	†	†	†
18	Id.	KHO TJENG BIE	snel- en gewone persen.	†	†	†
19	Id.	ONG TJAIJ HIN	snelpersen.	†	†	†
20	Id.	Sing Po.	snel- en gewone persen.	†	†	†
21	Id.	Boekhandel en Drukkerij Han Po	handpersen.	†	†	†
22	Id.	Sedija Leksana	snel- en gewone persen.	†	†	†
23	Id.	TJONG KOEN BIE	snel- en gewone persen.	†	†	†
24	Buitenzorg.	C. J. MARTHERUS & Co.	snelpers.	†	†	†
25	Id.	THE TENG HOEIJ & Co.	snel-, trap- en handpers.	†	†	†
26	Soebang.	Maatschappij tot exploitatie der Pamanoekan- en Tjiasemlanden	handpersen.	†	†	†
	Cheribon.					
27	Cheribon.	Drukkerij J. D. DE BOER	2 snel- en 2 degelpersen.	2	71	—
28	Id.	Insulinde	2 snelpersen, 2 trappersen en 1 handpers.	2	23	—
29	Id.	Firma VAN DER WAGT & Co.	2 snel- en 2 degelpersen.	†	†	†
	Djokjakarta.					
30	Djokjakarta.	Naamlooze vennootschap, voorheen H. BUNING	14 drukpersen.	12	120	1
31	Id.	Nieuwe Drukkerij Midden-Java	6 drukpersen.	4	39	1
32	Id.	Kunsthandel en Handelsdrukkerij J. SIGRIST .	3 drukpersen.	2	27	—
33	Id.	TAN DJIE PEK (Mataramsche Drukkerij) . .	4 drukpersen.	—	10	4

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
	Kediri.					
34	Kediri.	Boedi Karijo	handpersen.	—	15	—
35	Id.	Kedirische snelpersdrukkerij.	handpersen.	—	15	2
36	Id.	Kwee Tjong Boen	handpersen.	—	1	2
37	Blitar.	Liem Liang Djwan	handpersen.	—	12	10
38	Poerwaasri.	Tan Gwan Tjwie	handpersen.	—	2	1
	Kedoe.					
39	Keboemen.	Keboemensche Drukkerij (Tjiam Bian Tjoe)	†	—	1	1
40	Magelang.	Boekhandel, drukkerij en binderij H. V. Maresch	†	†	122	2
41	Id.	Tjeng Tjoen Gwan	†	—	15	11
42	Gombong.	Naamlooze vennootschap, voorheen Ch. Rapaport	†	—	3	—
	Pekalongan.					
43	Pekalongan.	Drukkerij Perdamian	5 snel- en trappersen.	—	21	9
44	Id.	Hadji Aloewi	1 trap- en 1 handpers.	—	4	—
45	Tegal.	J. D. de Boer	8 drukpersen.	1	98	—
46	Id.	Ho Lie	1 drukpers.	—	7	1
	Pasoeroean.					
47	Bangil.	Hadji Abdoelgani	4 persen.	—	4	—
48	Id.	Hadji Badjoeri	2 persen.	—	2	—
49	Malang.	Jahn's Drukkerij	8 persen.	5	72	—
50	Id.	Toko en Drukkerij „Kloeth".	4 persen.	—	10	—
51	Id.	Eerste Nederlandsch-Indische Koffiebranderij (lithografische metaaldrukkerij)	10 snelpersen.	†	†	†
52	Id.	Mevr. E. Kooper	1 handpers.	†	†	†
53	Id.	Kwee Khaij Khee	8 persen.	—	22	4
54	Pasoeroean.	Wed. J. L. Kalshoven	2 drukpersen.	1	2	—
55	Id.	Kwee Tiauw Liang (Drukkerij Insulinde)	1 drukpers.	—	2	—
56	Probolinggo.	Kho Tjin See	2 handpersen.	—	2	—
57	Id.	J. Schuitemaker	2 snelpersen en 1 handpers.	2	16	—
58	Id.	Siau Koen Sen	1 handpers.	—	†	†
59	Id.	S. F. Tjook	†	†	†	†
	Preanger-Regentschappen.					
60	Bandoeng.	Fortuna	†	†	†	†
61	Id.	Hay Tji An	†	†	†	†
62	Id.	Hok Lian Tjeng	1 groote pers en 2 kleine persen.	†	†	†
63	Id.	Insulinde	1 handpers, 1 kleine degelpers en 2 groote persen.	—	76	—
64	Id.	Lim Kim San	1 groote pers en 2 kleine persen.	—	16	4
65	Id.	Naamlooze vennootschap, voorheen A. C. Nix & Co.	7 persen.	—	73	—
66	Id.	On Tji The	5 kleine persen.	—	8	2

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
67	Bandoeng.	J. R. Razoux Kuhr	3 persen.	—	41	—
68	Id.	Tan Tek Liong	2 groote en 9 kleine persen.	—	—	—
69	Id.	Boekhandel Visser & Co.	4 snel- en 4 trappersen.	—	58	3
70	Id.	Maatschappij G. Vorkink	5 snelpersen, 5 klappersen en 1 verguldpers.	—	221	5
71	Soekaboemi.	Khoe Sin Tjoan	1 groote pers en 3 kleine persen.	—	6	3
72	Id.	L. Zecha	5 groote en 2 kleine persen.	—	50	15
73	Tasikmalaja.	Khouw Beng Hwat (Soekapoera Handelsdrukkerij)	1 handpers en 4 trappersen.	—	2	—
74	Tjiandjoer.	Thoe Kin In	†	—	1	1
	Semarang.					
75	Semarang.	Aloewi Ali Akoewan	†	†	11	—
76	Id.	Semarang Drukkerij en Boekhandel H. A. Benjamins	†	†	55	—
77	Id.	Boekhandel en Drukkerij A. Bisschop	†	†	50	—
78	Id.	Boekhandel en Drukkerij, voorheen G. C. T. van Dorp & Co.	†	†	336	6
79	Id.	Hiap Sing Kongsi	†	—	47	8
80	Id.	Java Sen Boe Kongsie	†	—	68	8
81	Id.	Drukkerij, voorheen Dagblad „De Locomotief"	†	—	70	2
82	Id.	Boekhandel en Drukkerij Masman en Stroink	†	†	60	—
83	Id.	C. A. Misset	†	†	81	—
84	Id.	Drukkerij Sinar Djawa	†	†	14	1
	Soerabaja.					
85	Soerabaja.	Boekhandel en Drukkerij, voorheen G. C. T. van Dorp & Co.	14 persen.	5	190	—
86	Id.	W. F. Hartman sr. (Handelsdrukkerij Excelsior)	8 persen.	—	20	1
87	Id.	Naamlooze vennootschap tot voortzetting van den boek-, papier- en kunsthandel E. Fuhri & Co.	25 persen.	10	160	1
88	Id.	Drukkerij Plantijn	12 persen.	2	98	—
89	Id.	Gebrs. Gimberg & Co.	4 persen.	—	30	—
90	Id.	Boekhandel en Drukkerij voorheen H. van Ingen	10 persen.	—	101	—
91	Id.	Lie Siong Hwie	3 persen.	—	—	32
92	Id.	Nieuwe Soerabaja Courant	4 persen.	2	63	—
93	Id.	Nio Saij An, firma Thaij Siang In Kiok	12 persen.	—	33	20
94	Id.	J. M. Chs. Nijland	8 persen.	5	150	—
95	Id.	Oeij Khing Hwa	3 persen.	—	11	6
96	Id.	Pewarta Soerabaja	6 persen.	1	30	11
97	Id.	Drukkerij „Polychroom"	10 persen.	9	78	2
98	Id.	Sech Soeleman bin Abdullah bin Marie	9 persen.	—	8	6
99	Id.	Handelmaatschappij Setya Oesaha	†	—	56	3
100	Id.	Soerabajaasch Handelsblad	8 persen.	—	203	—
101	Id.	Soerabajaasch Nieuwsblad	3 persen.	—	50	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
102	Soerabaja.	TAN TIONG BIE	16 persen.	3	15	1
103	Id.	TJOA KHING LOK	6 persen.	—	17	4
104	Id.	Handelsdrukkerij Tjoen Tjhoei	5 persen.	1	28	5
	Soerakarta.					
105	Soerakarta.	A. RUSCHE	4 snel- en 6 trappersen.	—	34	7
106	Id.	SIANG HAK IN KWAN	2 snel- en 2 trappersen.	—	1	2
107	Id.	SIE DIAN HO	4 snel- en 7 trappersen.	—	—	5
108	Id.	Boedi Oetomo	2 snel- en 2 trappersen.	—	56	—
109	Id.	Th. R. LANDOUW	3 snel-, 4 hand- en 3 trappersen.	—	9	1
	Atjeh en onderhoorigheden.					
110	Koeta Radja.	De Deli Courant	2 snelpersen en 1 trappers.	3	30	8
111	Sabang.	Firma A. KÖHLER & Co.	1 snel- en 1 trappers.	3	10	—
	Benkoelen.					
112	Benkoelen.	LIM DJIN SENG	1 snelpers, 2 trappersen en 2 handpersen.	—	4	—
113	Id.	HADJI MOHAMAD	1 trappers.	—	1	—
	Lampongsche districten.					
114	Telokbetong.	TJIA ENG THIAM	†	—	3	3
	Palembang.					
115	Palembang.	De Industrieele Maatschappij „Palembang"	6 persen.	—	25	1
116	Id.	MANGOES ROSALI BIN MESAGOES HADJI AGOES.	2 handpersen.	—	1	—
117	Id.	SAID ABDULRAHMAN BIN HAMID ALHABSI	2 persen.	—	1	5
118	Id.	Boek- en Handelsdrukkerij „Zuid-Sumatra"	4 persen.	—	—	5
	Oostkust van Sumatra.					
119	Medan.	De Deli Courant	14 persen.	2	94	16
120	Id.	Medansche Drukkerij J. MULDER & Co.	5 persen.	2	36	4
121	Id.	Handelmaatschappij Setija Bangsa	3 persen.	—	24	—
122	Id.	Sarikat Tapanoeli	5 persen	—	20	—
123	Id.	Sumatrasche Handelsdrukkerij	4 persen.	—	27	5
124	Id.	TJIN LIE	2 persen.	—	2	2
125	Id.	TJO KIE	2 persen.	—	—	5
126	Id.	VAREKAMP & Co.	9 persen.	2	132	4
	Sumatra's Westkust.					
127	Padang.	Drukkerij Insulinde	1 snelpers en 2 trappersen.	2	12	6
128	Id.	KALIDJO & Co.	1 snel- en 1 trappers.	—	4	—
129	Id.	Gebroeders LIE	2 trappersen.	—	2	—
130	Id.	TJOA TJIN BIE (Drukkerij Merapi)	2 trappersen en 1 snelpers.	—	5	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
131	Padang.	ORANG ALAM MINANGKABAU	1 snelpers en 2 trappersen.	—	24	—
132	Id.	Winkelmaatschappij, voorheen PAUL BAÜMER	2 snel- en 2 voetpersen.	3	29	7
133	Id.	„Broeders Sumatra"	1 snel- en 1 trappers.	—	8	—
134	Id.	TAN GIOK LIM	1 snel- en 1 trappers.	—	5	1
135	Id.	TIONG HOA IEN SOE KIOK	1 snelpers en 2 trappersen.	—	7	4
136	Id.	De Volharding	2 snel- en 2 trappersen.	1	32	12
	Westerafdeeling van Borneo.					
137	Pontianak.	KWEE BOEN TJAI	handpers.	—	3	—
	Zuider- en Oosterafd. van Borneo.					
138	Bandjermasin.	ROBERT HENNEMANN & Co.	handpers.	—	6	—
139	Id.	LIM HWAT SENG	handpers.	—	2	—
140	Id.	ONG KENG LIE	handpers.	—	2	1
	Celebes en onderhoorigheden.					
141	Makasser.	BROUWER & Co.	1 snel- en 1 trappers.	—	12	—
142	Id.	Handelsdrukkerij en kantoorhandel „Celebes"	3 snel- en 2 hoppersen en 1 bostonpers.	—	48	—
143	Id.	OEI HONG BIE	1 groote en 1 kleine handpers.	—	5	2
	Menado.					
144	Gorontalo.	YO UN ANN	2 persen.	—	6	—
145	Menado.	Gebroeders QUE	3 persen.	1	3	—
146	Id.	Nederlandsch Zendelinggenootschap	3 persen.	—	3	—
	Amboina.					
147	Amboina.	ONG KIE HONG & Co.	2 persen.	—	5	—
	Tapanoeli.					
148	Lagoeboti.	Rijnsch Zendinggenootschap	1 pers.	†	†	†
149	Ombolata (Nias).	Idem	†	†	†	†
150	Padang Sidimpoean.	Partopan Tapanoeli	3 persen.	†	†	†

III. Vergelijkend overzicht van de dagloonen der werklieden bij

BEDRIJVEN.	Banjoemas.			Bantam.			Batavia.			Besoeki.			Cheribo		
	[1]) O.	[2]) I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.		
		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
GEWONE KO															
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	f 0,52	f 0,50	—	f 0,40	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	f 0,20	—	—	f 0,35	—	f 1,—	0,42^{5}	—	—	0,25	—	—	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	0,18	—	—	0,34	—	—	0,35	0,25	—	0,37	—	—	f 0,37^{5}	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,61^{5}	0,40	—	—	—	—	f 0,35	0,26	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	0,30	—	—	0,30	—	0,59	0,47	—	f 0,45	0,40	—	—	0,25	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,45	f 0,20	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	0,25	—	—	—	—	0,64	0,46	0,35	—	—	—	—	0,30	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	0,34	—	—	—	—	—	0,55	—	—	0,62	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	f 0,10	—	—	—	0,75	0,37	—	—	0,35	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,54	—	—	—	0,30	—	—	0,25	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	—	—	0,81^{5}	0,57	—	—	—	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	0,56	0,47^{5}	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	—	—	—	—	—	0,75	0,50	—	—	0,30	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	f 0,30	0,50	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	0,58	—	0,61	0,55	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	—	—	0,73	0,57	—	—	0,25	—	—	0,20	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	1,—	0,60	—	—	0,32^{5}	—	0,50	0,40	—	0,78	0,43	—	0,35	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,70	0,53	—	—	—	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUW-INDUSTRIE.	—	—	—	—	—	—	1,12^{5}	0,60	—	—	—	—	—	—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—	0,40	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	1,—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	0,35	—	—	—	—	0,65^{5}	0,44	—	0,75	0,40	—	—	0,80	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	0,47^{5}	—	—	—	—	0,60	0,57	0,40	—	—	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	—	—	—	0,56	0,40	—	—	—	—	0,40	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,55	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,70	0,45	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) O. = Vreemde oosterlingen. [2]) I. = Inlanders.

den bij eenige der meest voorkomende industrieele ondernemingen.

eribo		Djokjakarta.			Kedoe.			Kediri.			Madioen.			Pasoeroean.			Pekalongan.			Preanger-Regentschappen.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
14.	15.	16.	17	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
NEKOELIES.																						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	f 0,35	—	—	f 0,30	—	—	f 0,26	f 0,25	—	—	—	—	—	—	—	f 0,32^5	—	—	f 0,25	—
—	—	—	0,30	—	—	0,34	—	—	—	—	—	f 0,30	—	—	f 0,39	f 0,30	—	—	—	f 0,40	0,44	f 0,40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,37^5	—	—	—	—	—	0,27	f 0,20	—	0,30	—	—	0,25	—	—	0,31^5	0,34	†	0,20	—	—	0,33^5	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—	0,40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,25	—	f 0,45	0,32	f 0,10	—	0,26	0,10	—	0,42	0,23	—	0,23	—	—	0,30	0,10	f 0,33	0,35	—	—	0,36	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,90	0,45	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,32^5	0,27	—	—	—	0,60	0,37^5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,30	—	—	0,25	—	—	0,30	0,15	—	—	—	—	0,37	—	f 0,50	0,35	0,20	—	0,20	—	0,20	0,20	—
0,25	—	—	—	—	—	0,30	0,20	—	0,39^5	0,22^5	—	—	—	—	0,50	0,25	0,60	0,30	—	—	—	—
—	—	—	—	—	f 0,30	0,26^5	0,18	—	0,50	—	f 0,30	0,22^5	—	—	0,31^5	0,27^5	—	—	—	0,30	0,23^5	0,19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,32	0,19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,36	—	—	0,40	—	—	0,40	—	—	0,36	—	0,50	0,32^5	—	—	0,40	—
—	—	0,65	0,27	0,44	—	0,27	0,12	—	0,26^5	—	—	0,20	—	—	—	—	—	0,16	f 0,10	—	0,25	0,10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,25	—	—	0,27	—	—	0,30	0,25	—	0,35	0,20	—	—	—	—	0,50	0,25	—	0,37^5	—	0,25	0,29	—
—	—	—	0,70	—	—	0,40	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	0,91	—	—	0,45	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—
—	—	—	0,38	—	—	0,40	—	—	0,40	—	—	0,25	—	—	0,41	—	—	0,34	—	0,78	0,46	0,45
—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,44	—	—	0,33	—	—	—	—
—	—	—	0,25	—	—	0,27	—	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,22	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,20	—	—	0,25	—	—	0,27	—	—	0,30	—	—	0,30	—	—	0,23^5	—	—	0,30	—	0,51	0,39^5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,75	0,42	—	0,39	0,25	—	f 0,72	0,41	—	—	0,35	—	0,96	0,37	—	0,35	0,52	—	0,38	0,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	0,26	—	0,50	0,33	—	—	0,25	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	0,60	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,25	—	—	—	—	—	—	—	—	0,35	0,15	—	—	—	—	0,35	0,15	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—
—	—	—	—	—	—	0,25	—	—	0,37^5	0,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,36	—
—	—	—	0,30	—	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,80	—	—	0,30	—	—	0,39	—	—	0,50	—	0,25	0,30	—	—	—	—	—	0,40	—	0,36	0,33	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,29	—	1,—	0,64	—	0,60	0,37	—	—	—	—	—	0,22^5	—	0,50	0,40	—	0,50	0,43	—
0,40	—	—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,47^5	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—	0,30	0,20	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

BEDRIJVEN.	Rembang.			Semarang.			Soerabaja.			Soerakarta.			Madoe		
	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.
	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	f 0,30	f 0,30	—	f 0,40	f 0,40	—	f 0,44	f 0,20	—	f 0,30	f 0,30	—	—	—
Kalkbranderijen	—	0,30	0,20	—	0,26	0,25	—	0,33	0,20	—	0,18	—	—	f 0,35	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	f 0,80	0,60	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	—	0,24	—	—	0,31	—	—	0,26	—	—	—	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,40	0,35	—	—	—	—	—	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	0,27^5	0,12	—	0,27	0,25	0,62	0,51	—	f 0,43	0,36	0,40	—	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,55	0,40	0,23	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	0,35	—	f 0,50	0,44	—	—	—	—	0,60	0,30	0,26	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	0,25	0,17	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	f 0,40	0,26	0,19	0,40	0,26	0,22^5	—	—	0,40	0,46^5	0,30	0,18	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	0,32	—	—	0,50	—	—	0,57	0,35	0,60	0,37^5	0,25	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	0,25	0,25	—	0,22	0,12^5	—	0,45	—	0,25	0,43	0,22	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	0,55	—	—	—	—	f 0,50	0,3	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	0,35	0,24	—	0,45	—	—	0,39	0,25	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	0,42	—	0,78	0,50	—	0,38	0,41	0,23	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	0,36	—	—	0,47^5	—	—	0,25	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	0,35	—	—	0,30	—	—	0,58	—	—	0,42^5	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	—	0,30	—	—	0,49	—	—	0,36	—	—	—	—	—	0,3	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	0,30	—	0,89^5	0,71	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	0,26	—	0,81	0,62	—	—	0,40	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	0,40	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	0,50	0,36	—	—	0,47^5	0,15	0,82	0,31	—	—	0,3	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	—	0,38	—	—	0,50	—	—	0,35	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	0,56	—	1,—	0,46	—	—	0,25	—	—	0,2	—
VI. SCHEEPSBOUW-INDUSTRIE.	—	0,47	—	—	0,25	—	—	0,40	—	—	—	—	—	0,4	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	—	0,30	0,20	0,35	0,29	0,24	0,65	0,44^5	—	—	—	—	—	—	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	0,25	—	—	—	—	—	0,43	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	0,25	—	—	—	—	—	0,47	—	—	0,43	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	0,60	0,41	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	—	—	—	0,48	—	0,55	—	—	0,36	0,32	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	†	—	0,30	0,43	—	—	0,46	—	—	—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	0,50	—	—	0,55	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	0,25	—	—	—	0,15	0,45	0,40	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,40	0,30	—	—	—	—	—	—

…adoe		Amboina.			Atjeh en onderhoorigheden.			Bali en Lombok.			Banka en onderhoorigheden.			Benkoelen.			Billiton.			Celebes en onderhoorigheden.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	f 0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
f 0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,40	—	—	—	—	—	f 0,40	—	—	—	f 0,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	f 0,70	—	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—	—	0,40	—	—	f 0,40	0,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,48	—	—	f 0,50	—	—	—	—	—	f 0,50	f 0,50	—	0,40	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,58	0,56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	f 0,75	f 0,40	—	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	—	0,62^5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	f 0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	0,43	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	f 0,75	—	0,20	—	—
0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,50	—	—	—	—	0,60	0,60	—	0,63	—	—	—	—	—	—	—	—	0,43	0,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,3	—	—	0,50	—	—	—	—	1.—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,15	—	—
0,2	—	—	0,50	—	0,70	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,50	—	0,56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,68	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,50	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	0,40	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

BEDRIJVEN.	Djambi.			Lampongsche districten.			Menado.			Palembang.			Riouw [illegible]der-hoo[illegible]eden.		
	O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
	73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.	80.	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,64	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50	—	f 0,52	f 0,70	—	0,72[5]	f 0,5[illegible]	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,32	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—	0,32	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	f 0,70	f 0,58	—	—	—	—	f 0,75	0,42	—	0,51	0,75	—	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	0,91	0,74	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,20	0,82	f 0,63	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	—	—	—	0,45	—	0,50	0,50	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	f 0,55	f 0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,65	0,70	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	0,71	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,05	0,75	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUW-INDUSTRIE.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	0,50	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…uw …hoo…	…nder- …heden.	Oostkust van Sumatra.			Sumatra's Westkust.			Tapanoeli.			Ternate en onderhoorigheden.			Timor en onderhoorigheden.			Westerafd. van Borneo.			Zuider- en Oosterafd. van Borneo.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.	101.	102.	103.	104.	105.	106.	107.	108.
—	—	—	—	—	—	f 0,47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 0,80	—	—	—	0,47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	f 0,40	—	—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,5[illegible]	—	0,45	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,62	—	—	—	0,32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,47	—	—	f 0,40	—	—	—	—	—	f 0,40	—	f 0,70	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,80	f 0,75	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	0,55	—	—	—	—	—	0,50	—	—	f 0,37	—	—	0,45	—	0,60	0,60	—	f 1,75	f 1,02^5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,65	0,51	f 0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,65	0,50	—
—	—	—	—	—	f 0,60	0,45	—	f 0,60	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,43	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,50	0,40	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,20	0,65	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,45	—	—	0,47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,40	0,25	—	—	0,43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,57^5	0,47	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,70	—	—	0,40	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—
—	—	0.80	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	0,50	--	—	—	—	—	—	—	0,85	0,60	—	—	1,35	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,75	1,25	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,47	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,40	0,30	—	0,53	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,70	0,60	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,65	0,65	—

ERVARE W

BEDRIJVEN.	Banjoemas.			Bantam.			Batavia.			Besoeki.			Cherib		
	[1] O.	[2] I. M.	[2] I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	M.	V.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	—	—	—	f 2,25	f 0,81	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	1,06	0,32	—	—	f 0,30	—	—	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	1,33	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	f 0,75	f 0,35	—	—	$0,58^{5}$	—	f 0,60	0,30	—	—	f 0,4	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,80	0,80	—	—	—	—	f 0,60	0,6	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	—	—	0,80	0,80	—	0,92	0,53	—	0,80	0,40	—	—	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,41	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	f 0,35	—	—	—	—	2,19	0,66	f 0,50	—	—	—	—	0,3	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	0,73	—	—	—	—	2,—	$0,87^{5}$	—	—	1,—	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	—	—	—	—	1,—	0,49	—	—	1,—	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	$0,92^{5}$	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,40	0,75	—	1,—	—	—	—	0,2	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	—	—	$1,32^{5}$	$1,14^{5}$	—	—	—	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	—	—	—	—	—	2,—	—	—	—	0,60	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	f 1,—	1,—	—	—	—	—	3,75	0,80	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	—	—	1,29	1,03	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	—	—	0,95	1.67^{5}	—	—	0,90	—	—	†	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	0,75	—	—	0,83	—	—	1,—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	—	—	—	0,95	0,75	—	—	—	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	—	—	1,50	0,50	—	—	—	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUW-INDUSTRIE.	—	—	—	—	—	—	3,25	1,25	—	—	—	—	—	—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installatie voor kapokdrogen en persen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,2	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	0,83	$0,67^{5}$	—	—	0,55	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	0,60	—	—	—	—	1,16	0,88	0,30	—	—	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	—	—	1,75	0,80	—	—	—	—	—	0,4	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

herib		Djokjakarta.			Kedoe.			Kediri.			Madioen.			Pasoeroean.			Pekalongan.			Preanger-Regentschappen.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
RE	WERKLIEDEN.																					
—	—	—	—	—	—	f 1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 0,35	f 0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2,—	f 0,47⁵	—
—	—	—	1,—	—	f 0,35	—	—	—	f 0,44⁵	f 0,25	—	f 0,45	—	—	f 0,70	—	—	—	—	—	0,59	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—
f 0,4	—	—	—	—	—	0,50	f 0,35	—	0,45	—	—	—	—	—	0,41⁵	—	—	f 0,50	—	—	0,36	f 0,22
—	—	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,05	—	—	0,60	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,93	0,64	—	0,50	0,32	—	f 0,50	1,35	0,25	—	0,45	—	f 0,45	0,43	f 0,50	—	0,51	—	0,55	0,47	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	0,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,66⁵	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,3	—	1,04	0,52⁵	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	0,65	—	—	0,57⁵	f 0,20	1,50	0,43	—
—	—	—	—	—	3,—	0,56	—	—	0,73	0,50	f 0,80	0,55	—	—	1,—	—	—	0,37⁵	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,42	0,30	0,20	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,39	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,12⁵	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1,10	—	—	0,40	—	—	1,11	—	—	0,55	—	—	0,76	—	—	0,56⁵	—	—	—	—
—	—	—	0,85	f 1,40	—	0,50	—	—	0,24	—	—	—	—	—	0,30	—	—	0,30	0,26	—	0,38	0,24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—
—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,2	—	0,72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,80	1,36	—	—	0,50	—	—	1,38	—	—	0,66	—	—	0,70	—	—	1,50	—	2,50	1,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,49	—
—	—	2,—	1,10	—	—	1,25	—	—	1,25	—	—	0,80	—	2,50	1,30	—	f 0,90	0,53	—	2,25	1,63	1,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,92⁵	—	1,13	1,20	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,27	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
†	—	—	1,05	—	—	—	—	—	1,12⁵	—	—	—	—	—	0,50	—	—	0,45	—	1,59	0,70	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,72	—	—	0,88⁵	—	—	1.01	0,57⁵	—	1,—	0,72	—	1,01⁵	0,46⁵	—	—	0,70	—	0,80	0,89	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,70	—	—	—	—	—	0,60	—	—	0,90	—	—	0,49	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,88	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,75	—	—	0,40	0,30	0,20	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	0,70	0,25	—
—	—	—	—	—	0,40	0,30	—	0,50	1,—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,47	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,75	0,37⁵	—	—	0,63	—	1,—	0,95	—	0,75	0,70	—	0,50	0,49	—	0,75	—	—	0,92	0,67⁵	—
—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,55	0,78	—	0,75	0,93	—	0,75	0,79	—	—	—	—	—	0,25	—	0,75	—	—	1,38	0,68	0,50
0,4	—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,85	—	—	—	—	—	—	—
1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,80	0,85	0,20	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

BEDRIJVEN.	Rembang.			Semarang.			Soerabaja.			Soerakarta.			Madoe		
	O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.		
		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	f 2,—	f 0,77	f 0,45	—	f 0,72	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	0,50	0,25	—	—	0,98	—	—	f 0,37	—	—	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	f 0,50	0,25	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	—	0,50	0,25	—	0,47	f 0,23^5	—	0,40	f 0,25	—	—	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,85	—	—	—	—	—	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	f 0,55	f 0,14^5	—	0,41	0,24	—	0,80	0,85^5	—	f 0,60	1,50	—	—	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	0,50	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	—	—	0,62	1,10	—	0,60	0,60	—	0,75	0,46	—	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	2,50	1,—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	0,40	0,42	—	0,67	0,82^5	0,33	—	2,—	0,50	—	0,46	0,29	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	—	—	0,50	0,57	—	—	0,84	—	—	0,77	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	0,40	f 0,25	—	0,33	0,13	—	0,90	—	0,69	0,76	0,22	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	0,54	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	2,45	1,68	—	2,—	1,10	—	—	0,83	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	1,75	0,55	—	0,70	0,64^5	0,50	—	—	—	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	1,87^5	0,95	—	1,50	1,—	—	—	0,50	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	1,—	—	1,48	1,30	—	1,30	1,21	—	—	1,30	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	1,—	1,—	—	1,—	0,95	—	—	1,20	—	—	—	—	f 1,—	f 1,—	—
Goud- en zilversmederijen	—	0,90	—	—	—	—	—	0,56	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	0,45	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	0,39	0,20	1,50	0,65	—	—	0,90	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	1,32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	2,50	1,25	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	0,75	—	—	0,97	0,90	—	0,87	0,59	—	0,60	0,50	—	0,71	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	2,25	0,89	—	2,05	0,87	—	2,50	0,77	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	2,06	0,84^5	—	2,25	0,83	—	—	0,80	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUW-INDUSTRIE.	—	1,08	—	—	—	—	—	0,73	—	—	—	—	—	0,75	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installatie voor kapokdrogen en persen	—	—	—	0,40	0,36	0,30	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	0,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	0,31	—	—	—	—	—	0,80	—	—	0,75	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	0,62^5	—	0,54	0,56	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	—	—	0,85	0,80	0,40	0,90	—	0,80	0,77^5	0,44^5	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	2,—	1,—	—	—	0,71	0,60	—	0,72^5	—	—	—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	†	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	0,30	0,20	—	0,88	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	0,90	—	—	—	—	—	—	—

…adoe		Amboina.			Atjeh en onderhoorigheden.			Bali en Lombok.			Banka en onderhoorigheden.			Benkoelen.			Billiton.			Celebes en onderhoorigheden.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	f 0,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,66	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,86⁵	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,66	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,75	f 2,—	f 0,85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2,25	1,82⁵	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	2,—	—	—	—	—	0,70	—	—	—	f 0,66	—	3,—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,83	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	f 2,—	1,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,—	f 2,—	—	0,60	0,50	—
f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,83	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	0,92⁵	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,71	0,65	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,75	—	—	—	—	1,12⁵	1,12⁵	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,75	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,33	0,60	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	1,22	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

BEDRIJVEN.	Djambi.			Lampongsche districten.			Menado.			Palembang.			Riouw en onderhoorigheden.		
	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.
	73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.	80.	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	f 1,25	—	—	—	—	—	—	—	f 0,80[5]	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	f 1,37	—	—	—	f 0,60	—	f 0,78	f 0,83	—	3,05	f 0,75	0,32
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,58	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	—	—	0,66	0,83	—	—	—	—	—	—	—	0,60	0,39	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	—	—	1,50	0,70	—	—	0,70	—	1,25	1,—	—	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	—	—	1,—	0,75	—	—	1,20	—	2,—	1,30	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,75	2,—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	0,75	0,60	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	1,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	—	—	—	—	—	f 0,75	0,75	—	1,50	1,—	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	—	—	0,75	0,60	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	1,—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,20	1,—	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUW-INDUSTRIE.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installatie voor kapokdrogen en persen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	—	—	1,20	—	—	—	—	—	1,—	0,75	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

uw hoo	der- den.	Oostkust van Sumatra.			Sumatra's Westkust.			Tapanoeli.			Ternate en onderhoorigheden.			Timor en onderhoorigheden.			Westerafdeeling van Borneo.			Zuider- en Oosterafd. van Borneo.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.	101.	102.	103.	104.	105.	106.	107.	108.
—	—	—	—	—	f 2,—	f 0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 1,50	—	—	0,60	0,58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	f 0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,75	0,32	0,71	0,25	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,39	—	0,55	—	—	0,71	0,51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	—	—	1,—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1,—	0,53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,—	f 1,—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	0,42	—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	1,50	f 1,—	—	1,—	1,—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,80	1,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2,50	f 1,85	—
—	—	—	—	—	0,82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	†	†	—	1,25	0,58	—	—	f 0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,40	0,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,—	1,86	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,75	—	—	1,—	0,55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,70	0,50	—	0,67	0,55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,50	1,40	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,30	—	—	3,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	—	—	—	0,58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,—	1,40	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,60	—	—	1,48	0,41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—
—	—	†	†	—	0,50	0,45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,50	1,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,—	—

MANDO

BEDRIJVEN.	Banjoemas.			Bantam.			Batavia.			Besoeki.			Cherib		
	[1]) O.	[2]) I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.	O.	I. M.	I. V.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	—	—	—	f 4,—	f 1,78	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	f 0,62	—	1,25	0,82^{5}	—	—	—	—	—	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	f 1,—	—	—	1,—	—	0,58^{5}	0,79	—	—	—	—	f 1,08	—	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	—	—	—	—	—	1,11	0,60	—	—	—	—	—	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	—	—	—	—	—	1,33	2,—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	0,96	—	—	—	—	1,67	1,—	—	—	—	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	—	—	1,—	0,81	—	—	—	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	—	—	—	—	—	1,50	1,—	—	—	f 0,90	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	†	†	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	—	—	1,65	—	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	—	—	1,83^{5}	1,17^{5}	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	0,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	—	—	—	1,37^{5}	—	—	—	—	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUWINDUSTRIE.	—	—	—	—	—	—	—	4,75	—	—	—	—	—	—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,5	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,80	0,80	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	2,25	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	1,58	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	2,—	—	—	—	—	1,87^{5}	1,20	—	—	—	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	—	—	—	1,42	—	—	—	—	—	—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	1,12^{5}	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

eri…		Djokjakarta.			Kedoe.			Kediri.			Madioen.			Pasoeroean.			Pekalongan.			Preanger-Regentschappen.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.
A DOERS.																						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	f 0,85	—	—	f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2,30	f 1,50	—
—	—	—	0,70	—	f 0,70	0,40	—	—	f 0,51⁵	—	—	f 0,75	—	—	f 0,80	—	—	—	—	0,70	0,64	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,50	—
—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50	—	0,66	0,86⁵	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—	0,70	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 0,50	1,35	—	0,80	0,50	—	—	0,66	—	—	—	—	—	0,97⁵	—	—	0,40	—	0,82⁵	0,76	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50	1,25	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,80	—	1,50	0,50	—	—	—	—	—	0,75	—	—	1,—	—	—	0,60	—	0,65	—	—
—	—	—	—	—	1,06	—	—	f 1,31	0,62⁵	—	—	—	—	—	—	—	f 0,70	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,55	0,50	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	0,55	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,57⁵	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3,—	—	—	1,50	0,66	—	—	—	—	—	0,75	—	—	1,43	—	1,—	0,90	—	—	—	—
—	—	0,90	0,60	—	0,85	0,55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,80	—	—
—	—	—	0,95	—	—	—	—	2,—	2,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1,75	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	2,—	—	—	—	—	—	1,40	—
—	—	—	2,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,90	—	1,44	2,19	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,16	1,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,12⁵	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—	1,36	1,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
f 0,5	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,15	—	—
—	—	—	—	—	0,50	—	—	1,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,87⁵	0,77	—
—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	3,—	1,60	—	1,50	—	—	1,—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,37⁵	1,77	—
—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

BEDRIJVEN.	Rembang.			Semarang.			Soerabaja.			Soerakarta.			Madoera		
	1) O.	2) I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	f 0,50	f 0,40	—	—	f $1,87^{5}$	—	f 1,25	f 1,02	—	—	f 0,66	—	—	—	—
Kalkbranderijen	0,46	0,54	—	—	—	—	$1,02^{5}$	0,50	—	—	—	—	—	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	2,—	—	—	0,37	—	—	—	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	1,65	0,75	—	—	—	—	—	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	—	—	f 0,40	0,50	—	1,25	0,97	—	f 0,70	0,70	—	—	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,90	0,80	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	1,—	—	0,70	0,40	—	$1,27^{5}$	1,43	—	—	0,40	—	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	0,80	0,43	—	0,50	1,—	—	—	—	—	$1,62^{5}$	0,40	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	1,50	—	1,35	1,20	—	2,—	1,—	—	1,50	1,50	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,02	0,59	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	0,85	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	1,75	0,70	—	—	1,—	—	—	1,56	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	$0,67^{5}$	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	2,—	1,28	—	2,—	1,78	—	—	1,45	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	2,—	—	2,50	1,10	—	2,15	2,31	—	—	—	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	—	2,—	—	2,32	2,40	—	—	2,03	—	—	—	—	f 3.—	f 1,67	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	1,50	—	—	1,19	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	1,05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	3,—	2,—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	0,80	0,25	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	2,25	0,85	—	3,—	1,75	—	—	—	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	1,05	—	0,50	1,28	—	—	0,66	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUWINDUSTRIE.	—	1,25	—	—	0,58	—	—	1,—	—	—	—	—	—	1,—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Installaties voor kapokdrogen en persen	0,67	$0,32^{5}$	—	$0,82^{5}$	0,62	—	—	0,90	—	—	—	—	—	—	
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Leerlooierijen	—	0,60	—	—	—	—	—	1,80	—	—	—	—	—	—	
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,90	—	—	—	—	
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Drukkerijen en boekbinderijen	—	—	—	—	1,13	—	1,60	1,—	—	0,75	$0,77^{5}$	—	—	—	
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	1,75	—	1,96	1,—	—	—	1,35	—	—	—	
Kunstmestfabrieken	—	—	—	1,25	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—	
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	

…doer…		Amboina.			Atjeh en onderhoorigheden.			Bali en Lombok.			Banka en onderhoorigheden.			Benkoelen.			Billiton.			Celebes en onderhoorigheden.		
I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,83	—	—	f 1,33	f 0,90	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	f 0,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,83	—	—	—	0,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,83	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,95	—
—	—	—	—	—	—	—	—	f 3,—	f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,15	—	—	—	—	—	3,—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	$1,62^5$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,75	f 3,30	—	—	—	—
1,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f $1,12^5$	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1,25	1,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,85	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

BEDRIJVEN.	Djambi.			Lampongsche districten.			Menado.			Palembang.			Riouw en onderhoorigheden.		
	[1]) O.	[2]) I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
	73.	74.	75.	76.	77.	78.	79.	80.	81.	82.	83.	84.	85.	86.	87.
I. BOUWMATERIALEN.															
Cementfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegel-, betonwerk-, kalkzandsteen- en trasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pannen-, potten- en steenbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	f 0,75	—	—	—	—	f 1,55	f 1,25	—
Spiegelglasindustrie en glasslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN.															
Arak- en spiritusfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,56	—	—
Bierbrouwerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brood-, beschuit- en banketbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40[5]	—	—
Conservenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffiebranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocolinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarinefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	†	—	—	—	—
Olie (vette)- fabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren- en sigarettenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	—	—	—	—	—	f 2,50	0,97[5]	—	—	—	—	—	—	—
III. CHEMISCHE INDUSTRIE.															
Batikkerijen en ververijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van explosiefstoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereiding van samengeperste gassen (koolzuur, zuurstof, acetyleen)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jodiumpraeparaten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kininefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Natriumbisulfiet en diversen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Olie (minerale) en olieproducten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2,—	f 1,50	—	—	—	—
Zeepfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. METAALINDUSTRIE.															
Automobiel- en rijwielreparatiewerkplaatsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikbewerkingsateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constructiewerkplaatsen, aanmaak van electrische artikelen, machinefabrieken, metaalgieterijen, reparatiewerkplaatsen en vernikkelateliers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,—	2,—	—	—	—	—
Aanmaak en herstelling van spoor- en tramwegmateriaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goud- en zilversmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koperbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moerboutenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smederijen (bankwerkers en hoefsmeden)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen voor aanmaak van emballage	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. HOUTBEWERKINGSINDUSTRIE.															
Billard- en pianofabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelmakerijen	—	—	—	—	—	—	2,—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,25	1,75	—	—	—	—
Zagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. SCHEEPSBOUWINDUSTRIE	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. VEZEL- EN VLECHTINDUSTRIE.															
Arenvezelbewerking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Installaties voor kapokdrogen en persen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vlechten van hoeden, rotanmeubilair, matten en manden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. LEDERINDUSTRIE.															
Huidendrogerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. DIVERSEN.															
Cartonnagefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukkerijen en boekbinderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Electriciteit- en lichtgasinstallaties	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kunstmestfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelzuurfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…w onder-hoorigheden.		Oostkust van Sumatra.			Sumatra's Westkust.			Tapanoeli.			Ternate en onderhoorigheden.			Timor en onderhoorigheden.			Westerafdeeling van Borneo.			Zuider- en Oosterafd. van Borneo.		
		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.		O.	I.	
M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.		M.	V.
86.	87.	88.	89.	90.	91.	92.	93.	94.	95.	96.	97.	98.	99.	100.	101.	102.	103.	104.	105.	106.	107.	108.
—	—	—	—	—	—	f 0,84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 1,50	—	—	—	$0{,}67^{5}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1,25	—	1,06	f0,40	—	—	$0{,}67^{5}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2,—	—	—	f 0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2,—	—	—	0,75	1,10	—	f 0,40	f 0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	0,97	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2,50	0,70	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,50	—	—	f 1.25	—	f 1,—	f 1,—	—	—	f 1,75	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,—	0,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,25	f 1,30	—
—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	2,75	2,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2,25	2,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,25	1,95	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1,—	0,88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,95	0,80	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,45	—	—	—	—	—	—	0,67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,—	$2{,}12^{5}$	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,70	0,60	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	1,—	—

IV. Overzicht betreffende het gemiddeld bedrag van ambachts- en koelieloonen over 1913, 1914, 1915, 1916 en 1917. *a)*

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
					JAVA EN MADOERA.					
Banjoemas.	Banjoemas . .	1913	f 10,— à f30,— 's maands.	f7,50 à f10,— 's maands.	f0,20 à f0,40	f0,20 à f0,30	f0,40 à f0,75	—	—	f20,— à f115,— 's maands.
		1914	f 10,— à f30,— 's maands.	f7,50 à f10,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,70	f0,25 à f0,30	f0,50 à f1,—	f10,— à f100,— 's maands.
		1915	f 7,50 à f50,— 's maands.	f7,50 à f10,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,30 „ 3,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	f25,— à f120,— 's maands.
		1916	f 7,50 à f 60,— 's maands.	f0,15 à f0,40	0,20 „ 0,40	0,10 „ 0,40	0,40 „ 3,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	f25,— à f120,— 's maands.
		1917	f 7,50 à f 60,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,40 „ 3,—	0,25 „ 0,60	0,50 „ 2,—	f25,— à f120,— 's maands.
	Poerwakerta .	1913	f 10,— à f30,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,40 „ 2,50	—	0,40 „ 2,—	f25,— à f110,— 's maands.
		1914	f 10,— à f35,— 's maands.	0,14 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,40 „ 2,50	—	0,30 „ 2,50	f25,— à f120,— 's maands.
		1915	f 10,— à f35,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,30	—	0,40 „ 2,50	—	2,— „ 2,50	f25,— à f110,— 's maands.
		1916	f 10,— à f35,— 's maands.	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,35	—	0,40 „ 2,50	—	2,— „ 2,25	f30,— à f120,— 's maands.
		1917	f 10,— à f35,— 's maands.	0,20 „ 0,25	—	—	0,40 „ 2,50	—	2,— „ 2,50	f20,— à f120,— 's maands.
	Poerbalingga.	1913	f 0,20 à f 0,80	0,20 „ 0,30	f0,20 à f0,40	f0,20 à f0,30	0,30 „ 1,75	f0,25 à f0,60	0,30 „ 1,75	f 0,50 à f $3,33^{5}$
		1914	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 2,—	0,35 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,50 „ $3,33^{5}$
		1915	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 2,—	0,35 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,50 „ $3,33^{5}$
		1916	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 2,—	0,35 „ 0,50	0,50 „ 1,50	16,— „ 100,— 's maands.
		1917	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,—	—	0,50 „ 2,—	15,— à f100,— 's maands.
	Bandjarnegara	1913	f 10,— 's mnds.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,—	f0,25 à f0,40	1,— „ 1,50	—
		1914	10,— „	0,20 „ 0,25	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,—	f 0,50	f 1,50	—
		1915	10,— „	0,20 „ 0,25	0,20 „ 0,25	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,50	1,50	—
		1916	10,— „	0,20 „ 0,25	0,20 „ 0,25	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,50	1,50	—
		1917	10,— à f15,— 's maands.	f 0,25	f 0,25	0,25 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,50	0,50	—
	Tjilatjap . . .	1913	f 0,40 à f 0,60	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,50	0,25 „ 0,60	0,50 „ 1,—	—	—	—
		1914	0,40 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	f0,33 à f0,75	f1,— à f2,50	f 1,17 à f 4,—
		1915	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,33 „ 0,75	1,— „ 2,50	1,17 „ 3,33
		1916	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	10,— „ 18,— 's maands.	1,— „ 2,50	1,— „ 3,33
		1917	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	10,— à 18,— 's maands.	1,— „ 2,50	$1,16^{5}$ „ 3,33
	Gemiddeld .	1913	f $0,33^{5}$ à f 0,90	f0,25 à f$0,32^{5}$	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,40	f0,42 à f1,40	f0,25 à f0,49	f0,67 à f1,72	f 0,72 à f 3,50
		1914	0,30 „ 0,87	0,23 „ 0,36	0,22 „ 0,34	0,20 „ 0,37	0,44 „ 1,54	$0,34^{5}$ „ 0,51	0,86 „ 2,—	0,71 „ 3,69
		1915	0,38 „ 1,03	0,26 „ 0,35	0,22 „ 0,33	0,20 „ 0,41	0,42 „ 2,—	0,36 „ $0,52^{5}$	1,10 „ 1,80	0,83 „ 3,58
		1916	0,38 „ 1,20	0,24 „ 0,34	0,22 „ 0,36	0,19 „ $0,42^{5}$	0,44 „ 2,—	0,36 „ $0,52^{5}$	1,10 „ 1,95	0,84 „ $3,66^{5}$
		1917	0,33 „ 1,13	0,24 „ 0,36	0,25 „ 0,36	$0,22^{5}$ „ 0,45	0,46 „ 2,—	0,36 „ $0,56^{5}$	0,90 „ 1,90	0,79 „ $3,66^{5}$

a) De loonen zijn per dag opgegeven, tenzij anders is vermeld.

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders óf vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Bantam. . .	Serang	1913	f 0,33^5 à f0,40	f0,25 à f0,30	f0,30 à f0,40	f0,25 à f0,75	f0,50 à f1,50	f0,40 à f0,50	f0,50 à f1,75	f 1,25
		1914	0,33^5 „ 0,66^5	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,75	—
		1915	0,33^5 „ 0,50	0,25 „ 0,30	f 0,30	0,20 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,—	—
		1916	0,33^5 „ 0,66	0,30 „ 0,40	f0,30 à f0,40	0,20 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,—	—
		1917	0,33^5 „ 0,66	0,30 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,80	0,50 „ 1,50	0,40 „ 1,50	0,50 „ 2,—	—
	Anjer	1913	—	—	0,30 „ 0,40	0,10 „ 0,75	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	f 1,50	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tjilegon. . . .	1913	—	—	f0,30 à f0,30	f0,15 à f0,75	f0,60 à f1,50	f0,40 à f0,50	f 1,50	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pandeglang. .	1913	f 0,50 à f0,75	f0,25 à f0,30	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,50	f0,50 à f2,—	f0,30 à f0,60	f1,— à f3,—	—
		1914	0,60 „ 0,90	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,30 „ 0,75	1,25 „ 3,—	—
		1915	0,60 „ 0,90	f 0,30	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,35 „ 0,75	1,25 „ 3,—	—
		1916	0,60 „ 0,90	0,30	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,40	1,— „ 2,—	0,35 „ 1,—	1,25 „ 3,—	—
		1917	0,60 „ 0,90	0,30	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,40	1,— „ 2,—	0,35 „ 0,75	1,25 „ 3,—	—
	Lebak	1913	0,40 „ 0,60	f0,25 à f0,30	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,80 „ 1,50	f 0,45	1,50 „ 2,50	f 1,50
		1914	0,30 „ 0,66^5	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35	0,75 „ 2,—	f0,35 à f1,—	0,75 „ 3,—	f 0,67 à f 1,33^5
		1915	0,33^5 „ 0,80	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0,35 „ 1,—	1,— „ 3,—	1,25 „ 2,50
		1916	0,33^5 „ 0,80	0,15 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0,35 „ 1,—	1,— „ 3,—	1,25 „ 2,50
		1917	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,75	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 2,—
	Gemiddeld .	1913	f 0,41 à f0,49	f 0,27	f0,29 à f0,38	f0,20 à f0,62	f0,60 à f1,60	f 0,45	f1,25 à f2,06	f 1,37^5
		1914	0,41 „ 0,74	f0,25 à f0,33	0,28 „ 0,43	0,25 „ 0,53	0,75 „ 1,83	f0,35 à f0,75	0,83 „ 2,66	f 0,67 à f 1,33^5
		1915	0,42 „ 0,73	0,25 „ 0,44	0,28 „ 0,40	0,20 „ 0,55	0,66 „ 1,83	0,36 „ 0,75	0,91 „ 2,66	1,25 „ 2,50
		1916	0,42 „ 0,79	0,25 „ 0,48	0,28 „ 0,43	0,20 „ 0,52	0,67 „ 1,83	0,37 „ 0,83	0,92 „ 2,67	1,25 „ 2,50
		1917	0,48 „ 0,85	0,30 „ 0,52	0,30 „ 0,47	0,25 „ 0,53	0,67 „ 1,83	0,42 „ 1,08	0,92 „ 2,33	1,— „ 2,—
Batavia . . .	Stad en Voorsteden van Batavia.	1913	f 0,75 à f1,50	f0,25 à f0,50	f0,30 à f0,50	f0,20 à f0,40	f0,50 à f1,25	f0,50 à f1,50	f1,— à f3,—	f 2,— à f 5,—
		1914	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,60	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,50	0,60 „ 1,25	1,— „ 3,—	2,— „ 5,—
		1915	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,60	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,50	0,60 „ 1,25	1,— „ 3,—	2,— „ 5,—
		1916	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,60	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,50	0,60 „ 1,25	1,— „ 3,—	2,— „ 5,—
		1917	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,80	0,50 „ 0,60	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,75	0,75 „ 1,25	1,— „ 3,—	2,— „ 5,—
	Meester-Cornelis.	1913	0,42^5 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,33^5 „ 0,80	0,33^5 „ 0,80	0,62^5 „ 1,25	1,25 „ 2,50
		1914	0,35 „ 0,70	0,25 „ 0,50	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	0,30 „ 0,70	0,50 „ 1,25	—
		1915	0,35 „ 0,70	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	0,30 „ 0,70	0,50 „ 1,25	—
		1916	0,35 „ 0,70	0,25 „ 0,50	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	0,30 „ 0,70	0,50 „ 1,25	—
		1917	0,35 „ 0,70	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	0,30 „ 0,70	0,50 „ 1,25	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Tangerang .	1913	f 0,50 à f 1,—	f0,40 à f0,50	f0,25 à f0,50	f0,25 à f0,50	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,75	f0,75 à f2,—	f 1,— à f 2,-
		1914	0,40 „ 1,—	0,15 „ 0,30	0,30 „ 0,60	0,20 „ 0,45	0,40 „ 0,80	0,25 „ 0,70	0,50 „ 1,25	0,50 „ 1,2
		1915	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,5
		1916	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,5
		1917	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,75	0,40 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,40 „ 0,70	0,75 „ 1,50	1,— „ 2,-
	Buitenzorg .	1913	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0,30 „ 1,—	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,75	0,45 „ 2,25	1,— „ 2,5
		1914	0,35 „ 0,70	0,20 „ 0,35	0,35 „ 0,55	0,25 „ 0,45	0,40 „ 0,90	0,35 „ 0,70	0,50 „ 2,—	0,60 „ 2,5
		1915	0,33 „ 0,74	0,23 „ 0,38	0,33 „ 0,55	0,24 „ 0,46	0,40 „ 0,99	0,40 „ 0,75	0,80 „ 2,—	1,— „ 2,5
		1916	0,30 „ 0,78	0,22 „ 0,43	0,38 „ 0,60	0,25 „ 0,47	0,38 „ 1,34	0,45 „ 0,80	0,80 „ 2,—	1,25 „ 2,5
		1917	0,35 „ 0,76	0,25 „ 0,42	0,27 „ 0,40	0,23 „ 0,43	0,42 „ 1,03	0,45 „ 0,80	0,80 „ 2,—	1,25 „ 2,5
	Krawang . .	1913	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,60	0,25 „ 0,35	0,35 „ 1,25	0,25 „ 0,75	0,65 „ 2,—	0,75 „ 1,5
		1914	0,40 „ 0,75	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,5
		1915	0,50 „ 1,60	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 2,-
		1916	0,50 „ 1,60	0,30 „ 0,35	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,30 „ 0,75	0,60 „ 1,50	0,50 „ 2,-
		1917	0,50 „ 1,60	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,50 „ 0,75	0,60 „ 2,50	0,50 „ 2,-
	Gemiddeld .	1913	f 0,45^{5} à f 1,—	f0,28 à f0,50	f0,33^{5} à f0,58	f0,30 à f0,65	f0,44 à f1,16	f0,38 à f0,91	f0,69^{5} à f2,10	f 1,20 à f 2,7
		1914	0,45 „ 0,83	0,25 „ 0,42	0,36 „ 0,57	0,28 „ 0,53	0,86 „ 1,09	0,35 „ 0,82	0,60 „ 1,80	0,90 „ 2,5
		1915	0,48^{5} „ 1,—	0,28 „ 0,48	0,37 „ 0,60	0,29 „ 0,53	0,54 „ 1,25	0,40 „ 0,84	0,71 „ 1,85	1,06 „ 2,7
		1916	0,48 „ 1,01^{5}	0,28^{5} „ 0,45^{5}	0,37^{5} „ 0,59	0,29 „ 0,49^{5}	0,53^{5} „ 1,32	0,41 „ 0,85	0,73 „ 1,85	1,12^{5} „ 2,7
		1917	0,49 „ 1,06	0,34 „ 0,50	0,35 „ 0,55	0,31^{5} „ 0,48	0,64 „ 1,40	0,48 „ 0,84	0,73 „ 2,05	1,19 „ 2,8
Besoeki. . .	Bondowoso .	1913	f 0,40 à f 1,—	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,35^{5}	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,50	f1,75 à f2,—	f 1,75 à f 2,-
		1914	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^{5}	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,-
		1915	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^{5}	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,-
		1916	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^{5}	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,-
		1917	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,35^{5}	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,-
	Djember. . .	1913	0,50 „ 2,50	0,30 „ 0,60	0,35 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,40 „ 1,—	0,75 „ 2,—	—
		1914	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,70	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,60	0,50 „ 2,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	—
		1915	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,70	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,60	0,50 „ 2,—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
		1916	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,70	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,60	0,50 „ 2,—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
		1917	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,70	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,60	0,50 „ 2,—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
	Panaroekan .	1913	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	f 0,83^{5} à f 2,2
		1914	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^{5} „ 2,2
		1915	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^{5} „ 2,3
		1916	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83 „ 2,3
		1917	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83 „ 2,3

Gewesten.	Afdeelingen.	Jaar	Inlanders.					Chineezen.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Banjoewangi .	1913	f 0,40 à f 2,25	f0,25 à f0,75	f0,33^{5} à f0,50	f0,25 à f0,40	f0,40 à f1,50	f0,40 à f0,50	f0,50 à f2,50	f 1,— à f 2,—
		1914	0,40 „ 2,50	0,25 „ 0,40	0,33^{5} „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,75 „ 1,50	0,35 „ 0,50	1,— „ 2,50	1,— „ 2,—
		1915	0,40 „ 2,50	0,25 „ 0,45	0,33^{5} „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,50	0,35 „ 0,50	1,— „ 2,50	1,50 „ 2,—
		1916	0,40 „ 2,50	0,25 „ 0,50	0,33 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 0,50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
		1917	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,50	f 0,50	0,25 „ 0,60	0,50 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,50 „ 2,75	1,80 „ 2,—
	Gemiddeld .	1913	f 0,45 à f 1,69	f0,25 à f0,54	f0,30 à f0,47^{5}	f0,24 à f0,41^{5}	f0,47^{5} à f1,12^{5}	f0,36 à f0,65	f0,99 à f2,12^{5}	f 1,19^{5} à f 2,08
		1914	0,45 „ 1,75	0,24 „ 0,48	0,27 „ 0,48	0,25 „ 0,45	0,54 „ 1,37	0,30 „ 0,65	1,12^{5} „ 2,12^{5}	f 1,19^{5}
		1915	0,45 „ 1,75	0,24 „ 0,49	0,27 „ 0,47^{5}	0,25 „ 0,45	0,47^{5} „ 1,37^{5}	0,35 „ 0,55	1,12^{5} „ 2,12^{5}	f 1,36 à f 2,11
		1916	0,45 „ 1,75	0,24 „ 0,50	0,27 „ 0,47^{5}	0,25 „ 0,46^{5}	0,47^{5} „ 1,62^{5}	0,35 „ 0,55	1,— „ 2,12^{5}	1,19^{5} „ 2,11
		1917	0,47^{5} „ 1,75	0,24 „ 0,50	0,30 „ 0,47^{5}	0,25 „ 0,51	0,47^{5} „ 1,62^{5}	0,36 „ 0,57^{5}	1,— „ 2,19	1,46 „ 2,11
Cheribon . .	Cheribon . .	1913	f 6,— à f30,— 's maands.	f0,10 à f0,30	f0,15 à f0,40	f0,15 à f0,30	f0,20 à f0,75	f0,25 à f0,50	f0,80 à f1,50	f 7,50 à f100,— 's maands.
		1914	f 7,50 à f40,— 's maands.	0,10 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,30 „ 1,50	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	f20,— à f100,— 's maands.
		1915	f 7,50 à f30,— 's maands.	0,10 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,30 „ 1,50	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	f20,— à f100,— 's maands.
		1916	f 6,— à f30,— 's maands.	0,10 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,35	0,30 „ 1,50	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	f20,— à f100,— 's maands.
		1917	f 6,— à f30,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,35 „ 2,50	0,30 „ 0,75	0,50 „ 1,50	f15,— à f100,— 's maands.
	Indramajoe .	1913	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1914	f10,— à f25,— 's maands.	0,15 „ 1,—	f0,40 à f1,—	0,15 „ 1,—	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1915	f10,— à f25,— 's maands.	0,15 „ 1,—	0,40 „ 1,—	0,15 „ 1,—	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1916	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 1,—	0,40 „ 1,—	0,20 „ 1,—	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1917	f10,— à f25,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,15 „ 0,35	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
	Madjalengka	1913	f 6,— à f45,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	f 0,30	f0,25 à f0,40	f0,30 à f1,—	f 15,— à f50,— 's maands.
		1914	f 6,— à f45,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f 15,— à f50,— 's maands.
		1915	f 6,— à f45,— 's maands.	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f 15,— à f50,— 's maands.
		1916	f 6,— à f45,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,25	0,25	0,25 „ 0,50	0,25 „ 1,50	f 15,— à f50,— 's maands.
		1917	f 7,50 à f75,— 's maands.	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,25	f0,25 à f0,75	0,25 „ 0,50	0,40 „ 1,50	f 12,— à f50,— 's maands.
	Galoeh . . .	1913	f 12,50 's mnds.	f 0,25	f 0,30	0,20 „ 0,30	0,50 „ 0,75	f 0,30	0,75 „ 1,50	—
		1914	f 15,— à f 20,— 's maands.	f0,15 à f0,70	f0,25 à f0,40	0,15 „ 0,50	0,50 „ 1,—	f0,30 à f0,40	0,75 „ 1,50	—
		1915	f 20 's maands.	0,30 „ 0,70	f 0,40	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,—	f 0,40	0,75 „ 1,50	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gemiddeld .	1913	f 8,50 à f 23,50 's maands.	f0,17^{5} à f0,27	f0,22 à f0,35	f0,16 à f0,30	f0,33^{5} à f0,87	f0,25 à f0,50	f0,50 à f1,25	f 15,— à f62,— 's maands.
		1914	f 9,62 à f 32,50 's maands.	0,14 „ 0,62^{5}	0,30 „ 0,57^{5}	0,16 „ 0,52^{5}	0,36 „ 1,06	0,28 „ 0,52	0,55 „ 1,25	f 16,67 à f60,— 's maands.
		1915	f 10,87 à f30,— 's maands.	0,18 „ 0,61	0,32^{5} „ 0,51	0,20 „ 0,52^{5}	0,42^{5} „ 1,06	0,31 „ 0,51	0,55 „ 1,08	f 16,66 à f60,— 's maands.
		1916	f 7,33 à f 33,33 's maands.	0,16^{5} „ 0,62	0,30 „ 0,66^{5}	0,16^{5} „ 0,53^{5}	0,32 „ 1,08	0,27^{5} „ 0,62^{5}	0,37^{5} „ 1,50	f 16,66 à f60,— 's maands.
		1917	f 7,83 à f 43,— 's maands.	0,15 „ 0,40	0,30 „ 0,63	0,15 „ 0,31^{5}	0,33 „ 1,42	0,27^{5} „ 0,62^{5}	0,45 „ 1,50	f 14,— à f60,— 's maands.

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders.					Chineezen.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Djokjakarta	Mataram . . . 1913	f 0,50 à f 1,50	f0,20 à f0,25	f 0,30	f0,15 à f0,30	f0,50 à f1,50	f0,20 à f0,30	f0,25 à f1,50	f 0,80 à f 3,—
	1914	0,30 „ 1,50	0,25 „ 0,50	f0,25 à f0,40	0,25 „ 0,35	0,50 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,60 „ 3,—	0,83 „ 3,3
	1915	0,30 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,35 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,60 „ 3,—	0,83 „ 3,3
	1916	0,30 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,35 „ 2,50	0,50 „ 0,75	0,60 „ 3,—	0,66 „ 3,3
	1917	0,30 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,40 „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 3,—	0,66 „ 3,3
	Koelon Progo. 1913	7,50 „ 17,50 's maands.	—	0,20 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,60	7,25 „ 25,— 's maands.	f 1,75	f 35,— à f 70, 's maands.
	1914	f 7,50 à f15,— 's maands.	f0,25 à f0,30	0,33 „ 0,50	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,75	f9,— à f25,— 's maands.	f0,75 à f1,75	f 30,— à f60, 's maands.
	1915	f 7,50 à f15,— 's maands.	0,27^5 „ 0,35	0,33 „ 0,50	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,85	f9,— à f25,— 's maands.	0,70 „ 1,75	f 30,— à f45, 's maands.
	1916	f10,— à f15,— 's maands.	0,27^5 „ 0,35	030, „ 0,40	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,85	f9,— à f25,— 'smaands.	0,75 „ 1,75	f 30,— à f45, 's maands.
	1917	f10,— à f18,— 's maands.	0,27^5 „ 0,35	0,30 „ 0,40	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,85	f9,— à f25,— 's maands.	0,75 „ 1,75	f 30,— à f45, 's maands.
	Goenoeng-kidoel. 1913	—	—	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	—	—	—
	1914	—	—	—	0,20 „ 0,25	0,50 „ 0,60	—	—	—
	1915	—	—	—	0,20 „ 0,25	f 0,50	—	—	—
	1916	—	—	—	0,20 „ 0,25	0,50	—	—	—
	1917	—	—	—	0,20 „ 0,25	0,50	—	—	—
	Gemiddeld . 1913	f 0,37 à f 1,04	f0,20 à f0,25	f0,20 à f 0,37^5	f0,20 à f0,30	f0,45 à f0,90	f0,22 à f0,60	f1,— à f1,62^5	f 1,— à f 2,7
	1914	0,27^5 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,29 „ 0,45	0,16 „ 0,30	0,43 „ 1,28	0,35 „ 0,71^5	0,67^5 „ 0,67^5	0,91^5 „ 2,6
	1915	0,27^5 „ 1,—	0,26 „ 0,42^5	0,29 „ 0,45	0,18 „ 0,30	0,38 „ 1,28	0,35 „ 0,71^5	0,65 „ 2,37^5	0,91^5 „ 2,4
	1916	0,31^5 „ 1,—	0,20 „ 0,42^5	0,27^5 „ 0,40	0,18 „ 0,30	0,38 „ 1,28	0,40 „ 0,79	0,67^5 „ 2,37^5	0,83 „ 2,4
	1917	0,31^5 „ 1,05	0,26 „ 0,37^5	0,27^5 „ 0,40	0,18 „ 0,26^5	0,40 „ 1,45	0,40 „ 0,79	0,87^5 „ 2,37^5	0,83 „ 2,4
Kedoe . . .	Magelang. . . 1913	f 0,35 à f 1,—	f0,15 à f0,50	f0,25 à f0,40	f0,15 à f0,40	f0,35 à f1,50	f0,35 à f0,50	f0,50 à f1,50	f 0,50 à f 1,5
	1914	0,30 „ 0,65	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,30 „ 1,75	0,30 „ 0,35	0,70 „ 1,—	0,35 „ 1,—
	1915	0,35 „ 0,65	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,35 „ 1,—
	1916	0,30 „ 0,83	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,30 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,35 „ 1,—
	1917	0,40 „ 0,85	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,—
	Temanggoeng 1913	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,25	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,5
	1914	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,66^5 „ 0,8
	1915	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,66^5 „ 0,8
	1916	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,66^5 „ 0,8
	1917	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,66^5 „ 0,8
	Poerworedjo . 1913	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,25	f 0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 3,—
	1914	0,40 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,40 „ 1,—	f0,30 à f0,50	0,75 „ 2,50	0,50 „ 3,—
	1915	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 2,50	1,50 „ 3,3
	1916	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 2,50	0,50 „ 3,3
	1917	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,70	0,25 „ 1,—	0,25 „ 2,—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 2,50	0,50 „ 3,3

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Keboemen . .	1913	f 0,50	f0,20 à f0,30	f0,20 à f0,30	f0,15 à f0,40	f0,30 à f1,25	f0,30 à f1,—	f0,50 à f2,50	f 0,83^5 à f3,33^5
		1914	f0,50 à f1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,30 „ 4,—	0,50 „ 2,50	1,50 „ 4,—	1,50 „ 2,—
		1915	0,20 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,30 „ 1,20	0,50 „ 1,—	0,50 „ 2,50	1,— „ 3,50
		1916	0,20 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,50	0,50 „ 1,—	2,— „ 4,—	1,— „ 2,—
		1917	0,25 „ 1,66	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,30 „ 1,50	0,30 „ 1,—	0,60 „ 4,—	1,— „ 2,—
	Wonosobo . .	1913	0,30 „ 0,90	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	—	—
		1914	0,30 „ 0,90	0,20 „ 0,30	f0,25 à f0,30	0,25 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,30 „ 1,—	—	—
		1915	0,30 „ 0,90	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,30 „ 1,—	—	—
		1916	0,30 „ 0,90	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,35 „ 1,—	f1,— à f2,—	—
		1917	0,30 „ 0,90	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,60 „ 1,—	0,35 „ 1,—	1,— „ 2,—	—
	Gemiddeld .	1913	f0,41 à f0,88	f0,20 à f0,37	f0,24 à f0,35	f0,18 à f0,39	f0,39 à f1,25	f0,34 à f0,60	f0,62^5 à f2,—	f0,58 à f 2,35
		1914	0,38 „ 0,90	0,22 „ 0,37	0,25 „ 0,36	0,23 „ 0,39	0,36 „ 1,55	0,33 „ 0,97	0,83 „ 2,37^5	0,75 „ 1,71
		1915	0,30 „ 0,91	0,23 „ 0,35	0,24 „ 0,32	0,23 „ 0,41	0,34 „ 1,04	0,34 „ 0,70	0,62^5 „ 2,25	0,88 „ 2,17
		1916	0,32 „ 0,94^5	0,24 „ 0,37	0,25 „ 0,46	0,22 „ 0,40	0,40 „ 1,10	0,35 „ 0,70	1,— „ 2,50	0,62$\frac{3}{5}$ „ 1,79^5
		1917	0,37 „ 1,08	0,24 „ 0,40	0,25 „ 0,45	0,23 „ 0,51	0,43 „ 1,30	0,31 „ 0,70	0,72 „ 2,50	0,66^5 „ 1,78
Kediri. . . .	Kediri.	1913	f7,50 à f50,— 's maands.	f0,20 à f0,60	f0,20 à f0,60	f0,15 à f0,30	f0,40 à f1,25	f0,25 à f0,50	f0,75 à f2,—	f0,50 à f 2,50
		1914	f7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,60	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1915	f9,— à f15,— 's maands.	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,60	0,15 „ 0,40	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1916	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,60 „ 2,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1917	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,60 „ 2,—	0,30 „ 0,60	1,— „ 1,25	1,— „ 2,50
	Blitar	1913	f10,— à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	f25,— à f75,— 's maands.
		1914	f12,— à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	f30,— à f75,— 's maands.
		1915	f12,— à f18,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	f30,— à f75,— 's maands.
		1916	f12,— à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,50	f45,— à f75,— 's maands.
		1917	f15,— à f40,— 's maands.	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,60	0,80 „ 2,50	f30,— à f75,—
	Berbek	1913	f7,50 à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,33^5
		1914	f9,— à f18,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,33^5
		1915	f7,50 à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,33^5
		1916	f7,50 à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,—	15,— „ 40,— 's maands.
		1917	f9,— à f18,— 's maands.	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,25	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,25	f15,— à f50,— 's maands.
	Toeloengagoeng.	1913	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,30 „ 1,45	0,40 „ 0,85	1,25 „ 1,50	f9,— à f75,— 's maands.
		1914	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,22 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,10	0,40 „ 0,53^5	1,25 „ 1,50	f15,— à f75,— 's maands.
		1915	f 9,90 à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,23 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,10	0,40 „ 0,53^5	1,25 „ 1,50	f15,— à f45,— 's maands.
		1916	f10,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,50	1,25 „ 1,50	f15,— à f45,— 's maands.
		1917	f12,— à f22,50 's maands.	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,70 „ 1,50	0,25 „ 0,50	1,25 „ 2,—	f15,— à f45,— 's maands.

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Trenggalek. . 1913	f 13,50 à f 24,— 's maands.	f0,25 à f0,30	—	f0,25 à f0,30	f0,50 à f1,—	f0,25 à f0,30	—	—
	1914	f 13,50 à f 24,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	—	—
	1915	*b*) —	—	—	—	—	—	—	—
	1916	*b*) —	—	—	—	—	—	—	—
	1917	*b*) —	—	—	—	—	—	—	—
	Gemiddeld . 1913	f 10,— à f30,— 's maands.	f0,22 à f0,45	f0,24 à f0,50	f0,21 à f0,37	f0,45 à f1,25	f0,30 à f0,65	f0,87^{5} à f1,90	f 0,54 à f 2,25
	1914	f 0,31 à f 1,14	0,22 „ 0,33	0,21 „ 0,43	0,21 „ 0,36	0,44 „ 1,02	0,30 „ 0,63	0,87^{5} „ 1,87^{5}	0,62^{5} „ 2,21
	1915	0,32 „ 0,65	0,22^{5} „ 0,35	0,21 „ 0,50	0,21 „ 0,40	0,45 „ 1,15	0,29 „ 0,61	0,87^{5} „ 1,63^{5}	0,62^{5} „ 1,96
	1916	0,37 „ 0,66	0,22^{5} „ 0,35	0,22^{5} „ 0,50	0,24 „ 0,40	0,47^{5} „ 1,25	0,25 „ 0,60	0,87^{5} „ 1,75	0,75 „ 1,96
	1917	0,42^{5} „ 0,88	0,26 „ 0,39	0,29 „ 0,47^{5}	0,26 „ 0,40	0,57^{5} „ 1,56	0,30 „ 0,51	0,89 „ 1,70^{5}	0,75 „ 2,04
Madioen. .	Madioen. . . . 1913	f 10,— à f 30,— 's maands.	f0,15 à f0,35	f0,25 à f0,30	f0,15 à f0,75	f0,50 à f2,50	—	f1,— à f2,50	f25,— à f100,— 's maands.
	1914	f 10,— à f 30,— 's maands.	0,25 „ 0,45	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,45 „ 2,—	—	0,45 „ 3,—	f30,— à f100,— 's maands.
	1915	f 10,— à f 65,— 's maands.	0,15 „ 0,45	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,45 „ 2,—	—	0,45 „ 2,—	f30,— à f100,— 's maands.
	1916	f 10,— à f 80,— 's maands.	0,10 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,40 „ 2,—	—	0,40 „ 2,—	f20,— à f115,— 's maands.
	1917	f 10,— à f 65,— 's maands.	0,10 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,45	0,40 „ 2,—	—	0,40 „ 2,—	f30,— à f100,— 's maands.
	Ngawi. 1913	f 10,— à f15,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,20	0,40 „ 0,80	—	—	f 50,— à f70,— 's maands.
	1914	f 10,— à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,20	0,40 „ 0,80	—	—	f 50,— à f70,— 's maands.
	1915	f 10,— à f15,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,20	0,40 „ 0,80	—	—	f 50,— à f70,— 's maands.
	1916	f 15 's maands.	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,80	—	f1,— à f1,66	f 50,— à f70,— 's maands.
	1917	f 15 's maands.	f 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 65,— à f70,— 's maands.
	Magetan . . . 1913	f 10,— à f45,— 's maands.	f0,20 à f0,50	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,25 „ 2,25	—	—	f 55,— à f100,— 's maands.
	1914	f 10,— à f45,— 's maands.	0,12 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,25 „ 2,25	—	—	f 35,— à f100,— 's maands.
	1915	f 10,— à f75,— 's maands.	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,25 „ 2,25	—	f 1,50	f 35,— à f100,— 's maands.
	1916	f 10,— à f75,— 's maands.	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,30 „ 2,50	—	1,50	f 50,— à f115,— 's maands.
	1917	f 10,— à f75,— 's maands.	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,30 „ 2,50	—	—	f 50,— à f115,— 's maands.
	Ponorogo . . . 1913	f 7,50 à f 20,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	f0,25 à f0,50	f1,— à f2,50	—
	1914	f12,50 à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	—
	1915	f12,50 à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	—
	1916	f12,50 à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	—
	1917	f 12,50 à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	—
	Patjitan. . . . 1913	f 9,— à f 15,— 's maands.	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,25	f 0,50	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	—
	1914	f 9,— à f 15,— 's maands.	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,25	0,50	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	—
	1915	f10,— à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,35	—	0,20 „ 0,25	0,50	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	—
	1916	—	f 0,25	—	f 0,25	0,50	f 0,25	0,35 „ 1,—	—
	1917	f10,— à f15,— 's maands.	f0,20 à f0,25	—	f0,20 à f0,25	0,50	0,25	0,35 „ 1,—	—

b) Opgegeven onder Toeloengagoeng.

EWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1913	f 7,— à f 25.— 's maands.	f0,17 à f0,37	f0,23 à f0,30	f0,17 à f0,28	f0,53 à f1,31	f0,20 à f0,35	f0,45 à f2,—	f 40,— à f55,— 's maands.
	1914	f10,30 à f25,— 's maands.	0,19^5 „ 0,39	0,25 „ 0,31	0,17 „ 0,35	0,42 „ 1,31	0,20 „ 0,33	0,57^5 „ 1,75	f 38,33 à f 90,— 's maands.
	1915	f10,50 à f38,— 's maands.	0,19 „ 0,37	0,25 „ 0,31	0,21 „ 0,37	0,42 „ 1,31	0,22^5 „ 0,37^5	0,82^5 „ 1,75	f 38,— à f90,— 's maands.
	1916	f11,87^5 à f47,50 's maands.	0,19 „ 0,36	0,25 „ 0,34	0,22 „ 0,30	0,42 „ 1,36	0,25 „ 0,37^5	0,85 „ 1,73	f 40,— à f100,— 's maands.
	1917	f11,50 à f38,— 's maands.	0,18 „ 0,37	0,25 „ 0,30	0,19 „ 0,31	0,42 „ 1,40	0,25 „ 0,37^5	0,35 „ 1,10	f 29,— à f57,— 's maands.
soeroean.	Pasoeroean . . 1913	f0,25 à f 2,—	f0,15 à f0,35	f0,20 à f0,40	f0,15 à f0,40	f0,40 à f1,25	f0,25 à f0,75	f0,30 à f1,—	f 0,66^5 à f 5,—
	1914	0,25 „ 1,50	0,12^5 „ 0,40	0,10 „ 0,45	0,10 „ 0,40	0,30 „ 1,20	0,40 „ 0,70	0,50 „ 2,50	0,66^5 „ 7,50
	1915	0,30 „ 1,50	0,22 „ 0,35	0,20 „ 0,50	0,22 „ 0,42	0,47 „ 1,75	0,30 „ 0,70	0,50 „ 2,50	0,66 „ 7,50
	1916	0,37^5 „ 1,50	0,22^5 „ 0,35	0,20 „ 0,50	0,22^5 „ 0,42^5	0,47^5 „ 1,75	0,30 „ 0,70	0,50 „ 2,50	0,66 „ 7,50
	1917	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,75	0,40 „ 0,75	0,50 „ 2,50	0,66 „ 7,50
	Bangil. 1913	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,—	0,16^5 „ 0,33^5	0,50 „ 2,—	0,50 „ 3,33^5
	1914	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,16 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,66^5 „ 3,33^5
	1915	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,16^5 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,66	1,— „ 2,50	0,66^5 „ 3,33^5
	1916	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,16^5 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,66	1,— „ 2,50	0,66^5 „ 3,33
	1917	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,66	1,— „ 2,50	0,66^5 „ 3,33
	Malang 1913	0,45 „ 0,85	0,35 „ 0,45	0,25 „ 0,45	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,25	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,70 „ 2,—
	1914	0,45 „ 2,50	0,35 „ 0,70	0,25 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,20	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 2,50
	1915	0,33^5 „ 2,50	0,25 „ 0,70	0,40 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,50 „ 1,75	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 2,50
	1916	0,33^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,79	0,40 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,50 „ 1,75	0,40 „ 1,—	1,25 „ 2,50	0,50 „ 2,50
	1917	0,40 „ 2,50	0,25 „ 0,70	0,40 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,50 „ 1,75	0,40 „ 1,50	1,25 „ 2,50	0,70 „ 2,50
	Probolinggo . 1913	0,33 „ 1,66^5	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,25	0,80 „ 2,50
	1914	0,33 „ 1,66^5	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,25	0,75 „ 2,50
	1915	0,32^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,40	†	0,35 „ 0,50	0,75 „ 2,25	0,75 „ 2,50
	1916	0,33^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	f0,40 à f1,50	0,35 „ 0,50	0,75 „ 2,25	0,75 „ 2,50
	1917	0,33^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	1,75 „ 2,25	0,75 „ 2,50
	Kraksaän. . . 1913	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,83 „ 3,33^5
	1914	0,33 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,35 „ 2,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,83 „ 4,01^5
	1915	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,83 „ 4,01^5
	1916	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,83 „ 4,01^5
	1917	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,83 „ 4,01^5
	Loemadjang . 1913	0,33^5 „ 2,50	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,40 „ 2,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,25	0,50 „ 3,33^5
	1914	0,33^5 „ 2,50	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 6,66^5
	1915	0,33^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 3,25
	1916	0,33^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,20 „ 0,35	0,50 „ 1,75	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 3,25
	1917	0,33^5 „ 1,66^5	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,20 „ 0,35	0,50 „ 1,75	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 3,25

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
		Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachts-lieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten enz.
	Gemiddeld. 1913	f 0,36 à f 1,64	f0,24 à f0,41	f0,25 à f0,44	f0,20 à f0,37^5	f0,43 à f1,60	f0,35 à f0,56	f0,72 à f2,—	f 0,67 à f3,
	1914	0,33^5 „ 1,33^5	0,24 „ 0,41	0,24 „ 0,42^5	0,27^5 „ 0,35	0,39 „ 1,40	0,34 „ 1,57^5	0,84 „ 2,37	0,65 „ 4,
	1915	0,32^5 „ 1,55	0,23 „ 0,48	0,26 „ 0,41	0,22 „ 0,37	0,49 „ 1,60	0,31 „ 0,60	0,83 „ 2,37	0,65 „ 3,
	1916	0,34 „ 1,55^5	0,23 „ 0,49	0,29 „ 0,44	0,23 „ 0,39^5	0,48 „ 1,71	0,32^5 „ 0,68^5	0,87^5 „ 2,37^5	0,65 „ 3,
	1917	0,37 „ 1,55^5	0,23 „ 0,50	0,30 „ 0,44	0,22 „ 0,42^5	0,48 „ 1,71	0,34 „ 0,77^5	1,04^5 „ 2,37^5	0,68^5 „ 3,
Pekalongan.	Batang 1913	f 0,30 à f 0,50	f0,20 à f1,—	f0,25 à f0,40	f0,15 à f0,25	f0,35 à f1,—	f0,25 à f1,—	f0,90 à f1,50	f 0,33^5 à f 3,
	1914	0,33 „ 1,—	0,20 „ 1,—	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,40 „ 1,—	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,
	1915	0,33 „ 1,—	0,30 „ 1,—	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,40 „ 1,—	0,90 „ 1,90	0,30 „ 3,
	1916	0,33 „ 1,—	0,30 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,40 „ 1,—	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,
	1917	0,30 „ 1,—	0,30 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,40 „ 1,—	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,
	Pekalongan . 1913	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,80	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,75	f15,— à f65,— 's maands.
	1914	0,25 „ 1,16	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	1,50 „ 2,—	f 15,— à f65,— 's maands.
	1915	0,25 „ 1,16	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 0,50	1,50 „ 2,—	f 0,50 à f 2,—
	1916	0,25 „ 1,16	0,25 „ 0,35	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 0,50	1,50 „ 2,—	0,50 „ 2,—
	1917	0,25 „ 1,16	0,25 „ 0,35	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 0,50	1,50 „ 2,—	0,50 „ 2,—
	Pemalang. . . 1913	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,35 „ 2,5
	1914	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,30 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 2,5
	1915	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,50	f 0,40	1,— „ 2,50	0,60 „ 2,5
	1916	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,40	1,— „ 2,50	0,60 „ 2,5
	1917	0,35 „ 1,—	0,35 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,50	0,50	f 1,50	0,75 „ 2,5
	Tegal 1913	0,25 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	f 0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,50	—	f0,50 à f2,—	—
	1914	0,25 „ 1,66	0,20 „ 0,40	f0,25 à f0,40	0,15 „ 0,40	0,30 „ 2,—	f7,50 à f22,50 's maands.	0,45 „ 2,50	f10,— à f100,— 's maands.
	1915	0,25 „ 1,80	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,50	f0,50 à f0,75	1,— „ 2,50	f 1,— à f 3,5
	1916	0,25 „ 1,80	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,30 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,60	1,— „ 3,5
	1917	0,25 „ 1,80	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,30 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,60	1,— „ 3,5
	Brebes 1913	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,50	0,75 „ 2,—
	1914	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,60 „ 1,—	0,40 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70 „ 2,—
	1915	0,30 „ 1,60	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,60 „ 1,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70 „ 2,—
	1916	0,33 „ 1,60	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70 „ 2,—
	1917	0,30 „ 1,50	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,35	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70 „ 2,—
	Gemiddeld . 1913	f 0,29 à f 1,09	f0,20 à f0,47	f0,24 à f0,35	f0,16 à f0,33	f0,40 à f1,25	f0,26 à f0,70	f0,60 à f2,05	f 0,48 à f 2,4
	1914	0,30 „ 1,28	0,22 „ 0,50	0,25 „ 0,41	0,20 „ 0,37	0,54 „ 1,70	0,34 „ 0,73	0,97 „ 2,20	0,44 „ 2,7
	1915	0,29 „ 1,31	0,25 „ 0,50	0,26 „ 0,42	0,22 „ 0,37	0,48 „ 1,60	0,43 „ 0,73	1,18 „ 2,20	0,62 „ 2,7
	1916	0,30 „ 1,31	0,26 „ 0,51	0,30 „ 0,44	0,23 „ 0,37	0,48 „ 1,70	0,43 „ 0,73	1,18 „ 2,22	0,62 „ 2,7
	1917	0,29 „ 1,29	0,28 „ 0,51	0,29 „ 0,43	0,24 „ 0,39	0,46 „ 1,70	0,45 „ 0,75	1,28 „ 2,02	0,65 „ 2,7

Gewesten.	Afdeelingen.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Preanger-Regentschappen.	Bandoeng. . .	1913	f0,30 à f 1,50	f0,25 à f0,45	f0,20 à f0,40	f0,20 à f0,50	f0,50 à f1,50	f0,30 à f0,75	f0,40 à f2,—	f 0,75 à f 2,50
		1914	0,30 „ 2,50	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,—	0,25 „ 1,—	0,50 „ 0,50	0,60 „ 2,50
		1915	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,60	0,25 „ 3,50	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,40 „ 2,50	0,75 „ 3,50	0,60 „ 2,50
		1916	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,60	0,25 „ 3,50	0,20 „ 0,50	0,40 „ 2,—	0,40 „ 2,50	0,75 „ 3,50	0,50 „ 2,50
		1917	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,60	0,25 „ 3,50	0,20 „ 0,50	0,50 „ 2,50	0,40 „ 2,50	0,75 „ 3,50	0,60 „ 3,50
	Tjiandjoer . .	1913	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,75	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,45	0,30 „ 1,50	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,—	f20,— à f75,— 's maands.
		1914	f 7,50 à f80,— 's maands.	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,55	0,30 „ 1,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,—	f10,— à f100,— 's maands.
		1915	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,25 „ 1,50	0,30 „ 0,75	0,75 „ 2,—	f15,— à f150,— 's maands.
		1916	f 7,50 à f80,— 's maands.	0,35 „ 0,65	0,30 „ 0,60	0,30 „ 0,60	0,50 „ 1,50	0,75 „ 2,—	1,— „ 2,—	f20,— à f150,— 's maands.
		1917	f15,— à f80,— 's maands.	0,40 „ 0,75	0,30 „ 0,60	0,30 „ 0,60	0,50 „ 1,50	0,35 „ 2,—	1,— „ 2,—	f20,— à f150,— 's maands.
	Soekaboemi .	1913	f 8,50 à f60,— 's maands.	0,20 „ 0,45	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,35	0,45 „ 2,—	f15,— à f60,— met 6 à 10 gantang rijst per maand.
		1914	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,30 „ 0,65	1,— „ 2,50	idem.
		1915	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,33 „ 0,66	1,— „ 2,50	f15,— à f125,— 's maands.
		1916	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,—	0,75 „ 3,—	f15,— à f125,— 's maands.
		1917	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,25 „ 0,60	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,75	0,50 „ 1,16	0,75 „ 3,—	f15,— à f125,— 's maands.
	Soemedang. .	1913	f 7,50 à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,15 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,30	1,— „ 2,—	—
		1914	f 6,— à f40,— 's maands.	0,25 „ 0,40	—	0,20 „ 0,40	0,50 „ 0,75	f 0,55	0,75 „ 2,50	f 20,— à f30,— 's maands.
		1915	f 6,— à f40,— 's maands.	0,25 „ 0,40	—	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,—	0,55	1,— „ 2,50	f 25,— à f30,— 's maands.
		1916	f 6,— à f35,— 's maands.	0,25 „ 0,40	f0,35 à f0,80	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,50	0,50	0,75 „ 2,50	f 10,— à f30,— 's maands.
		1917	f 7,50 à f35,— 's maands.	0,25 „ 0,40	0,35 „ 0,80	0,25 „ 0,75	0,30 „ 1,—	0,50	0,75 „ 3,—	f 12,— à f50,— 's maands.
	Garoet	1913	f 0,25 à f 1,25	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,75	0,15 „ 0,50	0,30 „ 1,25	f0,25 à f0,75	f 2,—	f 1,— à f 2,50
		1914	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,75	0,20 „ 0,75	0,10 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 1,—	f0,40 à f1,50	0,50 „ 2,—
		1915	0,25 „ 1,25	0,15 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,10 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 1,—	0,40 „ 1,50	1,— „ 2,—
		1916	0,25 „ 1,25	0,15 „ 0,50	0,20 „ 0,75	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 1,—	0,40 „ 1,50	1,— „ 2,—
		1917	0,25 „ 1,25	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 1,—	0,40 „ 2,—	1,— „ 2,—
	Tasikmalaja .	1913	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,90	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,50
		1914	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,90	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,45	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,50	0,75 „ 2,50	1,— „ 2,—
		1915	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,80	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,45	0,50 „ 2,50	0,50 „ 1,50	0,75 „ 2,50	1,— „ 2,—
		1916	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,80	0,30 „ 0,70	0,20 „ 0,50	0,50 „ 2,50	0,50 „ 1,50	0,75 „ 2,50	1,— „ 2,—
		1917	0,40 „ 1,50	0,30 „ 0,80	0,30 „ 0,60	0,20 „ 1,25	0,50 „ 2,50	0,40 „ 1,50	0,75 „ 2,50	1,— „ 2,50
	Gemiddeld .	1913	f 0,26 à f 1,40	f0,22 à f0,60	f0,27 à f0,49	f0,17^{5} à f0,40	f0,36^{5} à f1,20	f0,26 à f0,61	f0,85 à f2,—	f 0,59^{5} à f 1,87^{5}
		1914	0,27^{5} „ 1,77	0,21 „ 0,62	0,25 „ 0,60	0,18 „ 0,52^{5}	0,43 „ 1,37^{5}	0,34 „ 0,91	0,65 „ 2,25	0,60 „ 2,14
		1915	0,31 „ 1,81	0,22^{5} „ 0,53	0,25 „ 1,15	0,19 „ 0,53	0,41 „ 1,58	0,38 „ 1,16	0,77^{5} „ 2,42	0,74 „ 2,78
		1916	0,31 „ 1,79	0,25 „ 0,59	0,28^{5} „ 1,14	0,22 „ 0,56	0,43^{5} „ 1,75	0,47^{5} „ 1,41^{5}	0,73^{5} „ 2,50	0,66^{5} „ 2,94^{5}
		1917	0,36 „ 1,79	0.26^{5} „ 0,61	0,29 „ 1,12^{5}	0,22^{5} „ 0,72^{5}	0,45 „ 1,79	0,39 „ 1,44^{5}	0,73^{5} „ 2,66^{5}	0,66^{5} „ 2,55^{5}

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Rembang . .	Rembang . . .	1913	f 0,75 à f 1,25	f0,25 à f0,35	f0,25 à f0,40	f0,21 à f0,32	f0,50 à f1,08	f0,27^5 à f0,50	f1,— à f1,65	f 0,60 à f 2,37
		1914	f 0,75	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,21 „ 0,38	0,50 „ 1,09	0,37 „ 0,61	0,79 „ 1,61	0,76 „ 2,24
		1915	0,75	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,19 „ 0,36^5	0,50 „ 1,08	0,37 „ 0,57	0,74 „ 1,48	0,65 „ 1,81
		1916	0,75	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,23^5 „ 0,40	0,51 „ 1,23	0,33^5 „ 0,53^5	0,74 „ 1,80	0,73 „ 1,84
		1917	0,75	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,50	—	0,30 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,25 „ 1,50
	Toeban	1913	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,35	—	0,20 „ 0,40	f0,35 à f0,75	—	1,— „ 1,50	—
		1914	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,35	—	0,15 „ 0,40	0,35 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	—
		1915	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,50	f0,25 à f0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	—	1,— „ 2,—	—
		1916	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,60	0,60 „ 1,25	—	2,— „ 2,50	—
		1917	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,60	0,60 „ 1,25	—	2,— „ 2,50	—
	Bodjonegoro .	1913	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	f0,25 à f0,50	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,—	f 3,— à f 4,—
		1914	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,—	3,— „ 4,—
		1915	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,—	3,— „ 4,—
		1916	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,—	3,— „ 4,—
		1917	f15,— à f20,— 's maands.	0,30 „ 0,50	f 0,35	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	f10,— à f12,50 's maands.	0,50 „ 3,—	3,— „ 4,—
	Blora	1913	f 0,35 à f 1,37^5	0,25 „ 0,40	f0,25 à f0,40	0,25 „ 0,35	0,45 „ 1,75	f0,30 à f0,50	0,87^5 „ 1,75	1,— „ 1,50
		1914	0,37^5 „ 1,37^5	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,45 „ 2,—	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,25	1,— „ 1,50
		1915	0,50 „ 1,80	0,25 „ 0,80	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,50	1,— „ 1,50
		1916	0,35 „ 1,37^5	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,30 „ 0,60	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
		1917	0,45 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,27^5 „ 0,57^5	0,30 „ 0,40	0,50 „ 1,12^5	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,25	1,— „ 1,50
	Gemiddeld .	1913	f 0,47 à f 1,06	f0,25 à f0,38^5	f0,25 à f0,43	f0,20 à f0,37	f0,23 à f0,37^5	f0,22 à f0,37^5	f1,05 à f2,32	f 2,— à f 2,7
		1914	0,49 „ 0,99	0,25 „ 0,52^5	0,27 „ 0,43	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,11	0,24 „ 0,44	0,87^5 „ 1,94	2,— „ 2,7
		1915	0,52 „ 1,09	0,25 „ 0,64	0,26 „ 0,43	0,22^5 „ 0,52^5	0,42^5 „ 1,06	0,24 „ 0,54	0,87^5 „ 2,25	1,58 „ 2,0
		1916	0,48 „ 0,99	0,25 „ 0,51	0,27 „ 0,43	0,24 „ 0,47^5	0,45 „ 1,12^5	0,26 „ 0,58	1,12^5 „ 2,25	2,— „ 2,7
		1917	0,50 „ 0,98	0,27 „ 0,42	0,29 „ 0,42^5	0,26 „ 0,50	0,40 „ 1,12^5	0,34 „ 0,46	1,12^5 „ 2,31	1,41 „ 2,3
Semarang .	Semarang . .	1913	f 0,50	f 0,25	f 0,40	f 0,30	f0,60 à f0,70	f 0,60	f0,60 à f1,25	f 0,65 à f 0,7
		1914	0,50	0,35	0,43	0,31	f 1,—	0,75	0,80 „ 1,15	0,65 „ 0,7
		1915	0,50	0,35	0,39	0,32	f0,79 à f0,91	0,75	0,80 „ 1,15	0,65 „ 0,7
		1916	0,50	0,40	0,45	0,45	0,90 „ 1,—	0,75	0,80 „ 1,15	0,65 „ 0,7
		1917	0,50	0,37^5	0,47^5	0,37^5	0,75 „ 0,95	0,85	0,85 „ 1,—	0,75 „ 1,—
	Kendal	1913	f 0,30 à f 0,50	f0,20 à f0,30	f0,25 à f0,35	f0,20 à f0,30	0,35 „ 0,75	f0,25 à f0,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 6,—
		1914	0,50 „ 1,—	f 0,30	0,30 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,55 „ 1,—	0,60 „ 1,—	1,— „ 2,25	2,— „ 2,5
		1915	0,60 „ 1,—	f0,25 à f0,35	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,75	0,60 „ 2,25	0,75 „ 2,—
		1916	0,50 „ 0,62^5	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,75	0,60 „ 2,25	0,75 „ 2,—
		1917	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,75	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—
	Demak	1913	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,35 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	1,25 „ 1,50	1,— „ 1,5
		1914	0,33 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,35 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,35 „ 0,60	1,25 „ 2,—	—
		1915	0,33 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
		1916	0,33 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	f 1,— à f 2,—
		1917	0,33 „ 1,16	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Salatiga	1913	f 0,25 à f 1,25	f0,20 à f0,35	f0,25 à f0,90	f0,20 à f0,30	f0,50 à f1,—	f0,25 à f0,75	f0,50 à f1,50	f 0,50 à f 1,25
		1914	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,40 „ 0,75	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,50
		1915	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0,40 „ 0,75	0,25 „ 0,33^5	0,50 „ 2,25	—
		1916	0,25 „ 0,60	0,15 „ 0,30	0,15 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0,40 „ 0,75	0,75 „ 0,33^5	0,50 „ 2,25	—
		1917	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,45	0,25 „ 0,40	0,30 „ 1,—	0,30 „ 0,33^5	0,60 „ 1,50	f 2,25
	Grobogan . . .	1913	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,80 „ 1,50	0,50 „ 0,80
		1914	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,80 „ 1,50	0,50 „ 0,60
		1915	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,80 „ 1,50	0,50 „ 0,60
		1916	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,80 „ 1,50	0,50 „ 0,60
		1917	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,80 „ 1,50	0,50 „ 0,60
	Pati	1913	0,25 „ 0,70	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,25 „ 1,25	0,25 „ 0,60	0,50 „ 1,50	0,50 „ 2,—
		1914	0,20 „ 1,33	0,12^5 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 2,30
		1915	0,20 „ 1,33	0,12^5 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 2,30
		1916	0,30 „ 1,33	0,12^5 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 2,30
		1917	0,30 „ 1,33	0,12^5 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 2,30
	Koedoes	1913	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,45 „ 1,50	0,20 „ 0,50	1,50 „ 2,50	f 15,— à f 50,— 's maands.
		1914	0,25 „ 1,33	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,45 „ 1,50	0,32^5 „ 0,50	0,70 „ 2,—	f 20,— à f 90,— 's maands.
		1915	0,25 „ 1,33	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,40	1,— „ 1,75	f 30,— à f 82,50 's maands.
		1916	0,25 „ 1,33	0,20 „ 0,60	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,30 „ 2,60	0,20 „ 0,40	1,— „ 2,—	f 36,— à f 82,50 's maands.
		1917	0,25 „ 1,33	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,45	0,25 „ 0,40	0,40 „ 2,50	0,30 „ 0,40	1,— „ 2,—	f 37,50 à f 90,— 's maands.
	Japara	1913	f 5,— à f 40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,40	1,— „ 1,50	f 15,— à f 150,— 's maands.
		1914	f 5,— à f 40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,75 „ 1,50	f 15,— à f 150,— 's maands.
		1915	f 5,— à f 40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,10^5 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,75 „ 1,50	f 15,— à f 75,— 's maands.
		1916	f 5,— à f 40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,10^5 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,75 „ 1,50	f 15,— à f 75,— 's maands.
		1917	f 5,— à f 40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,10 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,75 „ 1,50	f 15,— à f 75,— 's maands.
	Gemiddeld .	1913	f 0,35 à f 1,15^5	f0,21 à f0,32	f0,28 à f0,39	f0,21 à f0,32	f0,50 à f1,08	f0,27^5 à f0,50	f1,— à f1,65	f 0,60 à f 2,37^5
		1914	0,36 „ 0,94	0,22 „ 0,36	0,29 „ 0,41	0,21 „ 0,38	0,50 „ 1,09	0,37^5 „ 0,61	0,79 „ 1,61	0,76 „ 2,24
		1915	0,33 „ 0,94	0,25 „ 0,37	0,28 „ 0,42	0,19 „ 0,36^5	0,50 „ 1,08	0,30 „ 0,57	0,74 „ 1,48	0,65 „ 1,81
		1916	0,33^5 „ 0,92	0,21^5 „ 0,40	0,28 „ 0,50	0,23^5 „ 0,40	0,51 „ 1,23	0,33^5 „ 0,53^5	0,74 „ 1,80	0,73 „ 1,84
		1917	0,31^5 „ 0,99	0,22^5 „ 0,38	0,30 „ 0,44	0,22 „ 0,41	0,49^5 „ 1,24	0,35^5 „ 0,55	0,81 „ 1,56	0,96 „ 1,95
Soerabaja. .	Soerabaja . . .	1913	f 0,35 à f 1,50	f0,25 à f0,60	f0,20 à f0,50	f0,25 à f0,50	f0,70 à f2,50	f0,20 à f0,50	f1,— à f1,50	f 0,50 à f 2,50
		1914	0,30 „ 1,65	0,20 „ 0,60	0,25 „ 0,70	0,20 „ 0,80	0,40 „ 3,25	0,16^5 „ 0,83	1,— „ 1,50	0,50 „ 1,50
		1915	0,30 „ 1,65	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,70	0,20 „ 1,—	0,40 „ 3,25	0,16^5 „ 0,83^5	1,— „ 1,50	0,50 „ 1,50
		1916	0,30 „ 1,65	0,25 „ 1,50	0,40 „ 2,50	0,25 „ 1,50	0,40 „ 3,50	0,16^5 „ 0,83	1,— „ 1,50	0,50 „ 2,—
		1917	0,30 „ 1,65	0,25 „ 1,50	0,40 „ 2,50	0,25 „ 1,50	0,50 „ 3,50	f 0,83	2,— „ 3,—	0,50 „ 2,—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Sidoardjo . .	1913	f 0,30 à f 1,—	f0,20 à f0,50	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,30	f0,30 à f2,—	f0,25 à f0,50	f0,50 à f2,50	f 0,50 à f 5,—
		1914	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	1,— „ 4,—
		1915	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	1,— „ 4,—
		1916	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	1,— „ 4,—
		1917	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,45	0,15 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,25 „ 1,50	0,50 „ 2,50	2,— „ 5,—
	Modjokerto .	1913	0,33^5 „ 1,66^5	0,15 „ 0,45	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,5
		1914	0,25 „ 1,66^5	0,10 „ 0,40	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,5
		1915	0,33^5 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 2,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,50	0,66^5 „ 2,—
		1916	0,33^5 „ 1,50	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 2,—	0,33 „ 1,—	1,— „ 2,50	0,66^5 „ 2,6
		1917	0,33^5 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 2,—	0,33 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,83 „ 2,6
	Djombang. .	1913	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 3,3
		1914	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,5
		1915	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,50 „ 2,—	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,5
		1916	0,40 „ 1,66^5	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,5
		1917	0,40 „ 1,66^5	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,83 „ 2,5
	Grisee . . .	1913	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	—	—	—
		1914	0,60 „ 1,—	0,30 „ 0,60	0,30 „ 0,45	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	—	f 1,—	—
		1915	f 1,—	f 0,30	f 0,35	f 0,35	f 0,80	—	1,—	—
		1916	1,—	0,35	0,35	0,25	0,80	—	1,—	—
		1917	f 1,— à f 2,50	f0,40 à f0,80	f0,30 à f0,45	f0,25 à f0,50	f0,50 à f1,—	—	0,70	—
	Lamongan. .	1913	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,—	—	1,—	—
		1914	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	f0,25 à f0,30	f0,50 à f1,—	f 0,50
		1915	—	—	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,50
		1916	f 0,50 à f 0,80	f0,20 à f0,25	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	f 1,50	1,—
		1917	0,50 „ 0,70	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,45	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,41^5 „ 1,—	2,—	1,—
	Gemiddeld .	1913	f 0,41^5 à f 1,15	f0,20 à f0,41	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,38	f0,53 à f1,55	f0,21 à f0,65	f0,85 à f1,80	f 0,62^5 à f 3,3
		1914	0,40 „ 1,22	0,21 „ 0,44	0,26 „ 0,47	0,19 „ 0,43	0,48 „ 1,41	0,21 „ 0,60	0,80 „ 1,66	0,70 „ 2,2
		1915	0,49 „ 1,18	0,23 „ 0,47	0,27 „ 0,41	0,21 „ 0,47^5	0,50 „ 1,75	0,21 „ 0,61	0,80 „ 1,75	0,70 „ 2,1
		1916	0,46^5 „ 1,27	0,26 „ 0,43	0,29 „ 0,55	0,24 „ 0,59	0,50 „ 1,80	0,27 „ 0,64^5	0,97 „ 2,—	0,83 „ 2,4
		1917	0,46^5 „ 1,42	0,27^5 „ 0,68	0,29 „ 0,76^5	0,22^5 „ 0,63	0,46^5 „ 1,91^5	0,42 „ 0,96^5	1,45 „ 2,20	1,03 „ 2,6
Soerakarta .	Soerakarta . .	1913	f 0,50 à f 1,25	f0,25 à f0,30	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,30	f0,30 à f0,50	f 0,40	f 1,50	f 2,—
		1914	0,50 „ 1,25	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,40	1,50	2,—
		1915	0,45 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	—	1,50	2,—
		1916	0,45 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,80	—	f0,70 à f1,50	2,—
		1917	0,45 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,80	—	f 1,50	2,—
	Klaten	1913	7,50 „ 30,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,40 „ 2,50	f4,— à f40,— 's maands.	f0,20 à f3,50	f 10,— à f80,— 's maands.
		1914	f 7,50 à f30,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,50	f4,— à f40,— 's maands.	0,20 „ 3,50	f 10,— à f80,— 's maands.
		1915	f 7,50 à f30,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,40 „ 3,50	f4,— à f40,— 's maands.	0,20 „ 2,50	f 10,— à f80,— 's maands.
		1916	f 7,50 à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,40 „ 1,25	f10,— à f25,— 's maands.	1,— „ 2,50	f 10,— à f80,— 's maands.
		1917	f 7,50 à f35,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 2,50	f10,— à f15,— 's maands.	1,— „ 2,50	f 10,— à f80,— 's maands.

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Bojolali	1913	f 4,50 à f 7,50 's maands.	f0,20 à f0,30	f0,25 à f0,50	f0,15 à f0,30	f0,25 à f0,75	f0,20 à f0,30	f 0,50	f 0,25 à f 2,33^5
		1914	f 4,50 à f10,50 's maands.	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,30 „ 0,75	0,25 „ 0,35	0,50	0,25 „ 0,60
		1915	f 5,— à f10,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,25	0,30 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,50	0,20 „ 0,60
		1916	f 5,— à f30,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,75	0,25 „ 0,30	f0,30 à f0,50	0,20 „ 0,50
		1917	f 7,50 à f30,— 's maands.	0,30 „ 0,35	0,30 „ 0,50	0,30 „ 0,35	0,60 „ 1,—	—	—	—
	Sragen	1913	f 5,— à f25,— 's maands.	0,18 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,40 „ 2,—	—	0,75 „ 2,—	f 25,— à f80,— 's maands.
		1914	f 5,— à f25,— 's maands.	0,18 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,15	—	0,75 „ 2,—	f 25,— à f90,— 's maands.
		1915	f 5,— à f25,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,40 „ 2,15	—	0,75 „ 2,—	f 25,— à f90,— 's maands.
		1916	f 5,— à f25,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,15	—	0,75 „ 2,—	f 25,—àf100,— 's maands.
		1917	f 5,— à f25,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,10 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,10 „ 2,15	—	0,75 „ 2,—	f25,—àf100,— 's maands.
	Gemiddeld .	1913	f 0,27 à f 0,83	f0,21 à f0,35	f0,26 à f0,57	f0,19 à f0,32^5	f0,34 à f1,92	f0,25 à f0,69	f0,74 à f1,87	f 0,75 à f 2,42^5
		1914	0,27 „ 0,86	0,21 „ 0,36	0,26 „ 0,51	0,19 „ 0,32^5	0,35 „ 1,60	0,26 „ 0,69	0,74 „ 1,87^5	0,85 „ 2,06
		1915	0,26 „ 0,66^5	0,19 „ 0,36	0,26 „ 0,51	0,19 „ 0,31	0,40 „ 1,85	0,19 „ 0,81	0,74 „ 1,62	0,84 „ 2,07
		1916	0,26 „ 0,79	0,20 „ 0,36	0,29 „ 0,42^5	0,22 „ 0,32^5	0,37^5 „ 1,49	0,29 „ 0,56^5	0,69 „ 1,62^5	0,84 „ 2,13
		1917	0,28 „ 0,87	0,22^5 „ 0,37^5	0,24 „ 0,45	0,24 „ 0,36	0,37^5 „ 1,86	0,33 „ 0,50	1,08 „ 2,—	1,05 „ 2,66
Madoera . .	Pamekasan. .	1913	—	—	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,50	f0,60 à f2,50	f0,40 à f0,60	f0,75 à f1,—	—
		1914	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 1,—	—
		1915	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 2,50	—
		1916	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 2,50	—
		1917	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 2,50	—
	Sampang . . .	1913	—	—	0,25 „ 0,30	0,12^5 „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1914	—	—	0,25 „ 0,30	0,12^5 „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1915	—	—	f 0,25	0,12^5 „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1916	—	—	0,25	0,12^5 „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1917	—	—	f0,25 à f0,35	0,20 „ 0,30	0,60 „ 1,25	0,25 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
	Bangkalan . .	1913	—	—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,30	0,45 „ 1,66^5	0,40 „ 2,60	—
		1914	—	—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,30	0,35 „ 0,40	1,— „ 2,—	—
		1915	—	—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,25	0,35 „ 0,40	1,— „ 2,—	—
		1916	—	—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,25	0,35 „ 0,40	1,— „ 2,—	—
		1917	—	—	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,60 „ 1,25	0,35 „ 0,40	1,— „ 2,—	—
	Soemenep . .	1913	—	—	0,25 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
		1914	—	—	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
		1915	—	—	0,25 „ 0,30	0,12^5 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
		1916	—	—	0,25 „ 0,30	0,12^5 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
		1917	—	—	0,25 „ 0.30	0,12^5 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
	Gemiddeld . .	1913	—	—	f0,25 à f0,34	f0,18 à f0,34	f0,51 à f1,62^5	f0,34 à f0,84	f0,79 à f1,84	—
		1914	—	—	0,25 „ 0,34	0,21 „ 0,34	0,51 „ 1,62^5	0,31 „ 0,52^5	0,94 „ 2,06	—
		1915	—	—	0,25 „ 0,31	0,18 „ 0,32^5	0,51 „ 1,61	0,31 „ 0,52^5	0,94 „ 2,06	—
		1916	—	—	0,25 „ 0,31	0,18 „ 0,32^5	0,51 „ 1,61	0,31 „ 0,52^5	0,94 „ 2,06	—
		1917	—	—	0,26 „ 0,36	0,20^5 „ 0,36	0,53^5 „ 1,67^5	0,31 „ 0,56	0,94 „ 2,25	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
			BUITENBEZITTINGEN.							
Amboina. .	Amboina . . .	1913	f 0,50	f 0,33	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,—	—	f 1,25	—
		1914	0,50	0,33	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	—	1,25	—
		1915	0,50	0,33	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	—	f1,25 à f2,—	—
		1916	†	0,50	—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—	1,— „ 2,50	f 1,— à f 2,5
		1917	†	f0,40 à f0,60	—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,50	—	1,— „ 2,50	1,— „ 2,5
	Ceram.	1913	0,50	f 0,30	—	—	0,75 „ 1,—	—	—	—
		1914	1,—	0,40	—	f 0,50	f 1,—	—	—	—
		1915	1,—	0,40	—	0,50	1,—	—	—	—
		1916	†	†	—	†	†	—	†	—
		1917	†	†	—	†	†	—	†	—
	Aroe-, Kei- en Zuidwestereilanden (thans Kei-eilanden).	1913	f 0,50 à f 1,—	f0,30 à f0,75	—	f0,25 à f0,75	f0,75 à f1,50	f 0,50	f1,25 à f1,50	—
		1914	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,75	—	0,25 „ 0,75	0,75 „ 1,50	1,50	1,25 „ 1,50	—
		1915	f 0,50	f 0,30	—	f 0,45	—	—	2,— „ 2,50	—
		1916	†	†	—	†	†	—	†	—
		1917	†	†	—	†	†	—	†	—
	Zuid-Nieuw-Guinea (hoofdplaats Merauke).	1913	—	—	—	f0,50 à f1,50	f1,50 à f3,—	—	1,50 à 3,—	—
		1914	f 1,25	f 0,75	—	f 0,75	2,50 „ 3,50	—	1,50 „ 3,—	—
		1915	—	—	—	f0,50 à f1,50	1,50 „ 3,—	—	f 1,50	—
		1916	†	†	—	†	†	—	†	—
		1917	†	†	—	†	†	—	†	—
	Banda.	1913	f 0,50 „ f1,—	f 0,50	—	f 0,50	f1,— à f1,50	—	f 2,—	—
		1914	0,50 „ 0,66	0,20	—	f0,20 à f0,30	0,83 „ 1,—	—	2,—	—
		1915	f 0,20	0,20	—	0,20 „ 0,40	0,83 „ 1,—	—	2,—	—
		1916	†	†	—	†	†	—	†	—
		1917	†	†	—	†	†	—	†	—
	Saparoea . . .	1913	—	—	—	f 0,40	f 0,75	—	1,25	—
		1914	—	—	—	0,40	0,75	—	1,25	—
		1915	—	—	—	0,40	0,75	—	1,25	—
		1916	—	—	—	†	†	—	†	—
		1917	—	—	—	†	†	—	†	—
	Wahai	1913	—	—	—	f 0,40	f0,75 à f1,—	—	f0,75 à f1,25	—
		1914	f 1,50	f 0,50	—	0,50	f 1,50	—	0,75 „ 1,25	—
		1915	f 0,40 à f 0,80	f0,40 à f0,50	—	f0,40 à f0,50	1,—	—	—	—
		1916	†	†	—	†	†	—	—	—
		1917	†	†	—	†	†	—	—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Piroe 1913	—	f 0,30	—	f 0,40	f 1,—	—	—	—
	1914	f 0,50	0,30	—	0,40	1,—	—	—	—
	1915	0,50	0,30	—	0,40	1,—	—	—	—
	1916	†	†	—	†	†	—	—	—
	1917	†	†	—	†	†	—	—	—
	Gemiddeld . 1913	f 0,66 à f 0,77	f0,48 à f0,54	—	f0,40 à f0,47	f0,84 à f1,09	f 0,50	f1,30 à f1,45	—
	1914	0,75 „ 0,86	0,34 „ 0,41	—	0,37^5 „ 0,49	0,97 „ 1,17	1,50	1,62 „ 1,75	—
	1915	f 0,61	f 0,34	—	f 0,47	f 1,10	—	f 2,10	—
	1916	†	0,50	—	f0,40 à f0,60	f1,— à f2,—	—	f1,— à f2,50	f 1,— à f 2,50
	1917	†	f0,40 à f0,60	—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,50	—	1,— „ 2,50	1,— „ 2,50
Atjeh en onderhoorigheden.	Groot-Atjeh. . 1913	f 1,—	f 0,60	f 0,50	f0,50 à f0,75	f1,50 à f1,75	f0,60 à f1,—	f1,50 à f2,—	f 1,— à f 1,50
	1914	f 0,50 à f 3,—	f0,50 à f1,—	f0,50 à f0,60	0,50 „ 0,70	1,50 „ 3,50	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 1,50
	1915	1,50 „ 3,—	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,70	1,75 „ 3,50	0,60 „ 1,—	1,75 „ 2,—	1,— „ 1,50
	1916	1,— „ 2,50	15,— „ 20,— 's maands.	0,50 „ 0,60	0,70 „ 0,85	1,50 „ 3,—	0,60 „ 1,30	1,50 „ 3,—	1,— „ 1,50
	1917	f 0,50	f0,50 à f0,60	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,75	2,— „ 3,—	0,60 „ 1,30	1,75 „ 3,—	1,— „ 1,50
	Noordkust van Atjeh. 1913	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	—	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,—	1,40 „ 2,—	1,— „ 2,50
	1914	f 0,50 à f 1,—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	f0,50 à f0,65	1,— „ 1,50	0,50 „ 0,65	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
	1915	0,60 „ 1,—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	1,— „ 1,50	0,50 „ 0,65	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
	1916	0,60 „ 1,—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	1,25 „ 2,—	0,50 „ 0,65	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
	1917	0,60 „ 1,—	0,50 „ 0,65	—	—	1,— „ 1,50	—	1,— „ 2,—	1,— „ 1,75
	Oostkust van Atjeh. 1913	0,80 „ 2,—	0,40 „ 0,70	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
	1914	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,50	f 0,70	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	1,— „ 1,35	1,75 „ 2,25	1,— „ 1,75
	1915	0,44 „ 1,—	0,40 „ 0,75	f0,50 à f0,70	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,40 „ 0,70	1,25 „ 2,—	f 1,—
	1916	0,44 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,50 „ 0.70	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,40 „ 0,75	1,25 „ 2,—	f 1,— à f 1,50
	1917	0,44 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,50 „ 0,70	0,50 „ 0,60	1,25 „ 3,—	0,60 „ 1,—	1,25 „ 2,50	1,— „ 1,75
	Westkust van Atjeh. 1913	0,50 „ 2,—	0,33 „ 0,75	f 0,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 1,75	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
	1914	1,— „ 2,—	0,30 „ 0,65	—	0,50 „ 0,65	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,25	1,75 „ 3,—	—
	1915	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	—	0,50 „ 0,65	0,80 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,50	f 2,— à f 3,—
	1916	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	—	0,50 „ 0,65	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75	2,— „ 3,—	0,75 „ 1,25
	1917	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	—	0,50 „ 0,65	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75	2,— „ 3,—	0,75 „ 1,25
	Alaslanden . . 1913	—	—	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 1,—	f 1,—	1,50 „ 2,50	—
	1914	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	1,—	1,50 „ 2,50	—
	1915	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	1,—	1,50 „ 2,50	—
	1916	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	1,—	1,50 „ 2,50	—
	1917	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	1,—	1,50 „ 2,50	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1913	f 0,86^5 à f 1,66^5	f0,47 à f0,67^5	f0,50 à f0,56	f0,50 à f0,70	f1,12^5 à f1,62^5	f0,71 à f0,96	f1,43 à f2,10	f 1,— à f 2,—
	1914	0,87 „ 1,75	0,41 „ 0,70	0,56 „ 0,65	0,50 „ 0,70	1,10 „ 2,10	0,55 „ 1,05	1,50 „ 2,35	1,16 „ 1,5
	1915	0,76 „ 1,75	0,49 „ 0,75	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,60	1,16 „ 2,20	0,60 „ 0,82	1,40 „ 2,20	1,11 „ 1,7
	1916	0,63^5 „ 1,62^5	0,42^5 „ 0,66^5	0,50 „ 0,65	0,54 „ 0,72	1,15 „ 2,20	0,60 „ 0,89	1,35 „ 2,50	0,94 „ 1,4
	1917	0,51 „ 1,12^5	0,42^5 „ 0,66^5	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,69	1,56 „ 2,40	0,65 „ 1,01	1,50 „ 2,60	0,94 „ 1,5
Bali en Lombok.	Boeleleng. . . 1913	—	—	—	f0,30 à f0,50	f1,— à f2,—	f0,50 à f0,60	f2,— à f2,50	—
	1914	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	1,50 „ 2,—	—
	1915	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	2,— „ 2,50	—
	1916	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	2,— „ 2,50	—
	1917	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	1,50 „ 2,—	f 2,—
	Djembrana . . 1913	f 0,50 à f 0,75	f0,25 à f0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	2,—
	1914	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	2,—
	1915	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	2,—
	1916	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	2,—
	1917	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,35	—	0,25 „ 0,50	1,25 „ 1,75	—	—	—
	Zuid-Bali . . 1913	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	f0,35 à f0,50	f 3,—	f 2,—
	1914	—	f 0,25	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,35 „ 0,50	f1,50 à f3,—	2,—
	1915	—	0,35	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,35 „ 0,50	f 3,—	3,—
	1916	—	0,35	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,35 „ 0,50	3,—	2,—
	1917	—	0,35	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,35 „ 0,50	f1,— à f3,—	2,—
	Lombok. . . . 1913	f 20,— à f30,— 's maands.	f0,50 à f0,60	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 3,—	f 20,— à f50, 's maands.
	1914	f 20,— à f30,— 's maands.	0,50 „ 0,60	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 3,—	f 20,— à f50, 's maands.
	1915	f 20,— à f30,— 's maands.	0,50 „ 0,60	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 3,—	f 20,— à f50, 's maands.
	1916	f 20,— à f30,— 's maands.	0,50 „ 0,60	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 3,—	f 2,— à f 3,—
	1917	f 0,70 à f 0,85	0,35 „ 0,50	f 0,60	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,55 „ 0,75	1,50 „ 3,—	2,— „ 3,—
	Gemiddeld . 1913	f 0,58 à f 0,87^5	f0,37^5 à f0,45	—	f0,35 à f0,47^5	f1,— à f2,—	f0,50 à f0,62	f2,10 à f2,75	f 1,55 à f 1,9
	1914	0,58 „ 0,87^5	0,33 „ 0,38	—	0,35 „ 0,47^5	1,— „ 2,—	0,45 „ 0,62	1,50 „ 2,67	1,55 „ 1,8
	1915	0,58 „ 0,87^5	0,37 „ 0,41	—	0,35 „ 0,51	1,— „ 2,—	0,45 „ 0,62	2,17 „ 2,83	1,89 „ 2,2
	1916	0,58 „ 0,87^5	0,37 „ 0,41	—	0,35 „ 0,51	1,— „ 2,—	0,45 „ 0,62	2,17 „ 2,83	2,— „ 2,3
	1917	0,60 „ 0,80	0,32 „ 0,40	f 0,60	0,34 „ 0,56	1,06 „ 2,06	0,47 „ 0,62	1,33 „ 2,66^5	2,— „ 2,3
Banka en onderhoorigheden.	Muntok 1913	—	f0,40 à f0,55	—	f0,65 à f0,75	f1,— à f1,80	f0,65 à f0,80	f1,50 à f2,50	f 1,25 à f 1,7
	1914	—	0,50 „ 0,60	—	0,70 „ 0,80	1,50 „ 2,—	0,70 „ 0,90	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,—
	1915	—	0,50 „ 0,60	—	0,70 „ 0,80	1,50 „ 2,—	0,70 „ 0,90	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,—
	1916	—	0,50 „ 0,60	—	0,80 „ 1,—	2,— „ 2,50	0,80 „ 1,—	1,50 „ 2,50	2,— „ 3,—
	1917	—	0,50 „ 0,70	—	0,80 „ 1,—	2,— „ 2,50	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	2,— „ 3,—

GEWES

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Noord-Banka. 1913	—	f0,70 à f0,80	f 0,80	f0,70 à f0,80	f 1,50	f0,80 à f0,90	f1,50 à f2,—	—
	1914	—	f 0,90	0,80	0,70 „ 0,90	1,50	0,70 „ 0,90	1,— „ 2,—	—
	1915	—	0,70 „ 0,90	0,80	0,70 „ 0,90	f1,— à f1,50	0,70 „ 0,90	1,— „ 2,—	—
	1916	—	0,70 „ 0,90	0,80	0,70 „ 0,90	1,— „ 1,50	0,70 „ 1,20	1,— „ 2,50	—
	1917	—	0,70 „ 0,90	0,80	0,70 „ 0,90	1,— „ 1,50	0,70 „ 1,20	1,— „ 2,50	—
	Soengailiat. . 1913	—	—	—	0,65 „ 1,—	f 1,75	0,80 „ 1,—	1,50 „ 2,—	f 0,75 à f 1,25
	1914	—	—	f0,75 à f1,—	0,60 „ 1,—	f1,50 à f2,50	f 0,70	0,75 „ 1,—	0,83 „ 1,66
	1915	—	—	f22,50 à f 30 's maands.	0,65 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70	0,75 „ 1,—	0,83 „ 1,66
	1916	—	—	f22,50 à f 30 's maands.	0,64 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70	1,50 „ 2,—	25,— „ 50,— 's maands.
	1917	—	—	f22,50 à f 30 's maands.	0,64 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70	1,50 „ 2,—	f 25,— à f 50,— 's maands.
	Pangkalpinang 1913	—	—	—	f 0,80	f 1,25	0,80	f 1,50	f 1,50 à f 2,—
	1914	—	—	f 0,80	0,80	1,50	0,80	1,50	1,50 „ 2,—
	1915	—	—	0,80	0,80	1,50	0,80	1,50	—
	1916	—	—	0,80	0,80	1,50	1,—	1,20	f 1,50 à f 2,—
	1917	—	—	0,80	0,80	1,50	1,—	1,20	1,50 „ 2,—
	Zuid-Banka. . 1913	—	—	—	0,60	1,50	0,75	1,50	—
	1914	—	—	—	0,60	f1,— à f1,25	0,70	1,25	—
	1915	—	—	—	0,60	1,— „ 1,25	0,70	1,25	—
	1916	—	—	—	0,60	1,— „ 1,25	0,70	1,25	—
	1917	—	—	—	0,60	1,— „ 1,25	0,70	1,25	—
	Djeboes 1913	—	—	—	f0,50 à f0,80	0,85 „ 1,50	f0,80 à f0,90	f1,25 à f2,50	f 1,— à f 1,50
	1914	—	f 0,70	f 0,80	0,70 „ 0,90	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,90	1,— „ 2,—	—
	1915	—	—	—	0,70 „ 0,90	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,90	1,— „ 2,—	—
	1916	—	—	—	0,70 „ 0,90	1,— „ 1,50	0,70 „ 1,20	1,— „ 2,50	—
	1917	—	—	—	14,— „ 15,— 's maands.	1,— „ 1,50	0,70 „ 1,20	1,— „ 2,50	f 15,— à f 40,— 's maands.
	Merawang . . 1913	—	—	—	f0,65 à f1,—	1,— „ 1,75	0,80 „ 1,—	1,50 „ 2,—	f 0,75 à f 1,—
	1914	—	—	f0,75 à f1,—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,50	f 0,70	0,75 „ 1,—	0,83 „ 1,66
	1915	—	—	—	0,65 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70	0,75 „ 1,—	0,83 „ 1,66
	1916	—	—	—	0,64 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70	1,50 „ 2,—	25,— „ 50,— 's maands.
	1917	—	—	—	0,64 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,70	1,50 „ 2,—	f 25,— à f 50,— 's maands.
	Soengaiselan. 1913	—	—	—	f 0,80	f 1,25	0,80	f 1,50	f 1,50 à f 2,—
	1914	—	—	f 0,80	0,80	1,50	0,80	1,50	1,50 „ 2,—
	1915	—	—	0,80	0,80	1,50	0,80	1,50	—
	1916	—	—	0,80	0,80	1,50	1,—	1,20	—
	1917	—	—	0,80	0,80	1,50	1,—	1,20	1,50 „ 2,—
	Koba 1913	f 1,—	f 0,75	—	0,75	1,50	0,90	2,—	f 2,—
	1914	—	—	—	0,65	f1,— à f1,25	0,70	1,50	—
	1915	—	—	—	0,60	1,— „ 1,25	0,70	1,25	—
	1916	—	—	—	0,60	1,— „ 1,25	0,70	1,25	—
	1917	—	—	—	0,60	1,— „ 1,25	0,70	1,25	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers machinisten enz.
	Gemiddeld . 1913	f 1,—	f0,62^5 à f0,75	f 0,80	f0,68 à f0,82	f1,23^5 à f1,52	f0,75 à f0,85	f1,50 à f1,72	f 1,50 à f 1,
	1914	—	0,70 „ 0,73	f0,73 à f0,87	0,66 „ 0,84	1,33 „ 1,72	0,72 „ 0,79	1,17 „ 1,53	1,25 „ 1,
	1915	—	0,60 „ 0,75	0,78 „ 0,86	0,69 „ 0,82	1,27 „ 1,72	0,72 „ 0,79	1,14 „ 1,50	1,05 „ 1,
	1916	—	0,60 „ 0,75	0,79 „ 0,85	0,67 „ 0,84	1,33 „ 1,78	0,77^5 „ 0,89	1,26^5 „ 1,82	1,33 „ 2,
	1917	—	0,60 „ 0,80	0,78 „ 1,10	0,67 „ 0,80	1,33 „ 1,78	0,77 „ 0,90	1,26^5 „ 1,82	1,09 „ 1,
Benkoelen .	Benkoelen . . 1913	f 0,50	f 9 's maands	—	f0,40 à f0,50	f0,80 à f1,50	f0,60 à f0,75	f 1,50	f 1,50 à f 2,
	1914	0,60	12 's maands	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 1,25	0,80 „ 1,—	1,50	2,— „ 2,
	1915	0,60	12 's maands	—	0,50 „ 0,80	1,— „ 2,50	1,25 „ 1,50	f1,50 à f3,—	—
	1916	0,60	f 0,40	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	1,25 „ 1,50	1,50 „ 3,—	—
	1917	0,50	0,40	—	0,40 „ 0,75	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25	1,50 „ 3,—	f 1,— à f 2,
	Lebong 1913	f 0,66 à f 2,50	f0,75 à f1,25	—	0,40 „ 1,25	1,— „ 3,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 3,—	2,50 „ 3,
	1914	0,66 „ 2,50	0,40 „ 1,—	—	0,35 „ 1,—	1,— „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 3,50	0,75 „ 4,
	1915	1,— „ 2,50	0,75 „ 1,—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	1,— „ 1,25	2,— „ 3,50	2,50 „ 4,
	1916	0,50 „ 2,50	0,40 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	0,75 „ 2,50	0,60 „ 1,25	1,50 „ 3,50	2,50 „ 4,
	1917	0,50 „ 2,50	0,40 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	0,75 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 3,50	1,30 „ 4,
	Seloema . . . 1913	—	f 0,29	—	f 0,45	0,50 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
	1914	—	0,30	—	0,50	0,75 „ 1,—	—	f 1,50	—
	1915	—	0,30	—	0,50	0,75 „ 1,—	—	1,50	—
	1916	—	0,30	—	0,50	0,75 „ 1,—	—	1,50	—
	1917	—	0,25	—	0,50	0,75 „ 1,50	f 0,50	f1,— à f1,50	—
	Manna 1913	—	—	—	—	f 1,50	0,75	f 2,—	f 1,50
	1914	—	—	—	f 0,50	f0,75 à f1,—	—	2,—	—
	1915	—	—	—	0,50	0,75 „ 1,50	—	f1,50 à f2,—	—
	1916	—	—	—	0,50	0,75 „ 1,50	—	1,50 „ 2,—	—
	1917	—	—	—	—	1,50 „ 2,—	—	—	—
	Kroë. 1913	—	—	—	f 0,50	f 1,50	f 0,60	f 2,—	—
	1914	—	—	—	f0,50 à f0,75	1,50	—	2,—	—
	1915	—	—	—	0,50 „ 0,75	f1,25 à f2,50	—	f1,50 à f2,—	—
	1916	—	—	—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,50	—	—	—
	1917	—	—	—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,—	—	f1,50 à f2,50	f 1,50 à f 2,
	Gemiddeld . 1913	f 0,60 à f 1,50	f0,45 à f0,62	—	f0,45 à f0,66	f1,— à f1,85	f0,70 à f0,90	f1,65 à f2,25	f 2,— à f 2,
	1914	0,55 „ 1,55	0,37 „ 0,57	—	0,47 „ 0,67	1,— „ 1,45	0,77^5 „ 1,12^5	1,60 „ 2,10	1,41 „ 2,
	1915	0,87 „ 1,53	0,48 „ 0,57	—	0,52^5 „ 0,66	1,40 „ 2,08	1,12^5 „ 1,37^5	1,60 „ 2,40	2,50 „ 4,
	1916	0,55 „ 1,55	0,37 „ 0,57	—	0,56 „ 0,71^5	0,96 „ 1,92	0,92^5 „ 1,37^5	1,50 „ 2,40	2,50 „ 4,
	1917	0,50 „ 1,50	0,35 „ 0,55	—	0,47^5 „ 0,81	1,10 „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,37^5 „ 2,62^5	1,26^5 „ 3,

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders.					Chineezen.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Billiton . . .	Billiton	1913	—	f0,60 à f0,85	f 0,60	f 0,60	f1,50 à f2,—	f 0,60	f1,— à f2,—	f 1,50
		1914	f 1,— à f 1,25	0,60 „ 0,80	0,60	0,60	1,50 „ 2,—	f0,80 à f1,—	1,50 „ 3,—	f 1,— à f 1,50
		1915	1,— „ 1,25	0,60 „ 0,80	0,60	0,60	1,— „ 2,—	0,80 „ 1,—	1,50 „ 3,—	1,25 „ 2,—
		1916	1,— „ 1,25	0,60 „ 0,80	0,80	0,60	1,— „ 2,—	0,80 „ 1,—	1,50 „ 3,—	1,— „ 2,—
		1917	1,— „ 1,25	0,60 „ 0,80	0,80	0,60	1,— „ 2,—	0,80 „ 1,—	1,50 „ 3,—	1,25 „ 1,50
Celebes en onderhoorigheden.	Makasser . . .	1913	f 0,75	f 0,50	—	f 0,50	f 1,50	f 0,50	f 1,50	—
		1914	1,—	0,50	—	0,50	f1,— à f1,50	f0,50 à f1,—	f1,25 à f2,50	f 1,50 à f 2,50
		1915	†	†	—	—	—	—	—	—
		1916	†	†	—	—	—	—	—	—
		1917	†	†	—	—	—	—	—	—
	Bonthain . . .	1913	†	†	—	f0,25 à f0,50	f1,— à f1,50	f 0,50	f1,— à f2,50	f 1,50 à f 2,50
		1914	†	†	—	†	†	†	†	†
		1915	†	†	—	†	†	†	†	†
		1916	†	†	—	†	†	†	†	†
		1917	†	†	—	†	†	†	†	†
	Maros	1913	†	†	—	f 0,50	f1,— à f1,50	†	†	†
		1914	†	†	—	†	†	†	†	†
		1915	†	†	—	†	†	†	†	†
		1916	†	†	—	†	†	†	†	†
		1917	†	†	—	†	†	†	†	†
	Sindjai	1913	†	†	—	f0,30 à f0,50	f0,50 à f1,25	†	†	†
		1914	†	†	—	†	†	†	†	†
		1915	†	†	—	†	†	†	†	†
		1916	†	†	—	†	†	†	†	†
		1917	†	†	—	†	†	†	†	†
	Takalar	1913	†	†	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,50	†	†	†
		1914	†	†	—	†	†	†	†	†
		1915	†	†	—	†	†	†	†	†
		1916	†	†	—	†	†	†	†	†
		1917	†	†	—	†	†	†	†	†
	Saleier.	1913	†	†	—	f0,30 à f0,50	f1,— à f1,50	†	†	†
		1914	†	†	—	†	†	†	†	†
		1915	†	†	—	†	†	†	†	†
		1916	†	†	—	†	†	†	†	†
		1917	†	†	—	†	†	†	†	†
	Gemiddeld .	1913	f 0,50 à f 1,25	f0,50 à f0,75	—	f0,50 à f0,75	f0,50 à f2,—	f0,50 à f0,75	f1,— à f2,—	f 1,50 à f 1,75
		1914	f 1,—	f 0,40	—	f 0,50	f 1,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	1,50 „ 2,50
		1915	f 1,— à f 1,25	f0,30 à f0,50	—	f0,50 à f0,75	f1,— à f1,75	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	1,50 „ 2,50
		1916	f 1,—	f 0,50	—	f 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,25 „ 2,50	1,50 „ 2,50
		1917	1,—	0,75	—	0,50	1,— „ 2,—	0,50 „ 1,—	2,— „ 2,50	1,50 „ 2,50

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Djambi . . .	Djambi	1913	f 0,75 à f 1,25	f0,50 à f0,75	—	f0,60 à f1,—	f1,50 à f2,50	f0,75 à f1,25	f1,50 à f2,50	f 2,50 à f 3,—
		1914	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	2,50 „ 3,—
		1915	f 1,33	f 0,50	—	0,60 „ 0,75	1,50 „ 2,—	2,— „ 2,50	2,— „ 2,50	f 2,—
		1916	f 20 's maands.	0,60	—	f 0,60	f 1,50	f 2,50	f 2,—	0,50
		1917	25 „	0,80	—	0,80	2,—	2,50	2,50	2,—
	Moearo-tembesi.	1915	—	—	—	0,50	1,50	0,75	—	—
		1916	—	—	—	—	—	1,50	—	—
		1917	f 0,66 à f 1,—	f0,50 à f0,80	—	f0,50 à f2,—	f2,— à f2,50	f1,50 à f2,—	f2,— à f2,75	—
	Moearotebo. .	1915	—	—	—	f 0,50	f 2,—	—	—	—
		1916	—	f 0,60	—	—	f50 's maands	—	f 2,50	—
		1917	—	f0,60 à f0,75	—	f0,75 à f1,—	f2,— à f2,50	f2,— à f2,50	f2,50 à f3,—	—
	Moearo-boengo.	1915	—	—	—	f 0,50	f 1,50	f 1,—	f 2,50	—
		1916	—	f 0,75	—	—	1,—	—	2,50	—
		1917	—	0,75	—	—	2,—	—	2,50	—
	Bangko	1915	—	—	—	f 0,50	1,50	—	1,50	—
		1916	—	—	—	f0,50 à f0,60	f50 's maands	—	2,50	—
		1917	—	—	—	0,50 „ 0,60	f1,50 à f2,50	—	2,50	—
	Koerintji . . .	1916	f 0,75	f 0,50	—	0,25 „ 0,50	1,75 „ 2,50	—	f1,75 à f2,50	—
		1917	—	—	—	0,25 „ 0,50	1,75 „ 2,50	—	1,75 „ 2,50	—
	Sarolangoen .	1916	—	—	—	0,60 „ 0,75	—	—	—	—
		1917	—	—	—	0,60 „ 0,75	—	f 0,75	f2,50 à f3,—	f 2,50 à f 3,—
	Gemiddeld .	1913	Zie de cijfers in de afdeeling Djambi; betreffende de overige afdeelingen werden de eerste gegevens pas in 1915 verstrekt.							
		1914								
		1915	f 1,33	f 0,50	—	f0,52 à f0,55	f1,60 à f1,70	f1,08 à f1,25	f2,— à f2,17	f 2,—
		1916	0,70^{5}	0,61	—	0,49 „ 0,61	1,52 „ 1,66^{5}	f 2,—	2,25 „ 2,40	0,50
		1917	f 0,76 à f 0,90	f0,66 à f0,77^{5}	—	0,57 „ 0,94	1,87 „ 2,30	f1,68 à f1,93	2,32 „ 2,68	f 2,25 à f 2,50
Lampongsche districten.	Telokbetong .	1913	—	—	—	f0,50 à f0,60	f1,— à f2,—	f0,75 à f1,—	f1,50 à f3,—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	f 0,75 à f 1,50	f0,40 à f0,60	f 0,75	f0,30 à f0,75	f1,— à f3,—	f0,75 à f1,—	f1,— à f3,—	—
		1916	0,75 „ 1,50	0,40 „ 0,60	0,75	0,40 „ 0,75	1,50 „ 3,—	0,60 „ 1,—	1,— „ 3,50	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ommelanden van Telokbetong.	1913	f 15,— à f 20,— 's maands.	f0,20 à f0,45	—	f0,50 à f0,75	f1,— à f2,50	f0,50 à f1,—	f1,— à f3,—	—
		1914	f 15,— à f30,— 's maands.	0,40 „ 0,75	f0,75 à f1,—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 3,—	0,75 „ 1,—	1,— „ 3,—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Sekampoeng	1913	—	—	—	f 0,65	f 1,25	f 1,—	f1,25 à f1,50	—
		1914	—	—	—	0,75	f1,— à f2,—	f0,75 à f1,—	f 2,—	—
		1915	—	—	—	f0,75 à f1,—	2,— „ 3,—	0,75 „ 1,—	f1,50 à f2,50	—
		1916	—	—	—	f 1,—	2,— „ 3,—	f 1,—	f 2,50	—
		1917	—	—	—	†	†	†	†	—
	Sepoetih	1913	—	—	—	f 0,65	f 1,62^{5}	—	f 2,—	—
		1914	—	—	f0,75 à f1,—	f0,75 à f1,—	f1,50 à f2,50	f0,75 à f1,—	f2,— à f3,—	—
		1915	—	—	0,75 „ 1,—	0,75 „ 1,—	2,— „ 3,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
		1916	—	—	0,75 „ 1,—	f 1,—	2,— „ 3,—	f 1,—	f 2,50	—
		1917	—	—	†	†	†	†	†	—
	Koto Agoeng	1913	—	—	—	f 0,75	f 2,25	f1,— à f1,50	f2,— à f2,50	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	f0,75 à f1,—	f 2,—	f0,75 à f1,—	f1,50 à f3,—	—
		1916	—	—	—	f 1,—	2,50	f 1,—	1,50 „ 2,50	—
		1917	—	—	—	†	†	†	†	—
	Kalianda	1913	—	—	—	f 0,33^{5}	f 1,50	f 0,50	f1,50 à f2,50	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	f 0,30	—	f 0,50	f1,— à f2,50	—
		1916	—	—	—	0,40	f1,— à f2,50	0,50	1,— „ 2,50	—
		1917	—	—	—	†	†	†	†	—
	Toelangbawang.	1913	—	—	—	f 0,50	f1,50 à f2,—	f 0,75	f 2,50	—
		1914	—	—	f0,75 à f1,—	f0,60 à f0,75	2,— „ 2,50	f0,75 à f1,—	f2,50 à f3,—	—
		1915	—	—	—	0,75 „ 1,—	2,— „ 3,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—
		1916	—	—	—	f 1,—	2,— „ 3,—	f 1,—	f 2,50	—
		1917	—	—	—	†	†	†	†	—
	Gemiddeld	1913	f 0,50 à f 0,83	f0,35 à f0,50	—	f0,57 à f0,60	f1,36 à f1,86	f0,75 à f0,96	f1,65 à f2,45	—
		1914	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,75	f0,75 à f1,—	0,65 „ 0,80	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,—	2,— „ 2,87^{5}	—
		1915	0,75 „ 1,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 0,87^{5}	0,60 „ 0,84	1,90 „ 2,80	0,70 „ 0,91	1,37 „ 2,75	—
		1916	0,75 „ 1,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 0,87^{5}	0,80 „ 0,86	1,83 „ 2,83	0,85 „ 0,91	1,83 „ 2,66	—
		1917	†	†	†	†	†	†	†	—
enado . .	Menado	1913	f 0,50 à f 1,25	f0,25 à f0,60	—	f0,50 à f0,75	f0,50 à f2,—	f0,50 à f0,75	f1,— à f2,—	f 1,50 à f 1,75
		1914	f 1,—	f 0,40	—	f 0,50	f 1,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—
		1915	f 1,— à f 1,25	f0,35 à f0,50	—	f0,50 à f0,75	f1,— à f1,75	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,—	—
		1916	1,— „ 1,25	0,40 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—
		1917	1,— „ 1,25	0,40 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—
	Bolaäng Mongondou.	1913	f 0,75	f 0,50	—	f 1,—	f 1,—	0,50 „ 1,—	f 1,—	f 0,75
		1914	f 0,70 à f 1,65	0,50	—	1,—	f1,50 à f2,50	—	—	—
		1915	0,65 „ 1,65	0,50	—	1,—	1,50 „ 2,50	—	—	—
		1916	0,65 „ 1,65	0,50	—	1,—	1,50 „ 2,50	—	—	—
		1917	0,65 „ 1,65	0,50	—	1,—	1,50 „ 2,50	—	—	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten enz.
	Gorontalo . .	1913	f 0,80	f 0,50	—	f $0,62^{5}$	f 1,50	f0,40 à f0,60	f2,— à f3,—	f 1,50 à f 2,-
		1914	0,80	0,40	—	$0,62^{5}$	1,50	0,40 „ 0,60	2,— „ 3,—	—
		1915	0,80	0,40	—	$0,62^{5}$	1,50	0,40 „ 0,60	2,— „ 3,—	—
		1916	0,80	0,40	—	$0,62^{5}$	1,50	0,40 „ 0,60	2,— „ 3,—	—
		1917	f0,80 à f 1,—	0,40	—	$0,62^{5}$	1,50	0,40 „ 0,60	2,— „ 3,—	—
	Midden-Celebes.	1913	—	—	—	f0,40 à f0,50	f1,— à f3,—	0,40 „ 0,50	1,— „ 3,—	—
		1914	f19,— à f30,— 's maands.	f0,30 à f0,50	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 3,—	0,40 „ 0,50	1,— „ 3,—	—
		1915	f 0,65 „ 1,—	0,30 „ 0,50	—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 3,—	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	—
		1916	0,65 „ 1,—	0,30 „ 0,50	—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 3,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
		1917	0,65 „ 1,—	0,30 „ 0,50	—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 3,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
	Tondano . . .	1913	0.50 „ 0,60	0,25 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	—	f 2,—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Amoerang . .	1913	f1,— à f 1,25	f7 's maands met voeding.	—	f0,50 à f0,75	f 1,—	f0,50 à f0,75	f1,— à f2,—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bwool	1913	f0,75 à f 1,—	f0.40 à f0,60	—	0,40 „ 0,80	f1,— à f2,50	f $0,87^{5}$	f 2,50	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sangi- en Talaud-eilanden.	1913	f 15 's maands	f7,50 's mnds	—	f 7,50 à f 15 's maands.	f1,— à f2,—	—	f 35 à f 60 's maands.	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gemiddeld .	1913	f 0,68 à f 0,82	f0,31 à f0,48	—	f0,38 à f0,56	f1,33 à f$1,66^{5}$	f0,45 à f0,71	f1,25 à f2,—	f 0,50 à f 1
		1914	0,88 „ 1,11	0,40 „ 0,45	—	0,65 „ 0,72	1,25 „ 2,—	0,40 „ 0,70	1,50 „ 2,83	—
		1915	$0,77^{5}$ „ $1,17^{5}$	$0,37^{5}$ „ $0,47^{5}$	—	$0,65^{5}$ „ 0,84	1,37 „ 2,18	0,47 „ 0,87	1,66 „ 2,66	—
		1916	$0,77^{5}$ „ $1,17^{5}$	0,40 „ $0,47^{5}$	—	0,72 „ $0,90^{5}$	$1,37^{5}$ „ 2,25	0,55 „ 0,87	$1,66^{5}$ „ 2,83	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang.	Palembangsche Benedenlanden.	1913	f 0,85	f 0,50	—	f 0,50	f 1,85	f 0,65	f 1,60	f 1,75
		1914	1,40	0,70	f 0,80	0,65	2,—	0,80	2,50	—
		1915	1,50	0,70	0,80	0,65	2,—	0,80	2,50	—
		1916	1,50	0,70	0,80	0,65	2,—	0,80	2,50	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Palembangsche Bovenlanden.	1913	f 1,36	f 0,55	—	f 0,57^5	f 1,55^5	f 0,65	f 1,50	—
		1914	1,50	0,60	f 0,65	0,65	2,50	0,80	2,50	—
		1915	1,50	0,70	0,80	0,65	2,50	0,80	2,50	—
		1916	1,50	0,70	0,80	0,65	2,50	0,80	2,50	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ogan en Komering Oeloe.	1913	—	—	—	f 0,55	f 1,35	f 0,75	f 2,—	—
		1914	—	—	f 0,85	0,70	2,25	1,—	2,50	—
		1915	—	—	0,85	0,75	2,25	1,—	2,50	—
		1916	—	—	0,85	0,75	2,25	0,70	2,50	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Rawas	1913	f 1,—	f 0,75	—	0,50	1,50	0,85	2,50	f 1,50
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gemiddeld .	1913	f 1,10	f 0,60	—	f 0,55	f 1,56	f 0,71	f 1,90	f 1,62^5
		1914	1,45	0,65	f 0,77	0,67	2,25	0,87	2,50	—
		1915	1,50	0,70	0,82	0,68	2,25	0,87	2,50	—
		1916	1,50	0,70	0,82	0,68	2,25	0,77	2,50	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden.	Indragiri . . .	1913	f 0,45 à f 0,66	f0,28 à f0,38	—	f0,50 à f0,70	f1,— à f1,50	f0,28 à f0,38	f1,— à f1,50	f 2,— à f 2,50
		1914	0,60 „ 1,—	0,35 „ 0,50	—	0,50 „ 0,70	f 1,25	0,50 „ 0,75	1,25 „ 1,50	—
		1915	15,— „ 20,— 's maands.	0,27 „ 0,50	—	0,50 „ 0,70	f0,75 à f1,75	0,50 „ 0,75	1,25 „ 1,50	—
		1916	f 15,— à f20,— 's maands.	f 0,40	—	f 0,75	1,25 „ 2,—	f 0,75	f 1,50	—
		1917	f 15,— à f20,— 's maands.	0,40	—	f0,50 à f0,75	1,25 „ 2,—	0,75	1,50	—
	Tandjoengpinang.	1913	f 0,50 à f 0,60	f0,37 à f0,53	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	f0,48 à f0,72	f1,20 à f2,40	f 0,60 à f 2,40
		1914	0,46 „ 2,80	0,28 „ 0,84	—	0,42 „ 0,70	1,26 „ 2,03	0,56 „ 0,84	1,40 „ 2,80	0,70 „ 2,80
		1915	14,— „ 71,40 's maands.	0,33 „ 0,84	—	0,62 „ 0,98	0,98 „ 1,40	0,70 „ 0,77	1,40 „ 2,80	0,70 „ 2,80
		1916	f 14,— à f21,— 's maands.	0,28 „ 0,84	—	0,61 „ 0,98	0,98 „ 1,40	0,56 „ 1,05	0,98 „ 1,40	1,40 „ 2,38
		1917	f 14,— à f21,— 's maands.	0,28 „ 0,84	—	0,56 „ 1,10	1,— „ 1,40	0,56 „ 1,40	1,— „ 1,40	1,40 „ 2,40
	Lingga	1913	f 0,52 à f 1,20	0,52 „ 0,72	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,25	0,60 „ 0,76	1,20 „ 1,68	1,25 „ 2,50
		1914	0,56 „ 1,40	0,56 „ 0,84	—	0,28 „ 0,56	0,70 „ 1,40	0,70 „ 0,98	1,40 „ 1,96	1,40 „ 2,80
		1915	16,— „ 52,— 's maands.	0,56 „ 0,84	—	0,28 „ 0,56	0,70 „ 1,40	0,70 „ 0,98	1,40 „ 1,96	1,40 „ 2,80
		1916	f 16,80 à f42,— 's maands.	0,56 „ 0,84	—	0,28 „ 0,56	0,70 „ 1,40	0,70 „ 0,98	1,40 „ 1,96	1,40 „ 2,80
		1917	f 16,80 à f42,— 's maands.	0,56 „ 0,84	—	0,56 „ 0,70	1,— „ 1,40	0,70 „ 1,—	1,40 „ 2,—	1,40 „ 2,80

Gewesten.	Afdeelingen.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Karimoen. . .	1913	f 0,60 à f 1,80	f0,60 à f0,72	—	f0,60 à f0,72	f 1,20	f0,50 à f0,90	f1,20 à f1,50	f 0,85 à f 1,10
		1914	0,70 „ 0,84	0,42 „ 0,70	—	0,70 „ 0,84	f1,05 à f1,40	0,70 „ 1,05	1,40 „ 2,10	0,96 „ 1,26
		1915	21,— „ 25,— 's maands.	0,42 „ 0,70	—	0,70 „ 0,84	1,05 „ 1,40	0,56 „ 1,05	1,40 „ 2,10	0,84 „ 1,12
		1916	f 21,— à f25,20 's maands.	0,42 „ 0,70	—	0,70 „ 0,84	1,05 „ 1,40	0,61 „ 1,05	1,40 „ 2,10	0,91 „ 1,20
		1917	f 21,— à f25,20 's maands.	0,42 „ 0,70	—	0,70 „ 0,84	f 1,40	0,60 „ 1,—	1,40 „ 2,10	0,90 „ 1,20
	Poelau Toedjoeh.	1916	—	—	—	f 0,57	2,10	1,— „ 1,40	f 2,10	—
		1917	—	—	—	f0,40 à f1,40	f2,10 à f2,80	1,40 „ 2,10	f2,— à f3,—	—
	Gemiddeld .	1913	f 0,52 à f 1,06	f0,44 à f0,59	—	f0,41 à f0,60	f0,95 à f1,35	f0,46 à f0,69	f1,15 à f1,84^5	f 1,16 à f 2,10
		1914	0,51 „ 1,51	0,40 „ 0,72	—	0,47^5 „ 0,70	1,06^5 „ 1,52	0,61 „ 0,90^5	1,36^5 „ 2,09	1,03 „ 2,29
		1915	f 16,70 à f42,15 's maands.	0,39^5 „ 0,72	—	0,52^5 „ 0,77	0,87 „ 1,43	0,61^5 „ 0,89	1,39^5 „ 2,09	0,98 „ 2,24
		1916	f 16,70 à f 27,05 's maands.	0,41^5 „ 0,69^5	—	0,58 „ 0,74	1,21^5 „ 1,66	0,72^5 „ 1,04^5	1,47^5 „ 1,81	1,24 „ 2,13
		1917	f 16,70 à f 27,05 's maands.	0,41^5 „ 0,69^5	—	0,54 „ 0,96	1,35 „ 1,72	0,80 „ 1,30	1,38 „ 1,90	1,24 „ 2,13
Oostkust van Sumatra.	Deli en Serdang.	1913	f 0,60 à f 1,25	f0,30 à f0,50	f0,40 à f0,70	f0,35 à f0,50	f0,47 à f0,95	f0,45 à f0,85	f0,70 à f1,35	f 0,85 à f 1,35
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Deli	1913	f 0,65 à f 1,20	f0,33 à f0,53	f0,40 à f0,67	f0,33 à f0,60	f0,50 à f,1—	f0,33 à f0,80	f0,66 à f1,50	f 0,85 à f 1,35
		1914	0,66 „ 1,16	0,33 „ 0,53	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,66	0,66 „ 1,16	0,40 „ 0,83	0,60 „ 1,33	0,83 „ 1,33
		1915	0,66 „ 1,16	0,33 „ 0,53	—	—	—	0,40 „ 1,—	0,66 „ 1,33	0,83 „ 1,33
		1916	0,66 „ 1,16	0,33 „ 0,53	f0,33 à f0,66	f0,33 à f0,60	f0,50 à f1,—	0,40 „ 0,66	0,60 „ 1,33	0,83 „ 1,33
		1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Boven-Langkat.	1913	f 0,60 à f 1,67	f0,40 à f0,75	f0,40 à f0,60	f0,50 à f0,75	f1,— à f2,—	f0,33 à f0,80	f1,— à f2,—	f 0,84 à f 2,50
		1914	0,60 „ 1,67	0,40 „ 0,80	0,50 „ 0,80	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,40 „ 0,80	1,— „ 2,50	1,— „ 2,50
		1915	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,80	0,40 „ 0,80	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,40 „ 0,80	1,— „ 1,50	1,— „ 1,50
		1916	1,— „ 1,50	0,40 „ 0,80	0,60 „ 1,20	0,40 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,40 „ 0,80	1,— „ 1,50	1,— „ 1,50
		1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Beneden-Langkat.	1915	f 0,50 à f 1,50	f0,40 à f0,80	f0,40 à f0,80	f0,50 à f0,75	f1,— à f1,50	f0,50 à f0,80	f1,— à f1,50	f 1,— à f 2,—
		1916	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,80	0,40 „ 0,80	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,50 „ 0,80	1,— „ 1,50	1,— „ 2,—
		1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Asahan	1913	f 0,46	f0,23 à f0,33	—	f0,70 à f1,—	f1,50 à f2,—	f0,33 à f0,80	f0,80 à f1,50	f 0,70 à f 2,—
		1914	0,46	0,33 „ 0,42	f0,60 à f1,—	f 0,75	1,— „ 1,75	0,33 „ 1,20	1,— „ 2,—	0,70 „ 2,50
		1915	0,46	0,33 „ 0,42	0,60 „ 1,—	0,75	1,— „ 1,75	0,33 „ 1,20	1,— „ 2,—	0,70 „ 2,50
		1916	0,50	0,35 „ 0,40	0,60 „ 1,—	0,75	1,— „ 1,75	0,33 „ 1,20	1,— „ 2,—	0,70 „ 3,00
		1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Batoebara. . .	1913	f 0,50	f 0,37	—	f 0,53	f 1,—	f0,40 à f0,70	f1,25 à f1,40	f 0,70 à f 1,50
		1914	0,46	f0,33 à f0,42	—	0,75	f1,— à f2,—	0,30 „ 1,10	1,50 „ 2,—	0,70 „ 3,—
		1915	0,50	f 0,37	f 0,37	0,50	1,— „ 1,50	f 0,70	f 1,25	1,— „ 1,50
		1916	0,50	0,37	0,37	0,50	1,— „ 1,50	0,70	1,75	1,— „ 2,50
		1917	†	†	†	†	†	†	†	†

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders.					Chineezen.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Laboehanbatoe 1913	f 0,46	f0,23 à f0,33	—	f0,70 à f1,—	f1,50 à f2,—	f0,35 à f0,85	f 1,40	f 0,70
	1914	0,46	0,23 „ 0,33	—	f 0,75	1,— „ 1,75	0,33 „ 1,10	f1,50 à f2,—	f0,70 à f3,—
	1915	0,46	0,33 „ 0,42	—	0,70	f 1,50	0,33 „ 1,20	f 1,50	f 0,70
	1916	1,50	0.60 „ 0,65	—	0,75	1,50	0,33 „ 1,20	f1,75 à f2,—	f2,— à f3,—
	1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Bengkalis. . . 1913	f 1,—	f0,40 à f0,50	—	f 0,45	f 1,—	f0,50 à f0,85	f1,40 à f1,50	—
	1914	f 0,50 à f 1,50	0,50 „ 0,60	—	—	f1,— à f2,—	0,65 „ 1,20	1,40 „ 2,50	f 1,— à f 2,50
	1915	f 1,50	0,25 „ 0,55	—	—	0,75 „ 1,75	0,65 „ 1,20	1,40 „ 2,50	f 1,—
	1916	1,50	0,25 „ 0,50	—	—	0,75 „ 2,—	0,60 „ 0,84	1,40 „ 2,50	2,—
	1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	De Karolanden 1915	—	—	—	f 0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,50	0,58
	1916	—	—	—	0,50	f 1,—	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	f 0,50 à f 1,50
	1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Simeloengoen 1915	f 0,50 à f 1,—	f0,28 à f0,70	f0,60 à f0,75	f0,50 à f0,80	f1,— à f2,—	0,80 „ 1,50	1,— „ 2,50	—
	1916	0,50 „ 1,—	0,50 „ 0,70	0,40 „ 0,50	f 0,50	f 1,—	0,80 „ 1,50	1,— „ 2,50	f 1,— à f 2,—
	1917	†	†	†	†	†	†	†	†
	Gemiddeld . 1913	f 0,61 à f 0,93	f0,32 à f0,48	f0,40 à f0,67	f0,50 à f0,70	f1,— à f1,50	f0,40 à f0,80	f1,05 à f1,55	f0,80 à f 1,60
	1914	0,52 „ 0,95	0,35 „ 0,51	0,53 „ 0,82	0,65 „ 0,73	0,94 „ 1,77^5	0,41 „ 1,04	1,16 „ 2,05	0,82 „ 2,47
	1915	0,63^5 „ 0,95	0,33 „ 0,57	0,46^5 „ 0,73	0,54 „ 0,67	0,97 „ 1,67	0,51 „ 1,04	1,09 „ 1,84	0,85 „ 1,39
	1916	0,83 „ 1,02	0,40 „ 0,59^5	0,45 „ 0,75^5	0,53 „ 0,71	0,97 „ 1,58	0,51 „ 0,97^5	1,17 „ 2,01	1,17 „ 2,15
	1917	†	†	†	†	†	†	†	†
Sumatra's Westkust.	Padang 1913	f 20 's maands	f0,40 à f0,50	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,50	f0,60 à f1,25	f0,75 à f1,25	f1,— à f2,50	—
	1914	20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,75 „ 1,50	1,— „ 3,—	—
	1915	20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,—	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
	1916	20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,—	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
	1917	20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,25	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
	Batipoeh en Priaman. 1913	—	—	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,55	1,— „ 1,50	—
	1914	f 0,75 à f 0,80	f0,25 à f0,50	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
	1915	24 's maands	0,30 „ 0,35	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
	1916	f 0,65 à f 0,80	0,30 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
	1917	f 1,—	f 0,40	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	1,— „ 2,—	—
	Painan 1913	0,50	f0,40 à f0,50	—	0,40 „ 0,75	1,— „ 2,—	—	1,50 „ 2,—	f 1,—
	1914	0,50	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,75	0,60 „ 2,50	f0,35 à f1,—	0,60 „ 2,50	—
	1915	f 15 's maands	0,40 „ 0,50	—	0,35 „ 0,75	0,60 „ 2,50	0,35 „ 1,—	0,60 „ 2,50	—
	1916	15 's maands	0,40 „ 0,50	—	0.40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—
	1917	—	—	—	—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Loeboeksikaping.	1913	—	—	—	f0,30 à f0,50	f1,— à f1,50	f0,75 à f1,—	f1,50 à f3,—	—
		1914	f 15,— à f 30,— 's maands.	f0,40 à f0,50	—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,50	f 0,75	0,75 „ 1,50	—
		1915	f 15,— à f30,— 's maands.	0,40 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,50	f0,50 à f1,—	1,— „ 2,50	—
		1916	f 15,— à f 30,— 's maands.	0,40 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
		1917	f 15,— à f 30,— 's maands.	0,40 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
	L Koto	1913	f 15,— à f20,— 's maands.	0,45 „ 0,50	f 0,40	0,35 „ 0,50	0,90 „ 1,50	0,30 „ 0,60	1,05 „ 1,50	—
		1914	f 15,— à f20,— 's maands.	0,45 „ 0,85	0,40	0,35 „ 0,50	1,10 „ 1,75	0,65 „ 1,30	0,90 „ 3,—	f 25,— à f40, 's maands.
		1915	f 15,— à f25,— 's maands.	0,40 „ 0,50	f0,30 à f0,50	0,25 „ 0,45	0,80 „ 1,60	0,40 „ 0,90	0,90 „ 1,75	f 25,— à f40, 's maands.
		1916	f 15,— à f25,— 's maands.	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,60	0,45 „ 0,80	0,90 „ 1,—	f 25,— à f40, 's maands.
		1917	—	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,69	0,30 „ 0,50	0,80 „ 1,60	0,65 „ 1,30	1,— „ 3,—	—
	Tanahdatar. .	1913	f 0,35 à f 0,50	f 0,30	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
		1914	0,35 „ 0,50	0,30	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
		1915	0,35 „ 0,50	0,30	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
		1916	0,35 „ 0,50	0,30	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
		1917	0,40 „ 0,60	f0,35 à f0,40	0,45 „ 0,60	0,35 „ 0,55	1,— „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
	Agam	1913	f 0,50	0,30 „ 0,40	f 0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	—
		1914	0,50	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,50	—
		1915	f15 's maands	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—
		1916	15 's maands	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—
		1917	15 's maands	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—
	Solok	1913	—	—	—	—	—	—	—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	f 12 's maands	f 0,30	f0,40 à f0,50	f0,30 à f0,40	f0,60 à f1,50	—	f 1,50	—
		1916	f 12,— à f15,— 's maands.	f0,35 à f0,40	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,60 „ 1,50	—	1,50	—
		1917	—	—	—	—	—	—	1,50	—
	Gemiddeld .	1913	f 0,52^5 à f0,62^5	f0,35 à f0,44	f0,43 à f0,57	f0,34 à f0,50^5	f0,82^5 à f1,55	f0,53 à f0,72	f1,10^5 à f1,05	f 1,—
		1914	0,46 „ 0,67	0,36 „ 0,51	0,43 „ 0,50	0,31 „ 0,47^5	0,90 „ 1,81	0,55 „ 0,80	0,85 „ 2,12^5	1,08
		1915	0,53 „ 0,65	0,35 „ 0,45	0,41 „ 0,60	0,32 „ 0,50	0,73 „ 1,67	0,47 „ 0,82	0,97 „ 2,09	f 0,83 à f 1,3
		1916	0,51 „ 0,66	0,35 „ 0,46	0,41 „ 0,60	0,34^5 „ 0,46	0,78 „ 1,67	1,08 „ 0,85	1,08 „ 2,—	0,83 „ 1,3
		1917	0,61 „ 0,75	0,37^5 „ 0,56	0,42 „ 0,62	0,33 „ 0,47^5	0,77^5 „ 1,56	0,56^5 „ 0,88	1,09 „ 2,25	—
Tapanoeli. .	Sibolga en Batang Toroe-districten.	1913	f 15,— à 20,— 's maands.	f0,20 à f0,33^5	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,50	f0,75 à f1,—	f1,— à f2,—	f 1,— à f 2,
		1914	f 15,— à f20,— 's maands.	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 2,25	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,50	1,— „ 2,5
		1915	f 0,50 à f 0,60	0,20 „ 0,33^5	—	0,40 „ 0,60	0,75 „ 2,25	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,50	1,— „ 2,5
		1916	0,40 „ 1,—	0,20 „ 1,—	—	0,25 „ 0,60	0,60 „ 2,25	0,50 „ 1,—	0,75 „ 2,50	1,— „ 2,5
		1917	0,40 „ 1,—	0,20 „ 1,—	—	0,25 „ 0,60	0,60 „ 2,25	0,50 „ 1,—	0,75 „ 2,50	1,— „ 2,5

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Natal en Batang Natal.	1913	—	—	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,—	f0,50 à f0,75	f1,25 à f1,75	—
		1914	—	—	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	—
		1915	f 0,40 à f 0,50	f0,75 à f1,—	—	0,36 „ 0,65	0,67^5 „ 1,69	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	PadangSidimpoean.	1913	f 15,— à f 20,— 's maands.	f0,40 à f0,50	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,50	f0,75 à f1,—	f1,— à f1,50	—
		1914	f 15,— à f 20,— 's maands.	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 1,50	—
		1915	f 0,50 à f 0,60	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 1,50	—
		1916	0,50 „ 0,60	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 1,50	—
		1917	0,50 „ 0,60	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,—	f 1,— à f 2,50
	Bataklanden .	1913	—	—	—	0,40 „ 0,60	0,80 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
		1914	—	—	—	0,40 „ 0,60	0,80 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
		1915	—	—	—	0,40 „ 1,—	0,60 „ 1,50	f 0,75	1,— „ 2,—	—
		1916	—	—	—	0,40 „ 1,—	0,60 „ 1,50	0,75	1,— „ 2,—	—
		1917	—	—	—	0,40 „ 1,—	0,60 „ 1,50	0,75	1,— „ 2,50	f 1,— à f 2,50
	Nias.	1913	f 15,— à 30,— 's maands.	f 0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	f0,50 à f0,75	1,25 „ 2,50	—
		1914	f 0,50 à f 1,—	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 2,25	—
		1915	0,50 „ 1,—	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 2,50	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gemiddeld .	1913	f 0,50 à f 0,83^5	f0,40 à f0,47	—	f0,37 à f0,52	f0,73 à f1,45	f0,62^5 à f0,87^5	f1,05 à f1,90	f 1,— à f 2,—
		1914	0,50 „ 0,75	0,40 „ 0,47	—	0,37 „ 0,52	0,72 „ 1,60	0,62^5 „ 0,87^5	1,01 „ 1,85	1,— „ 2,50
		1915	0,47 „ 0,67^5	0,44 „ 0,56	—	0,36 „ 0,65	0,67^5 „ 1,60	0,65 „ 0,85	1,— „ 1,95	1,— „ 2,50
		1916	0,45 „ 0,80	0,30 „ 0,75	—	0,35 „ 0,70	0,65 „ 1,75	0,66^5 „ 0,92	0,92 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1917	0,45 „ 0,80	0,30 „ 0,75	—	0,35 „ 0,70	0,65 „ 1,75	0,66^5 „ 0,92	0,92 „ 2,33	1,— „ 2,50
ernate en onderhoorigheden.	Ternate. . . .	1913	f 0,75	f 0,40	—	f 0,50	f1,25 à f2,—	—	f 2,25	—
		1914	1,—	0,40	—	0,50	1,25 „ 2,—	—	f2,— à f2,25	—
		1915	1,—	0,50	—	0,50	1,25 „ 2,—	—	2,— „ 2,25	—
		1916	1,—	0,45	—	0,50	1,25 „ 2,—	—	2,— „ 2,25	—
		1917	1,50	0,50	—	0,50	1,25 „ 2,—	—	2,25 „ 2,50	—
	Halmahera. .	1913	†	†	—	†	†	†	†	—
		1914	f 1,—	f 0,40	—	f 0,50	†	—	†	—
		1915	1,—	0,40	—	0,50	†	—	f 2,25	—
		1916	1,—	0,40	—	0,50	f 1,50	—	—	—
		1917	1,25	0,40	—	0,50	f 1,— à f1,50	—	f 1,— à f1,50	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten enz.
	Batjan	1913	†	†	—	†	†	—	†	—
		1914	f 1,—	f 0,40	—	f 0,50	f1,25 à f2,—	—	†	—
		1915	1,—	0,40	—	0,40	f 1,50	—	f 2,50	—
		1916	1,—	0,45	—	0,45	1,50	—	2,50	—
		1917	1,—	0,50	—	0,50	f1,25 à f2,—	—	2,50	—
	Noord-Nieuw-Guinea	1913	†	†	—	†	†	—	†	—
		1914	f 1,—	f 0,75	—	f 0,75	f2,50 à f3,50	—	f2,50 à f3,50	—
		1915	1,25	0,75	—	0,75	2,50 „ 3,50	—	2,50 „ 3,50	—
		1916	—	0,75	—	0,75	2,50 „ 3,50	—	f 3,—	—
		1917	f 1,50	0,75	—	0,75	2,50 „ 3,50	—	2,50	—
	Gemiddeld . .	1913	f 0,75	f 0,35	—	f 0,35	f 0,60	—	f 2,—	—
		1914	1,—	0,40	—	0,50	f1,25 à f2,—	—	f2,— à f2,25	—
		1915	1,06	0,51	—	0,54	1,62^{5} „ 2,12	—	2,31 „ 2,62	—
		1916	1,—	0,51	—	0,55	1,69 „ 2,12^{5}	—	2,50 „ 2,58	—
		1917	1,31	0,54	—	0,56	1,50 „ 2,25	—	2,06 „ 2,25	—
Timor en onderhoorigheden.	Zuid-Timor en eilanden.	1913	†	†	—	†	†	†	†	†
		1914	—	—	—	†	†	†	†	†
		1915	f 30 's maands	f12,— à f14,— 's maands.	—	f0,40 à f0,75	f1,— à f2,50	f 1,—	f2,— à f2,50	—
		1916	30 „	f12,— à f14,— 's maands.	—	0,45 „ 0,50	0,75 „ 2,50	1,—	2,— „ 2,50	—
		1917	35 „	f 7,— à f 9,— 's maands.	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,50	1,—	1,50 „ 2,50	—
	Noord- en Midden-Timor.	1913	—	—	—	0,35 „ 0,50	f 1,—	—	1,— „ 2,—	—
		1914	—	—	—	f 0,50	f0,75 à f2,—	—	1,75 „ 2,50	—
		1915	—	—	—	—	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1916	—	—	—	f0,25 à f0,75	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1917	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,50	—	1,50 „ 2,50	—
	Soemba. . . .	1913	—	—	—	0,50 „ 1,33	1,50 „ 2,—	f 1,—	2,— „ 2,50	—
		1914	—	—	—	f 0,50	1,— „ 2,—	—	2,— „ 2,50	—
		1915	—	—	—	—	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1916	—	—	—	f0,50 à f0,75	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1917	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,50	—	1,50 „ 2,50	—
	Flores.	1913	—	—	—	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,—	f 1,—	1,50 „ 2,17	—
		1914	—	—	—	f 0,60	1,— „ 2,—	—	2,— „ 2,50	—
		1915	—	—	—	—	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1916	—	—	—	f0,50 à f0,75	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1917	—	—	—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,50	—	1,50 „ 2,50	—
	Soembawa . .	1915	—	—	—	0,40 „ 0,75	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1916	—	—	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,50	—	2,— „ 2,50	—
		1917	—	—	—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,50	—	1,— „ 2,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . .	1913	—	—	—	f0,35 à f0,75	f0,60 à f1,25	f 1,—	f1,— à f2,22	—
		1914	—	—	—	f 0,53	0,92 „ 2,—	—	1,91 „ 2,50	—
		1915	f 30 's maands	f12,—à f14,— 's maands.	—	f0,40 à f0,75	1,— „ 2,50	f 1,—	2,— „ 2,50	—
		1916	30 „	f12,—à f14,— 's maands.	—	$0,42^5$ „ 0,75	1,19 „ 2,50	1,—	2,— „ 2,50	—
		1917	35 „	f 7,— à f 9,— 's maands.	—	0,50 „ 0,77	1,40 „ 2,50	1,—	1,40 „ 2,40	—
esteraf- eling van rneo.	Pontianak . .	1913	f 0,70 à f 1,25	f0,50 à f0,70	—	f0,65 à f1,25	f1,— à f1,50	f 1,—	f1,25 à f2,—	f 1,25 à f 2,50
		1914	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	f1,— à f1,25	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
		1915	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
		1916	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
		1917	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
	Sambas	1913	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,75 „ 1,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 3,—
		1914	0,75 „ 1,50	0,60 „ 0,70	—	0,50 „ 1,—	2,— „ 2,50	0,75 „ 1,50	1,— „ 3,—	1,— „ 2,50
		1915	f 1,50	0,50 „ 1,—	—	0,50 „ 1,25	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,25	1,— „ 2,50	1,50 „ 3,—
		1916	1,25	0,60 „ 1,—	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	0,80 „ 1,—	1,25 „ 2,40	1,75 „ 2,50
		1917	1,25	0,60 „ 1,—	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	0,80 „ 1,—	1,25 „ 2,40	1,75 „ 2,50
	Sintang	1913	f 0,60	f 0,60	—	0,40 „ 1,—	0,75 „ 2,—	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	1,50 „ 2,—
		1914	f 0,60 à f 0,83	f0,50 à f1,—	—	0,40 „ 1,—	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,50	1,— „ 2,50	f 2,—
		1915	0,60 „ 0,83	0,50 „ 1,—	—	0,40 „ 1,—	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,50	1,50 „ 2,50	2,50
		1916	0,60 „ 0,83	0,35 „ 0,50	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,—	1,25 „ 2,—	2,50
		1917	0,60 „ 0,83	0,35 „ 0,50	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 1,50	0,60 „ 1,—	1,25 „ 2,—	2,50
	Mampawa . .	1913	—	—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Landak	1913	f 0,75 à f 1,—	f0,50 à f0,80	—	f0,30 à f0,50	—	f0,75 à f1,—	f1,25 à f2,—	f 1,— à f 3,—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sanggau . . .	1913	f 1,— à f 2,—	f 0,75	—	f0,40 à f0,60	f1,25 à f1,75	f1,50 à f2,—	f2,— à f3,—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Soekadana . .	1913	f 0,80 à f 1,—	f0,60 à f0,75	—	f0,50 à f1,—	f1,25 à f1,50	f1,— à f1,33	f1,— à f2,—	f 1,50 à f 2,—
		1914	f 2,33	f 0,67	—	0,50 „ 1,—	f 1,50	—	—	—
		1915	f 0,83 à f 2,50	f0,40 à f0,83	—	f 0,40	1,50	f 1,—	f 1,50	f 1,50
		1916	15,— „ 20,— 's maands.	12,— „ 25,— 's maands.	—	f12,—à f20,— 's maands.	1,50	1,—	f1,50 à f2,—	—
		1917	15,— „ 20,— 's maands.	12,— „ 25,— 's maands.	—	12,— „ 20,— 's maands.	1,50	1,—	1,50 „ 2,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Westerafdeeling van Borneo.	Tajan 1913	f 0,75 à f 2,—	f0,50 à f1,—	—	f0,50 à f1,—	f1,25 à f1,75	f1,— à f1,25	f1,50 à f2,—	—
	1914	—	—	—	—	—	—	—	—
	1915	—	—	—	—	—	—	—	—
	1916	—	—	—	—	—	—	—	—
	1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Soengaikakap 1913	f 1,— à f 2,—	f0,50 à f0,60	—	f0,40 à f0,60	f1,50 à f2,—	f0,50 à f0,75	f1,50 à f2,—	f 1,— à f 2,5
	1914	—	—	—	—	—	—	—	—
	1915	—	—	—	—	—	—	—	—
	1916	—	—	—	—	—	—	—	—
	1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gemiddeld . 1913	f 0,82 à f 1,31	f0,55 à f0,81	—	f0,57 à f0,93	f1,06 à f1,69	f0,81 à f1,24	f1,33 à f2,12	f 1,22 à f 2,1
	1914	1,17 „ 1,66	0,69 „ 0,97	—	0,47^{5} „ 1,—	1,37 „ 2,12	0,75 „ 1,25	1,08 „ 2,50	1,41 „ 2,3
	1915	0,98 „ 1,71	0,60 „ 1,08	—	0,45 „ 0,91	1,12^{5} „ 2,12^{5}	0,81 „ 1,25	1,31 „ 2,12^{5}	1,69 „ 2,3
	1916	0,84 „ 1,18^{5}	0,59 „ 1,08	—	0,51 „ 0,91^{5}	1,18^{5} „ 1,75	0,85 „ 1,06	1,31 „ 2,10	1,83 „ 2,5
	1917	0,84 „ 1,18^{5}	0,59 „ 0,98	—	0,54 „ 0,91^{5}	1,18^{5} „ 1,75	0,85 „ 1,06	1,31 „ 2,10	1,83 „ 2,5
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Bandjermasin 1913	f 0,50	f 0,50	—	f0,40 à f0,75	f1,25 à f2,—	f 0,55	f 1,40	f 1,50
	1914	0,50	f0,30 à f0,50	—	0,40 „ 0,75	0,60 „ 2,50	f0,40 à f1,—	f1,— à f2,75	f 1,25 à f 1,7
	1915	f 0,50 à f 1,—	0,20 „ 0,50	—	0,40 „ 0,75	0,60 „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,75	1,25 „ 1,7
	1916	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,50	—	0,40 „ 0,75	0,60 „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,75	1,25 „ 2,-
	1917	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,50	—	0,40 „ 0,75	0,60 „ 2,50	0,50 „ 1,—	0,75 „ 2,75	1,25 „ 2,-
	Oeloe Soengei 1913	—	—	—	0,30 „ 0,35	0,75 „ 1,—	—	—	—
	1914	—	—	—	—	—	—	—	—
	1915	f 0,50 à f 1,50	f0,20 à f0,60	—	f0,25 à f0,60	f0,60 à f1,50	—	—	—
	1916	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,60	—	0,25 „ 0,60	0,60 „ 1,50	—	—	—
	1917	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	—	0,25 „ 0,60	0,60 „ 1,50	f0,50 à f0,75	f0,75 à f1,75	—
	Doesoenlanden. 1913	—	—	—	0,30 „ 0,65	1,— „ 1,75	0,65 „ 0,75	f1,— à f1,75	—
	1914	—	—	—	0,65 „ 0,75	1,25 „ 1,50	0,75 „ 0,80	f 1,50	—
	1915	—	—	—	0,65 „ 0,75	1,25 „ 1,50	0,75 „ 0,80	1,50	—
	1916	—	—	—	0,65 „ 0,75	1,25 „ 1,50	0,75 „ 0,80	1,50	—
	1917	f 0,80 à f 2,—	—	—	0,70 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,75 „ 0,80	1,50	—
	Samarinda . . 1913	f 1,50	f 0,80	—	f 0,85	f 1,80	f 1,—	2,—	f 2,50
	1914	—	—	—	—	—	—	—	—
	1915	f 1,— à f 2,50	f0,55 à f1,—	—	f0,60 à f1,—	f1,50 à f1,80	f0,65 à f1,—	f1,50 à f2,50	f 1,— à f 2,5
	1916	1,— „ 2,50	0,55 „ 1,—	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 1,80	f 0,75	1,— „ 2,50	1,— „ 2,5
	1917	1,— „ 2,50	0,70 „ 1,—	—	0,70 „ 1,—	1,— „ 1,75	f0,75 à f1,—	1,75 „ 2,50	2,50

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders.					Chineezen.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Martapoera	1913	f 0,50	f0,30 à f0,40	—	f0,40 à f0,50	f0,60 à f1,50	f0,40 à f0,50	—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Amoentai	1913	f 0,50 à f 1,33	f0,20 à f0,50	—	f0,30 à f0,60	f0,60 à f1,50	—	—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Beneden-Dajak	1913	f 0,75	f 0,60	—	f0,50 à f0,75	f0,75 à f1,25	f 0,75	—	—
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sampit	1913	f 1,50	f 0,75	—	f 0,75	f 1,50	f 1,—	f 1,50	f 2,50
		1914	f 0,75 à f 1,50	f0,50 à f0,75	—	f0,50 à f0,75	f1,— à f1,50	f0,75 à f1,—	1,50	f 2,— à f 2,50
		1915	0,75 „ 1,50	0,50 „ 0,75	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,50	2,— „ 2,50
		1916	0,75 „ 2,—	0,50 „ 0,75	—	0,50 „ 1,—	1,— „ 1,75	f 1,—	1,50	f 2,50
		1917	0,75 „ 2,—	0,30 „ 0,60	—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,25	f0,75 à f1,—	1,50	2,50
	Tanahboem-boelanden.	1913	f 0,75	f 0,43	—	f 0,60	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	f1,— à f2,50	1,50
		1914	—	—	—	—	—	—	—	—
		1915	—	—	—	—	—	—	—	—
		1916	—	—	—	—	—	—	—	—
		1917	f 0,75 à f 1,—	f0,40 à f0,75	—	f0,50 à f1,—	f1,— à f2,—	f0,75 à f1,75	f1,50 à f 2,50	f 1,— à f ,175
	Pasir	1913	—	—	—	—	—	—	—	—
		1914	f 0,75	f 0,40	—	f0,50 à f0,75	f0,85 à f1,25	f0,60 à f0,75	—	—
		1915	0,75	0,40	—	0,60 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75	—	f 1,—
		1916	f 0,75 à f2,—	f0,40 à f0,75	—	0,60 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75	—	1,—
		1917	—	—	—	0,40 „ 1,20	1,— „ 2,—	0,70 „ 0,75	f1,50 à f2,50	2,50
	Gemiddeld	1913	f 0,85 à f1,16^{5}	f0,45 à f0,51	—	f0,50 à f0,60^{5}	f0,96^{5} à f1,45	f0,50 à f0,61^{5}	f1,32 à f1,62^{5}	f 2,—
		1914	0,67 „ 1,08	0,40 „ 0,55	—	0,54 „ 0,75	0,96^{5} „ 1,87	0,60 „ 0,89	1,33 „ 1,99	f 1,41 à f 1,75
		1915	0,70 „ 1,46	0,37 „ 0.65	—	0,50 „ 0,77	0,99 „ 1,80	0,63 „ 0.81	1,37 „ 2,06	1,31 „ 1,94
		1916	0,70 „ 1,80	0,37 „ 0,72	—	0,47 „ 0,88	0,99 „ 1,84	0,74 „ 0,86	1,30 „ 2,15	1,81 „ 2,37^{5}
		1917	0,71 „ 1,75	0,38 „ 0,69	—	0,46 „ 0,78	1,30 „ 1,80	0,66 „ 1,01	1,29 „ 2,08	1,81 „ 2,16^{5}

V. Statistiek betreffende het in elk gewest op ult. 1916 en 1917 aanwezig aantal pasars.

GEWESTEN.	Aantal pasars. 1916.	Aantal pasars. 1917.
Java en Madoera.		
Bantam	119	119
Batavia	191	198
Preanger-Regentschappen	449	453
Cheribon	92	89
Pekalongan	135	138
Semarang	292	296
Rembang	187	191
Soerabaja	211	226
Pasoeroean	205	199
Besoeki	99	99
Banjoemas	208	216
Kedoe	337	†
Soerakarta	302	297
Djokjakarta	168	169
Madioen	201	202
Kediri	204	217
Madoera	252	227
Totalen	3652	3336

GEWESTEN.	Aantal pasars. 1916.	Aantal pasars. 1917.
Buitenbezittingen.		
Sumatra's Westkust	307	†
Tapanoeli	129	129
Benkoelen	58	59
Lampongsche districten	9	9
Palembang	60	61
Djambi	28	39
Oostkust van Sumatra	†	†
Atjeh en onderhoorigheden	192	201
Riouw en onderhoorigheden	17	18
Banka	8	11
Billiton	4	4
Westerafd. van Borneo	45	62
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	230	130
Menado	131	130
Celebes en onderhoorigheden	477	452
Amboina	10	10
Ternate	13	13
Timor en onderhoorigheden	81	86
Bali en Lombok	732	427
Totalen	2531	1841

Bijlage HH.

(Zie hoofdstuk P, afd. II, van het verslag.)

OVERZICHT

van de uitkomsten der SPOOR- EN TRAMWEG-EXPLOITATIE in

Nederlandsch-Indië over 1917.

Statistieke gegevens betreffende de spoorwegen in Nederlandsch-Indië.	STAATSPOO… Lijnen op Java.	Lijn ter Sumatra's Westkust.
Spoorwijdte (in Meters)	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.		
Lengte in exploitatie ult. 1917 (in K.M.)	2 507	†
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	†	†
Aanlegkapitaal ult. 1917	f 247 738 426	f 25 899 359
„ per K.M.	98 819	†
Bruto-ontvangst	- 40 982 248	- 2 685 647
Exploitatie-kosten (met inbegrip van de vernieuwingen)	- 21 601 299	- 1 665 488
Netto-ontvangst in totaal	- 19 380 949	- 1 020 159
„ „ „ pct. van de bruto-ontvangst	47.29	37.98
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	7.82	†
B. Gebouwen en materieel.		
Aantal stations en halten (zonder aanleg- en stopplaatsen)	†	†
„ locomotieven	481	71
„ rijtuigen en bagagewagens	1 619	103
„ wagens (buiten de bagagewagens)	10 165	873
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.		
Aantal trein-kilometers	†	†
„ locomotief-kilometers	†	†
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	†	†
Steenkolenverbruik (in tonnen)	[1]) 219 723	46 281
Brandstofverbruik (in K.G.) per locomotief-kilometer	†	†
D. Omvang van het vervoer.		
Aantal reizigers 1ste klasse	289 432	—
„ „ 2de „	1 414 322	50 886
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	11 563 967	252 892
„ „ 3de „ (inlanders)	35 950 132	3 021 092
„ „ 3de „ (retour)	—	—
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	938 573	—
Totaal aantal reizigers	50 156 426	3 324 870
Aantal reiziger-kilometers	1 379 204 587	57 213 815
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (zonder de dienstvrachtgoederen)	5 885 789	700 183
„ ton-kilometers (zonder de dienstvrachtgoederen)	518 044 735	77 262 573
E. Opbrengst van het vervoer.		
Opbrengst reizigers 1ste klasse	f 739 482	—
„ „ 2de „	- 1 655 360	f 41 938
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	- 4 425 797	- 58 260
„ „ 3de „ (inlanders)	- 8 608 709	- 683 539
„ „ 3de „ (retour)	—	—
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	- 610 339	—
„ in totaal voor reizigers	- 16 039 687	- 783 737
„ bagage	- 333 617	- 7 864
„ bestelgoed	- 1 149 312	- 13 191
„ ijl- en vrachtgoed	- 20 827 731	- 1 376 245
Alle andere ontvangsten	- 2 631 901	- 504 609
Gezamenlijke bruto-ontvangsten: in totaal (als boven)	- 40 982 248	- 2 685 646
Gezamenlijke bruto-ontvangsten: per dag-kilometer	- 44.77	- 30.03

1) Bovendien werd nog als brandstof verbruikt 56 551 ton hout.

..O R|WEGEN.

TS|POORWEGEN.		PARTICULIERE SPOORWEGEN.	
Lampong-lijn.	Palembang-lijn.	Lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.	Lijn der Deli-Spoorwegmaatschappij (Oostkust van Sumatra).
1.067	1 067	1.435	1.067
78	152	210	95
†	†	204	95
f 16 316 479		†	†
†	†	†	†
f 123 464	f 259 174	f 5 451 392	f 2 530 307
- 90 532	- 167 269	- 3 035 594	- 1 013 024
- 32 932	- 91 905	- 2 415 797	- 1 517 283
26.67	35.46	44.5	59.96
†	†	6.6	†
†		34	21
71		57	48
26		168	159
302		1 481	1 130
†	†	1 151 521	529 312
†	†	1 671 609	748 078
†	†	53 589 737	21 343 058
†	†	[2]) —	[3]) —
†	†	22.71	23.86
—	—	17 519	39 427
1 570	1 350	77 847	168 297
21 481	8 330	351 208	895 322[5]
183 926	109 964	3 055 627	†
—	—	153 098	981 066
—	—	484 789	†
206 977	119 644	4 140 088	1 114 730
3 390 929	6 700 524	122 456 812	39 920 285
29 557	37 306	916 304	579 693
627 693	4 859 523	85 226 120	18 232 375
—	—	f 70 444	f 47 345
f 1 406	f 9 298	- 163 302	- 130 605
- 13 558	- 24 718	- 295 433	- 343 403
- 55 490	- 89 846	- 781 276	†
—	—	- 113 635	- 277 155
—	—	- 34 269	†
- 70 454	- 123 862	- 1 458 358	- 798 508
- 1 433	- 2 788	- 23 179	- 35 764
- 1 560	- 2 357	- 157 111	- 34 418
- 32 658	- 112 879	- 3 528 601	- 1 492 472
- 17 359	- 17 288	- 284 143	- 169 145
- 123 464	- 259 174	- 5 451 392	- 2 530 307
- 5.30	- 4.80	- 73.03	- 72.35

2) Als brandstof werd 36 413 ton hout verbruikt.

3) Als voren 17 847 ton hout.

Statistieke gegevens betreffende de stoomtramwegen in Nederlandsch-Indië en den Batavia Electrischen tramweg.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.				Nederlandsch-Indische Tramweg-maatschappij.	Semarang-Joana-Stoomtram-maatschappij.	Oost-Java-Stoomtram-maatschappij.	Serajoedal-Stoomtram-maatschappij.	Semarang-Cheribon-Stoomtram maatschappi	Sto maa
	Lijn Djokjakarta-Brosot-Soewogaloer.	Lijn Djokjakarta-Magelang-Willem I-Parakan.	Lijn Goendih-Soerabaja, met den zijtak Soemari-Grisee.	Lijn Solo-Bojolali.	Lijn Batavia-Meester-Cornelis-Kampoeng Melajoe. b)	Lijn Semarang-Djoeana, met zijtakken.	Lijnen Soerabaja-Sepandjang-Krian en Modjokerto-Ngara-Dinaja.	Lijn Maos-Bandjarnegara, met zijlijn Bandjarsari-Poerbalingga en Bandjarnegara-Wonosobo.	Lijn Semarang-Cheribon-Kadipaten, met de zijli nen Tegal-Balapoelang en Weleri-Besokor en Pekalongan Wonopringg	Lij ban zi
Spoorwijdte (in Meters)	1.435	1.067	1.067	1.067	1.188	1.067	1.067	1.067	1.06	
A. Algemeene zaken.										
Lengte in exploitatie ult. 1917 (in K.M.)	34	111	249	29	c) 14	402	89	125	37	
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	28	111	247	28	13.65	402	89	119	f) 37	
Aanlegkapitaal ult. 1917	†	†	†	†	f 1 602 444	†	f 3 271 230	f 4 085 833	†	f 2 9
„ per K.M.	†	†	†	†	- 117 395	†	†	†	†	-
Bruto-ontvangst	f 268 143	f 1 341 259	f 3 126 345	f 197 316	- 622 895	f 2 947 621	- 842 650	- 803 300	f 3 594 43	- 7
Exploitatiekosten	†	†	†	†	- 259 593	- 1 301 971	- 495 350	- 360 796	- 1 341 15	- 3
Netto-ontvangst in totaal	†	†	†	†	- 363 302	- 1 645 650	- 347 300	- 442 504	- 2 253 27	- 4
„ „ in pct. van de bruto-ontvangst	†	†	†	†	58.3	55.83	41.22	55.08	62.6	
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	†	†	†	†	22.7	†	†	†	†	
B. Materieel.										
Aantal locomotieven	7	35	45	11	33	81	33	19	7	
„ rijtuigen	—	102	106	22	77	147	73	39	12	
„ wagens	5	316	1 021	37	11	1 162	118	183	1 09	
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.										
Aantal trein-kilometers	137 331	571 033	1 244 734	140 148	795 406	1 937 680	725 223	401 239	1 686 97	5
„ locomotief-kilometers	180 789	705 973	1 559 835	154 712	835 043	2 329 507	793 906	515 142	2 055 26	6
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	2 443 766	12 401 498	51 681 768	2 491 206	9 485 959	45 755 734	13 341 250	9 507 052	46 080 03	10 6
Brandstofverbruik (in tonnen) steenkolen	—	5	—	—	4 867	—	4 523	—	6 42	
Brandstofverbruik (in tonnen) hout	2 526	14 591	22 603	2 812	96	18 518	1 209	11 400	18 84	8 5
D. Omvang van het vervoer.										
Aantal reizigers	1 053 263	3 081 702	3 623 855	1 371 447	9 297 851	d) 9 453 364	d) 12 068 167	d) 1 890 591	d) 4 986 06	1 8
„ reiziger-kilometers	10 259 329	46 219 624	87 643 951	10 899 157	70 823 070	—	—	—	—	19 5
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (stuk- en wagenladinggoederen)	113 947	167 420	528 134	39 599	—	555 797	e) 116 916	153 405	851 71	3
„ ton-kilometers	1 659 311	7 119 358	55 909 268	497 353	—	—	—	—	—	7 5
E. Opbrengst van het vervoer.										
Opbrengst reizigers	f 113 853	f 569 199	f 979 358	f 137 573	f 608 477	f 1 208 344	f 680 409	f 291 294	f 1 307 80	f 2
„ bagage	- 3 520	- 6 088	12 533	- 867	—	- 20 264	- 22 631	- 6 955	- 32 46	-
„ goederen	- 140 029	- 743 032	- 2 002 862	- 55 521	—	- 1 616 591	- 115 830	- 488 367	- 2 132 89	- 4
„ diversen	- 10 741	- 22 939	- 131 592	- 3 355	- 14 418	- 102 421	- 23 780	- 16 647	- 121 27	-
Gezamenlijke bruto-ontvangsten in totaal (als boven)	- 268 143	- 1 341 259	- 3 126 345	- 197 316	- 622 895	- 2 947 621	- 842 650	- 803 300	- 3 594 43	- 7
Gezamenlijke bruto-ontvangsten per dag-kilometer	- 26.24	- 33.11	- 34.68	- 19.31	- 124.83	- 20.09	- 25.93	- 18.41	- 26.4	-

a) Alle particuliere ondernemingen, behalve de Atjeh-stoomtramweg, die het eigendom is van den Staat.

b) De opgaven nopens deze Maatschappij loopen niet over het kalenderjaar 1917, maar over het op 30 Juni 1917 geëindigde boekjaar 1916/1917.

c) Hieronder 12 K.M. met dubbel spoor.

d) Behalve de reizigers, reizende op abonnementskaarten.

e) Alleen op de lijn Modjokerto—Ngara—Dinaja is goederenvervoer.

f) Hieronder 11 K.M. haven- en pakhuisspoor.

…ang- …bon- …tram …appij — …n …rang- …bon- …aten. …zijlij …egal- …elang …eleri- …or en …ngan …ringg	Kediri-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Djombang-Kediri, met zijlijnen.	Malang-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Singasari-Malang-Gondanglegi-Dampit, met zijtakken.	Probolinggo-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Probolinggo-Paiton, met zijtak Kraksaän-Kaliboentoe en naar Soemberkareng.	Modjokerto-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Modjokerto-Porong, met zijlijnen.	Madoera-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Kamal-Kalianget, met den zijtak Kamal-Kebanjar.	Stoomtramwegen der Deli-Spoorweg-maatschappij. — Lijnen Perbaoengan-Tebingtinggi, Timbanglangkat-Koeala, Timbanglangkat-Pangkalanbrandan, Loeboekpakam-Bangoenpoerba, Kampoeng Baroe-Arnhemia, Tebingtinggi-Tandjoengbalai en Tebingtinggi-Pematang-Siantar.	Batavia-Elec. Tramweg-maatschappij. — Lijnen Harmonie-Tjikini-Benedenstad, Harmonie-Koningsplein N. en O.-Menteng, Harmonie-Koningsplein N. en O.-Willemslaan-Vrijmetselaarsweg.	Atjeh-stoomtramweg. — Lijn Oelee Lheue-Sigli-Lho Seumawe-Langsar-Koeala Simpang-Pangkalan Soesoe.
1.06	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.188	0.75
37	123	83	45	79	*h)* 237	314	18	515
37	123	83	45	79	237	314	18	513
-	f 2 912 437	f 3 194 959	†	†	f 7 580 120	†	†	f 21 476 755
-	- 23 678	- 38 500	†	†	- 31 933	†	†	- 41 865
94 43	- 724 582	- 644 956	f 276 325	f 293 607	*i)* - 921 073	f 2 549 049	†	- 1 071 510
1 15	- 314 930	- 230 331	- 132 070	- 163 090	- 60 377	- 1 260 467	†	- 1 008 960
53 27	- 409 652	- 414 624	- 144 255	- 130 518	- 317 996	- 1 288 583	†	- 62 550
62.6	56.5	64.3	52.1	44.5	34.52	50.55	†	5.84
-	†	†	†	†	4.19	†	†	0.29
7	19	15	12	12	31	*k)* 48	32	59
12	22	17	23	16	39	*k)* 159	27	147
1 09	201	132	157	92	298	*k)* 1 130	2	919
36 97	570 320	336 597	343 094	340 701	*j)* 559 569	946 690	906 076	†
55 26	671 534	423 857	357 836	357 228	632 040	1 052 039	906 076	†
30 03	10 695 396	6 956 982	5 436 252	4 158 212	11 350 362	27 805 932	3 624 304	†
6 42	—	526 272	35	—	1 619	—	1 285 565 L.	—
8 84	8 519 009	5 216 250	3 186 569	4 628	9 072	25 098	petroleum-residu.	20 530
36 06	1 835 763	1 723 637	620 271	1 428 963	1 301 504	2 489 337	7 109 465	2 865 725
—	19 599 666	19 474 013	7 462 160	12 936 614	36 616 958	54 256 228	64 781 445	58 390 273
51 71	342 548	248 689	138 096	129 194	140 589	385 511	—	182 925
—	7 580 042	3 846 652	2 154 896	2 789 134	10 996 902	17 349 384	—	10 986 422
97 80	f 212 683	f 232 855	f 80 607	f 119 092	f 496 037	f 1 127 713	f 362 581	f 649 229
32 40	- 3 164	- 2 570	- 154	- 803	- 5 575	- 42 514	—	- 13 426
32 89	- 454 311	- 370 035	- 176 942	- 154 136	- 383 933	- 1 250 121	—	- 358 563
21 27	- 54 424	- 39 496	- 18 622	- 20 238	- 35 528	- 97 150	†	- 88 027
94 43	- 724 582	- 644 956	- 276 325	- 294 269	- 921 073	- 31 551	†	- 1 109 245
26.4	- 16.13	- 21.27	- 21.03	- 10.14	- 10.83	- 22.22	- 54.51	- 5.93

g) Berekend over 86 K.M. (de lengte met inbegrip van zij- en verbindingssporen).

h) Hieronder 14 K.M. voor zijlijnen naar de zoutfabrieken.

i) Hieronder niet begrepen de ontvangsten en uitgaven van de zeelijn.

j) Bovendien op de zeelijn 72 770 bootkilometers.

k) In gebruik ook bij de Deli-spoorwegen.

Bijlage JJ.

(Zie hoofdstuk P, afd. IV, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende het GOUVERNEMENTS-ZOUT-MONOPOLIE over de jaren 1915, 1916 en 1917.

I. Verkochte hoeveelheden zout en geldelijke opbrengst. *a)*

a. Verpakt zout.

GEWESTEN.	Verkochte hoeveelheden (in pikols van 62 K.G.).		Stijging (in %).	Daling (in %).	Geldelijke opbrengst.		Stijging (in %).	Daling (in %).
	1916.	**1917.**			**1916.**	**1917.**		
Bantam	35 357,94	37 787,82	6,8	—	f 282 863,56	f 302 302,60	6,8	—
Batavia	113 655,77	131 182,99	15,4	—	909 246,20	1 049 463,96	15,4	—
Preanger-Regentschappen . . .	130 952,75	139 237,47	6,3	—	1 046 810,84	1 113 899,76	6,4	—
Cheribon	64 519,03	69 779,14	8,1	—	516 149,49	558 226,26	8,1	—
Pekalongan	93 616,82	98 770,60	5,5	—	748 887,02^{5}	790 164,82	5,5	—
Semarang.	127 661,74	132 305,87	3,6	—	1 021 293,92	1 058 447,—	3,6	—
Rembang	69 343,01	71 762,07	3,4	—	554 744,10	574 096,62	3,4	—
Soerabaja	109 273,66	117 613,62	7,6	—	874 189,28	940 909,—	7,6	—
Pasoeroean	92 033,12	96 270,13	4,6	—	736 265,—	770 161,06	4,6	—
Besoeki	62 858,47	67 759,18	7,7	—	502 867,78	542 073,48	7,7	—
Banjoemas	91 720,53	97 102,93	5,8	—	733 764,24	776 823,44	5,8	—
Kedoe	147 372,31	152 729,67	3,6	—	1 178 978,50	1 221 837,40	3,6	—
Djokjakarta	77 802,42	80 186,92	3	—	622 419,38	641 495,36	3	—
Soerakarta	88 545,10	97 941,04	10,6	—	708 360,82	783 528,38	10,6	—
Madoera	66 128,92	72 175,22	9,1	—	529 031,42	577 401,78	9,1	—
Kediri	117 794,95	123 062,87	4,4	—	942 359,66	984 503,02	4,4	—
Madioen	88 966,75	94 338,60	6	—	711 734,04	754 701,62	6	—
Totalen voor Java en Madoera	1 577 603,29	1 680 006,14	6,4	—	f12 619 965,25^{5}	f13 440 035,56	6,4	—
Palembang	6 680,12	56 599,28	—	—	53 440,98	452 794,28	—	—
Lampongsche districten . . .	3 077,03	12 657,35	—	—	24 616,28	101 258,80	—	—
Benkoelen	2 367,92	13 120,20	—	—	18 943,36	104 961,64	—	—
Sumatra's Westkust.	69 557,45	71 235,55	2,4	—	695 574,50	712 355,50	2,4	—
Tapanoeli.	1 062,74	1 569,98	47,7	—	10 627,40	15 699,80	47,7	—
Banka	2 767,05	13 109,80	—	—	22 136,40	104 878,40	—	—
Westerafdeeling van Borneo. .	42 093,64	43 027,10	2,2	—	336 749,16	344 216,80	2,2	—
Zuider- en Oosterafdeel. v. Borneo	15 178,02	80 855,64	—	—	121 424,20	646 845,12	—	—
Totalen voor de buitenbezitt.	142 783,97	292 174,90	—	—	f 1 283 512,28	f 2 483 010,34	—	—
Totalen verpakt zout. . . .	1 720 387,26	1 972 181,04	—	—	13 903 477,53^{5}	15 923 045,90	—	—

b. Los zout.

GEWESTEN.	Verkochte hoeveelheden (in pikols van 56 K.G.).		Geldelijke opbrengst.	
	1916.	**1917.**	**1916.**	**1917.**
Bantam.	$160^{6}/_{32}$	—	f 1 076,46	—
Batavia	$88^{19}/_{32}$	—	595,44	—
Totalen voor Java en Madoera.	$248^{25}/_{32}$	—	f 1 671,90	—
Palembang	$52\,823^{30}/_{32}$	—	316 943,71	—
Lampongsche districten	$9\,048^{22}/_{32}$	—	54 297,61^{5}	—
Benkoelen	$11\,259^{12}/_{32}$	—	75 663,—	f 5 538,75
Banka	$11\,458^{21}/_{32}$	$824^{7}/_{32}$	77 002,17	2 779,56
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	$64\,466^{10}/_{32}$	$413^{20}/_{32}$	434 630,14	—
Totalen voor de buitenbezittingen . . .	$149\,056^{31}/_{32}$	$1237^{27}/_{32}$	f 958 536,63^{5}	f 8 318,31
Totalen los zout	$149\,305^{24}/_{32}$	$1237^{27}/_{32}$	960 208,53^{5}	8 318,31
Algemeene totalen (verpakt + los zout) .	—	—	14 863 686,07	15 931 364,21

a) In deze cijfers is niet begrepen het voor nijverheids-doeleinden verstrekte zout.

II. Overzicht van den verkoop en de opbrengst van het zout volgens de verschillende verkoopprijzen.

	1916.		1917.	
	Hoeveelheid verkocht zout.	Geldelijke opbrengst.	Hoeveelheid verkocht zout.	Geldelijke opbrengst.
A. Zout voor verbruik.				
a. Verpakt zout.				
Java en Madoera.				
à f 1,60 per pakket	1 577 603,29	f 12 619 965,25⁵	1 680 006,14	f 13 440 035,56
Buitenbezittingen.				
à f 1,60 per pakket	72 163,78	577 310,38	219 369,37	1 754 955,04
à f 2,— per pakket	70 620,19	706 201,90	72 805,53	728 055,30
Totaal buitenbezittingen	142 783,97	f 1 283 512,28	292 174,90	f 2 483 010,34
Totaal verpakt zout	1 720 387,26	f 13 903 477,53⁵	1 972 181,04	f 15 923 045,90
b. Los zout.				
Java en Madoera.				
à f 6,72 per pikolmaat	160 6/32	1 076,46	—	—
à f 0,12 per K.G.	88 19/32	595,44	—	—
Totaal Java en Madoera	248 25/32	f 1 671,90	—	—
Buitenbezittingen.				
à f 6,72 per pikolmaat	86 551 31/32	581 629,23	1 237 27/32	f 8 318,31
à f 6,— per pikolmaat	61 872 20/32	371 241,32⁵	—	—
à f 8,96 per pikolmaat	632 12/32	5 666,08	—	—
Totaal buitenbezittingen	149 056 31/32	f 958 536,63⁵	1 237 27/32	f 8 318,31
Totaal los zout	149 305 24/32	f 960 208,53⁵	1 237 27/32	f 8 318,31
Verreken-zout met andere diensten.				
Verpakt zout à f 1,60 per pakket	1 461,97	11 695,76	1 454,85	11 638,84
Verpakt zout à f 2,— per pakket	280,—	2 800,—	360,—	3 600,—
Totaal	1 741,97	f 14 495,76	1 814,85	f 15 238,84
Totaal zout voor verbruik	—	f 14 878 181,83	—	f 15 946 603,05
B. Nijverheids-zout.				
Los zout in pikolmaten à f 2,—	6 402,—	12 804,—	7 373,—	14 746,—
Verpakt zout in pikols	2 603,16	10 181,81	4 920,50	18 988,75
Totaal nijverheids-zout	—	f 22 985,81	—	f 33 734,75
Totaal zout	—	f 14 901 167,64	—	f 15 980 337,80

III. Overzicht van den verkoop van het zout voor het verbruik, omgerekend tot:

GEWESTEN.	Gewichtspikols. 1916.	Gewichtspikols. 1917.
a. Verpakt zout.		
Java en Madoera.		
Bantam	35 357,94	37 787,82
Batavia	113 655,77	131 182,99
Preanger-Regentschappen	130 952,75	139 237,47
Cheribon	64 519,03	69 779,14
Pekalongan	93 616,82	98 770,60
Semarang	127 661,74	132 305,87
Rembang	69 343,01	71 762,07
Soerabaja	109 273,66	117 613,62
Pasoeroean	92 033,12	96 270,13
Besoeki	62 858,47	67 759,18
Banjoemas	91 720,53	97 102,93
Kedoe	147 372,31	152 729,67
Djokjakarta	77 802,42	80 186,92
Soerakarta	88 545,10	97 941,04
Madoera	66 128,92	72 175,22
Kediri	117 794,95	123 062,87
Madioen	88 966,75	94 338,60
Totalen	1 577 603,29	1 680 006,14
Buitenbezittingen.		
Palembang	6 680,12	56 599,28
Lampongsche districten	3 077,03	12 657,35
Benkoelen	2 367,92	13 120,20
Sumatra's Westkust	69 557,45	71 235,55
Tapanoeli	1 062,74	1 569,98
Banka	2 767,05	13 109,80
Westerafdeeling van Borneo	42 093,64	43 027,10
Zuider- en Oosterafdeel. van Borneo	15 178,02	80 855,64
Totalen	142 783,97	292 174,90
Totaal verpakt zout	1 720 387,26	1 972 181,04

GEWESTEN.	Gewichtspikols. 1916.	Gewichtspikols. 1917.
b. Los zout.		
Java en Madoera.		
Bantam	144,69	—
Batavia	80,03	—
Totalen	224,72	—
Buitenbezittingen.		
Palembang	47 718,10	—
Lampongsche districten	8 174,07	—
Benkoelen	10 171,09	747,34
Banka	10 351,08	375,04
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	58 235,14	—
Totalen	134 649,48	1 122,38
Totaal los zout	134 874,20	1 122,38
Algemeene totalen	1 855 261,46	1 973 303,42

IV. Opgaven omtrent de lands-zoutwinning (op Madoera), over de jaren 1916 en 1917.

Zoutaanmaakplaatsen in de onderstaande afdeelingen der residentie Madoera.	Aantal in bewerking geweest zijnde zoutpannen. 1916.	1917.	Ingeleverde hoeveelheid zout (in kojangs van 30 pikolmaten). 1916.	1917.	Bedrag aan de zoutmakers betaald (à f 10 per kojang). 1916.	1917.	Verdere kosten op het ingeleverd zout drukkende. 1916.	1917.	Aanmaakkosten per kojang. 1916.	1917.	1916. Aantal pakhuizen.	1916. Bergruimte (in kojangs).	1917. Aantal pakhuizen.	1917. Bergruimte (in kojangs).	Aanwezige zoutvoorraad (in kojangs) in de bewaarplaatsen bij het einde van het jaar. 1916.	1917.
Soemenep	1648	1644	10 469	4 688	f 104 689,52^{5}	f 46 888,09					89	117 250	90	119 750	91 827	59 528
Pamekasan	1550	1550	5 302	11 361	53 021,66	113 610,84	f 286 337,59^{5}	f 300 773,67	f 21,05	f 20,46	44	64 000	44	64 000	61 577	51 372
Sampang	1377	1377	10 129	12 697	101 285,07^{5}	126 969,60					70	138 000	67	131 900	103 746	86 847
Totalen	4575	4571	25 900	28 746	f 258 996,26	f 287 468,53	f 286 337,59^{5}	f 300 773,67	f 21,05	f 20,46	203	319 250	201	315 650	257 150	197 747

Bijlage **KK.**

(Zie hoofdstuk P, afd. VII, van het verslag.)

OVERZICHT

van de op 1 Januari 1918 in werking zijnde AANNEMINGSOVEREENKOMSTEN voor het vervoer van landsreizigers, goederen, voortbrengselen, enz.

Overzicht van de op 1 Januari 1918 in werking zijnde aannemingsovereenkomsten voor het vervoer van landsreizigers, goederen, voortbrengselen, enz.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde diensten per jaar.
		Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	
1	Vervoer van verpakt zout van de verpakkingsfabriek te Kalianget (Madoera) naar:	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	per kojang van 150 pakketten.			
	Tandjoengpriok				f 22,42	f 20,—	7 500 kojang.
	Batavia				23,79	21,—	
	Palaboehan Ratoe				46,41	45,—	60 „
	Cheribon				22,10	19,35	1 800 „
	Indramajoe				26,56	20,60	400 „
	Tegal				22,45	19,65	1 650 „
	Pekalongan				20,75	18,10	1 275 „
	Semarang				18,72	17,—	4 400 „
	Tjilatjap				18,35	18,35	8 300 „
	Patjitan				29,95	29,50	500 „
	Padang				27,49	25,55	2 200 „
	Ajerbangis				43,30	43,30	84 „
	Natal				44,72	42,—	60 „
	Indrapoera				46,07	43,75	120 „
	Benkoelen				42,30	41,—	350 „
	Bintoehan				35,49	—	40 „
	Kroë				34,51	—	60 „
	Telokbetong				37,25	36,50	210 „
	Menggalo				48,26	43,50	225 „
	Palembang				26,18	23,90	2 000 „
	Pontianak				33,65	31,10	1 100 „
	Singkawang				35,32	31,10	100 „
	Pamangkat				36,81	31,10	80 „
	Sambas				34,10	31,10	168 „
	Mampawa				—	31,10	—
	Ketapang				51,60	38,10	120 „
	Bandjermasin				19,40	17,90	1 800 „
	Sampit				27,70	26,70	70 „
	Samarinda				31,70	31,—	450 „
	Boeloengan				36,80	35,80	90 „
	Beroe				36,50	35,—	48 „
	Kota Baroe				27,50	24,—	120 „
	Pagatan				40,65	40,—	54 „
	Pangkalanboen				36,05	35,30	85 „
	Pasir				42,55	35,—	72 „
2	Vervoer van Ombilin-kolen van Emmahaven naar:	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	per ton van 1000 K.G.			
	Tandjoengpriok				f 5,70	f 3,36	30 000 ton
	Cheribon				7,93	5,59	500 „
	Tegal				7,93	5,30	400 „
	Pekalongan				8,08	5,96	400 „
	Semarang				8,08	5,96	3 200 „
	Soerabaja (bassin)				6,94	3,86	11 500 „
	Soerabaja (reede)				9.09	—	15 000 „
	Panaroekan (reede)				8,42	—	8 000 „
	Tjilatjap (tot vrij in de ruimen)				5,83	—	35 000 „
	Tjilatjap				6.03	—	—
	Sigli				19,02	—	300 „
	Banjoewangi				13,96	10,65	500 „
	Belawan Deli				9,87	19,90	5 000 „
	Belawan Deli				20,24	—	—
	Riouw				17,84	14,20	1 800 „
	Makasser				10,07	7,20	4 200 „
	Hansisi				15,98	11,—	2 100 „
	Amboina				10,56	7,21	2 100 „
	Ternate				16,01	11,50	2 100 „
	Doreh				39,25	—	2 100 „
	Talisei				11,13	7,45	2 100 „
	Sabang				4,68	2,35	20 000 „

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming. Volgens de nieuwe overeenkomst.	Duur der aanneming. Volgens de oude overeenkomst.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Aannemingsprijzen. Volgens de nieuwe overeenkomst.	Aannemingsprijzen. Volgens de oude overeenkomst.	Geraamde diensten per jaar.
3	Vervoer van rijst en verpakt zout van Tandjoengpriok (Batavia) naar Banka en van tin van Banka naar Tandjoengpriok.	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	per kojang			
	Rijstvervoer naar:						
	Banka (uitgezonderd Pangkalboeloe) .				f 27,50	f 27,20	4 900 kojang.
	Pangkalboeloe				31,86	31,56	100 „
	Zoutvervoer naar:						
	Banka				27,75	25,74	400 „
	Tinvervoer naar:						
	Tandjoengpriok (uitgezonderd Pangkalboeloe)				30,96	26,01	7 800 „
	Pangkalboeloe				36,46	31,51	200 „
4	Vervoer van Poeloe Laoet-kolen van Stagen naar:	1918 t/m 1922	1917	per ton van 1000 K.G.			
	Makasser				5,67	Tusschen f 4,80 en f 12.74 naar gelang o.m. van de belading en lossingssnelheid.	2 000 ton
	Panaroekan				5,65		20 000 „
	Soerabaja (reede)				5,04		30 000 „
	Kalianget				5,70		7 200 „
	Tjilatjap (tot vrij in bergplaatsen) . .				8,92		37 000 „
	Tjilatjap				8,72		—
	Besoeki.						
5	Vervoer van verpakt zout, koffie, gelden, materialen en andere goederen in en door de residentie.	voor onbepaalden tijd.	1917	per pikol per paal:			
				voor verpakt zout .	0,06$^{3}/_{4}$	f 0,06$^{3}/_{4}$	51 360 pikol
				voor koffie	0.02$^{1}/_{2}$	0,02$^{1}/_{2}$	1 067 „
				voor gelden, materialen, enz.	0,03	0,03	3 000 pikolpalen
	Benkoelen.						
6	Vervoer van zout van Benkoelen naar:	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	per pikol per paal:			
	Mokko Mokko				0,01	0,011	
	Bantal				0,01	0,011	
	Lais				0,02^{5}	0,026	5 175 pikolpaal.
	Talo				0,01^{5}	0,016	
	Manna				0,01^{5}	0,01^{5}	
	Tjoeroep				0,03^{5}	—	
	Vervoer van gelden, materialen en andere goederen van Benkoelen naar:						
	Mokko Mokko						
	Bantal				0,02	0,025	3 269 pikolpaal.
	Talo						
	Manna						
	Madoera.						
7	Vervoer van verpakt zout in de afdeeling Soemenep van de verpakkingsfabriek te Kalianget.	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	per pikol.	0,55	0,52	31 000 pikol.
8	Vervoer van verpakt zout in de afdeelingen Pamekasan, Sampang en Bangkalan van de verpakkingsfabriek te Krampon.	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	per pikol.	0,54	0,31^{5}	39 850 pikol.
	Soerabaja.						
9	Vervoer van verpakt zout van de verpakkingsfabriek te Krampon naar en in de residentie.	voor onbepaalden tijd.	1914 t/m 1916	per pikol	0,33	0,33	174 180 pikol.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming. Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Geraamde diensten per jaar.
	Rembang.						
10	Vervoer van verpakt zout van de verpakkingsfabriek te Krampon naar en in de residentie.	voor onbepaalden tijd.	1917	per pikol	f 0,55	f 0,55	72 950 pikol.
	Semarang.						
11	Vervoer van verpakt zout naar en in de afdeelingen Pati, Koedoes en Japara.	voor onbepaalden tijd.	1917	per pikol: verpakt zout . . los zout	 0,69 1,50	 0,69 1,50	46 200 „
	Zuider- en Oosterafd. van Borneo.						
12	Vervoer van verpakt zout in de residentie.	1917 t/m 1919	1916	per pikol: verpakt zout . . los zout	 — 0,40	 0,15 0,45	3 050 „
	Madoera.						
13	Vervoer van verpakt zout van de verpakkingsfabriek te Krampon naar Soerabaja.	1917 t/m 1919	—	per pikol	4,25	—	15 000 kojang
14	Vervoer van los zout van het zoutland Pamekasan naar de verpakkingsfabriek te Kalianget.	1918 t/m 1922	—	per pikol	0,12	—	—
	Cheribon.						
15	Reede-vervoer.	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	personen, paarden, materialen en andere goederen per kojang geld, ongemunt goud en kostbaarheden per 50 K.G. munitie per 25 K.G.	3,— 3,— 3,—	3,— 3,— 3,—	— — —
	Benkoelen.						
16	Reede-vervoer.	1918	1917	personen, paarden, materialen en andere goederen: per kojang . . . . geld, ongemunt goud en kostbaarheden: per 50 K.G. . . . munitie per 25 K.G. steenkolen per ton van 1000 K.G. . .	 6,50 2,50 0,50 5,—	 6,50 2,50 0,50 5,—	 — — — —
	Pekalongan.						
17	Reede-vervoer.	1914 t/m 1918	—	personen, paarden, materialen en andere goederen per kojang geld, ongemunt goud en kostbaarheden . . . . . munitie per 25 K.G.	2,67 0,05 0,05	— — —	— — —

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde diensten per jaar.
		Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	
	Banka.						
18	Reede-vervoer.	1918 t/m 1922	1916 t/m 1917	personen, paarden, materialen en andere goederen: per kojang	f 9,80	f 9,—	450 kojang.
				materialen, machinerieën en andere goederen per kojang . .	9,80	9,—	1 650 „
				geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden: per 50 K.G. .	0,25	0,25	22 000 K.G.
				steenkolen per ton van 1000 K.G. . .	4,75	4,50	600 ton.
				munitie	0,25	0,25	8 800 K.G.
				passagiers van de laagste klasse ten laste van het departement van gouv. bedrijven: per hoofd	0,80	0,75	3 500 hoofden.
	Preanger-Regentschappen.						
19	Brieven- en pakkettenvervoer en het lichten van alle hulpbrievenbussen ter hoofdplaats Bandoeng.	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	vast bedrag per maand	390,—	430,—	—
20	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Bandoeng en Pengalengan en omgekeerd.	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	„	235,—	240,—	—
21	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Garoet en Tjikadjang en omgekeerd.	1918	1917	„	170,—	170,—	—
22	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Tjiandjoer en Sindanglaja en omgekeerd.	1918	1917	„	120,—	90,—	—
	Semarang.						
23	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Salatiga en Toentang.	1918	1917	„	90,—	90,—	—
24	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Semarang.	1917 t/m 1919	1914 t/m 1916	„	1300,—	1150,—	—
25	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Soemedang en Rantjaekek over Tandjoengsari.	1918 t/m 1920	—	„	198,50	—	—
26	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Banjoebiroe, het station Willem I en Ambarawa en omgekeerd.	1918	1917	„	85,—	70,—	—
	Soerabaja.						
27	Brieven- en pakkettenvervoer en het lichten van alle hulpbrievenbussen ter hoofdplaats Soerabaja.	1918	1917	„	2200,—	1665,—	—
	Besoeki.						
28	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Besoeki en Paiton.	1916 t/m 1918	1914 t/m 1915	per rijtuig per maand	69,—	minst te bedingen prijs (f 120,— 's maands niet te boven gaande).	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde diensten per jaar.
		Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	
	Pasoeroean.						
29	Brieven- en pakkettenvervoer te Malang.	1918	1 April 1917 t/m 31 Dec. 1917.	vast bedrag per maand	f 150,—	f 150,—	—
30	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Pasoeroean en Tosari.	1918	1917	„	92,50	92,50	—
	Banjoemas.						
31	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Banjoemas en Patikradja.	1918 t/m 1919	1917	„	155,—	200,—	—
32	Brieven- en pakkettenvervoer te Tjilatjap.	1918	1917	„	35,—	35,—	—
	Kedoe.						
33	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Wonosobo en Parakan.	1918 t/m 1920	—	„	514,—	—	—
	Cheribon.						
34	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Cheribon.	1916 t/m 1918	1915	„	425,—	240,—	—
	Pekalongan.						
35	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Pekalongan.	1918	—	„	145,—	—	—
	Soerakarta.						
36	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Soerakarta.	1916 t/m 1918	1913 t/m 1915	„	214,—	295,—	—
	Djokjakarta.						
37	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Djokjakarta.	1918	1917	„	225,—	150,—	—
	Madioen.						
38	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Patjitan en Ponorogo.	1918	1915 t/m 1917	„	250,—	250,—	—
	Sumatra's Westkust.						
39	Brieven- en pakkettenvervoer van Padang naar Painan en van Painan naar Tapan en omgekeerd.	1918	1917	„	600,—	590,—	
	Westerafdeeling van Borneo.						
40	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Pontianak, Soekadana en Ketapang.	1918	1917	„	70,—	70,—	
	Palembang.						
41	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Palembang, Tandjoengradja en Kajoeagoeng.	1918	1917	„	30,—	30,—	—
42	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Palembang.	1 Mrt. 1917 t/m 31 Dec. 1919	1 Mrt. 1916 t/m 28 Febr. 1917	„	525,—	580,—	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het vervoer is uitbesteed en aard van het vervoer.	Duur der aanneming. Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens de nieuwe overeenkomst.	Volgens de oude overeenkomst.	Geraamde diensten per jaar.
	Amboina.						
43	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Amboina en Saparoea en omgekeerd	1918	1917	per heen- en terugreis.	f 7,—	f 7,—	—
	en Amboina en Piroe en omgekeerd.	1918	1917	„	15,—	15,—	—
	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.						
44	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Bandjermasin en Amoentai en omgekeerd en tusschen Bandjermasin en Martapoera en omgekeerd.	1917 t/m 1919	1916	vast bedrag per maand	700,—	600,—	—
	Lampongsche districten.						
45	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Telokbetong en Tandjoengkarang, Telokbetong (Oosthaven) en Pandjang, Tandjoengkarang en Goenoengsoegih, Goenoengsoegih en Menggalo, Goenoengsoegih en Soekadana en Telokbetong en Soekamara en omgekeerd.	1918	1917	per K.M.	0,35	0,35	—
	Billiton.						
46	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Tandjoengpandan, Boeding, Manggar, Gantoeng en Dendang en omgekeerd	1918	1917	vast bedrag per maand	225,—	225,—	—
	Banka.						
47	Brieven- en pakkettenvervoer op het eiland Banka.	1918	1917	„	1000,—	1000,—	—
	Bali en Lombok.						
48	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Den Pasar en Karangasem over Gianjar en Kloengkoeng, c.q. Laboehan Amoek.	1 April 1917 t/m 31 Dec. 1919.	1 April 1916 t/m 31 Mrt. 1917	„	404,—	275,—	—
	Atjeh en onderhoorigheden.						
49	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Medan en Kabandjahé over Arnhemia, Bandarbaroe en Brastagi.	1918	1917	„	150,—	150,—	—
50	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen het station der Deli-Spoorwegmaatschappij en het post- en telegraafkantoor te Pangkalanbrandan en omgekeerd en tusschen het post- en telegraafkantoor te Pangkalanbrandan en de halte Besitang van de Atjehstoomtram en omgekeerd.	1917 t/m 1918	—	„	400,—	—	—
	Oostkust van Sumatra.						
51	Brieven- en pakkettenvervoer ter hoofdplaats Medan.	1917 t/m 1919	—	„	700,—	—	—
	Menado.						
52	Brieven- en pakkettenvervoer van Menado over Tanahwangko, Amoerang, Kawangkoan, Sonder, Tomohon, Tondano en Tomohon naar Menado en omgekeerd.	1 Juli 1917 t/m 31 Dec. 1919	—	„	260,—	—	—

Bijlage SS.

(Zie hoofdstuk P, afd. II, van het verslag.)

OVERZICHT

van de uitkomsten der SPOOR- EN TRAMWEG-EXPLOITATIE in

Nederlandsch-Indië over 1916.

Statistieke gegevens betreffende de spoorwegen in Nederlandsch-Indië.	STAATSSPOORWE[...] Java (Oosterlijnen).[1]	Java (Westerlijnen).[2]
Spoorwijdte (in Meters)	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.		
Lengte in exploitatie ult. 1916 (in K.M.)	989	1 418
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	989	1 314
Aanlegkapitaal ult. 1916	f 90 398 801	f 125 392 613
„ per K.M.	- 91 404	- 104 500
Bruto-ontvangst	- 18 611 046	- 18 852 796
Exploitatie-kosten (met inbegrip van de vernieuwingen)	- 7 986 734	- 10 535 718
Netto-ontvangst in totaal	- 10 624 312	- 8 317 078
„ „ „ pct. van de bruto-ontvangst	57.08	44.11
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	11.75	6.63
B. Gebouwen en materieel.		
Aantal stations en halten (zonder aanleg- en stopplaatsen)	158	215
„ locomotieven	[3]) 205	245
„ rijtuigen en bagagewagens	[3]) 682	834
„ wagens (buiten de bagagewagens)	[3]) 4 954	4 685
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.		
Aantal trein-kilometers	5 977 772	8 489 810
„ locomotief-kilometers	7 601 798	11 174 204
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	234 987 324	254 104 087
Steenkolenverbruik (in tonnen)	[4]) 56 814	[4]) 106 883
Brandstofverbruik (in K.G.) per locomotief-kilometer	10.77	11.88
D. Omvang van het vervoer.		
Aantal reizigers 1ste klasse	42 021	233 998
„ „ 2de „	357 725	1 004 579
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	2 279 827	8 016 080
„ „ 3de „ (inlanders)	13 399 617	17 845 626
„ „ 3de „ (retour)	—	—
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	—	866 384
Totaal aantal reizigers	16 079 190	27 966 667
Aantal reiziger-kilometers	489 673 898	703 423 079
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (zonder de dienstvrachtgoederen)	3 339 013	2 182 501
„ ton-kilometers (zonder de dienstvrachtgoederen)	248 550 341	208 772 468
E. Opbrengst van het vervoer.		
Opbrengst reizigers 1ste klasse	f 213 936	f 400 588
„ „ 2de „	- 567 891	- 849 298
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	- 1 798 575	- 2 686 121
„ „ 3de „ (inlanders)	- 3 234 727	- 4 247 544
„ „ 3de „ (retour)	—	—
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	—	- 43 349
„ in totaal voor reizigers	- 5 815 129	- 8 226 900
„ bagage	- 140 087	- 198 639
„ bestelgoed	480 341	- 572 610
„ ijl- en vrachtgoed	- 11 154 466	- 8 481 268
Alle andere ontvangsten	- 1 021 023	- 1 373 379
Gezamenlijke bruto-ontvangsten { in totaal (als boven)	- 18 611 046	- 18 852 796
Gezamenlijke bruto-ontvangsten { per dag-kilometer	51.41	39.19

[1]) Met inbegrip van 85 K.M. tramlijn met normaal spoor (Madioen—Ponorogo met zijtakken, Sitoebondo—Pandji en Krian—Gempolkerep).

[2]) Met inbegrip van 36 K.M. tramlijn met normaal spoor (Tasikmalaja—Singaparna en Djatibarang—Indramajoe), en van de op 31 October 1913 door den Staat overgenomen lijn Batavia—Buitenzorg van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.

[3]) Dit materieel is ook in gebruik bij de tramlijnen met normaal spoor.

[4]) Bovendien werd nog als brandstof verbruikt 42 712 ton hout op de Oosterlijnen, 26 904 ton hout op de Westerlijnen en 37 018 ton hout op de lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I.

[5]) Zonder de aanlegkosten van de haven en kolenstort, ad f 3 972 297.

[...]OORWEGEN.

[...]OORWEGEN.	PARTICULIERE SPOORWEGEN.		TOTALEN.	
Lijn ter Sumatra's Westkust.	Lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.	Lijn der Deli-Spoorwegmaatschappij (Oostkust van Sumatra).	1915.	1916.
1.067	1.435	1.067	. . . .	. . . .
245	210	95	2 788	2 957
245	210	95	2 784	2 853
5) f 24 386 355	7) f 36 351 240	f 9 308 049	f 283 270 413	f 285 837 058
- 99 536	- 173 101	- 97 138	- 101 603	- 100 188
- 2 826 297	- 5 752 523	- 2 492 838	- 43 278 159	- 48 535 500
6) - 1 626 933	- 2 764 125	- 806 630	- 22 541 698	- 23 720 140
- 1 199 364	- 2 988 398	- 1 686 208	- 20 736 461	- 24 815 360
42.43	54.25	67.56	47.91	51.40
4.92	8.59	18.11	7.32	8.73
37	34	21	452	465
71	57	8) 45	607	623
100	157	8) 147	1 842	1 920
853	1 421	8) 1 130	12 468	13 043
1 387 997	1 208 015	496 996	16 927 828	17 560 590
2 077 186	1 635 793	696 036	22 251 232	23 185 017
47 446 164	56 471 205	18 915 240	575 867 126	611 924 020
45 489	4) —	9) —	213 275	209 186
21.90	22.63	22.98	—	—
—	15 563	42 222	341 169	333 804
54 047	73 575	157 600	1 540 081	1 647 526
240 368	315 042	795 211	10 594 524	11 646 528
2 789 413	2 647 300	—	32 505 774	36 681 956
—	148 508	894 532	938 378	1 043 040
—	448 633	—	1 193 482	1 315 017
3 083 828	3 648 621	1 889 565	47 113 408	52 667 871
52 657 130	106 251 399	33 986 176	1 218 510 815	1 385 994 682
707 881	949 591	593 631	6 769 667	7 772 617
76 713 166	84 736 204	16 634 850	542 837 262	635 407 029
—	f 63 274	f 50 544	f 756 654	f 728 342
f 45 650	- 151 546	- 123 368	- 1 642 902	- 1 737 753
- 58 010	- 262 063	- 302 744	- 4 571 186	- 5 107 513
- 624 734	- 674 317	—	- 7 658 224	- 8 781 322
—	- 106 563	- 256 715	- 323 238	- 363 278
—	- 30 312	—	- 65 244	- 73 661
- 728 394	- 1 288 075	10) - 790 176	- 15 017 448	- 16 848 674
- 8 330	- 25 527	- 33 126	- 361 869	- 405 709
- 12 676	- 142 407	- 28 037	- 1 076 057	- 1 236 071
- 1 728 513	- 4 045 089	- 1 528 168	- 23 926 262	- 26 937 504
- 348 384	- 251 425	- 113 331	- 2 847 976	- 3 107 542
- 2 826 297	- 5 752 523	- 2 492 838	- 43 278 159	- 48 535 500
31.52	76.30	71.—	42.59	—

6) Hieronder f 199 390 aan uitgaven, voortspruitende uit de expeditie van kolen.

7) Hieronder niet begrepen concessie- en installatiekosten, enz.

8) In gebruik zoowel bij de spoor- als bij de tramlijnen.

9) Bij de Deli-Spoorwegmaatschappij wordt uitsluitend hout gestookt; het houtverbruik bedroeg 15 992 ton.

10) Hieronder f 56 805 wegens opbrengst van abonnementskaarten, van het vervoer van zieken en van extra-treinen.

II. STOOMTRAMWEGEN EN BATAVIA

Statistieke gegevens betreffende de stoomtramwegen in Nederlandsch-Indië en den Batavia Electrischen tramweg.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Djokjakarta-Brosot.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Djokjakarta-Magelang-Willem I-Parakan.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Goendih-Soerabaja, met den zijtak Soemari-Grisee.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Solo-Bojolali.	Nederlandsch-Indische Tramweg-maatschappij. Lijn Batavia-Meester-Cornelis-Kampoeng Melajoe. *b)*	Semarang-Joana-Stoomtram-maatschappij. Lijn Semarang-Djoeana, met zijtakken.	Oost-Java-Stoomtram-maatschappij. Lijnen Soerabaja-Sepandjang-Krian en Modjokerto-Ngara-Dinaja.	Serajoedal-Stoomtram-maatschappij. Lijn Maos-Bandjarnegara, met zijlijn Bandjarsari-Poerbalingga.	Semarang-Cheribon-Stoomtram-maatschappij. Lijn Semarang-Cheribon-Kadipaten, met de zijlijnen Tegal-Balapoelang en Weleri-Besokor.
Spoorwijdte (in Meters)	1.435	1.067	1.067	1.067	1.188	1.067	1.067	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.									
Lengte in exploitatie ult. 1916 (in K.M.)	28	111	249	29	*c)* 14	402	88	112	*e)* 372
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	27	111	249	29	14	402	87	105	369
Aanlegkapitaal ult. 1916.	f 1 774 382	f 9 227 769	f 20 365 612	f 1 353 295	f 1 588 870	f 19 788 111	f 5 034 496	f 4 177 595	f 25 962 306
„ per K.M.	- 63 371	- 83 133	- 81 790	- 46 665	- 61 110	- 49 236	- 56 567	- 46 110	- 67 751
Bruto-ontvangst	- 264 394	- 1 511 322	- 2 819 397	- 181 919	- 573 324	- 2 670 734	- 754 175	- 740 539	- 3 120 175
Exploitatiekosten	- 127 426	- 672 650	- 1 423 294	- 108 126	- 216 323	- 1 369 606	- 455 672	- 329 523	- 1 516 181
Netto-ontvangst in totaal	- 136 968	- 838 672	- 1 396 103	- 73 793	- 357 001	- 1 301 128	- 298 503	- 411 016	- 1 603 994
„ „ in pct. van de bruto-ontvangst	51.8	55.5	49.5	40.5	62.2	48.7	39.6	55.5	51.4
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	7.7	9.1	6.9	5.5	22.4	6.5	5.9	9.8	6.2
B. Materieel.									
Aantal locomotieven	7	35	46	11	33	82	33	19	74
„ rijtuigen	—	102	106	22	77	185	69	39	161
„ wagens	5	313	1 012	37	11	1 124	118	183	1 051
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.									
Aantal trein-kilometers	126 520	563 088	1 245 379	120 048	798 226	1 890 991	684 276	352 192	1 729 383
„ locomotief-kilometers	148 458	809 085	1 522 039	128 489	837 914	2 335 503	732 718	422 867	2 014 841
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	2 263 732	13 035 668	48 186 970	2 108 862	9 550 727	43 011 774	12 695 092	8 959 990	43 838 492
Brandstofverbruik (in tonnen) steenkolen	—	—	—	—	4 931	—	4 752	204	851
Brandstofverbruik (in tonnen) hout	2 065	14 158	20 265	2 256	—	16 991	227	9 635	18 171
D. Omvang van het vervoer.									
Aantal reizigers	894 362	2 822 511	3 498 968	1 196 626	8 704 246	8 857 140	10 443 816	1 543 195	4 507 471
„ reiziger-kilometers	9 054 851	40 135 336	81 530 871	9 294 379	66 391 577	107 320 258	61 859 964	20 496 556	98 528 286
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (stuk- en wagenladinggoederen)	129 757	200 395	470 006	41 193	—	516 127	*d)* 149 151	152 259	877 741
„ ton-kilometers	1 939 641	9 483 880	48 150 944	494 360	—	34 248 815	1 616 437	7 875 508	41 195 820
E. Opbrengst van het vervoer.									
Opbrengst reizigers	f 95 251	f 503 959	f 911 468	f 121 078	f 560 965	f 1 125 983	f 582 046	f 234 146	f 1 196 515
„ bagage	- 2 295	- 5 965	12 825	- 823	—	- 19 589	- 18 023	- 7 198	- 30 000
„ goederen	- 163 313	- 981 951	- 1 845 359	- 58 195	—	- 1 412 503	- 130 878	- 486 567	- 1 805 152
„ diversen	- 3 535	- 19 447	- 49 745	- 1 823	- 12 359	- 112 659	- 23 228	- 12 628	- 88 508
Gezamenlijke bruto-ontvangsten in totaal (als boven)	- 264 394	- 1 511 322	- 2 819 397	- 181 919	- 573 324	- 2 670 734	- 754 175	- 740 539	- 3 120 175
Gezamenlijke bruto-ontvangsten per dag-kilometer	- 25.80	- 37.20	- 31.40	- 17.14	- 114.60	- 18.15	- 23.48	- 22.33	- 23.09

a) Alle particuliere ondernemingen, behalve de Atjeh-stoomtramweg, de Babat-Djombang-stoomtram en de stoomtramlijnen Tjikampek—Tjilamaja, Tjikampek—Wadas en Rambipoedji—Poeger, die het eigendom zijn van den Staat.

b) De opgaven nopens deze Maatschappij loopen niet over het kalenderjaar 1916 maar over het op 30 Juni 1916 geëindigde boekjaar 1915/1916.

c) Hieronder 12 K.M. met dubbel spoor.

d) Alleen op de lijn Modjokerto—Ngara—Dinaja is goederenvervoer.

e) Hieronder 11 K.M. haven- en pakhuissporen.

…IA … ELECTRISCHE TRAMWEG. *a)*

…ng-on-tram-…appij. …ng-on-ten, zijlij-gal-lang teri-or.	Kediri-Stoomtram-maatschappij. Lijn Djombang-Kediri, met zijlijnen.	Malang-Stoomtram-maatschappij. Lijn Singasari-Malang-Gondanglegi-Dampit, met zijtak.	Pasoeroean-Stoomtram-maatschappij. Lijn Pasoeroean-Bekasi-Oost, met zijtak naar Sengon.	Probolinggo-Stoomtram-maatschappij. Lijn Probolinggo-Paiton, met zijtak Kraksaän-Kaliboentoe.	Modjokerto-Stoomtram-maatschappij. Lijn Modjokerto-Porong, met zijlijnen.	Madoera-Stoomtram-maatschappij. Lijn Kamal-Kalianget.	Babat-Djombang-Stoomtram-maatschappij. Lijn Babat-Djombang.	Stoomtramwegen der Deli-Spoorweg-maatschappij. Lijnen Perbaoengan-Tebingtinggi-Timbanglangkat-Koeala, Timbanglangkat-Pangkalanbrandan, Loeboekpakam-Bangoenpoerba en Kampoeng Baroe-Arnhemia.	Batavia-Elec. Tramwegmaatschappij. Lijnen Harmonie-Tjikini-Benedenstad, Harmonie-Koningsplein N. en O. Menteng, Harmonie-Koningsplein N. en O. Willemslaan-Vrijmetselaarsweg.	Atjeh-Stoomtramweg. Lijn Oelee Lheue-Seulimeum, Padang Tidji-Koeala Langsar en Koeala-Simpang.	Lijnen Tjikampek-Tjilamaja en Tjikampek-Wadas.	Lijn Rambipoedji—Poeger.	Totalen betreffende de tramwegen.
.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.188	0.75	0.60	0.60	—
	123	83	46	45	80	g) 223	68	314	18	506	43	40	2 994
372	123	83	46	45	80	223	68	298	18	503	43	40	2 963
369	f 2 886 744	f 3 364 692	f 1 384 697	f 1 888 128	f 2 310 101	f 7 560 368	f 1 809 417	f 18 370 032	f 2 502 873	f 21 359 269	f 716 417	f 714 585	f 154 139 759
2 306	- 23 469	- 40 538	- 30 102	- 41 958	- f) 28 710	- 33 903	- 25 850	- 58 450	- 139 048	- 42 470	- 16 661	- 17 865	—
7 751	- 715 196	- 587 635	- 221 293	- 251 194	- 298 764	h) - 833 768	- 272 247	- 2 020 586	- 335 080	- 1 040 420	- 132 021	- 185 810	- 19 529 993
.175	- 241 477	- 201 793	- 126 305	- 130 620	- 150 640	- 543 602	- 142 849	- 1 104 624	- 200 810	- 982 634	- 56 204	- 85 581	- 10 185 940
5 181	- 473 719	- 385 842	- 94 988	- 120 574	- 148 124	- 290 166	129 398	- 915 962	- 134 270	- 57 786	- 75 817	- 100 229	- 9 344 053
3 994	66.2	65.6	42.9	48.0	49.6	34.80	48.0	45.3	66.9	55.5	57.43	53.94	—
51.4	19.6	13.1	6.8	6.5	6.4	3.83	7.2	4.9	5.3	0.27	10.58	14.02	—
6.2													
	19	15	12	12	12	32	10	i) 45	j) 32	59	7	8	603
74	22	17	28	23	16	39	12	i) 147	27	140	38	25	1 295
161	201	132	157	152	92	298	86	i) 1 130	2	906	107	65	7 182
1 051													
	569 949	302 781	227 405	361 986	342 664	521 817	280 953	854 988	j) 928 255	1 091 719	116 805	117 348	13 226 773
9 383	670 656	357 064	323 810	387 834	360 044	607 379	310 237	907 177	928 255	1 291 396	133 696	142 376	15 371 838
4 841	10 356 812	6 973 620	3 062 355	5 597 599	4 013 062	10 476 786	4 433 698	24 378 004	3 713 020	37 632 380	3 857 512	4 867 468	303 013 623
8 492	12.5	2 059	1 256	1 303	—	5 368	—	—	—	—	765	1 449	22 950.5
851	8 004	1 991	1 088	954	4 678	2 137	4 284	21 832	—	19 618	68	17	148 439
8 171													
	1 823 802	1 625 654	1 360 977	657 951	1 394 610	1 353 690	646 823	2 040 656	6 977 493	3 102 778	615 787	845 050	64 913 606
7 471	19 384 045	18 215 884	13 343 960	8 009 903	12 623 292	29 704 743	11 059 149	44 719 376	63 578 916	59 342 833	7 545 192	9 824 163	791 963 534
8 286	354 480	210 647	171 284	134 126	139 105	116 450	94 010	360 632	—	137 954	49 089	38 469	4 342 875
7 741	7 398 046	2 063 738	1 439 411	1 873 120	3 132 460	10 161 502	3 836 342	12 505 688	—	9 748 385	862 073	781 490	198 807 660
5 820													
	f 209 589	f 216 302	f 97 032	f 86 687	f 113 840	f 464 003	f 115 642	f 912 161	f 332 916	f 655 927	f 83 786	f 133 119	f 8 752 415
6 515	- 3 292	- 2 227	—	- 408	- 681	- 5 090	- 680	- 33 310	—	- 22 974	- 571	—	- 165 951
0 000	- 458 784	- 330 157	- 123 408	- 152 567	- 167 128	- 318 050	- 142 686	- 978 868	—	- 323 122	- 46 858	- 51 888	- 9 977 434
5 152	- 43 531	- 38 949	853	- 11 532	- 17 115	- 46 625	- 13 239	- 96 247	- 2 164	- 38 397	- 806	- 803	- 634 193
8 508	- 715 196	- 587 635	- 221 293	- 251 194	- 298 764	- 833 768	- 272 247	- 2 020 586	- 335 080	- 1 040 420	- 132 021	- 185 810	- 19 529 991
0 175	- 15.88	- 19.33	- 13.14	- 19.06	- 10.14	- 9.80	- 10.92	- 18.54	- 49.91	- 5.64	- 8.41	- 12.73	- —
23.09													

f) Berekend over 86 K.M. (de lengte met inbegrip van zij- en verbindingsporen).

g) Hieronder 14 K.M. voor zijlijnen naar de zoutfabrieken.

h) Hieronder niet begrepen de ontvangsten en uitgaven van de zeelijn.

i) In gebruik ook bij de Deli-spoorwegen.

j) Motorwagens en motorwagen-kilometers.

HOOFDSTUK A [1]).

GRONDGEBIED.

Het grondgebied der kolonie onderging geen verandering.

HOOFDSTUK B [2]).

BEVOLKING.

De bevolking is in den loop van het jaar 1917 met 3061 zielen vermeerderd.

Er kwamen in dat jaar in de kolonie aan 2361 personen, onder wie 1185 Nederlandsch-Indische immigranten, die door werkovereenkomst verbonden, vanwege het Immigratie-departement voor de plantages werden aangevoerd, en 2 Nederlandsch-Indische vrouwen en 104 Britsch-Indiërs, niet bij werkovereenkomst verbonden; er vertrokken 376 personen. Terugvoer van immigranten vond in 1917 niet plaats.

De bevolking bestond op 31 December 1917 uit 105 391 personen, onder wie 57 924 van het mannelijk geslacht; het aantal Europeanen bedroeg op dat tijdstip 963. Van die Europeanen waren 636 in Nederland geboren.

In bijlage A zijn staatjes opgenomen, waarin voorkomen:

a. opgaven omtrent den loop der bevolking in het jaar 1917;

b. opgaven omtrent de verdeeling der bevolking naar den landaard bij het einde van 1917, volgens de bij de wijkmeesters en de districts-commissarissen ontvangen opgaven;

c. opgaven omtrent de verdeeling van de bevolking naar den leeftijd.

Uit bijlage A, sub *b*, blijkt dat de bevolking van Paramaribo, van Nieuw-Nickerie en van Albina aan het einde van December onderscheidenlijk bestond uit 37 051, 8066 en 795 zielen, terwijl de vestigingsplaats Totness in Coronie 769 bewoners telde.

Voor de getalsterkte der arbeidende bevolking op de plantages en gronden wordt verwezen naar hoofdstuk O. § 5. en naar de bijlagen N, P[1], P[2] en O van dit verslag.

Volgens de opgaven van de wijkmeesters en districts-commissarissen, die echter verschillen van die welke door de kerkelijke gemeenten zelf zijn gedaan en in bijlage F voorkomen, bevinden zich onder de bevolking van die hieronder vermelde godsdienstige gezindten het daarachter vermelde aantal personen:

Hervormde Gemeente	6 884
Evangelisch-Luthersche Gemeente	2 889
Roomsch-Katholieke Gemeente	19 698
Evangelische Broedergemeente	24 624
Israëlietische Gemeente	847
Vrije Evangelisatiegemeente	129
Episcopaalsche Gemeente	821
Doopsgezinde Gemeente	100
Voorts:	
Mohammedanen	12 489
Hindoes	20 850
Volgelingen van de leer van Confucius	119
Overigens	2 834

De gebruikelijke statistische opgaven met betrekking tot de verdeeling van de bevolking naar de onderscheiden betrekkingen, beroepen en ambachten, enz. komen voor in bijlage B van dit verslag.

Blijkens bijlage C werden 558 huwelijken gesloten (waarbij 717 kinderen werden gewettigd); 2961 kinderen werden geboren, van wie 847 in echt. Van de 2114 kinderen buiten echt geboren waren er 972 (t.w. 506 mannelijke en 466 vrouwelijke) die gesproten zijn uit Nederlandsch-Indische of Britsch-Indische vrouwen, die geen burgerlijk huwelijk volgens de Surinaamsche wetgeving hebben gesloten, doch volgens hunne zeden en gewoonten gehuwd zijn. Er overleden 1885 personen, zoodat er 1076 meer geboorten dan sterfgevallen in 1917 hebben plaats gehad.

De geboorte bedroeg 28.5 en de sterfte 18.1 per 1000 inwoners.

HOOFDSTUK C.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

Rust en orde werden niet verstoord.

De verhouding van Suriname met de naburige koloniën liet niet te wenschen over.

De weersomstandigheden waren voor den landbouw minder gunstig dan in 1916.

Zware regens, met weinig zon, in de eerste drie maanden van het jaar, hadden tot gevolg dat veel jonge cacao door zwart worden verloren ging en weinig terecht kwam van de te velde staande gewassen als maïs, aardvruchten en boonen.

1) In den regel zijn de geldswaardige bedragen in dit verslag en in de bijlagen daarvan tot guldens afgerond.

2) De Indianen en Boschnegers zijn onder de in dit hoofdstuk vermelde cijfers niet begrepen. Hun aantal wordt geschat op onderscheidenlijk 9300 en 1500.

De regenval te Paramaribo bedroeg 2144,2 m.M.

De groote regentijd viel zeer laat in, waardoor er groote vrees ontstond voor den rijstoogst, welke niettegenstaande de latere regens dan ook aanzienlijk minder heeft opgebracht dan de beplante oppervlakte had kunnen geven.

Door de regens van Maart werd het vorken op de rietplantages bemoeilijkt; ook de groote droge tijd was ongunstig voor eene goede grondbewerking. Eind September was de grond feitelijk nog niet goed droog geweest.

In nagenoeg alle bedrijven viel een zekere vooruitgang waar te nemen. Bij de ambachtslieden kon op een minder overcompleet in de meeste vakken worden gewezen en bij sommigen hunner was vooruitgang van hunne technische vaardigheid te bespeuren, als gevolg van de schaarschte aan ingevoerde artikelen, aan welken toestand zij zich spoedig wisten aan te passen.

De invloed van de heerschende tijdsomstandigheden deed zich echter in alle takken ven bedrijf in sterke mate gevoelen. De voornaamste reden daarvan was gelegen in de gebrekkige scheepvaartverbindingen met den daaruit voortvloeienden belemmerden in- en uitvoer. Hierdoor kon een groot deel van de voornaamste voortbrengselen van den landbouw en andere bedrijven niet worden uitgevoerd, hetgeen groote bezwaren voor de verschillende ondernemingen opleverde, terwijl door het nagenoeg geheel uitblijven van toevoer van de noodzakelijkste benoodigdheden en levensbehoeften uit het buitenland de prijzen van het ingevoerde abnormaal werden opgevoerd.

De vruchten van het inlandsch gewas vonden meer en meer ingang. Dit opent het vooruitzicht, dat de kleine landbouw eene goede toekomst voor zich heeft. Dank zij de loonende prijzen van hunne producten kunnen de kleine landbouwers bogen op goede verdiensten.

Ook de plantage-arbeiders genoten hoogere inkomsten tengevolge van de stijging der loonen.

Uit het voorgaande volgt, dat een deel der bevolking, vooral de bij den landbouw betrokkenen, in 1917 niet alleen een goed bestaan had, doch zelfs een deel van het verdiende kon overleggen. Daarnaast ging echter een ander deel der bevolking gebukt onder den druk der tijden.

Voor deze laatsten — bedoeld worden zij die van kleine vaste of wisselvallige inkomsten leven en voor het grootste deel in de stad verblijf houden — verscherpte met het voortdurend stijgen van de prijzen van de eerste levensmiddelen de toestand zich bijzonder.

De firma C. Kersten & Co. richtte op het „*Hernhutter Comité voor kindervoeding*", hetwelk tot doel heeft de bestrijding van ondervoeding, door, voor zoover de middelen het toelaten, op geregelde tijden aan behoeftige schoolgaande kinderen van de scholen der Broedergemeente voeding te verstrekken. Kort daarop kwam eene andere vereeniging tot stand, welke de verstrekking van voeding uitstrekte tot de behoeftige schoolgaande kinderen van alle andere scholen.

Voor de maatregelen, welke in de kolonie zijn genomen, en de pogingen, welke in het buitenland werden gedaan in het belang van de voedselvoorziening, wordt verwezen naar bijlage Q[1].

Een ernstige tegenslag voor den landbouw is het steeds nijpender wordend gebrek aan arbeidskrachten, tengevolge van de stremming in de immigratie wegens gebrek aan scheepsgelegenheid.

Verschillende plantages hebben wegens gebrek aan arbeidskrachten een deel van de bestaande cultures moeten prijsgeven. Daarbij komt dat door den gaandeweg ongunstiger wordenden toestand in de voedselvoorziening vele handen aan de reeds krappe arbeidsmacht moesten worden onttrokken voor den aanplant van voedselgewassen.

De plantages zijn tot de overtuiging gekomen dat zij onder de tegenwoordige omstandigheden het voedselvraagstuk voor hunne arbeiders zelf moeten trachten op te lossen.

Niettegenstaande de ongunstige factoren zijn de opbrengsten van het groot landbouwbedrijf in vele opzichten gunstig geweest.

Ook voor den kleinen landbouw waren de verkregen uitkomsten bevredigend.

Bedroeg de *cacao*-opbrengst in 1916 408 240 K.G. meer dan het jaar te voren, de opbrengst over 1917 bedragende 2 243 595 K.G., overtrof die van 1916 met 373 169 K.G. en die over 1915 met 781 409 K.G. De prijzen waren echter doorloopend laag. Daar de cacao niet lang bewaard kan worden en zich slechts zeldzaam de gelegenheid tot verscheping naar Nederland voordeed, was het product in hoofdzaak aangewezen op de Amerikaansche markt, die lage prijzen bood. De partijen, die naar Nederland verzonden konden worden, maakten uitstekende prijzen.

Ook de *koffie*-opbrengst is andermaal toegenomen. De opbrengst was 1 546 095 K.G. of 781 471 K.G. meer dan in 1916 en 937 005 K.G. meer dan in 1915.

De vooruitzichten voor 1918 zijn zeer goed; zelfs mag eene buitengewone opbrengst verwacht worden. Groote partijen koffie zijn opgeschuurd moeten worden, als gevolg van de gebrekkige scheepvaartverbinding.

De Surinaamsche Bank heeft zich bereid verklaard aan de daaruit voortvloeiende geldelijke bezwaren tegemoet te komen door het verleenen van voorschotten op onderpand van liberia-koffie.

De *suiker*-opbrengst, die in 1916 13 031 814 K.G. of 1 715 275 K.G. minder dan in 1915 opleverde, bedroeg in 1917 14 350 105 K.G. of 1 328 291 K.G. meer dan in 1916. De prijzen waren zeer goed, maar de hooge kosten van bedrijf en vervoer drukten op de geldelijke uitkomsten. De vooruitzichten van het gewas zijn vrij goed. Het tekort aan werkkrachten oefent echter een zeer nadeeligen invloed op het bedrijf uit.

Aan *rum* valt weder een verminderde opbrengst en wel met 626 709 L. te boeken.

Ten gevolge van de bladziekte heeft de *rubber*-aanplant hare beteekenis geheel verloren. Een groot aantal boomen werd in 1917 weggekapt.

De opbrengst was in 1917 6870 K.G., tegen 8910 K.G. in 1916.

Behalve aan bladziekte is de geringere productie voor een grooter deel toe te schrijven aan gebrek aan werkvolk. De prijzen waren over het geheele jaar gunstiger dan in de voorafgaande jaren, zoodat aangenomen mag worden dat er meer zou getapt zijn indien er meer arbeiders beschikbaar waren geweest.

De levendige bedrijvigheid in den kleinen landbouw heeft zich reeds afgespiegeld in toeneming van den oogst van *aardvruchten*. Aan aardvruchten werd opgebracht 4 219 642 K.G. of 1 941 441 K.G. meer dan in 1916 en 2 193 912 K.G. meer dan in 1915.

De zware regenval in de eerste maanden van 1918 en de buitengewoon hooge springvloed van de maand Maart van dat jaar hebben, vooral aan den bovenloop der rivieren, aan vele cassave-aanplantingen schade toegebracht.

Bij de klein-landbouwers vindt men bijna geen grondje, waar de aanplanting niet werd uitgebreid.

Voor *maïs* was 1917 niet gunstig; de opbrengst, 1 608 151 K.G., bleef 605 370 K.G. beneden die van 1916. De zware regens in de eerste maanden van 1918 belemmerden ook toen den groei van het jonge gewas.

Door de schaarschte aan andere voedingsmiddelen nam de vraag naar maïs sterk toe en werden dientengevolge op de plaatselijke markt zeer goede, in 1918 zelfs buitengewoon hooge prijzen gemaakt.

Het Land heeft geldelijken steun verleend om den aanplant te bevorderen. De resultaten zullen door het genoemd bezwaar evenwel beneden de oorspronkelijke verwachting blijven.

De opbrengst van de overige voor het meerendeel van den kleinen landbouw afkomstige voedingsgewassen was over het algemeen bevredigend en bedroeg meer dan in 1916. Aan *bananen* en *bacoven* werden verkregen onderscheidenlijk 563 591 en 317 772 bossen, derhalve eene meerdere opbrengst dan in 1916, van onderscheidenlijk 39 305 en 79 785 bossen.

De cultuur van *kokosnoten* was gunstig, vooral in het district Coronie. In het geheel werden verkregen 1 451 740 noten of 401 648 meer dan in 1916. Zoowel voor de noten als van de daaruit bereide olie werden goede prijzen gemaakt. Er werd in het district Coronie dan ook veel werk gemaakt van uitbreiding van den kokosaanplant.

Plantsoenen, afkomstig van uitgezochte boomen, werden geregeld voor den kleinen landbouw verkrijgbaar gesteld. Hoofdzakelijk in den Saramaccapolder en op Lelydorp werd daarvan gebruik gemaakt.

Ook in het vóórland van de plantages Morgenstond en Clevia in het district Beneden-Suriname zijn de aanplantingen van kokospalmen voortgezet.

De *kwak*-bereiding nam met ruim 50 % in omvang toe. De opbrengst was 28 000 K.G., tegen 18 260 in 1916. Doordien goede prijzen werden gemaakt voor cassavebrooden, kon voor de kwakbereiding niet voldoende cassave worden verkregen.

Het seizoen voor de *rijst* was nog ongunstiger dan dat van het vorige jaar. Doordien de regens weer laat invielen kon op sommige oude rijstlanderijen de gebruikelijke oppervlakte niet ten volle worden beplant. Omtrent den oogst konden geen stellige gegevens worden verschaft. Volgens de gedane opgaven zou de opbrengst bedragen 5 338 322 K.G., tegen 7 471 390 K.G. in 1916, want, hoewel de beplante oppervlakte grooter is geweest dan die in 1916, was de opbrengst per eenheid geringer. Daarentegen was de kleine oogst van 1918, die zich aanvankelijk zeer ongunstig liet aanzien, toch grooter dan die van vorige jaren.

Op het einde van 1917 kwam de inpoldering van landerijen op de gouvernementsvestigingsplaatsen Kroonenburg, Adrichem en Bleijendaal gereed, waardoor eene meerdere oppervlakte van ruim 500 H.A., in het bijzonder voor den aanplant van rijst, beschikbaar is gekomen.

Een flinke oogst mag in het najaar van 1918 worden tegemoet gezien.

Op de plantage Klein Hoop aan de Cottica is vanwege het Landbouwdepartement in de tweede helft van 1917 een proefveld aangelegd voor *Malachra vezel*, ten einde alle gegevens omtrent de waarde van dien vezelaanplant te verzamelen.

Naar de geschiktheid van plantage Leydenshoop in de Matappica, voor den aanplant van *Sea Island katoen*, wordt een onderzoek ingesteld.

Hoewel de *veestapel* niet van veel beteekenis is, kan ook thans wederom gewaagd worden van vooruitgang in de veehouderij. Het jaar 1917 was voor het vee gunstig te noemen. Er kwamen geen besmettelijke ziekten onder het vee in de kolonie voor. Dank zij de betere voeding en verpleging verbeterde de hoedanigheid van het rundvee merkbaar. Niettemin valt er bij de veeteelt veel te verbeteren, voornamelijk was betreft de weilanden en de veredeling der rassen.

Op het einde van 1917 waren er in de kolonie aanwezig 10 218 runderen en 2580 varkens of onderscheidenlijk 312 en 203 meer dan op het einde van 1916.

Hoewel de veestapel zich dus uitbreidt, blijft de kolonie voorloopig toch nog afhankelijk van invoer van slachtvee uit het buitenland.

Het bestuur van Britsch-Guyana stond gedurende het tweede halfjaar van 1917 geen uitvoer van varkens toe, zoodat men over dat tijdvak in Suriname uitsluitend aangewezen was op het slachten van inlandsche varkens.

De uitvoer van rundvee uit genoemde Britsche kolonie naar Suriname bleef beperkt tot 52 stuks per maand.

De *kleine nijverheid* ontwikkelde zich onder deze tijdsomstandigheden meer en meer. De bezemmakerij, klompenvervaardiging, touwslagerij, slijpsteenfabrikage breidden zich uit. De hoedenvlechterij nam mede in omvang toe.

Opgericht werd eene fabriek voor de verwerking van cassave, terwijl voorbereidingen voor de bewerking van lemmetjessap in de fabriek aangevangen zijn. De rijstpellerij neemt een steeds grooter plaats in.

In de maand Juli 1917 werd een onderzoek ingesteld of het mogelijk zou zijn *visch in levenden staat* van de Warappa-, Matappica-, Mot- en Oranjekreken naar Paramaribo te vervoeren. Het onderzoek wees uit dat dit slechts mogelijk was voor zooveel betreft de Warappa- en Matappica-kreken. In de maand Augustus 1917 vond de eerste aanvoer van levende visch uit die kreken te Paramaribo plaats.

Verwacht mag worden dat binnenkort de vervoersbezwaren, die den aanvoer naar Paramaribo geruimen tijd belemmerden, zullen worden ondervangen door de aanschaffing van eene motorboot voor het sleepen van de vischboot en dat uitbreiding aan het bedrijf zal worden gegeven.

Het jaar 1917 mag voor het *balatabedrijf* gunstig genoemd worden. De productie bedroeg 887 565 K.G. (waarin begrepen eene hoeveelheid van 5002 K.G. afkomstig van particuliere gronden); alzoo 118 273 K.G. meer dan het niet onbelangrijke cijfer van 769 292 K.G. in 1916.

De uitvoer in 1917 bedroeg 1 034 211 K.G. of 108 801 K.G. meer dan in 1916 en 851 227 meer dan in 1915. Er werden bijzonder goede prijzen behaald.

In de uitgevoerde hoeveelheid is intusschen begrepen een deel van vorige jaaropbrengsten, welke in de kolonie opgeslagen waren gebleven.

Hoewel ook het *houtbedrijf* den nadeeligen invloed van de tijdsomstandigheden onderging, zijn er toch teekenen die wijzen op toenemende belangstelling van het buitenland.

Bedroeg het aantal in 1916 verleende of hernieuwde concessiën voor het bewerken van hout 68, met eene totale oppervlakte van 195 535 H.A., deze cijfers stegen in 1917 tot 113 en 639 344.

Het aantal stoomhoutzaagmolens is met één vermeerderd, terwijl in Nickerie een ondernemer begonnen is met de oprichting van eene stoomhoutzaagmolen op de plaats, waar vroeger eene eenvoudige handzaaginrichting stond.

De uitvoer aan vierkant of rond hout en letterhout bedroeg in 1916 1167 M³., 36 341 K.G., en in 1917 2097 M³., 39 263 K.G.

De houtkap langs de spoorbaan nam niet onbelangrijk toe. Door de bemoeienis van het Boschwezen werden voor den landsdienst 9500 M³. brandhout gekapt, terwijl ten behoeve van de koloniale spoorwegen ruim 9000 dwarsliggers werden bewerkt.

Eene belangrijke hoeveelheid hout deed de dienst van de koloniale spoorwegen kappen voor dwarsliggers en wisselhouten. Het is gebleken dat de inlandsche dwarsliggers van betere hoedanigheid zijn en, althans in beperkte hoeveelheid, goedkooper geleverd kunnen worden dan ingevoerde gecreosoteerde dwarsliggers. De ervaring werd opgedaan dat walabadwarsliggers, die in 1908 met spint gelegd waren en in de laatste jaren slecht werden genoemd, na verwijdering van het vergane spint volkomen gaaf en opnieuw bruikbaar bleken te zijn.

Door steenkolengebrek in de kolonie werden ten behoeve van den dienst der koloniale spoorwegen en vaartuigen de steenkolen en cokes als brandstof veel door hout vervangen. Ook de gasfabriek nam proeven met de bereiding van gas uit hout, welke proeven uitwezen dat uit walabahrandhout gas van zeer goede hoedanigheid kan worden verkregen. De proeven worden voortgezet. Indien de technische moeilijkheden, die zich nog voordoen bij het stoken van gas uit hout, geheel kunnen worden overwonnen, dan zal het hout de plaats van steenkolen kunnen innemen, hetgeen de houtindustrie niet anders dan ten goede kan komen.

Een door den houtvester kort geleden ingesteld onderzoek naar de aanwezigheid van rozenhout in het Marowijnedistrict had goede uitkomsten.

Eene fabriek aan de Coppename tot bereiding van *looistof* uit mangrovebast kwam gereed. Uitvoer van product heeft evenwel in dat jaar niet plaats gevonden.

De *goud*-productie bedroeg 808 404 K.G. of ruim 10 K.G. meer dan in 1916. De opbrengst in de Lawa nam met ruim 111 K.G. toe, terwijl in de andere goudstreken eene achteruitgang viel vast te stellen van nagenoeg 102 K.G.

De hoogere opbrengst in het Lawagebied is hoofdzakelijk afkomstig van de onderneming van de Compagnie des Mines d'or, die 376 380 K.G. leverde, tegen 256 978 K.G. in 1916.

De *bauxiet*ontginning werd krachtig aangevat. Zij verkeert nog steeds in staat van voorbereiding. Wettelijke regelingen voor dit bedrijf zijn reeds door den kolonialen wetgever goedgekeurd.

De in de kolonie sedert 1916 gevestigde Surinaamsche Bauxite maatschappij heeft verschillende particuliere terreinen aangekocht, terwijl aan haar van landswege in concessie werden afgestaan verschillende perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 123 000 H.A. Deze maatschappij heeft het voorbereidend werk voor de ontginning op Moengo aan de Cotticarivier reeds aangevangen. Er zijn ter plaatse ongeveer 175 arbeiders belast met het bouwen van magazijnen, kantoor enz. en voor het verrichten van andere werkzaamheden.

Voor het onderzoek van landswege, in samenwerking met de maatschappij Koninklijke West-Indische Maildienst, waarvoor op de koloniale huishoudelijke begrooting voor 1918 een krediet werd toegestaan, zijn twee mijningenieurs naar de kolonie uitgezonden.

Naar het oordeel van den Gouverneur kan worden verwacht dat deze tak van nijverheid in belangrijke mate tot den bloei en de welvaart van de kolonie zal bijdragen.

Het *geldverkeer* ondervond geen buitengewone belemmering. Wel ontstond op het eind van het jaar een nijpend gebrek aan zilveren munt, doch aan de behoeften van het verkeer kon worden voldaan door de uitgifte van zilverbons (G. B. 1918 n°. 25.) Dit gebrek aan munt moet vrij zeker worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de landbouwende bevolking belangrijke bedragen zilveren munt in bezit houdt.

Het *scheepvaartverkeer* ondervond nog grootere belemmeringen dan in 1916. Tegen 216 schepen met rond 443 000 M³. tonnenmaat in 1916, deden slechts 133 schepen met 183 000 M³. Suriname aan.

In 1916 vertrokken uit de kolonie 212 schepen, metende 440 000 M³., tegen 133 in 1917, metende 186 000 M³. De scheepsruimte in het verkeer viel in 1917 dus minder dan de helft van het jaar te voren terug. Deze vermindering deed zich dan ook sterk gevoelen in het handelsverkeer; niet alleen dat de invoer daardoor sterk moest teruggaan, doch er bleven ook belangrijke hoeveelheden van de in het land voortgebrachte goederen in de kolonie opgeslagen.

De waarde van den *uitvoer* beliep f 8 600 000 of f 528 000 meer dan in 1916, terwijl die van den *invoer* bedroeg f 7 600 000 of f 173 500 meer dan in 1916.

Dat de waarde van in- en uitvoer niettegenstaande de gebrekkige scheepvaartverbinding hooger is dan in 1916, is een gevolg van de omstandigheid dat de aangegeven of geschatte waarde der goederen hooger behoorde gesteld te worden dan te voren.

De blijkens het vorig verslag ingestelde proef met eene arbeidsbeurs verliep geheel onbevredigend. Van de 184 werkzoekenden, die zich aanmelden, konden slechts zeven door tusschenkomst van de beurs worden geplaatst. Vele werkgevers kwamen niet tot de beurs, doch deden hunne aanvragen om arbeiders door middel van de nieuwsbladen. Aan den anderen kant kon niet altijd worden voldaan aan aanvragen om een bepaald aantal arbeiders van zekere groepen. Bij het einde van den proeftijd werd van de instelling van eene arbeidsbeurs afgezien.

Evenals vorige jaren stelde de Kamer van arbeid, in samenwerking met de Kamer van koophandel en fabrieken, een verslag samen over den staathuishoudkundigen toestand der kolonie op het einde van 1917, welk verslag in druk is uitgegeven.

In afwachting van eene nadere regeling werd de technische afdeeling van het domeinkantoor afgescheiden en als zelfstandige dienst behouden onder den naam van „opnemingsdienst van Suriname" (zie G. B. 1917 n°. 11).

Op verzoek van het bestuur van Britsch-Guyana werd aan den heer C. J. Witteveen, directeur van het departement van openbare werken en verkeer in Suriname, toegestaan om het bestuur van Britsch-Guyana van raad te dienen over de daar in uitvoering zijnde werken voor eene kustverdediging tegen den zeeafslag. Tot dat einde verbleef de heer Witteveen van 31 Januari tot en met 9 Maart 1917 in Britsch-Guyana. Zoowel het Britsch koloniaal bestuur als het vertegenwoordigend lichaam dier kolonie betuigden hem dank voor den gegeven raad.

Bij gelegenheid van de herdenking op 28 Februari 1917 van het 250-jarig bestaan van den band tusschen Nederland en Suriname vaardigde de Gouverneur eene proclamatie uit, die opgenomen werd in een buitengewoon nummer van het *Gouvernements-Advertentieblad* (n°. 19).

Eind 1916 waren in de *stichting voor verwaarloosde jongens* op Slootwijk aanwezig 9 jongens. Drie anderen, van wie twee in den loop van het jaar meerderjarig werden, verbleven gedurende het geheele of een deel van het jaar als vrije arbeiders op plantage Jagtlust.

Wegens melaatschheid moest een der jongens worden afgeschreven. Hij werd opgenomen in de Gerardus Majellastichting.

Van de op Slootwijk achtergebleven jongens moesten de oudste zes uit de stichting worden verwijderd. Hun steeds driester optreden tegen den onderdirecteur deed het college van regenten, in overleg met den directeur, besluiten de jongens van hun 16de jaar buiten de stichting op plantage Slootwijk te werk te stellen, tenzij zij naar het oordeel van den directeur voor plantagewerk ongeschikt zouden blijken. Spoedig echter maakte hun slecht gedrag een nieuw ingrijpen noodzakelijk. Vijf werden overgeplaatst naar plantage Boxtel, terwijl de zesde, die te zwak bleek om plantagearbeid te verrichten, weder in de stichting werd opgenomen.

Van de op Boxtel geplaatste vijf jongens geeft een redenen tot tevredenheid, terwijl twee anderen onder strenge tucht goed kunnen worden. Van de beide anderen is niet veel goeds te verwachten.

In de stichting werden opgenomen drie jongens. Op het eind van 1917 bedroeg het aantal jongens buiten de stichting 7 en in de stichting 6. Het gedrag der thans in de stichting verblijvende jongens is bevredigend. In den loop van het jaar kwamen onder hen twee gevallen van ontvluchting voor wegens ongegronde ontevredenheid over het eten. De wegloopers werden beide keeren spoedig gevat en teruggebracht.

De gezondheidstoestand, die in de eerste helft van het jaar bij enkelen der jongens te wenschen overliet, mag thans bevredigend genoemd worden.

Wegens het klein getal jongens in de stichting was het niet mogelijk naar behooren te voorzien in het onderhoud van tuin en koffieveld, zoodat een geheel stuk in Januari 1916 geplante koffie van 6 bedden als mislukt beschouwd kan worden. De koffie, die in Juli 1915 geplant werd, staat goed. De koffieaanplant (met bacoven er tusschen) beslaat 1½ H.A., na aftrek van het mislukte stuk, dat ½ H.A. groot is.

Voor tuin- en wisselbouw is nog 3/10 H.A. beschikbaar.

Van de opbrengst werd in de huishouding der stichting verbruikt 644 K.G. patatten, 497 K.G. cassave, 122 K.G. tayer, 28 K.G. bruine boonen, 20 K.G. tuinboonen (djaripesi), 8 bossen bananen en 33 bossen bacoven, terwijl versche groenten verstrekt werden wanneer deze voorradig waren.

In de stichting zelf werd verkocht voor een bedrag van f 149,25. De rest werd ten verkoop gezonden naar Paramaribo, nl. 599½ K.G. snijboonen, 215 stuks koolrabi en 38 kropkool. De totale opbrengst van de producten bedroeg f 248,88, waarvan — met inbegrip van f 29,60, verdiend met plantagewerkzaamheden —, op de spaarbankboekjes der jongens geplaatst werd f 139,25. Het overige kwam aan de stichting ten goede.

De jongens volgen nog altijd het onderwijs van de school op Slootwijk. Een die idioot is werd afgeschreven. De vorderingen blijven nog steeds matig.

Plannen om de stichting te verplaatsen naar de gouvernementsvestigingsplaats Meerzorg, gelegen aan de Suriname tegenover Paramaribo, zijn in overweging.

HOOFDSTUK D.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

Behalve de in het vorige verslag vermelde reizen, heeft de Gouverneur in 1917 nog de volgende reizen ondernomen:

Op 20 Juli naar het station Domburg en de vestigingsplaats Laarwijk, om de bevolking te wijzen op de toenemende moeilijkheden bij de voedselvoorziening en haar aan te zetten om zooveel mogelijk te planten. Te dien einde werd de bevolking in de schoolgebouwen toegesproken.

Op 7 Augustus werd een bezoek gebracht aan de Orelanakreek, waar de bevolking op den grond de Hulp te zamen gekomen was.

Bij gelegenheid van de reis naar Domburg werd een bezoek aan de plantage Vreeland en de daar gevestigde Javaansche landbouwers gebracht, terwijl op de terugreis uit de Orelanakreek de vestigingsplaats Reynsdorp en de plantage Reynsfort werd aangedaan, in verband met pogingen om de visscherij in die streek aan te moedigen.

Op 22 Augustus bezocht de Gouverneur, vergezeld van eenige leden der Koloniale Staten, de vestigingsplaats aan het Pad van Wanica; ook op 7 en 14 September d.a.v. werd deze vestigingsplaats bezocht.

Op 29 Augustus 1917 werd een bezoek gebracht aan de vestigingsplaats Johan en Margaretha, bij welke gelegenheid het politiestation op Marienburg in oogenschouw werd genomen.

De hiervoren genoemde reis op 7 September gold in het bijzonder de rijstvelden aan weerskanten van weg C van den grond Welgedacht (behoorende tot het *oude* deel van de vestigingsplaats aan het Pad van Wanica); op 14 September werden hoofdzakelijk gronden van creolen-landbouwers aan den Pericaweg (het *nieuwere* deel der vestigingsplaats bezuiden Lelydorp) in oogenschouw genomen. Over het algemeen vertoonden die perceelen een treurig beeld, wat mede een gevolg is van den minder goeden grond op dat deel der vestigingsplaats. Er waren echter ook enkele goede perceelen, die ijverig bewerkt werden.

Met verscheidene leden van de Koloniale Staten werd op 19 September 1917 een tocht gemaakt naar den Saramaccapolder, in het bijzonder om de gronden te bezoeken van de ambachtslieden uit de stad, die zich daar gevestigd hadden om den landbouw te gaan uitoefenen.

Op 20 September werd op plantage Rust en Werk de steenlegging bijgewoond voor een nieuwen schoorsteen voor de suikerfabriek.

Op 25 September werd eene reis gemaakt naar de inrichting voor melaatschen „Groot-Chatillon", waar eenige klachten der verpleegden werden onderzocht.

Den 26sten September werd een bezoek gebracht aan het in de nabijheid van Paramaribo gelegen „Kinderhuis Saron" van de Evangelische Broedergemeente, alwaar de gebouwen, tuin en school werden bezichtigd.

Op 27 September werden eenige landbouw-perceelen op de vestigingsplaats Kroonenburg bezocht, vervolgens werd de bacovendrogerij in oogenschouw genomen en de school der Roomsch-Katholieke Missie bezocht. Den 10den October werd eene reis gemaakt naar de gouvernements-rubberonderneming Slootwijk en de plantage Alliance.

Van 25/29 October werd een bezoek gebracht aan het district Beneden-Saramacca; op 25 October werd op de heenreis het politiestation Uitkijk geïnspecteerd en, na aankomst op Groningen, in den namiddag een bezoek gebracht aan de naburige vestiging van Javaansche en Britsch-Indische landbouwers ten noorden van de Jakkikreek. Den volgenden dag werd gevaren naar den grond Carel François ter bezichtiging van den nieuwen politiepost aldaar. Op 27 October werd de bevolking, die zich in de kerk der Moravische Broedergemeente op Groningen had verzameld, toegesproken en aangespoord om zooveel mogelijk te blijven aanplanten. Daarna werd een bezoek gebracht aan het Indianendorp aan de Grankreek, op eenige uren stoomens van Groningen gelegen, en doorgevaren naar het boschnegerdorp te Santigron aan de Boven-Saramacca; op 29 October werd de terugreis naar Paramaribo aanvaard.

Op 10 November werden de nederzettingen der Hollandsche boeren in de omstreken van Paramaribo bezocht en op 19 November werd eene tocht gemaakt naar de plantage De Resolutie ter bespreking van middelen tot bevordering van de vischteelt.

Op 21 November werd het Paradistrict bezocht met het doel de bevolking te wijzen op de noodzakelijkheid van den aanplant van voedingsgewassen; dien dag werden Onoribo en Topibo aangedaan.

Op 23 November werd de reis naar de Para hervat; op Hannover, waar zeer veel menschen te zamen gekomen waren, werd de bevolking toegesproken.

Den 26sten November d.a.v. werd de plantage Tout-lui-faut bezocht, waar de koffievelden werden bezichtigd.

Den 7den Januari 1918 werd de vestigingsplaats Meerzorg tegenover Paramaribo bezocht; bijzondere aandacht werd geschonken aan het gedeelte dat hoofdzakelijk aan creolen is uitgegeven.

Den 11den Januari werden Onverwacht en Osembo bezocht, waar reeds 7 maanden te voren de bevolking werd aangespoord voedingsgewassen te telen; aan beide dorpen werd eene taak opgelegd, terwijl aan de bevolking werd voorgehouden dat andere maatregelen zouden genomen worden als de taak niet binnen den gestelden termijn werd afgewerkt.

Den 14den Januari werd de vestigingsplaats Kroonenburg bezocht, om de zeer mooie bananenvelden en het ingepolderd rijstland achter de vestiging (200 H.A.) te bezichtigen.

Op 18 Januari werd eene reis gemaakt naar den grond Berlijn in de Para. De bevolking werd met ernst gewezen op hare verplichtingen en ook aan haar, evenals aan de bewoners van de dorpen Onverwacht en Osembo eene taak opgelegd. Op die reis werd ook Zandery I. met de aanplantingen van het boschwezen, bezocht.

Van 23 t/m 29 Januari werd verbleven in de districten Cottica en Boven-Commewijne, om de bevolking aldaar nogmaals aan te sporen zich met het oog op den steeds moeilijker wordenden toestand met volle kracht toe te leggen op den aanplant van voedingsgewassen. Bezocht werden o.m. de vestigingsplaats Reynsdorp, alwaar besloten werd voor Landsrekening velden voor koorn en rijst aan te leggen; de plantages Reynsfort, om nogmaals over de bevordering van de visscherij te spreken, Alliance en Kleinhoop, de gronden Ostage, Potribo en Charlottenburg, waar de bevolking van de omliggende gronden bijeengekomen was, zoomede de zetel van het districtsbestuur op Ephrata. Van Ephrata werd ook een bezoek gebracht aan de onderneming van de Surinaamsche Bauxite Maatschappij op Moengo aan de Boven-Cottica.

Op 6 Februari werd eene reis gemaakt naar het Saramaccadistrict, van waar den 11den d.a.v. naar Paramaribo werd teruggekeerd. Ook hier werd de bevolking nogmaals ernstig gewezen op hare verplichting om al het mogelijke te doen, ter voorkoming van den dreigenden hongersnood. Daartoe werd zij op verschillende punten verzameld en toegesproken, o.a. in het zuidelijk deel van den Saramaccapolder, in de buurt van Groningen en op post Braak. Ook hier werd besloten gronden voor landsrekening gereed te maken voor rijstbouw. Eveneens werden de plantages Johanna Catharina en Catharina Sophia, zoomede de scholen op Bethanie en La Prévoyance bezocht.

Op 5 Maart werd eene tocht gemaakt naar de plantages Rust en Werk en Maasstroom en op 15 Maart, in gezelschap van verschillende leden der Koloniale Staten, naar post Republiek en de gronden De Vier Kinderen en Osembo in de Para. Door veel modder en water konden slechts enkele perceelen bezocht worden, waar tamelijk wat voedingsgewassen waren aangeplant. De bevolking werd aangespoord den aanplant zoo hoog mogelijk op te voeren. Op de terugreis werd de nieuw opgerichte cassavefabriek aan het Pad van Wanica langs de Dominékreek bezocht.

Op 4 Mei werd eene reis gemaakt naar Rorac, waar bauxietafzettingen voorkomen.

Op 8 Augustus 1917 keerde de heer C. van Drimmelen, agent-generaal en wd. ondervoorzitter van den raad van bestuur, van zijn verlof naar de Vereenigde Staten van Amerika in de kolonie terug en hervatte dienzelfden dag zijne werkzaamheden. Dientengevolge werd de heer M. Nassy, districts-commissaris, belast met het beheer der districten Beneden-Suriname en Beneden-Para, eervol ontheven van de waarneming van de betrekking van agent-generaal.

Bij beschikking van 23 Juli 1917 n°. 2464 werd de heer A. J. C. van der Feen Jr., districts-commissaris, belast met het beheer van het district Coronie, tijdelijk belast met de waarneming van het beheer van het district Nickerie.

Bij beschikking van 25 Augustus 1917 n°. 2860 werd met ingang van 1 September d.a.v. de heer F. A. Munder, districts-commissaris, belast met het beheer van de districten Boven-Suriname en Boven-Para, belast met het beheer van de districten Boven-Commewijne en Cottica. Met het beheer van de districten Boven-Suriname en Boven-Para werd de districts-commissaris A. Fernandes tijdelijk belast. Gedurende de afwezigheid wegens ziekte van den heer Munder werd de heer S. H. de Granada, nevens het hem opgedragen beheer van het district Beneden-Commewijne, met dat der districten Boven-Commewijne en Cottica belast. Met ingang van 10 September 1917 werd de waarnemend districts-secretaris ter standplaats Domburg S. da Silva tijdelijk belast met het beheer van het district Coronie.

Met ingang van 1 December 1917 werd de waarneming van het ambt van districts-commissaris opgedragen aan den heer E. Essed en werd hij belast met het beheer van de districten Cottica en Boven-Commewijne.

Aan den districts-commissaris F. A. Munder werd bij beschikking van 22 Januari 1918 n°. 259 met ingang van 29 Januari d.a.v. eervol ontslag uit 's lands dienst verleend en werden met ingang van 1 Februari 1918 belast:

met het beheer over de districten Boven-Suriname en Boven-Para, de heer A. Fernandes, districts-commissaris, belast met het beheer over het district Marowijne, van te voren tijdelijk belast met het beheer over eerstgemelde districten;

met het beheer over het district Marowijne, de heer A. J. C. van den Feen Jr., districts-commissaris van Coronie; aan genoemden heer van den Feen werd het beheer van het district Nickerie, hem bij beschikking van 23 Juli 1917 n°. 2464 tijdelijk opgedragen, gelaten.

Tot districts-commissaris werd de heer C. H. A. Simons, tot dusver tijdelijk met die functiën belast, benoemd; hij werd belast met het beheer over het district Coronie, terwijl het hem sedert 1914 opgedragen beheer over de districten Beneden- en Boven-Saramacca aan hem gelaten werd.

De districts-commissaris J. Boonacker, aan wien met ingang van 18 Augustus 1917 een jaar buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst naar de Vereenigde Staten van Amerika werd verleend, keerde op 20 Januari 1918 van verlof in de kolonie terug. Hij werd met 24 d.a.v. voorloopig, in afwachting van eene nadere regeling, toegevoegd aan den directeur van den landbouw, in verband met maatregelen in het belang van de voedselvoorziening. Bij beschikking van 30 Maart 1918 n°. 1115 werd hij belast met het oppertoezicht over den aanplant van voedingsgewassen door den kleinen landbouw, ten einde op deze wijze de districts-commissarissen behulpzaam te zijn.

Bij Koninklijk besluit van 22 Februari 1918 n°. 77 werd ingetrokken het Koninklijk besluit van 12 Augustus 1916 n°. 45, waarbij de heeren C. van Drimmelen, lid van den raad van bestuur en agent-generaal voor de immigratie, en mr. L. J. Rietberg, buitengewoon lid van den raad van bestuur, werden aangewezen als vervanger van den Gouverneur en zulks voor zooveel den heer van Drimmelen betreft, op zijn verzoek en met dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Bij Koninklijk besluit van 22 Februari 1918 n°. 78 werden de heeren mrs. L. J. Rietberg en P. M. F. Bauduin benoemd onderscheidenlijk tot ondervoorzitter en buitengewoon lid van den raad van bestuur.

Na regelmatige aftreding van de heeren mr. dr. W. Dijckmeester, W. P. Hering, H. J. van Ommeren en A. P. Nassy als leden der Koloniale Staten in de maand Mei 1918 werden de drie eerstgenoemden herkozen, terwijl in de plaats van den heer Nassy gekozen werd de heer P. A. May.

De heer J. A. Jessurun nam met ingang van 13 Mei 1918 zijn ontslag als lid der Koloniale Staten. In de hierdoor opengevallen plaats de heer mr. S. J. de Vries gekozen.

Voor het zittingjaar 1918/1919 werden de heeren jhr. mr. H. W. van Asch van Wijck en J. A. Dragten herbenoemd onderscheidenlijk tot voorzitter en ondervoorzitter der Koloniale Staten.

Op 29 Juni 1918 namen alle in de kolonie aanwezige leden der Staten ontslag; in verband met naar hunne meening grievende uitlatingen bij gelegenheid van de behandeling van de koloniale huishoudelijke begrooting in de Tweede Kamer ten aanzien van hun college geuit. Zij werden allen herkozen. De heeren J. A. Dragten en J. R. Thomson werden onderscheidenlijk benoemd tot voorzitter en ondervoorzitter; de heer van Asch van Wijck had verzocht niet meer voor het voorzitterschap in aanmerking te worden gebracht.

HOOFDSTUK E.

GEWAPENDE MACHT.

Schutterij. In 1917 werden te Paramaribo van de 112 personen, die zich als schutterplichtigen hadden aangemeld, 86 tot persoonlijken dienst ingelijfd, 15 werden voor den tijd van één jaar vrijgesteld van dienst, terwijl 11 als blijvend ongeschikt voor den dienst werden afgekeurd.

Door de commissie van inschrijving voor en vrijstelling van de schutterij is ambtshalve geen van de niet-verschenen schutterplichtigen ingelijfd.

Tegen 298 personen, die in 1917 schutterijplichtig zijn geworden, doch niet voor de commissie verschenen, werd proces-verbaal opgemaakt. Bij onderzoek bleek, dat van deze personen 81 moesten uitvallen wegens overlijden, vertrek uit de kolonie en andere redenen.

Van de overige 217 zijn 119 voor den kantonrechter verschenen, terwijl 98 niet te vinden waren.

Op 31 December 1917 bedroeg de sterkte van de schutterij 10 officieren en 339 onderofficieren en manschappen.

Oefeningen werden bij beurten gehouden voor de officieren en minderen en afgewisseld door algemeene oefeningen; ook schietoefeningen vonden plaats. Op 12 November werd eene schietwedstrijd gehouden voor onderofficieren en minderen.

Gewapende burgermacht. De gewapende burgermacht in de districten bestond op 31 December 1917 uit 35 officieren en 1734 onderofficieren en minderen.

Gewapende politie. Ook in 1917 bleef de heer C. R. Weytingh, districts-commissaris, belast met de waarneming der betrekking van commissaris van politie. Uit de als bijlage E[1] bij dit verslag gevoegde staten blijkt, dat op 1 Januari 1918 de politiemacht telde 1 hoofdinspecteur, 2 inspecteurs en 5 adjunct-inspecteurs, van welke laatste 4 te Paramaribo, en 232 hoofdagenten en minderen, waarvan 146 te Paramaribo.

Landmacht. De sterkte bedroeg op 31 December 1917: 11 officieren en 244 onderofficieren en minderen.

De samenstelling was als volgt:

	officieren.	onderofficieren en minderen.
Staf	2	16
Compagnie infanterie	3	228
Officieren van gezondheid	5	—
Militair apotheker	1	—
	11	244

Voor herinnering werden gevoerd 4 soldaten, dienstdoende bij de gewapende politie. Boven de sterkte werd gevoerd 1 soldaat, die bij het telefoonwezen dienst doet.

Uit de sterkte werden afgevoerd 1 officier en 36 onderofficieren en minderen, waarvan naar Nederland zijn teruggekeerd 1 officier en 13 onderofficieren en minderen, met paspoort 8 minderen, met vervroegd paspoort 1 mindere, ontslagen wegens ongeschiktheid (proefgangers) 9 minderen, voor herinnering gevoerd wegens overgang bij de politie 1 mindere, als deserteur afgevoerd 1 mindere, overleden 3 minderen.

In de sterkte werden opgenomen 2 officieren en 54 onderofficieren en minderen, t.w.:

	officieren.	onderofficieren en minderen.
Uit Nederland	2	30
Nieuw aangenomen	—	22
,, ,, (als plaatsvervanger)	—	1
Van desertie terug	—	1
	2	54

De plaatsing was op 31 December als volgt:

	officieren.	onderofficieren en minderen.
Paramaribo	5	181
Nickerie	—	21
Albina en Lawa	—	28
Militair geneeskundigen dienst te Paramaribo:		
officieren van gezondheid	5	—
militair apotheker	1	—
Bovendien waren:		
verpleegd in het militair hospitaal	—	13
voor den krijgsraad	—	1
	11	244

In het *Gouvernementsblad* werden opgenomen:

onder n°. 3: het Koninklijk besluit van 17 November 1916 n°. 29, houdende wijziging van de bij Koninklijk besluit van 18 Maart 1916 n°. 26 vastgestelde regeling, betreffende de inkomsten van de officieren, de inkomsten en de voeding van de militairen beneden den rang van officier, zoomede de toelagen en vergoedingen, die ten laste van het XIde hoofdstuk der Staatsbegrooting ten behoeve van de landmacht in West-Indië worden uitgekeerd;

onder n°. 6: het Koninklijk besluit van 16 December 1916 n°. 74, tot nadere wijziging van het besluit van 22 November 1911 n°. 52, waarbij het pensioenreglement, vastgesteld bij het besluit van 17 Februari 1905 n°. 8, met eenige veranderingen toepasselijk is verklaard op de militairen van de landmacht in West-Indië;

onder n°. 18: resolutie van 20 Maart 1917 n°. 1019, houdende wijziging van de nieuwe tarieven voor het militair hospitaal te Paramaribo en andere militaire ziekeninrichtingen in de kolonie Suriname, vastgesteld bij de resolutie van 18 Maart 1916 n°. 1137 (*Gouvernementsblad* n°. 28);

onder n°. 23: resolutie van 14 April 1917 n°. 1265, houdende vaststelling van de gewijzigde voorschriften tot uitvoering van het reglement voor het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen (*Gouvernementsblad* 1908 n°. 59);

onder n°. 49: het Koninklijk besluit van 5 April 1917 n°. 33 tot aanvulling van het reglement voor het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen (*Gouvernementsblad* 1908 n°. 59);

onder n°. 56: het Koninklijk besluit van 13 Juni 1917 n°. 35, houdende nadere wijziging van de bij Koninklijk besluit van 18 Maart 1916 n°. 26 (*Gouvernementsblad* n°. 38) vastgestelde regeling betreffende de inkomsten van de officieren, de inkomsten en de voeding van de militairen beneden den rang van officier, zoomede de toelagen en vergoedingen, die ten laste van het XIde hoofdstuk der Staatsbegrooting ten behoeve van de landmacht in West-Indië worden uitgekeerd.

De algemeene gezondheidstoestand onder de militairen was in 1917 gunstiger dan in de twee daaraan voorafgaande jaren, zooals uit onderstaand staatje blijkt.

Het percentage lijders aan malaria was minder dan in 1916.

Het aantal lijders aan syphilis is iets hooger dan in 1916, terwijl dat van andere aan venerische ziekte lijdende militairen minder is dan het vorige jaar.

Sterkte der landmacht.	Aantal militaire patiënten	Aard der ziekten.				
		Malaria.	Dysenterie.	Syphilis.	Morb. Ven.	Andere ziekten.
			1915.			
± 242	401	156	—	48	16	181
		± 39 %	—	± 12 %	± 4 %	± 45 %
			1916.			
± 226	256	77	1	8	34	136
		30 %	—	3 %	± 14 %	53 %
			1917.			
224	263	63	—	9	23	161
		± 24 %	—	± 3 %	± 9 %	± 64 %

Het aantal verpleegden, in het militair hospitaal in behandeling, was op 1 Januari 1917 341; gedurende het jaar 1917 werden 3864 mannen en 1733 vrouwen, of te zamen 5597 personen, in gemelde inrichting opgenomen. In 1917 werden ontslagen 5096 personen, terwijl er 466 overleden, zoodat op 31 December 1917 in behandeling waren 376 personen.

Onder de in het militair hospitaal verpleegde personen waren 503 militairen. In de ziekeninrichting te Albina werden verpleegd 27 militairen.

De kosten van het militair hospitaal en andere militaire ziekeninrichtingen bedroegen f 342 411,55^{5} tegen f 375 684,98 in 1916. De ontvangsten stegen voor zoover met de voorhanden gegevens kan worden nagegaan van f 124 519,53 tot f 291 560,30^{5}.

Mededeelingen nopens den militairen geneeskundigen dienst zijn voorts opgenomen in hoofdstuk J, geneeskundige dienst.

Het „Militair Tehuis" werd in 1917 bezocht door militairen van de landmacht. Daar geen oorlogschip de haven van Paramaribo binnenviel, werd in het afgeloopen jaar door geen schepelingen van de marine van het „Militair Tehuis" gebruik gemaakt.

Het gemiddelde bezoek was ten gevolge van de tijdsomstandigheden minder groot dan in vorige jaren.

De geldelijke toestand verslechterde. De winst-en-verliesrekening wees op 31 December 1917 een nadeelig saldo van f 519,28 aan, tegenover eene winst van f 758,90 in 1916 en een verlies van f 187,90^{5} in 1915.

Begin November 1917 moest het Tehuis tijdelijk gesloten worden, daar de kastelein bleek te lijden aan lepra. Het gebouw werd geheel ontsmet en van binnen en buiten opnieuw geverfd. Een en ander nam geruimen tijd in beslag. Tijdens de sluiting van het Militair Tehuis werden de lokalen van de „Stadszending" en van „Ons Huis" te Paramaribo voor de militairen opengesteld.

Zeemacht. In 1917 werd de kolonie door geen oorlogsschip bezocht.

HOOFDSTUK F.

WETGEVING, RECHTSWEZEN, VOOGDIJRAAD EN POLITIE.

§ 1. WETGEVING.

Behalve de in het vorige verslag genoemde, werden in het *Gouvernementsblad* van 1917 onder meer opgenomen:

onder n°. 53: verordening van 1 Augustus 1917 ter voorkoming van het opdrijven der prijzen van voedingsmiddelen en brandstoffen;

onder n°. 54: publicatie van 10 Augustus 1917, waarbij wordt afgekondigd de wet van den 23sten Mei 1917, tot uitvoering van artikel 98 der wet op de oorlogswinstbelasting 1916 (*Staatsblad* n°. 406);

onder n°. 65: verordening van 30 December 1916, houdende regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van rij- en voertuigen;

onder n°. 68: verordening van 12 September 1917, houdende wijziging van artikel 191 van het Wetboek van Strafvordering voor de kolonie Suriname;

onder n°. 69: verordening van 12 September 1917, tot wijziging van eenige bepalingen van de strafwetgeving voor de kolonie Suriname;

onder n°. 78: verordening van 30 December 1916 betreffende de weegwerktuigen voor de kolonie Suriname;

onder n°. 79: verordening van 30 December 1916 betreffende de maten en gewichten voor de kolonie Suriname;

onder n°. 81: verordening van 19 September 1917, houdende bepalingen omtrent de belasting op lucifers;

onder n°. 83: verordening van 10 September 1917, houdende bepalingen tot wering van de anchylostomiasis of mijnwormziekte;

onder n°. 84: verordening van 16 Mei 1917, houdende verlenging tot en met 1918 van den termijn van heffing van opcenten op enkele daarvoor in aanmerking komende middelen, genoemd in de verordening van 13 Augustus 1916 (*Gouvernementsblad* n°. 60) tot tijdelijke versterking der middelen gedurende de jaren 1916 en 1917 (Opcenten invoerrechten en andere belastingen, uitgezonderd de inkomstenbelasting);

onder n°. 86: verordening van 16 Mei 1917, houdende bepaling, dat de buitengewone inkomstenbelasting, vastgesteld bij verordening van 30 Augustus 1916 (*Gouvernementsblad* 1917 n°. 13) ook voor het jaar 1918 zal worden geheven;

onder n°. 95: verordening van 15 December 1917 tot aanvulling van den vierden titel van het eerste boek van het Burgerlijk Wetboek;

onder n°. 98: verordening van 27 December 1917 tot aanvulling van de verordening op de Buitengewone Inkomstenbelasting 1916 (*Gouvernementsblad* 1917 n°. 13).

In het *Gouvernementsblad* van 1918 werden o.m. opgenomen:

onder n°. 2: verordening van 3 Juli 1916, tot nadere aanvulling van het Burgerlijk Wetboek;

onder n°. 4: besluit van 16 Januari 1918, ter uitvoering van art. 2 van de verordening van 1 Augustus 1917 (*Gouvernementsblad* n°. 53), ter voorkoming van het opdrijven der prijzen van voedingsmiddelen en brandstoffen;

onder n°. 7: besluit van 22 Januari 1918, tot aanvulling van het besluit van 16 Januari 1918 (*Gouvernementsblad* n°. 4), ter uitvoering van art. 2 van de verordening van 1 Augustus 1917 (*Gouvernementsblad* n°. 53) ter voorkoming van het opdrijven der prijen van voedingsmiddelen en brandstoffen;

onder n°. 12: besluit van 19 Februari 1918 ter uitvoering van artikel 1, § 2, en van de artikelen 3, 7, 8 en 11 der Anchylostoom-verordening (*Gouvernementsblad* 1917 n°. 83);

onder nos. 14, 15 en 19: besluiten van 28 Februari, 4 en 11 Maart 1918, ter nadere uitvoering van art. 2 van de verordening van 1 Augustus 1917 (*Gouvernementsblad* n°. 53), ter voorkoming van het opdrijven der prijzen van voedingsmiddelen en brandstoffen;

onder n°. 17: verordening van 7 Maart 1918 op den arbeidsplicht ten behoeve van het aanplanten van voedingsgewassen;

onder n°. 20 besluit van 16 Maart 1918 ter uitvoering van de Arbeidsplichtverordening (*Gouvernementsblad* 1918 n°. 17);

onder n°. 24: publicatie van 30 Maart 1918, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 15 December 1914 (*Staatsblad* n°. 559) tot vaststelling van een „Octrooireglement";

onder n°. 25: verordening van 6 April 1918 tot uitgifte van zilverbons;

onder n°. 27: besluit van 6 April 1918, houdende vaststelling van den uiterlijken vorm en van de hoeveelheid van elke soort der uit te geven zilverbons;

onder n°. 28: publicatie van 13 April 1918, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 28 December 1917 n°. 94, waarbij in de Algemeene Bepalingen van wetgeving voor Suriname een nieuw artikel 15*bis* is ingevoegd, ter voorkoming van inbreuk op de volkenrechtelijke verplichtingen van den Staat bij de burgerlijke rechtspraak;

onder n°. 33: besluit van 13 Mei 1918 ter uitvoering van de Arbeidsplichtverordening (*Gouvernementsblad* 1918 n°. 17).

§ 2. RECHTERLIJKE MACHT EN RECHTSPRAAK.

Bij Koninklijk besluit van 31 Mei 1917 n°. 7, juncto dat van 11 Juni 1917 n°. 58, werd aan den heer mr. A. P. Visser, op zijn verzoek, wegens lichamelijke ongeschiktheid, met ingang van 5 Juni 1917, eervol ontslag verleend uit het ambt van lid van het hof van justitie in de kolonie Suriname.

Ter voorziening in de vacatures, ontstaan door het overlijden van het lid van het hof van justitie mr. P. Carst (in welke vacature tijdelijk was voorzien) en door het eervol ontslag van mr. A. P. Visser, werden de heeren mrs. J. Boon en L. J. Rietberg benoemd tot lid van gemeld hof, onderscheidenlijk bij de Koninklijke besluiten van 3 Maart 1917 n°. 26 en 30 Juni 1917 n°. 33. Zij werden op den 5den Juli 1917 als zoodanig geïnstalleerd.

In verband hiermede werden, met ingang van 5 Juli 1917, eervol ontheven de heeren:

a. mr. P. A. A. Bucaille, rechter bij het oostelijk omme-

gaand gerecht en lid-plaatsvervanger van het hof van justitie, van de waarneming der betrekking van lid van gemeld hof;

b. mr. J. van Praag, griffier bij het hof van justitie, van de waarneming der betrekking van rechter bij het oostelijk ommegaand gerecht;

c. R. A. Isselt, griffier bij het kantongerecht van Paramaribo, van de waarneming der betrekking van griffier bij het hof van justitie;

d. A. C. J. M. Alberga, adjunct-commies ter griffie van het kantongerecht van Paramaribo, van de waarneming der betrekking van griffier bij dat gerecht.

De heer mr. A. J. Kronenberg werd, wegens afloop van den termijn, waarvoor hij ter beschikking van den Gouverneur van Suriname was gesteld voor de vervulling van eenig rechterlijk ambt in die kolonie, met ingang van den dag van vertrek uit de kolonie, eervol ontheven van de waarneming van het ambt van advocaat-generaal bij het hof van justitie.

Tot dit ambt werd benoemd de heer mr. J. C. van Hasselt, te voren griffier van het kantongerecht te Zierikzee, daartoe gesteld ter beschikking van den Gouverneur van Suriname.

Aan den heer mr. A. R. Bueno, kantonrechter van Nickerie, Coronie en Marowijne, van rechtswege rechter bij het westelijk ommegaand gerecht, werd bij resolutie van 20 September 1917 n°. 3121, op zijn verzoek, wegens ziekte, buitenlandsch verlof naar Nederland verleend voor den tijd van één jaar.

In verband hiermede werd de heer mr. P. A. A. Bucaille, rechter bij het oostelijk ommegaand gerecht, met ingang van 6 October 1917 tijdelijk belast met de waarneming der betrekking van kantonrechter van Nickerie, Coronie en Marowijne, van rechtswege rechter bij het westelijk ommegaand gerecht, terwijl de waarneming der betrekking van rechter bij het oostelijk ommegaand gerecht werd opgedragen aan de heeren mrs. J. Boon en L. J. Rietberg, nevens hunne functiën van lid van het hof van justitie.

Voorts werd de heer mr. A. R. Bueno, wegens vertrek uit de kolonie, met ingang van 5 October 1917, eervol ontheven als plaatsvervanger van den kantonrechter van Paramaribo. Als zoodanig werd benoemd de heer mr. P. A. A. Bucaille.

§ 3. VOOGDIJRAAD.

Ten overstaan van den ambtenaar van den burgerlijken stand werden in 1917 erkend 422 kinderen tegen 469 in 1916, 524 in 1915, 515 in 1914 en 518 in 1913. Het aantal erkenningen is dus achteruitgaande, doch hetzelfde doet zich bij de buiten echt geboren kinderen voor. In 1915, 1916 en 1917 bedroeg hun aantal onderscheidenlijk voor Paramaribo 786, 721 en 691. De raad bleef de gedragslijn volgen, dat aan alle vrouwen, die voor kinderen hulp inriepen, als eisch werd gesteld, dat die moesten zijn erkend.

In 1917 werden geen verzoek aan het hof van justitie gedaan betreffende ontzetting uit of ontheffing van de vaderlijke macht en voogdij. Ook voor herstel in de ouderlijke macht deed de raad geen aanvragen.

Voor verzorging van minderjarigen ontving de raad f 4099,02 en keerde uit f 4003,33. Het overblijvend bedrag ad f 95,69 moet in 1918 worden uitgekeerd.

Het bedrag, waarover de raad toezicht houdt zonder dat hij de gelden zelf ontvangt, bedraagt f 1185. Het geheele bedrag, dat door bemiddeling van den raad aan minderjarigen ten goede kwam, bedraagt dus f 5188,33.

Nog steeds zijn in de districten geen agenten aangesteld. Zooals in het vorig verslag werd medegedeeld, doet de wenschelijkheid om in Nickerie een agent te hebben, zich gevoelen. Ook in 1917 moest een der leden daarheen vertrekken om eenige zaken voor den raad te behandelen.

§ 4. POLITIE; WERKING VAN VERORDENINGEN.

Buitengewone agenten van politie. Het aantal buitengewone agenten van politie bedroeg op 1 Januari 1918: 285 tegenover 267 op gelijk tijdstip van het vorige jaar.

Vluchtelingen uit Fransch-Guyana. Op het grondgebied der kolonie werden als zonder middel van bestaan aangehouden (met inbegrip van 2, die van het vorig jaar 1916 waren overgebleven) 139 vluchtelingen, afkomstig uit Fransch-Guyana.

Uitgezet werden 131; 5 werden in vrijheid gesteld. Op 31 December 1917 waren derhalve nog in verzekerde bewaring 3 vluchtelingen.

Het aantal vluchtelingen, afkomstig uit Fransch-Guyana, dat op den oever van de Marowijne aangehouden en dadelijk naar den Franschen oever teruggeleid werd, bedroeg 85.

Arbeidsverordening. Ten overstaan van den ambtenaar, daartoe aangewezen door den commissaris van politie, werden te Paramaribo gesloten:

voor den arbeid in de goudvelden 1040 overeenkomsten met 695 arbeiders; voor de inzameling van balata 1849 overeenkomsten met 1381 arbeiders, en voor onderzoek naar aluminiumerts (bauxiet) 138 contracten met 109 arbeiders.

Voorts werden voor andere bedrijven (bewerken van hout en van pulp) 142 overeenkomsten gesloten met 99 arbeiders.

Evenals in 1916 werd aan belanghebbenden driemaal de gelegenheid verschaft om op een daartoe vooraf bekend gemaakt tijdstip op plaatsen aan den spoorweg overeenkomsten te sluiten met bij hen in dienst zijnde arbeiders, die nog niet onder dienstverband ingevolge de Arbeidsverordening stonden. Bij deze gelegenheden werden 80 overeenkomsten voor den arbeid in de goudvelden gesloten met 80 arbeiders.

In verhouding tot het vorige jaar hebben zich minder arbeiders voor het goud- en balatabedrijf doen aanwerven, terwijl er grooter aanvraag naar deze arbeiders bestond dan in het jaar 1916.

Voor het bewerken van hout en pulp en voor het onderzoek naar aluminiumerts (bauxiet) werden daarentegen in 1917 meer overeenkomsten gesloten dan in 1916.

Te Albina werden voor het goudbedrijf 206 overeenkomsten met 206 arbeiders en voor het balatabedrijf 92 overeenkomsten met 92 arbeiders gesloten.

Te Nieuw-Nickerie werden voor het balata- en het houtbedrijf 1381 en 67 overeenkomsten gesloten met onderscheidenlijk 1381 en 67 arbeiders. Overeenkomsten voor het goudbedrijf werden niet gesloten.

Het bewerkstelligen van de bij artikel 44, eerste lid, der verordening voorgeschreven eindafrekening had regelmatig plaats.

Aan beslaggeld en inpandgevingen inde en betaalde het contractbureau uit een bedrag van f 6612,46[5].

Voor eene richtige contrôle op de bevoegdheid van arbeiders tot het al dan niet aangaan van eene overeenkomst met een anderen dan zijnen laatsten huurder, werd geregeld voortgegaan met het verstrekken aan de districts-commissarissen van Nickerie en Marowijne van alphabetische opgaven, vermeldende de namen van arbeiders en huurders, die te Paramaribo overeenkomsten hebben aangegaan en voor welke industrie, terwijl van de genoemde districts-commissarissen gelijke opgaven van de te hunnen overstaan gesloten overeenkomsten werden ontvangen.

Verzet van wettelijke vertegenwoordigers, als bedoeld bij artikel 3 der verordening, vond niet plaats.

Het bepaalde bij de artikelen 6, laatste lid, en 60, tweede lid, werd ten aanzien van het balatabedrijf op 3 arbeiders toegepast.

Ten aanzien van het goudbedrijf en de andere takken van industrie had in dat jaar geen uitsluiting plaats.

De veroordeelingen, welke in verband met de Arbeidsverordening plaats hadden, waren hoofdzakelijk wegens „het niet voldoen aan de voorwaarden bij overeenkomst bedongen”. Terzake hadden 10 veroordeelingen plaats.

Verder hadden de volgende veroordeelingen plaats, t. w.:

4 wegens het niet vertrekken op den vooraf bepaalden tijd

4 wegens het niet betalen aan arbeiders van het door hun per saldo te goed gemaakte loon, en

1 wegens het willekeurig verlaten van het placer.

Opiumverordening. Ingevolge de verordening van 17 Februari 1908 (*Gouvernementsblad* n°. 13), strekkende o. m. tot regeling van den verkoop van opium, zijn sedert 1 Maart 1918, behoudens de ten aanzien van apothekers gemaakte uitzondering, verboden de invoer, het in bezit hebben en de verkoop van opium en daarmede gelijkgestelde zaken, t.w. ganje, bhang, charas, canabis indica en surrogaten daarvan, al of niet verwerkt tot extract of tot eenig ander preparaat.

Op 1 Januari 1918 bestond het aantal opiumhandelaars in de kolonie uit 1 groothandelaar en 3 kleinhandelaars, evenals op gelijk tijdstip van het vorige jaar. De hiervoren bedoelde groothandelaar oefende tevens het beroep van kleinhandelaar uit.

Ingevoerd werden in 1917: 450 K.G. opium en 456,75 K.G. ganja.

In 1916 bedroeg de invoer 271,25 K.G. opium en 571 K.G. ganja.

De meerdere invoer van opium houdt waarschijnlijk verband met het verbod van invoer en bezit van opium, welk verbod, zooals gemeld, op 1 Maart 1918 in werking is getreden.

In het verbruik van opium door Chineezen en Javanen en van ganja door de Britsch-Indische bevolking kwam geen verandering.

De politie bezocht op ongezette tijden de verkoopplaatsen van de opiumhandelaren, alsmede de plaatsen waar vermoed werd dat heimelijk opium werd verkocht of gelegenheid tot opiumschuiven werd gegeven.

De politie deed slechts één bekeuring wegens overtreding der opiumverordening, nl. wegens het zonder vergunning van den Gouverneur uitoefenen van het beroep van kleinhandelaar in opium, waarop veroordeeling is gevolgd tot het betalen van eene geldboete van f 75, bij wanbetaling te vervangen door twee maanden hechtenis.

Verordening betrekkelijk vestiging, toelating en uitzetting. De naleving van deze verordening wordt geregeld betracht. Gedurende het jaar 1917 werd aan 9 personen verlof tot ontscheping geweigerd, terwijl 99 personen, ingevolge artikel 15, werden uitgezet.

§ 5. GEVANGENISWEZEN.

Voor de sterkte van en de veranderingen in de gevangenisbevolking wordt verwezen naar bijlage E². Uit die bijlage blijkt, dat op 31 December 1917 aanwezig waren: in het burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia 110, en in de gevangenis te Nieuw-Amsterdam 106 gevangenen.

De gezondheidstoestand onder de gevangenen in het huis van verzekering in het fort Zeelandia kan gunstig genoemd worden. Op 31 December 1916 was in het militair hospitaal 1 gevangene onder behandeling. Gedurende 1917 werden naar die ziekeninrichting opgezonden 49 personen, waarvan 11 Fransche vluchtelingen; als hersteld werden ontslagen 46 en 1 overleed, zoodat op 31 December 1917 3 gevangenen onder behandeling bleven.

De voorschriften met betrekking tot orde en tucht in de gevangenis werden behoorlijk nageleefd en dagelijksche diensten vonden geregeld plaats.

Aan 54 gevangenen werden 84 straffen opgelegd; van deze gevangenen werden 40 éénmaal, 5 tweemalen, 5 driemalen, 3 viermalen en 1 zevenmalen gestraft.

De veroordeelden tot gevangenisstraf, met bepaling dat zij buiten de gevangenis aan openbare werken zullen worden te werk gesteld, en tot gevangenisstraf met gedwongen tewerkstelling, hebben gedurende het afgeloopen jaar op elken werkdag aan verbetering der wegen en loozing der stad gewerkt. De hoeveelheid van den door hen verrichten arbeid kan moeijk in cijfers worden uitgedrukt.

De tot enkel gevangenisstraf veroordeelden werden binnen de gevangenis zooveel mogelijk bezig gehouden met het verrichten van huisdienst, het maken en verstellen van gevangeniskleeding, het vlechten van manden, matten van stoelen en het verrichten van timmerwerk.

De arbeid, waaronder begrepen is de huisdienst, leverde in 1917 op f 33,30; de helft hiervan, zijnde f 16,65, werd in de koloniale kas gestort, terwijl de andere helft bestemd is om als uitgangskas aan belanghebbenden te worden uitgekeerd.

De kosten van den huisdienst bedroegen f 9,60.

Uit de gevangenis te Nieuw-Amsterdam, waar de gezondheidstoestand vrij goed was, werden naar het militair hospitaal opgezonden 7 gevangenen; hiervan overleed 1 en werden er 4 gevangenen als hersteld ontslagen, terwijl 2 gevangenen daarin overleden. In de ziekenzaal binnen de gevangenis werden opgenomen 68 gevangenen, met een totaal aantal verpleegdagen van 736. Bovendien werden nog 1332 gevangenen loopende behandeld, met een totaal aantal ziekendagen van 3210. Ook werd 1 gevangene in het krankzinnigengesticht Wolffenbuttel opgenomen.

Op 1 Januari 1917 waren in de tuchtklasse 10 tot dwangarbeid veroordeelden aanwezig, terwijl er 1 tot dwangarbeid veroordeelde in den loop van het jaar daarin werd geplaatst. Eén in de tuchtklasse geplaatste werd wegens eindiging van zijn straftijd ontslagen.

Ook in deze gevangenis werden de voorschriften betreffende orde en tucht naar behooren nageleefd. Aan 71 gevangenen werden 182 straffen opgelegd; van deze gevangenen werden 27 eenmaal, 21 tweemalen, 8 driemalen, 8 viermalen, 2 vijfmalen, 1 zesmalen, 1 zevenmalen, 1 tienmalen en 2 twaalfmalen gestraft.

De straf van lichamelijke kastijding werd éénmaal toegepast.

De veroordeelden tot dwangarbeid en gevangenisstraf met openbare tewerkstelling werden hoofdzakelijk gebruikt tot:

1. het onderhouden van den rijweg van station Nieuw-Amsterdam tot plantage Jagtlust;
2. het onderhouden van het station Nieuw-Amsterdam;
3. het onderhouden van de quarantaineplaats post Leyden;
4. het werken te Paramaribo en in de districten;
5. het kappen van sparren, warimbo, banban, printa, boonenstokken en boschtouw ten behoeve van deze gevangenis en van het burgerlijk en militair huis van verzekering binnen het fort Zeelandia;
6. het kappen van brandhout ten behoeve van de beide gevangenissen en van de quarantaineplaats post Leyden;
7. den quarantaine-dienst;
8. het halen van schulpen;
9. het roeien van vaartuigen, en
10. den huisdienst.

De hoeveelheid van den door hen verrichten arbeid kan moeilijk in cijfers worden uitgedrukt.

De aanplanting op de oude wallen werd uitgebreid met bananen, aard- en peulvruchten. Hiervan werd ten behoeve der gevangenen geoogst 700 bossen bananen, 4210 K.G. aardvruchten, 2600 K.G. peulvruchten en groenten ter waarde van f 300.

De tot gevangenisstraf veroordeelden werden ook bezig gehouden met het aanmaken en herstellen van gevangeniskleeding, het vervaardigen van gordijnen, baskieten (manden) en mandjes. Voorts werden zij gebruikt voor het verrichten van schrijf- en timmerwerk en voor huisdiensten.

De arbeid der gevangenen, waaronder begrepen de huisdiensten, leverde tegen f 0,10 per dag f 366,60 op; hiervan werd de helft in de koloniale kas gestort, terwijl de andere helft als uitgaanskas onder het beheer der commissie van administratie bleef.

De kosten der huisdiensten bedroegen f 220,90.

In de samenstelling der beide commissies kwam in het afgeloopen jaar geen verandering.

HOOFDSTUK G.

EEREDIENST.

Voor bijzonderheden omtrent het aantal leden der verschillende gemeenten, de gedoopten, de huwelijken, enz. wordt verwezen naar bijlage F.

Nederlandsch-Hervormde Gemeente. De godsdienstoefeningen werden behoorlijk en geregeld bezocht; als gewoonlijk bleven de morgengodsdienstoefeningen minder goed bezocht.

Evangelische Broedergemeente. Het eindcijfer, dat het aantal van de ingeschreven gemeenteleden aanwijst, was in 1917 nagenoeg 500 lager dan in 1916, tengevolge van de afschrijvingen, vooral te Paramaribo, van onverschillige gemeenteleden, door welken maatregel de werkelijke toestand zooveel mogelijk nabij gekomen wordt.

Op den 2den t/m 4den October 1917 vergaderde de derde „kerkconferentie" in de groote stadskerk te Paramaribo, waarop o.m. besloten werd tot herziening van de bestaande kerk-orde der gemeente.

Aan de internaten en andere opvoedingsgestichten heeft het ook in het afgeloopen jaar niet aan leerlingen ontbroken.

Bij het kinderhuis te Saron is in 1917 nog eene nieuwe inrichting gekomen, nl. een doorgangshuis voor weezen, vereenigd met de stadszending.

In het afgeloopen jaar werd een eerste proef genomen met het gedurende den vacantietijd onderbrengen van stadskinderen uit de armste volksklasse in de districten, alwaar zij door gastvrije gemeenteleden werden verzorgd; deze proef mag als welgeslaagd worden beschouwd.

Tevens begon de zendingsfirma behoeftige schoolgaande kinderen uit de lagere volksklasse op bepaalde dagen vrij voedsel te verstrekken.

In 1917 kwam er geen verandering in den staat der scholen; op de in October gehouden kerkconferentie werd de wensch geuit om het onderwijs op ten minste één der scholen weer wat op te voeren; waar eene proefneming in die richting eenigen tijd geleden niet de gewenschte resultaten had opgeleverd, is daar echter voorloopig van afgezien.

De arbeid onder de Boschnegers heeft in 1917 niet stilgestaan, al waren de gevolgen niet in het oog loopend.

Den 31sten Juli was het 25 jaren geleden, dat aan de Boven-Cottica het station Wanhatti werd gevestigd en zoodoende de arbeid onder de Aucaners krachtig ter hand werd genomen.

Aan de Boven-Saramacca werd aan het eind van het jaar te Kwattahede een vast zendingsstation gebouwd.

Door de gemeene Nieuw-Aurora aan de Boven-Suriname werd in 1917 eene mooie en ruime kerk gebouwd, die echter nog niet plechtig werd geopend.

In de zending onder de Britsch-Indiërs valt nog steeds vooruitgang waar te nemen; in 1917 werd het nieuwe zendingsstation Alkmaar aan de Commewijne opgericht, op welk station tevens, zij het dan ook voorloopig op zeer bescheiden voet, een weeshuis voor Britsch-Indische kinderen werd geopend.

Ook de zending onder de Javanen kon in 1917 op goede vorderingen wijzen.

Einde December 1917 waren in dienst der zending 32 geordende zendelingen, waaronder 8 inlanders, 7 nietgeordende zendelingen, waaronder 5 in de afdeeling van zaken, 33 vrouwen (alle Europeesche), waaronder 1 onderwijzeres en 5 liefdezusters.

Roomsch-Katholieke Gemeente. Op 31 December 1917 bestond de zending, behalve uit den apostolischen vicaris, monseigneur Th. A. L. M. van Roosmalen, uit 7 bezoldigde geestelijken van den tweeden rang, 3 geestelijken van den tweeden rang, die pensioen genieten, en 21 niet bezoldigde geestelijken, van wie 7 zich hoofdzakelijk aan het onderwijs wijden, 16 leekebroeders, die ten behoeve van de missie en van de geestelijken verschillende werkzaamheden verrichten; 16 leekebroeders der congregatie van O. L. Vr. Moeder van Barmhartigheid te Tilburg, die zich wijden aan het onderwijs en de verpleging der weesjongens; 75 soeurs Franciscanessen van Roosendaal, van wie 45 in het gesticht van onderwijs aan de Gravenstraat, 22 in het gesticht aan de Verlengde Keizerstraat te Paramaribo, 3 te Coronie en 5 te Nickerie; zij wijden zich aan het onderwijs en de verpleging der weesmeisjes; en 39 zusters der congregatie van O. L. Vr. Moeder van Barmhartigheid te Tilburg, die de melaatschen verzorgen in de Gerardus-Majellastichting, de zieken verplegen in het Roomsch-Katholiek ziekenhuis en nog een 12-tal oude en gebrekkige vrouwen; tevens hebben zij de zorg voor „Rajpur", het opvoedingsgesticht voor Britsch-Indische kinderen.

HOOFDSTUK H.

INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

§ 1. KERKELIJKE ARMENZORG.

De diaconie van de Nederlandsch-Hervormde gemeente ondersteunde door geregelde bedeeling gedurende het gansche jaar 47 personen, terwijl enkele armen tijdelijk werden bedeeld. Nog werden 63 giften door haar verleend. Ook dit jaar ondervond deze afdeeling van kerkelijke zorg den druk der tijden.

De geldmiddelen waren op verre na niet toereikend om overal, waar inderdaad bleek behoefte te bestaan, krachtig hulp te bieden; men moest zich tot de meest dringende gevallen bepalen.

De diaconessenvereeniging „Liefdewerk" bleef hulp verleenen aan de stile armen; 15 personen werden door haar vast bedeeld en daarnaast tijdelijk nog enkelen

Weesvoogden dier gemeente bedeelden met behulp van de gouvernementsbijdrage 49 weezen; op 31 December bedroeg dit aantal 50.

De lessen in nuttige handwerken werden geregeld aan de meisjes gegeven.

De armenvoogdij der Evangelisch-Luthersche gemeente bedeelde 17 ouden en gebrekkigen tot een bedrag van ruim f 884. Met behulp van de gouvernementsbijdrage werden door de weesvoogdij dier gemeente gemiddeld 20 weezen bedeeld en van kleeding voorzien.

Bovendien werd voor de kosten van verzorging van de weezen van de Vereenigde Protestantsche gemeente te Nickerie 1/3 door de Luthersche weesvoogdij bijgedragen.

De leergang in de nuttige en fraaie handwerken voor de weezen, die onder toezicht van de weesvoogdij staat, wordt nog steeds gehouden, evenals die in het machineschrijven, die door 4 leerlingen werd bezocht; ook aan enkele nietweezen werd gelegenheid gegeven zich in het machineschrijven te oefenen.

De Evangelische Broedergemeente bedeelde op 31 December 1917 249 weezen, t.w. 120 jongens en 129 meisjes.

De Roomsch-Katholieke gemeente verpleegde met behulp

van de gouvernements-bijdrage 223 weezen, waarvan 44 jongens en 50 meisjes in de weeshuizen; de overigen waren zij ingezetenen uitbesteed.

Het armbestuur der Nederlandsch-Israëlietische gemeente bedeelde 44 personen.

Het armbestuur der Portugeesch-Israëlietische gemeente verleende gedurende 1917 aan 16 behoeftige personen en huisgezinnen maandelijks onderstand, terwijl het aan eenige gemeenteleden eene tijdelijke tegemoetkoming verstrekte.

§ 2. ARMENZORG VAN BESTUURSWEGE.

In het weldadigheidsgesticht ,,'s Landsgrond Boniface'' werden op 31 December 1917 274 personen verzorgd, nl. 197 mannen, 76 vrouwen en 1 meisje, alzoo 17 personen minder dan op het einde van 1916, toen het aantal verpleegden 291 bedroeg.

Op het einde van 1917 werden buiten het gesticht verpleegd 55 personen, t.w. 18 mannen en 37 vrouwen, tegen 81 personen, t.w. 29 mannen en 52 vrouwen op 31 December 1916; het aantal behoeftigen, dat met geld buiten het gesticht gesteund werden, was in 1917 1 man.

Na aftrek van het alimentatie-geld aan behoeftigen buiten het gesticht en den door den agent-generaal aan behoeftige immigranten verstrekten onderstand, bedroegen de kosten voor voeding der verpleegden binnen en buiten het gesticht in 1917 f 40437, dat is gemiddeld per hoofd per jaar en per dag onderscheidenlijk

	f 111,—	en f	0,30[5]
tegen in 1916	110,—	..	0,30[5]
.. .. 1915	118,—	..	0,32
.. .. 1914	91,57	..	0,25
.. .. 1913	100,38	..	0,27

In bijlage F[1] zijn staten *a* en *b* opgenomen, aantoonende den loop der bevolking van het gesticht en de verdeeling dier bevolking naar den landaard.

Het aantal van gouvernementswege ondersteunde weezen, over wie onder het beheer van de commissie van regenten van ,,'s Lands Grond Boniface'' de kerkelijke armbesturen der verschillende gezindten onmiddellijk toezicht uitoefenden, bedroeg einde December 544.

De verdeeling van dit aantal over de verschillende godsdiensten, alsmede de gedurende 1917 voorgevallen veranderingen, kunnen blijken uit bijlage F[1], staat *c*.

Voor de ondersteuning van weezen werd in 1917 uit de koloniale kas uitgegeven f 30,800, te weten:

aan de Hervormde Gemeente	f	7100
.. .. Evangelisch Luthersche Gemeente		3700
.. .. Evangelische Broedergemeente		10000
.. .. Roomsch-Katholieke Gemeente		10000

§ 3. BIJZONDERE MELAATSCHEN-INRICHTINGEN.

In de inrichting ,,Bethesda'' van de Protestantsche vereeniging tot verpleging van melaatschen werden op 31 December 1917 53 personen verpleegd en in de ,,Gerardus Majella-stichting'', de inrichting van de Roomsch-Katholieke zending voor de verpleging van melaatschen, 112.

Voor verdere bijzonderheden omtrent deze inrichting wordt verwezen naar het verslag van den burgerlijken geneeskundigen dienst, hoofdstuk J.

HOOFDSTUK I.

ONDERWIJS EN KOLONIALE BOEKERIJ.

I. ONDERWIJS.

§ 1. *Algemeene mededeelingen.* Het aantal niet-ondersteunde bijzondere scholen voor gewoon lager onderwijs werd met 2 vermeerderd. Ze werden geopend op 1 Mei en 6 November. Aan het hoofd van de eerste staat een onderwijzer van den 4den rang, terwijl de leiding van de tweede in handen is van een onderwijzer in het bezit van de hoofdakte.

De openbare school op Laarwijk, district Boven-Suriname, die op 20 Februari 1914 werd opgeheven wegens het geringe aantal leerlingen, is op 6 November heropend.

Bij beschikking van 5 Februari 1917 n°. 454 werd aan het bestuur van de scholen der Evangelische Broedergemeente vergund om aan de op de scholen voor de Boschnegers werkzaam zijnde onderwijzers, die tevens evangelist zijn, toe te staan, indien hun werk dit vereischt, hunne standplaats driemaal 's jaars gedurende den tijd van twee weken te verlaten, om in de naburige Boschnegerdorpen te evangeliseeren of school te houden.

Bij beschikking van 24 Mei 1917 n°. 1742 werd art. 13 van het huishoudelijk reglement der Hendrik- en der van-Sypesteynschool in dien zin gewijzigd, dat met de veranderingen in den aanvang en het einde der schooljaren aan genoemde onderwijsinrichtingen, om geleidelijk tot een schooljaar 1 Mei—30 April te komen, zou begonnen worden met den leergang, die 1 November 1917 aanving.

Bij beschikking van 31 Mei 1917 n°. 1819 werden tot leden van de Commissie van Onderwijs benoemd de heeren J. A. Polak en G. Calkoen.

In November werd een bijzondere leergang voor opleiding voor de verschillende onderwijzersrangen geopend, die op 31 December 63 leerlingen had. De inrichting telt 3 klassen, waarvan de eerste 2, die voor den 4den rang opleiden, 55 deelnemers bevatten, en de 3de, waarmede opleiding voor den 3den rang beoogd wordt, door 8 leerlingen bezocht werd.

In de maand September werden aan de Hendrikschool tot eene hoogere klasse bevorderd 307 leerlingen, of 187 jongens en 120 meisjes. Niet bevorderd werden 74 leerlingen, t.w. 30 jongens en 44 meisjes. Het getuigschrift voor volbrachte studie aan die school is uitgereikt aan 20 leerlingen der achtste klasse, nl. 13 jongens en 7 meisjes. Op 31 December bedroeg het aantal leerlingen 414, nl. 239 jongens en 175 meisjes.

Aan de tweede openbare school voor uitgebreid lager onderwijs, de van-Sypesteynschool, werden tot eene hoogere klasse bevorderd 200 leerlingen, t.w. 94 jongens en 106 meisjes, terwijl 22 jongens en 13 meisjes niet bevorderd konden worden.

Aan alle leerlingen der achtste of hoogste klasse, t.w. 1 jongen en 5 meisjes, werd het getuigschrift uitgereikt.

Op 31 December bedroeg het getal leerlingen 274, nl. 144 jongens en 130 meisjes.

De St. Paulusschool, eene Roomsch-Katholieke jongensschool voor gewoon lager onderwijs, telde op 31 December 298 leerlingen. Aan 4 leerlingen werd het getuigschrift van volbrachte studie aan die school uitgereikt.

Aan de St. Petrusschool, eveneens een R.-K. jongensschool voor gewoon lager onderwijs, is een leergang voor Engelsch verbonden. Dit onderwijs wordt buiten de gewone schooluren gegeven en werd op 31 December gevolgd door 25 leerlingen.

Het Surinaamsch Onderwijzers-Genootschap had op 31

December 166 leden, t.w. 107 heeren en 59 dames, 1 donateur en 6 eereleden.

De onderwijzersvereeniging „Broederschap" telde op 31 December 52 leden.

De muziekschool van den heer J. N. Helstone te Paramaribo werd op 31 December door 15 leerlingen bezocht.

De Vereeniging tot Bevordering van het Onderwijs had op 31 December 70 leden. Aan onvermogende leerlingen werden 125 paar schoenen en 309 pakjes en jurken verstrekt.

Het Schoolmuseum telde op 31 December 123 leden. Op 103 dagen is het getal bezoekers 1280 geweest. Van de boekerij werden 1633 werken uitgeleend.

De Ambachtsschool te Paramaribo werd op het einde van het jaar bezocht door 15 leerlingen en 28 toehoorders. Aan het einde van het schooljaar werd het volledig getuigschrift uitgereikt aan 2 leerlingen en 3 toehoorders. Aan een der toehoorders kon het getuigschrift voor teekenen toegekend worden.

De hoedenvlechtschool van het Comité voor de Vlechtnijverheid in Suriname telde op 31 December 115 leerlingen. Aan 73 meisjes kon diploma A worden uitgereikt; 26, 7 en 4 leerlingen behaalden onderscheidenlijk diploma B, C en D. Er was gebrek aan behoorlijk vlechtmateriaal, waardoor het bestuur zich moest behelpen met stroo uit Curaçao, dat duur en van slechte qualiteit was.

De Surinaamsche Padvindersvereeniging zag zich zeer tot haar spijt aan het einde van het jaar genoodzaakt de oefeningen van troep I te staken door geringe belangstelling, die niet onwaarschijnlijk het gevolg was van de tijdsomstandigheden. De oefeningen van de andere groepen werden reeds sedert eenigen tijd niet meer gehouden. Het voornemen om de vereeniging te ontbinden werd dan ook door het hoofdbestuur algemeen goedgekeurd. Tot ontbinding werd echter nog niet overgegaan.

Het internaat tot opleiding van jongelieden voor verschillende beroepen begon op 1 Januari met 40 jongens. Opgenomen werden er 11 nieuwe, terwijl in den loop van het jaar er 13 uittraden, zoodat op 31 December 38 jongens aanwezig waren. Hiervan werden er opgeleid voor smid 2, voor bakker 10, voor schoenmaker 1, voor timmerman 8, voor schrijnwerker 2, voor winkelbediende 12 en voor handelsadministratie 3. Van de 13 uitgetredenen verlieten 8 de inrichting wegens beëindiging van den leertijd.

In de lessen werd geen verandering gebracht. De gezondheidstoestand was over het algemeen vrij goed. De proef om het zonder opzichter te doen en de jongens onder toezicht van de oudste en betrouwbaarste hunner te stellen heeft goede uitkomsten opgeleverd.

Op 31 December bedroeg het getal verpleegden in het Kinderhuis te Saron 24 jongens en 11 meisjes. In den loop van het jaar verlieten 2 jongens en 2 meisjes het gesticht. Een jongen vond plaats bij een landbouwer en de ander in een zaagmolen. Een der meisjes ging in een dienst; het andere ging bij hare zuster inwonen.

De gezondheidstoestand der verpleegden was over het algemeen bevredigend; zoo ook het gedrag.

De knip- en naaischool der Roomsch-Katholieke zusters werd op 31 December bezocht door 30 leerlingen.

Het Roomsch-Katholieke Jongelingenpatronaat telde op 31 December 54 leden en 30 adspirantleden. De lessen in Nederlandsch, Engelsch, rekenen, teekenen, gymnastiek en zang werden geregeld gegeven.

Het Roomsch-Katholieke Meisjespatronaat aan de Gravenstraat had op 31 December in de eerste afdeeling 71 en in de tweede 52 leden en dat aan de Keizerstraat omvatte op dien datum 58 meisjes.

Aan beide patronaten werd het herhalingsonderwijs als gewoonlijk gegeven. De hoedenvlechtschool, verbonden aan de eerstgenoemde inrichting, werd bezocht door 86 leerlingen, aan wie 59 diploma's werden uitgereikt; 13 meisjes behaalden diploma D, het hoogste, dat uitgereikt wordt, 16, 17 en 23 onderscheidenlijk diploma C, B en A.

Het Roomsch-Katholiek Opvoedingsgesticht voor kinderen van Britsch-Indische immigranten Rajpur telde op 31 December 47 jongens, die allen op één na de lagere school bezochten. In de werkzaamheden werd bij den tuinarbeid ook de huisarbeid opgenomen.

Door de Vereeniging voor Handelsonderwijs is dit jaar een handelscursus (afdeeling A) opgericht, die door 32 leerlingen gevolgd wordt. De handelsschool dier zelfde vereeniging (afdeeling B) heeft 10 leerlingen, die alle lessen volgen, en 9 toehoorders, te zamen voor 19 lesuren.

§ 2. *Bewaarschoolonderwijs.* Zooveel mogelijk werd getracht bij dit onderwijs den nieuwe weg te blijven volgen. Een overzicht van de bevolking der bewaarscholen wordt gegeven door bijlage G[1].

§ 3. *Opleiding van onderwijzers.* Bij beschikking van 24 Augustus 1917 werd art. 6 van de regeling van de benoeming van leeraren en leeraressen aan de normaalschool te Paramaribo aangevuld met een nieuw lid, waarin bepaald werd, dat de Gouverneur in bijzondere gevallen vrijstelling kon verleenen van het verbod in het eerste lid van genoemd artikel voor zoover betreft het lesgeven aan personen, die het examen voor den 4den of 3den rang willen afleggen.

Wat de uitkomsten van het onderwijs aan de normaalschool betreft, valt te vermelden, dat voor den 4den onderwijzersrang slaagden 7 mannelijke en 2 vrouwelijke leerlingen. Voor den 3den onderwijzersrang waren deze getallen onderscheidenlijk 7 en 6. Voor een overzicht der klassebevolking wordt verwezen naar bijlage G[2].

Bij beschikking van 2 November 1917 n°. 3607 werd besloten een proef te nemen met de instelling van een éénjarigen eerste-rangsleergang. De vakken van onderwijs en het aantal uren voor elk vak afzonderlijk zijn dezelfde als die voor den tweede-rangsleergang. Op het einde van het jaar bedroeg het getal deelnemers aan deze leergangen: 4 in het eerste, 16 in het tweede jaar voor den tweeden en 7 voor den eersten rang.

§ 4. Examens ter verkrijging van eene akte van *bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs.*

Voor bijzonderheden over de in October gehouden onderwijzersexamen wordt verwezen naar het verslag in het *Gouvernements-Advertentieblad* van 12 Febr. 1918 n°. 14.

§ 5. *Scholen.* Volgens bijlage G[3] bedroeg op 31 December het getal scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs te Paramaribo 31 en in de districten 44 of 3 meer dan in het vorig jaar, waaronder de heropende openbare school op Laarwijk.

Voor de verdeeling van de scholen in niet-ondersteunde van ingezetenen, gouvernementsscholen en ondersteunde scholen van verschillende vereenigingen wordt naar dezelfde bijlage verwezen, evenals voor de verdeeling in gemengde, jongens- en meisjesscholen.

Van de 7 niet-ondersteunde scholen te Paramaribo zijn 4 en van de 7 gouvernementsscholen te Paramaribo zijn 2 scholen voor uitgebreid lager onderwijs.

Op eenige openbare districtsscholen wordt ook onderwijs gegeven in het Hindostansch; evenzoo op twee scholen der Evangelische Broedergemeente, waarvan 1 in de stad, zoomede op eene school der Roomsch-Katholieken bij Paramaribo.

Verder zijn er 11 scholen voor de Boschnegers, waarvan 9 van de Evangelisch Broedergemeente en 2 van de Roomsch-Katholieken.

Op de scholen voor de Boschnegers wordt bij het onderwijs nog veel gebruik gemaakt van de Negerengelsche taal.

§ 6. *Onderwijzend personeel.* Een overzicht van het getal onderwijzers van de verschillende rangen, die bij het gewoon en uitgebreid lager onderwijs op 31 December werkzaam waren, benevens van de vakonderwijzers en de niet gediplomeerde leerkrachten, wordt gegeven in bijlage G[4]. Onder de cijfers zijn niet begrepen die van het personeel der scholen voor de Boschnegers, de bewaarscholen en de Gouvernements-Normaalschool. Van de 52 niet-gediplomeerde leerkrachten waren werkzaam op Gouvernementsscholen 22, op niet-ondersteunde scholen van ingezetenen 10, op de ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente 14, op die der Roomsch-Katholieken 4 en op de ondersteunde school der vereeniging „African Methodist Episcopal Church" 2.

§ 7. *Schoolgaande kinderen.* Op de scholen voor lager onderwijs waren op 31 December ingeschreven 10 826 leer-

lingen, eene vermeerdereing van 118, of 15 jongens en 103 meisjes. Hiervan gaat bijna 0,7 op de scholen te Paramaribo.

Voor meerdere bijzonderheden wordt verwezen naar bijlagen G3, G5, G6 en G7.

§ 8. *Schoolbezoek.* Bijlage G3 geeft o.m. een overzicht van de gemiddelde opkomst per dag en per 100 voor Paramaribo en de districten afzonderlijk en voor de soorten der scholen. Het eindcijfer geeft een kleinen vooruitgang aan, zoowel voor Paramaribo als voor de districten.

Bedroeg het aantal veroordeelingen wegens overtreding der bepalingen op den leerplicht het vorige jaar 31, in 1917 bedroeg dit getal 91, waarvan te Paramaribo alleen 76.

§ 9. *Schoolspaarbank.* Bij beschikking van 25 October 1917 n°. 3514 is eene wijziging gebracht in het stelsel van sparen door de kinderen op de scholen door invoering van het spaarzegelstelsel. In verband hiermede hadden na October geen stortingen van spaargelden bij den inspecteur voor het onderwijs meer plaats.

Op 1 Januari 1917 was er bij den inspecteur voor het onderwijs in kas f 375. Het geheele bedrag, van 1 Januari tot eind October bij hem gestort, bedroeg f 3352,50. Met het saldo op 1 Januari maakte dit een bedrag van f 3727,50. Hiervan werd voor de schoolspaarbank ten name van den inspecteur voor het onderwijs in de Koloniale Postspaarbank gestort f 3380,50. Aan kinderen werd teruggegeven een bedrag van f 302,97, zoodat op 31 December in kas was f 44,03.

Op 31 December 1916 was op genoemd spaarbankboekje een overschot van f 1086,50, dat nog niet op naam van leerlingen was ingeschreven. Met het in 1917 gestorte bedrag van f 3380,50 maakt dit eene som van f 4467.

In 1917 schreef de Koloniale Postspaarbank een bedrag van f 3253 op naam van scholieren over, de inspecteur voor het onderwijs lichtte f 300 voor terugbetaling aan kinderen, zoodat het overschot van het tegoed op bovengenoemd spaarbankboekje op 31 December 1917 f 914 bedroeg.

Van de invoering der schoolspaarbank in Mei 1882 tot 31 December 1917 stortten de onderwijzers, na aftrek van de uitkeering door den inspecteur gedaan bij het sluiten van scholen als anderszins, te zijnen kantore f 165 357, waarvan f 164 096 op naam van scholieren werd ingeschreven.

Einde October namen 3176 scholieren aan het sparen deel. Op denzelfden datum waren 1522 scholieren in het bezit van boekjes der Koloniale Postspaarbank.

II. KOLONIALE BOEKERIJ.

In de commissie van beheer kwam in het afgeloopen jaar geen verandering. Zij vergaderde zooveel mogelijk eenmaal per maand.

Eene lijst van de aanwinsten van de jaren 1911 tot en met 1914 werd in het *Gouvernements-Advertentieblad* opgenomen; afdrukken er van werden kosteloos aan verschillende personen verstrekt.

Te Coronie is eene leeszaal opgericht onder eene afzonderlijke commissie, waaraan door de Koloniale Boekerij en particulieren boeken in bruikleen zijn afgestaan.

Er is wederom vooruitgang in het bezoek der Boekerij vast te stellen, waarvan in bijlage G8 een overzicht gegeven wordt. Deze groeiende belangstelling is o.m. te danken aan eenige belangrijke werken, waarmede de Boekerij in dit jaar is verrijkt.

Verscheidene bestellingen konden tengevolge van de gebrekkige verbinding met Nederland niet worden uitgevoerd.

HOOFDSTUK J.

GENEESKUNDIGE DIENST.

Geneesheeren. Op 31 December 1917 waren te Paramaribo werkzaam 13 burgergeneesheeren, waaronder 2 artsen; ook waren 2 districtsgeneesheeren tijdelijk werkzaam in het militair hospitaal, die, evenals de 4 officieren van gezondheid in het militair hospitaal, ook particuliere praktijk uitoefenen.

In de districten was de geneeskundige dienst opgedragen aan 13 geneesheeren, waaronder 3 artsen, terwijl 3 der te Paramaribo gevestigde geneesheeren tijdelijk belast waren met den dienst in een deel der aan de stad grenzende districten.

Apothekers, drogisten, tandheelkundigen en vroedvrouwen. Het aantal te Paramaribo gevestigde apothekers bedroeg 15 en het aantal drogisten 10; het aantal tandheelkundigen 2 en het aantal vroedvrouwen met getuigschrift 12; het aantal vroedvrouwen zonder getuigschrift, die toestemming hebben om buiten Paramaribo verloskundigen bijstand te verleenen, bedroeg 2.

In het district Nickerie waren gevestigd één apotheker en 2 vroedvrouwen, en in elk van de districten Coronie en Marowijne 1 vroedvrouw.

Malaria. Hoewel het aantal gevallen van malaria in den Saramaccapolder belangrijk minder geworden is, werd de kinineverstrekking nog geregeld voortgezet; evenls in het vorig jaar werd hiermede een ziekenverpleger belast.

Yaws. In 1917 werden in het militair hospitaal 347 yawslijders opgenomen; daarvan konden slechts 82 met neo-salversan worden behandeld. Deze behandeling moest worden gestaakt, omdat neo-salversan niet meer uit Nederland werd ontvangen en pogingen om het middel uit Noord-Amerika te betrekken, geen gunstig resultaat opleverden.

Gelukkig bleek ook hier eene behandeling met kwikpraeparaten betere uitkomsten op te leveren dan in deze kolonie vroeger algemeen werd aangenomen, hoewel moet worden erkend, dat daarmede de genezing tweemaal meer tijd vordert. Hieraan is het dan ook toe te schrijven, dat het aantal in het militair hospitaal opgenomen yawslijders aanmerkelijk is gestegen (tot ± 80 per dag), terwijl dit mede veroorzaakt wordt door de omstandigheid dat, waar te voren de aan de ziekte lijdende contractarbeiders in het plantageziekenhuis werden behandeld, er de voorkeur aan werd gegeven, deze lijders in het militair hospitaal te doen opnemen, omdat de verpleging aldaar voor rekening van den lande plaats vindt.

Typhus. Te Paramaribo deden zich 81 gevallen van typhus voor, waarvan 13 met doodelijken afloop.

Diphtherie. Aldaar deed zich 1 geval van diphtherie voor met doodelijken afloop.

Mijnwormziekte. Ook gedurende 1917 werd de bestrijding der mijnwormziekte (anchylostoomziekte) met onverflauwden ijver vanwege de internationale gezondheidscommissie van de Rockefellerstichting voortgezet, waarvan hier wederom met zeer veel waardeering wordt gewaagd.

In de werkwijze kwam geen verandering. Alle aan de ziekte lijdende personen binnen de uitgekozen bestrijdingsvelden werden behandeld. De behandeling werd, op enkele uitzonderingen na, zoolang voortgezet, totdat, uit herhaal-

delijk ingesteld microscopisch onderzoek, bleek, dat herstel was ingetreden.

Met de leiding van het bestrijdingswerk bleef belast de Amerikaansche geneesheer dr. W. H. Kibler, onder toezicht van den geneeskundig-inspecteur; het gebezigde ondergeschikte vaste personeel bestond uit 3 klerken, 4 microscopisten en 2 bedienden, terwijl een 12-tal, als ziekenoppassers dienstdoende personen, tijdelijk in dienst waren. De staf was gdurende de eerste helft van 1917 gevestigd op plantage Katwijk in het district Beneden-Commewijne. Toen het bestrijdingswerk in het district was afgeloopen, werd de hoofdstandplaats overgebracht naar Paramaribo, met het oog op de gunstige ligging ten opzichte van de nieuwe uitgekozen bestrijdingsvelden in Boven-Suriname.

Op 82 plantages en vestigingen in de districten Beneden-Commewijne, Beneden-Cottica en Boven-Suriname werd de geneeskundige behandeling voltooid, t.w. op: Pieterszorg, Rust en Werk, Johannisburg, Berlijn, Elisabethshoop, Johan en Margaretha, Frederiksdorp, Guadeloupe, Marienbosch, Kroonenburg, Brouwerslust, Heerendijk, Killenstein, Mon Souci, 't Vertrouwen, Weltevreden, Akkerboom, De Nieuwe Grond, Zorg en Hoop, Venloo, Alliance, Hecht en Sterk, Frederiksburg, Orelanakreek, Reynsfort, Nieuw-Meerzorg, Reynsdorp, Staveren, Nieuw-Constantia, Constantia, station Sommelsdijk, grond Sommelsdijk, Jalousie, Breukelerwaard, Moca, Vlaardingen, De Jonge Bijenkorf, Fortuin, Slootwijk, plantage Clarenbeek, Land van Clarenbeek, Petersburg, Land van Jalousie, Nieuw Levant, Oude Bijenkorf, Liverpool, Charlottenburg, Beekvliet, Rotterdam, La Felicité, Geertruidenberg, Asserdam, Klein Constantia, Pericakreek, de Vrede, Ephrata, Sommelsdijk, Nieuw-Amsterdam, Voorburg, Karang Sarie, Dordrecht, Lust en Rust, plantage Belwaarde, station Belwaarde, Susanna'sdaal, Jagtlust, Meerzorg, Laarwijk, Vreeland, Peperpot, Maagdenburg, Surnaukreek, St. Barbara, St. Eustatius, La Ressource, La Liberté, plantage Boxtel, station Boxtel, Petersburg, Domburg, La Rencontre en Adrichem.

De bevolking van de zooeven genoemde plaatsen bedroeg in totaal 13 256 personen. Hiervan werden onderzocht 13 159 of 99,3 %, waarvan 12 045 of 91,5 %, bleken door de ziekte te zijn aangetast. Van dit aantal herstelden 10 122 personen of 83,3 %.

De infectie kwam het meest voor bij Britsch-Indiërs en Javanen, hetgeen uit de onderstaande opgaaf nader blijkt:

	Aantal onderzochten.	Aantal aangetasten.	Percentage.
Britsch-Indiërs . .	6259	6045	96,5
Javanen	3312	3138	94,4
Negers	3266	2662	81,5
Blanken	158	88	55,7
Chineezen	112	61	54,5
Indianen.	52	51	98
	13 159	12 045	91,5

Op enkele uitzonderingen na, hebben de personen van alle plantages, vestigingen en gronden hunne daadwerkelijke medewerking verleend bij het uitvoeren van het bestrijdingswerk.

De patiënten onderwierpen zich gaarne aan de behandeling, totdat zij hersteld konden worden verklaard.

Op de gouvernementsplantage Slootwijk weigerden de Javaansche arbeiders, ten getale van 98 (d.i. 43 % van de plantagebevolking), na te zijn onderzocht, de behandeling; de aldaar werkzame creolen en Britsch-Indiërs weigerden de behandeling niet, en herstelden. Pogingen, aangewend om de Javanen er toe te brengen de behandeling te ondergaan en waarbij niet werd verzuimd te wijzen op het verkregen resultaat bij de creolen en Britsch-Indiërs (48 % was genezen toen het werk op Slootwijk werd gestaakt) bleven zonder gevolg.

Op de navolgende plantages en vestigingen, met een totaal zielental van 714, was bij het einde van het jaar het werk bereids aangevangen, doch nog niet voltooid, t.w.: op Carolina, De Guineesche Vriendschap, Klaverblad en Rorac.

Aan het bovenstaande kan nog worden toegevoegd, dat 2698 personen, woonachtig buiten de hiervoren genoemde plaatsen en waarvan het meerendeel te Paramaribo gevestigd, zich aanmelden voor onderzoek. Het resultaat van het verrichte werk was als volgt. Aangetast waren 1317; behandeld 1310, waarvan 292 hersteld verklaard konden worden.

Ook werden andere personen, die werden bevonden niet door de ziekte te zijn aangetast doch lijdende aan andere ingewandswormen, op hun verzoek behandeld. Dit aantal bedroeg 1258. Hiervan werden behandeld 1248, waarvan 113 herstelden.

De middelen, die werden aangewend, zijn thymol en oleum chenopodium. Het resultaat verkregen met thymol was evenwel gunstiger.

In de wijze van beheer der door de commissie toegestane fondsen kwam geen verandering. Alleen dient te worden vermeld dat, volgens een door dr. Howard, hoofd van de in de Vereenigde Staten van Amerika gevestigde Internatonale Gezondheidscommissie van de Rockefeller-Stichting, gedane mededeeling, in de kolonies waar Amerikaansche geneesheeren werkzaam zijn, de posten voor salaris van den directeur en reis- en teerkosten voor deze, voortaan niet meer op de begrooting voor de anchylostoombestrijding zullen voorkomen, daar deze posten rechtstreeks tusschen het hoofdkantoor te New-York en de betrokkenen werden verrekend.

De door de commissie uitgegeven gelden gedurende 1917 bedroegen $ 11 671,43 = f 29 178,57⁵.

De commissie heeft 33 door lichtbeelden verduidelijkte lezingen voor de bevolking gehouden, welke lezingen werden bijgewoond door ongeveer 8200 personen; bovendien heeft zij een 27 000-tal vlugschriften, in het Nederlandsch, Neger-Engelsch, Hindostansch, Maleisch en Laag-Javaansch verspreid. De exemplaren in het Maleisch en Laag-Javaansch (van elk 1000 stuks) werden door tusschenkomst van het Departement van Koloniën verkregen, zijnde de kosten van vervaardiging dezer exemplaren, alsmede van een 250 stuks aanplakbiljetten van elk (f 217,70), ten laste van den lande gebracht.

Ten behoeve van het bestrijdingswerk werd voor de commissie een motorboot beschikbaar gesteld, waarvoor zij aan het Departement van openbare werken en verkeer (afdeeling verkeer te water) een bedrag van f 1987,50 heeft betaald; de totale kosten voor het beschikbaar stellen bedroegen evenwel f 5755,15.

Behalve de hierboven genoemde kosten voor vlugschriften in het Maleisch en Laag-Javaansch en de kosten van frankeering van de voor dr. Howard bestemde stukken, werd aan den directeur dr. W. H. Kibler, vrij gebruik van de gouvernementstelefoon, alsmede vrijen overtocht en vrije vracht op de koloniale vaartuigen verleend.

De geneeskundig-inspecteur heeft voorts eene in eenvoudige taal gestelde vragenlijst met antwoorden betreffende de anchylostoomziekte samengesteld en o. m. toegezonden aan de ziekenoppassers in de districten en aan de opzichters over de vestigingsplaatsen om, aan de hand daarvan, in aansluiting aan het werk der commissie, de bevolking voor te lichten met betrekking tot de beteekenis en de voorkoming der ziekte.

De verordening van 10 September 1917 (*Gouvernementsblad* n°. 83), houdende bepalingen tot wering van de anchylostomiasis of mijnwormziekte (anchylostoom-verordening) kwam inmiddels tot stand. Deze verordening, die van toepassing is buiten het stadsdistrict, voorziet in en geeft aan het uitvoerend gezag de bevoegdheid tot het treffen van maatregelen, betrekking hebbende op:

a. de voorkoming van de verontreiniging van de bodemoppervlakte door het nederwerpen van faecaliën;

b. het aanwezig zijn van privaten, zoowel wat betreft het aantal, de inrichting, als het in zindelijken staat houden daarvan;

c. den afstand van privaatkuilen tot een nabijzijnde woning of naastbijzijnde waterput;

d. de wijze, waarop gelegenheid wordt gegeven tot het doen van gevoeg, nabij de velden en terreinen van plantages en gronden;

e. de behoorlijke loozing, alsmede de zuivering van wied- struiken en andere onnoodigen plantengroei van het tot eenige woning behoorende terrein; alsook in

f. de aanstelling van opzichters voor de anchylostoombestrijding, ter bevordering van de goede uitvoering der meergemelde verordening en van de krachtens haar gegeven voorschriften.

De hiermede samenhangende regelingen waren einde December 1917 nog in staat van voorbereiding.

Bestrijding van andere ziekten. Op het raadplegingskantoor voor longziekten en zuigelingenziekten, werd 36 malen raad gevraagd, waarvan voor de eerste maal 35, ten behoeve van een vrouw en 35 zuigelingen.

Op het raadplegingskantoor voor ooglijders werd 746 malen raad verstrekt en wel voor de eerste maal 130.

Verlossingen. Het aantal voor rekening van den lande door bevoegde vroedvrouwen geleide verlossingen bedroeg 466.

Inenting. Met koepokstof werden te Paramaribo ingeënt 1630 personen.

Met tyhpus-vaccin werden behalve de militairen 31 personen ingeënt, tegen 351 in 1916.

Geneesmiddelen. In de armenpraktijk werden gereedgemaakt bij burger-apothekers 31 096 recepten en in de apotheek van het militair hospitaal 5320, te zamen 36 416 recepten, tegenover 25 300 in 1916.

De kosten voor het gereedmaken van de voorgeschreven geneesmiddelen bij burger-apothekers bedroegen f 6252,42 of gemiddeld 20¹ cent per recept en die van de in het militair hospitaal gereedgemaakte recepten f 1181,11⁵, of gemiddeld 22⁶ cent per recept.

Melaatscheninrichtingen. Op 1 Januari 1917 werden in de gouvernementsinrichting voor melaatschen Groot-Chatillon verpleegd 130 personen, t.w. 88 mannen, 41 vrouwen en 1 meisje. In den loop van het jaar werden opgenomen 18 mannen, 5 vrouwen, 10 kinderen, waarvan 9 in de inrichting geboren.

Afgeschreven werden: wegens overlijden 8 mannen, 3 vrouwen en 1 kind; wegens ontvluchting 5 mannen en wegens evacuatie 6 mannen, 1 vrouw en 3 kinderen, zoodat op 31 December 1917 in de inrichting aanwezig waren 136 verpleegden, nl. 88 mannen, 41 vrouwen en 7 kinderen.

De zieken, die geregeld chaulmogra-olie innamen, ondervonden daarvan een gunstigen invloed. Echter is het gebruik van dit middel niet algemeen genoeg, hetgeen toegeschreven moet worden aan het geringe vertrouwen, dat de zieken zelf in de geneeskrachtige werking van het middel hebben en aan de onaangename nevenwerkingen op de ingewanden, waardoor meer volharding van de lijders gevergd wordt, dan waarover zij beschikken.

In verband met dit laatste heeft de ondergeteekende chaulmogra-olie, geschikt voor intramusculaire en intraveneuze aanwending, uitgezonden: hiermede werden eenige lijders behandeld. Hoewel niet onbevredigend, waren de uitkomsten echter niet overeenkomstig de verwachtingen, welke op grond van de met betrekking tot dit praeparaat gedane mededeelingen, gekoesterd werden. In elk geval heeft evenwel de intraveneuze aanwendingswijze het voordeel, dat zij niet pijnlijk is en de bovengenoemde onaangename nevenwerkingen zich daarbij niet voordoen.

Andere middelen werden gedurende het jaar niet aangewend.

Ter wering van den lediggang, welke begrijpelijkerwijs op de reeds tot ontevredenheid neigende gemoedsstemming van lepralijders een slechten invloed heeft, en ter bevordering van geregelden arbeid, welke gunstig werkt op hun algemeenen gezondheidstoestand, werd sedert twee jaren de aanplant van voedingsgewassen sterk aangemoedigd.

Als gevolg hiervan en wellicht mede door de in uitzicht gestelde belooning (het product zou ten behoeve van de inrichting worden aangekocht) hebben langzamerhand meerdere verpleegden niet onbelangrijke deelen van het tot de inrichting behoorende terrein met bananen en aardvruchten beplant en leveren zij hunne producten geregeld af. Velen is dit ook in een ander opzicht niet onwelkom, omdat zij, ondanks hunne afzondering te Groot-Chatillon, voortgaan hunne in de stad vertoevende familiebetrekkingen geldelijk te steunen. Door den verkoop van de opbrengst van hun arbeid is dit bovendien in ruimere mate dan vroeger mogelijk, toen zij alleen beschikten over hetgeen zij verdienden met het verrichten van kleine corveediensten.

In het midden van het afgeloopen jaar werd bovendien, bij wijze van proef, aan de verpleegden toegestaan het houden en fokken van varkens, welke te gelegener tijd aan de inrichting zullen worden verkocht.

De dreigende voedselnood heeft de waarde van den uitslag der bovengenoemde aanmoediging onverwacht doen stijgen. Wel is waar brengen de verpleegden nog niet geheel op hetgeen Groot-Chatillon noodig heeft, en moet nog een groot deel van buiten worden aangevoerd, maar men is aangevangen om in eigen behoeften te voorzien. De tegenwoordige tijdsomstandigheden geven daaraan bijzondere beteekenis, welke de verpleegden met alle andere voordeelen begrepen en die een prikkel was tot arbeid, welke voor den lepralijder, die werken kan, nuttig en noodig is.

In de *Gerardus Majella Stichting* bevonden zich op 1 Januari 1917 113 personen, t.w. 25 mannen, 25 vrouwen, 35 jongens en 28 meisjes.

In dat jaar overleden 4 vrouwen, 2 jongens en 1 meisje; afgeschreven werden 2 mannen, 3 vrouwen, 8 jongens en 1 meisje; op 31 December 1917 waren aanwezig in de inrichting 25 mannen, 28 vrouwen, 37 jongens en 22 meisjes, te zamen 112 personen.

In de inrichting *Bethesda* waren op 1 Januari 1917 in het geheel 52 personen, t.w. 21 mannen, 27 vrouwen en 4 jongens.

In dat jaar overleden of werden ontslagen 6 mannen, 4 vrouwen en 1 jongen; opgenomen werden 4 mannen, 5 vrouwen en 3 jongens, zoodat op 31 December 1917 te „Bethesda" verpleegd werden 53 personen, t.w. 19 mannen, 28 vrouwen, 6 jongens.

Krankzinnigen. In de inrichting ter verpleging van krankzinnigen te Wolffenbuttel werden op 1 Januari 1917 verpleegd 93 mannen en 63 vrouwen, totaal 156 personen. Opgenomen werden in den loop van het jaar 41 mannen en 52 vrouwen; ontslagen werden 35 mannen en 31 vrouwen. Er overleden 12 mannen en 13 vrouwen, zoodat op 31 December 1917 aldaar werden verpleegd 87 mannen en 71 vrouwen.

Gevallen van zelfmoord of pogingen daartoe kwamen niet voor. Het aantal ontvluchtingen bleef gering, niettegenstaande de buitengewoon vrije verpleging. De meeste verpleegden, die ontvluchtten, werden spoedig in de nabijheid teruggevonden. Eén verpleegde, van wien reeds in het vorige verslag sprake was, werd nog niet teruggevonden; blijkbaar veroorzaakt hij geen openbare stoornis.

Onder de verpleegden kwamen ook dit jaar weer veel gevallen van filariosis en anchylostomiasis voor. Overigens was de gezondheidstoestand der verpleegden beter dan het vorige jaar. Het aantal gevallen van malaria was veel minder.

In de voeding moest door de tijdsomstandigheden herhaaldelijk wijziging worden gebracht. Dit gaf dikwijls aanleiding tot groote moeilijkheden. De verpleegden weigerden eenvoudig te gelooven, dat sommige artikelen, zooals boter en vooral rijst, moeilijk of in 't geheel niet verkrijgbaar waren. Wanneer zij die artikelen niet of in mindere hoeveelheid ontvingen dan vroeger, schreven zij dat toe aan onwil, nalatigheid of gierigheid en toonden daarbij hunne ontevredenheid op ondubbelzinnige wijze.

In de kleeding, die geheel door verpleegden werd vervaardigd, werden wederom eenige verbeteringen aangebracht.

De landaard van de verpleegden en de loop van de bevolking der inrichting gedurende de laatste tien jaren kunnen blijken uit de in bijlage I² opgenomen staatjes.

Geneeskundige school. De lessen werden op 1 Januari 1917 gevolgd door 30 betalende (voor particulier geneesheer studeerende) en 2 niet-betalende (voor districtsgeneesheer studeerende) leerlingen.

In den loop van het jaar legden 2 der betalende leerlingen en 1 der niet-betalende leerlingen het eindexamen af; 1 der betalende werd op zijn verzoek afgeschreven en 6 betalende leerlingen ingeschreven, zoodat op 31 December 1917 overbleven 33 betalende en 1 niet-betalende leerling.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de verschillende examens voor de geneeskundige commissie afgelegd.

	1ste halfjaar		2de halfjaar		Te zamen.	
	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.
Voorbereidend examen	1	—	1	—	2	—
1ste natuurkundig examen	6	3	9	4	15	7
2de „ „	5	2	5	3	10	5
Geneeskundig „	8	2	6	3	14	5
Heelkundig „	4	2	4	2	8	4
Verloskundig „	2	1	2	2	4	3
Tandheelkundig „	—	—	2	1	2	1
	26	10	29	15	55	25

Keuringscommissie. De ter verkrijging van pensioen gevorderde verklaring wegens ongeschiktheid voor de verdere waarneming van hunne betrekking werd aan 10 ambtenaren afgegeven.

Aan 3 ambtenaren werd eene verklaring uitgereikt, waarbij werd vastgesteld dat een verblijf buiten de tropen noodzakelijk was tot herstel van hunne gezondheid; deze verklaring werd aan 1 ambtenaar geweigerd, terwijl een ander ambtenaar, die eveneens zulk eene verklaring verlangde, geheel voor den dienst werd afgekeurd, zoodat aan hem eene verklaring werd uitgereikt ter verkrijging van pensioen. Hij is begrepen onder de 10 ambtenaren hiervoren bedoeld.

Onde de werking van het Koninklijk besluit van 20 Augustus 1910 n°. 46 (*Gouvernementsblad* n°. 71) kon wegens ziekte 3 malen achtereen eene maand binnenlandsch verlof worden verkregen op eene geneeskundige verklaring, afgegeven door den behandelenden geneesheer. Eerst wanneer een langer verlof wegens ziekte noodig was, was eene keuring door de geneeskundige commissie vereischt.

Volgens het Koninklijk besluit van 10 Maart 1917 n°. 28 (*Gouvernementsblad* n°. 38), dat het aangehaald Koninklijk besluit van 1910 heeft vervangen en op 1 Juli 1918 in werking is getreden, is thans voor elk binnenlandsch verlof wegens ziekte keuring door de geneeskundige commissie vereischt. Het aantal keuringen en herkeuringen is daardoor belangrijk toegenomen. In 1917 werden ter verkrijging van binnenlandsch verlof gekeurd 17 ambtenaren, van wie sommige meer dan eens ter verkrijging van verlenging van verlof.

Voorts werden 2 personen gekeurd ter vaststelling of zij in aanmerking konden komen voor eene vaste benoeming in eene pensioengerechtigde betrekking; 1 persoon werd gekeurd om na te gaan of zij lichamelijk geschikt was om in aanmerking te komen voor eene beurs, in Nederland te bekomen voor de studie als onderwijzer voor den Indischen dienst; 1 ambtenaar, die in Nederlandsch-Indischen dienst wenschte over te gaan en 3 ambtenaren en 1 beambte om uit te maken of zij nog geschikt waren voor de waarneming van hunne betrekking.

Slachthuis. Er werden in het slachthuis te Paramaribo geslacht 3511 runderen, 1243 varkens en 5 schapen.

Aan slachtgeld werd ontvangen f 13 643,23, tegenover f 12 646,12⁵ in 1916.

Doodsoorzaken. Bijlage **H** bevat eene opgave van de doodsoorzaken te Paramaribo.

Militair geneeskundige dienst.

Paramaribo. Op 31 December 1917 bestond het personeel van den militair geneeskundigen dienst te Paramaribo bij het militair hospitaal uit 1 officier van gezondheid 1ste klasse, hoofd van den militair geneeskundigen dienst en van het hospitaal, 4 officieren van gezondheid 2de klasse, waarvan 1 boven de formatie, wiens detacheeringstermijn sedert 14 April 1917 was verstreken, doch die wegens gebrek aan scheepsgelegenheid niet kon vertrekken, en 2 burgerartsen, die als officier van gezondheid dienst deden, voorts uit 1 militair-apotheker, 1 als zoodanig dienstdoenden burgerapotheker en het noodige administratief personeel. Op den post Albina deed een aldaar gevestigde burgergeneesheer dienst als officier van gezondheid.

In het afgeloopen jaar werden 75 burgerpersonen voor typhus verpleegd, waarvan 7 met doodelijken afloop. Als lijdende aan malaria werden in het militair hospitaal 469 personen opgenomen, waarvan 18 overleden; als lijdende aan dysenterie werden verpleegd 27 personen, waarvan 4 overleden. Het aantal gevallen van amoeben dysenterie overtrof verre dat der bacillaire dysenterie, welke laatste ziekte veroorzaakt werd door de dysenteriebacil. De amoeben dysenterie werd met gunstig gevolg met emetine behandeld.

Zes patiënten lijdende aan tetanus werden opgenomen, waarvan 4 overleden.

Aan longtuberculose lijdende werden verpleegd 124 personen, waarvan 61 overleden, terwijl slechts hoogst zelden een patiënt lijdende aan tuberculose der beenderen werd opgenomen.

347 personen lijdende aan yaws werden opgenomen; hiervan konden slechts 82 met neo-salversan worden behandeld, omdat dit geneesmiddel niet meer uit Nederland werd ontvangen en pogingen om het uit Amerika te betrekken geen gunstig gevolg hebben gehad.

Het aantal syphilis-lijders bedroeg 246.

Er werden opgenomen 953 personen lijdende aan mijnwormziekte, op wie, met uitzondering van 38, die overleden, met gunstig verloop de thymolkuur werd toegepast. Ook dit jaar werden opvallend veel bilharziaeieren bij faecesonderzoekingen aangetroffen.

Op 1 Januari 1917 bedroeg het aantal verpleegsters, leerling-verpleegsters en hulpverpleegsters 59.

Met ingang van 1 Mei werd wederom een aanvang gemaakt met de lessen aan de leerling-verpleegsters en aan het mannelijk verplegend personeel.

Examens ter verkrijging van het diploma van verpleegster werden niet afgenomen.

Niettegenstaande de voeding van de lijders der 3de, 4de en 5de klasse zeer vereenvoudigd werd, welke vereenvoudiging in hoofdzaak verkregen werd door de uitheemsche voedingsmiddelen door voortbrengselen van eigen bodem te vervangen, deden zich ook hier de tijdsomstandigheden gevoelen; eensdeels door de zeer belangrijke prijsstijging, andersdeels door de ingetreden schaarschte aan levensmiddelen, welke de aanschaffing zeer bemoeilijkte. De voeding was evenwel steeds voldoende. De ligging der lijders is zeer verbeterd, door alleen die zieken in het hospitaal te nemen, wier toestand hospitaalverpleging noodzakelijk maakt en de lijders niet langer in de inrichting te houden, dan de ziektetoestand vordert.

Van het Röntgenapparaat wordt steeds druk gebruik gemaakt.

Het aantal opnamen in het militair hospitaal bedroeg in 1917 9920 met 144 344 verpleegdagen, tegen 11 763 met 170 301 verpleegdagen in 1916.

Afzonderlijke vermelding:

	1915	1916	1917
Behoeftigen	9 814	7 268	5 870
Yawslijders	1 225	709	855
Gevangenen	159	122	130
Boschwezen	18	18	15
Openbare werken en verkeer te land	127	91	77
Immigratiefonds	5	119	302

	1915	1916	1917
Politie	304	265	218
Opnemingsdienst	1	—	—
Personen wier opname geschiedt volgens de bepalingen der beschikking van 12 October 1916 n°. 3829 (*G. B.* n°. 70)	—	15	48
Cultuurtuin	—	28	26
Slootwijk	—	9	1
Lawa	—	3	2
Koloniaal gouvernement	30	—	7
Militairen	511	498	503
Gezinsleden van militairen	183	169	146
Schepelingen	—	—	—
Fransche vluchtelingen	17	9	16
Kleinbedrijf in de goudindustrie	—	—	—
Overige betalende lijders	2 650	2 417	1 702
	15 044	11 763	9 920

De gemiddelde dagelijksche sterkte bedroeg 396 tegen 473 in 1916 en 567 in 1915. Er zijn verricht 619 operaties.

Het volgende geeft een beknopt overzicht der werkzaamheden in het bacteriologisch laboratorium.

Aantal bloedpreparaten onderzocht op malaria ... 1580

Hiervan bevatten:

tertianaparasieten ... 144
quartana ,, ... 39
tropica ... 123

Sputa onderzocht op tuberkel bacillen 316, waarvan positief ... 118

Neusslijm onderzocht op leprabacillen, waarvan positief ... 5

Faecesonderzoekingen 3168; gevonden werden:

Ascariseieren	1189 maal
Trichocephaluseieren	435 ,,
Anchylostoomeieren	1240 ,,
Schistosomuneieren	54 ,,
Strengyleidislarven	9 ,,
Entamoeba tetragena	14 ,,
Flagellaten	4 ,,

Genitaalsecreet werd 267 maal op gonococcen onderzocht, waarvan 101 maal met positief resultaat. Aantal verrichte reacties van Widal 331, waarvan positief 94.

Aantal bloedkulturen op typhusbacillen 72, waarvan positief 22.

Aantal verrichte reacties van Wassermann 93, waarvan positief 51.

Aantal bloedpreparaten onderzocht op mikrofilaria 206, waarvan positief 59.

Voorts werden nog vaak yawsspirochaeten, pneumoccocen en andere mikro-organismen aangetoond.

Voor den klinischen dienst werden 1497 urines onderzocht op pathologische bestanddeelen.

Naar aanleiding van het ondanks de prophylactische voorschriften voorkomen van typhus en tropische malaria en zwartwaterkoorts onder de militairen te Albina en in het Lawagebied, waarvan enkele gevallen met doodelijken afloop), werd den officier van gezondheid der 2de klasse C. Bonne opgedragen, zich naar genoemde plaatsen te begeven, ten einde zoo mogelijk de oorzaak van een en ander op te sporen. Aan mevrouw Bonne werd op haar verzoek toestemming verleend haren echtgenoot naar Albina en de Lawa te vergezellen; zij bracht uit dit weinig bekende en dun bevolkte gebied een zeer belangrijke muskietenverzameling mede.

Het aantal in de militaire apotheken gereed gemaakte recepten bedroeg:

	1915	1916	1917
a. voor binnendienst:			
militairen	1 051	746	1 017
burgerlijken	30 846	26 868	20 241
	31 897	27 614	21 258
b. voor den buitendienst:			
militairen	8 666	7 740	8 054
burgerlijken	15 183	10 518	11 940
	23 849	18 258	19 994

Nickerie. De gezondheidstoestand in dit district was in het afgeloopen jaar over het algemeen bevredigend. De meest heerschende ziekten waren malaria, anchylostomiasis en influenza. Er kwamen zes gevallen van typhus abdominalis voor, waarvan één met doodelijken afloop. Twaalf gevallen van dysenterie kwamen voor, waarvan alle met gunstig verloop. Het aantal opgenomen patiënten was belangrijk minder dan in het vorig jaar, hetgeen werd veroorzaakt door ten aanzien van opneming en ontslag van zieken dezelfde gedragslijn te volgen als te Paramaribo.

Door aanplant van bananen, cassaven enz. op het terrein der infirmerie is getracht de kosten van de voeding te verminderen; deze poging mag als zeer geslaagd worden beschouwd.

Het aantal verpleegden in het ziekenhuis te Nieuw-Nickerie bedroeg gedurende het jaar 1917 65 beambten van politie, 141 burgerpersonen voor rekening van den lande, 15 gevangenen en 73 burgerpersonen voor eigen rekening of voor rekening van anderen, totaal 235.

Het aantal verpleegdagen bedroeg 4669, de gemiddelde sterkte per dag was minder dan één.

Albina. De gezondheidstoestand van de militairen was niet zeer gunstig, als gevolg van hunne voorafgaande detacheering naar de Lawa.

Nagenoeg allen leden, bij terugkeer van de Lawa, aan malaria, terwijl 7 hunner voor zwartwaterkoorts moesten worden behandeld.

Er stierven te Albina geen militairen; tijdens het transport naar deze plaats overleed één militair, die te Degrad Pointu (in het Lawagebied) gedetacheerd was geweest.

Onder de burgerbevolking was de algemeene gezondheidstoestand vrij goed.

De meest veelvuldig voorkomende ziektevormen waren: malaria en catarrhale aandoeningen, terwijl in de maanden April—Juni 1917 zich meerdere gevallen van influenza voordeden; er kwamen in de maand December van dat jaar enkele gevallen van kinkhoest voor. Epidemieën en besmettelijke ziekten kwamen niet voor. Het aantal verpleegden in de ziekeninrichting te Albina bedroeg: 27 militairen, geen beambten van politie, 7 burgerpersonen voor rekening van den lande, geen gevangenen en 10 burgerpersonen voor eigen rekening of voor rekening van anderen, totaal 44.

Het aantal verpleegdagen bedroeg 235, de gemiddelde sterkte per dag was minder dan één.

In bijlage I[1] van dit verslag wordt een overzicht gegeven van de bedrijfsrekening van het militair hospitaal, waaruit mede kunnen blijken de uitgaven voor de ziekeninrichtingen te Nieuw-Nickerie en Albina en de in de ziekeninrichtingen ontvangen verpleeggelden.

HOOFDSTUK K.

LANDSGEBOUWEN.

§ 1. ONDERHOUD DER GEBOUWEN.

Aan de landsgebouwen werden, voor zoover de beschikbare gelden dat toelieten, de gewone onderhoudsherstellingen verricht.

§ 2. NIEUWE WERKEN.

Ten laste van den post voor nieuwe werken enz. der koloniale huishoudelijke begrooting voor 1917 werd aan de Westerschool eene uitbreiding gegeven en werden in de inrichting ter verpleging van melaatschen te „Groot-Chatillon" 2 blokken woningen tot huisvesting van verpleegden gebouwd.

Saramaccakanaal. Behalve gedurende de dagen, dat voor spuiing ook de schutsluizen werden gebezigd, hadden de schuttingen geregeld plaats.

Er werden geschut:

	Beekhuizen.	Uitkijk.
Stoombarkassen	856	703
Ponten	111	81
Tentbooten (gedeeltelijk overdekte vaartuigen	1 276	979
Visschersbooten (open roeivaartuigen)	14 081	7 354
Zeilvaartuigen	1	—
Corjalen (uitgeholde boomstammen	4 806	5 705
Houtvlotten	501	348

Het aantal door de sluizen gepasseerde vaartuigen bedroeg voor Beekhuizen 23 716 en voor Uitkijk 16 427.

HOOFDSTUK L.

LAND- EN WATERWEGEN EN BIJBEHOORENDE WERKEN, BENEVENS VERVOERMIDDELEN.

a. *Land- en waterwegen.*

I. *Paramaribo.* De Klipsteenenstraat, de Keizerstraat tusschen Zwartenhovenbrug- en de Rust en Vredestraten en de Heerenstraat tusschen Klipsteenen- en Watermolenstraten werden verbeterd door het aanbrengen van trottoirs en het verharden van het rijvlak.

II. *In de districten.* Voor het onderhoud van de bestaande wegen werd het noodige verricht. Er is een begin gemaakt met het verrichten van opmetingen tot het samenstellen van een plan voor de verbetering van de wegen in de districten.

b. *Vaartuigen en vervoerdienst te water.*

In den zee- en rivierdienst werd geen verandering gebracht, behalve dat het schip, hetwelk den dienst op Albina verrichtte, in den regel doorgevaren is naar St. Laurent.

De stoomschepen werden geregeld nagezien, schoongemaakt, geschilderd en hersteld.

De stoomschepen *Prinses Juliana, Albina* en *Oranje* werden in Georgetown gedokt.

Aan de *Koningin Wilhelmina*, de *Prinses Juliana*, de *Albina* en de *Oranje* werden buitengewone herstellingen uitgevoerd.

De barkassen werden geregeld nagezien en waar noodig hersteld. De ombouw van de stoombarkas *Corantyn* tot motorboot kwam gereed; zij kon einde Juni weder in dienst worden gesteld.

De gezamenlijke opbrengst aan vervoer- en vrachtgelden op de verschillende verbindingen bedroeg f 309 095, tegenover f 238 595 in 1916 en f 156 575 in 1915; terwijl de vervoer- en vrachtgelden voor kosteloos vervoerde personen en goederen op in 't geheel f 38 406 gesteld moeten worden, tegen onderscheidenlijk f 39 425 en f 38 301 in 1916 en 1915.

c. *Spoorwegen.*

Hieronder volgt eene opgave van de opbrengst van 1 Januari tot en met 15 Mei 1918:

BENAMING.	Goudstrook Kwakoegron Brokolonko.	1ste goudstrook.	2de goudstrook.	Parastrook.	Te zamen.
Vervoergelden	f 743,50	f 6 128.50	f 2 857,50	f 17 860,80[5]	f 27 590,30[5]
Vrachtgelden	502,88[5]	5 734,14[5]	3 871,45[5]	7 920,70[5]	18 029,19
Goud	20,80	586,50	345,—	—	952,30
Andere ontvangsten	47,98	171,46[5]	502,65	1 938,90	2 660,99[5]
Spoorwegtelefoon	—	—	—	—	213,92[5]
Verkocht zand	—	—	—	—	89,75
	f 1 315,16[5]	f 12 620,61	f 7 576,60[5]	f 27 720,41	f 49 536,46[5]

In bijlage R is een overzicht opgenomen van de inkomsten van den dienst van het vervoer der koloniale spoorwegen.

HOOFDSTUK M.

GELDELIJKE AANGELEGENHEDEN.

Muntwezen. De geldomloop ondervond in 1917 geen stremming; de voortdurende buitengewone tijdsomstandigheden bleven evenwel groote waakzaamheid hierbij noodzakelijk maken.

In de tweede helft van het jaar bleek eene toenemende behoefte aan pasmunt te bestaan, vooral aan 1 centstukken. Gemis aan gelegenheid tot verzending maakte het onmogelijk om door aanvoer van munt uit Nederland de voorraden pasmunt aan te vullen. Hoewel sterk verminderd, konden deze nog voldoen aan de meest dringende behoeften.

Ten gevolge van de buitengewone tijdsomstandigheden werden geen geschonden en verminkte munten naar Nederland opgezonden. De maatregel om deze munten aan den omloop te onttrekken, bleef evenwel toepassing vinden. Op 31 December 1917 was in de koloniale kas een bedrag van ruim f 8600 aan geschonden en verminkte munt aanwezig, terwijl in die kas het in het vorige verslag genoemde bedrag van f 8682 aan ingetrokken stuivers aanwezig bleef.

De Surinaamsche Bank beschikte over een metaalvoorraad van:

a van 1 Januari tot 7 September 1917 gemiddeld f 745 796 of gemiddeld f 32 647 meer dan voorgeschreven is tot dekking van de opeischbare verbintenissen, welke in dit tijdvak gemiddeld f 2 139 444 bedroegen;

b. van 8 September tot einde December 1917 f 615 271 of gemiddeld f 179 597 meer dan de nader voorgeschreven dekking van de opeischbare verbintenissen, welke in dit tijdvak gemiddeld f 2 178 369 bedroegen.

In September 1917 moest de Bank in hare verplichte dekking worden tegemoet gekomen door eene verlaging van de op 1/3 voorgeschreven dekking tot 1/5. De noodzakelijkheid hiertoe ontstond, doordien de inrichting ten gevolge van de ondervonden verschepingsmoeilijkheden, die met de buitengewone tijdsomstandigheden verband hielden, zich voor belangrijke uitbetalingen geplaatst zag, terwijl aanvulling van haren muntvoorraad door aanvoer uit Nederland niet mogelijk was. Verder werden als gevolg van de verschepingsmoeilijkheden aan de Bank buitengewone eischen gesteld voor kredietverschaffing aan landbouw- en balataondernemingen.

Bij verordening van 27 December 1917 (*Gouvernementsblad* n°. 99) werd de wijziging van de dekking goedgekeurd en bepaald dat die van kracht zou blijven tot 1 Juli 1918.

De Bank voerde geen vreemde munt in. Evenmin had invoer van Nederlandsche munt plaats.

Aan particulieren verkocht zij voor eene waarde van f 23 423 aan vreemde munt en voor f 485 aan Nederlandsche munt. Uitvoer van munt kwam niet voor.

In 1917 viel geen beslissing omtrent het nieuwe octrooi van de Bank, dat bij de Koloniale Staten aanhangig was. In verband hiermede werd het bestaande octrooi andermaal verlengd met een jaar, dus tot eind December 1918.

In de eerste maanden van 1918 ontstond er schaarschte aan zilveren munt in die mate, dat besloten werd tot de uitgifte van zilverbons tot een bedrag van f 500 000 (verordening van 6 April 1918, *Gouvernementsblad* n°. 25). Als zeer waarschijnlijk werd aangenomen, dat het zilvergeld werd vastgehouden door de klein-landbouwers, die voor voedingsgewassen prijzen maakten als nooit te voren en van den anderen kant weinig uitgaven, daar zij opzagen tegen de hooge prijzen van artikelen als manufacturen, enz.

Belastingen. Een overzicht van de opbrengst van de voornaamste belastingen in de laatste tien jaren is opgenomen in bijlage I.

Bij verordeningen van 16 Mei 1917 (*Gouvernementsblad* nos. 84, 85 en 86) werd bepaald, dat de heffing van opcenten op eenige daarvoor in aanmerking komende middelen, op de inkomstenbelasting en de heffing van eene buitengewone inkomstenbelasting ook in 1918 zou bestendigd blijven.

Onder de nummers 4 en 13 van het *Gouvernementsblad* werden de verordening tot heffing van opcenten op de inkomstenbelasting en die tot heffing van eene buitengewone inkomstenbelasting afgekondigd.

Mede werd afgekondigd eene belasting op enkele openbare vermakelijkheden (*Gouvernementsblad* n°. 16), alsmede eene nieuwe belasting op lucifers (*Gouvernementsblad* n°. 81).

Hypotheekbank. Er werden 305 paar borderellen van hypothecaire inschrijving aangeboden tot een bedrag van f 717 588,20, waaronder begrepen 5 inschrijvingen tot een bedrag van f 59 390 wegens voorwaardelijke schulden.

Ten behoeve van het immigratiefonds werden 3 inschrijvingen op plantages gedaan tot een bedrag van f 40 000.

Op verzoek van de Surinaamsche Bank werden op huizen en erven ingeschreven 9 onderzettingen tot een bedrag van f 33 580 wegens tegenwoordige schulden en 25 onderzettingen tot een bedrag van f 36 325 wegens geopende kredieten, terwijl op plantages en gronden waren ingeschreven 4 onderzettingen wegens geopend krediet tot een bedrag van f 58 200.

Het aantal doorhalingen bedroeg 272 tot een bedrag van f 534 416,80, waaronder begrepen zijn 2 doorhalingen van inschrijvingen wegens voorwaardelijke schulden tot een bedrag van f 4440 en 77 tot een bedrag van f 177 552,33 wegens kredietonderzettingen. Voor het immigratiefonds werden 2 doorhalingen gedaan tot een bedrag van f 4440.

Voor hypothecaire vorderingen der Surinaamsche Bank werden doorgehaald 3 tot een bedrag van f 20 500 wegens tegenwoordige schulden en 57 tot een bedrag van f 79 050 wegens geopende kredieten.

Het gezamenlijk bedrag der op 31 December 1917 bestaande inschrijvingen bedroeg f 6 219 604,46[5].

Koloniale postspaarbank. Van de daartoe openstaande gelegenheid tot het overdragen van gelden van de Rijkspostspaarbank in Nederland op de koloniale postspaarbank in Suriname werd gebruik gemaakt op 3 boekjes tot f 1620 en van de koloniale postspaarbank op de Rijkspostspaarbank in Nederland op 20 boekjes tot f3782.

Op de scholen in de kolonie werden door 1454 inleggers gespaard f 7317. Einde December 1917 waren in omloop 11 892 boekjes met een gezamenlijk tegoed van f 1 004 725.

Het gemiddeld bedrag van het tegoed per boekje beliep f 84,49 en per 1000 zielen van de bevolking f 10 887,32.

In 9908 inlagen werd gespaard een bedrag van f 576 052, zoodat gemiddeld gespaard werd per inlage een bedrag van f 58,14.

Het aantal terugbetalingen was 6500 tot een bedrag van f 442 219.

Gemiddeld werd terugbetaald een bedrag van f 68,03, terwijl het aantal terugbetalingen per boekje was f 0,55 en per 1000 zielen der bevolking f 70,43 bedroeg.

De in den loop van het jaar aan de inleggers op geheel afbetaalde boekjes uitgekeerde rente, welke onder het gezamenlijk terugbetaalde bedrag is begrepen, beliep f		562
Aan het einde van het jaar werd op de rekeningen-courant der inleggers als tegoed gemaakte rente bijgeschreven		18 442
zoodat aan de inleggers werd toegekend een bedrag van		f 19 004
Wegens de belegging der gelden werd verkregen eene rente van		f 35 871
terwijl aan de inleggers werd toegekend als rente	f 19 004	
en aan de Rijkspostspaarbank wegens rente op voorgeschoten overdrachtsgelden	73	
		19 077
zoodat eene winst aan rente werd verkregen van		f 16 794

De uitgaven gedaan, waren:

a. aandeel in de bezoldigingen van het personeel	f	3 534
b. aanwezigheidsgelden voor de leden van den raad van toezicht		115
c. kantoorbehoeften, drukwerken, enz.		779
d. belooning voor de werkzaamheden, verbonden aan de jaarlijksche rentebijschrijving, briefport enz.		731
e. onkosten op beleggingen in Nederland		40
In 't geheel rond	f	5 200

Het erf met gebouwen aan de Saramaccastraat La. E. n°. 25*ab*, toebehoorende aan de koloniale postspaarbank, bracht in 1917 aan huur op .... f 1 060

terwijl voor onderhoud aan gebouwen, enz. werd besteed 334

zoodat bij de verhuring van dat pand de inkomsten de uitgaven overschreden met .... f 726

Voor het medegebruik door het postkantoor van de kluis werd aan huur ontvangen .... f 180

terwijl voor het onderhoud daarvan werd uitgegeven 11

zoodat eene winst behaald werd van .... f 169

De waarde der effecten van de koloniale postspaarbank wees volgens den koers op 31 December 1917 tegenover die op gelijken dag van het vorig jaar eene daling aan van .... f 23 613

waardoor de „Waardewijziging van Inschrijving en Fondsen" zou worden opgevoerd tot .... f 70 815

Hiervan werd echter in mindering gebracht de in 1917 gemaakte winst van 12 492

en de waardewijziging alzoo teruggebracht tot ... f 58 323

Bij dit verslag is als bijlage J gevoegd een staat, aanwijzende den landaard der inleggers, met opgave van het gezamenlijk en gemiddeld bedrag hunner inlagen in 1917 en van het gezamenlijk en gemiddeld bedrag van hun tegoed op 31 December 1917.

HOOFDSTUK N.

VOORSCHRIFTEN OMTRENT LANDSDIENAREN.

Behalve de in het vorige verslag genoemde beschikkingen, werden nog in het *Gouvernementsblad* van 1917 o.m. opgenomen:

onder n°. 45: beschikking van 4 Juli 1917 n°. 2229, ter bekendmaking van het Koninklijk besluit van 5 Mei 1917 n°. 35, waarbij de Minister van Koloniën is gemachtigd om, naar behoefte, personen bestemd voor plaatsing in tot den tijdelijken of vasten burgerlijken dienst in Nederlandsch-West-Indië behoorende ambten, waartoe de benoeming niet aan de Kroon is of wordt voorbehouden, zoo noodig na voorbereiding in Nederland of elders, ter beschikking te stellen van den Gouverneur der betrokken kolonie, onder de daarin aangegeven voorwaarden;

onder n°. 57: beschikking van 17 Augustus 1917 n°. 2777, tot toepasselijkverklaring op tijdelijk personeel van de resolutie van 2 Mei 1914 n°. 1775 (*Gouvernementsblad* n°. 20), houdende verbod aan personen in vasten dienst van den Lande om nevens dien dienst eenig ambt, beroep of bedrijf uit te oefenen, enz.;

onder n°. 72: openbaarmaking van 12 October 1917, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 28 Juni 1917 (*Staatsblad* n°. 480), tot vaststelling van regelingen omtrent toekennig van verloven en wachtgelden aan en omtrent terugbetaling van genoten uitkeeringen enz. door ter vervulling van burgerlijke ambten naar Nederlandsch-West-Indië gezonden personen;

onder n°. 87: verordening van 2 Mei 1917, tot nadere wijziging en aanvulling van de pensioenverordening (geldende tekst *Gouvernementsblad* 1913 n°. 62);

onder n°. 100: beschikking van 28 December 1917 n°. 4190, houdende wijziging van het bij resolutie van 26 April 1917 n°. 1401 (*Gouvernementsblad* n°. 25) vastgesteld reglement voor de niet-pensioengerechtigden onder het werklieden- en scheepspersoneel in dienst van het departement van openbare werken en verkeer;

onder n°. 102: beschikking van 31 December 1917 n°. 4244, houdende wijziging en aanvulling van de regeling omtrent de betaalbaarstelling door de administratie van financiën van bezoldigingen, verlofsbezoldigingen, wachtgelden, toelagen, pensioenen, onderstanden, abonnementen, bijdragen en huishuurvergoedingen en omtrent de betaling van maand-, week- en dagloonen.

In het *Gouvernementsblad* van 1918 werden o.m. opgenomen:

onder n°. 30: openbaarmaking van 25 April 1918, waarbij wordt afgekondigd het Koninklijk besluit van 11 Februari 1918 (*Staatsblad* n°. 112), houdende wijziging van het besluit van 28 Juni 1917 (*Staatsblad* n°. 480, *Gouvernementsblad* n°. 72), tot vaststelling van regelingen omtrent toekenning van verloven en wachtgelden aan en omtrent terugbetaling van genoten uitkeeringen enz. door ter vervulling van burgerlijke ambten naar Suriname of naar Curaçao gezonden personen;

onder n°. 36: beschikking van 22 Mei 1918 n°. 1689, ter bekendmaking van het Koninklijk besluit van 21 Maart 1917 n°. 50, waarbij de Minister van Koloniën is gemachtigd om in Nederland vertoevende gezinnen en gezinsleden van koloniale landsdienaren of gewezen landsdienaren, alsmede aan hunne verzorgers, voorschotten te verleenen op de inkomsten van die landsdienaren.

HOOFDSTUK O.

IMMIGRATIE EN KOLONISATIE.

I. IMMIGRATIE.

§ 1. *Immigratie-departement.* De heer C. van Drimmelen, agent-generaal voor de immigratie, vertoefde eenige maanden met verlof in de Vereenigde Staten van Amerika; gedurende dien tijd werd de heer M. Nassy, nevens zijn ambt van districts-commissaris, belast met de waarneming van deze betrekking.

Den 7den Augustus keerde de heer van Drimmelen in de kolonie terug en hervatte dienzelfden dag zijne werkzaamheden.

§ 2. *Buitenlandsche agentschappen.* In het beheer van de agentschappen te Semarang en te Calcutta kwam in het afgeloopen jaar geen verandering. Na de opzegging van het koelietractaat, in de paragraaf hieronder bedoeld, zijn maatregelen in voorbereiding om het agentschap te Calcutta op te heffen.

§ 3. *Aanvoer van immigranten.* De Britsche Regeering heeft bij nota van 17 Maart j.l. het tractaat van 8 September 1870, betreffende de immigratie van vrije arbeiders uit Britsch-Indië naar Suriname (*Gouvernementsblad* 1872 n°. 14) op den voet van art. 24 opgezegd en daaraan de mededeeling toegevoegd, dat geen waarborg kan worden gegeven, dat het praktisch mogelijk zal zijn emigranten-arbeiders uit Britsch-Indië in Suriname te krijgen onder eenig ander stelsel.

Gedurende 1917 vond alleen aanvoer plaats uit Nederlandsch-Indië en wel in twee groepen met de stoomschepen *Rotti* en *Buitenzorg*, onderscheidenlijk van de stoomvaartmaatschappijen Nederland en Rotterdamsche Lloyd.

De *Rotti* vertrok van Java op 24 November 1916 en kwam in Suriname aan op 10 Januari 1917.

Te Semarang werden ingescheept 593 emigranten, t.w. 284 mannen en 307 vrouwen van 15 jaren en daarboven, benevens twee vrouwen zonder werkovereenkomst. Op de reede van Padang, welke plaats de boot op haar reis aandeed, overleed 1 man, zoodat werden aangevoerd 283 mannen en 307 vrouwen, benevens twee vrouwen zonder werkovereenkomst. Gedurende de reis van Java naar Suriname vond noch geboorte noch overlijden plaats. Ziektegevallen kwamen zoo goed als niet vóor.

De tweede groep per *Buitenzorg* verliet Java op 22 Februari 1917 en kwam te Paramaribo aan op 28 April d.a.v.

Te Semarang werden ingescheept 595 emigranten, t.w. 343 mannen en 252 vrouwen van 15 jaren en daarboven. Gedurende de reis werden de navolgende havens aangedaan: Soerabaja op 23 Februari, Makassar op 27 Februari, Nagasaki op 12 Maart, San Francisco op 5 April, Panama en Colon op 20 April. Sterfte noch geboorte vond plaats.

De per *Rotti* en *Buitenzorg* aangevoerde immigranten zagen er zeer goed uit en hadden over de behandeling aan boord niet te klagen.

In verband met haren diepgang moesten de booten op eenige mijlen afstands van het lichtschip van Suriname ten anker komen; de immigranten werden in groepen van ongeveer 30, in sloepen overgebracht naar den voor de overneming naar zee vertrokken gouvernementsstoomer. De overvoer der immigranten vond telkens in twee reizen plaats.

Na het hoofdelijk geneeskundig onderzoek werden van de *Rotti* ter verpleging opgenomen 70 mannen en 81 vrouwen en van de *Buitenzorg* 79 mannen en 114 vrouwen. Deze immigranten waren bevonden lijdende te zijn aan:

	Rotti.	*Buitenzorg.*
Geslachtsziekten	96	148
Syphilis	3	—
Wonden	3	—
Bronchitis	11	7
Trachoom	9	—
Bloedarmoede	3	—
Dikke milt	2	—
Oogziekten	1	3
Hartgebrek	1	12
Huidziekten	—	14
Waterpokken	—	2
Ingewandsgebreken	—	3
Andere ziekten	19	4
Opgenomen tot nader onderzoek	3	—

Van de aangevoerden, allen onderzocht op anchylostomiasis, werden 383 van de *Rotti* en 225 van de *Buitenzorg* bevonden lijdende te zijn aan deze ziekte. De lijders ondergingen in het doorgangshuis, alvorens naar hunne bestemming te vertrekken, de daarvoor vereischte kuur.

Van deze hernieuwde proefneming met rechtstreekschen aanvoer kan gezegd worden dat zij uitstekend geslaagd is.

Deze uitkomst is niet alleen te danken aan de uit Suriname aan den emigratie-agent op Java gegeven wenken, waarvan de opvolging noodig was om de kans van welslagen der proefneming te vergrooten, doch ook aan de zeer gewaardeerde tusschenkomst van den gewezen chef van het militair hospitaal te Paramaribo, den dirigeerend-officier van gezondheid der eerste klasse op Java, dr. E. A. Koch, die, op verzoek van den Gouverneur van Suriname, door de Indische Regeering werd aangezocht toezicht op de verscheping te houden.

In het geheel werden aangevoerd 1187 van de 1800 aangevraagde emigranten. Hierop is van invloed geweest de omstandigheid, dat de firma Soesman, emigratie-agent voor Suriname op Java, zich in het tijdperk, waarin de voor Suriname aangevraagde emigranten verscheept moesten worden, verbonden had om al de door haar aangeworven koelies uitsluitend te bestemmen voor de twee groote plantersvereenigingen ter Oostkust van Sumatra. Alleen met de krachtige hulp van de arbeidsinspectie mocht het gelukken van deze vereenigingen gedaan te krijgen, dat gedurende het tijdperk ook voor Suriname mocht worden aangeworven. Dit bezwaar is thans geheel opgeheven, doordien bij een besluit van den directeur van justitie in Nederlandsch-Indië, in de bepalingen tot regeling van de werving van arbeiders voor Deli, eene zoodanige regeling werd getroffen, dat de emigratie-agent voor Suriname zijne werkzaamheden kan blijven uitoefenen, nevens die van werfagent voor Deli en zonder dat hij daarbij afhankelijk is van de Deli-werving.

Verder werden moeilijkheden ondervonden door de zeer verscherpte gezondheidsmaatregelen, welke opgelegd waren voor de verzorging der geworvenen in het doorgangshuis. Hier werd echter door de welwillende houding der Nederlandsch-Indische Regeering zooveel mogelijk tegemoet gekomen.

Ook de strenge keuring maakte het moeilijk het vereischte aantal emigranten bijeen te brengen. Lijders aan anchylostoom en trachoom werden zooveel mogelijk afgewezen, niettegenstaande zij voor Deli geschikt werden bevonden.

Met het oog op den dringenden arbeidersnood in Suriname zijn in samenwerking met de betrokken stoomvaartmaatschappijen maatregelen getroffen om aan anchylostoomlijders gedurende de reis een kuur te doen ondergaan, zoodat er niet langer bezwaar behoeft te bestaan lijders aan die ziekte toe te laten. Ook tegen het toelaten van een klein aantal lichte gevallen van trachoomlijders, die alsdan gedurende de reis zullen worden behandeld, bstaat geen overwegend bezwaar. Een groot nadeel bleef echter het lange

wachten in het doorgangshuis, voordat scheepsgelegenheid beschikbaar kwam. Hierdoor toch werden de emigranten ongeduldig en dientengevolge kwamen tegen den tijd van inscheping weigering om te vertrekken en wegloopen veelvuldig voor.

Wellicht ware hierin na den oorlog verbetering te brengen door een met de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland" en ,,Rotterdamsche Lloyd" te treffen regeling voor een meer regelmatigen overvoer.

Voor het verschepingsseizoen 1917/1918 werden aangevraagd 3248 emigranten.

Toen de aanvragen gestegen waren tot 2000, werd reeds getracht scheepsruimte tot overvoer der emigranten te krijgen van de ,,Rotterdamsche Lloyd" of de Maatschappij ,,Nederland". Deze maatschappijen waren bereid den overvoer der emigranten op zich te nemen, doch konden zich, onder de tegenwoordige omstandigheden, niet binden. Het aantal emigranten moest echter per scheepsgelegenheid niet minder dan 600 bedragen. Intusschen werd van den emigratieagent op Java, aan wien opgave was verstrekt van het aantal emigranten, dat vereischt werd, per draad bericht ontvangen, dat hij slechts kans zag 1200 emigranten te doen vertrekken en wel in vier groepen van 300 om de twee maanden. Na herhaalde daartoe aangewende pogingen, mocht het gelukken van de betrokken stoomvaartmaatschappijen de toezegging te ontvangen, dat zij den overvoer van twee groepen, elk van ten minste 400 personen, op zich zouden nemen. Aanbod van een derde gelegenheid was haar niet mogelijk.

De emigratie-agent van zijn kant nam op zich dit aantal bijeen te brengen.

Van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië ontving de Gouverneur van Suriname een draadbericht, dat Zijne Excellentie bij Soesman pogingen zou aanwenden het aantal per schip te vervoeren emigranten zooveel mogelijk op 600 te brengen.

Den 13den Februari 1918 werd dan ook door den Gouverneur van Zijne Excellentie een telegram ontvangen, meldende, dat met het stoomschip *Sitoebondo* tegen midden Maart 600 Javaansche immigranten rechtstreeks naar Paramaribo zouden kunnen worden verscheept. Acht dagen later kwam echter het onaangename bericht, dat de *Sitoebondo* niet meer beschikbaar was, omdat zij verplicht was naar Amerika met eene volle lading voortbrengselen terug te keeren. Naar aanleiding van dit draadbericht aangewende pogingen hadden tot gevolg, dat de *Sitoebondo* de immigranten naar Suriname zou mogen brengen. Zij kwam daar aan op 23 Augustus 1918.

In Mei van het afgeloopen jaar is te Londen eene ambtelijke bespreking gehouden, waarop van Engelsche zijde is overwogen, op welke voorwaarden, nu de emigratie onder werkovereenkomst uit Britsch-Indië is afgeschaft, landverhuizing naar de Britsch-West-Indische koloniën en Fidji zou kunne plaats vinden. Een aldaar ontworpen plan zou door de Britsch-Indische Regeering en de besturen en de betrokken koloniën worden overwogen.

De inhoud van het rapport der Londensche commissie is o.a. opgenomen in de *Daily Argosy* van Demerary van 20 October 1917.

§ 4. *Terugvoer van immigranten.* In 1917 vond geen terugvoer plaats van immigranten wegens de onmogelijkheid om voor den overvoer der immigranten scheepsruimte beschikbaar te krijgen.

Bijlage L[1]—[2] bevat een staat, aantoonende het aantal immigranten in Suriname aangevoerd van 1 Januari 1853 t/m 31 December 1917.

§ 5. *Getalsterkte, aantal huwelijken, geboorten en sterften onder de immigranten, hun algemeene toestanden, andere bijzonderheden, ook van hen, die niet onder werkovereenkomst verbonden zijn.*

I. *Uit Nederlandsch-Indië.*

Op 1 Januari 1917 waren onder werkovereenkomst verbonden 4563 Nederlandsch-Indische immigranten, t.w. 3195 mannen, 1008 vrouwen met 175 jongens en 185 meisjes en op 31 December 1917 5906, t.w. 3920 mannen, 1587 vrouwen met 201 jongens en 198 meisjes.

Het gemiddeld aantal immigranten van dezen landaard bedroeg dus 5234.

Er werden 71 huwelijken gesloten, waarbij 20 kinderen werden erkend. Het aantal huwelijken in de jaren 1913 t/m 1917 bedroeg achteenvolgens 3, 24, 6, 4 en 71.

Het aantal niet onder overeenkomst verbonden Nederlandsch-Indische immigranten op de plantages bedroeg op 1 Januari 1917 1748 hoofden en wel 429 mannen, 763 vrouwen, 307 jongens en 249 meisjes.

Op 31 December 1917 waren deze getallen onderscheidenlijk 2133, t.w. 747 mannen, 865 vrouwen met 293 jongens en 228 meisjes.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de op plantages werkende Nederlandsch-Indische immigranten was 510 vrouwen op de 1000 mannen.

Het aantal geboorten bij de onder overeenkomst verbondenen bedroeg 67; op de 100 vrouwen was de geboorte dus 7,48 tegen 5,03 in 1916. De sterfte van de onder overeenkomst verbondenen bedroeg 48 personen, dat is 0,92 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Trekt men van het sterftecijfer af 2 toevallige sterfgevallen, dan blijven er over 46 sterfgevallen of 0,88 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Naar den leeftijd gerangschikt, waren er 15 sterfgevallen beneden 1 jaar; 11 van 1—10 jaar en 22 van 10 jaar en daarboven.

II. *Uit Britsch-Indië.*

Op 1 Januari 1917 waren onder werkovereenkomst verbonden 4284 Britsch-Indische immigranten, t.w. 2694 mannen, 882 vrouwen, 405 jongens en 303 meisjes.

Op 31 December 1917 3217, t.w. 2054 mannen, 630 vrouwen met 300 jongens en 233 meisjes.

Het gemiddeld aantal immigranten van dezen landaard bedroeg 3750. Tusschen Britsch-Indiërs werden 226 huwelijken gesloten, waarbij 383 kinderen werden gewettigd, 1 tusschen een Britsch-Indiër en een inlandsche vrouw en 1 tusschen een inlander en een Britsch-Indische, bij deze huwelijken werden geen kinderen gewettigd.

Het aantal huwelijken van 1913 tot 1917 bedroeg achtereenvolgens 104, 202, 163, 192 en 226.

Het aantal niet onder werkovereenkomst verbonden Britsch-Indiërs op de plantages gevestigd, bedroeg op 1 Januari 1917 1775, t.w. 738 manen, 410 vrouwen, 342 jongens en 285 meisjes.

Op 31 December 1917 waren de getallen onderscheidenlijk 2068, t.w. 992 mannen, 521 vrouwen met 296 jongens en 259 meisjes.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij op de plantages werkende Britsch-Indische immigranten — al dan niet onder overeenkomst verbonden — bedroeg 377 vrouwen op de 1000 manen.

Het aantal geboorten onder de bij overeenkomst verbondenen bedroeg 97; op 100 vrouwen waren de geboorten dus 12,83 tegen 13,93 in 1916.

De sterfte onder de bij werkovereenkomst verbonden immigranten bedroeg 36 personen, d.i. 0,96 ten 100 van de gemiddelde bevolking.

Naar den leeftijd gerangschikt waren er 9 sterfgevallen beneden 1 jaar, 9 van 1 tot 10 jaar en 18 van 10 jaar en daarboven.

De overeenkomsten van 9 Nederlandsch-Indische en van 38 Britsch-Indische immigranten werden met onderling goedvinden van huurder en immigrant en met goedkeuring van den Gouverneur verbroken.

Het bedrag door deze immigranten terugbetaald aan het immigratiefonds en aan den huurder naar reden van den onvervulden diensttijd bedroeg voor de Nederlandsch-Indische immigranten f 491,84 en voor de Britsch-Indische f 4685,62.

Het aantal niet onder overeenkomst verbonden immigran-

ten, dat elders dan op de plantages gevestigd is, bedroeg op 31 December 2956 Nederlandsch-Indiërs en 26 195 Britsch-Indiërs.

Nog bevinden zich in Suriname ± 1840 Britsch-Indiërs, afkomstig van naburige koloniën, die bij het immigratiedepartement zijn ingeschreven.

De sterfte onder de vrije immigranten bedroeg voor de immigranten uit Nederlandsch-Indië 82 of 15,93 per duizend en voor de Britsch-Indiërs 353 of 12,98 per duizend, terwijl de geboorten onderscheidenlijk 104 of 20,21 en 958 of 34,97 per duizend van de gemiddelde bevolking bedroegen.

In de inrichting tot verpleging van melaatschen op Groot-Chatillon bevonden zich op 31 December 1917 36 Nederlandsch-Indische en 20 Britsch-Indische immigranten.

In het gesticht ter verpleging van krankzinnigen op Wolffenbuttel waren aan het einde van 1917 opgenomen 10 Javanen en 43 Britsch-Indiërs.

In de inrichting tot verpleging van ouden en gebrekkigen 's Landsgrond Boniface bevonden zich op 31 December 1917 25 Nederlandsch-Indiërs, t.w. 22 mannen en 3 vrouwen, 96 Britsch-Indiërs, t.w. 73 mannen, 22 vrouwen en 1 meisje, en 26 Chineezen, allen mannen.

§ 6. *Getuigschriften van geëindigden diensttijd.*

Wegens geëindigden diensttijd werden uitgereikt: aan immigranten uit Nederlandsch-Indië 238 getuigschriften en aan immigranten uit Britsch-Indië 615 getuigschriften.

§ 7. *Hernieuwde werkovereenkomsten.*

Het aantal immigranten, dat zich na het einde van hunne werkovereenkomsten opnieuw voor den tijd van 1 tot 5 jaar voor veld- of fabrieksarbeid op de plantages verbond, bedroeg voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 1643, tegen 1593 in 1916, en voor immigranten uit Britsch-Indië 217, tegen 235 in 1916.

De hun uitbetaalde uitkeeringen waren naar reden van f 100 voor 5 jaren.

§ 8. *Huisvesting, geneeskundige behandeling en verpleging, ziekte en sterfte onder de bij overeenkomst verbonden immigranten.*

Omtrent de geneeskundige behandeling en verpleging in de plantage-ziekenhuizen, in het miltair hospitaal te Paramaribo en in de infirmerie te Nieuw-Nickerie, kunnen de volgende cijfers worden medegedeeld:

	Immigranten uit Nederlandsch-Indië.		Britsch-Indië.	
Op 1 Januari 1917 waren onder behandeling	141		351	
Onder behandeling gekomen	7 515		8 557	
		7 656		8 908
Hiervan zijn hersteld	7 421		8 733	
Overleden	30		26	
		7 451		8 759
Op 31 December bleven dus onder behandeling		205		149
Het aantal ziekendagen bedroeg		45 614		70 956

Uit deze gegevens blijkt, dat er op de 100 onder werkovereekomst verbonden immigranten voorkwamen:

bij immigranten uit Nederlandsch-Indië 127 ziektegevallen;

bij immigranten uit Britsch-Indië 237 ziektegevallen,

terwijl het aantal ziektedagen gemiddeld bedroeg voor een immigrant uit Nederlandsch-Indië 9 en voor een immigrant uit Britsch-Indië 19.

De naaste oorzaak van overlijden was als volgt:

	Nederlandsch-Indiërs.	Britsch-Indiërs.
Influenza	2	5
Aangeboren lichaamszwakte	3	1
Malaria	2	1
Levercirrhose	1	—
Tuberculose van de long	2	4
Bronchitis	3	1
Anchylostoom	1	2
Kraambed en gevolgen	—	1
Verdronken	1	—
Electrische ontlading	1	—
Ziekte van Bright	1	1
Kinkhoest	2	3
Klem	1	—
Aangeboren gebreken	2	2
Syphilis	2	1
Febris	3	2
Andere ziekte der spijsverteringsorganen	3	2
Andere ziekten	4	2
Asthma bronchiale	2	—
Onbekende oorzaken	12	8
	48	36

Het sterftecijfer gedurende de laatste 10 jaren van onder werkovereenkomst verbonden Nederlandsch-Indische immigranten staat in verhouding tot dat der Britsch-Indische immigranten als volgt:

	Nederlandsch-Indiërs.	Britsch-Indiërs.
In het jaar 1908 als	1,07	2,20
,, ,, ,, 1909 ,,	1,20	2,70
,, ,, ,, 1910 ,,	1,19	2,31
,, ,, ,, 1911 ,,	1,53	2,10
,, ,, ,, 1912 ,,	1,78	1,99
,, ,, ,, 1913 ,,	0,87	2,04
,, ,, ,, 1914 ,,	0,83	1,99
,, ,, ,, 1915 ,,	0,54	0,85
,, ,, ,, 1916 ,,	0,58	1,14
,, ,, ,, 1917 ,,	0,92	0,96

§ 9. *Arbeid, werkverzuim en loon.*

In een staat (K) zijn opgenomen de gegevens betreffende den door de immigranten op elke plantage verrichten arbeid, het gepleegde werkverzuim en het hun uitbetaald loon.

§ 10. *Klachten en strafbare feiten.*

Immigranten brachten de volgende klachten tegen huurders of werkgevers in:

Getal.	Ingebrachte klachten van immigranten tegen huurders, gezagvoerders, geneeskundigen en opzichters. Districten en aard der klachten.	Ingetrokken of niet vatbaar voor vervolging.	Door den eersten rechter. Vrijgesproken.	Door den eersten rechter. Veroordeeld.	In hooger beroep.	Uitslag.
	Uit Nederlandsch-Indië:					
	Beneden-Commewijne.					
3	te gering loon	3	—	—	—	Schikking getroffen.
2	toebrengen van slagen	—	—	2	—	Opzichter onderscheidenlijk f 25 en f 2.50 boete.
	Cottica.					
1	te zwaar werk	1	—	—	—	Ongegrond.
	Saramacca.					
1	te gering loon	1	—	—	—	Schikking getroffen.
	Nickerie.					
2	toebrengen van slagen	—	—	2	—	Opzichters f 50 boete.
4	te zwaar werk	4	—	—	—	Ongegrond.
9		9	—	4	—	
	Uit Britsch-Indië:					
	Beneden-Commewijne.					
2	te gering loon	2	—	—	—	Schikking getroffen.
3	toebrengen van slagen	—	—	3	—	Opzichter f 12 boete; ziekenoppasser onderscheidenlijk f 3 en 14 dagen hechtenis, veranderd in f 25 boete.
	Cottica.					
1	toebrengen van slagen	1	—	—	—	Geen getuigen.
	Saramacca.					
1	toebrengen van slagen	1	—	—	—	Ongegrond.
7		4	—	3	—	

Op elke 100 onder werkovereenkomst verbonden immigranten bedroeg het aantal van de door hen ingebrachte klachten:
a. voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 0,18;
b. voor immigranten uit Britsch-Indië 0,25.

Het aantal tegen immigranten ingediende klachten ter zake van overtredingen en strafbare feiten wordt in den hieronder volgenden staat vermeld.

Immigranten uit:	A. Overtredingen ter zake van plichtsverzuim vallende onder de artt. 29 t/m 34 der Politiestrafverordening (G.B. 1915 no. 77).												B. Andere overtredingen dan die vallende onder de artt. 29 t/m 34 der Politiestrafverordening (G. B. 1915 no. 77).			C. Misdrijven.		
	Onwil om te werken of luiheid.						Andere overtredingen.											
	Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.		Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken, of vrijgesproken.		Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken, of vrijgesproken.	Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken, of vrijgesproken.
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.						
Ned. Indië . . .	495	62	454	40	41	22	173	10	165	9	8	1	222	189	33	33	31	2
Britsch-Indië . .	550	196	481	170	69	26	134	7	127	6	7	1	94	87	7	106	101	5

Op elke 100 onder werkovereenkomst verbonden immigranten bedroeg het aantal veroordeelingen:

1. Voor immigranten uit Nederlandsch-Indië overtredingen onder A. vermeld 14,98
Overtredingen onder B. vermeld 1,66
Misdrijven onder C. vermeld 1,93

2. Voor immigranten uit Britsch-Indië overtredingen onder A. vermeld 17,81
Overtredingen onder B. vermeld 5,04
Misdrijven onder C. vermeld 0,82

§ 11. *Spaarpenningen en geldverzending.*

a. Spaarpenningen:

Het kapitaal op naam van 32 Nederlandsch-Indische immigranten in de Koloniale Postspaarbank belegd, bedroeg f 1992,18; einde December 1916 was dit cijfer f 2180.23 ten name van 31 inleggers.

Het kapitaal, dat op naam van 2694 Britsch-Indiërs is belegd, bedroeg eene som van f 264 957,94;

b. Geldverzending:

Door tusschenkomst van het immigratie-departement hebben 29 Britsch-Indische immigranten een bedrag van f 2024 aan hunne betrekkingen in Britsch-Indië overgemaakt, tegen f 2294,50 door 60 hunner in 1916.

Door tusschenkomst van de Surinaamsche Bank maakten 2 Britsch-Indische immigranten f 12 960 over, betaalbaar te Londen, en 3 Britsch-Indiërs f 23 976,15, betaalbaar te New-York.

§ 12. *Briefwisseling.*

Door tusschenkomst van het immigratie-departement werden 93 brieven van Britsch-Indiërs alhier aan hunne betrekkingen verzonden en werden ongeveer 80 van het postkantoor alhier ontvangen voor het meerendeel uit Britsch-Indië afkomstige brieven bestemd voor Britsch-Indische immigranten, aan hen uitgereikt. In 1916 waren deze cijfers onderscheidenlijk 311 en 200.

II. KOLONISATIE.

Uit Nederlandsch-Indië, Britsch-Indië, China en West-Indië.

Op 31 December waren:

a. 2710 immigranten huurders van domeinland voor eene oppervlakte van 4204 H.A., onder wie: 137 uit Nederlandsch-Indië, 2539 uit Britsch-Indië, 27 uit West-Indië en 7 uit China.

Ook hadden 2 Javanen te Lelydorp 2 erven in huur, terwijl 49 Britsch-Indiërs erven in huur bezaten, waarvan 41 te Paramaribo, 2 te Lelydorp en 4 te Albina;

b. 198 immigranten, gebruikers van domeinland buiten vestigingsplaatsen op de voorwaarden van de grondjesverordening (*Gouvernementsblad* 1916 n°. 24) voor eene oppervlakte van 415 H.A., onder wie: 49 uit Nederlandsch-Indië, 147 uit Britsch-Indië en 2 uit China;

c. 1689 immigranten, gebruikers van land op vestigingsplaatsen, krachtens bovenvermelde verordening voor eene oppervlakte van 3059 H.A., onder wie: 282 uit Nederlandsch-Indië en 1407 uit Britsch-Indië;

d. 2283 immigranten, eigenaren van land, verkregen krachtens de boven meervermelde verordening of op andere wijze en door aankoop van ingezetenen, te zamen voor eene oppervlakte van 10 674 H.A., onder wie: 2 uit Nederlandsch-Indië, 2279 uit Britsch-Indië, 1 uit West-Indië en 1 uit China.

Op het hypotheekkantoor stond deze oppervlakte bekend als verdeeld in 2111 perceelen, terwijl 3 Javanen en 391 Britsch-Indiërs eigenaren waren van 384 erven, waarvan 234 te Paramaribo, toebehoorende aan 3 Javanen en 232 Britsch-Indiërs, 149 te Nieuw-Nickerie, toebehoorende aan 155 Britsch-Indiërs, en 1 te Albina, toebehoorende aan een Britsch-Indiër;

e. 1935 immigranten, huurders en gebruikers van land van ingezetenen, te zamen voor eene oppervlakte van 1327 H.A., onder wie: 336 uit Nederlandsch-Indië, 1593 uit Britsch-Indië en 6 uit West-Indië.

In het geheel waren er dus 8815 immigranten, onder wie: 806 uit Nederlandsch-Indië, 7965 uit Britsch-Indië, 34 uit West-Indië en 10 uit China, huurders, gebruikers of eigenaren van land voor eene oppervlakte van 19 670 H.A.

Er werd door Nederlandsch- en Britsch-Indische immigranten bij overdracht van domeinland onderscheidenlijk betaald f 1 613,50 en f 33 969; in 1916 waren deze cijfers f 315 en f 23 454, terwijl Britsch-Indiërs voor perceelen en erven aan ingezetenen toebehoorende, betaalden f 50 836 tegen f 41 108 in 1916.

De Nederlandsch-Indische immigranten hebben op de door het Gouvernement of door ingezetenen aan hen in gebruik of huur afgestane stukken grond verkregen 5265 K.G. cacao, 4 000 K.G. koffie, 341 817 K.G. rijst, 1 077 435 K.G. aardvruchten, 26 351 K.G. koren, 18 112 bossen bananen en 32 597 bossen bacoven.

Op de perceelen aan Britsch-Indiërs toebehoorende, in huur of gebruik, werden de volgende voortbrengselen verkregen: 233 427 K.G. cacao, 22 913 K.G. koffie, 4 313 831 K.G. rijst, 953 494 K.G. aardvruchten en 828 743 K.G. koren, 295 531 bossen bananen en 147 371 bossen bacoven.

Uitkeeringen. Tegen afstand van het recht op vrijen terugvoer, werd krachtens de verordening van 11 December 1914 (*Gouvernementsblad* 1916 n°. 14) aan 92 Nederlandsch-Indisch en aan 266 Britsch-Indische immigranten en krachtens de verordening van 21 Augustus 1878 (*Gouvernementsblad* 1880 n°. 3) aan 11 Nederlandsch-Indische en aan 183 Britsch-Indische immigranten eene uitkeering van f 100 voor ieder hunner verstrekt.

Het geheele aantal Nederlandsch-Indische immigranten, aan wie de uitkeering bedoeld bij de grondjes-verordening (*Gouvernementsblad* 1916 n°. 24) is verstrekt, bedroeg op het einde van December 1066 en dat der Britsch-Indische immigranten 5483 en het geheele aantal, toegekend aan Nederlandsch-Indische immigranten, krachtens de verordening van 21 Augustus 1878 (*Gouvernementsblad* 1880 n°. 3) 161 en dat aan Britsch-Indiërs 1195.

Het aantal Britsch-Indiërs, dat hier een ander beroep dan dat van klein-landbouwer uitoefent, neemt nog steeds toe. Bijna in alle beroepen zijn zij vertegenwoordigd. Een 60-tal draagt voldoende bij in de inkomsten- en andere rechtstreeksche belastingen, om kiezers voor leden van de Koloniale Staten te kunnen zijn. In gouvernementsdienst werken er als ambtenaar, onderwijzer, tolken, beambten van politie, stoker, bediende en oppasser.

Marktvergunningen. Het gemiddeld getal van de week- en dagvergunningen aan Britsch-Indiërs voor eene verkoopplaats op de openbare markten te Paramaribo bedroeg 28 voor weekvergunningen en 180 voor dagvergunningen, terwijl dat voor dagvergunningen aan Nederlandsch-Indiërs 3 bedroeg.

Port d'armes. Er waren 5 Nederlandsch-Indiërs en 77 Britsch-Indiërs in het bezit van een port d'armes (vergunning tot het gebruik van vuurwapens).

HOOFDSTUK P.

NIJVERHEID, LANDBOUW, HANDEL EN SCHEEPVAART.

§ 1. ONTGINNING VAN DELFSTOFFEN.

De bij dit verslag gevoegde bijlagen M[1] en M[2] geven een overzicht van de in 1917 verleende en hernieuwde concessiën voor de ontginning van delfstoffen en van de vergunningen voor het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen.

In het verslagjaar bleven aanvragen inkomen bij het bestuur om vergunning tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen, voornamelijk met het oog op bauxiet (zie vorig verslag). Het aantal verleende vergunningen was echter 62 minder dan in het vorige jaar.

Vooral van Amerikaansche zijde werd veel belangstelling voor deze delfstof getoond en vele der verleende vergunningen, benevens enkele concessies tot ontginning van delfstoffen, kwamen onder bereik van een tweetal met Amerikaansch kapitaal opgerichte naamlooze vennootschappen. Met name de Surinaamsche Bauxietmaatschappij kreeg een groot deel van die terreinen in handen en had op het einde van 1917 bijna 125 000 H.A. land in concessie.

Velen van de oorspronkelijke concessiehouders konden hunne rechten tegen soms ruime bedragen aan de Maatschappij overdoen, hetgeen in niet geringe mate aanleiding gaf tot speculatie in vergunning- en concessieterreinen.

Ook over particuliere eigendommen kregen de vennootschappen de beschikking.

In verband met de voorgenomen wettelijke regeling op het stuk van de bauxiet-exploitatie en wijl het in het voornemen ligt om ter voorkoming van monopolie niet al het beschikbare land uit handen te geven, hield het bestuur alle ingediende aanvragen voor onderzoek terrein in het oostelijk deel der kolonie aan. In het geheel werden 81 aanvragen aangehouden, tegen 26 in 1916.

Aan het einde van het verslagjaar was de voorbereiding van de bedoelde wettelijke regeling zoover gevorderd, dat de desbetreffende ontwerp-verordeningen in Januari van het volgende jaar aan de Koloniale Staten ter goedkeuring konden worden aangeboden. Zij werden sedert goedgekeurd, doch zijn nog bij den ondergeteekende in overweging.

Intusschen is de Surinaamsche Bauxiet-Maatschappij ernstig aangevangen met de voorbereidende werkzaamheden om spoedig met de ontginning van hare terreinen te kunnen beginnen.

De opbrengst aan concessierecht tot het ontginnen van of het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen beliep in 1917 f 74 541, terwijl de goudbelasting op het verkregen product, bedragende 7 cents per gram, f 58 376 opbracht.

Naar de door belanghebbenden gedane aangiften bedroeg de hoeveelheid goud in 1917 gevonden aan of in de nabijheid van de:

Boven-Suriname	271 982	gram
Saramacca	143 599	,,
Marowijne	15 086	,,
Lawa	377 737	,,
Te zamen	808 404	gram

hetgeen, berekend tegen den prijs van f 1,35 per gram, eene marktwaarde vertegenwoordigt van f 1 091 354.

De goudopbrengst bedroeg 10 059 gram meer dan in 1916. Deze vermeerdering is uitsluitend een gevolg van de betere uitkomsten van het bedrijf op het placer van de Compagnie des Minis d'Or de la Guyane Hollandaise aan de Lawa, waardoor de goudopbrengst van deze streek van 266 213 gram in 1916 steeg tot 377 737 gram in 1917. In de bovengenoemde andere drie goudstreken daalde evenwel de gezamenlijke opbrengst van 532 132 gram in 1916 tot 430 667 gram. Deze groote teruggang van de productie is aan dezelfde oorzaken te wijten als in het vorige verslag vermeld, en wel in hoofd-

zaak doordien talrijke kleine ontginners en de zoogenaamde onderhuurders het bedrijf moesten staken, wijl dit niet meer loonend was als gevolg van de belangrijke stijging in prijs van levensmiddelen en gereedschappen en wijders door het gemis van krediet door de bijzondere tijdsomstandigheden.

Ook de groote maatschappijen moesten door deze omstandigheden hun bedrijf beperken en de vooruitzichten in dit bedrijf zijn bij den voortdurenden druk der tijdsomstandigheden in de naastliggende toekomst dan ook niet bijzonder gunstig.

§ 2. BOSCHWEZEN.

De bij dit verslag gevoegde bijlage S bevat de volgende gegevens nopens het balatabedrijf en den houtkap:

a. Opgave van de ontvangen baten uit den houtkap over de jaren 1916 en 1917;

b. Opgave van den uitvoer van hout en mangrovebast in de jaren 1916 en 1917;

c. Staat aantoonende de ontwikkeling van de kopie (Gaupia Glabia) op de terreinen van het Boschwezen;

d. Overzicht van de aangiften tot inzameling van balata op eigendomsterreinen;

e. Staat, aantoonende de oppervlakte uitgegeven tot het doen van onderzoek naar balata, zoomede tot het inzamelen daarvan over de jaren 1916/1917;

f. Staat, houdende het aantal arbeiders bij het balatabedrijf;

g. Splitsing van de balataopbrengst in 1917;

h. Splitsing van de in 1917 ontvangen retributie op balata van domein;

i. Staat, aantoonende het aantal arbeiders in het balatabedrijf in het geheel en op iedere 10 000 H.A. in concessie, zoomede de verkregen opbrengst in het geheel, per arbeider en per H.A. in concessie;

j. Opgave van de ontvangen rechten uit het balatabedrijf over de jaren 1916 en 1917.

Personeel. Het personeel bleef samengesteld als aan het eind van het vorige jaar en bestond op 31 December 1917 uit 1 houtvester, 1 klerk, 7 opzichters — waarvan één in het bijzonder voor de aanplantingen en verjongingen en 6 belast met de boschpolitie- en het boschonderzoek, en 5 boschwachters.

Aan één opzichter werd met ingang van 1 Januari 1917 op zijn verzoek eervol ontslag verleend; in zijne plaats werd met ingang van 1 Februari 1917 voorzien.

De boschwachter Ch. Aken overleed op 14 September 1917 aan de gevolgen van een ongeluk op de watervallen in de binnenlanden bij eene reis in dienst van het Boschwezen. De open plaats werd met ingang van 1 November d.a.v. aangevuld.

Op verzoek van belanghebbenden werd aan twee opzichters toegestaan reizen te maken voor het verrichten van particuliere werkzaamheden in verband met de balata-nijverheid in de z.g. ,,tweede zône''.

Houtkap. Er werden geen vergunningen verleend tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van hout op de voorwaarden vastgesteld bij beschikking van 18 October 1916 n°. 3907 (*Gouvernements Advertentieblad* n°. 88).

Aangezien het wenschelijk gebleken was te geraken tot algeheele afschaffing van de houtkapvergunningen op de z.g. ,,oude'' voorwaarden, waarbij alleen een concessierecht (pachtrecht) van 10 ct. per jaar per H.A. verschuldigd was, zonder heffing van retributie op het verkregen hout, werd bij resolutie van 21 Februari 1917 n°. 667 bepaald, dat dergelijke vergunningen na 1 April 1917 niet meer zouden worden verlengd — zooals voor dien telkens met een jaar mogelijk was —, doch dat de houders die vergunningen zouden kunnen omzetten in houtkapconcessies op de z.g. ,,nieuwe'' voorwaarden, waarbij een concessierecht is verschuldigd van 2 ct. per H.A., benevens eene retributie op het verkregen hout. Door dezen maatregel zullen na 1 April 1918 geen houtkapvergunningen, verleend op de ,,oude'' voorwaarden, meer bestaan.

Op verschillende verleende houtkapconcessies werd in het jaar 1917 geen of zeer weinig hout bewerkt. Om het aanvragen van dergelijke concessies met klaarblijkelijk zuiver speculatieve bedoelingen tegen te gaan en te voorkomen dat voor houtkap geschikte terreinen bij aanvrage door ernstige exploitanten niet beschikbaar zouden zijn, werd bij resolutie van 5 April 1917 n°. 1177 in de beschikkingen, waarbij houtkapvergunningen worden verleend, de voorwaarde opgenomen, dat de Gouverneur zich de bevoegdheid voorbehoudt om de concessie in te trekken indien niet binnen 6 maanden na den dag van ingang met de exploitatie ernstig is aangevangen. Bovendien wordt vóór het verleenen van de concessie onderzocht of aangenomen kan worden, dat de aanvrager inderdaad ernstige exploitatie bedoelt en worden aanvragen, waarbij van dit ernstig voornemen niet blijkt, afgewezen.

Aldus werden in 1917 47 door 5 personen ingediende aanvragen om concessie geweigerd.

In 1917 werden verleend of hernieuwd 113 houtkapconcessies, groot te zamen 639 344,10 H.A.

Vóór 1 April werden nog verlengd 4 vergunningen tot het kappen van brandhout en het bewerken van timmerhout, uitgezonderd bolletrie, hevea, lettehout, Demerary groenhart (op de z.g. ,,oude'' voorwaarden), groot te zamen 2000 H.A.

De concessie, verleend aan de ,,Surinaamsche Hout- en Pulp Maatschappij'', groot 56 000 H.A., werd bij resolutie van 12 Januari 1917 n°. 134, tot 58 900 H.A. vergroot, overgedragen aan den heer H. B. Handley Jr., die met de exploitatie een aanvang maakte, doch slechts betrekkelijk geringe hoeveelheden ceder- en krappahout deed aankappen.

Met de oprichting van eene cellulose-fabriek werd nog een begin gemaakt. De concessionaris deelde mede, dat nader onderzoek nog moet uitwijzen of de op de concessie aanwezige hoeveelheid possentrie van waarde zou zijn voor de vervaardiging van cellulose dan wel voor uitvoer als timmerhout.

Op de concessie van de ,,Surinam Extract Co.'' aan de Coppename werd eene inrichting tot stand gebracht om mangrove-bast, welke voor uitvoer als looistof bestemd is, te drogen. Deze inrichting kwam omstreeks 15 December in werking en kan thans volgens mededeeling van de directie 10 tot 15 ton droge bast per dag afleveren. Het is nog twijfelachtig of deze hoeveelheid met de beschikbare arbeiders verworven zal kunnen worden. De inrichting zal, wanneer zij geheel toegerust is, een vermogen hebben van 50 ton bast per dag. In 1917 werd door de onderneming geen bast verscheept.

In Nickerie, waar verschillende groote concessiën zijn verleend, kan nog niet van houtexploitatie op groote schaal worden gesproken. Een concessionaris begon met de oprichting van een stoomhoutzaagmolen, doch deze werd nog niet voltooid. De opgaven van een anderen houtkapconcessionaris, die beweerde zeer uitgestrekte Demerary-greenheart- en letterhoutbosschen op zijne concessie te hebben ontdekt, konden door een onderzoek ter plaatse door den houtvester niet worden bevestigd.

De houtkapconcessie, verleend in aansluiting aan de concessie tot het onderhouden van eene binnenlandsche gemeenschap voor personen- en goederenvervoer tusschen Paramaribo en Albina met vrijstelling van concessierecht volgens de voorwaarden en bepalingen van de verordening van 18 December 1915 (*Gouvernementsblad* 1916 n°. 25), groot 250 000 H.A. en overgedragen aan den heer R. S. Peotter, vertegenwoordiger van de Surinaamsche Bauxite Maatschappij, werd afgerond door eene concessie groot 2500 H.A. bij resolutie n°. 1854 van 2 Juni verleend aan vorengenoemde maatschappij zelf. Op beide concessieterreinen vond tot dus-

verre de exploitatie nog niet anders plaats dan op kleine schaal en op de gewone eenvoudige wijze met behulp van boschnegers.

De houtaanvoer nam niettegenstaande de slechte scheepsgelegenheid belangrijk toe en bestond hoofdzakelijk uit cederhout, voornamelijk opgekocht van boschnegers, die boven de watervallen in 's lands bosschen den houtkap uitoefenen.

De dienst van de koloniale spoorwegen deed langs de spoorbaan op domein 540 542 M³ hout kappen. Verkregen werden 9146 dwarsliggers, voor het meerendeel bolletrie van doodgetapte boomen.

Ook het aantal van walaba of bijlhout aangemaakte dwarsliggers nam toe. Deze dwarsliggers waren van betere hoedanigheid en konden althans in beperkte hoeveelheid goedkooper geleverd worden dan de ingevoerde gecreosoteerde Noorsch-grenen liggers. Walaba-dwarsliggers, die in 1908 met spint gelegd waren en in de laatste jaren gerapporteerd werden slecht te zijn, bleken na verwijdering van het vergane spint nog volkomen gaaf en opnieuw bruikbaar. Onder de oplegplaatjes was niet de minste inrijding te bespeuren en de spijkers konden weer in dezelfde gaten worden ingeslagen.

De Noorsche dwarsliggers daarentegen moeten alle binnen enkele jaren vernieuwd worden; het inwendige, binnen de lagen, waarin de inpregneeringsvloeistof is doorgedrongen, is soms geheel rot, zoodat de dwarsliggers nog slechts uit een schaal van min of meer gaaf hout bestaan.

Het bleek dat door het werken alleen langs den spoorweg geen voldoend aantal inlandsche houten dwarsliggers kunnen worden aangemaakt. Er worden thans door het Boschwezen maatregelen getroffen om den aankoop ook elders in de kolonie te doen plaats vinden. Bij resolutie dd. 24 November n°. 3815 werden tot dit doel eenige bosschen langs de Saramacca van de uitgifte in concessie uitgesloten.

De hooge vrachten deden de prijzen van steenkolen belangrijk stijgen. Daarom gebruiken de koloniale vaartuigen en de spoorwegen thans hoofdzakelijk hout in plaats van zooals vroeger steenkolen of cokes, welk hout zij door tusschenkomst van het Boschwezen betrekken. Het hout wordt verkregen door het slecht gegroeide hout op de voor cultures bestemde terreinen op te ruimen. Vroeger werd in vele gevallen het hout op de plaats zelf verbrand. Het voortzetten van den houtaankap zal de aanleg van cultures ten zeerste bevorderen. Van af 1 April 1917 werden aan het Departement van Openbare Werken en Verkeer geleverd 4094 vaam brandhout.

De exploitatie vond ten deele plaats met gebruikmaking van Décauvillespoor, dat zeer goed voor het beoogde doel bleek te voldoen.

Door gebruik te maken van hout van het Boschwezen in plaats van steenkolen, wordt eene belangrijke besparing verkregen.

De directie van de gasfabriek wendde zich in de maand Juli tot het Bestuur met het verzoek het gasverbruik in te krimpen, aangezien de steenkolenvoorraad gevaar liep niet op voldoende schaal te kunnen worden aangevuld. De Gouverneur stelde daarop eene wagonlading walababrandhout gratis ter beschikking van de directie van de gasfabriek, ten einde daarmede vergassingsproeven te doen nemen. Uit de proeven bleek, dat bij voldoende zuivering uit dit harsrijke hout, gas van zeer goede hoedanigheid verkregen kan worden. De directie zette de proeven voort, waarvoor het benoodigde hout door het Boschwezen geleverd werd.

Uit den onder bijlage S opgenomen staat *a* blijkt welke baten in 1916 en 1917 uit den houtkap verkregen zijn, terwijl staat *b* aangeeft den uitvoer van hout en mangrovebast in die jaren.

Balatabedrijf.

Onderzoek naar de aanwezigheid van balata. Vrij algemeen gevoelen de concessionarissen de noodzakelijkheid om over meer voor het bedrijf ontginbare terreinen te kunnen beschikken, daar volgens sommigen de thans bewerkte terreinen uitgewerkt raken.

Krachtens art. 42 der balataverordening 1914 verleende de beheerder der domeinen zeven vergunningen om met uitsluiting van derden onderzoek te doen naar de aanwezigheid van balata op blokperceelen, behoorende tot de 2de zône.

Voor zoover bekend, was de uitslag van het onderzoek ongunstig. Tot dusver werden geen concessies tot exploitatie aangevraagd. Men treft in de tweede zône in plaats van de bolletrieboomen, die de gewone balata leveren, andere, z.g. „valsche" soorten bolletrie aan, die melksap, met afwijkende eigenschappen geven.

Inzameling van balata op terreinen in bijzonderen eigendom. Ingevolge hoofdstuk II der balataverordening 1914 werden 13 aangiften gedaan tot inzameling van balata op terreinen van ingezetenen. Een van deze aangiften werd door een door den beheerder der domeinen als deskundige aangewezen opzichter van het Boschwezen onderzocht en de aangifte werd veel te hoog bevonden.

De aanvoer van balata van eigendomsperceelen bedroeg 5062 K.G., tegen 3690 K.G. in 1916.

Groote concessies. Verschillende concessionarissen maakten gebruik van de gelegenheid, opengesteld door de wijziging van de balataverordening 1914 bij de verordening van 30 December 1916 (*Gouvernementsblad* n°. 91) om door bijbetaling van het concessierecht over eenige maanden de jaarlijksche termijnen voor de betaling van concessierecht in het vervolg te doen samenvallen met de seizoenen van de ontginning.

Nagenoeg alle concessieterreinen werden door het personeel van het Boschwezen bezocht. Er deden zich enkele gevallen voor, waarin personeel van den eenen concessionaris op terrein van anderen had gewerkt. Voorts werd zeer geklaagd over strooperij door z.g. maraudeurs van uit Fransch-Guyana op Nederlandsch grondgebied langs de Marowijne. Verwacht wordt dat uitbreiding van het boschpolitietoezicht aan dezen misstand langs die grensrivier paal en perk zal stellen.

Wederom werden meerdere grenslijnen van concessies afgebakend. De afbakening van de grens tusschen de concessies blok XVI*a* en blok XVI*b* eenerzijds en blok XXIX*a* anderzijds vond met toepassing van art. 35 § 5—1 der balataverordening 1914 ingevolge opdracht van den Gouverneur, den Raad van Bestuur gehoord, door de zorg van den beheerder der domeinen plaats. De kosten behooren alsnog door de betrokken concessionarissen te worden terugbetaald.

Kleine concessieterreinen. De blokperceelen IV en XIII, die bij paragraaf 3 van art. 2 der balataverordening 1914, *Gouvernementsblad* n°. 51, waren bestemd tot uitgifte van concessies in perceelen van ongeveer 5000 H.A., werden op 10 November 1917 voor de inschrijving ter verkrijging van concessies opengesteld. Met inbegrip van de blokken II en IX zijn thans aldus ter beschikking van het z.g. „Kleinbedrijf", bij de balatanijverheid 118 terreinen van ongeveer 5000 H.A. of kleiner. Daarvan waren aan het einde van het jaar in concessie 38 perceelen uitgegeven; slechts met ééne uitzondering één perceel betreffende, zijn deze concessionarissen allen bij het grootbedrijf in de balata-industrie betrokken, zoodat de uitgifte van perceelen voor kleinbedrijf niet aan het beoogde doel heeft beantwoord.

Mededeelingen betreffende het bedrijf. De uitvoer van balata, 1 034 211 K.G., overschreed de inzameling ten beloope van 887 565 K.G. wederom met een belangrijk bedrag, waardoor de groote voorraad onverscheepte balata, de indroging medegerekend, tot op naar schatting 50 ton verminderde.

De goede prijzen in 1917 hebben het verlies aan rente en indroging, dat anders een gevolg geweest zou zijn van moeilijkheden tot verscheping van balata, stellig voor belanghebbenden in winst doen verkeeren.

Evenals in de vorige jaarverslagen zijn de cijfers, aangevende de opbrengst en het aantal arbeiders in het bedrijf in de onder bijlage S opgenoemde staten *e* tot *i* opgegeven, doch thans niet meer voor klein- en grootbedrijf gesplitst. Waar de grootexploitanten ook de concessies voor kleinbedrijf doen bewerken, is deze splitsing van geen belang te achten.

Volgens de opgaven van de exploitanten werd de oogst verkregen door 1725 arbeiders, uitgerust te Paramaribo en door 991 arbeiders, uitgerust van uit Nickerie, te zamen 2716 arbeiders.

Zooals reeds in hoofdstuk F is gemeld, werden ten overstaan van de politie in 1917 aangeworven voor de balata-industrie te Paramaribo 1381 arbeiders, te Nieuw-Nickerie 991 arbeiders en te Albina 92 arbeiders. Het aantal te werk gestelde arbeiders is echter hooger, omdat een aantal vroeger gesloten overeenkomsten nog gedurende het jaar 1917 van kracht waren.

De commissie, benoemd bij beschikking dd. 1 Mei 1915 n°. 1577, met opdracht een verslag uit te brengen omtrent de wenschelijkheid om krachtens art. 30, § 1, sub *b*, der balataverordening 1914 voor het aftappen der bolletrieboomen als werktuig den taphoek voor te schrijven, bracht onder dagteekening van 31 Augustus—3 September 1917 verslag uit en werd bij resolutie dd. 5 November 1917 n°. 3618 ontbonden, onder dankbetuiging voor de bewezen diensten.

De commissie kwam na verschillende beschouwingen tot deze gevolgtrekkingen:

dat de taphoek een zeer goed instrument is voor de tapping, zoowel bij staande aftapping der boomen, als nadat die geveld op den grond liggen;

dat dit instrument echter meer verband hield met het vellingssysteem, omdat de houwer de boomen niet rond kon tappen wanneer die geveld waren;

dat de uitkomsten van eenige genomen proeven met het vellingssysteem niet tot toepassing van deze werkwijze heeft kunnen leiden.

De melkproductie verkregen met den taphoek bleek niet minder te zijn dan die met den houwer, terwijl bij gebruik van den taphoek de boomen minder beschadigd werden.

Zou om deze redenen de voorkeur moeten gegeven worden aan den taphoek, toch kon de commissie niet raden om dit instrument met uitsluiting van den houwer voor de ontginning van balata op domeingrond voor te schrijven, omdat daartegen van de zijde van de arbeiders groote tegenstand zou zijn te verwachten.

De commissie achtte in het belang van den levensduur der boomen het wenschelijk, maar onmogelijk den taphoek in te voeren voor de staande aftapping alleen. Zou beproefd worden die invoering plotseling of met geweld tot stand te brengen, dan zou het geheele balatabedrijf in gevaar gebracht worden, vermits men op verzet van de arbeiders zou stuiten en het gevolg hiervan zou zijn desertie of clandestien gebruik van den houwer.

De commissie gaf daarom den raad voor de exploitatie van balata van bestuurswege algeheele vrijheid te laten om gebruik te maken van den houwer of den taphoek.

Vóór de samenstelling van dit jaarverslag werd bij besluit van 15 Januari 1918, *Gouvernementsblad* n°. 3, ter uitvoering van art. 30 § 1 der balataverordening 1914 als werktuig, waarmede op domeingrond de aftapping van bolletrieboomen moet geschieden, voorgeschreven de taphoek. Echter heeft de Gouverneur den dag van inwerkingtreding van dit besluit nog niet bepaald.

De aftapping der bolletrieboomen heeft tengevolge van het verminderen van het aantal tapbare boomen over een steeds grooter gedeelte van het tapbare stamoppervlak plaats gehad. Na de invoering van de klimsporen in 1907 werden boomen, die met gebruikmaking van een ladder tot op ongeveer 6 M. hoogte afgetapt waren, met behulp van de klimsporen hooger afgetapt. In de laatste jaren tappen de arbeiders, die inmiddels beter met het klimtoestel weten te werken, deze boomen, welke nog rijkelijk balata in de bast van de takken en het hoogste niet afgetapte stamstuk bevatten, soms tot de hoogste takken af.

In verband daarmede is zeer algemeen in gebruik gekomen een andere wijze om het melksap op te vangen. Vroeger ving men de melk steeds op in kalebassen, die aan den voet van den boom werden bevestigd. Nu men dikwijls een lang kanaal voor de melk van boven uit den boom zou moeten maken, vangt men de melk op in zakken, welke zoo hoog mogelijk aan den boom worden bevestigd onder de laagste tapsnede.

Sommige exploitanten klagen over het wegtrekken van balalableeders uit Suriname naar Cayenne, waar de inzameling van balata belangrijk toeneemt.

Nevenvoortbrengselen uit de bosschen. In het afgeloopen jaar werden op kleine schaal Mauritiusvezels (Tibisirie) ingezameld voor gebruik als bindmateriaal in plaats van raphia bij het oculeeren door den gouvernementsplantkundige. Het materiaal blijkt daarvoor zeer geschikt.

Voorts werden op kleine schaal ingezameld maripa-vezels en kamina, een liaan, voor de borstelmakerij, een bedrijf dat door de tegenwoordige omstandigheden in het leven is geroepen.

Er werden verleend vier vergunningen tot inzameling van boschbijvoortbrengselen volgens het model, vastgesteld bij resolutie dd. 22 April 1914 n°. 1593, waarvoor geheven wordt een vast recht van elke f 10. Als retributie werd ontvangen:

op 10 K.G. tonkaboonen ad f 0,05 per K.G. ...	f 0,50
,, 130 ,, locushars ad f 0,02 per K.G.	2,70
,, 1230 ,, kwassiebitterhout ad f 0,25 per 100 K.G.	3,07[5]
Te zamen	f 6,27[5]

De uitvoer van boschbijproducten bedroeg 18 542 K.G. kwassiebitterhout, 42 K.G. tonkaboonen en 109 K.G. locushars, ten deele afkomstig van terrein van ingezetenen.

Boschverjonging. De aanplantingen werden geregeld bijgeplant en onderhouden en werden uitgebreid op Sectie O, Zanderij I en Onverwacht onderscheidenlijk met 2,58 en 70 H.A. Vooral de kopieverjongingen ontwikkelden zich zeer goed.

Door opnamen van proefvlakten in kopieverjongingen van verschillenden leeftijd kan reeds een vrij goed beeld verkregen worden van de groeisnelheid in de eerste jaren. Het staatje onder *c* van bijlage S toont aan, dat de groei van kopie in Suriname inderdaad zeer snel is.

De carludovicaplantjes, die in December 1916 werden uitgeplant, ontwikkelden zich slecht.

Het is mogelijk dat dit hoofdzakelijk aan zwak materiaal moet worden toegeschreven, zoodat de proeven om dit gewas te kweeken op de boschverjongingen voortgezet zullen moeten worden.

Beschrijving en onderzoek der bosschen.

a. Demerary Groenhart. Hoewel, zooals reeds vermeld, van particuliere zijde medegedeeld werd, dat zeer uitgestrekte bosschen van Demerary-groenhart aan de Maratakka waren ontdekt, kon aan den houtvester bij een bezoek ter plaatse behalve de hem reeds bekende bosschen slechts één te voren onbekend groenhart-perceel van geringe oppervlakte worden aangewezen.

De hoeveelheid tot dusver aangetroffen Demerary-groenhart is niet groot genoeg om een houtaankap op groote schaal te kunnen aanvangen.

Van landswege bewerkten Indianen aan de Maratakka een 22-tal groenhart blokken, doch door vervoersbezwaren werd het hout nog niet afgevoerd.

b. Rozenhout. Een gegadigde deelde in een request dd. 11 Juni 1917 aan den Gouverneur mede, dat hij aan de Marowijne en de Lawarivieren eenige exemplaren van rozenhout had aangetroffen, eene houtsoort, die in Fransch-Guyana veel voorkomt en waaruit aldaar op uitgebreide schaal welriekende olie gewonnen wordt. Sedert bracht de

opzichter van het Boschwezen J. C. Snijders monsters hout en herbarium materiaal benevens een levend plantje mede, welke de houtvester vrij zeker als echt „Bois de Rose" beschouwde.

Een nader onderzoek naar deze houtsoort, welke van groot economisch belang kan zijn, zal zoo spoedig mogelijk worden ingesteld.

c. Valsche bolletrie. De heer J. G. Fol deed in de „Mededeelingen van den Rijksvoorlichtingsdienst ten behoeve van den rubberhandel en de rubbernijverheid te Delft" (Verslagen en mededeelingen van de afdeeling Handel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, Jaargang 1916, n°. 2, pag. 300 e.v.), verslag nopens de uitkomsten van het onderzoek van twee soorten „valsche" balata, afkomstig van de Boven-Suriname.

De eene soort, z.g. „brosse balata", bevat ongeveer 25 % guteta tegen gewone balata 38 % tot 48 % gutta. Het voortbrengsel is minderwaardig en het is te betwijfelen of de inzameling loonend kan geschieden.

De tweede soort, z.g. „kalk" balata, geeft melk, die alleen vermengd met gewone balata stolt. Het melksap bevat geen balata en heeft dus geen technische waarde.

Door eene reis van den opzichter van het Boschwezen L. Junker bleek thans de aanwezigheid van eene derde soort „valsche" bolletrie.

Het is mogelijk dat dit melksap technische waarde heeft, wellicht ter vervaardiging van kauwgom (chicle gum).

d. De opname van de morabosschen langs de Coppename werd voortgezet.

Boomflora. Het onderzoek werd in samenwerking met den plantkundige voortgezet. Verzameld werden 940 herbariumnummers en 60 houtmonsters.

Geldelijk overzicht. De uitgaven van het Boschwezen waren:

Bezoldigingen	f	9 325
Reis- en teerkosten		1 154
Kantoorkosten met inbegrip van huur		700
Aanplant en verjongingen		12 647
Onderzoekingen en proefnemingen		7 453
Werktuigen en andere uitgaven		2 044
Boschpolitietoezicht		27 864
In 't geheel	f	61 187

De inkomsten uit de bosschen bedroegen:

uit den houtkap	f	12 298
uit de inzameling van boschbijproducten		46
verschillende ontvangsten van het Boschwezen		1 990
Te zamen	f	14 334

Uit de balata-nijverheid werd ontvangen f 442 848.

§ 3. UITGIFTE VAN LAND VOOR VERSCHILLENDE ONDERNEMINGEN, UITGEZONDERD DIE BETREFFENDE HET BOSCHWEZEN.

In allodialen eigendom en erfelijk bezit werden afgestaan 390 H.A., terwijl in den boezem van het domein werden teruggenomen 1146 H.A.

Uitgegeven werden in erfpacht voor den tijd van 75 jaren 4 stukken land tot eene gezamenlijke oppervlakte van 513,14 H.A., en 1 stuk voor den tijd van 25 jaren groot 0,1423 H.A., terwijl 9 erfpachten, groot 22 484,66 H.A., wegens het niet betalen der erfpachtsrechten en 3 erfpachten, te zamen groot 8 500,14 H.A., op verzoek van belanghebbenden vervallen werden verklaard.

In de verschillende districten werden verleend en hernieuwd 20 vergunningen tot het uitoefenen van de vischvangst en de vischcultuur tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 1975 H.A.

Op 31 December 1917 was te Paramaribo en in de districten 10 446 H.A. grond verdeeld in 7208 stukken in huur en in kosteloos gebruik afgestaan.

Daarvan waren 902 stukken grond met eene oppervlakte van 86 H.A. als erven uitgegeven aan 896 personen; 49 perceelen met eene oppervlakte van 43 H.A. in gebruik afgestaan aan verschillende kerkgenootschappen en vereenigingen voor het bouwen van kerken en voor werken van liefdadige doeleinden en 42 stukken grond met eene oppervlakte van 714 H.A. in huur of in gebruik afgestaan aan verschillende maatschappijen en personen voor het bouwen van magazijnen voor landbouw en andere doeleinden.

De overige 6215 stukken grond, te zamen groot 9603 H.A., zijn ter uitoefening van den kleinen landbouw uitgegven: in huur aan 4128 personen en in kosteloos gebruik 2048.

De in bijlage N opgenomen staat geeft aan de verdeeling der genoemde stukken grond en bevat, in vergelijking met 1916, het aantal uitgegeven perceelen op de gouvernements vestigingsplaatsen.

De bij dit verslag gevoegde bijlagen O, P^1, P^2 en Q geven een overzicht van de verschillende landbouwbedrijven.

§ 4. LANDBOUWKREDIET.

In bijlage P^3 is opgenomen een overzicht van den geldelijken toestand van de bestaande landbouwleenbanken in de kolonie Suriname en van hare werkzaamheden.

In 1917 ontvingen 30 personen tot een bedrag van f 4280 rechtstreeks uit de koloniale kas voorschotten tot uitoefening van den kleinen landbouw.

Van personen, aan wie rechtstreeks dergelijke voorschotten waren verstrekt, werd een bedrag van f 12 345 terugontvangen, terwijl van de leenbanken f 5600 werd ontvangen in aflossing van verstrekt werkkapitaal.

§ 5. KLEINE BEDRIJVEN.

Tengevolge van de sterke stijging van de prijzen van verschillende artikelen, welke in gewone tijden van uit het buitenland werden ingevoerd, hadden de pogingen, welke hier en daar werden in het werk gesteld om door eigen vervaardiging in de kolonie in de behoeften te voorzien, beter kans van slagen.

Onder deze omstandigheden slaagden aanvankelijk eene klompenmakerij en eene borstelmakerij, evenals het bereiden van „kwak" (voedingsmiddel uit cassavemeel). In hoever deze bedrijven van blijvenden aard zullen zijn, zal de tijd moeten leeren.

Waar noodig werden deze pogingen door voorschotten uit de koloniale kas van bestuurswege gesteund. Hiervoor werd in het verslagjaar ruim f 2109 uitgegeven.

Onder deze paragraaf kan worden melding gemaakt van eene fabriek voor gomma en cassavemeelbereiding, die van de Boven-Cottica, nadat ze in handen van andere ondernemers was overgegaan, in de nabijheid van Paramaribo werd overgebracht. Deze inrichting kan van blijvenden aard zijn en wellicht goede uitkomsten geven, ook na de huidige buitengewone omstandigheden.

§ 6. LANDBOUW, LANDBOUWBEHEER EN CULTUURTUIN.

De bij dit verslag gevoegde bijlagen **O**, **P**¹, **P**² en **Q** geven een overzicht van de verschillende aanplantingen op de plantages en gronden en van de opbrengsten. Mededeelingen over den landbouw zijn opgenomen in het ,,Economisch Verslag'' van de Kamers van koophandel en fabrieken en van arbeid.

Overigens wordt verwezen naar het jaarverslag van het departement van den landbouw in Suriname, dat afzonderlijk in druk verschijnt.

§ 7. OPMETING EN IN KAART BRENGEN VAN DOMEINGRONDEN, ENZ.

De sterkte van het personeel was op 31 December 1917: een hoofd van den opnemingsdienst, een topograaf-landmeter, drie topografen, een klerk-teekenaar en een klerk-teekenaar in opleiding.

Bij beschikking van 3 Februari 1917 n°. 426 (*Gouvernementsblad* n°. 11) werd de technische afdeeling (opnemingsbrigade) afgescheiden van het domeinkantoor en als zelfstandigen dienst behouden onder den naam van ,,opnemingsdienst van Suriname''.

Doorgegaan werd met het opmeten en karteeren op de schalen van 1 : 10 000 en 1 : 50 000 van de terreinen ingesloten door de reeds gemeten hoofdlijnen in noordelijke, westelijke en zuidelijke richting van Paramaribo. De oppervlakte bedroeg 20 768 H.A., wat met het reeds opgemetene een geheel uitmaakt van 32 899 H.A.

Door vergelijking met metingen, in 1914 verricht, kon eene belangrijke afslag van de zeekust nabij Braamspunt vastgesteld worden.

Volgens de voorschriften, vastgesteld bij beschikking van 5 Juni 1916 n°. 2205, van welke beschikking in het vorig verslag gewag werd gemaakt, werd in het afgeloopen jaar één perceel hermeten.

Volgens de verordening van 27 April 1915 (*Gouvernementsblad 1916* n°. 13), houdende bepalingen omtrent het uitmeten en afpalen, geheel of gedeeltelijk, van terreinen, waarvoor tot het een of ander doeleinde concessie is verleend, werden twee concessiegrenslijnen gemeten en afgebakend.

Eveneens werd volgens de voorschriften dier verordening eene meting in het belang der justitie verricht.

§ 8. VEETEELT.

De veestapel bestond blijkens bijlage **T**, op 31 December uit 9870 runderen, 196 paarden, 671 ezels, 170 muilezels, 138 schapen, 2044 geiten en 2319 varkens.

Vergeleken met 1916 is er eene vermeerdering van 363 runderen, 30 ezels en 228 varkens en eene vermindering van 19 paarden, 4 muilezels, 68 schapen en 631 geiten.

In het *Gouvernementsblad* werd onder n°. 50 opgenomen het besluit van 25 Juli 1917, houdende intrekking van het besluit van 5 Mei 1916 (*Gouvernementsblad* n°. 37), ter uitvoering van art. 5 der verordening van 4 Februari 1910 (*Gouvernementsblad* n°. 20) tot regeling van de veeartsenijkundige politie.

In het afgeloopen jaar kwamen geen besmettelijke veeziekte in de kolonie voor.

Door het toepassen van voorbehoed-maatregelen werd voorkomen, dat de besmettelijke veeziekte ,,miltvuur'', die in de naburige kolonie Britsch-Guyana gedurende het afgeloopen jaar voorkwam, overgebracht werd door ingevoerde dieren, afkomstig uit deze Engelsche kolonie. De handel in vee leed door deze maatregelen geen schade.

Tuberculose komt over 't algemeen in de kolonie weinig voor. In het slachthuis werden van de 3511 runderen, welke gedurende 1917 geslacht werden (hierbij ook de ingevoerde dieren uit Britsch-Guyana) 17 dieren geheel en 7 gedeeltelijk wegens tuberculose afgekeurd. In Coronie echter, vooral op de stalweide, komt tuberculose onder 't rundvee zeer veelvuldig voor. Maatregelen worden beraamd om aan deze ziekte in Coronie het hoofd te bieden.

Over de in Suriname voorkomende ,,Texaskoorts'', veroorzaakt door het piroplasma bigeminum, werd reeds in het vorige verslag medegedeeld, dat, om deze ziekte te bestrijden, de teken- of coeparies, zijnde de overbrengers van deze ziekte, moeten vernietigd worden.

Men is thans op den goeden weg met de prophylactische bestrijding dezer ziekte. Vele veehouders hebben den raad reeds opgevolgd en zijn gedurende het afgeloopen jaar begonnen met de geregelde vernietiging van de teken door middel van het tekendoodend arsenicum preparaat.

Een andere in Suriname voorkomende ziekte, is de cysticercosis of blaaswormziekte, welke vooral bij runderen nog al eens aanleiding geeft tot afkeuringen in 't slachthuis. Gedurende het afgeloopen jaar werden ten gevolge van 't voorkomen van ,,cysticercus inermis'' afgekeurd 16 runderen en ten gevolge van ,,cysticercus cellulosae'' 8 varkens. De eigenaren der afgekeurde dieren werden steeds gewezen op het gevaar van het deponeeren van de ontlasting van de dieren op 't gras, hetwelk den runderen wordt verstrekt. Ook werd dit door tusschenkomst van den agent-generaal aan de immigranten op eene vergadering der immigrantenvereeniging medegedeeld.

Volgens van de districts-commissarissen ontvangen opgaven gaat de rundveestapel in Suriname in grootte vooruit.

§ 9. KLEINE NERINGEN.

Volgens opgaven van de districts-commissarissen waren er in de districten 490 winkels (in 1916 483), 16 bakkerijen en 10 slachterijen. Onder de 490 winkels waren 155 tapperijen (in 1916 181).

Het aantal in Paramaribo gevestigde tapperijen bedroeg op 31 December 1917 209.

§ 5. HANDEL EN SCHEEPVAART.

Blijkens de bijlagen U[1], U[2], V, W, X en IJ zijn in 1917 in de kolonie aangekomen 133 schepen, metende te zamen 182 788 M³., en uit de kolonie vertrokken 133 schepen, metende te zamen 185 562 M³.

Nog blijkt uit de staten, dat de aangegeven, geschatte of volgens ambtelijke prijscourant op tarief gestelde waarde van den invoer heeft bedragen f 7 645 941 en voorts dat de aangegeven waarde van den uitvoer van voortbrengselen heeft bedragen f 8 582 170.

De waarde van den invoer bedroeg in 1917 f 1 734 615 meer dan in 1916 en die van den uitvoer f 528 168 meer dan in 1916.

De voornaamste voortbrengselen waren:

Suiker	f	2 682 230
Goud		981 880
Balata		3 102 633
Cacao		1 002 053

De waarde van de uitgevoerde bacoven bedroeg f 671.

De invoer bedroeg:

in 1913	f	7 113 420
,, 1914		6 399 849
,, 1915		5 445 866
,, 1916		5 911 326
,, 1917		7 645 941

De uitvoer bedroeg aan geldswaarde in de laatste 5 jaren:

in 1913	f	9 457 787
,, 1914		6 472 041
,, 1915		6 949 315
,, 1916		8 054 002
,, 1917		8 582 170

De vaart van de booten van de Koninklijke West-Indische Maildienst Maatschappij onderging in 1917 door den oorlog in die mate stremming, dat slechts twee booten rechtstreeks van Amsterdam naar de kolonie konden varen (in Januari en November). Van Suriname vertrokken in Januari en September naar Nederland twee schepen, waarvan één het niet verder dan tot Lissabon heeft kunnen brengen. De verbinding New-York—Paramaribo werd wel is waar met groote tusschenruimte, maar toch vrijwel geregeld door de booten van den Koninklijken West-Indischen Maildienst onderhouden.

De vaart van de booten van de firma Sproston Limited in Georgtown (Demerary—Paramaribo, heen en terug) om de 14 dagen en van de Compagnie générale transatlantique (St. Nazaire over Paramaribo naar Cayenne, heen en terug, maandelijks), bleef ook in 1917 gestaakt.

De Kamer van Koophandel en fabrieken hield in 1917 12 vergaderingen, waarvan mede werden bezocht 1 vergadering door de Voedingsmiddelen-commissie, 1 vergadering door de Kamer van arbeid en 1 vergadering door de kooplieden en importeurs te Paramaribo.

Op verschillende onderwerpen werd advies uitgebracht aan den Gouverneur, terwijl aan twee firma's in het buitenland op het gebied van handel en nijverheid inlichtingen werden verstrekt.

Evenals in 1916 werd ook in het begin van het afgeloopen jaar, in samenwerking met de Kamer van arbeid, verslag uitgebracht over den economischen toestand van Suriname op 31 December 1916. Beide verslagen werden in den loop van 1917 in druk uitgegeven en gedrukte exemplaren aan verschillende personen, colleges en lichamen, zoowel in de kolonie als in Nederland en in het buitenland gevestigd, toegezonden.

Een gelijksoortig verslag werd in 1918 uitgebracht over den toestand in 1917. Dit verslag zal ook door den druk worden verspreid.

Door de regelmatige aftreding van de heeren J. E. de Neef en J. H. Perk werden tot leden van de kamer benoemd de heeren W. C. H. Gautier en R. G. Vervuurt.

§ 11. ZEEBRIEVEN.

In 1917 werd voor het aan de kolonie Suriname toebehoord hebbende stoomschip *Curaçao*, gekocht door het bureau Wijsmuller, den Haag, ingevolge art. 11 van het Koninklijk besluit van 17 September 1871, n°. 25 (*Gouvernementsblad* n°. 20), zooals dat gewijzigd is bij het Koninklijk besluit van 14 December 1907 (*Staatsblad* n°. 331, *Gouvernementsblad* 1908 n°. 10) een buitengewone zeebrief uitgereikt.

§ 12. BETONNING, BAKENS EN SEINWEZEN.

Het lichtschip *Surinamerivier* kon in 1917 wegens het uitblijven van een bestelling huidverf, tengevolge van den oorlogstoestand, niet gedokt worden. Het onderhoud, ook van den kotter *Snip* en van de tonnen, vond geregeld plaats.

HOOFDSTUK Q.

POSTERIJEN, TELEGRAAF- EN TELEFOONWEZEN.

Posterijen. De opbrengst van den verkoop van frankeerzegels, briefkaarten, enz. en de huur van briefkasten bedroeg in 1917 f 29 126, dat is f 1155 minder dan in 1916.

In 1917 werden 4056 buitenlandsche postwissels afgegeven tot een bedrag van f 197 997, tegen 7427 stuks tot een bedrag van f 887 435 in 1916.

Uitbetaald werden 884 postwissels tot een bedrag van f 42 992, tegen 1412 stuks tot een bedrag van f 118 170 in 1916.

Betreffende den binnenlandschen postwisseldienst volgt hieronder eene opgave van het verkeer gedurende de laatste 5 jaren.

Afgegeven werden in:

1913	4 218	stuks	à	f 297 946
1914	4 136	,,	à	282 393
1915	4 206	,,	à	384 144
1916	3 864	,,	à	256 009
1917	4 239	,,	à	276 443

Uitbetaald werden in:

1913	4 220	stuks	à	f 298 644
1914	4 131	,,	à	280 013
1915	4 199	,,	à	287 103
1916	3 858	,,	à	256 015
1917	4 252	,,	à	275 544

Met den pakketpostdienst werden in 1917 naar het buitenland verzonden 219 pakketten, tegen 969 in 1916.

Ontvangen werden 2303 pakketten, tegen 3549 in 1916.

Van de verzonden pakketten waren 7 met eene aangegeven waarde van frcs. 216,90, tegen 330 met eene aangegeven waarde van frcs. 81 300 in 1916 en van de ontvangen pakketten 23 stuks met eene aangegeven waarde van frcs. 4733, tegen 315 stuks met eene aangegeven waarde van frcs. 44 957 in 1916.

Onder de ontvangen pakketten kwamen 208 stuks voor, waarop een bedrag van f 6557 wegens verrekening moest worden geïnd, tegen 696 stuks in 1916 met een verrekenbedrag van f 15 146, terwijl er één pakket werd verzonden met een verrekenbedrag van f 20.

De bijlagen Z[1], Z[2] en Z[3] geven een overzicht van het aantal der verzonden en ontvangen brieven, briefkaarten, postpakketten en andere stukken gedurende 1917.

Hieronder volgt een overzicht van het per pakketpost verzonden goud, gedurende de laatste drie jaren:

1915	119 579	grammen
1916	11 496	,,
1917	nihil.	

Door middel van den rechtstreekschen pakketpostdienst tusschen Suriname en Britsch-Guyana werden in 1917 45 pakketten verzonden naar en 142 ontvangen van Britsch-Guyana, terwijl tusschen Suriname en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika rechtstreeks in 1917 werden verzonden 84 pakketten en ontvangen 1247 pakketten.

In 1917 werden in Suriname ter invordering ontvangen 94 quitanties tot een gezamenlijk bedrag van f 1798, waarvan 43 stuks, te zamen bedragende f 807, als onbetaald werden teruggezonden, zoodat ingevorderd werd op 51 quitanties een bedrag van f 991.

berichten met 15 708 woorden en 1652 draadberichten met met 19 152 woorden, en ontvangen 1870 draadberichten met 22 607 woorden, tegen in 1916 onderscheidenlijk 1453 draadberichten met 15 708 woorden en 1652 draadberichten met 18 625 woorden.

De verbinding met Cayenne was van 27 Juli tot 20 Augustus en van 21 December tot 31 December 1917 verbroken, die met Martinique van 11 April tot 23 Mei en van 5 December tot 31 December 1917, die van Cayenne-Salinas van 1 Januari tot 18 Mei en van 11 Juni tot 31 December 1917. De onderbreking van het verkeer met het internationaal telegraafnet heeft geduurd van 11 April tot 18 Mei en van 5 December tot 31 December 1917.

Telefoonwezen. De lengte van het gouvernementstelefoonnet bedroeg op 31 December 1917 ruim 800 K.M.

In de samenstelling van het personeel kwam gedurende het jaar geen verandering.

Het aantal betalende aansluitingen werd met 19 vermeerderd. Ten behoeve van den Landsdienst kwamen 2 aansluitingen tot stand. Op 31 December waren uitsluitend ten dienste van het Gouvernement in gebruik 155 toestellen, verdeeld over 103 aansluitingen. Bij ingezetenen waren op dat tijdstip in gebruik 365 toestellen, verdeeld over 298 aansluitingen.

In het geheel waren dus in gebruik 520 toestellen, verdeeld over 401 aansluitingen. Nevens het hoofdtelefoonkantoor te Paramaribo werden verbindingen gegeven door 6 stations.

Het gezamenlijk bedrag der ontvangsten van het telefoonwezen bedroeg f 22 676, tegen f 21 183 in 1916.

De Minister van Koloniën,

IDENBURG.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN SURINAME VAN 1918.

Bijlage A.

a. OPGAVEN omtrent den loop der bevolking.

	Personen van het mannelijk geslacht.		Personen van het vrouwelijk geslacht.		Te zamen.	
Bij het einde van 1916 aanwezig	—	56 139	—	46 191	—	102 330
In 1917 geboren	1 526	—	1 435	—	2 961	—
In 1917 aangekomen	1 548	—	813	—	2 361 *a*)	—
		3 074		2 248		5 322
		59 213		48 439		107 652
In 1917 overleden	997	—	888	—	1 885	—
In 1917 vertrokken	292	—	84	—	376 *b*)	—
		1 289		972		2 261
		57 924		47 467		105 391 *c*)

a. Onder wie 2 Nederlandsch-Indische vrouwen, niet bij overeenkomst verbonden; 1185 Nederlandsch-Indische immigranten, door het immigratie-departement, bij overeenkomst aangevoerd.
b. Terugkeer van immigranten vond in 1917 niet plaats.

c. Het eindcijfer stemt niet overeen met dat van den hiernavolgenden staat, omdat de kennisgevingen omtrent aankomst, vertrek of verhuizing van de bewoners aan de wijkmeesters en aan de districts-commissarissen niet dan zeer onregelmatig worden gedaan.

b. VERDEELING der bevolking naar den landaard.

	Europeanen. n Nederland geboren.		Europeanen. elders geboren.		Nederlandsch-indiërs.		Britsch-indiërs.		Chineezen, geb. buiten de kolonie of uit een chin. vader en eene chin. moeder.		Inboorlingen.		Anderen.		Te zamen.		In 't geheel.
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Paramaribo	279	219	148	70	128	113	824	480	484	97	13992	18 538	936	743	16 791	20 260	37 051
Nickerie	10	7	4	—	452	260	2 169	1 327	64	5	1490	1 701	368	209	4 557	3 509	[1]) 8 066
Coronie	3	1	10	3	3	—	18	1	20	—	1215	1 247	3	6	1 272	1 258	[2]) 2 530
Beneden-Saramacca	—	—	2	3	216	169	1 391	1 186	20	4	1174	874	17	25	2 820	2 261	5 081
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	1	49	27	2	—	229	177	24	11	304	216	520
Beneden-Suriname	8	5	11	5	165	38	2 565	1 683	24	6	990	968	168	120	3 931	2 825	6 756
Beneden-Para	9	2	13	6	765	583	3 294	2 206	34	8	748	804	82	48	4 945	3 657	8 602
Boven Suriname	9	5	2	6	268	160	592	257	8	—	1070	826	26	4	1 975	1 258	3 233
Boven-Para	6	—	—	—	179	71	480	222	11	4	634	792	17	8	1 327	1 097	2 424
Beneden-Commewijne	27	10	36	1	3 147	2 137	2 792	1 465	38	1	793	616	57	27	6 890	4 257	11 147
Boven-Commewijne	1	—	—	—	41	33	148	140	4	—	497	364	—	—	691	537	1 228
Cottica	4	—	3	1	534	288	1 150	843	19	2	1104	863	23	17	2 837	2 014	4 851
Marowijne	30	1	1	2	1	1	17	5	43	10	301	282	44	57	437	358	[3]) 795
—	386	250	230	97	5 899	3 854	15 489	9 842	771	137	24237	28 052	1 765	1 275	48 777	43 507	[4]) 92 284
	636		327		9 753		25 331		908		52 289		3 040		92 284		

[1]) Hieronder 2664 bewoners van Nieuw-Nickerie.
[2]) Hieronder 769 bewoners van Totness.
[3]) Bewoners van Albina.

[4]) Hieronder *niet* opgenomen het zielental der Indianen en Boschnegers. Hun aantal wordt geschat op onderscheidenlijk 1515 en 9305.

c. VERDEELING van de bevolking naar den leeftijd.

	Geslachten.	Onder het jaar.	1 jaar.	2 jaar.	3 jaar.	4 jaar.	5 tot 9 jaar.	10 tot 19 jaar.	20 tot 29 jaar.	30 tot 39 jaar.	40 tot 49 jaar.	50 tot 64 jaar.	65 tot 84 jaar.	85 jaar en hooger.	Onbekend.	Te zamen.
Paramaribo	M.	319	365	385	414	420	2 067	3 502	2 494	2 649	1 959	1 421	593	21	245	16 854
	V.	356	363	399	417	401	2 049	3 924	3 305	3 319	2 247	2 171	1 122	96	208	20 197
Het overige deel der kolonie	M.	972	966	1 058	966	954	2 497	3 713	6 068	5 898	4 118	2 157	755	134	1 730	31 986
	V.	909	899	871	852	862	2 186	2 958	4 352	3 648	2 793	1 628	600	97	566	23 247
Geheele kolonie	M.	1 291	1 331	1 443	1 380	1 374	4 564	7 215	8 562	8 547	6 077	3 578	1 348	155	1 975	48 840
	V.	1 265	1 262	1 270	1 269	1 263	4 235	6 882	7 657	6 823	5 040	3 799	1 722	193	764	43 444
		2 556	2 593	2 713	2 649	2 637	8 799	14 097	16 219	15 370	11 117	7 377	3 070	348	2 739	92 284

Bijlage B.

STAAT, aantoonende de verdeeling van de bevolking naar de onderscheidene betrekkingen, beroepen en ambachten.

Betrekkingen, beroepen en ambachten.	Paramaribo. (1)	Het overige deel der kolonie. (2)	Te zamen.	Aanmerkingen.
Ambtenaren	178	53	231	(1) In deze cijfers voor Paramaribo zijn niet opgenomen de personen, die in het fort Zeelandia wonen, t. w.: 143 militairen, 15 burger personen, 110 gevangenen — 268 personen.
Apothekers	18	1	19	
Beambten van politie	164	78	242	
Geestelijken	50	31	81	
Geneeskundigen	37	13	50	
Goud- en balatabedrijf (belanghebbenden bij de, alsmede opzichters en arbeiders)	1 624	1 341	2 965	
Grondeigenaren, beheerders en opzichters van plantages	32	437	469	(2) In deze cijfers is niet begrepen de bevolking der gevangenis te Nieuw-Amsterdam, bedragende 106 hoofden.
Houthakkers	30	84	114	
Huisbedienden	1 061	395	1 456	
Ingenieurs	5	1	6	(3) Waaronder 9687 t. w. 1751 mannen en 7936 vrouwen tusschen 16 en 60 jaar.
Karrelieden	169	301	470	
Kooplieden	190	2	192	
Kleermakers	164	145	313	
Kuipers	4	2	6	
Landbouwers (eigenaren en pachters van perceelen ter uitoefening van den kleinen landbouw)	1 283	22 598	23 881	
Landmeters	5	—	5	
Machinisten	64	30	94	
Marktvrouwen	342	130	472	
Metselaars	64	4	68	
Militairen	39	62	101	
Notarissen	2	—	2	
Onderwijzers en onderwijzeressen, alsmede hulponderwijzers en -onderwijzeressen en kweekelingen	307	101	408	
Photografen	4	1	5	
Praktizijns	5	—	5	
Schoenmakers	194	95	289	
Sjouwers	201	203	404	
Slagers	11	11	22	
Slijters en tappers	19	155	174	
Smeden	298	109	407	
Timmerlieden	688	260	928	
Veld- en fabrieksarbeiders	408	11 805	12 213	
Ververs	81	8	89	
Visschers	90	108	198	
Vroedvrouwen	9	6	15	
Waschvrouwen	1 060	261	1 321	
Winkel- en kantoorbedienden	617	283	900	
Winkeliers	239	273	512	
Zeelieden	95	17	112	
Personen, die eene betrekking bekleeden of een ambacht of beroep uitoefenen, niet afzonderlijk vermeld	2 268	1 685	3 953	
Zonder beroep, hieronder gehuwde vrouwen, ouden, gebrekkigen en kinderen	24 948	14 144	(3) 39 092	
	37 051	55 233	92 284	

Bijlage C.

Huwelijken, Geboorten en Sterfgevallen.

a. Huwelijken.

WAAR GESLOTEN.	Tusschen vreemdelingen.	Tusschen europeesche ingezetenen.	Tusschen europeesche ingezetenen en inboorlingen.	Tusschen vreemdelingen en inboorlingen.	Tusschen immigranten.	Tusschen immigranten en europeesche ingezetenen.	Tusschen immigranten en vreemdelingen.	Tusschen immigranten en inboorlingen.	Tusschen inboorlingen.	Te zamen.	Aantal gewettigde kinderen.
Paramaribo	7	2	6	11	49	—	—	3	129	207	157
Het overige deel der kolonie	2	—	1	5	252	—	—	1	90	351	560
Te zamen . . .	9	2	7	16	301	—	—	4	219	558	717

b. Geboorten.

Staat van de geboorten in de geheele kolonie.

GEBOORTEN.	Doodgeboren.	Levend geboren.		Te zamen.
		In echt.	Buiten echt.	
Mannelijk	108	436	1 090	1 526
Vrouwelijk	80	411	1 024	1 435
Te zamen	188	847	2 114 *)	2 961

*) Hiervan zijn 972, t.w. 506 mannelijke en 466 vrouwelijke, gesproten uit Nederlandsch-Indische of Britsch-Indische vrouwen, die geen burgerlijk huwelijk volgens de Surinaamsche Wetgeving hebben gesloten, doch volgens hunne zeden en gewoonten gehuwd zijn.

c. Sterfgevallen.

1. Sterftestatistiek, aanwijzende den ouderdom en het geslacht der overledenen.

	Geslacht.	Levenloos aangegeven.	Beneden 1 jaar.	Van 1 en 2 jaar.	Van 9 t/m 9 jaar.	Van 10 t/m 19 jaar.	Van 20 t/m 29 jaar.	Van 30 t/m 39 jaar.	Van 40 t/m 49 jaar.	Van 50 t/m 59 jaar.	Van 60 t/m 69 jaar.	Van 70 jaar en daarboven.	Van onbekenden ouderdom.	In 't geheel zonder de levenloos aangegevenen.
Paramaribo	M.	53	87	38	37	25	47	72	96	68	60	46	—	576
	V.	46	65	44	22	28	47	76	49	47	75	104	—	557
Het overige deel der kolonie.	M.	55	70	47	37	18	38	48	51	39	28	34	11	421
	V.	34	83	38	27	15	21	34	32	21	27	26	7	331
Te zamen	M.	108	157	85	74	43	85	120	147	107	88	80	11	997
	V.	80	148	82	49	43	68	110	81	68	102	130	7	888
		188	305	167	123	86	153	230	228	175	190	210	18	1885

2. Sterfte in iedere maand in de kolonie.

	Januari.	Februari.	Maart.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	Te zamen.
Paramaribo	110	72	102	110	88	88	94	96	100	104	74	95	1 133
Het overige deel der kolonie	59	50	55	53	58	72	69	46	78	74	60	78	752
Te zamen	169	122	157	163	146	160	163	142	178	174	134	173	1 885

d. VERGELIJKING van het aantal geboorten en sterfgevallen over de laatste tien jaren.

JAREN.	Geboren.	Overleden.	Meer geboren.	Meer overleden.
1908	2566	2199	367	—
1909	2814	2075	739	—
1910	2777	1987	790	—
1911	2720	2154	566	—
1912	2733	2424	309	—
1913	2778	2179	599	—
1914	2997	1732	1265	—
1915	3025	1593	1432	—
1916	2972	1661	1311	—
1917	2961	1885	1076	—

e. STATISTIEK, betreffende geboorten, alsmede sterfte in het eerste levensjaar.

PLAATS.	Levenloos aangegevenen.			Levend geborenen.			Overleden in het eerste levensjaar, hieronder niet begrepen de levenloos aangegevenen.			Levenloos aangegevenen en levend geborenen te zamen.			Levenloos aangegevenen en overledenen in het eerste levensjaar te zamen.		
	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.	Wettige.	Onechte.	Te zamen.
Paramaribo	23	76	99	434	647	1311	45	107	152	457	773	1230	68	183	251
Het overige deel der kolonie . .	24	75	99	413	1417	1830	26	127	153	437	1492	1929	50	202	252
Te zamen	47	151	198	847	2114	2961	71	234	305	894	2265	3159	118	385	503

f. INDEELING der bevolking naar den landaard volgens de jaarlijksche opgaven van de districts-commissarissen en wijkmeesters.

Tijdstip.	Europeanen.					Nederlandsch-Indiërs.					Britsch-Indiërs.					Inboorlingen.					Anderen.				
	M.	V.	Te zamen.	Op ieder 100-tal.		M.	V.	Te zamen.	Op ieder 100-tal.		M.	V.	Te zamen.	Op ieder 100-tal.		M.	V.	Te zamen.	Op ieder 100-tal.		M.	V.	Te zamen.	Op ieder 100-tal.	
				M.	V.				M.	V.				M.	V.				M.	V.				M.	V.
31 Dec. 1907	594	291	885	67,12	32,88	4 247	1 966	6 213	68,35	31,65	9 761	5 854	15 615	62,51	37,49	25 510	28 075	53 585	47,61	52,39	3 226	1 514	4 740	68,06	31,94
31 „ 1908	582	301	833	65,91	34,09	4 882	2 560	7 442	65,60	34,40	10 034	6 169	16 203	61,93	38,07	24 721	27 234	51 955	47,58	52,42	4 167	2 089	6 256	66,61	33,39
31 „ 1909	590	272	862	68,45	31,55	4 983	2 649	7 632	65,29	34,71	11 769	7 342	19 111	61,58	38,42	24 963	27 338	52 301	47,73	52,27	3 354	1 834	5 188	64,65	35,35
31 „ 1910	598	315	913	65,50	34,50	5 020	2 874	7 894	63,59	36,41	11 832	7 851	19 683	60,11	39,89	25 119	27 250	52 369	47,96	52,04	3 468	1 906	5 374	64,53	35,47
31 „ 1911	571	293	864	66,09	33,91	4 820	3 037	7 857	61,35	38,65	12 620	7 756	20 376	61,94	38,06	23 630	26 512	50 142	47,13	52,87	3 976	2 187	6 163	64,51	35,49
31 „ 1912	651	313	964	67,53	32,47	4 381	2 263	6 644	65,94	34,06	12 945	8 490	21 435	60,39	39,61	24 106	26 482	50 588	47,65	52,35	3 133	2 118	5 251	59,66	40,34
31 „ 1913	671	337	1 008	66,57	33,43	5 174	3 069	8 243	62,77	37,23	12 482	8 138	20 620	60,53	39,47	24 830	26 603	51 433	48,28	51,72	2 948	1 882	4 830	61,04	38,96
31 „ 1914	674	329	1 003	67,20	32,80	5 227	3 071	8 298	62,99	37,01	12 294	8 204	20 498	59,98	40,02	25 134	26 468	51 602	48,71	51,29	2 695	1 440	4 135	65,18	34,82
31 „ 1915	596	319	915	65,14	34,86	5 337	3 252	8 589	62,14	37,86	13 109	8 577	21 686	60,45	39,55	25 352	27 675	53 027	47,81	52,19	2 708	1 825	4 533	59,74	40,26
31 „ 1916	628	313	941	66,74	33,26	5 352	3 416	8 768	61,04	38,96	15 146	9 756	24 902	60,82	39,18	24 661	28 093	52 754	46,75	53,25	2 700	1 557	4 257	63,42	36,58
31 „ 1917	616	347	963	63,97	36,03	5 889	3 584	9 753	60,48	39,52	15 489	9 842	25 331	61,15	38,85	24 237	28 052	52 289	46,35	53,65	2 599	1 349	3 948	65,83	34,17

g. INDEELING der bevolkin[g]

MANNEN.

Leeftijden.	31 Dec. 1910.	31 Dec. 1911.	31 Dec. 1912.	31 Dec. 1913.	31 Dec. 1914.	31 Dec. 1915.	31 Dec. 1916.	31 Dec. 191
				a. Absolute cijfers.				
Onder het jaar .	1 011	1 033	1 062	1 136	1 058	1 241	1 326	1 291
1 jaar	961	948	969	1 065	1 153	1 271	1 399	1 331
2 jaar	1 089	1 079	1 064	1 150	1 252	1 237	1 396	1 443
3 jaar	984	1 048	1 062	1 187	1 337	1 404	1 371	1 380
4 jaar	1 162	1 093	1 094	1 247	1 220	1 247	1 386	1 374
5— 9 jaar . .	3 500	3 476	3 454	3 783	3 830	4 093	4 258	4 564
10—19 jaar . .	5 926	6 293	6 230	6 620	7 193	7 226	7 415	7 215
20—29 jaar . .	10 969	9 628	9 383	9 369	9 058	8 741	8 905	8 562
30—39 jaar . .	8 665	8 823	8 899	9 199	8 666	8 068	8 347	8 547
40—49 jaar . .	4 811	4 932	5 056	5 170	5 359	6 048	6 117	6 077
50—64 jaar . .	3 588	3 348	3 242	3 385	3 316	3 349	3 332	3 578
65—84 jaar . .	1 420	1 414	1 464	1 357	1 414	1 395	1 391	1 348
85 jaar en hooger	374	451	458	325	245	234	252	155
Onbekend . . .	1 672	2 081	1 861	1 112	1 094	1 448	1 602	1 975
Totaal . .	46 132	45 147	45 298	46 105	46 175	47 102	48 487	48 840
				b. Verhoudingscijfers in percenten.				
Onder het jaar .	2.10	2.17	2.34	2.46	2.29	2.63	2.73	2.64
1 jaar	2.08	2.08	2.13	2.31	2.50	2.70	2.89	2.73
2 jaar	2.14	2.27	2.34	2.49	2.71	2.84	2.88	2.95
3 jaar	2.13	2.22	2.34	2.57	2.90	2.98	2.83	2.82
4 jaar	2.51	2.32	2.41	2.70	2.64	2.65	2.86	2.81
5— 9 jaar . .	7.59	7.58	7.62	8.21	8.30	8.70	8.78	9.34
10—19 jaar . .	12.84	13.82	13.74	14.36	15.58	15.34	15.30	14.77
20—29 jaar . .	23.76	21.21	20.70	20.33	19.57	18.56	18.36	17.54
30—30 jaar . .	19.16	19.43	19.74	19.95	18.77	17.13	17.21	17.50
40—49 jaar . .	10.42	10.91	11.15	11.21	11.60	12.84	12.61	12.45
50—64 jaar . .	7.77	7.40	7.15	7.35	7.18	7.11	6.85	7.32
65—84 jaar . .	3.07	3.13	3.23	2.94	3.06	2.96	2.87	2.76
85 jaar en hooger	0.81	0.98	1.01	0.71	0.53	0.49	0.52	0.33
Onbekend . . .	3.62	4.48	4.10	2.41	2.37	3.07	3.31	4.04
Totaal . .	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—

naar den leeftijd.

VROUWEN.

a. Absolute cijfers.

Leeftijden.	31 Dec. 1910.	31 Dec. 1911.	31 Dec. 1912.	31 Dec. 1913.	31 Dec. 1914.	31 Dec. 1915.	31 Dec. 1916.	31 Dec. 1917.
Onder het jaar	922	921	889	979	985	1 139	1 232	1 265
1 jaar. . . .	857	868	908	931	978	1 107	1 215	1 262
2 jaar. . . .	942	978	970	1 004	1 076	1 143	1 258	1 270
3 jaar. . . .	979	1 079	1 088	1 186	1 061	1 239	1 255	1 269
4 jaar. . . .	958	921	953	1 079	1 020	1 026	1 293	1 263
5— 9 jaar. .	3 511	3 496	3 487	3 824	3 635	3 989	4 009	4 235
10—19 jaar. .	5 668	5 868	5 715	6 147	6 438	6 766	7 025	6 882
20—29 jaar. .	8 402	7 764	7 853	7 379	7 219	7 453	7 682	7 657
30—39 jaar. .	6 522	6 298	6 367	6 543	6 534	6 471	6 590	6 823
40—49 jaar. .	4 406	4 220	4 323	4 469	4 293	4 812	4 978	5 040
50—64 jaar. .	3 812	3 721	3 557	3 758	3 348	3 674	3 706	3 799
65—84 jaar. .	1 704	1 870	1 784	1 850	1 698	1 788	1 812	1 722
85 jaar en hooger	355	310	325	274	313	306	313	193
Onbekend . .	1 063	1 440	1 365	606	754	735	767	764
Totaal . .	40 101	39 755	39 584	40 029	39 361	41 648	43 135	43 444

b. Verhoudingscijfers in percenten.

Leeftijden.	31 Dec. 1910.	31 Dec. 1911.	31 Dec. 1912.	31 Dec. 1913.	31 Dec. 1914.	31 Dec. 1915.	31 Dec. 1916.	31 Dec. 1917.
Onder het jaar	2.30	2.38	2.25	2.45	2.50	2.74	2.85	2.91
1 jaar. . . .	2.14	2.15	2.31	2.33	2.48	2.66	2.80	2.90
2 jaar. . . .	2.35	2.45	2.45	2.50	2.73	2.74	2.91	2.92
3 jaar. . . .	2.44	2.65	2.76	2.96	2.69	2.98	2.90	2.92
4 jaar. . . .	2.39	2.38	2.41	2.70	2.59	2.46	2.99	2.90
5— 9 jaar. .	8.76	8.69	8.80	9.55	9.23	9.58	9.29	9.75
10—19 jaar. .	14.13	14.57	14.43	15.36	16.35	16.24	16.28	15.84
20—29 jaar. .	20.95	21.63	19.85	18.44	18.34	17.89	17.89	17.63
30—39 jaar. .	16.26	15.82	16.09	16.35	16.62	15.54	15.27	15.70
40—49 jaar. .	10.99	10.41	10.93	11.16	10.90	11.56	11.54	11.61
50—64 jaar. .	9.59	8.63	8.99	9.39	8.50	8.82	8.59	8.75
65—84 jaar. .	4.25	4.21	4.58	4.62	4.31	4.29	4.20	3.96
85 jaar en hooger	0.89	0.83	0.81	0.68	0.79	0.73	0.72	0.45
Onbekend . .	2.65	3.20	3.34	1.51	1.91	1.77	1.77	1.76
Totaal . .	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—

BEVOLKING.

h. INDEELING der bevolking naar het geslacht.

a. Door bijtelling van de levend geborenen en aangekomenen en aftelling van de overledenen en vertrokkenen.

Tijdstip.	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Op 100 inwoners.		Van het geheel zijn slaven.
				Mannen.	Vrouwen.	
31 December 1849 . .	25 121	27 050	52 171	48.15	51.85	40 311
31 „ 1859 . .	25 771	26 739	52 510	49.08	50.92	36 501
31 „ 1862 . .	25 212	26 602	51 814	48.66	51.34	35 024
31 „ 1863 . .	25 036	26 400	51 436	48.67	51.33	
31 „ 1869 . .	25 225	25 494	50 719	49.73	50.27	
31 „ 1873 . .	26 444	25 661	52 105	50.75	49.25	
31 „ 1879 . .	25 784	25 723	51 507	50.06	49.94	
31 „ 1889 . .	30 187	28 764	58 951	51.21	48.79	
31 „ 1899 . .	37 001	33 247	70 248	52.67	47.33	
31 „ 1909 . .	48 411	41 495	89 906	53.85	46.15	
31 „ 1910 . .	49 989	42 153	92 142	54.25	45.75	
31 „ 1911 . .	50 453	42 283	92 736	54.40	45.60	
31 „ 1912 . .	52 077	43 022	95 099	54.76	45.24	
31 „ 1913 . .	52 840	43 778	96 618	54.69	45.31	
31 „ 1914 . .	54 278	44 684	98 962	54.85	45.15	
31 „ 1915 . .	54 762	45 483	100 245	54.63	45.37	
31 „ 1916 . .	56 139	46 191	102 330	54.86	45.14	
31 „ 1917 . .	57 924	47 467	105 391	54.96	45.04	

b. Volgens de jaarlijksche opgaven van de districts-commissarissen en wijkmeesters.

Tijdstip.	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Op 100 inwoners. Mannen.	Op 100 inwoners. Vrouwen.	Van het geheel zijn slaven.
31 December 1849 . .	25 121	27 050	52 171	48.15	51.85	
31 „ 1859 . .	25 894	27 736	53 630	48.28	51.72	
31 „ 1862 . .	25 500	27 463	52 963	48.15	51.85	
31 „ 1863 . .	23 126	25 461	48 587	47.60	52.40	
31 „ 1869 . .	25 381	26 039	51 420	49.36	50.64	
31 „ 1873 . .	25 513	23 968	49 481	51.56	48.44	
31 „ 1879 . .	25 107	24 202	49 309	50.92	49.08	
31 „ 1889 . .	28 646	27 322	55 968	51.18	48.82	
31 „ 1899 . .	35 262	31 866	67 128	52.53	47.47	
31 „ 1909 . .	45 659	39 435	85 094	53.66	46.34	
31 „ 1910 . .	46 037	40 196	86 233	53.39	46.61	
31 „ 1911 . .	45 617	39 785	85 402	53.10	46.90	
31 „ 1912 . .	45 216	39 666	84 882	53.27	46.73	
31 „ 1913 . .	46 105	40 029	86 134	53.53	46.47	
31 „ 1914 . .	46 042	39 494	85 536	53.83	46.17	
31 „ 1915 . .	47 102	41 648	88 750	53.07	46.93	
31 „ 1916 . .	48 487	43 135	91 622	52.92	47.08	
31 „ 1917 . .	48 840	43 444	92 284	52.92	47.08	

i. Toeneming der bevolking sedert 1850.

Tijdstip.	Door bijtelling van de levend geborenen en aangekomenen en aftelling van de overledenen en vertrokkenen.				Volgens de jaarlijksche opgaven van de districts-commissarissen en wijkmeesters.			
	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Elk tijdperk vergeleken met het voorgaande.	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Elk tijdperk vergeleken met het voorgaande.
31 December 1849 .	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—	100.—
31 „ 1859 .	102.59	94.84	100.65	100.65	103.07	102.53	102.79	102.79
31 „ 1869 .	100.41	94.24	97.22	96.59	101.03	96.26	98.56	95.89
31 „ 1879 .	102.61	95.09	98.73	101 55	99.95	89.47	94.51	92.02
31 „ 1889 .	120.17	106.34	113.—	114.45	114.63	101.01	107.27	113.51
31 „ 1899 .	147.29	122.90	134.65	119.16	140.37	117.80	128.67	119.94
31 „ 1909 .	192.71	153.40	172.33	127.98	181.76	145.79	163.11	126.74
31 „ 1910 .	198.99	155.88	176.61	102.49	183.26	148.60	165.29	101.35
31 „ 1911 .	200.80	156.31	177.75	100.64	181.59	147.08	163.70	99.03
31 „ 1912 .	207.30	159.04	182.28	102.55	179.93	146.64	162.70	99.39
31 „ 1913 .	210.34	161.84	185.19	101.60	183.53	147.98	165.09	101.47
31 „ 1914 .	216.07	165.19	189.69	102.43	183.28	146.01	163.95	99.31
31 „ 1915 .	217.99	168.14	192.15	101.29	187.50	153.97	170.11	103.75
31 „ 1916 .	223.47	170.76	196.14	102.08	193.01	159.46	175.61	103.24
31 „ 1917 .	230.58	175.48	202.01	103.—	194.41	160.57	176.90	100.72

Bijlage D.

a. STAAT van de burgerlijke zaken, behandeld bij het hof van justitie en de kantongerechten.

	Aanhangig op 1 Januari 1917.	Aangebracht in 1917.	Afgedaan.	Aanhangig op 31 Dec. 1917.
1°. *Hof van justitie.*				
Aangebracht sedert 3 jaar of meer .	—	—	—	—
„ „ minder dan 3 jaar	—	—	—	—
Gewezen eindvonnissen	—	—	26	—
Geroyeerde zaken	—	—	3	—
Aanhangig sedert 3 jaar of meer .	39	—	—	—
„ „ minder dan 3 jaar	—	33	—	—
	39	33 [1]	29 [2]	43 [3]
	72 [4]		72	
2°. *Kantongerecht van Paramaribo.*				
Aangebracht sedert 3 jaar of meer .	—	—	—	—
„ „ minder dan 3 jaar	30	320	—	—
Afgedaan bij eindvonnis	—	—	282	—
„ door afstand, door het vervallen van de instantie of door royement van de rol	—	—	59	—
	30	320	341 [5]	9
	350		350	
3°. *Kantongerecht te Nickerie.* . .	6	6	7	5
	12		12	
4°. *Kantongerecht van Coronie.*				
Aangebracht sedert minder dan 3 jaar	—	4	—	—
Afgedaan bij eindvonnis	—	—	1	—
„ door royement van de rol	—	—	1	—
	—	4	2	2
			4	

Aanmerkingen.

[1] Van de aangebrachte zaken betreffen 4 boven de f 1000, 5 beneden de f 1000, 1 faillissement, 8 verbetering of aanvulling van de registers van den burgerlijken stand, 6 echtscheidingen, 1 scheiding van tafel en bed, 1 ontbinding overeenkomst en schadevergoeding, 1 executieve verkoop van een onroerend goed, 1 van waardeverklaridg van een revindicatoir beslag, 4 van waardeverklaring van conservatoire beslagen en 1 het doen van verklaring.

[2] Er waren bovendien 5 interlocutoire vonnissen.

[3] Hieronder zijn er 20, waarin door partijen sedert meer dan 10 jaren of langer niets is gedaan.

[4] Van deze zijn 3 krachtens art. 27 van het besluit van 4 Januari 1869 (G. B. n°. 1) op de rol doorgehaald.

[5] Er waren bovendien 16 incidenteele, praeparatoire en interlocutoire vonnissen.

b. STAAT van de strafzaken, behandeld bij het hof van justitie, bij de kantongerechten en bij de ommegaande gerechten.

	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.	Aantal zaken bij verstek behandeld.	Van de beklaagden werden: Veroordeeld.	Van de beklaagden werden: Vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolging.	Veroordeeld zijn: Tot doodstraf.	Tot gevangenisstraf met tewerkstelling aan openbare werken.	Tot gevangenisstraf alleen.	Tot hechtenis met tewerkstelling aan openbare werken.	Tot hechtenis alleen.	Tot geldboete.	Tot geldboete en gevangenisstraf met of zonder tewerkstelling aan openbare werken.	Tot geldboete en hechtenis met of zonder tewerkstelling aan openbare werken.
Hof van justitie	[1] 85	106	—	88	18	—	67	17	—	—	4	—	—
Kantongerecht van Paramaribo	631	950	32	848	102	—	[2] 100	[2] 67	[2] 17	[2] 7	657	—	—
„ „ Nickerie .	331	525	5	469	56	—	56	—	102	6	305	—	—
„ „ Coronie. .	16	33	—	15	18	—	3	—	—	—	12	—	—
„ „ Marowijne.	8	9	—	9	—	—	—	—	—	1	8	—	—
Oostelijk ommegaand gerecht	1193	2174	—	2074	100	—	360	1	855	—	827	—	1
Westelijk „ „	69	92	—	82	[3] 10	—	27	2	23	—	30	—	—
	2333	3889	37	3585	304	—	613	87	1027	14	1843	—	1

Aanmerkingen.

[1] Behandeld zijn nog 8 appellen van vonnissen van kanton- en ommegaande rechters met 8 beklaagden.

[2] Hieronder zijn ook eenigen aan wie, behalve deze straf, ook geldboete(n) is (zijn) opgelegd.

[3] Waaronder 1 waarvan het recht tot strafvordering door verjaring vervallen is.

Bijlage E[1].

a. STAAT van veranderingen onder het politiepersoneel.

	Hoofdinspecteur.	Inspecteurs.	Adj. inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste kl.	Agenten 2de kl.	Agenten 3de kl.	Agenten 4de kl.	Aanmerkingen.
Sterkte op 1 Januari 1917	1	2	5	*a)* 18	35	68	63	48	*a)* Waaronder 2 met den titulairen rang van adjunct-inspecteur.
Vermeerderd door:									
Aanstelling	—	—	—	—	—	—	—	14	*b)* Ontslagen wegens gebleken ongeschiktheid 2.
Bevordering	—	1	1	1	7	8	11	—	Wegens wangedrag 1.
Terugstelling	—	—	—	—	—	1	—	—	
Vermeerdering . . .	—	1	1	1	7	9	11	14	
Verminderd door:									
Op pensioen stelling	—	—	—	1	5	2	—	—	
Ontslag	—	—	—	—	—	—	3	*b)* 3	
Overlijden	—	1	—	—	—	—	—	—	
Bevorderingen tot een hoogeren rang . .	—	—	1	—	1	7	8	11	
Voor memorie gevoerd	—	—	—	—	—	—	—	—	
Terugstelling	—	—	—	—	1	—	—	—	
Vermindering . . .	—	1	1	1	7	9	11	14	
Sterkte op 1 Januari 1918	1	2	5	18	35	68	63	48	

b. STERKTE EN PLAATSING van het politiepersoneel op 31 December 1917.

GRADEN.	STERKTE.								VESTIGING.																											
									Beneden-Para en Beneden-Suriname.					Boven-Para en Boven-Suriname.					Beneden Commewijne.			Cottica.		Beneden- en Boven-Saramacca.				Nickerie.								
	Hoofdinspecteur.	Inspecteurs.	Adjunct-inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste klasse.	Agenten 2de klasse.	Agenten 3de klasse.	Agenten 4de klasse.	Poelepantje.	Combé.	Lelydorp.	Kwakoegron.	Republiek.	Domburg.	Onoribo.	Carolina.	Berg en Dal.	Chatillon.	Frederiksdorp.	Nw. Amsterdam.	Marienburg.	Ephrata.	Constantia.	Groningen.	Nassau.	Uitkijk.	Coronie.	Utrecht.	Paradise.	Kaboerie.	Albina.	Te zamen geplaatst.	Te Paramaribo.	Binnenlandsch verlof.	Buitenlandsch verlof.	In het geheel.
Hoofdinspecteur . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Inspecteurs . . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Adj.-inspecteurs .	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	1	5
Hoofdagenten . .	—	—	—	*a)* 18	—	—	—	—	1	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	*e)* 1	—	1	11	5	1	1	18
Agenten 1ste klasse	—	—	—	—	*b)* 35	—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	10	24	1	—	35
„ 2de „	—	—	—	—	—	*c)* 68	—	—	2	—	1	2	—	2	—	1	2	1	1	5	1	—	1	2	—	1	1	2	1	2	5	33	34	1	—	68
„ 3de „	—	—	—	—	—	—	63	—	1	2	—	1	1	2	1	—	—	—	3	4	7	2	2	1	1	1	1	—	1	—	—	31	30	2	—	63
„ 4de „	—	—	—	—	—	—	—	*d)* 48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	47	—	—	48
Te zamen . .	1	2	5	18	35	68	63	48	5	3	2	4	2	5	2	1	3	1	5	11	10	3	4	4	2	3	4	2	3	2	6	87	146	5	2	240
Vastgestelde sterkte	1	2	5	18	35	68	63	48																												
Overcompleet . .	—	—	—	—	—	—	—	14																												

a. Waaronder 2 met den titel van adjunct-inspecteur.
b. „ 1 „ „ „ „ hoofdagent.
c. „ 2 „ „ „ „ agent 1ste klasse.
d. „ 14 tijdelijke agenten 4de klasse.
e. Te Nieuw-Nickerie wordt dienst gedaan door een hoofdagent met den titulairen rang van adjunct-inspecteur.
2 korporaals (1 met den titulairen rang van agent van politie 1ste klasse, en
1 „ „ „ „ „ „ „ „ 2de „
19 militairen (waarvan 7 met den titulairen rang van agent van politie 2de klasse en 12 met dien van agent van politie 3de klasse).

Te Albina wordt dienst gedaan door 1 hoofdagent en 5 man. Voor den dienst in de Lawa werden aangewezen:
2 korporaals met den titulairen rang van agent van politie 2de klasse, en
24 militairen „ „ „ „ „ „ „ „ 3de „

Bijlage E[2].

a. STAAT van de gevangenisbevolking.

	Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.	Gevangenis te Nieuw-Amsterdam.	Huis van bewaring in Nickerie.	Huis van bewaring in Coronie.
Mannen	106	77	7	—
Vrouwen	—	8	1	—
Aanwezig op 31 December 1916	106	85	8	—
Opgenomen in 1917	703	207	171	[1]) 3
Ontslagen in 1917	699	186	167	2
Mannen	106	99	12	1
Vrouwen	4	7	—	—
Aanwezig op 31 December 1917	110	106	12	1

[1]) Bovendien ondergingen in het huis van bewaring in Coronie in 1917 gevangenisstraf met openbare tewerkstelling 4 mannen, van uit de gevangenis te Nieuw-Amsterdam aldaar geplaatst.

b. OPGAVE van de herhaalde veroordeeling en van den leeftijd van de veroordeelde gevangenen.

1°. Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.

		Op 1 Januari 82.	Bij 457.	Totaal 539.	Af 458.	Op 31 December 81.
Van de herhaalde veroordeeling.						
a. voor de 1ste maal veroordeeld	mannen	62	343	405	347	58
	vrouwen	—	26	26	25	1
b. „ „ 1ste „ herhaling	mannen	10	53	63	50	13
	vrouwen	—	7	7	6	1
c. „ „ 2de „ „	mannen	7	12	19	12	7
	vrouwen	—	8	8	7	1
d. „ „ 3de „ „	mannen	1	3	4	4	—
	vrouwen	—	—	—	—	—
e. „ „ 4de „ „	mannen	2	4	6	6	—
	vrouwen	—	1	1	1	—
Van den ouderdom.						
Van 10 tot 20 jaren	mannen	15	105	120	116	4
	vrouwen	—	14	14	13	1
„ 20 „ 30 „	mannen	38	189	227	176	51
	vrouwen	—	22	22	22	1
„ 30 „ 40 „	mannen	22	80	102	84	18
	vrouwen	—	7	7	5	2
„ 40 „ 50 „	mannen	7	36	43	40	3
	vrouwen	—	1	1	1	—
„ 50 „ 60 „	mannen	—	3	3	1	2
	vrouwen	—	—	—	—	—

2°. Gevangenis te Nieuw-Amsterdam.

		Op 1 Januari: 85.	Bij: 207.	Totaal: 292.	Af: 186.	Op 31 December: 106.
Van de herhaalde veroordeeling.						
a. voor de 1ste maal veroordeeld . . .	mannen	44	163	207	154	53
	vrouwen	6	5	11	5	6
b. „ „ „ „ herhaling . . .	mannen	21	24	45	15	30
	vrouwen	2	1	3	2	1
c. „ „ „ „ „ . . .	mannen	12	9	21	8	13
d. „ „ „ „ „ . . .	mannen	—	4	4	1	3
e. „ „ „ „ „ . . .	mannen	—	1	1	1	—
Van den ouderdoom.						
Van 10 tot 20 jaren	mannen	9	8	17	12	5
	vrouwen	2	4	6	4	2
„ 20 „ 30 „	mannen	49	100	149	89	60
	vrouwen	5	—	5	2	3
„ 30 „ 40 „	mannen	14	71	85	58	27
	vrouwen	1	1	2	1	1
„ 40 „ 50 „	mannen	5	17	22	17	5
	vrouwen	—	1	1	—	1
„ 50 „ 60 „	mannen	—	2	2	1	1
	vrouwen	—	—	—	—	—
„ 60 „ 70 „	mannen	—	3	3	2	1

Biljage F.

STAAT aantoonende het aantal gedoopten, cathechisanten, lidmaten en huwelijken, enz. naar de opgaven van de verschillende gemeenten.

GEMEENTEN.	Geslacht.	Gedoopt.	Op catechisatie.	Aangenomen als lidmaten.	Aantal huwelijken.	Zielental.	Aanmerkingen.
Nederlandsch Hervormde Gemeente	Jongens	95	70	—	—	—	[1]) Waarvan in echt geboren 11 jongens en 20 meisjes.
	Meisjes	81	110	—	—	—	
	Mannen	—	—	17	14	—	[2]) Waarvan in echt geboren 172 kinderen
	Vrouwen	—	—	55		—	
		176	180	72	14	± 6800	[3]) Waarvan in echt geboren 360 kinderen
Vereen. Protestantsche Gemeente te Nieuw-Nickerie	Jongens	25	27	—	—	—	
	Meisjes						
	Mannen	—	—	4	—	—	
	Vrouwen	—	—				
		25	27	4	—	± 240	
Evangelisch-Luthersche Gemeente .	Jongens	27	60	—	—	—	
	Meisjes	35					
	Mannen	—	—	13	5	—	
	Vrouwen	—	—	15			
		62 [1])	60	28	5	± 3000	
Evangelische Broedergemeente . .	Jongens	392	—	—	—	—	
	Meisjes	351	—	—	—	—	
	Volwassenen . .	37	—	345	102	—	
		780 [2])	130	345	102	27873	
Roomsch-Katholieke Gemeente . .	Kinderen	902	—	—	—	—	
	Volwassenen . .	229	—	—	150	—	
		1221 [3])	—	—	150	22350	
Nederlandsch Israëlietische Gem.	Mannen	—	—	—	—	225	
	Vrouwen	—	—	—	—	338	
		—	—	—	—	563	
Nederlandsch Portugeesch Israëlietische Gemeente	Mannen	—	—	—	—	314	
	Vrouwen	—	—	—	—	315	
		—	—	—	—	629	

Bijlage F[1].

a. STAAT, aantoonende de veranderingen onder de verpleegden van 's Lands grond Boniface.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Aantal op 1 Januari 1917	208	81	1	1	291
Bijgekomen	107	27	—	—	134
	315	108	1	1	425
Overleden	28	12	—	—	40
	287	96	1	1	385
Ontslagen	90	20	1	—	111
Aantal op 31 December 1917	197	76	—	1	274

b. STAAT, aantoonende den landaard der verpleegden van 's Lands grond Boniface.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Inboorlingen	62	50	—	—	112
Britsch-Indiërs	73	22	—	1	96
Chineezen	26	—	—	—	26
Inboorlingen uit West-Indische koloniën	9	1	—	—	10
Portugeezen	1	—	—	—	1
Europeanen	4	—	—	—	4
Javanen	22	3	—	—	25
	197	76	—	1	274

c. STAAT, aantoonende van gouvernementswege verpleegde weezen.

	Hervormde Gemeente.		Evangelisch-Luthersche Gemeente.		Evangelische Broeder-Gemeente.		Roomsch-Katholieke Gemeente.		Te zamen.		In het geheel.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Op 1 Januari 1917 verpleegd	21	27	15	8	124	138	109	116	269	289	558
Bijgekomen	2	1	—	—	13	22	14	21	29	44	73
	28	28	15	8	137	160	123	137	298	333	631
Afgeschreven	—	1	—	1	17	31	21	16	38	49	87
Op 31 December 1917	23	29	15	7	120	129	102	121	260	284	544
	52		22		249		223		544		

Bijlage G[1].

OVERZICHT van de bevolking der bewaarscholen op 31 December 1917.

Bewaarscholen van:		Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.
De Roomsch-Katholieke Gemeente	met schoolgeldheffing te Paramaribo	43	37	80
Verschillende ingezetenen	met schoolgeldheffing te Paramaribo	122	154	276
De Evangelische Broedergemeente	zonder schoolgeldheffing te Paramaribo	89	98	187
De Roomsch-Katholieke geestelijken	zonder schoolgeldheffing te Paramaribo	70	65	135
Evangelische Broedergemeente	zonder schoolgeldheffing in de districten	44	42	86
Roomsch-Katholieke geestelijken	zonder schoolgeldheffing in de districten	68	98	166
	Te zamen	436	494	930

Bijlage G[2].

OVERZICHT van de bevolking der normaalschool over 1917.

Leerjaar.	1 Januari.			31 December.		
	M.	V.	Te zamen.	M.	V.	Te zamen.
Eerste leerjaar	10	18	28	11	15	26
Tweede „	11	22	33	13	20	33
Derde „	11	16	27	12	16	28
Vierde „	9	9	18	8	8	16
Te zamen	41	65	106	44	59	103

Bijlage

sTAAT aantoonende het getal scholen, geëxamineerde onderwijzers, schoolgaande
schoolgaande kinderen op 31 December 1917, verder het gemiddeld getal

	Getal scholen op 31 December 1917.	Gemengde scholen.	Jongensscholen.	Meisjesscholen.	Getal geëxamineerde onderwijzers	Getal schoolgaande kinderen op 31 December 1917. Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Getal leerlingen op 1 geëxamineerden onderwijzer.
Paramaribo	31	19	6	6	283	3787	3721	7508	27
Het overige deel der kolonie	44	40	2	2	83	2153	1165	3318	40
Te zamen	75	59	8	8	366	5940	4886	10826	30
1916	72	56	8	8	349	5925	4783	10708	31
Paramaribo en districten.									
Niet ondersteunde scholen van ingezetenen	8	6	1	1	33	441	281	722	22
Gouvernementsscholen	29	29	—	—	134	2258	1575	3833	29
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	19	17	1	1	80	1185	1042	2227	28
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	17	5	6	6	95	1644	1589	3233	34
Ondersteunde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	1	1	—	—	9	98	165	263	29
Ondersteunde scholen der African Methodist Episcopal Church	1	1	—	—	15	314	234	548	36
Te zamen	75	59	8	8	366	5940	4886	10826	30
1916	72	56	8	8	349	5925	4783	10708	31
Paramaribo.									
Niet ondersteunde scholen van ingezetenen	7	5	1	1	32 [1])	417	276	693	22
Gouvernementsscholen	7	7	—	—	93 [2])	1084	1119	2203	24
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	7	5	1	1	57 [3])	677	616	1293	23
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	8	—	4	4	77 [4])	1197	1311	2508	33
Ondersteunde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	1	1	—	—	9	98	165	263	29
Ondersteunde scholen der African Methodist Episeopal Church	1	1	—	—	15 [5])	314	234	548	36
Te zamen	31	19	6	6	283	3787	3721	7508	27
1916	29	17	6	6	268	3802	3703	7505	28
Districten.									
Niet ondersteunde school op Uitkijk	1	1	—	—	1	24	5	29	29
Gouvernementsscholen	22	22	—	—	41 [6])	1174	456	1630	40
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	12	12	—	—	23	508	426	934	41
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	9	5	2	2	18	447	278	725	40
Te zamen	44	40	2	2	83	2153	1165	3318	40
1916	43	39	2	2	81	2123	1080	3203	40

...ige G³.

...ande kinderen en de verhouding van het getal geëxamineerde onderwijzers tot het getal
...getal schoolgaande kinderen en de gemiddelde opkomst per dag en per 100 in 1917.

...op 1 geëxamineerden onderwijzer.	Gemiddeld getal schoolgaande kinderen in 1917.			Gemiddelde opkomst per dag in 1917.			Gemiddelde opkomst per 100 in 1917.		
	Jongens.	Meisjes	Te zamen.	Jongens.	Meisjes	Te zamen.	Jongens.	Meisjes	Te zamen.
27	3801	3716	7517	3337	3144	6481	88	85	86
40	2162	1139	3301	1678	917	2595	78	81	79
30	5963	4855	10818	5015	4061	9076	84	84	84
31	5815	4725	10540	4834	3942	8776	83	83	83
22	404	256	660	381	234	615	94	91	93
29	2214	1580	3794	1785	1354	3139	81	86	83
28	1288	1083	2371	1080	884	1964	84	82	83
34	1672	1565	3237	1414	1285	2699	85	82	83
29	104	160	264	89	130	219	86	81	83
36	281	211	492	266	174	440	95	82	83
30	5963	4855	10818	5015	4061	9076	84	84	84
31	5815	4725	10540	4834	3942	8776	83	83	83
22	385	252	637	365	231	596	95	92	94
24	1064	1132	2196	947	999	1946	89	88	89
23	750	662	1412	628	531	1159	84	80	82
33	1217	1299	2516	1042	1079	2121	86	83	84
29	104	160	264	89	130	219	86	81	83
36	281	211	492	266	174	440	95	82	89
27	3801	3716	7517	3337	3144	6481	88	85	86
28	3718	3673	7391	3190	3097	6287	86	84	85
29	19	4	23	16	3	19	84	75	83
40	1150	448	1598	838	355	1193	73	79	75
41	538	421	959	452	353	805	84	84	84
40	455	266	721	372	206	578	82	77	80
40	2162	1139	3301	1678	917	2595	78	81	79
40	2097	1052	3149	1644	845	2489	78	80	79

Aanmerkingen.

In dezen staat zijn niet begrepen de scholen tot opleiding van onderwijzers, de ambachtsschool, de bewaarscholen, de scholen bij de boschnegers en indianen, de naai- en breischolen, de muziekschool van den heer HELSTONE en de handelsschool en handelscursus van de Vereeniging voor Handelsonderwijs.

1) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte wiskunde; 1 onderwijzeres alleen met akte Engelsch; 1 onderwijzeres alleen met akte schoonschrijven m. o. en 5 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1:29.

2) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte teekenen m. o.; 1 onderwijzer alleen met akte boekhouden m. o.; 1 onderwijzer alleen met den graad doctor in de scheikunde en 1 onderwijzeres alleen met de akte handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1:25. In het getal 93 zijn niet begrepen 4 onderwijzers die met buitenlandsch verlof afwezig zijn.

3) Hieronder begrepen 3 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1:24.

4) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte schoonschrijven m. o. en 3 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1:34.

5) Hieronder begrepen 1 onderwijzeres alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1:39.

6) Hieronder begrepen 5 onderwijzeressen alleen met akte handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1:45. In het getal 41 zijn niet begrepen 2 onderwijzers die met buitenlandsch verlof afwezig zijn.

Bijlage G4.

Onderwijzend personeel op 31 December 1878, 1886, 1896, 1906, 1915, 1916 en 1917.

	1878.		1886.		1896.		1906.		1915.		1916.		1917.	
	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.	Getal.	Perc.
Onderwijzer van den 1sten rang . . .	3	4	3	3	6	5	10	4	20	6	21	6	22	6
„ „ „ 2den „ . . .	6	8	4	4	11	8	19	8	27	8	27	8	30	9
„ „ „ 3den „ . . .	14	18	30	29	36	27	52	23	73	23	76	23	77	23
„ „ „ 4den „ . . .	26	33	37	36	45	34	54	24	54	17	58	17	59	17
Onderwijzeressen „ „ 1sten „ . . .	3	4	1	1	1	1	3	1	5	2	6	2	7	2
„ „ „ 2den „ . . .	—	—	—	—	—	—	2	1	8	3	8	2	8	2
„ „ „ 3den „ . . .	8	11	15	15	18	14	41	18	80	25	89	27	92	27
„ „ „ 4den „ . . .	18	23	12	12	15	11	44	20	53	17	49	15	47	14
Leerkrachten „ „ 1sten „ . . .	6	8	4	4	7	5	13	6	25	8	27	8	29	8
„ „ „ 2den „ . . .	6	8	4	4	11	8	21	9	35	11	35	10	38	11
„ „ „ 3den „ . . .	22	29	45	44	54	41	93	41	153	48	165	49	169	49
„ „ „ 4den „ . . .	44	56	49	48	60	45	98	45	107	33	107	32	106	31
Te zamen voor alle rangen	78	—	102	—	132	—	225	—	320	—	334	—	342	—
Gediplomeerde vakleerkaachten	2	—	2	—	19	—	17	—	23	—	21	—	25	—
Niet-gediplomeerde leerkrachten	50	—	54	—	95	—	74	—	59	—	58	—	52	—

Bijlage G5.

Kinderen op 31 December 1917 op de scholen voor gewoon- en uitgebreid lager onderwijs.

	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Schoolgaande kinderen beneden 7 jaar	387	316	703
„ „ van 7—12 jaar	4307	3566	7873
„ „ boven 12 jaar	1246	1004	2250
Te zamen	5940	4886	10826

Bijlage G6.

Groepen van kinderen, welke de school bezochten en de getalsterkte van elke groep op 31 December 1915, 1916 en 1917.

	Getal schoolgaande kinderen.		
	1915.	1916.	1917.
Te Paramaribo en de districten:			
Voor rekening van ingezetenen: a. op de openbare scholen	990	1022	1001
Voor rekening van ingezetenen: b. op bijzondere	530	619	693
Voor rekening van de kolonie	2689	2718	2832
Op de ondersteunde scholen der: Evangelische Broedergemeente	2264	2373	2227
Op de ondersteunde scholen der: Roomsch-Katholieke Gemeente	3287	3258	3233
Op de ondersteunde scholen der: Vereeniging de Vrije Evangelisatie	256	255	263
Op de ondersteunde scholen der: Vereeniging de African Methodist Espiscopal Church	365	477	548
Op de school op Uitkijk	—	16	29
Te Paramaribo:			
Voor rekening van ingezetenen: a. op de openbare scholen	990	1022	1001
Voor rekening van ingezetenen: b. de bijzondere	530	619	693
Voor rekening van de kolonie	1113	1173	1202
Op de ondersteunde scholen der: Evangelische Broedergemeente	1507	1444	1293
Op de ondersteunde scholen der: Roomsch-Katholieke Gemeente	2595	2545	2508
Op de ondersteunde scholen der: Vereeniging de Vrije Evangelisatie	256	255	263
Op de ondersteunde scholen der: Vereeniging de African Methodist Episcopal Church	365	447	548
In de districten:			
Voor rekening van de kolonie	1576	1545	1630
Op de ondersteunde scholen der: Evangelische Broedergemeente	757	929	934
Op de ondersteunde scholen der: Roomsch-Katholieke Gemeente	692	713	725
Op de school te Uitkijk	—	16	29

Bijlage G[7].

STAAT van de veranderingen op de scholen voor gewoon- en uitgebreid lager onderwijs in 1917 (de scholen bij de Boschnegers niet medegerekend).

	Voor het eerst op school geplaatst.			Al de plaatsingen te zamen.			Al de afschrijvingen te zamen.		
	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Paramaribo	411	296	707	1214	1123	2337	1229	1105	2334
Het overig deel der kolonie	375	165	540	702	459	1161	679	375	1054
Te zamen	786	461	1247	1916	1582	3498	1908	1480	3388
1916	693	415	1108	1960	1612	3572	1736	1509	3245
Paramaribo.									
Niet-ondersteunde scholen van burgers	38	44	82	139	124	263	96	93	189
Gouvernementsscholen	100	112	212	303	283	586	278	300	578
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	77	46	123	199	141	340	289	202	491
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke gemeente	150	50	200	419	438	857	469	435	894
Ondersteunde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	12	13	25	25	49	74	30	36	66
Ondersteunde scholen der Vereeniging African Methodist „Episcopal Church"	34	31	65	129	88	217	67	49	116
Te zamen	411	296	707	1214	1123	2337	1229	1105	2334
1916	333	270	603	1247	1197	2444	1129	1166	2295
Districten.									
Gouvernementsscholen	234	93	327	390	190	580	333	162	495
Ondersteunde scholen der Evangelische Broedergemeente	77	52	129	154	135	289	192	94	286
Ondersteunde scholen der Roomsch-Katholieke gemeente	51	18	69	142	129	271	144	115	259
School op Uitkijkjk	13	2	15	16	5	21	10	4	14
Te zamen	375	165	540	702	459	1161	679	375	1054
1916	360	145	505	713	415	1128	607	343	950

Bijlage G[8].

OVERZICHT van het aantal bezoekers der Koninklijke Boekerij en uitgeleende boeken over 1917.

Maanden.	Bezoekers.	Uitgeleende boeken.
Januari	69	123
Februrri	69	114
Maart	117	147
April	103	141
Mei	120	170
Juni	129	193
Juli	126	179
Augustus	128	208
September	91	167
October	107	193
November	117	131
December	129	168
Te zamen	1305	1934
In 1916	898	1343

Bijlage H.

Doodsoorzaken te Paramaribo, gedurende het jaar 1917.

Oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	In 't geheel.	Oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	In 't geheel.
Febris typhoïdea	10	3	13	Ziekten der spijsverteringsorganen	29	22	51
Malaria	14	9	23	Ankylostomiasis	21	19	40
Kinkhoest	23	13	36	Hernia, darmocclusie	3	—	3
Diphterie	1	—	1	Levercirrhose	8	4	12
Dysenterie	—	2	2	Nephritis	53	44	97
Influenza	1	3	4	Kraamvrouwenkoorts	—	3	3
Longtuberculose	47	50	97	Andere ziekten der zwangerschap.	—	8	8
Aandere vormen van tuberculose	4	5	9	Aangeboren zwakte en gebreken	24	21	45
Kanker en andere mal. tumoren	16	22	38	Ruggemergslijden	3	2	5
Meningitis	9	7	16	Stuipen	15	13	28
Apoplexie en hersenverweking	15	8	23	Klem	3	4	7
Organische hartsgebreken	59	65	124	Debilitas-ouderdomsgebreken	43	90	133
Acute bronchitis	5	8	13	Geweldadige dood	6	—	6
Chronische bronchitis	12	5	17	Andere ziekten	71	48	119
Pneumonia	29	15	44	Onbekende oorzaken	51	63	114
Ziekten der maag	1	1	2				
					576	557	1133

Bijlage I^{1}.

Bedrijfsrekening op 31 December 1917 van het militair hospitaal.

DEBET.	Bedrag in 't geheel.	CREDIT.	Bedrag in 't geheel.
Traktementen enz. geneesheeren	f 30 592,50	Verpleeggelden militaire ziekeninrichting Albina	f 620,32
„ en voeding verplegingsdienst	56 007,95	Verpleeggelden 1ste afdeeling	4 538,89
Geneesmiddelen hospitaal	27 529,47	„ 2de „	10 426,79
Machinekamer	1 103,37	„ 3de „	25 902,37
Voeding 1ste afdeeling	1 537,32^{5}	„ 4de „	34 950,88^{5}
„ 2de „	3 114,51	„ 5de „	198 627,04
„ 3de „	7 558,52	Operatiekosten	1 768,50
„ 4de „	9 874,13^{5}	Nabehandeling	129,87^{5}
„ 5de „	60 203,59	Boeten	71,40
Kosten vallende op het bereiden van spijzen	10 429,54	Opbrengst spoeling en emballage	1 462,20^{5}
Ligging en kleeding	7 117,90^{5}	Toevallige baten	163,59^{5}
Bewassching	8 429,83^{5}	Verhooging van den factuursprijs geneesmiddelen	4 087,23^{5}
Licht en verwarming	4 568,38	Verpleeggelden militaire ziekeninrichting te Nickerie	8 811,20
Huishouding	4 945,74		
Bediening, traktement. Algemeene verzorging, voeding	14 196,25^{5}		f 291 560,30^{5}
Onderhoud en vernieuwing van meubilair	5 537,93^{5}	Nadeelig saldo	50 851,25
Vrachten	625,38		
Onderhoud van den tuin	1 334,41		
Administratie-traktementen en voeding	14 523,71		
„ bureaukosten, onderhoud rijwiel	2 055,62^{5}		
Apotheek en magazijn van geneesmiddelen	15 615,20^{5}		
Bacteriologisch laboratorium	7 157,08		
Militair geneeskundige dienst	29 719,58		
„ „ „ tandheelkundige behandeling	—		
Militaire ziekeninrichting te Nickerie	6 232,31^{5}		
„ „ Albina	3 981,22		
Huur van gebouwen	8 420,—		
	f 342 411,55^{5}		f 342 411,55^{5}

Bijlage I².

CIJFERS betreffende de krankzinnigenverpleging.

a. Loop der bevolking van het krankzinnigengesticht, verdeeld naar den landaard.

	MANNEN.							VROUWEN.								
	Suriname.	Britsch-Indië.	Nederlandsch-Oost-Indië.	Engelsch-West-Indië.	Europa.	China.	Te zamen.	Suriname.	Britsch-Indië.	Nederlandsch-Oost-Indië.	Engelsch-West-Indië.	Europa.	China.	Madeira.	Te zamen.	In het geheel.
Aanwezig op 1 Januari 1917	43	40	4	6	—	—	93	48	8	2	1	—	2	2	63	156
Ingekomen.	15	19	3	2	1	1	41	36	10	5	1	—	—	—	52	93
Ontslagen	11	18	2	2	1	1	35	21	8	2	—	—	—	—	31	66
Overleden	6	6	—	—	—	—	12	8	2	—	2	—	1	—	13	25
Blijft op 1 Januari 1918. .	41	35	5	6	—	—	87	55	8	5	—	—	1	2	71	158

Aanmerkingen: Het aantal der verpleegdagen was 55 221.

Van de opgenomenen waren 21 reeds vroeger in de inrichting.

Ontslagen werd als niet krankzinnig 1, hersteld 21, verbeterd 34, niet hersteld 10.

De verpleegtijd der op 1 Januari 1918 aanwezigen was:

meer dan	10 jaren	in 21 gevallen.
	8—10 „	„ 9 „
	6—8 „	„ 13 „
	4—6 „	„ 16 „
	3—4 „	„ 17 „
	2—3 „	„ 14 „
	1—2 „	„ 28 „
	6—12 maanden	„ 14 „
	3—6 „	„ 9 „
minder dan	3 „	„ 17 „

De verpleegtijd der overledenen was:

meer dan	10 jaar	6 gevallen).
	8—10 „	— „
	6—8 „	— „
	4—6 „	2 „
	3—4 „	3 „
	2—3 „	1 „
	1—2 „	2 „
	6—12 maanden	1 „
	3—6 „	3 „
minder dan	3 „	7 „

b. Loop der bevolking van de inrichting gedurende de laatste 10 jaren.

JAAR.	Aanwezig op 1 Januari.	Opgenomen.	Ontslagen.	Overleden.	Aantal verplegden.	Sterfte ten honderd van het geheel.
1908	89	79	31	22	168	13.1
1999	115	88	78	23	203	11.3
1910	102	91	69	10	193	5.2
1911	114	89	70	13	203	6.4
1912	120	83	66	19	203	9.4
1913	118	101	72	21	219	9.6
1914	126	109	64	17	235	7.2
1915	154	92	58	29	246	11.7
1916	159	120	94	29	279	10.3
1917	156	93	66	25	249	10
1918	158	—	—	—	—	—

Bijlage J.

VERGELIJKEND OVERZICHT van de opbrengst der voornaamste middelen over de jaren 1908 tot 1917 (in duizendtallen guldens).

DIENSTJAAR.	Invoerrechten.	Accijns op het binnenlandsch gedistilleerd.	Inkomstenbelasting.	Recht op verlofbewijzen tot verkoop van gedistilleerd.	Belasting op de huurwaarde der gebouwen en daarbij behoorende erven.	Vergunnings- en concessierechten tot ontginning van balata op domeingrond. 3)	Retributie op balataverkregen op domeingrond. 3)	Vergunnings- en concessierechten tot ontginning van delfstoffen op domeingrond.	Belasting op goud.	Overtochts- en vrachtgelden voor het vervoer met de Koloniale vaartuigen.	Overtochts- en vrachtgelden voor het vervoer met de Koloniale spoorwegen.	Geneeskundige belasting.	Zegelrechten.	Opbrengst van de posterij en de telefoon.	Opbrengst van schoolgelden.
1908	1251	85	68	37	51	74	44	55	86	106	113	32	54	47	34
1909	1274	133	1) 74	37	53	70	61	61	80	98	124	43	54	56	35
1910	1373	178	109	36	50	114	86	66	77	91	123	40	55	55	39
1911	1410	148	132	37	2) 20	205	167	57	68	112	127	48	57	67	48
1912	1340	158	128	38	67	234	108	56	53	137	147	34	59	73	50
1913	1287	163	114	37	86	222	167	60	61	172	167	37	53	66	55
1914	1145	144	113	35	88	149	97	52	65	154	153	40	84	60	57
1915	976	114	113	32	76	126	82	53	65	156	4) 125	53	51	52	7) 60
1916	5) 1027	5) 148	154	30	85	237	114	74	57	238	134	48	68	51	8) 64
1917	5) 1002	5) 205	6) 230	35	106	310	132	74	58	309	132	69	62	51	65

1) De belasting verhoogd.

2) Wegens moeilijkheden ondervonden bij het in werking treden der nieuwe verordening (G. B. 1910, N°. 88) kon de executoirverklaring van de kohieren eerst tegen einde 1911 plaats vinden. Van daar de lage opbrengst in dat jaar.

3) Deze middelen kwamen vóór 1910 onder één hoofd voor op den bij de koloniale huishoudelijke begrooting gevoegde „middelenstaat".

4) In dit bedrag is begrepen: „Gelden door de afdeeling verkeer te land van het departement van openbare werken en verkeer ontvangen voor verkochte materialen enz. en voor het verhuren van gereedschappen, werktuigen, lokalen, enz." en „opbrengst van de door de afdeeling verkeer te land van het departement van openbare werken en verkeer te verkoopen brandhout en zand", welke middelen thans met de „overtochts- en vrachtgelden voor het vervoer met de koloniale spoorwegen", thans verantwoord worden als vervoergelden met den kolonialen spoorweg, alsmede van den motordienst aansluitende aan den spoorweg, benevens opbrengst van de spoorwegtelefoon en andere inkomsten welke rechtstreeks verband houden met den spoorweg.

5) In dit bedrag zijn begrepen de krachtens de verordening van 13 Augustus 1916 (G. B. N°. 60) geheven opcenten.

6) In dit bedrag zijn begrepen de heffingen ingevolge de verordening op de buitengewone inkomstenbelasting 1916 (G. B. 1917 N°. 13) en de krachtens de verordening van 30 Augustus 1916 (G. B. 1917 N°. 4) geheven opcenten.

7) In het vorig verslag stond verkeerdelijk 65.

8) In het vorig verslag stond verkeerdelijk 55.

Bijlage K.

STAAT, bevattende gegevens betreffende den door de onder contract verbonden immigranten op elke plantage verrichten arbeid, het gepleegde werkverzuim en het hun uitbetaald loon gedurende het jaar 1917.

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
			Gemiddeld verzuim wegens								
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
MANNEN.											
Britsch-indische immigranten.											
District Beneden-Commewijne.											
Jagtlust	70	90.67	0.04	2.—	0.06	0.13	4.77	2.33	f 0,58	f 0,64	f 182.40
Dordrecht	82	90.76	0.31	1.72	0.18	0.66	2.67	3.70	0,51	0,56	159,60
Lust en Rust.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belwaarde	23	82.27	1.92	4.18	0.21	0.58	6.07	4.77	0,54	0,65	166,40
Susanna'sdaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Voorburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens								
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
Zoelen	159	82.30	5.42	6.79	0.11	0.19	2.62	2.57	f 0,50	f 0,61	f 156,16
Geertruidenberg	15	88.06	1.54	3.87	0.21	0.15	4.34	1.83	0,52	0,59	162,25
Mariënburg	159	92.83	1.17	0.62	0.02	0.25	2.05	3.06	0,55	0,60	174,60
Leliëndaal	15	85.98	4.64	0.76	0.14	0.76	5.19	2.53	0,48	0,56	150,64
Sorgvliet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mon Trésor	15	81.23	0.90	9.31	—	0.04	7.47	1.05	0,48	0,60	151,80
Katwijk	12	84.56	0.30	5.20	—	—	5.91	4.03	0,49	0,58	154,28
Wederzorg	7	92.36	—	3.16	0.05	—	2.68	1.75	0,67	0,73	210,24
Vriendsbeleid	18	83.55	1.31	5.05	0.18	0.70	4.52	4.69	0,47	0,55	144,65
Spieringshoek	23	89.98	1.16	0.96	0.08	0.39	4.22	3.21	0,53	0,58	163,56
't Vertrouwen	13	82.87	0.69	6.66	0.25	0.58	4.74	4.21	0,44	0,53	137,80
Mon Souci	7	90.41	—	1.89	—	0.35	3.55	3.80	0,55	0,60	169,20
Killenstein	8	86.40	0.15	5.41	—	0.27	3.40	4.37	0,53	0,61	174,09
Heerendijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kroonenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brouwerslust	8	89.56	0.17	3.83	—	—	2.57	3.87	0,55	0,61	172,02
Mariënbosch	41	86.60	0.71	4.67	0.07	0.43	2.68	4.84	0,48	0,55	149,60
Guadeloupe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frederiksdorp	4	95.41	—	3.80	—	—	0.44	0.35	0,72	0,75	222,95
Elisabethshoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Berlijn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
de Maasstroom	37	90.27	0.13	5.26	—	0.09	3.76	0.49	0,61	0,77	217,14
Johannisburg	8	77.71	1.54	7.62	—	0.17	8.13	4.83	0,50	0,65	199,55
Rust en Werk	71	90.89	0.53	4.47	—	—	3.33	0.78	0,56	0,62	176,70
Pieterszorg	19	87.71	1.52	2.74	0.18	0.40	1.88	5.57	0,52	0,60	165.—
District Cottica.											
Alliance	182	85.55	1.37	1.24	0.02	0.16	4.04	7.62	0,47	0,65	174,85
Nieuw-Meerzorg	23	87.93	2.90	2.72	0.28	0.24	1.91	4.02	0,59	0,68	187.—
Constantia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slootwijk	45	85.14	1.46	4.32	0.12	0.04	5.33	3.59	0,57	0,66	175,56
de Nieuwe Grond	6	93.87	—	1.15	—	—	1.48	3.50	$0,68^{5}$	0,72	211,68
Nieuw-Clarenbeek	16	82.85	4.70	6.54	0.14	0.93	2.30	2.54	$0,46^{5}$	0,56	145,60
Zorg en Hoop	19	87.16	2.94	2.32	0.19	0.25	3.10	4.04	0,53	0,60	163,20
de Vrede	14	81.—	4.67	5.43	0.25	0.06	2.65	5.94	0,46	$0,57^{5}$	145,47
District Boven-Suriname.											
Peperpot	121	94.14	0.57	1.78	0.01	0.43	1.86	1.21	0,52	0,56	164,64
La Liberté	30	84.—	1.80	4.—	0.10	0.20	7.45	2.45	0,47	0,56	147,28
St. Barbara	19	91.04	0.65	1.69	0.09	0.61	2.31	3.61	$0,44^{5}$	0,49	139,65
de Guin. Vriendschap	25	88.95	0.08	0.25	0.12	—	7.37	3.23	0,45	0,50	139.—
District Boven-Para.											
Accaribo	15	95.50	—	0.64	—	—	3.86	—	0,49	0,51	153.—
Waterland	10	90.—	2.13	1.31	0.39	2.69	1.75	1.73	0,61	0,68	191,76
Boxel	9	87.82	1.77	6.26	0.03	—	2.23	1.89	0,53	0,60	165.—
La Ressource	5	85.24	—	3.23	0.19	1.39	6.52	3.43	0,52	0,61	162.26

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens								
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
District Beneden-Suriname.											
Leonsberg	3	93.55	0.63	1.97	—	—	2.51	1.34	f 0,62	f 0,65	f 191,10
de Morgenstond	6	94.—	0.92	0.78	0.06	0.03	3.27	0.94	0,58^5	0,63	185,22
Clevia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geyersvlijt	13	86.55	1.10	0.41	—	0.13	8.06	3.75	0,53	0,69	187,68
Ma Retraite	28	89.23	0.84	0.72	0.09	—	3.30	5.82	0,59	0,63	175.14
District Beneden-Para.											
Beekhuizen	4	95.19	0.29	1.63	—	—	2.42	0.47	0,48	0,50^5	149.98
Tout-lui-fait	4	83.27	1.18	5.62	—	—	7.01^5	2.91^5	0,51	0.62	161,20
District Saramacca.											
Caledonia	17	85.21	3.38	1.48	0.24	0.18	4.86	4.65	0,47	0,56	148,96
Concordia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Catharina Sophia	12	87.45	3.59	1.78	0.26	0.02	2.04	4.86	0,47	0,54	146.88
de Dankbaarheid	5	88.03	0.13	2.49	—	—	5.55	3.80	0,52	0,59	162,52
Broederschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Poule	3	95.63	0.15	0.92	—	—	2.22	1.08	0,68	0.71	213.—
Fredericisgift	19	89.64	0.03	1.63	0.14	—	5.64	2.92	0.51	0,57	160.74
Johanna Catharina	5	83.77	4.69	0.90	—	0.43	6.81	3.40	0,47	0.57	149.91
District Nickerie.											
Waterloo	246	89.82	2.35	0.60	—	0.27	5.07	1.89	0,58	0,65	183.30
Hazard	96	87.29	4.03	2.21	0.02	0.10	5.24	1.11	0,60	0,69	187,68
't Lot	5	89.21	1.55	2.47	0.10	—	2.48	4.19	0,54	0.59	164.02
Crappahoek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarethenburg	2	90.77	3.34	1.95	0.41	—	—	3.53	0.64	0,70	199,50

VROUWEN.

Britsch-indische immigranten.

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
Ditrict Beneden-Commewijne.											
Jagtlust	23	90.78	0.03	2.65	0.03	0.02	4.29	2.20	f 0.46	f 0,51	f 145.35
Dordrecht	33	90.14	0.64	1.90	0.09	0.13	3.89	3.21	0,35	0,39^5	111.39
Lust en Rust	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belwaarde	5	83.60	2.15	4.02	0.14	0.10	5.24	4.75	0,33	0.40	104.—
Susanna'sdaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Voorburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zoelen	53	76.18	7.13	11.95	—	0.02	2.07	2.65	0,39	0,51	121.38
Geertruidenberg	5	84.54	2.50	4.21	0.05	0.09	6 71	1.90	0.29	0,34	90,44
Mariënburg	43	90.11	1.76	2.50	—	0.10	2.16	3.37	0.37	0,41	115,62
Leliëndaal	4	83.56	5.24	1.30	0.47	—	6.45	2.98	0.26	0,31	81.53
Sorgvliet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mon Trésor	5	76.66	0.10	9.79	—	—	12.21	1.24	0.34	0,42	101.22
Katwijk	2	79.27	0.20	6.64	—	—	10.98	2.91	0,26^5	0,34	83.98
Wederzorg	5	94.21	—	2.08	0.07	—	1.96	1.68	0.34^5	0,36^5	107,51
Vriendsbeleid	5	86.03	1.44	3.59	—	—	4.73	4.21	0,29	0.33	88,77
Spieringshoek	8	92.46	0.78	0.83	0.08	—	2.72	3.13	0.36	0,39	112.32
't Vertrouwen	2	75.65	2.02	4.80	0.12	—	13.20	4.21	0.25	0,33	78,54

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens								
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
Mon Souci	2	84.54	—	1.11	—	—	9.72	4.63	f 0,25	f 0.28^5	f 99.94
Killenstein	2	82.36	1.92	5.91	0.28	—	4.35	5.18	0.32	0.38	97.28
Heerendijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kroonenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brouwerslust	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariënbosch	8	87.79	3.11	2.99	0.21	0.17	1.26	4.47	0.23	0.26	69.50
Guadeloupe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frederiksdorp	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elisabethshoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Berlijn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
de Maasstroom	8	89.11	—	5.12	—	—	5.49	0.28	0,39	0,45	125,10
Johannisburg	3	80.23	—	6.39	—	—	11.58	1.80	0.29	0,36	90,—
Rust en Werk	15	87.38	0.30	6.84	—	—	4.64	0.84	0,31	0.35	95,20
Pieterszorg	6	87.97	0.38	3.36	0.14	0.35	2.23	5.57	0.36^5	0,41^5	74.12
District Cottica.											
Alliance	55	83.67	2.23	1.74	0.02	—	4.70	7.74	0,29	0,37	97,31
Nieuw-Meerzorg	3	88.11	2.43	2.48	—	—	3.41	3.57	0,39^5	0,47^5	130.62
Constantia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slootwijk	13	82.30	1.01	3.43	—	—	8.99	4.27	0.36^5	0.44	112,64
de Nieuwe Grond	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieuw-Clarenbeek	4	84.90	3.79	7.07	0.14	—	1.83	2.27	0.29	0,34	90,44
Zorg en Hoop	6	87.47	2.60	1.80	0.20	—	3.61	4.32	0,34	0.39	106,08
de Vrede	4	78.35	5.36	8.19	—	—	2.20	5.90	0.35	0,44	107,36
Schoonoord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Boven-Suriname.											
Peperpot	42	94.58	—	2.57	—	0.21	1.58	1.06	0.37	0,39^5	117,31
La Liberté	7	86.85	0.38	3.40	0.13	0.25	6.81	2.18	0,32	0,36	96.84
Petersburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	4	91.83	0.41	1.67	—	—	2.53	3.56	0,29	0.31	89,28
de Guin. Vriendschap	8	90.03	0.45	0.15	—	—	6.11	3.26	0.29^5	0,33	93,06
District Boven-Para.											
Accaribo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Waterland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boxel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Ressource	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Beneden-Suriname.											
Leonsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
de Morgenstond	6	92.18	—	0.93	—	—	5.04	1.85	0,37	0,41	118.08
Clevia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Geyersvlijt	3	95.09	0.12	0.32	—	—	1.67	2.80	0,48	0,50	148,50
Ma Retraite	8	88.02	0.86	2.01	—	—	3.80	5.31	0,38	0,44	121,--
District Beneden-Para.											
Beekhuizen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tout-lui-fait	22	88.37	0.32	7.41	—	—	2.45	1.45	0,56	0.64	176,—

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage. Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Percentage. Gemiddeld verzuim wegens Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elken arbeider gemiddeld per jaar hebben verleend.
District Saramacca.											
Caledonia	4	82.61	2.01	2.08	0.70	—	9.54	3.06	f 0,21	f 0,25	f 65,—
Concordia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Catharina Sophia	3	84.99	7.08	3.21	—	—	0.67	4.10	0,19	0,23	61,18
de Dankbaarheid	2	80.90	0.52	2.89	—	—	13.47	2.22	0,30	0,36^{5}	92,34
Broederschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Poule	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fredericisgift	6	87.89	0.04	2.69	0.04	0.76	5.59	2.99	0,29	0,33	90,75
Johanna Catharina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Nickerie.											
Waterloo	48	76.99	4.35	0.81	—	—	7.70	1.83	0,28	0,33	79,53
Hazard	23	84.43	4.27	3.15	0.01	0.06	6.81	1.27	0,27^{5}	0,33	87.78
't Lot	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Crappahoek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Margarethenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

MANNEN.

Nederlandsch-Indische Immigranten.

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elken arbeider gemiddeld per jaar hebben verleend.
District Beneden-Commewijne.											
Jaglust	11	92.29	—	2.97	—	0.27	2.36	2.11	f 0,58	f 0,63	f 181,44
Dordrecht	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lust en Rust	11	89.22	0.49	5.21	0.02	—	2.68	2.38	0,50	0,56	157,08
Belwaarde	32	86.48	1.62	6.—	0.19	0.21	2.77	2.73	0,51	0,58	156,02
Susanne'sdaal	43	85.35	0.01	11.07	0.03	—	0.99	2.55	0,57	0,67^{5}	179,55
Voorburg	110	94.79	0.08	2.40	0.03	0.29	2.41	—	0,53	0,56	166,32
Zoelen	233	82.54	11.86	2.86	0.07	0.09	0.85	1.73	0,49	0,60	153,60
Geertruidenberg	19	91.47	1.84	3.86	0.05	0.07	1.71	1.—	0.46	0.51	145,35
Mariënburg	431	95.27	1.09	0.21	0.04	0.28	1.27	1.84	0,52	0,55	157,35
Leliëndaal	22	87.08	6.21	0.94	0.05	0.10	2.86	2.76	0,48	0.55	149,60
Sorgvliet	105	92.94	0.18	1.77	0.03	0.14	3.01	1.93	0,56	0,61	177,51
Mon Trésor	92	80.80	0.26	8.66	1.14	0.05	7.36	1.73	0.47	0,58	146,74
Katwijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wederzorg	105	93.16	0.10	1.47	0.05	0.09	2.53	2.60	0,64	0.68	197,88
Vriendsbeleid	19	87.37	0.96	5.53	0.04	0.11	2.87	3.12	0,49	0,54	146.81
Spieringshoek	44	93.45	0.77	2.06	0.09	0.09	1.32	2.22	0,54^{5}	0,58^{5}	170,23
't Vertrouwen	24	86.86	0.42	6.04	0.12	0.18	0.46	1.92	0,47	0,54	146,88
Mon Souci	47	91.43	0.48	2.06	0.03	0.08	3.40	2.52	0.51	0,55^{5}	163,72
Killenstein	13	89.59	0.38	3.80	0.05	—	2.68	3.50	0,49	0,50	141,—
Heerendijk	27	86.22	0.58	6.45	0.13	0.39	3.38	2.85	9,44	0,50^{5}	135,84
Kroonenburg	12	96.32	0.39	0.17	0.03	0.38	1.88	0.83	0.73	0,75	225,—
Brouwerslust	19	90.45	0.69	3.40	0.04	0.02	2.40	3.—	0,49	0,55	155,10
Mariënbosch	40	88.58	1.17	4.05	0.26	0.55	1.85	3.54	0.46	0,52	144,56
Guadeloupe	7	82.24	0.23	11.30	—	—	1.58	4.65	0,49	0,59^{5}	133,12
Frederiksdorp	16	83.62	0.84	7.16	0.08	—	3.39	4.91	0,60	0,71	186,73
Elisabethshoop	10	93.37	0.15	1.90	0.19	—	1.58	2.81	0,59	0,63^{5}	184,78
Berlijn	52	93.90	0.08	0.74	0.04	0.22	3.66	1.36	0,58	0,61^{5}	180,81

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens								
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
de Maasstroom	4	88.76	0.35	4.75	—	1.11	4.75	1.28	f 0,62	f 0,70	f 194,60
Johannisburg	32	81.63	0.08	9.34	—	—	6.96	1.99	0,53	0,64	163,84
Rust en Werk	165	93.90	0.54	2.50	—	0.01	2.10	0.95	0,52	0,55	161,70
Pieterszorg	20	90.98	0.56	4.39	0.01	—	0.97	3.09	0,59	0,65	185,25
District Cottica.											
Alliance	159	89.24	2.29	1.75	0.04	0.14	3.69	2.85	0,49^5	0,56	155,68
Nieuw-Meerzorg	21	87.83	4.34	3.75	0.04	0.16	1.48	2.40	0,53	0,61	167,75
Constantia	28	92.07	1.46	1.15	0.07	—	3.07	2.18	0,51	0,56	161,28
Slootwijk	68	90.03	0.57	2.59	0.06	0.10	3.21	3.44	0,52	0,58	163,56
de Nieuwe Grond	38	84.48	1.40	5.72	0.04	0.54	4.68	3.14	0,44	0,52	136,56
Nieuw-Clarenbeek	18	87.66	4.75	4.95	0.09	0.55	1.13	0.87	0,51	0,59	162,25
Zorg en Hoop	12	87.29	2.23	4.66	0.20	—	3.77	1.85	0,49	0,57	155,04
de Vrede	19	88.40	2.38	4.78	—	0.18	0.96	3.30	0,50	0,56	154,—
District Boven-Suriname.											
Peperpot	48	95.13	0.49	2.01	0.02	0.14	1.54	0.67	0,59	0,62	184,14
La Liberté	29	88.52	2.06	3.06	0.02	0.45	4.22	1.67	0,53	0,60	165,14
Petersburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	33	92.93	0.81	1.68	0.14	0.39	1.77	2.28	0,49	0,53	154,23
de Guin. Vriendschap	20	87.84	0.07	0.48	0.01	0.49	8.64	2.47	0,49	0,57	156,75
District Boven-Para.											
Accaribo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Waterland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boxel	62	89.47	0.81	3.94	—	0.14	3.25	2.39	0,52	0,58	161,24
La Ressource	43	89.74	0.14	3.11	0.09	0.54	3.90	2.48	0,51	0,57	160,74
District Beneden-Suriname.											
Leonsberg	21	94.41	0.01	0.94	0.08	0.11	3.24	1.21	0,58	0,61	179,34
de Morgenstond	50	90.—	0.19	5.14	0.04	0.18	3.20	1.25	0,56	0,63	177,66
Clevia	10	96.96	0.33	1.31	—	—	0.16	1.24	0,78	0,81^5	246,24
Geyersvlijt	50	93.20	0.83	0.34	0.04	0.05	2.20	2.62	0,62	0,65	190,60
Ma Retraite	31	93.09	0.71	1.49	0.05	0.08	1.43	3.05	0,59	0,64	186,24
District Beneden-Para.											
Beekhuizen	19	93.88	0.24	2.24	—	—	2.49	1.15	0,54	0,64	188,16
Tout-lui-fait	22	88.37	0.32	7.41	—	—	2.45	1.45	0,56	0,64	176,—
District Saramacca.											
Caledonia	5	93.12	0.24	0.66	0.05	—	3.48	2.45	0,51	0,56	162,96
Concordia	21	92.25	0.90	0.93	0.03	0.34	2.71	2.84	0,50	0,55	158,40
de Dankbaarheid	19	90.69	0.69	2.50	—	—	2.99	3.13	0,53	0,59	168,15
Catharina Sophia	33	88.10	3.40	3.42	0.07	—	1.82	3.19	0,45	0,51	140,25
Broederschap	20	90.28	0.38	3.82	—	—	2.93	2.59	0,59	0,66	186,12
La Poule	23	92.26	0.46	3.20	0.09	0.02	1.80	2.17	0,61	0,66	190.08
Fredericisgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elken arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens								
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
Johanna Catharina	39	92.23	1.46	0,54	0.07	0.42	1.89	3.39	f 0,51	f 0,55	f 158,40
Margaretha'sgift	2	83.43	4.94	2.91	—	—	6.55	2.17	0,51	0,61	158,60
District Nickerie.											
Waterloo	57	94.27	0.66	0.27	—	0.20	3.05	1.55	0,52	0,56	164,64
Hazard	39	90.28	3.92	1.11	0.04	0.22	2.82	1.61	0,50	0,55^5	156,61
't Lot	26	91.14	1.61	1.62	0.12	0.13	2.01	3.37	0,49	0,63	179,55
Crappahoek	32	88.84	1.43	2.61	0.18	0.39	4.73	1.82	0,40	0,45	125,10
Margarethenburg	20	89.74	2.01	3.19	0.23	0.14	0.71	3.98	0,57	0,64	180,40
VROUWEN.											
Nederlandsch-Indische Immigranten.											
District Beneden-Commewijne.											
Jagtlust	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dordrecht	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lust en Rust	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Belwaarde	9	87.29	2.75	4.77	0.11	—	3.02	2.06	f 0,33	f 0,37	f 100,64
Susanna'sdaal	15	81.56	0.04	14.86	0.06	—	1.—	2.48	0,32	0,39	99,84
Voorburg	21	94.53	0.20	3.30	—	—	1.97	—	0,35	0,36^5	108,40
Zoelen	108	82.66	11.05	3.88	0.04	0.10	0.54	1.73	0,36	0,44	114,50
Geertruidenberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariënburg	182	94 60	1.31	0.65	—	0.23	1.39	1.82	0,36	0,40	118,80
Leliëndaal	4	74.33	5.67	1.63	0.14	—	16.87	1.36	0,21	0,28	64,68
Sorgvliet	42	92.90	—	2.16	—	—	3.03	1.91	0,40	0,43	125,13
Mon Trésor	35	78.29	0.10	10.11	—	—	10.54	0.96	0,31	0,39	95,16
Katwijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wederzorg	61	92.97	—	1.68	0.04	0.04	2.59	2.68	0,34	0,37	107,67
Vriendsbeleid	9	91.94	0.43	3.—	—	—	2.25	2.38	0,33	0,36	103,68
Spieringshoek	9	91.40	0.40	4.18	—	—	1.82	2.20	0,43	0,47	135.36
't Vertrouwen	7	87.06	0.11	7.07	—	—	3.87	1.89	0,28	0,32	87,04
Mon Souci	8	89.78	—	2.66	—	—	5.07	2.49	0,35	0,39	110,28
Killenstein	3	84.63	—	3.56	—	—	7.25	4.56	0,24	0,28	74,48
Heerendijk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kroonenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brouwerslust	4	91.04	—	4.09	—	—	2.48	2.39	0,35	0,38^5	109,72
Mariënbosch	8	87.89	1.34	5.89	0.06	0.12	1.89	2.81	0,28	0,31	85,25
Guadeloupe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Frederiksdorp	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elisabethshoop	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Berlijn	15	85.08	—	0.59	—	0.15	2.93	1.25	0,44	0,46	122,36
de Maasstroom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Johannisburg	10	75.29	0.05	10.39	—	—	12.36	1.91	0,27	0,36	84,24
Rust en Werk	69	92.75	0.33	3.27	—	0.01	2.64	1.—	0,32	0,34	98,94
Pieterszorg	10	93.52	0.47	2.24	—	—	0.62	3.15	0,41	0,44	129,36
District Cottica.											
Alliance	80	90.78	1.44	1.62	0.01	0,02	3.30	2.83	0,29	0,33	94,05
Nieuw-Meerzorg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER PLANTAGES.	Gemiddeld aantal arbeiders dat per dag gewerkt heeft.	Percentage.							Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per werkdag.	Gemiddeld uitbetaald loon per immigrant per dag waarop gewerkt is.	Volgens deze gemiddelden moet elke arbeider gemiddeld per jaar hebben verdiend.
		Gemiddeld verrichte arbeid in dagen.	Gemiddeld verzuim wegens								
			Onwettige redenen.	Verlof.	Oproeping door overheidspersonen.	Afwezigheid tot het ondergaan van straf.	Ziekte.	Feestdagen vallende op werkdagen.			
Constantia	13	91.—	0.90	2.26	—	—	3.82	2.02	f 0,35	f 0,39	f 111,15
Slootwijk	29	89.98	0.14	3.49	—	0.02	2.87	3.50	0,32	0,36	101,52
de Nieuwe Grond	14	87.40	1.42	3.88	0.02	—	3.97	3.31	0,32	0,37	100,64
Nieuw-Clarenbeek	22	89.99	3.13	5.14	0.15	—	0.78	0.81	0,31	0,35	99,20
Zorg en Hoop	2	90.09	1.36	2.92	0.17	—	3.10	2.36	0,35	0,39	109,98
de Vrede	11	86.88	2.71	6.24	—	—	0.60	3.57	0,31	0,35	95,20
Schoonoord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Boven-Suriname.											
Peperpot	30	95.25	0.04	2.51	0.05	—	1.49	0.66	0,42	0,44	130,68
La Liberté	8	88.62	0.75	3.68	—	—	5.20	1.75	0,32	0,37	102,86
Petersburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maagdenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Barbara	8	93.82	0.07	1.78	—	—	1.91	2.42	0,31	0,34	99,96
de Guin. Vriendschap	12	88 10	0.21	0.08	—	—	8.83	2.78	0,33	0,37	101,75
District Boven-Para.											
Accaribo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Waterland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boxel	10	88.73	0.27	3.53	—	—	5.16	2.31	0,36	0,40	127,88
La Ressource	14	89.54	0.16	2.93	0.02	—	4.84	2.51	0,41	0,46	129,72
District Beneden-Suriname.											
Leonsberg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
de Morgenstond	16	89.36	0.15	4.40	—	0.05	4.78	1.26	0,35	0,39	108,42
Clevia	5	96.64	0.79	0.64	—	—	1.04	0.89	0,53	0,55	167,20
Geyersvlijt	16	96.78	0.14	0.56	0.02	0.23	0.87	1.40	0,46	0,48	155,92
Ma Retraite	8	93.69	0.90	1.25	0.05	—	0.52	3.59	0,39	0,42	123,48
District Beneden-Para.											
Beekhuizen	14	94.21	—	2.29	—	—	2.66	0.84	0,36	0,39	114,66
Tout-lui-fait	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
District Saramacca.											
Caledonia	3	93.—	—	0.77	—	—	4.39	1.84	0,34	0,37	107,67
Concordia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Catharina Sophia	7	89.81	2.23	3.58	—	—	1.51	2.87	0,31	0,35	99,20
de Dankbaarheid	7	90.16	0.63	2.04	—	—	4.03	3.14	0,30	0,33	93,06
Broederschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
La Poule	5	94.40	0.05	2.88	—	—	0.84	1.83	0,45	0,48	141,12
Fredericisgift	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Johanna Catharina	5	90.94	0.79	0.22	—	—	4.76	3.29	0,37	0,41	116,85
District Nickerie.											
Waterloo	31	91.56	0.24	0.24	—	—	6.27	1.69	0,23	0,25	72,—
Hazard	23	90.71	0.80	1.25	0.01	—	5.76	1.47	0,22	0,25	71,25
't Lot	7	93.35	0.35	1.82	0.06	—	1.12	3.30	0,37	0,39	113,49
Crappahoek	2	94.94	—	2.19	0.56	—	0.25	2.06	0,38	0,40	118,80
Margarethenburg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Bijlage L[1].

STAAT aantoonende de aankomst en verdeeling van immigranten gedurende 1917.

Plaats van aankomst.	Van waar gekomen.	Toegewezen aan plantages in: De oude kolonie. Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Nickerie. Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Coronie. Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Niet toegewezen en de reden waarom. Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.	Aanmerkingen.	In 't geheel aangevoerd. Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Te zamen.
Ned. Indië .	Java	543	474	—	—	917	83	86	—	—	169	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	Afgekeurd vóór de toedeeling.	626	561	—	—	1187

Bijlage L[2].

STAAT aantoonende het aantal immigranten, ingevoerd in de kolonie Suriname van 1 Januari 1853 tot en met 31 December 1917.

Plaats van herkomst.	Van 1853 tot 1862.	Van 1863 tot 1872.	Van 1873 tot 1882.	Van 1883 tot 1892.	Van 1893 tot 1902.	Van 1903 tot 1912.	1913	1914.	1915.	1916.	1917.	Te zamen.
Nederlandsch-Indië	8	21	94	94	5 026	5 489	378	173	—	—	1 187	12 470
Madeira.	275	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480
China	487	2 015	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 502
West-Indië . . .	—	2 382	214	79	—	—	—	—	—	—	—	2 675
Nederland	—	2	87	—	—	—	—	—	—	—	—	89
Britsch-Indië . . .	—	—	6 569	8633	7 643	8 358	951	1 567	—	303	—	34 024
Te zamen . .	770	4 625	6 964	8 806	1 2669	1 3847	1 329	1 740	—	303	1 187	52 240

Bijlage M[1].

STAAT van verleende en hernieuwde concessiën voor goudontginning in 1917.

Verleende concessiën.

Concessierecht per jaar per H.A. in centen.	Suriname. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Saramacca. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Marowijne. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Lawa. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Coppen. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Commewijne. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Cottica. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Corantijn. Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Te zamen. Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	39	15 878	8	2 969	7	2 600	4	800	—	—	—	—	1	2 000	—	—	59	24 247
25	1	300	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	2	700
50	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	40	16 178	8	2 969	7	2 600	4	1 200	—	—	—	—	1	2 000	—	—	61	24 947

Hernieuwde concessiën.

	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Lawa.		Commewijne.		Cottica.		Totaal.		Totaal Generaal.	
10	15	13 731	2	600	14	95 283	4	900	1	5 000	7	17 770	43	133 284	95	157 531
25	15	9 372	4	3 578	—	—	—	—	—	—	—	—	19	12 950	21	13 650
50	21	34 502	15	9 511	3	800	4	13 107	—	—	—	—	43	57 920	43	57 920
	51	57 605	21	13 689	17	96 083	8	14 007	1	5 000	7	17 700	105	204 154	166	229 101

Bijlage M².

VERGUNNINGEN tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid naar delfstoffen in 1917.

Districten.	Aantal.	Oppervlakte.
Suriname	[1]) 78	343 753
Saramacca	[2]) 29	209 309
Marowijne	[3]) 51	379 685
Lawa	—	—
Tapanahony	2	8 500
Corantijn	3	31 600
Commewijne	16	98 430
Coppename	16	13 567
Boven-Cottica	3	15 400
Nickerie	6	81 600
	204	1 281 844

Aanmerkingen.

Deze vergunningen worden behalve onder de voorwaarden die bij de verordeningen van 7 September 1882 (*G. B.* n°. 19) en 22 Januari 1903 (*G. B.* n°. 12) bepaaldelijk worden genoemd, verleend onder de voorwaarde, dat verlenging van den vergunningstermijn eerst dan zal verleend worden, wanneer ten genoegen van den Gouverneur door den vergunninghouder kan bewezen worden dat hij diligent geweest is in zijn onderzoek, onder aanteekening dat bij aldien naar aanleiding van deze vergunning tot onderzoek nader concessie tot exploitatie wordt verkregen en krachtens dezelve ontginning van bauxiet, petroleum of andere delfstoffen dan goud plaats heeft, de Gouverneur zich voorbehoudt te eeniger tijd het tot stand komen van alle zoodanige wettelijke regelingen te bevorderen omtrent de exploitatie en de beschikking en verwerking van het daarbij te verkrijgen erts alsmede omtrent eene te heffen belasting of retributie op het verkregen erts of ander product als hij rechtmatig zal oordeelen.

Verder werd onder de voorwaarden opgenomen dat als bewijs van diligentie wordt aangemerkt eene bloote verklaring dat het onderzoek is aangevangen doch niet volbracht. De Gouverneur behoudt zich voor alle zoodanige bewijsstukken te vorderen als hij noodig zal oordeelen, wanneer de aanbeboden bewijzen niet voldoende voorkomen. Als regel zal moeten worden overgelegd eene verklaring van den commissaris van het district waarin het voor onderzoek uitgegeven terrein gelegen is of van een daartoe door hem aangewezen ambtenaar, vermeldende de tijdstippen, waarop de tot onderzoek uitgezonden groep het laatste politiestation is voorbijgegaan op de reis naar en — in voorkomend geval — op de terugreis van dat terrein, zoomede het aantal arbeiders dat daarvan deel uitmaakte.

[1]) waaronder 3 vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen, waaronder petroleum, aardoliën en bitumineuse stoffen.

[2]) waaronder 5 vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen, waaronder petroleum, aardoliën en bitumineuse stoffen.

[3]) waaronder 3 vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen, waaronder petroleum, aardoliën en bitumineuse stoffen.

Bijlage N.

STAAT aantoonende de verdeeling der tot ultimo December 1917 uitgegeven perceelen voor den kleinen landbouw.

Districten.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H.A.	Aantal huurders of gebruikers.
Beneden-Suriname en Beneden-Para	2 697	5 354	2 686
Boven-Suriname en Boven-Para	696	939	690
Beneden-Commewijne	1 355	1 330	1 348
Boven-Commewijne en Cottica	544	714	533
Saramacca	245	506	245
Nickerie	406	542	406
Coronie	247	167	243
Marowijne	25	53	25
	6 215	9 603	6 176

STAAT aantoonende het aantal uitgegeven perceelen en het aantal huurders hiervan op de gouvernementsvestigingsplaatsen in 1917, vergeleken bij 1916.

Centrale vestigingsplaatsen.		Aantal perceelen.		Oppervlakte in H.A.		Aantal huurders of gebruikers.	
		1916.	1917.	1916.	1917.	1916.	1917.
Op Livorno,	Beneden-Para	323	333 w.o. 8 rijstperc.	411	420 w.o. 8 H.A. rijst	323	333
Bij het pad van Wanica,	„ „	1212	1155	2944	2734	1212	1155
In den Saramaccapolder,	„ Suriname	597	772	1410	1673	593	768
Op Meerzorg,	„ „	313	320	273	277	308	315
„ Domburg,	Boven-Para	224	237	297	311	224	237
„ La Rencontre,	„ „	182	190 w.o. 8 rijstperc.	267	269 w.o. 1,6 H.A. rijst	182	190
„ Laarwijk,	„ Suriname	162	168	185	191	162	168
„ Bleijendaal,	„ „	—	—	—	—	—	—
„ Nieuw-Amsterdam,	Beneden-Commewijne	125	125	120	120	124	124
„ Alkmaar,	„ „	233	468 w.o. 231 rijstperc.	232	328 w.o. 92 H.A. rijst	233	468
„ Johan en Margaretha,	„ „	107	275 w.o. 114 rijstperc.	107	218 w.o. 57 H.A. rijst	107	275
„ Kroonenburg,	„ „	408	486 w.o. 7 rijstperc.	536	663 w.o. 28 H.A. rijst	403	480
„ Hecht en Sterk,	Cottica	181	246 w.o. 72 rijstperc.	181	210 w.o. 36 H.A. rijst	181	246
„ Frederiksbrug,	„	128	128	190	190	128	128
„ Reynsdorp,	„	—	91	—	156	—	80
„ Totness,	Coronie	245	247	165	167	238	240
„ Paradise,	Nickerie	209	233	218	241	209	233
„ Nieuw-Waldeck,	„	79	89	124	134	79	89
„ Terrein nabij Nieuw-Nickerie,	„	10	12	20	24	10	12
		4738	5575	7680	8326	4716	5541

Bijlage O.

VERGELIJKENDE STAAT van den oogst voor de jaren 1915, 1916 en 1917.

Districten.	Suiker Vacuumpan. 100 Kilogram.			Aantal H.A. afgemalen riet.			Aantal Kilogrammen per H.A. verkregen.			Melasse. 100 liters.			Rum. 100 Liters.			Cacao. 100 Kilogram.			Bananen. 100 bossen.		
	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.
Nickerie	39 597	29 760	36 765	840	779	750	6561	3820	4902	—	—	—	7088	4523	2705	1015	1026	1391	242	352	286
Coronie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	344	335	375	253	250	397
Beneden-Saramacca .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1961	2887	3579	600	847	1084
Boven-Saramacca . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	47	57	23	35	44
Beneden-Suriname .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1559	2169	1928	508	775	971
Beneden-Para . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	326	353	424	722	603	416
Boven-Para	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	643	986	1058	260	268	234
Boven-Suriname . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	787	1012	963	407	556	438
Beneden-Commewijne	88 876	84 710	91 346	1432	1504	1557	6206	5632	5867	1090	4354	5376	9208	9260	5388	6226	8031	8436	825	995	1135
Boven-Commewijne .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263	283	285	84	105	58
Cottica	18 998	15 848	15 490	344	360	341	5523	4402	4556	30	10	1204	639	845	268	1477	1580	1370	529	399	508
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	16	10	63
	147 471	130 318	143 601	2616	2643	2648	5637	4931	5423	1120	4364	6580	16935	14628	8361	14462	18709	19872	4469	5195	5634

Districten.	Rubber.			Bacoven.			Koorn (maïs).			Koffie.			Rijst.			Aardvruchten.		
	Kilogram.			100 bossen.			100 Kilogram.			100 Kilogram.			100 Kilogram.			100 Kilogram.		
	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.
Nickerie *a*)	—	339	280	53	108	132	119	191	144	17	27	35	15000	35000	7874	495	305	354
Coronie *b*)	—	—	—	49	54	94	96	166	286	14	24	27	19	70	186	135	172	672
Beneden-Saramacca *c*)	—	—	—	136	225	386	2587	2427	3044	256	411	824	7642	9475	10290	319	820	955
Boven-Saramacca *d*)	—	—	—	8	12	25	88	119	200	1	4	5	91	165	512	56	74	668
Beneden-Suriname	917	2016	1653	40	41	22	1803	1598	862	739	740	1770	8376	7746	7664	891	547	1431
Beneden-Para *e*)	618	639	642	13	7	6	6986	8233	2813	11	26	96	10587	6673	5292	10311	12740	27470
Boven-Para *f*)	1310	1630	—	379	399	556	1003	1691	1700	234	307	566	2211	2161	2683	2632	2709	3095
Boven-Suriname *g*)	232	22	—	270	344	515	1076	1971	2624	875	1495	3191	2813	2993	4372	2991	3249	3358
Beneden-Commewijne *h*)	5605	5377	3875	905	396	554	1253	1963	1523	3814	4344	8156	4517	8763	12516	1850	1575	2136
Boven-Commewijne *i*)	100	423	114	73	88	73	468	552	451	38	45	59	297	306	474	201	234	301
Cottica *j*)	300	116	33	864	699	505	3189	3613	2400	98	221	728	1239	1329	1426	344	493	1363
Marowijne *k*)	—	—	273	5	5	7	11	16	36	—	—	3	10	30	94	20	152	393
	9082	10562	6870	2795	2378	2875	18679	22540	16083	6097	7604	15460	52802	74711	53383	20245	23070	42196

Heeft nog geleverd:

a) 27 840 kokosnoten, 1410 K.G. blackeyepeas en 5915 sinaasappels.
b) 1 421 200 kokosnoten en 4200 sinaasappels.
c) f 3154 hout.
d) 2653 „
e) 13 347 houtskool.
f) 3465 hout.
g) 6590 „
h) 254 755 sinaasappels, 35 841 peulvruchten.
i) f 686 hout.
j) 1245 „
k) 28 000 K.G. kwak.

Bijlage P[1].

STAAT van de suikerondernemingen in Suriname.

Districten.	Plantages.	Uitgestrektheid der plantages. H.A.	Uitgestrektheid in bebouwing op 31 Dec. 1917. H.A.	Uitgestrektheid waarvan is geoogst. H.A.	Suiker vacuumpan. 100 K.G.	Gemiddelde opbrengst in H.A. K.G.	Melasse. 100 L.	Rum of dram. 100 L.	Arbeiders. Immigranten.	Arbeiders. Andere.	Arbeiders. Te zamen.	Nevenvoortbrengselen.
Nickerie	Waterloo	1000	443	443	22 730	5130	—	1987	664	140	804	—
„	Hazard	687	307	307	14 035	4571	—	718	489	130	619	14 735 K.G. cacao.
Beneden-Commewijne	Zoelen en Mariënburg	2729	[1]) 1418	1300	74 219	5709	3417	5388	2847	394	3241	40 625 K.G. padi.
„	Rust en Werk	1093	261	257	17 127	6664	1905	—	591	89	680	—
Cottica	Alliance	1896	341	341	15 490	4556	1204	268	858	69	927	800 K.G. cacao.
		7505	2770	2684	143 601	5423	6580	8361	5449	882	6271	

[1]) Waarvan 40 met cacao en 10 met padi.

Bijlage P².

Staat van de cacao- en andere landbouwondernemingen, met uitzondering van de suikerondernemingen.

DISTRICTEN.	Aantal plantages.	Uitgestrektheid van de plantages in H.A.	Uitgestrektheid in bebouwing op 31 Dec. 1917 v/d plantages in H.A.	VERKREGEN VOORTBRENGSELEN. Cacao (in 100 kilogram)	Koffie (in 100 kilogram)	Rijst (in 100 kilogram)	Aardvruchten (in 100 kilogram)	Bananen (in 100 bossen)	Bacoven (in 100 bossen)	Koorn of maïs (in 100 K.G.)	ARBEIDERS OP 31 DECEMBER 1917. Onder contract verbonden. Arbeidende.	Onder contract verbonden. Niet arbeidende.	Onder contract verbonden. Te zamen.	Niet onder contract verbonden. Arbeidende.	Niet onder contract verbonden. Niet arbeidende.	Niet onder contract verbonden. Te zamen.	Anderen. Arbeidende.	Anderen. Niet arbeidende.	Anderen. Te zamen.	Te zamen. Arbeidende.	Te zamen. Niet arbeidende.	Te zamen. Te zamen.
Nickerie [1]	4	963	325	872	13	—	—	5	33	88	117	5	122	55	25	80	—	—	—	172	30	202
Coronie	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Saramacca [2]	10	5959	929	1384	632	113	107	7	133	136	344	12	356	109	28	137	24	1	25	477	41	518
Boven-Saramacca . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Suriname [3].	7	3608	1104	1831	1761	239	17	12	1	27	336	31	367	184	101	285			—	520	132	652
Beneden-Para [4] . .	2	1678	147	302	78	426	—	33	—	102	70	—	70	37	3	40	—		—	107	3	110
Boven-Suriname [5] .	7	5527	915	741	3128	82	448	2	72	187	490	57	547	101	41	142	8	—	8	599	98	697
Boven-Para [6] . . .	5	5077	386	256	492	22	77	14	73	240	183	4	187	86	29	115	9	3	12	278	36	314
Bened.-Commewijne [7]	28	12160	4556	7607	8044	488	156	66	128	360	2462	160	2622	785	214	999	130	37	167	3377	411	3788
Boven-Commewijne [8]	1	268	133	123	52	—	—	—	—	—	95	—	95	19	—	19	—	—	—	114	—	114
Cottica [9]	7	4832	950	944	370	—	474	123	74	125	471	63	534	120	63	183	10	5	15	601	131	732
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	71	40072	9445	14060	14570	1370	1279	262	514	1265	4568	332	4900	1496	504	2000	181	46	227	6245	882	7127

[1] 280 K.G. rubber, 1840 kokosnoten.
[2] 115 K.G. blackeye peas.
[3] f 6430 groenten, melk en vruchten. f 1652.50 rubber.
[4] 642 K.G. rubber.
[5] 103 440 sinaasappels, 600 kokosnoten, 4075 K.G. schoone rijst.
[6] 14 000 sinaasappels, 1130 K.G. schoone rijst.
[7] 3875 K.G. rubber. 6366 K.G. peulvruchten, 73 455 sinaasappels.
[8] 114 K.G. rubber.
[9] 33 K.G. rubber.

Bijlage P³.

OVERZICHT van den geldelijken toestand van de bestaande leenbanken en verrichte handelingen.

NAAM VAN DE BANK.	Aantal leden.	Gevorderde rente.	Grootste bedrag voorschot.	Oprichtingskosten.	Voorschot van van het Koloniaal Gouvernement.	Inleg. Aantal inleggers.	Inleg. Bedrag.	Voorschotten verleend. Aantal.	Voorschotten verleend. Bedrag.	Terugbetaald.	Reservefonds.	Aanwezig op 31 Dec. 1917. In kas.	Aanwezig op 31 Dec. 1917. Belegd.	Balans. Winst	Balans. Verlies.	Zuivergekweekte rente.
Domburg	266	6 %	f150	f 61	f4200	63	f 730	105	f7550	f2447	f1383	f 892	f 402	f 156	—	f 265
Beneden-Commewijne. .	427	6 „	300	135	—	196	10994	147	10350	3907	4119	131	9021	482	—	634
Saramacca.	696	5 „	150	69	12000	79	3269	304	21938	3170	4750	52	1200	4751	—	1026
Nickeriebank	893	6 „	200	130	8550	118	9772	446	20390	8888	4638	321	3510	1271	—	1594
Ephrata.	328	4 „	150	4	4800	3	29	87	4634	775	965	94	2053	212	—	212
't Westland	33	5 „	300	69	1500	39	1478	17	2812	937	400	692	198	21	—	85
Lelydorp	157	5½ „	150	66	4600	14	55	176	5567	1248	368	830	45	171	—	195
Pad van Wanica . . .	260	5½ „	150	64	4000	7	95	138	5024	1645	442	1297	20	159	—	187
Livorno	148	5½ „	150	150	2000	9	46	35	915	329	206	1035	674	43	—	54
Saramaccapolder . . .	275	5½ „	150	47	3500	1	5	310	6319	3009	620	657	423	265	—	275
Beneden-Suriname en Beneden-Para (in liquidatie)	—	5½ „	—	127	1500	—	—	—	5393	515	3520	639	71	568	—	578

Bijlage Q.

STAAT van de opbrengst van den kleinen landbouw.

a. Op vestigingsplaatsen.

Districten.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H.A.	Oppervlakte in cultuur in H.A.	Bevolking. Immigranten.	Bevolking. Niet-immigranten.	Bevolking. Totaal.	Verkregen producten. Cacao. (Uitgedrukt per 100 K.G.)	Koffie. (Uitgedrukt per 100 K.G.)	Rijst. (Uitgedrukt per 100 K.G.)	Koorn (Maïs). (Uitgedrukt per 100 K.G.)	Aardvruchten. (Uitgedrukt per 100 K.G.)	Bananen. (per 100 bossen.)	Bacoven. (per 100 bossen.)	Kokosnoten. (per 100 stuks.)	Geldswaarde van de afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.
Nickerie [1].	358	442	399	1023	245	1268	154	—	1486	—	287	147	27	260	
Coronie	269	342	340	2	756	756	22	9	26	53	150	20	12	1370	
Beneden-Saramacca .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Boven-Saramacca . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 38110.80 hout
Beneden-Para. . . .	2113	6954	1662	4104	1406	5510	82	11	2999	2285	24296	255	—	4	f 6160 hout
Beneden-Suriname . .	1108	2023	1098	2384	273	2657	49	1	3512	456	60	704	10	—	
Boven-Suriname. . .	158	238	208	193	123	316	88	57	495	1261	722	248	349	—	
Boven-Para	394	764	581	584	281	865	554	66	511	1248	1245	133	388	—	
Beneden-Commewijne [2]	1435	1400	1183	2273	405	2678	663	112	6751	605	1612	1045	429	—	f 5235 vruchten en groenten
Boven-Commewijne .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Cottica	481	—	424	463	148	611	142	5	270	278	5	172	179	—	
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	6316	12163	5890	11026	3637	14663	1754	261	16050	6186	2837	2724	1385	1654	

b. Buiten vestigingsplaatsen.

Districten.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H.A.	Oppervlakte in cultuur in H.A.	Immigranten.	Niet-immigranten.	Totaal.	Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koorn (Maïs).	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Kokosnoten.	Geldswaarde
Nickerie [3].	498	4453	1121	1281	1114	2395	354	22	6387	56	66	132	70	—	
Coronie	692	7027	2501	7	1765	1772	353	18	160	233	522	377	82	12842	
Beneden Saramacca .	891	11099	3170	2202	1734	3936	2194	191	10177	2907	848	1076	253	—	f 3154 hout
Boven-Saramacca . .	82	3760	141	71	342	413	56	5	512	199	667	44	24	—	2653 „
Beneden-Para. . . .	1385	46100	226	1961	1078	3039	40	7	1867	425	3174	127	6	—	
Beneden-Suriname . .	1030	5400	293	2092	1070	3162	48	8	3913	379	1354	255	12	—	
Boven-Suriname. . .	458	9698	888	506	1153	1659	135	7	3795	1176	2188	189	84	21	6590 „
Beven-Para	242	16350	920	290	795	1085	247	8	2150	213	1773	88	94	—	3465 „
Beneden-Commewijne.	722	430	256	721	50	771	18	—	5277	558	368	24	6	—	500 groenten
Boven-Commewijne .	175	—	606	267	838	1105	162	7	474	451	301	58	73	—	686 hout
Cottica	314	—	1179	485	1967	2425	276	353	1156	1997	884	213	252	—	1245 „
Marowijne [4]	48	181	61	10	70	80	6	3	94	36	393	63	7	—	
	6537	104498	11362	9893	11976	21869	3889	629	35962	8630	12538	2646	963	12813	

[1] 1200 K.G. black-eye peas.
[2] 25400 „ peulvruchten.
[3] 200 „ black-eye peas en 5915 sinaasappels.
[4] 27.3 „ rubber.

Bijlage Q[1].

Maatregelen, genomen in verband met de voedselvoorziening.

Ook in Suriname bleven, in tijden als deze, de moeielijkheden in verband met de voedselvoorziening niet uit. De belemmering in den aanvoer van buiten af leidde wel de onmiddellijke aandacht op vergrooting van de voedselproductie binnen de grenzen van eigen land.

Reeds vóór den aanvang van den oorlog was bijzondere aandacht gewijd aan de uitbreiding van den rijstaanplant in het klein-landbouwbedrijf. Het overgroote deel der kleinlandbouwers heeft een sterke voorliefde voor den rijstbouw en van aanmoediging dezer cultuur mocht derhalve vooruitgang van het bedrijf worden verwacht. Ook mocht worden voorzien, dat dientengevolge de landbouwer meer waarde aan zijn grond zou gaan hechten en dat het dan gemakkelijker zou vallen invloed uit te oefenen op een goed onderhoud van zijne aanplantingen van cacao, koffie, boonen, bananen, koorn, enz.

Bij het uitbreken van den Europeeschen oorlog in 1914 en door de moeilijkheden, welke daarvan ten opzichte van het wereldverkeer moesten worden verwacht, diende de rijstbouw in het belang van de voedselvoorziening zoo krachtig mogelijk te worden bevorderd. In het district Nickerie kwam de Van Drimmelenpolder tot stand voor den rijstbouw; aan de bepoldering langs de Sawmillkreek werd een groote uitbreiding gegeven, daarna volgden de Boonacker-polder en de terreinen op Hamptoncourt en op Longway en Plaisance. Bovendien werden aan de Boven-Nickerie gronden uitgegeven voor de rijstcultuur.

In het district Coronie, waar geen rijst werd geteeld, werd door samenwerking van den districts-commissaris, den landbouwleeraar en de plaatselijke landbouwvereeniging „Nieuw Leven" het planten van rijst geïntroduceerd. De rijstbouw begint daar thans een niet onbelangrijken omvang aan te nemen.

In het district Beneden-Commewijne werd op de vestigingsplaatsen Johan en Margaretha en Alkmaar een aanzienlijke uitbreiding gegeven aan den rijstaanplant door het beschikbaar stellen van nieuwe gronden, terwijl achter de vestigingsplaats Kroonenburg een terrein van 300 H.A oppervlakte voor den rijstbouw werd ingepolderd.

In de districten Beneden-Suriname en Beneden-Para gaf uitgifte van perceelen op Meerzorg aanleiding tot uitbreiding van den aanplant. Voor de uitgifte van een aantal nieuwe rijstperceelen op de vestigingsplaats Livorno werd het noodige verricht.

In de districten Boven-Commewijne en Cottica werd achter de vestigingsplaats Hecht en Sterk een terrein ingepolderd en uitgegeven voor de teelt van rijst.

Eveneens geschiedde dit in de districten Boven-Suriname en Boven-Para achter Adrichem en La Rencontre, terwijl op de aan het land toebehoorende verlaten plantage Bleijendaal eveneens een aanzienlijke oppervlakte voor de rijstteelt ter beschikking van de opwonenden van de vestigingsplaats Laarwijk gesteld werd.

In het district Marowijne werden achter Albina eenige gronden voor rijst uitgegeven.

Ook verschillende plantages namen maatregelen in dezelfde richting, hoofdzakelijk door uitgifte van gronden, voor den rijstaanplant, aan de arbeidende bevolking.

Bij rondschrijven van 16 Januari 1917 n°. 199 werden de districts-commissarissen er op gewezen, dat in verband met de stoornissen in de scheepsverbindingen de noodzakelijkheid ontstond om zooveel mogelijk uitbreiding te geven aan den aanplant van voedingsgewassen.

Zij werden daarom uitgenoodigd dien aanplant te bevorderen door de klein-landbouwers te wijzen op den dreigenden nood en hen aan te zetten met meer ernst zich op de bewerking van hun grond toe te leggen.

De invoer van rijst, die in 1915 nog 46 000 balen bedroeg, ging in 1916 terug tot 25 000 baal, terwijl in het voorjaar van 1917 aan den aanplant een zoodanige uitbreiding kon worden gegeven, dat over dat jaar volstaan werd met een invoer van slechts 5000 baal, terwijl deze ongetwijfeld geheel achterwege had kunnen blijven, indien de weersomstandigheden in 1917 normaal waren geweest. Ook de opbrengst van andere voedingsgewassen was inmiddels aanzienlijk vooruitgegaan.

Wegens het gevaar, dat de aanvoer van tarwebloem uit de Vereenigde Staten geheel of gedeeltelijk zou worden afgesneden en het rijstverbruik daardoor in sterke mate zou toenemen, moest niettemin worden voortgegaan met het nemen van maatregelen tot een zooveel mogelijk uitbreiden van den aanplant van voedingsgewassen.

Bij schrijven van 9 Januari 1918 n°. 93 werden de districts-commissarissen er andermaal op gewezen, dat het steeds moeilijker werd om door invoer te voorzien in de behoefte aan voedingsmiddelen. Hunne aandacht werd er op gevestigd, dat de ervaring, in de laatste tijden opgedaan, en de berichten, die daaromtrent waren ingekomen, het tot een gebiedenden eisch stelden, dat alle krachten werden ingespannen om door een zoo groot mogelijken aanplant van voedingsgewassen althans te zorgen, dat de kolonie in dit opzicht ten spoedigste onafhankelijk zou worden van den invoer van elders.

In verband hiermede werd er op aangedrongen, dat iedere landbouwer, indien daartoe land beschikbaar was, ½ H.A. met rijst en ½ H.A. met andere voedingsgewassen zou beplanten. Waar geen terreinen, geschikt voor den aanplant van rijst, beschikbaar waren of gereed gemaakt zouden kunnen worden, zou van de klein-landbouwers mogen worden gevorderd, dat in twee tijdperken telkens ½ H.A. van hunne perceelen ontgonnen zou worden voor den aanplant van andere voedingsgewassen.

Na gehouden besprekingen door de Commissie voor den aanplant voor voedselleverende gewassen op de plantages, werden door den directeur van den landbouw als voorzitter dezer commissie de landbouwondernemingen aangeschreven om op de ondernemingen zooveel voedingsgewassen aan te planten — hetzij door de arbeiders der onderneming, hetzij door de plantage zelve — dat daarmede de voeding van de arbeidersmacht verzekerd kon worden geacht.

Aanvankelijk stelde de commissie vast, dat voor elke 3 arbeiders 1 akker met rijst moest worden beplant. Toen evenwel — alvorens aan de ondernemingen hieromtrent was bericht — door haar voor elke plantage de voorgeschreven oppervlakte werk berekend, bleek dit denkbeeld onuitvoerbaar, aangezien op sommige ondernemingen het bedrijf dan eenvoudig onmogelijk zou worden gemaakt. Daarom werd de verplichte aanplant gewijzigd tot 1 akker op elke 5 man, terwijl deze terreinen na den rijstoogst dan zoo noodig wederom met rijst of met tweede gewassen als koorn, boonen, enz. zouden moeten worden beplant. Op die wijze werd niet op éénmaal een zóó groot deel van de beschikbare arbeidersmacht aan de teelt van suikerriet, cacao en koffie onttrokken en kon toch de voeding der arbeiders verzekerd worden geacht. De verplichting werd opgelegd om rijst te planten; rijst is het hoofdvoedsel der immigranten en de padi kan bovendien uitstekend worden bewaard. Toen echter in Januari 1918 bleek, dat Suriname misschien vooreerst geen blom meer uit de Vereenigde Staten zou ontvangen, terwijl, aangezien de groote rijstoogst niet vóór 1 October zou binnenkomen, vóór dezen datum een aanzienlijk tekort aan voedsel zou ontstaan in de kolonie, werd op de plantages een deel van den rijstaanplant vervangen door dien van maïs, die reeds in Mei/Juni geoogst zou kunnen worden. Niettegenstaande de groote moeilijkheden, waarmede de plantages reeds hadden te kampen wegens het tekort aan arbeidskrachten, meende de commissie toch tot dien maatregel te moeten overgaan.

De landbouwleeraar bleef geregeld voortgaan de kleinlandbouwer in hunne taal aan te sporen tot het verbouwen van voedingsgewassen. Hij deed dit bij zijne bezoeken aan de gronden en door het houden van voordrachten.

Op tal van plaatsen in de districten Beneden-Suriname en Beneden-Para, Beneden-Commewijne, Boven-Commewijne en Cottica, Boven-Suriname en Boven-Para en Saramacca hield de Gouverneur in den loop van 1917 en 1918 bijeenkomsten met de landbouwende bevolking, waarin hij haar toesprak en aanzette tot krachtige werkzaamheid in haar landbouwbedrijf.

Bij een bezoek op 11 Januari 1918 aan de gronden Onverwacht en Osembo, waar reeds 7 maanden te voren de bevolking door den Gouverneur was aangespoord voedingsgewassen te telen, werd op grond van den onvoldoenden aanplant aan de bevolking van beide plaatsen een taak opgelegd en werd haar voorgehouden, dat bij niet voldoening daaraan binnen den gestelden termijn, andere maatregelen zouden worden genomen. Ook op andere plaatsen (Berlijn, Saramaccapolder, Cottica en Boven-Commewijne) werd bij herhaald bezoek in dien zin gehandeld. Ter gelegenheid van een tweede bezoek aan het Saramaccadistrict besloot de Gouverneur, dat geheel voor landsrekening de vóórlanden van een aantal gronden zouden worden opengekapt en met rijst beplant. Ook op post Braak werd de aanplant van rijst door de opgezetenen voor landsrekening aangevat, terwijl bij een bezoek aan het Cotticadistrict werd besloten om op Reynsdorp op dezelfde wijze koorn en rijst te doen aanplanten door de opwonenden.

Ten einde den aanplant van rijst zoo groot mogelijk te doen zijn, werden in de maand December 1917 voor de verschillende districten premies tot bedragen van f 15 tot f 75 uitgeloofd voor de grootste beplante oppervlakten, met een bijzonderen bijslag voor den rijstaanplant op nieuw aangebrachte terreinen.

Aangezien de opzichters van de vestigingsplaatsen reeds volop werk hebben, werden verschillende plantagegezagvoerders uitgenoodigd zich mede met het toezicht op den aanplant van voedingsgewassen door de klein-landbouwers te willen belasten. Zij bleken allen gaarne bereid in dezen geheel kosteloos hunne medewerking te verleenen. Voor het district Beneden-Commewijne werd aan den districts-commissaris een afzonderlijke opzichter voor het doel toegevoegd.

Behalve de voorschotten, welke door de landbouwers-leenbanken werden verstrekt aan de klein-landbouwers, werden ook uit de Koloniale Kas gelden voor dit doel beschikbaar gesteld. Zoowerd ter beschikking gesteld:

a. van den directeur van den landbouw een bedrag van f 2800, ten behoeve van den aanplant van aardvruchten door eenige goed bekend staande klein-landbouwers;

b. van den districts-commissaris van Boven-Commewijne en Cottica een bedrag van f 12 000 voor den aanplant van koorn;

c. van den districts-commissaris van Boven-Suriname en Boven-Para een bedrag van f 5000 voor den aanplant van koorn en boonen;

d. van de landbouwers-leenbank in de Saramacca een bedrag van f 10 000, om daaruit voorschotten te verleenen;

e. van den districts-commissaris van Beneden-Suriname en Beneden-Para een bedrag van f 3000 voor den aanplant van verschillende voedingsgewassen.

Voorts werd met de Naamlooze Vennootschap de Cultuurmaatschappij Waterland een overeenkomst aangegaan voor den aanplant van 500 akkers met maïs, waarvoor een renteloos voorschot van f 20 000 werd verleend. De maatschappij verplichtte zich daarbij om den geheelen maïsoogst van het met behulp van de verstrekte voorschotten in aanplant gebrachte terrein af te leveren aan het land tegen een overeengekomen prijs.

Van veel belang voor den aanplant was het waarborgen, voor het jaar 1918, van een prijs van 14 cents per K.G. padi en van f 3,50 per zak maïs (spieren). Hierdoor werd de vrees weggenomen, die bij velen bestond tegen het besteden van veel onkosten voor den aanplant en het onderhoud der velden en de wellicht geringe ontvangsten uit den oogst wegens lage prijzen als een gevolg van natuurlijke oorzaken, van uitvoerverboden of van laaggestelde maximumprijzen.

Getracht werd door tusschenkomst van de pers en van het Comité Volksbelang huurders te vinden voor perceelen op Johan en Margaretha. Hoewel zeer gunstige voorwaarden werden gesteld was het resultaat pover. Slechts acht personen buiten de vestigingsplaats hadden tot de maand Mei 1917 perceelen aldaar in huur genomen.

De hulp van het Comité werd verder ingeroepen voor:

1. het vinden van personen om als vrije arbeiders te gaan werken op plantage Rust en Werk, waar rijstvelden met plantmateriaal, huisvesting en vrije geneeskundige behandeling om niet beschikbaar werden gesteld, onder verplichting om tegen betaling 4 dagen per week arbeid voor de plantage te leveren;

2. voor het bijeen verkrijgen van 100 arbeiders, door plantage Beekhuizen op goed loon en voor taakwerk gevraagd, ten behoeve van den aanleg van 500 akkers rijst;

3. voor opwekking van de stadsbevolking tot den landbouw door straat-bijeenkomsten.

Deze pogingen hebben ten opzichte van creolenbevolking niet veel gevolg gehad. Rust en Werk mocht wel slagen in het verkrijgen van verschillende vrije immigranten.

Overigens werden pogingen om zich als klein-landbouwer te vestigen zooveel mogelijk aangemoedigd, zoo ten aanzien van de vestiging aan de Kassabaholo en aan die van leiding 9*a* in den Saramaccapolder.

Naast de bovengenoemde pogingen om de productie in de kolonie op te voeren werd getracht door invoer van eerste levensbehoeften de voeding zooveel mogelijk te verzekeren.

De aanvoer van tarwemeel uit de Vereenigde Staten verliep gedurende het jaar 1917 nog tamelijk regelmatig, terwijl de beschikbare rijstvoorraden in het begin van 1917 voldoende moesten worden geacht om in de behoefte te voorzien tot aan den eerstvolgenden grooten oogst, d. i. omstreeks 1 October. Einde Mei evenwel bleek de bij de landbouwers aanwezige voorraad aanzienlijk beneden de taxatiecijfers te zijn, ten gevolge waarvan er voor eenige maanden tekort was. Het gelukte ten slotte om van uit Britsch-Guyana eenige partijen te betrekken, die in dit tekort konden voorzien.

Op 1 October 1917, het tijdstip van den grooten rijstoogst, liet de toestand zich gunstig aanzien. Getaxeerd werd, dat naast een normalen blominvoer er slechts 10 000 balen rijst à 100 K.G. te weinig zouden zijn tot aan 1 October 1918, terwijl er reden was aan te nemen, dat dit tekort gedurende hetzelfde najaar zou zijn te dekken door invoer uit Britsch-Guyana. Spoedig zou evenwel blijken, dat de zaken een geheel anderen loop namen dan verwacht werd.

De Gouverneur van Britsch-Guyana bleef ten aanzien van Suriname nog het daar bestaande uitvoerverbod voor rijst handhaven en toen in December bleek, dat niet alleen Suriname niet meer mocht rekenen op aanvoer van blom uit de Vereenigde Staten, maar dat die aanvoer ook voor Engelsch- en Fransch-West-Indië als geheel onzeker was te beschouwen, hield Britsch-Guyana de rijstvoorraden nog in veel meerdere mate vast en moest aanvulling van het tekort van daar uitgesloten geacht worden. Zoo hoopvol de toestand zich liet aanzien op 1 October, zoo zorgelijk was hij tegen het einde van December 1917.

Besloten werd toen om niettegenstaande het aanzienlijke gebrek aan arbeiders op de landbouwondernemingen deze te verplichten tot aanplant van voedingsgewassen, zooals reeds boven werd vermeld. Tevens besloot de Gouverneur in die dagen om een ontwerp-verordening in te dienen op den arbeidsplicht; de aanmoediging tot vrijwilligen arbeid had voor deze omstandigheden niet voldoende resultaat gehad. In Juni 1917 was reeds telegraphisch de vraag gedaan aan den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië of het niet mogelijk zou zijn een ruime hoeveelheid rijst te doen verschepen voor Suriname, en herhaaldelijk werd hieromtrent nader overleg met Buitenzorg gepleegd. Op 1 Januari 1918 bestond er evenwel nog in het geheel geen zekerheid omtrent deze aangelegenheid. Pogingen om van uit New-York rijst te betrekken mislukten. De voorraad tarwemeel zou na slechts eenige weken geheel verbruikt zijn.

Bij ons gezantschap te Buenos-Aires werd telegraphisch geïnformeerd naar de mogelijkheid om uit Argentinië een lading tarwemeel te betrekken. Hoewel het zich uit het verkregen antwoord liet aanzien, dat reeds spoedig een lading zou kunnen worden verwacht, kwam een eindelooze rij moeilijkheden tusschenbeide, tengevolge waarvan de blom pas in de maand Juli aankwam.

Door het uitblijven van blomaanvoeren uit de Vereenigde Staten moest spoedig na 1 Januari het brood geheel worden vervangen door rijst, met het gevolg, dat de voorraden hier-

van in die mate slonken, dat het niet meer mogelijk was den kleinen rijstoogst in de maand April te bereiken.

In Maart deed zich zoodoende naast totale afwezigheid van blom ook rijst-schaarschte gevoelen. De toestand was toen inderdaad moeilijk; dit kan ook hieruit blijken, dat de voorzitter der Voedingsmiddelencommissie reeds maatregelen had beraamd om op groote schaal suikerriet naar de stad te doen vervoeren voor menschelijk voedsel en dat pogingen werden gedaan om cacaoboonen te verwerken tot een voedingsmiddel.

Het gelukte in die dagen evenwel om een aanzienlijke hoeveelheid maïs te betrekken uit Venezuela. Op allerlei wijzen werd getracht de maïs zoodanig te verwerken, dat daaruit een behoorlijk geprepareerd voedingsmiddel ten verkoop kon worden aangeboden. In aanmerking genomen de omstandigheid, dat in Suriname geen speciale machinerieën aanwezig zijn voor eene dergelijke verwerking, moeten die pogingen als zeer geslaagd worden beschouwd. Geruimen tijd is er toen in hoofdzaak maïsvoedsel gegeten. Het verbruik van suiker, waarvan in de kolonie steeds voldoende voorraden waren, steeg door het algemeen gebruik van maïs tot 150 % van de normale consumtie.

Op 18 Juli kwam het stoomschip *Vulcanus* binnen met eene lading van ongeveer 2400 ton Argentijnsch tarwemeel, waarvan ongeveer 550 ton werd doorgezonden naar de kolonie Curaçao. Hierdoor werd de toestand zeer veel gemakkelijker, niet alleen omdat er nu weer tegen voor deze omstandigheden redelijke prijzen goed brood was te verkrijgen, maar ook omdat de sterk in de hoogte gegane prijzen van andere artikelen als cassave, zoete aardappelen e. a. toen door de verminderde vraag aanmerkelijk gingen dalen. Ongeveer te zelfder tijd kwam eene sinds lang bestelde hoeveelheid rijst — 2500 balen — uit New-York aan, terwijl op 23 Augustus het stoomschip *Sitoebondo* voor de monding van de Suriname-rivier ankerde om behalve 600 Javaansche arbeiders 800 ton Siamrijst af te geven. De schaarschte aan blom en rijst was daarmede voorloopig geheel ten einde.

Behalve blom en rijst waren het onder de belangrijkste voedingsmiddelen nog de artikelen vet en vleesch, die de bijzondere aandacht vroegen. Doordat in het begin van 1918 althans vooreerst Noord-Amerika geen vergunning wilde geven voor den uitvoer van vet naar Suriname, kwam er uiteraard veel vraag naar de inlandsche cocosolie, die toen wegens het zeer beperkte aanbod daarvan sterk in prijs steeg. Het gelukte om verschillende zendingen reuzel en cocosolie uit Venezuela te betrekken, ten gevolge waarvan de vetvoorziening verbeterde.

De groote vraag naar vet over bijna de geheele wereld en de betrekkelijk geringe kans ook voor Suriname om vet te verkrijgen uit de Vereenigde Staten, deden er toe besluiten om voor een schoener, die kon worden gecharterd voor eene reis in September/October 1918 van Buenos-Aires naar Paramaribo ook 80 ton rundvet in Argentinië te bestellen.

Ten aanzien van de vleeschvoorziening zij nog aangeteekend, dat de Surinaamsche veestapel niet geheel kan voorzien in de behoefte aan slachtvee; het tekort wordt aangevuld door invoer uit Britsch-Guyana. In 1917 evenwel begrensde Britsch-Guyana den uitvoer naar Suriname tot een bepaald aantal per maand, naderhand werd dit cijfer nog verminderd en medio 1918 werd deze uitvoer geheel verboden. Pogingen worden daarom aangewend om van elders slachtvee te betrekken.

Op wetgevend gebied kwam naast het Koninklijk besluit van 26 Augustus 1914 n°. 121 (G. B. n°. 53), ter voorkoming van vasthouding en prijsopdrijving van waren, de verordening van 1 Augustus 1917 (G. B. n°. 53) ter voorkoming van het opdrijven van prijzen van voedingsmiddelen en brandstoffen, tot stand. Van de daarbij verleende bevoegdheid moest eenige malen worden gebruik gemaakt ter voorkoming van prijsopdrijving van sommige levensmiddelen. Bovendien moet in dit verband melding gemaakt worden van de Arbeidsplichtverordening (G. B. 1918 n°. 17), waarbij de Gouverneur bevoegd verklaard werd alle mannelijke en vrouwelijke personen, van 16 tot 50 jaar, — de vrouwen voor zoover zij ongehuwd zijn en geen kinderen te haren laste hebben, — die niet kunnen aantoonen, dat zij, hetzij met eigen middelen, hetzij door eigen arbeid regelmatig in hun levensonderhoud voorzien, noch dat regelmatig in hun levensonderhoud wordt voorzien door ouders of verzorgers, te verplichten tot het verrichten van betaalden arbeid ten behoeve van of in verband met den aanplant van voedingsgewassen en de verwerking daarvan.

Bijlage R.

STAAT bevattende gegevens betreffenne het spoorwegverkeer.

MAAND.	Reizigers 1ste klasse.		Reizigers 2de klasse.		Vrachtgoed.		Opbrengst van passagiersgoed.	Goud.		Verschillende ontvangsten.	Te zamen.	Op een trein K.M.	Opbrengst per			Opbrengsten.	
	Aantal.	Opbrengst.	Aantal.	Opbrengst.	Ton.	Opbrengst.		Grammen.	Opbrengst.				reizigers 1ste klasse.	reizigers 2de klasse.	ton vrachtgoed.	Verkocht zand.	Spoorweg-telefoon.
Januari	426	f 291,90	15 853	f 5 523,03	296	f 3 368,25	f 989,75	10 460	f 114,—	f 51,40	f 10 338,33	f 1,42	f 0,69	f 0,34	f 11,38	f 100,—	f 34,11
Februari	401	288,50	15 342	3 884,58	153	1 676,61^{5}	869,15	18 223	181,50	73,58	6 873,92^{5}	1,03	0,70	0,25	10,96	—	65,09
Maart	607	458,90	16 610	4 108,13	230	2 571,55^{5}	1 060,50	39 082	382,—	168,45	8 749,53^{5}	1,19	0,75	0,25	11,19	40,—	27,15
April	579	525,50	16 314	4 442,20	137	1 644,55^{5}	916,95	37 663	375,50	39,93	7 944,63^{5}	1,28	0,90	0,30	12,—	10,—	52,89
Mei	721	535,—	19 129	5 754,19	204	2 566,82	976,12^{5}	44 580	444,—	500,30	10 776,43^{5}	1,50	0,74	0,30	12,58	10,—	53,43
Juni	657	441,30	20 410	5 443,71	549	2 897,96	1 167,65	34 034	340,—	725,64	11 016,26	1,53	0,67	0,26	5,28	72,50	57,23
Juli	693	395,30	19 148	5 634,72	147	2 714,71^{5}	1 086,60	30 737	318,—	170,64	10 319,97^{5}	1,43	0,57	0,29	18,46	—	58,14^{5}
Augustus	794	639,80	18 971	6 696,89	586	3 493,17	1 241,27^{5}	34 748	356,50	983,37	13 411,—^{5}	1,70	0,80	0,35	5,95	40,—	56,17
September	729	574,10	18 498	6 106,81	649	3 641,15^{5}	1 125,95	29 904	311,—	130,16	11 889,17^{5}	1,80	0,79	0,33	5,61	53,75	66,90
October	994	671,90	24 340	7 068,10	510	2 718,47	1 220,95	37 769^{5}	385,50	1 196,18	13 261,10	1,70	0,65	0,29	5,33	10,—	74,25
November	796	694,50	20 474	6 100,39	228	1 924,59	1 091,55	26 716^{5}	374,—	1 472,53^{5}	11 657,56^{5}	1,59	0,87	0,30	8,44	—	58,58^{5}
December	724	478,90	21 481	6 344,49	217	1 740,83	1 171,32^{5}	45 663^{5}	455,—	1 280,10^{5}	11 470,65	1,70	0,66	0,29	8,02		42,96
Te zamen	8121	f 5995,60	226 570	f 67 107,27	3906	f 30 958,68^{5}	f 12 917,77^{5}	389 580^{5}	f 4 037,—	f 6 792,29	f 127 808,59	gem. f 1,49	gem. f 0,73	gem. f 0,30	gem. f 9,60	f 336,25	f 646,91
Motorbootdienst aansluitende aan den spoorweg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 396,25	—	—	—	—	—	—
In het geheel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 131.204,84	—	—	—	—	f 336,25	f 646,91

Bijlage S.

a. OPGAVE van de ontvangen baten uit den houtkap over de jaren 1916 en 1917.

Dienstjaar.	Houtkapconcessies op de nieuwe voorwaarden; concessierecht à f 0,02 per jaar en per H.A., benevens retributie op het hout volgens tabel (*)		Houtkapvergunningen op de oude voorwaarden; recht op f 0,10 per jaar en H.A. zonder meer.		Houtkap in 's lands bosschen.	
	Aantal terreinen.	Ontvangen rechten.	Aantal terreinen.	Ontvangen rechten.	Aantal terreinen.	Ontvangen rechten.
1916	57	Concessierecht . . . . . f 3 742,79 Retributie . . . . 1 765,42^{5} Totaal . . . f 5 508,12^{5}	15	f 640,—	72	f 6 148,12^{5}
1917	109	Concessierecht . . . . . 8 822,— Retributie . . . . 3 875,75^{5} Totaal . . . f 12 097,75^{5}	4	200,—	113	12 297,75^{5}

(*) Retributie op hout, verkregen van houtkapconcessies.

Bouwhout . . . . f 0,50 per stam.
Gezaagdhout . . . . 0,75 „ M³.
Bolletrie . . . . 2,50 „ M³.

Letterhout . . . . f 0,02 per K.G.
Brandhout . . . . 0,06 „ stapel M.
Bast van gevelde boomen afzonderlijk ingezameld . . . 0,10 „ 100 K.G.

De uitvoer van hout en mangrovebast in de laatste twee jaren was:

b. OPGAVE van den uitvoer van hout en mangrovebast in de jaren 1916 en 1917.

Jaar.	Vierkant of rond hout.	Letterhout.	Mangrovebast.
1916	1 167 M³.	36 341 K.G.	59 864 K.G.
1917	2 097 „	39 263 „	nihil.

c. STAAT aantoonende de ontwikkeling van de kopie (Gaupia-Glabia) op de terreinen van het Boschwezen.

Perceel.	Datum van opname.	Ouderdom bij de opname.	Cirkelvlakte per H. A.	Graad van sluiting.	Gemiddelde omtrek van de kopie.	Maximum omtrek van de kopie.	Gemiddelde hoogte van de kopie.	Maximum hoogte van de kopie.	Aantal boomen per H. A. de opstand gerekend zuiver kopie.
S. O. La. Z. .	23. 3. 1917	eenige weken	—	—	—	—	0.01 M.	0.01 M.	—
S. O. La. X. .	23. 3. 1917	een jaar	—	—	—	—	1 „	2 „	—
S. O. La. i. . .	25. 5. 1916	een „	—	—	—	—	1.2 „	2.5 „	—
S. O. La. i. . .	11. 5. 1917	twee „	—	—	—	—	2.5 „	4.5 „	—
S. O. La. n' .	25. 4. 1916	drie „	8.6 M².	1,0	7.8 c.M.	15 c.M.	4.5 „	6.5 „	17 900 [1])
S. O. La. n' .	31. 3. 1916	vier „	8.7 „	1,0	10.7 „	23 „	± 6 „	8 „	9 600 [2])
Z. I. cella h. .	1. 8. 1916	ruim vier j.	7.8 „	1.0	19.3 „	37 „	8.2 „	11.4 „	2 620
Z. I. cella h. .	18. 1. 1916 16. 3. 1917	vijf jaar	8.4 „	1,0	20.9 „	40 „	10.6 „	13,2 „	2 420
S. O. La. g' .	25. 4. 1916	vijf „	—	0,8	—	44 „	9.5 „	11 „	—
Z. I. cella h. .	23. 8. 1917	ruim vijf j.	10. „	1,0	22.5 „	42 „	11.6 „	15 „	2 500
S. O. La. g¹ .	21. 3. 1917	zes jaar	9.3 „	0,9	30.7 „	52 „	11 „	13 „	1 240
S. O. La. i. . .	25. 4. 1917	zeven „	7.6 „	0,5	32.6 „	50 „	14 „	15.5 „	900
S. O. La. i. . .	10. 3. 1917	acht „	8.9 „	0,6	36.4 „	50 „	15.2 „	16.8 „	840

[1]) Boompjes beneden 4 c.M. omtrek niet opgenomen.
[2]) „ „ 5 „ „ „ „

d. OVERZICHT van de aangiften tot inzameling van balata op eigendomsterreinen.

	Aantal aangiften.	Oppervlakte in H. A.	Gezamenlijk bedrag der ramingen van de opbrengst in K.G.
In werking op 31 December 1916	33	32.463	31.032
Ingediend in 1917	13	11.857	7.651⁵
Weer ingetrokken	2	246	500
Verloopen	9	6.800	6.601
Afgewerkt verklaard	—	—	—
In werking op 31 31 December 1917	35	35.913	28.234⁵

e. STAATJE aantoonende de oppervlakte uitgegeven tot het doen van onderzoek naar balata, zoomede tot het inzamelen daarvan over 1916/1917.

JAAR.	Onderzoek.		Concessie tot inzameling.				Te zamen.	
			Nieuw uitgegeven.		Verlengd of hernieuwd.			
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
1916	—	—	28	1 438 400	31	3 579 000	59	5 017 400
1917	7	1 734 200	28	1 235 200	40	5 369 300	65	5 526 100

f. STAATJE houdende het aantal arbeiders bij het balatabedrijf opgemaakt uit de gegevens door de concessionarissen, ingediend ingevolge art. 1 van het Besluit van 24 Maart 1915 (G. B. nº. 21).

Balata-bedrijf 1917.	Opgave van het aantal personen voor het:			
	1e kwartaal.	2e kwartaal.	3e kwartaal.	4e kwartaal.
Aantal personen in het bosch bij het begin van het jaar	159	—	—	—
Aantal personen in elk tijdvak naar het bosch vertrokken	2406	868	1255	931
Aantal sterfgevallen in het bosch	3	5	1	4
Aantal personen uit het bosch teruggekeerd	260	1105	2123	1539
Arbeiderssterkte aan het eind van elk tijdvak in het bosch	2302	2060	1191	584
Aantal personen dat in elk tijdvak heeft gewerkt	2562	3165	3314	2118

g. Splitsing van de balata-opbrengst 1917.

Aangevoerd van concessies te Paramaribo . . .	545 755 K.G.
" " " " Nickerie	336 793 "
Balata van particuliere terreinen	5 002⁵ "
" " Gouvernementswege.	14⁵ "
	887 565 K.G.

h. Splitsing van de in 1917 ontvangen retributie op balata van domein.

Ontvangen te Paramaribo	f 81 863,25
" " Nickerie	50 519,85
" van Gouvernementswege	2,17⁵
" voor vergunningsrecht tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van balata	1 634,20
" voor recht op vergunningen op het beroep van opkooper van balata . .	450,—
	f 134 469,47⁵

i. STAATJE aantoonende het aantal arbeiders in het balata-bedrijf in het geheel en op 10 000 H.A. in concessie, zoomede de verkregen opbrengst in het geheel per arbeider en per H.A. in concessie.

JAAR.	Arbeiders in het geheel.	H.A. in concessie.	Arbeiders op 10 000 H.A.	Balata in K.G.	K.G. balata per: Arbeider.	K.G. balata per: H.A.
1916	3 645	5 017 400	7	760 413	209	0.152
1917	—	5 526 100	—	882 562⁵	—	0.159

j. OPGAVE van de ontvangen rechten uit het balata-bedrijf over 1916/1917.

JAAR.	Bedrag. Vergunningsrecht.	Bedrag. Concessiegelden.	Bedrag. Retributie.	Te zamen.	H.A. in concessie.	Opbrengst in K.G.	Rechten gemiddeld per H.A.	Rechten gemiddeld per K.G.
1916	f 450,—	f 230 981,40	f 114 285,60	f 345 717,—	5 017 400	769 292	f 0,069	f 0,45
1917	2 184,20	308 278,88	132 385,27⁵	442 848,35⁵	5 526 100	882 565⁵	0,080	0,50

Bijlage T.

STAAT van den veestapel.

Paramaribo en districten.	Runderen.	Paarden.	Ezels.	Muilezels.	Schapen.	Geiten.	Varkens.
Paramaribo	1063	52	247	60	12	320	252
Het overig deel der kolonie	8807	144	424	110	126	1724	2067
Te zamen op 31 December 1917 . . .	9870	196	671	170	138	2044	2319
" " " 31 " 1916 . . .	9507	215	641	174	206	2675	2091
Meer	363	—	30	—	—	—	228
Minder	—	19	—	4	68	631	—

Bijlag

STAAT van den invoer der kolonie Surinam

Artikelen.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	H.L.	1102.35	f 8 598	—	—	1 398	f 10 905	—	—	1352.30	f 10 548
Aardewerk	—	—	7 542	—	—	—	2 580	—	—	—	6 841
Ammunitie:											
Geweren, karabijnen en buksen	Loop.	108	1 512	—	—	132	1 848	—	—	27	378
Gedeelten van wapens	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Geweer- en pistoolkogels en hagels	K.G.	—	—	—	—	4 905	3 434	—	—	3 600	2 520
Patronen voor achterladers	Stuks.	—	—	—	—	1 800	180	—	—	500	50
Idem voor revolvers	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	100	8
Percussiedopjes en slaghoedjes	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	76 550	383
Ledige hulzen	id.	—	—	—	—	1 250	60	—	—	8 160	408
Buskruit	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	2 911	11 644
Azijn en azijnzuur bij een sterkte van minder dan 100 gr. watervrij azijnzuur	Liter.	2 586	931	—	—	30 174	10 863	—	—	3 997	1 439
Idem bij een sterkte van 100 gr. watervrij azijnzuur of meer	id.	50	100	—	—	69	138	—	—	—	—
Bier w.o. Malzextracten van alle soorten gemberale	id.	117 345	58 673	6 240	f 3 120	75 188	37 594	—	—	60 545	30 272
Byouterieën	—	—	—	—	—	—	2 346	—	—	—	116
Blik in bladen	—	—	—	—	—	—	488	—	—	—	133
Blom of meel	K.G.	300	99	—	—	2 052 366	677 281	—	—	287 076	94 735
Bodems, duigen, hoepels voor vaatwerk, zoomede rum-, suikervaten, enz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 638
Boeken, lees- en studie	—	—	18 433	—	—	—	1 553	—	—	—	2 034
Idem, schrijf-, koopm., albums, enz.	—	—	1 848	—	—	—	544	—	—	—	3 092
Boter, oleomargarine en ghee	K.G.	33 318	93 290	—	—	25 388	42 144	—	—	25 905	43 002
Breeuwwerk	id.	50	30	—	—	6 974	4 184	—	—	1 063	638
Bron- en mineraalwater	Liter.	210	126	—	—	11	7	—	—	49	29
Brood en beschuit	K.G.	23	11	—	—	97 166	46 640	—	—	3 554	1 706
Chemicaliën en utensiliën	—	—	12 090	—	300	—	58 308	—	—	—	32 221
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)	—	—	20	—	—	—	19 437	—	—	—	3 895
Drukinkt	—	—	462	—	—	—	—	—	—	—	41
Drukletters	—	—	320	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukpersen	—	—	52	—	—	—	—	—	—	—	—
Eetwaren (geconserveerd	—	—	12 020	—	735	—	122 302	—	—	—	35 245
Ezels, muil- en steen	Stuks.	—	—	—	—	5	1 000	—	—	18	720
Fabrieks-, landbouw-, stoomwerktuigen, enz.	—	—	32 789	—	2 469	—	122 382	—	—	—	78 467
Garens	—	—	909	—	—	—	2 186	—	—	—	51 224
Gedistilleerd van 50 pct. z. a. bij 15° C.	Liter.	18 627	24 185	—	—	2 310	5 122	172	f 344	28 016	40 735
Idem (zonder opcenten)	id.	507	2 535	—	—	138	690	—	—	227	1 135
Reukwaters al of niet uit gedistilleerd bereid	—	—	358	—	256	—	3 243	—	457	—	5 837
Aether sulphuricum chloroform enz.	id.	29	72	—	—	53	133	—	—	29	73
Houtgeest voor stylers	id.	—	—	—	—	650	665	—	—	407	355
Glaswerk	—	—	277	—	—	—	13 424	—	—	—	5 273
Goud, ruw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem, gemunt	—	—	—	—	—	—	15 000	—	—	—	—
Granen en peulvruchten	K.G.	46 283	24 993	—	—	45 202	24 409	—	—	190 904	103 088
Groenten	—	—	742	—	—	—	171	—	—	—	125
Harpuis	—	—	—	—	—	—	870	—	—	—	—
Hoeden	—	—	473	—	1 355	—	7 759	—	—	—	31 690
Honpen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hout van alle soorten	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	14 529

U[1].

over 1917 uit of over de volgende landen.

Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Verschillende plaatsen.		Te zamen.		Recht.
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3852.^{65}	f 30 051	f 1 926,32^{5}
—	—	—	f 565	—	—	—	—	—	f 3	—	17 531	1 928,40
—	—	17	238	—	—	—	—	8	112	292	4 088	2 920,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	13,20
—	—	303	212	—	—	—	—	—	—	8 808	6 166	440,40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 300	230	23,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	8	0,75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76 500	383	19,12^{5}
—	—	86 250	4 313	—	—	—	—	—	—	95 610	4 781	119,51
—	—	380	1 520	—	—	—	—	—	—	3 291	13 164	9 873,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36 757	13 233	1 837,85
—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	120	240	90,—
—	—	11	6	—	—	2 057	f 1 028	—	—	261 386	130 693	33 980,30
—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	2 482	409,60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	621	Vrij.
9 483	f 3 129	6 039	1 993	—	—	—	—	—	—	2 355 264	777 237	58 881,60
—	—	—	250	—	—	—	—	—	—	—	16 888	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	322	—	—	—	22 342	Vrij.
—	—	—	169	—	f 321	—	—	—	—	—	5 974	657,20
—	—	443	725	—	—	612	1 016	—	—	85 666	180 177	8 566,60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 087	4 852	161,74
—	—	66	40	—	—	—	—	—	—	336	202	26,88
1 208	580	15	7	—	—	30	14	—	—	101 996	48 958	3 059,88
—	17	—	135	—	—	—	36	—	600	—	103 707	11 407,80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 352	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	503	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	320	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	Vrij.
—	18	—	570	—	—	—	1 782	—	1 288	—	173 960	19 135,60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	1 720	Vrij.
—	—	—	75	—	35	—	550	—	—	—	236 767	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	684	—	—	—	55 003	6 050,40
—	—	90	270	—	—	271	677	—	—	49 486	71 333	80 415,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	872	4 360	1 090,—
—	—	—	1 262	—	—	—	—	—	—	—	11 413	1 883,15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111	278	222,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 057	1 020	Vrij.
—	—	—	117	—	—	—	—	—	240	—	19 331	2 126,40
—	—	23 277	32 588	—	—	—	—	—	—	23 277	32 588	2 327,70
—	—	—	—	—	6 000	—	—	—	—	—	21 000	Vrij.
—	—	71	38	27 045	14 604	26 438	14 277	9 950	5 373	345 893	186 782	10 376,79
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 038	114,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	870	Vrij.
—	—	—	126	—	2 766	—	949	—	—	—	45 118	4 963,—
13	28	—	—	—	—	—	—	—	—	13	28	3,10
—	—	—	1 619	—	—	—	—	—	—	—	16 166	1 778,30

Artikelen.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Huiden, vellen en leder	K.G.	2597	f 12 985	—	—	9 249	f 46 245	—	—	3 431	f 17 155
Instrumenten, math., phys. chor. enz.	—	—	—	—	—	—	3 702	—	—	—	32
IJs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	435
IJzer, band-, plaat-, staaf-	—	—	205	—	—	—	12 743	—	—	—	2 712
Idem, bewerkt	—	—	9224	—	f 656	—	86 315	—	—	—	36 281
Kaarsen	K.G.	534	534	—	—	15 431	15 431	—	—	253	253
Kaas	id.	2594	4980	—	—	3 364	6 459	—	—	4 178	8 022
Kalk	—	—	320	—	337	—	2 624	—	—	—	19 679
Cement	—	—	—	—	—	—	23 354	—	—	—	4 243
Klokken	—	—	42	—	—	—	1 537	—	—	—	99
Koek- en suikerbakkerwerk	—	—	5 487	—	—	—	17 205	—	—	—	7 407
Koffie	K.G.	14	14	—	—	2 521	2 521	—	—	18 962	18 962
Koffers en trommels	—	—	—	—	—	—	249	—	—	—	6 022
Koper, ruw	—	—	—	—	—	—	582	—	—	—	313
Kruidenierswaren	—	—	2 904	—	988	—	31 512	—	—	—	58 458
Kramerijen	—	—	11 524	—	845	—	120 249	—	—	—	75 225
Kurk	—	—	897	—	—	—	306	—	—	—	898
Lampen	—	—	938	—	—	—	7 593	—	—	—	1 031
Lood	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230
Lucifers in pakjes en doosjes van 72 of minder per pakje of doosje	gros	—	—	—	—	375	375	—	—	—	—
Manufacturen, katoenen	—	—	28 840	—	26 032	—	286 265	—	f 559	—	515 125
Idem, linnen	—	—	365	—	738	—	8 808	—	—	—	12 406
Idem, wollen	—	—	6 135	—	145	—	4 093	—	256	—	19 917
Idem, zijden	—	—	1 265	—	431	—	—	—	—	—	3 559
Idem, gemaakte kleederen	—	—	9 449	—	6 672	—	53 813	—	113	—	58 083
Matrassen en kussens	—	—	—	—	—	—	290	—	—	—	420
Melasse of keukenstroop	L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meststoffen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 275
Muziekinstrumenten	—	—	—	—	—	—	5 297	—	—	—	189
Meubels	—	—	1 023	—	—	—	6 046	—	—	—	1 740
Naaimachines	—	—	—	—	—	192	5 483	—	—	168	4 390
Oliën:											
raap-, olijf-, patent-, katoenpit, enz.	L.	18 920	15 650	—	—	224 592	188 530	—	—	65 287	45 353
kerosine	—	—	—	—	—	1 207 700	229 463	—	—	288 895	54 890
benzine, gasoline	—	—	—	—	—	56 938	19 928	—	—	99 645	34 876
ruwe steen	—	—	—	—	—	269 678	32 361	—	—	69 893	8 387
machine, steenkolenteer, carbolineum	—	388	136	—	—	54 932	19 226	—	—	5 642	1 975
haar- en welriekende	—	—	349	—	—	—	1 500	—	—	—	1 149
Opium	K.G.	0.3	15	—	—	1 154	5 770	—	—	335	16 750
Ganje	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	457	11 425
Papier	—	—	28 164	—	—	—	35 972	—	—	—	27 641
Parapluies	—	—	5 284	—	—	—	1 517	—	—	—	883
Patattes en andere aardvruchten	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	97	10
Pik	—	—	—	—	—	—	961	—	—	—	516
Teer	—	—	240	—	—	—	530	—	—	—	630
Pyridine voor stylers	L.	427	1 387	—	—	—	—	—	—	—	—
Pinda	K.G.	—	—	—	—	70 862	22 676	—	—	5 653	1 809
Planten	—	—	155	—	—	—	15	—	—	—	10
Reuzel	K.G.	558	301	32	17	5 609	3 029	—	—	225	122
Rijst, gepeld	id.	42 396	10 599	—	—	7 164	1 791	—	—	524 043	131 011
Idem, ongepeld	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	30 876	4 323
Rijtuigen en wagens	—	—	—	—	—	—	42 103	—	—	—	350
Rijwielen	Stuks	30	2 317	14	956	17	1 520	—	—	119	9 058
Schepen, schuiten en vaartuigen	—	—	—	—	—	—	31 782	—	—	—	3 375
Schilderijen, teekeningen, waaronder films	—	—	3 202	—	—	—	43	—	—	—	16 682
Schoenen	—	—	139	—	—	—	33 685	—	—	—	14 808
Sigaren	K.G.	3103^{9}	18 654	—	—	726^{8}	4 781	—	—	2 171^{4}	13 028
Smeer	id.	678	407	—	—	16 534	9 920	—	—	473	284
Snuif	id.	20	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Speelkaarten	—	—	1	—	—	—	1 656	—	—	—	12
Spek, gezouten	K.G.	90	94	—	—	132 916	138 232	—	—	19 605	20 389
Idem, rook	id.	66	187	—	—	1 215	3 451	—	—	1	3
Spijkers en nagels	id.	618	154	—	—	13 650	3 412	—	—	66 252	16 563
Steen, gebakken metsel	Stuks	32 000	2 560	3000	240	10 800	864	—	—	37 785	3 023
Idem, bewerkte	—	—	808	—	—	—	—	—	—	—	18

y.	Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Verschillende plaatsen.		Te zamen.		Recht.
aarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
7 155	—	—	22	f 110	3513	f 17 565	599	f 2995	1020	f 5100	20 431	f 102 155	f 1 021,55
32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 754	Vrij
435	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	435	Vrij
2 712	—	—	—	—	—	—	—	968	—	—	—	16 628	Vrij
6 281	—	—	—	1030	—	—	—	350	—	12	—	133 868	14 725,50
253	—	—	16	16	50	50	—	—	2	2	16 281	16 286	814,30
8 022	—	—	4	8	—	—	—	—	—	—	10 140	19 469	507,—
9 679	—	f 1200	—	—	—	—	—	1550	—	—	—	25 710	Vrij
4 243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 597	Vrij
99	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	1 687	185,60
7 407	—	—	—	2	—	—	—	462	—	11	—	30 574	3 363,20
8 962	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 497	21 497	2 149,70
6 022	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 271	689,80
313	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	895	Vrij
8 458	—	60	—	558	—	784	—	330	—	84	—	95 678	10 524,60
5 225	—	—	—	4059	—	163	—	330	—	3479	—	215 874	23 746,20
898	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	2 114	232,60
1 031	—	—	—	74	—	30	—	—	—	—	—	9 671	1 063,80
230	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230	Vrij
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	375	375	843,75
5 125	—	—	—	395	—	300	—	6227	—	3828	—	867 571	95 432,90
2 406	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 317	2 454,90
9 917	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	30 555	3 361,10
3 559	—	—	—	—	—	—	—	137	—	—	—	5 392	593,10
8 083	—	18	—	545	—	2340	—	1132	—	1192	—	133 307	14 663,80
420	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	710	78,10
—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	3	0,14
9 275	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 275	Vrij
189	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 486	603,50
1 740	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	8 909	980,—
4 390	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	360	10 373	Vrij
5 353	1890	1588	7	10	—	—	7100	4260	15	23	317 751	255 414	9 532,53
4 890	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 496 595	284 353	74 829,75
4 876	—	—	—	—	—	—	5813	2035	—	—	162 396	56 839	8 119,80
3 387	—	—	—	—	—	—	—	—	380	46.	339 951	40 794	Vrij
975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 962	21 337	3 048,10
149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 998	494,70
750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	450[7]	22 535	23 436,40
425	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	457	11 425	23 764,—
641	—	—	—	348	—	—	—	—	—	—	—	92 125	10 133,80
883	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 684	845,30
10	21	2	245	54	—	—	—	—	—	—	660	66	19,80
516	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 477	Vrij
630	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 400	Vrij
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	427	1 387	Vrij
809	—	—	1774	568	42 486	13 595	—	—	—	—	120 775	38 648	6 038,75
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	Vrij
122	—	—	65	35	—	—	—	—	83	45	6 572	3 549	197,16
011	—	—	30	7	—	—	—	—	—	—	573 633	143 408	14 340,82[5]
323	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 876	4 323	385,95
350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 453	4 669,90
058	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	13 851	1 523,60
375	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35 157	Vrij
				—	—	—	—	500	—	—	—	20 428	Vrij
682	—	—	—										
808	—	—	—	167	—	91	—	1315	—	—	—	49 905	5 489,60
028	284	1704	146[6]	880	1255[7]	7534	104[7]	627	617[4]	3704	8 485[3]	50 912	44 123,80
284	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 685	10 611	353,70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	40	20,—
12	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	1 679	277,05
389	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152 611	158 715	3 052,22
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 282	3 641	51,28
563	—	—	650	163	—	—	—	—	—	—	81 170	20 292	1 623,40
023	—	—	100	8	—	—	—	—	—	—	83 685	6 695	167,37
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	826	90,90

Artikelen.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Steenkolen	Ton	—	—	—	—	2 794	f 139 700	—	—	355	f 17 750
Suiker, geraffineerd	K.G.	20	f 10	—	—	49 550	23 784	—	—	177	83
Tabak in bladen	id.	—	—	—	—	82 654	34 715	—	—	3 575	1 501
Idem, gekorven	id.	7416	13 349	—	—	1 063	1 913	—	—	24 095	43 371
Terpentijn	L.	38	23	—	—	878	527	—	—	353	212
Thee	K.G.	485	786	243	f 402	10 121	16 396	—	—	2 720	4 406
Tin	—	—	—	—	—	—	571	—	—	—	1 782
Touwwerk	K.G.	456	502	—	—	9 234	10 157	—	—	29 251	32 176
Uien	id.	13 654	5735	—	—	26 127	10 973	—	—	59 214	24 870
Vee	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119 255
Verfwaren	K.G.	27 087	20 315	—	—	62 667	47 000	—	—	24 225	18 169
Vernis	L.	65	98	—	—	407	610	—	—	225	338
Visch, gezouten	—	30	16	—	—	96 219	51 958	—	—	529 281	285 812
Idem, gerookt-, leng, stok-	—	15	18	—	—	17 668	21 202	—	—	5 293	6 351
Idem, zalm, gepekeld	—	—	—	—	—	6 131	3 801	—	—	53 311	33 053
Vleesch, gezouten	K.G.	18	22	—	—	400 671	480 805	—	—	50 929	61 115
Idem, gerookt,	id.	228	649	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem, hammen en shoulders uit Europa	id.	1939	4731	—	—	—	—	—	—	83	203
Idem, uit Amerika	id.	—	—	—	—	47 430	73 042	—	—	131	202
Vruchten	—	—	41	—	—	—	1 311	—	—	—	94
Wijnen w. o. vermouth	L.	14 331	12 151	—	—	17 669	14 215	—	—	8 345	7 754
Idem, mousseerende	id.	295	1416	—	—	—	—	—	—	348	1 670
Zaad	—	—	—	—	—	—	397	—	—	—	65
Zakken	—	—	1750	—	—	—	34 004	—	—	—	163 296
Zeep, ruw	K.G.	1341	523	1306	509	148 259	57 821	—	—	111 661	43 548
Idem, geparfumeerd	id.	187	468	511	1277	3 536	8 840	—	—	2 439	6 097
Zeegras	—	—	298	—	—	—	—	—	—	—	396
Zilver, ruw	—	—	900	—	—	—	—	—	—	—	8 923
Idem, gemunt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 200
Zink in bladen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Zout, grof	K.G.	—	—	—	—	12 077	242	—	—	86 872	1 737
Idem, geraffineerd	id.	2378	1189	—	—	968	484	—	—	11 156	5 578
Idem, voor het looien	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	1 800	35
Diverse ongenoemde artikelen	—	—	1245	—	727	—	8 962	—	f 68	—	27 518
Diverse goederen van Rijkswege ingevoerd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			f557 739		f 49 207		f3867158		f 1797		f288390

In bovenstaanden staat is als de waarde aangemerkt:

a. wat betreft de goederen naar de waarde belast, de inkoopprijs zonder onkosten vermeerderd met 20 pct.

b. wat betreft de overige goederen, de inkoopprijs vermeerderd met de onkosten (verpakking, verzekering), commissieloon en vracht tot de aankomst van het schip in Suriname.

y.	Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Verschillende plaatsen.		Te zamen.		Recht.
aarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
7 750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 149	f 157 450	Vrij
83	—	—	132	63	—	—	—	—	—	—	49 874	23 940	f 1 421,42
1 501	—	—	155	65	—	—	—	—	—	—	86 384	36 281	140 374,—
3 371	—	—	1 531	f 2 756	101	f 182	180	f 324	—	—	34 389	61 895	78 228,30
212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 269	762	126,90
4 406	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 574	21 990	5 429,60
1 782	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 353	Vrij
2 176	5	f 6	331	364	—	—	—	—	—	—	39 277	43 205	1 571,08
4 870	8 709	3 558	40	17	—	—	—	—	—	—	107 744	45 253	3 232,32
9 255	—	77	—	400	—	—	—	—	—	—	—	119 732	Vrij
8 169	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113 979	85 484	2 279,58
338	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	697	1 046	41,82
5 812	—	—	3	2	—	—	4 000	2 160	—	—	629 533	339 948	12 590,66
6 351	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 976	27 571	1 378,56
3 053	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59 442	36 854	2 377,68
1 115	—	—	7	8	—	—	—	—	—	—	451 625	541 950	9 032,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	228	649	13,68
203	—	—	10	24	—	—	—	—	—	—	2 032	4 958	101,60
202	—	—	116	179	—	—	—	—	—	—	47 677	73 423	953,54
94	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	1 455	160,10
7 754	320	310	4 304	4 304	—	—	721	694	—	—	45 690	39 428	14 849,40
1 670	—	—	156	749	—	—	—	—	—	—	799	3 835	519,50
65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	462	Vrij
53 296	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	199 050	Vrij
43 548	—	—	2 766	1 079	—	—	—	—	2	f 1	265 335	103 481	13 266,75
6 097	—	—	3	8	—	—	—	—	—	—	6 676	16 690	1 001,40
396	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	694	76,40
8 923	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 823	Vrij
13 200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 200	Vrij
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	Vrij
1 737	313 599	6 272	86	2	344 832	6 897	—	—	101 105	2 022	858 571	17 172	25 757,13
5 578	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 502	7251	580,08
35	—	—	—	—	1 213	24	—	—	—	—	3 013	60	Vrij
27 518	—	668	—	364	—	1 762	—	1 548	—	5 907	—	48 769	5 364,60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 974	—	42 074	Vrij
288390		f 19 338		f 66 429		f 75 043		f 49 279		f 76 048		f 7 645 941	f 1 002 223,12^{5}

Bijlage U².

STAAT aantoonende artikelen en het daarop betaald invoerrecht uit de Vereenigd
en Demerary in de koloni

BENAMING DER ARTIKELEN.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.			Trinidad.		
		Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
Aardappelen	H.L.	1 398	f 10 905	f 699,—	—	—	—
Aardewerk	—	—	2 580	283,80	—	—	—
Ammunitie, geweren, karabijnen en buksen	St.	132	1 848	1 320,—	—	—	—
Idem geweer en pistoolkogels en hagels	K.G.	4 905	3 434	245,25	—	—	—
Idem patronen voor achterladers	St.	1 800	180	18,—	—	—	—
Idem ledige hulzen	id.	1 200	60	1,50	—	—	—
Azijn en azijnzuur bij een sterkte van minder dan 100 gram watervrij azijnzuur	L.	30 174	10 863	1 508,70	—	—	—
Azijn en azijnzuur bij een sterkte van 100 gram watervrij azijnzuur of meer	id.	69	138	51,65	—	—	—
Bier van alle soorten	id.	75 188	37 594	9 774,50	—	—	—
Blom of meel	K.G.	2 052 366	677 281	51 308,15	—	—	—
Boeken (lees of studie)	—	—	1 553	Vrij.	—	—	—
Byouteriën	—	—	2 346	387,10	—	—	—
Blik in bladen	—	—	488	Vrij.	—	—	—
Boeken, schrijf-, koopm., albums enz.	—	—	544	59,80	—	—	—
Boter, oleomargarine en ghee	K.G.	25 388	42 144	2 538,80	—	—	—
Breeuwwerk	id.	6 974	4 184	139,48	—	—	—
Bron- en mineraalwater	L.	11	7	0,88	—	—	—
Brood en biscuit	K.G.	97 166	46 640	2 914,28	30	f 14	f 0,90
Chemicaliën en utensiliën	—	—	58 308	6 413,90	—	—	—
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)	—	—	19 437	Vrij.	—	—	—
Eetwaren (geconserveerd)	—	—	122 302	13 453,20	—	—	—
Ezels (muil)	St.	5	1 000	Vrij.	—	—	—
Fabriek-, landbouw- en stoomwerktuigen, enz.	—	—	122 382	Vrij.	—	—	—
Garens	—	—	2 186	240,50	—	—	—
Gedistilleerd van 50 % Z.A. bij 15° C.	L.	2 310	5 122	3 753,90	—	—	—
Idem (zonder opcenten)	id.	138	690	172,50	—	—	—
Reukwaters al of niet uit gedistilleerd bereid	—	—	3 243	535,15	—	—	—
Aether sulphuricus en chloroform enz.	L.	53	133	106,—	—	—	—
Houtgeest voor stijlers	id.	650	665	Vrij.	—	—	—
Glaswerk	—	—	13 424	1 476,70	—	—	—
Goud (gemunt)	—	—	15 000	Vrij.	—	—	—
Granen en peulvruchten	K.G.	45 202	24 409	1 356,06	—	—	—
Groenten	—	—	171	18,80	—	—	—
Harpuis	—	—	870	Vrij.	—	—	—
Hoeden	—	—	7 759	853,50	—	—	—
Hout van alle soorten	—	—	18	2,—	—	—	—
Huiden, vellen en leder (bereid)	K.G.	9 249	46 245	462,45	—	—	—
Instrumenten, math., phys., chor. enz.	—	—	3 702	Vrij.	—	—	—
IJzer, band-, plaat-, staaf-	—	—	12 743	Vrij.	—	—	—
IJzer, bewerkt	—	—	86 315	9 494,70	—	—	—
Kaarsen	K.G.	15 431	15 431	771,55	—	—	—
Kaas	id.	3 364	6 459	168,20	—	—	—
Kalk	—	—	2 624	Vrij.	—	—	—
Cement	—	—	23 354	Vrij.	—	—	—
Klokken	—	—	1 537	169,10	—	—	—
Koek en suikerbakkerswerk	—	—	17 205	1 892,60	—	—	—
Koffie	K.G.	2 521	2 521	252,10	—	—	—
Koffers en trommels	—	—	249	27,40	—	—	—
Koper (ruw)	—	—	582	Vrij.	—	—	—
Kruidenierswaren	—	—	31 512	3 466,30	—	—	—
Kramerijen	—	—	120 249	13 227,40	—	—	—
Kurk	—	—	306	33,70	—	—	—

agU².

nigdStaten van Noord-Amerika rechtstreeks uit die Staten en over Trinidad, Barbados
oloniSuriname aangevoerd in 1917.

	Barbados.			Demerary.			Te zamen.		
t.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
	—	—	—	—	—	—	1 398	f 10 905	f 699,—
	—	—	—	—	—	—	—	2 580	283,80
	—	—	—	—	—	—	132	1 848	1 320,—
	—	—	—	—	—	—	4 905	3 434	345,25
	—	—	—	—	—	—	1 800	180	18,—
	—	—	—	—	—	—	1 200	60	1,50
	—	—	—	—	—	—	30 174	10 863	1 508,70
	—	—	—	—	—	—	69	138	52,75
	—	—	—	—	—	—	75 188	37 594	9 774,50
	9 483	f 3 129	f 237,07⁵	287 076	f 94,735	f 7 176,90	2 348 925	775 145	58 723,12⁵
	—	—	—	—	—	—	—	1 553	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	2 346	387,10
	—	—	—	—	—	—	—	488	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	544	59,80
	—	—	—	—	—	—	25 388	42 144	2 538,80
	—	—	—	—	—	—	6 974	4 184	139,48
	—	—	—	—	—	—	11	7	0,88
0,90	1 208	580	36,24	3 554	1 706	106,62	101 958	48 940	3 058,74
	—	—	—	—	—	—	—	58 308	6 413,90
	—	—	—	—	—	—	—	19 437	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	122 302	13 453,20
	—	—	—	—	—	—	5	1 000	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	122 382	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	2 186	240,50
	—	—	—	—	—	—	2 310	5 122	3 753,90
	—	—	—	—	—	—	138	690	172,50
	—	—	—	—	—	—	—	3 243	535,15
	—	—	—	—	—	—	53	133	106,—
	—	—	—	—	—	—	650	665	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	13 424	1 476,70
	—	—	—	—	—	—	—	15 000	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	45 202	24 409	1 356,06
	—	—	—	—	—	—	—	171	18,80
	—	—	—	—	—	—	—	870	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	7 759	853,50
	—	—	—	—	—	—	—	18	2,—
	—	—	—	—	—	—	9 249	46 245	462,45
	—	—	—	—	—	—	—	3 702	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	12 743	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	86 315	9 494,70
	—	—	—	—	—	—	15 431	15 431	771,55
	—	—	—	—	—	—	3 364	6 459	168,20
	—	—	—	—	—	—	—	2 624	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	23 354	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	1 537	169,10
	—	—	—	—	—	—	—	17 205	1 892,60
	—	—	—	—	—	—	2 521	2 521	252,10
	—	—	—	—	—	—	—	249	27,40
	—	—	—	—	—	—	—	582	Vrij.
	—	—	—	—	—	—	—	31 512	3 466,30
	—	—	—	—	—	—	—	120 249	13 227,40
	—	—	—	—	—	—	—	306	33,70

BENAMING DER ARTIKELEN.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.			Trinidad.		
		Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
Lampen	—	—	f 7 598	f 835,80	—	—	—
Lucifers	Gros.	375	375	843,75	—	—	—
Manufacturen, katoenen	—	—	286 265	31 489,20	—	—	—
Idem, linnen	—	—	8 808	968,90	—	—	—
Idem, wollen	—	—	4 093	450,20	—	—	—
Idem, gemaakte kleederen	—	—	53 813	5 919,40	—	—	—
Matrassen en kussens	—	—	290	31,90	—	—	—
Muziekinstrumenten	—	—	5 297	582,70	—	—	—
Meubels	—	—	6 046	665,10	—	—	—
Naaimachines	St.	192	5 483	Vrij.	—	—	—
Olieën, raap-, lijn-, olijf-, patent- enz.	L.	224 542	188 530	6 736,26	—	—	—
Idem, kerosine	id.	1 207 700	229 463	60 385,—	—	—	—
Idem, benzine, gasoline	id.	56 938	19 928	2 846,90	—	—	—
Idem, ruwe steen	id.	269 678	32 361	Vrij.	—	—	—
Idem, steenkolenteer, machine carbolineum	id.	54 932	19 226	2 746,60	—	—	—
Idem, haar en welriekende	—	—	1 500	247,50	—	—	—
Opium	K.G.	1 154	5 770	6 000,80	—	—	—
Papier	—	—	35 972	3 956,90	—	—	—
Parapluies	—	—	1 517	166,90	—	—	—
Pik.	—	—	961	Vrij.	—	—	—
Teer	—	—	530	Vrij.	—	—	—
Pinda	K.G.	70 862	22 676	3 543,10	—	—	—
Planten	—	—	15	Vrij.	—	—	—
Reuzel	K.G.	5 609	3 029	168,27	—	—	—
Rijst (gepeld)	id.	7 164	1 791	179,10	—	—	—
Rijtuigen en wagens	—	—	42 103	4 631,30	—	—	—
Rijwielen	St.	17	1 520	167,20	—	—	—
Schepen, schuiten en vaartuigen	—	—	31 782	Vrij.	—	—	—
Schilderijen, teekeningen w.o. films.	—	—	43	Vrij.	—	—	—
Schoenen	—	—	33 685	3 705,40	—	—	—
Sigaren	K.G.	7 968	4 781	4 143,60	—	—	—
Smeer (molen)	id.	16 534	9 920	330,68	—	—	—
Speelkaarten	—	—	1 656	273,30	—	—	—
Spek, gezouten	K.G.	132 916	138 232	2 658,32	—	—	—
Idem, rook	id.	1 215	3 451	48,60	—	—	—
Spijkers en nagels	id.	13 650	3 412	273,00	—	—	—
Steen (gebakken metsel)	St.	10 800	864	21,60	—	—	—
Steenkolen	Ton.	2 794	139 700	Vrij.	—	—	—
Suiker (geraffineerd)	K.G.	49 550	23 784	1 412,17^{5}	—	—	—
Tabak in bladen	id.	82 654	34 715	134 312,90	—	—	—
Idem, gekorven	id.	1 063	1 913	2 418,55	—	—	—
Terpentijn	L.	878	527	87,80	—	—	—
Thee	K.G.	10 121	16 396	4 048,40	—	—	—
Tin.	—	—	571	Vrij.	—	—	—
Touwwerk	K.G.	9 234	10 157	369,36	—	—	—
Uien	id.	26 127	10 973	783,81	—	—	—
Verfwaren	id.	62 667	47 000	1 253,34	—	—	—
Vernis	L.	407	610	24,42	—	—	—
Visch, gezouten	K.G.	96 219	51 958	1 924,38	4 000	f 2 160	f 80,—
Idem, rook, leng.	id.	17 668	21 202	1 060,08	—	—	—
Idem, zalm (gepekeld)	id.	6 131	3 801	245,24	—	—	—
Vleesch, gezouten	—	400 671	480 805	8 013,42	—	—	—
Idem, hammen en shoulders uit Am.	—	47 430	73 042	948,60	—	—	—
Vruchten	—	—	1 311	144,20	—	—	—
Wijnen w.o. Vermouth	L.	17 669	14 215	5 742,65	—	—	—
Zaad	—	—	397	Vrij.	—	—	—
Zakken	—	—	34 004	Vrij.	—	—	—
Zeep, ruw	K.G.	148 259	57 821	7 412,95	—	—	—
Idem, geparfumeerd	id.	3 536	8 840	530,40	—	—	—
Zout, grof	id.	12 077	242	362,31	—	—	—
Idem geraffineerd	id.	968	484	38,72	—	—	—
Diverse ongenoemde artikelen	—	—	8 962	985,90	—	—	—
			f 3 867 158	f 446 737,28^{5}		f 2 174	f 80,90

	Barbados.			Demerary.			Te zamen.		
[..]nt.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
—	—	—	—	—	—	—	—	f 7 598	f 835,80
—	—	—	—	—	—	—	375	375	843,75
—	—	—	—	—	—	—	—	286 265	31 489,20
—	—	—	—	—	—	—	—	8 808	968,80
—	—	—	—	—	—	—	—	4 093	450,20
—	—	—	—	—	—	—	—	53 813	5 919,40
—	—	—	—	—	—	—	—	290	31,90
—	—	—	—	—	—	—	—	5 297	582,70
—	—	—	—	—	—	—	—	6 046	665,10
—	—	—	—	—	—	—	192	5 483	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	224 542	188 530	6 736,26
—	—	—	—	—	—	—	1 207 700	229 463	60 385,—
—	—	—	—	—	—	—	56 938	19 928	2 846,90
—	—	—	—	—	—	—	269 678	32 361	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	54 932	19 226	2 746,60
—	—	—	—	—	—	—	—	1 500	247,50
—	—	—	—	—	—	—	1 154	5 770	6 000,80
—	—	—	—	—	—	—	—	35 972	3 956,90
—	—	—	—	—	—	—	—	1 517	166,90
—	—	—	—	—	—	—	—	961	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	530	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	70 862	22 676	3 543,10
—	—	—	—	—	—	—	—	15	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	5 609	3 029	168,27
—	—	—	—	—	—	—	7 164	1 791	179,10
—	—	—	—	—	—	—	—	42 103	4 631,30
—	—	—	—	—	—	—	17	1 520	167,20
—	—	—	—	—	—	—	—	31 782	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	43	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	33 685	3 705,40
—	—	—	—	—	—	—	7 968	4 781	4 143,60
—	—	—	—	—	—	—	16 534	9 920	330,68
—	—	—	—	—	—	—	—	1 656	273,30
—	—	—	—	19 605	f 20 389	f 392,10	152 521	158 621	3 050,42
—	—	—	—	1	3	0,04	1 216	3 454	48,64
—	—	—	—	—	—	—	13 650	3 412	273,—
—	—	—	—	—	—	—	10 800	864	21,60
—	—	—	—	—	—	—	2 794	139 700	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	49 550	23 784	1 412,17^5
—	—	—	—	3 575	1 501	5 809,45	86 229	36 216	140 122,35
—	—	—	—	—	—	—	1 063	1 913	2 418,55
—	—	—	—	—	—	—	878	527	87,80
—	—	—	—	—	—	—	10 121	16 396	4 048,40
—	—	—	—	—	—	—	—	571	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	9 234	10 157	369,36
—	—	—	—	—	—	—	26 127	10 973	783,81
—	—	—	—	—	—	—	62 667	47 000	1 253,34
—	—	—	—	—	—	—	407	610	24,42
80,—	—	—	—	529 281	285 812	10 585,62	629 500	339 930	12 590,—
—	—	—	—	5 293	6 351	317,58	22 961	27 553	1 377,66
—	—	—	—	53 311	33 053	2 132,44	59 442	36 854	2 377,68
—	—	—	—	50 929	61 115	1 018,58	451 600	541 920	9 032,—
—	—	—	—	131	202	2,62	47 561	73 244	951,22
—	—	—	—	—	—	—	—	1 311	144,20
—	—	—	—	—	—	—	17 669	14 215	5 742,65
—	—	—	—	—	—	—	—	397	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	34 004	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	148 259	57 821	7 412,95
—	—	—	—	—	—	—	3 536	8 840	530,40
—	—	—	—	—	—	—	12 077	242	362,31
—	—	—	—	—	—	—	968	484	38,72
—	—	—	—	—	—	—	—	8 962	985,90
80,90		f 3 709	f 273,31^5		f 504 867	f 27 541,95		f 4 377 908	f 474 633,45

Bijlag[e] V.

STAAT van den uitvoer d[e] kolo[nie]…

VOORTBRENGSELEN.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.		Ho…[e]
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	. h…
Bananen	Bos.	—	—	—	—	—	—	—	—	22	f 22	
Bacoven (versche)	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	1 553	621	
Balata of bolletriemelk	K.G.	—	—	35 980	f 107 940	545 021	f 1 635 063	—	—	350 434	1 051 302	
Hevea of rubber	id.	—	—	—	—	4 100	12 300	—	—	—	—	
Cacao	id.	99 205	f 51 587	—	—	1 746 420	908 142	—	—	80 239	41 724	
Gomma	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	810	243	
Goud (ruw)	Gram.	—	—	—	—	533 600	747 040	—	—	8 630^5	12 153	
Hout (rond of vierkant)	M³.	—	—	—	—	1 915	38 300	—	—	9	180	
„ (letter)	K.G.	—	—	—	—	38 992	9 748	—	—	21	5	
„ (brand)	Stère.	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	
„ (kwassiebitter)	K.G.	—	—	—	—	18 542	1 484	—	—	—	—	
Huiden	id.	—	—	—	—	13 310	6 655	—	—	1 390	695	
Koffie	id.	729 376^5	583 501	—	—	3 224	2 579	—	—	520	416	
Koren	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	23 160	2 316	1
Locusgom	id.	—	—	—	—	109	55	—	—	—	—	
Melasse	Liter.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Rum of dram ad 50 °/o	id.	—	—	—	—	450	90	—	—	183 445	36 689	
Suiker (vac. 1e voortbr.)	K.G.	—	—	—	—	7 576 400	1 818 336	—	—	2 716 289	651 910	
Id. (navoortbr.)	id.	—	—	—	—	78 800	14 184	—	—	53 820	9 688	
Tonkaboonen	id.	—	—	—	—	42	63	—	—	—	—	
Vischlijm	id.	—	—	—	—	1 052	1 578	—	—	—	—	
Verschillende ongenoemde artikelen	—	—	—	—	—	—	133	—	—	—	6 693	
			f 635 088		f 107 940		f 5 195 750		—		f 1 814 663	

1) Daarenboven werd uitgevoerd naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika 18 489^5 gram goud uit Fransch Guyana alhie[r] in…

...ag V.

...er de kolonie Suriname over 1917.

...	Barbados.		Fransch Guyana.		Curaçao.		Trinadad.		Verschillende plaatsen.		Te zamen.		Prijzen der voortbrengselen volgens aangifte bij uitvoer.
...arde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	
22	—	—	2	f 2	—	—	—	—	—	—	24	f 24	f 1.00
621	125	f 50	—	—	—	—	—	—	—	—	1 678	671	0.40
51 302	—	—	—	—	—	—	102 776	f 308 328	—	—	1 034 211	3 102 633	3.00
—	—	—	152	456	—	—	—	—	—	—	4 252	12 756	3.00
41 724	—	—	1 153	600	—	—	—	—	—	—	1 927 025	1 002 053	0.52
243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	810	243	0.30
12 153	—	—	159 062	222 687	—	—	—	—	—	—	[1]) 701 342^{5}	981 880	1.40
180	142	2 840	—	—	—	—	—	—	31	f 620	2 097	41 940	20.00
5	250	63	—	—	—	—	—	—	—	—	39 263	9 816	0.25
6	23	69	—	—	—	—	—	—	—	—	25	75	3.00
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 542	1 484	0.08
695	—	—	1 600	800	—	—	—	—	—	—	16 300	8 150	0.50
416	—	—	587	470	—	—	—	—	—	—	733 707^{5}	586 966	0.80
2 316	17 550	1 755	41 580	4 158	17 100	f 1 710	—	—	—	—	99 390	9 939	0.10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	109	55	0.50
—	98 050	5 883	450	27	—	—	—	—	432 235	25 934	530 735	31 844	0.06
36 689	—	—	—	—	303 927	60 785	1 472	295	—	—	489 294	97 859	0.20
51 910	—	—	780 500	187 320	—	—	—	—	—	—	11 073 189	2 657 566	0.24
9 688	—	—	4 400	792	—	—	—	—	—	—	137 020	24 664	0.18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	63	1.50
—	—	—	658	987	—	—	—	—	—	—	1 710	2 565	1.50
6 693	—	212	—	434	—	40	—	1 400	—	12	—	8 924	—
14 663		f 10 872		f 418 733		f 62 535		f 310 023		f 26 566		f 8 582 170	

... alhier ingevoerd.

AANGEKOMEN SCHEPEN.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST.	Stoomschepen met lading. Aantal.	Stoomschepen met lading. M³.	Stoomschepen in ballast. Aantal.	Stoomschepen in ballast. M³.	Zeilschepen met lading. Aantal.	Zeilschepen met lading. M³.	Zeilschepen in ballast. Aantal.	Zeilschepen in ballast. M³.	Te zamen. Aantal.	Te zamen. M³.
Nederland	2	6 305	—	—	—	—	—	—	2	6 305
Noord-Amerika	4	10 041	—	—	2	2 686	—	—	6	12 727
New-York via Curaçao . .	13	49 791	—	—	—	—	—	—	13	49 791
New-York via Trinidad . .	4	34 232	—	—	—	—	—	—	4	34 232
Martinique	—	—	1	4 429	—	—	—	—	1	4 429
Cayenne.	20	8 428	—	—	—	—	—	—	20	8 428
Demerary	57	29 092	1	139	17	2 117	3	68	78	31 416
Java	2	34 068	—	—	—	—	—	—	2	34 068
Bardados	—	—	—	—	5	976	1	204	6	1 180
St. Martin	—	—	—	—	1	212	—	—	1	212
	102	171 957	2	4 568	25	5 991	4	272	133	182 788

VERTROKKEN SCHEPEN.

LANDEN OF PLAATSEN VAN BESTEMMING.	Stoomschepen met lading. Aantal.	Stoomschepen met lading. M³.	Stoomschepen in ballast. Aantal.	Stoomschepen in ballast. M³.	Zeilschepen met lading Aantal.	Zeilschepen met lading M³.	Zeilschepen in ballast. Aantal.	Zeilschepen in ballast. M³.	Te zamen. Aantal.	Te zamen. M³.
Nederland	2	8 470	—	—	—	—	—	—	2	8 470
Noord-Amerika	1	3 866	1	12 792	—	—	1	1 441	3	18 099
New-York via Curaçao . .	13	48 189	—	—	—	—	—	—	13	48 189
New-York via Trinidad . .	4	34 232	—	—	—	—	—	—	4	34 232
Cayenne.	20	8 258	—	—	—	—	—	—	20	8 258
Demerary	39	21 585	22	16 767	7	1 155	9	390	77	39 897
Barbados	—	—	3	24 262	2	390	3	1 650	8	26 302
Trinidad.	—	—	1	1 090	—	—	—	—	1	1 090
Martinique	—	—	—	—	5	1 025	—	—	5	1 025
	79	124 600	27	54 911	14	2 570	13	3 481	133	185 562

W.

Kolonie Suriname in 1917.

VAN DE AANGEKOMEN SCHEPEN BEHOORDEN TEHUIS IN:

LANDEN.	Stoomschepen				Zeilschepen				Te zamen.	
	rechtstr. van Nederland.		van vreemde havens.		rechtstr. van Nederland.		van vreemde havens.			
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
Nederland.	2	6 305	85	122 839	—	—	2	51	89	129 195
Groot-Britannië.	—	—	7	35 285	—	—	25	3 526	32	38 811
Amerika	—	—	4	10 041	—	—	2	2 686	6	12 727
Frankrijk	—	—	6	2 055	—	—	—	—	6	2 055
	2	6 305	102	170 220	—	—	29	6 263	133	182 788

VAN DE VERTROKKEN SCHEPEN BEHOORDEN TEHUIS IN:

LANDEN.	Stoomschepen				Zeilschepen				Te zamen.	
	rechtstr. naar Nederland.		naar vreemde havens.		rechtstr. naar Nederland.		naar vreemde havens.			
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
Nederland.	2	8 470	87	123 660	—	—	2	56	91	132 186
Groot-Britannië.	—	—	7	35 285	—	—	23	3 309	30	38 594
Amerika	—	—	4	10 041	—	—	2	2 686	6	12 727
Frankrijk	—	—	6	2 055	—	—	—	—	6	2 055
	2	8 470	104	171 041	—	—	27	6 051	133	185 562

Bijlag X.

STAAT van Nederlandsche schepen in Suriname aangekome

NAMEN DER SCHEPEN.	AANGEKOMEN										
	Stoomschepen.					Zeilschepen.					
	rechtstreeks van Nederland.		van vreemde havens.		Herkomst.	rechtstreeks van Nederland.		van vreemde havens.		Herkomst.	Aanmerkingen.
	Aantal reizen.	M³.	Aantal reizen.	M³.		Aantal reizen.	M³.	Aantal reizen.	M³.		
Prins Willem I. . . .	1	6305	—	—	Amsterdam.						
Vulcanus	1										
Prins Frederik Hendrik .	—	—	2								
Prins der Nederlanden .	—	—	4								
Nickerie	—	—	3	49 791	New-York.	—	—	—	—	—	Via Curaçao.
Commewijne	—	—	1								
Prins Willem I. . . .	—	—	2								
Pluto	—	—	1								
Commewijne	—	—	1	4 429	Martinique.						
Rotti.	—	—	1	34 068	Java.						
Buitenzorg.	—	—	1								
Koningin Wilhelmina .	—	—	9								
Albina	—	—	5	6 687	Cayenne.	—	—	—	—	—	St. Laurent.
Prinses Juliana	—	—	1								
Koningin Wilhelmina .	—	—	15								
Prinses Juliana	—	—	23	27 864	Demerary.						
Albina	—	—	15								
Oranje	—	—	1								
Sea Trial	—	—	—			—	—	1	23	Demerary.	
Caroline	—	—	—			—	—	1	28		
	2	6305	85	122 839		—	—	2	51		

X.

van- en vertrokken naar Nederland en vreemde havens in 1917.

NAMEN DER SCHEPEN.	VERTROKKEN. Stoomschepen. rechtstreeks naar Nederland. Aantal reizen.	M³.	naar vreemde havens. Aantal reizen.	M³.	Bestemming.	Zeilschepen. rechtstreeks naar Nederland. Aantal reizen.	M³.	naar vreemde havens. Aantal reizen.	M³.	Bestemming.	Aanmerkingen.
Prins der Nederlanden	1	8470	—	—	Amsterdam.						
Commewijne	1										
Prins Willem Frederik	—	—	1	16 658	N.-Amerika.						
Buitenzorg	—	—	1								
Prins Willem I	—	—	3								
Nickerie	—	—	3								
Commewijne	—	—	1								
Prins der Nederlanden	—	—	3	48 189	New-York.	—	—	—	—	—	Via Curaçao.
Prins Frederik Hendrik	—	—	1								
Pluto	—	—	1								
Vulcanus	—	—	1								
Utrecht	—	—	1	1 772							
Curaçao	—	—	1	1 214	Barbados.						
Rotti	—	—	1	21 276							
Koningin Wilhelmina	—	—	9								
Albina	—	—	5	6 687	Cayenne.	—	—	—	—	—	St. Laurent.
Prinses Juliana	—	—	1								
Koningin Wilhelmina	—	—	15								
Prinses Juliana	—	—	28	27 864	Demerary.						
Albina	—	—	15								
Oranje	—	—	1								
Caroline	—	—	—	—	—	—	—	2	56	Demerary.	
	2	8470	87	123 660		—	—	2	56		

Bijlage IJ.

STAAT aantoonende het percentage van den invoer en den uitvoer der kolonie Suriname uit- en naar Nederland gedurende 1917 en de 5 voorafgaande jaren.

Jaren.	Invoer.	Uitvoer.	Aanmerkingen.
1912	57,83	36,43	
1913	55,98	39,64	
1914	55,09	24,88	
1915	38,97	20,86	
1916	28,53	22,09	
1917	7,30	7,40	

Bijlage Z¹ en Z².

Z¹ OVERZICHT van het aantal der verzonden brieven enz., gedurende het jaar 1917.

Landen.	Gewone brieven.		Briefkaarten.		Gedrukte stukken.	Papiers d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken.		Totaal.	Aangeteekende stukken.		Postpakketten.	Berichten van ontvangst.
	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.				Brieven.	Andere voorwerpen.		Brieven.	Andere voorwerpen.		
Europa.														
Duitschland	1 410	20	105	5	460	—	—	52	—	2 052	36	1	—	2
België	134	15	110	—	48	12	—	—	—	319	8	—	—	—
Frankrijk	3 247	52	198	7	5 423	83	34	60	—	9 104	249	5	1	4
Groot-Brittannië en Ierland	8 115	130	510	1	14 519	130	610	86	—	24 101	637	36	12	33
Italië	140	8	21	—	210	14	4	67	—	464	42	2	—	1
Nederland	34 125	175	1 520	41	36 822	902	1 120	360	—	75 065	1 640	200	16	64
Overige landen en koloniën	2 784	31	260	26	693	197	180	120	—	4 291	153	19	—	11
Afrika.														
Landen en koloniën	418	9	48	4	212	18	67	—	—	776	6	3	—	—
Amerika.														
Vereenigde Staten van N.-Amerika	60 915	612	508	6	54 832	410	1 011	84	—	118 378	2 146	209	84	162
Britsche koloniën	19 118	636	116	10	895	101	88	97	—	21 061	997	20	57	18
Fransche koloniën	1 680	26	35	1	510	115	29	44	—	2 440	179	64	3	4
Nederlandsche koloniën	3 498	41	132	8	532	46	32	58	—	4 347	162	12	45	4
Overige landen en koloniën	1 910	156	102	—	656	45	21	24	—	2 914	75	7	1	3
Azië.														
China	1 126	21	5	—	135	23	30	3	—	1 343	315	12	—	8
Britsch-Indië	410	8	8	—	140	18	42	10	—	636	84	5	—	2
Nederlandsche koloniën	1 010	34	38	6	236	32	44	93	—	1 493	294	28	—	14
Overige landen en koloniën	40	4	3	1	74	7	9	2	—	140	31	5	—	—
Australië.														
Protectoraten en koloniën	98	4	15	—	92	1	—	—	—	210	11	1	—	—
	140 178	1 982	3 734	116	116 489	2 154	3 321	1 160	—	269 134	7 065	629	219	331

Z² OVERZICHT van het aantal der ontvangen brieven enz., gedurende het jaar 1917.

Landen.	Gewone brieven.		Briefkaarten.		Gedrukte stukken.	Papiers d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken.		Totaal.	Aangeteekende stukken.		Postpakketten.	Berichten van ontvangst.
	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.				Brieven.	Andere voorwerpen.		Brieven.	Andere voorwerpen.		
Europa.														
Duitschland	650	45	81	—	310	60	41	96	3	1 286	42	2	—	—
België	280	8	190	2	140	24	—	—	—	644	4	—	—	—
Frankrijk	8 290	180	453	—	4 160	179	620	192	48	14 122	112	18	74	4
Groot-Brittannië en Ierland	15 637	265	710	5	23 756	410	820	240	8	41 851	289	46	291	18
Italië	326	30	46	—	240	17	32	49	3	743	27	2	—	—
Nederland	65 970	825	2 820	10	59 210	1 305	3 160	379	21	133 700	2 120	356	297	4
Portugal, Madeira en koloniën	456	49	26	—	260	48	37	12	1	889	53	4	2	3
Overige landen en koloniën	3 610	130	841	—	4 120	760	810	95	4	10 370	76	15	23	2
Afrika.														
Landen en koloniën	4 319	135	190	—	675	86	82	20	1	5 508	10	2	—	—
Amerika.														
Vereenigde Staten van N.-Amerika	88 665	1 860	920	—	92 115	930	2 786	156	8	187 440	1 130	56	1 247	120
Brazilië	418	65	29	2	310	11	25	16	2	878	16	2	—	1
Britsche koloniën	43 116	1 242	785	9	39 126	42	160	83	7	84 570	324	49	166	10
Fransche koloniën	14 218	260	240	—	8 712	49	65	37	—	23 581	411	80	1	3
Nederlandsche koloniën	1 946	72	465	6	1 720	63	41	60	—	4 373	126	20	47	7
Overige landen en koloniën	3 329	110	126	4	17 105	71	112	34	2	20 893	58	2	16	1
Azië.														
Britsch-Indië	748	275	4	—	220	2	51	15	2	1 317	96	12	18	5
Nederlandsche koloniën	1 720	156	189	—	1 640	32	95	92	3	3 927	240	415	119	28
Overige landen en koloniën	1 146	112	148	7	6 598	71	134	14	1	8 231	72	—	—	4
Australië.														
Protectoraten en koloniën	248	11	36	1	110	12	2	—	—	420	4	—	2	—
	255 092	5 830	8 299	46	260 527	4 172	9 073	1 590	114	544 743	5 210	1 081	2 303	210

Bijlage Z3.

STAAT van het aantal verzonden postpakketten gedurende het jaar 1917.

Naar Nederland en Nederlandsche koloniën.			Naar andere landen.	Totaal generaal.
tot en met 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.	van 1—5 K.G.	
16	18	27	158	219

STAAT van het aantal ontvangen postpakketten gedurende het jaar 1917.

Naar Nederland en Nederlandsche koloniën.			Naar andere landen.	Totaal generaal.
tot en met 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.	van 1—5 K.G.	
25	48	271	1959	2303

STAAT van het aantal en gewicht der in 1917 uit Suriname verzonden postpakketten, inhoudende goud en de waarde daarvan.

Aantal pakketten.	Gewicht van het goud in grammen.	Waarde van het goud.	Aanmerkingen.
—	—	—	Door den oorlogstoestand kwam er stremming in de rechtstreeksche vaart tusschen Suriname en Nederland, zoodat pakketten met goud niet konden worden verzonden.

Bijlage Z4.

STAAT, aanwijzende den landaard der inleggers van de Koloniale Postspaarbank, met opgave van het gezamenlijk en gemiddeld bedrag hunner inlagen in 1917 en van het totaal en gemiddeld bedrag van hun tegoed op 31 December 1917.

Landaard.	Getalsterkte der bevolking.	Aantal inlagen.	Bedrag der inlagen.	Gemiddeld bedrag der inlagen.	Aantal inleggers.	Bedrag van het tegoed.	Gemiddeld bedrag van het tegoed.
	In 1917.					Op eind December 1917.	
Suriname	52 289	8 021	f 381 989,53	f 47,62	8 312	f 570 587,85	f 68,65
Overig West-Indië . .	3 040	343	22 706,34	66,20	480	28 657,32	59,70
Europa, enz.	1 871	337	35 141,82	104,28	229	59 704,88	260,72
Britsch-Indië	25 331	974	99 895,19⁵	102,56	2 694	264 957,94	98,36
Nederl. Oost-Indië . .	9 753	45	1 228,50	27,30	41	3 666,25	89,42
Vereeniging, enz. . .	—	188	35 090,91	186,65	136	77 150,85⁵	567,29
Te zamen . . .	92 284	9 908	f 576 052,29⁵	f 58,14	11 892	f 1 004 725,09⁵	f 84,49

Bijlage AA.

LIJST van invoer-firma's in Nederlandsch-West-Indië.

NAMEN.	VOORTBRENGSELEN.
Suriname 1917.	
C. Kersten & Co.	Balata, cacao, koren, koffie, vierk. hout en gedroogde bacoven.
E. Dränger & Co.	Balata, cacao, koffie, vierk. hout.
A. F. C. Curiel & Co.	Balata, cacao, koffie, vierk. hout, letterhout, huiden en goud.
West-Indische Handels Compagnie	Cacao, koren en koffie.
Surinaamsche Bank	Goud, cacao en koffie.
N. V. Maatschappij „Sarakreek"	Goud.
J. F. Waller	Goud.
Mijnbouw Maatschappij „Merian"	Goud.
H. L. Hirschfeld	Goud.
J. R. Simons	Goud.
H. Geerling	Cacao en koffie.
Curaçaosche Handel Maatschappij	Cacao, koffie en koren.
G. van Dien Jr.	Cacao, koffie en goud.
R. G. Vervuurt	Cacao.
Erven S. M. Swijt	Cacao, koffie en koren.
J. R. Samson	Cacao, koren, koffie en huiden.
Nederlandsche Handel Maatschappij	Cacao, suiker, rum en koffie.
Plantage „Rust en Werk"	Suiker.
Plantage „Alliance"	Suiker.
H. R. Putscher	Koren en vischlijm.
I. Haas	Koffie en cacao.
T. R. Folmer (Plantage Jagtlust)	Koffie en cacao.
A. Abrahams	Vierk. hout, koren en cacao.
W. van Romondt	Koren en melasse.
Dürninger Prod. Export	Gedroogde bacoven.
Balata Compagnieën „Suriname en Guyana"	Balata.
Compagnie des mines d'or de la Guyana Hollandaise	Goud.
Plantage „Waterloo" } Plantage „Hazard" }	Suiker en rum.
Wieting en Richter	Balata.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN SURINAME VAN 1918.

BIJLAGEN.

A.

BEVOLKING.

De bevolking van de kolonie telde op 1 Januari 57 619 zielen, verdeeld als volgt: [1])

Curaçao.	34 893
Aruba	9 173 [2])
Bonaire.	6 864
St. Martin	3 050 [3])
St. Eustatius	1 390 [4])
Saba	2 249
Tezamen	57 619

of 238 meer dan op 1 Januari 1917.

[1]) Tenzij anders vermeld wordt in het verslag met St. Martin het Nederlandsch gedeelte van het eiland bedoeld.

[2]) Het verschil van 308 personen minder tusschen het bevolkingscijfer in het vorige verslag en dit cijfer is toe te schrijven aan de omstandigheid, dat een groot aantal arbeiders van het eiland vertrokken zijn, om zoowel op Curaçao als in het buitenland te gaan werken.

[3]) De bevolking is met 819 personen verminderd. De oorzaak van deze vermindering is, dat velen, die het eiland reeds eerder verlaten hebben, zich blijvend in het buitenland hebben gevestigd. Onder het bevolkingscijfer zijn begrepen 388 personen, die voor ongeveer 8 à 6 maanden naar Santo Domingo vertrokken, om aldaar te gaan werken.

[4]) Het verschil van 20 personen minder tusschen de bevolkingscijfers, vermeld in dit en het vorige verslag, wordt verklaard doordat deze personen zich blijvend in het buitenland hebben gevestigd.

Het aantal inwoners van de hoofdplaats van het eiland Curaçao bedroeg op 1 Januari 14 584; de cijfers voor de hoofdplaatsen van de hierboven genoemde eilanden waren onderscheidenlijk 1881, 680, 1104, 1295 en 672.

Bijlage **A** van dit verslag geeft een overzicht van den loop der bevolking over de jaren 1912—1917, terwijl de bijlagen **B** en **C** de verdeeling der bevolking aangeven naar de geboorteplaatsen, de kerkgenootschappen, de beroepen, bedrijven en ambachten. Op 1 Januari bedroeg het getal der gehuwden, weduwnaars en weduwen op de bovengenoemde eilanden onderscheidenlijk 6596, 3084, 1837, 508, 346 en 647.

Er heeft geen inschrijving plaats gehad van eenige verklaring, zijdens vreemdelingen, van hun voornemen tot vestiging in de kolonie, zooals bedoeld in art. 1, n°. 3, van de verordening van 8 Maart 1906 (P. B. n°. 10), regelende de vestiging binnen de kolonie in den zin van het Regeeringsreglement.

B.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

§ 1. *Algemeene toestand.* Rust- noch ordeverstoringen hebben zich voorgedaan.

Als gevolg van het voortduren van den oorlogstoestand in Europa zijn de in het vorige verslag in hoofdstuk B, onder *a, b, c* en *d*, vermelde maatregelen in stand gehouden. Daarna zijn nog de volgende voorzieningen getroffen:

1°. Verdere uitbreiding van het bankbiljettenkapitaal van de Curaçaosche Bank tot f 1 000 000 (P.B. 1918 N°. 11);

2°. Verbod van uitvoer van Nederlandsch gemunt goud en Nederlandsch of koloniaal gemunt zilver (P.B. 1918 N°. 14).

Ten gevolge van de door de Vereenigde Staten van Amerika ten aanzien van den uitvoer van levensmiddelen genomen maatregelen heeft de voedselvoorziening van de bevolking met moeilijkheden te kampen gehad. In het bijzonder was dit het geval met tarwemeel, waarvan slechts een zeer beperkte voorraad aanwezig was. In verband daarmede trok het Bestuur de verstrekking daarvan tot zich. Deze geschiedde met toevoeging van 25% tot 50% in de kolonie vermalen maïs, die uit Venezuela en Columbia verkregen werd. Deze aanvoer stelde het Bestuur in staat eene hoeveelheid maïs, die tegen den gewonen Curaçaoschen marktprijs aan de bevolking werd verstrekt, berekend naar het verbruik over twee maanden, steeds in voorraad te houden. Intusschen werden door tusschenkomst van de Holland Government Commission te New York pogingen, welke tot de gewenschte uitkomst leidden, in het werk gesteld om een geregelden maandelijkschen invoer van de benoodigde hoeveelheid niet te ontberen levensmiddelen uit de Vereenigde Staten van Amerika te verkrijgen.

§ 2. *Economische toestand. Curaçao.* Hoewel ook in het verslagjaar de nadeelige gevolgen van den oorlog, gelijk overal elders, op velerlei gebied, in het bijzonder op dat van handel en scheepvaart, werden ondervonden, kon op het hoofdeiland in ander opzicht op vooruitgang worden gewezen. Bij de Curaçaosche Petroleum-Maatschappij en de Mijnmaatschappij Curaçao vonden ook in 1917 velen goed betaalden arbeid, en bij den scheepsbouw waren tal van scheepstimmerlieden werkzaam. Bovendien vonden velen werk bij den bouw van de nieuwe Roomsch-Katholieke kerk te Willemstad, die op den 20sten Januari 1918 werd ingewijd, en van het Sanatorium „Het Groene Kruis" aldaar, dat op 7 Juli 1917 in gebruik werd genomen. Ook het bedrijf van de Eerste Sisal Cultuur Maatschappij, dat krachtig werd voortgezet, gaf velen geregeld werk. Een toenemende vraag naar arbeidskrachten was daarvan het gevolg en dit werd ook in de hand gewerkt door de omstandigheid, dat, hoewel op het eiland zelf overvloedige arbeidsgelegenheid was, velen — in het geheel een 450-tal arbeiders — aangelokt door het hooge dagloon van 1,90 dollar, Amerikaansch goud, naar Cuba vertrokken. Een en ander veroorzaakte eene beduidende

verhooging van den loonstandaard. De koopkracht van ambachtslieden en arbeiders nam dientengevolge toe en dit kwam den handel ten goede.

Op het groot landbouwbedrijf, dat weinig kapitaalkrachtig is, was de verhooging der arbeidsloonen echter van ongunstigen invloed.

Vele bij dat bedrijf betrokkenen waren niet in staat de hoogere loonen te bekostigen en konden de gronden hunner ondernemingen niet als naar gewoonte doen bewerken. De opbrengst van die ondernemingen is daardoor naar verhouding afgenomen.

Voor den landbouw was het oogstjaar 1917—1918 ongunstig. Late regenval, voorts eene rupsen- en vliegenplaag op enkele plaatsen, waar er vooruitzicht was op een geringen oogst, veroorzaakten de geheele mislukking daarvan.

De economische toestand der landelijke bevolking op Aruba kon in het afgeloopen jaar niet zeer gunstig genoemd worden. Dank zij den in Februari en Maart binnengehaalden vrij bevredigenden maïsoogst heeft men wel is waar niet met een noodtoestand te kampen gehad, doch armoede en werkeloosheid heerschten vrij algemeen. Timmerlieden en metselaars vonden echter werk bij de door de Roomsch-Katholieke Missie uitgevoerde bouwwerken, nl. de verbouwing en vergrooting van verscheidene scholen en den bouw van een nieuwe kerk. Maar zelfs voor dezen was de toestand ten gevolge van de hooge prijzen der schaarsche levensmiddelen niet rooskleurig.

Een groot aantal arbeiders zag zich daardoor verplicht naar den vreemde te trekken. Naar Venezuela vertrokken 377 hunner en naar Cuba 140, terwijl nog zeer velen zich gereed hielden om de voortrekkers te volgen.

Bij de petroleum-raffinaderij op Curaçao vonden vele Arubiaansche arbeiders werk.

Op Bonaire was de economische toestand der bevolking over het algemeen gunstig, voor de arbeidende klasse wellicht gunstiger dan die van het jaar te voren, omdat er voortdurend volop werk was, waardoor de arbeidsloonen zeer gestegen zijn. Mede droeg tot dien gunstigen toestand bij het feit, dat veel geld uit den vreemde, afkomstig van voor de buitenlandsche vaart aangemonsterde zeelieden van Bonaire, het eiland binnenkwam.

Ondanks dien gunstigen toestand werd de druk van de tijdsomstandigheden ook hier in sterke mate ondervonden door de duurte van en het meermalen voorgekomen, zij het ook kortstondig, gebrek aan bepaalde levensbehoeften, waaronder vooral de mingegoeden en zij, die van een vast inkomen moesten bestaan, geleden hebben.

Er vertrokken 147 arbeiders naar Venezuela; 124 hunner keerden, na een verblijf aldaar van een zestal maanden, nog in het jaar zelf terug. Naar Curaçao vertrok een kleiner aantal dan in het jaar te voren.

De economische toestand was op St. Martin ongunstig. De invloed van den oorlog werd daar zeer sterk gevoeld. Voor de ambachtslieden was er zoo goed als geen werk; voornamelijk de timmerlieden en metselaars ondervonden de gevolgen van den stilstand bij den bouw, verbouw en herstelling van huizen. Alleen de allernoodzakelijkste herstellingen, die geen uitstel gedoogden, werden ter hand genomen.

Den storenden invloed der tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, kon de economische toestand van St. Eustatius bevredigend worden genoemd.

De loonarbeider bleef bij de Cultuur-Maatschappij der Nederlandsche Antillen, die de ontsluiting van het sinds heugenis minst voortbrengend zuidelijk deel van het eiland voortzette. De eigengeërfden in de cultuurvlakte geraakten ten gevolge van onvoldoende werkkrachten meer en meer uit hun evenwicht, hetgeen zich nog in sterkere mate deed gelden na de aanmonstering van ruim 50 krachtige jongelieden op Amerikaansche potvaarders.

De vraag naar vrouwen- en meisjesarbeid in de Vereenigde Staten van Amerika trok velen, die op het eiland geen eigenlijk beroep uitoefenden, daarheen.

Er kwam geen verandering in den economischen toestand van Saba. Ten gevolge van de ongeregelde algemeene toestanden dreigde wel eene onderbreking van den geregelden aanvoer van de voornaamste levensmiddelen, maar van gebrek is er geen sprake geweest, dank zij de tijdig door het bestuur genomen maatregelen, (o.a. het verbod van uitvoer van grondvruchten) en den ruimen toevoer van fondsen, afkomstig van de in den vreemde werkende Sabanen, ten behoeve van hunne bloedverwanten op het eiland.

§ 3. *Gezondheidstoestand.* Mededeelingen betreffende den gezondheidstoestand, zijn opgenomen onder hoofdstuk **H**, waarin ook de sterftecijfers van elk eiland afzonderlijk zijn vermeld.

§ 4. *Regenval.* De hoeveelheid gevallen regen bedroeg voor de vier kwartalen onderscheidenlijk:

op Curaçao	161,	54,	116	en	205 m.M.,	tezamen	542 m.M.
„ Aruba	127,	52,	169	„	100 „	„	448 „
„ Bonaire	206,	55,	261	„	257 „	„	779 „
„ St. Martin	127,	187,	184	„	279 „	„	777 „
„ St. Eustatius	122,	215,	270	„	277 „	„	884 „
„ Saba	102,	227,	229	„	259 „	„	817 „

De cijfers voor Curaçao, Bonaire, St. Eustatius en Saba zijn de gemiddelden, verkregen op onderscheidenlijk 13, 2, 5 en 3 verschillende plaatsen van waarneming.

§ 5. *Waterverschaffing. Curaçao.* De voor algemeen gebruik bestemde putten in de buitendistricten op Curaçao werden waar noodig hersteld en verder onderhouden. De putten leverden het gansche jaar door voldoend drinkwater voor mensch en vee.

Met betrekking tot den aanleg van putten en dammen worden in hoofdstuk **J** (Landsgebouwen en Openbare Werken) eenige mededeelingen gedaan.

Aruba en *Bonaire.* Ook hier werden de putten en dammen op landsgrond, waar noodig, hersteld en verder onderhouden. De watervoorziening onderging overigens evenmin als op *St. Martin* wijziging.

De verbetering van de watervoorziening door Taylor's put op *St. Eustatius* kon wegens verkeers- en leveringsstoornissen niet ter hand worden genomen.

Het aantal waterhoudende bakken bedroeg op *Saba* 214 of 3 meer dan in het vorig verslag vermeld. Deze bakken voorzagen voldoende in de behoefte, waardoor van de bronnen aan het strand geen gebruik behoefde gemaakt te worden.

§ 6. *Koloniaal- en schoolmuseum.* Het museum heeft zich, de omstandigheden in aanmerking genomen, weer kunnen verheugen in de voortdurende belangstelling zoowel van vreemdelingen als van ingezetenen. De inzendingen bestonden hoofdzakelijk uit voortbrengselen uit het delfstoffenrijk, zooals schelpen, koralen, ertsen, alsook uit een aantal vreemde en oude munten.

De boekerij werd opnieuw door uitgevers in Nederland van eenige belangrijke werken over geschiedenis, aardrijkskunde, natuurkennis enz. voorzien.

Zij werd van het museum naar het kantoor van den inspecteur voor het onderwijs overgebracht. Zoodoende werden de leerlingen der scholen en die der normaallessen beter in staat gesteld de daarin aanwezige boekwerken te raadplegen.

§ 7. *Groep Nederlandsche Antillen van het Algemeen Nederlandsch Verbond.* De groep telde op 31 December: op Curaçao 28 beschermende en 156 gewone leden, op Aruba 25, op Bonaire 11, op St. Martin 3, op St. Eustatius 4 en op Saba 3 gewone leden. Een studiebeurs werd bestendigd; twee nieuwe werden beschikbaar gesteld. Ten gevolge van de tijdsomstandigheden kon daarvan echter geen gebruik worden gemaakt. Het jaar sloot met een batig saldo van f 1 325,01. Het Koloniaal Bestuur keerde de voor de groep beschikbaar gestelde bijdrage van f 750 uit.

§ 8. *Curaçaosche Padvindersvereeniging.* Deze vereeniging is ten gevolge van de geringe belangstelling ontbonden. De baten zijn ter beschikking gesteld van de commissie, belast met het in stand houden van het Wilhelmina-park.

§ 9. *Archieven.* Uit gebrek aan eene veilige verzendingsgelegenheid kon het deel van het koloniaal archief, waarvan in het vorig verslag melding is gemaakt, niet naar het Moederland worden opgezonden.

§ 10. *Bouwen en stellen van huizen, getimmerten, muren en afscheidingen in de stadsdistricten.* De bepalingen hieromtrent, opgenomen in de verordening van 26 April 1909 (P.B. n°. 18), zijn bij de verordening van 7 Augustus 1917 (P.B. n°. 57) gewijzigd.

§ 11. *Toetreding van China tot de ter vierde, zesde, zevende, achtste en elfde van de ter tweede Vredesconferentie gesloten verdragen.* Van die toetreding is bekendmaking geschied bij de Gouvernements-beschikking van 16 October 1917 (P.B. n°. 26).

C.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

De Gouverneur bezocht meermalen de buitendistricten van het eiland Curaçao. Van 22 Januari tot 14 Februari maakte de Landvoogd een inspectiereis naar de Bovenwindsche eilanden.

Koloniale Raad. De Heeren A. G. Statius Muller en Dr. J. P. Evertsz Hz. werden met ingang van den tweeden Dinsdag van de maand Mei voor het nieuwe zittingjaar 1917—1918 onderscheidenlijk tot voorzitter en ondervoorzitter benoemd.

De aftredende leden, de heeren A. G. Statius Muller, J. Sutherland en C. S. Gorsira JPEz., werden herbenoemd.

Districtsbestuur. De districtmeesters op het eiland Curaçao hebben op de daarvoor bepaalde dagen de voorgeschreven zittingen gehouden en de bevolkte gedeelten hunner districten herhaaldelijk bezocht.

Raden van Politie. De Raden van Politie hebben de hun bij art. 126 van het Regeeringsreglement opgedragen werkzaamheden vervuld waar en wanneer zulks noodig of nuttig voorkwam.

Aan het voorschrift van art. 133 [1]) van gemeld Reglement wordt steeds de hand gehouden. Van de medewerking van de landraden bij de uitoefening van het dagelijksch bestuur ingevolge art. 117 van meergemeld reglement, werd gebruik gemaakt waar de bijstand noodig of nuttig voorkwam en in enkele gevallen waar die aangeboden werd.

De landraden hebben voorts de hun bij andere wettelijke voorschriften opgedragen werkzaamheden verricht, o. m. het vaststellen van de kiezerslijsten en van de verslagen der openbare en bijzondere scholen; op Aruba en Bonaire bovendien het onderzoek van de rekeningen van de administratie der armenkassen dier eilanden.

Op Aruba en Bonaire werden de aftredende landraden L. C. Kwartsz en J. E. R. Herrera herkozen.

Uitvoering van de Wet op het Nederlanderschap en ingezetenschap. Bij de gouvernementsbeschikking van 10 October 1917 n°. 798 (P. B. n°. 21) is de beschikking van 25 April 1893 n°. 246 (P. B. n°. 6), houdende voorschriften met betrekking tot de uitvoering van de Wet van 12 December 1892 (*Staatsblad* n°. 268) op het Nederlanderschap en ingezetenschap, gewijzigd.

1) De secretarissen van de Raden van Politie staan als hulpambtenaren ingevolge het laatste lid van art. 1 van het besluit van 26 Maart 1915 (P. B. n°. 23) de ambtenaren van den burgerlijken stand bij in het bijhouden van de registers en het doen van huwelijksafkondigingen.

D.

GEWAPENDE MACHT.

§ 1. *Schutterij.* De sterkte der stedelijke schutterij was op 1 Januari 1918: 1 majoor-commandant, 4 kapiteins, 9 eerste-luitenants, 7 tweede-luitenants, 1 officier van gezondheid 1ste klasse, 1 adjudant-onderofficier, 4 sergeanten-majoor, 17 sergeanten, 33 korporaals en 270 manschappen.

Van de eerste-luitenants is een kwartiermeester en een adjudant van het bataljon en van de tweede-luitenants een adjudant van den Gouverneur en een belast met de werkzaamheden van officier van kleeding en wapening.

Er hadden 16 bevorderingen plaats. Door ontslag, overlijden of vestiging in den vreemde werden 58 schutters van de sterkte afgevoerd. De sterkte der landelijke schutterij bedroeg op 1 Januari 1918: 1 kapitein, 1 tweede-luitenant en 120 onderofficieren en manschappen.

§ 2. *Weerbaarheidskorps.* Het Curaçaosch Weerbaarheidskorps bestond op 1 Januari 1918 uit 96 leden, waarvan een eerste-luitenant-commandant, een eerste-luitenant-kwartiermeester, een tweede-luitenant en een officier van gezondheid met den rang van tweede-luitenant.

Zeven leden hebben hun ontslag genomen en 22 nieuwe leden zijn toegetreden.

§ 3. *Gewapende politie.* De sterkte der politie was op 1 Januari 1918 101 man, n.l. 1 commandant, 2 brigadiers [1]), 6 marechaussees 1ste klasse [1]), 3 marechaussees 2de klasse, 14 veldwachters en 5 man, tijdelijk belast met het opsporen van misdaden en wanbedrijven, allen van de burger-brigade marechaussee, verder uit 2 sergeanten, 7 korporaals en 61 minderen van het garnizoen.

Aan de sterkte ontbraken 5 man. Aangezien er geen daartoe geschikte personen bij het garnizoen aanwezig waren, zijn vijf burgers, ingevolge art. 12, n°. 4, van het Wetboek van Strafvordering, zooals gewijzigd bij de verordening van 22 Juni 1871 (P. B. 1872 n°. 1), tijdelijk in de sterkte opgenomen en belast met het opsporen van misdaden en wanbedrijven in het eerste of stadsdistrict van het eiland. Deze personen zijn bestemd om bij de totstandkoming van de voorgenomen nieuwe regeling van de politie [2]) als agent 2de klasse te worden aangesteld.

Bij de burgerpolitie bevonden zich een brigadier en een marechaussee 1ste klasse met verlof in Nederland; aan een marechaussée 1ste klasse is op verzoek eervol ontslag uit den dienst

1) Waarvan één met verlof in Nederland.

2) Deze is op 1 September 1918 ingevoerd.

verleend, terwijl aan een marechaussee 1ste klasse, twee der 2de klasse en een veldwachter voor langeren of korteren tijd, wegens ziekte, verlof in de kolonie is verleend.

Van de militaire politie zijn 2 korporaals en 14 minderen bij het garnizoen, en wel 9 op verzoek, 1 wegens ongeschiktheid en 6 wegens wangedrag, teruggeplaatst; een is overleden; een korporaal en 15 minderen werden bij de politie geplaatst.

De betrekking van detachements-commandant bleef opgedragen aan een gewezen sergeant-majoor van het garnizoen, thans gouvernements-ambtenaar.

Het toezicht op de stadsreiniging, dat aan den commandant was opgedragen, is sedert 1 April overgegaan bij den gezondheidsdienst.

Het gedrag van de leden der burgerlijke politie was, evenals vorige jaren, goed: slechts aan 2 personen moest, wegens eene geringe overtreding, straf worden opgelegd. Het gedrag der militairen bij de politie was, behoudens eenige uitzonderingen, over het algemeen ook bevredigend.

Van de burgerpolitie, uitmakende 30 °/₀ der sterkte, was 23°/₀ en van de militaire politie was 31 °/₀ gedurende korteren of langeren tijd, wegens verblijf in het hospitaal of ziekteverlof, niet voor den dienst beschikbaar.

Verdere mededeelingen omtrent de politie zijn opgenomen in § 4 van hoofdstuk E.

§ 4. *Landmacht.* In P. B. nos. 1 en 24 zijn onderscheidelijk opgenomen de Koninklijke besluiten van 17 November 1916, n°. 29 en 13 Juni 1917, n°. 35, houdende wijziging van het Koninklijk besluit van 18 Maart 1916, n°. 26 (P. B. 1916 n°. 20), tot hernieuwde vaststelling der regeling betreffende de inkomsten van de officieren, de inkomsten en de voeding van de militairen beneden den rang van officier, zoomede de toelagen en vergoedingen, die ten laste van het XIde Hoofdstuk van de Staatsbegrooting ten behoeve van de Landmacht in West-Indië worden uitgekeerd.

In P. B. n°. 2 is opgenomen het Koninklijk besluit van 16 December 1916, n°. 74, tot nadere wijziging van het besluit van 22 November 1911, n°. 52 (P. B. 1912 n°. 5), waarbij het pensioenreglement, vastgesteld bij het besluit van 17 Februari 1905, n°. 8 (*Staatsblad* n°. 74), met eenige verandering toepasselijk is verklaard op de militairen van de Landmacht in West-Indië.

De samenstelling en de sterkte van de Landmacht waren als volgt:

	Samenstelling.	Sterkte op ultimo Dec. 1916.	In 1917 vermeerderd met	In 1917 verminderd met	Sterkte op ultimo Dec. 1917.
Officieren der Infanterie	4	4	¹) 1	³) 1	4
Officieren van gezondheid.	2	2	—	—	2
Apotheker	1	1	—	—	1
Onderofficieren en manschappen	200	187	²) 85	⁴) 17	255

¹) Uit Nederland aangekomen.

²) 13 uit Nederland aangekomen en 72 op Curaçao aangenomen.

³) Naar Nederland vertrokken.

⁴) 7 met paspoort, 3 met pensioen gegaan, 2 overleden, 2 uit den dienst ontslagen, 1 met een briefje van ontslag verwijderd en 2 als deserteur afgevoerd.

Bevorderd werden: tot sergeant 1 korporaal, en tot korporaal 2 fuseliers.

Uitgereikt werden: 4 zilveren gespen, 1 gouden, 8 zilveren en 10 bronzen medailles.

Aan de gebouwen werden alleen de hoogstnoodzakelijke herstellingen verricht.

Het gewoon lager onderwijs werd het geheele jaar gegeven door een onderwijzer van de Hendrik-school. Doordat het aantal soldaten van Curaçaoschen landaard zeer toenam, was voor het onderwijs, met het oog op de gebrekkige kennis van de Hollandsche taal der leerlingen, een vakman noodig. Dezelfde onderwijzer gaf ook les in de Engelsche taal.

Van de bibliotheek, welke thans 690 boekwerken bevat, werd zeer veel gebruik gemaakt.

§ 5. *Zeemacht.* Hr. Ms. *Zeeland* kwam den 18den Juli uit Nederland aan en vertrok den 24sten d. a. v. naar Colon.

E.

WETGEVING, RECHTSWEZEN EN POLITIE.

§ 1. *Wetgeving.* Hieronder worden van de wettelijke voorschriften, welke in den loop van het jaar tot stand zijn gekomen, voor zoover daarvan geen melding is gemaakt onder andere hoofdstukken van dit verslag, nog afzonderlijk vermeld die, voorkomende in:

P. B. n°. 3, houdende wijziging van art. 1, tweede en laatste lid, der verordening van 22 Juli 1880 (P. B. 1882 n°. 11), houdende bepalingen op den loodsdienst voor zeeschepen.

P. B. n°. 11, betreffende de straatpolitie en andere politievoorschriften op het eiland Curaçao.

P. B. n°. 17, waarbij overeenstemming is gebracht tusschen bestaande plaatselijke keuren en daarmede gelijk te stellen wettelijke regelingen voor het eiland Curaçao en het bij Koninklijk besluit van den 4den October 1913, n°. 61 (P. B. n°. 67) vastgestelde Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Curaçao.

P. B. n°. 19 tot wijziging van de verordening van den 28sten November 1914 (P. B. 1915 n°. 10), ter vereenvoudiging, ten aanzien van kleine woningen en van gronden, waarop kleine woningen zijn of zullen worden gebouwd, van processueele voorschriften, bij vorderingen, gegrond op wettelijke voorschriften, omtrent huur en verhuur.

P. B. n°. 38 tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en tot vaststelling der beginselen van het gevangeniswezen.

P. B. n°. 39 waarbij wordt afgekondigd de Wet van den 4den Augustus 1917 (*Staatsblad* n°. 507), houdende bepalingen betreffende de beteekening en tenuitvoerlegging in de koloniën van in Nederland uitgevaardigde dwangbevelen en in Nederland alsmede in Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao onderling, van in de koloniën uitgevaardigde dwangbevelen (Koloniale invorderingswet).

P. B. n°. 40 tot afkondiging van het Koninklijk besluit van den 18den September 1917 (*Staatsblad* n°. 589), houdende bepaling van het tijdstip, waarop de „Koloniale invorderingswet 1917" (P. B. 1917 n°. 39) in Nederland, Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao in werking zal treden.

P. B. n°. 41, houdende het besluit van den 27sten November 1917, bedoeld in artikel 26 van het Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Curaçao (gevangenissen en huizen van bewaring).

P. B. n°. 43 tot aanvulling van de keuren van 2 December 1912 (P. B. n° 59), houdende regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van motorrijtuigen, en van 18

Juni 1917 (P.B. nº. 11), houdende bepalingen omtrent de straatpolitie en andere politievoorschriften voor het eiland Curaçao.

§ 2. *Rechterlijke macht en rechtspraak.* Het aantal door de verschillende rechterlijke colleges en kantongerechten behandelde zaken en genomen beschikkingen was als volgt:

	Burgerlijke zaken.	Strafzaken.	Beschikkingen.
Curaçao, Hof van Justitie. . . .	28	77	182
Curaçao, Kantongerecht	170	514	131
Aruba, Kantongerecht	13	25	14
Bonaire, Kantongerecht.	—	15	21
St. Martin, Raad van Justitie . .	—	7	5
St. Martin, Kantongerecht. . . .	5	13	1
St. Eustatius, Raad van Justitie .	—	2	5
St. Eustatius, Kantongerecht. . .	1	5	4
Saba, Kantongerecht.	—	4	—

Tot lid van het Hof van Justitie in de kolonie Curaçao werd de heer Mr. W. Ch. de la Try Ellis benoemd.

De heer H. J. T. Boomgaart, kantonrechter op het eiland Curaçao, die belast was met het ambt van gouvernementssecretaris, is van dit ambt eervol ontheven en belast met de waarneming van de betrekking van administrateur van financiën in de kolonie Curaçao.

De heeren E. S. C. de Veer Abrahamsz en J. J. Beaujon bleven belast met de waarneming onderscheidenlijk van de betrekkingen van kantonrechter en advocaat-generaal op Curaçao.

§ 3. *Gevangeniswezen.* De cellen, keuken en verdere lokalen, zoomede de daarin aanwezige meubelen, verkeeren in goeden toestand.

In de samenstelling van de commissie van administratie over de gevangenissen kwam geene verandering. Aan den cipier, den heer C. B. J. Wijtenburg, werd de persoonlijke titel van directeur der gevangenissen op Curaçao verleend.

Aan den directeur der gevangenissen, tevens belast met het geven van onderwijs aan de gevangenen, werd, tot herstel van gezondheid, een maand verlof verleend en gedurende diens verloftijd werd de heer G. Troost, onderwijzer 2de klasse aan de Hendrik-school te Willemstad, destijds met verlof, belast met de waarneming der betrekking van cipier der gevangenissen en met het geven van onderwijs aan de gevangenen.

Het aantal gevangenbewaarders in de gevangenissen op Curaçao is vermeerderd met 2 en nader vastgesteld op 4, en wel met het oog op de vermeerdering van de werkzaamheden der beambten en het weggaan van drie stationsmatrozen van Hr. Ms. Zeemacht, die sedert Mei 1915 in de gevangenissen als hulpbewaarders werkzaam waren.

Het onderwijs aan de gevangenen gaf bevredigende uitkomsten.

Op 1 Januari 1917 waren op de school aanwezig	19	leerlingen,
Gedurende het jaar kwamen er bij	27	„
Tezamen . .	46	leerlingen,
en verlieten de school	21	„
zoodat einde December aanwezig waren . . .	25	leerlingen,

Van de pistole werd gebruik gemaakt door 3 mannelijke gevangenen.

Het aantal opgenomen recidivisten, bedroeg op Curaçao 149, als:

voor de 1ste maal 44 personen.
„ „ 2de „ 26 „
„ „ 3de „ 22 „
„ „ 4de „ 9 „
„ „ 5de „ 8 „
„ „ 6de „ 6 „
„ „ 7de „ 9 „
„ „ 8ste „ 8 „
„ „ 9de „ 6 „
„ „ 10de „ 1 persoon,
„ „ 11de „ 2 personen,
„ „ 12de „ 1 persoon,
„ „ 14de „ 1 „
„ „ 15de „ 2 personen,
„ „ 16de „ 1 persoon,
„ „ 19de „ 2 personen,
„ „ 22ste „ 1 persoon,

Tezamen . . . 149 personen,

op Aruba 2, op Bonaire 3, op St. Martin 5, op St. Eustatius 2 en op Saba 1.

De leeftijden van de opgenomen gevangenen waren als volgt:

a. Curaçao:

van 13 jaren	1	persoon,		van 35 jaren	5	personen,
„ 14 „	5	personen,		„ 36 „	3	„
„ 15 „	5	„		„ 37 „	3	„
„ 16 „	8	„		„ 38 „	6	„
„ 17 „	15	„		„ 39 „	11	„
„ 18 „	14	„		„ 40 „	6	„
„ 19 „	27	„		„ 41 „	1	persoon,
„ 20 „	29	„		„ 42 „	5	personen,
„ 21 „	24	„		„ 43 „	2	„
„ 22 „	26	„		„ 44 „	1	persoon,
„ 23 „	19	„		„ 45 „	6	personen,
„ 24 „	27	„		„ 46 „	2	„
„ 25 „	16	„		„ 47 „	1	persoon,
„ 26 „	14	„		„ 48 „	2	personen,
„ 27 „	14	„		„ 49 „	1	persoon,
„ 28 „	14	„		„ 54 „	2	personen,
„ 29 „	16	„		„ 56 „	1	persoon,
„ 30 „	14	„		„ 61 „	1	„
„ 31 „	11	„		„ 73 „	1	„
„ 32 „	6	„				
„ 33 „	11	„				
„ 34 „	4	„		Tezamen	380	personen.

b. De andere eilanden.

	beneden 16 jaar		boven 16—20 jaar		boven 20—30 jaar		boven 30—40 jaar		boven 40—50 jaar		boven 50 jaar	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
Aruba . . .	—	—	—	1	1	2	2	—	2	—	2	—
Bonaire . . .	—	—	1	—	3	2	1	1	—	—	2	—
St. Martin . .	1	1	1	1	—	6	—	1	1	2	—	—
St. Eustatius .	—	1	—	—	2	3	3	—	1	—	—	—
Saba	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—

Aan 38 ontslagen gevangenen op Curaçao werd uit de uitgaanskas f 816 uitbetaald.

De levering van de levensmiddelen en van het brandhout voor de gevangenen geschiedde bij inschrijving. Met het oog op het voortdurend stijgen der meelprijzen werd, gerekend van af 1 Juli, na verkregen machtiging van den Gouverneur, de aangegane overeenkomst voor de levering van levensmiddelen voor wat betrof het maïsmeel opgegeven. Daarna werd de voor de voeding bestemde maïs door de gedetineerden tot meel vermalen.

De menage van het garnizoen voorzag in de voeding van de door den krijgsraad van dat garnizoen tot gevangenzetting veroordeelden.

Op aanbeveling van den directeur van den Openbaren Gezondheidsdienst werd van af Juli het voor de gevangenen bestemd drinkwater gekookt.

De gezondheidstoestand was gunstig. Naar het St. Elisabeth's Gasthuis werden 8 mannen en 1 vrouw overgebracht; daaruit werden ontslagen 7 mannen en 1 vrouw, zoodat op 1 Januari 1918 1 man onder behandeling bleef.

In de ziekenkamer van de gevangenis werden 5 mannen en 2 vrouwen verpleegd.

In het geheel hebben zich 57 ziektegevallen voorgedaan.

De Roomsch-Katholieke geestelijken bezochten de gevangenen iederen Zondag en een enkele maal ook op werkdagen. De predikant van de Protestantsche Gemeente legde één bezoek af bij een gevangene, die voor korten tijd was opgenomen.

Het schoonmaken der straten en pleinen van een gedeelte der stad geschiedde door de dwangarbeiders en de in het openbaar te werk gestelde gevangenen.

De werkzaamheden van de gevangenen bestonden hoofdzakelijk uit: het verrichten van bevolen diensten binnen de militaire versterkingen, het schoonmaken en schuren van de bureelen van het Raadhuis en van de vertrekken van de gevangenis, het ophalen van steenen uit zee en het bikken en vervoeren daarvan ten behoeve van het Departement van Openbare Werken, het vermalen van maïs tot meel en het vlechten van stroohoeden door de vrouwen.

De opbrengst van den arbeid der gevangenen bedroeg f 2394,32.

De voorzitter van de commissie van administratie over de gevangenissen legde 8 mannen en 1 vrouw en de Commissie zelve 1 man tuchtstraffen op.

Ter gelegenheid van den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin ontving een gevangene kwijtschelding en een gedetineerde eene vermindering van 6 maanden van de door hen nog te ondergane straffen.

De inrichting van de gevangenis te Willemstad onderging geen verandering.

In deze gevangenis werden wegens desertie en ordeverstoring 388 personen, nl. 352 mannen en 36 vrouwen, opgenomen.

Eene opgave van de in de gevangenissen der kolonie opgenomenen, met vermelding van de redenen van gevangenzetting of gevangenhouding, is vervat in bijlage **D**.

§ 4. *Burgerlijke politie.* Bijlage **E** biedt een overzicht aan van de sterkte der burger- en militaire politie, met de veranderingen, die in het afgeloopen jaar daarbij hebben plaats gehad.

Bijlage **F** geeft een overzicht van het aantal politiewachten in de kolonie, van de plaatsen, waar zij zijn gevestigd en van de sterkte.

Op het terrein Motet bewesten de haven is een nieuwe politiewacht ingericht, bestemd voor de na de inwerkingtreding van de verordening betreffende eene nieuwe regeling van de politie in te voeren havenpolitie.

F.

EEREDIENST.

§ 1. *Protestantsche Gemeenten.* Op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden onderscheidenlijk 24, 6, 0, 49, 49 en 19 personen gedoopt en 7, 1, 0, 10, 4 en 2 huwelijken ingezegend.

Op Curaçao en Aruba namen 35 en 14 personen deel aan het godsdienstonderwijs.

Op laatstgenoemde eilanden werden 15 en 6 personen tot lidmaten aangenomen.

De Zondagsscholen op Curaçao, Aruba, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden onderscheidenlijk door 38, 38, 361, 207 en 179 kinderen bezocht.

De predikant van Aruba, G. J. Eijbers, is met ingang van 1 Mei bij de Vereenigde Protestantsche Gemeente op Curaçao beroepen en aangesteld. De heer Eijbers is echter, op verzoek van de gemeente op Aruba, aldaar tijdelijk werkzaam gebleven.

De leeraar van Bonaire was met buitenlandsch verlof tot herstel van gezondheid afwezig.

De kerkelijke goederen op Curaçao werden alle goed onderhouden.

De gemeente op Curaçao stichtte, ter gelegenheid van de herdenking van het vierde eeuwfeest van de Hervorming, een „Lutherfonds", ter bevordering van Protestantsche belangen in den ruimsten zin van het woord.

§ 2. *Roomsch-Katholieke gemeenten.* Op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden onderscheidenlijk 1038, 347, 179, 40, 19 en 29 personen gedoopt, 184, 49, 33, 6, 1 en 2 huwelijken ingezegend en aan 3889, 1396, 814, 119, 80 en 138 kinderen godsdienstonderwijs gegeven.

Het aantal dienstdoende geestelijken bedroeg 32, die op de verschillende standplaatsen der kolonie werkzaam waren. Van deze geestelijken wordt één als geestelijke van den 1sten rang en worden 18 als geestelijken van den 2den rang uit de koloniale geldmiddelen bezoldigd.

Twee geestelijken van den 2den rang keerden van buitenlandsch verlof terug.

§ 3. *Israëlietische gemeenten.*

I. De Nederlandsch-Portugeesch Israëlietische gemeente telde op ulto. December 495 zielen (nieuwe telling).

Het kapitaal van deze gemeente bedroeg op ulto. December f 94 293.

II. De Nederlandsch-Hervormd Israëlietische gemeente telde op ultimo December 370 zielen.

Ten gevolge van de benoeming van den predikant dezer gemeente tot pensioengerechtigd ambtenaar is de jaarlijksche bijdrage, die haar ter voorziening in hare geestelijke behoeften werd uitgekeerd, ingetrokken.

G.

ARMENZORG.

Van bestuurswege. Aan hulpbehoevende vrijgemaakten werden, krachtens art. 28 der Wet van 8 Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 156) de volgende onderstanden uitgekeerd: Op Curaçao f 235, op St. Martin f 268, op St. Eustatius f 240 en op Saba f 90.

Aan behoeftige personen, die, hetzij door ouderdom of lichaamsgebreken, niet in staat waren om in eigen onderhoud te voorzien en daarbij geheel onverzorgd waren, werden uitkeeringen gedaan tot de volgende bedragen: op Curaçao f 480, op Aruba f 100, op Bonaire f 146, op St. Martin f 172, op St. Eustatius f 153 en op Saba f 100.

De zuivere opbrengst ten bedrage van f 1088,50 van het huis en erf n°. 6 aan de Werfstraat, Scharloo, waarvan in het vorig verslag melding is gemaakt, werd onder de armen der verschillende godsdienstige gezindten op Curaçao verdeeld.

Vanwege de Protestantsche Gemeente op Curaçao. De ontvangsten en uitgaven van de kerkekas bedroegen onderscheidenlijk f 24 539 en f 23 849. [1]) Het kapitaal van deze gemeente bedroeg op 1 Januari 1918 f 57 694. De ontvangsten en uitgaven van het weezenfonds bedroegen onderscheidenlijk f 2883 en f 2414, terwijl het kapitaal van het fonds op 1 Januari 1918 f 41 906 beliep.

Voor het onderhoud der Protestantsche weezen werd het jaarlijksch bedrag van f 1500 van landswege ontvangen. Negentien weezen werden verzorgd. Voor schoolbehoeften werd f 60, voor kleeding f 45, voor voeding f 60, voor buitengewone bedeeling f 136 en voor gewone bedeeling f 1048 uitgegeven.

Aan verzorging en verdere ondersteuning van behoeftige gemeenteleden werd eene som van f 2393 besteed. Aan buitengewone giften voor de Protestantsche armen werd de som van f 758 ontvangen.

Vanwege de Roomsch-Katholieke gemeente op Curaçao. Op 1 Januari 1917 waren in de weesinrichting te Welgelegen aanwezig 54 meisjes; in den loop van het jaar zijn er bijgekomen 6 en uitgegaan 4 meisjes, zoodat het aantal op 31 December 56 bedroeg.

In de weesinrichting te Santa Rosa waren op 1 Januari aanwezig 35 jongens; gedurende het jaar zijn er bijgekomen 5, terwijl 13 jongens de inrichting verlieten. Het aantal bedroeg bijgevolg op 31 December, 27 jongens.

Ofschoon er meer weezen zijn, die voor plaatsing in de inrichtingen in aanmerking komen, kon uit gebrek aan fondsen daartoe niet worden overgegaan.

Het jongensweeshuis te Santa Rosa, dat onder de leiding stond van de paters Salesianen, is nu toevertrouwd aan de fraters van Tilburg.

Voor het onderhoud der weezen van deze gemeente is uit de koloniale kas een bedrag van f 5450 uitgekeerd.

Bij deze gemeente bestaat geen weezenfonds.

Vanwege de Israëlietische gemeenten.

I. Nederlandsch-Portugeesch Israëlitiesche gemeente:

De armen werden met f 3917 bedeeld.

De jaarlijksche bijdrage van f 500 uit de koloniale kas voor het onderhoud der weezen, wier aantal 18 bedraagt, werd in haar geheel gebruikt ter voorziening in hunne lichamelijke en geestelijke behoeften. Hetgeen aan deze bijdrage ontbrak, paste de gemeente uit eigen middelen bij. Ook deze gemeente heeft geen weezenfonds.

II. Nederlandsch-Hervormd Israëlietische gemeente:

Het armenfonds bedroeg op ultimo December 1917 f 7928, de inkomsten der gemeente waren f 4774 en de uitgaven f 6744, zoodat er f 1970 meer werd uitgegeven dan ontvangen.

1) Daar deze cijfers van de overeenkomstige over het vorig jaar bijzonder afwijken, zullen zij, zoo noodig, in het volgend verslag worden verbeterd.

Vanwege het Ondersteuningsfonds „Nederlandsche Antillen". In het afgeloopen jaar heeft het Ondersteuningsfonds „Nederlandsche Antillen" geen ondersteuning behoeven te verleenen.

Het kapitaal van het fonds bestond op ultimo December uit f 104 627,93, waarvan f 93 236,95[5] in Nederland en f 11 390,97½ op Curaçao werd beheerd.

Voogdijraden. Curaçao. Behalve de twee gewone halfjaarlijksche vergaderingen hield de Voogdijraad gedurende dit verslagjaar vier buitengewone bijeenkomsten.

Ter voldoening aan het bepaalde bij art. 18 van het Reglement van den Raad werden de daarin vermelde afdeelingen van onderzoek, financiën en toezicht voor het jaar 1918 gekozen.

Eenige door den Secretaris van de Juridische Commissie van de Vereeniging tot bestrijding van geslachtsziekten gewenschte inlichtingen werden door den Raad, voorzoover doenlijk, verstrekt.

Een aan den Raad gedaan verzoek om te bevorderen, dat een kind, wegens verwaarloozing, aan de ouderlijke macht werd onttrokken, leidde er toe, dat het den Raad, na gedaan onderzoek, bleek, dat de zaak nogal overdreven was voorgesteld en dat er geen aanleiding bestond voor eene ontzetting of ontheffing.

De Raad ontving geene uitkeeringen en deed er ook geene ter uitvoering van de artikelen 358*g*, 368*h* en 435*c* van het Burgerlijk Wetboek.

Den Raad kwam ter oore een geval van vermoedelijke verkrachting van een minderjarige. De Raad meende hiervan kennis te moeten geven aan den Procureur-generaal, die de zaak ten parkette deed onderzoeken.

Evenals ten vorige jare bleef de Raad zijne bemiddeling verleenen tot het uitkeeren van geldzendingen, door een in Nederland vertoevenden vader gedaan ten behoeve van zijn twee alhier wonende minderjarige kinderen.

De moeder van een natuurlijk, door den vader erkend kind riep de bemiddeling van den Raad in om van den vader eene bijdrage te verkrijgen voor het onderhoud van genoemd kind. De bemoeiingen van den Raad in deze zaak hadden het gevolg, dat de vader het verkeerde van zijne handelwijze inzag en verzorging van zijn kind beloofde.

Tot het verkrijgen van eene uitkeering voor het onderhoud en de opvoeding van hare natuurlijke, niet door de vaders erkende, kinderen, meldden zich bij den Raad aan vijf moeders:

het geval van de eerste moeder kon niet in behandeling genomen worden, aangezien haar kind geboren was voor den 1sten October 1916 (tijdstip van inwerkingtreding van het Koninklijk besluit van 25 April 1916, P. B. 1916, n°. 27);

de gevallen van de tweede en derde moeder konden ook niet door den Raad ondersteund worden, omdat hare kinderen geboren waren vóór den driehonderdsten dag na de inwerkingtreding van voormeld Koninklijk besluit, terwijl er ook geen bewijs geleverd kon worden, dat die kinderen geboren waren uit een gemeenschap na 1 October 1916;

de bemoeienis van den Raad in het geval van de vierde moeder leidde er toe, dat de vader bereid gevonden werd op gezette tijden eene bijdrage toe te leggen. Hoewel niet groot te noemen, schijnt deze bijdrage de moeder te bevredigen;

het geval van de vijfde moeder bleek niet voor behandeling vatbaar te zijn, wijl het kind daags na de geboorte stierf.

Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en *Saba.* Omtrent de werkzaamheden van de voogdijraden op deze eilanden zijn geen bijzonderheden te vermelden.

H.

OPENBARE GEZONDHEIDSDIENST.

Aan het afzonderlijk in druk verschenen jaarverslag van dezen dienst wordt het volgende ontleend:

Wordt er gevraagd naar den gezondheidstoestand in de kolonie Curaçao en in het bijzonder op Curaçao en te Willemstad, dan moet daarop het antwoord luiden, dat deze in het algemeen waarschijnlijk gunstiger is dan in de omringende landen.

Sluit men zelfs de omringende kustlanden uit en stelt men eene vergelijking in bijv. met een ongeveer even groot eiland, een der andere kleine Antillen, met een ongeveer even groote bevolking en verdeeling daarvan over stad en land, bijv. St. Kitts, een eiland waarvan het mogelijk was gegevens van jongen datum te verkrijgen, dan treft de gunstige gesteldheid van Curaçao.

Een sterftecijfer van 31,3 ‰ zal men bij de in dit verslag volgende opgave niet aantreffen. Zelfs zal men daarin voor sommige deelen der kolonie sterftecijfers kunnen vinden, die met de beste Europeesche overeenkomen.

a. Bevolking. In de kolonie Curaçao overheerscht in aantal de negerbevolking. Eene uitzondering hierop maakt het eiland Aruba, waar een oude, met andere rassen vermengde Indianenstam leeft.

b. Infectie-ziekten. In dit korte overzicht worden de voornaamste infectie-ziekten, naar gelang van hun belangrijkheid met korte beschouwingen voorzien, vermeld.

Malaria is in de kolonie Curaçao niet epidemisch; de veelal heerschende droogte, het ontbreken van moerassen en sterke plantengroei verklaren dit gereedelijk; naar de aanwezigheid van anophelinen is nog geen persoonlijk onderzoek ingesteld.

Gele-koorts. In de laatste jaren is in de kolonie Curaçao geen gele-koorts voorgekomen; waar echter in de onmiddellijke omgeving (La Vela de Coro, Columbia, wellicht Barbados) zich nog haarden der ziekte bevinden of zich gevallen hebben voorgedaan, en waar de stegomya fasciata tot de gewoonste huismuskieten behoort, is voortdurende waakzaamheid geboden.

In de nieuwe Politieverordening (P. B. 1917 n°. 11) en in de nieuw voorgestelde verordening betreffende besmettelijke ziekten is met de muskieten-bestrijding rekening gehouden.

Als deel der nieuw ingestelde reiniging en ontsmettingsdienst is dan ook een bepaalde *muskieten-brigade* werkzaam.

Pest heeft zich in de kolonie niet vertoond. Ook bij ter onderzoek ingeleverde ratten is nooit pest kunnen worden vastgesteld. Het aantal ingeleverde dieren is echter te klein om hierop te kunnen afgaan.

Cholera heeft zich niet in de kolonie vertoond.

Dysenterie komt vrij veelvuldig voor; vele gevallen zijn ingevoerd van de kust, maar zeker komen ook gevallen voor bij lieden, welke het eiland Curaçao nooit hebben verlaten. Men heeft hier bijna zonder uitzondering te doen met Amoebendysenterie.

Werden geen amoeben gevonden, dan werd vaak *Paratyphus B* aangetroffen.

Het is zeker, dat Para B. infecties ook onder het beeld van dysenterie kunnen verloopen.

Typhus en *Paratyphus.* Typheuze buikziekten zijn in de geheele kolonie verspreid, behalve op Saba.

Het is zeer waarschijnlijk, dat in de buitendistricten zeer veel, misschien wel de meeste kinderen al op vrij jeugdigen leeftijd typhus of paratyphus doormaken. Op Aruba is nu het proces tot staan gekomen, volgens de meening van den gouvernements-geneeskundige zeer waarschijnlijk, omdat door een pandemie nagenoeg iedereen de ziekte had doorgemaakt. Het klinisch verloop is meestal niet zwaar, hoewel te Willemstad telken jare ook onder de gegoede bevolking doodsgevallen te betreuren zijn.

Pokken — Waterpokken. Echte variolae schijnen in de laatste vijftig jaar niet in de kolonie te zijn voorgekomen; de laatste epidemie schijnt echter zeer heftig te zijn geweest. Niettegenstaande in de omliggende landen voortdurend pokken voorkwamen, is onze kolonie daarvan vrij gebleven.

Venerische ziekten zijn in de geheele kolonie, doch vooral op Curaçao, voornamelijk in de havenstad Willemstad, zeer verbreid. Dat de omliggende landen en eilanden er in dit opzicht nog slechter aan toe zijn, doet aan het bedroevende feit niets af.

De in uitzicht gestelde polikliniek en kliniek voor venerische ziekten is 1°. Januari haar taak begonnen. In de nieuw ontworpen verordening op de besmettelijke ziekten zijn eenige paragraphen (art. 39 seq) ingelascht, die zich met wettelijke maatregelen ter bestrijding der venerische ziekten bezighouden.

De rechtsgrondslag dezer bepalingen is geweest, dat iemand, man of vrouw, een strafbaar feit pleegt door een ander, wetend, met een geslachtsziekte te besmetten en dat zoodanig iemand tot genezing, zoo noodig geïnterneerd, kan worden gedwongen. Als noodzakelijke aanvulling is daarbij gedacht, dat, tot staving van een vermoeden van het begaan van een dergelijk feit, een gedwongen onderzoek naar het bestaan eener dergelijke ziekte kan worden ingesteld (omgeven met maatregelen ter bescherming der persoonlijke vrijheid). Deze verordening is echter nog niet aangenomen.

In de overtuiging, dat het werk van overheidswege in deze aangelegenheid te doen slechts een klein deel van het geheel is, vormde zich te Willemstad de „Curaçaosche Vereeniging ter bestrijding en voorkoming van Geslachtsziekten", met het doel het geheele vraagstuk te overzien en mede te werken op pædagogisch, juridisch, medisch en propagandistisch gebied. Aan deze vereeniging is een afzonderlijke damescomité verbonden, dat zich in het bijzonder bezig zal houden met zoeken van geschikten arbeid voor jonge meisjes, bewaking en uitbesteding in goede handen van minderjarigen, enz. Een bijdrage werd voor deze vereeniging aangevraagd en door het Bestuur in de begrooting opgenomen.

Venerisch Granuloom schijnt sporadisch voor te komen. Een geval werd gediagnostiseerd en genas na intraveneuse inspuiting van tartras emeticus.

Tuberculose komt in de kolonie vrij veelvuldig voor. Voor tbc. zullen pas in latere verslagen sterftecijfers kunnen worden vermeld. Het schijnt, dat tbc. op het eiland Saba naar verhouding het meest voorkomt.

Lepra. Voor de lepra-gevallen wordt naar het verslag van de leprozen-inrichting verwezen.

Puerperaal Infecties zijn zeer veelvuldig, zonder twijfel toe te schrijven aan onvoldoende verloskundige hulp.

Pellagra schijnt sporadisch voor te komen. Van een groote uitbreiding in de maïs-etende-bevolking schijnt echter geen sprake te zijn. Drie gevallen werden als zoodanig in het hospitaal verpleegd.

Ziekten door dierlijke parasieten. Anchylostomiasis komt slechts ingevoerd in sporadische gevallen voor; verder is de kolonie vrij van de ziekte; een uitzondering maakt de bevolking van Simsons-Baai op St. Martin.

Filariosis en bilharziosis werden, voor zoover bekend, niet waargenomen.

c. Alcoholisme. Niettegenstaande een hooge accijns op alcoholische dranken, (f 0,50 per L. van 50%) wordt nog veel alcohol, voornamelijk rum gedronken, met name bij feestelijke gelegenheden. Wel schijnt, volgens bevoegden, het alcohol-gebruik te verminderen; deze daling zal echter nog in sneller tempo moeten gaan, willen verdere schadelijke gevolgen voor de volksgezondheid uitblijven.

d. Watervoorziening, faecaal-afvoer en woningtoestand te Willemstad. De watervoorziening geschiedt niet van overheidswege. Een distilleer-fabriek, met afvoerend buizen-net, vroeger in exploitatie, heeft haar bedrijf gestaakt. De bevolking is derhalve aangewezen op regenwater en op putwater, dat van plantages wordt aangevoerd en waarin handel wordt gedreven. Met het doel om hierin verbetering te brengen wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid om Willemstad van een drinkwaterleiding te voorzien.

De faecaal-afvoer is niet stelselmatig geregeld. In den allerlaatsten tijd zijn, ook door eenige particulieren en door het Sanatorium, eenige installaties met septictanks (biologische reiniging) aangelegd, volgens verschillende stelsels. De voorloopige uitkomsten zijn nog niet zeer gunstig.

Woningtoestand. In sommige gedeelten van Willemstad bestaan er slechte woningtoestanden, ook op hygiënisch gebied. Ten aanzien van het stadsgedeelte Monteberde worden voorzieningen getroffen ter verbetering van den toestand op dat gebied.

In 1915 is met de organisatie van een Openbaren Gezondheidsdienst begonnen. Daarbij kwamen achtereenvolgens de volgende verordeningen tot stand:

1. regelende den Openbaren Gezondheidsdienst in de kolonie Curaçao. (P.B. 1917 n°. 44).

2. houdende nieuwe bepalingen betreffende koepokinenting. (P.B. 1917 n°. 37).

3. houdende nieuwe bepalingen omtrent quarantaine-maatregelen. (P.B. 1817 n°. 42).

4. houdende bepalingen tot het tegengaan van den verkoop van voor de volksgezondheid nadeelige eet- en drinkwaren op het eiland Curaçao. (P.B. 1917 n°. 58).

5. betreffende den dienst der Gouvernements-geneeskundigen. [1]

6. houdende bepalingen tot aangifte van overlijden en opgave en statistiek van doodsoorzaken.

7. houdende nieuwe bepalingen omtrent begraven en begraafplaatsen.

8. gevende bepalingen omtrent vleeschkeuring.

9. betreffende invoering van een reinigingsdienst en een ontsmettingsdienst.

In Januari 1917 werden de polikliniek en kliniek voor venerische ziekten geopend.

In October 1916 werd het laboratorium van den Openbaren Gezondheidsdienst geopend, dat in Augustus 1917 in twee gedeelten werd gesplitst, een bacteriologisch-serologisch en een scheikundig gedeelte.

A. Curaçao.

De gouvernementsdienst werd waargenomen door de heeren dr. J. P. Everts Hz., stadsgeneesheer, W. H. Winkel (Oostelijk stadsdistrict en 2de district), T. J. G. Gaerste, (3de district en stadsdistrict), terwijl het 4de en 5de district werden bediend door den heer J. Oduber.

Tot leden van den Geneeskundigen Raad, die evenwel vóór het in werking treden der gezondheidsverordening werd opgeheven en vervangen, gedeeltelijk door de Gezondheidscommissie, gedeeltelijk door een examencommissie, werden benoemd de heeren H. A. de Casseres, H. Ferguson, P. Vierhout en mr. Ch. de la Try Ellis en tot plaatsvervangende leden de heeren J. H. M. Ellis, M. C. Henriquez en C. A. Zeppenfeldt.

Het aantal geboorten bedroeg 31,3 ‰, dat der sterfgevallen 15,1 ‰, der bevolking en dat der levenloos opgegevenen 7,1 % van het aantal geborenen.

Men kan vermoeden, dat onder het aantal levenloos opgegevenen nog wel verscheidenen zullen zijn, zeer kort na de geboorte overleden.

Er was een natuurlijk geboorte-overschot van 485, d.i. 14,1 ‰.

De sterfgevallen waren aldus over de maanden verdeeld:

Januari	60	Augustus	53
Februari	47	September	33
Maart	45	October	48
April	49	November	38
Mei	25	December	48
Juni	43		
Juli	29	Tezamen	518

[1] Deze verordening is 1 April 1918 in werking getreden.

De kindersterfte was nog vrij belangrijk. Een der onderdeelen der taak van den Gezondheidsdienst is de oorzaken hiervan na te sporen. Naar verwacht mag worden zal het volgende jaarverslag ook een indeeling der sterfgevallen naar de doodsoorzaak kunnen geven.

Over het algemeen zijn de cijfers niet ongunstig, en zeker veel beter dan in voorgaande jaren. De vooruitgang in den economischen toestand van de bevolking is hieraan zeker niet vreemd.

Het sterftecijfer in voorafgaande jaren bedroeg resp.:

1912	1164	= 35,3 ‰
1913	787	= 23,8 ‰
1914	685	= 20,5 ‰
1915	668	= 19,8 ‰
1916	694	= 20,3 ‰
1917	*518*	= *15,1* ‰

De gezondheidstoestand der bevolking was gedurende het eerste kwartaal 1917 niet zeer gunstig, doch is sedert verbeterd en was in de laatste maanden nogal gunstig te noemen. In het eerste kwartaal kwamen vele gevallen van keel- en buikaandoeningen voor en bovendien, met name in het stadsdistrict, vele gevallen van waterpokken, waarvan enkele zelfs een zwaar verloop hadden, terwijl in het tweede kwartaal de waterpokken zich meer in de buitendistricten vertoonden.

In het laatste kwartaal werden over het geheele eiland vele gevallen van influenza waargenomen en voorts wederom vele gevallen van keel- en buikaandoeningen.

Gedurende 1917 werden 62 gevallen van febris typhoïdea (en paratyphus) opgegeven. Van deze hadden 9 gevallen een doodelijk verloop (14 pct.); in het 4de en 5de district deden zich nog verscheidene gevallen voor, waarvan het aantal niet bekend is. Men mag het aantal typhus-gevallen op eenige honderden schatten.

Verder werden vastgesteld: 11 gevallen van diphterie, waarvan 1 met doodelijk verloop, 2 gevallen van roodvonk (in hetzelfde gezin) en, voor zoover bekend, 3 gevallen van tetanus.

Evenals de voorafgaande jaren werden de onvermogende lijders in het St. Elisabeth's Gasthuis verpleegd.

Hun aantal bedroeg van 1 Januari 1917 tot 31 December 1917: 910.

Het aantal verpleegdagen bedroeg: 42622.

Sterfgevallen: 129.

Beloop der vergoeding f 26341,70 (van Bestuurswege).

Het aantal der niet vanwege het Gouvernement verpleegden bedroeg: 589.

Een oogziekte, van belang voor de volksgezondheid, was in de eerste plaats de blennorhoea neonatorum. Over het algemeen was het karakter der aandoening betrekkelijk goedaardig en kon met een poliklinische behandeling worden volstaan; enkele kinderen moesten in het gasthuis worden opgenomen; bij twee ontwikkelden zich complicaties aan het hoornvlies, zij zijn nog onder toezicht.

Bijzondere vermelding verdient het vrij talrijk voorkomen van puerperale infecties, met name ook in de buitendistricten.

De Geneeskundige Raad vergaderde 10 maal, van welke vergaderingen één door den Adviseur bij den openbaren gezondheidsdienst en de meeste door den directeur van dien dienst werden bijgewoond.

Door den Raad werden, na afgenomen examen, 4 akten van bevoegdheid uitgereikt, nl. twee als hulpapotheker en 2 als apotheker, terwijl een candidaat voor tandarts werd afgewezen.

Bij het onderzoek der apotheken bleek, dat de toestand over het algemeen niet ongunstig was, alhoewel eenige afwijkingen werden gevonden, veroorzaakt door den oorlog en het daarmee samenhangend uitvoerverbod.

Vanwege den openbaren gezondsdienst werd in het koelhuis een magazijn aangelegd van therapeutische sera, waarvan in de daartoe aangewezen gevallen gebruik werd gemaakt.

Ingeënt werden: 4235 personen, voor het overgroote deel bestaande uit de reeds schoolgaande kinderen, die vóór het in werking treden der nieuwe verordening betreffende de koepokinenting (1 Jan. 1918) opnieuw moesten worden ingeënt; voor een klein deel uit eenige volwassenen, waarvan aan sommigen op de zitting voor inenting en herinenting een prijs (f 0.25) was uitgeloofd.

Het saldo in kas van het Parc Vaccinogène bedroeg op 31 December 1917 f 891 29½, waarvan f 800,—op de Curaçaosche Hypotheekbank belegd.

Militaire Geneeskundige dienst. Volgens het verslag van den eersten officier van gezondheid was de gezondheidstoestand van het garnizoen gunstig.

In de eerste maanden van het jaar kwam er een epidemie voor van waterpokken onder de inlandsche soldaten, terwijl gedurende het geheele jaar gevallen voorkwamen van dysenterie en buikziekten.

De meeste der gevallen van dysenterie werden veroorzaakt door amoeben, een enkele was van bacillairen oorsprong. Eenige van die gevallen waren van ernstigen aard; allen verliepen echter gunstig. De bron van infectie is niet gevonden geworden.

De geheele compagnie infanterie met vrouwen en kinderen, evenzoo de politie werden tegen pokken ingeënt.

In het hospitaal werden verpleegd 157 militairen; 17 bleven op 1 Januari 1918 onder behandeling, een overleed aan carcinoma ventriculi, terwijl de overigen herstelden; 4 militairen werden afgekeurd voor den actieven dienst.

In den buitendienst kwamen onder behandeling 748 officieren en minderen.

Hiervan werden 38 naar het hospitaal gestuurd, één bleef op 1 Januari 1918 onder behandeling, terwijl de overigen herstelden.

De 76 in den buitendienst behandelde vrouwen en kinderen zijn allen hersteld.

Van H. M. Zeemacht werd een lijder verpleegd.

Van het detachement van de compagnie infanterie werden behandeld 31 lijders; 29 herstelden, terwijl er op 1 Januari 1918 2 lijders onder behandeling bleven.

Van de brigade marechaussee werden 2 lijders opgenomen, die beiden herstelden.

Het aantal lijders bedroeg 191, het aantal verpleegdagen 5070, verdeeld als volgt:

Troepen op Curaçao	4274
H. M. Zeemacht	11
Detachement infanterie . . .	711
Brigade marechaussee. . . .	74
Tezamen . .	5070

In de militaire apotheek werden gedurende het afgeloopen jaar 10243 recepten gereed gemaakt. Hiervan waren voor den hospitaaldienst 3495; voor het garnizoen 3532, voor de marechaussees 674 en voor de overigen, rechthebbende op militaire geneeskundige hulp, 2542.

Krankzinnigengesticht. Uit het jaarverslag van den directeur dezer inrichting bleek, dat op 1 Januari 1917 aanwezig waren:

116 verpleegden: 49 mannen en 67 vrouwen.

Opgenomen werden: 47 lijders, 22 mannen en 25 vrouwen.

Ontslagen werden: 19 verpleegden, 9 mannen en 10 vrouwen.

Overleden 14 patiënten: 6 mannen en 8 vrouwen.

Er waren dus op 1^e^. Januari 1918 aanwezig: 130 lijders, 56 mannen en 74 vrouwen.

De verplegende zusters bleven hare taak met toewijding vervullen, terwijl ook de 3 oppassers bleven voldoen.

Het aantal lijders mag voor een kolonie van nog geen 60000 personen hoog genoemd worden.

Leprozengesticht. Op 1 Januari bedroeg het aantal verpleegden 14, te weten 7 mannen en 7 vrouwen, terwijl er 1 vrouw in observatie was. Deze werd echter 5 Februari 1917 ontslagen en 1 lijderes overleed 15 Januari.

Geen nieuwe lijders werden in den loop van het jaar opgenomen, zoodat op 1 Januari 1918 aanwezig waren 13 verpleegden, te weten 7 mannen en 6 vrouwen.

Er werd een proef genomen met de subcutane behandeling der lijders, met ol. Chaulmograe, volgens het voorschrift van Heiser. Het middel werd in de meeste gevallen niet goed verdragen, terwijl geen betere uitkomsten werden gezien dan met de toediening van het middel per os. Met name verdwenen in geen enkel geval bacillen uit de secreta.

Kliniek en polikliniek voor venerische ziekten. Begin Januari 1917 werd de inrichting geopend en den 10de dier maand de eerste lijder opgenomen. Langzamerhand kwamen nog eenige lijders voor loopende behandeling, zoodat gedurende de maand Januari 7 interne en 3 loopende lijders onder behandeling waren.

In Februari steeg dit aantal tot 17 zaalpatiënten en 8 loopende.
In Maart „ „ „ „ 21 „ „ 12 „

Personeel. Als *geneeskundige* trad de eerste drie maanden op de heer J. H. M. Ellis, arts; wegens drukke bezigheden vroeg dr. Ellis echter eervol ontslag en werd den 1sten April opgevolgd door den heer W. H. Winkel, arts, die toen als geneeskundige tijdelijk aan de inrichting werd verbonden.

Als *inwonend beambte* was aangesteld R. W. Falkema, die met zijn echtgenoote, met de zorg voor de lijders en het toezicht op het gebouw, aankoop van levensmiddelen, afhalen van geneesmiddelen en, niet het minst belangrijk, met verschillende boodschappen, afhalen van lijders enz. werd belast.

Op de vrouwen-afdeeling waren werkzaam twee *vrouwelijke beambten*, belast met de bewaking en behandeling, terwijl nog verder 1 keukenmeid en 1 waschvrouw in dienst waren.

Algemeene gang. De inrichting nam vooral na de eerste helft van het jaar steeds meer op; het aantal verpleegden en loopende lijders nam regelmatig toe, zoodat na reeds betrekkelijk korten tijd alle beschikbare plaatsen waren ingenomen. Ook kwamen lijders uit de betere lagen der maatschappij, zooals winkelbedienden en kantoorklerken, om raad.

Het *gebouw*, dat blijkbaar niet ingericht was voo een druk bezoek, moest spoedig eenige kleine veranderingen ondergaan.

Een verder plan tot verbouwing staat in verband met de gebleken noodzakelijkheid om de lijders de smeerkuur *onder toezicht* te doen ondergaan.

Gemiddeld waren de verpleegkosten voor iederen lijder f 0.55 per dag.

Er werden 219 lijders in de kliniek opgenomen en 9566 dagen verpleegd.

Gebleken is, dat reeds 74, of 32 pct., beneden het 20ste levensjaar is besmet.

In het geheel werden 180 mannen en vrouwen behandeld.

Van deze 180 mannen hadden 120 syphilis, 55 urethritis gonorrhoica, terwijl 23 maal beide ziekten gelijktijdig voorkwamen. Vijfmaal kwamen de 3 venerische ziekten tegelijk voor. Een tiental lijders kwamen om hulp slechts voor ulcera mollia, terwijl 15 behandeld werden voor buboadenitis, waarvoor 10 maal chirurgisch moest worden ingegrepen.

Van de 113 behandelde vrouwen was de diagnose 95 syphilis en 95 maal gonorrhoe, terwijl bij 76 de beide ziekten gelijktijdig voorkwamen.

Een lijderes leed behalve aan de 3 venerische ziekten, ook nog aan venerisch granuloom.

Van alle lijders werd de diagnose serologisch en microscopisch op het laboratorium bevestigd.

B. **Aruba.**

Het geboorte-cijfer (38 ‰) was zeer hoog, het sterftecijfer (10,98 ‰) zeer laag.

Het sterftecijfer, verdeeld over de maanden, was als volgt:

Januari	11	Juli	7
Februari	10	Augustus	4
Maart	15	September	5
April	8	October	8
Mei	7	November	7
Juni	6	December	6
		Tezamen	94

De gezondheidstoestand was in het algemeen niet ongunstig.

Volgens het verslag van den gouvernements-geneeskundige G. R. Hopkins waren er eenige geisoleerde *typhus*-gevallen te St. Cruz tot de maand April, daarna slechts zeer weinige gevallen.

Dat het aantal typhusgevallen later daalde was waarschijnlijk hieraan toe te schrijven, dat alle niet-immuun inwoners alreeds in 1916 de ziekte hadden doorstaan. Daarbij waren verschillende personen geimmuniseerd door prophylactische inspuiting met

typhus-vaccin. Einde 1916 en begin 1917 werden 296 personen ingespoten met typhus-vaccin, dat uit Willemstad werd betrokken (gemengd typhus-A-para B vaccin). Onder deze laatste personen kwamen slechts 2 lichte gevallen van typhus voor.

Er deden zich een aantal goedaardige gevallen van mazelen en waterpokken voor, maar de epidemie was spoedig voorbij.

Op verschillende tijdstippen vertoonde zich endemisch de acute *conjunctivitis catarrhalis* veroorzaakt door de bacil van Koch-Weeks.

Tuberculose komt overal en, naar het schijnt, in zware vormen voor.

Venerische ziekten. In het bijzonder in de stad breidt de prostitutie zich uit, met het gevolg dat venerische ziekten, die vroeger slechts sporadisch voorkwamen, toenemen. Aangezien de prostituées in het algemeen geen geneeskundige hulp opzoeken, blijven zij een voortdurende bedreiging voor nieuwe infecties.

Vaccinatie. De hernieuwde vaccinatie liep goed van stapel. 1263 kinderen werden ingeënt.

Drinkwatervoorziening. Deze moet op Aruba buitengewoon slecht genoemd worden. De bevolking is veelal aangewezen op de open „tanki's", die geheel vervuild oppervlakte-water bevatten.

Er is een drinkwaterleiding van welwater, dat echter te brak en ook niet geheel betrouwbaar is.

Gezondheidstoestand van Oranjestad. Uit een gezondheidsoogpunt is Oranjestad onzindelijk. Vele huizen hebben geen privaten en de meeste der privaten zijn slecht gebouwd. Bij gebrek hier aan privaten worden de excrementen op willekeurige plaatsen neergeworpen.

Het houden van vee in de stad bevordert het aantal vliegen, die in het regenseizoen zeer talrijk zijn.

C. **Bonaire.**

Het aantal geboorten bedroeg 26.4 ‰ en dat der sterfgevallen 9.8 ‰. Het aantal levenloos aangegevenen was 14.

Over het algemeen is de gezondheidstoestand vrij gunstig geweest. De beduidende regenval toch in het voorafgegane jaar had een rijken oogst opgeleverd. De hieruit voortvloeiende verbetering van den economischen toestand deed wederkeerig haren goeden invloed op den gezondheidstoestand gelden. De scorbuut, de trouwe bezoekster van de Benedenwindsche eilanden in droge jaren, die alsdan steeds een groot percentage van het ziektecijfer levert, beperkte zich dan ook tot slechts 4 gevallen in het begin van het jaar.

Het gemiddeld aantal per maand behandelde personen bedroeg 180 tegen iets over de 200 in 1916.

In Maart deden zich 8 gevallen en in April 1 geval van typhus abdominalis in het dorp Nikiboko voor. Hiervan hadden 8 gevallen een gunstig verloop, terwijl één, wegens het optreden van noma, doodelijk verliep.

Van Januari tot April waren er vele gevallen van maagdarmkatarrh.

In Augustus en October telkens een geval van tetanus. Beide gevallen verliepen doodelijk.

Venerische ziekten deden zich in zeer geringe mate voor.

Het eiland bleef bevrijd van besmettelijke ziekten als in den zin der wet bedoeld.

Als lijdende aan krankzinnigheid werd naar Curaçao opgezonden 1 persoon van het mannelijk geslacht.

In het ziekenhuis bevonden zich op 1 Januari 1917 geen zieken. Gedurende den loop van het jaar werden opgenomen 13 zieken. Ze werden allen als hersteld ontslagen.

De inenting werd verricht bij 753 personen.

Aan het vroedvrouwen-examen onderwierp zich in de maand Mei 1 candidate.

Haar werd het diploma als vroedvrouw uitgereikt.

Watervoorziening. Van de openbare putten werden de voornaamste wijder gemaakt en van nieuwe ringmuren voorzien. Uit de overige putten op landsgrond, die allen in goeden staat verkeeren, is het vuil, dat zich daarin langzamerhand verzameld had, verwijderd; bedoelde putten zijn ook verder schoongemaakt.

D. **St. Martin.**

Het aantal geboorten bedroeg 24,3 ‰ en dat der sterfgevallen 15 ‰. Het aantal levenloos aangegevenen 2.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend.

Epidemische ziekten van belangrijken aard deden zich niet voor. Het aantal gevallen van *typhus* en *paratyphus* bedroeg slechts 4. Eén lijder is in het St. Rosa-hospitaal overleden. De vaccinatie met typhusvaccin stuit veelal af op den onwil der bewoners.

Er deed zich één geval van *tetanus* voor.

In de maand September hebben zich in een bepaalde wijk van de stad verscheidene gevallen van *Rubeola* voorgedaan.

In de maand November brak een kleine epidemie uit van *Varicellae* en wel in hoofdzaak bij kinderen.

Gevallen van *influenza* kwamen eveneens voor.

Malaria kwam haast niet voor en de enkele gevallen stamden dan nog grootendeels uit French Quarter.

Lues kwam eveneens onder behandeling, echter gewoonlijk niet in het 1ste of 2de, doch in het tertiaire stadium.

Urethritis gonorrhoica en vaginitis gonorrhoica kwam veelvuldig voor en waren soms gecompliceerd met lymphadenitis.

Tuberculose-gevallen kwamen alleen in latere stadia in behandeling.

Door den gouvernements-geneeskundige werd dit jaar *verloskundige bijstand* in slechts 9 gevallen verleend. Van deze 9 bevallingen verliep slechts 1 normaal, de rest waren òf kunstmatig òf met een complicatie.

Vaccinatie. In het afgeloopen jaar zijn 576 personen ingeënt; de uitkomst was bevredigend.

Anchylostomiasis (Hookworm). Deze ziekte komt nagenoeg *uitsluitend* voor onder de bewoners van Simsons-baai.

Framboesia tropica komt sporadisch op het eiland voor. Dit jaar werden 5 lijders met intramusculaire neo-salversan-inspuiting behandeld.

Het St. Rose-hospitaal toonde opnieuw een onmisbare instellng te zijn.

Het aantal lijders was 145.

St. Martin N. G.	90.
St. Martin F. G.	43.
Omliggende eilanden	12.
Interne ziekten	38.
Chirurgische ziekten	93.
Anchylostomiasis	9.
Framboesia tropica	5.

E. **St. Eustatius.**

Het geboortecijfer was 47,50 ‰, dat der sterfgevallen 26.6 ‰. Levenloos aangegeven 2.

De algemeene gezondheidstoestand was niet ongunstig. Echter duidt een sterftecijfer van 26.6 ‰ nog wel op mogelijke verbeteringen.

Bijzondere epidemische ziekten deden zich niet voor.

De vaccinatie werd met goed gevolg doorgevoerd en 148 kinderen werden ingeënt.

Enkele sporadische gevallen van malaria werden vastgesteld.

Op de scholen bleek *trachoom* zeer verbreid. Het is tijd hierin krachtig in te grijpen, daar ook onder de algemeene bevolking ernstige oogaandoeningen schijnen voor te komen.

In het *leprozengesticht* waren opgenomen: 6 lijders. Van één werd aan de diagnose lepra getwijfeld; bacteriologisch onderzoek toonde echter leprabacillen in grooten getale aan.

De *reinheid* laat in het algemeen in de stad veel te wenschen over; er zijn veel mesthoopen met hun aankleve van vliegen enz.

F. **Saba.**

Het aantal geboorten bedroeg 21,3 ‰ en dat der sterfgevallen 10.65 ‰.

De *algemeene gezondheidstoestand* is gunstig.

Typhus heeft zich in het laatste jaar slechts éénmaal voorgedaan en dan nog bij een ingevoerd geval.

Veel voorkomende zijn gevallen van *bronchitis* en *asthma bronchiale.*

Dit wordt toegeschreven aan het wonen in de hooge bergstreken.

Tuberculose is tamelijk verspreid. (8 lijders, benevens 3 pleuritides).

Lepra. Een verdacht geval van zuivere neuritis deed zich voor: lepra-bacillen konden in het laboratorium niet worden aangetoond.

De *vaccinatie* liep goed van stapel, niettegenstaande de aanvankelijke tegenzin der bevolking; 387 kinderen werden ingeënt.

Tamelijk veelvuldig zijn gevallen van *nephritis.*

Voor een haven als Willemstad, nagenoeg uitsluitend op doorvoor aangewezen, is een goede doeltreffende en toch in zekeren zin tegemoetkomende quarantaine-dienst een eerste vereischte. In voortdurende verbinding met alle deelen van Amerika, omgeven door landen die hygiënisch somtijds nog op vrij laag peil staan, is voortdurende oplettendheid gewenscht.

In de nieuwe quarantaine-verordening is gepoogd met alle eischen zooveel mogelijk rekening te houden.

Er werd quarantaine gehouden tegen:

Barbados (wegens gele koorts) gedurende het tijdvak 1 Januari—23 Januari.

Maracaibo. Op 13 Maart werd tegen Maracaibo quarantaine bepaald, wegens het voorkomen van pokken aldaar.

Coro. Op 14 Augustus werd quarantaine bepaald tegen Coro, wegens het voorkomen van gele koorts aldaar.

Quarantaine-gebouwen. Als quarantie-inrichting deed nog steeds de instelling aan de Caracasbaai dienst.

Uitrooking van schepen. In de haven van Willemstad worden de schepen, meestal schoeners, uitgerookt, ten eerste wanneer de quarantaine-maatregelen dit geboden, ten tweede echter periodiek, tot verdelging van ratten, muizen en ander ongedierte.

Uitgerookt werden 96 schepen, met een gezamenlijken kubieken inhoud van 20 357 M³.

Van genoemd aantal schepen hadden 62 lading in.

Van de 96 schepen zijn 81 uitgerookt als quarantaine-maatregel; 15 werden periodiek uitgerookt.

Rattenverdelging. Tot den quarantaine-dienst behoort ook de rattenbestrijding. Er komen tamelijk veel ratten in de haven en pakhuizen voor.

Reinigings- en ontsmettingsdienst. Hoewel pas op 1 Januari 1918 een ploeg arbeiders werd gevormd, om dienst te doen als reinigings-brigade (opzichter D. J. B. Seykens), werd op 1 April 1917 de reeds bestaande reinigingsdienst van de politie overgenomen, en als onderdeel van den openbaren gezondheidsdienst beschouwd.

In de voorafgaande maanden echter was reeds, toen zich in de stad door de zware regens bij den slechten waterafvoer groote poelen hadden gevormd, een muskietenbrigade van 6 man gevormd, die deze plassen regelmatig met ruwe olie-bereidingen besproeiden.

Het overgenomen personeel bedroeg 18 man; daarmede werden de 6 personen en opzichter van de muskietenbrigade vereenigd, zoodat in den dienst waren: 24 werklieden en 1 opzichter en 1 hoofdopzichter. Bovendien waren uitsluitend in de wijk Willemstad werkzaam 3 gevangenen (dwangarbeiders) onder toezicht van een opzichter. Het dagloon der arbeiders bedroeg f 1,25 per dag.

Toestand van de reinheid van Willemstad. Hoewel bij de overname van den dienst al ras bleek, dat met de beschikbare hulpkrachten naar het mogelijke was gestreefd, moest vastgesteld worden, dat de staat van reinheid, vooral in kleinere stegen en buitenwijken, te wenschen overliet, op sommige plaatsen zelfs slecht was.

Stelsel van vuilverwijdering. Het vuil werd gedeeltelijk door vegen van de straat in met zeildoek overdekte karren verzameld en naar het Rif vervoerd, en aldaar verbrand. Echter werd reeds na eenige maanden dienst besloten, ook een proef met ophalen van vuil aan de woningen te nemen.

De proef is vrijwel gelukt en het vuil-ophalen heeft te Willemstad bestaansrecht gekregen.

Uitkomsten. De hoofdwegen mogen in het algemeen als vrij zindelijk worden beschouwd; rondom de verspreidstaande woningen op Quinta en Altena bestaan nog steeds vuilophoopingen.

De hoeveelheid opgehaald en ter plaatse verbrand vuil is echter reeds niet gering, en nog steeds stijgende.

Reiniging der goten. Met het departement van openbare werken werd overeengekomen, dat het reinigen der goten van wege den reinigingsdienst zou geschieden, met het onderhoud en de drainage zou dat departement belast blijven.

Aan deze reiniging staan groote moeilijkheden in den weg: zeer kort na het leegscheppen verkeeren zij door verstuiving weer in den ouden toestand.

Laboratorium. Reeds spoedig na aankomst van den directeur van den openbaren gezondheidsdienst werd met den laboratoriumarbeid een begin gemaakt.

Het laboratorium werd geopend begin October 1916 en was oorspronkelijk ondergebracht in een bijgebouwtje op het Mundo Novo-terrein.

In Mei werd het verplaatst in gereed gemaakte vertrekken in het fort Amsterdam, alwaar de zetel van den geheelen gezondheidsdienst gevestigd is. Alles is daar dan tot een geheel vereenigd. Tot nu toe voldoet de inrichting, ruim doch eenvoudig, zeer. Eenige bezwaren werden alleen somtijds ondervonden met de plaatsing van sommige proefdieren. Deze werden gedeeltelijk op in de nabijheid gelegen plaatsen uitbesteed.

In Augustus werd het laboratorium in twee deelen, een bacteriologisch en een chemisch, gescheiden.

In de bacteriologische afdeeling was de heer C. Holstein als amanuensis werkzaam; voor de chemische afdeeling (keuring van voedingsmiddelen) werd in Augustus benoemd de heer M. de Veer Daal, apotheker.

Verder waren als bedienden werkzaam J. Lindor en W. Domacassé.

Onderzoekingen. Toen onderzoekingen, ook van particuliere zijde, het laboratorium bereikten, moest een gedragslijn worden vastgesteld betreffende de vraag of al deze onderzoekingen, in het Gouvernements-laboratorium moesten worden uitgevoerd. Er werd besloten, dat alle onderzoekingen op eenigerlei wijze voor de volksgezondheid van belang, kosteloos zouden worden uitgevoerd, en eveneens dat voor alle onderzoekingen in het belang van bijzondere personen in goeden welstand een zekere vergoeding zou worden geheven. Zoodoende heeft de stichting van het laboratorium, behalve de andere groote voordeelen, nog een vrij belangrijk geldelijk voordeel voor de koloniale kas medegebracht.

Tevens werd een tarief vastgesteld voor levering van sera en vaccins ten behoeve van personen buiten de kolonie woonachtig.

Veelal worden nl. ten behoeve van Venezuela entstoffen en sera verzonden.

De opbrengst ten bate der koloniale kas bedroeg f 2 999,62⁵.

Het aantal onderzoekingen in 1916 bedroeg 123, in 1917, 1965, tezamen 2088.

Parc Vaccinogène. Er bestond te Willemstad een door particulieren opgericht Parc-vaccinogène; hoewel de aanwezigheid van een ruime hoeveelheid uit Holland gezonden vaccine een dadelijk heropenen van den dienst niet noodig maakte, werd toch één kalf in de inrichting met goed gevolg ingeënt. Er werd een vaccine-oogst verkregen voldoende voor 2200 inentingen.

Het is het voornemen het bedrijf in 1918 te hervatten en verder, zoo mogelijk, de inrichting tot het verder vervaardigen van sera-entstoffen uit te breiden. Het doel zit daarbij voor, de kolonie zooveel mogelijk onafhankelijk van het buitenland te maken.

Dierziekten. In den loop van 1917 werd de aandacht voor eenige dierziekten gevraagd.

In de buitendistricten deden zich eenige gevallen van „Swineplague" voor.

De ziekte breidde zich echter niet uit, en van verdere sterfte onder de varkens werd niet vernomen. In September vertoonde zich op een plantage dicht bij het stadsdistrict (2de district) eenige gevallen van anthrax onder het vee, waarvan eenige koeien, schapen en geiten het slachtoffer werden.

De voornaamste veeziekte op Curaçao echter, en wel onder de kabrieten (geiten), is een darm-parasiet aan Anchylostomum verwant. Ze werd geïdentificeerd als veroorzaakt door een Trichostrongyle, die als verwekker van doodelijke anaemie onder de geiten in Egypte reeds bekend was.

Chemicale afdeeling. Voedingsmiddelen. Deze afdeeling werd in Augustus 1917 geopend. In het begin was de voornaamste bedoeling gegevens te verkrijgen omtrent de samenstelling der gewone in de kolonie gebruikte voedingsmiddelen, en wel met het oog op de verordening op de keuring van levensmiddelen, die 1 Augustus in werking trad. De monstername berust bij den hoofdopzichter en onderopzichter van den keuringsdienst. Uitgevoerd werden: 179 onderzoekingen en wel:

Melkonderzoekingen:	koemelk	30
	geitemelk	17

Ook hier werd wederom het normale vetgehalte zeer hoog aangetroffen, nl.

Minimum vetgehalte	koemelk:	3,75—4%.
„ „	geitenmelk	4,5%

Broodonderzoekingen:	5	
Meel	11	
Boter en Margarine	11.	Er werden veel minderwaardige margarinesoorten gevonden.
Reuzel	4	
Cacaopoeder	6	
Chocolade	3	
Rum	43	(op methylalcohol, alle met negatieve uitkomst).
Water (chemisch)	19	

Boonen, op cyaansplitsend glykoside	7	De boonen waren op dezen grond in Amerika, tot schade van den handel, geweigerd. Alhier kon in geen enkel monster HCN worden aangetoond.
Salversanoplossing op arsenicum	1	Er werd As aangetoond.
Kwikzalf	1	
Onderzoek van bedorven eetwaren (visch, vleesch, verduurzaamde levensmiddelen,	21	(Hiervan zijn gezegelde verklaringen opgesteld).

I.

ONDERWIJS.

In het P. B. n°. 5 is afgekondigd het besluit van 17 April 1917 tot wijziging van afdeeling IV van het besluit van 26 Augustus 1907 (P. B. n°. 26), ter uitvoering van de verordening, regelende het onderwijs in de kolonie Curaçao, waardoor de eischen van eenige examens werden aangevuld en de regeling der examens zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht met die in Nederland.

In het P. B. n°. 29 is afgekondigd het besluit van 23 October 1917, regelende de normaallessen tot opleiding voor onderwijzer op Curaçao, waardoor afdeeling II van het besluit van 26 Augustus 1907 (P. B. n°. 26), zooals deze afdeeling is gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij besluit van 18 Februari 1914 (P. B. n°. 6), is vervallen.

De voorwaarden, waarop volgens artikel 14 van evengenoemd besluit tegemoetkoming uit de koloniale kas wordt verleend aan jongelieden, die tot het volgen van de normaallessen op Curaçao zijn toegelaten en wier ouders of verzorgers niet aldaar woonachtig zijn, zijn vastgesteld bij G. B. van 22 December 1917, n°. 990 (P. B. n°. 59).

De voorschriften voor de aanteekening van het schoolbezoek en de berekening van het percentage schoolverzuim voor de openbare en bijzondere scholen in de kolonie, vastgesteld bij G. B. van 18 September 1915 n°. 820, zijn bij G. B. van 27 Maart 1917 n°. 233 gewijzigd en aangevuld.

Bij G. B. van 10 November 1917 n°. 876 (P. B. n°. 33) werden voorschriften vastgesteld voor een leergang voor handelsonderwijs op Curaçao.

De Gouverneur bood op 10 November den Kolonialen Raad een ontwerp-verordening, regelende het onderwijs in de kolonie Curaçao, ter goedkeuring aan.

Ten aanzien van den algemeenen toestand van het onderwijs kan het volgende worden gemeld.

§ 1. *Schooltoezicht.*

In de wijze, waarop dit werd uitgeoefend kwam geen verandering. De inspecteur voor het onderwijs bezocht de scholen op Curaçao meermalen, maakte een inspectiereis van 14—25 Juni naar Bonaire, van 16—30 Augustus naar Aruba en van 10 November tot 11 December naar de Bovenwindsche eilanden. De schoolcommissie op Curaçao onderging eenige wijziging door het ontslag nemen om gezondheidsredenen van twee leden, die gedurende vele jaren lid dier commissie waren geweest.

De heer J. F. A. van den Donk werd vervangen door den heer B. J. A. Gijlswijk, en de heer L. van der Veen Zeppenfeldt door den heer B. E. van der Veen Zeppenfeldt. De schoolcommissie hield zeven vergaderingen en bezocht in haar geheel of in subcommissiën de scholen in het stadsdistrict tweemaal en in de buitendistricten eenmaal. De Raden van Politie hebben blijkens de uitgebrachte verslagen als plaatselijke schoolcommissiën niet op alle eilanden de voorgeschreven bezoeken aan de scholen afgelegd.

Bij het bezoek van den inspecteur voor het onderwijs aan de overige eilanden, woonde hij eene vergadering van de plaatselijke schoolcommissie op Aruba, St. Martin en St. Eustatius bij.

Schriftelijk overleg zoowel tusschen den inspecteur voor het onderwijs en de gezaghebbers als tusschen dezen en de plaatselijke schoolcommissiën vond geregeld plaats.

§ 2. *Openbaar onderwijs.*

a. Scholen.

1. Het aantal scholen voor gewoon en meer uitgebreid lager onderwijs in de kolonie bleef hetzelfde.

Tegen betaling werd alleen op de hoofdplaats van het eiland Curaçao M. U. L. O. gegeven, aan jongens op de Hendrikschool, aan meisjes op de Wilhelminaschool.

2. De vakken op de Emmaschool op Curaçao en de scholen voor gewoon lager onderwijs op de andere eilanden bleven dezelfde. Over de proef op de Bovenwindsche eilanden met een nieuwe indeeling der leervakken over de klassen wordt bij de uitkomsten van het onderwijs nadere mededeeling gedaan.

3. De banken op de Emmaschool werden gedeeltelijk verbeterd. Het schoolgebouw te Oranjestad op Aruba zal, met het oog op de uitbreiding der school met twee vervolgklassen, eerlang een verbouwing ondergaan. Het schoolgebouw te Philipsburg voldoet niet aan de eischen, die aan een school op de hoofdplaats van het eiland St. Martin gesteld moet worden, daar zes klassen in één ruimte zijn vereenigd. Door het aanbrengen van scheidingswanden en het uitbouwen naar drie zijden zal voldoende verbetering en ruimte voor 180 leerlingen verkregen worden. De banken in de scholen op St. Martin vereischen verbetering. Aan de school te Koolbaai is een vertrekje bijgebouwd. Doordat het huurhuis, waarin de openbare school te Bottom op Saba is ondergebracht, reeds nu te klein is om een zesklassige school te bevatten, is besloten tot het bouwen van een nieuwe school.

4. Bij de invoering van het vak „nuttige lichaamsoefeningen en spelen" zal op de meeste scholen over voldoende ruimte kunnen worden beschikt. Bij eenige scholen zullen de overblijfselen van muren enz. opgeruimd moeten worden. Op Curaçao bestaat behoefte aan een speelterrein.

b. Onderwijskrachten.

1. Het aantal langere of kortere verloven onder de onderwijskrachten was groot. Ook was het aantal overplaatsingen op St. Martin en Saba voor een goeden gang van zaken nadeelig. Bijlage G geeft een overzicht van de plaats gevonden wijzigingen. Evenals in 1916 vonden de meeste veranderingen plaats in den loop van het schooljaar. Het was zelfs noodzakelijk om tot twee malen toe op een school, waar sedert jaren geen kweekelingen meer werkzaam waren, wederom tot het tijdelijk aanstellen van zoodanige werkkrachten over te gaan. Dit wijst op een tekort aan onderwijskrachten en op grond daarvan zijn nieuwe regelingen getroffen voor de opleiding van onderwijzers voor de scholen voor gewoon lager onderwijs.

2. Het is meermalen gebleken, dat er onderwijskrachten zijn, die niet voldoende voor hun taak berekend zijn en wier arbeid, ook al ontbreekt het hun niet aan ijver, niet de uitkomsten heeft, die verwacht mogen worden. Verscheidene scholen voldeden daardoor niet aan de eischen, die ouders en schooltoezicht stellen

3. Nog niet veel onderwijzers zijn er in geslaagd hun onderwijs praktischer te maken. Meestal is dat geen onwil, maar onmacht door onvoldoende opleiding, door gebrek aan kennis van de omgeving en gebrek aan inzicht in de voor hun school voorgeschreven leerwijze.

4. De inspecteur voor het onderwijs tracht door besprekingen en voorlichting in een en ander verbetering te brengen. Ten aanzien van de scholen op de eilanden buiten Curaçao geldt echter nog het bezwaar, dat zijn bezoeken aan die inrichtingen slechts van korten duur kunnen zijn. Bovendien hebben de hoofden van die scholen vaak zelve te veel leiding noodig om te kunnen verwachten, dat zij de met hen samenwerkende leerkrachten zullen bezielen en leiden. Daardoor was er nog slechts in eenige klassen verbetering te bespeuren. Van enkele krachten is echter geen verbetering te verwachten.

5. Ook op Curaçao is het den inspecteur nog niet gelukt in alle klassen al de gewenschte verbeteringen aan te brengen. Zeer waarschijnlijk zal dat in eenige gevallen slechts mogelijk zijn door vervanging van ongeschikte leerkrachten.

6. Ten einde de reeds geëxamineerde onderwijzers in de gelegenheid te stellen zich in de richting, waarin zich het onderwijs bewegen moet, te bekwamen, is voor hen de gelegenheid geopend kosteloos de lessen in verschillende vakken aan de 1 Januari 1918 geopende normaallessen te volgen. Enkelen maken daarvan gebruik.

c. Leerlingen.

1. De beide M.U.L.O. scholen op Curaçao werden bij het begin van het jaar bezocht door 276 leerlingen (waaronder 15 der op 1 Januari geopend fröbelklasse aan de Wilhelmina-school; aan het eind van het jaar waren er nog 264, waarvan 13 aan de fröbelklasse.

Aan de ouders of verzorgers van 42 kinderen werd geheele, aan die van 38 gedeeltelijke vrijstelling van het betalen van schoolgeld verleend.

2. Naast deze geringe vermindering van het aantal leerlingen der gewone school staat een sterke afneming op de Emma-school, waar het aantal van 134 in Januari tot 83 in December daalde. Armoede, onmacht of geringe belangstelling der ouders en overgang naar bijzondere scholen zijn hiervan de oorzaak. Ook op de bijzondere scholen nabij de Emma-school is er veel verloop. Eind Januari 1918 waren er op de Emma-school weer 130 leerlingen met een schoolverzuim in die maand van $4^1/_2$ %.

3. Het schoolverzuim was op de scholen op Curaçao iets minder dan in 1916. Op de Emma-school was het volstrekte verzuim 13 %, welk vrij laag cijfer o.a. te danken is aan de bijzondere liefdadigheid.

4. Bijna op alle eilanden bleef het aantal leerlingen der openbare scholen gelijk; ook het schoolverzuim nam er niet toe. Al wordt nergens over de orde geklaagd, zoo zijn er toch scholen, waar krachtiger zal worden opgetreden om de leerlingen aan meer netheid, stiptheid en orde te gewennen.

5. De proef om op Aruba, in navolging van St. Eustatius, de schooluren van 8—1 te stellen, is na drie maanden gestaakt, omdat vele ouders die uren ongeschikt vonden en omdat de bijzondere scholen de oude schooluren hielden (9—3, met 1 uur rust). Op St. Eustatius blijft de regeling op de openbare school voldoen en daardoor wordt voorkomen, dat vele leerlingen door het gebrek aan werkkrachten op dat eiland den geheelen dag verzuimen; nu zijn de halve dagen voor veld- en huisarbeid beschikbaar.

6. Op St. Martin is verandering der schooluren noodig gebleken. De verspreid wonende bevolking, die voor in- en verkoop naar de hoofdplaats moet, zal, naar de Raad van Politie, plaatselijke schoolcommissie, verwacht, meer gebaat zijn als de schooluren van 10—4, met rustpoos van 12—1, worden bepaald.

Te Philipsburg bleven de uren bepaald op 9—3.

Hel schoolverzuim is op dat eiland het grootst; op een school meer dan 20 % en daar kwamen nog vele leerlingen meer dan één uur te laat op school.

d. Uitkomsten van het onderwijs.

I. *Meer uitgebreid lager onderwijs.*

1. Van de 7 leerlingen, waarmede de hoogste (9e) klasse der Hendrik-school begon, werd er een in April in de 8e teruggeplaatst, twee verlieten de school vóór het einde van het schooljaar en vier overgebleven leerlingen verwierven een getuigschrift, omdat de driemaandelijksche verslagen aan de eischen voldeden, gesteld in het zesde lid van artikel 8 van het reglement op de openbare scholen voor M.U.L.O. op Curaçao (Gouvernements-besluit van 21 October 1915 n°. 891).

Een leerling verwierf een getuigschrift voor „zeer goed", een voor „goed" en twee voor „voldoend" volbrachte studie.

2. Wijst dit, vergeleken met de laatste jaren, op vooruitgang, toch mag niet uit het oog worden verloren, dat die jongelieden, toen zij eind December de Hendrik-school verlieten, het programma der school — vastgesteld in 1912 — niet in zijn geheel hadden afgewerkt. Daar ontbrak veel aan. Is dit eensdeels te zoeken in het overladen leerplan, anderdeels is dat een gevolg van de wisseling onder de leerkrachten, de onvoldoende geschiktheid van sommigen hunner, de geringe zorg, die al sedert jaren aan het onderwijs in Nederlandsch is besteed en de onvoldoende aansluiting der klassen. De eenigszins betere uitkomsten in het hoogste leerjaar stemmen hoopvol voor de toekomst, maar mogen niet de meening vestigen, dat bereikt is wat op een negen-klassige M.U.L.O.-school bereikt kan en moet worden, met voor hunne taak berekende onderwijzers, die een leerplan af te werken hebben, dat rekening houdt met de plaatselijke omstandigheden en den leerlingen een voldoende algemeene ontwikkeling geeft.

3. Van de 143 leerlingen, die de Hendrik-school aan het eind van 1917 telde, werden 24 niet tot een hoogere klasse toegelaten, d. i. 16,78 pct. In 1916 werden er 35 of pl. m. 24 pct. niet bevorderd.

Het minst waren de uitkomsten in klassen 3 en 5.

Met het onderwijs in het Spaansch zijn in de meeste klassen nog weinig gunstige uitkomsten verkregen, terwijl het onderwijs in de wiskunde nog verre van praktisch te noemen is.

Ook missen aardrijkskunde en natuurkunde in bijna alle klassen de zoo noodige aansluiting met de omgeving.

4. In sommige klassen laat de netheid van het schriftelijk werk te wenschen over; in slechts een paar klassen wijst alles op het streven van onderwijzers en leerlingen naar de grootst mogelijke orde en netheid.

5. In een bijeenkomst met de ouders der leerlingen heeft het tijdelijk hoofd der Hendrik-school de overlading van het leerplan besproken. De groote meerderheid der aanwezige ouders meende, met het hoofd der school, dat de beide het minst in de kolonie gebruikte talen van het programma der school moesten verdwijnen om in de negen-klassige school met Nederlandsch, Spaansch en Engelsch betere uitkomsten te kunnen verkrijgen.

6. Op de wijze, in artikel 55, tweede lid, der onderwijsverordening (P.B. 1907 n°. 5) bepaald, heeft de inspecteur voor het onderwijs een nieuw leerplan vastgesteld.

Dit leerplan onderscheidt zich van het vorige, behalve door het weglaten van Fransch en Duitsch in de hoogere klassen, vooral daardoor, dat meer Nederlandsch in de lagere klassen, voorts Spaansch als de eerste en Engelsch als de tweede vreemde taal, onderscheidenlijk in klasse V en VI, zal worden onderwezen, verder dat in klasse VIII en IX bij de meeste vakken, naast het aanbrengen van algemeen ontwikkeling, ook aan de eischen van den handel de noodige aandacht zal worden geschonken, terwijl in klasse IX, als onderdeel van natuurkunde, de beginselen van gezondheidsleer is opgenomen. Voor leerlingen, die mogelijk in Nederland hunne opleiding zullen voltooien, wordt in klasse V en VI de gelegenheid gegeven Fransch te leeren in plaats van Spaansch en Engelsch.

7. Het leerplan is 1 Januari 1918 in werking getreden.

8. Zooals in het vorig verslag is vermeld, hebben de vier leerlingen der Wilhelmina-school, die in 1916 de 9de klasse bezochten, in 1917 tijdelijk een 10de klasse gevormd, hetgeen mogelijk was door samenvoeging van twee klassen, die een gering aantal leerlingen telden, gedurende het eerste halfjaar en door de 10de klasse alleen in de morgenuren les te geven gedurende het tweede halfjaar. De uitkomsten, met deze tijdelijke 10de klasse verkregen, mogen zeer goed genoemd worden. Aan twee der leerlingen werd een getuigschrift voor „zeer goed" en aan twee een voor „goed" volbrachte studie uitgereikt.

Twee dezer leerlingen werden toegelaten tot het derde leerjaar der op 1 Januari 1918 op Curaçao geopende normaallessen.

9. De negende klasse der Wilhelmina-school telde 5 leerlingen van wie 3 bij het verlaten der school een getuigschrift wegens „goed" volbrachte studie verwierven. Een dezer leerlingen werd toegelaten tot het derde leerjaar der normaallessen.

Hoewel niet alle klassen met alle vakken geheel op de hoogte van het leerplan waren, is er voldoende aansluiting tusschen de verschillende klassen, waardoor de eenheid der school gewaarborgd is. Er is getracht de in 1916 opgemerkte leemten zooveel mogelijk aan te vullen. Er bestaat behoefte aan voor de middel- en hoogere klassen geschikte krachten, doordat twee leerkrachten in 1918 zullen vertrekken en andere binnen een paar jaren recht op verlof wegens langdurigen dienst verkrijgen.

10. Van de 108 leerlingen, die de school eind December telde, werden 18, d. i. 16,67 pct. niet tot eene hoogere klasse bevorderd. In 1916 was het 19 pct. van het geheel. Het grootst was het aantal achterblijvers in klasse 1, 4 en 6, onderscheidenlijk 21 pct., 29,4 pct. en 20 pct.

11. De fröbelklasse der Wilhelmina-school, door jongens en meisjes bezocht, heeft zich in het eerste jaar van haar bestaan niet in zoo een druk bezoek mogen verheugen als verwacht werd en voor het onderwijs op de beide M. U. L. O. scholen gewenscht was. Van de 26 nieuwe leerlingen, op 1 Januari 1918 in het eerste leerjaar dier scholen geplaatst, waren 10 afkomstig van de fröbelklasse. Wel is waar is een deel der overige kinderen op een z. g. bewaarschool geweest, maar daar beweegt zich het onderwijs nog in een geheel andere richting en wordt er minder aandacht aan het Nederlandsch geschonken; bovendien zijn deze scholen niet aan het schooltoezicht onderworpen. In de fröbelklasse waren op 1 Januari 1918 slechts 5 leerlingen ingeschreven.

Wellicht zijn schoolgeld en schooluren (van 8,30—12 uur) een bezwaar voor sommige ouders om hun kinderen, die bestemd zijn om naar de Hendrik- of de Wilhelmina-school te gaan, ook een paar jaar naar de fröbelklasse te zenden en geven ze de voorkeur aan een goedkoopere inrichting, die de kinderen van 9—3 uur houdt.

12. Op de beide M. U. L. O. scholen werden geregeld schoolvergaderingen gehouden; een ouderbijeenkomst alleen op de Hendrik-school.

13. Het onderwijs leed zeer ten gevolge van het gemis van de in 1916 bestelde, doch door de moeilijkheden voor de scheepvaart niet ontscheepte leermiddelen.

II. Lager onderwijs.

1. De eerste klasse der Emma-school op Curaçao leverde wederom goede uitkomsten. Het was daarom zeer te betreuren dat eenige leerlingen dier klasse in den loop van het jaar de school verlieten om in veel grootere klassen op een bijzondere school plaats te nemen, of door armoede niet langer ter school konden komen. De uitkomsten van het tweede leerjaar waren bevredigend, doch die van het 3de en 4de niet voldoende. Door de minder goede uitkomsten in de middelklassen in vorige jaren waren die in de hoogste (5de en 6de) leerjaren minder bevredigend dan in 1916. Slechts één leerling verliet de school met getuigschrift voor voldoend volbrachte studie, een ander ging over naar de 6de klasse der Hendrik-school. Ongeveer 80% van de leerlingen werd naar een hoogere klasse bevorderd.

2. De uitkomsten der openbare school te Oranjestad op Aruba waren over het algemeen vrij bevredigend. Ongeveer het twee derde gedeelte der leerlingen kon bevorderd worden; 5 leerlingen verlieten uit de 6de klasse de school met een getuigschrift. De vaardigheid in het lezen is vooruitgaande; dit is ook het geval met de netheid. Ter verbetering van het onderwijs zijn de vier leerkrachten na de inspectie in Augustus op doelmatiger wijze over de school verdeeld en is het leerplan in hoofdtrekken herzien.

Uitbreiding der school met vervolgklassen is noodig om aan het verlangen naar verdergaand onderwijs dan de zesklassige school geven kan te voldoen. De bestaande herhalingsklassen kunnen dan vervallen.

3. De uitkomsten van de openbare school op Bonaire zijn vooruitgaande. In verband met het gering en wisselend aantal leerlingen (Januari 34, Juni 40, December 25) zijn er thans slechts 5 klassen. Naar het oordeel van de plaatselijke schoolcommissie moet de afneming van het aantal leerlingen hoofdzakelijk worden toegeschreven aan den drang van de R. K. geestelijkheid op de ouders van R. K. kinderen uitgeoefend. De netheid van het werk liet in de hoogere klassen nog te wenschen over. Er moet nog meer aansluiting bij de omgeving gezocht worden om het onderwijs in het Nederlandsch praktisch en aantrekkelijk te maken.

4. De openbare scholen op St. Martin kunnen op weinig bevredigende uitkomsten bogen. De school te Philipsburg, die in 1915, wat Nederlandsch en Engelsch aangaat, zeker als voorbeeld voor alle scholen op de Bovenwindsche eilanden kon gelden, is sterk achteruitgegaan, niet alleen wat het aantal leerlingen, maar ook wat de uitkomsten in verschillende klassen betreft. De oudere leerlingen der zesde klasse waren wel niet zoo heel veel minder dan in 1915, maar de middelklassen waren slecht bezet en ver ten achter, hetgeen voor de toekomst bedenkelijk is. Over het algemeen liet de netheid van het werk te wenschen over, was de orde slechts matig en ook op de speelplaats in de nabijheid van de school kon een groot verschil bij voorheen waargenomen worden.

De orde in de school zou veel verbeteren door het aanbrengen van scheidingswanden in het gebouw.

De scholen te Kleinbaai, Koolbaai en Beneden Prinsenkwartier lijden zeer onder het hoogst ongeregeld schoolbezoek, ten gevolge van het trekken van vele ouders naar Santo Domingo en de slechte tijdsomstandigheden. De uitkomsten zijn, wat Nederlandsch betreft, zeer matig, en, wat het Engelsch aangaat — welke taal veel meer voertaal is dan de op de roosters aangegeven uren zouden doen vermoeden — ook niet bevredigend. Er wordt wel met voldoende vaardigheid in die taal gelezen, maar het verstaan laat vaak te wenschen over en het uitdrukken der gedachten is nog matig te noemen, al zijn er eenige gunstige uitzonderingen onder de trouwe schoolbezoekers. Het is o. a. te Kleinbaai gebleken, dat de invoering van een Nederlandsche lees-leerwijze in de laagste klasse geen afbreuk gedaan heeft aan de vorderingen in het Engelsch. Op die school waren voor beide talen de vorderingen beter dan voorheen en voor Engelsch volstrekt niet minder dan op andere scholen, waar in de beginklassen, in strijd met de bedoeling der verordening van 1907, bijna niets aan Nederlandsch spreken en lezen werd gedaan. Dit was het sterkst te Beneden Prinsenkwartier, waar kinderen die twee jaar op school waren, het Engelsch slecht lazen en dit hoofdzakelijk omdat de Engelsche leesleerwijze daar in gebruik ouderwetsch werd toegepast, tegen de bedoeling van den schrijver. Van Nederlandsch lezen was in het geheel nog geen sprake; wel konden eenige leerlingen woorden spellen, maar in plaats van de „klanken" te noemen, gebruikten zij de namen van de Engelsche letterteekens.

Op deze ernstige fout was reeds in 1915 met nadruk gewezen. Het leeren onderscheiden der klanken bij de ingevoerde Nederlandsche leerwijze moet op den duur een gunstigen invloed hebben op het onderscheiden der klanken bij het Engelsch, zooals verschillende leerkrachten in 1916 en 1917 hebben kunnen waarnemen.

5. De uitkomsten op de openbare school te Oranjestad op St. Eustatius zijn vrij bevredigend, zoowel wat Nederlandsch als Engelsch betreft. De netheid is sedert Augustus 1915 zeer vooruitgegaan. De eerste klasse heeft sedert dien tijd een eigen onderwijzeres, waardoor het mogelijk is beide talen voldoende tot haar recht te laten komen, volgens de eischen der leerwijze.

Ware het schoolbezoek regelmatiger, dan zouden de uitkomsten ook beter worden.

6. Groot is het verschil in de uitkomsten der beide scholen op Saba. Mogen die te Windwardside in verschillende opzichten voldoende genoemd worden, te Bottom zijn zij in alle opzichten onvoldoende. Ook in de lagere klasse der school te Windwardside is bewezen, dat bij een juist gebruik der leerwijze „Hoogeveen" voor het Nederlandsch lezen, het Engelsch in geen enkel opzicht behoeft te lijden, daar bij de inspectie de vorderingen in beide talen beter waren dan in 1916, toen nog volgens „Versluys" werd gewerkt.

In de hoogste afdeelingen werd blijk gegeven, dat de leerlingen, die daar over het algemeen iets langer op school blijven, zich voldoende in beide talen konden uitdrukken en dat Nederlandsch als voertaal bij het onderwijs der verschillende vakken zeker wel mogelijk is.

De school te Bottom, waar alle afdeelingen in één vertrek bijeen zijn, verwisselde in 1917 drie malen van hoofd, terwijl de lagere klassen het grootste deel van het jaar onder een ongeschoolde kweekelinge stonden.

De netheid, die bij de inspectie in 1915 al te wenschen overliet,

was nu nog minder, terwijl de algemeene orde niet deugde. De vorderingen met Engelsch lezen mogen nog tamelijk heeten, maar het verstaan van het gelezene liet zeer veel te wenschen over; de uitkomsten van het Nederlandsch waren onvoldoende.

7. Er worden pogingen gedaan om zoo spoedig mogelijk voor alle scholen, voor het Engelsch zoowel als voor het Nederlandsch, een eenvoudige leerwijze in te voeren.

De vastgestelde verdeeling der leervakken over de verschillende klassen, waarbij aan Engelsch in alle klassen plaats is ingeruimd, kan in hoofdzaak ongewijzigd blijven; alleen zou kunnen worden toegestaan, dat bij sommige vakken Engelsch de voertaal wordt.

Zoolang geen verplichte leeftijd van ten minste 6 jaar voor het schoolbezoek bestaat, zal, wil men eenigen waarborg hebben, dat Nederlandsch geleerd wordt, deze taal in alle klassen gehandhaafd moeten worden. Bij het onderwijs in het Nederlandsch zal meer dan nu het geval is aansluiting bij de omgeving moeten worden gezocht.

8. Het onderwijs op alle scholen moet zijn: algemeen vormend onderwijs. Mag er al eens rekening gehouden worden met het feit, dat er van de eilanden steeds een trek is naar Engelsch en Spaansch sprekende landen, niet uit het oog mag worden verloren, dat de leerling bekend moet worden gemaakt met zijn omgeving, met het bestuur van eiland, kolonie en moederland. Bepaalde het onderwijs zich alleen tot onze kolonie, dan zou het noch praktisch noch algemeen vormend zijn, daar de eilanden te veel met de omgeving in aanraking komen. Verwaarloozing van de kennis van de omgeving en van de koloniale aangelegenheden is evenmin praktisch als opvoedkundig te noemen.

9. Het onderwijs in de handwerken is bij G. B. van 15 September 1917 n°. 705 opnieuw geregeld. Door uitbreiding van het aantal uren en splitsing der klassen wordt verbetering der uitkomsten verwacht. Deze lieten op vele scholen te wenschen over. Elke handwerkonderwijzeres moet een leerplan ontwerpen, in verband met de behoefte der school; nuttige handwerken moet hoofdzaak en fraaie handwerken bijzaak worden. Waar deze laatste (b.v. op Saba) van overwegend belang is voor een deel der vrouwelijke bevolking, wordt daaraan een grootere plaats ingeruimd. Bij de nuttige handwerken wordt getracht o.a. kleedingstukken (onder- en bovengoed) op ware grootte te vervaardigen. Het is te betreuren, dat de duurte der benoodigde stoffen vaak een beletsel vormt dit door alle kinderen te laten doen. De gemaakte kleedingstukken worden meestal aan de armste leerlingen verstrekt; hier en daar wordt het gemaakte verkocht om van de opbrengst benoodigdheden te koopen.

10. Aan de openbare scholen op St. Martin zijn leergangen verbonden, waar gedurende de schooluren onderwijs in het hoedenvlechten wordt gegeven. Hier en daar werkt dat door ondoelmatige verdeeling der leerlingen, die dat onderwijs volgen, over de verschillende groepen, storend op het schoolonderwijs. In overleg met den leider der hoedenvlechtnijverheid wordt naar verbetering in deze gestreefd. Met ingang van 1 Maart 1918 is ook een leergang voor hoedenvlechten verbonden aan de openbare school te Bottom op Saba, waar, evenals op Bonaire en op de Emma-school geschiedt, buiten de schooluren onderwijs wordt gegeven.

§ 3. *Bijzonder onderwijs.*

A. *Van het Apostolisch Vicariaat.*

a. Scholen.

1. Het aantal en de aard der scholen veranderden niet. Het jongensweeshuis te Santa Rosa onder leiding der Paters Salesianen, die schoolonderwijs in het Spaansch gaven en voorts ambachtsonderwijs (timmeren, smeden, kleermaken, schoenmaken, landbouw), is 22 November overgenomen door de Fraters van Tilburg. De overbevolkte zusterschool te Santa Rosa maakte stichting van een tweede school noodzakelijk, waarom 1 Januari 1918 een jongensschool onder de leiding van Fraters is geopend.

2. Er waren 23 kostelooze scholen. Aan drie daarvan (die te Philipsburg op St. Martin en die te Oranjestad op Aruba (jongensschool en meisjesschool) zijn vervolgklassen, waar eenige vakken van het M. U. L. O. worden onderwezen, nu eens tegen betaling dan weer kosteloos, terwijl op de school te Philipsburg van de gegoede ouders in alle klassen een matig schoolgeld wordt geheven.

3. Niet geldelijk gesteund werden:

1°. de Spaansche afdeelingen van het St. Martinus-gesticht en het St. Thomas-college, en

het pensionaat Welgelegen, alle inrichtingen voor M. U. L. O., met Spaansch als voertaal, op Curaçao,

2°. de bewaarschool in het St. Martinus-gesticht, te Willemstad (Overzijde), één ter voorbereiding voor de M. U. L. O. scholen (jongens en meisjes) en één ter voorbereiding voor de school voor G. L. O. in hetzelfde gesticht,

3°. de bewaarschool in het St. Antonius-gesticht, mede te Willemstad (Pietermaai),

4°. de bewaarschool en school voor G. L. O. te Boca St. Michiel, in het derde district op Curaçao, behoorende tot de parochie van Santa Maria,

5°. de school in het meisjesweeshuis te Welgelegen (derde district van Curaçao).

De beide laatstgenoemde konden niet in de termen vallen voor eene bijdrage, omdat die te Boca St. Michiel slechts een kweekeling als leerkracht had en die in het meisjesweeshuis te Welgelegen geen voldoend aantal leerlingen telde en bovendien niet voor andere leerlingen toegankelijk was.

4. De zusterschool te Barber (5de district op Curaçao) werd vergroot, en telt thans vier vertrekken. Te Rincon (Bonaire) kwam een nieuwe school met vijf vertrekken gereed, die in September in gebruik werd genomen. Op Aruba werden de scholen te Noord, Santa Cruz en Sabaneta uitgebreid en verbouwd, waardoor meer en betere vertrekken verkregen werden.

Te Philipsburg, is, ter vervanging van twee vertrekken, die veel te laag waren, een nieuw gebouw opgetrokken met twee ruime vertrekken.

b. Onderwijskrachten.

1. Uit bijlage **G** blijkt, dat ook in 1917, zoowel bij het begin van het jaar als in den loop ervan, talrijke veranderingen in de bezetting der plaatsen aan de verschillende scholen plaats vonden.

2. In Februari kwamen vier fraters uit Nederland, onder wie de heer C. C. A. Vinken, die tot directeur van het St. Thomas-college op Curaçao is benoemd en die na zijn aankomst ook optrad als inspecteur voor de scholen van het Apostolisch Vicariaat.

3. Begin November waren op Curaçao eenige verplaatsingen van zusters noodig in verband met de voorbereiding voor het examen nuttige handwerken.

4. Voor den uitslag der afgelegde examens wordt verwezen naar bijlage **H**. Voorts werden 7 jongelieden geëxamineerd voor kweekeling, 4 van Curaçao, 2 van Bonaire en 1 van Aruba.

c. Leerlingen.

1. Over het algemeen was er eene toeneming van het aantal ingeschreven leerlingen waar te nemen, doch op vele scholen was er een niet onaanzienlijk verloop of moest een groot aantal worden afgeschreven wegens een derde of meer verzuim.

2. De school te Philipsburg op St. Martin werd bezocht door ongeveer 25 kinderen uit het Fransche gedeelte.

3. Het schoolverzuim was op eenige eilanden grooter dan voorheen, waarschijnlijk te wijten aan de tijdsomstandigheden.

4. Over gedrag en ijver der leerlingen werd niet geklaagd.

d. Uitkomsten van het onderwijs.

I. *Meer uitgebreid lager onderwijs.*

De uitkomsten van het onderwijs op de beide geldelijk gesteunde scholen voor M. U. L. O. op Curaçao zijn bevredigend, voor enkele vakken goed. Er wordt op de jongensschool veel werk gemaakt van het zich mondeling en schriftelijk uitdrukken in het Nederlandsch. De met de gevolgde leerwijze verkregen uitkomsten leidden tot navolging door andere scholen. Doordat op de jongensschool Fransch en Duitsch niet meer onder de schooluren onderwezen wordt, is veel tijd vrijgekomen voor Nederlandsch, Engelsch en Spaansch. Voor deze drie talen is ook in hoofdzaak de handelsrichting ingeslagen. De meisjesschool is — minder in de zoogenaamde parallelklassen — dit jaar ook met het Nederlandsch aanmerkelijk vooruitgegaan.

II. *Lager Onderwijs.*

a. In het stadsdistrict op Curaçao.

1. Op de jongensscholen teekende zich de gunstige invloed van het onderwijs, dat van de laagste klassen af geheel of bijna uitsluitend in het Nederlandsch is gegeven, scherper af. De verschillende vakken ondervonden daarvan een gunstigen invloed, waardoor langzamerhand de einduitkomsten der scholen hooger opgevoerd zullen worden, indien schoolverzuim en verloop der schoolbevolking niet storend werken. Uit de hoogere klassen verlieten dit jaar — als gevolg der tijdsomstandigheden — meer leerlingen dan vroeger de school vóór het eindigen van het schooljaar, om te gaan varen, in betrekking te gaan enz. Waar vele leerlingen vrij oud voor het eerst op school komen, ontstaat het gevaar, dat zij de school verlaten, voordat zij zes klassen doorloopen hebben, waardoor de uitkomsten van het onderwijs in het algemeen zullen worden verkleind. Alleen in de hoogste klassen der jongensschool te Pietermaai (Willemstad) werd dit jaar onderwijs in het Engelsch gegeven, en wel met bevredigende uitkomsten.

2. De meisjesscholen hebben nog niet in alle klassen zulke goede uitkomsten verkregen als in de meeste klassen der jongensscholen. Dit verschil is vooral daaraan te wijten, dat de lagere klassen te groot waren en er gedurende het geheele jaar nieuwe leerlingen bij kwamen. Blijkbaar is de in 1916 door den toenmaligen inspecteur voor de scholen van het Apostolisch Vicariaat met den waarnemenden inspecteur voor het onderwijs gemaakte afspraak omtrent het aannemen van leerlingen als niet meer bestaande beschouwd. Daar over te weinig personeel en ruimte beschikt werd, kon op geen van beide scholen worden overgegaan tot de eenige oplossing in deze: vorming van een afzonderlijke klasse „laatkomers", indien om verschillende redenen niet besloten kan worden dezen te laten wachten tot het volgende schooljaar. Dit jaar is waargenomen, dat de nadeelige invloed op de vorderingen der eerste klasse bij de bestaande regeling groot was, niet alleen op de stadsscholen, maar ook op die in de buitendistricten en op de andere eilanden.

3. Zoowel op de jongens- als op de meisjesscholen is de afvoering van het vak rekenen in het eerste schooljaar bestendigd.

4. Beoordeeld naar den maatstaf van de tot nu toe aan het onderwijs op de stadsscholen gestelde eischen, mogen de uitkomsten op de jongensscholen goed, die op de meisjesscholen vrij goed heeten.

b. In de buitendistricten van Curaçao.

1. Bij beoordeeling van de uitkomsten van het onderwijs op de z. g. buitenscholen, moet met het feit rekening worden gehouden, dat de leerlingen weinig met Nederlandsch sprekenden in aanraking komen. In verschillende opzichten is vooruitgang te bespeuren, op de eene school meer dan op de andere. Waar, zoowel bij het lees- en taal-onderwijs, als bij het onderwijs in de overige vakken, de praktische weg ingeslagen is, is grooter vooruitgang te bespeuren dan op de scholen, waar de leerkrachten zich nog niet in die richting hebben durven bewegen.

2. In enkele aanvangsklassen is reeds werk gemaakt van spreekonderwijs in den geest der besprekingen, waarvan melding gemaakt is in het Koloniaal Verslag van 1917, blz. 12. Het rekenonderwijs zal nu overal in het tweede schooljaar (meestal 1ste leerjaar B genoemd) beginnen. Te betreuren is het, dat op enkele scholen, waar in April vorderingen met het spreekonderwijs konden worden waargenomen, daarvan in September of October veel minder te bespeuren was, omdat, zoodra het leesboek in gebruik was genomen, de oude weg van veel boekjes doorlezen, zonder op het verstaan te letten, weer ingeslagen was. Het is hier niet: „het vele is goed", maar „het goede is veel".

3. Het schrijfonderwijs moest hier en daar lijden onder de schaarschte aan schriften. Ook werd door gebrek aan toevoer uit Nederland op eenige scholen nog niet over de noodige leesboeken beschikt.

4. Op de meeste scholen nam het aantal leerlingen, dat Nederlandsch, dat tot hen gesproken wordt, verstaat, sterk toe en werd ook het aantal van hen, die zich in het Nederlandsch, zij het nog niet onberispelijk, durven uitdrukken, grooter. In deze is het zeker: de aanhouder wint. De uitkomsten toonden aan, dat, als op den ingeslagen weg wordt voortgegaan, en vooral de ongunstige omstandigheden, waarin de buitenscholen verkeeren, wat leerkrachten betreft, worden verbeterd, niet behoeft te worden getwijfeld, dat binnen niet al te langen tijd het Nederlandsch op die scholen voertaal kan zijn, d.w.z. dat het geheel in het Nederlandsch, dus volgens de directe leerwijze, kan worden onderwezen, zonder van vertalen gebruik te maken. Een stel leesboeken, dat aansluit bij de Curaçaosche toestanden, zou daarvoor van groot nut kunnen zijn.

5. De uitkomsten op de scholen voor handwerkonderwijs zijn bevredigend, maar ook op deze scholen kon dit jaar wegens de duurte der benoodigdheden niet gewerkt worden als vroeger. Aan alle scholen werd, evenals op de beide meisjesscholen in het stadsdistrict, onderwijs gegeven in het hoedenvlechten, meestal onder de schooluren of een of twee uren na schooltijd. De oudere leerlingen vlochten reeds hoeden, die een goede verkoopwaarde hadden.

c. Op de andere eilanden.

1°. *Aruba.*

1. De lagere klassen der beide scholen, met vervolgklassen, te Oranjestad waren sterker bezet dan de hoogere, hetgeen vooral veroorzaakt werd door het nog al uiteenloopen van den aard der schoolbevolking. In de laagste klassen zaten ook kinderen uit de minder gegoede en vaak uit de minder ontwikkelde klassen der bevolking, die of oud op school kwamen of veel verzuimden en daardoor twee jaren over een klasse doen en dan te oud worden om klassen 5—8 nog door te werken. Door gebrek aan leerkrachten waren klassen 5—8 op de meisjesschool in hoofdzaak aan één leerkracht toevertrouwd; die klassen werden daarom in den loop van het jaar tot drie afdeelingen ingekrompen.

2. In alle klassen van beide scholen was vooruitgang te bespeuren in het verstaan en het gebruik van het Nederlandsch; de vorderingen verschilden niet veel en met rekenen kwam de jongensschool verder.

Ook kwamen de vorderingen vrij wel overeen met die op de herhalingslessen aan de openbare school.

3. Door de verbouwing der buitenscholen werd niet alleen over meer ruimte beschikt, maar was ook een doelmatiger verdeeling der klassen mogelijk; deze kon evenwel nog niet geheel uitgevoerd worden, wegens het uitblijven van leerkrachten uit Nederland. Op enkele scholen was aan een kweekeling een eigen klasse toevertrouwd; op die te Santa Cruz traden twee kweekelingen op als helpsters van de onderwijzeres, die in één vertrek het eerste en tweede leerjaar bijeen had en zelve alle mondelinge lessen aan 119 leerlingen moest geven. Onder zulke omstandigheden konden moeilijk uitkomsten van eenige beteekenis worden verwacht; er werd te veel geverg van de werkkracht en toewijding van één persoon. De uit Nederland verwachte leerkrachten zijn in de eerste plaats bestemd voor de aanvangsklassen, om den grondslag der school te verbeteren. Het aanvankelijk leesonderwijs lijdt nog onder het gemis aan leermiddelen.

4. Over het algemeen stonden de uitkomsten op de buitenscholen heel wat achter bij die der stadsscholen, maar voor sommige vakken werden bij het opgeven van schriftelijk werk door den inspecteur voor het onderwijs uitkomsten verkregen, beter dan op eenige buitenscholen op Curaçao. Het spreken valt den buitenkinderen van Aruba echter moeilijker dan die van Curaçao. Toch zal ook op Aruba bij het onderwijs in het Nederlandsch volstrekt geen gebruik behoeven te worden gemaakt van de volkstaal. Komt daardoor het Nederlandsch beter tot zijn recht, dan zal het onderwijs in de andere vakken in het Nederlandsch gegeven ook betere vruchten dragen. Dat onderwijs in de volkstaal te doen geven is ook niet mogelijk, al zou men aannemen, dat de uit Nederland uitgezonden leerkrachten de volkstaal in korten tijd machtig waren. Immers zijn er geen vaktermen in de volkstaal voor aardijkskunde, rekenen, natuurkunde, enz.

5. Op de meisjesschool in de stad en op de buitenscholen wordt onderwijs in het hoedenvlechten gegeven.

2°. *Bonaire.*

1. De zusterschool te Kralendijk had nog steeds de jongens van het eerste leerjaar, omdat de fraterschool een leerkracht te weinig had. Met Januari 1918 is die toestand veranderd.

Thans mag verwacht worden, dat beide scholen zich geleidelijk

zullen ontwikkelen. De te groote aanvangsklassen waren op de zusterschool even hinderlijk als het ontbreken van een eigen aanvangsklasse op de fraterschool.

2. De oudste leerlingen der fraterschool hebben goede vorderingen gemaakt, omdat zij in 1915 uit de hoogste klassen van de zusterschool en de openbare school waren overgenomen en nog drie jaar onderwijs hebben genoten. Het is daarom te verwachten, dat het zesde leerjaar aan het eind van 1918 heel wat minder ver zal zijn.

3. De hoogste klassen van de zusterschool, waar de middelklassen nog verre van voldoende zijn door den invloed van de ongunstige omstandigheden, waarin de lagere klasse de laatste jaren verkeerd hebben, maakte een bevredigenden indruk. Bij het lezen was met goede uitkomsten meer werk gemaakt van het navertellen der les, en bij aardrijkskunde en natuurkunde was een goede aansluiting bij de omgeving gezocht.

4. Ofschoon niet deze school alleen rakend, moet hier nog eens gewezen worden op het nadeel van kooroefeningen voor het verkrijgen van een goede uitspraak.

5. Aan deze school is ook een bewaarschooltje verbonden.

6. De zusterschool te Rincon heeft goede uitkomsten verkregen met het lezen in de eerste klasse. In de 2de, 3de en 4de klasse was het lezen van de meerderheid onvoldoende, in de 5de en 6de klasse was dat vrij goed..

In de eerste klasse waren aanvankelijk goede uitkomsten verkregen, doordat de onderwijzeres 4de klasse goed begrepen had in welke richting het lees- en spreekonderwijs zich moet bewegen. Het is daarom te betreuren, dat die uitkomsten in de tweede klasse weer grootendeels verloren gingen omdat een kweekeling zich er met voorliefde van de volkstaal bedient. Dat is een van de redenen, waarom er op die school van „zich in het Nederlandsch uitdrukken" nog zoo weinig te bespeuren valt. In de hoogere klassen moet ook meer aansluiting bij de omgeving gezocht worden.

7. Op beide zusterscholen werd onder schooltijd onderwijs in hoedenvlechten gegeven.

3°. *St. Martin.*

1. Op de door jongens en meisjes bezochte zusterschool te Philipsburg werden zoowel met het Engelsch als met het Nederlandsch vrij goede uitkomsten verkregen. Of de uitkomsten met rekenen, die het minst van alle vakken waren, beter zouden zijn, indien dit vak geheel of gedeeltelijk in het Engelsch werd gegeven, zou de praktijk moeten leeren. Er werd bij dat vak evenwel naar aansluiting bij het dagelijksch leven gestreefd, hetgeen van veel waarde is, als in aanmerking genomen wordt, dat een deel der leerlingen later naar Amerika trekt.

2. De in gebruik genomen Nederlandsche leerwijze voor het Engelsch om, naast de Royal Readers, die als leesboek dienst doen, de spraakkunst te leeren, moet afgekeurd worden, omdat zij te veel op vertalen uit het Nederlandsch steunt.

Wat voor het Nederlandsch leeren geldt, moet ook voor het Engelsch toegepast worden: zoo weinig mogelijk uitgaan van de vreemde taal, maar van de taal zelf. Daarom wordt overwogen, zoo spoedig mogelijk een andere leerwijze te volgen. Zeer waarschijnlijk zal in 1919 eenzelfde leerwijze voor de openbare en bijzondere scholen op alle Bovenwindsche eilanden worden ingesteld.

3. De school te Simsonsbaai verheugde zich in een trouw schoolbezoek en leverde bevredigende uitkomsten op.

4. Buiten de schooluren wordt aan beide scholen onderwijs in hoedenvlechten gegeven.

4°. *St. Eustatius.*

De zusterschool verkreeg in de hoogste klasse met de beide talen vrij gunstige uitkomsten. De lagere klassen waren bezet met kinderen, wier vorderingen zeer uiteenliepen. Of dit aan schoolverzuim, aanleg of aan de mindere geschiktheid der leerkracht, die in 1916 in die afdeelingen werkte, moest worden geweten, kon niet met zekerheid worden vastgesteld. Waarschijnlijk hebben al deze oorzaken daartoe geleid.

5°. *Saba.*

1. De zusterschool te Bottom maakte een vrij gunstigen indruk, doch de vorderingen stonden ver achter bij die op de school te Windwardside. In de eerste plaats moet dit worden toegeschreven aan het verschil in den aard der schoolbevolking. Te Windwardside blijven de leerlingen meestal veel langer op school.

2. Ook in de aanvangsklasse te Windwardside werd het bewijs geleverd, dat Nederlandsch aangeleerd kan worden zonder schade voor het Engelsch. De leerwijze voor het Nederlandsch lezen oefent zelfs een gunstigen invloed uit op het zuiver schrijven van het Engelsch, daar de leerlingen de klanken leeren onderscheiden.

De uitkomsten zullen nog verbeteren wanneer over alle leermiddelen, die bij de leerwijze behooren, beschikt wordt.

3. Te St. John is een bewaarschool, die eenigen steun ontvangt van het Apostolisch Vicariaat. Daar de weg naar Bottom of Windwardside voor kleine kinderen moeilijk is, blijven nog vele leerlingen boven zes jaar op dat schooltje, dat onder leiding van een onbevoegde staat. Een groot deel van de kinderen van St. John ontvangt geen ander onderwijs. De meisjes leeren nog een weinig fraaie handwerken.

B. *Van bijzondere zijde.*

1. In den staat, vermeldende de scholen, met gegevens omtrent leerlingen, schoolverzuim, leerkrachten en bijdragen, werd tot heden slechts melding gemaakt van de niet geldelijk gesteunde school van de Dames Conn op Curaçao. Deze inrichting, waaraan onderwijs wordt gegeven door drie dames, die in 1907 de vrijstelling, bedoeld in het eerste lid van artikel 59 der onderwijsverordening (P.B. 1907 N°. 5) hebben verkregen, daar zij geen bevoegdheid bezaten, werd bezocht door 27 leerlingen, waarvan 13 opgegeven werden als „vreemdelingen"; twee dier leerlingen waren jonger dan zes jaar. Het onderwijs werd in het Engelsch en Spaansch gegeven.

2. Behalve deze inrichting worden op Curaçao onder den naam van bewaarscholen nog eenige inrichtingen aangetroffen, waarin ook onderwijs in vakken van G. L. O. of M. U. L. O. gegeven wordt, doch waarvan de eigenaars geen bevoegdheid bezitten volgens artikel 5, geen kennis gegeven hebben van het openen van eene school volgens artikel 41, geen vergunning verkregen hebben volgens het tweede lid van artikel 42, en geen verklaring hebben kunnen krijgen of hebben gevraagd als bedoeld in artikel 59, eerste lid, der voormelde verordening.

Van een dier bewaarscholen bezit de eigenares eene akte Engelsch. Daar het aantal leerlingen boven zes jaar zeer klein was en gedeeltelijk uit familieleden, te wier huizen zij de lessen in het Engelsch geeft, bestond, kon haar onderwijs als huisonderwijs worden beschouwd. Van de beide andere in bijlage **J** genoemde scholen kon dit geenszins gezegd worden. Op de eene waren van 20 leerlingen slechts 2 onder zes jaar, op de andere 10 van de 30 leerlingen. Daar er op die scholen dus in de eerste plaats gewoon lager onderwijs gegeven werd, zullen zij niet langer als bewaarscholen beschouwd mogen worden.

Tot Augustus was op „Suikertuintje", in het tweede district op Curaçao, gevestigd het „Internaat Pijpers", welke inrichting daarna naar het stadsdistrict overgebracht is.

De eigenaar, die in het bezit is van een op Curaçao verkregen akte voor de Spaansche taal, is, hoewel op Curaçao geboren, Venezolaansch onderdaan. Hij heeft weliswaar kennis gegeven van het bestaan van zijne inrichting, maar verkreeg de vergunning, bedoeld in artikel 42 der onderwijsverordening, niet. Die inrichting voor M. U. L. O. werd bezocht door 31 inwonende leerlingen, waarvan 6 op Curaçao zijn geboren. Ook ontvingen Curaçaosche kinderen aan die inrichting privaatonderwijs in sommige vakken van het M. U. L. O. Aan die inrichting zijn eenige personen zonder bevoegdheid verbonden, die onder den naam van kweekeling den eigenaar bijstaan.

§ 4. *Schoolbevolking.*

Omtrent den loop der schoolbevolking, den leeftijd der leerlingen, hunne komst op school en het schoolverzuim zijn gegevens verzameld, waarvan de uitkomsten in het volgend verslag zullen worden medegedeeld.

§ 5. *Examens.*

De examen-commissie hield zitting in de maanden Mei en December en onderzocht 28 gegadigden, van wie één zich terugtrok en 21 slaagden. Voor verdere bijzonderheden zij verwezen naar bijlagen **H** en **I**, in welke laatste opgenomen is het

ter kennis van het algemeen gebrachte deel van de verslagen der commissie.

§ 6. *Normaallessen.*

1. In December 1916 deed de examen-commissie, overeenkomstig het bepaalde in afdeeling II van het besluit van 26 Augustus 1907 (P. B. n°. 26) onderzoek naar de geschiktheid van een vrouwelijke gegadigde tot het volgen van normaallessen. Zij kon worden toegelaten, doch, daar zich niet meer gegadigden aanmeldden, werd geen nieuwe klasse voor normaallessen geopend.

2. Daar reeds in 1915 gebleken was, dat er op de overige eilanden wel liefhebbers waren om tot onderwijzer te worden opgeleid, doch dat pogingen als in 1910 en 1911, om b.v. op St. Martin door een onderwijzer 3e of 2e klasse normaallessen te geven, geen goede bruikbare onderwijzers hadden opgeleverd, is, op voorstel van den inspecteur voor het onderwijs, die tijdens zijn inspectiereis naar de Bovenwindsche eilanden de gegadigden onderzocht heeft, besloten, een geheel nieuwe regeling voor de normaallessen in het leven te roepen, o. a. met geldelijke ondersteuning van leerlingen van de overige eilanden afkomstig. De gegadigden van Curaçao, Aruba en Bonaire werden eind December onderzocht.

3. Tot het derde leerjaar werden 4 (allen van Curaçao) toegelaten en tot het eerste leerjaar 9 (van wie 8 van de overige eilanden). Op 1 Maart waren echter drie der leerlingen van de Bovenwindsche eilanden nog niet overgekomen, vier der 10 aanwezige leerlingen genoten ondersteuning op de vastgestelde voorwaarde om na het behalen van de akte als onderwijzer(es) zes jaar bij het openbaar onderwijs in de kolonie Curaçao werkzaam te zijn.

4. Aan de nieuwe normaalschool wordt, behalve in de voor het examen voor onderwijzer(es) 3e klasse noodige vakken, ook onderwijs gegeven in: nuttige handwerken voor meisjes, nuttige lichaamsoefeningen en spelen, en Engelsch. Bij opvoedkunde (welk vak in het 2e, 3e en 4e leerjaar zal worden onderwezen) wordt in het 3e en 4e leerjaar ook aandacht geschonken aan de praktische opleiding en aan het voorbereidend onderwijs, terwijl in het leerplan voor rekenen ook de beginselen van wiskunde, en in dat voor natuurkunde de beginselen van gezondheidsleer zijn opgenomen.

Gedeeltelijk uit gebrek aan geschikte leerkrachten, gedeeltelijk om voor bepaalde vakken de richting aan te geven, zag de inspecteur voor het onderwijs zich verplicht een aantal vakken voor zijne rekening te nemen.

§ 7. *Leergangen.*

a. Herhalingsonderwijs.

1. Deze leergangen werden evenals in 1916 gegeven aan de Emma-school op Curaçao, verder op Bonaire en St. Martin (Philipsburg). Met 1 Januari 1918 is ook op St. Eustatius een leergang geopend.

2. De leergang op Aruba is tweejarig. De indeeling der lesuren in twee klassen tegelijk, één schriftelijk werk makend, een mondeling onderwijs ontvangend, gaf aanleiding tot minder goede uitkomsten. Daarom is met ingang van 1 October een andere verdeeling gemaakt, waardoor elke klasse vier uur onderwijs alleen en twee uur gezamenlijk ontvangt. Het schriftelijk werk wordt nu thuis gemaakt, waarvoor alle (15) leerlingen volop tijd hebben.

3. De uitkomsten op Bonaire zijn niet zeer gunstig te noemen; die op de Emma-school op Curaçao zijn bevredigend, evenals die op St. Martin, waar in 1918 twee klassen zullen zijn, die dan op dezelfde wijze als op Aruba onderwijs zullen ontvangen.

4. Daar er op Curaçao voor volwassenen behoefte bleek te bestaan om Nederlandsch en Engelsch te leeren, doch de meesten hunner weinig voordeel onttrokken aan het tot nu toe gegeven herhalingsonderwijs, is gedurende vijf uur per week (twee uren vielen samen met de herhalingslessen aan de Emma-school) een leergang geopend, waaraan een tiental oudere leerlingen van de hoedenvlechtleergangen deelnamen. Dit aantal slonk tot 7. Zij maakten eenige vorderingen en zullen in 1918 met het onderwijs voortgaan.

b. Zeevaartkunde.

1. Op Curaçao meldden zich geen liefhebbers tot het volgen van lessen in de zeevaartkunde aan, zoodat deze leergang niet heropend is. Wellicht kan in den loop van 1918 een leergang tot stand komen. De reeds varende personen te bereiken zal voorloopig door de drukte bij de zeilvaart wel niet mogelijk zijn

2. Op Saba werden de lessen geregeld gegeven. Een tiental leerlingen, veelal afkomstig van de hoogste klasse van de openbare en van de bijzondere scholen te Bottom, volgden die op de praktijk steunende lessen. Menig oud-leerling van den leergang heeft reeds een getuigschrift in Amerika verworven.

c. Boekhouden, Handelsrekenen en Handelscorrespondentie.

1. Deze leergang begon met zeven leerlingen; drie verlieten den leergang in den loop van het jaar wegens gebrek aan ijver; een bezocht de lessen ongeregeld, drie maakten goede vorderingen en gingen over naar den in Januari 1918 geopenden leergang voor handelsonderwijs. Het eindexamen is daarom niet afgenomen.

2. Bij de ontwikking van handel en nijverheid in de kolonie kon uitbreiding van den laatstgenoemden leergang tot een tweejarigen met meer vakken niet uitblijven, ook omdat er gelegenheid geboden moest worden Fransch en Duitsch te leeren.

3. Begin Januari is deze nieuwe leergang geopend met ongeveer 60 leerlingen. Wel is reeds gebleken, dat niet alle leerlingen even ernstig de studie voor de verschillende vakken, waaraan zij deelnamen, opvatten, maar, waar de aan den leergang benoemde onderwijzers zich beijveren hun onderwijs praktisch te doen zijn, zal de gewijzigde inrichting van dit onderwijs van groot belang voor Curaçao kunnen worden.

4. Daar een aantal deelnemers geen voldoend M. U. L. O. ontvangen hebben om in het eerste leerjaar het onderwijs, dat binnen het bereik der overige deelnemers lag, met vrucht te kunnen volgen, werd voor dezen het eerste leerjaar in twee afdeelingen verdeeld.

5. Behalve in boekhouden en handelsrekenen wordt aan den leergang onderwijs gegeven in de Nederlandsche, Engelsche, Spaansche, Fransche en Duitsche taal en in handelscorrespondentie, algemeene handelskennis en handelsrecht, machineschrijven en stenografie.

De keuze der vakken is vrij en het lesgeld is niet hoog gesteld.

§ 8. *Schoolmuseum.*

1. Bij G. B. van 22 October 1917, n°. 840, is het beheer van en het toezicht op de verzamelde voorwerpen, bestemd voor de doorloopende tentoonstelling, tevens Koloniaal- en Schoolmuseum, opgedragen aan den inspecteur voor het onderwijs, teneinde deze verzameling meer te kunnen doen beantwoorden aan het doel: schoolmuseum.

2. Aan alle gezaghebbers is verzocht voorwerpen te verzamelen, die in het museum op hun plaats zouden zijn en van belang voor het onderwijs geacht worden, terwijl ook getracht wordt voorwerpen te ruilen met het schoolmuseum te Paramaribo.

3. Het schoolmuseum, is thans ondergebracht in een vertrek der Hendrik-school, maar vereischt, om tot zijn recht te komen, een ruimte, waarin de verzamelde voorwerpen beter overzichtelijk gerangschikt kunnen worden en uitbreiding mogelijk is. Daar bij de tegenwoordige sterkte der middelklassen op die school het vertrek voor het schoolmuseum spoedig voor de 6de of 7de klasse in gebruik genomen zal moeten worden, omdat twee der vertrekken in het z. g. benedengebouw te klein zijn, zou bij stichting van een openbare boekerij en leeszaal ook het schoolmuseum in hetzelfde gebouw ondergebracht kunnen worden.

§ 9. *Overzicht.*

De bijlagen J en K bevatten onderscheidenlijk een opgave van de scholen in de kolonie, met gegevens omtrent leerlingen, schoolverzuim, leerkrachten en bijdragen, en een overzicht van de leerkrachten, die aan de scholen in de kolonie werkzaam zijn geweest, en bijlage L een overzicht van het aantal leerlingen der scholen.

J.

LANDSGEBOUWEN EN OPENBARE WERKEN.

De voornaamste door het Departement van Openbare Werken verrichte werkzaamheden waren de volgende:

§ 1. *Algemeen onderhoud en herstelling.*

I. *Landsgebouwen.* Behalve het gewoon onderhoud van de gebouwen en vestingwerken, waaronder te rekenen kleine herstellingen aan metsel-, hout- en verfwerken, daken, hang- en sluitwerk enz., benevens witten, teren en dergelijke, zijn aan de landsgebouwen de noodige herstellingen en verbeteringen aangebracht. Voor het Gouvernementshuis en voor verschillende kantoren, scholen en politieposten werden meubels en andere benoodigdheden aangemaakt, hersteld en aangekocht.

II. *Straten, wegen, kaden en riolen.* Aan de straten, wegen, kaden en riolen (onder de laatste te verstaan de open goten langs de wegen) in het stadsdistrict en aan de wegen in de buitendistricten werden de gewone onderhoudswerkzaamheden en herstellingen verricht.

De keibestrating in de Breedestraat tusschen de Emma-brug en het Wilhelminaplein werd door een steenslagverharding vervangen; op het Wilhelmina-plein, den Pietermaaiweg tot aan de Theaterstraat en in de Columbusstraat werden eveneens steenslagverhardingen aangebracht. In de Amstelstraat en in gedeelten van de Maanstraat en de Hendrik-straat werden betonverhardingen gelegd.

De gevaarlijke bocht in de Breedestraat (Overzijde), ter hoogte van het erf Wacao, werd door aankoop van een strook grond en door verplaatsing van den ringmuur van genoemd erf weggenomen.

Aan het onderhoud van de wegen in de buitendistricten moest eensdeels wegens den minder goeden toestand, waarin deze wegen ten gevolge van de, in 1916 gevallen, zware regens waren geraakt en anderdeels door den verhoogden loonstandaard meer worden besteed dan daarvoor beschikbaar was gesteld.

Een gedeelte van de kade bij het Waterfort ter plaatse van den lichtopstand moest ten gevolge van door eene aanvaring geleden schade worden vernieuwd.

§ 2. *Waterverschaffing.*

1. *Putten.* De landsputten met hunne bedekkingen werden onderhouden, en de werktuigen tot opvoer van water, zooveel noodig, vernieuwd.

2. *Dammen.* Wegens het gebrek aan werkvolk was het niet mogelijk den stelselmatigen damaanleg voort te zetten.

Evenals in de laatste jaren, had een schouw der dammen plaats. Het onderhoud der dammen door particulieren laat te wenschen over.

§ 3. *Baggerwerken, enz.* Het Rifwater en het Waaigat, zoomede een gedeelte van de St. Annabaai, werden door baggeren met den beugel zooveel mogelijk schoongehouden. Voorts geschiedde het gewoon onderhoud van de bruggen over het Rifwater.

De baggerwerktuigen, benevens de vlotten, ponten en boeiën werden in goeden staat gehouden.

§ 4. *Verlichting, seinposten enz.* Er werd gezorgd voor eene behoorlijke bediening van de seinposten, van den vuurtoren, de havenlichten en de lichtboei aan de St. Annabaai, van de vuurtorens van Curacao's Noordwestpunt en op Klein-Curaçao, van den vuurtoren te Boca Spelonk en van den Willemstoren op Bonaire, zoomede van het licht te Cerro Colarado op Aruba.

Door gebrek aan acetyleengas, tengevolge van de ongeregelde verbindingen in deze ongewone tijden, kon het licht van de boei aan de St. Annabaai niet doorloopend brandende worden gehouden.

Geregeld toezicht werd gehouden op het beheer der landsregenbakken, het verstrekken van water, en het schoonhouden der kantoorgebouwen.

§ 5. *Verbetering van de haven van Curaçao.* Het verbeteringswerk aan den mond van de St. Annabaai kon in het verslagjaar niet beëindigd worden; deze had plaats in het laatst van Mei 1918.

Met het Hayward-baggerwerktuig werd in het verslagjaar opgebaggerd 3742 M³ stof, waarvan 3114 M³ aan de westzijde en 628 M³ aan de oostzijde van den havenmond.

Met het oude baggerwerktuig werd verwijderd 2700 M³ stof, waarvan 50 M³ aan de westzijde en 2650 M³ aan de oostzijde van den havenmond.

Met den zandzuiger werd verwijderd 199 M³ stof, waarvan 40 M³ aan de westzijde en 159 M³ aan de oostzijde van den havenmond.

In het geheel werd opgebaggerd 6641 M³ stof waarvan 3204 M³ aan westzijde en 3437 M³ aan de oostzijde van de havenmond.

Volgens de peilingen, welke van 27—29 December 1917 werden verricht, werd in het verslagjaar in het geheel uit het gewenschte profiel verwijderd 3679 M³ stof, waarvan 2823 M³ aan de westzijde en 856 M³ aan de oostzijde van den havenmond.

Op den 1sten Januari 1918 moest volgens deze peilingen nog verwijderd worden 1210 M³ stof, waarvan 941 M³ aan de westzijde en 269 M³ aan de oostzijde van den havenmond. De havenverbetering was op dat tijdstip in zooverre gevorderd, dat de vaargeul over eene breedte van 80 M. (tachtig meter) een diepte had van 9 M. (negen meter) onder Cur. peil, en over een breedte van 75 M. (vijf en zeventig meter) een diepte van 10 M. (tien meter) onder Cur. peil.

In den loop van het verslagjaar werd de werkwijze in zooverre gewijzigd, dat de pijpen, waarin de springstoffen tot ontploffing werden gebracht, niet meer met heimachines werden ingedreven, doch met beitel-spoelboor-inrichtingen ingeboord en werden getrokken na het aanbrengen, doch vóór het doen ontploffen van de springstoffen, die daartoe in blikken bussen werden aangebracht.

§ 6. *Verdere werkzaamheden.* Bij 's lands hospitaal werd een operatiegebouw opgetrokken, terwijl de glasscherven op de ringmuren van dit hospitaal werden verwijderd. Op Mundo Nobo werd een algemeene begraafplaats aangelegd. Bij het Melaatschengesticht werd een nieuwe badplaats voor mannen gemaakt. Vóór de vleeschhal op Pietermaai werd een afsluiting van rasterwerk gemaakt, terwijl de houtwerken van de hal werden overgeverfd. Het Secretarie- en Administratiegebouw, benevens het kantoor van den hypotheekbewaarder, werden overgeverfd. Twee woningen in het fort Amsterdam werden verbouwd en ingericht tot kantoor en laboratorium van den Openbaren Gezondheidsdienst.

Op Daniël in het vierde district werd een ontvangstation voor draadlooze telegrafie opgericht.

De uitvoering van eenige werken, waarvoor op de begrooting gelden waren toegestaan, moest wegens de ongewone tijdsomstandigheden worden uitgesteld.

Een der bogen van de oude militaire bakkerij werd ingericht voor het malen van meel, waartoe een in den vreemde aangekochte meelmolen daarin werd opgesteld. De stoomstraatwals leverde de drijfkracht. Deze molen wordt sedert Augustus in bedrijf gehouden.

K.

POSTERIJEN, TELEGRAFIE EN TELEFONIE.

Bij P. B. n°. 4 werd afgekondigd het Koninklijk besluit van 17 November 1916, n°. 41, tot wijziging van artikel 1 van het Koninklijk besluit van 7 Januari 1913 (*Staatsblad* n°. 6, P. B. n°. 4.), houdende nadere regeling van de porten der brieven en andere stukken, welke rechtstreeks over zee tusschen het Rijk en zijne koloniën en bezittingen in Oost- en West-Indië worden gewisseld.

Bij P. B. n°. 23 werd de koers van postwissels naar Nederland en Suriname vastgesteld op 110 percent.

Bij P. B. n°. 31 werd die koers vastgesteld op 103$^1/_2$ percent.

§ 1. *Posterijen.* Een overzicht van het postverkeer van het eiland Curaçao in vergelijking met de vier voorafgaande jaren wordt gevonden in bijlagen **M** en **N** en eene opgave van de inkomsten en uitgaven der Posterijen op Curaçao en op de andere eilanden in de laatste drie jaren in bijlage **O**.

Het totaal der inkomsten beliep f 24 871,66 tegen f 28 932,32 in 1916.

De uitgaven bedroegen onderscheidelijk f 32 354,29 en f 33 886,21.

Ter overmaking door middel van postwissels werden de volgende bedragen op Curaçao gestort:

Naar het buitenland:		
Nederland	f 12 891,81	
Deensche Antillen	27,22	
Nederlandsch-Indië	15,—	
Suriname	893,45	
		f 13 827,48
Naar de andere eilanden der kolonie:		
Aruba	f 25 002,44	
Bonaire	6 023,37	
St. Martin	3 061,30	
St. Eustatius	852,87^5	
Saba	867,05	
		35 807,03^5
Samen		f 49 634,51^5

Op Curaçao werd op postwissels, die aldaar ontvangen werden, uitbetaald:

Uit het buitenland:		
Nederland	f 6 996,38^5	
Deensche Antillen	1,88	
Groot-Britannië	144,06	
Frankrijk	163,55	
Nederlandsch-Indië	199,50	
Suriname	1 856,22	
		f 9 361,59^5
Uit de andere eilanden der kolonie:		
Aruba	f 47 925,05	
Bonaire	14 892,82^5	
St. Martin	36 306,61^5	
St. Eustatius	28 789,85^5	
Saba	11 901,08^5	
		139 815,43
Samen		f 149 177,02^5

Koloniale postspaarbank. De steeds stijgende prijzen der voornaamste levensbehoeften en de in verband daarmede verhoogde levensstandaard hebben op de inlagen der bank een nadeeligen invloed gehad. Er werd toch slechts f 1500 meer ingelegd dan teruggenomen.

De op naam van 4580 inleggers ingelegde gelden bedroegen op 1 Januari	f 241 934,44
Gedurende het jaar hadden 3042 inlagen plaats tot een gezamenlijk bedrag van	134 765,50^5
Samen	f 376 699,94^5
en beliep de som van 1634 terugbetalingen	133 273,37
Op 31 December bedroeg het aantal inleggers 4775 met een tegoed van	f 243 426,57^5
De op de uitgezette kapitalen gekweekte rente bedroeg	[1]) 10 072,50
Het tegoed van de inleggers wegens gekweekte rente beliep	4 858,55
De administratie kostte	2 530,65

Aan de koloniale kas werden geen betalingen gedaan.

Zoowel de inlagen als de terugbetalingen wisselden af van f 0,25 tot boven f 2000.

Er werden 334 boekjes afgegeven en 139 ingeleverd.

§ 2. *Telegrafie.* De rekening met de Compagnie française des Cables Télégraphiques over 1916 wijst een opbrengst aan van f 141 172. Ingevolge de concessievoorwaarden heeft de maatschappij aan de kolonie de som van f 37 586 uitgekeerd, zijnde de helft van de hoogere opbrengst boven f 66 000.

De gegevens tot vaststelling van de rekening over het jaar 1917 zijn nog niet ingekomen; de uitkomst over dat jaar zal in het volgende verslag worden vermeld.

Draadlooze telegrafie. De posten voor draadlooze telegrafie op Curaçao, Aruba en Bonaire waren gedurende het geheele jaar zoowel voor het binnen- als voor het buitenlandsch (openbaar) verkeer in bedrijf.

Het aantal verzonden telegrammen bedroeg:

door Curaçao	1 203	met	20 810	woorden,
„ Aruba	903	„	15 100	„
„ Bonaire	676	„	13 220	„

en dat der ontvangen telegrammen:

door Curaçao	1 846	met	32 191	woorden,
„ Aruba	563	„	9 988	„
„ Bonaire	514	„	8 853	„

Uit eene vergelijking met het voorgaande jaar blijkt, dat er:

door Curaçao 137 telegrammen met 2360 woorden meer werden verzonden;

door Aruba 53 telegrammen met 1691 woorden meer, en

door Bonaire 56 telegrammen met 915 woorden meer,

en wat het aantal ontvangen telegrammen betreft:

door Curaçao 182 telegrammen minder met 1607 woorden,

door Aruba 93 telegrammen meer met 2092 woorden, en

door Bonaire 111 telegrammen meer met 1543 woorden.

Tezamen werden door de drie posten verzonden:

2782 telegrammen met 49 130 woorden, en ontvangen:

2923 telegrammen met 51 032 woorden.

In vergelijking met het voorgaande jaar werden er 246 telegrammen meer verzonden met 4956 woorden en 22 telegrammen meer ontvangen met 2028 woorden.

De post op Curaçao nam minder telegrammen op dan in het voorgaande jaar, omdat vele stoomschepen ten gevolge van den oorlogstoestand reeds geruimen tijd het eiland niet meer aandoen en die er nog op varen zoo goed als geen telegrammen meer verzenden.

1) Voor zoover bekend.
Over 1916 werd f 10 294,03^5 aan gekweekte rente ontvangen.

Zie voor nadere bijzondeheden omtrent het verkeer bijlage **P.**

Ten einde te kunnen beoordeelen of een geregelde rechtstreeksche draadlooze telegraafverbinding met Nederland verkregen zou kunnen worden en welke sterkte de daarvoor benoodigde toestellen zouden moeten hebben, werd in den loop van het verslagjaar op de plantage Daniël in het 4de district van Curaçao een daartoe geëigende voorloopige ontvangst-inrichting opgesteld. Daarmede zijn van den 1sten October af dagelijks op de uren, waarop de Europeesche stations seinden, proeven genomen. Niettegenstaande zeer dikwijls sterke luchtstoringen optraden en daardoor veel oefening en doorzettingsvermogen van het personeel werd vereischt, waren de uitkomsten bevredigend te noemen, zoodat zelfs geregeld veel oorlogsberichten van verschillende zijden opgenomen konden worden. Van 14 Januari 1918 af werden die berichten dagelijks door een der bladen ter algemeene kennis gebracht.

§ 3. *Telefonie.* Op 31 December waren aan het Curaçaosche telefoonnet 173 personen aangesloten, verdeeld als volgt:

in het stadsdistrict 153,
in het 2de district . . . . . 8, en
in het 3de district . . . . . 12.

De lengte van het telefoonnet bedroeg toen 258 K. M. tegen 242 K. M. op 31 December 1916.

L.

FINANCIEELE ZAKEN EN DOMEIN.

§ 1. *Muntwezen.* Hierover zijn geen bijzonderheden mede te deelen.

§ 2. *Begrooting.* Bij de koloniale huishoudelijke begrooting voor het jaar 1917, vastgesteld bij de Wet van 23 Mei 1917 (*Staatsblad.* n°. 422, P. B. n°. 10) en verhoogd bij de wet van 4 Augustus 1917 (*Staatsblad.* n°. 504, P. B. n°. 36) is gerekend op:

een totaal bedrag aan uitgaven van		f 1 481 254
een totaal bedrag aan inkomsten van	f 853 194	
en een bedrag wegens bijdrage uit 's Rijks schatkist aan de koloniale geldmiddelen van	628 060	
		f 1 481 254

In het jaar 1917 is bij de wet van 30 December 1916 (*Staatsblad* n°. 568 P.B. 1917 n°. 6), de begrooting voor 1915 gewijzigd en nader verhoogd.

Bij deze begrooting, vastgesteld bij de wet van 18 Februari 1915 *Staatsblad* n°. 106, P. B. n°. 14) en verhoogd bij de wet van 17 Februari 1916 (*Staatsblad* n°. 73, P. B. n°. 17) was gerekend op eene uitgaaf van f 1 171 793, op eene opbrengst der middelen en inkomsten van f 732 079 en op eene bijdrage uit 's Rijks schatkist aan de koloniale geldmiddelen van f 439 714.

In het geheel hebben de uitgaven echter f 1 254 764,73 beloopen of f 82 971,73 meer dan het geraamde bedrag, terwijl de opbrengst der middelen en inkomsten slechts f 667 852,69 is geweest, of f 64 226,31 minder dan de raming. De bijdrage uit 's Rijks schatkist moest in verband hiermede met f 147 198,04 worden verhoogd.

§ 3. *Belastingen.* In P. B. n°. 14 is opgenomen de verordening van 26 Maart 1917 tot aanvulling van de Zegelverordening 1908.

In P. B. n°. 28 is opgenomen de Wet van den 23sten Mei 1917 (*Staatsblad* n°. 406) tot uitvoering van artikel 98 der Wet op de Oorlogswinstbelasting 1916 (P. B. 1917 n°. 27).

In P. B. n°. 34 is opgenomen de verordening van 11 Juli 1917 tot wijziging van die van den 5den Mei 1915 (P. B. n°. 46), betreffende de petroleumraffinaderijbelasting.

In P. B. n°. 35 is opgenomen de verordening van 11 Juli 1917 tot wijziging van eenige belastingverordeningen, nl. die op de grondbelasting, de gebruiksbelasting en de inkomstenbelasting.

§ 4. *Inkomsten van onderscheiden aard.* Er werden geen nadere wettelijke voorschriften nopens deze inkomsten vastgesteld.

§ 5. *Hypotheken en eigendomsovergangen.* Ten kantore van den hypotheekbewaarder op Curaçao werden overgeschreven 135 akten.

Voor verdere bijzonderheden aangaande deze akten wordt verwezen naar bijlage **Q** en voor de verrichtingen van de Curaçaosche Hypotheekbank naar § 2 van hoofdstuk N.

Opgave van hypotheken en eigendomsovergangen op de overige eilanden der kolonie.

	Overgeschreven akten gedurende 1917.	Hypotheken.			
		Bestaande op ultimo December 1916.	Bijgekomen in 1917.	Doorgehaald in 1917.	Blijven bestaan op ultimo December 1917.
Aruba.	83	f 220 133	f 11 250	f 2 500	f 228 883
Bonaire	60	142 478	1 700	11 200	132 978
St. Martin	28	71 489	—	—	71 489
St. Eustatius	18	33 538	1 338	—	34 876
Saba.	6	6 156	—	—	6 156
		f 473 794	f 14 288	f 13 700	f 474 382

§ 6. *Domein.* Op Curaçao werd in het 2de en 3de district de huur opgezegd van 92 perceelen met eene uitgestrektheid van 122 H.A. Van deze en andere vroeger verlaten perceelen werden opnieuw in huur uitgegeven 60 stukken grond, beslaande 77 H.A. Voorts werden in huur afgestaan 3 perceelen, groot 0,79 H.A. In het 4de en 5de district hebben 24 personen vrijwillig de verdere huur hunner terreinen opgezegd. Van de voor de verplaatsing van huurders naar andere perceelen en voor de uitgifte van andere perceelen beschikbaar gestelde landsgronden werden 21 perceelen, met eene oppervlakte van 57,75 H.A., op twee na voor de bedoelde verplaatsingen aangewezen.

Verder werden van de oude gedeelten in het 4de district 6 en in het 5de district 9 perceelen, onderscheidenlijk groot 10,65 H.A en 15,90 H.A., in huur afgestaan.

Acht en veertig personen, die naar de nieuwe vestigingsplaatsen werden verplaatst, hebben zich metterwoon hierop gevestigd. De bewoners van het gedeelte Kleine Berg—Krakeel (Terra Cora) niet medegerekend, waren er eind 1917 nog slechts 7 personen, bewoners van landsgronden, die voor ontruiming in aanmerking kwamen; deze zijn reeds in Januari 1918 verplaatst.

Op Aruba werd de huur van 7 perceelen opgezegd, 6 wegens wanbetaling der huurpenningen en 1 wegens het herhaaldelijk plegen van onwettige handelingen op het terrein. Voor het

bouwen van huizen te Oranjestad werden 3 stukken ter grootte van 9,86 aren in eigendom afgestaan.

Op Bonaire werden met 74 personen huurovereenkomsten gesloten, waarbij 88,4637 H.A. grond werden afgestaan, waaronder 10,66 H.A. van 5 perceelen, waarvan de huur reeds vroeger was opgezegd. In dit verslagjaar is dus aan 47 personen meer dan in het jaar 1916 terrein afgestaan; de oppervlakte bedroeg 24,5517 H.A. In eigendom werden afgestaan: in het 2de district 2 stukken grond, groot 5 Aren, in het 3de district 3 stukken, groot 9 Aren, en in het 4de district 4 stukken, groot 22,51 Aren.

Op St. Eustatius steeg het aantal huurders van landsgronden van 17 met 28 H.A. tot 55 met 73 H.A. Aan een huurder met 5 H.A. werd de huur opgezegd.

Bijlage **R** geeft een overzicht van de verhuurde of verpachte gronden, van de verdeeling van die gronden naar de oppervlakte en van de betaalde en verschuldigde huurpenningen op Curaçao, Aruba en Bonaire.

Tegen het vernielen van houtgewas op het domein werd door politiebeambten en boschwachters gewaakt.

Mededeelingen omtrent watervoorziening, putten en dammen zijn opgenomen in hoofdstuk B § 5 en hoofdstuk J.

M.

VERORDENINGEN OMTRENT AMBTENAREN.

In P. B. n°. 8 is opgenomen de beschikking van 11 Mei 1917 n°. 342, houdende aanwijzing der ambtenaren, die in de kolonie Curaçao belast zijn met het opsporen van de feiten bij de Schepenvorderingswet 1917 strafbaar gesteld.

In P. B. n°. 12 is opgenomen het Koninklijk besluit van 5 Mei 1917, n°. 35, waarbij de Minister van Koloniën is gemachtigd om naar behoefte personen, bestemd voor plaatsing in tot den tijdelijken of vasten burgerlijken dienst in Nederlandsch-West-Indië behoorende ambten, waartoe de benoeming niet aan de Kroon is of wordt voorbehouden, zoo noodig na voorbereiding in Nederland of elders, ter beschikking te stellen van den Gouverneur der betrokken kolonie, onder de daarin aangegeven voorwaarden.

Bij P. B. n°. 20 is afgekondigd het Koninklijk besluit van den 28sten Juni 1917 (*Staatsblad* n°. 480), tot vaststelling van regelingen omtrent toekenning van verloven en wachtgelden aan- en omtrent terugbetaling van genoten uitkeeringen enz. door ter vervulling van burgerlijke ambten naar Nederlandsch-West-Indië gezonden personen.

In P. B. n°. 25 is opgenomen het Koninklijk besluit van den 19den Mei 1917 (*Staatsblad* n°. 404), houdende bepalingen betreffende den Geneeskundigen Raad van het Departement van Koloniën.

In P.B. n°. 56 is opgenomen het Koninklijk besluit van 5 October 1917, n°. 43, regelende de bezoldigingen der Roomsch-Katholieke geestelijken in de kolonie Curaçao.

N.

HANDEL, NIJVERHEID EN LANDBOUW.

§ 1. *Handel en scheepvaart.*

Curaçao. Voor den handel kan het verslagjaar over het algemeen onder de middelmatige jaren gerekend worden. In enkele takken werd veel geld verdiend, in andere waren de verdiensten weer geringer dan vóór den oorlog het geval placht te zijn. Zoo zijn er met den steenkolenhandel goede zaken gemaakt, maar ligt een groot deel van de ingevoerde manufacturen en fantaisieartikelen nog onverkocht in de winkels. Over het algemeen kan men zeggen, dat de hoogere winkelprijzen, die voor alle artikelen bedongen konden worden, ruimschoots zullen hebben goedgemaakt de hoogere vrachten, loonen en andere onkosten, waarmede de handel meer en meer belast werd.

De eindcijfers der statistieken wijzen zoowel voor den invoer als voor den uitvoer eene aanzienlijke vermeerdering der omzetten aan. De vooruitgang is echter meer schijnbaar dan wezenlijk, daar de voornaamste reden van de hoogere cijfers gezocht moet worden in de verhoogde prijzen der goederen.

Van steenkolen bijv., waarvan de invoer slechts 14 000 ton meer dan in het voorafgaand jaar bedroeg, beliep het verschil in prijs niet minder dan f 337 000, voor tarwemeel waren de cijfers onderscheidenlijk ruim 300 000 K.G. minder en f 154 000 meer.

Bij den uitvoer valt op te merken, dat de vermeerdering bijna uitsluitend voor rekening van de steenkolen komt. Voor rond een half millioen gulden werd er aan die brandstof meer uitgevoerd. Vermeerderingen van eenige beteekenis vindt men verder bij: geitenvellen, strooboeden, mest en zout. Voor het meerendeel ligt de beteekenis van de vermeerdering meer in de stijging der prijzen dan wel in de grootere hoeveelheid van het uitgevoerde. Beduidend verschil ten nadeele van het verslagjaar valt daarentegen op te merken bij phosphorzure kalk, waarvan slechts voor eene waarde van rond f 75 000 werd uitgevoerd tegen f 217 000 in 1916.

De doorvoer nam met ongeveer 12 000 ton van 1000 K.G. af. Gebrek aan scheepsruimte is de voornaamste oorzaak van dien achteruitgang Overigens is ook deze achteruitgang meer schijnbaar dan wezenlijk. Groot is de hoeveelheid te Willemstad voor doorvoer aangebrachte goederen; maar wegens gebrek aan scheepsruimte lagen op het einde van het jaar duizenden tonnen, meest voortbrengselen van de naburige republieken, op Curaçao op verschepingsgelegenheid te wachten.

Dat de toestand op handelsgebied, de omstandigheden in aanmerking genomen, gedurende het verslagjaar niet onbevredigend is geweest, is voor een niet gering deel te danken aan de zeer levendige schoenervaart tusschen Curaçao en de omliggende republieken en eilanden en aan de hooge vrachten, welke konden worden berekend. Het getal zeilschepen, die de haven van Willemstad binnenvielen, was 1505, tegen 1325 in 1916 en 1024 in 1915. Deze omstandigheid en de door de Curaçaosche Petroleum Maatschappij, de Curaçaosche Mijnmaatschappij en de Eerste Sisal Maatschappij aan het werkvolk uitbetaalde loonen hielden de koopkracht op peil.

Het aantal te Willemstad aangebrachte en van daar vertrokken passagiers, bedroeg onderscheidenlijk 5776 en 6410 personen tegen 5604 en 4403 in 1916.

Bijlage **S** bevat eene opgave van de in de kolonie tehuis behoorende schepen.

De andere eilanden. De handel op deze eilanden ondervond ook in dit jaar de nadeelige gevolgen van den oorlog. Alleen Bonaire maakte hierop eene uitzondering. De gunstige toestand, waarin de bevolking verkeerde, eensdeels aan den verkregen ruimen maisoogst te danken, maar vooral ook omdat er volop werk voor haar was, bevoordeelde den handel, welke in dat jaar levendig is geweest. De groote vraag naar mest voor

grondbewerking op de aan de oorlogvoerende landen toebehoorende eilanden der Antillen deed den prijs van dat artikel zeer hoog stijgen en hierdoor een drukker verkeer dan vroeger met die eilanden ontstaan.

Er werd 950000 Kilogram mest meer uitgevoerd dan in 1916.

Voor de scheepvaart was het jaar voor Bonaire buitengewoon gunstig, omdat ten gevolge van den voortdurenden oorlogstoestand de geregelde stoomvaart in de Caraibische Zee slechts zeer gebrekkig kon worden onderhouden. De vraag naar schepen was grooter dan ooit te voren en de vrachtprijzen stegen daardoor zeer.

Op Aruba was die vraag, dank zij het gedurig vervoer van steen en zand voor de Petroleum-maatschappij op Curaçao, niet veel minder dan in vorige jaren: de scheepvaart van Aruba op buitenlandsche havens was echter onbeduidend.

Op St. Eustatius bleef de katoen van het oogstjaar 1917-1918 in hoofdzaak nog in magazijn.

Geheele kolonie. De volgende cijfers mogen een overzicht geven van den invoer uit en den uitvoer naar het buitenland van elk der eilanden van de kolonie afzonderlijk:

	Invoer.	Uitvoer.
Curaçao	f 5 798 872	f 2 290 306
Aruba	369 363	208 192
Bonaire	316 753	155 936
St. Martin	195 983	63 980
St. Eustatius	88 420	35 189
Saba	90 941	11 876

Uitvoerige gegevens betreffende den in-, uit- en doorvoer van de verschillende eilanden der kolonie zijn opgenomen in de bijlagen **T** tot en met **X**.

Blijkens bijlage **IJ** werden al de eilanden der kolonie bezocht door 3773 schepen, metende samen 1 325 242 M³ netto.

Het aantal schepen, dat de verschillende havens bezocht, was 316 meer dan in 1916, met een inhoud van 53 625 M³ meer; de waarde van den in- en uitvoer was onderscheidenlijk f 706 513 en f 347 130 meer dan in 1916, terwijl de omvang van den doorvoer 12 398 ton van 1000 K.G kleiner was dan in dat jaar.

§ 2. *Bankwezen.*

De Curaçaosche Bank. Gedurende het jaar 1917 kwam in de werkzaamheden van de Curaçaosche Bank geen verandering; deze moesten, evenals in de voorafgaande jaren, beperkt blijven tot het disconteeren en afgeven van wissels.

Van beide werd matig gebruik gemaakt; slechts op Nederland en Amerika werden, in afwachting van meer geregelde toestanden, wissels afgegeven, ten einde ook met andere landen betrekkingen te kunnen aanknoopen.

De wisselhandel van de bank ondervindt vele moeilijkheden, omdat van andere zijden zoowel ten aanzien van den verkoop als van den inkoop van wissels meer voordeelen aan de koopers worden aangeboden, dan het de Curacaosche Bank, in verband met de bepalingen van haar reglement, mogelijk is.

Particulieren verhandelen n.l. veelal hunne wissels op krediet en nemen allerlei, ook niet getarifeerde, muntsoorten in betaling aan.

De wisselkoers van de Curaçaosche Bank wordt geregeld naar den guldenkoers in New-York; deze koers was tegen het einde van het jaar vrij hoog, zoodat ook hier de koers van op Nederland afgegeven wissels verhoogd moest worden. In verband hiermede werd de koers op New-York verlaagd. In het algemeen verhandelde de Curaçaosche Bank weinig wissels.

Er werden verkocht:

op Nederland	f 538 207,51	
op New-York	66 117,10	
		f 604 324,61

Het bankbiljetten-kapitaal ad f 600 000 bleek niet langer in de behoefte te voorzien. Daarom werd er een voorstel gedaan om het kapitaal op f 800 000 te brengen. Bij de behandeling van de daartoe strekkende ontwerp-verordening in den Kolonialen Raad, stelde een der leden voor om het kapitaal tot één millioen op te voeren; dat voorstel werd door het Bestuur overgenomen en door den Raad goedgekeurd.

Eind December bedroeg het kassaldo f 346 517,50 en wel:

aan bankbiljetten	f 50 220,—
aan Nederlandsche tienguldenstukken	235 955,05
aan getarifeerde gouden munten	44 634,80
aan Nederlandsche zilveren munten	15 707,50
aan pasmunt	0.15
	f 346 517,50

Onder dit bedrag is tot dekking der biljetten het vijfde deel van het daaraan uitgegeven bedrag begrepen, dat aan specie beschikbaar moet blijven.

Aan het Gouvernement van Curaçao werden fondsen tot een bedrag van f 615 000 verstrekt.

Bovendien werd door tusschenkomst van de agentschappen der Bank te New-York voor leveringen aan het koloniaal bestuur een som van f 132 762,96 uitbetaald. Onder dit bedrag zijn begrepen de kosten van de bestellingen door de voedingscommissie gedaan.

Het nog door het Gouvernement verschuldigd saldo bedroeg op eind December f 145 167,17.

De zuivere winst was f 26 994,19, welk bedrag in de koloniale kas is gestort.

De balansstaat op eind December 1917 is opgenomen in bijlage **Z**.

De Curaçaosche Hypotheekbank Omtrent den stand van zaken kan het volgende worden medegedeeld:

Uitstaande hypotheken op 31 December 1916	f 1 169 840
Verleende hypotheken	95 988
	f 1 265 828
Afbetaald	57 301
Blijft uitstaande op 31 December 1917	f 1 208 527
Gelden in administratie op 31 December 1916	f 1 134 784
Gedurende 1917 in administratie ontvangen	175 118
	f 1 309 902
Teruggenomen gedurende 1917	220 110
Gelden in administratie op 31 Dec. 1917	f 1 089 792
Uitstaande interesten op 31 December 1916	f 69 342
In het jaar 1917 bijgekomen	62 564
	f 131 907
In het jaar 1917 afbetaald	78 625
Uitstaande interesten op 31 December 1917	f 53 982

Van de gemaakte winst over het jaar 1916 ten bedrage van f 27 919 werd f 20 000 of f 500 per aandeel aan dividend uitgekeerd en f 700 aan de ambtenaren toegekend. Het saldo van de zuivere winst werd geboekt aan de credit-zijde van de winst-en-verliesrekening, waarvan het saldo op 31 December 1917 f 116 207 bedroeg.

Van de aan de instelling toebehoorende huizen en erven werden 7 verkocht, op 5 waarvan een winst van f 7452 werd gemaakt; op 2 daarvan werd een verlies van f 4373 geleden.

Wegens wanbetaling der interesten verkocht de instelling een plantage op openbare veiling. Ter vermijding van verlies kocht zij dit pand zelf op.

Aan grond- en inkomstenbelasting werden onderscheidenlijk aan de koloniale kas betaald f 807 en f 500.

Zes aandeelen werden overgedragen.

De spaar- en beleenbank op Curaçao. De balans over het 67ste huishoudelijk jaar van 1 Juli 1916 tot en met 30 Juni 1917 sloot met een eindcijfer van f 605 268. De kosten van beheer en kleine benoodigdheden beliepen f 8661. Op de in den loop

van het jaar verkochte panden, waarop aan kapitaal en interest verschuldigd waren f 5139, is een verlies geleden van f 38.

Gedurende het jaar is een bedrag van f 18 300 op hypotheek uitgezet en f 8258 op hoofdsom, benevens f 19362 aan interest, daarop afbetaald. Op obligaties werd uitgezet f 10 000, op hoofdsom ontvangen f 9055 en aan interesten f 4853.

Het aan panden beleend bedrag beliep f 78 413, terwijl f 74 263 aan hoofdsom, en f 8564 aan interest daarop afbetaald werd.

Het saldo in kas bedroeg op 30 Juni f 8026.

De stortingen waren verdeeld als volgt:

van f 0,25 tot f 2,50	1392
„ 2,50 „ 5,—	1572
„ 5,— „ 10,—	541
„ 10,— „ 25,—	761
„ 25,— „ 50,—	188
„ 50,— „ 100.—	85
„ 100.— „ 250,—	54
„ 250,— „ 500,—	24
„ 500.— en daarboven	13
Tezamen	4630

Van de netto-winst van f 6705 werd f 670 op het reservefonds overgeschreven, de post dubieuse debiteuren, groot f 1153, afgeschreven, en f 2600 bestemd tot het uitkeeren van dividend naar reden van f 20 per aandeel; het saldo ad f 2282 werd overgebracht op de creditzijde van een opnieuw te openen post dubieuse debiteuren, welke rekening belast zal worden met eene som van f 6805, zijnde 50 pct. van vorderingen, die grootendeels niet invorderbaar worden geacht.

Er werden zes aandeelen overgedragen.

Maduro's Bank. Onderstaande staat geeft een overzicht van den stand dezer instelling op 31 December, na het eerste jaar harer oprichting.

Actief.

Effecten	f 620 451,86
Vorderingen op bankinstellingen	600 044,90
Beleening van effecten, enz.	897 668,40
Beleening van producten	149 745,38
Andere leeningen	24 734,56
Contanten	135 039,32
	f 2 427 684,52

Passief.

Kapitaal	f 1 000 000,—
Reservefonds	10 000,—
Deposito's op termijn	813 768,18
Inlagen bij de Spaarbank	114 662,51
Rekeningen-courant	216 901,08
Verschuldigd aan bankinstellingen	272 352,75
	f 2 427 684 52

De weeskamer op St. Martin. Het saldo in kas bedroeg op

31 December 1916	f 1 653
Ontvangen aan rente	9
	f 1 662
Commissieloon en schrijfbehoeften	10
In kas op 31 December 1917	f 1 652
Kapitaal op hypotheek	1 400
Totaal bedrag in beheer	f 3 052

§ 3. *Nijverheid.*

Mijnwezen. Aan één persoon werd voor den duur van drie jaar vergunning verleend tot het doen van opsporingen naar delfstoffen op een op St. Martin gelegen terrein, waarvan de oppervlakte geschat wordt op 102 Hectaren.

Slechts eene hoeveelheid van 3582 ton phosphorzure kalk van de eerste klasse werd, met twee schepen, uit de mijnen van de plantage Santa Barbara uitgevoerd, doordien de Mijnmaatschappij Curaçao, als gevolg van den oorlogstoestand, niet de beschikking kon verkrijgen over scheepsruimte. Aan uitvoerrecht werd aan de koloniale kas het bedrag van f 2813 voldaan. De werkzaamheden bepaalden zich hoofdzakelijk tot het uitgraven en opstapelen van materiaal voor lateren uitvoer. Bij de mijnen werkten gemiddeld 230 personen.

In den in het vorig verslag geschetsten toestand van de Aruba Goud-Maatschappij is geen verandering gekomen. De maatschappij is niet bij machte de mijnontginning weer aan te vangen, zoolang de oorlogstoestand voortduurt, en is zelfs niet in staat het voorradige erts te verwerken.

Uitvoer van goud en zilver had in het verslagjaar niet plaats.

Fabrieken. De Cultuur-Maatschappij der Nederlandsche Antillen op St. Eustatius begon met den bouw van een suiker- en van een sisalfabriek en breidde haar cassave-industrie van stijfsel tot meel uit.

Hoedennijverheid. Dit bedrijf heeft in niet mindere mate dan in 1916 de nadeelige gevolgen van den Europeeschen oorlog ondervonden. De statistische gegevens toonen wel is waar hoogere uitvoercijfers aan dan in 1916, zoowel ten aanzien van het aantal dozijnen hoeden als van de waarde daarvan, doch de gemiddelde prijs per dozijn was daarentegen lager dan in 1916, hetgeen in hoofdzaak toe te schrijven is aan het feit, dat de Vereenigde Staten van Amerika, door de gestadige afneming der concurrentie, ook in 1917 de markt ten volle konden beheerschen, waardoor de prijzen van de grove en middelsoorthoeden het geheele jaar door, behoudens enkele schommelingen, onveranderd bleven. De uitvoer naar Engeland en Nederland was wegens gebrek aan scheepsruimte aanmerkelijk verminderd; naar Frankrijk en Duitschland heeft in het geheel geen uitvoer plaats gehad. Volgens de ter Inspectie der belastingen aangehouden statistieken heeft de uitvoer 123 714 dozijn ter waarde van f 448 718 bedragen, d.i. 6661 dozijn en f 38 775 meer dan in 1916. Het groote verschil tusschen de uitkomsten van 1916 en 1917, dat de statistieken zoowel in hoeveelheid als in prijs, ten opzichte van den uitvoer naar sommige landen aantoonen, moet daarin gezocht worden, dat de juistheid der opgaven voor den uitvoer niet nagegaan kan worden en dat de meeste hoeden, ongeacht de hoedanigheid, tegen één prijs worden aangegeven, hetgeen een onzuiver beeld geeft van de waarde van het uitgevoerde. Dit is ook van invloed op den gemiddelden prijs per dozijn. Ten bewijze hiervan diene, dat de naar de Vereenigde Staten van Amerika uitgevoerde hoeden volgens de koloniale statistieken een gemiddelde waarde van f 3,61 bezaten, terwijl die waarde volgens de consulaire opgaven f 4 bedroeg, hetgeen een verschil van ruim 10 % geeft.

Met voldoening kan gemeld worden, dat het vlechten van hoeden van betere hoedanigheid en zelfs van de fijnere en allerfijnste soorten met den dag toeneemt. Niettegenstaande de oorlog den afzet zeer bemoeilijkt en de nijverheid in hare ontwikkeling belemmert, heeft de afzet toch vrij geregeld bij doortrekkende reizigers kunnen plaats vinden.

Deze hoeden, die een niet gering bedrag vertegenwoordigen, zijn echter niet opgenomen in de uitvoer-statistieken.

Dank zij de oprichting van verscheidene leergangen, is het bedrijf op al de eilanden der kolonie, waar het beoefend wordt, sterk vooruitgegaan. Het aantal vlechtsters van middelsoort en fijne hoeden is zeer toegenomen.

Op al de eilanden worden thans vlechtsters aangetroffen, die hoeden van een hoogere waarde dan f 20 per stuk vervaardigen.

Te Simsonsbaai op St. Martin zijn de uitkomsten over het algemeen het best, daar vrijwel alle kinderen en groote meisjes aanleg voor het hoedenvlechten schijnen te hebben, zoodat het onderwezene däär gemakkelijk opgenomen wordt.

Op Aruba is de toestand anders dan op de overige eilanden, omdat men zich algemeen meer toelegde op het vlechten van minderwaardige lataïhoeden tegen den prijs van pl. m. f 0,75 per dozijn. De vervaardiging van hipihapahoeden kan daarom slechts geleidelijk worden ingevoerd.

De verkregen uitkomsten kunnen niettemin toch nog zeer bevredigend genoemd worden.

Van Bonaire mag voornamelijk wat het dorpje Rincon betreft worden gezegd, dat de hoedennijverheid alle verwachtingen heeft overtroffen. In dat dorpje, waar nog kort geleden zeer

weinig aan hoedenvlechten werd gedaan, kwam een werkplaats tot stand, die zich in een grooten toeloop mocht verheugen, en tot groote uitbreiding van het bedrijf leidde.

Evenals op de overige leergangen werd er stelselmatig onderricht gegeven, met het doel om later bij wijze van proef eene coöperatieve vereeniging onder de vlechtsters op te richten. In deze richting werd ook reeds gewerkt in het dorpje Santa Rosa in het 2de district van het eiland Curaçao.

Dit stelsel zal ongetwijfeld zeer veel bijdragen tot bevordering van het bedrijf.

Door de toepassing van nieuwe stelsels en betere werkwijzen werden op de leergangen voor volwassenen uitstekende uitkomsten verkregen.

Ook leert de ervaring, dat wanneer de vlechtsters ook theoretisch onderlegd worden de uitkomsten gunstig afsteken bij die van vorige jaren.

Het aantal der leergangen bedroeg evenals ten vorigen jare een en dertig.

Zij werden door 1099 leerlingen bezocht, verdeeld als volgt: Curaçao 532, Aruba 160, Bonaire 272 en St. Martin 135.

Hoewel de vorderingen uiteenliepen, mag toch gezegd worden, dat alle ten volle aan het doel bleven beantwoorden, eenige zelfs in buitengewone mate. De leergang te Pietermaai (Willemstad) waar de vlechtsters, nevens het gewoon onderwijs, ook eene opleiding tot hoofdvlechtster ontvangen, kan zelfs op schitterende uitkomsten wijzen.

Aan niet minder dan 43 vlechtsters kon, hoewel de eischen hooger werden gesteld, na een in het openbaar afgelegd examen, een bewijs worden uitgereikt, dat zij de lessen met vrucht hadden gevolgd, en wel aan:

2 leerlingen van Curaçao diploma D met aanteekening;
12 leerlingen van Curaçao diploma D zonder aanteekening;
19 leerlingen van Curaçao diploma C;
9 leerlingen van Curaçao diploma B;
1 leerling van Aruba diploma C.

Zoodanige bewijzen konden in het vorige jaar slechts aan 13 leerlingen afgegeven worden.

Te Philipsburg op St. Martin, werd een correspondentieleergang tot opleiding van hoofdvlechtsters geopend, en wel met het oog op de betrekkelijk hooge kosten, verbonden aan de verplaatsing van vlechtsters naar het hoofdeiland. Tot hoofd van dien leergang is de eerwaarde zuster Agnes, die haar medewerking geheel belangloos verleent, aangesteld. Het werk der deelneemsters wordt onder haar toezicht gemaakt, gestelde vragen worden schriftelijk beantwoord en er worden opstelletjes gemaakt en naar Curaçao ter beoordeeling van den leider opgezonden. De verkregen uitkomsten doen verwachten, dat deze leergang geheel aan het doel zal beantwoorden.

Er zijn stappen gedaan om, bij wijze van proefneming, in 1918 twee leergangen op Saba te openen, één voor schoolgaande kinderen en één voor volwassenen. Tot hoofd van die leergangen zal eene zoowel theoretisch als praktisch onderlegde hoofdvlechtster worden aangesteld.

Het oprichten van nog meer leergangen wordt overwogen: verschillende omstandigheden hebben de oprichting reeds in 1917 verhinderd.

Op den hoofdleergang te Pietermaai wordt steeds de gelegenheid gegeven tot verkoop van de bij de verschillende leergangen gevlochten hoeden. Deze gelegenheid staat ook open voor alle vlechtsters elders, die goed werk leveren. Alle ten verkoop afgeleverde hoeden werden tegen goede prijzen van de hand gedaan.

Er werden meermalen lezingen bij de verschillende leergangen op Curaçao gehouden.

Bij het vaststellen van het leerplan op de bijzondere scholen wordt meer rekening gehouden met de strooihoedennijverheid.

Bij Gouvernementsbeschikking, dd. 2 Maart 1917 n°. 166, werd bepaald, dat aan meisjes, die een diploma als hoedenvlechtster bezitten, gelegenheid zal worden geboden om onderwijs in de Nederlandsche en Engelsche taal te ontvangen.

Deze bepaling heeft ten doel: 1°. het spreken van het Nederlandsch op de leergangen te bevorderen, zoodat in de toekomst het onderwijs geheel in die taal zal kunnen worden gegeven, en 2°. de hoofdvlechtsters in staat te stellen vreemdelingen, die de leergangen bezoeken en meestal Engelsch spreken, in die taal te woord te kunnen staan.

De netheid liet over het algemeen niet te wenschen over. Steeds wordt aan hoofdvlechtsters en leerlingen ingeprent, dat zij een zeer belangrijke factor is tot het verkrijgen van gunstige uitkomsten bij het vlechten. De betoonde vlijt kon over het algemeen goed genoemd worden: bij sommige leerlingen was deze zelfs zeer goed. De spaarzin wordt bij de vlechtsters niet zonder goede gevolgen aangemoedigd.

Het verzuim was betrekkelijk zeer gering.

Over het algemeen komt aan het onderwijzend personeel een woord van lof toe.

Het gebrek aan goede hoedanigheid stroo, hoewel nog zeer merkbaar, deed zich niet zoo erg gevoelen als in 1916.

Door de toepassing van door den leider der nijverheid aan de vlechtsters verstrekte aanwijzingen, werd het stroo veel verbeterd en kon het zelfs benut worden tot het vlechten van de allerfijnste hoeden.

Het spreekt echter vanzelf, dat stroo van welke hoedanigheid ook niet in die mate verbeterd kan worden. De leider der nijverheid zet intusschen zijn pogingen tot verbetering van het stroo voort.

Uit de statistische gegevens blijkt voldoende, dat de hoedanigheid van het ingevoerde stroo beter was dan in 1916.

Terwijl toch in 1916 276 635 dozijn koppen ter waarde van f 95 050 werden ingevoerd, bedroeg de invoer in 1917 265 200 dozijn ter waarde van f 139 380, vertegenwoordigende een gemiddelden prijs van onderscheidenlijk f 0,34 en f 0,52 per dozijn.

De verkoopprijs is vrijwel op dezelfde hoogte gebleven. De nijverheid heeft geen stremming ondervonden uit gebrek aan grondstof van voldoende hoedanigheid.

Met het uit Suriname ontvangen Mauritius- en Awara-stroo zijn bij den leergang te Pietermaai hoeden gevlochten, die als monsters naar den vreemde zullen worden verzonden.

Eerst nadat de beoordeeling daarvan bekend is, zal kunnen worden bepaald in hoeverre het vlechten met die soorten stroo aanbeveling verdient.

Nu reeds mag echter gezegd worden, dat de hoeden, die in het openbaar ten toon zijn gesteld, bij velen bijval hebben gevonden.

De opzending ter beoordeeling zal eerst naderhand geschieden, omdat het beter is daarmede te wachten totdat er gelegenheid zal bestaan, om, nevens het oordeel van invoerders in de V. S. van Amerika, die thans de markt beheerschen, ook die van Europeesche invoerders te vernemen. Men zal dan beter kunnen nagaan welke markt de beste is. Daarbij moet er ook nog rekening mede gehouden worden, dat de mededinging dan veel grooter zal wezen dan nu het geval kan zijn, hetgeen allicht een gunstigen invloed zal hebben op de aan te bieden prijzen.

Uit Columbia ontving de leider der nijverheid eene kleine hoeveelheid stroo, waarvan de hoedanigheid uitstekend bleek te zijn. Op Curaçao met die stroosoort gevlochten hoeden konden met de beste uit Columbia afkomstige wedijveren.

Bij de onderhandelingen tot het verkrijgen van groote hoeveelheden bleek echter, dat er in Columbia eene verbodsbepaling tegen den uitvoer van stroo bestond. Pogingen tot den invoer van beter stroo worden steeds voortgezet.

Aan dit, voor de nijverheid zoo overbelangrijk onderdeel blijft de leider steeds zijne aandacht schenken.

Verdere bijzonderheden omtrent deze nijverheid zijn vervat in de bijlage **AA** tot en met **DD**.

Scheepsbouw. Op Curaçao werden in het verslagjaar de volgende nieuw gebouwde schepen te water gelaten, als: vier tweemastschoeners, onderscheidenlijk groot 302, 279, 181 en 251 M³. bruto, een lichter, groot 990 M³. bruto en een kotter groot 35 M³. Op het einde van het verslagjaar waren op Curaçao nog vier tweemast- en een driemastschoener in aanbouw. Verder werden gebouwd: op Aruba een kotter, op Bonaire 3 kotters en een visschersboot, op St. Eustatius 2 kotters. Op Bonaire waren op het einde van het jaar een tweemastschoener en twee kotters, en op St. Martin één vaartuig in aanbouw.

Zeebrieven. Er werden 44 zeebrieven afgegeven: op Curaçao 14, op Aruba 7, op Bonaire 18, op St. Martin 3, op St. Eustatius 1 en op Saba 1.

Visscherij. Ook in het verslagjaar is in dit bedrijf geen verandering gekomen.

Uit Aruba werd voor het plaatselijk verbruik naar Curaçao uitgevoerd 2674 dozijn gezouten visch, vertegenwoordigende

eene waarde van ongeveer f 16 000. Uitvoer van versche afgekoelde visch had niet plaats, omdat de afzet op Curaçao veel te gering was. De grootste afnemers van deze visch waren de stoomschepen, die Curaçao aandeden, maar die thans als gevolg van den oorlog meerendeels wegblijven. De aanvoer van versche visch voor plaatselijk gebruik was, evenals vroeger, steeds voldoende.

Ook in dit verslagjaar konden de visschers van Bonaire hun bedrijf in de Venezolaansche wateren bij de Aves- en Roques-eilanden ongestoord uitoefenen. De gevangen visch vond op de Venezolaansche markt geregelden afzet tegen hooge prijzen.

Op St. Martin, St. Eustatius en Saba was de opbrengst der visscherij uitsluitend voor plaatselijk gebruik bestemd.

Visscherij-voorschotten. Door het tot stand komen van de voorgenomen regeling betreffende afbetalingen op deze voorschotten, waarvan in het vorig verslag melding is gemaakt, bedroeg de aanzuivering f 1412 of f 402 meer dan in 1916. Op Aruba werden den visschers, die de door hen aanvaarde voorwaarden niet nakwamen, en daarbij de hun verstrekte booten en toebehooren zeer verwaarloosden, een en ander ontnomen. De booten met toebehooren werden aan anderen verkocht.

Sponzenteelt. In aansluiting met hetgeen voorkomt in het vorig verslag omtrent de proefneming met het stekken van sponzen door Dr. P. J. VAN BREEMEN, kan het volgende worden gemeld.

De in 1915 uitgezette stekken zijn slechts gedeeltelijk in leven gebleven. Dit verschil hangt wellicht samen met de plaats, die de verschillende groepen in den vijver innamen, maar met zekerheid valt dit niet uit te maken. De nog levende sponzen zijn in het afgeloopen jaar, in tegenstelling met 1916, aanmerkelijk in omvang toegenomen, maar van een oogsten na 12 tot 18 maanden na het stekken, zooals zulks voor Euspongia officinalis var. rotunda, de hier gebruikte soort, op de Caicos eilanden opgegeven wordt, is geen sprake. Veel zal daarbij afhangen van de oorspronkelijke grootte der stekken, maar daaromtrent wordt in de verhandeling over de sponzenkweekerij op de Caicos niets vermeld. In ons geval waren de stekken opzettelijk zoo klein mogelijk genomen; wellicht was de uiterste grens bij eenige partijen overschreden, zoodat het afsterven van sommige partijen ook daaraan te wijten kan zijn.

Het zij overigens in het licht gesteld, dat er in dat opstel over de vooruitzichten van het kweeken van sponzen door middel van stekken zeer gunstig geoordeeld wordt en dat o. m. gezegd wordt: „It is important to bear in mind that the method has passed the experimental stage and that it actually constitutes an industry in the Caicos Islands of the West Indies".

Naar het voorkomt, doet de groei van de stekken in den vijver niet onder voor dien van de voorheen in het Schottegat uitgezette sponzen, zoodat daarmee het gebruik van kweekvijvers van ten hoogste 3 voet diepte voor de sponzenkweekerij aangetoond is. De proefneming zal worden voortgezet.

Zoutwinning Curaçao. In het verslagjaar was meer bedrijvigheid te bespeuren op de zoutmarkt. De zoutprijzen schommelden van f 0,90 tot f 1,10 per vat van 130 K.G. Als gevolg hiervan werd dan ook in het verslagjaar meer zout geoogst en uitgevoerd dan het jaar tevoren.

In het tweede en derde district werd 3 068 000 K.G. geoogst. De oogst in het vierde en vijfde district heeft 6 034 990 K.G. opgeleverd.

De uitvoer bedroeg 4 334 000 K.G.

De voorraad op het einde van het jaar beliep ongeveer 4 602 260 K.G.

Aruba. In het vierde district zijn er kleine verbeteringen aan de pannen aangebracht. Zooals herhaaldelijk is aangegeven, wordt het gewonnen zout hoofdzakelijk voor de plaatselijke behoefte, met name de visscherij, gebruikt. Als gevolg van de prijsstijging is in het verslagjaar een kleine hoeveelheid van 5617 K.G. uitgevoerd.

Bonaire. De afzet was gunstig en overtrof dien van het jaar te voren met 3 978 000 K.G.

Daarentegen was de opbrengst veel minder, deels wegens den regen, deels, en voornamelijk, ook uit gebrek aan werkkracht.

Uit de pannen te Slagbaai werd er in het geheel geen zout gegaard, omdat het zich er ten gevolge van de regens op het einde van 1916 en in het begin van 1917 niet goed kon zetten.

Naar Noord-Amerikaansche havens werden slechts twee scheepsladingen, tezamen 2 843 880 K.G., uitgevoerd, wegens den grooten aanvoer van andere naburige eilanden.

De prijs was echter beter dan in 1916; het uit Slagbaai naar Trinidad en andere plaatsen verscheepte gemalen zout deed zelfs een hoogeren prijs dan f 1 per 100 K.G., waarvoor het in 1916 verkocht werd.

De zoutpannen ter Lage Westkust leverden	2 191 800 K.G.
Er was aanwezig op 1 Januari	8 168 950 „
tezamen	10 360 750 K.G.
Verkocht werd	6 634 160 K.G.
zoodat er op ultimo December	3 726 590 K.G.

zout in voorraad overbleef.

Onder het verkochte is begrepen eene hoeveelheid van 3640 K.G. voor plaatselijk gebruik.

In de zoutpannen te Slagbaai was op 1 Januari aanwezig	1 950 000 K.G.
Verkocht werd	1 207 683 K.G.
zoodat er op ultimo December	742 317 K.G.

in voorraad bleef.

De verkregen prijzen per vat van ongeveer 130 K.G. bedroegen ter Lage Westkust gemiddeld f 0,50 en te Slagbaai gemiddeld f 0,55.

De verscheping geschiedde naar Noord-Amerikaansche havens, voorts naar Cuba, Porto-Rico en de Engelsche en Fransche Antillen.

De zoutpannen van beide ondernemingen verkeeren in vrij goeden staat.

De heer Craane heeft geen gevolg gegeven aan zijn voornemen tot uitbreiding van de door hem bij wijze van proef aangelegde zoutpannen, omdat de plaats daarvoor ongeschikt bleek te zijn. Van de daar aanwezige hoeveelheid van 109 200 K.G. werd niets verkocht.

St. Martin. De uitvoer bedroeg 3 377 550 K.G. tegen 2 468 160 in 1916.

Uit de kleine concessies werden geoogst 991 000 K.G.; uit de groote concessies is niet geoogst en aan de dammen daarvan is nog niets gedaan.

Waterwerken op Curaçao. Van de distillatie-inrichting werd in het geheel geen gebruik gemaakt. Met de levering van putwater door de pijpleiding is echter voortgegaan.

Electrische inrichting op Curaçao. Deze inrichting heeft, niettegenstaande de hooge prijzen van steenkolen en andere benoodigdheden, haar tarief voor electrisch licht gehandhaafd, zoodat zij onder zeer ongunstige omstandigheden gewerkt heeft. Het aantal lichten nam met 196 toe en bedroeg op het einde van het jaar 3879. In de straatverlichting werd met 259 lichten voorzien.

IJsfabriek op Curaçao. Ten gevolge van de belangrijk hoogere prijzen van benoodigdheden, heeft deze inrichting zich verplicht gezien den prijs van het ijs wederom te verhoogen, en wel tot 16 cent per K.G. Deze prijsverhooging, die afneming van het verbruik veroorzaakte, kon niet verhoeden, dat de onderneming verlies opleverde. Er werd 169 ton ijs uitgevoerd.

Coöperatieve Vereeniging en Nijverheid op Curaçao. In het afgeloopen jaar werd 20 217 K.G. zoolleder van het buitenland ingevoerd en 51 103 paar alpargata's (inlandsch schoeisel) vervaardigd.

Aan loontrekkende leden werd de som van f 14 307 uitbetaald en aan werksters buiten de vereeniging een bedrag van f 2112.

Aan de leden der vereeniging werd een dividend van 10 pct. uitgekeerd.

Aan het reservefonds werd f 7250 toegevoegd.

Looi- en kleurstoffenfabriek op Curaçao. Met de werkzaamheden dezer vennootschap is ten gevolge van den oorlogstoestand nog geen aanvang kunnen worden gemaakt.

Er werden 141 aandeelen ingeschreven. De kort na de op-

richting van de maatschappij zoo gewijzigde tijdsomstandigheden maakten de plaatsing zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk. Daar verder de prijzen van werktuigen en vracht uitermate opgeloopen zijn, is het niet te voorzien wanneer de maatschappij tot aanschaffing van de noodige werktuigen zal kunnen overgaan. In afwachting van betere tijden is de maatschappij als het ware rustend; de inschrijving van aandeelen is wel niet gestaakt, doch de gelden zullen eerst dan geïnd worden, wanneer het voor de bekostiging der werktuigen noodige kapitaal bijeen zal zijn en de omstandigheden de aanschaffing toelaten.

Struisvogelpark „Albertina" op Curaçao. Over het algemeen is het park vooruitgaand. Ten gevolge van hevige regens in December 1916 zijn geen kuikens uitgebroed. Voor 1918 is er gunstig vooruitzicht op het verkrijgen van een groot aantal kuikens. Evenals in 1916 werden jonge vogels naar het buitenland verkocht. De veerenverkoop was bevredigend.

Stoomwasscherij op Curaçao. Ten gevolge van het verminderde stoomvaartverkeer zijn de werkzaamheden der inrichting in die mate afgenomen, dat de eigenaar het voornemen heeft zijn wasscherij naar Venezuela over te brengen, indien de toestand niet spoedig verbetert.

Nieuwe werf. Curaçao. Deze werf werd evenals in vorige jaren hoofdzakelijk gebezigd als opslagplaats voor steenkolen. Er werd een begin gemaakt met den bouw van een loods ter uitbreiding van de gelegenheid tot opslag van doorvoergoederen.

Werf Motet. Curaçao. Op deze werf werd een groote loods voor opslagplaats van doorvoerlading gebouwd. Aangezien de daardoor beschikbaar geworden ruimte nog niet voldoende is te achten, is verdere uitbreiding ter hand genomen.

De tweede voor rekening van de Curaçaosche Petroleum Maatschappij gebouwde groote lichter werd te water gelaten. Die maatschappij heeft beide lichters in de vaart gebracht voor het vervoer van ruwe olie van Maracaibo naar Curaçao.

De werf werd ingericht als scheepstimmerwerf. Er werden overeenkomsten gesloten voor den bouw van 6 vaartuigen, waaronder een olielichter van 400 ton en een driemastschoener van 700 ton. Een dier schepen is te water gelaten en afgeleverd; van drie werd de kiel gelegd en twee waren aan het einde van het jaar bijna voltooid. Ten gevolge van de moeilijkheden bij het verkrijgen van bouwmateriaal kon niet aan alle aanvragen voor het bouwen van schepen worden voldaan. Een waterlichter van 100 ton en een vlot van 30 ton werden gebouwd, en verscheidene schepen ondergingen er herstellingen.

Juliana-werf. Curaçao. De twee in het vorig verslag bedoelde aanlegplaatsen zijn gereed gekomen, waardoor de werf eene belangrijke uitbreiding verkreeg. Voor den aanleg moest eene hoeveelheid van ongeveer 11 000 M³ materiaal worden uitgebaggerd.

Voor de opruiming van de stof werd een geschikte baggermachine aangeschaft en op een op den werf gebouwden lichter geplaatst. De werf bestaat thans uit drie stukken. Van het middenstuk werd bij voortduring druk gebruik gemaakt als opslagplaats voor steenkolen; van de twee andere als opslagplaats voor doorvoergoederen.

Ter tegemoetkoming aan de toenemende eischen van het verkeer werd een tweede sleepboot in gebruik gesteld.

Het Gouvernement heeft het achter deze werf liggend gebouw, dat vroeger als kruitmagazijn gebezigd werd, gehuurd en ingericht als opslagplaats voor licht ontvlambare oliën.

Curaçaosche Petroleum Maatschappij. Curaçao. De maatschappij ondervond veel last van den oorlogstoestand doordat in de Vereenigde Staten van Amerika gedane bestellingen niet of zeer langzaam werden uitgevoerd. Nadat die Staten in den oorlog betrokken waren, werden geen vergunningen tot uitvoer van werktuigen verleend. De bouw der raffinaderij is daarom niet kunnen worden voltooid.

Daar er geen stalen schepen voor het vervoer van ruwe olie konden worden aangeschaft, werden er bij wijze van proef twee houten tanklichters gebouwd, welke in het laatste gedeelte van het jaar, met behulp van twee kleine sleepbooten, de olie van Maracaibo aanvoerden. In het geheel werd op die wijze ruim 8000 ton ruwe olie aangevoerd en opgeslagen. Bij den bouw der raffinaderij en bijbehoorende werken waren er geregeld 800 à 900 arbeiders werkzaam.

Curaçaosche Handel-maatschappij. Curaçao. Ten gevolge van de heerschende toestanden hebben, behalve het op diepte houden van de kadefronten, de door de maatschappij beheerde inrichtingen geen noemenswaardige veranderingen ondergaan. Daar er in 1918 groote aanvoeren van koffie en andere doorvoergoederen verwacht worden, zullen binnenkort nog meer groote opslagloodsen, volgens de nieuwste eischen, gebouwd worden. Reeds is er een begin gemaakt met het vergrooten van de groote loods op de Kleine Werf.

Brug Koningin Emma der Nederlanden. Curaçao. Hoewel de ontvangsten die van 1916 overtroffen, was de zuivere opbrengst ten gevolge van de hooge bedrijfskosten aanmerkelijk minder. De ontvangsten bedroegen f 34 317,02 en de uitgaven f 23 613,39.

Van den Brandhof-brug. Curaçao. De inkomsten hebben f 9155,05 bedragen en de op Curaçao gedane uitgaven f 1967,97 tegen onderscheidenlijk f 8287 en f 2147 in 1916.

De hoogere opbrengst over het afgeloopen jaar wijst op eene toeneming van het verkeer over de brug. Waarschijnlijk is deze toeneming in niet geringe mate te danken aan de oprichting van de polikliniek op Scharloo, voorts aan de aanwezigheid in deze stadswijk van een druk bezocht dokterskantoor en van een drukker dan het jaar tevoren bezocht hotel.

Steenbakkerij op Bonaire. Dit bedrijf was zeer levendig; opnieuw werden er groote bestellingen van gebakken steenen gedaan voor de Curaçaosche Petroleum Maatschappij en voor de firma S. E. L. Maduro & Sons, welke bestellingen ten deele werden uitgevoerd. Gemiddeld vonden er 20 werklieden geregeld werk.

De prijs der steenen bedroeg gemiddeld f 36 per mille.

Aanwezig waren		71 000 steenen
Er werden gebakken		163 000 „
Tezamen		234 000 steenen
Uitgevoerd zijn naar Curaçao 146 775 stuks		
en voor plaatselijk gebruik verkocht	8 225 „	
		155 000 „
en bleven dus . . . . in voorraad over.		79 500 steenen

Auteursrecht. Bij de Gouvernementsbeschikking van 10 October 1917 n°. 799 (P. B. n°. 22) is bekend gemaakt de toetreding van het Keizerrijk *Marokko* (gebied van het Fransche Protectoraat, tot de herziene Berner Conventie voor auteursrecht van 10 November 1908.

§ 4. *Landbouw en veeteelt.*

Landbouw.

Curaçao. Met ingang van den 30sten September 1917 trad de heer dr. P. J. van Breemen tijdelijk op als landbouwkundige in de plaats van den heer G. B. Dussel, die op dien dag met verlof naar Nederland vertrok.

Ondanks de overvloedige regens in het plantseizoen 1916—1917 voldeed de oogst van kleine mais, boonen en rankvruchten niet geheel aan de verwachting. Rups in de mais en in de meloenen, de maismug, sprinkhanen en muizen deden veel schade. Door den kleinen man was niet veel geplant. Eene reeks van slechte oogstjaren scheen hem den moed benomen te hebben om in de laatste jaren veel werk van den grond te maken, terwijl er bij verschillende bedrijven en ondernemingen bij flinke loonen veel vraag naar werkvolk was, zoodat er weinig tijd voor het bewerken van de grondjes overbleef. Dit was in het bijzonder het geval met de gronden in de onmiddellijke nabijheid van de stad gelegen.

Schaarschte aan veevoeder liet zich tegen het einde van het jaar bemerken door de aanmerkelijke stijging van den prijs der maisstokken.

De regens vielen bijna overal laat in en kwamen niet flink los dan op het einde van het jaar, toen het voor planten al vrijwel te laat was. Er ging nog al wat vroeg zaaisel verloren.

In verband met de duurte der levensmiddelen had men thans vóór den regentijd verderaf gelegen grondjes, die de laatste jaren braak gelegen hadden, in bewerking genomen; het uitblijven van de regens was echter voor de eigenaars of huurders eene

groote teleurstelling. Hetzelfde als voor de kleine mais geldt voor boonen en rankvruchten.

Oranjeschillen waren zoo goed als onverkoopbaar. Planters, die anders zelf uitvoeren, moesten hun oogst opgeslagen houden, terwijl de plaatselijke marktprijs ternauwernood loonend was.

De aloëoogst gaf minder bevrediging dan het vorige jaar toen de marktprijs aanmerkelijk hooger was bij lagere vrachtprijzen.

De prijs van de dividivi bleef hoog, hoewel de uitvoer naar Europa stilstond. Er werd op Curaçao f 80—f 85 per ton voor betaald.

De ziekte onder de dividiviboomen bleef ook in dit verslagjaar heerschen. In het oostelijk deel van het eiland vooral richtte zij groote verwoestingen aan, zoodat op enkele plantages boom voor boom te gronde ging en op vele andere een groot gedeelte van de aanwezige boomen wegkwijnde, zonder dat de ziekte daar als geweken kan worden beschouwd.

De waarnemend landbouwkundige, op wiens plantage de eerste sporen der ziekte zich op het eind van 1915 vertoonden, nam daar in 1916 en 1917 waar, dat een soort van buiszwam (Polyporus of Fomes) op zieke dividiviboomen voorkwam, terwijl diezelfde zwam ook woekerde op Acacia tortuosa en de aangetaste struiken deed afsterven. Zijne bevindingen te dier zake gaf hij weer in een artikel in de *Curaçaosche Courant* van den 29sten Juni 1917.

Na zijne benoeming tot waarnemend landbouwkundige zette hij de nasporingen in het veld op andere punten van het eiland voort en het gelukte hem dezelfde zwam ook elders op dividivi, zoowel als op Acacia tortuosa aan te treffen. Het vruchtlichaam van de zwam is zeer zeldzaam op dividivi en vertoont zich, naar het schijnt, op de Acaciastruiken alleen dan, wanneer deze door inkapping verwond zijn. De zwam is een echte wortelparasiet.

Materiaal van den paddestoel werd opgezonden naar het Imperial Department of Agriculture op Barbados, met verzoek om het te vergelijken met Fomes lucidus, een buiszwam, die op de Engelsche Kleine Antillen als oorzaak van eene wortelziekte der limoenboomen beschouwd wordt en waarvan de beschrijving geheel met de onderhavige soort overeenstemt. Omtrent den uitslag van dit vergelijkend onderzoek is nog geen bericht ingekomen.

Het alkoholmateriaal, afkomstig van zieke dividiviboomen van Curaçao, dat in 1916 door den landbouwkundige naar Paramaribo was opgezonden, werd daar door den Gouvernementsplantkundige onderzocht. Onder talrijke mikroskopische preparaten werden er slechts twee gevonden, die in kleine hoeveelheden schimmeldraden vertoonden, welke echter zeer waarschijnlijk van saprohyten afkomstig waren. Tevergeefs werd gezocht naar den schimmel, waarvan het artikel in de *Curaçaosche Courant* van 29 Juni 1917 melding maakt, maar daarmee kwam overeen, dat de opgezonden houtmonsters er gaaf uitzagen en niet vermolmd waren. Een onderzoek in loco scheen den Directeur van den Landbouw noodig om tot eene beslissing te komen.

De waarnemend landbouwkundige zet de onderzoekingen voort; zij zullen o. a. uitgebreid worden door cultures van de zwam te maken en infectieproeven te nemen; voor de laatste zal waarschijnlijk de medewerking moeten ingeroepen worden van het Departement van den Landbouw in Suriname om ze buiten het besmette gebied te kunnen verrichten.

Er werd in het afgeloopen jaar op het cultuurterrein van de Eerste Sisal Cultuur Maatschappij ongeveer 110 H.A. nieuw aangeplant, terwijl de open plekken in den ouden aanplant werden gevuld.

De regenval op Mount Pleasant was niet onvoldoende, zoodat de geheele aanplant een gunstigen indruk maakte. Met het bouwen van de fabriek was een aanvang gemaakt.

Van het oude Gouvernements-proefveld op Mundo Nobo werden wederom een groot aantal bulbillen en wortelspruiten van sisal kosteloos aan de Maatschappij afgestaan.

Ingevolge de wet van 4 Augustus 1917 (*Staatsblad* n°. 505 afgekondigd bij de Gouvernementsbeschikking van 1917 (P.B. n°. 37), is aan de voormelde maatschappij kwijtschelding verleend van de helft van eene vordering in de kolonie Curaçao ten bedrage van f 60 000.

Van den bakovenaanplant op het lands-proefterrein werden een aantal plantsoenen aan planters geleverd, in het laatste kwartaal 354.

Een veld Soedangras aldaar, dat uit twee kleine bakken bevloeid kan worden, leverde versch veevoeder voor de geiten.

Een aantal dadelpitten van eene goede handelssoort werd gezaaid en ontkiemde; van het verkrijgen van nog andere soorten wordt werk gemaakt.

Van het veevoedergewas Yaraguá, waarvan men in Columbia op het oogenblik veel werk maakt, werd zaad ontvangen en geplant, dat goed ontkiemde.

Op het proefterrein van Groot Kwartier werd de voor sorghumverbouw bestemde grond wederom geploegd. In September werden na eenige regenbuien de perceelen, bestemd voor kleine Curaçaosche mais en voor feterita, bezaaid. Door de daarop volgende langdurige droogte ging het gezaaide echter grootendeels weer te niet. Een gedeelte van de feterita werd later nog eens ingeboet.

In de tweede helft van December viel er op Groot Kwartier zooveel regen, dat wederom geplant kon worden. Gezaaid werden toen feterita, schrock kaffir (een nieuwe soort uit de Ver. Staten) en een roode durrha. De twee laatste soorten kwamen zeer goed op, de eerste slechts matig.

In het ingeboete feteritaveld, dat einde December in bloei stond, vertoonde zich de mug, maar het windige weer, dat daarna intrad, scheen ze weer grootendeels verdreven te hebben.

Nog werd eene kleine hoeveelheid dwarf Milo maize gezaaid, waarvan het zich liet aanzien, dat zaaizaad gewonnen zal worden voor een uitgebreider proef in het volgende jaar.

Van den oogst 1916—17 werd een ruim beschot aan kleine Curaçaosche mais verkregen, maar slechts eene geringe hoeveelheid feterita, doordat deze in erge mate door de mug te lijden had.

In verband met de droogte was de vraag naar zaaizaad van Curaçaosche kleine mais, waarvan eene ruime hoeveelheid aanwezig was, uiterst gering.

Van den oogst van maisstokken werd een gedeelte in drie groote mijten op Groot Kwartier opgetast, terwijl de rest geleidelijk vervoederd, voor een klein gedeelte ook verkocht werd.

De op Cas Chiquito staande hooipers werd hersteld en naar Groot Kwartier overgebracht, waar het gras, dat daar rijkelijk voorhanden was, ingezameld, gedroogd en in balen geperst werd.

De motorploeg deed, behalve op Groot Kwartier, dienst op het terrein van de Eerste Sisal Cultuur Maatschappij en op de plantage Hato, waar er een terrein voor den verbouw van sorghum bewerkt werd.

Werd in 1916, om particulieren bekend te maken met het nut van den ploeg, kosteloos voor hen geploegd, in 1917 werd de helft van de gemaakte onkosten in rekening gebracht.

Eenige andere aanvragen voor het beploegen van gronden konden niet ingewilligd worden, daar die terreinen, naar het oordeel van den landbouwkundige, den heer Dussel, niet voldoende van boomgroei ontbloot waren.

Aangezien het bevloeiingswater op Cas Chiquito, zoowel als op Groot Kwartier, een witten uitslag op den bodem achterlaat, wendde de tijdelijke landbouwkundige zich tot den directeur van den Openbaren Gezondheidsdienst, met het verzoek van elk der terreinen een watermonster te analyseeren. De uitkomst van de volledige quantitatieve ontleding toonde aan, dat beide wateren zeer alkalisch waren door de aanwezigheid van veel natrium- en kaliumkarbonaat. De witte neerslag bij verdampen is met het uitdampen van de phosphaten aan die verbindingen toe te schrijven.

Aruba. De toestand van den landbouw in het seizoen 1917—1918 is ongunstig geweest. De oogst moet als mislukt beschouwd worden ten gevolge van te geringen regenval, maar ook doordien het gewas, dat wellicht toch nog iets had kunnen geven, zwaar beschadigd is door insecten en vliegen. Ofschoon er op enkele tuinen in het 3e district toch nog wat van de snelgroeiende sorghumsoorten (feterita en kaffir corn) is afgeoogst, is deze hoeveelheid toch gering en zeker verre beneden de oogstopbrengst zelfs van een middelmatig jaar, en kan niet in de behoeften van een geheel jaar voorzien. Bovendien is in de andere districten, vooral in het 2e, vrijwel alles mislukt.

Boonen en rankvruchten zijn geheel mislukt. Enkel hoopte men nog, dat de pindaoogst iets zal geven, ofschoon veel minder dan verwacht had mogen worden. Overigens is dit geen voortbrengsel, dat de mais en boonen kan vervangen.

De aloëoogst was niet bepaald onbevredigend of ongunstig, maar toch niet zoo ruim als in vorige jaren. De uitvoer is betrekkelijk gering geweest: 288000 K.G. voor een waarde van ongeveer f 100 000, tegen 628000 K.G. voor ongeveer f 260 000 in 1916.

Er lag dan ook een vrij groote hoeveelheid aloëhars op Aruba voorhanden, die ten gevolge van de lage marktprijzen en van

de hooge vrachtprijzen en andere onkosten, niet uitgevoerd kon worden.

De opbrengst van den dividivioogst was gunstig, ofschoon de uitvoercijfers veel lager zijn dan in 1916, doch dit is toe te schrijven aan de omstandigheid, dat er weinig, zoo goed als geen dividivi, van Columbia afkomstig, werd doorgevoerd.

Bonaire. Voor den landbouw was het jaar 1917 zeer gunstig; over het geheele eiland, op enkele plaatsen na, is de mais-oogst (oogst 1916—1917) goed geweest, in het 4e district zelfs zeer ruim. Door die gunstige uitkomsten aangemoedigd, werd er, nog voordat de regentijd aangebroken was, veel mais, meer dan elk ander jaar te voren, gezaaid, doch dit liep, zooals vaak reeds gebeurd is, op teleurstelling, met verlies van het aan den grond toevertrouwde plantzaad, uit. Hiervan ging toch veel verloren, doordien de regen uitbleef in den tijd, dat die voor de intusschen opgekomen mais het meest noodig was. Door den lateren, meer geregelden regenval verbeterde die toestand echter weer; de mais stond er op sommige plaatsen zeer goed, op andere plaatsen goed en weer andere tamelijk goed voor; de verwachting was daarom groot, dat de oogst 1917—1918 ook nog gunstig zal uitvallen.

Voor rankvruchten, meer in het bijzonder de verbouwing van pompoenen en meloenen, was het jaar ook gunstig; op sommige plaatsen werden die evenwel door een bladziekte, de zoogenaamde „vonk", aangetast, die groot verlies aan vruchten veroorzaakte. Andere rankvruchten, als boonen e.d., werden eerst met den regen op het einde van 1917 geplant: zij stonden er ook tamelijk goed voor.

Voor de aloë was het jaar met een goeden regenval in het voorjaar zeer gunstig, doch door de in de laatste jaren gegeven groote uitbreiding aan deze cultuur wordt er thans gebrek aan werkkracht bij het oogsten gevoeld. Dit had ten gevolge, dat op eenige velden de aloë niet gesneden is kunnen worden. Desniettemin bracht de oogst ruim 13000 Kilogram aloëhars meer op dan in 1916, en wel 79931 K.G., waarvan op dat eiland nog ongeveer 41000 K.G. in voorraad was. De aloëhars deed op de Noord-Amerikaansche markt gemiddeld f 0,50 per K.G., welke prijs, ofschoon minder dan die in het jaar te voren, de cultuur nog een tamelijk goede winst deed afwerpen.

Er werden ongeveer 10 Hectaren gronds meer onder aloë gebracht. De oogst van den Gouvernements-aanplant bij Vlijt bracht f 42,17⁵ op, die van de aanplantingen in het 4de district f 669,47⁵, tegen onderscheidenlijk f 51,51 en f 252,50 in 1916.

Ook voor de dividivi was het jaar 1917 zeer gunstig; zoowel in het voor- als in het najaar was de oogst overvloedig. Uitgevoerd werd 721 000 K.G. dividivipeulen, tegen 658 000 K.G. in 1916. De prijs van dividivi op dit eiland schommelde tusschen f 60 en f 70 per 1000 K.G.

St. Martin. Ten gevolge van den geringen regenval was het jaar voor den kleinen landbouw zeer ongunstig. Er bestond evenwel hoop, dat nog een kleine oogst kon worden binnengehaald.

De katoen is zeer hoog in prijs geweest. Tegen het einde van 1916 waren slechts 8¼ akkers beplant en op het einde van 1917 20½ akkers.

Aan gezuiverde katoen werd 6768 K.G. en aan katoenzaad 13 962 K.G. uitgevoerd.

De proef met den limoenbouw op den gouvernementstuin Juliana is gestaakt, omdat daarmede geen bevredigende uitkomsten zijn verkregen. Particulieren hebben 14½ akkers terrein onder limoencultuur.

St. Eustatius. De bebouwde oppervlakte gronds bedroeg op het einde van 1917 291 H.A., waarvan 67 met katoen, 91 met sisal, 25 met yams, 49 met bataten, 18 met gras, 20 met suikerriet, 3 met tannia, 10 met cassave en 8 met erwten enz.

Het yams- en batatenland had dat van 1916 overtroffen; er waren geen stukken uitgestorven. Het cassave-land was gedeeltelijk afgeoogst. De regenverdeeling was zeer ongunstig voor den maisbouw en voor de uienteelt. 88 ingezetenen plantten katoen, waarvan 77 kleine planters zijn. In 1916 waren deze cijfers onderscheidenlijk 45 en 40. De Cultuur Maatschappij heeft 150 menschen in haar dienst, waarvan 61 van buiten af kwamen, en wel 24 volwassenen en 8 jongeren van Curaçao en Aruba. Het gemis van losse arbeiders in dringende omstandigheden deed zich door de eigenaardige regenverdeeling over het geheele landbouwbedrijf in zeer sterke mate gevoelen.

De katoen van het oogsjaar 1916—1917 won zeer goede prijzen. Geleverd te Nevis, verwierven de 10 balen en 34 K.G. gevlekte katoen, wegende 1081 K.G, van omtrent 40 kleine landbouwers een zuivere opbrengst van f 3382, d. i. voor 1 K.G. schoone vezel f 3,37⁵ en f 3,12 en voor gevlekte f 1,27. De bedrijfskosten waren echter van 100 in 1913 tot 155 gestegen.

Een keur voorkwam uitvoer van ongezuiverde katoen. Aan gezuiverde katoen werd verscheept 9381 K.G., waarvan 7018 K.G. op rekening komt van het oogstjaar 1916—17.

Van deze laatste maakte het Gouvernements-katoenhuis 3000 K.G. scheepsklaar tegen 6 cent per eenheid.

Was de regenverdeeling voor de loopende katoen-campagne (1917—1918) gunstig, voor de zich zettende yams en batatenstekken was het laatste kwartaal slecht. Hetzelfde zonrijke weer, hetwelk den vezel uit zijn hulsel dreef, belemmerde op het 160-tal kostgronden den yamsknol in zijne ontwikkeling en de batatenrank in haar uitlooping. De cassave en de tannia stoorden zich minder aan de langdurige droogtetijdperken. De landbouw klaagde over het algemeen over de ratten, welke o. m. de groene katoenvruchten aantastten.

Aan bataten en yams werden naar het buitenland 47 900 en 79 400 K.G. uitgevoerd. St. Thomas kreeg hiervan 39 200 en 37 600 K.G. St. Kitts ontving 28 000 K.G. yams en aan cassavestijfsel 945 K.G. Naar Curaçao en St. Martin gingen 35 000 K.G. bataten, naar het eerste eiland en Saba 780 K.G. stijfsel.

De werkzaamheden van bestuurswege in het belang van den landbouw leden onder de ongunst der omstandigheden.

Gedijde de halve Herctare katoen goed, de proeven met peulgewassen, groenten en mais zonken ineen, terwijl het te laat komende uienzaad van Teneriffe zijn goede kans verspeelde. Dat van 1916—17 had op 0,01 H.A. 116 K.G. goede vrucht geleverd. De proefveldjes met den haagdoorn (hibiscus sp.) en den rammelaar of sonahennep (crotalaria sp.) hielden stand en leverden vezel.

Evenals vorige jaren zorgde het Bestuur voor plantzaad van katoen, uien en mais.

Saba. Voor den landbouw was 1917 niet ongunstig. De gewone voortbrengselen waren weer aardappelen, sjalotten, meer bijzonder voor uitvoer, en voor plaatselijk gebruik bacoven, cassave, bataten, tanniers, boonen en groenten.

In het begin van het jaar is het nogal droog geweest.

Veeteelt. Bijlage **E. E.** bevat een overzicht van den veestapel gedurende de laatste zes jaren.

Curaçao. De in het vorig jaarverslag vermelde, door den landbouwkundige op Barbados gekochte geiten en schapen werden, voor zoover zij niet als fokdieren door hem aangehouden werden, aan de planters verkocht. Van de in 1916 en 1917 gefokte beesten werden eveneens verscheidene van de hand gedaan; eenige ervan gingen naar Aruba. Een van de nieuw aangeschafte Saanenbokken werd op Bonaire gestationneerd. Een paar maal werden op Curaçao rasbokken in bruikleen aan aan planters afgestaan.

Een gedeelte van het terrein op Groot Kwartier werd afgerasterd en als weide in gebruik genomen, zoodat thans een deel van de geiten op Cas Chiquito, het overige met de schapen op Groot Kwartier gehouden werd. Van de volgende rassen zijn fokdieren voorhanden: Saanen, Teneriffe, Anglo-Nubian en Toggenburger, van het laatste alleen vrouwelijke dieren.

Op 31 December bestond de veestapel uit 55 geiten en 6 schapen.

Met de herstellingen van de afrasteringen op Cas Chiquito, die hoog noodig voorziening vereischten, werd een begin gemaakt.

Op verschillende plaatsen leden in het begin van het jaar de veekoralen door sterfte onder de geiten; ook van de fokdieren op Cas Chiquito stierven er eenige. De directeur van den Openbaren Gezondheidsdienst stelde naar de oorzaak een onderzoek in, dat het volgende aan het licht bracht. Als ziekteverwekker trad op een draadworm (Anchylostomum sp.), die in den twaalfvingerigen darm der geiten leeft, hetgeen vermagering en later bloedarmoede ten gevolge heeft. De eieren van den worm worden met de ontlasting naar buiten gevoerd en bij voldoende aanwezigheid van vocht ontwikkelen zich daaruit larven, die zeer bewegelijk en taai zijn. Zij geraken met het voedsel in den bek en verder in het darmkanaal der geiten en ontwikkelen zich daar tot volwassen wormen.

Middelen ter bestrijding en voorschriften werden door den directeur voornoemd aangegeven en bekend gemaakt.

Het buitengewoon natte seizoen werkte de ziekte blijkbaar zeer in de hand. Toen de droge tijd was aangebroken, verdween zij weer.

Aruba. Voor de veeteelt was het jaar gunstig, want, niettegenstaande de voor den landbouw ongunstge omstandigheden, was er toch voldoende veevoeder aanwezig, zoodat de veestapel zelfs een weinig is vooruitgegaan. Het aantal geiten is echter achteruitgegaan, en wel, omdat hoe langer hoe meer blijkt, dat het op den duur toch voordeeliger is schapen te fokken dan geiten. Deze zijn, wel is waar, meer bestand tegen de droogte dan schapen, maar daarentegen doen zij veel schade aan het uitgezaaide, hetgeen bijna niet bij de schapen voorkomt, daar deze niet over de omheiningen springen of zelfs door prikkeldraad heendringen. Ziekten onder het vee kwamen weinig of niet voor. Tot verbetering van het schapenras werden eenige Merinos-rammen van Curaçao ingevoerd en de proefneming heeft zeer gunstige uitkomsten gehad.

Bonaire. Ook voor den veestapel was het jaar niet ongunstig; aan veevoeder en drinkwater was er over het algemeen geen gebrek en de veestapel is onder die gunstige omstandigheden dan ook eenigszins vooruitgegaan, ondanks het feit ook, dat in het voorjaar met den regen de buikloop, die groote sterfte veroorzaakte, zich onder het kleinvee weer voorgedaan had. De ziekte hield evenwel slechts korten tijd aan en meest waren het de jonge of zeer oude geiten, die daaraan bezweken.

St. Martin. De veestapel onderging niet veel verandering. Het jaar was voor de veeteelt niet gunstig.

St. Eustatius. De veestapel bleef op de hoogte van 1916. De voor Paramaribo bestemde afstammelingen van den Ayrshire-stier konden wegens de verzendingsbezwaren niet verscheept worden. Een kleine konijnenfokkerij van bestuurwege opgezet voldeed aan de goede verwachtingen.

Saba. De uitvoer bedroeg 11 runderen, 10 geiten, 10 schapen en 2 varkens.

De veestapel onderging weinig verandering; tegenover een kleiner getal geiten stond een grooter aantal schapen.

De Minister van Koloniën,
IDENBURG.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN CURAÇAO VAN 1918.

Bijlage A.

OVERZICHT van den loop der bevolking over de jaren 1912—1917.

	1912.			1913.			1914.			1915.			1916.			1917.		
	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.	Mannelijk geslacht.	Vrouwelijk geslacht.	Tezamen.
BEVOLKING BIJ HET EINDE VAN HET JAAR.																		
Curaçao	14 447	18 479	32 926	14 455	18 504	32 959	14 613	18 748	33 361	14 763	18 914	33 677	14 798	19 370	34 168	15 269	19 624	34 893
Aruba	4 490	4 951	9 441	4 416	5 025	9 441	4 487	5 112	9 599	4 274	5 010	9 284	4 320	5 161	9 481	4 039	5 134	9 173
Bonaire	2 992	3 435	6 427	3 047	3 500	6 547	3 079	3 491	6 570	3 067	3 525	6 592	3 136	3 578	6 714	3 169	3 695	6 864
St. Martin	1 289	1 776	3 065	1 224	1 695	2 919	1 422	1 887	3 309	1 413	1 869	3 282	1 470	1 899	3 369	1 287	1 763	3 050
St. Eustatius	592	809	1 401	589	819	1 408	622	815	1 437	619	812	1 431	605	805	1 410	608	782	1 390
Saba	774	1 119	1 893	779	1 130	1 909	1 166	1 283	2 449	1 179	1 309	2 488	1 034	1 205	2 239	1 025	1 224	2 249
	24 584	30 569	55 153	24 510	30 673	55 183	25 389	31 336	56 725	25 315	31 439	56 754	25 363	32 013	57 381	25 397	32 222	57 619
GEBOORTEN.																		
Curaçao	409	454	863	451	406	857	461	518	979	364	337	701	482	515	997	542	538	1 080
Aruba	147	152	299	201	166	367	195	186	381	123	84	207	237	246	483	179	184	363
Bonaire	65	74	139	74	72	146	72	68	140	49	62	111	82	79	161	82	99	181
St. Martin	74	48	122	43	64	107	56	60	116	55	39	94	46	40	86	36	37	73
St. Eustatius	29	27	56	19	22	41	27	26	53	16	34	50	27	27	54	36	30	66
Saba	27	31	58	18	18	46	27	27	54	26	26	52	18	22	40	19	29	48
	751	786	1 537	806	758	1 564	838	885	1 723	633	582	1 215	892	929	1 821	894	917	1 811
STERFGEVALLEN.																		
Curaçao	477	636	1 113	351	399	750	286	399	685	316	352	668	340	354	(1) 694	215	303	518
Aruba	115	137	252	92	98	190	132	104	236	154	146	300	59	51	110	56	38	94
Bonaire	116	127	243	28	41	69	51	55	106	38	29	67	25	29	54	40	27	67
St. Martin	34	43	77	23	31	54	22	25	47	27	23	50	21	29	50	27	18	45
St. Eustatius	11	8	19	10	12	22	12	20	32	15	27	42	13	22	35	19	18	37
Saba	16	14	30	10	18	28	9	12	21	13	11	24	8	11	19	9	12	21
	769	965	1 734	514	599	1 113	512	615	1 127	563	588	1 151	466	496	962	366	416	782

[1]) In het vorig verslag is onder § 3 van hoofdstuk *B* verkeerdelijk vermeld 693 sterfgevallen, dit moet zijn 694.

	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.
	LEVENLOOS AANGEGEVEN.					
Curaçao . . .	55	49	55	48	[1]) 57	77
Aruba	7	13	18	8	13	10
Bonaire. . . .	10	4	11	6	14	14
St. Martin. . .	6	—	6	2	1	2
St. Eustatius . .	4	2	2	6	4	2
Saba.	2	2	5	2	4	3
	84	70	97	72	93	108
	HUWELIJKEN.					
Curaçao . . .	124	149	178	135	153	203
Aruba	30	77	61	27	58	50
Bonaire. . . .	12	21	34	26	23	36
St. Martin . . .	11	11	18	11	4	16
St. Eustatius. .	10	9	2	1	7	5
Saba.	6	14	5	8	7	5
	193	281	298	208	252	315

[1]) In het vorig verslag is onder § 3 van hoofdstuk *B* verkeerdelijk vermeld 58 levenloos aangegevenen; dit cijfer moet zijn 57.

In 1917 werden geboren:

	in echt:	buiten echt:
Curaçao.	514	566
Aruba	256	107
Bonaire.	93	88
St. Martin	30	43
St. Eustatius	16	50
Saba.	31	17
	940	871

Bij opvolgend huwelijk werden gewettigd:

Curaçao	165
Aruba.	9
Bonaire	25
St. Martin	23
St. Eustatius	3
Saba	—
	225

Bijlage B.

STAAT, aantoonende de verdeeling der ingezetenen naar hunne geboorteplaatsen en de kerkgenootschappen, waartoe zij behooren.

EILANDEN.	Getalsterkte der bevolking.	Waarvan geboren					Indeeling naar de kerkgenootschappen.			
		in de kolonie	elders in West-Indië.	in Nederland.	elders in Europa.	in andere oorden.	Protestanten.	Roomsch-Katholieken.	Israëlieten.	Andere godsdiensten.
Curaçao	34 813	33 321	520	403	18	613	1 582	32 654	617	40
Aruba.	9 173	8 945	3	28	2	195	361	8 811	1	—
Bonaire	6 864	6 779	1	18	—	66	37	6 826	1	—
St. Martin	3 050	2 815	197	34	2	2	2 206	841	2	1
St. Eustatius	1 390	1 260	107	11	7	5	1 042	318	—	—
Saba	2 249	2 204	29	9	1	6	1 247	1 000	2	—
	57 619	55 324	857	503	30	905	6 475	50 480	623	41

Bijlage C.

STAAT, aantoonende de verdeeling der ingezetenen naar de beroepen, bedrijven en ambachten.

	Ambtenaren.	Apothekers.	Barbiers.	Broodbakkers.	Drukkers.	Grofsmeden.	Hoedenvlechters en -vlechtsters.	Huisbedienden.	Kantwerksters.	Kleermakers.	Koks en keukenmeiden.	Kooplieden.	Koopmans-klerken.	Koetsiers.	Kuipers.	Landbouwers.	Metselaars.	Mijnwerkers.	Naaisters.	Onderwijzers.	Photografen.	Pontvoerders.
Curaçao, 1ste of stadsdistrict. . .	71	8	33	117	21	21	2489	526	47	148	398	213	191	49	12	51	64	—	1054	58	4	23
Overige districten.	35	—	9	93	6	35	3740	253	16	141	198	43	28	118	10	3656	305	254	317	22	—	34
Aruba	17	—	1	31	—	11	1033	107	2	16	89	17	28	6	4	486	16	65	243	30	—	—
Bonaire	29	—	1	43	—	2	983	128	17	15	43	9	7	3	6	878	40	—	249	17	—	—
St. Martin.	24	—	—	7	1	2	20	60	4	3	17	11	4	5	1	850	4	—	45	19	—	—
St. Eustatius.	12	—	—	14	—	—	2	45	—	—	20	3	—	—	1	320	6	—	20	6	—	—
Saba	3	—	—	2	—	—	—	51	274	—	10	—	—	—	—	215	6	—	36	12	1	—

	Scheepstimmer-lieden.	Schoenmakers.	Schrijnwerkers.	Sigarenmakers.	Sjouwerlieden.	Slagers.	Stalhouders.	Stoelenmatters en -makers.	Tandmeesters.	Timmerlieden.	Ververs.	Visschers.	Vroedvrouwen.	Waschvrouwen.	Water-verkoopers.	Winkeliers.	Zeelieden.	Zeilmakers.	Zilver- en goudsmeden.	Zoutgaarders.	Verschillende beroepen enz., die niet op dezen staat voorkomen.	Zonder beroep.
Curaçao, 1ste of stadsdistrict. . .	7	187	42	3	197	59	6	13	7	153	64	144	10	757	16	199	490	10	21	—	758	5843
Overige districten.	34	155	13	—	602	16	—	8	—	335	11	391	16	498	39	65	595	8	3	28	215	7964
Aruba	6	36	5	—	13	7	—	1	—	42	9	147	12	110	6	79	157	2	4	20	21	6295
Bonaire	20	26	3	—	20	—	—	1	—	22	3	127	12	470	1	22	417	2	1	16	439	2792
St. Martin.	3	2	2	20	19	1	—	—	—	11	2	60	3	8	—	5	25	1	1	—	70	1740
St. Eustatius.	2	2	1	—	4	3	—	—	—	14	2	108	3	16	8	26	—	—	—	—	—	752
Saba	1	4	1	—	27	1	—	—	—	12	—	3	4	107	—	10	247	—	—	—	17	1205

Bijlage D.

OPGAVE van de in de gevangenissen opgenomenen, met vermelding van de redenen van gevangenzetting of gevangenhouding.

	Aanwezig op 31 December 1916.		In 1917																			Aanwezig op 31 December 1917	
			Opgenomen															Ontslagen		Overleden			
																Tezamen							
	mannen.	vrouwen.	wegens diefstal.	wegens het toebrengen van slagen.	wegens hoon en beleediging.	wegens dronkenschap op de openbare straat.	wegens valschheid in geschrifte, oplichting, misbruik van vertrouwen, enz.	wegens openbare schending der eerbaarheid en het verstoren der openbare orde.	wegens verkrachting.	wegens vergrijp tegen de zeden door de ontucht of de onzedelijkheid van een persoon beneden de 21 jaren op te wekken.	wegens het buiten echt vleeschlijke gemeenschap hebben met een vrouw, die den leeftijd van 11, maar nog niet van 13 jaren heeft bereikt.	wegens mishandeling van een dier in het openbaar.	wegens het plegen van ontuchtige handelingen met iemand beneden den leeftijd van 13 jaren.	wegens kleine vergrijpen.	wegens het vechten op de openbare straat.	in voorloopige hechtenis.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.	mannen.	vrouwen.
Curaçao . . .	26	7	40	143	27	3	11	5	2	—	1	1	1	107	32	7	272	108	251	108	—	—	47	7
Aruba . . .	2	—	1	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	7	3	9	3	—	—	—	—
Bonaire. . . .	—	—	4	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	7	3	6	3	—	—	1	—
St. Martin. . .	—	—	3	5	1	—	—	—	1	1	—	—	—	3	—	—	3	11	[1]) 3	11	—	—	—	—
St. Eustatius. .	1	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	6	4	7	3	—	—	—	1
Saba.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—

[1]) Een dezer gevangenen is naar Curaçao opgezonden.

Bijlage E.

POLITIE. Sterktestaat met de verschillende veranderingen.

RANGEN.	Sterkte op 31 December 1916		Aangekomen		Tezamen		Ontslagen		Overleden		Sterkte op 31 December 1917		Aanmerkingen.
	Burger. marech.	Militairen.	Burger. marech.	Militairen.	Burger. marech.	Militairen.	Burger. marech.	Militairen.	Burger. marech.	Militairen.	Burger. marech.	Militairen.	
Commandant	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	
Brigadiers	2	2	—	—	2	2	—	—	—	—	[1]) 2	2	[1]) met verlof in Nederland.
Marechaussees 1ste klasse . . .	7	8	—	1	7	9	1	2	—	—	[1]) 6	7	
Marechaussees 2de klasse. . . .	3	61	—	15	3	76	—	14	—	1	3	61	
Veldwachters	14	—	—	—	14	—	—	—	—	—	14	—	
Tijdelijk aangesteld voor het opsporen van misdaden en wanbedrijven	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	5	—	
	27	71	5	16	32	87	1	16	—	1	31	70	
	98		21		119		17		1		101		

Bijlage F.

POLITIE. Opgave van het aantal politiewachten met vermelding van de sterkte.

	Politiewachten.		Brigadiers.	Marechaussees 1ste klasse.	Marechaussees 2de klasse.	Veldwachters en tijdelijk aangestelden.	Onderofficieren.	Korporaals.	Infanteristen en fuseliers.	Tezamen.	Aanmerkingen.
Curaçao.	Fiskalaat	Beoosten de haven.	—	—	—	4	2	—	8	14	
	Pietermaai		—	—	—	1	—	1	2	4	
	Berg Altena		—	—	1	—	—	—	2	3	
	Kleine werf		—	—	—	—	—	—	2	2	
	Scharloo		—	—	—	—	—	—	1	1	
	Waterkant	Bewesten de haven.	1	1	—	—	—	—	4	6	
	Klipstraat		—	—	—	—	—	—	2	2	
	Berg Quinta		—	—	—	—	—	1	1	2	
	Roode weg		—	—	—	—	—	—	3	3	
	Rust	2e en 3e district.	—	—	—	1	—	—	1	2	
	Montagne		—	—	—	1	—	—	1	2	
	Dominiguito		—	1	1	—	—	—	—	2	
	Cas Chiquito		—	—	—	2	—	—	1	3	
	Kleine Berg	4e en 5e district.	—	1	1	—	—	—	1	3	
	Dokterstuin		—	—	—	2	—	—	1	3	
	Westpunt		—	—	—	—	—	—	2	2	
Aruba.	Oranjestad		—	—	—	2	—	1	5	8	
	Sabaneta	Buitendistricten.	—	—	—	—	—	—	1	1	
	St. Nicolaas		—	—	—	—	—	—	1	1	
Bonaire.	Kralendijk		—	—	—	—	—	1	5	6	
	Deentera	Buitendistricten.	—	—	—	1	—	—	—	1	
	Rincon		—	—	—	1	—	—	1	2	
St. Martin.	Philipsburg		—	—	—	1	—	1	6	8	
	Boven Prinsenkwartier	Buitendistricten.	—	—	—	—	—	—	1	1	
	Beneden Prinsenkwartier		—	—	—	—	—	—	1	1	
	Cul de Sac		—	—	—	—	—	—	1	1	
	Koolbaai		—	—	—	1	—	—	—	1	
	Simsonsbaai		—	—	—	1	—	—	—	1	
Saba.	Bottom		—	—	—	—	—	1	1	2	
	Windwardside	Buitendistricten.	—	—	—	—	—	—	1	1	
	Fortbaai		—	—	—	—	—	—	1	1	
	Oranjestad *(St. Eustatius)*		—	—	—	1	—	1	4	6	
			1	3	3	19	2	7	61	96	

Bijlage G.

ONDERWIJS. Overzicht van de veranderingen onder de leerkrachten.

I. Openbare scholen.

Aard van de veranderingen, enz.	Rang van de onderwijskrachten. Eerste klasse. M.	Eerste klasse. V.	Tweede klasse. M.	Tweede klasse. V.	Derde klasse. M.	Derde klasse. V.	Vierde klasse. M.	Vierde klasse. V.	Kweekeling. M.	Kweekeling. V.	Vakonderwijzer (gymnastiek.)	Opmerkingen.
Benoemd	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Met ingang van 16 Oct. 1917.
Tijdelijk benoemd . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Met ingang van 8 Jan. 1917.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Met ingang van 1 Jan. 1917.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Van 1 Mei tot 24 September op St. Martin.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Van 1 October tot 1 Januari op St. Martin.
Idem	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	Met ingang van 8 Jan. op St. Martin.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Met ingang van 16 Oct. op Saba.
Idem	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	Van 1 Juli tot 30 Juli 1917.
Idem	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	Van 1 Juni tot 15 Juni 1917.
Idem	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	Van 16 Aug. tot 30 Aug. 1917.
Uitgezonden	—	(1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Nog niet aangekomen.
Detacheering verlengd .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Tot 16 Juli 1918.
Ontslag	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Met ingang van 16 Oct. 1917.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Met ingang van 1 April 1917.
Overplaatsing van hoofden van scholen. . .	—	—	1	—	4	—	1	—	—	—	—	Betrof de scholen te Philipsburg, Koolbaai, Prinsenkwartier op St. Martin en Bottom (2 maal) en Windwardside op Saba.
Idem van onderwijzers .	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	1 van Saba; de overigen in verband met de verplaatsingen van hoofden.
Buitenlandsch verlof . .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1 jaar, ingang 1 Maart 1917.
Verlof van 10½ maanden	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ „ 3 „	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	
„ „ 2 „	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
„ „ 6 weken . .	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	
„ „ 1 maand. .	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	
„ „ 2 weken . .	1	1	—	—	—	1	—	—	—	2	1	

II. Bijzondere scholen.

Aard van de veranderingen enz.	Rang van de onderwijskrachten. Eerste klasse. Fraters.	Eerste klasse. Zusters Francisc.	Eerste klasse. Zusters Dominic.	Tweede klasse. Fraters.	Tweede klasse. Zusters Francisc.	Tweede klasse. Zusters Dominic.	Derde klasse. Fraters.	Derde klasse. Zusters Francisc.	Derde klasse. Zusters Dominic.	Vierde klasse. Fraters.	Vierde klasse. Zusters Francisc.	Vierde klasse. Zusters Dominic.	Kweekeling. Op scholen der Fraters.	Kweekeling. Id. der Zust. Francisc.	Kweekeling. Id. der Zust. Dominic.	Vakonderwijzeressen.	Opmerkingen.
Uit Nederl. aangekomen	2	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	—	—	—	[1]) 1	—	—	—	1 Maart in functie.
In dienst hersteld . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Met 1 Juli.
Benoemd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	Leeken op Curaçao.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	Zusters eind Dec. 1916 uit Nederland aangekomen.
Ontslag	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Leek met 1 Juli.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Leek met 1 Jan.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Leek met 1 Jan.
Door ziekte of andere redenen buiten dienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Op Curaçao.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Op Aruba.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	In 1916 op St. Eustatius.
Verplaatsingen 1 Jan. .	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Verwisseling Bonaire en Pietermaai.
Idem	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	10	—	—	1	—	—	Hoofdzakelijk op Curaçao.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	Op St. Martin en St. Eustatius.
Idem in den loop van het jaar	2	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	Gedeeltelijk in verband met de uit Nederland aangekomen krachten.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	3	—	—	De onderwijzeressen werden 1 Nov. verplaatst in verband met opleiding voor Nuttige Handwerken van Aruba.
Wegens examens naar Curaçao	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	Van Aruba.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	Van St. Martin
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Leek van Bonaire.
Idem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Leek van Aruba.

[1]) Verkregen door 't behalen van akten onderscheidenlijk den rang van onderwijzer 2e en 3e klasse in December.

Bijlage H.

ONDERWIJS. Overzicht van de examens.

	Examens in Mei en Juni.		Examens in Nov. en Dec.		Aantal geslaagden.	Van de geslaagden waren werzaam bij het		Opmerkingen.
	Aangemeld.	Geslaagd.	Aangemeld.	Geslaagd.		Openbaar onderwijs.	Bijzonder onderwijs.	
Onderwijzer 3de klasse .	3	3	4	3	6	2 [2])	4	[1]) De candidaat trok zich na het schriftelijk examen terug.
Onderwijzer 4de klasse .	2	2	2	1	3	—	3	[2]) Oud-leerlingen der normaallessen.
Fransch	1	1	1	1	2	—	2	
Engelsch	1	1	1	1	2	—	2	[3]) Niet bij het onderwijs werkzaam, maar door openbaar onderwijzer opgeleid.
Spaansch	—	—	1	1	1	—	1	
Boekhouden	1 [1])	—	2	2	2	1 [3])	1	
Gymnastiek	1	1	—	—	1	1 [3])	—	
Fraaie handwerken . . .	1	1	1	1	2	—	2	
Nuttige handwerken . .	—	—	6	2	2	—	2	
	10	9	18	12	21	4	17	

Bijlage I.

VERSLAG van de examen-commissie.

Uit het door de examen-commissie voor 1917 aan den Gouverneur uitgebrachte verslag over de examens in Mei afgenomen is het volgende ter kennis van het algemeen gebracht:

„Voor zoover dit thans mogelijk was, zijn de examens afgenomen op de wijze als dit in Nederland geschiedt.

Het programma van het examen voor de akte van bekwaamheid als onderwijzer(es) 3de klasse maakt geen melding van theorie van teekenen, kennis van projecties en doorsneden en een eenvoudigen leergang voor teekenen, zooals dat in Nederland voor de onderwijzersexamens wordt geëischt. De commissie heeft naar deze onderdeelen dan ook haar onderzoek niet uitgestrekt, maar spreekt den wensch uit, dat, indien zij bij wijziging van het programma ook opgenomen worden, daarvan tijdig kennis gegeven wordt, opdat de studeerenden daarmede rekening kunnen houden.

Bij de vreemde talen is onderzoek gedaan naar de kennis van de theorie der uitspraak (phonetiek). De uitslag was, gegeven den korten tijd van voorbereiding, niet onbevredigend.

De commissie zal op dezen weg voortgaan en geeft haar opvolgsters in overweging naar het voorbeeld der taalexamens in Nederland de uitspraak ook te beoordeelen naar het opzeggen van een eenvoudig, doch niet te kort gedicht. Ook overweegt de commissie voor elke taal een tweetal boeken vast te stellen, waaruit op de examens gelezen wordt. — waaruit o.a. een stuk op het eerste gezicht vertaald moet worden en waarnaast nog meerdere (minstens drie) andere werken zoo gelezen moeten zijn, dat de inhoud in de vreemde taal weergegeven kan worden.

Bij de examens 3de en 4de klasse is meer dan vroeger gelet op een goede uitspraak van het Nederlandsch en op een natuurlijken leestoon.

Eischt dit van Nederlandsche candidaten reeds kennis van het klankstelsel der taal, — door hen, die deze taal niet als hun moedertaal spreken, zal bijzondere studie van de phonetiek gemaakt moeten worden, om het verschil der klanken in het Nederlandsch en de moedertaal te leeren kennen, wat de commissie voor het onderwijs van grooter waarde acht dan het opzeggen van taalregels. Met nadruk moet de commissie studeerenden wijzen op het zich voortdurend rekenschap geven van wat men leest.

Zoowel bij de examens, waarover dit verslag loopt, als bij vroegere examens, bleek, dat na een kwartier voorbereiding van het leesstuk vele candidaten te weinig begrip van het stuk als geheel hadden, waardoor meermalen niet of matig werd voldaan aan den eisch: „verstaan van het gelezene".

De examen-commissie heeft, met het oog op de reeds bereikte gelijkstelling van de akte 3de klasse met de onderwijzersakte, in haar vergadering den wensch uitgesproken, dat eene nieuwe regeling der examens spoedig haar beslag krijge, opdat dan door het bestuur der kolonie voor meerdere hier afgelegde examens gelijkstelling met de gelijknamige in Nederland kan worden verzocht".

Uit het verslag over de in December afgenomen examens:

„De examens werden binnen de grenzen van de huidige programma's zooveel mogelijk afgenomen op de wijze als zulks in Nederland geschiedt. Bij de examens voor de moderne talen werd de vaardigheid, behalve naar het vertellen van een gelezen boek, ook beoordeeld naar de voorgeschreven mondelinge vertaling, terwijl voor het beoordeelen van de uitspraak ook het opzeggen van een gedicht gevorderd werd. De theoretische kennis van de uitspraak, die zich naar het oordeel der Commissie vooral moet richten op de verschillen, die het klankstelsel van de vreemde taal met dat der moedertaal vertoont — de vorming der klanken komt daarbij van zelf ter sprake — is ditmaal evenals in Mei wel beoordeeld, doch het verkregen cijfer is niet van invloed geweest op het al of niet slagen.

De commissie geeft haar opvolgsters in overweging bij de volgende examens dezelfde richting in te slaan en, waar verondersteld mag worden, dat de candidaten omtrent de examen-eischen voldoende zijn ingelicht, in den vervolge het cijfer voor theorie der uitspraak mede te rekenen bij het bepalen van den uitslag van het examen.

De commissie meent, dat het onder de aandacht der candidaten voor de akte 3de of 4de klasse gebracht moet worden, dat zij zich voortdurend rekenschap moeten geven, niet alleen van wat zij lezen, zooals in het vorige verslag is vermeld, maar ook van wat zij zeggen. Meermalen werd bij de examens, waarover thans verslag wordt uitgebracht, door de examinatoren waargenomen, dat in slechte zinnen werd geantwoord, zoowel bij het vak Nederlandsche taal als bij andere vakken.

Evengoed als slecht gestelde opstellen over aardrijkskunde en opvoedkunde of storende taalfouten in zulk werk niet zonder invloed kunnen zijn op het cijfer voor Nederlandsche taal (schriftelijk), zal het zich slecht uitdrukken bij het mondeling examen in verschillende vakken het eindcijfer voor Nederlandsche taal beïnvloeden.

Voorts heeft het mondeling examen voor Nederlandsche taal aan de commissie den indruk gegeven, dat de candidaten voor de akte 3de klasse gewaarschuwd moeten worden om in geen geval de studie van de spraakkunst te verwaarloozen".

STAAT, vermeldende de scholen, met gegevens omtrent

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen. Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.	Leerkrachten. Aantal	Aantal van elken rang. Mannelijk.	Vrouwelijk.	Rang. [1]
A. Curaçao.										
I. Openbare scholen. (Stadsdistrict.)										
1. Hendrik-school.	M.U.L.O.	B.	[2] 151 143	—	—	[3] 5,1	13	6	—	eerste klasse.
								4	—	tweede klasse.
								2	1 —	derde klasse.
								1	—	vakonderwijzer.
2. Wilhelmina-school.	M.U.L.O.	B.	—	125 121	—	[3] 5,78	14	—	3	eerste klasse.
								—	2	tweede klasse.
								—	5	derde klasse.
								2	—	vakonderwijzer.
									1 1	vakonderwijzeres- kweekelinge. [14]
3. Emma-school	G.L.O.	K.	78 52	56 31	134 83	[15] 13	5	2	—	derde klasse.
									1	derde klasse.
									1	vierde klasse.
									1	vakonderwijzer.
4. Leergang voor herhalingsonderwijs en leergang voor volwassenen in Nederlendsch en Engelsch	H.O.	K.	—	—	11	—	1	1	—	derde klasse.
II. Bijzondere scholen.										
a. Niet geldelijk gesteunde.										
1. School „Dames Conn" . . .	M.U.L.O.	B.	—	—	27	—	3	—	3	—
2. School „Dames Huijcke" . .	G.L.O.	B.	8	12	20	—	2	—	—	—
3. Bewaarschool der Zusters Franciscanessen. Overzijde [19] . .	—	B.	—	—	70	—	2	—	—	—
	—	K.	—	—	77	—	1	—	—	—

...age J.

...trent leerlingen, schoolverzuim, leerkrachten en bijdragen.

Leer...	...krachten.	Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
...)	Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
...sse.	1 met H.O., F., D., E., V. en O.[4]				
	1 „ H.O., F., W., G.				
	1 „ H.O., F., W., V. en O.				
	1 „ O., E., T. en S.				
	1 „ O., F., V. en O., Bh., Bh.m.o.				
	1 „ H.O., E., V. en O.				
...asse.	1 „ O., E.[5]				
	1 „ O., L., V. en O.				
	1 „ O., L., E., T., V. en O.				
	1 „ O., W., V. en O.[6]				
	1 „ O., F., N.H., V. en O.				
...sse.	1 „ 3e., S., E.[7]				
	1 „ 3e., S., E.[8]				
...ijzer.	1 „ G.[9]				
...sse.	1 „ H.O., F., E., V. en O., N.H.[10]				
	1 „ H.O., F., E.				
	1 „ H.O., F., E., V. en O., N.H.[11]				
...asse.	1 „ O., N.H., W.				
	1 „ 3e, F., E., D.				
...sse.	3 „ 3e.				
	1 „ 3e, E.				
	1 „ 3e, hoofdakte fröbelonderw.[12]				
...ijzer.	1 „ Spaansch.[7]				
	1 „ Gymnastiek.[9]				
...ijzeres-...ge.[14]	1 „ N.H. en F.H.[13]				
...sse.	1 „ 3e, E.[16]				
	1 „ 3e.				
...sse.	1 „ 3e, E.				
...sse.	1 „ 4e, E.				
...ijzer.	1 „ N.H., F.H.[13]				
...sse.	1 „ 3e, E.[16]				
	Geene.[17]				
	Geene.[18]				
	Geene.[20]				
	Geene.[20]				

1) Volgens de onderwijsverordening (P.B. 1917, nº. 5).

2) Bij de openbare scholen is het bovenste getal het aantal bij het begin, het onderste dat bij het eind van het schooljaar.

3) Betrekkelijk.

4) Gedetacheerd, tijdelijk hoofd der school.

5) Eind Maart met buitenlandsch verlof naar Amerika.

6) Verlof tot 16 Oct., daarna ontslag, daarom in 't totaal niet medegeteld.

7) Vakonderwijzer voor Spaansch aan de Hendrik- ende Wilhelmina-scholen.

8) Sedert het verlof van den onder 5 bedoelden onderwijzer.

9) Aan de Hendrik- en de Wilhelmina-scholen.

10) Hoofd der school.

11) Gedetacheerd.

12) Belast met de fröbel- of voorbereidende klasse.

13) Tevens vakonderwijzer aan de Emma-school.

14) Bij de fröbelklasse.

15) Volstrekt.

16) Hoofd der school, tevens belast met het herhalingsonderwijs.

17) Vrijstelling, ingevolge art. 59 der onderwijsverordening.

18) Aan deze inrichting wordt onderwijs in het Spaansch gegeven, (hoofdzakelijk aan Curaçaosche kinderen) in eenige vakken van G.L.O.

19) Hierbij is eene (betalende) afdeeling tot voorbereiding voor de M.U.L.O.-school in het St. Martinus-Gesticht en een (kostelooze) afdeeling ter opleiding voor de school voor G.L.O.

20) Niet vereischt.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen. Jongens.	Leerlingen. Meisjes.	Leerlingen. Tezamen.	Leerlingen. Schoolverzuim in percenten.	Aantal	Aantal van elken rang. Mannelijk.	Aantal van elken rang. Vrouwelijk.	Rang.
4. Bewaarschool der Zusters Franciscanessen, Pietermaai . .	—	K.	—	—	70	—	2	—	—	—
5. School „Dames Tillerman" .	G.L.O.	B.	—	—	30	—	3	—	—	—
6. Bewaarschool Mej. de Jongh.	—	B.	—	—	7	—	1	—	—	—
7. Internaat „Pijpers"	M.U.L.O.	B.	31	—	—	—	4	1	—	—
								2	1	—
8. Spaansche afdeeling. . . . St. Thomas-college Overzijde.	M.U.L.O.	B.	37	—	—	—	3	2	—	tweede klasse.
								1	—	derde klasse.
9. Spaansche afdeeling. . . . St. Martinus-gesticht Overzijde	M.U.L.O.	B.	—	25	—	—	4	—	1	derde klasse.
									2	vierde klasse.
									1	vakonderwijzeres.
10. Pensionaat „Welgelegen" .	M.U.L.O.	B.	—	67	—	—	11	—	2	tweede klasse.
									1	derde klasse.
									8	vakonderwijzeres.
11. Meisjes-weeshuis op Welgelegen	G.L.O.	K.	—	[26] 55 34	—	—	2	—	2	vierde klasse.
12. Jongens-weeshuis op Santa Rosa	—	K.	[27] 32	—	—	—	—	—	—	—
b. Geldelijk gesteunde.										
a. Stadsdistrict.										
1. Jongensschool voor M.U.L.O. Nederl. Afd. St. Thomas-college, Overzijde.	M.U.L.O.	B.	[28] 104	—	—	[29] 4,41	6	2	—	eerste klasse.
								2	—	tweede klasse.
								2	—	derde klasse.
								1	—	kweekeling.
2. Meisjesschool voor M.U.L.O. Ned. Afd. van het St. Martinus-Gesticht, Overzijde	M.U.L.O.	B.	—	178	—	5,28	12	—	1	eerste klasse.
									2	tweede klasse.
									1	derde klasse.
									4	vierde klasse.
									4	vakonderwijzeres.

Leerkrachten.		Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
	Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
	Geene. [20]				
	Geene. [21]				
	E. [22]				
	S. [23]				
	Geene.				
asse.	1 „ O., E., S., W. 1 „ 3e, E., S., B. [25]				
sse.	1 „ 3e, S. [10]				
sse.	1 met O. [10]				
asse.	1 „ 4e, F., S. 1 „ 4e, N.H. en F.H. [24]				
ijzeres	1 „ S., F. [32]				
asse.	1 „ O., F., D., E. 1 „ O., E., S.				
sse.	1 „ O.				
ijzeres	2 „ S., F. 2 „ F., H. 1 „ S. 1 „ S., E., F. 1 „ E., F., F.H. 1 „ S., N.H. en E.H.				
asse.	2 „ 4e.				
	—				
asse.	1 „ H.O., Taal en Letterk. M. O. [30] 1 „ H.O., D., V. en O. [10]	f 2 400.—	f 110,—	f 2 510.—	
lasse.	1 „ O., E., S., Bh. 1 „ O., E., F.				
asse.	1 „ 3e. 1 „ 3e, E., S. [31]				
ng.	1 „ 3e. [24]				
asse.	1 „ H.O., F., D., E. [10]	3 000.—	150.—	3 150.—	
lasse.	1 „ O., D., E. 1 „ 3e, E., S., F.				
asse.	1 „ 3e.				
lasse.	1 „ 4e, F., S., N.H., F.H. 3 „ 4e.				
wijzeres	1 „ 4e, N.H. en F.H. [25] 1 „ F., S. [32] 1 „ 3e, E., N.H. [33] 1 „ 4e, N.H. [33]				

[21] Aan deze inrichting werd aan 10 kinderen onder 6 jaar voorbereidend onderwijs en aan 20 oudere kinderen onderwijs in lezen, schrijven en rekenen gegeven.

[22] De meeste leerlingen ontvangen in 't Engelsch onderwijs in eenige vakken van G.L.O.; eenigen zijn vreemdelingen.

[23] Van de leerlingen waren 25 vreemdelingen. Het onderwijs wordt gegeven in het Spaansch op grond van de akte Spaansch van den eigenaar (art. 42 der Ondrwijs-verordening).

[24] Vakonderwijzeres a/d. Ned. Afd.

[25] Behaald Dec. 1917.

[26] Van de 55 weezen ontvingen 34 schoolonderwijs.

[27] Allen schoolonderwijs in 't Spaansch.

[28] Voor deze en alle geldelijk gesteunde scholen is 't aantal leerlingen 't gemiddelde van het maandelijksch aantal werkelijk schoolgaande leerlingen.

[29] Voor deze en volgende scholen betrekkelijk.

[30] Hoofd tot 1 Maart, daarom in het totaal niet meegeteld.

[31] Naar Aruba 1 Maart.

[32] Ook onderwijzeres Spaansche afdeeling.

[33] Tevens onderwijzeres aan de school voor G.L.O., Overzijde (nº. 5).

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen. Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.	Aantal.	Aantal van elken rang. Mannelijk.	Vrouwelijk.	Rang.	Le[…]racl[…]
3. Jongensschool voor G.L.O. aan de overzijde	G.L.O.	K.	416	—	—	4,52	9	2	—	tweede klasse.	1 1
								4	—	derde klasse.	1 2 1
								3	—	vierde klasse.	3
								1	—	kweekeling. [36)]	
								1	—	eerste klasse.	1
4. Jongensschool voor G.L.O., Pietermaai	G.L.O. met Engelsch in klassen 5 en 6.	K.	288	—	—	4,72	6	1	—	tweede klasse.	1
								4	—	derde klasse.	1 1 1 1
								1	—	vierde klasse.	1
								2	—	kweekeling.	
5. Meisjesschool voor G.L.O., Overzijde	G.L.O.	K.	—	310	—	6,56	9	—	1	tweede klasse.	1
									2	derde klasse.	1 1
									4	vierde klasse.	3 1
									2	kweekeling.	
									1	derde klasse.	1
6. Meisjesschool voor G.L.O., Pietermaai	G.L.O.	K.	—	309	—	6,89	7	—	1	tweede klasse.	1
									2	derde klasse.	1 1
									3	vierde klasse.	3
									1	kweekeling.	
b. Buitendistricten.											
1. School voor G.L.O. voor jongens en meisjes te Santa Rosa .	G.L.O.	K.	—	—	448	4,73	8	—	4	vierde klasse.	4
									4	kweekeling.	
2. School voor G.L.O. voor jongens en meisjes te Montagne . .	G.L.O.	K.	—	—	346	2,91	7	—	1	derde klasse.	1
									3	vierde klasse.	3
									3	kweekeling.	
3. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Santa Maria .	G.L.O.	K.	—	—	314	5,3	7	—	4	vierde klasse.	4
									3	kweekeling.	1
									1	vierde klasse.	
4. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Willebrordus.	G.L.O.	K.	—	—	192	5,8	3	—	1	derde klasse.	1
									1	vierde klasse.	1
									1	kweekeling.	
									1	vierde klasse.	1

	Le[erk]rachten.		Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
		Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
asse.	1	„ O., T. [10])	f 5 233,33	f 300,—	f 5 533,33	
	1	„ 3e. F., E., S.				
sse.	1	„ O., F. [34])				
	2	„ 3e.				
	1	„ 3e. [35])				
asse.	3	„ 4e. [39])				
g. [36])						
sse.	1	„ H.O., Taal en Letterk. M.O. [37])				
asse.	1	„ O., E., F. [24])	2 950,—	230,—	3 180,—	
sse.	1	„ O., F. [34])				
	1	„ O., F., S. [38])				
	1	„ 3e, S. [10])				
	1	„ 3e.				
asse.	1	„ 4e.				
ng.						
lasse.	1	„ O., D., Bh., N.H. [10])	3 933,38	270,—	4 203,33	
sse.	1	„ 3e, E., N.H. [33])				
	1	„ 3e.				
asse.	3	„ 4e. [39])				
	1	„ 4e, N.H. [33])				
ng.						
sse.	1	„ 3e. [39])				
lasse.	1	„ O., F., N.H.	3 500,—	270,—	3 770,—	
asse.	1	„ O., V. en O. [10])				
	1	„ 3e. [24])				
asse.	3	„ 4e.				
ng.						
asse.	4	„ 4e.	2 700,—	300,—	3 000,—	
ng.						
asse.	1	„ 3e. [10])	2 700,—	300.—	3 000,—	
asse.	3	„ 4e.				
ng.						
asse.	4	„ 4e. [40])	2 500,—	270,—	2 770,—	
ng.						
lasse.	1	„ 4e. [40])				
asse.	1	„ 3e. [39])	1 366,67	190,—	1 556,67	
lasse.	1	„ 4e.				
ng.						
lasse.	1	„ 4e. [39])				

Opmerkingen:

[34]) Tot 1 Maart a.d. school Pietermaai, van 1 Mei—31 Dec. Overzijde: daarom in het totaal niet meegeteld.

[35]) Behaald Mei 1917.

[36]) Van 1 Mei—31 Dec. buiten dienst.

[37]) Van 1 Nov.—31 Dec. (zie 30).

[38]) Van 1 Nov.—31 Dec.; daarom in het totaal niet meegeteld.

[39]) 1 onderwijzeres 4de kl. van 1 Nov.—31 Dec. naar Willebrordus ter vervanging van het hoofd der school, die aan deze jongens- en meisjesschool is geplaatst in verband met opleiding voor examen handwerken; daarom in het totaal niet meegeteld.

[40]) Waarvan 1 van 1 Nov.—31 Dec. afwezig wegens opleiding voor examen handwerken, waarvoor 1 niet in dienst zijnde 4de klasse opgetreden is.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen. Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.	Aantal	Aantal van elken rang. Mannelijk.	Vrouwelijk.	Rang.
5. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Barber . . .	G.L.O.	K.	—	—	266	9,4	4	—	3	vierde klasse.
									1	kweekeling.
6. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Westpunt . .	G.L.O.	K.	—	—	182	5,7	4	—	1	derde klasse.
									1	vierde klasse.
									2	kweekeling.
7. Bewaarschool en school voor G.L.O. te Boca St. Michiel . . .	G.L.O.	K.	—	—	56	—	1	—	1	—
B. Aruba.										
I. Openbare scholen.										
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Oranjestad . .	G.L.O. met Engelsch in klassen 5 en 6.	K.	49 44	45 39	2) 94 83	7,3	5	1	—	tweede klasse.
								1	—	derde klasse.
								1	—	vierde klasse.
								—	1	
									1	vakonderwijzeres
2. Leergang voor herhalingsonderwijs	H.O.	K.	10	5	15	7	1	1	—	tweede klasse.
II. Bijzonder onderwijs.										
a. Scholen van het Apostolisch Vicariaat.										
1. Jongensschool voor G.L.O. met vervolgklassen voor M.U.L.O. te Oranjestad	G.L.O.	K.	159	—	—	5,23	5	1	—	eerste klasse.
								2	—	derde klasse.
								2	—	vierde klasse.
2. Meisjesschool voor G.L.O. met vervolgklassen voor M.U.L.O. te Oranjestad	G.L.O.	K.	—	168	—	5,64	6	—	1	eerste klasse.
								—	1	tweede klasse.
								—	2	derde klasse.
								—	1	vierde klasse.
								—	1	kweekeling.
3. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Noord. . . .	G.L.O.	K.	—	—	255	7,31	4	—	1	derde klasse.
								—	1	vierde klasse.
								—	2	kweekeling.
4. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Santa Cruz. .	G.L.O.	K.	—	—	288	8,16	6	—	1	derde klasse.
								—	2	vierde klasse.
								—	3	kweekeling.

	Leerkrachten.	Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
.	Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
asse.	3 met 4e.	f 1 650,—	f 230,—	f 1 850,—	41) Behaalde Spaansch in Dec. 1917. 42) Wegens ziekte buiten dienst, houdt toezicht op het onderwijs in handwerken.
ig.					
sse.	1 „ 3e. [10])	1 600,—	150,—	1 750,—	
isse.	1 „ 4e.				
ig.					
	Geene.				
lasse.	1 met O., E., V. en O. [16])				
isse.	1 „ 3e.				
asse.	1 „ 4e.				
.	1 „ 4e.				
vijzeres	Geene.				
lasse.	1 met O., E., V. en O. [16])				
asse.	1 „ O., E., S., F., D., Bh. [10])	2 556,67	150,—	2 715,67	
asse.	1 „ 3e, E., S. [31])				
	1 „ 3e.				
lasse.	2 „ 4e.				
lasse.	1 „ H.O., E., F., S., N.H. [41])	2 516,65	150,—	2 666,66	
klasse.	1 „ O., E., N.H.				
asse.	1 „ 3e, S.				
	1 „ 3e, N.H. [42])				
lasse.	1 „ 4e.				
ing.					
asse.	1 „ 3e, E. [10])	1 650,—	230,—	1 880,—	
lasse.	1 „ 4e.				
ing.					
lasse.	1 „ O., N.H. [10])	2 250,—	230,—	2 480,—	
klasse.	2 „ 4e.				
ing.					

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen.								Le… kracht…
			Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.	Aantal.	Aantal van elken rang.		Rang.	
								Mannelijk.	Vrouwelijk.		
5. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Sabaneta. . .	G.L.O.	K.	—	—	266	6,18	4	—	1	derde klasse.	1 n
								—	1	vierde klasse.	1
								—	2	kweekeling.	
b. Protestantsche school te Piedra Plat.	G.L.O.	K.	—	—	26	20	1	1	—	vierde klasse.	1
C. Bonaire.											
I. Openbare scholen.											
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Kralendijk . .	G.L.O. met Engelsch in klasse 5.	K.	20	14	2) 34	6,83	3	1	—	derde klasse.	1
			18	7	25			—	1	vierde klasse.	1
									1	vakonderwijzer	Ge
2. Leergang voor herhalingsonderwijs te Kralendijk	G.L.O. en Engelsch.	K.	2	2	4	5,57	1	1	—	derde klasse.	1
II. Bijzondere scholen.											
1. Jongensschool voor G.L.O. te Kralendijk	G.L.O. met Engelsch in klassen 5 en 6.	K.	160	—	—	4,46	4	1	—	tweede klasse.	1
								2	—	derde klasse.	1 1
								1	—	vierde klasse.	1
2. Meisjesschool voor G.L.O te Kralendijk	G.L.O.	K.	75	232	307	7,85	7	—	1	derde klasse.	1
									5	vierde klasse.	5
									1	kweekeling.	
3. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Rincon . . .	G.L.O.	K.	—	—	209	6,86	5	—	3	vierde klasse.	3
									2	kweekeling.	
D. St. Martin.											
I. Openbare scholen.											
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Philipsburg. .	G.L.O. en Engelsch.	K.	48	42	2) 90	11,83	5	1	—	tweede klasse.	1
			33	47	80			1	—	derde klasse.	1
								1	—	derde klasse.	1
								1	—	vierde klasse.	1
									1		1
								1	—	kweekeling.	(t
2. Leergang voor herhalingsonderwijs te Philipsburg. . . .	H.O.	K.	6	8	14	12	1	1	—	tweede klasse.	1
								1	—	derde klasse.	1
3. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Kleinbaai . .	G.L.O. en Engelsch.	K.	30	28	2) 58	11,12	3	1	—	derde klasse.	1
			32	30	62				1	vierde klasse.	1
									1	vakonderwijzer	G

Leerkrachten.		Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
	Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
se.	1 met 3e. [10]	f 1 650,—	f 230,—	f 1 880,—	
sse.	1 „ 4e.				
g.					
sse.	1 „ 4e. [17]	—	—	350,—	
se.	1 „ 3e, E. [16]				
sse.	1 „ 4e.				
vijzer	Geene.				
sse.	1 met 3e, E. [16]				
asse.	1 met 3e, S., E., Bh. [10]	2 600,—	150,—	2 750,—	
sse.	1 „ 3e, S. 1 „ 3e.				
asse.	1 „ 4e.				
sse.	1 „ 3e.	2 933,33	270,—	3 203,33	
asse.	5 „ 4e. [43]				
ng.					
asse.	3 „ 4e.	1 666,67	190,—	1 856,67	
ng. [44]					
lasse	1 met 3e, E., F., S. [45]				
sse.	1 „ 3e, E., F. [46]				
asse.	1 „ 3e. [48]				
asse.	1 „ 4e. [49]				
	1 „ 4e, N.H. [48] [50]				
ng.	(tijdelijk).				
lasse	1 met 3e, E., F., S. [45]				
asse.	1 „ 3e, E., F. [46]				
asse.	1 „ 3e, E. [10]				
asse.	1 „ 4e. [48]				
vijzer	Geene.				

[43] Eene kweekelinge was tot Mei afwezig voor studie, zij slaagde voor 4de klasse.

[44] Eene kweekelinge kwam 12 Nov. in dienst.

[45] Hoofd der school, belast met het herhalingsonderwijs, eind September met ziekteverlof naar Curaçao; daarom in het totaal niet meegeteld.

[46] Tijdelijk hoofd sedert eind September.

[47] Tijdelijk hoofd wegens overplaatsing van 't hoofd naar Philipsburg.

[48] Tijdelijk aangesteld.

[49] In Juni overgeplaatst naar Koolbaai.

[50] Tevens vakonderwijzeres nuttige handwerken.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen.							
			Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.	Aantal.	Aantal van elken rang. Mannelijk.	Aantal van elken rang. Vrouwelijk.	Rang.
4. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Beneden Prinsenkwartier	G.L.O. en Engelsch.	K.	55	65	[2] 120	20,65	3	1	—	derde klasse.
			28	39	67			1	—	vierde klasse.
									1	
5. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Koolbaai. . .	G.L.O. en Engelsch.	K.	23	25	[2] 48	13,7	3	1	—	derde klasse.
			30	42	72			2	—	vierde klasse.
									1	vakonderwijzeres
II. Bijzondere scholen.										
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. en vervolgklassen Philipsburg.	G.L.O. en Engelsch.	K. B.	—	—	182	7.24	6	—	1	eerste klasse.
									1	tweede klasse.
									2	derde klasse.
									2	vierde klasse.
2. School voor G.L.O. voor jongens en meisjes te Simonsbaai .	G.L.O. en Engelsch.	K.	—	—	54	3,07	2	—	1	derde klasse.
									1	vierde klasse.
E. St. Eustatius.										
I. Openbare scholen.										
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Oranjestad . .	G.L.O. en Engelsch.	K.	31	53	84	16.61	4	1	—	derde klasse.
									2	
									1	vakonderwijzeres
II. Bijzondere scholen.										
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Oranjestad . .	G.L.O. en Engelsch.	K.	—	—	74	3,96	2	—	2	derde klasse.
F. Saba.										
I. Openbare scholen.										
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Bottom . . .	G.L.O. en Engelsch.	K.	30	29	59	6,84	3	1	—	derde klasse.
								1	—	
								1	—	
									1	kweekeling.
									1	kweekeling.
2. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Windwardside.	G.L.O. en Engelsch.	K.	24	23	47	7,54	3	1	—	derde klasse.
								1	—	
									1	vierde klasse.
									1	vakonderwijzeres
3. Leergang zeevaartkunde te Bottom	—	K.	12	—	—	—	1	—	—	—

Leerkrachten.	Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
1 met 3e, E., F. [10] [46]				
1 „ 4e. [47]				
1 „ 4e. [50] [48]				
1 „ 3e. [51]				
1 „ 4e. [10] [51]				
1 „ 4e. [49]				
Geene.				
1 met H.O., E. [10]	f 2 600,—	f 150,—	f 2 750,—	
1 „ 3e, E., N.H., F.H., F.				
1 „ 3e, E., N.H. [24]				
1 „ 3e, V. en O. [24]				
2 „ 4e.				
1 „ 3e. [10]	1 150,—	70,—	1 220,—	
1 „ 4e.				
1 „ 3e.				
1 „ 3e.				
1 „ 3e, N.H. [48]				
Geene.				
1 met 3e, E. [10]	1 350,—	70,—	1 420,—	
1 „ 3e.				
1 „ 3e, E., S. [52]				
1 „ 3e. [53]				
1 „ 3e. [54]				
(tijdelijk).				
Geene.				
1 met 3e. [53]				
1 „ 3e. [55]				
1 „ 4e.				
Geene.				
Geene.				

51) Tijdelijk hoofd tijdens verlof wegens ziekte van het hoofd van 8 Jan.—8 Mei, daarna naar Saba; daarom in het totaal niet meegeteld.

52) Hoofd tot 13 Febr., met ziekteverlof naar Curaçao, aldaar werkzaam gesteld a/d. Hendrik-school (zie 8); daarom in het totaal niet meegeteld.

53) Hoofd van de O.S. te Windwardside, tijdelijk hoofd te Bottom van 13 Febr. tot einde October, toen wnd. Gezaghebber van Saba; daarom in het totaal niet meegeteld.

54) Tijdelijk aangesteld, later tijdelijk hoofd (zie 51).

55) Tijdelijk hoofd.

SCHOLEN.	Aard van het onderwijs.	Betaling of kosteloos.	Leerlingen.							
			Jongens.	Meisjes.	Tezamen.	Schoolverzuim in percenten.	Aantal.	Aantal van elken rang. Mannelijk.	Vrouwelijk.	Rang.
II. Bijzondere scholen.										
1. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Bottom . . .	G.L.O. en Engelsch.	K.	—	—	66	4,4	2	—	1	derde klasse.
									1	vierde klasse.
2. School voor jongens en meisjes voor G.L.O. te Wirdwardside .	G.L.O. en Engelsch.	K.	—	—	117	4,55	3	—	2	derde klasse.
									1	kweekeling.
3. Bewaarschool te St. John. [56]	—	B.	—	—	± 25	—	1	—	—	—

Verklaring der

M.U.L.O. = Meer uitgebreid lager onderwijs.
L.O. = Lager onderwijs.
H.O. = Herhalingsonderwijs.
B. = Betaling.
K. = Kosteloos.
3°. = Akte van bekwaamheid als onderwijzer 3de klasse.
4°. = Akte van bekwaamheid als onderwijzer 4de klasse.
O. = Akte als onderwijzer (in Nederland behaald).
H.O. = Akte als hoofdonderwijzer (idem).
F. = Akte voor Fransch.
D. = Akte voor Duitsch.
E. = Akte voor Engelsch.

Leerkrachten.	Bijdragen aan het bijzonder onderwijs.			Opmerkingen.
Opgave der bevoegdheden.	Voor het personeel.	Voor scholenbouw, leermiddelen enz.	Tezamen.	
1 met 3e, F. [10])	f 1 150,—	f 70,—	f 1 220,—	[56]) Particulier, met eenige ondersteuning van het Apostolisch Vicariaat. Verscheidene leerlingen zijn boven 6 jaar.
1 „ 4e.				
2 „ 3e.	1 600,—	110,—	1 710,—	
—				

gebruikte teekens:

S. = Akte voor Spaansch.
W. = Akte voor wiskunde.
T. = Akte voor teekenen.
L. = Akte voor landbouwkunde.
G. = Akte voor gymnastiek.

N.H. = Akte voor nuttige handwerken.
F.H. = Akte voor fraaie handwerken.
Bh. = Akte voor boekhouden.
V. en O. = Akte voor vrije- en ordeoefeningen gymnastiek.
M.O. = Middelbaar onderwijs.

Bijlage K.

ONDERWIJS. Overzicht van het aantal leerkrachten.

Rang der leerkrachten.	Aantal in de kolonie.	Openbare scholen.				Bijzondere scholen. Van het Apostolisch Vicariaat.					Bijzondere scholen. Van anderen aard.
		Mannelijke.	Vrouwelijke.	Tezamen.	Met onderwijzers-akte of hoofdakte.	Fraters van Tilburg.	Zusters Franciscanessen.	Zusters Dominicanessen.	Tezamen.	Met onderwijzers-akte of hoofdakte.	
Eerste klasse	16	6	3	9	8	4	1	2	7	7	—
Tweede klasse	25	5	3	8	7	9	5	2	17	11	—
Derde klasse	57	13	8	21	—	13	12	15	36	7	—
Vierde klasse	67	4	7	11	—	7	39	9	56	—	4
Kweekeling	36	—	2	2	—	3	22	9	34	—	—
Vakonderwijzer	18	1	8	9	—	—	9	—	9	—	—
Tezamen	219	29	31	60	15	36	88	35	159	25	4

Bijlage L.

ONDERWIJS. Overzicht van het aantal leerlingen.

	1913.						1914.						1915.						1916.						1917.					
	Openbare scholen.	Scholen van het Apost. Vicariaat.	Andere bijzondere scholen.	Aantal leerlingen.	Bevolking. a)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.	Openbare scholen.	Scholen van het Apost. Vicariaat.	Andere bijzondere scholen.	Aantal leerlingen.	Bevolking. a)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.	Openbare scholen.	Scholen van het Apost. Vicariaat.	Andere bijzondere scholen.	Aantal leerlingen.	Bevolking. a)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.	Openbare scholen.	Scholen van het Apost. Vicariaat.	Andere bijzondere scholen.	Aantal leerlingen.	Bevolking. a)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.	Openbare scholen.	Scholen van het Apost. Vicariaat.	Andere bijzondere scholen.	Aantal leerlingen.	Bevolking. a)	Percentage der bevolking dat de school bezocht.
Curaçao	354	3252	40	3646	32 959	11,07	320	3320	16	3656	33 361	10,95	338	3279	16	3633	33 677	10,79	352	3290	22	3364	34 168	10,73	[8] 421	[14] 3569	[15] 115	4105	34 893	11,77
Aruba	136	790	24	950	9 441	10,06	[2] 142	847	23	1012	9 599	10,54	105	843	22	970	9 284	10,45	[5] 110	1110	23	1243	9 481	13,11	[9] 109	1336	26	1271	9 173	13,86
Bonaire	76	622	—	698	6 547	10,66	[3] 73	672	—	745	6 570	11,33	38	656	—	694	6 592	10,53	[6] 32	645	—	677	6 714	10,09	[10] 38	676	—	714	6 864	10,40
St. Martin	333	172	65	570	2 919	19,52	359	172	—	531	3 309	16,04	366	217	—	583	3 282	17,76	349	228	—	577	3 369	17,13	[11] 330	236	—	566	3 050	18,56
St. Eustatius	128	112	—	240	1 408	17,04	124	120	—	244	1 437	16,97	135	97	—	232	1 431	16,21	121	72	—	193	1 410	13,69	[12] 84	74	—	158	1 390	11,37
Saba	[1] 90	229	—	319	1 909	16,71	[1] 100	222	—	322	2 449	13,11	[4] 110	199	—	309	2 488	12,14	[7] 114	196	—	310	2 239	13,85	[13] 116	183	[15] 25	324	2 249	14,40
Kolonie	1117	5177	129	6423	55 183	11,63	1118	5353	39	6510	56 725	11,47	1092	5291	38	6421	57 754	11,31	1078	5541	55	6664	57 381	11,61	1098	5874	166	7138	57 619	13,39

Opmerkingen.

a) Op 1 Januari van het volgende jaar.
1) Waaronder 9 leerlingen van den leergang in zeevaartkunde.
2) Waaronder . . . . leerlingen van den herhalingsleergang.
3) Waaronder 9 leerlingen van den herhalingleergang.
4) " 7 " " " leergang in zeevaartkunde.
5) " 11 " " " herhalingsleergang.
6) Waaronder 7 leerlingen van den herhalingsleergang.
7) " 9 " " " leergang zeevaartkunde.
8) Aantallen in deze kolom aan *'t begin* van het jaar, waaronder 11 leerlingen van het herhalingsonderwijs.
9) Aantallen in deze kolom aan *'t begin* van het jaar, waaronder 15 leerlingen van het herhalingsonderwijs.
10) Waaronder 4 leerlingen van het herhalingsonderwijs.
11) " 14 " " " "
12) Het aantal ingeschreven leerlingen bedroeg 114.
13) Waaronder 10 leerlingen leergang zeevaartkunde.
14) Met inbegrip van de kinderen in de weeshuizen, de Spaansche afdeelingen der M.U.L.O. scholen en 't Pensionnaat Welgelegen, welke grootendeels vreemdelingen zijn.
15) Zie bijlage J.

Bijlage M.

Buitenlandsch postverkeer van het eiland Curaçao vergeleken met dat in de vier voorafgaande jaren.

PER MAIL ONTVANGEN STUKKEN			PER MAIL VERZONDEN STUKKEN		
van:	Brieven (stuks)	Drukwerk (stuks)	naar:	Brieven (stuks)	Drukwerk (stuks)
Duitschland	13	—	Duitschland	117	156
België	—	13	België	26	—
Denemarken	156	13	Denemarken	130	—
Spanje	2 002	1 911	Spanje	1 469	65
Frankrijk	1 521	3 666	Frankrijk	1 508	65
Groot-Britannië en Ierland	6 708	5 694	Groot-Britannië en Ierland	4 667	104
Italië	260	260	Italië	442	65
Luxemburg	13	—	Noorwegen	156	—
Noorwegen	52	78	Nederland	8 684	4 862
Nederland	6 474	18 317	Rusland	13	—
Rusland	13	—	Zweden	39	—
Zweden	52	26	Zwitserland	208	13
Zwitserland	364	13	Engelsche bezittingen in Europa	26	—
Engelsche bezittingen in Europa	52	—	Egypte	26	—
Egypte	—	13	Fransche koloniën in Afrika	13	—
Engelsche koloniën in Afrika	13	—	Vereenigde Staten van Amerika	52 494	3 965
Fransche „ „ „	26	—	Argentinië	117	13
Vereenigde Staten van Amerika	74 451	47 684	Brazilië	39	65
Argentinië	78	39	Canada	130	—
Bolivia	13	—	Chili	65	—
Brazilië	26	26	Columbia	4 849	3 484
Canada	169	26	Costa Rica	247	273
Chili	26	—	Cuba	1 937	221
Columbia	5 304	1 742	Sto. Domingo	2 925	988
Costa Rica	182	143	Ecuador	—	13
Cuba	2 054	91	Guatemala	104	—
Sto. Domingo	2 756	507	Haïti	1 144	156
Ecuador	39	26	Honduras	39	13
Guatemala	143	13	Mexico	403	169
Haïti	78	52	Nicaragua	39	13
Honduras	13	26	Panama	2 275	663
Mexico	507	65	Peru	13	—
Nicaragua	52	—	San Salvador	169	390
Panama	2 782	910	Venezuela	33 462	5 018
Paraguay	13	—	Amerikaansche bezittingen in Amerika	5 382	676
Peru	—	78	Britsche koloniën in Amerika	1 235	546
San Salvador	117	52	Fransche „ „ „	117	78

PER MAIL ONTVANGEN STUKKEN van:	Brieven (stuks).	Drukwerk (stuks).	PER MAIL VERZONDEN STUKKEN naar:	Brieven (stuks).	Drukwerk (stuks).
Uruguay	65	—	Nederlandsche koloniën in Amerika	1 014	403
Venezuela	30 849	10 192	China	65	52
Amerikaansche bezittingen in Amerika	6 214	507	Japan	26	—
Britsche koloniën in Amerika	1 495	455	Aziatisch Turkije	13	—
Nederlandsche koloniën in Amerika	572	39	Nederlandsche koloniën in Azië	143	208
China	52	—	Australië	91	—
Japan	26	—	Tezamen	126 061	22 737
Britsch-Indië	65	—			
Nederlandsche koloniën in Azië	221	78	Verzonden in 1913	114 595	43 108
Amerikaansche „ „ „	13	—	„ „ 1914	102 479	26 611
Australië	52	—	„ „ 1915	149 123	35 711
Tezamen	146 146	92 755	„ „ 1916	109 447	20 098
Ontvangen in 1913	141 700	104 065			
„ „ 1914	103 480	76 739			
„ „ 1915	138 619	106 275			
„ „ 1916	172 549	110 552			

Buiten het gewone postverkeer werden 1664 brieven en andere stukken aangebracht.
Er werden 9717 aangeteekende stukken ontvangen en 11 843 verzonden.
Het aantal ontvangen rebuten bedroeg 3653, dat der verzondene 780.
Er werden 884 dienstbrieven ontvangen en 416 verzonden.

Bijlage N.

Binnenlandsch postverkeer van het eiland Curaçao, vergeleken met dat in de vier voorafgaande jaren.

ONTVANGEN: van:	Brieven en briefkaarten (stuks).	Drukwerken (stuks).	VERZONDEN: naar:	Brieven en briefkaarten (stuks).	Drukwerken (stuks).
Aruba	8164	91	Aruba	6487	5226
Bonaire	7085	611	Bonaire	6461	2912
St. Martin	2171	26	St. Martin	1443	377
St. Eustatius	1456	143	St. Eustatius	1027	182
Saba	988	26	Saba	819	234
Tezamen	19864	897	Tezamen	16237	8931
Ontvangen in 1913	14846	1391	Verzonden in 1913	13286	6357
„ „ 1914	15184	351	„ „ 1914	12467	7462
„ „ 1915	17758	1079	„ „ 1915	13962	9217
„ „ 1916	15470	364	„ „ 1916	13650	7826

In het stadsdistrict van Curaçao werden 9100 brieven en briefkaarten, 20930 stuks drukwerken, 2288 portvrije brieven en 585 portvrije drukwerken uitgewisseld.
Er werden 949 aangeteekende stukken ontvangen en 793 verzonden.
Het aantal ontvangen rebuten bedroeg 65; dat der verzondene 351.
Voor de portvrije stukken waren de getallen 1911 en 1300.

Bijlage O.

STAAT van de inkomsten en uitgaven [1]) der posterij in de laatste drie jaren.

INKOMSTEN.	1915.	1916.	1917.	UITGAVEN.	1915.	1916.	1917.
Verkochte frankeerzegels	f 20 350,37^5	f 19 179,04	f 17 787,12	Bezoldigingen en toelagen van het personeel werkzaam op de verschillende post- en hulp-postkantoren	f 21 792,83	f 22 697,18	f 21 505,—
„ briefomslagen	204,49	216,54	324,95^5				
„ briefkaarten	341,75	280,30	253,40	Betalingen wegens transitrechten, vervoer van brievenmalen en postpakketten	8 185,20	8 470,36	7 811,45
„ postwisselformulieren	8,13	7,88	6,24^5				
„ portzegels	877,27^5	766,55	439,42^5	Benoodigdheden voor de post- en hulppost-kantoren, kosten voor tijdelijk hulpbestellers, loon, verlichting van de kantoren en andere kleine uitgaven	2 738,93	2 718,67	3 037,84
„ adreskaarten	1,80	1,06	0,77^5				
„ douaneverklaringen	2,85^5	2,84^5	2,65				
Postwisseldienst	806,89	[2]) 2 078,30	[3])				
Postpakettendienst	339,29	[2]) 378,—	[3])				
Verhuur van loketten	659,—	721,—	793,—				
Betaalde vergoeding voor het inwisselen van postwaarden	0,19^5	—	0,24^5				
Tezamen	f 23 591,45	f 23 631,51^5	f				
Postkantoor op St. Martin	1 312,41	1 208,73^5	1 058,87^5				
„ „ St. Eustatius	915,03^5	965,52	828,74^5				
„ „ Saba	1 249,68^5	1 176,90^5	1 385,21				
Hulppostkantoor op Aruba	1 098,58	930,48	969,63				
„ „ Bonaire	1 157,88^5	1 019,16^5	1 021,38^5				
	f 29 325,04^5	f 28 932,32	f		f 32 716,96	f 33 886,21	f 32 354,29

[1]) Voor zoover bekend. Behalve de uitgaven, die op dezen staat voorkomen, wordt er voor huur van een schoener voor het onderhouden van de gemeenschap tusschen de verschillende eilanden, daaronder begrepen het vervoer van gouvernements-passagiers en -goederen, een bedrag van f 24 000 per jaar uitgekeerd.

[2]) De cijfers, die het vorig jaar niet konden worden opgegeven, worden nu vermeld.

[3]) De cijfers kunnen nog niet worden vermeld.

Bijlage P.

STAAT betreffende de door de posten voor draadlooze telegrafie op Cura

VERZONDEN VA

1917.	CURAÇAO NAAR:																								ARUBA NAAR:												
	Hr. Ms. oorlogsbodems.						Andere vaartuigen.						Aruba.						Bonaire.						Hr. Ms. oorlogsbodems.						Curaçao.						
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.
Januari	2	64	6	112	3	70	—	—	—	—	24	339	7	156	8	285	32	365	10	270	4	72	26	326	—	—	—	—	—	—	28	730	7	400	52	610	—
Februari	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	192	8	377	2	31	33	369	9	225	1	19	23	332	—	—	—	—	—	—	23	641	4	109	52	581	—
Maart	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	205	5	221	9	337	16	164	4	83	1	15	28	294	—	—	—	—	—	—	27	524	7	231	31	317	—
April	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	98	11	315	6	170	29	390	13	340	3	93	33	416	—	—	—	—	—	—	16	281	4	302	28	318	—
Mei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	162	3	77	8	315	30	371	9	243	—	—	24	329	—	—	—	—	—	—	5	105	1	12	13	129	—
Juni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	147	7	189	2	64	23	267	9	281	—	—	31	410	—	—	—	—	—	—	13	286	—	—	19	211	—
Juli	5	128	4	137	6	93	—	—	—	—	15	188	5	139	3	142	24	316	10	250	3	60	34	446	—	—	—	—	—	—	21	619	2	55	43	453	—
Augustus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	86	10	354	8	233	32	448	12	386	4	106	23	312	—	—	—	—	—	—	22	402	7	215	49	645	1
September	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	98	10	375	10	212	41	529	8	323	5	113	28	360	—	—	—	—	—	—	29	611	6	216	50	551	—
October	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	13	206	15	471	4	123	29	302	14	411	3	116	32	398	—	—	—	—	—	—	38	922	2	41	54	594	—
November	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	49	5	155	3	56	49	639	14	299	3	59	29	307	—	—	—	—	—	—	40	893	2	49	77	912	—
December	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	93	11	336	1	41	51	588	14	459	2	40	24	325	—	—	—	—	—	—	42	1108	1	81	69	814	—
Tezamen:																																					
telegrammen	7	—	10	—	10	—	—	—	—	—	137	—	97	—	63	—	389	—	126	—	29	—	335	—	—	—	—	—	—	—	304	—	43	—	537	—	1
woorden	—	192	—	249	—	173	—	—	—	—	—	1883	—	3165	—	1882	—	4748	—	3570	—	693	—	4255	—	—	—	—	—	—	—	7022	—	1711	—	[illegible]	—

ONTVANGEN O

1917.	CURAÇAO VAN:																								ARUBA VA												
	Hr. Ms. oorlogsbodems.						Andere vaartuigen.						Aruba.						Bonaire.						Hr. Ms. oorlogsbodems.						Curaçao.						
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Rerin
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.
Januari	6	112	5	111	2	31	—	—	—	—	53	679	28	730	7	400	52	610	31	905	2	29	23	291	—	—	—	—	—	—	7	156	8	285	32	[illegible]	—
Februari	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	500	23	641	4	109	52	581	21	536	—	—	16	187	—	—	—	—	—	—	8	377	2	31	33	[illegible]	—
Maart	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	479	27	524	7	231	31	317	22	391	—	—	13	184	—	—	—	—	—	—	5	221	9	337	16	[illegible]	—
April	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	145	16	281	4	302	28	318	26	583	1	18	28	335	—	—	—	—	—	—	11	315	6	170	29	[illegible]	—
Mei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	375	5	105	1	12	13	129	24	536	—	—	23	318	—	—	—	—	—	—	3	77	8	315	30	[illegible]	—
Juni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	211	13	286	—	—	19	211	28	1010	1	39	31	375	—	—	—	—	—	—	7	189	2	64	23	[illegible]	—
Juli	5	243	7	38	7	159	—	—	—	—	26	326	21	619	2	55	43	453	30	719	3	85	26	322	—	—	—	—	—	—	5	139	3	142	24	[illegible]	—
Augustus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	275	22	402	7	215	49	645	30	705	2	36	28	346	—	—	—	—	—	—	10	354	8	233	32	[illegible]	1
September	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	144	29	611	6	216	56	551	33	812	2	60	22	293	—	—	—	—	—	—	10	375	10	212	41	[illegible]	—
October	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	14	228	38	922	2	41	54	594	36	1065	1	30	28	374	—	—	—	—	—	—	15	471	4	123	29	[illegible]	—
November	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	143	40	893	2	49	77	912	31	628	2	63	34	391	—	—	—	—	—	—	5	155	3	56	49	[illegible]	—
December	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	234	42	1108	1	81	69	814	30	885	2	40	22	271	—	—	—	—	—	—	11	336	1	41	51	[illegible]	—
Tezamen:																																					
telegrammen	11	—	7	—	10	—	—	—	—	—	277	—	304	—	43	—	537	—	342	—	16	—	299	—	—	—	—	—	—	—	97	—	63	—	389	—	1
woorden	—	355	—	149	—	198	—	—	—	—	—	3739	—	7022	—	1711	—	6135	—	8795	—	400	—	3687	—	—	—	—	—	—	—	3165	—	1882	—	[illegible]	—

P.

Curaçao, Aruba en Bonaire verzonden en ontvangen telegrammen.

VAN

NAAR:

BONAIRE NAAR: Bonaire. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.	Hr. Ms. oorlogsbodems. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.	Curaçao. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.	Aruba. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.
—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	31	905	2	29	23	291	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	21	536	—	—	16	187	—	—	—	—	1	7
—	—	1	16	4	44	—	—	—	—	—	—	22	391	—	—	18	184	—	—	—	—	3	29
—	—	—	—	2	22	—	—	—	—	—	—	26	583	1	18	28	335	—	—	—	—	3	41
—	—	—	—	2	24	—	—	—	—	—	—	24	556	—	—	23	318	—	—	—	—	1	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	1010	1	39	31	375	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	10	5	145	—	—	—	—	30	719	3	85	26	322	—	—	—	—	—	—
1	31	—	—	3	31	—	—	—	—	—	—	30	705	2	36	28	346	1	56	—	—	4	40
—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	33	812	2	60	22	293	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	24	—	—	—	—	—	—	36	1065	1	30	28	374	—	—	—	—	1	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	628	2	63	34	391	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	885	2	40	22	271	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	17	—	5	—	—	—	—	—	342	—	16	—	299	—	1	56	—	—	13	—
—	31	—	16	—	185	—	145	—	—	—	—	—	8795	—	400	—	3687	—	—	—	—	—	137

OVERZICHT.

In het geheel verzonden:

Door den post op:	in 1915 telegr.	in 1915 woorden.	in 1916 telegr.	in 1916 woorden.	in 1917 telegr.	in 1917 woorden.
Curaçao	1167	24 596	1066	18 450	1203	20 810
Aruba.	941	18 763	850	13 409	903	15 100
Bonaire	660	11 893	620	12 315	676	13 220
Door de drie posten samen verzonden	2768	55 252	2536	44 174	2782	49 130

OP

VAN:

BONAIRE VAN: Bonaire. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.	Hr. Ms. oorlogsbodems. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.	Curaçao. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.	Aruba. Regeerings- telegr.	woorden.	Dienst- telegr.	woorden.	Bijzondere telegr.	woorden.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	270	4	72	26	326	—	—	—	—	1	10
—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	—	9	225	1	19	23	332	—	—	—	—	1	10
—	—	—	—	3	29	—	—	—	—	—	—	4	83	1	15	28	294	—	—	1	16	4	44
—	—	—	—	3	41	—	—	—	—	—	—	13	340	3	93	33	416	—	—	—	—	2	22
—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	9	243	—	—	24	329	—	—	—	—	2	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	281	—	—	31	410	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	5	103	—	—	—	—	10	250	3	60	34	446	—	—	—	—	1	10
1	56	—	—	4	40	—	—	—	—	—	—	12	386	4	106	23	312	1	31	—	—	3	31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	323	5	113	28	360	—	—	—	—	1	10
—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	14	411	3	116	32	398	—	—	—	—	2	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	299	3	59	29	307	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	459	2	40	24	325	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	13	—	5	—	—	—	—	—	126	—	29	—	335	—	1	—	1	—	17	—
—	56	—	—	—	137	—	103	—	—	—	—	—	3570	—	693	—	4255	—	—	—	16	—	185

OVERZICHT.

In het geheel ontvangen:

Door den post op:	in 1915 telegr.	in 1915 woorden.	in 1916 telegr.	in 1916 woorden.	in 1917 telegr.	in 1917 woorden.
Curaçao	2066	37 974	2028	33 798	1846	32 191
Aruba.	564	11 882	470	7 896	563	9 988
Bonaire . . . . . : . . .	269	9 224	403	7 310	514	8 853
Door de drie posten samen ontvangen	2899	59 080	2901	49 004	2923	51 032

Bijlage Q.

STAAT der ingeschreven hypotheken op Curaçao.

De bij het begin van 1916 gevestigde en gedurende dat jaar ingeschreven hypotheken betroffen een totaal bedrag van f 5 065 550 te weten:

Tegen 2 percent	1		f 5 000,—	
„ 4 „	16		128 516,—	
„ $4^1/_2$ „	1		3 037,—	
„ 5 „	134		15 151,45	
„ $5^1/_2$ „	2		28 120,—	
„ 5 en 6 „	308		1 884 470,71	
„ 6 „	65		83 423,57	
„ 6 en 7 „	26		299 982,72^{5}	
„ 7 „	12		6 778,—	
„ $7^1/_2$ „	1		350,—	
„ 8 „	30		6 614,18	
„ $8^1/_2$ „	2		11 468,—	
„ 9 „	10		19 003,50	
„ 9,6 „	1		350,—	
„ 10 „	2		11 228,—	
„ 12 „	15		25 526,72	
„ 18 „	1		750,—	
Tot meerdere zekerheid van persoonlijke borgstelling	3		31 687,50	
Waarborg-hypotheek	2		14 000,—	
Zonder interest	7		81 093,44^{5}	
Rente niet opgegeven	1		9 000,—	
Een hypotheek waarvan hoofdsom f 2 000 000 / Rente en kosten 400 000	1		2 400 000,—	
(Deze laatste een trusthypotheek voor obligatiën ad f 1000 rentende 6 pct.)		641		f 5 065 550,80
Bijgekomen tot ultimo December 1917:				
Tegen 4 percent	1		f 250,—	
„ 5 „	4		33 000,—	
„ 5 en 6 „	27		127 638,—	
„ 6 „	16		30 750,—	
„ 7 „	1		500,—	
„ 10 „	1		200,—	
		50		192 338,—
		691		f 5 257 888,80
Doorgehaald gedurende 1917:				
Tegen 5 percent	8		f 18 162,—	
„ 5 en 6 „	5		24 200,—	
„ 6 „	17		18 949,—	
„ 6 en 7 „	7		36 571,—	
„ 7 „	1		900,—	
„ 8 „	1		500,—	
		39		f 99 282,—
		652		f 5 158 606,80
Vernieuwde inschrijving gedurende 1917:				
Tegen 5 percent	1		f 4 230,—	

Gedurende 1917 werden honderd vijf en dertig (135) verschillende akten overgeschreven.

Bijlage R.

OVERZICHT der verhuurde of verpachte landsgronden op Curaçao, Aruba en Bonaire.

EILANDEN.	Getal der perceelen op 31 December 1916.	Bijgekomen.	Afgegaan [1].	Getal der perceelen op 31 December 1917.	Hoe omheind.				Onder welke voorwaarden en bepalingen afgestaan.	
					Goed.	Tamelijk goed.	Slecht.	In het geheel niet.	Oude.	Nieuwe.
Curaçao	2414	99	168	2345	555	672	386	732	730	1615
Aruba	1425	[1] 115	130	1410	214	814	52	[2] 330	284	1126
Bonaire	839	74	43	870	555	189	43	[3] 83	112	758

[1]) Een terrein, groot 20,83 H.A. is nieuw uitgegeven; de overige zijn alle overdrachten, d.z. terreinen, waarvan de huur afgeschreven was. Door samenvoeging van eenige perceelen onder één nummer is het aantal afgeschrevene grooter dan dat der bijgeschrevene.
[2]) Bijna alle aloëgronden zijn niet omheind.
[3]) Onder deze perceelen zijn verscheidene, die eerst in het laatste kwartaal van het verslagjaar zijn uitgegeven.

VERDEELING der perceelen naar de oppervlakte.

EILANDEN.	Getal perceelen.	Van 0.05 tot 0.25 H.A.	Van 0.26 tot 0.50 H.A.	Van 0.51 tot 1 H.A.	Van 1.01 tot 2 H.A.	Van 2.01 tot 3 H.A.	Van 3.01 tot 4 H.A.	Van 4.01 tot 5 H.A.	Van 5.01 H.A. en daarboven.
Curaçao	2345	413	216	613	716	234	108	28	17
Aruba	1410	14	43	228	388	278	174	115	170
Bonaire	870	163	12	83	284	167	82	35	44

OVERZICHT van den stand der huurpenningen. [1])

EILANDEN.	Uitstaande op 1 Januari 1916.	Verschuldigd over 1914, 1915, 1916 en 1916/17.	Bijgekomen.	Verschuldigd bedrag.	Afgeschreven.	Aangezuiverd.	Bleef uitstaande op eind December 1917.
Curaçao	[2]) f 33 635	f 9 771	f 549	f 43 955	f 2 468	f 13 687	f 27 800
Aruba	17 895	6 513	—	24 408	60	12 924	11 424
Bonaire	[3]) 4 835	2 542	104	7 481	473	5 816	1 192

[1]) Van de in 1916 wegens verjaring afgeschreven huurpenningen werd nog een bedrag van f 931 ontvangen.
[2]) In het vorig verslag is als uitstaande op ulto. December 1916 vermeld f 35 122. Er is toen verzuimd daarvan f 1487 af te trekken, zijnde in 1916 afgeschreven huurpenningen.
[3]) Het bedrag in het vorig verslag als uitstaande op ulto. December 1916 vermeld, wordt wegens een optelfout met f 200 verminderd.

Bijlage S.

OPGAVE van de tot de koopvaardijvloot in de kolonie behoorende vaartuigen en van hun inhoud.

Namen.	Soort.	Waar tehuis behoorende.	Netto inhoud in M³.	Namen.	Soort.	Waar tehuis behoorende.	Netto inhoud in M³.
Electra	2 mastschoener	Curaçao.	376,30	Estrella	bark	Aruba	38,48
Gacela	"	"	314,32	Experiencia. . . .	"	"	11,13
Frieda.	"	"	231.69	Delia	"	"	39,31
Abeona	"	"	329,80	Aura	2 mastschoener	Bonaire	389,03
Maria	"	"	398,76	Coronia	"	"	353,—
Meda	"	"	223,03	Prinses Juliana . .	"	"	287,26
Carlota	"	"	286,34	Meda	"	"	249,32
Nereida	"	"	204.95	Lelia	"	"	118,07
Camia.	"	"	191,75	Vesta	"	"	56,15
Sirena.	"	"	316,28	Golondrina	bark	"	12,48
Meteor	"	"	381,86	Lucero	"	"	17,38
Virginia	"	"	156,49	Dilia	"	"	19,98
Hirondelle	"	"	238,24	Favorita	"	"	14,61
Reina	"	"	360,96	Dollar.	"	"	19,93
Ariminta.	"	"	167,—	Gloria.	"	"	17,04
Samson	stoomsleepboot	"	3,48	Freya	"	"	48,83
Willemstad. . . .	tanklichter	"	810,61	Esplendor	"	"	9,15
Oranjestad	"	"	838,98	Robert C. Harris. .	2 mastschoener	St. Martin	34,—
Catharina	barkje	"	35,45	Sea Hawk	"	"	152,—
Mario	2 mastschoener	Aruba	327,05	Endymion	"	"	384,—
Maria Leoncita . .	"	"	79,53	Anna	bark	"	41,—
Lady	"	"	120,70	Lion	boot	"	33,—
20 de Julio. . . .	"	"	118,76	Irene Hassell . . .	bark	St. Eustatius	51,42
Aureola	bark	"	17,58	Reliance	"	"	43,26
19 de Abril. . . .	"	"	11,43	Bertha L. Johnson .	"	"	29,10
El Angel.	"	"	5,63	Gladys	"	"	17,46
Joven Julieta . . .	"	"	23,26	Empress.	"	"	15,30
Joven Corina . . .	"	"	13,49	Mabel L. Johnson .	"	"	11,40
Lucianita	"	"	13,29	Ida A. Johnson . .	2 mastschoener	Saba	95,75
Maria Bernadetta. .	"	"	16,48	Nicola.	"	"	194,16
Mi Prenda	"	"	8,86	Dreadnought . . .	"	"	174,88
Relámpago	"	"	13,11	Estelle	"	"	184,96
Slagbaai	"	"	31,76	Ethel	bark	"	25,—
Maria Consuelo . .	"	"	13,04	Challenge	boot	"	6,29

Bijlage **T.**

STAAT VAN DEN INVOER UIT HET BUITENLAND

OVER DE JAREN 1915—1917.

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		BONAIRE.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	K.G.	201 848	f 34 002	4 930	f 970	4 035	f 1 03
Aardewerk en porcelein (met uitzondering van dakpannen en vloertegels)	—	—	6 819	—	1 386	—	25
Automobielen	stuks	12	23 583	2	1 380	—	—
Azijn	L.	2 707	679	194	114	72	4
Bayrum	„	3 776	2 365	67	32	507	34
Beschuit, fijne	—	—	4 225	—	10	—	19
„ gewone	—	—	26 941	—	3 078	—	3 32
Bier en Maltzextract	L.	47 853	19 686	1 296	371	2 092	1 03
Boonen en erwten	„	187 515	25 516	9 535	1 590	11 736	1 71
Boter	K.G.	21 292	54 545	720	1 813	235	53
Bron- en mineraalwater	—	—	1 670	—	15	—	—
Cement	K.G.	1 646 235	42 822	10 560	458	17 895	83
Dakpannen	stuks	12 000	1 080	1 500	65	5 545	49
Drogerijen en chemicaliën	—	—	35 873	—	457	—	1 54
Gedistilleerd (à 50 pct.), jenever	L.	668	390	4 590	1 978	9 242	7 43
„ („ 50 „), rum	„	195 163	54 471	23 098	8 705	26 564	10 12
„ („ 50 „), andere soorten	„	4 975	9 563	962	1 919	706	1 54
Geiten	stuks	825	4 514	142	582	—	—
Gereedschappen en machineriën voor den landbouw	—	—	—	—	110	—	350
Gereedschappen, machineriën en materialen voor het mijnwezen	—	—	14 584	—	1 190	—	—
Glas en glaswerk	—	—	8 144	—	1 714	—	63
Goud en zilver (bewerkt)	—	—	11 789	—	—	—	—
Hoeden, stroo-	dozijn	1 238	25 703	—	—	7	5
„ andere soorten	„	46	820	16	284	5	3
Hoedenstroo	dozijn koppen	236 871	123 565	16 026	7 881	12 208	7 88
Hout, timmer-	—	—	136 778	—	6 640	—	16 77
„ mahonie- en ander hard-	K.G.	—	30 874	—	5	—	27
IJzer (bewerkt)	„	8 160	1 775	713	248	9 338	7 48
Kaas	„	22 226	20 141	1 864	1 380	250	21
Kaarsen, stearine-	„	5 936	7 604	666	614	140	19
„ vet-	„	1 226	1 336	60	70	64	8
Kleeren, (gemaakte)	—	—	14 800	—	119	—	10
Koffie	K.G.	113 900	48 498	40 101	21 600	24 214	12 60
Koper, blad-	„	23 036	43 509	586	1 168	1 340	3 15
Kramerijen	—	—	4 359	—	2 570	—	23
Leder, zool-	K.G.	24 119	45 595	3 241	5 879	1 092	2 33
„ andere soorten	„	—	21 355	—	951	—	19
Likeuren	L.	952	1 958	—	—	—	—
Lucifers	gros doosjes	9 254	11 598	505	765	513	94
Maïs	—	2 145 392	162 733	457 946	44 708	236 673	18 75
Manufacturen	—	—	368 466	—	53 118	—	51 09
Margarine	K.G.	23 954	24 475	1 764	2 314	2 242	2 41
Meel, maïs-,	„	1 261 863	266 951	36 308	6 845	92 137	18 75
„ tarwe- en rogge-	„	1 444 230	428 164	88 190	26 057	66 770	21 17
Machineriën voor fabrieksnijverheid	—	—	763 285	—	75	—	—
Machineriëen en materialen voor telephoon- en telegraaflijnen	—	—	903	—	—	—	—
Idem voor electrische verlichting	—	—	13 460	—	—	—	—
Idem voor tramwegen	—	—	4 461	—	—	—	—
Meubelen	—	—	27 633	—	1 565	—	1 74
Muilezels	stuks	—	—	—	—	—	—
Metaalwaren (geëmailleerd)	—	—	11 152	—	170	—	1 22

…RE.	St. MARTIN.		St. EUSTATIUS.		SABA.		TEZAMEN IN: 1917.		1916.		1915.	
…Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
1 03…	2 345	f 404	1 280	f 253	200	f 55	214 638	f 36 720	325 691	f 32 245	451 753	f 27 976
25…	—	470	—	240	—	263	—	9 435	—	10 380	—	6 750
—	1	700	1	975	—	—	16	26 638	47	57 588	36	52 686
4…	685	145	102	50	—	—	3 760	1 028	6 613	1 788	4 615	793
34…	225	185	204	198	44	28	4 823	3 149	16 480	12 675	13 169	7 386
19…	—	80	—	35	—	130	—	4 674	—	9 420	—	7 477
3 32…	—	1 326	—	435	—	3 418	—	38 524	—	41 674	—	68 100
1 03…	779	417	396	315	378	176	52 794	21 997	72 510	25 415	74 054	22 515
1 71…	595	275	1 123	601	434	70	210 938	29 762	146 096	40 850	196 976	61 627
53…	315	815	182	399	525	1 021	23 269	59 123	34 375	73 195	31 430	55 894
—	—	—	—	—	—	—	—	1 685	—	1 770	—	2 220
83…	1 035	56	45 090	2 029	960	35	1 721 775	46 235	1 109 320	28 965	442 860	9 233
49…	—	—	5 000	750	—	—	24 045	2 391	127 700	4 840	85 600	2 889
1 54…	—	1 456	—	460	—	518	—	40 312	—	53 050	—	37 863
7 43…	272	285	333	270	612	447	15 717	10 809	129 750	63 715	157 776	49 374
10 12…	45	56	3 414	1 648	2 829	916	251 113	75 917	411 160	113 795	267 441	51 280
1 54…	165	250	2 168	1 912	275	315	9 251	15 505	29 465	52 850	19 863	25 635
—	—	—	—	—	—	—	967	5 096	348	1 355	707	3 133
35…	—	403	—	2 125	—	—	—	2 988	—	6 580	—	9 190
—	—	—	—	—	—	—	—	15 774	—	49 100	—	20 959
63…	—	530	—	509	—	101	—	11 636	—	15 975	—	8 339
—	—	—	—	—	—	—	—	11 789	—	4 185	—	8 006
5…	53	290	3	37	43	88	1 344	26 174	1 877	26 275	842	12 875
3…	30	429	21	128	10	75	128	1 771	95	1 995	210	2 476
7 88…	40	20	10	5	45	25	265 200	139 380	276 635	95 050	266 176	126 113
16 77…	—	4 207	—	3 775	—	1 660	—	169 831	—	113 255	—	73 058
27…	—	—	—	—	—	—	—	31 150	153 500	7 110	—	3 419
7 48…	5 037	1 737	1 185	437	297	115	24 730	11 894	41 255	9 300	50 268	9 361
21…	393	608	323	514	10	30	25 066	22 892	25 285	29 335	56 514	37 636
19…	30	30	10	15	25	38	6 807	8 499	7 815	6 465	11 075	7 368
8…	78	78	—	—	—	—	1 428	1 569	2 150	1 773	2 105	1 633
10…	—	539	—	780	—	—	—	16 338	—	24 415	—	16 658
12 60…	2 598	1 480	320	175	3 525	1 663	184 658	86 019	169 300	88 060	146 984	61 292
3 15…	—	—	—	—	—	—	24 962	47 827	14 050	27 755	2 715	2 322
23…	—	10 785	—	2 304	—	1 720	—	21 973	—	26 085	—	23 642
2 33…	120	315	15	65	163	475	28 750	54 664	30 770	55 655	28 105	39 951
19…	—	310	—	—	—	30	—	22 836	—	18 105	—	13 162
—	15	10	15	15	—	—	982	1 983	3 555	5 500	1 703	2 786
94…	291	460	138	323	124	262	10 825	14 352	8 895	11 090	8 348	9 620
18 75…	15 179	2 034	175	25	3 054	332	2 858 419	228 590	886 605	72 117	851 392	62 981
51 09…	—	16 696	—	5 690	—	5 786	—	500 846	—	602 153	—	312 646
2 41…	2 851	2 457	1 382	1 343	1 407	1 129	33 600	34 132	55 815	36 375	64 874	37 141
18 75…	76 920	17 482	22 545	6 580	40 460	11 717	1 530 233	328 329	4 286 095	513 735	5 140 426	542 875
21 17…	228 414	73 644	68 885	23 329	71 044	25 853	1 967 533	598 225	2 437 850	444 240	2 193 036	374 817
—	—	—	—	—	—	—	—	763 360	—	894 265	—	208 773
—	—	—	—	—	—	—	—	930	—	2 500	—	749
—	—	—	—	—	—	—	—	13 460	—	12 510	—	18 611
—	—	—	—	—	—	—	—	4 461	—	1 605	—	1 368
1 74…	—	1 076	—	241	—	320	—	32 580	—	32 270	—	25 673
—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	1 280	14	480
1 22…	—	246	—	30	—	103	—	12 923	—	12 660	—	5 055

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		BONAIRE.	
		Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Hoeveel-heid.	Waarde.
Olie, petroleum	L.	537 684	f 55 862	70 490	f 7 469	40 335	f 4 358
„ gasoline	„	408 250	84 728	7 678	1 641	6 729	1 380
„ lijn	„	26 009	15 286	1 249	866	937	446
„ ruw	„	7 957 960	252 994	—	—	—	—
„ andere soorten	„	81 311	57 571	2 044	1 499	1 500	1 075
Paarden	stuks	7	1 000	—	—	—	—
Parfumeriën	—	—	49 594	—	515	—	500
Piano's en orgels	stuks	7	2 449	1	200	1	70
Plantzaad	—	—	—	—	—	—	—
Reuzel	K.G.	57 845	56 318	7 813	7 743	9 234	9 335
Rijst	„	69 394	21 219	1 634	548	1 759	605
Rijtuigen	stuks	4	228	—	—	1	100
Rijwielen	„	12	1 359	—	—	2	200
Runderen	„	900	45 565	13	450	—	—
Schapen	„	224	1 231	101	410	—	—
Schoenen	paren	22 971	50 972	310	1 055	85	315
Sigaren	100 stuks	4 054	13 686	734	1 755	177	680
Sigaretten	100 „	195 736	80 161	12 643	5 282	16 741	7 098
Steenkolen	1000 K.G.	46 281	583 026	3	60	—	—
Stijfsel	K.G.	92 303	24 034	12 683	2 755	7 425	2 087
Suiker, bruine-	„	989 604	184 530	244 793	45 885	125 560	22 659
„ witte-	„	108 003	42 556	7 480	2 905	4 892	2 013
Suikerbakkerswerk en chocolade	—	—	20 837	—	1 197	—	369
Tabak, bewerkt	K.G.	27 671	27 078	6 507	6 470	4 853	4 867
„ onbewerkt	„	6 283	6 014	—	—	—	—
Teer, pik, harpuis	—	—	2 920	—	155	—	159
Thee	K.G.	1 720	3 325	118	232	50	95
Touw	„	26 328	37 668	2 680	3 284	3 658	5 252
Uiën	„	65 081	15 599	5 603	1 676	4 982	1 295
Varkens	stuks	32	239	8	20	—	—
Varkenskoppen en spek	K.G.	32 172	16 993	710	430	510	225
Verduurzaamde levensmiddelen	—	—	85 781	—	1 700	—	2 153
Veevoeder	—	—	147	—	—	—	—
„ hooi	K.G.	375	40	—	—	—	—
„ ander krachtvoeder	L.	—	—	—	—	—	—
Verfwaren	K.G.	20 503	13 153	3 645	2 015	1 665	1 140
Visch, kabeljauw	„	5 938	4 075	—	—	—	—
„ ander, gezouten	dozijn	—	7 945	—	758	—	430
Vleesch, gedroogd	stuks	14 973	18 175	264	503	—	—
„ gezouten	K.G.	13 633	9 882	710	380	766	572
Vruchten, versche	—	—	19 182	—	2 352	—	1 738
„ geconfijte	—	—	4 000	—	25	—	192
Vruchtenjams	—	—	1 557	—	—	—	—
Wijn, mousseerende	L.	572	3 319	10	60	—	—
„ andere soorten	„	17 268	15 482	1 937	1 159	3 700	2 820
Zakken (ledige)	stuks	203 118	79 597	14 680	5 674	31 128	13 590
Zeep	K.G.	—	28 852	—	5 930	—	2 833
Alle andere goederen	—	—	757 431	—	41 342	—	26 844
Tezamen			5 798 872		369 363		316 753
Tezamen in 1916			5 210 956		355 749		389 367
„ „ 1915			3 709 934		444 924		224 593

	St. MARTIN.		St. EUSTATIUS.		SABA.		TEZAMEN IN:					
							1917.		1916.		1915.	
…arde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
358	31 462	f 2 994	20 065	f 2 505	11 803	f 1 507	711 839	f 74 695	626 945	f 53 635	640 416	f 51 243
380	900	175	20	5	—	—	423 577	87 929	286 215	41 715	156 820	18 137
446	140	105	170	165	247	217	28 752	17 085	22 150	8 335	24 738	11 259
—	—	—	—	—	—	—	7 957 960	252 994	—	—	—	—
075	835	754	15	30	—	—	85 705	60 929	78 343	39 928	66 916	22 176
—	1	100	3	300	—	—	11	1 400	9	975	12	750
500	—	210	—	—	—	—	—	50 819	—	39 435	—	19 967
70	—	—	—	—	1	500	10	3 219	25	9 272	6	2 975
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	1 457
335	2 301	2 038	722	690	257	204	78 172	76 328	122 250	86 545	123 945	58 897
605	6 801	2 095	6 050	2 255	3 965	1 040	89 603	27 762	80 000	18 640	93 393	18 081
100	1	125	—	—	—	—	6	453	6	585	13	1 114
200	1	50	—	—	—	—	15	1 609	29	2 220	22	1 015
—	—	—	—	—	3	115	916	46 130	824	40 285	740	40 557
—	—	—	—	—	—	—	325	1 614	341	1 130	190	718
315	1 075	3 308	694	1 814	87	265	25 222	57 729	17 555	52 430	12 169	36 299
680	83	292	65	210	—	—	5 113	16 623	11 789	40 787	9 965	27 800
7 098	791	305	195	96	42	27	226 148	92 969	270 120	105 517	226 267	86 782
—	1	40	—	—	—	—	46 285	583 126	32 182	246 590	56 365	422 031
2 087	283	58	—	—	—	—	112 694	28 934	93 110	20 602	58 772	10 082
2 659	63 381	13 810	28 536	4 973	40 535	9 283	1 492 409	281 140	1 077 845	190 225	1 117 640	157 315
2 013	3 716	1 519	1 662	635	1 634	659	127 387	50 287	178 195	62 875	208 990	58 485
369	—	590	—	144	—	334	—	23 471	—	26 250	—	22 618
4 867	4	8	12	27	505	305	39 552	38 755	61 755	52 960	56 343	44 294
—	6 668	4 353	690	722	210	150	13 851	11 239	14 810	7 546	19 881	9 218
159	—	70	—	—	—	—	—	3 304	—	2 130	—	4 636
95	195	425	90	170	25	50	2 198	4 297	5 062	7 690	4 832	6 852
5 252	1 015	1 488	813	913	36	62	34 530	48 667	39 615	33 520	31 511	21 885
1 295	2 098	333	275	107	—	—	78 039	19 010	155 000	14 880	103 162	10 267
—	—	—	—	—	—	—	40	259	28	185	69	823
225	1 760	1 685	2 805	2 042	725	498	38 682	21 873	112 735	39 377	123 202	38 988
2 153	—	5 065	—	1 670	—	4 585	—	100 954	—	120 675	—	109 213
—	—	—	—	—	—	—	—	147	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	375	40	14 850	965	133 177	12 621
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 640	76 000	6 080
1 140	728	516	1 490	955	554	484	28 580	18 263	36 320	17 445	38 663	15 177
—	886	466	—	—	—	—	6 824	4 541	12 915	7 055	16 716	8 331
430	—	—	—	1 125	—	—	—	10 258	—	9 720	—	6 885
—	—	—	—	—	—	—	15 237	18 678	4 161	5 417	2 474	3 784
572	835	629	90	60	575	549	16 609	12 072	45 955	23 565	73 459	30 850
1 738	—	477	—	—	—	—	—	23 749	—	21 675	—	27 483
192	—	135	—	—	—	40	—	4 392	—	5 880	—	6 069
—	—	71	—	—	—	—	—	1 628	—	1 165	—	1 962
—	2	10	—	—	—	—	584	3 389	1 385	6 230	810	2 951
2 820	177	205	335	445	178	200	23 595	20 311	28 175	21 960	28 983	19 257
3 590	200	30	—	—	—	—	249 126	98 891	333 265	106 410	206 304	54 599
2 833	—	2 150	—	942	—	1 219	—	41 926	—	56 065	—	34 128
6 844	—	6 513	—	6 405	—	9 734	—	848 269	—	656 295	—	544 869
6 753		195 983		88 420		90 941		6 860 332		6 153 819		4 665 440
9 367		152 800		63 286		81 661		—		6 153 819		—
4 593		137 246		76 101		72 642		—		—		4 665 440

Bijlage U.

STAAT van den uitvoer naar het buitenland over de jaren 1915—1917.

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid. 1915.	Hoeveelheid. 1916.	Hoeveelheid. 1917.	Waarde. 1915.	Waarde. 1916.	Waarde. 1917.
Curaçao.							
Aardappelen	K.G.	1 745	—	—	f 280	—	—
Aloëhars	„	4 319	3 179	8 840	1 483	f 1 113	f 2 597
Alpargatas (inl. schoeisel)	dozijn.	658	50	—	5 131	370	—
Boonen (inlandsche)	L.	1 285	—	—	395	—	—
Caret	K.G.	122	—	—	2 000	—	—
Dividivi	1000 K.G.	431	592	105	23 631	47 469	8 790
Ezels	stuks	115	10	28	2 388	250	560
Geitevellen	K.G.	17 895	23 642	30 462	16 638	35 706	55 184
Hoeden, stroo-	dozijn	104 042	86 970	96 704	393 750	348 057	382 042
Hout, hard- en verf-	K.G.	—	—	81 697	—	—	2 950
Huiden	„	23 324	9 315	13 976	16 764	7 924	17 647
Likeur „Curaçao"	L.	231	397	234	385	665	429
Mest	1000 K.G.	2 799	2 370	3 297	17 835	13 888	28 510
Oranjeschillen	K.G.	20 925	17 145	5 475	13 866	12 331	2 990
Oud metaal	„	17 285	17 679	14 513	5 980	7 053	5 302
Paarden	stuks	2	1	1	160	100	100
Phosphorzure kalk 1e kl.	1000 K.G.	31 308	14 468	3 582	422 658	217 020	75 723
Schapevellen	K.G.	2 763	2 715	3 790	1 397	2 362	2 868
Steenkolen	1000 K.G.	50 782	38 286	38 500	764 058	963 998	1 484 175
Vee: Geiten	stuks	16	4	12	55	16	60
Runderen	„	—	1	15	—	750	1 200
Schapen	„	—	5	9	—	30	53
Visch: versche	—	—	—	—	59	156	199
gezouten	—	—	—	—	402	—	163
Wol	K.G.	1 975	5 108	8 730	368	2 088	2 816
IJs	1000 K.G.	123	130	125	3 962	3 975	4 166
Zout	1000 K.G.	2 109	2 407	4 334	9 648	13 614	38 377
Alle andere goederen	—	—	—	—	107 107	162 160	173 404
Tezamen					f 1 810 400	f 1 841 095	f 2 290 306
Aruba.							
Aardappelen	K.G.	—	40	—	—	f 6	—
Aloëhars	„	346 072	627 998	288 280	f 180 723	260 647	f 100 472
Boonen (inlandsche)	L.	—	150	—	—	18	—
Dividivi	1000 K.G.	343	326	128	15 696	21 911	8 631
Ezels	stuks	45	—	112	630	—	2 210
Geitevellen	K.G.	8 970	6 488	7 840	8 071	7 851	14 680
Goud	gram	65 778	1 103	—	108 868	1 826	—
Hoeden, stroo-	dozijn	13 751	21 351	20 203	27 504	37 617	46 631
Hout, hard- en verf-	K.G.	400	—	—	20	—	—
Huiden	„	992	—	—	633	—	—

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.
Mest	1000 K.G.	820	1 126	1 825	f 4 716	f 6 366	f 15 050
Oud metaal	K.G.	1 454	1 814	986	176	600	497
Paarden	stuks	—	—	6	—	—	320
Pinda's (aardnoten)	K.G.	—	—	24 146	—	—	4 821
Schapevellen	"	5 413	2 349	2 886	1 815	1 880	2 354
Uiën en Sjalotten	"	—	30	—	—	6	—
Vee: Geiten	stuks	—	3	4	—	14	18
Schapen	"	—	5	5	—	25	28
Varkens	"	1	3	38	5	30	424
Visch, gezouten	—	—	—	—	20	—	95
Wol	K.G.	4 049	5 765	9 273	831	2 736	4 609
Zilver	gram	17 751	2 908	—	710	117	—
Zout	1000 K.G.	—	—	5	—	—	45
Alle andere goederen	—	—	—	—	6 013	5 085	7 307
Tezamen					f 356 431	f 346 735	f 208 192
Bonaire.							
Aloëhars	K.G.	64 513	66 514	38 931	f 22 897	f 24 203	f 13 006
Dividivi	1000 K.G.	435	658	721	26 564	46 517	54 548
Ezels	stuks	83	34	18	1 678	640	370
Geitevellen	K.G.	5 216	7 839	7 105	4 593	9 648	12 882
Hoeden, stroo-	dozijn	6 097	8 727	6 784	20 424	24 154	19 845
Huiden	K.G.	40	—	—	25	—	—
Mest	1000 K.G.	2 524	1 285	2 492	13 802	11 652	21 164
Oud metaal	K.G.	2 036	2 920	—	559	876	—
Paarden	stuks	2	2	—	300	130	—
Wol	K.G.	—	—	172	—	—	69
Zout	1000 K.G.	7 448	3 748	7 726	27 403	17 758	34 052
Tezamen					f 118 245	f 135 578	f 155 936
St. Martin.							
Aardappelen	K.G.	—	75	—	—	f 13	—
Alpargatas (inl. schoeisel)	dozijn	44	50	—	f 340	453	—
Boonen (inlandsche)	L.	—	88	—	—	18	—
Ezels	stuks	—	1	7	—	50	f 210
Geitevellen	K.G.	290	468	664	282	723	1 304
Houtskolen	"	—	180	670	—	6	14
Huiden	"	150	—	15	85	—	15
Katoen, gezuiverd	"	12 320	9 510	6 768	12 740	11 128	20 708
" ongezuiverd	"	2 000	—	—	556	—	—
Katoenzaad	"	39 455	32 247	13 962	1 783	2 280	1 247
Mest	1000 K.G.	355	270	569	1 762	1 898	5 481
Oud metaal	K.G.	—	—	75	—	—	30
Paarden	stuks	6	9	1	913	1 450	350
Schapevellen	K.G.	132	234	258	75	190	292
Sigaren (inlandsche)	—	—	200	—	30	18	—
Uiën en sjalotten	K.G.	—	60	—	—	15	—

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid. 1915.	Hoeveelheid. 1916.	Hoeveelheid. 1917.	Waarde. 1915.	Waarde. 1916.	Waarde. 1917.
Vee: Geiten	stuks	—	4	33	—	f 13	f 129
Runderen	„	8	99	37	f 400	7 850	2 500
Schapen	„	19	43	29	60	290	160
Varkens	„	19	22	95	181	430	1 045
Zout	1000 K.G.	3 042	2 468	3 375	16 531	13 439	29 699
Alle andere goederen	—	—	—	—	109	2 837	796
Tezamen					f 35 847	f 43 101	f 63 980
St. Eustatius.							
Bataten	K.G.	22 010	83 360	47 931	f 897	f 2 754	f 2 338
Ezels	stuks	39	12	4	915	317	132
Geitevellen	K.G.	38	38	154	24	32	220
Houtskolen	„	2 990	580	160	119	28	8
Huiden	„	—	55	262	—	55	262
Jams	„	17 390	104 373	74 415	1 252	5 159	5 551
Katoen, gezuiverd	„	—	12 288	9 381	—	24 330	20 888
„ ongezuiverd	„	15 780	4 675	—	3 154	950	—
Katoenzaad	„	14 232	20 475	16 913	714	1 740	1 202
Paarden	stuks	10	5	10	1 112	665	1 625
Vee: Geiten	„	—	—	2	—	—	19
Runderen	„	38	93	38	1 730	5 304	1 577
Schapen	„	—	—	1	—	—	5
Varkens	„	8	7	19	58	68	128
Zout	1000 K.G.	—	—	1	—	—	9
Alle andere goederen	—	—	—	—	871	2 005	1 225
Tezamen					f 10 846	f 43 407	f 35 189
Saba.							
Aardappelen	K.G.	1 120	4 675	2 660	f 172	f 634	f 571
Ezels	stuks	—	—	2	—	—	40
Geitevellen	K.G.	90	58	31	62	60	23
Hoeden, stroo-	dozijn	15	5	23	47	15	100
Huiden	K.G.	15	—	—	8	—	—
Kantwerk	—	—	—	—	5 376	6 728	10 312
Katoen, ongezuiverd	K.G.	200	—	—	60	—	—
Limoensap	L.	1 800	792	750	180	79	75
Paarden	stuks	2	1	—	112	50	—
Schapevellen	K.G.	30	—	—	17	—	—
Uiën en sjalotten	„	1 680	245	280	227	50	40
Vee: Geiten	stuks	3	16	16	12	40	80
Runderen	„	3	10	11	120	480	515
Schapen	„	12	29	10	86	153	60
Varkens	„	7	8	2	105	60	33
Alle andere goederen	—	—	—	—	60	84	27
Tezamen					f 6 644	f 8 433	f 11 876

GOEDEREN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1915.	1916.	1917.	1915.	1916.	1917.
Geheele kolonie.							
Aardappelen	K.G.	2 865	4 790	2 660	f 452	f 653	f 571
Aloëhars	"	414 904	697 691	336 051	205 103	285 963	116 075
Alpargatas (inl. schoeisel)	dozijn	702	100	—	5 471	823	—
Bataten	K.G.	22 010	83 360	47 931	897	2 754	2 338
Boonen (inlandsche)	L.	1 285	238	—	395	36	—
Caret	K.G.	122	—	—	2 000	—	—
Dividivi	1000 K.G.	1 209	1 576	954	65 891	115 897	71 969
Ezels	stuks	282	57	171	5 611	1 257	3 522
Geitevellen	K.G.	32 499	38 533	46 256	29 670	54 020	84 293
Goud	gram	65 778	1 103	—	108 868	1 826	—
Hoeden, stroo-	dozijn	123 905	117 053	123 714	441 725	409 843	448 618
Hout, hard- en verf-	K.G.	400	—	81 697	20	—	2 950
Houtskolen	"	2 990	760	830	119	34	22
Huiden	"	24 476	9 370	14 253	17 515	7 979	17 924
Jams	"	17 390	104 373	79 415	1 252	5 159	5 551
Kantwerk	—	—	—	—	5 376	6 728	10 312
Katoen, gezuiverd	K.G.	12 320	21 798	16 149	12 740	35 458	41 596
" ongezuiverd	"	17 980	4 675	—	3 770	950	—
Katoenzaad	"	53 687	52 722	30 875	2 497	4 020	2 449
Likeur „Curaçao"	L.	231	397	234	385	665	429
Limoensap	"	1 800	792	750	180	79	75
Mest	1000 K.G.	6 498	5 051	8 183	38 115	33 804	70 205
Oranjeschillen	K.G.	20 925	17 145	5 475	13 866	12 331	2 990
Oud metaal	"	20 775	22 412	15 574	6 715	8 529	5 830
Paarden	stuks	22	18	18	2 597	2 395	2 395
Phosphorzure kalk 1e kl.	1000 K.G.	31 308	14 468	3 582	422 658	217 020	75 723
Pinda's (aardnoten)	K.G.	—	—	24 156	—	—	4 821
Schapevellen	"	6 338	5 298	6 934	3 304	4 432	5 514
Sigaren (inlandsche)	—	—	200	—	30	18	—
Steenkolen	1000 K.G.	50 782	38 286	38 500	764 058	963 998	1 484 175
Uiën en sjalotten	K.G.	1 680	335	280	227	71	40
Vee: Geiten	stuks	19	27	67	67	83	306
Runderen	"	49	203	101	2 250	14 384	5 792
Schapen	"	31	82	54	146	498	306
Varkens	"	35	40	154	349	588	1 630
Visch: versche	—	—	—	—	59	156	199
gezouten	—	—	—	—	422	—	258
Wol	K.G.	6 024	10 873	18 175	1 199	4 824	7 494
IJs	1000 K.G.	123	130	125	3 962	3 975	4 166
Zilver	gram	17 751	2 908	—	710	117	—
Zout	1000 K.G.	12 599	8 624	15 441	53 582	44 811	102 182
Alle andere goederen	—	—	—	—	114 160	172 171	182 759
Tezamen					f 2 338 413	f 2 418 349	f 2 765 479

Bijlage V.

STAAT van doorvoer over de jaren 1915—1917.

GOEDEREN.	Hoeveelheid in Kilogrammen.							
	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eustatius.	Tezamen in		
						1917.	1916.	1915.
Aardappelen	23 779	—	—	150	—	23 929	39 731	70 374
Aloëhars	353 718	—	—	—	—	353 718	689 152	412 074
Beschuit (in vaten)	66 996	—	—	145	—	67 141	68 661	138 430
Bier	131 757	70	—	—	—	131 827	132 515	198 625
Boonen en erwten	583 629	—	—	—	—	583 629	24 195	26 585
Boter	7 363	—	—	—	—	7 363	37 459	12 768
Cacao	2 847 929	—	—	—	—	2 847 929	2 122 645	3 195 466
Cautchouc	103 417	—	—	—	—	103 417	35 844	86 500
Caret	—	—	—	—	—	—	273	219
Cement	1 143 772	—	—	1 800	—	1 145 572	1 760 972	1 680 066
Chemicaliën	—	—	—	—	—	—	55	5 093
Cognac en Whisky	26 175	1 347	—	—	149	27 671	42 300	81 266
Copaiba	8 623	—	—	—	—	8 623	944	8 616
Dakpannen	32 274	—	—	—	—	32 274	36 572	38 515
Dividivi	7 274 862	10 014	—	—	—	7 284 876	11 864 311	6 728 500
Hooi	—	—	900	—	—	900	—	35 797
Hout: timmer-	132 062	2 490	—	—	—	134 552	248 400	243 351
„ andere soorten	4 755 999	—	—	—	—	4 755 999	7 113 658	6 295 000
Huiden en vellen	1 068 582	2 611	—	—	—	1 071 193	1 371 524	1 058 349
Jenever	79 252	—	—	10 500	1 026	90 778	86 344	130 784
Kaas	5 174	—	—	35	—	5 209	16 710	26 743
Kinabast	—	—	—	—	—	—	2 116	—
Koffie	15 008 997	—	—	58	—	15 009 055	19 501 985	27 097 303
Koper	11 217	—	—	—	—	11 217	12 436	3 257
Leder, zool-	8 391	—	—	—	—	8 391	3 526	1 815
Maïs	1 999 818	—	—	50	—	1 999 868	120 848	168 178
Mangrovebast	—	—	—	—	—	—	23 319	522 000
Margarine	3 554	—	—	507	—	4 061	8 773	80 443
Meel, tarwe-, rogge- en mais-	1 497 661	—	—	12 915	—	1 510 576	2 518 709	3 312 653
Olie (petroleum)	176 950	—	—	—	—	176 950	295 269	204 374
Prikkeldraad	119 093	—	—	—	—	119 093	191 913	162 399
Piano's	2 100	—	—	—	—	2 100	3 300	800

GOEDEREN.	Hoeveelheid in Kilogrammen.							
	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	St. Eustatius.	Tezamen in		
						1917.	1916.	1915.
Reuzel	24 395	—	—	115	—	24 510	35 832	54 630
Rijst	326 456	—	—	100	200	326 756	198 420	302 213
Rijtuigen en auto's	3 600	—	—	—	—	3 600	31 900	34 250
Rijwielen	475	—	—	—	—	475	1 750	175
Rum	32 641	660	—	1 800	310	35 411	56 429	66 055
Sigaren	3 033	—	—	—	—	3 033	19 169	4 498
Sigaretten	12 416	362	—	—	—	12 778	7 835	17 731
Stearine	100	—	—	—	—	100	93 435	288 887
Stijfsel	79 679	—	3 375	—	—	83 054	18 045	13 940
Suiker: bruine	10 635 889	—	—	2 960	—	10 639 849	6 514 153	1 655 588
„ witte	20 365	—	—	160	—	20 525	39 162	114 055
Tabak	79 129	3 025	—	—	—	82 154	370 547	72 831
Touw	41 336	—	—	1 089	—	42 425	49 739	57 058
Uien	8 745	—	—	—	—	8 745	13 408	17 891
Varkenskoppen en spek	4 390	—	—	180	—	4 570	15 570	6 687
Visch (kabeljauw)	3 400	—	—	—	—	3 400	1 047	750
Vleesch (gezouten)	2 240	—	—	—	—	2 240	11 220	6 340
Wijn	356 877	—	—	—	220	357 097	521 064	758 064
Wol	11 106	—	—	—	—	11 106	6 810	7 964
IJzerwaren	2 596 198	—	5 000	—	—	2 601 198	4 481 177	6 021 962
Zeep	75 059	—	—	25	—	75 084	39 526	32 846
Zout	193 228	—	—	—	—	193 228	648 100	852 335
Alle andere goederen	3 336 119	13 731	1 785	3 867	625	3 356 127	6 253 309	4 133 919
Tezamen in 1917	55 320 020	34 310	11 060	36 456	2 530	55 405 376	67 802 106	66 547 012
Tezamen in 1916	67 647 394	127 514	3 743	12 020	11 435	—	67 802 106	—
„ „ 1915	66 345 454	176 462	328	19 718	5 050	—	—	66 547 012

Bijlag W.

STAAT van den invoer uit Nederlan

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.		BONAIRE.		ST. MARTIN.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	K.G.	20 075	f 2 476	—	—	—	—	—	—
Aardewerk en porcelein (met uitzondering van dakpannen en vloertegels)	—	—	1 156	—	—	—	f 257	—	—
Azijn	L.	—	—	—	—	—	—	—	—
Beschuit (fijne)	—	—	129	—	—	—	—	—	—
„ (gewone)	—	—	130	—	—	—	—	—	—
Bier en maltzextract	L.	6 655	2 056	—	—	—	—	—	—
Boonen en erwten	L.	3 300	680	—	—	—	—	—	—
Boter	K.G.	441	1 012	—	—	—	—	—	—
Bron- en mineraalwater	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cement	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Dakpannen	stuks	—	—	1 000	f 35	3 500	140	—	—
Drogerijen en chemicaliën	—	—	1 686	—	—	—	—	—	—
Gedistilleerd (à 50 %): jenever	L.	614	339	4 590	1 978	9 242	7 439	204	f 224
„ andere soorten	L.	—	—	—	—	—	—	—	—
Gereedschappen, machineriën en materialen voor het mijnwezen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Glas en glaswerk	—	—	860	—	—	—	—	—	—
Kaas	K.G.	1 219	1 871	—	—	—	—	—	—
Kaarsen, stearine-	K.G.	430	395	80	70	30	40	10	10
Kleeren, gemaakte	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koffie	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Kramerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leder, zool-	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Likeuren	L.	157	333	—	—	—	—	—	—
Lucifers	gros doosjes	800	875	—	—	—	—	—	—
Manufacturen	—	—	8 266	—	—	—	—	—	—
Margarine	K.G.	6 291	5 850	289	260	—	—	—	—
Machineriën voor fabrieksnijverheid	—	—	1 925	—	—	—	—	—	—
Machineriën en materialen voor:									
telefoon- en telegraaflijnen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
electrische verlichting	—	—	—	—	—	—	—	—	—
tramwegen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelen	—	—	245	—	—	—	—	—	—
Metaalwaren, geëmailleerde	—	—	155	—	—	—	—	—	—
Olie, lijn-	L.	2 329	1 550	—	—	—	—	—	—
„ andere soorten	L.	342	520	—	—	—	—	—	—
Parfumerieën	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piano's en orgels	stuks	—	—	—	—	—	—	—	—
Reuzel	K.G.	360	630	—	—	—	—	—	—
Rijst	K.G.	4 595	1 160	—	—	—	—	—	—
Rijwielen	stuks	—	—	—	—	1	125	—	—
Schoenen	paren	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigaren	100 stuks	2 136	6 834	386	1 227	172	655	68	247
Sigaretten	100 stuks	2 070	980	—	—	—	—	—	—
Suiker, witte	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Suikerbakkerswerk en chocolade	—	—	1 014	—	—	—	—	—	—
Tabak, bewerkt	K.G.	1 050	1 667	—	—	—	—	—	—
Teer, pik en harpuis	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Thee	K.G.	230	440	45	90	10	20	—	—
Touw	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Uiën	K.G.	5 175	883	—	—	—	—	—	—
Varkenskoppen en spek	K.G.	900	1 300	—	—	—	—	—	—
Veevoeder	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verduurzaamde levensmiddelen	—	—	11 202	—	—	—	—	—	—
Verfwaren	K.G.	6 360	3 457	670	240	—	—	—	—
Vruchten, versche	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ geconfijte	—	—	35	—	—	—	—	—	—
Vruchtenjams	—	—	25	—	—	—	—	—	—
Wijn, mousseerende	L.	—	—	—	—	—	—	—	—
„ andere soorten	L.	640	771	—	—	—	—	—	—
IJzer, bewerkt	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—
Zakken, ledige	stuks	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeep	K.G.	—	30	—	—	—	—	—	—
Alle andere goederen	—	—	14 834	—	—	—	—	—	—
Tezamen in 1917			f 77 771		f 3 900		f 8 676		f 481
„ „ 1916			380 195		15 221		18 945		3 690
„ „ 1915			433 340		10 594		12 520		1 381

W.

over de jaren 1915—1917.

ST. EUSTATIUS.		SABA.		Tezamen in: 1917.		1916.		1915.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	20 075	f 2 476	126 250	f 10 588	288 685	f 17 165
—	—	—	—	—	1 413	—	1 950	—	2 850
—	—	—	—	—	—	920	195	1 560	220
—	—	—	—	—	129	—	160	—	—
—	—	—	—	—	130	—	20	—	410
—	—	—	—	6 655	2 056	28 085	8 365	40 382	9 294
—	—	—	—	3 300	680	12 830	4 015	50 350	15 020
—	—	—	—	441	1 012	7 115	13 805	7 615	14 340
—	—	—	—	—	—	—	425	—	880
—	—	—	—	—	—	—	—	1 800	45
—	—	—	—	4 500	175	112 950	3 915	85 600	2 889
—	—	—	—	—	1 686	—	18 400	—	13 950
20	f 20	431	f 305	15 101	10 305	129 335	63 390	157 776	49 374
—	—	—	—	—	—	1 055	320	3 160	835
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 720
—	—	—	—	—	860	—	3 880	—	2 220
—	—	—	—	1 219	1 871	10 813	16 313	33 705	35 300
—	—	—	—	550	515	6 875	5 990	9 755	6 443
—	—	—	—	—	—	—	1 030	—	1 000
—	—	—	—	—	—	—	—	10	15
—	—	—	—	—	—	—	450	—	1 330
—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
—	—	—	—	157	333	1 930	2 725	—	1 205
—	—	—	—	800	875	2 500	2 870	—	2 370
—	—	—	—	—	8 266	—	8 125	—	6 100
—	—	—	—	6 580	6 110	19 795	12 660	—	17 735
—	—	—	—	—	1 925	—	71 730	—	64 700
—	—	—	—	—	—	—	315	—	200
—	—	—	—	—	—	—	—	—	390
—	—	—	—	—	—	—	80	—	—
—	—	—	—	—	245	—	1 135	—	3 550
—	—	—	—	—	155	—	380	—	940
—	—	—	—	2 329	1 550	12 770	4 850	11 500	4 985
—	—	—	—	342	520	2 405	1 365	4 270	2 535
—	—	—	—	—	—	—	35	—	55
—	—	—	—	—	—	1	400	—	—
—	—	—	—	360	630	300	410	—	—
—	—	—	—	4 595	1 160	30 180	7 755	57 450	11 360
—	—	—	—	1	125	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	600	4 950	945	4 700
65	210	—	—	2 827	9 173	11 194	36 397	9 406	25 322
—	—	—	—	2 070	980	125	205	325	485
—	—	—	—	—	—	400	115	68 040	17 410
—	—	—	—	—	1 014	—	2 465	—	3 370
—	—	—	—	1 050	1 667	2 595	2 845	2 140	4 550
—	—	—	—	—	—	—	—	—	335
—	—	—	—	285	550	4 065	5 920	3 990	5 615
—	—	—	—	—	—	—	—	670	745
—	—	—	—	5 175	883	25 195	3 560	25 275	3 500
—	—	—	—	900	1 300	625	700	1 320	1 250
—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
—	—	—	—	—	11 202	—	16 610	—	17 210
—	—	—	—	7 030	3 697	23 285	11 040	21 885	8 295
—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
—	—	—	—	—	35	—	—	—	100
—	—	—	—	—	25	—	295	—	210
—	—	—	—	—	—	10	50	—	—
—	—	—	—	640	771	4 885	4 455	7 130	3 575
—	—	—	—	—	—	1 590	215	7 470	1 090
—	—	—	—	—	—	1 000	250	—	—
—	—	—	—	—	30	—	130	—	370
—	—	—	40	—	14 874	—	63 560	—	73 655
	f 230		f 345		f 91 403		—		—
	2 370		1 457		—		f 422 328		—
	2 582		1 075		—		—		f 461 492

Bijlag X.

STAAT van den uitvoer naar Nederland over

GOEDEREN.	Eenheid.	CURAÇAO.		BONAIRE.		H
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	H
Caret	K.G.	—	—	—	—	
Dividivi	1000 K.G.	—	—	—	—	
Hoeden, stroo-	dozijn	1	90	—	—	
Huiden	K.G.	—	—	—	—	
Kantwerk	—	—	—	—	—	
Oranjeschillen	K.G.	5 407	2 940	—	—	
Oud metaal	K.G.	—	—	—	—	
Phosphorzure kalk, 1ste klasse	1000 K.G.	—	—	—	—	
Wol	K.G.	—	—	—	—	
Alle andere goederen	—	—	325	—	—	
Tezamen in 1917			3 355		—	
Tezamen in 1916			48 585		43 717	
„ „ 1915			68 897		520	

X.

over de jaren 1915—1917.

	SABA.		Tezamen in					
			1917.		1916.		1915.	
rde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
	—	—	—	—	—	—	122	2 000
	—	—	—	—	916	67 725	236	13 040
	—	—	1	90	925	4 300	971	4 800
	—	—	—	—	5 849	4 513	13 931	10 306
	—	—	—	—	—	32	—	31
	—	—	5 407	2 940	15 419	11 629	20 425	13 566
	—	—	—	—	10 769	4 135	9 000	3 000
	—	—	—	—	—	—	1 670	22 560
	—	—	—	—	—	—	725	145
	—	—	—	325	—	—	—	—
		—		3 355		92 334		69 448
17		32				92 334		—
20		31				—		69 448

Bijlage IJ

STAAT van het aantal aangekomen en vertrokken vaartuigen, van hun nett

Landen van herkomst of van bestemming.	CURAÇAO.								ARUBA.				
	Stoomschepen.				Zeilschepen.								
	Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aa
	Aan-tal.	Inhoud.	Aan-tal.	Inhoud.	Aan-tal.	Inhoud.	Aan-tal.	Inhoud.	Aan-tal.	Inhoud.	Aan-tal.	Inhoud.	Aan tal.
Nederland	2	8 597	3	11 910	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Italië	1	12 867	1	12 867	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Spanje	12	104 464	12	104 464	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amerika (V. S. v.)	106	398 197	93	365 410	5	11 928	3	6 949	—	—	1	1 378	—
Columbië	—	—	11	32 821	42	10 537	49	12 714	33	2 842	20	2 755	—
Panama	1	12 867	4	11 013	—	—	2	28	—	—	—	—	—
Venezuela	169	407 140	155	365 171	465	90 587	433	88 054	53	5 026	59	3 345	4
Suriname	7	30 330	6	25 895	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Curaçao	—	—	—	—	—	—	—	—	390	23 108	393	24 785	58
Aruba	—	—	—	—	354	19 082	380	20 765	—	—	—	—	—
Bonaire	—	—	—	—	548	15 220	566	20 940	3	141	—	—	—
St. Martin, St. Eustatius en Saba	—	—	—	—	11	2 024	11	2 024	—	—	—	—	1
Deensche Antillen [3])	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Engelsche „	6	28 223	3	18 544	16	3 972	27	6 003	5	1 482	8	2 310	2
Fransche „	1	1 664	—	—	1	202	2	436	—	—	—	—	
N.-Amerik. „	1	3 204	—	—	34	8 924	19	3 807	2	242	1	121	1
Cuba	1	1 715	15	40 076	4	1 125	6	1 430	—	—	—	—	—
Santo Domingo	1	793	2	3 649	17	4 273	16	4 092	—	—	—	—	
Andere havens	8	19 921	8	32 772	1	195	1	1 352	1	1 378	—	—	
Zee en de baaien	1	132	—	—	7	1 761	2	246	1	6	1	23	—
Tezamen in 1917	317	1 030 114	313	1 024 592	1505	169 830	1517	168 840	488	34 225	483	34 717	6
„ „ 1916 [4])	314	1 992 645	315	2 002 530	1325	155 503	1327	156 978	519	34 869	503	33 819	5
„ „ 1915 [4])	332	2 111 083	331	2 110 792	1024	123 590	1029	129 046	336	27 069	323	[2]) 25 401	4

[1]) Bovendien aangekomen en vertrokken één stoomschip met een inhoud van 9492 M³.

[2]) Bovendien een stoomschip met een inhoud van 138 M³.

[3]) St. Thomas enz. vóór den overgang naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

[4]) De cijfers over 1916 en 1915 zijn in bruto-inhoudsmaat opgegeven.

age IJ.

nun netto-inhoudsmaat in M^3. en van de landen van herkomst en bestemming.

	BONAIRE.				St. MARTIN.				St. EUSTATIUS.				SABA.			
	Zeilschepen.															
ken.	Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.	
houd.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 378	—	—	2	4 067	—	—	—	—	6	1 887	—	—	—	—	1	430
2 755	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 345	46	1 540	51	1 316	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24 785	584	21 507	563	17 461	9	1 665	10	1 850	3	555	6	1 110	10	1 840	11	2 025
—	—	—	3	141	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	10	1 850	10	1 850	45	2 698	41	2 521	46	2 173	52	1 482	20	1 013	49	2 307
—	1	195	—	—	1	152	5	172	6	272	5	221	1	430	2	406
2 310	22	7 673	21	4 898	253	12 626	243	12 535	178	4 004	176	3 125	79	5 519	43	3 313
—	6	1 505	6	1 345	92	5 694	113	6 301	6	296	10	459	2	50	3	81
121	12	1 973	20	4 477	10	1 316	9	625	5	239	3	145	2	232	8	995
—	—	—	2	537	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	234	4	735	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1	1 729	—	—	1	384	3	878	—	—	—	—	2	297	—	—
2	—	—	—	—	1	33	—	—	—	—	7	2 789	—	—	—	—
34 717	684	38 206	682	36 827	412	24 568	424	24 882	250	9 426	259	9 231	116	1) 9 381	117	1) 9 557
33 819	515	28 379	521	29 178	383	28 089	386	27 935	263	14 853	274	14 012	138	17 281	136	17 011
25 401	486	40 312	502	41 477	345	26 075	351	26 072	277	15 719	277	15 719	130	22 271	125	21 854

VERZAMELING naar de vlaggen van de vaartuigen.

Vlag.	Stoomschepen.				Zeilschepen.			
	Aangekomen.		Vertrokken.		Aangekomen.		Vertrokken.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Nederlandsch	64	284 710	66	288 351	2 739	180 671	2 776	182 355
Argentijnsch	1	132	1	132	—	—	—	—
Braziliaansch	—	—	—	—	2	4 973	2	4 973
Columbiaansch	—	—	—	—	34	8 333	33	8 217
Deensch	4	10 768	4	10 768	2	860	1	430
Dominikaansch	1	793	1	793	40	8 955	39	9 053
Engelsch	10	16 640	10	16 640	200	15 033	203	15 601
Fransch	—	—	—	—	7	480	7	475
Italiaansch	3	38 601	3	38 601	—	—	—	—
Noord-Amerikaansch	166	472 227	164	478 728	63	25 270	64	22 718
Noorsch	45	104 906	43	99 306	—	—	—	—
Spaansch	12	104 464	12	104 464	—	—	—	—
Venezolaansch	10	1 308	8	1 244	368	41 061	357	40 232
Zweedsch	2	5 057	2	5 057	—	—	—	—
Tezamen in 1917	318	1 039 606	314	1 034 084	3 455	285 636	3 482	284 054
„ „ 1916 [1]) . . .	314	1 992 645	315	2 002 530	3 143	278 974	3 147	278 933
„ „ 1915 [1]) . . .	342	2 111 083	332	2 110 930	2 598	260 036	2 607	260 599

OVERZICHT van het aantal aangekomen en vertrokken vaartuigen en van hunne inhoudsmaat.

	Aangekomen.		Vertrokken.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
In 1917	3 773	1 325 242	3 796	1 318 138
„ 1916 [1]).	3 457	2 271 617	3 462	2 281 463
„ 1915 [1]).	2 930	2 371 119	2 939	2 371 529

[1]) De cijfers over 1916 en 1915 zijn in bruto-inhoudsmaat opgegeven.

Bijlage Z.

Uitgewerkte balansstaat van de Curaçaosche Bank.

				Debet	Credit.
Kasrekening.					
In kas op ultimo December 1916			f 396 006,15		
Ontvangsten in 1917:					
Gouvernement van Curaçao	f 773 437,96^{5}				
Hypotheekrekening	4 973,—				
Gedisconteerde wissels	380 913,39				
Interestrekening	13776,40				
Getrokken wissels	553 398,18^{5}				
Agiorekening	5 415,77^{5}				
Bankbiljettenrekening	63 500,—				
Landbouwkrediet	400,—				
Nijverheidkrediet	1 000,—				
Vertegenwoordiging op Saba	10,—				
Gelden in deposito	42,01				
Gouvernementskas Bonaire	2 400,—				
" St. Martin	1 660,—				
" Saba	536,07^{5}				
		f 1 801 463,28			
Betaald in 1917:					
Gouvernement van Curaçao	f 583 034,04				
Gedisconteerde wissels	447 818,39				
Bankbiljettenrekening	53 500,—				
Te verrekenen kosten	19,50				
Wisselrekening	750 000,—				
Reservefonds	6 580,—				
		1 850 951,93			
			f 49 488,65		
				f 346 517,50	
Kapitaalrekening.					
Ingevolge afd. II, § 1, van het reglement is het kapitaal bepaald op				—	f 350 000,—
Reservefonds.					
Op ultimo December 1917			f 62 740,25		
Afgeschreven voor een bedrag aan ingetrokken bankbiljetten van de uitgifte 1892, 1901 en 1903			6 580,—		
				—	56 160,25

			Debet.	Credit.
Gedisconteerde wissels.				
Uitstaande op ultimo December 1916		f 143 715,—		
In 1917 opgenomen	f 158 993,39			
en afbetaald	83 970,—	75 023,39	f 218 738,39	—
Gelden in deposito.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het saldo		f 4 529,50^5		
In 1917 ontvangen		42,01	—	f 4 571,51^5
Gelden in consignatie.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het saldo (Hierin kwam geen verandering).			—	82,27^5
Schuldvordering.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het saldo (Hierin kwam geen verandering).			2 531,50	—
Hypotheekrekening.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het saldo aan hypotheken ten faveure van de Curaçaosche Bank		f 119 273,75		
In 1917 werd hierop afbetaald		5 066,75	114 207,—	—
Vertegenwoordigers op de eilanden.				
Op ultimo December 1917 bedroeg het saldo onder hunne berusting, te weten:				
Op Bonaire		f 33,20		
„ St. Martin		209,71		
„ St. Eustatius		340,03	582,94	—
Landbouwkrediet.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het saldo van gelden voor landbouwdoeleiden opgenomen		f 5 092,—		
In 1917 werd hierop afbetaald		2 350,—	2 742,—	—
Bankbiljettenrekening.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het bankbiljettenkapitaal (Hierin kwam in 1917 geen verandering).			—	600 000,—
Agentschappen van de Curaçaosche bank voor wisselzaken.				
Op ultimo December 1917 bedroeg het saldo, te weten:				
Surinaamsche Bank te Amsterdam	f 120 637,90			
Incassobank te Rotterdam	53 333,50^5			
Maitland Coppell & Co. te New-York	44 786,62^5			
Crédit Lyonnais te Londen	153,15			
Twentsche Bank te Amsterdam	13 099,44			
Boissevain & Co. te New-York	113 887,50	f 345 868,12	345 868,12	—
Nijverheid-krediet.				
Op ultimo December 1916 bedroeg het saldo van gelden voor nijverheidsdoeleinden opgenomen		10 625,—		
In 1917 hierop afbetaald		2 500,—	8 125,—	—

				Debet.	Credit.
Getrokken wissels.					
Voor het bedrag dat tot ultimo December 1917 getrokken werd en tot op dien datum niet was verrekend				—	f 347 090,89
Remise naar de agentschappen, waarvan op ultimo December 1917 nog geen bericht was ontvangen, te weten:					
Surinaamsche Bank te Amsterdam			f 150 000,—		
Incassobank te Rotterdam			50 000,—	f 200 000,—	—
Gouvernement van Curaçao.					
Saldo schuld op ultimo December 1917				145 167,17	—
Gouvernements-kas op Bonaire.					
Onverrekend saldo op ultimo December 1917				400,—	—
Te verrekenen kosten.					
Onverrekend saldo op ultimo December 1917				19,50	—
Winst- en verliesrekening.					
Per saldo op ultimo December 1916			f 24 403,84		
Debet.					
Gouvernement van Curaçao	f 24 403 84				
Onkostenrekening	4 847,38				
Remise naar de Incassobank te Rotterdam	46,—				
„ „ „ Twentsche Bankvereeniging te Amsterdam	2,10	f 29 299,32			
Credit.					
Interestrekening	f 18 642,49^{5}				
Remise naar Maitland, Coppell & Co. te New-York	3 137,17^{5}				
„ „ Boissevain & Co. te New-York	5 620,65				
Agiorekening	4 489,35	f 31 889,67			
			f 2 590,35	—	26 994,19
				f 1 384 899,12	f 1 384 899,12

Bijlage A

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer va

JAREN.	VAN DE KOLONIE NA								
	NOORD-AMERIKA.			DUITSCHLAND.			ENGELAND.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1910	53 520	f 159 841	f 2,99	2 810	f 11 798	f 4,20	3 319	f 10 804	f 3,26
1911	85 256	318 571	3,74	3 510	14 110	4,02	10 393	62 959	6,06
1912	90 129	443 135	4,92	7 413	45 378	6,12	23 915	173 441	7,25
1913	97 701	421 557	4,31	1 428	9 067	6,35	24 252	144 471	5,96
1914	73 656	278 169	3,78	862	3 112	3,61	34 516	145 626	4,22
1915	62 345	233 117	3,74	—	—	—	32 245	142 996	4,43
1916	68 572	276 467	4,03	—	—	—	16 992	65 291	3,84
1917	91 152	359 615	3,94	—	—	—	3 606	15 819	4,39

JAREN.	VAN DE KOLONIE NA								
	TRINIDAD.			COLON.			BARBADOS.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1910	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1911	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1912	40	f 546	f 13,65	—	—	—	—	—	—
1913	—	—	—	1 117	f 1 420	f 1,27	—	—	—
1914	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1915	—	—	—	—	—	—	299	f 607	f 2,03
1916	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1917	—	—	—	—	—	—	23	100	4,35

JAREN.	CURAÇAO.			ARUBA.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1910	70 567	f 213 644	f 3,03	2 253	f 2 012	f 0,89
1911	108 164	432 993	4,—	2 790	5 580	2,—
1912	133 333	756 272	5,67	7 800	19 203	2,46
1913	131 222	620 222	4,73	7 422	23 629	3,19
1914	114 730	442 157	3,85	11 384	23 023	2,02
1915	104 043	393 748	8,78	13 751	27 504	2,—
1916	86 970	348 057	4,—	21 351	37 617	1,76
1917	96 704	382 042	3,95	20 203	46 631	2,31

AA.

van strohoeden gedurende 1910—1917.

NAAR:

FRANKRIJK.			NEDERLAND.			PANAMA.			SURINAME.		
Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
8 216	f 23 000	f 2,80	1 878	f 5 508	f 2,93	690	f 1 897	f 2,75	132	f 796	f 6,—
6 715	30 948	4,61	640	3 155	4,93	1 622	2 635	1,62	28	615	21,96
9 959	86 265	8,66	475	4 125	8,69	1 318	2 155	1,64	84	1 227	14,61
6 165	42 275	6,86	—	—	—	400	300	0,75	79	1 132	14,33
3 333	11 719	3,52	9	70	7,78	2 316	3 212	1,39	38	249	6,55
—	—	—	969	4 798	4,95	5 360	2 184	0,97	85	563	6,62
—	—	—	925	4 300	4,65	—	—	—	289	1 374	4,75
—	—	—	1	90	90,—	—	—	—	176	1 165	6,62

NAAR:

PUERTO-RICO.			St. TOMAS.			CUBA.			COLUMBIA.		
Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
727	f 1 167	f $1{,}60^{5}$	107	f 399	f 3,73	1 482	f 5 144	f 2,30	424	f 773	f 1,82
—	—	—	42	175	4,17	—	—	—	150	450	3,—
—	—	—	112	813	7,26	1 657	4 540	—	—	—	—

BONAIRE.			SABA.			GEHEELE KOLONIE.		
Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
2 198	f 5 043	f 2,29	8	f 10	f 1,25	75 024	f 220 709	f 2,94
2 109	5 120	2,43	4	10	2,50	113 067	443 703	3,92
4 481	18 765	4,19	—	—	—	145 614	794 240	5,45
7 145	34 831	4,88	8	19	2,37	145 797	688 701	4,72
6 631	23 302	3,51	—	—	—	132 745	488 482	3,68
6 097	20 424	3,35	15	47	3,13	123 906	441 723	3,56
8 727	24 154	2,77	5	15	3,—	117 053	409 843	3,50
6 784	19 845	2,93	46	200	4,35	123 737	468 718	3,63

Bijlage

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer, kwartaalsgewijze, van stroo

Plaats van bestemming.	1ste kwartaal.						2de kwartaal.					
	1915.		1916.		1917.		1915.		1916.		1917.	
	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
Amsterdam	398	f 1923	673	f 2960	1	f 90	346	f 1750	120	f 660	—	—
Londen	9355	52618	2698	11368	665	3055	4094	14752	4572	16499	—	—
New-York	10739	40914	17314	66810	20624	80245	12989	54710	7463	36383	18666	f 65912
Panama.	3310	3239	—	—	—	—	500	500	—	—	—	—
Paramaribo	—	—	108	594	—	—	20	80	181	825	176	1165
Barbados	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Puerto Rico	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
St. Thomas.	—	—	—	—	12	100	106	381	30	90	100	713
Cuba	755	1964	—	—	—	—	—	—	—	—	1297	3400
Colombia	24	60	150	450	—	—	—	—	—	—	—	—
Tezamen	24581	f 100718	20943	f 82137	21302	f 83490	18055	f 72173	12366	f 54457	20239	f 71190
Gemiddelde waarde p. doz.	f 4,10		f 3,92		f 3,92		f 4,—		f 4,40		f 3,52	

OVER

Jaren.	Dozijn.
1915	104043
1916	86970
1917	96704

ge BB.

troo beden van het eiland Curaçao gedurende de jaren 1915, 1916 en 1917.

	3de kwartaal.						4de kwartaal.					
	1915.		1916.		1917.		1915.		1916.		1917.	
rde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
–	—	—	132	f 680	—	—	225	f 1 125	—	—	—	—
–	5 142	f 17 846	5 218	18 768	—	—	13 654	57 780	4 504	f 18 656	2 941	f 12 764
912	21 263	75 910	25 291	88 424	29 787	f 108 389	17 354	61 583	18 504	84 850	22 075	105 069
–	1 050	945	—	—	—	—	500	500	—	—	—	—
165	52	347	—	—	—	—	13	136	—	—	—	—
–	299	607	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
–	727	1 167	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
713	1	18	12	85	—	—	—	—	—	—	—	—
400	727	2 180	—	—	360	1 140	—	—	—	—	—	—
–	100	313	—	—	—	—	300	400	—	—	—	—
190	29 361	f 99 333	30 653	f 107 957	30 147	f 109 529	32 046	f 121 524	23 008	f 103 506	25 016	f 117 833
	f 3,38		f 3,52		f 3,63		f 3.79		f 4,50		f 4,71	

E R ICHT.

Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
f 393 748	f 3,78
348 057	4,—
382 042	3,95

Bijlage

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer, kwartaalsgewijze, va

EILAND.	Plaats van bestemming.	1ste kwartaal.		2de kwartaal.	
		Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
Curaçao	Nederland	1	f 90	—	—
	Ver. Staten van Amerika	20 624	80 245	18 666	f 65 912
	Engeland	665	3 055	—	—
	St. Thomas	12	100	100	713
	Cuba	—	—	1 297	3 400
	Suriname	—	—	176	1 165
Aruba	Columbia	41	73	—	—
	Ver. Staten van Amerika	2 452	9 693	4 473	8 501
Bonaire	Ver. Staten van Amerika	1 601	4 741	1 737	5 048
Saba	Barbados	—	—	16	78

CC.

strohoeden van de kolonie Curaçao gedurende het jaar 1917.

3de kwartaal.		4de kwartaal.		Tezamen per plaats van bestemming.		In het geheel tezamen.		Gemiddelde waarde per dozijn.
Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	
—	—	—	—	1	f 90			f 90.—
29 787	f 108 389	22 075	f 105 069	91 152	359 615			3,94
—	—	2 941	12 764	3 606	15 819			4,39
—	—	—	—	112	813			7,26
360	1 140	—	—	1 657	4 540			2,74
—	—	—	—	176	1 165			6,62
						96 704	f 482 042	3,95
—	—	12	23	53	f 96			1,80
4 857	10 863	63	17 478	20 150	46 535			2,31
						20 203	46 631	2,31
1 668	4 840	1 778	5 216	6 784	f 19 845			2,93
						6 784	19 845	2,93
7	22	—	—	23	f 100			4,35
						23	100	4,35
						123 714	f 448 618	3,63

Bijlage DD.

STAAT betreffende het ingevoerde hoedenstroo gedurende de jaren 1910—1917.

JAREN.	Dozijn koppen.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1910	107 960	f 39 046	f 0,36
1911	188 789	71 152	0,32
1912	287 034	119 352	0,41
1913	319 006	178 789	0,56
1914	207 501	107 920	0,52
1915	266 176	126 113	0,47
1916	276 635	95 050	0,34
1917	265 200	139 380	$0{,}52^{5}$

Bijlage EE.

STAAT van den veestapel in de zes laatste jaren.

	Paarden.	Ezels.	Muildieren.	Runderen.	Geiten.	Schapen.	Varkens.
Curaçao.							
1912	266	1 799	96	1 237	18 099	5 039	1 261
1913	321	2 215	91	1 400	25 065	7 075	1 421
1914	272	2 244	81	1 407	24 865	6 771	1 307
1915	261	2 311	85	1 437	28 141	7 252	1 321
1916	268	2 416	86	1 544	32 662	10 925	1 605
1917	305	2 753	106	1 765	39 738	13 665	1 912
Aruba.							
1912	78	639	32	67	4 685	2 330	1 520
1913	81	866	31	64	5 285	2 615	1 563
1914	42	582	20	58	3 520	1 744	1 048
1915	43	512	16	102	4 700	2 100	730
1916	33	519	12	180	5 100	3 800	840
1917	32	532	6	266	4 400	4 870	917
Bonaire.							
1912	79	739	11	105	10 710	1 511	387
1913	67	800	15	65	14 980	1 677	292
1914	54	823	5	63	15 355	1 856	255
1915	59	997	6	45	20 662	2 328	217
1916	64	1 060	11	55	21 338	2 611	222
1917	73	1 206	10	65	23 210	2 865	238
St. Martin.							
1912	83	4	7	875	231	357	233
1913	125	3	13	847	175	282	152
1914	85	5	4	863	140	272	202
1915	104	7	9	900	193	259	219
1916	85	5	5	975	289	320	222
1917	82	5	1	948	371	364	138
St. Eustatius.							
1912	60	194	8	390	360	135	193
1913	59	213	35	441	252	107	239
1914	57	243	31	467	287	87	279
1915	56	238	47	542	346	63	242
1916	71	273	60	587	589	62	277
1917	72	278	63	588	604	82	242
Saba.							
1912	16	2	—	133	469	165	222
1913	14	1	—	146	417	182	267
1914	9	—	—	151	498	203	317
1915	8	—	—	151	493	185	315
1916	8	2	—	168	636	186	371
1917	8	—	—	166	579	241	324

BIJLAGEN.

